

ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΜΑΝΙΑΤΩΝ

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Αρχίζοντας πριν πολλά χρόνια τη συλλογή πληροφοριών για τη Μάνη και τους Μανιάτες θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει ένα ευρετήριο των ονομάτων των Μανιατών, το οποίο θα διευκόλυνε τις μελέτες για τη Μάνη. Μετά το έτος 2000, που προχώρησε η έρευναστα αρχεία, τα ονόματα των αξιωματικών του αγώνα και της Οθωνικής περιόδου έγιναν πολλά και προστέθηκαν ακόμη τα αριστεία, οι ένορκοι, οι δημοτικοί άρχοντες και οι εκλογικοί κατάλογοι, οπότε ανακόπηκε η συμπλήρωσή του. Οι πληροφορίες δεν έχουν ταξινομηθεί.

Ο αναγνώστης, που αναζητεί πληροφορίες για κάποιο όνομα, θα πρέπει να ερευνήσει διάφορες ιστοσελίδες των "τετραδίων", γιατί μπορεί να είναι στους αξιωματικούς του αγώνα, σε αυτούς που ανταμείφθηκαν για τις εκδουλεύσεις τους, να κατατάχτηκε στο στρατό σαν αξιωματικός ή στη Φάλαγγα. Ακόμη μπορεί να αναφέρεται στα έγγραφα του 1821, στους ενόρκους, στους δημοτικούς άρχοντες ή ακόμη στους εκλογικούς καταλόγους. Με άλλα λόγια μπορεί χωρίς μεγάλη δυσκολία να ερευνηθούν όλες οι ιστοσελίδες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A	001				
B	030				
Γ	055	Γιατροί 94-109	Γρηγοράκης	120-174	
Δ	178				
E	212				
Z	216				
H	231				
Θ	232				
I	241				
K	247,	Κε 305,	Κο 316,	Κου 347,	Κρ 381.
Λ	398				
M	419	Μαυρομιχάλης	444-518		
Ξ	593				
O	600				
Π	601				
P	660				
Σ	669	Στεφανόπουλος	710-715		
T	723	Τρουπάκης	746-782	Τσαλαφατίνος	783
Φ	794				
X	810				
Ψ	831 - 834				

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΣΕ ΜΑΝΙΑΤΕΣ

ΑΒΔΟΥΛΑΚΗΣ ΠΑΪΣΙΟΣ. Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μη αναφερόμενου μοναστηριού τον **Παΐσιο Αβδουλάκη**. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γ ο ύ δ α , *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

ΑΒΡΑΜΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Αβραμάκης**, 65. Janni Avramachis, το 1690 ήταν κάτοικος της περιοχής (καστελανίας) Κελεφάς. Σ.Κουγέα. *Πελοποννησιακά*, 2(1957)428.

Ο **Πιέρος Αβραμάκης**, 75. Piero Avramachi, το 1690 ήταν κάτοικος της περιοχής (καστελανίας) Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, 2(1957)428.

Ο **Πέτρος Αβραμάκης** σημειώνεται ως Pietro και πιθανώς ταυτίζεται με τον ανωτέρω αναφερόμενο Πιέρο Αβραμάκη. Ήταν από την Κελεφά και αναφέρεται το 1705 σε εκμισθώσεις και παραχωρήσεις κτημάτων από τους Βενετούς στη Βαρδούνια και τον Πασαβά. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 83, 96, 110, 117 και 124.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μη αναφερόμενου μοναστηριού τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος **παπά-Μελέτης Αβραμάκης**. Α. Γ ο ύ δ α , *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

Ο **Νικολάκης Αβραμάκης**, από Αλτομυρά, στις 12 Νοεμβρίου 1822, πληγωμένος στο πόδι, νοσηλεύτηκε επί 50 ημέρες από τον Λιάκο Γιατράκο. Η.Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)303.

Ο **Καλόποθος Αβραμάκης** ήταν από το δήμο Λεύκτρου και πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821 υπό τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Γ Α Κ , Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 8, της 3 Απριλίου 1824.

ΑΒΡΑΜΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατάγεται από την επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στο βαθμό του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, ΑΑΕΒΕ με αριθ. μητρ. 04239 ή του του στρατιώτη, ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 08261 (012902). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 127.

ΑΒΡΑΜΕΑ Οικογένεια της Ανδρούβιστας. Ο **Πέτρος Αβραμέας** υπέγραψε με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας αναφορά αποδοκιμασίας των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη *Γενική Εφημερίδα Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Σ. Αβραμέας** υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αβραμέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΑΒΡΑΜΗ Οικογένειες. Συνηθισμένο επίθετο στη Μεσσηνία. Ο Γεώργιος Αβράμης ήταν από το Νησί. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 12, σ. 137-8.

Οικογένεια Αβράμη υπάρχει στα Αλτομυρά της Αβίας και αποτελεί μια από τις παλαιότερες οικογένειες του τόπου. Από εκεί μετεγκαταστάθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια. Σ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 349.

Ο **Π. Αβράμης** υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Επικαλούμενος Λατίνος, ήταν Πάτριος και το 1723 υπέγραψε μισθοτήριο συμβόλαιο για τα υποστατικά της μονής της Ζακύνθου. Πέθανε στην Κέρκυρα. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1998-90)97.

Αναφέρεται το 1737 ως καταγόμενος από την Πάτμο. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22.

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ Πρωτοσύγκελλος από Λιασίνοβα. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλέων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΑΓΑΠΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1733 αναφέρεται ως πρώην Καρυουπόλεως και βρισκόταν στο Άγιο Όρος. Ήταν Αγιορίτης και έγινε Καρυουπόλεως, αλλά φαίνεται δεν του άρεσε και επέστρεψε στο Άγιο Όρος. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)96-7.

Το 1733 αναφέρεται ως πρώην Καρυουπόλεως. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22.

ΑΓΑΠΙΟΣ, Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Η εκλογή του έγινε στις 30 Νοεμβρίου 1747, Ν. Βέη, Κώδικας Μονεμβασίας, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)197. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Ο Αγάπιος εκτός από το 1747 αναφέρεται και το 1770. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563. Τ. Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΑΓΑΠΙΟΣ ΧΙΟΣ. Ήταν δάσκαλος και το 1822 με προτροπή του Δημητράκη Κουτήφαρη εγκαταστάθηκε στον Κάμπο. Γ. Αναπλιώτη, Πέτρου

Κουτήφαρη - Ιστορικά Σημειώσεις, "Αρχείον" Μεσσηνίας αριθ. φύλ. 38-39 (1959) σ. 199.

ΑΓΓΕΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσε ο **Πιέρος** και ο **Ηλίας Αγγελάκης** και καθένας είχε παραγωγή λαδιού από 15 κροντήρια. Ο **Νικολάκης Αγγελάκης** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και είχε παραγωγή 48 κροντήρια λάδι. (Το κροντήρι αναλογούσε σε 12 οκάδες, αλλά φαίνεται πολύ και ο συγγραφέας νομίζει ότι θα ήταν μάλλον ίσο με μια μπότσα δηλαδή 2 οκάδες). Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα Μάνης-Μπαρδούνιας*, σσ. 127 και 130.

Στο ναό του Αγίου Θεοδώρου της Άνω Πούλας αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή το όνομα του **Καλλίνικου Αγγελάκη**. Ν.Γκιολέ, Ο ναός του Αγίου Θεοδώρου Άνω Πούλας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)291.

ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Ήταν από το δήμο Αβίας και στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1824 συνόδευσε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Ναύπλιο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. αριθ. 26, της 11 Σεπτεμβρίου 1824.

ΑΓΓΕΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Νικλιάνοι από τους Μιχαλακιάνους της Νόμιας, οι οποίοι πήγαν στη Λάγια και τελικά εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

ΑΓΓΕΛΑΤΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στη Ριγανόχωρα. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΑΓΓΕΛΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από τη Γούρνιτσα της Καρδαμύλης και πήρε μέρος στον αγώνα του 1821. Το 1824 πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Για την προσφορά του έγινε αξιωματικός 7ης τάξεως (ανθυπολοχαγός) και προικοδοτήθηκε με 3.456 δρχ. Α.Χ.Ε.Β.Ε., αριθ. μητρ. 2001. Βιογραφία του δημοσιεύτηκε από το Μίμη Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968) 413. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 127. Τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Αργότερα πήρε το βαθμό του υπολοχαγού. ΦΕΚ, αριθ. φ. 19 της 5 Οκτωβρίου 1839, σ. 94-95. Το 1865 είχε αποβιώσει και η χήρα του Αναστασία το γένος Σταματελάκη ζήτησε αναθεώρηση των εκδουλεύσεων του για να του απομνηθεί μεγαλύτερος βαθμός. Μ. Φερέτου, ό.π., σ. 413-4.

Ο Γιάννης Αγγελέας αναφέρεται το 1830 που χρωστούσε γρόσια 1:31 στον έμπορο της Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. (Ίσως είναι συνώνυμος του προηγούμενου). Ιθώμη, τεύχ. 19(1957)41:715.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αγγελέα κατοικούσε στη Γούρνιτσα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΓΓΕΛΕΤΑΚΗ ή ΑΤΣΕΛΑΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Πρόγονος της οικογενείας του Βαρουσιού πρέπει να θεωρηθεί ο **Αγγελέτος** που αναφέρεται το 1704.

Ο **Δημητράκης Αγγελετάκης** ορίστηκε στις 3 Ιουνίου 1811 επίτροπος στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου (ο οποίος μόναζε στη Ζωοδόχο Πηγή του Κάστρου της Ζαρνάτας). Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 14. Στις 18 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο ζητούσε την παραδειγματική τιμωρία των φονέων του Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

Ο **Παπα-Ιωαννίκιος Αγγελετάκης** έγραψε τη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου στη Μάλτα (του Σταυροπηγίου Ζαρνάτας) στις 3 Ιουνίου 1811. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σσ. 13, 14.

Ο **Στρατήγης Αγγελετάκης ή Ατσελετάκος**. Υπέγραψε στο Σταυροπήγι αναφορά που καταδικάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Χριστόδουλος Αγγελετάκης** Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε έγγραφο που ζητούσε να αποδοθεί στους συγγενείς του Τζανέμπη Κουτούφαρη ο πύργος των Κιτριών. Μίμη Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283, έγγραφο ΓΑΚ, Μινιστέριον Δικαίου, φακ. 23.

ΑΓΓΕΛΕΤΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ήταν δημογέροντας, αλλά είναι άγνωστη η διαμονή του. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΑΓΓΕΛΕΤΟΣ. Ήταν κάτοικος Βαρουσίου, το βαφτιστικό του όνομα δεν αναφέρεται. Το 1704 είχε παραγωγή λαδιού δύο βαρέλες (κάθε βαρέλα αναλογούσε με 48 οκάδες). Πρέπει να θεωρηθεί πρόγονος της οικογενείας Αγγελετάκη. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΑΓΓΕΛΙΝΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Ήταν από το δήμο Καρδαμύλης και υπέγραψε αναφορά αποδοκimasίας των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΑΓΓΕΛΙΤΖΑ ΘΕΑΤΙΑΝΗ. Αναφέρεται το 1817 στον κώδικα της Τίμιοβας. Θα είναι από τη Γιάννιτσα το γένος Αγγελή. Γ.Αναπλιώτη, *Σχόλια Κωδικος Ντίμιοβας*, σ. 45.

ΑΓΓΕΛΟΣ. Είχε αδελφό που ονομαζόταν Γερακάρης και το 1645 είχε ένα μπεργαντίνι (είδος πλοίου). Ίσως ο Άγγελος να ήταν αδελφός του Αντώνη Μιχ. Γερακάρη (βλέπε όνομα) που το 1655 είχε στην ιδιοκτησία του ένα μπεργαντίνι και αναφέρεται τότε ένας αδελφός του χωρίς βαφτιστικό όνομα. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)141 και 147.

ΑΓΓΕΛΟΣ. Την άνοιξη του 1617 πήγαν στο Παρίσι δύο απεσταλμένοι των Μανιατών, ο Πέτρος Μέδικος και ο Άγγελος (χωρίς επίθετο), για να εξακριβώσουν τις προθέσεις του Καρόλου δούκα του Νεβέρ, σχετικά με τη σχεδιαζόμενη απαλευθέρωση των Βαλκανίων από τους Τούρκους. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σσ. 122 και 249.

ΑΓΓΕΝΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1789 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)93.

ΑΓΚΕΑ Οικογένεια. Απαντούσε σε διάφορα μέρη της Έξω Μάνης και δεν είναι γνωστό αν υπήρχε συγγένεια μεταξύ των κλάδων της.

Ο **Σταύρος Αγκέας** ήταν κάτοικος Σταυροπηγίου και συνυπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Αγκέας** υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΓΡΑΠΙΔΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κοίτα, ανήκει στην πατριά των Νικλιάνων και αποτελεί κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Ο **Μ. Αγραπίδης** κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Αγραπίδης** το 1836 διορίστηκε πρώτος δήμαρχος του δήμου Μέσσης, που είχε πρωτεύουσα την Κοίτα.

Ο Δ. Αγραπίδης από την Κοίτα, στα έτη 1844 και 1845 είχε συμπεριληφθεί στον κατάλογο ενόρκων, ενώ μετά το 1850 δεν εμφανίζεται. ΦΕΚ 1844, σ. 213 και ΦΕΚ 1855, παράρτημα μετά το φύλλο 27 (9-9-45)130, σ. 12.

Ο **Πέτρος Αγραπίδης του Νικολάου** από την Κοίτα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 397.

ΑΓΡΙΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνο. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ ή ΑΔΑΜΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ήταν από τις Φαρές (Γιαννιτσάνικα) και στην επανάσταση ακολούθησε τους Καπετανάκηδες κ.ά. Πήγε στο Μανιάκι με το Θανασούλη Καπετανάκη, όπου και σκοτώθηκε. Η

χήρα του Σοφία, το γένος Σταματελάκη, ζήτησε να αναγνωρισθεί η προσφορά του. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)464.

ΑΖΑΝΙΤΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Βαρούσι και το 1704 ο **Αναγνώστης Αζανίτης** είχε ετήσια παραγωγή 33 κροντήρια λάδι, ο δε **Ηλίας Αζανίτης** είχε 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΑΗΔΟΝΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ήταν από τη Λαγκάδα του Λεύκτρου και υπηρέτησε στο σώμα του Ηλία Χρυσοσπάθη. Στα τέλη του 1829 υπηρετούσε σε μονάδα της περιοχής Λεύκτρου για την τήρηση της τάξης υπό τον καπετάν Λιάκο. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 90, της 8 Ιανουαρίου 1830.

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ ΛΙΜΠΕΡΙΟΣ. Γεννήθηκε το 1778 στην Καρδαμύλη και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις 20 Νοεμβρίου 1818 από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Διετέλεσε γραμματικός του Παναγιώτη Μούρτζινου. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 25, αριθ. 158. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 18. Τ. Κωνσταντόπουλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)340.

ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΣ Κ. Κατοικούσε στην Καρήνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Είναι Νικλιάνοι από τον κλάδο των Κουτρουλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112 και 128.

Η οικογένεια Αθανασάκου είχε πύργο με κανόνι στη Λευκή Πέτρα που αποτελεί ξεμόνι μεταξύ Αλίκων και Βάθειας). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78. (Στη σελίδα 82 αναφέρει από λάθος πάλι τη Λευκή Πέτρα με τον πύργο του Αθανασάκου).

Στις 3 Μαΐου 1817 στο Λιμένι υπέγραψαν συμφωνία ο Πέτρος Λυμπερόγγονας (από τους Κουτρουλιάνους) με τον Κατσή Μαυρομιχάλη - που ήταν ο καπετάνιος της Μέσα Μάνης - και ο πρώτος παρέλαβε από τη γούβα του Κατσή το συγγενή του **Γιαννάκη Αθανασάκο** με την υπόσχεση ότι αν ξανακάνει αδίκημα θα υποχρεωθούν οι Κουτρουλιάνοι στην καταβολή 2.000 γροσίων και στην ανοχή δύο φονικών. Σ. Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

ΑΘΑΝΑΣΕΑ Οικογένεια. Αναφέρονται πολλοί τόποι καταγωγής. Ο Πατριαρχάς αναφέρει το Πραστίο. Β. Πατριαρχάς, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια

Αθανασέα κατοικούσε στο Πρασιό και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Θεόδωρος Αθανασίας** είχε γεννηθεί το 1794 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμου, φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 84. Αργότερα υπέγραψε δύο ψηφίσματα κατοίκων του Σταυροπηγίου που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων τα οποία δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γ. Αθανασίας** ήταν από το Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Δ. Αθανασίας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Το 1705 αναφέρεται η **Αθανασόνυφη**, που κατοικούσε στο Βαρούσι και είχε ετήσια παραγωγή δύο βαρέλες λάδι. Δεν μπορεί με ασφάλεια να θεωρηθεί ότι ήταν νύφη στην οικογένεια Αθανασέα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (Athanasius Risea), Πατριάρχης Αχρίδος (Πρώτης Ιουστινιανής). Ο Πατριάρχης Αχρίδος Αθανάσιος καταγόταν από τη Μάνη. Για πρώτη φορά πήγε στη Νεάπολη της Ιταλίας στα τέλη του 1596. Το 1598 εκδόθηκε διαβατήριο στο όνομα Athanasius Risea. Επανήλθε στη Νεάπολη το 1612, μετά το κίνημα του Διονυσίου του Σκυλοσόφου (1611). Την άφιξή του ανήγγειλε στο βασιλέα της Ισπανίας με έκθεσή του από 17 Ιουλίου 1612 ο Ιερώνυμος Κόμπης (πιθανή καταγωγή από Ανδρούβιστα Μάνης), ο οποίος ήταν πληροφοριοδότης και κατάσκοπος του Ισπανού βασιλιά.

Όταν το καλοκαίρι του 1615 έφθασε αντιπροσωπεία των Μανιατών στη Νεάπολη με τον Πέτρο Γιατρό-Μέδικο, τους συνόδευσε στη Σικελία ο πατριάρχης Αχρίδος Αθανάσιος και αφού συνάντησαν εκεί τον Αντιβασιλιά της Σικελίας δούκα de Osuna, έφυγαν μαζί για τη Μάνη.

Από αναφορά της 15 Ιουλίου 1615 του αντιβασιλιά της Νεάπολης κόμη de Lemos προς τον Ισπανό βασιλιά πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: «...Ευρίσκετο τότε εδώ ο Πατριάρχης Αχρίδος Αθανάσιος, όστις επανειλημένως μοι είχε ζητήσει να του επιτρέψω να μεταβή και να εγκατασταθή εις τον Βραχίονα της Μάνης. Αφού συνεβουλευθήν διάφορους συμβούλους μου, εάν θα ήτο σκόπιμον εις την παρούσαν στιγμήν να του δοθή η άδεια, ην εξήτη, έτυχε της εγκρίσεώς μου, ίνα μεταβή και ίδη τους πληθυσμούς τούτους, τους οποίους θέλομεν να βοηθήσωμεν και αφ' ου δεν δυνάμεθα να τους δώσωμεν στρατιωτικούς, να αποσταλή εν πρόσωπον, που θα ημπορούσε να τους βοηθήσει με τας συμβουλάς του...».

Από τη Μεσσήνα της Σικελίας έφυγαν μαζί ο πατριάρχης Αθανάσιος, ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος και οι άλλοι πέντε Μανιάτες της αντιπροσωπείας. Έκτοτε όμως χάνονται τα ίχνη του Αθανασίου. Μ. Λάσκαρι, *Ελληνικά* 15(1957)303-6.

Στις 28 Αυγούστου 1615 ο Ισπανικός στόλος κατέπλευσε στο Πόρτο Κάγιο και απεβίβασε την αντιπροσωπεία των Μανιατών, η οποία απετελείτο από 11 πρόσωπα (να σημειωθεί ότι πήγαν έξη πρόσωπα). Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* τ. 1(1972)112. Υποθέτουμε ότι μεταξύ αυτών θα ήταν και ο πατριάρχης Αθανάσιος, πιθανώς με ολιγάριθμη συνοδεία, αλλά όπως αναφέρεται δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες γι' αυτόν.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Αναφέρεται κατά τα έτη 1806-8. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Ιερέας και Οικονόμος που έζησε στη Μικρή Μαντίνεια και στα μετεπαναστατικά χρόνια αναφέρεται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΜΠΟΤΣΗΣ. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους στρατιώτες, ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 03603 (006262). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 127.

ΑΘΑΝΑΣΟΓΓΟΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα Κοΐτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ. Η Ρωσική αστυνομία τον κατέγραψε μεταξύ των μελών της Φιλικής Εταιρείας και καταγόμενο από τη Μάνη. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)340 και Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 18.

ΑΘΗΝΑΚΗ οικογένεια. Υπήρχε στο Πραστίο της Μάνης και μπορεί να υποτεθεί ότι σχετίζεται με τη γενιά των Μεδίκων-Γιατρών, οι οποίοι είχαν τη διάκριση "δε Ατέναις". Να σημειωθεί ότι στο Πραστίο έμενε το 1618 ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος. Θεωρούμε πιθανό ότι όταν οι Γιατροί-Μέδικοι το 1540 ή ενωρίτερα έφυγαν από το Ναύπλιο, θα πήγαν στο Πραστίο της Μάνης και όχι, όπως αναφέρεται, στο Πραστό της Κυνουρίας. Θα πρέπει να προστεθεί ότι στο Πραστίο της Μάνης κατοικούσαν Μελισσηνοί και το χωριό είχε λιμάνι, με το όνομα Καλαμίτσι και ανεπτυγμένο εμπορικό στόλο.

Ο **Γεώργιος Αθηνάκης** αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο του 1757 από το Πραστίο, ότι ήταν σύγαμβρος του Παναγιώτη Καρολεμέα. Αναφέρεται ακόμη και ο Γιαννούλης Πασπαλάκης, τα επίθετα των οποίων απαντούν και στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας. "Αρχείο" Μεσσηνίας, Απρίλιος 1956, αρ. φ. 19, σ. 80.

Το 1822 υιοθετήθηκε ο **Νικολάκης Αθηνάκης** από τον παππού του το Γέρο-Κράμπο. Το έγγραφο έγραψε στην Καστάνια της Δυτ. Μάνης ο Γεώργιος Δουράκης. "Αρχείο" Μεσσηνίας, Νοέμβριος 1955, αρ. φ. 14, σ. 54.

Ο **Λιμπέριος ή Λιμπεράκης Αθηνάκης** γενήθηκε το 1778 στο Πραστίο και φοίτησε στη σχολή της Δημητσάνας, συνέχισε δε τις σπουδές του στην Κωνσταντινούπολη. Γύρισε στην Καρδαμύλη και έγινε γραμματικός του Παναγιώτη Μούρτζινου. Στις 20 Νοεμβρίου 1818 κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Ο Βαλ. Μέξας, *Οι Φιλικοί*, σ. 25, αριθ. καταλ. 158 τον γράφει από λάθος Αθανασάκη. Ο Ι. Μελετόπουλος, *Η Φιλική Εταιρεία - Αρχείον Π. Σέκερη*, σ. 143, αριθ.

καταλ. 345 αποκαθιστά το λάθος. Συνεργάστηκε με το Χριστόφορο Περραιβό για τη συμφιλίωση των ισχυροτέρων οικογενειών της Μάνης που κατέληξε στο συμφωνητικό του 1819. Μετά το θάνατο του Παναγιώτη Μούρτζινου υπηρέτησε από τις 20 Μαρτίου 1822 ως υπασπιστής και γραμματικός του Διονυσίου Μούρτζινου, ο οποίος έζησε μέχρι το Φεβρουάριο του 1830, με έγγραφο που υπέγραψαν ο Δ. Μούρτζινος και ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Αρχείο Μ. Φερέτου. Υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδικάζονταν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Μετά τη δολοφονία του Ι. Καποδίστρια υπέγραψε συλλυπητήριο αναφορά. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94, της 18 Οκτωβρίου 1831. Μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του Ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 02385. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 127. Ο Λιμπεράκης Αθηνάκης χρησιμοποιήθηκε σε διάφορες θέσεις από τον Καποδίστρια και κατόπιν από τον Όθωνα. Στις 13 Ιουνίου 1865 η χήρα του Αικατερίνη υπέβαλε αίτηση στην επιτροπή στρατιωτικών εκδουλεύσεων για την αμοιβή του συζύγου της. Παιδιά τους ήταν ο Σταυριανός Αθηνάκης, ο Γεώργιος Λυμπερέας, ο Θεόδωρος Λυμπερέας, η Ρουμπίνη και η Πάτρα Λυμπερίτσες. Γ.Μαραβελέα, Πρασείο, σ. 83-4.

Αναφέρεται ότι φοίτησε στο σχολείο της Αγίας Σοφίας της Γούρνιτσας Καρδαμύλης, Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

Ο **Ιωάννης Αθηνάκης** στις 20 Φεβρουαρίου 1825 υπέγραψε αναφορά για την απόβαση του Ιμπραήμ στα Μοθωκόρωνα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 8.

ΑΘΗΝΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ήταν από τον τ. δήμο Καρδαμύλης ????? και υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 77.??????ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ.

ΑΘΗΝΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΘΗΝΙΩ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ο Αρμοστής των Κυθήρων τον κατήγγειλε ως πειρατή. (Το όνομα δεν θα έχει αποδοθεί σωστά.) Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 77.

ΑΪΒΑΛΙΩΤΗΣ ή ΣΕΪΤΑΝΟΓΛΟΥ ΑΝΤΩΝΗΣ. Ακολουθούσε το Σταυριανό Καπετανάκη και το 1825 αναφέρεται σε κατάσταση ανδρών. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΑΪΒΑΛΙΩΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ του ποτέ Μόσχου. Φοίτησε στο σχολείο Δολών και το 1829 ήταν 11 ετών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αρ. 19.

ΑΚΑΚΙΟΣ Ιερομόναχος. Στο ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου υπάρχει από το 1745 αφιερωματική επιγραφή στην εικόνα του Αγίου Ακακίου από τον ιερομόναχο Ακάκιο της μονής του Παντοκράτορος του Αγίου Ορους. Γ. Μαρβελέα, *Πραστείο*, σ. 44.

ΑΚΡΑΣΑΝΟΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Βαρουσίου με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα (48 οκάδες) λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΑΛΑΜΑΝΤΖΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1776 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Το 1824 υπηρετούσε ως Ταξίαρχης στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη που είχε εκστρατεύσει στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, *Υπουργ. Πολ. φάκ. 23*, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 3.

ΑΛΑΦΑΚΑΚΗΣ ή ΜΑΝΤΟΥΝΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. Αναφέρεται ως κτήτορας του ναού της Αγίας Τριάδος στο Μπρίκι. Ν. Δρανδάκη, Ο ναός της Αγίας Τριάδος στο Μπρίκι της Μάνης (1708), *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)115.

ΑΛΑΦΑΚΗ Οικογένεια. Απαντά στην Κοίτα και στη Βάθεια. Ως Αλαφακιάνοι είναι γνωστή η οικογένεια Αραπόγιαννη του Κούνου (Γρηγοράκου). Ο Κ. Κάσσης, *Μοιρολόγια της Μάσα Μάνης*, σ. 68 και 77 αναφέρει ότι πιθανώς ο Αλαφάκης προερχόμενος από το Κατωπάγγι εγκαταστάθηκε στις Μιανές (Ακροταίναρο) ως γαμπρός των Καραμπατιάνων, που αποτελούν κλάδο των Κοσμάδων της Βάθειας.

Ο **Δημήτριος Αλαφάκης** το 1644 προσπάθησε να μεταναστεύσει με το πλοίο του Μαχαιρίδη, Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 434.

Ο **Λιμπεράκης Αλαφάκης** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Ο **Παντελής Αλαφάκης** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΑΛΑΦΕΑΣ ΣΤ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. (Μήπως το όνμά του είναι Αφαλέας;)

ΑΛΒΑΝΕΖΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. 60. Piero Albanese, το 1690 ήταν κάτοικος περιοχής (καστελανίας) Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΑΛΒΑΝΙΤΗΣ ΔΗΜΟΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, στις 6 Ιουλίου 1824, το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

ΑΛΕΒΙΖΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον Πανάγο Αλεβιζάκη κάτοικο Καλαμάτας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΑΛΕΒΙΖΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χειμάρρα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79-80.

Ο **Σταυριανός Αλεβιζάκης** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Σταυριανός Αλεβιζάκης** ήταν από τη Χειμάρρα και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και ως πληρεξουσίων του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Σταυριανός Αλεβιζάκης** κατοικούσε στη Χειμάρρα. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Σταυριανό Αλιβιζάκο** από τη Χειμάρρα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Σταυριανός Αλεβιζάκος** αναφέρεται ότι κατάγεται από την επαρχία Γυθείου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν σστρατιώτη με αιθ. Μητρ. (012513). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 128..

ΑΛΕΒΙΖΟΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Ήταν Μεσσήνιος. Αναφέρεται το 1777. Ιεζεκιήλ, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας* (1936), σ. 15.

(Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον Πανάγο Αλεβιζάκο κάτοικο Καλαμάτας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.)

ΑΛΕΙΦΕΡΑΚΗ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Πελοποννήσου και της Μάνης.

Ο **Νικόλαος Αλειφεράκης** το 1675 μετανάστευσε με τους Στεφανόπουλους στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 131.

Ο **Μιχάλης Αλειφεράκης** το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

Ο **Νικόλαος Αλειφεράκης** το 1717 και το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18 και 24, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206, 208.

Το 1771 ο **Πανάγος Αλειφεράκης** αφιέρωσε ένα χωράφι στο μοναστήρι της Τίμιοβας, Γ. Αναπλιώτη, *Σχόλια κώδικα Τίμιοβας*, σ. 34.

Ο **Η. Αλειφεράκης** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

(Ο Βενιζέλος Αλιφεράκης με πρόταση του Παν. Γιατράκου έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 413).

ΑΛΕΙΦΕΡΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια ένας Αλειφέρης που δεν αναφέρεται το βαφτιστικό του όνομα και είχε ετήσια παραγωγή 95 κροντήρια λάδι και ένας άλλος στους Κάτω Δολούς με παραγωγή 45 κροντήρια λάδι. Ίσως πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 128 και 131.

ΑΛΕΙΦΕΡΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Το 1815 είχε κτήμα στα Γιαννιτσάνικα. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 96.

ΑΛΕΙΦΕΡΟΝΥΦΗ ΠΙΕΡΑΙΝΑ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημελόγιο του Παπαδάκη, φ. 24, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΑΛΕΜΑΓΚΕΑΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΑΛΕΜΑΓΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Ανδρέα. Ήταν από το Ξωχώρι και εγκαταστάθηκε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 396.

ΑΛΕΜΕΝΕΑΣ Α. Ήταν από την Ανδρούβιστα (τ. δήμο Καρδαμύλης) και υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΑΛΕΜΟΥΣΤΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Το 1727 αναφέρεται από τη Μίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΑΛΕΞΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. 45. Vassili Alexachi. Το 1690 αναφέρεται ως κάτοικος περιοχής (καστελάνια) Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Η οικογένεια Αλεξάκη κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και αποτελούσε μια από τις τέσσερες μεγάλες πατριές του χωριού (Βούλτσι, Μιχαλιτσιάνοι, Αλεξιάνοι και Ξυλαστοριάνοι).

ΑΛΕΞΑΚΗΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. (Μήπως Αλεξάκης Λογοθέτης-Μπολανόπουλος;). Την Άνοιξη του 1826 τον έστειλε ο Ιωάννης Κασιής-Μαυρομάλης στο Μούρτζινο, για να ενωθούν όλοι οι Μανιάτες. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 223.

ΑΛΕΞΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ. Ιατρός κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

ΑΛΕΞΑΚΟΥ Οικογένεια. Το 1825 αιχμαλωτίστηκαν από τον Ιμπραήμ στα Τρίνησα ο Γεώργιος Αλεξάκος ετών 20, Αλεξάκος Ιατρός ετών 20 και Αλεξάκος υιός του Γιαννάκη ετών 20. Η. Παπαθανασόπουλου,

Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ ή ΑΛΑΞΑΝΔΡΕΑ Οικογένεια.

Ο **Δημήτριος Αλεξανδράκης** γεννήθηκε στον Κάμπο το 1789 και πήρε μέρος στον αγώνα του 1821. Περιλαμβάνεται στο μητρώο υπαξιωματικών με αριθ. 4649 και στο Αρχείο Αγωνιστών της Εθν. Βιβλιοθ. με Α.Μ. 304 και Δ.Α. 517.

Αναφέρεται ότι στις 23 Μαρτίου 1821 έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Γιάννη Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 133.

Το καλοκαίρι του 1824 ακολούθησε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη που είχε αναλάβει την ευταξία του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., φάκ. αρ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 23.

Το 1825 υπέγραψε αναφορά με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου και ζητούσε ο πύργος των Κιτριών να αποδοθεί από τους Μαυρομιχαλαίους στους απογόνους του Τζανέμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283 και ΓΑΚ, Μινιστ. Δικ., φάκ. 23, της 25 Νοεμβρίου 1825.

Στις 6 Ιουνίου 1928 πήρε μέρος σε εκλογή δημογερόντων του Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., αρ. φάκ. 24, έγγραφο 142.

Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά υπέρ των δημογερόντων Σταυροπηγίου και υπεραμύνετο του εκλογικού αποτελέσματος της συνέλευσης της Μαρβίνισσας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 84.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Έκτ. Επίτροπο. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ. φάκ. 93. Επίσης η υπογραφή του υπάρχει σε αναφορές που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49-50 και αρ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Έχει υπογράψει διάφορα πιστοποιητικά αγωνιστών, όπως του Χριστόδουλου και του Βενετσάνου Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 της 3 Ιανουαρίου 1831 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη.

Τον Απρίλιο του 1837 πήρε μέρος σε δημοπρασία για την ενοικίαση εργαστηρίου της μονής Καλογραιών Καλαμάτας. ΓΑΚ, Μοναστηριακά, φάκ. 370 και 371.

Ο **Δημήτριος Αλεξανδράκης** ήταν από τον Κάμπο και τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 304. [Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 158.](#)

Ο Ν. Καράμπελας στο *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό* αναφέρει ότι ο Δημήτριος Αλεξανδράκης σκοτώθηκε το 1839 σε τοπική συμπλοκή.

Ο **Παναγιώτης Αλεξανδράκης** κατοικούσε στον Κάμπο και αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821, Γ. Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 133. Ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438 τον φέρει προαχθέντα σε υποχιλίαρχο. Επειδή όμως βρίσκεται σε διαταγή που έχει άτομα από την περιοχή του Ζυγού της Μάνης, υπάρχουν επιφυλάξεις εάν είναι ο εκ Κάμπου καταγόμενος. Στις 3 Ιανουαρίου υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και τελικά ένας κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 1ης και άλλος 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4649, 5750. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 158.* Α.Χ.Ε.Β.Ε. (αριθ. μητρ. α' 05750 και 018107 και β' 04649 και 014616).

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και θεωρείται ότι προερχόταν από τον Πατρίκιο, από τον οποίο και το τοπωνύμιο *Πατρικιάνικα*. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ - ΓΕΡΑΚΑΡΑΚΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ. Είναι ο Πασχάλης Γερακαράκης γιός του γνωστού ως "*Κλεπτοαλεξανδρής*", που τον ζητούσαν οι Τούρκοι από τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Κατηγορήθηκε, μαζί με Δημ. Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη, για πειρατεία από τον Αρχιμανδρίτη Ησαΐα Νικολάου. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριον*, μέρος Β', σ. 140. Ο Δημάκης Γερακαράκης κατηγορήθηκε για πειρατεία από τον Κ. Λήμνιο, ό.π., σ. 141. Αναφέρεται ως Δημάκης Γερακάκης που κατηγορήθηκε για πειρατεία από το Ν. Μπουδούρη, ό.π., σ. 142.

ΑΛΕΞΕΑΣ Β. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΛΕΞΕΑΣ Γ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΛΕΞΗΣ ΤΖ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΛΕΞΙΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΟΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

ΑΛΕΠΑΚΗ οικογένεια. Ο Κ. Αλεπάκης κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο Α. Αλεπάκης (σημειώνεται Α. Νιφά Αλεπάκης), ο Αλεπάκας και ο Ευστράτιος Αλεπάκος κατοικούσαν στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΑΛΕΠΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΛΕΠΑΤΖΗΣ Κ. Κατοικούσε στην Κάτρη ???(χωριό της Πεντάδας) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΛΕΠΑΤΖΙΤΖΑ - ΑΛΕΠΑΤΖΗ. Χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται από το χωριό Βάμβακα στο ημερολόγιο Παπαδάκη, φ. 31. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΑΛΕΠΟΠΟΥΛΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΑΛΕΠΟΥΔΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αλεπουδέα κατοικούσε στο Πετροβούνι και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Για τον **επίσκοπο Θεόκλητο Αλεπουδέα** βλέπε τη λέξη Θεόκλητος. Αδελφός του επισκόπου ήταν ο **Πέτρος Αλεπουδέας**, είχαν δε δύο αδελφές, τη **Μαρίτσα** που παντρεύτηκε το Θεοδωρή Σερεμετάκη και την **Ασημίνα** που έγινε γυναίκα του Νικολάκη Σγουράκη. Β. Πατριάρχεια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 540-1.

Ο **Γιώργης Αλεπουδέας-Μιχολίνας** ήταν από τη Γούρνιτσα της Καρδαμύλης και πήρε μέρος στον αγώνα του 1821. Ήταν γνωστός με το παρωνύμιό του, ενώ ανήκε στην οικογένεια Μιχολίνα ή Μιχολινάκη. Μετά την απελευθέρωση κατατάχτηκε στους ανθυπολοχαγούς της Φάλαγγος (αξιωματικός Ζ' τάξεως), ΑΧΕΒΕ αριθ. μητρ. 02154 και έζησε μέχρι το 1850. Ν. Καραμπέλα, *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*, σ. 25. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 128.

Το **Γεώργιο Αλεπουδέα (Αλπούδη)** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Γεώργιος Αλεπουδέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψηφίσματα που καταδίκαιζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γεώργιος Αλεπουδέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Γεώργιος Αλεπουδέας** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Παναγιώτης Αλεπουδέας** γεννήθηκε το 1798 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Το 1824 υπηρέτησε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη που εξεστράτευσε στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 36.

ΑΛΕΤΟΥΡΑΝΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΑΛΕΥΡΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Οίτυλο, όπου σώζεται η ιδιόκτητη εκκλησία της, ο Άγιος Νικόλαος. Ν. Δρανδάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)135. Το 1671 αναφέρεται οικογένεια Αλευρά στη Ζάκυνθο, προερχόμενη από τη Μάνη. Λ. Ζώη. *Λεξικό Ιστορικό και Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 36.

Ο **Θεοδωρής Αλευράς** στις 8 Μαρτίου 1571 υπέγραψε επιστολή των Μανιατών προς το Δόγη της Βενετίας. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)262. Πάλι ο **Θεοδωρής Αλευράς** το 1582 υπέγραψε επιστολή Μανιατών προς τον Πάπα της Ρώμης και θα πρέπει να είναι το ίδιο πρόσωπο. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 2(1905)398-9 και Α. Δασκαλάκη, *Η Μάνη κλπ.*, σ. 44.

Ο **Παπά-Αλευράς**. Para Alevris. Το 1576 αναφέρεται το όνομά του σε έγγραφο της υποθέσεως του καταδίκου Νικολού Βαρυκέφαλου, που ήταν από το Οίτυλο. Οι συγγενείς και φίλοι του καταδίκου κράτησαν στο Οίτυλο ως όμηρο το Βενετό πλοίαρχο Alvise Finard για να ελευθερώσουν οι Βενετοί τον δικό τους. Με τη μεσολάβηση των ιερέων και προκρίτων της Μάνης ελευθερώθηκε ο πλοίαρχος. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε. Τα ονόματα του εγγράφου δεν δημοσιεύονται στην εργασία παραχωρήθηκαν όμως από το συγγραφέα.

Ο **Γιωργάκης Αλευράς** το 1663 πήγε με άλλους Μανιάτες στη Φλωρεντία και συνάντησε το Φερδινάνδο Β' δούκα της Τοσκάνης. Εκεί υπέγραψε τη γενομένη συμφωνία μεταξύ των Μανιατών και του δούκα για τη μετανάστευση στην Τοσκάνη τριακοσίων οικογενειών από τη Μάνη. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, τ. 2, σ. 401 και 405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

Ο **Ηλίας Αλευράς** το 1663 υπέγραψε συμφωνία των Μανιατών με το Φερδινάνδο Β', δούκα της Τοσκάνης για μετανάστευση Μανιατών στα εδάφη του. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, τ. 2, σ. 405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΑΛΕΥΡΟΜΑΓΕΙΡΟΣ Γ. Κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Ως κάτοικος Μπουλαριών αναφέρεται και από τον Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 117.

ΑΛΕΦΑΤΖΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Λεούτζη και της Καλής, η σύζυγός του Ειρήνη και τα παιδιά του Λεούτζη, Κυριακή, Καλή και Παρασκευή. Από το χωριό Κεχριάνικα, Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3 (1950)77.

ΑΛΗΓΚΙΟΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1622 αναφέρεται ότι κατοικούσε στο Πρασιό, όπου ήταν ταβουλάριος, Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, τ. 6 (1955), σ. 101.

ΑΛΗΜΕΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά που ζητούσε ο Πύργος των Κιτριών να αποδοθεί από τους Μαυρομιχαλαίους στους απογόνους των Τζανέτμπεη

Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, Μεσσηνιακά 1(1968)283 και ΓΑΚ, Υπουργ. Δικαίου, φάκ. 23.

ΑΛΗΜΠΑΛΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΑΛΗΜΠΑΡΟΥΤΗΣ ΤΡΟΥΠ(Β)ΑΚΗΣ. Αγωνιστής της επανάστασης του 1821. Για τις υπηρεσίες που προσέφερε του απονεμήθηκε ο βαθμός του Ανθυπολοχαγού (αξιωματικός της Ζ' τάξεως). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αλημπαρούτη-Τρουπάκη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΛΙΚΑ Παπά-. Para Oct alica. Προφανώς πρόκειται περί ιερέως από τα Άλικά. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε. Η υπόθεση παρουσιάζεται αναλυτικά, αλλά η αναφορά των Μανιατών με τις υπογραφές παραχωρήθηκε από το συγγραφέα.

ΑΛΙΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1828 υπέγραψε ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 299.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το Δημήτριο Αλικάκο Επαρχιακό Δημογέροντα Ανατολικής Μάνης. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. (Η ανάγνωση του ονόματός του είναι επισφαλής!!!!!!!)

ΑΛΙΚΑΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823, από το Άστρος (έδρα Εθνοσυνέλευσης), πρότεινε την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376. Σε πίνακα προαγωγών της 21 Μαΐου 1823 αναφέρεται το όνομα του Αναστάσιου Αλικάκη για το βαθμό του ταξίαρχη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΑΛΙΚΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 με αίτηση του Γ. Μαυρομιχάλη το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του σε υποχιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους αξιωματικούς ΣΤ' τάξεως (υπολοχαγός), ΑΑΕΒΕ αριθ. μητρ. 01662.

ΑΛΙΚΟΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΑΛΜΠΑΝΑΚΗ Οικογένεια.

Ο Γιάννης Αλμπανάκης στις 25 Νοεμβρίου 1825 μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά που ζητούσε ο Πύργος των

Κιτριών να αποδοθεί από τους Μαυρομιχαλαίους στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283 και ΓΑΚ, Υπουργ. Δικαίου, φάκ. 23.

Ο **Π. Αλμπανάκης** (Αλμπινάκης αναγράφεται) στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Παναγιώτης Αλμπανάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΑΛ(Μ)ΠΑΝΗΣ. Δεν αναφέρεται βαφτιστικό, αλλά σημειώνεται η προέλευσή του από Ζαρνάτα σε διαθήκη του 1726. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου*, τ. 3 (1950), σ. 82.

ΑΛΜΥΡΑΝΤΗ ή ΑΡΜΥΡΑΝΤΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Καουριάνων της Κοίτας, όπου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέπα στην Μάνη*, 76. Βλέπε Αρμυράντης.

Ο **Μιχαήλ Αλμυράντες** συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνιστών της Βέργας και Διρού. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Ο **Παναγιώτης Αλμυράντες του Γρηγόρη** από την Κοίτα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 397.

ΑΛΟΓΑΡΑΣ ΓΕΒΡΑΣΙΟΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 131.

ΑΛΟΓΟΧΙΤΑΚΗΣ Δ. Κατοικούσε στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΛΟΥΜΑΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Πιθανώς το όνομά του να ήταν Αλαμανάκης. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΑΛΟΥΠΑΚΗ. Αναφέρεται στη Ζάκυνθο οικογένεια Αλουπάκη από το 1555 και το 1700. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 38. Δεν προσδιορίζεται η προέλευσή της. Οικογένεια Αλούπη υπήρχε στο Σταυροπήγι και στο Γεωργίτσι της Λακωνίας.

ΑΛΟΥΠΗ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης το επίκλητον Αλούπης Καβαλάρης** αναφέρεται στην αριθ. 13 εγγραφή του ανέκδοτου κώδικα της Μονής της Τίμιοβας από 10 Ιουλίου 1697. Γ. Αναπλιώτη, *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, σ. 6. Το "*Καβαλάρης*" μπορεί να σημαίνει ιππότης-καβαλιέρης, δηλαδή τίτλο που του είχαν απονείμει οι Βενετοί.

Το 1749-50 αναφέρεται ο **Γεώργιος Αλούπης** στον ανέκδοτο κώδικα της μονής της Τίμιοβας, Γ. Αναπλιώτη, *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, σ. 89.

Ο **Παναγιώτης Αλούπης** καταγόμενος από τα Πηγάδια κατοικούσε στο γειτονικό Κάμπο της Αβίας και είχε παντρευτεί αδελφή του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη. Ακολούθησε τον κουνιάδο του σε μια του επιδρομή στην Καρδαμύλη εναντίον των Τρουπάκηδων, όπου και σκοτώθηκε. Άφησε δύο παιδιά, τον Πιέρο και τη Ζαχαρίσα, η οποία το 1806 έγινε σύζυγος του Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη και είναι η μητέρα του Πέτρου Κουτήφαρη, ο οποίος κατέγραψε πολλές πληροφορίες και διέσωσε αριθμό εγγράφων, που φωτίζουν την τοπική ιστορία του Σταυροπηγίου της Μάνης. Γ.Αναπλιώτη, *Καπετάν Πιέρος Αλούπης*, ανάπτυπο από το Αρχείο Μεσσηνίας του έτους 1959.

Ο **Δημήτριος Αλούπης** γεννήθηκε το 1788 στον Κάμπο και έλαβε μέρος στον αγώνα του 1821 ως ομαδάρχης. Ασχολήθηκε με το εμπόριο. Το 1855 είχε ετήσιο εισόδημα 1500 δραχμές και συγκαταλέγεται το όνομά του στους καταλόγους των ενόρκων. Βιογραφείται εκτενέστερα υπό του Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, 1(1968)423.

Ο **Πιέρος Αλούπης του Παναγιώτη** γεννήθηκε το 1794. Παντρεύτηκε το 1826 την Ευγενικούλα Δημ. Καπετανάκη. Πριν από την επανάσταση του 1821 ακολούθησε τον πρώτο εξάδελφό του Αλέξανδρο Κουμουνδουράκη στην Κωνσταντινούπολη, όπου ο τελευταίος προσπάθησε να γίνει μπέης της Μάνης. Με την έναρξη της επανάστασης φυλακίστηκε από τους Τούρκους και αφέθηκε ελεύθερος το 1824, χρησιμοποιώντας πλαστά πιστοποιητικά ότι ήταν "Ιόνιος πολίτης". Έλαβε μέρος σε πολεμικές επιχειρήσεις και μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του υπολοχαγού και υπηρέτησε στο στρατό. Γ.Αναπλιώτη, *Καπετάν Πιέρος Αλούπης*, Αρχείο Μεσσηνίας του έτους 1959, Σ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 354. Υπέγραψε αναφορές με τις οποίες καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Πιέρος Αλούπης** στις 10 Σεπτεμβρίου 1822 από τις τουρκικές φυλακές της Κωνσταντινούπολης έστειλε επιστολή στο θείο του Σκλαβούνο, το γαμπρό του από αδελφή Δημήτριο Κουτηφαρέα και χαιρετισμούς απηύθυνε στο θείο του Δημητράκη Αναστασέα. Από την επιστολή αυτή φαίνεται ότι γεννήθηκε το 1796 και ότι φυλακίστηκε από το Μάρτιο του 1821. Ο συγγραφέας από λάθος αναφέρει ότι πήγε με τον Αντώνιο Κουμουνδουράκη αντί του Αλεξάνδρου. Γ.Αναπλιώτη, Ένα γράμμα από το κάτεργο, *Αρχείον Μεσσηνίας*, αριθ. φ. 22, Ιούλιος 1956, σ. 89.

Ο **Γεώργιος Αλούπης ή Αλουπέας** γεννήθηκε το 1796 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη σε στρατιωτική μονάδα στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 55. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Παναγιώτης Αλούπης** κατοικούσε στον Κάμπο και στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 92.

ΑΛΠΟΥΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Βλέπε Γεώργιος Αλεπουδέας.

ΑΜΑΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Καυκί. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΑΜΑΪΤΣΗΣ. Τοπωνύμιο στο Βαχό προερχόμενο από σχετικό επίθετο. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΑΜΟΡΑΖΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Το 1727 αναφέρεται από τον Κάβαλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΑΜΟΡΤΟΓΓΟΝΗ ΚΑΝΕΛΛΑ (ΑΜΟΡΑΤΑΚΗ?). Το 1727 αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18, ότι κατοικούσε στον Κάβαλο. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΣ. Το 1720 αναφέρεται οικογένεια από τη Μάνη στη Ζάκυνθο. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 42.

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΣ ΖΕΡΒΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα το 1715 στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΣ ΤΣΙΛΗΔΙΝΗΣ. Στις 3 Αυγούστου 1582 υπέγραψε επιστολή στον Πάπα της Ρώμης, του οποίου οι Μανιάτες ζητούσαν την επέμβασή του για να ελευθερωθούν. Σπ. Λάμπρου, *Νέος Ελληνομνημών 2* (1905)398. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

ΑΜΠΟΤΖΙΚΙΤΖΑ (ΜΠΟΖΙΚΗ;;). Αναφέρεται από το χωριό Βάτας το 1763 στο χειρόγραφο του Παπαδάκη, φ. 39, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ Δ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Panagioti Anagnostachi (10) αναφέρεται το 1690 σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Πριν από την επανάσταση η Ρωσική αστυνομία τον χαρακτήρισε ως φιλικό και κάτοικο της περιοχής του Οιτύλου. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. Πρωτοχρ.* 8(1964)341. Ήταν από τα Άλικα και μετά την επανάσταση για τις υπηρεσίες που προσέφερε αναγνωρίστηκε ως ανθυπολαχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 120., ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 02630 και αργότερα υπηρέτησε στη Λακωνική Φάλαγγα ως ανθυπολοχαγός. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Καινηπόλεως με έδρα τα Άλικα.

Ο Π. Αναγνωστάκος από το δήμο Μέσης κατά τα έτη 1844 και 1845 ήταν στον κατάλογο των ενόρκων. ΦΕΚ 1844, σ. 213. ΦΕΚ 1845, παράρτ. μετά το φύλλο 27(9-9-45)130, σ. 12.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από το χωριό Κελεφά και το 1822 τραυματίστηκε στο Άργος επί Δράμαλη. Με τη φροντίδα του Πετρόμπεη νοσηλεύτηκε στο Μυστρά από τον Ηλία Γιατράκο, αφού προηγουμένως τον είχε νοσηλεύσει ανεπιτυχώς ο γιατρός του Υψηλάντη. Α. Σταυρόπουλου, Το πρώτο πολεμικό νοσοκομείο της Ελληνικής Επανάστασης στο Μυστρά, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)532.

Ο **Ιωάννης Αναγνωστάκης** από την Κελεφά τραυματίστηκε στο πόδι στο Άργος και στις 7 Οκτωβρίου 1822 πήγε σταλμένος από τον Πετρόμπεη στο Λιάκο Γιατράκο για νοσηλεία που διήρκεσε 28 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)302.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στον Κούνιο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΟΣ Δ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΑ Οικογένεια. Πρόκειται για κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη από τη Λιμπόχοβα της Ανδρουβίστας. Άλλοι κλάδοι της οικογενείας: Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Μουκέας, Κουρέας και Γουρδουλέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **Νικολής Αναγνωστάς** μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρουβίστας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην ??? Τρικότσοβα (Χαραυγή) κοντά στο Πετροβούνι των Καπετανάκηδων. Υπέγραψε πιστοποιητικά για την προσφορά στον αγώνα του Χριστόδουλου και του Βενετσάνου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φ. Κ96, έγγραφο της 3 Ιανουαρίου 1831 και Α.Χ.Ε.Β.Ε., φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη. Επίσης υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Το Νικόλαο Αναγνωστά για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4246, ΑΧΕΒΕ και Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130,

ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1791 και κατοικούσε στους Δολούς το δε καλοκαίρι του 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 135.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Είχε ενοικιάσει κτήματα από τους Βενετούς στην περιοχή του Πασαβά από το 1701 ως το 1705. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 90 και 95.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ζωγράφος που σημειώνεται στην κτητορική επιγραφή του Προφήτη Ηλία στα Καλιανείκα των Δολών από το 1758.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Από τη Ρωσική αστυνομία είχαν χαρακτηριστεί μέλη της Φιλικής Εταιρείας ως Μανιάτες ο **Δημήτριος** και ο **Ηλίας Αναγνωστόπουλος** που ήταν από τα ΒρέσθENA της Λακωνίας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. πρωτοχρ.* 8(1964)341 και Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 18 και 79.

ΑΝΑΪΠΑΚΟΥ ή ΑΝΑΕΙΠΑΚΟΥ ή ΑΝΑΪΠΗ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος**, ο **Πιέρος**, ο **Γιάννης** και ο **Θωμάς** Αναϊπάκος στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψαν δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Θωμάς Αναϊπάκος** μαζί με το Γιάννη Στεφανάκο στις 9 Ιανουαρίου 1829 σκότωσαν ένα στρατιώτη της Εκτάκτου Επιτροπείας, γιατί είχε υποσχεθεί γάμο σε μια κοπέλλα, που τον είχε ακολουθήσει. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Θωμάς Αναϊπάκος** ζούσε στον Καρβελά και για τις υπηρεσίες του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικούς Ζ' τάξεως). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Πιέρος Ναϊπάκος** (; ή **Αναϊπάκος**) στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλιάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Πιέρος Αναϊπής**, για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Η **Ελένη Αναειπόνουφη**, από τον Καρβελά, αναφέρεται ότι - στη προέλαση του Ιμπραήμ στον Πολυάραβο - όταν ένας Αιγύπτιος της έπιασε τη ζώνη και αυτή την τράβηξε από την άλλη μεριά και όταν τεντώθηκε πολύ την άφησε και ο Αιγύπτιος έπεσε κάτω, όπου και τον σκότωσε. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 86-7. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 88.

ΑΝΑΝΙΑΣ ΛΑΜΠΑΡΔΗΣ Επίσκοπος Καρυουπόλως. Ο Καρυουπόλεως Ανανίας (1740-1747) το 1741 συμφώνησε με τον Μεγάλο Εκκλησιάρχη και διδάσκαλο Κριτία, ο οποίος ενέμετο τη επισκοπή Ακόβων, και ανέλαβε να εξυπηρετεί επιτροπικώς, ως πλησιόχωρος, με την υποχρέωση: "*αποστέλλειν απαραίτητως κατ' έτος προς την αυτού σοφολογιότητα το προ χρόνων ικανών διορισμένον ετήσιον, ήτοι τα 80 γρόσια σώα και ανελλιπή, χωρίς τινος παρεμβατισμόν και ελαττώσεως, ομού με την λοιπήν συνηθισμένην φιλοδωρίαν του κατ' έτος στελλομένου βουτύρου...*". Το 1747 ο Ανανίας

Καρυουπόλεως έγινε Δημητσάνας και το 1754 η πατριαρχική Εξαρχία της Άκοβας και η Εξαρχία της Ζαρνάτας ενώθηκαν και απετέλεσαν την αρχιεπισκοπή Ζαρνάτας και Ακόβων. Στην επισκοπή Καρυουπόλεως ήταν από το 1741 και τον διαδέχτηκε ο Παΐσιος Καρυουπόλεως το 1747. Τ.Γριτσόπουλου, Η εκκλησία της Πελοποννήσου μετά την άλωση, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)127. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 35.

Το 1740 αναφέρεται ως Καρυουπόλως και το 1750 έγινε Λακεδαιμονίας. Το 1767 ο Ανανίας αποκεφαλίστηκε από τους Τούρκους. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22.

Το 1747 η επισκοπή Δημητσάνας δόθηκε στον Καρυουπόλεως Ανανία. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 37.

ΑΝΑΝΙΑΣ Πνευματικός από Καρυούπολη. Το 1793 αναφέρεται στην κατασκευή του τέμπλου του Αγίου Γεωργίου Καρυουπόλεως. Επίσης αναφέρεται το 1829 ότι προ εικοσαετίας ο Άγιος Γεώργιος πουλήθηκε στους κατοίκους της Τσεροβάς από τον πνευματικό Ανανία. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 30.

ΑΝΑΝΙΑΣ - Ιερομόναχος. Το 1808 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μαΐνης, Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)203.

ΑΝΑΝΙΑΣ - Παπάς. Ήταν εφημέριος του οικισμού Γκλεζία του Βαρουσιού και αναφέρεται το 1811. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 13. Ήταν δάσκαλος στο Βαρούσι. Γ.Αναπλιώτη, *Χριστόδουλος Καπετανάκης*, σσ. 22 και 23.

ΑΝΑΝΙΑΣ Π. Κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν.Εφημ.Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ πειρατής. Γύρω στα 1668 στο Οίτυλο ήταν δύο διαβόητοι πειρατές, ο Αναπλιώτης και ο Θεόδωρος. Ήταν φίλοι και συνεργαζόντουσαν, αλλά κάποτε φιλονείκησαν στη διανομή λείας και ο ένας αιχμαλώτισε τη γυναίκα του άλλου. Κατόπιν τις πούλησαν και οι δύο στον ίδιο πειρατή από τη Μάλτα. Αλλά όταν κατάλαβαν τι είχαν κάνει, συμφιλιώθηκαν και πήγαν μαζί και ελευθέρωσαν τις γυναίκες τους. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 301, και Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι Ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τ. 1, σ. 117. Α.Κραντονέλλη, *Ιστορία της Πειρατείας*, τ. 2, σσ. 119, 291, 387 και 392.

ΑΝΑΠΛΙΩΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Από το χωριό Βάμβακα. Αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 31. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΑΝΑΡΧΕΑΣ Τ. Ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη *Γενική Εφημερίδα Ελλάδος*, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1704 είχε παραγωγή 32 κροντήρια λάδι. Αναφέρεται από τον Κ. Κόμη ως κάτοικος Κάμπου στο φ. 247, αλλά ήταν κάτοικος Γιάννιτσας, γιατί το όνομά του βρίσκεται μαζί με άλλα γνωστά επίθετα οικογενειών που κατοικούσαν στη Γιάννιτσα. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137.

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Το 1825 αιχμαλωτίστηκε από τον Ιμπραήμ στα Τρίνησα και αναφέρεται 25 ετών. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Από την Ανατολική Μάνη στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ Μ. Ήταν από το Σταυροπήγι, ίσως από την οικογένεια Αναστασέα. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Άλικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μάνης*, σ. 127.

ΑΝΑΣΤΑΣΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρδαμύλη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αναστασέα κατοικούσε στο Ξωχώρι και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΝΑΣΤΑΣΕΑ Οικογένεια. Από την επαρχία Σταυροπηγίου. Το 1798 αναφέρεται ο **Δημητράκης Αναστασέας** στα έγγραφα του Τζανέμπεη Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Τζανέμπεης Κουτήφαρης*, σ. 20.

Το όνομά του **Γεωργάκη Αναστασέα** αναφέρεται σε πωλητήριο του 1807. "Αρχείον" Μεσσηνίας, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1957, σ. 94.

Ο **Δημήτριος Αναστασέας** ήταν από τα Βαρούσια. Το καλοκαίρι του 1824 κατηγορήθηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ότι είχε μέσω του Πούλου Μαυρικού μυστικές επαφές με το Μεχμέτ Αλή Πασά της Αιγύπτου. Στην Καλαμάτα, με αίτηση του Πετρόμπεη, έγινε δικαστήριο το οποίο εξέτασε δύο χωριανούς του Μαυρικού, τον Κωνσταντίνο Κουτήφαρη και τον Δημήτριο Αναστασέα και τελικά τον απάλλαξε. "Εφημερίς Αθηνών", αρ. φ. 6, της 20 Σεπτεμβρίου 1824. Την επόμενη χρονιά υπέγραψε αναφορά ότι ο πύργος των Κιτριών θα πρέπει να αποδοθεί στους απογόνους του Τζανέμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283 και ΓΑΚ, Υπουργ. Δικαίου, φάκ. 23 της 25 Νοεμβρίου 1825. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ29. Στις 12 Φεβρουαρίου 1831 κατηγορήθηκε ως φίλος των Μαυρομιχαλαίων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221. Στις 9 Ιουνίου 1831 κατηγορήθηκε από τον Πιέρο Αλούπη πάλι ως φίλος των Μαυρομιχαλαίων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο Πιέρος Αλούπης στις 10 Σεπτεμβρίου 1822 από τις τουρκικές φυλακές της Κωνσταντινούπολης έστειλε επιστολή στο θείο του Σκλαβούνο, το γαμπρό του από αδελφή Δημήτριο Κουτηφαρέα και χαιρετισμούς απηύθυνε στο θείο του **Δημητράκη Αναστασέα**. Από την επιστολή αυτή φαίνεται ότι γεννήθηκε το 1796 και ότι φυλακίστηκε από το Μάρτιο του 1821. Ο συγγραφέας από λάθος αναφέρει ότι πήγε με τον Αντώνιο Κουμουνδουράκη αντί του Αλεξάνδρου. Γ.Αναπλιώτη, Ένα γράμμα από το κάτεργο, *Αρχείον* Μεσσηνίας, αριθ. φ. 22, Ιούλιος 1956, σ. 89.

Ο **Γιάννης Αναστασέας** ήταν γεννημένος το 1794 στην Οροβά και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 78. Το 1825 πήρε μέρος σε εκστρατεία υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και ομαδάρχη (μπουκαδόρο) τον Αντώνη Ψαλτήρα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτελ., φάκ. 11, έγγραφο 31. Στις 27 Ιουνίου 1831 στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48, δημοσιεύτηκε αναφορά των κατοίκων του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που υπέγραψε και ο Ι. Αναστασέας.

Ο **Βενετσάνος Αναστασέας** ήταν γεννημένος το 1802 και κατοικούσε στην Οροβά του Κάμπου. Το καλοκαίρι του 1824 έλαβε μέρος σε στρατιωτικό σώμα στη Μεσσηνία που ήταν υπό τις διοίκηση του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλόγου 79. Την επόμενη χρονιά ακολούθησε σε εκστρατεία το Σταυριανό Καπετανάκη υπό τον ομαδάρχη (μπουκαδόρο) Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχείο Βλαχογ., Εκτ. φάκ. 11, αρ. εγγρ. 31.

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ Α. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟ DE BRAZZO DE MAINA ή ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΜΑΓΝΙΑΤΙ. Αναφέρεται στη Βενετία κατά τα έτη 1527-9. Αντ. Μπάρδου, Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530), *Θησαυρίσματα* 16(1979)355.

ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Δ. Πρέπει να είναι γιός του Δημητρίου Αναστασέα.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΑΝΑΤΟΛΙΤΗΣ Ν. Κατοικούσε στο Σταυροπήγι και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΑΝΔΡΑΚΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Από την Πάνιτσα Ντρσλινη. Αναφέρεται ότι ήταν γείτονας στα κτήματα του Δημητράκη Πουλάκου Λιακαράκη (Λιακάκου) Κουταλίδη στο Λίμπερδο. Μ.Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260. Αναγνωρίστηκε υπαξιωματικός Β' τάξεως με αριθ. μητρ. 04119 (012549). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ.130.

ΑΒΔΡΑΚΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Από το Λιοντάκη του σήμου Μέσσης. Χαρακτηρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμό μξυτώου 00414. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 139.

ΑΝΔΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΑΝΔΡΑΣ ή ΑΝΤΡΕΑΣ Οικονόμος Ιερέας. (Βλέπε και Ανδρέας) Ήταν από την Καρδαμύλη και έστειλε επιστολή στον Α.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τ. 8, σ. 410, όπου αναφέρει τη συμμετοχή του Παναγιώτη και Διονυσίου Μούρτζινου στην επανάσταση. Αναφέρει ότι ο Φασέας, που ήταν συγγενής του Μούρτζινου σκοτώθηκε στην Καρύταινα (αναφέρει ότι ήταν και ο Διονύσιος Μούρτζινος, ενώ ο Κολοκοτρώνης γράφει ότι ήταν άρρωστος και δεν πήγε) και ότι ο Δημήτριος Πετρέας πολέμησε και διακινδύνευσε στην εισβολή του Δράμαλη. Γράφει ακόμη ότι η Βέργα του Αρμυρού οικοδομήθηκε ξερολιθιά με διαταγή του Δ. Μούρτζινου και αναφέρεται σε εισβολή Αιγυπτίων στη ρεματιά, όπου και εκδιώχθηκαν από τους στρατιώτες του Μούρτζινου.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ανδρέα ή Ανδρέου κατοικούσε στο Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Δάσκαλος. Ήταν εγκατεστημένος στη Γούρνιτσα της Καρδαμύλης. Β. Πατριάρχεια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών*, σ. 562.

ΑΝΔΡΕΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ιερέας. Το 1747 σε επιγραφή στην εικόνα του Αγίου Ανδρέα του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου του Οιτύλου της οικογενείας των Γιατριάνων υπάρχει επιγραφή που αναφέρεται στον παπά-Ιωάννη Ανδρεάκη και τον πατέρα του ιερομόναχο Άνθιμο. Ν.Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 161.

ΑΝΔΡΕΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Από τον Πολυάραβο του δ'ξμου Μαλευρίου. Αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 02071 (004098) Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130.

ΑΝΔΡΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού. Ο **Ανδρέας Ανδρεάκης**, γεννημένος το 1796 στον Πύργο του Διρού, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Α.** και ο **Α. Ανδρεάκος** μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Πέτρος Ανδρεάκος. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Αναφέρονται ο **Μιχαήλ Ανδρεάκος (βλέπε Ανδρακάκος Μιχαήλ)** από την επαρχία Οιτύλου αναφέρεται στα ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 00414 (012928)

Μία **οικογένεια Αντρεάκου** αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68 και 77. Άλλη ομώνυμη οικογένεια αποτελεί κλάδο των Βισταχαγιάνων και είναι εγκατεστημένη στην περιοχή της Μίνας. ό.π., σ. 104.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Γεννήθηκε το 1786 στην Οροβά και το 1824 υπηρέτησε υπό τη διοίκηση του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια της Μεσσηνίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 76.

ΑΝΔΡΕΑΣ Παπά-. Τον Ιανουάριο του 1576 ο Παπά-Ανδρέας από τη Βάθεια, Para Andrea da Vathia, υπέγραψε αναφορά προς τους Βενετούς και ζητούσε την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Για την υπόθεση αυτή βλέπε: Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε. Την αναφορά με τα ονοματα των Μανιατών μας παραχώρησε ο συγγραφέας.

ΑΝΔΡΕΪΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από την Αρεόπολη της επαρχίας Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στο βαθμό του στρατιώτη, ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 08264 (012907). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130.

ΑΝΔΡΙΑΝΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από την επαρχία Γυθείου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στη 2α τάξη των υπαξιωματικών με αριθ. μητρ. 4119. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 100. Βλέπε Ανδρακάκος Ηλίας.

ΑΝΤΡΙΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΑΝΔΡΟΥΚΑΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Γεννήθηκε στη Μάλτα της Ζαρνάτας το 1800 και υπηρέτησε το 1824 υπό τη διοίκηση του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 125.

ΑΝΔΡΟΥΝΕΛΑΚΑΣ Γ. Κατοικούσε στην Κάτρη ????(Πεντάδα) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. (Πιθανώς η Κάτρη σχετίζεται με Βάμβακα)

ΑΝΔΡΟΥΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Είναι Νικλιάνοι από τον κλάδο των Μιχαλακιάνων της Νόμιας, που πήγαν στη Λάγια και από εκεί

εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 78 και 113.

Ο **Γεώργιος Ανδρουτσάκος** κατάγεται από τη Βάθεια της επαρχίας Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους στρατιώτες, ΑΧΕΒΕ με αριθ. μητρ. 08031 (012538). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130.

ΑΝΕΜΟΔΟΥΡΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι προέρχεται από την πατριά των Αραβουχιών. Είναι από τους παλαιούς κατοίκους των Μπουλαριών, όπου έχουν το παλαιότερο πύργο. Λέγεται ότι ο Μαντούβαλος (Νικλιάνος) πήγε στους Μπουλαριούς ως σώγαμπρος του Ανεμοδουρά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 117.

ΑΝΘΙΜΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1629 καθαιρέθηκε από τον Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)94. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται το 1688 στη μονή Αιμυαλών. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22. Από την οικογένεια Λαζαροπούλου-Κουρή της Δημητσάνας. Το 1688 υπέγραψε αφιερωματικές πράξεις στη μονή Αιμυαλούς. Φαίνεται ότι ήταν έγγαμος και χήρεψε διότι αναφέρεται στον κώδικα της μονής Φιλοσόφου: "*Ο Παναγιώτης είναι εκ χώρας Δημητσάνας Λαζαρόπλος, του Καρυουπόλεως υιός...*". Φαίνεται ότι στην επισκοπή έμεινε ως το 1710. Τάσ. Γριτσόπουλου, *Αρχιερείς 17ου αιώνας εκ Δημητσάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)183. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)96.

ΑΝΘΙΜΟΣ - Επίσκοπος Δυρραχίου. Αναφέρεται στον Κώδικα Μονεμβασίας στα έτη 1747 και 1748. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)σσ. 192, 197, 198, 207. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 48.

ΑΝΘΙΜΟΣ - Επίσκοπος Μηλέας (και Καστάνιας). Παραιτήθηκε το 1810. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)203. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211.

ΑΝΘΙΜΟΣ Επίσκοπος Πλάτσης. Αναφέρεται το 1821 μαζί με δύο άλλους επισκόπους, το Θεόκλητο και τον Ιωακείμ. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

Το 1825 χειροτονήθηκε αντικανονικά από το Γαβριήλ Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης*, *Ελληνικά* 6(1933)296.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο **Πλάτσης Ανθιμος**, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρουπόλως Κύριλλος, ο **Πλάτσης Άνθιμος**, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

ΑΝΘΙΜΟΣ - Ιερομόναχος. Αναφέρεται το 1745 από το χωριό Κουτήφαρη, πιθανώς του Ζυγού της Μάνης. Είχε αντιγράψει νομοκάνονα που βρίσκεται στο Βουλκάνο με έξοδα του "*πανεντιμοτάτου και πανευγενεστάτου και αρίστου αυθεντός κυρίου κυρίου Πέτρου Τρουπάκη του εκ φύτλην και γένους των Παλαιολόγων*". Λ. Πολίτη, *Πελοποννησιακά*, Παράρτ. 5, σ. 133. Τ. Γριτσόπουλου, *Χειρόγραφα της μονής Βουλκάνου, Πελοποννησιακά* 5(1962)299.

ΑΝΘΙΜΟΣ - Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Αναφέρεται το έτος 1747 και ίσως το 1755. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)207.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΑΝΔΡΕΑΚΗΣ Ιερομόναχος και πρώην ηγούμενος της Κοιμήσεως Οιτύλου - ναός των Γιατριάνων. Το 1747 στην εικόνα του Αγίου Ανδρέου του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Οίτυλο υπάρχει επιγραφή του παπά-Ιωάννη Ανδρεάκη και του πατέρα του ιερομόναχου Άνθιμου που διετέλεσε και ηγούμενος. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 161.

ΑΝΘΙΜΟΣ Ιερομόναχος από Ανδρούβιστα. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Αποδοκίμασε μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλέων στο Λιμένι. Στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φύλ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 αναγράφεται ως Α. Ιερομόναχος.

ΑΝΤΖΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

ΑΝΤΙΒΑΔΑΚΗ - ΑΝΤΙΒΑΣΗ. Αναφέρεται από το 1662 στη Ζάκυνθο οικογένεια Αντιβαδάκη, προφανώς Αντιβασάκη, από τη Μάνη. Οικογένεια Αντιβάση αναφέρεται στη Ζάκυνθο από το 1551.

ΑΝΤΙΒΑΣΗ Οικογένεια. Από παράδοση λέγεται ότι η οικογένεια Αντιβάση κατάγεται από τη γενιά των Στυλιανών της Σελίνιτσας-Πλάτσας. Σύμφωνα με παράδοση στους Δολούς εγκαταστάθηκε πρώτος ο Παπά-Φραγκίσκος Αντιβάσης, ο οποίος ήταν αγιογράφος και ζωγράφισε τον Παντοκράτορα στον τρούλλο του Αγίου Βασιλείου Κάτω Δολών.

Ο **Παναγιώτης Αντιβάσης** το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 60 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132. Αφού το 1704 υπήρχε στους Δολούς οικογένεια Αντιβάση

και το 1762 δεν αναφέρεται κανένας Αντιβάσης στους ενορίτες της μονής της Παναγίας Φανερωμένης, δεν είναι δυνατόν να ήταν κήτωρ του μοναστηριού κάποιος της οικογενείας Αντιβάση, όπως αναφέρεται σε έγγραφο.

Αναφέεται, κατά διήγηση του Σωκράτη Κουγέα, ότι ένας **Αντιβάσης** που ήταν από τους Δολούς ακολούθησε στο Μανιάκι τον Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη ως γραμματικός. Την προηγουμένη της μάχης συμβούλευσε τους χωριανούς του να φύγουν. Αυτός έμεινε και σκοτώθηκε, *Ιθώμη*, τεύχ. 1(1957)8.

Το 1828 κατοικούσαν στους Κάτω Δολούς πολλά μέλη της οικογένειας: **Αλέξανδρος, Ιωάννης και Δημήτρης**, οι οποίοι αναφέρονται σε έγγραφο της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 8(1986)334 κ.ε.

Το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών ο **Τζίκας του ποτέ Νικολάου** 14 ετών (αριθ. καταλ. 70) και ο **Ιωάννης του Νικολάου** 9 ετών (αριθ. καταλ. 31). ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829. Ο Ιωάννης Αντιβασέας αναφέρεται μετά την απελευθέρωση σε αχρονολόγητο κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Βασιλείου Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΑΝΤΙΟΧΟΣ δούκας - Διοικητής των Μελιγκών. Αναφέρεται ότι οι Μελιγκοί διοικούντο από τον Αντίοχο, που ήταν δούκας, την εποχή του Νίκωνα του Μετανοείτε. Σ.Κουγέα, *Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότου Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας*, *Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)15.

ΑΝΤΡΕΑ ή ΑΝΔΡΕΑ Οικογένεια. (Βλέπε και Ανδρέα) Ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και ο **Παναγιώτης Αντρέας** υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο ίδιος μαζί με το **Αναγνώστη Αντρέα** υπέγραψαν παρόμοια αναφορά που δημοσιεύτηκε στην αυτή εφημερίδα, παράρτ. του φ. αριθ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΑΝΤΡΕΟΠΟΥΛΟΥ οικογένεια. Ο **Πόθος Αντρεόπουλος** αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

Ο **Λεούτζης Αντρεόπουλος** αναφέρεται και αυτός από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΑΝΤΡΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Είχε τον πύργο της στον Πύργο του Διρού. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

ΑΝΤΩΝΑΚΕΑ Οικογένεια. Το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών ο **Νικάλας Αντωνακέας του ποτέ Νικολάου**, 6 ετών (αριθ. καταλ. 51) και ο **Χριστόδουλος Αντωνακέας του Δημητρίου** 3 ετών (αριθ. καταλ. 72). ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 18 κροντήρια. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΑΝΤΩΝΑΚΗ ή ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Οικογένεια από την Κελεφά.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρώγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, **Αθανάσιος Αντωνάκος**, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ.Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

Ο **Γιάννης Αντωνάκης** ήταν από το χωριό Κελεφά και το 1822 τραυματίστηκε στο Άργος επί Δράμαλη. Με τη φροντίδα του Πετρόμπεη νοσηλεύτηκε στο Μυστρά από τον Ηλία Γιατράκο, αφού προηγουμένως τον είχε νοσηλεύσει ανεπιτυχώς ο γιατρός του Υψηλάντη. Α.Σταυρόπουλου, Το πρώτο πολεμικό νοσοκομείο της Ελληνικής Επανάστασης στο Μυστρά, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)532. Η.Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)302.

Ο **Γιάννος Αντωνάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δη. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριακούλης Αντωνάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικόλαος Αντωνάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο Ιωάννης Αντωνάκος από την Κελεφά, γεννημένος το 1815;, κτηματίας το 1850 και 1856 είχε επιλεγεί ως ένορκος. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80.

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ή ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Ήταν από τον Πύργο του Διρού και μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ Κ. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο Μιχαήλ Αντωνάκος από την Αρεόπολη, γεννημένος το 1810;, το 1850 και 1856 είχε επιλεγεί για ένορκος. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 81.

ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΣΠΥΡΟΣ. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1824 πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τ. 10, σ. 497.

ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ. Αναφέρεται στη διήγηση του Ισπανού πειρατή Alonzo de Contreras (1582-1633). Το 1602 ο Contreras πήγε στο Πόρτο Κάγιο και συμφώνησε να πουλήσει τα λάφυρα της πειρατείας του που ήταν ένα φορτίο σιτάρι και μια βάρκα για 800 τζεκίνια στον Αντωνάκο, ο οποίος ήταν κουμπάρος του και τον γνώριζε από τον προηγούμενο χρόνο. Τη νύχτα οι Μανιάτες έκοψαν τους κάβους της βάρκας, ώστε να πέσει στη στεριά και έκλεψαν το σιτάρι. Με τη βία και το ξύλο ο Contreras τους υποχρέωσε να του πληρώσουν τα 800 τζεκίνια. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας*, τ. 2, σ. 285.

ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Γ. και ο Μ. Αντωνάκος κατοικούσαν στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου Πολέμου το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του **Κυριακούλη Αντωνάκου** σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Για τη συμμετοχή τους στον αγώνα του 1821 κατετάγησαν στη 2α τάξη των υπαξιωματικών: α) ο **Νικόλαος Αντωνάκος** από τον Πύργο, με αριθ. μητρ. 1278, β) ο **Ιωάννης Αντωνάκος** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ. μητρ. 2188 και γ) ο **Μιχαήλ Αντωνάκος** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ. μητρ. 4238. δ) Στο βαθμό του στρατιώτη κατέταξαν τον **Τζανέτο Αντωνάκο** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ. μητρ. 8260 και ε) τον **Καλόποθο Αντωνάκο** από τη Βάθεια της επαρχίας Οιτύλου με αριθ. μητρ. 8235. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130..

ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καινούργια Χώρα. Στη σύγκρουση των Πηλοκωκιάνων με τους Γιαννακομιχελιάνους συμπαράταχθηκαν με τους τελευταίους. Κλάδοι των Αντωνιάνων οι Αντωναγαδιάνοι, ο Αγάς και ο Χαχλάκης. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 73.

ΑΝΤΩΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Γερμανί, που είναι ξεμόνι του Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΑΝΤΩΝΑΣ Παπάς. Κατοικούσε στην Κελεφά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΝΤΩΝΕΑ Οικογένεια. Ο **Δημήτριος Αντωνέας**, Από τη Χώρα του δήμου Καρδαμύλης, στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 130-1.

Ο **Σπύρος Αντωνέας** στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Δημήτρης** και ο **Πέτρος Αντωνέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. **ΓΑΚ**, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Π. Αντωνέας** ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, παράρτ. του φ. αριθ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Δ. Αντωνέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια **οικογένεια Αντωνέα** κατοικούσε στο Ξωχώρι, Χώρα, Πρίπιτσα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΝΤΩΝΗΣ Μανιάτης. Πειρατής που αναφέρεται από το 1644. Είχε αδελφό **Γιάννη** και ίσως ανήκε στη γενιά των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)138-9.

Το 1644 ο διάσημος κουρσάρος Αντώνης Μανιάτης καταδίωξε τη βάρκα του Αντώνη Ρετούλιο, που ερχόταν από την Κεφαλονιά, τη συνέλαβε, τη λεηλάτησε και πήρε για σκλάβους πέντε Εβραίους και μια Τουρκάλα με την υπηρέτριά της. Η βάρκα του κουρσάρου είχε πλήρωμα 22 άνδρες, μεταξύ των οποίων ήταν ο αδελφός του Γιάννης, ο Νικήτας Μαγγανάς και 19 άλλοι, όλοι Μανιάτες. Φαίνεται ότι διέθεταν σπίτι στη Ζάκυνθο, γιατί τον Αύγουστο ο Προβλεπτής έδωσε εντολή να συλλάβουν όποιον βρούν στο σπίτι του. Συνέλαβαν τη γυναίκα του Γιάννη Μανιάτη και τον εικοσάχρονο γιό του.

Τον Ιανουάριο του 1645 ο πειρατής Αντώνης Μανιάτης συνέχιζε να προκαλεί ζημιές στα παράλια του Μοριά. Στις 10 Ιανουαρίου βρισκόταν κοντά στη Γλαρέντζα. Προηγουμένως είχε αρπάξει από την Κορώνη έναν Αγά, ένα ζυγάρι μαύρων και δύο παιδιά. Προχωρούσε προς τις Εχινάδες όταν τον συνάντησε ο καπετάν Μπρίτζιτς από την Κεφαλονιά, ο οποίος δεν τον καταδίωξε εντατικά, ώστε ο πειρατής διέφυγε. Το Μάιο ο ίδιος πειρατής προξενούσε πολλές ζημιές στους Τούρκους υπηκόους. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας*, τ. 2, σσ. 86 και 288.

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ. Ήταν νομικός και αναφέρεται ότι φοίτησε στο σχολείο της Αγίας Σοφίας Γούρνισσας Καρδαμύλης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αντωνιάδη κατοικούσε στα Πρίπιτσα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ιερέας. Κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΑΝΥΦΑΝΤΗ Οικογένεια. Το 1704 θα πρέπει να κατοικούσε στη Γιάννιτσα γιατί εκεί υπήρχε οικογένεια Ανυφαντή. Αναφέρονται ο **Αναστάσης** με ετήσια παραγωγή 12 κροντήρια λάδι, ο **Νικόλας** με 23 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης** με 32 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138. Ο Κ. Κόμης τους αναφέρει ως κατοίκους Κάμπου.

Από τον κώδικα της μονής Τίμιοβας (βρίσκεται κοντά στη Γιάννιτσα) πληροφορούμεθα ότι υπήρξαν ηγούμενοι του μοναστηριού από την οικογένεια Ανυφαντή. Ο **Θεοφάνης** Ανυφαντής μαρτυρείται ότι ήταν ηγούμενος το 1682. Ο **Παρθένιος** Ανυφαντής ήταν ηγούμενος κατά τα έτη 1751, 1760-1 και 1767-8. Ο **Ξενοφός** (Ξενοφών) Ανυφαντής ηγουμένευσε το 1756. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα της Ιεράς μονής Ντίμιοβας*, σσ. 37 και 48.

ΑΠΟΣΠΟΡΑΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Ήταν εξάδελφος των Γιατρακαίων της Βαρδούνιας και σκοτώθηκε το 1825 επί Ιμπραήμ στη Μεθώνη. Α. Σταυρόπουλου, Το πρώτο πολεμικό νοσοκομείο της Ελληνικής Επανάστασης στο Μυστρά, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)538.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας. Ο **Γιωργάκης** είχε ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι και ο **Νικόλας** 75 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

Ο **Κωστάκης Αποστολάκης** το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 44 1/2 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Piero Apostolachi (47). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανά) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ ή ΠΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Η καταγωγή του ήταν από τα Κονάκια του δήμου μαλευρίου, για τη συμμετοχή του στον αγώνα του 1821 τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς α' τάξεως με αριθ. μητρ. 06166 (028763). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 131.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Από την Κελεφά. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432. Χαρακτηρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 08359 (012900). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 131.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται γενικώς από Λακωνία και ότι ήταν ιατροχειρουργός. Τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3004. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 80. Να σημειωθεί ότι ο **Απόστολος Αποστολάκος** ήταν από το Παρόρι της Λακεδαίμονος και πήρε τον ίδιο βαθμό με αρ. μητρ. 3120, ό.π., σ. 80.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από την επαρχία Οιτύλου, χαρακτηρίστηκε στρατιώτης με αριθ. Μητρ. 08278 (012927). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 131.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Προέρχεται από την Κελεφά της επαρχίας Οιτύλου. Προφανώς σχετίζεται με τον προαναφερόμενο Πιέρο Αποστολάκη.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακούλακος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, **Ηλίας Αποστολάκος**, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ.Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

Ο Ηλίας Αποστολάκος ήταν από το Οίτυλο, γεννημένος το 1802, και είχε επιλεγεί ως ένορκος κατά τα έτη 1850 και 1856. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 81.

Αναφέρονται α) ο **Μιχαήλ Αποστολάκος** με αριθμ. Μητρ. 8259 και β) ο **Παναγιώτης Αποστολάκος** με αριθ. μητρ. 8278, που για τη συμβολή τους στην επανάσταση του 1821 τους κατέταξαν στους στρατιώτες. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 121.

Ο **Νικόλαος Αποστολάκος** (;) από τη Λακωνία κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως, αριθ. μητρ. 3004) και ο Απύστολος Αποστολάκος από το Παρόρι κατατάχθηκε και αυτός στους ανθυπολοχαγούς. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 80.

ΑΠΟΣΤΟΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Ν.**, ο **Κ.** και ο **Κ. Αποστολέας** υπέγραψαν με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΠΟΣΤΟΛΕΑΣ Θ. Ήταν από την περιοχή της Ανδρουβίστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, παράρτ. του φ. αριθ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αποστολέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΑΡΑΒΟΥΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1644 μαζί με τον αδελφό του, του οποίου το βαφτιστικό δεν αναφέρεται, προσπάθησαν να μεταναστεύσουν στην Ιταλία με το καράβι του Μαχαιρίδη. Κ. Μέρτζιο, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 436.

ΑΡΑΒΟΥΣΣΕΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Καταγόμενος από τη Βάθεια, στις 8 Μαρτίου 1571 έγραψε, ως γραμματέας, γράμμα των Μανιατών προς το Δόγη της Βενετίας,

το οποίο μετέφερε ο Fabian Barbo, Κ.Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* (1972)262.

ΑΡΑΒΟΥΣΙΑΝΟΥ. Τοπωνύμιο που προέρχεται από οικογενειακό όνομα. Πρόκειται για τη θέση που ήθελαν οι Ισπανοί να χτίσουν κάστρο στα 1612. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)97. (ΠΟΥ βρίσκεται ????)

ΑΡΑΒΟΥΧΙΟΙ Οικογένεια. Παλαιά οικογένεια εμπορευομένων, η οποία ήταν εγκατεστημένη στην περιοχή της Καινήπολης-Βάθειας-Τσικαλιών. Τους έδιωξαν οι Λιάνοι (Νικλιάνοι) και πήγαν στα Ποράχια. Εκεί τους πολέμησαν οι Πηλοκωκιάνοι της Λάγιας και αφού τους νίκησαν τους έσφαξαν (βλέπε μοιρολόγι Βιτζιλόγιαννη). Κλάδος της οικογενείας ο Αραβής ή Ξυπόλυτος. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 70, 77, 79, 156.

ΑΡΑΜΑΝΤΖΑΝΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19 και 20, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΑΡΑΠΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χαριά. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Ηλίας Αραπάκης** αναφέρεται ότι ήταν από την επαρχία Οιτύλου και κατά την επανάσταση του 1821 υπηρέτησε τον αγώνα ως "ιατροχειρουργός". Τον κατέταξαν στη 2α τάξη των υπαξιωματικών με αριθ. μητρ. 4247. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 100. Η.Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Ο Ηλίας Αραπάκης από τη Χαριά, ήταν γεννημένος το 1811;, ασκούσε το επάγγελμα του ιατροχειρουργού και είχε επιλεγεί ως ένορκος κατά τα έτη 1845, 1850 και 1856. ΦΕΚ, 1845, μετά τη σελ. 130, παράρτ. σ. 12, ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80. Χαρακτηρίστηκε ως υπαξιωματικός β' τάξεως με αριθ. μητρ. 04247 (012929) Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 131.

(ΑΡΟΥΠΑΚΗΣ Π.) Πρόκειται για τον Αναγνώστη Δημ. Τρουπάκη ο οποίος υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη *Γενική Εφημερίδα Ελλάδος*, παράρτ. του φ. αριθ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΑΡΑΠΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Πέρα Δημαρίστικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78. Οι Αραπιάνοι από τα Πέρα Δημαρίστικα εγκαταστάθηκαν στον Κυπριανό. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 180-1.

ΑΡΑΠΟΓΓΟΝΟ (ΑΡΑΠΗΣ) ΠΙΕΡΑΚΗΣ. Το 1670 αναφέρεται από το χωριό Σέλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΑΡΑΠΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Κατοικεί στον Κούννο, όπου έχει πύργο. Ο Αραπόγιαννης θεωρείται κλάδος των Γερακαριάνων του Κούνου και έχει το

παρωνύμιο Αλαφακιάνος (Γρηγοράκου). Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134.

ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ Οικογένεια. Πρόκειται για επίθετο που εχρησιμοποιείτο από διαφορετικές οικογένειες και απαντά σε πολλά μέρη.

Ο **Μισαήλ Αρβανιτάκης** αναγράφεται σε επιγραφή στο ναό της κοιμήσεως της Θεοτόκου του χωριού Νομιστή, Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 237.

Το 1705 αναφέρεται ο **Γεώργιος Αρβανιτάκης** σε εκμισθώσεις και παραχωρήσεις κτημάτων από τους Βενετούς στην περιοχή της Βαρδούνιας και του Πασαβά. Υπάρχει η ένδειξη ότι ήταν από την Άρνα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 77, 81, 113, 115, 119, 121, 123.

Το 1705 αναφέρεται ο **Γιάννης Αρβανιτάκης** που ήταν φοροεισπράκτορας στο χωριό Τσέρια της Βαρδούνιας (Ανατολική πλευρά του Ταυγέτου). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 117.

Ο **Γεώργιος Αρβανιτάκης**, 29, Georgio Arvanitachi, αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Ο **Παναγιώτης Αρβανιτάκης**, 26, Panagioti Arvanitachi, αναφέρεται το 1690 από την περιοχή της Ζαρνάτας - Άνω Μάνης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **Χασανός Αρβανιτάκης** αναφέρεται το 1732 από το Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα 20(1870)433*.

ΑΡΒΑΝΙΤΗ Οικογένεια. Το **Δήμο Αλβανίτη (ή Αρβανίτη;)** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Τον **Παναγιώτη Αρβανίτη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Αρβανίτης Δημήτριος. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΚΑΝ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Κατάγεται από από το Νεοχώριο της επαρχίας Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως, αριθ. μητρ. 02436 (006317). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 131. Υπάρχουν δύο εγγραφές με το όνομά του. Με αριθ. μητρ. 3061 τον κατέταξαν στους στρατιώτες, ό.π., σ. 119.

ΑΡΚΑΔΙΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Γεννήθηκε το 1808 και κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία που ηγείτο στρατιωτικού αποσπάσματος για την προστασία του τόπου από απόβαση Αιγυπτίων. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 104.

ΑΡΚΟΔΙΣΙΟΣ (;) παπά-. para Arcodissio. Το Arc μπορεί να σημαίνει αρχιεπίσκοπος. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά που ζητούσε από τους Βενετούς την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Η υπόθεση παρουσιάζεται αναλυτικά. Την αναφορά με τις υπογραφές παραχώρησε ο συγγραφέας. Ίσως θα πρέπει να κρύβεται το όνομα Οδυσσέας.

ΑΡΚΟΥΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικεί στη Νόμια και θεωρείται κλάδος της οικογενείας Μεσίσκλη. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΑΡΜΥΡΑΝΤΗΣ ή ΑΛΜΥΡΑΝΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Η οικογένειά του αποτελεί κλάδο της πατριάς των Καουριάνων και είχε πύργο στην Κοίτα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης Α'*, σ. 110. Βλέπε και Αλμυράντης.

Ο **Μιχαλάκης Αρμιράντης** από την Κοίτα, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Μ. Αρμιράντης** κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Για τη συμμετοχή του στον αγώνα του 1821 τον κατέταξαν στην 1η τάξη των υπαξιωματικών με αριθ. μητρ. 00608 (001128). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 131.

ΑΡΝΑΟΥΤΗ Οικογένεια. Προέρχεται από την πατριά των Νικλιάνων και τον κλάδο των Μιχαλακιάνων. Ξεκίνησε από τον Αϊ Γιώργη και εγκαταστάθηκε στο Μέζαπο. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 179. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113.

ΑΡΤΕΜΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Άλικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΑΡΦΑΝΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή του Φωκά-Βαχώ και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και ως πληρεξουσίων του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΑΡΦΑΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΑΡΦΑΝΗΣ ή ΟΡΦΑΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Ήταν γεννημένος το 1799 και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 35. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για την προσφορά στον αγώνα του Χριστόδουλου Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ29

και στη Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος υπέγραψε αναφορές ως Ν. Αρφανέας στο φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 και ως Ν. Ορφανέας στο φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΑΡΧΟΗΛΙΑΣ ΔΡΑΚΟΣ. Αναφέρεται από το 1695. Α.Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)432.

ΑΣΗΜΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1815 από τα Γιαννιτσάνικα, Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 96.

ΑΣΠΡΟΜΑΤΕΑΣ ΗΛΙΑΣ. Καταγόταν από την Πρίντα των Γαΐσων και είχε γεννηθεί το 1779. Το 1824 στρατολογήθηκε από τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη για εκστρατεία στη Μεσσηνία, αλλά ήταν άρρωστος και δεν καταγράφηκε στην καταμέτρηση των στρατιωτών. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23 της 14 Αυγούστου 1824.

ΑΤΖΑΛΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και την αποτελούσαν δύο νοικοκυριά, του **Παναγιώτη**, ο οποίος είχε ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και του **Πέτρου**, του οποίου η παραγωγή έφθασε τα 25 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΑΤΖΕΛΕΤΑΚΗ Οικογένεια. Βλέπε Αγγελετάκη.

ΑΤΖΙΚΑΝΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΑΤΡΕΑΤΗΣ (ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ;) ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στο Βαρούσι και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 2 βαρέλες (96 οκάδες). Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΑΤΡΟΥΤΖΑΚΗΣ. Δεν σημειώνεται το βαφτιστικό του όνομα. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΑΤΣΑΒΕΣ ή ΑΤΣΑΒΕ Οικογένεια. Από τους πρώτους Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στην Κοτσατίνα. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)119. Ήταν οικογένεια που ανήκε στους Γκουμιάνους, τους αντιπάλους των Βενετσανάκηδων. Σ.Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΑΤΣΑΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Νεοχώρι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΑΥΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Στις 6 Αυγούστου 1824 ο **Αναγνώστης Αυγουλέας** έγινε υποχιλιάρχος. Στην ίδια διαταγή αναφέρονται άτομα καταγόμενα από το Ζυγό της Μάνης. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438 και ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και ό.π., Εκτ. φάκ. 20. Το όνομά του συμπεριλαμβάνεται στο μητρώο των αγωνιστών με αριθ. μητρ. (;) 1667, 2414, 5784 και 018171, τον κατέταξαν δε στη ΣΤ΄ ή στη Ζ΄ τάξη των Αξιωματικών ή την πρώτη τάξη των υπαξιωματικών. Πιθανώς πρόκειται περί συνωνυμίας. Ως

καταγωγή του αναφέρεται γενικά Λακωνία ή Οίτυλο. Αρχείο Αγωνιστών Ε. Β. Ε. και Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 79 και 100.

Αυγουλέας Αναγνώστης. Από τον Τροχάλακα του δήμου Μέσσης. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο Μεσσηνιακό κόλπο με δικό του σώμα ως υποχιλάρχος. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432. Έπεσε υπέρ πατρίδος και χαρακτηρίστηκε ως ανθυπολοχαγός. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 132.

Ένας **Αυγουλέας**, χωρίς βαπτιστικό όνομα, γνωστός όμως στο Σταυροπήγι, σκοτώθηκε το 1832 σε τοπική σύγκρουση στο χωριό Ναζήρι της Μεσσηνίας. Γ. Αναπλιώτη, *Πέτρου Κουτήφαρη - Ιστορικά σημειώσεις*, "Αρχείον" Μεσσηνίας αρ. φ. 38-39 (1959)204.

Αυγουλέας Μιχάλης. Αυγουλέας Αναγν. Μιχάλης από τον τροχάλακα του δήμου Μέσσης. Χαρακτηρίστηκε ως υπαξιωματικός α' τάξεως με αριθ. μητρ. 05784 (018171) Κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της φάλαγγος, αλλά του αφαιρέθηκε ο βαθμός και επαναδιορίστηκε για λίγο. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 132.

Αυγουλέας-Μιχαλόπουλος Γιάννης τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Μ. Αυγουλέας** κατοικούσε στον Κούννο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 279.

Ο **Ανδρέας Αυγουλέας του Μιχαήλ** από τον Τροχάλακα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 395.

ΑΥΓΟΥΛΕΑ ΑΥΓΟΥΛΕΓΙΑΝΝΗ ή Οικογένεια. Είχε πύργο στον Τροχάλακα (κοντά στο Σταυρί τον Κούννο και την Αγία Κυριακή). Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Σήμερα η οικογένεια Αυγουλέα που κατοικεί στον Τροχάλακα αποτελεί κλάδο των Δημαρογγονιάνων (Δημαρόγγονα) του Κούννου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 123 και 125.

ΑΦΑΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ζούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό την ηγεσία του Τζανέτου Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1968-70)283.

ΑΦΕΝΤΑΚΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Καταγόταν από το Σταυροπήγι και υπέγραψε αναφορά που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 13 Μαΐου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για την προσφορά στον αγώνα του Βενετσάνου Καπετανάκη. ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη.

ΑΧΟΥΜΑΤΙΤΖΑ - Αχουμάτης. Αναφέρεται από το χωριό Χάρνα (άγνωστο) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΑΧΟΥΜΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Από τη Βάμβακα του δήμου Οιτύλου. Χαρακτηρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 04024 (006836). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 132.

ΑΧΡΙΑΝΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από το Δρυ. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125. **Γιαννού Αχριάναινα από το Γιάννη Αχριάνη.** Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυ στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 50, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 216.

ΒΑΒΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε υποχιλιάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΒΑΒΑΛΕΑ Οικογένεια. Από την Έξω Μάνη. Προέρχεται από τον κατασκευαστή κρεβατιών, ονομαζόμενο βαβαλάς. Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)192.

ΒΑΒΑΝΑΚΟΥ. Οικογένεια από τη Μάνη που εγκαταστάθηκε στη Ζάκυνθο το 1806. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό Ζακύνθου*, σ. 70.

ΒΑΒΟΥΛΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην Παλοβά και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και ως πληρεξουσίων του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

ΒΑΒΟΥΛΙΑΝΟΙ - ΒΑΒΟΥΛΗ Οικογένεια. Οικογένεια από την περιοχή του Σκουφομούτη, όπου χτίστηκαν οι πύργοι του Ζαχαριά. Εκεί οι Βαβουλιάνοι πούλησαν τον τόπο στο Ζαχαριά για να οικοδομήσει τα οχυρά του. Αναφέρεται από τον Π. Δούκα, *Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων*, σ. 739. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 163-4.

Ο **Θωμάς Βαβούλης** αναφέρεται μεταξύ των ενδοξότερων Μανιατών στους διαλόγους του Νικήτα Νηφάκη, στιχ. 271., Σ. Κουγέα, *Νικήτα Νηφάκη*, σ. 83, στιχ. 266-273 και σ. 118.

Πού ο Μιχάλης ο πολύς, ο Κούτρος ο γενναίος,
Πιερής και ο Νικόλαρος, ο Γολιάθ ο νέος;
Πού Καλκαντής, Γληγόρακας, που Τζώρτζης, Γληγοράκης,
πού Πέτρος, πού Μιχάλμπεης, πού ο Κουμουντουράκης,
πού Σπύρος, πού Γεννηματάς, πού καπετάν Γιαννάκης
και πού Βαβούλης ο Θωμάς, πού ο Βενεζανάκης,
πού καπετάν Πανάγος δε, πού δε και ο Μπουτιέρος;
και πού να τους απαριθμώ καθέναν κατά μέρος...

Ο **Παύλος Βαβούλης** αναφέρεται ως καταγόμενος από την Παλοβά της επαρχίας Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 01803 (004048). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 132.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Βασιλάκης Βαβούλης** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΒΑΒΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Ρίτσων από τη Λάγια. Α. Κουτσίλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 167.

ΒΑΓΑΚΑΚΟΣ ΚΑΛΚΑΝΤΖΗΣ. Αναφέρεται ότι καταγόταν από τα Τσουκαλιά και μετά την απελευθέρωση έγινε ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. (Βλέπε: Βακάκος Καλκαντής)

Ο Καλκαντζής Βαγακάκος ή Βαγιακάκος από τα Τσουκαλιά, γεννημένος το 1802;, στρατιωτικός το επάγγελμα είχε επιλεγεί ως ένορκος κατά τα έτη 1850 και 1856. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80.

ΒΑΓΑΚΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στη Λάγια και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και ως πληρεξουσίων του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΒΑΓΑΚΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην Τσεροβά. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΒΑΓΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Κουρικιάνων της Κοΐτας. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΒΑΓΓΕΛΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. το 1825 υπηρέτησε σε σώμα του Σταυριανού Καπετανάκη υπό τον ομαδάρχη Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ. φάκ. 11, αρ. εγγρ. 31, της 25 Φεβρουαρίου 1825.

ΒΑΓΓΕΛΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από τα άλικα του δή,ου Μέσσης. Στο Βαλτέτσι πληγώθηκε στο κεφάλι. Χαρακτηρίστηκε υπαξωματικός β' τάξεως με αιθ. Μητρ. 06053 (018634). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 132

ΒΑΓΓΕΛΟΓΓΟΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στην Κοΐτα και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΒΑΓΓΕΛΟΝΥΦΗ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ. Κατοικούσε στην Κοΐτα και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε και αυτός δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουρικιάνων και ήταν εγκατεστημένη στην Κοΐτα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108.

ΒΑΓΟΥΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

ΒΑΔΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Κατοικούσε στη Λάγια και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΒΑΪΖΙΝΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Ήταν ενορίτης της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον Ιστορικών και Φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΒΑΚΑΚΟΣ ΚΑΛΚΑΝΤΗΣ. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73. (Βλέπε: Βαγακάκος Καλκαντζής)

ΒΑΚΗΣ. Το 1829 αναφέρεται από την Καρδαμύλη, αλλά το όνομά του είναι σήμερα άγνωστο στην περιοχή, Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* 6(1955)120.

ΒΑΚΟΜΥΤΗ Οικογένεια. Ο Γεώργιος Βακομύτης και ο Ιερέας Δημήτριος Βακομύτης αναφέρονται από το Μυστρά το 1730, που υπέγραψαν επιστολή προς τον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330 και *Σπαρτιατικό ημερολόγιο* 4(1903)60.

Ο Γεώργιος Βακομύτης έλαβε μέρος σε πληστηριασμό το έτος 1710 για την ενοικίαση της δεκάτης του χωριού Μαγούλα. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)367.

ΒΑΚΟΥΤΖΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε ετήσια παραγωγή 21 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247.

ΒΑΛΑΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν στην ομάδα του Θ. Καβαλιεράκη που κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους που είχαν αποβιβαστεί στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

ΒΑΛΑΧΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1780 από την Καρδαμύλη. Το 1823 υπήρχε μύλος Βαλαχέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* 3(1950)93 και 99.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βαλαχέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στις Κάλυβες. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Σε ανέκδοτο έγγραφο για τον Παναγιώτη Μούρτζινο αναφέρεται ο γέρο Βαλαχάς από τις Καλυβες. Β. Πατριαρχία, *Δοκίμιον Ιστορικών και Φιλολογικών*, σ. 586-7.

Ο Ηλίας Βαλαχάς ήταν και αυτός από τις Κάλυβες της Καρδαμύλη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπταξιωματικού

2ας τάξεως, με αριθ. μητρ.0 6170 (018849), Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 132.

Νικόλαος Ηλ. Βαλαχέας ήταν από την Καρδαμύλη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 06171 (018850). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 132-3.

Ο **Ν. Βαλαχέας** κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΒΑΛΕΡΙΟΥ. Αναφέρεται το 1661 οικογένεια της Ζακύνθου από τη Μάνη. άλλη δε ομώνυμη οικογένεια από Ιταλία. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών Ζακύνθου*, σ. 72.

ΒΑΛΤΕΑ. Αναφέρεται το 1830 οικογένεια της Ζακύνθου από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό Ζακύνθου*, σ. 74.

ΒΑΠΤΙΣΜΕΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1618 και το 1622 στην περιοχή της Καρδαμύλης (Ανδρούβιστας), Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)72 και 73.

ΒΑΡΒΑΤΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Υπήρχε κατηγορία ότι είχε συμμετοχή σε πειρατεία. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη-Γιαννέα) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΒΑΡΔΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΒΑΡΔΗ Οικογένεια. Η οικογένεια των Βαρδιάνων είχε πύργο στον Παρασυρό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Γιάννης Βαρδής** ήταν Ιερέας από τον Παρασυρό. Αναφέρεται το 1760 στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΕΣ ή ΤΟΥΡΚΟΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΕΣ. Στην περιοχή της Βαρδούνιας το 1715 εγκαταστάθηκαν Μωαμεθανοί Αρβανίτες. Από αυτούς τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας γνωστοί είναι από την εργασία του Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)91 κ.ε. είναι οι ακόλουθοι:

Αλαϊμπης από Λάγιου, ό.π., σ. 120

Αλικάκης από Τσέρια, ό.π., σ. 118, που εξελληνίστηκε.

Αυδής από Ποταμιά, ό.π., σ. 113. Στασίασε και μαζί με το Μεράκο πολιορκήθηκαν από το Μουσάγα σε δυνατό πύργο στο Δαφνί. μετά τρεις μήνες κλήθηκε ο Ζαχαριάς, που με τη βοήθεια λαγουμιτζήδων από το χωριό Κοσμά τους ανατίναξε τον πύργο και παραδόθηκαν.

Γκριγκαίοι από Λιαντίνα, ό.π., σ. 119.

Δερβίσαγας από Τσέρια, ό.π., σ. 118.

Δερβούκος Σαλήχ, από Άρνα, ό.π., σ. 119.

Ζαλούμης είχε πύργο στο Δαφνί, ό.π., σ. 113.

Ζαλούμ αγάς από Βίγλα, ό.π., σ. 119.

Ισούφ αγάς Ζαλούμης και **Οσμάν αγάς Ζαλούμης**, ό.π., σ. 120.

Ζαλούμης και Χοντρολιάς είχαν πύργο στα Τρίνησα, ό.π., σ. 126.

Καραμαναίοι από Ρόσοβα (Λεμονιά) ή Κοτσατίνα, ό.π., σσ. 118-9.

Καραμέρος από Λυκοβουνό, ό.π., σ. 120.

Μαλαίοι από Κοτσατίνα (Αμβρ. Φραντζής), ό.π., σ. 119.

Μεράκος (Ομεράκος) από Τσέρια, ό.π., σσ. 113 και 118. Αναφέρεται ότι ήταν Εμίρης της Αραβίας και πήγε στη σωματοφυλακή του Αλή πασά των Ιωαννίνων, αλλά δραπέτευσε επειδή υποψιαζόταν πως θα τον εξόντωνε, γιατί ασκούσε γοητεία στους στρατιώτες του. Μαζί με τον Αυδή στασίασαν.

Μουρχούτης ή Μουρχούτ αγάς από τα Τσέρια, ό.π., σ. 118.

Μουσάγας, ή Μουσά Βαρδούνιας ή Ζαβαρδούνιας, ό.π., σ. 113-4. Ήταν αρχηγός των Τουρκοβαρδουνιωτών αγάδων, που φημιζόταν για την παλληκαριά του και την ομορφιά του. Πολιόρκησε το Μεράκο και τον Αυδή στον πύργο του Δαφνιού και τελικά με τη βοήθεια του Ζαχαριά τους συνέλαβε. Σε άλλη εποχή ο Μουσάγας ανέλαβε να εξοντώσει το Ζαχαριά και πολιόρκησε τους πύργους του στο Σκουφομύτη. Βοήθησε μαζί με το Γιουσούφ αγά τους Τούρκους που καταδίωκαν τον Τζανήμπεη Γρηγοράκη και το Κουμουνδούρο. Το 1806 ο Κεχαγιάμπεης του επιτέθηκε γιατί είχε φιλοξενήσει ένα λιποτάκτη τούρκο Μπουλούκμπαση. Πήρε μέρος σε εκστρατεία μαζί με το γιό του Αλή πασά και αργότερα ή πέθανε δηλητηριασμένος στην Πόλη ή σκοτώθηκε στη Σόφια.

Μουσταφάς από Στροντζά, ό.π., σ. 118. Εξελληνίστηκε ως Μουσταφέλλος.

Μπεκιάρηδες. Τουρκική λέξη που σημαίνει άγαμος ή αυτός που δεν ζει οικογενειακή ζωή. Πρόκειται για Αρβανίτες που είχαν ξεμείνει από την εποχή του 1770-1780. ό.π., σ. 116.

Ντουσά αγάς από την Ποταμιά, που διαδέχθηκε τον Αυδή, ό.π., σ. 119.

Ομέρ σπαχής από Ζελίνα, ό.π., σ. 118.

Ρουμπής από Γοράνους, ό.π., σ. 114 και 123. Ο πιο εμπειροπόλεμος και πρώτος από τους Τουρκοβαρδουνιώτες.

Σαφιολάκης από Πάνω Πρίτσα, ό.π., σ. 119.

Στενεκέ Από Κοτσατίνα κατά το Φραντζή και από Ρόζοβα από παράδοση, ό.π., σ. 119.

Τζαρεμέδες. Τουρκική λέξη που σημαίνει αδικαιολόγητο πρόστιμο ή ενοχλητικός άνθρωπος. Ήταν Μανιάτες που είχαν καταφύγει στους Τουρκοβαρδουνιώτες και είχαν αλλαξοπιστήσει, ό.π., σ. 115.

Τσιχλαλήδες από Κουρτσούνα, ό.π., σ. 116.

Χασάν από Στροντζά, ό.π., σ. 118.

Χοντρολιάς από Κάτω Πρίτσα, ό.π., σ. 119, από Παλαβίνα, ό.π., σ. 120 και από Τρίνησα, ό.π., σ. 126.

Χουσεϊν από Κάτω Πρίτσα, ό.π., σ. 119.

ΒΑΡΕΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΒΑΡΕΛΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 είχε ετήσια παραγωγή λαδιού 13 κροντήρια. Φέρεται ως κάτοικος Κάμπου, αλλά πρέπει να θεωρηθεί ότι κατοικούσε στη Γιάννιτσα, διότι οι περισσότεροι από τους αναφερόμενους στο φ. 247 είναι γνωστοί κάτοικοι Γιάννιτσας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138.

ΒΑΡΕΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται σε κατάλογο στρατιωτών του Σταυριανού Καπετανάκη υπό τον ομαδάρχη Γιάννη Κουγιουτέα (από Γαϊτσές ;). ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, έγγραφο αριθ. 31 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

ΒΑΡΕΛΑΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται το 1675 από το Οίτυλο ως μετανάστης στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΒΑΡΕΛΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Αναφέρεται στον ανέκδοτο Κώδικα της Τίμιοβας, ενθύμηση αρ. 35 από τις 20 Μαρτίου 1712, που έκανε αφιέρωση, δηλαδή έγινε μοναχός με μάρτυρα το Γερακάρη Κοσμά. Να σημειωθεί ότι αναφέρεται **Διονύσιος Βάσης Βαρελάς**. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτος Κώδικας της Ιεράς Μονής Ντιμιόβης*, σ. 35, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας ως ηγούμενος το 1746 και το 1757. Γ. Αναπλιώτη, *Σχολ.Κωδ. Ντίμιοβας*, σ. 37 και 47. Να σημειωθεί ότι στα Αλτομυρά υπάρχει τοπωνύμιο "στου Βαρελά". Βλέπε οικ. Βάση στα Βαρούσια.

ΒΑΡΕΛΗΣ ή ΒΕΡΓΙΩΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, με αριθ, μητρ. 00860 (001618)/ Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 133

ΒΑΡΚΛΑΝΤΗ ή ΒΑΡΚΛΑΝΤΕΑ ή ΒΡΑΚΛΑΝΤΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο, στους Δολούς και στη Μάλτα, ήταν δε μια από τις πιο αξιόλογες οικογένειες της επαρχίας Σταυροπηγίου. Δεν είναι γνωστή η μεταξύ τους συγγένεια.

Ο **Αθανάσιος** γεννήθηκε το 1789, κατοικούσε στη Μάλτα και το 1824 υπηρέτησε σε στρατιωτική μονάδα για τη φύλαξη του Σταυροπηγίου υπό τη διοίκηση του Γαλάνη Κουμουνδουράκη, ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 8. Συγχρόνως περιλαμβάνεται σε κατάλογο στρατιωτών που υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη είχε εκστρατεύσει στη Μεσσηνία, αλλά δεν βρέθηκε στην καταμέτρηση και δηλώθηκε άρρωστος, ό.π., αριθ. καταλ. 132.

Ο **Ιωάννης ή Γιαννάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό του χιλιάρχου. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 53 και ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Βλέπε βιογραφία υπό Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438. Ως Γιαννάκης Βαρκλαντής στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα, ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 70.

Ο **Μιχαλάκης** κατοικούσε στον Κάμπο και ψήφισε το 1828 σε εκλογές για την ανάδειξη δημορόντων, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., αρ. φάκ. 24, έγγραφο αριθ. 142 της 6 Ιουνίου 1828. Σε αναφορά του Πιέρου Αλούπη από 6 Ιουνίου 1831

κατηγορείται ως φιλοτάραχος αντικαποδιστριακός. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221, έγγραφο 9 Ιουνίου 1831. Δύσκολη η διάκριση με τον επόμενο.

Ο **Μιχαήλ** γεννήθηκε το 1794 και κατοικούσε στη Μάλτα. Στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Γ.Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 133. Το 1824 υπηρέτησε σε στρατιωτική μονάδα στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, αλλά κατά την καταμέτρηση των στρατιωτών ήταν άρρωστος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλόγου 130. Βιογραφία του υπάρχει στον Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, 1(1968)435. Στο Αρχείο Αγωνιστών της ΕΒΕ είναι καταχωρημένος στο μητρώο αξιωματικών με αριθ. 1485. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους αξιωματικούς ΣΤ΄ τάξεως (υπολοχαγός) της Λακωνικής Φάλαγγος και προικοδοτήθηκε με αυτό το βαθμό. Το 1839 ανακλήθηκε στην υπηρεσία και τοποθετήθηκε στην 4η τετραρχία, ΦΕΚ, αρ. φ. 19, της 5 Οκτωβρίου 1839, σ. 94. Το 1825 αναφέρεται ότι έγινε χιλίαρχος. Χαρακτηρίστηκε ως υπολοχαγός (οπληρχηγός 6^{ης} τάξεως) με αριθ. μητρ. 01485. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 133. Αναφέρεται ότι ήταν από τον Κάμπο. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Παναγιώτης** αναφέρεται ότι πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας, Γ.Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 133.

Ο **Σπύρος** γεννήθηκε το 1786 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη σε μονάδα για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου, ό.π., αριθ. καταλ. 38.

Ο **Σταυριανός** στις 3 Ιανουρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τους αγώνες του Χριστόδουλου Καπετανάκη στην Επανάσταση του 21. ΓΑΚ, φ. Κ29.

Ο **Σ. Βρακραντέας** μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλέων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΒΑΡΜΠΕΤΖΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

ΒΑΡΟΚΕΦΑΛΑΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Πιθανώς Βαρυκεφαλάκης. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική, Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΒΑΡΣΑΜΑ Οικογένεια. Το όνομα αναφέρεται στην Καλαμάτα το 1805 ως τοπωνύμιο “το δέντρο του Βαρσαμά”. Ιεζεκιήλ, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, 1936, σ. 21. Στη Ζάκυνθο αναφέρεται οικογένεια Βαρσαμά από το 1512. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό Ζακύνθου*, σ. 79.

Η **Μαρία Ιωάννου Βαρσαμά** αναφέρεται το 1757 ως αρχόντισσα κυράτσα Μαρία Βαρσαμά “αδελφή και κληρονόμος του ποτέ μακαρίτου Θεοδώρητου αρχιεπισκόπου και κυρ Ιακώβου Ρέοντος”. Δηλαδή ήταν αδελφή του Θεοδώρητου Σαλούφα και ανιψιά του επισκόπου Ιακώβου Σαλούφα. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κωδικός Ντίμιος*, σ. 47 και Βασ. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά*, τ. 7, σ. 400.

Ο **Γεώργιος Βαρσαμάς** αναφέρεται το 1663 και το 1665 στη Ζάκυνθο, όπου μαζί με το Γεώργιο Ηλία Νίκλο δάνεισε ο καθένας από 210 ρεάλια στον Αντώνιο Μιχαήλ Κοσμά, λεγόμενο Γερακάρη και πήραν από 7 “μερτικά” μιας γαλιώτας, που ονομαζόταν “Κυρά του Σκοπού”, Δ. Βαγιακάκου, *A.I.E.D.* 5(1954)35 και 39.

Νικόλαος Βαρσαμάς το 1726 συνέβαλε στα έξοδα για την ανέγερση πύργου στη μονή της Τίμιοβας (πρόκειται για τον λεγόμενο Πύργο του Ρήγα). Γ. Αναπλιώτη, *Σχολ. Κωδ. Ντίμιοβας*, σ. 41.

ΒΑΡΣΑΜΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. Αναφέρεται το 1618 στην περιοχή της Αλαγονίας. Ν. Βέη, *Χαμάρτοι*, (1903) σ. 8.

ΒΑΡΤΖΑΚΑΚΙΣ ή ΜΑΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από τον Άγιο Νικόλαο του δήμου Μελιτίνης. Χαρακτηρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 05165 (008590). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 133.

ΒΑΡΥΚΕΦΑΛΟΥ οικογένεια. Το 1572 αναφέρεται στη Ζάκυνθο οικογένεια από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό-Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 79.

Ο **Νικολός Βαρυκέφαλος** είχε γεννηθεί στο Οίτυλο και αργότερα εγκαταστάθηκε στο Χάνδακα (Ηράκλειο Κρήτης) ασχολούμενος πιθανώς με το εμπόριο. Ταξίδεψε στη Ζάκυνθο και για κάποιο παράπτωμα, που χαρακτηρίζεται ελάσσονος σημασίας, καταδικάστηκε σε θάνατο από τον Προνοητή Polo Contarini. Ο τελευταίος παρέδωσε το Βαρυκέφαλο σε μια γαλέρα, με τη ρητή εντολή να τον πνίξουν στη θάλασσα. Τελικά βρέθηκε αλυσσοδεμένος να κοπηλατεί σε Βενετικό πλοίο.

Οι συγγενείς του και οι φίλοι του στο Οίτυλο όταν έμαθαν την ιστορία του αντέδρασαν, ίσως πρωτότυπα για την εποχή τους. Στις 22 Νοεμβρίου 1575 συνέλαβαν ως όμηρο ένα Βενετό πλοίαρχο, με το όνομα Alvisè Finardi, που είχε προσορμιστεί στο Οίτυλο λόγω των κακών καιρικών συνθηκών. Κατόπιν απαίτησαν εκβιαστικά από τους Βενετούς να απελευθερώσουν το Νικολό Βαρυκέφαλο.

Η είδηση έφθασε στο Γενικό Προνοητή Κρήτης Giacomo Foscarini, ο οποίος για τη διευθέτηση της υπόθεσης έστειλε στη Μάνη το Δημήτριο Κοσμά. Αυτός είχε εγκατασταθεί στο Χάνδακα και εκπαίδευε γεράκια, τα οποία χρησίμευαν στο κυνήγι και τα πουλούσε στους ευγενείς της Ισπανίας. Όμως από επιστολή της 14 Φεβρουαρίου 1576 μαθαίνουμε ότι, πριν να φθάσει ακόμη στη Μάνη ο Δημήτριος Κοσμάς, οι γέροντες και οι προεστώτες (ίσως οι ιερείς και οι γέροντες) της Μάνης, όταν έμαθαν τη σύλληψη του Alvisè Finardi, αντέδρασαν αμέσως και ο πλοίαρχος απελευθερώθηκε. Παράλληλα, τον Ιανουάριο 1576, σαράντα τέσσαρες ηγέτες της Μάνης, κληρικοί και λαϊκοί, έκαναν έκκληση να απελευθερωθεί και ο Νικολός Βαρυκέφαλος.

Γεννάται το ερώτημα αν οι ηγέτες της Μάνης συγκεντρώθηκαν και υπέγραψαν αυτή την έκκληση, ή μήπως την περιέφεραν από το Ταίναρο μέχρι τη Ζαρνάτα και συγκέντρωσαν υπογραφές; Επειδή η σειρά των υπογραφομένων είναι από το νότο προς το βορρά μπορεί να θεωρηθεί ότι οι υπογραφές συγκεντρώθηκαν διά περιφοράς του εντύπου.

Ένα άλλο ερώτημα είναι γιατί αυτή η βία; Πιθανώς έφθασαν οδηγίες Μανιατών από το Χάνδακα ότι δεν θα έπρεπε να παρουσιαστεί η υπόθεση ως εκβιασμός της Βενετίας αλλά ως παράκληση των φίλων και συμπολεμιστών τους Μανιατών. Αναφέρεται πάντως ότι υπήρχε απειλή οι Βενετικές αρχές να

απαγορεύσουν στους Μανιάτες να ασκούν το εμπόριο στα λιμάνια τους και αυτό θα ήταν μεγάλη ζημία για τους εμπορευόμενους Μανιάτες. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 230 κ.ε.

Τα ονόματα των Μανιατών, κληρικών και λαϊκών, που υπέγραψαν την αίτηση προς το Γενικό Προνοητή της Κρήτης Giacomo Foscarini, τα οποία έθεσε ευγενώς υπ' όψη μου ο κ. Κ. Τσιγκνάκης, είναι τα ακόλουθα, όπως έχουν μεταγραφεί στο Βενετικό έγγραφο: ΚΛΗΡΙΚΟΙ: 1) Magno Chirilo, 2) Gieromonaco Crussospathi, 3) papa Andrea da Vathia, 4) papa Costa da Allogi (Λάγια;), 5) Cazi Varda di Maris (Κατσηβαρδής Δημάρης), 6) papa Somariti, 7) papa Octalica (Άλικά), 8) papa Arcodissio (Οδυσσέας), 9) Papa Joane Cleos (Έλος), 10) Papa Corogona, 11) Papa Tarasto, 12) Papa Murischie, 13) Papa Alevris, 14) papa Russeo, 15) papa Triminos da Vitulo, 16) papa Giacomo da Plaza, 17) papa Siccanos da Trigomastero, 18) papa Michiel da Sigo, 19) papa Falieris da Sigo, 20) Iconomo Casselos da Sernata, 21) papa Gioane da Sarna και 22) papa Sachieleri da Amnasta. ΛΑΪΚΟΙ: 1) Gieracari Cosma, 2) Zuane Zamariari, 3) Gieracari Contostavlo, 4) Costantin Climatotilos, 5) Zuane Diacopulos, 6) Dimitri Clirodeti, 7) Antonio Fuca, 8) Todorin Negri, 9) Mavros da Malevri da Vitulo, 10) Vassili Malevri, 11) Piero Giastro da Vitulo, 12) Zuane Consolo da Vitolo, 13) Zuane Grimani, 14) Giastros Russeas da Vitulo, 15) Dimitri Steffi Consolo, 16) Anagnosti Mundagnis, 17) Crussomali Macrina da Sigo, 18) Zanetto de Fari, 19) Theodorin Scarotis, 20) Dimo Musalo da Sarnata, 21) Todorin Buccalos da Sarnata και 22) Tavolaris Priomalis da Masta.

ΒΑΣΑΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από τον Κάβαλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΒΑΣΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στο Βαρούσι και η ετήσια παραγωγή του ήταν 1 1/2 βαρέλα λάδι. Την ίδια χρονιά, το 1704, στο Βαρούσι η **Γιαννού Βάσaina** (προφανώς σύζυγος του Γιάννη Βάση) είχε και αυτή παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι (120 οκάδες ή 154 χιλιόγραμμα). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

Προσθέτουμε ότι στην ενθύμηση αριθ. 35 του κώδικα της μονής της Τίμιοβας σ. 35 από 20 Μαρτίου 1712 σημειώνεται η αφιέρωση (δηλαδή έγινε μοναχός) του **Διονυσίου Βάση Βαρελά** με μάρτυρα το Γερακάρη Κοσμά. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτος Κώνδικας ιεράς μονής Ντίμιοβας*, σ. 15, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ. Μανιάτης караβοκύρης που αναφέρεται το 1646, Κ. Μέρτζιος, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)142.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 131.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1705 απέδωσε φόρο 17 ρεάλια από το χωριό Τσέρια της Βαρδούνιας για τη δεκάτη στο δημόσιο ταμείο των Βενετών. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 117.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΛΟΥΚΑΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ή ΒΑΣΙΛΟΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από το Σολά του δήμου Μαλευρίου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 01836 (0004137). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 133.

ΒΑΣΙΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Βασίλης Βασιλάκος** ήταν οπλαρχηγός από το Λυγερέα και στη μάχη του Πολυάραβου με πετυχημένο ελιγμό πρόλαβε να αποφύγει πλευροκόπημα των Ελλήνων από τους Αιγυπτίους. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)134.

Ο **Γιαννιός Βασιλάκος** αναφέρεται από τον Τζανετάκη Γρηγοράκη, του οποίου ήταν καπετάνιος, ότι τον έστειλε στην Αργολίδα, για την εκστρατεία εναντίον του Δράμαλη, επειδή ο ίδιος ήταν φρούραρχος της Μονεμβασίας. Κ.Κοτσώνη, Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 89.

Ο **Γιάννης Βασιλάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. (Ένας Γιάννης Βασιλάκος στις 18 Ιουλίου 1824 προτάθηκε από τον Παν. Γιατράκο ως εκατόνταρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 413).

Ο **Ιωάννης Βασιλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως εκατόνταρχος στο σώμα του Δημ. Νικολοπούλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιαννιός Βασιλάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Πατρίκιος Σαμπάτη Βασιλάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γρηγόρης Βασιλάκος** αναφέρεται στις 8 Δεκεμβρίου 1829, όταν συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γερο-Γρηγόρης Βασιλάκος** κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχώ και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Γερο-Γρηγόρης Βασιλάκος** κατοικούσε στην Τσεροβά. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Δημήτριος Βασιλάκος** στις 6 Ιουλίου 1824 έγινε εκατόνταρχος με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Μιχάλης Βασιλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Βασιλάκος** Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως εκατόνταρχος στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Βασιλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος** το 1827 ήταν ένας από τους φρουράρχους της Μονεμβασίας. Τον Ιανουάριο του 1827 το κάστρο της Μονεμβασίας το φρουρούσαν ο Αναστάσιος Φελούρης, ο καπ. Γιάννης Κρανίδης, ο καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος, ο καπ. Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπ. Γιαννιός (;) (Μήπως Γιαννιός Βασιλάκος;). Δημιουργήθηκαν επεισόδια και οι οπαδοί των Μαυρομιχαλαίων έπιασαν την ακρόπολη (γουλά), ενώ οι οπαδοί του Μούρτζινου και Τζανετάκη, όπου και οι Φελούρηδες, ήταν από έξω. Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1 Μαρτίου 1827 αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι Μανιάτες οπλαρχηγοί και να αναλάβει τη διοίκηση ο Δημήτριος Πλαπούτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 292-3 και 358-9.

Ο **Π. Βασιλάκος** κατοικούσε στον Κούνιο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Η οικογένεια Βασιλάκου αναφέρεται από τη Λάγια της επαρχίας Γυθείου, μετά δε την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε βαθμός υπαξιωματικού 1ης τάξεως, α) στο **Δρακούλη Βασιλάκο** με αριθ. μητρ. 06255 (018958) και β) στο **Νικόλαο Βασιλάκο** από το Σκουτάρι του δήμου Καρυουπόλως με αριθ. μητρ. 05890 (018390). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 133.

Ο **Γεώργιος Βασιλάκος** αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8308. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 122.

Οικογένεια Βασιλάκου υπήρχε στη Βάθεια και αποτελούσε κλάδο των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113.

Οικογένεια Βασιλάκου. Υπάρχει στο Αγγειοδάκι και κλάδους της αποτελούν α) ο Στριλάκος, που είναι άσχετος με το συνεπώνυμό του των Μπουλαριών, β) ο Σακκάκος και γ) ο Βλαχάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

ΒΑΣΙΛΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Μαντουβαλαίων και είχε πύργο στους Απάνω Μπουλαριούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΒΑΣΙΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387. (Βλέπε οικ. Βασιλιάνοι)

ΒΑΣΙΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Ηλίας Βασιλέας** στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Η.** και ο **Ι. Βασιλέας** υπέγραψαν αναφορά, που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Η. Βασιλέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βασιλέα κατοικούσε στο Λάζο και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Κοκωνέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΒΑΣΙΛΙΑΝΟΙ. Α) Οικογένεια της Κελεφάς που υπέγραψε στις 15 Αυγούστου 1806 το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Ανωνώμου, *Ιστορικά Αλήθεια*, σ. 44.

Β) Οικογένεια από το Νύφι με κλάδους: α) Δουρέκας, β) Σουγλάκος, γ) Ροζάκης και δ) Ψαλιδάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Κατοικούσε στο Βαχό και το 1727 τον γιάτρεψε ο γιατρός Παπαδάκης. Μπορεί να ανήκει στη γενιά των Βασιλιάνων της Κελεφάς. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, φ. 27, σ. 209. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 63.

ΒΑΣΜΟΥΛΙΝΑ. Ήταν σύζυγος Βασμούλου ή Γασμούλου, κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και το 1704 είχε ετήσια παραγωγή λαδιού 6 κροντήρια, που συγκριτικά με άλλους ήταν πολύ μικρή. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΒΑΤΖΙΡΑΚΟΣ ΓΚΙΤΑΣ. Από το Δρυάλο, γεννημένος το 1793, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΒΑΦΕΑΚΗ Οικογένεια. Ο Αποστόλης Βαφεάκης και ο Δήμος Βαφεάκης αναφέρονται το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΒΑΦΕΑΚΗΣ Παπά-ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1736 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας, Στ. Σκοπέτεια, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* 3(1950)86 και 87.

ΒΑΦΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στη διάρκεια των ετών 1702-6 είχε νοικιάσει από τη Βενετική διοίκηση ένα κτήμα στην περιοχή της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 111.

ΒΓΕΝΑΚΟΥ Οικπγένεια. Στη μονή Βουλκάνου είναι χαραγμένη επιγραφή αναφερομένη στον Αντώνιο Βγενάκο, τη σύζυγό του Σουλτάνα και τους γονείς του Πουλημένο και Μάρθα. (κατά το Βέη είναι Μανιάτης). Ν. Βέη, Χριστιανικά Επιγραφαί Μεσσηνίας, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1904)385.

ΒΕΖΥΡΕΑ Οικογένεια. Απαντά στο Πρασιό. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βεζυρέα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο Παναγιώτης Βεζυρέας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΒΕΛΙΣΣΑΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 10 κροντήρια (πολύ μικρή). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΒΕΛΚΟΥΝΟΣ ΔΗΜΕΑΣ. Ίδε και αντίστροφο. Το 1618 ως εκπρόσωπος του χωριού Αράχοβα της Έξω Μάνης υπέγραψε επιστολή προς το Δούκα του Νεβέρ. Α. Δασκαλάκης, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69 και Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206.

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ ΧΕΙΜΩΝΟΠΟΥΛΟΣ επίσκοπος Καρυουπόλεως. Ήταν από τη Δημητσάνα, χειροτονήθηκε το 1785 και εποίμανε μέχρι το 1808. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)98.

Ο Αντώνιος Γρηγοράκης άρχοντας της Μάνης παραπονείται κατά του Καρυουπόλεως που πρέπει να ήταν ο Βενέδικτος και σαν χρονολογία ίσως ήταν το 1785. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 23.

Αναφέρεται στις 7 Μαΐου 1812 σε πρόταση Μανιατών για να γίνει Μπέης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 70, όπου αναφέρει ο Κουγέας ότι δεν του είναι γνωστός από άλλη πηγή.

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ Ιερομόναχος. Ο Ιερομόναχος Παπά-Βενέδικτος αναφέρεται σε πιστοποιητικό του Ιωάννη Λογοθέτη, που υπογράφουν κάτοικοι του Σταυροπήγιου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 91 της 30 Φεβρουαρίου 1830.

ΒΕΝΕΤΣΑΝΑΚΗ ΑΡΓΥΡΟΥΛΑ. Ήταν αδελφή του Θωμά Βενετσανάκη από την Καστάνισα και παντρεύτηκε τον καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη, που είχε την καπετανία στο Σταυροπήγι, κοντά στην Καλαμάτα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντινείες της Μάνης*, σ. 388.

ΒΕΝΕΤΣΑΝΑΚΗ ΜΑΡΙΑ. Κόρη του Παναγιώταρου Βενετσανάκη, η οποία παντρεύτηκε το Μπεηζαδέ Γεωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη. Βοήθησε το Μάρτιο του 1806, τον καιρό του μεγάλου κατατρογμού των κλεφτών, το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη να βρεί πλοίο και να φύγει από τη Μάνη. Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις*, Αθήνησι 1846, σ. 26.

ΒΕΝΕΤΣΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καστάνιτσα της Ανατολικής Μάνης. Αναφέρεται (Σ.Κοιυγέα, *Νικήτα Νηφάκη : Ιστορικά στιχουργήματα*, σ. 39, στιχ. 122 και σ. 52) "*Βενετσανάκης κάθεται εις την Μικρή Καστάνια*". Κλάδοι της οικογενείας Βενετσανάκη είναι: α) Λιακάκος - Λιακιάνοι που ήταν ο δυνατότερος κλάδος στο τουφέκι, β) Καπετανάκος, γ) Μουτζουράκος ή Μουτζουρίδης και δ) Τζανετάκος. Σ.Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

Την εποχή του Παναγιώταρου (1775-80) η οικογένεια είχε διχασθεί και οι ανταγωνιστές του πήγαν στους Τούρκους, για να κάνουν παράπονα, καταγγέλοντας τη ληστρική συμπεριφορά του. Μετά την καταστροφή του Παναγιώταρου την καπετανία συνέχισαν άλλα μέλη της οικογενείας. Ο Αναγνώστης Βενετσανάκης ήταν καπετάνιος στα χρόνια του Νικήτα Νηφάκη, δηλαδή γύρω στα 1800. Σ.Κοιυγέα, *ό.π.*, σ. 52. Βλέπε Γερ. Καψάλη.

Το 1808 αναφέρεται οικογένεια Βενετσανάκη στη Ζάκυνθο. Λ.Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 86.

?????Ο πατέρας του Παναγιώταρου ήταν από την Ανδρούσα. Αμβρ. Φραντζή, τόμ. Α, σ. 5. Τ.Κανδηλώρου, Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου, σ. 54-5??????. (Ένας Βενετσανάκης που ήταν κλέφτης από την Ανδρούσα θα πρέπει να ήταν άσχετος με τον πατέρα του Παναγιώταρου.) Από ένα υπόμνημα που βρέθηκε στα Ολλανδικά αρχεία, χρονολογούμενο περίπου από το 1815-7 και του οποίου ως συγγραφέας φέρεται ο Γάλλος έμπορος Sauvaire, που ήταν από το 1770 εγκατεστημένος στην Κορώνη, πληροφορούμεθα ότι: "*...Η Μηλιά που δεν απέχει παρά 6 λεύγες από το Μυστρά διοικείται από τον Κωνσταντίνο Δουράκη, ενώ η άλλη (καπετανία) που είναι κοντά στα Βαρδούνια από το Βενετσανάκο, απόγονο μιας από τις πιο παλιές οικογένειες της Μάνης. Αυτοί οι δύο αρχηγοί που μπορούν να συγκεντρώσουν 1500 οπλοφόρους, συχνά συνδράμουν άλλους καπετάνιους που διεξάγουν μικροπολέμους...*". Ελένης Μπελιά, *Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)290.

Ο Παναγιώταρος Βενετσανάκης, ήταν καπετάνιος στην Καστάνιτσα ή Μικρή Καστάνια της Ανατολικής Μάνης την εποχή που λυμαίνονταν την Πελοπόννησο οι Αρβανίτες (1770-9). Περίπου στα μέσα της περιόδου αυτής εγκαταστάθηκε στην Καστάνιτσα ο Κωνσταντής Κολοκοτρώνης (πατέρας του Θεόδωρου) και συνεργαζόταν με τον Παναγιώταρο, όπου έχτισαν μαζί πύργο.

Ο Παναγιώταρος αναφέρεται ως γαμβρός των Γρηγοράκηδων. Αντίθετα είναι γνωστό ότι η κόρη του, Μαρία, παντρεύτηκε το Γιωργάκη Τζαν. Μπεηζαδέ-Γρηγοράκη. Αναφέρεται ακόμη ότι τον Παναγιώταρο τον ανέδειξαν οι Γρηγοράκηδες και τον διατηρούσαν, όσο έβλαπτε τους Τούρκους. Όταν άρχισε να βλάπτει τους Χριστιανούς τον εγκατέλειψαν και καταστράφηκε. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 22. Κ.Παπαρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 202.

Ο Παναγιώταρος Βενετσανάκης αναφέρεται ότι πολέμησε το 1770 τους Τούρκους, όταν προσπάθησαν να παραβιάσουν τα ανατολικά σύνορα της Μάνης. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 36.

Ο Αμβρ. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 24, αναφέρει ότι ο περιβόητος Παναγιώταρος είχε τη διαμονή του στη Μικρή Καστάνιτσα, που ήταν οχυρή θέση και με τους πύργους της γινόταν ακαταμάχητος και συμπληρώνει: "*...κατ' εξοχήν ο Παναγιώταρος κατεδίωκε και τους εν τη επαρχία Λακεδαιμονίας Οθωμανούς, και όσους εκ των Αλβανών επρολάμβανεν, αλλά τους*

Λακεδαιμονίους ακαταπαύστως ηφάνιζε, και αν του παρουσιάζετο κανενός είδους αντίφασις ή αντίκρουση εκ των Οθωμανών της Λακεδαιμονίας ευθύς μετέφερε τους συλλαμβανομένους δια της ιδικής του δυνάμεως εις την κατοικίαν του συγκειμένην εκ δύο πύργων οχυρών και μιας οικίας εις την Μικράν Καστάνισαν, εκ των οποίων άλλους μεν εθανάτωνε δια της αγχόνης, και άλλους έσφαζε πολυειδώς". Αναφέρει ακόμη ότι ο Παναγιώταρος δεν παρουσιάστηκε στο Γαζή Χασάν το 1779 και δεν πολέμησε τους Αρβανίτες, όπως έκαναν και όλοι οι άλλοι Μανιάτες. Επομένως δεν πήρε ραΐ από το Γαζή Χασάν. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι στις 10 Ιουλίου 1780 ήρθε ο Γαζή Χασάν, ο επονομαζόμενος "Μουστάκας" με 14.000 στρατιώτες και με τους στρατολογηθέντες από το Μοριά έφθασε τους 20.000 και χτύπησε τον Παναγιώταρο και τον Κ. Κολοκοτρώνη στους πύργους της Καστάνισας. Επειδή με τα πυροβόλα θα γκρέμιζε τους πύργους στις 19 Ιουλίου μετά τη δύση της σελήνης έκαναν έξοδο με τα ξίφη. Ο Παναγιώταρος και ο Κωνσταντής Κολοκοτρώνης κρύφτηκαν αλλά οι Τούρκοι τους βρήκαν και τους σκότωσαν. Τον πατέρα του Παναγιώταρου τον παρέδωσαν στον Καπετάν Πασά, ο οποίος τον κρέμασε στον ιστό ενός πλοίου. Ό.π., τόμ. Α, σσ. 29-32.

Στα απομνημονεύματά του ο Θ. Κολοκοτρώνης μας δίνει πολλές πληροφορίες για τα γεγονότα της εποχής εκείνης. (Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγηση*, Αθήνησιν 1846, σ. 6 κ.ε.). Το 1780 κατέπλευσε στο Μαραθονήσι ο Καπετάν Πασάς (ο Τούρκος αρχηγός του στόλου) και αποβίβασε στρατεύματα, τα οποία κατευθύνθηκαν στην Καστάνισα, που απέχει έξη ώρες από το Μαραθονήσι. Ο Παναγιώταρος όταν είδε την αρμάδα ζήτησε βοήθεια από τους άλλους Μανιάτες καπετάνιους. Ο δραγουμάνος του στόλου Νικόλαος Μαυρογένης έκανε Μπέη το Μιχαήλ Τρουπάκη και αυτός εμπόδισε να πάει βοήθεια στον Παναγιώταρο.

Οι Τούρκοι πολιόρκησαν τους δύο πύργους. Ο ένας ανήκε στον πατέρα του Παναγιώταρου και ο άλλος από κοινού στον Παναγιώταρο και τον Κωνσταντή Κολοκοτρώνη. Ο Σερασκέρης Αλήμπεης τους έστειλε γράμμα και τους ζητούσε να προσκυνήσουν και να δώσουν από ένα παιδί ο καθένας για ενέχυρο και να τους αφήσει. Αυτοί αποκρίθηκαν: «Δεν προσκυνούμεν, θέλομε πόλεμο και όποιος μείνει νικημένος ας προσκυνήση». Οι Τούρκοι τους χτυπούσαν με κανόνια και βοήθεια δεν ήρθε. Όταν διαπίστωσαν ότι δεν μπορούσαν να μείνουν στους πύργους, αποφάσισαν να κάνουν έξοδο.

Ο πατέρας του Παναγιώταρου, που δεν γνωρίζουμε το όνομά του, προτίμησε να παραμείνει στον πύργο του, γιατί αυτός ήταν 80 ετών, η δε γυναίκα του ανάλογης ηλικίας, ώστε δεν τους επιτρεπόταν το «γιουρούσι». Έμειναν μέσα με ένα δούλο και μια δούλη για να πολεμήσουν κι αν δεν ερχόταν βοήθεια από έξω, είχε την απόφαση να ανατινάξει τον πύργο του. Πολέμησε τους πολιορκητές για αρκετό χρόνο, αλλά τελικά ο δούλος του, που δείλιασε, μαρτύρησε το φυτίλι και προσκύνησε τους Τούρκους. Ο Γέρο-Βενετσανάκης αιχμαλωτίστηκε και τον πήγαν μπροστά στον Καπετάνμπεη, ο οποίος τον ρώτησε γιατί δεν προσκυνάει. Αυτός απάντησε: «τώρα προσκυνώ». Επειδή προσκυνημένο κεφάλι δεν κόβαν οι Τούρκοι του έκοψαν τα χέρια και τα πόδια και του βάλαν στα κολοβώματα πίσσα (κατράμι), για να σταματήσει η αιμορραγία, ώστε να μη πεθάνει γρήγορα, αλλά να υποφέρει. Έτσι πέθανε ο πατέρας του Παναγιώταρου.

Για τη μάχη της Καστάνιας γράφουν πολλοί. Σ. Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)135 κ.ε.

Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης περιγράφει τον Παναγιώταρο ως εξής: «Ο Παναγιώταρος ήτο γίγαντας, νέος, μαύρα μαλλιά, σόϊ άνθρωπος άσπρος, 37-38 χρόνων». Αυτός πιάστηκε αιχμάλωτος από τους Μπαρδουνιώτες και τον σκότωσαν. (Ανώνυμος-Κανδηλώρος-Βλαχογιάννης)

Ο Παναγιώταρος αναφέρεται ως γαμβρός των Γρηγοράκηδων. Α. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 22. Είχε δύο μικρά αγόρια τα οποία πήραν οι Τούρκοι και τα έκαναν γενιτσάρους. Η μία κόρη του, η **Μαρία**, έγινε σύζυγος του μπεηζαδέ Γεωργίου Τζαν. Γρηγοράκη. Η άλλη κόρη του παντρεύτηκε το Γρηγόριο-Τσιγκούριο Γρηγοράκη, απέκτησαν δε το Δημητράκη Τσιγκουράκο. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τόμ. 5, σ. 71.

Το 1780, όταν ήρθε στους Μύλους ο Χασάν πασάς, ο Παναγιώταρος έμεινε στην Καστάνιτσα. Η κόρη του ήταν αρραβωνιασμένη με τον Γεώργιο Τζαν. Γρηγοράκη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σσ. 108, 114, 116. (Την εποχή εκείνη μπορούσε να αρραβωνιάζουν τα παιδιά από μικρή ηλικία.)

Σε επιστολή του Πατρικίου Στεφανόπολι-Κομνηνού από Λιβόρνο της 11 Σεπτεμβρίου 1780 αναφέρεται: "...Κάποιος Μανιάτης Βενετσανάκης ανέβηκε στα βουνά με τέσσερις χιλιάδες άνδρες για να αμυνθή κατά του Τούρκου. Οι άλλοι οπλαρχηγοί για την ώρα κρατούν ουδέτερη στάση..." Θ. Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπολι για τη μετοικεσία Μανιατών στην Κορσική, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)375.

Για την πολιτεία και το τέλος του Παναγιώταρου Βενετσανάκη, βλέπε: Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σσ. 184-8..

Αναφέρεται ότι ο γιός του Παναγιώταρου Βενετσανάκη, ονομαζόμενος Παναγιώτης Βενετσανάκης σκοτώθηκε στη μάχη της Βλαχοκερασιάς τον Απρίλιο του 1821. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 71-2. (Να σημειωθεί πως αλλού αναφέρεται ότι τα παιδιά του Παναγιώταρου οδηγήθηκαν από τους Τούρκους στην Πόλη και εκτουρκίστηκαν)

Ο Αμβρ. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 32, αναφέρει ότι: "Τα δύο παιδιά του Παναγιώταρου αιχμαλωτισθέντα τότε, τα παρέλαβε ο Καπετάν Πασσάς μεθ' εαυτού εις Κωνσταντινούπολιν, τα οποία μετά παρέλευσιν καιρού εξώμωσαν, απεκατεστάθησαν δε έπειτα αξιωματικοί εις το σεράγιον του Σουλτάνου". Σ. Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)137. Ακόμη αναφέρονται σε αυτό το θέμα ο Μ. Οικονόμου, *Ιστορία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας*, Μέρος Α', σ. 31. ο Α. Ροζάκης στον Παρνασσό, τόμ. Η, ο Τ. Κανδηλώρος, σ. 114-121.

Ο Πετρόμπεης διηγήθηκε στο Ρ. Παλαμήδη τα ακόλουθα: "Ούτος (ο Τζανέμπεης Γρηγοράκης) ήταν μπον βιβάντη και διήρκεσε 16 χρόνια, ότε επί Κουτσοúk Χουσεΐν πασά (1790 νικητής του Λάμπρου Κατσώνη, 1792 Καπετάν πασάς), παρά τω οποίω ήτο εις υιός του Βενετσανάκη τουρκεμένος, αλλ' αγαπητός εκ του επταγίου αυτού, επήγεν ο Παναγιώτης Κουμουντουράκης να λάβη το μπειλίκι, αλλά διαφεντευομένου του Τζανέμπεη παρά του υιού του Βενετζανάκη, ερρίφθη εις το μπάνιο ο Π. Κουμουνδουράκης. Αλλά 4 έτη έγινε ούτος δ-ος μπέης εις τα 1806...". Μ. Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 217.

Αναγνώστης Βενετσανάκης. Πρωτεξάδελφος του Παναγιώταρου, ο οποίος τον είχε κατηγορήσει στο Σουλτάνο. Σ.Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)135.

Στις 24 Ιουλίου 1780 ο Αναγνώστης Βενετσανάκης, που φαίνεται ότι διαδέχθηκε στην καπετανία τον Παναγιώταρο, πλήρωσε 200 γρόσια για το φόρο της Παλοβάς και της Πολυζάροβας:

"Δηλοποιείται ότι 200: ήτοι διακόσια γρόσια επληρώθησαν εις τον χαζνέν του υψηλοτάτου και πολυχρονεμένου αυθέντου μας βεζύρη γαζή Χασάν πασά, καπουδάν πασά με χέρι του εντιμοτάτου και προσφιλεστάτου μας καπετάν Αναγνώστη Βενετζανάκη τα χαράτζια της Πολυζάροβας και Παλόβας των δύο χωρίων διά του τέσσαρους περασμένους χρόνους και εδόθη ο παρόν κατακάς μας < 1780: Ιουλίου 24: ήτοι χίλια επτακόσια ογδοήντα, Ιουλίου εικοστή τετάρτη. από την βασιλικήν καπετανίαν από το Έλος". Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 165.

Ο **Αναγνώστης Βενετσανάκης** το 1805, που πέρασε από τη Μάνη ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 316, ήταν ο καπετάνιος της Καστάνισσας ή Μικρής Καστάνιας. Ο W. Leake σε αναφορά του προς τον Υπουργό Εξωτερικών της πατρίδας του από την Καλαμάτα, στις 3 Μαΐου 1805, έγραφε: «Ο Δουράκης και ο Βενετσανάκης καπετάνιοι της Καστάνιας και της Καστάνισσας είναι και οι δύο εχθροί της παρούσας κυβέρνησης και καθώς ο μεγάλος αντίπαλος του Μπέη (Αντωνόμπη) είναι ο Πέτρος (πρόκειται περί Πιέρου που μεταφράστηκε Peter = Πέτρος) Μπεηζαδές (Μαγγιόρος) κατοικεί σε αυτό το μέρος της επαρχίας, μπορεί να θεωρηθεί ως το κέντρο του επαναστατικού κόμματος και των Γαλλοφίλων». Επίσης αναφέρεται ότι ο Βενετσανάκης το Μάιο του 1805 κατέφυγε πιθανώς στα Κύθηρα μαζί με το Τζανέμπη και τον Πιέρο Μπεηζαντέ. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)346, 362 και 366. Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας αναφέρεται ότι ο Αναγνώστης Βενετσανάκης ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακά πρωτοχρονιά* 8(1964)340.

Αναγνώστης Νικολάου Βενετσανάκης. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό της εκατονταρχίας. Στις 16 Απριλίου 1846, η χήρα του, κάτοικος Σελεγουδίου, ζήτησε αμοιβή για τις εκδουλεύσεις του. Ο Δήμαρχος Μελιτίνης στις 13 Ιουνίου 1865 πιστοποίησε ότι ο Αναγνώστης Νικολάου Βενετσανάκης στερηθείς της ζωής δια βιαίου θανάτου περί το έτος 1831 εν Αγίω Νικολάω κατέλειπεν εν τέκνον άρρεν τον Γεώργιος Λογοθέτην ή Μουτζουρίδην κάτοικον Σελεγουδίου. Στις 8 Ιουνίου 1865 ο Γεώργιος Λογοθέτης ή Μουτζουρίδης, κάτοικος Σελεγουδίου, ζήτησε αμοιβή για τις εκδουλεύσεις του πατέρα του. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 222. Γεννιέται το ερώτημα είναι αυτός που ανέλαβε καπετάνιος το 1780; Δεν θα γινόταν απλώς εκατόνταρχος. Χαρακτηρίστηκε ως υπαξιωματικός β' τάξεως με αριθ. μητρ. 06744 (011954). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα* 2005, σ. 134,

Ο **Αναγνώστης (Νικ.) Βενετσανάκης** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως

εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2527. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 101.

Ο γιός του ήταν γνωστός ως Γ. Λογοθέτης ή Μουτζουρίδης. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139.

Αναγνώστης ή Παναγιώτης Βενετσανάκης. Στις 6 Αυγούστου 1824 ο Παναγιώτης Βενετσανάκης από Καστάνιτσα προβιβάστηκε στο βαθμό της εκατονταρχίας. Ο Φρούραρχος Μονεμβασίας και η Ελληνική πολιτεία με δύο τους πιστοποιητικά των ετών 1832 και 1833 δήλωναν ότι "ο ιατροχερούργος" Αναγνώστης Βενετσανάκης θεράπευσε στρατιώτες χωρίς να λάβει τίποτε για τους κόπους του και τα γιατρικά του. Στις 27 Φεβρουαρίου 1843 ο Παναγιώτης Βενετσανάκης ονομάστηκε ανθυπολοχαγός της φάλαγγος. Στις 5 Ιουνίου 1865 ζητούσε να αμοιφθεί για τις ιατρικές του υπηρεσίες και διαδίδασε τα δύο πιστοποιητικά από Μονεμβασία. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 222.

Ο **Αντώνιος Βενετσανάκος** στρατιώτης με αριθ. μητρ. 5890. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 122. (Ο Αντώνιος Βενετσανόπουλος στις 18 Μαρτίου 1825 έγινε χιλιάρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 176).

Στις 16 Νοεμβρίου 1846 ο Λιάκος και ο Μιχαήλ Γιατράκος πιστοποίησαν ότι ο Αντώνης Βενετσανάκος, ετών 60 (γεννημένος το 1786), από το χωριό Άρνα πολέμησε σε διάφορες μάχες. Στις 27 Ιουνίου 1865 η Στεκούλα χήρα του Αντωνίου Βενετζανάκου, κατοίκου Άρνας, ζήτησε τις απολαβές για τις στρατιωτικές εκδουλεύσεις του συζύγου της που πέθανε το 1851. Στις 27 Ιουνίου 1865 ο Δήμαρχος Φελλίας πιστοποίησε ότι ο Α. Β. απεβίωσε το 1851 σε ηλικία 66 ετών και εγκατέλειψε χήρα τη Στεκούλα 55 ετών και γνήσια τέκνα το Βενετζάνο (γενν. 1827), τον Ιωάννη (1832), Δημήτριο (1836), τον Κωνσταντίνο (1837), το Νικόλαο (1840), το Γεώργιο (1842), και Ανδρέα (1844), τη Γεωργίτσα (1825) και την Παναγιώτα (1839). Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 223 κ.ε. Αναφέρεται ότι υπάρχει στοματική παράδοση ότι ένα παιδί του Παναγιώταρου κατέφυγε στην Άρνα και είναι ο πατέρας του Αντώνη Β., ό.π., 228.

Ο **Βασίλης Βενετσανάκος** το 1806, όταν ο Θ. Κολοκοτρώνης κρυβόταν στον πύργο του Δουράκη στην Καστάνιτσα και υποψιάστηκε ότι ο Δουράκης είχε την πρόθεση να τον παραδώσει στους Τούρκους, κάλεσε το Βασίλη Βενετσανάκο και του ζήτησε να τον φυγαδεύσει. Προφανώς αυτός θεώρησε υπερβολικές τις υποψίες του Κολοκοτρώνη και του είπε ότι θα επανέλθει την επόμενη ημέρα. Επειδή δεν πήγε, έφυγε μόνος του και πήγε στην Καστάνιτσα. Από εκεί ο Βασίλης Βενετσανάκος τον συνόδευσε για να πάει στην περιοχή του Πασαβά. Στη συνέχεια πήρε πλοίο, που του βρήκε η Μαρία κόρη του Παναγιώταρου Βενετσανάκη και γυναίκα του Μεζαδέ Γεωργίου Τζανέτου Γρηγοράκη, με το οποίο πήγε στη Ζάκυνθο. Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις*, σ. 26. Την εποχή του 1821 ήταν ο οργανωτής της ένοπλης δύναμης της Καστάνιτσας. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139. Στην κατάσταση του Αναγνωσταρά προς τη Φιλική Εταιρεία για τη στρατιωτική δύναμη της Μάνης αναφέρεται ο Βασίλειος Βενετσανάκης από τη Μικρή Καστάνια με 250 στρατιώτες. Β. Πατριαρχέα, Δίπτυχο, σ. ξζ' και Ι. Φιλήμονος???

Το **Βασίλειο Βενετσανάκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο **Βενετσανάκης Βασίλειος** Κατοικούσε στην Καρδαμύλη και ήταν αντιστράτηγος στον αγώνα και του απονεμήθηκε ο βαθμός του λοχαγού (Ε' τάξη), με αριθ. μητρ. 00571. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134.

Αναφέρεται ότι στις 6 Αυγούστου 1824 ο **Βασίλης Βενετσανάκης** πήρε το βαθμό της αντιστρατηγίας και ο γιός του Μιχαήλ το 1865 κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 228.

Ο **Βενετσάνος Τζαν. Βενετσανάκης** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91

Ο **Γεώργιος Βενετσανάκης ή Λιακάκος**, αναφέρεται ότι έπεσε μαχόμενος και του απονεμήθηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (Ζ' τάξη) με αριθ. μητρ. 2365. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134,

Ο **Γ. Λιακάκος-Βενετσανάκης** αναφέρεται ως ένα από τα ηρωικά μέλη της οικογενείας. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139.

Ο **Γεώργιος Λιακάκος Βενετσανάκης** αναφέρεται σε αίτηση του γιού του Βενετσάνου (γεννημένου το 1815) ότι: το 1821 εξεστράτευσε στη Μονεμβασία με το Τζανετάκη Γρηγοράκη και το Δημήτριο Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη και παρέμεινε εκεί μέχρι την "*1 Ιουλίου του αυτού έτους όθεν συνεπεία εφόδου τινός εφονεύθη ο πατήρ μου δια σφαίρας τηλεβόλου ως και ο Κων. Α. Γρηγοράκης...*", κλπ. Ακόμη αναφέρεται στην προεπανασταστική του δράση, Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 229-230.

Ο **Γ. Διακ. Βενετσανάκης** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438. (Πιθανώς πρόκειται για τον Λιακούνη ή Λιακουνάκο). (Μήπως Λιακ. αντί Διακ. ;)

Ο **Γεώργιος Λιακούνης ή Λιακουνάκος - Βενετσανάκης**, από το Σελεγούδι, όπως αναφέρει πιστοποιητικό του δήμου Μελιτίνης από 24 Δεκεμβρίου 1841, "*κατανάλωσε την άλλοτε λαμπράν περιουσίαν του δια τας ανάγκας της πατρίδος, καθ' ο έχων πάντοτε υπό την οδηγίαν του ικανούς στρατιώτας ως αξιωματικός...*". Το 1865 σε αίτηση των θυγατέρων του Σταυριανής και Γεωργίτσας, που κατοικούσαν στο Σελεγούδι, αναφέρεται ότι ο πατέρας τους ήταν χιλίαρχος και ότι χορηγήθηκε στη μητέρα του Δεσποινούλα σύνταξη, αλλά πέθανε και αυτή. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 230. Χαρακτηρίστηκε ως υπαξιωματικός β' τάξεως με αριθ. μητρ. 01807 (004053). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134.

Ο **Γεώργιος Μουτζουρίδης ή Βενετσανάκης** από την Καστάνιτσα, κατοικούσε στο Σελεγούδι. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Χαρακτηρίστηκε ως υπαξιωματικός β' τάξεως με αριθ. μητρ. 02525 (006738 και στη συνέχεια ως υπολοχαγός (οπληρωτής 6^{ης} τάξεως) με αριθ. μητρ. 01610. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134. Σε πιστοποιητικό της 19 Νοεμβρίου 1841 αναφέρεται ότι πολέμησε στις Κερασιές, στο Βαλτέτσι, στην Τρίπολη, στο Άργος κατά του Δράμαλη, στις μάχες του Αλμυρού, του Πολυαράβου, του Μανιακίου, της Γιάλοβας κλπ. και στη μάχη του Πολυαράβου ότι τραυματίστηκε δεινά υπό τη ζώνη. Το 1865 κατοικούσε στο Σελεγούδι. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 233, η οποία θεωρεί ότι είναι γιός του Ξανθού Μουτζουρίδη και όχι ο Γεώργιος Αναγνώστη Λογοθέτης-Μουτζουρίδης

Ο **Δημητράκης Π. Βενετσανάκης** από την Καστάνιτσα ήταν εξάδελφος του Θωμά Βενετσανάκη και σκοτώθηκε στη Βλαχοκερασιά. Αναφέρεται στο Αρχείο του Ρήγα Παλαμίδα. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 63, της 7 Μαΐου 1828. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)467.

Ο **Δημήτριος Βενετσανάκος ή Παναγάκος** ήταν πρωτεξάδελφος του Ξανθού Μουτζουράκου-Βενετσανάκου και έπεσε στις Κερασιές. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 240. Ο Ι. Φιλήμων αναφέρει: "Ο δε Παναγιώτης Βενετσανάκος εκ της Καστάνιτσας, ηλικίας ανδρικής, ήτο εις των αξιολογωτέρων επί φρονήσει και ανδρεία Λακώνων υφοπληρχηγών, βέβαιον έχων μέλλον προόδου", ό.π., σ. 239.

Σημείωση: Προφανώς ο Δημήτριος Βενετσανάκης ήταν γιός του Παναγού και ονομαζόταν Παναγάκος και εξ αυτού θεωρήθηκε ότι ονομαζόταν Παναγιώτης, χαϊδευτικά δε απεκαλείτο Παναγάκος.

Ο Παναγάκος Βενετσανάκος στρατοπέδευσε στη Βλαχοκερασιά μαζί με τον Αντώνιο Νικολόπουλο.... Οι Τούρκοι επιτέθηκαν στη Βλαχοκερασιά και ο Κυριακούλης, επειδή δεν ήταν καλά οχυρωμένος, απεχώρησε και πήγε στο Πάπαρι. Ο Νικολόπουλος και ο Βενετσανάκης πολέμησαν επί τρεις ώρες, τελικά όρμησαν ξιφήρεις και αφού σκότωσαν μερικούς Τούρκους, έπεσαν ενδόξως μαζί με άλλους 17 στρατιώτες. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σσ. 83 και 87.

Ο **Βενετσανάκης Παναγάκος (Δημήτριος)**. Σοτώθηκε το Πάσχα του 1821 στη μάχη που έγινε στις Κερασιές και χαρακτηρίζεται ως γενναίος. Ι. Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 138.

Ο **(Δημήτριος) Παναγάκος Βενετσανάκης** αναφέρεται ως ένα από τα ηρωικότερα μέλη της οικογενείας. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139.

Ο **Παναγιώτης (Δημήτριος Παναγάκος) Βενετσανάκης** έπεσε στη μάχη της Βλαχοκερασιάς. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139.

Ο **Παναγής Βενετσανάκος** έπεσε στη Βλαχοκερασιά. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τόμ. Α', σ. 227.

Ο **Δ. Ν. Βενετσανάκος** έλαβε μέρος στην εκστρατεία προς το Μυστρά, ακολουθώντας πήγε στη Μονεμβασία και μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130-1.

Ο **Παναγιώτης Βενετσανάκης** το 1812 υπέγραψε την πρόταση των Μανιατών για να γίνει Μπέης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 69 και 71. Αυτού γιός ήταν προφανώς ο Δημήτριος Παναγάκος Βενετσανάκης που έπεσε στη Βλαχοκερασιά.

Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας αναφέρεται ότι ο Παναγιώτης Βενετσανάκης ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)340.

Ο **Παναγιώτης Βενετσανάκης** πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας και ήταν με το Μούρτζινο και Κολοκοτρώνη. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο **Η. Βενετσανάκης** κατοικούσε στη Γούρνιτσα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βενετσανάκη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Θωμάς Βενετσανάκης** είχε αδελφή την Αργυρούλα που είχε παντρευτεί τον καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη. Μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του Λοχαγού. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Θωμάς Βενετσανάκης**. Ι.Φιλήμονος, *Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 2, σ. 163. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Ο Σπ.Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολουβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), **Θωμάς Βενετσανάκης**".

Ο Κατζής Μαυρομιχάλης με τον Κυριακούλη Κουτράκο στις 19 μαρτίου 1824 έγραψαν στους καπ. Πανάγο (Κυβέλο), Θωμά (Βενετσανάκη) και Παναγιωτάκη (;) "να συνάξετε έκαστος όσους περισσοτέρους στρατιώτας δύνασθαι...". Αθ, Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 127.

Ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης από Καρβελά στις 26 Μαρτίου 1824 έγραψε προς τον καπ. Θωμά "μετά των λοιπών συγγενών σας καπιταναίων Ξανθούς" ότι η Διοίκηση έδωσε πληρεξουσιότητα να ελευθερώσουμε την πατρίδα από τον επικείμενον πόλεμο. Αθ, Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 129.

Στις 21 Ιουνίου 1826 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Νικολάκης Χριστέας και ο Πανάγος Κυβέλος από την Καρδαμύλη έγραψαν στους κατοίκους της επαρχίας Μελιτίνης και ονομαστικά στον καπ. Θωμά (Βενετσανάκη από

Καστάνισσα) να σπεύσουν στη Βέργα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 116-7.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο **Θωμάς Βενετζανάκης**, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο **Καρυουπόλεως Κύριλλος**, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, **Θωμάς Βενετσανάκης** και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Ο **Θωμάς Βενετσανάκης** μαζί με τον **Αντώνιο Βενετσανάκη** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψαν στο Κουτήφαρη αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Στις 24 Ιουλίου 1830 ο **Θωμάς Βενετσανάκη** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 6 Μαΐου 1872 ο Νικόλαος Θ. Καπετανάκης, κάτοικος Καστάνιας, ζήτησε με αίτησή του, που απορρίφθηκε, να του χορηγηθεί αμοιβή για τις πατρικές του εκδουλεύσεις. Πιθανολογείται ότι ήταν γιος του Θωμά Βενετσανάκη. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 234. Μπορεί να υποτεθεί ότι ο Θωμάς ήταν γιός του Αναγνώστη και Καπετανίου της Καστάνιας, οπότε ο κλάδος του πήρε το όνομα Καπετανάκης. Ο Ξανθός Καπετανάκης μπορεί να ήταν γιός ή αδελφός του Θωμά.

Ο **Ιωάννης Μουτζουράκος - Βενετσανάκος**, κάτοικος Καστάνιας, ανθυπολοχαγός της Φάλαγγος, στις 13 Ιουνίου 1865 ζήτησε αμοιβή για την προσφορά του στον αγώνα. Είχε γεννηθεί το 1797. Μ. Δρογκάρη, ό.π., σ. 234, η οποία θεωρεί ότι δεν πρέπει να ήταν γιός του Ξανθού Μουτζουρίδη - Βενετσανάκη, που ήταν κάτοικος Σπάρτης και δικηγόρος. Το 1824 έγινε εκατόνταρχος και μετά την απελευθέρωση διορίστηκε ανθυπολοχαγός της φάλαγγος. Το 1848 προικοδοτήθηκε. Χαρακτηρίστηκε ανθυπολοχαγός (οπληρχηγός 7^{ης} τάξεως) με αριθ. μητρ. 02390. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134.

Ο **Ιωάννης Νικ. Βενετσανάκης** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Ο **καπετάν Λιακούνης Βενετσανάκης** ήταν αρχηγός της περιοχής μετά το 1780 και καταδυνάστευε τους άλλους κατοίκους, γι' αυτό οι Βενετσανάκηδες και οι Γκουμιάνοι (οι αντίπαλοί τους) συνεργάστηκαν για την εξόντωσή του. Σ.Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)142. Σε άλλο του δημοσίευμα, "Οι εκδρομές μου και τα ταξίδια μου", γράφει ότι ο Λιακούνης ήταν ατρόμητο παλληκάρι μα και άνθρωπος τραχύς, τύραννος και σκληρός σε ξένους και δικούς. Επεσκίαζε με τη δύναμή του ως και αυτόν τον καπετάνιο του χωριού. Μ.Δρογκάρη, ό.π., σ. 230.

Ο **Λιάκος Βενετσανάκης** αναφέρεται ως ένα από τα ηρωικά μέλη της οικογενείας. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139.

Ο **Λιάκος Βενετσανάκης** υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 02995 (008225). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 135

Ο **Λιάκος Βενετσανάκης** κατοικούσε στα Γούρνισα του δήμου Καρδαμύλης, καταγόμενος από την Καστάνισσα του δήμου Μελιτίνης και χαρακτηρίστηκε στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11811 (018013) έζησε μέχρι το 1856. Παιδιά του ήταν ο Παναγιώτης (1805), ο Αντώνιος (1815), ο Ιωάννης οι οποίοι ζούσαν το 1865 στη Μονεμβασία, ο Δημήτριος (1817) που ζούσε στη Σμύρνη και ο Νικόλαος (1820) κάτοικος Καρδαμύλης. Πιστοποιητικό του χορήγησε ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Μ.Δρογκάρη, ό.π., σ. 236. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 135

Ο **Νικολάκης Βενετσανάκης** γεννήθηκε το 1761 στην Καστάνισσα και στις 2 Απριλίου 1819 μύηθηκε από τον Παναγιώτη Τρουπάκη στη Φιλική Εταιρεία, συνεισέφερε δε 100 γρόσια. Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 43, αριθ. μητρ. 279. Στο αρχείο Σέκερη έχει α. μ. 383. Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας αναφέρεται και το όνομά του στα μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, ό.π., σ. 340.

Ο **Νικόλαος Ηλία Βενετσανάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε ταξιάρχη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Τον **Ξανθό Βενετσανάκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδής και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

Τον **Ξανθό Αναγν. Βενετσανάκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδής και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

Ο **Ξανθός Βενετσανάκος-Μουτζουράκος** στις 21 Μαΐου 1823 προτάθηκε για του βαθμό του ταξιάρχη. (Η προαγωγή αυτή φαίνεται ότι θα γινόταν με πρόταση του Γιατράκου.) Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

Ο **Ξανθός Μουτζουράκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά στον Ανδρέα Μεταξά ως εκπρόσωπος Ανατολικής Μάνης. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 220 (Μάνη και Καποδίστριας).

Ο **Ξανθός Μουτζουράκος** στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Ξανθός Μουτζουράκης** από Καστάνιτσα τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, Οι Νυκλιάνοι, σ. 220.

Ξάνθος Βενετσανάκος ή Μουτζουράκος, από την Καστάνιτσα του δήμου Μελιτίνης. ΄ξεζησε μέχρι το 1859. Το 1823 λεγινε ταξίαρχος και το 1824 χιλίαρχος. Διετέλεσε και πολιτάρης του Μυστρά. Μετά την απελεύθρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (ΣΤ' τάξη) με αριθ. μητρ. 1359. Υπολοχαγός της φάλαγγας. Παοδιά του ήταν ο Νικόλαος κάτοικος Καστάνιτσας, Γεωργιος κάτοικος Σελεγουδίου και Ιωάννης δικηγόρος κάτοικος Σπάρτης. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 134.

Ο **Ξανθός Μουτζουράκος-Βενετσανάκης**, κατά δήλωση του δημάρχου Μελιτίνης της 22 Μαΐου 1865, κατοικούσε στο Σελεγούδι, έλαβε μέρος στην επανάσταση, έγινε υπολοχαγός της Βασιλικής Φάλαγγος και αφήκε τρεις γιούς, α) το Νικόλαο Μουτζουρίδη κάτοικο Καστάνιας, β) τον Γεώργιον Μουντζουρίδη κάτοικον Σελεγουδίου και γ) τον Ιωάννη Μουντζουρίδη κάτοικο Σπάρτης δικηγόρο. Για τη δράση του στην επανάσταση αναφέρεται ότι πολέμησε στη Βλαχοκερασιά και ότι έχασε εκεί έναν πρώτο εξάδελφό του, τον **Δημήτριο Βενετσανάκη ή Παναγάκο**. Ακόμη αναφέρεται ότι χρημάτισε στα πρώτα χρόνια της επανάστασης και ως πολιτάρχης Μυστρά. Ο Ξανθός Μουντζουράκος-Βενετσανάκης αναφέρεται ότι πέθανε στο Μεσολόγγι το 1859. Μ. Δρογκάρη, *Παναγιώταρος Βενετσανάκης*, σ. 239-240.

Ο **Ξανθός Μουτζουράκος-Βενετσανάκης** έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Ξανθός Βενετσανάκης-Καπετανάκης** στις 21 Μαΐου 1823 προτάθηκε για το βαθμό του ταξίαρχη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36 (η προαγωγή αυτή θα πρέπει να γινόταν με πρόταση του Γιατράκου).

Ο ταξίαρχης Ξανθός Βενετσανάκης αναφέρεται σε επιστολές του Παν. Γιατράκου της 17 και 18 Αυγούστου 1823 στη διένεξή του με Αντώνη Κουμουσιώτη. Αθ, Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 102.

Στις 9 Ιουλίου 1832, στο Ναύπλιο (Πρόνοια), πήρε μέρος στη β' προκαταρκτική συνεδρίαση της επαναληφθείσης Δ' Εθνικής συνελεύσεως των Ελλήνων και συνέχισε να παρακολουθεί τις συνεδριάσεις. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 343 και 394.

Η Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124 αναγράφεται ως Ξανθός Βενετσανάκης και στο φ. αριθ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139 αναγράφεται ως πληρεξούσιος Μαλευρίου με το όνομα Ξανθός Καπετανάκης.

Ο **Ξανθός Καπετανάκος** στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91

Σημείωση: Υπάρχουν δύο τουλάχιστον Βενετσανάκηδες με το όνομα Ξανθός, ο Καπετανάκης και ο Μουτζουράκος-Μουτζουρίδης, οι οποίοι το 1823 προτείνονται για το βαθμό της ταξιαρχίας. Το 1824 προτείνονται για το

βαθμό της χιλιαρχίας ο Ξανθός Αναγν. Βενετσανάκης και ο Ξανθός Βενετσανάκης. Πρέπει να είναι οι ίδιοι.

Αναγνώστης ήταν ο καπετάνιος του 1780 και πιθανώς ο Ξανθός Καπετανάκος να αντιστοιχεί με τον Ξανθό Αναγν. Βενετσανάκη. Αλλά ο Γεώργιος Αναγν. Μουτζουρίδης-Λογοθέτης κάνει πιθανή την ταυτότητα του Ξανθού Αναγν. Βενετσανάκη με τον Ξανθό Μουτζουρίδη-Βενετσανάκη. Με άλλα λόγια ο Ξανθός Αναγν. Βενετσανάκης μπορεί να είναι γιός του Αναγνώστη που το 1780 ήταν καπετάνιος και να έχει το παρωνύμιο Καπετανάκος, αλλά μπορεί να ήταν γιός του Αναγν. Νικ. Βενετσανάκη και να είναι αδελφός του Γεωργίου Λογοθέτη-Μουτζουρίδη-Βενετσανάκη.

Ως **Ξανθοί** ή **Ξανθαίοι** αναφέρονται προφανώς Βενετσανάκηδες. Ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης από Καρβελά στις 26 Μαρτίου 1824 έγραψε προς τον καπ. Θωμά "μετά των λοιπών συγγενών σας **καπιταναίων Ξανθούς**" ότι η Διοίκηση έδωσε πληρεξουσιότητα να ελευθερώσουμε την πατρίδα από τον επικείμενον πόλεμο. Αθ, Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 129.

Στις 20 Ιουνίου 1823 οι **Ξανθαίοι** έστειλαν επιστολή στον Παν. Γιατράκο για χρηματική υπόθεση. Αθ, Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 119.

Ο **Παναγάκος Βενετσανάκης** που έπεσε μαχόμενος στις Κερασιές ή Βλαχοκερασιές στις 10 Απριλίου 1821 ονομαζόταν **Δημήτριος**, όπου και αναφέρεται.

Ο **Παναγιώτης Βενετσανάκος** κατοικούσε στο Μαλεύρι και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216. Βλέπε και Αναγνώστης ή Παναγιώτης Βενετσανάκης.

Ο **Παναγιώτης Βενετσανάκης** αναφέρεται ως ιατρός κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Ο Παναγιώτης Βενετσανάκος, που πρέπει να ταυτίζεται με τους προηγούμενους, έγινε εκατόνταρχος το 1824 και του απονεμήθηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (Ζ' τάξη) με αριθ. μητρ. 02391 και τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Φάλαγγος. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 135

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Παναγιώτης Βενετσανάκος** στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΒΕΝΤΗΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές και ανέδειξε στον 20ο αιώνα αξιόλογα μέλη. Ο **Παναγιώτης** γεννήθηκε το 1801 και υπηρέτησε το 1824 υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, (αριθ. καταλ. 42). Ο **Πανάγος** γεννήθηκε το 1799 και το 1824 υπηρέτησε (αριθ. καταλ. 46), όπως και ο

προηγούμενος υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε στρατιωτική μονάδα για την προστασία της Μεσσηνίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23 συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αγιογράφησε την Αγία Παρασκευή των Δολών το 1699. Οικογένεια Βενιζελέα ή Μπενιζελέα υπάρχει στα Τσέρια της Ανδρούβιστας.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βενιζέλου ή Βενιζελέα κατοικούσε στο Πεδινό (Κοτσιμαραίικα), Καταφύγι (Κοψολαιμαίικα), Λιασίνοβα, Κάλυβες, Τσέρια, και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Οικογένεια Μπενιζέλου κατοικούσε και στην Αλαγονία, στο Καρβέλι της Κουτσαβάς. Α. Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)585.

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΔΗΜΟΣ Ιερέας. Το Πάσχα του 1821 η πολιορκία της Μονεμβασίας κινδύνευσε από την έλλειψη στρατιωτών, γιατί οι Μανιάτες πήγαν στα σπίτια τους. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 7, σσ. 390-400. Ο Ιερέας Δήμος Βενιζέλος έμεινε στη θέση του και έψαλλε σε μια σπηλιά το "Χριστός Ανέστη", ό.π., τ. 8, σ. 33.

ΒΕΝΤΙΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Νύφη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΒΕΡΓΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Στις 10 Ιουνίου 1823 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό να προαχθεί στο βαθμό της ταξιαρχίας. (Από που είναι ;). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

ΒΕΡΖΕΝΑΛΑΚΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΒΕΡΙΧΑΡΑΚΟΥ. Αναφέρεται οικογένεια από Μάνη εγκατεστημένη στη Ζάκυνθο, Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 88.

ΒΕΡΟΥΧΑΙΝΑ - ΒΕΡΟΥΧΗΣ. Αναφέρεται το 1716 από τη Λάγια στο Ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΒΕΡΟΥΧΑΤΟΥ. Το 1808 αναφέρεται στη Ζάκυνθο οικογένεια από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 88.

ΒΕΣΤΑΧΑΓΙΑΝΟΙ. (Βλέπε: Βισταχάης) Υπέγραψαν στις 15 Αυγούστου 1806 υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 45.

ΒΕΣΤΙΖΙΟΣ ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ. Αναφέρεται το 1675 από το Οίτυλο ως μετανάστης στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131. (Βλέπε Βίστιος)

ΒΙΝΙΑΡΔΟΣ. Αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΒΙΡΙΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Γ. και ο Ν. Βιριδάκος κατοικούσε στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΒΙΣΒΙΚΑΚΟΣ - ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Πολέμησε στη μάχη της Πέτρας υπό το Δημήτριο Υψηλάντη, όπου και σκοτώθηκε. Αν. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τομ. 8, σ. 36.

ΒΙΣΒΙΚΑΚΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Αναφέρεται καταγόμενος από το Γύθειο και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 02419 (006261). Ο Κωλέτης τον προβίβασε στο βαθμό του υποταγματάρχου. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 135.

ΒΙΣΤΑΧΑΓΙΑΝΟΙ - ΒΙΣΤΑΧΑΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Μίνας και κλάδοι της είναι: α) Σκούμπαφλος, β) Κικίλιας, γ) Μέλαγος, δ) Μαμούτης, ε) Αντρεάκος, στ) Γιωργάκος, ζ) Παπαδέας, η) Δρακουλόπουλος, θ) Χαύτης και ι) Διβόλας-Διβολιάνοι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μάνης*, σ. 104. (Βλέπε: Βεσταχαγιάνοι).

ΒΙΣΤΙΟΣ (ή ΒΙΤΣΙΟΣ;;) ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1663 σε αίτηση των Μανιατών προς το δούκα της Τοσκάνης υπέγραψε και ο νικολε βηυσης. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 2(1905)405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122 (Βλέπε Βεστίζιος)

ΒΙΧΛΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στις Μαντίνειες. Στη Μικρή Μαντίνεια ζούσε ο Παπά-Βίχλης με ετήσια παραγωγή 65 κροντήρια λάδι, ο Αναγνώστης με 60 κροντήρια και ο Γεωργάκης με 35 κροντήρια. Στη Μεγάλη Μαντίνεια ζούσε ο Παδάκης(;) Βίχλης (ίσως Παπαδάκης, δηλαδή γιός του Παπά-Βίχλη) με ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 127 και 129.

ΒΛΑΣΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΒΛΑΣΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΒΛΑΣΤΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κάβαλο. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο Δημητράκης Βλασταράκης αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

Ο **Μιχαήλ Βλασταράκης** το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΒΛΑΣΤΑΡΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Αναφέρεται από τον Κάβαλο-πύριχο του δλημου Κολοκυνθίου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 06133 (018795). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 136.

ΒΛΑΧΑΚΗΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΒΛΑΧΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαπτιστικό όνομα από το Βαρούσι ότι η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν μισή Βαρέλα (24 οκάδες). Πιθανώς να ταυτίζεται με το Γιάννη Βλαχάκη, ο οποίος είχε κτήματα και στο Βαρούσι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΒΛΑΧΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140.

ΒΛΑΧΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο για την Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΒΛΑΧΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΒΛΑΧΑΤΑΚΗΣ ή ΒΡΑΧΑΤΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το όνομά του αναφέρεται το 1705 σε εκμισθώσεις ή παραχωρήσεις γαιών από τους Βενετούς. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 86, 103, 108. (Βλέπε Βραχατάκης).

ΒΛΑΧΕΑ Οικογένεια. Απαντά στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βλαχέα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΒΛΑΧΕΑΣ ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ. Γεννήθηκε το 1800 και κατοικούσε στην Πρίντα των Γαϊτσών. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 71.

ΒΛΑΧΕΡΝΙΤΗΣ ΛΕΩΝ. Αναφέρεται το 1278 στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ που βρίσκεται στον Πολεμίτα. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48 και 51.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 15 κροντήρια λάδι (μικρή). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140.

BLUXITINA. Ο γιός της **Μιχαλάκης** αναφέρεται το 1674 και το 1700 ως μετανάστης στην Ιταλία. Θα πρόκειται για Βλουτσιτίνα ή Βουλτσιτίνα, δηλαδή από την οικογένεια Βούλτσου της Λαγκάδας του Ζυγού της Μάνης, που σήμερα ο οικισμός στον οποίο κατοικούσαν φέρει το όνομα “Μπλουτσιάνικα”. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 105 και Θ. Παπαδόπουλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 411.

ΒΟΓΙΑΝΟΥΦΗ ΔΗΜΗΤΡΟΥΖΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΒΟΖΙΚΗ ΠΑΝΩΡΑΙΑ. Αναφέρεται ότι δύο Αιγύπτιοι, από αυτούς που αποβιβάστηκαν στο Διρό, έπιασαν το γέρο πατέρα της που θέριζε. Αυτή έκοψε του ενός το λαιμό και με τη βοήθεια του γέρου σκότωσαν και τον άλλον. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 85-6. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 85.

ΒΟΪΒΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΒΟΪΔΙΛΕΑ - ΒΟΪΔΙΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο. Ο **Αναστάσης** γεννήθηκε το 1804 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, για τη φρούρηση του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αρ. καταλ. 63. Αργότερα υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία στην ομάδα του Παναγιώτη Κοκωνέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγράφου 31, της 25 Φεβρουαρίου 1825.

Ο **Δημήτρης** γεννήθηκε το 1802 και υπηρέτησε το 1824 υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, ό.π., αριθ. καταλ. 62.

Ο **Θεόδωρος** υπηρέτησε, όπως ο Αναστάσης, υπό το Σταυριανό Καπετανάκη. ό.π.

ΒΟΪΔΟΜΑΤΗΣ Οικογένεια. Το 1838 ο **Γεώργιος** εργαζόταν στους Μύλους των Καπετανάκηδων στην παραλία της Μικρής Μαντινείας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντινείες της Μάνης*, σ. 356, όπου λανθασμένα αναφέρεται ότι ο μυλωνάς ήταν εκεί από το 1795. Το όνομα Βοϊδοματής το φέρει ποτάμι στην Ήπειρο και είδος αμπέλου.

ΒΟΪΔΟΝΙΚΟΛΑ ή ΒΟΪΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Μιχελιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166. Είχε πύργο στα Πέρα Δημαρίστικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78.

Ο **Δημήτριος Βοϊδονικολάκης** αναφέρεται το 1716 από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΒΟΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΒΟΛΑΚΟΥ ή ΒΟΛΙΑ Οικογένεια. Ο **Θεοδωράκης Βολάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης

και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Λίας Βολάκος** και ο **Θεοδωράκαρος Βολιάς** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ένας **Βολάκος**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΒΟΛΕΒΑ ή **ΒΟΛΕΥΑ Οικογένεια**. Ο **Ηλίας Βολέβας του Ιλαρίωνος** σημειώνεται το 1278 στην κτητορική επιγραφή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα. Πιθανώς προέρχεται από τη λέξη "βολεύς", που σημαίνει τοξότης. Στους Μπουλαριούς υπάρχει οικογένεια με το όνομα *οι Γολεβιάνοι* και στο Κουτήφαρη συναντάται το όνομα *Γολέβας*. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48, 50 και 51. Στη Ζάκυνθο μαρτυρείται το όνομα Γολέβας από το 1506 που εξέλιπε. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Βιογραφικό της Ζακύνθου*, σ. 136.

Ο **Ιλαρίων Βολέβας** είναι ο πατέρας του προηγούμενου και σημειώνεται από το 1278 και αυτός στην κτητορική επιγραφή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48, 50 και 51.

ΒΟΛΙΜΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΒΟΛΤΕΑΣ Α. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΒΟΡΒΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ότι κατοικούσε στη Λακεδαίμονα. Το 1823 έγινε πεντηκόνταρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του Ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3018. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 80.

ΒΟΡΒΕΑΣ ΓΑΛΑΝΟΣ. Γεννήθηκε το 1806 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 51.

ΒΟΡΒΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται από τη Σπάρτη (Μάνη;) και μετά την απελευθέρωση του ανανωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμό μητρ. 12166. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 122.

ΒΟΡΒΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται από τη Λακεδαίμονα και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3028. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 80.

ΒΟΡΒΟΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΒΟΡΒΟΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΒΟΡΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυαλί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΒΟΡΕΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ του Αναστάση. Από τον Πύργο που μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 397.

ΒΟΡΕΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΒΟΡΕΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη για την προστασία της Μεσσηνίας από εισβολή Αιγυπτίων. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 89.

ΒΟΣΙΝΑΣ ή ΜΠΟΣΙΝΑΣ. Αναφέρεται ως προδότης, ο οποίος προσπάθησε να πείσει τον Σταθάκο να παραδοθεί, ο οποίος αμυνόταν στον πύργο του πολιορκημένος από τους Αιγύπτιους, που κατευθύνονταν προς τον Πολυάραβο,. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 194.

Αναφέρεται ότι ο Βόσινας ήταν από τη Βαρδούνια και το 1826 όταν ο Ιμπραήμ προσπάθησε να παραβιάσει τα ανατολικά σύνορα της Μάνης του υποσχέθηκε ότι θα τον βοηθούσε για να υποταχθεί η Μάνη στους Τούρκους. Όταν οι Αιγύπτιοι έφθασαν στη Δεσφίνα και πολιορκήσαν τον πύργο του Σταθάκου, πήγε και ο Βόσινας να πείσει τους πολιορκημένους να παραδοθούν. Ο Σταθάκος τον σκότωσε και μετά το πυροβολικό των Αιγυπτίων γκρέμισε τον πύργο του Σταθάκου και καταπλακώθηκαν οι υπερασπιστές του. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 87.

ΒΟΥΒΑΛΕΑΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως (επιλοχίας) και τοποθετήθηκε στη Λακωνική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 222.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Βουβαλέα ή Βουβαλίδη κατοικούσε στο Νίκοβο της Ανδρουβίστας. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΒΟΥΓΙΟΥΚΛΙΑΝΟΙ – ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΛΙΑΝΟΙ. Μεγάλη οικογένεια της Λάγιας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 89. Βλέπε: Οικ. Μπουγιουκλάκη.

Αποτελούν κλάδο των Μιχαλακιάνων από τη Νόμια της πατρίδας των Νικλιάνων. Εγκαταστάθηκαν στη Μίνα και από εκεί πήγαν στη Λάγια, μερικοί δε από αυτούς στη Βάθεια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105 και 113.

Ο **Μπουγιουκλάκος** συνεργαζόταν με τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη, όπως φαίνεται από επιστολή της 16 Οκτωβρίου 1822. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 135.

Ο Γιάννος Μπουγιουκλάης από τη Λάγια τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Γερακάρη Μπουγιουκλάκη** από τη Λάγια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΒΟΥΔΙΓΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Άγιο Γεώργιο κοντά στη Μίνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Αποτελεί κλάδο των Ξενιάνων της Μίνας και είναι συνεπώνυμοι με την οικ. Βουδιγάρη της Αρχιάς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

Ο Δικαίος Βουδιγάρης, από τον Άγιο Γεώργιο του δήμου Μέσης, γεννημένος το 1800;, κατά τα έτη 1850 και 1856 είχε συμπληφθεί στους καταλόγους των ενόρκων. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 81.

ΒΟΥΔΙΚΛΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων και ήταν εγκατεστημένοι στην Κοίτα και στην Αρχιά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 111.

Ο Παναγιώτης Βουδικλάρης από την Κοίτα, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο Παναγιώτης Βουδικλάρης από την Κοίτα, δημοτικός σύμβουλος το 1850-56, γεννημένος το 1788;, είχε επιλεγεί ως ένορκος στα έτη 1844, 1845, 1850 και 1856. ΦΕΚ 1844, σ. 213, ΦΕΚ 1845, παράρτημα μετά τη σ. 130, σ. 12, ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80.

ΒΟΥΔΙΚΛΑΡΗΣ Π. ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται ως Βουδουλάρης, είναι από την Κοίτα της επαρχίας Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε αρχικά ο βαθμός του στρατιώτη και το 1872 ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (Ζ΄ τάξη) με αριθ. μητρ. 03143. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 136.

ΒΟΥΔΙΚΛΑΡΗΣ ΙΩΣΗΦ, Επίσκοπος Οιτύλου από την Κοίτα του δήμου Μέσης. Φιλικός. Στην απόβαση του Διρού αναφέρεται ότι ξεσήκωνε τους χωρικούς να πάνε να αντιμετωπίσουν τους Αιγύπτιους επιδρομείς. Χαρακτηρίστηκε ως αντισυνταγματάρχης *οπληρχηγός 3^{ης} τλαξεως) με αριθ. μητρ. 00231. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 136.

ΒΟΥΖΟΥΝΑΡΑ ή ΜΠΟΥΖΟΥΝΑΡΑ Οικογένεια. Το 1820 αναφέρεται στη Ζάκυνθο οικογένεια από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 103. Θεωρείται ότι κατοικούσε στο Γύθειο. Βλέπε: Μπουζουναρά.

Ο **Αναγνώστης Βουζουναράς** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως

πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Παναγιώτης Βουζουναράς** αναφέρεται από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ' τάξεως). Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 80.

Ο **Παναγιώτης Μαυρομάτης-Βουζουναράς** από το Γύθειο αναφέρεται ότι βοήθησε στην από θαλάσσης πολιορκία της Μονεμβασίας και διακρίθηκε και σε άλλες περιστάσεις. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 77. Ο Παναγιώτης Βουζουναράς-Μαυρομάτης από το Μαραθονήσι με το πλοίο του έλαβε μέρος στον από θαλάσσης αποκλεισμό της Μονεμβασίας. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 420. Έθχε δύο πλοία που χρησιμοποιήθηκαν στον αγώνα. Το 1837 υπολοχαγός της Φάλαγγος, Έζησε μέχρι το 1850 και μετά θάνατον αναγνωρίστηκε ως υποπλοίαρχος β' τάξεως με αριθ. μητρ. 01358 και συνταξιοδοτήθηκε η χήρα και τα ορφανά του. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 136.

Ο **Αντώνιος Μπουζουναράς** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. Μετά θάνατον χαρακτηρίστηκε ανθυπολοχαγός (οπληρχηγός 7^{ης} τάξεως) με αριθ. 02368. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 136.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Αντώνη Μπουζουναρά** από το Μαραθονήσι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Αντώνιος Βουζουναράς** αναφέρεται από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (Ζ' τάξη) με αριθ. μητρ. 2368, Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 80.

ΒΟΥΚΑΡΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΒΟΥΛΓΑΡΕΑΣ Η. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝΩΝ ή ΨΙΚΑΚΙΑΝΩΝ Οικογένεια (Βούλγαρης ή Ψικάκος). Είχε πύργο στο Χαραμπό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΒΟΥΛΤΣΟΥ ή ΜΠΟΥΛΤΣΟΥ Οικογένεια. Μια από τις τέσσαρις μεγάλες οικογένειες της Λαγκάδας, χωριού του Ζυγού της Μάνης. Το όνομα της οικογενείας δεν διατηρείται σήμερα. Αλλά το βόρειο μέρος του χωριού, το ευρισκόμενο βόρεια της ρεματιάς (προς το μέρος της Καλαμάτας) που το χωρίζει στα δύο φέρει το όνομα "**Μπλουτσιάνικα**". Στην έκθεση του Κορνέρ αναφέρεται ένας Βούλτσος ως σύντροφος του Λιμπεράκη Γερακάρη, Δ.Ι.Ε.Ε., τ. 2, σ. 288.

Οικογένεια Βούλτσου, Βούλτσου ή Μπούρτσου απαντά στη Ζάκυνθο από το 1503 και αποτελεί μια από τις παλαιότερες γενιές του νησιού. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 104.

Το 1673 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο **Κωνσταντής Μπούλτσος**. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)51.

Ο **Θεόδωρος Βούλτσος** αναφέρεται το 1684 ως επίτροπος της περιοχής γύρω από το κάστρο της Κελεφάς, από Πλάτσα μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) και Καρυούπολη. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σ. 326. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη*, σ. 90 και 92.

Ένας **Βούλτσος** συνεργάστηκε το 1685 με το Δοξαρά για την κατάληψη του κάστρου της Κελεφάς. Π. Χιώτη, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 292.

Το 1690 αναφέρονται μεταξύ των κατοίκων της Ζαρνάτας ο **Ταβουλάρης Μπούλτσος** (48. Tavlarí Bulzo) και ο **Γιωργάκης Μπούλτσος** (49. Giorgachi Bulzo). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1715 αναφέρεται ο **Γιωργάκης Μπούλτσος** στις διαπραγματεύσεις για τη συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 281, 285 και 404.

ΒΟΥΡΕΑΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ιερομόναχος. Στις 29 Οκτωβρίου 1828 προτάθηκε να ηγουμενεύει της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 338.

ΒΟΥΤΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Καουριάνων της Κοίτας, όπου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΒΟΥΤΙΚΛΑΡΗ Οικογένεια. Καταγόταν από την Αρχιά και εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

Ο **Ιωσήφ Βουτικλάρης (βλέπε Βουδινλάρης)** ήταν επίσκοπος Οιτύλου στην επανάσταση του 1821 και για τη συμβολή του στον αγώνα αναφέρει αίτηση του ανιψιού του Π. Βουτικλάρη στα Α.Χ.Ε.Β.Ε. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)562.

ΒΟΥΤΣΑΡΑ Οικογένεια. Η **Αντωνίτσα Βουσαρού** αναφέρεται το 1692 στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 98.

Το 1732 η **Κρουσταλένια Βουτσαρού** αφιέρωσε ένα περιβόλι στα Καλύβια (Καλμάτας, Γιαννισάνικα, Σελισάνικα;:). Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 44.

ΒΟΧΑΛΗΣ. Μανιάτης στρατιώτης στη Δύση. Πιθανώς και οι αναφερόμενοι Μοχαλαίοι ανήκουν στην ίδια οικογένεια. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 47.

ΒΡΑΚΛΑΝΤΗ Οικογένεια. Βλέπε Βαρκλαντή.

ΒΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. (Μήπως Δρακουλαράκος;). Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του

πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Πέτρος Βρακουλαράκος** αναφέρεται από τη Βάθεια της επαρχίας Οιτύλου, στη διάρκεια του αγώνα έγινε πεντηκόνταρχος και μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 04262 (012992). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΒΡΑΧΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) γνωστή από το 1704. **Θοδωράκης Βραχατάκης** βλέπε Βλαχατάκης Θ.

Ο **Μιχαήλ Βραχατάκης**, γεννημένος το 1804, Ο **Νικόλαος Βραχατάκης**, γεννημένος το 1809 και ο **Ιωάννης Βραχατάκης** γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΒΡΕΤΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΒΡΕΤΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. αναφέρεται από τον Πύργο Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 00386 (000677). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΒΡΕΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΒΡΕΤΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΒΡΕΤΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΒΡΕΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Υπάρχει στον Κούνο και αποτελεί κλάδο των Κατραμπαχιάνων. Άλλη οικογένεια Βρετάκου είναι στα Μουντανίστικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 107 και 125.

ΒΡΕΤΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΙΑΣ. Αναφέρεται από το Πάνω Χωριό της Κοΐτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΒΡΕΤΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται το 1693 ως μετανάστης στη Soana της Ιταλίας. Ζ.Τσιρπανλής, *Λακ. Σπ. τ. 4*, σ. 127. Αναφέρεται στη Ζάκυνθο το 1689 οικογένεια Βρετού από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 108.

ΒΡΙΟΠΟΥΛΟΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΒΡΙΤΖΑΝΟΥ Οικογένεια. Ο **Ηλίας Βριτζάνος** το 1547 αναφέρεται στην περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέας, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* 3(1950)70 και 103.

Ο **Παπά Βριτζιάνος** αναφέρεται το 1609 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας, Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.*, 3(1950)71 και 103.

ΒΡΟΤΕΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΒΡΟΤΖΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΒΡΟΤΖΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΒΡΟΥΛΑΚΙΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αναφέρεται το 1769 σε επιστολή προς την Αυτοκράτειρα της Ρωσίας Αικατερίνη τη Μεγάλη, *Παρνασσός* 10(1886)502. Ίσως πρόκειται για ανύπαρκτο πρόσωπο.

ΒΡΥΩΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από Οίτυλο στην Κορσική, Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

BUCCILO ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Μετανάστης στην Ιταλία, Θ. Παπαδόπουλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ.???

ΒΥΖΙΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ (ίσως Βεζύρης). Αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΓΑΒΑΚΑΚΟΣ Π. (Πιθανώς Βαγιακάκος). Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Η οικογένεια Βαγιακάκου είναι κλάδος της πατρίδας των Καουριάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης Α'*, σ. 108.

ΓΑΒΡΙΑΝΙΑΝΟΙ. Βλέπε Γαυριανιάνοι.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΖΑΡΝΑΤΑΣ (κατά κόσμον ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ). Γεννήθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια και ακολούθησε τον ιερατικό στάδιο. Έγινε αρχιεπίσκοπος και Μητροπολίτης Ζαρνάτας και πάσης Μαΐνης. Χειροτόνησε το 1825 αντικανονικά τους επισκόπους Μαΐνης Ιωσήφ, Πλάτσης Άνθιμο, Μηλέας Ιωαννίκιο και το 1832 τον Ανδρούβιστας Προκόπιο Γκιουλέα.

Σ.Κουγέα, *Ελληνικά*, τ. 6, 1933, σ. 295 κ.ε, του ιδίου, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 1, σ. 15. Σ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 164. Κατάθεση για υπόθεση Καρατζαίων-Στρογγύληδων. *Ιθώμη*, τεύχ. 13(1976)8:396.

Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 12 κ.ε.

Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)295 κ.ε. Το 1833 η Ιερά Σύνοδος καθαίρεσε το Γαβριήλ και τον Προκόπιο Γκιουλέα, ό.π., σ. 296.

Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211.

Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 και 337.

Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1970)440.

Στ.Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)337 κ.ε.

Μιχαλακίας-Βενετσάνος-Αρχεΐον 1956, σ. 93.

Πιστοποιητικό Ηλία Μιχαλακία. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 70, 29 Μαρτίου 1825.

Φιλική Εταιρεία: Γενν. 1781 Μεγ. Μαντ., Κατηγήθηκε την 1 Φεβρουαρίου 1819 ως αρχιμανδρίτης Γαβριήλ. Μέξα 36/231. Πίσιου 19. Πελ.Πρωτ. 8(1964)342.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεΐο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ.127.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο ; Θεόκλητος, ;, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενεζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 21 Ιουλίου 1833 υπέγραψε, ίσως με δισταγμό, την ανεξαρτησία της Εκκλησίας της Ελλάδος από το Πατριαρχείο και την τουρκική διοίκηση. Α.Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 140-1.

Ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης με επιστολή του της 9 Ιουλίου 1823 στον υπουργό Θρησκείας Ιωσήφ Ανδρούσης ζήτησε να εκδοθεί διαταγή στο Ζαρνάτας **Γαβριήλ** για να μεσολαβήσει να παραδοθούν τα λιμάνια Αλμυρού και Κιτριών στο θείο του στρατηγό Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Υποτίθεται ότι θα είχε εκδοθεί διαταγή της Διοίκησης - που δεν βρέθηκε - και ο Αναστάσιος ήθελε την άσκηση πίεσης από την εκκλησία, για να μην υπάρξουν δυστροπίες στην παράδοση. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)439.

Το 1831, στις 26 Αυγούστου, ο Εμμ. Βούλγαρης, Μοίραρχος της κατά τη Σπάρτη και Μεσσηνιακό κόλπο Συνταγματικής Μοίρας, αναφέρθηκε "...στο φιλέλευθερον πνεύμα και η δια την πατρίδα μεγίστη προθυμία του Αγίου Ζαρνάτας". Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)296.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΔΟΓΕΑΣ Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Αναφέρεται το 1782. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ. Το 1718 ήταν υποψήφιος για επίσκοπος της μονής της Αγίας Τριάδας (κοντά στο Παλαιό Χωριό Σέλιτσας). Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)191.

ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΟΝΑΧΟΣ. Το Σεπτέμβριο του 1612 μετέφερε στη Σικελία γράμματα του επισκόπου Μαΐνης Νεοφύτου προς τον Ισπανό βασιλέα και προς τον αντιβασιλέα της Σικελίας δούκα de Osuna. Αναφέρεται σε επιστολή του Μαΐνης Νεοφύτου της 20 Αυγούστου 1613 ότι επέστρεψε στη Μάνη με γράμματα του δούκα de Osuna. Μ.Λάσκαρι, *Ελληνικά* 15(1957)299, 300, 302 και 307-8.

ΓΑΖΟΥΛΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην Πλάτσα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΓΑΪΟΣ ή ΓΑΤΟΣ. Από παράδοση μαθαίνουμε ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος, που εγκαταστάθηκε στη Μάνη, παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου και απέκτησε πολλά παιδιά. Ένα από αυτά ήταν ο Γάιος ή Γάτος, από τον οποίο προέρχονται οι ακόλουθες οικογένειες: Γατέας, Ζαρουλέας, Καράμπελας, Ράικος και Στρατηγαρέας. Γ.Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 68.

ΓΑΪΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ του Γ. Απο την περιοχή της Αρεοπόλεως. Για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 κατατάχθηκε στο βαθμό του στρατιώτη, με αριθ. μητρ. 486. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 122.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Παραλλαγή του ονόματος Γαϊτανάρος, Γαϊταναρέας κλπ. και ίσως είναι η παλαιότερη μορφή, γιατί η κατάληξη -ακης παρουσιάζεται πριν από το 1800, οπότε αρχίζει να διαδίδεται το -έας. Το 1835 ο Παναγιώτης και ο Σπύρος υπέγραψαν έγγραφο της οικογενείας Αντιβίαση στη διεκδίκηση των κτημάτων της μονής Παναγίας Φανερωμένης των Δολών. Το ίδιο έγγραφο υπέγραψε και ο Γαλάνης Γαϊτανάρος. Σ.Τ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΑΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΕΑ Οικογένεια. Απαντά στο Πρασιό με καταγωγή από Κότρωνα. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γαϊτανάρου κατοικούσε στο Πρασιό. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Κατοικούσε στους Δολούς και είναι η ίδια γενιά με τον Γαϊτανάρακη, Γαϊταναρόπουλο και Γαϊτανάρο. Είναι πιθανό ένα άτομο να υπογράψει ή να αναφέρεται μια φορά με τον ένα τύπο και άλλη με διαφορετικό.

Ο Δημήτρης αναφέρεται ότι γεννήθηκε το 1794 και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη σε μονάδα για τη φρούρηση του

Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 24, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 20.

Το ίδιο και ο **Λάμπρος** που γεννήθηκε το 1796 και το 1824 υπηρέτησε και αυτός υπό τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη, ό.π., αριθ. καταλ. 15.

Ο **Παναγιώτης Δημητρίου Γαϊτανάρεας** το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών και ήταν τότε 15 ετών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ. φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50-1, δημοσιεύθηκε αναφορά των κατοίκων Σταυροπηγίου και υπογράφουν οι **Γ.** και **Π. Γαϊτανάρεας**.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΟΣ ΓΑΛΑΝΗΣ του Μιχαήλ. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)437. Είχε γεννηθεί το 1790 και κατοικούσε στους Δολούς. Ακολούθησε τον Αναστάσιο Κουμουνδουράκη στην πολιορκία του κάστρου της Κορώνης και στη συνέχεια της Τριπολιτσάς. Μετέσχε της εκστρατείας στο Άργος στην εισβολή του Δράμαλη. Εκατόνταρχος έγινε το 1823 Το 1824 υπηρέτησε υπό τις διαταγές του Γαλάνη Κουμουνδουράκη για τη φρούρηση του Σταυροπηγίου (αριθ. καταλ. 14). ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824. Το 1824 έγινε ταξιάρχης. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 πήρε το βαθμό του χιλιάρχου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Πολέμησε σε διάφορες μάχες εναντίον του Ιμπραήμ. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 70. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 22 Μαρτίου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Επίσης για τον Ιωάννη Λογοθέτη, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91, συνημ. της 22 Ιουλίου 1830, αριθ. 102 και Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχο*, σ. 85 και για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, έγγραφο 3 Ιανουαρίου 1831. Υπέγραψε έγγραφο ότι η κυριότητα της μονής Παναγίας Φανερωμένης ανήκε στην οικογένεια Αντιβάση. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)342. Στα Αρχ. Αγων. Εθν. Βιβλιοθήκης αριθ. 01866 υπάρχει το όνομα του Γαλάνη Γαϊτανάρου ή Μιχαλακάκη από την επαρχία Οιτύλου, ο οποίος κατατάχθηκε στη Ζ' τάξη των αξιωματικών (ανθυπολοχαγός) με αριθ. 01866. Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΟΣ Π. ΚΕΝΤΖΟΥ ΒΕΝΕΤΖΑΝΟΣ. Ο Βενετζάνος Π. Κέντζου Γαϊτανάρου γεννήθηκε στους Δολούς το 1791 και στις 14 Μαρτίου 1820 κατηγήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από το Χριστόφορο Περραιβό. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 70, αριθ. μητρ. 469. Θεωρείται ότι ο Βενετσάνος που ήταν γιός του Παναγιώτη υιού του Κέντζου Γαϊτανάρου, είναι ο γνωστός μας ως Βενετσάνος Κετσέας.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1807 ότι είχε κτήμα στο Ασπρόχωμα. Ιεζεκιήλ, *Έγγραφο Καλαμάτας*, 1936, σ. 23.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς. Ο **Γιαννάκης** στις 9 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου να μην εισέλθει στρατός στην περιοχή τους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. Ο **Παναγιώτης**, που αναφέρεται και ως

Γαϊτανάροπουλος υπέγραψε έγγραφο προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδόστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220, της 28 Ιουνίου 1830. Ο Γ. και ο Π. Γαϊτανάρος υπέγραψαν αναφορά με την οποία καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50-1. Μετά την απελευθέρωση ο **Παναγιώτης** και ο **Σ. Γαϊτανάρος** ήταν συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σσ. 337 και 339.

ΓΑΪΤΑΝΑΡΟΥ ΑΥΓΕΡΙΝΗ. Κόρη του Χριστόδουλου Παν. Καπετανάκη και σύζυγος Γαϊτανάρου. Είχε αδελφό τον Καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη (1757-1821). Γ. Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 2, σ. 57.

ΓΑΪΤΑΝΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στο χωριό Σβίνα του Ζυγού και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΓΑΪΤΑΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Καλογερόγιαννη-Ρίτσων της Λάγιας και εγκαταστάθηκε στο Σολοτέρι. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181.

ΓΑΪΤΑΝΗΣ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΝΑΓΟΣ, Από τη Σβίνα-Πλάτανος του δήμου Λεύκτρου και αναφέρεται ότι πολέμησε εναντίον των Αιγυπτίων. Χαρακτηρίστηκε στρατιώτης με αριθ. μητρ. 00486 (001295). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΓΑΛΕΟΣ (ΓΕΛΗΟΣ) ΙΩΑΝΝΗΣ, από τη Λάγια. Χαρακτηρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ.μητρ. 01006 (002248). Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΓΑΛΑΡΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΓΑΛΗΝΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Παναγιώτης Γαληνέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Π. Γαληνέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γαληνέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, Πρίπιτσα και Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΑΛΙΤΖΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΓΑΛΙΤΖΙΤΖΑ - ΓΑΛΙΤΖΗΣ-ΓΑΛΙΤΖΑΚΗΣ. Η Γαλιτζίτζα, κόρη Γαλιτζάκη, αναφέρεται το 1760 από την Τσεροβά, στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΓΑΛΙΦΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ζούσε στη Ριγανόχωρα και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΓΑΡΓΑΛΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται ως Γραγαλάκης. Το 1704 κατοικούσε στο Βαρούσι και η ετήσια παραγωγή του ήταν 6 βαρέλες λάδι (περίπου 370 χιλιόγραμμα). Κ. Κόμη, *Βενετικά Κατάστιχα*, σ. 133.

ΓΑΡΓΑΛΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Το 1762 κατοικούσε στους Δολούς και ήταν ενορίτης της Παναγίας Φανερωμένης. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 337.

ΓΑΡΓΑΛΑΚΗ ή ΓΑΡΓΑΛΕΑ ή ΓΑΡΓΑΛΙΔΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι πρόγονοι της οικογενείας Γαργαλίδη ήταν οι Μούζαλοι (βλέπε λέξη) οι οποίοι καταγόntonταν από το Αδραμύτιο της Μ. Ασίας και ήταν αξιωματούχοι του Βυζαντινού κράτους της Νικαίας. Το 1258 αναγκάστηκαν να εκπατρισθούν και εγκαταστάθηκαν μεταξύ Καλαμάτας-Κιτριών-βουνού Αγίου Γεωργίου- Σωρού και Βελονά. Χ. Ρέππα, Καταγραφή της φαρμακωμένης, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 1(1999)258.

Κατοικούσε στους Δολούς και το Βαρούσι του Σταυροπηγίου. Ο **Γ.** και **Δ. Γαργαλάκης** υπέγραψαν αναφορά που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50-1. Πιθανώς οι ανωτέρω να ταυτίζονται με το Γαλάνη και το Δημητράκη Γαργαλέα. Ο **Θ. Γαργαλάκης** (Γεργαλάκης) υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275-6.

Ο **Γαλάνης Γαργαλέας ή Γαργαλίδης** βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)468 και 1(1968)256. Αναφέρεται ότι ήταν από το Βαρούσι και το 1837 διορίστηκε "ειδικός πάρεδρος του δήμου Γερηνίας". Για τη συμμετοχή του στην επανάσταση τιμήθηκε το 1841 με το "Σιδηρούν Αριστείον" του αγώνος. Επίσης στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε ως δημογέροντας Βαρουσίου με όνομα Γαλάνης Γαργαλέας αναφορά προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Δημητράκης Γαργαλέας** στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε ως δημογέροντας Βαρουσίου αναφορά προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Παναγιωτάκης Γαργαλέας** γεννήθηκε το 1784, κατοικούσε στη Μάλτα και το 1824 αναφέρεται σε κατάσταση ανδρών (αριθ. 127) που εξεστράτευσαν στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, κατά δε την καταμέτρηση βρέθηκε να απουσιάζει ως άρρωστος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 23 συνημ. της 14 Αυγούστου 1824. Επίσης στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220. Ο Παναγιώτης Γαργαλίδης είχε γιό Θεόδωρο, που αρχικά έγινε ανθυπολοχαγός του στρατού, αλλά παραιτήθηκε και εργάστηκε ως δάσκαλος. Αυτός άλλαξε το όνομά του σε

Γαργαλίδης και είναι ο πατέρας του στρατηγού Γαργαλίδη. Χ. Ρέππα, ό.π., σ. 258.

ΓΑΡΓΑΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Από τη Νόμια, γεννημένος το 1812, το 1850 και 1856 ήταν στους καταλόγους των ενόρκων. ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80.

ΓΑΡΓΑΛΕΑΣ Π. Κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΓΑΡΓΑΡΕΑ ή ΓΑΡΓΑΡΗ Οικογένεια. Ο **Κυριακούλης Γαργαρέας** στις 20 Σεπτεμβρίου 1824 έγινε εκατόνταρχος μαζί με την προαγωγή του Σταυριανού Καπετανάκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 497.

Στις 13 Μαΐου 1833 ο **Κυριακούλης Γαργάρης** υπέγραψε πιστοποιητικό για την προσφορά στον αγώνα του Βενετσάνου Καπετανάκη. Α. Α. Ε. Β. Ε., φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη.

ΓΑΡΔΑΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΓΑΡΔΑΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΓΑΡΔΕΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Παύλου. Από την Κηπούλα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 397.

ΓΑΡΔΕΣΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΑΡΔΟΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από το Φλομοχώρι, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΓΑΡΙΔΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική και εκεί η οικογένειά του διατηρήθηκε επί μακρό χρονικό διάστημα. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΓΑΡΙΔΗ ή ΓΑΡΙΔΑΚΗ Οικογένεια. Μέλη της οικογένειας ήταν στους Δολούς και στον Κάμπο.

α) Ο **Γιαννάκης Γαρίδης** ήταν γεννημένος το 1794 και το καλοκαίρι του 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη σε στρατιωτική μονάδα για την προστασία του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ. φάκ. 24 συνημ. της 14 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 1. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας,

φάκ. 220. Ακόμη υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στις 27 Ιουνίου 1831 στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48.

β) Ο **Μιχαλάκης Γαρίδης** ήταν γεννημένος το 1789, κατοικούσε στον Κάμπο και το καλοκαίρι του 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, την ημέρα δε της καταμέτρησης ήταν άρρωστος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 24, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 131.

γ) Ο **Παναγιώτης Γαρίδης** γεννήθηκε το 1782 και το καλοκαίρι του 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, ό.π., αριθ. καταλ. 52.

δ) Πάλι ο **Παναγιώτης Γαρίδης** αναφέρεται ότι γεννήθηκε το 1789 και υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Σταυροπήγι, ό.π., αριθ. καταλ. 2.

ε) Ο **Σταυριανός Γαριδάκης του ποτέ Μιχαήλου** είχε γεννηθεί το 1824 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών, αριθ. καταλ. 69. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829.

στ) Ο **Χριστόδουλος Γαριδάκης** έζησε στους Δολούς και στο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου των Άνω Δολών, το Παλαιό καθολικό, υπάρχει τοιχογραφία του Αγίου Σπυρίδωνος με αφιερωματική επιγραφή: "*Δέησις του δούλου σου Χριστοδούλου Γαριδάκη*". Ο ναός ίσως είναι χτισμένος το 1776. Ο Χριστόδουλος Γαριδάκης στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακάκη-Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 70.

ΓΑΡΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΓΑΥΡΙΑΝΙΑΝΟΙ οικογένεια. Οικογένεια από τα Άλικα που υπέγραψε στις 15 Αυγούστου 1806 στο Μαραθονήσι το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. *Ανω νόμου, Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 45.

ΓΕΚΑΜΑΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΕΛΑΣΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς.

Στην υπ' αριθ. 40 καταχώρηση στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας από 29 Ιανουαρίου 1716 αναφέρεται το όνομα Γελασέας, ίσως από Σέλιτσα. Γ.Αναπλιώτη, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας, Κώδικας Τίμιοβας, σ. 17.?????

α) Ο **Ιωάννης** στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220. Επίσης υπέγραψε αναφορές που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος αρ. φύλ. 79 της 1 Οκτωβρίου 1830, σ. 381 και αρ. φύλ. 48 της 27 Ιουλίου 1831. Ο Ιωάννης είχε γιό **Πανάγο** που γεννήθηκε το 1824 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829.

β) Ο **Παναγιώτης** ήταν γεννημένος το 1784 και το 1824 υπηρέτησε (αριθ. καταλ. 22) υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824.

ΓΕΛΗΟΣ ή ΓΕΛΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη, αριθ. μητρ. 1006. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 123.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Αρχιεπίσκοπος Μυστρά. Το 1688 πήγε στην Πάτρα για να αναφέρει ότι εξετέλεσε καλά τα καθήκοντά του και βοήθησε στη δημιουργία κτηματολογίου από τους Βενετούς. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 20(1926)62.

ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ οικογένεια. Από το χωριό Κουτήφαρη του Ζυγού της Μάνης, η οποία σύμφωνα με παράδοση έχει κοινές ρίζες με τις οικογένειες Κουτήφαρη και Καπετανάκη του δήμου Αβίας. Η οικογένεια Κουτήφαρη, κλάδος της οποίας είναι και οι Καπετανάκηδες, έχει καταγωγή από το χωριό Κουτήφαρι.

Ο Νικήτας Νηφάκης γράφοντας στίχους για τις παλιές δόξες της Μάνης αναφέρει: «*πού Σπύρος, πού Γεννηματάς, πού καπετάν Γιαννάκης*». Από τους αναφερομένους γνωστός είναι μόνο ο καπετάν Γιαννάκης Κουτήφαρης. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 83, στίχ. 270. Στη σελίδα 118 υπάρχει σημείωση του συγγραφέα για την οικογένεια Γεννηματά: «...*διακριθείσης παλαιότερον μεν εις την αγιογραφίαν, κατά δε τους νεωτέρους χρόνους εις τα γράμματα και τον στρατόν.*».

Ο **Αντώνιος Γεννηματάς του Ιωάννου** από το Κουτήφαρη για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 00703 (001282). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

Ο **Σπύρος Γεννηματάς** στις 6 Αυγούστου 1824 έγινε εκατόνταρχος. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Αρχ. Βλαχογ. Εκτ., φάκ. 20. Το 1825 αναφέρεται ότι έγινε ταξιαρχος Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, 1(1968)438.

Ο **Γεωργάκης**, ο **Νικολάκης** και ο **Σπύρος Γεννηματάς** από το Κουτήφαρη της Μάνης στις 16 Αυγούστου 1830, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού υπέγραψαν στην Καλαμάτα αναφορά προς τον Έκτ. Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, *Έκτ. Επιτρ.*, φάκ. 92.

Ο **Γιωργάκης** και ο **Σπύρος Γεννηματάς** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψαν στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Α.**, ο **Γ.** και ο **Ν. Γεννηματάς** υπέγραψαν με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΕΡΑΚΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γρηγόρης Γερακαράκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

Ο **Δικαίος Γερακαράκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρουμάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

Ο **Μιχαήλ Γερακαράκης** Αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην εθνεγερσία του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 08404 (013104). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

Ο **Νικολός Γερακαράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **πλοίαρχος Παντελής Γερακαράκης** το Σεπτέμβριο του 1825 προσπάθησε χωρίς επιτυχία να εφοδιάσει τους Έλληνες που ήταν πολιορκημένοι στους πύργους στα Τρίνησα (στις 21 Φεβρουαρίου 1825 πήγε στα Τρίνησα ως φρουρά ο Σουλιώτης Κ. Θρασίτης) από τα στρατεύματα του Ιμπραήμ. Μετά από αυτό παραδώθηκαν οι πολιορκημένοι. Κ. Κοτσώνη, Πρώτη εισβολή του Ιμπραήμ εις Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)135.

Ο **Πασχάλης Γερακαράκης** το 1832 ήταν πληρεξούσιος επαρχίας Τριγονά στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αρ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως αναφέρεται στις σσ. 158, 220 και 252. Στις 11 Ιουνίου 1832 έγινε με τη συμμετοχή του η α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής συνελεύσεως των Ελλήνων. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 341 και 394.

Ο **Πασχάλης Γερακαράκης** ήταν ιδιοκτήτης καταδρομικού. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 38. Στις 25 Μαΐου 1828 αποφασίστηκε η παραπομπή του στο Θαλάσσιο Δικαστήριο, ό.π., σ. 234. Κρίθηκε αρχικά η παραπομπή του στο λειοδικείο, ό.π., σ. 94. Ο Πασχάλης Γερακαράκης ανέφερε ότι έκανε την πειρατεία για λόγους εκδίκησης εναντίον των Αυστριακών, οι οποίοι είχαν βυθίσει μίστικό του στο Πόρτο Λόγκο. Κατέλαβε έξω της Μεθώνης Αυστριακό σκάφος, το οποίο έφερε στο Σκουτάρι και ιδιοποιήθηκε το φορτίο του με το πλήρωμα, δίδοντας και στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη το 15%. Το σκάφος του δεν διέθετε έγγραφο καταδρομής από την Αντικυβερνητική Επιτροπή, ό.π., σ. 152 (Βλέπε: Υπουργείο Δικαιοσύνης, φάκ. 43). Ο ίδιος κατέθεσε ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης εισέπραττε για δικό του λογαριασμό το υπέρ Εθνικού ταμείου ποσοστό, ό.π., σ. 39. Στις 22 Φεβρουαρίου 1829 ο Πασχάλης Γερακαράκης απολύθηκε με εγγύηση άλλων προσώπων. Την αποφυλάκισή του ζήτησαν οι Δημογέροντες της Ανατολικής Μάνης. Στις 22 Μαρτίου 1829 κλήθηκε γιατί τον Ιανουάριο του 1827 είχε ληστέψει στη Μονεμβασία το σκάφος του Σπυρ. Ρούκη. Στις 15 Σεπτεμβρίου 1830 ζήτησε επίσημο διορισμό από την κυβέρνηση ως διώκτη πειρατών στην Ανατολική Μάνη, ό.π., σσ. 156-7.

ΓΕΡΑΚΑΡΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ή ΚΛΕΠΤΟΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ πειρατής. Ο Πρόξενος της Αγγλίας στα Κύθηρα Εμμ. Καλούτσης αποκαλούσε φίλο του τον Αλεξανδρή Γερακαράκη, δηλαδή τον υποστήριζε, γιατί ήταν ισχυρός στη Μάνη, ενώ όλοι οι άλλοι τον χαρακτήριζαν ως πειρατή (έγγραφο Εθνολ. Εταιρ. 7240), Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 278. Σε άλλο έγγραφο της Εθνολογικής Εταιρείας (αρ. 17939) από το τέλος του 1803, αναφέρεται ότι είχε εμφανισθεί στην Αγία Πελαγία Κυθήρων ο καπετάν

Αλεξανδρής Γερακαράκης μαζί με άλλους έξη, μεταξύ των οποίων ήταν «και ο υιός του κακούργου Ζαχαριά», Τ.Κανδηλώρου, ό.π., σ. 286. Το 1805 οι Τούρκοι απαιτούσαν από τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη να τον εξολοθρεύσει. Τ.Κανδηλώρου, ό.π., σ. 314 και Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 19.

ΓΕΡΑΚΑΡΑΚΗΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ. Είναι ο Πασχάλης Γερακαράκης γιός του γνωστού ως Κλεπτοαλεξανδρής, που τον ζητούσαν οι Τούρκοι από τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Κατηγορήθηκε, μαζί με Δημ. Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη, για πειρατεία από τον Αρχιμανδρίτη Ησαΐα Νικολάου. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριον*, μέρος Β', σ. 140. Ο Δημάκης Γερακαράκης κατηγορήθηκε για πειρατεία από τον Κ. Λήμνιο, ό.π., σ. 141. Αναφέρεται ως Δημάκης Γερακάκης που κατηγορήθηκε για πειρατεία από το Ν. Μπουδούρη, ό.π., σ. 142.

ΓΕΡΑΚΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Το όνομα εμφανίζεται σε πολλά μέρη της Μάνης. Μια οικογένεια Γερακαράκου κατοικούσε στη Σκάλα του Βαχού και θεωρούνται απόγονοι των Κοντόσταβλων που ήρθαν από τον Τσόπακα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 39-40.

Ο **Δημητράκης Γερακαράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Π. Γερακαράκος** το 1831 ήταν μέλος της Συνταγματικής Επιτροπής που ηγείτο της κινήσεως εναντίον της κυβερνήσεως του Ιωάννη Καποδίστρια. Κ.Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Ο **Δημήτριος Γερακαράκος**, από το Μέζαπο, γεννημένος το 1799, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δ.**, ο **Γ.** και ο **Γ. Γερακαράκος** κατοικούσαν στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γεωργούλιας Γερακαράκος** ήταν από τους Κουρικιάνους της Κοΐτας. Η σύζυγος του **Γερακαρίνα** μαζί με το γιό τους **Κατσιβαρδά** πήγαιναν ψωμί στον άνδρα της, που πολεμούσε στη Βέργα του Αρμυρού. Στο δρόμο τους, στο λαγκάδι της Χαριάς, συνάντησαν τους Αιγυπτίους οι οποίοι είχαν αποβιβαστεί στο Διρό και πολεμούσαν εναντίον των Ελλήνων. Η Γερακαρίνα άρχισε να τους πετάει πέτρες και ο Κατσιβαρδάς τους χτυπούσε με το όπλο, μέχρι που σκοτώθηκε. Τότε η Γερακαρίνα πήρε το όπλο του σκοτωμένου της παιδιού της και συνέχισε τον πόλεμο με τους Αιγύπτιους. Παρεμφερής ιστορία αναφέρεται και για τη Μανιάτισσα **Θερασέρη**, για την οποία ο Βαγιακάκος νομίζει ότι ταυτίζεται με τη Γερακαρίνα, η οποία πήρε το όπλο του σκοτωμένου παιδιού της και βλέποντας το πτώμα του παιδιού της έλεγε: "*κοιμήσου, τέκνον μου, κοιμήσου. Εγώ μένω στη θέση σου*". Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 86.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ. Όνομα οικογενειών από διάφορα μέρη. Στη Μάνη απαντά ως επίθετο και ως βαφτιστικό. Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)192.

ΓΕΡΑΚΑΡΗ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στο Σκουτάρι, όπου είχε πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Δημήτριος Γερακάρης** και ο **Κουσούλιας Γερακάρης** καταγγέλλθηκαν ως ηγέτες πειρατικών επιχειρήσεων. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 39. Ο **Νικόλαος Κουσούλιας** διέπραξε πειρατεία σε βάρος Υδραίου εμπόρου στον όρμο Σκουταρίου, ό.π., σ. 77.

ΓΕΡΑΚΑΡΗ-ΜΑΡΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο Διονύσιος Μούρτζινος πρότεινε να εξαλείψουν την πειρατεία από τη Μάνη και πρότεινε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης να πει στον αδελφό του Κατσή Μαυρομιχάλη να συλλάβει τους **Μαρτάκηδες-Γερακαριάνους** και τους οπαδούς τους, που πάτησαν τα Κύθηρα και γύμνωσαν τους Υδραίους. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 78.

ΓΕΡΑΚΑΡΗ - ΓΕΡΑΚΑΡΙΤΣΑ. Δεν αναφέρεται το βαφτιστικό όνομα μιας γενναίας Μανιάτισσας, που έγινε γνωστή από το παρακάτω επεισόδιο. Γύρω στο 1677 ο Αχμέτ Κιουπρουλής διέταξε τον καλύτερο ναυτικό της Τουρκίας, τον Χασάν Μπαμπά, να υποτάξει τη Μάνη, η οποία είχε γίνει πολύ επιζήμια στα τουρκικά πλοία που εφοδίαζαν το στρατό της Κρήτης. Αυτός έπλευσε με τρία πλοία στην περιοχή των Κιτριών ή της Καρδαμύλης και ετοιμαζόταν να αποβιβάσει τα στρατεύματά του. Τότε, όπως συνηθίζοταν, οι γυναίκες άρχισαν να ανεβαίνουν στα βουνά, ενώ οι άνδρες συγκρότησαν συνέλευση, για να αποφασίσουν τον τρόπο άμυνας. Μια Μανιάτισσα το γένος Γερακάρη πήρε το βρέφος της, που ήταν μόλις τριών ημερών, την κασικά της και τα λιγοστά πράγματά της και βάδιζε προς τα ορεινά καταφύγια. Σε κάποια στιγμή την πλησίασε ένας νεαρός και της μετέφερε την ερώτηση του συζύγου της, "πού ήταν το τουφέκι του και το σπαθί του;". Αυτή του απάντησε: "*Ειπέ εις τον άνδρα μου να έλθει γρήγορα να φυλάξη τη γίδα και να κρατήση το παιδί και εγώ πηγαίνω να εύρω τα όπλα του και να τα μεταχειριστώ καλύτερα από αυτόν*". Τα λόγια αυτά ενθουσίασαν τις άλλες Μανιάτισσες, οι οποίες άρχισαν να ξεφωνίζουν και να κατηφορίζουν προς την παραλία. Οι φωνές των γυναικών έκαναν το Χασάν Μπαμπά να αναβάλλει την απόβαση. Το βράδυ Μανιάτες κολυμπώντας πλησίασαν τα αραγμένα πλοία και έκοψαν τους κάβους τους, με αποτέλεσμα τα δύο από αυτά να παρασυρθούν από τα ρεύματα και να πέσουν στη στεριά, όπου τσακίστηκαν και τα πληρώματά τους αιχμαλωτίστηκαν από τους Μανιάτες. Ντροπιασμένος ο Χασάν Μπαμπά έφυγε τελικά με ένα μόνο καράβι που του απόμεινε. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σ. 307. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 84. Να σημειωθεί ότι το όνομα του Χασάν Μπαμπά αναφέρεται και ως Ασσάμ Μπαμπά, Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι Ταξιδιώτες*, τ. 1, σ. 607 κ.ε. Ο Σιμόπουλος που μεταφέρει τις πληροφορίες του Guillet γράφει: "*Η γυναίκα που τους ξεσήκωσε είναι από το σόι των Γερακάρηδων, την πιο παλιά οικογένεια της Μάνης*". Από αυτό φαίνεται ότι δεν είναι σύζυγος αλλά το γένος Γερακάρη. Ο δε Κ. Σάθας γράφει "*...εκ του οίκου των Γερακαρών*". Ο Α.Λεντάκης, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σ. 160 κ.ε.

θεωρεί ότι ήταν σύζυγος Γερακάρη και πιθανώς η μητέρα του Λιμπεράκη. Στηρίζεται δε στο Γ.Γ. Παπαδόπουλο, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Στεφανοπούλων*, σ. 15', ο οποίος στην εισαγωγή του αναφέρει ότι το 1638 ο «*Αμουράτ ο Δ' έπεμψε στρατό εναντίον των Μανιατών, όστις και μέχρι των πυλών του Οιτύλου έφθασεν. Αλλ' οι Μανιάται καρτερικώς πολεμήσαντες, ενίκησαν τους Τούρκους και ηχμαλώτισαν πολλούς, ότε διεκρίθη η σύζυγος του Γερακάρη, ήτις και τοι προ δύο ημερών τεκούσα, συναγαγούσα όμως και οπλίσασα τας γυναίκας, ανδρείως μετ' αυτών συνεπολέμησε*». Ο Ελληνογάλλος E. Yemenez, *Revue des deux Mondes*, Paris 1865, έτος 35, τεύχ. Μαρτίου, σ. ????, γράφει ότι το επεισόδιο αυτό έλαβε χώρα το 1537. Το ίδιο επαναλαμβάνει και ο N. B. Φαρδύς, *Ύλη και σκαρίφημα ιστορίας της εν Κορσική Ελληνικής αποικίας*, Αθήναι 1888, σ. 14.

ΓΕΡΑΚΑΡΗ ΚΥΡΙΑΚΗ του Ιωάννου. Στο τέμπλο της εκκλησίας της Μήλου, η οποία λέγεται Θαλασσίτρα, υπάρχει εικόνα του Αγίου Ελευθερίου που φέρει την αφιερωματική επιγραφή: «*Δέσις της δούλης του Θεού Κυριακής του Ιωάννου Γερακάρη. Χειρ Εμμανουήλ ιερέως Σκορδίλη*». Εκφράζεται η άποψη ότι η ανωτέρω θα είναι η μητέρα του Λιμπεράκη Γερακάρη, η οποία έκαμε το τάμα και αφιέρωσε την εικόνα, όταν για πρώτη φορά ο γιός της αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και φυλακίστηκε στα χρόνια 1660-1668. Α. Λεντάκη, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σσ. 151 και 196.

ΓΕΡΑΚΑΡΗ ΣΤΑΘΟΥΛΑ του Λιμπεράκη. Κόρη του Λιμπεράκη Γερακάρη και της νόμιμης συζύγου του, η οποία ήταν αδελφή του Πέτρου Μπότση από την Κελεφά. Έγινε γνωστή από την προίκα την οποία πήρε. Στις 6 Δεκεμβρίου 1697 στο Άργος συντάχθηκε από τον πατέρα της το συμβόλαιο γάμου, με το οποίο η Σταθούλα έπαιρνε ως προίκα την επικαρπία των Μύλων της Μαντινείας και τα ακίνητα που κατείχε ο πατέρας της στους Δολούς. Στις 12 Ιουνίου 1700 ο σύζυγός της Μπένος Ψάλτης, κάτοικος Καλαμάτας, ζήτησε να αρθεί η κατάσχεση από τις Βενετικές αρχές των προικίων της Σταθούλας. Στις 8 Ιουλίου 1700 η γερουσία της Βενετίας ενέκρινε την απόδοση στη Σταθούλα των παραχωρηθέντων κτημάτων από τον πατέρα της. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σσ. 35, 21, 22, 32. Να σημειωθεί ότι γιός του Μπένου Ψάλτη και της Σταθούλας ήταν ο Παναγιώτης Μπενάκης, ένας από τους πρωτοστατήσαντες της Ορλωφικής επανάστασεως του 1770.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ θείος του Λιμπεράκη. Αναφέρεται ως θείος του Λιμπεράκη Γερακάρη και πιθανώς να πρόκειται για τον Αντώνη. Ο Γ.Γ. Παπαδόπουλος, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Στεφανοπούλων*, σ. 18, αναφέρει: «*...ήτον κάποιος Μανιάτης ξακουστός και φοβερός άνδρας Λιμπεράκης λεγόμενος, ανεψιός του Γερακάρη από τους Κοσμάδες...*».

Ο Επίσκοπος Μαΐνης **Παρθένιος Καλκανδής**, ακολούθησε τους Στεφανόπουλους του Οιτύλου και πήγε στη Γένοβα, όπου έδωσε κατάθεση. Σε ερώτηση που του υπέβαλλαν: "*Έκαμναν κούρσο; Με τι είδους πλοία; Πόσοι έκαναν αυτή τη δουλειά;*". Απάντησε: "*Επήγαιναν στο κούρσο με βριγαντίνια ενάντια στους Τούρκους. Ο κυριώτερος κουρσάρος της Μάνης ήταν ο καπετάν Γερακάρης, αλλ' υπήρχαν και άλλοι κουρσάροι όχι κατώτεροι, που ήσαν περίφημοι για την τόλμη και την ανδρεία τους. Αυτός ο καπετάνιος, πριν παρθή η Κρήτη απ' τους Τούρκους, έφυγε με τη*

φαμίλια του για το Τσιρίγο, που είναι των Βενετών. Προ εξήντα ετών οι Τούρκοι προσπάθησαν να υποτάξουν τον καπετάν Γερακάρη με τους συντρόφους του, αλλ' αυτός τους εκτύπησε κι έπιασε τριακόσιους σκλάβους. Ύστερα απ' αυτή τη νίκη ο Γερακάρης με μερικούς δικούς του επήρε τα βουνά του Μορέως και οι άλλοι του σύντροφοι εσκόρπισαν σε διάφορα μέρη. Μια άλλη φορά, προ ολίγων ετών, οι Έλληνες εκυνηγούσαν τον Πασά, ο οποίος είχε μαζί του στράτευμα από 1500 Τούρκους. Απ' αυτούς έμειναν μόνο 50 ζωντανοί και τους πήραν σκλάβους. Τους επούλησαν 50 τάλληρα τον ένα". Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 135. Ο Π. Καλονάρος σχολιάζει τα ανωτέρω με τα εξής λόγια: "Άξιον παρατηρήσεως είναι ότι ο επίσκοπος δεν λέγει τίποτε το επιβαρυντικόν εναντίον του Λιμπεράκη. Το γεγονός αυτό παρέχει ενδείξεις ότι τα περί αντεκδικήσεων του Γερακάρη κατά των Σταφανοπούλων ενδέχεται να μην είναι πραγματικά". Να σημειωθεί ότι προ εξήντα ετών, δηλαδή 1614-5, έγιναν τουρκικές εισβολές στη Μάνη και το σώμα του Μουσολίν Ραίτζ εξοντώθηκε ολοσχερώς στην περιοχή της Ζαρνάτας.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ. Σε έκθεση του Βενετού Προνοητού Κόρνερ από 27 Απριλίου 1690 αναφέρεται το όνομα «Γερακάρης» ως σύντροφος του Λιμπεράκη Γερακάρη στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σπ. Λάμπρου, *ΔΙΕΕ*, 2(1885)288.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ - ΚΟΣΜΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Το καλοκαίρι του 1645, στη θαλάσσια περιοχή της Μάνης, ο Μανιάτης Άγγελος Γερακάρης επιτέθηκε με τη βάρκα του (πλοiάριο αναφερόμενο και ως μπριγαντίνι) εναντίον της βάρκας του Αθανασίου Πολυμέρη, γιατί είχε μια απαίτηση από αυτόν και ήθελε να τον συλλάβει. Σε αναφορά της 1 Σεπτεμβρίου περιλαμβάνεται: "Ο Αθανάσιος Πολυμέρης...κατέθεσε ότι ένας Μανιάτης, ονομαζόμενος Άγγελος, ο οποίος είχε αδελφό που ονομαζόταν Γερακάρης, ήλθε με ένα μπριγαντίνι κατά της βάρκας του και ήθελε να τον κρατήσει με την πρόφαση ότι είχε μίαν απαίτηση, αλλά κατά καλή τύχη εγνώριζε τον αδελφό του και έτσι εγλύτωσεν...". Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)141.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ - ΚΟΣΜΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ του Μιχαλάκη. Ήταν από τη Βάθεια και είχε γιό ονομαζόμενο **Μιχάλη**. Το βαφτιστικό του αδελφού του δεν είναι γνωστό, ίσως είναι ο Άγγελος Γερακάρης-Κοσμάς. Πιθανώς να ταυτίζεται με τον πειρατή Αντώνη Μανιάτη και ο γιός του Μιχάλης μπορεί να είναι ο Μιχάλης Μανιάτης. (Βλέπε ανωτέρω "Γερακάρης" θείος του Λιμπεράκη)

Από αναφορά της 14 Σεπτεμβρίου 1645 πληροφορούμεθα ότι ο Αντώνης Κοσμάς από τη Μάνη κράτησε το μπριγαντίνι του Αντώνη Πεδότα, το οποίο διήρπασε. Αναφέρεται ότι άκουσαν τον Κοσμά να λέγει, ότι αν πέσει στα χέρια του κανένας Βενετσάνος, θα τον σφάζει. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 141.

Ο Ζακυνθινός Άγγελος Σουμάκης, στις 19 Αυγύστου 1655, έγραψε: "...Εγώ ευρίσκομαι εδώ εις την Βάθεια, χωρίον του κυρίου Αντώνη Γερακάρη, κουμπάρου μου, ο οποίος προ οκτώ ημερών έστειλε τον υιόν του Μιχαήλ με το πλοiάριό του να με φέρει εδώ και μένω πλησίον του χάριν αναψυχής. Ούτος επέστρεψε ευχαριστημένος από την Αρμάταν μας, διότι έπιασαν εις το Ελαφονήσι ένα τουρκικόν πλοiόν με 30 κοπηλάτες, πολύ ωραίον και νεοφτιαγμένον. Το πλοiόν τούτο είχεν έλθει προ δύο

ημερών από την Κρήτην με 70 γενιτσάρους και σπαχήδες, τους οποίους απεβίβασεν προς τα μέρη της Μονεμβασίας. Τώρα φροντίζει να το εξοπλίσει και να πηγαίνει με το πλοίο του αδελφού του εις τον κόλπον της Καλαμάτας, ίνα αιχμαλωτίσει δύο πειρατικά της Κορώνης...". Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 147. Τα ανωτέρω επαναλαμβάνονται από Α. Κραντονέλλη, *Η ιστορία της πειρατείας κατά τους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 289.

Το 1663 ο Αντώνης Μιχ. Κοσμάς-Γερακάρης ήταν στη Ζάκυνθο και πήρε χρήματα από το Γεώργιο Βαρσαμά και το Γεώργιο Νίκλο. Με αυτά ναυπήγησε μία γαλιότα με 18 πάγκους κοπηλατών, ονομαζομένη "Κυρά του Σκοπού". Για να τους εξοφλήσει παραχώρησε στον καθένα από επτά "μερδικά". Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* τ. 5, 1954, σ. 34 και 39.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ (-ΚΟΝΤΟΣΤΑΒΛΟΣ;) ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται από το 1570 ως πρόκριτος του Κούνου, χωριού που ανήκε το 1618 στην οικογένεια Κοντόσταβλου, γι' αυτό δεν είναι παρακινδυνευμένο να θεωρηθεί ότι και ο Γεώργιος Γερακάρης ανήκε στην οικογένεια των Κοντόσταβλων. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)212. Το 1575 ο Γεώργιος Κοντόσταβλος, πιθανώς το ίδιο άτομο με τον προαναφερθέντα, υπέγραψε αναφορά προς τις βενετικές αρχές να ελευθερώσουν το Νικολό Βαρυκέφαλο. Την αναφορά αυτή σχολιάζει ο Κ. Τσικνάκης, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)228 κ.ε., ο οποίος έθεσε υπ' όψη μου τα ονόματα των υπογραφομένων.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αδελφός του πρώτου Μπέη της Μάνης Λιμπεράκη Γερακάρη, ο οποίος υπήρξε στενός συνεργάτης του. Όταν τον Ιούλιο του 1696 ο Λιμπεράκης προσεχώρησε στο στρατόπεδο των Βενετών, συμφωνήθηκε ότι θα του δοθούν τα οικονομικά μέσα για τη διατροφή της δεκαπενταμελούς ακολουθίας του, μεταξύ των οποίων ήταν και ο αδελφός του Γεώργιος. Α. Λεντάκη, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σ. 186.

Στις 5 Δεκεμβρίου 1697 έγινε συντηρητική κατάσχεση της περιουσίας του Λιμπεράκη και δόθηκαν σε αυτόν 1.000 δουκάτα το μήνα και στον αδελφό του Γεώργιο 100. Στις 5 Μαΐου 1699 χορηγήθηκαν πάλι 100 δουκάτα στο συνταγματάρχη Γεώργιο αδελφό του Λιμπεράκη. Α. Λεντάκη, *ό.π.*, σ. 191-2.

Αναφέρεται ότι ο Λιμπεράκης και ο αδελφός του Γεώργιος μεταφέρθηκαν στην Ιταλία. Εκεί ο Λιμπεράκης φυλακίστηκε στην ακρόπολη της Μπρέσκια, ενώ ο αδελφός του Γεώργιος στα υπόγεια του φρουρίου της Πάλμα, όπου κυριολεκτικά θάφτηκε ζωντανός. Ο Γεώργιος μετά από χρόνια βασανιστικής ζωής στα σκοτεινά και υγρά υπόγεια δεν άντεξε και σε μια κρίση απελπισίας αυτοκτόνησε. (J.W.Zinkeisen, *Geschichte des Osmanischen reiches in Europa*, Γκότα 1857, τ. 5, σ. 184-5). Α. Λεντάκη, *ό.π.*, σ. 188.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΟΣ. Αναφέρεται το 1716 από το χωριό Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ - ΚΟΣΜΑΣ ΛΙΜΠΕΡΑΚΗΣ. Κατάγεται από τη γενιά των Κοσμάδων της Βάθειας, που αποτελούσε μια από τις ισχυρότερες οικογένειες της Μάνης. Πρόκειται για μια αμφιλεγόμενη μορφή που έδρασε στα χρόνια της τουρκοκρατίας και η φήμη του ξεπέρασε κατά πολύ τα σύνορα της Μάνης.

Διαβόητος πειρατής, ίσως και τυχοδιώκτης, που τη φιλία του επεζήτησαν Τουρκία και Βενετία, αλλά παράλληλα πέρασε πολλά από τα χρόνια της ζωής του στις φυλακές και των δύο αντιπάλων χωρών. Οι Τούρκοι τον προβίβασαν στο αξίωμα του Μπέη της Μάνης και η γερουσία της Βενετίας τον τίμησε με τον τίτλο του ιππότη του Αγίου Μάρκου. Υπήρξαν και οι δύο προς αυτόν γενναιόδωροι στις παροχές χρημάτων, για να εξαγοράσουν την υποστήριξή του. Κανείς όμως από αυτούς δεν τον περιέβαλε με εμπιστοσύνη, ίσως γιατί ήταν από τους λίγους Έλληνες της εποχής εκείνης, που δεν τον είχε κυριεύσει το σύμπλεγμα της ξενοδουλείας.

Πολλοί αβασάνιστα ακολουθούν τις γνώμες των Βενετών ιστοριογράφων και τον παρουσιάζουν ως προδότη. Μπορεί να πρόδωσε Τούρκους και Βενετούς, αλλά για τους Έλληνες, με τη νοοτροπία της εποχής εκείνης, οι δραστηριότητές του, όπως και ο αρματολισμός, δεν ήταν προδοσία.

Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματολισμός της Πελοποννήσου*, σ. 37, τον χαρακτηρίζει αρνησίπατρη.

Αν, επιπόλαια σκεπτόμενοι, θεωρήσουμε προδοσία την αδιαφορία ή την προτίμηση της Τουρκικής κυριαρχίας από τη Βενετική κατάκτηση, τότε ίσως οι Κύπριοι του 1570, οι περισσότεροι Κρήτες των χρόνων του Τουρκο-Βενετικού πολέμου 1645-1669 και η πλειοψηφία των Πελοποννησίων του 1715 μπορούν να χαρακτηρισθούν προδότες. Κ.Παπαρρηγοπούλου, *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, Έκδ. Ελευθερουδάκη 1925, τ. 5, μέρος Β, σ. 187. Είναι λάθος να χαρακτηρίζουμε προδότες αυτούς που έμειναν απαθείς, ή αυτούς που ευχήθηκαν την τουρκική επικράτηση, γιατί Τούρκοι και Βενετοί υπήρξαν εξ ίσου χυδαίοι εκμεταλλευτές και καταπιεστές. Όσοι Έλληνες ακολούθησαν και βοήθησαν τον ένα ή τον άλλον, πιθανώς κατευθυνόμενοι αποκλειστικά και μόνο από το προσωπικό τους συμφέρον, δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν προδότες, γιατί δεν ίσχυαν τότε τα σημερινά κριτήρια περί προδοσίας και δοσιλογισμού.

Θα μπορούσε ακόμη να προστεθεί ότι αν οι Βενετοί δεν ήταν τόσο ανελήθοι εκμεταλλευτές και τόσο υπερόπτες απέναντι στους Ελληνικούς πληθυσμούς, θα τους είχαν ίσως αφομοιώσει λόγω της θρησκευτικής συγγένειας. Η Ελληνική φυλή διατηρήθηκε από την ορθοδοξία με την οποία ταυτίστηκε. Οι κατηγορίες κατά του Λιμπεράκη Γερακάρη έφθασαν στο σημείο να τον χαρακτηρίσουν και εξωμότη. Π.Χιώτη, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 312. Την πληροφορία αυτή πήρε από τον Locatelli, ο οποίος γράφει: «Μολονότι δε Χριστιανός ενδόμυχα, καθώς λέγαν, ήταν αφοσιωμένος στον Ψευδοπροφήτη Μωάμεθ». Κατά τον Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 108, ο Λιμπεράκης δεν εξώμοσε και γι' αυτό οι γάμοι του, που έγιναν μετά από την προσχώρησή του στο τουρκικό στρατόπεδο, έγιναν κατά τους τύπους της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Μπορεί ακόμη να προστεθεί ότι ο Λιμπεράκης Γερακάρης έχτισε με έξοδά του πολλές εκκλησίες, όπως την Αγία Τριάδα στο Καρπενήσι. Κ.Σάθα, ό.π., σ. 407. Στις συμφωνίες του με τους Τούρκους απαίτησε οι εκκλησίες της Μάνης να έχουν καμπάνες.

Ο Α.Λεντάκης, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σ. 194, δίνει με τα ακόλουθα λόγια το πορτραίτο του Λιμπεράκη Γερακάρη: «...υπήρξε μια έντονα ισχυρή προσωπικότητα. Τολμηρός ριψοκίνδυνος, πανέξυπνος, ικανός στρατιωτικός αλλά και με πολιτικό μυαλό, καχύποπτος και υπολογιστής, καρτερικός, βάνουσος, αδίστακτος και εκδίκητικός».

Ο Λιμπεράκης Γερακάρης γεννήθηκε το 1645, έζησε 65 χρόνια και πέθανε στις 21 Οκτωβρίου 1710 στο κάστρο του Αγίου Πέτρου της Βερώνας, όπου βρισκόταν υπό περιορισμό από τους Βενετούς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 42.

Αναφέρεται ότι το Γερακάρη είχε βαφτίσει ο Βενετός στόλαρχος Φραγκίσκος Μοροζίνη το 1659. Επειδή ήταν τότε περίπου 14 ετών, πιθανολογείται ότι ξαναβαφτίστηκε και το όνομά του από Ελευθέριος έγινε Λιμπεράκης. (A.Locatelli, *Raconto storico della Veneta guerra in Levante*, τ. 2, σ. 196), Α.Λεντάκη, ό.π., σσ. 182 και 197.

Από πολύ νέος ο Λιμπεράκης υπηρέτησε στο Βενετικό στόλο. Αφού έμαθε καλά την τέχνη του ναυτικού, απέκτησε δικό του καράβι και έγινε πειρατής, αλλάζοντας συχνά σημαίες, ανάλογα με την περίσταση. Demetrius Cantimir, *Histoire de l' Empire Othoman*, τ. 4, σ. 85, Α.Λεντάκη, ό.π., σ. 161.

Αναφέρεται ότι ο Λιμπεράκης, που χαρακτηρίζεται «*ξακουστός και φοβερός άνδρας*», αρραβωνιάστηκε την κόρη του Γιακουμή Γιατρού-Μέδικου (Γιατριάνου) από το Οίτυλο. Την έκλεψε όμως με τη βία ο Μιχάλης Λεμηθάκης, που ανήκε στην οικογένεια των Στεφανοπούλων. Ακολούθησαν φόνοι μεταξύ των δύο μεγάλων οικογενειών του Οιτύλου, οι οποίες ήταν πάντα σε φιλονικία και ανταγωνισμό. Γ.Γ.Παπαδοπούλου, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Στεφανοπούλων*, σσ. 18-9. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 86. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 130.

Ο Λιμπεράκης μετά από το γεγονός αυτό συνέχισε την πειρατική του ενασχόληση μέχρι που αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και κρατήθηκε φυλακισμένος. Ο ακριβής χρόνος σύλληψης και στη συνέχεια απελευθέρωσής του παραμένει άγνωστος. Από την Αλεξ. Κραντωνέλλη, *Ιστορία της πειρατείας κατά τους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 290-1, διατυπώνεται η υπόθεση, ότι ο Λιμπεράκης Γερακάρης αιχμαλωτίστηκε, όταν το 1667 πήγαν Μανιάτες πειρατές να κάψουν τον Οθωμανικό στόλο που πολιορκούσε τον Χάνδακα (Ηράκλειο Κρήτης). Αναφέρεται ότι στη περίπτωση εκείνη συνελήφθησαν δέκα Μανιάτες, οι οποίοι ανασκολοπίστηκαν. Πιθανώς ο Λιμπεράκης, που από κωπηλάτης στις Βενετικές γαλέρες εξελίχθηκε σε φοβερό πειρατή με ιδιόκτητο πλοίο, να αιχμαλωτίστηκε στην επιχείρηση εκείνη.

Κατά τα τελευταία χρόνια του Τουρκο-Βενετικού πολέμου ο Τούρκος Μέγας Βεζύρης Αχμέτ Κιουπρουλής θέλησε να αποσπάσει την προσοχή των Μανιατών από τις πειρατείες σε βάρος των πλοίων που εφοδίαζαν τον Τουρκικό στρατό στην πολιορκία του Χάνδακα (Ηρακλείου). Θεώρησε ότι κατάλληλος τρόπος ήταν να δημιουργήσει στη Μάνη ένα φιλοτουρκικό ρεύμα. Τότε αποφάσισε να χρησιμοποιήσει το Λιμπεράκη Γερακάρη. Τον εφοδίασε με άφθονο χρήμα, μετά τον έστειλε στη Μάνη και άρχισε τις διαμάχες του με τους Στεφανόπουλους, ώστε επήλθε διχασμός των Μανιατών.

Ο Λιμπεράκης Γερακάρης όταν πήγε στη Μάνη εγκαταστάθηκε στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας. Είχε στην ιδιοκτησία του τους Μύλους της Μαντίνειας και κτήματα στους Δολούς, το Βαρούσι και τον Κάμπο. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 1 κ.ε. Ακόμη λάμβανε τους φόρους από δύο χωριά, τους Δολούς και το Βαρούσι, που του απέδιδαν 324 ρεάλια το χρόνο. Ρ.Torring, *Πρακτικά Δ' Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, τ. 3, σ. 8.

Περιοδεύοντας τη Μάνη ο Λιμπεράκης έλεγε ότι θα πέσει το Ηράκλειο κλπ. Δασκ. 87.

Μετά την πτώση του Ηρακλείου Κρήτης (1669) ο Μέγας Βεζύρης Αχμέτ Κιουπρουλής έστρεψε την προσοχή του στο Μοριά. Με επιστολή του χορηγούσε στους Μανιάτες αμνηστεία για τη στάση τους στον πόλεμο με τη Βενετία, τους χάριζε το μισό χαράτσι και τους καλούσε σε υποταγή, απειλώντας συγχρόνως ότι αν αρνηθούν τις προτάσεις του θα διατάξει γενική

σφαγή του πληθυσμού. Παράλληλα πράκτορες των Τούρκων, εκμεταλλευόμενοι τα θρησκευτικά αισθήματα των Μανιατών, έλεγαν πως θα τους επέτρεπε να έχουν καμπάνες στους ναούς και σταυρούς στα καμπαναριά. Θα σταματούσε το παιδομάζωμα, θα τους χάριζε το μισό χαράτσι και δεν θα κατοικούσε κανένας Τούρκος στον τόπο τους. Με τη μεσολάβηση του Λιμπεράκη οι Τούρκοι δεν βρήκαν ουσιαστική αντίσταση να χτίσουν δύο κάστρα. Το ένα στη Ζαρνάτα και το άλλο στην Κελεφά, τα οποία δικαιολόγησαν ότι χτίστηκαν για την προστασία του εμπορίου. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι Ταξιδιώτες στην Ελλάδα (Guilletiere)*, τ. 1, σ. 606 κ.ε. (Batista Nani, *Historia della Repubblica Veneta*, τ. II, σ. 623, Hammer, *Geschichte des Osmanischer reiches*, Πέστη 1830, τ. VI, σσ. 329, 337). Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 309. Π. Χιώτη, ό.π., τ. 3, σ. 312. Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 87.

Από μια έκθεση προσφύγων Μανιατών της 15 Αυγούστου 1670 πληροφορούμεθα τον ακριβή χρόνο κατασκευής του κάστρου της Ζαρνάτας: «...*Ηλθε κατά τους τελευταίους μήνας ο Αλή Πασάς με 10.000 άνδρες εις την Ζαρνάταν που ευρίσκεται πλησίον της Καλαμάτας, και ήρχισεν αμέσως να ανεγείρη επί των ερειπίων ενός παλαιού κάστρου, νέον φρούριον εις μέρος κείμενον τέσσαρα περίπου μίλλια από τον λιμένα Κιτριές...*». Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 160. (Είναι λάθος ότι οι Τούρκοι εκείνο τον καιρό έχτισαν κάστρο και στο Πόρτο Κάγιο).

Ο Hammer, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Pest 1830, σ. 180, αναφέρει ότι κατά τη φράση του Ραισιδ πασά το κάστρο της Ζαρνάτας παραδόθηκε οικειοθελώς και "επέρασε η αλυσίδα της δουλείας γύρω από τον τράχηλο των στασιαστών". Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)283. (Σημ.: Δεμ μπορεί να ήταν το 1670 γιατί το κάστρο δεν υπήρχε, παρά μόνο τα θεμέλια παλαιού. Πρέπει να αναφέρεται στο 1673 που πράγματι ήταν στασιαστές, αλλά δεν είχαν καταλάβει το κάστρο, απλώς το είχαν πολιορκήσει.)

Όταν οι Τούρκοι το 1670 έχτισαν τα κάστρα της Ζαρνάτας και της Κελεφάς, κατείχαν δε και το κάστρο του Πασαβά, περιόρισαν την ελευθερίαν των Μανιατών, ιδίως αυτών που κατοικούσαν στις παραθαλάσσιες περιοχές. Μόνο όσοι ζούσαν σε δυσπρόσιτα μέρη απολάμβαναν μερικώς την ελευθερία τους. Από αναφορά προσφύγων από το χωριό Πραστόιο της Μάνης πληροφορούμεθα τα εξής: «...*Οι Τούρκοι μας έβαζαν εις αγγαρείας, μας υποχρέωναν να πληρώσωμεν το χαράτσι, εζήτουν από ημάς και άλλους εκτάκτους φόρους και ημείς δεν ημπορούσαμε να πληρώσωμεν, διότι είμαστε φτωχοί...*». Κ. Μέρτζιου, ό.π., σ. 166. Να σημειωθεί ότι από τότε που οι Τούρκοι έχτισαν τα δύο κάστρα στη Μάνη άρχισαν οι Μανιάτες να μεταναστεύουν. Κ. Μέρτζιου, ό.π., σ. 158.

Τους λόγους που ανάγκασαν τους Στεφανόπουλους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους αναφέρει σε κατάθεσή του ο επίσκοπος Μαΐνης Παρθένιος Καλκανδής, Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 134, οι οποίοι είναι: "*Οι λόγοι που τους αναγκάζουν ν' αφήσουν τον τόπο τους είναι ο φόρος πέντε νομισμάτων των οκτώ ρεαλίων που κάθε αγόρι υποχρεούται να πληρώνει στους Τούρκους, εκτός του φόρου εκείνων, που έφυγαν για την Ανάπολι, Λιβόρνο και τους άλλους τόπους της Χριστιανοσύνης. Ο φόρος αυτός βαρύνει τις φαμίλιες, που μένουν στον τόπο και εάν δεν τον πληρώσουν, οι Τούρκοι παίρνουν δυναστικώς τα παιδιά τους και τα αναγκάζουν να αλλαξοπιστήσουν. Για να γλυτώσουν από την τυραννία αυτή και να ζήσουν*

στην πίστη τους προσέπεσαν στον Πιέρρο Γιουστινιάνι να μεσολαβήσει υπέρ αυτών στη Γαληνοτάτη αυθεντία της Γένοβας". Το όνομα του Λιμπεράκη Γερακάρη δεν αναφέρεται καθόλου στις αιτίες που ανάγκασαν τους Στεφανόπουλους να μεταναστεύσουν. Είναι προϊόντα μεταγενέστερης νοσηρής φαντασίας, που ενισχύθηκαν από τους Βενετούς, ίσως γιατί ήταν πατριώτης και καθόλου ξενόδοσλος. Στην περί πειρατείας ερώτηση αναφέρθηκε το όνομα του Γερακάρη, ο οποίος ζούσε και προ εξήντα χρόνων και θα πρόκειται περί του θείου του Λιμπεράκη, βλέπε ανωτέρω. Ο Π.Καλονάρος, ό.π., σ. 135, γράφει σε υποσημείωση: "Άξιον παρατηρήσεως είναι ότι ο επίσκοπος δεν λέγει τίποτε το επιβαρυντικόν εναντίον του Λιμπεράκη. Το γεγονός αυτό παρέχει ενδείξεις ότι τα περι αντεκδικήσεων του Γερακάρη κατά των Στεφανοπούλων ενδέχεται να μην είναι πραγματικά".

Για τον τρόπο με τον οποίο οι Μανιάτες έλαβαν την απόφαση να μη προβάλουν αντίσταση στην κατασκευή των κάστρων από τους Τούρκους, έχουμε πληροφορίες από μια έκθεση του Προβλεπτή Ζακύνθου προς το Δόγη: «...ο λαός της Μάνης, που ήτο έως τώρα ελεύθερος, εξέλεξε ένα αντιπρόσωπόν του από κάθε χωρίον και επήγαν οι απεσταλμένοι ούτοι εις τον Βεζύρην, ίνα δηλώσουν υποταγήν και γίνουν φόρου υποτελείς...». Φαίνεται ότι ο Λιμπεράκης Γερακάρης προσπαθούσε να πείσει τους Μανιάτες να μη αντισταθούν στους Τούρκους και σε αναφορά από τη Ζάκυνθο της 18 Αυγούστου 1670 σημειώνεται: «...ότι όλοι είναι σύμφωνοι εις την αντίστασιν κατά των Τούρκων και ότι εφόνευσαν κάποιον Γερακάρην με 12 Τούρκους, καθ' ον χρόνον εις ένα χωρίον προσεπάθει να πείση τους χωρικούς να μη προβάλουν αντίστασιν...». Κ.Μέρτζιου, ό.π., σ. 157-8. Δεν είναι γνωστό αν η πληροφορία περί φόνου Γερακάρη είναι λανθασμένη ή αν υπήρξε κάποιο θύμα από την οικογένειάν του.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του Λιμπεράκη στη Μάνη θα πρέπει να έγινε ο γάμος του με την αδελφή του Μπότση και από το γάμο αυτό να γεννήθηκε η Σταθούλα, η οποία έγινε σύζυγος του Μπένου Ψάλτη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 21, 36 και 40.

Την εποχή που χτιζόντουσαν τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας (1670) περιόδευσε τη Μάνη ο Τούρκος ιερωμένος Εβλιά Τσελεμπί. Επιστρέφοντας από το Πόρτο Κάγιο στη Ζαρνάτα αναφέρει το χωριό «Κλοριά», που δεν μπορούμε να εντοπίσουμε και γράφει ότι εκεί βρισκόταν μια τουρκάλα σκλάβα, κόρη του Εμίρ Χασάν Αγά από τη Μπαρουτίνα (Μπαρδούνια;), η οποία είχε παιδί από «τον καπετάνιο Λεμπεράκη». Στα σχόλια σημειώνεται ότι πρόκειται προφανώς περί του Λιμπεράκη Γερακάρη. Εβλιά Τσελεμπί, *Οδοιπορικό στην Ελλάδα*, Έκδ. Εκάτη, σσ. 286 και 337.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1672 σε έκθεση προς το Δόγη αναφέρονται τα ακόλουθα: «...εις το μέρος Κελεφά του Βραχίονος της Μάνης, όπου έγινεν εν οχυρόν τελευταίως, εξηγέρθη ο πληθυσμός και ηνάγκασε τους Τούρκους να καταφύγουν και να κλεισθούν εις το φρούριον, ότι εφόνευσαν τον Αγάν και έναν έμπιστόν του ονομαζόμενο Λιμπεράκην...». Κ.Μέρτζιου, ό.π., σ. 162. Πάλι αναφέρεται φόνος του Λιμπεράκη που φαίνεται ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Το επεισόδιο αυτό ίσως σχετίζεται με την αναφερόμενη εκτέλεση των αντιπάλων του Λιμπεράκη Γερακάρη, την οποία σημειώνει ο Guillet (σ. 39-45). Γεννάται όμως το ερώτημα αν οι πληροφορίες που δημοσίευσε ο

συγγραφέας περιλάμβαναν και τα γεγονότα του 1672. Κ. Σάθας, ό.π., σ. 309.

Ο Κ. Σάθας, ό.π., σ. 309-10 και ο Απ. Δασκαλάκης, ό.π., σ. 88, θεωρούν ότι εκτελέστηκαν μέλη της οικογενείας Στεφανοπούλου. Αποδίδουν δε στα γεγονότα αυτά τη μετανάστευση των Σταφανοπούλων στην Κορσική, η οποία όμως έγινε το 1675, όταν πλέον η συνεργασία του Λιμπεράκη Γερακάρη με τους Τούρκους είχε διακοπεί από καιρό (1673).

Φαίνεται ότι κακώς ενοχοποιείται ο Λιμπεράκης για τον εξαναγκασμό σε μετανάστευση των Στεφανοπούλων. Υπάρχουν κυρίως τρεις λόγους, οι οποίοι θέτουν σε αμφισβήτηση την άποψη αυτή: α) από το 1673, όπως θα δούμε παρακάτω, είχαν διακοπεί οι σχέσεις του με τους Τούρκους και καταγινόταν πάλι στην πειρατεία. β) Γιατί η χρονογραφία της μετανάστευσης των Στεφανοπούλων, δεν αποδίδει ιδιαίτερη βαρύτητα στην αντιπαλότητά τους με το Γερακάρη, αλλά σε μια σειρά από αίτια που είχαν προκαλέσει, οι ίδιοι οι Στεφανόπουλοι με τη συμπεριφορά τους, την έχθρα όλων των Μανιατών. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, ό.π., σ. 18-9, και γ) Διότι ο επίσκοπος Μαΐνης Παρθένιος Καλκανδής δεν αποδίδει καμιά ευθύνη για τη μετανάστευση των Στεφανοπούλων στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 133-6.

Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι στα τέλη του 1673 ο Λιμπεράκης Γερακάρης έγινε αρχηγός επανάστασης στην περιοχή του κάστρου της Ζαρνάτας, το οποίο πολιορκήσαν οι επαναστάτες. Ο ίδιος έφερε καράβια από τη Μάλτα που εκφόρτωσαν ξύλα για σκάλες, για την άλωση του κάστρου και ακόμη κάλεσε το Γάλλο πειρατή Hugues Grevelier ο οποίος ήλθε με τα τέσσερα πλοία του για να βοηθήσει. Η επιχείρηση απέτυχε και μεγάλες Τουρκικές δυνάμεις έφθασαν και έκαψαν τον Κάμπο και τη Μαντίνεια, όπου και σκλάβωσαν 500 άτομα. Κ. Μέρτζιου, ό.π., σσ. 162-172.

Επειδή το θέμα αυτό δεν έχει τύχει προσοχής, επισημαίνουμε ότι στα έγγραφα των Αρχείων της Βενετίας, που αναφέρονται στην ανωτέρω εξέγερση, ως αρχηγός αναγράφεται ο Γερακάρης, ο Λιμπεράκης Γερακάρης, ο Γερακάρης Κοσμάς και ο Κοσμάς Γερακάρης. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, σσ. 162-3, 164, 166 και 171. Επομένως ο αρχηγός της αποτυχημένης επανάστασης του 1673 δεν μπορεί να είναι άλλος από το γνωστό Λιμπεράκη Γερακάρη-Κοσμά. Ακόμη προστίθεται ότι εκείνη την εποχή δεν υπήρχε γνωστό μέλος της οικογενείας του, το οποίο να είχε τόσο μεγάλη επιρροή στους κύκλους των Μαλτέζων και Γάλλων πειρατών, ώστε να τους πείσει να έλθουν κοντά του, να τον βοηθήσουν.

Μετά την ατυχή πολιορκία του κάστρου της Ζαρνάτας ο Λιμπεράκης Γερακάρης επέστρεψε στον πειρατικό βίο. Τα περιουσιακά του στοιχεία κατασχέθηκαν από τους Τούρκους και οι Μύλοι της Μαντίνειας περιήλθαν στο τουρκικό δημόσιο ταμείο. Όταν αργότερα, το 1685, οι Βενετοί κατέλαβαν την περιοχή, παραχώρησαν τους Μύλους της Μαντίνειας στο Νικόλαο Δοξαρά. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 16.

Δεν έμεινε όμως για πολλά χρόνια ελεύθερος. Αιχμαλωτίστηκε για δεύτερη φορά και παρέμεινε φυλακισμένος για επτά περίπου χρόνια στο Μπάνιο ή ως κωπηλάτης στις τουρκικές γαλέρες. D. Cantimir, ό.π., σ. 85 κ.ε. Κ. Σάθας, ό.π., σ. 310. Η Αλεξ. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας (1538-1699)*, σ. 293, θεωρεί ότι αιχμαλωτίστηκε το 1679.

Το 1688, όταν οι Βενετοί είχαν καταλάβει σχεδόν όλο το Μοριά, οι Τούρκοι ζήτησαν τη συνεργασία του Λιμπεράκη Γερακάρη. Αυτός συμβούλευσε να ορίσουν έναν ορθόδοξο πρίγκηπα και χωρίς αμφιβολία οι

κάτοικοι του Μοριά θα εγκατέλειπαν προς χάρη του την κυβέρνηση των Βενετών. Τέλος υποσχέθηκε ότι αναλάμβανε να διώξει τους Βενετούς από την Πελοπόννησο και να καταστήσει φόρου υποτελή στο Σουλτάνο την επαναστατημένη Ελλάδα. Οι προτάσεις του έγιναν δεκτές και ο Σουλτάνος τον έκαμε «Υψηλότατο Ηγεμόνα της Μάνης». Ήταν Μπέης, αλλά σε ανώτερο επίπεδο από τους μεταγενέστερους ηγεμόνες της Μάνης, οι οποίοι αναδείχθηκαν μετά το 1776. Το αξίωμά του ήταν ανάλογο με τους ηγεμόνες της Μολδοβλαχίας, αλλά ο Σουλτάνος του έδωσε μικρότερη εξουσία. D. Cantimir, ό.π., σσ. 25 και 85 κ.ε., Κ. Σάθα, ό.π., σ. 382-3, Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 108. (Για την ιδέα ότι θα μπορούσε η Πελοπόννησος να γίνει ηγεμονία, ο Κ. Παπαρηγόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 92, γράφει: "...Λόγος μάλιστα πολύς εγένετο να ανατεθή και η Πελοπόννησος εις Χριστιανούς ηγεμόνας. Και τούτο μιν δεν εξετελέσθη, επιτεράπη όμως η της Μάνης διοίκησης εις εγγώριον άρχοντα." Περισσότερα για το Λιμπεράκη Γερακάρη, ό.π., σ. 187.).

Αναφέρεται ότι ο Λιμπεράκης παντρεύτηκε για δεύτερη φορά, την εποχή που παρέμενε ελεύθερος στην Κωνσταντινούπολη και μέχρι να εκστρατεύσει στη Στερεά Ελλάδα. Προφανώς θα πέρασαν μήνες έως ότου έλθει σε επαφή με Μανιάτες και άλλους φίλους του, οι οποίοι θα τον πλαισίωναν στην επικείμενη εκστρατεία του. Πολλά έχουν γραφεί για το γάμο του. Η όμορφη Αναστασία από την οικογένεια των Βουχουζεσιτίδων (Buhusestij) της Μολδαβίας και χήρα του Πρίγκιπα Δούκα της Μολδαβίας έγινε γυναίκα του και παρέχοντας ως προίκα 20.000 ρεάλια και πολλά κοσμήματα. Αναφέρεται ότι η νεαρή χήρα ερωτεύτηκε το Λιμπεράκη, αλλά επειδή ήταν δύσκολο σε μια ευγενή να παντρευτεί ένα πρώην κατάδικο μηχανεύτηκε το ακόλουθο τέχνασμα. Ο Λιμπεράκης ζήτησε από τον Αχμέτ Κιουπρουλή να επέμβει και να απαιτήσει από τον Πατριάρχη να τελέσει αυτό το γάμο. Η Αναστασία μετά από μια αρχική άρνηση τελικά υποκρίθηκε ότι το δέχεται ως θυσία κλπ. Είκοσι ημέρες μετά το γάμο του ο Λιμπεράκης πήρε από το Σουλτάνο σημαία, αλλά χωρίς καμία ουρά (αναφέρονται τρεις ουρές από το Locatelli) και αναχώρησε για τη Θήβα επικεφαλής πέντε χιλιάδων Τούρκων (ορισμένοι γράφουν 300 οπλιτών). (Locatelli, ό.π., τ. 2, σ. 198-9). D. Cantimir, ό.π., σσ. 25 και 85 κ.ε. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 383 (γράφει την Αναστασία ως ανιψιά του Δούκα). Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 175.

Το 1689 ο Λιμπεράκης ακολουθούμενος από 300 πήγε στη Θήβα και τέθηκε υπό τις διαταγές του Τούρκου Σερασκέρη Μισιρληζαδέ. Κάλεσε τότε όλους τους Έλληνες να εγκαταλείψουν τους Βενετούς και να ακολουθήσουν τον ίδιο. Σώζεται η προκήρυξη με την οποία καλούσε τους Αθηναίους, που ήταν διασκορπισμένοι στη Σαλαμίνα και την Αίγινα, να τον εμπιστευθούν και να γυρίσουν στα σπίτια τους. Π. Χιώτη, ό.π., τ. 3, σ. 312. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 394. Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία Νέου Ελληνισμού*, τ. 4, σ. 28 κ.ε. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 178.

Μεταξύ του Απριλίου 1688 και του τέλους του 1690 έγινε η οικτρά λεηλασία και καταστροφή της μονής της Πεντέλης. Φαίνεται απίθανο να μετέσχε ο Λιμπεράκης Γερακάρης σε αυτή. Στην αναφορά αυτή χαρακτηρίζεται από το συγγραφέα "περίπτυστος". Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 16(1922)472.

Από την άνοιξη του 1689 ο Λιμπεράκης άρχισε τις εξορμήσεις του ακολουθούμενος από 2.000-2500 άνδρες, πολλοί από τους οποίους ήταν Μανιάτες. Αρχικά πυρπόλησε το Μεσολόγγι, λεηλάτησε τα χωριά του Βάλτου

και του Ξηρόμερου και μετά στράφηκε προς την περιοχή της Ναυπάκτου. Ο πληθυσμός υπέφερε πολλά από Τούρκους και Βενετούς γιατί όλοι τον φορολογούσαν και τον καταδυνάστευαν. Ο Λιμπεράκης απαιτούσε από τους κατοίκους να του δώσουν ομήρους και να μη πληρώνουν φόρο στους Βενετούς. Το Καρπενήσι έγινε η έδρα του και αναφέρεται ότι προστάτευε τα χωριά των Αγράφων και του Καρπενησίου από τις επιθέσεις ατάκτων Χριστιανών. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 29 κ.ε. Εκδοτικής Αθηνών, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΑ', σ. 30-1. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 180 (Σπ. Λάμπρου, Βίος Ευγενίου Ιωαννουλίου του Αιτωλού, *Νέος Ελληνομνήμων*, τ. 4, σ. 79, όπου αναφέρεται: «...εξ ότου Λιβέριος ο εκ Λακεδαιμονίας, μετά δυνάμεως κατελθών εκ βασιλικών προσταγμάτων και τας των ληστών εφόδους αναχαιτίζων, μικράν τινα τούτοις αναψυχήν περιεποιήσατο....».)

Τον Ιούνιο του 1689 συνέχισε τη λαφυραγωγία και χτύπησε τα Σάλωνα (Άμφισα), όπου τον απέκρουσαν οι τοπικοί καπετάνιοι-αρματολοί. Σε διαθήκη αναφέρονται τα ακόλουθα: «...Ἦρθε ο Λιμπεράκης να πάρη το Σάλωνα, μα ο Κούρμας τον πήγε του κυνηγιού στο Καρπενήσι και σε τρίχα να τονε πιάση και ολοζώντανο...». Κ. Σάθα, ό.π., σ. 411, Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 30-1. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 184.

Τον Ιανουάριο του 1691 υπέβαλε έκθεση ο Γενικός Προνοητής Πελοποννήσου Ιάκωβος Κορνέρ και έγραψε: "Στράφηκα προς τη Ναύπακτο εναντίον των επιβουλών του Λιμπεράκη, για τις οποίες καταναλώθηκαν όχι μόνο ολόκληρες στρατιωτικές επιχειρήσεις, αλλά ακόμα και οι ώρες του χειμώνα και αυτές που οπωσδήποτε έπρεπε να καταναλωθούν, για να επιβάλουν το νόμο στους ταραξίες του βασιλείου...". Αγαμ. Τσελίκια, *Μεταφράσεις βενετικών εκθέσεων, Πελοποννησιακά* 15(1982-4)151.

Οι Βενετοί ανησυχούσαν για τη σχέση που διατηρούσε ο Λιμπεράκης Γερακάρης με πολλούς Μανιάτες. Αναφέρονται τα ονόματα Τριγονάς, Μπότσης, Γερακάρης, Βούλτσος κ.ά., οι οποίοι πιθανώς να στρατολογούσαν στη Μάνη για λογαριασμό του Λιμπεράκη. Σπ. Λάμπρου, *ΔΙΕΕ*, 2(1885)288. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 31.

Γίνεται αναφορά σε 34 έγγραφα του 1691 που αφορούσαν στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 21(1927)191. Ό.π., σ. 193 αναφέρεται σε επιστολές από Ναύπακτο, όπου αναγράφονται πολλά για το λιμπεράκη Γερακάρη και τον καπετάν Ελία (μήπως ήταν ο Μπουρολίας ή Ελίας Μπούρος;). Ό.π., σ. 194 σε επιστολή της 17 Σεπτεμβρίου 1697 αναφέρεται ο Λιμπεράκης.

Σε επόμενο χρόνο αποφάσισε να εισχωρήσει στην Πελοπόννησο, αλλά ο Αντώνιος Ζένος, Προβλεπτής του Βασιλείου του Μορέως, παρέταξε στρατόν και ματαίωσε τα σχέδια της εισβολής. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 394.

Ο Έκτακτος Προνοητής του Μοριά Θαδδαίος Γραδενίγος στις 16 Απριλίου 1692 υπέβαλε έκθεση στο Δόγη και αναφερόταν στο θέμα Λιμπεράκη Γερακάρη. Γράφει ότι ο Λιμπεράκης "ακολουθούμενος από πάνω από δύο χιλιάδες Τούρκους έκανε επιδρομές με λεηλασίες και φόνους ως και κάτω από τα τείχη του στρατοπέδου...Ανάμεσα στις ενέργειες που έκανα απέναντι σε τόσο ακανθώδη ζητήματα, είναι ότι επίστεψα ως ωφέλιμο να προωθήσω με τους προσεκτικούς τύπους χωρίς αόριστες υποχρεώσεις και διαπραγμάτευση με τον ίδιο τον Λιμπεράκη με την πεποίθηση ότι, αν και ήταν με το μέρος των Τούρκων, διατηρούσε τον χριστιανικό του χαρακτήρα και δεν θα έκλεινε ίσως τα αυτιά στις νουθεσίες

να αποκολληθή από τους απίστους και να αφοσιωθή στην υπηρεσία των εξοχότητων σας...". Στη συνέχεια αναφέρεται στη χρησιμοποίηση του Πέτρου Ντάντις, που ήταν φίλος του Λιμπεράκη, για να μεταφέρει τις προτάσεις των Βενετών. Από το Λιμπεράκη πήγε στους Βενετούς ο Δημήτρης Πλεξούδης με τις δικές του προτάσεις. Μετά από πολλά καταλήγει: "...Το ποσόν των τεσσάρων χιλιάδων δουκάτων τον χρόνο, που δηλώνεται με το έννατο κεφάλαιο, για να καταβάλλεται εφ' όρου ζωής στον Λιμπεράκη αμέσως αφ' ότου συναφθή ειρήνη, εκτός από την παραχώρηση των τόπων, τους οποίους αν προς το παρόν τους παραχωρούσαμε και τους οποίους μπορούσε στο μέλλον να κατέχη, θα ήταν κατώτερο από τα έσοδα που ζητά, αυτό το ποσόν εγώ τουλάχιστον δεν μπορώ παρά να το θεωρήσω καλώς καθορισμένο, όπως επίσης και κάθε άλλο ιδιαίτερο ποσόν που διατυπώνεται στα κεφάλαια προς όφελος και τιμή προς το πρόσωπό του και τον οίκο του, για να σώσουμε τελικά αυτόν τον πληθυσμό από τις καταδρομές του και για να παράσχουμε αληθινή ησυχία με το να κάνουμε τον Λιμπεράκη να αισθάνεται ευσπλαχνική χάρη και να τον φέρουμε σε υπακοή, κάτι το οποίο ο ίδιος διατείνεται απέναντι στη Γαληνοτάτη Δημοκρατία". Αγαμ. Τσελίκια, Μεταφράσεις βενετικών εκθέσεων, Πελοποννησιακά 21(1995)51-3.

Συνημμένη επιστολή του Δωροθέου σε έγγραφο του Εκτάκτου Γεν. Προνοητού της Βενετίας στην Πελοπόννησο Μαρίνου Μικέλη από Κόρινθο της 7 Ιουλίου 1692. Σ π. Λάμπρου, Ν. Ελληνομνημών 12(1915)451, 453.

Το 1692 οι Βενετοί πολιορκήσαν τα Χανιά της Κρήτης. Ο Γερακάρης, όταν είδε ότι έφυγε ο Βενετικός στόλος, πέρασε τον Ισθμό και νίκησε τους Βενετούς. Έκαψε την Κόρινθο, πολιορκήσε τον Ακροκόρινθο, προχώρησε στο Άργος και στο Ναύπλιο. Η εισβολή αυτή ανάγκασε τους Βενετούς να εγκαταλείψουν την πολιορκία των Χανίων και να επιστρέψουν στην Πελοπόννησο. Λέγεται όμως ότι ο Σερασκέρης δυσαρεστήθηκε διότι ο λαός του Μοριά δεν έδωσε τους Βενετούς για να ακολουθήσει το Λιμπεράκη, όπως είχε ο ίδιος υποσχεθεί. (P. Garzoni, σ. 472). Κ. Σάθα, ό.π., σ. 396-8. Α π. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 32.

Τον Οκτώβριο του 1692 ο Λιμπεράκης Γερακάρης βοήθησε τους Τούρκους στην πολιορκία της Ναυπάκτου, η οποία απέτυχε, αλλά έγιναν μεγάλες καταστροφές στην ύπαιθρο. (Pietro Garzoni, *Istoria della Repubblica di Venezia in tempo della Sacra Lega contra Madmeto IV, e tre suoi successori gran Sultani de Turci*, πρώτο μέρος, Βενετία 1705, σσ. 480-2) Κ. Σάθα, ό.π., σ. 399. Α π. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 34. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 184.

Το 1693 πήγε στην Πελοπόννησο ο Μοροζίνη με το στόλος της Βενετίας και ανοίχτηκε στο πέλαγος αναζητώντας τα τουρκικά πλοία για να τα ναυμαχήσει, αλλά οι Τούρκοι αποσύρθηκαν και δεν έγινε τίποτε το αξιόλογο. Ο Λιμπεράκης με 6.000 στρατιώτες καιροφυλακτούσε στα Μέγαρα για να εισχωρήσει στο Μοριά. Είδε όμως το Βενετικό στόλο να επιστρέφει και αποσύρθηκε από τα Μέγαρα. (P. Garzoni, ό.π., σ. 509) Κ. Σάθα, ό.π., σ. 400. Α π. Βακαλόπουλου, ό.π., σσ. 34-5 και 37.

Το 1694 αρχικά έγινε μια προσπάθεια από το Λιμπεράκη να εισχωρήσει με το στρατό του στην Πελοπόννησο, αλλά τον αντελήφθησαν οι αντίπαλοί του και αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Αργότερα εισέβαλαν στο Μοριά οι Τούρκοι με προπορευόμενο το Λιμπεράκη και μετά από μια νικηφόρο πορεία επέστρεψαν στις βάσεις τους. (P. Garzoni, σ. 591, όπου

αναφέρει: “Liberacchi piu inesto e pratico de gli altri” ο Λιμπεράκης διακρίθηκε για τόλμη και πρακτικό μυαλό). Κ. Σάθα, ό.π., σ. 403-4, 412. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 35. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 185.

Όταν επέστρεψε ο Λιμπεράκης από την εκστρατεία της Πελοποννήσου επέβαλε στον πληθυσμό φόρους, άρχισε να στρατολογεί και είχε συνομιλίες με το Μπόσινα για να συνεργασθούν. Παράλληλα παντρεύτηκε μια κόρη από το χωριό Μαυρύλο, η οποία ήταν συγγενής με τους Χατζαίους της Υπάτης. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 406-7.

Οι Βενετοί, βλέποντας τις ζημιές που τους προκαλούσε ο Λιμπεράκης, του οποίου η δύναμη αύξανε βαθμιαία, αποφάσισαν να τον προσεταιριστούν. Χρησιμοποίησαν αρχικά το λοχαγό Ιωάννη Λάμπη (Dampri), που ήταν στενός φίλος του Γερακάρη και ήρθε σε επαφή μαζί του, αλλά δεν συμφωνήθηκε τίποτε. Ο Λιμπεράκης σκεπτόταν τις συνέπειες που θα υφίστατο ο εγγυητής της πίστεώς του στο Σουλτάνο, ο Κοπάνης, ο οποίος ζούσε στην Κωνσταντινούπολη και θα έχανε το κεφάλι του. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 407-9. Κ. Παπαρηγοπούλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 188. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 181 κ.ε. Αργότερα έγινε και δεύτερη προσπάθεια να συναντηθούν οι δύο φίλοι, αλλά αυτή τη φορά τον κάλεσε ο σερασκέρης για να εισβάλλουν εις την Πελοπόννησον (1694) και δεν έγινε η συνάντηση. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 411-2. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 30.

Το 1695 ο Σερασκέρης με 12.000 Τούρκους και με προπορευόμενο το Λιμπεράκη, ο οποίος ηγείτο 3.000 ανδρών, εισέβαλαν στην Πελοπόννησο. Έφθασαν μέχρι την Τρίπολη και το Λεοντάρι και ακολούθως υποχώρησαν πάλι στις βάσεις τους. (P. Garzoni, ό.π., σσ. 641-3). Κ. Σάθα, ό.π., σ. 417. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 35. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 185.

Στις αρχές του 1696 ακολούθησαν νέες διαπραγματεύσεις των Βενετών και του Λιμπεράκη. Σε αυτές μεσολόβησε και ο Παναγιώτης Δοξαράς και επήλθε συμφωνία. Επειδή οι Τούρκοι αντελήφθησαν την μελετουμένη αποστασία του Λιμπεράκη, προσπάθησαν να τον δηλητηριάσουν. Αυτός εννόησε την πρόθεση των Τούρκων και δεν έλαβε το προσφερθέν ποτό. Κατόπιν με την πρόφαση ότι έγινε εισβολή στην περιοχή του, ακολουθούμενος από τριάντα πιστούς οπαδούς του, πήγε στην παραλία όπου τον περίμεναν Βενετικά πλοία και άλλαξε στρατόπεδο. Κ. Σάθα, ό.π., σ. 419.

Οι όροι που απαίτησε ο Λιμπεράκης για να μεταπηδήσει στο στρατόπεδο των Βενετών ήταν οι ακόλουθοι: α) Η Γερουσία να τον τιμήσει με το αξίωμα του ιππότη του Αγίου Μάρκου, β) Να του δοθούν χρήματα, πρόσοδοι και στρατιωτικός βαθμός. γ) να του δοθούν τα μέσα για διατροφή δεκαπενταμελούς ακολουθίας, στην οποία θα περιλαμβάνεται και ο αδελφός του Γεώργιος και δ) οι Βενετοί να καλύψουν με πλοία τη φυγή του. Να σημειωθεί ότι οι Βενετοί τον ονόμασαν ιππότη του Αγίου Μάρκου και διοικητή Άρτας. Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 39. Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 185-6.

Του παραχώρησαν ακόμη τους Μύλους της Μαντίνειας, από την ιδιοκτησία των οποίων παραιτήθηκε ο Νικόλαος Δοξαράς, στον οποίο είχαν παραχωρηθεί το 1685, όταν οι Βενετοί κατέλαβαν το κάστρο της Ζαρνάτας. Αναφέρεται σε έγγραφο ότι «...Και αναγνωρίζεται το δικαίωμα όπως κατ' ευμένειαν του Δημοσίου αποκατασταθή εις τα κληρονομικά ή δι' ιδικών του χρημάτων αγορασμένα κτήματά του (αγαθά του), μεταξύ των οποίων είναι και οι Μύλοι της Μαντίνειας τους οποίους επαναζητεί...». Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 19. Να σημειωθεί ότι ο Κουγέας θεωρεί πως ο Πύργος των Μύλων χτίστηκε από το Λιμπεράκη. Αλλά ο υπάρχων σήμερα Πύργος των Μύλων

χτίστηκε μετά την επιδρομή του Ιμπραήμ το 1825, οπότε κατέστρεψε ό,τι αμυντικό μέσο υπήρχε προηγουμένως. Στ.Καπετανάκης, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 62.

Η προσχώρηση του Λιμπεράκη στο Βενετικό στρατόπεδο έκανε μεγάλη εντύπωση στον Ελλαδικό χώρο. Στο «Χρονικό του Μάτεση» αναγράφεται: «1696 Αλωνάρι 3, έφυγε ο Λιμπεράκη από τους Τούρκους και ήρθε του καπετάν γκενεράλε, και του εκάμανε μεγάλαις τιμές και τον έκαμε καβαλιέρο». Κ.Σάθα, *Ελληνικά ανέκδοτα*, Αθήναι 1867, Επανέκδοση Καραβία, σ. 226. Επίσης στο εξώφυλλο του κώδικα αριθ. 95 της Εθνικής Βιβλιοθήκης είναι γραμμένο: «1696 Ιουλίου 12 ήλθεν ο Λημπέριος μετά τους Χριστιανούς». Σπ.Λάμπρου, *Νέος Ελληνομνήμων*, 7(1910)204, συλλογή πρώτη, αριθ. 327.

Ο Λιμπεράκης Γερακάρης, ανήκοντας πλέον στο Βενετικό στρατόπεδο και ακολουθούμενος από Έλληνες αποβιβάστηκε στην περιοχή της Άμφισας. Εκεί ενώθηκε με τους αρματολούς της Στερεάς Ελλάδος και επέδραμε κατά των επαρχιών της Φθιώτιδας, της Ευρυτανίας και έφθασε μέχρι της Ηπείρου, όπου και κατέστρεψε την Άρτα. Κ.Σάθα. ό.π., σ. 421-2. Απ.Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 40.

Μετά την καταστροφή της Άρτας και τις διαμαρτυρίες των κατοίκων της πόλης (υπάρχει αναφορά από 28 Οκτωβρίου 1696) οι Βενετοί άρχισαν να υποβλέπουν το Λιμπεράκη Γερακάρη, οπότε και αποσύρθηκε από τα πολεμικά μέτωπα. Μπορεί σε αυτό να συνετέλεσε και η ποδάγρα από την οποία έπασχε. Η διαμαρτυρία των Αρτινών περιλαμβάνει και τα ακόλουθα: «...Το γράμμα μας, εξοχώτατοι και υψηλότατοι αυθένται, είναι δια να αναφέρωμεν προς την εξοχότητάν σας τας μεγάλας δυστυχίας και αιχμαλωσίας, και δημεύσεις των υπαρχόντων ημών, και εμπρησμούς των οίκων και εκκλησιών ημών όπου έγιναν εις ημάς δια χειρός του υψηλοτάτου καβαλιέρ Λιμπεράκη...Εξαπίνης δε, δεν ηξεύρωμεν πως, ήλθεν ως φθοροποιός αστραπή ο υψηλότατος καβαλιέρ Λιμπεράκης και έφθειρε και ηφάνισεν άρδην την Άρταν και τα χωρία αυτής, και τους εν αυτή κατοικούντας χριστιανούς, άρπαξε τα υπάρχοντα ημών, έκαυσε τα οσπίτια, εδήμευσε τα ιερά σκεύη των εκκλησιών, έρριψε κατά γης τα άγια αρτοφόρια μετά του ζωοφόρου άρτου, έσυραν γυναίκας μετά των παιδίων αυτών, ετράβισαν και έφθειραν παρθένους...». (Ρ. Garzoni, ό.π., σ. 689) Κ.Σάθα, ό.π., σσ. 422-5. Α.Λεντάκης, ό.π., σ. 187.

Τον Οκτώβριο του 1697 με διαταγή του Γενικού Προβλεπτή Molin ο Λιμπεράκης Γερακάρης περιορίστηκε σε ένα τζαμί στο Άργος και με το πρόσχημα συνοδείας βρισκόταν υπό συγκαλυμμένη φρούρηση. Ο Προβλεπτής γράφει στο Δόγη τις κατηγορίες εναντίον του Λιμπεράκη και τις υποψίες που υπήρχαν και συμπληρώνει: «...Ο Λιμπεράκης δίνοντάς μου να καταλάβω ότι, δυνάμει της ισχύος των συμφωνιών του, δεν μπορεί να δικασθή από άλλην παρά από την αρχήν ταύτην (δηλ. του Γενικού Προβλεπτού του Μορέα), με παρακάλεσε όπως μεταφερθή εις την δικαιοδοσίαν μου και πιστεύω ότι έκαμα καλά να τον φέρω εδώ εις το Άργος δια να τον έχω πιο κοντά, διαταχθέντος του αντισυνταγματάρχου Ρίτον να τον συνοδεύη και να του παραστέκη με τον λόχον του υπό το πρόσχημα τιμητικής προστασίας και εντεταλμένου να τον επιτηρή κατ' αυτόν τον χρόνον (δηλαδή της υποδικίας) προς επαρκή φρούρησιν χωρίς να δώσωμεν μεγαλυτέραν δημοσιότητα». Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 33.

Την εποχή που ο Λιμπεράκης ήταν υπό επιτήρηση έπαιρνε 1.000 δουκάτα το μήνα και ο αδελφός του συνταγματάρχης Γεώργιος 100 δουκάτα, Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 191-2.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1697 ο Λιμπεράκης Γερακάρης υπέγραψε το προικοσύμφωνο της κόρης του Σταθούλας, που θα παντρευόταν τον Καλαματιανό Μπένο Ψάλτη. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 35-6. Υποτίθεται ότι της Σταθούλας η μητέρα ήταν κόρη της οικογενείας Μπότση.

Το Μάρτιο του 1698 ο Λιμπεράκης μεταφέρθηκε στη Βενετία και όπως αναφέρεται, ο ίδιος οδηγήθηκε στην ακρόπολη της Brescia, ενώ ο αδελφός του Γεώργιος στην Palma. (Zinkeisen τ. 5, σσ. 184-6). Απ. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 40. Α. Λεντάκη, ό.π., σσ. 188 και 192.

Στις 21 Οκτωβρίου 1710 ο Λιμπεράκης Γερακάρης πέθανε στο κάστρο του Αγίου Πέτρου της Βερώνας, σε ηλικία 65 ετών. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 42 και Α. Λεντάκη, ό.π., σ. 192.

Στις 27 Μαρτίου 1711 η Γερουσία της Βενετίας αποφάσισε να καταβάλλει στο γιό του και στον ανιψιό του 40 δουκάτα το μήνα, τα οποία έπαιρνε μέχρι του θανάτου του ο Λιμπεράκης. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 42.

Ο Σουλτάνος Σουλεϊμάν (1689), για δείξει τη φιλελληνική πολιτική του, αναγόρευσε το Γερακάρη σε "**ηγεμόνα του Μωρέως**". Χ. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 150. Παραπέμπει στον Υψηλάντη, Τα μετά την Άλωσι, σ. 199. Ίσως πρόκειται για υπόσχεση στο Λιμπεράκη πως αν διώξει τους Βενετούς από το Μοριά θα γίνει ηγεμόνας του Μοριά. Ο Δουκάκης στη σ. 191 γράφει γενεαλογία του Λιμπεράκη που είναι λανθασμένη.

Αυτός ο οποίος θέλει να κρίνει το Λιμπεράκη Γερακάρη για τις σχέσεις του με τους Τούρκους και τους Βενετούς ας λάβει υπ' όψη του και τα ακόλουθα: α) Όταν στα τέλη του Τουρκο-Βενετικού (1645-1669) ο Λιμπεράκης τάχθηκε στο πλευρό των Τούρκων λέγοντας ότι το κάστρο του Ηρακλείου (Χάνδακα) θα πέσει στα χέρια των Τούρκων δεν έλεγε ψέμματα. Η ιστορία τον δικαίωσε. Αν το 1670 οι Μανιάτες δεν δεχόντουσαν να χτιστούν τα κάστρα της Ζαρνάτας και της Κελεφάς, ίσως να αντιμετώπιζαν γενική επίθεση από τους Τούρκους, που ήταν τότε ισχυροί και απερίσπαστοι από άλλα πολεμικά μέτωπα, με αποτέλεσμα τη γενοκτονία των Μανιατών. Να σημειωθεί ότι καμιά από τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής εκείνης δεν είχε τη δυνατότητα ή τη διάθεση να βοηθήσει τους Μανιάτες.

β) Το 1688 ο Λιμπεράκης πρότεινε στο Σουλτάνο να γίνει ο Μοριάς ηγεμονία, όπως ήταν οι παραδουνάβιες περιοχές της Μολδαβίας και της Βλαχίας. Ας αναρωτηθεί ο ιστορικός, αν η πρόταση αυτή ήταν προδοτική ή αν σε περίπτωση που θα γινόταν πραγματικότητα θα βελτίωνε κατά πολύ στα επόμενα χρόνια τις συνθήκες διαβίωσης των Πελοποννησίων. Μήπως μια τέτοια εξέλιξη θα μας έφερνε ενωρίτερα σε μια λιγότερο αιματηρή απελευθέρωση; (Βλέπε Κ. Παπαρηγόπουλου, ό.π., τόμ. Ε', σ. 92)

γ) Πότε άραγε οι Βενετοί θέλησαν πραγματικά να βοηθήσουν τους Έλληνες; Μόνο όταν έκαναν αντιπερισπασμούς ζητούσαν τη συνδρομή των Ελλήνων, τους οποίους ποτέ δεν υποστήριξαν ουσιαστικά, αλλά στο τέλος κάθε επιχείρησης τους εγκατέλειπαν αβοήθητους στη μανία του Τούρκου. Φόροι, καταπίεση, εκμετάλλευση ήταν το τρίπτυχο των Βενετικών επιδιώξεως. Δεν είναι τυχαίο ότι το 1715 οι Μοραΐτες έμειναν αδιάφοροι, αν θα επικρατήσουν οι Τούρκοι ή οι Βενετοί και δεν βοήθησαν κανένα. Αυτό δεν ήταν προδοσία, αλλά αδυναμία να κριθεί ποιος ήταν ο προτιμότερος κατακτητής. Αναμφίβολα

όμως η Ηγεμονία για το Μοριά θα ήταν μια λύση καλύτερη. Επομένως αν αυτό επιδίωκε ο Λιμπεράκης Γερακάρης, πού βρίσκεται η προδοσία του; Ασφαλώς μόνο στους εγκεφάλους των Βενετών ιστορικών.

(Όταν το 1659 ο Φρ. Μοροζίνη πήγε στην Καλαμάτα και ξεσήκωσε τους Μανιάτες και τα γειτονικά χωριά για να τον βοηθήσουν να καταλάβει την πόλη, αυτός τους εγκατέλειψε στο μένος των Τούρκων. Αργότερα, το 1858, ιστορικός της Βενετίας, ο S. Romanin, έγραψε ότι οι κάτοικοι της Μάνης παρ' όλο που υποσχέθηκαν βοήθεια στο Μοροζίνη στο τέλος τον εγκατέλειψαν. Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 239. Οι κάτοικοι των γύρω χωριών είχαν ζητήσει να καταλάβει και οχυρώσει το Εξαμίλι, για να εμποδίσει τις Τουρκικές ενισχύσεις, ό.π., σ. 250. Στη συνεδρίαση της 16 Μαρτίου 1659 του πολεμικού συμβουλίου των Βενετών αποφασίστηκε να πλεύσει ο στόλος στη Μήλο και από εκεί να συνεχίσουν τον πόλεμο, ενώ ήταν ευχαριστημένοι που πέτυχαν ένα αντιπερισπασμό, ανεξάρτητα από τις μελλοντικές μάταιες θυσίες των Ελλήνων και έγραψαν στα πρακτικά: «...θα επακολουθήσει γενναία η ρήξη χωρικών και Τούρκων...», ό.π., σ. 259. Σε αναφορά του Φρ. Μοροζίνη προς το Δόγη της 10 Νοεμβρίου 1659 αναφέρει: «...μου επιβεβαιώνουν οι κάτοικοι του Βραχίονος της Μάνης και του Μορέως τας επιμόνους γνωστάς προθέσεις των και δεν παύω να τους καθησυχάζω και να τους κρατώ με υποσχέσεις, χωρίς όμως να αναλαμβάνω καμμίαν υποχρέωσιν...». Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 154).

(DEMETRIUS CANTIMIR, *Histoire de l' Empire othoman, où se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence. Avec des notes très instructives*, Tome IV, Paris 1743.

Σελίδα 25: XXIX (Ο καινούριος πρίγκηπας του Μοριά) Μόλις υποχώρησαν οι εντερικές διαταραχές ο Σουλτάνος απέσυρε από τις γαλέρες έναν κάποιον Λιμπέριο GERATCHARI, και τον ονόμασε πρίγκηπα της Μάνης ή των Μανιατών, σύμφωνα με το παράδειγμα των Δεσποτών της Βλαχίας και της Μολδαβίας παρόλο που του έδωσε μικρότερη εξουσία: Η Πύλη πίστεψε ότι θα μπορούσε μ' αυτόν τον τρόπο να καλύψει τις νότιες επαρχίες της Ελλάδος που τις απειλούσαν τα όπλα των Βενετών.

Το σχέδιο που οδήγησε το Σουλτάνο σε αυτή τη δημιουργία είχε τη βάση του στη Μολδαβία, όπου οι Τούρκοι δεν είχαν άσχημη εμπειρία, όπως είχαν από οπουδήποτε αλλού: Ήταν μια εφικτή πεποίθηση, ότι ένας χριστιανός κυβερνήτης ήταν πιο κατάλληλος να κρατήσει υπάκοους (μέσα στο καθήκον, φόρο) τους λαούς της ίδιας θρησκείας με αυτόν. Εκτός από αυτό, ο Λιμπέριος είχε δοκιμαστεί από μια άλλη ισχυρή άποψη εξ ίσου πειστική. Είχε περιγράψει τους Βενετούς ως τυρράνους της πίστης, λέγοντας ότι ο ζήλος τους να κάνουν τους Έλληνες του Μοριά να δεχτούν την πίστη της Ρώμης, θα έκαναν το λαό να στέναζε μετά την κυριαρχία των Οθωμανών Ένας πρίγκηπας της Ελληνικής εκκλησίας δεν θα μπορούσε να χάσει ευκαιρία να κάνει καλή εντύπωση, και να δημιουργήσει γενική ικανοποίηση.

Σελίδα 31: Στο Μοριά οι Βενετοί καταλαμβάνουν τη Μονεμβασία και διακόπτουν κάθε επικοινωνία στη Φρουρά. Ο Λιμπεράκης, ο καινούριος πρίγκηπας της Μάνης πλησιάζει σε εκείνο το μέρος για να δώσει βοήθεια και προμήθειες: απωθείται με απώλειες.

Σελίδα 85-87 (σημείωση): LIBERIUS GERATCHARI: Είναι περισσότερο γνωστός στους Ευρωπαίους με το όνομα Λιμπεράκης, που είναι μια παραποίηση του Λιμπέριος κατά τη συνήθεια των νεοελλήνων, Γεννήθηκε στη Μάνη, που είναι η αρχαία Λακωνία, απ' όπου πέρασε, νέος ακόμη, να

υπηρετεί στο στόλο των Βενετών. Έχοντας εντρυφήσει στην επιστήμη της θάλασσας, εξοπλίζει ένα πλεούμενο και γίνεται πειρατής' χρησιμοποιώντας εκάστοτε διαφορετική σημαία, εφ' όσον έβρισκε κάτι να λεηλατήσει. Μετά από την πειρατεία που κράτησε μερικά χρόνια έπεσε στα χέρια των Τούρκων οι οποίοι τον έστειλαν στα κάτεργα των γαλέρων, όπου πέρασε επτά δυστυχημένα χρόνια' στο τέλος αυτών έγινε πολιτικός, συμφώνησε με τους Τούρκους, ότι, εάν έδιναν ένα χριστιανό πρίγκηπα στο Μοριά, δεν είχε καμία αμφιβολία ότι σε λίγο καιρό οι κάτοικοι θα εγκατέλειπαν την κυβέρνηση των Βενετών, για να επανέλθουν σε αυτή των παλιών τους αφεντάδων. Αυτή η συμβουλή, που δεν ήταν γι' αυτόν παρά μια σύσταση που απέφερε, όχι μόνο την ελευθερία του αλλά και τον τίτλο του Μπέη της Μάνης: τιμήθηκε επίσης με τη σημαία χωρίς ουρά και στάλθηκε στο Μοριά. Οι Τούρκοι πιεζόμενοι από όλες τις πλευρές, δεν ζητούσαν τίποτα περισσότερο από το να αρπάξουν ό,τι παρουσιαζόταν, αρκεί να έτεινε να τους φέρει ηρεμία (εξασθένηση).

Πριν αφήσει την Κωνσταντινούπολη παντρεύτηκε την Αναστασία της ευγενικής οικογενείας των Buhusestij της Μολδαβίας' ήταν χήρα του Δούκα, πρίγκηπα αυτών των χωρών που πέθανε φυλακισμένος στην Πολωνία. Αυτός ο γάμος, τόσο ατιμωτικός για τους απογόνους του Δούκα έγινε με το εξής τέχνασμα. Ο Λιμπέριος αρραβωνιάστηκε κρυφά την Αναστασία' αλλά καθώς εκείνη δεν τολμούσε να ξεπεράσει τον ανθρώπινο σεβασμό, την ζήτησε δημόσια σε γάμο: Αυτή, απέρριψε την πρόταση με αλαζονεία, δηλώνοντας ότι δεν θα μπορούσε, χωρίς να τραυματίσει την τιμήν της, να παντρευτεί έναν κατάδικο σε καταναγκαστικά έργα, αυτή που ήταν η χήρα ενός πρίγκηπα.

Ο Λιμπέριος παρουσιάζει ένα arzubal στο Βεζύρη, ζητώντας του να διατάξει με ένα φερμάνι τον Πατριάρχη να προχωρήσει στην τέλεση του γάμου του. Η Αναστασία, με δάκρυα στα μάτια, ως απόδειξη της αποστροφής της, ικέτευε τον Πατριάρχη να πάει να βρει το Βεζύρη, συνοδευόμενος από τους ηγεμόνες των Ελλήνων ευγενών για να μεσολαβήσουν προς χάριν της και να σταματήσουν κάθε διαδικασία. Ο Πατριάρχης δίνει τα χέρια και πάει, μαζί με τους ευγενείς να τη βρουν στο σπίτι της. Τότε, αποκαλύπτει το παιχνίδι της και τους λέει: ότι έχοντας εγκαίρως σκεφθεί την υπόθεση προτιμούσε καλύτερα να τραυματίσει τη σεμνότητα παρά να εκτεθεί στη θέα του Βεζύρη: ότι λοιπόν προτιμούσε να παντρευτεί έναν τέτοιο άνθρωπο παρά να υποστεί μια τέτοια ατίμωση. Η ακολουθία θεώρησε ότι τους απέπεμπε με αυτά τα λόγια: όταν όλος ο κόσμος απομακρυνόταν, αυτή έμπασε έναν παπά που είχε έτοιμο μέσα στο σπίτι και τέλεσε αμέσως το μυστήριο του γάμου. Εν τω μεταξύ δεν πέρασε πολύς καιρός που εξαγνίστηκε για την ατίμωση που έφερε στην οικογένειά της: μόλις ο καινούριος σύζυγός της έφυγε, έγινε θρήσκα και δεν αποχωρίστηκε παρά στο θάνατο.)

Για το Λιμπεράκη Γερακάρη υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία: Σπ. Λάμπρου, *ΔΙΕΕ*, 2(1885)288. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σσ. 382-3, 394, 397-9, 406-12, 417, 419-25, Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 1 κ.ε. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας (1538-1699)*, σ. 291, όπου αναφέρει ότι οι Κοσμάδες ήταν κλάδος της οικογενείας των Γιατρών (δεν υπάρχει τέτοια ένδειξη - ο Λιμπεράκης αρραβωνιάστηκε κόρη της οικογενείας των Γιατρών).

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΜΗΤΖΟΣ. Κατοικούσε στη Λάγια και συμπολεμούσε με τους Μιχαλακιάνους, ακολουθώντας το Γερακάρη Μπουγιουκλάκη. Τον Ιούνιο του 1829 έγιναν ταραχές στη Λάγια και οδηγήθηκε και αυτός στο δικαστήριο.

Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Όδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ - ΚΟΣΜΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Με το όνομα αυτό φέρεται αφ' ενός ο πατέρας του Αντωνίου και αφ' ετέρου ο γιός του, που ζούσαν όλοι το 1655. Τη χρονιά εκείνη ο Μιχάλης, ο νεώτερος, είχε ενηλικιωθεί και ο πατέρας του τον έστειλε να φέρει με το πλοιάριό τους το Ζακυνθινό κουμπάρο του Άγγελου Σουμάκη. Κ. Μέρτζιου, *Λακ.Σπ.* τ. 1, σ. 147. Υποθέτουμε ότι ο Μιχελής ή Μιχάλης Μανιάτης που ήταν πειρατής και έδρασε στη δεκαετία 1670-1680 στα νησιά του Αιγαίου με το Η. Greviliers μπορεί να ταυτίζεται με με τον ανωτέρω.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛ (Καπετάνιος). Capitan Michiel Geracari. Το όνομά του αναφέρεται σε εκμισθώσεις ή παραχωρήσεις κτημάτων από τους Βενετούς στα έτη 1703-5. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 105.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (Καπετάνιος). 59. Capitan Jeracari Panagioti. Το 1690 αναφέρεται ως καπετάνιος στην περιοχή (Καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2. σ. 428. Το όνομα του Καπετάν Παναγιώτη Γερακάρη από Κελεφά αναφέρεται ακόμη στα έτη 1700-5 σε εκμισθώσεις του φόρου της δεκάτης στην περιοχή της Βαρδούνιας, καθώς και σε εκμισθώσεις και παραχωρήσεις γαιών. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 80, 81, 96, 104, 108, 110, 126.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Κοσμά. Σε έγγραφο που δημοσίευσε ο Λ. Ζώης, *Μούσαις* 44(1937), φ. 967, σ. 2 αναφέρεται ότι το έτος 1717 οι πρόκριτοι της Μάνης κατέθεσαν αναφορά στον προβλεπτή Ζακύνθου που κατήγγειλε πειρατεία εις βάρος Μανιατών υπό του "εκλαμπροτάτου Παναγιώτου Κοσμά Γερακάρη και του υιού αυτού Κοσμά Γερακάρη", που κατέφυγε στη Ζάκυνθο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)8.

ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ. Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Κατοικούσε στο Σκουτάρι και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΓΕΡΑΚΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Υπάρχουν οι οικογένειες του Κούνου και της Κηπούλας που μεταξύ τους δεν έχουν συγγένεια.

1) Οικογένεια του Κούνου έχει και το όνομα Νικολόπουλος. Το 1570 πρόκριτος του Κούνου ήταν ο Γεώργιος Γερακάρης. Επειδή το 1618 ο Κούνος χαρακτηρίζεται ως χωριό των Κοντόσταβλων, μπορεί να διατυπωθεί η υπόθεση ότι ο Γεώργιος Γερακάρης ανήκε στην πατριά των Κοντόσταβλων. Φαίνεται πάντως ότι το όνομα των Γερακαριάνων διατηρήθηκε από το 1570. Κλάδοι της πατριά είναι: α) Αραπογιάννης, β) Γεωργακάκος, γ) Γεωργακούνιας, δ) Γρηγοράκος, ε) Καπετανάκης, στ) Κατσουλάκος, ζ) Λαζαράκος, η) Ξηνταρίχος, θ) Παυλάκος και ι) Συφόρης. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135. Άλλοι (Γρηγοράκου) προσθέτον το Νικολόπουλο ή Κουρσάκο και το Μπενέτο.

2) Οι Γερακαριάνοι της Κηπούλας, οι οποίοι ανήκουν στην πατριά των Καυκαλιάνων, έχουν τους ακόλουθους κλάδους: α) Κατσιμαντής, β) Παυλάκος, γ) Γεωργατζάκος και δ) Νικολινάκος που ζει στις Λαγουδιές. Στους Καυκαλιάνους ανήκουν ακόμη οι οικογένειες Μητσικάκου, Τζανάκου και Κουβάτσου που ζει στις Λαγουδιές. Κ. Κασση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΓΕΡΑΚΑΡΙΝΑ σύζυγος του Γεωργούλια Γερακαράκου Ήταν από την Κοίτα και διακρίθηκε στον αγώνα εναντίον των Αιγυπτίων στη μάχη του Διρού. Βλέπε στο όνομα του συζύγου της.

ΓΕΡΑΚΑΡΙΤΖΑ ΣΤΑΜΑΤΙΑ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Κούνος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14, Θα πρέπει να ανήκει στη γενιά των Κοντόσταβλων και όχι των Κοσμάδων της Βάθειας. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΓΕΡΑΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στη Σκάλα του Βαχού, από όπου ήγαν στη Χώρα του Βαχού και θεωρείται ότι προέρχεται από τους Κοντόσταβλους του Τσόπακα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 39-40.

ΓΕΡΑΚΟΥΛΗΣ από τους Φωκάδες της Μάνης. Ήταν από την επαρχία Φωκά και είχε γιο Λιμπεράκη, ο οποίος εργαζόταν στο πλοίο του Εμμανουήλ Μαχαιριώτη. Το 1676 ο Λιμπεράκης ήταν 22 ετών και πήγε στα Κύθηρα, όπου χτύπησε με πέτρα στο Κεφάλι το Δημήτρη Σκλαβούνη-Κωλογιαγιά-Μαυρέα. Ο Λιμπεράκης του Γερακούλη δεν μπορεί να ταυτιστεί με το Λιμπεράκη Γερακάρη, ο οποίος ήταν από τους Κοσμάδες της Βάθειας. Ακόμη ο γιός του Γερακούλη εκτελούσε ασήμαντη εργασία και ήταν πολύ νέος, για να έχει παίξει τόσο αξιόλογο ρόλο στα γεγονότα της ανέγερσης των κάστρων της Κελεφάς και της Ζαρνάτας το 1670 κλπ. Χρύσας Μαλιτζού, Ο Μανιάτης Λιμπεράκης φυλακισμένος στη φορτέζα των Κυθήρων (1676), *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)333 κ.ε.

ΓΕΡΑΝΑΚΗΣ Παπα-ΓΙΩΡΓΗΣ. Το 1776 αγιογράφησε εικόνα του Χριστού στο τέμπλο του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Βαρούσι. Αναγράφεται και ως "ιερεύς Γεώργιος". Σ. Κουγέα, Τρεις κτητορικά επιγραφαί εκ Ζαρνάτας, *Χαριστήριος 3ος τόμος εις Α. Κ. Ορλάνδον*, σσ. 249-250.

Αναφέρεται ως αγιογράφος. Α. Πετραντώνη, Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)131.

ΓΕΡΑΝΕΑΣ. Οικογένεια του Κάμπου της Αβίας που σχετίζεται με το Γερανός και Γερανάκης και δείχνει την παλαιότερη χρήση της κατάληξης -άκης, ενώ μεταγενέστερα αντικαταστάθηκε με το -έας. Στα χρόνια της επανάστασης του 1821 αναφέρονται μέλη της οικογένειας από τον Κάμπο:

α) **Ιωάννης**, ο οποίος εψήφισε για την εκλογή δημογερόντων Κάμπου στις 6 Ιουνίου 1828. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220, έγγραφο της 28 Ιουνίου 1828. Επίσης υπέγραψε αναφορά που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

β) **Νικολάκης** που γεννήθηκε το 1800 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 24, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 52.

γ) **Παναγιώτης** που γεννήθηκε το 1776 και υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη ό.π., αριθ. καταλ. 53.

δ) Ο **Τζανέτος Γερανέας** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γ. Μαυρομιχάλη έγινε χιλίαρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138. Αναφέρεται ακόμη ότι ο **Τζανέτος Γερανέας** κατοικούσε στην Αθήνα και το 1825 έγινε υποχιλίαρχος. Αργότερα του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Ζ' τάξεως (ανθυπολοχαγού) με αριθ. μητρ. 02458, Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137 και υπηρέτησε στη χωροφυλακή. Ν.Καράμπελα, *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*.

ΓΕΡΑΝΙΑΝΩΝ ή ΓΕΡΑΝΟΥ Οικογένεια. Το 1704 στους Άνω Δολούς ζούσαν ο **Γιώργος Γερανός** που είχε ετήσια παραγωγή λαδιού 15 κροντήρια, ο **Δημήτρης Γερανός** με παραγωγή 20 κροντήρια και ο **Δικαίος Γερανός** με 45 κροντήρια. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130. Στους Δολούς υπάρχει παλιό μοναστήρι που φέρει το όνομα της "*Παναγίας της Γερανιάνικης*", Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 13. Ακόμη στη θάλασσα των Κιτριών υπάρχει ύφαλος με το όνομα "του Γερανού η Πέτρα", που πρέπει να σχετίζεται με την οικογένεια Γερανού - Γερανάκη - Γερανέα, η οποία αρχικά κατοικούσε στους Δολούς και αργότερα εγκαταστάθηκε στον Κάμπο. Στην Καρυούπολη υπάρχει επιγραφή που αναφέρει "το αμπέλι του Γερανού", η οποία δεν φαίνεται να σχετίζεται με την οικογένεια των Δολών και του Κάμπου, αλλά με τον Αγερανό της ανατολικής Μάνης. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 20.

Ο **Νικολάκης Γερανός** ζούσε το 1699 στους Δολούς και εγγυήθηκε για τους ενοικιαστές των Μύλων της Μαντίνειας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12.

ΓΕΡΑΝΤΩΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μαζί με τους Καραμπατιάνους ανήκουν στην πατριά των Κοσμάδων της Βάθειας. Ως κλάδοι των Γεραντωνιάνων αναφέρονται α) Γιαννουκάκης, β) Κάσσης, γ) Καστρίτης ή Φιδοπιάστης και δ) Κεραμίδας. Από τη Βάθεια έχουν επεκταθεί και στο Ακροταίναρο. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68, 77, 78.

Η γενιά των Γεραντωνιάνων στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε στο Μαραθονήσι το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Μαζί τους από τη Βάθεια υπέγραψαν οι Μιχαλακιάνοι και οι Χαραμπατιάνοι (Καραμπατιάνοι). Ανωνώμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 45. Να σημειωθεί ότι ο Leake το 1805 που πέρασε από τη Μάνη ανέφερε ότι τα τελευταία 40 χρόνια σε εμφύλιες διαμάχες είχαν σκοτωθεί 100 άνδρες. W.Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 295.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Επίσκοπος Καρυοπόλεως. Αναφέρεται το 1725. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)96.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Επίσκοπος Νίκλου. το 1765 παραιτήθηκε από την επισκοπή Νίκλου. Ν.Βέη, *ΔΙΕΕ*, 6(1903)193. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά*

19(1991-2)212. Αναφέρεται στην προετοιμασία των Ορλωφικών. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Επίσκοπος. Καταγόταν από την οικογένεια Παπαλιακάκη Πούργαλη και το 1745 ανήγειρε το ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου. Γ.Μαραβελέα, *Πραστίο*, σσ. 42 και 44. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 240-1.

Ο **επίσκοπος Πραστίου Γεράσιμος** μαζί με το Ζαρνάτας Γρηγόριο υπέγραψαν στις 27 Ιουνίου 1743 την εκλογή του Νικηφόρου Μηλέας. Ν. Βέη, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1901)192, όπου δεν αναγνώσθηκε ο Πραστίου Γεράσιμος??????. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)290 και Γ.Μαραβελέα, *ό.π.*, σ. 59. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 467. Ο Β. Πατριαρχέας αναφέρει το 1691 επισκόπους Γεράσιμο και Γρηγόριο, που δεν θα είναι οι ίδιοι και το 1743, *ό.π.*, σ. 467.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ιερομόναχος. Ήταν το 1743 υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας. Ν. Βέη, *ΔΙΕΕ*, 6(1903)192.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ (ΠΑΓΩΝΗΣ) Πρωτοσύγκελλος. Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Γεράσιμος Παγώνης Πρωτοσύγκελλος - Μητροπολίτης Αργολίδος. Με επιστολή του πληροφόρησε τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι στις 18 Μαρτίου 1824 αποκαταστάθηκε η τάξη στη Μονεμβασία και οι ενάντιοι (οι διαταράξαντες την τάξη) προσκύνησαν και ο καπ. Νικολάκης Πιεράκος με μερικούς ανθρώπους μπήκε στα σπίτια τους. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 155.

Το 1828 ο Γεράσιμος έδωσε στατιστικά στοιχεία για τη Μονεμβασία. Τασ.Γριτσοπούλου, *Στατιστικά Εδήσεις περί Πελοποννήσου*, *Πελοποννησιακά* 8(1971)446.

ΓΕΡΓΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξύ ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το Βασίλη Γεργουρόπουλο από τη Λάγια . ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. (Σωστή η γραφή του ονόματος;)

ΓΕΡΓΟΥΛΕΑΣ Δ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΕΡΜΑΝΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν δημογέροντας. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΓΕΡΟΝΤΟΣΠΥΡΟΥ-ΓΕΡΟΝΤΟΣΠΟΡΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στο Κουλούμη του δήμου Οιτύλου. Έπεσε υπέρ πατρίδος στην πολιορκία της Κορώνης από εχθρικό κανόνι και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 11898 (0181172). Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 137.

ΓΕΡΟΝΤΟΥΚΟΣ. Ήταν κάτοικος Σέλιτσας και το 1826 υπέγραψε αναφορά ότι θα στρατεύεται με τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284.

ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Ήταν από τον Πύργο του Διρού. Ο **Νικολάκης**, γεννημένος το 1806 και ο **Βασίλης**, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Κώστας Γεωργακάκης** είχε κατηγορηθεί για συμμετοχή σε πειρατικές πράξεις. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαελάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Συχνό επώνυμο στη Μάνη. Οικογένεια από τον Κόυνο που ανήκει στην πατριά των Γερακαριάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135. Άλλη οικογένεια Γεωργακάκου ή Θαμποκυριάκη αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. ό.π., σσ. 68 και 77.

Ο **Βασίλης Γεωργακάκος** κατοικούσε στην Κελεφά. Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, **Βασίλης Γεωργακάκος**, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κοιγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 36-70.

Ο **Βασίλης Γεωργακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Γρηγόρης Γεωργακάκος** Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Γεωργακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διον. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριακούλης Γεωργακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διον. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Μίχος Γεωργακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διον. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικολής Γεωργακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Γεωργακάκος** κατοικούσε στη Μαραθέα και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Παναγιώτης Γεωργακάκος-Τζαγγελής** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ταξιάρχης στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ν.** και ο **Σ. Γεωργακάκος** που κατοικούσαν στον Πύργο του Διρού και ο **Κ. Γεωργακάκος** από την Κηπούλα, μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΕΩΡΓΑΚΑΛΕΑΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΓΕΩΡΓΑΚΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε στην ιδιοκτησία της τη μονή της Πελέρημου στην Τσίμοβα (Αρεόπολη). Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

ΓΕΩΡΓΑΚΑΡΑΚΟΣ. Αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

Ένας οικισμός στην περιοχή του Βαχού φέρει το όνομα "**στου Γεωργακαράκου**". Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 17.

ΓΕΩΡΓΑΚΕΑΣ. Ήταν Μανιάτης και το 1815 παντρεύτηκε τη Σοφούλα, χήρα του Αναγνώστη Παπατσώνη, το γένος Τζαφούλη από τα Ασλάναγα. Τον Γεωργακέα κυνηγούσε ο Κολοκούβαρης από το Νησί με ένταλμα του καδή της Ανδρούσας. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 47.

ΓΕΩΡΓΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Φλωμοχώρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΓΕΩΡΓΑΚΙΑΝΟΙ. Γενιά που κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε στις 15 Αυγούστου 1806 το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

Γεωργακιάνοι ή Γεωργιάνοι γενιά που κατοικούσε στην Πάνω Χώρα του Βαχού και περιλάμβανε τις οικογένειες: **Θεοδωράκου, Κοζομπόλη, Σταματακάκη,** και **Σαμπατακάκη.** Θεωρείται ότι προέρχεται από το Γεωργάκη, γιό του Μπέλητα (βλέπε όνομα), που από το Κουλούμι πήγε στο Βαχό. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 50-51.

Το 1727 αναφέρεται ως ασθενής του γιατρού Παπαδάκη η **Πούλαινα Μαυροπουλόφυ Γιωργακιάνισσα** (γράφεται από Δ. Δημητράκο ως Γεωργαλιάνισσα) από το Βαχό. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, φ. 27, σ. 209 και Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 63.

ΓΕΩΡΓΑΚ(Ι)ΑΝΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΣ Θ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΣ Σ. Κατοικούσε στο Σταυρί και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 279.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΥ Οικογένεια (Γεωργακαίοι-Γεωργιάνοι). Είχε πύργο στις Λαγουδιές. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΥΡΑΚΟΣ Π. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Σμήνους με πρωτεύουσα την Πάνισα.

ΓΕΩΡΓΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναστάσης, Γεωργάκης, Δημητράκης, Νικολής** και **Παναγιώτης** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Α.**, ο **Ν.**, ο **Π.**, και ο **Γ. Γεωργαντέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Π. Γεωργαντέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γεωργαντέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΕΩΡΓΑΝΤΗΣ. Τοπωνύμιο στο Βαχό που δηλώνει την ύπαρξη επιθέτου ή ονόματος. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρουμάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ Α Κ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Ηλία Γεωργαράκη** από το Λίμπερδο. Γ Α Κ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γ. Μαυρομιχάλη έγινε ταξίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΓΕΩΡΓΑΤΖΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ και ΜΙΧΑΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. Γ Α Κ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΕΩΡΓΕΡΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου Πολέμου έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΓΕΩΡΓΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα και στο Ζυγό. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιάννης** και ο **Γιαννάκης Γεωργέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Θεοδωρής Γεωργέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. Γ Α Κ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Π. Γεωργέας** υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΕΩΡΓΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Το όνομα Γεωργιάκου απαντά στον Πύργο Διρού και στα Κορακιάνικα. Βλέπε κατωτέρω και Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

Ο **Ξανθός Γεωργιάκος** στις 18 Μαΐου 1825 έγινε χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Ο **Δ. Γεωργιάκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Αντώνιος Γεωργιάκος** και ο **Δημήτριος Γεωργιάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ή ΓΕΩΡΓΙΚΕΑ και ΓΕΩΡΓΙΤΣΕΑ Οικογένεια. Το 1825 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Γεωργιάκας** σε κατάλογο στρατιωτών του Σταυριανού Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτελ., φάκ. 11, έγγραφο της 1 Μαρτίου 1825. Ένας **Π. Γεωργιάκας** και ένας **Θ. Γεωργίκος** υπέγραψαν μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου αναφορά, που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στο σχολείο των Δολών το 1829 φοιτούσαν δύο μαθηταί, α) ο **Παναγιώτης Γεωργιάκας του Γεωργίου** (αριθ. καταλ. 53) ηλικίας 9 ετών και β) ο **Δημήτριος Γεωργιάκας του Γεωργίου** (αριθ. καταλ. 20) ηλικίας 7 ετών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829. Γενικότερα βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 359.

Ο **Ευστράτιος Γεωργίκος του Παναγιώτη** ήταν από τα Πηγάδια και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 396.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γεωργίκου και Γεωργιτσέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΕΩΡΓΙΛΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Γ. και Κ. Γεωργιλάκης** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΕΩΡΓΙΛΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Το 1686 ήταν λοχίας (caroral) του καπετάν Νικολάου Κουτήφαρη και έτυχε της προστασίας των Βενετών, γιατί μαζί με τον παπά-Κατζούλη πρόσφεραν κάθε υπηρεσία τόσο στο να οδηγήσουν το πυροβολικό και τα πυρομαχικά του πολέμου και κάθε τι άλλο στο στρατόπεδο της Piazza Iadetta, όσο και στο να αποκτήσουν τα ίδια οχυρά. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 20(1926)347. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429 και Δ. Βαγιακάκου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 195.?????

ΓΕΩΡΓΙΛΑΣ - ΜΑΥΡΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 26 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Διονυσίου Μούρτζινου έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 397.

ΓΕΩΡΓΙΛΑΣ. Ο Γεωργιάς χωρίς βαφτιστικό διορίστηκε δήμαρχος Πολυάνας με πρωτεύουσα τη Λαγκάδα.

ΓΕΩΡΓΙΛΕΑΣ ΠΙΕΡΟΣ. Κατοικούσε στη Λαγκάδα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά

υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΓΕΩΡΓΙΛΙΑΝΟΙ. Οικογένεια από τη Χαριά που στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. *Ανωνώμου, Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

ΓΕΩΡΓΙΛΛΕΑ Οικογένεια. Οικογένεια από το Λεύκτρο. Ως βαφτιστικό αναφέρεται στη Μάνη το όνομα Γεωργιλλής. Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)195.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ αρχιερέυς ο Βελιγοστής. Δαπάνησε για την εικονογράφηση του ναού των Αγίων Θεοδώρων Καφιόνας (13ος αιώνας). Ν. Δρανδάκη, Παρατηρήσεις στις τοιχογραφίες του 13 ου αιώνα που σώζονται στη μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)70.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1773 αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του δίκλιτου ναού του Αγίου Νικολάου και Προδρόμου Ιωάννου της Βελανιδιάς στα Μαλευριάνικα κοντά στο κάστρο της Ζαρνάτας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μάστορας. Μαρμαρογλύφος που υπογράφει τους κοσμήτες της Φανερωμένης (Μάνης;) από το 1395. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 139-141.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΓΕΩΡΓΙΤΣΕΑΣ ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, αριθ. μητρ. 4297. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΕΩΡΓΙΤΣΙΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Η ύπαρξή της δεν προκύπτει από άτομα, αλλά από το χωριό "*Giorgicioroulo di Colochitia*", το οποίο το 1618 είχε 15 σπίτια, όπου θα κατοικούσαν μέλη της οικογενείας Γεωργιτσιόπουλου και που ίσως σχετίζεται με το χωριό Γεωργίτσι της Λακωνίας. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης*, σ. 585.

ΓΕΩΡΓΙΤΣΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Ανήκει στην πατριά των Φελουριάνων (Φελούρη) της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 173.

ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από τα Σκυφιάνικα και το 1824 πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Ζ' τάξεως (ανθυπολοχαγού) με αριθ. μητρ. 2571. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82 και υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός στη Λακωνική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Γιάννης Γιωργόπουλος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Ο **ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΣΚΑΛΚΟΣ**. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. Οικογένεια Γεωργόπουλου απαντά, εκτός από τα Σκυφιάνικα, στις Πιόντες και στην Κουτουμού.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Βασίλειο Γεργορόπουλο** (σωστή ανάγνωση;) από τη Λάγια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΕΩΡΓΟΥΔΑΚΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό σκάφος στο οποίο επέβαιναν Μανιάτες από την Κηπούλα λήστεψε το τρεχαντήρι "Ζωοδόχος Πηγή" που ήταν ναυλωμένο από την Κυβέρνηση, για να μεταφέρει τρόφιμα στο πλήρωμα του "Αντίζηλος". Τη λεία μοίρασε το πλήρωμα και παρέδωσε στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη. Από τους επιβαίνοντες στο πειρατικό μόνο ο Νικήτας Γεωργουδάκος παρουσιάστηκε και παραδόθηκε μετανιωμένος. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σσ. 97 και 99.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό όνομα. Κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 74 κροντήρια (πάνω από τη μέση παραγωγή που ήταν 51 κροντήρια). Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το όνομά του αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του Ιερού Ναού του Αγίου Ανδρέου Μεγάλης Μαντίνειας από το 1754. Μεταγενέστερα η οικογένειά του πήρε το όνομα Γεωργουλέας, το οποίο διατηρεί μέχρι σήμερα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 361.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5955. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΟΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ. Το 1825 αναφέρεται ότι υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και ομαδάρχη το Δημήτριο Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Έκτ., φάκ. 11, αρ. εγγράφου 31.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουρικιάνων της Κοΐτας, όπου είχε και πύργο. Ν. Κατσιακάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76 και Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, Α', σ. 108.

Ο **Δ. Γεωργουλάκος** κατοικούσε στην Κοΐτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 278.

Ο **Ιωάννης Γεωργουλάκος του Βασίλη** από το Σταυρί μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 397.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Απαντάται σε πολλά χωριά της Έξω Μάνης, όπως Αλτομυρά, Μεγάλη Μαντίνεια, στον πρώην δήμο Λεύκτρου και στο Οίτυλο. Οι τελευταίοι ανάγουν την καταγωγή τους στους Στεφανόπουλους και περαιτέρω στους Κομνηνούς. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ*, 6(1955)117.

Από τους Γεωργουλέους της Μεγάλης Μαντίνειας αναφέρονται:

α) **Δημήτριος** ο οποίος υπέγραψε αναφορά που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στο Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθ. μητρ. 913 και 2105 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη και τιμήθηκε με το σιδηρούν αριστείο του αγώνος, *Ιθώμη*, 1973, τεύχ. 3, σ. 68.

β) **Παναγιώτης** αναφέρεται στην *Ιθώμη*, ό.π., σ. 66 και

γ) **Χρήστος** που τιμήθηκε με το χαλκούν αριστείο του αγώνος. *Ιθώμη*, ό.π., σ. 66.

δ) Ο **Α. Γεωργουλέας** από τη Μεγάλη Μαντίνεια υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, παράρτ. του φ. αριθ. 10, της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50. Βλέπε ακόμη για την οικογένεια με τα νεώτερα μέλη της και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 361.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γεωργουλέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη. Κ. Πίτσιου *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΕΩΡΔΟΥΡΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Στις 10 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Διονυσίου Μούρτζινου έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 397. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 186. (Μήπως είναι Γεωρ. Δουράκης;)

ΓΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Nicola Jacumachi (64). Αναφέρεται το 1690 στην περιοχή της Κελεφάς - Κάτω Μάνης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΓΙΑΚΟΥΜΕΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1801 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23 συνημ. 14 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 33.

ΓΙΑΚΟΥΜΕΑΣ Α. Το 1836 διρίστηκε εισπράκτορας του δήμου Λεπτινίου.

ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ Παπάς της Πλάτσας. Para Giacomo da Platza. Το 1576 υπέγραψε έγγραφο, το οποίο σχολίασε ο Κ. Τσικνάκης, για να ελευθερωθεί ο Μανιάτης θανατοποινίτης Νικολός Βαρυκέφαλος που οι Βενετοί τον κρατούσαν στις γαλέρες ως κοπηλάτη. Για εκβιασμό της Βενετίας οι συγγενείς και φίλοι του από το Οίτυλο κρατούσαν όμηρο ένα Βενετό πλοίαρχο. Κ. Τσικνάκης, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 208. (ο συγγραφέας είχε την καλοσύνη να θέσει υπ' όψη μου το όνομα).

ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ. Το 1704 ζούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια ένας Γιακουμής, χωρίς βαφτιστικό, του οποίου η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 50 κροντήρια (ίση με το μέσο όρο). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΓΙΑΚΟΥΜΕΝΑΚΗΣ ή ΔΙΑΚΟΥΜΕΝΑΚΗΣ Γ(Δ)ΙΑΚΟΥΜΗΣ. Το 1798 φέρεται αγοραστής οικιών στα Βαρούσια, που η αγορά ματαιώνεται. Γιάννη Αναπλιώτη, *Τζανέμπης Κουτήφαρης*, σ. 20. Το 1807 συμμετέχει στην επιλογή επιτρόπου του ναού της Παναγίας Καστριανής στα Βαρούσια, Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 12 και το 1811 υπέγραψε ως μάρτυρας τη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου, ό.π., σ. 14. Αργότερα στο Σταυροπήγι το όνομα Γιακουμινάκης μετατρέπεται σε Μαυρίκος. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 415.

ΓΙΑΚΟΥΜΙΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Lia Jacuminachis (73). Αναφέρεται το 1690 στην περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Το όνομα Λίας Γιακουμινάκης βρίσκεται σε πίνακα του 1704 δύο φορές στους κατοίκους του Βαρουσιού, ίσως ήταν δύο συνώνυμοι, και καθένας εμφανίζεται με ετήσια παραγωγή λαδιού 2 1/2 βαρέλες (120 οκάδες). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΓΙΑΚΟΥΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Georgio Jacunachis (69). Αναφέρεται το 1690 στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΓΙΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ. Βλέπε Στρατής. Ήταν κάτοικος Λάγιας και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΓΙΑΜΠΟΝΗΡΟΣ ΞΑΝΘΟΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 1118. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 123.

ΓΙΑΝΝΑΒΕΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναστάσης**, ο **Γιάννης**, και ο **Στρατηγούλης** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο Γ., και ο Σ. **Γιαναβαρέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Γιωργάκης Γιαννακάκης** αναφέρεται το 1704 ότι κατοικούσε στον Κάμπο, αλλά φαίνεται πιθανότερο να ήταν κάτοικος Γιάννιτσας, γιατί οι περισσότεροι που περιλαμβάνονται στο φύλ. 247 είναι γνωστοί Γιαννιτσάνοι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138.

Ο **Γιωργάκης Γιαννακάκης** αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Ο **Δήμος Γιαννακάκης** ήταν κάτοικος Κοίτας και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Ο **Έξαρχος Γιαννακάκης** αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Ο **Ηλίας Γιαννακάκης** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Πιέρος Γιαννακάκης** αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Ο **Π. Γιαννακάκης** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Νικάνδρου με πρωτεύουσα τον Πύργο Διρού.

ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Υπήρχαν πολλές οικογένειες με διαφορετική προέλευση.

Ο **Ηλίας Γιαννακάκος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε υποχιλάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Παναγιώτης Γιαννακάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, όταν συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Αντώνιος Γιαννακάκος** από τη Λάγια, γεννημένος το 1803, ο **Μιχάλης Γιαννακάκος** από το Μέζαπο, γεννημένος το 1810 και ο **Νικόλαος Γιαννακάκος** από το Μέζαπο, γεννημένος το 1812, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δ. Γιαννακάκος** κατοικούσε στη Βάθεια, ο **Ν. Γιαννακάκος** στους Μπουλαριούς, ο **Γ. Γιαννακάκος** στον Κούνο και ο **Δ. Γιαννακάκος** ήταν από τον Πύργο του Διρού, όλοι δε μαζί και με πολλούς άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Νικόλαος Γιαννακάκος** ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη, με αριθ. μητρ. 8405. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

Ο Νικόλαος Γιαννακάκος του Δικαίου από τον Κούνιο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 396.

ΓΙΑΝΝΑΚΕΑ Οικογένεια. Αναφέρονται από την επαρχία Σταυροπηγίου και Ανδρούβιστας:

Ο **Γιώργης**, που γεννήθηκε το 1779, το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη (αριθ. καταλ. 85) στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824.

Ο **Γρηγόρης**, που γεννήθηκε το 1788, υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη (αριθ. καταλ. 76). ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824. Ο **Γρηγόρης** που αναφέρεται και ως **Γιαννούκος** υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και για το Βενετσάνο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, της 3 Ιανουαρίου 1831 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη.

Οικογένεια Γιαννακέα κατοικούσε στο Πρασιό της Ανδρούβιστας. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιαννακέα κατοικούσε στο Πρασιό, Γούρνιτσα, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Αναγνώστης Γιαννακέας** από το Πρασιό πολέμησε ως μπουλουξής υπό τον Αντώνιο Πατριάρχέα στη μάχη της Βέργας, του Πολυάραβου και των Σκυφιάνικων. Ο **Θεόδωρος Γιαννακέας** από το Πρασιό αναφέρεται από το Β. Πατριάρχέα ως μπουλουξής του αγώνα του 1821. Γ. Μαραβελέα, *Πρασιό*, σ. 86. Το 1836 ο **Θ. Γιαννακέας** έγινε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Προαστίου, ό.π., σ. 88.

Ο **Λιάκος Γιαννακέας** το 1823 κατοικούσε στην περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ*, 3(1950)99.

Ο **Αναγνώστης** ο **Θεόδωρος** και ο **Γιάννης Γιαννακέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Θεοδωρής** και ο **Θεοδωράκης Γιαννακέας** (υπογράφει δύο φορές ως Θεοδωράκης) στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ότι κατοικούσε στον Κάμπο και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 18 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1701 ότι στον Άγιο Νικόλαο και στη Μάλτσина της Ανατολικής Μάνης είχε εκμισθώσει τη συγκέντρωση του φόρου της δεκάτης. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ, 79, 80.

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη (;) στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Μ. Κατοικούσε στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΙΑΝΝΑΚΙΑΝΟΙ. Μεγάλη οικογένεια από τη Λάγια της Ανατολικής Μάνης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 89. Αποτελούν κλάδο των Μιχελιάνων από τη Λάγια και τα Πέρα Δημαρίστικα, που εγκαταστάθηκαν στον Κυπριανό. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 180.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΜΙΧΕΛΙΑΝΟΙ. Είναι ένας από τους κλάδους της πατριάς των Νικλιάνων. Αναφέρεται ότι πήγαν στη Λάγια και έδιωξαν τους Ξιφομαχαιριδιάνους και εγκαταστάθηκαν εκεί. Από τη Λάγια επεκτάθηκαν και στη Βάθεια. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 110.

Στα Δημαρίστικα εγκαταστάθηκε ένας κλάδος των Γιαννακομιχελιάνων με το όνομα Λεωτσάκος, Κ.Κάσση, ό.π., σ. 94.

Στα Τσικαλιά πήγαν από τη Λάγια οι κλάδοι των Γιαννακομιχελιάνων: Γρηγοράκης ή Ληγοράκης, Σπυριδάκος ή Χρασογληγόρης και Πετρομιχελής. Κ.Κάσση, ό.π., σ. 128.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάνων και β) των Ξαρχιάνων και Πηλοκωκιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπετζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των **Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων)** και οι λοιποί Λαγιαίτες. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ή ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3070. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 123.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης και δεν ήταν ενιαία. (Το 1856 ο Ηλίας Γιαννάκος από τους Μπουλαριούς ήταν ένορκος.)

Ο **Νικόλας Γιαννάκος** από το Κουλούμι, γεννημένος το 1810 και ο **Ροβίθης Γιαννάκος** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1806 στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ν. Γιαννάκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ 279.

Ο **Μ. Γιαννάκος** κατοικούσε στο Μέζαππο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 279.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιαννάκος Παναγιώτης** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΑΚΗΣ Ι. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεωργάκης Γιαννακουρέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Παναγιώτης Γιαννακουρέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Παναγιώτης Γιαννακουρέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγρ. 143.

Ο **Γ. Γιαννακουρέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιαννακουρέα κατοικούσε στη Χώρα, Λιασίνοβα και Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται η Γιαννού Γιαννακουρίνα που κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια

θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΓΙΑΝΝΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Με αναφορά του Πετρόπουλου Π. Πετροπουλάκη από τη Ράχη της 16 Δεκεμβρίου 1828 γνωστοποιείται ότι ο **Πουλημένος Γιανναράκος** από Κουτουμού και ο Βασίλης Λιγομυάλης από Καρβελά γύρισαν από το Λιμένι με γράμματα του Γιωργάκη Μαυρομιχάλη, που γράφει ο λαός να ακούει μόνο αυτόν. Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 181.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Πέτρο Γιανναράκο** από το Σκουτάρι. Γ.Α.Κ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΙΑΝΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Ο **Ιωάννης**, που αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης), για τον ίδιο λόγο του αναγνωρίστηκε ο αυτός βαθμός με αριθ. μητρ. 3039. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Νικόλαος** αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Ζ' τάξεως (ανθυπολοχαγού) με αριθ. μητρ. 3153, ό.π.

ΓΙΑΝΝΕΑ Οικογένεια. Το 1809 ο **Στασινός** άλλαξε κτήμα με το Δημήτριο Κουτηφαρέα από τα Βαρούσια. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1957, σ. 95.

Ο **Σταυριανός**, που γεννήθηκε το 1804, υπηρέτησε το 1824 υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη (αριθ. καταλ. 37). Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 14 Αυγούστου 1824.

Στην περιοχή της Ανδρουβίστας κατοικούσε ο **Δ. Γιαννέας** που υπέγραψε ψήφισμα καταδικαστικό για τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιαννέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Α.**, ο **Στ.** και ο **Π. Γιαννέας** υπέγραψαν με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδικάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στην επανάσταση του 1821 και στα μετεπαναστατικά χρόνια με το όνομα **Γιανναίοι** αναφέρονται ο **Παναγιώτης** και ο **Αντωνάκης** Καπτετανάκης παιδιά του Γιάννη Χριστόδουλου Καπτετανάκη.

ΓΙΑΝΝΗΤΥΡΕΑΣ Γ. Ήταν από τη Μεγάλη Μαντίνεια και υπέγραψε αναφορά η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Η οικογένεια φέρεται και με το όνομα **Τυρέας**, βλέπε Στ. Καπτετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 581.

ΓΙΑΝΝΙΑΝΟΙ. Οικογένεια από τον Κάβαλο, η οποία στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο στον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη, Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 46. Στον Κάβαλο υπήρχαν δύο

οικογενειακοί κλάδοι προερχόμενοι από τους αδελφούς Γιάννη και Μιχάλη, από τους οποίους προήλθαν οι Γιαννιάνοι και οι Μιχαλιάνοι. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτκα μελετήματα*, σ. 177.

ΓΙΑΝΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Είχαν πύργο στο Οίτυλο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

ΓΙΑΝΝΙΣΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται, χωρίς βαφτιστικό, ότι κατοικούσε στον Κάμπο. Η ετήσια παραγωγή του ήταν 36 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137.

ΓΙΑΝΝΙΣΑΡΑΚΟΣ ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιαννισαράκος Πουλημένος** για δίπλωμα Α' τάξεως. Γ. Α. Κ., Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΓΙΑΝΝΙΣΗΣ ΗΛΙΑΣ. Το 1704 αναφέρεται να κατοικεί στον Κάμπο ή σε γειτονικό χωριό και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι να είναι 80 κροντήρια, που πρέπει να θεωρηθεί μεγάλη.

ΓΙΑΝΝΙΣΤΗΣ ΠΕΤΡΟΣ ή ΠΙΕΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1646 ήταν κυβερνήτης του πλοίου “Άγιος Ιωσήφ” και πήγε από την Κολοκυθιά της Μάνης στη Ζάκυνθο με φορτίο βελανίδι. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 143. Το 1663 ήταν ένας από τους αρχηγούς των Μανιατών που υπέγραψε αίτηση προς το δούκα της Τοσκάνης για τη μετανάστευση τριακοσίων οικογενειών. Η υπογραφή του είχε ως ακλούθως: “*Πιερος Γιανιστής στεργομε κε οπλυγαρομε τα ανωθεν καπετουλα κε απογραφο με το ιδιο μου χερι*”. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)401, 405, 409-10. Απ. Δασκαλάκη, *Μάνη και Οθωμανική αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΓΙΑΝΝΙΤΖΑΚΗΣ Μ. Κατοικούσε στην Καφιόνα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ - JANNITSA ΠΕΤΡΟΣ και ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στρατιώτες στη δύση. Κ. Σάθα, *Μνημεία Ελλ. Ιστ.*, τ. 5, σσ. 17 και 19.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κοίτα και κλάδοι της είναι: Τσιπσήρης, Σολωμακάκης, Κονομάκης, και Γιαννισαράκος που πήγε στην Κουτουμού. Κ. Κάσση, *Μοιρόλογία της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Ανατολική Μάνη.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου Πολέμου ο **Δημήτρης Παύλου Γιαννισαράκος** έγινε χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Πουλημένος** και ο **Σαράντος** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψαν την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-

Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψαν και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Πουλημένος Γιαννιζαράκος** αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαπτιστικό ότι κατοικούσε στον Κάμπο. Η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 38 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137.

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε πολλά μέρη της Μάνης.

Ο **Βασίλης Γιαννόπουλος** το 1703 μαζί με τον Πέτρο Σιλιμιρδάκη ενοικίασαν κτήμα από τους Βενετούς στο Παλαιόκαστρο της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 101, 107, 121, 125.

Ο **Βασίλης Γιαννόπουλος** ήταν από το χωριό Βάτας και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

Ο **Γεωργατζάς Γιαννόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Γεώργιος Γιαννόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432. (Αναφέρονται δύο με το αυτό όνομα)

Ο **Γιαννάκης Γιαννόπουλος**, Janachi Janoroulo (15). Το 1690 ήταν κάτοικος της περιοχής (Καστελανίας) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Ο **Ηλίας Γιαννόπουλος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Κυριακούλης Γιαννόπουλος** το 1702-3 είχε νοικιάσει από τους Βενετούς κτήμα στη Σελίνιτσα της Ανατολικής Μάνης, που αργότερα παραχωρήθηκαν στον επίσκοπο Καρυουπόλεως Μακάριο Κουτούφαρη. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91, 95.

Ο **Νικόλαος Γιαννόπουλος** κατοικούσε στην περιοχή της Αρεοπόλεως και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 207. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

Ο **Νικόλαρος Γιαννόπουλος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Μιχάλης Γιαννόπουλος**, από την Κοίτα, γεννημένος το 1807, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ν. Γιαννόπουλος** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Τζανέτος Γιαννόπουλος ή Κουτήφαρης ή Ταραμπουλουσάκης** αναφέρεται το 1771 και κατοικούσε στο Βαρούσι της Ζαρνάτας. Ο πατέρας του ονομαζόταν Γιάννης και η μητέρα του Βασιλική το γένος Μούζαλου. Γυναίκα του ήταν η Αναστασούλα το γένος Φουντάρου. Γαμπρός του έγινε ο Νικολάκης Μοσχολέας και η κόρη του τελευταίου ονομαζόταν Κατερίνα. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σσ. 3, 5, 9, 14, 15.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιαννόπουλου κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΙΑΝΝΟΥΖΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Ανήκουν στην πατριά των Φελουριάνων της Ανατολικής Μάνης. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΗ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. Στη Βάθεια και στο Ακροταίναρο αποτελούν κλάδο των Γεραντωνιάνων της πατριάς των Κοσμάδων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68 και 78.

Ο **Ηλίας Γιαννουκάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε υποχιλιάρχος στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Σολωμός Γιαννουκάκης** αναφέρεται το 1760 από το χωριό Τσουκαλιά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 46, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

Ο **Στρατήγος Γιαννουκάκης** το 1717 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Επίσης αναγράφεται στο φ. 26, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206 και 209.

Ο **Τζανέτος Γιαννουκάκης** αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πολεμικό πύργο στο χωριό Πύργος του Διρού. Είναι πιθανό παλαιότερα ο πύργος αυτός να ανήκε στην οικογένεια Κληροδέτη ή Κληδερότη, στον οποίο αμύνθηκαν γέροντες κατά των Αιγυπτίων, όταν αυτοί αποβιβάστηκαν στο Διρό και προχωρούσαν προς τον Πύργο και τη Χαριά. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 40 και 87.

ΓΙΑΝΝΟΥΚΕΑ Οικογένεια. Ο **Διονύσιος**, που αναφέρεται και ως Γιαννουκόπουλος, τον Ιούλιο του 1829 υπέγραψε, ως χωρικός δημογέροντας, αναφορά υπέρ των δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84, της 5 Ιουλίου 1829. Υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και Βενετσάνο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ29 της 3 Ιανουαρίου 1831 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βεν. Καπετανάκη έγγραφα 13 Μαΐου 1833 και 11 Αυγούστου 1836. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας, Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Οι **Γ. και Π. Γιαννούκος** υπέγραψαν αναφορά μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Παπά-Γιαννούκος** αναφέρεται από το Οίτυλο το 1775. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα*, 20(1870)433.

Ο **Διονύσιος Γιαννούκος** για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4691. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΗ - ΓΙΑΝΝΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Οι Γιανουλιάνοι μαζί με τους Κουβατζιάνους της Κηπούλας τον Αύγουστο του 1828 αρμάτωσαν πειρατικό πλοίο και γύμνωσε ένα τρεχαντήρι Λεβαντίνικο. Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πήγε με το πλοίο "Φιλοκτήτης", αλλά οι κάτοικοι δεν ήθελαν να το δώσουν. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Μ. Γιαννουλάκης** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη στην ομάδα του Δημητρίου Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγράφου 31.

ΓΙΑΝΝΟΥΛΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιαννουλέα κατοικούσε στη Γούρνιτσα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Ιωάννης Γιαννουλέας** την περίοδο της πολιορκίας της Τριπολιτσάς Πελοποννήσιοι και Μανιάτες πήγαν να πιάσουν τα Δερβένια, για να μην κατεβούν ο Κιοσέ Μεχμέτ και ο Ομέρ Βρυώνης. Ο Πετρόμπεης έστειλε 200 υπό τον Ιωάννη Κατσάνο (αδελφό του Σαλαφατίνου), τους οποίους πλήρωσε προς 70 γρόσια τον καθένα. Επειδή έδειξαν δειλία ο Ηλίας Μαυρομιχάλης δεν τους κράτησε και τους έστειλε στον Κυριακούλη, ο οποίος ήταν στον Κερατόπυργο. Κράτησε μόνο το **Γιαννουλέα**, το Νικόλαο Μπουτενέα και το Στρατάκο. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Ο **Ιωάννης Γιαννουλέας** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου συζητήθηκε η πρόταση στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70.

Ο **Γιάννης Γιαννουλέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Γιάννη Γιαννουλέα** από την Πλάτσα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Γιάννης Γιαννουλέας** ήταν από την Πλάτσα του Ζυγού της Μάνης και στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Μετά την απελευθέρωση του

αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Γιάννης Γιαννουλέας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Γιάννης Γιαννουλέας** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την Εθνική Συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Ι. Γιαννουλέας** κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Ο **Ι.** και ο **Ν. Γιαννουλέας** υπέγραψαν με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Ιωάννης Γιαννουλέας** από την Πλάτσα μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Στην Εφημ. Καλαμάτας "Μεσσηνιακός Λόγος", αριθ. φ. 555, της 26 Οκτωβρίου 2000, δημοσιεύεται σημείωμα του Μ. Φερέτου με τα ακόλουθα:

*"Ο Ευστράτιος Ιατρίδης καταγόταν από τον Κότρωνα, ήταν στενός συγγενής των Κυβελαίων και στις 22 Αυγούστου 1830 ως εξουσιοδοτημένος από το χωριό του, συνυπογράφει πληρεξούσιο έγγραφο με το οποίο εξουσιοδοτούντο εκ μέρους της επαρχίας Ζυγού οι προκριτοαγωνιστές **Ιω. Γιαννουλέας**, Πέτρος Σεκούρης και ο ίδιος, όπως παρουσιασθούν στην Κυβέρνηση να καταγγείλουν τον αξιωματικό του Αγώνα Χρηστέα (δεν αναφέρεται το μικρό του όνομα) και άλλους οπαδούς των Μαυρομιχαλαίων ως τους κύριους υπαίτιους εγκληματικών πράξεων σε βάρος των φιλήσυχων κατοίκων της περιοχής (ΓΑΚ, Υπ. Δικ., 22 Αυγούστου 1830, φάκ. 94)".*

Ο **Σταύρος Γιαννουλέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΓΙΑΝΝΟΥΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4103. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΙΑΝΝΟΥΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8034. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΙΑΝΝΟΥΤΖΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 5 Φεβρουαρίου 1828 κατέλαβε το υπό ιονική σημαία σκάφος "Άγιος Νικόλαος" του Ηλία Καλλιγά με φορτίο ιδιοκτησίας Ηλ. Βεργόπουλου, το οποίο κατέσχεσε ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης και το διεμοίρασε μεταξύ των Μανιατών. Δ. Θέμελη-

Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 78.

ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΑΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και στη συνέχεια πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

ΓΙΑΤΡΑΙΝΑ. Αναφέρεται το 1704 ότι κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή της σε λάδι ήταν 50 κροντήρια. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131. Ίσως ήταν σύζυγος μέλους της οικογενείας των Γιατρών ή ο σύζυγός της ασκούσε το επάγγελμα του ιατρού. Στο διπλανό χωριό, στα Βαρούσια, κατοικούσε ο Γιαννάκης Γιατρός, ό.π., σ. 133 και στη Μικρή Μαντίνεια ο Δημητράκης Γιατράκης, ό.π., σ. 127. Γιάτραινα θα πρέπει να σημαίνει τη σύζυγο του γιατρού, γιατί αυτή που ασκεί την ιατρική λέγεται στη Μάνη "Γιάτρισσα" (Παναγία Γιάτρισσα).

ΓΙΑΤΡΑΚΗ. Κόρη της οικογενείας Γιατρού - Γιατράκου για την οποία κάνει λόγο ο E. Yemeniz, στις παραδόσεις που αναφέρει στο βιβλίο του, χωρίς όμως να έχουν καμία ιστορική βάση. Γράφει ότι η Γιατράκη αιχμαλωτίστηκε από πειρατές και οδηγήθηκε στο Σεράϊ της Κωνσταντινούπολης ως σκλάβο. Τότε ο Σουλτάνος ήταν άρρωστος και αυτή με τις πατροπαράδοτες γνώσεις της στην ιατρική τον έκανε καλά. Σε ανταμοιβή την ελευθέρωσαν και της επέτρεψαν να πάρει μαζί της και έναν από τους φυλακισμένους. Αυτή διάλεξε τον Ιωάννη Μαυρομιχάλη, που δήθεν είχαν συλλάβει οι Μούρτζινοι και είχαν παραδώσει στους Τούρκους. "...Όταν η κόρη της οικογενεία Γιατράκη μπήκε στο Σεράι, ο Σουλτάνος υπέφερε από ένα πυρετό που η επιστήμη κανενός από τους γιατρούς δεν μπορούσε να νικήσει. Η νέα κοπέλα, προσφέρθηκε να τον γιατρέψει, υπό τον όρο εάν είχε επιτυχία, θα της έκαναν τη χάρη που θα ζητούσε. Η απαίτησή της έγινε δεκτή. Έφτιαξε ένα υγρό φάρμακο σύμφωνα με τις ιατρικές συνταγές που είχε μάθει στην οικογένειά της και κατάφερε να σώσει το Σεβαστό Σουλτάνο. Σαν αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες της, ζήτησε την ελευθερία για τον εαυτόν της και για όποιον από τους φυλακισμένους Έλληνες θα διάλεγε για σύζυγο. Την οδήγησαν στις φυλακές όπου υπέφερε ένας μεγάλος αριθμός συμπατριωτών της. Αναγνώρισε αμέσως από το ωραίο του παράστημα, την ευγένεια και υπερηφάνεια των τρόπων του, το γιό των Μαυρομιχαλαίων, του οποίου έβγαλε τις αλυσίδες, και μαζί, μετά από διαταγή του Σουλτάνου, οδηγήθηκαν με τιμές στην πατρίδα τους". E. Yemeniz, *Le Magne et les Mainotes, Revue de deux Mondes*, τεύχος Μαρτίου, 56(1865)31 κ.ε. Το δανείζεται από το Στεφανόπολι, σ. 216-7, ο οποίος γράφει για τη Σταμάτα, η οποία γιάτρεψε το Σουλτάνο και ελευθέρωσε το Δημητράκη Μπεηζαδέ Γρηγοράκη.

ΓΙΑΤΡΑΚΗ Οικογένεια. Θεωρείται κλάδος των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας που εγκαταστάθηκε στο Πόρτο-Κάγιο. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 70. Ίσως η οικογένεια Γιατράκη της Λάγιας να είναι κλάδος των Γιατρών-Μεδίκων του Οιύλου.

ΓΙΑΤΡΑΚΗΣ ή ΓΙΑΤΡΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Το 1701 είχε εκμισθώσει τη συγκέντρωση του φόρου της δεκάτης από το χωριό Ρόσοβα και το 1702 από τη Σελίνα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 78.

ΓΙΑΤΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι έφτανε τα 80 κροντήρια (ο μέσος όρος κατά οικογένεια στο χωριό ήταν 52,5 κροντήρια). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΓΙΑΤΡΑΚΗΣ ΕΞΑΡΧΟΣ. Αναφέρεται το 1736 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ*, 3(1950)86 και 110. Θα πρέπει να κατοικούσε στα Τσέρια, ένας οικισμός των οποίων φέρει το όνομα "Γιατρέϊκα". Επειδή η οικογένεια Γιατρού-Μέδικου του Οιτύλου είχε διασπαρεί σε διάφορα χωριά και με επιγαμίες φρόντιζε να επηρεάζει όλη τη Μάνη, μπορούμε να υποθέσουμε ότι και στα Γιατρέϊκα των Τσερίων υπήρχε οικογένεια Γιατράκη, που αργότερα έγινε Γιατράκου, προερχόμενη από το Οίτυλο. Στα Γιατρέϊκα μέχρι προ ολίγων δεκαετιών υπήρχε οικογένεια Γιατράκου και ένα μέλος της ήταν γιατρός στην Καλαμάτα την εποχή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γιατράκη ή Γιατράκου κατοικούσε στα Γιατραίικα της Καρδαμύλης, καθώς και Οικογένεια Γιατρέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ. α) Οικογενειακό όνομα που υπήρχε στην Άρνα της Βαρδούνιας με γενάρχη τον Ιωάννη Γιατράκο, τα παιδιά του οποίου έλαβαν μέρος στην επανάσταση του 1821. Αναφέρεται από παράδοση ότι η καταγωγή τους είναι από τη Μάνη. Ο πατέρας τους προέρχεται από τη γενιά των **Δημακιάνων** και η μητέρα τους από τη γενιά των **Κυριακιάνων**. Ακόμη λέγεται ότι πριν από 350 χρόνια (περίπου 550 από σήμερα) ένας πρόγονος της οικογενείας πήγε στην Ευρώπη και σπούδασε γιατρός και έκτοτε οι ιατρικές γνώσεις διδασκόντουσαν από πατέρα σε παιδί.

β) Οικογένεια από τα Γιατρέϊκα των Τσερίων της περιοχής της Ανδρούβιστας-Καρδαμύλης. Από τον κλάδο αυτό είναι πιθανό να προέρχεται ο Έξαρχος Γιατράκης του 1736, που αναφέρθηκε προηγουμένως.

γ) Οικογένεια από τη Λάγια.

Φαίνεται πιθανό ότι οι Γιατράκοι είναι κλάδοι της οικογενείας των Γιατρών-Μεδικών του Οιτύλου. Είναι γνωστό ότι οι μεγάλες οικογένειες της Μάνης, όπως η γενιά των Νίκλων, στην προσπάθειά τους να αυξήσουν την επιρροή τους κατόρθωναν με τις επιγαμίες να διασπείρονται σε διάφορα μέρη. Ίσως οι Γιατροί του Οιτύλου να κατοίκησαν στα Γιατρέϊκα των Τσερίων, στη Μηλιά (Κυβέλοι, Ξανθάκηδες κλπ.), στη Λάγια (Παπαδάκηδες - Γιατράκοι), όπως και στην περιοχή της Βαρδούνιας.

Αναφέρεται ότι μια κόρη Γιατρού-Γιατράκη, ονομαζομένη Σταμάτα, αιχμαλωτίστηκε από πειρατές και οδηγήθηκε στο Σαράι της Κωνσταντινούπολης. Ο Σουλτάνος ήταν άρρωστος και αυτή τον γιάτρεψε. Σε ανταμοιβή την ελευθέρωσαν και της επέτρεψαν να ελευθερώσει και έναν από τους φυλακισμένους. Αυτή διάλεξε το Γιάννη Μαυρομιχάλη που είχαν συλλάβει οι Μούρτζινοι και είχαν παραδώσει στους Τούρκους. E. Y e m e n i z , *Le Magne et les Mainotes, Revue de deux Mondes*, τεύχος Μαρτίου,

56(1865)32 κ.ε. Πρόκειται περί άκομψης επαναλήψεως ιστορίας που αναφέρουν οι Στεφανόπολι για το Δημήτριο Γρηγοράκη. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 125, 145, 177 και 216-7.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ του Μ. Αναφέρεται ότι καταγόταν από τη Σπάρτη που ίσως σημαίνει τη Μάνη. Υπηρέτησε ως οπλαρχηγός κατά την επανάσταση κατά τη διάρκεια της οποίας απεβίωσε. Του αναγνωρίστηκε ο βαθμός αξιωματικού Ε΄ τάξεως (λαχαγού) με αριθ. μητρ. 690. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ του Ιωάννη. Ήταν ο πρωτότοκος γιός του Ιωάννη. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας υπηρέτησε στο σώμα του Τουρκο-Βαρδουνιώτη Μουσάγα στους Γοράνους. Έλαβε ηγετικό μέρος στην επανάσταση του 1821 και προσέφερε πολλές υπηρεσίες ως στρατιωτικός και ως χειρουργός. Του καταλογίζεται η δολοφονία του Παναγιώτη Κρεββατά προύχοντα του Μυστρά.

Στο Ρωσο-Τουρκικό πόλεμο (1807-1811) ο Γιωργάκης Γιατράκος ακολούθησε μαζί με άλλους Λάκωνες το Μουσάγα, ο οποίος σκοτώθηκε στη μάχη της Σόφιας. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 113.

Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας αναφέρεται το όνομά του μεταξύ των μελών της Φιλικής Εταιρείας, χωρίς όμως να υπάρχει στους επίσημους καταλόγους της. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. Πρωτοχρ.* 8(1964)341, Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 19.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης υπηρέτησε ως στρατηγός και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός αξιωματικού Β΄ τάξεως (συνταγματάρχου) με αριθ. μητρ. 88. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Π. Υπηρέτησε τον αγώνα του 1821 ως ιατροχειρουργός και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Γ΄ τάξεως (αντισυνταγματάρχου) με αριθ. μητρ. 219. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ ή ΛΙΑΚΟΣ του Ιωάννη. Ήταν ο νεώτερος των αδελφών και φαίνεται ότι γεννήθηκε το 1795. Παρέμεινε άγαμος και έζησε μέχρι το 1875. Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας υπηρέτησε στο σώμα του Τουρκο-Βαρδουνιώτη Μουσάγα στους Γοράνους κοντά στον αδελφό του Γιωργάκη. Έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και την έκθεση εκδουλεύσεων του έχει δημοσιεύσει ο Κ.Κοτσώνης, *Έκθεσις εκδουλεύσεων Ηλία Ι. Γιατράκου*, *Λακωνικάί Σπουδαί* 6(1982)162 κ.ε. Στην επανάσταση του 1821 υπηρέτησε ως στρατηγός από 1825 και απεβίωσε το 1829. Για τη συμμετοχή του στον αγώνα του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Γ΄ τάξεως (αντισυνταγματάρχου) με αριθ. μητρ. 195. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην Άρνα της Βαρδούνιας και από το γάμο του με την Κανέλλα Καλοειδή γεννήθηκαν πέντε αγόρια, που πολέμησαν στην επανάσταση του 1821.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ του Ιωάννη. Δευτερότοκος γιός του Ιωάννη, ο οποίος κατοικούσε στην Άρνα. Για ένα διάστημα στην περίοδο της Τουρκοκρατίας υπηρέτησε στο σώμα του Τουρκο-Βαρδουνιώτη Ισούφαγα Ζαλούμη, ο οποίος είχε πύργο στην Τaráψα. Έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 ως στρατιωτικός και χειρουργός και πέθανε στο Άργος με το βαθμό του συνταγματάρχη.

Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας φέρεται ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας, αλλά το όνομά του δεν υπάρχει στους επίσημους καταλόγους. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπονν. Πρωτοχρ.* 8(1964)341. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 19.

Στις 21 Μαΐου 1829 υπέγραψε αναφορά για τη σύσταση σχολείου στην περιοχή της Κάτω Ρίζας, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 45 της 12 Ιουνίου 1829, σ. 179. Ο κατάλογος με τις εισφορές δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 68 της 5 Οκτωβρίου 1829, σ. 274.

Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ότι υπηρέτησε καθ'όλο τον αγώνα και ότι το 1824 πήρε το βαθμό του αντιστρατήγου. Τον κατέταξαν στους αξιωματικούς Γ' τάξεως (αντισυνταγματάρχη) με αριθ. μητρ. 167. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ του Ιωάννη. Ήταν ο τέταρτος κατά σειρά αδελφός που γεννήθηκε το 1793 και κατοικούσε στην Άρνα. Αγινίστηκε στην επανάσταση και το 1846 δολοφονήθηκε από το μαύρο υπηρέτη του, ο οποίος λίγες ημέρες μετά τη σύλληψή του βρέθηκε σκοτωμένος. Ηθικοί αυτουργοί του φόνου του Νικολάκη Γιατράκου θεωρήθηκαν οι πολιτικοί του αντίπαλοι.

Στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας φέρεται ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας, χωρίς να περιλαμβάνεται το όνομά του στους επίσημους καταλόγους. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπονν. Πρωτοχρ.* 8(1964)341 και Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 20.

Στις 21 Μαΐου 1829 υπέγραψε την ίδια αναφορά, όπως και ο προηγούμενος για τη σύσταση σχολείου, *ό.π.*

Μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν ότι υπηρέτησε ως στρατηγός από το 1824 και τον κατέταξαν στους αξιωματικούς Γ' τάξεως (αντισυνταγματάρχη) με αριθ. μητρ. 164. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 81.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ του Ιωάννη. Γεννήθηκε στην Άρνα το 1790-1, αν και άλλοι αναφέρουν ως έτος γέννησής του το 1780, Από τους καταλόγους όμως της Φιλικής Εταιρείας φαίνεται ότι το 1818 ήταν 27 ετών. Ι.Α. Μελετοπούλου, *Η Φιλική Εταιρεία, Αρχείον Π. Σέκερη*, σ. 151, αρ. 408, Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 13, αρ. 83. Τάκη Κωνσταντοπούλου, *Νέα ονόματα Πελοποννησίων Φιλικών από τα αρχεία της Τσαρικής αστυνομίας, Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341, όπου αναφέρονται και ονόματα αδελφών του.

Στις αρχές του αιώνα υπηρέτησε στο στρατιωτικό σώμα του Τουρκο-Βαρδουνιώτη Μουσάγα στην Κουρτσούνα, Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 119. Το 1810 πήγε στη Ζάκυνθο και υπηρέτησε ως χειρουργός στο Αγγλικό εκστρατευτικό σώμα υπό τη διοίκηση του R. Church, το οποίο μεταφέρθηκε στη Μεσσήνα της Σικελίας. Όταν βρισκόταν στην Ιταλία βρήκε το χρόνο να σπουδάσει για μικρό χρονικό διάστημα Ιατρική. Το 1816 φιλοξενήθηκε στου Λάλα από το Σεϊντάγα. Λίγο

πριν φύγει ο Παναγιωτάκης για τον τόπο του ο Βοεβόδας της Γαστούνης, με εντολή του Πασά της Τρίπολης, σκότωσε το Σεϊντάγα και ένα γιό του. Ο άλλος γιός του, ο Χατέμπεης, ακολούθησε το σχέδιο του Γιατράκου για να δολοφονηθεί ο βοεβόδας της Γαστούνη, ενώ αυτοί οι δύο θα βρισκόντουσαν στην Τριπολιτσά. Από εκεί πήραν άδεια και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου διακρίθηκε για τις χειρουργικές του ικανότητες. Με τη βοήθεια του Γιατράκου ο Χατέμπεης συνάντησε τον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε', ο οποίος μεσολάβησε για να τακτοποιηθούν οι υποθέσεις του. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Πόλη, στις 26 Αυγούστου 1818, μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Όταν επέστρεψε στην Τρίπολη γνώρισε το Χουρσίτ πασά, ο οποίος εκτίμησε τις χειρουργικές του ικανότητες και του ζήτησε να τον ακολουθήσει στην επικείμενη εκστρατεία στα Γιάννενα εναντίον του Αλή Πασά. Τελικά ο Παναγιωτάκης γύρισε στην Άρνα.

Στις 28 Αυγούστου 1818 κατηχήθηκε στην Κωνσταντινούπολη από το Γρηγόριο Δικαίο στη Φιλική Εταιρεία, δηλώνοντας ότι ήταν 27 ετών (έτος γεννήσεως 1791). Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 13, αριθ. καταλ. 83. Το όνομά του περιλαμβανόταν και στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοπονν. Πρωτοχρ.* 8(1964) 341 και Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 20..

Έλαβε μέρος στην Ελληνική επανάσταση και αναδείχθηκε σε αρχηγό της οικογενείας του. Τον ακολούθησαν πολλοί επειδή γνώριζε τη χειρουργική και είχε την ικανότητα να θεραπεύει τραύματα. Εξελίχθηκε σε έναν από τους πιο αξιόλογους οπλαρχηγούς της Πελοποννήσου, έφερε το βαθμό του στρατηγού. Τον βαραίνει όμως η δολοφονία του Παναγιώτη Κρεββατά. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στον αγώνα. Το 1825 ήταν στο Νεόκαστρο και όταν συνθηκολόγησαν οι Έλληνες, ο Ιμπραήμ κράτησε τον Παναγιωτάκη Γιατράκο και το Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Αργότερα έγινε ανταλλαγή με Τούρκους Πασάδες που κρατούσαν οι Έλληνες ως αιχμαλώτους. Έκτοτε συνέχισε αγωνιζόμενος μέχρι το τέλος του αγώνα. Άφησε απομνημονεύματα για την προεπαναστατική περίοδο, *Αθαν. Φωτοπούλου*, Παναγιώτη Γιατράκου Απομνημονεύματα, *Επετηρίς της Εταιρείας Ηλειακών Μελετών*, τ. 4, σ. 435 κ.ε.

Κατά τη διάρκεια της επαναστάσεως του 1821 ήταν γενικός αρχηγός της Πελοποννήσου και της πολιορκίας της Τριπολιτσάς. Στην περίοδο του Καποδίστρια, το 1830, πήρε το βαθμό του χιλίαρχου ταξιαρχικού και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατηγού (αξιωματικός Α' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 81.

Για την κράτηση του **Παναγιώτη Γιατράκου** και του Γεωργίου Μαυρομιχάλη από τον Ιμπραήμ μετά την παράδοση του Νεοκάστρου και την ακολουθήσασα ανταλλαγή αιχμαλώτων. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 1 τη; 1 Οκτωβρίου 1825, σ. 6.

Για τη συμμετοχή του **Π. Γιατράκου** στη μάχη του Πολυάραβου, Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 89 της 4 Σεπτεμβρίου 1826, σ. 358.

ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ. Αναφέρεται ότι ήταν γυναίκα του Παναγιώτη Γιατράκου και ότι πολέμησε από ένα πύργο με 45 στρατιώτες τους Αιγύπτιους στο χωριό Κουρτσούνα. Ο γιός της παντρεύτηκε κόρη του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και όταν αυτή το πέθανε το 1876 θάφτηκε στο οχύρωμα όπου η πεθερά της πριν από 50 χρόνια είχε πολεμήσει τους στρατιώτες του Ιμπραήμ. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 88.

ΓΙΑΤΡΑΡΟΣ Δ. Κατοικούσε στο Μέζαππο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΙΑΤΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Αθανασίου. Αναφέρεται το 1678 στη Ζάκυνθο, όπου σήμερα υπάρχει πολυάριθμη οικογένεια Γιατρά, έστω και εν μέρει, προερχομένη από τους Γιατρούς-Μέδικους της Μάνης ή όπως αναφέρεται το 1600 μετοίκησε εκεί από την Καλαμάτα. Η πρώτη παρουσία της οικογενείας στη Ζάκυνθο χρονολογείται από το 1530. Δ.Βαγιακάκου, *ΕΑΙΕΔ*, 5(1954)51.

ΓΙΑΤΡΙΑΝΟΙ. Η γενιά των Γιατρών – Μεδίκων του Οιτύλου, η οποία ήταν εγκατεστημένη εκεί πριν από το 1534. Στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν, ως Γιατρίανοι, το υποσχετικό έγγραφο προς τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Μαζί τους υπέγραψαν και οι συγγενείς οικογένειες των Ραζελιάνων, Τζαχουτιάνων και Κακασαγγιάνων. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

ΓΙΑΤΡΟΙ – ΜΕΔΙΚΟΙ. Οι Μέδικοι κατάγονται από την Τοσκάνη της Ιταλίας και στα τέλη του ΙΓ' αιώνα εγκαταστάθηκαν στη Φλωρεντία, όπου ίδρυσαν τράπεζα και πλούτισαν. Με τα χρήματά τους και την καλή συμπεριφορά τους κατέλαβαν την εξουσία του δουκάτου της Τοσκάνης, την οποία διατήρησαν μέχρι το 1737. Μ.Γ.Λαμπρυνίδη, εις Κ. Σκόκου, *Εθνικόν Ημερολόγιον* 15(1900)356.

Το ΙΔ' αιώνα ένας Πέτρος Μέδικος από τη Φλωρεντία ήρθε στην Κόρινθο, κοντά στο Νέριο Ατζαγιόλη. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και ο γιός του Νικόλαος παντρεύτηκε την κόρη του τοπικού προύχοντα Δαμιανού Φιομάχου. Οι Μέδικοι βοήθησαν τον Ατζαγιόλη, ο οποίος το 1388 κατέκτησε το δουκάτο της Αθήνας και τους παραχώρησε πολλά προνόμια. Αργότερα οι Μέδικοι εγκαταστάθηκαν στο Ναύπλιο και άρχισαν να χρησιμοποιούν το εξελληνισμένο όνομα «*Ιατρός*», στο οποίο πρόσθεταν τον τίτλο «*δε Ατέναις*». Το 1440 ο γιός του Νικολάου Μεδίκου κατοικούσε στο Ναύπλιο και είχε το όνομα Πέτρος Μέδικος-Ιατρός δε Ατέναις. Οι απόγονοί του, με την κατάληψη του Ναυπλίου από τους Τούρκους το 1540, κατέφυγαν στο Πραστό της Κυνουρίας και στη συνέχεια στο Οίτυλο της Μάνης. Εκεί παρέμειναν επί αρκετούς αιώνες, είχαν μια από τις πλέον εξέχουσες θέσεις στη Μανιάτικη κοινωνία και δημιούργησαν επιγαμίες με ισχυρές γενιές του τόπου, ενώ μέλη της οικογενείας τους εγκαταστάθηκαν σε πολλά χωριά της Μάνης. Κατά καιρούς χρησιμοποίησαν διάφορα παρωνύμια, όπως Ραζέλοι, Πιερακιάνοι Λιάνοι, Τζαχουτιάνοι, Μιχαλιάνοι, Μπαζινιάνοι και ίσως ακόμη Ιατρόπουλος, Ιατρός, Γιατράκης, Γιατράκος, Παπαδάκης κ.ά. Μ.Γ.Λαμπρυνίδη, ό.π., Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 128 κ.ε.

Ο Ν.Κατσικάρος, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81, αναφέρει ότι κλάδοι της οικογενείας των Μεδίκων-Ιατρών του Οιτύλου είναι οι Κυβέλοι, οι Ξανθάκηδες, οι Λιανέροι, οι Καστάνηδες της Γαρμπελιάς του Λεύκτρου.

Ο Δ.Δουκάκης, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμών*, τ. 1, σ. 119, αναφέρει ότι φεύγοντες από το Ναύπλιο οι Μέδικοι-Γιατροί εγκαταστάθηκαν στην Κοτίτσα της Βαρδούνιας, αντί του Πραστού της Κυνουρίας και ακολούθως πήγαν στο Οίτυλο.

Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. *Ανωνύμου, Ιστορικά αλήθεια συμβάντων τινων της Μάνης, 1858, σ. 44.*

Φαίνεται πιθανό ότι όταν οι Μέδικοι Γιατροί εγκατέλειψαν το Ναύπλιο πήγαν στο Πρασιό της Μάνης (περιοχή Ανδρούβιστας – Καρδαμύλης), που είχε τότε ανεπτυγμένη εμπορική ναυτιλία και ήταν τόπος κατοικίας των Μελισσηνών. Το 1618 αναφέρεται ότι ο Πέτρος Μέδικος, ο πιο σημαντικός της οικογενείας του, ζούσε στο Πρασιό. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης, σ. 584.* Επίσης στο παρελθόν υπήρχε εκεί οικογένεια Αθηνάκη και μπορούμε να υποθέσουμε ότι προέρχεται από τον τίτλο «δε Ατέναις».

Παλαιότερα στη Μάνη υπήρχε παράδοση ότι ένας από τους Γιατρούς του Οιτύλου εγκαταστάθηκε στη Φλωρεντία και το όνομά του έγινε Medici, επομένως η καταγωγή τους είναι από τη Μάνη. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα, σ. 168, Cl. Rulhiere, Histoire de l' Anarchie de Pologne, τ. 3, σ. 339 κ.ε. Α. Πετρίδη, Πανδώρα 20(1870)434.*

Το 1805 ο W.M.Leake, *Travels in the Morea, vol. 1, σ. 450* επισκέφθηκε την Καλαμάτα και ο τοπικός άρχοντας κυρ Ηλίας Τζάννης του διηγήθηκε ότι ένας από την οικογένεια των Μεδίκων της Φλωρεντίας βγήκε ναυαγός στο Οίτυλο και έζησε εκεί για πολλά χρόνια. Οι απόγονοί του πήραν το όνομα Γιατριάνοι, από τη μετάφραση της λέξης Medici και ότι η οικογένεια αυτή είναι μέχρι τώρα μια από τις σημαντικές του Οιτύλου και μπορεί να παρατάξει 250 όπλα. Η οικογένεια του Ηλία Τζάννη έχει κοινή καταγωγή με τους Γιατριάνους, έστω και αν το όνομα έχει αλλάξει. Ο Leake θεωρεί ότι είναι η αντίστροφη ιστορία από το Βοναπάρτη της Κορσικής που προέρχεται από τον Καλόμερο του Οιτύλου και ίσως δεν είναι καλύτερα θεμελιωμένη.

Από τον E. Yemeniz, *Le Magne et les Mainotes, Revue de deux mondes, τόμ. LVI, τεύχος 1ης Μαρτίου 1865, σ. 31-2* έχουμε τις ακόλουθες πληροφορίες: "Γιατράκης είναι ένα υποκοριστικό του ονόματος Γιατρός. Υπάρχει στη Μάνη μια οικογένεια "Ιατρός" που ισχυρίζεται ότι προέρχεται από τους Μεδίκους, που είναι η μετάφραση του ονόματος Γιατρός. Μια παράδοση διαδεδομένη στη Μάνη βεβαιώνει ότι οι Μέδικοι είναι που προέρχονται από τους Ιατρούς, οι οποίοι Ιταλοποίησαν το όνομά. Οι πληροφορίες που πήραμε από την οικογένεια Ιατρού μας δίνει μια ερμηνεία πιο αληθινή. Οι Ιατροί του Οιτύλου κατέχουν ένα χειρόγραφο με γενεολογικούς τίτλους, των οποίων έχουμε ένα απόσπασμα σύμφωνα με το οποίο σε μια εποχή πολύ παλιά ένας Μέδικος ταξίδευε στην Ελλάδα και μετά από μια καταιγίδα βγήκε στο Οίτυλο. Ερωτεύτηκε μια νέα κοπέλλα, την οποία και παντρεύτηκε και από την οποία απέκτησε ένα γιό. Στη συνέχεια για ένα άγνωστο λόγο δολοφονήθηκε από τους Οιτυλιώτες. Η χήρα του έφυγε για τη Φλωρεντία μαζί με το γιό του. Μετά λίγα χρόνια επέστρεψε στη Μάνη με το γιό της. Αυτός παντρεύτηκε και απέκτησε τέσσερα αγόρια, από τα οποία τα τρία έμειναν στο Οίτυλο, που οι απόγονοί τους υπάρχουν ακόμη και χαίρουν μεγάλης υπολήψεως. Ο τέταρτος, ο Ιωάννης, εγκαταστάθηκε κοντά στη Σπάρτη, στο χωριό Λογκανίκο που βλέπουμε μια παλιά εκκλησία, η οποία χτίστηκε από αυτόν, όπως το δείχνει μια επιγραφή, που διαβάζεται ακόμη στη βάση ενός κίονα στο ιερό. "Ιωάννης Μέδικος ανήγειρε". Οι Ιατροί ή Μέδικοι του

Λογκανίκου έχουν σήμερα εγκατασταθεί στην πόλη του Ναυπλίου, όπου ασκούν μεγάλη επιρροή, την οποία οφείλουν στην εκτίμηση του λαού, παρά στη μεγάλη τους περιουσία".

Η οικογένεια των Γιατρών-Μεδικών στη Μάνη χρησιμοποιούσε το όνομα «Γιατρός», ενώ στο εξωτερικό το «Medici».

Επειδή πολλοί θεωρούν απίθανο ότι οι Μέδικοι-Γιατροί της Μάνης μπορεί να κατάγονται από τους Μεδικούς της Φλωρεντίας, επικαλούμεθα τη μαρτυρία του Θεοδωρή Στεφανόπουλου, που ήταν αντίπαλός τους και σε επιστολή του της 12 Ιανουαρίου 1612 έγραψε: «...κατοικούν τώρα όλοι εις το σπίτι του κυρίου Πέτρου Γιατρού, **Ιταλού**, ο υιός του οποίου βρίσκεται εις Βενετίαν...». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)91.

Οι Γιατροί-Μέδικοι εξακολουθούσαν στο Οίτυλο να ασκούν με επιτυχία την ιατρική. Στις 8 Ιουλίου 1646 αναφέρεται ότι πειρατικά καράβια της Μπαρμπαριάς, μετά από ναυμαχία με Μαλτέζικα πλοία στο Μεσσηνιακό κόλπο, κατέφυγαν στην Καλαμάτα και ζήτησαν γιατρούς από το Οίτυλο, αλλά οι Μανιάτες αρνήθηκαν να τους βοηθήσουν. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)142.

Από τους Γιατρούς-Μεδικούς του Οίτυλου αναφέρονται για πρώτη φορά το 1534 ο Ser Dimitri Giatro da Vitilo και ο Ser Piero Giatro da Vitilo, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στη Βενετία. Φανής Μαυροειδή, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας στον ΙΣΤ΄ αιώνα*, Έκδοση του Β΄ μητρώου εγγράφων, 1533-1562, Αθήναι 1976, σ. 226. Ο Δημήτριος Γιατρός έμεινε στη Βενετία για σπουδές από το 1534 μέχρι το 1538, ενώ ο Πέτρος έμεινε εκεί μέχρι το 1553 και υπήρξαν μέλη της εκεί Ελληνικής αδελφότητας, ό.π., αριθ. καταχ. 313 και 314.

Από την πληροφορία αυτή ανατρέπεται η άποψη ότι οι Γιατροί-Μέδικοι έφυγαν από το Ναύπλιο το 1540 και πήγαν στο Πραστό της Κυνουρίας και μετά εγκαταστάθηκαν στο Οίτυλο. Τους βλέπουμε στο Οίτυλο πριν από την πτώση του Ναυπλίου.

Το 1534 φοίτησε σε σχολείο της Βενετίας ο Νικόλαος Μιχαήλ Γιατρός (ser Nicole de Michali Giatro), ο οποίος υπήρξε και μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας, ό.π., σ. 220, αριθ. καταχώρησης 280.

Το 1555 αναφέρεται ένας άλλος Πέτρος Νικολάου Μέδικος (Sir Piero de Medicis quondam miser Nicolo da Napoli de Romania) από το Ναύπλιο, ο οποίος πήγε στη Βενετία για να φοιτήσει σε σχολείο. Σε υποσημείωση αναφέρονται τα ακόλουθα: "Πέτρος Μέδικος Ναυπλιώτης "στρατιώτης" γιός του Νικολού. Μετά την Πτώση του Ναυπλίου εγκαταστάθηκε στην Κρήτη με τα αδέρφια του Μαριέττα, Ιωάννη και Ελένη. Εκεί το 1531 (!) του παραχωρήθηκαν κτήματα, που του αφαιρέθηκαν όμως αργότερα (1552-4) από τους αδελφούς Ασάνη και Θεόδωρο Ευδαιμονογιάννη. Ως αποζημίωση ο Πέτρος ζήτησε περιοχή βοσκοτόπων στην περιοχή Λασιθίου ή το δικαίωμα εισπράξεως φόρων από τη Γραμματεία των χανίων. Με την ευκαιρία του ταξιδιού του στη Βενετία για το παραπάνω θέμα, ο Μέδικος γράφτηκε στην αδελφότητα τον Απρίλιο του 1555. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδη, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ΄ αιώνα*. Έκδοση Β΄ μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, σ. 114, αριθ. καταχώρησης 1014.

Στις αρχές Μαρτίου 1571 ο «γέρων Γιατρός» υποδέχτηκε στο Οίτυλο τον απεσταλμένο της Βενετίας Φαβιανό Barbo. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)259. Τον ίδιο χρόνο ο "Νικόλας Γιατρός" πήγε στη Βενετία ως

ένας από τους τέσσαρις εκπροσώπους της Μάνης, ό.π., σσ. 262 και 265. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων*, 2(1905)397-8. Τέλος στις 15 Φεβρουαρίου 1585 μαζί με άλλους Μανιάτες υπέγραψε επιστολή στο βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππο Β'. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129.

Τον Ιανουάριο του 1576 ο Πιέρος Γιατρός από το Οίτυλο (Piero Giastro da Vitulo) και ο Γιατρός Ρουσεας από το Οίτυλο και αυτός (Giastro Russeas da Vitulo) υπέγραψαν αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για να απελευθερώσουν το Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολό Βαρυκέφαλο. Κ.Τσικνάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)228.

Στις 3 Αυγούστου 1582 οι Μανιάτες απηύθυναν επιστολή στον Πάπα της Ρώμης Γρηγόριο ΙΓ', την οποία υπέγραψε ο "Νικόλας Διατρός" που πρέπει να ταυτίζεται με τον προαναφερθέντα. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων*, 2(1905)397-8. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Ακολούθησε η κίνηση του Καρόλου δούκα του Νεβέρ (1603-1625), όπου πρωτοστάτησε ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*.

Οι Μανιάτες είχαν πάντοτε την επιθυμία να μεταναστεύσουν στις Χριστιανικές χώρες της Δύσης, για να απαλλαγούν από τις συνεχείς συγκρούσεις με τους Τούρκους. Η Βενετία με τα νησιά του Ιονίου, οι Ισπανικές κτήσεις της Κάτω Ιταλίας, το δουκάτο της Τοσκάνης ήταν οι κύριοι στόχοι τους. Σε όλες αυτές τις διαπραγματεύσεις κύριο ρόλο έπαιξαν μέλη της οικογενείας των Γιατρών-Μεδίκων.

Ο Τουρκο-Βενετικός πόλεμος 1645-1669 έφερε τους Μανιάτες στο προσκήνιο. Με τα πλοιάριά τους εμπόδιζαν τη μεταφορά εφοδίων στο μαχόμενο Τουρκικό στρατό της Κρήτης. Όταν το 1659, για λόγους καθαρά αντιπερισπασμού, ο Φραγκίσκος Μοροζίνη αποβιβάστηκε στις Κιτριές, ξεσήκωσε τους Μανιάτες και κατελήφθη η Καλαμάτα. Αξιόλογος ήταν ο ρόλος του Λουκά Μέδικου (βλέπε κατωτέρω).

Οι προσπάθειες για μετανάστευση συνεχίστηκαν με το Δημητράκη Μέδικο. Μεσολάβησε το 1670 η συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους και χτίστηκαν τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας. Η ζωή στη Μάνη έγινε δύσκολη και ακολούθησαν τα μεταναστευτικά κύματα. Οι Μέδικοι πήγαν στο δουκάτο της Τοσκάνης, αλλά γρήγορα χάθηκαν, ενώ καλλύτερη τύχη είχαν οι Στεφανόπουλοι που πήγαν στη Κορσική.

Από τους Γιατρούς-Μεδίκους που έμειναν στο Οίτυλο διακρίθηκε ακόμη ένα άλλο μέλος. Πρόκειται για τον Πέτρο Γιατρό (αναφέρεται ως Γιατράς), ο οποίος το 1685 ηγούμενος Μανιατών κατέλαβε το κάστρο του Πασαβά στο όνομα των Βενετών. Π.Χιώτη, *Ιστορικά Απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 292.

Θα πρέπει ακόμη να αναφερθεί ότι οικογένεια "Medici" υπήρχε στα Χανιά της Κρήτης και εγκαταστάθηκε στην Κέρκυρα πριν ή μετά την κατάληψη της νήσου από τους Τούρκους (1669). Ονόματα οικογενειών που υπήρχαν στην Κρήτη και στη Μάνη είναι αρκετά, αλλά δεν γνωρίζουμε αν προέρχονται οι οίκοι αυτοί των Μανιατών από την Κρήτη, όπως Φωκάς, Μελισσηνός, Καλέργης, Αθηναίος, Μέδικος κλπ. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων*, 13 (1910)451 κ.ε. (το αναφερόμενο έγγραφο ίσως είναι πλαστό)

Στη Μάνη υπήρχαν δύο μεγάλες οικογένειες που ανταγωνίζονταν για τα πρωτεία. Οι Στεφανόπουλοι ήταν οι μεγάλοι αντίπαλοι των Γιατρών-Μεδίκων. Από το 1571 η οικογένεια των Γιατρών είναι επιφανέστερη των Στεφανοπούλων.

ΓΙΑΤΡΟΣ από Μηλιά. 75 capitano Jatro da Milea. Σε κατάλογο κατοίκων της καστελάνιας της Ζαρνάτας αναφέρεται και ο καπετάν Γιατρός από τη Μηλιά. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)429.

Από παράδοση αναφέρεται ότι η οικογένεια των Γιατρών της Μηλιάς είναι κλάδος της ομώνυμης οικογένειας των Γιατρών του Οιτύλου. Ένας κλάδος αυτών είναι οι Ξανθάκηδες, προερχόμενοι από τον Ξανθό Γιατρό ή Γιατράκο. Βλέπε Γιατρός Ξανθός.

ΓΙΑΤΡΟΙ - ΜΕΔΙΚΟΙ από Μυστρά. Ο **Τζώρτζης Γιατρός-Μέδικος** ήταν από την Αθήνα και είχε εγκατασταθεί στο Μυστρά και ανήκε στην τρίτη τάξη των κατοίκων ανάλογα με την περιουσία τους. Η **Έλια** κόρη του Τζώρτζη Μέδικου επονομαζομένου Γιατρού, Αθηναίου τρίτης τάξεως πέθανε το 1694. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)225.

Ο **Θεοφίλης Γιατρός** τον Αύγουστο του 1698 ως εκπρόσωπος της κοινότητας του Μυστρά υπέγραψε έγγραφο με τις υποχρεώσεις που είχε κάθε χωριό της περιοχής για τη συντήρηση του ιππικού των δραγώνων. Γ. Νικολάου, Ειδήσεις περί αγγαρείας εις την Λακωνία, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1966)425. (Βλέπε: Βλάσιος και Θεόφιλος Γιατρός)

ΓΙΑΤΡΟΣ γέρων. (Vecchio Medico). Το 1571 ήταν πρόκριτος Οιτύλου και υποδέχτηκε το Φαβιανό Barbo, που επισκέφθηκε τη Μάνη ως εκπρόσωπος της Βενετίας. Αναφέρεται ότι στους απεσταλμένους της Βενετίας έγιναν πολλές περιποιήσεις από τον γέροντα Γιατρό. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)224 και 259.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ Παπάς. Το 1585 υπέγραψε (ως *paras Medico*) μαζί με άλλους Μανιάτες επιστολή προς το βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππο Β'. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (τε μετητζας) Παπάς. Πήγε στη Φλωρεντία της Τοσκάνης μαζί με άλλους Μανιάτες και στις 6 Οκτωβρίου 1663 υπέγραψε συμφωνία με το Φερδινάνδο Β' Μέδικο, δούκα της Τοσκάνης για τη μετανάστευση 300 οικογενειών από τη Μάνη. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 2(1905)405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (μετιτζη) ΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Πήγε στη Φλωρεντία της Τοσκάνης μαζί με άλλους Μανιάτες και στις 6 Οκτωβρίου 1663 υπέγραψε συμφωνία με το Φερδινάνδο Β' Μέδικο, δούκα της Τοσκάνης για τη μετανάστευση 300 οικογενειών από τη Μάνη. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (μετητζης) ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Το 1670 έλαβε μέρος σε αντιπροσωπεία Μανιατών, η οποία επισκέφθηκε στη Φλωρεντία τον Κοσμά Γ' Μέδικο, δούκα της Τοσκάνης και υπέγραψε αίτηση για τη μετανάστευση Μανιατών στις κτήσεις του. Ματαιώθηκε όμως η συμφωνία αυτή, γιατί μεσολάβησε η συνθηκολόγηση των Μανιατών, οι οποίοι δέχτηκαν να κτισθούν τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας στον τόπο τους και να πληρώνουν

το χαρατάσι. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων* 2(1905)429-431. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 123. Να σημειωθεί ότι στις σελίδες 429 και 430 αναγράφεται ως Αναστάσιος, αλλά η υπογραφή είναι Αθανάσιος.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Στα τέλη του 1675 έφυγαν από τη Μάνη οι Στεφανόπουλοι με τους συγγενείς και φίλους τους και τον Ιανουάριο του 1676 έφθασαν στη Γένοβα, από την οποία οδηγήθηκαν στη Κορσική. Μαζί τους ήταν ο Θανάσης Μέδικος. Π.Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σσ. 130 και 132. Από τα βιβλία γεννήσεων, βαπτίσεων, γάμων και θανάτων των Μανιατών της Κορσικής, που έχει δημοσιεύσει ο Δικαίος Βαγιακάκος, μπορούμε να παρακολουθήσουμε τους Μεδίκους της Κορσικής, αν και πήγαν εκεί Μέδικοι από αυτούς που είχαν αιχμαλωτισθεί από τους Αλγερίνους πειρατές (Αντώνιος και Ιωάννης).

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται ως ανιψιός του Δημητράκη Γιατρού-Μέδικου, μαζί με τον οποίο το 1670 πήγε στη Φλωρεντία και το 1671 στην Ισπανία για να τακτοποιηθεί το θέμα της μετανάστευσης Μανιατών στο δουκάτο της Τοσκάνης. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων* 2(1905)429-430, ενώ αναφέρεται ως Αναστάσιος υπογράφει ως Αθανάσιος και M. Stephanopoli-Comnen, *Histoire de Grecs-Maniotes en Corse*, σ. 3.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ του Μαρίνου. Το 1680, μαζί με τον αδελφό του Παναγιώτη, υπηρετούσαν στα στρατεύματα του Καρόλου Β' στη Νεάπολη της Ιταλίας. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Δάσκαλος. Αναφέρεται το 1693 στην Κορσική, όπου πήγε όταν ελευθερώθηκε από την αιχμαλωσία Αλγερίνων πειρατών. M. Stephanopoli-Comnene, *Histoire de Grecs-Maniotes en Corse*, σ. 204.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ του ποτέ Μιχαήλ. Ήταν γεννημένος το 1656 και είχε μεταναστέψει στην Ιταλία. Το 1690 ζούσε στη Σοάνα με τη γυναίκα του Αντωνία (γεννημένη το 1660) και τους δύο γιούς του, το Νικόλα (1682) και το Γιάννη-Μαρία (1687). Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)124 και Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243, 245.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (Τε μετητζας) ΒΑΣΙΛΗΣ. Πήγε μαζί με άλλους Μανιάτες στη Φλωρεντία της Τοσκάνης και στις 6 Οκτωβρίου 1663 υπέγραψε τη συμφωνία με το Φερδινάνδο Β' Μέδικο, δούκα της Τοσκάνης, για τη μετανάστευση στην περιοχή του δουκάτου 300 οικογενειών από τη Μάνη. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων*, 2(1905)405. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΒΛΑΣΙΟΣ. Αναγράφεται το όνομά του και η καταγωγή του από το Μυστρά σε ιερό μανδύλιο του 1701, που δωρήθηκε στη μονή της Τίμιοβας. Γιάννη Ταβουλαρέα, *Ιερόν Εκκλησιαστικόν Μανδύλιον του έτους 1701*, Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, 1(1968)112-3. Η υπ' αριθ. 46 καταχώρηση στον ανέκδοτο κώδικα της μονής της Τίμιοβας από 12 Ιουνίου 1717 αναφέρεται η

ανωτέρω αφιέρωση. Γ.Αναπλιώτη, Κώδικας ιεράς μονής Ντιμιόβης (δακτυλογραφημένος), *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, σ. 46.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ ή ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αρραβώνιασε τη θυγατέρα του με το Λιμπεράκη Γερακάρη, αλλά την έκλεψε ο Μιχάλης Λεμηθάκης. Έγιναν μερικά φονικά και από τα δύο τα μέρη, γιατί ήταν γείτονες και δεν μπορούσαν να φυλαχθούν οι μεν από τους δε. Γ.Γ. Παπαδοπούλου, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Σταφανοπούλων*, σ. 18.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και είχε ετήσια παραγωγή λαδιού 3 1/2 βαρέλες (168 οκέδες). Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του θεοδωράκη. Είχε μεταναστεύσει στη Σοάνα της Ιταλίας και το 1694 υπέβαλε αναφορά στην Προπαγάνδα για να τον προστατεύσει από τις επικίνδυνες επιθέσεις του μισσιοναρίου Ιωακείμ Dragoni. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)123.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (Zuanne) του ποτέ Μιχαήλ. Γεννήθηκε το 1660 και ζούσε το 1690 στη Σοάνα της Ιταλίας με τη μητέρα του Μαρία (γεννημένη το 1630), τη γυναίκα του Μέναγα (γεννημένη το 1672) και τα παιδιά τους Μαρία και Μιχάλη. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)124 και Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)243-5.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ – ΜΑΝΕΤΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (Zuanne). Το Πάσχα του 1690 ήταν στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας, όπου εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)125. Από το παρωνύμιο του Γιάννη Μεδίκου-Μανέτα μπορεί να υποτεθεί ότι ο πειρατής Μανέτας, που ήταν στο Οίτυλο, ανήκε στην οικογένεια των Γιατρών-Μεδίκων.

ΓΙΑΤΡΟΣ Παπα-ΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται από το Οίτυλο τον Ιούλιο του 1612. Κρατήθηκε ως όμηρος από το Βενετό στόλαρχο Αντώνιο Τσιβράν, που είχε πλεύσει στο λιμάνι του Οιτύλου για να ανεφοδιαστεί. Οι Βενετοί προκειμένου να πάρουν νερό, μετέφεραν βαρέλια στη βρύση της Φαβατούς και μερικά από αυτά τα έκλεψαν κάτοικοι της περιοχής. Ακολούθησαν συμπλοκές μεταξύ των Μανιατών και των Βενετών με νεκρούς και από τα δύο μέρη. Επιτροπή Μανιατών επισκέφθηκε το στόλο και ορισμένοι κρατήθηκαν όμηροι μέχρι να επιστραφούν τα βαρέλια. Μεταξύ των ομήρων ήταν και ο Παπα-Γιώργης Γιατρός. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)97.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1697 ήταν συνοδός του Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 36.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Είχε αδελφό Νικόλαο, γιό το Στέφανο και ανιψιό τον Αναστάσιο. M.Stefhanopoli-Comnene, *Histoire de Grecs-Maniotes en Corse*, σ. 3, Πρόκειται για σημαντική προσωπικότητα των Μεδίκων-Γιατρών του Οιτύλου. Το 1663 μαζί με τον αδελφό του Νικόλαο επισκέφθηκε το δούκα της Τοσκάνης Φερδινάνδο Β' Μέδικο και συζήτησαν τη μετανάστευση Μανιατών στην Τοσκάνη. Σπ.Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων*, 2(1905)401 κ.ε. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*,

σ. 122. Τελικά στις 6 Οκτωβρίου 1663 οι εκπρόσωποι των Μανιατών που είχαν μεταβεί στη Φλωρεντία υπέγραψαν συμφωνία με το δούκα. Το 1670 επανήλθε πάλι στο θέμα της μετανάστευσης των Μανιατών, αλλά αυτή τη φορά ματαιώθηκε, γιατί μεσολάβησε συμφωνία των Μανιατών με τους Τούρκους να πληρώσουν το χαράτσι και να δεχθούν να κτισθούν τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας από τους Τούρκους. Σπ. Λάμπρου, ό.π., σ. 429-431. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 123.

Ο Δημήτριος Μέδικος υπέβαλε υπόμνημα στο βασιλιά της Ισπανίας για τη μετανάστευση Μανιατών, που μελετήθηκε από το συμβούλιο του κράτους στις 9 Φεβρουαρίου 1672 και τον χαρακτήριζε "Diputato de la provincia de Esparta, Brazo de Manya" (Αντιπρόσωπο της επαρχίας Σπάρτης, του Βραχίονα της Μάνης). Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)137 και 156.

Το όνομα του **Δημητρίου Μέδικου** αναφέρεται σε έγγραφο της Ελληνικής αδελφότητας της Νεάπολης της Ιταλίας, αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται πάντοτε για το ίδιο πρόσωπο. Σε πράξη της 5 Ιουνίου 1678 υπάρχουν οι υπογραφές του Δημητρίου και του Παναγιώτη Μέδικου και σε άλλη της 19 Φεβρουαρίου 1688 υπογράφουν ο Δημήτριος Μέδικος και ο Παναγιώτης Μαρίνου Μέδικος. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129 κ.ε.

Τελευταία αναφορά στο όνομα του Δημητρίου Μέδικου γίνεται το 1689, οπού μαζί με το γιό του Στέφανο συγκέντρωσαν χρήματα για την απελευθέρωση του αιχμαλωτισθέντος επισκόπου Ιωσαφάτ Μέδικου, που ήταν συγγενής τους. Ι. Χασιώτης, *Ελληνικά* 22(1969)138-9.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ του ποτέ Νικόλα. Ήταν από τον Πύργο (προφανώς του Λεύκτρου της Μάνης) και στις 26 Μαΐου 1674 έφθασε στο Κερί της Ζακύνθου μαζί με άλλους Μανιάτες από την παραλία της Τραχήλας με το πλοιάριο του Θεόφιλου Γιατρού. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)171.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΡΑΖΕΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1665 να κατοικεί στο Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)433.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Ο Ser Dimitri Giatro και ο Piero Giatro da Vitulo το 1534 εγκαταστάθηκαν στη Βενετία. Επομένως η παρουσία των Γιατρών Μεδίκων στο Οίτυλο χρονολογείται από το 1534, δηλαδή πριν από την πτώση του Ναυπλίου το 1540. Φανής Μαυροειδή, *Συμβολή στην Ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*, Έκδοση του Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, σ. 226.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ του Θωμά. Αιχμαλωτίστηκε από πειρατές μαζί με τον πατέρα του και την αδελφή του Μαρούλα. Το 1677 ο αδελφός του Νικόλαος, που είχε μεταναστεύσει στην Ιταλία, προσπαθούσε να βρει τρόπο για να πετύχει την απελευθέρωσή τους. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)453.

ΓΙΑΤΡΟΣ Παπα-ΗΛΙΑΣ. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1647 ο Προβλεπτής της Ζακύνθου υπέβαλε στο Δόγη περίληψη μαρτυρικής κατάθεσης του Παπά-Ηλία Γιατρού από τη Μάνη, που εκείνες τις ημέρες είχε φθάσει στη Ζάκυνθο. Μεταξύ των άλλων ανέφερε: «...έρχομαι από την Βενετικήν αρμάταν,

διαφυγών προ εννέα ημερών από τας γαλέρας των Μπαρμπαρέσων, που ευρίσκονται εις το Ναύπλιον...». Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)144.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΗΛΙΑΣ (Λυας Μέδυτζυς). Το 1618 υπογράφει έγγραφο προς τον Κάρολο δούκα του Νεβέρ και συνιστά τον Πέτρο Γιατρό-Μέδικο ως εκρόσωπο των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69. Ο Κ.Σάθας, *Τουρκοκαρτουμένη Ελλάς*, σ. 207 τον γράφει «Λουής Μέδιτζης» και αναφέρεται και με αυτό το όνομα. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (μεπιτζής) ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Πήγε στη Φλωρεντία της Τοσκάνης μαζί με άλλους Μανιάτες και στις 6 Οκτωβρίου 1663 υπέγραψε τη συμφωνία με το Φερδινάνδο Β' Μέδικο δούκα της Τοσκάνης για τη μετανάστευση 300 οικογενειών από τη Μάνη. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 2(1905)405. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του ποτέ Ηλία. Είχε γεννηθεί το 1628, μετανάστευσε στην Ιταλία και το 1690 ζούσε στη Σοάνα με τη γυναίκα του Βιολέττα (γεννημένη το 1644). Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979) 124, 127, 148 και Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)243, 246.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΘΕΟΦΙΛΗΣ ή ΘΕΟΦΙΛΟΣ. Ήταν κάτοικος του Μυστρά. Στις 15 Φεβρουαρίου 1698 ο Γενικός Προβλεπτής της Πελοποννήσου Fr. Grimano έδωσε εντολή να συνταχθεί κατάλογος των υποχρέων σε αγγαρείες, ο οποίος τον Αύγουστο υπογράφεται από το Σύντιχο Σαράντο Λεόπουλο και τρεις άλλους, μεταξύ των οποίων και ο "Θεωφύλης Γηατρός". Γ.Νικολάου, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 13, σ. 425.

Ο **Θεόφιλος Γιατρός** κατοικούσε στο Μυστρά και αναφέρεται το 1694 ότι είχε σημαντική θέση στην κοινωνία του τόπου του. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)169. Στις 24 Φεβρουαρίου 1699 έλαβε μέρος στον πληστηριασμό του δασμού Αλιείας στο Μυστρά, ό.π., σ. 231 και 256. Το επόμενο έτος συνυπέγραψε αναφορά που δήλωνε ότι είχε παθητικό, ό.π., σ. 299. Το 1699 θα έδιδε στο δημόσιο 130 ρεάλια ως επινοικιαστής, ό.π., σ. 312. Ο Θεόφιλος Γιατρός με το Σαράντο Λεόπουλο και τον Καλφάκη είχαν βεβαιώσει τον Προβλεπτή, ότι οι κάτοικοι των Πισινών Χωριών θα πλήρωναν τις υποχρεώσεις τους, αλλά αυτοί ήταν πάντα δύστροποι για να είναι συνεπείς και να υπακούουν, ό.π., σ. 320.

Σε κατάσταση **κατοίκων της Αθήνας**, που εγκαταστάθηκαν στο **Μυστρά** και το 1684 τους παραχωρήθηκαν κτήματα, αναφέρονται τα "**παιδιά του Γιώργου Γιατρού**" που ανήκαν στην τρίτη κοινωνική τάξη και έλαβαν αμπέλια 15 zarrade και 200 δέντρα ελιές, ό.π., σ. 180. Μήπως ο караβοκύρης Θεόφιλος Γιατρός του Γεωργίου του 1674 ταυτίζεται με το Θεόφιλο Γιατρό του Μυστρά, αφού εκεί εγκαταστάθηκαν τα παιδιά του Γεωργίου Γιατρού από την Αθήνα; Στους επινοικιαστές κτημάτων της περιοχής του Μυστρά των ετών 1693-1700 αναφέρεται και ο **Μανούσος Γιατρός**, ό.π., σ. 308, που ίσως να ήταν και αυτός γιός του Γεωργίου.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ του ποτέ Γεωργίου. Αναφέρεται ότι στις 26 Μαΐου 1674 ζούσε στην Αγία Μαύρα (Λευκάδα) και ήταν караβοκύρης ενός πλοιαρίου το οποίο χαρακτηρίζεται ως «Μανιάτικο», μετέφερε δε πρόσφυγες από την Έξω Μάνη, τους οποίους παρέλαβε από την Τραχήλα. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)171.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (μεττητζης) ΘΩΜΑΣ. Το 1670 πήγε στη Φλωρεντία μαζί με άλλους Μανιάτες και υπέβαλαν αίτηση στον Κοσμά Γ' Μέδικο δούκα της Τοσκάνης για να μεταναστεύσουν Μανιάτες στις κτήσεις του. Μεσολάβησε όμως η συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους κατά την οποία θα πλήρωναν το χαράτσι και οι Τούρκοι θα έχτιζαν κάστρα στην Κελεφά και τη Ζαρνάτα. Με τη συμφωνία αυτή ναυάγησε προσωρινά το σχέδιο για μετανάστευση. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων* 2(1905)429-431. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 123

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΜΕΔΙΚΟΣ ΘΩΜΑΣ. Αιχμαλωτίστηκε από πειρατές μαζί με το γιό του Εμμανουήλ και την κόρη του Μαρούλα. Το 1677 ο γιός του Νικόλαος, που είχε μεταναστεύσει στην Ιταλία, προσπαθούσε δια μέσου των θρησκευτικών αρχών της Σοάνα της Τοσκάνης να συγκεντρώσει χρήματα για να τους απελευθερώσει. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)354.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ. Καταγόταν από τη Μάνη, υπήρξε μαθητής "των εν Ρώμη παιδευτικών καθιδρυμάτων" και ασκούσε στη Ρώμη το επάγγελμα του Ιατρού. Ήταν ακόμη γνώστης της φιλοσοφίας και της θεολογίας και το 1620 ο μοναχός από την Κρήτη Αγάπιος Λάνδος του αφιέρωσε το έργο του «Γεωπονικόν». Θεωρείται πιθανό ότι αυτός συνέστησε στους συμπατριώτες του το 1664 να απευθυνθούν στον Πάπα της Ρώμης και να ζητήσουν βοήθεια για τη μετανάστευσή τους. Κ. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 313. Α. Μουστοξύδη, *Ελληνομνημύων*, σ. 267, Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάδα*, σ. 126 και Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι αγώνες της Μάνης*, σ. 68.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΙΩΣΑΦΑΤ Επίσκοπος. Το 1672, όταν γινόντουσαν οι συνεννοήσεις του Δημητράκη Μέδικου με τον αντιβασιλέα της Νεάπολης για τη μετανάστευση Μανιατών, ξεκίνησε από τη Μάνη για τη Νεάπολη της Ιταλίας μια τριακονταμελής αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον επίσκοπο Ιωσαφάτ Μέδικο. Μεταξύ Κορώνης και Μεθώνης το πλοιάριό τους δέχθηκε επίθεση τουρκικών πλοίων με αποτέλεσμα να αιχμαλωτιστεί ο επίσκοπος Ιωσαφάτ με τρεις ακόμη προκρίτους της Μάνης και να οδηγηθεί στη Θεσσαλονίκη. Το 1689 ο Δημητρίος και ο Στέφανος Μέδικος συγκέντρωναν χρήματα για να εξαγοράσουν και να ελευθερώσουν το συγγενή τους επίσκοπο Ιωσαφάτ. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)137-9.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Δάσκαλος. Αναφέρεται το 1680 και το 1693 στην Κορσική, που πήγε μετά την απελευθέρωσή του από την αιχμαλωσία των Αλγερίνων πειρατών. Όταν πήγε στην Κορσική ανέφερε ότι 100 οικογένειες της Μάνης αιχμαλωτίστηκαν κοντά στην Κορσική από Αλγερίνους πειρατές. Αυτός απελευθερώθηκε αφού κατεβλήθησαν 500 πιάστρα. Οι αρχές

του έδωσαν στην Κορσική σπίτι και κτήματα, αλλά επειδή δεν ήταν αγρότης στα κτήματά του εργαζόντουσαν άλλοι και αυτός διόρθωνε όπλα, κλειδαριές κ.α. M.Stefhanopoli-Comnene, *Histoire des Grecs-Maniotes en Corse*, σσ. 66 και 204.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΚΑΜΑΡΙΝΟΣ ή ΚΑΝΕΡΙΝΗΣ του ποτέ Μιχαήλ. Φαίνεται ότι το 1776 είχε μεταναστεύσει στη Bibbona και το 1690 ζούσε στη Σοάνα ο Camerino ή Canerino Medici (γεννημένος το 1663) με τη γυναίκα του Καλιδονία (γεννημένη το 1666) και την κόρη τους Κατερίνα (γεννημένη το 1687). Σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρεται ως Catterino ή η σύζυγός του ως Calidonia de Catterin Medici. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικάί Σπουδαί* 4(1979)124, 125 και Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 6(1982)245-6.

ΓΙΑΤΡΟΣ Καπετάνιος της Μηλιάς. Capitan Jatro da Milea (75). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ. Carajianni Jatro (46). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ (μετητζη) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Το 1670 έλαβε μέρος στην αντιπροσωπεία των Μανιατών που επισκέφθηκαν τη Φλωρεντία και ζήτησαν από τον Κοσμά Γ' Μέδικο δούκα της Τοσκάνης να μεταναστεύσουν στις κτήσεις του. Η προσπάθεια αυτή ματαιώθηκε γιατί μεσολάβησε η συνθηκολόγηση των Μανιατών, οι οποίοι δέχτηκαν να πληρώσουν το χαράτσι και να κτισθούν τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 2(1905)429-431. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 123.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΛΟΥΗΣ. Το 1618 υπέγραψε επιστολή προς τον Κάρολο δούκα του Νεβέρ, με την οποία ορίζετο ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος ως εκπρόσωπος των Μανιατών. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Άλλοι διαβάζουν το όνομα ως Λύος και υποθέτουν ότι πρόκειται περί Ηλία.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΛΟΥΚΑΣ. Το 1618 υπέγραψε επιστολή προς τον Κάρολο δούκα του Νεβέρ, με την οποία ορίζετο ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος ως εκπρόσωπος των Μανιατών. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΛΟΥΚΑΣ. Εξέχουσα προσωπικότητα της Μάνης που διακρίθηκε και στα πεδία των μαχών στην περίοδο του Τουρκο-Βενετικού πολέμου (1645-1669). Σε αναφορά της 1 Σεπτεμβρίου 1645 του Προβλεπτή Ζακύνθου προς το Δόγη αναφέρεται: «...θέλει ο Λουκάς (Μέδικος) να παρουσιαστεί εις τον εξοχώτατον Στρατηγόν και να του προτείνει ότι αυτός και οι οπαδοί του, άμα λάβουν από τον Στρατηγόν 5-6 γαλέρας υπό την κατοχήν και διοίκησίν των, είναι εις θέσιν να πάρουν όλον τον Μορέαν...». Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 1(1972)141. Σε αναφορά από Κιτριές της 15 Μαρτίου 1659 του πολεμικού συμβουλίου του Βενετικού στόλου, που ήταν

υπό την ηγεσία του Φραγκίσκου Μοροζίνη, αναφέρονται τα κατωτέρω σχετικά με την κατάληψη της Καλαμάτας: «...του κ. (Λουκά) Μέδικου η προσφορά προκαλεί την δημοσίαν ευγνωμοσύνην και για τις άλλες υπηρεσίες του ο ίδιος είναι άξιος αμοιβής...». Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 259. Σε άλλο έγγραφο του Μοροζίνη από 17 Μαρτίου 1659 αναφέρεται: «...και χάρις εις την αποτελεσματικήν δράσιν του κ. Λουκά Medici, όστις υπήρξεν ένας από τους κυριότερους πρωτουργούς της παρούσης εξέγερσης (των Μανιατών)... αξίζει όμως να γίνη εύφημος μνεία και δια τον Medici, ο οποίος πρόσφερεν μεγάλην υπηρεσίαν, όχι μόνον κατά την διάρκειαν των διαπραγματεύσεων, αλλά και κατά τας γενομένας μάχας. Έγινε τοιουτοτρόπως άξιος μιάς αμοιβής και τω εχορήγησα, συμφωνούντως και του ναυτικού συμβουλίου, μίαν μηνιαίαν αποζημίωσιν εκ 50 δουκάτων, τα οποία θα λαμβάνη από τα χαράτσια, που εισφέρει κατ' έτος η νήσος Μήλος...». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)151.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΜΙΧΕΛΗΣ. Στις 6 Μαρτίου 1640 αναφέρεται ως ιταλομαθής, ευκατάστατος και άτομο κύρους και επιβολής μεταξύ των Μανιατών. Ηγείτο της κινήσεως για τη μετανάστευση συμπατριωτών του στο Οτράντο της Νοτίου Ιταλίας, που ήταν τότε Ισπανική κτήση. Για το σκοπό αυτό είχε επαφές με το Γεώργιο Εφέσιο. Ακόμη, από μεταγενέστερη αναφορά πληροφορούμεθα **είχε αδελφό ονομαζόμενο Νικόλαο** και μαζί με άλλους 20 προκρίτους της Μάνης πήγε στο Οτράντο. Αργότερα επισκέφθηκε τη Ζάκυνθο και στις 8 Ιουλίου 1646 διαβιβάστηκε αναφορά του σχετική με ναυμαχία μεταξύ δύο πλοίων της Μάλτας και επτά Μπερμπαρέζικων πειρατικών. Τέλος ανέφερε ότι Μανιάτικα πλεούμενα συνέλαβαν ένα τουρκικό πλοιάριο που ερχόταν από τα Χανιά. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)126-7, 129, 142-3, ακόμη Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 434. Το 1655 υπέγραψε συμφωνία ως γενικός πληρεξούσιος (Procurador General) των Μανιατών για τη μετανάστευση των συμπατριωτών του σε Ισπανικές κτήσεις της Κάτω Ιταλίας. Το 1658 κάνει νέα έκκληση από το Οίτυλο στον Ισπανό πρόξενο της Ζακύνθου Καίσαρα Λατίνο για τη μετανάστευση Μανιατών. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)119, 128 και 132.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΜΙΧΕΛΗΣ. Το 1765 αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή του μοναστηριού του Δεκούλου στο Οίτυλο. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. of Athens*, τ. 15, σ. 200.

ΓΙΑΤΡΟΣ (Υατρός ή Διατρός) – ΜΕΔΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Το όνομά του αναφέρεται για πρώτη φορά στις 8 Μαρτίου 1571, όταν οι Μανιάτες όρισαν το «Νικόλα Υατρό» ως «αμπασαδόρο και επίτροπο», δηλαδή αντιπρόσωπό τους και τότε μαζί με άλλους συμπατριώτες του μετέβησαν στη Βενετία για συνομιλίες. Επίσης στις 14 Μαΐου 1571 η γερουσία της Βενετίας ενέκρινε αίτημα, το οποίο είχε υπογράψει και ο Νικόλαος Μέδικος-Γιατρός, ότι σε περίπτωση απελευθέρωσης του τόπου, όλοι οι Μανιάτες θα είναι απαλλαγμένοι από φόρους. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)262 και 265. Μετά δέκα περίπου χρόνια, στις 3 Αυγούστου 1582, υπέγραψε επιστολή προς τον Πάπα της Ρώμης Γρηγόριο ΙΓ' ως «νηκολας ιατρος». Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 2(1905)397-8-9. Στις 15 Φεβρουαρίου 1585 υπέγραψε ως Nicola Medico επιστολή προς το βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππο Β'. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 6 Μαρτίου 1640 αναφέρεται ως αδελφός του Μιχελή Μέδικου και μαζί του πήγε στο Οτράντο της Νοτίου Ιταλίας, που ήταν Ισπανική κτήση, για να συμφωνηθούν οι όροι της μετανάστευσης Μανιατών. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)129.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1663 μαζί με τον αδελφό του Δημητράκη συνάντησαν το δούκα της Τοσκάνης Φερδινάνδο Β' Μέδικο και συζήτησαν για τη μετανάστευση των Μανιατών. Στις 6 Οκτωβρίου του ίδιου έτους υπέγραψαν σύμβαση με το δούκα. Στις 9 Οκτωβρίου υπέγραψαν και άλλη σύμβαση. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, 2(1905)401, 405, 415.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Θωμά. Είχε μεταναστεύσει στη Σοάνα της Ιταλίας και το 1677 προσπαθούσε με τη συνδρομή της καθολικής εκκλησίας να απελευθερώσει τον πατέρα του Θωμά, τον αδελφό του Εμμανουήλ και την αδελφή του Μαρούλα, που είχαν αιχμαλωτιστεί από τους Αλγερίνους πειρατές. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)452-3. Το 1690 στη Σοάνα ζούσε ο Νικόλαος Μέδικος του ποτέ Θωμά, που θα πρέπει να είναι ο ίδιος με τον προηγούμενο. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)124.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Θωμά. Πιθανώς ταυτίζεται με το προηγούμενο πρόσωπο. Το 1690 ζούσε στη Σοάνα της Ιταλίας, ήταν γεννημένος το 1640, τη γυναίκα του την έλεγαν Λάουρα και το γιό του Θωμά. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1979)244. Το 1693 ένας Νικόλαος Γιατρός μαζί με άλλους Μανιάτες μετανάστες υπέβαλε αναφορά στην Προπαγάνδα και μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο που το 1677 βεβαίωσε την ταυτότητα του Μάρκου Μπέλεση. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)127.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Nicola Jatro (63). Το 1690 αναφέρεται ως κάτοικος της περιοχής (καστελανίας) Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΓΙΑΤΡΟΣ ή ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΞΑΝΘΟΣ. Ήταν από τη Μηλιά είχε τον τίτλο του Καπετάνιου και στις 28 Απριλίου 1723 ήταν στο μοναστήρι της Τίμιοβας, και μαζί με τον Αντωνάκη Καβαλιεράκη από την Καρυούπολη, υπέγραψε την υπ' αριθ. 73 καταχώρηση στον κώδικα της μονής την αφιέρωση του μοναχού Διονύσιου Φραγγίνα. Γ. Αναπλιώτη, *Σχολία Κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 16. Στον ανέκδοτο κώδικα που δακτυλογράφησε ο Γιάννης Αναπλιώτης και φυλάσσεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας είναι στη σ. 38. Βλέπε **Γιατρός από Μηλέα**.

Ο Ξανθός Γιατρός, που είναι συγγενής των Γιατρών-Μεδίκων του Οιύλου (Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81), το 1715 συνέβαλε στη συνθηκόλογηση των Μανιατών με τους Τούρκους. Οι Μανιάτες ανέλαβαν να διώξουν τους Βενετούς από τον τόπο τους υπό την προϋπόθεση να μη εισχωρήσει τουρκικός στρατός στη Μάνη. Οι Τούρκοι τον αναγνώρισαν ως καπετάνιο της περιοχής του Ζυγού και της Ανδρούβιστας. Ο Π. Κουτήφαρης αναφέρει ότι ο Ξανθός Ξανθάκης (ή Γιατρός) σκότωσε στο μοναστήρι της Τίμιοβας τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη του Σταυροπηγίου τρία χρόνια μετά από την ανάληψη των καπετανιών από τους Τούρκους. Γ. Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)54. Ο Σ. Κουγέας,

Πελοποννησιακά 2(1957)460 αναφέρει ότι τον δηλητηρίασε με ένα τσαμπί σταφύλι, το οποίο ήταν από τη μια μεριά φαρμακωμένο και από την άλλη καθαρό. Ο καπετάν-Ξανθός έτρωγε από το καθαρό και πρόσφερε στον καπετάν-Γιαννάκης από το δηλητηριασμένο.

Να σημειωθεί ότι στο δακτυλογραφημένο κώδικα, σ. 16, από 24 Αυγούστου 1714, στην ενθύμηση αριθ. 37 ο καπετάν Ξανθός Γιατράκος μαζί με τη γυναίκα του πώλησαν στη μονή της Τίμιοβας κτήμα που είχαν στα Περιβολάκια της Γιάννιτσας. Για να έχει κτήμα μαζί με τη γυναίκα του θα πρόκειται μάλλον για προικώο, οπότε θα είχε παντρευτεί κόρη από τη Γιάννιτσα. Μπορεί να υποτεθεί ότι ο καπετάν Ξανθός Γιατρός από τη Μηλιά του 1723 ταυτίζεται με τον Καπετάν Ξανθό Γιατράκο του 1714.

Στις 29 Ιουνίου 1724 σε αντίγραφο του παλαιού κώδικα της μονής της Σιδηρόπορτας (Καρβέλι-Αλαγονίας) συναντούμε πάλι το όνομα του καπετάν Ξανθού σε εξοφλητικό έγγραφο. Αντ. Μασουρίδου, *Αλαγονικά*, σ. 168. Εδώ είναι καθέννας επιφυλακτικός να δεχθεί ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, έστω και αν δεν συναντάται το όνομα του καπετάν Ξανθού στα άλλα έγγραφα της Αλαγονίας. Είναι πιθανό ο καπετάν Ξανθός Γιατρός της Μηλιάς, αφού σκότωσε τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη του Σταυροπηγίου (Ζαρνάτας), να επεξέτεινε τα όρια της επιρροής του μέχρι το Καρβέλι της Αλαγονίας. Η προσφορά προστασίας στη μονή της Σιδηρόπορτας θα συνοδευόταν κατά υπάρχουσα συνήθεια και από αντιπαροχή χρημάτων ή ομολογιών. Σ. Κουγέα, *Μεσσηνικά Γράμματα* 1(1957)20.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Μαρίνου. Το 1680 μαζί με τον αδελφό του Αναστάσιο υπηρετούσαν στα στρατεύματα του Καρόλου Β' στη Νεάπολη της Ιταλίας. Σε πράξη της 19 Φεβρουαρίου 1688, που φυλάσσεται στο αρχείο της Ελληνικής κοινότητας της Νεάπολης, υπογράφει ο Παναγιώτης Μαρίνου Μέδικος και σε άλλη της 8 Σεπτεμβρίου 1886 υπάρχει η υπογραφή του Παναγιώτη Μέδικου χωρίς να σημειώνεται πατρώνυμο. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)129.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αποτελεί μια από τις πλέον διακεκριμένες μορφές της Μάνης της περιόδου της Τουρκοκρατίας. Η οικογένεια των Γιατρών-Μεδίκων κατοικούσε στο Οίτυλο, αλλά για τον Πέτρο έχουμε την πληροφορία ότι το 1618 έμενε στο Πραστίο Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Μάνης*, σ. 584. Γνωρίζουμε ακόμη ότι είχε γιό, ο οποίος το 1612 βρισκόταν στη Βενετία, προφανώς για λόγους σπουδών. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)91. Γαμπρός του Πέτρου Γιατρού-Μέδικου ήταν ο Θεοδωρής Μαλεύρης εξέχουσα προσωπικότητα της Μάνης. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)97 και Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 207.

Ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος έζησε σε χρόνια που η Μάνη είχε μεγάλη στρατηγική αξία και αποτελούσε το μοναδικό Χριστιανικό προγεφύρωμα στην Ανατολή, γι' αυτό επεδίωκαν καλές σχέσεις μαζί της όλες οι ισχυρές δυνάμεις του δυτικού κόσμου που διέθεταν στόλους, όπως η Βενετία, ο Πάπας της Ρώμης, η Ισπανία με τους αντιβασιλείς της Νεάπολης και της Σικελίας, η Γαλλία με το δούκα του Νεβέρ κλπ. Όταν οι σχέσεις των χωρών αυτών με την Τουρκία ήταν εχθρικές, τότε ήταν πολύτιμα στους Χριστιανικούς στόλους τα λιμάνια της Μάνης, για να βρίσκουν καταφύγιο σε θαλασσοταραχή, να επιδιορθώνουν ζημιές και να ανεφοδιάζονται σε νερό και τρόφιμα.

Όπως ήταν επόμενο, υπήρχε συναγωνισμός μεταξύ των ξένων για να αποκτήσουν φίλους στη Μάνη, αλλά παράλληλα υπήρχε και ανταγωνισμός μεταξύ των Μανιατών για την εύνοια των ξένων. Η Μάνη είχε εκείνα τα χρόνια δύο παρατάξεις στη μία ηγείτο η οικογένεια των Στεφανοπούλων και στην άλλη των Γιατρών-Μεδίκων. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)91 και 97.

Το ενδιαφέρον για τη Μάνη φαίνεται από τα ακόλουθα γεγονότα. Το 1571 η Βενετία έστειλε εκπροσώπους στη Μάνη για συνεννοήσεις. Κ.Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)212 κ.ε. Το 1582 οι Μανιάτες απευθύνθηκαν στον πάπα Γρηγόριο ΙΓ', από τον οποίο ζητούσαν να μεσολαβήσει στο Βασιλιά της Ισπανίας. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)397. Το 1685 οι Μανιάτες απευθύνθηκαν στο Βασιλιά της Ισπανίας. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 15(1969)129. Το 1603 αντιπροσωπεία Μανιατών πήγε στη Ρώμη για να επικοινωνήσει με τον Πάπα. Μ.Λάσκαρι, *Αφιέρωμα εις την Ήπειρον εις Μνήμην Χ. Σούλη*, σ. 251. Ο Πάπας της Ρώμης δημιούργησε τη Sacra Liga για να απελευθερώσει τα εδάφη που κατείχε η Τουρκία. Παράλληλα ο Κάρολος δούκας του Νεβέρ από το 1603-1625 έδινε ελπίδες στους Έλληνες ότι θα απαλλαγούν από τον τουρκικό ζυγό. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του Καρόλου Δούκα του Νεβέρ*.

Όπως θα φανεί κατωτέρω ο Πέτρος Μέδικος προσπαθούσε να έχει καλές σχέσεις με όλους, δηλαδή με τους Ισπανούς, με το δούκα του Νεβέρ Κάρολο και με τους Βενετούς, έστω κι αν αυτοί ανταγωνίζονταν μεταξύ τους.

Πρώτη αναφορά στο όνομα του Πέτρου Γιατρού έχουμε σε μια επιστολή του Θεόδωρου Στεφανόπουλου, από 12 Ιανουαρίου 1612, που απευθύνεται στο Ζακυνθινό κουμπάρο του Αναστάσιο Καραβουσιάνο. Έχει σκοπό να ενημερώσει τον ίδιο για την κατάσταση στη Μάνη, αλλά συγχρόνως για να τη μεταβιβάσει και στους Βενετούς. Τον πληροφορεί ότι ήρθε στη Μάνη και φιλοξενείται στο σπίτι του Πέτρου Γιατρού ο Τζούλιο νταλ Μόντε, ο οποίος θέλει να τον ονομάζουν Θεόδωρο Μπάλμπι. Χαρακτηρίζει τον Πέτρο Γιατρό-Μέδικο «Ιταλό» και αναφέρει ότι έγραψε στους «συγγενείς του», εννοώντας τον Φερδινάνδο Α' Μέδικο δούκα της Τοσκάνης και τον Ερρίκο Δ' βασιλιά της Γαλλίας (Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σ. 32) που συνεδέοντο δια συγγενείας μεταξύ τους: «...Ο Πέτρος Γιατρός έγραψε στους συγγενείς του να έλθουν εδώ να λάβουν την συγκατάθεση όλων των Μανιατών και να πάρουν ένα φρούριον εις το Πόρτο Κάγιο. Ούτοι επήραν σημείωσιν του πληθυσμού που ευρίσκεται εις την Μάνην και εις τον Ζυγόν και επήγαν εις τα χωριά της Μάνης και του Ζυγού μαζί με τον Γιατρόν, ίνα λάβουν και εκείνων την συγκατάθεσιν. Πλην μερικοί από τους κατοίκους ηρνήθησαν να υπογράψουν, ούτε και προφορικώς εξεδήλωσαν την έγκρισίν των. Και ημείς ακόμη δεν θέλομεν τον Γιατρόν ως αφθέντη μας, διότι επρόδωσε τον Άγιον Μάρκον...». Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)91.

Σε επόμενη επιστολή από 22 Ιουλίου 1612 προς τον ίδιο παραλήπτη ο Θεόδωρος Στεφανόπουλος έγραψε: «...Επί πλέον σαν ειδοποιώ ότι ο στρατηγός από την Κρήτην έστειλε γράμματα τον περασμένον μήνα Μάϊον και έφθασαν εις την Κολοκυθιά εις τα χέρια του κυρ Πέτρου Γιατρού, δια να τα στέλνη δια ξηράς εις τον Προβλεπτήν Ζακύνθου. Σεις μας είχατε γράψει ότι θα έστελνε στα χέρια μας τα γράμματα ο στρατηγός της Κρήτης και ημείς θα τα εστέλναμε με ταχυδρόμον. Τώρα τα έστειλε εις τον Γιατρόν και ας κάμη όπως του αρέσει ο στρατηγός. Και ημείς ήμεθα υπηρέται του

πρίγκιπος καλύτερα από αυτόν. Τα γνωρίζει καλά και ο κύριος στρατηγός...». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)97.

Στις 24 Απριλίου 1612 ο Αντώνιος Τσιβράν, Βενετός διοικητής στόλου πέντε γαλερών, που έπλευσαν στο Πόρτο Κάγιο και στο Οίτυλο, έγραψε στο Δόγη τα ακόλουθα: «...Ευρήκα και τον Πέτρον Μέδιτσι, άνθρωπον πολύ γνωστόν και καλόν και έχοντα μέγα κύρος...Όλοι οι κάτοικοι της Μάνης από την Παγανέα έως την Καλαμάτα...όλοι είναι καλοί άνδρες, αλλά δεν έχουν κανένα αρχηγόν στρατιωτικόν, ίνα τους κρατεί εις πειθαρχίαν. Τοις έδωκαν υποσχέσεις εκείνος ο Μπαλδοβίνος *dal Monte* και οι άλλοι που ήλθαν κατά τους περασμένους μήνας, ότι κατά τα μέσα του προσεχούς Μαΐου, θα ήρχετο ισχυρός στόλος από γαλέρας και «μπερτόνια» εις το Πόρτο Κάγιο, όπου θα ανεγερθή φρούριον και ότι πρέπει όλοι οι κάτοικοι να εξεγερθούν και να περιμένουν έτοιμοι την πραγματοποίησιν των δοθεισών υποσχέσεων». Στη συνέχεια αναφέρει στο Δόγη όσα είπε στους Μανιάτες, να τους πείσει ότι δεν πρέπει να ακούουν τις υποσχέσεις των άλλων, αναφερόμενος συνεχώς στο όνομα του Πέτρου Γιατρού-Μέδικου. Πρόσθεσε δε τα ακόλουθα: «...Ο *Medici* εδήλωσεν ομοίως εις τους εμπίστους μου ότι εγνώριζε ποίος κίνδυνος έγκειται από τους Τούρκους εις κάθε στιγμήν και ότι ο ίδιος είχε σκοπόν να συγκεντρώση τα πράγματά του, να τα εξασφαλίση, και αν το καλέση η ανάγκη θα καταφύγη εις τα Κύθηρα. Έτσι εξεφράσθη ο *Medici*, ότι, δήθεν, δεν είχε ο ίδιος καμίαν ανάμιξιν εις την υπόθεσιν των διαπραγματεύσεων και ότι δεν ελπίζει εις επιτυχίαν, αλλά εγώ δεν δύναμαι να βεβαιώσω την Υμετέραν Γαληνότητα ότι είναι αληθείς αι απόψεις του και άδολα τα αισθήματά του, διότι έχω την υπόνοιαν μήπως θέλει, υπό τας εγχρώμους αυτάς εκφράσεις, να κρύψη τα ενδότερα της ψυχής του. Μάλιστα πιστεύω ότι ούτος κοιτάζει να επωφεληθη των περιστάσεων «χρηματιζόμενος και από τα δύο τα μέρη». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)92-95.

Την φθινόπωρο 1612 ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος βρισκόταν κοντά στον Κάρολο δούκα του Νεβέρ για συνομιλίες. Την 1 Οκτωβρίου ο επίσκοπος Μάνης Νεόφυτος του έστειλε επιστολή στην οποία τον αποκαλούσε «τω εντιμοτάτω αυθέντι» και του έγραφε ότι τον περιμένουν στη Μάνη όπως οι Εβραίοι το Μεσσία. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 199 και Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σ. 59 κ.ε. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 51.

Το καλοκαίρι του 1614 ο Αρσλάν Πασάς εισέβαλε στη Μάνη από την περιοχή του Πασαβά και κατέστρεψε τη Μάνη νοτίως του Οιτύλου. Οι κάτοικοι του Οιτύλου παρουσιάστηκαν στον Πασά, αφοπλίστηκαν και πλήρωσαν το χαράτσι. Ακολούθησε η εισβολή και η καταστροφή του εκστρατευτικού σώματος του Μουσολίν Ραίτζ, του οποίου τη σημαία και το σπαθί πήραν ως λάφυρα οι Μανιάτες. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)107 κ.ε. Δεν είναι γνωστή η στάση του Πέτρου Μέδικου. Μπορεί να έμεινε εκεί ή να είχε φύγει στα Κύθηρα.

Επειδή οι Μανιάτες προέβλεπαν ότι το καλοκαίρι του 1615 θα δεχθούν και νέα επίθεση των Τούρκων, απεφάσισαν να στείλουν στον αντιβασιλιά της Νεαπόλεως πρεσβεία για να ζητήσουν τη βοήθεια των Ισπανών. Στην εξαμελή πρεσβεία την πρώτη θέση είχε ο Πέτρος Μέδικος. Στις 22 Απριλίου 1615 ο Προβλεπτής Κερκύρας έγραψε στο δόγη: «...με μίαν φρεγάταν, αφιχθείσαν χθες εκ Ζακύνθου, ήλθεν εδώ ένας Μανιάτης ονομαζόμενος Πέτρος Γιατρός από το Βοίτυλο, ο οποίος, προσελθών προς συνάντησίν

μου, μου είπεν ότι θα περάση εις το Ότραντο και εκείθεν εις Βενετίαν, ίνα ναυλώση έν πλοίον. Καίτοι έμαθα ότι ούτος κατευθύνεται εις Νεάπολιν δια να διαπραγματευθή δημόσια ζητήματα, εν τούτοις όμως, επειδή επέμενεν εις όσα μου είπεν εξ αρχής, δεν ημπόρεσα να μάθω περισσότερα από τον ίδιον και τον απεχαιρέτιστα με ευγενείς τρόπους...». Κ.Μέρτζιου, *Λακωνιακί Σπουδαί* 1(1972)109.

Ο κόμης de Lemos αντιβασιλιάς της Νεαπόλεως σε έκθεσή του, από 15 Ιουλίου 1615, πληροφόρησε τον Ισπανό βασιλιά ότι πήγαν στη Νεάπολη εκπρόσωποι των Μανιατών (ήταν εκεί από 19 Μαΐου), για τους οποίους αναφέρει τα ακόλουθα: «...έφθασεν ενταύθα ο *Pedro de Medicis* και άλλοι Μανιάται, αποσταλέντες υπό των κατοίκων της επαρχίας των, δια να επιβεβαιώσουν αυτή την είδησιν και δια να μου εγχειρίσουν την σημαίαν και την σπάθην του βέη, τον οποίον είχαν φονεύσει...». Μ.Λάσκαρη, *Ελληνικά* 15(1957)302.

Στις 28 Αυγούστου 1615 κατέπλευσε ο Ισπανικός στόλος στο Πόρτο Κάγιο και απεβίβασε ενδεκαμελή επιτροπή που είχε επισκεφθεί τον αντιβασιλιά της Νεαπόλεως κόμη de Lemos. Αναφέρεται ότι αρχηγός της αντιπροσωπείας ήταν ο επίσκοπος Καρυουπόλεως. Ίσως μαζί τους ήταν και ο Πατριάρχης Αχρίδας Αθανάσιος, που θα ερχόταν να εγκατασταθεί στη Μάνη. Φυσικά στην αντιπροσωπεία θα συμμετείχε και ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνιακί Σπουδαί* 1(1972)112.

Κατά την επιστροφή του ο Πέτρος Μέδικος έφερε τις οδηγίες του Δούκα του Νεβέρ, για την ενημέρωση των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 62.

Το 1617 ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος μαζί με τον Άγγελο, του οποίου δεν γνωρίζουμε το επίθετο, πήγαν στο Παρίσι για συνομιλίες με τον Κάρολο δούκα του Νεβέρ. Ο Κάρολος τότε πήρε και έδωσε στους Μανιάτες έγγραφες υποσχέσεις. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 55 κ.ε. Τον Ιανουάριο του 1618 ο Πέτρος ως εκπρόσωπος των Μανιατών πήγε στη Ρώμη και συναντήθηκε με τον Philippe de Lange Châteaurenault με τον οποίο το καλοκαίρι του ιδίου έτους περιόδευσαν τη Μάνη και συνέταξαν το γνωστό υπόμνημα με τα χωριά και τους κατοίκους τους. Στ.Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σ. 118 κ.ε. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 68. Κ.Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης*, σ. 584.

Σε έγγραφο από τον Οκτώβριο του 1619 γίνεται λόγος για προμήθεια της αυλής του βασιλιά της Γαλλίας σε εξημερωμένα γεράκια από τον Πέτρο Γιατρό-Μέδικο. Στις υποχρεώσεις των Μανιατών προς το δούκα του Νεβέρ υπήρχε δέσμευση να τον προμηθεύουν με γεράκια, χωρίς αυτό να αποτελεί ένα είδος φορολογίας, όπως αναφέρει ο Κ.Σάθας, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 200 και Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σ. 62.

Τον Ιούνιο του 1619 ιδρύθηκε η Milice Chretienne (Χριστιανική Στρατιά) που υποστηριζόταν από τον Πάπα της Ρώμης, τον Κάρολο δούκα του Νεβέρ κ.α. με σκοπό να γίνει σταυροφορία για την απελευθέρωση των Βαλκανικών λαών. Στις 20 Οκτωβρίου του ιδίου έτους ο Πέτρος Γιατρός-Μέδικος μαζί με το Chateaurenault παρασημοφορηθέντες ορκίστηκαν Commandeurs (Διοικητές) του τάγματος του Αγίου Γεωργίου της Χριστιανικής Στρατείας και ίσως αμοιβόντουσαν για την προσφορά τους. Μεγάλος Μάγιστρος του Τάγματος ορκίστηκε στη Ρώμη με επισημότητα ο δούκας του

Νεβέρ Κάρολος. Π.Χιώτη, *Ιστορικά Απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 161 και Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, σσ. 172 και 182.

Τα επόμενα χρόνια φαίνεται ότι η εκστρατεία της Milice Chretienne για την απελευθέρωση των λαών των Βαλκανίων είναι πολύ κοντά, αλλά ορισμένα εμπόδια οδηγούν σε συνεχείς αναβολές. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σ. 179 κ.ε. Η μακρόχρονη προετοιμασία του σχεδίου του Καρόλου είχε κουράσει τους Μανιάτες. Δημιουργήθηκαν πικρίες και παράπονα που ίσως θα δυσκόλευαν την αρμονική συνεργασία. Ο διοικητής ενός στολίσκου που είχε αποπλεύσει από τη Νεάπολη και είχε κάνει ορμητήριό του τη Μεσσήνη της Ιταλίας έγραψε προς τον Κάρολο ότι: «είχε πολύ άσχημη ιδέα για τους Έλληνες που έφερνε μαζί του, και ονομαστικά ανέφερε τον Πέτρο Μέδικο, για τον οποίο έλεγε ότι, όταν ακόμη βρισκόταν στη Νεάπολη, παρίστανε τον άρρωστο και όταν έφθασε στη Μεσσήνη, δήλωσε ότι ούτε αυτός ούτε κανένας από τον τόπο τους δεν θα τους ακολουθούσε αν δεν συμπεριφερόταν όπως τους ταίριαζε». Ό.π., σ. 183.

Ο στόλος της Milice Chretienne δεν είχε καλό τέλος. Αιχμαλωτίστηκε το 1625 από τους Ουγενότους και έσβησαν τα όνειρα των υποδούλων λαών που περίμεναν την απελευθέρωσή τους. Αργότερα εξαγοράστηκε από το βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο ΙΓ' και ο Κάρολος δούκας του Νεβέρ εισέπραξε 150.000 λίρες. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, σ. 188-9.

Τελευταία αναφορά στο όνομα του Πέτρου Γιατρού-Μέδικου έχουμε σε έγγραφο του Προβλεπτή Ζακύνθου προς το Δόγη από 26 Απριλίου 1629. Αυτός έγραφε ότι ο πρόξενος της Ισπανίας είχε επαφές με ανθρώπους από το Μοριά και τη Μάνη και ότι ελέγετο εις το περιβάλλον του ότι αναμένονται πολλές ειδήσεις για θαλάσσιες επιχειρήσεις. Στο τέλος ο Προβλεπτής πρόσθετε: «...Παρακολουθώ ιδιαίτέρως κάποιον που ονομάζεται Don Pietro de Medici, γεννηθέντα εν Μάνη, ο οποίος απολαύει μεγάλης εκτιμήσεως εις εκείνα τα μέρη. Ούτος διαμένει από μηνών ενταύθα, προφασιζόμενος ότι έχει εμπορικές διαφοράς και θέλη να εναγάγη εις τα δικαστήρια οφειλέτας του, αλλά μέχρι στιγμής δεν προέβη εις καμμίαν σχετικήν ενέργειαν και είμαι της γνώμης ότι αυτός είναι ο αυτοργός και δημιουργός όλης ταύτης της κινήσεως...». Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)120. Γ.Μαραβελιά, *Πρασείο*, σ. 67-71.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Αναφέρεται ότι το 1534 εγκαταστάθηκαν στη Βενετία ο Ser Dimitri Giatro και ο Piero Giatro da Vitulo. Φανής Μαυροειδή, *Συμβολή στην Ιστορία της Ελληνικής αδελφότητος της Βενετίας στο ΙΣΤ' αιώνα*, Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήνα 1976, σ. 226. Ίσως ο Πιέρος Γιατρός του 1534 να ταυτίζεται με τον Πιέρο Γιατρό του 1576. Η παρουσία Γιατρών στο Οίτυλο από το 1534 ανατρέπει την άποψη ότι μετά την πτώση του Ναυπλίου (1540) οι Γιατροί έφυγαν από την αλωθείσα πόλη και πήγαν στο Πραστό της Κυνουρίας και μετά εγκαταστάθηκαν στο Οίτυλο. Η παρουσία τους στο Οίτυλο μαρτυρείται πριν από την πτώση του Ναυπλίου.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Piero Giastro da Vitulo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΓΙΑΤΡΟΣ ΡΟΥΣΕΑΣ. Giastro Russeas da Vitulo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΓΙΑΤΡΟΣ – ΜΕΔΙΚΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ του Δημητράκη. Το 1670 ακολούθησε τον πατέρα του, ως ένας των αντιπρόσωπων των Μανιατών, που πήγαν στη Φλωρεντία, για να πετύχουν την πολυπόθητη μετανάστευση στην περιοχή του δουκάτου της Τοσκάνης. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 2(1905)429-31. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 123.

Το 1685 όταν οι Βενετοί επενέβησαν στο Μοριά, ο Στέφανος Μέδικος πήγε στη Μαδρίτη και πίεζε την Ισπανική κυβέρνηση να στείλει όπλα και άλλα εφόδια στη Μάνη. Οι Ισπανοί περιορίστηκαν να βοηθήσουν οικονομικά το Στέφανο, γιατί με το ταξίδι του στην Ισπανία και την εκεί παραμονή του ξόδεψε όλα του τα χρήματα. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)136.

Τα ονόματα του Στεφάνου και του Δημητρίου Μέδικου αναφέρονται το 1689 σε διάταγμα του Ισπανού βασιλιά προς τον αντιβασιλιά της Νεάπολης της Κάτω Ιταλίας, αλλά και τους πολιτικούς και θρησκευτικούς αξιωματούχους των βασιλείων της Σικελίας και της Νεάπολης, καθώς και του κράτους του Μιλάνου, να υποστηρίξουν τις προσπάθειές τους στη συγκέντρωση χρημάτων, για την εξαγορά του αιχμαλωτισθέντος από τους Τούρκους συγγενούς τους επισκόπου Ιωσαφάτ Μέδικου, που τον κρατούσαν στη Θεσσαλονίκη. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)138-3.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ – ΜΑΝΕΤΑ ΙΩΑΝΝΑ. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

Το όνομα Μανέτας ήταν γνωστό στη Μήλο από όπου καταγόταν ο πειρατής Μανέτας, τον οποίο οι Βενετοί έκαναν συνταγματάρχη και αναφέρεται το 1698 "Colonelo Maneta corsaro". Α.Λεντάκη, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σ. 195.

Ο Άγγλος περιηγητής B. Randolph, σ. 10, αναφέρει ότι στο Οίτυλο ήταν δύο πειρατές ο Μανέτας και ο Γερακάρης. Ίσως κάποιος πειρατής της οικογενείας Μανέτα να παντρεύτηκε στη Μάνη, ή να χρησιμοποιήθηκε το όνομά του ως παρωνύμιο κάποιου Μανιάτη.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΛΑΟΥΡΑ σύζυγος Νικολάου. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΛΟΡΕΝΤΖΑ του Νικολάου. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)246.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΜΑΡΙΑ του Μιχαήλ. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΜΕΝΑΓΑ του Μιχαήλ. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΠΑΠΑΔΑΚΗ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΜΑΡΟΥΛΑ του Θωμά. Αιχμαλωτίστηκε από πειρατές μαζί με τον πατέρα της και τον αδελφό της Εμμανουήλ. Ένας άλλος αδελφός της, ο Νικόλαος, το 1677 ήταν μετανάστης στην Ιταλία και προσπαθούσε να πετύχει τη βοήθεια της καθολικής εκκλησίας για την απελευθέρωσή της. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)453.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΡΟΥΜΠΙΝΑ του Νικολάου. Κατοικούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΓΙΑΤΡΟΥ – ΜΕΔΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ του Πέτρου. Ζούσε στη Σοάνα (Sovana) της Ιταλίας και αναφέρεται ότι το Πάσχα του 1690 εξομολογήθηκε και κοινώνησε. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΓΙΑΤΡΩΝ – ΜΕΔΙΚΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΕΣ. Το 1672 γινόντουσαν συνομιλίες μεταξύ του αντιβασιλέα της Νεάπολης και των Μανιατών, αρχηγός των οποίων ήταν ο Δημητράκης Μέδικος. Εκείνη την εποχή ξεκίνησε ένα πλοίο από τη Μάνη για να μεταφέρει στη Νεάπολη μια τριακονταμελή αντιπροσωπεία με επικεφαλής τον επίσκοπο Ιωσαφάτ Μέδικο. Το πλοίο όταν βρισκόταν μεταξύ Κορώνης και Μεθώνης δέχτηκε επίθεση Τούρκων και αιχμαλωτίστηκαν ο επίσκοπος Ιωσαφάτ μαζί με τρεις ακόμη Μανιάτες προκρίτους. Πολύ αργότερα, το 1689, ο Δημήτριος και ο Στέφανος Μέδικος συγκέντρωσαν χρήματα για να εξαγοράσουν και να ελευθερώσουν το συγγενή τους επίσκοπο Ιωσαφάτ. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)137-9.

Περίπου το 1675 αναφέρεται ότι 100 οικογένειες της Μάνης, στην προσπάθειά τους να μεταναστεύσουν, αιχμαλωτίστηκαν από Αλγερίνους πειρατές, όταν βρισκόντουσαν κοντά στην Κορσική. Δύο από τους αιχμαλωτισθέντες, δάσκαλοι το επάγγελμα, ο Ιωάννης και ο Αντώνης Μέδικος μετά την εξαγορά τους πήγαν και εγκαταστάθηκαν στην Κορσική. M. Stephanopoli-Comnene, *Histoire de Grecs –Maniotes en Corse*, σσ. 66, 129 και 204.

Από την κατάθεση, που έγινε στη Γένοβα το 1675, του επισκόπου Μαΐνης Παρθενίου πληροφορούμεθα ότι: “...Πέρυσι 400 άνθρωποι και πλέον, ενώ ήρχοντο στη Γένοβα, επιάσθηκαν σκλάβοι από Τούρκους πειρατές απέναντι από τη Ζάκυνθο...”. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 135-6. Μια άλλη πληροφορία μαθαίνουμε ότι μετά από δύο χρόνια από τους 400 Μανιάτες που είχαν πιαστεί αιχμάλωτοι, είχαν απομείνει μόνο 170. Οι άλλοι ή πέθαναν ή αλλαξοπίστησαν. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)452-3.

Ο Θωμάς Γιατρός-Παπαδάκης-Μέδικος μαζί με το γιό του Εμμανουήλ και την κόρη του Μαρούλα αιχμαλωτίστηκαν από Αλγερίνους πειρατές. Ένας άλλος γιός του Θωμά, ο Νικόλαος, που έφθασε ως μετανάστης στην Ιταλία, προσπαθούσε, το 1677, να βρεί τρόπο να εξαγοράσει και ελευθερώσει τους συγγενείς του. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)453-4.

Το 1676 έφθασε στη Σοάνα της Ιταλίας ένας τυφλός Μανιάτης, που ήταν σκλάβος στη Μπαρμπαριά. Αργότερα, το 1683, έφθασαν στη Σοάνα ορισμένοι Μανιάτες που ήταν σκλάβοι στο Αλγέρι και το 1886-7 έφθασε νέα ομάδα Μανιατών από τη σκλαβιά. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)453-4.

ΓΙΑΤΡΩΝ – ΜΕΔΙΚΩΝ ΕΟΡΤΗ.

ΓΙΑΤΡΩΝ – ΜΕΔΙΚΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΙΣ.

Οι Μανιάτες είχαν την τάση να φεύγουν από την πατρίδα τους. Ένας μεγάλος αριθμός Μανιατών έφευγε για να ακολουθήσει το επάγγελμα του στρατιώτη και σε όλους τους μισθοφορικούς στρατούς της Δύσης υπηρέτησαν Μανιάτες. Μερικοί έβρισκαν καταφύγιο ή εργασία στη Ζάκυνθο γι' αυτό οι Μανιάτες που εγκαταστάθηκαν στα νησιά του Ιονίου ήταν πολλοί. Η φτώχεια, οι εχθροπραξίες μεταξύ των οικογενειών και προ πάντων η καταπίεση από τους Τούρκους τους ανάγκαζε να μεταναστεύουν.

Πρώτη φορά αναφέρεται ομαδική μετανάστευση το 1644 με το πλοίο του Μαχαιρίδη. Στην Κέρκυρα τους κράτησαν υπό άθλιες συνθήκες και πέθαναν για να μην ενθαρρυνθεί το μεταναστευτικό ρεύμα, αφού συνέφερε τη Βενετία να μείνουν για να βρίσκουν τα καράβια τους καταφύγιο και να ανεφοδιάζονται. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)434.

Εκτός από τα νησιά του Ιονίου η περιοχή των βασιλείων της Σικελίας και ιδίως της Νεαπόλεως, που ήταν Ισπανικές κτήσεις αποτέλεσαν πόλο έλξης Μανιατών μεταναστών.

Ένας άλλος τόπος που προσήλκυσε πολλούς Μανιάτες ήταν το δουκάτο της Τοσκάνης, το οποίο όμως λόγω του κλίματος και των ελωδών πυρετών, εξηφάνισε τους Μεδίκους που εγκαταστάθηκαν εκεί.

Λίγοι από τους Μανιάτες πήγαν το 1675-6 στην Κορσική και εκεί μπορεί κανείς να τους βρει και τους επόμενους αιώνες.

Πολλοί από αυτούς που προσπάθησαν να μεταναστεύσουν έπεσαν θύματα αιχμαλωσίας πειρατών.

ΓΙΟΥΖΕΠΑΚΗΣ ΘΩΜΑΣ. Ήταν μετανάστης στην Κορσική και μαζί με το Μιχάλη Γουνελάκη σκοτώθηκε από τους Κορσικανούς. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 141.

ΓΙΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΓΙΟΥΝΝΟΥΚΟΓΓΟΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΓΙΟΥΡΓΟΥΚΟΓΓΟΝΑΣ ΑΝΤΡΕΑΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Μπουλαριοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 44. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΓΙΩΡΓΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο Πιέρος Γιωργακάκης, Piero Giorgacachi (38). Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Ο **Αναγνώστης Γιωργακάκης** το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι έφθασε τα 45 κροντήρια. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

Ο **Θωμάς Γιωργακάκης** αναφέρεται το 1727 ως μάρτυρας αγοραπωλησίας στην περιοχή της μονής της Ανδρουμπεβίτσας στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας. Έγραψε με το χέρι του προσθήκη στο αρχικό έγγραφο. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σσ. 7 και 8.

Ο **Παναγιώτης Γιωργακάκης** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Παναγιώτης Γιωργακάκης** ήταν δημογέροντας Μαΐνης και στις 29 Απριλίου 1830 προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

ΓΙΩΡΓΑΚΑΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΓΙΩΡΓΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 υπήρχαν τρία νοικοκυριά με αυτό το όνομα και δεν είναι γνωστό αν επρόκειτο για την ίδια οικογένεια ή για συνωνυμία.

Ο **Παναγιώτης** (φύλ. 238) κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή λαδιού 55 κροντήρια.

Ο **Παναγιώτης** (φύλ. 247) με παραγωγή 28 κροντήρια λάδι αναφέρεται με ονόματα που απαντούσαν στη Γιάννιτσα, ο συγγραφέας όμως τον θεωρεί κάτοικο Κάμπου. Ίσως να πρόκειται για το ίδιο άτομο που είχε περιουσία σε δύο χωριά.

Ο **Αναγνώστης** (φύλ. 248) κατοικούσε στον Κάμπο ή στα γύρω χωριά και είχε παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Αναφέρεται ακόμη η **Γιωργάκαινα**, η οποία κατοικούσε στα Βαρούσια, είχε ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες (96 οκάδες) λάδι και ίσως ήταν σύζυγος μέλους της οικογένειας Γεωργάκη. Θα μπορούσε όμως το όνομα να προέρχεται και από το βαφτιστικό Γιωργάκης. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 127, 133, 139 και 141.

Τέλος αναφέρεται ο **Capitan Giorgachi da Chelefa** που έλαβε μέρος σε δημοπρασία το 1704. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για βαφτιστικό ή για επώνυμο., ό.π., σ. 121.

Η **οικογένεια Γιωργάκη** αποτελεί κλάδο των Βισταχαγιάνων της Μίνας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΓΙΩΡΓΑΛΑΝΙΣΣΑ (ΓΙΩΡΓΑΛΑΝΗΣ). Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Βαχός στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΓΙΩΡΓΑΡΑΚΟΥ-ΓΙΩΡΓΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. (Βλέπε και Γεωργαράκου) Αναφέρονται ως γείτονες σε κτήμα του Δημητρίου Πουλάκου-Λιακαράκη (Λιακάκου) από την οικογένεια Κουταλίδη του Λίμπερδου. Μ.Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260.

Ο **κυρ Ηλίας Γιωργαράκος** ήθελε πιθανώς να αγοράσει τα κτήματα του Δημητράκη Πουλάκου Λιακάκου. Αναφέρεται ακόμη ως συμπέθερος του

Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκου. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)251 και 258.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Ηλίας Γιωργαράκος** υπέγραψε στο Μαραθνήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91

ΓΙΩΡΓΑΤΖΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

Συνώνυμη οικογένεια υπάρχει στην Κηπούλα και αποτελεί κλάδο των Γερακαριάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΓΙΩΡΓΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΗΣ. Ήταν ενορίτης της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας (περιοχή της Ανδρούβιστας). Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΓΙΩΡΓΗΒΕΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1781 ως γραμματικός του καπετάν Αλέξανδρου Αθ. Κουμουνδούρου. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 11.

ΓΙΩΡΓΙΑΝΟΙ ή ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μια από τις τέσσαρες μεγάλες γενιές της Τσίμοβας (οι άλλοι, Τωρναριάνοι, Τσαλαπιάνοι και Πονεντιάνοι). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 8.

ΓΙΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένειες. Ο Παναγιώτης Γιωργόπουλος το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του ήταν 33 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα* σ. 130.

Ο **Αλεξανδρής Γιωργόπουλος** αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

Ο **Στρατής Γιωργόπουλος** αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

Ο **Λέκκας Γιωργόπουλος** αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΓΙΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ή ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427. Οικογένεια Γεωργόπουλου απαντά, εκτός από τη Λάγια και τα Σκυφιάνικα, στις Πιόντες και στην Κουτουμού.

Ο **Βασίλης Γιωργόπουλος** κατοικούσε στη Λάγια. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270. (Βλέπε και Γεωργόπουλος Βασίλειος).

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Βασίλειο Γεργορόπουλο** (σωστή ανάγνωση;) από τη Λάγια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΙΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Βλέπε Γεωργόπουλος Γιάννης.

ΓΙΩΡΓΟΥΛΑΚΗ - ΓΙΩΡΓΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Λίμπερδο και αναφέρονται ο **Γιάννης Παυλάκος Γιωργουλάκης** και ο **Νικόλας Λιακάκος Γιωργουλάκης** που στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψαν την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Η οικογένεια Γεωργουλάκη αποτελούσε κλάδο των Κουταλιδέων του Λίμπερδου. Σε επιστολή του Γεωργίου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη από 15 Μαρτίου 1830, αδελφού της Δημητράκαινας Πουλόνυφης **Λιακαράκη** (Λιακάκου) αναφέρεται ότι οι Γεργουλιάνοι χάλασαν το σπίτι και άλλα υποστατικά του συζύγου της, που πέθανε το 1829 και ο οποίος τα είχε κληροδοτήσει στη σύζυγό του. Μ.Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)242, 253 κ.ε.

Στις 30 Μαΐου 1835 ο καπ. Γιωργάκης Αντ. Γρηγοράκης, ως επίτροπος της Δημητράκαινας Πουλόνυφης-Λιακάκου (Κουταλιδή), κάλεσε το Γεώργιο Ζερβουλάκο ως αντιπροσώπου του κουνιάδου του Ιωάννη Παναγάκου Λιακάκου (κλάδοι της οικογενείας Γιωργουλάκη) να παρουσιάσει τις ομολογίες του Δημητρίου Πουλάκου Λιακάκου για να αποζημιωθεί με το νόμιμο τόκο. Μ.Βέη, *Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)274.

ΓΙΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ. Βλέπε Γεωργουλάκης.

ΓΙΩΡΓΟΥΛΑΚΗΣ ΣΠΗΛΙΩΤΗΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Μπουλαριοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 44. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΓΙΩΡΓΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΓΙΩΡΓΟΥΛΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Είναι κλάδος των Πηλοκωκιάνων από τη Λάγια. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

ΓΙΩΡΓΟΥΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Γωνέα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 37. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΓΚΕΝΑΚΟΥ Οικογένεια ή ΓΚΕΝΙΑΝΟΙ. Είχε πύργο στην Τσεροβά (Δροσοπηγή) που γκρέμισε. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Θανάσης Γκενάκος** από την επαρχία Φωκά-Βαχώ στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Θανάσης Γκενάκος** κατοικούσε στην Τσεροβά. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Με το **Θ. Γκενάκο** και τον Π. Μαρτζελάκο οι πληρεξούσιοι της Μάνης στις 11 Ιανουαρίου 1827 κάλεσαν τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 261-2.

Ο **Θ. Γκενάκος** στις 29 Ιανουαρίου 1827 αναφέρεται σε επιστολή να στέλνει χαιρετίσματα στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 263.

Ο **Θανάσης Γκενάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 πήγε στο Μαραθονήσι που συγκεντρώθηκαν οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Αθανάσιο Γκενάκο** από την Τσεροβά. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Νικόλαος Γκενάκος** το 1824 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Ζ' τάξεως (ανθυπολοχαγός) με αριθ. μητρ. 4288. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

Ο **Νικόλαος Γκενάκος** ήταν ένας από τους καπετάνιους του Τζανετάκη Γρηγοράκη, που τον έστειλε μαζί με τον Γιάννη Κρανίδη και το Γιαννιό Βασιλάκο στην Αργολίδα, για την αντιμετώπιση του Δράμαλη. Ο ίδιος έμεινε στη Μονεμβασιά, όπου ήταν φρούραρχος. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 89.

Ο **Σταυριανός Γκενάκος** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

Ο **Σταυριανός Αθαν. Γκενάκος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4120. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΚΕΝΙΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως εκατόνταρχος στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχαίον Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΚΙΛΑΓΓΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΓΚΙΝΤΖΗΣ ΚΑΤΕΛΑΝΟΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Τσουκαλιά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 46, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΓΚΙΟΥΖΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται το 1733 στην περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)84. (Μήπως Γκιουλάκης;)

ΓΚΙΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας. Μέλη της οικογενείας αποτελούν ο επίσκοπος Μαΐνης Νεόφυτος και ο επίσκοπος Οιτύλου Προκόπιος. Γ. Μαραβελέα, *Πραστίο*, σ. 80. Ο **Ιωσήφ Γκιουλέας** ήταν ηγούμενος μονής στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 465-6.

Ο **Π. Γκιουλέας** (Γγεουλέας) υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γκιουλέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Βλέπε για τον Προκόπιο Γκιουλέα στη λέξη Προκόπιος.

ΓΚΙΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κηπούλα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο **Πέτρος Γκιτάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Αθανάσιος Γκιτάκης. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΓΚΙΤΑΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ιερέας. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8420. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΚΙΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται το 1727, από το χωριό Μίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΓΚΛΑΓΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ότι το 1830 χρεωστούσε γρόσια 0:38 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

ΓΚΛΕΓΚΛΕ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Μπρίκι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΓΚΛΕΖΑΚΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8408. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΚΛΙΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται οικογένεια από το Σιδηρόκαστρο, α) ο **Παναγιώτης** (σημειώνεται da Siderocastro), ο οποίος ενοικίασε μέχρι το 1703 αγρό στο Αρχοντικό της ανατολικής Μάνης, και β) ο **Τζανέτος**, ο οποίος το 1705 πήρε σε δημοπρασία τη συγκέντρωση της δεκάτης στο χωριό Πετρίνα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 86 και 117.

ΓΚΛΙΒΑΤΟΥ Οικογένεια. (Γκλιβάς αποτελεί τοπωνύμιο στο ακρωτήριο Κούρπιζα). Το 1704 μέλη της κατοικούσαν στον Κάμπο και στη Μεγάλη Μαντίνεια. Στον Κάμπο ζούσαν α) ο **Αναγνώστης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι, β) ο **Γιωργάκης** με 20 κροντήρια λάδι, γ) ο **Δημητράκης** με 23 κροντήρια λάδι, δ) ο **Θεοδωράκης** με 20 κροντήρια λάδι, ε) ο **Κανέλλος** με 13 κροντήρια λάδι και στ) η **Γριά Γκλιβατίνα** με 46 κροντήρια λάδι. Στη Μεγάλη Μαντίνεια ζούσαν α) ο **Νικόλαος** του οποίου η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 30 κροντήρια και β) ο **Χριστόδουλος** με παραγωγή 58 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 127 και 136.

ΓΚΟΥΖΟΥ ή ΓΚΟΥΖΕΑ Οικογένεια. Ο **Ιωάννης Γκούζος** το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Πηγαδίων. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια στα Τσέρια κατοικούσε οικογένεια Γκούζου και Γκουζέα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Νικολής Γκουζέας** υπέγραψε (δύο φορές, ήταν άραγε δύο συνώνυμοι ή ο ίδιος;) πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΓΚΟΥΜΑΚΟΥ ή ΓΚΟΥΜΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Γενιά της Καστάνιτσας που ήταν αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων, στους οποίους ανήκουν οι οικογένειες: Ατσαβέ, Δημακάκου, Καψάλη, Κουρτάκη, Μαραβέλια, Προκάκου και Χουσανάκου. Σ. Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΓΚΟΥΜΕΑΣ ή ΓΚΟΥΜΑ Οικογένεια. Ο γέρο Γκούμας αμαφέρεται σε ιστοριούλα για τον Παναγιώτη Μούρτζινο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 588.

Ο **Πέτρος Γκούμας** στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γκουμέα κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΚΟΥΡΑΤΟΣ ΔΑΝΙΗΛ. Βλέπε Γουράτος. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 7(1910)200.

ΓΚΟΥΤΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 9701. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΚΟΥΤΑΝΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΓΚΡΕΒΙΛΙΕΡ - GREVILIERS - GREVELIERS HUGUES. Γάλλος πειρατής της Μάλτας, καταγόμενος από τη Σαβοΐα (αναφέρεται ως Προβηγκιανός, Α. Κραντονέλλη, σ. 221), που επί 14 χρόνια (1664-1678) άσκησε πειρατεία στο Αιγαίο, ιδίως στις Κυκλάδες. Α. Κραντονέλλη, σ. 121. Από 12 ετών βρισκόταν στην υπηρεσία χριστιανού πειρατή που λεηλατούσε τα παράλια της

Ανατολής. Αργότερα έγινε πλοίαρχος πειρατικού και τέλος απέκτησε δικό του στολίσκο. Αρχικά είχε ορμητήριο την Πάρο και αργότερα την Αμοργό. Είχε γίνει απόλυτος άρχοντας των Κυκλάδων και εισέπραττε υποχρεωτικά φόρο από τους νησιώτες (ό.π., σ. 121 και 370). Φιλοδοξούσε να γίνει κύριος της Πελοποννήσου. Γι' αυτό προσπάθησε να προσεταιριστεί τους Μανιάτες και από εκεί να κατακτήσει το Μοριά.(ό.π., σ. 121 και 237).

Η συμπεριφορά του Η.Γ. προς τον Ελληνικό πληθυσμό ήταν εχθρική, όπως και όλων των Μαλτέζων πειρατών. Η συμβολή του στην πολιορκία του κάστρου της Ζαρνάτας μπορεί να εξηγηθεί με τη φιλοδοξία του να γίνει κύριος της Πελοποννήσου. Στην προσπάθειά του αυτή η Μάνη θα εχρησιμοποιείτο ως ορμητήριο. (ό.π., σ. 127).

Το 1671 ο Τούρκος Καπουδάν πασάς, Καπλάν πασάς, με τον Οθωμανικό στόλο πήγε εναντίον των πειρατών της Μάλτας που ήταν στην Αίγινα υπό τη διοίκηση του Gabriel de Temericourt-Bellanville με πλοίαρχους τον Η. Γ. και το Daniel (Δανιήλ). Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 123.

Το 1673 ο Λιμπεράκης Γερακάρης με το πλοίο του Η. Γ. πήγε στη Μάλτα και έπεισε τους ιππότες της και τον Η. Γ. να πανε στη Μάνη, για να καταλάβουν το κάστρο της Ζαρνάτας. Η επιχείρηση αυτή απέτυχε. (Α.Κραντονέλλη, ό.π., σ. 127 και 292, Κ.Μέρτζιου, Λακωνικές Σπουδές, τ. 1, σσ. 162 και 171.). Κατά το R. Sauger ο Η. Γ. απεβίβασε 500 άνδρες και 40 τηλεβόλα. Ο λιμπεράκης Γερακάρης είχε υποσχεθεί 5.000-6.000 Μανιάτες, αλλά παρουσιάστηκαν μόνο 800. Πίστευε ότι σε τρεις ημέρες θα έπεφτε το κάστρο της Ζαρνάτας. Μετά την αποτυχία αυτή πολλοί Μανιάτες ακολούθησαν το Η.Γ. (Α.Κραντονέλλη, σ. 292).

Το 1674 από 12 γαλιότες του Η. Γ., πειρατή της Μάλτας, αποβιβάστηκαν άνδρες στη νήσο Άνδρο και η πόλη της Άνδρου καταλείφθηκε και καταστράφηκε. Αιχμαλωτίστηκε μάλιστα και ο Τούρκος μπέης. (Α.Κραντονέλλη, σ. 123).

Τον Οκτώβριο του 1675 λεηλατήθηκε ο Μπούργκος της Νάξου από γαλιότες του Η.Γ. και επικεφαλής της μιάς ήταν ο Μιχελής Μανιάτης, (ό.π., σσ. 293 και 365).

Από όλες τις επιδρομές του Η. Γ. η πιο σημαντική και κερδοφόρα ήταν εναντίον της Πέτρας της Βορείου Λέσβου, που έγινε στις 12 Μαρτίου 1676. Πλησιάσε αθόρυβα την ακτή με 800 άνδρες και λεηλάτησε ότι μπορούσε σε τρεις ώρες. Άρπαξε 500 άνδρες και αναχώρησε. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 366.

Στις 2 Απριλίου 1676, από γαλιόττα του Η. Γ. υπό το Δανιήλ, αποβιβάστηκαν άνδρες στη Νάξο, άοπλοι οι πιο πολλοί και άρχισαν να αρπάζουν αρνιά. Οι Κατριοί τους επιτέθηκαν και έπιασαν το Δανιήλ. Οι πειρατές υποσχέθηκαν ότι δεν θα τους πειράξουν και τους ελευθέρωσαν. Α.Κραντονέλλη, ό.π., σ. 366.

Το Πάσχα του 1676 (στις 16 Απριλίου) από 3 γαλιότες του Η. Γ., στη μια ηγείτο ο Μιχελής Μανιάτης, αποβιβάστηκαν πειρατές στο ν'οτιο τμήμα της Νάξου και άρπαξαν ζώα. πήγαν μέχρι το σαγκρί και έκαναν πολλές ζημιές. Δεν έμεινε σπίτι που να μη λεηλατήθηκε και καταστράφηκε. Α.Κραντονέλλη, ό.π., σ. 293 και 366.

Το 1676 ο Η. Γ. και άλλοι πειρατές της Μάλτας τρομοκρατούσαν τα παράλια της Αττικής στο Σαρωνικό κόλπο. Η Κακιά Σκάλα ήταν το σημείο ενέδρευαν. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 129. Ο Γάλλος πρόξενος στην Αθήνα

έκανε συμφωνία με τον πειρατή να δίνουν οι Αθηναίοι 250 μεζούρες σιτάρι, για να μη τους ενοχλεί, ό.π., σ. 366.

Στην περιοχή της Κακιάς Σκάλας οι πειρετές είχαν καταστρέψει τα πάντα. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 366. Ο Κ. Σιμόπουλος, τ. Α', σ. 110 αναφέρει από το Σρον τα ακόλουθα: Ο Γάλλος πρόξενος στην Αθήνα είχε στενές φιλίες με το διαβόητο αρχιπειρατή Grevelier, που είχε ρημάξει το Σαρωνικό. Κι επειδή οι Μεγαρίτες, που είχαν υποστεί τα πάνδεινα από τις επιδρομές, ζούσαν νύχτα - μέρα σε αγωνία, ο Γάλλος διπλωμάτης ανέλαβε να ρθμίσει το ζήτημα. Έπεισε το συμπατριώτη του αρχικουρσάρο να εισπράττει ετήσιο φόρο από τα μέγαρα σε είδus (τυρί), για να σταματήσει τις επιδρομές.

Το 1676 δύο πλοία του Η. Γ. πήγαν στη Νάξο για να λαφυραγωγήσουν το κάστρο. Οι κάτοικοι οπλίστηκαν για να υπερασπιστεί ο καθένας τον εαυτόν του. Τελικά έγινε συμβιβασμός. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 131 και 367. Τον επόμενο χρόνο πήγε ο Η. Γ. μαζί με άλλους πειρατές για να συλλάβουν τους Τούρκους της Νάξου και έκαναν πολλές καταστροφές στο χωριό Χαλκεί. ό.π., σ. 368. Το 1679 πήγε πάλιο ίδιος πειρατής στη Νάξο, για να αποκαταστήσει την κλοπή, ό.π., σ. 131.

Το 1676 ο Η. Γ. αποβιβάστηκε στη Σάμο, αποφασισμένος να ερημώσει το νησί. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 131. Άρπαξε 4 Τούρκους και οι Έλληνες πλήρωσα τα λύτρα για να τους ελευθερώσει, ό.π., σ. 367.

Το 1677 ο Η. Γ. άρπαξε από τη μονή της Λαύρας του Αγίου Όρους δύο μοναχούς. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 367.

Το 1678 ο Η. Γ. μαζί με τον Η. Tiragallo συνέλαβαν την πολάκα Άγιος Γεώργιος κοντά στη Σύμη. Οι Έλληνες δεν δικαιώθηκαν από το δικαστήριο της Σαβοΐας, γιατί ασκούσαν εμπόριο σε Τουρκικά λιμάνια. Εδώ φαίνονται οι δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι εμπορευόμενοι Έλληνες. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 369.

Μετά από παράκληση του καθολικού αρχιεπισκόπου, ο Αυγουστίνος, γιός του Η. Γ. έστειλε στη Νάξο με πλοίο του πατέρα του ειδικό κατασκευαστή για καμπάνες εκκλησιών, γάλλο George Thomas. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 126. Το Φεβρουάριο του 1679 πέθανε στη Νάουσα της Πάρου ο γιός του πειρατή Αυγουστίνος, ό.π., σ. 132.

Ο Η. Γ. που ήταν πληγή για τα νησιά, ιδίως τη Νάξο, η οποία ήταν πλούσια. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1679 σκοτώθηκε μετά από ανατίναξη του πλοίου του στη θαλάσσια περιοχή της Αστυπалаίας, όπου ενέδρευε παραδοκώντας τη δίοδο στολίσκου από την Αλεξάνδρεια προς την Κωνσταντινούπολη. Όπως αναφέρεται ο πειρατής χαστούκισε τον Αδάμ, πρώην Τούρκο, που ήταν αξιωματικός ή υπηρέτης αξιωματικού και αυτός έβαλε φωτιά φυτίλι στην πυριτιδαποθήκη του πλοίου που τινάχθηκε στον αέρα. Ο Αδάμ και άλλοι 20-30 άνδρες σώθηκαν κολυμπώντας. Μαζί με το Η. Γ. σκοτώθηκαν και δύο αδέρφια του. Α. Κραντονέλλη, ό.π., σ. 132.

ΓΚΡΕΓΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (GREGIS ZUANNE). Κατάγεται από τα Χανιά της Κρήτης και το 1663 αναφέρεται ως μεσάζων και διερμηνέας των Μανιατών Δημητρίου και Νικολάου Μέδικου-Γιατρού στο δούκα της Τοσκάνης Φερδινάνδο Β' Μέδικο. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών*, 2(1902)401, 410, 415, 416 και 420.

ΓΚΡΙΤΣΗ στου. Τοπωνύμιο στη Ζάκυνθο κοντά στο χωριό Γύρι. Προφανώς σχετίζεται με την οικογένεια Γρίτση, δηλαδή τους Γριτσιάνους, της Λαγκάδας

του Ζυγού της Μάνης, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στη Ζάκυνθο από το 1667. Το 1749 ήταν στη Ζάκυνθο ο ζωγράφος Ιωάννης Γρίσης ή Γρίτζης. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών της Ζακύνθου*, σ. 142.

ΓΛΕΖΕΑΣ ή ΤΣΑΠΑΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4288. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

Ο **Θεόδωρος Γλεζέας** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΓΛΕΖΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8391. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΛΕΝΤΖΑΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ του Π. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 420. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 122.

ΓΛΕ(Ν)ΤΖΕΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται ότι στη μάχη που έγινε έξω από τη Μεθώνη το 1821, όπου σκοτώθηκε ο Κωνσταντίνος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, οι Τούρκοι επιτέθηκαν για να πάρουν το νεκρό, που ήταν δίπλα του ο αδελφός του Νικόλαος. Δύο γενναίοι Μανιάτες ο Ιωάννης Κετσέας και ο **Ιωάννης Γλετσές** (στη σ. 268 αναφέρεται Σ. Γλετσές) τους απώθησαν και σώθηκε ο Νικόλαος Πιεράκος. Κ. Κοτσώνη, Κωνσταντίνος Π. Μαυρομιχάλης, πρώτος νεκρός Μανιάτης αρχηγός, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)268 και 272.

Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8401. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

Ο Ιωάννης Γλεντζής ή Γλεντζάκος από την Κελεφά, γεννημένος το 1800, κατά τα έτη 1845, 1850 και 1856 συμπεριλαμβανόταν στον κατάλογο των ενόρκων. ΦΕΚ παράρτημα σ. 12, ΦΕΚ 1850, παράρτ. σ. 92 και ΦΕΚ 1856, παράρτ. σ. 80.

ΓΛΗΓΟΡΑΚΗ ή ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Στη Μάνη τα παλαιότερα χρόνια το Γρ προφερόταν Γλ και για αυτό υπάρχει σύγχυση στα ονόματα Γρηγοράκης και Γληγοράκης. Το 1704 κατοικούσε στον Κάμπο και αναφέρεται α) ο **Δημητράκης** με ετήσια παραγωγή 13 κροντήρια λάδι και β) "**Δημητράκης Γληγοράκης του Γέρου**" με 15 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137.

ΓΛΗΓΟΡΑΚΟΓΓΟΝΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. (Βλέπε και Γρηγορακάκης) Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΓΛΗΓΟΡΕΑΣ Γ. (Βλέπε και Γρηγορέας). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΟΪΔΟΣ ή ΓΟΥΔΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ν. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού Ζ' τάξεως (ανθυπολοχαγού) με αριθ. μητρ. 3097. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

ΓΟΛΕΒΙΑΝΟΙ. Αναφέρεται η οικογένεια των Γολεβιάνων ή Γωλεβιάνων στην κτητορική επιγραφή του Αϊστράτηγου των Μπουλαριών. Ν.Δρανδάκη, *Βυζαντινές τοιχογραφίες Μέσα Μάνης*, σ. 63. Η οικογένεια Βολέβα αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα της Μάνης από το 1278. Στο Κουτήφαρι του Ζυγού της Μάνης απαντά το όνομα Γολέβας. Ν.Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48, 50 και 51. Αναφέρεται ότι στη Ζάκυνθο υπήρχε από το 1506 οικογένεια Γολέβα που εξέλιπε, Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών της Ζακύνθου*, σ. 136.

ΓΟΝΕΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το όνομά του αναγράφεται από το 1755 ως ζωγράφος στην κτητορική επιγραφή του Αγίου Σπυρίδωνα Μικρής Μαντίνας (Παλαιό Χωριό). Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 177.

ΓΟΡΑΝΙΤΗ Οικογένεια. Στις 16 Οκτωβρίου 1822 ο Δημήτριος Τσιγγουράκος-Γρηγοράκης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να εμποδίσει το Γορανίτη να μπει στο σπίτι του Μπεκιάρη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 135.

ΓΟΡΙΤΑΚΗΣ Οικογένεια. Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσαν οι α) **Γοριτάκης Γεώργιος του Ιωάννου** 12 ετών, β) **Γοριτάκης Γεώργιος του Πανάγου** 11 ετών και γ) **Γοριτάκης Μιχαήλ του Παναγου** 11 ετών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΓΟΥΔΕΛΗ Οικογένεια. Στα Βυζαντινά χρόνια άκμασε οικογένεια Γουδέλη. Έζησε ομώνυμη οικογένεια και στην Αράχοβα του Οιτύλου, όπου υπάρχει και ο πύργος της οικογενείας. Μεταξύ των αγωνιστών του 1821 αναφέρεται ο **Αθανάσιος Γουδέλης**. Νέα Δομή, τ. 9, σ. 141. Για το Βυζαντινό οίκο Γουδέλη βλέπε: Σπ.Λάμπρου, *Νέος Ελληνομνήμων* 13(1916)211-221, όπου αναφέρονται ο Λέων, ο Βασίλειος Τζυκανδήλης (1145-1180) που είχε τα αξιώματα του σεβαστού και στρατηγού, ο μοναχός Γουδέλης, ο ταβερνιάρης Γουδέλης στην Κωνσταντινούπολη γνωστός για το άριστο κρασί του και έμπορος μονεμβασιώτικου οίνου το 1390, ο Γεώργιος και ο υιός του Ιωάννης το 1400, ο Μανουήλ το 1418, ο Δημήτριος Γουδέλης-Παλαιολόγος, ο Νικόλαος γαμβρός του Δημητρίου Παλαιολόγου. Φαίνεται ότι στην τουρκοκρατία η οικογένεια Γουδέλη εγκαταστάθηκε στη Μάνη και τη συνατούμε στα Φαγκριάνικα της Μηλιάς και στη γειτονική Αράχοβα. Στην επανάσταση ήταν ο Αθανάσιος Γουδέλης. Δ.Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)196.

Το **Γιώργη Γουδέλη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Γεώργιος Γουδέλης του Ευσρατίου** πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως, με αριθ. μητρ. 4733. Κ.Πίτσιου *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

Ο **Ιωάννης Γουδέλης**, όπως και ο προηγούμενος, πήρε το βαθμό του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2369. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 102.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γουδέλη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Μέλη της κατοικούσαν στον Κάβαλο και στην Χιμάρα.

Ο **Παναγιώτης Γουλάκης** το 1700 είχε ενοικιάσει το φόρο της δεκάτης των χωριών Ροσοβά και Σελίνα. Το 1701 των χωριών Κόκκινα Λουριά και Γκουλιάνικα. Το 1705 το φόρο των χοίρων και το φόρο της δεκάτης για τα χωριά Πετρίνα, Λίμνη, Αρχοντικό, Σελεγούδι κ.ά. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 78, 80, 82, 83, 113, 114, 116. Σε έγγραφο της Ζακύνθου αναφέρεται ότι ο Παναγιώτης Γουλάκης το 1710 κατοικούσε στη Μάνη. Δ. Βαγιακάκου, *ΕΑΙΕΔ* 6(1955)17.

Ο **Γούλος Γουλάκης** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1803, ο **Γληγόρης Γουλάκης** από τη Χιμάρα, γεννημένος το 1801 και ο **Νικόλαος Γουλάκος** από τη Χιμάρα, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΓΟΥΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Γυθείου. Για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 937. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 101.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γεώργιος Γουλάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια ο δε **Ι.** και ο **Π. Γουλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καλογερογιάννη-Ρίτσων της Λάγιας και εγκαταστάθηκε στο Σολοτέρι. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181.

ΓΟΥΝΕΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Λιοντάκι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Μέλη της οικογενείας Γουνελά από το Λιοντάκι εγκαταστάθηκαν στη Λάγια. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 106. Οικογένεια Γουνελά είναι και στην Κοίτα και θεωρείται συγγενής ("αδελφός") με τους Κουρικιάνους. Κ.Κάσση, ό.π., σ. 108.

Η **Οικογένεια Γουνελά** αποτελεί κλάδο των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

Ο **Γιώργαρος Γουνελάς** και ο **Γρηγόρης Γουνελάς** αναφέρονται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΓΟΥΝΕΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Δομένικος Γουνελάκης** το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική με τους Στεφανόπουλους. Π.Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

Ο **Μιχάλης Γουνελάκης** σκοτώθηκε από τους Κορσικανούς. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 141.

ΓΟΥΝΕΛΕΑΣ Α. Κατοικούσε στο Ξωχώρι και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΓΟΥΝΗ Οικογένεια. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ο Γ. Γουνής υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. (Πιθανώς σχετίζεται με τολην οικογένεια Γονίδη).

ΓΟΥΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ο **Αναγνώστης Γούνης ή Γουνής** φέρεται καταγωγόμενος από την επαρχία Οιτύλου. Για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνώρισαν το βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8417. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΟΥΡΑΚΗΣ γερο-ΚΟΜΝΗΝΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΓΟΥΡΑΤΟΥ Οικογένεια. Ο **Επίσκοπος Γουράτος** αναφέρεται το 1715 ως ένας από τους επισκόπους της Μάνης που δέχτηκαν τη συνθηκολόγηση της Μάνης με τους Τούρκους. Κ.Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* 3-4(1960)281 και 285. Το μικρό όνομά του Γουράτου δεν αναφέρεται, ίσως ήταν Ιωακείμ, που το 1703 αναφέρεται ως επίσκοπος Καρυουπόλεως μαζί με το Μακάριο Κουτούφαρη, Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 86. Ίσως το Γουράτος είναι παρωνύμιο του Καρυουπόλεως Μακάριου Κουτούφαρη. Του Γουράτου η καταγωγή ήταν “εκ χώρας Κουτούφαρι” του Ζυγού της Μάνης. Johannes Koder, *Μνήμων*, 5(1975)4-5. Να σημειωθεί ότι στο Κουτήφαρη υπάρχει οικισμός “του Γουράτου” και φαίνεται ότι εκεί κατοικούσε η οικογένεια Γουράτου, που ίσως θα ήταν κλάδος της οικογενείας Κουτούφαρη. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι πατρίδα του Γουράτου ήταν το Κουτήφαρη της Μεσσηνίας (περιοχή Ανδρούσας). Πιθανώς οδηγήθηκε στο λάθος αυτό γιατί δεν χρησιμοποίησε παλαιούς χάρτες, αφού δεν υπάρχει στους σύγχρονους χάρτες το Κουτήφαρη του Ζυγού της Μάνης. Το όνομά του έχει γίνει Θαλάμαι, από την αρχαία πόλη που βρισκόταν εκεί. Ακόμη θεωρούμε ότι το Κουτήφαρη της άλλοτε επαρχίας Ανδρούσας ήταν πάντα ένας μικρός οικισμός με 21 μόνο κατοίκους το 1700 και δεν θα το χαρακτήριζαν “χώρα”, γιατί η λέξη αυτή σήμαινε κεντρικό χωριό, το οποίο περιβαλλόταν από άλλα μικρότερα.

Β. Παναγιωτόπουλου, *Πληθυσμός και οικισμοί της Πελοποννήσου*, σ. 258 (αρ. 53 Cuttufori).

Η οικογένεια Γουράτου αναφέρεται στη Ζάκυνθο από το 1683. Ο Δανιήλ Γουράτος **Ηγούμενος Στροφάδων** γεννήθηκε το 1688 και έγινε ηγούμενος της μονής των Στροφάδων. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό-Βιογραφικό της Ζακύνθου*, σ. 138.

Αναφέρεται ο **Δανιήλ Γκουράτος** (πρόκειται όμως για το Γουράτο, ίσως είναι κακή ανάγνωση του γράμματος G), διάκονος των Στροφάδων, ο οποίος είχε βιβλίο από το 1684, που έφερε από την Κορώνη "...όντας την επήρε ο Βενετζιάνος ευρισκόμενος και εγώ παρών...". Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 7(1910)200.

Ο **Παπά-Γιώργης Γουράτος**. Para Giorgi Jurato (12). Το 1690 ήταν κάτοικος της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **Νικόλαος Γουράτος του ποτέ Δημητρίου**. Gurato N. Ήταν μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας το 1676 και το όνομά του απαντάται μέχρι το 1696. Ζούσε εκεί με τη γυναίκα του και την κόρη του. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 122, 123, 125 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 446, 463. Το 1690 ο Νικόλαος Δημητρίου Γουράτος ήταν 36 ετών και ζούσε στη Σοναπατης Τοσκάνης με τη γυναίκα του Gari 24 ετών και την κόρη τους Μαρία. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243 και 245.

Ο **Παναγιώτης Γουράτος** το 1704 κατοικούσε στη Μικρή Μνατίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 55 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

Πιθανώς να πρόκειται περί **Σταμάτιου Γουράτου** και όχι περί **Γράτα**, όπως αναφέρεται. Τ. Γριτσόπουλου, Μονή Αγίων Αναργύρων Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)468-9.

ΓΟΥΡΓΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσαν στις Γαϊτσές και αργότερα άλλαξαν το όνομά τους σε Βούλγαρης.

Ο **Δημητράκης** αναφέρεται στις 5 Ιουλίου 1829 ως δημογέρων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε ψήφισμα με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Επίσης υπέγραψε πιστοποιητικά αγωνιστών, όπως στις 3 Ιανουαρίου 1831 του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ29 και στις 2 Απριλίου 1833 του Βενετσάνου Καπετανάκη που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Το 1837 ο **Παναγιώτης Γουργαρέας** ήταν δημοτικός πάρεδρος Μπρίντας Γαϊτσών. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Οικογένεια Γούργαρη κατοικούσε και στο Καρβέλι της Κουτσαβάς της Αλαγονίας. Α. Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)584 και 585.

ΓΟΥΡΔΕΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΟΥΡΔΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κλάδος της οικογενείας Μαρτάκη από τη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς) της Ανδρουβίστας. Άλλοι κλάδοι της οικογενείας: Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Μουκέας, Κουρέας, Γουρδουλέας, Αναγνωστέας, Σωτηρέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

ΓΟΥΡΜΕΛ(Ν)ΕΑΣ Π. Το 1836 υπηρετούσε ως εισπράκτωρ του δήμου Κιτριών. *Μ. Φερέτου, Μεσσηνιακά* 1(1968)282.

ΓΟΥΤΕΑΣ Οικογένεια. το 1829 στο σχολείο Δολών φοιτούσαν τα παιδιά του **Τζανέτου Γουτέα**, α) ο **Γεώργιος** 16 ετών και β) ο **Θεόδωρος** 13 ετών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΓΡΑΙΤΖΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. Αναφέρεται το 1460 γιατί προέβαλε ηρωϊκή άμυνα στο κάστρο του Σαλμενίκου. Κατά τον Σπ. Λάμπρου δεν μπορεί να ταυτίζεται με την οικογένεια των Γρίτσα-Παλαιολόγων, οι οποίοι είχαν ιδιαίτερο οικισμό ανατολικά της Λαγκάδας του Ζυγού της Μάνης. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 11(1914)260.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗΣ ΜΑΡΚΟΣ. Ήταν από τη Λάγια και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΓΡΑΜΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Ίσως πρόκειται για Ραμμενέα. Ο **Παναγιώτης** ήταν γεννημένος το 1800 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 24 συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 67.

Ο **Πανάγος** ήταν γεννημένος το 1786 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Ακολούθησε και αυτός τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, ό.π., αριθ. καταλ. 23.

ΓΡΑΦΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 21 Μαΐου 1823 αναφέρεται το όνομά του σε πίνακα προαγωγών για το βαθμό του ταξιάρχη. Πιθανώς η πρόταση έγινε από το Γιατράκο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

Ήταν δημογέροντας Μαλιτζίνης και στην 1 Ιουλίου 1823 συνυπέγραψε έγγραφο προς τους πληρεξουσούς Λακεδαίμονος. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 98.

Στις 19 Ιανουαρίου 1825 συναντήθηκε με το Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 188.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλίαρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Οπλαρχηγός από Λακεδαίμονα. Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 166.

Ο **Γεώργιος Γράφος ή Γραφάκος** από τη Μαλτσίνα πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ. Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΑΚΗ ή ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΓΓΟΝΑ ή ΛΗΓΟΡΑΚΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καουριάνων (Κάουρας) της Κοΐτας και ήρθαν σαν σώγαμπροι των Κάσσηδων στον Πάλυρο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης Α'*, σ. 70. Μετά από ομηρικές μάχες με τους Μιχαλακιάνους της Λάγιας

κατέλαβαν την περιοχή του Ψωμαθά. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 180. Έχτισαν πύργους στο Πόρτο Κάγιο, στον Πάλυρο και στο Ταίναρο (Χάρακες). Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78.

Ο **Βασίλειος Θεοδώρου Γρηγορακόγγονας** κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη στις 25 Φεβρουαρίου 1825 έγινε υποχιλιάρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Ο **Δρακούλης Γληγορακόγγονας** από την Κοίτα, γεννημένος το 1797 και ο **Νικολός Ληγοραγκόκωνας** από την Κοίτα, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ιωάννης Γρηγορακόγγονας** κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη στις 25 Φεβρουαρίου 1825 έγινε υποχιλιάρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο ήταν δύο "συντροφίες" των Μιχαλακιάνων (Νικλιάνοι) και των **Γρηγορακιάνων**, οι οποίες αντιμάχοντο από παλαιά. Για το λόγο αυτό υπήρχε στον Κότρωνα φρουρά που εχρηματοδοτείτο από το Τζανετάκη Γρηγοράκη. Η φρουρά υποστήριζε του Μιχαλακιάνους και έδωσε αφορμές να εκραγούν ταραχές περί τα μέσα Ιουνίου 1829 στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο. Ως πρωταίτιοι συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στο δικαστήριο οι εξής: Γερακάρης Μπουγιουκλάκης, Κώστας Ορφάνης, Μήτζος Γερακάρης, **Ιωάννης Γρηγορακόγγονας**, Ηλίας Δεκουλάκος, Μ. Ιατρός και Βρετός Κασίμης. Περί τα τέλη Ιουλίου 1829 άρχισε και άλλος πόλεμος μεταξύ των οίκων του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη και του **Ιωάννη Γρηγορακόγγονα**, για ένα συκόφυτο και μερικά μάρμαρα. Από μεν την πλευρά του Μπουγιουκλάκη σκοτώθηκε ο αδελφός του και ο Καλαμποκάκος, από δε την πλευρά των Μιχαλακιάνων (Μιχαλακιάνοι ήταν οι Μπουγιουκλάκηδες, θα έπρεπε να γράφει Μιχελιάνοι που ήταν αντίπαλοί τους και προφανώς συμμάχησαν με τους **Γρηγορακιάνους ή Γρηγορακόγγονες**) ο Ηλίας Δεκουλάκος και έξη τραυματίστηκαν. Τελικά συμβιβάστηκαν. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ.Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Ιωάννης Γληγορακόγγονας** αναφέρεται στις 8 Δεκεμβρίου 1829, όταν συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Η οικογένεια Γρηγορακάκη λίγο πριν από το 1829 θέλησε να χτίσει πύργο στη θέση Χάρακες, δυτικά του Ψωμαθιά. Με την υποστήριξη της γενιάς τους, των Κουρικιάνων της Κοίτας, άρχισαν να χτίζουν πύργο. Τότε οι Μιχαλακιάνοι της Λάγιας και της Βάθειας, που κρατούσαν τις Μιανές, προσπάθησαν να τους εμποδίσουν. Νίκησαν οι Γρηγορακάκηδες και έχτισαν τον πύργο ξερολιθιά. Στη συνέχεια έκαναν αγάπη με τους Μιχαλακιάνους και τους άφηναν να περνούν ελεύθερα. Κάποτε, όμως στον πύργο των Γρηγορακάκηδων μπήκαν Μιχαλακιάνοι και τον κατέλαβαν. Αλλά ακολούθησε πόλεμος, που ανέδειξε νικητές τους Γρηγορακάκηδες. Στις 29 Ιουνίου 1829 είδαν τη μάχη ανάμεσα στις δύο οικογένειες τα μέλη της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής, που χαρτογραφούσε τη Μάνη. Αρχηγός των

Γρηγορακάκηδων ήταν ο Γιαννάκης που έγινε λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 96.

Ο Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης μαζί με τον Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη έγραψαν στις 6 Απριλίου 1831 στο Νικόλαο Πιεράκο για την πορεία των γεγονότων της εποχής και ανέφεραν ότι "...ο **Λιγορακάκης** και λοιποί πατριώτες ζητούν τα σπίτια τούτα να μπουν στο χέρι τους...". Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στα Άλικα και πιθανώς να ήταν συγγενείς των Γρηγοράκηδων της Ανατολικής Μάνης, για τους οποίους αναφέρεται ότι ήταν συγγενείς με τους Γρηγοριάνους (Γιαννακομιχελιάνους) των Τσικαλιών. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** από την περιοχή Φωκά- Βαχού στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Θεοδωράκης Τζανέτου Γρηγοράκης** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216. (Μήπως ο γιος του Τζανετάκη;)

Ο **Πασχάλης Γρηγοράκης** πήρε μέρος στην έναρξη της επαναστάσεως και εξεστράτευσε στη Μονεμβασία. Μετά την πτώση της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Γρηγοράκης Ιωάννης** (μήπως Γρηγορακάκης;) πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και ήταν με την παράταξη του Πετρόμπεη. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ ή ΓΛΗΓΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Μία από της σημαντικότερες οικογένειες της Μάνης, η οποία δέσποζε του ΒΑ τμήματος αυτής. Σύμφωνα με οικογενειακές παραδόσεις για την προέλευσή της άλλοι υποστήριζαν ότι ήταν γηγενής και άλλοι ότι κατάγεται από την οικογένεια των Παλαιολόγων ή των Κομνηνών, η οποία από την Αδριανούπολη εγκαταστάθηκε στα Άλικα της Μάνης (τα Άλικα αναφέρονται ως κυτίδα και των Μαυρομιχαλαίων και η οικογένεια των Κομνηνών ως πρόγονοι των Στεφανοπουλιάνων). Αργότερα η οικογένεια Γρηγοράκη μετακινήθηκε προς τη Ριγανόχωρα και το Σκουτάρι. Τέλος μετά τα Ορλωφικά, απωθώντας τους Τούρκους, επεξέτεινε τα όρια της Μάνης μέχρι το Κακοσκάλι και κατέλαβε πολλές από τις εκτάσεις της κατακτηθείσας περιοχής (βλέπε Έξαρχος Γρηγοράκης). Οι Γρηγοράκηδες έχτισαν κάστρα και πύργους στη Σελινίτσα, το Γύθειο, το Μαυροβούνι, το Βαθύ, το Σκουτάρι κλπ. Υπάρχουν ενδείξεις ότι η οικογένεια Γρηγοράκη αποτελεί κλάδο της μεγάλης γενιάς των Στεφανόπουλων του Οιύλου (βλέπε Δημητράκης Γρηγοράκης). Ανωσύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 3 κ.ε., Αναστ. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 1 κ.ε. Βλέπε Κ.Κόμη, *Οι*

Στεφανόπουλοι της Ανατολικής Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1998)416 κ.ε., που αναφέρεται σε Στεφανόπουλους που εγκαταστάθηκαν στην Ανατολική Μάνη την εποχή της Βενετοκρατίας και θα μπορούσε να υποτεθεί ότι είναι οι πρόγονοι των Γρηγοράκηδων.

Ο Αθηναίος έμπορος, που ήταν εγκατεστημένος στο Μυστρά, Δημήτριος Παλαιολόγος το 1736 αγόρασε βελανίδι από τους **Γρηγοριάνους** (Gregoriani), προφανώς τους Γρηγοράκηδες της Μάνης. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά εκ των κρατικών αρχείων της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)203. Συνεπώς το όνομα Γρηγοριάνοι αναφέρεται από το 1736 και πρέπει να θεωρηθεί σχετικά παλαιό.

Ένα Γαλλικό υπόμνημα περιέχει ειδήσεις από το Σκουτάρι στα έτη 1762-4. Εκεί ζούσε η καπετάνισσα χήρα του καπετάν Γιωργάκη Στεφανόπουλου. Είχε τρία παιδιά που ονομάζονταν Γεωργάκης, Δημήτριος και Ιωάννης. Φαίνεται ότι πρόκειται για την οικογένεια Γρηγοράκη, που ίσως διατηρούσε ακόμη το παλαιό της όνομα, προερχόμενη από την οικογένεια Στεφανοπούλου. Δ.Βαγιακάκου, *Ειδήσεις περί Μάνης εκ Γαλλικού υπομνήματος του 1780, Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)185 κ.ε.

Στην αλληλογραφία του Θεοδ. Ορλώφ με τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη γράφονται χαιρετίσματα στον **Κ(απετάν) Δημητράκη** και **Κ(απετάν) Γρηγοράκη**, που μπορεί να είναι ο μεν Δημήτριος ο πατέρας του Τζανέμπη Γρηγοράκη, ενώ ο καπετάν Γρηγοράκης πιθανώς να ήταν ο αδελφός του πατέρα του Αντωνόμπη, ο αποκαλούμενος Κουτσογληγόρης. Σ.Κουγέα, (Ορλωφικά), *Πελοποννησιακά*, 1(1956)62.

Ο W.M.Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 290, που επισκέφθηκε τα Άλικά σημείωσε ότι όπως του είπαν οι πρόγονοι των Γρηγοράκηδων και των Μαυρομιχαλαίων ήταν από τα Άλικά.

Το 1769 οι Μανιάτες ζήτησαν να ελευθερώσει την Ελλάδα η Αικατερίνη Αυτοκράτειρα της Ρωσίας και τη σχετική έκκληση υπέγραψε ο **Γιωργάκης Γρηγοράκης**. Μετά τα Ορλωφικά κλήθηκε στην Τρίπολη ο **Έξαρχος Γρηγοράκης** (οι απόγονοί του φέρονται με το επίθετο Εξαρχάκος), όπου και ανασκολοπίστηκε. Τα εξαδέλφια του **Πιεράκης, Δημητράκης** και ο γιός του τελευταίου **Τζανέτος ή Τζανής** με συγγενείς και φίλους επιτέθηκαν κατά των Τούρκων του Πασαβά, τους νίκησαν και τους έδιωξαν μέχρι το Κακοσκάλι. Τότε τα κτήματα της μεγάλης αυτής περιοχής κατελήφθησαν από τους Γρηγοράκηδες και τους συμπολεμιστές τους.

Ο Κανδηλώρος εκφράζει διαφορετική γνώμη από τον Ανώνυμο και αναφέρει ότι το 1763 επέπεσαν ο Μύρα Βαλεσής και οι Μπαρδουνιώτες κατά του Σκουταρίου. Οι Γρηγοράκηδες υπό τον Έξαρχο κάλεσαν τους πλησιόχωρους Μανιάτες και σε μάχη που έγινε στα Αγιοπήγαδα απωθήθηκαν πέρα του Πασαβά και τα πτώματα των Τούρκων τα πέταξαν στα πηγάδια και από τότε πήραν το όνομα "Βρομοπήγαδα". Το 1780 οι Τούρκοι ανασκολόπισαν τον Έξαρχο Γρηγοράκη και οι Μανιάτες υπό τον Δημητράκη και Πιεράκη Γρηγοράκη κατέλαβαν το κάστρο του Πασαβά και έδιωξαν τους Τούρκους πέρα από το Κακοσκάλι, όπου έγινε το νέο σύνορο της Μάνης. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 63.

Ο γιός του Δημητράκη ο Τζανέτος έγινε μπέης της Μάνης 1782-1790, απέκτησε δε τρεις γιούς, 1) τον Πίερο πατέρα α) του Τζανέτου και β) του Πέτρου, και 2) το Δημητράκη και 3) το Γιωργάκη πατέρα α) του Τζανετάκη, που απέκτησε το Θεόδωρο και τον Πιεράκη, οι οποίοι έμειναν ως Τζανετάκηδες, β) του Δημήτρη και γ) του Πιεράκη.

Ο Τζανήμπεης είχε εξαδέλφια το Δημήτριο, που αναφέρεται το 1805, τον Αντώνη από τον κλάδο των Κουτσογληγοριάνων, ο οποίος έγινε μπέης της Μάνης, το Γρηγόρη, το Θωμά και ανίψια το Θεόδωρο μετέπειτα μπέη, τον Τζώρτζη ή Δραγώνο, τους Νικολοπουλιάνους, τους Βισβικιάνους, τον Αντώνη Καβουλάκο, το Δημήτριο Πασά πιθανώς δε και άλλους.

Ο Γρηγόρης ήταν από τον κλάδο των Τζωρτζάκηδων, είχε δε γιό με το όνομα Τζωρτζάκη και αυτός απέκτησε δύο γιούς, α) το Γρηγόρη και β) το Θεόδωρο. Ο Θωμάς απέκτησε ένα γιό τον Αντωνάκη και αυτός τέσσαρες γιούς, α) το Γιωργάκη, β) το Θεόδωρο, γ) τον Παναγιώτη και δ) το Θωμά. Ο Γρηγόρης και ο Θωμάς είχαν πέσει την ίδια σύζυγο, ώστε ο Τζωρτζάκης και ο Αντωνάκης ήταν ετεροθαλή αδέρφια.

Ο ανιψιός του Τζανήμπεη ο Τζώρτζης ή Δραγώνος απέκτησε τρεις γιούς, που πήραν το επώνυμο Δραγωνάκος, α) το Μιχάλη, β) το Δημήτριο και γ) το Γεώργιο.

Οι Νικολοπουλιάνοι, πιθανώς παιδιά του Νικολάου, ήταν τρεις α) ο Δημητράκης, β) ο Πιέρος και γ) ο Σπύρος. Βισβικιάνοι ήταν δύο α) ο Παναγιώτης και β) ο Τζανέτος.

Ο άλλος μεγάλος κλάδος των Γρηγοριάνων ήταν οι Κουτσογληγοριάνοι και σε αυτόν ανήκαν ο Αντωνόμπεης και τα πέντε ανίψια του, 1) ο Λάμπρος, 2) ο Δημητρης ή Καβαλιέρης, που τα παιδιά του είχαν το παρωνύμιο Καβαλιεράκης, είχε τρεις γιούς, α) τον Κωνσταντίνο ή Αλιτζερίνο, β) το Γεώργιο και γ) το Θεόδωρο. 3) Ο Ιωάννης ή κατσανός απέκτησε α) τον Αντώνιο και β) το Θεόδωρο. 4) Ο Γρηγόριος ή Τσιγγούριος απέκτησε το Δημητράκη. 5) Ο Τζώρτζης ή Ξηντάρας απέκτησε α) τον Αντώνιο και β) τον Πέτρο που πήραν το όνομα Ξηνταράκος. Ακόμη υπήρχαν και δύο κόρες και η μεν μία έγινε γυναίκα του Πιέρου Γ. Μαυρομιχάλη (μητέρα του Πετρόμπεη), η δε άλλη παντρεύτηκε Πικουλάκη και απέκτησαν το Δημήτρη και το Στέφανο.

Η οικογένεια Γρηγοράκη ήταν βασικά διαιρεμένη σε μεγάλους κλάδους, οι οποίοι μερικές φορές είχαν φθάσει σε εχθροπραξίες. Ο πρώτος κλάδος είχε αρχηγό τον Τζανέμπεη Γρηγοράκη και ο δεύτερος, γνωστός με το παρωνύμιο “Κουτσογληγοριάνοι” είχε αρχηγό τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Οι άλλοι κλάδοι ήταν μεταξύ αυτών και είχαν συγγένεια και με τις δύο πλευρές.

Ο **Μακρύγιωργης** ήταν ένας υψηλόσωμος αρχηγός κλάδου της οικογενείας Γρηγοράκη που κατοικούσε στο Σκουτάρι. Σ.Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)156-7.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ σύζυγος Γεωργίου, το γένος Π. Βενετσανάκη. Η Μαρία κόρη του Παναγιώταρου Βενετσανάκη παντρεύτηκε το Γεωργάκη Γρηγοράκη που ήταν γιός του Τζανέμπεη και είναι η μητέρα του Τζανετάκη, ο οποίος έγινε ο γενάρχης των Τζανετάκηδων. Ο Θ. Κολοκοτρώνης αναφέρει στη διήγησή του ότι κατά το μεγάλο διωγμό των κλεφτών του 1806 βρήκε αρχικά άσυλο στην Καστάνια της Μάνης. Στην προσπάθειά του να φθάσει στη Ζάκυνθο πήγε στον Πασαβά και ειδοποίησε τη Μαρία, η οποία του βρήκε καίκι και έφυγε από τη Μάνη. Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής φυλής*, Αθήναι 1846, σ. 28.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στην Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης και Τροιζήνας, 18 Ιανουαρίου - 5 Μαρτίου 1827 ήταν παραστάτης της Ανατολικής Μάνης. Α.π.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*,

σ. 217. Δεν έχει τοποθετηθεί στο δέντρο των Γρηγοράκηδων, γιατί δεν είναι γνωστή η θέση του.

Ένας **Π. Αναγνώστης Γρηγοράκης** ήταν εξάδελφος του Θεοδωρόμπεη και τον επιτρόπευε το 1813. Σε αυτόν υπέγραψε ομολογία ο Μιχάλης Κουράκος στις 16 Μαΐου 1813, η οποία στις 26 Απριλίου 1835 έφθασε στο ποσό των 1700 γροσίων, τα οποία εδικαιούτο η Θεοδωρομπέησα. Σ.Κοιυγέα, Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)98. Βλέπε Π. Γρηγοράκης

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ή ΑΝΤΩΝΟΜΠΕΗΣ, Μπέης της Μάνης 1803-1808. Το όνομα του πατέρα του ήταν Πάνος και διετέλεσε πέμπτος κατά σειρά Μπέης της Μάνης. Α.Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 85.

Ο Αντωνόμπεης, που έγινε μπέης το 1803, είχε προσωρινά ως έδρα τις Κιτρίες και το 1805 τελείωνε η οικοδομή του κάστρου του, όπου και εγκατέστησε εκεί την έδρα του. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)358.

Ήταν συγγενής (πιθανώς ανιψιός) του Γρηγόρη Γρηγοράκη, ο οποίος ήταν χωλός και είχε το παρωνύμιο "Κουτσογληγόρης", το οποίο κληροδότησε στον κλάδο της οικογενείας του. Γεννημένος το 1757, κατοικούσε στον Αγερανό, ένα μικρό ακρωτήριο στον όρμο Βαθύ, όπου είχε και το κάστρο του, το οποίο έχτισε γύρω στα 1805 (Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σσ. 343 και 358) και σώζεται μέχρι σήμερα. Έκανε δύο γάμους. Από την πρώτη του γυναίκα απέκτησε δύο κόρες και η μεν μία παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Ζερβάκο, που τον διαδέχτηκε στο Μπεηλίκι της Μάνης, η δε άλλη το Θεόδωρο Γρηγοράκη που ήταν ανιψιός του Τζανέμπεη, ο οποίος έγινε μπέης στην περίοδο 1812-1816, W. Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 236 και Α.Γούδα, ό.π., τ. 8, σσ. 14, 21, 29 κ.ε.. Σε δεύτερο γάμο πήρε τη Γαρυφαλιά κόρη του Καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη, που έμενε στο κάστρο της οικογενείας του στην Τρικότσοβα. Γ.Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, 2(1967)59. Μαζί της απέκτησε το Γιάννη, που μετά την απελευθέρωση εξελίχθηκε σε λοχαγό, (Α.Γούδα, ό.π., τ. 8, σ. 30) και μια κόρη η οποία παντρεύτηκε το θετό γιό του Γρηγορίου-Τσιγκούριου Γρηγοράκη, το Γεώργιο (1810-1861).

Το 1785 (πιθανή η χρονολογία) ο Μανιάτης άρχοντας Αντώνιος Γρηγοράκης διατυπώνει εγγράφως παράπονα κατά του επισκόπου Καρυουπόλεως τον οποίο δεν ονομάζει. Πιθανώς πρόκειται για το Βενέδικτο Χειμωνόπουλο. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 23.

Το 1796 το μοναστήρι της Γόλας παραχωρήθηκε στους Γρηγοράκηδες. Μεταξύ αυτών αναφέρεται και ο "κυρ Αντώνης" που πρέπει να ήταν ο μετέπειτα Αντωνόμπεης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 18. (Μήπως ήταν ο πατέρας του καπετά Γιωργάκη και γιός του Θωμά;)

Ο Γεώργιος Βούλγαρης ήταν κοτσαμπάσης της Ύδρας και είχε την εμπιστοσύνη των Τούρκων, οι οποίοι άκουγαν τις υποδείξεις του. Πρότεινε λοιπόν στις 31 Μαρτίου 1803 στο διερμηνέα του στόλου Ιωάννη Καλλιμάχη τον Αντώνιο Γρηγοράκη ως μπεη της Μάνης. Αυτός διεβίβασε την πρότασή του στον Καπουδάν πασά, ο οποίος επιφυλάχτηκε να απαντήσει. Σ.Κοιυγέα, Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)114. Την 1 Ιουλίου 1803 ο Ιωάννης Καλλιμάχης έγραψε στο Γεώργιο

Βούλγαρη ότι πήρε το από 15 Ιουνίου γράμμα του στο οποίο πρότεινε τον Αντώνιο Γρηγοράκη ως Μπέη της Μάνης. Συγχρόνως τον ειδοποίησε ότι εκδόθηκε το "ηγεμονικόν μπουγιουλδί" με το οποίο ο Αντώνιος Γρηγοράκης διοριζόταν Μπέης της Μάνης και το έστειλε στο Βούλγαρη με την εντολή να μη το δώσει στον Αντώνιο Γρηγοράκη, αν δεν συλλάβει τον Παναγιώτη Κουμουνδουράκη. Του εξηγούσε δε ότι ο Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης χρωστούσε φόρους και ακόμη είχε ενοχοποιηθεί για την λεηλασία αυστριακού (νέμτζικου) πλοίου και θα ζητηθεί η ζημία. Υπήρχε ο φόβος των Τούρκων μήπως ο Κουμουνδουράκης τύχει της προστασίας ξένης δύναμης, οπότε δεν θα μπορούσαν να του πάρουν τίποτε. Σ.Κο υ γ έ α , Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)114-5.

Ο Καπουδάν πασάς Χατζή Χουσεϊν έγραψε την 1 Αυγούστου 1803 στον Γεώργιο Βούλγαρη ότι επειδή ο Παναγιώτμπεης δεν ακολούθησε τις εντολές που είχε κλπ. διορίστηκε μπεης ο Αντώνιος Γρηγοράκης. Ακόμη ζήτησε από το Γ. Βούλγαρη να κατασχεθούν τα υπάρχοντά του, γιατί χρωστούσε φόρους και υπήρχαν απαιτήσεις από το νέμτζικο (αυστριακό) πλοίο που είχε λεηλατηθεί. Σ.Κο υ γ έ α , Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)117-8. Στις 19 Αυγούστου 1803 οι προεστοί της Ύδρας έγραψαν στον Ιωάννη Καλλιμάχη ότι ο Γ. Βούλγαρης ήταν στη Μάνη και έμαθαν ότι ο Κουμουνδουράκης πιάστηκε και παραδόθηκε στο στόλο. Τα δε τουρκικά πλοία έφυγαν από τις Κιτριές και πήγαν στο Μαραθονήσι, ό.π., σ. 119-20.

Ο Άγγλος περιηγητής W. L e a k e , ό.π., τ. 1, σ. 270, που επισκέφθηκε τη Μάνη το 1805 μας δίνει πληροφορίες και για τον Αντωνόμπεη. Αναφέρει ότι πριν από πολλά χρόνια ο Ιωάννης-Κατσανός με έναν αδελφό του (ήταν ανίψια του Αντωνόμπεη) και μαζί με ένα φίλο τους είδαν να περνά μια ομάδα από δεκατρείς άνδρες του άλλου κλάδου των Γρηγοράκηδων. Ο Κατσανός τους χαιρέτησε. Αυτοί απάντησαν στο χαιρετισμό με ειρωνεία και ακολούθησε συμπλοκή κατά την οποία τραυματίστηκε ο Κατσανός και ο αδελφός του. Ο θεός του Αντώνης, όταν άκουσε τους πυροβολισμούς, πετάχτηκε από το σπίτι του με μια ομάδα ακολούθων του και πολιορκήσε σε ένα πύργο ένδεκα από αυτούς. Η πολιορκία κράτησε μέχρι να γιατρευτούν τα ανίψια του Αντώνη, ο οποίος σκόπευε, αν πέθαινε κανείς, να εξαγόραζε το αίμα των ανιψιών του με το αίμα των πολιορκημένων. Επαναλαμβάνεται και από τον Α.Γο ύ δ α , *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 15.

Ο Αντώνης Γρηγοράκης το 1801, όταν ήταν μπέης ο Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης, είχε επιρροή στη Μάνη, γι' αυτό και ο Τούρκος πασάς της Τριπολιτσάς ζητούσε από τον πρώην Τζανέτμπεη Γρηγοράκη και τον καπετάν Αντώνη Γρηγοράκη να διευθετήσουν με το κύρος τους και τη δύναμή τους ορισμένες υποθέσεις, *Ανω ν ύ μ ο υ*, ό.π., σ. 14-5.

Στις 9 Φεβρουαρίου 1803 ο Αντώνιος Γρηγοράκης έγραψε στον πρόξενο της Αγγλίας Εμμ. Καλούτση πως αποφάσισε να καταγγείλει στον Καπουδάν πασά, ότι ο Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης ασκεί χλιαρή διοίκηση και συμμετέχει σε ληστείες, ενώ παράλληλα περιθάλλει κουρσάρους. Τ.Κα ν δ η λ ώ ρ ο υ , *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 282.

Ένα βραχύ ιστορικό χρονικό αναφέρει: «1803 – Ιουλίου – 22. Ήλθε ο Μανιάτμπεης ο Γληγοράκης:μπέης με βασιλικά φερμάνια και κάτεργα και εσήκωσε τον Κουμουντουράκη' όπου ήταν μπέης». Β.Πατριαρχέα , *Δίπτυχον*, σ. 616.

Το 1803 ο Αντώνιος Γρηγοράκης, με τη μεσολάβηση του Γεωργίου Βούλγαρη κοτσαμπάση της Ύδρας, έγινε Μπέης της Μάνης, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να βοηθήσει να συλληφθεί ο Κουμουνδουράκης. Δεν είναι γνωστό αν μεσολάβησε στους άλλους καπετάνιους της Μάνης να πολεμήσουν εναντίον του τότε Μπέη. Από το περιβάλλον του Τζανέτμπεη αναφέρεται ότι επειδή οι Τούρκοι δεν μπορούσαν να πείσουν τον πρώην Τζανέτμπεη να αναλάβει πάλι το αξίωμα του Μπέη, ούτε να νικήσουν τους Γρηγοράκηδες ενωμένους, ανάθεσαν το ζήτημα στο Γεώργιο Βούλγαρη, ο οποίος "εσαγύνευσε" τον Αντώνη και τον παρέσυρε προς το μέρος των Τούρκων. *Ανωρύμου*, ό.π., σ. 16-7. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 115. Η διαίρεση της οικογένειας πρέπει να ήταν παλαιότερη, από τότε που ο ανιψιός του Ιωάννης-Κατσανός ήταν νέος και έγινε συμπλοκή με τους άλλους Γρηγοράκηδες.

Το ίδιο λάθος επαναλαμβάνει και ο Απ. Δασκαλάκης, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 215, ο οποίος γράφει ότι στις 6 Αυγούστου 1803 ο Πασάς της Τρίπολης προσέβαλε το Γύθειο μαζί με το στόλο του Σερεμέτ μπέη. Οι Τούρκοι βομβάρδισαν τον πύργο του Μαγγιόρου στην Κρανάη και επειδή δεν πέτυχαν, αποβιβάστηκε ο Γ. Βούλγαρης που δίχασε την οικογένεια και έκανε τον Αντώνιο Γρηγοράκη μπέη της Μάνης.

Στις 22 Ιουλίου 1803 αναφέρεται η παράδοση του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη στον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 616.

Ο Αντωνόμπεης παραπονέθηκε στο Γεώργιο Βούλγαρη γιατί φιλοξένησε την Κουμουνδούραινα με τα παιδιά της, που μετά την πτώση του άνδρα της από το Μπεηλίκι, πήγαινε στη Ζάκυνθο και πέρασε από την Ύδρα. Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σ. 305, (έγγραφο της Ιστορικής Εθνολογικής Εταιρείας, αρ. 17671).

Ο J.L.S. Bartholdy, *Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από την Ελλάδα 1803-1804*, Έκδ. Εκάτη, σ. 110, δίνει πληροφορίες που του έδωσε ο Μπενάκης, ο οποίος ήταν πρόξενος της Ρωσίας στην Κέρκυρα: Σημερινός μπέης είναι ο Αντωνόμπεης, ο Αντώνης Γρηγοράκης αυτός κατόρθωσε να κατασιγάσει τις αντιζηλίες και τα πάθη μεταξύ των ισχυρών οικογενειών της Μάνης, προπαντός μετά από την εξόντωση του Ζαχαριά, αυτού που υπήρξε ο πιο γενναίος, αλλά συνάμα και ο πιο ταραξίας και ο πιο αμείλικτος από όλους αυτούς τους ληστές. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 365.

Ο F. Rouquerville, μετά την επίσκεψη στο Μοριά, αναφέρει ότι για τον Μπέη που ήταν στις Κιτρίες ότι: "*Ο πόθος του για τη διοίκηση έκανε το σημερινό Μπέη, τον Κουτσογληγόρη, να εγκαταλείψει την πατρίδα του Βαθύ (σημειώνεται Βάθια), που βρίσκεται στον κόλπο της Λακωνίας για να δεχτεί το αξίωμα (από) τον Καπουδάν πασά. Τα εξήντα χρόνια, η πείρα του παρελθόντος, το παράδειγμα των προηγούμενων μπέηδων, δεν κατάφεραν να τον εμποδίσουν να εκλιπαρήσει την επικίνδυνη θέση την οποία κατέχει*". Φ. Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 196.

Το Φεβρουάριο του 1804 ο Ναύαρχος Αβδούλ Καντρή πασάς ζήτησε από τον Αντωνόμπεη να διορίσει καγγελαρίες στα λιμάνια (σκάλες) της Μάνης, για να τηρούν βιβλία κίνησης των πλοίων και να χορηγούν διαβατήρια στους Μανιάτες που έβγαιναν έξω από τα σύνορα της Μάνης. (αρ. 17854 της Ιστορ. Εθνολ. Εταιρ.) Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σ. 294.

Στο διάστημα της θητείας του ο Αντωνόμπεης κατόρθωσε να επιβάλλει τάξη στη Μάνη και να περιορίσει την πειρατεία. Δεν δίστασε όμως να εξορίσει πολλούς από τους Μανιάτες καπετάνιους, ενώ άλλους τους προστάτευσε. Στις 8 Φεβρουαρίου 1804 πήρε εντολή να εξώσει της καπετανίας τον Κωνσταντή Δουράκη της Καστανίας, καθώς και όλους τους παρήκοους καπετάνιους. (έγγραφο Ιστ. Εθνολ. Εταιρ. Αρ. 17860), Τ.Κανδηλώρου, ό.π., σ. 295. Να σημειωθεί ότι εκείνο τον καιρό ο Μαγγιόρος έμενε στην Καστανίτσα στους Βενετσανάκηδες και επηρέαζε τα γύρω χωριά να μη πληρώσουν το χαράτσι. Ε.Αγγελομάτη-Τσαγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 343.

Στις 14 Μαΐου 1804 επισκέφθηκε στις Κιτριές τον Αντωνόμπεη ο Άγγλος απεσταλμένος της κυβέρνησής του Morier, ο οποίος προσπάθησε να διαδώσει την αγγλόφιλη πολιτική και να δημιουργήσει φίλους της πατρίδας του στη Μάνη. Την εποχή εκείνη υπήρχε ισχυρό ρεύμα υπέρ των Γάλλων, υποστηριζόμενο από τον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη. Ο Morier διαπίστωσε ότι ο Αντωνόμπεης από τότε που ανέλαβε Μπέης προσπάθησε να συνενώσει τους Μανιάτες. Του ήταν δυσάρεστο να υπακούσει στους Τούρκους και να καταδιώξει τον Τζανέτμπεη, που είχε καθαιρεθεί για τη φιλογαλλική του στάση. Γιατί αν τον σκότωνε θα είχε στη συνέχεια να αντιμετωπίσει το μίσος της μερίδας του, που ήταν ισχυρή. Ο Αντωνόμπεης είπε στο Morier ότι ο Τζανέτμπεης είχε αναγνωρίσει το λάθος του και είχε προσφερθεί να ειρηνεύσει. Τον παρακέλεσε να συστήσει στις Τουρκικές αρχές να συμπεριφερθούν με επιήκεια στον Τζανέτμπεη. Ο Morier δέχθηκε να το κάνει, σκεπτόμενος ότι θα ήταν πολύ δύσκολο έργο η σύλληψη του Τζανέτμπεη, γιατί βρισκόταν στο εσωτερικό της Μάνης και περιστοιχιζόταν από 4.000 οπαδούς του. John W. Baggally, *Alipasha and Great Britain*, Oxford 1938, σ. 14 κ.ε.

Για τις σχέσεις των Μανιατών με τους Γάλλους ο Κανέλλος Δεληγιάννης στα απομνημονεύματά του, τ. 1, σ. 50 κ.ε. μας πληροφορεί ότι υπήρξε νέα κίνηση το 1807. Όταν ο Βελής πήγε στην Πελοπόννησο στις 7 Μαρτίου 1807, Έλληνες και Τούρκοι ζήτησαν την επέμβαση των Γάλλων για να ελευθερωθούν από την καταπίεση του Σουλτάνου και του Βελή. Στην κίνηση αυτή από τους Μανιάτες συμμετείχαν ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρυσάνθος Παγώνης, που ήταν από τη Μεγάλη Μαντίνεια, ο Πέτρος Μαυρομιχάλης, ο Παναγιώτης Μουρτζινός (αυτός ήταν εξόριστος) και ο καπετάν Γιωργάκης Καπετανάκης.

Το 1805 επισκέφθηκε τις Κιτριές ο φιλότουρκος Άγγλος περιηγητής W. Gell, *Narrative of a journey in the Morea*, London 1823, ο οποίος μας δίνει περιγραφή του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Στη σελίδα 261 κ.ε. γράφει: "*Βρήκαμε ότι ο Μπέης ήταν ένας καλός ηλικιωμένος άνθρωπος, ντυμένος με ένα μακρύ γαλάζιο μπινίσι, και μια εσωτερική φανέλλα ριγωτή μπαμπακομέταξη, που τα ένωνε ένα πλατύ κόκκινο ζωνάρι. Δεν φορούσε ούτε καλπάκι, όπως οι επιφανείς Έλληνες, ούτε το είδος του σαρικιού, που φορούσαν οι Τούρκοι, αλλά σαν κι αυτό που φορεί στο κεφάλι του ο υπηρέτης μου ο Δημήτρης (παραπέμπει σε εικόνα στη σ. 285) και τα μαλλιά του, που ήταν κατάξανθα και φουντωτά, προεξείχαν μέσα από τις πτυχές. Πιστεύω ότι η ηλικία του ήταν γύρω στα πενήντα, και είχε έναν αέρα από ανεπιτήδευτη ευγένεια και ήταν συγχρόνως και ευπρεπής, κάτι που τον ξεχώριζε από τους Έλληνες στο σύνολό τους...Ο οικοδεσπότης μας ήταν απεριόριστα πολύ πιο ευγενικός, αφού μας επέτρεψε να*

ευχαριστηθούμε την ιδιαιτερότητα του δικού μας διαμερίσματος και όχι κάποιου άλλου από αυτά που ήδη είχαμε επισκεφθεί... Φάνηκε ότι παρά τους κομπασμούς για ελευθερία όλα ήταν συμβιβασμός, στον οποίο από τη μια μετείχαν οι Τούρκοι για να γλυτώσουν από έναν εξοντωτικό πόλεμο και από την άλλη οι Έλληνες για να μην έχουν κανένα ξένο στη χώρα τους... Μάθαμε επίσης ότι ο Μπέης θεωρείται ότι έχει στενές σχέσεις με τους Τούρκους, αλλά η παρουσία μιας ξένης δύναμews είναι η φυσική κατάληξη των κακώς υπαρχόντων πολιτικών συστημάτων, και ο Μπέης που βοηθούσε να υποταγούν οι συμπατριώτες του, δεν είχε διαβάσει αρκετή ιστορία, για να ξέρει ότι η δική του εξουσία θα τελειώσει αμέσως μετά την ολική υποταγή τους...". Σοφίας Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 10, σ. 518 κ.ε. Κ. Σιμοπούλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 138. Ο W. Gell στις σσ. 292-3, 273 και 276 αναφέρει: "...Οι Μανιάτες είναι γενικά, πράγματι, από κάθε άποψη πολύ πίσω από τον υπόλοιπο πληθυσμό του Μοριά, και είναι βυθισμένοι στην άγνοια και στην προκατάληψη από τα οποία δύσκολα θα συνέλθουν. Ο Μπέης όμως φαίνεται λογικός και σεβαστός. Αλλά δεν είχαμε την ευκαιρία να μάθουμε πόσοι άνθρωποι από την ανώτερη τάξη θα μπορούσαν να είχαν τον ίδιο χαρακτήρα...". Παρακάτω προσθέτει: "...Ο Μπέης διέφερε πολύ από τους άλλους Έλληνες στη φυσική επιβλητικότητα των τρόπων του και ακόμη περισσότερο δίνοντάς μας την εντύπωση ενός σεβαστού κυρίου της χώρας, που δεν μπορούσε να συγκριθεί με τίποτε άλλο... Ο Αντωνόμπεης, έλεγαν ότι, ζούσε πιο λαμπρά και μεγαλόπρεπα στη συνηθισμένη του κατοικία στο Μαραθονήσι, όπου βρισκόταν η πατρική του περιουσία...". Σοφ. Καπετανάκη, *ό.π.*, σσ. 500 και 502.

Από ένα βραχύ ιστορικό χρονικό πληροφορούμεθα για την εξορία του Παναγιώτη Μούρτζινου και του Χριστόδουλου Χρηστέα που έγινε στις 8 Μαΐου 1805: «*Η' 1805 – μηνί – Μαΐου – ημέρα ς (Παρασκευή) – η αυγή ζ (Σαββάτου): και γράφομεν την εξορίαν του καπετάν Παναγιώτη και καπετάν Χριστόδουλου οπού έπαθαν από αχράρειαν των Γληγοριάνων, ήγουν Αντώνη και Καβαλιέρου...*». Β. Πατριαρχέα, *ό.π.*, σ. 620. Την εξορία στη Ζάκυνθο του Παν. Μούρτζινου και Χριστοδ. Χρηστέα αναφέρει στην Κυβέρνησή του ο W. M. Leake στις 2 Ιουνίου 1805, ενώ σε προγενέστερη από 3 Μαΐου 1805 δεν είχε κάνει λόγο. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 366. Αντίθετα ο W. M. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 237 γράφει ότι ο καπετάνιος της Καρδαμύλης (Π. Μούρτζινος) τελευταία μπήκε σε τάξη από τον καβαλιέρη, ο οποίος στην απουσία του Μπέη κυβερνά τις Κιτιές και οι περισσότεροι λένε πως και στην παρουσία του.

Όταν στις 3 Απριλίου 1805 πήγε ο Leake στο Μαραθονήσι, ψηλά στο λόφο χτιζόταν ο πύργος του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη, που η οικογένειά του κατοικούσε στο Βαθύ. Στο λόφο υπήρχε σπίτι του Τζανέμπεη που κατοικούσε ο Αντωνόμπεης. W. M. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 234. Παρακάτω συνεχίζει: Ο Μπέης φαίνεται γέρος, ασθενικός και αδυνάτου χαρακτήρα, που εύκολα αλλάζει τις αποφάσεις του από την επιρροή του περιβάλλοντός του, *ό.π.*, σ. 235. Οι περισσότεροι από τους Μανιάτες επιθυμούν την επάνοδο στο Μπεηλίκι της οικογενείας του Τζανέμπεη. Αλλά υποτάσσονται στον Αντωνόμπεη από το στόλο του Σερεμέτ μπέη. Αυτό τον καιρό υποτάσσονται στον Αντωνόμπεη και αυτοί οι καπετάνιοι που είναι γνωστοί εχθροί του. Αυτοί ζουν στη Δυτική πλευρά της Μάνης, *ό.π.*, σ. 237. Ο Αντώνης Γρηγοράκης, ο σημερινός Μπέης διαδέχτηκε

τον Κουμουνδούρο, έκανε τα πάντα για να βοηθήσει την Τουρκική διοίκηση να καταστρέψει τις τράτες και τα πειρατικά πλοία των Μανιατών και να τους φέρει σε υποταγή. Όλα τα καλά μέρη της Μάνης, όπως η Ζαρνάτα, η Αντρούβιστα, η Μηλέα και η Καστάνια είναι εναντίον του και κλίνουν υπέρ του Τζανέτμπεη και του γιού του Πιέρου, που είναι ο ήρωάς τους. Ο Χρηστέας, ο καπετάνιος του Ζυγού, είναι ουδέτερος, έχοντας παντρευτεί μια Μαυρομιχαλίτσα, είναι προσωπικός φίλος του Χασάν μπέη και η φίλια αυτή έχει καλλιεργηθεί από τον κυρ Πετρούνη Μαυρομιχάλη, τον κύριο υποστηρικτή του Αντωνόμπεη στη Δυτική Μάνη. Ο Χρηστέας δεν τάσσεται στο πλευρό του Τζανέτου, παρότι είναι υποχρεωμένος να ζει με καλές σχέσεις αυτής της παράταξης. Στην Ανατολική Μάνη, μεταξύ Σκουτάρι και Πόρτο Κάγιο, ο Αντωνόμπεης έχει πολλούς εχθρούς. Στην πραγματικότητα η δύναμή του, ως τοποτηρητού των Τούρκων, είναι γενικά δυσάρεστη στους Μανιάτες, αν και δεν μπορούν να την αμφισβητήσουν, γιατί είναι αδύναμοι στη θάλασσα. Οι οικογενειακές έριδες των Μανιατών αποτελούν μεγάλη βοήθεια στους Τούρκους, ό.π., σ. 318. Ο Αντωνόμπεης διαμένει στο Μαραθονήσι, κατέχει όμως και τον πύργο των Κιτριών, ό.π., σ. 323.

Το Μάιο του 1805 ο Αντωνόμπεης υποστηριζόμενος από πλοία του Σερεμέτ μπέη προσέβαλε τους πύργους του Μούρτζινου στην Καρδαμύλη και του Χρηστέα στον Άγιο Δημητρίο και τους ανάγκασε να πάνε στη Ζάκυνθο. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362. Επίσης αναφέρεται ότι μερικά χωριά από τις περιοχές της Λάγιας και του Βάτα (όπου κατοικούσαν οι Φελουριάνοι) ήταν εχθρικές με την οικογένεια του Αντωνόμπεη, ό.π., σ. 362. Το 1820 σκότωσαν οι Φελουριάνοι τον Τσιγκούριο ανιψιό του Αντωνόμπεη.

Τον Ιανουάριο του 1806, όταν άρχισε ο μεγάλος κατατρογμός των κλεφτών του Μοριά, ο Μπέης κυνήγησε τους κλέφτες, όπως γράφει ο Θ. Κολοκοτρώνης, ό.π., σ. 24. Ο ίδιος αναφέρει, σ. 25, ότι αρχικά ο Αντωνόμπεης συμφώνησε με το Δουράκη, που έκρυψε τον Κολοκοτρώνη, γιατί όπως είπε τότε: "δεν συμφέρει να μη γλητώση κανένας από αυτήν την φασήλια..", αλλά όταν πρόσφεραν οι Τούρκοι πολλά χρήματα, όπως ισχυρίζεται ο Κολοκοτρώνης, θέλησε να τον παραδώσει.

Στις αρχές του 1806 ο πασάς της Τριπολιτσάς έγραψε στον Αντωνόμπεη να εμποδίσει το γιο του Τζανέτμπεη, ο οποίος πήγε στη Μάνη να στρατολογήσει Μανιάτες για λογαριασμό των Ρώσων. *Ανωνύμου*, ό.π., σ. 22-3. Φαίνεται ότι ακολούθησε δίωξη της οικογένειας του Τζανέτμπεη, όπως και άλλων καπετανέων. Στις 14 Αυγούστου 1806 ο Καπουδάν Πασάς του έγραψε επαινετικά λόγια, διότι με δική του στρατιωτική δύναμη τους βοήθησε στον πόλεμο εναντίον των "αποστατών", ώστε να κατακρημνίσουν τα καταφύγια και τους κουλάδες τους. *Ανωνύμου*, ό.π., σ. 33. Στις 15 Αυγούστου 1806 οι ηγέτες των Μανιατών υπέγραψαν υποσχετικό ότι θα είναι με το μέρος του Αντωνόμπεη και εναντίον του Τζανέτμπεη. *Ανωνύμου*, ό.π., σ. 41-2.

Ο Αντωνόμπεης διαρκώς προσπαθούσε να πείσει τους Τούρκους να αμνηστεύσουν τον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, αλλά το 1803 (αναφέρεται από τον ανώνυμο 1805) οι Τούρκοι του απαιτούσαν να πιάσει τον εξάδελφό του και το Ζαχαριά, *Ανωνύμου*, ό.π., σ. 18-20. Πράγματι αργότερα εξοντώθηκε ο Ζαχαριάς και φαίνεται ότι ο Αντωνόμπεης αντιτάχθηκε στη στρατολογία των Μανιατών από τους Ρώσους, που ενεργούσε ο γιός του Τζανέτμπεη. Τελικά

όμως, το 1808, πέτυχε να μεταβάλλουν στάση οι Τούρκοι, οι οποίοι πάντα με τη μεσολάβηση του Αντωνόμπη, αμνήστευσαν τον Τζανέτμπη Γρηγοράκη και τους εξόριστους Μανιάτες.

Ο W. Geil, ό.π., σ. 263 τον περιγράφει ως φιλάσθενο και ο W. Leake, ό.π., σ. 235 γράφει ότι το 1805 ήταν γέρος (γεννήθηκε το 1757), ασθενικός και αδυνάτου χαρακτήρα, ώστε να παρασύρεται από τους γύρω του. Οι επιτυχίες του θεωρούνται έργο των ανιψιών του, ιδίως του Δημητράκη-Καβαλιέρη. Σε τουρκικά έγγραφα αναφέρονται τα ακόλουθα: *“Επειδή και ο ρηθείς Αντωνόμπη δια τα γηρατεία του δεν ήταν άξιος να διοική το Μπεηλίκι της Μάνης, έγινε άζλι (καθαιρέθηκε), και ανι’ αυτού διωρίσθη ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος...”*. Παρ’ όλα αυτά σε Σουλτανικά φερμάνια προς τον Καπουδάν πασά του 1812 φαίνεται η εκτίμηση που υπήρχε για το έργο και το πρόσωπο του Αντωνόμπη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 72-3 και 77-8.

Το φθινόπωρο του 1805 ο Αντωνόμπη Γρηγοράκης είχε πουλήσει 2500 βαρέλες (=48 οκάδες η μία) λάδι στον Τζώρτζη Παύλου, πρόξενο της Ολλανδίας στην Πάτρα και του ζητούσε άλλες 1500. B. J. Slot, Συμφωνητικό πώλησης ελαιολάδου Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί 8(1986)266 κ.ε.

Ο Α. Γούδας, ό.π., τ. 8, σ. 14, γράφει ότι ήταν ευσεβής, έκτισε πολλές εκκλησίες και άλλες τις προίκισε. Ακόμη έφτιαξε δρόμους και υδροδεξαμενές και εισήγαγε την ελαιοφυτεία στην Ανατολική Μάνη.

Στις 10 Φεβρουαρίου 1807 ο Μόρα Βαλεσής Μεχμέτ Πασάς εξέφρασε στον Αντωνόμπη την ευγνωμοσύνη της Πύλης. Επίσης συνιστούσε να μην αφήσει να ποδίσει εχθρικό καράβι στα λιμάνια της Μάνης. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 359.

Το 1807 όταν πήγε στην Πελοπόννησο ο Βελής, ο γιός του Αλή Πασά, τα έβαλε με τους Τουρκοβαρδουνιώτες και τους Λαλιώτες. Παράλληλα ήθελε να υποστηρίξει τους φιλότουρκους ηγεμόνες της Ύδρας και της Μάνης (Γ. Βούλγαρη και Αντωνόμπη), ενώ προηγουμένως αυτοί υπαγόntonταν στον Καπουδάν πασά. Αναφέρει ακόμη ότι ο καπουδάν πασάς Σεγίδ Αλής στις 28 Φεβρουαρίου -1807 (?) του ανάγγειλε τον εκ νέου διορισμό του. Ακόμη του έγραψε: *“Σοι στέλλομεν δε ένα καϊμέν μας προς τον εκλαμπρότατον Βελή πασάν, προτρεπτικόν να σε βοηθή εις ό,τι ήθελες λάβει χρείαν”*. (Εθνολ. Εταιρ. 17872). Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σσ. 308 και 388-9. Μήπως τότε έγιναν οι μάχες του Καβαλιέρη με τους Βαρδουνιώτες;

Από επιστολή της 8 Μαΐου 1807 του Αλέξανδρου Κουμουνδουράκη από το Γύθειο προς τον πρόξενο της Αγγλίας στα Κύθηρα Καλούτση φαίνεται ότι ο Αντωνόμπη, φοβούμενος τους Ρώσους και τους προστατευόμενους από αυτούς καπεταναίους, είχε κρυφτεί στην Πελοπόννησο. Τον Αύγουστο του 1807, μετά την αποχώρηση του Ρωσικού στόλου της Μεσογείου, πήγε και συνάντησε το Βελή, για να εγκατασταθεί από αυτόν στην ηγεμονία του. (Γιατί δεν έμενε στο κάστρο του ή στις Κιτριές;). Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 382. (Ο Γ. Βούλγαρης είχε φύγει από την Ύδρα και είχε πάει στην Αθήνα, αλλά στα τέλη Αυγούστου όταν είχε φύγει ο Ρωσικός στόλος από τη Μεσόγειο οι Υδραίοι τον ανακάλεσαν. Ο Τ. Κανδηλώρος υποθέτει ότι πιθανώς όταν κυριαρχούσε ο Ρωσικός στόλος στη Μεσόγειο να είχε φύγει και ο Αντωνόμπη από τη Μάνη. Μετά τη συνθήκη του Τιλσίτ, τον Ιούνιο του 1807, έφυγαν οι Ρώσοι. Τότε που κυριαρχούσαν οι Ρώσοι γύρισαν πίσω όλοι όσοι είχαν φύγει με τις ενέργειες των Γάλλων. Στις

αρχές του 1807 γύρισε ο Γεώργιος Τζαν. Γρηγοράκης στο Μαραθονήσι και στις 8 Μαΐου 1807 εκεί βρισκόταν ο Αλέξανδρος Κουμουندούρος. ό.π., σ. 382).

Στις 28 Αυγούστου 1807 ο Βελής έγραψε στους καπετάνιους της Μάνης (Εθνολογική Εταιρεία αριθ. εγγρ. 17873) και τους διέτασε να φέρονται με ευπείθεια στον Αντωνόμπη, άλλως θα πάει με ασκέρια για να ησυχάσει τη Μάνη. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 283.

Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 385 αναφέρει αποκατάσταση του Αντωνόμπη την 1 Ιανουαρίου 1808. Δηλαδή αυτό που αρχικά είπε ως πιθανό μετά το θεωρεί βέβαιο. Στη σελίδα 388 γράφει ότι το 1807, όταν επικράτησαν οι Ρώσοι στο Αιγαίο και έπαυσε η επιρροή του Καπουδάν πασά, φυγαδεύτηκαν ο Γ. Βούλγαρης από την Ύδρα και ο Αντωνόμπης Γρηγοράκης από τη Μάνη. Γι' αυτό στις 11 Φεβρουαρίου 1807 έγραψε ο Βελής στους Μανιάτες καπεταναίους να υποτάσσονται στον Αντωνόμπη και να μη ταραττούν τη Μάνη. Στη σελίδα 398 κάνει αναφορά σε νέα ηγεμονία του Αντωνόμπη.

Αναφέρεται υποσχετικό των Μανιατών της Ανατολικής Μάνης στον Αντωνόμπη. (Εθνολ. Εταιρ. 17894). Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 286.

Ο Σκωτσέζος John Galt περιόδευσε διάφορα μέρη μεταξύ των ετών 1809-1811. Πήγε και στο Μαραθονήσι, όπου συνάντησε τον τοπικό διοικητή, που ήταν ο Αντωνόμπης. Επισκέφθηκε στο Βαθύ τον πύργο του....είδε μια παλια σκαλισμένη κασέλα... Ο Αντωνόμπης είναι γεροδεμένος άνδρας....φαινόταν 60 χρόνων....ο γέρο καπετάνιος με ένα είδος αξιόπρεπης χαράς, με αυτή τη στρατιωτική ειλικρίνεια, που κερδίζει αμέσως την εκτίμηση των ξένων. Ήταν είπε η δεύτερη φορά που είχε την τιμή να δεχθεί την επίσκεψη Άγγλων υπηκόων... Ο Αντωνόμπης έσπευσε να διαβεβαιώσει τον Galt ότι οι Μανιάτες επιθυμούσαν την παρουσία μιας ευρωπαϊκής δύναμης στην πατρίδα του. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 521-3. John Galt, *Voyages and travels in the years 1809, 1810 and 1811; containing statistical, commersial and miscellaneous observations on Gibraltar, Sardine, Sicilly, Malta, Serigo and Turkey*, London 1812, σσ. 153-161.

Τον Ιανουάριο του 1810 ο Βελής διέταξε τον Αντωνόμπη να καταβάλλει το φόρο των 15.000 γρ. σε ένα σαράφη Πάσσαρη. Αλλά ο Αντωνόμπης δεν μπορούσε να συγκεντρώσει χρήματα από τους καπεταναίους. Από το 1809 φαίνεται ότι δεν τον άκουγαν ούτε τα ανίψια του, όπως φαίνεται από έγγραφο του ναυάρχου Χατζή Μεχμέτ (Εθνον. Εταιρ. 17881). Το Φεβρουάριο του 1810 ο Ζερβάκος πήγε στην Τρίπολη και κατάγγειλε τον πεθερό του, πήρε δε επιστολές του Βελή για την Κωνσταντινούπολη, που συνιστούσαν την αντικατάσταση του Αντωνόμπη. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 417.

Βρέθηκε επιστολή του Αντωνόμπη, της 27 Φεβρουαρίου 1810, που απευθυνόταν στο Σουλτάνο, η οποία δεν θα πρέπει να είχε αποσταλεί, εκτός αν πρόκειται περί αντιγράφου αλλά σε πολυτελή μεμβράνη, όπου αναφέρεται: "...από τον καιρό όμως όπου ήλθεν αυτόθι κάποιος γαμβρός μου Κωνσταντής Ζερβάκος με γράμματα από μέρους του Μώρα Βαλεσή και προεστώτων του Μορέως, δια να λάβη το μπειλίκι της Μάνης, δεν λείπει ακαταπαύστως να γράφη προς τους εδώ συντρόφους του, ότι κατορθώνει

τον σκοπόν του". Στη συνέχεια γράφει ότι ένεκα τούτων "άρχισαν να επαναστατούν μερικοί Αχρειομανιάται και να ενεργούν πειρατείας εις το Αιγαίον, καταδιωκόμενοι δε καταφεύγουν εις Τριπολιτσάν και προστατεύονται από τον (Βελήν), ο δε απλούς λαός βλέπων τα συχνογράμματα του Ζερβάκου και την στάσιν του Βελή χάνει το νιζάμι του, η δε Μάνη και ο Βέης έχουν σικλέτι και ανησυχίαν. Ζητώ λοιπόν να κρημνίση ο Σουλτάνος εκ Κ)λεως τον Ζερβάκον ή να τον πιάση, ως και κάποιον Αλέξ. Κουμουνδουράκην, όπου και αυτός αυτές τα ημέρας μέσω του Μώρα βαλεσή ήλθεν εις Κ)λιν δια να γείνη συμβοηθός του Ζερβάκου, και να στείλη αμφοτέρους σιδηροδεσμίους εις τον Βέην προς παραδειγματικήν τιμωρίαν". Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 417-8.

Σε επιστολή του Δημητρίου Γρηγοράκη-Καβαλιεράκη προς τον Καλούτση, πρόξενο της Αγγλίας στα Κύθηρα, εκφράζεται δυσπιστία για την αφοσίωση του Αντωνόμπη στους Άγγλους. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 420.

Ο J. Trullet πήγε το 1810 στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντος στην Πόλη και εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο. Από αυτόν πληροφοτούμεθα ότι ο Βελής δεν μπόρεσε να κάνει όργανό του τον Αντωνόμπη, γιατί ήταν προσηλωμένος στην ιδέα της ελευθερίας της πατρίδας του και βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Καβαλιέρη, που ουσιαστικά κυβερνούσε τη Μάνη. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 124. Ο Καβαλιέρης φοβώταν μήπως παραμερισθεί από τον άκληρο Θείο του για χατήρι του Κωνσταντή Ζερβάκου, ό.π., σ. 124. Ο Ζερβάκος γνώριζε την επιρροή που ασκούσε ο Καβαλιέρης στον Αντωνόμπη, ό.π., σ. 124. Επίσης αναφέρεται ότι επειδή ο Βελής δεν μπόρεσε να κάνει όργανό του τον Κωνσταντήμπη, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να διορισθεί Μπέης ένας από τους Αγγλόφιλους, όπως ο Αντωνόμπης, ο Καβαλιέρης, ο γιός του Γεώργιος ή ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος ή τέλος ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 127. (Οι πληροφορίες αυτές είναι από τον Κωνσταντήμπη).

Μετά την αντικατάστασή του από το Μπεϊλίκι ο Αντωνόμπης δεν αποσύρθηκε από τα κοινά. Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε αίτηση για να γίνει Μπέης της Μάνης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης, που ήταν γαμπρός του. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 69. Έγινε μέλος της Φιλικής Εταιρείας, Β.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 56, αριθ. 368. Το όνομά του αναφέρεται και από τη Ρωσική αστυνομία ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπονν. Πρωτοχρ.* 8(1964)341. Υπέγραψε το συνυποσχετικό των μεγάλων Μανιάτικων οικογενειών για την προετοιμασία της Εθνεγερσίας του 1821.

Ο Αντωνόμπης και μετά την αντικατάστασή του εθεωρείτο από τους Τούρκους ως ο πλέον σημαντικός Μανιάτης. Δόθηκε εντολή από το Σουλτάνο προς τον Καπουδάν πασά, το 1812, να γκρεμιστούν οι πύργοι της Μάνης και αναφέρεται ότι και ο πύργος του Αντωνόμπη να γκρεμιστεί για παράδειγμα: "...Εάν οι εν τη Μάνη αναφαινόμενοι Ζερμπάδες ήθελεν κάμνει πύργους, οπού, όταν βιασθώσι, να καταφύγουν εις αυτούς προς σωτηρίαν των, τους τοιούτους πύργους, οποίου κια αν ήθελε είναι, να τους γκρημνίζουσι χωρίς όλως να αποβλέπωσιν εις χατήρια. - Εάν ήθελε φανεί ότι είναι κανένας τοιούτος πύργος και του ιδίου Αντωνόμπη, προς παράδειγμα των άλλων και αυτός να γκρημνίζεται, οπού με αυτόν τον τρόπον να εμποδίζεται το κτίσιμο των τοιούτων πύργων.-...". Σ.Κουγέα, *Ιστορικάί πηγαί δια την*

Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)72, στ. 11-17. Τα ίδια αναφέρονται και στη διαταγή του Σουλτάνου προς το Βαλή του Μοριά, αλλά δεν αναφέρεται ο πύργος του Αντωνόμπη, αλλά του Μπέη, ό.π., σ. 78, στ. 15-22.

Το 1812 σε διαταγή του Σουλτάνου προς το Βαλή της Πελοποννήσου αναφέρεται ότι στο παρελθόν: "...οι καπεταναίοι των καζάδων της Μάνης (είχαν υποσχεθεί) να μη μακρύνουν από τον μπασμπογού της Μάνης, τον Αντώνμπη Λιγοράκη, αλλά συνδιατρίβοντες μαζί του πάντοτε να θεωρούν τας υποθέσεις οπού ακολουθούν, υποτασσόμενοι εις τας προσαγάς του ρηθέντος μπεσμπογού...". Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)78, στ. 7-10. Παρακάτω αναφέρεται ότι για να τηρούνται οι υποχρεώσεις του Μπέη, δόθηκε το Μπεηλίκι στον Αντώνιο Γρηγοράκη, αλλ' επειδή λόγω των γερατειών του δεν ήταν άξιος να διοικεί τη Μάνη, καθαιρέθηκε και αντ' αυτού διορίστηκε ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος, ό.π., σ. 73, στ. 59 κ.ε.

Την 1 Οκτωβρίου 1819 ο Αντωνόμπης Γρηγοράκης υπέγραψε με τις άλλες μεγάλες οικογένειες της Μάνης (Μαυρομιχαλαίους και Τρουπάκηδες) συμφωνητικό για σύμπνοια και ένωση με τη μεσολάβηση της Φιλικής Εταιρείας. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. ση'.

Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και πήγε στο Μυστρά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Πήρε μέρος στη επανάσταση, στρατοπέδευσε δε στο Μυστρά και μαζί με τον Παν. Κρεββατά απετέλεσαν την Εφορεία (Ανωτάτη Αρχή) του Μυστρά. Α.Γούδα, ό.π., τ. 8, σ. 29.

Αναφέρεται ότι τα εφόδια που πήραν από τα τουρκικά πλοία στο Γύθειο, με ενέργειες του Γεωργίου-Μπεηζαδέ Γρηγοράκη, τα διαχειρίστηκε επιτροπή αποτελούμενη από τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη, τον Τζανετάκη Γρηγοράκη και το Γεώργιο Καπετανάκο με διαχειριστή το Γ. Πουλάκο. Η επιτροπή "*διαχειρίστηκε ειλικρινέστατα και διέθεσε πατριωτικότερα τα εφόδια των πλοίων*". Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Από την Πελοποννησιακή Γερουσία (των Καλτετζών), μετά από πρόταση του Πετρόμπη Μαυρομιχάλη, διορίστηκε διοικητής Λακωνίας και διαχειρίστηκε τα εφόδια που πήραν οι Μανιάτες από τα δύο τουρκικά πλοία τα οποία άραξαν στο λιμάνι του Γυθείου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 83 και 95.

Κατά τα μέσα του 1822 από το Μυστρά πήγε στο Βαθύ για στρατολογία και εκεί πέθανε. Α.Γούδα, ό.π., τ. 8, σ. 30, και όταν αργότερα συνταξιοδοτήθηκαν οι χήρες και τα ορφανά του αγώνα, η γυναίκα του πήρε μόνο 15 δραχμές σύνταξη. Ανωνώμου, ό.π., σ. 54-5.

Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. αναφέρεται "*λαβών τα όπλα εφονεύθη μετά 7 μήνας από της ενάρξεως της επαναστάσεως*". Τον κατέταξαν στους αξιωματικούς ΣΤ' τάξεως (υπολοχαγός) με αριθ. μητρ. 1653. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Η δεύτερη σύζυγος του Αντωνόμπη Γρηγοράκη ήταν κόρη του καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη και στις 15 Οκτωβρίου 1827 πήγε στη μητέρα της και τα αδέρφια της και μετέφερε γράμμα του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη στο Γεώργιο Κουμουνδουράκη (;) που ζούσε στη Γερμπελιά (εκεί ζούσε ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης). Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 279

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Ιωάννης Γρηγοράκης του Αντώνμπεη** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Ιωάννης του Αντώνμπεη Γρηγοράκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στα αριστεία αναφέρεται να του δώσαν το αργυρό. Βλέπε σχετικό φάκελλο.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΘΩΜΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ του Θωμά. Ήταν ανιψιός του Τζανέτμπεη και εξάδελφος του Θεοδωρόμπεη. Ήταν ετεροθαλής αδελφός του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη από την ίδια μητέρα, η οποία παντρεύτηκε το Τζώρτζη Γρηγοράκη και το Θωμά Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 14.

Το 1796 παραχωρήθηκε η μονή Γόλας στους Γρηγοράκηδες και μεταξύ αυτών αναφέρεται και ο κυρ Αντωνάκος (θα μπορούσε να ήταν και ο Αντωνόμπεης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 18.

Πρώτη αναφορά στο όνομά του έχουμε την 1 Μαρτίου 1804, όταν συνεταιρίστηκε με τον Θεόδωρο Γρηγοράκη (τον μετέπειτα Μπέη) και τον Αναγνώστη Κροντηρά, οι οποίοι είχαν εταιρία από το 1799. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 99. Η εταιρία αυτή διαλύθηκε στις 11 Οκτωβρίου 1815. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 102-3.

Στις 4 Μαΐου 1808 ο Θεόδωρος Γρηγοράκης (ο μετέπειτα Μπέης) και ο Αντωνάκης Θωμάκος-Γρηγοράκης παραχώρησαν στον ανιψιό τους (?) Γιωργάκη Αντωνάκο το 10% της γεωργικής παραγωγής τους για την οικοδόμηση εκκλησίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 21.

Στις 15 Ιανουαρίου 1814 ο Αντωνάκης Θωμάκος-Γρηγοράκης και ο Αναγνώστης Κροντηράς αγόρασαν από κοινού κτήματα από τον Τουρκο-Βαρδουνιώτη Ισούφαγα Ζαλούμη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 100.

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον Πετρόμπεη να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο Σταυριανός Καλκαντής θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπεη). Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Ο Αντώνιος Θωμάκος-Γρηγοράκης έλαβε μέρος στην προετοιμασία της επανάστασης του 1821, Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ.???. Αφήκε τέσσαρους γιούς, το **Γιωργάκη**, τον **Παναγιωτάκη**, το **Θωμά** και το **Θεόδωρο**.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1825 ήταν στα Τρίνησα ο **Αντώνιος Θωμά Γρηγοράκης** και δέχθηκε το Σουλιώτη Κ. Θρασίτη, ο οποίος έφθασε εκεί ως φρουρά. Κ.Κοτσώνη, Πρώτη εισβολή του Ιμπραήμ εις Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)132.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΚΑΤΣΑΝΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ του Ιωάννου. Ήταν γιός του Ιωάννη Κατσανού - Γρηγοράκη και πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Α.Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 43. Στις 13 Οκτωβρίου 1822 μαζί με τους άλλους της οικογενείας του υπέγραψε πρακτικό συναδέλφωσης της γενιάς τους. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 133-4.

Στις 18 Μαΐου 1825 έγινε αντιστράτηγος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στο βαθμό του αξιωματικού ΣΤ΄ τάξεως (υπολοχαγός) με αριθ. μητρ. 1361. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΟΥΒΑΛΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Νικολόπουλος Αντώνιος (;). Είναι Γρηγοράκης; Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Αναφέρεται ότι στην έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΞΗΝΤΑΡΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ του Τζώρτζη. Γεννήθηκε το 1800 και έζησε μέχρι το 1831. Κατά την επανάσταση του 1821 σχημάτισε μικρή ομάδα και έλαβε μέρος σε διάφορες εκστρατείες. Πρώτα κινήθηκε προς το Έλος, το Μυστρά, το Βαλτέτσι κλπ. Στην Αττική αιχμαλωτίστηκε, αλλά κατόρθωσε να αποδράσει και επέστρεψε στην πατρίδα του. Α.Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 39-40. (Στη σ. 41 αναφέρονται ονόματα των στρατιωτών του). Στις 20 Ιανουαρίου 1825 του απονεμήθηκε ο βαθμός του αντιστρατήγου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 49, της 20 Ιανουαρίου 1825. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Απεβίωσε το 1832. Του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού ΣΤ΄ τάξεως (υπολοχαγός) με αριθ. μητρ. 1277. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Αναφέρεται ότι εβοήθησε την επανάσταση ως οπλαρχηγός, αλλά μαζί με τον αδελφό του Πέτρο συνέβαλαν στην επανάσταση με 300.000 γρόσια. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Ήταν εξάδελφος του Έξαρχου Γρηγοράκη τον οποίο ανασκολόπισαν οι Τούρκοι περίπου το 1777. Μετά το μνημόσυνο του Έξαρχου μαζί με τους εξαδέλφους του, συγγενείς και φίλους επετέθησαν εναντίον των Τούρκων του κάστρου του Πασαβά και τους απώθησαν μέχρι το Κακοσκάλι. Ανωσύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 5 και Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 5. Ο Γεώργιος Γρηγοράκης του 1769, που υπέγραψε έκκληση προς την Αυτοκράτειρα Αικατερίνη της Ρωσίας να απελευθερώσει τους Έλληνες από τον Τουρκικό ζυγό, θα πρέπει να είναι το ίδιο πρόσωπο με τον αναφερόμενο εξάδελφο του Έξαρχου. Κ.Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Αντωνίου ή καπετάν Γιωργάκης.

Γεννήθηκε το 1790. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 69. Στις 2 Μαΐου 1805, ως Γεώργιος Γρηγοράκης, πήρε διαβατήριο από το Ρώσσο Πρόξενο (κονσόλο) στη Μολδαβία για να πάει στην Κωνσταντινούπολη, ό.π., σ. 20. Πιθανώς να πρόκειται για συνωνυμό του, γιατί ήταν πολύ νέος για τόσο μακρινά ταξίδια. Στις 24 Μαρτίου 1812

ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη, ό.π., σ. 22.

Το 1812 σε έγγραφο του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμία αναφέρεται: *"...αποστέιλαντες και τον ανιμιόν του αυτού Θεοδώρμππεγη Γρηγοράκη δια να διαμείνη πάντοτε ενταύθα εν Κωνσταντινουπόλει"*. Σ . Κ ο υ γ έ α , *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)66*, στ. 26-28.

Την 1 Αυγούστου 1812 βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη, ως όμηρος για την ευπείθεια του θείου του Θεοδωρόμππε Γρηγοράκη, ό.π., σ. 23. Θεωρείται ότι στις 20 Αυγούστου 1813 ήταν στις Κιτριές, ακολουθώντας τον Τουρκικό στόλο και υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο των Μανιατών στο Θεοδωρόμππε. Η υπογραφή του είναι *"καπ. Γιωργάκης Θωμάκος"*, από το όνομα του παππού του. Σ . Κ ο υ γ έ α , *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)85-6*. Δεν αποκλείεται ο Γεώργιος Θωμάκος να είναι θείος του καπ. Γιωργάκη, δηλαδή αδελφός του πατέρα του.

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμππε: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστέας, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) **Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης** και 7) Μπετζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμππε, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότεροπους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότεροπους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ . Κ ο υ γ έ α , *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)84-5*.

Συνθήκες ομηρίας

Σε επιστολή του Καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη από την Πόλη, που για τη χρονολόγησή της θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας ότι γράφει πως έχει παραμείνει: *"σχεδόν δύο χρόνια κοντά"*, Σ . Κ ο υ γ έ α , *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)94*, στ. 95. Αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι τον Αύγουστο του 1812 ήταν ήταν στην πόλη, το γράμμα είναι από το καλοκαίρι του 1814 και προειδοποιεί ότι θα παραμείνει το πολύ μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου (1815). Στην ίδια επιστολή αναφέρει για την παραμονή του στην Κωνσταντινούπολη: *"...Δεν το κάμνει κανένας, δεν αφήνει κανείς το σπίτι του, τας υποθέσεις του, το χουζούρι του και να έλεθην να ρισκάρη τη ζωή του εξήντα μενούτα στην ώρα, και να κάθωνται οι άλλοι στα ζεύκια τους (διασκεδάσεις του)..."*, ό.π., σ. 94 στ. 80 κ.ε. Συνεχίζοντας δε παρακάτω γράφει: *"...δεν θέλω μήτε δια παραμικρόν χατήρι να το έχετε, διότι αυτό το χρέος μου ήταν και το έκαμα όσον της δυνάμεώς μου τώρα σχεδόν δύο χρόνια κοντά και ό,τι δοκιμάζω, όλα με χαρά τα δέχομαι, δια το σκλαβικόν χρέος οπού έχω προς τους γονείς μου..."*, ό.π., στ. 89 κ.ε.

Το 1814 επέστρεψε από την ομηρία του στην Κωνσταντινούπολη.

Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 28. Στις 15 Ιουνίου 1815 αντικαθιστούσε το θείο του, που βρισκόταν στα Κύθηρα και ήταν τοποτηρητής της Μάνης, ό.π., σ. 31. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1815 ο Θεοδωρόμππε τον διόρισε διοικητή Μαλευρίου, ό.π., σ. 36. Στις 25 Μαΐου 1816 ο ίδιος τον όρισε πληρεξούσιό του, ό.π., σ. 38.

Την 1 Νοεμβρίου 1815 ο Γιωργάκος (sic) Λιναράς πούλησε το σπίτι του στο Μελίσσι στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη και ως μάρτυρες υπέγραψαν ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης και ο Πέτρος Μιχαλέας Τρουπάκης. Μ. Β. η, Έγγραφο κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)273

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον Πετρόμπεη να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι: "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο Σταυριανός Καλκαντής θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπεη). Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Για την **υπόθεση των Τρινήσων** βλέπε λέξη: Κρονδηράς (σ. 46).

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στις 5 Οκτωβρίου 1819 συνέστησε σε γράμμα του από Κιτριές στον Αναγνώστη Κροντηρά να πάρει επιστολή από τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι τα Τρινήσα ανήκουν στον Κροντηρά. Ο Πετρόμπεης στο γράμμα του γράφει τα ακόλουθα για τον καπ. Γιωργάκη: "...είναι ύπουλος και πανούργος καθώς και εις εμένα κοντά, τα χείλη του ομιλούν χιλιάς υποχρεώσεις και η καρδιά του είναι φαρμακερή...". Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)108.

Είχε αλληλογραφία με εξέχουσες για την εποχή προσωπικότητες. Στις 12 Απριλίου 1820 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης τον προσφωνεί "συμπέθερο", ό.π., σ. 55. Επρόκειτο η κόρη του καπ. Γιωργάκη να παντρευτεί τον Ιωάννη Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ο οποίος σκοτώθηκε το 1825 στο Νεόκαστρο. Τελικά η κόρη του καπ. Γιωργάκη παντρεύτηκε το Γεώργιο Καπετανάκο-Μαυρομιχάλη.

Την 1 Σεπτεμβρίου 1820 ο Πετρόμπεης τον μύησε στη Φιλική Εταιρεία, ό.π., σ. 69. Πριν από την έναρξη της επανάστασης του 1821 φαίνεται ότι ήταν επιφυλακτικός, γι' αυτό ο Πιέρος Μπεηζαδές Γρηγοράκης του έγραφε να μη λέγει: "τώρα δεν είναι καιρός", ό.π., σ. 73. Όταν άρχισαν οι πολεμικές επιχειρήσεις τα αδέρφια του εξεστράτευσαν στα Βαρδουνοχώρια και στη Μονεμβασία, ό.π., σ. 76. Ο ίδιος έμεινε στον τόπο του και φρόντιζε τον ανεφοδιασμό των μαχομένων και όταν στο Γύθειο κατελήφθησαν τα δύο τουρκικά πλοία, ήταν από τους διαχειριστές των εφοδίων, ό.π., σ. 77. Ο Αντωνόμπεης και ο Γιωργάκης Μπεηζαδές Γρηγοράκης ανέθεσαν στον καπ. Μιχάλη Δραγωνάκο-Γρηγοράκη και στον καπ. Γιωργάκη τη φροντίδα για τη συγκέντρωση των εθνικών γεννημάτων, δηλαδή τους καρπούς από τα τουρκικά κτήματα, ό.π., σσ. 94 και 95. Στις 20 Ιουλίου 1821 ο καπ. Γιωργάκης βρισκόταν στη Μονεμβασία, ό.π., σ. 103. Στις 26 Ιουλίου 1821 τον κάλεσαν να εκστρατεύσει στα Εξαμίλια, ό.π., σ. 106. Αργότερα πήγε στην Τρίπολη και οι επιφανείς Έλληνες που βρισκόντουσαν εκεί σχημάτισαν καλή γνώμη γι' αυτόν, ό.π., σ. 111.

Αναφέρεται ότι το 1821 έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας.

Δ. Αλεξάνδρακου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Στις 5 Οκτωβρίου 1821 διορίστηκε από την Πελοποννησιακή Γερουσία επιστάτης-διοικητής στα Τρινήσα, Λάγιοι και Στεφανιά, Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 113. Όπως φαίνεται οι Μανιάτες πήγαν στην περιοχή του Έλους, του Μυστρά και της Μονεμβασίας και κατέλαβαν τουρκικά κτήματα, τα οποία ήταν εθνικά. Το θέμα συζητήθηκε στη Βουλή και στις 4 Μαΐου 1822 εστάλει το υπ' αριθ. 96 έγγραφο στο Εκτελεστικό, το οποίο έστειλε στις 5 Μαΐου άλλο έγγραφο στο Υπουργείο Εσωτερικών και αυτό στις 6 Μαΐου 1822 έγραψε στους Εφόρους του Μαραθονησίου και σε καπετάνιους της Μάνης περί αυτού.

Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 29, 99 και 368.

Μετά την πρώτη Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου ανατέθηκε η στρατολογία της Ανατολικής Μάνης στον Τζανετάκη Γρηγοράκη και το Δημήτριο Τσιγγουράκο. Από αυτούς ο

Τζανετάκης τον κάλεσε να στρατολογήσει, επόμενως ακολουθούσε τον κλάδο του Τζανήμπεη και όχι τους Κουτσογληγοριάνους, που ήταν ο Τσιγκουράκος, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 119.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό της Μάνης, ό.π., σ. 127.

Οι Έφοροι της Λακεδαίμονος κάλεσαν τον καπ. Γιωργάκη στις 3 Αυγούστου 1822 να στρατολογήσει, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 130-1. Φαίνεται ότι η στρατολογία δεν απέδωσε και, όπως ανέφερε στις 30 Οκτωβρίου ο Δημήτριος Υψηλάντης στο Βουλευτικό, ο Πετρόμπεης έστειλε οδηγία στη Μάνη, για να παρακινηθούν οι Μανιάτες σε εκστρατεία.

Α ρ χ . Ε λ λ η ν . Π α λ ι γ γ . , τόμ. 1, σ. 232.

Στις 13 Οκτωβρίου 1822 οι διάφοροι κλάδοι των Γρηγοράκηδων υπέγραψαν πρακτικό συναδέλφωσης, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 133.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1823 εξακολουθούσε να είναι στα Τρίνησα ως κυβερνητικός εκπρόσωπος, ό.π., σ. 140.

Τον Απρίλιο του 1823 ήταν αντιπρόσωπος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, ό.π., σσ. 140-6. Στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 1823 έγιναν επεισόδια στην περιοχή του Έλους, ό.π., σσ. 146-150. Το 1824 στις εμφύλιες διαμάχες ήταν με το μέρος του Πετρόμπεη, χωρίς όμως να εκτίθεται ιδιαίτερα. Η Πετρομπήση στις 12 Απριλίου 1824 του έφραψε να πάει να ενισχύσει "το μαζικό Παιδί", δηλαδή τον υποψήφιο γαμπρό του, ό.π., σ. 159 και 160.

Αντίθετα ο Τζανετάκης ήταν με τους κυβερνητικούς, ό.π., σ. 174 και κάλεσε τον καπ. Γιωργάκη να εκστρατεύσουν εναντίον των "αντιπατριωτών" της Μονεμβασίας, ό.π., σ. 184.

Διεδικούσε το ήμισυ από τα κτήματα των Τρινήσων και αντιδικούσε με τους Καλκανδήδες, ό.π., σ. 179. Πολλές φορές ο Πετρόμπεης χρησιμοποιούσε την υπόθεση των Τρινήσων, για να τον παρακινεί να τον ακολουθήσει στις επιλογές του.

Στις 7 Απριλίου 1826 ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης (σημειώνεται Γρηγοριάδης) μαζί με τον Δημήτριο Δραγωνάκο και τον Παύλο Στεφανάκο υπέγραψαν αναφορά διαμαρτυρόμενοι προς την Εθνική Συνέλευση, γιατί δεν έγιναν δεκτοί και αντί αυτών πήραν μέρος ο Γεώργιος Καλακνδής και ο Δημ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης, επικαλέσθησαν δε τη μαρτυρία του Επισκόπου Καρυουπόλεως. Η αναφορά τους αναγνώστηκε στις 8 Απριλίου. Προτιμήθηκαν οι άλλοι γιατί είχε επικυρώσει τα έγγραφά τους ο Πετρόμπεης.

Α ρ χ . Ε λ λ η ν . Π α λ ι γ γ . , τόμ 3, σσ. 161, 221 και 212.

Στη Γ εν . Ε φ η μ . Ε λ λ ά δ ο ς , αριθ. φ. 57 της 1 Μαΐου 1826, σ. 225 στα πρακτικά της Εθνοσυνέλευσης από 8 Απριλίου αναφέρεται ότι ο **Γεώργιος Αντωνίου Γρηγοράκης** (σημειώνεται Γρηγοριάδης), ο Δημήτριος Δραγωνάκος και ο Παύλος Σταφανάκος διαμαρτυρήθηκαν διότι δεν έγιναν δεκτοί στη Συνέλευση, και αντί αυτών πήραν μέρος ο Δημήτριος Γρηγοράκης-Τσιγκουράκος και ο (Γεώργιος) Καλκαντής.

(Στις 22 Ιουνίου 1826 ένας **Γ. Γρηγοράκης (;)** ήταν στη Βέργα του Αρμουρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης, σ. 128-9.)

Ο καπ. Γιωργάκης και ο Τζανετάκης στις 13 Μαΐου 1827 εξελέγησαν πληρεξούσιοι Ανατολικής Μάνης, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 267. Ο καπ. Γιωργάκης ορίστηκε παραστάτης στην Εθνοσυνέλευση, ό.π., σ. 269.

Στις 16 Αυγούστου 1828 τον διόρισε το καθεστώς του Καποδίστρια ως μέλος της ειρηνοποιού επιτροπής για να θεωρούνται οι υποθέσεις (αντιδικίες) των συμπολιτών του, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 292. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1828 υπέγραψε ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης, ό.π., σ. 299. Πάλι ήταν στην ίδια θέση τον Ιούνιο του 1829, ό.π., σ. 303.

Στις 8 Ιουλίου 1829 ο καπ. Γιωργάκης και ο Τζανετάκης κ.ά. ήταν πληρεξούσιοι στην Εθνοσυνέλευση. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 303 και Α ρ χ . Ε λ λ η ν . Π α λ ι γ γ . , τόμ. 4, σ. 67, 80, 88 κλπ. Στις 15 Ιουλίου 1829 η Εθνοσυνέλευση τον εξέλεξε ως μέλος της επιτροπής αναφορών, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 304.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξούσιους για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης.

Α ρ χ . Ε λ λ η ν . Π α λ ι γ γ . , τόμ. 4, σσ. 566-8.

Στις 14 Αυγούστου 1829 πέθανε η γυναίκα του καπ. Γιωργάκη, ό.π., σ. 306. Το 1831 πρέπει να ήταν ξαναπαντρεμένος, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 322.

Ο Γεώργιος Αντωνάκος-Γρηγοράκης πήρε μέρος στη Εθνοσυνέλευση του Άργους 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 203.

Ήταν δημογέροντας στο Μαραθονήσι. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε ο Γ. Α. Γρηγοράκης δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ Α Κ , Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. Γ Α Κ , Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 5 Νοεμβρίου 1830 διορίστηκε σύμβουλος του εκκλήτου (εφετείου) δικαστηρίου της Μάνης, Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , ό.π., σ. 314-5. Κλήθηκε να πάει πάλι στην Εθνοσυνέλευση το 1831, ό.π., σσ. 319-322. Στις 18 Μαΐου 1833 υπέβαλε αναφορά και παρουσίασε την προσφορά του στην επανάσταση του 1821, ό.π., σ. 339.

Στις 30 Μαΐου 1835 ο καπ. Γιωργάκης Αντ. Γρηγοράκης, ως επίτροπος της Δημητράκαινας Πουλόνυφης-Λιακάκου (Κουταλιδή), κάλεσε το Γεώργιο Ζερβουλάκο ως αντιπροσώπου του κουνιάδου του Ιωάννη Παναγάκου Λιακάκου να παρουσιάσει τις ομολογίες του Δημητρίου Πουλάκου Λιακάκου για να αποζημιωθεί με το νόμιμο τόκο.

Μ . Β έ η , Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)274.

Ο Πιέρρος Νικολόπουλος-Γρηγοράκης σε επιστολή του από 4 Μαΐου 1835 προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη χαρακτηρίζει τον κυρ Ηλία Γιωργαράκο ως "συμπέθερό μας". Μ . Β έ η , Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)258 κ.ε. Σε επιστολή από το Μυστρά του 1837 του Πιέρρου Νικολόπουλου -Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου Γρηγοράκη στον οποίο γράφει ότι: "...με όλον ότι είμαι ξένος της Μάνης...", χαρακτηρίζει το Νικολό Λιαράκο και τους Λιναριάνους ως ανίψια του.

Τέλος αναφέρει ότι έμαθε πως ενώθηκε με το Τζανετάκη. Τ η ς ι δ ί α ς , Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272-3.

Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Γυθείου. Είχε γιό Λεωνίδα.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΔΡΑΓΩΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Τζώρτζη. Ακολούθησε τον αδελφό του Μιχαήλ στη Μονεμβασία και ακολούθως πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Κατά την επανάσταση του 1821 πολέμησε σε πολλά μέτωπα. Αναφέρονται η Πύλος και το Μεσολόγγι, στη φρουρά του οποίου ανήκε. Πήρε το βαθμό της αντιστρατηγίας. Μετά την απελευθέρωση έγινε λοχαγός. Α . Γ ο ύ δ α , *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 36-37.

Ο Γ. Δραγωνάκος στις 9 Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό προς το Βουλευτικό ως έπαρχος Σαντορίνης και απολύθηκε στις 16 Ιουνίου 1823. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σσ. 61 και 160. και ό.π., τόμ. 2, σ. 25 και 440. (Έπαρχος Σαντορίνης ο Δημήτριος Δραγωνάκος)

Ο Γεώργιος Δραγωνάκος στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου συζητήθηκε η πρόταση στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70 και 475. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε στρατηγό. Γ Α Κ , Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο Γεωργάκης Δραγωνάκος δημιούργησε κάποιο επεισόδιο με τον έπαρχο Καλαμάτας, το οποίο συζητήθηκε στη Βουλή στις 11 Σεπτεμβρίου 1823. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 149.

Στις 16 Ιουνίου 1823 σε έγγραφο του Εκτελεστικού προς το Υπουργείο των Εσωτερικών αναφέρεται: "**Επειδή ο έπαρχος Σαντορίνης κ. Δημήτριος!!! Δραγωνάκος απατηθείς προσεκολλήθη εις την φατρίαν...**" να τον διατάξει το Υπουργείο να αφοσιωθεί στα καθήκοντά του και να στείλει τους πρωταίτιους στην Τρίπολη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 160.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 1823 στη Βουλή αναγνώστηκε επιστολή του **Δημητρίου Δραγωνάκου** προς τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη, που περιέγραφε τα συμβάντα της Σαντορίνης παρά των πληρεξουσίων των τριών νήσων, την έξωσή του και τη φυλάκισή του σε πλοίο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 150-1.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 1823 σε επιστολή του Υδραίου Νικολάου Μάρκου ανφέρεται ότι ο **Γεώργιος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης** πήγε με Μανιάτες στην Καλαμάτα, όπου έπαρχος ήταν ο γιός του Ν. Μάρκου και άρπαξε τα πράγματά του, επειδή ο αδελφός του, που ήταν έπαρχος στη Σαντορίνη, είχε συλληφθεί από τους παραστάτες της περιοχής και είχε κρατηθεί στα πλοία. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 261-2.

Ο **Γεώργιος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της στρατηγίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Στις 27 Απριλίου 1825 έγραψαν οι πολιορκημένοι στο κάστρο του Νεοκάστρου στον Πετρόμπεη, που ήταν στο Νησί και αυτός έστειλε το γράμμα στην κυβέρνηση. Μεταξύ των υπογραφών ήταν και του Γ. Δραγωνάκου. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 285 κ.ε. Στις αρχές Μαΐου ο Δραγωνάκος, ανεπιός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και ο Μακρυγιάννης πρόβαλαν στον Ιμπραήμ τους όρους παράδοσης του Νεοκάστρου, ό.π., σ. 291. Η παραδοση έγινε στις 11 Μαΐου 1825.

Στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους Μανιάτες και διαμαρτυρήθηκε στην Εθνοσυνέλευση, γιατί ο αριθμός των Μανιατών παραστατών ήταν μικρός. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 251.

??? Μήπως αυτός είναι ο Γ. Γρηγοράκης που πολέμησε στη Βέργα???

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, **Γ. Γρηγοράκης**, Στεφ. Χρηστέας, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Τον Ιανουάριο του 1827 το κάστρο της Μονεμβασίας το φρουρούσαν ο Αναστάσιος Φελούρης, ο καπ. Γιάννης Κρανίδης, ο καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος, ο καπ. Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπ. Γιαννιός (;). Δημιουργήθηκαν επεισόδια και οι οπαδοί των Μαυρομιχαλαίων έπιασαν την ακρόπολη (γουλά), ενώ οι οπαδοί του Μούρτζινου και Τζανετάκη, όπου και οι Φελούρηδες, ήταν από έξω. Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1 Μαρτίου 1827 αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι Μανιάτες οπλαρχηγοί και να αναλάβει τη διοίκηση ο Δημήτριος Πλαπούτας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 292-3 και 358-9.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης

ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Γεώργιο Δραγωνάκο** από το Σκουτάρι . Γ Α Κ , Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Δημητρίου. Το 1801 βρισκόταν στο μοναστήρι της Τίμιοβας και υπέγραψε ως μάρτυρας σε απόδειξη παραλαβής χρημάτων από το Θεόδωρο Παν. Κουμουνδουράκη, γιό του τότε Μπέη της Μάνης. Σ . Κ ο υ γ έ α , *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)19. (Η παρουσία του Γιώργη Καβαλιεράκη-Γρηγοράκη στη μονή της Τίμιοβας μπορεί να σημαίνει καλές σχέσεις του μετέπειτα Αντωνόμπεη με τον τότε μπέη Παναγιώτη Κουμουνδουράκη. Πιθανώς η αντιπαλότητα των δύο εξαδέλφων Τζανέτου και Αντωνίου να οδήγησε το Γιώργη σε επαφές με τον Παναγιώτημπεη, παρά το γεγονός ότι ο πατέρας του στο παρελθόν τον είχε πιάσει και οδηγήσει στην Πόλη. Ίσως από την εποχή εκείνη είχε πύργο στα Γιαννισάνικα - μήπως είχε παντρευτεί Σαλουφίτσα; - και επί Αντωνόμπεη με τον πατέρα του διοικούσαν την περιοχή της Ζαρνάτας;)

Ο στιχουργός Νικήτας Νηφάκης, ο οποίος καυτηριάζει τους αντιπάλους του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, στους διαλόγους του αναφέρει ότι οι πολεμικές επιχειρήσεις των Μανιατών εναντίον των Τουρκοβαρδουνιωτών δεν είχαν ευνοϊκή κατάληξη. Την είδηση αυτή έφερε στην Καλαμάτα ο Γεώργιος Καβαλιεράκης, ο οποίος επέστρεψε με λίγους στρατιώτες από το χωριό Ποταμιά. Σ . Κ ο υ γ έ α , *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 74 κ.ε. στιχ. 17, 19, 30, 39, 44-55, 697, 710 και 817. (Δεν θα ήταν ο Καβαλιεράκης από τους Κοσπνιάνους-Φωκάδες)

Το 1805 πέρασε από τις Κιτριές ο φιλότουρκος Άγγλος περιηγητής W. Gell, ο οποίος συνάντησε μαζί με τον Αντωνόμπεη και το Γεώργιο Δημ. Γρηγοράκη ή Καβαλιεράκη, ο οποίος εκείνο τον καιρό αστυνόμευε την περιοχή Γιαννισανίκων και διατηρούσε δύο πύργους, που απείχαν από την Καλαμάτα 20 περίπου λεπτά. Σοφίας Καπετανάκη, Η περιγραφή της διαδρομής Καλαμάτας-Κιτριών από τον W. Gell. *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)502-3, 505, 513 και, W. Gell, *Narrative of a journey in the Morea*, London 1823, σσ. 280 και 252, όπου ο Άγγλος περιηγητής συγχέει το Γεώργιο Καβαλιεράκη με τον πατέρα του Δημήτριο Καβαλιέρη-Γρηγοράκη και εκφράζει την αμφιβολία του για την ύπαρξη του τίτλου του Καβαλιέρη. Η περιγραφή έχει ως ακολούθως: "...ήταν ένας νέος άνδρας ευπαρουσίαστος, γεροδεμένος και καλοφτιαγμένος που έμοιαζε στο πρόσωπο στο θείο του και είχε τα ίδια κατάξανθα μαλλιά. Φορούσε μια άσπρη ζακέτα, φαρδύ πανταλόνι, σαν ανατολίτης ναύτης που έφτανε μόνο ως τα γόνατα...". Παρακάτω τον κατηγορεί ότι δεν ήταν καλός στη δουλειά του και ότι στην περιοχή της εποπτείας του γινόντουσαν φόνοι κ.ά. Σοφ . Κα π ε τ α ν ά κ η , ό.π., σ. 503 και Κ . Σ ι μ ό π ο υ λ ο υ , *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 140-1.

Ο J. Trullet το 1810 πήγε στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και έμεινε στο Ναύπλιο μέχρι το 1815. Από εκεί έγραφε ότι αφού ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκης δεν έγινε όργανο του Βελή, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να γίνει Μπέης ένας Αγγλόφιλος όπως ο Αντωνόμπεης, ο Καβαλιέρης ή ο γιός του Γεώργιος, ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης ή τέλος ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Κ . Σ ι μ ό π ο υ λ ο υ , *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 127.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 (:). Μήπως αυτός είχε πάρει μέρος στη μάχη της Βέργας ?

Αναφέρεται ότι το 1826 ο Γεώργιος Καβαλιεράκης (Γρηγοράκης η Κοσονάκος;), ο Π. Κοσονάκος και ο Γεώργιος Κοκκινάκης πήραν μέρος στη μάχη της Καρουπόλεως, όπου κυκλώθηκαν από τους Αιγυπτίους και κατόρθωσαν να σωθούν. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 86.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΟΥΒΑΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υπηρέτησε στον αγώνα ως αξιωματικός και σκοτώθηκε στους Μύλους. Α. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τ. 8, σ. 36.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΚΟΣ. Δεν είναι γνωστός ο κλάδος της οικογενείας στην οποία ανήκει. Δεν πρέπει να ανήκει στη μεγάλη γενιά των Γρηγοράκηδων. Μαζί με το Σταυριανό Καπετανάκη προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό η προαγωγή του σε χιλιάρχο στις 20 Σεπτεμβρίου 1824. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 497.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ (ΜΠΕΗΖΑΔΕΣ) ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ του Τζανέτου. Είχε το παρωνύμιο Μπεηζαδές που σημαίνει γιός του Μπέη. Ήταν ο δευτερότοκος γιός του Τζανέμπη Γρηγοράκη. Παντρεύτηκε τη Μαρία κόρη του Παναγιώταρου Βενετσανάκη και απέκτησαν τον **Τζανετάκη**, τον **Πιεράκη** και το **Δημήτριο**. Ανωρύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σσ. 9 και 30.

Κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου 1787-1792 ο Πιέρος και ο Γεώργιος διέμεναν στην Κωνσταντινούπολη και δραπέτευσαν στη Ρωσία, όπου κατατάχθηκαν στο στρατό. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 193. Ο Κανδηλώρος κρίνει ότι πολλές λεπτομέρειες του Γούδα, τόμ. 5, σ. 9, είναι απίθανες. Μετά την κατατόμηση της Αντουανέτας-1793- γύρισαν στη Μάνη τα παιδιά του Τζανήμπη (Α. Γούδα, τόμ. 5, σσ. 8-9). Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 218.

Την εποχή που ο Μέγας Ναπολέων ήταν στην Ιταλία ο Γεώργιος Γρηγοράκης πήγε κοντά του, όπως και ο αδελφός του.???? Αυτό έγινε αιτία το 1798 να καθαιρεθεί ο πατέρας του από το Μπεηλίκι και να διωχθεί.

Το 1805 ήταν στη Μάνη και ξενάγησε τον Άγγλο περιηγητή W. Leake στις αρχαιότητες του τόπου. W. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, τ. 1, σ. 267.

Αναφέρεται ότι το 1805 ο Σερεμέτ μπέης με τη συγκατάθεση του Τζανέμπη έλαβε ως ομήρους το Γεώργιο Γρηγοράκη και ένα παιδί του Πιέρου Μπεηζαντέ, όπως έλαβε ομήρους και από το Οίτυλο, που κάθε σπίτι υποχρεώθηκε να πληρώσει από 5 γρόσια. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)348.

Στρατολόγησε Μανιάτες ακολουθώντας τον αδελφό του Πιέρο-Μαγγιόρο, ο οποίος ενεργούσε με εντολή του του Γκενεράλ Μαγγιόρ Σπύρου Παπαδοπούλου του Ρωσικού στρατού των Ιονίων νήσων. Η στρατολογία έγινε στα τέλη του 1805 ή στις αρχές του επόμενου χρόνου από το Γιωργάκη Μπεηζαδέ και τον ανιψιό του Τζανέτο, γιό του Μαγγιόρου. Ο Γιωργάκης και ο Τζανέτος ήταν υπό τις διαταγές του Πιέρου με το βαθμό του καπετάνιου-λοχαγού. Ανωρύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 21. Αργότερα διέτελεσε αρχηγός των Μανιατών οι οποίοι ακολούθησαν τους Ρώσους στην Ιταλία και χαρακτηρίζεται ως "εκατόνταρχος εις την αυτοκρατορικήν δούλευσιν της λεγεώνας των ελαφρών κυνηγετών". Ανωρύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 24 και 31.

Πήρε άδεια από τους Ρώσους να γυρίσει στη Μάνη και αφού συγκέντρωσε τους φίλους της οικογενείας του προσπάθησε να διώξει τους Τούρκους από τα κτήματά του. Αλλά οι Τούρκοι είχαν αρκετές δυνάμεις στρατού και ναυτικού, ώστε απέτυχε και επέστρεψε στη Ζάκυνθο. Αργότερα γύρισε πάλι στη Μάνη και επισκεύασε τα σπίτια του και φρόντισε τα περιουσιακά του στοιχεία. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σσ. 32, 34 και 47. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 382.

Την 1 Ιανουαρίου 1808, με τη μεσολάβηση του Αντωνόμπη, αμνηστεύθηκε ο πατέρας του και συγκεντρώθηκαν όλοι στη Μάνη. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 35-6.

Στις 24 Μαρτίου 1812 ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη του Τζώρτζη Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 22.

Το 1812 ο Γιωργάκης Μπεηζαδές υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο προς τον εξάδελφό του Θεόδωρο Γρηγοράκη, ο οποίος έγινε Μπέης της Μάνης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάνων και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπεηζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπη ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπη Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον Πετρόμπη να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο Σταυριανός Καλκαντής θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπη). Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Στις 11 Μαρτίου 1821 έλαβε επιστολή από τον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη ο οποίος ήταν ανήσυχος, γιατί έμαθε ότι ο γιός του Τζανετάκης είχε αρχίσει στρατολογία. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 70.

Έλαβε μέρος στις προετοιμασίες και στην έναρξη της επανάστασης του 1821. Στις 5 Απριλίου, λόγω θαλασσοταραχής, κατέφυγαν στο λιμάνι του Γυθείου δύο Τουρκικά πλοία έμφορτα εφοδίων, τα οποία προοριζόντουσαν

για το Χουρσίτ πασά. Ο Γιωργάκης Μπεηζαδές, όταν τα είδε να πλησιάζουν, ύψωσε Τουρκική σημαία και αφού άραξαν, τα κατέλαβε και με το περιεχόμενο των πλοίων κάλυψε πολλές από τις ανάγκες των επαναστατών. Ανωρύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 57. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 76. Κ.Κοτσώνη, Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 93. Αναφέρεται ότι όταν οι κάτοικοι του Γυθείου όταν είδαν ότι πλησιάζουν τουρκικά πλοία αντελήφθησαν ότι αγνοούν την έναρξη της επανάστασης "...πάραυτα λοιπόν κατεβίβασαν την της επαναστάσεως σημαίαν και ανύψωσαν την Τουρκικήν και δώδεκα γενναίοι άνδρες υπό τον Μπεηζαδέν Γεωργάκην επιβάντες λέμβων μετέβησαν εν τοις πλοίοις, θέλοντες δήθεν να προσφέρωσι τα σεβάσματά των, αλλά μόλις αναβάντες, εν ριπή οφθαλμού, κατώρθωσαν να δεσμεύσωσι πάντας τους εν τοις πλοίοις και να γίνωσι κύριοι αυτών. τρεις αποθήκαι επληρώθησαν εκ της πολυτίμου λείας...". Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 75. Την υπόθεση των τουρκικών πλοίων αναφέρει και ο Φωτάκος, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131, αλλά δεν αναφέρει το όνομα του Γεωργίου Γρηγοράκη. Αναφέρεται ότι η σημαία υψώθηκε στον πύργο του Μαγγιόρου και πολίτες του Γυθείου πήγαν ένοπλοι και κατέλαβαν τα τουρκικά πλοία, τα οποία δόθηκαν στο Ιωάννη Πετρουνά από την Τσίμοβα που πήγε στην πολιορκία της Κορώνης και στον Δημήτριο Νικολοπουλάκο-Γρηγοράκη που έπλευσε στη Μονεμβασία, ό.π., σ. 132.

Στις 21-31 Μαΐου 1821 ήταν στο Μυστρά μαζί με τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη και έγραψαν μαζί στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη να φροντίσουν τα εθνικά γεννήματα να μη γίνουν αντικείμενο αρπαγής. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 94, 95, και 97.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου 1830. Σπ.Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Αναφέρεται ότι ο Γεώργιος Α. Γρηγοράκης [Αντωνάκος;] (θα πρόκειται περί λάθους και θα είναι αντί Α. το Τζαν. ή το Δ.) το 1823 έγινε αντιστράτηγος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1420. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Με αχρονολόγητη αναφορά παραπονέθηκε (η επιτροπή ασχολήθηκε και απάντησε στις 15/10.1841) στην επιτροπή αριστείων, επικαλούμενος τα δύο πλήρη εφοδίων τουρκικά πλοία που συνέλαβε στην αρχή της επανάστασης. Απέδωσε την αδικία στο γεγονός ότι ο γιός του Τζανετάκης θεωρείται αντιπολιτευόμενος. Η επιτροπή την έβαλλε στο αρχείο. Μεταξύ των άλλων έγραψε: "...εντεύθεν εξηγείται κ. υπουργέ, διατί η επιτροπή δεν αισχύνθη να αρνηθή και την προσφοράν την οποίαν έκαμον δύο τουρκικών πλοίων, φορτωμένων τροφών και πολεμοφοδίων, τα οποία,

στελόμενα παρά του Σουλτάνου εις Πρέβεζαν, συνέλαβον εκτός του Μαραθονησίου, και άνευ των οποίων η διάλυσις του στρατού ήταν άφευκτος δια την έλλειψιν τροφών και πολεμοφοδίων, πλην η επιτροπή, δια της πράξεως αυτής, ωμολόγησεν η ίδια την εκ συστήματος αντενέργειάν της και αυτοχειρίασε τας πράξεις της...". ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 81, έγγρ. 196.

??ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

??Γρηγοράκης Γεώργιος. Πήρε μέρος στις μάχες της Βέργας. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 25. (Γεώργιος του Καβαλιέρη, Γεώργιος Δραγωνάκος, Καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος, Μπεηζαντές Γιωργάκης του Τζανέτου).

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Είχε αδελφή η οποία παντρεύτηκε το Δημητράκη Πουλάκο Λιακαράκη ή Λιακάκο (από τους Γεωργουλιάνους-Κουταλιδέους του Λίμπερδου) και όταν το 1829 πέθανε ο σύζυγός της υπήρξε αντιδικία, στην οποία αντιπροσώπευσε την αδελφή του. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)244, 247 κ.ε.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Δ. (Πιθανώς να είναι γιός του Δημ. Τζαν. Γρηγοράκη) Έμεινε στο Μαυροβούνι και αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. Σπ.Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ - ΚΟΥΤΣΟΓΛΗΓΟΡΗΣ. Ήταν χωλός και θείος του Αντωνόμπεη, υπήρξε δε αρχηγός των Κουτσογρηγοραίων. (Πιθανώς ήταν αδελφός του πατέρα του που λεγόταν Πέτρος.) Σ.Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)159.

Στις 20 Φεβρουαρίου 1770 ο Θεόδωρος Ορλώφ από το Οίτυλο έγραψε: "Τον Κ. Δημητράκη και Κ. Γρηγοράκη στέλνω άλλον οφφικιάλιον εδικόν μου δια αρχηγόν και οδηγόν τους και να υπάγουν προς το μέρος του Μυστρά...". Σ.Κουγέα, *Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάστασις, Πελοποννησιακά* 1(1956)62. Ο αναφερόμενος κ. Γρηγοράκης πιθανώς να είναι ο Γρηγόριος Γρηγοράκης ο επιλεγόμενος Κουτσογληγόρης.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΤΣΙΓΚΟΥΡΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Ανιψιός του Αντωνόμπεη και ένας από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές του. Ήταν φημισμένος για την ανδρεία του σε όλη τη Μάνη. Παντρεύτηκε κόρη του Παναγιώταρου Βενετσανάκη, και απέκτησαν το **Δημητράκη**, γνωστό ως Τσιγκουράκο. Στην περίοδο που ο θείος του ήταν Μπέης της Μάνης αυτός είχε το αξίωμα του "Μπας Καπετάνιου" (πρώτος Καπετάνιος). Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 23 και Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* τ. 5, σ. 71. (Ο Φωτάκος, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130, αναφέρει ότι πήρε μέρος στην έναρξη της επανάστασης ο Γρηγόριος Δ. Τσιγκουράκος, αλλά ο Τσιγκουράκος είναι Δημήτριος Γρηγ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης. Ο

Γρηγόριος ή Τσιγκούριος Γρηγοράκης δεν ζούσε στην έναρξη της επανάστασης).

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, που επισκέφθηκε τη Μάνη το 1805, γράφει το όνομα Κωνσταντίνος για τον Τσιγκούριο. Περιγράφει τον Τσιγκούριο ότι ήταν άντρας ψηλός, με αδρά (σκληρά) χαρακτηριστικά και με μουστάκια που ακουμπούσαν στους ώμους του. Στη μέση του είχε μαχαίρι και δύο τεράστιες μπιστόλες. Είχε διακριθεί σε όλους τους Μανιάτικους πολέμους, φάνταζε δε ως ο ηρωικότερος των Μανιατών. W. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, τ. 1, σ. 235-6. Διέμενε στο Σκουτάρι, ό.π., σ. 353. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 354.

Σε αναφορά του W. Leake προς το Foreign Office αναφέρεται ότι χωριά από τις περιοχές της Λάγιας και του Βάτα ήταν εχθρικές προς τον Αντωνόμπη. Στο Βάτα κατοικούσε η οικογένεια Φελούρη, η οποία σκότωσε τον Τσιγκούριο (επαναλαμβάνεται το λάθος του Leake και αναφέρεται ως Κωνσταντίνος), δηλαδή η εχθρά κρατούσε 15 χρόνια. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362.

Ο J. Trullet το 1810 πήγε στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και έμεινε στο Ναύπλιο μέχρι το 1815. Από εκεί έγραφε ότι αφού ο Κωνσταντίνος Ζερβάκης δεν έγινε όργανο του Βελή, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να γίνει Μπέης ένας Αγγλόφιλος όπως ο Αντωνόμπης, ο Καβαλιέρης ή ο γιός του Γεώργιος, ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης ή τέλος ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 127.

Στις 7 Μαΐου 1812 έγινε πρόταση από τους επισκόπους και καπετάνιους της Μάνης για να γίνει Μπέης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης, την οποία υπέγραψε και ο Γρηγόριος Τσιγκούριος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάνων και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπεζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο **Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης** και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ. Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

Στις 20 Νοεμβρίου 1818 μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία, όπου αναφέρεται η ηλικία του 50 ετών (έτος γενν. 1768) και ο τίτλος του "Μπας Καπετάνιος". Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 25, αριθ. καταλ. 157. Με το όνομα Γρηγόριος Ζιγκουριός Μπας Καπετάνιος αναφέρεται από τη Ρωσική αστυνομία ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοπονν. πρωτοχρ.* 8(1964)341.

Την 1 Οκτωβρίου 1819 προσυπέγραψε το συμφωνητικό των μεγάλων οικογενειών για σύμπνοια και ένωση με τη μεσολάβηση της Φιλικής Εταιρείας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οη'.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Μπας καπετάνιος Τσιγκούριος Γρηγοράκης**. Ι. Φιλήμονος, *Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Πιθανώς είναι απόγονος του Τζώρτζη, που αναφέρεται από το Νικήτα Νηφάκη. Σ. Κουγέα, *Νικήτα Νηφάκη*, στ. 268, σσ. 83 και 118. Αυτός φέρεται ως αρχηγός του τρίτου κλάδου των Τζωρτζάκηδων-Γρηγοράκηδων. Α. Γούδα, *ό.π.*, τ. 8, σ. 25.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ του Πιεράκη. Στις 25 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη, το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του Γρηγόριου Πιεράκη Νικολόπουλου στο βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Είναι ο πατέρας του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, ο οποίος έφερε τον τίτλο του καπετάνιου, γι' αυτό και ο Τζανέτμπεης υπογραφόταν "*Καπετανάκης Γρηγοράκης*". Ο Νικήτας Νηφάκης, (Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 37 στ. 53-54) γράφει:

*Το γένος το παππουδικόν λέγεται Γρηγοράκης
και πατρική αξία του ήτον Καπετανάκης.*

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι αναφερόμενοι το 1770 από τον Θ. Ορλώφ καπετάν Δημητράκης και καπετάν Γρηγοράκης ανήκαν στη γενιά των Γρηγοράκηδων. Αυτοί επρόκειτο να εκστρατεύσουν στο Μυστρά και την εποχή εκείνη η οικογένειά τους δέσποζε της ΒΑ Μάνης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 1, σ. 62-3.

Η οικογένεια Γρηγοράκη ήταν εγκατεστημένη στο Σκουτάρι το οποίο βρισκόταν τότε στα ΒΑ σύνορα της Μάνης. Εκεί υπάρχει ναός του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου που χτίστηκε το 1750 και η κτητορική επιγραφή γράφει ότι "*Ανηγέρθη... εις τας ημέρας του ευγενεστάτου κυ(ρίου) Καπετάν Δημητράκη...*". Χωρίς πολλούς ενδοιασμούς μπορεί να θεωρηθεί ότι πρόκειται για τον Δημητράκη Γρηγοράκη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 3, σ. 187.

Ακόμη είναι πιθανό ότι ο καπετάν Δημητράκης Γρηγοράκης, όπως και όλοι οι Γρηγοράκηδες, να ανήκει στη γενιά των Στεφανόπουλων και να είναι γιός της Καπετανίσσας χήρας του Γεωργίου Στεφανόπουλου, που αναφέρει σε υπόμνημά του ένας Κορσικανός πλοιοκτήτης, ο οποίος στα έτη 1762-4 ήταν προσορμισμένος στο Σκουτάρι της Μάνης. (Δ. Βαγιακάκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 3, σ. 185 κ.ε.). Να σημειωθεί ότι οι Γρηγοράκηδες ανάγουν την καταγωγή τους στους Κομνηνούς ή τους Παλαιόγους (Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 2) και οι Στεφανόπουλοι στους Κομνηνούς.

Ο Δημητράκης Γρηγοράκης αναφέρεται ως εξαδελφος του Έξαρχου Γρηγοράκη, τον οποίο μετά το 1777 οι Τούρκοι κάλεσαν στην Τριπολιτσά για φιλοξενία και τον ανασκολόπισαν. Κατά το μνημόσυνό του τα εξαδέλφια του, οι συγγενείς και φίλοι της οικογενείας για εκδίκηση πολέμησαν τους Τούρκους του κάστρου του Πασαβά και τελικά τους εξετόπισαν και επεξέτειναν τα όρια της Μάνης μέχρι το Κακοσκάλι, που βρίσκεται 4 ώρες μακριά από το Σκουτάρι. Ανωσύμου, *Ιστορικά Αλήθεια*, σ. 5 και Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 5.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΤΣΙΓΚΟΥΡΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ του Γρηγορίου. (Σε πορτραίτο του στο Μουσείο Μπενάκη αναφέρεται ότι το 1846 ήταν 54 ετών και βουλευτής). Γεννήθηκε το 1795 και έζησε μέχρι το 1847. Πήρε μέρος στην Επανάσταση του 1821 και αρχικά εξεστράτευσε στα Βαρδουνοχώρια. Ακολούθως πήγε στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ήταν ένας από τους αρχηγούς των Μανιατών (οι άλλοι ήταν ο Πιέρος Τζ. Γρηγοράκης και ο Τζανετάκης Γ. Γρηγοράκης). Υπέγραφε ως «καπετάν Δημητράκης». Μετά την άλωση του κάστρου, για μικρό χρονικό διάστημα υπηρέτησε και ως φρούραρχος Μονεμβασίας. Μετά την απελευθέρωση υπηρέτησε στο στρατό με τους βαθμούς του λοχαγού, του ταγματάρχη και αντισυνταγματάρχη. Το 1843 εξελέγει πληρεξούσιος στην εθνοσυνέλευση και στη συνέχεια το 1844 έγινε βουλευτής. Δεν απέκτησε παιδιά, γι' αυτό υιοθέτησε συγγενή του, το Γεώργιο, ο οποίος έγινε δικηγόρος, εισαγγελέας και βουλευτής, είχε δε παντρευτεί ο θετός γιός του κόρη του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 7, σσ. 394 και 399, τ. 8, σσ. 31-2, και 37. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 91-92.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκθηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. **Δημητράκης Τσιγκουράκος**, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης".

Ο Α. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 418, αναφέρει ότι, στις 28 Μαρτίου 1821 πήγαν στη Μονεμβασία 400 Μανιάτες έχοντας αρχηγούς τον Πιέρικο Γρηγοράκη, Δημήτριο Τσιγκουράκο και Τζανετάκη Γρηγοράκη.

Ο Φωτάκος, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130, αναφέρει ότι στο Μυστρά και μετά στη Μονεμβασία και Τριπολιτσά πήγε ο Γρηγόριος Δ. Τσιγκουράκος, αλλά πρόκειται περί του Δημητρίου Γρ. Τσιγκουράκου.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο **Δημήτριος Τσιγκουράκος**, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο Δ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης μαζί με τον Τζανετάκη Γρηγοράκη μετά την παράδοση της Μονεμβασίας έμειναν φρούραρχοι με διαταγή του Κατακουζηνού. Αναφέρεται ότι ο Τζανετάκης απάτησε τον Τσιγκουράκο και τον έφερε στην πόλη δια να τον φιλεύσει, και τον αφήκε εκεί και αυτός ανέβηκε στην ακρόπολη και αρνήθηκε στον Τσιγκουράκο την άνοδο. Ο Τσιγκουράκος θύμωσε και έφυγε από τη Μονεμβασία. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Στις 13 Μαΐου 1821, όταν ήταν στην πολιορκία της Μονεμβασίας, ως ένας από τους αρχηγούς, μαζί με τον Πιέρο Μπεηζαδέ - Γρηγοράκη παρήγγειλαν στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη να πουλήσει εφόδια, τα οποία είχαν από τα αιχμαλωτισθέντα τουρκικά πλοία και να στείλουν 1000 γρόσια για τις ανάγκες των πολιορκητών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 91.

Στις 15 Μαΐου 1821 βεβαίωσε μαζί με το Τζανετάκη Γρηγοράκη, ως αρχηγοί της πολιορκίας, ότι ο Πιέρος Νικολόπουλος - Γρηγοράκης με το πλοίο του, τη Λεύκα, πήρε μέρος στον αποκλεισμό της Μονεμβασίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 92.

Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Στις 10 Μαρτίου 1822 εκτελούσαν χρέη φρουράρχου Μονεμβασίας ο Δημήτριος Τσιγγουράκος-Γρηγοράκης και ο Τζανετάκης Μεηζαδές-Γρηγοράκης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 359-360.

Στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 150 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή θα εξεστράτευαν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113 και ό.π., τόμ. 12, σ. 24 (σημειώνεται Δημητ. Τσιμπ.).

Στις αρχές του 1822 για την εκστρατεία στην Πάτρα κλήθηκαν ο Δ. Μούρτζινος, ο Δημ. Τσιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 384.

Τον Ιούνιο του 1822 ορίστηκε να στρατολογήσει 150 στρατιώτες για τις ανάγκες της επανάστασης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 117. Από την Ανατολική Μάνη ορίστηκε ακόμη ο Τζανετάκης Γρηγοράκης για στρατολογήσει άλλους 150 στρατιώτες. Φαίνεται ότι ακόμη υπήρχε ο διαχωρισμός των δύο παρατάξεων του Τζανήμπεη και του Αντωνόμπεη.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό της Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 13 Οκτωβρίου 1822 υπέγραψε με άλλα μέλη της οικογενείας του πρακτικό συναδέλφωσης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 133-4.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε στρατηγό. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, 6-16 Απριλίου 1826, ήταν παραστάτης Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

Στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε τον κανονισμό της Εθνικής Συνελεύσεως και την ίδια ημέρα υπέγραψε διαμαρτυρία μαζί με άλλους Μανιάτες, γιατί από τη Μάνη ο αριθμός των παραστατών ήταν μικρός. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 155 και 251. Στις 7 Απριλίου 1826 ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης (σημειώνεται Γρηγοριάδης) μαζί με τον

Δημήτριο Δραγωνάκο και τον Παύλο Στεφανάκο υπέγραψαν αναφορά διαμαρτυρούμενοι προς την Εθνική Συνέλευση, γιατί δεν έγιναν δεκτοί και αντί αυτών πήραν μέρος ο Γεώργιος Καλακνδής και ο Δημ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης, επικαλέσθησαν δε τη μαρτυρία του Επισκόπου Καρυουπόλεως. Η αναφορά τους αναγνώστηκε στις 8 Απριλίου. Προτιμήθηκαν οι άλλοι γιατί είχε επικυρώσει τα έγγραφά τους ο Πετρόμπτης, ό.π., σσ. 161, 221 και 212. Στις 14 Απριλίου 1826 υπέγραψε μαζί με τα άλλα μέλη της Εθνικής Συνέλευσης την αίτηση για να τεθεί η Ελλάδα υπό Βρετανική προστασία, ό.π., σ. 200.

Πήρε μέρος στην Γ' Εθνοσυνέλευση που έγινε στην Επίδαυρο στις 6-16 Απριλίου 1826. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 196. Στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 55 της 24 Απριλίου 1826, σ. 218-9 αναφέρεται ο Δημήτριος Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης ότι έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση. Επίσης στα πρακτικά της Βουλής αναφέρεται ότι αναγνώστηκε αναφορά των κ. Γεωργίου Αντωνίου Γρηγοριάδη (Γρηγοράκη), Δημητρίου Δραγωνάκου και Παύλου Στεφανάκου παραπονουμένων ότι δεν έγιναν δεκτοί στη συνέλευση, διαμαρτυρομένων κατά των κ. Καλκαντή και Τσιγκουράκου, ό.π., αριθ. φ. 57 της 1 Μαΐου 1826, σ. 225.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 340. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπτης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη, Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο, Ηλία Τσαλαφατίνο και **Δημήτριο Τσιγκουράκο** ως μέλη της Εθνοσυνέλευσης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Στις 6 Απριλίου 1827 η συνέλευση της Τροιζήνας αποφάσισε να καλέσει τον Ιωάννη Καποδίστρια ως Κυβερνήτη της Ελλάδος και την πρόσκληση υπέγραψε και ο Δημητράκης Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 453-5.

Ο Δημήτριος Τσιγκουράκος στις αρχές του 1828 προτάθηκε να αναλάβει τη σύλληψη των πειρατών που βρισκόντουσαν στο Σκουτάρι. Θ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Α', σ. 78. Κατηγορήθηκε για πειρατεία μαζί με τον Πασχάλη Αλεξανδρή από τον Αριχμανδρίτη Ησαΐα Νικολάου. Θ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Β', σ. 140.

Ο Δημητράκης Γρηγοράκης του Τζ(ιγκουρίου; ή -ανέμπτη) στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Στις 24 Ιουλίου 1830 ο **Δ. Τζ. Γρηγοράκης** (μήπως Δημήτριος Τζώρτζη, δηλ. Δραγωνάκος;; ή Τζανετάκης;;) υπέγραψε στο Μαραθονήσι

αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ Α Κ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

??Ο Δ. Γρηγοράκης (αναφέρεται Δ. Ζ, ως Δ. Γ. και ως Δ. Τζ.) την 1 Ιουνίου 1832 υπέγραψε αναφορά των πληρεξουσίων της Εθνοσυνέλευσης της Προνοίας που δημοσιεύτηκε στην Εθνική Εφημερίδα, αριθ. φ. 21 της 29 Ιουνίου 1832, σ. 118. Στις 13 Ιουλίου 1832 ήταν στο Ναύπλιο για να πάρει μέρος στην Εθνοσυνέλευση ως πληρεξούσιος της επαρχίας Τριγωνά. ό.π., αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139 και ό.π., αριθ. φ. 29 της 27 Ιουλίου 1832, σ. 158. Διορίστηκε από την Εθνοσυνέλευση ως μέλος της επιτροπής αποζημιώσεως και αμοιβών, ό.π., αριθ. φ. 32 της 6 Αυγούστου 1832, σ. 178. Στις 22 Αυγούστου υπέγραψε διακήρυξη της Εθνοσυνέλευσης. ό.π., αριθ. φ. 40 της 3 Σεπτεμβρίου 1832, σ. 220.

Στις 11 Ιουνίου 1832 πήρε μέρος στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνελεύσεως (στην Πρόνοια) και συνέχισε να παρακολουθεί τις συνεδριάσεις μέχρι τις 10 Αυγούστου 1832, σημειώνεται δε ως Δ. Κ. Γρηγοράκης ή Δ. Γ. Γρηγοράκης ή Δ. Εμμ. Γρηγοράκης. Στις 30 Ιουλίου 1832 έγινε μέλος της επιτροπής αποζημιώσεων. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 341, 373, 384, 389, 393.

Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219. Εξελίχθηκε σε αντισυνταγματάρχη. Το 1843 εκλέχτηκε πληρεξούσιος για την Εθνοσυνέλευση και το 1844 ως βουλευτής. Πέθανε το 1847. Αν. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 37.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΜΠΕΗΖΑΝΤΕΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ (ΨΙΝΑΚΗΣ) του Τζανέμπη. Αναφέρεται ότι ο Τζανέμπης είχε τρεις γιούς, τον Πιέρο, το Δημητράκη και το Γεώργιο. Ο δευτερότοκος Δημήτρης συνόδευσε το Στεφανόπολι στις αρχαιότητες του τόπου. Σε μια μάχη που έγινε με τους Τούρκους, τον καιρό που οι Στεφανόπολι ήταν στη Μάνη, πολέμησε στα Τρίνησα και ο Δημήτρης. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 125, 145 και 177. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 49.

Αναφέρεται ακόμη ότι ο Δημήτρης από την εποχή του Χασάν πασά ήταν όμηρος στην Κωνσταντινούπολη. Μια κοπέλλα από τη Μάνη, η Σταμάτα, ταξίδευε από το Μαραθονήσι στα Κύθηρα, αλλά αιχμαλωτίστηκε από πειρατές και οδηγήθηκε στα χαρέμια του Σουλτάνου, όπου ανέλαβε υπηρεσία ως θαλαμηπόλος. Κάποτε ο Σουλτάνος πέφτοντας από το άλογο τραυματίστηκε στο γόνατο και κανένας γιατρός δεν μπορούσε να τον γιατρέψει. Η Σταμάτα προσφέρθηκε στη Σουλτάνα να τον γιατρέψει με βότανα και πραγματικά το πέτυχε. Με τον τρόπο αυτό κέρδισε την ελευθερία της και ακόμη της επέτρεψαν να ελευθερώσει έναν Έλληνα φυλακισμένο. Όταν είδε το Δημήτρη τον ξεχώρισε από τους άλλους και τον ρώτησε αν δεχόταν να την παντρευτεί. Φυσικά αυτός δέχθηκε και έφυγαν μαζί και γύρισαν στη Μάνη, όπου ζούσαν ευτυχισμένοι. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 216-7. Βέβαια ανάλογο παραμύθι υπάρχει για μια κοπέλλα της οικογενείας Γιατράκου και έναν της οικογενείας Μαυρομιχάλη που ονομαζόταν Ιωάννης. E. Yemeniz, *Le Magne et les Mainotes*, *Revue de deux Mondes*, τεύχος Μαρτίου 56(1865)32 κ.ε.

Στις 24 Μαρτίου 1812 ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 22-3.

Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του αδελφού του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του υποχιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1828 ήταν μέλος της επαρχιακής δημογεροντίας της Ανατολικής Μάνης και μάλιστα υπέγραψε πρώτος. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 299.

Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους υπολοχαγούς (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1444. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 82.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ήταν δευτερότοκος μεταξύ των πέντε ανιψιών του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Στα αρχεία της Φιλικής Εταιρείας φέρεται ότι γεννήθηκε το 1751, γι' αυτό το 1819 που κατηχήθηκε ήταν 68 ετών. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 56, αριθ. 367. Άλλοι τον φέρουν γεννημένο το 1765. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 22.

Ο W. M. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 235 αναφέρει ότι είναι ο μεγαλύτερος από τα πέντε ανίψια του Αντωνόμπεη. Τον αποκαλούν "Καβαλιέρη της Μοσκοβίας". Ζούσε το 1805 στη Δυτική Μάνη. Λέγεται ότι ο Τζανέτμπεης δεν θα είχε εκπέσει από το αξίωμά του αν δεν υπήρχε ο Καβαλιέρης, ο οποίος ενώθηκε μαζί του στο Μαραθονήσι προσφέροντάς του βοήθεια και μετά τον παρέσυρε σε συνθηκολόγηση.

Ο Leake αναφέρει ότι το 1805 το Σκουτάρι ήταν γεμάτο από ερείπια πύργων που είχαν καταστραφεί από τους μανιάτικους πολέμους. Ένας ανήκε στον Καβαλιέρη και είχε καταστραφεί από τα πυροβόλα του Χουσεΐν που ήταν Καπετάν πασάς. W. M. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 269. Σε άλλο σημείο γράφει ότι στην παραλία μεταξύ των ακρωτηρίων Πεταλί (Πεταλέα, που βρίσκεται βορειώς του Αγερανού ή Βαθύ) και Βαθύ φαίνεται ο ερειπωμένος πύργος του Καβαλιέρη πάνω σε ένα ύψωμα απέναντι από το Βαθύ, ό.π., σ. 256.

Ο Leake σε αναφορά του (1805) προς το Foreign Office έγραψε ότι ο Καβαλιέρης είχε πάρει το παράσημο του St. Vladimir από την Αικατερίνη τη Μεγάλη, γιατί είχε ενωθεί με δύο πλοία με το Λάμπρο Κατσώνη στον τελευταίο Ρωσο-τουρκικό πόλεμο. Ανέφερε ακόμη ότι το 1805 ήταν μάλλον Ρωσόφιλος. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362.

Ο Δημήτριος Γρηγοράκης πήγε στη Ρωσία ως απεσταλμένος των Μανιατών, έχοντας μαζί του συστατικές επιστολές και κατατάχτηκε στο Ρωσικό στρατό. Ανδραγάθησε στο Ρωσο-Τουρκικό πόλεμο και έφθασε στο βαθμό του Μαγιόρ (ταγματάρχη). Το 1795 οι Ρώσοι του χορήγησαν δύο χιλιάδες φλωριά, τον παρασημοφόρησαν με το σταυρό των ιπποτών και γι' αυτό πήρε το παρωνύμιο "Καβαλιέρης". Τ. Γριτσοπούλου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 505-7, Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 23. Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 17, Σ. Κουγέα,

Νικήτας Νηφάκης, σ. 114. Σωτ.Λυριτζή, Οι εκ Γεργαλιάνων αδελφοί Ανδριανόπουλοι, *Πελοποννησιακά* 8(1971)116 κ.ε.

Το 1796 παραχωρήθηκε η μονή Γόλας σε ορισμένους από τους Γρηγοράκηδες. Μεταξύ αυτών ήταν και ο καπ. Δημητράκης, που πρέπει να ήταν ο Καβαλιέρης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 18. (Ο γιός του Τζανέτμπεη δεν είχε τον τίτλο του καπ.)

Πριν από τα τέλη του 1797, (ίσως το 1795) που ο Παναγιώτης Κουμουνδουράκης έγινε Μπέης, με εντολή του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη πολεμήθηκε από τον Καβαλιέρη, ο οποίος κατέλαβε τα πυργόσπιτά του στο κάστρο της Ζαρνάτας. Ο ίδιος, για να αποφύγει τη σύλληψη, κατέφυγε στη Λακεδαίμονα, εγκαταλείποντας το Σταυροπήγι στην κυριαρχία του νικητή του. Ο τελευταίος, αφού δεν τον αιχμαλώτισε, τον ειδοποίησε ότι αν πάει και παρουσιαστεί στο Μπέη, θα του δώσει το αξίωμα του καπετάνιου, το οποίο διεκδικούσε ο Κουμουνδουράκης. Όμως, όταν πήγε, τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου και φυλακίστηκε στο Μπάνιο, δηλαδή τις φοβερές φυλακές του Τουρκικού Ναυστάθμου. Παρέμεινε δε εκεί μέχρι να γίνει Μπέης. Γ.Αναπλιώτη, Π. Κουτήφαρη, Οι Ηγεμόνες της Μάνης, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 2(1962)294.

Το 1799 ο F. Rouquerville βρέθηκε στην Τρίπολη ως αιχμάλωτος των Τούρκων. Στην ακολουθία του Πασά ήταν και ο Δραγουμάνος Καρατζάς που περιστοιχιζόταν από τους Κοτζαμπάσηδες και έναν Έλληνα από το Μυστρά, ντυμένο με στολή Ρώσου αξιωματικού. Αυτός θα μπορούσε να είναι ο Δημ. Γρηγοράκης ο λεγόμενος Καβαλιέρης. Και συνεχίζοντας γράφει ότι ο μόνος που έδειξε ενδιαφέρον για μας, ήταν ο αρχηγός των υποταγμένων ορεινών κατοίκων της Λακωνίας, ο μπέης του Μαραθονησιού και συγγενής του Γρηγοράκη. Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 94 και Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 39.

Αναφέρεται στο πρώτο βιβλίο του F. Rouquerville ότι ο Χουσεΐν πασάς χτύπησε το Μαραθονήσι "ενοχλημένος από τις ύπουλες μηχανοραφίες ενός ανιψιού του Γρηγοράκη, που μοναδική του δουλειά ήταν οι απάτες, και δίνοντας μεγαλύτερη από ό,τι άξιζαν σημασία σε μερικές ραδιουργίες, έρριξε τις τεμπέλικες βολές του εναντίον ενός βράχου. Κατάφερε, κατασπαταλώντας και το αίμα των στρατιωτών του, να καταστρέψει το χωριό Μαραθονήσι, χωρίς να πλήξει τους κατοίκους του, ούτε τον ανιψιό του Γρηγοράκη, ο οποίος τώρα είναι, ίσως, επικεφαλής των Μανιατών, που ξαναχτίζουν τα σπίτια τους". Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ.183.

Όπως αναφέρει ο F. Rouquerville, όταν ήταν στη Τρίπολη τον συνάντησαν σε ένα χάνι τρεις Μανιάτες που ήταν μεταμφιεσμένοι σε εμπόρους και του πρότειναν να τον ελευθερώσουν. Δεν το δέχτηκε, γιατί είχε συνδέσει την τύχη του με τέσσαρις συντρόφους του. Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 186. Παρακάτω αναφέρει ότι είδε στην Τρίπολη το συγγενή του Γρηγοράκη που είχε δει στο χάνι και του είχε προτείνει να τον ελευθερώσει. Εξεπλάγη που τον είδε, γιατί η λέξη Μανιάτης έφερνε μίσος και αυτός του απάντησε: "Είμαστε απαραίτητοι στον Πασά, γιατί, με το πρόσχημα ότι μας περιορίζει, διατηρεί συνέχεια υπηρεσίες στην ύπαιθρο, οι οποίες επιβάλλουν πρόστιμα και κάνουν δημεύσεις, και έτσι τροφοδοτούν την απληστία του". Φ. Πουκεβίλ, ό.π., σ. 387.

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, που επισκέφθηκε τη Μάνη την άνοιξη του 1805, τον σημειώνει ως “Καβαλιέρη της Μοσκοβίας” και γράφει ότι κυβερνά τη Δυτική Μάνη, έχοντας έδρα τις Κιτριές. Αναφέρει επίσης ότι Ο καπετάνιος της Καρδαμύλης μπήκε τελευταία σε τάξη από τον Καβαλιέρη, ο οποίος στην απουσία του Μπέη κυβερνά τις Κιτριές και οι περισσότεροι λένε και στην παρουσία του (237). Προσθέτει ότι ανατολικά του Πασαβά, προς τη θάλασσα, ήταν ο ερειπωμένος πύργος του Καβαλιέρη. Σε άλλο σημείο γράφει ότι το Σκουτάρι είναι γεμάτο ερειπωμένους πύργους, που έχουν καταστραφεί στους Μανιάτικους πολέμους. Ένας από αυτούς που ανήκει στον Καβαλιέρη είναι γκρεμισμένος από το πυροβολικό του καπουδάν πασά Χουσεΐν. W. Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σσ. 235, 237, 256 και 269. Αναφέρθηκε από τον Πετρόμπεη στο Leake ο Καβαλιέρης ως ένας από τους επτά καπετάνιους της Μάνης, που δεν ασκούσε διοίκηση, ό.π., σ. 316. Κ. Σιμόπουλου, ό.π., τόμ. Γ 1, σ. 363.

Ο Σ. Κουγέας θεωρεί ότι στον Ξερίλα (βορειοδυτικά σύνορα Μάνης) υπήρχε ξύλινη ανασυρομένη γέφυρα και στον πόρο του ποταμού (σημείο διαβάσεως) κτίστηκε ο πύργος του έχοντας την τελωνειακή επίβλεψη της Μάνης Δημήτριου Γρηγοράκη-Καβαλιέρη, τον οποίο στις 17 Απριλίου 1805 επισκέφθηκε ο Άγγλος περιηγητής W. Leake. Οι απόψεις αυτές δεν είναι αμέτοχες σφαλμάτων. Σοφ. Καπετανάκη, Περιγραφή της διαδρομής Καλαμάτας-Κιτριών από τον W. Leake, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)506 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 70.

Με τον Καβαλιέρη ασχολείται στους διαλόγους του κατ’ επανάληψη ο Νικήτας Νηφάκης. Δεν τον συμπαθεί όμως, γιατί ανήκει στην πατάραξη που είναι αντίθετη στον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, τον οποίο θαυμάζει και εξυμνεί. Αναφέρεται σε πολέμους του Καβαλιέρη με Τουρκο-Βαρδουνιώτες, για τους οποίους μας πληροφορεί ότι δεν κατάφερε να τους νικήσει. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 74 κ.ε. και στιχ. 17, 19, 30, 39, 44-54, 696, 710 και 817.

Ο Νικήτας Νηφάκης (Σ. Κουγέα. ό.π., σ. 75, 84, 115 και 119 και στιχ. 49-53 και 300-304) καταλογίζει στον Καβαλιέρη ότι πολέμησε με επιτυχία και ανάγκασε σε εξορία το Μούρτζινο και το Χρηστέα. Από ένα βραχύ ιστορικό χρονικό που δημοσίευσε ο Β. Πατριάρχης, *Δίπτυχον* σ. 620, φαίνεται ότι εξορίστηκαν στις 8 Μαΐου 1805 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και ο Χριστόδουλος Χρηστέας από τον Αντωνόμπεη και τον Καβαλιέρη Γρηγοράκη.

Ακόμη, μετά το φόνο του Ζαχαριά από τον Κουκέα στη Λιμπόχοβα των Τσερίων της Ανδρούβιστας, ο Καβαλιέρης μετέφερε το κεφάλι του πρωτοκλέφτη στις Κιτριές, για να το παραδώσει στον Τουρκικό στόλο, που ήταν ελλιμενισμένος εκεί. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 75 και 115, στιχ. 47-8.

Ο Καλούτσης, πρόξενος της Αγγλίας στα Κύθηρα, βλέποντας ότι ο Ζερβάκος δεν αναγνωρίζεται ως μπέης λόγω της ταπεινής του καταγωγής, έρριξε τα αγγλικά δίχτυα στον Καβαλιέρη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 419-420.

Ο Τ. Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 420, θεωρεί ότι το υπόμνημα της 10 Ιανουαρίου 1811 είναι γραμμένο από τον Καβαλιέρη. Επίσης ο Καβαλιέρης στις 9 Νοεμβρίου 1811 απάντησε στα παράπονα του Καλούτση για πειρατικές πράξεις και ζήτησε να διευκολυνθεί η αγορά εξοπλισμένου πλοίου, που βρισκόταν στα Κύθηρα για να κατασταλεί η πειρατεία και ησυχάσει όλη η Ανατολή. Το Δεκέμβριο του 1811 ο Καβαλιέρης δυσπιστούσε για την αφοσίωση του Αντωνόμπεη στην Αγγλία.

Ο J. Trullet το 1810 πήγε στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και έμεινε στο Ναύπλιο μέχρι το 1815. Από εκεί έγραφε ότι αφού ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκης δεν έγινε όργανο του Βελή, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να γίνει Μπέης ένας Αγγλόφιλος όπως ο Αντωνόμπεης, ο Καβαλιέρης ή ο γιός του Γεώργιος, ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης ή τέλος ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 127.

Ο J. Trullet πήγε το 1810 στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και εγκαταστάθηκε στο Ναύπλιο. Από αυτόν πληροφορούμεθα ότι ο Βελής δεν μπόρεσε να κάνει όργανό του τον Αντωνόμπεη, γιατί ήταν προσηλωμένος στην ιδέα της ελευθερίας της πατρίδας του και βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Καβαλιέρη, που ουσιαστικά κυβερνούσε τη Μάνη. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 124. Όπως έμαθε ο Βελής, ο Καβαλιέρης ήταν επιδέξιος μηχανορράφος, δόλιος και κακόπιστος, ό.π., σ. 124. Ανάμεσα στον Κωνσταντήμπεη και τον Καβαλιέρη είχαν αναπτυχθεί αντιζηλίες και αντιπάθειες. Ο Καβαλιέρης φοβόταν μήπως τον παραμερίσει ο άκληρος θεός του, για χατήρι του Κωνσταντή, ό.π., σ. 124. Έγινε σύγκρουση μεταξύ του Κωνσταντήμπεη και του Καβαλιέρη και νικητής αναδείχθηκε ο Κωνσταντής. Γνωρίζοντας όμως το βίαιο και ορμητικό χαρακτήρα του Καβαλιέρη και την επιρροή που ασκούσε στο Θείο του, προχώρησε να πάρει το μπεηλίκι, ό.π., σ. 124. Ο Βελής, όταν είδε ότι ο Κωνσταντής δεν είναι πρόθυμος να συνεργαστεί μαζί του, θέλησε να τον αναγκάσει σε παραίτηση για να αναλάβει ο Καβαλιέρης, που λίγο πριν από το διορισμό του Κωνσταντή, πρότεινε στο Βελή 100 πούγγια και 40 νέα παιδιά για ομήρους, ό.π., σ. 126.

Κατά πληροφορίες του Γάλλου προξένου στην Πάτρα J. Russel επικεφαλής του αγγλικού κόμματος στη Μάνη είναι ο Καβαλιέρης και η οικογένεια του Πετρούνη Μαυρομιχάλη. Λίγους μήνες πριν από το Νοέμβριο του 1811 ένα καράβι από τη Μάλτα συνοδευόμενο από αγγλικό πολεμικό μπρίκι ξεφόρτωσε πολεμοφόδια στο Βαθύ. "*Οι Μανιάτες πούλησαν τα πολεμοφόδια δια να ικανοποιήσουν τη φιλοχρηματία τους*". Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ.128.

Το Μάρτιο του 1812 ο Πρέσβυς της Αγγλίας ανήγγειλε στο Φορέστη, που ήταν αντιπρόσωπος της Αγγλίας στα Επτάνησα, ότι ενώ συνέστησε τον Καβαλιέρη ως μπέη της Μάνης, υπερίσχυσε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, αφού ο Καβαλιέρης δεν είχε στείλει έγκαιρα αντιπρόσωπό του στην Πύλη. Τελικά η Πύλη έστειλε τον Εμίν Αγά και ζήτησε τη γνώμη των καπεταναίων. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 422.

Στις 7 Μαΐου 1812 έγινε πρόταση από τους επισκόπους και καπετάνιους της Μάνης για να γίνει Μπέης της Μάνης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.

Ο Καβαλιέρης στις 20 Ιουλίου 1812 δεν φαίνεται να ήταν δυσαρεστημένος προς τους Άγγλους, διότι τέθηκε πάλι στην υπηρεσία του προξένου της Αγγλίας στα Κύθηρα Καλούτση. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 423.

Στις 10 Ιουλίου 1919 μνήθηκε στη Φιλική Εταιρία από το Χριστόφορο Περραιβό. Β.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 58, αριθ. 367. Η Ρωσική αστυνομία τον είχε κατατάξει μεταξύ των υπόπτων ως μελών της Φιλικής Εταιρείας.

Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, 8(1964)341 και Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 20.

Ο Αναγνωσταράς έστειλε στη Φιλική Εταιρεία κατάσταση με τους άνδρες που μπορούσε κάθε καπετάνιος να κινητοποιήσει και αναφέρει ότι ο Τσιγγούριος μαζί με τον Καβαλιέρη κινητοποιούσαν 600 άνδρες. Ιωάν. Φιλήμωνος, *Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. Α', σ. 213. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 242.

Αργότερα συνυπέγραψε το συμφωνητικό των Μανιάτικων οικογενειών για κοινή δράση εναντίον των κατακτητών. Ι.Φιλήμωνος, *Δοκίμιον Ιστορίας*, τ. 1, σσ. 158-161. Την 1 Οκτωβρίου 1819 προσυπέγραψε συμφωνητικό μεταξύ των μεγαλύτερων οικογενειών της Μάνης για σύμπνοια και ένωση. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οη'. Τέλος στις αρχές του 1820 ταξιδεύοντας αρρώστησε και όταν αποβιβάστηκε στην Πύλο πέθανε. Λέγεται επίσης ότι ο Ιωάννης Καποδίστριας όταν ήρθε στην Ελλάδα ως Κυβερνήτης αναζήτησε τον Καβαλιέρη και με λύπη του πληροφορήθηκε το θάνατό του. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 22-3.

Ο Δημήτριος Γρηγοράκης-Καβαλιέρης άφησε δύο???? (τρία και Θεόδωρο) παιδιά, α) το **Γεώργιο** Καβαλιεράκη, για τον οποίο γίνεται λόγος και β) τον **Κωνσταντίνο** Γρηγοράκη-Αλιτζερίνο, του οποίου ο γιός Παναγιώτης έφερε το όνομα "Αλιτζερινάκος".

(Ο **Δημήτριος Καβαλιεράκης (μήπως Κοσονάκος;;)** αναφέρεται ότι το 1825 έγινε αντιστράτηγος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 744. Κ.Πίτσιου *Λακωνικές σελίδες*, σ. 85.)

(Αναφέρεται ότι το 1821 ο Δημ. Καβαλιέρος Γρηγοράκης έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας, όπου και έπεσε ενδόξως. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ.)

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗ-ΜΠΕΗΖΑΔΕ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στα Αρχεία Αγωνιστών Εθνικής Βιβλιοθήκης στο φάκ. Δημητρίου Γρηγοράκη γιού του Μπεηζαντέ-Γεωργίου αναφέρεται ότι στις 26 Ιουλίου 1824 προβιβάστηκε σε χιλίαρχο (υποχιλίαρχο?). Στις 19 Μαΐου 1865 ζήτησε από την "Επιτροπή επί των στρατιωτικών εκδουλεύσεων" την αμοιβή που του οφείλεται. Μ.Δρογκάρη, *Παναγιώταρος Βενετσανάκης*, σ. 218.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Εξάδελφος του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη, ο οποίος το 1805 επισκέφθηκε τον Άγγλο περιηγητή W.Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 236. (Μήπως πρόκειται για το Δημητράκη Μπεηζαδέ; αλλά δεν ήταν εξάδελφος του Αντωνόμπεη)

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΔΡΑΓΩΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Τζώρτζη. Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Τιμήθηκε με το βαθμό της αντιστρατηγίας και μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του λοχαγού. Δεν απέκτησε παιδιά. Α.Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 37.

Έλαβε μέρος στην επανάσταση, ακολουθώντας τον αδελφό του Μιχάλη και αρχικά πήγε στη Μονεμβασία και μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του ιδίου και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216-7.

Στις 7 Απριλίου 1826 ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης (σημειώνεται Γρηγοριάδης) μαζί με τον Δημήτριο Δραγωνάκο και τον Παύλο Στεφανάκο υπέγραψαν αναφορά διαμαρτυρόμενοι προς την Εθνική Συνέλευση, γιατί δεν έγιναν δεκτοί και αντί αυτών πήραν μέρος ο Γεώργιος Καλακνδής και ο Δημ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης, επικαλέσθησαν δε τη μαρτυρία του Επισκόπου Καρυουπόλεως. Η αναφορά τους αναγνώστηκε στις 8 Απριλίου. Προτιμήθηκαν οι άλλοι γιατί είχε επικυρώσει τα έγγραφά τους ο Πετρόμπεης, ενώ στα δικά τους χαρτιά οι υπογραφές ήταν συγκεχυμένες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ 3, σσ. 161, 221 και 212.

Ο **Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης** μαζί με τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη και τον Παύλο Στεφανάκο έκαναν αναφορά στην Εθνοσυνέλευση, γιατί δεν έγιναν δεκτοί στη συνέλευση της Επιδαύρου, 6-16 Απριλίου 1826 και διαμαρτυρήθηκαν κατά του Δημητρίου Τσιγγουράκου-Γρηγοράκη και του Καλακνδή. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 57 της 1 Μαΐου 1826, σ. 225.

Ο **Δημήτριος Δραγωνάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης** το καλοκαίρι του 1832 ήταν στο Ναύπλιο ως πληρεξούσιος Κολοκυνθίου για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Στις 22 Αυγούστου 1832 υπέγραψε διακήρυξη προς την Εθνοσυνέλευση, ό.π., αριθ. φ. 40 της 3 Σεπτεμβρίου 1832, σ. 220.

Ο Δημήτριος Δραγωνάκος (Γρηγοράκης) πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας από την α' προκαταρκτική συνεδρίαση της 11 Ιουνίου μέχρι 10 Αυγούστου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 341, 394 κ.ά. Στη σ. 394 αναφέρεται ως Δ. Δημ. Τραγωνάκος.

Ένας **Δημήτριος Γρηγοράκης** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242. ????????????

Ο **Δημητράκης Γρηγοράκης** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334. ????????????????

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Ο Δημήτριος Νικολοπουλάκος, που φαίνεται να είναι ο Δημήτριος Νικολόπουλος-Γρηγοράκης, **κυβέρνησε το ένα από τα δύο τουρκικά πλοία που αιχμαλωτίστηκαν από το Μπεηζαδέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη στο Γύθειο** τις πρώτες ημέρες της επανάστασης και με πλήρωμα από κατοίκους του Μαραθονησίου πήγε στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982*, σ. 93.

Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366, ό.π., τόμ. 6, σ. 214 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Τον Οκτώβριο του 1824 ως αντιστράτηγος είχε σώμα του στο Μεσσηνιακό κόλπο υπό τον εκατόνταρχο Ιωάννη Βασιλάκη. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος και ο Παναγιώτης Γιατράκος του έδωσαν πιστοποιητικό: ΓΑΚ, Εκτελεστικό, φάκ. 30, έγγρ. 110:

"Δηλοποιούμεν οι κάτωθεν υποσημειούμενοι αρχηγοί διορισμένοι παρά της Σεβ. Διοικήσεως κατά την εκστρατείαν της Μεσσηνίας, ότι ο Γεν: Αντιστράτηγος Δημητράκης Νικολοπουλάκος-Γρηγοράκος εν καιρώ όπου ήλθε με διακοσίους στρατιώτας διορισμένος από τον στρατηγόν Τζανετάκην εις την πολιορκίαν Κορώνης, ως εθεώρησεν και ηρίθμησεν ο επιθεωρητής τους στρατιώτας του, δώσας εις αυτόν κατάλογον των στρατιωτών του υπογεγραμμένον κατά την τάξιν. Επειδή όμως και ο άνωθεν αντιστράτηγος εφάνη πρόθυμος εις την εκπλήρωσιν των προς την πατρίδα ιερών χρεών του, και οι μετ' αυτού αξιωματικοί και στρατιώται του εφέρθησαν με ευταξίαν προσφέροντες το ανήκον σέβας εις τους λοιπούς διωρισμένους αξιωματικούς εις αυτήν την εκστρατείαν. Και επειδή η Σεβ. Διοίκησις μας έδωσε την άδειαν να διαλύσωμεν το παρόν στρατόπεδον, ενώ εφάνη δε πρόθυμος εις τα χρέη του ως άνωθεν, του δίδεται και το παρόν ενυπόγραφόν μας εις χείρας του εις ένδειξιν.

Από της πολιορκίας Κορώνης της 20 Οκτωβρίου 1824.

Οι αρχηγοί του κατά την Μεσσηνίαν στρατόπεδον

*Διονύσιος Μούρτζινος
Παναγιώτης Γιατράκος".*

Στις 14 Οκτωβρίου 1824 έγραψε στο Τζανετάκη Γρηγοράκη ότι η κυβέρνηση μοίραζε τα χρήματα του δανείου. Απ.Δασκαλάκη, Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 178.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 216.

Ο **Δημήτριος Π. Νικολόπουλος (μήπως Γρηγοράκης;)** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 334.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΠΑΣΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς και σκοτώθηκε στην τελευταία έφοδο στην πύλη του Μυστρά. Α.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τ. 8, σ. 36.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΕΞΑΡΧΟΣ. Σύμφωνα με παράδοση της οικογενείας Γρηγοράκη, μετά τα Ορλωφικά, οι Τούρκοι ζήτησαν να αναλάβει το Μπεηλίκι της Μάνης ένας από την οικογένειά τους, αλλά κανείς δεν δέχτηκε να υπηρετήσει τους κατακτητές. Όταν στη συνέχεια ανατέθηκε η Ηγεμονία της Μάνης στον Τζανέτμπεη Κουτούφαρη (1777), ο Πασάς της Τριπολιτσάς κάλεσε έναν από τους Γρηγοράκηδες να συναντηθούν. Ο Έξαρχος Γρηγοράκης πήγε στην Τρίπολη με μικρή συνοδεία. Οι Τούρκοι αφού τους φιλοξένησαν για λίγες ημέρες, στη συνέχεια άλλους ανασκολόπησαν και άλλους κρέμασαν. Αργότερα όταν στο Σκουτάρι γινόταν το μνημόσυνο του Έξαρχου, τα ξαδέλφια του, οι συγγενείς και οι φίλοι της οικογενείας αποφάσισαν να πάρουν εκδίκηση. Με αρχηγούς το Δημητράκη, τον Πιέρο, το

Γιωργάκη και το Τζανέτο (γιό του Δημητράκη) χτύπησαν τους Τούρκους στον Πασαβά, τους εκδίωξαν μέχρι το Κακοσκάλι και τη μεγάλη αυτή και πλούσια περιοχή συμπεριέλαβαν έκτοτε στα όρια της Μάνης. Εκεί έχτισαν πύργους και μοιράστηκε ο τόπος στους συγγενείς και φίλους των Γρηγοράκηδων. Ανωνώμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 6 κ.ε.. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 8 κ.ε.

Αναφέρεται ότι τον Έξαρχο Γρηγοράκη τον απαγχόνισαν οι Τούρκοι στην Τρίπολη το Μάρτιο του 1780. Το Πάσχα πήγαν να συλλυπηθούν την οικογένεια και η μητέρα του Έξαρχου τους ξεσήκωσε και κατέλαβαν τον Πασαβά και έφθασαν μέχρι το Κακοσκάλι. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 40. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 190.

Για την υπόθεση αυτή και από παράδοση των Πετροπουλάκηδων έχουμε άλλες πληροφορίες. Βλέπε: Χ. Κωνσταντινοπούλου.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ ή ΘΟΔΩΡΟΜΠΕΗΣ, Μπέης της Μάνης 1812-1816. Ο Θεόδωρος Γρηγοράκης ήταν ανιψιός του Τζανέμπεη και κατοικούσε στο Μαυροβούνι.

Το 1796 παραχωρήθηκε η μονή Γόλας στους Γρηγοράκηδες και αναφέρεται το όνομα του κυρ Θεοδώρου, που πρέπει να είναι ο μετέπειτα Θεοδωρόμπεης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 18.

Το 1799 ίδρυσε εμπορική εταιρία με τον Αναγνώστη Κροντηρά, στην οποία το 1804 προστέθηκε και ο Αντώνιος Θωμάκος-Γρηγοράκης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 99.

Την άνοιξη του 1805 πέρασε από το Γύθειο ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, τον οποίο επισκέφθηκε ο Θ. Γρηγοράκης. Όταν στη συνέχεια, στις 7 Απριλίου 1805, ο περιηγητής πήγε στο Μαυροβούνι, ανταπέδωσε την επίσκεψη στο σπίτι του Θεοδώρου. Του πρόσφεραν γλυκό, κρύο νερό, καφέ και ναργιλέ. Ο Θεόδωρος φαίνεται να είναι ο πιο ανθρωπιστής (φιλόανθρωπος) της οικογενείας του. Η γυναίκα του, η οποία ήταν κόρη του τότε ηγεμόνα της Μάνης Αντωνόμπεη Γρηγοράκη, είχε πάει στο Μαραθονήσι να επισκεφθεί τον πατέρα της και την είδε, όταν επέστρεφε καβάλα σε μουλάρι με αρκετούς ακολούθους. W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σσ. 236 και 253.

Ο Θεόδωρος Γρηγοράκης είχε την εκτίμηση όλων των Μανιατών. Ακόμη συνένωνε τους Γρηγοράκηδες, που ήταν χωρισμένοι σε δύο παρατάξεις, γιατί ανήκε στους συγγενείς του Τζανέμπεη και παράλληλα είχε παντρευτεί κόρη του Αντωνόμπεη. Για τους λόγους αυτούς το 1812 προτάθηκε από το σύνολο των Μανιατών για το αξίωμα του Μπέη. Επειδή ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος (1808-1812) είχε χάσει την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη των Γρηγοράκηδων και των άλλων Μανιατών εκδιώχθηκε από τη Μάνη. Το κάστρο του στο Πετροβούνι της Ανατολικής Μάνης αλώθηκε από τους αντιπάλους του και ο ίδιος κατέφυγε αρχικά στην Τρίπολη και στη συνέχεια στην Κωνσταντινούπολη, όπου και πέθανε. Οι Μανιάτες με αναφορές τους ζήτησαν την αλλαγή του, γι' αυτό κατέβηκε στη Μάνη ο Εμίν αγάς, που αντικαθιστούσε τον Καπουδάν Πασά. Συγκέντρωσε τους επισκόπους και τους αρχηγούς των Μανιατών και τους ζήτησε να υποδείξουν τον ικανότερο για να τον ορίσουν Μπέη. Ανωνώμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 53. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)64 κ.ε.

Οι Μανιάτες σε αναφορά τους προς τον Εμίν αγά της 7 Μαΐου 1812 έγραψαν: "...προετοιμήθη λοιπόν των άλλων ως άξιος και ικανός ο κυρ Θεόδωρος Γληγοράκης, ανεψιός του Τζανέτμπεη και γαμβρός του Αντώνμπεη...". Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 68-9.

Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιερεμίας Δ', που ήταν εγγυητής του εκάστοτε Μπέη της Μάνης, απευθύνθηκε το 1812 στους Μανιάτες με τα ακόλουθα λόγια: "...όλοι σας συνελθόντες εις εν, εξελέξασθε αξιώτερον κοινή γνώμη τον ευγενέστατον Θεοδώρμπεην Γρηγοράκη και γενόμενοι ο εις υπέρ του άλλου εγγυηταί δί'ενυπογράφων και ενσφραγίστων κοινών αναφορών υπόσχεσθε...αποστέλοντες και τον ανιψιόν του αυτού Θεοδωρμπεην Γρηγοράκη δια να διαμείνη πάντοτε ενταύθα εν Κωνσταντινουπόλει...". Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 66, στ. 21-27.

Για το διορισμό του Μπέη της Μάνης εκδιδότην Σουλτανικός ορισμός, ο οποίος διαβιβαζόταν με διαταγή του αρχηγού του Τουρκικού στόλου (καπουδάν πασά). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 73. Ακόμη ο Μπέης έπρεπε να στείλει στην Πόλη όμηρο, ο οποίος θα ήταν εγγυητής της αφοσίωσής του. Ως όμηρος πήγε για τρία χρόνια ο καπετάν Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης που ήταν ανιψιός του. Α.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 28.

Στις 20 Οκτωβρίου 1812 ο Θεοδωρόμπεης όρισε τον Αναγνωστάκη Τσαουσέα-Λογοθέτη εκπρόσωπό του στα τέσσερα χωριά των Γαϊτσών και τον Ιωάννη Λογοθέτη τον όρισε γραμματέα του. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 12 και 15.

Στις 20 Αυγούστου 1813, οι σημαντικότεροι από τους καπετάνιους της Μάνης υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 84-5.

Στις 26 Απριλίου 1814 ο Θεοδωρόμπεης έγραψε από την Καρδαμύλη γράμμα στον εξάδελφό του κυρ Αντωνάκη (προφανώς Θωμάκο). Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 24. Στις 13 Μαΐου 1814 ο Θεοδωρόμπεης έγραψε στον κυρ Αντωνάκη και κυρ Γιωργάκη Μπεηζαδέ, για να διευθετήσουν υποθέσεις στην περιοχή του Μαλευρίου. Χαρακτηρίζει δε τον Πετροπουλάκη ως "παιδί μας", ό.π., σ. 26.

Ο Πρώσος περιηγητής Johann Bramsen, συνοδευόμενος από τον Άγγλο Maxwell, στις 24 Οκτωβρίου 1814 ταξίδεψε στο Μαραθονήσι. Γνώρισε το Μπέη της Μάνης, (ήταν τότε ο Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη) και έγραψε ότι ήταν 30 περίπου ετών (πρέπει να ήταν μεγαλύτερος, γιατί ήταν παντρεμένος το 1805) κι είχε κοντά μαλλιά και μεγάλα μουστάκια. Φορούσε ένα φαρδύ αντερί, κίτρινα παπούτσια και κόκκινο φέσι. Ένα χαντζάρι και δύο πιστόλες κρέμονταν από το ζωνάρι του. Επίσης σημειώνει ότι κάθε βράδυ στην πλατεία γινόταν χορός και τραγουδούσαν. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 292.

Στις 6 Μαρτίου 1815 ο Θεοδωρόμπεης δια του αντιπροσώπου του Δημητράκη Καλκαντή αγόρασε από τη Μονεμβασία μια γαλιότα για το ποσόν των 2880 γρασιών. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)87. Προφανώς με τη γαλιότα αυτή καταδίωκε πειρατές ο Τζανετάκης Γρηγοράκης και βρέθηκε στις 18 Μαρτίου στη Σίφνο και στις 23 Μαρτίου στην Κίμωλο, ό.π., σ. 88.

Οι Τούρκοι δεν ήταν ευχαριστημένοι από το Θεοδωρόμπεη, ο οποίος έδωσε στις 17 Ιουνίου 1815 στο Γύθειο 2000 γρόσια στο Χαλήλ Τζαούση, για

να φροντίσει να μη καθαιρεθεί. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 33.

Ο Θεοδωρόμπεης δεν μπόρεσε να επιβληθεί στους Μανιάτες και να αποκαταστήσει την τάξη, ούτε να συγκεντρώσει τα χρήματα για να πληρωθεί το χαράτσι. Ακόμη ήρθε σε ρήξη με πολλούς από τους καπετάνιους και τον Ιούλιο του 1815 έφερε Λαλιώτες και Βαρδουνιώτες Τούρκους και κατέστρεψαν τα Γιαννιτσάνικα, διώκοντας συγχρόνως τον τοπικό καπετάνιο τον κυρ Νικολάκη Καπετανάκη, γιατί είχε σχέσεις με τους κλέφτες. Στη συνέχεια πολιορκησε τους Κουμουνδουράκηδες στη Ζαρνάτα και χρησιμοποίησε εναντίον τους ακόμη και πυροβολικό, όπως φαίνεται από επιστολή του Θεοδωρόμπεη της 29 Ιουλίου 1815 από τους Δολούς. Τελικά με την επέμβαση του Πέτρου Μαυρομιχάλη τα πράγματα της Μάνης ειρήνευσαν. Ε. Μπελιά, *Λακ. Σπ.*, τ. 2, σ. 278 κ.ε. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 101-2.

Φαίνεται όμως ότι την εποχή εκείνη ο Θεοδωρόμπεης είχε αποτύχει να επιβάλλει την τάξη στη Μάνη και είχε απογοητεύσει τους Τούρκους, οι οποίοι αναζητούσαν άλλο Μπέη. Ο Θεοδωρόμπεης στις 25 Αυγούστου 1815 στις Κιτριές δωροδόκησε πάλι Τούρκους για να μεσιτεύσουν υπέρ αυτού. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 34.

Σε επιστολή του της 4 Ιουλίου 1815 από τα Κύθηρα, όπου φαίνεται ότι είχε καταφύγει για το φόβο των Τούρκων, γράφει ότι θα επιστρέψει και εύχεται στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να γίνει αντικαταστάτης του. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 35. Στις 22 Σεπτεμβρίου 1815 ήταν στο Γύθειο (Μαραθονήσι) και όρισε τον καπετάν Γιωργάκη ως αντιπρόσωπό του στην περιοχή του Μαλευρίου, επειδή αυτός έπρεπε να λείπει στις Κιτριές, ό.π., σ. 36.

Στις 11 Οκτωβρίου 1815 η εταιρία την οποία είχαν ο Θεοδωρόμπεης, ο Αντώνιος Θωμάκος-Γρηγοράκης και ο Αναγνώστης Κρονδηράς διαλύθηκε και ο τελευταίος κράτησε τα κοινά κτήματα. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 102-3.

Στις 25 Μαΐου 1816 ο Θεοδωρόμπεης κατέστησε πληρεξούσιο και αναπληρωτή του τον ανιψιό του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, που άλλοτε ήταν όμηρος στην Κωνσταντινούπολη. Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 38-9.

Την 1 Νοεμβρίου 1815 ο Γιωργάκος (sic) Λιναράς πούλησε το σπίτι του στο Μελίσσι στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη και ως μάρτυρες υπέγραψαν ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης και ο Πέτρος Μιχαλάς Τρουπάκης. Μ. Βέη, Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)271.

Στις 22 Ιουνίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης παύθηκε από το αξίωμα του Μπέη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 432

Αναφέρεται ότι το καλοκαίρι του 1816 ο Θεοδωρόμπεης πήγε να επισκεφθεί το Ριαλάμπεη, που ήταν ο Σουκιούρ Μπέης (εκτουρκισθείς γιός του Ιωάννη Μαυρομιχάλη που αιχμαλωτίστηκε μικρός στα Ορλωφικά και θεός του Πετρόμπεη), ο οποίος τον κράτησε και τον μετέφερε στην Κωνσταντινούπολη, όπου φυλακίστηκε στο Μπάνιο. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 103.

Στις 30 Οκτωβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος και ο Πετρόμπεης εξεδήλωσε το ενδιαφέρον του για την απελευθέρωσή του. Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 40.

Μέχρι τις 20 Σεπτέμβριο 1817 γίνεται λόγος για το Θεοδωρόμπεη, ο οποίος βρισκόταν φυλακισμένος στην Κωνσταντινούπολη. Σε επιστολή του Γ. Χουρχάκου από την Πόλη στις αρχές του 1819 δεν αναφέρεται ο Θεοδωρόμπεη, που είναι δηλωτικό ότι θα είχε ήδη πεθάνει. Α. Δ. α. σ. κ. α. λ. α. κ. η, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 41.

Γιός του Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη ήταν ο **Γρηγόριος Γρηγοράκης ή Θεοδωρομπεάκος**.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γρηγόριος Γρηγοράκης του Θεοδώρμπεη** για δίπλωμα Α' τάξεως. Γ Α Κ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ιστορικά της Ηγεμονίας:

Από Σουλτανικό φερμάνι προκύπτει ότι το 1803 για να τηρούνται οι υποχρεώσεις του Μπέη της Μάνης ανατέθηκε το μπεηλίκι στον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη. Αλλά λόγω των γηρατειών του δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του και γι' αυτό καθαιρέθηκε. Αντ' αυτού διορίστηκε μπέης ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος, ο οποίος έδωσε υποσχέσεις ότι θα τηρήσει τις υποχρεώσεις του, θα πληρώνει το βασιλικό φόρο και θα στέλνει τους ναύτες.

Ο τότε καπουδάν πασάς Χαφής με υπόμνημά του ζήτησε να εκδοθεί υψηλός βασιλικός ορισμός για το διορισμό του Μπέη και εκδόθηκε διαταγή προς τον Καπουδάν πασά και τον Μόρα Βαλεσή, για να προσέχουν να μη εκδηλωθεί ακνένα ενάντιο κίνημα.

Μετά όμως από μερικό καιρό εμφανίστηκαν μανιάτικα πειρατικά πλοία, που προξενούσαν μεγάλες ζημιές στους διαπλέοντες τη θάλασσα. Πιάναν καράβια τουρκικά, ελληνικά και φράγκικα και τα ξεγύμνωναν και οι ιδιοκτήτες των καραβιών έκαναν παράπονα και αγωγές ότι σύντροφος των πειρατών ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος. Επειδή συνεχώς αυξανόντουσαν οι ακαταστασίες της Μάνης διόριστηκε επίτηδες άνθρωπος να εξετάσει αν η κακή κατάσταση της Μάνης προέρχεται από ραδιουργία ή από ανικανότητα του Κωνσταντήμπεη και ποιοί είναι οι αποστάτες.

Πήγε στη Μάνη ο Εμίν αγάς και συγκέντρωσε τους επίσκοπους και τους καπετάνιους της Μάνης και τους διαβίβασε τις διαταγές που είχε. Αυτοί εξέλεξαν τον αξιότερο και πιστότερο ως μπέη της Μάνης. Αυτός ήταν ο Θεόδωρος Γρηγοράκης και αφού υποσχέθηκε ο ένας για τον άλλον ότι θα πληρώνονται οι φόροι και θα διώκονται οι κλέφτες, έγινε μπέης.

Ο Θεοδωρόμπεης από την αρχή της ηγεμονίας του συνέλαβε τις πειρατικές τράτες των Κακαβουλιωτών, τις οποίες παρέδωσε στον Εμίν αγά. Έστειλε στην Πόλη ως όμηρο τον ανιψιό του Γεώργιο Γρηγοράκη και υποσχέθηκε ότι θα καταβάλλει έγκαιρα τους φόρους. Ο ίδιος έδωσε υποσχετικό γράμμα το οποίο επικυρώθηκε και από τον Πατριάρχη. Αφού έγινε καθαίρεση του Κωνσταντήμπεη, γιατί ήταν ανάξιος και δεν τηρούσε τις υποσχέσεις του με αίτηση του Καπουδάν πασά προς το Σουλτάνο εκδόθηκε ο υψηλός βασιλικός ορισμός να δοθεί το μπεηλίκι στο Θεόδωρο Γρηγοράκη, ο οποίος σύμφωνα με το υποσχετικό γράμμα του θα ήταν πιστός, χωρίς να κάνει το παραμικρό κίνημα που δεν θα ταιριάζει στη βασιλική θέληση, ότι θα πληρώνει το φόρο, θα στέλνει τους εκατό ναύτες το χρόνο και με προθυμία θα καταδιώκει τους κλέφτες στη στεριά και τους πειρατές στη θάλασσα. Αν

εκτελεί πρόθυμα τα αναφερόμενα στο βασιλικό ορισμό, από κανέναν να μην έχει την παραμικρή ενόχληση, ούτε από τον προκάτοχό του, ούτε από κανέναν άλλον. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)73, στ. 58 κ.ε. και σ. 80, στ. 92 κ.ε.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάων και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκιάων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπεηζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάων (Γιαννακο-Μιχελιάων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

Το 1814 ο Θεοδωρόμπεης γλύτωσε από τους κλέφτες 1500 κιλά σιτάρι, αλλά κατά τα 2/3 του φορτίου το άρπαξαν Μανιάτες και ο Σουλτάνος με φερμάνι του ζητούσε να επιστραφεί το σιτάρι στο σύνολό του. Γι' αυτό ο Καπουδάν πασάς από τη Χίο, τον κάλεσε να πληρώσει το σιτάρι που χάθηκε. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)90-1.

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον Πετρόμπεη να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο Σταυριανός Καλκαντής θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπεη). Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Στις 26 Απριλίου 1835 ζούσε η **Θεοδωρομπέησα** και είχε λαμβάνειν 1700 γρόσια από το Μιχάλη Κουράκο, ο οποίος είχε υπογράψει ομολογία, όταν ζούσε ο Θεοδωρόμπεης και είχε επιτροπικό τον Π. Αναγνώστη Γρηγοράκη. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστέας, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπεηζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς

το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότροπους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότροπους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Υποχρεώσεις του Μπέη.

Φόροι: Κάθε Οκτώβριο θα καταβάλλεται ο φόρος στο Δραγουμάνο του στόλου για να παραδίδεται στον Καπουδάν πασά, από τον οποίο θα εκδίδεται εξόφληση. Δεν θα γίνεται δεκτός άλλος τρόπος πληρωμής. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)73, στ. 38-43 και σ. 79, στ. 56.

Ομηρος: Ο Θεοδωρόμπεης προς επιβεβαίωση των υποχρεώσεών του έστειλε τον ανιψιό του να παραμένει στην Κωνσταντινούπολη, ο οποίος και υποσχέθηκε ότι ο θεός του θα υπηρετεί πιστά. Η βασιλική διαταγή διαβιβάστηκε στον Μπέη και στον όμηρο ανιψιό του. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)74, στ. 96-8 και σ. 75, στ. 120-1. Ο Ανιψιός του Θεοδωρόμπεη, ο Γεωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης, εγγυήθηκε ότι ο Θεός του θα είναι πιστός στις υποσχέσεις του και ότι αυτός θα παραμείνει στην Πόλη και για την παραμονή του στην Πόλη εγγυήθηκε ο Πατριάρχης, ό.π., σ. 81, στ. 138-157.

(Συνθήκες ομηρίας). Ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης, που ήταν όμηρος επί Θεοδωρόμπεη σε γράμμα του το 1814 έγραφε στο θείο του Μπέη: *"...Ηξευρε όμως ότι εγώ ούτε στα σίδερα είμαι, ούτε σε χάψιν και ούτε εισέ φύλαξιν μ' έχουν. αλλά είμαι παντή ελεύθερος και με όλα μου τα σάρτια (ανέσεις) και περιπατώ όθεν και αν θέλω. μεγάρε και ένα μήνα να λείψω να εγλεντήζω, τινάς δεν με ζητεί, έξω και μόνον εάν και τύχη καμμιά δουλειά πάλαι του μπεληλικίου δια να με ομιλήσουν, όχι δια άλλο. και μάρτυς μου ο Θεός και όταν αποφασίσω δια να μισέψω, είναι το πλέον εύκολο, αυτό μπέη μου είναι βέβαιον. Πλην διακρίνω ότι δεν είναι τίμιον και το περιπλέον που να αφήσω τας υποθέσεις μας ανοικτάς..."*. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)93, στ. 43 κ.ε.

Κλέφτες και πειρατές. Όταν θα εμφανίζονται κλέφτες ή πειρατές ο Μπέης και οι τοπικοί καπετάνιοι ή πρόκριτοι θα τους εξοντώνουν, σε αντίθετη περίπτωση θα είναι υπεύθυνοι και θα τιμωρούνται οι καπετάνιοι και πρόκριτοι του τόπου. Να σημειωθεί ότι οι καπετάνιοι όταν εξέλεξαν το Θεοδωρόμπεη ως μπέη και ζαπίτη (=φύλακα του τόπου) υποσχέθηκαν ότι θα είναι: *"και ημείς όλοι συμβοηθοί αυτού"*. Οι καπετάνιοι έχουν υποχρέωση σε συμφωνία με το Μπέη να εκδιώκουν και να αφανίζουν τους κλέφτες. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)72, στ. 6-11, σ. 78, στ. 10-14 και 23-32. Οι καπετάνιοι υποσχέθηκαν ότι θα καταβάλλουν κάθε προσπάθεια για να λείψουν οι κλέφτες και οι πειρατές και ο ένας καπετάνιος υποσχέθηκε για τον άλλο (ομαδική ευθύνη) ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία της Μάνης από κάθε ενάντιο κίνημα, ό.π., σ. 79-80, στ. 80-92.

Πύργοι: Μια διαταγή, που απευθύνεται στον Καπουδάν πασά, αναφέρει ότι εάν κανένας Ζορμπάς (τύραννος, καταπιεστής) κατασκευάσει πύργο, για να καταφεύγει σε αυτόν σε περίπτωση κινδύνου να τον γκρεμίσουν, χωρίς να

γίνονται εξαιρέσεις. Έστω και αν ο Αντωνόμπεης έχτιζε έναν πύργο να τον γκρεμίσουν και αυτόν για παραδειγματισμό των άλλων. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)72, στ. 11-17. Στο φερμάνι προς τον Μώρα Βαλεσή αναφέρεται ότι πριν από λίγο καιρό υπερίσχυσαν οι ληστές στη Μάνη και έφτιαξαν πέτρινους πύργους, για να καταγεύγουν και προστατεύονται οι κακοί σε αυτούς. Ορίζει λοιπόν ότι χωρίς καμιά εξαίρεση θα πρέπει να γκρεμιστούν αυτοί οι πύργοι, έστω κι αν ο ίδιος ο Μπέης έχει πύργο να γκρεμιστεί και αυτός για παραδειγματισμό και να εμποδίζεται το χτίσιμο νέου πύργου, ό.π., σ. 78, στ. 14-23.

Ναύτες - Μελάχηδες: Κάθε χρόνο ο Μπέης θα στέλνει εκατό Μανιάτες για να δουλεύουν στο βασιλικό ναύσταθμο. Αυτοί θα συνοδεύονται από ένα γιό η στενό συγγενή του Μπέη, που θα μένει και αυτός στο Ναύσταθμο. Οι εκατό ναύτες θα εργάζονται για έξι μήνες από του Αγίου Γεωργίου μέχρι του Αγίου Δημητρίου και όταν τελειώνουν θα πληρώνονται οι μισθοί και τα σιτηρέσιά τους, όπως γίνεται και με τους Υδραίους ναύτες και θα επιστρέφουν στην πατρίδα τους, οπότε θα στέλνονται άλλοι εκατό(Μια ή δύο φορές το χρόνο;;;). Οι ναύτες θα πρέπει να είναι πιστοί, επιτήδειοι ναυτικοί, εργατικοί και παληκάρια (θα είναι πλήρωμα, πολεμιστές ή κατασκευαστές πλοίων;;;). Για τη συμπεριφορά και ευπείθεια των ναυτών, που δεν πρέπει να κάνουν κανένα ενάντιο κίνημα, θα είναι υπεύθυνοι ο Μπέης και οι Καπετάνιοι που τους στέλνουν και γι'αυτό θα κρατούνται στο ναύσταθμο ονομαστικοί κατάλογοι . Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί διά την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)72, στ. 23-38 και σ. 78, στ. 32-56.

Αλληλογραφία: Ο Μπέης και οι λοιποί Καπετάνιοι υποχρεώνονται κάθε 15 ημέρες να στέλνουν αναφορά στον Καπουδάν πασά και να περιγράφουν διεξοδικά την κατάσταση που επικρατούσε στη Μάνη και κάθε τι άλλο που θα είναι αξιόλογο (προφανώς ειδήσεις από άλλα μέρη). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)73, στ. 43-46 και σ. 79, στ. 64-65.

Έλεγχος λιμανιών. Όταν καταπλέουν εμπορικά καράβια στα λιμάνια της Μάνης τουρκικά, ελληνικά και φράγκικα θα εξετάζεται λεπτομερειακά από πού έρχονται, πού πηγαίνουν, τι εθνικότητας είναι, πόσο πλήρωμα έχουν, τι εμπορεύματα περιέχουν, ποιούς ταξιδιώτες μεταφέρουν. Όλα αυτά θα αναφέρονται στον Καπουδάν πασά. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)73, στ. 46-51 και σ. 79, στ. 64-80.

Ο Μπέης χορηγεί διαβατήρια στους Μανιάτες. Στις 14 Σεπτεμβρίου 1812 ο Σεγίδ Αχμέτ Βεζύρης και Μώρα Βαλεσής έγραψε στον Καδή και τον Βοεβόδα του Μυστρά ότι δεν θα πρέπει να βγαίνει από τη Μάνη κανένας Μανιάτης χωρίς να έχει διαβατήριο (σημείωμα) από τον Μπέη, για να πάει στο παζάρι. Επειδή από τη Μάνη βγαίνουν κλέφτες, δίδεται διαταγή να μην επιτρέπεται να αγοράζουν τρόφιμα, όσοι δεν έχουν σημείωμα από τον Μπέη. Αντίθετα να συλλαμβάνονται και οδηγούνται στον Μπέη για να τους τιμωρήσει. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί διά την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)83.

Προτροπή στο Μώρα Βαλεσή: Για την τήρηση των υποσχέσεων που έδωσαν οι επίσκοποι και οι καπετάνιοι της Μάνης δίνεται εντολή στο Μώρα Βαλεσή (πασά της Τριπόλεως) να επιβλέπει και να ενημερώνει, όταν απομακρύνονται από τις υποσχέσεις τους και εναντιώνονται στην εξουσία. (Να σημειωθεί ότι ο Σ. Κουγέας παρατηρεί ότι ο Πασάς της Τριπολιτσάς δεν είχε καμιά εξουσία

στην αυτόνομη Μάνη, αλλά επειδή διοικούσε την πλησιέστερη στη Μάνη τουρκική επαρχία, ο Σουλτάνος τον διέτασε να επιβλέπει και να επιτροπεύει για να τον ενημερώνει). Σ. Κο υ γ έ α , Ιστορικά πηγαί διά την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)81-2, 165 κ.ε.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ-ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του Αντωνίου. Έγινε χιλίαρχος το 1825. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2367. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Στην έναρξη της επανάστασης, σε επιστολή προς τον αδελφό του καπ. Γιωργάκη, αναφέρει το σκοτωμό Τούρκων στη Στεφανιά. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 76.

Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και της Τριπολιτσάς. Το 1822 πολέμησε εναντίον του Δράμαλη και ακολούθως κατά του Ιμπραήμ στη Μεσσηνία, στη Βέργα, το Διρό και τον Πολυάραβο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 339-341.

Το Μάιο του 1824 ενημέρωσε τον αδελφό του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι συνάντησε το Μιαούλη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 165.

Κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη στις 25 Φεβρουαρίου 1825 με προβούλευμα του Βουλευτικού έγινε χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Στις 21 Μαρτίου 1825 πήρε το βαθμό του χιλιάρχου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 197.

Σε επιστολή από Τσίμοβα της 13 Ιουλίου 1826 αναφέρεται ως καπ. Θεόδωρος. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 209.

Τα επόμενα χρόνια ο καπ. Θεόδωρος πέθανε και τα ορφανά του τα επιτρόπευε ο αδελφός του καπ. Γιωργάκης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 339-341.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΚΑΤΣΑΝΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του Ιωάννου. Γούδας σ. 43.

Ο Θεόδωρος Γρηγοράκης-Κατσανάκος στις 8 Δεκεμβρίου 1829, όταν συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο Θεόδωρος Κατσανάκος-Γρηγοράκης κατηγορήθηκε μαζί με τον Αντωνάκο (;) για πειρατεία από τον Κεφαλώνιτη Δημήτρη Κουτουφά. Η δικογραφία έκλεισε. Θ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Β', σ. 141.

??ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2388. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Κατοικούσε στην Καρυούπολη μήπως ήταν Κοσονάκος;;; Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2558. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Γιός του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη ο οποίος το 1807 εγκαταστάθηκε στο Μαυροβούνι και έχτισε το αρχοντικό του κοντά στο κάστρο του Τζανήμπεη και τον πύργο του Θεοδωρόμπεη. Ο καπ. Θεόδωρος Τζωρτζάκης - Γρηγοράκης κατά την κήρυξη της επανάστασης στη Μολδοβλαχία βρέθηκε εκεί και πολέμησε στο στρατό του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 13-15 και 100.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 23 Απριλίου 1826, μετά τη διάλυση της Εθνοσυνέλευσης, Ο Θ. Κολοκοτρώνης έστειλε επιστολή απευθυνόμενη στο στρατηγό Θεόδωρο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη και τους άλλους οπλαρχηγούς της Ανατολικής Μάνης, διεκτραγωδώντας τη δεινή θέση της πατρίδος. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 221.

Ο Θεόδωρος Τζωρτζάκης - Γρηγοράκης παρέλαβε και διεφύλαξε το αρχείο του πρωτεξαδέλφου του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου - Γρηγοράκη και έζησε μέχρι το 1840. Απέκτησε ένα γιό, το Τζώρτη Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη, ο οποίος διετέλεσε δήμαρχος Γυθείου γύρω στα 1850. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 13-15.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΘΩΜΑΣ. Πρέπει να ήταν εξάδελφος του Τζανέμπεη Γρηγοράκη και άφησε γιό με το όνομα Αντώνης Θωμάκος-Γρηγοράκης. Ο Θωμάς και ο Γρηγόρης Τζωρτζάκης είχαν πάρει την ίδια γυναίκα. Φαίνεται πιθανότερο πρώτος σύζυγος να ήταν ο Γρηγόρης Τζωρτζάκης Τζωρτζάκης και μετά το θάνατό του η χήρα να παντρεύτηκε το Θωμά Γρηγοράκη. Από το γάμο του γενήθηκε ο Αντώνης Θωμάκος-Γρηγοράκης.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ του Αντωνίου. Εγγονός του προηγούμενου. Αναφέρεται ότι "*παρευρέθη εις πολλές μάχας και εις την πολιορκίαν της Μονεμβασίας*". Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2192. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Όπως αναφέρεται σε αίτηση που υπέβαλε στην επί των στρατιωτικών εξεταστική επιτροπή, έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και της Τριπολιτσάς. Πολέμησε το 1822 εναντίον του Δράμαλη στο Άργος. Μετά την απόβαση του Ιμπραήμ πολέμησε στα Μοθωκόρωνα και το Νεόκαστρο, στο Αρμυρό, το Διρό και τον Πολυάραβο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 337-9.

Το Μάιο του 1824 ήταν στα Τρίνησα. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 169. Στις 29 Ιουλίου έγραψε στον αδελφό του Καπ. Γιωργάκη να δώσουν χέρι στην διοίκηση, ό.π., σ. 172. Το καλοκαίρι του 1825 ήταν στα Κύθηρα, ό.π., σ. 210-1. Πολέμησε στη Βέργα του Αρμυρού και στις 28 Ιουνίου 1826 τον αναφέρει ο Τζανετάκης Γρηγοράκης σε επιστολή του

προς τον καπ. Γιωργάκη, ό.π., σ. 231. Τον ίδιο χρόνο περιμένοντας εισβολή του Ιμπραήμ στην Ανατολική Μάνη ήταν φρουρά στα Τρίνησα. Αναφέρεται ότι πήγε εκεί και ο Κρανίδης, ό.π., σ. 241. Ο δάσκαλος Παύλος Σκούφος Πελοπίδας του έστειλε χαιρετισμούς, ό.π., σ. 247.

Υπάρχουν επιστολές του, από το 1831 και 1832, προς τους αδελφούς καπ. Γεωργάκη και καπ. Θεόδωρο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεόν Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σσ. 320-1, 330 και 332.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΚΑΤΣΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν ένας από τους πέντε ανιψιούς του Αντωνόμπεη, τέταρτος κατά σειρά γεννήσεως. Είχε πύργο στο Σκουτάρι και ο Άγγλος περιηγητής W. Leake δίνει πληροφορίες για την κατασκευή και τη φρούρησή του. Ακόμη περιγράφει τον Κατσανό με τα ακόλουθα λόγια: *“...Είναι ένας άνδρας μετριόφρων, ευγενικός και απολύτως έτοιμος να απαντήσει σε οποιαδήποτε ερώτηση σχετικά με τη χώρα του, μία ετοιμότητα που πραγματικά έχω παρατηρήσει σε όλους τους Μανιάτες με τους οποίους έχω συζητήσει. Μια μεγαλύτερη δόση ειλικρίνειας και φιλαλήθειας είναι φυσική συνέπεια της ανεξαρτησίας τους, καθιστώντας το ψέμα και την υποκρισία λιγότερο απαραίτητη από ότι είναι στους άλλους Έλληνες, οι οποίοι δεν έχουν άλλα όπλα για να αμυνθούν στους κατακτητές τους...”*. W. Leake, *Travels in Morea*, τ.1, σ. 268-9.

Ο περιηγητής επίσης μεταφέρει τις πληροφορίες που πήρε από τον Κατσανό, ότι παντρεύτηκε σε ηλικία 19 ετών και η γυναίκα του ήταν 14, απέκτησαν δε 15 παιδιά. Γράφει ακόμη ότι παλαιότερα όλη η οικογένεια Γρηγοράκη κατοικούσε στο Σκουτάρι, αλλά το 1805 μόνο αυτός και ο αδελφός του Τζιγκούριος έμεναν εκεί. Οι αρχηγοί των δύο οίκων, ο Τζανέμπεης και ο Αντωνόμπεης, τσακώθηκαν και όλοι οι οικογενειακοί κλάδοι ακολούθησαν τη μία ή την άλλη πλευρά. W. Leake, ό.π., σ. 269.

Ο W. Leake αναφερόμενος στη σκοπευτική δεινότητα των Μανιατιστών γράφει ότι η γυναίκα του Κατσανού του πρότεινε να τοποθετήσει το καπέλλο του σε απόσταση 150 γυαρδών (137 μέτρα) για να δει, αν θα το τρυπήσει με μια τουφεκιά. Αυτός όμως δεν είχε άλλο καπέλλο και δεν δέχθηκε την πρόταση. W. Leake, ό.π., σ. 270.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΜΠΕΗΖΑΔΕΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Αντωνίου. Χιλίαρχος το 1824. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1370. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Ο **Ιωάννης Γρηγοράκης του Αντώνμπεη** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεόν Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Ιωάννης Αντώνμπεη Γρηγοράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Το 1876 ζούσε και αναφέρεται η συμμετοχή του στην Κρητική επανάσταση. Αν. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 30. (απίθανο-γέρος)

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Εκατόνταρχος το 1825. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 116. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

Ένας ακόμη Ιωάννης Γρηγοράκης την 1 Οκτωβρίου 1824 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Η προαγωγή του συζητήθηκε μαζί με του Νικ. Γιατράκου και θα πρέπει να υπουθεθεί ότι δεν ήταν από τη μεγάλη γενιά των Γρηγοράκηδων. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 509.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ ή ΑΛΤΖΕΡΙΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Δημητρίου. Γεννήθηκε το 1790 και πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Ακολουθούμενος από αρκετούς στρατιώτες πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας, αλλά σκοτώθηκε την 1 Ιουλίου 1821 από βλήμα πυροβόλου. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 30. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1860. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

Σε αίτηση από 29 Ιουνίου 1865 του Βενετσάνου Γεώργ. Λιακάκου-Βενετσανάκη αναφέρονται οι εκδουλεύσεις του πατέρα του: "*μέχρι της 1 Ιουλίου του αυτού έτους (1821) όθεν συνεπεία εφόδου τινός εφονεύθη ό τε πατήρ μου δια σφαίρας τηλεβόλου, ως και ο Κων. Α. Γρηγοράκης...*". Μ. Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 229-230.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Ήταν ο πρεσβύτερος των πέντε ανιψιών του Αντωνόμπη. Απέκτησε μια κόρη η οποία έγινε σύζυγος του Γεωργίου Λαγουδάκου, δημάρχου Καρυουπόλεως. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 24-5.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ του Γ. Κατάγεται από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2418. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

(Είναι γιός του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη)

Σε επιστολή του Γ. Ηλιάδη πριν τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη της 13 Νοεμβρίου 1835 αναφέρεται το όνομα του **Λεωνίδα**, για τον οποίο ζητούν να γράψει για το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας. Πιθανώς να ήταν υποψήφιος στις δημοτικές εκλογές. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)259.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΔΡΑΓΩΝΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ του Τζώρτζη. Το όνομά του αναφέρεται μεταξύ των Ψαριανών που υπηρέτησαν στον αγώνα ως πυρπολητές. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σσ. 26 και 34. Αναφέρεται επίσης ως «στρατηγός» ο οποίος πολέμησε εναντίον του Δράμαλη στο Άργος και τελικά σκοτώθηκε στην πολιορκία του Ναυπλίου. Α. Γούδα, *ό.π.*, σ. 35. Αναφέρεται τέλος ότι επί Δράμαλη στο Άργος επετέθησαν Τούρκοι ιππείς εναντίον του Ηλία Κατσάκου (μάχη στο Κουτσοπόδι ή μάχη των αμπελιών του Άργους) και ένας Τούρκος ήταν έτοιμος να σκοτώσει τον Κατσάκο, οπότε έσπευσε ο Μιχάλης Δραγωνάκος με το ξίφος του και σκότωσε τον Τούρκο ιππέα. Α. Γούδα, *ό.π.*, σ. 36.

Ο Μιχαήλ Δραγωνάκος με την έναρξη της επανάστασης διευθύνθηκε στη Μονεμβασία και ακολούθως πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς ακολουθούμενος από τους αδελφούς του Γεώργιο και Δημήτριο. Φωτάκου,

Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131. Αναφέρεται ακόμη η παρουσία του στην Αργολίδα κατά την εκστρατεία του Δράμαλη το 1822, ό.π., σ. 131.

Στις μέρες της πολιορκίας της Μονεμβασίας οι αγωνιστές έστειλαν επιστολή στον Αντώνμπεη, τον καπταν Μιχάλη (Δραγωνάκο) κ.ά. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 89.

Στις 21 Μαΐου 1821 ο Αντωνόμπεης και ο Γιωργάκης Μπεηζαντές Γρηγοράκης έγραψαν στον καπεταν Μιχάλη (Τζωρτζάκη ή Δραγωνάκο), τον καπεταν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη και τον κυρ Τζώρτζη (Ξηντάρα) Γρηγοράκη να φροντίσουν να μη διαρπαγούν τα εθνικά γεννήματα της Βαρδούνιας και στις 24 του ιδίου μηνός με νέα επιστολή παραγγέλθηκε να πάει ο καπεταν Μιχάλης και ο καπεταν Γιωργάκης στη Βαρδούνια. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 94-5.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207. Πιθανώς ο Νικολός έζησε στη δεκαετία 1720-9 και ίσως είναι ένας από τους προγόνους της οικογενείας Γρηγοράκη, για την οποία λέγεται ότι από τα Άλικα που κατοικούσε πήγε στη Ριγανόχωρα και το Σκουτάρι. Να σημειωθεί ότι συγχρόνως υπογράφουν ο Τζώρτζης και ο Γιωργάκης Καπετανάκης των οποίων τα βαφτιστικά ονόματα αναφέρονται από παράδοση στους Γρηγοράκηδες, αλλά και το παρωνύμιο “*Καπετανάκης*”, χαρακτηρίζει κλάδο της οικογένειας Γρηγοράκη.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Ν(ικόλαος) του Π(ιεράκη). Στις 25 Ιουλίου 1824, μετά από πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη, εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του **Ν. Π. Νικολόπουλου** σε εκατόνταρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ Π. -Αναγνώστης. Ήταν εξάδελφος του Θεοδωρόμπεη και υπογράφεται ως **Π. Αναγνώστης Γρηγοράκης**. Στις 16 Μαΐου 1813 ο Μιχάλης Κουράκος υπέγραψε ομολογία στο όνομά του για λογαριασμό του Θεοδωρόμπεη τον οποίο επετρόπευε. Η ομολογία αυτή στις 26 Απριλίου 1835 έφθασε στο ποσό των 1700 γροσίων και τα εδικαιούτο η Θεοδωρομπέησα. Σ.Κοιυέα, *Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΑΝΤΩΝΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ του Αντωνίου. Στις 23 Απριλίου 1820 πήγε με τον τουρκικό στόλο στην Πάτρα. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 64.

Με την έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά και ακολούθως στη Μονεμβασία. Μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Όπως αναφέρεται κατά την επανάσταση πολέμησε στην πολιορκία της Μονεμβασίας, στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, στο Άργος επί Δράμαλη το 1822 και αργότερα επί Ιμπραήμ στα Μοθωκόρωνα, στο Νεόκαστρο, στο Αρμυρό, το Διρό και τον Πολυάραβο. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 337-339.

Στις 22 Μαΐου 1823 οι γέροντες του Έλους από το χωριό Λείμονας ζήτησαν για την τήρηση της τάξης στην περιοχή τους τον Παναγιώτη Αντωνάκο-Γρηγοράκη με 50 οπλοφόρους. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 146-7.

Το 1824, στις εμφύλιες διαμάχες, ήταν στο Λυκοβουνό με την παράταξη του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και ενημέρωσε τον αδελφό του Θωμά, για τα διατρέχοντα. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 159.

Το Μάιο του 1824 ήταν στο Γύθειο. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 169. Στις 29 Νοεμβρίου 1824 και 2 Δεκεμβρίου 1824 ο Ιωάννης Κατσής-Μαυρομιχάλης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη να ετοιμαστεί ο σδελφός του, ο καπ. Παναγιωτάκης, με τριάντα άντρες για να εκστρατεύσει στο Μεσσηνιακό κόλπο. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 183.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη ότι ο αδελφός του Παναγιωτάκης διορίστηκε για τα Μοθωκόρωνα. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 189.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε αντιστράτηγο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Στις 30 Απριλίου 1825 ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης μαζί με τον Παναγιώτη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ήταν στον Καρβελά. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 203.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη (αδελφού του), ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Το 1825 έγινε Αντιστράτηγος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ταγματάρχη (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 421. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81. Αργότερα υπηρέτησε στη Λακωνική φάλαγγα με το βαθμό του λοχαγού, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Τον Ιούλιο 1832 ο Π. Αντωνίου Γρηγοράκης υπέγραψε ως επαρχιακός δημογέροντας για την εκλογή του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίου για την Εθνοσυνέλευση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 335.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΒΙΣΒΙΚΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Έπεσε στη μάχη της Πετρας πολεμώντας υπό το Δημήτριο Υψηλάντη. Αν.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 36.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΜΠΕΗΖΑΝΤΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ του Πιέρου Μαγγιόρου. Το 1847 κάικε το σπίτι του στο Γύθειο και χάθηκαν πολλά έγγραφα της προεπαναστατικής περιόδου και της Εθνεγερσίας του 1821. Ανωνύμου κλπ.

Ακόμη ο **Πέτρος Μαγιόρ Γρηγοράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΞΗΝΤΑΡΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ του Τζώρτζη. Γεννήθηκε το 1803 και έζησε μέχρι το 1847. Έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 ηγούμενος μικρής ομάδας. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 43.

Αναφέρεται ότι ο Πέτρος εβοήθησε τον αγώνα του 1821 ως οπλαρχηγός και παράλληλα μαζί με τον αδελφό του Αντώνη διέθεσαν και 300.000 γρόσια. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ του Μ. Από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 713. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 101.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΠΙΕΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται ως εξάδελφος του Έξαρχου Γρηγοράκη, που ανασκολοπίστηκε από τους Τούρκους στην Τριπολιτσά. Στο μνημόσυνο του Έξαρχου οι Γρηγοράκηδες, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Πιερράκης, αποφάσισαν να εκδικηθούν και απώθησαν τους Τούρκους από μεγάλη και εύφορη έκταση, επεκτείνοντας τα σύνορα της Μάνης μέχρι το Κακοσκάλι. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 5 και Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 5. (Μήπως είναι ο αναφερόμενος ως Πέτρος Γρηγοράκης πατέρας του Αντωνόμπη και αδελφός του Γρηγόρη που ήταν χωλός και τον έλεγαν Κουτσογρηγόρη, από τον οποίο πήρε το όνομα και ολόκληρος ο κλάδος της οικογενείας των Κουτσογρηγοραίων.)

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΜΠΕΗΖΑΝΤΑΚΟΣ ΠΙΕΡΑΚΗΣ του Γιωργάκη. Ήταν αδελφός του Τζανετάκη Γρηγοράκη. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του χιλίαρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Όπως φαίνεται στα ΑΑΕΒΕ στις 26 Ιουλίου 1824 προβιβάστηκε σε χιλίαρχο και "όμως ουδεμιάς ηξιώθη αμοιβής", όπως παρατήρησε την 1 Ιουνίου 1865 ο γιός του Ιωάννης Πιέρου Γρηγοράκης, που ήταν γεννημένος το 1829. Μ.Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 218.

Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2370. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 82.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ - ΜΑΓΓΙΟΡΟΣ (ΜΠΕΗΖΑΔΕΣ) ΠΙΕΡΟΣ του Τζανέτου. Ήταν ο πρωτότοκος γιός του Τζανέμπη Γρηγοράκη. Είχε πύργο στην παραλία του Γυθείου και το 1803 οι Τούρκοι τον βομβάρδισαν με 2.000 κανονιές, αλλά δεν του έκαναν σημαντική ζημιά. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 16 και 21. (Λέγεται ότι στο Μαραθονήσι είχε πύργο ο Πιέρου, αλλά καταστράφηκε από βομβαρδισμούς των Τούρκων και αργότερα έχτισε τον ευρισκόμενο εκεί πύργο ο ανιψιός του Τζανετάκης)

Κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου 1787-1792 ο Πιέρου και ο Γιώργος Μπεηζαδέδες έμεναν στην Κωνσταντινούπολη και δραπέτευσαν στη Ρωσία, όπου κατατάχθηκαν στο στρατό και αρίστευσαν. Από Α.Γούδα, τόμ. 5, σ. 9. Αλλά ο Τ.Κανδηλώρος κρίνει ότι πολλές λεπτομέρειες του Γούδα είναι απίθανες. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της*

Πελοποννήσου, σ. 193. Όταν μετά τη Γαλλική επανάσταση κατατομήθηκε η Αντουανέττα -1793- τα παιδιά του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη γύρισαν στη Μάνη, ό.π., σ. 218.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης πήγε στην Ιταλία αλλά δεν κατόρθωσε να συναντήσει το Ναπολέοντα και του έγραψε επιστολή και έβαλε την υπογραφή του πατέρα του. Την άφησε στο Γάλλο πρόξενο της Τεργάστης και λήγοντος του 1796 επέστρεψε στην πατρίδα του. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 222.

Τον Ιούνιο του 1797 ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης έστειλε το γιό του Πιέρο στην Ιταλία. Ο Ναπολέοντας αναγγέλοντας τον Ιούνιο στο Διευθυντήριο την κατάληψη της Κερκύρας, πρόσθεσε ότι πήρε γράμμα από τον Μπέη της Μάνης. Το Νοέμβριο του 1797 οι δύο Στεφανόπολι αποχαιρέτησαν τον Τζανέτμπεη. Στις 12 Δεκεμβρίου 1797 ο Πιέρος έφθασε στην Αγκώνα και έγραψε γράμμα στο Ναπολέοντα. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. 2, σσ. 722, 723, 745, και 747.

Ο Στεφανόπολι αναφέρει ότι όταν αποβιβάστηκε στο Μαραθονήσι τον κάλεσε ο Μπεηζαδές στο σπίτι του, αλλά δεν αναφέρει ποιός από τους τρεις γιούς του Μπέη. Αναφέρει έναν ως Μπεηζαδέ, που πρόκειται ασφαλώς για τον Πιέρο, ο οποίος είχε πάει προηγουμένως στην Ιταλία. Περιγράφει τη γυναίκα του Μπεηζαδέ, η οποία ονομαζόταν Παρασκευή: "*Τότε εμφανίστηκε μια ψηλή, ωραία και μεγαλόπρεπη γυναίκα, που με ύφος φιλικό, αλλά και αξιοπρεπές, πλησίασε τους δύο απεσταλμένους και τους λέγει: Καλώς ορίσατε! Τα χαρακτηριστικά του προσώπου της, η μετριοφροσύνη της, το φόρεμά της, οι τρόποι της τους έκαναν να δουν ότι βρίσκονταν σε μια διακεκριμένη οικογένεια της Μάνης...*". Σε άλλο σημείο αναφέρεται ότι ο αδελφός της Παρασκευής σκοτώθηκε σε μια μάχη με τους Τούρκους, στην οποία έλαβε μέρος ο Μπεηζαδές και ο αδελφός του Δημήτρης(;). Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι*, Έκδ. Αδών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 120-1, 178-180.

(Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 233 αναφέρει ότι, όταν ο Στεφανόπολι ήταν στη Μάνη, φάνηκαν Τουρκικές γαλέρες και έγινε πόλεμος, που ήταν εκεί και ο Πιέρος.)

Ο Πιέρος Μπεηζαδέ Γρηγοράκης είχε στην Κρανάη (σε ξερόβραχο εκεί που σήμερα είναι η αρχή του λιμενοβραχίονα) πύργο στρογγυλού σχήματος με κινητή γέφυρα προς τη στεριά. Το 1797 φιλοξενήθηκαν εκεί ο Δήμος και ο Νικολός Στεφανόπολι. Το 1803(;) καταστράφηκε από τα πυρά του στόλου του Σερεμέτ μπέη. Ο πύργος ερειπώθηκε και καταστράφηκε. Αργότερα, μετά την έναρξη της επανάστασης, στην Κρανάη έχτισε πύργο ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Κ.Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 92.

Πριν από το 1798, όταν ο πατέρας του ήταν Μπέης της Μάνης, τον έστειλε στην Ιταλία όπου βρισκόταν ο Μεγάλος Ναπολέων, για να τον πείσει να πολεμήσει εναντίον των Τούρκων και να ελευθερώσει την Ελλάδα. Ο Πιέρος γύρισε πίσω και ξαναπήγε και έμεινε για τρία χρόνια και πολέμησε και τραυματίστηκε. Ο Πιέρος πολεμώντας στην Ιταλία τραυματίστηκε για το μεγαλείο της Γαλλίας και τον μετάφεραν για θεραπεία στο Παρίσι. Βέβαια οι Γάλλοι πήγαν στην Αίγυπτο και συμμαχίσαν με τους Τούρκους, ενώ οι Έλληνες απογοητεύτηκαν πάλι, μόνο που το 1801 (ή το 1803) έστειλε ο Ναπολέων ένα πλοίο φορτωμένο με πυρομαχικά. Ανωνύμου, ό.π., σσ. 13 και 20.

Το 1801 ο Πιέρους Γρηγοράκης βρισκόταν στη Γαλλία νοσηλευόμενος για τραύμα που έλαβε πολεμώντας στην Ιταλία, ίσως στη μάχη του Μαρέγγου. Λέγεται ότι ο Μούρτζινος και οι Καλκανδήδες έστειλαν βοήθεια. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 282.

Ο Απ.Δασκαλάκης, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 217-8, αναφέρει ότι ο Πιέρους πήγε στην Ιταλία πολέμησε με το στρατό του Ναπολέοντα, τραυματίστηκε, νοσηλεύτηκε στο Παρίσι και στην επιστροφή του, αφού απογοητεύτηκε από το Ναπολέοντα πήγε με τους Ρώσους.

Από το 1802 οι Ρώσοι προσπαθούσαν να στρατολογήσουν Έλληνες για τον πόλεμο εναντίον των Γάλλων. Το Μάρτιο του 1803 [το σωστό είναι 1807] κυκλοφόρησε προκήρυξη του Ρώσου στρατάρχη και αρχιναύαρχου Σινιάβιν, ο οποίος πολεμούσε εναντίον των Γάλλων και των Τούρκων και ζητούσε από τους Έλληνες να πυκνώσουν τις τάξεις του στρατού του. Ανωνύμου, ό.π., σ. 10. Αργότερα ο Πιέρους πήγε στην Κέρκυρα και συνάντησε τον Γκενεράλ Μαγιόρ Σπ. Παπαδόπουλο, ο οποίος του ζήτησε να στρατολογήσει 500-600 Μανιάτες και να τεθεί ο ίδιος επικεφαλής και να βρίσκεται υπό Ρωσική διοίκηση. Ανωνύμου, ό.π., σ. 21. Ο Πιέρους Γρηγοράκης είχε το βαθμό του Ταξιάρχη (Ταξιάρχης της Αυτοκρατορικής δούλευσης και αρχηγός των Σπαρτιατών) ή Μαγιόρου, από το οποίο πήρε και το παρωνύμιο "*Μαγγιόρος*". Ανωνύμου, ό.π., σσ. 30, 38-40. Ως υπαρχηγούς, καπετάνιους ή λαχαγούς, είχε τον αδελφό του Γεωργάκη και το γιό του Τζανέτο. Ανωνύμου, ό.π., σ. 21.

Το 1805 πέρασε από τη Μάνη ο Άγγλος W. Leake και έγραψε ότι ο Πιέρους ήταν η ελπίδα και θαυμάζονταν από την αντίθετη πατάρταξη προς τον Αντωνόμπη. Έμεινε τρία χρόνια στη Γαλλία και όταν γύρισε ήταν ντυμένος φράγκικα. Ακόμη και οι αντίθετοι μιλούσαν με σεβασμό γι' αυτόν. Έχει δύο αδέρφια το Γεώργιο (σημειώνεται Γρηγόριος) και το Δημητράκη. W.M.Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 237. Ο Leake σημειώνει ακόμη ότι ο Αντωνόμπη δεν είχε πολλούς φίλους. Η Ζαρνάτα, η Ανδρούβιστα, η Μηλιά και η Καστάνια έκλιναν υπέρ του Τζανέτμπεη και του γιού του Πιέρου, που ήταν ο ήρωάς τους, ό.π., σ. 318.

Αναφέρεται ακόμη ότι το 1805 ο Σερεμέτ μπεής υποχρέωσε τους κατοίκους του Οιύλου να του δώσουν ομήρους και να του πληρώσει κάθε σπίτι φόρο 5 γροσιών. Ακόμη ότι ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης παρέδωσε ως ομήρους το γιό του Γεώργιο και έναν εγγονό του, γιό του Πιέρου. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea"*, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)348. Επίσης αναφέρεται ότι ο Πιέρους εκτός από την παραμονή του στη Γαλλία για τρία χρόνια είχε πάει και στο Λιβόρνο (Leghorn) της Ιταλίας και μιλούσε Ιταλικά και Γαλλικά, ό.π., σ. 358

Στις 8 Ιανουαρίου 1806 σε επιστολή του Σεΐτ Οσμάν, Πασά της Τριπολιτσάς, προς τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη αναφέρονται τα ακόλουθα: "...προ ικανών ημερών ήλθε εις τα αυτόθι μέρη ο υιός του Σάπικα Τζανέτμπεη, με ένα πλοίο φορτωμένο από παξιμάδι και κάθε άλλο ζαχιρέ κουμπανίας με σκοπόν τέλος και απόφασιν δια να μαζώξη από αυτού πεντακοσίους Μανιάτας με λουφέ προς 20 γρόσια το μήνα και να τους υπάγη εις τους Κορφούς...". Ανωνύμου, ό.π., σ. 22.

Ο Πιέρους το Μάιο του 1806 ήταν στην Κέρκυρα και το Φεβρουάριο του 1807 ήταν στην Ζάκυνθο. Ανωνύμου, ό.π., σσ. 36 και 40. Οι Τούρκοι είχαν

προηγούμενως καταστρέψει τις οικοδομές της οικογενείας του. *Ανω νύμου*, ό.π., σ. 25.

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, που επισκέφθηκε τη Μάνη την άνοιξη του 1805, αναφέρει ότι ο Πιέρος έμεινε τρία χρόνια στο Παρίσι και γύρισε από εκεί ντυμένος φράγκικα. Γράφει ακόμη ότι αποτελεί την ελπίδα των Μανιατών και απολαμβάνει του θαυμασμού της αντίπαλης προς τον Αντωνόμπη παράταξης, αλλά και οι αντίπαλοί του μιλούν με σεβασμό γι' αυτόν. W. Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 237. Ο Μαγγιόρος το 1805 έμενε στην Καστάνισσα, στους Βενετσανάκηδες και συμβούλευε τα γύρω χωριά να μη πληρώνουν το χαράτσι. Με τον τρόπο αυτό εναντιωνόταν στον Αντωνόμπη. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 343.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1807 ο Παπαδόπουλος έστειλε γράμμα από το οποίο φαίνεται ότι οι Έλληνες που ήταν στρατολογημένοι στα Επτάνησα δια του Πιέρου Γρηγοράκη υπέβαλαν νέο σχέδιο εξεγέρσεως της Πελοποννήσου και στην πρότασή τους απάντησε αναβλητικά ο Παπαδόπουλος. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 363.

Την 1 Ιανουαρίου 1808 με τη μεσολάβηση του Αντωνόμπη Γρηγοράκη αμνηστεύθηκαν οι εξόριστοι στη Ζάκυνθο και γύρισαν πίσω οι Γρηγοράκηδες, ο Μούρτζινος, ο Χρηστέας, οι Κουμουνδουράκηδες κλπ. *Ανω νύμου*, ό.π., σ. 35. Ο Μαγγιόρος ήταν στα Επτάνησα και το καλοκαίρι του 1808?????

Ο Πιέρος είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία και το πρακτικό της ορκοδοσίας του σώζεται, αλλά δεν συμπεριλαμβάνεται στους επισήμους καταλόγους. Α. Γούδα, ό.π., τ. 8 σ. 26.

Στις 11 Μαρτίου 1821 οι Γρηγοράκηδες είχαν αρχίσει να προετοιμάζονται για την επανάσταση. Έμαθε τις ετοιμασίες του Τζανετάκη ο Πετρόμπης και με επιστολή του ρωτούσε να μάθει το σκοπό της προετοιμασίας τους. Α. Γούδα, ό.π., σ. 28 και Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο*, σ. 70.

Με την έναρξη της επανάστασης ο Πιέρος Μαγγιόρος πήγε στη Μονεμβασία και αναδείχθηκε αρχηγός της πολιορκίας. Την 1 Ιουλίου 1821 ο πρίγκηπας Α. Καντακουζηνός του έστειλε έγγραφο εις το οποίο τον αποκαλούσε «Πανευγενέστατε άρχων Μαγιόρε Πιεράκη Γρηγοράκη» και του διαβίβαζε διαταγή του Δημήτριου Υψηλάντη να συγκεντρώσει όλους του στρατιώτες του που δεν ήταν στην πολιορκία από την αρχή και να πάνε στο στρατόπεδο των Βερβένων. Μετά την πτώση της Μονεμβασίας διέτελεσε διοικητής του φρουρίου. Αργότερα εξελέγει πληρεξούσιος σε εθνικές συνελεύσεις και στα χρόνια του Καποδίστρια έγινε δικαστής του εκκλήτου δικαστηρίου. Έζησε μέχρι το 1836, οπότε απεβίωσε πλήρης ημερών(;). Α. Γούδας, ό.π., τ. 7, σ. 394, τ. 8, σσ. 26-27, Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο*, σσ. 71-4, 76, 90, 91.

Ο Πιέρος Μαγγιόρος Γρηγοράκης πήγε στην πολιορκία της Μονεμβασίας και είχε το μεγαλύτερο στρατιωτικό σώμα από τους άλλους οπλαρχηγούς. Μετά την πτώση της Μονεμβασίας πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Στις 11 Μαρτίου 1821 ο Πετρόμπης έστειλε γράμμα στον Πιέρο και Γιωργάκη Μπετηζαδέδες, γιατί έμαθε ότι ο Τζανετάκης Γρηγοράκης είχε αρχίσει να στρατολογεί. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 70.

Τις παραμονές της επανάστασεως ο Πιέρος Μπεηζαδές έκανε συνεχώς εκκλήσεις για να συναντηθεί με τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη για εφόδια. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 71-4-7.

Στις 28 Μαρτίου 1821 ο Πιεράκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πήγαν στη Μονεμβασία με 400 Μανιάτες. Α.Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 418.

Την 1 Απριλίου 1821 ο Πιέρος Μπεηζαδές ήταν στη Λεμονιά, πηγαίνοντας στην Ύδρα και ειδοποίησε τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη για εφόδια. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 76.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο **Πιέρος Μαγκιόρος**, ο Ι. Κατσούλης και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Στις 13 Μαΐου 1821 ήταν στη Μονεμβασία και μαζί με τον καπ. Δημητράκη Τσιγγουράκο-Γρηγοράκη παράγγειλαν στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να πουλήσει εφόδια από τα κατασχεθέντα τουρκικά πλοία, για να τους στείλει 1000 γρόσια για τις ανάγκες της πολιορκίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 91.

Αναφέρεται ότι πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 8 Απριλίου 1823 αναγγέλεται ότι γίνεται δεκτός στην Εθνοσυνέλευση μαζί με τον Οικονόμο (:). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 144.

Ο Πιέρος Μαγγιόρος Μπεηζαδέ Γρηγοράκης πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, 6-16 Απριλίου 1823. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 193.

Ο Πιέρος Μαγιόρ Γρηγοράκης την 1 Απριλίου 1823 πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους. Στα μέσα Απριλίου ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 77 και 99. Στις 13 Απριλίου ψήφισε την περί επάρχων απόφαση, ό.π., σ. 106. Στις 14 Απριλίου ψήφισε να μη πωληθούν τα εθνικά κτήματα, ό.π., σ. 110. Στις 17 Απριλίου ψήφισε να πληρωθούν οι Νησιώτες για τα έξοδα του αγώνα από τους Πελοπονν'ξσιους, ό.π., σ. 137 και στις 18 Απριλίου ψήφισε τη διάλυση της Συνελεύσεως, ό.π., σ. 144.

Στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος ο αντιπρόεδρος του Εκτελεστικού Ιωάννης Ορλάνδος πρότεινε τον Πιέρο Μαγιόρ Γρηγοράκη για το βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 316.

Στις 30 Απριλίου 1823 υπέγραψε στην Τρίπολη έγγραφο ότι η εκλογή του Ιωάννη Ορλάνδου ήταν νόμιμη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 431.

Στις 22 Μαΐου 1823 συνεδρίασε το Βουλευτικό στην Τρίπολη και υπέγραψε σε έγγραφο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 43.

Στις 2 Ιουνίου 1823 ζήτησε άδεια από το Βουλευτικό για να πάει στην πατρίδα του να ησυχάσει τα πνεύματα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 56.

Στις 4 Ιουνίου 1823 σε κατάλογο φέρεται ως παραστάτης ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 162.

Τον Ιούνιο του 1823 προσπάθησε να ειρηνεύσει τους αντιμαχόμενους στην Κουρτζούνα. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 148.

Στις 25 Αυγούστου, στις 4 Σεπτεμβρίου και στις 11 Οκτωβρίου 1823 έλαβε επιστολές του Βουλευτικού από τη Σαλαμίνα για να πάει εκεί και να παραβρεθεί στις συνεδριάσεις του. Στην τελευταία επιστολή αναφέρεται ότι το Βουλευτικό θα εγκατασταθεί στο Άργος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 549, 554 και 599.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 1823 και στις 30 Οκτωβρίου 1823 ζήτησε οικονομική βοήθεια από τη Διοίκηση. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 12, σσ. 170 και 205-6.

Στις 10 Οκτωβρίου 1823 αναγνώστηκε επιστολή του προς το Βουλευτικό που έγραφε ότι δεν υπάρχουν οικονομικοί πόροι, για να πάει κοντά τους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 177.

Την 1 Φεβρουαρίου 1824 έγραψε στο Βουλευτικό ότι ένα Γαλλικό πλοίο έπεσε έξω (εξώκειλε) στο Ελαφονήσι και έγινε αντικείμενο διαρπαγής από τους Μανιάτες. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 241 και τόμ. 6, σ. 42.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1824 σε νέα του επιστολή αναφέρει ότι λόγω των ταραχών στην πατρίδα του και ελλείψεως των αναγκαίων οικονομικών πόρων δεν μπορεί να παραβρεθεί στις συνεδριάσεις του Βουλευτικού. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 244.

Στις 8 Φεβρουαρίου 1824 το Βουλευτικό τον κάλεσε πάει στο Κρανίδι, όπου συνεδρίαζε, με την υπόσχεση ότι εξοικονομηθεί η έλλειψη χρημάτων. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 46.

Στις 29 Μαΐου 1824 ο Πετρόμπεης από την Καλαμάτα κάλεσε το μαγγιόρο Πιέρο γρηγοράκη να προσέλθει για να στερεωθεί η ένωση των Μανιατών. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 135.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1824 προβλήθηκε στο Βουλευτικό ως υποψήφιος για το αξίωμα του ταμιά, αλλά δεν τον εξέλεξαν. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 65 και ό.π., τόμ. 8, σ. 68.

Στις 20 Φεβρουαρίου 1826 το Βουλευτικό αποφάσισε να του δοθούν 3.000 γρόσια ως μισθός της πρώτης εξαμηνίας της Δευτέρας περιόδου που ήταν βουλευτής Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 423.

Στις 9 Ιουνίου 1828 υπέγραψε μαζί με τον Τζανετάκη Γρηγοράκη και τον καπ. Γιωργάκη Γρηγοράκη, ως προκριτογέροντες, το διορισμό του Παύλου Σταφανάκου ως εισπράκτορος των δασμών στο Μαραθονήσι και Μαυροβούνι. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 288

Ο Πιέρος Μαγγιόρ Μπετζαδές Γρηγοράκης στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν.Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829. Στις 24 Ιουλίου 1830 ο Μαγιόρ Γρηγοράκης υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος

της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Μαγγιόρο Γρηγοράκη** από το Μαραθονήσι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ακόμη ο **Μαγιόρ Γρηγοράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο Μαγιόρ Γρηγοράκης υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Σε επιστολή από 31 Ιανουαρίου 1831 φαίνεται ότι ήταν εκλεγμένος πληρεξούσιος στην Εθνική συνέλευση μαζί με τον καπ. Γιωργάκη και δεν είχε πάει. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 319.

Όταν στις 10-13 Μαρτίου 1831 προσπάθησαν οι στασιαστές υπό τον Ηλία Κατσάκο να εισβάλλουν στο Μαραθονήσι, οι κάτοικοί του υπό τον γέροντα Πιέρο Μπετζαντέ Μαγγιόρο Γρηγοράκη συμπαρατάχθηκαν με τις αρχές και τον απέκρουσαν. Ο Ιάκωβος Κορνήλιος έγραψε γι' αυτόν: "...όστις δεικνύων νέα τρανά σημεία αφοσιώσεως εις τα καθεστώτα ενεψύχωσε όλους τους πολίτας με το πατριωτικόν του παράδειγμα...". Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 105.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης έμεινε ως αντιπρόσωπος του Έκτ. Επιτρόπου Σπάρτης Αναγνωστόπουλου, όταν αυτός έφυγε για το Άργος μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)481.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης-Μαγγιόρος στις 11 Μαρτίου 1832 διορίστηκε φρούραρχος Μονεμβασίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 14 της 4 Ιουνίου 1832, σ. 78. Στις 13 Ιουλίου 1832 πήγε στο Ναύπλιο ως πληρεξούσιος Λάγιας, ό.π., αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης-Μαγγιόρος στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Στις 9 Οκτωβρίου 1832 διορίστηκε διοικητής Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 336.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Βεβαιώνεται ότι στις 15 Μαΐου 1821 συμμετέσχε στον από θαλάσσης αποκλεισμό της πολιορκουμένης Μονεμβασίας με το πλοίο του Λεύκα, όπως φαίνεται από πιστοποιητικό του Δημητρίου Τσιγγουράκου-Γρηγοράκη και του Τζανετάκη Γρηγοράκη.

Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 92. (Βλέπε Δημητράκη Νικολόπουλο-Γρηγοράκη).

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 13 Οκτωβρίου 1822 υπέγραψε με άλλα μέλη της οικογενείας του πρακτικό συναδέλφωσης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 133-4.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης-Νικολόπουλος πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, Μάρτιος-Απρίλιος 1823. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 195.

Στις 8 Απριλίου 1823 ήταν στα Αγιαννίτικα Καλύβια του Άστρους και με επιστολή του ενημέρωσε τον καπ. Γιωργάκη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 145.

Σταμέσα Απριλίου 1823 ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 103.

Στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε διαμαρτυρία μαζί με άλλους Μανιάτες, γιατί από τη Μάνη έγιαναν μόνο λίγοι βουλευτές δεκτοί στην Εθνοσυνέλευση. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 251.

Ο Πιέρος Γρηγοράκης-Νικολόπουλος στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχεία, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Ο Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης μαζί με τον Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη έγραψαν από την Τζίμοβα στις 6 Απριλίου 1831 στο Νικόλαο Πιεράκο για την πορεία των γεγονότων της εποχής και ανέφεραν: "... Πληροφορούμεθα ότι ήλθεν ο **Πιέρος ο Νικολόπουλος** σταλμένος από το μοίραρχο δια να κάμη την ενέργεια να πάει η γριά καπετάνισσα (Μαυρομιχάλαϊνα) και μπερέτες και Κατζάκος μ' αναφορά της πατρίδος να πάνε στην Καλαμάτα και να αθωωθούν από την Κυβέρνηση, πλην αυτοί δεν πάνε, ως ακούμε, μόνο τη γριά ημπορεί να στείλουν...". Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

Ο Π. Γρηγοράκης-Νικολόπουλος στις 20 Ιουλίου 1832 υπέγραψε ως πληρεξούσιος Λάγιας στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832 και αριθ. φ. 26 της 27 Ιουλίου 1832, σ. 158.

Στις 11 Ιουλίου 1832 πήρε μέρος στην γ' προκαταρκτική συνεδρίαση της επαναληφθείσης Δ' Εθνικής Συνελεύσεως στην Πρόνοια του Ναυπλίου και συνέχισε μέχρι τις 27 Ιουλίου 1832. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 346, 393 κ.ά.

Ο Πιέρος Νικολόπουλος-Γρηγοράκης σε επιστολή του από 4 Μαΐου 1835 προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη χαρακτηρίζει τον κυρ Ηλία Γιωργαράκο ως "συμπέθερό μας". Μ. Βέη, Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)258 κ.ε. Σε επιστολή από το Μυστρά του 1837 του Πιέρου Νικολόπουλου -Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου Γρηγοράκη στον οποίο γράφει ότι: "...με όλον ότι είμαι ξένος της Μάνης...", χαρακτηρίζει το Νικολό Λιαράκο και τους Λιναριάνους ως ανίψια του.

Τέλος αναφέρει ότι έμαθε πως ενώθηκε με το Τζανετάκη. Της ίδιας Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272-3.

Αναφέρεται ότι υπηρέτησε στο στρατό με το βαθμό του λοχαγού. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΜΠΕΗΖΑΝΤΑΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΑΚΗΣ του Γεωργίου. Έμεινε γνωστός ως **Τζανετάκης** και το επίθετο αυτό κληροδότησε στους απογόνους του.

Το 1815 κυβερνούσε πλοίο που υπηρετούσε τη δίωξη των πειρατών και στις 18 Μαρτίου 1815 κατέπλευσε στη Σίφνο και στις 23 Μαρτίου πήγε στην Κίμωλο, όπου και του έδωσαν ευχαριστήρια γράμματα. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)88.

Από τις αρχές Μαρτίου 1821 άρχισε τις προετοιμασίες για τη συμμετοχή του στην επανάσταση. Στις 11 Μαρτίου ο Πετρόμπεης σε γράμμα του ρωτούσε το σκοπό των ετοιμασιών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 70.

Στις 28 Μαρτίου 1821 πήγαν στη Μονεμβασία ο Πιεράκος Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης με 400 Μανιάτες. Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 418. Μεταξύ των επισήμων καπεταναίων της Μάνης αναφέρεται και ο Τζανετάκης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 153.

Όταν οι Μανιάτες πήγαιναν να πολιορκήσουν τη Μονεμβασία, τα αποσπάσματα Τζανετάκη και Κρανίδη, τα οποία προηγούντο, συνάντησαν στα χωριά Συκέα και Αγίου Θεόδωρου Τούρκους από τη Μονεμβασία, που μάζευαν ζώα (αρνιά, κασίκια και γελάδια) και έγινε συμπλοκή. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στο χωριό Άγιος Νικόλαος. Στη θέση Λούτσα αναδείχτηκε για τη γενναιότητα και την καρτερία του ο Κρανίδης, που απωθούσε τους Τούρκους βήμα προς βήμα και τους ανάγκασε να επιστρέψουν στη Μονεμβασία διωκόμενοι. Δεν τους άφησαν να μπουν μέσα οι Τούρκοι και σε νέα μάχη, πάλι δεν κατόρθωσαν να υπερισχύσουν των επαναστατών και τελικά έγιναν δεκτοί στο κάστρο. Εκεί σκοτώθηκαν έξι άνδρες από τη Λάγια. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67-8.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης**, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης με αναφορά του από 25 Ιανουαρίου 1829 στον Έκτακτο Επίτροπο Λακωνίας Ιωάννη Γενοβέλη, που είχε έδρα το Μαραθονήσι, εκθέτει τους αγώνες του και τη δυσχερή οικονομική κατάστασή του. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον*, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σσ. 83-96. Αναφέρει ότι στα οκτώ χρόνια της επανάστασης στην περιοχή του τηρήθηκε η τάξη και

προστατεύθηκαν οι κάτοικοι, ως και οι πρόσφυγες προς τα Κύθηρα, από καταχρήσεις και πειρατικές επιδράσεις, ό.π., σ. 86. Για την προστασία του τόπου έχτισε στην Κρανιά πύργο που υπάρχει μέχρι σήμερα, ό.π., σ. 86-7, και ακόμη είχε εξοπλισμένο πλοίο, ό.π., σ. 92. Διαχειρίστηκε χωρίς καταχρήσεις τα τρόφιμα και τα πολεμοφόδια από τα δύο τουρκικά πλοία που αιχμαλώτισε ο πατέρας του μαζί με κατοίκους του Μαραθονησίου της πρώτες ημέρες της επανάστασης, ό.π., σσ. 83, 88 και 94. Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας με 700 στρατιώτες. Μετά την παράδοση του φρουρίου έγινε φρούραρχος και απασχολούσε 150 στρατιώτες για 19 μήνες μέχρι το Μάρτιο του 1823, που έγινε η Εθνική συνέλευση στο Άστρος. Επειδή ο Πετρόμπεης είχε εναντίον του παλαιά πάθη, τοποθέτησε φρούραρχο τον αδελφό του Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, ό.π., σσ. 89 και 94-5. Επί Δράμαλη, επειδή ήταν φρούραρχος στη Μονεμβασία έστειλε στους καπετάνιους του Γιάννη Κρανιάδη, Γιαννιό Βασιλάκο και Νικόλαο Γκενάκο με 150 στρατιώτες, που τα έξοδά τους βάρυναν τον ίδιο, ό.π., σ. 89. Δεν αναφέρεται σε εμφύλιους πολέμους, στους οποίους ήταν υποστηρικτής του Γ. Κουντουριώτη. Αναφέρει ότι πληρώθηκε 400 μισθούς στρατιωτών για 4 μήνες με διαταγή του Εκτελεστικού, ό.π., σσ. 85 και 87. Γράφει ότι εξεστράτευσε τρεις φορές εναντίον του Ιμπραήμ. Μια φορά με διαταγή της Διοίκησης με διακόσιους στρατιώτες. Δεύτερη φορά όταν ο Κουντουριώτης πήγε στην Καλαμάτα, όπου έστειλε τον αντιστράτηγό του με 400 στρατιώτες για το φρούριο του Νεοκάστρου. Τρίτη φορά πήγε με 600 στρατιώτες στη Βέργα του Αρμυρού. Ακόμη στην επιδρομή του Ιμπραήμ στην ανατολική Μάνη έστειλε τροφές και πολεμοφόδια στους αγωνιζόμενους στα Σκυφιάνικα, τον Πολυζάρωβο και τα Σκυφιάνικα, ό.π., σσ. 90 και 95. Με τους συγγενείς του είχε μοναδικό εισόδημα 4-7.000 γρόσια από το λιμάνι του Μαραθονησίου. Τον προηγούμενο χρόνο είχε υπενοικιάσει τα έσοδα του λιμανιού, αλλά πριν λήξει η ενοικίαση, η κυβέρνηση ανέλαβε τη συλλογή των προσόδων και βρέθηκε να χρεωστά στον υπενοικιαστή μέρος των χρημάτων που είχε λάβει, ό.π., σ. 87-8.

Με την έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά και από εκεί πήγε στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Μετά την παράδοση της πόλης διορίστηκε από τον Κατακουζηνό μαζί με το Δημ. Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη φρούραρχοι της Μονεμβασίας. Όπως αναφέρεται ο Τζανετάκης απάτησε τον Τσιγκουράκο και τον έφερε στην πόλη δια να τον φιλεύσει, και τον άφησε εκεί και αυτός ανέβηκε στην ακρόπολη και αρνήθηκε στον τσιγκουράκο την άνοδο. Ο τσιγκουράκος θύμωσε και έφυγε από τη Μονεμβασία. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και έγινε φρούραρχος. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 7, σ. 394 και 400. Ο ίδιος, τόμ. 8, σ. 25 κ.ε. αναφέρει ότι έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας, ως συναρχηγός με το Μαγγιόρο Πιέρο Μπεηζαδέ και Δημήτριο Τσιγγουράκο-Γρηγοράκη. Υπηρέτησε ως φρούραρχος της Μονεμβασίας. Ήταν μέλος της Εφορείας της Σπάρτης (Μάνης). Εξελέγεται πάντοτε βουλευτής μέχρι το 1847 που διορίστηκε γεροσιαστής. Είχε το βαθμό του υποστρατήγου και πέθανε το 1868.

Στις 15 Μαΐου 1821 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης βεβαίωσε μαζί με άλλους αρχηγούς της πολιορκίας της Μονεμβασίας τη συμμετοχή του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη για τη συμβολή του με το πλοίο του Λεύκα στον αποκλεισμό της Μονεμβασίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 92.

Αναφέρεται ότι πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Ακόμη ότι μαζί με τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη και Γεώργιο Καπετανάκο αποτέλεσαν επιτροπή για τη διαχείριση των εφοδίων από τα δύο τουρκικά πλοία που συνέλαβαν στο Γύθειο με πρωτοβουλία του πατέρα του. Διαχειριστής ήταν ο Γ. Πουλάκος και προστίθεται για την επιτροπή "...διεχειρίσθη ειλικρινέστατα και διέθεσε πατριωτικότητας τα εφόδια των πλοίων". Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1821 ήταν στη Μονεμβασία και έκανε τον αρχηγό. Πήγε εκεί και ο καπετάν Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, πιθανώς διεκδικώντας την αρχηγία. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 109.

Στα τέλη του 1821 επιλέχθηκε για να στρατολογήσει 150 στρατιώτες. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 110.

Στις 30 Ιανουαρίου 1822 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από τη Μονεμβασία ζήτησε από τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, να στρατολογήσει και εξέφρασε το φόβο ότι θέλουν να τον πάρουν από τη Μονεμβασία. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 119.

Το 1822, πριν να βγει στο Αιγαίο ο τουρκικός στόλος, φρούραρχος στη Μονεμβασία ήταν ο Τζανετάκης. Τότε πήγε ένα καράβι με γαλλική σημαία και Έλληνα πλοίαρχο που ήταν φορτωμένο με σιτάρι. Υπήρχε σχέδιο να καταλάβουν το κάστρο της Μονεμβασίας και μετά να φθάσουν τα τουρκικά πλοία. Ο Τζανετάκης βρήκε έγγραφα που το αποδείκνυαν και τα έστειλε στην κυβέρνηση. Το πλοίο δημεύτηκε. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 293.

Στις 10 Μαρτίου 1822 εκτελούσε χρέη φρουράρχου Μονεμβασίας μαζί με το Δημητράκη Τσιγγουράκο-Γρηγοράκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 359-360.

Τον Ιούνιο του 1822 αποφασίστηκε σε ποιούς οπλαρχηγούς θα ανατεθεί από τη Διοίκηση η στρατολογία. Αποφασίστηκε από την Ανατολική Μάνη να στρατολογήσουν από 150 στρατιώτες ο Τζανετάκης Γρηγοράκης και ο Δημητράκης Τσιγγουράκος-Γρηγοράκης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113.

Για την εκστρατεία στην Πάτρα (1822) κλήθηκαν ο Δ. Μούρτζινος, ο Δημ. Τσιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 384.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 150 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή θα εξεστράτευαν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113 και ό.π., σ. 24.

Στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, στα μέσα Απριλίου, υπέγραψε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 103.

Το 1823 προσπάθησε να ειρηνεύσει τους αντιμαχόμενους στην περιοχή του Έλους. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 149-50.

Στις 26 Μαρτίου 1824 δόθηκε εντολή στους επιστάτες του Μιστρά να καταβάλουν μισθούς 200 στρατιωτών στον Τζανετάκη Γρηγοράκη και Νικόλα Βοϊδή, οι οποίοι έδιωξαν από την επαρχία Μονεμβασίας τους αναφανέντες αντιπατριώτες. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 129-130.

Τον Απρίλιο του 1824 ο Μούρτζινος, ο Βοϊδής και ο Τζανετάκης ήταν με το μέρος της κυβέρνησης, ενώ οι λοιποί με τους Μαυρομιχαλαίους. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 65.

Στις 27 Μαΐου 1824 ο Τζανετάκης πήγε με το Μούρτζινο στην Κρανάη με πλοίο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 169.

Σε επιστολή της 22 Αυγούστου 1823 αναφέρεται ότι ο φρούραρχος Αντρέας Δρακόπουλος έλεγε ότι θα παραδόσει το φρούριο της Μονεμβασίας στο Τζανετάκη και δεν υπάκουε στους απεσταλμένους της Διοίκησης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 257.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1823 ο φρούραρχος Μονεμβασίας Αντρέας Δρακόπουλος ανέφερε, σχετικά με την απομάκρυνση των Μανιατών από το κάστρο της Μονεμβασίας, ότι κάλεσε τον Τζανετάκη να απομακρυνθεί και έφυγε σε δύο ημέρες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 233.

Στις 8 Μαΐου 1824 αναφέρεται ότι ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πρότεινε μέτρα κατά των εναντίων, αλλά ελλείψει χρημάτων δεν εκτελέστηκαν και τον δυσαρέστησε. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 134.

Το καλοκαίρι του 1824 ήταν στρατοπεδευμένος στο Μεσσηνιακό κόλπο με 600 στρατιώτες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 215.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** στις 4 Ιουλίου 1824 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό να προβιβασθεί στο βαθμό του στρατηγού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 381-2. Στις 5 Ιουλίου 1824 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 6, σ. 176.

Στις 9 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό τον διέταξε να συντελέσει στην πάταξη της ανομίας της Μεσσηνίας, εννοώντας τη στάση στην Αρκαδιά (Κυπαρισσία). Τ. Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 97.

Στις 19 Ιουλίου 1824 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι έγραψε στη διοίκηση να στείλει στην Ανατολιή Μάνη κουμεσάριο, μαζί με το Γιωργάκη Καλκαντή για να πληρώνει τους στρατιώτες, γιατί αυτοί δεν δέχονται να πληρώνονται από τον κουμεσάριο της Καρδαμύλης. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4) 365-6.

Με πρόταση του **Τζανετάκη Γρηγοράκη** έγιναν στις 25 Ιουλίου 1824 προαγωγές σε διάφορους στρατιωτικούς βαθμούς. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ. τόμ. 10, σ. 426. **Βλέπε Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ 1, σσ. 110 και 113. τόμ. 2. σσ. 220, 252, 337, 366, 370.**

Στα τέλη του 1824 πήρε μέρος σε εκστρατεία εναντίον "αντιπατριωτών" στη Μονεμβασία. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 184.

Ο Τζανετάκης στον εμφύλιο ήταν με το κόμμα του Ζαΐμη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, τόμ. Γ, σ. 73.

Στις 5 Μαρτίου 1825 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης έστειλε επιστολή στον αντιστράτηγο Δημήτριο Νικολόπουλο-Γρηγοράκη και του έγραψε ότι ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης του έστειλε τη διαταγή στρατολογίας για τους δύο. Είχε προηγηθεί στις 10 Φεβρουαρίου η απόβαση των Αιγυπτιακών δυνάμεων. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 194.

Από επιστολή της 6 Απριλίου 1826 του Τζανετάκη Γρηγοράκη φαίνεται ότι είχαν κοινό μέτωπο αυτός, ο Μούρτζινος, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Πιέρος Βοϊδής. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 200.

Στις 12 Μαΐου 1825 συναντήθηκε με τον Παπαφλέσσα στα Φρουζαλοκάμαρα. Σπ.Λουκάτου, Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου, *Μνημοσύνη* 1(1967)143 και 163.

Ο ιατρός-χειρουργός του αγγλικού στόλου, W. Black, επισκέφθηκε το Μαραθονήσι το Σεπτέμβριο του 1825, μετά την πρώτη επιδρομή του Ιμπραήμ στη Λακωνία. Η βραχονησίδα (Κρανάη), που βρίσκεται μπροστά του, ήταν κατάμεστη από χιλιάδες πρόσφυγες, κυρίως γυναικόπαιδα και από κάθε λογής οικιακά ζώα. Το Μαραθονήσι (Γύθειο) ήταν καλά προετοιμασμένο για άμυνα από τον Τζανετάκη Γρηγοράκη, ο οποίος είχε ετοιμάσει όλα τα σπίτια για αποφασιστική αντίσταση. Ο άγγλος γιατρός είδε τισμένα με μεγάλες πέτρες όλα τα παράθυρα των σπιτιών, ακόμη και το καμπαναριό της εκκλησίας. Πίσω από αυτές τις πολεμίστρες θα υπερασπίζονταν την πόλη μέχρις εσχάτων. Κ. Σιμόπουλου, *Πως είδαν οι ξένοι την Ελλάδα του 21*, τόμος 4, σ. 322.

Το Μαραθονήσι δεν πατήθηκε από τους Αιγύπτιους ούτε στη δεύτερη επιδρομή του Ιμπραήμ, που έγινε το καλοκαίρι του 1826. Στα τέλη του 1827 ο αμερικανός Η. Post μεταφέροντας από την πατρίδα του τρόφιμα για τους Έλληνες πρόσφυγες, πλέοντας από τη δυτική Μάνη και πηγαίνοντας στην ανατολική πέρασε από το Μαυροβούνι και είδε τα κάστρα του καμένα και μισογκρεμισμένα από τον Ιμπραήμ. Στην πλαγιά ενός λόφου η εμφάνιση του Μαραθονησιού με τους πύργους του και τα ψηλά κυπαρίσσια ήταν μεγαλόπρεπο σε σύγκριση με τους άλλους οικισμούς της Μάνης. Η. Post, *A visit to Greece and Constantinople in the year 1827-8*, New York 1830, σ. 119. Στις σελίδες 120-3 ο Η. Post αναφέρεται στον Τζανετάκη.

Στις 22 Μαΐου 1826 ο Μούρτζινος έγραψε στο Τζανετάκη να πάει στο Αρμυρό. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 223.

Αναφέρεται ότι ο Τζανετάκης στις 26 Μαΐου 1826 αναχώρησε για το Αρμυρό. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 227.

Στις 28 Μαΐου 1826 ο Τζανετάκης έγραψε προς τον καπ. Γιωργάκη από τα Σκυφιάνικα. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 229.

Στην Καλαμάτα συγκεντρώθηκαν ο Πετρόμπεης, ο Μούρτζινος, Ο Χρηστέας, ο Τζανετάκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Χριστόδουλος Καπετανάκης κ.ά. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης δεν θεώρησαν τη θέση της Καλαμάτας κατάλληλη για άμυνα, ό.π., σ. 307.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Στις 15 Ιουνίου 1825 ο Ανδ. Καλαμογδάρτης έγραψε από Κιτριές στο Εκτελεστικό και κατηγορούσε το Διονύσιο Μούρτζινο, τον Τζανετάκη και το Θανασούλη Κουμουνδουράκη ότι αντιφέρονται στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και ότι πρέπει στον τελευταίο να αποσταλούν χρήματα και εφόδια. Β. Βρυώνη, Δύο αναφοραί του Καλαμογδάρτη (1825), *Πρακτικά Γ' Διεθνούς συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σ. 102.

Όπως αναφέρει το πρώτο ανακοινωθέν από τη Βέργα του Αρμυρού, στις 22 Ιουνίου 1826, ο Ι. Μαυρομιχάλης, ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Α. Κουμουνδουράκης και ο Ν. Χρηστέας ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και φρόντιζαν τον εφοδιασμό των μαχομένων και παράλληλα ήταν έτοιμοι να προλάβουν λιποταξίες. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** ήταν από τους ηγέτες στη μάχη της Βέργας και αναφέρεται στο ανακοινωθέν της 22 Ιουνίου 1826 ότι μαζί με το Μούρτζινο και τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη βρισκόταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη. Επίσης υπέγραψε πολλά από τα ανακοινωθέντα των ημερών εκείνων. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 129 και 123, 131, 132, 138 και 140.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή να στείλουν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 131-2.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψε στον Πετρόμπεη να πιέσει τη Διοικητική Επιτροπή να στείλει τροφές, πολεμοφόδια και πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129-31.

Μετά τις μάχες στη Βέργα, στις 25 Ιουνίου 1826, απευθύνθηκε μαζί με άλλους Μανιάτες οπλαρχηγούς στην επιτροπή της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης), αποτελούμενη από τον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά και αφού τους συνεχάρησαν για τη σύμπνοια των Μανιατών που πέτυχαν, στη συνέχεια τους ζήτησαν να φροντίσουν να τους προμηθεύσουν με τροφές και πολεμοφόδια. Ακόμη τους δήλωσαν ότι και τα βιβλία των εκκλησιών τα χρησιμοποίησαν για βόλια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 121-3.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Στις 18 Νοεμβρίου 1826 ο Τζανετάκης έστειλε γράμμα στο Μούρτζινο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 256.

Στις αρχές του 1827 υπήρχε αναταραχή στο κάστρο της Μονεμβασίας και οι οπαδοί του Μαυρομιχάλη κρατούσαν την ακρόπολη, ενώ οι οπαδοί του Τζανετάκη-Μούρτζινου ήταν από έξω. Συμφωνήθηκε οι εντός να δώσουν δύο ομήρους στο Μαυρομιχάλη και οι εκτός στο Τζανετάκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 385.

Στις 15 Μαρτίου 1828 σε επιστολή του Τζανετάκη Γρηγοράκη υπάρχει η διαμαρτυρία των κατοίκων της Δυτικής Μάνης, διότι ο Πετρόμπεης ισχυρίζεται : "...ότι ο ειδικός του αδελφός και οι υιοί του έκαμαν λαμπράς νίκας εις το Αλμυρόν, Δυρό και Πολυζάραβον, αφού δεν ήταν μήτε εκεί...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 282.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης**, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Στις 24 Απριλίου 1828 Ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη ανέφεραν ότι ξεκίνησαν στις 4 Απριλίου αλλά η κακοκαιρία τους καθυστέρησε *"...Εκπλεύσαμε από Σκαρδαμούλα μετά των λοιπών καπεταναίων της Σπάρτης απεράσαμεν από Μαραθονήσι από όπου επήραμε και τον στ. Τζανετάκη και εδιευθυνόμεθα προς την εξοχότητά σας δια να σας προσφέρωμεν το βαθύτατο σέβας μας, αλλά και ατυχία μας εξ αιτίας εναντίων ανέμων μόλις ευοδοθήκαμεν ενταύθα εις τας 23 τρέχοντος..."*. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φ. 57, έγγραφο 108.

Επειδή ο Καποδίστριας προήγαγε το Μούρτζινο και το Τζανετάκη ο Πετρόμπεης εγκατέλειψε το Πανελλήνιο. Επίσης είχε δυσανεχθεί γιατί ο Καποδίστριας δεν του έδινε λεπτά. Θ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Α', σ. 95.

Τον Αύγουστο του 1828 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πήγε με το πλοίο "Φιλοκτήτης" για να συλλάβει το πειρατικό πλοίο των Κουβατζιάνων και Γιαννουλιάνων της Κηπούλας. Έπιασε όμως άλλο πειρατικό πλοίο, που είχαν οι Μιχαλαίοι πριν από την άφιξη του Κυβερνήτη και μετά το κατείχαν οι Σασαριάνοι. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στα τέλη Απριλίου 1829 ο καπ. Τζανετάκης (Γρηγοράκης) χρωστούσε στο ταμείο 6.033 γρόσια. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 443.

Το καλοκαίρι του 1829 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης αναφέρεται ότι χρηματοδούσε φρουρά που είχε έδρα τον Κότρωνα και περιφρουρούσε την ησυχία της Ανατολικής Μάνης. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Τον Ιούλιο του 1829 έλαβε μέρος ως πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 78, 88 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης.

Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** έλαβε μέρος στην Εθνική Συνέλευση του Άστρους, Μάρτιος-Απρίλιος 1823 εκ μέρους των όπλων της Πελοποννήσου και στου Άργους, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σσ. 195 και 20

Ο Έκτακτος Επίτροπος Αναγνωστόπουλος κάλεσε το **Τζανετάκη** και τα βρήκαν με το Νικ. Πιεράκο και έδωσε και ένα κανόνι στη Επιτροπεία Μάνης, το οποίο πήρε ο Νικ. Πιεράκος. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)480.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** στις 29 Σεπτεμβρίου 1830 διορίστηκε Γερουσιαστής αντί του Διονυσίου Μούρτζινου, ο οποίος πέθανε. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 82 της 18 Οκτωβρίου 1830, σ. 394.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο **Τζανετάκης Γρηγοράκης** από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν για δίπλωμα Α' τάξεως οι ακόλουθοι: Ανάιπης Πιέρος, Βαβούλης Βασίλειος, Βασιλάκος Γιαννιός, Γιαννισαράκος Πουλημένος, Γρηγοράκης Ιωάννης του Αντώνμπεη, Γρηγοράκης Γρηγόριος του Θεοδωρόμπεη, Καβαλιεράκης Θωμάς, Καράμπελας Δημήτριος, Μπουγιουκάκος Σαράντος, Μπουγιουκλάκης Γερακάρης ή Μαυροειδής, Μπουτζικάρης Γεώργιος, Μενουδάκος Ηλίας, Παναγιωτάκος Γιάννης, Παναγιωτουνάκος Γεώργιος, Παυλάκος Γιάννης, Πουλημενάκος Γεωργάκης, Σαμπέκος Θεοδωρής, Στρατάκος Χρήστος, Χαρτοκώλης Πατρίκιος. Β' δε τάξεως: Γουλάκος Γεώργιος, Γιαννάκος Παναγιώτης, Γεωργιάκος Αντώνιος, Γεωργιάκος Δημήτριος, Δουκάκος Γεωργάκης, Δρακουλαράκος Πέτρος, Ζανετουλάκης Δημήτριος, Καλογερόγιαννης Ιωάννης, Καυλεάκος Παναγιώτης, Κορκάκος Πέτρος, Κουτράκος Γιάννης, Κωστάκης Πέτρος, Λεκάκης Θεοδωράκης, Λιακάκος Δημητράκης, Μανιούρας Δημάκης, Μαργιολάκης Βασίλης, Μπουβαλάκης Λινάρδος, Μπουγιουκλάκης Γιάννος, Σαλτάκης Δημήτριος Στεφανάκος Δημήτριος, και Τζωρτζάκης Λαμπρινός. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1831 στο Άργος έγινε ξεχωριστή Εθνική Συνέλευση, όπου παραβρέθηκε ο Τζανετάκης Γρηγοράκης και ο Π. Καπετανάκης, από δε τα όπλα της Σπάρτης ο Ηλίας Τσαλαφατίνος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 314. Οι συγκεντρωθέντες οπαδοί του Κωλέττη πήγαν στα Μέγαρα και αργότερα κατέλυσαν την κυβέρνηση του Αυγουστίνου Καποδίστρια.

Η Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου στη συνεδρίαση της 10 Ιανουαρίου 1832 αποφάσισε την έκπτωση του Τζανετάκη Γρηγοράκη από το αξίωμα του Γερουσιαστή. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 46 και 208.

Σε επιστολή του Πισκατόρου (Piscatory) προς τον υπουργό των Εξωτερικών της Γαλλίας ανέφερε για το Τζανετάκη: "Ο κ. Τζανετάκης εγεννήθη εις το Μαραθονήσι και υπηρέτησε καθ' όλην την διάρκεια του πολέμου αλλά χωρίς να εξέλθη από την Μάνην. Αντιπροσώπευσε την επαρχίαν του εις πλείστας Εθνικάς Συνελεύσεις, Είναι σήμερα Συταγματάρχης Επιθεωρητής των Νήσων του Αρχιπελάγους. Ο κ. Τζανετάκης είναι πολύ γενναίος, πολύ ενθουσιώδης, πολύ τολμηρός, φανατισμένος εχθρός των Βαυαρών, ήλθεν εις αντίθεσιν όσον του ήτο δυνατόν δια την νέαν οργάνωσιν, την οποίαν η Κυβέρνησις ήθελε να δώση εις την Μάνην και την οποίαν υπεστήριζαν οι Μαυρομιχαλαίοι, περιέπεσεν ούτω εις πλήρη δυσμένειαν και είναι εις την πραγματικότητα εξορισμένος εις την θέσιν την οποίαν τώρα κατέχει. Πολύ αφοσιωμένος εις την γαλλικήν πρεσβείαν, ο ενθουσιασμός του και η κακή του διάθεσις έχουν μεγάλην ανάγκην να συγκρατούνται δια των καλών συμβουλών. Έχει επιρροήν και, υπό τας συνθήκας αυτάς, θα δύναται να είναι αξιόλογος. Η κυβέρνησις του Βασιλέως είχε την έμπνευσιν να επωφεληθή της διαφωνίας των δύο αυτών μεγάλων οικογενειών, δια να δημιουργήση την επιρροήν των μικρών καπεταναίων, παρεχώρησεν εις αυτούς βαθμούς, τους συνεκρότησεν εις σώμα, αμοίβουσα πλουσίων πάσαν πράξιν αφοσιώσεως εις τον βασιλέα και αντιθέσεως προς τους παλαιούς αρχηγούς. Ετοποθέτησεν επί κεφαλής του σώματος αυτού ένα Βαυαρόν τον κ. Teder (Φεδερ), άνδρα ικανόν, όστις επέτυχε να ιδρύση μίαν εξουσίαν πραγματικήν και πείθων τους Μανιάτας, ότι μαζί με αυτόν δύναται το παν να επιτύχουν, άνευ αυτού ουδέν. Ο κ. Teder μόλις προ ολίγου παρητήθη. εάν η παραίτησίς του γίνη αποδεκτή, πράγμα πιθανόν, αι αρχαίαι επιρροαί δύναται να αποκτήσουν εκ νέου κάποιον κύρος εις την Μάνην αλλ' ουδέποτε πλήρως...". Ιωάν. Πούλου, Πολιτικά της Πελοποννήσου επί Όθωνος, *Πελοποννησιακά* 2(1957)57.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ ή ΤΖΑΝΗΣ, ΤΖΑΝΕΤΜΠΕΗΣ ή ΤΖΑΝΗΜΠΕΗΣ του Δημητρίου. Μπέης της Μάνης 1782-1797. Ήταν γεννημένος το 1742 και αρχικά κατοικούσε στο Σκουτάρι (όταν έγινε μπέης ήταν 40 ετών, *Αν. Γούδα, Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 7). Μετά τον ανασκολοπισμό του θείου του Έξαρχου Γρηγοράκη από τους Τούρκους, που έγινε περίπου το 1777, οι Γρηγοράκηδες επεξέτειναν τα όρια της Μάνης και ο Τζανέτος εγκαταστάθηκε στο Μαυροβούνι. *Ανωνώμου, Ιστορικά Αλήθεια*, σ. 6. Είναι αυτός που ίδρυσε το Μαραθονήσι. *Κ. Κοτσώνη, Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 87. Αργότερα, όταν ήταν Μπέης, έχτισε το κάστρο του στο Μελίσι και έκτοτε έμεινε εκεί. *W. Leake, Travels in the Morea*, τ. 1, σ. 323. Ο Στεφανόπολι γράφει ότι στο οχυρό του Τζανέμπη υπήρχαν 60 φρουροί. *Δ. και Ν. Στεφανόπολι, Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σ. 159. Ακόμη στη σελίδα 137 κ.ε. αναφέρεται ότι ο Τζανέμπης Γρηγοράκης είχε πολεμήσει στα Ορλωφικά και καταφερόταν κατά των Ρώσων.

Λανθασμένη πληροφορία: "εφονεύθη δια προδοσίας εν Τριπολιτά και ο Τζανέμπης Καπετανάκης Γρηγοράκης". *Κ. Παπαρηγόπουλου, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 202.

Ο Τζανέμπης Γρηγοράκης κατηγορείται ότι δεν βοήθησε τον Παναγιώταρο. *Σ. Καψάλη, Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)140 και 159. Δικαιολογείται ότι θα έθετε σε κίνδυνο την περιοχή του Γυθείου, η οποία

είχε τότε προσαρτηθεί στη Μάνη, ό.π., σσ. 142-3. Αναφέρεται ότι ο Τζανέμπης Γρηγοράκης πέθανε το 1802-3, ό.π., σ. 144. (Το 1808 αμνηστεύθηκε από τους Τούρκους)

Το 1795 ο Άγγλος περιηγητής J. Morritt επισκέφθηκε τη Μάνη και μας άφησε πολλές πληροφορίες για τον τόπο και τους ανθρώπους που συνάντησε. Πήγε στο Μαραθονήσι και έγραψε: «... Ο Μπέης της Μάνης, ο Τζανέμπης, είχε ένα ευρύχωρο και δυνατό κάστρο μισό μίλι μακρά από την πόλη, αλλά μας υποδέχτηκε ευγενικά και εγκάρδια σε ένα σπίτι στο Μαραθονήσι, όπου έμενε εκείνο τον καιρό. Τον βρήκαμε ότι ήταν ηπιότερου χαρακτήρα και νοθρότερος από τους υποτελείς του καπετάνιους τους οποίους επισκεφθήκαμε. Όπως μας είπε ο Χρηστέας, αυτό ήταν η αιτία που τον είχαν εκλέξει στη θέση του Τζανετάκη Κουτούφαρη, του πιο έξυπνου και τολμηρού καπετάνιου των Κιτριών...». J. Morritt, Account of a journey through the district of Morea, in: R. Walpole, *Travels in various countries of the East, being a continuation of memoirs relating the European and Asiatic Turkey*, σ. 57. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 609.

Σύμφωνα με οικογενειακή παράδοση, οι Τούρκοι επεδίωκαν να ορίσουν Μπέη από τη γενιά του, που πράγματι είχε μεγάλη ισχύ και πολλές συμπάθειες στη Μάνη. Αναφέρεται όμως ότι οι Γρηγοράκηδες δεν ήθελαν να αναλάβουν αξίωμα προερχόμενο από τους Τούρκους. Αυτό δεν φαίνεται να ανταποκρίνεται στην αλήθεια, γιατί από την οικογένειά τους έγιναν τρεις Μπέηδες και τα περισσότερα χρόνια, από το 1777 μέχρι το 1821, ο Μπέης της Μάνης ήταν Γρηγοράκης. Άλλωστε τα παιδιά του Τζανέμπη με υπερηφάνεια έφεραν τον τίτλο του «Μπεηζαδέ», δηλαδή γιός του Μπέη, εξακολούθησαν δε να τον χρησιμοποιούν και μετά την επανάσταση του 1821. Ανωνύμου, ό.π., σ. 4.

Σύμφωνα με τη διήγηση του Στεφανόπολι, μετά τα Ορλωφικά και αφού διώχτηκαν οι Αλβανοί, ο καπουδάν Χασάν πασάς κάλεσε σε τραπέζι τους Μανιάτες και τους πρότεινε να δεχθούν να αναγνωρίσουν το Σουλτάνο ως κυρίαρχο και να πληρώνουν ένα φόρο. Επειδή η πρόταση δεν μπορούσε να γίνει δεκτή πριν να ρωτηθεί ο λαός, είπαν ότι θα πάνε να τον ρωτήσουν. Ο Χασάν τους ζήτησε να αφήσουν τα παιδιά ως ως ομήρους και τελικά συμφωνήθηκε να ορίσουν ένα μπέη. Προφανώς ορίστηκε ο Τζανέτος Κουτούφαρης. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σ. 129 κ.ε.

Αναφέρεται ότι ο Έλληνας διερμηνέας του Τουρκικού στόλου, ο Νικολ. Μαυρογένης, πήγε στο Γύθειο και ο Τζανέτος τον περιποιήθηκε στο σπίτι του. Στη συνέχεια δέχτηκε πρόσκληση και τον επισκέφθηκε και αυτός στο πλοίο. Πέρα από κάθε πρόβλεψη το καράβι έβαλε πλήρη για τις Σπέτσες. Ο Διερμηνέας τότε έθεσε τον Τζανέτο μπροστά στο δίλημμα, να γίνει Μπέης στη Μάνη ή να τον στείλει δέσμιο στην Κωνσταντινούπολη. Με αυτό τον εκβιαστικό τρόπο διηγούνται ότι ανέλαβε ο Τζανέμπης το αξίωμά του. Υποχρεώθηκε ακόμη να στείλει στην Πόλη ως ομήρους τα παιδιά του, τον Πιέρο και τον Γιωργάκη, που σπούδαζαν εκείνο τον καιρό στα Κύθηρα. Ανωνύμου, ό.π., σ. 8, Σε ένα βραχύ ιστορικό χρονικό, το οποίο δημοσίευσε ο Βασίλειος Πατριαρχέας, *Δίπτυχον Ιστορικό κλ.*, σ. 618, αναφέρονται τα ακόλουθα: «Εις τους – 1782 – Μαΐου – εφούρκισαν τον Μιχάλμπεη εις την Μυτιλήνη, οπού τον είχα(ν) σκλάβο και απόθανα(ν) τα παιδιά του εις την Κωνσταντινούπολη εις το[v] Μπάνιο και τα σπίτια του τα περίλαβε ο

Τζανήμπεης ο Γληγοράκης και έφυγε ο υιός του ο Παναγιώτης στην Τζάκυνθο εξόριστος».

Ο Τζανέτος ή Τζανής ανέλαβε τα καθήκοντα του Μπέη το 1782 ως διάδοχος του απαγχονισθέντος Μιχαήλμπεη Τρουπάκη. Αναφέρεται ότι σε όλες τις περιστάσεις υποστήριζε τους κλέφτες και όλους οι οποίοι ήταν αντίθετοι στην τουρκική εξουσία. Πριν όμως να γίνει Μπέης, το 1780, άφησε αβοήθητους τον Παναγιώταρο Βενετσανάκη και τον Κωνσταντή Κολοκοτρώνη, που έχασαν τη ζωή τους πολεμώντας αβοήθητοι τους Τούρκους στην Καστάνισσα της Ανατολικής Μάνης. *Ανω νύμου, ό.π., σ. 9.* Επίσης αναφέρεται ότι αργότερα υποστήριξε το Ζαχαριά, *Ανω νύμου, ό.π., σ. 10,* που ήταν και οι δύο εχθροί του Κουμουνδουράκη.

Το 1786 αναφέρεται ότι ο Τζανέμπεης Γρηγοράκης έστειλε επιστολή στο Γάλλο πρόξενο Taitbout. *Κ. Κόμη, Πληροφορίες περί Μάνης 1786, Λακωνικά Σπουδαί 10(1990)217.*

Το 1792 ο Λάμπρος Κατσώνης οχύρωσε το λιμάνι του Πόρτο Κάγιο, αλλά αποκλείστηκε από τον Τουρκικό στόλο και ένα Γαλλικό πλοίο με μεγάλη δύναμη πυρός. Επί τρεις ημέρες αντιστάθηκε στις επιθέσεις των εχθρών του. Τελικά οι Τούρκοι, όπως λέγεται, απαίτησαν από τον Μπέη της Μάνης να επιτεθεί από ξηρά κατά του Κατσώνη. Ο Τζανέμπεης ειδοποίησε αμέσως το Λάμπρο Κατσώνη για την εντολή που πήρε. *Ανω νύμου, ό.π., σ. 10.* Επειδή ο αγώνας θα ήταν άνισος ο Κατσώνης εγκατέλειψε το στόλο του και αυτός μεν διέφυγε με πλοιάριο, οι δε στρατιώτες του διέσχισαν οδοιπορικώς το Μοριά. *Εκδοτική Αθηνών, Ιστορία Ελληνικού Έθνους, τ. 11, σ. 95.* Υπάρχει επιστολή η οποία βεβαιώνει τη βοήθεια που πρόσφερε ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης (παππούς του Πετρόμπεη) στους συντρόφους του Λάμπρου Κατσώνη, συγχρόνως αναφέρεται λεηλασία από τους κατοίκους της Μέσα Μάνης (Κακαβούλια). *Σ. Κουγέα, ? Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον Ιστορικόν περί της Ελληνικής Επανάστασεως, τ. 3, σ. 411. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λάμπρος Κατσώνης και η Μάνη, Λακωνικά Σπουδαί 14(1994)56.* Να σημειωθεί ότι ο *Απ. Βακαλόπουλος, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, τ. 4, σ. 580,* αναφέρει ότι εναντίον του Λάμπρου Κατσώνη εφόρμησαν οι Μανιάτες με αρχηγό το Μπέη της Μάνης Τζανέτο Κουτούφαρη. Προφανώς πρόκειται για λάθος, γιατί Μπέης της Μάνης ήταν τότε ο Τζανέτος Γρηγοράκης.

Αναφέρεται ότι ο Λάμπρος Κατσώνης προτραπήει από τον Τζανέμπεη Γρηγοράκη απέπλευσε στην Ιθάκη και από εκεί στη Ρωσία. *Κ. Παπαρηγόπουλου, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 210.*

Ο *Απ. Δασκαλάκης, Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία, σ. 201,* αναφέρει ότι οι Τούρκοι ζήτησαν από τον Τζανέμπεη να παραδώσει το Λάμπρο Κατσώνη.

Γύρω στα 1795-6 ο Παναγιώτης Κουμουνδουράκης δημιουργούσε προβλήματα στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας, γιατί ήθελε να αναγνωρισθεί ως τοπικός καπετάνιος σε αντικατάσταση του φονευθέντος από κεραυνό καπετάν Αλέξανδρου Κουμουνδουράκη. Ο Τζανέμπεης έστειλε τον Καβαλιέρη (Δημήτριο Γρηγοράκη), ο οποίος κατέλαβε με αιφνιδιασμό τα σπίτια του, ενώ ο ίδιος κατέφυγε στη Λακεδαίμονα. Ο Καβαλιέρης τον ειδοποίησε να παρουσιαστεί στον Τζανέμπεη, για να αναγνωρισθεί η καπετανία του. Εύπειστος ο Κουμουνδουράκης πήγε στον Μπέη, αλλά τον συνέλαβαν και τον οδήγησαν στις φυλακές του Μπάνιου. *Γ. Αναπλιώτη, Π. Κουτήφαρη, Οι Ηγεμόνες της Μάνης, Μεσσηνιακά Χρονικά 2(1962)294.* [Άλλού αναφέρεται

ότι από τότε που ανέλαβε ο Τζανήμπης ο Κουμουνδουράκης δημιουργούσε προβλήματα στο Μπέη.]

Η πτώση του Τζανέμπη οφείλεται στην προετοιμασία του Ρήγα Φεραίου για επανάσταση στα Βαλκάνια, η οποία θα άρχιζε από τη Μάνη. Την έναρξη της επανάστασης από τη Μάνη ανέφερε στην κατάθεσή του στις Αυστριακές αρχές ο ίδιος ο Ρήγας. Α.Π. Δασκαλάκη, Η προετοιμασία της Ελληνικής επανάστασης στη Λακωνία, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)9.

Σε αναφορά του Leake προς το Foreign Office του 1805 αναφέρεται ότι ο Τζανέμπης Γρηγοράκης παρέμεινε μπέης για 15 χρόνια στα οποία ήταν σχεδόν συνεχώς σε πόλεμο με τον Παναγιώτη Κουμουνδουράκη της Ζαρνάτας, ο οποίος στο τέλος φανέρωσε στην Πύλη ότι ο Τζανέμπης είχε ανταπόκριση με τους Γάλλους και τον αντικατέστησε στο Μπεηλίκι. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362. Ακόμη αναφέρεται ότι το Μάιο του 1805 ο Τζανέμπης με το γιό του Πιέρο και ο Βενετσανάκης πιθανώς κατέφυγαν στα Κύθηρα, ό.π., σ. 346 και 366. Αναφέρεται ακόμη ότι το 1805 ο Τζανέμπης παρέδωσε ομήρους το γιό του Γεώργιο και έναν εγγονό του, γιό του Πιέρου, ό.π., σ. 348. Τέλος σημειώνονται δύο διώξεις του Τζανέμπη, α) το 1803, όταν ανέλαβε το μπεηλίκι ο Αντωνόμπης, που κατέφυγε στο Βαχό και β) το 1805 που εξορίστηκαν ο Μούρτζινος και ο Χριστέας, ό.π., 352-3.

Ο Πετρόμπης διηγήθηκε στο Ρ. Παλαμήδη τα ακόλουθα: "*Ούτος (ο Τζανέμπης Γρηγοράκης) ήταν μπον βιβάντη και διήρκεσε 16 χρόνια, ότε επί Κουτσούκ Χουσεΐν πασά (1790 νικητής του Λάμπρου Κατσώνη, 1792 Καπετάν πασάς), παρά τω οποίω ήτο εις υιός του Βενετσανάκη τουρκεμένος, αλλ' αγαπητός εκ του επταγίου αυτού, επήγεν ο Παναγιώτης Κουμουντουράκης να λάβη το μπεϊλίκι, αλλά διαφεντευομένου του Τζανέμπη παρά του υιού του Βενετζανάκη, ερρίφθη εις το μπάνιο ο Π. Κουμουνδουράκης. Αλλά 4 έτη έγινε ούτος δ-ος μπέης εις τα 1806...*". Μ. Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 217.

Το 1795 οι Υδραίοι του απηύθυναν έγγραφο ότι ο πειρατής Τσακώνης μετοίκησε από την Ύδρα στη Μάνη και παρακαλούσαν "την ενδοξότητά του" να τον εξοντώσει. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 219. Ο Τσακώνης διέδιδε ότι με την άδεια του Μπέη έβγαινε σε πειρατεία. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 220.

Εκείνο τον καιρό ο Υδραίος πειρατής Αντώνιος Τσακώνης είχε κάνει τη Μάνη ορμητήριό του και δημιουργήθηκαν παράπονα στους κατοίκους της Ύδρας ότι ο πειρατής συνεργαζόταν με το Μπέη της Μάνης. Α.Λιγνού, *Αρχείον Ύδρας*, τ. 1, σ. 84. Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 223, γράφει ότι η θέση του Τζανέμπη Γρηγοράκη είχε κλονισθεί από τη δραστηριότητα των πειρατών και παράλληλα αντιμετώπιζε τη δυσμένεια του Υδραίου Γ. Βούλγαρη, του οποίου οι Τούρκοι άκουαν τις εισηγήσεις του. Όλα αυτά ανάγκασαν τον Τζανέμπη να παραιτηθεί το 1796.

Ο Τζανέμπης Γρηγοράκης έγινε συνεταίρος σε εμπορικές επιχειρήσεις με τον Αναγνώστη Κρονδηρά, ο οποίος ήταν από τη Μονεμβασία και το 1798 εγκαταστάθηκε στο Μαραθονήσι. Αργότερα διαλύθηκε η εταιρία τους και ο Κρονδηράς συνεταιρίστηκε με το Θεόδωρο Γρηγοράκη τον μετέπειτα Θεοδωρόμπη. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονία της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)99.

Αναφέρεται ότι ο Τζανέτμπεης είχε τρεις γιούς. Εκτός από τον Πιέρο και το Γεώργιο αναφέρεται και ο Δημήτρης, τον οποίο δεν γνωρίζαμε από άλλες πηγές. Πρόκειται περί πραγματικού γεγονότος ο τρίτος γιός και όχι περί φανταστικής διηγήσεως "συγγραφική αδεία". Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 125, 145, 177,

Για την πολιτεία του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη έχουμε πληροφορίες από τους απεστελμένους του Ναπολέοντα, το Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, σ. 277, όπου αναφέρεται: «...είναι φτιαγμένος για να διοικεί ανθρώπους, θα σας αναφέρω ένα γεγονός που το ξέρω καλά. Το ετήσιο εισόδημα της θέσης του έφθανε τα εκατόν οκτώ χιλιάδες φράγκα. Βρισκόταν στις Κιτριές και σε σαράντα μέρες που έκανε να φθάσει στο σπίτι του, μοίρασε σε φτωχές οικογένειες όλο αυτό το ποσό και έφθασε στο σπίτι του απέταρος».

Όταν η φήμη του Ναπολέοντα για τις επιτυχίες του στην Ιταλία έφθασε μέχρι τη Μάνη, ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης του έστειλε στο Μιλάνο το γιό του Πιέρο, ο οποίος δεν μπόρεσε να τον συναντήσει και του έγραψε ένα γράμμα, για να του ανακοινώσει εκ μέρους του πατέρα του ότι θέτει στη διάθεσή του τα λιμάνια της Μάνης. Ματαίως περίμενε την ελευθερία της Ελλάδος από το Γάλλο στρατηλάτη. Αυτός έδωσε δημοσιότητα στο γράμμα του Μπέη και το παρουσίασε μια εφημερίδα του Μιλάνου. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 123-4 Π. Χιώτη, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 645, Ανωρύμου, ό.π., σ. 13, Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 9 και Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τ. 2, σ. 722-3. Βέβαια το δημοσίευμα θα έφθασε στα χέρια της Πύλης και ίσως έγινε η σημαντικότερη αιτία της αντικατάστασης του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη από το αξίωμα του Μπέη. Γι' αυτό ίσως προτιμήθηκε ο πλέον άσπονδος εχθρός του, ο Παναγιώτης Κουμουνδουράκης.

Ο Ναπολέων έστειλε στο Μπέη της Μάνη το Δήμο και το Νικολό Στεφανόπολι, που ήταν από την Κορσική και είχαν Μανιάτικη καταγωγή. Τους εφοδίασε και με επιστολή, με την οποία διαβεβαίωνε ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν θα φαινόταν αγάριστη προς τους Έλληνες. Ανωρύμου, σ. 12. Α. Γούδα, ό.π., σ. 9, Δ. και Ν. Στεφανόπολι, ό.π., σ. 277. Ο Τζανέτμπεης μετά την επίσκεψη των Στεφανόπολι έστειλε πάλι στην Ιταλία, για να συναντήσει το Ναπολέοντα, το γιό του Πιέρο, ο οποίος κατατάχτηκε στο Γαλλικό στρατό και τραυματίστηκε σε μια από τις μάχες που έλαβε μέρος. Ανωρύμου, ό.π., σ. 13. Ο Τ. Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 221, γράφει ότι ο Μπέης Γρηγοράκης έστειλε το γιό του Πιέρο να συνεννοηθεί με το Ναπολέοντα. Αναφέρει ακόμη ότι η Λουίζα Μπελόκο έγραψε ότι ο Τζανέτμπεης και άλλοι Έλληνες έστειλαν αναφορά που καλούσε το Ναπολέοντα να ελευθερώσει την Ελλάδα.

Αναφέρεται ότι ο Γ. Βούλγαρης, που ήταν διοικητής της τουρκικής ναυαρχίδας διέκειτο δυσμενώς προς τον Τζανέτμπεη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 223.

Ο Ναπολέων, σύμφωνα με τα γραφόμενα της Λουίζας Μπελόκο (σελ. 62), δημοσίευσε στο Μιλάνο την επιστολή του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 229.

Το 1801 μια Γαλλική κορβέτα φορτωμένη πυρομαχικά προσωρμίσθη στο Γύθειο στελλόμενα στο Τζανέτμπεη Γρηγοράκη (από Ανώνυμο: Ιστορικά αλήθειαι). Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 27.

Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 215.

Διαδέχτηκε τον Τρουπάκη και έμεινε στο αξίωμα του Μπέη 15 χρόνια. Κατηγορήθηκε όμως για φιλικές σχέσεις με την επανασταστική Γαλλία και αντικαταστάθηκε από τον Κουμουνδούρο, εχθρό και κατήγορό του. Αυτός διατηρούσε καλές σχέσεις με τους Τούρκους και βρισκόταν συνεχώς σε πόλεμο με τον Τζανήμπεη στη διάρκεια που ήταν Μπέης. W.M.Leake, *Travels in Morea*, London 1830, σ. 317 και Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 363-4.

Μετά την καθαίρεση του Τζανέμπεη φαίνεται ότι δεν ακολούθησε δίωξή του, γιατί υπήρχαν ακόμη καλές σχέσεις με την Τουρκική διοίκηση. Στις 11 Ιουλίου 1801 ο Γιουσούφ πασάς της Τριπολιτσάς έγραψε στους Γρηγοράκηδες, για να τακτοποιήσουν ορισμένες υποθέσεις, αρχίζοντας με τα ακόλουθα λόγια: «*Σάπικα Πάσπογου της Μάνης Τζανέμπεη και καπετάν Αντώνη Γρηγοράκη...*». Ανωνώμου, ό.π., σ. 14.

Ο Απ.Δασκαλάκης, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 204, αναφέρει ότι επειδή ο Τζανέμπεης υφίστατο πιέσεις για την πληρωμή των φόρων και τη σύλληψη των κλεφτών αναγκάστηκε να διακόψει κάθε σχέση με τους Τούρκους. Προφανώς εννοεί ότι κατά κάποιο τρόπο παραιτήθηκε.

Το 1800 επαναστάτησαν οι Σέρβοι και στα επόμενα χρόνια υπήρχαν εσωτερικές εξεγέρσεις στον Ελλαδικό χώρο, γι' αυτό οι Τούρκοι χορήγησαν αμνηστεία που επεξετάθη και στη Μάνη. Από τον Πουκεβίλ πληροφορούμεθα ότι τον Αχμέτ πασάς της Τριπόλεως ακολουθούσαν οι 24 κοτσαμπάσηδες της Πελοποννήσου και στη συνοδεία συμμετείχε και συγγενής του Τζανέμπεη Γρηγοράκη. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σσ. 271 και 273.

Αργότερα, το Μάρτιο του 1803, [το σωστό είναι 1807] διανεμήθηκε στην Ελλάδα προκήρυξη του Ρώσου ναυάρχου Δημητρίου Σινιάβιν, ο οποίος καλούσε τους Έλληνες να συμπαραταχθούν με τον Αυτοκράτορά του στον πόλεμο που διεξήγαγε εναντίον της Τουρκίας. Ανωνώμου, ό.π., σσ. 10 και 27. Οι Τούρκοι ανησύχησαν για την ηρεμία στη Μάνη και αποφάσισαν να αντικαταστήσουν τον Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη, γιατί δεν είχε τη δύναμη να επιβληθεί στους Μανιάτες, ώστε να μη παρασυρθούν από τις Ρωσικές εξαγγελίες και παράλληλα γιατί είχε κατηγορηθεί για πειρατικές ενέργειες σε βάρος ξένων πλοίων.

Όπως αναφέρεται από το περιβάλλον των Γρηγοράκηδων, το 1803 ο Μπέης της Ύδρας Γεώργιος Βούλγαρης πήγε στη Μάνη και ζήτησε από τον πρώην Τζανέμπεη να του παραδώσει τα πυρομαχικά που είχε φέρει ένα Γαλλικό πλοίο (βλέπε και Ζαχαριάς) από το Ναπολέοντα. Συγχρόνως του υποσχέθηκε ότι θα τον έκαναν οι Τούρκοι πάλι Μπέη της Μάνης. Μετά την άρνησή του, στις 6 Αυγούστου 1803, χτυπήθηκαν τα οχυρά στο Μελίτσι και ο πύργος του Πιέρου Τζ. Γρηγοράκη στο Γύθειο. Ανωνώμου, ό.π., σ. 16.

Στις αρχές του 1803 φάνηκαν προ του Γυθείου τουρκικά πλοία και ο Μύρα βαλεσής έστειλε δυνάμεις και στις 6 Αυγούστου έγινε επίθεση από στεριά και θάλασσα κατά των πύργων των Γρηγοράκηδων. Ρίχτηκαν 2.000 κανονιές και άνοιξαν μόνο μια τρύπα στο πύργο. Τότε ο Βούλγαρης σκέφτηκε να διαιρέσει την οικογένεια και έκανε μπέη τον Αντώνμπεη. Μετά τη διάσπαση της οικογένειας ο Τζανέμπεης διέφυγε εις τα όρη της Μάνης και για χρόνια έζησε εξόριστος. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 282-3. ΠΡΟΣΟΧΗ: Ο Αντωνόμπεης Γρηγοράκης ήταν Μπέης από τις 22 Ιουλίου 1803.

Όταν οι Τούρκοι είδαν ότι δεν μπορούν να παρασύρουν τον Τζανέτο στο μέρος τους, κατόρθωσαν να διασπάσουν την οικογένεια, κάνοντας Μπέη τον εξάδελφό του Αντώνιο Γρηγοράκη. Ανωνύμου, ό.π., σ. 16. Να σημειωθεί ότι η διάσταση των δύο κλάδων των Γρηγοράκηδων είχε επέλθει από πολύ παλαιότερα, βλέπε Ιωάννης Γρηγοράκης-Κατσανός.

Στη συνέχεια πίεζαν τον Αντωνόμπη να σκοτώσει ή να αναγκάσει σε εξορία τους καπετάνιους που δεν ήταν φιλικοί απέναντί του. Επέμεναν όμως ιδιαίτερα να συλλάβει και να τους παραδώσει τον Τζανέμπη Γρηγοράκη, όπως και τον κλέφτη Ζαχαριά. Ο Ζαχαριάς σκοτώθηκε στον πύργο του κουμπάρου του Κουκέα. Ο Παναγιώτης Μούρτζινος και ο Χριστόδουλος Χρηστέας εξορίστηκαν, Β. Πατριάρχης, *Δίπτυχον Ιστορικόν* κλ., σ. 620. Αλλά κανείς δεν κατόρθωσε ή δεν ήθελε να επιβουλευθεί την ελευθερία ή τη ζωή του Τζανέμπη.

Το Μαυροβούνι υπολογίζω ότι είναι το μεγαλύτερο χωριό της Ανατολικής Μάνης, παρότι δεν έχει περισσότερες από 100 οικογένειες. Χτίστηκε από τον Τζανέμπη και γι' αυτό μερικές φορές ονομάζεται Τζανετούπολις. Ο Τζανέμπης έχτισε και το Μαραθονήσι, στη θέση που άλλοτε λεγόταν Μελίσσι και ονομάστηκε από το γειτονικό νησί, που σχηματίζει το λιμάνι. Στο Μαυροβούνι υπήρχαν τρεις ή τέσσαρες πύργοι και στην κορυφή του λόφου είναι το κάστρο του Τζανέτου, που είναι τώρα έρημο. Έχει μια επίπεδη οροφή με επάλξεις και δίπλα είναι μια αυλή περιβαλλόμενη από τείχος με επάλξεις και στρογγυλούς πύργους. Η βροχή που πέφτει στην οροφή του σπιτιού και σε ορισμένα επίπεδα της περιοχής, τροφοδοτεί μια στέρνα που βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια. Υπάρχουν ορισμένα δωμάτια που είναι τακτοποιημένα κατά τον τουρκικό τρόπο - μια ευρύχωρη κουζίνα και διαμερίσματα για τους ακολούθους. Ο Ρ. μου λέγει, ότι ο Τζανέμπης χτυπούσε μια καμπάνα την ώρα του δείπνου (φαγητού) και έδινε φαγητό σε όλους εκείνους που πήγαιναν κοντά του. Ένα μέρος του σπιτιού έχει γκρεμιστεί από τους εχθρούς του, αλλά λίγη ζημιά φαίνεται να έχει γίνει στα κύρια διαμερίσματα. W. M. L e a k e , *Travels in Morea*, London 1830, σ. 253.

Το σπίτι του Τζανέμπη ήταν πάνω στο λόφο του Μαραθονησιού και ήταν το καλύτερο. Το 1805 κατοικούσε εκεί ο Αντωνόμπης. Το σπίτι είχε ορισμένες βλάβες από τα πυροβόλα όταν το είχαν πολιορκήσει ο Σερεμέτ μπής και ο Χασάν της Μονεμβασίας και του πήραν του Τζανέμπη μπαρούτι από αυτό που του είχαν στείλει οι Γάλλοι. Λέγεται ότι δεν θα είχε εκπέσει από το αξίωμά του αν δεν είχε μεσολαβήσει ο Καβαλιέρης ο οποίος ενώθηκε μαζί του στο Μαραθονήσι για να του προσφέρει βοήθεια και μετά τον παρέσυρε σε συνθηκολόγηση. W. M. L e a k e , *Travels in Morea*, London 1830, σ. 234-5. Παρακάτω γράφει ότι το Τζανέμπη τον έδιωξε ο Τούρκος Ναύαρχος γιατί είχε αλληλογραφία με τους Γάλλους και είχε λάβει μπαρούτι από αυτούς, ό.π., σ. 236.

Το 1805 ο Τζανέμπης ζούσε στο Βαχό που βρίσκεται στο μέσο από την Τσίμοβα και το Σκουτάρι. W. M. L e a k e , *Travels in Morea*, London 1830, σ. 236-7. Αναφέρεται ότι οι περισσότεροι από τους Μανιάτες επιθυμούν την επάνοδο στο μπηλίκι της οικογενείας του Τζανέμπη. Αλλά υποτάσσονται στον Αντωνόμπη δια του Σερεμέτ μπή και του στόλου του. Αυτό τον καιρό υπακούουν στο Αντωνόμπη και οι καπετάνιοι εκείνοι που είναι γνωστοί εχθροί του. Αυτοί ζουν στη Δυτική πλευρά της Μάνης. Ο καπετάνιος της Καρδαμύλης τελευταία μπήκε σε τάξη από τον Καβαλιέρη, ο οποίος στην απουσία του Μπέη κυβερνά τις Κιτριές και οι περισσότεροι λένε πως κυβερνά

και όταν ο Μπέης είναι εκεί. Ό.π., σ. 237 και Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 354.

Ο W. Leake, *Travels in the Morea*, vol. 1, s. 475-6, γράφει ότι το 1805 ο Τζανέτμπεης παρέδωσε το γιό του Γεώργιο ως όμηρο και έναν εγγονό του γιό του Πιέρου. Στη σελ. 206 γράφει κατά διήγηση του Χασάν Μπέη της Μονεμβασίας (18 Μαρτίου 1805) ότι κατέλαβε το Μαραθονήσι αφού έρριξε ένα τεράστιο αριθμό κανονιοβολισμών, επίσης ότι κατέσχεσε 90 καντάρια μπαρούτι σε βαρέλια των 400 οκάδων και 40 καντάρια βλημάτων τα οποία είχε ξεφορτώσει ένα Γαλλικό πολεμικό μπρίκι.

Το 1805 ο Μπεηζαδές Πιέρος Τζανέτου Γρηγοράκης πήγε στους Ρώσους που ήταν στα νησιά του Ιονίου και συμφώνησε μαζί τους για κοινή δράση. Στρατολόγησαν Μανιάτες και ως Μαγιόρος (ο βαθμός έγινε παρωνύμιο) τοποθετήθηκε ο Πιέρος, καπετάνιοι δε ο αδελφός του Γιωργάκης και ο γιός του Τζανέτος. Ο Σαΐτ Πασάς της Τριπολιτσάς στις 8 Ιανουαρίου 1806 έγραψε στον Αντωνόμπεη και τον έλεγχε διότι δεν εμπόδιζε τη στρατολογία που έκαναν τα παιδιά του Τζανέτμπεη. *Ανωνώμου*, ό.π., σσ. 21 και 23.

Φαίνεται ότι ο Αντωνόμπεης, στην περίπτωση εκείνη, συγκέντρωσε ενόπλους και με τη βοήθεια του Τούρκου Καπετάμπεη, πολέμησε τους «αποστάτες». Επίσης αναφέρεται ότι κατέστρεψε τους πύργους τους και τα κτήματά τους. Ως αποστάτες θα πρέπει να εννοήσουμε την οικογένεια του Τζανέτμπεη και την παράταξή τους. Στη συνέχεια πήγε στη Μάνη ο Μπεηζαδές Γεωργάκης Τζανέτου Γρηγοράκης και κατόρθωσε να καταλάβει και να διατηρήσει τα σπίτια και τα κτήματά των δικών του. *Ανωνώμου*, ό.π., σσ. 33-4 και 38.

Το 1807 ο Τζανέτμπεης και ο γιός του Πιέρος ζήτησαν από τον αρχηγό των Ελληνικών σωμάτων, που ήταν στη δούλευση της Ρωσίας στα νησιά του Ιονίου, τον συνταγματάρχη Σπύρο Παπαδόπουλο, να δοθεί βοήθεια στους Έλληνες και να σταλούν Αυτοκρατορικά στρατεύματα για να ελευθερώσουν την Ελλάδα. Από τον Σπ. Παπαδόπουλο πήραν την απάντηση το Φεβρουάριο του 1807 ότι πρέπει να περιμένουν την κατάλληλη ευκαιρία και τους θύμιζε τα ατυχή γεγονότα των Ορλωφικών, που δεν θα έπρεπε να επαναληφθούν. *Ανωνώμου*, ό.π., σ. 38-9.

Ο Αντωνόμπεης Γρηγοράκης προσπαθούσε συνεχώς να εξευμενίσει τους Τούρκους για να δώσουν αμνηστεία στον Τζανέτμπεη, ο οποίος για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν κρυμμένος στο Βαχό (W. Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 236-7) και σε άλλα χωριά του εσωτερικού της Μάνης, δηλαδή που να μην υπάρχει άμεση πρόσβαση από τη θάλασσα. Ο Τζανέτμπεης όσο καιρό ζούσε στο βαχό δεν είχε ανάμιξη στις πολιτικές υποθέσεις της Μάνης, ελπίζοντας ότι μια ημέρα θα του αποδωθεί η δημομένη περιουσία του. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 343. Τελικά την πρώτη Ιανουαρίου 1808 με τη μεσολάβηση πάντοτε του Αντωνόμπεη αμνηστεύθηκαν ο Τζανέτμπεης, ο Παναγιώτης Τρουπάκης και ο Χριστόδουλος Χρηστάς. *Ανωνώμου*, ό.π., σ. 35.

Από τον Άγγλο περιηγητή W. Leake, ό.π., τ. 1, σ. 236, πληροφορούμεθα ότι ο Τζανέτμπεης και ο Αντωνόμπεης ήταν πρώτα εξαδέλφια. Αναφέρεται ότι ο παππούς του Αντωνόμπεη ήταν ο Κουτσογληγόρης (ελέγετο Γρηγόρης και ήταν χωλός), από τον οποίο πήραν οι απόγονοί του το παρωνύμιο «Κουτσογληγοραίοι». (Κατά άλλη εκδοχή ο Κουτσογληγόρης ήταν αδελφός του πατέρα του Αντωνόμπεη, που

ονομαζόταν Πέτρος). Αλλά θα έπρεπε και ο Τζανέμπης να ανήκει στους Κουτσογληγοραίους, γιατί τα πρώτα εξαδέλφια έχουν κοινό παππού, ενώ αυτός είχε το παρωνύμιο "Καπετανάκης". Μπορεί όμως να ήταν παιδιά από δύο αδελφές. Για τις σχέσεις των δύο Μπέηδων της Μάνης ο W. Leake, ό.π., τ. 1, σσ. 235 και 237, γράφει ότι χάρη στο Δημήτριο Γρηγοράκη, τον Καβαλιέρη της Μοσκοβίας, ο Αντωνόμπης επιβλήθηκε στον κλάδο του Τζανέμπη. Συμπληρώνει ακόμη ότι το 1805 οι περισσότεροι από τους Μανιάτες επιθυμούσαν την αποκατάσταση του Τζανέμπη.

Θαυμαστής του Τζανέμπη ήταν και ο στιχουργός Νικήτας Νηφάκης, ο οποίος τον εξυμνεί, ενώ κατακρίνει τους αντιπάλους του. Αναφέρεται ότι ήταν φιλόξενος και βοηθούσε τους φτωχούς, γι' αυτό στο σπίτι του χτυπούσε μεσημέρι και βράδυ καμπάνα, για να ειδοποιηθούν οι φτωχοί να πάνε να φάνε από το φαγητό που ετοίμαζε στο σπίτι του. Σ.Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, ό.π., σσ. 36-7, στιχ. 50-54, σ. 40-1, στιχ. 123-168, σ. 84-5, στιχ. 310-345 και σ. 119.

Τελευταία αναφορά του Τζανέμπη γίνεται στις 7 Μαΐου 1812 με την υπογραφή της αίτησης να γίνει Μπέης της Μάνης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Υπογράφει πρώτος στη σειρά μετά τους επισκόπους, ως «Τζανέμπης Καπετανάκης». Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)69 και 70.*

Ο Τζανέμπης Γρηγοράκης απέκτησε τρεις γιού, τον Πιέρο, τον Δημητράκη, τον Γιωργάκη και την Αντωνίτσα η οποία παντρεύτηκε τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, αδελφό του Πετρόμπη. Κ.Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982, σ. 95.*

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΜΠΕΖΑΝΤΑΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ του Πιέρου. Ο πρωτότοκος γιός του Πιέρου Μαγγιόρου. Είχε βοηθήσει τον πατέρα του στη στρατολογία οπλιτών από τη Μανη για να επανδρώσουν τα σώματα που ήταν υπό τη Ρωσική διοίκηση. Αρχηγός των Μανιατών ήταν ο πατέρας του, τον οποίο και ο ίδιος ακολούθησε στη Ζάκυνθο. Υπαρχηγοί-λοχαγοί στους Μανιάτες, δηλαδή «καπετάνιοι» ήταν ο Μπεζαντές Γεώργιος και ο Μπεζαντάκος Τζανέτος του Πιέρου. Στις 8 Αυγούστου 1808 ο Νικόλαος Πάγκαλος σε επιστολή του προς τον Πιέρο Μαγγιόρο ανέφερε ότι γνώρισε το γιό του. *Ανωύμου, Ιστορικά αλήθειαι, σσ. 21, 30, 40 και 41.*

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ. Ο Τζωρτζάκης είχε ετεροθαλή αδελφό, από την ίδια μητέρα και από διαφορετικούς πατέρες, που ήταν μαζί τους εξαδέλφια, τον Αντώνιο Γρηγοράκη Θωμάκο. Μετά το 1807 το πυργόσπιτό του ήταν στο Μαυροβούνι κοντά στο κάστρο του Τζανήμπη και τον πύργο του Θεοδωρόμπη. Είχε υιό Θεόδωρο. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 13-15.*

Η διαθήκη του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη από τις 24 Μαρτίου 1812. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 21.*

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ. Σε γράμμα του Τζανέτου Κυβελάκου το καλοκαίρι 1821 αναφέρεται ότι ο Τζωρτζάκης Γρηγοράκης ήταν στον Ιερό Λόχο του Αλεξάνδρου Υψηλάντη στο Δραγατσάνι και τραυματίστηκε από σφαίρα στο νεφρό. Τον ζαλώθηκε ο Καβαλιεράκης (;) και τον πήγε σε

μοναστήρι για θεραπεία. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΔΡΑΓΩΝΟΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Ήταν ανιψιός του Γρηγορίου Γρηγοράκη-Τζωρτζάκη και πιθανώς εγγονός του γενάρχου του κλάδου των Τζωρτζάκηδων. Πήγε στη Γαλλία και υπηρέτησε ως αξιωματικός στους Δραγώνους και από αυτό πήρε το παρωνύμιο «Δραγώνος», τα δε παιδιά του Μιχάλης, Γεώργιος και Δημήτριος έμειναν ως «Δραγωνάκοι». Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ.???

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ – ΞΗΝΤΑΡΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Ήταν ο νεώτερος των πέντε ανιψιών του Αντωνόμπεη και αδελφός του Καβαλιέρου, του Τσιγκούριου κλ. Από μικρός ασχολήθηκε με το εμπόριο, ιδίως των βελανιδιών και έγινε ένας από τους πλουσιότερους ανθρώπους της Μάνης. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 24. Ο Τζώρτζης απέκτησε δύο παιδιά, τον **Αντώνιο** και τον **Πέτρο**, που έμειναν γνωστά με το παρωνύμιο «Ξηνταράκος».

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Ένας Τζώρτζης Γρηγοράκης (Δραγώνος ή Ξηντάρας;) στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο κυρ Τζώρτζης (;), ο καπ. Μιχάλης Δραγώνος και ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης στις 21 Μαΐου 1821 πήραν εντολή από τον Αντώνμπεη και το Γιωργάκη Μπερζαντέ έγραψαν για να προστατεύσουν τα εθνικά γεννήματα της περιοχής της Βαρδούνιας από αρπαγές. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη -Γρηγοράκη*, σ. 94.

??ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ Α. Κατοικούσε στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΓΓΟΝΑ ή ΓΡΗΓΟΡΑΚΑΚΟΥ ή ΓΡΗΓΟΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι ο Γρηγορακόγγονας, χωρίς βαφτιστικό, ήταν από τη Λάγια και ακολουθούσε τους Μαυρομιχαλαίους. Μπορούσε δε να κινητοποιήσει 550 άνδρες. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 62.

Ο **Ιωάννης Γρηγορακόγγονας**. Από τους Χάρακες. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους λοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Πέτρος Γρηγορακάκος** ήταν από το Αχίλλειο και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ύπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1351. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

Ο **Σπύρος Κ. Γρηγορακάκος** ήταν από τη Λάγια και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1368. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται ως Γρηγοριάνοι ή Ληγοριάνοι και είχαν πύργο στον Τσόπακα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Βασίλης Γρηγοράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη (;) στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριακούλης Γρηγοράκος** από την επαρχία Γυθείου, μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2714. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Θ. Γρηγοράκος** κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Οικογένεια Γρηγοράκου ή Κατσουλάκου είναι εγκατεστημένη στον Κούνιο, όπου έχει πύργο. Πρόκειται για κλάδο των Γερακαριάνων του Κούνου.

ΓΡ(Λ)ΗΓΟΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Παπά-Γρηγορέας** αναφέρεται σε πωλητήριο του 1775 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)91.

Ο ιερέας **Οικονόμος Γρηγορέας** αναφέρεται το 1789 σε βραχύ ιστορικό χρονικό από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 623.

Ο **Στρατήγης Γρηγορέας** αναφέρεται το 1809 σε πωλητήριο από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)97.

Ο **Δημητράκης Γρηγορέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο **Κ. Γρηγορέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε το δεύτερο από τα ανωτέρω ψηφίσματα, ό.π.

Ο **Δημητράκης** (υπάρχουν δύο υπογραφές με το όνομά του) και ο **Κωνσταντής Γληγορέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Δ. Γρηγορέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Γρηγορέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΓΡΗΓΟΡΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Αναφέρεται στις 22 Νοεμβρίου 1700. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)189.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Αρχιερέας. Το όνομά του αναγράφεται στην Αγία Πρόθεση του Ι. Ν. της Αγίας Τριάδος Πραστίου από το 1745, όπως και στο δυσυπόστατο ναό του Αγίου Βασιλείου και Αγίου Σπυρίδωνος, που εικονογραφήθηκε και αυτός το 1745. Γ. Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σσ. 44 και 47. Το 1743 αναφέρεται **Γρηγόριος επίσκοπος εκ πόλεως Σταυροπηγίου Ζαρνάτας**. Ένας άλλος Γρηγόριος αναφέρεται από το 1691. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 467. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 241 και 242.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Μητροπολίτης Ευρίπου. Το 1747 ήταν επίτροπος του Μονεμβασίας???. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, τ. , σ. 310.??????

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Επίσκοπος Ζαρνάτας. Αναφέρεται στην εκλογή επισκόπου Μηλέας στις 27 Ιουνίου 1743. Ν. Βέη, *ΔΙΕΕ*, 6(1903)192. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)290. Η ύπαρξη πολλών επισκόπων στη Ζαρνάτα θεωρείται από ορισμένους ως αμαρτημένη και όμως υπήρχαν πολλοί. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 10.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Λακεδαιμονίας. Αναφέρεται το 1780. Σ. Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)14.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ιερομόναχος. Έχτισε το καμπαναριό του ναού της Αγίας Τριάδος στο Μπρίκι το 1708. Ν. Δρανδάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)112 και 122.

ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ. Αναφέρεται από τα Παχιάνικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΓΡΙΒΑΚΗ Οικογένεια. Ο Γιάννης και ο Μιχαήλ Γριβάκης αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΓΡΙΒΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Πιέρος και Μαυρουδής Γριβάκος στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΓΡΙΒΕΑΣ ΜΙΧΑΗΛ του Γεωργίου. Από το Οίτυλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, 1977, σ. 395.

ΓΡΙΚΑΚΟΣ Δ. Ήταν δημογέροντας στο Γύθειο και στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε

δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΓΡΙΜΑΛΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΓΡΙΜΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Zuane Grimani. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θαντοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΓΡΙΜΑΝΟΣ Ν. Αναφέρεται ότι το 1838 ήταν δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας. Μ. Φερέτου, *Μεσηνιακά* 1(1968)256.

ΓΡΙΜΙΝΑΣ Πνευματικός. Κατοικούσε στην Κελεφά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΡΙΠΑΡΗΣ-Παπάς. Το 1704 ήταν κάτοικος Μικρής Μαντίνειας και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 56 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΓΡΙΠΙΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1807 από το Σταυροπήγι της Ζαρνάτας. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο τζάκι*, σ. 5 και 12.

Γ(Κ)ΡΙΤΣΑΚΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ. Μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 122 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 411.

ΓΡΙΤΖΑΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. Αναφέρεται το 1460. Κ. Σάθα, *Έλληνες Στρατιώτες στη Δύση*, (1855)30.

ΓΡΙΤΖΑΣ - ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ. Το 1463, στον Τουρκο-Βενετικό πόλεμο, οδηγώντας Σπαρτιάτες φύλαγε τον Ισθμό της Κορίνθου. Ο Λαόνικος Χαλκοκονδύλης στη σ. 558 αναφέρει ότι όλοι οι φρουροί του περάσματος έφυγαν και προσθέτει: "...Πλην των την Σπάρτην οικούντων εξαπατηθέντων υπό Έλληνος νεανίου Γρίτζα τούνομα...".

ΓΡΙΤΣΗ στου. Τοπωνύμιο στην περιοχή του χωριού Γύρι της Ζακύνθου. Αναφέρεται οικογένεια Γρίτση από το Κουτήφαρη της Μάνης. Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)197.

ΓΡΙΤΣΗ Οικογένεια. Ο Ηλίας Γρίτσης το 1711 αναφέρεται ότι ευρισκόμενος στη Ζάκυνθο δάνεισε στο Γιάννη Νίκλο 21 τσεκίγια. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.*, 6(1955)20.

Το 1749 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο **Ιωάννης Γρίτσης ή Γρίτζης** ως αγιογράφος από το χωριό Κουτήφαρι του Ζυγού της Μάνης. Η παρουσία της

οικογενείας Γρίτση στη Ζάκυνθο μαρτυρείται από το 1667. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Βιογραφικών Ζακύνθου*.

ΓΡΙΤΣΙΑΝΟΙ. Οικογένεια που κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Υπάρχουν τα χαλάσματα μικρού οικισμού ανατολικά της Λαγκάδας με το όνομα "τα Γριτσιάνικα". Στον Άγιο Κωνσταντίνο του παρακείμενου χωριού Σβίνα υπάρχει κτητορική επιγραφή που αναφέρει ότι οικοδομήθηκε από τους Γριτσιάνους το 1699. Ο οικισμός των Γριτσιάνων το 1618 είχε 20 σπίτια. Κ. Κόμης, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης*, σ. 584.

ΓΡΟΜΠΙΛΗΣ ή ΓΡΑΜΠΙΛΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Βαχός στο ημερολόγιο του Παπαδάκη η γυναίκα του "Μαυροειδού Γρομπίλαινα Κατζανόνυφη", φ. 27. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209. Διαβάζεται και ως Γραμπίλαινα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 63.

ΓΡΟΝΤΑΚΗΣ Παπά ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΑΣ. Αναφέρεται το 1600 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετεία, *Ε.Α.Ι.Ε.Δ.* 3(1950)71.

ΓΡΥΜΠΙΛΑΚΟΣ ΔΗΜΟΣ. Ήταν από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8045. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 124.

ΓΥΑΛΟΥΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και πολλά μέλη της έλαβαν μέρος στην επανάσταση του 1821.

Ο **Νικόλαος Γυαλουράκος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2940. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Μιχαήλ Γυαλουράκος** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4295. ό.π., σ. 102.

Ο **Θεόδωρος Γυαλουράκος** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης. ό.π., σ. 124.

ΓΥΡΟΓΑΖΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στην Κηλούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΓΥΦΤΕΑ Οικογένεια. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για ενιαία γενιά ή για δύο διαφορετικές οικογένειες που η μία κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και η άλλη στους Δολούς. Τα μέλη της είναι τα ακόλουθα:

Α. Γυφτέας, δεν γνωρίζουμε αν πρόκειται για τον Αθανάσιο ή τον Αναστάσιο, που υπέγραψε αναφορές, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Αθανάσιος** υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και το Βενετσάνο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, έγγραφο της 3 Ιανουαρίου 1831 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βεν. Καπετανάκη.

Ο **Θανάσης Γυφτέας**, κατά διήδηση Σωκράτη Κουγέα, ήταν από τους Δολούς και πήγε στο Μανιάκι μαζί με άλλους συγχωριανούς του. Έφυγε όμως πριν από τη μάχη κατά σύσταση του Αντιβάση από τους Δολούς, ο οποίος ήταν γραμματικός του Βοϊδή Μαυρομιχάλη. Σκοτώθηκε στη μάχη της Βέργας. *Ιθώμη*, τεύχ. 1(1973)8.

Ο **Αναστάσιος** ήταν από τη Σέλιτσα και υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825.

Ο **Θεοδωράκης**, το 1825 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαν. Καπετανάκη, ΓΑΚ, ό.π., ο ίδιος υπέγραψε και για τα αδέρφια του και δήλωσε ότι θα εκστρατεύουν στο μέλλον υπό το συγχωριανό του Τζανέτο Κουρκουτά, Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Υπέγραψε αναφορά η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος στις 27 Ιουνίου 1831, ό.π., Ακόμη υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και το Βενετσάνο Καπετανάκη, ΓΑΚ, Κ96 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βεν. Καπετανάκη. Στο Αρχ. Αγων. ΕΒΕ έχει καταγραφεί με τον αριθ. 23633-5.

Ο **Ιωάννης** ήταν από τη Σέλιτσα (Βέργα) και υπηρέτησε το 1825 υπό τον Παναγιώτη Γιαν. Καπετανάκη, ό.π., και το όνομά του είναι γραμμένο στα ΑΑΕΒΕ, αρ. μητρ. 4293 και 13098. Του Ιωάννη Γυφτέα, από την επαρχία Οιτύλου, του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4293. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

Ο **Καμαρινός** ήταν από τη Σέλιτσα (Βέργα) και πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821. Γ.Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 134. Στις 12 Νοεμβρίου 1824 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε υποχιλιάρχο (η προαγωγή του έγινε μαζί με του Σταυριανού Καπετανάκη). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 43 (αναφέρεται Γυφτίας). Στις 13 Νοεμβρίου 1824 προβιβάστηκε σε υποχιλιάρχο και βιογραφείται από το Μ.Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)442. Μετά την απελευθέρωση προικοδοτήθηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός 7ης τάξεως) και το όνομά του είναι στο ΑΑΕΒΕ, αριθ. 2334.

Ο **Παναγιώτης** κατοικούσε στους Δολούς και το 1825 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε να επιστραφεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη, Μ.Φερέτου, ό.π., 2(1969-70)283. Υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, έγγραφο της 22 Μαΐου 1829. Στις 30 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Ιωάννη Καποδίστρια, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220. Άλλη αναφορά του δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Το 1835 υπέγραψε έγγραφο για την οικογένεια Αντιβάση, Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, 9(1988)341.

Ο **Χριστόδουλος** γεννήθηκε το 1806, κατοικούσε δε στο Κάστρο του Αθαν. Κουμουνδουράκη και υπό τις διαταγές του εξεστράτευσε στη Μεσσηνία (αριθ. καταλ. 107). ΓΑΚ. Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 14 Αυγούστου 1824.

ΓΩΛΔΑΣΗΣ ή ΛΑΓΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 898. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 123.

ΓΩΛΕΒΙΑΝΟΙ. Βλέπε Γολεβιάνοι.

ΓΩΡΓΟΣ Λ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΔΑΒΑΚΗ ή ΝΤΑΒΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Κεχριάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76-7. Αναφέρεται ότι κατάγεται από τον Πολυάραβο, πήγε στο Λιοντάκι και από εκεί εγκαταστάθηκε στα Κεχριάνικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109.

Μετά την απελευθέρωση ο **Δικαίος Δαβάκης** πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΔΑΒΑΝΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΔΑΓΡΕΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν από την Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη, με αριθ. μητρ. 8428. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΑΖΕΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ του Χαραλάμπους. Από τον Κάμπο που μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΔΑΙΜΟΝΑ ή ΔΑΙΜΟΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Φαίνεται ότι κατάγεται από την Καρέα.

Ο **Πέτρος Δαίμονας** από την Καρέα, γεννημένος το 1776, και ο **Βασίλης Δαιμονάκος** από την Καρέα γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Β. Δαίμονας** κατοικούσε στην Καρέα και μαζί με άλλους κατοίκους της Μάνης υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Βασίλης Δε(αι)μονάκος** μετά την απελευθέρωση κατοίκησε στο Πεταλίδι και πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Δαιμονάκος Ιωάννης του Βασιλείου** από τη Γέρμα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Προφανώς ήταν από τους φίλους του Ν. Πιεράκου, γιός του προηγούμενου. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΔΑΙΜΟΝΕΑ ή ΔΗΜΟΝΕΑ Οικογένεια. Τρία από τα παιδιά της οικογενείας φοιτούσαν το 1829 στο σχολείο των Δολών. α) **Θεόδωρος του Στασινού**, γεννημένος το 1824 (αριθ. καταλ. 29), β) **Παναγιώτης του ποτέ Γεωργίου**, γεννημένος το 1817 (αριθ. καταλ. 73) και γ) **Παναγιώτης του Δημητρίου**,

γεννημένος το 1821 (αριθ. καταλ. 56). ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

(Δημενέα Οικογένεια). Πιθανώς πρόκειται περί Δαιμονέα. Ο **Η.** και ο **Κ. Δημενέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΔΑΙΜΟΝΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται από το 1205. Ν.Βέη, *Οι Χαμάρετοι*, σσ. 3, 4, 5.

ΔΑΚΑΡΕΑ ή ΝΤΑΚΑΡΕΑ ή ΤΑΚΑΡΕΑ Οικογένεια. Ζούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και για πρώτη φορά το 1831 αναφέρεται το όνομα του **Ι. Δακαρέα (Τακαρέα)**, που υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλέων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Το 1842 ο **Δημήτριος Δακαρέας ή Τακαρέας** κατήγγειλε στη Διοίκηση ότι οι συγχωριανοί του Στρογγυλέοι-Καρατζάδες νεμόντουσαν παράνομα τα κτήματα της μονής των Αγίων Σαράντα. Για την υπόθεση αυτή επικαλέσθηκε και τη μαρτυρία του **Κυριακούλη Ντακαρέα**, που είχε γεννηθεί το 1782. ΓΑΚ, Μοναστηριακά, φάκ. 465. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 181.

ΔΑΚΙΟΣ Κόμης. Σε εγχάρκτη επιγραφή σε μαρμάρινη πλάκα στο Τηγάνι της Μάνης σημειώνεται "Δακίου κόμητος". Τα γράμματα ομοιάζουν με άλλα του 12 αιώνας. Κόμης ήταν μικρός βαθμός, 7ος στη σειρά, που διοικούσε βάνδα. (Η τούρμα υποδιαιρείται σε δρόγους και αυτοί σε βάνδες). Ν. Δρανδάκη, Ν.Γκιολέ, Χ.Κωνσταντινίδη, Ανασκαφαί στο Τηγάνι της Μάνης, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1978*, σ. 190.

ΔΑΛΙΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Είχε γεννηθεί το 1792 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε στο σώμα του Θανασούλη Κουμουνδοτράκη που εξεστράτευσε στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 88.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική με τους Στεφανόπουλους. Π.Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ Παπάς. Το 1705 κατοικούσε στον Κάμπο και η ετήσια παραγωγή του ήταν 15 κροντήρια λάδι. Το επίθετό του δεν αναφέρεται. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ Πελοποννήσιος. Το 1664 αγιογράφησε τη μονή της Τίμιοβας. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, τ. 3, σ. 309.

ΔΑΜΗΛΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1659 από την Κουτσαβά στις συνεννοήσεις των κατοίκων με το Μοροζίνη ο **Παναγιώτης Δαμηλάκης**. Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά 8(1971)244 και 256*.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο

Πελοποννήσου Α. Μεταξύ ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Γεώργιο Δαμηλάκη** από το Μαυροβούνι. Γ Α Κ , Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΔΑΜΗΛΑΤΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Ήταν από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως, με αριθ. μητρ. 5954. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΑΜΗΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Γεωργίου. Καταγόμενος από τους Δολούς το 1853 εγκαταστάθηκε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Το Πεταλίδι αποικία Μανιατών, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΔΑΝΙΗΛ ΓΟΥΡΑΤΟΣ ή ΓΚΟΥΡΑΤΟΣ Ιερομόναχος και **Ηγούμενος Στροφάδων.** Βλέπε Γουράτος Δανιήλ.

ΔΑΝΙΗΛ επίσκοπος Μαΐνης. Αναφέρεται το 1715 ως ενεργήσας υπέρ της συνθηκολόγησης της Μάνης με τους Τούρκους. Θα πρέπει να ανήκε σε μια από τις οικογένειες Σαλούφα, Κουμουνδούρου και Γουράτου. Κ. Μέρτζιου, Πότε και πώς έπεσε η Μάνη εις χείρας των Τούρκων το 1715, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)279, 281 και 265. Το 1747 ήταν μάρτυρας σε δωρεά στη μονή της Τίμιοβας [ή ήταν ο παρακάτω;:]. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι 1715*, σ. 8

ΔΑΝΙΗΛ ΔΕΚΟΥΛΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης και Νίκλου. Αναφέρεται στον κώδικα της Μονεμβασίας στις ημερομηνίες: 7/4/1743, 12/9/1747, 22/2/1751, 12/2/1765 και 7/2/1770. Ν. Βέη, *ΔΙΕΕ*, 6(1903)192, 193, 194 και 198. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212. Το 1765 αναφέρεται στην επιγραφή της μονής Δεκούλου στο Οίτυλο. Ήταν γιός του Γεωργίου Δεκούλου και είχε αδελφό τον πρωτοσύγκελλο Νικηφόρο. Φαίνεται ότι ήταν όλοι απόγονοι του Μιχαήλ Γιατρού-Μέδικου. R. Traquair, *The churches of western Mani, Ann. Brit. Sch. of Athens*, τ. 15, 1908-9, σ. 200.

Στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας, που δακτυλογραφημένος από το Γιάννη Αναπλιώτη βρίσκεται στα *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας* αναφέρεται ο **επίσκοπος Μαΐνης Δανιήλ** στην καταχώρηση υπ' αριθ. 142 από 2 Ιανουαρίου 1747, σ. 79 και στην καταχώρηση υπ' αριθ. 181α από 5 Αυγούστου 1758, σ. 106.

Ο **Δανιήλ επίσκοπος Μαΐνης** το 1751 συνυπέγραψε με τον Πλάτσης Ησαΐα να δίδουν στον Μονεμβασίας ως "φιλότιμον" 13 γρόσια. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 33.

Ο **Δανιήλ Ντεκούλος Επίσκοπος Μαΐνης** αναφέρεται το 1767-1770. Το 1770 αναφέρεται υποψήφιος Μαΐνης ο Παρθένιος. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΔΑΝΙΗΛ ΔΕΚΟΥΛΑΚΗΣ Επίσκοπος Νίκλου. αναφέρεται το 1792. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

Ο **Δανιήλ Επίσκοπος Μαΐνης** αναφέρεται το 1797. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΔΑΝΙΗΛ Επίσκοπος Μαΐνης. Στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

ΔΑΝΙΗΛ Επίσκοπος Μαΐνης και Πλάτσης. Αναφέρεται σε αχρονολόγητο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας - Καρδαμύλης, Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ*, 3(1950)100.

Δανιήλ Επίσκοπος Μαΐνης και Πλάτσης αναφέρεται το 1681. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212

ΔΑΝΙΗΛ επίσκοπος Πλάτσης. Αναφέρεται στις 7 Φεβρουαρίου 1770 και πέθανε το Φεβρουάριο 1802. Ν.Βέη, *ΔΙΕΕ* 6(1903)194, 201 και 202. Το 1802 τον διαδέχθηκε ο Αρχιμανδρίτης Μονεμβασίας Χριστόφορος. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212. Αναφέρεται στην προετοιμασία των Ορλωφικών. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΔΑΝΙΗΛ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1775 χειροτόνησε στην Καλαμάτα ιερέα της μονής Αιμααλούς. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)98.

ΔΑΝΙΗΛ ΚΟΥΛΟΥΦΕΚΗΣ Επίσκοπος Χαριουπόλεως και Λακεδαίμονος. Ήταν από τον Κάμπο και ως ιερομόναχος δίδασκε τα παιδιά στο ναό της Αγίας Τριάδας των Άνω Δολών. Σ.Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνη*, *Νέα Εστία* 25(1951)431.

Ως Ιεροδιάκονος μύηθηκε στις 15 Μαρτίου 1820 από το Χριστόφορο Περραιβό στη Φιλική Εταιρεία, όπου αναφέρεται ότι γεννήθηκε το 1790. Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 70, αριθ. μητρ. 470.

Στις 26 Μαΐου 1826 από την Αναβρυτή έγραψε επιστολή στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη για την εκεί κατάσταση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 225.

Κατά την περίοδο της επιδρομής του Ιμπραήμ στη Μάνη είχε γενναία πατριωτική δράση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 227.

Αναφέρεται ότι κατά τις μάχες στη Βέργα μαζί με το Προκόπιο Γκιουλέα περιφέρονταν στην πρώτη γραμμή με το σταυρό στο χέρι για να εμψυχώνουν τους πολεμιστές. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 28. (Δεν καταχωρείται η πηγή).

Στις 17 Ιουλίου 1826 έγραψε από την Αναβρυτή στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη ότι ο Ιμπραήμ σκοπεύει να προασπαθήσει εισβολή στην Ανατολική Μάνη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 238. Στον ίδιο έστειλε επιστολή στις 6 Οκτωβρίου 1826 από την Άρνα και τον ενημέρωνε για τα νέα της εποχής, ό.π., σ. 249. Στις 10 Σεπτεμβρίου 1827 του έγραψε πάλι ότι υπάρχει κίνδυνος επιδρομής του Ιμπραήμ στη Μάνη, ό.π., σ. 277. Σε άλλη επιστολή του από Μυστρά της 9 Ιουνίου 1828 μεταξύ των άλλων εκφράζει το φόβο μήπως διαδοθεί επιδημία πανώλης, από την οποία έπασχαν τα στρατεύματα του Ιμπραήμ, ό.π., σ. 287. Πάλι δε στις 21 Ιουνίου του έστειλε νέα επιστολή με τα νέα της εποχής, κυρίως για την επικείμενη αναχώρηση του Ιμπραήμ, ό.π., σ. 289.

Ο ιεροδιάκονος Δανιήλ αργότερα έγινε επίσκοπος Χαριουπόλεως (πιτουλάριος, είχε μόνο τον τίτλο) και τελικά Λακεδαίμονος. Στις 27 Μαΐου 1827

ευρισκόμενος στην Τρικότσοβα (Χαραυγή) δανείστηκε από το Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη 500 γρόσια και υπογράφει ως Λακεδαίμονος Δανιήλ. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας 31(1957)96.

Στις 21 Μαΐου 1829 υπέγραψε αναφορά για τη σύσταση σχολείου ως "Χαριουπόλεως Δανιήλ και τοποτηρητής Λακεδαίμονος". Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 45 της 12 Ιουνίου 1829, σ. 179.

Την 1η Φεβρουαρίου 1831 αποδοκόμασε τα επαναστατικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 101.

Ο Δανιήλ Χαριουπόλεως, τοποτηρητής Λακεδαιμονίας, στις 16 Ιουλίου 1833 υπέγραψε την ανεξαρτησία της Εκκλησίας της Ελλάδος από το Πατριαρχείο. Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 155.

Στις 15 Ιουλίου 1833 υπέγραψαν οι επίσκοποι της Ελλάδος τον αποχωρισμό της Ελλαδικής εκκλησίας από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως και την επομένη στις 16 υπέγραψε και ο Χαριουπόλεως Δανιήλ. ΦΕΚ 23(1/8/33)176.

Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αξιωματικού ΣΤ΄ τάξεως (υπολοχαγός), με αριθ. μητρ. 1661. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

ΔΑΝΙΗΛ Παπάς. Ήταν υποψήφιος το 1765 για την επισκοπή Νίκλου και το 1770 για την επισκοπή Πλάτσας. Ν. Βέη, *ΔΙΕΕ* 6(1903)193 και 194.

ΔΑΡΜΑΡΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ του Γεωργίου. Χρονογράφος, έγραψε κώδικα το 1573 και σημειώνεται "Υπό Ανδρέου Δαρμαρίου του Επιδουριώτου υιού Γεωργίου". Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων* 14(1917)305-6. Αναφέρεται το 1574 ως κωδικογράφος από τη Μονεμβασία.

Αναφέρεται ως γραφέας κωδίκων κατά τον 16ο αιώνα. Οδ. Λαμψίδη, *Επώνυμοι γραφείς κωδίκων της χρονικής συνόψεως Κωνσταντίνου Μανασή, Πελοποννησιακά* 16(1985-6)51.

ΔΑΡΜΑΡΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Στη Νεάπολη της Ιταλίας ζούσε ??? πότε??? ο Ιωάννης Δαρμάριος. Ι. Χασιώτη, *Μελισσηνοί*, σ. 51-3.

ΔΑΡΜΑΡΟΣ ή ΝΤΑΡΜΑΡΟΣ ΝΙΚΟΛΟΣ καπετάν. Κατά την επίσκεψη του Fab. Barbo στη Μάνη το 1571, ηγετικό ρόλο στους Μανιάτες είχε ο Νικολός Νταρμάρος, για τον οποίο οι Βενετοί ανέλαβαν την υποχρέωση να τον αναγνωρίσουν ως καπετάνιο των Μανιατών. Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 218, 219, 258, 260, 261 και 262.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ παπά ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ. Αναφέρεται στα έτη 1752-1756. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον Κώδικα της μονής της Ντιμιόβης*, σ. 38 και 48, του ιδίου, *Ένα Ιστορικό ταξίδι 1715*, σ. 90.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ Ιερέας. Αναφέρεται καταγωγή από Λακωνία. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, με αριθ. μητρ. 6051. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Ηλίας Δασκαλάκης** ήταν από τον Κάβαλο και έσπευσε από τους πρώτους να αποκρούσουν τους Αιγύπτιους που είχαν αποβιβασθεί στο Διρό.

Αργότερα έγινε ιερέας. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

ΔΑΣΚΑΛΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΔΑΣΚΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δασκαλέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΔΑΥΛΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Ήταν από το Οίτυλο και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη, με αριθ. μητρ. 125. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΕΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Λάγια και ανήκε στην πατριά των Μιχελιάνων.

Στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο ήταν δύο "συντροφίες" των Μιχαλακιάνων (Νικλιάνοι) και των Γρηγορακιάνων, οι οποίες αντιμάχοντο από παλαιά. Για το λόγο αυτό υπήρχε στον Κότρωνα φρουρά που εχρηματοδοτείτο από το Τζανετάκη Γρηγοράκη. Η φρουρά υποστήριζε τους Μιχαλακιάνους και έδωσε αφορμές να εκραγούν ταραχές περί τα μέσα Ιουνίου 1829 στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο. Ως πρωταίτιοι συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στο δικαστήριο οι εξής: Γερακάρης Μπουγιουκλάκης, Κώστας Ορφάνης, Μήτζος Γερακάρης, Ιωάννης Γρηγορακόγγονας, **Ηλίας Δεκουλάκος**, Μ. Ιατρός και Βρετός Κασίμης. Περί τα τέλη Ιουλίου 1829 άρχισε και άλλος πόλεμος μεταξύ των οίκων του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη και του Ιωάννη Γρηγορακόγγονα, για ένα συκόφυτο και μερικά μάρμαρα. Από μεν την πλευρά του Μπουγιουκλάκη σκοτώθηκε ο αδελφός του και ο Καλαμποκάκος, από δε την πλευρά των Μιχαλακιάνων (Μιχαλακιάνοι ήταν οι Μπουγιουκλάκηδες, θα έπρεπε να γράφει Μιχελιάνοι που ήταν αντίπαλοί τους και προφανώς συμμάχησαν με τους Γρηγορακιάνους ή Γρηγορακόγγονες) ο **Ηλίας Δεκουλάκος** και έξη τραυματίστηκαν. Τελικά συμβιβάστηκαν. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί ο **Νικολός Δεκουλάκος** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο Ν. Δεκουλάκος το 1836 διορίστηκε δήμαρχος στη Λάγια.

ΔΕΚΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Οίτυλο και είχε στην ιδιοκτησία της τη μονή της Ζωοδόχου Πηγής Οιτύλου. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

Ο **Γεώργιος Δεκούλος** μνημονεύεται το 1765 - δεν ζούσε τότε - στην κτητορική επιγραφή της μονής Δεκούλου, ως πατέρας του Δανιήλ και του

Νικηφόρου. Επειδή στη συνέχεια της επιγραφής αναφέρεται το όνομα του Μιχελή Ιατρού, θεωρούμε ότι ο τελευταίος ήταν ο πατέρας του Γεωργίου Δεκούλου. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. of Athens*, τ. 15, σ. 201.

Ο **Δανιήλ Δεκούλος του ποτέ Γεωργίου**. Αναφέρεται ως επίσκοπος Μαΐνης και Νίκλου στην ανωτέρω επιγραφή, R. Traquair, ό.π., σ. 201.

Ο **Νικηφόρος Δεκούλος του ποτέ Γεωργίου**. Ήταν πρωτοσύγκελλος και μαζί με τον αδελφό του Δανιήλ επίσκοπο Μαΐνης το 1764 ή 5 ήταν από τους ιδρυτές της μονής Δεκούλου στο Οίτυλο. R. Traquair, ό.π., σ. 201.

Ο R. Traquair, ό.π., σ. 201, θεωρεί ότι το έτυμο του ονόματος προέρχεται από το *de culo* (από πρωκτό). Πιθανώς να είχαν επανέλθει από την Ιταλία στην οποία μετανάστευσαν, αλλά για τις κακές συνθήκες που επικρατούσαν εκεί μπορεί να γύρισαν πάλι στη Μάνη.

Από παράδοση μαθαίνουμε ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος-Γιατρός, που πήγε στη Μάνη και παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου, απέκτησε πολλά παιδιά, ένα από τα οποία ήταν ο Μιχελής. Παιδιά του Μιχελή ήταν ο **Δεκούλος**, ο Πολυχρόνης και ο Παπαδόπουλος. Η ανωτέρω επιγραφή που αναφέρει ότι ο Γεώργιος Δεκούλος ήταν γιός του Μιχελή Γιατρού, φαίνεται να επιβεβαιώνει τις εκ παραδοσέως πληροφορίες. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 67.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια **οικογένεια Δεκούλου** κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΔΕΛΗΓΙΩΡΓΗΣ. Πρόκριτος από την περιοχή της Ζαρνάτας. Από μαρτυρική κατάθεση της 11 Φεβρουαρίου 1615, που έγινε στον Προβλεπτή Ζακύνθου και διαβιβάστηκε στο Δόγη της Βενετίας πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: «...ο Μουσολίν Ραϊζ κουρσάρος γενόμενος μπέη του Μυστρά και συγκεντρώσας 1000 Τούρκους ανεχώρησεν από την Κορώνην δια ξηράς και φθάσας εις την Μάνην, συνέλαβεν αιχμάλωτον ένα πρόκριτον του τόπου ονομαζόμενον Δεληγιώργην με 18 άλλους και τους έστειλε δεσμίους εις την Κορώνην...». Μετά δύο ημέρες άλλη κατάθεση ανέφερε: «...δεν είναι αληθές ότι εστάλησαν εις την Κορώνην ο κύριος αρχηγός των Μανιατών με άλλους 18...». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)107, 108 και 113.

Το 1614 ο Αρσλάν πασάς των Ιωαννίνων εισέβαλε στη Μάνη από την πλευρά του Πασαβά και προκάλεσε μεγάλες καταστροφές στη νότια Μάνη. Γνωρίζουμε ακόμη ότι στις αρχές του επομένου έτους ο Μουσολίν Ραϊζ ξεκίνησε από την Κορώνη, πέρασε το Αρμυρό και έφθασε στη Ζαρνάτα. Εκεί συγκέντρωσε τον πληθυσμό και ζήτησε να του παραδώσουν τα όπλα. Ένας Ιερέας, πρόβαλε αντιρήσεις και ο Μουσολίν διέταξε και τον κρέμασαν. Τη νύχτα οι Μανιάτες επιτέθηκαν εναντίον των Τούρκων και του αφάνισαν. Ο Μουσολίν Ραϊζ, οι συγγενείς του και ο στρατός του ολόκληρος χάθηκε, ελάχιστοι μόνο διέφυγαν τη σφαγή. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)107, 108 και 113. Την καταστροφή αυτή στη Ζαρνάτα μνημονεύει και ο Τούρκος ιερομένος Εβλιά Τσελεμπί, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, σ. 272, όπου αναφέρει: «...Μια φορά μάλιστα, ο Αρσλάν Πασάς από τα Γιάννενα νικήθηκε μη μπορώντας να σώση ούτε μια ψυχή...».

Το καλοκαίρι του 1615 οι Τούρκοι με τον Αρσλάν πασά πήγαν πάλι στη Ζαρνάτα. Όπως αναφέρει ο Προβλεπτής της Ζακύνθου προς το Δόγη οι Τούρκοι κατέστρεψαν ένα χωριό, άγνωστο στις πηγές, ονομαζόμενο Πεβίστα. (Το όνομά του μπορεί ίσως να συσχετισθεί με το μοναστήρι της

Αντρομπεβίτσας.) Προσθέτει δε ακόμη: «...και δια να διασπείρει τον πανικόν εις τους κατοίκους και να εκδικηθεί τα εγκλήματα που διέπραξαν οι Μανιάται, διέταξε να ξεθάψουν τον υιόν ενός εκ των προκρίτων αρχηγών ονόματι Δεληγιώργην, αποθανόντα προ δέκα ημερών και, αφού έκοψε το κεφάλι του πτώματος, διέταξε και έκαυσαν το σώμα...». Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)107, 108 και 113.

ΔΕΛΟΓΚΙΑ ΠΕΤΡΟΣ καπετάνιος. Capitan Petro Delogia (54). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή της Κελεφάς - Κάτω Μάνης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΔΕΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Λίας Δεμενέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Σωτηράκης Δεμενέας** στις 15 Δεκεμβρίου 1833 υπέγραψε αναφορά υπέρ του επισκόπου Προκοπίου, που τον τιμώρησε η Ιερά Σύνοδος. Δ. Βαγιακάκου, Σύμμεικτα, *Λακωνικά Σπουδαί* 15(2000)388.

ΔΕΜΕΣΤΙΧΑ Οικογένεια. Υπήρχαν πύργοι της οικογενείας στη Ριγανόχωρα και στην Αλεπού. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Αναφέρεται ότι η οικογένεια προέρχεται από τη Βάθεια και τα Άλικα και ότι είναι κλάδος της πατριάς των Κοσμάδων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

Ο **Γιαννούτζος Δεμέστιχας** από τη Ριγανόχωρα στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γιαννούτζος Δεμέστιχας** στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής που ηγείτο της στάσεως των Μανιατών κατά της κυβερνήσεως του Ιωάννη Καποδίστρια. Κ.Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

ΔΕΜΕΣΤΙΧΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν μετανάστης στην Ιταλία και αναφέρεται το 1674-1700. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 122-3. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 461. Το 1690 ζούσε στη Sonava της Τοσκάνης ο Παναγιώτης Δεμέστιχας 50 ετών, με τη σύζυγό του Μαρία 24 ετών και την κόρη του Μαρία 10 ετών. Θ.Ι.Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)244.

ΔΕΜΙΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Η οικογένεια Δεμίρου ή Δεμοίρου ή Ντεμίρου κατοικούσε στη Σκάλα του Βαχού, όπου υπάρχει και **πύργος του Ντεμίρου**. Για την καταγωγή της οικογένειας αναφέρεται ότι προέρχεται από πειρατή Αλγερινής καταγωγής με το όνομα De Migo. Να σημειωθεί ότι δεν είναι γνωστό το όνομα πειρατή από άλλη πηγή. Κατ' άλλη εκδοχή ήταν Φράγκος ή Μανιάτης που πήγε στην Ιταλία ως στρατιώτης και επιστρέφοντας έχτισε πύργο με ιταλική τεχνοτροπία. Αργότερα οι Δεμιριάνοι εγκατέλειψαν τη Σκάλα και εγκαταστάθηκαν στον οικισμό Δεμιριάνικα, που είναι στο τέλος του λαγκαδιού μεταξύ Βαχού και Νέας Καρυούπολης. Τους Δεμιριάνους διαδέχτηκαν στη Σκάλα οι Κυπαρισσιάνοι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 30 και 40.

Ο **Δικαίος Δεμίρος** το 1700 είχε ενοικιάσει τη δεκάτη του χωριού Άρνα και στα επόμενα χρόνια ενοικίασε κτήματα στην περιοχή της Βαρδούνιας και του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 77, 90, 95, 107, 121, 124. Βλέπε και Δικαίος Διμίρος από την καστελανία της Κελεφάς το 1690.

ΔΕΜΟΝΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Μετά την απελευθέρωση κατοίκησε στο Πεταλίδι και πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221. (Βλέπε: Οικογ. Δαιμονάκου)

ΔΕΝΔΡΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1730 σε επιστολή προς τον Αββά Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330.

ΔΕΡΜΗΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και τα μέλη της, οι Δερμητζέοι, ήταν φίλοι του Γέρο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη (ομάδα οπαδών του Καποδιστριακού κόμματος). Το 1832 ενοχοποιήθηκαν για το φόνο του Γιάννη Ταΐρη και αποκλείστηκαν μαζί με τους Λιανέους, τον Κοκονέα, το Ζουμπούλη κ.ά. στον Κάμπο από την αντίπαλη παράταξη των Καπετανάκηδων. Για να μη γίνει σύγκρουση των δύο μερίδων της οικογενείας Καπετανάκη αποφασίστηκε να λυθεί η διαφορά από τη συνέλευση των κατοίκων της επαρχίας. Γιάννη Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, 40-41(1960)219.

ΔΕΣΠΟΤΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Καταγόταν από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, με αριθ. μητρ. 5913. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΕΣΠΟΤΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΗΓΟΡΑΚΟΣ Σ. Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1779 και το 1824 επιστρατεύτηκε για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου από τον Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη

(αριθ. καταλ. 21). ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

ΔΗΜΑΓΓΕΛΕΑ ή ΔΗΜΑΓΓΕΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Αναγνώστης Δημαγγελέας** ή **Δημαγγελάκης** αναφέρεται το 1765 ως αγιογράφος από το Κουτήφαρη του Ζυγού της Μάνης. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. of Athens*, 15(1908-9)200. Εικονογράφησε τη μονή Ντεκούλου στο Οίτυλο. Ν. Δρανδάκη, *Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)219. Εικονογράφησε το 1754 το δυσυπόστατο ναό του Αγίου Βασιλείου και του Αγίου Σπυρίδωνος του Πραστίου. Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 47. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 244, 245.

Ο **Πούλος Δημαγγελέας** αναφέρεται το 1785 ως αγιογράφος στο ναό του Αγίου Νικολάου των Κάτω Δολών. Η καταγωγή του ήταν από το χωριό του Ζυγού της Μάνης Κουτήφαρι. Σ. Κουγέα, *Ελληνικά* 7(1934)108.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δημαγγελέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΔΗΜΑΚΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΔΗΜΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ανήκει στη γενιά των Γκουμιάνων από την Καστάνισσα, που ήταν αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ. Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΔΗΜΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Σταυροπηγίου, Ανδρούβιστας και Καστάνιας.

Ο **Γιάννης Δημακέας** αναφέρεται το 1810 και το 1830 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)98 και 100.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο βουλευτικό την προαγωγή του **Γιάννη Δημακέα** σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Το 1829 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Δημακέας**, ο οποίος υπέγραψε αναφορά υπέρ της Δημογεροντίας Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 85, έγγραφο της 5 Ιουλίου 1829.

Την ίδια χρονιά στο σχολείο των Δολών φοιτούσε ο **Νικόλαος Δημακέας του Πανάγου** ετών 13 (αριθ. καταλ. 75). ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Το 1830 ο **Δημητράκης Δημακέας** υπέγραψε έγγραφο προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220, έγγραφο της 28 Ιουνίου 1830.

Ο **Γιάννης Δημακέας** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Ν. Δημακέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΔΗΜΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από διάφορα μέρη της Μάνης.

Αναφέρεται το 1622 ο **Δημήτρης Δημάκης** από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ, Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)73.

Στη Μικρή Μαντίνεια ζούσε και το 1705 ο **Γιάννης Δημάκης** είχε ετήσια παραγωγή 58 κροντήρια λάδι, ο δε **Θεοδωράκης Δημάκης** 45 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

Ένας **Δημάκης**, χωρίς βαπτιστικό, από το Σκαμνάκι, πληγώθηκε στο χέρι και τον έστειλε ο Πετρόμπεης στις 13 Ιουνίου 1821 στο Λιάκο Γιατράκο, που τον νοσήλευε επί 30 ημέρες, "...του έβγαλε μέρος κόκκαλα και τον εκοίταξα 30 ημέρες". Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)296.

Ο **Γιωργάκης Δημάκης** τραυματίστηκε στο πόδι επί Δράμαλη και στις 28 Ιουλίου παραπέμφθηκε στο Λιάκο Γιατράκο, που τον νοσήλευσε επί 35 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)300.

ΔΗΜΑΚΙΑΝΟΙ. Οικογένεια που κατοικούσε στο Δρυάλο και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο προς τον Αντώνμπεη Γρηγοράκη. Ανωνώμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

Οικογένεια Δημακάκου (Δημακιάνοι), που ήταν κλάδος των Καντηριάνων από την πατριά των Νικλιάνων, υπήρχε στους Καλονιούς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

ΔΗΜΑΚΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Είχε πύργο στη Ζούδα. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 79.

ΔΗΜΑΚΟΥ Οικογένεια. Υπήρχαν σε διάφορα μέρη της Μάνης συνώνυμες οικογένειες. Οικογένεια Δημάκου, οι Δημιάνοι, κατοικούσαν στην Καινούργια Χώρα και στη σύγκρουση Πηλοκωκιάνων και Γιαννακομιχελιάνων ήταν με το μέρος των Πηλοκωκιάνων. Κλάδος της οικογενείας ο Λειβάδης και πιθανώς ο Τσιλιβάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 73-4.

Ο **Π. Δημάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Δημάκος** από την Καφιόνα, γεννημένος το 1786, ο **Παναγιώτης Δημάκος** από την Καφιόνα, γεννημένος το 1780 και ο **Νικόλας Δημάκος** από την Καφιόνα γεννημένος το 1806 στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δ.**, ο **Κ.** και ο **Π. Δημάκος** κατοικούσαν στην Καφιόνα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Δημάκος** κατ' αίτηση του Υπουργείου Πολέμου στις 18 Φεβρουαρίου 1825 έγινε ταξίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Δημήτριος Δημάκος** ήταν από την Καφιόνα, έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Κωνσταντής Δημάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Αναγνώστης Δημάκος**, που αναφέρεται ότι κατάγεται από τη Σπάρτη, κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 πήρε το βαθμό του ταξιάρχου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2375. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Νικόλαος Δημάκος**, που αναφέρεται ότι κατάγεται από τη Λακεδαίμονα, μετά την επανάσταση του 1821 αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2139. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Αντώνιος Δημάκος** και ο **Παναγής Δημάκος**, από τη Λακεδαίμονα, μετά το 1821 αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες με αριθ. μητρ. 8460 και 9822. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

Ο **Δημήτριος Δημάκος** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΔΗΜΑΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Ηλίας Δημακουλάκος** στις 18 Μαΐου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό να προβιβασθεί στο βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Ο **Κυριάκης Δημακουλάκος** κατοικούσε στα Σκυφιάνικα και στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

ΔΗΜΑΚΟΥΛΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Είχε γεννηθεί το 1789 και κατοικούσε στους Κάτω Δολούς. Το 1824 υπηρέτησε σε μονάδα για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824 (αριθ. καταλ. 13). Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του Σταυριανού Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Κυβερνήτη, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Αργότερα υπέγραψε ψήφισμα αποδοκιμασίας των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 9 Φεβρουαρίου 1831 ζήτησε να μη εισέλθουν στρατιωτικά τμήματα στην περιοχή του Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, ??????. Στις 12 Φεβρουαρίου 1831 κατηγορήθηκε για συνεργασία με τους Μαυρομιχαλαίους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Το 1835 υπέγραψε έγγραφο υπέρ της οικογενείας Αντιβάση για την περιουσία της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σσ. και 341.

ΔΗΜΑΡΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Το 1705 ενοικίασε το φόρο της δεκάτης από την περιοχή του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 118.

ΔΗΜΑΡΑ Οικογένεια. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη στον **Κωνσταντίνο Δημαρά**, με αριθ. μητρ. 6397, τον **Παναγιώτη Κ. Δημαρά** με αριθ. μητρ. 6398 και στο **Σαράντη Δημαρά** με αριθ. μητρ. 7363. Για όλους αναφέρεται ως πατρίδα η Λακεδαίμων. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΗΜΑΡΗ Οικογένεια ή Δημαροί. Από τα Δημαρίστικα με κλάδους τις οικογένειες Σιδέρη και Καψοκώλη. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 170. Ως Δημαροί αναφέρονται οι κάτοικοι των Δημαρίστικων.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάων και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκιάων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι **Δημαροί** (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπετζαντής Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάων (Γιαννακο-Μιχελιάων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά 5(1962)89. Αναργ. Κουτσιλιέρη, Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

ΔΗΜΑΡΗΣ ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΑΣ. Cazi Varda di Maris. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Η οικογένεια Δημάρη φαίνεται ότι κατοικούσε στα Δημαρίστικα.

ΔΗΜΑΡΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνιο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Πιθανώς ήταν συγγενείς των Τσουλιάνων. Κλάδος της οικογενείας ο Αυγουλέας του Τροχάλακα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

Ο **Παναγιώτης Δημαρόγγονας** από τον Κούνιο συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνισθέντων στη Βέργα και στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΔΗΜΑΡΟΓΓΟΝΗ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Κούνος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΔΗΜΑΡΟΓΓΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από το Λιμένι και ότι μετά την επανάσταση του 1821 του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, με αριθ. μητρ. 1370. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΔΗΜΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δημέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεώργιος** και ο **Παναγιώτης Δημέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Σαράντος**, και ο **Ηλίας Δημέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Στην ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276 ο **Ηλίας Δημέας** υπέγραψε δεύτερο ανάλογο ψήφισμα των κατοίκων της Ανδρούβιστας.

ΔΗΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Βλέπε Δεμενέα.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Θεοδωράκης Δημητρακάκης** αναφέρεται το 1699 από το χωριό Δολοί και ήταν ενοικιαστής των Μύλων της Μαντίνειας. Προφανώς είναι ο ίδιος που αναφέρεται και κατωτέρω με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12.

Το 1705 στα Βενετικά κατάστιχα αναφέρονται έξι μέλη της οικογένειας που κατοικούσαν στους Άνω Δολούς, στη Μεγάλη Μαντίνεια και στα Βαρούσια: α) ο **Γιαννάκης** κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή σε λάδι 73 κροντήρια, β) ο **Γιάννης** κατοικούσε στα Βαρούσια και είχε παραγωγή 2 βαρέλες λάδι, γ) ο **Γιώργος** κατοικούσε και αυτός στα Βαρούσια και είχε πάλι παραγωγή 2 βαρέλες λάδι, δ) ο **Θεοδωράκης** κατοικούσε στους Άνω Δολούς και είχε 20 κροντήρια λάδι, ε) ο **Νικήτας** από τους Άνω Δολούς είχε 35 κροντήρια λάδι και στ) ο **Παναγιωτάκης** από τη Μεγάλη Μαντίνεια είχε 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σσ. 128, 130 και 131.

Το ονόματα του **Αναγνώστη Δημητρακάκη** και του **Νικολάκης Δημητρακάκης** αναγράφονται το 1755 σε αφιερωματική επιγραφή του Αγίου Σπυρίδωνα Μικρής Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 177.

Η **Οικογένεια Δημητρακάκη**, ασφαλώς με άλλη προέλευση, είχε πύργο στο Καυκί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Δ. Δημητρακάκης** κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και μαζί με άλλους κατοίκους της Μάνης υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΗΣ ή ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΛΕΟΥΤΣΗΣ του Δημητρίου. Ήταν στο μυστικό του Παναγιώτη Καπετανάκη, που κυβερνούσε ο Ν. Κουκούτσης και κατηγορήθηκε για πειρατεία. Έδωσε κατάθεση και δήλωσε ότι ήταν Μανιάτης ηλικίας 30 ετών. Δ. Θέμελλη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Β', σσ. 95 και 128.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα

στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη (;) στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ ΛΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΡΑΚΗ ή ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Από τη Ρωσική αστυνομία ο Γεώργιος Δημητρακαράκης εθεωρείτο ύποπτος ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341.

Ο Γεώργιος Δημητρακαράκος αναφέρεται σε επιστολή του Ιωάννη-Κατσή Μαυρομιχάλη της 18 Ιουλίου 1823 ότι εξεστράτευσε (πιθανώς για την Πάτρα). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 83.

Την εποχή των εμφυλίων ανταγωνισμών και συγκρούσεων ο Γιώργης Δημητρακαράκος αναφέρεται στις 9 Ιουλίου 1824 ως φίλος της οικογενείας Μαυρομιχάλη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 169. Στις 29 Ιουλίου 1824 αναφέρεται ότι συνόδευσε τον Αντωνιο Μαυρομιχάλη στο Μαλεύρι, προφανώς για στρατολογία, ό.π., σ. 171. Αναφέρεται ακόμη ότι έστειλε ατζαλόπετρες στο Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη, ό.π., σ. 172.

Ο Γεώργιος Δημητρακαράκος στις 20 Ιανουαρίου 1825 με προβούλευμα του Βουλευτικού πήρε το βαθμό της αντιστραγίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο Γ. Δημητρακαράκος στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο Γ. Δημητρακαράκος ήταν επιστάτης τάξεως Μαλευρίου και στις 29 Απριλίου 1830 προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Ο Ζαχαρίας Δημητρακαράκος και ο Γ. Δημητρακαράκος στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωποι της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Λιάς Δημητρακαράκος** αναφέρεται ότι χρεωστούσε γρόσια 44:14 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

Ο **Ηλίας Δημητρακαράκος** αναφέρεται στη διαθήκη του Γεωργίου Μαυρομιχάλη ως θείος και του κρατούσε ένα κανοκιάλι που ανήκε στον Κ. Σπηλιωτόπουλο. Ακόμη αναφέρεται και ο εξάδελφος **Ηλίας Δημητρακαράκος** και αφήνει εντολή στη γυναίκα του να λάβει από αυτόν τις πιστόλες και τα ασημένια πατρόνια που του ανήκουν. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)353 στίχ. 101, 354 στίχ 130, 366 και 367.

Ο **Θεοδόσιος Δημητρακαράκος** αναφέρεται στη διαθήκη του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη ως "θείος Θεοδόσιος". Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)352 στίχ. 60 και σ. 363.

Ο **Θεοδόσιος Δημητρακαράκος**, ο οποίος αργότερα εγκαταστάθηκε στην Πύλο, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε με το βαθμό του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, με αριθ. μητρ. 4766. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Γεώργιος Δημητρακαράκος του Θεοδοσίου**. Είχε γεννηθεί το 1826 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829 (αριθ. καταλ. 18).

ΔΗΜΗΤΡΑΚΑΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε αντιστράτηγο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Κορακιάνικα. Ν.Κατσκάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Ήταν από τα Κέρια, γεννήθηκε το 1786, και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος Δημητρακόπουλος**, από τη Σπάρτη (Μάνη), το 1825 πήρε το βαθμό της στρατηγίας και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αιθ. μητρ. 790. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Στρατήγης Δημητρακόπουλος ή Τριγώνης**, από τη Σπάρτη, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2952. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 83.

Ο **Αναγνώστης Δημητρακόπουλος** από την Κονιδίτσα μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5575. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 103.

Ο **Δ. Δημητρακόπουλος** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Οιτύλου.

Ο **Ηλίας Δημητρακόπουλος** μετά την επανάσταση του 1821 πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ. Το όνομά του βρίσκεται σε κατάλογο προτεινομένων (πιθανώς από Γιατράκο) προαγωγών της 21 Μαΐου 1823 για το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ ή ΕΞΑΡΧΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ήταν από το Σελεγούδι και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1338. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Συνώνυμες οικογένειες υπήρχαν σε πολλά μέρη της Μάνης.

Ο **Γ. Δημητράκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Η.** και ο **Β. Δημητράκος** κατοικούσαν στην Καρέα και μαζί με άλλους κατοίκους της Μάνης υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ.** και ο **Ν. Δημητράκος** κατοικούσαν στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Νικόλας Δημητράκος** από την Κοίτα, γεννημένος το 1810, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Π. Δημητράκος** από την Καρύνια και ο **Σ. Δημητράκος** από το Βάμβακα υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ ή ΓΟΥΡΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΔΗΜΗΤΡΕΑ Οικογένεια. (Συγγενής οικ. Τρουπάκη) Είχε πύργο στη Βάρδια της Καρδαμύλης. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δημητρέα κατοικούσε στη Γούρνιτσα και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Δημητράκης Δημητρέας** παντρεύτηκε τη Μαρίτσα, κόρη του Παναγιώτη Μούρτζινου, η οποία πέθανε νέα και άφησε γιό ορφανό από τεσσάρων ετών που ονομαζόταν Στρατήγης. Ο **Στρατήγης** πήρε το παρωνύμιο "Μούρτζινος", έζησε από το 1803 μέχρι το 1903 και άφησε δύο

παιδιά τον **Παναγιώτη** και το **Γεώργιο**. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ.465.

Ο **Π. Δημητρέας-Τρουπάκης** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

Η Γενική Εφημερίς Ελλάδος αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831 δημοσίευσε δύο ψηφίσματα των κατοίκων της περιοχής του Σταυροπηγίου στα οποία υπογράφει ο **Γ. και ο Ι. Δημητρέας**.

Ο **Γεώργιος Δημητρέας**, Λακεδαιμόνιος, όπως αναφέρεται, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8435. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125. Ο Μ.Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)472, τον αναφέρει ως καταγόμενο από τη Μεσσηνιακή Μάνη.

Ο **Β. Δημητρέας** κατοικούσε στα Τσέρια και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΔΗΜΗΤΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΔΗΜΗΤΡΙΑ (Στεφανοπούλου-Γρηγοράκη). Ηρωϊκή μορφή Μανιάτισσας. Πρόκειται για το πρόσωπο μιας χήρας που έζησε στην Ανατολική Μάνη και υπάρχουν πληροφορίες από πολλές πηγές.

Πρώτος έγραψε γι' αυτή ο Demetrius Stephanopoli, *Precis Historique de la Maison Imperiale de Maniotes*, Amsterdam 1784, όπου προσπαθεί να αποδείξει ότι η οικογένειά του αποτελεί κλάδο των Κομνηνών. Με τα στοιχεία αυτά έπεισε το Γάλλο Βασιλέα το 1782, ο οποίος του έδωσε τίτλο ευγενείας.

Από το Στεφανόπολι δανείστηκε ο μισέλληνας Ραυ και έγραψε στο βιβλίο του: "*Στην πραγματικότητα κατά το 1764 εμφανίστηκε μια χήρα, ονομαζομένη Δημητρία, η οποία ετίθετο συχνά επικεφαλής στρατευμάτων ληστών για να διενεργήσει ληστείες στο μεγάλο δρόμο Μεθώνης-Μυστρά. Οι Ιππότες της Μάλτας, που έφθαναν από καιρού εις καιρόν στη Λακωνία, για να διασκεδάσουν, δεν παρέλειπαν να λέγουν ότι αυτή η Δημητρία ήταν μια ηρωίδα, η οποία διενεργούσε περισσότερες λείες στη στεριά απ' όσες γίνονταν στη Μεσόγειο...*". Από αυτόν πήρε ο J. C. Hobhouse, *A journey through Albania and other provinces of the Turkey in Europe and Asia to Constantinople during the years 1809-1810*, 2α έκδοση, London 1813, σσ. 230-237, ο οποίος έγραψε: "...Όχι πολύ πριν το 1765 η χήρα ενός από αυτούς τους καπεταναίους, επονομαζομένη Δημητρία, σκόρπισε ταραχή στους Τούρκους του Μυστρά και έθεσε τέρμα στην επικοινωνία μεταξύ εκείνης της πόλεως και της Μεθώνης...". Ευαγγ.Σταρτηγέα-Κεφαλληναίου, Η Μάνη στο οδοιπορικό του Hobhouse (1809-1810), *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)432 και 422.

Ο Δ.Βαγιακάκος, Ειδήσεις περί Μάνης εκ Γαλλικού υπομνήματος του 1780, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)185 κ.ε. δημοσίευσε έκθεση περί Μάνης, ο συγγραφέας της οποίας πληροφορήθηκε τις ειδήσεις του από Κορσικανό πλοιοκτήτη, που στο διάστημα 1762-4 προσορμίστηκε στο

Σκουτάρι. Αναφέρεται στη Χήρα του Γεωργίου Σταφανοπούλου, η οποία ήταν καπετάνισσα και διοικούσε την περιοχή από Σκουτάρι μέχρι Οίτυλο. Οι Στεφανόπουλοι ήταν τρεις κλάδοι, ο ένας του Οίτυλου, ο άλλος του Σκουταρίου και ο τρίτος της Κορσικής. Η καπετάνισσα είχε τρία παιδιά, το Γεωργάκη, το Δημήτριο και τον Ιωάννη. (Μήπως οι πληροφορίες αυτές προέρχονται από το Δημήτριο Στεφανόπουλο;).

Ο Δ. Αλεξανδράκος, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 40, γράφει ότι μετά τον ανασκολοπισμό του Έξαρχου Γρηγοράκη, οι Μανιάτες συνέρρευσαν στο σπίτι του στο Σκουτάρι για να συλλυπηθούν και μοιρολογήσουν, αλλά η μητέρα του "...ως άλλη Σπαρτιάτις ωμίλησεν εντόνως. 'Ο Έξαρχος δεν έχει ανάγκην θρήνων και μοιρολογίων, αλλ' εκδικήσεως', έκπληκτος η ομήγυρις ήκουσεν την δημηγορίαν και διεπυνθάνετο πως ηδύνατο να μεταβή και λάβη εκδίκησιν εν Τριπόλει. τότε η ανδρεία γυνή διακόψασα, έδειξε δια του δακτύλου το απέναντι του Σκουταρίου κείμενον φρούριον του Πασσαβά, το υπό των Τούρκων τότε κατεχόμενον και υπό εβδομήκοντα Οθωμανικών οικογενειών οικούμενον...". Συνεχίζοντας γράφει ότι εκυρίευσαν το φρούριο και έσφαξαν τους Τούρκους.

Ο Ανώνυμος, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων πινών της Μάνης*, Αθήνα 1858, σ. 5, όπως και ο Α. Γούδας, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 5, αντιθέτως γράφει ότι το 1780 οι εξάδελφοι του φονευθέντος Έξαρχου Γρηγοράκη παρακίνησαν τους Μανιάτες να επιτεθούν εναντίον των Τούρκων του Πασαβά, τους οποίους νίκησαν και επεξέτειναν τα όρια της Μάνης μέχρι το Κακοσκάλι.

Ο Bory de Saint Vincent γράφει για τη χήρα του Κουτήφαρη, ότι επεξέτεινε τα όρια της Μάνης από το Σκουτάρι μέχρι το Κακοσκάλι. Από κάποια πηγή αντλούν όλοι την πληροφορία. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΙΣΙΝΗΣ Ρήτωρ Καρυουπόλεως το 1599. Ήταν Αθηναίος, ρήτωρ δε εκκλησιαστικό αξίωμα μετά το μέγα χαρτοφύλακα. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 36.

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένειες. Περιλαμβάνονται οικογένειες χωρίς καμία μεταξύ τους συγγενική σχέση.

Ο **Βρετός Δημητρόπουλος** αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

Ο **Γιάννης Δημητρόπουλος** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

Άλλος **Γιάννης Δημητρόπουλος** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

Ο **Ζερβός Δημητρόπουλος** αναφέρεται το 1715 από το το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Ο **Κυριάκης Δημητρόπουλος** αναφέρεται το 1760 από το χωριό Μπουλαριοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 44. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

Ο **Αναγνώστης Δημητρόπουλος** γεννηθηκε το 1780 στις Γαϊτσές. Στις 20 Νοεμβρίου 1818 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις Κιτριές και

αναφέρεται ως γραμματικός του Πετρόμπεη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 25, αριθ. μητρ. 155. Σ.Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνην, Ν. Εστία* 25(1951)437.

Ο **Παναγιώτης Δημητρόπουλος** γεννήθηκε το 1792 στα Σκυφιάνικα. Υπηρέτησε στο Ρωσικό στρατό των Ιονίων νήσων ως υποπενήνταρχος και πήγε στην Οδυσσό, όπου μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις 14 Νοεμβρίου 1817. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 5, αριθ. μητρ. 25. Η Φιλική Εταιρεία του ανέθεσε τη δολοφονία του Γαλάτη, την οποία εξετέλεσε.

Ο Παναγιώτης Δημητρόπουλος, από τη Μάνη, εφόνευσε στην Ερμιόνη το Φιλικό Γαλάτη, διότι υπήρχε ο φόβος μήπως προδώσει την Εταιρεία. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 4.

Στις 13 Δεκεμβρίου 1824 έγινε δεκτός στο Βουλευτήριο ως παρατσάτσης Δυτικής Σπάρτης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 69. Στις 26 Ιανουαρίου και στις 10 Απριλίου 1825 υπέγραψε τα πρακτικά του Βουλευτικού, ό.π., σσ. 103 και 209. Στις 24 Μαρτίου 1825 εισέφερε 500 γρόσια για την προμήθεια του Νεοκάστρου με τροφές, ό.π., τόμ. 7, σ. 188. Στις 14 Μαΐου 1825 εισέφερε 500 γρόσια για την προμήθεια του Μεσολογγίου με τροφές, ό.π., τόμ. 7, σ. 246. Την 1 Ιουνίου 1825 διορίστηκε μαζί με τον Κ. Ζωγράφο, για να απαντήσουν στον Πετρόμπεη ότι η Διοίκηση θέλει φροντίσει για την ελευθέρωση των αιχμαλωτισθέντων στο Νεόκαστρο και τη Σφακτηρία, ό.π., τόμ. 7, σ. 259. Στις 15 Ιουνίου 1825 διορίστηκε σε επιτροπή που θα επαγρυπνεί στο Ναύπλιο από την πόρτα του Αιγιαλού μέχρι την ντάπια, ό.π., τόμ. 7, σ. 269. Στις 18 Ιουνίου 1825 αποφασίστηκε εισφορά των μελών του Βουλευτικού και έδωσε 300 γρόσια, ό.π., τόμ. 7, σ. 271. Στις 2 Νοεμβρίου 1825 διορίστηκε στην επιτροπή αναφορών, ό.π., τόμ. 7, σ. 371. Στις 23 Δεκεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά ότι δεν συμφωνεί με την εκποίηση της εθνικής γης, ό.π., τόμ. 7, σ. 402. Στις 26 Ιανουαρίου 1826 ορίστηκε μέλος επιτροπής για να εξετάσει τα παράπονα του Διονυσίου Δημητριάδη κατά του βουλευτού Αυανασούλα Αναγνώστου, ό.π., τόμ. 7, σ. 429 και τόμ. 8, σ. 406. Στις 9 Φεβρουαρίου 1826 ορίστηκε μέλος επιτροπής για να εξετάσει αναφορά του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ό.π., τόμ. 7, σ. 504.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δημητροπούλου κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Μάρκος Δημητρουλάκης** αναφέρεται το 1798 από την περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας. Γ. Αναπλιώτη, *Τζανέμπειης Κουτήφαρης*, σ. 20.

Ο **Παναγιώτης Δημητρουλάκης** το 1705 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

Το όνομά του **Αναγνώστη Δημητρουλάκη** (Βλέπε Δημητρουλέας) αναγράφεται στον Ιερό Ναό του Αγίου Βασιλείου και Αγίου Σπυριδωνος Πραστίου (1743 ή 1754). Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 47. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 244.

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Μιχαήλ** και ο **Γρηγόρης Δημητρουλάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Γρηγόρης Δημητρουλάος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, όταν συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη στο **Βασίλειο Δημητρουλάκο**, από την επαρχία Οιτύλου, με αριθ. μητρ. 3696 και στο **Θεόδωρο Δημητρουλάκο**, από τη Λακεδαίμονα, με αριθ. μητρ. 5619. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Δημητρουλέα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Δημητρουλέας**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1814 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)98.

Ο **Η. Δημητρουλέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Αναγνώστης** και ο **Γιάννης Δημητρουλέας** το 1745 ορίστηκαν επίτροποι του ναού της Αγίας Τριάδος Πρασιού. Ν. Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 241. Στο δισυπόστατο ναό Ναό του Αγίου Βασιλείου και Αγίου Σπυριδώνος Πρασιού υπάρχει επιγραφή από το 1743: "...δια εξόδου του **ευγενεστάτου κ(υρίου) κυρ Αναγνώστη Δημητρουλέα...**". Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 245. Προφανώς είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Αναγνώστη Δημητρουλέα-Παπαλιακάκη-Πούργαλη. Γ. Μαραβελέα, *Πρασιό*, σ. (47;). Βλέπε Δημητρουλάκης Αναγνώστης.

Ο **Θωμάς Δημητρουλέας** από το Πρασιό υπηρέτησε τον αγώνα του 1821 ως μπουλουξής. Γ. Μαραβελέα, *Πρασιό*, σ. 86. Το 1836 έγινε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Πρασιού, ό.π., σ. 88.

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΕΑΣ ή ΣΟΛΟΥΦΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται η καταγωγή του από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4305. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΗΜΗΤΡΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται το 1735 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)85.

ΔΗΜΙΑΝΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Το 1763 αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΔΗΜΙΑΝΑΚΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδής-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΔΗΜΙΑΝΑΚΟΣ ΤΣΙΛΙΒΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΗΜΙΑΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσαν στο Δρυάλο και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΔΗΜΙΑΝΟΓΓΟΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Δρυάλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 30, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΔΗΜΟΝΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Η ακταγωγή του αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6130. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 103. (Μήπως Δαιμονάκος;)

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1642 χτίστηκε στη Σκάλα του Βαχού ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου και μεταξύ των κτητόρων αναφέρονται ο **Δικαίος**, **Νικόλαος** και **Θοδωρής Δημόπουλος**. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 37.

Ο **Γεώργιος Δημόπουλος** αναφέρεται ως καταγόμενος από τη Σπάρτη (Μάνη). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρώου 6196. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Γιάννης Δημόπουλος** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

Ο **Δημήτριος Δημόπουλος** ήταν δημογέροντας Ζυγού και στις 29 Απριλίου 1830 προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Ι. Δημόπουλος** υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΔΗΜΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Δημήτριος**, ο **Αντώνιος**, ο **Γιάννης**, ο **Τζανέτος** και ο **Δημητράκης Δημουλέας** από το Νομιστή στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψαν στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Α.**, ο **Δ.** και ο **Ι. Δημουλέας** υπέγραψαν με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Αντώνιος Δημουλέας** αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8461. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΗΜΟΛΙΓΟΥΛΟΣ Γ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΔΙΑΓΓΑΛΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Το όνομά του σημειώνεται σε δέηση στην εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του ναού της Παναγίας στο Κουσκούνι, που εικονογραφήθηκε το 1789. Ν.Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 171.

ΔΙΑΓΦΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 859. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 102.

ΔΙΑΚΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΙΑΚΑΛΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ, 276.

ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Zuanne Diacoroulos. Τον Ιανουάριο 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τη Βενετία για να απολυθεί ο Μανιάτης θανατοποινίτης Νικολός Βαρυκέφαλος. Το έγγραφο σχολιάζει ο Κ.Τσιγκνάκης, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε.

ΔΙΑΚΟΥΜΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΔΙΑΚΟΥΜΑΚΟΥ Οικογένεια. Στη Τσεροβά (Δροσοπηγή) υπήρχαν δύο παλαιές και μεγάλες οικογένειες του Διακουμάκου και του Ζαγοριανάκου.

Οικογένεια Διακουμάκου υπήρχε στη Σκάλα του Βαχού και θεωρείται κλάδος της οικογενείας των Κοντόσταβλων. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 39 και 40.

Ο **Γεώργιος Διακουμάκος**, από τη Λακεδαίμονα (ίσως από το νομό Λακεδαίμονος), μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 2134. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ένας άλλος **Γεώργιος Διακουμάκος** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7996, ό.π., σ. 125.

Ο **Στράτος Διακουμάκος** ήταν από το Σελεγούδι και ένας απόγονός του ονομαζόταν καπετάν Στρατάκης-Διακουμάκος. Γ.Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)140.

ΔΙΑΚΟΥΜΕΑ Οικογένεια. Από την περιοχή της Ανδρούβιστας, που φαίνεται ότι ήταν κλάδος της γενιάς των Πετρουλαίων.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, **Γεώργιος και Νικόλαος**

Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομά του, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γ ο ύ δ α , *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Διακουμέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ν.** και ο **Π. Διακουμέας**, που κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας, υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Παναγιωτάκης Διακουμέας** είχε υπογράψει και προηγουμένως άλλο που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, αρ. φ. 10 της 8 Φρουαρίου 1831, σ. 51, αλλά δεν αναφέρει το όνομά του. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γεώργιος**, ο **Νικολάκης** και ο **Παναγιώτης Διακουμέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Διακουμέα κατοικούσε στο Νικόβο, Λιασίνοβα, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΔΙΑΚΟΥΜΟΓΓΟΝΗ ΚΑΝΕΛΛΑ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΔΙΑΚΟΥΜΙΝΑΚΗΣ ή ΓΙΑΚΟΥΜΙΝΑΚΗ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αναφέρεται το 1807 στην περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας. Πρέπει να ταυτίζεται με το **Διακουμή Μαυρικήα**. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σσ. 5, 12, 14.

ΔΙΑΜΑΝΤΑΚΟΥ Οικογένεια ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ο **Γεώργιος Διαμαντάκος** με εισήγηση του Γεωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος (έδρα Εθνοσυνέλευσης) πρότεινε την προαγωγή του στο βαθμό της πεντηκονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Ο **Γ. Διαμαντάκος** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΙΑΜΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Διαμαντέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιάννης**, ο **Παναγιώτης** και ο **Πέτρος Διαμαντέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Παναγιώτης Διαμαντέας**, χωρικός δημογέροντας, υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο **Γ. Διαμαντέας** υπέγραψε ανάλογο ψήφισμα που

δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, ό.π., αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Παναγιώτης Διαμαντέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Το **Δήμο Διαμαντέα** στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΔΙΑΜΑΝΤΙΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αντί Μιχάλης Δ. Καλαγκάς αναγράφεται ως πληρεξούσιος της επαρχίας Ζυγού της Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 75.

ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από τη Σπάρτη (Μάνη). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 4715. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΙΑΣΚΑΛΟΣ. Προφανώς πρόκειται για Δάσκαλος, που αναφέρεται στα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΔΙΒΟΛΑ - ΔΙΒΟΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Βασταχαγιάνων και κατοικούσε στην περιοχή της Μίνας. Κλάδοι της είναι ο Κουμεντάκος, ο Παντελεάκος και ο Κυριακουλάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ Σ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΔΙΖΗ Οικογένεια. Τον **Κωνσταντίνο Δίζη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Τον **Αναστάσιο Δίζη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΔΙΚΑΙΑΚΗ ή ΔΙΚΑΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Σε πολλά μέρη της Μάνης υπάρχουν συνεπώνυμες οικογένειες.

Ο **Γιωργάκης Δικαιάκης**, Giorgachi Dichiachì (79), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (Καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **Αναγνώστης** και ο **Δικαίος Δικαιάκης** αναφέρονται το 1705 από τους Άνω Δολούς. Από αυτούς ο Δικαίος είχε ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Ένας ακόμη **Αναγνώστης** Δικαιάκης κατοικούσε το 1705 στα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι. Επειδή στο όνομα του Αναγνώστη των Άνω Δολών δεν αναφέρεται ποσότητα λαδιού, φαίνεται ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο που είχε ελιές και στα δύο χωριά. Να σημειωθεί ότι στη

Μεγάλη Μαντίνεια αναφέρεται ένας **Δικαίος**, χωρίς βαπτιστικό ή χωρίς επίθετο, με παραγωγή 60 κροντήρια λάδι και ίσως ανήκει στην οικογένεια Δικαιάκη. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 130, 132 και 128.

Στου Γιάννη Αναπλιώτη τον ανέκδοτο κώδικα της μονής της Τίμιοβας (δακτυλογραφημένος), σ. 50, που βρίσκεται στα *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, στην καταχώρηση υπ' αριθ. 89 από το 1728 αναγράφεται το όνομα **Δικαιάκη** από τη Σέλιτσα.

Δικαιάκης αναφέρεται το 1763 από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 212. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Δικαιάκης αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

Ο **Γιωργάκης Δικαιάκης** γεννήθηκε το 1784, κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και οι απόγονοί του φέρουν το όνομα Δικαιάκος. Υπήρξε μάρτυρας στην υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 172 και 371. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο υπέρ της Δημογεροντίας Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 84. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στην επανάσταση του 1821 του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων σε δύο ψηφίσματα που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ιερομόναχος Δανιήλ Δικαιάκης** γεννήθηκε το 1785, είχε αδελφό Γεωργάκη και κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια. Στην υπόθεση της περιουσίας των Αγίων Σαράντα ήταν μάρτυρας, Στ. Καπετανάκη, ό.π., σ. 172 και 371. Το όνομά του συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των συνδρομητών ποιητικής συλλογής που συντάχθηκε στα έτη 1836-48. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Ο **Λιμπέρης Δικαιάκης** αναφέρεται το 1807 από το χωριό Σέλιτσα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 11 και 23.

Ο **Β.**, ο **Γ.** και ο **Κ. Δικαιάκος** κατοικούσαν στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Δικαιάκος** κατοικούσε στον Κούνο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Π. Δικαιάκος** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Πουλίκος Δικαιάκης** αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8442. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

Οικογένεια Δικαιάκου, που ήταν κλάδος των Πατσιλινάκων, ήταν εγκατεστημένη στο Μέζαπο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 122.

Ο **Δημακιάνος Δικαιάκης** ή αντιστρόφως Δημακιάνος (Δημακέας Δικαίος). Αναφέρεται από το χωριό Δρυάλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 30, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνο. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελούσε κλάδο των Στριφτοκωλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

Ο Γ. και ο Γ. **Δικαιόπουλος** κατοικούσαν στον Κούνο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΔΙΚΑΙΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΔΙΚΑΙΟΥΛΑΚΗΣ ή ΚΑΝΑΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνισθέντων στη Βέργα και στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΔΙΚΑΙΟΥΛΑΚΟΣ ή ΚΑΝΑΤΑΚΟΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2381. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΙΚΑΙΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Δικαίος Δικαιουλάκος** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου με προβούλευμα του Βουλευτικού έγινε πεντηκόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Δικαίος Διακαιουλάκος** αναφέρεται ως καταγόμενος από την Αρεόπολη. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8431. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

Ο **Θεόδωρος Δικαιουλάκος του Δικαίου** από τον Πύργο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΔΙΚΑΙΟΥΛΙΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Μουντανίστικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 77.

ΔΙΚΑΛΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1801 και το 1807 από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 20 και 23. Το όνομά του υπάρχει ακόμη και σήμερα, προέρχεται δε από το χωριό Δίκαλο, που βρισκόταν βόρεια της Γιάννιτσας, κοντά στην εκκλησία της Παναγίας της Βλαχέρνας.

ΔΙΜΙΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Dicheo Dimiro (13). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (Καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427. Βλέπε και Δικαίος Δεμίρος, μπορεί ακόμη να είναι και Di Maros= Δημάρος από το οποίο τα Δημαρίστικα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται το 1580. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)94.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1799 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος ο Ζ΄ του έστειλε επιτιμητική επιστολή και το 1803 αναφέρεται ως πρώην Καρυουπόλεως στην κτητορική επιγραφή της μονής Βαρσών. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)98.

Το 1803 υπέγραψε σημείωση στη μονή Βαρσών. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 23.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΑΣΑΝΑΣ - Επίσκοπος Λακωνίας. Υπήρξε διάκονος του Ζερνάτας Γαβριήλ. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)324.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Αγιογράφος, που το 1757 εργάστηκε στον Άγιο Νικόλαο Μηλέας. Δ.Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 2, σ. 170. Στον Άγιο Νικόλαο Νομιστή σημειώνεται χειρ Διονυσίου από το 1754. Ν.Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 226.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ηγούμενος της μονής Τίμιοβας. Αναφέρεται το 1773 και ίσως το επίθετό του να είναι Ντομάδος. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σ. 95.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ιερομόναχος. Σημειώνεται σε επιγραφή από το 1807 "Διονυσίου Ιερομονάχου Γεωργίου" στο ναό του μοναστηριού της Βαϊδενίτσας. Γ. Ταβουλαρέα, *Σαμοήλι - Βαϊδενίτσα*, σ. 18.

Διονύσιος Ιερομόναχος αναφέρεται και το 1808 στο ναό της Κοιμήσεως στο Πετροβούνι. Ν.Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 236.

ΔΙΠΛΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Του **Οικονόμου Διπλαράκου** μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1560. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Του Ιερέα **Πέτρου Διπλαράκου** από την επαρχία Οιτύλου του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2730, ό.π., σ. 83.

Του **Θωμά Διπλαράκου**, που δηλώνεται καταγωγή από τη Σπάρτη (Μάνη), του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3106, ό.π., σ. 83.

Ο **Δημήτριος Διπλαράκος του Μιχαήλ** από το Οίτυλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΔΙΠΛΑΡΕΑ Οικογένεια. Την εποχή της επαναστάσεως του 1821 η οικογένεια είχε το όνομα Διπλαρέας, ίσως προέρχεται από τον καπετάν Θεόδωρο Διπλάρη και οι μεταγενέστεροι πήραν το όνομα Διπλαράκος. Κατοικούσαν στον Κάμπο. Η Αλίκη Διπλαράκου είχε εκλεγεί Μις Ευρώπη.

Το 1824 αναφέρεται ο **Ανδρέας** ο οποίος είχε γεννηθεί το 1804, κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας και υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη

Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό στρατόπεδο. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)445.

Ο **Μιχαήλ** το 1838 υπηρέτησε Δημοτικός Σύμβουλος Γερηνίας, Μ. Φερέτου, ό.π., 2(1969-70)256.

ΔΙΠΛΑΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Καπετάν. Το 1703 αναφέρεται το όνομά του σε ενοικίαση κτήματος στην περιοχή του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91 και 96.

ΔΙΠΛΑΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1705 κατοικούσε στα Βαρούσια και αναφέρεται ότι είχε ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΔΟΒΟΡΟΤΑ. Σλαβικό όνομα από τη ρίζα Dobr- που υπάρχει σε αφιερωματική επιγραφή στο ναό της μονόχωρης ξυλόστεγης εκκλησίας της Παναγίτσας του συνοικισμού Φαγριάνικα Μηλέας. Χρονολογικά τοποθετείται στο δεύτερο ήμισυ του 11ου αιώνα και πρέπει να θεωρηθεί το όνομα ότι προέρχεται από τους Σλάβους Μελιγκούς, που κατοίκησαν στην Έξω Μάνη και αφομοιώθηκαν από τους Έλληνες. Ν. Δρανδάκη, Δύο Βυζαντινές ενεπίγραφες πλάκες Αγίας Τράπεζας σε ναούς της Μεσσηνιακής Μάνης, *Ανάτυπο από τόμο "Μνήμη" Γεωργίου Κουρμούλη*, Αθήνα 1980, σ. 4.

ΔΟΓΑΤΖΗ ή ΤΟΓΑΤΖΗ ή ΝΤΟΓΑΝΤΖΗ Οικογένεια. Το 1723 αναφέρεται ότι έγιναν στην Καλαμάτα πολυήμερες και πολύνεκρες συμπλοκές και τελικά οι Τούρκοι απώθησαν τους Μανιάτες "*και πήγανε στη Μάνη και εκάψανε του Τογατζή τα σπίτια*". Γ. Αναπλιώτη, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)206. Δεν είναι γνωστό αν το "Τογατζής" σημαίνει τελώνης (Δογατζής, Ντοκαντζής) ή είναι οικογενειακό όνομα. Τελωνείο υπήρχε στα Γιαννιτσάνικα κοντά στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Ακόμη μπορούμε να υποθέσουμε ότι υπήρχε και στο Αρμυρό.

Οικογένεια Τογατζή ή Δογατζή δεν εντοπίσαμε στα σύνορα της Μάνης. Αντίθετα οικισμός με το όνομα "Ντογατζήδες" υπάρχει κοντά στο Μελιγαλά και το Αλειτούργι. Τ. Γριτσοπούλου, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 441.

Το όνομά του **Παύλου Δογατζή** αναφέρεται το 1705 σε ενοικίαση του φόρου της δεκάτης του χωριού Άρνα, από όπου φαίνεται να κατάγεται. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91 και 96.

Το 1750 υπήρχε στη Χώρα Ανδρούβιστας (τ. δήμου Καρδαμύλης) ένας **Τογατζής** που αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό σε διαθήκη. Οι απόγονοι των Τογατζήδων φέρουν το όνομα Δογέας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)89 και 111.

Αναφέρεται ο **Πρωτοσύγκελλος Ιερεμίας Δογατζής** σε έγγραφο της Καλαμάτας και θεωρείται η οικογένειά του ότι ήταν άγνωστη στην Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 5.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1732 σε αφιερωματικό έγγραφο υπέγραψε και ο **Παναγής Ντογαντζής**. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)208 και Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ίδια περί Φαρών και Καλαμάτας*, σ. 164. Την 1η Αυγούστου 1741 υπέγραψε ο ίδιος ως μάρτυρας δωρεάς του Δημήτρη Τζάνε, ο οποίος αφιέρωσε την οικία του στη Μητρόπολη Μονεμβασίας και Καλαμάτας. Ν. Βέη, ό.π., σ. 206 και Δ. Δουκάκη, ό.π., σ. 165.

Το 1732 κτήμα του **Πανάγου Ντογατζή** στα Καλύβια (Σελιτσάνικα, Γιαννιτσάνικα, της Καλαμάτας;;) συνόρευε με κτήμα της Κρουσταλένιας Βουτσαρούς που το αφιέρωσε στη μονή Βελανιδιάς. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 44. Επίσης άλλα κτήματα του Πανάγου Ντογατζή το 1755 και 1756 συνόρευαν με κτήματα που αφιερώθηκαν στην ίδια μονή, ό.π., σσ. 59, 61 και 62.

Ο **Θεοδωράκης Ντογατζής** στα έτη 1758 και 1774 βεβαίωσε ως μάρτυρας αγοραπωλησίες. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 64, 76.

Του **Παναγιώτη Δογαντζή** αναφέρεται η Λακεδαίμονα ως τόπος καταγωγής του. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4307. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΟΛΙΑΝΕΑΣ Σ. Στις 27 Ιουνίου 1831 δημοσιεύτηκε ψήφισμα το οποίο είχε υπογράψει και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 48.

ΔΟΞΑΡΑ Οικογένεια.

Για την οικ. Δοξará γράφει ο ζωγράφος Πασχάλης Χαραλαμπίδης. *Ιθώμη*, τεύχ. 21-22(1978)15:797.

Οικογένεια Δοξará υπήρχε στη Ζάκυνθο από το 1504 υπό το παρωνύμιο Παρινός και το 1513 ζούσε ο **Μιχαήλ** Δοξaráς. Ο **Πάυλος** Δοξaráς είχε υιό **Ανδρέα** και εγγονό **Πέτρο** που ζούσε το 1562. Τέκνα αυτού ήταν ο **Νικόλαος**, ο **Αντώνιος** και ο **Ιωάννης**. Από το Νικόλαο και τη σύζυγό του Ζωή Νικ. Λαγούση γεννήθηκε περί το 1556 (ή 8) ο **Πέτρος-Παχώμιος** ο κατόπιν **Παρθένιος**, διαπρεπής ιεροκήρυκας που μαθήτευσε κοντά στο Γαβριήλ Σεβήρο 1579-1616 και χειροτονήθηκε επίσκοπος Κεφαλληνίας και Ζακύνθου, έμεινε δε στο θρόνο αυτό μέχρι το 1628, οπότε παραιτήθηκε. Ν.Κατραμή, *Φιλολογικά Ανάλεκτα Ζακύνθου*, σ. 315 κ.ε., Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικόν-Βιογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 169.

Η οικογένεια Δοξará ήταν γραμμένη στη χρυσή βίβλο της Ζακύνθου, συμπεριλαμβανομένη στους ευγενείς του τόπου. Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικόν-Βιογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 169.

Το 1571, όταν οι Τούρκοι λεηλάτησαν το νησί, η οικογένεια **Γεωργηλά Δοξará** μετανάστευσε στη Μάνη. Το 1615 παρέμενε στη Ζάκυνθο ο Νικόλαος Δοξaráς καταγόμενος από την Αρκαδία. Στις 5 Μαΐου 1621 ο **Ζαχαρίας** Δοξaráς άφησε με τη διαθήκη του στη γυναίκα του ένα σπιτόποπο στη θέση "Μανιάτες" στην πόλη της Ζακύνθου. Στην περιοχή Λιθακιάς-Πισινώτα υπάρχει τοποθεσία με το όνομα "Δοξαρέϊκα". Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικόν-Βιογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 169 και 170.

Ο **Νικόλαος Δοξará ή Λιμπάκης**, που γεννήθηκε στη Μάνη περί το 1630, λόγω της τυραννίας της πατρίδας του κατέφυγε στη Ζάκυνθο, όπου και ευρήκε άσυλο. Όταν το 1685 άρχισε ο Βενετοτουρκικός πόλεμος τάχθηκε υπό τη σημαία του Αγίου Μάρκου και με τους συμπατριώτες του συνετέλεσε στην πτώση των φρουρίων της Ζαρνάτας, της Κελεφάς και του Πασαβά, ακόμη δε συνετέλεσε στην επικράτηση των Βενετών στον Ισθμό της Κορίνθου. Για τις υπηρεσίες του αυτές ο Φρ. Μοροζίνη στις 10 Οκτωβρίου 1685 τον αντάμειψε με κτήματα και με τον τίτλο του ιππότη, γι' αυτό και υπογραφόταν Νικόλαος Δοξaráς Ιππεύς Πελοποννήσιος. Ο Νικόλαος που έζησε μέχρι το 1700,

απέκτησε ένα γιό, γεννημένο περίπου το 1662 και πιθανώς εις την Μάνη, με το όνομα Παναγιώτης. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικό-Βιογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 169.

Στις 30 Αυγούστου 1864 οι Μανιάτες έστειλαν επιστολή στο Φραγκίσκο Μοροζίνη του έγραψαν: "...Εις την Ζάκυνθον κατοικεί ένας άνθρωπος εδικός μας ονομαζόμενος Νικόλαος Δοξαράς πιστός εις την γαληνήν Αριστοκρατίαν, και πολύ αγαπητός εις ημάς, και αυτόν να μας αποστείλης. ο οποίος με έναν άλλον φίλον του ομοίως φρόνιμον να έλθη με μιαν φελούκαν κρυφά εδώ δια να ομιλήσωμεν προσωπικώς και να βάλωμεν τας συμφωνίας μας εις καλήν θέσιν και αρμονίαν...". Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμένη Ελλάδα*, σ. 326.

"Νικόλαος Δοξαράς εκ Μάνης καταγόμενος, απέλιπε την πατρίδα και τα εαυτού επί σκοπώ να διατελέση βίον ατυράννευτον και ελθών εις Ζάκυνθον ετέθη υπό την σκέπην της Ενετικής προστασίας. ότε δ' εν έτει 1685 υποκινήσει των Ενετών ηγέρθη η Ελληνική επανάστασις, ο Δοξαράς ταχθείς υπό τας σημαίας του αγίου Μάρκου συνετέλεσεν ουκ ολίγον εις την άλωσιν των εν Μάνη φρουρίων και μετά της υπ' αυτόν δυνάμεως υπηρέτησε χρησίμως εις το στενόν της Κορίνθου. Αι προς την Δημοκρατίαν εξιδιασμένοι υπηρεσίαι του Νικολάου αντημείφθησαν δι' επιχορηγήσεως εγγείων κτημάτων εν Πελοποννήσω και διά τιμών". Κ.Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 424. Στην επομένη σελίδα δημοσιεύεται το διάταγμα του Φρ. Μοροζίνη της 10 Οκτωβρίου 1685 από το λιμάνι των Κιτριών με το οποίο παραχωρούσε στο Νικόλαο Δοξαρά κτήματα, όπου αναφέρεται: "...του παραχωρούμεν δυνάμει του παρόντος κατά διαταγήν του ημετέρου Γενικού Στρατηγείου το μέγαρον και τα τέσσαρα λιθάρια του νερομύλου του ευρισκομένου εις το μέρος της Μαντίνας εις την περιοχόν της Ζαρνάτας εις την ακρογιαλιάν, που ήσαν εις την δικαιοδοσίαν του δημοσίου ταμείου της Κωνσταντινουπόλεως...". Επίσης: "του παραχωρούμεν το σπίτι το οποίο είναι εντός του φρουρίου της Ζαρνάτας...". Μετάφραση από Σ.Κουγέα, Η καταγωγή του Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά* 6(1965)16. Οι μύλοι της Μαντίνας που το 1685 είχαν παραχωρηθεί στο Νικόλαο Δοξαρά, δόθηκαν το 1696 στο Λιμπεράκη Γερακάρη, ο οποίος από Μανιάτμπεης στο πλευρό των Τούρκων προσεχώρησε στο στρατόπεδο των Βενετών και έγινε ιππότης του Αγίου Μάρκου. Σε αναφορά του Γενικού Προβλεπτού του Μοριά Αλέξανδρου Μολίν προς το Δόγη, όπου του αναγγέλει την προσχώρηση του Λιμπεράκη προσθέτει: "...Και αναγνωρίζεται το δικαίωμα όπως κατ' ευμένειαν του Δημοσίου αποκατασταθή εις τα κληρονομικά ή τα δι' ιδικών του χρημάτων αγορασμένα κτήματά του, μεταξύ των οποίων είναι οι Μύλοι της Μαντίνας τους οποίους επαναζητεί..". Σ.Κουγέα, Η καταγωγή του Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά* 6(1965)19.

Ο Παναγιώτης Νικ. Δοξαράς, που γεννήθηκε πιθανώς στη Μάνη το 1662, ακολούθησε τον πατέρα του κατά τη διάρκεια του Βενετοτουρκικού πολέμου και με στρατιώτες που πλήρωνε ο ίδιος εξεστράτευσε στη Χίο. Η Βενετική πολιτεία, επειδή διέπρεψε ως στρατιωτικός, τον αντάμειξε με κτήματα στη Βόνιτσα και τη Λευκάδα κ.ά. Πέθανε στην Κέρκυρα στις 12 Φεβρουαρίου 1729 φτωχός και η οικογένειά του θα κατατρεχόταν αν η βενετική πολιτεία δεν του παραχωρούσε και άλλα κτήματα στη Λευκάδα και στη Βόνιτσα. Ο Παναγιώτης Δοξαράς απέκτησε ένα γιό, το Νικόλαο. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικό-Βιογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 169-70.

Το 1704 σύνδικος Καλαμάτας ήταν ο **Δοξαράς**. Το βαφτιστικό του δεν αναγράφεται, αλλά ο πάππος Νικόλαος έζησε περίπου μέχρι το 1700 και ο εγγονός γεννήθηκε το 1690, θα πρέπει επομένως να είναι ο **Παναγιώτης Δοξαράς**. Στις 26 Μαΐου 1704 ο Αντώνιο Νάνι, Γενικός Προβλεπτής του Μοριά, έγραψε στον Προβλεπτή Λακωνίας ότι ο σύνδικος Καλαμάτας Δοξαράς κατ' εντολή του πήγε στο Μυστρά και ζητούσε φρουρά για την ασφαλή επιστροφή του στην Καλαμάτα. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικάί Σπουδαί* 12(1994)341.

Ο Π.Χιώτης, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τόμος Γ', 1863, σσ. 292 και 316 γράφει ότι ο (Νικόλαος) Δοξαράς συνήργησε στην παράδοση των φρουρίων Ζαρνάτας και Κελεφάς και ο Παναγιώτης Δοξαράς συνετέλεσε στην αλλαγή στρατοπέδου του Λιμπεράκη Γερακάρη: "...κερδίσας τον Λιβεράκην δυσαρεστημένον τότε τοις Τούρκοις ο Μολίνος έσυρε προς το μέρος των Βενετών συνεργεία του Παναγιώτου Δοξαρά..".

Ο Κ.Σάθας, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 420, γράφει: "...συνετέλεν εις προσέλευσιν του Γερακάρη και ο συμπατριώτης αυτού Παναγιώτης Δοξαράς, στρατευόμενος υπό τας Ενετικές σημαίας...".

"Αποθανών ο Νικόλαος εγκατέλιπεν υιόν Παναγιώτην, όστις μιμηθείς το παράδειγμα του πατρός του εξεστράτευσε (1692) εις την Χίον έχων ιδίους μισθωτούς, και κατώρθωσε να αποσπάση της Τουρκικής υπηρεσίας τον διαβόητον συμπατριώτην του Λιβέριον Γερακάρην. Πολλαχώς δε υπό της Δημοκρατίας τιμηθείς απεβίωσεν εν Κερκύρα την 12 Φεβρουαρίου 1729.

Ο Παναγιώτης Δοξαράς διέπρεψε κατά πρώτον λόγον ως ζωγράφος και κατά δεύτερον ως στρατιωτικός και συγγραφεύς. Διάφοροι εικόνες αυτού, κατά δίκαιον λόγον επισύρουσαι τον θαυμασμόν των θεωμένων εύρηνται, εν τε Λευκάδι και Κερκύρα. ως συγγραφεύς δ' είναι γνωστός εκ των εξής δύο φιλοπονημάτων αυτού

-Τέχνη ζωγραφίας, αψκ' (1720).

-Παναγιώτη Δοξαρά ιππέως Πελοποννησίου ζωγράφου, περί ζωγραφίας κατά το αψκς'.

Και το μεν πρώτον είναι μετάφρασις εις την απλοελληνικήν διαφόρων πραγματειών του Λεονάρδου Βίντζη, Λέοντος Αλβέρτου, και Ανδρέου Πότζου, μετά προλόγου και επιγράμματος Λεοντίου τινός μοναχού Πελοποννησίου, ζωγράφου και τούτου κατά πάσαν πιθανότητα. Το δε δεύτερον είναι πρωτότυπος του Δοξαρά συγγραφή, και σώζεται εν χειρογράφω παρά τω κ. Παύλω Λάμπρω". Κ.Σάθας, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 425-6.

Μαθήτευσε κοντά στον αγιογράφο Μόσχο και διέπρεψε παράλληλα και ως αγιογράφος, αλλά και δια το συγγραφικό του έργο. Πήγε στη Βενετία και μελέτησε διάφορους ζωγράφους και την τεχνοτροπία τους. Επέστρεψε στην Πελοπόννησο και κατόπιν πήγε στην Κέρκυρα και έγινε εισηγητής της ελευθέρας βενετικής τεχνοτροπίας. Στην Κέρκυρα αγιογράφισε το ναό του πολιούχου Αγίου Σπυριδωνος και ζωγράφισε στο θόλο του ναού την μετά των αγγέλων λειτουργία του θαυματουργού αγίου της νήσου, την Α' Οικουμενική Σύνοδο στην οποία έλαβε μέρος ο Άγιος Σπυριδων και τη θεραπεία του Αγίου Κωνσταντίνου από τον ίδιο Άγιο. Στη Λευκάδα ζωγράφισε τις τέσσαρες δεσποτικές εικόνες του ναού του Αγίου Δημητρίου. Στη Ζάκυνθο ζωγράφισε επίσης τέσσαρες εικόνες στην οικία των Μελισσηνών, από τις οποίες η μια

σώζεται. Ακόμη στο ναό της Κυρίας των Αγγέλων της Ζακύνθου ζωγράφισε επί ξύλου με κρόκο αβγού κατά βυζαντινή τεχνοτροπία τη δεσποτική του Χριστού ως Μεγάλου Αρχιερέως. Εικόνες του Παναγιώτη Δοξαρά βρίσκονται και αλλού. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών-Βιογραφικών Ζακύνθου*, σ. 169-70.

Ο Παναγιώτης Δοξαράς ζωγράγισε ακόμη μικρογραφία σε χαλκό με ελαιοχρώματα του βενετού κόμη Σχουλεμβούργου, που έσωσε την Κέρκυρα από την πολιορκία των Τούρκων στις 21 Ιουλίου 1716. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών-Βιογραφικών Ζακύνθου*, σ. 170.

Ο Παναγιώτης Δοξαράς δεν ήταν μεγάλης μορφώσεως, εν τούτοις έγραψε δύο έργα, τα οποία όμως δεν δημοσίευσε. Το πρώτο, το "Περί ζωγραφίας", το έγραψε το 1726 και εκδόθηκε στην Αθήνα το 1871 από το Σπυρ. Λάμπρου. Σε αυτό εξυμνείται η αναγέννηση και οι τεχνίτες της. Το δεύτερο, το "Περί της τέχνης της ζωγραφίας" περιλαμβάνει μετάφραση στην απλή Ελληνική διαφόρων πραγματειών του Λεονάρδου Da Vinci, Λέοντος Αλβέρτου και Ανδρέα Πότζου. Βλέπε: Ανδρέα Μουστοξύδη, "Ελληνομνήμων", Κ. Σάθα, "Νεοελληνική Φιλολογία", σ. 424 και Γ.Ε. Μαυρογιάννη, "Η εν Επτανήσω σχολή των Δοξαράδων" στο περιοδικό "Εστία" του 1894. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών-Βιογραφικών Ζακύνθου*, σ. 170.

Βιβλίον εκδοθέν το 1871 υπό Σπ. Λάμπρου, "*Παναγιώτου Δοξαρά ιππέως Πελοποννησίου, ζωγράφου, περί ζωγραφίας κατά αφκς*". Ακόμη συμπληρωματικές ειδήσεις. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 6(1909)236-7, 9(1912)265 κ.ε. και 14(1917)150.

Ο **Νικόλαος Παν. Δοξαράς** γεννήθηκε στην Καλαμάτα πιθανώς το 1690. Υπήρξε διακεκριμένος ζωγράφος ο οποίος αρχικά διδάχθηκε την τέχνη από τον πατέρα του. Μετά το θάνατο του τελευταίου, το 1729, ο Σουλεμβούρβος τον έστειλε στη Βενετία και σπούδασε μηχανικός και παράλληλα ζωγραφική. Επανήλθε στην Κέρκυρα το 1745 και διορίστηκε ταγματάρχης της χωροφυλακής της νήσου. Αργότερα, το 1753, μετατέθηκε στη Ζάκυνθο, ως καπετάνιος των ορδινάτζων ή τσέρνιδων της μικρομερίας, όπου εργάστηκε με ζήλο, γι' αυτό τιμήθηκε με τον τίτλο του Ιππότη. Στη Ζάκυνθο ζωγράφισε την ουρανία στο ναό της Φανερωμένης. Επίσης εργάστηκε και στη Λευκάδα στο ναό του Αγίου Μηνά. Πέθανε στη Ζάκυνθο στις 2 Μαρτίου 1775 και θάφτηκε στο νεκροταφείο του Αγίου Δημητρίου του Κόλα ως "Κύριος Καπετάν Καβαλιέρ Νικόλαος Δοξαράς". Απέκτησε ένα γιό, τον **Παναγιώτη-Μαρίνο**, ο οποίος γεννήθηκε στη Ζάκυνθο το 1753 και ασχολήθηκε με το εμπόριο. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών-Βιογραφικών Ζακύνθου*, σ. 170.

"Ένα των υιών του Παναγιώτου, ομώνυμον τω πάππω και γεννηθέντα ομοίως εν Καλάμαις, παραλαβών ο περιφανής της Κερκύρας υπερασπιστής Schulembourg κατέταξεν εις τους περί αυτόν αξιωματικούς, και ανέδειξεν έπειτα ταγματάρχην. Αποσταλείς δ' είτα ο Νικόλαος εις Βενετίαν εξεπαιδεύθη την ζωγραφικήν παρά των εν τη μητροπόλει ταύτη αρίστων καλλιτεχνών. Επανελθών δ' εις Κέρκυραν ωνομάσθη εν έτει 1745 υπό της πολιτείας ταγματάρχης της χωροφυλακής της πόλεως και πάσης της νήσου. Μετοικήσας δ' ύστερον εν Ζακύνθω ενησχολήθη εις την προσφιλή τέχνην, και λαμπραί ζωγραφίαι αυτού εύρηνται εν των ναώ της Μεταμορφώσεως". Κ. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 426. Ο Α. Μουστοξύδης εσφαλμένως θεώρησε ότι ήταν έργο του Παναγιώτη Δοξαρά, πατέρα του Νικολάου. Ο Νικόλαος Κατραμής, *Φιλολογικά Ανάλεκτα*

Ζακύνθου, Ζάκυνθος 1880, σ. 360-1, γράφει για το Νικόλαο Δοξαρά: "Το 1758 συμφώνησε να ζωγραφίσει το ναό της Φανερωμένης...".

Το 1779 ο **Ιωάννης Δοξαράς** τοποθετήθηκε ιερέας στους Έλληνες της Αγκώνας (9 ήταν φιλοκαθολικοί και 37 "σχισματικοί". Παρέμεινε περίπου δύομισυ χρόνια και έφυγε. Αργότερα επέστρεψε πάλι στην Αγκώνα. Θ. Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα του Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπουλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)360 και P. Cir. Korolewsky, *Italo-Greci et Italo-Albanesi nell' Archivio di Propaganda Fides, Archivio Storico per la Calabria e la Lucania* 18(1949)188.

ΔΟΞΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Μυστρά και είχε μεγάλη θέση στην κοινωνία. Το 1694 αναφέρονται στην κοινότητα του Μυστρά: α) ο **Πολυχρόνης Δόξας**, β) ο **Παναγιώτης Δόξας**, γ) ο **Πυριώτης Δόξας**. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας 1687-1715, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)169.

Στις 17 Ιουνίου του 1694 κάτοικοι του Μυστρά, μεταξύ των οποίων και ο **Γεργαντάς Δόξας**, υπέγραψαν αναφορά προς το Γενικό Προβλεπτή των όπλων του Μορέως Μαρίνο Μικιέλ, Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)173. Το όνομα του **Πυριώτη Δόξα** αναφέρεται και τα επόμενα χρόνια σε πολλά έγγραφα, ό.π., σσ. 247, 249, 251, 256, 260 όπου νοίκιασε κτήματα στην Αγόριανη, 267 όπου του παραχώρησαν οι Βενετοί κτήματα, 312, 313 όπου κατακυρώθηκε εις αυτόν ο πληστηριασμός της δεκάτης της Βαρδώνιας, 317 όπου αναφέρεται το 1700 ως σύνδικος του Μυστρά, 344 όπου το 1704 θέλει να κάνει έφεση κατά Πέτρου Τρεβιζάν, 357, όπου το 1706 η Βενετία ζητά χρήματα δανεικά. Το όνομα του **Πολυχρόνη Δόξα** αναφέρεται σε κατάλογο επινοικιαστών το 1700, ό.π., σ. 308. Το όνομα του **Θεοδωρή Δόξα** αναφέρεται το 1699, ό.π., σ. 312.

Ο **Ηλίας ή Λιάκος Δόξας του Ιωάννου και της Χρυσάνθης Ζούγαρη**. Στις 12 Φεβρουαρίου 1706 ήταν 20 ετών (γεννηθείς το 1686) και σπούδαζε στην Ιταλία. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά εκ των κρατικών αρχείων της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)206.

Γνωστός από τη συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους το 1715, στην οποία πρωτοστάτησε. Κ. Μέρτζιου, Πότε και πώς έπεσε η Μάνη εις χείρας των Τούρκων το 1715, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)281, 285 και 286.

Το 1708 αναφέρεται το όνομά του μεταξύ των ξένων φοιτητών ιατρικής στο πανεπιστήμιο της Παδούης "Elia Doxa Spartano". Σ. Κουγέα, Ο ιατρός του Μυστρά Ηλίας Δόξας, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 326 κ.ε. Σε κατάλογο Ελλήνων φοιτητών του Πανεπιστημίου της Πάδοβας του έτους 1703 αναφέρεται και ο Ηλίας Δόξας, ως Σπαρτιάτης και δευτεροετής. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)359.

Το 1730 συνυπέγραψε την επιστολή προς τον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, ό.π. σ. 330. Όπως αναφέρει ο Fourmont, για τις ανασκαφές που έκανε, ο γιατρός του Μυστρά Ηλίας Δόξας έγραψε ποίημα. Η. Omont, *Mission Archeologiques Francaise en Orient aux XVII et XVIII siecles*, Paris 1902, σ. 622.

Υπάρχουν 6 επιστολές του Ηλία Δόξα προς τον Fourmont. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 3(1906)479.

Ο **Γιαννάκης Δόξας** αναφέρεται σε επιγραφή σε παλαιά κρήνη στο χωριό Χρυσάφα από το 1724. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 162.

Ο **Εμμανουήλ Δόξας** αναφέρεται το 1730 σε επιστολή από το Μυστρά προς τον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330.

Ο **Μανώλος Δόξας** αναφέρεται το 1730 σε επιστολή από το Μυστρά προς τον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330.

Ο **Μπενιζέλος Δόξας** αναφέρεται το 1730 σε επιστολή από το Μυστρά προς τον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330.

ΔΟΣΕΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Το 1824 υπηρέτησε σε μονάδα για την προστασία του Σταυροπηγίου υπό τον Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824 (αριθ. καταλ. 6).

ΔΟΥΓΛΙΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ - DUGLINI ZUANNE. Το 1690 ζούσε στη Sonava της Τοσκάνης. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΔΟΥΚΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και στον Κάμπο και θα πρέπει η οικογένεια Δουκάκη της Καλαμάτας να έλκει την καταγωγή από τους Δολούς. Πιθανώς πρόκειται περί κλάδου της οικογενείας Χαμάρτου, διότι ο πανοσιότατος **Παρθένιος Δουκάκης-Χαμάρτος** από τη χώρα των Δολών ανήγειρε το ναό της μονής της Αγίας Παρασκευής το 1698. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδιαίτερα περί Φαρών και Καλαμάτας*, σ. 143, Σ. Κουγέα, *Χαριστήριος 3ος τόμος εις Α.Κ. Ορλάνδον* (1966), σ. 246.

Ο **Γιαννάκης Δουκάκης**, Jannachi Ducachi (39). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (Καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1705 στα Βενετικά κατάστιχα αναφέρονται πολλά μέλη της οικογενείας Δουκάκη. α) Ο **Αντώνης** που κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 40 κροντήρια. β) Ο **Ταβουλάρης** που κατοικούσε στους Άνω Δολούς και είχε παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. γ) Ο **Γιάννης** που κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η παραγωγή του ήταν 35 κροντήρια λάδι. δ) Ο **Θεοδωρής** κάτοικος και αυτός των Άνω Δολών με 15 κροντήρια λάδι. ε) Ο **Γιάννης** που κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και είχε παραγωγή 120 κροντήρια λάδι και στ) ο **Αναγνώστης Δουκάκης** που κατοικούσε στον Κάμπο ή σε γειτονικό οικισμό με παραγωγή 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 130, 131 και 140.

ΔΟΥΚΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθνήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθνήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών

ήταν και ο **Δουκάκος Γεωργάκης** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γ. Δουκάκος** το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Σμήνους με πρωτεύουσα την Πάνιτσα.

ΔΟΥΡΑΚΗ ή ΝΤΟΥΡΑΚΗ ή ΤΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Ήταν μια από τις μεγάλες οικογένειες της Μάνης και διατηρούσε την καπετανία της Καστάνιας ή Μεγάλης Καστάνιας της Δυτικής Μάνης (στην Καστάνιτσα ή Μικρή Καστάνια της Ανατολικής Μάνης ήταν η οικογένεια Βενετσανάκη). Ο E. Yemenez, *Le Magne et les Mainotes, Revue de deux Mondes*, τεύχος Μαρτίου, 56(1865)321, κατηγορεί την οικογένεια και γράφει ότι ένας Δουράκης σκότωσε το Νικόλαο Κορφιωτάκη, ο οποίος ήταν υπουργός και δολοφονήθηκε στις 21 Αυγούστου 1850 μπροστά στο σπίτι του. Ως υποκινητές κατηγορήθηκαν οι Μαυρομιχαλαίοι.

Η οικογένεια Δουράκη είχε πύργους στη Μεγάλη Καστάνια, στο Νιόκαστρο της Καστάνιας και στο Πραστίο. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στη Μάνη*, σ. 81.

Η οικογένεια Δουράκη έλαβε μέρος στην επανάσταση και αναφέρεται ένας, χωρίς βαφτιστικό, ως επίσημος στρατιωτικός της επανάστασης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 153.

Ως "Δουράκai" αναφέρονται ότι έλαβαν μέρος στη μάχη της Βέργας. . Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευοπούλου, σ. 8.

Η οικογένεια Δουράκη είχε ιδιόκτητη τη μονή της Φανερωμένης στην Καστάνια. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

Στην επανάσταση πήραν μέρος ο **Γεώργιος Δουράκης** με το γιό του **Κωνσταντή** και τον αδελφό του **Αλεξανδρή**. Στ. Σκοπετέα, Το Λεύκτρο, "Φάρος Λακωνίας", αριθ. φ. 15, της 1 Φεβρουαρίου 1954, σσ. 1 και 3.

Δουράκης Αλέξανδρος του Κωσταντή. Αναφέρεται ότι αιχμαλωτίστηκε και μετά απελευθερώθηκε στις 29 Αυγούστου 1829. Γ. Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 106. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)85.

Τον Αλέξανδρο Δουράκη στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του υποχιλίαρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο Αλέξανδρος Δουράκης το 1825 έγινε υποχιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 689. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Αλέξανδρος Ντουράκης** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Α. Δουράκης** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Αλέξανδρος Ντουράκης** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Αλέξανδρος Ντουράκης** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Αναφέρεται ότι ο Αλέξανδρος Λυράκης (προφανώς Δουράκης) από την Καστάνια κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, Οι Νυκλιάνοι, σ. 219.

Ο **Γεώργιος Δουράκης του Κωνσταντή**. Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει Μπέης της Μάνης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Το όνομά του σημειώνεται "*Γιώργης του καπετάν Κωνσταντή Τουράκη*". Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69. Το 1822 έγραψε την πράξη υιοθεσίας του Νικολάου Αθηνάκη από τον παππού του τον Γέρο Κράμπο. "*Αρχεῖον*" Μεσσηνίας, αρ. φ. 14, Νοέμβριος 1955, σ. 54.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Γεώργιος Δουράκης**. *Ι. Φιλήμονος*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και ήταν με το μέρος του Μούρτζινου και του Κολοκοτρώνη. *Φωτάκου*, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολουβά, *Ν. Ελληνομνημών* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "*1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης*".

Αναφέρεται ότι οι Δουράκηδες (Τουράκηδες) - προφανώς Γεώργιος και Παναγιώτης - στην πολιορκία της Τριπολιτσάς ήταν με το Δ. Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες, τους Κουμουνδουράκηδες, τους Μπουκουβαλέους και τον Ξανθέα (Βενετσανάκο;) και κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιεστέρα θέση στην Τριπολιτσά. *Φωτάκου*, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο **Γεώργιος Δουράκης** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 100 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822, ο Γεώργιος Ντουράκης, μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης, υπέγραψε το διορισμό ως επιστατών τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;), Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Ο **Γρηγόριος Δουράκης** αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθμό μητρώου 5603. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Κωνσταντής Δουράκης** καπετάνιος της Καστάνιας της Δυτικής Μάνης. Είχε αδελφό, του οποίου δεν είναι γνωστό το βαφτιστικό του. Η γυναίκα του ήταν της οικογενείας Πατριαρχέα και γνωρίζουμε ότι απέκτησαν τέσσερα παιδιά. Τον Παναγιώτη, το Γεώργιο, τον Αλέξανδρο και μια κόρη που παντρεύτηκε το Διονύσιο Μούρτζινο και η οποία έζησε μέχρι τις 15 Ιανουαρίου 1829. Γ.Μαραβέλεα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 106.

Ο **Κωνσταντής Δουράκης** ήταν πατρικός φίλος του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και στη φροντίδα του είχαν αφήσει όλοι οι Κολοκοτρωναίοι τις οικογενείες τους την εποχή που ήταν αρματολός (ή κάπος). Οι Κολοκοτρωναίοι συχνά επισκεπτόντουσαν την Καστάνια και ο Θ. Κολοκοτρώνης είχε αρραβωνιάσει τη μια κόρη του με έναν από τους γιούς του Δουράκη. Το 1802 ο Κωνσταντής Δουράκης και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης πήγαν στην Ανδρούβιστα (Χώρα -Ξαχώρι) γιατί οι Κιτριναραίοι είχαν μεταξύ τους πόλεμο και πολιορκήσαν το Νικόλαο Κιτρινιάρη. Θ.Κολοκοτρώνη, *Διήγηση*, Αθήνησι 1846, σ. 10-11. Σ.Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 193.

Ο F. Rouquerville γράφει ότι Ο **Κωνσταντίνος Δουράκης** ήταν καπετάνιος της Καστάνιας, που είχε σαράντα σπίτια και απείχε από την Καρδαμύλη τρισήμιση ώρες. Προσθέτει δε "...όπου νικήθηκε και κατατροπώθηκε, πριν από 22 χρόνια, από τους μανιάτες ο καπουδάν πασάς, που ήθελε να τους υποτάξει, αφού έδιωξε τους Αλβανούς από το Μοριά". Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 198.

Ο Νικήτας Νηφάκης (Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 39, στιχ. 121 και σ. 52) στην "Ιστορία της Μάνης..." γράφει για τους καπετάνιους της Μάνης και τον ακόλουθο στίχο: "*Κυβέλος είναι στη Μηλιά, Ντουράκης στην Καστάνια*".

Το 1805 πέρασε από τη Μάνη ο Άγγλος περιηγητής-κατάσκοπος W.M.Leake, *Travels in Morea*, τ. 1, σ. 315-6, και αναφέρει τον καπετάνιο της Καστάνιας, τον οποίο όμως από λάθος ονομάζει: Konstantino Nikoraki.

Φαίνεται ότι ο Πιέρος Τζαν. Γρηγοράκης, που έμεινε γνωστός ως Μαγγιόρος, όταν το 1803 άρχισαν να τον καταδιώκουν οι Τούρκοι, εγκαταστάθηκε στην Καστάνιτσα κοντά στον Αναγνώστη Βενετσανάκη και

από εκεί επηρέαζε τα γύρω χωριά να μη πληρώνουν το οφειλόμενο χαράτσι, το οποίο προσπαθούσε με πολλές δυσκολίες να συγκεντρώσει ο Αντωνόμπης Γρηγοράκης. Ε. Αγγελομάτη-Τσαγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 343. Πιθανώς γι' αυτό, σε έγγραφο της 8 Φεβρουαρίου 1804 προς τον Αντωνόμπη, δίνεται η διαταγή να εξώσει το Δουράκη από την καπετανία, όπως και όλους τους άλλους παρήκοους καπετάνιους. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, αρ. εγγράφου 17860, Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 295.

Το 1806, την εποχή του μεγάλου κατατρεγμού των κλεφτών του Μοριά, ο **Κωνσταντής Ντουράκης** φιλοξένησε στον πύργο του το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και δύο συντρόφους του Ρουμελιώτες. Αργότερα, κατηγορήθηκε από αυτόν ότι σκόπευε να τον παραδώσει στους Τούρκους, όταν του πρόσφεραν 50.000 γρόσια, που ήταν για την εποχή εκείνη ένα υπερβολικά μεγάλο ποσό. Θ.Κολοκοτρώνη, ό.π., σσ. 24-27. Να σημειωθεί ότι η Μάνη πλήρωνε ετήσιο φόρο 15.000 γρόσια, ο οποίος όμως σπάνια εξοφλείτο, γιατί ήταν αδύνατο στον εκάστοτε Μπέη να τον συγκεντρώσει. Η μελέτη των λεπτομερειών της ιστορίας αυτής μπορεί να πείσει ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης, βρισκόμενος σε μεγάλο κίνδυνο από την τουρκική καταδίωξη, παρερμήνευσε τα γεγονότα και έφθασε σε αυτό το λαθεμένο συμπέρασμα.

Από ένα υπόμνημα που βρέθηκε στα Ολλανδικά αρχεία, χρονολογούμενο περίπου από το 1815-7 και του οποίου ως συγγραφέας φέρεται ο Γάλλος έμπορος Sauvaine, που ήταν από το 1770 εγκατεστημένος στην Κορώνη, πληροφορούμεθα ότι: "...*Η Μηλιά που δεν απέχει παρά 6 λεύγες από το Μυστρά διοικείται από τον Κωνσταντίνο Δουράκη, ενώ η άλλη (καπετανία) που είναι κοντά στα Βαρδούνια από το Βενετσανάκο, απόγονο μιας από τις πιο παλιές οικογένειες της Μάνης. Αυτοί οι δύο αρχηγοί που μπορούν να συγκεντρώσουν 1500 οπλοφόρους, συχνά συνδράμουν άλλους καπετάνιους που διεξάγουν μικροπολέμους...*". Ελένης Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)290.

Ο Κωνσταντής Δουράκης είχε την ατυχία να αποκτήσει και έναν ακόμη κατήγορο, τον Ελληνογάλλο περιηγητή E.Yemeniz, *Revue de deux Mondes*, Μάρτιος 1865, σ. 311. Ο Yemeniz είναι μυθοπλάστης και έχει παρασύρει πολλούς με τις φανταστικές του ιστορίες. Π.χ. αναφέρει ότι είδε να κηρύττει ο Παπουλάκης, ο οποίος πέρασε από τη Μάνη το 1852, ενώ ο ίδιος επισκέφθηκε στη Μάνη το 1856, όταν ο Παπουλάκης ήταν φυλακισμένος στην Άνδρο. Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 118. Ο Yemeniz αναφέρεται στον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη και προσθέτει τα ακόλουθα: "...*Για αυτό όλοι, νέοι άνθρωποι και γέροι, τον λάτρευαν, εκτός από έναν Δουράκη που ζούσε σαν αγριογούρουνο, που καταπιέζοντας και κλέβοντας τους αδύνατους, δεν ονειρευόταν παρά να διασκεδάξει με την ερωμένη του, ενώ ο λαός δυσφορούσε. Ο Δουράκης ήθελε να καταλάβει τη Μηλιά και το Μαραθονήσι και να υποτάξει όλη τη χώρα στην κυριαρχία του. Καλεί τους Τούρκους, στρατολογεί ένα στρατό στην ξηρά και ένα στόλο στη θάλασσα, μετά προχωρεί στην Ανδρούβιστα, αλλά θαρραλέοι νέοι άνθρωποι εμποδίζουν την πορεία του...*". Θα πρέπει πάλι να τονίσουμε ότι ο Δουράκης ήταν μικρός καπετάνιος, για να έχει φιλοδοξίες να υποτάξει όλη τη Μάνη και να αναμετρηθεί με όλους τους άλλους καπετάνιους.

Για να επιβεβαιωθεί η μυθοπλασία του Ε. Yemeniz παραθέτουμε τη μαρτυρία του Άγγλου W. Leake, ο οποίος σε αναφορά της 3 Μαΐου 1805, από την Καλαμάτα, προς τον Υπουργό Εξωτερικών της πατρίδας του γράφει: "Ο Δουράκης και ο Βενετσανάκης καπετάνιοι της Καστάνιας και της Καστάνιτσας είναι και οι δύο εχθροί της παρούσας κυβέρνησης (του Αντωνόμπη Γρηγοράκη) και καθώς ο μεγάλος αντίπαλος του Μπέη ο Πέτρος Μπεηζαδές (γιός του Τζανέμπη Γρηγοράκη, γνωστός μετέπειτα ως Μαγγιόρος) κατοικεί σε αυτό το μέρος της επαρχίας, μπορεί να θεωρηθεί ως το κέντρο του επαναστατικού κόμματος των Γαλλοφίλων". Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 362.

Τελευταία αναφορά του ονόματός του έχουμε όταν στις 3 Αυγούστου 1813 υπέγραψε το υποσχετικό έγγραφο στο Θεοδωρόμπη Γρηγοράκη. Υπογράφει ως "καπετάν Κωνσταντής", αλλά δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται περί του Δουράκη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σσ. 85-6.

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστάας, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπεηζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότροπους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότροπους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Τον **Κωνσταντίνο Δουράκη του Γεωργίου** στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Το 1824, όπως αναφέρθηκε, πήρε το βαθμό του Ταξιάρχου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1115. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Κωνσταντίνος Δουράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Νικολάκης Δουράκης** στις 21 Ιουλίου 1822 διακομίστηκε με τραύμα στο στήθος (βυζί) για νοσηλεία στο Λιάκο Γιατράκο, όπου παρέμεινε επί 45 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)300.

Ο **Παναγιώτης Δουράκης του Κωνσταντή** φαίνεται ότι ήταν ο δευτερότοκος γιός του Κωνσταντή Δουράκη και στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Ήταν με την παράταξη του Μούρτζινου και του Κολοκοτρώνη. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας ένα μέρος των επαναστατών, οδηγούμενο από το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, προχώρησε στο εσωτερικό του Μοριά. Στη μάχη του Αγίου Αθανασίου της Καρύταινας, την πρώτη μάχη του αγώνα, ένας από τους ομαδάρχες των πολεμιστών ήταν ο Παναγιώτης Δουράκης, ο οποίος τραυματίστηκε. Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγηση...*, 1846, σ. 57, όπου αναφέρεται ότι λαβώθηκε ο Δουράκης χωρίς το βαφτιστικό του.

Επίσης, ο Αμβρόσιος Φραντζής, τ. 4, σ. 153, αναφέρει μεταξύ των στρατιωτικών του αγώνα το όνομα του Δουράκη, αλλά χωρίς βαφτιστικό.

Το Νοέμβριο του 1821 συνέστησαν εταιρεία ο **Παναγιώτης Δουράκης**, ο Χριστόδουλος Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, ο Πιέρος Πατριαρχέας κ.ά. για να πάρουν από τη Μικρομάνη διάφορα προϊόντα που ανήκαν σε Τούρκο και τα ενέμετο κάποιος κάτοικος του χωριού. Γ. Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 134.

Τον **Παναγιώτη Δουράκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Στις 15 Νοεμβρίου 1825 συγκεντρώθηκαν στην Καρδαμύλη ο Αθαν. Κουμουνδουράκης, ο Παν. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, που εκπροσωπούσε και τους λοιπούς Τρουπιάνους, ο **Παν. Δουράκης** και ο Μιχάλης Νικητάκης και ανέφεραν στη Διοίκηση ότι προκρίθηκαν ως θέσεις αμύνης το Αρμυρό, υπό την προϋπόθεση της κινητοποίησης όλης της Μάνης, το κάστρο του Κουμουνδουράκη και οι πύργοι της Καρδαμύλης. Ζητούσαν δε εφόδια σε τροφές και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 105-7.

Ο **Παναγιώτης Δουράκης** ήταν μέλος της Εφορείας της Σπάρτης (Μάνης), που αποτελούσε τη διοικητική αρχή της Μάνης. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά με άλλους στρατιωτικούς ηγέτες της Μάνης, πως αποφάσισαν ότι, αν βοηθήσουν και οι άλλοι Μανιάτες, θα αμυνθούν στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 17, 68 και 107. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 191968)143, όπου η φωτογραφία της υπογραφής του. Ο Παναγιώτης Δουράκης πήρε το βαθμό του στρατηγού.?????

Μετά το θάνατο του Διονυσίου Μούρτζινου ένας από τους κηδεμόνες του γιού του, ονομαζομένου Γεωργίου, ορίστηκε ο Παναγιώτης Δουράκης, που ήταν αδελφός της μητέρας του. Α. Μαραβελέα, ό.π., σσ. 110 και 171.

Ο **Παναγιωτάκης Δουράκης** αναφέρεται μεταξύ των υπερασπιστών της Βέργας το 1827. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 22 Οκτωβρίου 1827, σ. 278.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1827, μαζί με άλλους φρουρούς της Βέργας του Αρμουρού, υπέγραψε αναφορά για τις κινήσεις του στόλου των μεγάλων δυνάμεων καθώς και για τη δενδροτομία που επιχειρούσαν στη Μεσσηνία οι Αιγύπτιοι. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 107.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο καρουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης και ο **Παναγιωτάκης Ντουράκης** αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Στις 24 Απριλίου 1828 Ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη ανέφεραν ότι ξεκίνησαν στις 4 Απριλίου αλλά η κακοκαιρία τους καθυστέρησε *"...Εκπλεύσαμε από Σκαρδαμούλα μετά των λοιπών καπεταναίων της Σπάρτης απεράσαμεν από Μαραθονήσι από όπου επήραμε και τον στ. Τζανετάκη και εδιευθυνόμεθα προς την εξοχότητά σας δια να σας προσφέρομεν το βαθύτατο σέβας μας, αλλά και ατυχία μας εξ αιτίας εναντίων ανέμων μόλις ευδοθηήκαμεν ενταύθα εις τας 23 τρέχοντος..."*. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φ. 57, έγγραφο 108.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Δουράκη** από την Καστάνισα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Χ. Δουράκης** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Καστάνιας.

ΔΟΥΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2421. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

ΔΡΑΓΟΥΜΑΝΑΚΟΣ Γ. ΠΕΡΗΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 7999. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΡΑΓΟΥΜΑΝΟΥ Οικογένεια. Κατάγεται από το Νύφι και εγκαταστάθηκε στο Βάτα, πιθανώς μετά την εκδίωξη των Φελουριάνων από τους Γρηγοράκηδες. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 98.

ΔΡΑΓΩΝΑ ή ΔΡΑΓΩΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και πολλά μέλη της διακρίθηκαν στην επανάσταση του 1821. Συνήθως υπογράφουν ως Δραγώνος, σπανιότερα ως Δραγωνέας.

Ο **Αναγνώστης** στις 13 Νοεμβρίου 1824 έγινε υποχιλιάρχος. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 36, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ. τ. 2, σ. 338, ό.π., τόμ. 7, σ. 43 (όπου αναγράφεται ως Δραγανιάς) και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)442. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα από τους Δολούς. ΓΑΚ, Υπουργ. πολέμ., φάκ. 70. Το 1826 εμπορευόταν λάδια και παρέδωσε 100 γρόσια στον ιερομόναχο Σαραφείμ από τη Μικρομάνη. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 102. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες του Σταυριανού Καπετανάκη στην επανάσταση του 1821. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 30 Φεβρουαρίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του Ιωάννη Λογοθέτη, Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε καταγγελία κατά συντοπιτών του. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη και στις 11 Αυγούστου 1836 για το Βενετσάνο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βεν. Καπετανάκη. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 ψήφισε υπέρ του Χριστόδουλου Καπετανάκη και Γρηγόρη Κουμουνδουράκη ως πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμ., φάκ. 94. Το 1836 εκλέχτηκε δημοτικός σύμβουλος Αβίας, ΑΑΕΒΕ, φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη και Μ.Φερέτου, ό.π., 2(1969-70)215.

Ο **Αναστάσιος** υπέγραψε στις 16 Αυγούστου 1830 καταγγελία κατά συντοπιτών του ως ταραχοποιών. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Το δημοτικό συμβούλιο Αβίας στη συνεδρίαση της 21 Ιανουαρίου 1846 κατονόμασε μεταξύ των διακριθέντων αγωνιστών της περιοχής των και τον Αναστάσιο Δραγώνα. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)473.

Ο **Γιαννάκης** καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων με ψήφισμα που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, όπου αναφέρεται **Ι. Δραγώνος**. Μαζί του συνυπογράφουν ο **Ν. Δραγώνος**, ο **Γ. Δραγώνος** και ο **Α. Δραγωνέας**. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 ψήφισε για πληρεξουσίου Σταυροπηγίου το Χριστόδουλο Καπετανάκη και το Γρηγόριο Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

Ο **Γιώργης** είχε γεννηθεί το 1802 και σημειώνεται ως Δραγωνέας. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη σε μονάδα για την προστασία του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824 (αριθ. καταλ. 45).

Ο **Δημήτριος ή Δημήτρουλας** εγκαταστάθηκε σε μικρή ηλικία στην Κωνσταντινούπολη και εργάστηκε στο κατάστημα του ηγετικού στελέχους της Φιλικής Εταιρείας Παναγιώτη Σέκερη. Το Δεκέμβριο του 1820 ορίστηκε από τη Φιλική Εταιρεία ως συνοδός και ταμίας του Αρχιμανδρίτη Γρηγόριου Δικαίου-Παπαφλέσσα. Τον συνόδευσε στη σύσκεψη της Βοστίτζας στην οποία ήταν παρών ως σωματοφύλακας του Παπαφλέσσα. Στη συνέχεια, όταν ο Αρχιμανδρίτης πήγε στον Άγριλο της Μεσσηνίας, τον έστειλε στο σπίτι του στη Σέλιτσα και στο Μπέη της Μάνης, ο οποίος τον υποψιάστηκε για κατάσκοπο και φάνηκε να εναντιώνεται στην επανάσταση. Στις 23 Μαρτίου παραβρέθηκε στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και μετά πήγε στην

Καρύταινα, όπου μετά την εμφάνιση των Τούρκων της Τριπολιτσάς, διαλύθηκε το Ελληνικό στρατόπεδο. Στη συνέχεια ο Δικαίος, ο Αναγνωσταράς, ο Κολοκοτρώνης κ.ά. βρέθηκαν στο Χρυσοβίτσι. Εκεί αποφάσισαν να πάνε στο Λεοντάρι, αλλά ο Θ. Κολοκοτρώνης αρνήθηκε να τους ακολουθήσει, γιατί πίστευε πως έπρεπε να μείνουν στο κέντρο του Μοριά. Τότε ο Παπαφλέσσας απευθυνόμενος προς το Δημήτρη Δραγώνα και δείχνοντας τον Κολοκοτρώνη του είπε: "*μείνε μαζί του μην τον φάνε τίποτες λύκοι*". Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις*, σ. 62 και Στ. Καπετανάκη, *Ιθώμη*, 41-42(1998)22. Στις 26 Ιουνίου 1826 υπέγραψε υποσχετικό έγγραφο ότι αυτός και τα αδέρφια του αναγνώριζαν ως στρατιωτικό αρχηγό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Έκτακτο επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Στις 29 Αυγούστου 1831 μετά του Αναγνώστη και Γιαννάκη Δραγώνα ψήφισαν ως πληρεξουσίου Σταυροπηγίου το Χριστόδουλο Καπετανάκη και Γρηγόριο Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. Το 1845 ο Δημήτριος Δραγώνας επελέγει ως ένορκος για το πρωτοδικείο της Καλαμάτας. ΦΕΚ, παράρτημα του αριθ. 27 της 8 Δεκεμβρίου 1845, σ. 12. Στην παράδοση έμεινε ως Δημήτρουλας και αναφέρεται ότι ενδιαφέρθηκε για την ανέγερση του ναού της Ευαγγελίστριας της Κάτω Σέλιτσας. Για τη βιογραφία του βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Ιθώμη* 41-42(1998)20 κ.ε.

Μετά τη διάλυση των Ελλήνων στην Καρύταινα ο Κολοκοτρώνης έμεινε μόνος και τον συνόδευσε ένας στρατιώτης Μανιάτης που του παραχώρησε ο Ηλίας Μαυρομιχάλης και πήγαν στο Διάσελο της Αλωνίσταινας. Αυτός ήταν ο **Δημήτριος Δραγώνας** από τη Σέλιτσα. Ι. Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σσ. 137-8 και 147. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)380-1.

Ο **Σταύρος** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στην επανάσταση του 1821 του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΔΡΑΓΩΝΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από την Τσίμοβα, γεννήθηκε το 1796 και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΔΡΑΓΩΝΟΣ και ΔΡΑΓΩΝΑΚΟΣ. Κλάδος της οικογενείας Γρηγοράκη. Βλέπε Τζώρτζης Δραγώνος-Γρηγοράκης, Μιχαήλ, Δημήτριος και Γεώργιος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης.

ΔΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος Δρακάκης** αναφέρεται το 1666 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ*, 3(1950)75.

Ο **Μιχαήλ Δρακάκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική με τους Στεφανόπουλους. Π. Καλονάρος, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131

Ο **Δημήτριος Δρακάκης** αναφέρεται το 1712 ως μάρτυρας σε δικαιοπρακτικό έγγραφο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)432.

ΔΡΑΚΑΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Αναφέρεται από το 1692 ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία στα βαρούσια της Ζαρνάτας. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 29 (1957)44.

ΔΡΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Νικολός** και ο **Κωνσταντής Δρακέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ν. Δρακέας** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΔΡΑΚΟΛΙΝΑΚΗΣ ΤΖΟΥΑΝΗΣ. (Πιθανώς Δρακουλινάκης) Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3188. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 125.

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Καινούρια Χώρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 48, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΤΣΑ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΔΡΑΚΟΥΛΑΚΟΣ ή ΒΟΥΤΙΚΛΑΡΗΣ ΛΕΟΥΤΣΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 2519. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Λεούσης Δρακουλάκος ή Βουτικλάρης** ήταν από την Κοίτα και συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των αγωνιστών της Βέργας και του Διρού. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΔΡΑΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στου Καλού. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 82.

Στη διάρκεια της επανάστασης του 1821 αναφέρονται οι συνεπώνυμοι:
α) **Βρετός**, γενήθηκε το 1794, κατοικούσε στη Μάλτα και το 1824 υπό τη διοίκηση του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη υπηρέτησε στη Μεσσηνία. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. β) **Κυριάκος**, υπηρέτησε στο σώμα του Σταυριανού Καπετανάκη, υπό ομαδάρχη το Δημήτριο Κουράκλη. Γ.Α.Κ., Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγράφου 31, της 25 Φεβρουαρίου 1825.

Ο **Ν. Δρακουλάκος** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ι. Δρακουλάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα

στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν., Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Πέτρος Δρακουλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΔΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΣ ή ΒΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και ό.π., τόμ. 10, σ. 427.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δρακουλαράκος Πέτρος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΔΡΑΚΟΥΛΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Αρχικά πήγε στη Λάγια και μετά εγκαταστάθηκε στη Βάθεια, ανήκε δε στους Μιχαλακιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 78 και 113.

ΔΡΑΚΟΥΛΑΡΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μιχαλάκη και είχε πύργο στη Βάθεια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΔΡΑΚΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κοτοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια. α) Ο **Ιωάννης** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στους επαρχιακούς Δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στην περίοδο 1834-49 συντάχθηκε κατάλογος συνδρομητών ποιητικής συλλογής και αναφέρεται το όνομά του μεταξύ των Μεγαλομαντιναίων. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον...*, σ. 337. β) Ο **Φ. Δρακουλέας** το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Αβίας. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)215.

ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ Ψ. Το 1836 διορίστηκε εισπράκτωρ του δήμου Αβίας.

ΔΡΑΚΟΥΛΙΝΑΚΟΥ ή ΣΑΟΥΛΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Ανήκε στους Τσιγγροσαουλιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. (Βλέπε: Δρακολινακού οικ.)

ΔΡΑΚΟΥΛΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μίνα και ήταν κλάδος των Ξενιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΔΡΑΚΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Μίνας και ήταν κλάδος των Βισταχαγιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΔΡΙΒΑ Οικογένεια. Αναφέρεται καταγωγή από τον Πολυάραβο ή γενικότερα από την επαρχία Γυθείου. Γ. Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, Πελοποννησιακά* 2(1957)137. Του **Ηλία Ι. Δρίβα** μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας

τάξεως με αριθ. μητρ. 4115 και του **Νικολάου Ηλ. Δρίβα** του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8027. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 103 και 125.

ΔΡΙΜΑΡΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτιλο στην Κορσική με τους Στεφανόπουλους. Π.Καλονάρος, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 132.

ΔΡΟΓΚΑΡΗ Οικογένεια. Αναφέρεται καταγωγή γενικά από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικού 2ας τάξεως ο **Γεώργιος Δρογκάρης** με αριθ. μητρ. 2713 και ο **Νικόλαος Δρογκάρης** με αριθ. μητρ. 3096. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103. Επίσης αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες ο **Δημήτριος Δρογκάρης** με αριθ. μητρ. 1318 και ο **Ιωάννης Δρογκάρης** με αριθ. μητρ. 4632, ό.π., σσ. 124 και 125.

Ο **Γιάννος Δρογκάρης** ήταν από την Αναστάσοβα της Αλαγονίας (Η Μεγάλη Αναστάσοβα σήμερα ονομάζεται Νέδουσα και η Μικρή Αναστάσοβα Πηγές) και αναφέρεται το 1659 κατά την άλωση της Καλαμάτας από τους Βενετούς. Α.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

ΔΡΟΣΙΜΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Το όνομά του είναι σημειωμένο σε αφιερωματική επιγραφή της μονής της Παναγίας του Χελμού που είναι νότια της Χώρας των Γαϊτσών. Λέγεται ότι η εικονογράφηση έγινε γύρω στο 1805, όπως έγγραφη επιγραφή που καταστράφηκε. Στ.Καπετανάκη, *Οι Γαϊτσές και το Μοναστήρι της Παναγίας του Χελμού, Ιθώμη*, 31-32(1991)43. Ν.Δρανδάκη, Έρευνα εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 235.

ΔΡΥΑΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Δρυ στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 50. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 216.

ΔΩΡΟΘΕΟΣ. Πιθανώς αρχιερέας. Το όνομά του αναγράφεται σε αφιερωματική επιγραφή στον ιερό ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου από το 1754. Γ.Μαραβελέα, *Πραστίο*, σ. 43.

ΔΩΡΟΘΕΟΣ Παπάς. Ήταν από τη Μικρή Αναστάσοβα (Πηγές) της Αλαγονίας και αναφέρεται το 1659 κατά την άλωση της Καλαμάτας από τους Βενετούς. Α.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

ΔΩΡΟΘΕΟΣ Αραχωβίτης. Χειρόγραφο του 19ου αιώνα, που βρέθηκε στη μονή της Τίμιοβας, αναφέρει ότι έγινε κτήμα του Δωροθέου Αραχωβίτη. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)15. Να σημειωθεί ότι Αράχωβα είναι μικρό χωριό που βρίσκεται σε μικρή απόσταση ανατολικά της μονής.

ΕΛΕΒΟΥΡΚΟΥ ή ΛΙΑΒΟΥΡΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται και ως Λαβούλκοι Λιαβούλκοι, Ελιαβούρκοι, Ελεαβούλκοι κ.α. Κατοικούσαν στη Γιάννιτσα, στην Κορώνη, τη Μαντίνεια, την Τσερνίτσα (Αρτεμισία), τη Ζάκυνθο κλπ.

Το 1293 οι κάτοικοι της Γιάννιτσας, μς αρχηγούς το **Γεώργιος Λαβούλκο** (George La Vulge), το Λιανόρτη και το Φαναρά, κατέλαβαν το

κάστρο της Καλαμάτας στο όνομα του Βυζαντινού Αυτοκράτορα. Τελικά με την προδοσία του Σγουρομάλλη οι Φράγκοι πήραν πάλι το κάστρο. Αδ. Αδαμαντίου, *ΔΙΕΕ*, τ. 6, σσ. 335, 354, 408. Δ. Ζακυνθινού, *Οι Σλάβοι εν Ελλάδι*, σσ. 60 και 89. Α. Βον, *La Moree Franque*, Paris 1969, σ. 168.

Το 1415 στη Γιάννιτσα είχε την έδρα του ο Μέγας Τζάσης του Μορέως, που ήταν της οικογενείας **Ελιαβούρκου** και πολιορκήθηκε στο κάστρο της Μαντίνειας από τα αυτοκρατορικά στρατεύματα του Μανουήλ Β' Παλαιολόγου και των συμμάχων του. Το κάστρο παραδώθηκε και ο Ελιαβούρκος μαζί με άλλους Πελοποννήσιους τοπικούς άρχοντες οδηγήθηκαν ως κρατούμενοι στην Κωνσταντινούπολη, γιατί αντιδρούσαν στην οικονομική επιβάρυνση για την οικοδόμηση του τείχους στο Εξαμίλι, που θα θωράκιζε την Πελοπόννησο. Στο Χρονικό των Τόκκων αναφέρονται και οι ακόλουθοι στίχοι:

"εκεί οπού απόκλεισεν τον τόπο και τα κάστρη
μεγάλου Τζάση του Μορέως εκείνου του Ελιαβούρκου. στ. 2148

Αυτός εντρίμωσε πολλά 'ς το κάστρο της Μαντένας.."

G. Schiro, *Cronata dei Tocco di Cefalonia*, σσ. 380 και 480, στιχ. 2149 και 3509. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 37, και του ιδίου, *Ιθώμη*, τεύχ. 27(1988)41.

Το 1500 όταν αλώθηκε η Κορώνη από τους Τούρκους αιχμαλωτίστηκε ο **Νικόλαος Ελιαβούρκος**, ο οποίος οδηγήθηκε στη Βέρροια, όπου παντρεύτηκε και απέκτησε γιό το γνωστό ιερατικό δάσκαλο Θωμά ή Θεοφάνη. Σε μεγάλη ηλικία ο Νικόλαος ακολούθησε το μοναχικό βίο και ονομάστηκε Νείλος. Κ. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 144.

Ως βιβλιογράφος είναι γνωστός ο **Νικόλαος Ελιαβούρκος**, ο οποίος πιθανώς ταυτίζεται με τον προηγούμενο. Σε βιβλίο δηλώνεται ότι είναι Πελοποννήσιος και Σπαρτιάτης, που σημαίνει Μανιάτης. Να σημειωθεί ότι στα παλαιότερα χρόνια η Γιάννιτσα εθεωρείτο χωριό της Μάνης. Φαίνεται λοιπόν ότι έστω και αν κατοικούσε στην Κορώνη, θεωρούσε ως τόπο καταγωγής του τη Γιάννιτσα της Μάνης. Σε κώδικα που έχει αντιγράψει σημείωσε: "...εν ευτελή χειρί και ελαχίστη Νικολάου πέλοντος Πελοπονίσω Ελιαβούρκου δη πέφυκως εκ χώρον Σπαρτιάτης, ης γαρ επικέκληται αύθιν και Λακιδάμων εις Βελαγράδων τετυχώς χώρου εκ πεπραίνης δυσφόρως γαρ εστι του τρόπου ειρηθηναι...". Σπ. Λάμπρου, *Νέος Ελληνομνήμων*, τ. 4, σ. 349.

Στη Ζάκυνθο το 1507 αναφέρεται "...**Νικολός Λιαβούρκος** λεγόμενος Μαντιναίος ευρισκόμενος την σήμερον... εις τον αιγιαλόν της πόλεως Ζακύνθου...". Το παρωνύμιο "Μαντιναίος" πιθανώς σχετίζεται με κλάδο της οικογενείας Λιαβούρκων που από το 1415 κατοικούσε στη Μαντίνεια. Στη Ζάκυνθο αναφέρονται και άλλα μέλη της οικογενείας Λιαβούρκου, όπως: α) ο **Εμμανουήλ Λιαβούρκος**, ο οποίος είχε αποβιώσει το 1541, β) ο **Ιωάννης**, που και αυτός είχε αποβιώσει το 1562, γ) η **χήρα Αντωνίου Λιαβούρκου** που αναφέρεται το 1574, δ) ο **Ιωάννης** εκ Μάνης αναφέρεται το 1680 και ε) αναφέρεται ο **Γεώργιος** από την Τσερνίτσα (Αρτεμισία). Λ. Ζώη, *Λεξικό Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 341.

Κατά τα έτη 1518-21, ζούσε στη Βενετία ο **Μαθιός Λιαβούρκος**, με τη γυναίκα του Σαμπανέλλα και την κόρη του Κεκίλια (Cecilia) από την Κέρκυρα. Αντ. Μπάρδου, *Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530)*, *Θησαυρίσματα* 17(1980)190.

Ο Κ. Σάθας, *Νεοελληνική φιλολογία*, σ. 144, αναφέρει ότι το επώνυμο Ελιαβούρκος είναι γνωστό επώνυμο βυζαντινής οικογενείας, την οποία μετά

την άλωση βρίσκομε στην Κορώνη. (Βρισκόταν στη Γιάννιτσα από πολύ νωρίτερα!).

Το 1604 ο **Αναγνώστης Ελεαβούρκος** πούλησε χωράφια στη μονή της Τίμιοβας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Νέα Σιών* 6(1907)1112.

Ο **ιερομόναχος Θεόληπτος Ελεαβούρκος** το 1663 ανήγειρε εκβάθρων και ανιστόρησε την μονή της Τίμιοβας. Σ.Κουγέα, *Η Μονή της Τίμιοβας, Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)11.

Το 1698 και 1700 αναφέρεται το όνομα Λιαβούρκου ως τοπωνύμιο στην περιοχή των Γιαννιτσανίκων. Β.Μπόμπου-Σταμάτη, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 257.

Το 1704 στη Γιάννιτσα κατοικούσαν παλλά μέλη της οικογενείας Λιαβούρκου, όπου σημειώνεται και η ετήσια παραγωγή σε λάδι του καθενός. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137 κ.ε. α) **Παναγιώτης** με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137, φ. 247. β) **Γιωργάκης** με 15 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 247. γ) **Πέτρος** με 26 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. δ) **Θοδωράκης** με 20 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. ε) **Παπαλιαβούρκος** με 62 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. στ) **Γιωργάκης** με 67 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. ζ) **Γιάννης** με 30 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. η) **Τζανέτος** με 67 κροντήρια και θ) **Γιωργάκης** με 45 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 138, φ. 244.

Στις 24 Αυγούστου 1714 Ο **Γιωργάκης Ελεαβούρκος** υπογράφει ως μάρτυρας στην υπ' αριθ. 37 καταχώρηση του κώδικα της μονής της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, Ανέκδοτος (δακτυλογραφημένος) κώδικας της μονής της Ντίμιοβας, σ. 16.

Όπως αναφέρεται κλάδοι της γενιάς των Λιαβούρκων της Γιάννιτσας είναι οι οικογένειες α) Πολίτου, β) Ξανθάκη, γ) Σκόκου, η οποία υπάρχει στην Κορώνη και στη Γιάννιτσα, δ) Λιάκουρη και ε) Μωράκη.

Στη Γιάννιτσα υπάρχουν παραδόσεις που αναφέρονται στο Ρήγα και στον αδελφό του που ήταν στην Κορώνη. Πιθανώς Ρήγας ήταν ο Μέγα-Τζάσης του Μορέως. ?????? Μήπως έχει σχέση με τον Σιγισμούνδο Πανδόλφο Μαλατέστα, που αναφέρεται ότι όταν έλειπε στην Ελλάδα η γυναίκα του τα έφτιαξε με τον αδελφό του;;;;;

Ο **Αναγνώστης Ελεαβούρκος** αναφέρεται ότι το 1604 πούλησε χωράφια στη μονή της Τίμιοβας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ν. Σιών*, τ. 6, (1907) σ. 1112.

Ο **Παπά-Γρηγόριος Ελεαβούρκος** αναφέρεται το 1745, 1747, και 1772. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια στον Κώδικα Τίμιοβας*, σ. 37 και 46. Του ιδίου, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σ. 90.

Θεόληπτος Ελεαβούρκος Ηγούμενος Τίμιοβας. Αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή ότι ανήγειρε τη μονή της Τίμιοβας από το 1663-4. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)11. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον Κώδικα Τίμιοβας*, σ. 28 και 37 και Δ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά ίδια περί Φαρών και Καλαμάτας*, τ. 3, σ. 309.

Θωμάς ή Θεοφάνης Ελεαβούρκος του Νικολάου. Έγινε μοναχός στη μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους. Ο Δωρόθεος ο Μονεμβασίας έγραψε τα ακόλουθα: "*Τότε (1543-1551) ήταν και ο πολύς και μέγας άνθρωπος ο κυρ Θεοφάνης...μέγας ρήτωρ, και εκαθέζετο εις την Χρυσοπηγήν, και εδίδασκεν καθ' εκάστην Κυριακήν τον λαόν του Θεού, και έβγαλε μαθητάς πολλούς και θαυμαστούς...τότε γουν η σύνοδος των αρχιερέων είπαν... και του κυρ Θεοφάνη είπαν πλέον να μη λαλεί. Και υπήγεν εις το Άγιον Όρος,*

εις των Ιβήρων την Μονήν, ότι εκεί ήτο κουρεμένος, και εκεί αφήκε και τα βιβλία του. Και μετά ταύτα υπήγεν εις την Βέρροϊαν και εκεί εκοιμήθη, και έθαψάν τον οι Βερροϊώται, διότι και ο κυρ Θεοφάνης Βερροϊώτης ήτον εκ μητρός". Σπ. Λαμπρου, *Νέος Ελληνομνήμων*, τ. 5, σ. 341.

Καμαρινός Ελεαβούρκος. Αναφέρεται το 1774. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικος Τίμιοβας*, σ. 35 και του ιδίου, *Ένα Ιστορικό ταξίδι 1715*, σ. 93

Νικόλαος Ελεαβούρκος ή Ελιαβούρκος. Αναφέρεται το 1500 ως αντιγραφέας και χαρακτηρίζεται ως Σπαρτιάτης, δηλαδή Μανιάτης. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, τ. 4, σ. 349. Να σημειωθεί ότι παλαιότερα η Γιάννιτσα ανήκε στη Μάνη.

Φίλιος Ελεαβούρκος. Αναφέρεται ότι το 1680 αφιερώθηκε στο μοναστήρι της Τίμιοβας κτήμα στην περιοχή της Αράχωβας (ανατολικά της μονής), το οποίο στο παρελθόν είχε πουληθεί από τον Φίλιο Ελεαβούρκο. Β. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά*, τ. 7, σ. 402.

ΕΜΟΡΑΤΖΗΣ. (Βλέπε Αμοραζάκης και Αμορτόγγονη). Αναφέρεται από το χωριό Σέλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΕΞΑΡΧΑΙΝΑ. Το 1705 κατοικούσε στον Κάμπο και η ετήσια παραγωγή της ήταν 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΕΞΑΡΧΑΚΗ Οικογένεια. Από την περιοχή του Σταυροπηγίου αναφέρονται τα μέλη της **Α.**, **Γ.**, και **Κ. Εξαρχάκης** οι οποίοι το 1831 υπέγραψαν ψηφίσματα εναντίον των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαιών. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50 και αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275.

ΕΞΑΡΧΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1747 και το 1772 σε έγγραφα της μονής της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σσ. 90 και 92.

ΕΞΑΡΧΑΚΗ Οικογένεια. Τα παιδιά του Έξαρχου Παπά-Σερβάκη από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας φέρονται ως Εξαρχάκης. Ο **Νικολάκης Εξαρχάκης** αναφέρεται το 1726. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)82. Ο **Θεοδωράκης Εξαρχάκης** Αναφέρεται το 1733 στην ίδια περιοχή. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)84. Βλέπε Στασινός Σερβάκης.

ΕΞΑΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Από την περιοχή της Λακεδαίμονος (ίσως το νομό) αναφέρονται ως αναγνωρισθέντες υπαξιωματικοί 2ας τάξεως ο **Μάρκος Εξαρχάκος** με αριθ. μητρ. 1810, ο **Νικόλας Εξαρχάκος ή Καλαματάκος** με αριθ. μητρ. 1828 και ο **Γεωργάκης Εξαρχάκης** με αριθ. μητρ. 2517. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Οικογένεια Εξαρχάκου κατοικούσε στην Κληματσίνα του Βαχού και θεωρείται ότι προέρχεται από ένα γιό του Μπέλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Αναγνώστης Εξαρχάκος. Ήταν δημογέροντας Αγίου Νικολάου Μελιτίνης και την 1 Ιουλίου 1823 υπέγραψε έγγραφο προς τους

πληρεξουσίους Λακεδαίμονος. Αθ, Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β', σ. 98.

ΕΞΑΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια και ήταν κλάδος των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113.

ΕΞΑΡΧΑΚΟΥ - ΓΡΗΓΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Είναι οι απόγονοι του Έξαρχου Γρηγοράκη, τον οποίο οι Τούρκοι ανασκολόπησαν στην Τρίπολη, γύρω στα 1780 και αυτό έδωσε αφορμή στους Γρηγοράκηδες με τους συγγενείς και φίλους να καταλάβουν την περιοχή μέχρι το Κακοσκάλι. Απόγονος του Έξαρχου Γρηγοράκη ήταν ο Νικόλαος Εξαρχάκος-Γρηγοράκης, οικονομικός έφορος που ζούσε το 1876. Α. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 6.

ΕΞΑΡΧΕΑΣ Ι. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στην επανάσταση του 1821 του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΕΞΑΡΧΕΑΣ (ΞΑΡΧΕΑΣ) ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Από τη Μεσσηνιακή Μάνη. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)446 και Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 126.

ΕΞΑΡΧΟΣ ΗΛΙΑΣ καπετάνιος. Capitani Elia Exarcho. Αναφέρεται το 1685, όταν ο Μοροζίνη του παραχώρησε κτήματα, διότι πήρε μέρος στην πολιορκία της Κορώνης με 25 άνδρες. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, τ. 20, σ. 203.

Ο **Ηλίας Μηλιανίτης Έξαρχος**, Lia Milianiti Exarcho (34), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (Καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. (Μήπως κατάγεται από τη Μηλιά;)

Ο **Μακάριος Έξαρχος** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική με τους Στεφανόπουλους. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

ΕΞΑΡΧΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Κούνος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΕΞΑΡΧΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μιχαλάκη από τη Βάθεια, όπου είχε και πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΕΞΗΝΤΑΒΕΛΟΝΗΣ Κ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Εξηνταβελόνη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΕΠΙΣΚΟΠΑΚΗ ή ΠΙΣΚΟΠΑΚΗ ή ΕΠΙΣΚΟΠΕΑ Οικογένεια. Ο Γεώργιος **Επισκοπάκης ή Πισκοπάκης** γεννήθηκε το 1793 και ζούσε στα Μαλεβριάνικα της Ζαρνάτας. Στις 30 Νοεμβρίου 1818 μύηθηκε στη Φιλική

Εταιρεία από τον Ιωάννη Λυκάκη. Το αφιερωτικό του ήταν στον **Κωνσταντή Πισκοπάκη** που ζούσε στη Σμύρνη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 27, αριθ. 169.

Ο **Αλέξανδρος Επισκοπέας** έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και μετά εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα ασχολούμενος με το εμπόριο. Φαίνεται ότι αργότερα άλλαξε το όνομά του σε Επισκοπίδης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)474.

Ο **Αναγνώστης Επισκοπέας** γεννήθηκε το 1784, κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας και το 1824 εξεστράτευσε στη Μεσσηνία υπό τις οδηγίες του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 112.

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ περιοχής Μάνης:

Ανδρούβιστας: Ιερόθεος 1747, Αγάπιος, Θεόκλητος 1802, 1823, Προκόπιος 1832.

Δυρραχίου: Τιμόθεος και Άνθιμος.

Ζαρνάτας: Νεόφυτος, Αρχιεπίσκοπος Παρθένιος και Μητροπολίτης Γαβριήλ.

Επίσκοπος ή Έξαρχος Ζαρνάτας: Ιωνάς πρώην Μαΐνης και Έξαρχος Ζαρνάτας. Ιάκωβος Ζαρνάτας. Καλλίνικος και Έξαρχος Ζαρνάτας. Γρηγόριος Ζαρνάτας. Παρθένιος Ζαρνάτας.

Ζυγού: Νικήτας ιερέας ή επίσκοπος.

Καρουυπόλεως: Σωφρόνιος 1549-50, Ιωακείμ 1580-1591, Ιωάσαφ πρ. Κ. 1580, Διονύσιος 1580, Άνθιμος 1629, Παρθένιος 1664, Άνθιμος Β΄ 1688, Σωφρόνιος Κατζομιγιάς 1717-29, Γεράσιμος 1725, Αγάπιος πρ. Κ. 1733, Σωφρόνιος Μαΐνης και πρώην Καρουυπόλεως 1733, Αγαθάγγελος Πάτριος 1733, Ανανίας 1740-7, Παΐσιος Πελεκάνος 1747, Δανιήλ 1775, Μακάριος 1778 ή 1788, Βενέδικτος Χειμονόπουλος 1785-1808, Διονύσιος 1799-1803 και Κύριλλος Γερμός 1819. Ρήτωρ Καρουυπόλεως το 1599 ο Δημήτριος Σισίνιος από την Αθήνα. 1533 Δημήτριος τλήμων και αρετής ξένος και ρήτωρ Καρουυπόλεως.

Λαγίας: Μακάριος 1810, 1823.

Μαΐνης: Κύριλλος 1580, Μακάριος 1584, Ιωακείμ 1593, Ιωνάς (ή Ιερεμίας) 1612, Νεόφυτος 1612, Παρθένιος Καλκανδής 1675, Παρθένιος 1686, Ιωσήφ, Δανιήλ Ντεκούλος 1767-70, Δανιήλ 1794, Αθανάσιος 1806-8, Ιωνάς, Ιερεμίας 1811, Νεόφυτος μέχρι 1833.

Μαλιτζίνης: Ιερεμίας, Ευγένιος, Κύριλλος.

Μηλέας και Καστάνιας: Νεόφυτος 1743, Νικηφόρος 1743, ?Παΐσιος 1743. Ησαΐας 1765, Άνθιμος παραιτήθηκε το 1810, Ιωσήφ.

Νίκλου: Δανιήλ Μαΐνης και Νίκλου, Γεράσιμος Νίκλου 1765, Μακάριος Νίκλου 1770, Δανιήλ Ντεκουλάκος 1792.

Πλάτζης: Αρχιεπίσκοπος Παρθένιος 1621, Δανιήλ 1681, Θεοδόσιος 1751, Ησαΐας, Δανιήλ 1770, Χριστόφορος 1802, Πρώην Μαΐνης Ιωνάς 1811 Ιερεμίας 1811, Ιωακείμ 1821, Θεόκλητος, Άνθιμος.

Παραπομπές στα μικρά τους ονόματα.

Σε έγγραφο του 15ου αιώνα αναφέρονται ως επισκοπαί Πελοποννήσου η Μάνης και η Καρουυπόλεως. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων* 6(1909)181.

Επίσκοπος Νικάχης.

ΕΡΗΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε υποχιλιάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Μάλτσίνης. Αναφέρεται το 1817. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)107. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 52.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ Δημογέρων Ζυγού. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. (Ευστράτιος Ιατρίδης-Ιατρού)

ΕΦΕΣΙΟΣ (ΙΦΕΣΟ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ή ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Αναφέρεται το 1640 και 1641 που μεσολαβούσε για τη μετανάστευση των Μανιατών. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)120 και Κ.Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 126,127 και 129. Βλέπε Αφέσιος.

ΕΦΕΣΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1779 ως κάτοικος Καλαμάτας, όπου υπήρχε πλουσία οικογένεια με το όνομα αυτό. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα Έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 15.

ΖΑΒΑΛΗ ή ΖΑΒΑΛΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ζαρβαλέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Αναγνώστης Ζαβαλής** αναφέρεται το 1680 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ.Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)77.

Ο **Έξαρχος Ζάβαλης** αναφέρεται το 1680 στην περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ.Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)77.

Ο **Δημητράκης Ζάβαλης** αναφέρεται το 1792 και το 1807 στην περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα Έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 18 και 23.

ΖΑΒΕΑΣ ή ΚΕΦΑΛΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 765. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 126.

ΖΑΒΟΛΕΑΣ Γ. Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΖΑΒΟΥΛΑΡΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται από την επαρχία οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3515. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 126.

ΖΑΓΕΛΟΓΑΜΒΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του

Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 33. Πιθανώς πρόκειται για γαμβρό του Ζογάλη.

ΖΑΓΚΛΗ Οικογένεια. Πρόκειται για κλάδο της γενιάς των Στεφανόπουλων από το Οίτυλο.

Ο **Παναγιώτης Ζαγκλής** από την επαρχία Οιτύλου μετά την επανάσταση αναγνωρίστηκε με το βαθμό του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2152. [Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 154.](#)

Ο **Πιέρος Ζαγκλής** αναφέρεται το 1850 από το Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)431.

Ο **Ηλίας Ζαγκλής** αναφέρεται το 1850 από το Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα*, 20(1870)431.

ΖΑΓΟΡΙΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν μια από τις παλιές οικογένειες της Τσεροβάς (Δροσοπηγής), όπου είχε και πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Δ. Ζαγοριανάκος** ήταν με την ομάδα του Θ. Καβαλιεράκη, που κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους του Ιμπραήμ, όταν είχαν αποβιβαστεί στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

ΖΑΓΟΡΟΥΛΗΣ Λ. Το 1836 διρίστηκε δήμαρχος Θυρίδων με πρωτεύουσα τον Κούνο.

ΖΑΚΧΕΑΣ Π. (σωστό είναι Παναγιώτης Τζανετέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΖΑΛΙΜΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΖΑΜΠΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν από τη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά και αντιπροσώπευε και τα εξαδέλφια του. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

ΖΑΜΠΟΥΝΑΚΗΣ. Βλέπε Ζουμπούνης στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΖΑΝΑΚΗΣ - ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από το χωριό Κάλιαζι και το 1704 νοίκιασε τις δημόσιες εκτάσεις του χωριού Τσέρια της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 119.

ΖΑΝΑΚΗΣ ή ΤΖΑΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΗΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από τα Γκουλιάνικα και το 1705 ότι ενοίκιασε το φόρο της δεκάτης του χωριού Σελεγούδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 114.

ΖΑΝΕΑΣ Γ. του Μπ. Στις 8 Φεβρουαρίου 1831 η Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα, δημοσίευσε καταγγελία την οποία υπέγραψε και αυτός κατά των Μαυρομιχαλαίων. Το όνομα ίσως είναι ίδιο με το Τζανέας.

ΖΑΝΕΤΑΚΗ ή ΤΖΑΝΕΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γιάννης** νοίκιασε το 1704 δημόσιες εκτάσεις στην περιοχή της Βαρδούνιας. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 120. Ο **Γιωργάκης** νοίκιασε το 1702 τη συγκέντρωση φόρων. Κ.Κόμη, ό.π., σ. 83. Ο **Δήμας** το 1700 νοίκιασε τους φόρους του Αγίου Νικολάου Βαρδούνιας. Κ.Κόμη, ό.π., σ. 79. Ο **Ηλίας** είχε νοικιάσει πολλές φορές κτήματα και φόρους στα 1700-5. Κ.Κόμη, ό.π., σσ. 87, 89, 91, 93, 94, 96, 98, 102, 106, 108, 118, 119, 120, 122, 123. Δεν είναι γνωστό αν οι ανωτέρω ανήκουν στην ίδια οικογένεια ή πρόκειται για συνώνυμες οικογένειες.

ΖΑΝΕΤΟΣ ΗΛΙΑΣ. Ίσως πρόκειται για τον Ηλία Ζανετάκη. Το 1705 νοίκιασε το φόρο της δεκάτης του χωριού Άρνα. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 116.

ΖΑΝΕΤΟΥΛΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Ζανετουλάκος Δημήτριος** για δίπλωμα Β' τάξεως. Γ.Α.Κ., Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΖΑΡΑΒΙΝΑΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ. Το 1702 ήταν ηγούμενος, όταν ιστορήθηκε ο ναός του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου στα Ξανθιάνικα της Μηλίας. Δ.Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)173.

ΖΑΡΑΦΩΝΗΤΗΣ ή ΖΑΡΑΦΩΝΗΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΖΑΡΓΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στο Σταυρί και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΖΑΡΕΑΣ ή ΖΑΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρώου 214. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 155.

ΖΑΡΕΑΣ ή ΚΟΥΡΜΠΕΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του

στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8574 Στ. Καπετανάκη, Μανιάτες αγωνιστές του 1821, Καλαμάτα 2005, σ. 155.

ΖΑΡΚΟΥΛΑΣ. Το 1705 αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΖΑΡΧΑΚΟΣ (; ή ΞΑΡΧΑΚΟΣ) ΘΟΔΩΡΗΣ. Πήρε μέρος στη μάχη του Δραγατσίου, όπου και σκοτώθηκε, "βολίμι στη γκαρδιά" έγραψε ο Τζαν. Κυβέλος. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΖΑΤΟΥΝΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1783. Ίσως ήταν αγιογράφος. Βλέπε και Σπήλιος από Ζάτουνα. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σ. 94.

ΖΑΦΕΙΡΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829 συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και εκεί υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΖΑΦΕΙΡΗ - ΖΑΦΕΙΡΙΤΖΑ ΣΤΑΜΑΤΑ. Το 1676 στο Tricarico του Τάραντα ζούσε ως μετανάστης και ήταν 37 ετών. Ο σύζυγός της ονομαζόταν Χριστοφορος (Christofaro) Πούργαλης (Βλέπε όνομα). Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256.

ΖΑΦΕΙΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1609 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)71.

ΖΑΦΡΕΑΣ ή ΖΟΦΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 5 Ιουλίου 1829 ως δημογέροντας υπογράφει αναφορά που υπερασπίζεται την επαρχιακή δημογεροντία Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις αρχές του 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες του Ιωάννη Λογοθέτη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον...*, σ. 85.

ΖΑΧΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Αθανάσιος Ζαχαρέας** κατοικούσε στο Νίκοβο της Ανδρούβιστας και είχε ως παρωνύμιο το Πούργαλης (μεγάλη οικογένεια από το Πραστίο). Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 465.

Ο **Ι.** και ο **Σ. Ζαχαρέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ζαχαρέα κατοικούσε στο Νίκοβο και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΖΑΧΑΡΗΣ ΜΠΕΝΟΣ. Αναφέρεται από Καλαμάτα το 1807 και ήταν αδελφός της Γιαννούς Λαμπρινάκαινας και εξάδελφος της Πανάγαινας Λεβεντάκαινας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα Έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 23.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΜΠΑΡΜΠΙΤΣΙΩΤΗΣ. Με τα έργα του δημιούργησε θρύλο γύρω από το όνομά του και γι' αυτό υπάρχουν πολλές παραλλαγές της προσωπικής του ιστορίας. Πλησιέστερα στην αλήθεια φαίνεται να είναι τα αναγραφόμενα από τον Αναγνώστη Κοντάκη (*Απομνημονεύματα*, σ. 19), ο οποίος γεννήθηκε το 1781 και έζησε στον Άγιο Πέτρο της Κυνουρίας, που είναι κοντά στη Βαρβίτσα ή Μπαρμπίτσα. Λεπτομέρειες της δράσης του και ανασκόπηση της πλούσιας βιβλιογραφίας μας δίνει ο Τάκης Κανδηλώρος στο έργο του «*Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*».

Ο πατέρας του Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη, που είχε υπηρετήσει στην ομάδα του Παναγιώταρου Βενετσανάκη, λεγόταν Θεόδωρος Πανταλαίων. Καταγόταν από το Αρκουδόρεμα Λεονταρίου και εγκαταστάθηκε στη Μπαρμπίτσα του δήμου Οινούντος Λακωνίας, που βρίσκεται στις δυτικές πλαγιές του Πάρνωνα. Ο Θεόδωρος Πανταλαίων απέκτησε δύο παιδιά α) τον Παντελή και β) το Ζαχαριά. Α. Κοντάκη, ό.π., σ. 19 και Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σσ. 67, 100-1.

Ο Ζαχαριάς Μπαρμπιτσιώτης λόγω του ονόματός του θεωρείται ότι γεννήθηκε στη Βαρβίτσα (Μπαρμπίτσα). Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, (*Travels in Morea*, τ. 1, σ. 252) αναφέρει ότι γεννήθηκε στα Πηγάδια του δήμου Αβίας (στη δυτική βάση της ψηλότερης κορυφής του Ταυγέτου που λέγεται Μακρυνό είναι το χωριό Πηγάδια, τώρα κατεστραμένο, η πατρίδα και το καταφύγιο του κλέφτη Ζαχαριά, από μακρού ο τρόμος του Μοριά). Ίσως γεννήθηκε στη Βαρβίτσα και μεγάλωσε στα Πηγάδια. Κατά τον Α. Κοντάκη (ό.π., σ. 19) γεννήθηκε το 1766, ενώ ο Τ. Κανδηλώρος (ό.π., σ. 100) θεωρεί πιθανότερο έτος γεννήσεώς του το 1759. Στα παιδικά του χρόνια έγινε υπηρέτης του Τούρκου Καρα-Χαλίλη από τον Άγιο Πέτρο και αργότερα γύρισε στον πατέρα του και έβοσκε πρόβατα. (Α. Κοντάκη, ό.π., σ. 19). Άλλες εκδοχές περί του βίου του αναφέρουν ότι πήγε στη Γαστούνη ή κοντά στο Μαχμούτ Βέη στη Μονεμβασία. (Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σσ. 96, 123-4).

Σε ηλικία 15 ετών ο Ζαχαριάς ήταν στη Βαρβίτσα και κάποια ημέρα συνάντησε μια νέα στην οποία πρότεινε να τον παντρευτεί. Αυτή αρνήθηκε και ο Ζαχαριάς τη σκότωσε. Στη συνέχεια ακολούθησε ως ψυχογιός τον κλέφτη από το Πιαλί της Τεγέας Μαντζάρη (Α. Κοντάκη, ό.π., σ. 19). Αναφέρεται ότι μαζί του πολέμησε ηρωικά τους Τούρκους στις μάχες της μονής Ρεκίτσας (1777;) και του Σάλεσι (1781;) Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σσ. 102-4 και 124-5.

Το 1786 ο Μαντζάρης καθώς περνούσε κάτω από ένα «Σπαρτιατικό» (Μανιάτικο;) σπίτι, μια γυναίκα του έριξε πέτρα και τον σκότωσε και η ομάδα του διαλύθηκε. Το Ζαχαριά, που είχε διακριθεί για την παλληκαριά του και γνώριζε καλά τους τόπους, τον ακολούθησαν πέντε από τους πρώην συντρόφους του (Α. Κοντάκη, ό.π., σ. 19). Κατά άλλη εκδοχή μετά το φόνο της νέας στη Βαρβίτσα πήγε στην ομάδα των Νικολόπουλων, που ήταν Πηγαδιώτες την καταγωγή και είχαν έδρα τη Λογγάστρα. Γ. Αντωνόπουλου, *Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη βιογραφία (1888)*, Παράρτημα του Γ. Βλαχογιάννη, Κλέφτες του Μοριά, σ. 256. Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σ. 100-1.

Στις 26 Νοεμβρίου 1786 ο νέος καπετάνιος με την ομάδα του απήγαγε τον προεστό του Αγίου Πέτρου Κωνσταντή Κουτσοπάπα, τον πήγε στη Μάνη και όταν του κατέβαλαν ως λύτρα 1500 γρόσια, τον απελευθέρωσε. Μετά το γεγονός αυτό ονομάστηκε καπετάνιος, γύριζε με ανοιχτή σημαία και τον ακολουθούσαν άλλοτε περισσότεροι και άλλοτε λιγότεροι άνδρες. Α.

Φραντζή, *Επιτομή Ιστορίας*, τ. 1, σ. 36. Α.Κοντάκη, ό.π., σ. 19-20, Γ.Αντωνόπουλου, ό.π., σ. 259, και Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σ. 106.

Αναφέρεται ότι κατά καιρούς ζούσε στη Μάνη ως κλέφτης, όπου έχτισε και πύργους στο Σκουφομούτη. Διατηρούσε φιλικές σχέσεις με τον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, το Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες, ενώ ήταν αντίθετος του Κουμουνδουράκη, τον οποίο υποστήριζε ο Θ. Κολοκοτρώνης. Ακόμη υπηρέτησε ως αρματολός (ή κάπος) στην επαρχία Μυστρά, διοριζόμενος από την επαρχία του και τον Πασά του Μοριά. Όταν ήταν αρματολός έχτισε σπίτια στη Βαρβίτσα και τις διαφορές των πολιτών δικάζε με βάση την εξάβιβλο του Αρμενόπουλου. Α.Κοντάκη, ό.π., σ. 19-20, Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 9, Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σσ. 128, 143 και 163-4. Ο Γιάννης Βλαχογιάννης, *Κλέφτες του Μοριά*, σσ. 34 κ.ε. και 55 κ.ε., δεν δέχεται ότι στην Πελοπόννησο υπήρχαν αρματολοί, αλλά κάποι, διοριζόμενοι από τους προεστούς.

Ο Α.Κοντάκης, ό.π., σ. 20, γράφει ότι τα ανδραγαθήματα του Ζαχαριά είναι πάμπολλα και τον περιγράφει με τα ακόλουθα λόγια: «...Ο καπετάν Ζαχαρίας ήτο ταχύπους, είχε εύστροφον σώμα, ανάστημα μέτριον, μέσην λιανήν, πρόσωπον στρογγυλόν και εύμορφον, όμματα μαύρα και εις το δεξιόν οφρύδι μίαν λαβωματίαν, η οποία του έκαμε μεγάλην ωραιότητα, τα μαλλιά του ήτο μαύρα και σγουρά, είχεν φωνήν μεγάλην, γλυκείαν και βροντώδην, είχε πνεύμα οξύτατον, ήτον εις τοιούτον βαθμόν ανεξάρτητος, ώστε δεν εγνώριζεν εις όλην του την ζωήν ανώτερόν του. Ήτο προσέτι ακτημονέστατος, ποτέ δεν ηθέλησε να θησαυρίση ούτε να βαστά οβολόν.... Ο καπετάν Ζαχαρίας είχε και τινα ελαττώματα, τα οποία ίσως του έμειναν από την κλεπτικήν τάξιν και εκ των περιστατικών της να πολυπίνη ενίοτε τον οίνον και να μεταχειρίζεται τας γυναίκας υπέρ το δέον, εις τρόπον οπού εκτός της νομίμου συζύγου του έλαβεν έτι ως γυναίκας και άλλας, μετεχειρίζετο πολλάκις και άλλας...».

Ο Α.Φραντζής, ό.π., τ. Α, σ. 35-6, αναφέρει: "Ο Ζαχαρίας ούτος ήτο τόσον ταχύπους, ώστε έλεγον ότι οι πόδες του ήσαν σιδηροί και τω όντι, η αξιότης, η παληκαριά, και η γενναιότης αυτού ούτε ήλθε ούτε θέλει έλθει".

Το 1792 ο Λάμπρος Κατσώνης, συνοδευόμενος από τον Ανδρίτσο, οχυρώθηκε στο Πόρτο Κάγιο της Μάνης και του επιτέθηκε ο Γαλλο-Τουρκικός στόλος. Παράλληλα δόθηκε εντολή στον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη να τον πολεμήσει και από τη στεριά. Ο Κατσώνης εγκατέλειψε το στόλο του και αυτός μεν διέφυγε με πλοιάριο, ο δε Ανδρίτσος διέσχισε το Μοριά και διεκπεραιώθηκε στη Ρούμελη. Τον Ανδρίτσο στην πορεία του συνόδευσε ο Ζαχαριάς και ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο οποίος ανέφερε: «...όταν ήλθε ο Ανδρούτσος, πατέρας του Οδυσσέως, εγνωρίστηκα εις την Μάνη και τον εσυντρόφευσα έως εις την Κόρινθο. Εις τον κατατρεγμό μας, δια 15 ημέραις ούτε εκοιμόμεθα ούτε ετρώγαμε' εσώσαμε τα φουσέκια, καθημέρα πόλεμο...» Θ.Κολοκοτρώνη, *Διήγησις..*, σ. 41, Δ.Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, σ. 142, Α.Φραντζή, ό.π., τ. Α, σ. 37, Α.Κοντάκη, ό.π., σ. 25, Ανωνύμου, ό.π., σ. 9-11, Γ.Αντωνόπουλου, ό.π., σ. 263, Τ.Κανδηλώρου, ό.π., σ. 198 κ.ε., Γ.Βλαχογιάννη, ό.π., σ. 123 κ.ε. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι Ταξιδιώτες*, τ. 2, σ. 741-2. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σσ. 200-202.

Ο Α.Φραντζής, ό.π., τόμ. Α', σ. 37, αναφέρει ότι το 1794 ένας Αλήμπεης από τη Μονεμβασία ερωτεύτηκε μια κόρη από το χωριό Κοσμάς, η οποία δεν δέχθηκε να αλλάξει την πίστη της. Αυτός διέταξε τους υποτακτικούς

του και τη βασάνισαν βάζοντας τους μαστούς της ανάμεσα στο σκέπασμα και τη βάση μιας κασέλας μέχρι που κόπηκαν οι μαστοί της και η κόρη ξεψύχησε. Στη συνέχεια ο Ζαχαριάς συνέλαβε και αφού σκότωσε τον Αλήμπη, τον έκοψε κομμάτια και τον έστειλε στη Μονεμβασία με την παραγγελία ότι τέτοια θα δοκιμάζουν οι Οθωμανοί όταν παραβιάζουν την τιμή και τη θρησκεία των Χριστιανών.

Εκτός από κλέφτης και αρματολός ή κάπος ο Ζαχαριάς ήταν γνωστός και ως πειρατής. Το 1794 είχε κάνει επιδρομή στη Φολέγανδρο [Πανδώρα 2(1871)28]. Το 1795 αναφέρεται ότι άνδρες του Ζαχαριά καταγινόντουσαν στην πειρατεία Α.Λιγνού, *Αρχείο της Ύδρας*, τ. 1, σσ. 80-6 και Γ.Βλαχογιάννη, *ό.π.*, σ. 118. Ένας κάτοικος της Τρικότσοβας (Χαραυγής), που είναι κάτω από το Πετροβούνι (το κάστρο των Καπετανάκηδων), τα παλιότερα χρόνια τραγουδούσε ένα τραγούδι που άρχιζε «*Ο Μούρτζινος, ο Ζαχαριάς κι ο καπετάν Γιωργάκης*» και αναφερόταν σε ναυτικές περιπέτειες. Στην περιοχή της Αβίας λέγεται ο ανωτέρω στίχος για να δηλώσει ασυμφωνία και πολυαρχία. Καπετάν Γιωργάκης είναι ο Καπετανάκης, ο οποίος κατοικούσε στο Πετροβούνι.

Ο Άγγλος περιηγητής και βοτανολόγος J. Sibthorp επισκέφθηκε την άνοιξη του 1795 την Πελοπόννησο και έγραψε για το Ζαχαριά: «...*Ανάμεσα στους κλέφτες το όνομα του Ζαχαριά στέκεται πρώτο, χρόνια τα είχε κακά με τους Τούρκους και ή ξέφευγε τα διάφορα σώματα που στέλλονταν να τον πιάσουν ή τα τσάκιζε. Τους Τούρκους που πέφτανε στα χέρια του πολύ άγρια τους μεταχειριζόταν και σκότωνε τους περισσότερους. Με το βόιβοντα του Μυστρά είχε κάμει ένα είδος ανακοχής, αυτό όμως για τους ταξιδιώτες δεν ήταν αρκετό να τους προστατέψει..*». J. Sibthorp, In R. Walpole, σ. 88, Γ.Βλαχογιάννη, *ό.π.*, σ. 49 και Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι Ταξιδιώτες*, τ. 2, σ. 621.

Το 1800 παντού υπήρχαν ταραχές, η Σερβία είχε επαναστατήσει και οι Τούρκοι προσπάθησαν να εξευμενίσουν τους ανυπότακτους. Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματολισμός της Πελοποννήσου*, σ. 275 αναφέρει ότι όπως προκύπτει από έγγραφο ο Ζαχαριάς επανέκτησε αρματολίκι. Στη σελίδα 286 τον χαρακτηρίζει Γαλλόφιλο.

Όταν ο Ναπολέων ήταν στην Ιταλία, άρχισαν οι επαφές του με Μανιάτες και οι ελπίδες για την απελευθέρωση του γένους αναπτερώθηκαν και πάλι. Ίσως πρώτος έστειλε επιστολή στο Ναπολέοντα ο Τζανέμπης Γρηγοράκης και στις αρχές του 1798 ήρθαν στην Ελλάδα ο Δήμος και ο Νικολός Στεφανόπολι, ως απεσταλμένοι του Ναπολέοντα. Ο Α.Κοντάκης *ό.π.*, σ. 21, αναφέρει ότι το 1803 ο Ζαχαριάς ήρθε σε επαφή με το Ναπολέοντα και του έστειλε ένα καράβι με πυρομαχικά. Όταν πήρε τα βόλια και το μπαρούτι ειδοποίησε τους φίλους και εγράφετο «*αρχιστράτηγος της Πελοποννήσου*». Ο Γ.Αντωνόπουλος, *ό.π.*, σ. 264, θεωρεί παρακινδυνευμένο να δεχθεί ότι ο Ζαχαριάς συνεννοείτο με το Ναπολέοντα.

Ο Α.Φραντζής, *ό.π.*, τ. Α, σ. 35-6, αναφέρει ότι το 1785 εμφανίστηκε από το μηδέν ο περιβόητος Ζαχαριάς από το χωριό Μπαρμπίτσα και αργότερα είχε 100 και περισσότερους άνδρες και «*σημαία ανοικτήν έχουσα σταυρόν*» και σφραγίδα που έγραφε «*ο αρχιστράτηγος της Πελοπον.*». Αναφέρεται ακόμη ότι κατέσφαζε σαν πρόβατα τους Οθωμανούς και όσα στρατεύματα έβγαιναν για να τον χτυπήσουν δεν πετύχαιναν τίποτε. «*Αλλ' όσον ανεδείχθη άξιος, ισχυρός, και τρομακτικός εναντίον των*

Οθωμανών, τσοούτον εξ εναντίας εφάνη αφ' ετέρου άσωτος, και ανοικονόμητος εις διαφόρων ειδών ατοπήματα".

Ο Γ. Βλαχογιάννης, ό.π., σ. 57, γράφει: «...όλες οι περιγραφές για τους Κλέφτες του Μοριά, Κολοκοτρωναίους, Ζαχαριά και τους άλλους, που τους παρασταίνουν με σκοπό, που τότε λένε σήμερα, ιδεολογικό, δηλαδή για την πατριωτική τους ικανοποίηση, από καθαρήν ανώτερη αντίληψη, από φιλελεύθερο πνεύμα, είναι λόγια ψεύτικα λογιωτάτων που θέλησαν, αργότερα, να σαρκώσουν τα ρητορικά τους σχήματα μέσα στα πρόσωπα των απλοϊκών εκείνων ανδρών...».

Αναφέρεται ότι ο Ζαχαριάς πολέμησε μαζί με Τουρκομπαρδουνιώτες τον αποστάτη της Πύλης Καραμέρο ή Μεράκο (Ομέρ), που είχε τους πύργους του στο Δαφνί του Λυκοβουνού και στην Ποταμιά. Προηγουμένως τον είχε πολεμήσει ο Μουσάγας αλλά δεν κατόρθωσε να τον υποτάξει. Ο Ζαχαριάς τον πολιορκήσε, κατέστρεψε με υπόνομο τον πύργο του και τελικά έστειλε το κεφάλι του στον Πασά της Τριπολιτσάς. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης* κλπ, σ. 113. (Τον αναφέρει ο Leake το 1805 το Μεράκο ζωντανό;). Αντίθετα Ο Γ. Αντωνόπουλος, ό.π., σ. 260, γράφει ότι συμπολέμησε με το Μεράκο.

Γύρω στα 1800 ο Δημήτριος Παπατσώνης είχε φυλακιστεί από τους Τούρκους στην Καρύταινα, αλλά απέδρασε και πήγε στο Πετροβούνι των Καπετανάκηδων και κρύφτηκε. Οι δικοί του τον προμήθευσαν με χρήματα, ήρθαν και μερικοί φίλοι του. Στη συνέχεια με τη συνοδεία του **Ζαχαριά** έφθασαν στο Γύθειο και εκεί τους βρήκε καΐκι ο Ζαχαριάς και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 33.

Ο J.L.S. Bartholdy, *Ταξιδιωτικές εντυπώσεις από την Ελλάδα 1803-4*, σ. 110, (στη Γαλλική έκδοση του 1807, τ. Α', σ. 196-7) που επισκέφθηκε την Ελλάδα στα έτη 1803-4, γράφει για το Ζαχαριά: «...Αυτός ήταν κυρίως ξακουστός επειδή είχε το χάρισμα να προβλέπει τα μελλούμενα από τα εντόσθια και τα οστά των αρνιών, πράγμα που τον είχε γλυτώσει από πολλούς κινδύνους. Έτσι, μια μέρα, είχε σχεδόν περικυκλωθεί από τους Τούρκους, όταν, σφάζοντας ένα αρνί, είδε αμέσως τον κίνδυνο που τον απειλούσε και πρόφτασε να σωθεί με καμιά εικοσαριά δικούς του. Αναφέρουν επίσης γι' αυτόν και ορισμένα χαρακτηριστικά ψυχικής ευγένειας και συχνά το όνομά του μνημονεύεται σε τραγούδια. Ο Σερεμέτ μπέης καπετάνιος Τουρκικής φρεγάτας, που έφτασε με το στόλο του στο Μαραθονήσι, το καλοκαίρι του 1803, αιχμαλώτισε τις γυναίκες και τα παιδιά πολλών Μανιατών που υπηρετούσαν υπό το Ζαχαριά, και απείλησε να απαγάγει τα γυναικόπαιδα, και μάλιστα να τα θανατώσει, αν οι γονείς ή οι άντρες τους δεν τα εξαγόραζαν με το κεφάλι του καπετάνιου τους. Εκείνοι τον τουφέκισαν στο άψε σβήσε και το κεφάλι του εστάλη στην Κωνσταντινούπολη. Είχαν γνωρίσει μεγάλους μπελάδες εξ αιτίας του και φοβόντουσαν μήπως δημιουργήσει μεγαλύτερες ταραχές στο Μοριά, επειδή όπως διατείνονταν, ήταν ένας από αυτούς στους οποίους είχε μεταφέρει μπαρούτη και βόλια η κορβέτα L' Arabe. Μου μίλησαν μάλιστα και για μια γιορτή που είχαν δώσει οι άντρες του για να ψυχαγωγήσουν το Γάλλο καπετάνιο». (Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ-1, σ. 365).

Ο Τ. Κανδηλώρος, ό.π., σ. 141 κ.ε., αναφέρει ότι με πρωτοβουλία του Ζαχαριά είχαν συνεννοηθή όλοι οι «αρματολοί» της Πελοποννήσου και

είχε γίνει ομοσπονδία αρματολών. Αυτό το αντικρούει με φανατισμό ο Γ. Βλαχογιάννης, ό.π., σ. 55 κ.ε.

Ο ακριβής χρόνος του θανάτου του Ζαχαριά δεν είναι διευκρινισμένος. Όπως αναφέρει ο Α. Κοντάκης, ό.π., σ. 21, μετά από μια συμπλοκή με Τούρκους, που έγινε κοντά στη Βαρβίτσα, ο Ζαχαριάς πήγε στα χωριά της Αλαγονίας (Κουτσαβές). Εκεί άφησε τους στρατιώτες του και αυτός προχώρησε προς τα Τσέρια της Δυτικής Μάνης. Στον οικισμό Λιμπόχοβα είχε τον πύργο του ο κουμπάρος του ο Κουκέας, τον οποίο πήγε να επισκεφθεί. Πλησιάζοντας τον πύργο τον πυροβόλησαν άνθρωποι του Κουκέα και τον σκότωσαν.

Για το θάνατο του Ζαχαριά ο Α. Φραντζής, ό.π., τ. 1, σ. 36, αναφέρει ότι: «Μεταξύ όμως των ανδραγαθιών, επίσης και ατοπημάτων του έζησε ένδοξος μέχρι το 1802, ότε (το έτος αυτό) καταδιωκόμενος υπό των Οθωμανών, κατέφυγε κατά την συνήθεια εις την Μάνην, καταλύσας εις ένα των Κουμπάρων του Κουκέαν επονομαζόμενον (εις τον οποίον είχε όλα τα πιστά) όστις παραβιασθείς από Μανιάτας (τόσον δια τας ασωτείας του, καθώς και δια να επικαλύψωσιν αυτοί τα ίδια αυτών λάθη ενώπιον των Οθωμανικών αρχών), έτι δε και δωροδοκηθείς (ως λέγεται), εδολοφόνησε εντός του πύργου του τον περιβόητον εκείνον Ήρωα, τόν Λέοντα και αμίμητον αετόν...». Ο Α. Κοντάκης, ό.π., σ. 22, αναφέρει ότι ο Ζαχαριάς δολοφονήθηκε στις 20 Ιουλίου 1804. Ο Τ. Κανδηλώρος, ό.π., σ. 314-5, θεωρεί ότι ο Κοντάκης συγχέει το θάνατο του Πετμεζά (11 Ιουλίου 1804) με του Ζαχαριά. Νομίζει δε πιθανότερο ότι ο φόνος έγινε μετά το καλοκαίρι του 1805. Ο Α. Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 18-9, παραθέτει έγγραφο του Καπουδάν Πασά από 15 Οκτωβρίου 1805, στο οποίο δίδεται εντολή στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη να συλλάβει τον Τζανέτμπεη και να εξολοθρεύσει το Ζαχαριά. Επομένως ο Ζαχαριάς σκοτώθηκε μετά την ημερομηνία αυτή. Όμως ο Γ. Βλαχογιάννης ό.π., σ. 134, πιστεύει ότι έγινε λάθος και η ημερομηνία πρέπει να διαβαστεί 15 Οκτωβρίου 1803.

Ο J. L. S. Bartholdy, ό.π., σ. 110, γράφει τα ακόλουθα για το πως εκβιάστηκαν οι συνεργάτες του Ζαχαριά να τον σκοτώσουν: «...Ο Σερμεμέτ Μπέης, καπετάνιος τουρκικής φρεγάτας, που έφτασε με το στόλο του στο Μαραθωνήσι, το καλοκαίρι του 1803, αιχμαλώτισε τις γυναίκες και τα παιδιά πολλών Μανιατών που υπηρετούσαν υπό το Ζαχαριά και απείλησε να απαγάγει τα γυναικόπαιδα, και μάλιστα να τα θανατώσει, αν οι γονείς ή οι άνδρες τους δεν τα εξαγόραζαν με το κεφάλι του καπετάνιου τους. Εκείνοι τον τουφέκισαν στο άψε-σβήσε και το κεφάλι του εστάλη στην Κωνσταντινούπολη...». Ακόμη αναφέρεται στην Ελληνική έκδοση ότι ο Αντωνόμπη έφερε την ηρεμία στη Μάνη ιδίως μετά την «έκπτωση απ' το αξίωμά του» του Ζαχαριά. Προφανώς πρόκειται περί μεταφραστικού λάθους και ο Γ. Βλαχογιάννης, ό.π., σ. 135 το αποδίδει ως χαλασμό του Ζαχαριά. Αν πρόκειται περί χαλασμού τότε πρέπει να έγινε στα χρόνια 1803-4, που ο περιηγητής ήταν στην Ελλάδα και αυτό πείθει το Βλαχογιάννη να μη δέχεται την 15 Οκτωβρίου 1805 ως ορθή χρονολογία του εγγράφου, στο οποίο φαίνεται να απαιτείται ο φόνος του Ζαχαριά από τον Αντωνόμπη. Τέλος να σημειωθεί ότι ο Σ. Κουγέας, ό.π., σ. 115, θεωρεί ότι η εξόντωση του Ζαχαριά έγινε το 1805.

Αναφέρεται ακόμη ότι μπορεί στη δολοφονία του Ζαχαριά, να συνέβαλε ο ερωτικός δεσμός που διατηρούσε με την Ειρήνη Κιτρινιάρη, η οποία μετά το θάνατο του εραστή της παντρεύτηκε Χιουρέα από το Πραστό. Φαίνεται όμως

πιθανότερη αιτία του χαλασμού του η διαμάχη του Ζαχαριά με το Μούρτζινο. Λέγεται δε ότι η Ειρήνη ήταν συγγενής του Μούρτζινου ή ότι ο Ζαχαριάς αιχμαλώτισε τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα, ανιψιό του Μούρτζινου. Όταν δε αυτός του έγραψε να τον ελευθερώσει, ο Ζαχαριάς του έστειλε υβριστικό γράμμα και ο Μούρτζινος υποσχέθηκε να του το διαβάσει πάνω στο κουφάρι του. Γ. Αντωνόπουλου, ό.π., σ. 265 και Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 194-5. Την εκδοχή ότι στο φόνο του Ζαχαριά συνέβαλε και η διαμάχη του με το Μούρτζινο ο Τ. Κανδηλώρος, ό.π., σ. 317, την θεωρεί απίθανη, γιατί πιστεύει πως ο Ζαχαριάς σκοτώθηκε μετά τις 15 Οκτωβρίου 1805, ενώ ο Μούρτζινος ήταν εξόριστος από τις αρχές Μαΐου 1805, Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικόν...*, σ. 620.

Ο Γ. Αντωνόπουλος, ό.π., σ. 259 και 264, αναφέρει ότι οι σύντροφοί του Ζαχαριά τον αποκαλούσαν «Μπουρούση», που θα πρέπει να σημαίνει «κερατά». Ο Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 194, γράφει ότι ο Ζαχαριάς ήταν γνωστός και με το παρωνύμιο «Παντούρης».

Στη δολοφονία του Ζαχαριά δεν φαίνεται αμέτοχος ο Αντωνόμπεης και ο ανιψιός του Δημήτριος Γρηγοράκης-Καβαλιέρης, για τον οποίο ο Νηφάκης (Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 75, στιχ. 47-8, και σ. 115) έγραψε τους στίχους:

Την κεφαλήν του τρομερού εκείνου Ζαχαριά (47)
εις τις Κιτριές την έστειλε με τόσην φανταρία.

Μια άλλη εκδοχή για το θάνατο του Ζαχαριά, όπως τη διηγήθηκε ο δικηγόρος Ευστράτιος Κουλουμβάκης από το χωριό Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς) των Τσερίων της Δυτικής Μάνης είναι η ακόλουθη: Ο Παναγιώτης Κουκέας, που ήταν κουμπάρος του, είχε πεθάνει και ο Ζαχαριάς πήγε στη Λιμπόχοβα να δει τη χήρα και κουμπάρα του. Διάδοχος του Κουκέα στην ηγεσία της οικογενείας ήταν ο ανιψιός του ο Μούκιος ή Μουκέας. Αυτός συντρόφεψε το Ζαχαριά μέχρι τον πύργο της θειάς του και πίσω ακολουθούσαν δύο από τα παλικάρια του Ζαχαριά. Όταν φθάσαν στον πύργο ο Μούκιος έκλεισε την πόρτα την αμπάρωσε και χτύπησε πισόπλατα το Ζαχαριά. Οι ακόλουθοί του πυροβόλησαν την πόρτα αλλά δεν μπορούσαν να μπουν μέσα για να εκδικηθούν. Οι τρύπες από τις πιστολιές τους φαινόντουσαν στις μέρες του Ε. Κουλουμβάκη. Αναφέρεται ακόμη ότι η Ειρήνη η Κιτρινιαροπούλα ήταν παντρεμένη με έναν Σκανδάλη από τα Σωτηριάνικα, ο οποίος ήταν εκεί για να σκοτώσει το Ζαχαριά αλλά επειδή ο Μούκιος δεν του είχε εμπιστοσύνη, τον σκότωσε μόνος του. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Παιδιά του Ζαχαριά από την Παγώνα ήταν ο Αναγνώστης ή Παναγιώτης, ο Ανδρέας, ο Θεόδωρος, ο Πιέρος και η Αικακτερίνη που έγινε σύζυγος του Νικολάου Αντ. Νικολόπουλου. Δεύτερη σύζυγος ήταν η Φλωρού Πέρρου με την οποία απέκτησαν το Σωτήριο, το Θεόδωρο και την Αγγελίνα σύζυγο του Νικηταρά. Τ. Κανδηλώρου, ό.π., σ. 319. Αντίθετα, ο Γ. Αντωνόπουλος, ό.π., σ. 258, γράφει ότι ο Ζαχαριάς παντρεύτηκε κόρη του Αντωνίου Νικολόπουλου και παιδί τους ήταν ο Ανδρέας Ζαχαρόπουλος.

Ο F. Rouquerville γράφει ότι τον καιρό που ήταν στην Τριπολιτσά ως αιχμάλωτος των Τούρκων (1799-1800) πιάστηκε ένας αρχηγός κλεφτών που τον ονόμαζαν Ζαχαριά και την επομένη τον ανασκολόπισαν, είχε δε δείξει τόλμη και παληκαριά. Φ. Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 288-9.

Ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σ. 27, αναφέρει: "...*Η Κωνσταντίνα Ζαχαριά θυγάτηρ μάρτυρος της ελευθερίας, χαρακτηρισθέντος ως ληστού και ανασκολοπισθέντος ως τοιούτου εν*

Τριπολιτσά τω 1797, μαθούσα τας δυστυχίας του πατρός αυτής, τον οποίον απώλεσεν εν τω λίκνω έτι ούσα, έδραξεν των όπλων, ίνα εκδικηθή και αναπετάννουσι σημαίαν επί της κατοικίας αυτής. Αι γυναίκες της Λακωνίας και οι γενναίοι του Πενταδακτύλου...". Στη σελ. 210, γράφει: "...διεγερθέντες δε και εκ της αφοσιώσεως του Κωνσταντή Ζαχαριά, να βαδίσωσι υπό τον Πέτρον Μαυρομιχάλην εναντίον της Τριπολιτσάς...". Στη σελ. 213 προσθέτει: "...Ο Κωνσταντής Ζαχαριάς τον Ιούνιο του 1821 ήταν στην Κορώνην και Μεθώνην...". Προφανώς πρόκειται περί προϊόντων φαντασίας του συγγραφέως.

ΖΑΧΑΡΙΝΟΣ παπάς. Αναφέρεται το 1783 και ήταν πνευματικός στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σ. 95.

ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται καταγωγή από τη Σπάρτη (Μάνη). Ο **Θεόδωρος Ζαχαρόπουλος** έγινε στρατηγός το 1824 και πεντακοσίαρχος το 1830. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αντισυνταγματάρχη (αξιωματικός Γ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 176. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 83.

Ο **Σωτήριος Ζαχαρόπουλος** έγινε το 1824 αντιστράτηγος και το 1830 αξιωματικός δευτέρας τάξεως. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ταγματάρχη (αξιωματικός Δ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 304. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 84

ΖΕΚΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΖΕΚΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ του Ν. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8923. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 126. (Μήπως Δεκούλος;)

ΖΕΛΙΝΙΩΤΗΣ γιατρός. Αναφέρεται ότι συνόρευε με κτήματα του Δημητράκη Πουλάκου Λιακαράκη (Λιακάκη;) Κουταλιδέα από το Λίμπερδο. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260.

ΖΕΠΟΣ εκ χώρας Πύργου. Αναγράφεται από το 1698 σε κτητορική επιγραφή της Αγίας Παρασκευής των Δολών μαζί με τον Παρθένιο Δουκάκη-Χαμάρτο. Σ. Κουγέα, *Τρεις κτητορικοί επιγραφαί εκ Ζαρνάτας, Χαριστήριος 3ος τόμος εις Α. Κ. Ορλάνδον*, σ. 246.

ΖΕΡΒΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Δρυ. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΖΕΡΒΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος**, ο **Σπηλιώτης** και ο **Φίλιππος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλος-Γρηγοράκης στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΖΕΡΒΑΚΕΑΣ Θ. Κατοικούσε στο Σταυροπήγι και υπέγραψε ψήφισμα καταδικαστικό για τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΖΕΡΒΑΚΗ Οικογένεια. Η **Σταματίνα Ζερβάκη (Ζερβίτσα)** αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

Το 1705 ένας **Ζερβάκης** κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

Ο **Πιέρος Ζερβάκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

Γνωστοί ως αγωνιστές του 1821 από τη Σέλιτσα είναι ο **Πιέρος Ζερβάκης**, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283, και ο **Κωνσταντίνος Ζερβάκης**, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)447.

ΖΕΡΒΑΚΟΥ Οικογένεια. **Αντώνιος Ζερβάκος του Θ.** Πατρίδα του αναφέρεται γενικά η Λακεδαίμων. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 3866. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Πέτρος Ζερβάκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ένας **Ζερβάκος**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1831 στη διαθήκη του κυρ Τζανέτου Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 20. Προφανώς ανήκει στην οικογένεια Ζερβάκη από τη Σέλιτσα.

ΖΕΡΒΑΚΟΣ ή ΖΕΡΒΟΜΠΕΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ του Κωνσταντήμπεη. Πήρε μέρος στην επανάσταση, όπως και ο αδελφός του Βασίλειος. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73. Το Μάιο του 1834 Βαβαροί εξεστράτευσαν εναντίον της Μάνης και όταν χτύπησαν το Πετροβούνι του Γυθείου, το οποίο υπεράσπιζαν οι Αντώνιος και Βασίλειος Ζερβάκος, όχι μόνο αναχαιτίστηκαν αλλά κατατροπώθηκαν, ό.π., σ. 94.

Από το Πετροβούνι της επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 898. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 84. Είναι αδελφός του Βασιλάκη Κ. Ζερβάκου.

ΖΕΡΒΑΚΟΣ ή ΖΕΡΒΟΜΠΕΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ του Κωνσταντήμπεη. Γιός του Κωνσταντίνου Ζερβάκου μπέη της Μάνης και αδελφός του Αντώνιου Ζερβομπεάκου.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. Γ. Α. Κ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Αναφέρεται ότι πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73. Το Μάιο του 1834 πήγαν Βαβαροί στη Μάνη για να καταστείλουν στασιαστικά κινήματα. Πολιόρκησαν το Πετροβούνι των Ζερβομπεάκων (Βασίλη και Αντώνη) αλλά κατατροπώθηκαν από τους Μανιάτες, ό.π., σ. 94.

Στις 11 Μαΐου 1832 έστειλε γράμμα στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 330.

ΖΕΡΒΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ή ΖΕΡΒΟΜΠΕΗΣ ή ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΜΠΕΗΣ, Μπέης της Μάνης 1808-1812. Αναφέρεται ότι ήταν καλοφτιαγμένος άνδρας από το Πετροβούνι της Ανατολικής Μάνης. Είχε ασχοληθεί στο Λιβόρνο της Ιταλίας με το εμπόριο και είχε αποκτήσει αρκετά χρήματα. Έχτισε το κάστρο στο Πετροβούνι της Ανατολικής Μάνης και παντρεύτηκε κόρη του Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Την άνοιξη του 1805 πέρασε από τη Μάνη ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, σ. 236, έγραψε δε ότι συνάντησε «τον Κωνσταντίνο Ζερβό, έναν νέο άνδρα από το Πετροβούνι».

Από πληροφορίες οι οποίες προέρχονται από τον Πέτρο Κουτήφαρη και δημοσίευσε ο Σ. Κουγέας, *Πελοποννησιακά*, Ε', σ. 129, μαθαίνουμε τα ακόλουθα: «...ο επί θυγατρί γαμβρός του Αντώνμπη Γρηγοράκη, Ζερβάκος, ήτο εντυπωσιακός δια την ανδρικήν του καλονήν, δια τα ωραία φορέματα και τους κομψούς τρόπους, τους οποίους είχε αποκτήσει από την διαμονήν του εις το Λιβόρνον, όπου ήτο προτύτερα έμπορος...».

Ο γάμος του Ζερβάκου με την κόρη του Αντωνόμπη έγινε το 1793 ή 1798, γιατί σε επιστολή του προς τη γυναίκα του από 22 Ιανουαρίου 1815 αναφέρει ότι τον είχε άνδρα για δεκαεπτά χρόνια (εννοεί μέχρι το 1810 που έφυγε ή μέχρι τότε που έγραφε;). Υπογράφει δε ως **Ζερβάκης**. Π. Καλονάρου, *Ηθογραφία της Μάνης*, 1934, σ. 49.

Ο Σ. Κουγέας, ό.π., σ. 65, αναφέρει ότι ο Κ. Ζερβάκος καταγόταν από ταπεινή οικογένεια. Ως γαμπρός του Αντωνόμπη είχε την ευκαιρία να γνωριστεί με το Βελή Πασά της Τριπολιτσάς (ήταν γιός του Αλή Πασά των Ιωαννίνων), ο οποίος τον προώθησε στο Μπεϊλίκι της Μάνης το 1808 (1810). Ο Δ. Δημητράκος, *Νυκλιάνοι*, σ. 250, γράφει ότι ο Κωνσταντήμπεης ήρθε σε διάσταση με τον πεθερό του και τον διέβαλε στο Βελή Πασά. Αλλά από ένα φερμάνι του Σουλτάνου προς τον Πασά της Τριπολιτσάς αναφέρεται ότι ο Αντωνόμπης ήταν γέρος (ήταν τότε περίπου 50 ετών) και γι' αυτό αντικαταστάθηκε από το γαμπρό του. Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 80.

Στις 15 Ιανουαρίου 1812 ο Καπουδάν πασάς έγραψε στους επισκόπους και καπετάνιους της Μάνης: "...εάν εξ αιτίας του Κωνσταντήμπεγη Ζερβάκου εγεννήθη το τοιούτον νιζαμιλίκι εκτός και εντός της Μάνης", να επιλέξετε τον καλύτερο για μπέη. Σ. Κουγέα, *Ιστορικάί πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)64, στ. 39-41.

Ο Πατριάρχης Ιερεμίας το 1812 έγραψε στον κλήρο και τους καπετάνιους της Μάνης: "Επειδή λοιπόν και ήδη η βασιλική πρόνοια ηυδόκησε να εξαλείψη τόσον τας ακαταστασίας οπού διέτρεχον προλαβόντως εις όλην την Μάνην, όσον και τας καταχρήσεις και επηρείας οπού ηκολούθουν εις το κατά θάλατταν εξ αιτίας της ανεπιτηδειότητος και αναξιοτήτος του προχρηματίσαντος Μπάσμπογου της Μάνης Κωνσταντίνου Ζερβάκου, αυτόν μεν έξωσε δικαίως και εποίησεν άζλι από

το *μπασμπογλούκι ...*". Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)66, στ. 16-21.

Όταν στις αρχές του 1812 κατέβηκε στη Μάνη ο Εμίν αγάς για να τακτοποιήσει τα θέματα της Μάνης βρήκε ότι ο Κωνσταντίνης Ζερβάκος είχε φύγει από τη Μάνη πριν ένα-δύο μήνες. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)74, στ. 85 και σ. 81, στ. 127-9.

Το Φεβρουάριο του 1810 ο Ζερβάκος πήγε στην Τρίπολη και κατάγγειλε τον πεθερό του, πήρε δε επιστολή από το Βελή για να επηρεάσει ισχυρούς της Πόλης, με την επέμβαση των οποίων θα αντικαθιστούσε αυτός τον Αντωνόμπη στο Μπεηλίκι της Μάνης. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 417. (Βλέπε επιστολή Αντωνόμπη).

Ο Κ. Ζερβάκος αναφέρεται ότι έγινε μπέης με υπόδειξη του πεθερού του Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 42. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΩΣΤΟ

Δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για την πολιτεία του, γνωρίζουμε όμως πως τον κατηγορήσαν караβοκύρηδες ότι συνεργαζόταν με πειρατές. Σ.Κουγέα, *ό.π.*, σ. 74.

Από τον Κ. Σιμόπουλο, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σσ. 124-128, έχουμε τις ακόλουθες πληροφορίες: Ο Κωνσταντίνος είχε πάει στο Λιβόρνο και είχε αποκτήσει περιουσία από το εμπόριο, περίπου 300 πουγγιά. Τα ξόδεψε για να πληρώσει τα χρέη του πεθερού του και να καλύψει τις έκτακτες δαπάνες του αξιώματος... Ανάμεσα στον Κωνσταντή και το Καβαλιέρη είχαν αναπτυχθεί αντιζηλίες και αντιπάθειες. Ο Καβαλιέρης φοβόταν μήπως τον παραμερίσει ο άκληρος θεός του για χατήρι του Κωνσταντή... Ο Κωνσταντίνος αιχμαλώτισε μια μεγάλη πειρατική γαλιότα, την ξαρμάτωσε και την πούλησε στο Βελή, ο οποίος την έστειλε στον πατέρα του. Με αυτή την ευκαιρία ο Βελής θέλησε να ονομάσει τον Κωνσταντή πρώτο καπετάνιο... Έγινε σύγκρουση μεταξύ του Κωνσταντή και του Καβαλιέρη και νίκησε ο Κωνσταντίνος. Επειδή όμως γνώριζε το βίαιο και ορμητικό χαρακτήρα του Καβαλιέρη και την επιρροή που ασκούσε στο Θείο του, αποφάσισε να προχωρήσει για να πάρει το Μπεηλίκι. Ο Βελής του πρότεινε να τον διορίσει μπέης και του έδωσε συστατικά γράμματα για την Πόλη. *ό.π.*, σ. 124. Μετά από προσπάθεια 10 μηνών η Πύλη έδωσε το φερμάνι στον Κωνσταντή... Ο Βελής πρόβαλε αξιώσεις: α) Να τον εγκαταστήσει ο Τουρκοβαρδουνιώτης Μουσαγάς με 500 στρατιώτες. β) Να δηλώσει επίσημα εχθρός του Αντωνόμπη και του Καβαλιέρη, για να ενσπείρει διχόνοιες και γ) Να στείλει το γιό του όμηρο στην Τρίπολη. Ο Κωνσταντίνος αρνήθηκε και ορκίστηκε να θυσιαστεί για την ανεξαρτησία της πατρίδας του και ο Βελής μετάνοισε για την επιλογή του, *ό.π.*, σ. 125. Οι πληροφορίες αυτές εκφράζουν τις απόψεις του Κωνσταντή και των φίλων του. Ο Κωνσταντίνος ενημέρωσε το Σωτηράκη Λόντο, το Δεληγιάννη και το Δραγουμάνο του Μωριά και οι τρεις επιδοκίμασαν την απάντησή του. Ειδοποίησε τους επισκόπους της Μάνης και τους ανθρώπους του περιβάλλοντός του και τους βεβαίωσε ότι θα προτιμήσει να θυσιαστεί παρά να συνεργαστεί για την υποδούλωση της πατρίδας του... Ο Βελής θέλησε να τον αναγκάσει σε παραίτηση για να αναλάβει ο Καβαλιέρης. Του απαίτησε το ποσόν των 50 πουγγιών που πλήρωσε στον Καπουδάν πασά για το διορισμό του. Ο Κωνσταντίνος με δυσκολία εξοικονόμησε τα χρήματα και έμεινε 15 ημέρες κρατούμενος του Βελή, *ό.π.*, σ. 126... Ο Κωνσταντίνος κατέφυγε στον J. Trullet, που ήταν στο Ναύπλιο πρόσξενος

της Γαλλίας και ζήτησε τη μεσολάβησή των Γάλλων στην Πόλη, για την έκδοση νέου φερμανιού, το οποίο θα στερέωνε τη θέση του. Άλλως να στείλουν οι Τούρκοι πολεμικά ως προειδοποίηση σε εκείνους που ήθελαν να διαταράξουν την ησυχία της Μάνης ή να δοθεί εντολή στον πασά της Τριπολιτσάς να θέσει στη διάθεσή του 300 στρατιώτες για να αντιμετωπίσει τους εχθρούς του. Ο Trullet ρώτησε τον αντιπρόσωπο του Μπέη, πως γίνεται να δέχεται 300 Τούρκους του Βελή, που όταν ο ίδιος του πρόσφερε τη στρατιωτική δύναμη δεν τη δέχτηκε με τον ισχυρισμό ότι κινδυνεύει η ελευθερία της Μάνης, ό.π., σ. 127.

Στις 6 Νοεμβρίου 1811 ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης βρισκόταν στην Πόλη και ο αδελφός του χτύπησε τις Κιτριές. Στη Μάνη επικρατούσε αναταραχή. Στο Μαραθονήσι ήταν δύο τουρκικές κορβέτες για να υποστηρίξουν τον Κωνσταντήμπεη. Ο Μούρτζινος ήταν ουδέτερος. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 128.

Το 1811 έχασε το κύρος του, υπονομευόμενος από τους οικείους του. Τελικά η τύχη του Βελή παρέσυρε και τον Κωνσταντήμπεη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σσ. 420 και 422.

Ο Αντωνόμπεης στις 27 Φεβρουαρίου 1810 έγραψε επιστολή στο Σουλτάνο που θα έστελνε δια του Καπουδάν πασά, η οποία δεν θα έφθασε ποτέ στον παραλήπτη, γιατί σώζεται σε πολυτελή μεμβράνη. Πιθανώς δεν την έστειλε. Από αυτή όμως προκύπτει ότι ο γαμπρός του εποφθαλμιούσε το μπεηλίκι του. Στην επιστολή αναφέρεται: "*από τον καιρόν όμως όπου ήλθεν αυτόθι κάποιος γαμβρός μου Κωνσταντής Ζερβάκος με γράμματα από μέρους του Μώρα Βαλεσή και προεστώτων του Μωρέως, δια να λάβη το μπεϊλίκι της Μάνης δεν λείπει ακαταπαύστως να γράφη εις τους εδώ συντρόφους του ότι κατορθώνει τον σκοπόν του*". Παρακάτω προσθέτει: "*Ζητώ λοιπόν να κρημνίση ο Σουλτάνος εκ Κωνσταντινοπόλεως τον Ζερβάκο ή να τον πιάση ως και κάποιον Αλέξ. Κουμουνδουράκην, όπου και αυτός αυτός τας ημέρας μέσω του Μώρα βαλεσή ήλθεν εις Κωνσταντινούπολιν δια να γείνη συμβοηθός του Ζερβάκου, και να στείλη αμφοτέρους σιδηροδεσμίους εις τον Βέην προς παραδειγματικήν τιμωρίαν*".

Ο Άγγλος περιηγητής J. C. Hobhouse, που έφθασε στην Αθήνα τα Χριστούγεννα του 1809 γράφει για τους Μανιάτες: "*Οι αμοιβαίες διαφωνίες τους έχουν ευνοήσει τις βλέψεις των Τούρκων και η φιλοδοξία κάποιου νέου επονομαζομένου Κωνσταντίνου, λίγο πριν από την άφιξή μας στην Αθήνα, εισήγαγε κάποιους στρατιώτες του Βελή πασά μέσα στα φρούρια ενός τμήματος της Μάνης, με αποτέλεσμα να βλαφθούν όχι μόνο τα συμφέροντα του προηγούμενου κυβερνήτη της χώρας, αλλά και αυτών των ελευθεριών όλου του λαού. Ο άλλος αρχηγός υπερασπιζόταν ακόμη τον εαυτόν του στα κάστρα του Βαθιού και συνέχιζε έναν πόλεμο ληστρικό με τον αντίπαλό του...*". Ευαγγ. Στάρτηγέα-Κεφαλληνναίου, *Η Μάνη στο οδοιπορικό του Hobhouse (1809-1810)*, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)422. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Κωνσταντίνος Κ. Ζερβάκος ήταν ο Μπέης και ο προηγούμενος μπέης ήταν ο Αντωνόμπεης από το Βαθύ.

Όταν το 1812 διορίστηκε Μπέης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης, από έγγραφο του Πατριάρχη Ιερεμία, πληροφορούμεθα τα ακόλουθα σχετικά με την πολιτεία του Κωνσταντήμπεη: "*«..η βασιλική πρόνοια ηυδόκησε να εξαλείψη τόσον τας ακαταστασίας οπού διέτρεχον προλαβόντως εις όλην την Μάνην, όσον και τας καταχρήσεις και επηρείας οπού ηκολούθουν εις*

το κατά θάλατταν εξ αιτίας της ανεπιτηδειότητος και αναξιότητος του προχρηματίσαντος Μπάσμπογου (Μπέη) της Μάνης Κωνσταντίνου Ζερβάκου, αυτόν μεν έξωσε και εποίησεν άζλι (καθαίρεσε) από το Μπασμπογλούκι...». Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 66.

Σε Σουλτανικό φερμάνι του Αυγούστου του 1812 προς τον Καπουδάν Πασά αναφέρεται: «...Κατά την αίτησίν σου εγένετο άζλι (καθαίρέθηκε) από το Μπασμπογλουόκι της Μάνης ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος ως ανάξιος και μη φυλάξας διόλου τας δοθείσας παρ' αυτού υποσχέσεις...». Χαρακτηρίζει δε τον Κωνσταντήμπεη ως «φιρερήν», που σημαίνει φυγάδα. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 74-5.

Ακόμη σε έγγραφο του Καπουδάν Πασά προς τους Μανιάτες της 15 Ιανουαρίου 1812, αναφέρεται ότι όλη η Μάνη βρίσκεται σε ακαταστασία, δεν υπάρχει υπακοή σε ανώτερο και βγαίνουν από τα παράλια της πειρατές. Γι' αυτό τους στέλνει τον Εμίν αγά για να τους συγκεντρώσει να εκλέξουν τον αξιότερο των Μανιατών ως μπέη. Αυτό δηλώνει από τις πρώτες ημέρες του Ιανουαρίου 1812 είχε καθαιρεθεί ο Κωνσταντήμπεης ή Ζερβόμπεης. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 63-4.

Ο Α.Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 21, αναφέρει ότι ο Ζερβόμπεης καίτοι ενάρτεος καθαιρέθηκε από τους Γρηγοράκηδες «ένεκα αδίκου υπονοίας ότι ήθελεν υπηρετήσσει τυφλώς τους Τούρκους».

Από τον Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 65, πληροφορούμεθα ότι, ενώθηκαν όλοι οι Γρηγοράκηδες εναντίον του Κωνσταντήμπεη και κυρίευσαν το κάστρο Πετροβούνι και τον πολιορκήσαν στο Γύθειο. Αυτός κατώρθωσε να δραπετεύσει και να πάει στην Τριπολιτά, απ' όπου κατέφυγε στην Κωνσταντινούπολη. Μέχρι του θανάτου του έζησε εκεί σε αφάνεια. Κατά την εκδοχή του Π. Κουτήφαρη ο Κωνσταντήμπεης από το Γύθειο πήγε στις Κιτριάς, μετά στην Καλαμάτα και Τρίπολη. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 129. Ο Α.Γούδας, ό.π., τ. 8, σ. 21, αναφέρει ότι στην Κωνσταντινούπολη ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος απαχονίστηκε από τους Τούρκους 15 χρόνια πριν από την έκρηξη της επανάστασης, δηλαδή το 1806!!.

Ο Κωνσταντίνος Ζερβάκος άφησε γιούς ονομαζόμενους Βασίλειο και Αντώνιο, γνωστούς και με το παρωνύμιο "Ζερβομπεάκος". Ο Βασίλειος υπηρέτησε τον αγώνα και το 1834 πολιορκήθηκε στο Πετροβούνι από τους Βαβαρούς οι οποίοι κατατροπώθηκαν από τους Μανιάτες. Δ.Δημητράκου, ό.π., σ. 170.

Ο Ζερβόμπεης είχε πύργο στο Μαυροβούνι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 80.

ΖΕΡΒΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές και από τα μέλη της ο **Νικολής**, που ζούσε στην Πρίντα, είχε γεννηθεί το 1799 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αρθ. καταλ. 72.

Ο **Δημητράκης** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε ψήφισμα συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Ο ίδιος καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων σε ψήφισμα που δημοσίευσε η "Γενική Εφημερίς Ελλάδος", αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815. Το ψήφισμα αυτό υπέγραψε και ο Π. Ζερβέας, που πρέπει να είναι ο **Παναγιώτης**, ό.π., ο οποίος το 1852 ήταν ειδικός πάρεδρος του χωρίου Γαϊτσών του δήμου Αβίας

και αντιτάχθηκε στο κίνημα του Παπουλάκη, γι' αυτό του απονεμήθηκε βασιλική ευαρέσκεια. ΦΕΚ, αρ. 33 της 22 Αυγούστου 1852, σ. 226.

Ο Π. και ο Γ. Ζερβέας υπέγραψαν πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96, έγγραφο της 3 Ιανουαρίου 1831.

ΖΕΡΒΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χώρα Ανδρούβιστας. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο Γιάννης και ο Δημητράκης Ζερβέας στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο Δημήτριος Ζερβέας αναφέρεται ως ιατρός κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Στις 16 Μαρτίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος από Καρδαμύλη έγραψε στον καπ. Γιάννη, πολιτάρχη του Μυστρά??? να μη δοθεί ούτε μια στάλα λάδι που ήταν στο Μυστρά, το οποίο απαράτησαν οι ανιωιοί του Δημητράκης Ζερβέας και ο γέρος θείος του Χριστόδουλος Λαλέας. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

Στις 17 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο και ζητούσε 2.000 γροσια για να ξεκινήσει τους στρατιώτες που είχε ετοιμασμένους με τον εξάδελφό του Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα, Αναστάση Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

Πατρίδα του Δημητράκη Ζερβέα αναφέρεται γενικά η Λακεδαίμων. Το Δημητράκη Ζερβέα στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του υποχιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Το 1824 ο Δημητράκης Ζερβέας έγινε υποχιλιάρχος. Επί Κυβερνήτου Ταξίαρχος τετάρτης τάξεως και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1246. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 84.

Ο Δημητράκης Ζερβέας την 1 Ιουνίου 1829 πληρώθηκε με 200 γρόσια από τη Δημογεροντία Σταυροπηγίου, γιατί τον Οκτώβριο του 1828 εργάστηκε για τη σύναξη του φόρου από Αρμυρό μέχρι Κιτριές. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 81.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το Δημήτριο Ζερβέα από τη Χώρα Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Δ. Ζερβέας μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. και την άλλη η ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Δημητράκης Ζερβέας** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εσπερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Δημ. Ζερβέας** ήταν ένας από τους επιτρόπους του Γεωργίου Διον. Μούρτζινου και στις 10 Ιανουαρίου 1831 προσυπέγραψε τη δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο **Δημητράκης Ζερβέας** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Δημητράκης Ζερβέας** με φίλους του έκαψαν τα σπίτια του Δημητράκη και Μιχαλάκη Κυριακέα (παιδιά του Κυριάκη Τρουπάκη-Πατριαρχέα). Μεσολάβησαν ο Παναγιώτης Τρουπάκης-Μπουκουβαλέας και ο Πιέρος Τρουπάκης-Πατριαρχέας για να μονοιάσουν. Ο Ζερβέας και οι άλλοι όφειλαν να επισκεφθούν τους Κυριακέους για να ζητήσουν την άφεση και να τους πάρουν στα σπίτια τους μέχρι να φτιάσουν τα δικά τους κονάκια. Ορίστηκαν αιρετοκριτές ο Ι. Λογοθέτης και ο Πούλος Μαυρίκος και την 1 Μαΐου 1832 καταλόγισαν τις ζημιές. Ο Δ. Ζερβέας υποχρεώθηκε να πληρώσει στους Κυριακέους 650 γρόσια. Ο Π. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης υποσχέθηκε να πληρωθούν οι ζημιές και αν πάθουν οι Κυριακέοι κακό από το Ζερβέα να χρωστά 10.000 γρόσια και ένα φονικό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 67-69.

Ο **Δ. Ζερβέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Ο **Γιάννης Ζερβέας**, από τη Σκαρδαμούλα, πληγώθηκε στο χέρι επί Δράμαλη και πήγε στις 28 Ιουλίου 1822 για νοσηλεία στο Λιάκο Γοατράκο και έμεινε κοντά του επί 30 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)301.

Ο **Στρατηγούλης Ζερβέας** αναγράφεται σε δέηση στο ναό του Αγίου Θεοδώρου στο χωριό Λάκκος Καρδαμύλης που εικονογραφήθηκε το 1704. Ν. Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 245.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ζερβέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, τη Χώρα, την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΖΕΡΒΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΖΕΡΒΟΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και ανήκε στους Νικολιάνους, οι οποίοι ήταν οι απόγονοι του Νικολή, γιού του Μπέλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51-52.

ΖΕΡΒΟΓΙΑΝΝΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΖΕΡΒΟΥΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στο χωριό Κονάκια και μετά την απελευθέρωση έγινε υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο Γεωργάκης Ζερβουλάκος τον Ιούλιο του 1825 εκινείτο μεταξύ Μαραθονησίου και Κυθήρων. Πιθανώς να ήταν караβοκύρης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 210-1.

Ο **Γεώργιος Ζερβουλάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γεώργιος Ζερβουλάκος** από τα Κονάκια είχε παντρευτεί την αδελφή του Ιωάννη Παναγάκου-Λιακαράκη (Λιακάκου)-Κουταλιδέα από το Λίμπερδο και ήταν αντιπρόσωπος του κουνιάδου του σε κληρονομική αντιδικία με τη Δημητράκαινα Πουλόνυφη Λιακαράκη (Λιακάκου)-Κουταλιδέα. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)242 κ.ε. και της ίδιας *Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)268, 274 κ.ε.

Στις 30 Μαΐου 1835 ο καπ. Γεωργάκης Αντ. Γρηγοράκης, ως επίτροπος της Δημητράκαινας Πουλόνυφης-Λιακάκου (Κουταλίδη), κάλεσε το **Γεώργιο Ζερβουλάκο** ως αντιπροσώπου του κουνιάδου του Ιωάννη Παναγάκου Λιακάκου να παρουσιάσει τις ομολογίες του Δημητρίου Πουλάκου Λιακάκου για να αποζημιωθεί με το νόμιμο τόκο.

Μ. Βέη, *Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)274.

ΖΕΥΓΟΛΑΤΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Τσεροβά (Δροσοπηγή) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΖΗΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Τσουκαλιά που γκρεμίστηκε. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 77. Ανήκε στους Σοϊλήδες. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 128 και 135.

ΖΗΜΕΧΑΛΑΚΗΣ Κ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΖΙΓΚΚΑΝΟΠΟΥΛΙΝΑ. Αναφέρεται ως κάτοικος Βαρουσίου σε πωλητήριο έγγραφο του 1804. Γ. Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, Οκτώβριος Δεκέμβριος 1957, σ. 94.

ΖΙΤΕΑΣ ΠΙΕΡΟΣ. Καταγόταν από τη Βαρδούνια και χαρακτηρίζεται ως "μουράτης Παρδουνιώτης". Το 1824 στρατεύθηκε και εξεστράτευσε στη Γαστούνη υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825.

ΖΟΓΑΛΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Καταγόταν από τη Βαρδούνια και χαρακτηρίζεται ως "μουράτης Παρδουνιώτης". Το 1824 ο Γ. Ζογάλης στρατεύθηκε και

εξεστράτευσε στη Γαστούνη υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825.

ΖΟΓΓΟΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ.6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΖΟΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Π. και Κ. Ζοκέας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΖΟΠΟΛΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΖΟΥΓΡΑΦΕΑΣ ή ΖΩΓΡΑΦΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Καταγόταν από τις Γαϊτσές και στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε ψήφισμα υπέρ των επαρχιακών δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Κατάδικασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων σε αναφορά που δημοσίευσε η "Γενική Εφημερίς Ελλάδος", αρ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΖΟΥΖΟΥΛΕΑ ή ΖΟΥΖΟΥΛΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Άνω Βέργα) και το 1826 ο Ιωάννης Ζούζουλας και ο Καλόγερος Ζουζουλάς-Μπαζάνης υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνικά 2(1969-70)* 283. Για τους απογόνους της οικογενείας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 376.

ΖΟΥΜΑΚΟΣ. Χωρίς βαφτιστικό. Αναφέρεται σε επιστολή της 27 Μαΐου 1824 ότι επρόκειτο να μεταφέρει γράμμα από τον Παναγιωτάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη στον αδελφό του καπ. Γιωργάκη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 169.

ΖΟΥΜΠΑΚΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ. Κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας (μικρός οικισμός όπου διέμεναν οι οπλοφόροι της οικογενείας Κουμουνδουράκη). Ο Χαρίτος ήταν γεννημένος το 1788 και ως πενηκόνταρχος το 1824 ακολούθησε σε εκστρατεία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΖΟΥΜΠΟΥΛΗ ή ΖΟΥΜΠΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Ισχυρή οικογένεια από τον Κάμπο.

Τον Ιανουάριο του 1832 αναφέρεται ο **Γέρο-Ζουμπούλης** (του οποίου το βαφτιστικό όνομα δεν είναι γνωστό) που ήταν φιλοκαποδιστριακός και ενοχοποιήθηκε για το φόνο του Γιάννη Ταΐρη, οπαδού των Κουμουνδουράκηδων. Ο Γρηγόρης Κουμουνδουράκης ζήτησε από τον Κατσάκο-Μαυρομιχάλη να εκδικηθεί το φόνο, αλλά αυτός το απέφυγε. Κάλεσε στη συνέχεια τα παιδιά του Καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη (Χριστόδουλο, Βενετσάνο και Γιαννιό), τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη και τον Παναγιώτη Πιερέα Καπετανάκη, οι οποίοι και απέκλεισαν το Ζουμπούλη, Κοκονέα, Λιανέους και Δερμητζέους. Πριν να αρχίσει πόλεμος ειδοποιήθηκε ο

Γέρο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης που έσπευσε να βοηθήσει τους φίλους του οπαδούς του Καποδιστριακού κόμματος. Τότε για να μη γίνει σύγκρουση μεταξύ των δύο παρατάξεων των Καπετανάκηδων αποφασίστηκε το θέμα να παραπεμφθεί στην κρίση της επαρχίας. Αυτό σημαίνει ότι θα ανέθεταν σε πρόσωπα κοινής εμπιστοσύνης να εξετάσουν το πρόβλημα και την επομένη να εισηγηθούν στη συνέλευση της επαρχίας για να παρθεί μια απόφαση, που θα ήταν σεβαστή από όλους. Η συνέχεια όμως δεν είναι γνωστή. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, τεύχ. 40-41, Ιανουαρίου-Ιουνίου 1960, σ. 219.

Ο **Γεώργιος** αναφέρεται για πρώτη φορά στις 21 Μαρτίου 1821 όπου έγραψε και ήταν μαρτυρας σε εξόφληση γραμματίου του Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη. Γ.Αναπλιώτη, ό.π., τεύχ. 31, Οκτώβριος -Δεκέμβριος 1957, σ. 95. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, έγινε εκατόνταρχος, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Το έγγραφο αυτό ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)142 το θεώρησε από λάθος ότι είναι της Καποδιστριακής περιόδου. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχείον Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 20 Ιουλίου 1830 ο Ι. Γενοβέλης τον κατέταξε μεταξύ των "καλοφρόνων" Μανιατών, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. Στις 16 Αυγούστου 1830 σε αναφορά προς τον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου κατηγορεί συμπατριώτες του για τα αντιδραστικά τους προς την κυβέρνηση στάση. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Διατηρούσε πάντοτε τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα και υπέγραψε δύο ψηφίσματα της επαρχίας του καταδικάζοντα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσιεύτηκαν στη "Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος", αρ.φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ιωάννης** είχε γεννηθεί το 1779 και αναφέρεται ως δραστήριο μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Πήρε μέρος στην επανάσταση ως εμπειρικός ιατρός και γενναίος πολεμιστής. Γ.Πουρναρόπουλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον αγώνα*, σ. 10 (πολυγραφημένο φυλλάδιο από ομιλία). Η.Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292. Αναφέρονται δύο με το ίδιο όνομα.

Το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη σε μονάδα προστασίας του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 47. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε με συμπατριώτες του έγγραφο και ζητούσαν να επιστραφεί από τον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγράφου 142. Στις 28 Ιουνίου 1830 και στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε, όπως και ο προηγούμενος έγγραφα. Επίσης υπέγραψε τα δύο ψηφίσματα που δημοσίευσε η "Γενική Εφημερίς Ελλάδος", Βλέπε ανωτέρω. Στις 9 Ιουνίου 1831 κατηγορήθηκε από τον Πιέρο Αλούπη ως αντιπολιτευόμενος την κυβέρνηση Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Στις 13 Μαΐου 1833 υπέγραψε μεταξύ των πρώτων πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες του Βενετσάνου Καπετανάκη, ΑΑΕΒΕ, φάκ. Β. Καπετανάκη, αριθ. εγγρ. 32034. Μετά την επανάσταση του 1821 κατετάγη στους υπαξιωματικούς 1ης τάξεως αριθ. μητρ. 4804 και 15206. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Κωνσταντίνος του Σταυριανού** είχε γεννηθεί το 1817 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Παναγιώτης Ιωάννου Ζ.** γεννήθηκε το 1802 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ και Γαλ. Κουμουνδουράκη, όπως ο πατέρας του Ιωάννης, αριθ. καταλ. 46. Κατετάγη στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως αριθ. μητρ. 4805 και 15207. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 104.

Ο **Πάνος** γεννήθηκε το 1796 και υπηρέτησε και αυτός το 1824 υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, αριθ. καταλ. 11.

Οικογένεια Ζουμπούλη κατοικούσε και στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Μιχαλάκης Ζουμπουλέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΖΟΦΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε πιθανώς στις Γαϊτσές και είχε γεννηθεί το 1779. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη στην ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαραστάσης στους επαρχικούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Τέλος υπέγραψε αναφορά που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίς Ελλάδος", αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. ΠΑΡΑΚΑΤΩ

ΖΟΥΜΠΟΥΝΗΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ. Βλέπε Ζαμπουνάκης. Αναφέρεται το 1609 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)71.

ΖΟΥΡΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1810 στην περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

ΖΟΥΡΕΚΑΚΟΣ Λ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΖΥΓΟΥΡΗ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη σε διάφορα μέρη της Μάνης, όπως στο Κουτήφαρη κ.ά. και προφανώς δεν θα είναι μια ενιαία οικογένεια.

Ο **Πετράκης Γρηγ. Ζυγούρης** ήταν από τον Καρβελά και μετά την απελευθέρωση τον αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 17. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 103.

Ο **Θεόδωρος Ζυγούρης** ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4791. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Δ. Ζυγούρης** κατοικούσε στην Καφιόνα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΗΓΟΥΜΕΝΕΑΣ Π. (Γράφεται Ηγουμπρέας). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαιζε τα στασιαστικά

κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΗΛΙΑΔΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κοίτα και ήταν κλάδος των Τσιγκροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Οικογένεια Ηλιάδη κατοικούσε και στο Πραστήο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ηλιάδη κατοικούσε στο Πραστήο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο Γ. Ηλιάδης στις 13 Νοεμβρίου 1835 έστειλε επιστολή στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη για οικογενειακή υπόθεση. Είχε γαμπρό το Γεώργιο Ζερβουλάκο και εξαδέλφη τη Δημητράκαινα Πουλόνυφη Λιακαράκη-Κουταλιδέα. Φαίνεται ότι είχε τις ίδιες συγγένειες με τον Ι. Παναγάκο Λιακαράκη-Κουταλιδέα και ίσως το Λιακαράκης ή Λιακάκος να έγινε το 1835 Ηλιάδης, όπως συνηθιζόταν εκείνη την εποχή. Μ.Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)259.

ΗΛΙΑΚΑΡΑΚΟΣ Η. (Βλέπε Λιακαράκος) Υπέγραψε με άλλους κατοίκους του Ζυγού αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΗΛΙΑΣ Παπάς. Αναφέρεται στη διαθήκη του Ιωάννου Καλλεργάκη-Σκούμπλου που συντάχθηκε μετά το 1728 και ήταν πνευματικός στο μοναστήρι Μπιζιτζέ (άγνωστο). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1956)112.

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ή ΛΙΟΠΟΥΛΟΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αποτελούν κλάδο των Μαντουβαλαίων και είχαν πύργο στους Άνω Μπουλαριούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Καλονιούς και ήταν κλάδος των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

ΗΣΑΪΑΣ ΣΚΟΥΜΠΛΟΣ Ιερομόναχος. Ήταν ηγούμενος της Νέας Οδηγήτριας μετά το 1728 και αναφέρεται από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 5(1956)102 και 113. Βλέπε οικογ. Σκούμπλου.

ΗΣΑΪΑΣ Πρωτοσύγκελος της Μεγάλης Εκκλησίας. Αναφέρεται ως γιός του Θεοδοσίου δεσπότη του Πραστίου, πιθανώς της οικογενείας των Μελισσηνών. Αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του δυσυπόστατου ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και των Αγίων Θεοδώρων Πραστίου, του οποίου η καμπάνα έχει κατασκευασθεί το 1638. "+ ο παρομιοθείς Ησαΐας Μυραίος και πρωτοσύγκελος της μεγάλης εκκλησίας ειός του ποταί δεσπότη κυρ

Θεόδосίου εκ χώρας Πρωαστήου και κήτωρ της αγίας μονής ταύτης". Επίσης έχει κατασκευάσει και βρύση, στην οποία υπήρχε πλάκα που έγραφε: "1643 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΙΣΤ' ΕΥΘΙΑΣΤΗ Η ΒΡΥΣΗ ΗΣΑΙΑ ε.ξ.δ....". Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σσ. 29 και 64. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. of Athens* 15(1908-9)209, Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 90. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 223. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και Φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 555-7. Ο Β. Πατριαρχέας αναφέρει ακόμη ότι ο επίσκοπος Θεοδόσιος, πατέρας του Ησαΐα ήταν της οικογενείας Ρουσέα. Ο Ησαΐας ψάρευε στις αλυκές που βρίσκονται στην έξοδο του χειμάρρου του "λαγκαδιού του Φονέα" στη θέση που καλείται Μυράτα. Πειρατές τον αιχμαλώτισαν και μετά από ένα χρόνο βρέθηκε στην ίδια τοποθεσία πάνω σε δέρμα βοδιού. Για το λόγο αυτό έχτισε τη νέα μονή με ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου.

ΗΣΑΪΑΣ Αρχιερέας. Το όνομά του αναγράφεται στην Αγία Πρόθεση του ιερού ναού του Αγίου Κωνσταντίνου Πραστίου, ο οποίος ιστορήθηκε το 1691. Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σ. 36.

ΗΣΑΪΑΣ Επίσκοπος Μηλέας και Καστανίας. Αναφέρεται στις 12 Φεβρουαρίου 1765. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)193. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 49. Πήρε μέρος στην προετοιμασία των Ορλωφικών. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΗΣΑΪΑΣ Παπάς. Το 1751 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Πλάτσας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192-3.

ΗΣΑΪΑΣ Επίσκοπος Πλάτσης. Στις 22 Φεβρουαρίου 1751 εκλέχτηκε επίσκοπος Πλάτσας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192-3. Αναφέρεται μέχρι το 1770. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212. Το 1751 συνυπέγραψε με το Μαΐνης Δανιήλ να δίδουν στο Μονεμβασιάς 13 γρόσια ως "φιλότιμον". Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 33, 45. Πήρε μέρος στην προετοιμασία των Ορλωφικών. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΗΣΑΪΑΣ Παπάς. Το 1775 ήταν ηγούμενος σε μοναστήρι στην περιοχή του Οιτύλου (ίσως στη μονή Δεκούλου) και έλαβε επιστολή από το Γεδεών Δοχειαρίτη από την Κεφαλονιά. Α.Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)433.

ΗΣΑΪΑΣ ΣΑΦΙΟΛΗΣ Πρωτοσύγκελλος. Αναφέρεται ως ο πρωτοσύγκελλος του Διρού, που ειδοποίησε για την απόβαση των Αιγυπτίων. Για τον ίδιο ρόλο αναφέρονται τα ονόματα του Παπά-Πουλάκου και του πρωτοσύγκελλου Ρηγανάκου. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ.80 και 175. Εφημ. "Μανιάτικα Νέα", αριθ. φ. 13 της 8 Ιουνίου 1957.

ΘΑΜΠΟΚΥΡΙΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της Βάθειας, όπου και είχαν πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 77.

ΘΑΝΑΗΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο πνευματικός Θαναηλάκης, μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας, υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο πνευματικός Θαναηλάκης ήταν από την Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) και στις 18 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε έγγραφο και ζητούσε την τιμωρία των πατροκτόνων (των φονέων του Ιωάννη Καποδίστρια). ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ. Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

ΘΑΝΑΪΛΕΑΣ (ΝΑΘΑΝΑΗΛ) Παπά-ΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται το 1779 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 3(1950)96.

ΘΑΝΑΪΛΗ ή ΘΑΝΑΗΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο. Ο Ανδρέας στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψαν έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες του Χριστόδουλου Καπετανάκη στην επανάσταση του 1821. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Ακόμη υπέγραψε πιστοποιητικό του Βενετσάνου Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα ΑΑΕΒΕ, αριθ. εγγράφ. 32034.

Ο Αθανάσιος Θανάλης υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 20, της 11 Αυγούστου 1824?????. Το 1841 τον επέλεξαν ως υποψήφιο ένορκο. Εφημερίδα Αθηνών "Ελληνικός Ταχυδρόμος", αριθ. φ. 37, της 30 Δεκεμβρίου 1841, σ. 144.

Ακόμη ο Α. και ένας Π. Θαναΐλης υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τις στασιαστικές κινήσεις των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο Βασίλης Θανάλης από την Επάνω Χώρα του Κάμπου στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., γεν. γραμμ., φάκ. 94.

Ο Γιωργάκης Θανάλης υπέγραψε με τον Ανδρέα το έγγραφο της 5 Ιουλίου 1829, καθώς και το πιστοποιητικό του Χριστόδουλου Καπετανάκη μαζί με τον Ανδρέα, ό.π., Αργότερα τον επέλεξαν ως υποψήφιο ένορκο, ό.π.

Ο Δημήτριος Θαναηλέας (πιθανώς από τη Γιάννιτσα που είναι μεταξύ Κάμπου και Γαϊτσών) υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη όπως και ο Αθανάσιος, ό.π. Ακόμη ΓΑΚ, Υπουργ. πολέμ., φάκ. 26 της 6 Σεπτεμβρίου 1824??????.

Ο Νικολής Θαναηλέας στις 18 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε ψήφισμα για την καταδίκη των πατροκτόνων, δηλ. των φονέων του Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. ?????????

Ο Παναγιώτης Θαναϊλέας τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Θαναήλης** (πιθανώς στο έγγραφο Κουμουνδ. 11 Αυγ. 1824) από την Κάτω Χώρα του Κάμπου υπέγραψε και αυτός το πρωτόκολλο της 29 Οκτωβρίου 1831, ό.π.

ΘΑΝΑΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Ιωάννης Θανασάκος** από τη Βάθεια κατά το Μάιο του 1829, επλήγωσε το γιό του Παναγιώτη Καβληδονάκου (αναφέρεται Καβδηλονάκου). Ο τελευταίος εφόρευσε το **Γεώργιο Θανασάκο**. Παρά το γεγονός ότι συμφιλιώθηκαν φυλακίστηκαν. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΘΑΝΑΣΕΑΣ Θ. Το όνομά του αναφέρεται σε δύο ψηφίσματα κατοίκων του Σταυροπηγίου που δημοσιεύτηκαν στη "Γενική Εφημερίς Ελλάδος", αρ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αρ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Παναγιώτη. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΘΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά του δήμου Λεύκτρου.

Ο **Ιωάννης Θεάκος** από τη Μηλιά αναφέρεται από τη Ρωσική αστυνομία ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Τ.Κωνσταντόπουλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341. Στην επανάσταση του 1821 ακολούθησε τον Π. Γιατράκο και έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, όπου και σκοτώθηκε. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)448. Αργότερα σκοτώθηκε κατά την επανάσταση και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 709. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Γεώργιος Θεάκος** αναφέρεται ότι κατάγεται από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3063. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 84.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Επίσκοπος. Από το Πρασίο, ίσως της οικογενείας των Μελισσηνών, που πιθανώς έζησε πριν από το 1638. Χειροτονήθηκε μετά τη χρεία του, γιατί είχε γιό Ησαΐα, που ήταν πρωτοσύγκελλος της Μεγάλης Εκκλησίας και είχε τον τίτλο του "*μυραίου*" (υποτίθεται ότι είχε σχέση με την παρασκευή του μύρου). Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σ. 29. Αναφέρεται σε επιγραφή του ναού των Αγίων θεοδώρων Πρασίου και θεωρείται ότι ανήκει στην οικογένεια Ρουσέα. Ο γιός του Ησαΐας χρησιμοποίησε τα δικά του χρήματα για να ανεγείρει νέα μονή. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικόν και Φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 555-7. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 223-4.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ηγούμενος μονής Λυκάκη. Αναφέρεται το 1780 από την περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ.Σκοπετεία, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 3(1950)93.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ιερομόναχος ΡΑΜΕΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το 1755 ως αγιογράφος στην κτητορική επιγραφή του Αγίου Σπυρίδωνα Μικρής Μαντίνειας. Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 177. Για την οικογένεια Ραμενάκη-Ραμενέα βλέπε Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 345.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Επίσκοπος Πλάτσης. Αναφέρεται ότι παραιτήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου 1751. Ν.Βέη, *ΔΙΕΕ* 6(1903)198. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ μοναχός εκ Μάνης. Ο Ιωσήφ Ανδρούσης αγόρασε στις 8 Ιανουαρίου 1820 από το μοναχό Θεοδόσιο από τη Μάνη για 30 γρόσια το βιβλίο "Ιουδαϊκή Αρχαιολογία" του συγγραφέα Φλαβίου Ιωσήπου που τυπώθηκε στη Βασιλεία το 1544. Τάσ.Γριτσόπουλου, *Χειρόγραφα της μονής Βουλκάνου*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)294.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ιεροδιάκονος. Αναφέρεται στις 3 Φεβρουαρίου 1815 στη διαθήκη της Τζανέταινας Γιαννοπουλίνας-Κουτήφαρη από Μάλτα-Βαρούσι. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρειακό Τζάκι*, σ. 15.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Πρωτοσύγκελλος. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε έγγραφο ζητώντας να επιστραφεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψηφίστηκε επαρχιακός δημογέροντας Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε, ως χωρικός δημογέροντας, έγγραφο συμπαραστάσης προς τον Ιωάννη Καποδίστρια, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 9 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε έγγραφο και ζητούσε να μη εισέλθει στρατός στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. Το 1835 υπέγραψε βεβαίωση ότι η περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών ανήκε στην οικογένεια Αντιβάση. Στ.Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)341. Υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Στις 2 Απριλίου 1801 υπέγραψε ως μάρτυρας στη διαθήκη του Μονεμβασίας και Καλαμάτας Ιγνατίου Τζαμπλάκου (1782-1801). Σ.Κουγέα, *Ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας Ιγνατίος Τζαμπλάκος*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)163, 166 και 167.

Αναφέρεται επίσης σε πράξεις του κώδικα της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας από το 1802 μέχρι το 1814. Το Φεβρουάριο του 1802 υπέγραψε την εκλογή του Χριστοφόρου Πλάτσης. Το 1810 υπέγραψε την εκλογή επισκόπου Μηλέας. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1811 προσυπέγραψε ομολογία του Λαγίας Μακαρίου. Το Σεπτέμβριο του 1814 υπέγραψε την

εκλογή επισκόπου Μαΐνης. Ν. Βέη, Έκφρασις κώδικος της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας, Δ. Ι. Ε. Ε. 6(1901-6)198, 202, 203, 204.

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει μπέης της Μάνης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουτρουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων και είχε πύργο στους Κάτω Μπουλαριούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112 και 119.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΗΣ Γέρος. Το 1705 κατοικούσε στον Κάμπο και είχε ετήσια παραγωγή 23 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 237, φ. 245.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται άτομα από διάφορα μέρη της Μάνης.

Στα Γυρίσματα της Πάνω Χώρας της Κοΐτας υπήρχε πύργος της **οικογενείας Θεοδωρακάκου**. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Ο **Αθανάσιος Θεοδωρακάκος** από τους Μπουλαριούς αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 621. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 104.

Ο **Γεωργατζάς Θεοδωρακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγούλεα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Μιχαήλ Θεοδωρακάκος ή Κατεργουτζάκης** κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν το βαθμό του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6097. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Παναγιώτης Θεοδωρακάκος** γενικώς από τη Λακεδαίμονα αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 6181. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 104.

Ο **Παναγιώτης Θεοδωρακάκος** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε με το βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3538. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 126.

Ο **Γ. Θεοδωρακάκος** και ο **Γ. Θεοδωρακάκος** κατοικούσαν στο Μέζαπο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ν. Θεοδωρακάκος** κατοικούσε στους Μπουλαριούς και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Μ. Θεοδωρακάκος** κατοικούσε στο Βάμβακα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Οικογένεια Θεοδωρακάκου κατοικούσε στα Τσικαλιά και ήταν κλάδος των Λουκιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια αναφέρονται ο Γ. και ο Ν. Θεοδωρακας ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης και δεν θα ήταν προφανώς ενιαία.

Ο Γιωργάκης Θεοδωράκης τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο Θωμάς Θεοδωράκης ή Toma Todorachi (21). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή Κελεφάς - Κάτω Μάνης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)427.

Ο Πιέρρος Θεοδωράκης ή Piero Todorachi (42). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)427.

Ο Πιέρρος Θεοδωράκης ή Piero Todorachi (79). Αναφέρεται το 1690 - προφανώς άσχετος με τον προηγούμενο - από την περιοχή (καστελανία) Κελεφάς. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο με τον προηγούμενο που αναφέρεται δύο φορές στον ίδιο κατάλογο ή αν πρόκειται για δύο συνώνυμους. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Ο Θεοδωράκης, χωρίς βαφτιστικό ή γνωστός με το βαφτιστικό του, το 1705 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

Ο Παναγιώτης Θεοδωράκης από την Καφιόνα, γεννημένος το 1804, και ο Ηλίας Θεοδωράκης από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο Π. Θεοδωράκης κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο Τζώρτζης Θεοδωράκης ήταν από τους Μπουλαριούς και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 615. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΙΑΝΟΙ (ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΥ) Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ήταν από το Γύθειο.

Ο Θωμάς Θεοδωρακόπουλος κατά τη Ρωσική αστυνομία ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας και κατοικούσε στο Γύθειο. Τ.Κωνσταντόπουλου, *Πελοποννησιακή πρωτοχρονιά* 8(1964)341. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3131. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 84.

Ο **Γεώργιος Θεοδωρακόπουλος** αναφέρεται και αυτός ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας και κάτοικος Γυθείου, Τ.Κωνσταντόπουλου, ό.π., σ. 341.

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Οικ. Θεοδωράκου κατοικούσε στην Πανω Χώρα του Βαχού και θεωρείται ότι προέρχεται από τους Γεωργιάνους ή Γεωργακιάνους, που οφείλουν το όνομά τους στο Μπέλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 51.

Ο **Βασίλης Θεοδωράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δικαίος Θεοδωράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Του **Μιχαήλ Θεοδωράκου** στις 18 Μαΐου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή σε χιλίαρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Ο **Μιχάλης Θεοδωράκος** από τον Πάμπακα, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Παναγιώτης Θεοδωράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΘΕΟΔΩΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Γιαννάκης Θεοδωρέας** αναφέρεται στα έτη 1773, 1782, 1788 από την περιοχή Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ.Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)94 και 95. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Θεοδωρέα κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Η Πανάγαινα Θεοδωρού Αναφέρεται το 1803 και 1810 στην περιοχή της Καρδαμύλης - Ανδρούβιστας. Στ.Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)96 και 98.

Τον **Παναγιώτη Θεοδωρέα** στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεώργης Θεοδωρέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Γεώργιος Θεοδωρέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Σταυριανός** και ο **Στράτος Θεοδωρέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν ψηφίσματα που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831, και άλλο ψήφισμα που δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. υπέγραψε και ο **Μ. Θεοδωρέας**.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΣΑΛΟΥΦΑΣ Αρχιεπίσκοπος Ρέοντος και Πραστού.

Ανιψιός του επισκόπου Ρέοντος και Πραστού

Β. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά*, τ., σ.

Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικα Μονής Ντίμιοβας*, σ. 41.

Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, τ., σ. 310.

Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)120 κ.ε.

ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ Πρωτοσύγκελλος. Στις 3 Ιανουρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του 1821 του Χριστόδουλου Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΟΙ. Οικογένεια από τον Πύργο Διρού η οποία στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε υποσχετικό έγγραφο στον Αντώνμπεη Γρηγοράκη, ενώ συγχρόνως δήλωνε αντίθεση στον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη. Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι*, σ. 44.

Στο Οίτυλο οι **Θεοδωριάνοι**, προφανώς άλλη οικογένεια, είχαν πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΘΕΟΔΩΡΟΜΠΕΗΣ. Πρόκειται για τον Μπέη της Μάνης 1812-1816 Θεόδωρο Γρηγοράκη. Βλέπε λέξη. Η οικογένεια του Θεοδώρμπεη είχε πύργο στα Τρίνησα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΙΑΝΟΙ ή ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ Οκογένεια. Αναφέρονται στην κτητορική επιγραφή του Αγίου Γεωργίου Καρυουπόλεως από το 18ο αιώνα. Ρ. Ετζέογλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)29.

Οικογένεια Θεοδωροπούλου αποτελεί κλάδο των Ρικιάνων (Ρίτσων) της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166.

Ο **Ιωάννης Θεοδωρόπουλος** ήταν από τον Πύργο του Διρού (Λακωνίας) και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 387. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Νικόλαος Θεοδωρόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Παπάς. Para Todorin (28). Αναφέρεται το 1690 στην περιοχή Ζαρνάτας -Άνω Μάνης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ πειρατής. Γύρω στα 1668 στο Οίτυλο ήταν δύο διαβόητοι πειρατές, ο Θεόδωρος (ίσως το οικογενειακό του όνομα ήταν Μανέτας) και ο Αναπλιώτης. Αναφέρεται ότι κάποτε, που φιλονείκησαν στη διανομή λείας, απήγαγε ο ένας τη γυναίκα του άλλου και πούλησαν τις αιχμάλωτες και οι δύο σε πειρατή από τη Μάλτα. Τελικά ενώθηκαν και τις απελευθέρωσαν. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 301.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται ότι συνέταξε τη διαθήκη του το 1688, αλλά υποθέτουν ότι θα είναι το 1668. Θ. Κατσουλάκου και Β. Ασημομύτη, *Το μοναστήρι της Γόλας*, σ. 22.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΑΛΕΠΟΥΔΕΑΣ Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Αναφέρεται το 1802. Ν. Βέη, *ΔΙΕΕ* 6(1903)194, 198, 201, 202 και 203. Επίσης το 1817 και 1821. Στ. Σκοπετέα, *ΕΑΙΕΔ* 3(1950)99, 103 και 112. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 10, 50.

Έζησε από το 1750 μέχρι το 1823. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

Στις 10 Φεβρουαρίου 1786 ήταν διάκος και πάντρεψε την αδελφή του Μαρία με το Θεόδωρο Σερεμετάκη. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 540-1.

Στις 30 Απριλίου 1789 ήταν δεσπότης και με τον αδελφό του Πέτρο πάντρεψαν την αδελφή τους Ασημίνα με το Νικολάκη Σγουράκη. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 541.

Στις 2 Απριλίου 1801 συνυπέγραψε στη διαθήκη του μητροπολίτου Μονεμβασίας και Καλαμάτας Ιγνατίου Ζαμπλάκου. Μ. Φερέτου, Θεόκλητος, *Θρησκευτική κα Ηθική Εγκυκλοπαιδεία* 6(1965)238. Δ. Βαγιακάκου, *Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)37.

Τον Ιούνιο του 1805 επιβεβαίωσε μαζί με τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη την εκχώρηση μονής στον Πανάγιο Τάφο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 558.

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει Μπέης της Μάνης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 69.

Τον Απρίλιο του 1815 ο παπα-Διονύσιος ηγούμενος της μονής Καραβέλη του Πετροβουνίου Ανδρούβιστας πούλησε κάποια έκταση στον επίσκοπο Θεόκλητο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 556.

Στις 2 Απριλίου 1819 κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Παναγιώτη Τρουπάκη (Μούρτζινο) και ήταν τότε 62 ετών (έτος γενν. 1757). Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 43, αριθ. καταλ. 277. Ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας αναφέρεται και από τη Ρωσική αστυνομία. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, 8(1964)341.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρυσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Ανδρούβιστας Θεόκλητος**. Ι. Φιλήμονος, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 28 Απριλίου 1825 ο Θεόκλητος πλήρωσε 800 γρόσια για να εκστρατεύσουν 40 στρατιώτες από τα Λιασίνοβα. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 538.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1827 ο Θεόκλητος επιβεβαίωσε επιστολή της πρεσβυτέρας Αικατερίνης Σαλομονού Λεονταρίτου, την οποία έστειλαν από το Πραστείο στον γιό της Παναγιώτη που βρισκόταν στη Ζάκυνθο. Λ. Ζώη, *Μια*

επιστολή του 1827, *Μαλεβός* 5(1925)αριθ. 51, σ. 413. Δ. Βαγιακάκου, Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - της Έξω Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)39.

Ο Γεώργιος Ψύλλας που διορίστηκε το 1828 Έκτακτος Επίτροπος Κάτω Μεσσηνίας αναφέρει ότι τον Ιούλιο πήγε στην Καρδαμύλη και έγινε μια εκλογική συγκέντρωση των κατοίκων στον Άγιο Σπυρίδωνα και περιγράφει: "...διαλυθείσης θορυβοδώς της συνεδριάσεως, είδον και ήκουσα να τρέχωσιν οι άνδρες εις τας οικίας των και, αναβαίνοντες εις τα υπερώα, να παρασκευάζονται εις εμφύλιον πόλεμον. Εν δε τη αμηχανία μου ταύτη βλέπω έμπροσθέν μου γέροντα εν σχήματι ιερέως πειρώμενον δια λόγου να με εξάξη της εκπλήξεως, ως όντος του συμβαίνοντος εκείνου πράγματος λίαν συνήθους εν τω τόπω και διασκεδασθησομένου παραχρήμα, εάν ληφθώσι τα δείνα και δείνα μέτρα εκ μέρους μου. Μοι διηγήθη δε συγχρόνως ότι καθ' ημέραν τινα του Πάσχα, ελθών εις την εκκλησίαν δια να κάμη το Χριστός Ανέστη, ότε έδιδον προς αλλήλους τον ασπασμόν, ένας των παρόντων αντί ασπασμού δώσας ράπισμα εις τον άλλον, επροκάλεσεν γενικήν σύγκρουσιν και ένοπλον σχεδόν μάχην, "ώστε εγώ", είπεν αφελέστατα ο γέρων, "λαβών ανά χείρας το τούφεκόν μου, τους εφασκέλωσα και απήλθον εις την οικίαν μου". Ο δε γέρων ούτος ήτον ο Σεβασμιώτατος Άγιος Ανδρουβίστης. Επελθούσης δε μετ' ου πολύ της ησυχίας δια των προσπαθειών του Επισκόπου τούτου και εμού μεταξύ των κορυφαίων των αντιπάλων κομμάτων Μουρτζίνου και Πιέρου Πατριαρχέα, συνήλθον πάλιν οι εκλογείς και εξεπεραίωσαν τον καταρισμόν της επαρχιακής δημογεροντίας". Γ. Ψύλλα, *Απομνημονεύματα του βίου μου*, σ. 152.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο ; Θεόκλητος, ;, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Πέθανε το 1828. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 552.

Μετά την απελευθέρωση (1872) τον κατέταξαν στους αξιωματικούς Δ' τάξεως (ταγματάρχης) με αριθ. μητρ. 507. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 84. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 539.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Επίσκοπος Πλάτσης. Αναφέρεται το 1821. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ Επίσκοπος Αδρούβιστας. Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρουπόλως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Κυβέλος και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

ΘΕΟΝΑΣ ΜΠΟΥΒΑΛΗΣ Επίσκοπος Σταυροπηγίου Ζαρνάτας. Αναφέρεται το 1707 σε πιστοποιητικό γάμου που εξέδωσε. Λ. Ζώη, *Μαλεβός* 5(1925)403.

ΘΕΟΦΙΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Θεόφιλος Θεοφυλάκος του Ιωάννη** καταγόμενος γενικώς από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6257. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

Ο **Τζανέτος Θεοφυλάκος** από τα Ανώγεια. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους υπολοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Στις 3 Μαΐου 1817 στο Λιμένι υπέγραψαν συμφωνία ο Πέτρος Λυμπερόγγονας (από τους Κουτρουλιάνους) με τον Κατσή Μαυρομιχάλη - που ήταν ο καπετάνιος της Μέσα Μάνης - και ο πρώτος παρέλαβε από τη γούβα του Κατσή το συγγενή του Γιαννάκη Αθανασάκο με την υπόσχεση ότι αν ξανακάνει αδίκημα θα υποχρεωθούν οι Κουτρουλιάνοι στην καταβολή 2.000 γροσίων και στην ανοχή δύο φονικών. Μάρτυρας υπέγραψε ο **Μαΐνης Θεόφιλος**. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

ΘΕΡΑΣΕΡΗ. Μανιάτισσα που αναφέρεται ότι πολέμησε τους Αιγύπτιους στο Διρό. Βλέπε Γεωργούλιας Γερακαράκος και τη σύζυγό του τη Γερακαρίνα, που ίσως ταυτίζεται με αυτή. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 86.

ΘΟΔΩΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12 ο **Γιάννος**, ο **Γιωργάκης** και ο **Δημήτρης** και ο **Νικόλαος Θεοδωρακάκης**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΘΟΔΩΡΑΚΑΚΗ (ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΗ) Οικογένεια. Ο **Καβαλιέρ Θωμάς Θεοδωρακάκης** στα χρόνια 1700-5 νοίκιασε φόρους και κτήματα από το Βενετικό δημόσιο. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 89, 101, 102, 103 106, 107, 108, 110, 111, 117, 121, 122, 123, 125.

Ο **Νικολός Θεοδωρακάκης da Kosma** το 1702 νοίκιασε υδρόμυλο και το 1705 κτήμα στα Γουλιάνικα της περιοχής του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 103, 108, 126.

Ο **Πέτρος Θεοδωρακάκης** στα χρόνια 1700-5 νοίκιασε κτήματα ή φόρους από το Δημόσιο Ταμείο της Βενετίας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 80, 86, 87, 89, 90, 95, 106, 120, 124.

(Ο Θωμάς Θεοδωρακάκος προτάθηκε από τον Παναγιώτη Γιατράκο για το βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 413).

ΘΟΔΩΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται **Θοδωράκης**, χωρίς βαφτιστικό, από το χωριό Αφούγκια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Ο **Γιωργάκης Θοδωράκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρουμάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου. *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

Ο **Καλίδης Θοδωράκης** το 1705 ενοικίασε το φόρο της δεκάτης στο χωριό Ασήμι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 117.

Ο **Παναγιώτης Θοδωράκης** αναφέρεται ως Cuzuglieri da Chieleafa. Ενοικίασε κτήματα στη Ροσοβά και στα Τσέρια στα έτη 1703-7. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 111, 112.

Ο **Πέτρος Θοδωράκης** το 1702 ενοικίασε το φόρο της δεκάτης, καθώς και κτήματα, σε χωριά της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 79, 80, 93, 95, 99.

Ο **Τζανέτος Θοδωράκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Αφούγκια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΘΟΔΩΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1640 ανέφερε στη Ζάκυνθο ότι ο Σουλτάνος δεχόταν καθημερινά παράπονα από το Αρχιπέλαγος για πειρατείες Μανιατών. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της Πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας*, σσ. 288 και 386.

ΘΟΔΩΡΙΤΖΑ - της οικ. Θοδωρή; Το 1676 στο Tricarico του Τάραντα ζούσαν η χήρα **Σουλτάνα Θοδωρίτζα**, ετών 35, με τα παιδιά της Δημήτρη 18 ετών, Μαντελένα 15 ετών, Σταφύλω (Stafile) 10 ετών και Γεώργιο 7 ετών. Επίσης η χήρα **Ειρήνη Θοδωρίτζα** 50 ετών, με τη κόρη της κατερίνη 22 ετών. Ακόμη την ίδια χρονιά ζούσαν εκεί η **Βενετζάνα Θοδωρίτζα**, ετών 40, που ήταν σύζυγος του Μαρριανού Τουφόλη και η **Μανταλένα Θοδωρίτζα**, ετών 25, σύζυγος του Elia Musinò (Ηλίας Μουζινός, Μούζαλος, Μελισσηνός;) Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255-6. Σημαντικό είναι ότι οι γυναίκες μετά το γάμο τους διατηρούσαν το πατρικό τους όνομα και οι χήρες αναφέρονται με το πατρικό και όχι με το όνομα του συζύγου τους.

ΘΟΔΩΡΙΚΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΘΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΘΩΜΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Βελής Θωμάκης**, Veli Tomachi (50), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Ο **Θεόδωρος Θωμάκης**, Todorin Tomachi (41), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **Στάθης Θωμάκης**, Stathi Tomachi (52), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΘΩΜΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται από το Μέζαπο. Οικογένεια Θωμάκου κατοικούσε στα Μουντανίστικα και στο Μέζαπο. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 107.

Ο **Νικόλας Θωμάκος**, από το Μέζαπο, γεννημένος το 1806 και ο **Παναγιώτης Θωμάκος**, από το Μέζαπο, γεννημένος το 1808, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ν. Θωμάκος** κατοικούσε στον Μέζαπο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Μιχαήλ Θωμάκος** αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 201. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 126.

ΘΩΜΙΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Σε επιστολή του Τζανέτου Κυβελάκου αναφέρεται ότι πήρε μέρος στη μάχη στο Δραγατσάνι. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΘΩΜΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Ο **Θωμάς Θωμογιάννης** αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

Ο **Ηλίας Θωμογιάννης** αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

Η **Θωμογιαννόνυφη** αναφέρεται από το χωριό Γωνέα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 37. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΙΑΚΩΒΟΣ Επίσκοπος Ζαρνάτας. Η υπογραφή του είναι δυσανάγνωστη, αλλά πιθανή. Αναφέρεται το 1718 σε πράξη εκλογής επισκόπου Αγίας Τριάδας (Σέλιτσας). Ν.Βέη. Δ.Ι.Ε.Ε., 'Εκφρασις κώδικος της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας 6(1903)191. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 10. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)289. (Μήπως πρόκειται περί του Ιάλωβου Μούζαλου;)

ΙΑΚΩΒΟΣ ΜΟΥΖΑΛΟΣ Επίσκοπος. Αναφέρεται το 1715, που συνετέλεσε να συμφιλιωθούν οι Μανιάτες με τους Καλαματιανούς, γιατί είχε αρχίσει ο

πόλεμος μεταξύ Ενετών και Τούρκων και τους όρκισε να πολεμήσουν στο πλευρό των Βενετών. Κ. Μέρτζιου, Πότε και πώς έπεσε η Μάνη εις χείρας των Τούρκων, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)278 και του ιδίου, Η έκκλησις των Μανιατών προς τους Ενετούς κατά την κήρυξιν του Τουρκο-Ενετικού πολέμου (Ιανουάριος 1715) *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9) 401 και 404.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΣΑΛΟΥΦΑΣ Αρχιεπίσκοπος Ρέοντος και Πραστού. Αναφέρεται στα έτη 1680, 1721. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικα Ντίμιοβας*, σσ. 41 και 42. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, τ. , σ. 310. Στα έτη 1700 και 1718. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)189 και 191. Β. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά* 7(1970)400 κ.ε. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)119.

ΙΑΚΩΒΟΣ Παπάς. Αναφέρεται το 1811 στη διαθήκη του ιερομονάχου Νικηφόρου Σταυριανέλου της μονής της Ζωοδόχου Πηγής του κάστρου της Ζαρνάτας. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 13.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ιερομόναχος. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε στην εκλογή χωρικών δημογερόντων Κάμπου. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του Ιωάννη Λογοθέτη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον..*, σ. 85 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440.

ΙΑΤΡΑΚΗΣ ή ΙΑΤΡΑΚΟΣ και ΙΑΤΡΟΣ. Βλέπε και Γιατράκη - Γιατράκος - Γιατρός.

ΙΑΤΡΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. (Βλέπε Γιατράς). Αναφέρεται ότι το 1685 ηγήθηκε της πολιορκίας και άλωσης του κάστρου του Πασαβά. Π. Χιώτη, *Ιστορικά Απομνημονεύματα*, τ. 3, σ. 292. Πρόκειται για μέλος της οικογενείας των Γιατρών - Μεδίκων του Οιτύλου.

ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Βλέπε Ιατρού ή Ιατρίδης Ευστράτιος.

ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Αναφέρεται το 1675 από το Οίτυλο ως μετανάστης στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131. Για την τύχη του Πιέρου Ιατροπούλου στην Κορσική δεν γνωρίζουμε. Υπάρχουν όμως πληροφορίες για κόρες της οικογενείας Ιατροπούλου από το Μ. Στεφανόπουλο-Κομνηνό, *Histoire de Grecs-Maniotes en Corse*, Όπως: α) **Βερόνα Ιατροπούλα**, η οποία το 1676 ήταν παντρεμένη με το Μιχάλη Λαρυγγάκη και στις 2-12-1678 ήταν χήρα 45 ετών, ό.π., σσ. 150 και 172. β) **Ειρήνη Ιατροπούλα**, στις 2-12-1678 ήταν και αυτή χήρα 40 ετών, ό.π., σ. 176. Στη σ. 174 αναφέρεται η Κορίνη Ιατροπούλα, που ίσως είναι η Ειρήνη. γ) **Κανέλλα Ιατροπούλα**, ήταν το 1676 σύζυγος του Λουκά Καλιοράκη, αλλά πέθανε τον επόμενο χρόνο, ό.π., σσ. 1152 και 170. δ) **Λασκαρίνα Ιατροπούλα**, το 1676 ήταν σύζυγος Ηλία Μιχελάκη και το 1678 ήταν χήρα 30 ετών, ό.π., σσ. 155, 173 και 183. ε) **Μαρία Ιατροπούλα**, το 1676 ήταν σύζυγος Ιωάννη Μπαλουμάκη, ό.π., σ. 153 και ζ) **Μαρία Ιατροπούλα**, το 1676 ήταν σύζυγος του κάπτου Κωνσταντίνου Θεοδωράκη, η οποία στις 2 Δεκεμβρίου 1678 ήταν 27 ετών, ό.π., σσ. 165 και 179.

ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ο **Σταμάτιος Ιατρόπουλος** κατοικούσε στο Οίτυλο και έλαβε μέρος στην επανάσταση του 21. Σκοτώθηκε το 1822 στα Στύρα της Ευβοίας, ακολουθώντας τον Ηλία Μαυρομιχάλη. Χ. Στασινοπούλου, *Λεξικό Ελληνικής Επανάστασεως*.

Ο **Ιωάννης Ιατρόπουλος του Πιέρου**. Κατοικούσε στο Οίτυλο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΙΑΤΡΟΥ – ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Από το Κοτρώνι του ζυγού της Μάνης. Ήταν ανιψιός των Κυβελαίων και από τους υποστηρικτές του Ι. Καποδίστρια. Το 1830 κάτοικοι του Ζυγού ζητούσαν από τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου να τον διατάξει να αναλάβει χρέη Γραμματέως Επαρχιακής Δημηγεροντίας, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φακ. 92, έγγραφο της 16 Αυγούστου 1830. Το 1831 υπέγραψε το πρακτικό εκλογής ως πληρεξουσίου του Ιάκωβου Κορνήλιου, ΓΑΚ, Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φακ. 221, έγγραφο της 27 Νοεμβρίου 1831. Ακόμη αναφέρεται στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 95 της 16 Δεκεμβρίου 1831 και αρ.φ. 3, της 13 Ιανουαρίου 1832, σ. 13-4.

Στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Ε. Δ. Ιατρίδης** από τη Μηλιά έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831- 16 Μαρτίου 1832. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206.

Ο Ευστράτιος Δ. Ιατρίδης, που αναφέρεται και ως Ευστάθιος, παρακολούθησε την Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου ως πληρεξούσιος της Μηλέας από την προκαταρκτική συνεδρίαση της 2 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι την τελευταία της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 10, 194, 198 κ.ά.

Στην εφημ. Καλαμάτας "Μεσσηνιακός Λόγος", αριθ. φ. 555, της 26 Οκτωβρίου 2000, δημοσιεύεται σημείωμα του Μ. Φερέτου με τα ακόλουθα: "Στα τέλη Νοεμβρίου ή αρχές Δεκεμβρίου 1831 ως πληρεξούσιος της επαρχίας Μηλέας εκλέχθηκε ο Ευστράτιος Ιατρίδης (ή Ιατρού) που πήρε μέρος στις συνεδριάσεις της Ε' Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως στο Άργος και στις 8 Δεκεμβρίου 1831 μετά τη δολοφονία του Ι. Καποδίστρια από τους Μαυρομιχαλαίους συνυπογράφει ψήφισμα με το οποίο η διακυβέρνηση της χώρας προσωρινά ανετέθη στον αδελφό του Κυβερνήτη Αυγουστίνο Καποδίστρια (ΓΑΚ, Βλαχ., Γεν. Γραμμ., 8 Δεκεμβρίου 1831, φάκ. 95).

Ο Ευστράτιος Ιατρίδης καταγόταν από τον Κότρωνα, ήταν στενός συγγενής των Κυβελαίων και στις 22 Αυγούστου 1830 ως εξουσιοδοτημένος από το χωριό του, συνυπογράφει πληρεξούσιο έγγραφο με το οποίο εξουσιοδοτούντο εκ μέρους της επαρχίας Ζυγού οι προκριτοαγωνιστές Ιω. Γιαννουλέας, Πέτρος Σεκούρης και ο ίδιος, όπως παρουσιασθούν στην Κυβέρνηση να καταγγείλουν τον αξιωματικό του Αγώνα Χρηστέα (δεν αναφέρεται το μικρό του όνομα) και άλλους οπαδούς των Μαυρομιχαλαίων ως τους κύριους υπαίτιους εγκληματικών πράξεων σε βάρος των φιλήσυχων κατοίκων της περιοχής (ΓΑΚ, Υπ. Δικ., 22 Αυγούστου 1830, φάκ. 94)".

(Βλέπε: Εστράτιος, δημογέροντας Ζυγού).

ΙΑΤΡΟΣ Μ. Κατοικούσε στη Λάγια και πιθανώς ανήκει στην οικογένεια Γιατράκου του τόπου. Αν αυτό ευσταθεί, πιθανώς αποτελεί μια ένδειξη ότι οι Γιατράκοι της Λάγιας είναι κλάδος των Γιατρών-Μεδίκων του Οιτύλου.

Τον Ιούνιο του 1829 πήρε μέρος σε τοπική σύρραξη και γι' αυτό οδηγήθηκε στο δικαστήριο. Ακολουθούσε τον Ιωάννη Γρηγορακόγωνα και τον Ηλία Δεκουλάκο, ήταν δε αντίθετος των Μιχαλακιάνων. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΙΑΤΡΟΥ - ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος** κατοικούσε στην Καλαμάτα, ήταν έμπορος και πρόξενος της Μεγ. Βρετανίας. Αναφέρεται σε πολλά έγγραφα της επαναστατικής περιόδου, όπως: ΓΑΚ, Βλαχογ. Έκτ. Επίτρ., φάκ. 8 της 20 Φεβρουαρίου 1825 κλπ. Ακόμη αναφέρεται το 1827. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα Έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 27.

Ο **Νικόλαος Α. Ιατρού** έζησε στην Καλαμάτα κατά την εποχή της επανάστασης του 21. Ήταν μορφωμένος και υπηρέτησε σε διάφορες διοικητικές θέσεις, όπως γραμματέας Εμπλακίων. ΓΑΚ, Υπ. Εσωτ., φ. 35, έγγραφο της 7 Ιουλίου 1824 κλπ.

ΙΑΤΡΟΥ – ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Κατοικούσε στην Καλαμάτα και ήταν αντιπρόξενος της Μεγάλης Βρετανίας. Αρχείο Φερέτου, στα Γ.Α.Κ. του νομού Μεσσηνίας.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ Ιερομόναχος. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΚΟΥΓΕΑΣ Πρωτοσύγκελλος. Το 1835 υπέγραψε έγγραφο για την οικογένεια Αντιβάση. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)341.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ ΚΑΤΣΑΪΤΗΣ επίσκοπος Μαΐνης. Ήταν από το Ληξούρι της Κεφαλονιάς και υπηρέτησε ως επίσκοπος Έλους και Μαΐνης το 1570. Φαίνεται ότι σύντομα αποσύρθηκε στην Κεφαλονιά. Ν. Αντωνιάκου, *Περί του Ιερεμία Κατσαΐτη και ηγουμένου της μονής Νέας Ιερουσαλήμ Κεφαλληνίας*, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1980)397. (Αυτόν αντικαθιστούσε ο Παπα-Μουρίσκος;)

ΙΕΡΕΜΙΑΣ Επίσκοπος Πλάτσης, πρώην Μαΐνης. Ο Ιερεμίας διαδέχτηκε από τις αρχές του 1811 τον επίσκοπο Μαΐνης Χριστόφορο. Το 1814 αναφέρεται ως Επίσκοπος Πλάτσης. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)68.

Το 1811 έδιδε στο Μονεμβασίας ως "φιλότιμον" 60 γρόσια. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 45.

Ο Σταύρος Σκοπετέας έγραψε στην "*Ηχώ της Μεσσηνίας*" αρ. φ. 52 της 25 Μαρτίου 1950 ότι ήταν από τις Γαϊσές. Αναφέρεται το 1811.

Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)198, 199 και 204. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

Στις 7 Μαρτίου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει Μπέης της Μάνης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 70.

Στις 13 Μαρτίου 1822, στην Καλαμάτα, υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό για τα σώματα των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127. Μετά την απελευθέρωση κατετάγη στη Β' τάξη των αξιωματικών με αριθ. μητρ. 23 στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Πλάτσης Ιερεμίας**. Ι.Φιλήμονος, τόμ. 2, σ. 163. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'. (Το 1825 χειροτονήθηκε ο Άνθιμος Πλάτσης).

ΙΕΡΕΜΙΑΣ Επίσκοπος Μαλτσίνης. Αναφέρεται το 1820. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)107. Αναφέρεται και το 1821. Η επισκοπή παρέμεινε μέχρι το 1833. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 52.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ ή ΙΩΝΑΣ πρώην Μαΐνης. Αναφέρεται το 1612. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΙΕΡΟΘΕΟΣ ο εν Κάμπω σχολαρχών. Στις 25 Οκτωβρίου 1828 υπέγραψε απόδειξη παραλαβής 200 γροσίων από τη Δημογεροντία Σταυροπηγίου ως δευτέρα δόση του μισθού του. Στις 30 Φεβρουαρίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τις υπηρεσίες στον αγώνα του 1821 του Ιωάννη Λογοθέτη. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικό και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 81, 82, 85.

ΙΕΡΟΘΕΟΣ Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Αναφέρεται το 1728. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563. Παραιτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 1747. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)196. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 50.

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΚΟΜΠΗΣ. Πιθανώς κατάγεται από την Ανδρούβιστα (Χώρα-Ξωχώρι Καρδαμύλης) και είναι απόγονος των Κομπαίων από τα χρόνια των Παλαιολόγων. *Πανδώρα*, 1(1850)71-2. Ο Ιερώνυμος κατοικούσε στη Νεάπολη της Ιταλίας και εκτελούσε χρέη κατασκόπου ή πληροφοριοδότη για τα συμβαίνοντα στην Ελλάδα. Στις 11 Νοεμβρίου 1610 έστειλε μακρά αναφορά στο βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππο Γ'. Τον Ιούνιο του 1612 πήγε στη Νεάπολη της Ιταλίας ο πατριάρχης Αχρίδας Αθανάσιος, που ήταν Μανιάτης και ο Ιερώνυμος Κόμπης έστειλε αναφορά στο βασιλιά. Μ.Λάσκαρι, *Ελληνικά* 15(1957)298 και 304.

ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΠΛΑΤΣΗΣ. ????(Μήπως Ιερεμίας;) Σε επιστολή του Ιωάννου Λογοθέτη από την Καλαμάτα στις 22 Απριλίου 1825, που θα απευθύνεται στον Ιωσήφ Ανδρούσης σημειώνεται: "Ο *θείος μου γέρο Πλάτσης* σας *εύχεται εκ ψυχής*". [Μήπως είναι ο Πλάτσης Ιερεμίας??? ΝΑΙ]. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε έγγραφο για την απόδοση του πύργου των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. (Πατριαρχείας, Δίπτυχο, σ. 35)

Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΙΩΑΚΕΙΜ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Καθαιρέθηκε το 1591 από τον Πατριάρχη Ιερεμία Β'. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22. Το 1580 συγκρούστηκε με τον προϊστάμενό του επίσκοπο Λακεδαιμονίας και το 1591 καθαιρέθηκε. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)94. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σσ. 37 και 40.

ΙΩΑΚΕΙΜ Επίσκοπος Μαΐνης. Αναφέρεται το 1593. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΙΩΑΚΕΙΜ Αρχιερέας. Το όνομά του είναι γραμμένο στην Αγία πρόθεση του Αγίου Κωνσταντίνου Πραστίου, που ιστορήθηκε το 1691. Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σ. 36.

ΙΩΑΚΕΙΜ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1703 αναφέρεται σε ενοικιάσεις ή παραχωρήσεις κτημάτων ο επίσκοπος Καρυουπόλεως Ιωακείμ. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 86. Συγχρόνως με τον Ιωακείμ ήταν επίσκοπος Καρυουπόλεως και ο Μακάριος Κουτούφαρης από το 1702 και μέχρι το 1717.

Στις 30 Αυγούστου 1684 ο επίσκοπος (πιθανώς ο Καρυουπόλεως) Ιωακείμ, "**Ο ταπεινότατος επίσκοπος Ιωακείμ με την θέλησιν του χωρίου μαρτυρώ το παρόν**" μαζί με τον επίσκοπο Μάνης, που δεν αναφέρεται το όνομά του και τον επίτροπο των Μανιατών Θεόδωρο Βούλτσο υπέγραψαν αναφορά προς το Μοροζίνη, με την οποία ζητούσαν να στείλει το Νικόλαο Δοξαρά για να συνεννοηθούν. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 326. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 92.

ΙΩΑΚΕΙΜ Επίσκοπος Μαλτζίνης. Ο Α.Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τ. Δ', σ. 97 αναφέρει: "...γέννημα της επαρχίας Τριπολιτσάς, παιδείας άμοιρος και νοός περιωρισμένου".

ΙΩΑΚΕΙΜ Επίσκοπος Πλάτσης. Αναφέρεται το 1821. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΟΥΤΗΦΑΡΗΣ Ιερομόναχος. Το 1811 ήταν μάρτυρας στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου της Ζωοδόχου Πηγής του κάστρου της Ζαρνάτας. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρείο Τζάκι*, σ. 14.

ΙΩΑΚΕΙΜ Παπά - ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ. Το 1811 αναφέρεται στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου, που μόναζε στη Ζωοδόχο Πηγή του κάστρου της Ζαρνάτας. Γ. Α ν α π λ ι ώ τ η , *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 15.

ΙΩΑΚΕΙΜ Πνευματικός. Αναφέρεται το 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου και θα πρέπει να είναι ο μοναχός Ιωακείμ Κουτήφαρης ή ο Παπά-Τζανετέας. Γ. Α ν α π λ ι ώ τ η , *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 13.

ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΣ Αρχιδιάκονος. Το 1822 ο υπουργός Θρησκείας Ιωσήφ Ανδρούσης τον διόρισε ηγούμενο στη μονή του Προφήτη Ηλία Καλαμάτας. Όταν πήγε βρήκε τη θέση συμπληρωμένη. Ο Γεράσιμος Παγώνης του συνέστησε να διδάξει στην καλαμάτα αλλά αυτός δεν δέχθηκε. Β. Πατριάρχέα , *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 596.

Ήταν έμπιστος γραμματέας του προκρίτου της Γαστούνης Σισίνη. Στα χρόνια της εισβολής στο Μοριά των Αιγυπτίων κατέφυγε στη Μάνη. Μαζί με τον Ιάκωβο Κορνήλιο ήταν οι αντιπρόσωποι της μυστικής εφορίας του αγώνος στη Ζάκυνθο (αποτελουμένη από Δ. Ρώμα, Π. Στεφάνου και Κ. Δραγώνα). Συνέλεγαν τρόφιμα και πυρομαχικά και σε συνεργασία με την Εφορία της Σπάρτης εφοδίαζαν τα στρατεύματα που ήταν στη Βέργα. Τις ημέρες των μαχών στη Βέργα οι εκεί ευρισκόμενοι οπλαρχηγοί έστελναν ανακοινωθέντα στον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ και αυτοί τα διαβίβαζαν στη Ζάκυνθο και σήμερα περιλαμβάνονται στο Αρχείο του Δ. Ρώμα, τόμ. 2, σσ. 261-292, όπως και στου Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 118-128.

Στις 25 Ιουνίου 1826 οι οπλαρχηγοί της Μάνης Ιωάννης Μαυρομιχάλη, Διονύσιος Μούρτζινος, Τζανετάκης Γρηγοράκης, Αθανασούλης Κουμουνδουράκης και Νικολάκης Χρηστέας σε επιστολή τους από το Αρμυρό προς τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον Αρχιδιάκονο Ιωακείμ ανέφεραν και τα ακόλουθα: "...Στέφανοι πλέκονται δια τας κεφαλάς σας, δια τας προς την πατρίδα πιστάς εκδουλεύσεις σας, εκατωρθώσατε με πολλούς κόπους την γενικήν ένωσιν και σύμπνοιαν της Σπάρτης, την οποίαν, κατ' ευχήν της πατρίδος και δια της φιλοπατρικής σας αόκνου επιμελείας, ετελειώσατε συστηματικώς αυτήν, οπού άνευ της οποίας εκινδύνευε να εξωντωθή η πατρίς...". Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 121-2.

ΙΩΑΝΝΗΣ Πρόξενος στο Οίτυλο. Zuane Consolo da Vitolo.

ΙΩΑΝΝΗΣ Παπάς από τη Ζαρνάτα. Papa Gioane da Sarna.

ΙΩΑΝΝΗΣ Παπάς. Papa Joane Cleos. (Πιθανώς να είναι από το Έλος). Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψαν και οι τρεις αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τ σ ι κ ν ά κ η , *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. Μ. (Μήπως Μαυρομιχάλης;) Αγιογράφος και υπάρχουν τρεις εικόνες με το όνομά του στο ναό του Αγίου Νικολάου Πραστίου και στο ναό της μονής της Μεταμορφώσεως στις Κάλυβες άλλες δύο, μία από τις οποίες έχει χρονολογία 1826. Ν. Δ ρ α ν δ ά κ η , Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 249. (Μια στον Άγιο Κωνσταντίνο Κιτριών;)

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Β' Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ήταν έκπτωτος του αξιώματος όταν το 1659 ακολούθησε τους Βενετούς και αποβιβάστηκε στις Κιτιές και ξεσήκωσε τους Μανιάτες για να τους βοηθήσουν να καταλάβουν την Καλαμάτα. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)132. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 302. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 149 και 154. Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 36 αναφέρει ότι τελικά αποβιβάστηκε στην Κρήτη. Το 1652 ο Μονεμβασίας Σωφρόνιος του παραχώρησε την επισκοπή Πλάτσης και αυτός την κατέστησε εξαρχία. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Αρχιερέας. Το όνομά του μνημονεύεται στην Αγία Πρόθεση του Ι. Ν. του Αγίου Κωνσταντίνου Πραστίου, ο οποίος ιστορήθηκε το 1691. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 36.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Επίσκοπος Ανδρούβιστας?. Γαλανοπούλου, *Εκκλησιαστικές σελίδες Λακωνίας*, σ. 229.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Επίσκοπος Μηλέας. Χειροτονήθηκε το 1825 στο ναό του Αγίου Κωνσταντίνου Κιτριών από το Μητροπολίτη Ζαρνάτας και πάσης Μαΐνης Γαβριήλ (κατά κόσμον Γεώργιο Φραγκούλη από τη Μεγ. Μαντίνεια), γιατί πιέστηκε από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Το 1833 η Ιερά Σύνοδος καθάισε το Γαβριήλ για τις αντικανονικές αυτές χειροτονίες. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)296.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο **Μηλέας Ιωαννίκιος**, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο **Μηλέας Ιωαννίκιος**, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη αναφορά, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε Διοικητής Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Στις 10 Ιανουαρίου 1831 το μοναστήρι Στρατήτζι, που ήταν κοντά στην Αγία Σοφία της Γούργιτσας παραχωρήθηκε στον Πανάγιο Τάφο. Υπέγραψαν ο **Μηλέας Ιωαννίκιος**, ο Γεώργιος Μούρτζινος με τους επιτρόπους του και οι ενορίτες. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Αρχιμανδρίτης. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά ζητώντας να επιστραφεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 30 Φεβρουαρίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον..*, σ. 84 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-79)440. Το 1835 υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ.Καπετανάκη, *Λακ., Σπ.*, τ. 9, σ. 341.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1810 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)203.

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ - Παπάς ΑΓΓΕΛΕΤΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1811 από την περιοχή των Βαρουσιών της Ζαρνάτας. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 13 και 14.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται από τη Ρωσική αστυνομία ως μέλος της Φιλικής εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή πρωτοχρονιά*, 8(1964)340-1.

ΙΩΑΣΑΦ πρώην Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται το 1580. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)94.

ΙΩΑΣΑΦ Έξαρχος Καλαμάτας, Μικρομάνης και Πηδήματος. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)7 και 19(1991-2)209.

ΙΩΑΣΑΦ ή ΙΩΑΣΑΦΟΣ ή ΙΩΣΑΦΟΣ Ηγούμενος Χελμού Γαϊτσών. Το 1618 υπέγραψε επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ. Το όνομά του έχει διαβαστεί από τον Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206 ως Ιώσαφος. Φωτογραφία των υπογραφών του εγγράφου δημοσιεύει ο Στεφ.Παπαδόπουλος, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ για την απελευθέρωση των Βαλκανικών λαών*, έναντι σ. 145, όπου το όνομα φαίνεται ότι είναι Ιωάσαφος, προφανώς από το Ιωάσαφ. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69. Στ.Καπετανάκη, *Οι Γαϊτσές και το Μοναστήρι του Χελμού*, *Ιθώμη* 31-32(1991)40-44.

Στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Λούκκας Ιταλίας βρίσκεται ο υπ' αριθ. 5 ελληνικός κώδικας, ο οποίος στο φ. 104α έχει σημείωση που γράφει (διορθώνεται η ορθογραφία): "Το μοναστήριος ένε εις τη Γαστίτζα στο Χελμόν όπου τονε ο κυρ Ιωάσαφος ο γέροντάς μου και εγώ ήμουν υποτακτικός του Μαλαχίας ο Μδ... από τους Κορφούς και βρίσκομαι τώρα εις την Κρήτη εις μοναστήριον. Θεού το δώρον, Νεοφύτου δε πόνος". Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 5(1908)483.

ΙΩΑΣΑΦ Επίσκοπος Μαΐνης. Αναφέρεται το 1808. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)203.

ΙΩΝΑΣ πρώην Επίσκοπος Μαΐνης και Έξαρχος Ζαρνάτας. Το 1618 υπέγραψε επιστολή των Μανιατών προς το δούκα του Νεβέρ. Το όνομά του παραλείπεται από τους πρώτους εκδότες το έγγραφο. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)289. Αναφέρεται το 1612. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά*

19(1991-2)210. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 9.

ΙΩΝΑΣ πρώην **Επίσκοπος Μαΐνης**. Αναφέρεται το 1811. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΙΩΣΑΦΑΤ ΜΕΔΙΚΟΣ Επίσκοπος. Βλέπε Γιατρός-Μέδικος Ιωσαφάτ.

ΙΩΣΗΦ Επίσκοπος Μηλέας. Στις 27 Ιουνίου 1743 έγινε η εκλογή του. Διαδέχθηκε το Νεόφυτο, ο οποίος παρέμενε στην Κωνσταντινούπολη και το 1746 ήταν συνυποψήφιος με τον Αλεξανδρείας. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 49.

ΙΩΣΗΦ Επίσκοπος Μηλέας και Καστάνιας. Αναφέρεται το 1810. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)194, 203. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 49.

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει Μπέης της Μάνης ο κυρ Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 70.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Μηλέας Ιωσήφ**. *Ι. Φιλήμονος, Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 0θ'.

ΙΩΣΗΦ ΒΟΥΤΙΚΛΑΡΗΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Χειροτονήθηκε αντικανονικά ως επίσκοπος Μαΐνης το 1825 στο ναό του Αγίου Κωνσταντίνου Κιτριών από το Μητροπολίτη Ζαρνάτας και πάσης Μαΐνης Γαβριήλ Φραγκούλη, αντί του Νεοφύτου Μαΐνης, ο οποίος πέθανε το 1823. Αναφέρεται ότι όταν αποβιβάστηκαν οι Αιγύπτιοι στο Διρό έτρεξε στα χωριά της Μάνης και ξεσήκωσε πολεμιστές για να σπεύσουν να αποκρούσουν τους εισβολείς. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 42 και 82. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)562. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)296.

Αναφέρεται ότι ο Ιωσήφ Μαΐνης πολέμησε τον Ιμπραήμ στο Διρό. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1975, τόμ. Γ', σ. 61.

Στις 29 Οκτωβρίου 1828 μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νικολάου Πιεράκου από το Μπετζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και τον Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη υπέγραψαν οι ανωτέρω και ο Γεώργιος Κουράκος Μαυρομιχάλης συμφωνία ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία και ομόνοια και σε αντίθετη περίπτωση που κάποιος θα παραβίαζε τη συμφωνία θα χρωστούσε στους άλλους 5.000 γρόσια και δύο φονικά. Τη συμφωνία αυτή κατά Σ.

Κουγέα υπέγραψε και ο **Μαΐνης Ιωσήφ**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 79. Σ. Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

ΙΩΣΗΦ Ιερομόναχος. Το όνομα αυτό αναφέρεται το 1743 ως υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας. Άλλος συνώνυμος το 1810 Λαγίας και το 1810 Μαΐνης. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192.

ΙΩΣΗΦ Ιερομόναχος από το Νομιτζή. Στο ναό του Αγίου Γεωργίου Ντόριζας αναγράφεται ο εικονογράφος ιερομόναχος Ιωσήφ "από τα όρια Λακωνικής ήτοι Μαΐνης εκ κώμης Νομιτζή". Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 164.

ΚΑΒΑΘΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καβαθέα κατοικούσε στο Πεδινό (Κοτσιμαραίικα) Καρδαμύλης. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Δημητράκης Καβαθέας** στις 15 Ιανουαρίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΒΑΚΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΒΑΚΗ Οικογένεια. Αρχοντική Βυζαντινή γενιά που το 1600 μέλη της ζούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Ο **Μανώλης** και ο **Θεοδωρής** Καβάκης πούλησαν ελαιόδεντρα που είχαν στην περιοχή της Γιάννιτσας, δηλαδή γύρω από το χωριό Κάλυβες. (Πλην της Γιάννιτσας που είναι όνομα χωριού ανατολικά της Καλαμάτας, ως τοπωνύμιο απαντά εις το μεταξύ Κάμπου και Γαϊτσών ευρισκόμενο υψίπεδο και κοντά στο χωριό Κάλυβες της Καρδαμύλης). Ως μάρτυρας υπέγραψε και ο **Δημήτρης** Καβάκης. Στ. Σκοπετέα, *Επετ. Αρχ. Ιστ. Ελλ. Δικαίου*, τ. 3, σσ. 70-1 και 103. Η οικογένεια Καβάκη είχε συγγένεια με τους Ράλληδες και ο Δημήτριος Καβάκης-Ράλλης (ή Ραούλ), Σπαρτιάτης, μετά την κατάκτηση του Μοριά από τους Τούρκους κατέφυγε στη Δύση, όπου υπηρέτησε σε διάφορους ηγεμόνες ως αρχηγός των Ελλήνων ιππέων. Οι γιοί του Μανίλιος-Εμμανουήλ και Νικόλαος αναφέρονται από τον Κ. Σάθα, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 76. Βλέπε ακόμη Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, τ. 4, σσ. 185 και 331 κ.ε., τ. 6, σ. 106 και 295.

ΚΑΒΑΚΟΣ. Επίθετο στρατιωτών στη Δύση που είχαν καταγωγή από τη Μάνη. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 47. Περισσότερα βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)198, όπου αναφέρεται ο **Νικόλαος Καβάκος**, ο οποίος έλαβε μέρος σε διάφορες μάχες υπό τον Τσαλαφατίνο και φονεύθηκε στη μάχη των Τρικόρφων το 1825.

Ο **Δ. Κ. Καβάκος** (; Μανιάτης;) το 1836 διορίστηκε στο τελωνείο Καλαμάτας. ΦΕΚ 55(9/10/36)286.

ΚΑΒΑΚΟΥ ΠΟΛΥΞΕΝΗ ή ΚΑΒΒΑΚΑΙΝΑ. Ήταν από την Ανατολική Μάνη που αιχμαλωτίστηκε από τους Αιγυπτίους. Αναφέρεται ότι μεταφέρθηκε στο Ναυαρίνο και χρησιμοποιήθηκε ως γιατρός στην επιδημία που παρουσιάστηκε. Την μετέφεραν στην Αίγυπτο και ήταν στο παλάτι του Μωχάμετ Άλυ μέχρι το 1832 που πέθανε. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 86.

ΚΑΒΑΛΙΕΡ ΘΩΜΑΣ από τη Μάνη. Αναφέρεται το 1703 ότι έδωσε σημείωμα για να πάρει ο Σιδεράκης πληστηριασμό στη Σκάλα της Λακωνίας, που αποδείχθηκε αφερέγγυος. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)368.

ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΗΣ - ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ. Βλέπε Γρηγοράκης.

ΚΑΒΑΛΕΡ(ΑΚΗΣ ;) ΜΑΝΩΛΗΣ. Το όνομά του αναφέρεται το 1769 σε αίτηση προς την Μεγάλη Αικατερίνη για την έναρξη επανάστασης. Κ.Π.Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Σε επιστολή του Τζανέτου Κυβελάκου αναφέρεται ότι ήταν στη μάχη του Δραγατσανίου και πήρε στην πλάτη του τον τραυματισμένο Τζωρτζάκη Γρηγοράκη και τον μετέφερε σε μοναστήρι για ανάρρωση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗ - ΦΩΚΑ - ΚΟΣΟΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Από την Καρυούπολη-Βαχό.

Πέτρος Καβαλιεράκης. Αναφέρεται το όνομά του το 1704 σε δημοπρασία που πήρε στην περιοχή της Σελίνιτσας της Ανατολικής Μάνης. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 122.

Ο **Αντώνιος Καβαλιεράκης.** Το 1715, όταν οι Τούρκοι καταλάμβαναν την Πελοπόννησο, με την προτροπή του γιατρού του Μυστρά Ηλία Δόξα, συγκεντρώθηκαν επίσκοποι και καπετάνιοι της Μάνης στο σπίτι του Αντωνίου Καβαλιεράκη στην Καρυούπολη ή το Βαχό (την Καρυούπολη αναφέρει ο Παύλος Donado προβλεπτής του κάστρου της Κελεφάς, ενώ το Βαχό ο Πέτρος-Αντώνιος Bembo προβλεπτής του κάστρου της Ζαρνάτας). Εκεί αποφασίστηκε να δηλώσουν στους Τούρκους ότι αναλαμβάνουν να διώξουν τους Βενετούς από τη Μάνη, αρκεί να μη εισχωρήσει τουρκικός στρατός στα μέρη τους. Κ.Μέρτζιου *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σσ. 281 και 285. Μετά από τρία χρόνια ο Αντώνιος Καβαλιεράκης δηλητηρίασε στο μοναστήρι της Τίμιοβας τον καπατάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, αναφέρεται δε: "*Ο καπετάν Γιαννάκης Κουτήφαρης, ο φονευθείς εν Δημιόβη υπό του Ξανθού Ξανθάκη και Αντωνίου Καβαλιεράκη εκ της οικογενείας των Κοσονιάνων καταγομένου..*". Γ.Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)54 και Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 329.

Στον ανέκδοτο (δακτυλογραφημένο) κώδικα της μονής της Τίμιοβας του Γ.Αναπλιώτη, *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, στη σ. 38, υπάρχει η υπ' αριθ. 73 καταχώρηση από 28 Απριλίου 1723 με την αφιέρωση του Διονυσίου

Φραγγίνα, στην οποία υπογράφει ως μάρτυρας και ο **Αντώνιος Καβαλιεράκης**.

Στο ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου (1745) υπάρχει αφιερωματική επιγραφή του κυρ **Πιέρου Καβαλιεράκη** και του κυρ Τζανέτου Τρουπάκη. Γ. Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 43.

Ο **Γεωργάκης Καβαλιερέκης** από την Καρυούπολη μπορούσε να κινητοποιήσει 300 στρατιώτες, σύμφωνα με κατάσταση που υπέβαλε στη Φιλική Εταιρεία ο Αναγνωσταράς. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 242.

Ο **Γ. Καβαλιεράκης** ήταν από την Καρυούπολη και έσπευσε από τους πρώτους να πολεμήσουν εναντίον των αποβιβασθέντων στο Διρό Αιγυπτίων, οι οποίοι προχώρησαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 42 και 81.

Ο **Γ. Καβαλιεράκης** πολέμησε στο Διρό το στρατό του Ιμπραήμ. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450.

Ο Πανάγος Πικουλάκης πήγε στο μέτωπο του Διρού με 50 στρατιώτες. Συνέδραμον ο **Γ. Καβαλιεράκης**, Γεώργιος Καπετανάκης, Κρανίδης Φελούρης και Βασίλης Μιχαλιάκος. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο Γ. Καβαλιεράκης ήταν από την Καρυούπολη και πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ. Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Ο **Γεώργιος Καβαλιεράκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τους **Γεώργιο** και **Δημήτριο Καβαλιεράκη** από την Καρυούπολη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 5 Ιουλίου 1824 το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του **Δημητρίου Δάτσου Καβαλιεράκου** στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 337 και τόμ. 6, σ. 176.

Ο αντιστράτηγος **Δημήτριος Καβαλιεράκης**, όπως φαίνεται σε επιστολή του στρατηγού Τζανετάκη Γρηγοράκη προς τον αντιστράτηγο Δημήτριο Νικολόπουλο-Γρηγοράκη, πλήρωσε τους μισθούς των στρατιωτών του καπ. Θωμά Κομισάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειό Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 178.

Ο **Δημήτριος Καβαλιεράκης** κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχό. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειό Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Δημήτριος Ντάζος Καβαλιεράκης** στις 4 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Εκτελεστικού προς το Βουλευτικό πήρε το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 381-2.

Ο **Δημήτριος Καβαλιεράκης** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 203.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της Ανατολικής Μάνη στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 78, 82, 88 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο **Δ. Καβαλιεράκης** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Καρυουπόλεως.

Ο **Θεόδωρος Καβαλιεράκης** ήταν από την Καρυούπολη και αναφέρεται ότι μαζί με τον Ηλία Ξανθάκο, Νικόλαο Βαλαράκο, Πέτρο Μενουδάκο, Μιχαήλ Φραντζεσκάκη, και Δ. Ζαγοριανάκο κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους, οι οποίοι είχαν αποβιβασθεί στο Διρό και προχωρούσαν προς την Τσίμοβα (Αρεόπολη). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

Ο **Θωμάς Καβαλιεράκης** από την Καρυούπολη. Κατατάχθηκε στους Ανθυπολοχαγούς της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Θωμάς Καβαλιεράκης** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Παναγιώτης Κοσονάκος** στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο **Παναγιώτης Κοσονάκος** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, Μάρτιος-Απρίλιος 1823. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 195.

Ο **Παναγιώτης Καβαλιεράκης-Κοσονάκος** στα μέσα Απριλίου 1823, ως πληρεξούσιος της Εθνοσυνέλευσης, ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 103.

Ο **Παναγιώτης Καβαλιεράκης-Κοσονάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 126-7. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 69 και 475.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο Παναγιώτης Κοσονάκος ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 128-9.

Ο **Παναγιώτης Καβαλιεράκης-Κοσονάκος** παραυρέθηκε στη μάχη της Βέργας και υπέγραψε το ανακοινωθέν των υπερασπιστών

Γεν. Εφημ. Ελλάδος αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Επίσης πολέμησε στη Μηνιάκοβα εναντίον του Ιμπραήμ. ό.π., αριθ. φ. 89 της 4 Σεπτεμβρίου 1826, σ. 358.

Ο **Παναγιώτης Κοσονάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 29 Απριλίου 1830 ο Παναγιώτης Καβαλιεράκης-Κοσονάκος κατηγορήσε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριάρχια, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Πατρίκιος Καβαλιεράκης** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Ραβούλιας Καβαλιεράκης** αναφέρεται στην πολιορκία του Ναυπλίου. Ο Π. Μαυρομιχάλης για να περιορίσει την έξοδο των Οθωμανών από το πολιορκημένο Ναύπλιο έστειλε 450 Μανιάτες στη θέση Κιόσκι. Στις 13 Αυγούστου 1822 βγήκαν 36 ιππείς και 600 πεζοί Οθωμανοί εναντίον των Μανιατών που ήταν στο Κιόσκι και τους καταδίωξαν, συλλαβόντες 14 αιχμαλώτους. Από αυτούς οι δύο ήταν οπλαρχηγοί, ο Ραβούλιας Καβαλιεράκης και ο Θ. Κουμουντάκος (Κουμεντάκος). Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 131. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 203 (Βλέπε και Θ. Κουμουντάκος).

Περισσότερες πληροφορίες μας δίνει ο Κανέλλος Δεληγιάννης, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β, σ. 68. Από τους Μανιάτες που πολιορκούσαν το Ναύπλιο μερικοί, χωρίς να το γνωρίζουν ο Πετρόμπεης και ο Χρυσοσπάθης, πήγαν στη θέση Κιόσκι να κάνουν ενέδρα για τους Τούρκους που έβγαιναν καθημερινά από το κάστρο και πήγαιναν εκεί για να μαζεύουν στάχυα καμμένα για τροφή. Οι Τούρκοι πρόλαβαν και έκαναν πρώτοι αυτοί την ενέδρα και όταν κατά τα ξημερώματα έφτασαν εκεί οι Μανιάτες τους χτύπησαν οι Τούρκοι αιφνιδιαστικά, τους διέλυσαν και συνέλαβαν 14 αιχμαλώτους. Οι υπόλοιποι έτρεξαν προς τη θάλασσα και κολυμπώντας διασώθηκαν. Μεταξύ των αιχμαλωτισθέντων θα ήταν και ο αναφερθείς Ραβούλιας Καβαλιεράκης, που ίσως ήταν ο συγγενής του Μαυρομιχάλη.

ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗΣ - ΜΑΝΩΛΑΚΟΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΒΑΛΙΕΡ ή ΚΑΒΑΛΙΕΡΗΣ. Ο τίτλος του Ιππότη που δόθηκε κατά καιρούς σε Έλληνες από Βενετούς ή Ρώσους. Του **Λιμπεράκη Γερακάρη** του απένειμαν τον τίτλο του Καβαλιέρη του Αγίου Μάρκου, όταν προσχώρησε στο Χριστιανικό στρατόπεδο. Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία Νέου Ελληνισμού*, τ. 4, σ. 39 και Α. Λεντάκη, *Μνημοσύνη*, τ. 7, σ. 185-6.

Στου Κ. Κόμη τα *Βενετικά κατάστιχα* υπάρχουν το 1703-5 πολλοί με τον τίτλο του Καβαλιέρ ή άλλοι με το επίθετο Καβαλιεράκης που σημαίνει το γιό του Καβαλιέρ:

α) **Καβαλιέρ Θωμάς Θοδωρακάκης**, ό.π., σ. 89, 101, 102, 103, 106, 107, 108, 110, 111, 117, 121, 122, 125, κ.ά.,

β) **Καβαλιέρ Θωμάς Μαλέβρης**, ό.π., σ. 99, 120,

γ) **Καβαλιέρ Μιχαήλ Μπότσης ή Μποτζής (Bozzis)**, ό.π., σ. 85, 86, 91, 96,

δ) **Καβαλιέρ Θωμάς Φωκάς ή Φουκάς**, ό.π., σ. 81, 88, 89, 94,

ε) **Καβαλιέρης Κουτούφαρης**, ό.π., σ. 135, κ.ά.

Ο **Γιαννάκης Κουτούφαρης** ό.π., σ. 124.

Ποιός είναι ο Πέτρος Καβαλιεράκης; ό.π., σ. 122.

Ο **Παναγιώτης το επίκληιον Αλούπης Καβαλάρης** αναφέρεται στην αριθ. 13 εγγραφή του ανέκδοτου κώδικα της Μονής της Τίμιοβας από 10 Ιουλίου 1697. Γ.Αναπλιώτη, *ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας*, σ. 6. Το "Καβαλάρης" μπορεί να σημαίνει ιππότης-καβαλιέρης, δηλαδή τίτλο που του είχαν απονεμίσει οι Βενετοί.

Το 1795 ο **Δημήτριος Γρηγοράκης**, γνωστός με τον τίτλο Καβαλιέρης, τιμήθηκε από τους Ρώσους. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 17. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά τ. 3-4*, σ. 505-7. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 23 και Σ.Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 114. κλπ.

ΚΑΒΑΛΙΩΤΗΣ - ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ του Αναγνώστη. Κατοικούσε στον Κάβαλο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΚΑΒΑΝΤΖΑ ή ΚΑΒΑΤΖΑ Οικογένεια. Είχε πύργο με κανόνι στην Κοίτα που γκρεμίστηκε. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Η οικογένεια αποτελούσε κλάδο των Λιάνων της πατρίδας των Νικλιάνων. Κλάδοι της οικογενείας Καβατζά στη Λάγια: α) ο Κατσιβαρδάκος και β) οι Ξαρχιάνοι. Στη Βάθεια ο Μιχελόγγονας και στα Κορογονιάνικα ο Νικολινάκος. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113-4.

Ο **Βασίλειος Καβαντζάς** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Δήμος Καβατζάς**, από την Κοίτα, γεννημένος το 1780, ο **Ηλίας Καβατζάς**, από την Κοίτα, γεννημένος το 1801 και ο **Βασίλης Καβατζάς**, από την Κοίτα, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Β. Καβαντζάς** και ο **Η. Καβατζίνος** κατοικούσαν στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Καβαντζής**, από την Κοίτα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρώου 986. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΒΑΣΙΛΑΣ ΠΙΕΡΟΣ του ποτέ Μιχάλη. Από τη Μάνη, κατοικούσε στη Ζάκυνθο και αναφέρεται στις 20 Ιανουαρίου 1662. Τοπωνύμιο Καβάσιλας υπάρχει στην περιοχή του δήμου Μαλευρίου. Γενικά για τη Βυζαντινή

οικογένεια Καβάσιλα βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)200.

ΚΑΒΑΣΛΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΚΑΒΗΛΙΕΡΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Το όνομά του αναφέρεται το 1612-3 σε επιστολές του επισκόπου Μαΐνης Νεοφύτου. Είναι Πελοποννήσιος, προπαγάνδιζε στη Μάνη υπέρ των Ισπανών και τον ζητούσαν οι Μανιάτες για διοικητή τους: "*..ζητούμεν δε και δια να κουμανδέρη τον τόπον, τον αυθέντη κυρ Νικολό Καβηλιέρη τον Μωραϊτην*". Μ.Λάσκαρη, *Ελληνικά* 15(1957)300, 301, 308 και 310.

ΚΑΒΙΛΗΣ - ΜΟΥΤΖΟΥΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Σε ομολογία του 1727 αναφέρεται "*Μουτζουράκης Γιωργάκης ονόματι Καβίλης*". Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρειακό Τζάκι*, σ. 8.

ΚΑΒΛΑΔΩΝΗΣ ή ΚΑΥΛΑΔΩΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Από το Λάκκο, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΒΛΑΝΤΩΝΗΣ ή ΚΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από το Αγγειαδάκι, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΒΛΑΝΤΖΑΚΗΣ - ΚΑΒΛΑΝΤΖΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το όνομά του σε πωλητήριο έγγραφο το 1718 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμου Καρδαμύλης). Το αμπέλι που πούλησε βρίσκεται στη Γιάννιτσα, μια περιοχή που είναι κοντά στις Κάλυβες. Στ.Σκοπετεία, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)81 και 108.

ΚΑΒΛΕΑ ή ΚΑΚΛΕΑ Οικογένεια. Ήταν συγγενείς (πήγε σώγαμπρος και ενσωματώθηκε στην οικογένεια) των Καραμπατιάνων που είναι κλάδος της πατριάς των Κοσμάδων και κατοικούσε στη Βάθεια και στο Ακροταίναρο (Μιανές). Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68 και 77.

ΚΑΒΛΗΔΟΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Μιχελιάνων (Γιαννακομιχελιάνων) της Λάγιας. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 166. Είχε παρουσία στις Μιανές. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 78-9.

Το 1716 αναφέρεται το όνομα **Καβληδόνης** από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

Στη Βάθεια υπήρχε **οικογένεια Καβληδώνη**, η οποία είχε πύργο και κλάδος της ήταν οι Κουτριγαραίοι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ.77-8.

Ο **Παναγιώτης Καβληδονάκος** (αναγράφεται Καβδηλονάκος) το Μάιο του 1829 σκότωσε το Γεώργιο Αθανασάκο, γιατί προηγουμένως ο Ιωάννης Αθανασάκος από τη Βάθεια είχε τραυματίσει το γιό του. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Μήτσος Καβληδονάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Σπύρος Α. Καβληδώνης**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε με το βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3122. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 128.

Ο **Σπύρος Μ. Καβληδώνης ή Καυλιδώνης** από τη Βάθεια συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνισθέντων στη Βέργα του Αρμυρού και στο Διρό. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΚΑΒΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σκουτάρι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Αντώνιος Καβουλάκος** αναφέρεται από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 132.

ΚΑΒΟΥΝΤΑΣ. Στους Άνω Δολούς κοντά στον πύργο του Σαράβα υπάρχει παρεκκλήσιο με το όνομα "Παναγία του Καβούντα". Βλέπε: Καβούτας.

ΚΑΒΟΥΡΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΒΟΥΡΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καουριάνων (από το Κάουρας) της Κοίτας, όπου είχε πύργο. Κ.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109.

ΚΑΒΟΥΡΗ ή ΚΑΒΟΥΡΑ Οικογένεια. Το 1704 ο **Παναγιώτης** κατοικούσε στους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 74 κροντήρια λάδι. Ο **Νικόλας** κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με παραγωγή 14 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης** κατοικούσε στον Κάμπο (ίσως είχε περιουσία στον Κάμπο και στους Δολούς) με παραγωγή 28 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131, 135 και 137.

ΚΑΒΟΥΤΑΣ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου αλλά δεν διευκρινίζεται ακριβώς. Η ετήσια παραγωγή α) του **Γιωργάκη** ήταν 40 κροντήρια λάδι, β) του **Παναγιώτη** 60 κροντήρια λάδι και γ) του **Ηλία** 60 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά Κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248. Να σημειωθεί

ότι το όνομα πρέπει να είναι Καβούντας, αλλά εκείνο τον καιρό πολλές φορές το "μπ" προφερόταν ή γραφόταν "π", το "ντ" ως "τ" κ.ά.

ΚΑΓΓΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΔΙΤΗΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8521, Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΑΖΑΖΗ Οικογένεια. Στο στρατιωτικό σώμα που πήγε το 1824 στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη υπηρέτησαν δύο με το όνομα **Κωνσταντίνος Καζάζης**. α) **Κ. Καζάζης** (αριθ. καταλ. 9) ετών 48, από τις Γαϊτσές με το βαθμό του εκατόνταρχου και β) **Κ. Καζάζης** (αριθ. καταλ. 110) ετών 36, από το Κάστρο της Ζαρνάτας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΑΖΑΚΑΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΖΑΚΛΟΣ Δ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΚΑΖΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Από το Μέζαπο, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΖΑΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Νικόλαος Καζουνέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Νικόλαος Καζούνος (το σωστό Καζουνέας)** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΖΗΣ. Το 1622 αναφέρεται το όνομα Καζής σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)73.

ΚΑΖΟΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε Π. και Σ. Καζολέας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΖΟΥΛΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΑΖΟΥΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε έγγραφο για τον Ηλία Μιχαλακέα από τους Δολούς. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 70.

ΚΑΚΑΒΕΑΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Γεννήθηκε το 1779, κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας και το 1824 υπηρέτησε στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη (αριθ. καταλ. 100). ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΑΚΑΒΟΣ. Σε επιστολή του επισκόπου Νεοφύτου Μαΐνης αναφέρεται: "...να ευρίσκεται η αρμάδα κάτεργα 70 - και περτόνια 10 - να πιάσουν προς τον Κάκαβον, στον κάβον Μάνης Πόρτολόγκο...". Μ.Λάσκαρι, *Ελληνικά* 15(1957)308. Υπάρχει άραγε καμία σχέση ετυμολογική του Κάκαβου με τους Κακαβούληδες; Στο *Ταξίδι* του Δημ. και Νικ. Στεφανόπολι, σ. 164 αναφέρεται ότι, κοντά στο Πόρτο Κάγιο υπήρχαν δύο αγάλματα ενός ανδρός με λύρα και μιας γυναίκας με φαρέτρα και τόξο. Κάτω από το άγαλμα του ανδρός ήταν γραμμένη η επιγραφή στα νεοελληνικά "Αγνάδια μου κι αγνάδια σου Κάκαβος εδώ κύταιρε". Τι σημασία έχει εδώ ο Κάκαβος και τη σχέση μπορεί να έχει με τους Κακαβούληδες;

ΚΑΚΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3510. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 128.

ΚΑΚΑΛΕΤΡΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αγιογράφος από το Πραστίο, ο οποίος υπέγραψε εικόνα το 1782. Γ.Μαραβέλεα, *Πραστείο*, σ. 61.

ΚΑΚΑΡΑΤΖΕΑΣ ή ΚΑΚΑΡΑΓΓΕΑΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα εκστρατεύει υπό το συμπατριώτη του Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Αναφέρεται ο **Κ. Καρεγγέας** (ή Κακαραγγέας) ότι υπέγραψε ψήφισμα που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΚΑΡΑΚΟΥ ΧΡΥΣΟΥΛΑ του Καλόγερου. Το όνομά της αναφέρεται μεταξύ των αιχμαλώτων του Ιμπραήμ από τα Τρίνησα.

Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

ΚΑΚΑΡΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΚΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Κατοικούσαν κοντά στη Νεάσα και υπέγραψαν με τους Νεάτες. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΚΑΚΑΣΑΓΓΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και **Κακασαγγιάνοι** και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

Οικογένεια από το Οίτυλο στην οποία ανήκε ο ναός του Σωτήρος, όπου ετελείτο η εορτή των Μεδίκων. Από αυτό φαίνεται ότι γενιά των Κακασαγγιάνων θα ανήκε στην πατριά των Μεδίκων. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι αγώνες της Μάνης δια την ελευθερίαν*, 1968, σ. 48.

ΚΑΚΛΕΑ Οικογένεια. Είναι συγγενείς (πήγε ως σώγαμπρος και ενσωματώθηκε στην οικογένεια) των Μπαθροταγαρουλιάνων που είναι κλάδος των Καραμπαταίων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας Θεωρείται ότι η οικογένεια Κακλέα ταυτίζεται με την οικ. Καβλέα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68, 77, 124. Η οικογένεια Κακλέα είχε πύργο στη Βάθεια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα της Μάνης*, σ. 77.

ΚΑΚΟΜΕΡΩΤΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται από το 1278 στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του Πολεμίτα. Σημειώνονται ο **Νικήτας**, ο **Ηλίας**, ο **Θεριανός**, ο **Νικόλαος** καθώς και τα παιδιά του **Δημητρίου**. Κακομέρωτος σημαίνει ο δύσκολου χαρακτήρος άνθρωπος. Στην περιοχή του Πολεμίτα λέγεται ακόμη και τώρα η λέξη "κακομέρωτο" για χωράφι που είναι δύσκολο στην καλλιέργεια. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48-9 και 51.

ΚΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στο Μέζαππο και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΚΟΣΦΑΙΡΑΚΗΣ ΛΑΖΑΡΟΓΓΟΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΑΚΟΤΕΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαπτιστικό ως κάτοικος Βαρουσίων και η ετήσια παραγωγή του ήταν 1 βαρέλα λάδι (48 οκάδες). Κ. Κόμη,

Βενετικά κατάστιχα, σ. 134. Κακοντέλης στη Μάνη λέγεται ο κακομοίρης, ο δυστυχισμένος, ο δύσμοιρος.

ΚΑΚΟΥΚΑΣ Β. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΚΟΥΝΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΚΟΤΥΛΙΜΜΕΝΟΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1796 και κατοικούσε στον οικισμό του Κάστρου της Ζαρνάτας. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 95.

ΚΑΛΑΒΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΚΑΛΑΓΚΑ Οικογένεια. Ο **Μιχάλης Δ. Καλαγκάς** τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος του Ζυγού της Μάνης στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 71, 78, 82 κ.ά. Στη σελίδα 75 αναγράφεται ως Μιχάλης Διαμαντάς.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 ο Μιχάλης Διαμαντή Καλαγκάς κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου με προβούλευμα του Βουλευτικού έγινε χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο **Μιχαήλ Καλαγκάς** ήταν επιστάτης τάξεως Ζυγού και στις 29 Απριλίου 1830 προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχεία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Μιχαήλ Καλαγκάς** το 1832 ήταν πληρεξούσιος του Ζυγού της Μάνης στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως αναφέρεται στις σελίδες 118, 124, 158, 220.

Ο **Μ. Καλαγκάς** στις 11 Ιουνίου 1832 πήρε μέρος στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων, ως πληρεξούσιος Ζυγού και συνέχισε μέχρι τέλους στις 10 Αυγούστου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 340, 393 κ.ά.

Ο **Πιέρος** και ο **Μ. Καλάγκας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψαν στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Διαμαντής Καλιάγκας-Καλαγκάς** κατοικούσε στο Κουτήφαρι και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 714. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Ο **Κ. Καλάγκας** κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΛΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το 1703 αναφέρεται το όνομά του σε εκμισθώσεις κτημάτων. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 104.

ΚΑΛΑΜΑΡΑ Οικογένειες. Το επώνυμο Καλαμαράς είναι συνηθισμένο και απαντάται σε πολλά μέρη. Βρίσκουμε οικογένεια στην περιοχή της Ανδρούβιστας, άλλη στη Γιάννιτσα, όπου υπήρχε πριν από το σεισμό συνοικία με το όνομα "Καλαμαριάνικα", στην περιοχή της Κουτσαβάς (Αλαγονίας), στην περιοχή της Ανδρούσας, όπου υπάρχει και χωριό (ονομάζεται στην Καλαμαρά), στη Ζάκυνθο, στην Κρήτη, στη Μύκωνο κλπ. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο Blasti Calamarino (Βλάσιος Καλαμαρινός) που αναφέρεται το 1336 ως κάτοικος Αρμυρού (αν πρόκειται για το Αλμυρό της Αβίας) είναι πρόγονος των Καλαμαράδων της Ανδρούβιστας ή της Γιάννιτσας και της Αλαγονίας. Ρ. Topping, *L' Hellenisme Contemporain*, (1956), σ. 260 και Η. Μουνδρέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, 3(1981)144.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρονται το 1609 ο **Πουλημένος** και το 1618 ο **Θεοδωρής** Καλαμαράς σε πωλητήρια έγγραφα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3 (1950)71-2.

Το 1659, την εποχή της καταλήψεως της Καλαμάτας από το Μοροζίνη, ζούσαν στη Σίτσοβα (χωριό Αλαγονία) της Κουτσαβάς (περιοχή Αλαγονίας) ο **Παπα-Κασελός** (Κανέλλος;) **Καλαμαράς** και ο αδελφός του **Αλέξανδρος**. Γενικότερα στην περιοχή της Κουτσαβάς ζούσαν ο **Γεώργιος**, ο **Γιάννης**, ο **Γιαννάκης** και ο **Νικολός Καλαμαράς**. Α. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σσ. 244 και 256. Ν. Τωμαδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 2, σ. 154, ο οποίος αναφέρει από λάθος "πρωτοσύγκελλο Καλαμαρά". Μεταγενέστερα στην περιοχή της Αλαγονίας εξακολούθησε να κατοικεί οικογένεια Καλαμαρά και το 1723 στη Σίτσοβα ζούσε ο **Αναστάσης Καλαμαράς**. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)197. Τέλος, μέλη της οικογενείας αναφέρονται κατά την επανάσταση του 1821 και μετά, όπως το 1847 Δήμαρχος Αλαγονίας ήταν ο **Μελέτιος Καλαμαράς**. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, τ. 1, σσ. 233 και 234, τ. 2, σσ. 231, 232, 234 και 239.

Το 1705 στη Γιάννιτσα υπήρχαν πολλά σπιτικά της οικογενείας Καλαμαρά και δικαιολογείται ότι στο κέντρο του χωριού, όπως αναφέρθηκε, ήταν ο οικισμός "τα Καλαμαριάνικα". Από φορολογικές καταστάσεις βλέπουμε την ετήσια παραγωγή λαδιού ενός εκάστου: 1) φ. 247: α) **Τζάνες** Καλαμαράς με παραγωγή 20 κροντήρια, β) **Γιάννης** με παραγωγή 18 κροντήρια, γ) **Μιχάλης** με 21 κροντήρια, 2) φ. 244, δ) **Θεοδωράκης** με 23 κροντήρια λάδι, ε) **Γιωργάκης** με 45 κροντήρια, στ) **Παναγιώτης** με 36 κροντήρια και ζ) **Γιώργος** Καλαμαράς με 48 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138. Να σημειωθεί ότι ο συγγραφέας δεν αναφέρει το χωριό Γιάννιτσα, αλλά οι περισσότερες οικογένειες των φύλλων 247 και 244 είναι γνωστό ότι κατοικούσαν εκεί.

Στην ενθύμηση 193 της μονής της Τίμιοβας, που δεν καθορίζεται ο χρόνος εγγραφής, αναφέρεται το όνομα του **Παναγιώτη Καλαμαρά**, ο οποίος επιστατούσε στα γελάδια της μονής. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 28.

Σε έγγραφο της Ιεράς Μονής Βελανιδιάς από το 1762 αναφέρονται ο **Κωνσταντής**, ο **Δημήτριος** και ο **Παναγιώτης** Καλαμαράς (τρία αδέρφια Καλαμαράκια) να πωλούν ένα χωράφι τους στο Μοναστήρι της Βελανιδιάς. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα και ιστορικοί τίτλοι μονής Βελανιδιάς*, σ. 69, έγγρ. 26.

Μεταξύ των ατόμων που έδωσαν πληροφορίες στο Χριστόδουλο Καπετανάκη για το μοναστήρι της Τίμιοβας αναφέρεται και ο **Παύλος Καλαμαράς**, που θα ήταν από τη Γιάννιτσα ή τα Γιαννιτσάνικα, αλλά δεν μπορεί να καθοριστεί ο ακριβής χρόνος που έζησε. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι 1715*, σ. 21.

Ο **Μητροπολίτης Άργους και Ναυπλίου Γρηγόριος Καλαμαράς** είχε γεννηθεί στη Σίτσοβα (Αλαγονία) το 1769 και στις 27 Ιουνίου 1819 κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 54, αριθ. καταλ. 356. Ως Φιλικό τον είχε καταγράψει και η Ρωσική αστυνομία. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά 8(1964)342*.

Οικογένεια Καλαμαρά κατοικούσε το 1828 στο Λαδά της Κουτσαβάς της Αλαγονίας. Α.Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, Λακωνικά Σπουδαί 11(1992)587*.

ΚΑΛΑΜΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Μήπως Καλαμαράς ή Καλαγκάς; Α.Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332.

ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΑΛΑΜΟΥΤΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. το 1727 αναφέρεται στο χωριό Κάβαλος από τον Παπαδάκη, φ. 24, Δ.Δημητράκος, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208. Βλέπε: Καλομάτης από το 1278.

ΚΑΛΑΜΠΟΚΑΚΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό. Στα τέλη Ιουλίου 1829 έγινε τοπική σύρραξη στη Λάγια-Πόρτοκάγιο μεταξύ των οίκων του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη και του Ιωάννη Γρηγορακόγγονα, τον οποίο βοηθούσαν και οι Μιχελιάνοι. Σκοτώθηκαν από την πλευρά του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη ο αδελφός του και ο Καλαμποκάκος, από δε τους αντιπάλους των ο Ηλίας Δεκουλάκος. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΑΛΑΜΠΟΚΗΣ. Σημειώνεται χωρίς βαφτιστικό. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΛΑΜΠΟΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γιάννης Καλαμπόκης** από τη Λάγια στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΟΥ ή ΚΑΛΑΤΖΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καουριάνων (από το Κάουρας) της Κοίτας, όπου είχε πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109.

ΚΑΛΑΠΟΔΗ ή ΚΑΛΑΠΟΤΗ Οικογένεια. Οικογένεια Καλαπόδη αναφέρεται στη Ζάκυνθο από την Πλάτσα της Μάνης. Λ.Ζώη, *Βιογραφικό Λεξικό Ζακύνθου*. Βλέπε Καλαπότη.

ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗ ή ΚΡΙΑΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Άγιο Πολύκαρπο της Αρεόπολης (Τσίμοβας). Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΗ Οικογένεια. Ο Πιέρος Καλαποθάκης αναφέρεται από το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 131.

Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 2ας τάξεως ο **Καλαποθάκης Γεώργιος** με αριθ. μητρ. 2005 και ο **Καλαποθάκης Δημήτριος** με αριθ. μητρ. 4339. Ως σταριώτης αναγνωρίστηκε ο **Καλαποθάκης Πέτρος** με αριθ. μητρ. 8685. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 106 και 133.

ΚΑΛΑΠΟΘΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατάγεται από τους Μιχαλακιάνους της Νόμιας της πατριάς των Νικλιάνων, οι οποίοι πήγαν στη Λάγια και από εκεί εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 78.

Στις 10 Ιουλίου 1834, ο **Νικόλαος Καλαποθάκος**, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΚΑΛΑΠΟΘΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Μέχρι το 19ο αιώνα κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και θεωρείται ότι ανήκει στους Πατρικιάνους. Στ.Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50-1.

ΚΑΛΑΠΟΘΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Αναφέρεται το 1736 στη διαθήκη της **Αντωνίας Κοτζημαρίτσας συζύγου Στρατήγη Καλαποθέα** (Καλαπόθαινα Στρατηγού Κοτζημαρίτσα ονόματι Αντωνία) από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. Δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)85 και 110. Το επώνυμο αυτό

προέρχεται από το Βυζαντινό "Πόθος", όπως το Ποθόπουλος και Καλόποθος. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 14(1917)70.

Το 1736 αναφέρεται ο **Αναγνώστης Καλαποθέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)87 και 110.

ΚΑΛΑΠΟΤΗ ή ΚΑΛΑΠΟΔΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1681 από το Ζυγό της Μάνης ο **Μιχάλης**, ο **Αποστόλης** και ο **Αλέξης Καλαπότης**, που ήταν στη Ζάκυνθο και ήθελαν να μεταναστεύσουν στη Γένοβα. Προφανώς υπάρχει συσχετισμός με την οικογένεια Καλαπόδη από την Πλάτσα που αναφέρεται στη Ζάκυνθο. Δ. Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα, Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

ΚΑΛΑΠΡΙΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΛΑΡΟΥΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και θεωρείται ότι ανήκει στους Νικολιάνους που προέρχονται από το Νικολή, γιό του Μπάλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51-52.

ΚΑΛΑΤΖΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κοίτα, ο δε **Δ.**, ο **Π.** και ο **Δ. Καλατζάκος** μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΛΑΤΖΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια, ο δε **Ν.** και ο **Β. Καλατζάκος** μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΛΒΑΝΤΣΕΑΣ Β. Αναφέρεται στα χρόνια που ακολούθησαν την επανάσταση του 1821 από τους Δολούς ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 339.

ΚΑΛΗ Μοναχή. Το 1816 ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης ενδιαφέρθηκε για να αποζημιωθεί από Υδραίους οφειλέτες της από την εποχή που ήταν μοναχή στην Αίγινα. Η μοναχή Καλή έμενε το 1816 στο σπίτι των Μαυρομιχαλαίων γιατί στο παρελθόν ήταν δούλα τους και αναφέρεται από τον Κυριακούλη το εξής σημαντικό γι' αυτή: "...η οποία τον γκαιρό του Μαυρογένη δραγουμένου εστέλθη αυτή η ίδια έστοντας δούλα μας με το αδέλφι μας εις Βασιλεύουσα...". Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης ήρωος Βαλτετσίου και Ηπειρωτικών ακτών, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)249.

ΚΑΛΗΓΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ότι σκοτώθηκε στην Κάρυστο μαζί με τον Ηλία Μαυρομιχάλη. Μήπως ήταν Καλαγκάς; Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 152.

ΚΑΛΗΠΑΖΗΣ Α. Κατοικούσε στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας και υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΛΙΑΓΚΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ. (Βλέπε: Καλάγκας). Κατοικούσε στο Κουτήφαρι και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 714. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΛΙΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΑΛΙΑΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Πανάγου. Γενήθηκε το 1821 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών, αριθ. καταλ. 52. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγούλεα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΑΛΙΚΟΥΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και κατά την επανάσταση του 1821 διακρίθηκε των συγγενών του ο **Παναγιώτης**, ο οποίος στις 6 Ιουλίου 1824 έγινε Ταξιάρχης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 386. Καταδίκασε τα κινήματα των Μαυρομιχαλαίων με ψήφισμα που δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αρ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στις 24 Αυγούστου 1831 ανέφερε μαζί με άλλους στο Διοικητή Καλαμάτας και Νησίου ότι πολέμησε στις Κιτριές εναντίον των στασιαστών του Λιμενίου, αλλά δεν μπόρεσε να κρατηθεί στις θέσεις του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 274. Μετά την απελευθέρωση έγινε υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Στις 30 Μαρτίου 1835 υπέγραψε έγγραφο υπέρ των διεκδικήσεων της οικογενείας Αντιβάση επί της παρουσίας της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Σ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)341. Από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αναφέρονται στο ψήφισμα του 1831 οι **Β.**, **Α.** και **Α. Καλικούνης**, ο.π.

Τον **Παναγιώτη Καλικούνη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΚΑΛΙΟΥΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Το 1704 αναφέρεται ότι κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΚΑΛΚΑΝΔΗ ή ΚΑΛΚΑΝΤΗ οικογένεια. Ο **Δανιήλ Καλκανδής** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131.

Ο **Επίσκοπος Μαΐνης Παρθένιος Καλκανδής** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική και όταν έφθασε στη Γένοβα έδωσε κατάθεση. Π. Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς*, σ. 131. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)6.

Όταν εγκαταστάθηκαν οι Μανιάτες στην Κορσική ο επίσκοπος **Παρθένιος Καλκανδής** έμενε στο μοναστήρι, που ήταν μισό μίλι από τον οικισμό, μαζί με δέκα καλογήρους από τους οποίους οι τρεις ήταν ιερείς και οι υπόλοιποι λαϊκοί. Ζ. Τσιρπανλή, *Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής, Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)375. Ο επίσκοπος Παρθένιος Καλκανδής στις 8 Φεβρουαρίου 1676, ενώ ήταν στη Γένοβα και πριν να αναχωρήσει για την Κορσική, έστειλε στον Πάπα ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία που υπέγραψαν και οι ιερείς που ήταν μαζί του. Αναγνώριζε τα πρωτεία του Πάπα, το καθαρτήριο, τον άζυμο άρτο, πρόσθετε στο πιστεύω το "Filioque" και γενικά τις αποφάσεις της συνόδου της Φλωρεντίας. Υπέγραψαν την ομολογία πίστεως οι Μανιάτες, γιατί σε αντίθετη περίπτωση έπρεπε να γυρίσουν πίσω στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Με την ομολογία πίστεως εξασφάλιζαν συναίνεση για εγκατάσταση στην ελεύθερη Ευρώπη, ό.π., σ. 388. Στις 7 Φεβρουαρίου 1678, ύστερα από ενέργειες της Γένοβας και θετικές εισηγήσεις της Ιεράς Εξετάσεως, η Προπαγάνδα ενέκρινε να ονομαστεί ο επίσκοπος Παρθένιος "vicario apostolico" υπαγόμενος στο Λατίνο αρχιερέα της Sagona της Κορσικής, ό.π., σ. 389 κ.ε. Ο επίσκοπος Παρθένιος πέθανε το 1683, ό.π., σ. 378. Ο επίσκοπος Παρθένιος και όλοι οι Μανιάτες αντιμετωπίστηκαν σκληρά από το διοικητή της Παόμιας του 1677-9 Vincenzo Buti. Η καταπιεστική του συμπεριφορά προκαλούσε, ό.π., σ. 394. Ο Παρθένιος φαίνεται ότι σιωπηρά ανεχόταν τις πιέσεις της Προπαγάνδας από τον Πιερέ (Χιώτη ιερωμένο της Λατινικής εκκλησίας), ό.π., σ. 395-6.

Για την **οικ. Καλκανδή** αναφέρεται ότι είχε πύργο στο Σκουτάρι και στην επανάσταση του 1770 πολιορκήθηκαν από τους στρατιώτες του Χατζή Οσμάν πέντε αδελφοί Καλκανδή και πενήντα συγγενείς τους. Οι Τούρκοι με υπόνομο γκρέμισαν τον πύργο, όπου και ενταφιάστηκαν οι πολιορκούμενοι. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 27. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 181-2. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, Αθήναι 1948, σ. 95.

Επίσης αναφέρεται ένας Καλκανδής, χωρίς βαπτιστικό ότι πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας, Δ. Αλεξανδράκου, ό.π., σ. 76.

Σε επιστολή του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη της 19 Σεπτεμβρίου 1819 κατηγορούνται οι **Χουρχάκηδες-Καλκανδήδες**, διότι ο **Σταυριανός Χουρχάκος** ήταν στην Κωνσταντινούπολη και προσπαθούσε να πάρει το Μπεηλίκι της Μάνης. Ο Πετρόμπεης ανέφερε ότι ο Θεοδωρόμπεης έλεγε πως οι Χουρχάκηδες (Καλκανδήδες) κρατούσαν από τους Εβραίους. Στην ίδια επιστολή προσθέτει "...Τον Σταυριανόν θε να εκλέξουν από τον Πετρόμπεη, όπου θεία συνάρσει εγκωμιάζεται παρά πάντων και αυτόν ακόμη δεν τον γνωρίζει ούτε το οσπίτιόν του...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 50.

Αναφέρεται ότι ο Καλκαντής μαζί με τον Αλέξανδρο Κουμουνδουράκη ήταν στην Κωνσταντινούπολη και ραδιουργούσαν για να αφαιρέσουν την ηγεμονία από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, "ως αντιπιοούμενος ταύτης". Ο Καλκαντής το 1819 εξορίστηκε στην Αμησό (Σαμσούν καλεσί) και ο

Κουμουνδουράκης αποκεφαλίστηκε το 1821. Β. Πατριαρχία, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 91'.

Ο **Γεώργιος Χουρχάκος-Καλκανδής** στις 4 Ιανουαρίου 1819 έστειλε γράμμα στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 43.

Ο **Γεώργιος Καλκανδής** με την έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά και από εκεί στη Μονεμβασία. Μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Στις 19 Ιουλίου 1824 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι έγραψε στη διοίκηση να στείλει στην Ανατολή Μάνη κουμεσάριο, μαζί με το **Γιωργάκη Καλκαντή** για να πληρώνει τους στρατιώτες, γιατί αυτοί δεν δέχονται να πληρώνονται από τον κουμεσάριο της Καρδαμύλης. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4) 365-6.

Ο **Γεώργιος Δ. Καλκαντής** στις 28 Ιουλίου 1824 ήταν παραστάτης και με τη μεσολάβηση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε άδεια να απουσιάσει γιατί ήταν αναγκαίος για τη στρατολογία. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 370.

Την 1 Σεπτεμβρίου 1824 επέστρεψε στο Βουλευτικό ο **Γεώργιος Δημ. Καλκανδής**, Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 398.

Στις 21 Ιανουαρίου 1825 ο Γεώργιος Καλκαντής ορίστηκε από το Βουλευτικό μέλος επταμελούς επιτροπής για να κρίνει το Βουλευτή Αναστάσιο Λόντο, γιατί έλαβε το μέρος των Ανταρτών. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 111. Στις 20 Μαρτίου 1825 του δόθηκε από το Βουλευτικό δίμηνος αναρρωτική άδεια, ό.π., τόμ. 8, σ. 180.

Στις 26 Μαΐου 1825 ορίστηκε από το Βουλευτικό μαζί με τον Πανάγο Αλεξίου-Λογοθέτη να συνάξουν τροφές από τις επαρχίες Μονεμβασίας, Μυστρά, Καλαμάτας και Ολυμποχωριών. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 243. Στις 26 Ιουνίου 1825 κλήθηκε από το Βουλευτικό να παραδώσει τα τρόφιμα σε τίμιο άνθρωπο και να πάει στη θέση του, ό.π., σ. 261.

Στις 10 Αυγούστου 1825 το Βουλευτικό του έδωσε αναρρωτική άδεια στο Γεώργιο Καλκαντή. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 290.

Ο **Γεώργιος Καλκαντής** την 1 Νοεμβρίου 1825 ήταν πληρεξούσιος Ανατολικής Σπάρτης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 4. Στις 28 Νοεμβρίου 1825 και 26 Ιανουαρίου 1825 υπέγραψε τα πρακτικά του Βουλευτικού, ό.π., σσ. 58 και 107. Στις 21 Ιανουαρίου 1825 διορίστηκε μέλος επιτροπής για να κρίνει κατηγορίες κατά Αναστασίου Λόντου, ό.π., σ. 103. Στις 17 Μαρτίου 1825 πήρε άδεια δύο μηνών, ό.π., σ. 175. Στις 26 Μαΐου 1825 μαζί με τον Πανάγο Αλεξίου (από Καλαμάτα) διορίστηκαν στις επαρχίες Μονεμβασίας και Καλαμάτας για τη σύναξη τροφών, ό.π., σ. 255. Στις 27 Ιουνίου 1825 πήρε εντολή να παραδώσει όσα είχε συναγμένα και να γυρίσει στα καθήκοντά του, ό.π., σ. 276. Στις 10 Αυγούστου 1825 πήρε αναρρωτική άδεια, ό.π., σ. 303.

Ο **Γεώργιος Καλκαντής-Μπιλιτσάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε από το Βουλευτικό στο βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366.

Ο **Δημητράκης Καλκαντής** στις 6 Μαρτίου 1815 αγόρασε στη Μονεμβασία δια λογαριασμό του Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη μια γαλιότα αντί 2880 γροσίων. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)87.

Ο **Δημ. Καλκαντής** ανέφερε το 1828 ότι ήταν συνιδιοκτήτης της γολέτας "Ηρας" κατά το 1/8, η οποία είχε βγει σε πλειστηριασμό για να αποζημιωθούν θύματα πειρατείας. Η "Ηρα" ανήκε στον Κατσή και τον Ηλία Κατσάκο. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 92.

Ο **Δημήτριος Καλκαντής-Νακεζάκος (Μπακεζάκος)** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε από το Βουλευτικό στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και ό.π., τόμ. 6, σ. 214.

Ο **Δημήτριος Τζάκτου-Καλκανδής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε από το βουλευτικό στο βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366.

Του **Δημητρίου Καλκαντή** (;;; μήπως είναι Γεώργιος Δημ. Καλκανδής)πήγαν στο Βουλευτικό από την Ανατολική Μάνη τα παραστατικά του για τη Γ' περίοδο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 372.

Ο **Δημητράκης Καλκανδής** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Δημητράκης Καλκανδής** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Δημήτριος Καλκανδής** μετά την απελευθέρωση κατοικούσε στην επαρχία Επιδαύρου Λιμηράς και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του (ανθυπολοχαγού) αξιωματικού Ζ' τάξεως με αριθ. μητρ. 2421. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικέ σελίδες*, σ. 87.

Ο **Θεόδωρος Δημ. Καλκανδής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη προβιβάστηκε από το Βουλευτικό στο βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366.

Ο **Παναγιώτης Βασ. Καλκανδής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη και έγκριση του Βουλευτικού προβιβάστηκε στο βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366.

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον Πετρόμπεη να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο **Σταυριανός Καλκαντής** θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπεη). Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Αναφέρεται σε επιστολή από το 1814 του καπ. Γιωργάκη-Γρηγοράκη, που βρισκόταν τότε ως όμηρος στην Κωνσταντινούπολη για την πίστη του

θείου του Θεοδωρόμπεη, ότι ο **Χουρχάκος** (Σταυριανός Καλκαντής) θα τον αντικαταστήσει στην ομηρία, αλλά αυτή η αντικατάσταση καθυστέρησε συνεχώς. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)93, στ. 38 κ.ε.

Ο **Σταυριανός Καλκανδής** είχε κατορθώσει να διοριστεί Μπέης της Μάνης. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 127.

Ο **Σταυριανός Καλκανδής** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 5 Νοεμβρίου 1830 διορίστηκε σύμβουλος του εκκλήτου δικαστηρίου Σπάρτης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 314.

Ο **Γιωργάκης Καλκαντής** σε επιστολή του Εμίν αγά από 23 Απριλίου 1815 αναφέρεται ως ανιψιός του Θεοδωρόμπεη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 30.

Ο **Δημητράκης Καλκαντής** στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο **Γεώργιος Καλκανδής**, ο **Δημήτριος Καλκανδής** και ο **Σταυριανός Καλκανδής** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωποι της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 29 Αυγούστου 1824 ο Πετρόμπεης έγγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ότι ο **Χουρχάκος**, χωρίς βαπτιστικό, άρχισε να πολιτεύεται εναντίον του. Του ζήτησε να μεσολαβήσει για να πάνε κοντά του. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 175.

Στις 30 Αυγούστου 1824 ο Πετρόμπεης δεν θέλει το **Χουρχάκο** παραστάτη στην Εθνοσυνέλευση. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 176.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης ζήτησε μεσολάβηση του καπ.Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη για να τα φτιάξουν με το **Χουρχάκο**. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 189.

Συμφιλίωση **Γ. Χουρχάκου-Καλκανδή** με Μαυρομιχαλαίους στις 15 Φεβρουαρίου 1825. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 191.

Ο **Χουρχάκος** στις 5 Μαρτίου 1825 έστειλε γράμμα στο Τζανετάκη Γρηγοράκη ότι ο Κουντουριώτης αναχώρησε για το μέτωπο. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 194.

Αναφέρεται ότι στις 25 Ιουνίου 1825 ο **Γ. Χουρχάκος** στρατολογεί στην περιοχή της Μονεμβασίας. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 207.

ΚΑΛΚΑΝΤΗ ή ΚΑΛΚΑΝΔΗ Οικογένεια. Βλέπε ανωτέρω.

Ο **Δημητράκης Καλκαντής (Νακεζάκος)** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του αντιστρατήγου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Θεοδωράκης Καλκαντής-Καστανάκος** στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει Μπέης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και

σ. 71, όπου αναφέρεται ότι το επώνυμο Καλκαντής επιχωριάζει στο Γύθειο και το Καστανάκος στο Έλος.

Ο **Θεόδωρος Δημ. Καλακντής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γεώργιος Καλκαντής-Μπελιτζάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Παναγιώτης Βασ. Καλκαντής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Δημήτριος Τζαν. Καλκαντής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γεώργιος Καλκανδής** στις 6 Απριλίου 1826 έγινε δεκτός στην Εθνοσυνέλευση μαζί με το Δημητράκη Τσιγκουράκο-Γρηγοράκη. Οι αντίπαλοί τους αναφέρθηκε ότι είχαν συγκεχυμένες υπογραφές, ενώ αυτοί είχαν την υπογραφή του Πετρόμπη. Στις 8 Απριλίου 1826 αναγνώσθηκε αναφορά του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, Δημητρίου Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και Παύλου Στεφανάκου, οι οποίοι αποκλείστηκαν από την Εθνοσυνέλευση. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 161, 212 και 220.

Ο **Γεώργιος Σταυριανού Καλκαντής** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο Γεώργιος ο Δημητράκης, ο Ν. και ο Σταυριανός Καλκανδής

Ο **Δ. Καλκαντής-Μπακεζάκος** το καλοκαίρι του 1832 διορίστηκε ως Υγειαστυνομολιμενάρχης Τρινήσου και Έλους. Επίσης ο **Γ. Καλκαντής-Μπακεζάκος** διορίστηκε αστυνομολιμενάρχης Μαραθονησίου. Εθνική εφημερίς, αριθ. φ. 18 της 18 Ιουνίου 1832, σ. 97.

Ο **Γεώργιος Σταυριανού Καλκαντής**, ο **Παναγιωτάκης Σταυριανού Καλκαντής** και ο **Γ. Καλκαντής** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Διασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΑΛΚΑΝΘΟΥ ή ΚΑΛΚΑΝΔΗ Οικογένεια από Μονεμβασία. Τα ονόματά τους αναφέρονται σε αίτηση από το 1769, προς την Αικατερίνη τη Μεγάλη, η οποία θεωρείται πλαστή. Κ.Π. Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

ΚΑΛΚΑΝΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1715 αναφέρονται από το χωριό Χειμάρρα ο **Παναγιώτης**, ο **Ζερβός** και ο **Θεόδωρος Καλκαντάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΚΑΛΚΑΝΤΑΚΗΣ ή ΚΑΛΚΑΝΤΖΑΚΗΣ - ΝΙΚΛΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αγιογράφος από τη Νόμια, ο οποίος το 1771 ζωγράφησε εικόνες στο ναό της Επισκοπής στη Μέσα Μάνη. Ν. Δρανδάκη, *Βυζαντινά τοιχογραφία της Μέσα Μάνης*, σ. 80. Από το 1793 στον Άγιο Γεώργιο Καρυούπολης υπάρχει εικόνα με την επιγραφή "1793, Αυγούστου χειρ Αναγνώστου Καλκαντάκη Νίκλου". Ρ. Ετζέογλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)30. Εικονογράφησε

στο δίδυμο ναό της Οχιάς την εικόνα του Χριστού στο τέμπλο το 1775. Ν. Δρανδάκη, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)233. Εικονογράφησε τον Άγιο Νικόλαο στην Πάνω Χώρα του Βαχού το 1791 και τον Αγιάνη στην Κληματσίνα το 1764. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 61.

ΚΑΛΚΑΤΖΑΚΟΥ ή ΚΑΡΚΑΤΣΙΛΗ Οικογένεια. Έζησε στο Ακροταίναρο ως κλάδος της οικογενείας Κάσση. Άσχετος κλάδος έζησε στα Τσικαλιά και πάλι άλλη άσχετη οικογένεια έζησε στον Κούνιο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68, 78, 114 και 124.

ΚΑΛΚΑΤΖΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Από την Κοίτα, γεννημένος το 1798, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΛΚΕΝΑΚΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. (Μήπως Καλκαντάκος;) Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παιδεύαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, **Σπύρος Καλκενάκος**, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κοιυγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΚΑΛΛΕΡΓΑΚΗ - ΚΑΛΛΕΡΓΕΑ - ΣΚΟΥΜΠΛΟΥ Οικογένεια. Η διαθήκη του **Ιωάννου** Καλλεργάκη, από την Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) δεν φέρει χρονολογία. Οι αναφερόμενοι Καλλεργάκηδες το 1728, ο **Στρατήγης**, ο **Θεοδωρής** και ο **Κωστάκης**, που χαρακτηρίζονται ως "τω(ν) Καλεργάκιωνε", φαίνεται ότι είναι παιδιά του Ιωάννου Καλλεργάκη. Το 1745 οικοδομήθηκε και ιστορήθηκε ο ναός του Αγίου Νικολάου στη θέση Τίκλα, κοντά στο Ξωχώρι, με έξοδα του Στρατήγη Καλλέργη-Σκούμπλου. Η οικογένεια Σκούμπλου είναι γνωστή στην Ανδρούβιστα από το 1618. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)102, 105, 109 και 114.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καλλεργέα, Καλλέργη και Καλλιέργη κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Νικόλαος Καλλέργης** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Το δεύτερο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Αναφέρεται το 1836 από την περιοχή της Ανδρούβιστας, όταν πήρε πιστοποιητικό από τον Κατσή Μαυρομιχάλη για τη συμβολή του στον αγώνα

του 1821. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)108. και Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Νικολάου Καλλέργη.

Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμ. μητρ. 8618. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

Το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Καρδαμύλης.

ΚΑΛΛΕΡΓΑΚΗΣ ή ΚΑΛΛΙΕΡΓΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αγιογράφος, από το Πρασιό. Το 1785 μαζί με τον Αναγνώστη Φιλιππάκη εικονογράφησε το ναό του Αγίου Νικολάου στους Κάτω Δολούς. Σ.Κουγέα, *Ελληνικά* 7(1934)108. Το 1786 με τον ίδιο συνεργάτη εικονογράφησαν το ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Καθολικό) του Βαρουσίου (ανέκδοτος η επιγραφή). Το 1787 οι ίδιοι ιστόρησαν το ναό της Παναγίας της Καστριανής (Ζωοδόχος Πηγή) του κάστρου της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)288.

ΚΑΛΛΕΡΓΗ Οικογένεια. Από τη Γωνέα, όπου είχε πύργο. Κλάδους της οικογενείας Καλλέργη αποτελούν ο Μπουγιάνος, ο Σιγούντος και ο Παπαδάκης. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ από Μύκωνο. Ο ναός του Αγίου Νικολάου στο κάστρο της Ζαρνάτας φέρει τοιχογραφίες, οι οποίες έχουν εκ του χρόνου υποστεί πολλές αλλοιώσεις, η δε επιγραφή μας πληροφορεί μόνο ότι η εικονογραφία έγινε από το χέρι του Χριστόδουλου Καλλέργη. Σ.Κουγέα, *Ελληνικά* 6(1933)287. Το 1706 ιστόρησε το ναό του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου στα Ξανθιάνικα της Μηλιάς. Προηγουμένως, το 1701, είχε ιστορήσει και το ναό του Προφήτου Προδρόμου της Μεγάλης Βρύσης του πρώην δήμου Οινούντος Λακωνίας. Δ.Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)174. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 238. Α.Πετραντώνη, Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)132.

ΚΑΛΛΙΑΝΤΖΗΣ. Αναφέρεται ως κουρσάρος από τον οποίο πήρε το όνομα το χωριό Κάλλιαζη ή Χαλάσματα. Στ.Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 42 κ.ε. Να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει όνομα γνωστού πειρατή από άλλες πηγές, το αναφέρει μόνο ο Γ.Γιαννουκάκης-Ραζέλος, *Φάρος Λακωνίας*, έτος Δ', (1956) αριθ. φ. 58, 59, 60.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Παπά-ΔΗΜΗΤΡΗΣ πνευματικός. Ήταν από τη Γιάννιτσα και αναφέρεται από το Χριστόδουλο Καπετανάκη ότι του έδωσε κατά καιρούς πληροφορίες, για την ιστορία του τόπου του. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 20.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Επίσκοπος και Έξαρχος Ζαρνάτας. Στις 9 Αυγούστου του 1734 έλαβε μέρος στην εκλογή επισκόπου Έλους και στις 7 Απριλίου 1743 στην εκλογή Μαΐνης και Νίκλου. Στην τελευταία υπογράφει ως "Καλλίνικος Ζαρνάτας αρχιερεύς". Στις 12 Σεπτεμβρίου 1747 συνυπέγραψε την εκλογή επισκόπου Δυρραχίου ως "Σταυροπηγίου Ζαρνάτας Καλλίνικος" Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)191-2-4. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη*

Επισκοπαί, Ερμούπολις 1922, σ. 10. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)290 και 299.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ Αγιοταφίτης. Ήταν δάσκαλος και στα χρόνια 1817-1832 έμεινε στη μονή της Αγίας Σοφίας της Γούρνιτσας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 552.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε στην Ανδρούβιστα ανανφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1704 ως κάτοικοι Βαρουσίων, α) ο **Δημητρός** που είχε ετήσια παραγωγή 6 βαρέλες λάδι και β) ο **Νικήτας** με 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4127. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Γ. Καλογεράκος** κατοικούσε στην Κελεφά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Μιχάλης Καλογεράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Καλογεράκος του Αντώνη** κατοικούσε στην Κελεφά και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. Το 1835 θα πρέπει να ζούσε στην περιοχή του Γυθείου. Το όνομά του αναφέρεται σε επιστολή του Γ. Ηλιάδη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)259.

ΚΑΛΟΓΕΡΕΑ Οικογένεια. Μέλη της κατοικούσαν στις Γαϊτσές και στη Μεγάλη Μαντίνεια, όπου φέρονται ως κλάδος της οικογενείας Μανέα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 512. Άλλοι κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Στρατήγης Καλογερέας** υπηρέτησε το 1825 στο σώμα του Σταυριανού Καπετανάκη, υπό το Μπουκαδόρο Γιάννη Κουγιουτέα και θα πρέπει να κατοικούσε στις Γαϊτσές. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ, φάκ. 11 έγγραφο 31. Στις 20 Σεπτεμβρίου 1824 έγινε πρόταση του Εκτελεστικού στο Βουλευτικό να πάρει προαγωγή σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 497. Στις 23 του ιδίου μηνός πέρασε η προαγωγή του από το Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 413.

Στη Μεγάλη Μαντίνεια κατοικούσαν οι **Σταύρος, Γεώργιος και Θεοδωρος**. Τον τελευταίο αναφέρει και ο Β. Πατριαρχέας, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας υπήρχε **οικογένεια Καλογερέα**. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναστάσης** και ο **Γεωργάκης Καλογερέας** υπέγραψαν

πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Νικόλαος Καλογερέας** υπέγραψαν ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815. Ένα ακόμη υπέγραψε ο Νικόλαο και ο **Α. Καλογερέας** που δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Τζανέτος Καλογερέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καλογερέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΛΟΓΕΡΕΑΣ ΗΛΙΑΣ (Ηλιού Καλογερόνυφη;). Αναφέρεται η Ηλιού Καλογερόνυφη το 1811 στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου από τα Βαρούσια. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέϊκο Τζάκι*, σ. 14.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Ρικιάνων (Ρίτσων) της Λάγιας που εγκαταστάθηκε στο Σολοτέρι. Κλάδοι της είναι ο Γούλος και ο Γαϊτάνης. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181.

Ο **Γιάννης Καλογερόγιαννης** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και τόμ. 10, σ. 427.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Ιωάννης Καλογερόγιαννης** για δίπλωμα Β' τάξεως. Γ Α Κ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Μιχάλης Καλογερόγιαννης-Γιατρός** από τη Λάγια, στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ένας **Καλογερόγιαννης** από τη Λάγια στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Ιωάννης Καλογερόγιαννης** μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικού ΣΤ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1352. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

Ο **Σπύρος Καλογερόγιαννης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8030, ό.π., σ. 132.

Ο **Παναγής Καλογερόγιαννης** τοποθετήθηκε ως λοχίας της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 222.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΥΦΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΙΝΑ (Παναγιώτης Καλόγερος). Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Κάμπου με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ. Αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος Βαρουσιών αλλά δεν διευκρινίζεται εάν είναι ιερωμένος ή το επώνυμό του είναι Καλόγερος και προφανώς συγγενεύει με τον προαναφερθέντα Καλογεράκη. Η ετήσια παραγωγή του ήταν 1 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγ. Ελλάς* σ. 132.

ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Από τα έγγραφα της μονής της Τίμοβας μαθαίνουμε ότι στις 9 Οκτωβρίου 1708 ο Θεόδωρος Καλογιάννης αγόρασε ένα χωράφι στην περιοχή των Αγίων Πάντων. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, 1(1956)16.

ΚΑΛΟΕΙΔΗΣ ή ΚΟΛΟΒΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ήταν από την Πετρίνα και πήρε μέρος στη μάχη του Πολυάραβου. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137.

ΚΑΛΟΛΗΣ ή ΚΑΛΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό ως κάτοικος Βαρουσιών με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΚΑΛΟΛΗΣ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσαν στη Γιάννιτσα ο **Θοδωράκης** με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι και ο **Γιαννάκης** με 23 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

ΚΑΛΟΜΑΤΗΣ. Το 1278 γράφτηκε το όνομά του στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν.Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 54.

"ΚΑΛΟΜΕΡΟΣ". Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in morea*, τόμ 1, σ. 314, που επισκέφθηκε τη Μάνη το 1805 αναφέρει ότι πριν 150 χρόνια περίπου 50 οικογένειες από το Οίτυλο πήγαν στην Κορσική. Οι Οιτυλιώτες λένε ότι μια από αυτές τις οικογένειες ονομαζόταν Καλόμερος και από τη μετάφραση αυτού του ονόματος προέκυψε το Buonaparte και ήταν οι πρόγονοι του Ναπολέοντα. Οι κάτοικοι της Τσίμοβας (Αρεόπολης), που δεν τα πάνε καλά με τους Οιτυλιώτες, λένε ότι το Buonaparte είναι Ιταλικό όνομα, προγενέστερο της αποικίας των Μανιατών. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 362.

Η Δούκισσα Αβραντές σύζυγος του στρατάρχου του Ναπολέοντος Junot καταγομένη από την οικογένεια των Στεφανοπούλων της Κορσικής στα απομνημονεύματά της (*Memoires de la Duchesse d' Abrantes*) έγραψε ότι ο Μέγας Ναπολέων καταγόταν από τους Μανιάτες που μετανάστευσαν στην Κορσική. Με τους μετανάστες ήταν και ένας που ονομαζόταν Καλομέρος ή Καλομοίρης από τον οποίο προήλθε το Buonaparte. Μερικοί Γάλλοι συγγραφείς παραδέχθηκαν χωρίς επιφυλάξεις την άποψη αυτή, για να

κολακεύσουν το Ναπολέοντα, ότι έλκει την καταγωγή από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες, αφού τούτο ισχυριζόντουσαν οι Στεφανόπουλοι. Είχαν δε επιτύχει και τη σχετική αναγνώριση από τη Γαλλία. Ο ίδιος ο Ναπολέον δεν δέχθηκε ποτέ την καταγωγή από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες. Στην πραγματικότητα η οικογένεια Buonaparte είναι Ιταλικής καταγωγής και μετανάστευσε στην Κορσική λόγω κομματικών ερίδων. Είχε μεγάλα αξιώματα στο Τρεβίζο και είναι γραμμένη στη Χρυσή Βίβλο της Μπολόνια. Συγκαταλέγεται δε μεταξύ των πατρικών από τη Φλωρεντία που απαντούν από το 15ο αιώνα. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 143-4.

Η Ευαγγ.Σταρτηγέα-Κεφαλληναίου, *Η Μάνη στο οδοιπορικό του Hobhouse (1809-1810)*, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)430 έχει βιβλιογραφία για τον Βοναπάρτη-Καλόμερο.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ - Παπάς. Ο Παπά-Καλομοίρης κατά την έναρξη της επανάστασης του 1821 με χωριανούς του πήγε στα Βαρδουνοχώρια και διψώντας για εκδίκηση σκότωνε και έκαιγε, ώστε εξανάγκασε και τους τελευταίους τουρκοβαρδουνιώτες να καταφύγουν στο Μυστρά. Βλέπε και Σπαρτιατικό Ημερολόγιο 1909, σ. 88. Γ.Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)127.

ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Νόμια. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Μεγγενιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΚΑΛΟΠΟΘΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Nicola Calorutachi (12). (Βλέπε: Καλαποθάκη) Από το 1690 το όνομά του περιλαμβάνεται σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)427 και Δ.Βαγιακάκου, *Πελοποννησιακά* 3-4(1960)221.

ΚΑΛΟΠΟΘΑΚΟΣ Ν. Κατοικούσε στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν, Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΛΟΥ Οικογένεια. Το 1659 αναφέρεται από τη Σίτσοβα (χωριό Αλαγονία) ο παπάς Γεώργιος Καλός, ο οποίος μαζί με τον Παπά Καλαμαρά επισκέφθηκαν τα γύρω χωριά για να πάρουν την έγκριση των κατοίκων για να συνεργασθούν και να πολεμήσουν στο πλευρό του Μοροζίνη. Α.Καραθαναση, *Πελοποννησιακά* τ. 8, σ. 244.

Στις 18 Δεκεμβρίου 1732 με πράξη του Μονεμβασίας Νικηφόρου κηρύχθηκε διαζευγμένος "ο Νικολάκης υιός του Παναγιώτη Παπά Κάλλου" από τη γυναίκα του Δέσποινα κόρη του Γιαννάκη Κόκκορα από τη Σίτσοβα (Αλαγονία). Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)197.

ΚΑΛΟΥΣΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 31 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΑΛΤΖΕΡΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο για την Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΑΛΥΒΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Έζησε στη Μεσηνιακή Μάνη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3696. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)452.

ΚΑΛΦΑΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Από τον Πάμπακα, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΛΦΑΚΑΚΟΥ ή ΚΑΡΦΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη στον **Αθανάσιο Καλφακάκο** με αριθ. μητρ. 1382 και στον **Τσιλιβό Καλφακάκο** με αριθ. μητρ. 8615. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 127 και 133. Οικογένεια Καλφακάκου ή Καλφακάκη έζησε στη Βάθεια και στη Μίνα. Οι τελευταίοι ήταν κλάδος των Ντουβιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΚΑΛΦΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στο Μυστρά και το 1730 υπέγραψε επιστολή στον Αββά Μ. Fourmont. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330. Η επιστολή δημοσιεύθηκε και στο *Σπαρτιατικό Ημερολόγιο* 4(1903)60.

ΚΑΜΑΝΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΚΑΜΑΝΗ Οικογένεια. Σε πωλητήριο έγγραφο από τις 20 Οκτωβρίου 1680 αναφέρονται στην περιοχή της Ανδρουβίστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Μανωλίζης Καμάνης** με τη γυναίκα του **Γιαννούλα** και ο **Δικαίος Καμάνης**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)77.

ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Camarinachis Lias (72). Αναφέρεται το 1690 σε κατάσταση ανδρών από την περιοχή (Καστελανία) Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΚΑΜΑΡΙΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια, στους Δολούς και τη Σέλιτσα. Σε πωλητήριο έγγραφο της περιοχής του Σταυροπηγίου Ζαρνάτας από 2 Δεκεμβρίου 1796 ο Τζανέμπης Κουτούφαρης (για πρώτη φορά υπογράφει ως Μπέης) πούλησε στον ανιψιό του **Παναγιώτη** Καμαρινέα τη μερίδα του από ένα λιοτριβειό, το οποίο είχε μισακό μαζί του. Το 1798 ο Παναγιώτης Καμαρινέας υπέγραψε σε πωλητήριο ως μάρτυρας. Γ.Αναπλιώτη, Τζανέμπης Κουτήφαρης, "Αρχείο" Μεσσηνίας 1957, ανάπτυπο σσ. 17 και 20. Το 1815 η Τζανέταινα Γιαννοπουλίνα-Κουτούφαρη μεταξύ των εκτελεστών της διαθήκης της όρισε και τον Παναγιώτη Καμαρινέα. Στις 17 Ιανουαρίου 1824 μερικοί κάτοικοι των Βαρουσίων, προφανώς όσοι ήταν συγγενείς με την οικογένεια Κουτήφαρη, υπέγραψαν συμφωνητικό για την αλληλοπροστασία τους. Από την οικογένεια Καμαρινέα υπάρχουν οι υπογραφές του **Παναγιώτη**, του **Γιωργάκη**, του **Γιαννάκη** και του **Δημητράκη**. Γ.Αναπλιώτη, Το Κουτηφαρέϊκο Τζάκι, "Αρχείον" Μεσσηνίας,

τ. 30 του 1950, Ανάτυπο, σσ. 7, 15 και 17. Εκτός από τους ανωτέρω αναφερθέντες που αποτελούσαν οικογένεια από τα Βαρούσια, Καμαρινέοι υπήρχαν και στη Σέλιτσα. Είναι πιθανό ότι μερικοί Καμαρινέοι από τα Βαρούσια εγκαταστάθηκαν και στους Δολούς. Ο **Αντώνιος** και ο **Νικολάκης** Καμαρινέας ήταν από τη Σέλιτσα και το 1824 υπηρέτησαν υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, για να την τήρηση της τάξης στην περιοχή από Αρμυρό μέχρι Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 53 έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825. Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσε ο **Καμαρινέας Ιωάννης του Στασινού** και ήταν γεννημένος το 1820. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829. Εμφανίζεται ακόμη ο **Καμαρινός** Καμαρινέας, του οποίου η καταγωγή δεν είναι γνωστή και στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Δημητράκης Καμαρινέας** υπηρέτησε στο στρατόπεδο της Μεθώνης και το Σεπτέμβριο 1824 πολέμησε στη μάχη της Μεθώνης και τραυματίστηκε. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 2938.

ΚΑΜΑΡΙΝΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Μεταξύ των εγγράφων του Μιχαήλμπεη Τρουπάκη υπάρχει ένα υποσχετικό των δημογερόντων του χωριού Γιάννιτσα, από 15 Μαρτίου 1780, ότι θα καταδιώξουν το Γιάννη Καμαρινέα, γιατί όπως ακριβώς αναφέρεται: "...*με το να εσκότωσε το νετόρ Καλάρι με τη φαμίλια του...*". Γ. Μαρβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 53. Δεν είναι γνωστή η καταγωγή του Γιάννη Καμαρινέα. Ίσως ήταν από τη Γιάννιτσα ή τα Πηγάδια, που φύλιαζαν οι κλέφτες. Μπορεί όμως ο Μιχαήλμπεης να απαίτησε από όλα τα χωριά της περιοχής να του δώσουν ένα τέτοιο υποσχετικό γράμμα, για να αναλάβουν την ευθύνη σε περίπτωση που ο καταζητούμενος θα έβρισκε καταφύγιο στον τόπο τους.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καμαρινέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΜΑΡΙΝΟΥ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται στη Μικρή Μαντίνεια ένας **Καμαρινός** χωρίς βαφτιστικό όνομα, του οποίου η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 50 κροντήρια. Στους Κάτω Δολούς αναφέρεται η ετήσια παραγωγή του **Γιάννη** Καμαρινού σε 55 κροντήρια και του **Γιωργάκη** Καμαρινού σε 160 κροντήρια λάδι, του δε τελευταίου θεωρείται πολύ μεγάλη η παραγωγή. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 129 και 131. Μήπως οι Καμαρινέοι των Δολών είναι απόγονοι του Καμαρινού του 1704;

ΚΑΜΙΝΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καμινέα κατοικούσε στη Γούρνιτσα και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Παπά Καμινέας** αναφέρεται το 1736 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) στη διαθήκη του Αναγνώστη Καλαποθέα, που του άφησε μισό σαραντάρι. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)87.

Ο **Παναγιώτης Καμινέας** (υπάρχουν δύο υπογραφές με το ίδιο όνομα) κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8

Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Στρατήγης Καμινέας** αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 4368. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106-7.

Ο **Σ. Καμινέας** κατοικούσε στη Γούρνιτσα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΑΜΙΡΗΣ ή ΚΑΡΜΙΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Υπηρέτησε το 1825 στην προσωπική φρουρά του Σταυριανού Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθμ. εγγρ. 31 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

ΚΑΜΙΤΖΗΣ ή ΚΑΜΙΤΖΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από Γοράνους στον οποίο περιήλθε ο πύργος του Ρουμπή στους Γοράνους. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)140.

ΚΑΜΟΥΖΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Σε κατάλογο προτεινομένων προαγωγών, πιθανώς από το Γιατράκο, της 21 Μαΐου 1823 προτάθηκε για το βαθμό του ταξιάρχη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΚΑΜΟΥΛΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

Ο **Παναγιώτης Καμούλης** από τον Αργιλιά Γυθείου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 622. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΜΟΥΡΑΚΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Στις 12 Φεβρουαρίου 1737 ο Γιάννης Κουτούφαρης-Νικολακάκης, από τα Βαρούσια της Ζαρνάτας, με τη διαθήκη του άφησε επιτρόπους, μεταξύ των οποίων ήταν και ο γαμπρός του Τζανέτος Καμουράκης, που προσυπέγραψε τη διαθήκη. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθμ. φύλ. 29, Απρίλιος-Ιούνιος 1957, σ. 43-4.

ΚΑΜΟΥΤΖΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος Βαρουσίων με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΑΜΟΥΤΣΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργ. Πολέμου στις 15 Απριλίου από το Άστρος (έδρα της Εθνοσυνέλευσης) πρότεινε την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

ΚΑΜΠΕΑΣ. Βλέπε Καμινέας.

ΚΑΜΠΟΥΓΕΡΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Περισσότερα για μεταγενέστερα μέλη της οικογένειας Καμπουγέρη βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 378.

ΚΑΜΠΟΥΡΕΛΟΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάλιαζι στο αρχείο του Παπαδάκη, φ. 28, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 63.

ΚΑΜΠΟΥΡΑΚΗΣ (ΓΚΑΠΟΥΡΑΚΗΣ) ΘΩΜΑΣ. Αναφέρεται δύο φορές από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα στο αρχείο του Παπαδάκη, φ. 17 και 23, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 206 και 212.

ΚΑΜΠΥΛΟΥΡΥΧΟΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Αναφέρεται το 1716 (;) από τη Λάγια στο αρχείο του Παπαδάκη, φ. 6, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΚΑΝΑΒΑΡΑΚΟΣ Λ. Κατοικούσε στο Κουλούμι και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΝΑΚΑΚΗ ή ΚΑΝΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Κανακάκης της Κηπούλας ήταν σάγαμπρος των Τσουλιάνων (από τους Καραμπατιάνους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας) και αυτούς προερχόταν οι κλάδοι του Φαμελίτη ή Μαυρομάτη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 122 και 124.

Αναφέρεται ο **Κανακόγγονος** από το χωριό Κηπούλα στο αρχείο του Παπαδάκη, φ. 49, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 216.

Είχε πύργο στην Κηπούλα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο **Μ. Κανακάκος** κατοικούσε στην Κηπούλα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη ο **Π. Κανακάκος** προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Πέτρος Κανακάκης** από την Κηπούλα τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΚΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σταυρί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΚΑΝΑΡΙΝΗΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΝΑΤΟΚΟΛΟΣ. Στις 29-30 Ιουλίου 1825 αναφέρεται να κινείται μεταξύ Μαραθονησίου και Κυθήρων. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 210-1.

ΚΑΝΕΛΛΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1704 ότι κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή ήταν α) του **Παναγιώτη** 80 κροντήρια λάδι και β) του **Αναστάση** 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΝΕΛΛΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1728 μετέφερε από τη Βενετία πολυέλαιο για το μοναστήρι της Τίμιοβας. Ήταν κουμπάρος του ηγουμένου Παρθενίου Μάκαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 41.

ΚΑΝΕΛΛΕΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Γεννήθηκε το 1801 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 98.

ΚΑΝΕΛΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης).

Ο **Παναγιώτης Κανελλάς** το 1772 αναφέρεται ότι πούλησε το μύλο του στον Παναγιώτη Κατζηρέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)90.

Ο **Δημήτρης**, ο **Νικόλαος**, ο **Παναγιώτης** και ο **Πέτρος Κανελλάς** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Δ.** και ο **Ν. Κανελλάς** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κανελλά κατοικούσε στο Ξωχώρι, Χώρα, Γούρνιτσα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΝΕΛΛΟΣ. Αναφέρεται το 1704, χωρίς βαφτιστικό όνομα, ότι κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. Στα Βαρούσια την ίδια εποχή κατοικούσε η **Ζαχάρω Κανελίτσα** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. ό.π., σ. 133.

ΚΑΝΕΛΛΟΣ ΝΕΑΡΧΟΣ. (Η Νέαρχος Κανέλλος). Στις 16 Μαρτίου 1659, ως απεσταλμένος από το χωριό Γιάννιτσα, πήγε στις Κιτριές και μαζί με εκπροσώπους των χωριών της Αλαγονίας δήλωσαν ότι είναι έτοιμοι να βοηθήσουν τη Βενετία στον πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Α. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256. Μήπως αποτελεί το γενάρχη των Νιαρχάκηδων;

ΚΑΝΙΣΤΑΣΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΝΤΗΛΑΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Ιερομόναχος. Αναφέρεται το 1689 και το 1692 στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αγίου Δημητρίου στην Κάτω Χώρα Μηλέας. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)166.

ΚΑΝΤΗΡΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καντηρέα κατοικούσε στο Νίκοβο και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΝΤΗΡΟΥ ή ΜΕΣΙΣΚΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Νόμια. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Οικογένεια Καντήρου ζούσε και στα Άλικα και ήταν συγγενείς με τους Καντηριάνους της Νόμιας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128.

Οι Καντηριάνοι της Νόμιας επιτέθηκαν στα Παχιάνικα, όπου και εγκαταστάθηκαν, αφού απώθησαν τους κατοίκους τους. Κλάδος των Καντηριάνων είναι οι Χονδροκούκηδες, που παλαιότερα κατοικούσαν στους Καλονιούς. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 172.

Ο **Περωτής Καντήρος** αναφέρεται στο μοιρολόγι "Ο Λεφαντζής κι ο Περωτής". Α. Κουτσιλιέρη, *Μοιρολόγια της Μάνης*, σ. 214.

Οι Καντηριάνοι αναφέρεται ότι είναι Νικλιάνοι που κατοίκησαν κυρίως στους Καλονιούς πριν από το 1600. Από αυτούς προέρχονται οι Χονδροκούκηδες που εγκαταστάθηκαν στα Παχιάνικα. Κλάδοι των Καντηριάνων των Καλονιών είναι: Δημάκος, Ηλιόπουλος, Μαστρογιαννάκος, Μονέδας, Μουρκάκος, Μπουζίκος ή Βοζίκης, Παχής και Χονδροκούκης.

Να σημειωθεί ότι ο Μαστρογιαννάκος ονομαζόταν πριν Κουρκούλιας και υπενθυμίζουμε το Laia de Chourchoughliani με εκατό σπίτια το 1618.

Καντήρος έχει εγκατασταθεί και στο Φλωμοχώρι της Ανατολικής Μάνης.

Στη Νόμια κατοικούσαν ο Χασομούνης και ο Ψωλαρμένης που άλλαξαν τα ονόματά τους και έγιναν Ντινόπουλος ή Καντήρος. Θεωρούνται βαπτισιμοί των Καντηριάνων των Καλονιών. Είναι αχαμνόμεροι και έχουν εγκατασταθεί στη Νόμια πριν από το 1700. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112, 114, 115.

Ο **Θεόδωρος Καντήρος** από τη Νόμια κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νικλιάνοι*, σ. 221. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΚΑΝΤΙΡΑΚΗ Οικογένεια. Το 1705 ο **Κυριάκος Καντιράκης** ενοικίασε το φόρο της δεκάτης στο χωριό Παλοβά. Αναφέρεται στα περιεχόμενα και ο Γιωργάκης. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 117.

Ο **Γεώργιος Καντιράκης**, από την επαρχία Οιτύλου, κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 υπηρέτησε ως ιατροχειρουργός και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του Ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2126. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΚΑΝΤΙΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΑΝΤΣΟΥΛΙΕΡΗΣ ή ΚΟΥΤΣΟΥΛΙΕΡΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Είχε πλοίο και με το δικό του καθώς και με του Παναγιώτη Μαυρομάτη-Μπουζουναρά πήγαν το 1822 ο Ηλίας και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης στην περιοχή της Καρύστου. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

ΚΑΟΥΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μίνα και αποτελεί κλάδο των Ξενιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΚΑΟΥΡΑΣ - ΚΑΟΥΡΙΑΝΟΙ Πατριά. Ο Κάουρας είναι ο γενάρχης των Καουριάνων και αναφέρεται ότι από το Μιστρά πήγε στην Κοίτα, όπου και εγκαταστάθηκε. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 145-6. Από την Κοίτα πήγε στους Μπουλαριούς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 116.

Κλάδοι των Καουριάνων είναι οι οικογένειες **Αλμυράντη, Βουτεράκου, Γρηγορακάκη, Καβούρη, Καλαντζάκου, Μπρατάκου** κ.ά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 75-6. Από άλλη πηγή αναφέρονται ως κλάδοι: **Αρμυράντης, Βαλετάκος** στους Μπουλαριούς, **Βουίζος, Βωλάκος, Γρηγορακάκης** στον Πάλυρο, **Καβούρης, Καλατζής** (Καλατζάκος), **Κοκοράκης** στη Γαρδένιτσα, **Μπουτιέρος** (Μπουτιεράκος) και **Μπράτης** (Μπρατάκος). Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109-110.

ΚΑΠΑΚΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Βαρουσίων με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΚΑΠΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακεδαίμονος. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1673. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΠΑΡΕΑΣ Κ. (Το σωστό είναι Πέτρος Παπαρέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΠΑΣΚΕΛΗ Οικογένεια. Τέσσερα μέλη της ήταν μεταξύ των αιχμαλώτων του Ιμπραήμ από τα Τρίνησα, **Μιχάλης**, ετών 35, **Παναγιώτης** ετών 25, **Πέτρος** ετών 20 και **Απόστολος** ετών 35. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

ΚΑΠΑΤΗΣ (ΚΑΠΑΤΟΓΓΟΝΟΣ) ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα της Κοίτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211. Στον Κούνιο αναφέρεται το όνομα Καπατής. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134.

ΚΑΠΕΛΑΖΑΚΟΣ Σ. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΑΠΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρώου 4334. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΑΠΕΛΟΥΖΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Πραστίο. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Γιάννης Καπελουζέας** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Γιάννης** και ο **Στράτης Καζελουζέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καπελούζου κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΠΕΡΝΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και ανήκε στους Νικολιάνους, οι οποίοι ήταν απόγονοι του Νικολή, γιού του Μπάλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51-52.

ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. (Νικλιάνος) Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ - ΝΙΚΛΟΣ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1789 μόναζε στη μονή του Γενέσιου της Θεοτόκου στα Κεχριάνικα και αγιογράφησε το ναό. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)566.

ΚΑΠΕΡΟΥΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Ρικιάνων (Ρίτσων) της Λάγιας. Αναφέρεται η Γιαννακού Καπερούναινα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 7, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201. Έκτοτε το όνομα δεν επανεμφανίζεται. Η οικογένεια Κάρκαλη θεωρείται ότι είναι κλάδος της οικογενείας Καπερούνη, της οποίας το όνομα χάθηκε. Σε ορισμένες οικογένειες υπάρχει το παρωνύμιο Καπερουνιάνοι. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 166, 169.

ΚΑΠΕΤΑΝ. Τίτλος συνήθως στρατιωτικών ανδρών:

Capitan Michiel Geracari, Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα Μάνης Μπαρδούνιας*, σ. 105.

Capitan Panagioti Geracari, ό.π., σ. 80, 81, 96, 104, 108, 110, 126.

Capitan Matheli Dimula, ό.π., σ. 103, 108.

Capitan Giorgachi da Chelefa, ό.π., σ. 121.

Καπετάν Κρισάκης, ό.π., σ. 129.

Καπεταν Πέρος, ό.π., σ. 133.

Capitan Gianni Malevri, ό.π., σ. 87, 94.

Capitan Stamati Malevri, ό.π., σ. 90, 95.

Capitan Michiel Steffanopulo, ό.π., σ. 101, 102, 103, 107, 108, 121, 122, 124, 125, 126.

Capitan Gligori Trigoni, ό.π., σ. 37, 84, 88, 90, 94, 95, 101, 107, 110, 118, 121, 122, 124, 125, 126. (Το ερώτημα αν αυτός είναι ο πρόγονος των

Γρηγοράκηδων συναντά αντίρρηση από το γεγονός ότι την ίδια εποχή υπάρχει ένας Πέτρος Γρηγοράκης, ό.π., σ. 79.)

Καπετάν Θεόδωρος Διπλάρης.

Καπετάν Θεόδωρος Διπλάρης.

Capitan Elia Exarcho.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ Οικογένεια από Αθήνα που εγκαταστάθηκε στο Μυστρά.

Αναφέρεται το 1695 η **Κρέουσα Καπετανάκη**, που ανήκε στη δεύτερη κοινωνική τάξη, ότι με απόφαση του 1684 πήρε ένα σπίτι στην περιοχή του Μυστρά. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)178. Στις 10 Μαΐου 1712 εξόφλησε τα χρέη του από υπενοικιάσεις κτημάτων στην περιοχή του Μυστρά ο **Σταυριανός Καπετανάκης**, ό.π., σ. 361.

Ο **Θεοδωράκης Καπετανάκης** αναφέρεται το 1741 ως γείτονας σε αγοραπωλησία κτήματος στην περιοχή της Κοροκλονούς. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 52.

Ο **Κωνσταντής Καπετανάκης** αναφέρεται το 1741 και 1755 ως μάρτυρας σε αγοραπωλησίες της μονής Βελανιδιάς. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σσ. 54 και 60.

Ο **Ζαχαρίας Καπετανάκης** αναφέρεται το 1755 ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία της μονής Βελανιδιάς. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 59.

Τα ανωτέρω ονόματα δεν αναφέρονται στην οικογένεια Καπετανάκη της Αβίας, ούτε αναγράφονται σε επιγραφές, όπως στον Προφήτη Ηλία του Πετροβουνίου ή την παναγία Καστριανή στο κάστρο της Ζαρνάτας.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ Οικογένεια από τ. δήμο Αβίας. Είναι ένας από τους κλάδους της γενιάς των Κουτήφαρη, καταγόμενοι από το ομώνυμο χωριό του Ζυγού της Μάνης και απόγονοι του καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη. Βλέπε αναλυτικά: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 379 κ.ε.

Στο κάστρο της Ζαρνάτας υπάρχει ο ναός της Παναγίας της Καστριανής ο οποίος χτίστηκε το 1780 και στην Αγία Πρόθεση αναφέρεται το όνομα του **Σταυριανού Καπετανάκη** ως ανακαινιστού και επιτρόπου. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)288. (Σημ.: Πρόκειται περί λάθους του Κουγέα ο οποίος αναφέρει ότι ήταν αγωνιστής του 1821 και πήγε και στο Μανιάκι. Πρόκειται περί θείου του. Ο Σταυριανός ήταν εξάδελφος του πατέρα του. Έζησε μέχρι το 1808)

Μεταξύ των συνεργατών του Ζαχαριά αναφέρονται οι Καπετανιάνοι και ειδικότερα ο **Καπετάν Παναγιωτάκης** από Μάνη-Πετροβούνι-Αλμυρό, που δεν μπορεί να είναι άλλος από τον Παναγιωτάκη Χριστόδ. Καπετανάκης. Άλλοι συνεργάτες του Ζαχαριά ήταν οι Παναγιωταραίοι (Βενετσανάκηδες), ο Κιτρινιάρης και ο Γρηγοράκης, αναφέρεται δε και Λαγιάτης. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 202.

Από τους Καπετανάκηδες αναφέρεται ότι στην κατάληψη της Καλαμάτας πρώτοι στις 22 Μαρτίου μπήκαν ο **Σταυριανός Καπετανάκης**, ο **Ιωάννης Ν. Καπετανάκης** και ο **Μιχαήλ Ν. Καπετανάκης** κλπ. Ακολούθησαν την επομένη ο Γεώργιος και ο Ιωάννης που ήταν με το Μούρτζινο. Για τον Χριστόδουλο Γ. Καπετανάκη αναφέρει ότι ακολούθησε τον Πετρόμπη. Ο Σταυριανός και ο Μιχαήλ πήγαν στα ενδότερα της

Πελοποννήσου και οι άλλοι στα Μεσσηνιακά φρούρια. Ο Γεώργιος και ο Ιωάννης έμειναν στην Καλαμάτα για την τήρηση της τάξης. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Οι Καπετανάκηδες μαζί με το Μούρτζινο, τους Κουμουντουράκηδες, τους Μπουκουβαλέους, τους Τουράκηδες και τον Ξανθέα αναφέρεται ότι ήταν φίλοι του Κολοκοτρώνη και στην πολιορκία της Τριπολιτσάς κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιέστερη θέση στην Τριπολιτσά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Φιλοξενία. Γύρω στα 1800 ο Δημήτριος Παπατσώνης είχε φυλακιστεί από τους Τούρκους στην Καρύταινα, αλλά απέδρασε και πήγε στο **Πετροβούνι των Καπετανάκηδων** και κρύφτηκε. Οι δικοί του τον προμήθευσαν με χρήματα, ήρθαν και μερικοί φίλοι του. Στη συνέχεια με τη συνοδεία του Ζαχαριά έφθασαν στο Γύθειο και εκεί τους βρήκε καΐκι ο Ζαχαριάς και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 33. Στο Πετροβούνι είχε φιλοξενηθεί και ο Κανέλλος Δεληγιάννης.

Στον κατατρεγμό των κλεφτών οι Καπετανάκηδες φιλοξένησαν το Δαγρέ.

Το καλοκαίρι του 1812 η χήρα και τα παιδιά του Αναγνώστη-Αντώνη Παπατσώνη, υποπτευθέντες ότι θα τους συλλάβουν οι Τούρκοι (αποκεφάλισαν το Δεληγιάννη), έφυγαν από το σπίτι τους και πήγαν στη Μπούκα, την παραλία του Νησιού (Μεσσήνης) και με πλοίο κατέφυγαν στους **Μύλους των Καπετανάκηδων**. Αλλά υποπτευθέντες ότι μπορεί οι Τούρκοι να τους αναζητήσουν, πήγαν με το πλοίο του Κατσή Μαυρομιχάλη στην Καρδαμύλη και τέθηκαν υπό την προστασία του Π. Μούρτζινου, που ήταν παλιός φίλος της οικογενείας και έμειναν μέχρι τον Οκτώβριο. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 42 (52;). Να σημειωθεί ότι οι Δεληγιάννηδες και οι Παπατσώνηδες ήταν φίλοι με τους Καπετανάκηδες και το Μούρτζινο, ενώ όταν χρειάστηκε να καταφύγουν στη Μάνη οι αντίπαλοι των Παπατσώνηδων (Περρωτής κ.ά.) πήγαν στους Κουμουνδουράκηδες. Άραγε οι φιλίες αυτές είχαν κάποια σχέση με τους δεσμούς προς άλλες χώρες, διότι μπορεί οι μεν να ήταν του Γαλλικού και οι άλλοι του Αγγλικού κόμματος.

Οι Δεληγιανναίοι καταδιωκόμενοι έφθασαν στο **Αρμυρό** και από εκεί πήγαν στην Κωνσταντινούπολη. Ο Θάνος Κανακάρης, όπως και οι Δεληγιανναίοι, έφυγαν από τους διώκτες τους Τούρκους και πήγαν στη Μάνη, στο **Πετροβούνι** των Καπετανάκηδων και από εκεί στην Κωνσταντινούπολη. Καν. Δεληγιάννη, *Απομνημονεύματα*, τόμ. 1, σ. 72. Γ. Βλαχογιάννη, *Κλέφτες του Μοριά*, σ. 182.

Ο Α. Φραντζής, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 90, γράφει: "Υπάρχουσι δε κατά την Μάνην και άλλαι αρχαίαι επίσημοι οικογένειαι με την απαιτουμένην βαρύτητα, του Καπετανάκη κ.ά. των οποίων τα τέκνα, και οι συγγενείς, εστάθησαν ωφελιμώτατα εις την Ελληνικήν επανάστασιν, αγωνισθέντες αποχρώντως στρατιωτικώς, με την διαφοράν όμως, ότι δεν εδοκίμασαν οι κάτοικοι της Μάνης τα δεινά του πολέμου...". Μεταξύ των νεκρών αναφέρει τον **Παναγιωτάκη Δημ. Καπετανάκη**, ο οποίος έπεσε στο Κουτσοπόδι του Άργους επί Δράμαλη και τον **Αθανασούλη** Καπετανάκη που έπεσε στο Μανιάκι. Επίσης αναγράφει ως επισήμους στρατιωτικούς τον **Σταυριανό** και **Γεώργιο** Καπετανάκη.

Σημειώνει ακόμη ότι "Και η των Καπετανάκηδων οικογένεια δεν προσέφεραν ολίγας θυσίας υπέρ της πατρίδος στρατιωτικής και χρηματικής", ό.π., τόμ. Δ, σ. 152. Παρόντες στην απελευθέρωση της Καλαμάτας ήταν ο **Αθανασούλης**, ο **Παναγιώτης**, ο **Σταυριανός** και ο **Χριστόδουλος** Καπετανάκης, ό.π., τόμ. Α, σ. 332.

Στη Σκάλα της Μεσσηνίας ο Πρωτοσύγκελλος Α. Φραντζής συνάντησε τον Ηλία Μαυρομιχάλη, Κουμουντουράκη, **Καπετανάκη** κ.ά., που πήγαιναν στα ενδότερα της Πελοποννήσου. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 377. Στην πολιορκία της Καρύταινας ήταν ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, Κουμουνδουράκης, **Καπετανάκης** κ.ά., ό.π., τόμ. Α, σ. 452. Οι οικογένειες Μούρτζινου, **Καπετανάκη**, Κουμουνδουράκη και Μαυρομιχάλη μυήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία και πήραν τα όπλα, ό.π., τόμ. Δ, σ. 87. Μετά τη μάχη στο Λεβίδι πήγαν στο Βαλτέτσι (αναφέρεται στο πρώτο) ο Κυριακούλης και Ηλίας Μαυρομιχάλης, Μούρτζινος, **Σταυριανός** και **Γεώργιος** Καπετανάκης, Γαλάνης και Αθανασούλης Κουμουνδουράκης κ.ά., ό.π., τόμ. Β, σ. 11. Κοντά στον Παπαφλέσσα πήγαν ο Αθανασούλης και ο Πιέρος Βοϊδής, ό.π., τόμ. Β, σ. 344-5. Στο Μανιάκι σκοτώθηκαν ο **Αθανασούλης** Καπετανάκης και ο Πιέρος Βοϊδής, ό.π., τόμ. Β, σ. 351-2. Αναφέρει ότι ο **Παναγιώτης Ιωάν. Καπετανάκης** κρατήθηκε από τον Ιμπραήμ κατά την παράδοση του Νεοκάστρου (η αλήθεια είναι ότι αιχμαλωτίστηκε στη Σφακτηρία), ό.π., τόμ. Β, σ. 392. Στη Βέργα ήταν παρόντες ο **Σταυριανός** και ο **Γεώργιος** Καπετανάκης με 350 Μανιάτες και 80 Πελοποννήσιους, ό.π., τόμ. Β, σ. 447.

Στις 7 Αυγούστου 1821 ένας Καπετανάκης, χωρίς βαφτιστικό, υπέγραψε τη συνθήκη παραδόσεως του Νεοκάστρου. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 45. (Βλέπε και Αρχ.Ελλην.Παλιγγ.)

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) **Γεωργάκης Καπετανάκης**, 3) Χριστόδουλος Χρηστάς, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπεζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότερους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότερους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ.Κοιγέα, *Ιστορικά πηγαιά δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολουβά, *Ν. Ελληνομνημών* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκθηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστάς, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. **Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης)**, καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης".

Επί Δράμαλη στην Αργολίδα ήταν "...και τινες Μανιάται, υπό τους αρχηγούς Μαυρομιχάλας, Μούρτζινον, Τσαλαφατίνον, Κουμουντουράκου, **Καπετανάκου**, Γεώργιον Μιχαλάκην...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 409.

Στις 17 Αυγούστου 1823 ο Μούρτζινος έγραψε προς τον Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν Χρηστέας, Κυβέλος και **Καπετανιάνοι** από φθόνο και ότι ο Χρηστέας με τον Κυβέλο χτύπησαν τους Μαυρικιάνους στον Πύργο του Λεύκτρου και ο Μούρτζινος τους άνοιξε τουφέκι. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 113.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 εγκρίθηκε από το βουλευτικό η προαγωγή του **Αθανασούλη Νικολάου Καπετανάκη** σε αντιστράτηγο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 307 και 308, γράφει ότι στο Μανιάκι ήταν ο Βοϊδής και ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, όπου και έπεσαν. Στον Γ' τόμο, σ. 593 διορθώνει το Κουμουνδουράκη με **Αθανασούλη Καπετανάκη**. Ό.π., τόμ. Β', σ. 307, αναφέρεται ότι όταν ο εχθρός παρουσιάστηκε έφυγε ο **Σταυριανός Καπετανάκης**.

Η "Εφημερίς Αθηνών", αριθ. φ. 65 της 29 Μαΐου 1825, απευθυνόμενη προς τον Πετρόμπετη γράφει για το θάνατο του γιού του Ιωάννη και του γαμπρού του, που εννοεί το **Θανασούλη Καπετανάκη**. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 97.

άλλοτε αναφέρεται ότι στο Μανιάκι έπεσε ο Καπετανάκης χωρίς βαφτιστικό. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 45.

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστέας, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, **Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης**. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60. Σημείωση: Το Γ. μπορεί να σημαίνει Γιαννέα ή τον Γεώργιο Πιερέα, αν ζούσε τότε, γιατί είναι γνωστό πως τον σκότωσαν το 1826. Ο Φραντζής αναφέρει το Γεώργιο Μιχαλέα, αλλά αυτός ήταν πολύ νέος για να είναι στη μάχη ως αρχηγός τμήματος.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τους **Σταυριανό, Παναγιώτη Γιαννέα** και **Παναγιώτη Πιερέα** από το Αρμυρό. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 10 Ιουνίου 1822 ο Θεόδωρος Πιερόπουλος κατέστησε κληρονόμο του το **Σταυριανό Καπετανάκη** με την υποχρέωση αυτού να τον φροντίζει για το φαγητό και την ενδυμασία του. Πιθανώς ο διαθέτης ήταν αδελφός του Πούλου Καλιατζή. (Μήπως υπήρχε συγγένεια με τη σύζυγο του Σταυριανού;). Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 101.

Στις 15 Μαρτίου 1824 το Εκτελεστικό (Π. Μαυρομιχάλης, Σωτ. Χαραλάμπης, Ανδ. Μεταξάς) απευθύνθηκε στους **Καπετανιάνους**, Κουμουνδουριάνους, προκρίτους και άπαντες τους Σπαρτιάτες του Σταυροπηγίου μεταξύ των άλλων έγραψε "...Η σεβαστή οικογενεια του πατριώτου Μαυρομιχάλη μάχεται υπέρ των δικαίων του ανθρώπου. Αν είσθαι απόγονοι του Λεωνίδου, ενωθείται μετ' αυτής...". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 126.

Ο **Χριστόδουλος Καπετανάκης** στις 16 Μαρτίου 1824 απευθύνθηκε στους αρχιερείς και καπεταναίους της Μάνης: "...Οι πελοποννήσιοι και Σπαρτιάται τρέχοντες εις μίαν αδιάκοπον διχόνοιαν... εξέλθετε το ογληγορώτερον της Σπάρτης λαμβάνοντας και όσους αν δυνηθήτε μαζί σας πατριώτας...". Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 127.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο **Αντωνάκης Καπετανάκης** ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε ως Αντωνάκης Καπ. το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης, σ. 128-9.

Αναφέρονται ως "Καπετανάκαι" ότι έλαβαν μέρος στη μάχη της Βέργας. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευπούλου, σ. 8.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822 ο **Γιάννης Χριστ. Καπετανάκης**, μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης, υπέγραψε το διορισμό ως επιστατών τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;), Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Ο **Παναγιώτης Γιαννέας-Καπετανάκης** πρέπει να είναι ο διορισμένος ως επιστάτης τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Ο **Παναγιώτης Γιαννέας Καπετανάκης** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σσ. 70 και 399.

Ο Δ. Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο το Μάρτιο του 1824 ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τους Καπεταναίους (εννοείται ο Σταυριανός) ενώθηκαν και στρατολογούν Μανιάτες, Γιαννιτσάνους και "άλλων μαζεμάτων" και ετοιμάζονται Κατσής και Γεωργάκης για εκστρατεία. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 129.

Στις 28 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε από Καλαμάτα στον Παν. Γιατράκο για τις κινήσεις Σταυριανού Καπετανάκη και Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 131.

Στις 19 Απριλίου 1824 ο Δ. Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο ότι διαδίδεται, πως από την Καλαμάτα θα ξεκινήσουν ο Κωνστ. Μαυρομιχάλης με το Σταυριανό Καπετανάκη για την Τριπολιτσά και ζητεί πληροφορίες, ώστε μαζί με Κουμουνδουράκηδες να τους χτυπήσουν από πίσω. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 133.

Στις 30 Αυγούστου 1824 ο Π.Γ.Κ. έγινε στρατηγός. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 486.

"Ο γαμβρός του Αναγνωσταρά **Π. Καπατανάκης** καταφυγών εις τισπήλαιον, αντέστη εις τον εχθρόν. Αλλά μετ' ολίγον παρεδώθη μετινας μετ' αυτού αιχμάλωτος." (6 Απριλίου 1825) Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 283.

Στις 8 Ιουνίου 1826 ο Μούρτζινος έγραψε στο Θ. Κολοκοτρώνη ότι με διαταγή του έστειλε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, τον ανιψιό του Μπεηζαδέ (Αναστάση Μαυρομιχάλη) και τον εξάδελφό του **Παναγιωτάκη Καπετανάκη** (Γιαννέα;) με όλους τους στρατιώτες του στρατοπέδου του Αρμυρού, οι οποίοι φθάνοντας στο Γαρδίκι έμαθαν ότι ο Κολοκοτρώνης είχε πάει στην

Κουτσαβά και γύρισαν πίσω. Ι.Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340-1. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 114.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ο **Παναγιώτης Καπετανάκης** και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης έγραψαν στον Κολοκοτρώνη από το Αλμυρό στις 26 Ιουνίου 1826, πως ο Ιμπραήμ ετοιμάζεται να επιτεθεί πάλι στη Βέργα. Ι.Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 347.

Η **Γιαννού Καπετανάκαινα** στις 18 Ιουλίου 1825 ζήτησε από τη Διοίκηση να φροντίσει για να ελευθερωθεί ο γιός της Παναγιώτης Γιάν. Καπετανάκης, που είχε αιχμαλωτισθεί στη Σφακτηρία. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 289.

Τα περί πειρατείας του Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη: Ήταν ιδιοκτήτης καταδρομικού στο οποίο πλοίαρχος ήταν ο Νικόλαος Κουκούτσης. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Α', σσ. 38-39. Ο Δ. Μούρτζινος πρότεινε στον Αντώνη Μαυρομιχάλη να συλλάβει τον Παναγιώτη Καπετανάκη και το Ν. Κουκούτση, από δε την οικογένεια του να γίνουν άλλες συλλήψεις, ό.π., σ. 78. Επειδή κατηγορείτο ο Π. Καπετανάκης οι άλλοι της οικογενείας πρωταγωνιστούσαν σε ταραχές. (Ταραχές του 1829 για το φόρο της δεκάτης, στις οποίες όμως πρωτοστάτησε ο Γέρο-Παναγιωτάκης), ό.π., σ. 95. Στην έκθεση του 1828 ο Αντωνάκης Καπετανάκης αναφέρεται ως ιδιοκτήτης του πειρατικού σκάφους, ό.π., σ. 97. (Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο μς Μανιάτες από την Κηπούλα λήστεψαν το τραχανήρι "Ζωοδόχως Πηγή" που μετέφερε τρόφιμα στο σκάφος της κυβέρνησης "Αντίζηλος", ό.π., σ. 97.)

Με εντολή του Εκτάκτου Επιτρόπου Λακωνίας Ιω. Γενοβέλη ο Παν. Καπετανάκης δι' εξοπλισμένου υπό του ιδίου σκάφους ανέλαβε περιπολίες εις τα παράλια της Καλαμάτας δια την δίωξη λαθρεμπορίου (βλέπε και ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 118, 30 Αυγούστου 1828, αναφορά του Π. Καπετανάκη.). Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, μέρος Β', σ. 57. Ο Ιω. Καλλιγιάς υπεσχέθη στους ναύτες του Κουκούτση να ομολογήσουν και αυτοι δεν θα στραφεί εναντίον τους. Ομολόγησαν, αλλά στράφηκε εναντίον τους και ζήτησε την κράτησή τους (βλέπε: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 132, έγγραφο 155 της 28 Σεπτεμβρίου 1828), ό.π., σ. 71. Στις 9 Ιουλίου 1828 είχε κατηγορηθεί από τον Αναστ. Λιανό, ότι ιδιοποιήθηκε χρήματα και διάφορα αντικείμενα. Στις 9 Αυγούστου 1828 έκανε αγωγή και ο Ι. Καλλιγιάς ως πληρεξούσιος του Γ. Τρουγιανού. Σύμφωνα με την αγωγή το σκάφος του ελέγχθηκε στο Κάβο Γκρόσο από τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη. Στις αρχές Ιανουαρίου ληστεύθηκε στην περιοχή της Σχίζας από το Μύστικο του Παν. Γιαννέα με κυβερνήτη τον Κορωναίο Νικόλαο Κουκούτση, ο οποίος ήταν προηγουμένως κλέφτης και μετά έγινε μεταπράτης. Ο Π. Καπετανάκης ισχυριζόταν ότι το πλοίο του ήταν εφοδιασμένο με έγγραφα καταδρομής από τις τοπικές αρχές για τη δίωξη της πειρατείας και του λαθρεμπορίου. Επεκαλείτο ότι ο Ν. Κουκούτσης είχε αναγνωρισθεί ως τακτικός καταδρομέας από τον Θ. Κολοκοτρώνη και τον Άγγλο αντιπρόξενο του Αρμυρού. Ο Π. Καπετανάκης πήρε για λογαριασμό του το μισό σιτάρι και άφησε το υπόλοιπο για το πλήρωμα. Ο Π. Καπετανάκης πήγε στην Αίγινα και φυλακίστηκε, αλλά απολύθηκε με την επέμβαση του Βιάρου Καποδίστρια. Εγινε επέμβαση και του Ντώκινς ("Άγγλος αντιπρέσβυς) και δόθηκε στον Πεταλά η εντολή να εκτελέσει τις διαταγές. Τελικά, συνοδευόμενος από το Διονύσιο Μούρτζινο, πήγε στο Ναύπλιο. Δεν είναι γνωστή η έκβαση της

υπόθεσης, αλλά το Σεπτέμβριο του 1829 ο Ντώκινς ήταν απαισιόξος για την έκβαση της υπόθεσης αυτής. Ο Π. Καπετανάκης και ο Ν. Κουκούτσας κατηγορήθηκε και για άλλη υπόθεση πειρατείας από το Θ. Κορωναίο που ήταν από τα Κύθηρα. Αναφέρεται ότι ο Π. Καπετανάκης ήταν συνιδιοκτήτης και άλλων πλοίων με τον Βενετσάνο Καπετανάκη και τον Πιέρο Αλούπη. Τέλος υπήρχε και άλλη καταγγελία από τον Π. Καμποθέκρα, για την οποία δεν υπάρχουν περισσότερα στοιχεία. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξις της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριον*, μέρος Β', σσ. 94-7. Οι καταθέσεις για την υπόθεση αυτή, ό.π., σσ. 127-130 και αναφέρεται σε πίνακα πειρατικών πράξεων, ό.π., σ. 143.

Ο **Χριστόδουλος Γεωργ. Καπετανάκης** έγινε στρατηγός και με την ίδια διαταγή έγιναν χιλίαρχοι ο **Παναγιώτης Πιέρ. Καπετανάκης**, ο **Αθανασούλης Νικ. Καπετανάκης** και ο **Σταυριανός Παν. Καπετανάκης** έγιναν χιλίαρχοι. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 406.

Στην Πέτρα (κοντά στη Λειβαδιά) πήγε ο Κυριακούλης μαζί με τον **Σταυριανό Καπετανάκη** και αναγκάστηκαν να γυρίσουν στα Δερβένια. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 219.

Ο **Σταυριανός Καπετανάκης** έγινε αντιστράτηγος με την υπ' αριθ. 4791 διαταγή της 20 Σεπτεμβρίου 1824. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 497. Τον ίδιο βαθμό πήρε πάλι στις 13 Νοεμβρίου 1824. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 36, και Μουσείο Μπενάκη, φάκ. 9, της 17 Οκτωβρίου 1824.

Στις 2 Ιουνίου 1826 ο **Σταυριανός Καπετανάκης** από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, σ. 868, γράφει για το Μανιάκι: "...Καπετάνιος τις, ο **Σταυριανός Καπετανάκης**, έδωσε πρώτος το σύνθημα της φυγής και παρευθύς ηραιώθησαν αι τάξεις του Αρχιμανδρίτου...".

Την 1 Δεκεμβρίου 1827 οι **Καπετανιάνοι** (πιθανώς τα παιδιά του καπετάν Γιωργάκη Χριστόδουλος, Βενετσάνος και Γιαννιός, ίσως όμως όλοι οι Καπετανάκηδες) έγραψαν στο Γεώργιο Μαυρομιχάλη που ήταν μέλος της Αντικυβερνητικής Επιτροπής και κατηγορούσαν τους Κουμουνδουριάνους και το Μούρτζινο ότι τους παρενοχλούν. Ιδιαίτερα για τον Κουμουνδουράκη (μάλλον τον Αθανασούλη) ανέφεραν ότι έστειλε ανθρώπους του και πήραν 5-6 στάνες φίλων τους, μια των οποίων ήταν δική τους. Ο Μούρτζινος έστειλε ανθρώπους του στη Γαϊτσα εναντίον φίλων τους, εκεί δε βρισκόταν εκείνες τις ημέρες και ο εξάδελφός τους Παναγιώτης Πιερέας-Καπετανάκης. *Αργολικό Ιστορικό Αρχείο*, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)406-7.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος των όπλων της Πελοποννήσου στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 90, 105, 150 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι

αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο **Σταυριανός Καπετανάκης** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Γερο-Παναγιωτάκης Χρ. Καπετανάκης** και ο ανιψιός του **Χριστόδουλος Γ. Καπετανάκης** στις 30 Σεπτεμβρίου 1827 υπέγραψαν, μαζί με άλλους φρουρούς της Βέργας του Αρμυρού, αναφορά για τις κινήσεις του στόλου των μεγάλων δυνάμεων καθώς και για τη γενγροτομία που επιχειρούσαν οι Αιγύπτιοι στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 107.

Δεν αναφέρεται από το Σπηλιάδη το όνομα του **Χριστόδουλου** στο επεισόδιο με τον Κεφάλα και Θ. Κολοκοτρώνη, αλλά μόνο του Νικήτα. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 516.

Στην Καλαμάτα συγκεντρώθηκαν ο Πετρόμπεης, ο Μούρτζινος, Ο Χρηστέας, ο Τζανετάκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο **Χριστόδουλος Καπετανάκης** κ.ά. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης δεν θεώρησαν τη θέση της Καλαμάτας κατάλληλη για άμυνα, ό.π., σ. 307.

Ο **Χριστόδουλος Καπετανάκης** που αναφέρεται και ως Καπετανέας τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος του Σταυροπηγίου στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 71, 76, 78, 82 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 ο **Χρ. Καπετανάκης** υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο Παναγιώτης (Γέρο-Παναγιωτάκης), ο Χριστόδουλος και ο Παναγιώτης Γιαννέας Καπετανάκης υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Καπετανάκης Επώνυμο. Στη Μάνη ήταν συνηθισμένο και πολλές από τις μεγάλες οικογένειες είχαν κλάδο με το παρωνύμιο Καπετανάκης. Ο πατέρας

του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη υπέγραψε το 1771 ως Πιέρος Καπετανάκης Μαυρομιχάλης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 1, σ. 75. Στην Αρεόπολη υπήρχε κλάδος των Μαυρομιχαλαίων με το προσωνύμιο "Καπετανάκης", που αργότερα έγινε "Καπετανάκος". Σώζεται δε μέχρι σήμερα ο πύργος του Καπετανάκου. Στην Ανατολική Μάνη ζούσε ο Γεώργιος Καπετανάκης ο οποίος πολέμησε στο Διρό. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 42. Αργότερα κατατάχτηκε στο στρατό και ως λοχαγός έλαβε μέρος στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Ο κλάδος του Τζανέμπεη Γρηγοράκη είχε ως προσωνύμιο το Καπετανάκης. Ανωνώμου, *Ο Τζανέμπεης Καπετανάκης Γρηγοράκης*. Οι Βενετσανάκηδες της Καστάνισσας είχαν και αυτοί κλάδο με το προσωνύμιο Καπετανάκης. Μ.Δρογκάρη, *Παναγιώταρος Βενετσανάκης*, σ. 215. Καπετανάκηδες υπήρχαν στην Καλαμάτα, ο Ζαχαρίας, ο Θεοδωράκης, ο Κωνσταντής και ο Μπένος. Γ.Αναπλιώτη, *Έγγραφα μονής Βελανιδιάς*, σσ. 52, 54, 59 και 60, κλπ.

Καπετάν-Γιαωργάκης Καπετανάκης. Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 315 αναφέρει ότι ζούσε στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας που έχει 700 σπίτια και ήταν καπετάνιος. Εκείνο τον καιρό οι Κουμουνδουράκηδες ήταν εξορία και ο Καπετάν Γιαωργάκης Καπετανάκης ήταν ο μοναδικός καπετάνιος της περιοχής.

Παναγιώτης Καπετανάκης του Γιάννη (Γιαννέας). Στις 23 Σεπτεμβρίου 1825 στο Βουλευτικό αναφέρθηκε ότι ο Άμιλτων έκανε την ανταλλαγή χωρίς το Χατζηχρήστο και το Νικόλαο Μοθωναίο, διότι παρακινήθηκε από τον Πετρόμπεη και διότι οι αξιωματικοί του πλοίου του Άμιλτων δέχθηκαν να γίνει η ανταλλαγή χωρίς το Χατζηχρήστο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 335.

Στις 14 Οκτωβρίου 1825 αναγνώσθηκε στο Βουλευτικό αναφορά των πατριωτών Γ. Μαυρομιχάλη, Παναγιωτάκη Γιατράκου και Πανάγου Κπ. (πρόκειται για τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, 357.

Πριν από την έναρξη της Επανάστασης ο Αναγνωσταράς πάντρεψε τις κόρες του, μία από τις οποίες πήρε ο Παναγιώτης Γιαννέας Καπετανάκης. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 55.

Γερο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης του Χριστοδούλου. Στις 26 Ιουνίου 1826 από τη Βέργα έγραψε μαζί με τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη, και Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Θ. Κολοκοτρώνη ότι στη Βέργα απόμειναν μόνο 1500 πολεμιστές και ότι έμαθαν από λιποτάκτες του εχθρού πως ο Ιμπραήμ σκοπεύει να χτυπήσει εκ νέου. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 133.

Σταυριανός Καπετανάκης. Ο Σταυριανός Καπετανάκης ήταν στη μάχη των Αμπελιών του Άργους, που έγινε υπό την ηγεσία του Αντωνίου Μαυρομιχάλη. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάγραμμα της Επαναστάσεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)406.

Στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου πήρε μέρος ως πληρεξούσιος Σταυροπηγίου και ως πληρεξούσιος των όπλων της Πελοποννήσου. Παρακολούθησε την Εθνική συνέλευση από την α' προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι την τελευταία της 17 Μαρτίου 1832. Ορίστηκε μέλος της επιτροπής αναφορών και στον κατάλογο της 10 Ιανουαρίου 1832 φέρεται με δύο πληρεξουσιότητες του Σταυροπηγίου και των Όπλων της Πελοποννήσου. Πολλές φορές έχει υπογράψει τα πρακτικά δύο φορές. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 7, 10, 20, 194, 209 κ.ά.

Στις 23 Μαΐου 1825 ο Δημ. Νικ. Μανουσάκης και ο Ανδρέας Καλαμογδάρτης σε αναφορά τους κατάγγειλαν τη φυγή του **Σταυριανού** από το Μανιάκι και το χαμό του **Αθανασούλη Καπετανάκη**. Σπυρ. Λουκάτου, *Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου*, *Μνημοσύνη* 1(1967)173.

Χριστόδουλος Καπετανάκης-Χριστοδουλάκης. Στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 100 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουριών που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113, ό.π., τόμ. 12, σ. 24.

Χριστοδουλιάνοι ήταν άλλο όνομα των Καπετανάκηδων. Ο Γιαννιός Καπετανάκης ήταν στο Άργος επί Δράμαλη και αυτός θα πρέπει να

ονομάζεται Χριστοδουλιάνος. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405.

Παναγιώτης Καπετανάκης του Δημητρίου. Ήταν στην Αργολίδα επί Δράμαλη και συμμετέσχε στο κάψιμο των γεννημάτων στο Κουτσοπόδι, όπου και έχασε τη ζωή του πολεμώντας τους Τούρκους. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405.

Αντωνάκης Καπετανάκης του Γιάννη (Γιαννέας). Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαλεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Όδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Από τα Τσέρια της Μελιτίνης, όπου είχε πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 29 Ιανουαρίου 1716 υπέγραψε ως μάρτυρας στην υπ' αριθ. 40 καταχώρηση στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, Κώδικας μονής Τίμιοβας δακτυλογραφημένος, σ. 17, που φυλάσσεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ και ΤΖΩΡΤΗΣ. Αναφέρονται από τη Ριγανόχωρα και υπέγραψαν τη σύμβαση των κατοίκων του χωριού τους με το γιατρό Παπαδάκη, φ. 19 (πιθανώς μεταξύ των ετών 1723-7). Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207. Στη Ριγανόχωρα ζούσαν παλαιότερα οι Γρηγοράκηδες και τούτη τη σύμβαση με το γιατρό έγραψε με το χέρι του ο Νικολός Γρηγοράκης. Μήπως κάποιος από τους Καπετανάκηδες της Ριγανόχωρας είναι ο πρόγονος του Τζανέτμπεη Καπετανάκη-Γρηγοράκη;

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Άλλος Δημήτρης Καπετανάκης αναφέρεται το 1828 από την Τσερνίτσα της Αλαγονίας. Α.Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)589.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται από το Βαχό, πιθανώς το 1727, στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΜΠΕΝΟΣ. Αναφέρεται το 1807 με την αδελφή του Ελένη, που είχε παντρευτεί στο Νησί (Μεσσήνη) και πουύλησε ένα προικώο κτήμα της στην περιοχή του Ασπροχώματος. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, 22-3.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΞΑΝΘΟΣ. Το 1832 πήρε μέρος ως πληρεξούσιος Μαλευρίου στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ.

φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139 και ό.π., αριθ. φ. 29 της 27 Ιουλίου 1832, σ. 158.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΚΑΤΖΟΥΛΗΣ. Από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κλάδος της οικ. Μαυρομιχάλη, όπου αναφέρεται η δράση του.

Στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Σκοτώθηκε στο Δραγατσάνι, όπως αναφέρεται σε επιστολή του Τζανέτου Κυβελάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχειον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΚΑΠΕΤΑΝΕΑ ή ΚΑΠΙΤΑΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 μέλη της ακολούθησαν τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία, ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. α) Ο **Γιάννης** γεννήθηκε το 1798, αριθ. καταλ. 24. β) Ο **Ηλίας** γεννήθηκε το 1799, αριθ. καταλ. 28. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)453. γ) Ο **Νικολής** γεννήθηκε το 1779, υπηρέτησε ως εκατόνταρχος και έχει αριθ. καταλ. 20. δ) Ο **Πέτρος** γεννήθηκε το 1802 και έχει αριθ. καταλ. 34.

Ο **Γεώργιος Καπετανέας** στις 10 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Διονυσίου Μούρτζινου έγινε εκατόναρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 397, ό.π., τόμ. 6, σ. 186 και ό.π., τόμ. 2, σ. 345. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καπετανέα κατοικούσε στα Τσέρια και στη Σαϊδώνα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Γεώργιος**, και ο **Παναγιώτης Καπετανέας** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλέων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Πέτρος Καπετανέας** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Πιέρος Καπιτανέας** κατοικούσε στη Λακωνία και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 7386. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 131.

Ο αναφερόμενος από τον Αναγνωσταρά **Παναγιώτης Καπετανέας** είναι ο Παναγιώτης Γιαννέας Καπετανάκης, που ήταν και γαμπρός του. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 399.

ΚΑΠΕΤΑΝΕΑΣ ΣΤ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΠΕΤΑΝΙΣΣΑ. Ζούσε το 1704 στα Βαρούσια και ήταν σύζυγος καπετάνιου, αλλά δεν είναι γνωστό το όνομά της, είχε δε ετήσια παραγωγή 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΑΠΕΤΑΝΟΥΔΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1728 χωρίς βαφτιστικό ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)114.

ΚΑΠΕΤΕΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ. Το 1825 ακολούθησε σε εκστρατεία το Σταυριανό Καπετανάκη, υπό το μπουκαδόρο Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αρ. εγγράφου 31 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

Ο **Νικήτας Καπετέας** και ο Πούλος Σταυριανέλος κατηγορήθηκαν ότι είχαν αναπτύξει πειρατική δράση και μεταξύ των θυμάτων τους ήταν ο Κεφαλονίτης Παναγής Καλλιγιάς (Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, 1959, σ. 7). Δ. Θέμελλη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 40.

ΚΑΠΗΛΩΡΥΧΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Ξιφομαχαιριδιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

ΚΑΠΙΤΑΝΑΚΗΣ ή ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του ποτέ Ιωάννου. Γεννήθηκε το 1817 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών, αριθ. Καταλ. 41. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ. αρ. φακ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829. Πιθανώς να ήταν γιός του Γιάννη Χριστοδ. Καπετανάκη και αδελφός του Παναγιώτη και του Αντωνίου Γιαννέα Καπετανάκη. Φαίνεται ότι θα πέθανε νέος, γιατί δεν κάνει την παρουσία του στις επόμενες δεκαετίες.

ΚΑΠΙΤΣΙΝΕΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Το 1836 το Δημοτικό συμβούλιο Γερηνίας υπέγραψε πιστοποιητικό για τη συμμετοχή του στον αγώνα του 1821. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Αναφερόμενος ως Καπουτουνέας Σπύρος και κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου του αναγνωρίστηκε μετά την απελευθέρωση ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2429. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

Η **οικογένεια Καπιτσινέα ή Καπιτσίνη** είχε πύργο στη Λαγκάδα του Ζυγού.

Χαράλαμπος Καπιτσίνης. Αναφέρεται ως ιατρός κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

ΚΑΠΝΑΣ Κ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΠΟΔΗΜΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΑΠΟΚΑΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1728 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)114.

ΚΑΠΟΜΑΡΑΣ Σ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΠΟΤΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΠΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Θεοδωράκης Καπουλέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Π. Καπουλέας** κατοικούσε στα Τσέρια και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καπουλέα κατοικούσε στο Πεδινό (Κοτσιμαραίικα) και στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΡΑΒΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Το όνομά του σημειώνεται σε δέηση στην εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του ναού της Παναγίας στο Κουσκούνι, που εικονογραφήθηκε το 1789. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 171.

ΚΑΡΑΒΑΤΟΣ (ΚΡΕΒΑΤΑΣ ή ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ) ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1769 σε αίτηση προς την Αικατερίνη τη Μεγάλη της Ρωσίας, που θεωρείται όμως ως πλαστή. Κ. Π. Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

ΚΑΡΑΒΕΛΗ Μοναστήρι. Πιθανώς το όνομα του μοναστηριού να προέρχεται από επίθετο. Άλλο όνομα του μοναστηριού είναι Στριπιτσίου. Ιθώμη, *τεύχ.* 21-22 (1978)46:828.

ΚΑΡΑΒΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Κωνσταντίνου. Γεννήθηκε το 1826 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών, αριθ. καταλ. 22. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829. Ίσως πρόκειται για μέλος της οικογένειας Καραβή από τα Αλτομυρά ή Καραβίτη από Γαϊσές ή Κάμπο.

ΚΑΡΑΒΙΤΕΑ Οικογένεια. Όπως φαίνεται από βραχύ ιστορικό χρονικό τον Ιούλιο του 1769 παρουσιάστηκαν κρούσματα ευλογιάς στην περιοχή της Ανδρούβιστας, που την έφερε ο Καραβιτέας και πέθανε ο αδελφός του. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 618.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καραβίτη κατοικούσε στο Λεφτίνι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΡΑΒΙΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ του Κυριάκου. Κατοικούσε στη Χαριά και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιάστηκε σε υποχιλάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαπτιστικό ότι κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 33 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΑΡΑΒΟΥΣΙΑΝΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Στα Κύθηρα τον είχε σκοτώσει το 1676 ο Γιώργης Κασσιμάτης-Κωστάκης με το γιό του Μανώλη, γιατί βρισκόντουσαν σε άμυνα. Χρ. Μαλτέζου, *Ο Μανιάτης Λιμπεράκης φυλακισμένος στα Κύθηρα (1776)*, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)342.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο Καραγιαννέας, χωρίς βαπτιστικό, υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19 και 38, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 207 και 213.

ΚΑΡΑΚΑΣΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται καταγωγή από τον Πολυάραβο ή γενικότερα από την επαρχία Γυθείου. Γ. Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 2104. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 127.

ΚΑΡΑΚΑΤΖΑΛΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΚΑΡΑΚΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΑΡΑΚΙΤΖΟΣ-ΦΕΛΟΥΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Με την έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά και μετά στη Μονεμβασία. Μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο Δημήτριος Καρακίτσος με το γιό του Νικάλαο Κρανίδη αναφέρονται μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών της Μάνης. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 153. Στην απελευθέρωση της Καλαμάτας αναφέρει τον Δημ. Καρακίτσο και το Θεόδωρο Κρενίδη, ό.π., τόμ. Α, σ. 332. Να σημειωθεί ότι ως οπλαρχηγό από τη Μονεμβασία αναφέρει και τον Κρανίδη, ό.π., τόμ. Δ, σ. 165.

Ο Δημ. Καρακίτσος ήταν με τους κυβερνητικούς και στις 4 Αυγούστου 1924 έγραψε στον Παν. Γιατράκο από το Μπρίνικο ότι έδιωξε τους αντάρτες από τη Μονεμβασία. Ο Μπετζαδές, ο Κοτσωνάκος και ο Δημ. Τσιγκουράκος επετέθησαν στον Αναγν. Ρόντο στο Βλαχιώτη, αλλά πήγε ο αδελφός του Σωτήρης και τους έδιωξε. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 137.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Δ. Καρακίτζος-Φελούρης. Αναφέρεται ότι κατά την εισβολή του Δράμαλη κατέλαβε το κάστρο του Άργους. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 79. Ο Αλεξανδράκος θεωρεί ότι στη Μάνη δεν υπάρχει οικογένεια Καραγιάννη, που αναφέρεται από ιστορικές πηγές ότι κατέλαβε το κάστρο του Άργους. Πρόκειται όμως για τον Αθανάσιο Καρύγιαννη από τη Γιάννιτσα, ο οποίος εξεστράτευε με τους Μανιάτες.

Ο Δ. Καρακίτσος πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

ΚΑΡΑΚΙΤΖΟΣ-ΦΕΛΟΥΡΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Ήταν αδελφός του Δημ. Καρακίτσου. Ο Δημ. Καρακίτσος και ο αδελφός του Σωτήρης ήταν με τους κυβερνητικούς και στις 4 Αυγούστου 1924 έγραψε ο πρώτος στον Παν. Γιατράκο από το Μπρίνικο ότι έδιωξε τους αντάρτες από τη Μονεμβασία. Ο Μπετζαδές, ο Κοτσωνάκος και ο Δημ. Τσιγκουράκος επετέθησαν στον Αναγν. Ρόντο στο Βλαχιώτη, αλλά πήγε ο αδελφός του Σωτήρης και τους έδιωξε. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 137.

ΚΑΡΑΚΟΥΛΑΚΟΥ ή ΚΑΡΑΚΟΥΛΙΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κελεφά.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κασή ότι ο **Τζανέτος Καρακουλάκος** θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κασή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, **Παναγιώτης Καρακούλιας**, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος,

Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ.Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

Ο Π., ο Σ. και ο Στ. **Καρακουλάκος** μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Στέφανος Καρακουλάκος**, κατοικούσε στην Κελεφά, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΡΑΜΑΗΣ. Τοπωνύμιο στην περιοχή του Βαχού που δηλώνει επίθετο. Αναφέρεται ότι σκοτώθηκε το 1685 πολεμώντας εναντίον των Τούρκων. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 52 και 58.

ΚΑΡΑΜΑΛΗ Οικογένεια. Από μοιρολόγι φαίνεται ισχυρή οικογένεια και με κύρος. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 161. Ανήκε στους Νικλιάνους στον κλάδο των Μιχαλακιάνων και κατοικούσε στην Καρήνια και στη Μίνα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

Ο **Νικόλαος Καραμαλής**, που αναφέρεται ότι κατοικεί στη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2284. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΑΡΑΜΑΝΟΣ. Τοπωνύμιο στην περιοχή του Βαχού που δηλώνει επίθετο. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΚΑΡΑΜΑΤΙΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Π., Σ. και Δ. **Καραμάτιας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΑΜΙΧΑΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου.

Ο **Δημήτριος Καραμιχαλάκος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8502. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

Ο **Τζανέτος Καραμιχαλάκος** αναγνωρίστηκε και αυτός ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8614. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 133.

ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ ΝΙΚΗΤΑΣ του Γεωργίου. Κατοικούσε στον Κούνο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΚΑΡΑΜΟΥΣΟΛΑΚΟΣ ή ΛΙΑΠΗΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την επανάσταση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 708. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Την εποχή της πολιορκίας της Τριπολιτσάς οι Έλληνες οχυρώθηκαν στα Τρίκορφα. Από αυτούς μερικοί Καρυτινοί πήγαν στον κάμπο και πολέμησαν τους λίγους Τούρκους, οι οποίοι είχαν πάρει μαζί τους και

Έλληνες, για να θερίσουν γεννήματα από το χωριό Θάνα. Για την προστασία αυτών βγήκαν πανστρατιά οι Τούρκοι και τότε έτρεξαν και Έλληνες από τη θέση των Τρικόρφων. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, με 50 Μανιάτες, πήγαινε για βοήθεια των Ελλήνων και πολιορκήθηκε από μεγάλο αριθμό Τούρκων. Ο **Καραμουσουλάκος** έτρεξε και ειδοποίησε τον Τσαλαφατίνο και αυτός έσπευσε σε βοήθεια με πολλούς και απεγκλόβησαν το Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)394.

ΚΑΡΑΜΠΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΑΚΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1727 από το χωριό Κάβαλος ο **Βασίλης** και ο **Ηλίας** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΕΑ ή ΚΑΡΑΜΠΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Κατάγεται από τις Γαϊτσές και τα μέλη της αναφέρονται ως φίλοι των Κουμουνδουράκηδων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221 έγγραφο της 9 Ιουνίου 1831.

Ο **Γεώργιος** που γεννήθηκε το 1794 κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας στη σωματοφυλακή του Θανασούλη Κουμουνδουράκη και το 1824 τον ακολούθησε σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 116.

Ο **Ηλίας ή Λιακούνης** γεννήθηκε το 1804 και έζησε μέχρι το 1900. Ν. Καραμπέλα, *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*. Στις 21 Ιανουαρίου ήταν δημοτικός σύμβουλος Αβίας και σε ψήφισμα του δημοτικού συμβουλίου αναφέρεται ότι αγωνίστηκε και αυτός το 1821 (αριθ. Απόφασης 17/1846).

Ο **Θεοδωρής** στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε ο πύργος των Κιτριών να αποδοθεί στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά προς τον Προσωρινό Διοικητή Δυτικής Μάνης, Καλαμάτας και Μικρομάνης με την οποία υποστήριζε τους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 22 Ιουλίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91, έγγραφο 102. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε ως δημογέροντας Γαϊτσών έγγραφο προς τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς το Γενικό Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος" αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους

αξιωματικούς 6ης τάξεως (υπολοχαγούς). Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. 2150. Ο Κ. Πίτσιος, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86, τον αναφέρει ως ανθυπολοχαγό.

Ο **Νικολής Καραμπατέας** (Καραθετέας) υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Νικολής Καραπατέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Παναγιώτης** του Ιωάννη στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, πήρε το βαθμό του Ταξιάρχη, Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως ταξιάρχης στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς το Γενικό Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Υπέγραψε και αυτός αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αρ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 13 Μαΐου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπατανάκη, που βρίσκεται στο φάκελλο του τελευταίου στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους αξιωματικούς 6ης τάξεως (υπολοχαγούς). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Το 1836 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Γερηνίας και επαναδιορίστηκε το 1837. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 191968)256.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Καραμπατάκο** από την Μπίλιοβα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Για τον Παναγιώτη Καραμπατέα, που έγινε ταξιάρχης, ο Γ. Μαραβέλεας, *Πρασείο*, σ. 86, αναφέρει ότι ζούσε στο Πρασίο.

Ο **Πάυλος Καραμπατέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Σωτήριος Καραμπατέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Στρατήγης** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Μπίλιοβας Γαϊτσών. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Ο **Θ. Καραμπατέας** κατοικούσε στη Μάλτα, καταγόμενος από τις Γαϊτσές, και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Ο **Γαλάνης Καραμπατέας**, κατά διήγηση του Σωκράτη Κουγέα, ήταν από τους Δολούς και ακολούθησε τον Αναστάση Μαυρομιχάλη στην Τριπολιτσά, όταν πήγε ως όμηρος. *Ιθώμη*, τεύχ. 1(1973)6.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελούν τον ένα από τους δύο μεγάλους κλάδους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Ο άλλος κλάδος είναι οι Γεραντωνιάνοι.

Καραμπατιάνοι ή Χαραμπατιάνοι Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων πινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

Οι Καραμπατιάνοι εγκαταστάθηκαν στις Μιανές του Ακροταινάρου και είχαν πολεμικές συγκρούσεις με τους Μιχαλακιάνους της πατριάς των Νικλιάνων.

Κλάδοι των Καραμπατιάνων είναι: Αλαφάκης στο Κατωπάγγι, Αντρεάκος, Γεωργακαράκος ή Θαμποκυριάκης, Καβλέας ή Κακλέας, Καρφάκης ή Καλφακάκος, Λαός ή Λάος, ή Λαγός ή Λαγούδης, Ληγαρόγγονας και Μιγγίρος που πήγε σώγαμπρος στη Στεφανιά. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68 και 78.

Οικογένεια Καραμπατίου ή Καραμπατιάνοι είναι πατριά από τη Βάθεια με κλάδους τον **Κακλέα**, **Θαμποκυριάκη**, **Λαγούδη** και **Καρφάκη**. Ν.Κατσικάρου, *Η βενετέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ του Π. Αναφέρεται καταγωγή από το Παλιό Οίτυλο και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1355. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό και κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου. Η ετήσια παραγωγή του ήταν 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ο Καλόγερος. Αναφέρεται το 1689 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)78. Δεν σημειώνεται καλόγερος αλλά "Καρόγερος" και ο Σκοπετέας το διάβασε καλόγερος. Γεννάται ακόμη το ερώτημα μήπως το Καραμπατός είναι το βαφτιστικό και το Στυλιανός το επίθετο, γιατί σε έγγραφο του 1691 υπογράφει ο "Καραπατός Στυλιανάκης", η δε οικογένεια Στυλιανού ζούσε σε γειτονικό χωριό από την Αβδρούβιστα.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του ήταν 50 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ - ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το όνομα αναφέρεται στον Ιερό Ναό του Αγίου Σώστη Πραστίου που εικονογραφήθηκε το 1745. Γ.Μαραβέλεα, *Πραστείο*, σ. 45.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καραπατέα κατοικούσε στο Πραστείο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του ήταν 60 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου.

Ο **Δημήτριος Καράμπελας** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε υποχιλάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Δημητράκης** και ο **Κυριάκης Καράμπελας** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθνήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψαν δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθνήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημήτριος Καράμπελας** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Κυριάκης Καράμπελας** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθνήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Ιωάννης Ηλ. Καράμπελας** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2569. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

Ο **Δημήτριος Καράμπελας** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5844. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 107.

ΚΑΡΑΜΠΟΥΚΗΣ ΣΤΑΘΗΣ. Αναφέρεται το 1700 ως ενοικιαστής του φόρου της δεκάτης από το χωριό Στροντζά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 79.

ΚΑΡΑΝΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Υπηρέτησε στο στρατόπεδο της Μεθώνης και το Σεπτέμβριο 1824 πολέμησε στη μάχη της Μεθώνης και τραυματίστηκε. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 2938.

ΚΑΡΑΝΤΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Ήταν από τη Χαριά, γεννημένος το 1811 και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΡΑΤΖΑΣ. Αναφέρεται προ 300 περίπου ετών σε διαθήκη ως τοπωνύμιο στην περιοχή μεταξύ της Ανδρούβιστας (Ξωχώρι) και της Σαϊδώνας, διατηρείται δε μέχρι σήμερα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)111. Οικογένεια Καρατζά και μετέπειτα Στρογγύλη αναφέρεται στη Μεγάλη Μαντίνεια, βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 597.

ΚΑΡΑΤΣΕΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Το καλοκαίρο του 1824 προτάθηκε από το Νικ. Βοϊδή για το βαθμό της πεντηκονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373.

ΚΑΡΒΕΛΑ Οικογένεια. Στις 6 Δεκεμβρίου 1673 έφθασαν στο Κερί της Ζανύνθου τέσσερες βάρκες (πλοιάρια) με 320 πρόσφυγες, τα πράγματά τους

και λίγο σιτάρι. Δήλωσαν ότι προέρχονται από το Πραστίο της Μάνης, μετά από την εξέγερση των Μανιατών και την ατυχή πολιορκία του κάστρου της Ζαρνάτας. Καραβοκύρηδες ήταν ο **Δημήτριος**, ο **Γεωργάκης**, ο **Νικήτας** και ο **Γιάννης Κορβέλλας (Καρβελάς)**. Το αίτημά τους ήταν να παραμείνουν στο Λοιμοκαθαρητήριο της νήσου για να μεταβούν σε κάποια από τις κτήσεις της Βενετίας. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)165-7.

Με μια ομάδα Μανιατών από το Πραστίο της Μάνης έφθασαν στη Mottola της Ιταλίας και από εκεί εγκαταστάθηκαν στο Tricarico του Τάραντα. Μαζί τους ήταν ο ιερέας **Ιωάννης Καρβελάς**, ο οποίος πήγε στη Ρώμη και έδωσε την ομολογία πίστεως στην Καθολική εκκλησία και στις 9 Δεκεμβρίου 1675 πήρε την έγκριση να ιερουργεί από την Προπαγάνδα και τον τοπικό επίσκοπο του Tricarico. Έζησε έκτοτε στο Tricarico με τη γυναίκα του, το γιό του και την κόρη του. Στις 28 Δεκεμβρίου 1676 ο επίσκοπος του Tricarico ανέφερε ότι οι Μανιάτες της περιφέρειάς του ήταν λυπημένοι γιατί πέθανε εκείνο το μήνα ο ιερέας τους Ιωάννης Καρβελάς. Μεταξύ των Μανιατών του Tricarico καταγράφονται η **Κυριακούλα Μελισσηνίτσα** (Misinizza), η οποία ήταν χήρα ιερέως, 40 ετών, με τα παιδιά της **Νικόλαο** 7 ετών και **Μαρία** 3 ετών. Μπορεί να υποτεθεί ότι αυτή ήταν η σύζυγος του ιερέως Ιωάννη Καρβελά.

Το Δεκέμβριο του 1676 ζούσαν στο Tricarico του Τάραντα ο **Νικολός Καρβελάς**, 50 ετών, με τα παιδιά του **Παγώνα** (Pavona) 22 ετών, **Μαριάνο** 20 ετών, **Γεώργιος** 15 ετών, **Γιάννης** 13 ετών και **Αγγέλα** 10 ετών. Επίσης τα αδέρφια **Κατερίνα Καρβελά** 25 ετών και **Χριστόφορος** 10 ετών. Αναφέρεται ακόμη το όνομα του **Calamone** ή **Calamine** (μήπως Κατερίνα ή Κατερίνος;) Καρβελά, 25 ετών, με τον αδελφό του **Cristofaro** ετών 10. Σε άλλο κατάλογο αναφέρεται το ίδιο όνομα ότι ζούσε με τη γυναίκα του και τον αδελφό του. Μετανάστες στην Ιταλία ήταν ο **Ιωάννης** και ο **Νικόλαος**, που αναφέρονται το 1674 και 1700. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 154 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 471.

ΚΑΡΒΕΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης).

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καρβελέα κατοικούσε στα Τσέρια και στα Λιασίνοβα και Καρβελά στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Στρατήγης Καρβελέας** αναφέρεται ότι το 1797 πούλησε το μύλο του στις Κάλυβες, που υπάγονται στον τ. δήμο Καρδαμύλης. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)96. Το **Στρατηγούλη Καρβελέα** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Ηλίας Καρβελέας** αναφέρεται ότι ήταν από τα Τσέρια και ότι μετά την απελευθέρωση διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος Καστανέας; Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)454.

Ο **Γιαννάκης** και ο **Ηλίας Καρβελέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Γεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Γιαννάκης Καρβελέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΚΑΡΒΕΛΕΑΣ. Σημειώνεται χωρίς βαφτιστικό. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΒΕΛΕΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2413. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΑΡΒΕΛΗΣ ΜΟΓΓΙΛΑΣ. Αναφέρεται το 1659 ως εκπρόσωπος των χωριανών του (περιοχή Αλαγονίας) για να εκφράσει στον Μοροζίνη την απόφασή τους να πολεμήσουν μαζί του εναντίον των Τούρκων. Α. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256. Το "Καρβέλης" μπορεί να μη είναι επίθετο αλλά το χωριό "Καρβέλι" της Κουτσαβάς (περιοχή Αλαγονίας). Το Μογγίλας μήπως είναι Μουγγίτσας;

ΚΑΡΓΑ Οικογένεια. Το 1715 αναφέρεται ο **Γιάννης** από το χωριό Χειμάρρα και το 1727 ο **Δημητρός** από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη φ. 14 και 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 204 και 208.

ΚΑΡ(Ι)ΔΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Μια από τις αρχαιότερες οικογένειες της Μάνης. Το 1378 στην εκκλησία των Ταξιαρχών του χωριού Χαρούδα της Μέσα Μάνης χαραχτηκε επιγραφή με το όνομα του Μιχαήλ και της συζύγου του Άννας Καρδιανού. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. of Athens*, τ. 15, σ. 188, Ν. Δρανδάκη, Ο Ταξιάρχης της Χαρούδας και η κτητορική επιγραφή του, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)287, 288 και Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 91-2. Το 1618 σε πίνακα των χωριών της Μάνης που συνέταξε ο Πέτρος Μέδικος αναφέρεται Χαρούδα των Καρδιάνων (Charouda Chardiani) που είχε 40 οικογένειες. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης*, σ. 585. Το 1689 ήταν στη Ζάκυνθο ο Δημήτρης Καρδιανός και συνεταιρίστηκε με άλλους Μανιάτες. Δ. Βαγιακάκου, *ΕΑΙΕΔικαίου* 5(1954)75. Ο Λ. Ζώης στο *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό Ζακύνθου*, στη σ. 275 αναφέρει ότι στη Ζάκυνθο μετανάστευσε από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) της Μάνης η οικογένεια Καρδιανού, η οποία πήρε το παρωνύμιο Μπούκιος.

ΚΑΡΔΟΜΑΤΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Ηλίας**, ο **Γιάννης**, ο **Γιαννάκης**, και ο **Δημήτρης** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280. (Βλέπε και Κορδοπατέα)

Ο **Γ. Καρδοματέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καρδαματέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΡΕΑΣ Ι. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΕΑΣ Ι. (Μήπως ταυτίζεται με τον προηγούμενο;). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΕΓΓΕΑΣ Κ., Πιθανώς ταυτίζεται με τον Κακαραγγέα από τη Σέλιτσα. Υπέγραψε ψήφισμα καταδικαστικό για τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αριθ. φ. 48 της 27 Ιουλίου 1831.

ΚΑΡΖΕΑΣ Ι. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΑΡΙΓΚΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Κελεφά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΡΙΖΙΟΝΗ (ΚΑΡΙΤΖΙΟΝΗ) Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χαριά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Ν. Καριτζιόνης** κατοικούσε στη Χαριά και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Καριζώνης του Ιωάννη** κατοικούσε στη Χαριά και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΑΡΚΑΒΕΛΑΚΗΣ ΖΕΡΒΟΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΑΡΚΑΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Τσεροβά (Δροσοπηγή). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΑΡΚΑΤΣΙΛΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Καλκατζάκου) Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μεσίσκλη της Νόμιας και είχε πύργο στα Τσικαλιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Ο Καρκατσιλής ή Καλκατζάκης εγκαταστάθηκε στα Τσικαλιά το 1880. Δεν υπάρχει συγγένεια με την οικογένεια Καρκατσιλή του Κούνου και Παλύρου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128..

Του **Γεωργίου Καρκατζίλη**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού με αριθ. μητρ. 3100. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΚΑΡΛΑΟΥΚΤΖΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΡΛΑΦΤΗ ή ΚΑΡΛΑΥΤΗ Οικογένεια. Το 1692 υπέγραψε επιστολή προς τους κατοίκους της Αναβρυτής ο **Παπά Καρλάφτης** από τη Ζαρνάτα. Η επιστολή διαβιβάστηκε στον Προβλεπτή του Μυστρά και αναφέρει τα ακόλουθα: "*Να ηξεύρετε άρχοντες που εμαζωκθήκανε Κουτζατιανοί και εκάμασι γράμματα μεθ' όρκου πνευματικού να έλθωσι απάνω σας δίχως λόγο, αμεί έστειλεν ο πρεβεδούρος και έπιασεν τον Σεργέντη Κουτζάτη και τον έβαλε στην χάψα και τώρα επιστήκανε με την ερυφή τους. Εγώ ο παπά Καρλάφτης έγραψα από τη Τζαρνάτα*". Την εποχή εκείνη οι Μανιάτες καταπίεζαν τους κατοίκους της Αναβρυτής και Σοχά. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)214.

Αναφέρεται ο **Καρλάφτης** το 1811, χωρίς βαφτιστικό όνομα στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου από τα Βαρούσια, ότι είχε χρέος προς το διαθέτη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέϊκο Τζάκι*, σ. 13.

ΚΑΡΛΗ ή ΚΑΡΛΕΣ Οικογένεια (Καρλιάνοι). Είχε πύργο στα Μέσα Δημαρίστηκα και από εκεί μετακινήθηκε στον Κυπριανό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 94.

ΚΑΡΛΟΥΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κατσιριάνων της Κοΐτας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108.

ΚΑΡΜΙΡΗΣ Γ. Υπέγραψε ψήφισμα που δημοσιεύτηκε στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΑΡΟΓΙΑΝΝΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκηδες σε μονάδα για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824,

ΚΑΡΟΛΕΜΑ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στον Κάμπο, όπου υπάρχει ακόμη τοπωνύμιο, όπως ακόμη στο Πραστίο και στη Γιάννιτσα. Το 1690 αναφέρεται σε κατάσταση κατοίκων της περιοχής (Καστελανίας) της Ζαρνάτας ο **Αναγνώστης** Καρόλεμας - Anagnosti Corolema (25). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Το 1704 στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου κατοικούσαν ο **Αναγνώστης** (μήπως ταυτίζεται με τον προηγούμενο;) με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι, ο **Γιάννης** με 10 κροντήρια λάδι, ο **Αναστάσης** με 40 κροντήρια λάδι, ο **Νικολάκης** με 18 κροντήρια λάδι, ο **Λιάς** με 13 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης** με 25 κροντήρια λάδι. Επίσης τον ίδιο καιρό στον Κάμπο κατοικούσαν ακόμη ο **Θοδωρής** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι, ο **Ταβουλάρης** με 20 κροντήρια λάδι, ο **Δικαίος** με 30

κροντήρια λάδι και ο **Δημήτριος** με 25 κροντήρια λάδι. Ο **Νικολός** Καρολέμας (σημειώνεται Καλερόμα) αναφέρεται μεταξύ πολλών κατοίκων της Γιάννιτσας και θεωρείται ότι κατοικούσε εκεί και είχε ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 135, 137 και 138, φ. 246, 245 και 247. Το 1772 ο **Θοδωρής** Καρολέμας, που κατοικούσε στη Γιάννιτσα, αναφέρεται μεταξύ των συγγενών και εκτελεστών της διαθήκης του πρώην Ευρίπου Παΐσιου Νιαρχάκη. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικα Ντίμιονβας*, σ. 47, του ιδίου, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 91. (???? Στο "Αρχείο" αρ. φ. 19, σ. 80 ??? αναφέρεται ο **Παναγιώτης** Καρολεμέας από το Πραστίο.)

ΚΑΡΟΜΗΛΑΣ ΗΛΙΑΣ. Το 1701 ενοικίασε τη δεκάτη του χωριού Τσέρια της Βαρδούνιας και το 1702 των χωριών Άρνα και Ασήμι. Το 1704 ενοικίασε μισό μύλο στη Βαρδούνια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 77, 92, 110 και 120.

ΚΑΡΟΝΙΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1703 που ενοικίασε μύλο στην Πετρίνα από τους Βενετούς. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 96.

ΚΑΡΟΥΛΙΟΣ. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΑΡΟΥΜΠΑ ή ΚΑΡΟΥΜΠΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια της Ζαρνάτας. Το 1692 αναφέρεται ο **Νικόλαος** Καρούπας ο οποίος υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αρ.φ. 29(1957)44. Το 1704 κατοικούσαν στα Βαρούσια ο **Παναγιώτης** Καρούπας, που είχε ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι (66 οκάδες) και ο **Γιώργος** με παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134. Στις 27 Ιουλίου 1727 ο **Παναγιώτης** Καρουμπάκης του ποτέ Γεωργίου πούλησε ένα κτήμα και το πωλητήριο έγγραφο υπέγραψε και ο **Γεωργάκης** Καρουμπάκης. Γ. Αναπλιώτη, Κουτηφαρέικο Τζάκι, "Αρχείον" Μεσσηνίας 1958, ανάπτυπο από το τεύχ. 30, σ. 7. Να σημειωθεί ότι στην προσπάθεια να καταστήσουν τη γλώσσα καλόηχο ή να δείξουν καλλιέργεια το "μπ" άλλοτε το γράφουν ως "π" και σπανιότερα ως "νπ".

ΚΑΡΟΥΝΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 5 Αυγούστου 1772 και στις 3 Οκτωβρίου 1780 υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήρια έγγραφα από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)91 και 93. Στον Κάμπο υπάρχει οικογένεια Κουρούνη.

ΚΑΡΟΥΝΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Το 1701 είχε ενοικιάσει το φόρο δεκάτης από χωριό της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 81.

Ο **Νικόλαος Καρούνος** ήταν συνεργός του Ζερβέα στην καταστροφή των σπιτιών των Κυριακίων στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υποχρεώθηκε από τους αιρετοκριτές να πληρώσει 100 γρόσια στα θύματα. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

Ο **Ν. Καρούνος** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΑΡΟΥΤΖΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κοίτα και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΡΤΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΑΡΤΟΝΙΚΟΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν από το Λιμένι και για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως νε αριθ. μητρ. 618. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΑΡΥΑΝΩΝ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Παγανέα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΑΡΥΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε φιλικές σχέσεις με την οικογένεια Καπετανάκη. Ο Γεώργιος Καρύγιαννης είχε παντρευτεί κόρη του Δημητράκη Χριστ. Καπετανάκη, όπως φαίνεται από τα Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Παναγιώτη Δημ. Καπετανάκη.

Πανάγος Καρύγιαννης. Ήταν κάτοικος της Γιάννιτσας και αναφέρεται ότι στις 15 Απριλίου 1804 υπέγραψε ως μάρτυρας σε δωρεά στο μοναστήρι της Γιάννιτσας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 20. Έδωσε πληροφορίες στο Χριστόδουλο Καπετανάκη για τα ιστορήματά του, ό.π., σ. 21. Αναφέρεται το 1821 σε αφιέρωση στη μονή Βελανιδιάς κτήματος που συνόρευε με δικό του. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 99.

Αθανάσιος Καρύγιαννης. Ο Καρύγιαννης με το Σαλαφατίνο ήταν στον Άγιο Μελέτιο (κοντά στη Θήβα) και τους χτύπησαν οι Τούρκοι του Κιοσέ Μεχμέτ πασά και τους πολιόρκησαν στην εκκλησία. Ήρθε σε βοήθειά τους ο Ηλίας Μαυρομιχάλης από την Κάζα με 800 και πίεσαν τους Τούρκους και τους ανάγκασαν να αποσυρθούν (άλλοι δεν ομιλούν περί νίκης Ελλήνων). Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Όταν ήταν να πέσει η Τριπολιτσά γύρισαν όλοι εκεί. Η Γερουσία τους διέταξε να γυρίσουν πίσω στα Δερβένια και ο Ηλίας Μαυρομιχάλης με 100, με τον Καρύγιαννη και τον Κατσινό πήγαν στα Δερβένια και μετά στην Αθήνα. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Στον καιρό του Δράμαλη ο Καρύγιαννης πήγε και κατέλαβε το κάστρο και ύψωσε τη σημαία του. Οι Τούρκοι βλέποντας σημαία δεν τόλμησαν να πλησιάσουν. Από το κάστρο είδε λίγους Τούρκους που ήταν στην πόλη του Άργους και κατέβηκε και συνάντησε στο Κεφαλάρι τον Τσώκρη και το Νικήτα. Τους κάλεσε και πήγαν στο Άργος όπου οι Τούρκοι κλείστηκαν σε ένα σπίτι και το έκαμαν μαζί με τους 10 Τούρκους. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Όταν βγήκαν όλοι οι Έλληνες από το κάστρο, ο Καρύγιαννης έμεινε μέσα και όταν είδε τους Τούρκους έβαλε στο κεφάλι του ένα καζάνι και πέρασε έξω, ό.π., σ. 407.

Στην εισβολή του Δράμαλη στην Αργολίδα ο Αθανάσιος Καρύγιαννης ανέβηκε στο κάστρο του Άργους και ύψωσε σημαία. Σπ. Τρικούπη,

Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 178. Βλέποντας από το κάστρο του Άργους τους 50 Τούρκους - αυτοί που πήγαν πρώτοι στο Ναύπλιο - να λαφυραγωγούν την πόλη... συνάντησε Αργείους τους επέπληξε ότι άφησαν την πατρίδα τους στη διάκριση τόσων ολίγων εχθρών. Εφιλοτιμήθησαν και όρμησαν μετά του Καρύγιαννη στους εχθρούς και φόνευσαν μερικούς, οι δε άλλοι έφυγαν... Μετά ήρθαν οι σταλέντες από την ηγεσία Κατσάκος και άλλοι, ό.π., σ. 180. Επί τρεις ημέρες οι Έλληνες που ήταν απ' έξω προσπαθούσαν να τους βγάλουν... οι άλλοι έφυγαν και ο Καρύγιαννης κοιμώταν... έβαλλε κακάβι στο κεφάλι, κρατούσε και μερικά λάφυρα στα χέρια και βγήκε από το κάστρο, ό.π., σ. 183. (Η ιστορία αυτή φαίνεται σε μερικούς απίθανη. Υποθέτουμε ότι όταν έγινε η συμπλοκή στην πόλη του Άργους και σκοτώθηκαν αρκετοί Τούρκοι, ο Καρύγιαννης θα πήρε τα ρούχα κάποιου από αυτούς και τα φόρεσε. Οι Τούρκοι θα μπορούσαν να τον καταλάβουν από το κούρεμα ότι δεν ήταν δικός τους, γι' αυτό έβαλλε το κακάβι στο κεφάλι και κατηφόρισε).

Ο Καρύγιαννης πήγε στο κάστρο του Άργους και όταν είδε 50 Τούρκους να λεηλατούν την πόλη, ειδοποίησε τους Έλληνες που ήταν στο Κιβέρι και τους μάλωσε. Ο Τσώκρης, ο Αγαλόπουλος και ο Καρύγιαννης του χτύπησαν και σκότωσαν δέκα επτά. Τότε ο Π. Μαυρομιχάλης ήταν στους Μύλους. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 398.

Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της υποχιλιάρχιας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου 1823 η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργ. Μαυρομιχάλη με προβούλετμα του Βουλευτικού έγινε χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Ο Θανάσης Καρύγιαννης αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 2:06 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)41:715.

Του Θανάση Καρύγιαννη τη συμβολή στο Άργος κατά του Δράμαλη προσπάθησαν να την αμφισβητήσουν με το αιτιολογικό ότι δεν υπάρχει Καρύγιαννη οικογένεια στη Μάνη. Αναλυτικά βλέπε: Στ. Καπετανάκη, Η καταστροφή του Δράμαλη το 1822 και η οικογένεια Καρύγιαννη της Γιάννιτσας, περ. *Ιθώμη* 39-40(1996)85.

Γεώργιος Καρύγιαννης. Σκοτώθηκε επί Δράμαλη στο Άργος. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 152. Ήταν γαμπρός του Παναγιώτη Δημ. Καπετανάκη που σκοτώθηκε και αυτός στο Κουτσοπόδι του Άργους.

Σωτήρης Καρύγιαννης. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΚΑΡΥΔΗΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΚΑΡΥΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν ιερέας από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στο βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8043. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΑΡΥΔΙΑΝΟΣ ή ΚΑΡΙΔΙΑΝΟΣ ή ΚΑΡΔΙΑΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Βλέπε Καρδιανός.

ΚΑΡΥΔΟΜΑΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό όνομα από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι (μικρή). Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΡΥΜΑΤΕΑΣ Η. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΡΦΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πάμπακα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΚΑΡΦΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της Βάθειας, όπου είχε πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Στον Κούνιο υπήρχε άλλη οικογένεια που ήταν κλάδος των Μπαθροταγαρουλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124 και 134.. Στημίνα υπήρχε ακόμη άλλη μια οικογένεια που ήταν κλάδος των Ντουβιάνων. Κ.Κάσση, *ό.π.*, σ. 105. Στη Βάθεια και στις Μιανές υπήρχε άλλη οικογένεια Καρφάκη που ήταν κλάδος των Καραμπατιώνων. Κ.Κάσση, *ό.π.*, σ. 68 και 77.

ΚΑΣΣΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η ρποαγωγή του σε υποχιλάρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο Ηλίας Κασσάκος από το Νιοχώρι και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΚΑΣΑΡΟΜΥΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάμπο (φ. 245) και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι ήταν 5 κροντήρια. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 237.

ΚΑΣΕΛΟΣ Οικονόμος από τη Ζαρνάτα. Iconomo Casselos da Sernata. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Στις 26 Φεβρουαρίου 1659 οι κάτοικοι της Σίτσοβας (Αλαγονία) αποφάσισαν, με βάση τη συμφωνία Μοροζίνη και Ιωαννίκιου να στείλουν δύο ιερωμένους στα χωριά της Πελοποννήσου για να διαδώσουν την επανάσταση. "...εμείς οι Σιτσοβίτες παπα-Οικονόμος και Γεώργιος αδελφός του παπά-Κασελός Καλαμαράς και Αλισαντρός ο αδελφός του...". Φαίνεται ότι ο παπα-Κασελός Καλαμαράς και ο αδελφός του Αλέξανδρος πήραν μέρος στη σύσκεψη και στείλαν τον παπα-Καλαμαρά (Κασελό) και τον Γεώργιο παπα-Καλόν στο Μοριά. Α.Καραθανάση, *Επαναστατικές κινήσεις στην Πελοπόννησο*, *Πελοποννησιακά* 8(1971)244. Τι άραγε ήταν το Κασελός, κακή ανάγνωση; παρωνύμιο του παπά-Καλαμαρά;

ΚΑΣΙΔΙΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Προφήτη Ηλία που είναι κοντά στη Λάγια. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78. Μερικοί εγκαταστάθηκαν στον Άγιο Κυπριανό. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 94.

ΚΑΣΙΔΟΚΩΣΤΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουρικιάνων της Κοίτας, όπου έχουν πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Από την Κοίτα εγκαταστάθηκαν στον Πάλυρο, ό.π., σ. 78. Πήγε ως σώγαμπρος των Κάσσηδων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68.

ΚΑΣΙΜΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται το 1703 σε εκμισθώσεις γαιών στην περιοχή της Βαρδούνιας. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 98.

ΚΑΣΙΜΑΚΟΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Στις 7 Μαΐου 1829 οι δημογέροντες, πρόκριτοι και εκλογείς της Ανατολικής Μάνης ζήτησαν από τον Καποδίστρια την αποφυλάκιση του Δημάκη Κασιμάκου, ο οποίος συνελήφθει για πειρατεία και εκρατείτο για οκτώ μήνες στο φρούριο της Μονεμβασίας. Ο Καποδίστριας διέταξε την προσαγωγή του στο Πρωτόκλητο Δικαστήριο. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 160.

ΚΑΣΙΜΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Ξιφομαχαιριδιάνων της Λάγιας, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο Μαρμάρι, όπου και έχτισαν πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78 και Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 167 και 180. (Βλέπε: Κασσιματόπουλος)

Το 1790 αναφέρονται ο **Νικολός** και ο **Πασχάλης Κασίμης** που ήταν μαζί με το Λάμπρο Κατσώνη. Όταν στα τέλη του 1790 ο Λ. Κατσώνης έλαβε διαταγή να πάει στη Βιέννη να συναντήσει τον Ποτέμκιν άφησε το στόλο του στο Νικόλαο Κασίμη. Δ.Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)22. Δεν είναι γνωστό αν υπάρχει κάποια σχέση με τους Κασίμηδες της Μάνης.

Ο **Βρετός Κασίμης** αναφέρεται ότι στα μέσα Ιουνίου 1829 πήρε μέρος σε εμφύλια σύγκρουση μεταξύ των οίκων του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη (Μιχαλακιάνου) από τη Λάγια και του Ιωάννη Γρηγορακόγγονα από το Πορτοκάγιο. Ο Βρετός Κασίμης ήταν με την πλευρά του τελευταίου, τον οποίο βοηθούσαν οι Μιχελιάνοι της Λάγιας, που ήταν εχθροί των Μιχαλακιάνων. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Όδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΑΣΙΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΚΑΣΚΑΛΗΣ (Κασκαλίνα). Αναφέρεται από το χωριό Βάμβακα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 31. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΑΣΚΑΝΕ Οικογένεια. Ήταν από το Κουτήφαρη και είχε ιδιοκτησία της τη μονή των Αγίων Τεσσαράκοντα. Δ.Βαγιακάκου, Συμβολή εις την

εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

ΚΑΣΠΟΤΙΝΟΥ Οικογένεια. Παλαιότερα, μέχρι το 1618, υπήρχε ιδιαίτερος οικισμός με το όνομα Κασποτένοι (Chaspotegni) με 40 οικογένειες (νοικοκυριά), που βρισκόταν κοντά στη Μίνα, Μπρίκι, Έρημο και Κουλούμι. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί της Μάνης*, σ. 585. Το 1644 αναφέρονται ο **Πάυλος** και ο **Δρακούλης Κασποτίνος** που προσπάθησαν να μεταναστεύσουν με το πλοίο του Μαχαιρίδι και "ίσως δολοφονήθηκαν" από τους Βενετούς. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 434.

ΚΑΣΣΑΚΟΥ Οικογένεια. (Βλέπε και Κασάκος). Ο **Ηλίας Κασσάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε υποχιλιάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Μιχάλης Κασσάκος** κατοικούσε στη Λάγια - Άγιος Βασίλειος. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Μερικοί από το Ακροταίναρο εγκαταστάθηκαν στο Σκουτάρι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68 και 78.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Μιχάλη Κασσάκο** από το Νεοχώρι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΚΑΣΣΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Γεραντωνιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας, που εγκαταστάθηκε στο Ακροταίναρο. Πιθανώς το όνομα προέρχεται από ομώνυμη πόλη της νότιας Γαλλίας, από όπου θα ήρθε στη Μάνη κάποιος πειρατής.

Στις παραμονές της επανάστασης του 1821 στο Μέζαπο ζούσε ο πειρατής **Κάσσος (Cazzos)**, στον οποίο αναφέρεται ο Rouquerville. Συνόδευε τον πειρατή Κατραμάδο ή Γιάννουζα από τις Σπέτσες. Ι. Φιλήμονος, *Δοκίμιον Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 1, σ. 212. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 158. Ε. Μπελιά, *Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων*, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)278 και 296.

ΚΑΣΣΙΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ότι ήταν από το Βαχό και στις 20 Σεπτεμβρίου γύμνωσε πλοίο και σκότωσε τρεις επιβάτες. Για την πράξη του αυτή συνελήφθη. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Να σημειωθεί ότι στην περιοχή του Βαχού υπάρχει τοπωνύμιο που δηλώνει την ύπαρξη του επιθέτου Κασσίμης. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΚΑΣΤΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Θεοδωράκης Καστανάκος** πριν από το 1814 είχε πουλήσει κτήματα στο Γιουσούφ αγά Ζαλούμη στην περιοχή Λάγιου-Τρινήσων-Βρωμολυγιάς. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονία της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)100.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1820 ο Μιχάλης Καβρίκας έκανε πληρεξούσιο στον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη να παραλάβει τον ερχόμενο Σεπτέμβριο τα χρήματα που του χρωστούσαν ο **Γεώργιος Καστανάκος** και ο Δημητράκης Κατζούλιας. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονία της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

Στις 25 Ιουλίου 1824 ο **Γεώργιος Καστανάκος του Αντωνάκη** με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427. Μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Γιάννης Καστανάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δ. Καστανάκος** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΣΤΑΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Γιατρών-Μεδίκων του Οιύλου και εγκαταστάθηκε στη Γαρμπελιά, όπου είχε πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Θεόδωρος Καστάνης** αναφέρεται ως καταγόμενος από τη Μηλιά και κατά την επανάσταση του 1821 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιατράκο ως φυσικός ιατρός και ιατροχειρουργός. Έλαβε μέρος και στις μάχες που έγιναν στο Βαλτέτσι, στα Βέρβαινα στα Δολιανά, ως και στην πολιορκία της Τριπόλεως, στο Άργος, στα Δερβενάκια, στο Ναύπλιο, στην Πάτρα, ακόμη δε και επί Ιμπραήμ. Υπήρξε μαθητής του Σχολείου Ιατροχειρουργικής του Γιατράκου στο Μυστρά και ήταν άριστος στην επίδεση των τραυμάτων, την ανάταξη εξαρτημάτων και τη θεραπεία καταγμάτων. Γ.Πουρναροπούλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον αγώνα*, σ. 11 (πολυγραφημένο φυλλάδιο από ομιλία). Η.Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3014, διότι "*επικεφαλής συμπατριωτών του ως ιατρός παρέσχε την συνδρομήν του*". Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1736 σε διαθήκη ως τοπωνύμιο στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)86.

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΚΑΣΤΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΑΣΤΕΛΟΥΛΕΑΣ Ι. (Το σωστό είναι Πέτρος Καπελουζέας). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΣΤΡΙΤΗΣ. Αναφέρεται το 1278 σε επιγραφή στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 54.

ΚΑΣΤΡΙΤΗ ή ΦΙΔΟΠΙΑΣΤΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Γεραντωνιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας που εγκαταστάθηκε στο Καστρί, που βρίσκεται μεταξύ Ποράχιας και Χάρακες. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68 και 78.

ΚΑΤΑΒΕΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο Γιαννάκης Καταβερέας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΤΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Anagnosti Catachis (20). Το 1690 αναφέρεται σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΚΑΤΑΡΙΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΑΤΕΛΑΝΟΥ ή ΚΑΤΕΛΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια ο Κατελάνος, χωρίς βαπτιστικό, του οποίου η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 2 1/2 βαρέλες (120 οκάδες). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133. Ο Νικολάκης Κατελανάκης αναφέρεται το 1768 ως αδελφός της Μαργαρίτας, η οποία έγινε γυναίκα του Τζανέτου Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέϊκο Τζάκι*, σσ. 3 και 8.

Ο Π. Καταλανέας (Καταλακέας), πιθανώς από τους Δολούς, υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΤΕΛΑΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Νομισή της περιοχής του Ζυγού. Οικογένεια Κατελάνου κατοικούσε και στην Κοίτα και ήταν κλάδος των Τσιγγροσαουλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Ο Μαυροειδής Κατελάνος (Μαυροειδέας Καταλανέας;) στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Του Μαυροειδή Κατελάνου, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός

ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1486. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

Αναφέρεται ότι κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Μαυροειδής Κατελάνος** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Μ.**, ο **Ι.** και ο **Ι. Κατελάνος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Ιωάννης Κατελάνος ή Κακαβούλιας** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3079. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ, 128.

ΚΑΤΕΛΟΥΖΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΚΑΤΕΧΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1792 και το 1806 ο **Νικόλαος** και ο **Σταύρος** σε έγγραφο από Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 19 και 22.

ΚΑΤΖΑΔΟΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΚΑΤΖΑΪΤΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1659 από το χωριό Μικρή Αναστάσοβα (Πηγές) της Αλαγονίας ο **Γιαννάκης** και ο **Παναγιώτης**, οι οποίοι έλαβαν μέρος στον ξεσηκωμό που προκάλεσε ο Μοροζίνη, για να πετύχει έναν αντιπερισπασμό με το αίμα των κατοίκων της Έξω Μάνης και της Κουτσαβάς (Αλαγονίας). Α.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

ΚΑΤΖΑΚΗ Οικογένεια. Στη συνέχεια η οικογένεια αυτή θα πήρε το όνομα **Κατζέα**. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς η ετήσια παραγωγή των μελών της ήταν: α) **Δημήτρης** 21 κροντήρια λάδι, β) **Πολυχρόνης** 66 κροντήρια λάδι και γ) **Παναγιώτης** 36 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΚΑΤΖΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Βάθεια και μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΤΣΑΜΠΟΥΛΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΑΤΖΑΝΕΑ Οικογένεια. Οι εικοσάχρονοι **Γεώργιος** και **Γιάννης** κατοικούσαν στο κάστρο της Ζαρνάτας και υπηρετούσαν στη σωματοφυλακή

του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, τον οποίο ακολούθησαν το 1824 σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824 αριθ. καταλ. 99 και 101.

Ο **Ιωάννης Κατζάνης** από την επαρχία Οιτύλου. Το 1824 πήρε το βαθμό του χιλιάρχου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 672. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 85.

ΚΑΤΖΑΝΟΣ. Συνηθισμένο όνομα στη Μάνη. Ως παρωνύμιο δόθηκε στον Ιωάννη Γρηγοράκη. Κατσανός ελέγετο και ο Ιωάννης αδελφός του Ηλία Τσαλαφατίνου. Το 1727 αναφέρεται το όνομα από το Βαχό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 109.

ΚΑΤΣΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αδελφός του Ηλία Τσαλαφατίνου. Όταν ο Δράμαλης ετοιμαζόταν να φύγει ο Δημήτριος Υψηλάντης πήρε τον Ιωάννη Κατσανό και πήγαν στα Μεγάλα Δερβένια, που ήξερε την περιοχή ο Κατσανός. Φεύγοντας βρήκαν το Δικαίο και Νικήτα που είχε γυρίσει από τη Στερεά Ελλάδα. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη 3(1970-71)407.*

Στις 30 Αυγούστου 1824 τον έστειλε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στην Ανατολική Μάνη για να ενεργήσει ώστε να μη εκλεγεί ο Χουρχάκος (Καλκανδής) ως παραστάτης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 176.

ΚΑΤΖΑΟΥΝΑΚΗΣ ΛΙΑΣ. Βλέπε Κατσαούνης.

ΚΑΤΖΑΟΥΣΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ. Αναφέρεται κατγωγή από τη Σπάρτη (Μάνη) γενικώς. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4863. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΑΤΖΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Κατζαράκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Ο **Σαράντης Κατζαράκης** αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 10125. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΚΑΤΖΑΡΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται το 1704 που κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του σε λάδι έφθανε τα 100 κροντήρια (μεγάλη). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΤΖΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Αναφέρεται το 1777 ως μάρτυρας αγοραπωλησίας στην περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 15.

ΚΑΤΖΑΡΟΣ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. Γ.Α.Κ., Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΑΤΖΕΑ Οικογένεια. Από Δολούς. Ο **Γιαννάκης Κανζέας** (πιθανώς Κατζάκης;) στις 12 Νοεμβρίου 1824 με προβούλευμα του Βουλευτικού πήρε προαγωγή στο βαθμό του χιλιάρχου. Η προαγωγή του έγινε μαζί με του Σταυριανού Καπετανάκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 43.

ΚΑΤΖΕΑΣ ΠΟΥΛΟΣ. Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

ΚΑΤΖΕΡΕΛΙΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥ (Γιάννης Κατζερέλης). Το 1704 αναφέρεται ότι κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παράγωγή της ήταν 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ (Κατζηγιαννού). Αναφέρεται στις 18 Μαρτίου 1730 που πήρε απόφαση το κοινό της Ανδρούβιστας για τη διαφορά της με τον Έξαρχο Σερβάκη. Αυτός ευθυνόταν για το φόνο του Ψυχούλη και το κοινό αποφάσισε ότι έπρεπε ο φονιάς να πληρώσει στην Κατζηγιαννού. Επειδή όμως υπολοιπόντουσαν 10 γρόσια η Κατζηγιαννού προσέφυγε στο κοινό (στη συνέλευση του λαού της Ανδρούβιστας) και αποφασίστηκε ότι αν δεν ξεπληρώσει το χρέος του μέχρι του Αγίου Γεωργίου θα έπρεπε να καταβάλλει και τόκο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)83.

ΚΑΤΖΗΜΠΕΡΗΣ ΗΛΙΑΣ (Λιού Κατζημπερόνυφη). Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΑΤΖΗΜΠΡΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΚΑΤΖΗΜΠΕΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο του 1772 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Μπορεί να υποθεθεί ότι το παρωνύμιο του Κατζημπεάκη ήταν **Τζεροκώλης**, γιατί στο πίσω μέρος αναγράφεται: "Του Γέρου Τζεροκώλη η ομολογία". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)90.

ΚΑΤΖΗΡΗ ή ΚΑΤΖΗΡΑΚΗ ή ΚΑΤΣΗΡΕΑ Οικογένεια. Για πρώτη φορά αναφέρεται από το 1600 το επώνυμο "*Κατσήρης*" από το χωριό Κάλυβες που βρίσκεται στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Φαίνεται ότι αρχικά η οικογένεια είχε το όνομα Σέρβος - Σέρβας - Σερβάκης και αναφέρονται διάφορες παραδόσεις για την προέλευσή της. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)61. Το 1600 αναφέρεται ο **Γιάννης Κατζήρης**, ο οποίος αγόρασε ελαιόδεντρα στην περιοχή Κάλυβες, όπου υπάρχει και τοπωνύμιο "Γιάννισα". Στ. Σκοπετέα, *ό.π.*, σ. 70. Το 1733 ο **Θεοδωράκης Κατζηράκης** αγόρασε κτήμα, *ό.π.*, σ. 84. Το 1735 και 1737 αναφέρεται το όνομα του **Νικολάκη Κατζηρέα** σε πωλητήρια έγγραφα, *ό.π.*, σσ. 85 και 87. Ο **Νικολάκης Κατζηράκης** αναφέρεται το 1736 και 1737 ως

μάρτυρας σε διαθήκη και ως αγοραστής σε πωλητήριο έγγραφο. ό.π., σσ. 86 και 87. Ακόμη το 1749 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο η "**Νικολάκαινα Κατζηρόνυφη**", δηλαδή η σύζυγος του Νικολάκη Κατζήρη, που προφανώς θα είχε πεθάνει. ό.π., σ. 88. Το 1742 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το όνομα του **Γιαννάκη Κατζηράκη**, ο οποίος είχε και αδελφό που δεν αναφέρεται το όνομά του, ό.π., σ. 88. Ο **Παναγιώτης Κατζηρέας** αναφέρεται πολλές φορές από το 1762 μέχρι το 1810 σε διάφορα έγγραφα, ό.π., σσ. 89, 89, 90, 90, 91, 91, 92, 97. Ο **Έξαρχος Κατζηρέας** αναφέρεται και αυτός από το 1778 μέχρι το 1810 σε πολλά έγγραφα, ό.π., σσ. 92, 93, 94, 95, 97. Ο **Ηλίας Κατζηρέας** αναφέρεται από το 1809 μέχρι το 1830 σε διάφορα έγγραφα, ό.π., σσ. 97, 98, 99, 100.

ΚΑΤΖΙΚΕΑΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιανουαρίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΤΖΙΜΑΤΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Κατηγορήθηκε ότι είχε συμμετοχή σε πειρατεία. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαλεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΑΤΖΙΜΙΑΣ Π. (Το σωστό είναι Παρθένιος Κοτζημάρης) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΑΤΖΙΟΜΑΝΤΑΚΗΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΚΑΤΖΙΟΡΧΑΚΗ ή ΚΑΤΖΟΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Γεωργάκης Κατσορχάκος στις 18 Μαΐου 1825 πήρε από το Βουλευτικό το βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού, ο δε **Κ.** και **Σ. Κατσιορχάκης** μαζί με άλλους κατοίκους της Κακαβουλίας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΤΖΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από τον Αναγνωσταρά ως δυνάμενος να κινητοποιήσει 400 στρατιώτες για την επανάσταση που προετοίμαζε η Φιλική Εταιρεία από το "Μέσα Πόρτον και χωριά". Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 242.

Ο **Γέρο-Κάτζος** ήταν από το Μέζαππο, γεννημένος το 1776 και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Την πρωτοχρονιά του 1813 οι Τούρκοι αποκεφάλισαν το Σωτηράκη Λόντο. Οι φίλοι του Λόντου και αντίπαλοι των Δεληγιανναίων και των Παπατσώνηδων, όπως ο Αντ. Περρωτής, Αναγνώστης Λυκάκης, Νικ. Δανιλόπουλος και Αναγνώστης Πουλόπουλος, φοβήθηκαν μήπως τους σκοτώσουν και αυτούς, γι' αυτό κατέφυγαν στη Μάνη στους Αλέξανδρο, Θεόδωρο και Θανασούλη Κουμουνδουράκηδες. Έμειναν εκεί 2-3 μήνες και οι Κουμουνδουράκηδες τους βρήκαν πλοίο να πάνε στην Κωνσταντινούπολη. Αλλά αντί για την Πόλη τους πήραν τα χρήματα και τα πράγματα που είχαν και τους έστειλαν στο Μέζαππο όπου τους φυλάκισαν στον πύργο του **Κάτζου**, μέχρι να πληρώσουν λύτρα. Μετά 4 μήνες ελευθερώθηκαν και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη, μη γνωρίζοντας ότι οι Κουμουνδουράκηδες οργάνωσαν τη ληστεία. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 44 κ.ε.

ΚΑΤΖΟΥΛΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3601. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 130.

ΚΑΤΖΟΥΛΑΚΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως εκατόνταρχος στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή Μαυρομιχάλη (;) στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΑΤΖΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Νικόβο της Ανδρούβιστας. Βλέπε και Κατσουλέα.

Τον **Ανδρέα Κουτσουλέα** (αναγράφεται ως Κατζουλάνας) στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημήτριος Κατζουλέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ανδρέας Κατζουλέας** υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά των Μαυρομιχалаίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Το πρώτο από αυτά υπέγραψε και ο **Παναγιώτης** και ο **Πέτρος Κατζουλέας**. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Ανδρέας Κατζουλέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΚΑΤΖΟΥΛΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1788 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 59.

ΚΑΤΖΟΥΛΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΤΖΟΥΛΗΣ παπάς, para Cazuli. Το 1686 οι Βενετοί του έκαναν παραχωρήσεις, γιατί μαζί με τον Πέτρο Γεωργιάκη προσέφεραν κάθε υπηρεσία τόσο στο να οδηγήσουν το πυροβολικό και τα πυρομαχικά του πολέμου και κάθε τι άλλο στο στροτόπεδο της Piazza ladetta, όσο και στο ανακτήσουν τα οχυρά. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 20(1926)347.

ΚΑΤΖΟΥΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1820 ο Μιχάλης Καβρίκας έκανε πληρεξούσιο στον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη να παραλάβει τον ερχόμενο Σεπτέμβριο τα χρήματα που του χρωστούσαν ο Γεώργιος Καστανάκος και ο **Δημητράκης Κατζούλιας**. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

ΚΑΤΖΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΚΑΤΖΩΝΗΣ ΗΛΙΑΣ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 2440. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 127. Μήπως Κοτσωνής από Ανδρούβιστα;

ΚΑΤΗΡΑΚΗΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΚΑΤΙΡΕΑ Οικογένεια. (Κατζηρέας;). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Νικολάκης** και ο **Πανάγος Κατιρέας** υπέγραψαν ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815. Και η ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΑΤΣΑΜΑΔΟΣ ή ΓΙΑΝΝΟΥΖΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Διαβόητος Σπετσιώτης πειρατής που δρούσε σε όλη τη Μεσόγειο. Στις αρχές του 1815 μαζί με πολλούς Μανιάτες πειρατές έπιασαν στην Κίμωλο ένα Γαλλικό εμπορικό και ζήτησαν υψηλά λύτρα. Ο πλοίαρχος το δέχτηκε, αλλά ο Γάλλος πρόξενος δεν δέχθηκε. Στις 22 Ιουνίου αγκυροβόλησαν στη Μήλο τρία πειρατικά μύστικα και ζήτησαν από τον πρόξενο 40.000 γρόσια, αλλά ο Πρόξενος θέλησε να αντιμετωπίσει τους πειρατές με τα όπλα. Οι πειρατές πήραν ομήρους τη γυναίκα του και το παιδί του και πήρε 6.000 γρόσια για να το αφήσει. Ο Πρόξενος ζήτησε βοήθεια πολεμικών πλοίων. Το καλοκαίρι του 1815 συνελήφθη ο Κατραμάδος από Γαλλική πολεμική μοίρα και φυλακίστηκε στην Αλικαρνασσό, αλλά δραπέτευσε και κατέφυγε στη Μάνη. Α. Κραντονέλλη, *Ελληνική πειρατεία και κούρσος τον ΙΗ' αιώνα και μέχρι την Ελληνική*

επανάσταση, σ. 254-5. Ε.Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών Αρχείων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)278 και 296. Ο πειρατής **Γιωργάκης Γιαννουζάκος** το 1812 είχε συλληφθεί από τους Υδραίους και ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης ζητούσε να ελυθερωθεί. Α.Κραντωνέλλη, ό.π., σ. 236. Α. Λιγνού, *Αρχείον Ύδρας*, τόμ. Δ' σ. 214-6.

ΚΑΤΡΑΜΠΑΧΙΑΝΟΙ - ΚΑΤΡΑΜΠΑΣΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνο και είχε κλάδους τις οικογένειες: Βρεττάκου, Καπέρη, Κουμουνητή, Λυκουσά, Παυλάκου, Σκαφιδά και Συφόρη. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124 και 125.

ΚΑΤΡΕΒΑΣ ΧΑΤΖΗ-ΠΑΝΑΓΟΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος γενικώς από Σπάρτη (Μάνη). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4157. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΑΤΡΙΤΖΗΣ. Αναφέρεται το 1728 ως τοπωνύμιο στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στη Σαϊδώνα υπάρχει το όνομα Καστρίτσος. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)114.

ΚΑΤΡΙΤΗΣ Δ. ΑΝΔΡΕΑΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους στρατιώτες με αριθ. μητρ. 8595. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΑΤΣΑΔΩΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Ν. Κατσαδωράκος** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γ. Κατσαδωράκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΑΤΣΑΪΤΗΣ ΙΕΡΕΜΙΑΣ επίσκοπος Μαΐνης. (Βλέπε: Κατσαΐτης) Ήταν από το Ληξούρι της Κεφαλονιάς και υπηρέτησε ως επίσκοπος Έλους και Μαΐνης το 1570. Φαίνεται ότι σύντομα αποσύρθηκε στην Κεφαλονιά. Ν.Αντωνάκου, *Περί του Ιερεμία Κατσαΐτη και ηγουμένου της μονής Νέας Ιερουσαλήμ Κεφαλληνίας*, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1980)397.

ΚΑΤΣΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. (Βλέπε: Κατσανός) Με το όνομα αυτό, πριν από την επανάσταση του 1821, αναφέρεται ο Ιωάννης Γρηγοράκης - Κατσανός, οι απόγονοι του οποίου ήταν γνωστοί ως "Κατσανάκος". Βλέπε Γρηγοράκης-Κατσανός Ιωάννης. Επίσης ως Κατσανός ή Κατσανός ήταν γνωστός ο αδελφός του Ηλία Τσαλαφατίνου.

ΚΑΤΣΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν αδελφός του Ηλία Τσαλαφατίνου και στα χρόνια της επανάστασης του 1821 ήταν γνωστός ως Ιωάννης Κατσανός είχε δε πλούσια δράση στον αγώνα.

Πήρε μέρος στη νικηφόρο μάχη του Βαλτετσίου. Κρατούσε το πέμπτο ταμπόρι των Ελλήνων στη νικηφόρα μάχη του Βαλτετσίου μαζί με τους

αδελφούς Μπουραίους. Ο Κατσανός είχε αναλάβει με 8 παλληκάρια σκοπός και παρατηρούσε τις κινήσεις των Τούρκων. Αυτός είναι που ειδοποίησε τους υπερασπιστές του Βαλτετσίου ότι έρχονται οι Τούρκοι της Τριπολιτσάς. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)398. Τη νύχτα της μάχης πήγε ο Κατσανός στον Κολοκοτρώνη για να ζητήσει πυρομαχικά και αυτός του απάντησε ότι τα είχε αφήσει στο Χρυσοβίτσι, ό.π., σ. 390. Επαναλαμβάνεται ότι σκοπός στο Βαλτέτσι ήταν ο Κατσανός και είναι χωρίς σημασία τα αναφερόμενα ότι ο Θ. Κολοκοτρώνης είχε τηλεγραφικά σήματα, που ειδοποίησαν τις κινήσεις των Τούρκων, ό.π., σ. 392. Επαναλαμβάνεται επίσης ότι πήγε ο Κατσανός να ζητήσει πυρομαχικά από τον Κολοκοτρώνη και του έδωσε μόνο 400 φυσέκια, γιατί τα άλλα τα είχε αφήσει στο Χρυσοβίτσι, ό.π., σ. 392.

Το καλοκαίρι του 1821 ο Ιωάννης Κατσανός πήγε στην Κάζα με 200 Μανιάτες, που είχαν πληρωθεί από τον Πετρόμπεη με 70 γρόσια τον καθένα. Επειδή έδειξαν δειλία ο Ηλίας δεν κράτησε, εκτός από λίγους και τους άλλους τους έστειλε στον Κερατόπυργο που ήταν ο Κυριακούλης. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400. Μετά τη μάχη στον Άγιο Μελέτιο ο Ηλίας Μαυρομιχάλης εγκαταστάθηκε στο Γυφτόκαστρο, δεξιά του ήτανο Σαλαφατίνος με τους Κουντουριώτες και στον Άγιο Ηλία ο Ιωάννης Κατσανός με Βελλιώτες, ό.π., σ. 400. Όταν κόντευε να πέσει η Τριπολιτσά όλοι γύρισαν εκεί. Η Γερουσία τους διέταξε να πάνε στα Δερβένια και ο Ηλίας με 100 με τον Καρύγιαννη και τον Ιωάννη Κατσανό πήγαν αρχικά στα Δερβένια και μετά στην Αθήνα, ό.π., σ. 400.

Από το Αρχείο του Μαυροκορδάτου, τόμ. Ε', II 94, μαθαίνουμε ότι: "...ο καπετάν Γιάννης Κατσανός με τους περί αυτόν Σπαρτιάτας έρχεται εις Χελοΐβαρον, (ορμίσκος στην περιοχή της Βόνιτσας), και να φροντίση δια να εμπαρκαρισθή όσον τάχιστα και ενωθή με το λοιπόν σπαρτιατικόν στράτευμα του καπετάν Κυριακούλη". Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)239.

Στις 10 Ιουνίου 1823 έγινε πρόταση από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό να του δοθεί ο βαθμός του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

Στις 20 Μαρτίου 1824 αναφέρεται σε επιστολή του Ιωάννη Κατσή-Μαυρομιχάλη από το Λιμένι, ότι άρχισε να στρατολογεί. Προφανώς ήταν η εποχή των εμφυλίων συγκρούσεων. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 156.

Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους λοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

ΚΑΤΣΑΟΥΝΗ ή ΚΑΤΖΑΟΥΝΗ Οικογένεια. Κοντά στο κάστρο του Πασαβά υπάρχει χωριό με το όνομα Κατσαουινάικα. Σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (Καστελανίας) Κελεφάς αναφέρονται τρία άτομα της οικογένειας, α) ο **Πιέρος** - Piero Cazauni (10), β) ο **Καλόποθος** - Caloroto Cazauni (61) και γ) ο **Μαυροειδής** - Mavroidi Cazauni (67). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* τ. 2, σ. 427-8. Το 1715 ο Κατσαούνης, χωρίς βαφτιστικό, έλαβε μέρος στις διαπραγματεύσεις των Μανιατών με τους Τούρκους για τη συνθηκολόγηση που ακολούθησε. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σσ. 281 και 185. Το 1704 στα Βαρούσια κατοικούσε ο **Λιάς Κατζαουνάκης** και είχε ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι (96 οκάδες). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

Στα Μαλευριάνικα (στον ένα από τους τρεις οικισμούς των Βαρουσιών της Ζαρνάτας) υπήρχε ο πύργος του Κατσαούνη.

ΚΑΤΣΑΡΑ Οικογένεια. Ο **Μιχαήλ Κατσαράς** αναφέρεται το 1692 ότι κατάγεται από το Οίτυλο. Ήταν αγιογράφος και εικονογράφισε το ναό του Αγίου Δημητρίου της Κάτω Χώρας Μηλέας. Δ.Βαγιακάκου, *Μεσσηνικά Γράμματα*, 2(1967)166. Α.Πετραντώνη, Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)133.

Ο **Ιωάννης Κατσαράς του Νικολάου** κατοικούσε στην Κηπούλα και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΑΤΣΑΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Από την Πολιάνα του Ζυγού. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΥ Οικογένεια. Αποτελούν κλάδο των Ρικιάνων (Ρίτσων) της Λάγιας, απ' όπου εγκαταστάθηκαν στο Κοτράφι, το οποίο είναι ξεμόνι των Τσουκαλιών. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77 και Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166-169.

Υποστηρίζεται η άποψη ότι είναι κλάδος των Λιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κατσαφάδος υπάρχει και στο Λάκκο, που θεωρείται ότι είναι βαφτισιμιάς του Κατσαφάδου του Κοτραφιού. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 105, 114, 128.

Ο **Δημητράκης Κατσαφάδος** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΚΑΤΣΑΦΑΡΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Από την επαρχία Οίτυλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3543. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 128.

ΚΑΤΣΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΑ ή ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΕΑ Οικογένεια. Από τη Μεγάλη Μαντίνεια που τώρα έχει εκλείψει. Ο **Γιωργάκης** αναφέρεται στα χρόνια του 1821, Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 431. Υπέγραψε ψηφίσματα με τα οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, παράρτ. 27 Ιουνίου 1831.

Από την Καλαμάτα αναφέρεται ο **Νικόλαος Κατσιβαρδάς**. Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. 07614 και 011954.

ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΑΚΟΥ ή ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΕΛΟΥ Οικογένεια. Οι Κατσιβαρδιάνοι της Λάγιας είναι κλάδος των Ξαρχάκηδων-Ξαρχιάνων. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ.???

Η οικογένεια κατοικούσε στην Κοίτα και από εκεί ένα μέρος εγκαταστάθηκε στη Λάγια. Κατά μια άποψη Κατσιβαρδιάνοι ανήκουν στους Κατσιριάνους και ξακλήρισαν. Κατά άλλη άποψη είναι κλάδος της οικ.

Καβατζά (από την οποία προέρχονται και οι Ξαρχιάνοι της Λάγιας) που ανήκουν στους Λιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108 και 113-4.

Ο **Αντώνιος Κατσιβαρδάκος** αναφέρεται ως καταγόμενος γενικώς από τη Λακωνία. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 12080. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

Ο **Μιχάλης Κατσιβαρδάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νιολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΑΤΣΗΒΑΡΔΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Διορίστηκε την 1 Ιουνίου 1829 ως στρατιώτης στη δημογεροντία Σταυροπηγίου. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 79.

ΚΑΤΣΙΒΑΡΔΙΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Είχαν πύργο στην Κοίτα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Ιωάννη. Κατοικούσε στη Μηλιά και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΑΤΣΙΚΑΔΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κριτσελή, που είναι κοντά στη Μίνα και Καρήνια. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Ανήκει στους Νικλιάνους, στον κλάδο των Μιχαλακιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΚΑΤΣΙΚΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Αργυλιά και αποτελεί κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79 και Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Αναφέρεται ότι από το Νύφι πήγε στον Αργυλιά. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

ΚΑΤΣΙΜΑΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Δημητρίου. Κατοικούσε στον Κούνο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΚΑΤΣΙΡΕΑ Οικογένεια. (Βλέπε οικ. Κατζήρη της Ανδρούβιστας). Κατοικούσε στις Καλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια ο **Γ. Κατσιρέας** και η **Π. Κασίραινα** αναφέρονται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κατσιρέα κατοικούσε στις Κάλυβες, Τσέρια και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΤΣΙΡΗ Οικογένεια. (Βλέπε οικ. Κατζήρη της Ανδρούβιστας). Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Κουκούρη και είχε πύργο στους Κάτω Μπουλαριούς. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Αναφέρεται ότι οικογένεια Κασίρη κατοικεί στον Κούνο και ανήκει στους Στριφτοκωλιάνους, ενώ

ομώνυμη οικογένεια υπάρχει και στην Κοίτα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

ΚΑΤΣΟΡΧΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Φουρνιάτα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 81-2.

ΚΑΤΣΟΥΛΗ ή ΚΑΤΖΟΥΛΗ ή ΚΑΤΖΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Από παράδοση αναφέρεται ότι από τα Χανιά (ή την Ιεράπετρα) της Κρήτης ήρθαν με μια σκούνα οι οικογένειες Σέρβου, Σταματάκη, Μποσινάκη, Ρουσάκη και Κατσουλάκη και αποβιβάστηκαν στη Σελίνιτσα της Δυτικής Μάνης. Στ.Σκοπετέα, *Ε. Α. Ι. Ε. Δικαίου*, 3(1950)61-2. Η οικογένεια Κατσουλάκη-Κατσουλέα εγκαταστάθηκε στην Ανδρούβιστα και το 1782 η **Λιού Κατσούλαινα** δανείστηκε χρήματα, ό.π., σ. 94.

Η **Οικογένεια Κατσουλέα** είχε πύργο στο Νικόβο της Ανδρούβιστας. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 81.

Το 1686 αναφέρεται το όνομα του **Παπα-Κατσούλη** (para Cazuli) ο οποίος προσέφερε υπηρεσίες στο στρατό των Βενετών. Σπ.Λάμπρου, *Ν.Ελληνομνημύων*, 20(1926)347.

Το 1690 κατοικούσε στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς και περιλαμβάνεται σε κατάλογο ονομάτων ο **Λάζαρος Κατσούλης** - Cazuli Lazaro (9) - μαζί με άλλους 79 κατοίκους της περιοχής. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Το 1704 ζούσαν στους Άνω Δολούς ο **Νικόλαος** και ο **Παναγιώτης Κατζουλάκης** και η ετήσια παραγωγή τους ήταν από 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

Στον Ιερό ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου, από το 1745, υπάρχει αφιερωματική επιγραφή του **Παναγιώτη Κατζουλέα**. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 43.

Ο **Γεώργιος Κατζουλέας** γεννήθηκε το 1788 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 59.

Ο **Α. Κατζουλέας** υπέγραψε δύο αναφορές των κατοίκων της Ανδρούβιστας που καταδίκασαν τα στασιαστικά των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Το πρώτο από αυτά υπέγραψε και ο **Π. Κατσουλέας**.

Ο **Ανδρέας Κατσουλέας**, που πρέπει να ταυτίζεται με τον προηγούμενο, μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της Φάλαγγος. Υπέγραψε βεβαίωση για τον Αθανάσιο Αναγν. Κουτήφαρη-Σκαρπαλέζου και το 1865 υπέγραψε βεβαίωση για τις υπηρεσίες του επισκόπου Θεοκλήτου Αλεπουδέα. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)457.

Ο **Ηλίας Κατζουλέας** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Κυριακούλης Κατσουλέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κατσουλέα, Κατσουλίδη και Κατσουλιδάκη κατοικούσε στο Νικόβο και το Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. Από το Μέζαππο, γεννημένος το 1803 και το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ Ι. Στις αρχές Ιουλίου 1821 ναυτικοί Σπετσιώτες με Λάκωνες και τον Ι. Κατούλη χτύπησαν τον πύργο που προστάτευε τη γέφυρα και τον κυρίευσαν. Κ.Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωσις Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 83.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο **Ι. Κατούλης** και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ.Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωσις Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

ΚΑΤΣΟΥΛΙΕΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΚΑΤΩΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΚΑΥΚΑΛΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 31 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΚΑΥΚΑΛΙΑΝΟΙ Οκογένεια. Κατοικούσε στην Κηπούλα και κλάδοι της ήταν οι Γερακαριάνοι, ο Κουβάτσος, ο Μητσικάκος και ο Τζανάκος. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΚΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητ. 8555. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132. (Βλέπε Καβλαδώνης και Καβλαντώνης)

ΚΑΥΛΑΤΕΡΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1728 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)113-4.

ΚΑΥΛΕΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε

παραβλέπει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Παναγιώτης Καυλεάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. Γ.Α.Κ., Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΚΑΥΤΑΚΗΣ Π. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΦΑΚΑΚΗΣ Η. Κατοικούσε στο Βάμβακα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΑΦΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 ο **Κωνσταντής** κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και είχε παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Αναφέρεται ακόμη από την ίδια περιοχή η **Καφίτζα** με παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΚΑΦΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΗΣ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8686. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΚΑΦΕΤΖΗ Οικογένεια. Το 1730 αναφέρονται ο **Ανδρέας**, ο **Λινάρδος** και ο **Παναγιώτης** Καφετζής, οι οποίοι πρέπει να ανήκαν στην καλή τάξη του Μυστρά και υπέγραψαν επιστολή προς τον Αββά Μ. Fourmont. Από αυτούς ο Παναγιώτης υπήρξε στο παρελθόν φοιτητής του Πανεπιστημίου της Παδούης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 329-330. Βλέπε και "*Σπαρτιατικόν Ημερολόγιον*" 4(1903)60.

Την ίδια εποχή αναφέρεται η αδελφή του Θεοδώρητου Σαλούφα επισκόπου Ρέοντος και Πραστού που ονομαζόταν Νικολάκινα Καφετζίνα, δηλαδή η σύζυγος του **Νικολάου Καφετζή**. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 88.

ΚΑΨΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ του Παναγιώτη. Κατοικούσε στο Σταυρί και μετόικησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΚΑΨΑΛΗ Οικογένεια. Ανήκει στη γενιά των Γκουμιάνων της Καστάνισσας που ήταν οι αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ. Καψάλη, *Η Καστάνια*, *Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΚΑΨΑΛΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΚΑΨΟΚΟΙΛΗΣ Γέρο- Αναφέρεται το 1736 ως μάρτυρας σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπέτα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)86.

ΚΑΨΟΚΩΛΗ Οικογένεια (Καψοκωλιάνοι). Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Δημάρη και είχε πύργο στα Μέσα Δημαρίστηκα. Από εκεί μετακινήθηκε στον Κυπριανό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78 και

Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 170 και 181. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 94.

Η **Οικογένεια Καφοκώλη** έχει πύργο στην Παγανέα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Δικαίος Καφοκούλης** από την επαρχία Γυθείου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ, μητρ. 8063. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΑΨΟΜΟΥΣΤΑΚΗΣ ΛΟΥΚΑΣ. Luca Capsomustachi (65). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΚΕΓΙΑΛΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Άϊ Θανάση, κοντά στην Κηπούλα. Ν.Κατσικάρου, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο **Ιωάννης Κεκάκος** ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8567. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΕΚΕΡΗΣ ΠΕΤΡΟΣ (Μήπως Σέκουρης); Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΚΕΛΑΝΤΕΑΣ ??? ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Ζούσε στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας και είχε γεννηθεί το 1789. Το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΕΛΕΠΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Θεωρείται ότι η οικογένεια κατοικούσε στην Τραχήλα και τη Σελίνιτσα. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 ο **Τζανέτος Κελεπουρέας** υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256. Αργότερα υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Ο **Τ. Κελεπουρέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΕΛΕΠΟΥΡΗΣ. Ήταν αγωγιάτης και αναφέρεται στις 28 Μαρτίου 1828 ότι μετέφερε από τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη στον αδελφό του Θωμά, που βρισκόταν στο Μαραθονήσι. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 284.

ΚΕΛΕΦΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΑ. Το 1705 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή της ήταν 60 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΕΡΑΜΙΔΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια και στο Ακροταίναρο και πιθανώς αποτελούσε κλάδο των Γεραντωνιάνων της πατρίδας των Κοσμάδων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68 και 78.

ΚΕΡΑΜΙΔΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στο τέλος του 1714 ή στις πρώτες ημέρες του 1715 οι κάτοικοι της Έξω Μάνης υπέβαλαν αίτημα στους Βενετούς να τους χορηγήσουν πολεμοφόδια, για να αγωνισθούν εναντίον των Τούρκων. Μεταξύ αυτών που υπέγραψαν ήταν και ο Αναγνώστης Κεραμίδης (αριθ. 14), που δεν γνωρίζουμε αν ταυτίζεται με κάποιον από τους κατωτέρω συνωνύμους του. Κ.Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404.

ΚΕΡΑΜΙΔΗΣ - ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Anagnosti Calogerachi Cheramidi (56). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Να σημειωθεί ότι υπήρχε οικογένεια Καλογεράκη καταγομένη από το Κεραμίδι Αράχοβας, που είναι πλησίον της Γιάννιτσας (ανατολικά από το μοναστήρι της Τίμιοβας).

ΚΕΡΑΜΙΔΗΣ - ΚΕΡΑΜΙΡΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1699 βεβαιώθηκε η υπογραφή "*του κυρίου Αναγνώστη Κεραμιρά, του κοινώς επονομαζομένου Κεραμίδη Δημοσίου Νοταρίου*" Καλαμάτας. Πρόκειται για το συμβόλαιο με το οποίο ο Λιμπεράκης Γερακάρης μετεβίβασε την επικαρπία των Μύλων της Μαντίνειας στην κόρη του Σταθούλα. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 36.

ΚΕΡΑΜΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Giorgachi Cheramidi (77). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΚΕΡΕΚΟΥΛΗΣ ΘΩΜΑΣ. Από το χωριό Βαχός, το 1727, αναφέρονται τα ονόματα της Θωμούς Κερεκούλαινας και της κόρης της Κυριακής στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΕΤΣΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και ήταν από τις πιο αξιόλογες του τόπου. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

Αναφέρεται ότι στη μάχη που έγινε έξω από τη Μεθώνη το 1821, όπου σκοτώθηκε ο Κωνσταντίνος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, οι Τούρκοι επιτέθηκαν για να πάρουν το νεκρό, που δίπλα του ήταν ο αδελφός του Νικόλαος. Δύο γενναίοι Μανιάτες ο **Ιωάννης Κετσέας** και ο Ιωάννης Γλεντζές τους απώθησαν και σώθηκε ο Νικόλαος Πιεράκος. Κ.Κοτσώνη, Κωνσταντίνος Π. Μαυρομιχάλης, πρώτος νεκρός Μανιάτης αρχηγός, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)268 και 272.

Γιαννάκης του Παναγιώτη Κετσέας. Πριν από την επανάσταση φιλοξενήθηκε στον πύργο των αδελφών Γιαννάκη και Βενετσάνου ο Χριστόφορος Περραιβός, ο οποίος πήγε στους Δολούς, για να προωθήσει τη συμφιλίωση των οικογενειών της Μάνης. Αναφέρεται υποθετικά ότι θα είχε

μυηθεί στη Φιλική Εταιρεία, όπως ο αδελφός του. Σ.Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)431, 433, και του ιδίου, Το εν "Σπάρτη" (Μάνη) Ελληνομουσείον της Φιλικής Εταιρείας, *Νέα Εστία* 38(1964). Πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821. Γ.Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ. 135. Στις 13 Νοέμβριο 1824 έγινε χιλιάρχος, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ. τ. 7, σ. 43, ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 36 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)442. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 πήρε το βαθμό της αντιστρατηγίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα από τους Δολούς. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 70. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού με αριθ. μητρ. 663. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 85. Υπηρέτησε στο στρατό ως ανθυπολοχαγός της ενεργού φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219. Το 1829 πέρασε από τους Δολούς ο Γάλλος χαρτογράφος Bory de Saint Vincent, σ. 251-2, ο οποίος επισκέφθηκε το Γιαννάκη Κετσέα στον πύργο του και σημείωσε τα ακόλουθα: "Ο καπετάνιος Κετσέας, όταν ανεβήκαμε στον πύργο του από μια σκάλα και αφού μας έδωσε να πλυθούμε, μας πρόσφερε γλυκό, ένα ποτήρι νερό, τον καφέ με το κατακάθι του, και την πίπα, μας έδειξε με λίγα λόγια την αγάπη για τη Γαλλία και την εκτίμησή του για το General en Chef (στρατηγό Μαιζώνα) αρχιστράτηγο, που τον έβλεπε, λέει, με έκπληξη και φοβερά προαισθήματα "να απομακρύνεται από μια χώρα όπου η παρουσία του θα ήταν απαραίτητη για καιρό ακόμη". Ήταν πολύ αφοσιωμένος σε μια νέα τάξη πραγμάτων, αλλά εύρισκε ότι ο νέος πρόεδρος (Ι. Καποδίστριας) έδινε περισσότερη σημασία σε μερικούς αρχηγούς οι οποίοι επειδή είχαν γίνει μπέηδες, ή λεγόταν ακόμη Μπεηζαντές, δεν άξιζαν όσο μερικοί ευγενείς καπετάνιοι των οποίων οι πατέρες δεν είχαν καθόλου κυβερνήσει τη χώρα, αλλά οι οποίοι, εξ αιτίας αυτού, ήταν οι καλύτεροι Έλληνες, αφού δεν είχαν κρατήσει ποτέ τίποτα από τους Τούρκους. Ο Σπαρτιάτης ήθελε να αναφερθεί προσωπικά στο γείτονά του της Ζαρνάτας στη γη του οποίου θα κατασκηνώναμε το ίδιο βράδυ. Μας συμβούλεψε να μη δεχθούμε τη φιλοξενία του στον πύργο. Του απάντησα ότι δεν κοιμώμουνα παρά στη σκηνή. "Μπορείτε, μου είπε, χωρίς επακόλουθο, να κάνετε εξαίρεση στην αρχή σας όταν θα επισκεφθείτε το Μούρτζινο της Καρδαμύλης ή τον Τζανετάκη του Μαραθονησίου. Είναι δύο μεγάλοι καπετάνιοι και έντιμοι άνθρωποι".

Γρηγόρης. Μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του Ανθυπολοχαγού της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221. Περιγράφεται ως γαμβρός του Κατσή Μαυρομιχάλη. Οι Αθηναϊκές Εφημερίδες "Αιών", αριθ. φ. 115 της 26 Νοεμβρίου 1839, σ. 4, και "Αθηνά", αριθ. φ. 670 της 18 Νοεμβρίου 1839, σ. 3639, γράφουν ότι ο Μ. Φέδερ έστειλε στρατό στις Κιτριές, όπου κατοικούσε ο Κατσή Μαυρομιχάλης. Δεν αναφέρονται οι λόγοι, αλλά θα βρισκόταν εκείνο τον καιρό σε αντιδικία με την κυβέρνηση του Όθωνα. Τότε μερικοί αξιωματικοί, μεταξύ αυτών ο Γρηγόριος Κετσέας, ο Κανερίνης Καπετανάκης κ.ά. πήγαν να τον επισκευθούν, αλλά μετά από λίγες ημέρες συνελήφθησαν από το στρατιωτικό απόσπασμα, μετά δε από αρκετές ταλαιπωρίες αφέθηκαν ελεύθεροι. Αργότερα διαδέχθηκε στη Δημαρχία της Αβίας τον Πέτρο Τσαουσέα-Λογοθέτη και το 1852, που πέρασε ο μοναχός Παπουλάκης, ήταν δήμαρχος και αντέδρασε στο κίνημά του. Στη συνέχεια του εκφράστηκε η Βασιλική ευαρέσκεια. ΦΕΚ, αρ. φ. 33 της 22 Αυγούστου 1852, σ. 226.

Στην αυλή του σπιτιού του **Γρηγόριου Κετσέα** στους Δολούς βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που εικονογραφήθηκε με έξοδα του Χριστόδουλου Πλιβούρη το 1785. Σ.Κουγέα, Κτητορικά επιγραφαί εκ Δολών, *Ελληνικά* 7(1934)108.

Στη Φιλική Εταιρεία μυήθηκε στις 14 Μαρτίου 1820 από το Χριστόφορο Περραιβό ο **Βενετζάνος Π. Κέτζου Γαϊτανάρος**, που κατοικούσε στους Δολούς και είχε γεννηθεί το 1791, ώστε το 1820 να είναι 29 ετών. Δεν είναι γνωστό αν ανήκε στην οικογένεια Γαϊτανάρου και ήταν απόγονος του Κέτσου Γαϊτανάρου, από τον οποίο προέκυψε και το όνομα Κετσέας. Αν ο Κέτσος Γαϊτανάρος είχε γιό Παναγιώτη, αυτός μπορεί να ήταν ο πατέρας του Βενετζάνου και του Γιαννάκη.

Αναφέρεται ότι ένας **Κετσέας**, χωρίς βαφτιστικό όνομα, κατά την επανάσταση του 1821 προσέφερε τις υπηρεσίες του ως χειρουργός. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολεμ., φάκ. 21 έγγραφο της 16 Αυγούστου 1824 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνικά* 1(1968)458. Γ.Πουρναρόπουλου, *Λάκωνες Ιατροί κατά τον αγώνα*, σ. 11, (Πολυγραφημένο φυλλάδιο από ομιλία).

ΚΕΦΑΛΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΚΕΦΑΛΟΥ Οικογένεια. Προφανώς θα πρόκειται για πρόγονο της οικογένειας Κεφαλέα. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το 1733 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) η "*γρια καιφαλου με τα πεδια μου στεργομε τα ανοθεν*". ΣΤ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)85.

ΚΕΦΑΝΤΖΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Κεχριάνα και από τα μέλη της αναφέρονται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 43, α) ο **Λεούτζης "όπου εκρεπάρισε το τουφέκη και σπόρισε τη μπαλάμι"**, β) η κόρη του που είχε πρόβλημα, προφανώς τραύμα, στο κεφάλι και γ) ο αδελφός του **Κυριάκης** που είχε δεχθεί "*τουφεκιά στη μπλάτη*". Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΚΕΧΡΗ Οικογένεια. Από την οικογένεια αυτή προέρχεται και το όνομα του χωριού Κεχριάνα. Το 1659 αναφέρεται σε διαθήκη από τη Ζάκυνθο ο ποτέ **Πουλημένος**. Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)30. Στη Ζάκυνθο έζησε οικογένεια Κεχρή, η οποία είχε το παρωνύμιο "*Μαμάος*" και στις 25 Ιουνίου 1709 άφησε στους ανιψούς του το ναό της Αγίας Μαρίας. Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικόν και Λαογραφικόν Ζακύνθου*, σ. 293. Ο **Γεώργιος** μετανάστευσε στη Sonapa της Τοσκάνης της Ιταλίας και το όνομά του αναφέρεται το 1688 και το 1693. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 126-7.

ΚΗΒΟΥΛΙΚΟΣ Η. (Μήπως Κυβελάκος). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΗΠΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Θεόδωρος Κηπιάκος** και ο **Μιχάλης Κηπιάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Γαλάνη

Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΗΤΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Πιθανώς Γκιτάκος ή Κιτάκος. Στις 14 Οκτωβρίου 1824 σε επιστολή του στρατηγού Τζανετάκη Γρηγοράκη προς τον αντιστράτηγο Δημήτριο Νικολόπουλο αναφέρεται χαροποιός είδηση για να μεταφερθεί στον Πέτρο Κητάκο, ότι ο αδελφός του πήγε στη Λάγια. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 179.

ΚΗΤΟΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Α.**, ο **Σ.** και ο **Θ. Κητομενέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 176.

ΚΙΒΩΤΟΥ-ΚΙΒΩΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Κατωπαγγίου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 121 και 135.

Το 1763 αναφέρεται ο **Κυριακούλης Κιβωτός** από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Το 1704 αναφέρεται ότι ο **Βασίλης Κιβωτός** είχε παντρευτεί την Πολύχρονη Χαμάрту από το χωριό Καρνέση της Γορτυνίας. Οι Κιβωτοί κατάγονται από την Κερνίτσα. Ν. Βέη, *Οι Χαμάρετοι*, σ. 8.

Ο **Κυριακούλης Κυβωτάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΙΓΙΑΝΙΤΗΣ Σ. (ΜΗΠΩΣ ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ?) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΙΕΡΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΙΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς. Ένα μέλος της οικογενείας Κικάκη χωρίς βαφτιστικό είχε ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι και ο **Ταβουλάρης Κικάκης** 22 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 129 και 130.

ΚΙΚΑΚΟΥ ή ΚΙΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Μέζαπο. Ο **Γέρο-Κίκος**, γεννημένος το 1776 και ο **Λάζαρος Κικάκος**, γεννημένος το 1807, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκαν από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΙΚΗΡΕΑΣ Γ. (Μήπως Κισκηρέας;). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΙΚΙΛΙΑ Οικογένεια. Κλάδος των Βασταχαγιάνων της περιοχής της Μίνας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΚΙΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε Πύργο στο Ψίο του Διρού. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Νικόλαος Κιλάκος** το 1825 έγινε ταξίαρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2616. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

Ο **Νικόλαος Κυλάκος ή Κιλάκος** κατοικούσε στην Αρεόπολη (Τσίμοβα) και τον κατέταξαν ως ανθυπολοχαγό στη Λακωνική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΚΙΜΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Ο Στ. Σκοπετέας αναφέρει ότι ο Νικόλας Κιμούλης, από το Νικόβο, υπέγραψε σε ανέκδοτο πωλητήριο έγγραφο πιθανώς από το 1589. Το 1618 στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) υπήρχε τοπωνύμιο "του Κιμούλη το Λαγκάδι". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)72 και 105.

ΚΙΝΤΙΝΕΑΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΚΙΟΠΕΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Από την Κοίτα, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε. (Μήπως Τσοπέης;)

ΚΙΡΙΓΩΤΗ ή ΚΙΡΙΩΤΗ ή ΤΣΙΡΙΓΩΤΗ (;) Οικογένεια. Το 1704 στη Μεγάλη Μαντίνεια ζούσαν ο **Βίβας** Κιριώτης με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι και ένας ακόμη Κιριώτης χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 6 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΙΣΙΡΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Το 1611 υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)72.

ΚΙΣΚΕΑΣ ή ΤΣΙΣΚΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Κατοικούσε στην Τρικότσοβα (Χαραυγή) και το Φεβρουάριο του 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη στη Μεσσηνία, υπό τον μπουκαδόρο Γιάννη Κουγιουτέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Το 1831 υπέγραψε δύο ψηφίσματα που στρεφόντουσαν εναντίον των στασιαστικών κινήματων των

Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΙΣΚΗΡΑΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Οικογένεια Κισκήρα κατοικούσε και στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Αναφέρουν ότι η καταγωγή τους προέρχεται από την οικ. Πλαπούτα της Αρκαδίας. Λέγεται ότι επειδή ήταν παιδιά "της χήρας" έγινε Κισκήρας.

ΚΙΣΦΕΛΕΚΕΑ Οικογένεια. (Πρόκειται για Φελεκέα) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Δημητράκης Φελεκέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΙΤΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Από τα Άλικα, γεννημένος το 1786, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΙΤΖΗΣ ή ΚΙΤΣΑΚΟΣ Η. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κασή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντράγωνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κασή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, **Λίας Κιτζάκος**, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κοιγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΚΙΤΖΙΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ Οικογένεια. Ισχυρή οικογένεια από την Ανδρούβιστα - Ξωχώρι. Αποτελεί κλάδο της **οικογενείας Παχυγιάννη**. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 561. Του ίδιου, *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)16:750.

Ως "Κιτρινιάροι" αποκλήθηκαν το 1822 από το Διονύσιο Μούρτζινο. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 29(1957)43.

Είχε πύργο στο Ξωχώρι, στο Νίκοβο και στην Κουδούνα που ήταν κοντά στη μονή της Βαϊδενίτσας, στο δρόμο από το Ξωχώρι προς τη Σαϊδόνα

με χαραγμένη επιγραφή "11 Μαΐου 1784". Φωτογραφία του πύργου στο Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968) έναντι της σελ. 657. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81. Η Κουδούνα, η Βαϊδενίτσα και το Σαμοήλι ήταν διαβάσεις από την ανατολική πλευρά του Ταυγέτου προς την Αβδρούβιστα.

Αναφέρεται η οικογένεια Κιτρινιάρη μεταξύ των συνεργατών του Ζαχαριά. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 202. Μια Κιτρινιαρίτσα υπήρξε ερωμένη του.

Η συμμετοχή στην επανάσταση της οικογενείας "οι Κιτριναίοι" μαρτυρείται. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 153. Ήταν στην απελευθέρωση της Καλαμάτας, ό.π., τόμ. Α, σ. 332.

Το 1804 αναφέρεται ο ποτέ **Δημητράκης** Κιτρινιάρης, ο οποίος είχε δύο γιούς και τρεις θυγατέρες, Τον **Αλέξανδρο**, το **Νικόλαο**, τη **Στυλιανή**, τη **Γαρουφαλίτσα** και την **Πολυτίμη**. Τα παιδιά του Δημητράκη πούλησαν ένα κτήμα στη μονή Βελανιδιάς της Καλαμάτας το οποίο είχαν "*στα Καλύβια, στα Τουρκοκίβουρα*". Εξάδελφος των παιδιών του Δημητράκη ήταν ο **Θεοδωράκης** Κιτρινιάρης, ο οποίος υπέγραψε ως μάρτυρας του πωλητηρίου εγγράφου. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, σ. 87. Ως γαμπροί του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη αναφέρεται ο γέρο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης. Στ.Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 8(1986)392 και Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 562.

Όπως αναφέρει ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης το 1802 πήγε μαζί με το φίλο του Κωνσταντή Δουράκη στο Ξωχώρι, γιατί υπήρχε ενδοοικογενειακός πόλεμος των Κιτρινιαρέων και σημειώνεται: "*Είχαμε κλεισμένον μίαν φοράν τον Νικόλαον Κιτρινιάρη, τον πολιορκήσαμεν, και σαν ετρώγονταν αδελφοξάδελφα έρριχναν τουφέκια εις τον αέρα. Οι Μανιάτες τον 'στενοχώρησαν και ωμίλησε να παραδοθή, και εζήτησε εμέ. Δεν ήτον να παραδοθή, αλλά να με σκοτώση με απιστιά' εβγήκε έξω εις του πύργου την πόρτα, και είχε βάλλει τους ανθρώπους μέσα, να παραδοθή. Οι άνθρωποί του με άδειασαν έξη τουφέκια' εγώ ήμουν κοφτά και δεν μ' επήραν, έπεσα αποκάτω από τον θόλον της πόρτας του πύργου, οι δικοί μου ενόμισαν ότι με εσκοτώσαν και ήθελαν να σκοτώσουν τους συγγενείς του Κιτρινιάρη...άλλοι λέγουν, όχι, να πάρωμεν τον Θεόδωρον. Ήλθεν ο αδελφός του Κιτρινιάρη (ο Αλέξανδρος), και τον 'πήρα εις τον ώμον, κ' επροφυλάχθηκα, και τη νύκτα έβαλα φωτιά εις τον πύργον και επαραδόθησαν' ο αδελφός του ήτον με ημάς...". Θ.Κολοκοτρώνη, *Διήγησις*, 1846, σ. 11.*

Ο **Αλέξανδρος Κιτρινιάρης** ήταν κουμπάρος του Ανδρουβίστη Θεόκλητου και το 1812 αναφέρεται στη διαθήκη του, γιατί του είχε δώσει 6 βενέτικα και 3 γρόσια. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 552.

Ο Αναγνωσταράς σε έκθεσή του προς τη Φιλική Εταιρεία για τη δύναμη των τοπικών αρχηγών της Μάνης ανέφερε ότι ο **Αλέξανδρος Κιτρινιάρης** μπορούσε να κινητοποιήσει 300 οπλίτες. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. ζζ'. Να σημειωθεί ότι αναφέρεται από τον Σ.Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 193, πως ο Αλέξανδρος Κιτρινιάρης ήταν γαμβρός των Καπετανάκηδων. Από τη διαθήκη του Γέρο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη προκύπτει ότι ο Παναγιωτάκης Χριστοδ. Καπετανάκης είχε πάρει σε πρώτο γάμο αδελφή του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη. Από το γάμο αυτόν γεννήθηκε α) ο αγωνιστής του 1821

Σταυριανός Καπετανάκης και β) η Ζαφειρούλα που έγινε σύζυγος Καμαρινέα. Στ. Καπετανάκης, *Λακωνικά Σπουδαί* 8(1986)392 και 420.

Ο **Αλέξανδρος Κιτρινιάρης** στις 8 Μαΐου 1823 έστειλε αναφορά στο Βουλευτικό και ζητούσε να αναγνωρισθούν οι εκδουλεύσεις του και να αποζημιωθεί. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 21.

ΓΑΚ, Εκτελεστικό, φάκ. 14, έγγρ. 1753:

"Προς το Σεβαστόν Εκτελεστικόν Σώμα

Από αρχής του ιερού αγώνος, κατά το πατριωτικόν χρέος μου, συναγωνίσθην και εγώ μετά των τριών υιών μου εις διάφορα μέρη. Κατά το 1822 έτος έστειλα τους δύο μου υιούς με ογδόντα έξ στρατιώτας εις την κατά την Δυτικήν Ελλάδα εκστρατείαν του στρατηγού Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Τον μισθόν των στρατιωτών τούτων προς τριάντα γρόσια το μήνα δια δύο ήμισυ μήνας, επλήρωσα έκτοτε, και εισέτι χρεωστώ εις τους δανειστάς μου χρήματα. Εις λογαριασμόν αυτών δεν έλαβον ειμή μόνον γρ. 750 και τα λοιπά γρόσια πέντε χιλιάδες επτακόσια τριάντα μου χρεωστούνται ακόμη από το Εθνικόν Ταμείον, καθώς διαλαμβάνει και το ανά χείρας μου Ενδεικτικόν του Κυρίου Π. Μαυρομιχάλη, του οποίου αντίγραφον εμπρικλείω.

Παρακαλώ λοιπόν ευσεβάστως την Σεβαστήν Διοίκησιν δια να μοι εξοικονομήση την ποσότητα ταύτην, καθώς αφανίσθην πληρώνοντας διάφορον δι' αυτά έκτοτε. Και είμαι πεπειθώς και εύελπις ότι η Σεβαστή Διοίκησις δεν θέλει παραβλέψει την ζήτησιν ενός πατριώτου, ο οποίος ηγωνίσθη πάντοτε και είναι έτοιμος να αγωνισθή υπερ της πατρίδος, και όστις πάντοτε εστάθη και θέλει σταθή ευπειθής και πρόθυμος εις τας διαταγάς των νόμων και της Διοικήσεως.

Εν Ναυπλίω τη 10 Ιουλίου 1824.

Ο ευπειθής και πρόθυμος πατριώτης
Αλέξανδρος Κιτρινιάρης"

Όπ. π. έγγρ. 1754:

"Εις ένδειξιν ότι δια τους 86 ανθρώπους του καπετάν Αλέξανδρου Κιτρινιάρη, οι οποίοι εστράτευσαν εις την Δυτική Ελλάδα μετά του μακαρίτου αυταδέλφου μου Κυριακούλη με δύο του υιούς λείπει ο μισθός αυτών δύο ήμισυ μηνιαία, εξ ών έλαβεν μόνον 720 γρόσια προς τριάντα γρόσια το μήνα. Έλαβε το παρόν 1823 Ιουνίου 4. Εν Τριπολιτσά.

Πετρόμπης Μαυρομιχάλης"

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Αλέξανδρο Κιτρινιάρη** από το Ξωχώρι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Νικήτας Νηφάκης σατίρισε με στίχους το **Θεοδωράκη Κιτρινιάρη**, που ήταν εξάδελφος του Αλέξανδρου και του Νικόλαου. Σύμφωνα με το ποίημα ο Θεοδωράκης Κιτρινιάρης αιχμαλώτιστηκε από τον Παναγιώτη Τρουπάκη-Μούρτζινο, τον ξαρμάτωσε, τον έδεσε με αλυσίδες και τον είχε στον οντά του πύργου, ενώ σε σκοτεινή γούβα έκλεισε τους ακολούθους του οπλοφόρους. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 193 κ.ε.

Μία από τις αδελφές του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη παντρεύτηκε ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και παιδί τους ήταν ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Αλέξανδρος Κουμουνδούρος. Ο Β. Πατριάρχης, *Δίπτυχον*, σ. 562-3, γράφει ότι όταν ο Κωνσταντίνος Αλεξ. Κουμουνδούρος περιόδευε τη Μάνη σε προεκλογική εκστρατεία, είδε τον πύργο του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη

και είπε: "αυτός είναι ο πύργος της γιαγιάς μου". (Μια άλλη αδελφή είχε παντρευτεί τον Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη)

Αναφέρεται ακόμη μία Κιτριναροπούλα, η **Ειρήνη**, η οποία ήταν ερωμένη του καπετάν Ζαχαριά και η οποία μετά το θάνατό του παντρεύτηκε Χιουρέα από το Πραστίο. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 195.

Ο **Σωτήριος Κιτρινιάρης** συνόδευσε τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη στην εκστρατεία του στην Ήπειρο. Σ. Κουγέα, *Νικήτας Νηφάκης*, σ. 193. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε με άλλους Μανιάτες αναφορά προς τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου, τον Α. Μεταξά, δηλώνοντας τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Μετά την απελευθέρωση ο Σωτήριος Κιτρινιάρης έγινε αξιωματικός της φάλαγγος και η Εφημερίδα Αθηνών "Αιών", αριθ. φ. 277 της 20 Ιουλίου 1841 δημοσίευσε επιστολή του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη και του Αντωνίου Πατριαρχέα με την οποία επαινείτο ο δήμαρχος Καρδαμύλης Παναγιώτης Ρουσσέας για την εντιμότητα που έδειξε κατά τη διεξαγωγή των εκλογών. Στο επόμενο φύλλο του "Αιώνα" της 24 Ιουλίου 1841 άλλοι αξιωματικοί του αγώνα, που ήταν φίλοι του Βαυαρού Μ. Φέδερ, αντέκρουσαν τα περί εντιμότητος του Π. Ρουσσέα και χαρακτήρισαν "ανέντιμους" τον Σωτ. Κιτρινιάρη και τον Αντ. Πατριαρχέα. Στη συνέχεια ο Σ. Κιτρινιάρης δεν προβιβάστηκε, αφού δεν ήταν από τους συμπαθούντες τον Φέδερ. Το 1844 στο δημοτικό συμβούλιο Καρδαμύλης συμμετείχε και ο Σωτήριος Κιτρινιάρης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)350 κ.ε. και Γ. Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 29.

Τον **Κωνσταντίνο Κιτρινιάρη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο Κωνσταντίνος Κιτρινιάρης στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο Κωνσταντίνος Κιτρινιάρης από την Ανδρούβιστα κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής Φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Τον **Γιαννάκη Κιτρινιάρη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό του ταξίαρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Στις 6 Ιουλίου 1824 ο **Κωνσταντίνος Κιτρινιάρης** έγινε χιλίαρχος και ο **Γιαννάκης Κιτρινιάρης** ταξίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338. Είναι λάθος να θεωρείται ότι η απονομή αυτών των βαθμών έγινε επί Καποδίστρια. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνικά* 1(1968)142.

Ο **Στρατήγης Κιτρινιάρης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου στην οποία δήλωνε τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 22. Στις 15 Δεκεμβρίου 1830 υπέγραψε έγγραφο από τα Τσέρια της Ανδρούβιστας ως δημογέροντας μαζί με τον Παναγιώτη Σωτηρέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)100. Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου του 1830.

Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102. Με την ένδειξη ότι είναι δημογέροντας υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Στρατήγης Κιτρινιάρης** ήταν ένας από τους επιτρόπους του Γεωργίου Διον. Μούρτζινου και στις 10 Ιανουαρίου 1831 προσυπέγραψε τη δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο αγωνιστής του 1821 **Γαλάνης Κιτρινιάρης** διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Καρδαμύλης το 1838. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνικά* 1(1958)281 και ΦΕΚ, αρ. 32 της 12 Αυγούστου 1838, σ. 161β. Μετά την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 έγιναν εκλογές και η Αθηναϊκή εφημερίδα "Αιών" αριθ. φ. 481 της 24 Οκτωβρίου 1843, σ. 4α, έγραψε ότι στο δήμο Καρδαμύλης έγιναν όργια νοθείας και αντί να εκλεγεί ο Γαλάνης Κιτρινιάρης κέρδισε την εκλογή ο Σ(τρατήγης;) Κιτρινιάρης ως εκλέκτωρ του οικισμού Παγανείικα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)354.

Στις 24 Ιουλίου 1830 ο **Παναγιώτης**, ο **Στρατήγης** και ο **Σωτήριος Κιτρινιάρης** μαζί με άλλους Μανιάτες υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Ανδρέα Μεταξά και του εξέφραζε τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης**, ο **Στρατηγούλης** και ο **Σωτήρης** Κιτρινιάρης υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 20 Οκτωβρίου 1847 ο **Παναγιώτης Κιτρινιάρης** διορίστηκε δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Καρδαμύλης ο Παναγιώτης Κιτρινιάρης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)355.

Κάτοικοι της περιοχής της Ανδρούβιστας, μεταξύ αυτών και πολλά μέλη της **οικογενείας Κιτρινιάρη**, υπέγραψαν δύο ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Το πρώτο υπέγραψαν ο **Α.**, ο **Κ.** και ο **Α. Κιτρινιάρης**, ενώ το δεύτερο ο **Α.**, ο **Ν.**, ο **Α.**, ο **Ι.**, ο **Σ(τρατήγης;)** και ο **Δ. Κιτρινιάρης**. Από το έγγραφο της 15 Ιανουαρίου 1831 βρίσκουμε τα ακόλουθα ονόματα: **Αντωνάκης**, **Αλέξανδρος**, **Κωνσταντίνος**, **Σωτήρης** και **Γ.** ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Αλέξανδρος**, ο **Κωνσταντίνος** και ο **Σωτήρης Κιτρινιάρης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Π. Κιτρινιάρης** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Μετά την απελευθέρωση απονεμήθηκαν οι ακόλουθοι βαθμοί: Ο **Δημήτριος Κιτρινιάρης** αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄

τάξεως) με αριθ. μητρ. 2063. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86. Ένας άλλος **Δημήτριος Κιτρινιάρης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4337, ό.π., σ. 106 και ο **Παναγιώτης Κιτρινιάρης** ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5950, ό.π., σ. 107.

Το 1865 ο **Θεόδωρος Κιτρινιάρης** υπέβαλε αίτηση να συνταξιοδοτηθεί ο πατέρας του **Δημήτριος Κιτρινιάρης**, ο οποίος είχε γεννηθεί το 1775 και είχε πάρει μέρος στον αγώνα. Σ.Κουγέα, ό.π., σ. 193.

Η **Ειρήνη Κιτρινιάρη** ήταν ερωμένη του Ζαχαριά Μπαρμπιτσιώτη. Κατά το Β.Πατριαρχέα, *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)16:750 είχε παντρευτεί με το Σκανδάλη από τα Σωτηριάνικα και την έκλεψε ο Ζαχαριάς. Μετά το θάνατο του Ζαχαριά παντρεύτηκε τον Χιουρέα.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κιτρινιάρη ή Κιτρινιαρέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, Πραστίο, Νίκοβο, Πετροβούνι και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΛΑΓΙΑΝΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Πιθανώς Πλαγιανάκος καταγόμενος από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1806. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΛΑΔΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται γενικώς ότι καταγόταν από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού δευτέρας τάξεως με αριθ. μητρ. 3907. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΛΑΔΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Κυβερνά την οικογένεια της Τρίνασσου (Τρίνησα). Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 398.

ΚΛΑΔΟΥΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν Κρητικός και είχε εγκατασταθεί στο Γύθειο. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8032. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΛΑΜΠΑΤΣΕΑ Οικογένεια. Ο **Δημήτριος Κλαμπατσέας** καταγόμενος από τη Σαϊδώνα έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821. Στις 11 Νοεμβρίου 1831 αναφέρεται ως εκλέκτορας της επαρχίας Ανδρούβιστας, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 99 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)481.

Ο **Στρατηγούλης Κλαμπατσέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π.Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κλαμπατσέα κατοικούσε στη Σαϊδώνα, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΛΑΝΤΣΕΑΣ Π. (Βλέπε Κλασέας). Κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΚΛΑΠΕΑ Οικογένεια. Απαντά στην Έξω Μάνη και προέρχεται από τον κατασκευαστή της "κλάπας", δηλαδή ξύλινο παπούτσι ή ποδοκάκη. Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)204.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κλαπέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΛΑΣΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΛΑΥΤΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από τη Λάγια, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΛΕΖΟΥ - ΚΛΕΝΖΟΥ - ΓΚΛΕΖΟΥ Οικογένεια. Το 1727 στο χωριό Κάβαλος αναφέρεται ο **Μιχάλης** Κλέζος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη φ. 23 και την ίδια χρονιά στο χωριό Κουτρομάνι αναφέρεται ο Κλένζος χωρίς βαφτιστικό, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208-9. Το 1786 πούλησε ένα περιβόλι στην περιοχή της Καλαμάτας η **Σταυριανή Κλεζίτσα** (Κλέζου). Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 17. Κοντά στον Πύργο Διρού υπάρχει μικρό χωριό με το όνομα Γλέζου ή Γκλέζου, όπου βρίσκονται ναοί της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, όπως ο Ταξιάρχης, ο Άγιος Πέτρος, ο Άγιος Νικόλαος, η Αγία Βαρβάρα κ.ά. Στα Βαρούσια της Ζαρνάτας υπάρχει συνοικία με το όνομα Γκλεζία. (Βλέπε: Γκλεζάκος)

ΚΛΕΙΔΑΡΑΚΟΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΛΕΙΔΕΡΟΤΗ ή ΚΛΗΡΟΔΕΤΗ Οικογένεια. Βλέπε όνομα Κληροδέτη.

Ένας Κλειδερότης κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Από τον πύργο του Κληροδέτου στη Χαριά προβλήθηκε άμυνα στη μάχη του Διρού. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευόπουλου σ. 11.

ΚΛΗΒΙΝΑ Οικογένεια. Το 1704 ζούσαν στη Μικρή Μαντίνεια ο **Θεοδωράκης** με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λαδι, ο **Γιωργάκης** με 43 κροντήρια και ο **Αναγνώστης** με 43 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΚΛΗΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΛΗΡΟΔΕΤΗ Οικογένεια. Στις 8 Μαρτίου 1571 οι Μανιάτες όρισαν τέσσαρις επιτρόπους οι οποίοι θα τους εκπροσωπούσαν στη Βενετία. Ανάμεσα στους ηγέτες των Μανιατών ήταν και ο **Δημήτρης Κληροδέτης**. Κ. Ντόκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)262. Ο **Δημήτριος Κληροδέτης** τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)228. Στις 3 Αυγούστου 1582 ο **Δημήτρης Κληροδέτης** υπέγραψε έγγραφο των Μανιατών προς τον Πάπα της Ρώμης. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)398. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Το 1618 οι εκπρόσωποι των Μανιατών από τον Κάβο Ματαπά μέχρι την Καλαμάτα έστειλαν επιστολή στο Δούκα του Νεβέρ, την οποία υπογράφει και ο **Γρηγόρης Κληροδέτης**. Ο Κ. Σάθας, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206, το διάβασε "Κλινοδής". Αλλού αναφέρεται "Κληροδής" Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 68. Φωτογραφία του εγγράφου δημοσιεύει ο Στεφ. Παπαδόπουλος, *Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, έναντι της σελ. 145, όπου μπορεί να διαβαστεί ως Κληροδιώτης ή Κληροδέτης.

Το 1705 ζούσαν στους Κάτω Δολούς ο **Γιωργάκης** και ο **Ηλίας Κληροδέτης** και η ετήσια παραγωγή του καθενός ήταν 43 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Το 1725 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Κληροδέτης**, ο οποίος κατοικούσε στο χωριό Κάβαλος και αγιογράφησε το ναό του Ζωοδότη (Ζωοδόχο Πηγή) στη Γέρμα. Τον Ιούλιο του 1737 ο Παναγιώτης Κληροδέτης αγιογράφησε το ναό της μονής Αγίου Γεωργίου στο Σκουτάρι. Ένας Παναγιώτης Κληροδέτης αγιογράφησε το ναό της Παναγίας στην Τσεροβά το 176(;)8. Ακόμη στην Παναγία του χωριού Κεχριάνικα (μοναστήρι του Καπερνάρου) σημειώνεται "*Κώμη Καβάλου. Παναγιώτης Κληροδέτης 1789 μηνί Αυγούστου 6 Τέλος*". Ν. Δρανδάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)132 και του ιδίου, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)217. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 152. (Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, *Εκκλησιαστική Ιστορία Μάνης, Θεολογία*, σ. 24.)

Είναι αδιευκρίνιστο αν πρόκειται για τον ίδιο αγιογράφο. Αναφέρεται και ο **Μιχαήλ Κληροδέτης** ο οποίος το 1752 αγιογράφησε το ναό του Αγίου Νικολάου στη Γέρμα. Ένας άλλος **Μιχαήλ Κληροδέτης** αγιογράφησε τον Άγιο Γεώργιο της Καρυούπολης το 1863 και αναφέρεται ότι είναι από την Κελαφά(;). Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 7, σ. 132, βλέπε ακόμη Δ. Βαγιακάκου, *Θεολογία* 27(1956)566 και Σοφ. Μενενάκου, *Πελοποννησιακά, παράρτ. αριθ. 13, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Καλαμάτα 1985, τόμος 3, σσ. 259, 262, 264, 265, 266, 267. (Ένας "**χειρ Μιχαήλ από κώμης Καβάλλου**" το 1795 εικονογράφησε το ναό του Αγίου Αθανασίου στο νεκροταφείο του Κρυονερίου. Ν. Δρανδάκη, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)217.

Ο Π.Κουτήφαρης, *Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον* 1(1880)11, περιγράφοντας τη μάχη στο Διρό, αναφέρεται στον πύργο του Κληροδέτη, από τον οποίο προεβλήθη σθεναρά άμυνα εναντίον των Αράβων. Ο Δ.Βαγιακάκος, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 40 και 80, θεωρεί ότι σήμερα ο πύργος του Κληροδέτη θα ανήκει στην οικογένεια Γιαννουκάκου Προσθέτει ότι στην περιοχή του Πύργου του Διρού υπάρχει και σήμερα τοπωνύμιο "στους Κληροδέτες" και "του Κληδερότη" και ότι ένας με το όνομα Κληροδέτης υπέγραψε αναφορά το 1831. Βλέπε: Κλειδερότης.

Ο Κωνσταντής Κληροδίτης ο Σαμπάτης κατοικούσε στην Καλαμάτα και στις 9 Μαρτίου 1712 αφιέρωσε το σπίτι του στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτος (δακτυλογραφημένος) κώδικας μονής Τίμιοβας*, καταχώρηση αριθ. 34, σ. 13, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας. Το Σαμπάτης θα πρέπει να είναι το πατρώνυμο ή ο οικογενειακός κλάδος του Κωνσταντή Κληροδίτη ή ορθότερο Κληροδέτη. Η υπ' αριθ. 97 από το 1729 καταχώρηση του ιδίου κώδικα σ. 56 αναφέρεται ότι έγραψε στην Αγία Πρόθεση η **Φοίφωνα του Σαμπάτη η αδελφή του Κληροδίτη**.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΛΙΜΑΤΟΦΥΛΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Constantin Climatou. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά -έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. (Βλέπε Νικολός Βαρυκέφαλος).

ΚΛΙΝΟΔΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Κακή ανάγνωση του Κληροδέτης από Κ. Σάθα.

ΚΛΟΣΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΛΩΣΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται από το 1587 σε έγγραφο αφιερώσεως αγρών στην Παναγία του Μπλάσκενη (ή Πλάστενι που μετόχιό της ήταν η μονή της Σιδερόπορτας) στην περιοχή της Αλαγονίας. Η Γαρουφαλίτσα κόρη ενός άλλου **Θεοδώρου Κλώστη** παντρεύτηκε τον Κωνσταντίνο Τζαν. Κουτήφαρη, που κατοικούσε στο Βαρούσι και έζησε μέχρι το 1859. ΓΑΚ, Αρχεία ν.Μεσσηνίας, Συμβόλαιο Π. Λ. Στραβοσκιάδη, αριθ. 1539 της 2 Μαΐου 1851 και συμβόλαια δήμου Αβίας αριθ. 320 της Φεβρουαρίου 1859, αριθ. 364 της 3 Μαρτίου 1859 και 890 της 26 Ιανουαρίου 1860.

ΚΟΑΡΧΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΟΒΑΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Νίκοβο και όπως μαθαίνουμε από βραχύ ιστορικό χρονικό τον Ιούλιο του 1769 παρουσιάστηκαν κρούσματα

ευλογιάς στην επιρροή της Ανδρούβιστας και ένας Κοβατζέας πέθανε από τη νόσο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 618.

ΚΟΒΕΛΑΚΗΣ Ι. (Μήπως Κυβελάκης;). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΒΟΡΙΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Άλικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 45. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΚΟΒΟΡΙΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Άλικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΚΟΖΑΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχώ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΑΚΗΣ Παπά ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1829 από το χωριό Καρέα ως μάρτυρας σε διαθήκη. Στ. Σκοπετεία, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)121.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ένας χωρίς βαφτιστικό υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΑΚΟΥ ή ΚΟΤΖΟΜΠΟΛΑΚΟΥ ή ΚΟΖΟΜΠΟΛΗ Οικογένεια. Ο Πατρίκιος Κοζομπολάκος στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ'αίτηση του Υπουργείου πολέμου εγκρίθηκε με προβούλευμα του Βουλευτικού η προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 13 Μαρτίου 1827 ο Πατρίκιος Κοζομπολάκος από το Βαχώ υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτη της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Θεοδωράκης Κοζομπολάκης. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με

την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Πάνω Χώρα του Βαχού και αποτελούσε κλάδο των Γεωργιάνων, που ήταν απόγονοι του Μπέλητα (βλέπε όνομα). Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 51.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καστάνια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κοζομπόλη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΖΟΜΠΟΛΗΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Κατοικούσε στα Αλτομυρά και στις 13 Μαΐου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α. Α. Ε. Β. Ε., φάκ. Βεν. Καπετανάκη, αριθ. εγγρ. 32034. Για την οικογένεια Κοζομπόλη των Αλτομυρών βλέπε Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 435.

ΚΟΖΥΦΑΚΗΣ ή ΚΟΤΖΥΦΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται στις 25 Νοεμβρίου 1712 από το Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)432. Μέλη της Οικογενείας Κοτσοφάκη μετανάστευσαν στην Κορσική. Βλέπε Κοτζυφάκης.

ΚΟΪΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Χριστόδουλου. Γεννήθηκε το 1822 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 46.

ΚΟΪΛΙΑΡΗ ή ΚΟΪΛΙΑΡΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ένας Κοίλιαρης χωρίς βαπτιστικό το 1704 από την Κάτω Χώρα του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 35 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136. Ο **Σταύρος** Κοίλιαρης γεννήθηκε το 1804 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. 97. Ο **Σταυριανός** Κοίλιαρης υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα του Λιμενίου η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α. Α. Ε. Β. Ε. Ο **Δ. Κοίλιαρης** υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΚΑΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα της Κοίτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΟΚΑΝΕΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΚΟΚΚΑΡΗ ή ΜΠΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Φλωμοχώρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΚΕΡΕΑ ή ΚΟΚΙΡΕΑ Οικογένεια. Πιθανώς να πρόκειται για κακή γραφή του Κοκορέα, Κοκαρέα ή Κοκκινέα. Αναφέρεται ο **Στασινός Κοκερέας** ο οποίος γεννήθηκε το 1784 και υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη στη φρούρηση του Σταυροπηγίου Ζαρνάτας το 1824. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Το 1831 αναφέρεται ο **Ν. Κοκιρέας** που υπέγραψε αναφορά εναντίον των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΚΚΙΝΑΚΗ Οικογένεια. Από τη Μικρή Μαντίνεια και τον Κάμπο, Βαχώ κ.ά. Ο **Παναγιώτης Κοκκινάκης** ζούσε στον Κάμπο και στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά να αποδοθεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Το 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγράφου 142 της 16 Ιουνίου 1828.

Ο **Παπά-Νικηφόρος Κοκκινάκης** ζούσε στη Μικρή Μαντίνεια και υπέγραψε πιστοποιητικό για την προσφορά του Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές στον αγώνα του 1821. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Με άλλη του αναφορά καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50. Τον ίδιο χρόνο ψήφισε για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94 της 29 Οκτωβρίου 1831. Για τα επόμενα μέλη της οικογενείας Κοκκινάκη βλέπε Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 439.

Ο **Θοδωρής Κοκκινάκης** αναφέρεται το 1611 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) όπου αγόρασε κτήμα από τους Κολιβραδέους. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1850)72.

Ο **Γεώργιος Κοκκινάκης** έλαβε μέρος το 1826 στη μάχη της Καρυουπόλεως υπό τον Π. Κοσονάκο και Γ. Καβαλιεράκη-Γρηγοράκη, όπου οι Μανιάτες κυκλώθηκαν σε ένα λόφο και είχαν μεγάλες απώλειες. Κατώρθωσε να διασωθεί. Απέκτησε δύο παιδιά, τον Ηλία και το Στέφανο. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 86.

ΚΟΚΚΙΝΑΚΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχώ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΚΟΚΚΙΝΕΑ Οικογένειες. Αναφέρονται οικογένειες από πολλά χωριά της Μάνης, όπως τη Μεγάλη Μαντίνεια, τις Γαϊτσές, την Καρδαμύλη, τη Σαιδόνα, τον Πύργο Διρού. Ακόμη συνεπώνυμες οικογένειες υπάρχουν στην Καλαμάτα, στην Μικρομάνη και στην Κορώνη. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 441-2. Το 1824 αναφέρεται ο **Θεοδωράκης Κοκκινέας**, που γεννήθηκε το 1789 και υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη, για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 88. Ο **Γιαννάκης**

Κοκκινέας, που αναφέρεται ως Μαντιναίος, υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, για τη φρούρηση της παραλίας από Αρμυρό μέχρι Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825. Το 1831 ο **I. Κοκκινέας**, προφανώς Γιάννης, υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΚΚΙΝΗ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρονται από το χωριό Πιόντες ο **Δημήτρης** και ο **Μιχελής** Κοκκίνης που υπέγραψαν συμφωνία με το γιατρό Παπαδάκη, στο οποίο το ημερολόγιο σημειώνονται, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201-2.

ΚΟΚΚΙΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια της Ζαρνάτας με ετήσια παραγωγή μία βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΟΚΚΙΝΟΓΓΟΝΟΣ. Θα πρόκειται για εγγονό Κόκκινου ή Κοκκίνη και αναφέρεται από το χωριό Κάλιαζι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΟΚΚΙΝΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό. Κατοικούσε το 1704 στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 76 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128. Πιθανώς είναι ο πρόγονος της οικογενείας Κοκκινέα.

ΚΟΚΟΛΗΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 31 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΚΟΚΟΝΕΑ ή ΚΟΚΚΩΝΗ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης** διακρίθηκε στην περίοδο της εθνεγερσίας του 1821. Καταγόμενος από τις Γαΐτσες, όπου γεννήθηκε το 1794, εγκαταστάθηκε αργότερα στον Κάμπο. Ακολούθησε τους Κουμουνδουράκηδες και πολέμησε στην πολιορκία της Κορώνης, της Τριπολιτσάς και ακολούθως στο Άργος εναντίον του Δράμαλη, γι' αυτό το 1823 έγινε εκατόνταρχος. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)459. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, έγινε Ταξιάρχης. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Από λάθος αναφέρεται ότι το βαθμό αυτό τον πήρε κατά την περίοδο του Ι. Καποδίστρια. Μ. Φερέτου, *ό.π.*, σ. 142. Το 1824 υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη εξεστράτευσε ως ταξιάρχης στη Μεσσηνία για τη φρούρησή της. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 4. Μετά την απόβαση του Ιμπραήμ το 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη ως "μπουκαδόρος" με 15 στρατιώτες. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγράφου 31. Στις 16 Ιουλίου 1830 κατηγορήθηκε από τον προσωρινό αστυνόμο του Σταυροπηγίου Παναγιώτη Πιέρ. Καπετανάκη και στις 16 Αυγούστου 1830 από τους συνεπαρχιώτες του ότι ακολουθούσε αντικυβερνητική γραμμή. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91 της 16 Ιουλίου 1830 και φάκ. 92 της 16 Αυγούστου 1830. Στις 3 Ιανουαρίου υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε δύο αναφορές καταδικάζουσες τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Το 1836 υπηρετούσε ως δημοτικός σύμβουλος του δήμου

Γερηνίας και στις 11 Αυγούστου υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βεν. Καπετανάκη. Στα Α.Α.Ε.Β.Ε., αριθ. μητρ. 1295, σημειώνεται ότι το 1824 έγινε ταξίαρχης και υπηρέτησε ως πολιτάρχης στην επαρχία του Αγίου Πέτρου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν το βαθμό του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως). Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ, 86. Το 1840 ανακλήθηκε στην ενεργό υπηρεσία και τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός στην 4η Τετραρχία της Σπαρτιατικής Φάλαγγος. Εφημερίδα Αθηνών "Ο Φίλος του Λαού", αριθ. φ. 89 της 14 Νοεμβρίου 1840, σ. 4, ΦΕΚ, αριθ. φ. 4, της 13 Φεβρουαρίου 1842 και Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Ο γιός του Παναγιώτη Κοκώνη, που ονομαζόταν Γεώργιος, παντρεύτηκε την κόρη του Πιέρου Αλούπη και της Ευγενικούλας Δημ. Καπετανάκη. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 355. Την αναφορά που δημοσιεύτηκε στις 27 Ιουνίου 1831, ό.π., υπέγραψε και ένας **Σ. Κοκωνέας**.

ΚΟΚΟΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ (Κοκόναινα Νικολού). Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια η Νικολού Κοκόναινα, η οποία θα πρέπει να ήταν σύζυγος του Νικολού Κοκόνη. Η ετήσια παραγωγή της ήταν μία βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΟΚΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας των Καουριάνων της Κίτας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109. Είχε πύργο στην Καρδενίτσα (Γαρδενίτσα). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Δήμος Κοκοράκης** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη φ. 32 "στι μπλατη μπαλοτσια". Στο φ. 33 αναφέρεται ο **Παπα-Κοκοράκης**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΟΚΟΡΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Ήταν από τη Σίτσοβα (Αλαγονία) της περιοχής Αλαγονίας και είχε κόρη Δέσποινα που το 1732 πήρε διαζύγιο. Ν. Βέη, *Α.Ι.Ε.Ε.* 5(1903)197.

ΚΟΚΟΡΕΑΣ ΑΡΦΑΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1806 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΟΚΟΡΕΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Από το Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού τόμ. 5, σ. 295-6 μαθαίνουμε ότι ήταν έμπορος από το Μαραθονήσι και είχε διαφορά με τον Υδραίο Ιωάννη Σκούρτη που επιλύθηκε, όπως φαίνεται από επιστολή της 16 Σεπτεμβρίου 1816 και Κυριακούλη Μαυρομιχάλη που ήταν "ζαμπίτης". Κ. Κοτσώνη, Κυρικούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)211 και 250.

ΚΟΛΑΝΕΑ ή ΚΟΛΑΝΗ Οικογένεια. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, προήγαγε τον **Παναγιώτη Κολανέα** στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Αναφέρεται η καταγωγή του **Παναγιώτη Κολάνη** από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2435. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΟΛΑΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 41 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΚΟΛΑΡΑΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από τη Μεγάλη Μαντίνεια και χωρίς την ετήσια παραγωγή του σε λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΟΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4398. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΟΛΕΒΑΙΝΑ. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή της ήταν 15 κροντήρια λάδι. Πρέπει να ήταν σύζυγος Κολέβα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. Το όνομά της θυμίζει τις οικογένειες Βολέβα ή Γολέβα.

ΚΟΛΕΒΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1777 υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 15. Το όνομα είναι άγνωστο στην Καλαμάτα, αλλά μπορεί να σχετίζεται με το Βολέβας και Γολέβας της Μάνης.

ΚΟΛΙΑΤΖΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό από τα Βαρούσια και με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΚΟΛΙΒΡΑΔΕΟΙ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1611 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και ήταν πολυμελής, αποτελούμενη από τον **Μιχάλη**, τον **Κωνσταντή**, το **Νκόλαο**, τον **Πέρο**, τον **Βελισσάρη**, τον **Ηλία**, το **Σγουρό**, το **Σιδέρη**, τον **Καρζή**, το **Μικρούλη** και το **Νικόλα** του Στρατήγη. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)72.

ΚΟΛΟΒΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130. Πιθανώς το όνομα να σχετίζεται με τις οικογένειες Κουλουμβάκη του τ. δήμου Καρδαμύλης ή Κολομβάκη της Μικρής Μαντίνειας.

ΚΟΛΟΒΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Α.** και **Μ. Κολοβαρέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΟΛΟΒΙΣΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Οικονόμος. Ήταν ενορίτης της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΚΟΛΟΒΙΣΤΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ Ιερομόναχος. Ήταν από το Νίκοβο (αναφέρεται "Νικοβιανός") και το όνομά του αναγράφεται σε αφιερωματική

επιγραφή στον Ι.Ν. της Αγίας Τριάδος (1745) Πραστίου. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 44.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κολοβιστέα κατοικούσε στο Νικόβο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΛΟΖΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Γεννήθηκε το 1786 στην Πρίντα των Γαϊτσών και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κολόζη κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΙΝΗ ή ΚΟΛΟΚΟΤΡΙΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και αναφέρονται τα μέλη της από το Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 444. Ο **Παναγιώτης** το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φρούρηση της παραλίας από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825. Υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς το Γενικό Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου στην οποία κατηγορούντο συνεπαρχιώτες του για αντικυβερνητική δραστηριότητα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92 της 16 Αυγούστου 1830. Υπέγραψε δύο ψηφίσματα με τα οποία καταδικάζοντουσαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βεν. Καπετανάκη, αριθ. εγγράφου 32034. Ο **Χριστόδουλος** Κολοκοτρίνης, που ίσως ήταν γιός του προηγούμενου, στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρακτικό εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου ως κάτοικος Μικρής Μαντίνειας. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 94. Στις 17 Αυγούστου 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Αβίας και υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βεν. Καπετανάκη. Το 1854 διορίστηκε δημαρχιακός πάρεδρος. ΦΕΚ, αρ. 13 της Ιουνίου 1854, σ. 91β.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστέιο. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Κολοκοτρώνης** (χωρίς βαφτιστικό) στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κολοκοτρώνη κατοικούσε στο Πραστέιο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ Ν. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΛΟΚΟΥΒΑΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1799 ότι πούλησε ένα χωράφι στην περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 19.

ΚΟΛΟΚΟΥΒΑΡΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο, όπου διατηρείται το σπίτι της, το οποίο ήταν οχυρωμένο. Το 1729 ο Αββάς Μ. Fourmont προκειμένου να επισκεφθεί την Μάνη ήρθε σε επικοινωνία με τους καπετάνιους Κουτούρος (Κου-μουν-τούρος ή Κουτού-φα-ρης) και Κουλουκουβάρους. Η. Οmont, *Missions Archeologiques Francaise en Orient aux XVII et XVIII siecles*, Paris 1902, σ. 1093. Το 1794 γεννήθηκε ο **Γεώργιος**, ο οποίος ως πεντηκόνταρχος ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 87. Το 1825 υπέγραψε αναφορά για την επιστροφή του πύργου των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσηνιακά* 1(1968)283. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., αρ. φάκ. 24, αριθ. εγγράφου 142. Το 1831 υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αρ. φ. 10 παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΛΟΚΟΥΘΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1794 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου Ζαρνάτας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 12.

ΚΟΛΟΚΟΥΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Ζούσε στο Βαχό και το 1727 τραυματίστηκε. Τον γιάτρευσε ο κουμπάρος του ο Παπαδάκης. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, φ. 27, σ. 209.

ΚΟΛΟΜΕΖΟΥΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΚΟΛΟΜΠΑΚΕΑ ή ΚΟΛΟΜΒΑΚΟΥ ή ΚΟΥΛΟΥΜΒΑΚΗ Οικογένεια. Στη Σέλιτσα και στη Μικρή Μαντίνεια υπήρχε οικογένεια Κολομπακέα, που αργότερα έγινε Κολομβάκου. Πρώτη αναφορά γίνεται των **Πιέρου**, **Θανάση** και **Γιάννη Κολομπακέα**, οι οποίοι υπηρέτησαν υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη από 1ης Μαρτίου μέχρι τέλος Ιουνίου 1824, για την τήρηση της τάξης στην παραλία από Αρμυρό μέχρι Καλαμάτα. ΓΑΚ, Έκτ., φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825. Στα Τσέρια της Ανδρούβιστας υπήρχε οικογένεια Κουλουμβάκη, απόγονος της οποίας θα ήταν και ο βουλευτής Ευστράτιος Κουλουμβάκης (1872-1958). Σε ψήφισμα από τον τ. δήμο Καρδαμύλης υπέρ της πολιτικής του Ιωάννη Καποδίστρια, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51, υπέγραψε και ο **Γ. Κουλουμπάκης**, που θα ήταν πρόγονος του βουλευτή.

Ο **Πιέρος Κολομπακέας ή Κολομβάκος** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε το προηγούμενο ψήφισμα υπέρ του Καποδίστρια στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος ό.π., σ. 49-50. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη και στις 17 Αυγούστου 1836 υπηρέτούσε ως δημοτικός σύμβουλος του δήμου

Αβίας και πάλι υπέγραψε πιστοποιητικό για τον ίδιο. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βεν. Καπετανάκη, αριθ. εγγρ. 32034. Αναφέρεται ότι είχε αδελφό ονομαζόμενο **Κωνσταντίνο**, αλλά δεν είναι γνωστός από άλλη πηγή.

Ο **Θανάσης Κολομπακάς**, που κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω υπηρέτησε το 1824 υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη και αργότερα, το 1831, καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 273. Την ίδια χρονιά υπέγραψε πρωτόκολλο για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94, έγγραφο της 29 Οκτωβρίου 1831. Αργότερα το όνομά του αναγράφεται σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον*, σ. 337. Τέλος σε ψήφισμα του Δημοτικού Συμβουλίου Αβίας του 1846 τονίστηκε η συμμετοχή του στον αγώνα της εθνεγερσίας του 1821. Απόφαση αρ. 17 της 21 Ιανουαρίου 1846.

Ο **Γιάννης Κολομπακάς ή Κολομπάκος**, που κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια, το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, υπέγραψε τα ανωτέρω ψηφίσματα της Γενικής Εφημερίδος Ελλάδος και το 1846 ήταν Δημοτικός Σύμβουλος Αβίας. Με την υπ' αριθ. 17 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου τονίστηκε και αυτού η συμβολή στην επανάσταση του 1821. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)222. Για τα νεώτερα μέλη της οικογένειας Κολομβάκου βλέπε Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 446.

ΚΟΛΟΜΠΑΤΖΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23 και 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΚΟΛΟΠΑΡΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 7 βαρέλες λάδι (πολύ μεγάλη). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΚΟΛΟΤΟΥΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινο, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο που πραγματοποιήθηκε την ίδια μέρα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387 και τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387..

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κολοτούρη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΛΟΦΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε **Δ.**, ο **Η.**, ο **Ι.**, ο **Τ.**, ο **Γ.** και ο **Γ. Κολοφάκος** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Δαμήλος ή Νταμήλος Κολοφάκος** ήταν πληρεξούσιος Ζυγού στην Εθνοσυνέλευση του Άργους και στις 5 Δεκεμβρίου 1831 έλαβε μέρος στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση κ.ά. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 12 και 16. Παρόντα τον βρίσκουμε στις Συνελεύσεις μέχρι τις 15 και 16 Δεκεμβρίου, ό.π., σσ. 19 και 22. Στις 21 Δεκεμβρίου συζητήθηκε έγγραφο του Νεοχωρίου και του Πύργου Ζυγού και βρέθηκε ότι πλειοψηφία είχαν οι εκλεγέντες Π. Στυλιανέας και Δαμήλος Κολοφάκος, ό.π., σ. 29. Αντίθετα στα

παρατιθέμενα ψηφίσματα της Συνελεύσεως υπάρχει η υπογραφή του Αθανασίου Γ. Λογοθέτη Παλαπανοπούλου, ό.π., σ. 198 κ.ε.

ΚΟΛΟΦΡΟΥΖΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Γεννήθηκε στις Γαϊτσές το 1806 και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 48.

ΚΟΛΟΥΜΠΑΡΔΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΛΥΒΟΔΙΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στο Μυστρά και το 1730 συνυπέγραψε επιστολή στον Αββά Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330 και "*Σπαρτιατικό Ημερολόγιον*" 4(1903)60.

ΚΟΜΑΡΗΣ ΒΕΛΙΣΑΡΗΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΜΙΣΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ καπετάνιος. Στις 14 Οκτωβρίου 1824 αναφέρεται ότι ο αντιστράτηγος Δημ. Καβαλιεράκος πλήρωσε τους μισθούς των στρατιωτών του καπ. Θωμά Κομισάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 178.

ΚΟΜΝΗΝΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΜ(Ν)ΗΝΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό το 1723 ως Γερο-Κομηνός από το χωριό Αφούγγια και το 1717 ως Κομηνός από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15 και 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205-6. Περισσότερα βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)204.

Στο Βαχό υπάρχει **Κομηνός** (Κομνηνός) από τοπωνύμιο και αναφέρεται ότι προέρχεται από έναν Κομνηνό που σκοτώθηκε το 1685, πολεμώντας εναντίον των Τούρκων. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 52 και 57.

ΚΟΜΙΝΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Το όνομά του περιλαμβάνεται σε καταλογο προτεινομένων (πιθανώς από το Γιατράκο) προαγωγών για το βαθμό του ταξιάρχη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΚΟΜΠΗ ή ΚΟΜΠΕΑ Οικογένεια. Το όνομα Κομπέας απαντά στα Κοτσημαραίικα των Τσερίων του δήμου Καρδαμύλης. Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)205.

Το 1440 αναφέρονται ο **Πέτρος** και ο **Θεόδωρος Κόμπης** από την Ανδρούβιστα. ο Δεσπότης του Μυστρά Κωνσταντίνος Παλαιολόγος (; υπογράφεται ως Πορφυρογέννητος χωρίς όνομα) ανεγνώρισε στους αδελφούς Νικολό και Θεόδωρο Ισπανό από την Ανδρούβιστα το δικαίωμα να έχουν τον Θεόδωρον Κόμπη στην υπηρεσίαν των (ίσως ως δούλον), όπως

είχαν και τον πατέρα του Πέτρον, ο οποίο όμως είχε γεράσει και δεν μπορούσε να τους υπηρετεί. Επισκόπου Προκοπίου(Γκιουλέα) Ανδρουβίστης, Ανέκδοτον αρχαίον έγγραφον, *Πανδώρα* 1(1850)71.

Το 1610 ο **Ιερώνυμος Κόμπης** συνέλεγε πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατούσε στη Μάνη και τις ανέφερε στους Ισπανούς. Κατοικούσε στη Νότιο Ιταλία και θα πρέπει να είχε καταγωγή από την Ανδρούβιστα, όπου υπήρχε οικογένεια Κόμπη από το 1440. Μ.Λάσκαρι, *Ελληνικά* 15(1957)298.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κομπέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

(Κομπής Μιχαήλ αναφέρεται από Ροδόπη το 1324. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 7(1910)32 και 44.)

ΚΟΜΠΙΛΗΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κομπιλίρη κατοικούσε στο Πρασιό. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Νικόλαος Κομπιλίρης** και ο **Δημήτριος Κομπιλίρης** υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκαζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Νικόλαος Κομπιλίρης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Δημήτριος Κομπιλίρης** υπηρέτησε στον αγώνα του 1821 ως μπουλουξής, όπως φαίνεται από το φάκελλο του Αντωνίου Πατριαρχέα, υπό τον οποίο πολέμησε στη Βέργα, Πολυάραβο και Σκυφιάνικα. Γ.Μαραβελέα, *Πρασιό*, σ. 86.

Οικογένεια Κομπιλίρη κατοικούσε και στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

ΚΟΜΠΙΛΗΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και ο **Νικόλαος** στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα αγωνίζεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Το 1829 στο σχολείο των Δολών μαθήτευε σε ηλικία 10 ετών ο **Στασινός Κομπιλίρης του Χριστοδούλου**. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 65.

ΚΟΜΠΡΑΤΑΣ Ν. Ν. Υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΝΟΜΑΚΗ Οικογένεια. Κλάδος των Γιαννισαριάνων-Γιαννησαράκου της Κοΐτας. Οι Κονομιάνοι ηπτήθησαν σε σύγκρουση με τους Λιάνους και οίκησαν την Έλια. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105 και 133. Ο Σμπιρούνιας, που κατοικούσε στην Έρημο, αποτελούσε κλάδο των Κονομιάνων. Κ.Κάσση, ό.π., σ. 109. Άσχετος με τους ανωτέρω είναι ο Κονομάκης ή Κονομάκος του κατωπαγγίου. Κ.Κάσση, ό.π., σ. 135.

Το όνομά του **Αντώνη Κονομάκη** έχει καταγραφεί σε αφιερωματική επιγραφή από το 1771 στο ναό της επισκοπής της Μέσα Μάνης. Ν. Δρανδάκη, *Βυζαντινά τοιχογραφία της Μέσα Μάνης*, σ. 79.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, ο **Νικόλας Κονομάκης** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Νικόλαο Κονομάκο** από την Πολιτζάροβα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΚΟΝΟΜΕΑ ή ΟΙΚΟΝΟΜΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας και δεν είναι γνωστό αν κατάγεται από τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Ο **Πέτρος** στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη, αριθ 32034. Ο **Μιχαήλ** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Ακόμη ως **Μ. Π. Οικονομέας** υπέγραψε ψήφισμα συμπαράστασης στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Το πατρώνυμό του που σημειώνεται Π. πιθανώς είναι Πέτρος.

ΚΟΝΟΜΟΥ ή ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Κατά τα έτη 1534-1551 ο **Ιωάννης Οικονόμου (ser Zuan Ichonome di Maina)** από τη Μάνη έμεινε στη Βενετία και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Το 1548 πήγε στη Βενετία ο **Βίκτωρ Οικονόμου (ser Vettor Iconomo)** που δεν αναφέρεται να κατάγεται από τη Μάνη, αλλά έμεινε στο ίδιο σπίτι με τον Ιωάννη Οικονόμου, προκειμένου να φοιτήσει σε σχολείο. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, αριθ. καταχώρησης 191 και 769.

Το 1570 με την κήρυξη του Βενετο-τουρκικού πολέμου οι Μανιάτες ξεσηκώθηκαν. Ο **Σταμάτης Κονόμος**, Μανιάτης εγκατεστημένος στα Κύθηρα από την εποχή του προηγούμενου Τουρκοβενετικού πολέμου (1537-1540), με τη μεσολάβηση του Βενετού προβλεπτή S. Malipiero, ήρθε σε επαφή με το διοικητή του Βενετικού στόλου της Αδριατικής M. Querini, που διερχόταν από τα Κύθηρα τον Ιούνιο του 1570 με 25 γαλέρες και κατόρθωσε να τον πείσει να αποβιβάσει άνδρες στο Πόρτο Κάγιο της Μάνης και να καταλάβει το εκεί φρούριο, που πρόσφατα είχαν ανοικοδομήσει οι Τούρκοι. Κ. Σάθα, *Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας*, τόμ. 5, σ. 37-8. Ι. Χασιώτη, ????, σ. 167. Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 1, σσ. 230-4. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 164-5. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 278.

Το 1571 ο **Σταμάτης Κονόμος** συνόδευσε τον εκπρόσωπο της Βενετίας F. Barbo, ο οποίος πήγε στη Μάνη για να πετύχει συνεργασία με τους Μανιάτες. Αυτοί ζήτησαν να ορισθεί ο Σταμάτης Κονόμος ως ένας από τους καπετάνιους των και τον έστειλαν αντιπρόσωπό τους στη Βενετία. Σε

επιστολή των Μανιατών προς τον Δόγη της Βενετίας αναφέρονται τα ακόλουθα: "...*Ακόμη ξεζητούμε και τον φιδελισισμόν (πιστόν) σας και εμάς εδικός μας τον γκυρ Σταμάτην Κονόμον, τον οποίο ήτον η αφορμή και επήραν το Κάστρο της Μάνης...*". (Εννοείται η κατάληψη το 1570 και καταστροφή του κάστρου που έχτισαν οι Τούρκοι στην περιοχή του Πόρτο Κάγιο). Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 218, 219, 227, 233, 234, **260**, 262, 265. Το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας αναφέρεται ο **Θεόδωρος Κονόμος**, Todorin Conomo (67). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Το 1708 αναφέρεται στη Χώρα της Ζακύνθου η **Παρασκευή** χήρα του ποτέ Δημήτρη Κοντόσταβλου και κόρη του ποτέ **Λεούτζη Κονόμου**, η οποία συνέταξε τη διαθήκη της. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)5. Στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης υπάρχει οικογένεια Κονόμου που έχει και τον ένα από τους δύο πύργους του χωριού.

ΚΟΝΟΦΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Το όνομά του αναγράφεται σε επιγραφή από το 1814 στο ναό του Αγίου γεωργίου Νομισή ως αγιογράφος. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 226.

ΚΟΝΣΕΛΑΣ ή ΚΑΛΥΒΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμ. μητρ. 3696. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 130.

ΚΟΝΤΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σκουτάρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΟΝΤΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμ. μητρ. 8036. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΝΤΑΚΟΥ ή ΤΣΙΓΚΡΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατρίδας των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΚΟΝΤΑΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 27 Ιανουαρίου 1732 αφιέρωσε ένα χωράφι στο μοναστήρι των Στεφανοπούλων στο Οίτυλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)433.

ΚΟΝΤΑΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Βρισκόταν στο μοναστήρι της Τίμιοβας και όταν στις 2 Μαΐου 1727 συνέταξε τη διαθήκη του ήταν μάρτυρας ο συγγενής του Παναγιώτης Τρουπάκης από την Ανδρούβιστα. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια*, σ. 16. του ιδίου, *Ανέκδοτος κώδικας της μονής της Ντίμιοβας* (δακτυλογραφημένος), καταχώρηση υπ' αριθμ. 86, σ. 48, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

ΚΟΝΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1815 ο Σπύρος Κουμουνδουράκης έγραψε στον καπετάν Γιωργάκη Αντ. Γρηγοράκη και τον παρακαλούσε να μεσητεύσει στο [Δ]ριαλάμπη να δοθεί αμνηστεία σε κατοίκους των Δολών, τους (Ν)πιζέους, Ξεβολοπάτη και Κο(ν)τό που διέπραξαν φόνο "*να τους γένει ο συχωρεμός επειδή και είναι οι φονιάδες*",

και το δικαιολογεί ότι είναι "φίλοι μας από ατάν παπατάν είναι εις τις δούλεψές μας". Ο αναφερόμενος Κοτός (Κοντός) θα είναι πρόγονος της οικογενείας Κοντέα. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη Γρηγοράκη*, σ. 34.

Ο **Γρηγόρης Κοντέας** γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη για την τήρηση της τάξης στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 68. Το 1831 ένας Γ. Κοντέας, πιθανώς ο Γρηγόρης, υπέγραψε ψήφισμα υπέρ του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49-50. Μαζί με το Γ. υπέγραψε και ο **Θ. Κοντέας**.

Ο **Πανάγος Κοντέας** είχε γεννηθεί το 1796 και κατοικούσε στους Δολούς. Από την έναρξη της επανάστασης του 1821 ακολούθησε τους Κουμουνδουράκηδες και πήρε μέρος στην πολιορκία της Κορώνης και της Τριπολιτσάς. Τους ακολούθησε στο Άργος εναντίον του Δράμαλη. Το 1824 υπό τη διοίκηση του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη πήγε στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 64 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)461. Ο Πανάγος είχε γιό, που ονομαζόταν **Γεώργιος**, είχε γεννηθεί το 1817 και το 1829 μαθήτευε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη ακολούθησε στη Μεσσηνία και ένας **Μιχάλης Κον(τ)έας**, που είχε γεννηθεί το 1802 και κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας, υπηρετώντας στην προσωπική φρουρά του. ό.π., αριθ. καταλ. 118.

ΚΟΝΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναγνώστης**, ο **Γεωργάκης** και ο **Παναγιώτης Κοντέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Δ.** και ο **Γ. Κοντέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπανάστατικά χρόνια οικογένεια Κοντέα κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΝΤΖΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αναφέρονται στην κτητορική επιγραφή του ναού της Παναγίας Τσεροβάς. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 152.

ΚΟΝΤΙΚΑΚΗΣ. Το 1835 αναφέρεται το όνομά του σε επιστολή προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)259.

ΚΟΝΤΟΓΓΟΝΑΣ ΔΗΜΟΣ. Ήταν από την Κοίτα. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73. Αργότερα τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΝΤΟΜΙΧΑΛΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1727 από το χωριό Κάβαλος ο **Δήμος**, ο **Γιάννης** και ο **Κουκουλομάτης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΚΟΝΤΟΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

ΚΟΝΤΟΣΤΑΒΛΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια της Μάνης, που ήταν εγκατεστημένη στα χωριά Κούνος, Δρυ και Καρυούπολη. Σε απογραφή των χωριών της Μάνης που έγινε το 1618 από τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό σημειώνεται: Chounon di Condestauli και Dri di Condestauli. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Μάνης*, σ. 585. Σε χρεωστικό ομόλογο του 1522 από τη Ζάκυνθο αναφέρεται: "ο κυρ **Μανώλης Κοντόσταβλος** από το μέρος του Βοιτύλου από το χωριό το λεγόμενο Καρυόπολη". Δ. Βαγιακάκου, *Επετ. Μασαιων. Αρχ.*, 3(1950)159. Να σημειωθεί ότι στο ναό του Αγίου Γεωργίου Καρυούπολης υπάρχει κτητορική επιγραφή από τις αρχές του 18ου αιώνα η οποία αναφέρει την οικογένεια Κοντόσταβλου. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 29.

Η οικογένεια Κοντόσταβλου αναφέρεται ότι κατοικούσε στο Δρυάλο και στο Μέζαπο. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, Αθήνα 1948, σ. 69.

Ο **Δαμιανός Κοντόσταβλος (ser Damiano Chontostavlo Maniati)** από τη Μάνη κατά τα έτη 1538-1547 φοιτούσε σε σχολείο της Βενετίας και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήνα 1976, αριθ. καταχώρησης 481.

Ο **Ανδρέας Κοντόσταβλος** υπηρέτησε ως στρατιώτης του αυτοκράτορα Καρόλου του Ε' και είναι θαμμένος σε εκκλησία της Νεάπολης της Ιταλίας στο νίκο de Greci με την επιγραφή "Ανδρέας Κοντόσταυλος και νοτάριος επαρχίας Λακεδαιμονίας στρατιώτης εμπειρότατος.." Στο μνήμα του είναι σημειωμένη η ημερομηνία 1 Νοεμβρίου 1576. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 20(1926)7. Αναφέρεται χρονολογία 1509 και η καταγωγή του "εκ Νεταρίων" (Ταινारीων). Δ. Βαγιακάκου, *Επετ. Μασαιων. Αρχ. Ακαδ.* 3(1951)141 κ.ε. και του ιδίου *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)5.

Το 1571, όταν ο εκπρόσωπος της Βενετίας F. Barbo επισκέφθηκε τη Μάνη, πήγε στον Κούνο, όπου τον υποδέχθηκε και τον φιλοξένησε ο **Γεώργιος** Γερακάρης-Κοντόσταβλος. Αυτός ανήκε σε μια από τις πιο αξιόλογες οικογένειες της Μάνης και γι' αυτό υπέγραφε σε διάφορα έγγραφα

που εκπροσωπούσαν τους Μανιάτες. Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 220-1, 235, 236, 256 και 262.

Τον Ιανουάριο του 1576 ο **Γερακάρης Κοντόσταβλος** (Gieracari Contostavlo), που ίσως είναι ο Γεώργιος Γερακάρης-Κοντόσταβλος από τον Κούνιο, υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς, για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Στις 3 Αυγούστου 1582 οι Μανιάτες έστειλαν επιστολή στον Πάπα της Ρώμης, την οποία υπογράφει και ο **Θεοδωρής Κοντόσταβλος**. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, 2(1905)397-8. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Στις 9 Οκτωβρίου 1612 ο **Δημητράκης**, ο **Δαμιανός**, ο **Μιχαλάκης**, ο **Νικήτας**, ο **Γιάννης** και ο **Δαμιανός Κοντόσταβλος** υπέγραψαν επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ υποσχόμενοι ότι θα στείλουν ταχυδρομικά γεράκια. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 54. Μετά από λίγα χρόνια ο **Δημητράκης Κοντόσταβλος**, που πρέπει να ταυτίζεται με τον ανωτέρω, υπέγραψε μεταξύ των ηγετών των Μανιατών αναφορά προς το δούκα του Νεβέρ με τη σημείωση ότι εκπροσωπούσε τη γενιά του και τον τόπο του. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206 και Απ. Δασκαλάκη, *ό.π.*, σ. 68.

Πολλά μέλη της οικογενείας Κοντόσταβλου εγκατέλειψαν τη Μάνη και εγκαταστάθηκαν στη Ζάκυνθο από το 1500. Το 1578 η οικογένεια Κοντόσταβλου συγκαταλεγόταν μεταξύ των ευγενών της χρυσής βίβλου (Libro d' Oro). Στο Κερί της Ζακύνθου σώζεται ακόμη το επίθετο Κοντοσταβλάκης, το οποίο για πρώτη φορά αναφέρεται το 1520. Το 1510 αναφέρεται στη Ζάκυνθο οικογένεια Κοντόσταβλου από το χωριό Καρυόπολη της Μάνης. Το 1512 αναφέρεται ο караβοκύρης **Ηλίας Κοντόσταβλος**. Το 1547 αναφέρεται οικογένεια Κοντόσταβλου από τη Μάνη, ενώ το 1550 άλλη οικογένεια προέρχεται από την Κορώνη και το 1587 από την Αθήνα. Το 1660 αναφέρεται οικογένεια από τη Μάνη και το 1665 από τον Κούνιο της Μάνης, ενώ το 1694 αναφέρεται οικογένεια από το χωριό Κουλουβού (; Κουλούμι). Το 1621 αναφέρεται ο **Αντώνιος Κοντόσταβλος**, ο οποίος ήταν διοικητής, γοβερναδούρος (βλέπε κατωτέρω). Ένας **Ιωάννης Κοντόσταβλος** ήταν πυροβολητής και επειδή κέρδισε τρεις φορές το βραβείο σκοποβολής συνταξιοδοτήθηκε. Άλλος **Ιωάννης** το 1610 συμπεριλαμβανόταν μεταξύ των ευγενών και το 1631 μόνασε στο μοναστήρι των Στροφάδων. Λ. Ζώη, *ΙστορικόΛαογραφικό λεξικό Ζακύνθου*, σ. 314.

Στις 20 Απριλίου 1615 ο Προβλεπτής της Κερκύρας ανέφερε προς το Δόγη ότι πρόσφατα επέστρεψε από τη Μάνη ο **Αντώνιος Κοντόσταβλος**, πρόκριτος της Ζακύνθου και αρκετά πλούσιος, ο οποίος προτίθεται να μεταφέρει στην Ιστρία 10.000 Μανιάτες με τις γυναίκες και τα παιδιά τους, αν τους παραχωρηθούν οι αναγκαίες εκτάσεις. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 109.

Στις 21 Μαρτίου 1616 ο Προβλεπτής Ζακύνθου ανέφερε εις το Δόγη ότι ειδοποίησε τον Κοντόσταβλο και άλλους να συγκεντρώσουν Μανιάτες στρατιώτες. Σε επόμενη αναφορά του από 26 Μαΐου 1616 ανέφερε ότι ο **Αντώνιος Κοντόσταβλος**, ο οποίος πήγε επί τούτο στη Μάνη και ο Γεώργιος Βάλσαμος συγκέντρωσαν 133 στρατιώτες με τους αξιωματικούς τους και τον καπετάνιο τους. Κ. Μέρτζιου, *ό.π.*, σ. 114-5.

Στις 24 Μαρτίου 1626 ο Προβλεπτής Ζακύνθου ανέφερε εις το Δόγη ότι ο **Αντώνιος** Κοντόσταβλος, που τον χαρακτηρίζει πρόκριτο της Ζακύνθου, προσφέρθηκε να στρατολογήσει 200 εμπειροπόλεμους άνδρες από τη Μάνη και να τους φέρει στη Ζάκυνθο. Πρόσθεσε ακόμη ότι ήδη έχει στείλει εκεί άνθρωπο της εμπιστοσύνης του και έδωσε προκαταβολή σε διάφορους Μανιάτες. Κ. Μέρτζιου, ό.π., σ. 119.

Στις 29 Μαΐου 1653 αναφέρεται σε εξοφλητικό έγγραφο της Ζακύνθου το όνομα του **Πέτρου** Κοντόσταβλου. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)25.

Στις 12 Φεβρουαρίου 1668 στη Ζάκυνθο τα αδέρφια **Κυριάκης**, **Γεωργάκης**, **Λεούτζης** και **Γιάννης** του ποτέ Δημάκη Κοντόσταβλου πάντρεψαν την αδελφή τους **Μαρούλα** με το Γιάννη Γεωργ. Νίκλο. Ως μάρτυρας υπέγραψε και ο **Γιάννης** Κοντόσταβλος. Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 68-9.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1708 συνέταξε τη διαθήκη της και στις 15 Μαΐου του ίδιου έτους πέθανε η **Παρασκευή** κόρη του Λεούτζη Κονόμου και σύζυγος του **Δημήτρη** Κοντόσταβλου. Παιδιά της ήταν ο **Γιάννης**, ο **Γιωργάκης** και μια κόρη που ήταν σύζυγος του Γιάννη Νίκλου. Δ. Βαγιακάκου, ό.π., 6(1955)5.

Στις 31 Ιανουαρίου 1718 υπέγραψαν στη Ζάκυνθο συνυποσχετικό έγγραφο οι Μανιάτες **Βασίλης** Κοντόσταβλος και και Τζανέτος Νίκλος. Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 32.

Αναφέρεται ότι μέλη της οικογενείας των Κοντόσταβλων έχουν εγκατασταθεί στη Σκάλα του Βαχού και φέρουν τα ονόματα: **Γερακαράκος**, **Γερακουλάκος**, **Διακουμάκος** και **Σαραντάκος**. Για τις οικογένειες Γερακαράκου και Διακουμάκου αναφέρεται ότι προέρχονται από δύο αδελφούς, το Γερακάρη και το Διακουμή, που ήρθαν από τον Τσόπακα Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 39-40.

ΚΟΝΤΟΥΛΕΑΣ ΠΟΥΛΟΣ. Κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και το 1831 υπέγραψε δύο ψηφίσματα υπέρ του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και καταδικαστικά των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275. Στις 29 Οκτωβρίου 1829 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ. Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

ΚΟΝΤΡΑΡΟΥ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται το όνομα του **Γιαννούκου** Κοντ(ρ)άρου, Januco Condarò (24), σε κατάσταση ανδρών από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427. Το 1811 αναφέρεται από το χωριό Κάμπος ένας Κοντράρος χωρίς βαπτιστικό. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέϊκο Τζάκι*, σ. 13. Στις 14 Αυγούστου 1830 με αναφορά του ο **Γιαννάκης** Κοντράρος διαμαρτυρήθηκε στον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου εναντίον του Νικολάου Παν. Καπετανάκη (Πιερέα). ΓΑΚ, Έκτ. Επίτροπ., φάκ. 92.

ΚΟΠΑΤΕΑΣ ΣΤ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΟΠΕΛΙΤΖΑΚΟΣ Ν. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΠΡΕΑ Οικογένεια. Ο Νικόλαος Κοπρέας κατοικούσε στους Δολούς και το όνομά του είναι γραμμένο σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 339. Το 1829 στο σχολείο των Δολών μαθήτευσαν ο Παναγιώτης του Νικολάου ετών 9 και ο Ιωάννης του Πανάγου ετών 10. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΠΩΓΗΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΑΒΑΤΙΑΝΟΣ. Σε αφιερωματική επιγραφή στον Άγιο Γεώργιο Οιτύλου, που αναγράφεται ότι χτίστηκε το 1331-2, αναφέρονται τα ονόματα του Τζάση των Μελιγκών Κωνσταντίνου Σπανί, του Λαριγκά Σλαβούρη μετά της Άννης και του Σαβατιανού Νομικού του Κοπωγή μετά της συμβίας αυτού Ελένης. Α. Αβραμέα, Ο "Τζάσης των Μεληγγών". Νέα ανάγνωσις επιγραφών εξ Οιτύλου, *Παρνασσός* 16(1974)293. Η. Ahrweiler-Glykatzi, Un Inscription Meconnue sur la Melingues du Taygète, *Bull. Corespontance Hellenique* 86(1962)3.

ΚΟΡΑΚΟΖΩΪΤΑΚΗΣ ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ. Αναφέρεται σε δύο πωλητήρια έγγραφα από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης), τα οποία έγραψε ο ίδιος. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)114 και 115.

ΚΟΡΒΕΛΑ Οικογένεια. Βλέπε Καρβελάς. Μετανάστευσε στο Tricarico του Τάραντα.

ΚΟΡΔΑΛΑΚΟΣ Γ. (Βλέπε Κορδολάκης). Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΟΡΔΙΚΟΥ ή ΚΟΡΔΙΚΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων από τους Καλονιούς, που εγκαταστάθηκε στα Παχιάνικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

ΚΟΡΔΙΧΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Καλονιοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΟΡΔΟΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. Ο Κορδολάκης του 1704 θα είναι ο πρόγονος της οικογένειας Κορδοπάτη ή Κορδολία της Μεγάλης Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 451. Ο Π. Κορδολάκης αναφέρεται ως κάτοικος Μεγάλης Μαντίνειας σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΚΟΡΔΟΜΑΤΕΑ Οικογένεια. (Βλέπε οικογένεια Καρδοματέα από Λιασίνοβα) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Ι. Κορδοματέας** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Ηλίας Κορδοματέας** αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8610. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Καρδοματέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΡΔΟΠΑΤΕΑ ή ΚΟΡΔΟΠΑΤΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Καρδοματέα) Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης), αλλά ίσως δεν γίνεται σωστά η διάκριση ανάμεσα στις οικογένειες Καρδοματέας, Κορδοματέα και Κορδοπατέα. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κορδοπάτη κατοικούσε στα Λιασίνοβα και Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Γιαννάκης Κορδοπατέας** το 1773, 1784 και 1788 ως μάρτυρας σε πωλητήρια έγγραφα, ένα των οποίων είχε γράψει ο ίδιος. Να σημειωθεί ότι το 1736 αναφέρεται το όνομα Κορδοπάτης και ως τοπωνύμιο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)86, 91, 94 και 95.

Ο **Ιωάννης Κορδοπατέας** αναγράφεται σε σημειώμα εκφωνήσεως της προ της επαναστάσεως εποχής. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 614.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο Κωνσταντής Κορδοπατέας υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Π.** και ο **Κ. Κορδοπατέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στη Μεγάλη Μαντίνεια υπήρχε οικογένεια Κορδολάκη ή Κορδολία που είχε το παρωνύμιο Κορδοπάτης. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 451.

ΚΟΡΙΤΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΡΚΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Πέτρος Κορκάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΚΟΡΚΟΛΙΑΚΟΣ - ΔΗΜΑΚΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ του Αντώνη. Κατοικούσε στην Κηπούλα και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΟΡΚΟΛΙΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

Η σημασία του ονόματος αυτού είναι μεγάλη, γιατί το 1618 στη στατιστική του Πέτρου Μέδικου η Λάγια αναφέρεται ως Laia di Chourchougliani. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί Μάνης*, σ. 585.

Στη Λάγια υπάρχει ακόμη το όνομα ως τοπωνύμιο. Η προέλευση του ονόματος αυτού μπορεί να σχετισθεί με τη λέξη κοκολόι (σημαίνει τη συλλογή των ελιών μετά το ράβδισμα πάνω στα λιόπανα και το χαμωλόι, δηλαδή το μάζεμα με το χέρι των ελιών που έπεσαν έξω από αυτά. Μετά το ράβδισμα και το χαμωλόι μπορεί και ένας τρίτος να περάσει από τα κτήματα και να μαζέψει με το χέρι μία μία τις ελιές που απόμειναν και αυτό είναι το κοκολόι). Όταν στη λήγουσα είναι ένα υγρό σύμφωνο, όπως το λ, είναι δυνατόν στην παραλήγουσα να προστεθεί ένα ακόμη υγρό, όπως το ρ και από κοκολιός να γίνει κορκολιός. όπως βουρκόλος από βουκόλος. Το όνομα αυτό παραμένει στη Λάγια ως τοπωνύμιο: "Κορκολιάνικη Καλύβα". Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166-169.

Το Μαστρογιαννάκο των Καλονιών, που προέρχεται από τους Καντηριάνους της πατριάς των Νικλιάνων, τον έλεγαν και Κουρκούλια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

Τους Κατσαφαδιάνους (οικογένεια Κατσαφάδου) τους αποκαλούν Κουρκουλιανούς. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 171. Οι Κουρκουλιάνοι θεωρούνται κλάδος των Ρικιάνων (Ρίτσων), αλλά μπορεί να ισχύει το αντίθετο και οι Ρικιάνοι να είναι κλάδος των Κουρκουλιάνων, αν πραγματικά η Λάγια του 1618 ήταν κατοικημένη από τους Κουρκουλιάνους, ό.π., σσ. 166 και 169.

ΚΟΡΚΟΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Νικόλαος** και ο **Πετρούλης Κορκονέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Ν. Κορκονέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κορκονέα κατοικούσε στο Νικόβο, Τροσκονά, Χώρα, Ξωχώρι και Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΡΚΟΝΙ(ΚΗ)ΤΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Είχε γεννηθεί το 1776 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 57.

ΚΟΡΜΑΛΑΚΗ ή ΚΟΥΡΟΥΜΑΛΟΥ Οικογένεια. Η οικογένεια βρίσκεται στους Δολούς και στη Μικρή Μαντίνεια. Το 1704 στη Μικρή Μαντίνεια ζούσαν ο **Αναγνώστης** και ο **Γιάννης** Κουρούμαλος, που είχε καθένas ετήσια παραγωγή 90 κροντήρια λάδι. Στους Κάτω Δολούς ζούσαν ο **Δικαίος** με 75 κροντήρια λάδι, ο **Γιωργάκης** με 30, ο **Τζανέτος** με 40 και ο **Ταβουλάρης** Κουρούμαλος με 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σσ. 127, 130, 131 και 132. Το 1755 στην κτητορική επιγραφή του Αγίου Σπρίδωνα

Μικρής Μαντίνειας αναγράφεται το όνομα του **Δικαίου Κορμαλάκη**. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 177 και 472.

ΚΟΡΜΠΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές.

Ο **Θεοδωρής** γεννήθηκε το 1774 και ως εκατόνταρχος ακολούθησε το Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία το καλοκαίρι του 1824. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 37. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 191968)466.

Ο **Παναγιώτης** γεννήθηκε το 1804 και το 1824 ακολούθησε και αυτός τον Αθαν. Κουμουνδουράκη, αριθ. καταλ. 40.

Ο **Γιαννάκης** γεννήθηκε το 1802 και το 1824 ακολούθησε τους προηγούμενους με αριθ. καταλ. 41. Ο Γιαννάκης υπέγραψε αναφορά υπέρ του κυβερνήτη Ιωάν. Καποδίστρια, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831. Υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και το Βενετσάνο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96, έγγραφο της 3 Ιανουαρίου 1831 και Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη, αριθ. 32034 και στο προαναφερθέν αρχείο είναι γραμμένος ο ίδιος στον αριθ. 10444 (15871).

Ο **Ιωάννης Κορμπέας** τον Ιούνιο του 1829 διορίστηκε στρατιώτης στη Δημηγεροντία Σταυροπηγίου. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 79.

Ο **Δημήτριος**, μετά την απόβαση του Ιμπραήμ, ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ. φάκ. 11, αρ. εγγρ. 31. Αργότερα υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομαχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ Οικογένεια. Από τις σημειώσεις του Σταύρου Σκοπετεά έγινε ένα δημοσίευμα στην εφημερίδα "Ηώς", αριθ. φ. 44, του Μαρτίου 1961, όπου αναφέρονται αρκετές πληροφορίες για τους Κορνήλιους:

Όπως φαίνεται από το όνομα η οικογένεια των Κορνηλίων είχε τις ρίζες της στη Βενετία. Στην Κρήτη αυτή η οικογένεια βρίσκεται από το 1300. Αναφέρονται 14 ονόματα τιτλούχων της Βενετικής πολιτείας από την Κρήτη. Ένας **Γεώργιος Κορνήλιος** από την Κρήτη φοίτησε στο γυμνάσιο της Πάντοβας (Κ. Σάθας, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 420).

Στη Ζάκυνθο, όπως γράφει ο Λ. Ζώης (*Λεξικό Φιλολογικό και Ιστορικό Ζακύνθου*) η οικογένεια των Κορνηλίων βρίσκεται από το 1575, αλλά χωρίς τίτλους ευγενείας. Το 1727 ο **Αντώνιος Κορνήλιος** από τη Ζάκυνθο έγραψε επιστολή στο Χρύσανθο Νοταρά. Αναφέρεται ότι ήταν γιός ιερέως και είχε αδελφό τον **Ιάκωβο Κορνήλιο**.

Ένας ιερωμένος, ο **Ιωάσαφ Κορνήλιος** λεγόμενος και Λιβελοκορνήλιος, υπήρξε μαθητής του Ευγενίου Βουλγάρεως, όταν αυτός ήταν σχολάρχης στην Κοζάνη κατά τα έτη 1746-52. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Πόλη και είχε σημαντική θέση στα γράμματα. Πέθανε στις 4 Σεπτεμβρίου 1792 στην πατρίδα του τη Ζάκυνθο. (Κ. Σάθας, *Νεοελληνική Φιλολογία*, σ. 528, ακόμη: Παπαδοπούλου Βρετού, *Νεοελληνική Φιλολογία*, τόμ. Α', σσ. 210, 114. Γ. Ζαβίρα, *Νέα Ελλάς κλπ.*, 1872, σ. 371-2. Ν. Κατραμή, *Φιλολογικά Ανάλεκτα*, 1880, σ. 410. Λ. Ζώη, ό.π., και του ίδιου, *Εφημ. "Φρουρός της Ζακύνθου"*, έτος Α', 1901. Λεγκράν και Περνώ, *Bibliographie Ioniennne*, Paris 1910, τόμ. Α', σ. 151-2. Ν. Βέη, *Ανάλεκτα*

Σολωμικά, περ. "Νέοι δρόμοι", Ιαν.- Φεβρ. 1941, αριθ. 49-50, σ. 5, αναφέρει: "...στη μελέτη αυτή για την οικογένεια του εθνικού μας ποιητού, εξ αφορμής γράμματος της 18 Ιουνίου 1809, ρθμιζοντας οικογενειακές διαφορές μεταξύ Σολωμών της Καλαμάτας, επεκτείνεται εν παρεκβάσει και εις τους επικυρόντας μάρτυρας μεταξύ των οποίων υποσημειούται και ο Αναστάσιος Κορνήλιος. Αφορμήν λαμβάνων εξ αυτού παρέχει αξιολόγους ειδήσεις και βιβλιογραφίαν περί των Κορνηλίων, μόνον όμως ως προς την δράσιν τους στη Φιλική Εταιρεία.).

Το 1763 ο ανωτέρω Ιάκωβος Κορνήλιος ζούσε στη Ζάκυνθο και ασκούσε το επάγγελμα του χρυσοχόου. Γιός του Ιάκωβου ήταν ο **Αναστάσιος Κορνήλιος**, που γεννήθηκε το 1759-60. Αυτός δε απέκτησε δύο παιδιά, τον **Ιάκωβο** (γεννηθέντα το 1788) και το **Χριστόφορο** (γεννηθέντα το 1794).

Ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** σπούδωσε γιατρός στην Πάδοβα. Ο Στ. Σκοπετέας γράφει: "Δεν γνωρίζουμε αν μετά τις σπουδές του άσκησε το επάγγελμά του στη γενέτειρα - πράγμα χρονικώς απίθανο - ή εγκατεστάθη αμέσως στην Πόλη - το πιθανώτερο. Η εκλογή του αυτή οφείλεται στην εκτίμηση που έτρεφαν οι Τούρκοι στους ραγιάδες γιατρούς, αλλά και στον Ιωάσαφ Κορνήλιο, που ασφαλώς ήταν στενός συγγενής του. Οπωσδήποτε αρχές του 1793 διαμένει στην Πόλη. Στις 11 Ιανουαρίου 1793 μάλιστα επέτυχε να διορισθή υποπρόξενος της Βενετίας στη Νάξο, Πάρο, Αντίπαρο και Θήρα. [Π. Κοντογιάννη, Οι προστατευόμενοι, Αθηνά, τόμ. 29, 1917, σ. 73. Το έγγραφο του διορισμού του, ιταλιστί γραμμένο, απόκειται στο Αρχείο της Ιστορ. και Εθνολογ. Εταιρίας υπ. αριθ. 2300. Επίσης του ιδίου πιστοποίησης, ιταλιστί, της 12 Σεπτεμβρίου 1793 περί ασθένειας και θανάτου του Δομινίκου Ατταλιώτη, βλέπε: Δ. Ζακυνθηνού, Συλλογή Ζερλέντου, σ. 202 (Φ. 173)]. Όμως με την κατάλυση της κραταιοτάτης Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου από τον Μποναπάρτη, ο Κορνήλιος σε αυτή του την προνομοιούχο θέσι παρέμεινε μόνο τέσσαρα χρόνια. Και πάλι το 1800 (28 Νοεμβρίου) διωρίσθη στην Κυπαρισσία γενικός πρόξενος της "ρεμπούμπλικας των Ιονίων νήσων υπό της γερουσίας των" [Π. Κοντογιάννη, ό.π., σ. 92. Και τούτο το δίπλωμα του διορισμού του, ιταλιστί και σε ελληνική μετάφραση απόκειται στη Ι.Ε.Ε., υπ' αριθ. 2268.] μετά την εκδίωξη των Γάλλων από τα Επτάνησα και την ανακήρυξη σε αυτόνομο πολιτεία (1799). [Στο Αρχείο της Ύδρας, τόμ. 2, σ. 17-18 βρίσκουμε πάλι δημοσιευμένο έγγραφο από 19 Μαρτίου 1800, όπου ο Κορνήλιος τιτλοφορείται "πρώην αγγέντες του Ρωσικού Κονσολάτου εις Κορώνην, Μεθώνην, Νεόκαστρον, Καλαμάταν και Πράτζου της Μαΐνης. Ωστε χρηματίσας και προξενικός πράκτωρ της Ρωσίας.] Μετά την ανάκτηση των Ιονίων νήσων από τον Ναπολέοντα, με την ειρήνην του Τιλσίτ, φαίνεται ότι επαύθη από γενικός πρόξενος της Ιονίου πολιτείας και ο Αναστάσιος. Στις 18 Ιουνίου 1809 είναι πλέον εγκατεστημένος στην Καλαμάτα, ως ιδιώτης και εξασκεί το ιατρικό του επάγγελμα. [Ν. Βέη, ένθ. ανωτ., σ. 5 και του ιδίου, Έκφρασις Κώδικος της Μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας, Δ.Ι.Ε.Ε., 1903, σ. 201.] [Μετά το θάνατο του Σταύρου Σκοπετέα δημοσιεύτηκαν, Παναγιώτη Παπατσώνη, Απομνημονεύματα, σ. 43, όπου αναφέρεται ότι ο ιατρός Κορνήλιος εκλήθη εις Ναζίρι δια να επισκεφθή τον Αναγνώστην Παπατσώνη, δηλητηριασθέντα εν Σκάλαν κατά την διάρκειαν συμποσίου.] Έκτοτε μέχρι την επανάστασι και τα χρόνια που έζησε (Μάρτιος 1825) του Αγώνος, με όλας τας δυνάμεις του σαν συνειδητός και αγνός πατριώτης

υπηρετεί το αγωνιζόμενο έθνος του. Έτσι η οικογένειά του νομίσθηκε Καλαματιανή. Η διαμονή του στην πρώτη Μεσσηνιακή πόλι, που συνορεύει με το μπηλίκι της Μάνης, έφερε τον Αναστάσιο σε επαφή και στενή γνωριμία με τους σημαντικούς της Μάνης. Ένα μεγάλο μέρος Μανιατών είναι εγκατεστημένο στην Καλαμάτα σιγά σιγά σε ξεχωριστό συνοικισμό [Α.Πετρίδου, *Αρχαιολογική και Ιστορική έρευνα περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1875, σ. 55]. Μεγάλοι φιλικόι δεσμοί δημιουργήθηκαν με τους Καπετανάκηδες, Μούρτζινο, Παγώνηδες, Λογοθέτηδες και Πετρόμπη. [Εστία, έτος 5, 1880, τόμ. 9, αριθ. φ. 221, σ. 177. Δημοσιεύεται έγγραφο συστατικό και επαινετικό του Κορνήλιου, υπογραφόμενο από τον Πετρόμπη στις 19 Ιουλίου 1819, που μαρτυρεί και το βαθμό των σχέσεων του Κορνηλίου προς τον Πετρόμπη και τους Μανιάτες]. Έτσι οι Κορνήλιοι, Ζακυνθινής καταγωγής, με διαμονή τους στη Μεσσηνία, από την είσοδό τους στη Φιλική Εταιρεία και έπειτα στον Αγώνα δρουν δίπλα στους Μανιάτες καπετάνιους και η δράσι τους είναι αναπόσπαστα δεμένη με την ιστορία τη Μανιάτικη. Ο Ν.Πιεράκος σε επιστολή του που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Χρόνος" του Ναυπλίου (3 Αυγούστου 1833, σ. 113) κατατάσσει στις Μανιάτικες οικογένειες που αγωνίστηκαν εξαιρετικά κατά τον Αγώνα του 21 και τους Κορνήλιους. Η μύησίς του ακόμη στη Φιλική γίνεται από το Μανιάτη διάσημο Φιλικό, που φιλοδόξησε να φτάση και αρχηγός της, τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Η είσοδός του στη Φ. Ε. χρονολογείται από 28 Αυγούστου 1818 και στάθηκε αποκάλυψις γιαυτόν, τόσος δε ήταν ο ενθουσιασμός, που υπεσχέθη να θυσιάση το παν για το Θείο σκοπό της και αυτή τη ζωή του. [Β.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 13, αριθ. 48. Ι.Φιλήμονος, *Δοκίμιον Ιστορικών Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήνα 1859, τόμ. 1, σ. 397. Τ.Κανδηλώρου, *Η Φιλική Εταιρία*, σ. 214. Ν.Βέη, ό.π., σ. 5, σ. 358.] Το εφοδιαστικό του σώζεται στα αρχεία της Ι.Ε.Ε., υπ' αριθ. 2250 και φέρει ημερομηνία 10 Ιουλίου 1818, καθώς και μια επιστολή του εις τα Υψηλάντικα Αρχεία υπ' αριθ. 6313 της Εθν. Βιβλιοθ. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης σ' απάντησι του αφιερωτικού του του ορίζει να συσκέπτεται για τα ζητήματα της Εταιρίας με τον Αρχιμανδρίτη Δικαίο. Του γράφει: "Εαν γνωρίζεις τον εαυτόν σου δυνατόν ώστε αποστελλόμενος να χρησιμεύσης εις κανέν άλλο μέρος της Ελλάδος, μη αναβάλλης το πράγμα, αλλ' ευθύς, άμα λάβης το παρόν μας, ιδέασόν μας δι ίδιας σου αναφοράς".

Ο Κορνήλιος έτσι γίνεται ο αντιπρόσωπός της στο μέρος αυτό και ο σύνδεσμος των άλλων της Πελοποννήσου και της Ζακύνθου με τους Μανιάτες και τον Πετρόμπη. [Ι.Φιλήμονος, τόμ. 3, σ. 403.] Παράλληλα εκτελεί και το έργο του κατηχητού. Κατηχεί και εισάγει στην Εταιρεία τον Ιωσήφ επίσκοπο Ανδρούσης [Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ιωσήφ ο Ανδρούσης*, Αθήνα 1906, σ. 11.], τον Γεώργιο Παγωνόπουλο (Παγώνη) ανεψιό και γραμματικό του Μονεμβασίας Χρυσάνθου [Η κατήχηση έγινε την 1 Δεκεμβρίου 1818, Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 28, αριθ.καταλόγου 173.] και τον έμπορο Πανάγο Αλεξίου Μόσχο ή Λογοθέτη. [Η κατήχηση έγινε στις 30 Δεκεμβρίου 1818, Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 30, αριθ. καταλόγου 189.]

Το 1820 τον συναντούμε στην Πόλι, που ασφαλώς ταξίδεψε για τους σκοπούς της Εταιρίας. Το Δεκέμβριο συνιστά τον Δ. Ύπατρο ως γιατρό στον Πασόμπη και τον Μαχμούτπασα (Δραλάτη - μήπως Δράμαλη;) δια να τον διευκολύνουν να μεταβή στον Αλή-πασα.

Με τα παιδιά του, Ιάκωβο και Χριστόφορο, που ο πρώτος από την Πόλι και ο δεύτερος από την Οδέσσα με την επανάστασι, προσταγμένοι από τον

Γενικό Επίτροπο της Φιλικής, κατεβαίνουν στην Καλαμάτα κοντά του, υπηρετεί με αφοσίωσι και ανιδιοτέλεια τον αγώνα, παντού και όπου του δίδεται η προσταγή. Με την κήρυξη της επανάστασεως - 20 Απριλίου - εστάλησαν από τη Μεσσηνιακή Γερουσία και τον Πετρόμπεη ο Αναστάσιος και ο Τριγγέτας στις Σπέτσες ως σύνδεσμοι. [Αρχεία Εθνολ., αριθ. 10882, 20 Απριλίου 1821.] Παρακολουθεί την Πελοποννησιακή Γερουσία (!), στη Β' Εθνοσυνέλευσι του Άστρους (συνήλθε 29-30 Μαρτίου 1823), μετέχει ως παραστάτης της Μάνης και χρησιμοποιείται σε επιτροπές, που απαιτούσαν γνώσεις και μόρφωσι για την επίλυσι οικονομικών και διοικητικών και δικαστικών θεμάτων.[Ανδρ.Μάμουκα, *Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 149 και τόμ. Γ, σ. 8 και 17. Α.Χ"Ανάργυρου, *Τα Σπετσιώτικα*, Αθήναι 1861, σ. 1117. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., Αθήναι 1862, τόμ. 2, σσ. 18, 31, 34, 68, 78, 102, 114, 160, 177, 228, 537, 549, 554, 560, 652.] Τα τέσσερα πιο κάτω ανέκδοτα έγγραφα, που δημοσιεύονται μαρτυρούν για αυτό το έργον του Κορνηλίου. (περαθέτει 5 έγγραφα).

Ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** παρακολούθησε τη Μεσσηνιακή Γερουσία και μετέσχε της Β' Εθνικής Συνέλευσης στο Άστρος (29-30 Μαρτίου 1823) ως παραστάτης της Μάνης και διορίστηκε μέλος σε επιτροπές για τη συζήτηση θεμάτων οικονομικών, διοικητικών και δικαστικών. Σύμφωνα με την έκθεση του ιατρού του "*την 29 Μαρτίου 1825, 10ην πρωϊνήν, έδωκε τω πνεύμα τω Κυρίω και απήλθεν εις την σκηνήν των δικαίων εις μνήμην αιωνίαν*". Στον Αναστάσιο Κορνήλιο αφιέρωσε το 1818 ο Νικήτας Νηφάκος (Νύμφος) ποιήματά του. Δ.Βαγιακάκου, Δύο ποιήματα του Νικήτα Νηφάκη από ανέκδοτον ιδίοχειρον αυτού, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Λακωνικών Μελετών* 1982, σσ. 459 και 462.

ΕΚΛΟΓΗ ΑΝΑΣΤ. ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΠΑΓΩΝΗ
ΩΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ ΜΑΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΡΟΥΣ
ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Εκτελ., φάκ. 4, έγγραφο 49 της 23 Φεβρουαρίου 1823.

Εκλαμπρότατε !

5611

Ιδού κατά την πρόσκλησιν της Υπερτάτης Διοικήσεως, και κατά την συναίνεσιν της Εκλαμπρότητός σας περικλείομεν το κοινόν ψήφισμα της Πατρίδος μας περί της αποστολής των παραστατικών μελών της εις την κοινήν του Έθνους συνέλευσιν, των φιλογενών του τε εξοχωτάτου κυρίου Αναστασίου Κορνηλίου, και του Πανοσιολογιωτάτου αγίου Πρωτοσυγκέλλου κυρίου Γερασίμου. Η εκλογή αύτη δεν αμφιβάλλομεν, ότι θέλει σας είναι αρεστή. Επειδή και καλώς γινώσκετε τα ρηθέντα υποκείμενα, ως ημείς από των οποίων ελπίζομεν όχι μόνον επωφελή δούλευσιν μερικώς εις την Σπάρτην, αλλά γενικώς εις το Έθνος. Όθεν γνωρίζουσά σας αρχηγόν της η Πατρίς σας αποστέλλει το ψήφισμά της, ίνα το επικυρώσητε, και δώσητε προς αυτούς, δια να απέλθωσιν όσον τάχος, όπου η Πατρίς τους διορίζει. Ταύτα, και με όλον το σέβας μένομεν: Οι Πατριώται. αωκγ Φεβρουαρίου κγ'

-Ο Μαίνης Νεόφυτος;

-Ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος

-

-Ο Λαγίας Μακάριος.

Κππ. Γιάννης Μαυρομιχάλης, Κππ. Διονύσιος Μούρτζινος

Πιέρος Τρουπάκης, Γιώργης Ντουράκης

Καπ. Δημητράκης Τζιγγουράκος Γληγοράκης, Καπτ. Νικολάκης Χρηστέας
 Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, Καπτ Πανάγος Κυβέλος
 Κπ: Γεώργιος: Δ: Κβλ: Γρηγοράκης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης
 Γιάννης Κουμουνδουράκης, Ιωάννης Λογοθέτης Σπαρτιάτης

Ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** το 1793 ήταν πρόξενος της Βενετίας στη Νάξο, Πάρο και Σαντορίνη. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Β, σ. 99.

Ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** αρχομένου του 1803 ήταν πρόξενος της Ρωσίας στην Κορώνη και πήρε εντολή από τον πρόξενο της Ρωσίας στη Ζάκυνθο να παρακολουθεί τη δράση των Γάλλων πρακτόρων. Ο Α. Κ. εδρεύων στην Καλαμάτα εξετέλεσε αξιότατα την αποστολή του. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 278. Ο πρόξενος της Ρωσίας Α. Κ. εκαυχάτο: "ότι δια πολλών προσπαθειών προσείλκυσε τα πνεύματα των Μανιατών, ήδη διηρημένα και αλληλομαχούμενα, και έκανε να αποτύχη το καλλιεργούμενον υπό των Γάλλων έδαφος και έστρεψεν εν μια λέξει τας συμπαθείας καθολικώς προς την Ρωσίαν". Εξακολούθησε δε το έργο του μέχρι το 1806. Όλες αυτές οι προσπάθειες περιεβάλλοντο με τον τύπον του φιλοτουρκισμού. Ο Πρόξενος της Ρωσίας στα Κύθηρα Αλέξ. Σ. De Rossi έγραψε στις 13 Νοεμβρίου 1803 προς τον Κορνήλιο: "θέλει να βεβαιώσει την προθυμίαν μεθ' ης αι Επτανησιακαί αρχαί μεριμνώσι περί των συμφερόντων της Τουρκίας, αποτρέπουσαι τους εκ των κακοποιών κινδύνους". Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 286.

Το Νοέμβριο του 1811 ο Αναγνώστης-Ανδρέας Παπατσώνης αρρώστησε μετά από συμπόσιο γάμου - οι δικοί του υποψιάστηκαν ότι τον φαρμάκωσαν - και κάλεσαν τον Αναστάσιο Κορνήλιο και ένα γιατρό Φραντζέζο, του οποίου το όνομα δεν αναφέρεται. Ο γαμπρός τους ο κανέλλος Δεληγιάννης πήγε και αυτός μαζί με το γιατρό Νικολέτο από την Καρύταινα. Οι γιατροί διαφώνησαν μεταξύ τους. Π.Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 43.

Οι πρώτοι της Φιλικής Εταιρείας από το 1816 άρχισαν να διαδίδουν το μυστήριο και κατήχησαν στην Κωνσταντινούπολη τον ιατρό Αναστάσιο Κορνήλιο. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 77. [Η κατήχηση έγινε το 1818. Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 13, αριθ. καταλ. 84. Αναστάσιος Κορνήλιος, Ζακύνθιος κάτοικος εις την Πελοπόννησον. Ιατρός Χρόνων 57. Δια Ηλιού Χρυσοσπάθη. 28 Αυγούστου 1818 Καλαμάτα. Φλωριά Ολλανδίας 10. Επίσης Ι.Μελετοπούλου, *Φιλική Εταιρεία*, σ. 100. Ο Αμβρ.Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναφεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. 1, σ. 77, αναφέρει ότι ο Αναστάσιος Κορνήλιος, όπως και ο Παν. Σέκερης, μύηθηκαν στην Κωνσταντινούπολη. Στην Εθνολογική Εταιρία, αριθ. 2250, σώζεται το εφοδιαστικό του με ημερομηνία Ιούλιος 1818.]

Στις 5 Μαρτίου 1820, μαζί με άλλους Καλαματιανούς μνημένους στη Φ. Ε. ο Χριστόφορος Κορνήλιος έστειλε συγχαρτήριο επιστολή στο Χριστόφορο Περραιβό, για την ένωση των μεγάλων οικογενειών της Μάνης. Σ.Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)433.

Στις 31 Μαρτίου 1821, ως μέλος της Μεσσηνιακής Συγκλήτου, υπέγραψε, πρώτος κατά σειρά, προκήρυξη "Προς τους ευγενεστάτους φιλογενείς Έλληνας τους εν Λιβόρνω και Πίζα κατοικούντας...".

Β. Παναγιωτοπούλου, Δύο προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)598.

Έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, Μάρτιος-Απρίλιος 1823. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 192.

Στις 4 Απριλίου 1823 ορίστηκε από την Εθνική συνέλευση στην επιτροπή θεώρησης των λογαριασμών. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 58 και 80. Στις 12 Απριλίου υπέβαλε έκθεση για τα γενόμενα έξοδα, ό.π., τόμ. 3, σ. 113.

[Κύριε **Αναστάσιε Κορνήλιε**

Κατά το σημερινόν ψήφισμα υπό αρ. 15 εξελέχθητε μέλος δωδεκαμελούς Επιτροπής, έργον της οποίας είναι να επεξεργασθή τον υποθετικόν λογαριασμόν, ήτοι τα εις την Εθνικήν Συνέλευσιν δια να επικρίνη κατά την τάξιν. Ιδεάζεσθε περί τούτου να φροντίσετε εν καιρώ να ανταμωθήτε με τους λοιπούς, οίτινες είναι οι κύριοι: Γεώργιος Σισίνης, Ιωάννης Κωλέπτης, Χαράλαμπος Παπαγεωργίου, Γεώργιος Παπαδάκης, Νικόλαος Κόκκος, Φραντζέσκος Βούλγαρης, Βασίλειος Νικολάου Λαζάρου, Κωνσταντίνος Τζαννής, στρατηγός κ. Αναγνώστης Παπαγεωργίου, κ. Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, κ. Κωνσταντίνος Πετμεζάς.

Εν Άστρει τη δ' Απριλίου αωκγ' και γ' της αναξαρτησίας

Ο Πρόεδρος της Εθν. Συνελεύσεως

ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Συνελεύσεως

Ο Αρχιγραμματεύς της Εθν.

Θ. ΝΕΓΡΗΣ]

Στις 13 Απριλίου ψήφισε τις αποφάσεις περί επάρχων, ό.π., τόμ. 3, σ. 105. Στα μέσα Απριλίου 1823 ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος, Αρχ. Ελλ. Παλιγγ ό.π., τόμ. 3, σ. 99. Στις 14 Απριλίου ψήφισε να μη πωληθούν τα εθνικά κτήματα πλην των οικιών, ό.π., τόμ. 3, σ. 109. Στα μέσα Απριλίου συντάχθηκε κατάλογος των Βουλευτών και συμπεριλαμβάνεται στους εκπροσώπους της Πελοποννήσου, ό.π., σ. 99.

Στις 26 Απριλίου 1823 αναφέρεται ως έπαρχος Μονεμβασίας. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 2.

Στις 30 Απριλίου 1823 υπέγραψε στην Τρίπολη έγγραφο του Βουλευτικού προς τον πρόεδρο του Εκτελεστικού, ότι η εκλογή του Ιω. Ορλάνδου, ως προέδρου του Βουλευτικού ήταν καθ' όλα νόμιμη. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 430. Ανάλογα έγγραφα υπέγραψε για την εκλογή του Μαυροκορδάτου ως προέδρου του Βουλευτικού στις 14 Ιουλίου, ό.π., σ. 530, στις 20 Ιουλίου, ό.π., σ. 532, και στις 25 Ιουλίου, ό.π., σ. 537.

Στις 30 Απριλίου 1823 ήταν πρόεδρος της επιτροπής που έλεγξε την πληρεξουσιότητα για την Καλαμάτα του ιερομονάχου Γεράσιμου Παπαδόπουλου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 2 και τόμ. 9, σ. 88.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο Πρόεδρος του Βουλευτικού

Προς τον ευγενέστατον βουλευτήν κ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΚΟΡΝΗΛΙΟΝ

Διορίζεσθε παρά του Βουλευτικού Σώματος εις της επταμελούς επιτροπής, με την ανήκουσαν πληρεξουσιότητα, εις το να θεωρήσητε και εξετάσητε ακριβώς, στάθμην έχοντες το δίκαιον, τα παραστατικά των Επαρχιών, όσαι ακολούθως σημειούνται και να εξετάσητε καθ' ον οίδατε και δύνασθε τρόπον με την απαιτουμένην ταχύτητα. Έρρωσθε.

Ο Πρόεδρος
α' Γραμματέας
ΙΩ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ
ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ

Ο
Ι.

Όνόματα των διαφερομένων Επαρχιών: Νάξος, Παλ. Πάτραι, Πήργος, Νεόκαστρον, Νησίον, Καλαμάτα, Μονεμβασία, Άργος, Τριπολιτζά, Καρυταίνης εις και Πόρος.

[Μέλη της επιτροπής ήσαν ακόμη: Ιω. Κουντουμάς, Στάμος Στάικος, Πάνος Ράγκος, Γ. Καναβός, Αναστάσιος Λόντος].

Την 1 Μαΐου 1823 ελέγχθηκαν τα παραστατικά για το Νεόκαστρο, το Νησί και την Τριπολιτσά για την οποία αποφασίστηκε η επανάληψη της εκλογής για το Βάρβογλη, Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 9, σσ. 94 και 95. Στις 4 Μαΐου αποφασίστηκε από την επιτροπή ως έγκυρη η εκλογή για τον Πύργο του Λύσανδρου Βιλαέτη αντί του Χριστόδουλου Άχολου, Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 101. Στις 5 Μαΐου 1823 εγκρίθηκε η εκλογή του Ιωάννη Παπαδιαμαντοπούλου ως παραστάτη των Παλαιών Πατρών, ό.π., τόμ. 9, σ. 102.

Στις 7 και 16 Μαΐου 1823 ήταν μέλος του Βουλευτικού και ορίστηκε στην επιτροπή που θα επεξεργαζόταν το νόμο περί ευταξίας, με τους Αναστ. Λόντο, Γ. Καλλαρά, Ιω. Κουντουμά και Π. Ράγκο, αλλά εγκρίθηκαν οι Ιω. Κουντουμάς, Γεώργιος Καλλαράς, Σπυρίδων Τρικούπης, Θεόκλητος Φαρμακίδης, διδάσκαλος Θεόφιλος (Καΐρης) και Αναστάσιος Κορνήλιος. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 18 και 34.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο Πρόεδρος του Βουλευτικού

Προς τον ευγενέστατον Βουλευτήν κ. Αναστ. Κορνήλιον.

Διορίζεσθε παρά του Βουλευτικού σώματος εις της επταμελούς εις το να θεωρήσητε το Απάνθισμα των Εγκληματικών Νόμων της Εθνικής των Ελλήνων Β' Εθνοσυνελεύσεως και τον οργανισμόν των δικαστηρίων τον από β' Μαΐου ακωβ' ποιούντες την ακριβή παρατήρησιν, την επεξεργασίαν και την διόρθωσιν με την απαιτουμένην επιμέλειαν και ταχύτητα καθ' ον οίδατε και δύνασθε τρόπον. Έρρωσθε.

Ο Πρόεδρος του Βουλευτικού
α' γραμματέως

Εις έλλειψιν του

ΙΩ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

Στις 14 Μαΐου 1823 αναγνώστηκε στο Βουλευτικό αναφορά κατοίκων της Καλαμάτας κατά του Αναστασίου Κορνήλιου. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 31.

Στις 16 και 22 Μαΐου 1823 ο Ιωάννης Ορλάνδος έστειλε έγγραφο στο Βουλευτικό ότι παραιτείται και εστάλησαν ο Αναστάσιος Κορνήλιος και Αναγνώστης Αθανασίου μετά του α' γραμματέως Ιω. Σκανδαλίδη να τον ρωτήσουν τι εννοούσε με την απομάκρυνση αυτή. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 40 και 43.

Στις 4 Ιουνίου 1823 ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** ήταν στην Τριπολιτσά ως παραστάτης Δυτικής Σπάρτης με το Γεράσιμο Παγώνη, ενώ της Ανατολικής Σπάρτης ήταν ο Πιέρος Μπενζαδές Γρηγοράκης και ο Νικόλαος ιερέυς οικονόμος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 162.

Στις 9 Ιουνίου 1823 ορίστηκε μέλος της επιτροπής για τους δασμούς των εισαγωγών και εξαγωγών. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 68 και 78.

Ευγενέστατε βουλευτά κύριε Αναστάσιε Κορνήλιε.

Διορίζεσθε παρά του βουλευτικού σώματος εἰς της πενταμελούς Επιτροπῆς, συγκειμένης παρά των κ. Γεωργ. Ηλιοπούλου, Γκίκα Καρακατσάνη, Ιω. ΠαπαΔιαμαντοπούλου και Ιω. Κουντουμά, δια να επεξεργασθῆτε το προβληθέν σχέδιον παρά του Σ. Εκτελ. περί Δασμού, συμπεριλαμβάνοντες εἰς σκέψιν και τον γενικόν γραμματέα του Υπουργείου της Οικονομίας και μετά την επεξεργασίαν αυτού να καθυποβάλητε εἰς την ἐπίκρισιν του Βουλευτικού σώματος. Ἐρρωσθε!

Τη 16 Ιουίου 1823. Εν Τριπολιτζά.

Ο α'

γραμματεὺς

Ιω.

Σκανδαλίδης

Στις 2 Ιουλίου 1823 κατηγόρησε στο Βουλευτικὸ το βουλευτὴ Σάμου Χ. Καψάλη ὅτι εργάζεται εναντίον της διοίκησης. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 102.

Στις 10 Ιουλίου 1823 συμμετείχε στην επιτροπή η οποία θα πήγαινε να αναγγείλει στον Πετρόμπεη την εκλογή του ως προέδρου του Εκτελεστικού. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. ????

Στις 10 Ιουλίου 1823 έγινε ψηφοφορία και εκλέχτηκε σχεδόν παμφηφεὶ ὁ Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος πρόεδρος του Βουλευτικού. Επειδὴ ὅμως δεν ἦταν παρόντες τα 2/3 των μελών, έγινε επιτροπή στην οποία συμμετείχε και ὁ Α. Κορνήλιος για να καλέσουν και μερικούς ἀκόμη βουλευτές που ἦταν στην Τριπολιτσά ἀλλὰ δεν εἶχαν πάρει μέρος στην ψηφοφορία. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 114.

Στις 25 Αυγούστου και στις 4 και 13 Σεπτεμβρίου 1823 το Βουλευτικὸ ἀπὸ τη Σαλαμίνα τον κάλεσε να παραβρεθεῖ στις συνεδριάσεις του. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 549, 554 και 560.

Την 1 Σεπτεμβρίου 1823 ἦταν στην Τριπολιτσά και ἔγραψε στο Βουλευτικὸ, που ἦταν στη Σαλαμίνα, ὅτι δεν εἶχε χρήματα για να πάει ἐκεῖ. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 259.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1823 ἀπάντησε ἀπὸ την Τριπολιτσά στον πρόεδρο του Βουλευτικού Πανούτσο Νοταρά, που του ζητούσε να πάει στη Σαλαμίνα και στις 14 του ἰδίου μηνός ὁ Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος ἔγραψε ὅτι για τον ἴδιο λόγο με τον Αναστάσιο Κορνήλιο δεν πηγαίνει στην ἔδρα του Βουλευτικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σσ. 260 και 266.

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1823 ἀναγνώστηκε ἐπιστολή του Αναστασίου Κορνήλιου και Πρωτοσύγκελλου Γεράσιμου ὅτι δεν ἔχουν χρήματα και δεν μπορούν να πάνε στη Βουλή. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 147.

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1823 ὁ παραστάτης Μιχ. Κάββας ὅρισε ἀντικαταστάτη του τον Αναστάσιο Κορνήλιο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 271.

Στις 22 Σεπτεμβρίου 1823 γύρισε ὁ Α. Κορνήλιος στο Βουλευτικὸ. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 160.

Στις 4 Οκτωβρίου 1823 πήρε ἀδεια να πάει στην Καλαμάτα για ἀνάρρωση. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 171.

Στις 8 Οκτωβρίου 1823 το Βουλευτικὸ ἀπὸ τη Σαλαμίνα διέταξε να πληρώσουν χρήματα ὁι ενοικιστές των δημοσίων κτημάτων και σχετικὴ ἐπιστολή ἔστειλε και προς τον Α, Κορνήλιο. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 593.

Στις 11 Οκτωβρίου 1823 το Βουλευτικό από Σαλαμίνα έστειλε έγγραφο και καλούσε τον Α. Κορνήλιο να παραβρεθεί στις συνεδριάσεις του Βουλευτικού στο Άργος. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 599.

Στις 16 Νοεμβρίου 1823 ορίστηκε μέλος της επιτροπής για τον έλεγχο των παρανομιών του Εκτελεστικού. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 197.

Στις 23 Νοεμβρίου 1823 υπέγραψε στο Άργος με άλλους βουλευτές επιστολή προς τον Πανούτσο Νοταρά, για την καλή άσκηση των καθηκόντων του στη δύσκολη εκείνη περίοδο. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 652.

Στις 26 Νοεμβρίου 1823 παρουσιάστηκε επιδημία και ορίστηκε ως ένας των τριών ιατρών τους οποίους έπρεπε να καλούν οι νοσούντες στην πόλη του Άργους. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 206.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1823 έγραψε στο Βουλευτικό από το Άργος για τον αναβρασμό που υπήρχε στο Βουλευτικό και στο Εκτελεστικό και ότι περίμενε το Μούρτζινο και το Γιατράκο εκεί και μετά θα πήγαινε στην έδρα του Βουλευτικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 342.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1823 έγραψε στο Βουλευτικό από το Άργος ότι δεν πήγε στο Βουλευτικό, γιατί ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης δεν ήθελε να πάει. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σσ. 351-3.

Στις 21 Δεκεμβρίου 1823 αναγνώστηκε αναφορά του που δικαιολογούσε την αργοπορία του να πάει στο Άργος. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 217.

Στις 23 Δεκεμβρίου 1823 διαμαρτυρήθηκε προς το Βουλευτικό που ήταν στο Κρανίδι, μαζί με τον Πανάγο Αλεξίου Λογοθέτη, γιατί άλλαξαν όλο το Εκτελεστικό και μπορεί να προκληθούν από αυτό εσωτερικές (εμφύλιες) ταραχές. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 358.

Στις 26 Δεκεμβρίου 1823 αναγνώστηκε επιστολή του προς το Βουλευτικό, που συνιστούσε, για να καθησυχάσουν οι ταραχές, να παυθούν δύο μέλη του Εκτελεστικού αντί όλων. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 220.

Στις 9 Ιανουαρίου 1824 το Βουλευτικό συνεδρίαζε στο Κρανίδι και ζήτησε άδεια να πάει στο σπίτι του. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 228.

Στις 22 Μαρτίου 1824 (;) ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης αποφαινεται ότι του οφείλονται 3000 γρόσια για το δεύτερο εξάμηνο που ήταν παραστάτης της Μάνης. Στ. Σκοπετέα, εφημ. "Ηώς", αριθ. φ. 44, Μάρτιος 1961. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ. (1862), τόμ. 2, σ. 78.

Στις 8 Οκτωβρίου 1823 το Βουλευτικό σώμα διέταξε το Υπουργείο των Οικονομικών να δώσει στους Βουλευτές και στον Αναστάσιον Κορνήλιο 3000 γρόσια για τον εξαμηνιαίο μισθό του. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 593.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Περίοδος Β'
αρ. 3989

Ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού
αποφαινεται:

Ότι γρόσια τρεις χιλιάδες αρ. 3000 οφείλονται από το Εθνικόν Ταμείον προς τον Ευγενέστατον παραστάτην της Μάνης κ. Αναστάσιον Κορνήλιον δια την δευτέραν εξαμηνίαν του, τα οποία έχουν να τον πληρωθούν όθεν ανήκει εις τον δέοντα καιρόν και δι' ασφάλειάν του δίδεται η παρούσα απόδειξις ενσφράγιστος.

Εν Τριπολιτζά τη 22 Μαρτίου 1824 (μήπως 1823)
(Τ.Σ.)

Ο Πρόεδρος
ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

{Στις 24 Απριλίου 1823 πληρώθηκαν άλλοι βουλευτές.
Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 160.}

Ο **Αναστάσιος Κορνήλιος** πέθανε στις 29 Μαρτίου 1825, σε ηλικία 66 ετών, όπως φαίνεται από την ανέκδοτη ιατρική έκθεση του θανάτου του. ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, ό.π.

Ο **Ιάκωβος Κορνήλιος** ήρθε στην Ελλάδα, λίγο πριν φθάσει ο Δημ. Υψηλάντης, συνοδεύοντας το Θ. Νέγηρ. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 222.

Ο **Ιάκωβος Κορνήλιος** ήταν νεώτερος αδελφός του Αναστασίου Κορνήλιου. Συνέβαλε στη συμφιλίωση των Μανιατών και μετέσχε του Αγώνος. Το 1822 διορίστηκε μετά του Παναγιωτάκη Καπετανάκη και Ιωάννη Λογοθέτη "επιστάτης επάνω εις όλαις ταις δογάναις της Σπάρτης από Αγία Σιών έως Λιμένι της Τσίμοβας καθώς και εκείνων του Αλμυρού". Εργάστηκε για τον ανεφοδιασμό των Μανιατών που αγωνιζόντουσαν στη Βέργα και έγινε μέλος της Εφορείας της Σπάρτης. Κορνήλιο αφιέρωσε το 1818 ο Νικήτας Νηφάκος (Νύμφος) ποιήματά του. Δ. Βαγιακάκου, Δύο ποιήματα του Νικήτα Νηφάκη από ανέκδοτον ιδίοχειρον αυτού, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Λακωνικών Μελετών 1982*, σ. 462.

Αναφέρονται ο Αναστάσιος, ο Ιάκωβος, ο Χριστόφορος και ένας ιερωμένος. Ιθώμη, τεύχ. 17(1977)34:634.

Ιάκωβος Κορνήλιος. Στις 16 Μαρτίου 1822 ο **σιορ Γιακουμάκης Κορνήλιος** γράφτηκε για μια εκφώνηση στον Άγιο Νικόλαο (Φλαρείου) και Άγιο Διονύσιο. Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822 οι πρωτεύοντες της Μάνης πήραν την απόφαση να διορίσουν ως επιστάτες στα τελωνεία από την Αγία Σιών μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη) τον Ιάκωβο Κορνήλιο, τον καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;) και τον Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Στις 29 Νοεμβρίου 1822 ο Πετρόμπεης έστειλε επιστολή στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή, τον **Ιάκωβο Κορνήλιο** και Ιωάννη Λογοθέτη-Τσαουσέα και τους επιτιμούσε γιατί δεν έφθασε ακόμη βοήθεια. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη. Ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον Παναγιώτη Κοσονάκο συνάντησαν τον Πετρόμπεη στο Δραγαμέστο, που πήγε για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)270

Στις 24 Ιουνίου 1823 αναγνώστηκε στο Βουλευτικό αναφορά του Ιάκωβου Κορνήλιου, ότι στο σπίτι του Πρωτοσυγκέλλου Γερασίμου (Παγώνη) υπήρχαν 4 κάσες με βιβλία, για τις οποίες θα έπρεπε να μεριμνήσει ο έπαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 91.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στις 18 Δεκεμβρίου 1823 έστειλε επιστολή στον Ιωάννη-Κατσή Μ., τον Αντωνάκη Μ., τον **Ιάκωβο Κορνήλιο** και τον (Ιωάννη) Λογοθέτη αναφερόμενος σε πρόσωπα του Βουλευτικού. (Δημοσιεύτηκε με λάθη στα Λακωνικά, αριθ. 18 Νοεμ.-δεκεμ. 1966, σσ. 185-6, 192). Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 118.

Το Μάιο του 1824 η Παντζεχρούλα Μπενακοπούλα παρέδωσε στον **Ιάκωβο Κορνήλιο** "τρεις κολόνες χρυσού δράμια 138 και μισό" και με αυτό δανείστηκε 682 τάλλαρα κολονάτα. Το 1843 χρωστούσε στη Μπενακοπούλα χίλια τάλλαρα δίστηλα. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη της Καλαματιανής

Αρχόντισσας Παντζεχρούλας Μπενεκοπούλας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 2(1962)227 και 230.

Ο Ιάκωβος Κορνήλιος προσέφερε σημαντική υπηρεσία στον αγώνα κατά την περίοδο των επιδρομών του Ιμπραήμ στη Μάνη. Στις 22 Απριλίου 1826 ο Διονύσιος Μούρτζινος και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης τον πληροφόρησαν ότι ξέχασαν τα μίση και τις αντεκδικήσεις και αποφάσισαν να μιμηθούν το Μεσολόγγι. Του συνέστησαν δε να συγκεντρώσει τρόφιμα και πολεμοφόδια για τον επικείμενο αγώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 14-5.

Μαζί με τον Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά ήταν οι αντιπρόσωποι της μυστικής εφορίας του αγώνος της Ζακύνθου (αποτελουμένη από Δ. Ρώμα, Π. Στεφάνου και Κ. Δραγώνα). Συνέλεγαν τρόφιμα και πυρομαχικά και σε συνεργασία με την Εφορία της Σπάρτης εφοδίαζαν τα στρατεύματα που ήταν στη Βέργα. Τις ημέρες των μαχών στη Βέργα οι εκεί ευρισκόμενοι οπλαρχηγοί έστειλαν ανακοινωθέντα στον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ και αυτοί τα διαβίβαζαν στη Ζάκυνθο και σήμερα περιλαμβάνονται στο Αρχείο του Δ. Ρώμα, τόμ. 2, σσ. 261-292, όπως και στου Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 118-128.

Στις 25 Ιουνίου 1826 οι οπλαρχηγοί της Μάνης Ιωάννης Μαυρομιχάλη, Διονύσιος Μούρτζινος, Τζανετάκης Γρηγοράκης, Αθανασούλης Κουμουνδουράκης και Νικολάκης Χρηστέας σε επιστολή τους από το Αρμυρό προς τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον Αρχιδιάκονο Ιωακείμ ανέφεραν και τα ακόλουθα: "...Στέφανοι πλέκονται δια τας κεφαλάς σας, δια τας προς την πατρίδα πιστάς εκδουλεύσεις σας, εκατωρθώσατε με πολλούς κόπους την γενικήν ένωσιν και σύμπνοιαν της Σπάρτης, την οποίαν, κατ' ευχήν της πατρίδος και δια της φιλοπατρικής σας αόκνου επιμελείας, ετελειώσατε συστηματικώς αυτήν, οπού άνευ της οποίας εκινδύνευε να εξωντωθή η πατρίς...". Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 121-2.

Στις 8 Ιουλίου 1826 οι έφοροι της Σπάρτης τον διόρισαν μέλος της τριμελούς επιτροπής η οποία θα ανταποκρίνεται με το εξωτερικό για τις ανάγκες του αγώνα και θα δέχεται τις προσφορές τους. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτερ. φάκ. 57. Το έγγραφο έχει ως εξής:

"Η εξαετής δοκιμή των προς την πατρίδα δουλεύσεών σας, ζήλου σας, και λοιπών φυσικών και επικτήτων προτερημάτων σας, έδωσαν αφορμήν προς την Εφορίαν του να σας διορίση εν μέλος της τριμελούς επιτροπής της Σπάρτης, δυνάμει του παρ. ΙΒ' του τοπικού συστήματος αυτής, όπως συνελθόντες εις εν μετά των λοιπών μελών αυτής συσκέπτεσθε, συμπράττετε και συνανταπροκρίνεσθε μετά των φιλογενών της Ευρώπης περί των αναγκών της Σπάρτης κατά τους παρ. ΙΓ' ΙΔ' κλπ. κλπ. δεχόμενοι ενταυτώ εις το ταμείον σας όλας τας παρ' αυτών σταλλησομένας συνεισφοράς, τας οποίας θέλετε εξοδεύει εις τας χρείας της Σπάρτης.

Όθεν Σπεύδουσα η Εφορία του να σας αναγγείλη τον διορισμόν σας τούτον, και εν ταυτώ την προς υμάς ευγνωμοσύνην της δια τας προς την Σπάρτην πιστάς εκδουλεύσεις σας. Σας συγχαίρεται, δια να αναδειχθείτε και του λοιπού τοιούτος, και άξιος του οποίου υπουργήματος εδιωρίσθητε. Έρρωσθε.

Τη Ογδόη Ιουλίου :1826: ήτοι χιλίους Οκτακοσίους εικοσιέξ.

Εν Καρδαμυλίω το νυν Σκαρδαμούλα:-

Οι Έφοροι. Ιωάννης Μαυρομιχάλης, Διονύσιος Μούρτζινος, Νικολάκης Χρηστέας, Τζανετάκης Γρηγοράκης, Αθανασούλης Κουμουνδουράκης,

Παναναγιώτης Καπετανάκης, Πανάγος Κυβέλος και Παναγιωτάκης Ντουράκης".

Το 1829 από επιστολή που έλαβε από το Βασίλειο Μιχαεάκο αποδείχθηκε υπόθεση πειρατείας και τα ονόματα των πειρατών. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Διοικητής της Ανατολικής Μάνης στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 29 Νοεμβρίου 1830 κάτοικοι του Ζυγού υπέγραψαν στο Κουτήφαρη αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου διοικητή της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο Ιάκωβος Κορνήλιος μετά τη στάση στο Λιμένι του Δεκεμβρίου 1830, κατά την οποία τον έδιωξαν από την Τσίμοβα έγραψε ότι "*... ο Λαός είναι ευάγωγος, αλλά πολύ μέρος των προκρίτων είναι αμφιρρεπές. Επιθυμούσι μεν να εξαλειφθή η οικογένεια των Μαυρομιχαλαίων, όμως σκέπτονται συγχρόνως και πώς να τη διατηρήσωσιν, επειδή της αυτής φύσεως όντες υποπτεύουσιν ότι τα αυτά θέλουν πραγματοποιηθή ένα καιρό και εις αυτάς...*". Ο Λαός φοβάται ότι αν στραφεί εναντίον των Μαυρομιχαλαίων θα αντιμετωπίσει την εκδίκησή τους, αν δεν τιμωρηθούν πραγματικά. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σσ. 98 και 106.

Σε επιστολή του Ηλία Σαλαφατίνου από Οίτυλο της 22 Μαρτίου 1831 προς το Χρηστήδη μεταξύ των άλλων ανέφερε περί εκστρατείας που έγινε από τους οπαδούς των Μαυρομιχαλαίων και ο Ιάκωβος Κορνήλιος είπε στον Κανάρη να τους χτυπήσει μετα κανόνια και πρόσθεσε: "*... Ο Κορνήλιος που εμεταχειρίσθη τα εθνικά πράγματα δια εμπόριον έλεγεν πόλεμον, και αλησμόνησεν ότι είναι περασμένος εις το Πρωτόκλητον της Αιγίνης, οπού ήτον ο κ. Γενατάς, ως λαθρέμπορος του Ιμπραΐμη, και τώρα να τον βλέπομε Διοικητήν. Ω! παράξενον πράγμα...*". ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221, έγγραφο 103, της 22 Μαρτίου 1831.

Τον Απρίλιο του 1831 ο Ιωάννης Καποδίστριας επισκέφθηκε το Μαραθονήσι και στη συνέχεια πήγε στη Μεθώνη. Επειδή δεν έμεινε ευχαριστημένος από τις μέχρι τότε ενέργειες του Προσωρινού Διοικητού Σπάρτης Ιάκωβου Κορνήλιου, όταν έφθασε στη Μεθώνη υπέγραψε διάταγμα την 18 Απριλίου 1831 και τον αντικατέστησε με τον Ιωάννη Ευγενίδη μέχρι τότε Προσωρινό Διοικητή Ανδρούσης, Εμπλακίων και Μικρομάνης. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)472.

Στις 27 Νοεμβρίου 1831 αξιόλογοι οπλαρχηγοί της Μάνης υπέγραψαν την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου των όπλων της Μάνης. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Το έγγραφο έχει ως ακολούθως:

"Οι υποφαινόμενοι οπλαρχηγοί της Σπάρτης, δυνάμει των ψηφισμάτων των Εθνικών Συνελεύσεων και κατά το πνεύμα της υπ' αρ. 4155 εγκυκλίου της Κυβερνήσεως συνελθόντες και συσκεφθέντες εκλέγομεν τον πληρεξούσιόν μας ο οποίος δυνάμει του παρόντος εγγράφου θέλει παρουσιασθή και λάβει χώραν εις την εν Άργει συγκαλουμένην Εθνικήν Συνέλευσιν των Ελλήνων, ούτος δε είναι ο κ. *Ιάκωβος Κορνήλιος*, όστις ως ειδήμων, συμμετοχος και συναγωνιστής των δεκαετών αγώνων και θυσιών των υποφαινομένων ημών, διατρίβων καθ' όλον αυτό το διάστημα εις την μερικήν ημών πατρίδα Σπάρτην, εγνωσμένος και παρ' όλων ημών δια τα ενάρετα και πατριωτικά αισθήματά του, θέλει παρουσιάσει και υπερασπισθή τα γενικά δικαιώματα της πατρίδος και ιδιαιτέρως της Σπάρτης, δι' ό και επ' αυτώ τούτω εφοδιάζεται με το παρόν έγγραφόν μας.

Εν Σπάρτη τη 27 Νοεμβρίου 1831. Τριάκονταεν.

Οι της Ανατολικής και Δυτικών επαρχιών της Σπάρτης Οπλαρχηγοί:

Οι της Σταυροπηγίου, Ανδρούβιστας και Καστάνιας: Σταυριανός Καπετανάκης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Γεώργιος Μούρτζινος, Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, Δια του αντιπροσώπου Δημητράκης Πετρέας-Τρουπάκης, Παναγιώτης Σωτηρέας, Δια του αντιπροσώπου του Δημητράκης Ζερβέας, Αλέξανδρος Δουράκης.

Οι της του Ζυγού, Μηλέας και Μαΐνης: Ν. Πιεράκος, Πανάγος Πικουλάκης, Πανάγος Κυβέλος, Γιάννης Κυβέλος, Αναστάσιος Κυβέλος, Δια του αντιπροσώπου του Βενετσάνος Κυβέλος, Ευστράτιος Ιατρίδης, Ιωάννης Γιαννουλέας, Πέτρος Σεκούρης.

Οι της Ανατολικής: Πέτρος Πετροπουλάκης, Γεώργιος Καπετανάκος δια του αντιπροσώπου του Ν. Πιεράκος, Δημητράκης Πετροπουλάκης δια του αντιπροσώπου του Πέτρος Πετροπουλάκης, Πέτρος Λιναράκος δια του αντιπροσώπου του Νικόλαος Λιναράκος".

Έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση Άργους - Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206. Ως πληρεξούσιος των όπλων της Μάνης έλαβε μέρος στην ανωτέρω Εθνοσυνέλευση. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 10, 17, 19, 22, 28, 194 κλπ.

Χριστόφορος Κορνήλιος. Αναφέρονται αυτός και ένας ιερωμένος της οικογενείας. Ιθώμη, τεύχ. 17(1977)34:634.

ΚΟΡΟΒΕΛΛΑ Οικογένεια. Στις 6 Δεκεμβρίου 1673 έφθασαν στη Ζάκυνθο τέσσαρα πλοίαρια με πρόσφυγες Μανιάτες που ανήκαν όλα στην οικογένεια Κοροβέλλα. Πλοιοκτήτες ήταν ο **Δημήτρης**, ο **Γιωργάκης**, ο **Νικόλας** και ο **Γιάννης** Κοροβέλλας. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 166.

ΚΟΡΟΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται στην Κλιματσίνα του Βαχού και λέγεται ότι προέρχεται από το Μπέλητα (βλέπε όνομα) που ήταν από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΚΟΡΟΓΙΑΝΝΕΑΣ ή Καρογιαννέας ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1800 και υπηρέτησε στην επαρχία Σταυροπηγίου υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23 συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 99.

ΚΟΡΟΓΟΝΑ Οικογένεια. Ισχυρή οικογένεια που κατοικούσε τα Κορογονιάνικα και είχε περιουσία μέχρι τους Μουλαριούς, όπου είχε συγγενικούς δεσμούς με τις οικογένειες Γελάση, Αγγελάκου και Καρέλια. Επίσης συγγενείς ήταν οι οικογένειες Κουλουβαράκη, Καφούρη και Κωστάκου των Μπουλαριών. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 74 και 118.

Ο **Παπάς-Κορογόνας**, Para Corogona, τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1689 στη Ζάκυνθο ζούσε ο **Μιχάλης Κοροβόνας** (Κορογόνας ;) και ασκούσε το επάγγελμα του ναύτη. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)75.

Το 1789 αναφέρεται ο **Νικόλαος Κορογόνης** από το Νομιστή, ο οποίος ήταν αγιογράφος και εργάστηκε στο ναό της Παναγίας στο Κουσκούνι. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 7, σ. 133. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 170.

Αναφέρονται οι **Κορογονιάνοι** στην κτητορική επιγραφή της Παναγίας της Τσεροβάς. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 152.

ΚΟΡΟΓΟΝΑΣ Δ. (ΚΟΝΤΟΓΟΝΑΣ). (Μήπως κλάδος της οικ. Κοντάκου της Κοΐτας;; Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112). Κατοικούσε στην Κοΐτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΡΤΕΖΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται το 1644 ως μάστρο Νικόλας Κορτέζης. Μαζί με τη γυναίκα του και ένα τους παιδί ξεκίνησαν από τη Μάνη για να μεταναστεύσουν στη Νεάπολη της Ιταλίας με το πλοίο του καπετάν Μαχαιρίδη. Οι Βενετοί που ήθελαν να ματαιώσουν με κάθε τρόπο τη μετανάστευση των Μανιατών, για να εξυπηρετούνται τα πλοία τους στα λιμάνια της Μάνης. Γι' αυτό κράτησαν τους επιβάτες του πλοίου στην Κέρκυρα για μεγάλο χρονικό διάστημα και ταΐζοντάς τους με άθλιες μερίδες φαγητού, οδήγησαν στο θάνατο τους μισούς από αυτούς. Οι υπόλοιποι γύρισαν στη Μάνη. Με τον τρόπο αυτό ματαιώθηκε η μετανάστευση Μανιατών στη Νεάπολη της Ιταλίας. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 436.

ΚΟΡΦΙΩΤΗΣ ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132. Στην Καλαμάτα ζούσε οικογένεια Κορφιωτάκη, όπως το 1801 ο Νικόλαος Κορφιωτάκης που αναφέρεται από τον Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 20 και 21.

ΚΟΡΩΝΙΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Αρεόπολη.

Ο **Ιωάννης Κορωναιάκης** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3350. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 97.

Ο **Στέφανος Κορωναιάκης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3698, ό.π., σ. 130.

Ένας άλλος **Ιωάννης Κορωναιάκης** αναγνωρίστηκε και αυτός ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8512, ό.π., σ. 132.

ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ Οικογένεια. Το 1618 ο **Γεώργιος** Κορωναίος υπέγραψε με άλλους προκρίτους έγγραφο που έστειλαν οι Μανιάτες στο δούκα του Νεβέρ. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206-7. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας ο **Ταβουλάρης** Κορωναίος, Tavlarí Coroneo (69). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **Γρηγόριος Κορωναίος του Μιχαήλ** από την Αρεόπλη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

Το Κορωναίος υπήρχε και ως όνομα βαφτιστικό στη Μάνη, όπως αναφέρεται ο Κορωναίος Λεβετάρης και το 1728 ο Κορωναίος Πισκοπάκης που ζούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)112 και 113.

ΚΟΡΩΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ (Λιού Κορωνάκαινα). Αναφέρεται από το Οίτυλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΚΟΡΩΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρος, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΡΩΝΙΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΚΟΡΩΝΙΟΠΛΟΣ ή ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Ως Ανδρέας Κορωναίος από την Κουτσούκ Μάνη (Μικρομάνη) σημειώνεται ο ξυλογλύπτης ο οποίος κατασκεύασε το τέμπλο του ναού της μονής της Τίμιοβας στις 6 Σεπτεμβρίου 1779. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)11. Το τέμπλο του Προφήτη Ηλία Γκριντίστι στις Γαϊτσές κατασκευάστηκε από τον Ανδρέα Κορωνιόπλο από την Κουτσούκ Μάνη το 1774. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι πρόκειται για τον ίδιο τεχνήτη.

ΚΟΡΩΝΙΟΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1827 από τον Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, στα *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 27.

ΚΟΣΙΛΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται ως μάρτυρας σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Από το επίθετο Κόσιλας προέρχεται η ονομασία του οικισμού "*Κοσιλαίικα*" στο Ξωχώρι. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)113.

ΚΟΣΙΛΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΣΙΝΤΑΚΟΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του μάλλον σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΚΟΣΜΑ Οικογένεια. Μία από τις σημαντικότερες οικογένειες της Μάνης που κατοικούσε στο Νέο Χωριό και στην κοντινή Βάθεια. Το 1618 στη στατιστική του Πέτρου Μέδικου-Γιατρού αναφέρεται το Νέο Χωριό των Κοσμάδων (Guio Chorío di Cosma) με 50 σπίτια και η γειτονική Βάθεια που είχε 20 σπίτια. Κ. Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί στη Μάνη*, σ. 585. (Μήπως Βάθεια ήταν το αρχικό χωριό σε κάποια ρεματιά και μετά έγινε το νέο χωριό στο ψήλωμα και πήρε αυτό το όνομα Βάθεια;)

Οι Κοσμάδες διαιρούνται σε δύο κλάδους, α) τους Γεραντωνιάνους και β) τους Καραμπατιάνους, που κάθε ένας διαιρείται σε πολλούς ακόμη κλάδους.

Ο W. Leake, *Travels in Morea*, vol. 1, p. 295, πέρασε το 1805 από τη Βάθεια και του είπαν ότι τα τελευταία σαράντα χρόνια το χωριό διαιρέθηκε σε δύο αντίπαλες παρατάξεις και έχουν σκοτωθεί 100 άτομα από τις αντεκδικήσεις. Επομένως ο χωρισμός των Κοσμάδων πρέπει να χρονολογείται περίπου από το 1765.

Μέλη της οικογενείας Κοσμά φέρονται και με το παρωνύμιο Γερακάρης, όπως ο Λιμπεράκης Γερακάρης, βλέπε λέξη.

Το 1535 ο **Μιχάλης Κοσμάς (ser Michali Chosma)** φοιτούσε σε σχολείο της Βενετίας και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήνα 1976, αριθ. καταχώρησης 353.

Στις 14 Ιανουαρίου 1566 συντάχθηκε στη Ζάκυνθο συμβόλαιο από τους αδελφούς **Αντώνιο** και **Γεώργιο** Κοσμά από τη Βάθεια, οι οποίοι πούλησαν ένα καράβι τους. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 283.

Το 1571 πήγε στη Μάνη ως εκπρόσωπος της Βενετίας ο F. Barbo, ο οποίος επισκέφθηκε τη Βάθεια και έμεινε εκεί από τις 27 Φεβρουαρίου μέχρι 2 Μαρτίου. Περιγράφει πως δειπνήσε εκεί και πως συμφιλίωσε ορισμένους προύχοντες που τους χώριζε έχθρα. Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 257. Στις 6 Μαρτίου 1571 οι Μανιάτες απευθύνθηκαν στην κυβέρνηση της Βενετίας και ζήτησαν να ορισθούν καπετάνιοι της Μάνης α) ο Σταμάτης Κονόμος, β) ο Νικόλαος Νταρμάρος και γ) ο **Δημήτριος Κοσμάς**. Η αίτηση των Μανιατών έγινε δεκτή στις 4 Μαΐου 1571, ό.π., σσ. 218, 261 και 264. Στις 8 Μαρτίου 1571 ορίστηκαν ως πρέσβεις των Μανιατών, οι οποίοι θα πήγαιναν στη Βενετία: 1) ο Σταμάτης Κονόμος, 2) ο Καλόποθος Φωκάς, 3) ο **Αντώνης Κοσμάς**, που μπορεί να ταυτίζεται με τον προαναφερθέντα και 4) ο Νικόλας Γιατρός. Μεταξύ των προυχόντων της Μάνης αναφέρεται και ο **Σολομών Κοσμάς**, ό.π., σσ. 227, 262 και 265.

Το 1575 ένας **Δημήτριος Κοσμάς** είχε εγκατασταθεί στο Χάνδακα (Ηράκλειο Κρήτης) και γύμναζε γεράκια για το κυνήγι, τα οποία πωλούσε σε Ισπανούς ευγενείς. Αναφέρεται ότι μεσολάβησε στην υπόθεση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Τον Ιανουάριο του 1576 ο **Γερακάρης Κοσμάς (Gieracaris Cosma)** υπέγραψε αναφορά προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου, Κ. Τσικνάκη, ό.π., σ. 228 κ.ε.

Στις 9 Οκτωβρίου 1612 μερικοί Μανιάτες υπέγραψαν έγγραφο προς το δούκα του Νεβέρ, με το οποίο του υποσχέθηκαν ότι θα του έστελναν ταχυδρομικά γεράκια και μεταξύ αυτών ήταν και οι ακόλουθοι: **Ανδρέας, Νικόλαος, Καλόποθος, Κατελάνος** και **Πανταλέων Κοσμάς**. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 54.

Το 1618 οι Μανιάτες υπέγραψαν επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ και μεταξύ των προκρίτων ήταν και ο "**Μιχαλάκης Κοσμάς με τη γενιά μου και με το χωριό μου προσκυνώ την υψηλοτάτη σου αφεντία**". Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 207. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69. Ο Μιχαλάκης ήταν αδελφός του Καλόποθου.

Στις 7 Μαρτίου 1640 έφθασε στη Ζάκυνθο ο **Ματθαίος Κοσμάς**, ο οποίος έφερε μαζί του από τη Μάνη 19 γεράκια, τα οποία προόριζε για πώληση. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 129.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1645 αναφέρθηκε από τη Ζάκυνθο στο Δόγη ότι ο **Αντώνιος Κοσμάς** από τη Μάνη, ο οποίος κατηγορείτο ότι κατακράτησε ένα μπεργαντίνι και διήρπασε τα πράγματα που ευρίσκοντο σε αυτό. Ακόμη αναφέρθηκε ότι ο Κοσμάς είπε ότι αν πέσει στα χέρια του κανένας Βενετσάνος θα τον σφάζει. Κ. Μέρτζιου, *ό.π.*, σ. 141.

Στις 13 Δεκεμβρίου 1670 ένα τουρκικό πλοίο λήστεψε στο Οίτυλο τη φελούκα του **Μιχαήλ Κοσμά**. Κ. Μέρτζιου, *ό.π.*, σ. 161.

Στις 14 Ιουλίου 1677 αναφέρεται ο **Νικόλαος Κοσμάς** ο οποίος περιέθαλψε τρία άτομα που ήταν αλυσοδεμένοι αιχμάλωτοι του τουρκικού στόλου και απέδρασαν. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 282.

Ο **Γερακάρης Κοσμάς** υπέγραψε ως μάρτυρας στην υπ' αριθ. 35 καταχώρηση από 20 Μαρτίου 1712 του κώδικα της μονής της Τίμιοβας που βρίσκεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας δακτυλογραφημένος από το Γ. Αναπλιώτη.

ΚΟΣΟΝΑΚΟΥ - ΚΑΒΑΛΙΕΡΑΚΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Καβαλιεράκης-Κοσονάκος). Ένας **Κοσονάκος** από την Καρυούπολη διέβαλε τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη ότι είχε σχέσεις με τον Παναγιώτη Τρουπάκη και ότι έδιναν άσυλο στους εχθρούς των Τούρκων. Το 1802 !!! ο Σερεμέτ πασάς με 3.000 στρατιώτες αγκυροβόλησε στα Ρισά της Καρδαμύλης. Δούκα, *Η Σπάρτη δια μέσου των αιώνων*, σ. 786. (Από Πατριαρχία)

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο **Π. Κοσονάκος**, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο **Παναγιώτης Κοσονάκος-Καβαλιεράκης** έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Ο γιός του **Γεώργιος** σκοτώθηκε ως λοχαγός πεζικού στην Κρητική επανάσταση (προ του έτους 1876). Αν. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 31.

Ο Παναγιώτης Κοσονάκος πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Αναφέρεται ότι ο Παναγιώτης Κοσονάκος πήρε μέρος στην επανάσταση από τα 18 του χρόνια. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 73. Ήταν στην πολιορκία της Μονεμβασίας, *ό.π.*, σ. 76. Το 1826, όταν ο

Ιμπραήμ προσπάθησε να παραβιάσει τα ανατολικά σύνορα της Μάνης έγινε μάχη στην Καρυούπολη, όπου σκοτώθηκαν πολλοί Έλληνες. ο Π. Κοσονάκος ήταν ένας από τους αρχηγούς, που τελικά σώθηκε, ό.π., σ. 86.

Στη Βέργα του Αρμουρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστέας, **Παναγιώτης Κοσονάκος**, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Ο Παναγιώτης Κοσονάκος στην εισβολή του Ιμπραήμ στη Μάνη (1826) βρέθηκε στη Μανιάκοβα και κλείστηκε σε σπίτια και πολέμησε, μέχρι που πήγε σε βοήθειά του ο Γ. Μαυρομιχάλης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 23.

Ο Πετρόμπτης μαζί του ήταν ο Τσαλαφατίνος και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης. Στις 29 Νοεμβρίου έστειλε επιστολή στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή και τον επιτιμούσε γιατί δεν έφθασε ακόμη βοήθεια. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη. Ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον **Παναγιώτη Κοσονάκο** συνάντησαν τον Πετρόμπτη στο Δραγαμέστο, που πήγε για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπτης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)274, 276.

Στο Μαχαλά (κοντά στο Δραγαμέστο) πήγε ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον Παναγ. Κοσονάκο. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 485.

Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 69. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε στρατηγό. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο Παναγιώτης Κοσονάκος στις 17 Ιουλίου 1824 έγραψε στον εξάδελφό του Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι φυλά τη Σκάλα με καμιά δεκαριά στρατιώτες, γιατί οι υπόλοιποι έφυγαν. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 170.

Στις 29 Ιουλίου 1824 έγραψε ο Θωμάς Αντωνάκος-Γρηγοράκης από τα Τρίνησα στον αδελφό του καπ. Γιωργάκη ότι ο Παναγιώτης Κοσονάκος τα χάλασε με τους Μαλευριάνους γιατί ήθελε να χτίσει και αντάλλαξαν πυροβολισμούς. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 172.

Σε αχρονολόγητη επιστολή τον κάλεσε ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος (Παγώνης) "γιατί άνοιξε ο πόλεμος", ίσως εμφύλιος πόλεμος. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 75.

Την 1 Ιουλίου 1825 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Κοσονάκος** ότι στρατολιγούσε. Κ. Κοτσώνη, Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)222.

Στις 12 Αυγούστου 1825 ο Κατσή-Ιωάννης Μαυρομιχάλης από το Λιμένι έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να παραδώσει ένα κανόνι στον Παναγιωτάκη Κοσονάκο, που το προόριζε για την οχύρωση του Αρμουρού. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 213.

Ο Παναγιώτης Κοσονάκος τον Ιούνιο του 1826 πολέμησε στη Βέργα του Αρμουρού. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 25.

Στις 27 Αυγούστου 1826 ο Ιμπραήμ έφθασε στη Μηνιάκοβα, όπου τον αντιμετώπισε ο **Π. Κοσονάκος** (αναφέρεται Κοτσονάκος). Πήγαν σε βοήθειά

του ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης με 160 και ο Ηλίας Κατσάκος με 300. "Την 28 έφθασεν εις τα Σκυφιάνικα και Πολιτζάραβον, ό έστι το υψηλότερον μέρος της ανατολικής Μάνης, και οι Μανιάται φεύγουσιν εις τα όρη, ότε γυνή τις εφώνησε: "*Φύγετε άνανδροι, εγώ θα πολεμήσω ανθ' υμών, να φυλάξω τον οίκον μου*", και εκ τούτου ο Οικονόμος Ιερεύς του χωρίου με τους υιούς του και ως εννενήντα άλλοι εκ των κατοίκων, εφιλοτιμήθησαν, και οχυρωθέντες εις τας οικίας, ανθίσταντο εξ ώρας αμυνόμενοι...". Στη μάχη αυτή δεν ήταν κανένας σημαντικός Μανιάτης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 117.

Ήτα μέλος της Συνταγματικής επιτροπής η οποία ηγήθηκε της στάσης των Μανιατών του 1831 στην κατάληψη της Καλαμάτας. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Το 1832 πήρε μέρος ως πληρεξούσιος της επαρχίας Φωκά στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139, ομοίως σ. 158.

Στις 13 Ιουλίου 1832 στο Ναύπλιο (Πρόνοια) πήρε μέρος στην δ' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 350, 393. Στις 2 Αυγούστου ζήτησε να πάρει άδεια για να πάει στην πατρίδα του, γιατί υπήρχε κατεπείγουσες οικογενειακές ανάγκες και του δόθηκε άδεια 20 ημερών. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 402, 415.

ΚΟΣΟΥΝΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1824 υπηρέτησε στην επαρχία Σταυροπηγίου υπό τους Αθ. και Γαλ. Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΟΣΤΡΙΒΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην Τρικότσοβα, αν και μέλη της οικογενείας του βρίσκονται στο Τρίκορφο Μεσσηνίας και στα Αλτομυρά. Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντινείες της Μάνης*, σ. 451. Υπέγραψε δύο αναφορές υπέρ του κυβερνήτη Ιωάννου Καποδίστρια και κατά των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275.

ΚΟΤΑΔΑΚΗΣ ΣΤΑΘΗΣ. Από το Κουλούμι, γεννημένος το 1799, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΟΤΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Δημητράκης Κοταράκης στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-

Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

Ο **Νικολής Κοταράκος** από την Τσεροβά, στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΚΟΤΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΤΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Χαριά και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν εκπρόσωποί της το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων πινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΚΟΤΑΧΕΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Σταυροπηγίου και υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΟΤΖΑΜΕΝΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΤΖΑΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829. (Μήπως Κοτσιράκης;)

ΚΟΤΖΑΥΤΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΟΤΖΗΜΑΡΗΣ ή ΚΟΤΖΗΜΑΡΕΑΣ Οικογένεια. Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) είναι το χωριό "τα Τσέρια", ένας οικισμός των οποίων ανομάζεται Κοτζημαρέϊκα. Το 1720 ο **Νικόλαος Κοτζημάρης** υπέγραψε ως μάρτυρας σε διαθήκη. Στις 21 Μαρτίου 1736 η **Αντωνία Κοτζημαρίτζα** χήρα του Στρατήγη Καλαποθάκη συνέταξε τη διαθήκη της, την οποία υπέγραψαν ως μάρτυρες μεταξύ των άλλων και ο **Παναγιώτης**, ο **Ρούσος**, ο **Νικολάκης** και ο **Καλόγερος** Κοτζημάρης. Στις 7 Οκτωβρίου 1778 ο **Γιάννης Κοτζημαρέας** πούλησε ένα μύλο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)82, 86 και 92.

Ο **Παρθένιος Κοτζημάρης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ήταν ιερωμένος και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΟΤΖΙΑΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 12051. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΚΟΤΖΙΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε Γ. και Π. **Κοτζιρέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γιάννης Κοτσιρέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δημήτριος Κοτζιρέας** γεννήθηκε το 1799, κατοικούσε στον Κάμπο και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 83.

ΚΟΤΖΙΦΑΚΟΥ Οικογένεια. Από τον Κάβαλο. Ο **Πιέρος Κοτζιφάκος** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1781 και ο **Γιάννης Κοτζιφάκος** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε. (Βλέπε: Πιέρος Κοτσοφάκος)

ΚΟΤΖΙΦΙΤΖΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ. Το 1676 ζούσε στο Tricarico του Τάραντα και ήταν παντρεμένη με τον Θεωράκη Ταβουλάρη (Βλέπε όνομα) και τα παιδιά τους. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255.

ΚΟΤΖΟΒΟΛΟΣ ή ΚΟΤΖΟΒΟΛΟΥ Οικογένεια. Στις 5 Αυγούστου 1758, όπως φαίνεται από δωρητήριο στη μονή της Τίμιοβας, στη Φραγκόλιμνα της Καλαμάτας είχε σπίτι ο **Παναγιώτης Κοτσόβολος**. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 90. Μέλη της οικογενείας είχαν εγκατασταθεί στην Τρικότσοβα, στη Μεγάλη Μαντίνεια κλπ. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 453. Στην Τρικότσοβα κατοικούσε ο **Δ. Κοτζοβολέας**, ο οποίος υπέγραψε αναφορά υπέρ του κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831. Ακόμη στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κασή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρώγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παιδεύαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κασή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας,

Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, **Σωτήρης Κοτζοβολάκος**. Σ.Κουυγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΚΟΤΖΟΝΟΥΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ (Κοτζονουρόγγονος). Το 1719 υπέγραψε ως εκπρόσωπος του χωριού Γιόντες συμφωνητικό με το γιατρό Παπαδάκη, φ. 8, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΚΟΤΖΟΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΚΟΤΖΟΥΛΗΣ ΜΕΓΑΡΗΣ. στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

ΚΟΤΖΥΦΑΚΟΣ ή ΚΑΤΖΗΦΑΚΟΣ ΛΑΖΑΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829. (Βλέπε: Κοτζιφάκος και Κοτσυφάκος).

ΚΟΤΖΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΚΟΤΟΠΟΥΛΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΚΟΤΡΕΑ Οικογένεια. (Μήπως Κουτρέας) Ο Πέτρος και ο Αντώνης Κοτρέας στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΚΟΤΡΟΖΕΑΣ Η. (Κοτροτσέας;). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΟΤΡΟΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο.

Ο Πούλος Κοτρωνάρος γεννήθηκε το 1794 στον Κάμπο. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Το 1824 ως πεντηκόνταρχος ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη

Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 17. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή δημογέροντος Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24 αριθ. εγγράφου 142. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Το 1831 σε αναφορά κατοίκων του Σταυροπηγίου καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 5 Ιουλίου 1829.

Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθ. μητρ. 4396 και 13500 είναι γραμμένος ο **Παναγιώτης (ή Πούλος) Κοτρωνάρος**. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη ακολούθησε και ο **Γιάννης Κοντρωνέας**, ό.π., αριθ. καταλ. 81, που ίσως είναι κακή γραφή του Κοτρωνάρος ή Κοντραρέας.

ΚΟΤΣΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Ήταν κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8044. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΤΣΕΝΗΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 148, παράρτ. 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΟΤΣΙΒΑΣ Ι. Κατοικούσε στο Σταυροπήγι και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΚΟΤΣΙΡΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΟΤΣΟΒΟΛΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΤΣΥΦΑΚΗ Οικογένεια. Το 1675 αναφέρεται ο **Γιάννης** Κοτσυφάκης μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132. Μέλη της οικογένειας Κοτσυφάκη έζησαν στη Κορσική.

ΚΟΤΣΥΦΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Καλύβια της Ανατολικής Μάνης. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΟΤΣΥΦΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. (Βλέπε Κοτζιφάκος Πιέρος, Κοτσιφάκος) Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητ. 8033. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΤΣΩΝΕΑ ή ΚΟΤΖΩΝΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Κοτζώνης). Ο **Ηλίας** Κοτσώνης αναφέρεται από την περιοχή της Αβίας και περιλαμβάνεται στο Μητρώο αγωνιστών της Ε.Β.Ε, με αύξ. αριθ. 4500. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)483. Ο **Ιωάννης** Κοτζωνέας κατοικούσε στη Μικρή αλλά και τη Μεγάλη Μαντίνεια και αναφέρεται ότι ψήφισε στη Μικρή Μαντίνεια υπέρ του Χριστόδουλου Καπετανάκη και του Γρηγόρη Κουμουνδουράκη ως πληρεξουσίων Σταυροπηγίου, που δεν εξελέγησαν. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94 της 29 Οκτωβρίου 1831. Υπέγραψε και δύο αναφορές που υποστήριζε την πολιτική του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη "Γενική Εφημερίδα Ελλάδος", αριθ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Τέλος αναφέρεται από τη Μικρή Μαντίνεια ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια **Κοτσωνής** κατοικούσε στο Πραστιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΤΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Σταυριανός** είχε γεννηθεί το 1804 και ζούσε στους Δολούς. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 66. Βιογραφείται από Μ.Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1958)467. Ο **Αρφάνης** το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος στο Δήμο Κιτριών και στις 11 Αυγούστου 1836 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Μ.Φερέτου, ό.π., σ. 282 και Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκελος Β. Καπετανάκη.

ΚΟΤΤΑΡΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα στην οποία ζούσαν ο **Δημήτρης** με ετήσια παραγωγή 17 κροντήρια λάδι και ο **Πέτρος** με 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

ΚΟΤΤΕΑ Οικογένεια. Θεωρείται από τις αρχαιότερες οικογένειες της Κοίτας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109. Είχε πύργο στον Αγκώνα, που περιήλθε στην οικογένεια Κατσικάρου. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Πέτρος Κοττέας του Πέτρου** από τα Κεχριάνικα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΟΤΤΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Λεκιάνων και είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 79 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΚΟΤΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΥΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κόζια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κασιή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα

ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, **Ηλίας Κουάκης**, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ.Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΚΟΥΒΑΚΕΑΣ Α. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΒΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΒΑΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Θοδωρής Κουβαλάκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ.132.

Ο **Ατώνιος Κουβαλάκης** αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν το βαθμό του στρατιώτη με αριθ. μητ. 8040. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΥΒΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται από την Πάνω Χώρα της Κοίτας ο **Γιάννης** και ο **Δρακούλης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

Ο **Παναγιώτης Κουβαράκης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Νικολάκης Κουβαράκης** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΚΟΥΒΑΡΑΣ ΜΑΝΟΥΗΛ. Αναφέρεται το 1222 με τον τίτλο του "πανσέβαστου σεβαστού". Ο δεσπότης Ιωάννης Χαμάρετος επικαλέσθηκε τη μαρτυρία του, για να χωρίσει τη γυναίκα του, η οποία τον κατασκόπευε και έδινε τις πληροφορίες στον πατέρα της άρχοντα Γεώργιο Δαιμονογιάννη, που συνεργαζόταν με τους Λατίνους. Π.Κατσαφάδου, *Τα κάστρα της Μανίης*, σ. 116.

ΚΟΥΒΑΡΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη και κατοικούσε στη Λιμπόχοβα των Τσερίων της Δυτικής Μάνης. Άλλοι κλάδοι της οικ. Μαρτάκη ήταν Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας (Κουλουμβάκης της Λιμπόχοβας και Κολομπάκος της Μικρής Μαντίνειας), Κουρέας, Γουρδουλέας

και Αναγνωστέας. Ένας της οικογενείας Κουβαρέα ονομαζόταν Μούκας ή Μουκέας και όπως αναφέρεται είναι αυτός που σκότωσε το Ζαχαριά. Ήταν ανιψιός του Παναγιώτη Κουκέα που είχε πεθάνει τον καιρό της δολοφονίας του Ζαχαριά. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **Γιάννης** και ο **Μιχάλης Κουβαράς** υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσιεύτηκαν στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815. και στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Το δεύτερο από αυτά υπέγραψε και ο **Π. Κουβαράς**.

ΚΟΥΒΑΡΙΑΝΟΙ - ΚΟΥΒΑΡΗ Οικογένεια. α) Ζούσαν στους Μπουλαριούς και δεν είχαν συγγένεια με τους επόμενους. β) Ήταν εγκατεστημένοι στα Μέσα Δημαρίστικα και από εκεί πήγαν στην Κοκκάλα. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 96 και 117.

ΚΟΥΒΑΡΙΩΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΥΒΑΤΣΗ ή ΚΟΥΒΑΤΣΟΥ ή ΚΟΥΒΑΤΖΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κηπούλα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο των Καυκαλιάνων της Κηπούλας συνδέεται συγγενικά με συνεπώνυμους του Ξούμερου και Ελυμπιών. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 94, 105, 124 και 135.

Τον Αύγουστο του 1828 οι **Κουβατζιάνοι** της Κηπούλας μαζί με τους Γιαννουλιάνους αρμάτωσαν πειρατικό πλοίο και γύμνωσαν Λεβαντίνικο τρεχαντήρι. Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πήγε με το πλοίο "Φιλοκτήτης", αλλά οι κάτοικοι δεν ήθελαν να το δώσουν. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Το 1829 μέλη της οικογενείας κατηγορήθηκαν για πειρατεία. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαλεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και **Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης**. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΟΥΒΑΤΣΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στις Ελυμπιές. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΒΕΛΗ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται ο **Γιάννης** (Janni Chuvelli) από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429, αριθ. καταλ. 53. Αργότερα αναφέρεται από την Κοίτα η **Δικαίου Κουβελόνυφη** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΟΥΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας που εγκαταστάθηκε στο Πόρτο Κάγιο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 70.

ΚΟΥΓΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Ιωάννης** Παναγ. Κουγέας ο οποίος γεννήθηκε το 1796 και στις 12 Μαρτίου 1820 κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από το Χριστόφορο Περραιβό. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 70, αριθ. 468. β) **Θεόδωρος** που το 1835 υπέγραψε έγγραφο υπέρ της οικογενείας Αντιβάση για τα διακιώματά της στα κτήματα της μονής της Φανερωμένης. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342 και γ) **Ιγνάτιος** ιερομόναχος ο οποίος το 1828 υπέγραψε έγγραφο για το διορισμό ηγουμένου της μονής Φανερωμένης. Στ. Καπετανάκη, *ό.π.*, σ. 338. Αργότερα αναφέρεται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΚΟΥΓΙΟΥΤΑΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος της περιοχής του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248. Προφανώς είναι ο γενάρχης της οικογένεια Κουγιουτέα.

ΚΟΥΓΙΟΥΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Γιάννης**, ο οποίος το 1825 έλαβε μέρος σε εκστρατεία ως Μουκαδόρος υπό το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. β) **Ανδρέας** ο οποίος στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας υπέγραψε αναφορά υπέρ των επαρχιακών δημογερόντων Σαυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Ακόμη υπέγραψε αναφορά υπέρ του Κυβερνήτη, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. γ) **Θεόδωρος** ο οποίος στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, *ό.π.*, και στις 8 Φεβρουαρίου 1831 η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος δημοσίευσε αναφορά την οποία είχε και αυτός υπογράψει, *ό.π.* Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας και υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σπ. Καπιτσινέα, το Βενετσάνο Καπετανάκη κ.ά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256, Α. Α. Ε. Β. Ε., φάκελος Βενετσάνου Καπετανάκη. Στις 6 Ιουνίου 1829 ψήφισε στην εκλογή πληρεξουσίου Καλαμάτας για την Δ' Εθνοσυνέλευση ο **Ιωάννης** Κουγιουτέας, αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για το Γιάννη ή είναι άλλο μέλος της οικογενείας που είχε εγκατασταθεί στην Καλαμάτα. Μ. Φερέτου, *ό.π.*, σ. 107.

ΚΟΥΕΜΑΚΟΣ Ν. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΖΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Ίσως πρόκειται για μέλος της οικογενείας Κουγέα ή Γκουζέα - Γκούζου. Γεννήθηκε το 1788 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την προστασία του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΟΥΖΗΛΙΑΝΟΙ - ΚΟΥΖΗΛΟΥ Οικογένεια. Από τα Μέσα Δημαρίστικα, όπου κατοικούσαν, εγκαταστάθηκαν στον Κυπριανό. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 181.

ΚΟΥΖΟΥΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1717 αναφέρεται από τον Κάβαλο ο **Νικόλας** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Το 1727 αναφέρονται πάλι από τον Κάβαλο ο **Νικόλας**, ο **Δημήτρης** και ο **Μαυροειδής** Κουζουνάκης στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 206 και 208.

ΚΟΥΖΟΥΝΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΟΥΖΟΥΝΗ Οικογένεια (Κουζουινιάνοι). Είχε πύργο στα Σκαλτσιωτιάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΪΝΑΡΗΣ ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα της Κοίτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΟΥΚΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πάμπακα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Νικόλας Κουκάκης**, 20. Nicola Cucachi, το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

ΚΟΥΚΕΑ ή ΚΟΥΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Λιμπόχοβα των Τσερίων της Δυτικής Μάνης και αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη. Εκτός από αυτούς που κατοικούσαν στη Λιμπόχοβα, Κουκέοι κατοικούσαν και στο Πετροβούνι, το κάστρο των Καπετανάκηδων, στον πρώην δήμο Αβίας. Άλλοι κλάδοι της οικογενείας Μαρτάκη είναι: Μπεκέας, Κουλουμπέας (Κουλουμβάκης των Τσερίων και Κολομπακέας της Μικρής Μαντίνειας), Κουβαρέας, Κουρέας, Γουρδελέας και Αναγνωστήας. Αρχηγός της οικογενείας στις αρχές του 1800 ήταν ο Παναγιώτης Κουκέας. Τον διαδέχτηκε ο ανιψιός ο Μούκιας ή Μουκέας που ανήκε στον κλάδο των Κουβαρέων και όπως αναφέρεται είναι αυτός που σκότωσε το Ζαχαριά. Μετά το Μούκια αρχηγός της οικογενείας αναδείχθηκε ο Σωτήριος Σωτηρλεας, ο οποίος ήταν οπλαρχηγός κατά την επανάσταση του 1821. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **καπετάν Παναγιώτης Κουκέας** που κατοικούσε στη Λιμπόχοβα των Τσερίων ήταν γνωστός από τη δολοφονία του Ζαχαριά. Αναφέρεται ότι όταν πήγαινε ο Ζαχαριάς να τον επισκεφθεί στον πύργο του, είχε βάλλει ένοπλους που τον σκότωσαν και τη κεφαλή του την έστειλαν στις Κιτριές όπου ναυλοχούσε ο τουρκικός στόλος. Όταν ο Κουκέας παρουσιάστηκε στον Καπετανάμπη (βαθμός β' κάτω από τον Καπουδάν Πασά), του είπε ότι ήθελε το Ζαχαριά ζωντανό, γι' αυτό τον κρέμασε. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 316 κ.ε. Γ.Βλαχογιάννη, *Κλέφτες του Μοριά*, σ. ?????.

Το 1802 ο Ζαχαριάς καταδιωκόμενος από τους τούρκους κατέφυγε, όπως συνήθιζε στη Μάνη και κατέλυσε σε ένα κουμπάρο του, τον οποίο

θεωρούσε έμπιστο. Ο Κουκέας πιάστηκε από Μανιάτες για τις ασωτείες του Ζαχαριά ή για να επικαλύψουν τα δικά τους λάθη στις Οθωμανικές αρχές ή γιατί δωροδοκήθηκε σκότωσε το Ζαχαριά μέσα στον πύργο του... Η πράξη αυτή του Κουκέα είναι ατιμωτάτη αξιόμειπτος, ως προς τα έθιμα των Μανιατών καθ' όλους τους ορθούς λόγους, ως απιστία την οποίαν έδειξεν εις πρόσφυγα, και κατ' εξοχήν εις κουμπάρον του, όστις έδωκεν εις αυτόν όλα τα πιστά... Ο Ιργιαλά Μπέης ζήτησε να δει τον κουκέα και τότε τον κρέμασε, διότι σκότωσε τοιούτον ήρωα τον Ζαχαριά "έχοντα τοσαύτην περιβόητον αξιότητα". Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 36-7.

Για τον Παναγιώτη Κουκέα η παράδοση από τη Λιμπόχοβα είναι διαφορετική. Τη διηγήθηκε ο δικηγόρος Ευστράτιος Κουλουμβάκης από το ίδιο χωριό στο Β. Πατριαρχέα. Αναφέρεται ότι ο Παναγιώτης Κουκέας είχε πεθάνει και ο πρώτος σύζυγος της Ειρήνης Κιτρινιάρη, ο Σκανδάλης από τα Σωτηριάνικα κλείστηκε στον πύργο του Κουκέα για να σκοτώσει το Ζαχαριά. Ο ανιψιός του Κουκέα, ο Μούκιας ή Μουκέας, συνόδευε το Ζαχαριά στον πύργο του Κουκέα, για να επισκεδθεί τη χήρα και κουμπάρα του. Πίσω από το Ζαχαριά πήγαινε ο Μούκιας και πάρα πίσω ακολουθούσαν δύο παληκάρια του Ζαχαριά. Μόλις μπήκε στον πύργο, ο Μούκιας που ακολουθούσε, έκλεισε την πόρτα με την αμπάρα και πυροβόλησε από πίσω το Ζαχαριά και το σκότωσε. Τα παληκάρια που ακολουθούσαν πυροβόλησαν την πόρτα αλλά δεν μπόρεσαν να την παραβιάσουν. Υπήρχαν στην πόρτα στις αρχές του αιώνα οι δύο οπές από τις πιστολιές. Ιθώμη, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **Α. Κουκέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Στην περιοχή του Σταυροπηγίου ζούσαν πολλοί της οικογενείας Κουκέα: α) Ο **Γιαννάκης** ο οποίος γεννήθηκε το 1799 και κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη, προφανώς υπηρετώντας στην προσωπική φρουρά του Αθανασούλη. Το 1824 πήγε στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 105. Την επόμενη χρονιά ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη στη Μεσσηνία (μπουκαδόρος ο Παν. Κοκωνέας). ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, έγγρ. αιθ. 31.

Ο **Κωνσταντής** του οποίου το όνομα αναφέρεται στις 29 Σεπτεμβρίου 1828 ως "Κωνσταντίνος Κούκος Βαρουσιώτης" σε αναφορά του αστυνόμου Αρμυρού, επίσης ως "Κωνσταντής Κούκος" της Δημογεροντίας Σταυροπηγίου προς τον έκτακτο επίτροπο Κάτω Μεσσηνίας Γ. Ψύλλα. Κατηγορείται ότι χρωστούσε χρήματα στον Αντώνη Φαλήρη και η δημογεροντία έστειλε κατ' επανάληψη στρατιώτη για να τον καλέσει να παρουσιαστεί και αυτός έβγαλε μαχαίρι για να κτυπήσει το φρουρό. Τότε έτρεξαν άλλοι στρατιώτες για να τον συλλάβουν, αλλά παρενέβησαν μέλη της οικογενείας Καπετανάκη και τους αφόπλισαν, λέγοντες ότι δεν αναγνωρίζουν σύστημα κ.ά. ΓΑΚ, Γεν. Γραμ., φάκ. 133, έγγραφο 29 Σεπτεμβρίου 1828. Αργότερα στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος αρ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 δημοσιεύτηκε αναφορά των κατοίκων του Σταυροπηγίου υπέρ του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, την οποία υπέγραφε και ο Κ. Κουκέας???

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Νικολής**, ο **Παναγιώτης** και ο **Παναγιώταρος Κουκέας** υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της

Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Γεώργιος Κουκέας** ο οποίος υπέγραψε την παραπάνω αναφορά υπέρ του Ιωάννη Καποδίστρια, επίσης υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και το Βενετσάνο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Β. Καπετανάκη. Τελικά για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως, αριθ. μητρ. 4391 και 13479. Κ.Πίτσιου, Λακωνικές σελίδες, σ. 107.

Ο **Μιχαήλ Κουκέας** του ποτέ Μιχαήλ είχε γεννηθεί το 1817 και ε) **Νικόλαος Κο(υ)κέας** του Παναγιώτη είχε γεννηθεί το 1823 και οι δύο το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ.Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 44 και 49.

Ο **Παναγιώτης Κουκέας** την 1 Ιουλίου 1829 διορίστηκε στρατιώτης στη Δημογεροντία Σταυροπηγίου. Β. Πατριαρχία, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 79.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουκέα κατοικούσε στη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς). Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΚΗΣ Ι. Υπέγραψε αναφορά υπέρ του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΥΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 7 Ιουλίου 1823 το Στρατηγείο Λεκεδαίμονος ανακοίνωσε στους κατοίκους της Καστάνιτσας ότι δόθηκε εντολή στον Νικολάκη Γιατράκο να συλλάβει τους ανωτέρω κακότετροπους και ζορμπάδες αδελφούς, για τους οδηγήσει στη Διοίκηση για παραδειγματική τιμωρία. Αθ, Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 99.

ΚΟΥΚΟΥΒΕΛΗΣ (Κουκουβελίνα). Αναφέρεται από το χωριό Γωνέα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 37. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΚΟΥΚΟΥΚΕΑΣ (ή ΚΟΥΚΟΥΤΣΕΑΣ) Π. Υπέγραψε αναφορά υπέρ του Ιωάννη Καποδίστρια που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος στο φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΚΟΥΛΟΜΑΤΗ Οικογένεια. Εμφανίζεται ως παρωνύμιο το 1727 του Κουκουλωμάτη Κοντομιχαλάκη από τον Κάβαλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23, και ίσως από αυτόν αρχίζει η ομώνυμη οικογένεια. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208. Αναφέρεται και στη Ζάκυνθο το όνομα, προερχόμενο από την Κρήτη και από τη Μάνη. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)91 και 6(1955)13.

ΚΟΥΚΟΥΡΙΑΝΟΙ - ΚΟΥΚΟΥΡΑ Οικογένεια. Παλαιά οικογένεια από του Κάτω Μπουλαριούς, όπου είχε πύργο. Κλάδος της οι Κατσιριάνοι. Αποτελούσε κλάδο των κουτρουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 119 και 133.

ΚΟΥΚΟΥΡΙΑΟΥΝΕ - ΚΟΥΚΟΥΡΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΚΟΥΚΟΥΤΣΗΣ. Χωρίς Βαφτιστικό. Στις 30 Νοεμβρίου 1836 αναφέρεται σε επιστολή του Τζανετάκη Γρηγοράκη ότι όταν πάει στο Μαραθονήσι ο Κουκούτσης θα νετάρει (ξεκαθαρίσει οικονομικά) κάποια υπόθεση. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 256.

ΚΟΥΚΟΥΤΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν πλοίαρχος του σκάφους (αναφέρεται ως λαντζόνι ή μύστικο ή σκαμπαβία) του Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, που ενοχοποιήθηκε σε πειρατεία. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 39. Ο Δ. Μούρτζινος πρότεινε να συλλάβει στο Αρμυρό τον Παναγιώτη Γ. Καπετανάκη και το Νικ. Κουκούτση, ό.π., σ. 78. Ο Παναγιώτης Γιαννέας ισχυριζόταν ότι ο Νικ. Κουκούτσης είχε αναγνωρισθεί ως καταδρομέας το 1827 από το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη (Θ. Κολοκοτρώνη, *Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής φυλής*, 1846, σ. 208: "Εγώ τότενες επέρασα εις το Αρμυρό και εκεί εσυνομίλησα με τους Καπιταναίους και άλλους Μανιάτες, να βρούμε ένα καΐκι, να στείλωμε εις τους Ναυάρχους το γράμμα του Ιβραήμι και την απόκρισι του λαού, οπού ήτον ανοικτά απ' έξω από τη Μεσσηνία, ή όπου τους βρουν. Και είχε ο Παναγιώτης Καπετανιάνος Γιαννέας μία σκαμπαβία και της δώκαμε δέκα πέντε τάλλαρα και τα γράμματα και ένα γράμμα μου. και έλεγα. ιδού τι κάνει ο εχθρός των Ελλήνων. Και επήγε γυρεύοντας όθεν τους εύρη...") και από τον Άγγλο αντιπρόξενο στο Αρμυρό και ότι ήταν εφοδιασμένο με έγγραφα καταδρομής από τις τοπικές αρχές για τη δίωξη της πειρατείας και του λαθρεμπορίου (σκάφη εφοδίαζαν λαθραίως τον Ιμπραήμ). Στις 9 Αυγούστου 1828 έγινε αγωγή από τον Ιω. Καλλιγά, ο οποίος ήταν πληρεξούσιος του Γ. Τρουγιανού, ότι στις αρχές Ιανουαρίου 1828 στην περιοχή της σχίζας ληστεύθηκε από το μύστικο του Παναγιώτη Γιαννέα με κυβερνήτη τον Κορωναίο Νικόλαο Κουκούτση, ο οποίος ήταν πρώτα κλέφτης και κατόπιν έγινεπραματευτής. Από το πλοίο αφαιρέθηκε σιτάρι και άλλα αντικείμενα. Από το σιτάρι το μισό κράτησε ο Παναγιώτης Γιαννέας και το υπόλοιπο το μοίρασε το πλήρωμα. Ο Ιωάννης Καλλιγάς για να έχει μάρτυρες υποσχέθηκε στους ναύτες του σκάφους ότι δεν θα στραφεί εναντίον τους, αλλά όταν κατέθεσαν, τότε ζήτησε την κράτησή τους. Τελικά ο Ν. Κουκούτσης φυλακίστηκε. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σσ. 57, 71, 94 κ.ε., 127 κ.ε.

ΚΟΥΛΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν το βαθμό του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4883. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΟΥΛΕΜΠΕΑΚΗΣ ή ΚΟΥΛΙΜΠΙΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1723 από την Αφούγγια ή Αφούγγια-Γλίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15 και 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 205 και 206.

ΚΟΥΛΙΔΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8598. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΥΛΙΖΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ του Παναγιώτη. Κατοικούσε στα Παχιάνικα και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

(**ΚΟΥΛΙΤΖΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ.**) Άγνωστο αν είναι Μανιάτης. Είναι γραμμένος στον κώδικα του ναού του Αγίου Νικολάου Φλαρείου Καλαμάτας. Β.Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)349.

ΚΟΥΛΙΖΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Καυκί. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΛΟΥΒΑΡΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Φελουριάνων (οικογενείας Φελούρη) και είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

Ο **Δημήτριος Κουλοβάρης ή Μανιάτης** ήταν από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1805. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

ΚΟΥΛΟΥΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΛΟΥΚΟΥΜΠΑΡΟΣ. Καπετάνιος της Ζαρνάτας που το 1729 ξενάγησε τον Αββά Μ. Fourmont. Βλέπε Κολοκούβαρος.

ΚΟΥΛΟΥΚΟΥΡΑΚΟΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Ο Αρμολής των Κυθήρων τον κατήγγειλε ως πειρατή. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 77.

ΚΟΥΛΟΥΜΒΑΚΗΣ ή ΚΟΥΛΟΥΜΒΑΚΟΣ. Βλέπε και Κολομπακέας ή Κολομβάκος. πρόκειται για κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη (άλλοι κλάδοι της: Κουκέας, Μπεκέας, Κουβαρέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Μουκέας, Κουρέας, Γουρδουλέας και Αναγνωστέας) που κατοικούσε στη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς) των Τσερίων της Ανδρούβιστας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **Στρατηγούλης Κουλουμβάκης** από τη Λιμπόχοβα είχε δύο γιούς α) το **Γεώργιο** του οποίου γιός ήταν ο δικηγόρος και βουλευτής Ευστράτιος Κουλουμβάκης και β) τον **Ιωάννη** που έγινε γαμβρός του Σωτήρη Σωτηρέα. Αδελφός του ήταν ο **Γρηγόριος Κουλουμβάκης** που έγινε ιερέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο **Ιερέας Γρηγόριος Κουλουμβάκης** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμνί. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γρηγόριος Κουλουμπάκης** ήταν διάκονος του μητροπολίτου Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθου Παγώνη. Τον ακολούθησε στην Τρίπολη και παρέμεινε φυλακισμένος μέχρι την απελευθέρωση της

Τριπολιτσάς. Από τις κακουχίες της φυλακής αλλοιώθηκε η φωνή του. Χειροτονήθηκε ιερέας και ιερουργούσε στον Ιερό Ναό των Ταξιαρχών της οικογενείας Μπενάκη. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά*, σ. 218. Ο ιερέας Γρηγόριος Κουλουμβάκης ήταν αδελφός του Στρατηγούλη και διετέλεσε γραμματέας των Πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως, δάσκαλος στην Ύδρα και τέλος ακολούθησε στην ομηρία το Χρύσανθο Παγώνη. Επέζησε της φυλακής της Τριπολιτσάς και πέθανε το 1865. Ιερουργούσε στο μετόχιο της Βελενιδιάς στην Καλαμάτα (πρόκειται για το ναό των Ταξιαρχών της οικ. Μπενάκη στην πλατεία Μαυρομιχάλη). *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουλουμβάκη κατοικούσε στο Λιμπόχοβο (Ζαχαριάς) και Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Παναγιώτης Κουλουμβάκος** μετά την επανάσταση του 1821 εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα και το 1835 έλαβε μέρος σε διαγωνισμό για την ενοικίαση εργαστηρίου της μονής Καλογραιών. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)468.

ΚΟΥΛΟΥΜΕΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1792 και κατοικούσε στο κάστρο του Κουμουνδουράκη. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. Γ. Α. Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΚΟΥΛΟΥΜΙΑΤΗ Οικογένεια. Το 1278 σε επιγραφή στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του χωριού Πολεμίτα αναφέρονται ο **Ευστράτιος**, ο **Νικόλαος** και ο **Λέων**. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48 και 50.

ΚΟΥΛΟΥΜΙΑΤΗΣ ή ΚΟΥΛΟΥΜΝΑΤΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΚΗ Οικογένεια. Ο ιερέας **Γ. Κουλουμπάκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, το οποίο δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Ο **Ιεροδιάκονος του Μονεμβασίας Γρηγόριος Κουλουμπάκης** συνόδευσε τον Μονεμβασίας στην Τριπολιτσά και φυλακίστηκε μαζί του. Από τη φυλακή σώθηκε, αλλά έχασε τη φωνή του από τις κακουχίες και μετά χειροτονήθηκε ιερέας και επί πολλά χρόνια ιερουργούσε στο οικογενειακό εκκλησάκι των Μπενάκηδων τους Ταξιάρχες. Πιθανώς είναι το ίδιο πρόσωπο με τον προηγούμενο. Χ. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 218.

ΚΟΥΛΟΥΜΠΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναγνώστης Κουλου(μ)πέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων στο Λιμένι. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Αναγνώστης** και ο **Μιχαλάκης Κουλουμπέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε

τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Σ.**, ο **Μ.**, ο **Δ.** και ο **Η. Κουλουμπέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Σ. Κουλουμπέας** κατοικούσε στα Τσέρια και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουλουμπέας κατοικούσε στη Χώρα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΛΟΥΜΠΟΥ ή ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΤΖΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ. Αναφέρεται στην ενθύμηση αριθ. 275 της 14 Φεβρουαρίου 1810 στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας, καταγομένη από τη Σέλιτσα. Ήταν μοναχή και αφιέρωσε 401 γρόσια και όλα τα υπάρχοντά της στο μοναστήρι. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 44. Του ιδίου, *Δακτυλογραφημένος Κώδικας μονής Τίμιοβας*, σ. 152, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

ΚΟΥΛΟΥΡΑΚΗ ή ΛΑΜΠΙΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Κουλουράκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης), ονομαζόταν Λαμπιράκης με το παρωνύμιο Κουλουράκης και το 1681 πούλησε ένα χωράφι στη Γιάννιτσα, τοποθεσία που ήταν κοντά στις Κάλυβες. Το 1699 πούλησε το μερίδιό του από ένα μύλο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)77, 79 και 108.

Ο **παπά-Παρθένιος Κουλουράκης** αναφέρεται από το έτος 1789 σε βραχύ ιστορικό χρονικό της περιοχής της Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 623.

ΚΟΥΛΟΥΡΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΙΣ και ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Στον Πύργο του Διρού υπάρχει εκκλησία της Αγίας Μαρίας με αφιερωματικές επιγραφές που αναφέρουν τα ονόματα του Ευστρατίου, του Θεοδώρου και πιθανώς του **Νικήτα Κουλουρά;** Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 90 και R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. Athens* 15(1908-9)191.

ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ. Το 1704 αναφέρεται πιθανώς από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουλουρέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας και αναφέρεται το 1676 ότι βάφτισε παιδί. Το 1693 ζούσε στη Sonana και υπέγραψε δήλωση υπέρ του Ζακυνθινού μοναχού Ιωακείμ Δραγώνη. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 123 και Θ. Παπαδόπουλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 461.

Το 1690 ο **Νικόλαος Κουλούρης** ήταν 48 ετών, ζούσε στη Sonana, είχε σύζυγο **Ιωάννα** 32 ετών και η κόρη του **Λουκρητία** ήταν 5 ετών. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, *Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΚΟΥΛΟΥΡΗ χήρα ΘΕΟΔΩΡΟΥ. Το 14ο αιώνα ήταν δουλοπάροικος και κατοικούσε στα Καλύβια, που υποτίθεται ότι μπορεί να ήταν τα Σελισιάνικα Καλύβια. Η. Μο υ ν δ ρ έ α , *Μεσσηνιακά Γράμματα* 3(1981)145.

ΚΟΥΛΤΖΑΚΟΣ Α. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΛΟΥΦΕΚΗ ή ΚΟΥΛΟΥΦΕΚΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και φαίνεται ότι αποτελεί συνέχεια της οικογενείας Κρισάκη ή Κρίση από τους Δολούς. Στην υπόθεση αυτή οδηγείται κανείς από το γεγονός ότι ο Ανδρέας Κουλουφέκης φέρεται και ως Κρίσος. Μερικοί συγχέουν τα ονόματα Κουλουφάκος που είναι από το Κουτήφαρη και το Κουλουφέκης. Αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

α) **Δανιήλ** ο οποίος γεννήθηκε το 1790 και ακολούθησε το ιερατικό στάδιο. Ως διάκονος μνήθηκε στις 15 Μαρτίου 1820 από τον Χριστόφορο Περραβό στη Φιλική Εταιρεία. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 70, αριθ. μητρ. 470. Δίδασκε στο σχολείο της Φιλικής Εταιρείας που στεγαζόταν στο ναό της Αγίας Τριάδος των Άνω Δολών. Σ.Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνην, Νέα Εστία* 25(1951)431 και Σ.Κουγέα, *Το εν "Σπάρτη" (Μάνη) Ελληνομουσείον της Φιλικής Εταιρείας, Νέα Εστία* 38(1964)1686. Ο μητροπολίτης Λακεδαιμονίας τον πήρε μαζί του και τον έκανε τιτουλάριο επίσκοπο Χαριουπόλεως, επειδή ήταν ο ίδιος πολύ γέρος και δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της θέσης του. Αργότερα τον διαδέχθηκε στην επισκοπή Λακεδαίμονος με διάταγμα της 21 Νοεμβρίου/ 3 Δεκεμβρίου 1833. Γ.Μπλάθρα, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 485. Στις 27 Μαΐου 1827 ευρισκόμενος στην Τρικότσοβα (Χαραυγή) δανείστηκε από το Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη 500 γρόσια και υπέγραψε ως Λακεδαίμονος Δανιήλ. Φέρεται δε στο ίδιο έγγραφο να αναφέρεται το 1830 ως Χαριουπόλεως Δανιήλ. Γ.Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας 31(1957)96. Φαίνεται απίθανο το 1830 να υπογράψει ο ίδιος ως ιεροδιάκονος Δανιήλ σε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη, όπως ισχυρίζεται ο Μπλάθρας, ό.π., σ. 488, Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Το 1833 ήταν από τους πρώτους οικιστές της νέας πόλης της Σπάρτης, το 1841 έγινε μέλος της "Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας" και οικοδόμησε με δικά του έξοδα στη Σπάρτη την "Ελληνική Σχολή". Έζησε μέχρι το 1844. Γ.Μπλάθρα, ό.π., σ. 488 κ.ε.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης σε γράμμα του προς τον Παν. Γιατράκο ανέφερε ότι πήρε την από 17 Νοεμβρίου 1825 επιστολή του "δια του Χαριουπόλεως κυρίου **Δανιήλ**, τοποτηρητού της επαρχίας Λακεδαίμονος". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 172

β) **Σωφρόνιος** ήταν ιερέας στον Κάμπο και σε αναφορά του ο Πιέρος Αλούπης στις 9 Ιουνίου 1831 γράφει αυτούς που είναι φίλοι των Μαυρομιχαλαίων και αντιδρούν στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια, τους οποίους χαρακτηρίζει "ραδιούργους και λαοπλάνους", προσθέτοντας: "...και ο ιερεύς Σωφρόνιος Κουλουφέκης του Χαριουπόλεως Δανιήλ της Λακεδαιμονίας αυτόδελφος, όστις όχι μόνον δεν υπέγραψεν, όχι μόνον εραδιούργει κρυφίως, αλλά και φανερά εφώναζε ο ανίερος, ότι όστις

υπογραφή θα τον κόψουν τας χείρας, θα τον καύσουν και άλλα τοιαύτα...". ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

γ) **Π. Κουλουφεκάκης ή Κουλουφέκης** ο οποίος υπέγραψε δύο αναφορές υπέρ του Ι. Καποδίστρια, που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

δ) **Ανδρέας Κουλουφέκης ή Κρήνος (Κρησός)** ο οποίος αναφέρεται στα Μητρώα των Αγωνιστών της Ε.Β.Ε. με αριθ. 411 και 726, αναγνωρισθείς ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 104.

ΚΟΥΜΑΔΕΑΣ (ή ΚΟΥΜΑΝΤΕΑΣ) Ν. Ήταν από την επαρχία Σταυροπηγίου και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΜΑΝΗ Οικογένεια. Στο Ζυγό της Μάνης υπάρχει χωριό (του) Κούμανη και ως οικογένεια απαντά στη Ζάκυνθο από τη Μάνη στο 1673. Το 1688 αναφέρεται η **Κανέλλα** Κουμανίτζα, Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)73. Το 1689 και το 1714 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο Κούμανης **Σάββας** του ποτέ Πέτρου, ό.π., 5(1954)74, 75 και 6(1955)26. Το 1709 αναφέρεται ο **Τζώρτζης** Κούμανης, ό.π., 6(1955)10. Το 1710 το 1715 και το 1715 αναφέρεται ο **Νικολέτος** Κούμανης ό.π., 6(1955)17, 28, 30.

ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Παναγιώτης** ο οποίος το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φρούρηση της ακτής από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825. β) **Αθανάσιος** γιός του προηγούμενου που γεννήθηκε το 1817 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829. Περισσότερα για τους απογόνους του βλέπε: Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 457. γ) **Αλέξανδρος** του Ποτέ Ανδρέα που γεννήθηκε το 1821 φοίτησε και αυτός στο αλληλοδιδακτικό σχολείο των Δολών, αλλά χάνονται τα ίχνη του. ΓΑΚ, ό.π., (Η οικογένεια Αναγνώστη Κουμάνταρου στα χρόνια του Ζαχαριά ήταν από τη Βαμβακού. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 126).

ΚΟΥΜΑΝΤΕΑ Οικογένεια. α) **Σωτηράκης**, στις 6 Ιουλίου 1824 πήρε το βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338. Απο λάθος αναφέρεται ότι πήρε το βαθμό αυτό την εποχή του Ιωάννη Καποδίστρια. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνικά* 1(1968)142.

β) **Κουμαντέοι**, το 1809 είχαν κτήμα το οποίο συνόρευε με αγορά του Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη στην περιοχή των Βαρουσίων. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" *Μεσσηνίας* 31(1957)95.

ΚΟΥΜΑΡΟΣ. Το 1719 αναφέρεται από τη Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 203.

ΚΟΥΜΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1715 αναφέρεται ο **Δρακούλης Κουμεντάκης** από τη Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Η **Γριά-Κουμεντάκινα** ήταν από την Καρύνεια και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26, ό.π., σ. 209.

Ο **Μιχαλάκης Κουμεντάκης** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, ό.π., σ. 210.

Ο **Μιχάλης Κουμεντάκης** αναφέρεται το 1763 από τη Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34, ό.π., σ. 212.

ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του Αριστομένη. Κατοικούσε στην Αρεόπολη. Στην επανάσταση του 1821 πολέμησε, ως μπουλουξής (ομαδάρχης), στην πολιορκία της Κορώνης, του Νεοκάστρου, της Τρίπολιτσάς, στα Δερβενάκια και την Καρύταινα (;), όπου συνελήφθη αιχμάλωτος. Τελικά ελευθερώθηκε στην Κόρινθο με αντάλλαγμα την παράδοση τριών Οθωμανών. Μετά την απελευθέρωση εγκαταστάθηκε στο Πεταλίδι. Το 1840 τον ανακάλεσαν στην ενεργό υπηρεσία ως ανθυπολοχαγό της Λακωνικής φάλαγγος. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)468. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

Αναφέρεται (ως Θεόδωρος Κουμοντάκος) ότι στην πολιορκία του Ναυπλίου πήγε στη θέση Κιόσκι και σε συμπλοκή που έγινε αιχμαλωτίστηκε και μετά έγινε ανταλλαγή. Για την ίδια περίπτωση αναφέρεται το όνομα του Ραβούλια Καβαλιεράκη. Βλέπε λέξη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 203.

ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά στον Πολεμίτα και στη Μίνα και θεωρείται ότι μεταξύ τους δεν υπάρχει συγγενικός δεσμός. Οι κάτοικοι της Μίνας θεωρούνται κλάδος των Διβολιάνων, που προέρχονται από τους Βισταχαγιάνους. Φέρονται όμως και ως Μιχαλακιάνοι της πατρίδας των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 104 και 105.

Ο **Δρακούλης** και ο **Παναγιώτης Κουμεντάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Σπυράκης Κουμεντάκος** από την Τσίμοβα, γεννημένος το 1776, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δημήτριος Μιχαήλ Κουμεντάκος** ή Σιφίλιας από τη Μίνα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΚΟΥΜΕΝΤΕΑ Οικογένεια. Ο **Σωτηράκης Κουμεντέας**, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Σταύρος Κουμουντέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Ε. Κουμεντέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουμεντέα κατοικούσε στο Ξωχώρι και Πρίπιτσα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΜΕΝΤΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ένας χωρίς να αναφέρεται το βαφτιστικό του υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Καλόποθος Κουμέντος**, Calorotho Cumendo (43), το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΚΟΥΜΟΥΖΟΥΜΙΧΑΛΕΤΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από την περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 8.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουμουνδουρέα κατοικούσε στα Γιατραίικα, ενώ οικ. Κουμουντουρέα στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Ιωάννης Κουμουνδουρέας** αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2403. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

Ο **Βασίλειος Κουμουνδουρέας** ήταν από τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23 συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 26.

ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ ή ΚΟΥΜΥΟΝΔΟΥΡΑΚΗΣ. Βλέπε Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 459-470.

Το 1704 αναφέρεται ο **Νικολός Κουμουντουράκης**, ο οποίος πιθανώς κατοικούσε στον Κάμπο και είχε ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης**, όπως αναφέρεται σε βραχύ ιστορικό χρονικό, στις 21 Νοεμβρίου 1785 στοτώθηκε από κεραυνό στο κάστρο της Ζαρνάτας. Β. Πατριάρχεια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 618.

Όπως αναφέρεται στις αναφορές του Leake προς το Foreign office ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης έμεινε ως μπέης της Μάνης 15 χρόνια στα οποία ήταν σχεδόν συνεχώς σε πόλεμο με τον Παναγιώτη Κουμουνδουράκη της Ζαρνάτας, ο οποίος στο τέλος φανέρωσε στην Πύλη ότι ο Τζενέτμπεης είχε

ανταπόκριση με τους Γάλλους και γι' αυτό τον αντικατέστησε στο Μπεηλίκι. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362.

Ο **Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης**, όπως αναφέρεται σε βραχύ ιστορικό χρονικό, στις 22 Ιουλίου 1803 παραδόθηκε στους Τούρκους και ανέλαβε μπέης ο Αντωνόμπεης Γρηγοράκης. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 616.

Ο Πετρόμπεης διηγήθηκε στο Ρ. Παλαμήδη τα ακόλουθα: "Ούτος (ο Τζανέτμπεης Γρηγοράκης) ήταν μπον βιβάντη και διήρκεσε 16 χρόνια, ότε επί Κουτσούκ Χουσεΐν πασά (1790 νικητής του Λάμπρου Κατσώνη, 1792 Καπετάν πασάς), παρά τω οποίω ήτο εις υιός του Βενετσανάκη τουρκεμένος, αλλ' αγαπητός εκ του εππαγίου αυτού, επήγεν ο **Παναγιώτης Κουμουντουράκης** να λάβη το μπεϊλίκι, αλλά διαφεντευομένου του Τζανέτμπεη παρά του υιού του Βενετζανάκη, ερρίφθη εις το μπάνιο ο Π. Κουμουνδουράκης. Αλλά 4 έτη έγινε ούτος δ-ος μπέης εις τα 1806...". Μ. Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 217.

Για τον Παναγιώτη Κουμουνδουράκη ειπώθηκαν οι παρακάτω κατηγορίες από το περιβάλλον του Τζανέτμπεη Γρηγοράκη προς τους Στεφανόπολι: "Ο Κουμουνδουράκης είναι ο σημερινός μπέης. Δεν έφθασε σε αυτό το αξίωμα παρά με δολοπλοκίες. Βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη, για να δικαιολογήσει ένα αδίκημα για το οποίο κατηγορούνταν. Εκεί είχε την ευκαιρία να συνδεθεί με Τούρκους και κατάφερε με μανούβρες και με χρήμα να ονομασθεί μπέης της Μάνης. Όταν γύρισε στις Κιτριές, ο λαός δεν ήθελε να τον αναγνωρίσει. Έδωσε μερικές μάχες και ασφαλώς δεν θα αναγνωριζόταν για μπέης, αν ο πρώην μπέης Γρηγοράκης δεν είχε προτιμήσει να αποσυρθεί στο σπίτι του και να ζήσει ειρηνικά, παρά να υπηρετήσει έναν τύραννο που δεν ξέρει να ανταμείβει εκείνους που τον υπηρετούν και τον έχουν υπηρετήσει παρά στέλνοντας να ζητήσει το κεφάλι τους για να κληρονομήσει τα αγαθά τους. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1974, σ. 66-7.

Ο F. Rouquerville γράφει, το 1805, ότι ο Παν. Κουμουνδούρος ήταν από τον Καμπόσταυρο, προφανώς εννοεί από τον Κάμπο του Σταυροπηγίου. Φ. Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 198.

Σε έγγραφο του Χουσεΐν (καπουδάν πασά) της 11 Αυγούστου 1803 προς τους Υδραίους κατηγορείται ο Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης ότι προ μερικών χρόνων είχε απιστήσει, χρωστούσε φόρους, ως και διάφορα πράγματα αρπαγέντα από Αυστριακά καράβια. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 285,

Ο W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 317 αναφέρει ότι ο Κουμουνδούρος διαδέχθηκε τον Τζανέτμπεη Γρηγοράκη, του οποίου ήταν εχθρός του και κατηγορός του. Διατηρούσε καλές σχέσεις με τους Τούρκους και βρισκόταν συνεχώς σε πόλεμο με τον Τζανέτμπεη, σε όλη τη διάρκεια της ηγεμονίας του. Ο Κουμουνδούρος ηγεμόνευσε επτά χρόνια, καθαιρέθηκε πριν δύο τρία χρόνια, οδηγήθηκε στο Μπάνιο, όπου πέθανε. Είχε κατηγορηθεί από τον Ιντερνούτσιο του Πάπα ότι είχε μοιραστεί τη λεία από ένα Αυστριακό πλοίο που αιχμαλωτίστηκε από τον αδελφό του Πέτρου Μαυρομιχάλη. Αυτός ναυάγησε με το πλοίο που πήγαινε από τη Μάνη στο Λιβόρνο και μαζί με το πλήρωμα του πλοίου του μεταφερόταν στη Μάνη. Οι άνδρες του κατέλαβαν το

Αυστριακό πλοίο και το μετέφεραν στη Μάνη. Τη λεία αυτού του караβιού μοιράστηκε με το Μαυρομιχάλη. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 364.

Η οικογένεια Κουμουνδούρου - Κομοντούρη αντιπροσωπευόταν από έναν αρχηγό που οδηγούσε συντοπίτες του μαχητές στην επανάσταση. Ο Θ. Ορλώφ κάλεσε το Μαυρομιχάλη και τον Κουμουνδούρο να είναι στο Πεταλίδι. Σ. Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)62. Ο Αλέξης Ορλώφ σε επιστολή του προς το Γεωργάκη Μαυρομιχάλη από το Νεόκαστρο στις 8 Μαΐου έστειλε χαιρετίσματα στον Κομονδώρο, ό.π., σ. 65. Ο Σ. Κουγέας θεωρεί ότι πρόκειται για τον Παναγιώτη Κουμουνδουράκη, αλλά εκείν την εποχή αρχηγός της οικογενείας ήταν ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης, ό.π., σ. 66.

Οικογένεια Κουμουνδουράκη: "Υπάρχουσι δε κατά την Μάνην και άλλαι αρχαίαι επίσημοι οικογένειαι με την απαιτουμένην βαρύτητα, ως του Κουμουνδουράκη....των οποίων τα τέκνα, και οι συγγενείς, εστάθησαν ωφελιμώτατα εις την Ελληνικήν επανάστασιν, αγωνισθέντες αποχρώντως στρατιωτικώς, με την διαφοράν όμως, ότι δεν εδοκίμασαν οι κάτοικοι της Μάνης τα δεινά του πολέμου...". Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 90. Στην απελευθέρωση της Καλαμάτας ήταν ο **Αθανασούλης**, ο **Γαλάνης** και ο **Ανδρέας** Κουμουνδουράκης, ό.π., τόμ. Α, σ. 332. Στη Σκάλα της Μεσσηνίας ο Πρωτοσύγκελλος Αμβρόσιος Φραντζής συνάντησε τον Ηλία Μαυρομιχάλη, το Σταυριανό Καπετανάκη και το Κουμουνδουράκη, ό.π., τόμ. Α, σ. 377. Μεταξύ των πολιορκητών του κάστρου της Καρύταινας αναφέρονται και οι Κουμουνδουράκηδες, ό.π., τόμ. Δ, σ. 451-2. Μετά τη μάχη στο Λεβίδι πήγαν στο Βαλτέτσι (α΄ μάχη) και οι Κουμουνδουράκηδες, ό.π., τόμ. Β, σ. 11. Αναφέρεται: "Μυηθείσα η μαυρομιχαλική οικογένεια τα της Φιλικής Εταιρείας μετά των λοιπών επισήμων οικογενειών της Μάνης του Τρουπάκη, Καπετανάκηδων, Κουμουνδουράκηδων...", ό.π., τόμ. Δ, σ. 87 (Κανένας άλλος δεν αναφέρει τη μύηση των Κουμουνδουράκηδων στη Φιλική Εταιρεία).

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστάς, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) **Μπεηζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης**, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότερους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότερους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Ο **"Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης της πρώην ηγεμονικής οικογενείας, ευρισκόμενος εις την Κωνσταντινούπολιν εμηχανορράφει κατά του ηγεμονεύοντος Μαυρομιχάλη, υποστηριζόμενος και από τον Αλή Πασάν εις τας προς ανάκτησιν της ηγεμονίας προσπαθείας του"**. Σ. Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)428. Στο Αρχείο του Περραιβού υπάρχει απόδειξη: "Δια του παρόντος μου αποδεικτικού

γράμματος, δηλοποιώ ο υποκάτωθεν υπογεγραμμένος, ότι έλαβον από τον κύριον Χριστόφορον Περραιβόν γρ. διακόσια τρία, Νο 203, δια λογοριασμόν των κυρίων επιτρόπων του Γένους, και εις ένδειξιν δίδω το παρόν μου εις χείρας του. Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης βεβαιώ. 1820 Σεπτεμβρίου 14 Βουκουρέστι".Ο.π., σ. 435.

Ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης προσπαθούσε στην Πόλη να πάρει το μπεηλίκι από τον Πετρόμπεη. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης τον Ιούλιο 1820 πήγε στον πύργο της Ζαρνάτας, όπου κατοικούσε ο θεός του **Θεόδωρος Κουμουνδουράκης** (αδελφός του Αλέξανδρου), ο οποίος είχε παντρευτεί την αδελφή του Πετρόμπεη και τον σκότωσε. Η θεία του όταν είδε τον Ηλία με την πιστόλα στο χέρι κατάλαβε τι θα γινόταν και ανοίγοντας τα στήθη της του είπε να σκοτώσει πρώτα αυτή "*κορμί Μαυρομιχαλαίικο*" και μετά τον άνδρα της. Σ.Κο υ γ έ α , Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)132.

Ο **Ανδρέας Κουμουνδουράκης** σκοτώθηκε στη Βέργα του Αρμυρού, ό.π., τόμ. Δ, σ. 152. Ο **Γαλάνης** και ο **Αθανασούλης** Κουμουνδουράκης υπήρξαν εκ των επισήμων στρατιωτικών της επανάστασεως, τόμ Δ, ό.π., σ. 153

Ο **Γιαννάκης Κουμουνδουράκης** στις 9 Μαΐου 1823 προτάθηκε για έπαρχος Λεονταρίου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 61. Διορίστηκε έπαρχος Κουτσούκ Μάνης, ό.π., σ. 84 και πέθανε, ό.π., σ. 442.

Ο **Γιαννάκης Κουμουνδουράκης** ήταν αδελφός του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη και παντρεύτηκε την κόρη του Τζανέμπεη Κουτούφαρη, ήταν δε σύγαμβρος του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 577.

Το 1808 ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο Π. Μαυρομιχάλης και ο Αλή Φαρμάκης συνεννοήθησαν με το Γάλλο στρατηγό Δονζελότ για επέμβαση του Ναπολέοντα στην Ελλάδα. "**Οι Κουμουνδουράκαι οίτινες καταδιωκόμενοι εσώζοντο προ χρόνων στη Ζάκυνθο, συνενούνται εις το κίνημα και έχουσιν ετοιμούς τους Μανιάτας**". Π.Χιώτη, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τόμ. 3, σ. 898.

Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης** στις 8 Μαΐου 1807 ήταν στο Γύθειο και έγραψε στον Καλούτση, πρόξενο της Αγγλίας στα Κύθηρα (Εθνολ. Εταιρ. αριθ. 7233). Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 382. Θα περίμενε κανείς να είναι εξόριστος στη Ζάκυνθο. Βλέπε και Χριστόδουλο Χρηστέα που υπέγραψε το 1807;;;

Ο J. Trullet το 1810 πήγε στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και έμεινε στο Ναύπλιο μέχρι το 1815. Από εκεί έγραφε ότι αφού ο Κωνσταντίμπεης Ζερβάκης δεν έγινε όργανο του Βελή, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να γίνει Μπέης ένας Αγγλόφιλος όπως ο Αντωνόμπεης, ο Καβαλιέρης ή ο γιός του Γεώργιος, ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης ή τέλος ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 127.

Σε επιστολή του Αντωνόμπεη της 27 Φεβρουαρίου 1810 προς το Σουλτάνο, η οποία θα διαβιβαζόταν δια του καπουδάν πασά, αλλά ποτέ δεν στάλθηκε, αναφέρεται: "*Ζητώ λοιπόν να κρημνίση ο Σουλτάνος εκ Κωνσταντινουπόλεως τον Ζερβάκον ή να τον πιάση, ως και κάποιον **Αλέξ. Κουμουνδουράκην**, οπού και αυτός αυτές τας ημέρας μέσω του Μώρα*

Βαλεσή ήλθεν εις Κ)λιν δια να γείνη συμβοηθός του Ζερβάκου, και να στείλει αμφοτέρους σιδηροδεσμίους εις τον Βέην προς παραδειγματικήν τιμωρίαν". Τ.Κανδηλώρου, Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου, σ. 418.

Την πρωτοχρονιά του 1813 οι Τούρκοι αποκεφάλισαν το Σωτηράκη Λόντο. Οι φίλοι του Λόντου και αντίπαλοι των Δεληγιανναίων και των Παπατσώνηδων, όπως ο Αντ. Περρωτής, Αναγνώστης Λυκάκης, Νικ. Δανιλόπουλος και Αναγνώστης Πουλόπουλος, φοβήθηκαν μήπως τους σκοτώσουν και αυτούς, γι' αυτό κατέφυγαν στη Μάνη στους **Αλέξανδρο, Θεόδωρο και Θανασούλη Κουμουνδουράκηδες**. Έμειναν εκεί 2-3 μήνες και οι Κουμουνδουράκηδες τους βρήκαν πλοίο να πάνε στην Κωνσταντινούπολη. Αλλά αντί για την Πόλη τους πήραν τα χρήματα και τα πράγματα που είχαν και τους έστειλαν στο Μέζαπο όπου τους φυλάκισαν στον πύργο του Κάτζου, μέχρι να πληρώσουν λύτρα. Μετά 4 μήνες ελευθερώθηκαν και πήγαν στην Κωνσταντινούπολη, μη γνωρίζοντας ότι οι Κουμουνδουράκηδες οργάνωσαν τη ληστεία. Π.Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 44 κ.ε.

"Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδούρος** αρχηγός του δεύτερου καπιτανάτου το 1815, είχε ως διαμονή του το Κάστρο, ένα είδος πύργου μέσα στον οποίο, πριν λίγα χρόνια, είχε ταμπουρωθεί για αρκετές ημέρες αποκρούοντας την πολιορκία του Ρεάλμπιη, του υπεύθυνου για την είσπραξη των φόρων στην περιοχή, ο οποίος του επιτέθηκε με τρία μεγάλα διαμετρήματος κανόνια. Τελικά όμως επήλθε συμφωνία, και μάλιστα με αρκετά εθνοϊκούς όρους για τον Κουμουνδούρο". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 357.

Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης** το 1816 απέτυχε να γίνει Μπέης της Μάνης. Πήγε στον Αλή πασά, ο οποίος του πρότεινε να σταλούν 10.000 Μανιάτες για να καταλάβουν τη Μάνη. Ο Α. Κ. απέφυγε την προσφορά λέγοντας ότι αυτό πρέπει να εγκριθεί από το Σουλτάνο. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 432.

Ο Μαίτλαντ ήρθε σε επαφή με τον Αλή πασά να του δοθούν τα Ρουμελιώτικα παράλια του κόλπου της Ναυπάκτου. Ο Αλής συνέστησε στην Πόλη δια του αντιπροσώπου του Ελμάζ Μέτσιου τον **Αλέξανδρο Κουμουνδουράκη** και τον Καλκαντή, που είχαν φύγει καταδιωκόμενοι από τη Μάνη και είχαν πάει στα Κύθηρα, να πάρει ο ένας από τους δύο το Μπεηλίκι με την υπόσχεση ότι θα παρέδιδαν την Πελοπόννησο στους Άγγλους. Αυτά ήρθαν σε γνώση της Πύλης και καταδιώχτηκαν οι συστημένοι από τον Αλή πασά, ο δε Κουμουνδουράκης απαγχονίστηκε. Ν.Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 15-6. ... Ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης βρισκόταν στην Πόλη και ραδιουργούσε να ανατεθεί σε αυτόν το αξίωμα του Μπέη, ό.π., σ. 22.

Οι **Κουμουνδουράκηδες** με το Δ. Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες, τους Μπουκουβαλέους, του Δ(Τ)ουράκηδες και τον Ξανθέα αναφέρονται μεταξύ των Μανιατών που ήταν φίλοι του Κολοκοτρώνη και στην πολιορκία της Τριπολιτσάς κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιεστέρα θέση στην Τριπολιτσά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Στις 15 Μαρτίου 1824 το Εκτελεστικό (Π. Μαυρομιχάλης, Σωτ. Χαραλάμπης, Ανδ. Μεταξάς) απευθύνθηκε στους Καπεταnianούς, **Κουμουνδουριάνους**, προκρίτους και άπαντες τους Σπαρτιάτες του Σταυροπηγίου μεταξύ των άλλων έγραψε "...Η σεβαστή οικογενεια του

πατριώτου Μαυρομιχάλη μάχεται υπέρ των δικαίων του ανθρώπου. Αν είσθαι απόγονοι του Λεωνίδου, ενωθείται μετ' αυτής...". Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 126.

Την 1 Δεκεμβρίου 1827 οι Καπετανιάνοι (πιθανώς τα παιδιά του καπετάν Γιωργάκη Χριστόδουλος, Βενετσάνος και Γιαννιός, ίσως όμως όλοι οι Καπετανάκηδες) έγραψαν στο Γεώργιο Μαυρομιχάλη που ήταν μέλος της Αντικυβερνητικής Επιτροπής και κατηγορούσαν τους **Κουμουνδουριάνους** και το Μούρτζινο ότι τους παρενοχλούν. Ιδιαίτερα για τον Κουμουνδουράκη (μάλλον τον Αθανασούλη) ανέφεραν ότι έστειλε ανθρώπους του και πήραν 5-6 στάνες φίλων τους, μια των οποίων ήταν δική τους. Ο Μούρτζινος έστειλε ανθρώπους του στη Γαϊτσα εναντίον φίλων τους, εκεί δε βρισκόταν εκείνες τις ημέρες και ο εξάδελφός τους Παναγιώτης Πιερέας-Καπετανάκης. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, Πελοποννησιακά 20(1993-4)406-7.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** πήγε στην Αρκαδιά με το Δικαίο, Αναγνωσταρά και Κεφάλια. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 67.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** στις 16 Δεκεμβρίου 1822 μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης υπέγραψε τον διορισμό ως επιστατών των τελωνείων από την Αγία Σιών μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη, Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της στρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 126-7. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 69. Στις 5 Ιουνίου 1823 πρόταση για να γίνει στρατηγός, ό.π., τόμ. 10, σ. 115.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** στρατηγός κατά τον αγώνα αναγνωρίστηκε στο βαθμό του αντισυνταγματάρχη (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 191. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 84.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 100 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουριών που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή θα εξεστράτευαν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113. Επίσης αναφέρεται ως "Αθαν. Κομποντ." ό.π., τόμ. 12, σ. 24.

Στις 10 Ιουλίου 1824 πήρε διαταγή να στρατολογήσει 400 άνδρες και από αυτούς να αφήσει υπό το Γαλάνη 100 για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου και τους άλλους να τους οδηγήσει στη Μεσσηνιά. Τ. Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 97. Στις 2 Νοεμβρίου 1824 πήρε διαταγή να στρατολογήσει 100 άνδρες και να τους θέσει υπό τον Πιέρο Βοϊδή Μαυρομιχάλη, ο οποίος με 400 θα βάδιζε εναντίον της Αρκαδιάς (Κυπαρισσίας) ό.π., σ. 109.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1824 ο Αθ. Κουμουνδουράκης, Παν. Γιατράκκος, Παν. Μπουκουβαλέας και Ιωάννης Καράπαυλος έγραψαν στον Δ. Μούρτζινο ότι έλαβαν από τη Διοίκηση 30.000 γρόσια. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 141.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 ο Μούρτζινος και ο Αντ. Μαυρομιχάλης πήγαν στις Κιτριές αλλά δεν έπεισαν τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη να ελευθερώσει τους κρατούμενους. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 152.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 ο παν. Γιατράκος έγραψε στους Καλαματιανούς ότι του υποσχέθηκαν οι μανιάτες ότι θα ενωσόντο όλοι εναντίον του Αθανασούλη Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 153.

Το Δεκέμβριο του 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Αντ. Μαυρομιχάλης, ο Πιέρος Βοϊδής και ο Γαλ. Κουμουνδουράκης έγραψαν στον Αθανασούλη ότι θα τον χτυπήσουν για το άτοπτο της συλλήψεως των εμπόρων της Καλαμάτας. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 156.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1824 το Βουλευτικό ζήτησε από το Εκτελεστικό να ληφθούν τα ανήκοντα μέτρα "περί το ανοσιούργημα του Κουμουνδουράκη". Ακόμη ανέφερε "το απάνθρωπο φέρσιμο του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη εις τινες των σημαντικών εμπόρων της Καλαμάτας". Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 86.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1824 κατηγορήθηκε από το Διονύσιο Μούρτζινο για την απαγωγή εμπόρων της Καλαμάτας με σκοπό να τους αποσπάσει χρήματα. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 78.

Στις 4 Ιανουαρίου 1825 το Βουλευτικό έστειλε έγγραφο προς τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και το Διονύσιο Μούρτζινο για την υπόθεση της απαγωγής των εμπόρων. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 17.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1825 κρατούσε το γιό του Κορφιωτάκη και διαμαρτυρήθηκαν οι έμποροι της Καλαμάτας. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 136.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1825 το Βουλευτικό ζήτησε να μάθει ποία μέτρα έλαβε το Εκτελεστικό κατά του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη για ελευθερωθεί το ταχύτερο ο Κορφιωτάκης. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, 143.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1825 το Βουλευτικό αποφάσισε να υποχρεώσει τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη να ελευθερώσει τον γιό του Κορφιωτάκη. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 145.

Στις 19 Απριλίου 1824 ο Δ. Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο ότι διαδίδεται, πως διαδίδεται ότι θα ξεκινήσουν για την Τρίπολη ο Κωνστ. Μαυρομιχάλης και ο Σταυριανός Καπετανάκης και ζητεί πληροφορίες ώστε αυτός και οι Κουμουνδουράκηδες να τους χτυπήσουν από πίσω. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 133.

Λανθασμένα αναφέρεται ότι πήγε στο Μανιάκι. Χ.Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 244. Το ίδιο λάθος είχε κάνει και ο Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 307 και 308, αλλά στα παροράματα το διορθώνει στον τόμ. Γ', στη σελίδα 593.

Στις 15 Ιουνίου 1825 ο Ανδ. Καλαμογδάρτης σε επιστολή του προς το Εκτελεστικό από Κιτριές κατηγορήσε το Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, το Τζανετάκη και το Διονύσιο Μούρτζινο ότι αντιφέρονται προς τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ενώ στον τελευταίο πρέπει να σταλούν χρήματα και εφόδια. Β. Βρυώνη, Δύο αναφοραί του Καλαμογδάρτη (1825), *Πρακτικά Γ' Διεθνούς συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σ. 102.

Στις 15 Νοεμβρίου 1825 συγκεντρώθηκαν στην Καρδαμύλη ο Αθαν. Κουμουνδουράκης, ο Παν. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, που εκπροσωπούσε και τους λοιπούς Τρουπιάνους, ο Παν. Δουράκης και ο Μιχάλης Νικητάκης και ανέφεραν στη Διοίκηση ότι προκρίθηκαν ως θέσεις αμύνης το Αρμυρό, υπό την προϋπόθεση της κινητοποίησης όλης της Μάνης, το κάστρο του Κουμουνδουράκη και οι πύργοι της Καρδαμύλης. Ζητούσαν δε εφόδια σε

τροφές και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 105-7.

Ήταν μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4.

Όπως αναφέρει το πρώτο ανακοινωθέν από τη Βέργα του Αρμυρού, στις 22 Ιουνίου 1826, ο Ι. Μαυρομιχάλης, ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Α. Κουμουνδουράκης και ο Ν. Χρηστέας ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και φρόντιζαν τον εφοδιασμό των μαχομένων και παράλληλα ήταν έτοιμοι να προλάβουν λιποταξίες. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή να στείλουν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 131-2.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψε στον Πετρόμπεη να πιέσει τη Διοικητική Επιτροπή να στείλει τροφές, πολεμοφόδια και πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129-31.

Μετά τις μάχες στη Βέργα, στις 25 Ιουνίου 1826, απευθύνθηκε μαζί με άλλους Μανιάτες οπλαρχηγούς στην επιτροπή της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης), αποτελούμενη από τον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά και αφού τους συνεχάρησαν για τη σύμπνοια των Μανιατών που πέτυχαν, στη συνέχεια τους ζήτησαν να φροντίσουν να τους προμηθεύσουν με τροφές και πολεμοφόδια. Ακόμη τους δήλωσαν ότι και τα βιβλία των εκκλησιών τα χρησιμοποίησαν για βόλια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 121-3.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Ο **Αθανασούλης Κουμουνδουράκης** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους 11 Ιουλίου 1829 - 6 Αυγούστου 1829. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 202.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της επαρχίας Σταυροπηγίου στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 76, 151, 196 και 198.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο καρουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο **Καρουπόλεως Κύριλλος**, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Κυβέλος και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Ο **Θανασούλης** και ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** ήταν στην Αργολίδα επί Δράμαλη και παρατάχθηκαν στα Αμπέλια του Άργους υπό τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405-6.

Ο **Αλέξανδρος Παν. Κουμουνδουράκης** στις 20 Σεπτεμβρίου 1817 ήταν στην Κωνσταντινούπολη και φρόντιζε να πάρει το μπεηλίκι της Μάνης. Σε επιστολή του ο Πετρόμπεης έγραφε: "...το αχάριστο φέρσιμο του απίστου Αλεξάνδρου τούτη η από δω κρύφιος φυγή του, διότι αυτός έκανε το φυσικόνε του, ως τραχήλης οπού είναι, τραχήλικα έπραξεν...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 41.

Ο **Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης** είχε κάμει πολλά δια την απόκτηση του αξιώματος του Μπέη και επί τέλους επρόδωσε και την Εταιρεία των Φιλικών δια να κατορθώσει το σκοπόν του, αλλά ο Σουλτάνος τον εκρέμασε. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 127.

Ο Ι. Φιλήμων, *Δοκίμιον Φιλικής Εταιρείας*, σ. 23 και *Δοκίμιον Ελληνικής Επανάστασεως*, τ. 1, σ. 161, γράφει ότι ο Κουμουνδουράκης (**ποιός;**) είχε απευθύνει προς τους Τούρκους του Μυστρά επιστολή, ειδοποιών αυτούς να λάβουν μέτρα προφυλάξεως και να ειδοποιήσουν τον πασά της Πελοποννήσου, ότι εξ πλοία υπό Ρωσική σημαία εξεφόρτωσαν τροφάς και πολεμοφόδια, σταλέντα προς τον Πετρόμπεην δια την επανάστασιν της Πελοποννήσου. Το γεγονός τούτο και αν εγένετο παρόμοιον διάβημα, ήτο ψευδές, εκτός αν υπονοούνται τα δια του Παπαφλέσσα σταλέντα υπό Φιλικών της Σμύρνης. Επίσης ό.π., σ. 321, λέγεται ότι ο Κουμουνδουράκης μετά του συνοδεύσαντος αυτόν εις Κωνσταντινούπολιν Καλκαντή είχαν συνεννοήσεις μετά του Άγγλου διοικητού των Ιονίων νήσων Μαίτλαντ, όστις θα υπεστήριζε την υποψηφιότητα ενός εκ των δύο (αμφότεροι είχαν παραμείνει ως εξόριστοι εις τα Κύθηρα) κατόπιν υποσχέσεώς των ότι θα έθετον την Μάνην υπό την Αγγλικήν επιρροήν. Ευθύς ως εκηρύχθη η επανάστασις αμφότεροι, ευρθέντες εις Κωνσταντινούπολιν, εφονεύθησαν. Βλέπε Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α, σ. 15. Πάντως πρέπει να υπομνησθή ότι οι εν Δυτική Μάνη Κουμουνδουράκηδες μετέσχον μετά του Πετρόμπεη και των άλλων ηγετών, της προς Μεσσηνίαν εκστρατείας, ευθύς ως εκηρύχθη η επανάστασις. Σημειωτέον ότι και αυτός ακόμη ο βυρσοδομών εν Κωνσ/πόλει Κουμουνδουράκης είχαν εμπλεχθή εις τα δίκτυα της Φιλικής Εταιρείας

μεταβάς εις Βουκουρέστι, όπου έλαβεν χρηματικήν ενίσχυσιν παρά του Περραιβού "*δια λογαριασμόν των κων επιτρόπων του Γένους*", προφανώς προς εξουδετέρωσιν των υπονομευτικών ενεργειών του. Απ. Δασκαλάκη, Η προπαρασκευή της Ελληνικής επανάστασεως εις την Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)35.

Σε αναφορά του Αναγνωσταρά αναφέρεται ότι στο Πόρτο Κιτριές ο **Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης** είχε 500 ενόπλους. Απ. Δασκαλάκη, Η προπαρασκευή της Ελληνικής επανάστασεως εις την Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)48. Ενώ σε άλλη κατάσταση υπολογίζεται ότι το Σταυροπήγι μπορεί να κινητοποιήσει 1000 ενίπλους υπό τον καπετανάκη και Κουμουνδουράκη, ό.π., σ. 50.

Επί Δράμαλη στην Αργολίδα ήταν "...και τινες Μανιάται, υπό τους αρχηγούς Μαυρομιχάλας, Μούρτζινον, Τσαλαφατίνον, **Κουμουντουράκου**, Καπετανάκου, Γεώργιον Μιχαλάκην...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 409.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** παντρεύτηκε αδελφή του Αλέξανδρου Κιτρινιάρη από το Ξωχώρι. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερεσίας*, σ. 562.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** έλαβε μέρος αρχικά στην κατάληψη της Καλαμάτας και στη συνέχεια στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο Πετρόμπεης πήγε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι μαζί του ήταν ο Τσαλαφατίνος και ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης**. Στις 29 Νοεμβρίου έστειλε επιστολή στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή και τον επιτιμούσε γιατί δεν έφθασε ακόμη βοήθεια. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη. Ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον Παναγιώτη Κοσονάκο συνάντησαν τον Πετρόμπεη στο Δραγαμέστο, που πήγε για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)265, 271, 276.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** πήρε μέρος στις Εθνοσυνελεύσεις του Άστρους, Μάρτιος-Απρίλιος 1823 και Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831-16 Μαρτίου 1832. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σσ. 195 και 206.

Στα μέσα Απριλίου 1823 ψήφισε στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος και αργότερα τα πρακτικά της Συνελεύσεως. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 103 και 144.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** την 1η Μαΐου 1823 προτάθηκε για έπαρχος Πύργου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ 10, σ. 47. Έγινε στρατηγός, ό.π., σ. 495.

Στις 21 Ιουνίου 1823 αναφορά των κατοίκων του Πύργου καταφέρεται κατά του επάρχου (Γαλάνη Κουμουνδουράκη) ότι όλοι οι δημογέροντες και επιστάτες μισούνται από αυτόν, "...δεν έχομεν έπαρχον, αλλά εχθρόν του λαού...". Επίσης ότι άνθρωποι του επάρχου πιστόλισαν τον δημογέροντα Βωβόν και εστράφησαν κατά του χιλιάρχου (;). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 114.

Στις 22 Ιουνίου αναφορά από τον Πύργο αναφέρεται σε διαίρεση και ταραχές μεταξύ των κατοίκων. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 187

Στις 23 Ιουνίου 1823 ήταν έπαρχος Πύργου ο Γ. Κ. και κάλεσε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, ο οποίος πήγαινε για την πολιορκία των Πατρών και του ζήτησε να τον βοηθήσει να καταπαύσουν οι ταραχές, γιατί υπήρχε

διαίρεση των κατοίκων και είχαν γίνει σκοτωμοί. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 56-7.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** αντιστράτηγος το 1824 και Διοικητής Μεσσηνίας το 1831 αναγνωρίστηκε ως αντισυνταγματάρχης με αριθ. μητρ. 179, Κ.Πίτσιου, *Λακωνικαι σελίδες*, σ. ???

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** την 1 Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για έπαρχος Πύργου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., ό.π., τόμ. 10, σ. 84.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** στις 12 Απριλίου 1824 έγραψε στο Δημητράκη (Γρηγοράκη;) ότι ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης πήγαιναν στην Κρανάη (νησί). Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 161.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** με πρόταση του Δ. Μούρτζινου στις 6 Ιουλίου 1824 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για το βαθμό του αντιστρατήγου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386, ό.π., τόμ. 6, σ. 177. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1824 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για το βαθμό της στρατηγίας, ό.π., τόμ. 10, σ. 495.

Στις 11 Ιουλίου 1824 ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης ζήτησε από το Εκτελεστικό να εξοφλήσει τους λογοριασμούς του. Το Υπουργείο της Οικονομίας του είχε υποσχεθεί ότι θα εξοφληθούν οι λογαριασμοί του "όταν το Εθνικόν Ταμείον ευπορήσει", αλλά τώρα με το δάνειο θα έπρεπε να πληρωθεί. Αργολικόν Ιστορικόν Αρχεῖον, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)360.

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1824 το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του σε στρατηγό. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 259.

Στα τέλη Οκτωβρίου 1824 είχε αναλάβει να προσπαθήσει να συγκρατήσει τον Παπαφλέσσα να κινήσει από το Λεοντάρι εναντίον της Αρκαδίας (Κυπαρισσίας), αργότερα όμως συνιστούσε την ταχυτάτη κίνηση για να καταδαμάσει την Αρκαδιά. Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης ανέλαβε να αναφέρει προφορικά το σχέδιο στον Κουντουριώτη, σύμφωνα με το οποίο χρειαζόταν εκτελεστική δύναμη 1.000 στρατιωτών, πιθανώς να συνέστησε υπό τον Βώσο ή από στρατολογία στη Μάνη υπό το Μούρτζινο και Πιέρο Βοϊδή. Τ.Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 108. Αναφέρεται ότι ο Μούρτζινος χρησιμοποίησε τις καλές του υπηρεσίες για την αντιμετώπιση συμβιβαστικά των Αρκαδίων (Κυπαρισσία), ό.π., σ. 127.

Στις 23 Ιανουαρίου 1825 το Βουλευτικό πρότεινε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη ως αναπληρωματικό μέλος της επιτροπής που θα έκρινε τους αντάρτες. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 112.

Στις 28 Ιανουαρίου 1825 το Βουλευτικό αποφάσισε να τον διορίσει μέλος στην επιτροπή "*ήτις θέλει κρίνει τους αντιδιοικητάς*". Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 104 και 110.

Στην Καλαμάτα το Μάιο του 1825 συγκεντρώθηκαν ο Πετρόμπεης, ο Μούρτζινος, Ο Χρηστέας, ο Τζανετάκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Χριστόδουλος Καπετανάκης κ.ά. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης δεν θεώρησαν τη θέση της Καλαμάτας κατάλληλη για άμυνα, ό.π., σ. 307.

Στις 15 Ιουνίου 1825 ο Ανδ. Καλαμογδάρτης από Κιτριές έγραψε στο Εκτελεστικό ότι ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης αγόρασε από τον Ψαριανό καπ. Καλημέρη μια γολέττα που έφερε τρόφιμα στις Κιτριές για χίλια πετζαδούρα (πιθανώς Ματζάρικα=Μαγιάρικα). Πολλοί Μανιάτες του έλεγαν ότι ήταν από τις λίρες του δανείου, που έστειλε η διοίκηση για την πατρίδα και αυτός τα

χρησιμοποίησε για τον εαυτόν του. Β. Βρυώνη, Δύο αναφοραί του Καλαμογδάρτη (1825), *Πρακτικά Γ' Διεθνούς συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σ. 102.

Στις 8 Ιουνίου 1826 ο Μούρτζινος έγραψε στο Θ. Κολοκοτρώνη ότι σύμφωνα με τη διαταγή του έστειλε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, τον ανιψιό του Μπεηζαδέ (Αναστάση Μαυρομιχάλη) και τον εξάδελφό του Παναγιώτη Καπετανάκη (Γιαννέα) με όλους τους στρατιώτες του στρατοπέδου του Αρμουρού για να τον συναντήσουν, αλλά φθάνοντας στο Γαρδίκι έμαθαν ότι ο Κολοκοτρώνης βρισκόταν στην Κουτσαβά και γύρισαν πίσω. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340-1. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 114.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** παραβρέθηκε στη μάχη της Βέργας και υπέγραψε το ανακοινωθέν. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 70, της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278.

Στη Βέργα του Αρμουρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, **Γαλάνης Κουμουνδουράκης**, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστέας, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης ήταν στη Βέργα του Αρμουρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 128-9. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευόπουλου, σ. 8.

Στις 26 Ιουνίου 1826 από τη Βέργα έγραψε μαζί με τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη και Παναγιώτη Καπετανάκη στο Θ. Κολοκοτρώνη ότι στη Βέργα απόμειναν μόνο 1500 πολεμιστές και ότι έμαθαν από λιποτάκτες του εχθρού πως ο Ιμπραήμ σκοπεύει να χτυπήσει εκ νέου. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 347. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 133.

Επίσης το 1827 βρισκόταν πάλι στη Βέργα για το φόβο Αιγυπτιακής επίθεσης, ό.π., αριθ. φ. 70, της 22 Οκτωβρίου 1827, σ. 278.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1827, μαζί με άλλους φρουρούς της Βέργας του Αρμουρού, υπέγραψε αναφορά για τις κινήσεις του στόλου των μεγάλων δυνάμεων καθώς και για τη δενδροτομία που επιχειρούσαν στη Μεσσηνία οι Αιγύπτιοι. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 107.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο ; Θεόκλητος, ;, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 24 Απριλίου 1828 Ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη ανέφεραν ότι ξεκίνησαν στις 4 Απριλίου αλλά η κακοκαιρία τους καθυστέρησε

"...Εκπλεύσαμε από Σκαρδαμούλα μετά των λοιπών καπεταναίων της Σπάρτης απεράσαμεν από Μαραθονήσι από όπου επήραμε και τον στ. Τζανετάκη και εδιευθυνόμεθα προς την εξοχότητά σας δια να σας προσφέρομεν το βαθύτατο σέβας μας, αλλά και ατυχία μας εξ αιτίας εναντίων ανέμων μόλις ευοδοθήκαμεν ενταύθα εις τας 23 τρέχοντος...". ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φ. 57, έγγραφο 108.

Τον Ιούλιο του 1828 πλήρωσε 1.000 γρόσια στο Δάσκαλο Δωρόθεο, ο οποίος από το Μάρτιο του 1830 πήγε στην Καλαμάτα. Ιθώμη, τεύχ. 11(1975)12:328.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το Γαλάνη Κουμουνδουράκη από τη Γαρμπελιά. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Γαλάνης** και ο **Γρηγόριος Κουμουνδουράκης** υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάλωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου των όπλων της Μάνης. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** πήρε μέρος στην Εθνική Συνέλευση του Άργους-Ναυπλίου ως πληρεξούσιος Σταυροπηγίου και παρακολούθησε την α' προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι την τελευταία της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 2, 9, 12, 194, 209 κ.ά.

Το 1834 ο **Γαλάνης Κουμουνδουράκης** έλαβε μέρος στο τότε κίνημα της Μεσσηνίας και αρχικά ήταν στη Φουρτζάλα (Θουρία) με το Μήτρο Πέτροβα. Οι κινηματίες διαλύθηκαν όταν έφθασαν τα βασιλικά στρατεύματα, στα οποία ήταν και ο Κατσάκος. Τελικά ο Γαλάνης φυλακίστηκε. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 104.

Ο **Σπύρος Κουμουνδουράκης** στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειόν Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο Πεζο (;) **Δημ. Γ. Κουμουνδουράκης** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Στις 29 Απριλίου 1830 ο **Παναγιώτης Κουμουνδουράκης** κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Στις 29 Απριλίου 1830 ο **Γρηγόρης Κουμουνδουράκης** κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Το 1828 αναφέρεται από τη Μεγάλη Αναστάσοβα της Αλαγονίας ο Γεωργάκης Κουμουτούρος. Α. Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)592.

ΚΟΥΜΟΥΝΤΑΚΟΣ Θ. Ο Π. Μαυρομιχάλης για να περιορίσει την έξοδον των Οθωμανών από το πολιορκούμενο Ναύπλιο έστειλε 450 μανιάτες στη θέση Κιόσκι. Στις 13 Αυγούστου 1822 βγήκαν 36 ιππείς και 600 περίπου πεζοί Οθωμανοί εναντίον των μανιατών που ήταν στο Κιόσκι και τους καταδίωξαν, συλλαβόντες 14 αιχμαλώτους. Εξ αυτών οι δύο ήσαν οπλαρχηγοί, ο Ραβούλιας Καβαλιεράκης (βλέπε περισσότερες πληροφορίες) και ο Θ. Κουμουντάκος. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. β, σ. 131.

ΚΟΥΜΟΥΝΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1798 και ζούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 98.

ΚΟΥΜΟΥΝΤΟΥΡΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Γενήθηκε στη Λαγκάδα το 1786 και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΟΥΜΟΥ(Ν)ΤΟΥΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΚΟΥΜΟΥΝΤΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνιο και ήταν κλάδος των Κατραμπαχιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΚΟΥΜΟΥΤΖΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Βαρουσιών με ετήσια παραγωγή 2 1/2 βαρέλες λάδι. Ακόμη αναφέρεται ο **Κουμουσάκης** χωρίς βαφτιστικό με παραγωγή 1 βαρέλα λάδι, που θα πρέπει να ανήκει στην ίδια οικογένεια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 133-4. Να σημειωθεί ότι στη Μεγάλη Μαντίνεια κατοικούσε μέχρι πρόσφατα οικογένεια Κουμουτσέα η οποία εξέλειπε. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 470.

ΚΟΥΜΟΥΤΖΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

ΚΟΥΜΟΥΤΖΕΑ ή ΚΟΥΜΟΥΚΕΑ ή ΚΟΥΜΟΥΤΣΕΑ Οικογένεια. Την εποχή του 1821 οικογένειες ζούσαν στη Λαγκάδα του Ζυγού, την Καστάνια της Δυτικής Μάνης και στη Μεγάλη Μαντίνεια.

Ο **Παναγιώτης Κουμουτσεάς** είχε γεννηθεί το 1798 στη Λαγκάδα και το 1824 ζούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη. Τον ίδιο χρόνο υπηρέτησε στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

Ο **Καλόγερος Κουμουτζέας** ζούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και το Πάσχα του 1829 είχε ανάμιξη σε επεισόδιο που έγινε μεταξύ του Γεωργίου Μανδραπήλεα και του Ιωάννου Γεωργιτσέα. Ντίνου Λ. Κοτσώνη, *Ιθώμη* 35-6 (1993)50 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 145. Η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 δημοσίευσε αναφορά υπέρ του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια που υπέγραψε και ο Κ. Κουμουκέας και είναι μάλλον ο Καλόγερος.

Ο **Ιωάννης Κουμουκέας** του Δημητρίου γεννήθηκε το 1823 και το 1829 φοιτούσε στο αλληλοδιδακτικό σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 32.

Ο **Δημήτριος Κουμουκέας** του ποτέ Νικολάου είχε γεννηθεί το 1826 και φοιτούσε στο ίδιο σχολείο. ΓΑΚ, ό.π., αριθ. κατάλ. 23.

Ένας της οικ. Κουμουτσέα αναφέρεται ότι χρωστούσε γρόσια 2:10 στον έμπορο της Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)41:715.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουμουτσέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Η. Κουμουτζέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΜΠΟΥΤΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΚΟΥΜΠΑΡΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουμπάρακη κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΜΠΡΙΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΟΥΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Π.** και ο **Ν. Κουνέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΟΥΝΙΔΕΑΣ ΣΤ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΝΟΥΜΠΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ιερέας. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακωνίας και πιθανώς να πρόκειται περί Κουλουμπάκη. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 10305. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΚΟΥΝΟΥΣΙΤΖΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ. Αναφέρεται το 1691 από το χωριό Λιασίνοβα (Προσήλιο) του τ. δήμου Καρδαμύλης. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)79.

ΚΟΥΝΤΖΑΡΟΣ Η. Πιθανώς πρόκειται περί Κοντράρου. Μαζί με άλλους κατοίκους της επαρχίας Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΝΤΡΑΡΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ήταν από το Μέζαπο, γεννημένος το 1796 και στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΟΥΡΑΚΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο με κανόνι στη Νόμια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο της οικ. Λεφατζή της Νέαςσας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

Το 1825 υπηρέτησαν στη Μεσσηνία υπό το Σταυριανό Καπετανάκη α) ο **Δημήτριος Κουράκλης** που ήταν και "μπουκαδόρος" και β) ο **Γεώργιος Κουράκλης**. Γ.Α.Κ., Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, έγγραφο 31.

ΚΟΥΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Γαρδενίτσα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Απαντά στην Κοίτα, την Γαρδενίτσα και τον Κούννο. Ο Κουράκος της Κοίτας και της Γαρδενίτσας είναι μεταξύ τους συγγενείς και αποτελούν κλάδο της πατριάς των Καουριάνων. Δεν υπάρχει συγγένεια με τον Κουράκο του Κούννου, ο οποίος είναι Στριφτοκωλιάνος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, Α', σσ. 109, 125, 133 και 135.

Ο **Μιχάλης Κουράκος** στις 16 Μαΐου 1813 υπέγραψε ομολογία στον Π. Αναγνώστη Γρηγοράκη (;), που τότε επιτρόπευε (ήταν επιτροπικός) τον εξαδελφό του Θεοδωρόμπεη, η οποία στις 26 Απριλίου 1835 έφθασε στο ποσό των 1700 γροσίων, που τα εδικοιούτο η Θεοδωρομπέησα. Σ. Κοιυγέα, *Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

Ο **Μ. Κουράκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Κουράκος** κατοικούσε στον Κούννο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ηλίας Κουράκος του Ιωάννη**. Κατοικούσε στον Κούννο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΚΟΥΡΑΜΠΑΚΗΣ ΣΤΑΘΗΣ. Το 1701 ενοικίασε τη δεκάτη του χωριού Παλοβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 80.

ΚΟΥΡΑ(Μ)ΠΑ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και αναφέρονται α) ο **Γιάννης** με ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι, β) ο **Γιακουμής** με 1 βαρέλα λάδι και γ) ο **Παναγιώτης** με 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη (άλλοι κλάδοι: Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Μούκιας-Μουκέας, Γουρδουλέας και Αναγνωστέας) που κατοικούσε στη Λιμπόχοβα των Τσερίων της Δυτικής Μάνης. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουρέα κατοικούσε στο Λεφτίνι και Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Αλέξης Κουρέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διονυσίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας ο δε **Χρίστος** και ο **Χρίστος Κουρέας** υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Πρόκειται άραγε για δύο συνώνυμους;

ΚΟΥΡΕΒΕΚΟΣ Σ. Κατοικούσε στον Κούνο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΡΕΒΕΣΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Σκαλτσιωτιάνικα. Ν. Κασικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Αναφέρεται καταγωγή της από την Κρήτη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

ΚΟΥΡΕΒΕΣΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΟΥΡΕΒΕΧΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Είχαν πύργο στον Κούνο. Ν. Κασικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελούν κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Τώρα βρίσκεται μόνο στον Κούνο Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112. Κουρεβεσιάνοι είχαν εγκατασταθεί και στον Κούνο με το παρωνύμιο Κουλούκος (Γρηγοράκου). Η εκλογή του Τσατσαρούνου από το Πέπτο ως δημάρχου το 1867 και του Κουρεβέση ως παρέδρου σήμανε την πτώση των Νικλιάνων. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 16.

ΚΟΥΡΕΛΗΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΡΕΣΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσικαλιά και αντιπρόσωπός της υπέγραψε στις 15 Αυγούστου 1806 το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΚΟΥΡΕΤΖΕΑ ή ΚΟΥΡΕΤΖΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και αναφέρονται α) ο **Θεοδωράκης** β) ο **Νικήτας** και γ) ο **Αναστάσιος**, ότι υπέγραψαν δήλωση πως θα στρατεύονται υπό τον συντοπίτη τους Τζανέτο Κουρκουτά. Αρχ. Αγων. Εθν. Βιβλ. Ελλάδος, φάκ. Τζανέτου Κουρκουτά και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Ο Θεοδωράκης και ένας Π. υπέγραψαν αναφορά η οποία δημοσιεύτηκε στις 27 Ιουνίου 1831 στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 και στρεφόταν κατά των στασιαστικών κινήσεων των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουρετζή κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΡΕΤΖΗ Οικογένεια. Κλάδος της οικογενείας Νικολέα από τα Άλικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

Ο **Ιωάννης Κουρετζής του Γεωργίου** από την Κυπάρισσο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Πύργος (Διρού) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 29. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΟΥΡΗΣ. Αναφέρεται από παράδοση ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος-Γιατρός, που εγκαταστάθηκε στη Μάνη, παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου και απέκτησαν πολλά παιδιά, ένα από τα οποία ήταν ο Κουρής. Απόγονοί του θεωρούνται οι οικογένειες: Ανδρώνη, Βοϊδάκη, Μπαρέλου, Πατρινέλη, Πιερουλίδη και Ψαρέα. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 68.

ΚΟΥΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Καταγόταν από τον Κάμπο και ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Πήρε μέρος στις κυριότερες μάχες του αγώνα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)468.

ΚΟΥΡΙΑΚΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 790. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 127.

ΚΟΥΡΙΚΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μεγάλη πατριά από την Κοίτα με κλάδους τις οικογένειες Βαγιακάκου, Γεωργουλάκου, Γουνελά, Κωστάκου ή Κασιδόκωστα (που πήγε στον Πάλυρο), Λάουλα, Μυλωνάκου και Χαμόδρακα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76 και Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 68, 106 και 108.

ΚΟΥΡΙΝΤΟΥΚΑΚΟΣ. Αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΚΟΥΡΚΑΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1809, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων.

Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΟΥΡΚΟΥΓΕΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 55.

ΚΟΥΡΚΟΥΛΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Στα Βαρούσια της Ζαρνάτας το 1730 έγινε προικοσύμφωνο της Βασιλικής αδελφής του Γιωργάκη Μούζαλου-Γιαννακάκη που παντρεύτηκε τον Ιωάννη Κουτήφαρη-Νικολακάκη και μάρτυρας ήταν ο Γεωργάκης Κουρκουλάκης. Γ.Αναπλιώτη, "*Αρχείον*" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 26 (1956)105.

ΚΟΥΡΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Ιωάννης Κουρκουλάκος** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΟΥΡΚΟΥΛΗΣ Ν. Κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

(Κούρκουλος Αλέξανδρος. Βιβλιογράφος το 1729. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 18(1924)117, 119 και 298.

ΚΟΥΡΚΟΥΛΙΑΣ. Το Κουρκούλιας αναφέρεται ως προηγούμενο όνομα του Μαστρογιαννάκου που κατοικούσε στους Καλονιούς και ανήκε στους Καντηριάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115. Μπορεί να συσχετισθεί με το Laia di Chourchouglianoi του 1618.

ΚΟΥΡΚΟΥΤΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

Ο **Τζανέτος** έγινε χιλίαρχος στις 20 Ιανουαρίου 1825. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Στις 14 Ιουνίου 1826 πολλοί από τους συντοπίτες του υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Φάκ. Κ96. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 887. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 85. Τέλος υπηρέτησε στο στρατό ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Δημήτριος** στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας υπέγραψε αναφορά υπέρ των επαρχιακών δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Τον επόμενο χρόνο, στις 2 Μαρτίου 1830, υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91, αριθ. 102, συνημ. 22 Ιουλίου 1830, Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Ο Δ. Κουρκουτέας υπέγραψε αναφορά κατά των στασιαστικών κινήματων των

Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ό.π. και στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Β. Καπετανάκη.

Ο **Παναγιώτης** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ό.π. Υπέγραψε ακόμη πιστοποιητικά για το Βενετσάνο Καπετανάκη στις 2 Απριλίου 1833 και στις 17 Αυγούστου 1836 ως δημοτικός σύμβουλος Αβίας. Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη. Στο ίδιο αρχείο με αριθ. μητρ. 1555 αναφέρεται ένας ιατρός με αυτό το όνομα και στους αριθ. 4884 και 15519 αναφέρεται ιερέας, που κατατάχτηκε στους υπαξιωματικούς α' τάξεως. (Ο Κ. Πίτσιος, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107, αναφέρεται ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4884).

Ο **Γαλάνης** υπέγραψε και αυτός πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ό.π. και ακόμη δύο αναφορές υπερ του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και κατά των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Την ίδια αναφορά υπέγραψε και ένας **Τ. Κουρκουτάς**.

ΚΟΥΡΜΠΕΛΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3575. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 128.

ΚΟΥΡΟΒΑΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4362. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΟΥΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νύφη στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΚΟΥΡΟΥΜΑΛΟΥ Οικογένεια. Το όνομα αυτό το συναντούμε σε πολλά μέρη, όπως στη Ζάκυνθο και στη Μάνη. Από παράδοση άκουσα να λέγεται ότι ήρθαν από την Κρήτη. Εκτός από την Έξω Μάνη υπήρχε οικογένεια Κουρούμαλου στην Κοίτα και στα γύρω χωριά, στο Νικλιάνικο όπως λέγεται. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 161. Ακόμη αναφέρεται ως παλαιά οικογένεια από την Καινούργια Χώρα, η οποία είχε συμμαχήσει με τους Γιαννακομιχαλιάνους (Νικλιάνοι που πήγαν στη Λάγια) στη σύγκρουσή τους με τους Πηλοκωκιάνους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 74.

Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας ο **Γιάννης** Κουρούμαλος, Janni Curumalo (18), Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Το 1704 στη Μικρή Μαντίνεια ζούσαν ο **Αναγνώστης** και ο **Γιάννης**, οι οποίοι ήταν ευκατάστατοι και η ετήσια παραγωγή του καθενός ήταν 90 κροντήρια λάδι. Στους Κάτω Δολούς την ίδια χρονιά ζούσαν ο **Δικαίος** με παραγωγή 75 κροντήρια λάδι, ο **Γιωργάκης** με 30 κροντήρια, ο **Τζανέτος** με 40 κροντήρια και ο **Ταβουλάρης** με 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόντη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 127, 130, 131, 132. Το 1715 από τη Έξω Μάνη αναφέρεται ο **Σαργέντης** Κουρούμαλος σε αίτηση προς τους Βενετούς να παραχωρήσουν στους Μανιάτες πολεμικό υλικό για τον επερχόμενο πόλεμο, Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404. Το 1755 ο **Δικαίος** Κορμαλάκης έχτισε στη Μικρή Μαντίνεια το ναό του Αγίου Σπυρίδωνα.

Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 177 και 473. Το 1811 αναφέρεται ο **Λιμπέρης** Κουρούμαλος από την περιοχή των Βαρουσιών ή των Δολών. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραικό Τζάκι*, σ. 13. Στο σχολείο των Δολών το 1829 φοιτούσε ο **Γεώργιος Κουρμαλέας** του ποτέ Δημητρίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 13. Στους Δολούς κατοικούσε ο **Παναγιώτης Κουρούμαλης** ο οποίος στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπεράστασης προς τον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Το 1835 ο **Π. Κουρμαλίδης** από τους Δολούς υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής φανερωμένης των Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342. Αργότερα αναφέρεται από τους Δολούς ο **Ι. Κουρουμελέας** ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 339. Στη Μικρή Μαντίνεια ζούσαν ο **Αναγνώστης** και ο **Σπύρος** Κουρούμαλος οι οποίοι στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψαν πρακτικό εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ. φάκ. 94. Αναφέρονται ακόμη ο **Π. Κουρουμάλος** και ο **Π. Κουρμαλέας** που υπέγραψαν αναφορές υπέρ του Ιωάννη Κοπαδίστρια, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, που ίσως κατοικούσαν ο πρώτος στη Μικρή Μαντίνεια και ο δεύτερος στους Δολούς. Στη Ζάκυνθο είχαν μεταναστεύσει πολλά μέλη της οικογενείας Κουρούμαλου και έχουμε ειδήσεις για τους κατωτέρω: Το 1682 αναφέρεται ο **Αντώνης** Κουρούμαλος και ο **Γεώργιος του ποτέ Δρακούλη** Κουρούμαλος, Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)61 και 62. Το 1699 αναφέρεται ο **Δημήτρης** Κουρούμαλος. Το 1722 αναφέρεται ο **Νικολής** Κουρούμαλος. ό.π., 6(1955)37.

ΚΟΥΡΟΥΝΕΑ ή ΚΟΥΡΟΥΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

Ο **Παναγιώτης** που γεννήθηκε το 1794 και το 1824 στρατεύτηκε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 25. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φ. Κ96. Υπέγραψε και δύο αναφορές υπέρ του Ι. Καποδίστρια και κατά των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Αναγνώστης**, που γεννήθηκε το 1799 και υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλ. Κουμουνδουράκη, ό.π., αριθ. καταλ. 26. Ακόμη στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Ως Αναγνώστης Κουρούνας περιλαμβάνεται στο Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθ. μητρώου 1763 και 3914. Ο Κ. Πίτσιος, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105 αναφέρει ότι αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 17779.

Ο **Ηλίας** που γεννήθηκε το 1804 και υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλ. Κουμουνδουράκη, ό.π., αριθ. καταλ. 24.

ΚΟΥΡΟΥΠΗΣ ΓΕΡΟΛΥΜΟΣ. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΟΥΡΟΥΤΕΑ Οικογένεια. α) Ο **Γεωργάκης** γεννήθηκε το 1799 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του

Σταυροπηγίου. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 27. β) Αναφέρονται ο **Α.** ο **Δ.** και **Π. Κουρουτσέας** οι οποίοι υπέγραψαν αναφορά υπέρ του Ι. Καποδίστρια και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΥΡΟΥΦΕΣΤΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8564. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΥΡΣΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χειμάρρα. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΡΣΤΟΥΓΙΩΤΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Ηλίας Κουρστούγιώτης** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΚΟΥΡΤΑΚΗ Οικογένεια. Ανήκει στη γενιά των Γκουμιάνων της Καστάνιστας που ήταν οι αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ. Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΚΟΥΡΤΑΚΗ ή ΚΟΥΡΤΑ ή ΚΟΥΡΤΗ Οικογένεια. Ο **καπετάν Κούρτας της Ανδρούβιστας**, capitano Curta di Andruvista (80). αναφέρεται το 1690 σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Ο **καπετάν-Ηλίας Κούρτης**. Αναφέρεται το 1715 από την Έξω Μάνη σε έκκληση προς τους Βενετούς να εφοδιάσουν τους Μανιάτες με πολεμικό υλικό γιατί είχε αρχίσει ο Τούρκο-Βενετικός πόλεμος. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404. Προφανώς ο Καπετάν-Ηλίας Κούρτης ζούσε στην Ανδρούβιστα, όπως και ο προηγούμενος.

Αναφέρεται από το 1736 στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **παπα-Οικονόμος Κουρτάκης** ως μάρτυρας σε διαθήκες και σε αχρονολόγητη "*Αρχιερατική ζητεία*". Στ. Σκοπετέα, Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου 3(1950)86, 87 και 100.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Θεοδωρής Κουρτάκης** μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΚΟΥΡΤΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΥΣΕΛΑ Οικογένεια. Ο **Κωνσταντής Κουσελάς**, Costandi Cussela (61). αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1704 αναφέρεται ο **Γιαννάκης Κουσελάς** ως κάτοικος Βαρουσίων με ετήσια παραγωγή 5 βαρέλες λάδι, που ήταν σχετικά με τους άλλους συντοπίτες του μεγάλη. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΟΥΣΙΤΖΑ Καλόγρια. Αναφέρεται το 1809 σε πωλητήριο έγγραφο ως τοπωνύμιο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). ΣΤ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)97.

ΚΟΥΣΚΑΚΗΣ ΛΟΥΚΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Παγανέα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Θοδωρής Κουσκούβελος** αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

Ο **Πουλημένος Κουσκούβελος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΥΣΚΟΥΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα) και αναφέρονται ακόλουθα μέλη της: α) Ο **Θεόδωρος** που στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. β) Ο **Π. Κούσκουρης** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. γ) Ο **Χ. Κούσκουρης** του Π. υπέγραψε αναφορά υπέρ του Ι. Καποδίστρια και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΥΣΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και αναφέρονται ακόλουθα μέλη της, τα οποία μετά την απελευθέρωση πήραν βαθμούς, για τη συμμετοχή του στον επαναστατικό αγώνα: Ως ανθυπολοχαγοί (αξιωματικοί Ζ' τάξεως) αναγνωρίστηκαν ο **Ιωάννης Θ. Κουσουλάκος** με αριθ. μητρ. 2960 και ο **Ξάνθος Κουσουλάκος** με αριθ. μητρ. 3095. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87. Ο **Σαράντος Κουσουλάκος** αναγνωρίστηκε υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2003, ό.π., σ. 106. Ως στρατιώτες αναγνωρίστηκαν ο **Χριστόδουλος Γ. Κουσουλάκος** με αριθ. μητρ. 427 και ο **Δημήτριος Κουσουλάκος** με αριθ. μητρ. 490, ό.π., σ. 127.

Ο **Βασίλειος Κουσουλάκος του Δημητρίου** από την Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΚΟΥΣΟΥΡΗ Οικογένεια. Ο **Ηλίας Κουσούρης** αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4376. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Ο **Χ. Κουσούρης** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΟΥΣΤΑΜΠΑΤΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα σασσιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΚΟΥΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν κλέφτης από τη Βρωμόβρυση και είχε γιό επίσης κλέφτη τον Ηλία Μελιγαλιώτη. Στις 16 Φεβρουαρίου 1806 ελέγχθηκε ο Ανρτωνόμπτης γιατί δεν συνέλαβε τον Κούτσαν και το Μελιγαλιώτη. Για τον Κούτσα υπάρχει και δημοτικό άσμα. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σσ. 151, 336 και 337.

ΚΟΥΤΑΒΙΛΑΚΟΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8046. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΟΥΤΑΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ και ΓΙΑΝΝΟΥ ΚΟΥΤΑΛΟΥΦΗ. Αναφέρονται από το χωριό Καλονιοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΟΥΤΑΛΑΚΗΣ ΤΣΙΓΓΟΥΡΙΟΣ ή ΤΣΙΓΓΟΥΡΟΚΟΥΤΑΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ.207.

ΚΟΥΤΑΛΙΔΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Λίμνη και ήταν αντίπαλος των Πετροπουλάκηδων. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 178.

Ο **Παύλος Κουταλίδης** είναι γνωστός από τα Μανιάτικα μοιρολόγια, Α.Κουτσιλιέρη, *Μοιρολόγια της Μάνης*, σ. 162 κ.ε. και από τους στίχους του Νικήτα Νηφάκη, Σ.Κουγέα, *Μανιάτικα ιστορικά στιχουργήματα*, σ. 83, στιχ. 258-265 και σ. 117.

*που μετ' εκείνον (Παναγιώταρο) ύστερα ο Κουταλίδης Παύλος,
πολεμιστής και μαχητής καλός και όχι φαύλος,
απόσπεκε στο Λίμπερδον, σαν ένα λεοντάρι,
σαν ένα καλόν άξιον της Μάνης παλικάρι,
και της Τουρκίας τας ορμάς αυτός τας απαντούσε,
τους έκαμε να προσκυνούν το χώμα που πατούσε!
και κείνον τον σκοτώσατε (ώ φθόνος ώ κακία)
και προξενήσατε χαράν εις όλην την Τουρκίαν.*

Στην οικογένεια **Κουταλίδη** από το Λίμπερδο της Ανατολικής Μάνης δημιουργήθηκαν διάφοροι κλάδοι από βαφτιστικά ονόματα μελών της. Ένας τέτοιος κλάδος ήταν ο Γεωργουλάκης ή Γεωργουλιάνοι, από τους οποίους προήλαν οι κλάδοι Λιακάκος και Παυλάκος. Το 1829 πέθανε ο Δημητράκης Πουλάκος-Λιακαράκης- Κουταλιδέας και δημιουργήθηκε αντιδικία της γυναίκας του (ήταν αδελφή του Γεωργίου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη) με τον πρωτεξάδελφό του Ιωάννη Παναγάκο-Λιακαράκη (ή Λιακάκο), που είχε ως αντιπρόσωπό του τον σύζυγο της αδελφής του Γεώργιο Ζερβουλάκο από τα Κονάκια. Μ.Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικάί Σπουδαί* 4(1979)242 κ.ε. και της ίδιας *Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικάί Σπουδαί* 6(1982)268 κ.ε.

Ο **Νικόλαος Ηλία Κουταλίδης** καταγόμενος από τον Πύργο του Λεύκτρου έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και το 1823 έγινε εκατόνταρχος, το 1824 ταξίαρχος και στις 20 Ιανουαρίου 1825 χιλίαρχος. Γ.Α.Κ., Εκτ., φάκ. 53. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)484.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλίαρχο. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Νικόλαος Κουταλίδας** ήταν κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. Μετά την επανάσταση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2115. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

ΚΟΥΤΑΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται καταγόμενος από το Οίτυλο (ίσως επαρχία Οιτύλου) και ότι κατά την επανάσταση του 1821 υπηρέτησε τον αγώνα ως ιατρός. Γ.Πορναρόπουλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον αγώνα*, πολυγραφημένο φυλλάδιο, σ. 11.

ΚΟΥΤΕΛΑΣ - ΧΟΥΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ καπετάνιος. (Βλέπε: Χούλιας). Ο Αρμολογός των Κυθήρων τον κατήγγειλε ότι ένας από τους μανιάτες που διέπραξαν πειρατεία στην περιοχή των Κυθήρων. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 77.

ΚΟΥΤΕΛΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται από τη Μεσσηνιακή Μάνη ότι υπηρέτησε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε όλη τη διάρκεια του αγώνα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)468

ΚΟΥΤΕΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται το 1600 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμο Καρδαμύλης). Σ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)71.

ΚΟΥΤΖΑΚΗΣ ΛΙΑΣ (?? ΛΙΑΚΟΥΤΖΑΚΗΣ). Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΚΟΥΤΖΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Κηπούλα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΤΖΑΤΗ Οικογένεια. Καταγόταν από τον Κάμπο και μέλη της μετανάστευσαν στην Ιταλία, όπου αναφέρονται: το 1675 ο **Παναγιώτης** ζούσε στη Bibbona, αργότερα δε εγκαταστάθηκε στη Sonana και το 1679 υπέγραψε αίτηση να αναλάβει ως ιερέας ο Παπά-Κυριάκης Μπέλεσης από τα Κύθηρα. Το 1690 στη Soana ζούσαν ο **Αναστάσης** με τη γυναίκα του και το **Στρατή**. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ.Σπ.*, τ. 4, σσ. 122-3. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 411, 473. Το 1690 ζούσε στη Sonana της Τοσκάνης ο Αναστάσης Κουτζάτης ετών 26 (πρόκειται περί λάθους), η σύζυγός του Μαργαρίτα 40 ετών και ο Στράτης Κουτζάτης 20 ετών. Θ.Ι.Παπαδοπούλου, *Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)244.

Το 1683 ο **Γιάννης** Κουτζά(ν)της του **Θεοφίλου** είχε εγκατασταθεί στη Ζάκυνθο και παντρεύτηκε την Παρασκευούλα Σκεπασταρά, αλλά αργότερα

επέστρεψε στη Μάνη και έγινε μοναχός με το όνομα Ηλίας στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου (Βελανιδιά ή Μαρβίνισα). Το 1709 βεβαίωσε ο επίσκοπος Ζαρνάτας Θεονάς Μπούβαλης ότι μόναζε. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)8 και Λ. Ζώη, *Μαλεβός* 5(1925)403.

Το 1690 αναφέρεται ο **Κωνσταντής**, Costandi Cuzzati (58) από την περιοχή της Ζαρνάτας, Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Το ίδιο όνομα, **Κωνσταντής**, αναφέρεται από τη Ζαρνάτα το 1715 σε αίτηση των Μανιατών να τους χορηγήσουν οι Βενετοί πολεμικό υλικό, γιατί είχε αρχίσει ο Τουρκο-Βενετικός πόλεμος. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404.

Στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου το 1704 ζούσαν πολλά μέλη της οικογενείας Κουτζάτη, ο **Πέτρος** που είχε ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι, ο **Παναγιώτης** είχε 15 κροντήρια, ο **Αναγνώστης** είχε 35 κροντήρια, ο **Χρυσοβέργης** είχε 30 κροντήρια και ο **Νικολάκης** είχε 2 κροντήρια λάδι. Ακόμη αναφέρεται ο **Λουκάς** Κουτζάκης (Κουτζάτης;) που είχε παραγωγή 2 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135, φ. 246 και 137, φ. 245. Το 1747 αναφέρεται σε δωρεά στο μοναστήρι της Τίμιοβας ο **Καμαρινός** Κουτζάκης (Κουτζάτης;), Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 89.

Το 1692 υπέγραψε επιστολή προς τους κατοίκους της Αναβρυτής ο Παπά Καρλάφτης από τη Ζαρνάτα. Η επιστολή διαβιβάστηκε στον Προβλεπτή του Μυστρά και αναφέρει τα ακόλουθα: "*Να ηξεύρετε άρχοντες που εμαζωκθήκανε Κουτζατιανοί και εκάμασι γράμματα μεθ' όρκου πνευματικού να έλθωσι απάνω σας δίχως λόγο, αμεί έστειλεν ο πρεβεδούρος και έπιασεν τον **Σεργέντη Κουτζάτη** και τον έβαλε στην χάψα και τώρα επιαστήκανε με την ερυφή τους. Εγώ ο παπά Καρλάφτης έγραψα από τη Τζαρνάτα*". Την εποχή εκείνη οι Μανιάτες καταπίεζαν τους κατοίκους της Αναβρυτής και Σοχά. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)214.

Το 1700 νοίκιασε προσόδους της περιοχής του Μυστρά ο **Δημήτρης Κουτζάτης**. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)305.

ΚΟΥΤΖΑΤΗ Οικογένεια. Την 1 Σεπτεμβρίου 1828 ο Μούγιος Σολωμού Μελάς από τα Δημαρίστηκα σκότωσε την πεθερά του **Δημήτραϊνα Κουτζάταινα**, γιατί δεν θέλησε να του δώσει μια βελέντζα της. Το φονιά παράδωσε ο πατέρας του και φυλακίστηκε. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. Γ.Α.Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδιστριας, φάκ. 220.

ΚΟΥΤΖΗΛΙΕΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Δρυάλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 30. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΟΥΤΖΙΝΑ ΑΝΑΣΤΑΣΟΥ. Το 1771 αφιέρωσε στη μονή της Τίμιοβας ένα χωράφι. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα της Ντίμιοβας*, σ. 34.

ΚΟΥΤΖΟΓΙΑΝΝΗ ή ΚΟΥΤΖΟΓΙΑΝΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρονται από το χωριό Χειμάρρα ο **Γιωργάκης** Κουτζογιάννης και ο **Λουκάς** Κουτζογιαννάκης στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΚΟΥΤΖΟΓΙΑΝΝΟΣ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ (ή Γερακάρης Κουτσόγιαννος;). Το 1716 αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΚΟΥΤΖΟΔΙΚΑΙΟΣ. Το 1717 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΚΟΥΤΖΟΣ Ι. Μαζί με άλλους κατοίκους της επαρχίας Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΥΤΖΟΥΛΙΕΡΗΣ. Πρόκειται για το παρωνύμιο του **Παναγιώτη Θεοδωράκη** από την Κελεφά. Το 1704 του νοίκιασαν οι Βενετοί αγαθά στη Ροσοβά και τα Τσέρια της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 111-2.

ΚΟΥΤΖΟΥΛΙΕΡΗΣ. Χωρίς βαφτιστικό. Ήταν πλοικτήτης και με το πλοίο του πήγε στην Κάρυστο της Ευβοίας την εποχή της μάχης στα Στούρα. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)401.

Χωρίς βαφτιστικό. Στις 11 Μαρτίου 1832 αναφέρεται σε επιστολή από το Πετροβούνι του Βασιλάκη Ζερβάκου-Ζερβομπεάκου ως πλοικτήτης (...*με του Κουτζουλιέρη το καράβι...*). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 330.

ΚΟΥΤΖΟΥΛΙΕΡΗ ή ΚΟΥΤΣΟΥΛΙΕΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου είχε πύργο, από τον οποίο προβλήθηκε το 1826 άμυνα στους Αιγυπτίους, οι οποίοι είχαν αποβιβαστεί στο Διρό και είχαν προελάσει μέχρι την Τσόμοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41.

Του **Νικόλαου Κουτσουλιέρη**, για τον οποίο αναφέρεται ότι κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8705. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

Ο **Νικόλας Κουτζουλιέρης** ήταν από την Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2619. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΚΟΥΤΖΟΥΜΠΟΥ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς ο **Ανδρέας** Κουτζουμπός, Andrea Cuzubo (41). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428. Το 1715 ο **Γεώργιος** Κουτζουμπός αναφέρεται από το χωριό Χειμάρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΚΟΥΤΗΒΕΛΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΟΥΤΗΒΕΛΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Μαντουβαλαίων των Άνω Μπουλαριών, όπου είχαν πύργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Ο **Μιχαήλ Κουτήβελος** από τους Μπουλαριούς συγκαταλέγεται μεταξύ αυτών που αγωνίστηκαν στη Βέργα και στο Διρό. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΚΟΥΤΗΦΑΡΗ Οικογένεια. Για το επώνυμο βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)205.

Για τα κάστρα της Κελεφάς και της Ζαρνάτας ο έκτακτος προνοητής του Μοριά Αντώνιος Μολίν στις 30 Μαΐου 1693 έγραψε σε έκθεσή του: "...*χτίστηκαν περισσότερο για να επιβάλουν στο ταραχώδες πνεύμα των μανιατών την οφειλομένη υπακοή προς την εξουσία, παρά για να γίνουν ικανά να προβάλουν ισχυρή άμυνα...*". Αγαμ.Τσελίκια, Μεταφράσεις Βενετικών εκθέσεων περί Πελοποννήσου, *Πελοποννησιακά* 22(1996-7)67. Μετά από αυτό δεν μπορεί κανείς να κατηγορεί τον **καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη** και τους άλλους Μανιάτες για τη συνθηκολόγησή τους. Μόνο θερμοκέφαλοι Βενετοί μπορεί να ισχυρίζονται ότι ήταν δυνατόν να πολεμήσουν οι Μανιάτες για το γόητρο του Αγίου Μάρκου και να παρασυρθούν στην ολοκληρωτική καταστροφή, ώστε να χρεωθεί η Βενετία με ένα ολοκαύτωμα. (Αναφερές στα κάστρα της Ζαρνάτας, της Κελεφάς, της Βαρδούνιας και του Πασαβά, όπως και στα λιμάνια των Κιτριών, Οιτύλου και του Πόρτο Κάγιο γίνεται στα *Πελοποννησιακά* 21(1995)36.

Το 1694 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Κουτήφαρης** που ήταν κάτοικος του Μυστρά και υπέγραψε μαζί με άλλους Μυστριώτες αναφορά στο γενικό Προβλεπτή του Μοριά. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)169.

Για τον πύργο του **Τζανέμπη Κουτούφαρη** βλέπε άρθρο της Σοφίας Καπετανάκη, *Ιθώμη*, τεύχ. 28(1989)93 κ.ε.

Ο Αλέξιος Ορλώφ στις 8 Μαΐου από το Νεόκαστρο έγραψε στο Γιωργάκη Μαυρομιχάλη και έστειλε χαιρετίσματα στον Κουτήφαρη. Ο Σ. Κουγέας θεωρεί ότι πρόκειται για τον Τζανετάκη Κουτούφαρη τον μετέπειτα Τζανέμπη, αλλά πιθανώς να είναι ο Μιχαήλ Κουτήφαρης. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)65.

Το 1786 αναφέρεται ότι ο Τζανέμπης Κουτούφαρης έστειλε επιστολή στο Γάλλο πρόξενο Taitbout. Κ.Κόμη, Πληροφορίες περί Μάνης 1786, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)217.

Ο **Τζανετάκης Κουτούφαρης** έλαβε πρώτος το αξίωμα του Μπέη της Μάνης "...*χωρίς ωστόσο να έχει λάβει το χρίσμα, όπως αυτό συμβαίνει στην περίπτωση των οσποδάρων της Βλαχίας και της Μολδαβίας, αν και το άγιο μύρο του Οικουμενικού Πατριαρχείου δεν αρκεί για να γλιτώνει από την αγχόνη. Το 1785, οι δολοπλοκίες ενός δραγουμάνου του Καπετάν Πασά εξανάγκασαν τον Τζανέμπη να εγκαταλείψει τις Κιτριές, κια να καταφύγει στη Ζάκυνθο, για να σώσει τη ζωή του. Έκτοτε αφού πέτυχε με τη διαμεσολάβηση των Γάλλων, να του δοθεί χάρις, επέστρεψε στη Μάνη...*". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 354.

"...*πέντε ή έξι σπίτια σκορπισμένα γύρω από ένα κάστρο συγκροτούσαν το φέουδο και το πατρογονικό αρχοντικό του Τζανέτου*

Κουτήφαρη, *πρώην μπέη της Μάνης...*. Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 387.

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 316 ανέφερε ότι μετά τα Ορλωφικά οι Μανιάτες υποχρεώθηκαν να κυβερνώνται από ένα Μπέη της εκλογής των και της έγκρισης της Πύλης. Θα πλήρωναν δε 30 πουργιά στην Πύλη και 5 στον Καπουδάν πασά. Ο Τζανετάκης της Ζαρνάτας που έκανε τη συμφωνία έγινε ο πρώτος Μπέης της Μάνης και πέθανε τρία χρόνια μετά από φυσικό θάνατο. (Αυτό δεν είναι σωστό γιατί ίσως πέθανε πριν τρία χρόνια από την επίσκεψη του Leake στη Μάνη). Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 363. Σε άλλο σημείο ο Leake αναφέρει ότι ο πύργος των Κιτριών είχε κτιστεί από το Τζανέτο Κουτούφαρη και ήταν η κατοικία του εκάστοτε Μπέη, μέχρι που ο Τζανέτος Γρηγοράκης έχτισε το κάστρο του στο μαυροβούνι, όπου έμενε, ό.π., σ. 323.

Ο **Αναγνώστης Κουτούφαρης** αναφέρεται ως αγιογράφος. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 463.

"Υπάρχουσι δε κατά την Μάνην και άλλαι αρχαίαι επίσημοι οικογένειαι με την απαιτουμένης βαρύτητα, ως του Τζανέμπεη (Κουτήφαρη;) κ.ά. των οποίων τα τέκνα, και οι συγγενείς, εστάθησαν ωφελιμώτατα εις την Ελληνικήν επανάστασιν, αγωνισθέντες αποχρώντως στρατιωτικώς, με την διαφοράν όμως ότι δεν εδοκίμασαν οι κάτοικοι της Μάνης τα δεινά του πολέμου...". Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 90.

Ο **Κωνσταντίνος Κουτήφαρης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 27 Μαΐου 1831 ο **Κ. Κουτήφαρης** μαζί με άλλους δημογέροντες του Σταυροπηγίου κάλεσαν τον παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη να συναντηθούν στο μοναστήρι της Αντρομπεβίτσας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 47.

Στις 12 Ιουλίου 1831 οι δημογέροντες Σταυροπηγίου κάλεσαν τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-τρουπάκη να συναντηθούν στις Κιτριές για να συμφιλιωθούν με τους Πατριαρχέους, οι οποίοι είχαν συγγένεια με τους Καπετανάκηδες. (Ο Αντώνιος Πιέρ. Πατριαρχέας είχε παντρευτεί κόρη του Δημητράκη Χριστοδ. Καπετανάκη). Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 49.

Ο Πιέρος Αλούπης στις 10 Σεπτεμβρίου 1822 από τις τουρκικές φυλακές της Κωνσταντινούπολης έστειλε επιστολή στο θείο του Σκλαβούνο, το γαμπρό του από αδελφή **Δημήτριο Κουτηφαρέα** και χαιρετισμούς απηύθυνε στο θείο του Δημητράκη Αναστασέα. Από την επιστολή αυτή φαίνεται ότι γεννήθηκε το 1796 και ότι φυλακίστηκε από το Μάρτιο του 1821. Ο συγγραφέας από λάθος αναφέρει ότι πήγε με τον Αντώνιο Κουμουνδουράκη αντί του Αλεξάνδρου. Γ. Αναπλιώτη, Ένα γράμμα από το κάτεργο, *Αρχείον Μεσσηνίας*, αριθ. φ. 22, Ιούλιος 1956, σ. 89.

Από την Τσερνίτσα της Αλαγονίας αναφέρεται το 1828 ο **Παναγής Κουτούφαρης** και τα παιδιά του **Γιώργης** και **Γιάννης**. Α. Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)590.

Τον **Παναγιώτη Κουτήφαρη** μετά την απελευθέρωση τον αναγνώρισαν ως υπαξιωματικό 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 935. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Τον **Αθανάσιο Κουτήφαρη-Σκαρπαλέζο** μετά την απελευθέρωση του αναγνώρισαν το βαθμό του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1385. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 397. Για προαγωγή βλέπε και: Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 345 και ό.π., τόμ. 6, σ. 186.

ΚΟΥΤΟΥΒΕΛΑ ΕΥΓΕΝΙΚΗ σύζυγος Καμαρινέα. Κατά διήγηση του Σωκράτη Κουγέα ήταν η γιαγιά του από τους Δολούς. Ο γέρο-πατέρας της όταν άκουσε να χτυπούν οι καμπάνες για την έναρξη της επανάστασης ευχαριστημένος είπε: "Θεέ μου πάρε με ν' ανασάνω" και το πρωί τον βρήκαν νεκρό. *Ιθώμη*, τεύχ. 1(1973)6.

ΚΟΥΤΟΥΒΕΛΟΥ Οικογένεια. Ο **Κουτούβελος**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1704 πιθανώς από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, ο **Μιχάλης Κουτούβελος** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΟΥΤΟΥΛΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουτουλέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΤΟΥΛΙΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Σκαλτσιωτιάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΤΟΥΡΟΣ Καπετάνιος. Capitan Koutouros= Koutou-fa-ros ή Kou-mountouros. Το 1730 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου, που ξενάγησε τον Αββά Μ. Fourmont στο Σταυροπήγι της Ζαρνάτας. H. Omont, *Missions Archeologiques Francaise en Orient aux XVII et XVIII siecles*, Paris 1902, σ. 1093.

ΚΟΥΤΟΥΦΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ίσως πρόκειται για Κουτούφαρη. Το 1674 ήταν πλοικτήτης και μετέφερε στη Ζάκυνθο μετανάστες από το Πραστίο της Μάνης. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)172.

ΚΟΥΤΡΑ ή ΚΟΥΤΡΕΑ Οικογένεια. α) Ο **Κωνσταντίνος Κούτρας** το 1824 αναφέρεται από τα Βαρούσια της Ζαρνάτας σε συμφωνητικό αμοιβαίας

υποστήριξης συγγενικών οικογενειών. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊίκο τζάκι*, σ. 17. β) Ο **Νικόλαος Κουτρέας** γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, αλλά όταν έγινε ο έλεγχος δηλώθηκε άρρωστος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. γ) Ο **Νικόλαος Κουτρέας** το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Μαλευριανικών του δήμου Γερηνίας. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256. δ) Ο **Παναγιώτης Κουτρέας** του Ιωάννου γεννήθηκε το 1813 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 60. Στα Μαλευριάνικα υπάρχει ο πύργος του Κουτρέα.

ΚΟΥΤΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Γερακάρης Κουτράκης**, από την Κοίτα, γεννημένος το 1806, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Στην εικόνα του Αγίου Γεωργίου του ναού της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, που είναι γνωστή ως μοναστηράκι της οικογενείας των Γιατριάνων υπάρχει επιγραφή που αναφέρει το όνομα του **Γεωργίου Κουτράκη**. Σε άλλη επιγραφή υπάρχει η χρονολογία 1747. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 161.

ΚΟΥΤΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος Κουτράκος** κατοικούσε στην Αράχωβα και τον σκότωσε ο Κουμπάρος του Ηλίας Πιτζουλάκος από τη Μηλιά. Η υπόθεση εκδικάστηκε στο Πρωτόκλητο Δικαστήριο της Μικρομάνης, Εμπλακίων και Ανδρούσης. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 29, παράρτ. της 15 Απριλίου 1831.

Ο **Γιάννης Κουτράκος** κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχώ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Η οικογένεια Κουτράκου ήταν εγκατεστημένη στην Κληματσίνα του Βαχού και θεωρείται ότι προέρχεται από τον Μπέλητα (βλέπε όνομα) που ήταν από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιάννης Κουτράκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γιάννης Κουτράκος** κατοικούσε στο Βαχώ. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γιάννης Κουτράκος** τραυματίστηκε στο κεφάλι το 1821 και στις 22 Ιουλίου προσήλθε για νοσηλεία στον Ηλία Γιατράκο και έμεινε 28 ημέρες

κοντά του. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)298.

Ο **Ιωάννης Κουτράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Ιωάννης Κουτράκος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθμ. μητρ. 2024. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

Ο **Νικολάκης Κουτράκος** κατοικούσε στα Πηγάδια της Αβίας και στην υπ' αριθμ. 207 καταχώρηση του κώδικα της μονής της Τίμιοβας (δακτυλογραφημένος από το Γ. Αναπλιώτη φυλάσσεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας, σ. 116) αναφέρεται ότι ανακαίνισε τη μάντρα του αμπελιού της μονής για την ψυχική του σωτηρία.

ΚΟΥΤΡΑΚΟΥ Οικογένεια ή Κουτριάνοι. Οι απόγονοι του Κούτρου Μαυρομιχάλη τον οποίο κατά το 1750 σκότωσαν άλλοι Μαυρομιχαλαίοι και υπήρχε μίσος μεταξύ αυτών και της οικογενείας του Πετρόμπεη. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)474. Είχε πύργο στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και από εκεί προβλήθηκε άμυνα στους Αιγυπτίους το 1826 που αποβιβάστηκαν στο Διρό και προέλασαν μέχρι τον πύργο της στην Τσίμοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41.

Ο **Ηγούμενος Κουτράκος** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αιθμ. μητρ. 417. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 105.

Ο **Ευστράτιος Κουτράκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της υποχιλιάρχιας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, *ό.π.*, τόμ. 2, σσ. 70 και 475.

Έστειλαν στις 13 Ιουνίου 1823 τον **Κυριακούλη Κουτράκο** στη Μικρομάνη να εξετάσει αναφορά παραπόνων. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 144.

Στις 30 Ιουνίου 1823 αναγνώστηκε στο Βουλευτικό έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών που προέβαλε για έπαρχο Νησίου τον **Κυριακούλη Κουτράκο**. Το Βουλευτικό αρνήθηκε το δικαίωμα στον υπουργό των Εσωτερικών να προβάλλει επάρχους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 98.

ΚΟΥΤΡΕΑ Οικογένεια. (Το σωστό είναι Αντώνης Κοταχέας) Ο **Α. Κουτρέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Ι. Κουτρέας** το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Μηλέας.

ΚΟΥΤΡΕΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ του Δημητρίου. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμ. μητρ. 12048. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΚΟΥΤΡΙΑΝΟΙ βλέπε **ΚΟΥΤΡΑΚΟΥ Οικογένεια**.

ΚΟΥΤΡΟΥΒΙΔΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΚΟΥΤΡΟΥΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Λουκάδικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΥΤΡΟΥΛΗ - ΚΟΥΤΡΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Παλαιά οικογένεια από την πατριά των Νικλιάνων που κατοικούσε στην Κοίτα (νότια πλευρά) και τους Κάτω Μπουλαριούς. Κλάδοι της οικογένειας α) ο Αθανασάκος (με κλάδο τον Ποντικάκη) στην Άσπρη Πέτρα, β) Γεωργοβρεπτάκος, γ) Θεοδωρακάκης στους Κάτω Μπουλαριούς, δ) Λιαράκος, ε) Λυμπέρης, στ) Νικολεουτσάκος, ζ) Πικάκος, η) Σαραντέας, θ) Σιγουράκος και ι) Φιλιππάκος στα Άλικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112. Κλάδος των Κουτρουλιάνων η οικογένεια Θεοδωρακάκη που είχε πύργο στους Κ. Μπουλαριούς. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΚΟΥΤΡΟΥΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος της Μεγάλης Μαντίνειας και η ετήσια παραγωγή του ήταν 80 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΟΥΤΡΟΥΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Ο Δημήτρης ανήκει στην οικογένεια των Κολιβραδέων και έχει το παρωνύμιο Κουτρούλης. Το 1611 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)72 και 104. Υπάρχει και σήμερα τοπωνύμιο του Κουτρούλη, ενώ παλαιότερα υπήρχε και συνοικισμός τα Κουτρουλαίικα.

ΚΟΥΤΡΟΥΛΙΑΝΟΥ ή ΛΑΧΑΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΚΟΥΤΡΟΥΜΑΝΟΥ Οικογένεια. Το 1717 χωρίς βαφτιστικό αναφέρεται ο **Κουτρουμάνος** από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18 και το 1719 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα ο **Γιωργάκης Κουτρουμάνος** στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 11. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 204 και 206.

Κουτρουμανιάνοι οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάβαλο και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

Ο **Πιέρος Κουτρουμάνης** ήταν κάτοικος της επαρχίας Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ, 8694. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

Ως τοπωνύμιο "*τα Κουτρουμάνια*" υπάρχει σήμερα μεταξύ Μεγάλης Μαντίνειας και Ακρογιαλιού, δίπλα από τη ρεματιά της Σάνταβας.

ΚΟΥΤΣΑΒΙΤΙΣΣΑ. Δεν αναφέρεται βαφτιστικό όνομα και το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα, η δε ετήσια παραγωγή της ήταν 10 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 247.

ΚΟΥΤΣΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;). μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4365. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΟΥΤΣΙΒΕΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ήταν από το δήμο Μέσσης. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 849. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΟΥΤΣΙΒΕΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Καλύβια. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΚΟΥΤΣΙΚΑΛΗΣ - ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Τον έστειλαν οι πατριώτες του από το Οίτυλο να βρει τόπο για μετανάστευση και τελικά το 1675-6 πήγαν στην Κορσική. Χαρακτηρίζεται ως "κοσμογυρισμένος" και τον βρήκαν ψάχνοντας για κάποιον "άνθρωπον προκομμένο". Γ.Γ. Παπαδοπούλου, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των Στεφανοπούλων*, σ. 19.

ΚΟΥΤΣΙΜΠΗΣ - της Κουτσιμπής η Μάντρα. Τοπωνύμιο στο Βαχό από το οποίο φαίνεται ότι υπήρχε όνομα Κουτσιμπής. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 11, 23, 31 και 20.

ΚΟΥΤΣΟΛΥΚΟΒΑΣΙΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσαν στη Νόμια και στις 15 Αυγούστου 1806 εκπρόσωπός τους υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπει. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΚΟΥΤΣΟΥΛΙΕΡΗ Οικογένεια. Βλέπε Κουτζουλιέρη.

ΚΟΥΤΣΟΥΜΑΡΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κουτσουμαρέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΟΥΦΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος της Μεγάλης Μαντίνειας και η ετήσια παραγωγή του ήταν 32 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΚΟΥΦΑΚΗΣ - ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ. Το 1701 και το 1703 αναφέρεται ως ενοικιαστής μαγαζιού στο κάστρο της Κελεφάς και κτήματος στην περιοχή του Πασαβά. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91 και 103.

ΚΟΥΦΕΣΤΕΑΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΟΥΦΟΓΙΑΝΝΙΑΝΟΙ ή ΚΟΥΦΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Φελούρηδων. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Οικογένεια Κουφόγιαννη κατοικούσε στο Νύφι. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 132.

ΚΟΥΦΟΓΙΩΡΓΟΠΟΥΛΑ. Αναφέρεται από το χωριό Κορογονιάνικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 48, που είχε "σαρακη στο ποδη". Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΚΟΥΦΟΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28, που είχε η γυναίκα του πόνο στο χέρι. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΚΟΥΦΟΝΙΚΟΛΑ Οικογένεια. Ήταν κλάδος των Ντουβιάνων και κατοικούσε στη Μίνα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΚΟΥΦΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ή ΚΟΥΦΟΝΙΚΟΛΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Από το χωριό Τσουκαλιά αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 46, ο Δικαίος Κουφονικολάκης που είχε δεχθεί πετριά στο κεφάλι και ο Δικαίος Κουφονικόλας με τουφεκιά στην πλάτη. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΚΟΥΦΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάμβακα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 31. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΚΟΦΙΝΑΚΟΣ. Σε επιστολή από 8 Νοεμβρίου -αχρονολόγητη- του Αναγνώστη Κρονδηρά προς τον Θεοδωρόμπεη αναφέρεται ότι ο Κοφινάκος, χωρίς βαπτιστικό, μετέφερε γράμμα του δεύτερου προς τον πρώτο. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονία της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)111-2.

ΚΟΦΙΝΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από Σπάρτη (Μάνη). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 6220. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΟΨΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΚΟΨΟΧΕΡΕΑΣ Γ. Μαζί με άλλους κατοίκους της επαρχίας Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΟΨΟΛΑΙΜΕΑ Οικογένεια. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κοψολαίμεα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΡΑΒΑΤΕΑ ή ΚΡΑΒΕΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε Ι., ο Η. και Θ. Κραβετέας υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΚΡΑΛΗΣ Π. (Βλέπε Κριαλάκη Παναγιώτης). Το όνομα είναι ή Κριαλής στον Κούνο ή Κριάλης στην περιοχή της Αρεόπολης, από όπου και Κριαλιάνικα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 230-1. Ο Π. Κράλης (προφανώς

Κριαλής), όπως αναγράφεται, κατοικούσε στον Κούνιο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΡΑΝΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν μέλος της **οικογενείας Φελούρη**, γι' αυτό μερικές φορές αναφέρεται ως Κρανίδης Φελούρης.

Όταν οι Μανιάτες πήγαιναν να πολιορκήσουν τη Μονεμβασία, προηγούντο τα αποσπάσματα Τζανετάκη και Κρανίδη, τα οποία προηγούντο, συνάντησαν στα χωριά Συκέα και Αγίου Θεόδωρου Τούρκους από τη Μονεμβασία, που μάζευαν ζώα (αρνιά, κασίκια και γελάδια) και έγινε συμπλοκή. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στο χωριό Άγιος Νικόλαος. Στη θέση Λούτσα αναδείχτηκε για τη γενναιότητα και την καρτερία του ο Κρανίδης, που απωθούσε τους Τούρκους βήμα προς βήμα και τους ανάγκασε να επιστρέψουν στη Μονεμβασία διωκόμενοι. Δεν τους άφησαν να μπουν μέσα οι Τούρκοι και σε νέα μάχη, πάλι δεν κατόρθωσαν να υπερισχύσουν των επαναστατών και τελικά έγινα δεκτοί στο κάστρο. Εκεί σκοτώθηκαν έξι άνδρες από τη Λάγια. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωσις Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67-8.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο **Ιωάννης Κρανίδης**. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωσις Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο καπ. Γιάννης Κρανίδης ήταν ένας από τους φρουράρχους του κάστρου της Μονεμβασίας. Τον Ιανουάριο του 1827 το κάστρο της Μονεμβασίας το φρουρούσαν ο Αναστάσιος Φελούρης, ο καπ. Γιάννης Κρανίδης, ο καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος, ο καπ. Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπ. Γιαννιός (; πιθανώς Βασιλάκος). Δημιουργήθηκαν επεισόδια και οι οπαδοί των Μαυρομιχαλαίων έπιασαν την ακρόπολη (γουλά), ενώ οι οπαδοί του Μούρτζινου και Τζανετάκη, όπου και οι Φελούρηδες, ήταν από έξω. Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1 Μαρτίου 1827 αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι Μανιάτες οπλαρχηγοί και να αναλάβει τη διοίκηση ο Δημήτριος Πλαπούτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 292-3 και 358-9.

Αναφέρεται ότι ο **Γιάννης Κρανίδης** ήταν ένας από τους καπετάνιους του Τζανετάκη Γρηγοράκη, που όταν ήταν φρούραρχος της Μονεμβασίας, τον έστειλε στην Αργολίδα, για την αντιμετώπιση του Δράμαλη. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 89.

Ο **Κρανίδης**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται στις 19 Ιανουαρίου 1825 σε επιστολή ότι "...γράφει ένα γράμμα ο Κρανίδης του Πατρίκιου...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 188.

Μεταξύ των πολεμιστών εναντίον του Ιμπραήμ στο Διρό ήταν και ο **Κρανίδης Φελούρης**. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1975, τόμ. Γ', σ. 61.

Ο **καπετάν Κρανίδης** με 5-6 στρατιώτες πήγε στα Τρίνησα στα τέλη Ιουλίου 1826, όταν περίμεναν την εισβολή του Ιμπραήμ στην Ανατολική Μάνη

και έγραψε επιστολή μαζί με τον Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη στον Τζανετάκη Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 241.

Ο Κρανίδης, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Ο Ιωάννης Κρανίδης στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΡΑΣΙΝΑ Οικογένεια. Αναφέρονται από το χωριό Ριγανόχωρα ο Πέτρος και ο Γιαννάκης Κρασίνας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΚΡΕΒΒΑΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1730 από το Μυστρά που υπέγραψε ευχαριστήριο επιστολή στον Αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330. Επίσης *Σπαρτιατικό Ημερολόγιο* 4(1903)60.

ΚΡΕΚΡΕΣ ή ΚΡΕΚΡΑΚΗΣ ΒΡΕΤΟΣ. Το 1716 αναφέρεται από το χωριό Πιόντες ο Βρετός Κρεκράκης που είχε πληγωθεί από σφαίρα (μπατολιά) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 10. Το 1719 αναφέρεται από τις Πιόντες ο Βρετός Κρεκρές, που ίσως είναι το ίδιο πρόσωπο με τον προηγούμενο, στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 201-2.

ΚΡΕΤΖΑΣ ΘΟΔΩΡΟΣ (Θεοδωράκινα Κρέτζαινα). Πιθανώς να είναι Γκρίτζαινα από το Γρίτσης ή Γκρίτσης της Λαγκάδας του Ζυγού της Μάνης. Το 1786 αναφέρεται στην περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 17.

ΚΡΗΤΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από την Κορώνη και κατοικούσε στο Γύθειο. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθμ. μητρ. 7998. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΡΙΑΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (Βλέπε Κραλής Π.). Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και προφανώς ταυτίζεται με τον Π. Κρ(ι)αλή του Κούνου. Το 1824 έγινε πεντακοσίαρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθμ. μητρ. 2788. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87. Την οικογένεια του Κούνου ανφέρουν και ως Κριαλάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΚΡΙΓΚΕΑΣ Ι. Ήταν από τον Κάμπο και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθμ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΚΡΙΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Στις 4 Ιουνίου 1829 υπογράφει ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 301.

Στις 27 Ιουνίου 1829 υπογράφει πάλι ως επαρχιακός δημογέροντας και ζητεί να μη πληρώσει η Μάνη "δεκατιά". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 303.

Στις 24 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου και εξέφραζε τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα. Γ Α Κ, Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. Γ Α Κ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΚΡΙΚΩΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην Τρικότσοβα (Χαραυγή) και ανήκε στην προσωπική φρουρά του Σταυριανού Καπετανάκη. Το 1825 στρατεύθηκε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη. Γ Α Κ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Στις 5 Ιουλίου 1829 ο Γεωργάκης Κρικώνης, ως χωρικός δημογέροντας, υπέγραψε αναφορά προς τον Προσωρινό Διοικητή υποστηρίζοντας τους επαρχιακούς δημογέροντες του Σταυροπηγίου. Γ Α Κ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα στο Λιμένι των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στην πρώτη υπέγραψε και ένας **Ι. Κρικώνης**. Ο Γεώργιος Κρικώνης ή άλλος της οικογενείας του, υπέγραψε ακόμη στις 3 Ιανουαρίου 1831 πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. του τελευταίου. Αναφέρεται ότι στη δεκαετία του 1850-1860 ο Κρικώνης σκοτώθηκε από δύο αδελφούς το Δημητράκη και Κλεάνθη Παν. Καπετανάκη, αλλά συγχρόνως και αυτός τους σκότωσε και τους δύο. Σ τ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 425.

ΚΡΙΣΑΚΗ ή ΚΡΙΣΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Άνω Δολούς.

Το 1690 αναφέρονται ο **Γιωργάκης Κρισάκης** (17. Jiorgachi Crissachi) και ο **καπετάν Δικαίος Κρισάκης** (32. capitan Dicheo Crissa) στην περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1692 ο **καπετάν Δικαίος Κρισάκης** υπέγραψε ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας 29(1957)44. Το 1704 αναφέρεται από τους Άνω Δολούς ο **καπετάν Κρισάκης**, που είχε ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι και υποθέτουμε ότι θα ήταν ο ίδιος. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

Το 1692 αναφέρεται ο **Γιωργάκης Κρίσης** μαζί με τη γυναίκα του ως μάρτυρες αγοραπωλησίας, επειδή υπογράφει πρώτος και το όνομά του είναι Κρίσης πιθανώς να είναι ο πατέρας του καπετάν Δικαίου Κρισάκη. Γ. Αναπλιώτη, ό.π.

Το 1704 αναφέρεται από τους Άνω Δολούς ο **Γιωργάκης Κρισάκης** που είχε ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι.

Ακόμη τον ίδιο χρόνο αναφέρονται από τους Άνω Δολούς ο **Γιακουμής** με 40 κροντήρια λάδι, ο **Δημήτρης** με 40 κροντήρια και ο **Αναγνώστης** με 62 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σσ. 129 και 130.

Η οικογένεια Κουλουφέκη είναι πιθανό να αποτελεί τη συνέχεια της οικογενείας Κρίση-Κρισάκη.

ΚΡΙΖΟΣ - ΝΙΚΛΟΣ ΗΛΙΑΣ. Ο Λίας Νίκλος, λεγόμενος Κρίζος, ήταν από το Γερολιμνιώνα (ήταν ο πρώτος κάβος της Μάνης και απείχε από την Κορώνη

40 μίλλια - δηλαδή ο Γερολιμένας) και είχε μεταναστεύσει στη Ζάκυνθο, όπου αναφέρεται το 1687. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)65.

ΚΡΙΘΑΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΚΡΙΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ.Α.Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΚΡΙΜΙΖΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8517. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 132.

ΚΡΙΤΖΗΓΙΑΝΝΕΤΖΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται το 1681 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο. Σ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)78.

ΚΡΙΤΖΙΛΗΣ ΣΠΥΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4370. Υπάρχει και εγγραφή του ονόματός του με την ένδειξη του υπαξιωματικού 1ης τάξεως. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 106 και 107.

ΚΡΟΚΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. (Μήπως Κρανίδης;). Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

ΚΡΟΚΟΝΕΑ Οικογένεια. Ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας και φαίνεται ότι αποτελούσε κλάδο της γενιάς των Πετρουλαίων.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, **Νικόλαος Κροκονέας**, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομα, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

ΚΡΟΜΜΥΔΕΑΣ Ι. Υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ.φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΡΟΝΤΗΡΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Τρίνησα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Χριστόδουλος (;) Κροντηράς** ήταν από το Μαραθονήσι και είχε γεννηθεί περίπου το 1772. Σώζεται το έγγραφο της μύησης του στη Φιλική Εταιρεία, το οποίο κατείχε ο γιός του Π. Κροντηράς. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 49.

Ο **Χριστόφορος Κροντηράκης** με πρόταση του Καπουδάν πασά διορίστηκε επί Αντωνόμπη Γρηγοράκη (1803-1808) διοικητής Τρινήσων και Λάγιου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 18.

Ο **Χριστόδουλος Κροντηράς** ήταν από το Μαραθνήσι και είχε γεννηθεί περίπου το 1772. Σώζεται το έγγραφο της μύησης του στη Φιλική Εταιρεία, το οποίο κατείχε ο γιός του Π. Κροντηράς. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 49.

Ο **Αναγνώστης Χριστόφορου Κροντηράς** την 1η Αυγούστου 1812 ήταν στην Κωνσταντινούπολη και ως εκπρόσωπος του Θεοδωρόμπη υπέγραψε υποσχετικό στο Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη για 1500-2500 γρόσια, ανάλογα με το χρόνο που θα παρέμενε ως όμηρος στην Πόλη. Απ. Δασκαλάκη, *ό.π.*, σ. 23.

Πρόκειται για το συνεταίρο του Θεοδωρόμπη και του Αντώνη Θωμάκου-Γρηγοράκη (πατέρα του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη). Ο καπ. Γιωργάκης σε επιστολή του προς το θείο του Θεοδωρόμπη, που γράφτηκε πριν να συμπληρωθούν τα δύο χρόνια ομηρίας από το καλοκαίρι του 1812, έγραψε για τον Αναγνώστη Κροντηρά, ότι όταν γυρίσει πίσω θα του παραδώσει το γράμμα του "*κι ας σφουνίξη τον κόλο του με δαύτο*". (Προφανώς εννοεί το ανωτέρω που του έδωσε στην Κωνσταντινούπολη με την υπόσχεση ότι θα πάρει 1500-2000 γρόσια για την παραμονή του εκεί.) Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)93-4, σ. 69 κ.ε.

Στις 22 Οκτωβρίου 1819 ο Αναγνώστης μετέφερε επιστολή του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη στον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη. Απ. Δασκαλάκη, *ό.π.*, σ. 52. Όταν οι Τούρκοι, με την πτώση του Θεοδωρόμπη, κατάσχεσαν τα Τρίνησα, ο Αναγνώστης Χριστ. Κροντηράς κατείχε το 1/9 της περιοχής. Απ. Δασκαλάκη, *ό.π.*, σ. 58.

Υπόθεση Τρινήσων.

Το 1798 ο Αναγνώστης-Χριστόφιλος Κροντηράς από τη Μονεμβασία εγκαταστάθηκε στο Μαραθνήσι και έγινε αρχικά συνεταίρος του Τζανέτμπη Γρηγοράκη. Μετά την καθαίρεση του τελευταίου από το αξίωμα του Μπέη, ο Αναγνώστης Κροντηράς, το 1799, σέναψε εμπορική εταιρία με το Θεόδωρο Γρηγοράκη (τον μετέπειτα Θεοδωρόμπη), που έγιναν και κουμπάροι. Το 1804 στην εταιρία τους προστέθηκε και ο Αντωνάκης Θωμάκος-Γρηγοράκης. Επειδή ο Θεόδωρος και ο Αντωνάκης Γρηγοράκης είχαν από κοινού - προφανώς από κληρονομία - κτήματα στου Λάγιου, τα Τρίνησα, τη Βρωμολυγιά και μαγαζιά στο Μαραθνήσι, φαίνεται ότι ο Αναγνώστης Κροντηράς κατέθεσε στην εταιρία τους χρήματα και τα κτήματα και μαγαζιά ανήκαν και στους τρεις κατά το 1/3 στον καθένα. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)99.

Το 1813 ο Αναγνώστης Κροντηράς, ο Αντωνάκης Θωμάκος-Γρηγοράκης, ο Θεοδωρόμπη Γρηγοράκης, ο Θεοδωράκης Καστανάκος και ο Δημητράκης και ο αδελφός του Βασίλειος Σταυριανού Τζανετάκος είχαν πουλήσει χωράφια στην περιοχή Λάγιου-Τρινήσων-Βρωμολυγιάς στο Γιουσούφαγα Ζαλούμη, τουρκοβαρδουνιώτη, που το 1814 αγόρασαν το 1/3 οι Αναγνώστης Κροντηράς και Αντωνάκης Θ. Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)100.

Ο Θεοδωρόμπη Γρηγοράκης στις 13 Ιουνίου 1814 ήταν στις Κιτριές και έγραψε στον κουμπάρο του Αν. Κροντηρά ότι είχε δυσκολία να γυρίσει στο

Μαραθονήσι. Σ.Κο υ γ έ α , *Πελοποννησιακά* 5(1962)100-1. Στις 29 Ιουλίου 1815 ο Θεοδωρόμπεης ήταν πάλι στους Δολούς και με τη βοήθεια των τούρκων του Λάλα και της Βαρδούνιας πολιορκούσαν στη Ζαρνάτα τους Κουμουνδουράκηδες. (Προηγουμένως είχαν καταστρέψει τα Γιαννιτσάνικα του κυρ Νικολάκη Καπετανάκη, Λακ. Σπ. 2(1975)279). Έγραψε δε στον Αναγν. Κροντηρά να του στείλει τρόφιμα που προφανώς θα ήταν αναγκαία για το στρατό, ό.π., σ. 102-3.

Στις 11 Οκτωβρίου 1815 η εταιρία, από τη μιά του Αναγνώστη Χριστόφιλου Κροντηρά και από την άλλη του Θεοδωρόμπεη και Αντωνάκη Θ. Γρηγοράκη, διαλύθηκε γιατί υπήρχε χρέος των δύο τελευταίων προς τον πρώτον του ποσού των 19.260 γροσίων και για την εξόφλησή του του παραχώρησαν τα κτήματα στα Τρίνησα και τα μαγαζιά στο Μαραθονήσι, ό.π., σ. 102-3. Στις 14 Φεβρουαρίου 1817 το έγγραφο αυτό επικυρώθηκε από το νοτάριο Κυθήρων Λεονάρδο Καλούτση, ό.π., σ. 103-4. Στις 25 Μαΐου 1817 ο Αναγνώστης Κροντηράς παραδέχθηκε ότι τα μεταφερόμενα σε αυτόν κτήματα με το από 11 Οκτωβρίου 1815 έγγραφο παραμένουν στους αρχικούς τους ιδιοκτήτες. Δηλαδή φαίνεται ότι επρόκειτο περί εικονικού εγγράφου για να αποφύγουν τη δήμευση από το τουρκικό δημόσιο, για χρέη του Θεοδωρόμπεη, ό.π., σ. 104-5.

Στις 20 Δεκεμβρίου 1817 ο Πετρόμπεης έγραψε στον Αναγνώστη Κροντηρά ότι έστειλε γράμμα στο Ριαλάμπεη για την υπόθεση των κτημάτων. Σ.Κο υ γ έ α , *Πελοποννησιακά* 5(1962)105-6.

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1819 ο Πετρόμπεης έγραψε στον Καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, για την υπόθεση των τρινήσων και φαίνεται ότι δεν είναι ευνοϊκός: "...Και σοι συμβουλεύω να λείψης εις το να διαφεντεύης την υπόθεσιν των Τρινήσων, επειδή έγινε βασιλικό βουλίμι (διάταγμα) και δεν βυθίζεται...". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 49.

Στις 5 Οκτωβρίου 1819 του έγραψε πάλι από τις Κιτριές και τον παρηγορούσε ότι κανένας δεν πρόκοψε στη Μάνη. Του συνέστησε δε να πάρει βεβαίωση από τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη (γιό του συνεταίρου του Αντωνάκη Θ. Γρηγοράκη - πιθανώς να είχε παραχωρήσει αυτός την περιουσία του στα παιδιά ή να είχε παθάνει), τον οποίο και κατηγορεί. Σ.Κο υ γ έ α , *Πελοποννησιακά* 5(1962)107-8.

Στις 22 Οκτωβρίου 1819 ο Αναγνώστης Κροντηράς μετέφερε γράμμα του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και πρότεινε 3.000 γρόσια για να πάρει τα Τρίνησα. Η απάντηση του Πετρόμπεη ήταν αρνητική: "...αφού επιθυμείς την ατιμίαν μου, οπού τότε κινδυνεύει η ζωή μου...". Του δηλώνει ακόμη ότι δεν έχει κανένα δικαίωμα στα Τρίνησα "...μ' όλον που είναι βασιλικές δουλειές...", αλλά δεν μπορεί αυτός να εναντιωθεί στις βασιλικές προσταγές. Τελικά υπόσχεται ότι με τη μεσολάβησή του θα υπάρξει λύση, αλλά γι' αυτό θα του μιλήσει προφορικά ο Αναγνώστης Κροντηράς, που φαίνεται ότι εκείνο τον καιρό συνεργαζόντουσαν. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 52.

Στις 11 Ιανουαρίου 1820 σε επιστολή του ο Πετρόμπεης γράφει στον καπ. Γιωργάκη "...τα όσα ενεργώμεν και προσπαθώμεν δια την απόσπασιν των Τρινήσων δια το οποίον επί Θεώ μάρτυρι και τω Ομέρ καπετάνιω ωμιλήσαμεν τα δέοντα...". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 54. Στις 12 Απριλίου 1820 είχε γίνει το συμπθεριό για το γιο του Πετρόμπεη και την κόρη του καπετάν Γιωργάκη, ό.π.,σ. 55.

Στις 7 Μαΐου 1820 ο Πετρόμπεης έγραψε στο συμπέθερο καπ. Γιωργάκη ότι ο αδελφός του Αντωνάκης είναι στην Πόλη και έχει ενημερωθεί για την υπόθεση των Τρινήσων, ώστε να ενεργήσει. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 57. Στις 18 Ιουνίου 1820 έγραψε ο Πετρόμπεης στον καπ. Γιωργάκη ότι ο Σουκιούρμπεης γύρισε στην Πόλη και εξέφρασε την ελπίδα ότι θα αποκατασταθεί σε θέση, ώστε να βοηθήσει στην υπόθεση των Τρινήσων, ό.π., σ. 60. Στις 10 Ιουλίου 1820 ο γραμματικός του Πετρόμπεη Ιωάννης Λογοθέτης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη: "...ελπίζω να έλθω δεξιά δια να ευχαριστηθείτε τέλεια περί των Τρινησίων...", ό.π., σ. 62. Σε επόμενη επιστολή της 14 Νοεμβρίου 1820 του Ιωάννη Λογοθέτη προς τον καπ. Γιωργάκη αναφέρεται: "...τον κύριον Αναγνώστη Κρονδηρά αδελφικώς κατασπάζομαι", που σημαίνει ότι οι σχέσεις του παραλήπτη και του Κρονδηρά ήταν καλές, ό.π. σ. 65.

Στις 15 Νοεμβρίου 1820 πάλι ο Πετρόμπεης έστειλε επιστολή στον Αναγνώστη Κροντηρά και τον πληροφορούσε για την υπόθεση των κτημάτων ότι με το Μπουζουναρά (Μανιάτη πλοίαρχο) "...δεν ελείψαμεν να γράψωμεν όθεν έδει τα αναγκαία και άμποτε να εισακουσθώμεν...". Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)109-110. Το Νοέμβριο του 1820 ο Αναγνώστης Κροντηράς και τα παιδιά του Αντωνάκη Θ. Γρηγοράκη αγόρασαν από το Γιουσούφαγα Ζαλούμη μέρος των κτημάτων του Λάγιου-Τρινήσων-Βρωμολυγιάς, ώστε από κοινού κατείχαν το 1/2 των όλων κτημάτων. Το άλλο 1/2 ήταν εθνικά κτήματα, ως ανήκοντα σε τούρκους. Επακολούθησαν δίκες και υπήρξε μακροχρόνιος αντιδικία στην οποία συμμετάσχον τα παιδιά του Θεοδωρόμπεη και του Αντωνάκη Θωμάκου-Γρηγοράκη, οι οποίοι και τελικά δικαιώθηκαν, ό.π., σ. 110.

Στις 7 Δεκεμβρίου 1820 πάλι ο Ιωάννης Λογοθέτης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη: "...Σας λέγω όμως δια τα Τρινήσα οπού παραπονείσθε, έχετε άδικον, διότι μήτε από τα γραφόμενα ημπορεί να αφαιρεθεί μια ιώτα, μήτε κουσούρι έκαμε από του να γράφει συνεχώς εις βασιλεύουσαν, δια την τελείαν αυτών απόσπασιν. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 67.

Στις 5 Οκτωβρίου 1821 ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης διορίστηκε με φροντίδα του Πετρόμπεη Διοικητής των Τρινήσων και Λάγιου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 113.

Σε αχρονολόγητη επιστολή του Ιωάννη Λογοθέτη στον καπ. Γιωργάκη αναφέρεται: "...προς τούτοις σας φανερώνω ότι εις την Εθνικήν Συνέλευσιν ανεφέρθη εκ μέρους Μυστριωτών περί των Τρινησίων, και το σύστημα ωμίλησε προς τον Μπέην πολλά, πρετεντάροντας τα αφεντικά ως πράγματα εθνικά, η δε ενδοξότητά του αποκριθείς είπε ότι τα έχει αγορασμένα από τον Σουκιούρ μπέγη, ομοίως και από τον Ζαλούμη...". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 115.

Την εποχή των εμφυλίων διενέξεων, ο Κατσής στις 20 Απριλίου 1824 κάλεσε τον καπ. Γιωργάκη να πάει κοντά του, γιατί ήταν η εποχή που θα μοιραζόταν η εθνική γη. Ήταν ένα δόλωμα για να συμμετάσχει στον εμφύλιο. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 162-3.

Στις 14 Οκτωβρίου 1824 ο καπ. Γιωργάκης έκανε αναφορά προς το Εκτελεστικό και μεταξύ των άλλων έλεγε: "...τα Τρινήσα τα ήμισυ είναι εδικά μου με βαρύτατα έξοδα οπού εξόδευσα και έκτισα εξ ιδίων μου...". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 179.

Σε επιστολή του Θωμά Αντωνάκου-Γρηγοράκη της 15 Μαρτίου 1828 προς τον αδελφό του καπ. Γιωργάκη αναφέρεται: "...οι Καλκαντιάνοι όλοι εξ ίσου ήλθον εις τα ευτού (Ναύπλιον) και πως αναφέρουν ή περί Τρινήσου η περί Μαραθονησίου...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 280.

ΚΡΟΝΤΗΡΗΣ ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ. Το 1696 αναφέρεται ως μετανάστης στη Sonava της Ιταλίας και υπέγραψε αναφορά. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 463.

ΚΡΟΠΙΔΕΑΣ Γ. (Βλέπε Σκροπιδέας). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΚΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΚΤΕΝΑΒΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο δήμου Λεύκτρου της επαρχίας Οιτύλου (Λαγκάδα).

Ο **Ιωάννης Κτεναβέας** υπήρξς αγωνιστής του 1821 και το 1852 υπηρετούσε ως δημοτικός σύμβουλος, αλλά τον απέλυσαν γιατί ανήκε στους υποστηρικτές του Παπουλάκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)469.

Ο **Νικόλαος Κτεναβέας** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ μητρ. 2401. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

Ο **Στρατής Κτεναβέας** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8591. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 132.

ΚΤΕΝΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΚΥΒΕΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 316 αναφέρει ότι κυβερνά τη Μηλέα και τα γύρω χωριά που έχουν 200 σπίτια.

ΚΥΒΕΛΑΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Έστειλε επιστολή με τα γεγονότα του Δραγατσανίου στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, που δημιουργεί ορισμένες αμφιβολίες. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΚΥΒΕΛΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

ΚΥΒΕΛΟΥ Οικογένεια. Μια από τις ισχυρές οικογένειες της Μάνης, η οποία κρατούσε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας την καπετανία της Μηλιάς, όπου και είχε πύργο. Αναφέρεται ότι αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Γιατρών-Μεδίκων του Οϊτύλου. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

"Υπάρχουσι δε κατά την Μάνην και άλλαι αρχαίαι επίσημοι οικογένειαι με την απαιτουμένης βαρύτητα, ως του Κυβέλου κ.ά. των οποίων τα τέκνα, και οι συγγενείς, εστάθησαν ωφελιμώτατα εις την Ελληνικήν επανάστασιν, αγωνισθέντες αποχρώντως στρατιωτικώς, με την διαφοράν όμως ότι δεν εδοκίμασαν οι κάτοικοι της Μάνης τα δεινά του πολέμου...". Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 90.

(Πιθανώς να υπάρχει **Αναγνώστης** Κυβέλος που να ήταν δημογέροντας Ζυγού και στις 29 Απριλίου 1830 να προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 40-5.)

Στην επανάσταση έλαβαν μέρος ο **Πανάγος Κυβέλος** με το γιό του **Κωνσταντή** και τα ανίψια του: **Στράτη, Βενετσάνο, Γεώργιο και Αναστάση**. Στ. Σκοπετέα, Το Λεύκτρο, "Φάρος Λακωνίας", αριθ. φ. 15, της 1 Φεβρουαρίου 1954, σσ. 1 και 3.

Ο **Κυβέλος** αναφέρεται στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Η οικογένεια Κυβέλου συμπεριλαμβάνεται στις αρχαίες επίσημες οικογένειες της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 90.

Λαϊκή παράδοση που κατέγραψε ο Β. Πατριαρχέας αναφέρεται: Ο **Πανάγος Κυβέλος** έλαβε μέρος σε σύσκεψη των καπεταναίων της Μάνης στις Κιτριές και εκεί αποφασίστηκε η έναρξη της επανάστασης. Ο Π. Κ., ως ο γηροντότερος των καπεταναίων, πυροβόλησε για να καταλάβουν οι γύρω συγκεντρωμένοι πολεμιστές ότι επιτεύχθηκε συμφωνία. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. μα'.

;;;Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολουβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; **Κυβέλος**;) , Θωμάς Βενετσανάκης".

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Πανάγος Κυβέλος**. Ι. Φιλήμονος, *Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Ο **Πανάγος Κυβέλος** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 100 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή θα εξεστράτευαν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113, ακόμη ό.π., τόμ. 12, σ. 24.

Ήταν μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68.

Στις 21 Ιουνίου 1826 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Νικολάκης Χριστέας και ο Πανάγος Κυβέλος από την Καρδαμύλη έγραψαν στους κατοίκους της επαρχίας Μελιτίνης και ονομαστικά στον καπ. Θωμά (Βενετσανάκη από Καστάνιτσα) να σπεύσουν στη Βέργα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 116-7.

Αναφέρεται Κυβέλος χωρίς βαφτιστικό που έλαβε μ'ρος στη μάχη της Βέργας. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευούλου, σ. 8.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Το **Γιαννάκη Κυβελάκο** Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τους **Πανάγο Κυβέλο** και **Ιωάννη Κυβέλο** από τη Μηλιά. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Πανάγος**, ο **Αναστάσης** και **Χριστόδουλος Δημ. Κυβέλος**, όπως και ο **Γιάννης Κυβελάκος** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψαν στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Από τα μέλη της οι κατωτέρω αναγνωρίστηκαν ως αξιωματικοί και υπαξιωματικοί:

Ο **Αναστάσιος Κυβέλος** το 1825 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ' τάξεως) με αριθμ. μητρ. 1247. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86. Αναφέρεται ότι ο Αναστάσιος Κυβέλος τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Προφανώς θα πρόκειται περί μεταγενέστερης προαγωγής. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Αναστάσιος Κυβέλος** στις 11 Ιουνίου 1832 πήρε μέρος στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνελεύσεως (της Προνοίας) ως πληρεξούσιος της επαρχίας του Ζυγού και συνέχισε να παρακολουθεί τις συνεδριάσεις μέχρι της 10 Αυγούστου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 341, 394 κ.ά. Η Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124 αναφέρει ότι έφθασε στο Ναύπλιο για την Εθνοσυνέλευση, αλλά δεν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των πληρεξουσίων στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 25, της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139.

Ο **Β. Γ. Κυβέλος** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 206.

Ο **Βενετσάνος Γ. Κυβέλος** (που αναγράφεται και ως Βενεδράκος Κυββέλος) ως πληρεξούσιος Μηλέας παρακολούθησε την Εθνική Συνέλευση του Άργους -Ναυπλίου από τη συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 και έχει υπογράψει τα ψηφίσματα μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου 1832. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 7, 10, 12, 16, 19, 22, 209, 238 κ.ά.

Ο **Βεντσάνος Γ. Κυβέλος** υπήρξε αξιωματικός του αγώνα και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού με αριθμ μητρ. 1411, Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 86.

Ο **Βενετσάνος Κυβέλος** τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Ευστράτιος Γ. Κυβέλος** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. μητρ. 4384, Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 107. Ο Ευστράτιος Κυβέλος διορίστηκε το 1836 ως δήμαρχος Μηλέας.

Ο **Ηλίας Κυβέλος** το 1824 έγινε αντιστράτηγος και αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός με αριθμ. μητρ. 1153., Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 85.

Ο **Ιωάννης Κυβέλος** το 1824 έγινε χιλιάρχος και το 1830 Χιλιάρχος ταξιαρχικός. Στα χρόνια του Όθωνα αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός με αριθμ. μητρ. 1152, Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 85.

Ο **Ιωάννης Κυβέλος** από τη Μηλιά τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 22.

Στις 7 Μαΐου 1812 ο Πανάγος Στρατάκης (τον οποίο ο Σ. Κουγέας θεωρεί ότι είναι Κυβέλος) υπέγραψε την πρόταση να γίνει ο Θεόδωρος Γρηγοράκης Μπέης της Μάνης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαι δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.?????

Ο **Παναγιώτης Κυβέλος** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ μητρ. 2529, Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 106.

Ο **Πανάγος Κυβέλος** έλαβε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας και ήταν με τον Πετρόμπεη... Έμεινε στην Καλαμάτα για την τήρηση της τάξης μαζί με άλλους γέροντες. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Στις 17 Αυγούστου 1823 ο Μούρτζινος έγραψε προς τον Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν Χρηστέας, **Κυβέλος** και Καπετανιάνοι από φθόνο και ότι ο Χρηστέας με τον Κυβέλο χτύπησαν τους Μαυρικιάνους στον Πύργο του Λεύκτρου και ο Μούρτζινος τους άνοιξε τουφέκι. Αθ, Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 113.

Ο **Παναγιώτης Δ. Κυβέλος** το 1825 έγινε στρατηγός και στα χρόνια του Όθωνα αναγνωρίστηκε ως λοχαγός με αριθμ. μητρ. 638, ό.π., σ. 85. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε στρατηγό. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101, όπου αναγράφεται Πανάγος Κυβέλος.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο ; Θεόκλητος, ;, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο **Καρουυπόλως Κύριλλος**, ο Πλάσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Κυβέλος και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Ο **Πανάγος Κυβέλος** από τη Μηλιά τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Χριστόδουλος Δ. Κυβέλος** το 1824 έγινε χιλίαρχος και μετά αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός με αριθ. μητρ. 2163, Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 87.

Ο **Ι. Κυβέλος** κατοικούσε στη Μηλιά και ήταν ο μόνος από την οικογένεια ο οποίος υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Ο **Π.**, ο **Δ.**, ο **Γ.** και ο **Σ. Κυβέλος** και ο **Χ.**, ο **Α.** και ο **Η. Κυβελάκος** κατοικούσαν στη Μηλιά και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Πανάγος Κυβέλος**, ο **Γιάννης Κυβέλος**, ο **Αναστάσης Κυβέλος** και ο **Βενετζάνος Κυβέλος** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψαν την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Αναστάσιος Κυβέλος** το 1832 ήταν πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. 21 της 29 Ιουνίου 1832, σ. 118, ομοίως σσ, 124, 158 και 220.

Ο **Χ. Κυβέλος** και ο **Γ. Κυβέλος** κατοικούσαν στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΚΥΛΑΚΟΣ ή ΚΙΛΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη (Τσίμοβα) και τον κατέταξαν ως ανθυπολοχαγό στη Λακωνική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΚΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Από τη Νόμια, γεννημένος το 1805, το Μάιο του 1831 στρατολογήθηκε από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Πάνω Χώρα του Βαχού και θεωρείται ότι διαδέχτηκαν τους Δεμιριάνους που έφυγαν. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 38 και 40.

ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2014. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 106.

ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ Επίσκοπος ΜΠΟΤΣΙΝΑΡΗΣ από τους Ξανθιάνους. Αναφέρεται το 1681 που βρισκόταν στη Ζάκυνθο και ήθελε να μεταναστεύσει στη Γένοβα. Η επισκοπή του περιλάμβανε τα χωριά Πλάτσα, Μηλιά, Αράχοβα, Καστάνια και Πυρομανιάνους (οικισμός οικ. Πυρομάνη). Ξανθιάνοι είναι ο οικισμός Ξανθιάνικα ή η οικογένεια των Ξανθιάνων; Δ. Βαγιακάκου, Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

ΚΥΠΡΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ του Ν. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 3290. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

ΚΥΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΚΥΡΑΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Τσουλιάνων που προέρχονται από τους Καραμπατιάνους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Η άποψη ότι ήταν κλάδος των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Κοσμάδων είναι εσφαλμένη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 134 και 122. Είχε πύργο στο Ψείο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΚΥΡΑΖΑΚΗ Οικογένεια. Ο Νικόλαος Κυραζάκης αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Ο Σ. Κυραζάκης κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΥΡΑΖΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 217.

ΚΥΡΓΙΤΑΚΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ. Ήταν από την Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 6227. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΚΥΡΙΑΖΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη θέση Πουλάκια, που αποτελεί ξεμόνι κοντά στα χωριά Πύργο και Χαριά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΚΥΡΙΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο Στρατής Κυριακάκης αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Ο **Γιώργης Κυριακάκης** αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΚΥΡΙΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται από διάφορα μέρη της Μάνης. Στο Σταυρί υπάρχει Κυριακάκος ή Κυριακόγγονας που αποτελεί κλάδο των Γερακαριάνων (του Κούνου ή της Κηπούλας;). Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134.

Ο **Δ. Κυριακάκος** κατοικούσε στη Βάθεια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ν. Κυριακάκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού, ο **Γ. Κυριακάκος** από την Τριανταφυλλιά και ο **Π. Κυριακάκος** από την Κάτρη ????(Πεντάδα) υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Μιχαλάκης Κυριακάκος** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη έγινε με προβούλευμα του Βουλευτικού ταξιάρχης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Ο **Μιχαήλ Λιάκου Κυριακάκος**, από το Μαλεύρι, μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5956. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Ο **Στυλιανός Κυριακάκος ή Γαϊδουροκλέφτης**, από το Γύθειο, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7997. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 132.

Ο **Ιωάννης Κυριακάκος**, από το Οίτυλο αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8566. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 132.

Ο **Πανάγος Κυριακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγούλα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Πέτρος Κυριακάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΥΡΙΑΚΕΑ Οικογένεια. (Βλέπε Κυριακέας-Τρουπάκης) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Δεν συμπεριλαμβάνονται στο γενεαλογικό δέντρο της οικογενείας Τρουπάκη, όπως μας το παρέδωσε ο Β. Πατριαρχέας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημητράκης Κυριακέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. αριθ. 280.

Ο **Δημητράκης** και ο **Μιχαλάκης Κυριακέας** υπέγραψαν δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Τη δεύτερη από αυτές υπέγραψε και ο **Ν. Κυριακέας**.

Ο **Χ. Κυριακέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και ο **Μ. Κυριακέας** και ο **Χ. Κυριακέας** κατοικούσαν στη Χώρα Ανδρούβιστας και

θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 339 και 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κυριακέα κατοικούσε στο Πραστίο, Χώρα, Τσέρια και Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Ο **Π. Κυριακέας** κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Άνω Δολών και είχε ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΚΥΡΙΑΚΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυάλο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 82.

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Ιωάννης Κυριακουλάκης** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1805 και ο **Δημήτριος Κυριακουλάκης** από την Τριανταφυλλιά, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ιωάννης Γιαννάκη Κυριακουλάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε αντιστράτηγο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο **Κωνσταντίνος Ιωάνν. Κυριακουλάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 έγινε Χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο **Κυριακούλης Ιωάνν. Κυριακουλάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε υποχιλίαρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Μιχελής ή Μιχαλάκης Κυριακουλάκης** αναφέρεται από τη Λάγια και ίσως πρόκειται για δύο συγγενικά πρόσωπα, στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5 και 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 200 και 201.

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Το όνομα αυτό απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. Ο κλάδος της Μίνας προέρχεται από τους Διβολιάνους της πατριάς των Βισταχαγιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

Ο **Ιερέας Ηλίας Κυριακουλάκος** ήταν από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 2801. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 87.

Ο **Ιωάννης Γιανν. Κυριακουλάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε αντιστράτηγο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Α. Κυριακουλάκος** κατοικούσε στη Βάθεια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γ. Κυριακούλάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γ.** και ο **Κ. Κυριακούλάκος** κατοικούσαν στον Πύργο του Διρού και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Κωνσταντίνος** και ο **Πέτρος Κυριακούλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή Μαυρομιχάλη (;) στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Μ. Κυριακούλάκος** κατοικούσε στην Καφιόνα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Κυριακούλάκος** κατοικούσε στο Δρυ και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΕΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ μητρ. 3640. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 130.

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ του Μιχαήλ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλιάρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ.7, σ. 101.

ΚΥΡΙΑΛΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν από τον Κούνιο και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 794. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΜΑΪΝΗΣ. Magno Chirlo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς, για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως μετέπειτα Γυθείου. Ο Κύριλλος Γερμός ήταν από τη Δημητσάνα και αναφέρεται το 1819 ως επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1833 έγινε συγχώνευση των επισκοπών της Μάνης και έγινε Γυθείου. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 23. Στις 15 Οκτωβρίου 1819 υπέγραψε συνυποσχετικό για την ίδρυση σχολής στη Μάνη που σήμαινε την επανάσταση. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)99.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Καρυουπόλεως Κύριλλος**. Ι. Φιλήμωνος, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω*

του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί, Ερμούπολις 1922, σ. 37.

Αναφέρεται σε επιστολή από 31 Μαΐου 1821 του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη και Γιωργάκη Μπεηζαδέ Γρηγοράκη προς τους προκρίτους Μαραθονησίου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 97.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου, ό.π., σ. 216.

Ο επίσκοπος Καρυουπόλεως Κύριλλος διοικούσε μεγάλο μέρος της Ανατολικής Μάνης μέχρι το 1833. (Σχόλιο). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 226.

Στις 7 Απριλίου 1826 ο Γεώργιος Αντωνάκος-Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης και ο Παύλος Στεφανάκος διαμαρτυρήθηκαν γιατί αποκλείστηκαν από την Εθνοσυνέλευση και επικαλέστηκαν τη μαρτυρία του επισκόπου Καρυουπόλεως (Κύριλλου) για τη γνησιότητα των εγγράφων τους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 221.

Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο **Καρυουπόλεως Κύριλλος**, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο **Καρυουπόλεως Κύριλλος**, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Κυβέλος και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Ο Καρυουπόλεως Κύριλλος στις 15 Ιουλίου 1833 υπέγραψε την ανεξαρτησία της εκκλησίας της Ελλάδος από το Πατριαρχείο και την τουρκική διοίκηση. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 154. ΦΕΚ 23(23/8/33)176

ΚΥΡΙΛΛΟΣ Επίσκοπος Μαλτσίνης, μετέπειτα Κορίνθου. Τον Οκτώβριο του 1819 έγινε Κορίνθου. Αναφέρεται: "...προκέκριται των άλλων ο Θεοφιλέστατος επίσκοπος Μαλτσίνης κυρ Κύριλλος, αρχιερεύς θεοσεβής, ήθεσι κεκοσμημένος χρηστοίς, πράος, σώφρων και παιδείας μέτοχος...". Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)107.

Στις 14 Μαρτίου 1806 απαντά "+ο πώην Μαλτζίνης Κύριλλος ο του Αγίου Ωλένης επίτροπος". Ο Κύριλλος Ροδόπουλος προήχθη στη Μητρόπολη Κορίνθου, μετά το 1813, διότι το ίδιο έτος είναι συνδρομητής της "Μεθοδικής Γεωγραφίας" του Διονυσίου Πύρρου ως πρώην Μαλτζίνης. Πριν

από το 1810 ο επίσκοπος Μάλτζινης πήρε (ιδιώσατο) το Σελεγούδι, το οποίο το 1810 ο Μονεμβασίας επανήγαγε στην επισκοπή Μηλέας, στην οποία ανήκε.

ΚΥΡΙΜΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Παγγιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αναφέρεται ότι ξεκίνησε από το Σταυρί και εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

Ισχυρή οικογένεια στη Νόμια, στο Σταυρί και στην Παγγιά και αργότερα στο Γερολιμένα. Προέρχονται από τους Τσουλιάνους που είναι κλάδος των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 123, 124, 135.

Ο **Ζαχαρίας Κυρίμης**, από την Παγγιά, συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνιστών της Βέργας και του Διρού. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Μετά την απελευθέρωση σε τρία από τα μέλη της αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, α) στον **Παναγιώτη** με αριθμ. μητρ. 1313, β) στο **Ζαχαρία** με αριθμ. μητρ. 1314 και γ) στο **Λάζαρο** με αριθμ. μητρ. 1354. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Ο **Πανάγος Κυρίμης** και ο **Λάζαρος Κυρίμης** από την Παγγιά κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Ξεπαπας Κυρίμης** αναφέρεται το 1763 από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΚΥΡΚΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο το Γιάννη Κουγιουτέα. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθμ. εγγρ. 31.

ΚΩΛΟΦΑΚΟΣ Ν. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΩΝΣΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Κ.** και ο **Μ. Κωνστάκος** κατοικούσαν στην Καφιόνα και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Την 1 Ιουνίου 1829 πληρώθηκε με 200 γρόσια από τη δημογεροντία Σταυροπηγίου, γιατί τον Οκτώβριο του 1828 εργάστηκε για τη συλλογή του φόρου από το Αρμυρό μέχρι τις Κιτριές. Β. Πατριάρχεια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 81.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗ Οικογένεια. Υποτίθεται ότι υπήρξε κάποιος **καπετάν Κωνσταντάκης** το 1685, που πολέμησε τους Τούρκους και σκοτώθηκε, από αυτόν δε πήρε ένα ρέμα το όνομα "**του Κωνσταντάκη το ποτάμι**" στην περιοχή του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 11, 28, 42 και 58.

Ο **Μανώλης Κωνσταντάκης** αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

Ο **Παπάς Κωνσταντάκης** αναφέρεται ως μάρτυρας διαθήκης το 1720 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)82.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά στη Χαριά και στον Πύργο του Διρού, θα πρέπει δε να είναι ενιαία οικογένεια. Αναφέρεται όμως και από το Σταυρί, Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

Ο **Γεώργιος Κωνσταντάκος** αναφέρεται καταγωγή από τη Λακαδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1633. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Ο **Γ.** και ο **Κ. Κωνσταντάκος** κατοικούσαν στη Χαριά και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Κωνσταντάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δ. Κωνσταντάκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Νικόλαος Κωνσταντάκος** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 1633. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

Ο **Παναγιώτης Κωνσταντάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Πετρουλαίων της Ανδρούβιστας. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κωνσταντέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, **Πέτρος Κωνσταντέας**, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομα, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

Ο **Α. Κωνσταντέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Ο **Ηλίας Κωνσταντέας** γεννήθηκε το 1788 στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 21.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΚΗ Οικογένεια. Ο Χρυσομάλλης Κωνσταντινάκης αναφέρεται το 1699 από τους Δολούς ως ενοικιαστής των Μύλων της Μαντίνειας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12.

Το 1704 αναφέρεται ο Γιάννης Κωνσταντινάκης ως κάτοικος Μικρής Μαντίνειας με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

Ο Αναγνώστης Κωνσταντινάκης αναφέρεται το 1780 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) να κάνει δωρεά στον αναδεξιμό του. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)93.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΕΑ Οικογένεια. Στη Μεγάλη και στη Μικρή Μαντίνεια υπάρχουν κλάδοι της Οικογενείας Κωνσταντινέα. Στο Βαρούσι υπήρχε άλλος κλάδος, ο οποίος εξέλειπε. Οικογένεια Κωνσταντινέα υπάρχει σήμερα στη Λαγκαδά του Ζυγού της Μάνης (ανήκουσα στην πατριά των Αλεξιάνων) από την οποία θεωρείται ότι προέρχονται οι κλάδοι της Μαντίνειας.

Ο Δημήτριος Κωνσταντινέας είχε δανείσει χρήματα στο Δημητράκη Κουτήφαρη που τα εξόφλησε στις 20 Νοεμβρίου 1814. Γ. Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, τεύχ. Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 1957, σ. 95. Πιθανώς είναι ο πατέρας του Κωνσταντίνου από τα Βαρούσια, ο οποίος στα χρόνια 1844-1860 ήταν στον κατάλογο των ενόρκων ΦΕΚ, 1840, σ. 215, ΦΕΚ, αριθ. 38 της 3 Αυγούστου 1853, παράρτημα σ. 25 κ.ε. Ο Δημήτριος Κωνσταντινέας παραβρέθηκε στις 23 Μαρτίου 1821 στην απελευθέρωση της Καλαμάτας, έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς και έπεσε στην έφοδο που έγινε για την άλωση της πόλης. Αμβ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, Αθήναι 1841, τόμ Α', σ. 332 και τόμ. Δ', σ. 152. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)470.

Ο Κωνσταντίνος από της 1ης Μαρτίου μέχρι τέλους Ιουλίου του 1824 στρατεύθηκε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη της παραλίας από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825. Στις 12 Νοεμβρίου 1824 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε υποχιλιάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 43. Στις 13 Νοεμβρίου 1824 έγινε υποχιλιάρχος, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)442. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου και ήταν μεταξύ των κατοίκων της Μικρής Μαντίνειας. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φ. 94.

Ο Γεώργιος Κωνσταντινέας αναφέρεται ότι στις 6 Σεπτεμβρίου 1828 ενοικίασε μοναστηριακά κτήματα. ΓΑΚ, Εκτ. Επίτρ., φάκ. 43.

Ο Γεωργάκης Κωνσταντινέας ήταν κάτοικος Μεγάλης Μαντίνειας και αναφέρεται σε επεισόδιο που έγινε το Πάσχα του 1829. Ντ. Λ. Κοτσώνη, *Ιθώμη*, τεύχ 35-6(1993)51 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 145-6.

Ο Γεώργιος Μ. Κωνσταντινέας υπέγραψε και αυτός ως Μικρομαντιναίος το πρωτόκολλο της 29 Οκτωβρίου 1831, ό.π. Ο ίδιος υπέγραψε αναφορές καταδικάζοντας τις στασιαστικές κινήσεις των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμνί που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Την πρώτη αναφορά υπέγραψε ακόμη ο Κ. Δ. Κωνσταντινέας, ενώ και τις δύο ο Γ. Κωνσταντινέας και ο Π. Κωνσταντινέας. Από τη θέση της υπογραφής μεταξύ συγχωριανών μπορεί

να υποτεθεί ότι ο Γ. Μ. Κωνσταντινέας και ο ένας Π. Κωνσταντινέας είναι από τη Μικρή Μαντίνεια. Ο Γ. Κωνσταντινέας και ένας ακόμη Π. Κωνσταντινέας είναι από τη Μεγάλη Μαντίνεια.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κωνσταντινέα κατοικούσε στο Νικόβο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΚΟΥ ΣΕΛΙΝΑ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και η ετήσια παραγωγή της ήταν 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΟΙ. Κλάδος της οικογενείας Κουτήφαρη, που αναγράφονται στην κτητορική επιγραφή της μονής της Ανδρουμπεβίτζας. Σ. Κίτσου, *Λακ. Σπ.*, τ. 5, σ. 392.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται το 1278 ως εικονογράφος του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 49 και 55.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρονται από το χωριό Πιόντες ο **Μαυροειδής** και ο **Λεούτζης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8 και 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 201-2.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Η. Κατοικούσε στους Δολούς και γύρω στα 1840 ήταν συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 339.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Ι. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Λεύκτρου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στη Χαριά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΚΩΝΣΤΕΑΣ ΗΛΙΑΣ. Κατοικούσε στην Στούπα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΚΩΣΤΑΙΩΝ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Καραβά και στους Άνω Μπουλαριούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σσ. 76 και 77.

ΚΩΣΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και αναφέρονται: α) ο **Γιώργης** με ετήσια παραγωγή 13 κροντήρια λάδι, β) ο **Γιάννης** με 10 κροντήρια και γ) ο **Σιδέρης** με 12 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 137 και 139, φ. 247.

Ο **Αυγουστίνος Κωστάκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρος, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΩΣΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της γενιάς των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας που σήμερα έχει το όνομα Κωστάκης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 167.

Ο **Νικόλας Κωστακόπουλος** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΚΩΣΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Προέρχεται από την πατριά των Κουρικιάνων της Κοΐτας και ορισμένοι από αυτούς εγκαταστάθηκαν στον Πάλυρο. Άλλοι ζήσαν στον Κούνο και τον Καραβά και θεωρούνται κλάδος των Μπαθροταγαρουλιάνων από την πατριά των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 118, 125 και 135.

Ο **Μιχαήλ Κωστάκος** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Γερακάρης Κωστάκος** κατοικούσε στη Λάγια. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Γερακάρης Κωστάκος** από τη Λάγια στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γερακάρης Κωστάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξύ ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Γερακάρη Κωστάκο** από τη Λάγια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γερακάρης Κωστάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γερακάρης Κωστάκος** από τη Λάγια τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΚΩΣΤΑΝΤΑΚΟΣ ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΩΣΤΑΛΑΚΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ. Ήταν από τη Πάνιτσα. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 937. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 105.

ΚΩΣΤΑΝΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Γεωργίου. Γεννήθηκε το 1817 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΚΩΣΤΑΝΤΙΟΣ - Παπάς. Υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα του Λιμενίου η οποία δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημερ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831. Σε επιστολή του Γεωργίου Δημ. Κουτήφαρη της 4 Φεβρουαρίου 1832 προς τον αδελφό του Πέτρο σημειώνονται ευχές από τον Παπά-Κωσταντίο. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, 40-1(1960)221. Θα πρέπει να κατοικούσε στη Μάλτα ή στο Βαρούσι και να ήταν οικείος των Κουτηφαραίων.

ΚΩΣΤΑΡΑΚΟΣ Ν. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Η οικογένεια Κωσταράκου αποτελεί κλάδο των Λιάνων της πατριάς των Νικλιάνων και εγκαταστάθηκε στο Μέζαπο. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μάνης*, Α', σ. 114.

ΚΩΣΤΑΣ Παπάς. Para Costa da Allogi. Πιθανώς το Allogi σημαίνει Λάγια. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς, για την απελευθέρωση του Μναιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΚΩΣΤΑΤΑΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Κεχριάνικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 43. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΚΩΣΤΕΑ Οικογένεια. Στη Μεγάλη Μαντίνεια υπήρξαν δύο οικογένειες με το όνομα Κωστέα, ενώ άλλη κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Ο **Σαράντος ή Καλόγερος** Κωστέας από τη Μεγάλη Μαντίνεια στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελο του τελευταίου στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Το 1842 ο Σαράντος ή Καλόγερος και ο **Αναστασούλης** Κωστέας κατείχαν κτήματα της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας και έγινε εξέταση μαρτύρων για την κυριότητα αυτών. Ντ.Λ.Κοτσώνη, *Ιθώμη*, τευχ. 13, Μάρτιος 1973, σ. 8. Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 181, 488.

ΚΩΣΤΕΑ Οικογένεια. Ο **Στρατής Κωστέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν.Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Ιερέας Ευστράτιος Κωστέας** (πιθανώς είναι το ίδιο πρόσωπο με τον προηγούμενο) κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Κωστέα κατοικούσε στο Πραστίο και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.

ΚΩΣΤΕΛΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

ΚΩΤΕΑΣ ή ΚΟΤΤΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΚΩΤΟΣ. Ήταν στα Στούρα της Ευβοίας και τραυματίστηκε. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)402.

ΚΩΤΣΟΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΛΑΒΟΥΛΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. George La Vulge. Βλέπε Ελεαβούλκος. Αναφέρεται το 1293 ότι ήταν ένας από τους αρχηγούς των κατοίκων της Γιάννιτσας που κατέλαβαν την Καλαμάτα στο όνομα του αυτοκράτορα του Βυζαντίου. W.Miller, *Ιστορία της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα*, Έκδ. "Ελληνικά Γράμματα", Αθήνα 1960, σ. 238. Αδ.Αδαμαντίου, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1901)594-5. Κ.Παπαρρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Έκδ. Ελευθερουδάκη, Αθήνα 1925, τόμ. 5, σ. 117.

ΛΑΓΑΚΗ Οικογένεια. Το 1719 από το χωριό Πιόντες αναφέρεται ο **Αντώνης Λαγάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

Το 1760 αναφέρεται από τη Χώρα της Γαϊτσάς ο μοναχός **Μηνάς Νικολάκη Λαγάκης**, ο οποίος μόνασε στο Μοναστήρι της Σαϊδόνας Σαμοήλι, Γ.Ταβουλαρέα, *Σαμοήλι-Βαϊδενίτσα*, Καλαμάτα 1970, σ. 7.

ΛΑΓΑΚΟΥ Οικογένεια. Το 1760 από το χωριό Άλικά αναφέρεται η **Πετρού Λαγάκαινα** (Πέτρος Λαγάκος) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 45. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΛΑΓΑΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΛΑΓΙΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Παναγιώτη. Κατοικούσε στην Κοίτα και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΛΑΓΚΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1766 ως εικονογράφος της μονής της Τίμιοβας. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, σ. 12.

ΛΑΓΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρύνια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

ΛΑΓΟΔΟΝΤΕΑΣ Γ. Το 1831 υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας υπέρ του Ι. Καποδίστρια και εναντίον των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΑΓΟΝΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Dicheo Lagonico (70). Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΛΑΓΟΠΑΤΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Από τον Κάμπο. Έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 26, της 6 Σεπτεμβρίου 1824. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)471.

ΛΑΓΟΥ Οικογένεια. Της οικογένειας Λαγού της Μάνης συντούμε το 1690 δύο κλάδους, το Λαγό-Κυριακουλάκη και το Λαγό-Μουγκάκη στην καστελανία της Κελεφάς και μόνο ως Λαγός αναφέρεται ένας Μεγαλομαντιναίος το 1704. Ονόματα όπως το Λαγούδης, Λαγουδάκος, Λαγογιάννης και Λαγονίκος κ.ά. ίσως αποτελούν άλλους κλάδους της πατριάς.

Ο **Θεόδωρος Λαγός** (Ser Theodoro Lago da Maina) κατά τα έτη 1536-1544 βρισκόταν στη Βενετία και σπούδαζε. Ήταν και μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, αριθ. καταχώρησης 390.

Το πιο γνωστό μέλος της οικογένειας είναι ο **Θεόδωρος Λιβέρης ο επονομαζόμενος Λαγός**, που ίσως ταυτίζεται με τον προγούμενο. Ο Κ. Σάθας, *Έλληνες στρατιώται εν τη Δύσει*, σ. 265, γράφει: "...Τιμαριωτικώτερον διωργανισμένη η Μάνη, από της φυγής των Κλαδαίων εξηκολούθη τον αγώνα προς τους περιοίκους Τούρκους, οίτινες ουδέποτε επάτησαν τον ιερόν Ταύγετον. Πολλοί και εντάυθα Πελοποννήσιοι, Κύπριοι και Κρήτες Στρατιώται καταφυγόντες, απετέλεσαν την υπό των Ενετών λεγομένην Luogotenenza della Stratia di Maina (στρατόπεδον των εν Μάνη στρατωτών), της οποίας αρχηγός μνημονεύεται ο Λάκων Θεόδωρος Λιβέρης ο επονομαζόμενος Λαγός, ο εν έτη 1547 προσκληθείς υπό των Κυθηραίων εις στρατωτικήν οργάνωσιν της υπό του Χαϊρεδίν ερημωθείσης νήσου των". Ο Θεόδωρος Λιβέρης-Λαγός αναφέρεται ως στρατιώτης από τη Μάνη. Α. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 47.

Ο **Γιαννάκης Κυριακουλάκης Λαγός**, Jannachi Chiriachulachi Lago (17), το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Ο **Θεοδωράκης Μουγκάκης Λαγός**, Todorachi Mugachi Lago (7), το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Ένας **Λαγός**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1704 από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 11 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΛΑΓΟΥΔΑΚΗ Οικογένεια. Το όνομά του **Δημητράκη Λαγουδάκη** σημειώνεται σε δέηση στην εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του ναού της Παναγίας στο Κουσκούνι, που εικονογραφήθηκε το 1789. Ν.Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ.171.

Ο **Π. Λαγουδάκης** το 1836 διρίστηκε δήμαρχος Ιππολών με πρωτεύουσα το Δρυάλο.

ΛΑΓΟΥΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πασαβά. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80. Άλλη **οικ. Λαγουδάκου** είχε πύργο στο Γουλά, που αποτελεί ξεμόνι της Βάθειας. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78.

Ο **Αναστάσης Λαγουδάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Γεώργιος Λαγουδάκος** παντρεύτηκε κόρη του Λάμπρου Γρηγοράκη (Κουτσογληγοράκη), ο οποίος διετέλεσε δήμαρχος Καρυουπόλεως. Αν.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 25.

Στις 10 Ιουλίου 1834, ο **Μιχαήλ Λαγουδάκος** ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΛΑΓΟΥΔΗ Οικογένεια. α) Το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι αναφέρεται ο **Λαγούδης** χωρίς βαφτιστικό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25.

β) Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Σελά η **Λαδούδαινα** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 209 και 215.

γ) Στη Βάθεια υπήρχε οικογένεια Λαγούδη, που είχε πύργο και αποτελούσε κλάδο των Καραμπатаίων. Ν.Κατσικάρου, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

δ) Η οικογένεια **Λαγούδη** είχε κλάδο στο Μπρίκι. Ν.Κατσικάρου, ό.π., σ. 82. Ο Ιωάννης Νικ. Λαγούδης από το Μπρίκι μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ.397.

ΛΑΔΑ Οικογένεια. Ο Βασίλειος Δικ. Λαδάς ήταν από τον Πύργο και μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΛΑΔΑΚΑΚΗΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΛΑΔΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυαλί. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ως Μανιάτης (Σπαρτιάτης) έμπορος από τη Ζάκυνθο που γεννήθηκε το 1777. Μυήθηκε στις 7 Ιανουαρίου 1819 στη Φιλική Εταιρεία από το Θ. Κολοκοτρώνη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 32, αριθ. μητρ. 203. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 25. Ο Λ. Ζώης, *Ιστορικό - Βιογραφικό λεξικό Ζακύνθου*, αναφέρει ότι η οικογένεια Λαδοπούλου ήταν από τη Γαστούνη.

ΛΑΖΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Καλύβια. Ν. Κατσιακάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Δημήτριος Λαζαράκος** από την επαρχία Γυθείου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7995. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ.

ΛΑΖΑΡΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Το 1749 αναφέρεται από το χωριό Πηγάδια ο Γιώργης Λαζαράς που άφησε στη διαθήκη του "*επίτροπο και βεκίλη τον αυθέντη του τόπου ήγουν τον καπετάν Πιέρο Τρουπάκη*". Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 15, του ιδίου, δακτυλογραφημένος κώδικας *μονής Τίμιοβας*, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας, σ. 87-9. Από αυτό επιβεβαιώνεται ο Πέτρος Κουτήφαρης που γράφοντας για τους ηγεμόνες της Μάνης αναφέρει ότι μετά το θάνατο του Καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη οι Τρουπάκηδες ανέλαβαν την εξουσία στο Σταυροπήγι. Στη συνέχεια πήρε την καπετανία ο γαμπρός του καπετάν Γιαννάκη, ο Αθανάσιος Κουμουνδουράκης και μετά το θάνατο αυτού ανέλαβε ο Μιχαήλ Κουτήφαρης, στη συνέχεια ο Τζανετάκης-Τζανέτμπεης Κουτήφαρης και μετά την έκπτωση αυτού ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης και αυτόν διαδέχτηκαν στην καπετανία ο Γιωργάκης Καπετανάκης και ο Παναγιώτης-Παναγιώτμπεης Κουμουνδουράκης. Δεν θα μπορούσε να είναι βεκίλης και αυθέντης του τόπου ένας Τρουπάκης αν δεν εξουσίαζε και το Σταυροπήγι. Γιάννη Αναπλιώτη, Πέτρου Κουτήφαρη Ηγεμόνες της Μάνης, *Μεσσηνιακά Χρονικά* τεύχ. 6-7, τόμ. 2, σ. 293.

ΛΑΖΟΥΛΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΛΑΚΟΜΑΤΖΗΣ. Αναφέρεται ως γείτονας στα κτήματα του Δημητράκη Πουλάκου-Λιακαράκη ή Λιακάκου στο Λίμπερδο. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως*, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260

ΛΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 16 Μαρτίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος από Καρδαμύλη έγραψε στον καπ. Γιάννη, πολιτάρχη του Μυστρά??? να μη δοθεί ούτε μια στάλα λάδι που ήταν στο Μυστρά, το οποίο απαράτησαν οι ανιωιοί του Δημητράκης Ζερβέας και ο γέρος θείος του **Χριστόδουλος Λαλέας**. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Χριστόδουλος Λαλέας**, ο οποίος ήταν και δημογέροντας, υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Χριστόφορος Λαλέας** (;) στην επανάσταση του 1821 υπήρξε συμπολεμιστής του Αθανασίου Κουτήφαρη-Σκαρπαλέζου, του οποίου βεβαίωσε τις υπηρεσίες. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)471.

Του **Χριστόδουλου Λαλέα**, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824, το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Στη συνέχεια την προαγωγή ενέκρινε και το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338.

Ο **Χριστόδουλος Λαλέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Χριστόδουλος Λαλέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λαλέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΑΛΗΜΑΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μικρή Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 53 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΛΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΛΑΜΠΑΔΑΡΑΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΚΑΙΝΑ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μικρή Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λάδι, Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΛΑ(Μ)ΠΑΔΑΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΛΑΜΠΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Νικολάκης Λα(μ)πέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπτετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λαμπέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΑΜΠΙΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται σε πωλητήρια έγγραφα από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) α) ο **Λιάς Λαμπιράκης** το 1681 και β) ο **Γιάννης Λαμπιράκης-Κουλουράκης** το 1681 και το 1699 όπου υπογράφει μόνο ως **Γιάννης Κουλουράκης**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)77, 78, 79, 108. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια ο **Λα(μ)πιράκης**, χωρίς βαφτιστικό, του οποίου η ετήσια παραγωγή ήταν 3 βαρέλες λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΛΑΜΠΙΡΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΛΑΜΠΡΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Δ. Ήταν από την επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 1268. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 133.

ΛΑΜΠΡΙΝΑΚΗ ή ΛΑΜΠΡΙΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται οικογένειες σε όλη την έκταση της Μάνης και ασφαλώς δεν θα ανήκουν στην ίδια γενιά.

Αναφέρεται Λαμπρινάκος από την Κοίτα που ήταν κλάδος των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112. Άλλος από τα Τσικαλιά με πιθανή συγγένεια με τους Κουτρουλιάνους της πατριάς των Νικλιάνων και άλλος από τα Μουντανίστικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 128 και 107.

Το 1719 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα η **Παρασχή Λαμπρινίτσα** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 203.

Το 1755 σημειώνεται σε επιγραφή του Αγίου Σπυριδώνα της Μικρής Μαντίνειας ο **Γιωργάκης Λαμπρινάκης** και δηλώνεται η καταγωγή του από το χωριό Καρύνια. Στ. Καπετανάκη. *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 177.

Το 1775 αναφέρεται από το Οίτυλο ο **Παπά-Λαμπρινάκης**. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)433.

Ο **Γιαννάκης Λαμπρινάκης**, ετών 25, αιχμαλωτίστηκε στα Τρίνησα από τον Ιμπραήμ. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

Ο **Π. Λαμπρινάκος** (Λαπυρνάκος) και ο **Σ. Λαμπρινάκος** (Λαμπρικός) από την Τριανταφυλλιά υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν με τους ακόλουθους βαθμούς: 1) Ο **Δημήτριος Λαμπρινάκος**, από την Αρεόπολη, ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 6226. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108. 2) Ο **Νικόλαος Λαμπρινάκος**, από τη Λακεδαίμονα, ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 3448. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 108 και 3) Ο **Βασίλειος Λαμπρινάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3262. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 134.

ΛΑΜΠΡΙΝΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημητράκης Λαμπρινέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Λίας**, ο **Παναγιώτης** και ο **Παναγιωτάκης Λαμπρινέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγρ. 143.

Ο **Δ. Λαμπρινέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λαμπρινέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ. Αναφέρεται ότι πολέμησε εναντίον των Αιγυπτίων που αποβιβάστηκαν στο Διρό και προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπως η Ροζάκαινα και η Ραλού Πιέρου Μαυρομιχάλη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 88.

ΛΑΜΠΥΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατά τη διάρκεια του αγώνα ασκούσε την ιατρική. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

ΛΑΟΥΛΑ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Κουρικιάνων της Κοίτας, όπου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Υπάρχει και άλλος στους Μπουλαριούς που δεν έχει συγγένεια με τους προηγούμενους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 108 και 117.

ΛΑΠΕΤΟΥΛΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΛΑΠΟΥ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και αναφέρεται: α) ο **Μιχάλης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι και ο β) ο **Νικόλας** με 20 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247 και 244.

ΛΑΡΙΓΚΑ ή ΛΑΡΥΓΓΑ Οικογένεια. Εμφανίζεται σε πολλά σημεία της Μάνης μετά από την εγκατάσταση των Φράγκων στην Πελοπόννησο. Το 1222 ο δεσπότης Ιωάννης Χαμάρετος, που είχε καταφύγει από το 1212 στη Μάνη, πήγε στην Ήπειρο, στο Θεόδωρο Δούκα και κατάγγειλε τον πεθερό του, το Γ. Ευδαιμονογιάννη, που καταγόταν πιθανώς από τη Μονεμβασιά, ότι ήταν συνεργάτης των Φράγκων. Ο Θ. Δούκας έστειλε τον ιερωμένο Μανουήλ Στάση να πάει στο Γεώργιο Ευδαιμονογιάννη, που ήταν πεθερός του Ι. Χαμάρετου και να του προτείνει συνεργασία για να διώξουν τους Φράγκους από το Μοριά. Όταν ο Στάσης πήγε στη Μάνη, ίσως στο Οίτυλο, συνάντησε έναν άρχοντα του τόπου, το **Γαβριήλ Λάρυγγα**, ο οποίος είχε καλές σχέσεις με τους Φράγκους, αλλά δεν τους υπηρετούσε πιστά. Αυτός συμβούλευσε το Στάση να μη παρουσιαστεί στον Ευδαιμονογιάννη κλπ. Π. Κατσαφάδου, *Τα κάστρα της Μαΐνης*, σσ. 115-7. Το 1278 σε επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα υπάρχει το όνομα του **Λαριγκά** που αφιερώνει χωράφι. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 47, 49 και 53, στίχ. 17. Το 1331-2 σε επιγραφή του Αγίου Γεωργίου Οιτύλου σημειώνεται "...κυρ **Λαριγκά του Σλαβούρη** και Άννης...", θεωρείται ότι πρόκειται περί βαπτιστικού ονόματος. Α. Αβραμέα, *Ο "Τζάσις των Μεληγγών"*, *Παρνασσός* 16(1974)294 και 299. Η Helene Ahrweiler-Glykatzi, *Bull. Corresp. Hellenique* 86(1962)3 και 9 αναφέρει ότι το όνομα Λαρυγκάς πρόέρχεται από άτομο με μεγάλο λαρύγγι ή κακόφωνο. Ο Δ. Βαγιακάκος, *Αθηνά* 53(1949)172, αναφέρει ότι στους Μπουλαριούς υπάρχει τοπωνύμιο "**Λαρυγγιάνοι**".

ΛΑΣΒΟΥΡΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Προφανώς πρόκειται για Πέτρος Σλαβούρης. Αναφέρεται το όνομά του Π. Λ. ως πεθερού του Στέφανου Κομνηνού, προγόνου των Στεφανοπούλων του Οϊτύλου. Υπάρχουν δύο εκδοχές ότι ο Στέφανος παντρεύτηκε την κόρη που ονομαζόταν Αλεξάνδρα ή Ελένη. Ο Στέφανος με την Αλεξάνδρα απέκτησαν τρία παιδιά. Τον Πωλημένο, πρόγονο των Στεφανιάνων. Τον Μιχαήλ πρόγονο των Νοβοκιάνων και τον Κωνσταντίνο πρόγονο των Φαλτσέων. Γ. Παπαδοπούλου, Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Στεφανοπούλων, Αθήναι 1865, σσ. ιδ' και 12.

ΛΑΣΚΑΡΗ Οικογένεια. Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)208.

Βλέπε **Νεόφυτος Λάσκαρης** επίσκοπος Μάνης.

Αναφέρεται ο **Μιχαήλ Λάσκαρης** το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάδα*, σ. 132.

Αναφέρεται ο **Παναγιώτης Λάσκαρης** ο οποίος είχε 12 άνδρες και συμπεριλαμβανόταν στους αξιωματικούς του διοικητού της Κελεφάς. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 57.

Αναφέρεται το 1704 ο **Δημήτρης Λάσκαρης** από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 150 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Μέλη της οικογενείας Λάσκαρη από την αυτοκρατορία της Νικαίας, την Κωνσταντινούπολη ή το Μυστρά πιθανολογείται ότι εγκαταστάθηκαν στην Τσερασιά και το Σταυρό του Βαχού, ακόμη και στο Οίτυλο. Ίσως κάποιος Λάσκαρης ήρθε στη Μάνη ως τοπικός διοικητής - πιθανώς και ως εξόριστος - και είχε έδρα τη δίοδο από την Κάτω Μάνη (Ανατολική) προς τη Μέσα Μάνη, για να μπορεί να ελέγχει τον τόπο. Μπορεί ακόμη να υποθεθεί ότι αντικαταστάτης του Λάσκαρη ήταν ο Φωκάς, που εγκαταστάθηκε στην Παλαιά Καρυούπολη και άφησε το όνομά του σε μια ευρύτερη περιοχή που φέρει ακόμη το όνομά του, Φωκάς ή Φουκάς. Σύμφωνα με παράδοση ο άρχοντας Λάσκαρης, ο οποίος πήγαινε στην εκκλησία καβάλα στο άλογό του και έπαιρνε το αντίδωρο με το σπαθί, καταδυνάστευε τους κατοίκους της περιοχής εισπράττοντας υπερβολικούς φόρους. Οι καταπιεσμένοι κάτοικοι έφυγαν κάποτε από τον οικισμό της Τσερασιάς και εγκαταστάθηκαν στο λόφο της Κοτρώνας, νότια της Τσερασιάς και η οικογένεια Λάσκαρη έχασε την ισχύ της. (Άλλη είναι η Κοτρώνα της Παλαιάς Τσεροβάς). Λέγεται αντίθετα από τους Λασκαριάνους πως οι πρόγονοί τους εγκαταστάθηκαν πρώτα στην Κοτρώνα και αργότερα στην Τσερασιά, γι' αυτό εξακολούθησαν να ενταφιάζουν τους νεκρούς τους στη Κοτρώνα. Αυτό δε πιθανώς δείχνει ότι η πρώτη εγκατάσταση των Λασκαριάνων έγινε στην οχυρή θέση του λόφου της Κοτρώνας, αργότερα δε εγκαταστάθηκαν στην Τσερασιά. Να σημειωθεί όμως ότι οι ενδείξεις δηλώνουν ότι ο οικισμός της Κοτρώνας είναι αρχαιότερος της Τσερασιάς. Επίσης από τους Λασκαριάνους λέγεται ότι όταν στασίασαν οι κάτοικοι της περιοχής του κάλεσε ως συμμάχους Μεσομανιάτες τους οπίους εγκατέστησε στη Σκάλα που βρίσκεται νότια της Κοτρώνας. Δυτικά της Τσερασιάς υπάρχει περιοχή που λέγεται Λασκαριάνικα ή Σταυρός και είναι η Πύλη της Μάνης, δηλαδή το σύνορο της Ανατολικής (Κάτω Μάνης) με τη Δυτική (Μέσα Μάνη). Πάλι από παράδοση μαθαίνουμε ότι οι Λασκαριάνοι είχαν ως τσοπάνη έναν από το χωριό Κουλούμι που ονομαζόταν Μπελής (Βελής) ή Μπελήτας και ήταν από τη γενιά του Καπετανάκου. Αυτός κάποτε ζήτησε από το Λάσκαρη να του παραχωρήσει λίγα κτήματα και στην άρνηση

του άρχοντα, έφερε τους συγγενείς του από το Κουλούμι, ώστε τελικά έγιναν παραχωρήσεις γης (βλέπε Μπελήτας). Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 17, 20, 23 κ.ε.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1810 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Λάγιας. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)203.

ΛΑΧΑΝΑ Οικογένεια. Κατάγεται από το χωριό Πηγάδια.

ΛΑΧΑΝΑ ή ΚΟΥΤΡΟΥΛΙΑΝΟΥ οικογένεια. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΛΑΨΟΥ (Lapso?) Οικογένεια. Αναφέρονται το 1538 στη Βενετία ο ser Nichita Lapso Maniati και ο ser Nicolo Lapso Maniati όπου σπούδαζαν. Ο μεν Νικήτας αναφέρεται μόνο το 1538, ενώ ο Νικολός παρέμεινε μέχρι 1546 και ήταν μέλη της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήνα 1976, αριθ. καταχώρησης 482 και 484.

ΛΕΑΚΑΙΝΑ. Αναφέρεται από το χωριό Παχιάνικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΛΕΒΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και ανήκει στην πατριά των Νικολιάνων. Θεωρούνται απόγονοι του Μπελήτα βλέπε όνομα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 51-2.

ΛΕΒΕΤΑΡΗΣ ΚΟΡΩΝΑΙΟΣ. Υπογράφει ως μάρτυρας σε διαθήκη του 1728(;). Υποτίθεται ότι ανήκει στην οικογένεια Λεβεντέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)112.

ΛΕΒΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ο Παναγιώτης Λεβέας στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΛΕΒΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Κουτήφαρη της Μάνης.

Ο Χριστόδουλος Καπετανάκης γράφοντας για το ταξίδι του παππού του παππού του καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, που έγινε το 1715, για να γίνει η συνθήκη μεταξύ των Μανιατών και των Τούρκων, σημειώνει τα ακόλουθα: "*Κατεκείναις ταις ημέραις εφάνη η βενετική φλότα εις τα παράλια της Μάνης και ο Λεβής από την Τραχήλα του Ζυγού της Μελιγκούς είχε ένα περγαντάκι, ήτοι πλοίον, ούτως τα ονόμαζαν, και ιδόντας τα πλοία εγνώρισε ότι είναι των Ενετών. Επήγε επάνω εις αυτήν και τους επαράστησεν την φθοράν των Τούρκων, όπου έπαθαν, και τους απέδειξε καθαράς αποδείξεις και ούτως τους έπεισε, διότι αυτοί επήγαιναν δια την Κύπρον, και τους εγύρισεν εις την Μάνην...*". Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι 1715*, Καλαμάτα 1957, σ. 47. Δεν είναι δυνατόν με βεβαιότητα ισχυριστεί κανείς, εάν το αναφερόμενο περιστατικό, θα μπορούσε να συσχετισθεί με την αποστολή επιστολής από 30 Αυγούστου 1684 των

επισκόπων και του επιτρόπου των Μανιατών Θεόδωρου Βούλτσου, Π. Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, τόμ. Γ', σ. 282-3, ή με το αναφερόμενο στο ημερολόγιο του Μάτεση γεγονός: "1685 Μαρτίου 12, ήρθε μια γαλιότα Μανιάτικη και είπε πως εκάμανε μεγάλη σκλαβιά οι Τούρκοι στη Μάνη, και πήγε στους Κορφούς στον καπετάν γκενεράλε για σοκόρσο" (βοήθεια). Κ. Σάθα, *Ελληνικά ανέκδοτα*, τόμ. Α', Αθήναι 1867. σ. 198.

Από ένα υπόμνημα από τα Ολλανδικά αρχεία για τη Μάνη, που χρονολογείται περίπου από το 1815 και το οποίο συντάχθηκε προφανώς από το Γάλλο έμπορο Sauvaire που ήταν εγκατεστημένος στην Κορώνη από το 1770, μαθαίνουμε τα ακόλουθα: "...Εγκαταλείποντας την καπετανία του Ζυγού, μετά από δύο λέυγες, προς ανατολάς, ακολουθώντας την ακτή, φθάνουμε σε ένα χωριό κοντά στη θάλασσα, που ονομάζεται Κουτήφαρη. Είναι μια μικρή περιοχή που δεν σχηματίζει μια καπετανία και που διοικείται από μερικούς πλούσιους Μανιάτες και είναι υπό την άμεση προστασία του Μπέη. Υπάρχει μια πολύ παλιά οικογένεια, που φέρει το παρωνύμιο **Λεβή** και είναι αυτή που έχει τη μεγαλύτερη ισχύ στην περιοχή...". Ελένης Μπελιά, *Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)289-290.

Ο **Λεβής (Λεβίας) Κωνσταντίνος (Κοντός)** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Ο **Τζανετάκης Λεβής** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΛΕΓΑΝΤΖΕΣ (;) ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το Φεβρουάριο του 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνη Ψαλήρα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ. φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΛΕΚΑ ή ΛΕΚΚΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυαλί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΛΕΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Πατρίκιος Λεκάκης** αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Θεοδωράκης Λεκάκης** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΛΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καφίονα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια (Λεκιάνοι). Είχε πύργο στον Αϊ Γιώργη τον Μακρύναρο στην περιοχή του Αργιλιά. Κλάδοι των Λεκιάνων αποτελούν οι

οικογένειες: Μπουρδιάνοι, Τσιλιβοπιεριάνοι, Μανιατιάνοι, Θεοδωρακιάνοι, Παπουλιάνοι, Κοτεάκοι, Μουγιάνοι, Κουτουλιάνοι, Δημακογιαννιάνοι, Κατσικαριάνοι και Κουμουλιάνοι. Οι Λεκιάνοι ήταν σύμμαχοι του Αντώνμπεη Γρηγοράκη. Α. Κουτσίλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 173-5.

ΛΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Από τον Κότρωνα.

ΛΕΚΑΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νύφη στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΛΕΚΑΡΑΚΟΥ ή ΛΕΚΚΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χειμάρρα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79-80.

ΛΕΚΑΤΖΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ηθακίσιος, γεννημένος το 1783, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΛΕΚΕΑ Οικογένεια. Καταγεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας και αναφέρονται: α) Ο **Νικολάκης** ο οποίος το 1810 υπογράφει απόφαση του κοινού για το διορισμό ιερέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98. β) Ο **Γιωργάκης** ο οποίος το 1824 υπογράφει σε δανειστικό έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)99.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λεκέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και τις Κάλυβες. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΕΚΟΔΗΜΗΤΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Καυκί μαζί τις οικογένειες Αμάη, Δημητρακάδη, Κουλίζου, και Μπαρμπαγιάννη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Ομώνυμη οικογένεια υπάρχει στα Παχιάνικα και την Κοκάλα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

ΛΕΛΟΥΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Από το Μαυροβούνι. Κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΛΕΜΕΤΕΡΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 5 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΛΕΜΗΘΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται ότι ήταν από το Οίτυλο, ανήκε στη γενιά των Στεφανοπουλιάνων και έκλεψε τη μνηστή του Λιμπεράκη Γερακάρη, που ήταν από τους Γιατριάνους, οπότε άρχισε πόλεμος μεταξύ των δύο οικογενειών. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, *Χρονογραφία περί της καταγωγής των εν Μάνη Σταφανοπούλων*, σ. 19. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 130.

ΛΕΞΑΡΗΣ. Αναφέρεται το 1750 ότι καταγόταν από τα Πηγάδια και έγινε καλόγερος στη μονή της Τίμιοβας με την παρακίνηση του ηγουμένου

Γρηγορίου Λιαβούρκου. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδια Ντίμιοςβας*, σ. 46, ενθυμήσεις 145 και 156.

ΛΕΟΝΤΟΚΙΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατ'αίτηση του Υπουργείου πολέμου με προβούλευμα του Βουλευτικού στις 18 Φεβρουαρίου 1825, εγκρίθηκε η προαγωγή του **Δημήτριου Λεοντοκιανάκου** σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 2ας τάξεως α) ο **Γεώργιος Λεοντοκιανάκος** από την Αρεόπολη με αριθ. μητρ. 707 και β) ο **Δημήτριος Λεοντοκιανάκος** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ. μητρ. 4399. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σσ. 107-8.

ΛΕΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΛΕΟΣ ή ΛΟΣ. Αναφέρεται ότι το 1685 στην περιοχή του Βαχού πολέμησε εναντίον των Τούρκων και σκοτώθηκε, έμεινε δε τοπωνύμιο με το όνομά του. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 52 και 58.

ΛΕΟΤΣΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 713. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

ΛΕΟΥΝΑΚΟΣ (;) ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται καταγωγή από τη Σπάρτη (Μάνη). Το 1825 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2617. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

ΛΕΟΥΤΖΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΛΕΟΥΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΛΕΟΥΤΖΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρεται από το χωριό Πιόντες ο **Πόθος Λεουτζόπουλος** και αργότερα ένας άλλος **Λεουτζόπουλος** από την Κοίτα, χωρίς βαπτιστικό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8 και 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 201 και 210.

ΛΕΟΥΤΖΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΛΕΟΥΤΣΑΚΟΥ ή ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Καταγόταν από την Αρχιά και ήταν συγγενής της οικογενείας Βουτικλάρη. Αργότερα εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

Ο **Κωνσταντίνος Ιωάν. Λεουτσάκος** από την Κηπούλα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ.395.

ΛΕΥΚΟΤΡΙΧΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από τον Κάβαλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΛΕΦΑΤΖΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Νέασα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Για τα μοιρολόγια του Κώστα Λεφατζή και του Λεφατζή και Περωτή (Καντήρου) βλέπε: Α. Κουτσιλιέρη, *Μοιρολόγια της Μάνης*, σ. 212 κ.ε. Θεωρείται η σκληρότερη οικογένεια στο Νικλιάνικο με κλάδους το Σπάλαγγα, τον Κουράκλη και πιθανώς το Βαραμέντη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΛΕΩΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Από το Μυστρά το 1730 αναφέρονται σε επιστολή προς τον Αββά Μ. Fourmont, ο **Ιωάννης**, ο **Μανώλος** και ο **Νικόλαος** Λεόπουλος. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330 και *Σπαρτιατικό ημερολόγιο* 4(1903)60.

ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. (Βλέπε: Λεουτσάκου) Μια οικογένεια προέρχεται από το Νύφι και εγκαταστάθηκε στον Αργιλιά. Άλλη οικογένεια Λεωτσάκου υπάρχει στη Μίνα που είναι κλάδος των Ντουβιάνων. Τέλος άλλη οικογένεια Λεωτσάκου προέρχεται από την Κοίτα και την Αρχιά, αποτελεί δε κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων και αυτοί έχουν το παρωνύμιο Ντεβερίκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 98, 105 και 111.

Υπάρχουν πύργοι της οικογενείας Λεωτσάκου στην Αρχιά, Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77, στη Μίνα, ό.π., σ. 82 και στον Αργιλιά, ό.π., σ. 79.

Ο **Νικόλαος Λεωτσάκης** ήταν από τη Λάγια μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 1353. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

ΛΗΓΟΓΟΡΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου το Βουλευτικό ενέκρινε την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΛΗΓΟΡΑΚΟΓΓΟΝΑΣ. Βλέπε Γρηγορακάκης.

ΛΗΓΟΡΑΚΟΚΟΡΗΣ Δ. Πιθανώς πρόκειται περί κλάδου των Καουριάνων με το όνομα Κοκοράκης, Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, Α', σ. 109, ή περί κακής αναγνώσεως του Γρηγορακόγωνα. Ο Δ. Ληγαροκοκόρης κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΗΓΟΡΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας που εγκαταστάθηκε στις Μιανές. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68.

ΛΙΑΒΟΥΡΚΟΥ Οικογένεια. Βλέπε Ελεαβούρκου.

ΛΙΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Μ. Καταγόταν από την επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 3606. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 134.

ΛΙΑΚΑΚΗΣ ή ΛΙΑΚΕΑΣ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Λιακέας** γεννήθηκε το 1794 και το 1824, τότε που κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας, υπηρέτησε στη Μεσσηνία υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη (αριθ. καταλ. 18). ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Ένας **Παναγιώτης Λιακέας**, που πρέπει να είναι ο ίδιος με τον προηγούμενο, υπηρέτησε το Φεβρουάριο του 1825 υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Κοκωνέα ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Ένας άλλος **Παναγιώτης Λιακέας του ποτέ Παναγιώτη** γεννήθηκε το 1814 και το 1829 φοίτησε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φύλ. 227 της 12 Δεκεμβρίου 1829. Στις 27 Ιουνίου 1831 η "Γενική Εφημερίς Ελλάδος" αριθ. φ. 48, δημοσίευσε αναφορά κατοίκων Σταυροπηγίου καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων την οποία υπέγραψε και ο **Β. Λεκέας** (Λιακέας). Στις 29 Οκτωβρίου 1831 ο **Βασίλειος Λιακάκης** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ. φάκ. 94.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λιακέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα, την Καρδαμύλη και τη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΙΑΚΑΚΗ-ΒΕΝΕΤΣΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης** και ο **Γρηγόρης** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΛΙΑΚΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΛΙΑΚΑΚΟΥ ή ΛΙΑΚΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται ο Δημητράκης Πουλάκος Λιακάκος ή Λιακαράκης και ο Ιωάννης Παναγάκος Λιακάκος ή Λιακαράκης. Βλέπε: Γιωργουλιάνοι.

ΛΙΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Συναντάται σε διάφορα μέρη της Μάνης (ανατολικής). Οικογένεια Λιακάκου κατοικούσε και στα Άλικα και θεωρείται κλάδος των Περιμενιάνων, που είναι από τους Λιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη ο **Δημητράκης Λιακάκος** πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο Πατρίκιος, Θεοδωρής και Πιέρος από τη Μαραθέα στις 19 Ιανουαρίου 1825 έγραψαν στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να πει στο **Δημητράκη Λιακάκο** να τους στείλει 6 βόλια κανονιού. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 188.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, ο **Δημητράκης Λιακάκος** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημητράκης Λιακάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Νικόλας Λιακάκος** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Παναγιωτάκης Λιακάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλίαρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Της οικογενείας Λιακάκου αναφέρεται καταγωγή από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση ο **Χριστόδουλος Λιακάκος** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 3098 και ο **Νικόλαος Λιακάκος** ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2707. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

ΛΙΑΚΑΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΛΙΑΚΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται καταγωγή από τη Μικρή Μαντίνεια και την Ανδρούβιστα.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιαννάκης Λιακέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Μετά την απελευθέρωση ο **Γεώργιος Λιακέας** αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1968. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

β) Ο **Ιωάννης Λιακέας** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4415, ό.π., σ. 108.

Ο **Γιάννης Λιακέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Α. Λιακέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λιακέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα, την Καρδαμύλη και τη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΙΑΚΗ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται ο **Τζανέτος** Λιάκης, Zaneto Liachi (78) από την περιοχή (καστελιανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα ο **Νικολάκης** Λιάκης στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

Το 1704 αναφέρεται ο **Γιώργος Λιάκης** από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. Τον ίδιο χρόνο από τα Βαρούσια αναφέρονται ο **Νικολάκης** και ο **Στρατήγης Λιάκης** με ετήσια παραγωγή ο καθένας από 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 133.

ΛΙΑΚΗΣ - ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗΣ. Το όνομά του αναγράφεται από το 1745 στον Ι.Ν. της Αγίας Τριάδος Πραστίου που ανήγειρε ο επίσκοπος Πούργαλης. Αναφέρεται ακόμη στους Αγίους Πάντες Πραστίου ως "*Κωνσταντάκης Λιάκης το γένος Πούργαλης Παπαλιακάκης*". Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 48.

ΛΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης και δεν θα πρέπει να υπάρχει συγγενική σχέση. Ο **Δ. Λιάκος** από τη Χαριά, ο **Ν. Λιάκος** από τους Μπουλαριούς και ο **Δ. Λιάκος** από την Κοίτα υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γεώργιος Λιάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δημήτριος Λιάκος**, από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1808, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Μιχαήλ Λιάκος** ήταν από τη Λακωνία. μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 295. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 133.

Ο **Σωτήρης Λιάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΛΙΑΚΟΥΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΛΙΑΚΟΥΡΗΣ. Στην υπ' αριθ. 193 ενθύμηση της μονής της Τίμιοβας αναφέρεται το όνομα του Λιάκουρη που είχε γελάδια μισιακά με το μοναστήρι. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια του κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 28.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λιακουρέα κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΙΑΚΟΥΝΑΣ - Γερολιάκουνας. Αναφέρεται το 1729 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 29. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΛΙΑΝΕΑ ή ΛΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης, ιδίως στον Κάμπο της επαρχίας Σταυροπηγίου.

Ο **Αναστάσιος Λιανέας** το 1825 υπέγραψε αναφορά υποστηρίζοντας ότι ο πύργος του Τζανέμπη Κουτούφαρη έπρεπε να αποδοθεί στους απογόνους του, ενώ μέχρι τότε τον κρατούσε ο Πετρόμπης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283, όπου αναφέρεται Αναστ. Λιακέας.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824, το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του **Αναστασίου Λιανέα** σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Στη συνέχεια την προαγωγή του ενέκρινε και το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338.

Ο **Αναστάσιος Λιανέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 6:25 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

Ο **Αναστάσιος Λιανέας** στις 6 Ιουλίου 1824 έγινε εκατόνταρχος. Αρχεία Ελληνικής Παλιγγενεσίας, τ. 2, σ. 338. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγράφου 142. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220 και Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 79 της 1 Οκτωβρίου 1830, παράρτ. σ. 381. Το 1831 υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και εκδήλωνε την αφοσίωσή του στον Ι. Καποδίστρια. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Το 1832 οι Λιανέοι είχαν συμμετοχή στο φόνο του Γιάννη Ταϊρη και έφθασαν στο χείλος της ένοπλης σύγκρουσης. Τελικά το θέμα αποφασίστηκε να λυθεί από την "επαρχία", που σημαίνει ότι θα γινόταν ένα είδος λαϊκού δικαστηρίου το οποίο θα έπαιρνε απόφαση. Γ. Αναπλιώτη, Αρχείο Πέτρου Κουτήφαρη, "Αρχείον" Μεσσηνίας 40-41(1960)219. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου. Στο Αρχείο Αγωνιστών Ε.Β.Ε. στους αριθ. 516 και 938 κατατάσσεται στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Παναγιώτης Λιανός, ο οποίος βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)472 και αναφέρεται ότι υπηρέτησε στον αγώνα υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Μετά την απελευθέρωση διετέλεσε δημογέροντας και στις 11 Φεβρουαρίου 1838 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Γερηνίας. ΦΕΚ, αριθ. 17 της 13 Μαΐου 1838, σ. 83. Υπέγραψε και αυτός όπως ο προηγούμενος τις δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, ό.π. Στο Αρχείο Αγωνιστών Ε.Β.Ε. έχει αριθ 412 και 727. Κ. Πίτσιου, ό.π.,.

Στασινός Λιανός αναφέρεται το όνομά του το 1828 στην εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου, ό.π.,.

Ο **Ι. Λιανέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. Βλέπε και Λιανού ή Λιανέα οικογένεια.

Ο **Π. Λιανέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΛΙΑΝΕΚΗΣ Ιερομόναχος. Αναφέρεται το 1745 από το χωριό Σέλιτσα στην υπ' αριθ. 134 ενθύμηση της μονής της Τίμιοβας, όπου ανακαίνισε το κελί που βρισκόταν στην πόρτα του μοναστηριού. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμοβας*, σ. 46.

ΛΙΑΝΕΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Γαρμπελιά της Μηλιάς και αναφέρεται ότι αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Γιατρών-Μεδίκων του Οιτύλου. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

ΛΙΑΝΗΣ ΓΕΩΡΓΗΣ. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Πρόκειται για έναν από τους βασικούς κλάδους των Νικλιάνων. Θεωρούνται η καρδιά των Νικλιάνων, είναι δε εγκατεστημένοι στην Κοίτα, Μπουλαριούς, Κάτω Γαρδένισα, Γερολιμένα, Άλικα, Βάθεια κ.ά. Οι Λιάνοι έδιωξαν τους Αραβουχιούς από την Καινήπολη και τα Τσικαλιά και τους ανάγκασαν να εκατασταθούν στα Ποράγια. Η οικογένεια των Λιάνων έχει διαιρεθεί στους ακόλουθους κλάδους. Γεωργόπουλος, Καβατζάς, Καϊράκης, Κατσαφάδος, Κατσιβαρδάκος, Κουζιγιαννος, Κωσταράκος, Μαντούβαλος, Μιχελόγγonas, Νικολινάκος, Ξαρχάκος, Ριφονάς, Σαλίχος, Σκαρκαράκης και Σκυλακάκης.

ΛΙΑΝΟΡΤΗΣ. Αναφέρεται ως ένας από τους αρχηγούς των κατοίκων της Γιάννιτσας οι οποίοι το 1293 κατέλαβαν την Καλαμάτα από τους Φράγκους στο όνομα του Βυζαντινού Αυτοκράτορα. Αδαμαντίου, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1901)594.

ΛΙΑΝΟΥΡΑΚΗΣ ΣΤΑΣΙΝΟΣ. Ήταν κάτοικος των Δολών και η κόρη του Ευγενικούλα παντρεύτηκε το 1781 τον κυρ Τζανέτο Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σσ. 4 και 11.

ΛΙΑΝΟΥΡΕΑΣ ή ΛΙΑΝΟΥΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε στους Δολούς το 1791 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 16. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάρραστασης στον Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ. Μάνη-

Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 27 Ιουνίου 1831 δημοσιεύτηκε αναφορά την οποία υπέγραψε και αυτός και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Κιτριών και υπέγραψε στις 11 Αυγούστου 1836 πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)282.

ΛΙΑΝΟΥΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΛΙΑΠΟΥΡΟΣ Γ. Υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΙΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται από την Καρέα και την Κοίτα. Ο κλάδος της Κοίτας προέρχεται από τους Κουτρουλιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Το 1760 ο **Ηλίας Λιαράκος** ανήγειρε το ναϊσκο του Προφήτη Ηλία στο χωριό Καρέα που ήταν μετόχιο του Παναγίου Τάφου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)118. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)548.

Μετά την απελευθέρωση ο **Ιωάννης Λιαράκος** από την Κοίτα αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 620. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Ο **Νικόλαος Λιαράκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 8742, ό.π., σ. 135.

ΛΙΑΡΟΣ Ι. Το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Γυθείου.

ΛΙΑΣΚΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1786 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 70.

ΛΙΑΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν ανιψιός του Πιέρου Νικολόπουλου Γρηγοράκη. Μαρίας Βέη, Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, λακωνικά Σπουδαί 6(1982)272-3.

ΛΙΑΡΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΛΙΑΡΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΛΙΒΑΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Πέτρος** και ο **Γιάννης Λιβανέας** υπέγραψαν δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Την πρώτη αναφορά υπέγραψαν ακόμη ο **Ι. Λιβανέας** και ο **Π. Λιβανέας**.

Ο **Γ. Λιβανέας** και ο **Π. Λιβανέας** κατοικούσαν στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΛΙΒΕΡΗΣ (Σπατ.). Αναφέρεται ότι ήταν στο κάστρο του Άργους και στην τελική έξοδο δεν βγήκε έγκαιρα και τον πρόφθασαν οι Τούρκοι και τον σκότωσαν. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)407.

ΛΙΒΕΡΗΣ - ΛΑΓΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Βλέπε Λαγός-Λιβέρης Θεόδωρος. Από τη Μάνη στρατιώτης στη Δύση. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 47.

ΛΙΓΑΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΛΙΓΟΜΥΑΛΑΚΟΣ ή ΛΙΓΟΜΥΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στον Καρβελά. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε υποχιλάρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Με αναφορά του Πετρόπουλου Π. Πετροπουλάκη από τη Ράχη της 16 Δεκεμβρίου 1828 γνωστοποιείται ότι ο Πουλημένος Γιανναράκος από Κουτουμού και ο **Βασίλης Λιγομύαλης από Καρβελά** γύρισαν από το Λιμένι με γράμματα του Γιωργάκη Μαυρομιχάλη, που γράφει ο λαός να ακούει μόνο αυτόν. Ο Β. Λιγομύαλης πήγε στα Βαρδουνοχώρια με την απειλή ότι αν παρακούσουν θα πάει κατεπάνω τους ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης. Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 181.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Ο Β. Λιγομύαλης στις 29 Σεπτεμβρίου στην Ύδρα υπέγραψε αναφορά ως πληρεξούσιος της Σπάρτης (Μάνης) προς τη Γερουσία. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 46 της 1 Οκτωβρίου 1832, σ. 252.

Αναφέρεται ως καταγόμενος από τη Λακωνία γενικώς. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1372. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

Ο Βασίλειος Λιγομιάλης από τον Καρβελά τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Η χήρα **Αργυρή Λιγομυαλοπούλα** υπέγραψε στις 21 Ιανουαρίου 1831 ως κάτοικος Μονεμβασίας και Κρητικής καταγωγής. Δ. Βαγιακάκου, Έγγραφα πεί των Κρητών προσφύγων εις την Πελοπόννησον επί Καποδίστρια, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)118.

ΛΙΓΩΡΑΚΟΣ (ή ΓΡΗΓΟΡΑΚΟΣ) ΔΗΜΟΣ. Καταγόμενος από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8708. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 135.

ΛΙΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Ο Χαράλαμπος Κωνστ. Λιέας από το Πρασιό μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λιέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα, Πρασιό και Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΙΚΟΥΣΑΚΟΣ Β. Κατοικούσε στον Κούνο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΙΜΠΕΑΣ Ι. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΛΙΜΠΕΡΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ του Ν. Αναφέρεται καταγωγή από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3001. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

ΛΙΜΠΕΡΑΚΗΣ του Γερακούλη από τους Φωκάδες. Το 1776 ήταν ηλικίας 22 ετών, ναύτης το επάγγελμα στο πλοίο του Μαχαιριώτη και φυλακίστηκε στα Κύθηρα γιατί χτύπησε με πέτρα στο κεφάλι το Δημήτρη Σκλαβούνη-Μαυρέα-Κωλογιαγιά. Από τη φυλακή απέδρασε και χάνονται έκτοτε τα ίχνη του. Χρ. Μαλτέζου, Ο Μανιάτης Λιμπεράκης φυλακισμένος στα Κύθηρα (1676), *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)336 κ.ε.

ΛΙΜΠΕΡΕΑ ή ΛΥΜΠΕΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και ο **Θανάσης Λυμπερέας** από το Μάρτιο έως τον Ιούνιο του 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για την προστασία της παραλίας από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53 ή Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49, έγγραφα της 20 Ιανουαρίου 1825. Στις 14 Ιουνίου 1826 ο **Θανάσης Λιμπερέας** υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό το συγχωριανό του

Τζανέτο Κουρκουτά. Σημείωσε δε ότι υπογράφει και για τα αδέρφια του. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ο **Θανάσης Λυμπερέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Σε δύο αναφορές κατοίκων του Σταυροπηγίου που καταδικάζοντουσαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων υπογράφουν οι **Α., Κ., Γ., Θ. Λυμπερέας**. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Λυμπερέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Το 1765 ο **μοναχός Γιαννίκος Λυμπερέας** αφιέρωσε στη μονή της Τίμιοβας 6 γελάδια, ενθύμηση 241. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Τίμιοβας*, σ. 47.

ΛΙΜΠΕΡΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Ανήκε στους Κουτρουλιάνους της Κοίτας.

Στις 3 Μαΐου 1817 στο Λιμένι υπέγραψαν συμφωνία ο **Πέτρος Λυμπερόγγονας** (από τους Κουτρουλιάνους και θα ήταν ο αρχηγός) με τον Κατσή Μαυρομιχάλη - που ήταν ο καπετάνιος της Μέσα Μάνης - και ο πρώτος παρέλαβε από τη γούβα του Κατσή το συγγενή του Γιαννάκη Αθανασάκο με την υπόσχεση ότι αν ξανακάνει αδίκημα θα υποχρεωθούν οι Κουτρουλιάνοι στην καταβολή 2.000 γροσίων και στην ανοχή δύο φονικών. Ο **Πέτρος Λυμπερόγγονας** σκοτώθηκε από κανόνι στην πολιορκία της Μονεμβασίας, όπως φανερώνει πιστοποιητικό του Νικόλαου Πιεράκου. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367-8.

Ο **Νικόλας Λυμπερόγγονας** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΛΙΝΑΡΑΚΟΥ - ΛΙΝΑΡΑ Οικογένεια. Οικογένεια Λιναρά υπάρχει στο Δρυ και την Κέρια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125. Άλλη στο Μαυροβούνι. Παράλληλα υπήρχε και στην περιοχή Κολοκυνθίου της Ανατολικής Μάνης.

Την 1 Νοεμβρίου 1815 ο **Γιωργάκος (sic) Λιναράς** πούλησε το σπίτι του στο Μελίσσι στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη και ως μάρτυρες υπέγραψαν ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης και ο Πέτρος Μιχαλάς Τρουπάκης. Το 1837 οι Λιναριάνοι χαρακτηρίστηκαν ως ανίψια του Πιέρου Νικολόπουλου-γρηγοράκη. Μ. Βέη, Έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)271 και 273.

Ο **Λιναράκος** μετά την πτώση της Τριπολιτσάς πήγε στην πολιορκία της Κορίνθου και τοποθετήθηκε στη θέση Κάκαβα. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)401.

Στις 7 Οκτωβρίου 1825 στο Βουλευτικό αναγνώστηκε αναφορά του **Μιχάλη Λιναρά** και του Σακελλάριου Παπαφώτου ότι προσορμήστηκε στο Μαραθονήσι το πλοίο του Νικολάου Λαλεχού και άρπαξε την περιουσία τους. Στις δε 9 Οκτωβρίου 1825 διετάχθησαν οι πρόκριτοι της Ύδρας να λάβουν δραστήρια μέτρα για να επιστραφούν τα αρπαγένη από το Λαλεχό αντικείμενα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 348 και 351.

Στις 7 Οκτωβρίου 1825 το Βουλευτικό προβάλλει στο Εκτελεστικό να μεταχειριστεί όλους τους τρόπους για να μη διασκορπιστούν τα πράγματα

που ο Γεώργιος Λαλεχός άρπαξε από το λιμάνι του Μαραθονησίου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 335.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 ο **Μιχάλης Λιναράς** υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη Ανατολικής Μάνης του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Νικόλαος Λιναράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Νικόλαο Λιναράκο** από τη Λάγια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 24 Ιουλίου 1830 ο **Νικόλαος Λιναράκος** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψαν ο **Νικόλαος** και ο **Πέτρος Λιναράκος** στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Νικολάκης** και ο **Πέτρος Λιναράκος** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψαν την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Ν. Λιναράς** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832, ως εκπρόσωπος της επαρχίας Κολοκυνθίου. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206. Ο Νικόλαος Λιναράς ως πληρεξούσιος Κολοκυνθίου έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους και παραβρέθηκε στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι τη συνεδρίαση της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 12, 194, 209 κ.ά.

Ο **Παναγιώτης** και ο **Π(έτρος;) Λιναράκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Πέτρος Λιναράς** από το Μαυροβούνι τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΛΙΝΑΡΔΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Από το Έλος. Στις 22 Μαρτίου 1823 υπέγραψε στο Λεϊμόνα μαζί με άλλους συντοπίτες του αίτημα να αναλάβει ο Παναγιωτάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης με 50 οπλοφόρους την τήρηση της τάξης στην περιοχή του Έλους. Αν.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 147.

ΛΙΟΜΠΕΡΑΚΗΣ ΖΕΡΒΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Άλικά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 45. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΛΙΟΠΟΥΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., φάκ. 23, συνημ. 16 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 30.

ΛΙΟΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ. (;) Αναφέρεται ως καταγόμενος γενικώς από τη Λακωνία. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3133. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

ΛΙΤΖΑ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από τα Βαρούσια το 1704 με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134, φ. 249.

ΛΟΓΑΡΟΣ ή ΛΟΥΓΑΡΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΛΟΓΟΘΕΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου ο **Γιωργάκης Λογοθετάκης** με ετήσια παραγωγή 12 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135. Τον ίδιο χρόνο από την περιοχή του Κάμπου αναφέρεται ένας **Λογοθετάκης** χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 139, φ. 248.

ΛΟΓΟΘΕΤΗ Οικογένεια. Υπάρχει σε πολλά μέρη της Ελλάδος, μεταξύ των οποίων είναι η Καλαμάτα και οι Γαϊτσές της Μάνης.

Το 1659 αναφέρεται από την Καλαμάτα ο **Ιωσαφάτ Λογοθέτης**. Ήταν από την Καλαμάτα και η οικογένειά του το 1659 πήρε μέρος στην προσωρινή απελευθέρωση της πόλης που προκάλεσε ο Μοροζίνη για να πετύχει αντιπερισπασμό. Με έξοδά της εξόπλισε 70 άνδρες. Σώζεται το έγγραφο που ο Μοροζίνη τους παραχώρησε προνόμια. Μετά οκτώ χρόνια ο Ιωσαφάτ ζήτησε χρήματα για να απελευθερώσει τον πατέρα του που ήταν αιχμάλωτος στην ανατολή. Πιθανώς υπάρχει σχέση με την οικογένεια Λογοθέτη των Γαϊτσών. Α. Καραθανάση, *Επαναστατικά κινήσεις στην Πελοπόννησο, Πελοποννησιακά 8(1971)242 κ.ε.*

Το 1806, το 1819 και το 1837 αναφέρεται ο **Παναγιώτης ή Πανάγος Λογοθέτης** από την Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 22 και 29.

Ο **Αναγνωστάκης Λογοθέτης - Τσαουσέας**, θείος του Ιωάννη Λογοθέτη, στις 20 Οκτωβρίου 1812 διορίστηκε εκπρόσωπος του Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη εκπρόσωπος στα τέσσερα χωριά των Γαϊτσών. Β. Πατριάρχεια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 12.

Ο **Γεώργιος Λογοθέτης του Ιωάννου** και ο **Πέτρος Τσαουσέας**, που ήταν εξάδελφος του Ιωάννη Λογοθέτη υπηρέτησαν ως γραμματείς της Δημογεροντίας Σταυροπηγίου. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον*, σ. 81. Το 1852 με τα γεγονότα του Παπουλάκη Ο Γεώργιος Λογοθέτης ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Αβίας. Ο Πέτρος Τσαουσέας έγινε δήμαρχος Αβίας.

Ο Ιωάννης Λογοθέτης και ο Πέτρος Τσαουσέας αναφέρονται και ως αδέρφια.

Ο **Ιωάννης Λογοθέτης** καταγόταν από τις Γαϊτσές και είχε γεννηθεί το 1785. Από τις 20 Οκτωβρίου 1812 υπηρέτησε ως γραμματέας του Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη, είχε το παρωνύμιο Τσαουσέας και έζησε μέχρι το 1860. Παιδιά του ήταν ο Γεώργιος και ο Κωνσταντίνος. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 10-11, 15 και 100.

Υπηρέτησε γραμματέας του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Υποστηρίζεται ότι αυτός ήταν ο συντάκτης και γραφέας της ειδοποίησης (προκήρυξης) της 23 Μαρτίου 1821. Στηρίζεται σε γραφολογική διερεύνηση του πρωτοτύπου της προκήρυξης που βρίσκεται στο Λονδίνο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 9 κ.ε.

Συνεργάστηκε για τη συμφιλίωση των οικογενειών και την 1 Οκτωβρίου 1819 έγραψε το συμφωνητικό των οικογενειών της Μάνης. Να σημειωθεί ότι ήταν έμπιστο πρόσωπο του Πετρόμπεη και είχε πολύ καλές σχέσεις με πολλούς σημαντικούς της Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 91, 95 και 96.

Στις 22 Μαρτίου 1821 πήγε στους Δολούς και παράλαβε από τον Χρ. Περραβό επ' ονόματι του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη 1.000 γρόσια. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 95. Σ. Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)437. Να σημειωθεί ότι αναφέρεται πως ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης πήγε στην Τρίπολη στις 12 Φεβρουαρίου 1821. Η απόδειξη αυτή βοηθάει στην ανεύρεση της ακριβούς ημερομηνίας μεταβάσεως του Αναστασίου Μαυρομιχάλη στην Τριπολιτσά, ό.π., σ. 437.

Συνόδευσε στην Τρίπολη τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη, ο οποίος κρατήθηκε από τους Τούρκους ως όμηρος. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 14.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822 οι πρωτεύοντες της Μάνης πήραν την απόφαση να διορίσουν ως επιστάτες στα τελωνεία από την Αγία Σιών μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη) τον Ιάκωβο Κορνήλιο, τον καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;) και τον Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Στις 29 Νοεμβρίου 1822 ο Πετρόμπεης έστειλε επιστολή στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή, τον Ιάκωβο Κορνήλιο και **Ιωάννη Λογοθέτη-Τσαουσέα** και τους επιτιμούσε γιατί δεν έφθασε ακόμη βοήθεια. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη. Ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον Παναγιώτη Κοσονάκο συνάντησαν τον Πετρόμπεη στο Δραγαμέστο, που πήγε για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)270.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στις 18 Δεκεμβρίου 1823 έστειλε επιστολή στον Ιωάννη-Κατσή Μ., τον Αντωνάκη Μ., τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον **(Ιωάννη) Λογοθέτη** αναφερόμενος σε πρόσωπα του Βουλευτικού. (Δημοσιεύτηκε με λάθη στα Λακωνικά, αριθ. 18 Νοεμ.- δεκεμ. 1966, σσ. 185-6, 192). Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 118.

Στις 20 Απριλίου 1825 ο Πετρόμπεης του έδωσε πιστοποιητικό ότι δούλεψε υπό τις οδηγίες του και ότι οι μισθοί του φθάνουν τις 12.800 γρόσια. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 74.

Έχει υπογράψει πολλά έγγραφα κατά τη διάρκεια του αγώνα και στη συνέχεια ήταν δημογέροντας και ειρηνοδίκης Σταυροπηγίου. Στις 16 Ιουλίου 1830 καταγγέλεται ως φίλος των Μαυρομιχαλαίων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ. φάκ.

91, έγγραφο της 16 Ιουλίου 1830. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε ψήφισμα των προκρίτων και οπλαρχηγών της Μάνης υπέρ του Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Υπέγραψε δύο αναφορές με τις οποίες καταδικάζοντουσαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2892. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Ως γραμματέας του Πετρόμπεη φαίνεται σε πολλές επιστολές προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 56, 58, 67 κ.ά.

Ο **Ιωάννης Λογοθέτης** ήταν δημογέροντας Σταυροπηγίου και προσυπέγραψε έγγραφο της 29 Απριλίου 1830 που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 27 Μαΐου 1831 μαζί με τους άλλους δημογέροντες Σταυροπηγίου κάλεσαν τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη να συναντηθούν στο μοναστήρι της Αντρομπεβίτσας. Στις 12 Ιουλίου 1831 τον κάλεσαν να συναντηθούν στις Κιτριές για να τον συμφιλιώσουν με τους Πατριαρχέους. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 49.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ - ΜΠΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Α. Λογοθέτης - Μπαλανόπουλος** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1832 - 16 Μαρτίου 1832, ως εκπρόσωπος του Ζυγού της Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 206.

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ - ΜΠΟΥΚΕΑΣ ή ΜΠΟΥΚΟΥΡΑΣ Γ. Βλέπε Μπουκέας. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 χωρίς βαφτιστικό υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο Γ. Λογοθέτης-Μπούκουρας ως εκπρόσωπος του Ζυγού της Μάνης αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου του 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Κατοικούσε στο Ζυγό, ήταν δημογέροντας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΛΟΝΤΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΛΟΥΓΚΑΝΗ Οικογένεια. Ο Γεώργιος Ιωάν. Λουγκάνης από το Δρυάλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΛΟΥΖΕΑΣ ή ΛΟΥΖΗΣ Δ. Υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους κατοίκους Σταυροπηγίου με την οποία καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στην ίδια αναφορά υπέγραψε και ένας Χρηστολουγέας που θα πρέπει να ανήκει στην ίδια οικογένεια.

ΛΟΥΚΑ Οικογένεια. Πιθανώς να συνδέεται με το χωριό Λουκάδικα. Το 1671 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο **Στεφανής Λουκάς** ως μάρτυρας σε δικαιοπρακτικό έγγραφο (σεμπρία). Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)44.

Στις 4 Ιανουαρίου 1682 στη Sovana της Ιταλίας μερικοί Μανιάτες υπέβαλαν υπόμνημα υπέρ ενός ιερέα από τη Νάξο που τον έλεγαν Ματθαίο Ζηλωτή. Μεταξύ των εκπροσώπων των Μανιατών ήταν και ο **Nicolo di Luca**. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 446. γ) Το 1690 ο **Σέρβος Γιάννη Λουκάς** (8. Servo Janni Luca) αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς και δ) στο ίδιο έγγραφο αναφέρεται ο **Γιάννης Δημητρόπουλος Λουκάς** (19. Jani Dimitropulo Luca) από την καστελανία και αυτός της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

ΛΟΥΚΑ (ΛΟΥΚΑΙΩΝ) Οικογένεια. Είχε πύργο στα Τσουκαλιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΛΟΥΚΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από πολλά μέρη της Μάνης. Το 1690 ο **Νικόλας Λουκάκης**, Nicolas Lucachis (71), κατοικούσε στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1715 ο **Στρατής Λουκάκης** αναφέρεται από το χωριό Χειμάρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Το 1743 ο **Παναγιώτης Λουκάκης** σημειώνεται σε αφιερωματική επιγραφή στο ναό του Αγίου Νικολάου Μηλέας. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)171.

Κλάδος της οικογενείας Λουκάκη κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Γ. και Π. Λουκάκης** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. Την αναφορά αυτή υπέγραψε και ο "**Ν. Κυρλουκάκης**", που θεωρούμε ότι ανήκει στην ίδια οικογένεια.

ΛΟΥΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται στα Τσουκαλιά και στη Νόμια. Η οικογένεια Λουκάκου της Νόμιας αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μεσίσκλη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 114 και 128.

Στις 25 Ιουλίου 1824 ο **Δημήτριος Λουκάκος** με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν και ο **Πανάγος Λουκάκος** έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

Ο **Ιωάννης Π. Λουκάκος** εμφανίστηκε στο Θαλάσσιο Δικαστήριο ως ιδιοκτήτης της άγκυρας της γολέτας "Ηρας" που βγήκε σε πλειστηριασμό για να αποζημιωθούν θύματα πειρατείας από σκάφη του Κατσή Μαυρομιχάλη. (ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 172, απόφαση 50?18 Δεκεμβρίου 1828.) Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 92.

ΛΟΥΚΑΝΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάμπο ο **Αναστάσης Λουκάνης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 135. Τον ίδιο χρόνο στους Κάτω Δολούς ζούσε ο **Λουκάνης** χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 131.

ΛΟΥΚΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Παρασυρό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΛΟΥΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Λουκάς Λουκέας** ήταν από το χωριό Λάκκος (Νουμπροβίτσα) του Οιτύλου και τον Ιούνιο του 1826, όταν την αυγή είδε τα πλοία των Αιγυπτίων του Ιμπραήμ να πλησιάζουν την ακτή για να αποβιβάσουν στρατεύματα, λέγεται, ότι άρχισε να τα χτυπά με ένα παλαιό κανόνι και έφυγαν και πήγαν στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 80 και Απ. Παπαδέα, Εφημερίς Καλαμάτας "Η Σημαία", αριθ. φ. 4969 της 1 Ιουλίου 1930.

Ο **Σ. Λουκέας** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Στ. Λουκέας ή Λουκιάς** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΛΟΥΛΟΥΔΑΚΗΣ ΑΒΡΑΑΜ. Αναφέρεται από την Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΛΟΥΜΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1763 αναφέρεται από τη Μανιάκοβα (Νέα Καρυούπολη) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΛΟΥΜΑΚΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΛΟΥΜΠΑΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό το 1704 από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 12 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΛΟΥΜΠΑΡΔΑΚΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΛΟΥΠΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Χαριά και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΛΟΥΡΠΑΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Ι.** και **Η. Λουρπάνος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΛΟΥΡΠΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 35. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΛΟΥΣΤΑΡΑΚΟΣ Β. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΛΥΚΑΚΗΣ ΣΑΜΟΥΗΛ. Κτήτορας της ομωνύμου μονής της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, η οποία βρίσκεται κοντά στο χωριό Κάλυβες, στην όχθη του χειμάρρου του Βιρού. Ο ναός της μονής χτίστηκε το 1570 και το τέμπλο σκαλίστηκε το 1770. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 563-4.

ΛΥΚΑΚΟΣ ή ΤΟΡΝΑΡΟΣ ΤΖΑΝΕΛ. Αναφέρεται κατοικία η επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4402. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

ΛΥΚΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΛΥΚΟΔΗΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Οικονόμου. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό ο βαθμός της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΛΥΚΟΠΑΤΗ Οικογένεια. Ένας **Λυκοπάτης**, του οποίου δεν σώζεται το βαφτιστικό όνομα, ήταν από τα Λιασίνοβα και πήγε στη Ρωσία, όπου πλούτισε και έδωσε χρήματα, με τα οποία το 1812 πήγε δάσκαλος στο χωριό του από τη Μεγάλη του Γένους Σχολή. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 561.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Ηλίας Λυκοπάτης** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΛΥΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Ήταν από την Κορώνη και μαζί με τη γυναίκα του το 1772 αφιέρωσε (αριθ. 224) ένα αμπέλι στο Νησί "δια την ψυχήν της κουινιάδας του καλόγριος Σωφρονίας". Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμοβας*, σ. 34.

ΛΥΚΟΤΡΙΧΗΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΛΥΚΟΥΡΕΖΟΥ ή ΛΥΚΟΥΡΕΖΕΑ Οικογένεια. Το 1704 ο **Μιχαήλ Λυκουρέζος** ήταν ηγούμενος της μονής της Ανδρουμπεβίτζας, όπως αναφέρει η κτητορική επιγραφή. Σ. Κίτσιου, *Ανέκδοτος κτητορική επιγραφή της μονής Αντρομπεβίτσης Έξω Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)392.

Ο **Ηλίας Λυκουρέζος** γεννήθηκε το 1795 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την τήρηση της τάξης στην περιοχή Σταυροπηγίου. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 96. Ο Δ. Δουκάκης, του οποίου ήταν θείος, αναφέρει ότι τον έστειλε ο Πετρόμπεης στις 22 Μαρτίου 1821 στην Καλαμάτα και οι Τούρκοι ήταν τρομαγμένοι και συγκεντρώθηκαν στα σπίτια του Ζάρκου και του Ι. Τζάνε και τους έδωσε κουράγιο, "*ενθαρρυνθέντες ούτοι μου εχάρισαν αργυράν πιστόλαν, ήν έχω*". (Από ανέκδοτο πανηγυρικό που εκφώνησε ο Σπυρος Δουκάκης στις 25 Μαρτίου 1861.) Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους Ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως αριθ. μ. 2241) και έζησε μέχρι το 1879. Δ.Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 219. Ν. Καραμπέλα, *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*, σ. 226.

Ο **Παναγιώτης Λυκουρεζέας** γεννήθηκε το 1804 και το 1824 υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη. Γ.Α.Κ., ό.π., αριθ. καταλ. 49.

Ο **Παναγιώτης Λυκουρεζέας** κατοικούσε στον Κάμπο και έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)472.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια **οικογένεια Λυκουρεζέα** κατοικούσε και στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΛΥΚΟΥΣΑ ή ΛΥΚΟΥΧΙΑΟΥΝΕ ή ΛΥΚΟΥΧΙΑΝΩΝ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Καραβά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο των Κατραμπαχιάνων του Κούνου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΛΥΚΟΥΤΖΟΥ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα ο **Θοδωρής** Λυκούτζος με ετήσια παραγωγή 18 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247. Τον ίδιο χρόνο αναφέρεται από τη Γιάννιτσα και ο **Γιώργος** Λυκούτζος με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 138, φ. 244.

ΛΥΜΠΕΡΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Λιμπέρη) Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο **Καλόποθος Λυμπέρης** από την Κοίτα, μετά την απελευθέρωση, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 619. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 107.

Ο **Δημήτριος Σ. Λυμπέρης** ήταν από τη Λάγια και πολέμησε στη Βέργα του Αρμυρού και στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Ο **Δημήτριος Λυμπέρης** από την επαρχία Γυθείου αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ μητρ. 11920. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 135.

ΛΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Το 1729 από το χωριό Πιόντες αναφέρονται ο **Ανδρέας** και ο **Λεούτζης Λυράκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΛΥΡΑΚΟΥ Οικογένεια (Λυριάνοι). Κατοικούσε στους Άνω Μπουλαριούς σε πύργο, είχε συγγένεια και ήταν ακουμπισμένη στους Μαντουβαλαίους. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Αργότερα εγκαταστάθηκε στον Γερολιμένα. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

ΛΥΡΗΣ. Αναφέρεται σε διαθήκη του 1829 ως "Λύρης από Βαχό". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)120

ΛΥΡΟΦΟΝΑΚΗΣ ΣΑΒΒΑΣ. Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΛΥΣΑΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Εγκαταστάθηκε στο Μέζαπο και συνδεόταν με συγγένεια με την οικογένεια Αρναούτη. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179. Παράλληλα αναφέρεται ότι προέρχεται από τους Πατσιλινάκους που είναι κλάδος των Μιχαλακιάνων της πατρίδας των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134.

ΜΑΒΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Μαβέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΜΑΓΓΑΝΑΣ ή ΜΑΓΑΝΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ. Μανιάτης πειρατής που το 1644 υπηρετούσε στο πλοίο του Αντώνη Μανιάτη. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 1, σ. 138 και Α. Κραντονέλλη, *Η ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 288.

ΜΑΓΓΙΩΡΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της γενιάς των Πηλοκωκιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 135.

ΜΑΓΓΟΥΡΑ Οικογένεια. Η οικ. Μάγγουρα κατοικούσε στα Τσικαλιά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135. Βλέπε οικ. Μάκουρα.

ΜΑΓΕΜΕΝΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Στις 11 Ιουνίου 1829 αποφυλακίστηκε, ενώ είχε συλληφθεί στις νότιες ακτές της Πελοποννήσου ασκώντας πειρατεία. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 174.

ΜΑΓΚΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Ανδρέας Μαγκουρέας** γεννήθηκε το 1784 στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη

Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία ως πεντηκόνταρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

Ο **Ηλίας Μαγκουρέας** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Ο **Ηλίας Μαγκουρέας** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 10569. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

ΜΑΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο. Ο **Γεώργιος Μαγουλέας** γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 31. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγράφου 142. Υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Σταυριανός Μαγουλέας** γεννήθηκε το 1799 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 32.

Αναφέρεται ο **Κυριάκος Μαγουνάκος** (;) που υπηρέτησε το 1825 υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και με μπουκαδόρο το Δημήτριο Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αρ. εγγράφου 31 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

ΜΑΓΡΙΠΛΗ ή ΜΑΓΡΙΠΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και είχε το παρωνύμιο "Μπούβαλης", προφανώς γιατί είχε παλαιότερα το όνομα αυτό, βλέπε λέξη.

Ο **Αρφάνης Μαγριπλέας** γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 41. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς το Γεν. Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Εκτ. Επίτρ., φάκ. 92.

Ο **Δημητράκης Μαγριπλέας** υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη, ΓΑΚ, ό.π., αριθ. καταλ. 40. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντος, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αρ. εγγράφου 142. Υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε από τη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

Ο **Ιωάννης Μαγριπλής** βιογραφείται και αναφέρεται ότι ήταν ιατριχειρούργος που είχε εγκατασταθεί στην Κωνσταντινούπολη και ασκούσε εκεί το επάγγελμά του. Παντρεύτηκε διδασκάλισσα και με την έκρηξη της επανάστασης γύρισε στην πατρίδα του. Πήρε μέρος σε διάφορες μάχες και τελικά αναφέρεται ότι σκοτώθηκε πολεμώντας εναντίον του Ιμπραήμ το 1826. Στα Α. Α. Ε. Β. Ε. έχει καταχωρηθεί με αριθ. μ. 2815 και με την αναθεώρηση του 1871 κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως). Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)473. Στο φάκελό του αναγράφεται: "*Ιατροχειρούργος καθ' όλον τον αγώνα, εφονεύθη εντός της επαρχίας του*". Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Ο **Χριστόδουλος Μαγριπλής** στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΑΔΟΥΡΕΑ ή ΜΠΑΜΠΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Το 1842 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε κτήματα κοντά στο μοναστήρι των Αγίων Σαράντα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 524.

ΜΑΖΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Καταγόταν από το χωριό Αφούγγια, αλλά μέλη της είχαν μεταναστεύσει και στη Σοναπα της Ιταλίας. Το 1690 στη Σοναπα αναφέρεται ο **Γιώργος Μαζαράκης του ποτέ Ιωάννη**, ετών 30, που ζούσε εκεί με τη γυναίκα του Σάντα, ετών 18 και τον αδελφό του Παναγιώτη, ετών 26. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 4, σ. 124, αριθ. 20. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243. Σε αναφορά του 1694 υπέγραψε ο "**Κρατζιο Μαζαράκη**" και το 1696 υπέγραψαν σε αναφορά ο **Μαριανός** και ο **Θεοδωράκης Μαζαράκης**. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4. σσ. 461 και 463.

Το 1723 αναφέρεται δύο φορές από το χωριό Αφούγγια και Αφούγγια-Γλίνας ο **Γεώργιος Μαζαράκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15 και 17, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 205 και 206.

Ο **Νικόλαος Μαζαράκης**, καταγόμενος από Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 3870. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΑΖΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε **Η.** και ο **Κ. Μαζαρέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γ. Μαζαρέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΖΑΡΗΣ Οικονόμος. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΘΕΟΥΛΑΙΝΑ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΜΑΚΑΡΗ Οικογένεια. Στη Γιάννιτσα το 1704 κατοικούσαν πολλά μέλη της οικογενείας Μάκαρη. Αναφέρονται: α) ο **Θεοδωράκης** με ετήσια παραγωγή 21 κροντήρια λάδι, β) ο **Παναγιώτης** με 16 κροντήρια, γ) ο **Βεργής** με 18 κροντήρια, δ) ο **Μανής** (;Μάνος) με 26 κροντήρια, ε) ο **Δημητράκης** με 30

κροντήρια, στ) ο **Δημήτρης** με 25 κροντήρια, ζ) ο **Παναγιώτης** με 25 κροντήρια, η) ο **Θωμάς** με 20 κροντήρια και θ) ο **Γιαννάκης** με 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137-8, φ. 247 και 244.

Μεταξύ των ηγουμένων της μονής της Τίμιοβας αναφέρονται ο **Παρθένιος** Ιερομόναχος Μάκαρης ο οποίος ηγουμένευσε από το 1684 μέχρι το 1736. Για μικρό χρονικό διάστημα, πριν από το 1725 (αριθ. αφιέρωσης 81), τον διαδέχθηκε ο Παπά-Νιάρχος που φαίνεται ότι και αυτός ήταν της οικογενείας Μάκαρη, γιατί ως συνοριάτης αναφέρεται ο **Νιάρχος** Μάκαρης. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σσ. 37, 39, 40, 41. Δ. Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σσ. 311-2.

Το 1700 ο **Γεώργιος Μάκαρης** νοίκιασε τις προσόδους από τη δεκάτη της Τσερνίτσας, Γεωργιτσίου, Σκλαβοχωρίου και άλλων χωριών. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)302, 304 και 314. Αναφέρεται το όνομά του σε ενοικιαστές των ετών 1693-1699, ό.π., σ. 309. Επίσης αναφέρεται το όνομα του Λιάκου Μάκαρη σε ενοικιάσεις, ό.π., σσ. 308 και 311.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Αναφέρεται το 1584. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)209-210. Το 1584 ο Μακάριος Μαΐνης με τον Ανδρούσης Παρθένιο και το Μεθώνης Γεννάδιο χειροτόνησαν επίσκοπο στα Κύθηρα τον ιερομόναχο Μάξιμο Μαργούνη από το Ηράκλειο της Κρήτης. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 32. Κ. Σάθα, *Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας*, τόμ. Ε', σ. 67 κ.ε.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Επίσκοπος Νίκλου. Αναφέρεται στις 12 Φεβρουαρίου 1765, όταν τον εξέλεξαν επίσκοπο. Επίσης αναφέρεται και στις 7 Φεβρουαρίου 1770. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)194. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Επίσκοπος Λαγίας και μετέπειτα Ασίνης. Αναφέρεται το 1810 και το 1811. Υποσχέθηκε να δίνει 50 γρόσια το χρόνο στο Μονεμβασίας ως "σύνηθες φιλότιμον και εκκλησιαστικόν ζητομοίριον". Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)198 και 203. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 40-1.

Δεν είναι σωστό να θεωρήσουμε ότι ο Μακάριος τον οποίο αναφέρει ο Leake το 1805 είναι ο μετέπειτα επίσκοπος Λαγίας, όπως αναφέρεται υπό του Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 42-3. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

Η επισκοπή Λαγίας και Κατοπαγκίων μετά την απελευθέρωση καταργήθηκε και ο τότε επίσκοπος Μακάριος έγινε Ασίνης. Γεννήθηκε στον Πύργο Διρού το 1770 και χειροτονήθηκε επίσκοπος Λαγίας το 1810 από το Μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθο Παγώνη. Ήταν μικρής μόρφωσης, αλλά πολύ δραστήριος. Στις 23 Δεκεμβρίου 1811 έγραψε στους προκρίτους της Ύδρας ως "ο Μάνιας Μακάριος" και ζητούσε να αφεθεί ελεύθερος ένας νέος από τη Μάνη ο οποίος είχε συλληφθεί για πειρατεία.

Συνέβαλλε στην επανάσταση του 1821 και αναφέρεται ότι "...ενθαρρύνων τα πλήθη να καρτερώσι και εμμένωσι όπως κερδίσωσι θρησκείαν και ελευθερίαν...". Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)557.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 11 Ιανουαρίου 1827 υπέγραψε ως πληρεξούσιος Σπάρτης καλώντας τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη σε σύσκεψη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Στις 28 Δεκεμβρίου 1830 απευθύνθηκε στους κατοίκους του Μαλευρίου, αποδοκιμάζοντας τα σασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σσ. 101 και 104.

Μετά την απελευθέρωση ο **Μακάριος επίσκοπος Ασίνης** αναγνωρίστηκε ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 233. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 89.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ. Ήταν υποψήφιος επίσκοπος Πλάτσης το 1811. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)203.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΟΥΤΟΥΦΑΡΗΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται το 1703 σε παραχωρήσεις κτημάτων από τους Βενετούς. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91, 95, 102, 108, 122 και 126. Ο Στ. Σκοπετέας τον αναφέρει και το 1717, αλλά δεν παραπέμπει σε βιβλιογραφία. Σε χειρόγραφο από τη Μάνη σημειώνεται: "*Το παρόν νόμιμον εγράφη μεν μετά πόνου πολλού δι εξόδου δε και δαπάνης του θεοφιλεστάτου λογιωτάτου τε και θεοπροβλήτου επισκόπου της αγιωτάτης επισκοπής Καρυουπόλεως κ(υρίου) κυρ Μακαρίου εκ χώρας κουτούφαρι...*". Johannes Koder, Ένα άγνωστο νομικό χειρόγραφο από τη Μάνη, *Μνήμων* 5(1975)4. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι η καταγωγή του είναι από το Κουτήφαρι της Μεσσήνης (πρώην Ανδρούσης). Κάνει όμως λάθος γιατί είναι από το Κουτήφαρι του Ζυγού της Μάνης, το οποίο δικαιολογείται να ονομάζεται "χώρα", ενώ της επαρχίας Μεσσήνης ήταν πάντοτε ένας μικρός οικισμός, ο οποίος δεν είχε γύρω του άλλα μικρότερα χωριά, ώστε αυτό να αποτελεί το κέντρο, δηλαδή τη Χώρα.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1788 (; η ορθότητα της ανάγνωσης αμφισβητείται, πιθανώς 1778) αναφέρεται ο Μακάριος Καρυουπόλεως στην κτητορική επιγραφή του ναού της Παναγίας στην Τσεροβά. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 23. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)98. Αν η χρονολογία δεν είναι σωστή, μπορεί να συμπίπτει με τον προηγούμενο. Άλλοι γράφουν 17;8. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 152.

ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ιερέας στον Κυπάρισσο. Ήταν Κρητικός ονομαζόμενος Μιχαήλ Σαμπατακάκης και το 1805 τον συνάντησε ο W. Leake. Αρχικά πήγε ως καλόγερος στο μοναστήρι του Σινά με το όνομα Μακάριος. Πριν τριάντα χρόνια τον έστειλαν στην Αίγυπτο να μαζέψει χρήματα. Ο πειρασμός ήταν

μεγάλος. Αντί να γυρίσει με τα λεπτά στην έρημο του Σινά πήγε στη Μάνη και έκανε τον παπά. W.Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 290-4. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 360. Δ.Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)559 κ.ε..

ΜΑΚΕΔΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Δεν ήταν Μανιάτης αλλά το 1829 εργάστηκε ως δάσκαλος στους Δολούς και πληρωνόταν από τη δωρεά του Σπυριδωνος Περδικέα. *Ιθώμη*, τεύχ. 11(1975)10:326.

ΜΑΚΟΥΡΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Τσικαλιά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 46. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215. Βλέπε Οικ. Μάγουρα από Τσικαλιά.

ΜΑΚΡΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του ήταν 70 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μακράκου κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΚΡΑΚΟΥ ή ΜΑΚΡΗ ή ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στα Άλικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΜΑΚΡΗ Οικογένεια. Ο Π. Μακρής μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα του Λιμενίου, την οποία δημοσίευσε η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο Γεώργιος Μακρής, από τη Σπάρτη (Μάνη;) μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 6219. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΑΚΡΗΣ ΡΟΥΣΕΤΟΣ. Αναφέρεται το 1600 και το 1618 σε πωλητήρια έγγραφα από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου*, 3(1950)71 και 73.

ΜΑΚΡΙΑΓΕΩΡΓΕΑΣ ή ΜΑΚΡΥΓΙΩΡΓΟΣ ΑΛΕΞΑΚΗΣ. Αναφέρεται ότι κατάγεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ.μητρ. 897. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 135.

Ο Μ. Μακρυγιώργος κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΜΑΚΡΙΝΑΣ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ. Crussomali Macrina da Sigo. Από το Ζυγό της Μάνης. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΜΑΚΡΟΜΑΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται το 1700 ότι ήταν από το Νησί και αγιογράφησε το ναό της Αγίας Σοφίας στο χωριό Γούρνιτσα του τ. δήμου

Καρδαμύλης, ο οποίος κτίστηκε το 1630. R.Traquair, *Brit. Sch. Athens* 15(1908-9)208. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)105.

ΜΑΚΡΟΜΑΛΛΗΣ ή ΜΑΚΡΟΜΑΛΛΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 ότι αγιογράφησε τη μονή της Ανδρουμπεβίτσας κοντά στο χωριό Μάλτα. Σ.Κίτσου, *Λακ. Σπ.*, τ. 5, σ. 392. Προφανώς είναι συγγενής του προηγούμενου.

ΜΑΚΡΥΓΙΩΡΓΗΣ. Ο Μακρύγιωργης ήταν ένας υψηλόσωμος αρχηγός κλάδου της οικογενείας Γρηγοράκη που κατοικούσε στο Σκουτάρι. Σ.Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)156-7.

ΜΑΚΡΥΓΙΩΡΓΟΣ Μ., Βλέπε: Μακριαγεωργέας.

ΜΑΚΡΥΔΟΥΚΑΣ καπετάνιος Λεύκτρου (Belforte). Το 1278 ο Alberto Maragnono και ο Johanni Conte, πηγαίνοντας από την Κορώνη στην Καστάνια με λάδι και αλάτι, ενώ ήταν στο Belforte (Λεύκτρο), όπου καπετάνιος ήταν ο Μακρυδούκας, ληστεύθηκαν από άνδρες της Ανδρούβιστας που τους συνέλαβαν και τους φυλάκισαν μαζί με τους συντρόφους τους. G.L.Tafel, G.M.Thomas, *Urkunden zur alteren Handels - und Staatsgeschichte der Republik Venetig*, τόμ. 3, Βιέννη 1857, σ. 234.

ΜΑΚΡΥΚΩΣΤΑΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΜΑΚΡΥΜΑΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ - ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ζωγράφησε το ναό της Αγίας Σοφίας της Γούρνιτσας (τ. δήμος Καρδαμύλης) στις 14 Αυγούστου 1700. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 561. Ήταν από το Νησί. Α.Πετραντώνη, *Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)131.

Ο **Αναγνώστης Μακρύμαλλος** εικονογράφησε τη μονή της Ανδρουμπεβίτσας το 1704. Σ.Κίτσου, *Ανέκδοτη επιγραφή της μονής Ανδρουμπεβίτσης Έξω Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)392.

ΜΑΛΑΒΑΖΟΥ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιστα και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Νικολός** με παραγωγή 21 κροντήρια λάδι, β) **Παναγιώτης** με 20 κροντήρια λάδι, γ) **Καμαρινός** με 7 κροντήρια λάδι και δ) **Πιέρος** με 13 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, 138 και 139, φ. 247.

ΜΑΛΑΒΙΤΖΑ ΟΡΣΑ και ΚΡΥΣΡΑΛΛΩ. Είχαν ένα χωράφι στα Δικαλιώτικα Αμπέλια και το 1770 το αφιέρωσαν στη μονή της Τίμιοβας (αφιερ. 216). Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 33.

ΜΑΛΕΒΡΗ Οικογένεια. Βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)208.

Μεγάλη πατριά από την οποία πήρε το όνομα και μία περιοχή της Μάνης. Το όνομα της οικογενείας Μαλέβρη το συναντούμε για πρώτη φορά το

1582 στο Οίτυλο, αργότερα δε και στην περιοχή της Ζαρνάτας, στον οικισμό των Βαρουσίων με το όνομα Μαλεβριάνικα. Τα αναφερόμενα μέλη της οικογενείας είναι τα ακόλουθα:

Ο **Μαύρος Μαλέβρης από το Οίτυλο**, Mavros da Malevri da Vitulo, και ο **Βασίλης Μαλέβρης**, Vassili Malevri, τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψαν αναφορά -έκκληση προς του; Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Ο **Μακροδής ή Μαυρουδής Μαλέβρης**, ο οποίος το 1582 έγραψε με το χέρι του γράμμα των Μανιατών προς τον Πάπα της Ρώμης. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημων* 2(1905)397.

Ο **Θοδωρής ή Θεοδωράκης Μαλέβρης**, ο οποίος ήταν γαμβρός του Πέτρου Μέδικου και αναφέρεται το 1612 σε προστριβές Μανιατών και Βενετών, Κ.Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 97 και το 1618 που υπέγραψε επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ "*Καί εγώ Θεοδωράκης Μαλεύρης μέ τή γενειά μου καί μέ όλο τό χωρίο Μάννα προσκυνώ τήν υψηλοτάτη σου αφεντία*", Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, 206-7.

Ως μετανάστης στη Σοναπα της Ιταλία αναφέρεται το 1690 ο **Ηλίας Μαλέβρης**, ετών 49, η σύζυγός του **Μαρία**, ετών 30 και το παιδί τους **Μιχάλης** ετών 21 και τέλος ο (Γιο:) **Δομένικος** 2 ετών. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 124 (αριθμός 16) και Θ.Παπαδόπουλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 457 και ?? . Θ.Ι.Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

Από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς αναφέρονται το 1690 σε κατάλογο κατοίκων: 1) **Αναγνώστης Μαλέβρης** (80. Anagnosti Malevri), 2) **Καπετάν Γιάννης Μαλέβρης** (37. Capitan Janni Malevri), 3) **Εξαρχος Μαλέβρης** (34. Exarcho Malevri), 4) **Στέφανος Μαλέβρης** (39. Stephano Malevri) 5) **Τζανέτος Μαλέβρης** (31. Zaneto Malevri). Την ίδια χρονιά από την περιοχή της Ζαρνάτας - πιθανώς ήταν κάτοικοι του οικισμού των Μαλεβριανικών - αναφέρονται: 1) **Αντώνης Μαλέβρης** (74. Antoni Malevri), 2) **Γεώργιος Μαλέβρης** (6. Georgio Malevri), 3) **Δικαίος Μαλέβρης-Χριστόδουλος** (9. Dicheo Malevri Cristodulo), 4) **Ταβουλάρης Μαλέβρης** (7. Tavlari Malevri) και 5) **Παπά-Μαλέβρης** (76. papa Malevri). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σσ. 428 και 429.

Το 1701-4 αναφέρονται ονόματα στα οποία ενοικιάστηκαν ή παραχωρήθηκαν κτήματα κ.ά. : 1) **Alvise(;) Μαλέβρης**, Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 87, 94, 121. 2) **Βασίλης Μαλέβρης**, ό.π., σ. 95. 3) **Καπετάν Γιάννης Μαλέβρης**, ό.π., σσ. 87 και 94. 4) **Καβαλιέρ Θωμάς Μαλέβρης**, ό.π., σσ. 99 και 120. 5) **Καπετάν Σταμάτης Μαλέβρης**, ό.π., σ. 59 και 90 και 6) **Στέφανος Μαλέβρης**, ό.π., σσ. 83, 88, 99, 102, 103, 106, 107, 111, 114, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126.

Το 1699 ο **Στέφανος Μαλέβρης** από την περιοχή της Κελεφάς νοίκιασε το δασμό της δεκάτης στα χωριά Ταράφα, Μπρίτζα, Κουρτσούνα αντί 290 ρεαλίων, ενώ προηγουμένως ήταν 268. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)262. Ο καπετάν **Στέφανος Μαλέβρης** δήλωσε το επόμενο έτος ότι είχε ζημιά, ό.π., σ. 299.

Στο χωριό Βαρούσια, πιθανώς στον οικισμό των Μαλεβριανικών, το 1704 κατοικούσαν οι ακόλουθοι: 1) **Αναγνωστός Μαλέβραινα** με ετήσια παραγωγή 1/2 βαρέλα λάδι, Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134. 2) **Δικαίος**

Μαλέβρης με παραγωγή 2 βαρέλες λάδι, ό.π., σ. 134. 3) **Νικήτας Μαλέβρης** με παραγωγή 1/2 βαρέλα λάδι, ό.π., σ. 133, 4) **Νικολού Μαλέβραινα** με παραγωγή 1 βαρέλα λάδι, ό.π., σ. 134. 5) **Παναγιώτης Μαλέβρης** με παραγωγή 10 βαρέλες λάδι, ό.π., σ. 132, 6) **Παπά-Μαλέβρης** με παραγωγή 7 βαρέλες λάδι, ό.π. 133 και 7) **Ταβουλάραϊνα Μαλέβραινα** με παραγωγή 2 βαρέλες λάδι, ό.π., σ. 134. Στην περιοχή του Κάμπου σημειώνεται ο **Παπά-Μαλέβρης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, ό.π, σ. 139, φ. 248. Εδώ παρατηρείται ότι ένα όνομα μπορεί να αναφέρεται σε περισσότερες από μία περιπτώσεις. Εντύπωση κάνει το γεγονός ότι σε κατάσταση του 1715 δεν αναφέρεται κανένας Μαλέβρης από την Έξω Μάνη σε ηγετική θέση. Ίσως τα ονόματα μερικών να άλλαξαν, όπως γινόταν πολλές φορές όταν σε ένα τόπο ήταν πλλοί συνώνυμοι.

ΜΑΛΕΒΡΙΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Το Φεβρουάριο του 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΜΑΛΛΙΑΡΑΚΟΥ ή ΜΑΛΛΙΑΡΙΤΗ Οικογένεια. Ο Παναγιώτης Δημ. Μαλιαρίτης από την Οχιά μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ ή ΜΑΛΛΙΑΝΤΡΟΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20 και 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΜΑΛΛΩΤΑΡΑΣ. Στο Σταυρί της Μάνης σε εγχάρακτη επιγραφή υπάρχει το όνομα Μαλουταράς. Βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)209.

ΜΑΛΤΙΝΟΥ ή ΜΑΛΤΙΝΕΑ Οικογένεια. Ο Σταυριανός Μαλτίνος ή Μαλτινέας κατοικούσε στην Τρικότσοβα (Χαραυγή) και στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας τάχθηκε στο πλευρό των επαρχιακών δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε δύο αναφορές για να καταδικάσει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Ιωάννης Μαλτίνος**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8775. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές Σελίδες*, σ. 138.

ΜΑΛΤΖΙΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ένας από τους παραλήπτες επιστολής που έστειλαν οι πολιορκητές της Μοναμβασίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 89.

ΜΑΜΑΛΕΑΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΜΑΜΑΛΟΥΚΟΣ. Αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 55 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαμαλούκου κατοικούσε στα Λιασίνοβα και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΜΟΥΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΑΝΑΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΜΑΝΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΜΑΝΔΡΑΠΗΛΕΑ ή ΜΑΝΔΡΑΠΗΛΙΑ Οικογένεια. Από τη Μεγάλη Μαντίνεια και τους Δολούς. Βλέπε: Στ. Καπετανάκη. *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 497.

Ο **Αθανασούλης Μανδραπήλιας** την 1 Ιουνίου 1829 πληρώθηκε με 1750 γρόσια γιατί επί 11 μήνες και 20 ημέρες "οπού επιστατούσε εις την υπηρεσίαν την υγειονομικήν και λιμεναρχικήν". Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 81.

Ο **Χ. Μανδραπήλιας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Μανδραπήλιας**, από τη Μεγάλη Μαντίνεια, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2551. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92. Στις 12 Νοεμβρίου 1824 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε χιλιάρχο μαζί με το Σταυριανό Καπετανάκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 43, όπου αναγράφεται ως Κατρασηλίας.

Ο **Δημήτριος Μανδραπηλέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 86:16 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

ΜΑΝΔΡΑΠΗΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Μαλευρίου. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Β. Μανδραπήλιας** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Μαραθέας με πρωτεύουσα τον Καρβελά.

ΜΑΝΕΑ ή ΜΑΝΟΥ Οικογένεια. Από παράδοση μαθαίνουμε ότι η καταγωγή των Μανέων είναι η Καστάνια του Λεύκτρου. Το 1830 υπηρετούσε δάσκαλος στην Καστάνια ο **Γεώργιος Μανέας**.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) κατοικούσε ο **Αναστάσιος Μανέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά

κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Μανέοι ήταν εγκατεστημένοι στην Οροβά και στην Μεγάλη Μαντίνεια. Επειδή ένα κλάδος της οικογενείας έφερε το παρωνύμιο "Καλογερέας" και αναφέρεται ο Πέτρος Καλογερέας από τη χώρα των Γαϊτσών, πιθανώς Μανέοι να είχαν εγκατασταθεί και εκεί.

Ο **Αναστάσιος Μανέας** εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα και ασχολήθηκε με το εμπόριο. Το 1835 έλαβε μέρος σε δημοπρασία για την ενοικίαση εργαστηρίου της μονής Καλογραιών Καλαμάτας. ΓΑΚ, Μοναστηριακά, φάκ. 371 του 1837. Το 1865 πέθανε και κηδεύτηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια. Εφημ. Αθηνών "Αυγή" της 17 Μαρτίου 1865, σ. 4.

Ένας άλλος **Αναστάσιος Μανέας** ανακηρύχθηκε υποψήφιος βουλευτής Καλαμάτας στις εκλογές του 1868. Εφημερ. Καλαμάτας "Καθήκον", αριθ. φ. 68 της 2 Μαρτίου 1868 και Αθηναϊκή Εφημερ. "Αυγή", αριθ. φ. 2129 της 7 Μαρτίου 1868, σ. 2α.

Ο **Γεωργάκης Μανός ή Μανέας** γεννήθηκε το 1794 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ. φάκ. 70. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε έγγραφο ως Μανός, με το οποίο κατηγορούντο ορισμένοι κάτοικοι του Σταυροπηγίου ότι αντιπολιτευόντουσαν την κυβέρνηση Καποδίστρια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Με το όνομα Γεώργιος Μανέας τον Απρίλιο του 1831 έγινε μέλος του εμπορικού συλλόγου Καλαμάτας. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)262.

Ο **Γεώργιος Μανέας** στις 26 Αυγούστου 1821 τον παρακολούθησε ο Ηλία Γιατράκος επί 20 ημέρες γιατί τραυματίστηκε στο χέρι. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)298.

Οικογένεια από τη Μεγάλη Μαντίνεια και την Οροβά. Βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 502 κ.ε.

Ο **Ιωάννης Μάνος ή Μανέας** από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8778. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138. Του **Ιωάννη Μάνου** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση Ροδοπούλου εγκρίθηκε η προαγωγή του σε υποχιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 139.

Ο **Γιαννάκης Μανέας** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Β. Μαυροβουνιώτη έγινε από το Βουλευτικό χιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 139.

Ο **Θεοδωρής Μανέας** στις 4 Μαρτίου 1834 υπέγραψε 14ος στη σειρά μεταξύ 46 προκρίτων της Καλαμάτας το "συμμαρτυρικό γράμμα" για το Γεράσιμο Παπαδόπουλο. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)40:714 και τεύχ. 20(1978)32:766.

ΜΑΝΕΤΑΣ. Αναφέρεται από τη Μάνη ως πειρατής.

Ο πειρατής **Στάθης Ρωμανού Μανέτας** δεν ήταν Μανιάτης αλλά νησιώτης. Α. Κραντονέλλη, *Η πειρατεία στους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 88.

ΜΑΝΕΤΑΣ ΘΩΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροϋ, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΑΝΕΤΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ. Από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. μητρ. 4424. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΑΝΗΣ ή ΟΣΜΑΝ ΜΠΟΥΛΟΥΜΠΑΣΗΣ. Ήταν από το Αργυρόκαστρο της Ηπείρου και ακολουθούσε το Ζαχαριά. Τ. Κανδηλώροϋ, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 150.

ΜΑΝΙΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Το **Γιώργη Μανιατάκη** και το **Νικόλα Μανιατάκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μούτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλάνη Κουμουνδουράκη, προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 337 και τόμ. 10, σ. 387.

ΜΑΝΙΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Μανιατάκης**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκοϋ, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Ο **Δ. Μανιατάκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Δημητράκης Μανιατέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Μιχάλης Έξαρχου Μανιατάκης** ήταν "από χώρας Μηλέας" και το όνομά του αναγράφεται από το 1745 σε αφιερωματική επιγραφή στον Ι.Ν. Αγίας τριάδος Πραστίου. Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 44.

ΜΑΝΙΑΤΕΑ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης** αναφέρεται το 1723 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πώληση μύλου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)99.

Μετά από ένα αιώνα και πλέον κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας ο **Παναγιώτης** και ο **Δημητράκης Μανιατέας** και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Τη δεύτερη αναφορά δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα με αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276, την οποία υπέγραψαν ο **Π.** και ο **Ι. Μανιατέας**.

Το **Δημήτριο Μανιατέα** από την Καρδαμύλη βιογραφεί ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)475.

Ο **Παναγιώτης Μανιατέας** και ο **Γιαννάκης Μανιατέας** το 1832 υποχρεώθηκαν να πληρώσουν από 130 γρόσια ο καθένας, γιατί μαζί με το Ζερβέα από την Ανδρούβιστα χάλασαν τα σπίτια των Κυριακέων. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

Στα χρόνια της επανάστασης του 1821 στο Σταυροπήγι υπήρχε οικογένεια Μανιατέα η οποία ίσως πήρε το όνομα Κοκκινάκη.

Ο **Δημήτρης Μανιατέας** γεννήθηκε το 1779 και το 1824 υπήρξε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 73.

Ο **Θεοδωρής Μανιατέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διονυσίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ι.** και ο **Μ. Μανιατέας** υπέγραψαν αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιέτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γ. Μανιατέας** και ο **Π. Μανιατέας** κατοικούσαν στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Ο **Παναγιώτης Μανιατέας** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ μητρ. 8846. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

Οικογένεια Μανιατέα κατοικούσε και στη Μηλιά, ο δε **Π.**, ο **Κ.** και ο **Π. Μανιατέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΝΙΑΤΗ - ΜΑΝΙΑΤΑΚΟΥ Οικογένειες. Το όνομα αναφέρεται πολλές φορές και προφανώς δεν υπάρχει πάντοτε συγγένεια μεταξύ τους. Το 1644 αναφέρονται δύο αδελφοί, ο **Αντώνης** και ο **Γιάννης**, που ήταν γνωστοί πειρατές και πιθανώς να ανήκουν στην οικογένεια Γερακάρη-Κοσμά από τη Βάθεια. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 138 και 139.

Στη Σοναπα της Ιταλίας μετανάστευσαν ο **Δωρής** και ο **Στρατής** Μανιάτης (Magnoti) και υπέγραψαν αναφορά στις 15 Ιανουαρίου 1696. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 463.

Το 1704 αναφέρεται ο **Βασίλης** Μανιάτης από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι και ο **Δημήτρης** Μανιάτης από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 3 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 131 και 137. Τον ίδιο χρόνο στο χωριό Βαρούσια ζούσε ο **Μιχάλης Μανιατάκος** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. ό.π., σ. 134.

Το 1711 αναφέρεται στη Ζάκυνθο η **Σταμάτα** Μανιάτισσα χήρα του ποτέ **Νικήτα** Μανιάτη, έκανε ένα παιδί, το Γιάννη, με το ντε Λια Νίκλο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)21.

Το 1824 στο Βαρούσι κατοικούσε ο **Γεωργάκης** Μανιάτης ο οποίος υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη από 1 Μαρτίου μέχρι 30 Ιουνίου 1824 για τη φρούρηση της παραλίας από Αρμυρό μέχρι Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825.

Ο **Κωνσταντής Μανιάτης**, από την επαρχία Γυθείου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ μητρ. 5455. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

MAGNIATI ANASTASI ή ANASTASIO DE BRAZZO DE MAINA. Αναφέρεται στη Βενετία κατά τα έτη 1527-9. Αντ. Μπάρδου, Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530), *Θησαυρίσματα* 16(1979)355. Ακόμη αναφέρονται στη

Βενετία στην ίδια σελίδα: Michali Magniati da Coron, 1521. Piero Magniati, 1527-8. Todoro Magniati, 1521-3. Zorzi Magniati, 1508-1529. Στη σελίδα 374 αναφέρεται ο Strati de Mani, που ίσως πήγε στη Βενετία από την Κορώνη 1499-1508.

ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΜΙΧΕΛΗΣ ή ΜΙΧΑΛΗΣ. Πιθανώς να ανήκει στους Κοσμάδες της Βάθειας και να ήταν γιός του Αντώνη Μιχ. Γερακάρη-Κοσμά. Αυτός είχε γιό με το όνομα Μιχάλης και το 1655 τον είχε στείλει με το πλοίο τους στη Ζάκυνθο, για να φέρει στη Βάθεια τον Άγγελο Σουμάκη, που ήταν κουμπάρος του. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 1, σ. 147-8.

Το 1763 έγινε η ανεπιτυχής πολιορκία του κάστρου της Ζαρνάτας, στην οποία είχε συμβάλει με τέσσερα πλοία, 500 άνδρες και 40 τηλεβόλα ο διάσημος πειρατής της Μάλτας από τη Σαβοΐα Hugues Greviliers. Κατά την αποχώρησή του είναι γνωστό ότι τον ακολούθησαν πολλοί Μανιάτες και υποτίθεται ότι τον ακολούθησε ο Μιχάλη ή Μιχελής Αντ. Γερακάρης που έμεινε γνωστός ως "Μανιάτης". Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας κατά τους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σσ. 127 και 292.

Στις 21 Οκτωβρίου 1675 δύο γαλιότες του πειρατή Η. Greviliers, η μια με κυβερνήτη το Φαλάου και η άλλη με το Μιχελή Μανιάτη, κυρίευσαν και λεηλάτησαν τα πάντα στο Μπούργκος (την έξω των τειχών χώρα) της Νάξου. Οι Αρπαγές κράτησαν 18 ώρες. Οι πιο πολλές γυναίκες βιάστηκαν. Οι πειρατές δεν σεβάστηκαν ούτε ιερείς ή μοναχούς και βομβάρδισαν το μοναστήρι (πιθανώς η γαλιόττα του Μιχελή). Α. Κραντονέλλη, *ό.π.*, σσ. 128 και 293.

Στις 16 Απριλίου 1676 τρεις γαλιόττες του Η. Greviliers, μια υπό τη διοίκηση του Μιχελή Μανιάτη, πήγαν στη Νάξο και άρπαξαν πολλά ζώα και προχώρησαν στο εσωτερικό του νησιού μέχρι το Σαγκρί. Α. Κραντονέλλη, *ό.π.*, σ. 130, 293 και 366.

Το 1677 κατέπλευσαν στο λιμάνι της Νάξου δύο γαλιόττες υπό το Φαλάου και το Μιχελή Μανιάτη. Είχαν σκοπό να λαφυραγωγήσουν το κάστρο, αλλά τελικά έγινε συμβιβασμός. Α. Κραντονέλλη, *ό.π.*, σ. 131.

Πειρατές του Η. Greviliers, μεταξύ των οποίων και ο Μιχελής Μανιάτης, το 1678 κακοποίησαν τους κατοίκους του Νημποριού της Σαντορίνης, παρά το γεγονός ότι το νησί δεν είχε μουσουλμάνους κατοίκους. Α. Κραντονέλλη, *ό.π.*, σσ. 131 και 368.

Ο Μιχελής Μανιάτης είχε κακή φήμη και χαρακτηρίζεται ως ο σκληρότερος από τους συγχρόνους του πειρατές. Α. Κραντονέλλη, *ό.π.*, σσ. 293 και 368.

ΜΑΝΙΑΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΜΑΝΙΤΑΡΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΑΝΙΤΕΑΣ (Μανιατέας;) Γ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΝΙΟΥΡΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημάκης Μανιούρας** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΜΑΝΟΣ (πιθανώς ο πρόγονος των Μανέων). Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128. Βλέπε: Μανέας.

ΜΑΝΟΥΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Υπάρχει και άλλη οικογένεια καταγομένη από το Νύφι. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112 και 98.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη ο **Ξανθός Μανουσάκος** με προβούλευμα του Βουλευτικού έγινε ταξιάρχης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΜΑΝΟΥΣΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1810 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε συμφωνητικό για τον διορισμό εφημερίου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μανουσέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΝΟΥΣΟΣ. Αναφέρεται το 1726 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε διαθήκη. Προφανώς είναι πρόγονος της οικογενείας Μανουσέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)82.

ΜΑΝΟΥΣΟΥ Οικογένεια. Ο **Γιαννάκης Μανούσος** από την Κοίτα, γεννημένος το 1793, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ι. Μανούσος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΑΝΤΑΛΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται από το Πραστίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαντέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΝΤΕΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Τον βιογραφεί ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)475 και αναφέρει ότι ήταν από την Πλάτσα, πήρε μέρος στην επανάσταση και μετά την απελευθέρωση κατεζητείτο για πειρατεία. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 7, της 28 Ιανουαρίου 1831, σ. 36.

ΜΑΝΤΑΣ Ι. Το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Οροβάς. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

ΜΑΝΤΖΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. (Βλέπε Ματζάκος).

ΜΑΝΤΖΑΡΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1825 το Βουλευτικό, μετά από πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη, ενέκρινε την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367. (Βλέπε Ματζαράκος).

ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατάγεται από τη Σπάρτη (Μάνη;). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3096. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92.

ΜΑΝΤΗΛΑΣ ΠΑΪΣΙΟΣ. Αναφέρεται το 1765 ότι αφιέρωσε το σπίτι του στο μοναστήρι της Τίμιοβας ο Παΐσιος Μάντηλας. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Τίμιοβας*, σ. 47.

ΜΑΝΤΙΝΑΚΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Αναφέρεται το 1806 από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 22.

ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη γενιά που ανήκε στους Νικλιάνους. Στην Κοίτα ήταν εγκατεστημένος ο κλάδος του Μαντούβαλου-Μεσότριβου, όπου είχαν πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Στους Πάνω Μπουλαριούς είχε πύργο η γενιά του Μαντούβαλου-Κουτήβελου. Κλάδοι της γενιάς αυτής ήταν ο Κουτήβελος, ο Ηλιόπουλος και ο Βασιλαράκης. Ν. Κατσικάρου, *ό.π.*, σ. 77. Από τους Πάνω Μπουλαριούς μέρος της οικογένειας Μαντούβαλου εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 179. Οι Μαντουβαλιάνοι αποτελούν κλάδο των Λιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Οι Μαντουβαλιάνοι των Μπουλαριών πολέμησαν και έδιωξαν τους Αραβουχιούς, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στα Ποράχια. Οι Κλάδοι της Κοίτας είναι: Μεσότριβος, Μποάκος, Ντενεζάκος (Φουνιάνοι) και των Μπουλαριών είναι: Λιόπουλος Κουτήβελος, Βασιλαράκος και Λιράκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 113, 114 και 118.

Ο **Ηλίας Μαντούβαλος** αναφέρεται από το 1786 σε έγγραφο του υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας: "*Το 1786, το Γαλλικό εμπορικό πλοίο "Η καρδιά του Ιησού" με κυβερνήτη τον πλοίαρχο P. Madaille, έχοντας ναυαγήσει στο Γερολιμένα κοντά στο Κάβο Γκρόσσο, οδηγήθηκε μαζί με το πλήρωμά του στους μπουλαριούς, ένα χωριό σε απόσταση τριών μιλίων, ιδιοκτησίας του Ηλία Μαντούβαλου. Το καράβι, τα παλαμάρια, η εξάρτηση του πλοίου, καθώς και τα τόπια με τα υφάσματα τεμαχίστηκαν, χωρίσματα σε ίσα μερίδια και φορτώθηκαν στην πλάτη των γυναικών, που μετέφεραν*

ως και τα βαρέλια στα λιμέρια τους". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 411.

Ο **Γεωργούλιας Μαντούβαλος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 2ας τάξεως δύο από την οικογένεια Μαντούβαλου. Ο **Γεώργιος Μαντούβαλος** από τους Μπουλαριούς μς αριθ. μητρ. 1442, Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108 και ο **Νικόλαος Εμμ. Μαντούβαλος** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ μητρ. 2054, ό.π., σ. 109.

Ο **Νικόλαος Μαντούβαλος** κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 222.

ΜΑΝΤΡΑΠΗΛΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη έγινε προβούλευμα του Βουλευτικού για την προαγωγή του σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΜΑΝΩΪΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΜΑΝΩΛΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια με πολλά μέλη. α) **Παναγιώτης** με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι, β) **Δημητράκης** που δεν αναφέρεται η παραγωγή του, γ) **Νικολάκης** με 130 κροντήρια λάδι, δ) **Αναγνώστης** με 81 κροντήρια και ε) **Δημήτρης** με 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 128-9.

ΜΑΝΩΛΑΚΕΑ Οικογένεια. Προφανώς είναι απόγονοι των Μανωλακάκηδων του 1704. Ο **Στρατηγούλης Μανωλακέας** ήταν γεννημένος το 1792 και στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Υπέγραψε ακόμη αναφορά αποδοκιμασίας των στασιαστικών κινημάτων των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275. Το 1842 κατέθεσε ως μάρτυρας στην υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας. ΓΑΚ, Μοναστηρικά, φάκ. 465 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 181 και 514.

Ο **Γ. Μανωλακέας** υπέγραψε μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΜΑΝΩΛΑΚΗ Οικογένεια. Όνομα για πολλές οικογένειες από διάφορα μέρη με τα ακόλουθα πρόσωπα: Το 1675 αναφέρεται ο **Στέφανος** Μανωλάκης ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Το 1704 αναφέρονται από την περιοχή του Κάμπου α) ο **Κουτσός** (προφανώς παρωνύμιο) με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και β) ο **Γεωργάκης** με 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

Το 1727 αναφέρονται ο **Μιχάλης** και ο **Κωνσταντής** από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

Ο **Γεωργούλης** αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 40, ό.π., σ. 213.

Ο **Αναστάσιος** αναφέρεται το 1777 από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 15.

Ο **Γ. Μανωλάκης** αναφέρεται από τους Δολούς στα μετεπαναστατικά χρόνια. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337. Ίσως είναι απόγονος του αναφερομένου Μανώλη το 1704.

ΜΑΝΩΛΑΚΟΣ ΠΑΡΓΙΟΣ. Από την επαρχία Γυθείου, Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 8041. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΑΝΩΛΕΑ ή ΜΑΝΩΛΗ Οικογένειες. Στη Μεγάλη Μαντίνεια και στις Γαϊτσές (Κέντρο) ζούσε οικογένεια Μανωλέα, που σύμφωνα με παράδοση δεν υπήρχε μεταξύ τους συγγένεια.

Από παράδοση μαθαίνουμε ότι οι Μανωλέοι της Μεγάλης Μαντίνειας είχαν την καταγωγή από το χωριό Σβίνα του Ζυγού της Μάνης και γι' αυτό τους συνόδευε το παρωνύμιο "Σβινέας".

Οικογένεια Μανωλέα με καταγωγή από Κρήτη αναφέρεται στο Πρασιό.

Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Γεώργιος Μανωλέας** γεννήθηκε το 1789 πιθανώς στις Γαϊτσές και κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτα. Φαίνεται ότι ανήκε στην προσωπική φρουρά του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Αναφέρεται στα Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθμ. 1703 ως φιλικός, αλλά δεν υπάρχει το όνομά του στους καταλόγους της Φιλικής Εταιρείας. Πάντως θα ήταν σημαντικό αν πράγματι είχε κατηχηθεί στην Εταιρεία των Φιλικών, γιατί κανείς από την οικογένεια Κουμουνδουράκη δεν ήταν Φιλικός. Φαίνεται ότι έγινε προσπάθεια να κατηχηθούν στην Εταιρεία άτομα του περιβάλλοντος της σημαντικής αυτής οικογενείας. Δεν είναι γνωστή η δράση του στα πρώτα χρόνια της επανάστασης του 1821, αλλά θα ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στην Καλαμάτα, στην πολιορκία και άλωση του Νεοκάστρου, της Τριπολιτσάς και το 1822 στην αντιμετώπιση του Δράμαλη στην Αργολίδα. Στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλάνη Κουμουνδοτράκη, πήρε το βαθμό του ταξιάρχη (ανώτερος του εκατόνταρχου και κατώτερος του υποχιλιάρχου). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Στη συνέχεια με το βαθμό αυτό ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθμ. καταλ. 2. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά για να επιστραφεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπεη Κουτούφαρη, ο οποίος τον είχε οικοδομήσει. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Για τη συμμετοχή του στον αγώνα του 1821 κατατάχθηκε στους αξιωματικούς της τάξεως (υπολοχαγούς). Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 90.

Υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη υπηρέτησαν για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου ο **Γιάννης Μανωλέας** που είχε γεννηθεί το 1794 και ο

Νικολής Μανωλέας γεννημένος το 1799. ΓΑΚ, Υπουργ, Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 58 και 59.

Ο **Παναγιώτης Μανωλέας**, που πιθανώς καταγόταν από τις Γαϊσές, αναφέρεται στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας που υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 84. Στις 30 Φεβρουαρίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη, Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 και στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Παναγιώτης Μανωλέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 1:32 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)41:715.

Ο **Π. Μανώλης**, ο **Ν. Μανωλέας** και ο **Π. Μανωλέας** υπέγραψαν αναφορά του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στην ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831 δημοσιεύτηκε ανάλογη αναφορά που υπέγραψε και ο Π. Μανωλέας. (Βλέπε παρακάτω τα ίδια)

Ο **Πέτρος Μανωλέας** αναφέρεται ως αγωνιστής του 1821 και το 1847 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Αβίας. Ν.Καράμπελα, *Μεσσηνιακό Βιογραφικό Λεξικό*.

ΜΑΝΩΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Μανωλέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψαν ο **Σ. Μανωλέας** και ο **Ν. Μανωλέας**.

Ο **Στρατήγης**, ο **Παναγιώτης** και ο **Νικόλαος Μανωλέας** ήταν ενορίτες της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Υπέγραψαν τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΜΑΝΩΛΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 8 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΜΑΝΩΛΙΤΖΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΜΑΞΙΜΟΣ Αρχιερέας. Το όνομά του μνημονεύεται μαζί με άλλους τέσσαρες επισκόπους στον Άγιο Κωνσταντίνο του Πραστίου, που ιστορήθηκε το 1691. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστείο*, σ. 36.

ΜΑΡΑΒΕΑ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος Μαραβέας** το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη, με μπουκαδώρο το Γιάννη Κουγιουτέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, έγγρ. αριθ. 31.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημητράκης** και ο **Στασινός Μαραβέας** από την Ανδρούβιστα υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Σ. Μαραβέας** και ο **Σ. Μαραβέας** κατοικούσαν στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαραβέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΡΑΒΕΛΕΑ Οικογένεια. Ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)475 διαβάζει το Μαραβαίως ως Μαραβελέας και θεωρεί τον προηγούμενο ως ανήκοντα στην οικογένεια Μαραβελέα.

Ο **Παναγιώτης Μαραβελέας** κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γεώργιος** και ο **Στρατής Μαραβελέας** από το Πραστίο υπηρέτησαν τον αγώνα του 1821. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Υπουργ. Πολεμ., έγγραφο της 6 Αυγούστου 1824 και Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σσ. 85-6.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαραβελέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΡΑΒΕΛΙΑΝΟΙ ή ΜΑΡΑΒΕΛΙΑ Οικογένεια. Στο χώρο του κάστρου της Καρυουπόλεως υπάρχει ο ναός του Αγίου Γεωργίου, που τοιχογραφήθηκε στο 18ο αιώνα και στην κτητορική του επιγραφή αναφέρεται η οικογένεια των Μαραβελιάνων. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 29. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 151.

Ο **Θεοδωράκης Μαραβέλιος**, Todorachi Maraveglia (43), αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Η **Οικογένεια Μαραβέλια** ανήκει στη γενιά των Γκουμιάνων της Καστάνισσας που ήταν οι αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ. Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΜΑΡΑΘΕΑΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Κατοικούσε στη Μπίλιοβα των Γαϊτσών και μαζί με τον Παναγιώτη Καραμπατάκο ήταν το 1830 υποστηρικτές του Καποδίστρια. Σε αναφορά του Ι. Γενοβέλη χαρακτηρίζονται ως "*καλόφρονες*". ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91, της 20 Ιουλίου 1830. (το ίδιο με το κάτω)

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Θοδωρή Μαραθέα** από τη Μπήλιοβα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΜΑΡΑΚΑ - ΜΑΡΑΚΑΔΕΣ Οικογένεια. Κατοικούσαν στο Δρυάλο και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε εκπρόσωπός τους το υποσχετικό στον

Αντωνόμπη. Ανωνώμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΜΑΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1703 ενοικίασε το φόρο δύο μύλων που ήταν στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς κοντά στα σύνορα της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 110.

ΜΑΡΑΜΠΟΥΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Από την "Εφημερίδα των Αθηνών", αριθ. φ. 6, της 20 Σεπτεμβρίου 1824, πληροφορούμεθα ότι μεταφέρθηκαν στην Αλεξάνδρεια βιβλία τουρκικά και τα συνόδευε και ένας υψηλόσωμος Μανιάτης ονομαζόμενος Αναγνώστης. Στη συνέχεια συμπληρώνει περί αυτού: "...ο Αναγνώστης τώντι είναι Σπαρτιάτης Μαραμπούτης επονομαζόμενος και δούλος του Μαυρήκου...". Πρόκειται για την υποτιθέμενη προδοσία του Πετρόμπη Μαυρομιχάλη, ο οποίος δήθεν ήρθε σε επαφή με τον Μεχμέτ Αλή, τον πατέρα του Ιμπραήμ.

Ένας **Α. Μαραμούτης**, που πρέπει να είναι ο ίδιος, υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε από τη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ένας καλόγερος **Μαραμπούτης** πέρασε το 1806 όταν χτιζόταν ο πύργος του Μούρτζινου (τότε ο Μούρτζινος ήταν εξορία) και είπε στους εργάτες να κόβουν τρύπες στους τοίχους. Τον ρώτησε ο παν. Μούρτζινος σχετικά και απάντησε για να λαλούν οι κουκουβάγιες. Δηλαδή θα έμενε χωρίς απογόνους ο νοικοκύρης. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγεσίας*, σ. 482-3.

ΜΑΡΑΝΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αναφέρεται το 1806 από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 22.

ΜΑΡΑΣΙΑΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται σε επιγραφή "κύριε βοήθει τον δούλον Γεώργιον τον Μαρασιάτην άμα συμβίου και των τέκνων αυτού..." της εκκλησίας των Αγίων Σεργίου, Βάκχου και του Αγίου Γεωργίου, που βρίσκεται στη θέση Μαράσση βορείως της Κοίτας. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 92 και R. Traquair, *Ann. Brit. sch. Athens* 15(1908-9)188.

ΜΑΡΑΤΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Nicola Maratacco (40). Αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΜΑΡΑΦΑΤΖΟΥ Οικογένεια. Από το Ζυγό της Μάνης. Το 1681 ήταν στη Ζάκυνθο ο Καλόποθος, ο Ηλίας και ο Μιχάλης Μαραφάτζος και ήθελαν να μεταναστεύσουν στη Γένοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

ΜΑΡΙΝΑΚΗ Οικογένεια. (Βλέπε: Οικ. Μαρίνου) Ο **Μαρινάκης**, χωρίς βαφτιστικό, το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

Ο **Κωνσταντής Μαρινάκης** το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 85 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Ο **Νικόλαος Μαρινάκης** γεννήθηκε το 1784 και κατοικούσε στη Μάλτα. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ, καταλ. 122. Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθ. μ. 8768 αναφέρεται ο Χρ. Μαρινάκης από την Καλαμάτα.

ΜΑΡΙΝΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2516. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΑΡΙΝΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΡΙΝΟΥ Οικογένεια. Το 1659 αναφέρεται ο **Πολυχρόνης Μαρίνος** από την περιοχή της Καλαμάτας, όπου κατοικούσαν οι γονείς του, οι οποίοι αποτελούσαν κλάδο της οικ. Στεφανοπούλου. Τον ίδιο έστειλε ο Μοροζίνη στην Καλαμάτα για να κατασκοπεύσει τις τουρκικές δυνάμεις. Αθ. Καραθανάση, *Επαναστατικά κινήσεις της Πελοποννήσου, Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 251.

Μετανάστης στην Ιταλία πήγε ο **Παναγιώτης Μαρίνος**, ο οποίος αναφέρεται στη Bibbona στις 12 Μαΐου 1675. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 122.

Το 1690 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Μαρίνος** (59. Panagioti Marino) από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1696 στη Sonava της Ιταλίας ζούσε ως μετανάστης ο **Γεώργιος Μαρίνος** (σημειώνεται Morino). Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 463.

Το 1704 στα Βαρούσια κατοικούσαν 1) ο **Δικαίος Μαρίνος** με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι και 2) ο **Γιάννης Μαρίνος** με παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 133 και 134.

ΜΑΡΙΟΛΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Βασίλης Μαριολάκης** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΜΑΡΙΟΛΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1811 από την περιοχή των Βαρουσιών, που είχε δανειστεί χρήματα από τον καλόγερο Νικηφόρο Σταυριανέλο. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 13.

ΜΑΡΙΟΛΗ Οικογένεια. Ο **Δρακούλης Μαριόλης** αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυ ως Δρακούλης Μαριολόγγονος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 50. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 216.

Η **οικογένεια Μαριόλη** είχε ιδιοκτησία της τη μονή του Προδρόμου στο Δρύ. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

Η **οικογένεια Μαριόλη** είχε πύργο στο Δρύ και κλάδοι της είναι η οικογένεια **Σαψάκου** και **Πατσαντωνάκου**. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 77.

Οικογένεια Μαριόλη είχε πύργο στον Κάβαλο. Ν. Κατσικάρου, ό.π., σ. 80.

Οικογένεια Μαριόλη είχε πύργο στα Κέρια που τον γκρέμισε ο Φέδερ. Ν. Κατσικάρου, ό.π., σ. 76.

Ο **Γιάννης Μαριόλης** από τα Κέρια, γεννημένος το 1805, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Πέτρος Μαριόλης** κατοικούσε στο Δρυ και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στη Λακωνική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Ο Ηλίας Θεοδ. Μαριόλης από το δρυ μετόικησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

Ο Κ. Κάσσης, *Μοιρολογία της Μέσα Μάνης*, σ. 125, αναφέρει ότι οικογένεια Μαριόλη απαντά στο Δρυ, στον Κάβαλο και στα Κέρια.

ΜΑΡΚΑΚΗ Οικογένεια. Παρουσιάζεται σε διάφορα μέρη της Μάνης.

α) Το 1690 αναφέρεται ο **Ταβουλάρης Μαρκάκης** (52. Tavlarí Marcachí) από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

β) Το 1719 στο χωριό Πιόντες αναφέρονται ο **Μιχάλης** και ο **Λεούτζης Μαρκάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8 και 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

γ) Το 1670 αναφέρεται από το χωριό Μπουλαριόι ο **Ηλίας Μαρκάκης** στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 44, ό.π., σ. 215.

δ) Μετά την απελευθέρωση ο **Ιωάννης Μαρκάκης**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2376. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΑΡΚΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

ΜΑΡΚΑΝΤΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΡΚΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι το 1852 είχε εγκατασταθεί στο Πεταλίδι ο **Γεώργιος Μαρκέας ή Μαρκίδης του Δημητρίου** από τον Κάμπο. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

Το 1807 αναφέρεται ένας **Μαρκέας** χωρίς βαφτιστικό ο οποίος είχε κτήμα στο Βαρούσι. Γ. Αναπλιώτη, Αρχείο Κουτήφαρη: Διάφορα έγγραφα, "Αρχείον" Μεσσηνίας, 31(1957)94.

Στην επανάσταση του 1821 αναφέρονται οι ακόλουθοι από την επαρχία Σταυροπηγίου:

Ο **Παναγιώτης Μαρκέας** γεννήθηκε το 1794 και κατοικούσε στο Κάστρο της Ζαρνάτας, γιατί υπηρετούσε στη φρουρά του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Το 1824 τον ακολούθησε στη Μεσσηνία με το βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 10. Το 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη ως μπουκαδόρος (ομαδάρχης). ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ. φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

Ο **Παναγιώτης Μαρκέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 13:20 στον έμπορο Κκαλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)41:715.

Το 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη και ο **Κωνσταντίνος Μαρκέας**, ό.π., Ο Κωνσταντίνος, που είχε γεννηθεί το 1799, είχε υπηρετήσει το 1824 υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 91. Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. φέρεται με αριθ. μητρ. 1885 (;) και κατατάχθηκε στους αξιωματικούς 7ης τάξεως (ανθυπολοχαγούς). Ο **Κωνσταντίνος Μαρκέας**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1890. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ, 91. Βλέπε συνώνυμο από Σταυροπήγι.

Το Γαλάνη Κουμουνδουράκη ακολούθησε για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου και ο **Γεωργάκης Μαρκέας** που είχε γεννηθεί το 1802. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 29.

ΜΑΡΚΕΑ Οικογένεια. Ζούσε στο Πετροβούνι της Καρδαμύλης, όπου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Γιωργάκης Μαρκέας** αναφέρεται το 1814 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ότι πούλησε ένα χωράφι. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

Ο **Γιαννάκης Μαρκέας** στις 6 Ιουλίου 1824, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Στο μητρώο του Α.Α.Ε.Β.Ε. έχει αριθ. 4426 και 13621, έχει δε αναγνωρισθεί ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως. Αναφέρεται ότι κατάγεται από τη Λακεδαίμονα. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

Ο **Γιαννάκης Μαρκέας**, που πιθανώς ταυτίζεται με τον προηγούμενο, κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Μιχαλάκης** και ο **Γιαννάκης Μαρκέας** ήταν ενορίτες της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Υπέγραψαν τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαρκέα κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε αναφορά προς το Γενικό Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου με την οποία κατηγορούσε ορισμένους συμπατριώτες από το Σταυροπήγι του ότι δρούσαν εναντίον της Κυβερνήσεως. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Πιθανώς το όνομά του ήταν Μαρκέας και το τροποποίησε σε Μαρκόπουλος, όπως συνηθιζόταν εκείνη την εποχή.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαρκόπουλου κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΡΚΟΣ. Αναφέρεται το 1704 από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΜΑΡΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΜΑΡΜΑΡΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ. Μαρμαρογλύπτης από τη χώρα Μαΐνης που έζησε στο δεύτερο ήμισυ του 11ου αιώνα και άφησε έργα του στη Μηλιά της Έξω Μάνης και στο Βάμβακα. Ν. Δρανδάκη, Ανάπτυπο από τον τόμο "*Μνήμη*" Γ. Κουρμούλη, σ. 1 κ.ε. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. Athens* 15(190-9)183. Επίσης στον Άγιο Γεώργιο στο Μπρίκι. Ν. Δρανδάκη, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)226.

ΜΑΡΜΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Fra Nicolo Marmara. Αναφέρεται το 1613 να γράφει γράμματα και να συνηγορεί για τις υποθέσεις της Μάνης. Μ. Λάσκαρη, *Ελληνικά* 15(1957)300. Το Fra σημαίνει ότι ήταν παπάς ή ιππότης.

ΜΑΡΜΟΥΓΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Ήταν από το Σταυροπήγι και ίσως το όνομά του δεν αποδίδεται ορθά. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση του Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 79 της 1 Οκτωβρίου 1830, σ. 381.

ΜΑΡΟΥΔΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΜΑΡΟΥΚΟΣ ΘΩΜΑΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΑΡΤΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1663 ο **Γιάννης Μαρτάκης** από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)74.

Ο **Παναγιώτης Σωτ. Μαρτάκης** από την Καρδαμύλη το 1824 έγινε εκατόνταρχος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1080. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 90.

Κλάδοι της **οικογενείας Μαρτάκη** ήταν Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Μουκέας, Κουρέας, Γουρδελέας και Αναγνωστέας. Αναφέρεται ότι γύρω στα 1800 αρχηγός της οικογενείας ήταν ο Παναγιώτης Κουκέας στον πύργο του οποίου σκοτώσαν το Ζαχαριά. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες το Ζαχαριά σκότωσε ο ανιψιός του Παν. Κουκέα, γιατί αυτός ήταν ήδη πεθαμένος, ο Μούκιος που διαδέχτηκε τον Κουκέα στην αρχηγία της οικογενείας. Στα χρόνια της επανάστασης του 1821 αρχηγός της οικογενείας ήταν ο Σωτήρης Σωτηρέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν ο **Αθανάσιος Μαρτάκης**, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1. (Βλέπε: Μαρτιάνοι)

ΜΑΡΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Δρακούλης Μάρτη Μαρτάκος από το Δρυάλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395. (Βλέπε: Μαρτιάνοι)

ΜΑΡΤΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Πιθανώς ήταν χωρικός δημογέροντας από τις Γαϊτσές και στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Ο Α. Μαρτέας υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΜΑΡΤΖΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., αριθ. φάκ. 70.

ΜΑΡΤΖΕΛΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Κατοικούσε στη Λάγια. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 11 Ιανουαρίου 1827 έγινε πρόσκληση στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να παραβρεθεί σε συνέλευση των πληρεξουσίων της Μάνης στο Μπρίκι. Αναφέρεται ότι τον είχε επισκεφθεί ο Πανάγος Μαρτζελάκος μαζί με το Θανάση Γκενάκο για να τον πείσουν. Ο Πανάγος Μαρτζελάκος αναφέρεται ως γενικός Γραμματέας των πληρεξουσίων. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Ο Πανάγος Μαρτζελάκος υπηρέτησε γραμματικός του Ιωάννη Μαυρομιχάλη στη Μονεμβασία. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Ανέφερε ότι από πειρατικά σκάφη του ο Κατσής εισέπραξε 171.000 γρόσια από το ένα και από το άλλο 193.000 γρόσια. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 92.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1828 υπέγραψε ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 299.

Στις 27 Ιουνίου 1829 υπέγραψε αναφορά, ως επαρχιακός δημογέροντας, να μη πληρώσει "δεκατιά" η Ανατολική Μάνη. Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 303.

Ήταν δημογέροντας και στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε τη δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Μαρτζελάκο**, που ήταν Επαρχιακός Δημογέροντας ανατολικής Μάνης. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Πανάγος Μαρτζέλος (Μαρτζελάκος) έστειλε από το Ναύπλιο τέσσαρες ενημερωτικές επιστολές στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, στις 4 Σεπτεμβρίου 1831, Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 322-3, στις 8 Οκτωβρίου 1831, ό.π., σ. 326, στις 18 Οκτωβρίου 1831, ό.π., σ. 328 και στις 10 Φεβρουαρίου 1832, ό.π., σ. 330.

ΜΑΡΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. (Μαρτάκου) Απαντά στους Μπουλαριούς και στα Άλικα. Στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΜΑΣΓΟΥΛΑ ή ΜΑΣΒΟΥΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Μουντανίστικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 107.

ΜΑΣΕΛΗΣ ΣΑΜΠΑΤΗΣ του Λέοντος. Το όνομά του αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή του ναού της Αγίας Σοφίας στο Κουτήφαρη του Ζυγού της Μάνης, που είναι του 11-12 αιώνα. Το όνομα Μασελάς υπήρχε στο Κουτήφαρη μέχρι τον προηγούμενο αιώνα. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. Athens*, 15(1908-9)196 και 197.

ΜΑΣΟΥΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καρέα της Μάνης και πιθανώς σε άλλα μέρη.

Ο **Διακουμής Μασουράκος** αναφέρεται ως μάρτυρας στις 30 Οκτωβρίου 1829 από το χωριό Καρέα της διαθήκης του Στράτη Τσιμπιδάρου. Στ. Σκοπετέα, *E.A.I.E. Δικαίου* 6(1955)120.

Ο **Πέτρος Μασουράκος** από την επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8845. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΑΣΤΑΚΗΣ. Βλέπε Σωτηρέας.

ΜΑΣΤΟΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καινούργια Χώρα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78. Αποτελούσαν την ισχυρότερη οικογένεια της Καινούργιας Χώρας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 74.

Ο **Δημήτριος Μαστοράκος**, από τη Λακεδαίμονα, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2847. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΑΣΤΟΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΜΑΣΤΡΟΑΝΤΩΝΑΚΟΣ. Κατοικούσε στη Βάθεια, σημειώνεται δε χωρίς βαφτιστικό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Η οικ. Μαστρογιαννάκου λεγόταν πριν Κουρκούλια και θυμίζει τη Laia de Chourchougliani. Προέρχεται από τους Καλονιούς και είναι κλάδος των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων που εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 180. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

Ο **Σ. Μαστρογιαννάκης** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1810 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε απόφαση του κοινού για τον εφημέριό τους. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαστρογιαννέα κατοικούσε στο Νίκοβο και το Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΣΤΡΟΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΜΑΣΤΡΟΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΜΑΣΤΡΟΝΙΚΗΤΑΣ. Αναφέρεται το 1835 από τους Δολούς ο **Νικήτας Μανδραπήλιας**, ο οποίος υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής Παναγίας Φανερωμένης. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 341.

ΜΑΤΑΓΑΡΕΑΣ Παπα-ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ. Αναφέρεται το 1809 και 1810 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως γραφέας και μάρτυρας πωλητηρίου εγγράφου και σε απόφαση του κοινού να τον κρατήσουν ως εφημέριο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)97 και 98.

ΜΑΤΑΡΑΓΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1732 αναφέρεται από τη Σίτσοβα ως μάρτυρας σε γάμο που διαλύθηκε. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)197.

ΜΑΤΑΡΑΚΗΣ (ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ;) ΓΙΩΡΓΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΜΑΤΖΑΒΑΚΟΥ ή ΜΑΤΖΑΒΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Γιάννιτσα και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) Το 1704 αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της με την ετήσια παραγωγή λαδιού, ο Αναγνώστης είχε 23 κροντήρια, ο Παναγιώτης είχε 10 κροντήρια και ο Δημητράκης είχε 23 κροντήρια. Κ.Κόμη, Βενετικά κατάστιχα, σσ. 138 και 139, φ. 247 και 244. β) Το 1801 αναφέρεται ο **Θεοδωράκης** Ματζαβάκος ως μάρτυρας σε εξοφλητικό έγγραφο της μονής της Τίμιοβας. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)19. γ) Ο Αναγνώστης Ματζαβάκος αναφέρεται το 1804 ως μάρτυρας δωρεάς στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 20.

ΜΑΤΖΑΚΟΣ ή ΜΑΝΤΖΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από τη Βουλή στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σσ. 70 και 475.

Κατοικούσε πιθανώς στη Λάγια. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

ΜΑΤΖΑΡΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427. (Βλέπε Μαντζαράκος)

ΜΑΤΖΙΑΡΑΚΗΣ (ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ;) ΣΑΜΠΑΤΗΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΜΑΤΖΟΥΚΟΜΥΤΑΚΗ ή ΜΑΤΖΟΥΚΟΜΥΤΗ ή ΜΑΤΖΟΥΚΟΜΥΤΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). α) Ο **Δημητράκης Ματζουκομυτάκης** το 1666 ήταν μάρτυρας αγοραπωλησίας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, σ. 75 και 106. β) Ο **Γιάννης Ματζουκομύτης** το 1720 ήταν μάρτυρας σε διαθήκη, ό.π., σ. 82. γ) Ο **Παναγιώτης Ματζουκομυτέας** το 1726 ήταν μάρτυρας σε δαιθήκη και χωρίς επώνυμο το 1735 πούλησε το μερίδιό του από ένα σπίτι, ό.π., σ. 85. δ) Ο **Πέτρος Ματζουκομυτάκης**, του οποίου πιθανώς παρωνύμιο ήταν το "Κολοτούρης", το 1776 πούλησε γη και το 1780 έκανε δώρο στον αναδεξιμίο του. ό.π., σσ. 92 και 93.

ΜΑΤΖΩΡΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1727 ήταν ιερομόναχος Ανδρουμπεβίτζας. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 7.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Αγιοταφίτης Πρωτοσύγκελλος. Στις 28 Απριλίου 1825 έλαβε 800 γρόσια από τον επίσκοπο Ανδρούβιστας Θεόκλητο, για τη στρατολογία 40 στρατιωτών από τα Λιασίνοβα. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 538.

Στις 10 Ιανουαρίου 1831 το μοναστήρι της Παναγίας με το όνομα Στρατήτζι παραχωρήθηκε στον Πανάγιο Τάφο και παραδόθηκε στους αγιοταφίτες μοναχούς **Πρωτοσύγκελλο Ματθαίο** και μοναχό Παΐσιο. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549.

Ο **Πρωτοσύγκελλος Ματθαίος** από την Ανδρούβιστα στις 15 Ιανουαρίου 1815 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΜΑΤΟΛΗ ή ΜΑΤΟΛΑΚΗ ή ΜΑΤΟΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και στους Δολούς. α) Ο **Νικόλαος Ματόλης** το 1700 πάντρεψε το γιό του (β) **Ηλία Ματολάκη**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)80. Το 1737 αναφέρεται ο **Ηλίας Ματόλης** που είχε πουλήσει μια λαχίδα, ό.π., σ. 87. γ) Το 1785 ο **Νικολάκης Ματολέας** αναφέρεται ως μαρτυρας εξοφλήσεως δανείου, ό.π., σ. 94.

ΜΑΤΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Μια από τις σημαντικές οικογένειες των Δολών.

Ο **Χρήστος Ματουλέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 18:35 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

Μετά την απελευθέρωση ο **Χρήστος Ματουλέας** υπηρέτησε αρχικά ως δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Κιτριών και στις 18 Αυγούστου 1836 "εκπληρών έργα δημάρχου" υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου. Το 1840 έγινε απόπειρα δολοφονίας του από τους υποστηρικτές του Βαβαρικού καθεστώτος. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)282. Το 1842 ήταν δήμαρχος Κιτριών και

ανέκρινε Μαντιναίους για το ζήτημα της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 184-6.

Ο **Παναγιώτης Ματουλέας** γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πλέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 18 (σημειώνεται Μαντουλέας).

Ο **Γιαννάκης Ματουλέας** στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά μαζί με άλλους δημογέροντες Σταυροπηγίου προς τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια στην οποία του εξέφραζαν την εμπιστοσύνη τους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στο σχολείο των Δολών φοιτούσαν το 1829 δύο μαθηταί με το όνομα **Ιωάννης Ματουλέας**. Ο ένας είχε γεννηθεί το 1814 και ήταν γιός του Ιωάννη και ο άλλος είχε γεννηθεί το 1826 και ήταν γιός του Πανάγου, πιθανώς του προηγούμενου. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΑΤΡΑΚΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΑΤΡΗΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Ζυγό και ο **Γεώργιος Π. Ματρητέας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΜΑΤΡΙΤΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και πρέπει να θεωρείται ότι προέρχεται από την οικογένεια Μετρίτη. α) Το 1666 αναφέρεται "**των Ματριτέων**" ως τοπωνύμιο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)75. β) Το 1691 οι αδελφοί **Νικόλας** και **Θοδωρής** Ματριτέας πούλησαν ένα λαχίδι. ό.π., σ. 79.

ΜΑΤΡΙΤΗ ή ΜΑΤΡΙΤΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). α) Το 1618 αναφέρεται ο **Στρατήγης Μετρίτης** σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)73. β) Το 1663 ο **Στρατήγης Ματριτάκης** πούλησε το σπίτι του, ό.π., σ. 74.

ΜΑΤΖΑΒΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννισσα και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της : α) Ο **Αναγνώστης** με ετήσια παραγωγή 23 κροντήρια λάδι, β) ο **Παναγιώτης** με 10 κροντήρια και γ) ο **Δημητράκης** με 23 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 138 και 139, φ. 247 και 244.

ΜΑΥΡΑΓΑΝΗ ΚΟΥΚΗ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΜΑΥΡΑΚΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΜΑΥΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Dimitros Mavrachis (72). Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΜΑΥΡΕΑ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια η **Μαυρέισα** και η ετήσια παραγωγή της σε λάδι ήταν 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

Αναφέρεται το 1728 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Νικόλαος Μαυρέας** σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)114.

Ο **Ι. Μαυρέας** κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Από τον Πύργο του Λεύκτρου. Στις 17 Αυγούστου 1823 ο Μούρτζινος έγραψε προς τον Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν Χρηστέας, Κυβέλος και Καπετανιάνοι από φθόνο και ότι ο Χρηστέας με τον Κυβέλο χτύπησαν τους **Μαυρικιάνους** στον Πύργο του Λεύκτρου και ο Μούρτζινος τους άνοιξε τουφέκι. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 113.

ΜΑΥΡΙΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο αλλά είχε την καταγωγή από το Λεύκτρο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

ΜΑΥΡΙΚΕΑΣ ή ΔΙΑΚΟΥΜΙΝΑΚΗΣ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αναφέρεται το 1798 από την περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας, πιθανώς από τη Μάλτα, σε πωλητήριο έγγραφο. Γ. Αναπλιώτη, *Τζανέτμπεης Κουτήφαρης*, σ. 20. Του ίδιου, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 14.

ΜΑΥΡΙΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μάλτα και ήταν μια από τις τέσσαρες γενιές που όριζαν καλόγερο στην Παναγία την Καστριανή. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σσ. 5 και 12. Γενάρης φαίνεται ο Διακουμής Διακουμινέας-Μαυρίκος. Φαίνεται ότι απέκτησε τον Πούλο, το Δημήτριο και τον Ιωάννη. Ακόμη αναφέρεται Μιχάλης και ένας Κ. Μαυρίκος:

α) Ο **Πούλος Μαυρίκος**, του οποίου ο πύργος είναι χτισμένος έξω από τη Μάλτα, είχε παντρευτεί την Αικατερίνη, κόρη του Παναγιώτμπεη Κουμμουνδουράκη. Εμπορευόταν και πρέπει να είχε οικονομική ευχέρεια. Το 1824 έστειλε τουρκικά βιβλία στην Αίγυπτο και κατασκευάστηκε μια ψεύτικη κατηγορία εναντίον του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη ότι είχε προδοτικές επαφές με τον Μεχμέτ Αλή, τον πατέρα του Ιμπραήμ Πασά. Ο Πούλος Μαυρίκος έγραψε μια επιστολή στον Μεχμέτ Αλή, που δήθεν προερχόταν από τον Πετρόμπεη, για να πετύχει καλύτερες τιμές στο εμπόρευσμά του. Τον Αύγουστο του 1826 κατηγορήθηκε πάλι ότι είχε επαφές με τον Ιμπραήμ και ο λαός θέλησε να τον κάψει μέσα στον πύργο του, αλλά πρόλαβε και κατέφυγε στο Μούρτζινο. Το 1828 κατηγορήθηκε ότι είχε πάρει υπόσχεση από τον Ιμπραήμ να τον κάνει Μπέη της Μάνης. Στα χρόνια του Καποδίστρια κατηγορήθηκε πολλές φορές για αντιπολιτευτικές ενέργειες. Ο Bory de Saint Vincent τον παρουσιάζει ως σοφό, φαίνεται όμως ότι όσα μας πληροφορεί,

αναφέροντας ότι του τα είπε ο Πούλος Μαυρίκος, δεν είναι αμέτοχα σφαλμάτων, π.χ. περί Τζανέμπη Κουτούφαρη. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)415 κ.ε.

Στις 31 Ιουλίου 1824 το Βουλευτικό ζήτησε από το Εκτελεστικό να φέρει στο Ναύπλιο (έδρα του Βουλευτικού) τον Πούλο Μαυρίκο, τον οποίο αναγράφει απλώς Πούλο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 223.

Η υπόθεση των βιβλίων του Πούλου Μαυρίκου αναλύεται: Σ. Καπετανάκη, Ο Πούλος Μαυρίκος, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)415 κ.ε.. Σπ. Λουκάτου, Ο "πολιτικός δεσμός του Πετρόμπη", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)441 κ.ε.

Κατηγορία κατά του Πετρόμπη για μυστικές επαφές με το Μεχμέτ Άλυ της Αιγύπτου. Υπόθεση **Πούλου Μαυρίκου**. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 72 κ.ε. Αναφέρονται επαφές του Πούλου Μαυρίκου με Ιμπραήμ και οι Μανιάτες θα τον σκότωναν, αλλά τον προστάτευσαν ο Αθανασούλης Κουμουντουράκης και ο Μούρτζινος, ό.π., τόμ. Γ', σ. 59.

Ο Πούλος Μαυρίκος ήρθε σε επαφή με τους Αιγυπτίους για την υποταγή της Μάνης. Σπ. Λουκάτου, Γεώργιος Μαυρομιχάλης και Ιμπραήμ πασάς, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1998)215. Ο Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ', σ. 58-9, αναφέρει ότι όταν ανακαλύφθηκαν οι επαφές του "...παρ'ολίγον θα εφονεύετο από τον λαόν λιθοβολούμενος, αν δεν υπερασπίζετο αυτόν ο Θαναασούλης Κουμουντουράκης, ο οποίος ουχ ήττον ήθελε πάθει από τον λαόν, αν δεν επροστατεύετο από τον Μούρτζινον...". Επίσης ό.π., σ. 323 αναφέρει ότι ο Π. Μαυρίκος συνδιαλεγόταν με τον Ιμπραήμ.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Πούλος Μαυρίκος** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Το 1841 ο Buchon είχε συναντήσει στην Καλαμάτα το Νικόλαο Πιέρρακη-Μαυρομιχάλη και τον **Πούλο Μαυρίκο** από τους οποίους πήρε πληροφορίες για τα κάστρα της Ζαρνάτας και της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)273.

β) Ο **Ιωάννης Μαυρίκος** ήταν αδελφός του Πούλου Μαυρίκου και εξεστράτευσε στα Μεσσηνιακά φρούρια ως εκπρόσωπος του αδελφού του.

γ) Ο **Δημήτριος Μαυρίκος** το 1829 οBory de Saint Vincent τον περιγράφει ως έφηβο. Στις 16 Δεκεμβρίου 1847 διορίστηκε δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Αβίας ο Δημ. Δ. Μαυρίκος. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)223.

δ) Ο **Μιχαλάκης Μαυρίκος** στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά που ζητούσε να αποδοθεί ο Πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283 και ΓΑΚ, Υπουργ. Δικ., φάκ. 23. Στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας υπέγραψε αναφορά υπέρ των επαρχιακών δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Τον επόμενο χρόνο υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 9

Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που ζητούσε να μη εισέλθει στρατός στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. Αναφέρεται στη διαθήκη του Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη η οποία γράφτηκε στις 18 Αυγούστου 1838. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 426.

ε) Ο Κ. Μαυρίκος το 1825 ήταν γραμματικός του Σταυριανού Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 11, έγγραφο αριθ. 31.

στ) Ο **Γεώργιος Μαυρικέας του ποτέ Ηλία** είχε γεννηθεί το 1813 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ. Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 74.

ζ) Στις 10 Ιουλίου 1824 στο Βουλευτικό αναγνώστηκε το 2642 προβούλευμα στο οποίο προβαλλόταν ο **Γεώργιος Γεωργιλιάς Μαυρίκος** για το βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 345 και ό.π., τόμ. 10, σ. 397, ό.π., τόμ. 6, σ. 186. Προφανώς ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας.

ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Παπά-ΑΝΘΙΜΟΣ. Ήταν ενορίτης στη μονή Στρατήζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνισσας. Υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μαυρογιαννέα κατοικούσε στο Νικόβο, τη Χώρα, τη Γούρνισσα και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΜΑΥΡΟΔΑΚΟΥ ή ΜΑΒΡΟΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνιο και αποτελούσε κλάδο των Μπαθροταγαρουλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 124 και 133.

ΜΑΥΡΟΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στη Μηλιά (γύρω στα 1810) σκοτώθηκε ο καπετάν Γιάννης Μαυροδής από τον Ηλία Μπισμπίνη, ο οποίος αναγκάστηκε να μετοικήσει στη Λακωνία. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, τ. 2, σ. 165.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην Παλιόχωρα της Μέσα Μάνης (κοντά στο Δρυάλο) και αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 30. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΑΚΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (Αθανασόνυφη Μαυροδακού). Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Π. και ο Χ. Μαυροειδάκος υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Άλλη συνεπώνυμη οικογένεια κατοικούσε στο Νύφι και ήταν κλάδος των Λουγκανιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΑΚΟΥ ή ΡΩΣΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στις Πιόντες στη θέση Κουμάρια. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ή ΜΑΥΡΟΕΙΔΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε πιθανώς στα Πηγάδια. α) Ο **Κωνσταντίνος Μαυροειδής-Μαυροειδίας** το 1824 έγινε πεντηκόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387. Υπηρέτησε ως πεντηκόνταρχος στο στρατόπεδο της Μεθώνης και το Σεπτέμβριο 1824 πολέμησε στη μάχη της Μεθώνης και τραυματίστηκε. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 21, έγγρ. 2938.

β) Ο **Νικόλαος Μαυροειδής** ο οποίος στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, και κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της φάλαγγος. Το 1852 εξαιρέθηκε της αμνηστείας για τη συμμετοχή του στα γεγονότα του μοναχού Παπουλάκη. ΦΕΚ, αριθ. 33 της 22 Αυγούστου 1852. Τον επόμενο χρόνο το δικαστήριο τους απάλλαξε. Στ. καπετανάκη, *Οι μαντινιές στην Μάνη*, σ. 192.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΕΑΣ ΚΑΤΑΛΑΝΕΑΣ (Μήπως Μαυροειδής Κατελανίας;;). Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΜΑΥΡΟΕΙΔΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυάλο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΜΑΥΡΟΚΥΡΙΑΚΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Χαριά και στις 15 Αυγούστου 1806 εκπρόσωπός της υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΜΑΥΡΟΚΩΤΣΟΥ Οικογένεια (Μαυροκωκιάνοι). Πατριά από τη Λάγια με κλάδους τις οικογένειες **Πετρικάκου** και **Φινοβασίλη**. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 166.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και **Μαυροκωκιάνων** και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπετζαντής Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

ΜΑΥΡΟΛΕΑ Οικογένεια. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 ο **Παναγιώτης Μαυρολέας** υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Μαζί με άλλους κατοίκους της Μεγ. Καστάνιας ο **Π. Μαυρολέας** υπέγραψε αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ. Βλέπε Μπουζουναράς.

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ Γ. Ήταν από τον Κάμπο και υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ ή ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΑΚΗ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια από την Τσίμοβα (Αρεόπολη). Η γενιά αυτή λέγεται και "Γεωργιάνοι". Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 8. Στα Άλικα, δίπλα στο ναό του Αγίου Φιλίππου, ήταν το σπίτι των Μαυρομιχαλαίων, οι οποίοι ήταν αχαμνόμεροι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127. Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 290, αναφέρει ότι οι πρόγονοι των Μαυρομιχαλάδων και των Γρηγοράκηδων ήταν από τα Άλικα. Ο Cl. Rulhiere γράφει ότι αποτελούν κλάδο των Γιατρών-Μεδίκων του Οιύλου: "Αυτός ο πρώτιστος αρχηγός λεγόταν Μαυρομιχάλης και ο αδελφός του ο Γιάννης ήταν δύο άνθρωποι πολύ θαρραλαίοι και πολύ λογικοί, αν και είχαν μικρή μόρφωση. Η οικογένειά τους, που το αρχικό της όνομα είναι Γιατρ(ι)άνοι, ισχυρίζεται ότι είναι η ρίζα του ονομαστού οίκου των Μεδίκων". Σοφ. Καπετανάκη, Πληροφορίες για τη Μάνη και τους Μανιάτες από τον Cl. Rulhiere, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)205 και Cl. Rulhier, *Histoire de l'anarchie de Pologne et du demembrement de cette Republique*, Paris 1807, τόμ. 3, σ. 340.

Το 1690 αναφέρεται ο **Γιωργάκης Μαυρομιχάλης**, 26. Giorgachi Manromichali, από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1708 αναφέρεται επισκέπτης στη Ζάκυνθο ο **Γεώργιος Μαυρομιχαλάκης**, όπου ο Θ. Ραγκαβάς που ήταν και αυτός από την Τσίμοβα, αλλά κατοικούσε στη Ζάκυνθο, του χάρισε ένα χωράφι που είχε στην πατρίδα του. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)3.

Στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 35 αναφέρονται ο **Γιάννης** και ο **Στέφανος Μαυρομιχάλης**, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

Ο **Γεώργιος Καπιτανάκης-Μαυρομιχάλης** αναφέρεται το 1769 σε αίτηση προς την Αικατερίνη της Ρωσίας, Κ. Π. Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

Στα αρχεία του Στ. Σκοπετέα βρέθηκε ένα χειρόγραφο, που πρέπει να προέρχεται από το αρχείο του Πέτρου Κουτήφαρη και δόθηκε από το Δ. Βαγιακάκο, που αναφέρει τα ακόλουθα:

"Οίκος Μαυρομιχαλών

Η οικογένεια, αφ' ης ο οίκος των Μαυρομιχαλών κατάγεται, μετανάστευσε κατά την 17 εκατονταετηρίδα εξ Αδριανουπόλεως εις Μάνην, κατοίκησεν το

πρώτον εις την παρά το τελευταίον άκρον του Ταινάρου κειμένην κώμην Άλυκα την πάλαι επί Πausανίου καλουμένην Καινήπολιν. Ύστερον διωχθείσα ένεκα εγχωρίων στάσεων μετώκοισαν εις Τσίμοβαν, νυν Αρεόπολιν, ένθα ίσχυε μάλλα ο οίκος των Τσαλαπιδων καταγόμενοι έκ τινος εκ Κωνσταντινουπόλεως μετανάστου Τσελεπή αυτοκαλουμένου. Γόνος της ειρημένης οικογενείας ευμεγέθους αναστήματος και ρωμαλαίος ακμάσας κατά τας αρχάς της παρελθούσης εκατονταετηρίδος και δια το μελάγχρουν του προσώπου Μαυρομιχάλης επονομασθείς εγέννησεν υιούς τέσσαρας, Γεωργάκη, Πιέρον, Ιωάννην και Κωνσταντίνον οίτινες άνδρες αγαθοί γενόμενοι κατίσχυσαν του οίκου των Τσαλαπιδων, εκ των τεσσάρων τούτων αδελφών κατάγονται οι τέσσαρες κλάδοι, εις ους διαιρείται ο οίκος των Μαυρομιχαλών, ήτοι οι του πρωτοτόκου Γεωργάκη το αξίωμα του καπιτάνου λαβόντες οι Καπιτανιάνοι, οι του Πιέρου οι Πιεράνοι, οι του Ιωάννου οι Γιαννιάνοι και οι του Κωνσταντίνου οι Βοϊδίδες.

Κλάδοι των Καπιτανιάνων ή Καπιτανιδών.

Ο Καπιτάνος Γεωργάκης εχρησίμευσεν η ψυχή της εν 1769 κατά του Οθωμανικού Ζυγού εγερθείσης επανάστασις. ούτος προϊστάτο των Μανιατών καθ' υπεροχήν πολεμικής εμπειρίας και πολιτικής συνέσεως εις τε την παρά τον Αλμυρόν μάχην και εις την παρασκευήν όλων των αμυντικών μέσων. Αποβιώσας αφήκεν υιούς δύο: Πιέρον και Κυριακούλην.

Ο **Πιέρος** διαδεχθείς παρά του πατρός το του καπιτάνου αξίωμα έσχεν υιούς επτά:

1. Τον **Πέτρον** εν μεν 1804 καπιτάνον αναδειχθείντα εν δε 1816 εις το αξίωμα του Καπιτάνου προαχθέντα και κατά το 1848 εν Αθήναις αποβιώσαντα, ου υιοί εγένοντο: α) ο **Ηλίας** πεσών ηρωϊκώς εν Καρύστω το 1821 προς τους Τούρκους μαχόμενος. β) Ο **Γεώργιος** θανατωθείς εν Ναυπλίω το 1832. γ) Ο **Αναστάσιος** υποστράτηγος. δ) Ο **Ιωάννης** τραυματισθείς κατά την υπό των Αιγυπτίων πολιορκίαν του Νεοκάστρου και ένεκα τούτου αποβιώσας. ε) Ο **Δημήτριος** αντισυνταγματάρχης του Πεζικού".

Η οικογένεια των Μαυρομιχαλαίων το 1792 διάσωσε ανθρώπους του Κατσώνη τους οποίους οδήγησε στον Ζαχαριά. Τ.Κανδηλώρου, Ο *Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 199.

Ο Κ.Ζησίου, Οι Μαυρομιχάλοι, σσ. 18-9, αναφέρει από τον Ι. Φιλήμονα, ότι οι πρόγονοι των Μαυρομιχαλαίων προέρχονται από την Αδριανούπολη και πήγαιναν με πλοίο στην Ευρώπη. Το πλοίο σταμάτησε στα Άλικα της Μάνης και έμειναν εκεί δύο οικογένειες των Μαυρομιχαλαίων και των Γρηγοράκηδων. Οι Μαυρομιχαλαίοι λόγω των τοπικών πολέμων αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα Άλικα και πήγαν στην Τσίμοβα. Την εποχή των Βενετών ο γιός Μαυρομιχάλης ασκούσε το επάγγελμα του κρεοπώλη και από το γάμο του απέκτησε τέσσαρα παιδιά: α) το Γεώργιο, από τον οποίο κρατούσε ο Πετρόμπεης, β) τον Πιέρο, από τον οποίο προέρχονται οι Πιεράκοι, γ) τον Ιωάννη, από τον οποίο κατάγονται οι Γιαννιάνοι και δ) τον Κωνσταντίνο, πρόγονο των Βοϊδήδων. Το λιμάνι της Τσίμοβας το κατείχε η οικογένεια των Τσαλαπιάνων, τους οποίους οι μαυρομιχαλαίοι ανάγκασαν να απομακρυνθούν και έκτοτε ενέμοντο αυτοί τουθς δασμούς των πλοίων.

Ό.π. σσ. 19-21. Κατά τη κηδεία του Αναστασίου Π. Μαυρομιχάλη, στις 31 Μαΐου 1870, ο Ν. Σαρίπολος εξεφώνησε τον επικήδειο και μεταξύ των άλλων είπε: Επί Ενετών στα Άλικα υπήρχε ένα παιδί, ορφανό γονέων, που ονομαζόταν Μιχάλης, και τον αποκαλούσαν Μαύρο-Μιχάλη. Το παιδί

μεγάλωσε και εγκαταστάθηκε στο Οίτυλο και από το γάμο του γεννήθηκαν πολλά παιδιά. Ένας ιερώθηκε και διετέλεσε έξαρχος της Μάνης, από δε το γάμο του απέκτησε δέκα παιδιά. Ο πρωτότοκος γιός του Έξαρχουμεκαλείτο Γεώργιος και. Πήγε στην Κορώνη και συνδέθηκε με Τούρκους αξιωματούχους. Αργότερα ένας από αυτούς πήγε στην Κωνσταντινούπολη και έγινε Μεγάλος Βεζύρης και προήγαγε το Γεωργιο μαυρομιχάλη στο αξίωμα του καπετάνιου της Μάνης και του επέτρεπε να εξοπλίζει πλοία για να πολεμά τους Βερβερίνους πειρατές. Απέκτησε δε επιρροή σε όλη την Πελοπόννησο.

Ό.π. σ. 21. Κατά παράδοση ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης (? ο παππούς του Πετρόμπεη?) παντρεύτηκε νεράιδα εκπάγλου καλλονής, η οποία δεν μιλούσε. Κάποια μέρα που η "νεράιδα" άναψε το φούρνο ο Γ. Μ. προσποιήθηκε ότι θα ρόξει το παιδί στη φωτιά και αυτή φώναζε για να τον εμποδίσει και έκτοτε άρχισε να μιλάει.

Ό.π., σ. 22. Ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης αναφέρεται ότι είχε δύο γιούς, το Γιάννη ή Σκυλόγιαννη, που τον ονόμαζαν έτσι επειδή ήταν ατρόμητος και τον Πιέρο, πατέρα του Πετρόμπεη. (Αδελφός του Πιέρου ήταν και ένας Κυριακούλης).

Ό.π., σ. 22-3. Από Κ. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, σ. 460-2. Επίσης 501-2.

Ό.π., σ. 24, από Κ. Παπαρηγόπουλο, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σσ. 194-197, αναφέρεται ότι για τα Ορλωφικά η απόφαση πάρθηκε από τη συγκέντρωση των πρωτόγερων των οποίων προΐσταντο οι αδελφοί Μαυρομιχάλη. Επίσης σ. 652.

Ό.π., σ. 24-5. Luigi Ciampolini, Storia del Risorgimento della Grecia, σ. 20-1, αναφέρει ότι στα Ορλωφικά κατέβηκαν πράκτορες από τη Ρωσία και "διήγειραν την ψυχήν του αρχηγού των Μανιατών Μαυρομιχάλη και τινος βενάκη προύχοντος, έχοντος μεγάλην ισχύν και μέγαν πλούτον εν Πελοποννήσω".

Ό.π., σ. 27-8. C. D. Raffanel, Histoire des Grecs Modernes. "Ο Γιαννάκης Μαυρομιχάλης, εκ των οπλαρχηγών της χώρας ταύτης (Μάνης) έχων την μεγαλυτέραν επιρροήν, ο υπό τον τίτλον του βέη ενασκών επί των συναδέλφων του είδος υπεροχής...". "... Ο Θ. Ορλώφ ήλθε σε λόγια με το Γιαννάκη Μαυρομιχάλη, ο οποίος είπε: "αν έχης εις τας διαταγάς σου πάσας τας στρατιάς της αυτοκρατείας σου, πάντοτε θα είσαι δούλος. εγώ δε, αρχηγός λαού ελευθέρου, και αν η τ'θη με καταστήσει μεταξύ των τελευταίων ανθρώπων, η κεφαλή μου αξίζει περισσότερο της ιδικλης σου". Ακόμη αναφέρεται ότι αμύνθηκε επί τρεις ημέρες με 23 μαχητές... έμεινε μόνος με το νεαρό τέκνο του.

Ό.π., σ. 29 και 31. James (ή Thomas) Emerson, History of modern Greece, σσ. 311, 336 και 346. Ο Παπάζογλου το 1766 πήγε στο Οίτυλο και είχε συνάντηση μετά του "Μαυρομιχάλη και του αδελφού του Ιωάννη". Λογομαχία: "και αν έχης υπό τας διαταγάς σου όλας τας στρατιάς της Τσαρίνας είσαι δούλος γυναικός. Εγώ όμως είμαι αρχηγός λαού ελευθέρου, και αν είμαι επί τέλους ο τελευταίος της φυλής μου, η ζωή μου αξίζει περισσότερο της ιδικής σου...". Ο Ιωάννης με 24 οπαδούς κλείστηκε σε πύργο...οι συμπολεμιστές του εφονεύθησαν... ένας γέρος τραυματισμένος και ένα παιδί, ήταν ο Ιωάννης και ο υιός του".

Ό.π., σ. 33. Raybant, Memoires sur la Grece. Λογομαχία: "Λησμονείς, του είπεν, ότι δεν εγενόμην υπήκοος της γυναικός ήτις σε διατάττει, και ότι και αν είχες εις τας διαταγάς σου όλας τας στρατιάς της κυριάρχου σου πάντοτε

θα είσαι δούλος, ενώ εγώ αρχηγός λαού ελευθέρου και αν η τύχη με καταστήσει του τελευταίου των ανθρώπων η κεφαλή μου έχει πού μεγαλύτεραν αξίαν της ιδικής σου". "...αυτός δε ο Μαυρομιχάλης μετά 22 ανδρών ημύνθη εντός οικίας επί τρεις ημέρας. Και οι 22 συμμαχηταί του εφονεύθησαν, οι δε τούρκοι ενέπρησαν την οικίαν, κατεπλάγησαν όμως όταν είδον εξερχιμένους έναν γέροντα και εν παιδίον....".

Ό.π., σ. 36. Δικά του σχόλια. Ο Ιωάννης, γιός του Γεωργάκη αμύνθηκε με 400 στο Νησί της Μεσσηνίας "και επί τρεις ημέρας αντέστησαν ηρωϊκώτατα κατά των εχθρών, ανερχομένους εις επτακισχιλίους εμπετροπολέμους μαχητάς. Εξαντλήσαντες τα πολεμοφόδιά των, άλλοι μιν έφυγον, εικοσιτέσσαρες δε υπό τον Σκυλόγιαννην κατέλαβον τον Μελύπυργον και εκεί εξηκολούθησαν την αντίστασιν επί δύο ημέρας, επενεγκόντες φοβεράν θραύσιν εις τον τουρκικόν στρατόν. Τέλος απανδήσαντες και εξαντληθέντες και του τελευταίου φυσιγγίου εξήλθον ξιφήρεις και εύρον πάντες ηρωικόν θάνατον".... "...οι τούρκοι όρμησαν κατά του στρατοπέδου του Αρμυρού και ανάγκασαν τους Μανιάτες σε υποχώρηση. 36 όως υπό τον Πιέρον "ωχυρώθησαν εντός πύργου τινός παρά την παραλίαν, ένθα νυν κείνται οι μύλοι των Χριστοδουλιάνων και εκεί επί δύο ημέρας απέκρουσαν ηρωικώς τας αλλεπάλληλους εφόδους των Τούρκων. Η στήρησις όμως ύδατος, και η εξάντλησις των πολεμοφοδίων εξηνάγκασαν αυτούς να εξέλθωσι ξιφήρεις, και άλλοι μιν να τραπώσι προς τα όρη, άλλοι δε προς την ακτήν. Πάντες πλην του αρχηγού των Πιέρου και ενός άλλου, εύρον ηρωικόν θάνατον. Ο Πιέρος φέρων ένδεκα πληγάς έπεσε μετά του συναγωνιστού του εις την θάλασσαν και εξήλθον κολυμηγίτι εις ασφαλές μέρος, και αφήκοντο εις το εν Πόρω στρατόπεδον των μανιατών, ανακοινώσαντες εις αυτούς τα συμβάντα".

Ό.π., σ. 37. "Ο Χατζή Οσμάν πασάς παρεσκευάζετο ήδη να εισβάλη εξ Αλμυρού εις την Μάνης αλλ' οι Μανιάται...συμβουλίου γενομένου απεφασίσθη νυκτερινή επίθεσις κατά των τούρκων". 4000 Μανιάτες από το βουνό της Σέλιτσας χτύπησαν στον ύπνο τους τούρκους, οι οποίοι υποχώρησαν προς Καλαμάτα, αφήσαντες 700 νεκρούς. Μετά χτύπησαν από το Μυστρά, γιατί από το Αρμυρό ήταν αδύνατη η κατάληψη της Μάνης. Υπό την αρχηγία του Χατζή Οσμάν κατέλαβαν τα πεδινά (1903) των δήμων Μαλευρίου, Γυθείου και Καρυουπόλεως (τότε η Μάνη δεν είχε επεκταθεί στους δήμους Γυθείου και Καρυουπόλεως αλλά το 1780!!!) και έφθασαν κοντά στο Σκουτάρι. Εκεί υπήρχε πύργος στον οποίο κλείστηκαν 70 Μανιάτες, οι οποίοι μετά επί μία εβδομάδα αντέστησαν στις εφόδους των τούρκων. Τέλος με υπόνομο ανατίναξαν τον πύργο και ετάφησαν οι υπερασπιστές του.

Ό.π., σ. 38. Οι Μανιάτες συγκεντρώθηκαν στο Τρικεφάλι υπό την αρχηγία του Γιωργάκη Μαυρομιχάλη. Ο Χατζή Οσμάν έστειλε πρεσβεία και τους καλούσε σε υποταγή. Από τους Μανιάτες πήγαν δύο γέροι ιερείς και ένας ακόμη γέρος τους οποίους ο Χατζή Οσμάν αποκεφάλισε και έβαλε τα κεφάλια τους σε πασσάλους, γιατί του είπαν ότι οι μανιάτες δεν παραδίνονται. Όπρησαν οι Μανιάτες και κατενίκησαν τους τούρκους, έπεσε δε και ο Χατζή Οσμάν..... σ. 40, ακολούθησαν έριδες των μανιατών και αυτές εκμεταλλεύτηκαν οι τούρκοι και διόρισαν Μπέη της Μάνης.

Ό.π., σ. 41. Επιστολή συντρόφων του Λάμπρου κασώνη στις 7 Ιουνίου 1792 που αναφέρει ότι ο καπιτάν Γιωργάκης Μαυρομιχάλης τους πήρε στην Τσίμοβα "εφρόντισε και δια το εμπάρκομας" (συνεπώς δεν ακολούθησαν τους άλλους που διέσχισαν την Πελοπόννησο. "...εις τον χαλασμόν μας, και την αυτήν ώραν έφθασε ο καπετάν Γιωργάκης

Μαυρομιχάλης προστασμένος από την Οθωμανικήν πόρτα και με του να μην έχει τακάτι από το φόβον της Τουρκίας αλλέως να πράξη, λαβαίνοντας εμείς εμείς αυτή την αιχμαλωσία από τούρκους και από φρατσέζους, ομοίως και από Κακαβούλια οπού μας έγδυσαν, ώστε να μας επεριλάβη... μας ετράβηξεν με τρόπον τινάς και μας έφερε εις το χωρίον του... Λοιπόν η Τουρκία μαθαίνοντας, πως εμείς βρισκόμαστε εις τα χλέρια του καπετάν Γιωργάκη Μαυρομιχάλη, δεν έχασε καιρό η Τουρκία, αλ' αρμάτωσαν τρία καΐκια δύο μπέηδες με ανθρώπους αρκετούς και προσταγή από τον πασά, δια να παραδώση του Λάμπρου τους ανθρώπους. Όμως αυτός δεν εστάθη τρόπος να παραδώση από όσους ευρεθήκαμεν, μόνον εστάθη αντρείος, αποφασίζοντας και την ιδικήν του ζωήν, και λέγει - εγώ έρχομαι και κρεμάστε με" μα από αυτουνούς τους ανθρώπους του Λάμπρου τρόπος δεν είναι να σας παραδώσω μια τρίχα από την κεφαλήν τους-

Πύργοι της οικογενείας Μαυρομιχάλη: Στο Λιμένι το "Παλάτι του Μπέη" που το έχτισε ο Πιέρρος Γ. Μαυρομιχάλης, του Κουτράκου και η "Ντάπια του λιμανιού". Στην Αρεόπολη υπάρχει ο πύργος του Κουράκου-Μαυρομιχάλη, του Καπετανάκου-Μαυρομιχάλη, του Μπέη, του Μαυρομιχάλη κ.ά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Μερίδιο στους Μύλους της Μαντίνειας. Σημαντική είναι η πληροφορία για τους Μύλους της Μαντίνειας. Αναφέρεται ότι οι Μαυρομιχαλαίοι κατείχαν ένα από τα τέσσερα λιθάκια του μύλου, το προς βορράν. Τους το είχε παραχωρήσει στα χρόνια 1785 με 1792 ο Καπουδάν πασάς. Το 1847 οι Καπετανάκηδες εξεδίωξαν τους εκπροσώπους των Μαυρομιχαλαίων και από το 1848 άρχισαν δίκες. τελικά με αποφάσεις του Αρείου Πάγου των ετών 1855 και 1856 αναγνωρίστηκε το δικαίωμα στον Αντώνιο Μαυρομιχάλη, αλλά κατά το ένα έκτο του λιθαριού του μύλου, γιατί υπήρχαν και άλλοι διεκδικητές από την οικογένειά του. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)466-7.

Στις 10 Μαΐου 1780 πήγε στη Ζάκυνθο ο Μαυρομιχάλης-Καντακουζηνός (εδώ το Καντακουζηνός δεν είναι βαφτιστικό, αλλά δεύτερο επίθετο, δηλαδή δηλώνει ότι οι Μαυρομιχάληδες κατάγονται από τους Καντακουζηνούς.) που ίσως να ήταν ο Πιέρρος, ο πατέρας του Πετρόμπεη και διαπραγματεύτηκε με τους Δημήτριο και Πατρίκιο Στεφανόπολι την μετοικεσία μανιατών στην Κορσική, γιατί εκεί υπήρχε έλλειψη εργατικών χεριών. Τελικά ματαιώθηκε, προφανώς εμποδίστηκε από Βενετούς, Άγγλους ή Τούρκους, οι οποίοι ήταν αντίθετοι. Θ. Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπολι για τη μετοικεσία Μανιατών στην Κορσική, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)365.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες γι' αυτόν, αλλά ως συγγενή του, μπορούμε να θεωρήσουμε το Γιωργάκη Μαυρομιχάλη του 1690, που ίσως ήταν ο πατέρας του.

Απέκτησε τέσσερα παιδιά: I) το Γιωργάκη, II) τον Πιέρο, III) το Γιάννη και IV) τον Κωνσταντίνο, από τον οποίο προέρχονται οι Βοϊδήδες.

I) ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ Μ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Cl. Rulhiere, *Histoire de l' anarchie de Pologne et de demembrement de cette Republique*, Paris 1807, τόμ. 3, σ. 339-340, αναφέρει ότι ο Παπάζογλου πήγε στη Μάνη και εγκαταστάθηκε στο Πόρτο Βοΐτυλο, όπου ήταν η κατοικία του πιο ονομαστού καπετάνιου, εννοώντας το Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Συνεχίζει: "...Αυτός ο πρώτος αρχηγός που λεγόταν Μαυρομιχάλης και ο αδελφός του ο Γιάννης, ήταν δύο άνθρωποι πολύ θαρραλέοι και πολύ λογικοί, αν και είχαν μικρή μόρφωση. Η οικογένειά τους, που το αρχικό της όνομα ήταν Γιατριάνοι, ισχυρίζεται ότι είναι από τη ρίζα του ονομαστού οίκου των Μεδίκων...Με θαυμάσια ειλικρίνεια αυτοί οι δύο αρχηγοί εξέθεσαν στον Παπάζογλου την κατάσταση των δυνάμεών τους και τις διχόνοιες που εξασθένιζαν τον τόπο τους. Του είπαν ότι "οι Μανιάτες, όντες ανίκητοι, όταν δέχονται επίθεση, δεν ήταν έτοιμοι να επιτεθούν οι ίδιοι, ότι οι διχόνοιες θα τους εμπόδιζαν να ενωθούν κάτω από το ίδιο σχέδιο δράσεως, εφ' όσον δεν τους απειλούσε ένας κοινός κίνδυνος. Δεν του έκρυψαν ότι εάν οι Ρώσοι έφερναν τον πόλεμο στην Πελοπόννησο, έπρεπε να αποφασίσουν να την κατακτήσουν και όχι να την ξεσηκώσουν, γιατί δεν θα μπορούσε να υπολογίζει στους άλλους Έλληνες, που ήταν συνηθισμένοι να τρέμουν και να τρέπωνται σε φυγή στην πρώτη απειλή των Τούρκων. Τον προειδοποίησαν να μην εμπιστεύεται τα λόγια των άλλων Ελλήνων που θα του έδιναν μεγάλες υποσχέσεις...Μάζεψαν, εν τούτοις, όλους τους αρχηγούς για να μιλήσουν μαζί του και μετά από λίγο καιρό συγκεντρώθηκαν και όλοι οι Γέροντες. Η ομόφωνη απάντηση αυτής της συγκλήτου ήταν η ίδια με αυτή των Μαυρομιχαλαίων, μια απλή υπόσχεση να συνεννοηθούν με τους Ρώσους, όταν θα μάθαιναν τις δυνάμεις και τα σχέδιά τους, και μια οριστική άρνηση να διαπραγματευθούν χωρίς αδιαμφισβήτητα εγγύα...". Σοφ. Καπετανάκης, Πληροφορίες για τη Μάνη και τους Μανιάτες από τον Cl. Rulhiere, *Λακ.Σπ.*, τόμ. 14, σ. 205 κ.ε.

Ο Απεσταλμένος της Αικατερίνης της Ρωσίας, Παπάζογλου, συναντήθηκε με το Γεώργιο Μαυρομιχάλη, ο οποίος ήταν ο επιφανέστερος οπλαρχηγός των Μανιατών. Σε σύσκεψη των Μανιατών αποφασίστηκε όταν θα έφθαναν 10.000 Ρώσοι. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 21. Ήρθε σε ρήξη με τον Ορλώφ. ό.π., σ. 23.

Στις 23 Ιανουαρίου 1769 ο πρωθυπουργός και υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας σε επιστολή του προς το Γεώργιο Μαυρομιχάλη τον προέτρεπε να επαναστατήσει εναντίον των Τούρκων και έδιδε υπόσχεση βοήθειας. Από αυτό προκύπτει ότι οι Ρώσοι ζήτησαν από τους μανιάτες να επαναστατήσουν και όχι οι μανιάτες να τους βοηθήσουν οι Ρώσοι. Σ. Κουγέα, *Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση*, *Πελοποννησιακά* 1(1956)52-4. Στις 15 Φεβρουαρίου 1770 ο Θ. Ορλώφ έστειλε γράμμα στον Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, ό.π., σ. 59. Στις 8 Μαΐου 1770 ο Αλέξιος Ορλώφ έστειλε γράμμα στο Γεωργάκη Μαυρομιχαλάκη που βρισκόταν στην Καλαμάτα, από αυτό φαίνεται ότι Γεώργιος Μαυρομιχάλη ζήτησε από τον Α. Ορλώφ να συναντηθούν και αυτός απάντησε "ο καιρός δεν είναι δια ζερεμόνιες μόνον, αλλά και να κάμνομεν δουλιάν", ό.π., σ. 64. Στις 12 Μαΐου 1770 ο Αλέξιος Ορλώφ έγραψε πάλι στον καπετάν Γιωργάκη Μαυρομιχαλάκη, που ήταν στο Νησί ή όπου αλλού, για να του εκφράσει την ευχαρίστησή του για την τάξη που επέβαλε και συγχρόνως υποσχέθηκε προμήθειες, ό.π., σ. 66.

Το 1770 όταν ο Χατζή Οσμάν χτύπησε τους Μανιάτες στο Τρικεφάλι, ζήτησε να συναντηθεί με εκπροσώπους των αντιπάλων του. Οι Έλληνες

φοβήθηκαν ότι θα τους σκοτώσει. Τότε προθυμοποιήθηκε να πάει ο υπέργηρος πνευματικός Τσατσούλης και τον ακολούθησε και ο γέρο-Πικουλάκης. Ο Χατζή Οσμάν ζήτησε από τους Μανιάτες να του δώσουν ομήρους τα παιδιά τους και στων εκπροσώπων την άρνηση οι Τούρκοι τους αποκεφάλισαν. Τα κεφάλια τους τα έβαλαν σε κοντάρια σε λόφο πάνω από το χωριό Παρασυρός. Οι Μανιάτες υπό το Γεώργιο μαυρομιχάλη επιτέθηκαν και εκδικήθηκαν τους Τούρκους. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σσ. 31-4.

Το 1770 αναφέρεται ότι ο Μαυρομιχάλης "...κατήρισε δύο λεγεώνας, την Ανατολική και Δυτική". Άμυνα του Σκυλόγιαννη στο Μελίπυργο. Χ. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σσ. 193 και 195.

Το 1786 αναφέρεται ότι ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης έστειλε επιστολή στο Γάλλο πρόξενο Taitbout. Κ. Κόμη, Πληροφορίες περί Μάνης 1786, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)217.

Το 1792 αναφέρεται ο **Γιωργάκης Μαυρομιχάλης** ο οποίος διέσωσε μερικούς (εννέα) από τους συντρόφους του Λάμπρου Κατσώνη. Οδηγήθηκαν στην Τσίμοβα και από εκεί επιβιβάστηκαν σε πλοία και αναχώρησαν με ασφάλεια. Να σημειωθεί ότι η συμπεριφορά των Κακαβουλιωτών προς τους αγωνιστές του Λ.Κ. υπήρξε εχθρική. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)56 και 54.

Ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης ήταν θείος του **Στέφανου Μαυρομιχάλη**. Σ. Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)54, 56, 58.

Ο **Στέφανος Μαυρομιχάλης** ακολούθησε τους Ορλώφ στη Ρωσία και συγκρότησε Σπαρτιατικό τάγμα, του οποίου έγινε αρχηγός. Το τάγμα του χρησιμοποιήθηκε για την ασφάλεια του Κέρτς της Κριμαίας. Το 1812 ήταν αστυνόμος στην Οδυσσό. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)9.

Απέκτησε τρία παιδιά: Α) τον Πιέρο, Β) τον Κυριακούλη και Γ) τον Κούτρο τον οποίο σκότωσαν οι Βοϊδήδες. Αναφέρεται ακόμη ότι στη μάχη του Αρμυρού σκοτώθηκε και **Γιάννης**, γιός του Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 24.

A) ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Αλέξης Ορλώφ στις 8 Μαΐου 1770 έγραψε στον πατέρα του γράμμα και μεταξύ των άλλων του ζητούσε να διαβιβάσει τους χαιρετισμούς του στα παιδιά του, που θα ήταν ο Γιάννης και ο Πιέρος. Σ. Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)65-6. Το 1846 αναφέρθηκε στη Βουλή, σε συζήτηση για την αποζημίωση της οικογενείας Μαυρομιχάλη, ότι ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης σκοτώθηκε στη μάχη που έγινε στο Αρμυρό, ό.π., σσ. 73 και 95. Ο Κοντογιάννης αναφέρει ότι στο Μελίπυργο σκοτώθηκε ο Ιωάννης και ότι εκεί ήταν και ο Πετρόμππεης ως μικρό παιδάκι, πράγμα όμως που είναι αναληθές, ό.π., σ. 78.

Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για πραγματικό πρόσωπο ή να είναι αποτέλεσμα πλάνης. Ο Γιάννης Μιχ. Μαυρομιχάλη αιχμαλωτίστηκε στο Μελίπυργο του Νησιού μαζί με το γιό του. Αν υπήρχε και γιός του Γιωργάκη Μαυρομιχάλη με το όνομα Γιάννης ή επρόκειτο περί του γνωστού αδελφού του Γιωργάκη δεν γνωρίζουμε.

B) ΠΙΕΡΟΣ Γ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Πιέρους Μαυρομιχάλης ακολούθησε τον πατέρα του στα Ορλωφικά και ήταν στρατοπαδευμένος στην περιοχή του Νησιού. Ο Θ.Ορλώφ στις 22 Απριλίου 1770 από το Νεόκαστρο, το οποίο κατέλαβε την προηγούμενη, έστειλε γράμμα στον Πιέρους Μαυρομιχάλη να περιστείλει τα έκτροπα των Μανιατών στην περιοχή του Νησιού. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)63-4. Ο Αλέξιος Ορλώφ από το Νεόκαστρο στις 8 Μαΐου 1770 έγγραψε χαιρετίσματα στα παιδιά του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη που ήταν ο Πιέρους και ο Γιάννης,ό.π., σ. 65. Αναφέρεται ότι ο Πιέρους τραυματίστηκε στον πύργο του Αρμυρού και βγήκε κολυμπώντας στα Γιαννισάνικα. Θεωρείται ότι Μελίπυργος ή Μυλίπυργος ήταν στο Αρμυρό. (Όμως φαίνεται πιθανότερο ότι τραυματίστηκε στο Νησί και βγήκε κολυμπώντας στα Γιαννισάνικα και από εκεί οδοιπόρησε στο Αρμυρό και κατέφυγε στους Μύλους των Καπετανάκηδων), ό.π., σσ. 73 και 95.

Αναφέρεται ότι το 1770 τριάντα έξι ήρωες υπό τον Πιέρους Μαυρομιχάλη οχυρώθηκαν στον πύργο των Χριστοδουλιάνων (Μύλοι Μαντινείας οικογενείας Καπετανάκη) και προέβαλαν άμυνα. Δεν είχαν νερό και πυρομαχικά και έκαναν έξοδο, 18 πήγαν προς το βουνό και άλλοι 18 προς τη θάλασσα. Μόνο ο Πιέρους και ένας ακόμη σώθηκαν. Οι μανιάτες από το στρατόπεδο που είχαν στον Πόρο (;) επιτέθηκαν νύχτα και διέλυσαν τους Τούρκους. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 24-5.

Από δημοσίευμα του Νικόλαου Πιεράκου-Μαυρομιχάλη στην Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833 πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: "...Είναι ψευδέστατον, ότι ο πατήρ του Π. Μαυρομιχάλη ετιμήθη ως αρχιστράτηγος από την Ρωσίαν. Ο Ι. Μαυρομιχάλης, θείος του και θείος του πατρός μου, εβραβεύθη δια τας ηρωϊκάς του πράξεις με εν είδος χρυσού νομίσματος, φέρων το όνομά του. Απέθανεν ούτος άτεκνος. και μολονότι τούτο ανήκει εις δικαιωματικήν κληρονομίαν των συγγενών του, εσφετερίσθη όμως από τον αδελφόν του Πέτρον Ι. Κατζήν με το οποίον εστολίσθη εσχάτως εις Ναύπλιον...". Ο ανωτέρω προκλήθηκε από δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυπλίου "Ηλίας" της 4 Ιουλίου 1833, στην οποία ο υπογράφων με το όνομα "περιηγητής", έγγραψε ότι του διηγήθηκε ο Πετρόμπης: "Ο πατήρ μου Πιέρους Μαυρομιχάλης ετιμήθη από την Ρωσίαν με βαθμόν αρχιστρατήγου...".

Στον Άγιο Ιωάννη των Μαυρομιχαλαίων στην Αρεόπολη, που εικονογραφήθηκε το 1746, υπάρχει εικόνα του Αγίου Αθανασίου που αριστερά της σημειώνεται το όνομα του **Πιέρους Καπετανάκη**, που πρέπει να είναι ο Πιέρους Μαυρομιχάλης-Καπετανάκης. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 168.

Το 1785 ένας Μανιάτης καπετάνιος έδωσε, μεταξύ των άλλων, και τις ακόλουθες πληροφορίες: "...Τα μεγάλα σόγια της Μάνης, δηλαδή οι Ζαπιτάδες που ζουν στα λιμάνια, απολαμβάνουν όλες τις ανέσεις και όλα τα αγαθά. Το πιο ξακουστό σόι είναι εκείνο των Μαυρομιχαλαίων, εγκατεστημένο στο Οίτυλο και με επικεφαλής τον καπετάν Πιέρο (Pierre - κακή ματάφραση ως Πέτρος) που, μα την αλήθεια, είναι ένας άνδρας προικισμένος με τις πιο ανεπανάληπτες και ευγενικές αρετές. Ποτέ δεν ακούστηκε ότι το σόι αυτό έκανε το παραμικρό κακό σε κάποιον Μανιάτη...". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 411.

Αναφέρεται ότι το 1788 ο Πέτρος Μαυρομιχάλης (Πετρόμπεης που ήταν τότε 15 ετών), ενώ πρόκειται ασφαλώς περί του πατέρα του Πιέρου Μαυρομιχάλη, έδωσε την πληροφορία ότι ο Νικόλαος Μαυρομιχάλης αναχώρησε από τη Μάνη παρά τη θέληση αυτού και της υπολοίπου οικογενείας του και πήγε στο Τσιρίγο στο Λάμπρο Κασώνη. Δεν θα μπορούσε τότε ο νεαρός Πετρούνης να έχει γνώμη για τις πράξεις του Νικολάου Μαυρομιχάλη. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κασώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)25. Η μετάφραση από τα γαλλικά του Pier είναι Πέτρος, ενώ μπορεί από τα Ελληνικά να μεταφραστεί ως Pier τόσο ο Πέτρος όσο και ο Πιέρος.

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 315, αναφέρει ότι του είπαν πως ο πατέρας του Πετρούνη (ο Πιέρος Γ. Μαυρομιχάλης) το 1792 έσωσε ένα καράβι με πλοίαρχο τον καπετάν Brown, που ανήκε στους Smith and St. Barbe του Λονδίνου. Το καράβι λόγω τρικυμίας οδηγήθηκε στον κόλπο του Οιύλου, μετά όταν γαλήνεψε η θάλασσα το άφησαν κοντά στον πύργο και μια τρομερή θάλασσα το έρριξε στην ακτή. Το πλήρωμα παραιτήθηκε θεωρώντας το χαμένο και σταμάτησε κάθε προσπάθεια, όταν ο Μαυρομιχάλης με τη βοήθεια ενός μικρού σκάφους το έβγαλε από το λιμάνι του Οιύλου και οδήγησε το πλήρωμα μέσα στο πλοίο. Οι Μανιάτες αμέσως συγκεντρώθηκαν για να το λαφυραγωγήσουν αλλά ο Μαυρομιχάλης διαθέτοντας μεγάλο σώμα ενόπλων για την επιτήρηση της ακτής και της θάλασσας τους εμπόδισε. Το πλοίο έμεινε 19 ημέρες στο λιμάνι.

Αναφέρεται ότι ο **Πιέρος Μαυρομιχάλης**, πατέρας του Πετρόμπεη, μαζί με τον Κολοκοτρώνη και το Γιακούπαγιά από το Λάλα (αδελφό του Αλή Φαρμάκη) πήγαν στην Κέρκυρα και συνάντησαν το Γάλλο αρμοστή και ζήτησαν την επέμβαση του Ναπολέοντος για να ελευθερωθεί η Πελοπόννησος από την τυραννία της Κωνσταντινουπόλεως. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 40.

Απέκτησε επτέ παιδιά: 1) τον Πέτρο ή Πετρόμπεη, 2) το Μιχαήλ, 3) το Γεώργιο, 4) τον Ιωάννη ή κατσή, 5) τον Αντώνιο, 6) τον Κυριακούλη και 7) τον Κωνσταντίνο.

Αναφέρεται ακόμη ότι ο Πιέρος είχε και άλλο γιο, ονομαζόμενο **Γιώργο**, ο οποίος το 1776 πήγε στην Κωνσταντινούπολη ως όμηρος και εκεί χάθηκε. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 93. Βλέπε Α. Φραντζή, τόμ. 4, σ. 85. Αναφέρεται ακόμη ότι αυτόν διάλεξε μια κόρη Γιατράκου που πήγε αιχμάλωτος στο σαράϊ του Σουλτάνου και τον γιάτρεψε. Την ελευθέρωσαν και της επέτρεψαν να πάρει και ένα από τους σκλάβους και αυτή διάλεξε το Γ. Μαυρομιχάλη. Ε. Yemeniz ??? ή Ruhlier??.

Σύζυγος του Πιέρου Μαυρομιχάλη ήταν η **Αικατερίνη** το γένος Γρηγοράκη. Θα πρέπει να ήταν κόρη του Γρηγόρη του επονομαζομένου Κουτσογληγόρη. Αυτός ήταν αδελφός του Πέτρου, πατέρα του Αντωνόμπεη. Όταν το 1825 σκοτώθηκε στο Νεόκαστρο ο εγονός της Ιωάννης Πέτρ. Μαυρομιχάλης ο οπλαρχηγός Καρατάσος της έστειλε, για παρηγοριά για το θάνατο του εγγονού της, μια σκλαβοπούλα από τους αιχμαλώτους του Σχινόλακκα. Ακόμη, η Αικατερίνη το 1831, σε ηλικία 86 ετών (θα ήταν γεννημένη το 1745), πήγε στο Αρμυρό να συναντήσει το Ρίκορδ, Ρώσο ναύαρχο και να επικαλεστεί την υπέρ της οικογενείας της μεσολάβηση του Κυβερνήτη. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)362.

(Στη διαμάχη με τους Βοϊδήδες...)

(ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ του ποτέ Γιάννη) άγνωστη η θέση του στο γενεαλογικό δέντρο. Ο Λάμπρος Κατσώνης έδωσε το 1788 στο **Νικόλαο Μαυρομιχάλη** ρωσικό δίπλωμα "να συλλαμβάνει όλα τα φορτωμένα Τούρκους και τουρκικά εμπορεύματα πλοία". Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)13 και 54.

Ο **Νικόλαος Μαυρομιχάλης**, ο οποίος χαρακτηρίζεται "σκληρός και με πλούσια δράση πειρατής", Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 26, στις 9 Ιουνίου 1788 παρά τις αντιρρήσεις της οικογενείας του πήγε στο Τσιρίγο με 80 Μανιάτες, που τον αναγνώριζαν ως αρχηγό και συναντήθηκε με το Λάμπρο Κατσώνη, από τον οποίο ζήτησε να του παραχωρήσει ένα πλοίο, ό.π., σ. 25.

Ο Λάμπρος Κατσώνης παραχώρησε στο **Νικόλαο Μαυρομιχάλη** ένα καταδρομικό πλοίο και δίπλωμα για να ενεργεί σε βάρος των Τούρκων. Αυτός εν αγνοία του Κατσώνη συνέλαβε στο λιμάνι της Κιμώλου το Γαλλικό πλοίο "Σάλπιγξ", το οποίο μετέφερε φορτίο από σαπούνη από την Κρήτη με τέσσαρις τούρκους επιβάτες στην Κωνσταντινούπολη. Ο Νικόλαος Μαυρομιχάλης αφείρεσε το φορτίο και οδήγησε το πλοίο στον κόλπο της Κολοκυθιάς της Μάνης. Ο ίδιος με τη λεία του πήγε στο Οίτυλο (2 Ιουλίου). Κατόπιν διαμαρτυριών των Γάλλων στον Κατσώνη, διέταξε το Μαυρομιχάλη να παραδώσει το φορτίο "μέχρι καρφίτσας". Επειδή δεν υπάκουσε, κατέπλευσε στο λιμάνι του Οιτύλου ένα γαλλικό καταδρομικό, το οποίο μετά από φονική μάχη με το Μαυρομιχάλη και τους Μανιάτες του τον νίκησε και πήρε το πλοίο του και το οδήγησε στη Σμύρνη, όπου και πυρπολήθηκε. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)67 και 25-6.

Ο Λ. Κατσώνης κατέφυγε στην Ιθάκη με την οικογένειά του και στις 17 Ιουλίου 1792 ο Γενικός Προβλεπτής της Κερκύρας τον ειδοποίησε να φύγει. Δ. Βαγιακάκου, Ο Λ. Κατσώνης και η Μάνη, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)64. Αυτός έφυγε αλλά η οικογένειά του έμεινε στην Ιθάκη. Στις 4 Σεπτεμβρίου 1792 ο Γενικός Προβλεπτής Ζακύνθου έδωσε εντολή να συλληφθεί ο Κατσώνης με την οικογένειά του και να κατασχεθούν τα υπάρχοντά του, ό.π., σ. 64. Στις 6 Σεπτεμβρίου έφυγε ο Λάμπρος Κατσώνης για την Ήπειρο, ό.π., σ. 65, και στις 14 του ιδίου έγινε η σύλληψη της οικογενείας του και των 13 οπαδών του που βρέθηκαν εκεί. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Νικόλαος Μαυρομιχάλης**, ό.π., σ. 68. Ο πρόξενος της Ρωσίας στην Κέρκυρα Μπενάκης ενδιαφέρθηκε για την οικογένεια του Λ. Κατσώνη και ιδιαίτερα για το Νικόλαο Μαυρομιχάλη και ζήτησε την αποφυλάκισή τους από τις φυλακές της Κερκύρας, όπου κρατούντο, ό.π., σ. 66. Ο Γενικός Προβλεπτής Κερκύρας στις 26 Ιανουαρίου 1793 έγραψε στο Δόγη ότι ο Νικόλαος Μαυρομιχάλης είχε προ διετίας αποχωρήσει από τις καταδρομικές δυνάμεις του Κατσώνη και τον συνέλαβαν στην Ιθάκη, όπου είχε πάει για ιδιωτική του υπόθεση, ό.π., σ. 67.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΙΕΡΟΥ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Φαίνεται ότι ήταν ο πρωτότοκος γιός του Πιέρου, ο οποίος σε μικρή ηλικία, το 1776, εστάλη στην Κωνσταντινούπολη από τους Μαυρομιχαλαίους ως όμηρος της οικογενείας τους, όταν ανέλαβε ως μπέης της Μάνης ο Τζανετάκης Κουτούφαρης. Ο Πετρόμπτης φαίνεται γεννημένος το 1765 και θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι ο Γεώργιος θα ήταν λίγα χρόνια μεγαλύτερος. Δεν γνωρίζουμε πότε πέθανε. Φαίνεται ότι η κόρη του Γεωργίτσα Γεωργίου

Μαυρομιχάλη είχε παντρευτεί τον Κανερίνη Καπετανάκη και μετά το θάνατό του παντρεύτηκε σε δεύτερο γάμο το Βενετσάνο Καπετανάκη.

Το 1816 ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης ενδιαφέρθηκε για να αποζημιωθεί από Υδραίους οφειλότες της η Καλή από την εποχή που ήταν μοναχή στην Αίγινα. Η μοναχή Καλή έμενε το 1816 στο σπίτι των Μαυρομιχαλαίων, γιατί στο παρελθόν ήταν δούλα τους και αναφέρεται από τον Κυριακούλη το εξής σημαντικό γί'αυτή: "...η οποία τον γκαιρό του Μαυρογένη δραγουμάνου εστέλθη αυτή η ίδια έστοντας δούλα μας με το αδελφι μας εις Βασιλεύουσα...". Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης ήρωος Βαλτετσίου και Ηπειρωτικών ακτών, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)249.

1) ΠΕΤΡΟΣ ή ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Κοντογιάννης αναφέρει ότι στο Μελίπυργο σκοτώθηκε ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης και ότι κοντά του ήταν ο Πετρόμπηης, πράγμα που είναι αναληθές. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)78.

Αναφέρεται ότι ο Πετρόμπηης Μαυρομιχάλης έστειλε το 1790 δύο επιστολές στο Γάλλο πρόξενο (;στην Κορώνη) Taitbout, με περιεχόμενο την πάταξη της πειρατείας και την προστασία του Γαλλικού εμπορίου. Κ.Κόμη, Πληροφορίες περί Μάνης 1786, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)217.

Ο Πετρόμπηης διηγήθηκε στο Ρ. Παλαμήδη τα ακόλουθα: "Ούτος (ο Τζανέτμπηης Γρηγοράκης) ήταν μπον βιβάντη και διήρκεσε 16 χρόνια, ότε επί Κουτσούκ Χουσεΐν πασά (1790 νικητής του Λάμπρου Κατσώνη, 1792 Καπετάν πασάς), παρά τω οποίω ήτο εις υιός του Βενετσανάκη τουρκεμένος, αλλ' αγαπητός εκ του εππαγίου αυτού, επήγεν ο Παναγιώτης Κουμουντουράκης να λάβη το μπειλίκι, αλλά διαφεντευομένου του Τζανέτμπηη παρά του υιού του Βενετζανάκη, ερρίφθη εις το μπάνιο ο Π. Κουμουνδουράκης. Αλλά 4 έτη έγινε ούτος δ-ος μπέης εις τα 1806...". Μ.Δρογκάρη, Παναγιώταρος Βενετσανάκης, σ. 217.

Κρίση για τη συμβολή του στην επανάσταση του 1821: "...τα ονόματα και η καταγωγή των η αξιάκουστος και μάλιστα του Μαυρομιχάλη και τινων άλλων, συνετέλεσαν περισσότερο, παρά αι πράξεις των, διότι έδωσαν θάρρος και πεποίθησιν εις τον απλούν λαόν να ακολουθήσει την επανάστασιν...". Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επαναστάσεως*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 36.

Το 1800 ο Πετρόμπηης είχε εκτεθεί υπέρ του Ναπολέοντος και είχε καταφύγει διά Μακεδονίας στην Κωνσταντινούπολη, όπου εκρύπτετο. Με πολλές προσπάθειες έτυχε αμνηστείας. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 274.

Ο F. Rouquerville σε βιβλίο που κυκλοφόρησε το 1805 έγραψε ότι καπετάνιος στην Τσίμοβα ήταν ο Πέτρος Μαυρομιχάλης. Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 199.

Το 1802, κατά Πουκεβίλ, το μονόκροτο Γαλλικό πλοίο "Άραψ" αντάλλαξε με τους Μαυρομιχαλαίους πολεμοφόδια με προϊόντα του τόπου. Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 277.

Ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 314, αναφέρει ότι ο κυρ Πετρούνης είναι ένας κομψός άνδρας μεταξύ 30-40 ετών, ντυμένος με πράσινη βελούδινη φορεσιά και ο ευγενέστερος από τους Μανιάτες. Το 1805 που πέρασε ο Leake από τη Μάνη δεν αναφέρει τον Πέτρο

Μαυρομιχάλη στον κατάλογο των καπετάνιων. Αλλά ως πληρεξούσιος διοικητής της Μέσα Μάνης έχει περισσότερη δύναμη και ασκεί μεγαλύτερη επιρροή από όλους τους άλλους καπετάνιους, παρά το γεγονός ότι δεν έχει τον τίτλο του καπετάνιου, ό.π., σ. 316. Στη σελίδα 282 σημειώνει ότι ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης ζούσε στο Λιμάνι της Τσίμοβας και ενώ δεν είχε τον τίτλο του καπετάνιου ασκούσε επιρροή σε όλη τη Μάνη. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 362-3.

Ο W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 318, αναφέρει ότι όντας ο κύριος υποστηρικτής του Αντωνόμπη στη Δυτική Μάνη ο κυρ Πετρούνης Μαυρομιχάλης καλλιέργησε προσωπική φιλία μεταξύ του Χριστόδουλου Χρηστέα και του Χασάν μπέη.

Το 1808 ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο Π. Μαυρομιχάλης και ο Αλή Φαρμάκης αποφάσισαν να πάνε στο Ναπολέοντα. Στην Κέρκυρα ο στρατηγός Δανζελότ ζήτησε να μάθει τα σχέδιά τους και να τα στείλει στο Ναπολέοντα. Ο Δανζελότ συμφώνησε και τους έδωσε χρήματα και άρχισαν στρατολογία στην Τσαμουριά. Ο Δανζελότ εφοδίασε τους Μαυρομιχαλαίους με όπλα και πολεμοφόδια και τα έστειλε στη Μάνη με το Ζακυνθινό πλοίαρχο Ανέτη, ο οποίος εκφόρτωσε στον Κόρακα πυρίτιδα, όπλα και χρήματα. Οι Κουμουνδουράκηδες συνενώθηκαν στο κίνημα και ετοίμασαν τους Μανιάτες. Π. Χιώτη, *Ιστορικά απομνημονεύματα*, τόμ. 3, σ. 897-8.

Μετά το 1809 που η Αγγλία έκανε ειρήνη με την Τουρκία ο Γάλλος Δανζελότ έδωσε στο Πέτρο Μαυρομιχάλη όπλα και χρήματα τα οποία απεβίβασε στη Μάνη ο Ζακυνθινός πλοίαρχος Ανέτος. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 405.

Τον Πέτρο Μαυρομιχάλη καταδίωκε ο Βελής και ο Αντωνόμπης. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 402.

Ο J. Trullet το 1810 πήγε στο Μοριά με εντολή του αντιπροσώπου του Ναπολέοντα στην Πόλη και έμεινε στο Ναύπλιο μέχρι το 1815. Από εκεί έγραφε ότι αφού ο Κωνσταντίμπης Ζερβάκης δεν έγινε όργανο του Βελή, οι Άγγλοι άρχισαν διαβήματα στην Πόλη, για να γίνει Μπέης ένας Αγγλόφιλος όπως ο Αντωνόμπης, ο Καβαλιέρης ή ο γιός του Γεώργιος, ο αδελφός του Τσιγκούριος, ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης ή τέλος ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 127.

Στις 6 Νοεμβρίου 1811, όταν ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης βρισκόταν στην Πόλη, ο αδελφός του χτύπησε τις Κιτριές. Στη Μάνη επικρατούσε τότε αναταραχή. Στο Μαραθονήσι ήταν δύο τουρκικές κορβέτες για να υποστηρίξουν τον Κωνσταντίμπη. Ο Μούρτζινος τηρούσε ουδετερότητα, γιατί ο Σερεμέτ του είχε καταστρέψει τον πύργο. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 128.

Ο J. Russel πρόξενος της Αγγλίας στην Πάτρα έγραφε ότι ο Δημήτριος Γρηγοράκης ή Καβαλιέρης και ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης βρίσκονταν επικεφαλής του αγγλικού κόμματος στη Μάνη. Για την οικογένεια του Πετρούνη Μαυρομιχάλη πρόσθετε: "αυτή η οικογένεια πουλιέται σε όλα τα έθνη"...Λίγους μήνες προηγουμένως ένα φορτίο πολεμοφόδια από ένα καράβι που συνοδευόταν από πολεμικό μπρίκι από τη Μάλτα ξεφόρτωσε στο Βαθύ. "Οι Μανιάτες πούλησαν τα πολεμοφόδια για να ικανοποιήσουν τη φιλοχρηματία τους". Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 128-9.

Ο Latour-Maubourg, που ήταν εκπρόσωπος του Ναπολέοντος στην Κωνσταντινούπολη, στις 20 Αυγούστου 1811, έγραψε σε αναφορά του, πως ο Πετρούνης Μαυρομιχάλης ήταν πιστός φίλος των Γάλλων. Είπε δε τότε στο Latour-Maubourg ότι ο Κωνσταντίνης Ζερβάκος ήταν έτοιμος να θέσει σε εφαρμογή τα σχέδια του Βελήπασα, αλλά χάρη στη δική του αντίσταση δεν μπόρεσε να προχωρήσει "...και τώρα έχει απομονωθεί σε ένα ορεινό χωριό και δεν μπορεί να ξεμυτήσει".... Ο Πετρούνης ζήτησε από τους Γάλλους 50.000 πιάστρα για να ανατρέψει τον Κωνσταντίνη και υποσχόταν στους Γάλλους να εξοφλήσει το χρέος του με τα μανιάτικα λάδια της επόμενης σοδιάς. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 129.

Το Σεπτέμβριο του 1811 ο Γάλλος στρατηγός Donzelot από την Κέρκυρα πρότεινε την προώθηση του Πετρούνη Μαυρομιχάλη στο Μπεηλίκι, γιατί με την επιρροή του μπορούσε να αντιταχθεί στην αγγλική διείσδυση... Όταν ήταν στην Πόλη, 1811, με υπόμημά του στο Γάλλο πρεσβευτή υπενθύμιζε το σχέδιο που είχε κάνει με το στρατηγό Donzelot για κοινή δράση στην Πελοπόννησο και συμπλήρωνε: "...Αν μάθαιναν οι Άγγλοι πως βρίσκομαι σε μυστικές συνεννοήσεις με τη γαλλική πρεσβεία, ο χαμός μου θα ήταν σίγουρος". Σε νέο υπόμνημα προς το Γάλλο πρεσβευτή ο Μαυρομιχάλης έγραψε: "Καθικετεύω την εξοχότητά σας να με βοηθήσετε να πάρω το μπεηλίκι και έτσι να ματαιώσουμε τα σχέδια των κοινών εχθρών μας, των Άγγλων. Είμαι αποφασισμένος σε κάθε περίπτωση να ακολουθήσω και να ευνοήσω τις απόψεις των Γάλλων με όλες μου τις δυνάμεις". Ως αντάλλαγμα πρότεινε: α) Θα προσφέρω άσυλο και βοήθεια σε όλα τα Γαλλικά καράβια..., β) Θα απαγορεύσω τη στραολόγηση κατοίκων της Μάνης από τους Άγγλους... και γ) Θα καθιερώσω τακτική αλληλογραφία με τη Γαλλική πρεσβεία. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σσ. 129-30.

Το Μάρτιο του 1812 ο πρέσβυς της Αγγλίας στην Κωνσταντινούπολη έγραψε στο Φορέστη, ότι ενώ συνέστησε τον Καβαλιέρη για μπέη, υπερίσχυσε ο Πέτρος Μαυρομιχάλης. Τελικά η Πύλη έστειλε στη Μάνη τον Εμίν Αγά να ζητήσει τη γνώμη των καπεταναίων. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 422.

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) **Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος**, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστάς, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπεηζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότερους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότερους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Από ένα υπόμνημα που βρίσκεται στα Ολλανδικά αρχεία, γραμμένο περίπου το 1815 από το Γάλλο έμπορο Sauvaire, που ήταν εγκατεστημένος στην Κορώνη από το 1770, πληροφορούμεθα ότι: "... Τσίμοβα... είναι η πιο ισχυρή καπετανία με άνδρες εξοικειωμένους στη χρήση των όπλων

περισσότερο από τους άλλους μανιάτες. ήταν πάντοτε υπό την ηγεσία της οικογενείας Μαυρομιχάλη. σήμερα ένας από τους γιούς (της οικογενείας) που ονομάζεται Πετρούνη Μαυρομιχάλης διοικεί την περιοχή. Έγινε χρήσιμος και υποτάχθηκε στον Καπετάν πασά. Δεν σταμάτησε να ακολουθεί το Μπεαλάρ μπέη στις επιχειρήσεις στη Μάνη με 600 άνδρες της περιοχής του. Υπάρχει η γνώμη ότι θα τα καταφέρει να πάρει το αξίωμα του Μπέη. Δεσμεύεται αν πάρει αυτή τη θέση να μην επιτρέψει στους Μανιάτες να εξοπλίσουν κουρσάρους που κάνουν τους πειρατές, τους οποίους ο ίδιος προστάτευε λίγο καιρό πριν.". Ελένης Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)290.

Το 1816 ήρθε στη Μάνη ο Μεχμέτ Σουκιούρμπεης - ο οποίος ήταν γιός του Ιωάννης Μιχ. Μαυρομιχάλη που αιχμαλωτίστηκε στο Νησί - και καθαίρεσε από το Μπεηλίκι το Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη και έκανε Μπέη της Μάνης τον Πετρούνη Μαυρομιχάλη, πήρε δε στην Πόλη ως ομήρους τους γιούς του Γιώργο και Αναστάση. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)83.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκλιάνων και β) των Ξαρχιάνων και Πιλοκωκλιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπεηζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο **Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης**. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

Στις 2 Νοεμβρίου 1816 ο Θεοδωρόμπεης ήταν φυλακισμένος στο Μπάνιο με δεσμά στο πόδι του και σε επιστολή του προς τους συγγενείς του, τον Αντωνάκη Θωμάκο-Γρηγοράκη, το Μπεηζαντέ Γιωργάκη Τζαν. Γρηγοράκη, το σύγαμβρό του Τζανέτο (άγνωστος, άλλος σύγαμβρός του ήταν ο Κωνσταντήμπεης Ζερβάκος), τον κυρ Αλέξανδρο (άγνωστος) και τον ανιψιό του Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, τους οποίους προέτρεπε να παρακαλέσουν τον **Πετρόμπεη** να μεσολαβήσει στην Τουρκική Διοίκηση για να τον απελευθερώσει. Στην επιστολή αυτή γράφει ότι "...πεθαίνω και εγώ σαν και το Κοτζόνη...", και ακόμη ότι "...και ότι εκάμανε οι Καλκαντιάνοι στο σπίτι μας από το θεό να τα βρούνε...", (προφανώς ο Σταυριανός Καλκαντής θα διεκδικούσε το Μπεηλίκι και ίσως ραδιούργησε εναντίον του Θεοδωρόμπεη). Σ.Κουγέα, Ιστορικά Πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)96.

Στις 28 Μαρτίου 1818 έγινε υπενθύμιση των οικονομικών υποχρεώσεων του Μπέη της Μάνης προς το ταμείο του νέου Καπουδάν πασά Σεχίδ Αχμέτ πασά. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί δια την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)124. Στις 22 Αυγούστου ο Σεχίδ Αχμέτ πασάς έγραψε στον Πετρόμπεη ότι είναι ευχαριστημένος που επέβαλε την

τάξη στη Μάνη και για να τον τιμήσει του έστειλε μια γούνα από σαμούρι (σαμουρόγouna), ό.π., σ. 127-8.

Το 1814 ο έμπορος Μπεκίρης από τα Γιάννενα ναύλωσε και φόρτωσε με εμπόρευμα το πλοίο του Τζοάνη από την Τζιμοβα, με πλήρωμα πέντε ναύτες και δύο μούτσους. Ο Μπεκίρης σκοτώθηκε και τα εμπορεύματά του έγιναν λεία των φονιάδων του. Την εποχή εκείνη Βαλής του Μοριά ήταν ο Σεχίδ Αχμέτ πασάς και το 1818 αυτός ήταν Καπουδάν πασάς. Τότε ειδοποίησε το Θεοδωρόμπεη και η υπόθεση ανατέθηκε στον Πετρόνη Μαυρομιχάλη που ήταν Μπας καπετάνιος. Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης πήγε να πιάσει το φονιά, αλλά αυτός δραπέτευσε και πιάστηκε το καΐκι με μέρος του φορτίου του, το οποίο παραδόθηκε στην Καλαμάτα. Τώρα στις 24 Απριλίου 1818 ο Σεχίδ Αχμέτ ως καπουδάν πασάς ζήτησε να συλληφθεί ο καπετάνιος και το πλήρωμα και να βρεθούν τα διαρπαγέντα εμπορεύματα, διότι ένας αδελφός του εμπόρου είχε παρουσιαστεί στο Σουλτάνο και είχε εκδοθεί σχετικό φερμάνι. Σ.Κο υ γ έ α , Ιστορικά πηγαί δια την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)125.

Στο τέλος του 1818 πήγε ο Περαιβός στην Καλαμάτα και από εκεί στη Μάνη και συνάντησε τον Πετρόμπεη. Χ.Δ. Δο υ κ ά κ η , *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 207.

Στις 30 Ιουλίου 1819 ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε' έστειλε στον Πετρόμπεη 7.500 τάλληρα (45.000 γρόσια) με το Φιλικό Λεβέντη, για να συγκροτηθεί ελληνομουσείο, δηλαδή για τους σκοπούς της επανάστασης. Σ.Κο υ γ έ α , Το εν "Σπάρτη" (Μάνη) Ελληνομουσείον της Φιλικής Εταιρείας, *Νέα Εστία* 38(1964)1685.

Την 1 Οκτωβρίου 1819 ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** υπέγραψε συμφωνητικό μεταξύ των μεγαλύτερων οικογενειών της Μάνης για σύμπνοια και ένωση για την προετοιμαζόμενη επανάσταση. Το συμφωνητικό υπέγραψαν ο Ενδοξότατος Πετρόμπεης, ο ενδοξότατος πρώην Αντωνόμπεης, ο ευγενής Παναγιώτης Μούρτζινος-Τρουπάκης και ακόμη ο Καβαλιέρ Δημήτριος Γρηγοράκης και ο Μπας καπετάνιος Τζιγκούριος Γρηγοράκης. Β.Πατ ρ ι α ρ χ έ α , *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οη'.

Ο Ν.Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 5 κ.ε. αναφέρει ότι: Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης, αρχηγός της Μάνης, μη ανεχόμενος να μείνει εις άγνοιαν ως προς την Αρχήν, έγγραψε εις τον Καποδίστρια και έστειλε τον Καμαρινο Κωνσταντίνου Κυριακόν προς τον Καποδίστριαν. Από την απόκριση του Καποδίστρια φάνηκε ότι δεν εγνώριζε την Εταιρεία και ότι δεν ηδύνατο να γίνει τίποτε υπέρ της Ελλάδος εκείνη την εποχή. Επομένως δεν συνέφερε να κινηθούν οι Έλληνες εις εκείνας τας περιστάσεις. Επειδή δεν ήσαν ώριμοιδια επανάσταση, έπρεπε πρώτα να συσταθούν σχολεία δια να μορφωθούν και να περιμένουν να επαναστατήσει κάποιος Τούρκος, όπως ο Αλή Φαρμάκης, ώστε σε περίπτωση αποτυχίας να ειπούν ότι Τούρκος εκινήθη κατά της εξουσίας, για να αποφύγει το Έθνος τον κίνδυνο από την επανάσταση. Θα μπορούσε να επαναστατήσουν οι Μανιάτες, που πάντα από τους Τούρκους εθεωρούντο σε αποστασία και οι Εταίροι να συγκεντρωθούν εις τη Μάνη για να μάχονται αμυντικά. Αν δε οι Τούρκοι επιχειρούσαν κάτι εναντίον του Έθνους, τότε η Ρωσία θα λάβαινε αφορμή να επισπεύσει τον πόλεμο κατά της Τούρκιας για να βοηθήσει τους Έλληνες.... τελικά σκότωσαν τον Καμαρινό και αφαίρεσαν το γράμμα του Καποδίστρια που προοριζόταν για το Μαυρομιχάλη, ό.π., σ. 10.

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης συνάντησε στο Κισνόβι τον Καμαρινό και τον ρώτησε τι βοήθεια ζητεί και εκείνος απάντησε ότι ο Πετρόμπεης για να αρματώσει τους Μανιάτες χρειάζεται 2.000.000 γρόσια. Ο Α. Υψηλάντης απάντησε ότι δεν διαθέτει ούτε το 1/4 και ο Καμαρινός θύμωσε και του είπε να μη γελασθεί και ζυγώσει στην Πελοπόννησο διότι δεν θα τον δεχθούν, Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασης*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 54.

Ο Πετρόμπεης στις 18 Φεβρουάριου 1821 υπέγραψε και πήρε χρήματα από τον Περραιβό (2.000 γρόσια). Β. Πατριάρχια, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 91-93.

Ο Μαίτλαντ συκοφάντησε στους Τούρκους το Μαυρομιχάλη ότι ήταν σε επαφή με τους Ρώσους, για να επαναστατήσει και ότι του είχαν σταλεί πολλά πλοία με εφόδια και τροφές, αλλά αυτά διαψεύτικαν από τις Τουρκικές αρχές. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 16.

Επειδή υπήρχε στους Τούρκους υποψία για το Μαυρομιχάλη ο Σιέχ Νεντζίπ, που ήταν φίλος του, του παράγγειλε να στείλει δύο παιδιά του στην Τρίπολη, για να αναφέρουν στην Πύλη, πως αυτός πρέπει να μείνει Μπέης δια βίου. Ο Πετρόμπεης αποφάσισε να στείλει τον Ηλία και τον Αναστάσιο, αλλά ο Ηλίας αρνήθηκε και μαζί με τον Αναστάσιο έστειλε την 1η Μαρτίου τον ανιψιό του Πανάγο Πικουλάκη. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 22.

Από γράμμα του Γεωργίου Σπυριδώνου γραμματέα του Κιαμήλ Μπέη προς τον Παπα Ρηγόπουλο πληροφορούμεθα ότι οι Τούρκοι στις παραμονές της επανάστασης ήθελαν να σκοτώσουν τον Αναγνωσταρά, τους Πετμεζάδες και αν τους δινόταν ευκαιρία και τον Πετρόμπεη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 62.

Ο Αλή πασάς έστειλε με τον Κίτσο (αδελφό της Βασιλικής) στον Π. Π. Γερμανό 12.000 μαχμουτιέδες για να δώσει 6.000 στον Πετρόμπεη και ένα μέρος στον Ανδρέα Λόντο για να αρχίσει η επανάσταση στην Πελοπόννησο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 70.

Ο Πετρόμπεης έστειλε στρατιωτικό σώμα υπό τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη εναντίον του Αλή πασά (βλέπε Αντώνιο Μαυρομιχάλη) και ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σ. 151, γράφει: "Ούτος απέδειξεν εις τον Σουλτάνον την πίστην αυτού διατάσσων την στρατολογίαν πολλών, ους ο Καπετανά-βεης επεβίβασε εις τα πλοία αυτού, ίνα υπηρετήσωσι κατά του Αλή πασά. Προ ολίγου είχε παράσχει άλλα δείγματα πίστεως εις τον Βεζύρη της Τριπολιτσάς, παραδίδων αυτώ πολλά τέκνα των επισημοτέρων οικογενειών της Λακωνίας και συμβουλευών επισκόπους τινάς να υπακούσωσιν εις την πρόσκλησιν την γενομένην αυτοίς μεταβαίνοντες εις Τριπολιτσάν...".

Οι Εταίροι φρόντισαν να φύγει ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης από την Πόλη και να γυρίσει στις Κιτριές. Ο Πετρόμπεης τον έκρυψε και του είπε να επιστρέψει μαζί με τον ανιψιό του Ιωάννη Ροδίτη, για να μείνουν όμηροι στην Πόλη. Έγραψε και στον Καπουδάν πασά ότι κακεντρεχείς άνθρωποι ηπάτησαν το γιό του και τον φόβισαν και τον εβίασαν να επιστρέψει... Ο Γιωργάκης πήγε μέχρι την Ύδρα, αφού βεβαίωσε τον πατέρα του ότι ενώ ήταν στην πόλη ο Κουμουνδουράκης, δεν υπήρχε ελπίδα να διατηρήσει το μπεηλίκι στην οικογένειά του και ότι αν πήγαινε στην Πόλη δεν θα διέφευγε το θάνατο. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 23.

Στις 18 Φεβρουαρίου 1821 ο Πετρόμπεης έλαβε από το Χριστόφορο Παρραιβό 6.000 γρόσια και στις 22 Μαρτίου άλλα 2700 γρόσια. Ο γραμματικός του Ιωάννης Λογοθέτης έλαβε στις 26 Φεβρουαρίου 1821 1000 γρόσια για λογαριασμό του Πετρόμπεη. Σ.Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)437 και 438. Γραμματικοί του Πετρόμπεη ήταν ο Ιωάννης Λογοθέτης και ο Αναγνώστης Δημητρόπουλος από τις Γαϊτσές, ό.π., σ. 437.

Όταν προετοιμαζόταν η επανάσταση η Τουρκική εξουσία από την Τρίπολη ρώτησε αν έφθασε ο Κολοκοτρώνης και λοιποί με στράτευμα. "...και εάν υπάρχει εν τοιούτον, να συλλάβη αυτούς ως Σαδίτης (πιστός), και να τους διευθύνη εις την Τριπολιτζάν, και θέλει έχει ως βραβείον από την βασιλείαν το Μπειλίκι (Ηγεμονία) της Μάνης, εφ' όσον υπάρχει η οικογένεια των Μαυρομιχαλαίων...". Επειδή δε εκλονίζετο η θέση του Πετρόμπεη, απέστειλε το γιό του στην Τριπλιτζά, για να στερεώσει την κλονιζόμενη θέση του. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 124. Επίσης αναφέρεται ότι οι Τούρκοι έστειλαν ταχυδρόμο στον Πετρόμπεη και τον ρώτησαν: "διاتی ήλθε ο Κολοκοτρώνης και τι ζητεί;", ο δε Πετρόμπεης αποκρίθηκε: "...ότι ο Κολοκοτρώνης ήλθε κατατρεχόμενος, μη έχων δε που να καταφύγη, ως άσυλον καταφυγών εις την Μάνην, διέμενε εκείσε, δια να τρέφεται από ολίγον άρτον τουλάχιστον καθότι δεν ενεπιστεύετο να εξέλθη εις την Πελοπόννησον, φοβούμενος μη πως τον φονεύσωσι. (Κατά την αυτολεξί του ιδίου παράτασιν)", ό.π., τόμ. Α, σ. 323. Σε άλλο σημείο ο Φραντζής αναφέρει: "...ότε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης έβλεπε την αποστασίαν προοδεύουσαν κατ' ευχήν πανταχού, τότε αφωσιώθη πολύ περισσότερον μεθ' όλων των απαρτιζόντων την οικογενειάν του και η πατρίς οφείλει τωόντι να τον ευγνωμονή, τόσον δια την οποίαν έδωκε βαρύτητα εκ του ονόματός της, όσον και δια το οποίον έδειξε καλόν παράδειγμα μετά τας των λοιπών επισήμων της Μάνης οικογενειών προσωπικάς θυσίας.... Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης ετιμήθη πάντοτε παρά της πατρίδος με τας λαμπροτέρας θέσεις, δηλαδή ως πρόεδρος της Α' εν Καλτατζαίς Γερουσίας, ως πρόεδρος της εν Άργει συνελεύσεως, ως πρόεδρος της Β' περιόδου του Εκτελεστικού, και μέλος της Εθνικής συνελεύσεως, διωρισμένος εκ της πατρίδος του Μάνης. Μτά δε την εις την Ελλάδα άφιξιν του Κυβερνήτου, σεβομένου και τούτου την επισημότητα της οικογενείας ταύτης, την περιέθαλψεν ουχ' ήττον χρηματικώς καθώς την ετίμησε και μ' αξιώματα στρατιωτικά παρά πάσαν άλλην οικογένειαν.... Μετά την αισίαν άφιξιν του Βασιλέως Όθωνος του α' η Μαυρομιχαλική οικογένεια έλαβε περιποιήσεις ανηκόντως, καθ' ότι όλοι οι απαρτίζοντες την οικογένειαν ταύτην είναι εις βαθμούς στρατιωτικούς ή πολιτικούς, λαμβάνοντες πολλοί εξ αυτών μισθούς και συντάξεις απομαχικάς Εις ταούτην την οικογένειαν επίσης εδωρήθη η κώμη Λυκοβουνόν με λαμπρά εθνικά κτήματα, γαίας, ελαιόδενδρα, μύλους και άλλα διάφορα...", ό.π., τόμ. Δ, σ. 87-9.

Τα διατρέξαντα στη συνεδρίαση της Βοστίτζας μετάφερε στον Μονεμβασιάς Χρύσανθο ο Ιερόθεος Μεγασπηλαιότης και αυτός ενημέρωσε τον Πετρόμπεη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σσ. 109, 111 και 116. Ο Μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως δεν εμπιστευόταν τον Πετρόμπεη ότι θα του χορηγούσε άσυλο, αλλά φοβώταν ότι θα τον παρέδιδε στους Τούρκους, ό.π., σσ. 125-6.

Ο Αρχιμανδίτης κατέπεισε τον Πετρόμπεη να επαναστατήσει, γιατί πλέον δεν μπορούσε να σταματήσει κάτι τέτοιο, αφού τα αδέρφια του, τα παιδιά του, οι συγγενείς και φίλοι τον προέτρεπαν να λάβει τα όπλα κατά των τυράννων. Έγραψε όμως στους ομήρους να βρουν τρόπο να γυρίσουν. Πρόβαλλαν στους Τούρκους να γυρίσουν με την υπόσχεση να καταδιώξουν τους αποστάτες. Ο τοποτηρητής του Χουρσίτ έστειλε με συνοδεία τον Πανάγο Πικουλάκη με διαταγές στο Μαυρομιχάλη να καταδιώξει τους ταραξίες. Τους τρεις Τούρκους που συνόδευαν τον Πικουλάκη τους σκότωσαν οι Έλληνες στο δρόμο. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 62.

Οι Τούρκοι κάλεσαν τους αρχιερείς και τους προύχοντες στην Τριπολιτά και ο Χρ. Περραιβός γράφει: "*...Η σύναξις αύτη εφόβισε πολύ τους Πελοποννησίους. Ο μητροπολίτης Μονεμβασίας και ο Χριστιανουπόλεως της Αρκαδίας μετά του προύχοντος της Λακεδαιμονίας κυρίου Π. Κρεββατά, συναινέσει και άλλων πολλών, συνελθόντες εις Καλαμάταν, επροσκάλεσαν τον Πέτρον Μαυρομιχάλην και τον Περραιβόν, δια να συσκεφθώσι περί της δεινής και κινδυνώδους εκείνης περιστάσεως. ο κύριος σκοπός αυτών απέβλεπεν εις το σβυσθή και αποσιωπηθή, ει δυνατόν, κατ' εκείνην την εποχήν ο ενθουσιασμός των Ελλήνων, και εξαλειφθή από τας κεφαλάς των Οθωμανών κάθε υποψία, και εις άλλον αρμοδιώτερον καιρόν να κινηθή το πράγμα με περισσοτέραν φρόνησιν και δραστηριότητα". Χρ. Περραιβού, *Απομνηνεύματα*, Έκδ. Πρωτοψάλτη, σ. 22. Παρακάτω σημειώνει: '*...και εισέλθεν αντ' αυτής η αφοβία. επειδή ο μεν Πέτρος Μαυρομιχάλης, ηγεμών των τότε της Σπάρτης, τους εβεβαίωσεν, ότι έχει ετοιμούς εις τα όπλα όλους τους Σπαρτιάτας, και πρώτον ορμά κατά των γειτώνων Οθωμανών, και επομένως όπου η πατρίς τον προσκαλεί...*', ό.π., σ. 23.*

Ο Χρυσάνθος Μονεμβασίας με άλλους αρχιερείς συνεννοήθηκαν με το Μαυρομιχάλη περί αναβολής της επαναστάσεως και πήγαν στην Τριπολιτά. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 20.

Όπως θέλουν να παρουσιάσουν ορισμένοι που βρέθηκαν στις συνελεύσεις της Μάνης: "*Ο Π. Μαυρομιχάλης όμως δεν απεδέχεται να ενδώση δια να γίνη η έναρξις την 25 Μαρτίου, προβάλλων πολλά εμπόδια και αίτια, όσα και άλλοι φρόνιμοι συμπεραίνοντες έλεγαν με φρόνησιν ορθήν". Ο Δικαίος, όπως αυτός έλεγε αργότερα, του υποσχέθηκε ότι ο αντιπρόσωπος της Ρωσικής Αυτοκρατορίας Αλεξανδρος Υψηλάντης θα τον κάνει κύριο της Πελοποννήσου. Παράλληλα οι γιοί του Πετρόμπεη ειδοποιήθηκαν στην Πόλη να φύγουν από εκεί, γιατί άρχισε η επανάσταση στην Πελοπόννησο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 325. Ο Πετρόμπεης πείστηκε από το γιό του Γεωργάκη, γιατί φαίνεται ότι δεν είχε φέρει καλές ειδήσεις στον πατέρα του για το Μπεηλίκι, ό.π., σ. 326. Τελικά ενέδωσε ο Π. Μαυρομιχάλης για την έναρξη της επανάστασης στις 25 Μαρτίου 1821, ό.π., σ. 327. Για την κατάληψη της Καλαμάτας αναφέρεται στιχομυθία Πετρόμπεη και Μπουλούκ μπασι Κοκκίνη, ό.π., σ. 332-3.*

Ο Σαλαφατίνος στα απομνημονεύματά του γράφει για την έναρξη της επανάστασης του 1821: "*...Ο Πετρόμπεης τοπικός εξουσιαστής της Σπάρτης, διωρισμένος παρά της Πόρτας, εις τας αρχάς της επαναστάσεως των Ελλήνων δεν ήθελε να κινήσει εις τα όπλα τους υπό την εξουσία του Σπαρτιάτας δια τας εξής ευλόγους αιτίας. πρώτον μεν διότι δεν έβλεπε κανές γενικός κίνημα των Ελλήνων κατά των Τούρκων ει μη μόνον ήκουε*

τον Γρηγόριον Δικαίον ως αποστάτην περιερχόμενον διάφορα μέρη της Πελοποννήσου και με σχεδόν τριάντα στρατιώτας βλάπτοντα τους Τούρκους όπου απήντα και εγνώριζεν ικανήν την δύναμίν του ν' ανθέξη. δεύτερον οι υιοί του ευρίσκοντο διασκορπισμένοι εις διάφορα μέρη της Τουρκίας και υπέκειντο εις κίνδυνον της ζωής των, ο μὲν Γεωργάκης εις Κωνσταντινούπολιν, ο δε Αναστάσιος εις Τρίπολιν και εστοχάσθη να μηχανευθή τοιόνδε τι προς ασφάλειαν της ζωής των παιδιών του, να κατατρέξη δηλ. τον Γρηγόριον Δικαίον, αλλ' εν τω μεταξύ τούτω ήλθεν ο υιός του Γεωργάκης εκ Κωνσταντινουπόλεως εις εμπορικά τινα πλοία Επτανήσια. ο καπετάνιος του πλοίου, εις το οποίον ήτο μέσα ο Γεωργάκης, εξήλθε του πλοίου και επήγε προς τον πατέρα του να τω αναγγείλη τον ερχομόν του υιού του και να τον συγχαρή επί τούτου, αλλ' απέτυχε του δευτέρου, διότι ο Πετρόμπεης άμα ακούσας παρά του καπετάνιου τον ερχομόν του υιού του εγένετο πλήρης λύπης δια τον άωρον ερχομόν του και εκατάλαβε την αιτίαν του ερχομού του, δηλ. το της Επαναστάσεως...". Κατόπιν έστειλε το Γιωργάκη στην Ύδρα για να πληροφορηθεί αν οι πρόκριτοι του νησιού είχαν σκοπό να κινηθούν στην επανάσταση. Ο Ηλίας που δεν συμφωνούσε με την επιφυλακτική στάση του πατέρα του προφασίστηκε ότι θα πάει να καταδιώξει το Δικαίο και ο Πετρόμπεης έχοντας στο νού του την ασφάλεια του παιδιού του και των προκρίτων που ήταν όμηροι δέχθηκε την πρόταση του Ηλία. Αυτός όμως πήγε προς την Καλαμάτα και ευρήκε αρκετούς Σπαρτιάτες και άλλους Πελοποννήσιους και κινήθηκε εναντίον των κατοίκων των Τούρκων της Καλαμάτας, τους οποίους περιόρισε σε τέσσαρες οικίες. Αυτοί για να παραδοθούν ζήτησαν τον Πετρόμπεη και αυτός όταν έμαθε αυτά που έκανε ο Ηλίας δεν μπορούσε να κάνει διαφορετικά. Ι. Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 134-5. Παρακάτω, στιχ. 222-226, αναφέρει ότι ο Πετρόμπεης έστειλε το Γεράσιμο Παπαδόπουλο στην Τριπολιτσά να διαπραγματευθεί την απελευθέρωση του γιού του Αναστασίου και των προκρίτων που κρατούσαν οι Τούρκοι ως ομήρους με τους σημαντικούς αιχμαλώτους της Καλαμάτας.

Ο Πετρόμπεης έστειλε τον Κωνσταντίνο Πιεράκο Μαυρομιχάλη να φέρει τον Παπαφλέσσα στο θείο του ή να του κόψει το κεφάλι και να το στείλει στην Τρίπολη. Αντέδρασε όμως ο γιός του Ηλίας. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 22-3.

Ο Πετρόμπεης είχε δισταγμούς για την έναρξη της επανάστασης. Κ. Παπαρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήναι 1925, τόμ. 6, σ. 335.

Στις 23 Μαρτίου 1821 μπήκαν στην Καλαμάτα οι Μανιάτες υπό τον Πετρόμπεη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 120.

Στις 20 Μαρτίου 1821 πήγε ο Αντώνιος με τον Ηλία στην Καλαμάτα με λίγους Μανιάτες, για να προσέχουν τα κινήματα των Οθωμανών και να φυλάσσουν τους Έλληνες από τη μανία τους. Στις 22 Μαρτίου έφθασε στην Καλαμάτα ο Κασής με 200 Μανιάτες και έκλεισε τους Τούρκους σε 2-3 σπία. Στις 23 πήγε ο Πετρόμπεης με 500 Μανιάτες και συνέλαβαν 380 Οθωμανούς. Ο Πετρόμπεης έστειλε στον Κολοκοτρώνη τον Πιέρο Βοϊδή με τριακόσους Μανιάτες και πήγαν στην Καρύταινα. Τον αδελφό του Αντώνιο με τον Ηλία Κασάκο τους έστειλε στα Μοθωκόρωνα. Την επομένη έγινε λειτουργία και ο Πετρόμπεης έβγαλε λόγο. Έδωσε στον Ηλία ξίφος και του

είπε το "ή ταν ή επί τας", ό.π., σ. 379. Όταν οι οπλαρχηγοί συγκεντρώθηκαν στο Πάπαρη αποφάσισαν να καλέσουν τον Πετρόμπεη ως αρχιστράτηγο, ό.π., σ. 381. Ο Πετρόμπεης, παρακινούμενος από τη Μεσσηνιακή σύγκλητο, έστειλε στην Τρίπολη το μοναχό Γεράσιμο Παπαδόπουλο, για να διαπραγματευθεί την απελευθέρωση των αρχιερέων και προυχόντων. Αυτός γύρισε με προσκυνοχάρτια, ό.π., σ. 384.

Διάλογος των ελευθερωτών της Καλαμάτας και του Μπουλουόκμπαση. Α. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. α, σ. 333-4.

Ο Φωτάκος, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 127, γράφει: "Ο δε Πέτρος Μαυρομιχάλης ευρέθη Μπάσμπογους κατά την αρχήν της επανάστασεως, και έπειτα εγνωρίσθη εις το Πανελλήνιον υπό το όνομα Πετρόμπεης. Ούτως οι Μανιάται εβγήκαν εις τας 22 Μαρτίου 1821 εις τας Καλάμας με την σημαίαν της επανάστασεως και με όλους τους καπετανέους τους, πρώτος των οποίων ήτο ο Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κατόπιν δε τούτου έρχονται αι λοιπαί οικογένειαι, του Παναγιώτη Μούρτζινου, αρχαία οικογένεια, ούτοι ονομάζοντο και Τρουπάκηδες. Έπειτα αι οικογένειαι των Καπετανάκηδων, Κουμουνδουράκηδων, Γρηγοράκηδων, Αντώνμπεη, Ζερβάκηδων. Όλαι αυταί αι οικογένειαι είχαν πρωτού το αξίωμα του Μπάσμπογου, και έχουσαι αξιώσεις, εθήρευαν πάλιν την θέσιν ταύτην. Μάλιστα τότε κοντά είχε κατορθώσει ένας Καλκανδής Σταυριανός ονομαζόμενος να διορισθή Μπάσμπογους, και προ αυτού ο Αλέξανδρος Κουμουνδουράκης είχε κάμει πολλά δια την απόκτησιν του αξιώματος τούτου, και επί τέλους επρόδωκε και την Εταιρείαν των Φιλικών δια να κατορθώσει τον σκοπόν του, αλλ' ο Σουλτάνος τον εκρέμασε. Τότε είχαν φύγει από την Κωνσταντινούπολιν και τα δοθέντα ενέχυρα και είχαν φθάσει εις την Μάνην, αλλ' εδιώχθησαν από τον Π. Μαυρομιχάλην δια να υπάγουν οπίσω ώστε να μη μάθει την φυγήν των ο Πασάς της Πελοποννήσου, αλλ' ούτοι οι όμηροι υπήγον εις την Ύδραν και εκεί άρχισαν να διαδίδουν τα της επανάστασεως εις τους Υδραίους. Ταύτα όλα είχαν διαδοθή εις όλην την Πελοπόννησον. Ούτω πως τα πράγματα είχαν μπερδέψει τον διορισμόν του Καλκανδή. Ο δε καπετάν πασάς είχε παύσει τον Π. Μαυρομιχάλην από της ειρηνένης διοικήσεως, διότι ο διοικητικός μηχανισμός είχε κοπή πλέον μεταξύ των Τούρκων και των Ελλήνων ένεκα της επανάστασεως και ως ήσαν τα πράγματα ούτων έμειναν. Ο δε Πετρόμπεης με τους αδελφούς του, με τα παιδιά και με όλην την γενεάν του, αφού πλέον έλαβον μέρος εις την επανάστασιν, δεν εσυλλογίσθη τίποτε, ούτε την ζωήν του, ούτε το αξίωμα του Μπάσμπογου. Έστειλε λοιπόν παντού κατ' αρχάς εις όλα τα φρούρια της Μεσσηνιας συγγενείς του και στρατιώτας, όσους ηδύνατο, δια να συστήσουν τας πολιορκίας των φρουρίων. Αλλά πριν τούτων είχε στείλει τον υιόν του Αναστάσιον εις τον Πασάν της Τριπολιτσάς ως ενέχυρον δια να καθυσηχάσουν τα πράγματα, και δια να συνάψουν και νέας σχέσεις και να αποδείξει ότι είναι σταθερός εις το κραταιόν Ντοβλέτι. Έλεγον δε τότε ότι τούτο έπραξε δια να λάβη καιρόν και να ετοιμάση τα της επανάστασεως Εν τούτοις κάποτε αίφνης εφαινοντο μερικά πράγματα ανάποδα από αυτόν γενόμενα, ως η αποστολή εις Τριπολιτσάν του διδασκάλου των Καλαμών Γερασίμου. Την δε πράξιν ταύτην όλοι κατηγόρησαν, αλλ' αυτός εδικαιολογείτο λέγων, ότι έπραξε τούτο δια να εξαπατήσει τους Τούρκους και να εβγάλη από την Τριπολιτσάν τον υιόν του δια ανταλλαγής των αιχμαλωτισθέντων Τούρκων των Καλαμών.... Ο πετρόμπεης μόλις εις το εν

έκτον των Μανιατών εισηκούετο, διότι όλοι αποκλειστικώς δεν τον ήκουον δια να τους κινεί εις τον πόλεμον, διότι οι λοιποί καπεταναίοι είχαν και αυτοί αποκλειστικήν την δύναμίν των, εις την περιφέρειάν του έκαστος, αλλ' όμως όλοι τον αυτόν σκοπόν είχαν και το αυτό αίσθημα...".

Στις 23 Μαρτίου 1821 εισήλθε στην Καλαμάτα συνοδευόμενος από τον Πανάγο Κυβέλο, το Νικόλαο Χρηστέα, τον Ηλία Χρυσοσπάθη, τον Κυριακούλη Κουτράκο, το Χριστόδουλο Καπετανάκη, τον Κωνσταντίνο Πιεράκο, το Δημήτριο Πουλικάκο, το Θεόδωρο Μεσίσκλη, τον Ιωάννη Γρηγοράκη, το Σκλαβούνο από τον Πύργο και τον Πιέρο Βοϊδή. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Μετά την απελευθέρωση της πόλης ο Πετρόμπεης με άλλους γέροντες έμειναν για την τήρηση της τάξης, ό.π., σ. 130.

Οι Τούρκοι της Καλαμάτας ζήτησαν να παραδωθούν στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασεως*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 70, προφανώς είχαν σε αυτόν εμπιστοσύνη ότι δεν θα κακοποιηθούν. Ο Πετρόμπεης και ο Μούρτζινος έδωσαν στρατιώτες στον Κολοκοτρώνη, για να πάει στα ενδότερα της Πελοποννήσου, ό.π., σ. 71. Οι οπλαρχηγοί της Πελοποννήσου, όταν συγκεντρώθηκαν στο Λεβίδι αποφάσισαν να γράψουν στον Πετρόμπεη να βγεί και αυτός στο εσωτερικό του Μοριά για να εμπυχωθούν οι στρατιώτες. Έστειλαν τον Νικόλαο πετμεζά με γράμματα και με χρήματα για να τον πείσουν, ό.π., σ. 82. Η αποστολή του Γερασίμου Παπαδοπούλου και η επιστροφή του με προσκυνοχάρτια λύπησε όλους και στείλαν το Ρήγα Παλαμήδη με γράμματα για να του γνωρίσουν τη διαγωγή του Γεράσιμου και να τον πείσει να πάει και αυτός στο εσωτερικό, ό.π., σ. 95.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "*1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χρηστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης*".

Στις 22 Μαρτίου 1821 υψώθηκε η σημαία στην Καλαμάτα από τον Πετρόμπεη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 178.

Στις 25 Μαρτίου συνέστησαν στην Καλαμάτα τη "Μεσσηνιακή Γερουσία", αλλ' ήτο τοπική του μέρους εκείνου Αρχή, και ευστήθη και αυτή δια του προϊσταμένου της Μάνης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 289.

Κρίσεις του Κ. Παπαρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήναι 1925, τόμ. 6, σ. 50, "*Ότε κατά Μάρτιον του 1825 εξερράγη η Επανάστασις εν Πελοποννήσω ο ηγεμών της Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης εφάινετο ο άνθρωπος ο προωρισμένος να χειραγωγήση τα της χερσονήσου πράγματα. Προΐστατο χώρας και φυλής αίτινες ουδέποτε υπέκυψαν ολοσχερώς εις την Οσμανικήν κυριαρχίαν και αείποτε σχεδόν διετέλεσαν κατ' αυτής στασιάζουσαι. Είχεν λοιπόν ορμητήριον ασφαλές και στρατειάν παρασκευασμένην. Αν καθ' αυτώ δεν ήτο ανήρ μάχιμος, είχεν αδελφόν και υιούς αναδείξαντας περιφανείς πολεμικάς αρετάς εν τω*

αγώνι. Και όμως ήρπασε από των χειρών αυτού την ηγεμονίαν της Πελοποννήσου ανήρ όστις ανήκε μεν εις γενεάν κλεφτών περιώνυμον, είχεν...".

Ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, σσ. 158 και 208, αναφέρει εσφαλμένα, μακράν πάσης αληθείας ευρισκόμενος, ότι ο Πετρόμπεης ήταν στη Μονεμβασία: "... όταν ο Πέτρος Μαυρομιχάλης αφίκετο προ της Μονεμβασίας.... οι βάρβαροι περιορίσθησαν ευθύς μετ' ολίγον εντός της νήσου αυτών, υπό του Πέτρου Μαυρομιχάλη, αφού εδοκίμασαν παντοειδείς στερήσεις τρώγοντας ίππους, όνους και ημιόνους...".

Ο Πετρόμπεης μετά την κατάληψη της Καλαμάτας ζήτησε ανταλλαγή των Καλαματιανών Τούρκων με τους ομήρους, αλλά οι Τούρκοι το αρνήθηκαν. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 64. Μετά τη γενίκευση της Επανάστασης ο Πετρόμπεης έγραψε στους Τούρκους της Τριπολιτσάς να γίνει ανταλλαγή του γιού του και τών άλλων ομήρων με τους Τούρκους αιχμαλώτους. Έγραψε ακόμη πως ο γιός του Ηλίας βρισκόταν στο Λεοντάρι και αναχαίτιζε 30.000 στρατιώτες που σκόπευαν να εφορμίσουν εναντίων των. Ζητούσε δε την απελευθέρωση των προεστώτων και αρχιερέων. Αλλά οι Τούρκοι δεν απατήθηκαν, ό.π., σ. 86. Ο Πετρόμπεης έστειλε και τον ιερομόναχο Γεράσιμο, το δάσκαλο της Καλαμάτας, με πρόταση ανταλλαγής αιχμαλώτων, ό.π., σ. 116.

Ζητήθηκε από τον Πετρόμπεη να στείλει Μανιάτες στην Κορώνη και αυτός έστειλε τον αδελφό του Αντώνιο με πενήντα. Αυτοί όμως επιδόθηκαν σε λεηλασία των Χριστιανών και τότε πάλι ζητήθηκε από τον Πετρόμπεη δύναμη Μανιατών. Πήγε ο Κατσής με ογδόντα και τον ακολούθησε ο Αντώνιος.... Όταν οι Έλληνες έφθασαν στα Βουνάρια, όρμησαν τη νύχτα στην πόλη της Κορώνης και την κυρίευσαν. Πολιόρκησαν δε τους Τούρκους στην Ακρόπολη. "...και όμως λαφυραγωγήσαντες οι Μανιάται τα πράγματα των πολιτών, θεωρήσαντες αυτά Τουρκικά, ανεχώρησαν εις την Μάνην αρχηγοί και στρατιώται, προφασισθέντες ότι εφοβήθησαν τάχα από πλοίον Αφρικανικόν, φανέν εις εκείνα τα παράλια...". Πάλι δε εξεστράτευσε ο Κατσής με το γιό του Ηλία και αυτός μεν έμεινε, ενώ ο πατέρας γύρισε πίσω. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 72-3.

Στη μάχη της Βλαχοκερασιάς οι Τούρκοι πιάσαν την αλληλογραφία των Ελλήνων και είδαν τις αντιπαλότητες για την αρχηγία και τη έλλειψη εφοδίων. Ο Πετρόμπεης τους έγραφε να φέρονται φιλανθρώπως στους Τούρκους αιχμαλώτους και το γράμμα αυτό σταμάτησε την Οθωμανική θηριωδία. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 87-8.

Ο Σ. Χαραλάμπης έστειλε στον Πετρόμπεη δέκα χιλιάδες γρόσια, γιατί αυτός χρονοτριβούσε επικαλούμενος ότι χωρίς χρήματα δεν εκινούντο οι Μανιάτες. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 88.

Ο Πετρόμπεης με εκατό μανιάτες πήγε στο Λεοντάρι και από εκεί στις Καλτετζαίς, όπου στις 26 Μαΐου έγινε αρχιστράτηγος και πρόεδρος της γερουσίας. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 143.

Συγκεντρώθηκαν οι οπλαρχηγοί στο Πάπαρι και "...ανηγόρευσαν όλοι ομογνωμόνως τον εν Καλαμάτα διατρίβοντα Πετρόμπεην αρχιστράτηγον της Πελοποννήσου και τον παρεκάλεσαν να συνάξη όσους εδύνατο Μανιάτας...". Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 227.

Στις Καλτετζαίς συστήθηκε Γερουσία με μέλη τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τον Βρεσθένης Θεοδώρητο, Σ. Χαραλάμπη, Θάνο Κανακάρη, Αναγν. Δεληγιάννη, Ν. Πονηρόπουλο και γραμματέα το Ρήγα Παλαμίδα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 242 κ.ε.

Συστήθηκε Γερουσία στις Καλτετζαίς της οποίας προήδρευε ο Πετρόμπεης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 290.

Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς ήταν ο Πετρόμπεης με 1500. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 48.

Στις 9 Ιουνίου 1821 ο Π. Μαυρομιχάλης πήγε στο Άστρος για να υποδεχθεί τον Υψηλάντη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 252. Στα Βέρβενια ο Πετρόμπεης κατέλυσε στην οικία του Ιωάννου Αδραχτά. Ο Αναγνωσταράς και ο Δικαίος διέσπειραν ότι οι Προεστοί έδιωξαν τον πρίγκηπα και ο λαός κατευθύνθηκε προς το σπίτι όπου ήταν οι Προεστοί αλλά εμποδίστηκαν από τον Κοντάκη και μανιάτες. Ο Θ. Κολοκοτρώνης βγήκε από το σπίτι του Αδραχτά και μίλησε στον κόσμο και ησύχασαν... ο όχλος απέβλεπε να σκοτώσει τέσσαρες από τους Προκρίτους, ό.π., τόμ. Β, σσ. 254-6. Ο Γεώργιος Αντωνόπουλος που ήταν ταμίας του Δ. Υψηλάντη γνωρίζει πόσα χρήματα έδωσε αυτός στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ό.π., τόμ. Β, σ. 260.

Ο Πετρόμπεης πήγε στο Άστρος για να υποδεχθεί μαζί με τους άλλους αρχηγούς των Ελλήνων το Δημήτριο Υψηλάντη. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασεως*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 135. Οι στρατιώτες όταν έφυγε ο Υψηλάντης θέλησαν να σκοτώσουν τους άρχοντες. Ο Π. Μαυρομιχάλης δεν τους φοβέρισε, αλλά τους γλυκομίλησε και τους συμβούλευσε να ησυχάσουν και υποσχέθηκε να φέρουν πίσω τον Υψηλάντη από το λεοντάρι που πήγε, ό.π., σ. 138. Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς ο Υψηλάντης έβαλε τη σκηνή του μπροστά από του Πετρόμπεη, ό.π., σ. 138. Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς έμενε στο Χοντρό Βουνό της Σιλήμνας με 400 στρατιώτες, οι οποίοι μέχρι την άλωση πληρωνόντουσαν από το Δημ. Υψηλάντη και ετρέφοντο από την επαρχία Φαναρίου. Μπροστά από αυτούς ήταν η σκηνή του Υψηλάντη, ό.π., σ. 146. Όταν γινότα η μάχη της Γράνας ειδοποιήθηκε ο Πετρόμπεης και ζύγωσαν οι στρατιώτες του στο κάστρο και έγινε γενικός πόλεμος, ό.π., σ. 153. Ο Φωτάκος διαφωνεί με τον Τρικούπη που γράφει ότι ο Πετρόμπεης είχε 1500 στρατιώτες και ότι ήταν τοποθετημένος ολόγυρα στο κάστρο, ό.π., σ. 157.

Στις 9 Ιουνίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης έγραψε στο Γ. Πάνου, που ήταν αρχηγός του θαλασσιού αποκλεισμού της Μονεμβασίας, αν παραστεί ανάγκη να του γράψει να πάει εκεί "...και ο ερχομός μας θέλει εμποδίσει οπωσούν και τα αναμεταξύ των Γληγοριάνων και λοιπών ενδεχόμενα εναντία...". Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 82.

Ο Χριστόφορος Περραιβός πήρε από τη Φιλική Εταιρεία χρήματα για να ξεσηκώσει τους Σουλιώτες και πήγε στη Μάνη και έδωσε μόνο 2.000 γρόσια στον Πετρόμπεη. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασεως*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 160.

Στις 26 Ιουλίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης έγραψε στο Ρήγα Παλαμίδα, ο οποίος είχε αναλάβει τον εφοδιασμό των Ελλήνων που ήταν στα

Δερβένια και τον Κερατόπυργο. Κ.Κοτσώνη, *Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)214.

Στις 12 Σεπτεμβρίου οι Τούρκοι της Τριπολιτσάς έστειλαν πρεσβεία για να παραδοθούν στον Υψηλάντη, τον Πετρόμπεη, τον Κολοκοτρώνη κ.ά. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασεως*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 161. Μετά την πτώση της Τριπολιτσάς ο Πετρόμπεης και άλλοι πήγαν στο Σαράϊ, όπου υπήρχαν τα πιο πολύτιμα πράγματα. Τα χαρέμια τα πήραν οι Μανιάτες. Τα λάφυρα τα μοίρασαν σε τέσσερα μερίδια. Το μερίδιο των Μανιατών το πήρε ο Πετρόμπεης, ό.π., σ. 174. Οι Πατρινοί για την πολιορκία της πόλης ζήτησαν έναν από τους Δεληγιανναίους ή τους Μαυρομιχαλαίους και δεν ήθελαν τον Κολοκοτρώνη, ό.π., σ. 181. Όταν ο Κολοκοτρώνης πολιορκούσε την Πάτρα οι πρόκριτοι βίαζαν τις επαρχίες να στρατολογήσουν και λιγότευαν οι άνδρες της πολιορκίας των Πατρών. Ο Μαυρομιχάλης τότε δεν έκανε στρατολογία γιατί ήταν φίλος του Κολοκοτρώνη και ακόμη γιατί στενότερος φίλος του Κολοκοτρώνη ήταν ο αντίπαλος του Πετρόμπεη στη Μάνη Μούρτζινος, ό.π., σ. 206. Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης πήγε στην πολιορκούμενη Πάτρα και συνάντησε τον Κολοκοτρώνη και του μετέφερε την ανησυχία του Πετρόμπεη, του Μούρτζινου και άλλων Μανιατών για την παρατηρουμένη διαίρεση των Ελλήνων, ό.π., σ. 207.

Ο Πανούτσος Νοταράς, μετά τη διέλευση του Κεχαγιά μπεη και τη διάλυση της πολιορκίας της Κορίνθου, δεν άφηνε να συσταθεί νέα πολιορκία, γιατί φοβώταν ότι θα έλθει ο Κιαμήλ μπέης στην Κόρινθο. Επίσκοπος Δαμαλών Ιωνάς επικαλέστηκε τη συμπεριφορά του Πετρόμπεη και άλλων. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 78.

Μετά την πτώση της Τριπολιτσάς ο Πετρόμπεης πήρε τα χαρέμια. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 65. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 245-6.

Ο Μαίτλαντ ενεργούσε για την απολύτρωση των χαρεμιών του Χουρσίτ και ο Π. Μερκάτης μεσολαβούσε δια του Πετρόμπεη να επικαλεσθούν οι Πελοποννήσιοι την Αγγλική προστασία. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 253-4.

Κατά την Α' Εθνική Συνέλευση γινόταν λόγος για την εξαγορά από τους Τούρκους των αιχμαλώτων και των χαρεμιών του Χουρσίτ, αλλά ματαιώθηκαν "*καθότι εισχωρήσασα ιδιαιτέρα ωφέλεια μερικών τινων ατόμων (ως διεφημίζετο κατά την εποχήν εκείνην, κατ'εξοχήν δια τον Π. Μαυρομιχάλην) ενεπόδισαν όλα αυτά, και επεκυρώθη ην μετά του Στεφάνου Ιατρού συνθήκη, ή συμφωνία*". Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 69.

Τα χαρέμια ήταν στην Τρίπολη στο σπίτι του Μαυρομιχάλη. Ο Γεώργιος Μ. ζήτησε 150.000 γρόσια για τα έξοδα, αλλά δεν του δόθηκαν. Ο Πετρόμπεης εισώπησε, αλλά διετέθη εχθρικά προς την κυβέρνηση. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 325.

Στην Επίδαυρο ο Υψηλάντης ορίστηκε πρόεδρος του Βουλευτικού, στο οποίο προήδρευε ο Πετρόμπεης που ήταν αντιπρόεδρος... Αφού ο Νότης Μπότσαρης ήταν στο Σούλι και δεν μπορούσε να αναλάβει το Υπουργείο του Πολέμου, όρισαν τον Π. Μαυρομιχάλη, αλλά αυτός δεν δέχτηκε. Τελικά ανέλαβε ο Κωλέττης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 279.

Στις 3 Μαρτίου 1822 ο Πετρόμπεης κατέθεσε στον Άγιο Νικόλαο "Φλαρείου" Καλαμάτας *"υπέρ υγείας και ελευθερίας του γένους γρόσια διακόσια"*. Β.Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348

Όταν ο Πετρόμπεης έμαθε το θάνατο του γιού του Ηλία, είπε: *"χαίρω, ότι απέθανε πολεμών"*. Τ.Γριτσόπουλου, Φιλήμονος Προκαταρκτικά αιτίαι, *Μνημοσύνη*, 9(1982-4)38.

Το 1822 ο Πετρόμπεης έστειλε το μοναχό Γεράσιμο Παπαδόπουλο στη Ζάκυνθο για να πληροφορηθεί τα περί προστασίας της Πελοποννήσου από την Αγγλία, την οποία κινούσαν οι αδελφοί Ζαριφόπουλοι από την Ανδρίτσαινα. Όμως ο Γεράσιμος κρατήθηκε στο καθατήριο και εμποδίστηκε να πραγματοποιήσει το σκοπό του. Ι.Γιανναροπούλου, Κίνησις Πελοποννησίων γι' αγγλική προστασία, *Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σ. 59-60.

Ο Ανδρέας Ζαριφόπουλος *"...ήτο συνεννοημένος με τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη ναπραγματευθή με τους Άγγλους περί προστασίας..."*, οι Άγγλοι ζητούσαν να καταλάβουν τα φρούρια και οι έλληνες τα χτήματα. Η Γερουσία θεώρησε την επαφή με τους Άγγλους προδοσία και κράτησε τον Παναγιωτάκη Ζαριφόπουλο στην Τρίπολη. Ο Ανδρέας Ζ. ειδοποίησε το Μαυρομιχάλη. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 377-8.

Ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 300 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113.

Ο Πετρόμπεης με 600 Μανιάτες ξεκίνησε και πήγε στο Άργος, παρά το γεγονός ότι η Κυβέρνηση τον διέταξε να πάει στη Δυτική Ελλάδα. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 385. (Το έκανε με την ελπίδα λαφύρων από το Ναύπλιο)

Ο Πετρόμπεης, αφού ο γιός του Γεώργιος δεν πήρε χρήματα για τα έξοδα των χαρεμιών του Χουρσίτ, δυσανεκτήθηκε κατά της κυβερνήσεως και έστειλε το Χρυσοσπάθη στον Κολοκοτρώνη και του υποσχέθηκε συμμαχία. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 385.

Ο Πετρόμπεης όταν πληροφορήθηκε το θάνατο του αδελφού του Κυριακούλη, είπε: *"ήξευρον ότι εκστρατεύσας ο αδελφός μου έμελλε περισσότερο ν' αποθάνη πολεμών, παρά να επιστρέψη νικημένος"*. Τ.Γριτσόπουλου, Φιλήμονος Προκαταρκτικά αιτίαι, *Μνημοσύνη*, 9(1982-4)38.

Με την εισβολή του Δράμαλη στην Αργολίδα ο Πετρόμπεης που ήταν στην πολιορκία του Ναυπλίου, πήγε στους Μύλους με 600. Ήταν κοντά του ο Αντώνης, ο Γεώργιος, ο Ιωάννης και ο Ηλίας Κατσάκος. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 402-3.

Με την εισβολή του Δράμαλη ο Πετρόμπεης με τον Κρεβατά από τους Μύλους πήγαν στο Ταβούλι για να συναντήσουν τον Κολοκοτρώνη. Συσκεφθέντες αποφάσισαν να κρατήσουν την Ακρόπολη του Άργους ... διέταξαν το Μπαρπιτσιώτη, Κατσάκο, Κουμουσιώτη και Ζαχαρόπουλο με 200 στρατιώτες να αμυνθούν στο κάστρο του Άργους. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 180.

Την εποχή της εισβολής του Δράμαλη ο Πετρόμπεης ήταν στο Άργος για την πολιορκία του Ναυπλίου. Ζήτησε χρήματα για να εκστρατεύσει στα Μεγάλα Δερβένια, αλλά δεν του έδωσαν. Οι Μανιάτες περίμεναν την πτώση του Ναυπλίου και δεν ήθελαν να φύγουν. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασης*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 215. Όταν ήρθε ο Δράμαλης πήγε με τον Υψηλάντη και άλλους στο Ταβούλι του Αχλαδοκάμπου και συνάντησε τον Κολοκοτρώνη, ό.π., σ. 218. Στις 24 Ιουλίου πήγε ο Πετρόμπεης από τους Μύλους στο Κεφαλάρι και ήρθε ο Γραμματικός του Δράμαλη, που ήταν χριστιανός και τους συμβούλευε να κρατήσουν το δρόμο για την Τριπολιτσά, επειδή προς τα εκεί θα πήγαιναν οι Τούρκοι, ό.π., σ. 231. Στις 25 Ιουλίου βγήκαν οι Τούρκοι στο Κεφαλάρι, αλλά δεν πολέμησαν. Μετά οι Έλληνες έκαναν συμβούλιο στο οποίο ήταν και ο Πετρόμπεης, ό.π., σ. 232. Μετά ο Κολοκοτρώνης και ο Πετρόμπεης είπε: "να ο Κολοκοτρώνης πηγαίνει να γίνη κλέφτης εις της ράχαις των βουνών", αλλά ο Υψηλάντης τον μάλλωσε, ό.π., σ. 233.

Όταν ερχόταν ο Δράμαλης, ο Πετρόμπεης και ο Υψηλάντης βρέθηκαν στην Αργολίδα, αλλά δεν καταδέχτηκαν να μπουν στα πλοία.... συναντήθηκαν με τον Κολοκοτρώνη στον Αχλαδοκάμπο και αποφάσισαν να κατεβούν στους Μύλους. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 204-5. Ο Μαυρομιχάλης, ο Υψηλάντης και ο Κρεββατάς πήγαν στους Μύλους και κατασκεύασαν φούρνους για την τροφοδοσία του στρατοπέδου, ό.π., σ. 207.

Ο Πετρόμπεης δεν πίστευε ότι ο Δράμαλης θα αποχωρήσει από την Αργολίδα και βλέποντας το Θ. Κολοκοτρώνη να αναχωρεί είπε: "αί! τώρα δα ο Κολοκοτρώνης υπάγη να πιάση του αγιοηλίας", δηλαδή πάει στα παλιά λημέρια, που σημαίνει τα κορφοβούνια. Ο Μαυρομιχάλης ήταν στους Μύλους και εκεί παρουσιάστηκε ο γραμματέας του Δράμαλη, αλλά δεν έγινε πιστευτός. Ν. Σπηλιόδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 418.

Ο Π. Κρεββατάς στον Αχλαδοκάμπο ομολόγησε στον Κολοκοτρώνη τη συνωμοσία που έκαναν οι πολιτικοί ήθελαν στο Άργος και αλλού, όχι να δολοφονήσουν αυτόν και το Υψηλάντη, αλλά μόνο να τους γυμνώσουν αφαιρώντας τους τα όπλα, αν και ο Μαυρομιχάλης προσπαθούσε να τους πείσει, ότι η αχαριστία είναι προτέρημα και η δολοφονία αρετή εις τον άνθρωπο, αξίωμα Μανιάτικο και ίδιον της οικογενείας των Μαυρομιχαλαίων. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επανάστασης*, Φιλολογικά χρονικά, 1960, σ. 248.

Ο Πετρόμπεης ήταν στους Μύλους και έστειλε 400 Μανιάτες να καταλάβουν το Κιόσκι απέναντι από το Ναύπλιο. Τους χτύπησαν οι Τούρκοι και σκότωσαν μερικούς, αιχμαλώτισαν δε 14. Ο Πετρόμπεης ζήτησε από τους δικούς του να πιάσουν Τούρκους αιχμαλώτους για ανταλλαγή και οι Έλληνες έπιασαν 18 Τούρκους και έγινε ανταλλαγή. Ν. Σπηλιόδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 426-7.

Πριν από την έλευση του Δράμαλη ο Πετρόμπεης είχε στείλει το Χρυσοσπάθη στον Κολοκοτρώνη και του ζητούσε συμμαχία. Ο Κολοκοτρώνης για να προδιαθέσει το Μαυρομιχάλη πήγε στην Καλαμάτα. Αλλά ο Πετρόμπεης ήταν προδιατεθειμένος από το Μεσολόγγι υπέρ των ολιγαρχικών. Ν. Σπηλιόδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 499.

Η Γερουσία έκρινε τον Κολοκοτρώνη άξιο για αρχιστράτηγο της Πελοποννήσου. Η κυβέρνηση δεν επικύρωσε την αρχιστρατηγία και ερέθιζε

τον Πετρόμπεη, ο οποίος αντεπποιείτο την αρχιστρατηγία. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 484.

Ο Π. Μαυρομιχάλης με 32 οπλίτας πήγε στο Μεσολόγγι. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 417, τόμ. Γ, σ. 232 και τόμ. Δ, σ. 13. Ο Πετρόμπεης μαζί του ήταν ο Τσαλαφατίνος και ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης. Στις 29 Νοεμβρίου έστειλε επιστολή στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή και τον επιτιμούσε γιατί δεν έφθασε ακόμη βοήθεια. Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη. Ο Ηλίας Κατσάκος μαζί με τον Παναγιώτη Κοσονάκο συνάντησαν τον Πετρόμπεη στο Δραγαμέστο, που πήγε για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νότια. Κ. Κοτσώνη, *Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823*, *Λακωνικά Σπουδαία* 4(1979)265, 270, 274, 276. Τη μετάβαση του Πετρόμπεη στο Μεσολόγγι και τον αντιπερισπασμό του στην Κατοχή αναφέρει ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σσ. 664 και 701.

Ο Πετρόμπεης πήγε στο Μεσολόγγι χωρίς δύναμη και τον ακολούθησαν οι ολιγαρχικοί. Ο ίδιος είχε 17 Μανιάτες υπό τον Τσαλαφατίνο. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 456-7.

Στο Μεσολόγγι ο Πετρόμπεης και οι ολιγαρχικοί ενώθηκαν με το Μαυροκορδάτο. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 498.

Ο Πετρόμπεης με τον Τσαλαφατίνο κ.ά. πήγαν στο Δραγαμέστο και προσέβαλαν τους Τούρκους και τους έδιωξαν από το Μαχαλά. Εκεί έφθασαν ο Ηλίας Κατσάκος και ο Παναγιώτης Κοσονάκος. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 484-5.

Για να πάει ο στόλος στο Μεσολόγγι το 1822 ζητήθηκαν χρήματα προκαταβολικά. τους δόθηκαν τα λάδια Μεθώνης και Κορώνης, αλλά αυτά τα πήρε ο Κατσή. Η Γερουσία κάλεσε τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη να μεσολαβήσει, αλλά δεν κατώρθωσε τίποτε. Η κυβέρνηση έγραψε στο Χρυσοσπάθη: "...εάν αποκατασταθή η πατρίς, η Σπάρτη θέλει θεωρηθή ως ανθελληνίζουσα, αν οι Σπαρτιάται δεν αλλάξωσι διάθεσιν...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 456.

Μετά την καταστροφή του Δράμαλη η Πελοποννησιακή Γερουσία πρότεινε το Θ. Κολοκοτρώνη ως αρχιστράτηγο της Πελοποννήσου. Η Διοίκηση δεν το δέχτηκε διότι πρόβαλε ως αντίρροπο τον Πετρόμπεη. Όταν έπεσε το Ναύπλιο οι σχέσεις της οικογενείας Μαυρομιχάλη και του Κολοκοτρώνη δεν ήταν καλές. Ο Αναστάσης σε επιστολή του τον κατηγορεί με βαρείες φράσεις. Κ. Κοτσώνη, *Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822)*, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών*, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)163, 165 και 178. Είναι επομένως λανθασμένη η άποψη ότι τον Πετρόμπεη τον άλλαξε στο Μεσολόγγι ο Μαυροκορδάτος. Να σημειωθεί ότι ο Πετρόμπεης είχε ζητήσει να του δώσουν στο Ναύπλιο το σπίτι του Αγά πασά και ενώ του βάλαν από έξω διαταγή, την έσχισε ο Νικηταράς και έμεινε μέσα στο σπίτι του Αγά πασά ο Κολοκοτρώνης, ό.π., σσ. 165 και 175. Αναφέρεται ακόμη ότι στο Ναύπλιο ήταν και ο Πανάγος Πικουλάκης και φαίνεται ότι είχε εντολή από τον Πετρόμπεη να διαχειριστεί τα χρήματα που θα εύρισκαν, αλλά βρήκαν μόνο όσα ήταν απαραίτητα για τα ναύλα. Τα άλλα τα είχε πάρει ο Κολοκοτρώνης, ό.π., σσ. 165 και 167. (Πριν από τη συνέλευση του Άστρους ο Κολοκοτρώνης συνάντησε τον Πετρόμπεη στην Καλαμάτα, όπου είχαν έρθει σε σύγκρουση οι Μαυρομιχалаίοι με τους οπαδούς του Μούρτζινου και ο μεν Κολοκοτρώνης πήγε να τους συμβιάσει και έσπευσε

και ο Πετρόμπεης να δει τι γίνεται. Τότε μπορεί να συμφώνησαν και με όρκους για τη στάση τους στη Συνέλευση.)

Μετά την καταστροφή του Δράμαλη ο Πετρόμπεης ήταν στους Μύλους για την πολιορκία του Ναυπλίου, διέταξε δε να πιάσουν τη θέση Κιόσκι. Τους χτύπησαν Τούρκοι και συνέλαβαν το Ραβούλια Καβαλιεράκη (Καββαλαράκη) και Θεοδωρή Κουμεντάκο (Κουμοντάκο). Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 203.

Στις 11 Νοεμβρίου 1822 ο Πετρόμπεης πήγε στο Μεσολόγγι. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 233. Παραμονή Χριστουγέννων ετοιμαζόταν ο Πετρόμπεης με τον Τσαλαφατίνο, τον Κουμουνδουράκη κ.α. να πάνε στα παράλια της Ακαρνανίας να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα. Φανέρωσε όμως το μυστικό της επικείμενης εφόδου των Τούρκων ο Γιάννης Γούναρης στο γραμματέα του Μακρή και ματαιώθηκε η μετάβασή του. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 235. Μετά την αποτυχία της εφόδου πήγε και μαζί με τον Τσόγκα αφάνισαν τους Τούρκους στην Κατοχή. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 236.

Σε επιστολή του Γ. Βαρνακιώτη από 22 Ιανουαρίου 1823 γράφει δικαιολογούμενος ότι είχε επαφή με τον Πετρόμπεη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σσ. 199-200.

Στις 31 Μαρτίου 1823 ο Ανδρέας Κλαμογάρτης αναφέρεται στη συμφωνία με τον Πετρόμπεη, για το λάδι της περιοχής της Κορώνης και καταγγέλλει ότι ο Γιάννης Κατσης Μαυρομιχάλης πούλησε 1800 βαρέλια και παρέδωσε μόνο 1200. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 217.

Ο Πετρόμπεης έγινε πρόεδρος της Εθνοσυνέλευσης του Άστρους και στη συνέχεια ανέλαβε πρόεδρος του Νομοτελεστικού (Εκτελεστικού). Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σσ. 25-26. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σσ. 501 και 507.

Ο Πετρόμπεης στις 6 Μαρτίου 1824 ως πρόεδρος του Εκτελεστικού απευθύνεται προς τους "αρχιερείς, καπεταναίους, προκρίτους και άπαντας τους πολίτας της Σπάρτης" και κατηγορεί τη φατρία του Κρανιδίου. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 126.

Στις 15 Μαρτίου 1824 το Εκτελεστικό (Π. Μαυρομιχάλης, Σωτ. Χαραλάμπης, Ανδ. Μεταξάς) απευθύνθηκε στους Καπετανιάνους, Κουμουνδουριάνους, προκρίτους και άπαντες τους Σπαρτιάτες του Σταυροπηγίου μεταξύ των άλλων έγραψε "...Η σεβαστή οικογενεια του πατριώτου Μαυρομιχάλη μάχεται υπέρ των δικαίων του ανθρώπου. Αν είσθαι απόγονοι του Λεωνίδου, ενωθείται μετ' αυτής...". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 126.

Η Κυβέρνηση παραχώρησε στον Π. Μαυρομιχάλη τις προσόδους της Καλαμάτας. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 512.

Επειδή το Εκτελεστικό διόρισε βεβιασμένα τους επάρχους έγιναν σχόλια κ.ά. ο δε Πετρόμπεης δήλωσε παραίτηση από πρόεδρος του Εκτελεστικού, το Βουλευτικό του έστειλε στις 12 Ιουνίου 1823 από την Τριπολιτσά επιστολή για να αλλάξει γνώμη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 475.

Αρχές Ιουλίου 1823 εξεστράτευσαν στην Κόρινθο ο Μαυρομιχάλης, ο Κολοκοτρώνης κ.ά. Ο Α. Μαυροκορδάτος έγινε πρόεδρος του Νομοτελεστικού. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 534.

Ο Πετρόμπεης κατηγορήθηκε ότι είχε μυστικές επαφές με τον πατέρα του Ιμπραήμ της Αιγύπτου. Η έρευνα απέδειξε ότι ο Πούλος Μαυρίκος είχε πλαστογραφήσει μια επιστολή με την υπογραφή του Πετρόμπεη, την οποία έστειλε στον Μεχμέτ Άλυ της Αιγύπτου, για να ακριβοπουλήσει τα βιβλία που έστειλε εκεί. Έγινε έρευνα και αποδείχθηκε ότι ο Πετρόμπεης ήταν αμέτοχος. Σ.Καπετανάκης, Ο Πούλος Μαυρίκος, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)415 κ.ε.. Σπ.Λουκάτου, Ο "πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)447 κ.ε.

Στις 15 Ιουνίου 1823 ο έπαρχος Καλαμάτας με επιστολή του ανέφερε στο Βουλευτικό ότι οι επιστάτες εσόδων δεν δέχονται διαταγές του Υπουργείου Εσωτερικών, αλλά μόνο του Πετρόμπεη και των αδελφών του. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 75.

Από αναφορά της 9 Ιουλίου 1823 μαθαίνουμε ότι ο Πετρόμπεης είχε αγοράσει τα προϊόντα του μουκατά (φόρου) της περιοχής της Καλαμάτας για το χρόνο εκείνο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 136.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1823 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ζητεί να σταλεί βοήθεια στο Μεσολόγγι. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 275.

Ο Πετρόμπεης ζήτησε από το λόρδο Βύρωνα να του δανείσει μερικές χιλιάδες λίρες και ο Φ.Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σ. 819 σημείωσε: "...Ο δε Πετρόμπεης εδείχθη, κατά το σύνηθες, ο πάντων αφελέστατος...".

Ο Π. Μαυρομιχάλης ως πρόεδρος του Εκτελεστικού πήγε στη Σαλαμίνα που ήταν στρατεύματα από Πελοποννησίους με το Νικηταρά. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 272.

Το Βουλευτικό στις 2 Οκτωβρίου 1823 από τη Σαλαμίνα απάντησε σε επιστολή του Πετρόμπεη της 27 (Σεπτεμβρίου) και αναφέρεται στην οικτρή κατάσταση του Μεσολογγίου, τη δυσκολία να εκπλεύσουν πλοία κ.ά. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 582.

Στις 8 Οκτωβρίου 1823 ο Πετρόμπεης ζητεί να βρεθούν χρήματα για να πάει στόλος στο Μεσολόγγι. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 287.

Στις 2 και στις 12 Οκτωβρίου 1823 ο Πετρόμπεης έγραψε στο Βουλευτικό ότι χρειάζονται πλοία για το Μεσολόγγι κ.ά.. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 168 και 179.

Στις 17 Δεκεμβρίου 1823 το Βουλευτικό από το Κρανίδι ανέθεσε σε εννεαμελή επιτροπή να ερευνήσει εάν ευσταθεί η κατηγορία κατά του Προέδρου του Εκτελεστικού Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και του Σωτ. Χαραλάμπη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 214.

Ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** στις 18 Δεκεμβρίου 1823 έστειλε επιστολή στον Ιωάννη-Κατσή Μ., τον Αντωνάκη Μ., τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον (Ιωάννη) Λογοθέτη αναφερόμενος σε πρόσωπα του Βουλευτικού. (Δημοσιεύτηκε με λάθη στα Λακωνικά, αριθ. 18 Νοεμ.- δεκεμ. 1966, σσ. 185-6, 192). Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 118.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1823 έγινε δεκτή η κατηγορία και ο Πετρόμπεης με το Σωτ. Χαραλάμπη εξέπεσαν του αξιώματος να συμμετέχουν στο Εκτελεστικό. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 215.

Ο Αναστάσιος Κορνήλιος στις 19 Δεκεμβρίου 1823 δικαιολογείται προς το Βουλευτικό γιατί δεν παρουσιάστηκε στη Σαλαμίνα και αναφέρεται στην αντίθεση του Πετρόμπεη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 352-3.

Από το Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)69, πληροφορούμεθα ότι ο Πετρόμπεης υπογράφει για την προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος έγγραφα, όπως της 7 Ιουλίου 1823. Στις 5 Αυγούστου 1823 υπέγραψε την προαγωγή του Δημητρίου Τσόκλη στο βαθμό της αντιστρατηγίας, ό.π., σ. 70. Επίσης υπέγραψε στις 25 Οκτωβρίου 1826 έγγραφο για την Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος, ό.π., σ. 109. Πολλά έγγραφα υπέγραψε που απευθυνόντουσαν στο Νικήτα Σταματελλόπουλο, στις 14 Ιουλίου 1823, ό.π., σ. 275. Στις 19 Μαρτίου 1824, ό.π., σ. 280. Στις 16 Ιανουαρίου 1826, ό.π., σ. 294. Στις 3 Οκτωβρίου 1826, ό.π., σ. 295. Επίσης στις 17 Μαΐου 1825 εκδόθηκε διαταγή της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδος προς τους οπλαρχηγούς του Άργους να εκστρατεύσουν για το Νεόκαστρο τιθέμενοι υπό τις διαταγές του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, ό.π., σ. 330. Στις 26 Απριλίου 1826 υπέγραψε για την Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος επιστολή προς το θεόδωρο Κολοκοτρώνη με την οποία διοριζόταν Γενικός Αρχηγός των κατά την Πελοπόννησον Στρατευμάτων, ό.π., σ. 423-4. Στις 24 Αυγούστου 1828 από την Αίγινα έγραψε στον Τσόκλη και τους δημογέροντες Άργους ότι έστειλε το μουλάρι του με το σείζη του Θανάση, για να βοσκήσει, μήπως χρειαστεί μελλοντικά να εκστρατεύσει, ό.π., σ. 167.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης αποκλείστηκε από την πολιτική ζωή του τόπου από 21 Δεκεμβρίου 1823 μέχρι 25 Μαρτίου 1825. Σ π. Λουκάτου, Ο "πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)437 και 450.

Με τον εμφύλιο οι κυβερνητικοί πάτησαν το σπίτι του Πετρόμπεη στο Μαραθονήσι και έγιναν ολιγοβλαβείς συγκρούσεις μεταξύ των οπαδών του Πετρόμπεη και του Μούρτζινου. Σ π. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 76.

Στις 5 Ιανουαρίου 1824 το Βουλευτικό τον κήρυξε έκπτωτο του αξιώματος του προέδρου του Εκτελεστικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σσ. 20 και 22.

Στις 24 Φεβρουαρίου 1824 το Βουλευτικό αποκήρυξε τα αποστατικά κινήματα του Πετρόμπεη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 251.

Όταν ο Πετρόμπεης ήταν πρόεδρος του Νομοτελεστικού πήγαν οι Κορωναίοι και του είπαν ότι μόνοι τους θα κυριεύσουν το κάστρο της πόλης τους και δεν θέλουν τους Μανιάτες. Όμως πήγαν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τον Τσαλαφατίνο και το Θ. Γρίβα (που ακολουθούσε τότε τον Κ. Μαυρομιχάλη) κ.ά. και στις 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε έφοδος ανεπιτυχής. Πρώτοι ανέβηκαν οι Κορωναίοι, αλλά δεν ακολούθησαν οι άλλοι. Ν. Σπηλιόπουλου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 26-8.

Στις 4 Απριλίου 1824 αναφέρθηκε ότι ο Πετρόμπεης πηγαίνει στην Καλαμάτα και ο Κολοκοτρώνης στην Τρίπολη. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 131.

Ο Πετρόμπεης προσπάθησε να δοθούν τα χρήματα του δανείου στον Κουντουριώτη. Ν. Σπηλιόπουλου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 60.

Ο Α. Ζαΐμης και Α. Λόντος πολιόρκησαν την Τριπολιτσά, όπου μέσα ήταν ο Π. Μαυρομιχάλης και ο Θ. Κολοκοτρώνης κ.α. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 282.

Τον Απρίλιο του 1824 ο Μούρτζινος, ο Βοϊδής και ο Τζανετάκης ήταν με το μέρος της κυβέρνησης, ενώ οι λοιποί με τους Μαυρομιχαλαίους. Ο Κολοκοτρώνης τους κάλεσε να πάνε στα Τρίκορφα, αλλά οι Μανιάτες λαφυραγώγησαν τις επαρχίες Μονεμβασίας και Έλους και απέκρουσαν το

Γιατράκο, ο οποίος τους πολέμησε στο Λυκοβουνό, αλλά ηττήθηκε. Επίσης ο Αναγνωσταράς τους πολέμησε στο Καμάρι, όπου ήταν ο Π. και ο Κ. Μαυρομιχάλης. Ο Πετρόμπεης ήταν στην Καλαμάτα και ζητούσε από τον Κατσή (ήταν στο Λυκοβουνό) και τους άλλους Μαυρομιχαλαίους να πάνε εκεί. Ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης είδε τον Κατσή και θέλησε να συμβιβάσει του Μαυρομιχαλαίους με τον Μούρτζινο και να τους φέρει όλους κοντά στην Κυβέρνηση. Ο Μούρτζινος ζητούσε 50.000 γρόσια, για να στρατολογήσει 2.000 και να επικρατήσει. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 65.

Στις 19 Μαΐου 1824 ο Πετρόμπεης από την Καλαμάτα κάλεσε τον Μαγγιόρο Πιέρο γρηγοράκη να προσέλθει για να στερεωθεί η ένωση των Μανιατών. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 135.

Στις 19 Ιουνίου 1824 ο Πετρόμπεης ειδοποίησε ότι θα περάσει στη Μεσσηνία με 500 στρατιώτες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 319.

Είχε δημοσιευθεί άρθρο στην εφημερίδα της Ύδρας "Φίλος του Νόμου" αριθ. φ. 32 της 4 Ιουλίου 1824, όπου ο Πετρόμπεης κατηγορείτο για συνεννοήσεις με τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου [Λακ. Σπ., 10(1990)421]. Στις 7 Ιουλίου το Βουλευτικό αποφάσισε να διαταχθεί ο αρθρογράφος να αναιρέσει το άρθρο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 340.

Κατηγορία κατά του Πετρόμπεη για μυστικές επαφές με το Μεχμέτ Άλυ της Αιγύπτου. Υπόθεση Πούλου Μαυρίκου. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 72.

Στις 7 Ιουλίου 1824 το Βουλευτικό αποδοκίμασε την Εφημερίδα της διοίκησης που έγραφε αναντίον του Πετρόμπεη για δήθεν επαφές με τον Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 180.

Στις 31 Ιουλίου 1824 αναγνώστηκε επιστολή του Πετρόμπεη προς το Βουλευτικό με την οποία ζητούσε να αθωωθεί της κατηγορίας της προδοσίας της πατρίδος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 374. Την ίδια ημέρα το Βουλευτικό αναγνώρισε το δίκαιο του Πετρόμπεη για την υπόθεση αυτή. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 222. Διέταξε δε να προσαχθεί ο Βιτάλης και ο Πούλος Μαυρίκος, ό.π., σ. 223.

ΓΑΚ, Εκτελεστικό, φάκ. 20, έγγρ. 2698:

"Προς το Σ. Εκτελεστικόν

Χθές περί τας 9 ώρας της ημέρας ευοδοθείς ενταύθα έλαβα το υπ' αριθ. 4194 διαταγήν δι' ης προσκαλούμαι να διευθυνθώ κατ' ευθείαν αυτόσε. Αλλ' επειδή και εγώ και οι άνθρωποί μου είμεθα κοπιασμένοι από της οδοιπορείας μας, ένεκα τούτου εξοδεύομεν και την σημερινήν ενταύθα προς ανάπαυσίν μας. Αύριον όμως συν Θεώ έρχομαι. Ίνα εκπληρώσω και με την προσωπικήν μου παρουσίαν το οποίον απαιτείται χρέος προς την Σ. Διοίκησιν και ούτω μένω.

Τη 27 Αυγούστου 1824. Εν Άργει

Ο πατριώτης

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης".

Η Βουλή τοποθέτησε ως νομοτελεστή τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη αντί του Ασημάκη Φωτήλα. Στις 14 Νοεμβρίου ο Πετρόμπεης βρισκόταν στο Άργος και το νομοτελεστικό του έγραφε: "...ότι δια την προς την οικογένειάν του αγαθήν υπόληψιν, διωρίσθη ο αδελφός του μέλος αυτού...". Στις 17 Νοεμβρίου απάντησε ο Πετρόμπεης ότι είναι ευγνώμων. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 152.

Στις 8 Νοεμβρίου 1824 ο Φωτήλας, που ήταν μέλος του Εκτελεστικού, δεν συμφώνησε με τη μεταχείριση του Ζαΐμη και παραιτήθηκε. Οι κυβερνητικοί

ήθελαν να τον αντικαταστήσουν με έναν Μαυρομιχάλη. Ο Πετρόμπεης ήταν υπό κατηγορία για τα βιβλία και δεν μπορούσε να αναλάβει και όρισαν τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 114.

Αναφέρεται ότι η Κυβέρνηση απέσπασε τον Πετρόμπεη από τη συμφωνία των Πελοποννησίων και διόρισε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη ως μέλος του Εκτελεστικού, ο δε Πετρόμπεης πήγε και εφησύχαζε στο Άργος. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 80.

Στις 9 Ιανουαρίου 1825 ο Μούρτζινος με τον Πιέρο Τρουπάκη-Πατριαρχέα έγραψαν στον Παν. Γιατράκο, Αντ. Μαυρομιχάλη και Ηλία Χρυσοσπάθη ότι πρέπει να πάνε στο Ναυπλιο, όπου είναι ο Πετρόμπεης για να γίνει η ένωση των Μανιατών. Στις 10 Ιανουαρίου ο Πετρόμπεης από το Ναύπλιο συνέχαιρε το Δ. Μούρτζινο, Αντ. Μαυρομιχάλη και Ηλία Χρυσοσπάθη για την ένωση. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 157.

Στις 14 Μαρτίου 1825 η κυβέρνηση απέλυσε τον Πετρόμπεη από τον πολιτικό δεσμό στον οποίο τον είχε καταδικάσει. Ενώ εκείνος ζητούσε από τις 16 Φεβρουαρίου να εκστρατεύσει κατά του Ιμπραήμ και δεν του επιτρεπότανε. Έπρεπε να πέσει ο γιός του για να του επιτρέψουν. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 252.

Στις 27 Απριλίου 1825 οι πολιορκημένοι του Νεοκάστρου έγραψαν στον Πετρόμπεη και ιδιαίτερα του έγραψε ο γιός του Γεώργιος. Ο Πετρόμπεης διαβίβασε τα γράμματα στην Κυβέρνηση από το Νησί στο οποίο βρισκόταν. Ζήτησε ακόμη, όπως και ο Μούρτζινος, να ελευθερωθεί ο Κολοκοτρώνης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 285-7. Ο Πετρόμπεης ήταν στο Νησί με λίγους Μανιάτες, αλλά όταν σκόρπισε ο κόσμος έφυγε και πήγε στα Φουρτζαλοκάμαρα, ό.π., σ. 304-5. Τελικά ο Πετρόμπεης πήγε στην Καλαμάτα και μαζί του ήταν ο Μούρτζινος, Χρηστέας, Τζανετάκης, Γαλ. Κουμουνδουράκης και Χριστόδουλος Καπετανάκης, ό.π., σ. 306. Ο Πετρόμπεης με τους λοιπούς οχυρώθηκε στην Καλαμάτα, αλλά διασκορπίστηκαν, ό.π., σ. 309. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης βρήκαν τη θέση ακατάλληλη και έφυγαν. Οι Αιγύπτιοι έφθασαν μέχρι τη Μαντίνεια, ό.π., σ. 310.

Στις 6 Μαΐου 1825 ο Γ. Κουντουριώτης ανέθεσε στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη την αρχηγία των περί το Νεόκαστρο στρατιωτικών σωμάτων. Σπ. Λουκάτου, *Ο "πολιτικός δεσμός του Πετρόμπεη"*, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)454.

Στις 14 Μαΐου 1825 ο Γρηγόριος Δικαίος πήγε στο Κουτήφαρι να συναντήσει τον Πετρόμπεη, αλλά αυτός είχε πάει στο Νησί και την Καλαμάτα. Σπυρ. Λουκάτου, *Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου*, *Μνημοσύνη* 1(1967)143. Η αποχώρηση του Πετρόμπεη στο Νησί αποθάρρυνε τους Έλληνες, ό.π., σ. 147. Αντικαταστάτης του Γ. Κουντουριώτη ορίστηκε ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 151. Στις 11 Μαΐου ο Πετρόμπεης ήταν στο χωριό Μουσαφά πασά της Ανδρούσας, ό.π., σ. 161.

Σκοτώθηκε στο Νεόκαστρο ο γιός του Ιωάννης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 334.

Σε δύο επιστολές του Ανδ. Καλαμογάρτη προς το Εκτελεστικό από 31 Μαΐου 1825 από Καρδαμύλη και από 15 Ιουνίου 1825 από Κιτριές αναφέρεται

στην κατάληψη της Καλαμάτας από τον Ιμπραήμ και επαινεί τον Πετρόμπεη, διότι έφυγε τελευταίος και κράτησε το Πετροβούνι των Καπετανάκηδων και συνιστά να σταλούν σε αυτόν χρήματα και εφόδια. Παράλληλα κατηγορεί το Διονύσιο Μούρτζινο και Θανασούλη Κουμουνδουράκη ότι αντιφέρονται στον Πετρόμπεη. Β.Βρυώνη, Δύο αναφοραί του Καλαμογδάρτη (1825), *Πρακτικά Γ' Διεθνούς συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σ. 97 κ.ε.

Στις 21 Αυγούστου συζητήθηκε στο Βουλευτικό ότι κατατέθηκαν 70.000 γρόσια για να ξεσηκώσει ο Πετρόμπεης τους Μανιάτες, συνεργαζόμενος με τον Θ. Κολοκοτρώνη, Δεληγιάννη, Λόντο και Ζαΐμη, για να εκτελέσουν αντιδιοικητικά έργα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 294.

Στις 21 Οκτωβρίου 1825 ο Πετρόμπεης ζήτησε να δημοσιεύσει η Διοίκηση τα περί της αθωότητάς του. Επίσης να αποζημιωθεί ο Γιωργάκης για τα έξοδα της πρεσβείας του στην Ιταλία. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 18 και ό.π., τόμ. 8, σ. 14.

Στις 16 Φεβρουαρίου 1825 ζήτησε να του ανατεθεί στρατιωτικό υπόργημα ή να πάει στο σπίτι του. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 126. Το Βουλευτικό του απάντησε να πάει στο σπίτι του γιατί η Διοίκηση έχει πάρει απόφαση να μη του ανατεθεί στρατιωτικό αξίωμα, ό.π., τόμ. 8, σ. 136.

Στις 25 Μαρτίου 1825 το Βουλευτικό έστειλε παρηγορητική επιστολή στον Πετρόμπεη για το θάνατο του γιού του Ιωάννη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 187. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 95-6.

Στις 25 Μαρτίου 1825 αποφασίστηκε από το Βουλευτικό να λυθεί "του πολιτικού δασμού" ο Πετρόμπεης μετά τη θυσία του γιού του Ιωάννη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 133 και 189. Στη σελίδα 191 αναγνώστηκε επιστολή για το θάνατο του Ιωάννη, ό.π., σ. 191.

Στις 11 Απριλίου 1825 ζήτησε χρήματα για να κρατήσει τους στρατιώτες που έχει μαζί του και να προσελκύσει και άλλους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 210.

Στις 11 Απριλίου 1825 το Βουλευτικό έγραψε στο Εκτελεστικό ότι πρέπει να εξοικονομηθούν χρήματα για τον Πετρόμπεη, γιατί ήταν απαραίτητη η Σπαρτιατική δύναμη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 201.

Στις 13 Απριλίου 1825 η Διοίκηση του έστειλε 50.000 γρόσια για να εξοικονομήσει τους στρατιώτες του. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 212.

Στις 14 Μαΐου 1825 ήρθε η ειδηση στο Βουλευτικό ότι ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κρατήθηκε από τον Ιμπραήμ. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 247.

Στις 18 Μαΐου 1825 ήρθε αναφορά που ανέφερε ότι ο Ιμπραήμ κράτησε το Γιωργάκη και άλλους παρά τις συνθήκες. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 250.

Στις 2 Ιουνίου 1825 το Βουλευτικό έστειλε παρηγορητική επιστολή στον Πετρόμπεη για την κράτηση του Γεωργάκη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 261 και ό.π., τόμ. 8, σ. 248.

Στις 18 Ιουνίου 1825 ο Πετρόμπεης παρακάλεσε τη Διοίκηση να φροντίσει για την απελευθέρωση του Γεωργάκη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 289. Με την ίδια ημερομηνία έστειλε και άλλη επιστολή στην Επιτροπή της Ζακύνθου. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 98.

Μετά τη μάχη της Δραμπάλας ο Θ. Κολοκοτρώνης έγραψε στο Εκτελεστικό ότι ζήτησε βοήθεια από το Μπέη, το Μούρτζινο και λοιπούς

καπεταναίους, αλλά δεν υπήρξε κινητοποίηση. Κ.Κοτσώνη, Προσπάθεια αναχαίσεως του προελαύνοντος Ιμπραήμ από Μεσσηνίαν προς Τριπολιτσάν, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αρκαδικών Μελετών, *Πελοποννησιακά* 12(1977)126.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης κάλεσε τον Πετρόμπεη και το Μούρτζινο για να αποκλείσουν την Τρίπολη, "...αλλά οι σημερινοί Σπαρτιάται δεν θέλουν να αποθάνωσι εις τας Θερμοπύλας, των άλλων Ελλήνων προκινδυνεύοντες". Ο Πετρόμπεης αφού έφυγε από την καλαμάτα πήγε στο Ναύπλιο και από εκεί στην Αίγινα και έμεινε μέχρι του τέλους του πολέμου. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 364-5.

Μετά τη μάχη των Τρικόρφων ο Θ. Κολοκοτρώνης με τον Ανδρέα Λόντο έγραψαν στους Μανιάτες για να συμμετάσχουν στον κατά του Ιμπραήμ αγώνα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 372.

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1825 διαβάστηκε στο βουλευτικό αναφορά του Νικολάου Χαμολέοντος Ψάλτου από τη Γενική Αστυνομία, που παρακαλούσε να ελευθερωθεί της φυλακής και να του επιστραφούν 2.000 γρόσια που παρακρατήθηκαν από τον Πετρόμπεη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 329.

Στις 23 Σεπτεμβρίου 1825 συζητήθηκε στο Βουλευτικό ότι ο Άμιλτων έκανε την ανταλλαγή χωρίς το Χατζηχρήστο και το Νικόλαο Μοθωναίο, διότι παρακινήθηκε από τον Πετρόμπεη και από τους αξιωματικούς του που δέχτηκαν την ανταλλαγή, έστω και όχι όπως είχε προγραμματιστεί. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 335.

Στις 7 Οκτωβρίου 1825 βεβαίωσε ότι στο παρελθόν ο Νικήτας Σταματελλόπουλος είχε παραχωρήσει στη Διοίκηση μεγάλη ποσότητα γέννημα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 348 και ό.π., τό. 8, σ. 334.

Ο Ιμπραήμ δυσκολευόταν να ανταλλάξει το Γεώργιο Π. Μαυρομιχάλη ελπίζοντας να έρθει σε συμβιβασμό με τον πατέρα του. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 401.

Στις 27 Οκτωβρίου 1825 με την ανταλλαγή του Γεωργάκη ο Ιμπραήμ έστειλε επιστολή στον Πετρόμπεη με την οποία τον διόριζε πάλι μπέη και συγχωρούσε όλους τους Μανιάτες, για να είναι με τους καπετάνιους τους όπως ήταν πρώτα. Συγχρόνως υποσχόταν αν υπήρχαν αντίθετοι να τους καταστρέψει. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 110.

Ο Πετρόμπεης παραιτήθηκε από τη Διοικητική Επιτροπή της Μάνης (Εφορεία Σπάρτης) και πρότεινε να πάει άλλος από την οικογένειά του στη θέση του και πρότεινε να πάει στη Μάνη για να κινηθεί κατά του εχθρού. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 21.

Στις 28 Δεκεμβρίου 1825 συζητήθηκε η αντιδικία του Πετρόμπεη με τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη για τον πύργο των Κιτριών. και στις 2 Ιανουαρίου 1826 συστήθηκε επιτροπή για να εξετάσει το θέμα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 405 και 407 και ό.π., τόμ. 8, σ. 387..

Στις 9 Φεβρουαρίου 1826 παραχώρησε για την εξοικονόμηση των αναγκών του Μεσολογγίου μια ομολογία την οποία είχε από το Ζακύνθιο Π. Στεφάνου (ή Στέφανο Ιατρού) και αποφασίστηκε να ζητηθούν περισσότερες πληροφορίες. Στις 12 Φεβρουαρίου η προσφορά έγινε δεκτή και ορίστηκε ο Ιωάννης Φιλήμων να πάει στη Ζάκυνθο για να εξετάσει το θέμα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 450, 504 και 506 και ό.π., τό. 8, σ. 417.

Ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** πήρε στην Εθνοσυνέλευση το 1826. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 55 της 24 Απριλίου 1826, σ. 218-9.

Στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε διαμαρτυρία προς την Εθνοσυνέλευση, γιατί ο αριθμός των παραστατών από τη Μάνη ήταν μικρός. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 251.

Ο Πετρόμπεης πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του 1826. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 542.

Από τη συνέλευση του Απριλίου 1826 προέκυψε κυβέρνηση με ένδεκα μέλη, μεταξύ δε αυτών ήταν και ο Πετρόμπεης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 11.

Στις 9 Ιουλίου 1826 απηύθυνε προκήρυξη στους Μανιάτες για τη νίκη στο Αρμυρό και στο Διρό. Συνιστούσε, αν ο Ιμπραήμ εισχωρήσει στη Μάνη, να κρατήσουν τις οχυρές θέσεις, όπως είχαν κάνει στην πρώτη επανάσταση (Ορλωφικά). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 146-8 και Δ. Ρώμα, *Ιστορικό Αρχείο*, τόμ. 2, σ. 315-7.

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπεης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη, Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο, Ηλία Τσαλαφατίνο και Δημήτριο Τσιγκουράκο. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Το 1827 παραχωρήθηκαν στον Πετρόμπεη οι πρόσοδοι του Άργους. Ο Π. Μ. υποστήριζε το Ζαΐμη και αυτός επικύρωσε τους λογαριασμούς του Πετρόμπεη και του γιού του Γεωργίου. Ο Γ. Μαυρομιχάλης ζητούσε 78.130 γρόσια για μισθούς των Μανιατών από 4 Απριλίου - 12 Σεπτεμβρίου 1825 και 23.150 για λύτρα για το Γεώργιο κλπ. σύνολον 202.000 γρόσια. Από αυτά πήρε 92.000 και ζητούσε άλλα 110.000 γρόσια. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 163-4.

Ο Π. Μαυρομιχάλης συνομωτούσε με τους ολιγαρχικούς εναντίον του Κολοκοτρώνη ... Μεσσήνιοι ζητούσαν να κληθεί ο Π. Μ. να εκστρατεύσει ... Στις 21 Μαΐου 1827 ζήτησε και ο ίδιος να εκστρατεύσει. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 337.

Το Φθινόπωρο του 1827 ζητούσε να γίνουν τρία στρατόπεδα. Ένα στην περιοχή των Πατρών διοικούμενο από Ζαΐμη, Λόντο, Δεληγιάννη. Άλλο στην Τριπολιτσά υπό τον Κολοκοτρώνη και τρίτο στη Μεσσηνία υπό το Μαυρομιχάλη. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 431.

Επιστολή Π. Μαυρομιχάλη προς Καποδίστρια η οποία καταχωρείται στη Γενική Εφημερίδα. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 550.

Ο Π. Μαυρομιχάλης στις 20 Ιανουαρίου 1828 διορίστηκε πρόβουλος εις το τμήμα των Πολεμικών. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 558.

Στις 20 Μαΐου 1828 συγκροτήθηκε "Πολεμικό Προσωρινό Δικαστήριο", στο οποίο μετείχε ο Πετρόμπεης και άλλα μέλη του Πανελληνίου και θα εκδίκαζε τις υποθέσεις πειρατείας και θα αποφάσιζε "...οποίας ποινάς έκαστος αυτών αποκαθίσταται ένοχος". Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 155.

Ο Πετρόμπεης εγκατέλειψε το Πανελλήνιο και εξέφραζε έκτοτε τη δυσaréσκεία του προς τον Καποδίστρια για τους γενομένους από την Κυβέρνηση προβιβασμούς του Δ. Μούρτζινου και του Τζανετάκη Γρηγοράκη. Επίσης για την άρνηση του Κυβερνήτη να του δίδει χρήματα. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 95.

Το 1832 πήρε μέρος ως πληρεξούσιος Μαΐνης στην Εθνοσυνέλευση της Προνόιας. *Εθνική Εφημερίς*, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως βλέπε σσ. 118, 124, 151, 152, 158, 220.

Ο **Πετρόμπης Μαυρομιχάλης** πήρε μέρος σε πολλές συνελεύσεις. Το Μάιο του 1821 στις Καλτετζαίς, όπου συνήλθε η Πελοποννησιακή Γερουσία. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 186. Τον Ιούλιο του 1821 στα Βέρβενια με το Δημ. Υψηλάντη, ό.π., σ. 186. Στην Επίδαυρο, Δεκέμβριος 1821-Ιανουάριος 1822, ό.π., σ. 187 και 190. Στο Άστρος, Μάρτιος-Απρίλιος 1823, ό.π., σ. 192. Στην Επίδαυρο, 6 - 16 Απριλίου 1826, ό.π., σ. 197. Στην Ερμιόνη, 18 Ιανουαρίου- 5 Μαΐου 1827, ό.π., σ. 198. Στο Άργος, 11 Ιουλίου- 6 Αυγούστου 1829, σ. 201.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της επαρχίας Μαΐνης στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 75 κ.ά.

Στις 26 Ιουλίου 1829 ζήτησε από την Εθνοσυνέλευση να αποζημιωθεί για τα έξοδα που είχε καταβάλλει στον αγώνα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 580.

Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνελεύσεως της 4 Φεβρουαρίου 1832 αποφασίστηκε να παραπεμφθεί στην εισηγητική επιτροπή το θέμα να παραδοθεί εις ανάθεμα αιώνιον η μνήμη της οικογενείας Πέτρου Μαυρομιχάλη από την οποία εξήλθον οι "μιαιοφονείς". Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 85.

Στις 8 Φεβρουαρίου 1832 παραδόθηκαν εις αιώνιον ανάθεμα οι αυτουργοί της δολοφονίας, οι αδελφοί και ομόφρονες Πέτρος και Ιωάννης Μαυρομιχάλης, οι οποίοι αποκλείονται του ονόματος Έλληνες, όπως και όσοι γεννήθηκαν από αυτούς και υπερβαίνουν την ηλικία των 15 ετών. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 101 και 224.

Στις 9 Ιουλίου 1832 στο Ναύπλιο (Πρόνοια) συμμετείχε στη β' προκαταρκτική συνεδρίαση της επαναληφθείσης Δ' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων και συνέχισε την παρουσία του. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 342, 393. Η *Εθνική Εφημερίς*, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124 και αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139, τον αναφέρει ως πληρεξούσιο Μαΐνης.

Από δημοσίευμα του Νικόλαου Πιεράκου-Μαυρομιχάλη στην Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833 πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: *"...Είναι ψευδέστατον, ότι ο πατήρ του Π. Μαυρομιχάλη ετιμήθη ως αρχιστράτηγος από την Ρωσσίαν. Ο Ι. Μαυρομιχάλης, θείος του και θείος του πατρός μου, εβραβεύθη δια τας ηρωικάς του πράξεις με εν είδος χρυσού νομίσματος, φέρων το όνομά του. Απέθανεν ούτος άτεκνος. και μολονότι τούτο ανήκει εις δικαιωματικήν κληρονομίαν των συγγενών του, εσφετερίσθη όμως από τον αδελφόν του Πέτρου Ι. Κατζήν με το οποίον εστολίσθη εσχάτως εις Ναύπλιον..."*. Ο ανωτέρω προκλήθηκε από δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυπλίου "Ηλίας" της 4 Ιουλίου 1833, στην οποία ο υπογράφων με το όνομα "περιηγητής", έγραψε ότι του διηγήθηκε ο Πετρόμπης: *"Ο πατήρ μου Πιέρος Μαυρομιχάλης ετιμήθη από την Ρωσίαν με βαθμόν αρχιστρατήγου..."*.

Ο Πισκατόρυ (Piscatory) το 1841 σε έκθεσή του προς το Γάλλο υπουργό των Εξωτερικών έγραψε: *"Ο Μαυρομιχάλης είναι άνθρωπος μεγάλου θάρρους, μεγάλης σταθερότητος, αλλά ελάχιστα ευφυής, πολύ σπάταλος και πάντοτε έχει ανάγκην χρημάτων. Είναι απολύτως αφοσιωμένος εις τον Βασιλέα, ο οποίος πάντοτε του εφέρθη με καλοσύνη,*

επανελλημμένως τον εβοήθησε και διώσρισε τους υιούς του, οι οποίοι είναι αρκετά μετριόφρονες". Ιωάν.Πούλου, Πολιτικά της Πελοποννήσου επί Όθωνος, *Πελοποννησιακά* 2(1957)57.

Στις 18 Ιουλίου 1825 ο Πετρόμπεης και η **Φωτεινή Μαυρομιχάλη** ζήτησαν από τη Διοίκηση να φροντίσει να ελευθερωθεί ο Γιωργάκης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 289.

Η **Πιέραινα Μαυρομιχάλαινα**, μητέρα του Πετρόμπεη, μαζί με την **Πετρομπείσα Μαυρομιχαλόφυη**, σύζυγος του Πετρόμπεη, την 1 Ιουλίου 1825 παρακέλεσαν τη Διοίκηση για να ελευθερωθεί ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης που είχε κρατηθεί από τον Ιμπραήμ μετά την παράδοση του Νεπκάστρου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 279.

Απέκτησε πέντε παιδιά: α) τον Ηλία, β) το Γεώργιο, γ) τον Αναστάση, δ) τον Ιωάννη και ε) το Δημήτριο.

α) ΗΛΙΑΣ ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Όταν ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης, που ήταν όμηρος, έφυγε κρυφά από την Κωνσταντινούπολη και γύρισε στο Λιμένι, ο Πετρόμπεης τον έστειλε στην Ύδρα για να δει αν θα συμπράξουν στην επανάσταση οι Υδραίοι. Σε αντίθετη περίπτωση να γυρίσει στην Πόλη. Αυτά δεν άρεσαν στον Ηλία, ο οποίος προφασίστηκε ότι θα πάει να διώξει το Δικαίο και πηγαίνοντας προς την Καλαμάτα, συγκέντρωσε Μανιάτες και Πελοποννήσιους και μπήκε στην Καλαμάτα και περιόρισε τους Τούρκους σε τέσσερα σπίτια και τους ζήτησε να παραδοθούν, αυτοί όμως ζήτησαν τον Πετρόμπεη. Τότε αυτός αναγκάστηκε να πάει. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 135. Η άφιξη του Γεωργίου Μαυρομιχάλη στο Λιμένι τοποθετείται στις 12 Μαρτίου 1821 με το πλοίο του Κουβαλιά, ό.π., σ. 146.

Στις 20 Μαρτίου 1821 ο Αντώνιος και ο Ηλίας πήγαν στην Καλαμάτα με λίγους μανιάτες για να προσέχουν τα κινήματα των Οθωμανών και να φυλάξουν τους Έλληνες από τη μανία τους. Στις 22 πήγε στην καλαμάτα ο Κατσής με 200 Μανιάτες και έκλεισε τους Οθωμανούς σε 2-3 σπίτια και στις 23 Μαρτίου ήρθε ο Πετρόμπεης. Στην Καλαμάτα ο Πετρόμπεης έδωσε ένα σπαθί στον Ηλία και του είπε: "ή ταν ή επί τας" και συνοδευόμενος από τους Κουμουνδουράκηδες, τους Καπετανάκηδες και Τρουπάκηδες με χίλιους Μανιάτες πήγαν να ενωθούν με τον Κολοκοτρώνη και έφθασαν στο Λεοντάρι. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)379. Από το Λεοντάρι ο Ηλίας πήγε στην Καρύταινα και βοήθησε την πολιορκία του κάστρου με τους Φαναρίτες και Καρυτινούς Τούρκους. Ο Ηλίας τους έστειλε την τολμηρή γερόντισσα τροφό του Σπυριούναινα που τον ακολουθούσε στην εκστρατεία και ζήτησε από τους Τούρκους να παραδοθούν. Αυτοί είπαν ότι αύριο θα παραδοθούν μέχρι που ήρθε βοήθεια από την Τρίπολη και διέλυσε την πολιορκία, ό.π., σ. 379. Μετά τη διάλυση της πολιορκίας ο Ηλίας έμεινε με 40 στρατιώτες. Στο Χρυσοβίτσι που συγκεντρώθηκαν όλοι οι οπλαρχηγοί, ο Ηλίας έδωσε στον Κολοκοτρώνη το Δημήτριο Δραγόνο από τη Σέλιτσα, γιατί ήταν μόνος, ό.π., σ. 380. Μετά ο Ηλίας μαζί με το Δικαίο πήγαν στο Λεοντάρι, όπου συνάντησαν τον Αναγνωσταρά. Ο Δικαίος έδωσε στον Ηλία 2.000 γρόσια για να φέρει Μανιάτες και του είπε: "Μόνο από τη Μάνη ελπίζω τη σωτηρία της Ελλάδος", ό.π., σ. 381. Ακολούθως ο Ηλίας πήγε στο Πάπαρι που συγκεντρώθηκαν οι οπλαρχηγοί και προσκάλεσαν τον Πετρόμπεη σαν αρχιστράτηγο. Τότε αποφασίστηκε να πιάσουν το Βαλτέτσι, ό.π., σ. 381. Όταν άρχισε η συμπλοκή

στους μύλους της Δαβιάς έσπευσαν και από το Βαλτέτσι ο Ηλίας, ο Μούρτζινος και άλλοι, ό.π., σ. 383. Πήρε μέρος στο πρώτο και στο δεύτερο Βαλτέτσι. Τη δεύτερη φορά πήρε μια πέτρα και έβαλε στο σημείο που θα γινόταν το ταμπούρι και είπε πως εκεί θα γίνει ο τάφος του. Στο ταμπούρι του ήταν και ο Νικήτας και Ηλίας Φλέσσας, ό.π., σ. 388-9. Μετά τη μάχη έμεινε στο Βαλτέτσι, ό.π., σ. 391. Μετά τη μάχη των Δολιανών και Βερβένων οχυρώθηκε μαζί με τον Αναγνωσταρά και το Σαλαφατίνο. Μετά ήρθε η διαταγή να πάει στην Ανατολική Ελλάδα, ό.π., σ. 393-4.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης μπήκε στις 22 Μαρτίου 1821 στην Καλαμάτα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης με Κουμουνδουράκηδες και Καπετανάκηδες πήγε στη Σκάλα Μεσσηνίας, όπου στις 26 Μαρτίου τους συνάντησε ο Αμβρ. Φραντζής. Αμβρ. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 337 και 377.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης ξεκίνησε από την Καλαμάτα την επομένη της αναχωρήσεως του Κολοκοτρώνη και του Βοϊδή. Αυτοί πολέμησαν τους Τούρκους του Φαναρίου και τους πολιορκήσαν στο κάστρο της Καρύταινας. Την επομένη έφθασε ο Ηλίας. Από την Τρίπολη ήρθαν οι Τούρκοι και οι Έλληνες διαλύθηκαν. Ο Δικαίος και ο Κανέλλος Δεληγιάννης έφυγαν άτακτα προς τη Δημητσάνα, ενώ ο Ηλίας με τους Μανιάτες υποχώρησε προς τη γέφυρα και αμύνθηκαν χωρίς να διαλυθούν. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 136. Μαζί με τον Ηλία πήγε και η Μανιάτισσα τροφός του, η γριά Σπιριούναινα, που μετάφερε προτάσεις των Ελλήνων προς τους πολιορκημένους Τούρκους στο κάστρο της Καρύταινας, ό.π., σσ. 136 και 147.

Αναφέρεται ότι ο Ηλίας έφθασε στην Καρύταινα την ώρα που γινόταν ο πόλεμος με τους Φαναρίτες Τούρκους, οι οποίοι προσπαθούσαν να περάσουν από το γεφύρι και είχαν απέναντί τους τους Μανιάτες που ήταν με τον Κολοκοτρώνη και πολέμησε και αυτός. Αμβρ. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 450-1. Δεν φαίνεται πιθανό, θα πρέπει να έφθασε μετά τη μάχη.

Ο Σαλαφατίνος πήγε με τον Κυριακούλη στα Κόκκαλα (Κόκλα-Πλαταιές) και πήρε εντολή να πάει να συναντήσει τον Οδυσσέα. Τέλη Μαΐου ή αρχές Ιουνίου 1821 η Κυβέρνηση διέταξε τον Ηλία με το Νικήτα να πάνε στα Δερβένια, γιατί κατέβαιναν προς την Πελοπόννησο ο Ομέρ Βρυώνης και ο Κιοσέ Μεχμέτ πασάς. Πήγαν στη Θήβα, πέρασαν στη Γρανίτσα. Ο Οδυσσέας κατέλαβε το στενό της Γρανίτσας και σταμάτησαν τον εχθρό που βγήκε να τους χτυπήσει. Ο Οδυσσέας κάλεσε τους Οπλαρχηγούς και τους είπε δείχνοντας το Ηλία "Ίδού ο αρχηγός σας". Ο Ηλίας έδωσε 600 γρόσια σε γραμματοκομιστή να πάει είδηση στην πολιορκημένη Λειβαδιά, για να συνεννοηθούν με τους κλεισμένους στο κάστρο της Λειβαδιάς Έλληνες. Οι Έλληνες που ήταν έξω ήθελαν να χτυπήσουν τους Τούρκους από διάφορα μέρη. Ο Ηλίας θα χτυπούσε τους Τούρκους που ήταν στον Άγιο Ηλία. Έπεσαν όμως μερικοί πυροβολισμοί και ματαίωσαν τον αιφνιδιασμό. Μετά γύρισε στο Σούρπι. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)398.

Μετά τη μάχη στο Λεβίδι ο Ηλίας με τον Κυριακούλη, το Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες και Κουμουνδουράκηδες κ.ά. πήγαν στο Βαλτέτσι και στις 13 Απριλίου 1821 έγινε η πρώτη ατυχής μάχη. Αμβρ. Φραντζής, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 11. Στη

συνέχεια συγκεντρώθηκαν πάλι ο Ηλίας, Ο Κυριακούλης, ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης, ο Τσαλαφατίνος, ο Κατσανός (αδελφός του Τσαλαφατίνου) κ.ά. και κατασκεύασαν πέντε ταμπούρια: α) Ανατολικό στο λόφο Παπά Γεωργίου, β) Βορρινό α' στο λόφο Ντουβρουλέϊκα, γ) Βορρινό β' στο λόφο Κατρσικέϊκα, δ) Δυτικό στο λόφο του Κούκου και ε) νότιο στην εκκλησία, ό.π., σ. 15.

Ο Ηλίας με τον αδελφό του Ιωάννη και το θείο του Κυριακούλη ήταν στο Βαλτέτσι. Σ.π. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 233.

Εις τα Βέρβαινα, εις το Βαλτέτσι και όπου αλλού ευρέθησαν ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης και οι λοιποί Μανιάτες καπεταναίοι δεν πληρώθησαν, αλλά μόνον τους έδιναν οι Πελοποννήσιοι τα πολεμοφόδια και την τροφήν των. Αυτοί όμως είχαν την υψηλοφροσύνην τάχα, ότι δουλεύουν και πολεμούν δια να ελευθερώσουν τους Βλάχους, ούτως έλεγον οι Μανιάτες τους άλλους Πελοποννησίους. Αυτό δε το αγέροχον εξακολουθούν να το έχουν και να το φρονούν, διότι ήσαν ελεύθεροι επάνω εις την ξηράν πέτραν. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Ο Ηλίας συναντήθηκε με το Νικηταρά στο Άργος και πήγαν στη Θήβα. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 217.

Ο Ομέρ Βρυώνης, λένε, πλήρωσε έναν παπά να ανάψει φωτιά μπροστά στη σκηνή του αρχηγού των Ελλήνων. Από αυτή οδηγήθηκαν οι Τούρκοι και νύχτα προχώρησαν εναντίον των Ελλήνων, οι οποίοι υποχώρησαν στους πρόποδες του βουνού, όπου τους χτύπησαν οι Τούρκοι και τους διασκόρπισαν. Μετά 7-8 ημέρες αναχώρησε ο Ηλίας για τα Μέγαρα και άφησε ως σκοπό το Σαλαφατίνο με 6 στρατιώτες. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)399. Ο Ηλίας ήταν στην Κάζα και έγινε μάχη στο Κριεκούκι, όπου σκοτώθηκαν 41 Έλληνες και 70 Τούρκοι. Η μάχη ήταν αμφίροπη, αλλά οι Τούρκοι αποχώρησαν στη Θήβα και οι Έλληνες στην Κάζα, ό.π., σ. 399.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης ήταν στη Γρανίτσα και το Σούρπη της Λειβαδιάς. Σ.π. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 6. Μετλα έμεινε προφυλακή στο Κριεκούκι, ό.π., σ. 7 και ανδραγάθησε στη μάχη του Αγίου Μελετίου, ό.π., σ. 8.

Ο Σαλαφατίνος και ο Καρύγιαννης ήταν στον Άγιο Μελέτιο και πολιορκήθηκαν από τους Τούρκους. Ο Ηλίας από την Κάζα πήγε εκεί με 800. Πρώτος αυτός με 50 διέσπασε τις εχθρικές γραμμές και έφθασε στα οχυρώματα των Ελλήνων. Κατόπιν τον ακολούθησαν και οι άλλοι και τελικά υποχώρησαν οι Τούρκοι στη Θήβα. Ο Ηλίας εγκαταστάθηκε στο Γυφτόκαστρο και δεξιά του ήταν ο Σαλαφατίνος με τους Κουντουριώτες, ενώ στον Άγιο Ηλία ήταν ο Ιωάννης Κατσανός με τους Βελλιώτες...Όταν ήταν να πέσει η Τριπολιτσα γύρισαν όλοι πίσω, αλλά η Γερουσία τους διέταξε να πάνε πάλι στα Δερβένια και ο Ηλίας με 100 Μανιάτες με τον καρύγιαννη και τον Κατσανό πήγαν...Ο Ηλίας πρότεινε την ανταλλαγή των αιχμαλωτισθέντων Τούρκων στην Τρίπολη. Μετά πήγε στην Αθήνα για να καταλάβει την ακρόπολη με υπόνομο, αλλά απέτυχε. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Ο Ηλίας πήγε στα Δερβένια μαζί με τον Κυριακούλη. Είχε 250 στρατιώτες και συνέβαλε στην αποτροπή της εισβολής του Ομέρ Βρυώνη

στην Πελοπόννησο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 78 και τόμ. Δ, σ. 11.

Στα Μεγάλα Δερβένια πήγε ο Ηλίας και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης με τον Παναγιώτη Τρουπάκη. Κ. Κοτσώνη, *Η άμυνα των Δερβενίων Μεγαρικής κατά την έναρξιν της επανάστασεως του 1821*, Πρακτικά Α' συνεδρίου Κορινθιακών ερυνών, Απρίλιος 1974, *Πελοποννησιακά* 11(1975)25 κ.ε.

Οι Αθηναίοι ζήτησαν τον Ηλία για αρχηγό της πολιορκίας. Έγινε μια προσπάθεια με τους Μαυρομιχαλαίους αλώσεως της Ακρόπολης, αλλά σκοτώθηκαν μερικοί και μετά πήγαν στην Εύβοια Ηλίας και Κυριακούλης. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 285-6.

Μετά την πτώση της Τριπολιτσάς ο Ομέρ Βρυώνης και ο Κιοσέ Μεχμέτ πασάς έφυγαν από τη Θήβα. Ο Υψηλάντης και ο Ηλίας πήγαν στην Κόρινθο... Κάλεσαν τον Κυριακούλη και τον Ηλία να πάνε στην Κάρυστο και πήγαν με 400 Μανιάτες και με τα πλοία του Μπουζουναρά και του Κουτσουλιέρη για την Κάρυστο. Περνώντας από την Αθήνα ένα πρωτοπαλλήκαρο του Ηλία σκότωσε ένα μάγειρο και έριξε βραστό νερό στα παιδιά του. Ο Ηλίας τον κρέμασε... Πήγε ο Ηλίας στο Αλιβέρι και του έγραψε να μην κάνει κανένα κίνημα αν δεν πάει και αυτός. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)401... Δεν άκουσαν όμως και πήγαν στα Στούρα (Σούρα) και άρχισαν πόλεμο με τους Καρυστινούς, οι οποίοι ήταν 300, ό.π., σ. 402.

Ο Ηλίας πολέμησε τη νύχτα τους εχθρούς και κατέλαβε τα Στούρα, ενώ αυτοί κλείστηκαν σε 7 οχυρά σπίτια και οι Έλληνες περίμεναν ότι θα παραδοθούν σύντομα. Ήρθε όμως ο Ομέρ βέης της Καρύστου στα νώτα των Ελλήνων. Ο Κυριακούλης, ο Σαλαφατίνος και ο Βάσσος αντιστάθηκαν αλλά απωθήθηκαν στο δάσος. Οι Τούρκοι πήγαν στα Στούρα, πολιορκήσαν τον Ηλία με 17 σε ένα χαλασμένο μύλο. Πολλοί από αυτούς σκοτώθηκαν, ο Ηλίας τραυματίστηκε και προσπάθησε να βγεί από το μύλο και να διασπάσει με το σπαθί του τις εχθρικές γραμμές, αλλά σκοτώθηκε. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)402.

Οι Τούρκοι "...αφού επλησίασαν εις τα Στύρα, οι μεν υπό τον Ηλίαν στρατιώται τραπέντες τον εγκατέλιπον, εκείνος όμως εκλείσθη εις παλαιόν μύλον, και περικυκλωθείς υπό των εχθρών, έπεσεν απομαχόμενος ομού με ολίγους ανδρείους μείναντας μετ' αυτού". Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 286.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης έπεσε στην Κάρυστο της Ευβοίας. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σσ. 87 και 152. Για τον Ηλία άκουσε ο συγγραφέας από τον Κολοκοτρώνη και άλλους να λένε: "...ότι ο Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης όχι μόνο ότι ήτο ατρόμητος εις την καρτερία και γενναιότητα, αλλ' ακόμη με φρόνησιν πολλήν, ευπρόσιτος και μεταδοτικός. Αν δε ήθελε υπάρχει, ήθελεν είσθαι ο εκλεκτότερος, ο μαχιμότερος και στρατηγικώτερος και άλλων νεωτέρων στρατιωτικών". ό.π., τόμ. Β, σ. 334.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης πήγε στα Στούρα της Ευβοίας, όπου σκοτώθηκε. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 102-3.

Ο Φ. Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, σ. 344-5, γράφει: "...Εις των οπλαρχηγών της Ελευθερολακωνίας, ο Ηλίας Γιατράκος

(λάθος!) υιός του Μαυρομιχάλη, πρίγκιπας της Μάνης..." πήγε στη Κάρυστο, όπου οι Τούρκοι τον κύκλωσαν στο μύλο και προσπάθησαν να τον αιχμαλωτίσουν, αυτός όμως αυτοκτόνησε!

Στις 17 Μαΐου 1822 το Εκτελεστικό παρέπεμψε στο Υπουργείο των Εσωτερικών έγγραφο περί οικονομικών απαιτήσεων του Ηλία Μαυρομιχάλη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 30.

Στις 23 Μαρτίου 1825 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης απηύθυνε προκήρυξη για το θάνατο του γιού του Ιωάννη και αναφέρθηκε στη θυσία του Ηλία και του Κυριακούλη. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 95. Απάντησε ο συντάκτης της "Εφημερίδος Αθηνών", αριθ. φ. 65, της 29 Μαΐου 1825.

Σε ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης της 8 Φεβρουαρίου 1832 αποφασίζεται να διατηρηθεί η μνήμη του Ηλία και του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ενώ καταδικάζει σε αιώνιο ανάθεμα και την κατάρα του Έθνους τους φονείς και τους αποκλείει τον Πετρόμπεη και τον αδελγό του Ιωάννη-Κατσή από το δικαίωμα να είναι Έλληνες. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 223.

Στα Στύρα της Ευβοίας εκφωνήθηκε λόγος από το Δ.Βαγιακάκο, Ηλίας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)223 κ.ε.

β) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης είχε σταλεί από τον πατέρα του στην Πόλη για να παραμένει ως όμηρος των Τούρκων. Πριν αρχίσει η επανάσταση του 1821 έφυγε κρυφά και γύρισε στις 12 Μαρτίου με το πλοίο του Κουβαλιά στο Λιμένι. Ο πατέρας του δεν θέλησε να το μάθει κανένας και τον έστειλε στην Ύδρα για να δει αν έχουν σκοπό και οι Υδραίοι να επαναστατήσουν. Σε αντίθετη περίπτωση περίπτεπε να πάει πίσω στην Πόλη. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 134-5.

Το 1816 πήγε στη Μάνη ο Μεχμέτ Σουκιούρμπεης και καθαίρεσε το Θεωρόμπεη Γρηγοράκη και έκανε μπέη της Μάνης τον Πετρούνη Μαυρομιχάλη και πήρε στην Πόλη ομήρους τα παιδιά του, το Γεωργάκη και τον Αναστάση. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)83.

Στις 28 Ιουλίου 1818 ήταν 20 ετών και δάσκαλος αυτού και του Αναστάση ήταν ο Δημήτριος Λάγος, Σύφνιος την καταγωγή. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)358.

Οι όμηροι που ήταν στην Πόλη ειδοποιήθηκαν να φύγουν για να μη τους σκοτώσει ο Σουλτάνος και γύρισαν στη Μάνη. "...Ο Π. Μαυρομιχάλης πεισθείς δε και παραβισθείς μάλλον εκ της δραπετεύσεως των υιών του, εξήλθεν από την Μάνην, και μετέβη εις την Καλαμάταν, μάλιστα διότι ο υιός αυτού Γεώργιος, όστις διέμενεν ως ενέχυρον εις την Εξουσίας (τουρκική) δια την Ηγεμονίαν της Μάνης φαίνεται ότι δεν είχε φέρει εις τον πατέρα του καλές ειδήσεις ούτε δια την ηγεμονίαν του, ούτε δια την αποστασίαν της Βλαχομπογδανίας, και ένεκα τούτων επελλιπίσθη όλως διόλου και εκινήθη εις την αποστασίαν...". Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 326.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης ήταν στη Μονεμβασία και έφυγε και πήγε στα Τρίκορφα. Μια ημέρα μερικοί Τούρκοι αγγάρεψαν Έλληνες και τους

πήγαν να θερίσουν γεννήματα στο χωριό Θάνα. Τους χτύπησαν οι Καρυτινοί και βγήκαν οι Τούρκοι πανστρατιά. Συνάντησαν στον κάμπο το Γεώργιο Μαυρομιχάλη με 50 Μανιάτες και τον πολιορκησαν στα χαλάσματα μιας εκκλησίας. Ο Καραμουσουλάκης ειδοποίησε τους Έλληνες ότι ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κινδυνεύει και τότε ο Σαλαφατίνος φώναξε και κάλεσε τους Έλληνες να βοηθήσουν και πήγαν και απώθησαν τους εχθρούς. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)394.

Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς αρχηγοί ήταν ο Κυριακούλης, ο Γεώργιος, ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης και άλλοι. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 39-40.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης ζήτησε 150.000 γρόσια για τα έξοδα των χαρεμιών του Χουρσίτ, που έμεναν στο σπίτι του Μαυρομιχάλη στην Τρίπολη. Δεν δόθηκαν τα χρήματα και ο Πετρόμπεης εισιώπησε, αλλά διστέθηκε εχθρικά προς την κυβέρνηση. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σσ. 325 και 385.

Ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης ήταν μαζί με τον πατέρα του στην πολιορκία του Ναυπλίου και όταν ήρθε ο Δράμαλης πήγαν όλοι στους Μύλους. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασης υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Μια πήγαν και έκαιγαν τα γεννήματα στην περιοχή του Κουτσοποδίου. Τους χτύπησε το Τουρκικό ιππικό και αυτοί που ήταν έφιπποι πολέμησαν τους Τούρκους και έδωσαν ευκαιρία στους άλλους Έλληνες να υποχωρήσουν. Τελικά μπήκαν στο κάστρο του Άργους, ό.π., σ. 405. Στη συνέχεια χτύπησαν οι Έλληνες από έξω τους Τούρκους που ήταν φύρω από το κάστρο και άνοιξαν δρόμο και βγήκαν οι σημαντικοί Έλληνες, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 405. Στη μάχη που έγινε στα Αμπέλια του Άργους, ο Γεωργάκης ήταν μαζί με τον Κατσάκο πίσω από τη Βέργα και δέχτηκαν τη μεγάλη ορμή του τουρκικού ιππικού, ό.π., σ. 406. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης έλαβε μέρος στις δύο προσπάθειες που έγιναν για να ανοίξουν δρόμο να βγουν οι πολιορκημένοι στο κάστρο, μέσα στο οποίο ήταν και ο αδελφός του ο Γιάννης, ό.π., σσ. 406-7.... Ο Γεώργιος με τον Ιωάννη και τον Ηλία Κατσάκο πήγαν με 800 στην Κλένια (ανατολικά του Αγίου Βασιλείου) όπου ήταν ο Σαλαφατίνος με 20 στρατιώτες. Ο στρατός του Δράμαλη προσπάθησε να περάσει από την Κορινθία στην Αργολίδα από την Κλένια. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν, απώθησαν τους Έλληνες και κατέλαβαν το χωριό. Από τον Άγιο Βασίλειο ήρθε ο τσώκρης και αναθάρρησαν οι Έλληνες και ανάγκασαν τους Τούρκους να επιστρέψουν στην Κόρινθο, ό.π., σ. 408.

Κοντά στον Πετρόμπεη στους Μύλους ήταν οι γιοί του Γεώργιος και Ιωάννης. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 402. Μετά τη συνάντηση στον Αχλαδόκαμπο με τον Κολοκοτρώνη ο Γεώργιος και Ιωάννης πήγαν στο Άργος και καίγαν τα γεννήματα, ό.π., σ. 403. Στις 12 Ιουλίου εισέβαλε ο εχθρός στην Αργολίδα και τους πολέμησε, ό.π., σ. 405. Οι γιοί του Πετρόμπεη μαζί με τον Υψηλάντη και τον Πάνο Κολοκοτρώνη πολιορκήθηκαν στο κάστρο του Άργους, ό.π., σ. 408.

Στις 18 Μαΐου 1822 το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό έγραψαν στον Πετρόμπεη για τις αταξίες του μπεηζαδέ Γιωργάκη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 20.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης ήταν στο Κουτσοπόδι, όπου έκαιαν τους καρπούς και έλαβε μέρος σε συμπλοκή, όπου οι Έλληνες είχαν αρκετές

απώλειες. Μετά κλείστηκε στο κάστρο του Άργους. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 179 και 180.

Κ. Ζησίου, *Οι Μαυρομιχάλοι*, σ. 202-3. Από ανέκδοτη εργασία του ιατροφιλοσόφου Δ. Π. Θεοδωροπούλου αναφέρεται για την εποχή του Δράμαλη. "...Αλλ' επειδή και οι Τούρκοι ώρμησαν όλοι, έως τριάκοντα πέντε χιλιάδες, ο Πείζαδές και ο Σαλαφατίνος εκλείσθησαν εις το μοναστήριον της Θεοτόκου κείμενον εις τον βράχον του Άργους... Ο Πείζαδές Γεώργιος τότε μόλις επολέμησε εκεί επί 24 ώρας και μη δυνάμενος να σταθή εκεί ανέβη και αυτός εις την Ακρόπολιν...".

Όταν το πλήθος των οθωμανών του Δράμαλη βάδισε προς το Άργος ο Γ. Π. Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Τσαλαφατίνος, ο Πάνος Θ. Κολοκοτρώνης κ.ά. έκαυσαν τους καρπούς στο Κουτσοπόδι και την εμπροσθοφυλακή του στρατού του Δράμαλη αντέκρουσε ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, ό.π., τόμ. Β, σ. 214. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης μπήκε στο κάστρο του Άργους, ό.π., τόμ. Β, σ. 206-7. Βγήκε από το κάστρο με τον Υψηλάντη και τον Πάνο Κολοκοτρώνη, ό.π., τόμ. Β, σ. 221. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης ήταν στο Κεφαλάρι του Άργους και πολέμησε στη μάχη των Αμπελώνων, ό.π., τόμ. Β, σ. 216. Ο Γ. Μαυρομιχάλης πολέμησε στην Κλένια, όπου οι Τούρκοι του Δράμαλη προσπάθησαν από την Κόρινθο να επανέλθουν στην Αργολίδα. Κόντεψε να συλληφθεί ο Γ. Μαυρομιχάλης αιχμάλωτος, αλλά ήρθε βοήθεια από τον Άγιο Βασίλειο και οι Τούρκοι υποχώρησαν στην Κορινθία, ό.π., τόμ. Β, σ. 236-7.

Ήταν στη μάχη της Κλένιας, όπου παρ' ολίγο να συλληφθεί αιχμάλωτος. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 188.

Στην Κλένια ήταν 800 υπό τον Γεώργιο Μαυρομιχάλη και Τσαλαφατίνο. Τους χτύπησαν οι Τούρκοι και δεν άντεξαν και υποχώρησαν. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κόντεψε να αιχμαλωτιστεί. Ήρθαν ενισχύσεις και οι Τούρκοι αποχώρησαν άπρακτοι. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 425.

Στις 2 Αυγούστου 1822 αναγνωρίστηκε λογαριασμός του Γεωργίου Μ. για 26.974 γρόσια για τη φύλαξη δύο τούρκων πασάδων (Καΐμακάμη και Κεχαγιά) στην Τριπολιτά. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 150.

Στις 20 Ιουλίου 1823 ο έπαρχος Γαστούνης Πανάγος Μαυρομιχάλης στον απολογισμό της επαρχίας του ανέφερε ότι έδωσε κατά διαταγή του Πετρόμπεη στον μπεηζαδέ Γιωργάκη 10.000 γρόσια για την "πόλιτζα", ;αστυνόμηση;. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 148.

Στις 26 Μαρτίου 1824 ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης από Καρβελά έγραψε προς τον καπ. Θωμά (;Βενετσανάκη) και τους Ξανθούς ότι η Διοίκηση έδωσε πληρεξουσιότητα να ελευθερώσουν την πατρίδα από επικείμενο πόλεμο. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 129.

Ήταν στο κάστρο του Νεοκάστρου και μετά τη συνθηκολόγηση κρατήθηκε μαζί με τον Π. Γιατράκο από τον Ιμβραήμ. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σσ. 135 και 139. Φ. Ποικεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σ. 865.

Μετά τη συνθηκολόγηση του κάστρου του Νεοκάστρου ο ιμπραήμ κράτησε το Γεώργιο Μαυρομιχάλη κ.ά. Σε σημείωση αναφέρεται ότι τον αντάλλαξε διότι του ορκίστηκε ότι θα του παρέδιδε τη Μάνη και γράφει την παροιμία "επίσκοπος κραμάμενος έγραφε κι απέγραφε". Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 341. Αργότερα

έγινε ανταλλαγή, ό.π., τόμ. Β, σ. 392. Ο Ιμπραήμ αντάλλαξε το Γεώργιο Π. Μαυρομιχάλη με την ελπίδα ότι θα του παραδώσει τη Μάνη και δια της υποταγής αυτής θα ακολουθήσει όλη η Πελοπόννησος. Ο Γεώργιος Μ. απάτησε τον Ιμπραήμ με διάφορους όρκους ότι η Μάνη μένει υπό την οδηγία του πατέρα του, ενώ τα ινία της μάνης κρατούσαν και τόσοι άλλοι επίσημοι Μανιάτες, ό.π., τόμ. Β, σ. 401.

Στις 13 Μαρτίου 1825 έφθασαν δια θαλάσσης στο Νεόκαστρο ο Γεώργιος και ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης με 168 Μανιάτες. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 221. Στις 27 Απριλίου έγραψαν οι πολιορκημένοι στο Νεόκαστρο για τη δεινή τους θέση στον Πετρόμπεη και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης έγραψε ιδιαίτερος στον πατέρα του. Τις επιστολές αυτές διεβίβασε αυτός στην κυβέρνηση, ό.π., σ. 285 κ.ε. Στις 11 Μαΐου 1825 παραδόθηκε το Νεόκαστρο και κρατήθηκε ο Γ. Μαυρομιχάλης με τον Π. Γιατράκο, ό.π., σ. 291. Ελευθερώθηκε ο Γ. Μαυρομιχάλης με τον Π. Γιατράκο και Παν. Καπετανάκη, ό.π., σ. 490. Ο Γ. Μαυρομιχάλης υποσχέθηκε υποταγή της Μάνης και της Πελοποννήσου στον Ιμπραήμ και ειδοποίησε σχετικά την κυβέρνηση. Ο Κακλαμάνος δέχτηκε να πάει γράμματα του Γιωργάκη στον Ιμπραήμ και να τον σκοτώσει, ό.π., σ. 491.

Ο Γρηγόριος Δικαίος στις 15 Μαΐου 1825 πρότεινε την ανταλλαγή αιχμαλώτων για την απελευθέρωση του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και των άλλων με Τούρκους αιχμαλώτους. Σπυρ. Λουκάτου, *Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου*, *Μνημοσύνη* 1(1967)149 και 165. Ανέφερε σε επιστολή του ότι ο Ιμπραήμ κράτησε το Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και τον Παναγιώτη Γιατράκο, ό.π., σ. 162. Το Υπουργείο Εσωτερικών ανέφερε ότι έλαβε γνώση της πρότασης του Δικαίου περί ανταλλαγής αιχμαλώτων, ό.π., σ. 170.

Στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε τον κανονισμό των συνεδριάσεων της Εθνικής Συνελεύσεως και την ίδια ημέρα υπέγραψε διαμαρτυρία, γιατί ο αριθμός των παραστατών της Μάνης που έγιναν δεκτοί ήταν μικρός. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 155 και 251.

Στις 22 Ιουνίου 1823 αναγνώστηκε επιστολή του προς το Βουλευτικό με την οποία γνωστοποιούσε διάφορες ειδήσεις πολιτικού περιεχομένου από την Ευρώπη και ότι ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ασθένησε και πήγε στη Μπολώνια. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 86.

Ο **Γεωργάκης Π. Μαυρομιχάλης** στις 12 Αυγούστου 1824 ήταν στον Καρβελά και ο πατέρας του έγραφε ότι αποφάσισε να πάει στο βουλευτικό και στο Εκτελεστικό. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 173.

Στις 21 Οκτωβρίου 1824 διαβάστηκε αναφορά του Πετρόμπεη που ζητούσε να αποζημιωθεί ο Γιωργάκης για τα έξοδα της πρεσβείας του. Στις 29 Οκτωβρίου το Βουλευτικό αποφάσισε να ελεγχθούν οι λογαριασμοί και να πληρωθεί. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 18 και 28.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 ζήτησε να γίνουν προαγωγές, οι οποίες έγιναν. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Στις 18 Μαΐου 1825 αναφέρθηκε στο Βουλευτικό η κράτησή του από τον Ιμπραήμ στο Νεόκαστρο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 250.

Την 1 Ιουνίου ζητήθηκε να επιταχυνθούν οι διαπραγματεύσεις για την ανταλλαγή. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 250.

Στις 2 Ιουνίου 1825 το Βουλευτικό έστειλε παρηγορητική επιστολή στον Πετρόμπεη για την αιχμαλωσία του Γεωργάκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 261 και ό.π., τόμ. 8, σ. 248. Ακολούθησαν αναφορές της Πιέραινας

Μαυρομιχάλαινας, της Πετρομπεΐσας Μαυρομιχαλόφυης και της Φωτεινής Μαυρομιχάλαινας, ό.π., σσ. 279 και 289. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 98-103.

Στις 18 Ιουνίου 1825 ο πατέρας του έστειλε επιστολή στην Επιτροπή της Ζακύνθου για την αιχμαλωσία του Γιωργάκη. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 98.

Ο Σπ.Λουκάτος, Γεώργιος Μαυρομιχάλης και Ιμπραήμ πασάς, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)189 κ.ε., αναφέρεται στις συνθήκες κράτησής του, που του είχε παραχωρήσει μαζί με τον Παναγιώτη Γιατράκο σκηνή και τους επέτρεπε να έχουν τα όπλα τους, την απελευθέρωσή τους στις 22 Σεπτεμβρίου 1825 και την προσπάθεια του Γεωργάκη να σκοτώσει τον Ιμπραήμ στέλνοντας επιστολές με τον Παναγιώτη Κακλαμάνο ή Χρυσανθάκη ή Χρυσανθόπουλο, που ήταν από τη Βυτίνα (Κ.Δεληγιάννη, *Απομνημονεύματα*, τόμ. 3, σ. 85)

Στις 14 Οκτωβρίου 1825 αναγνώστηκε αναφορά του Γεωργίου Μαυρομιχάλη, του Παναγιωτάκη Γιατράκου και του Πανάγου Κπ. (Παναγιώτη Γιαννέα-Καπετανάκη) με ευχαριστίες στη Διοίκηση για τη φροντίδα που έλαβε για να τους ελευθερώσει. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 357.

Ποίημα αναφέρεται στην κράτηση του Γιωργάκη Μαυρομιχάλη από τον Ιμπραήμ κατά συνθηκολόγηση του Νεοκάστρου. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 290-1.

Την 1 Νοεμβρίου 1825 ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης έστειλε επιστολή στον Πρόεδρο του Εκτελεστικού που αναφερόταν στην επικοινωνία του με τον Ιμβραήμ. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 107-8. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59. Καταχωρείται και επιστολή του Ιμπραήμ προς το Γιωργάκη, που γράφει ότι συγχωρεί τον πατέρα του και τον ξανακάνει μπέη της Μάνης, ό.π., σ. 111-3. Ο Γ. Μαυρομιχάλης είχε στείλει τον Κακλαμάνο να σκοτώσει τον Ιμπραήμ, ό.π.,σ. 323.

Για το **Γεώργιο Μαυρομιχάλη** που κρατήθηκε από τον Ιμπραήμ και στη συνέχεια ανταλλάχτηκε. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 1 της 7 Οκτωβρίου 1826, σ. 6. Όταν ήταν κρατούμενος έδωσε υποσχέσεις περί υποταγής της Μάνης. Π.Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευόπουλου, σ. 4 κ.ε.

Ο **Γεώργιος Π. Μαυρομιχάλης** εκλέχτηκε πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του 1826. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 55 της 24 Απριλίου 1824, σ. 218-9.

Ο **Γεώργιος Π. Μαυρομιχάλης** έλαβε μέρος στις μάχες της Μηνιάκοβας και της Πολυτζάροβας. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 89 της 4 Σεπτεμβρίου 1826, σ. 358.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάλης** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, 6-16 Απριλίου 1826. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 196. Επίσης στου Άργους, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829, ό.π., σ. 201.

Ο Ιμπραήμ όταν γύρισε από το Μεσολόγγι στις 29 Μαΐου έγραψε στο Γεώργιο Π. Μαυρομιχάλη και του ζήτησε να του παραδόσει τη Μάνη. Η απάτηση ήταν απορριπτική. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 444. Στη Βέργα ήταν ο Γ(εώργιος), ο Α(ναστάσιος) Μαυρομιχάλης και ο Ηλίας Κατσάκος κ.ά. ό.π., τόμ. Β, σ. 447.

Στις 29 Μαΐου 1826 ο Ιμπραήμ έστειλε νέα επιστολή στο Γιωργάκη Μαυρομιχάλη και του έγαρφε ότι έμαθε πως ο πατέρας του δήλωσε ότι οι επαφές με τον Ιμπραήμ έγιναν, για να μη χτυπήσει τη Μάνη που ήταν απαραίσκειυ και τον διέτασσε μέσα σε δέκα ημέρες να παρουσιαστούν μαζί με τους άλλους σημαντικούς της Μάνης να τον προσκυνήσουν και σε αντίθετη περίπτωση τους απειλούσε ότι θα κατάστρεφε ολοκληρωτικά τη Μάνη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 113-4.

Στην επιστολή του Ιμπραήμ αναφέρεται και ο Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασews*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 19.

Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)368, αναφέρει όσα άκουσε από παράδοση. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, που όπως αναφέρεται διοικούσε την άμυνα του Αρμυρού, ξύπνησε από φωνές ότι έρχονται οι Τούρκοι και είδε Μανιάτες να φεύγουν. Τότε, προσπαθώντας να τους σταματήσει, πυροβόλησε στον αέρα και από τους πυροβολισμούς σκοτώθηκε ένα παιδί από τους πρόσφυγες της Κορώνης. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 74. Αυτή η εκδοχή δεν είναι σωστή. Όταν τελείωσε η μάχη της πρώτης ημέρας ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης δεν ήταν παρών και αναφέρεται ότι στρατολογήσε. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129. Όταν έφθασε στη Βέργα γινόταν πόλεμος και πυροβόλησε στον αέρα για να ενθερύνει τους μαχόμενους και ίσως τότε να σκοτώθηκε το Κορωνιόπουλο.

Στις 26 Ιουνίου 1826 από τη Βέργα έγραψε μαζί με τον Παναγιώτη Καπετανάκη και Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Θ. Κολοκοτρώνη ότι στη Βέργα απόμειναν μόνο 1500 πολεμιστές και ότι έμαθαν από λιποτάκτες του εχθρού πως ο Ιμπραήμ σκοπεύει να χτυπήσει εκ νέου. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασews*, σ. 347. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 133.

Τις μέρες της μάχης της Βέργας από λάθος σκότωσε ένα παιδάκι από την Κορώνη. Στη διαθήκη του αναφέρει να δώσουν στους γονείς του ένα σπαθί φράγκικο για να τον συγχωρήσουν. Παν. Ζέπου, Μια αίτηση αντιρρήσεως των Καποδιστριακών χρόνων, *Πελοποννησιακά* 1(1956)368. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)356, στιχ. 190-5.

Αναφέρεται ότι μετά τη μάχη στο Διρό πήγαν ο Γεώργιος και Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61. (Δεν είναι σωστό γιατί ο Γεώργιος Μ. στις 26 Ιουνίου ήταν στη Βέργα, όπου υπέγραψε έγγραφο.)

Στις 27 Αυγούστου 1826 ο Ιμπραήμ έφθασε στη Μηνιάκοβα, όπου τον αντιμετώπισε ο Π. Κοσονάκος (αναφέρεται Κοτσονάκος). Πήγαν σε βοήθειά του ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης με 160 και ο Ηλίας Κατσάκος με 300. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 117.

Πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Διορίστηκε μέλος της Αντικυβερνητικής επιτροπής με τον Ιωάννη Μακρή-Μηλαίτη και τον Ιωάννη Νάκο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 43. Μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών συγκαταλέγεται και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 152.

Έγινε μέλος της τριμελούς διοικητικής επιτροπής. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 236.

Το 1827 παραχωρήθηκαν στον Πετρόμπη οι πρόσοδοι του Άργους. Ο Π. Μ. υποστήριζε το Ζαΐμη και αυτός επικύρωσε τους λογαριασμούς του Πετρόμπη και του γιού του Γεωργίου. Ο Γ. Μαυρομιχάλης ζητούσε 78.130 γρόσια για μισθούς των Μανιατών από 4 Απριλίου - 12 Σεπτεμβρίου 1825 και 23.150 για λύτρα για το Γεώργιο κλπ. σύνολον 202.000 γρόσια. Από αυτά πήρε 92.000 και ζητούσε άλλα 110.000 γρόσια. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 163-4.

Σε αναφορά του Πετρόπουλου Π. Πετροπουλάκη από 16 Δεκεμβρίου 1828 προς τον Έκτ. Επίτροπο Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας γνωστοποιείται ότι ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κινείται εναντίον της Κυβερνήσεως και έγραψε στους Δημογέροντες της Λάγιας και μέρους του Κολοκυνθίου να έχουν ο κάθε μπουλουξής και κάθε δημογέρων από 20 στρατιώτες για να μαζευτούν στο Λιμένι. (ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 220). Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Στις 13 Μαΐου 1827 συμφωνήθηκε ο γάμος του με τη Διαμαντούλα Σωτ. Νοταρά και ο γάμος τελέστηκε την 1 Ιουλίου 1829. Η συμφωνία, όπως ήταν τότε το έθιμο κλείστηκε από τον Πετρόμπη και το Σωτ. Νοταρά. Να σημειωθεί ότι στη μάχη του Ανάλαου στις 24 Απριλίου 1827 σκοτώθηκε ο Ιωάν. Σωτ. Νοταράς - αδελφός της Διαμαντούλας - και ο γάμος κλείστηκε γιατί οι Νοταραίοι είχαν διαφορές με τους μισθοφόρους τους και ήθελαν ένα πρόσωπο με κύρος και ισχύ, στον οποίο θα μπορούσαν να στηριχθούν. Θέλησαν να αποκληρώσουν τη Διαμαντούλα και το Γ. Μαυρομιχάλη στις 10 Οκτωβρίου 1829. Παν. Ζέπου, Μια αίτηση αντιρρήσεως των Καποδιστριακών χρόνων, *Πελοποννησιακά* 1(1956)198 κ.ε.

Σύζυγος του Γεωργίου Μαυρομιχάλη ήταν η Διαμαντούλα Σωτ. Νοταρά, την οποία το 1824 είχε ερωτευθεί ο Ιωάννης (Γενναίος) Θεοδ. Κολοκοτρώνης, ο οποίος επισκεπτόταν συχνά τα Τρίκαλα της Κορινθίας. Στο θέμα αυτό αναφέρονται ο Φωτάκος, ο Μακρυγιάννης και ο Κασομούλης. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)371 κ.ε.

Ήταν μέλος της αντικυβερνητικής επιτροπής και υπέγραψε έγγραφα στις 28 Μαΐου 1827, στις 8 Απριλίου 1827 και στις 29 Μαΐου 1827. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)126, 297 και 337.

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη, Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο, Ηλία Τσαλαφατίνο και Δημήτριο Τσιγκουράκο ως μέλη της Εθνοσυνέλευσης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Ο Γ. Μαυρομιχάλης προστάτευε το στρατηγό Ιωάννη Γρίβα που κρατούσε το παλαμίδι και το Σταύρο γρίβα που ήταν πολιτάρχης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 364-5.

Η υπό της εν Τροιζήνι συνελεύσεως διορισθείσα μέχρι της αφίξεως του Κυβερνήτου αντικυβερνητική επιτροπή, ην συνεκρότουν ο Ιωαννούλης Νάκος, ο Ιωάννης Μ. Μιλαήτης και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης, ούτε πόρους έχουσα, ούτε προσωπικήν τινα αξίαν, απέβη ει δυνατόν έτι ασθενεστέρα της κατά το 1826 επιτραπέισης τα πράγματα διοικητικής επιτροπής. Κ. Παπαρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Αθήναι 1925, τόμ. 6, σ. 182.

Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης κατηγορείτο ότι επί Αντικυβερνητικής Επιτροπής ιδιοποιήθηκε τας εισπραχθείσας υπέρ της εκστρατείας της Αττικής προσόδους της Κορινθίας. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 95.

Στις 5 Μαρτίου 1828 ο Κυβερνήτης συνάντησε το γεώργιο Μαυρομιχάλη και του ανέφερε ότι κατά επιβεβαιωθείσες πληροφορίες, πλοίο το οποίο διοικείτο από το θείο του Κωνσταντίνο "εναντίον της υπολήψεως την οποίαν με τόσας θυσίας απέκτησεν η οικογένεια των Μαυρομιχάληδων" μετήλθε την πειρατεία. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 88.

Το 1828 επισκέφθηκε στην Αίγινα τον Ιωάννη Καποδίστρια και ήταν ντυμένος με ιδιαίτερη πολυτέλεια. Ο Κυβερνήτης του έκανε παρατήρηση ότι δεν είχε ανάγκη να ντύνεται με ακριβά ρούχα, γιατί ήταν από δοξασμένη οικογένεια. Παν. Ζέπου, Μια αίτηση αντιρρήσεως των Καποδιστριακών χρόνων, *Πελοποννησιακά* 1(1956)369.

Στις 24 Οκτωβρίου 1828 ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης επλήγωσε το συγγενή του Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, διότι δεν ήθελε να συμφωνήσει μαζί του εις τας κατά της Κυβερνήσεως σκευωρίας του. Μετά από αυτό ο Έκτακτος Επίτροπος τους συμβίβασε κατ' επιφάνεια. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)469.

Στις 29 Οκτωβρίου 1828 μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νικολάου Πιεράκου από το **Μπεηζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη** και τον Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη υπέγραψαν οι ανωτέρω και ο Γεώργιος Κουράκος Μαυρομιχάλης συμφωνία ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία και ομόνοια και σε αντίθετη περίπτωση που κάποιος θα παραβίαζε τη συμφωνία θα χρωστούσε στους άλλους 5.000 γρόσια και δύο φονικά. Τη συμφωνία αυτή κατά Σ. Κουγέα υπέγραψε και ο Μαΐνης Ιωσήφ. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 79. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της επαρχίας Μαΐνης στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 75 κ.ά.

Οι αντιπολιτευόμενοι τον Κυβερνήτη κατόρθωσαν να πείσουν το Γεώργιο και τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη να δολοφονήσουν τον Ιωάννη Καποδίστρια. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 113. Μετά το φόνο ο Γεωργάκης κατέφυγε στη Γαλλική πρεσβεία, αλλά παραδόθηκε στη δικαιοσύνη και αφού καταδικάστηκε τελικά τον εξετέλεσαν, ό.π., τόμ. Β, σ. 115.

Ο Σ. Κουγέας θεωρεί ότι ο φόνος ήταν αποτέλεσμα της προπαγάνδας κατά του Καποδίστρια. Για να καταφύγει στη Γαλλική πρεσβεία και να ζητήσει να δικασθεί από την Εθνοσυνέλευση, φαίνεται ότι τον είχαν διαβεβαιώσει και έτρεφε ελπίδες ότι θα διέφυγε το θάνατο. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)360-1.

Στις 6 Οκτωβρίου 1831 ο χιλιάρχος Δημήτριος Τσόκρης διορίστηκε πρόεδρος του 1ου Διαρκούς Στρατοδικείου των Εάφρων της Πελοποννήσου

αντί του στρατηγού Φωτομάρα, ο οποίος δεν μπορούσε να κρίνει τον κατηγορούμενο Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)181.

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια γράφτηκαν τραγούδια και οι τοπικοί διοικητές έστειλαν αναφορές για την απήχηση στον κόσμο που είχε το γεγονός. Τ. Γ ρ ι τ σ ό π ο υ λ ο υ , Η απήχηση της δολοφονίας του Καποδίστρια, *Πελοποννησιακά* 13(1979)296 κ.ε.

Η **Φωτεινή Μαυρομιχάλη** (σύζυγος του Πετρόμπεη) και ο **Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης** ζήτησαν από τη Διοίκηση να ελευθερωθεί ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης που είχε κρατηθεί από τον Ιμπραήμ μετά την συνθηκολόγηση του Νεοκάστρου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 289. Στη σ. 279 υπάρχει αναφορά της **Πετρομπεΐσας Μαυρομιχαλόφυς** (Φωτεινής) και της **Πιέραινας Μαυρομιχάλη** (Αικατερίνης το γένος Γρηγοράκη). Την 1 Ιουλίου 1825 το Βουλευτικό έστειλε στο Εκτελεστικό τις αναφορές της **Πιέραινας Μαυρομιχάλαινας** και της **Πετρομπεΐσας Μαυρομιχαλόφυς**. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 264. Αναφέρεται ότι η Πιέραινα Μαυρομιχάλη πολέμησε τους Αιγύπτιους, όταν έφθασαν μέχρι την Τσίμοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 42, 60, 83. Στις 6 Απριλίου 1825 ο οπλαρχηγός Καρατάσος έστειλε στην καπετάνισσα Πιέραινα Μαυρομιχάλαινα παρηγορητική επιστολή για τον πεσμό της Ιωάννη, συνοδευόμενη από μια μικρή σκλάβια οκτώ ετών, ευλαβές δώρο προς τη γηραιά εκείνη Εκάβη. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 60. (Αναφέρεται ότι ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης μαζί με τον Ιωάννη Ροδίτη-Μαυρομιχάλη οδήγησε τα γυναικόπαιδα προς το Βαθύ προκειμένου να πάνε στα Κύθηρα. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41. Δεν πήρε τη γιαγιά του;). Η αναφερομένη **Ραλού Μαυρομιχάλη του Πιέρου** είναι άραγε η μητέρα του Πετρόμπεη, ή η σύζυγος του ιερέα Πιέρου Μαυρομιχάλη; ό.π., σ. 88. (Η μητέρα του Πετρόμπεη ήταν το όνομα Αικατερίνη το γένος Γρηγοράκη, πιθανώς κόρη του Κουτσογληγόρη Γρηγοράκη, που ήταν αδελφός του πατέρα του Αντώνμπεη, ονομαζομένου Πέτρου. Διαμαντούλα ήταν η σύζυγος του Πετρόμπεη και η κόρη του Γεωργίου και της Φωτεινής Σωτ. Νοταρά)

Η Εθνοσυνέλευση την 31 Ιανουαρίου 1832 αποφάσισε να επικυρώσει την απόφαση του Στρατιωτικού Συμβουλίου καθ' όλην έκτασή της. Πρόκειται για τη θανατική καταδίκη του Γεωργίου Μαυρομιχάλη. Στις 8 Φεβρουαρίου 1832 αποφασίστηκε να παραδωθούν σε αιώνιο ανάθεμα οι αυτουργοί της δολοφονίας. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 79, 101, 219 και 233.

γ) ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Γεννήθηκε το 1799. Κ.Κοτσώνη, Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822), Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)163.

Το 1816 ήρθε στη Μάνη ο Μεχμέτ Σουκιούρμπεης και καθάισε το Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη, ανέθεσε δε το Μπεηλίκι της Μάνης στον Πετρούνη Μαυρομιχάλη. Φεύγοντας για την Πόλη πήρε μαζί του ως ομήρους το Γεώργιο και τον Αναστάση Μαυρομιχάλη. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)83. Αλλά τον Απρίλιο του 1819 ο Σουκιούρμπεης με δική του φροντίδα έστειλε στη Μάνη τον Αναστάση με το δάσκαλό του Δημήτριο και τον υπηρέτη του Αναστάσιο "...επειδή μήνες οκτώ πάσχει από κακοχωνευσίαν στομαχίου και

κατήντησεν εις εσχάτην αδυναμίαν, εκρίναμεν εύλογον δια μεταλλαγίν του αέρος, να αποπέμψωμεν αυτόν τω ιδίω αυτού πατρί...", ό.π., σ. 85. Όταν ο Αναστάσης έφθασε με το δάσκαλό του στο Λιμένι ευχαρίστησαν τον Σουκιούρμπεη, ό.π., σ. 87. (Δάσκαλος του Αναστασίου και του Γεωργίου ήταν ο Σύφνιος την καταγωγή Δημήτριος Λάγος. Σ.Κοιυγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)358. (Ο Σύφνιος την καταγωγή Δημήτριος Λάγος συνόδευσε το Γεώριο και Αναστάσιο Μαυρομιχάλη στην Κωνσταντινούπολη και τον Απρίλιο του 1819 πάλι τον συνόδευσε και πήγαν στη μάνη. Το Μάιο-Ιούνιο 1820 ήταν στις Κιτριές με τον Πετρόμπεη και Αναστάση. (Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 56, 57 και 60). Όταν ο Πετρόμπεης ήταν πρόεδρος του Εκτελεστικού, το Μάιο του 1823 διορίστηκε έπαρχος Ίου, Αμοργού, Σικίνου και Πολυκάνδρου. Υπηρέτησε μέχρι τον Απρίλιο του 1824. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σσ. 18, 47, 437 και 455, τόμ. 10, σσ. 61 και 84. Βιβλιοθήκη ΓΑΚ, τόμ. 10, 305. Κ.Κοτσώνη, Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822), Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)168).

Όταν ο Αναστάσιος ήταν όμηρος στην Τρίπολη οι Τούρκοι κατακρεούργησαν έναν ανιψιό του Παπαλέξη και έναν υπηρέτη του Αναστασίου με την κατηγορία ότι έστειλαν πληροφορίες στους επαναστάτες. Ν.Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 90. Τον Αναστάσιο έλαβε υπό την προστασία του ο τοποτηρητής του Χουρσίτ, ό.π., σ. 90.

Στα τέλη του 1821 ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης έκανε δωρεά στον Άγιο Νικόλαο Φλαρείου Καλαμάτας 50 γρόσια, "Εγράφτηκα καγώ Αναστάσιος Πείζαδές Μαυρομιχάλης, Ζώντων Πέτρου ηγεμόνος συν τη συζύγω και τέκνοις αυτού, μητρός και αδελφών αυτού". Β.Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348

Ο **Αναστάσιος Μαυρομιχάλης** πήγε ως όμηρος στην Τρίπολη πριν από την έκρηξη της επανάστασης συνοδευόμενος από τον Αθανασούλη Κωνσταντινάκη Κυριακό (αδελφό του Καμαρινού), τον γραμματέα Λογοθέτη-Τσαουσέα και τον Π. Πικουλάκη. (Πληροφορία από Τσαλαφατίνο), Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 15.

Ο Ιωάννης Λογοθέτης, που αναφέρεται ότι συνόδευσε τον Αναστάση στην Τριπολιτσά, φαίνεται ότι στις 26 Φεβρουαρίου 1821 παρέλαβε από το Χριστόφορο Περραιβό 1000 γρόσια για λογαριασμό του Πετρόμπεη. Σ.Κοιυγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)437.

Στις 22 Φεβρουαρίου 1821 ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης ήταν στο ξενοδοχείο στο Μακρυπλάγι, πηγαίνονταν στην Τριπολιτσά. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 122. Πρώτος πάντων των εισελθόντων εις την Τριπολιτσάν ήτο ο Αναστάσιος Π. Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 129. Στις 18 Απριλίου οι τούρκοι κρατούσαν τους όμηρους στο κατάστημα του ταμιά του Πασά και κατόπιν τους βάλαν στα δεσμά της φυλακής και επειδή δεν υπήρχαν αλυσίδες για 18 υπηρέτες τους σκότωσαν. Τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη και τον Ανδρέα Καλαμογδάρτη τους πήρε ο Καϊμακάμης και τους φύλαγε σε ιδιαίτερο δωμάτιο, παρέχοντας σε αυτούς όλες τις ανέσεις. Το Σωτήριο Νοταρά και το Μητροπολίτη Κόρινθου τους είχε παραλάβει ο Κιαμήλμπεης, ό.π., τόμ. Α, σ. 152. Ο Κιαμήλμπεης και ο Καϊμακάμης που τους φύλαξαν δεν σώθηκαν, ό.π., τόμ. Β, σ. 59.

Οι Τούρκοι του επεφύλαξαν στην Τρίπολη διαφορετική μεταχείριση από αυτήν των αρχιερέων και προκρίτων. Ο Κεχαγιάς τον δέχθηκε με φιλοφροσύνη και του υποσχέθηκε ακόμη και το μπεηλίκι της Μάνης. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)385. Είχε τη δυνατότητα να επισκέπτεται τους άλλους εγκλείστους. Μια μέρα άνοιξε ένα παράθυρο από το κελί των ομήρων και ένας Τούρκος τον πυροβόλησε, αλλά αστόχησε, ό.π., σ. 386. Όταν στην Τρίπολη διαδόθηκε ότι τον Αλιόμπη, που σκοτώθηκε στο Στενό τον είχε σκοτώσει ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, οι Τούρκισσες και οι Τούρκοι πήγαν στο παλάτι και ζητούσαν το αίμα του Αντωνίου, ο οποίος σώθηκε από τον Καϊμακάμη, ό.π., σ. 386. Δέχθηκε επίσκεψη του δασκάλου του Δημητρίου Λώγες με 15 Σπαρτιάτες και μεσίτευσε για τους όρους της παράδοσης. Ο Καϊμακάμης του χάρισε ένα χρυσοστολιστο άλογο και ένα ακόμη του χάρισαν το χαρέμι του Χουρσίτ πασά. Του έψωσαν ακόμη ένα Χατζ'αρι το οποίο του είχε χάρισει του Χουρσίτ ο Σουλτάνος μετά τη νίκη της Σερβίας (Ο Καλαμογδάρτης είχε συνοδεύσει τον Αναστάση στην ομηρίας;), ό.π., σ. 387. Ο Αναστάσης είχε δεχθεί στην Τρίπολη τη φιλανθρωπία τεσσάρων Αρμενίων τραπεζιτών. Αυτοί αγόραζαν τρόφιμα για τους ομήρους. ο Αναστάσης τους έβγαλε από την Τριπολιτσά χωρίς να χάσουν την περιουσία τους, ό.π., σσ. 386-387. Ο Αναστάσης νόσησε από τύφο. Ο Γεώργιος με προτροπή του Κυριακούλη τον έβγαλε έξω και όταν πήγε στη σκηνή του πατέρα του, του φίλησε το χέρι και είπε πως η ζωή του οφείλεται στα χαρέμια, στον Καϊμακάμη και στον Κεχαγιά. Την επομένη της εξόδου του έγινε η έφοδος και κατάληψη της Τριπολιτσάς, ό.π., σ. 387.

Στην Τρίπολη που πήγε ως όμηρος δεν φυλακίστηκε, όπως οι άλλοι, αλλά τον κράτησε ο Καϊμακάμης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 61.

Όταν άρχισε η πολιορκία της Τριπολιτσάς ο Πετρόμπεης έστειλε το δάσκαλο και μοναχό Γεράσιμο Παπαδόπουλο για να διαπραγματευθεί την ανταλλαγή του Αναστασίου με τους αιχμαλώτους Τούρκους της Καλαμάτας. Φοβώταν μήπως οι Τούρκοι όταν μάθαιναν ότι έφυγαν από την Πόλη οι όμηροι θα θανάτωναν τον Αναστάσιο. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 128-9.

Στην κατάληψη του Ναυπλίου (1822) παραβρέθηκε και ο **Αναστάσιος Μαυρομιχάλης**. Ο πατέρας του είχε πάει στο Μεσολόγγι. Από το Ναύπλιο έγραψε στον πατέρα του ότι μαζί του είναι ο "Γιώργης" (προφανώς φίλος της οικογενείας) που τον βίασαν να πάει, ενώ ζήτησε να πάει ο Ιωάννης-Κατσής ή ο Κωνσταντίνος, γιατί σε αυτό δεν έδιναν σημασία και δεν εισακουόταν σε ότι έλεγε. Αναφέρει ότι είχε προβλήματα με την υγεία του και τον παρακολουσέ ο γιατρός του Ναυπλίου Μιχαήλ Κάββας. Κ. Κοτσώνη, Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822), Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)166 και 175. Με εντολή του πατέρα του ο Αναστάσης διεξεδίκησε το σπίτι του Αγά πασά. Αναφέρει στην επιστολή του ότι έβαλαν έξω από την πόρτα διαταγή, αλλά την έσχισε ο Νικηταράς και μπήκε στο σπίτι. Μετά κατέβηκε και ο Θ. Κολοκοτρώνης και έμεινε μέσα σε αυτό, ενώ ο Αναστάσης είχε ένα μικρό καλύβι για κατάλυμα, ό.π., σ. 165.

Στην επιστολή του ο Αναστάσης γράφει στον πατέρα του εναντίον του Κολοκοτρώνη: "Ο Κολοκοτρώνης, ειδοποιηθείς την άλωσιν Παλαμιδίου, παραιτήσας την θέσιν του, έτρεξεν ως έλαφος διψασμένη δια να ποτισθή και ευθύς ως απόλυτος μονάρχης ατράταρε τας συνθήκας μετά των

αποκλεισμένων κατά τους στοχασμούς του". Κ.Κοτσώνη, Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822), Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)164. Από την επιστολή αυτή φαίνεται ότι οι σχέσεις του Κολοκοτρώνη με την οικογένεια Μαυρομιχάλη δεν ήταν αρμονικές. Επομένως δεν είναι σωστό αυτό που λέει ο Κολοκοτρώνης ότι του Μαυρομιχάλη του γύρισαν τα μυαλά στο Μεσολόγγι.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 1823 αναγνώσθηκε στο Βουλευτικό επιστολή η οποία απευθυνόταν στον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη και ανέφερε ότι τον έπαρχο Σαντορίνης Γεώργιο Δραγωνάκο-Γρηγοράκη τον έδιωξαν και τον φυλάκισαν σε πλοίο οι πληρεξούσιοι τριών νήσων. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 150.

Στις 20 Μαρτίου 1824 αναφέρεται σε επιστολή του Ιωάννη Κατσή-Μαυρομιχάλη από το Λιμένι, ότι ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης άρχισε την επιστράτευση. (Προφανώς για τον εμφύλιο ή τα Μεσσηνιακά φρούρια;). Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 156.

Μετά την απόβαση του Ιμπραήμ ο Κατσή Μαυρομιχάλης και ο Αντώνης Μαυρομιχάλης πολέμησαν στην περιοχή της Κορώνης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 329.

Στις 18 Μαΐου 1825 ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης παρουσίασε στο Βουλευτικό αναφορά του πατέρα του ότι ο Ιμπραήμ κράτησε το Γεώργιο Μαυρομιχάλη μετά τη συνθηκολόγηση του Νεοκάστρου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 250. Την πρώτη Ιουνίου 1825 ζήτησε πάλι από το Βουλευτικό να φροντίσει για την απελευθέρωση του αδελφού του. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 259.

Ο **Αναστάσιος Μαυρομιχάλης** ήταν στη Βέργα και υπέγραψε ανακοινθέντα των αγωνιστών. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ.Βαγιακάκου, Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης, σ. 128-9.

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, **Αναστάσιος Μαυρομιχάλης**, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστάς, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Ήταν στη Βέργα του Αρμυρού μαζί με τον Ηλία Κατσάκο και άλλους οπλαρχηγούς. Π.Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευόπουλου σ. 8 κ.ε. Από τους Μαυρομιχαλαίους δεν ήταν άλλοςπαρών στη μάχη.

Ο **Αναστάσιος Μαυρομιχάλης** στις 29 Απριλίου 1830 ήταν δημογέροντας Μαΐνης και προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής η οποία ηγήθηκε της στάσης των Μανιατών που κατέλαβαν την Καλαμάτα. Κ.Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Ο **Αναστάσιος Π. Μαυρομιχάλης** στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα "Υδρας "Ο Απλόλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Ο **Αναστάσιος Π. Μαυρομιχάλης** το 1832 πήρε μέρος ως πληρεξούσιος Μαΐνης στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 22, της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124, ομοίως αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139, ομοίως αναφέρεται στις σσ. 85, 105, 118, 124, 146, 158 και 220.

Στις 11 Ιουνίου 1832 έγινε με τη συμμετοχή του η α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής συνελεύσεως των Ελλήνων και συμμετείχε στην επιτροπή εξετάσεως των εφοδιαστικών εγγράφων των πληρεξουσίων. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 339, 393 και 341. Στις 30 Ιουλίου ψηφίστηκε ως μέλος της επιτροπής αποζημιώσεων και αμοιβών, ό.π., σ. 373.

??? Μέλος της Διοικητικής Επιτροπής της Ελλάδος το 1832. Ν.Βέη, Χριστιανικά Επιγραφαί Μεσσηνίας, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1904)378.

Ο Αναστάσιος Μαυρομιχάλης αναφέρεται μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 152.

Παντρεύτηκε τη Χρυσήδα Παγώνη, αδελφή του Πρωτοσύγκελλου Γεράσιμου, του κατόπιν Μητροπολίτου Αργολίδος. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)366. Από το γάμο τους γεννήθηκαν 6 παιδιά: Πέτρος (είχε γιό Δημήτριο), Αντώνης (είχε γιό Πέτρο), Γεώργιος, Κωνσταντίνος, Κυριακούλη και Ιωάννης. Στην εικόνα της Υπαπαντής υπάρχει επιγραφή από το 1829 ότι χρυσώθηκε με έξοδα της Χρυσήδας συζύγου Αναστασίου Μαυρομιχάλη. Ν.Βέη, ό.π., σ. 378.

Επί Όθωνος υπηρέτησε ως έπαρχος Άργους. ΦΕΚ 20(29/5/33)146, Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)232. Στις 21 Οκτωβρίου 1835 ο Κύριλλος Κορίνθου, πρώην Μαλτσίνης, αντέδρασε σε ενέργεια του Α. Μαυρομιχάλη που ήταν έπαρχος Άργους, ό.π., σ. 234. Το 1864 ήταν στην επιτροπή για την εξέταση των απαιτήσεων των αγωνιστών για την προσφορά τους στην επανάσταση, ό.π., σ. 259.

δ) ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Στο Βαλτέτσι εισήλθε στο τρίτο ταμπούρι μαζί με το Δημ.Τζωνόπουλο (Παπατσώνη), Καραμέρο, Μητροπέτροβα και Κεφάλα και έλαβε μέρος στη νικηφόρο μάχη. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)389. Μετά τη μάχη έμεινε στο Βαλτέτσι, ό.π., σ. 391.

Ήταν στο Βαλτέτσι. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Α', τόμ. Γ', σ. 233.

Στο Βαλτέτσι έγιναν πέντε ταμπούρια και στο τρίτο μπήκαν ο Μπεηζαδές Ιωάννης Μαυρομιχάλης, ο Τζωνόπουλος και ο Κεφάλας με 330

στρατιώτες. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 142.

Ήταν στα ταμπούρια του Βαλτετσίου. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 15. Ακόμη έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, ό.π., τόμ. Β, σ. 40.

Ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης ήταν στην πολιορκία του Ναυπλίου μαζί με τον πατέρα του και άλλους συγγενείς. Όταν ήρθε ο Δράμαλης πήγαν όλοι στους Μύλους. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Μια νύχτα οι Έλληνες έκαιγαν τα γεννήματα στο Κουτσοπόδι, όπου ήταν ο Ιωάννης έφιππος μαζί με άλλους συγγενείς του. Τους χτύπησε το Τουρκικό ιππικό και σκότωσε αρκετούς Έλληνες. Οι έφιπποι πολέμησαν τους Τούρκους και έδωσαν την ευκαιρία να υποχωρήσουν οι Έλληνες και μπήκαν όλοι στο κάστρο, ό.π., σ. 405. Όταν βγήκαν οι σημαντικοί ο Ιωάννης έμεινε μέσα και βγήκε με τη δεύτερη έξοδο, ό.π., σ. 405. Ο Ιωάννης, ο Γεώργιος και ο Ηλίας Κατσάκος πήγαν με 800 στην Κλένια (ανατολικά του Αγίου Βασιλείου) όπου ήταν ο Σαλαφατίνος με 20. Ο στρατός του Δράμαλη προσπάθησε να γυρίσει στην Αργολίδα από την Κλένια. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν, απώθησαν τους Έλληνες και κατέλαβαν την Κλένια. Από τον Άγιο Βασίλειο ήρθε ο Τσώκρης και οι Έλληνες πήραν θάρρος και ανάγκασαν τους Τούρκους να γυρίσουν στην Κόρινθο, ό.π., σ. 408.

Πήρε μέρος στην καύση των καρπών στο Κουτσοπόδι, όπου έγινε συμπλοκή με τους Τούρκους και υπήρξαν Ελληνικές απώλειες. Στη συνέχεια κλείστηκε στο κάστρο του Άργους. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 178 και 180.

Κοντά στον Πετρόμπεη στους Μύλους ήταν οι γιοί του Γεώργιος και Ιωάννης. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 402. Μετά τη συνάντηση στον Αχλαδόκαμπο με τον Κολοκοτρώνη ο Γεώργιος και Ιωάννης πήγαν στο Άργος και καίγαν τα γεννήματα, ό.π., σ. 403. Στις 12 Ιουλίου εισέβαλε ο εχθρός στην Αργολίδα και τους πολέμησε, ό.π., σ. 405. Οι γιοί του Πετρόμπεη μαζί με τον Υψηλάντη και τον Πάνο Κολοκοτρώνη πολιορκήθηκαν στο κάστρο του Άργους, ό.π., σ. 408.

Στις 5 Μαΐου 1823 δόθηκε εντολή στο μπεηζαδέ Ιωάννη να φροντίσει γιατί στο χωριό Κωνσταντίνοι αρνήθηκαν να πληρώσουν φόρους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 61.

Στις 18 Ιουλίου 1823 ο Ιωάννης Κατσης Μαυρομιχάλης έγραψε ότι εξεστράτευσε ο ανιψιός του μπεηζαδές Γιάννης (;). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 83.

Στα τέλη Αυγούστου 1823 ο Ομέρ πασάς της Καρύστου με 500 ιππείς και πολλαπλασίους πεζούς εισέβαλε στην Αττική. Οι Έλληνες τους απέκρουσαν μαζί με τους στελλέντες εκ μέρους του Νομοτελεστικού από τη Σαλαμίνα Ιωάννη Μαυρομιχάλη και Ν. Χ. Σολιώτη και τους ανάγκασαν να φύγουν. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 541.

Αναφέρεται στις 19 Μαρτίου 1824 ότι ο Μπεηζαδές Γιάννης έκανε πεισματώδη πόλεμο στη Συκιά της Μονεμβασίας που την κρατούσαν οι Φελουριάνοι και την κυρίευσε. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 127.

Στα τέλη του 1824 ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης, ο Πλαπούτας και άλλοι έγραψαν στον Κολοκοτρώνη να πάει στην Τριπολιτσά, όπου βρισκόντουσαν, για να μη γίνει εκστρατεία στην Καρύταινα. Ν.Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 194.

Ήταν στο πολιορκημένο από τον Ιμπραήμ Νεόκαστρο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 331. Πληγώθηκε καιρίως. Τον μετέφεραν με πλοίο στους Γαργαλιάνους και από εκεί στην Κυπαρισσία όπου και πέθανε και τον έθαψαν ενδόξως, "...έπεσε δε υπέρ πατρίδος ο γενναίος ούτος υιός του Π. Μαυρομιχάλη εγκαταλιπών απαρηγόρητον θλίψιν όχι μόνον εις τους γονείς και συγγενείς αλλά και εις όλην την πατρίδα, υστερηθείσαν τοιούτου νέου και μαχίμου ανδρός". ό.π., τόμ. Β, σ. 334. Ακόμη ό.π., τόμ. Δ, σσ. 87 και 152.

Στις 13 Μαρτίου 1825 έφθασαν δια θαλάσσης στο Νεόκαστρο ο Γεώργιος και ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης με 168 Μανιάτες. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 221.

"Περιφερόμενος επί των επάλξεων προς εμψύχωση των Ελλήνων, καθ' ην στιγμήν ηκροβολίζοντο επληγώθη εις τον δεξιόν βραχίονα, μετακομισθείς εις Αρκαδίαν (Κυπαρισσίαν) απέθανε μετ'ολίγας ημέρας δι' έλλειψιν χειρουργού". Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 59.

"Άνοιξε η πληγή του και έτρεξε τόσον αίμα καθ' ύπνον, ώστε απέθανε και άφησε λύπην εις όλους, διότι η τρυφερά του νεότης έδειχνε μεγάλα σημεία πατριωτισμού και ανδρείας.". Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 60.

Ο Ιωάννης Π. Μαυρομιχάλης τραυματίστηκε στις 14 Μαΐου 1825 και μετά 8 ημέρες εξέπνευσε. Στις 23 Μαρτίου 1825 ο Πετρόμπεης απηύθυνε προκήρυξη προς τους Έλληνες αναφερόμενος στον τραυματισμό και το θάνατο του γιού του. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 95. Ο συντάκτης της "Εφημερίδος Αθηνών" απάντησε στον Πετρόμπεη στις 29 Μαΐου 1825, στο φύλλο αριθ. 65, ό.π., σ. 96.

Μετά το θάνατο του Ιωάννη Π. Μαυρομιχάλη στις 25 Μαρτίου 1825 αποφασίστηκε στο Βουλευτικό "να λυθεί του πολιτικού δασμού ο κύριος Πέτρος Μαυρομιχάλης δια την νέαν θυσίαν με τον θάνατον του υιού του Ιωάννου εις Νεόκαστρον". Την ίδια ημέρα αναγνώσθηκε και επιστολή του Προέδρου του Εκτελεστικού με το ίδιο πνεύμα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 189 και 191 και του έστειλε παρηγορητική επιστολή, ό.π., τόμ. 8, σ. 187.

ε) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ

Κοντά στο Διρό βρέθηκαν 200 οπλοφόροι Μανιάτες και από τους προκρίτους ο Πιέρος Μαυρομιχάλης και ο Δημήτριος Π. Μαυρομιχάλης, που ήταν τότε νεανίας, οι οποίοι παρέταξαν τους οπλοφόρους για να πολεμούν τους Αιγυπτίους, ο Δ.Π.Μ. χτύπησε τις καμπάνες για να συρρεύσουν ένοπλοι άνδρες γυναίκες και παιδιά και έγραψε στη Βέργα να κρατήσουν τη θέση τους και αυτοί θα αποκρούσουν τον εχθρό. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 448-9.

Ο Δημήτριος Μαυρομιχάλης, παρά το νεαρό της ηλικίας του, έσπευσε από τους πρώτους να πολεμήσει τους Αιγυπτίους, όταν προέλασαν από το Διρό μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 42. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1975, τόμ. Γ', σ. 61.

Από τα χρήματα των Ελληνικών κομητάτων των Παρισίων διατέθηκαν και για υποτροφίες παιδιών αγωνιστών μεταξύ δε αυτών και του παιδιού του

Μαυρομιχάλη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 66.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ. Όταν ο καπουδάν Πασάς Γαζή Χασάν ανέθεσε στον Τζανετάκη Κουτούφαρη το μπεηλίκι της Μάνης, πήρε από τους προκρίτους ομήρους, περίπου 70, μεταξύ δε αυτών και το Γεώργιο Μαυρομιχάλη, αδελφό του Πετρόμπη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 84.

2) ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Δευτερότοκος γιός του Πιέρου Γ. Μαυρομιχάλη, μετά τον Πετρούνη, τον κατόπιν Πετρόμπη, ο οποίος είχε γεννηθεί το 1765. Επειδή ένας αδελφός τους είχε σταλεί ως όμηρος στη Κωνσταντινούπολη επί Μαυρογένη που ήταν δραγουμάνους του στόλου, δηλαδή το 1776, φαίνεται ότι ο Κυριακούλης ήταν ο τρίτος γιός του Πιέρου. Βλέπε Γεώργιος Πιέρ. Μαυρομιχάλης. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)249.

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση να γίνει ο Θεόδωρος Γρηγοράκης μπέης της Μάνης. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 5(1962)72-77.

Στις 12 και 14 Σεπτεμβρίου 1816, μετά την ανάληψη από τον αδελφό του Πέτρο των καθηκόντων του Μπέη της Μάνης έστειλε επιστολές στους Υδραίους. Α.Λιγνού, τόμ. Ε', σσ. 103 και 294.

Είχε παντρευτεί την Αντωνίτσα κόρη του Τζανήμπεη Γρηγοράκη και κατοικούσε στο Γύθειο, όπου εκτελούσε χρέη "ζαμπίτη" και επέλυσε διαφορά που υπήρχε στον έμπορο του Μαραθονησιού με τον Υδραίο Ιωάννη Σκούρτη. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης ήρωος Βαλτετσίου και Ηπειρωτικών ακτών, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)209, 211 και 244, 250.

Στις 21 Δεκεμβρίου 1817 σε επιστολή του Πετρόμπη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη υπήρχε η σύσταση να τα πηγαίνει καλά με τον Κυριακούλη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 42. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1819 έλαβε ό ίδιος επιστολή του Πετρόμπη. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 47.

Το 1814 ο έμπορος Μπεκίρης από τα Γιάννενα ναύλωσε και φόρτωσε με εμπόρευμα το πλοίο του Τζοάνη από την Τζίμοβα, με πλήρωμα πέντε ναύτες και δύο μούτσους. Ο Μπεκίρης σκοτώθηκε και τα εμπορεύματά του έγιναν λεία των φονιάδων του. Την εποχή εκείνη Βαλής του Μοριά ήταν ο Σεχίδ Αχμέτ πασάς και το 1818 αυτός ήταν Καπουδάν πασάς. Τότε ειδοποίησε το Θεοδωρόμπη και η υπόθεση ανατέθηκε στον Πετρούνη Μαυρομιχάλη που ήταν Μπας καπετάνιος. Ο **Κυριακούλης Μαυρομιχάλης** πήγε να πιάσει το φονιά, αλλά αυτός δραπέτευσε και πιάστηκε το καΐκι με μέρος του φορτίου του, το οποίο παραδόθηκε στην Καλαμάτα. Τώρα στις 24 Απριλίου 1818 ο Σεχίδ Αχμέτ ως καπουδάν πασάς ζήτησε να συλληφθεί ο καπετάνιος και το πλήρωμα και να βρεθούν τα διαρπαγέντα εμπορεύματα, διότι ένας αδελφός του εμπόρου είχε παρουσιαστεί στο Σουλτάνο και είχε εκδοθεί σχετικό φερμάνι. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)125.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1820 ο Μιχάλης Καβρίκας έκανε πληρεξούσιο στον **Κυριακούλη Μαυρομιχάλη** να παραλάβει τον ερχόμενο Σεπτέμβριο τα

χρήματα που του χρωστούσαν ο Γεώργιος Καστανάκος και ο Δημητράκης Κατζούλιας. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία για την ηγεμονία της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)98.

Σε έκθεση του Αναγνωσταρά προς τη Φιλική Εταιρεία αναφέρεται ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης από το Πόρτο Τσίμοβα με 1000 στρατιώτες. Ι.Φιλήμωνος, *ΔΙΕΕ, Α' σσ.* 75 και 212. Συμπεριλαμβάνεται στους καταλόγους της Τσαρικής αστυνομίας ως μέλος της Φιλικής Εταιρείας και ως κάτοικος Οιτύλου. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Νέα ονόματα Πελοποννησίων Φιλικών από τα αρχεία της Τσαρικής Αστυνομίας, Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341

Ξεκίνησε να πάει για βοήθεια των Τούρκων στην πολιορκία του Αλή πασά, αλλά γύρισε πίσω από την Πάτρα. Γούδα, τόμ. 6, σ. 122-3.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1821 έλαβε από το Σάββα Θεοδώρου 2000 κοιλά σιτάρι για τις ανάγκες της επανάστασης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ 13, σ. 287.

Στις 17 Μαρτίου 1821 αποφασίστηκε η επανάσταση και ο Κυριακούλης πήγε στο Μαραθονήσι. Κ.Κοτσώνη, *Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)214. Ι.Κολοκοτρώνη, *Ελληνικά Υπομνήματα*, σ. 8.

Από το Μαραθονήσι που κατοικούσε πριν από την επανάσταση έγραψε στους Τουρκοβαρδουνιώτες ότι υπάρχει μεγάλη δύναμη που υποστηρίζει τους Έλληνες και θα έπρεπε να φύγουν. Μετά άκουσαν ότι στο Μαραθονήσι πήγε το πλοίο του Φραγγιά και νόμισαν ότι ήρθε στόλος Φράγκικος και έφυγαν, άλλοι μεν πήγαν στην Τρίπολη και άλλοι στη Μονεμβασία. Από το Μαραθονήσι πήγε στο Μυστρά και προχώρησε προς την Τρίπολη και είχε στρατοπαδεύσει στις Κερασιές. Εκεί την ημέρα του Πάσχα τον χτύπησαν οι Τούρκοι και διέλυσαν το Ελληνικό στρατόπεδο. Μαζί με τον Κυριακούλη θα είχε πάει και ο Κωνσταντίνος γιατί αναφέρεται ότι πριν από τη διάλυση τον είχε στείλει ο Κυριακούλης στην Καρύταινα με 500 άνδρες. Μετά τη καταστροφή του στρατοπέδου στις Κερασιές ο Κυριακούλης και ο Κωνσταντίνος πήγε στις Κολίνες. Από εκεί ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στα Βέρβενια και ο Κυριακούλης μαζί με τον Ηλία στο Βαλτέτσι. Ο Κυριακούλης έπιασε ένα ταμπούρι και ήταν με 120 Μανιάτες. Δέχθηκε την επίθεση των Τούρκων και κράτησε όλη την ημέρα. Την επομένη επιτέθηκε στο ταμπούρι και ο Κεχαγιάμπης και τότε ο Κυριακούλης μαζί με τον Σαλαφατίνο με τα σπαθιά στο χέρι επιτέθηκαν και ανάγκασαν τους Τούρκους να υποχωρήσουν. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών, 1982*, σσ. 136, 138 και 142.

Ο Κυριακούλης βρισκόταν στο Γύθειο και είπε στο Φραγκιά και στο Μπουζουναρά να κανονιοβολούν με τα πλοία τους. Συγχρόνως έγραφε στους Τουρκοβαρδουνιώτες Ζελούμη και Χοντρολιά ότι ήρθαν Φράγκοι και Ρώσοι και δεν μπορεί να τους βοηθήσει, αλλά πιέζεται να βαδίσει εναντίον τους. Αυτοί άκουσαν το όνομα Φραγκιά και φοβήθηκαν και έφυγαν μαζί με τους Τούρκους του Μυστρά στην Τρίπολη. Στο Φραγκόβρυσσο ο Κυριακούλης, ο Κωνσταντίνος, ο Κυριακούλης Κουτράκος και ο Π. Γιατράκος συνάντησε τους Τούρκους που επέστρεφαν από την καρύταινα και συγκροτήθηκε μάχη, με πολλές απώλειες για τους Τούρκους. Εκεί σκοτώθηκε και ο γυναικάδελφος του Γιατράκου. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)380.

Στις 25 Μαρτίου 1821 ο Κυριακούλης πήγε στο Μαραθονήσι με 400 Μανιάτες και διέταξε τα πλοία να κανονιοβολούν, ήταν και το πλοίο του

Φραγκιά, οι δε Βαρδουνιώτες, νόμισαν ότι ήρθε η Φραγκιά στο Μαραθονήσι και έφυγαν για την Τρίπολη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 438. Μετά τα περί Φραγκιά οι Μπαρδουνοχωρίτες έφυγαν και κλείστηκαν στις 27 Μαρτίου στην Τρίπολη. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 121.

Με την έναρξη της επανάστασης ο Κυριακούλης μαζί με τον αδελφό του Αντώνιο πήγαν στο Μυστρά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Ι.Κολοκοτρώνη, *Ελληνικά Υπομνήματα*, σ. 12.

Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης αρραβώνιασε το γιό του Πέτρο, που ήταν τότε 8 ετών, με τη διετή κόρη του Αναγνώστη Τζωρτζάκη από την Καστανιά (σημ. Καστόρειον). Κ.Κοτσώνη, *Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)219.

Ο Κυριακούλης με τον αδελφό του Κωνσταντίνο και το Νικηταρά χτύπησαν στο Καλογεροβούνι τους Τούρκους που έφευγαν από την Καρύταινα και πήγαιναν στην Τριπολιτσά. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 225.

Ο Κυριακούλης συνάντησε στις Κολλίνες τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη και πήγαν προς τα Βέρβена. Την ημέρα του Πάσχα ήταν στις Βλαχοκερασιές και τους χτύπησαν εκεί οι Τούρκοι και τους διέλυσαν. Εκεί σκοτώθηκε ο Παναγάκος Βενετσανάκης και ένας ανιψιός του καθώς και ο Νικολόπουλος. Ο Βενετσανάκης με το Νικολόπουλο ήταν στο κάτω μέρος και δέχτηκαν την ορμή των εχθρών και διεσπάρθησαν και διαλύθηκαν. Ο κυριακούλης ήταν πίσω και δεν μπόρεσε να κρατήσει τους Τούρκους. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)381-2.

Στις 10 Απριλίου -Κυριακή του Πάσχα- οι Τούρκοι χτύπησαν τη Βλαχοκερασιά, όπου ήταν στρατοπεδευμένοι οι Έλληνες. Ο Κυριακούλης ήταν με 300 Μανιάτες, άφησαν όμως κενή τη θέση τους και έφυγαν προς το ορεινό μέρος. Το στρατόπεδο διαλύθηκε και σκοτώθηκε ο Νικολόπουλος. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 6. Αναφέρεται ότι στις 31 Μαρτίου 1821 μαζί με τον Αντώνιο Νικολόπουλο ύψωσε τη σημαία της επανάστασης στην Κερασιά, που απέχει δύο ώρες από την Τρίπολη, ό.π., τόμ. Δ, σ. 179. Κ.Κοτσώνη, *Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)219.

Στη μάχη της Βλαχοκερασιάς λειποτάκτησαν οι όλοι οι περί τον Κυριακούλη. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 227.

Οι Τούρκοι επιτέθηκαν στη Βλαχοκερασιά και ο Κυριακούλης, επειδή δεν ήταν καλά οχυρωμένος, απεχώρησε και πήγε στο Πάπαρι. Ν.Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1851, τόμ. Α', σ. 87.

Στις 17 Απριλίου 1821 έγραψε από το Βαλτέτσι και συμβούλευε για τη διανομή των εφοδίων από τα τουρκικά πλοία. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 87. Αλλά το 1822 το Υπουργείο των Εσωτερικών με υπουργό τον Ι. Κωλέττη ζητούσε λογαριασμούς από τον Γεώργιο Πουλάκο, που τον είχε ο Κυριακούλης στη δούλεψή του (...εγώ τον είχα δούλο και επιστάτη...). Κ.Κοτσώνη, *Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)257, 258 και 259.

Στις 28 Απριλίου έγινε η πρώτη μάχη στο Βαλτέτσι που διαλύθηκαν οι Έλληνες. Σε αυτή ήταν και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδίασμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)388. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)220.

Μετά τη μάχη στο Λεβίδι οι Έλληνες πήγαν στο Βελτέτσι. Εκεί ήταν ο Κυριακούλης και έγινε η πρώτη ατυχής μάχη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 11. Μετά τη διάλυση του στρατοπέδου ο Κυριακούλης πήγε στη Βαρδούνια, ό.π., σ. 13. Αργότερα έγινε το δεύτερο στρατόπεδο στο Βαλτέτσι με τη νικηφόρα μάχη και ήταν ο Κυριακούλης, ό.π. σ. 30-40.

Στις 24 Απριλίου 1821 οι Τούρκοι χτύπησαν το Βαλτέτσι. Οι Μανιάτες, που την προηγούμενη τους είχαν μετρήσει και το θεωρούσαν γρουσουζιά, διαλύθηκαν και ο Φωτάκος γράφει: "...εκεί επολέμησαν μόνοι των οι μεγάλοι καπεταναίοι και τους σταμάτησαν . άλλως έπιαναν ζωντανό τον **Κυριακούλη**". Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής επαναστάσεως*, σ. 96 και Κ. Ρωμαίου, Βαλτέτσι 1821, Δοξασίες και ψυχολογία των πολεμιστών, *Πελοποννησιακά* 16(1985-6)404, 405 και 417.

Ήταν στο Βαλτέτσι στη νικηφόρο μάχη και μπήκε στο πρώτο ταμπούρι. Δέχθηκε την πρώτη επίθεση των Τούρκων και άντεξε. Έστειλε φουσέκια στο ταμπούρι του Σαλαφατίνου. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδίασμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)389-90. Στις 4 μετά το μεσονύκτιο έφθασε από τα Βέρβενα ο Αντώνης με 400, ο οποίος παρατάχθηκε απέναντι από τα ταμπούρια του Κυριακούλη και του Σαλαφατίνου. Το πρωί οι Τούρκοι άφησαν το ταμπούρι του Σαλαφατίνου και κανονιοβολούσαν το ταμπούρι του Κυριακούλη και επιτέθηκαν κατά του Αντωνίου. Ο Κυριακούλης βγήκε από το ταμπούρι του, πήγε στου Σαλαφατίνου και γώναξε να τρέξουν γιατί ο Αντώνιος κινδύνευε. Αμέσως ανταποκρίθηκαν οι Έλληνες και πέσαν με ορμή επάνω στους Τούρκους, τους οποίους έτρεψαν σε φυγή. Μετά τη μάχη έμεινε στο Βαλτέτσι, ό.π., σ. 390-1. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)224.

Πολέμησε στο Βαλτέτσι. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 233.

Εις τα Βέρβαινα, εις το Βαλτέτσι και όπου αλλού ευρέθησαν ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης και οι λοιποί Μανιάτες καπεταναίοι δεν πληρώθησαν, αλλά μόνον τους έδιναν οι Πελοποννήσιοι τα πολεμοφόδια και την τροφήν των. Αυτοί όμως είχαν την υψηλοφροσύνην τάχα, ότι δουλεύουν και πολεμούν δια να ελευθερώσουν τους Βλάχους, ούτως έλεγον οι Μανιάτες τους άλλους Πελοποννησίους. Αυτό δε το αγέροχον εξακολουθούν να το έχουν και να το φρονούν, διότι ήσαν ελεύθεροι επάνω εις την ξηράν πέτραν. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Στα Βέρβενα οι στρατιώτες ήθελαν να σκοτώσουν τους άρχοντες. Τους είπε ο Κολοκοτρώνης αν θέλουν να τους σκοτώσουν να το κάνουν πρώτα σε κείνον, "...διέταξε εν ταυτώ τους υπό την οδηγίαν του στρατιώτας να τον περιστοιχίσωσιν, ως τούτ' αυτώ διέταξε και ο **Κυριακούλης** τους περί αυτόν Μανιάτας...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 213.

Στα Τρίκορφα εγκαταστάθηκαν πρώτα ο Ηλίας Μαυρομιχάλης και ο Αναγνωσταράς και την επομένη ημέρα πήγε και ο Κυριακούλης. Μετά δέκα περίπου ημέρες ήρθε διαταγή να πάει στην Ανατολική Ελλάδα.

Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)393 και 394.

Ο **Κυριακούλης** πήγε στη Στερεά Ελλάδα για να εμποδιστεί η κάθοδος των Τούρκων στην Πελοπόννησο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 78.

Ο Κυριακούλης πήγε στην Πέτρα της Λειβαδιάς. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 6.

Στην Πέτρα (κοντά στη Λειβαδιά) πήγε ο Κυριακούλης μαζί με τον Σταυριανό Καπετανάκη και αναγκάστηκαν να γυρίσουν στα Δερβένια. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 219.

Στα Μεγάλα Δερβένια πήγε ο Ηλίας και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης με τον Παναγιώτη Τρουπάκη. Κ.Κοτσώνη, Η άμυνα των Δερβενίων Μεγαρικής κατά την έναρξιν της επανάστασεως του 1821, Πρακτικά Α' συνεδρίου Κορινθιακών ερυνών, Απρίλιος 1974, *Πελοποννησιακά* 11(1975)25 κ.ε. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)225.

Ο Κυριακούλης έφθασε στα Κόκκαλα (Κόκλα-Πλαταιές) και έστειλε τον Τσαλαφατίνο να συναντήσει τον Οδυσσέα και αυτός με τον Πετμεζά πήγαν στην Πέτρα. Βγήκαν οι Τούρκοι από τη Λειβαδιά και τους νίκησαν. Ο Κυριακούλης νικημένος πήγε πάλι στα Κόκκαλα. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)398. Στις 11 Ιουνίου 1821 ο Κυριακούλης ήταν στα Μέγαρα με τον Ηλία και Σαλαφατίνο, ό.π., σ. 410. Μετά τη μάχη και ήττα στο Σούρπι ο Κυριακούλης πήγε στον Κερατόπυργο. Στα Δερβένια ήρθαν ενισχύσεις από 200 Μανιάτες υπό τον Ιωάννη Κατσάνο, αλλά επειδή έδειξαν δειλία ο Ηλίας τους έστειλε στον Κυριακούλη στον Κερατόπυργο, ό.π., σ. 400. Ο Κυριακούλης και ο Νικηταράς γύρισαν στην Τρίπολη, όταν κόντευε να πέσει το κάστρο της, ό.π., σ. 400. Ο Ηλίας και ο Κυριακούλης κλήθηκαν να πάνε στην Κάρυστο με 400 Μανιάτες και πέρασαν στην Αθήνα, ό.π., σ. 401. Πήγαν στα Στούρα και πολέμησαν με 300 Καρυστινούς, τους οποίους έκλεισαν σε επτά οχυρά σπίτια. Ο Ομέρ βέης της Καρύστου πήγε στα νώτα των Ελλήνων. Πολέμησε τον Κυριακούλη και τον Σαλαφατίνο, που υποχώρησαν στο δάσος και πολιορκήσε τον Ηλία σε ένα χαλασμένο μύλο, όπου και σκοτώθηκε, ό.π., σ. 401. Από το δάσος ο Κυριακούλης πήγε στα πλοία και ο Σαλαφατίνος πήγε να συναντήσει το Βάσσο. Ξαναπήγαν στα Στούρα. Μετά ο Σαλαφατίνος με το Βάσο ενοχλούσαν τους Τούρκους του κάστρου της Καρύστου και ειδοποίησαν τον Κυριακούλη και τον Οδυσσέα, αλλά πριν φθάσουν αυτοί βγήκαν οι Τούρκοι και τους νίκησαν, ό.π., σ. 402. Μετά τη νέα ήττα ο Κυριακούλης γύρισε στην Πελοπόννησο, ό.π., σ. 403. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)229.

Ο **Κυριακούλης Μαυρομιχάλης** είχε στρατοπεδεύσει στον Κερατόπυργο που σήμερα λέγεται Λουτρόπυργος και βρίσκεται 2 χιλιόμετρα ΝΔ των διοδίων της Ελευσίνας. Κ.Κοτσώνη, Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)212.

Στις 5 Σεπτεμβρίου 1821 πήγε στη Μονεμβασία και εκφράστηκε η υποψία ότι θα ήθελε να αναλάβει τη διοίκηση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 109.

Στις 15 Δεκεμβρίου 1821 βρισκόταν στην πολιορκία του Ακροκορίνθου. Στις 15 Ιανουαρίου που παραδόθηκε το κάστρο δεν ήταν εκεί γιατί είχε φύγει

για την Εύβοια. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)232.

Τον Ηλία Μαυρομιχάλη ζήτησαν οι Αθηναίοι ως αρχηγό της πολιορκίας. Συνεννοήθηκε με τον θείο του Κυριακούλη να πάνε στην Εύβοια. Έγινε αρχικά με τους Μαυρομιχαλαίους προσπάθεια αλώσεως της ακροπόλεως, αλλά εφονεύθησαν μερικοί και απέτυχαν. Μετά πήγαν στην Εύβοια... Μετά τη θυσία του Ηλία ο Κυριακούλης ψυχράνθηκε και γύρισε πίσω στην Πελοπόννησο. Ν. Σπηλιόπου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 285-6.

Πήγε στην Εύβοια, όπου σκοτώθηκε ο ανιψιός του Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)232. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 103.

Στη συνέχεια πήγε στις Κιτιές, όπου βρισκόταν στις 29 Μαρτίου 1822 και στις 15 Απριλίου 1822. Στα μέσα Μαΐου 1822 πήγε στο Μεσολόγγι και στις 27 Μαΐου διατάχθηκε να πάει στην Τσαμουριά. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)234-5. Στις αρχές Ιουνίου ήταν στο Μούρτο, που τους ανάγκασαν οι Άγγλοι να φύγουν και πήγαν στη Σπλάτζα, ό.π., σσ. 236 κ.ε. Βλέπε: Α.Λιγνού, Αρχαίον Ύδρας, τ. 8, σ. 251-2.

Ο Κυριακούλης πήγε στη Σπλάντζα με τα πλοία του Γρηγορίου Καντσουλήρη και Παν. Μεζουναρά (Μπουζαναρά) ή Μαυρομμάτη, που κατέβαλαν τα περισσότερα έξοδα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

Ο Κυριακούλης ήθελε να εκστρατεύσει στην Ήπειρο με 1.000, αλλά οι Μανιάτες δεν εστρατεύοντο χωρίς μισθό και τελικά πήγε με 150, αλλά τελικά μείναν μόνο 60 μανιάτες. Πήγε στο Φανάρι με 600 άνδρες. Ν. Σπηλιόπου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 369-370. Στις 2 Αυγούστου "... προσέβαλαν οι εχθροί τον Ζώνη Πάνου και ο Κυριακούλη ορμά κατά του Σιληχτήρι με τρεις Μανιάτας μόνους παρακολουθήσαντας, και βόλιον θανατηφόρον εστέρησε την Ελλάδα και άλλου πρωταθλητού αληθούς Σπαρτιάτου.... απέπλευσαν και τα πλοία με τους αποδειλιάσαντας Μανιάτας, αποκομίσαντα τον νεκρόν του Κυριακούλη εις Μεσολόγγι", ό.π., σ. 371.

Στις 4 Ιουλίου 1822 επιτέθηκαν οι Τούρκοι και στη μάχη σκοτώθηκε ο Κυριακούλης και ο Κεχαγιάμπης του Χουρσίτ. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)240 κ.ε.

Πήγε στο φανάρι για να ανοίξουν δρόμο ανεφοδιασμού του Σουλίου. Τους χτύπησαν οι Τούρκοι και ο Κυριακούλης πήγαινα από προμαχώνα σε προμαχώνα και τον χτύπησε βολή πυροβόλου στην καρδιά. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 173.

Πήγε στη Σπλάντζα (Φανάρι) της Ηπείρου όπου σκοτώθηκε σε μάχη με τον Κεχαγιάμπη του Βαλή της Πελοποννήσου, ο οποίος σκοτώθηκε στην ίδια μάχη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ.Β, σ. 334, τόμ Γ, σ. 232 και τόμ. Δ, σσ. 13, 87 και 152.

Τη μάχη περιγράφει ο Χριστόφορος Περραιβός. Ο Σελικτάρης του Χουρσίτ πασά Ισούφ αγάς, γνωστός από την πολιορκία της Τριπολιτσάς Κεχαγιάμπης, θέλησε να επιτεθεί αιφνιδιαστικά, αλλά ένας βουκόλος ειδοποίησε τους Έλληνες και έγινε συμβούλιο αν έπερεπε να μείνουν ή να επιβιβαστούν στα πλοία. Προτίμησαν να μείνουν και ύψωσαν οχύρωμα. "...παρετάχθησαν μεν εις αυτόν ο Βασίλειος Ζέρβας και ο Ζώης Πάνου με εκατόν είκοσι στρατιώτας, τιθέντες εις τα νώτα κατά τον λιμένα, ο δε

Ζάρμπας με πενήντα κατέλαβεν ένα πύργον, κείμενον παρά τας όχθας των εκβολών του ποταμού, υποπτεύων μήτοι ο εχθρός φέρη ιππικόν και τους κτυπήση από τα όπισθεν, και αντικρύ των εκβολών παρετάχθησαν και τα πλοία επ'αυτώ τούτο. Ο δε Μαυρομιχάλης ετοποθετήθη με τους Σπαρτιάτας κατά το δεξιόν μέρος...αλλ' ούτος (ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης) φιλοτιμούμενος έδραμεν εις βοήθειαν του Ζώη Πάνου και λοιπόν συντρόφων συνοδευόμενος με τρεις μόνον στρατιώτας. η απροφύλακτος όμως ορμή του και φθονερά ειμαρμένη έδωκαν τέλος των ημερών του ήρωος Σπαρτιάτου, πληγωθέντος καιρίως υπό την μασχάλην...". Χ.Περραιβού, *Απομνημονεύματα*, Έκδ. Πρωτοψάλτη, σ. 122.

Στις 23 Μαρτίου 1825 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης απηύθυνε προκήρυξη για το θάνατο του γιού του Ιωάννη και αναφέρθηκε στη θυσία του Ηλία και του Κυριακούλη. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 95. Απάντησε ο συντάκτης της "Εφημερίδος Αθηνών", αριθ. φ. 65, της 29 Μαΐου 1825.

Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, για τον οποίο αναφέρεται: "Οπλαρχηγός Λακωνίας, έπεσε ενδόξως εις την εν Πλάντζα της Ηπείρου μάχην την 15 Ιουλίου 1822", ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 7. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 88.

Το θάνατο του Κυριακούλη περιγράφει ο Rouqueville και σε μετάφραση παρουσιάζει ο Δ.Βαγιακάκος, Ηλίας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)237. Ο Φ.Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, σ. 575, αναφέρει ότι πήγε στο Φανάρι. Στη σελίδα 576 αναφέρει ότι δεν κατόρθωσε να ανοίξει δρόμο προς το Σούλι και στη σελίδα 599 γράφει ότι τραυματίστηκε και διαμοίρασε τα όπλα του στους συμπολεμιστάς του! και άλλα φανταστικά.

Η Εθνοσυνέλευση στη συνεδρίαση της 8 Φεβρουαρίου 1832 αποφάσισε να διατηρηθεί η μνήμη του, ενώ καταδίκασε σε αιώνιο ανάθεμα και κατάρα του Έθνους τους φονείς και απέκλεισε του δικαίωματος να είναι Έλληνες ο Πετρόμπεης και ο Ιωάννης-Κατσης Μαυρομιχάλης. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 223.

Παντρεύτηκε την Αντωνίτσα Τζανέτμπεη Γρηγοράκη και απέκτησαν α) τον **Πέτρο**, ο οποίος παντρεύτηκε την Ευφροσύνη κόρη του Κωνσταντίνου Σούτσου και αδελφή του Μιχαήλ Βόδα-Σούτσου και από το γάμο του γεννήθηκε ο Κυριακούλης, που έγινε βουλευτής Οιτύλου το 1879 και μετά την επανάσταση στο Γουδί έγινε πρωθυπουργός της Ελλάδος. Αυτός ήταν πατέρας του τελευταίου υπουργού Πέτρου-Μπέη Μαυρομιχάλη. β) το **Λεωνίδα**, που ήταν βουλευτής το 1874. Αν.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 6, σ. 151. Ακόμη γεννήθηκαν τρεις κόρες η Μαρία, η Δεσποινούλα και η Αγγελική. Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης ήρωος Βαλτετσίου και Ηπειρωτικών ακτών, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)209 και 244. Από το Ζησίου μαθαίνουμε ότι ο Λεωνίδας απέκτησε 6 παιδιά. α) Γεώργιος, β) Πέτρος, γ) Κυριακούλης, που απέκτησε γιο Λεωνίδα, δ) Παναγιώτης που έκανε το Λεωνίδα και τον Ιωάννη, ε) Κωνσταντίνος, πατέρας του Λεωνίδα και του Ηλία και στ) Ηλίας που απέκτησε τον Κυριακούλη.

4) ΙΩΑΝΝΗΣ - ΚΑΤΣΗΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Το 1802-3 πήγαινε με το πλοίο του στο Λιβόρνο, αλλά ναυάγησε. Για την επιστροφή του μαζί με το πλήρωμά του επιβιβάστηκαν σε ένα Αυστριακό

καράβι, που θα τους πήγαινε στη Μάνη. Ο Κουμουνδουράκης κατηγορήθηκε ότι μοιράστηκε τη λεία αυτού του καραβιού με το Μαυρομιχάλη. W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 317. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 364.

Το καλοκαίρι του 1812 η χήρα και τα παιδιά του Αναγνώστη-Αντώνη Παπατσώνη, υποπτευθέντες ότι θα τους συλλάβουν οι Τούρκοι (αποκεφάλισαν το Δεληγιάννη), έφυγαν από το σπίτι τους και πήγαν στη Μπούκα, την παραλία του Νησιού (Μεσσήνης) και με πλοίο κατέφυγαν στους Μύλους των Καπετανάκηδων. Αλλά υποπτευθέντες ότι μπορεί οι Τούρκοι να τους αναζητήσουν, πήγαν με το πλοίο του **Κατσή Μαυρομιχάλη** στην Καρδαμύλη και τέθηκαν υπό την προστασία του Π. Μούρτζινου, που ήταν παλαιός φίλος της οικογενείας και έμειναν μέχρι τον Οκτώβριο. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 42.

"...Λέγουν ότι, όταν το 1815 αφηρέθη η ηγεμονία της Μάνης από τον Θεοδωρόμπεην Γρηγοράκη, ο Καπουδάν πασάς αποβλέψας δια την διαδοχήν εις την ισχυράν οικογένειαν των Μαυρομιχαλαίων, προσέφερε κατ' αρχάς το μπηλίκι εις τον Ιωάννην Κατσήν μαυρομιχάλην. Αλλ' αυτός ηρνήθη να δεχθή το προσφερόμενον αξίωμα, ισχυρισθείς ότι έχων πρεσβύτερον αδελφόν τον Πέτρον, εμποδίζεται από τα Λακωνικά έθιμα, τα επιβάλλοντα σεβασμόν εις την οικογενειακήν ιεραρχίαν." Σ. Κουγέα, *Ο τάφος ενός Έλληνος αγωνιστού εις το Μόναχον - του Ηλία Κατσάκου Μαυρομιχάλη. Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος*, σ. 437.

Ο Κατσής ήταν ο καπετάνιος της Μέσα Μάνης και υπάρχουν δύο έγγραφα συμφωνητικά του 1817 και του 1818 που υποσχόντουσαν ησυχία, σε αντίθετη δε περίπτωση οι παρβάτες θα χρωστούσαν στον Κατσή γρόσια και φονικά. Σ. Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 267 κ.ε.

Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ηλία Χρυσοσπάθη στις 8 Σεπτεμβρίου 1818 στο λιμάνι της Τσίμοβας. Αναφέρεται : Γιάννης Καπετανάκης Μαυρομιχάλης. Σπαρτιάτης από την Τσίμοβαν. Καπετάνιος και διοικητής έως Πόρτοκάγιο. Χρόνων 39 (γενν. 1779). Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 15, αριθ. 93.

Ο Πετρόμπεης σε επιστολή του προς τον Αναγνώστη Κρονδηρά της 5 Οκτωβρίου 1819 μεταξύ των άλλων γράφει: "...Ένας Μποναπάρτης αυτοκράτορας και βασιλεύς απάσης της Ευρώπης, και τώρα μαλακώνει εις ένα νησί ωσάν την πέτραν που είναι απ' έξω εις τον Καβοδρόσον, όπου έβαλε ο καπετάν Κατζής ένα ξέπαπα, και πάλιν δεν απελπίσθη, αλλ' υπομένει εκεί...". Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)107. Στη σελίδα 109 σημειώνεται ότι επρόκειτο για αποσχιματισμένο παπά.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Γιάννης Μαυρομιχάλης**. *Ι. Φιλήμονος*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Στις 18 Μαρτίου 1821 έφθασε στην Καρδαμύλη πλοίο με μπαρούτι απότους Φιλικούς της Σμύρνης. Ο Αναγνωσταράς και ο Νικηταράς έστειλαν από τη μονή Μαρδακίου της Αλαγονίας 250 σπλοφόρους με 200 ζώα για να

πάρουν τα πολεμοφόδια, αλλά ο Κατσής δεν τους επέτρεψε χωρίς την άδεια του αδελφού του Πετρόμπεη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 328. Στις 22 με 23 Μαρτίου τα παιδιά του Πετρόμπεη με τον Κασή και λοιπούς προκρίτους της Μάνης και με 2.000 οπλοφόρους πήγαν στην Καλαμάτα, ό.π., τόμ. Α, σ. 332. Με τη φροντίδα του Κασή παρελήφθησαν οι τροφές που είχαν οι Τούρκοι στην Καλαμάτα, ό.π., τόμ. Α, σ. 336. Μετά πήγε στην Κορώνη με το Ροδίτη και το Γεώργιο Παυλάκη, ό.π., τόμ. Α, σ. 342.

Στις 22 Μαρτίου 1821 πήγε στην Καλαμάτα με 200 στρατιώτες και έκλεισε τους Τούρκους σε 2-3 σπίτια. Την επομένη ήρθε ο Πετρόμπεης με 500 στρατιώτες. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδίασμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη 2(1968-9)379*.

"Την πρωΐαν της 23 Μαρτίου ήλθον ο Κατσής Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Κατσάκος κλπ.". Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας ο Κατσής έμεινε εκεί για την τήρηση της τάξης, ό.π., σ. 130.

Ο Κατσής ορίστηκε επιστάτης στη συγκέντρωση των τροφίμων της περιοχής της Καλαμάτας, από τα οποία άλλα διατέθηκαν στο στράτευμα και άλλα χορηγήθηκαν στους Μανιάτες. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α', σ. 336.

Ο Κατσής Μαυρομιχάλης με το γιό του Ηλία, τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη, το Ροδίτη και το Γεώργιο Παυλάκη, έλαβαν μέρος στην πολιορκία της Κορώνης. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α', σ. 341-2.

Ο Κατσής μαζί με το γιό του Ηλία πήγε στην πολιορκία της Κορώνης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 52.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνημών 15(1921)86* αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, **καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη**, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης".

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 30 Μαρτίου 1821 ο Ιωάννης Κατσής-Μαυρομιχάλης, για τις ανάγκες των πολιορκητών Μανιατών της Μονεμβασίας, πήρε περίπου 4.000 φουσέκια από Σπετσιώτες και έδωσε αποδεικτικό. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 73.

Στις 5 Απριλίου 1822 αναφέρεται ότι θα στρατολογήσει για την Ήπειρο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 129.

Τον Απρίλιο του 1822, ως φρούρχος Μονεμβασίας, κράτησε το υπό Γαλλική σημαία πλοίο Λιστόκου και το ξεφόρτωσε διά της βίας. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 207.

Στις 29 Νοεμβρίου 1822 πήρε επιστολή από τον Πετρόμπεη, ο οποίος βρισκόταν στο Μεσολόγγι και εξέφραζε τη δυσαρέσκειά του, διότι δεν είχε πάρει ειδήσεις, ούτε είχε φθάσει βοήθεια με τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, που περίμενε. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)270.

Για να πάει ο στόλος στο Μεσολόγγι το 1822 ζητήθηκαν χρήματα προκαταβολικά. τους δόθηκαν τα λάδια Μεθώνης και Κορώνης, αλλά αυτά τα πήρε ο Κατσής. Η Γερουσία κάλεσε τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη να μεσολαβήσει, αλλά δεν κατώρθωσε τίποτε. Η κυβέρνηση έγραψε στο Χρυσοσπάθη: "...εάν αποκατασταθή η πατρίς, η Σπάρτη θέλει θεωρηθή ως ανθελληνίζουσα, αν οι Σπαρτιάται δεν αλλάξωσι διάθεσιν...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 456.

Ο Κατσής τον Ιανουάριο του 1823, με εντολή του Πετρόμπεη που βρισκόταν στο Δραγαμέστο, έδωσε χρήματα στα καράβια που ήταν στο Μεσολόγγι και απειλούσαν ότι θα έφευγαν αν δεν λάβαιναν χρήματα για την τροφή τους. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)278.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822 μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης υπέγραψε το διορισμό ως επιστατών τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;), Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Στις 20 Ιουλίου 1823 έφθασε στο Βουλευτικό επιστολή του Ιωάννου Κατσή-Μαυρομιχάλη, αλλά την άφησαν να τη διαβάσουν άλλη μέρα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 126.

Η επιστολή του Ιωάννη Κατσή Μαυρομιχάλη της 18 Ιουλίου 1823 από Καλαμάτα έγραψε στη Διοίκηση ότι ο Γεώργιος Δημητρακαράκος και ο μπεηζαδής Γιάννης εξεστράτευσαν. Προκειμένου όμως να εκστρατεύσει ο γιός του Ηλίας μαζί με τον Ιωάννη Ροδίτη δανείστηκε χρήματα και ζητεί να του τα στείλει η Διοίκηση και μόλις φθάσουν τα χρήματα αναχωρούν με 500 Μανιάτες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σσ. 83-4.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στις 18 Δεκεμβρίου 1823 έστειλε επιστολή στον Ιωάννη-Κατσή Μ., τον Αντωνάκη Μ., τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον (Ιωάννη) Λογοθέτη αναφερόμενος σε πρόσωπα του Βουλευτικού. (Δημοσιεύτηκε με λάθη στα Λακωνικά, αριθ. 18 Νοεμ.- δεκεμ. 1966, σσ. 185-6, 192). Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 118.

Στις 19 Μαρτίου 1824 από το Λιμένι ο Κατσής και ο Κυριακούλης Κουτράκος έγραψαν στον καπ. Πανάγο (Κυβέλο;), το Θωμά (Βενετσανάκη;) και τον Παναγιωτάκη (Καπετανάκη;) "να συνάξετε έκαστος όσους περισσότερους στρατιώτας δύνασθαι...". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 127.

Ο Κατσής έγραψε στις 20 Μαρτίου 1824 στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκη-Γρηγοράκη ότι άρχισε να επιστρατεύει και ζήτησε και από αυτόν να στρατολογήσει. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 156.

Στις 20 Απριλίου 1824 έγραψε από το Δαφνί στον ανωτέρω καπ. Γιωργάκη να πάει εκεί για τη διανομή των Εθνικών κτημάτων. Οι Μαυρομιχαλαίοι λόγω του εμφυλίου ήταν στο Λυκοβουνό. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 162. Στις 27 Απριλίου 1824 έγραψε πάλι στον καπ. Γιωργάκη από τη Στεφανιά και τον καλούσε να πάει εκεί, ό.π., σ. 164.

Τον Απρίλιο του 1824 ο Μούρτζινος, ο Βοϊδής και ο Τζανετάκης ήταν με το μέρος της κυβέρνησης, ενώ οι λοιποί με τους Μαυρομιχαλαίους. Ο Κολοκοτρώνης τους κάλεσε να πάνε στα Τρίκορφα, αλλά οι Μανιάτες υπό τους Μαυρομιχαλαίους λαφυραγώγησαν τις επαρχίες Μονεμβασίας και Έλους και απέκρουσαν το Γιατράκο, ο οποίος τους πολέμησε στο Λυκοβουνό, αλλά ηττήθηκε. Ο Πετρόμπεης ήταν στην Καλαμάτα και ζητούσε από τον Κατσή (ήταν στο Λυκοβουνό) και τους άλλους Μαυρομιχαλαίους να πάνε εκεί. Ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης είδε τον Κατσή και θέλησε να συμβιβάσει του Μαυρομιχαλαίους με τον Μούρτζινο και να τους φέρει όλους κοντά στην Κυβέρνηση. Ο Μούρτζινος ζητούσε 50.000 γρόσια, για να στρατολογήσει 2.000 και να επικρατήσει. Ν. Σπηλιώτου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 65.

Ο Παν. Γιατράκος στις 18 Φεβρουαρίου 1825 χαρακτήρισε "ανίσχυρη προφασιολογία" τη μη άφιξη του Ιωάννη Μαυρομιχάλη στην Κορώνη. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 161.

Στις 3 Μαρτίου 1825 ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης από το Φιλιππάκι έγραψε στους αρχηγούς του Μεσσηνιακού στρατοπέδου ότι "...Εγώ σήμερα έχω απόφασιν να σηκώσω το ορδί μου από εδώ και να υπάγω ομπρός". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 164.

Ο **Ιωάννης Κατσή Μαυρομιχάλης** διορίστηκε γενικός αρχηγός των όπλων της Μάνης και του έστειλαν χίλια κοιλιά γέννημα για την τροφή των Μανιατών. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 62 της 2 Ιουνίου 1826, σ. 246.

Επί Ιμπραήμ ήταν στην πολιορκία της Κορώνης με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 329.

Το καλοκαίρι του 1828 αναφέρθηκε ότι ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης από λείες της γολέτας του Ζαχαρία Ψαριανού συγκέντρωσε το ποσόν των 190.000 γροσίων. Η είδηση αυτή προέρχεται από το Πανάγο Μαρτζελάκο, ο οποίος χρημάτισε γραμματικός του Ιωάννη Μαυρομιχάλη στη Μονεμβασία. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Όδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Το καλοκαίρι του 1828 ο Ιωάννης Καποδίστριας τον έπαυσε από τη θέση του Φρουράρχου Μονεμβασίας και τον αντικατέστησε με τον Κωνσταντίνο Κανάρη. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ.97.

Ο **Ιωάννης-Κατσή Μαυρομιχάλης**, οπλαρχηγός Σπάρτης, αναγνωρίστηκε ως συνταγματάρχης (αξιωματικός Β' τάξεως) με αριθ. μητρ. 68. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Το 1831 ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής που ηγήθηκε της στάσης των Μανιατών που κατέληξε στην κατάληψη της Καλαμάτας. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Μετά την επιστροφή του Ιμπραήμ από το Μεσολόγγι οι Αιγύπτιοι έφθασαν μέχρι τα Σελισάνικα Καλύβια και το Αρμυρό. Μετά από αυτό ο Γεν. Αρχηγός Θ. Κολοκοτρώνης επισκέφθηκε το Αρμυρό και συναντήθηκε με τους εκεί οπλαρχηγούς μεταξύ των οποίων ήταν και ο **Ιωάννης Κατσή**, ό.π., αριθ. φ. 65 της 5 Ιουν. 1826, σ. 249. Όταν ο Κολοκοτρώνης πήγε στο Αρμυρό

συνάντησε το Μούρτζινο, τον Κασή κ.ά. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 21.

Ήταν προεδρεύον μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης) η οποία είχε έδρα την Καρδαμύλη και την αποτελούσαν ακόμη ο Δ. Μούρτζινος, Ο Ν. Χριστέας, ο Α. Κουμουνδουράκης, ο Ιωάννης Κ. Μαυρομιχάλης, ο Π. Κυβέλος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Π. Ντουράκης και πρόσθετο μέλος που συμμετείχε όταν η Εφορία συνεδρίαζε στο Σταυροπήγι ο Ιωάννης Καπετανάκης, μετά το θάνατο του οποίου, 1824, τον αντικατέστησε ο αδελφός του Γερο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης. Επιτροπή για τον ανεφοδιασμό των στρατοπέδων ήταν ο Ιάκωβος Κορνήλιος και ο Αρχιδιάκονος Ιωακείμ Κωνσταντάς και τέλος Γραμματέας ήταν ο Θεοχάρης Μιχαήλ. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68.

Όπως αναφέρει το πρώτο ανακοινωθέν από τη Βέργα του Αρμυρού, στις 22 Ιουνίου 1826, ο Ι. Μαυρομιχάλης, ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Α. Κουμουνδουράκης και ο Ν. Χρηστέας ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και φρόντιζαν τον εφοδιασμό των μαχομένων και παράλληλα ήταν έτοιμοι να προλάβουν λιποταξίες. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή να στείλουν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 131-2.

Μετά τις μάχες στη Βέργα, στις 25 Ιουνίου 1826, απευθύνθηκε μαζί με άλλους Μανιάτες οπλαρχηγούς στην επιτροπή της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης), αποτελούμενη από τον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά και αφού τους συνεχάρησαν για τη σύμπνοια των Μανιατών που πέτυχαν, στη συνέχεια τους ζήτησαν να φροντίσουν να τους προμηθεύσουν με τροφές και πολεμοφόδια. Ακόμη τους δήλωσαν ότι και τα βιβλία των εκκλησιών τα χρησιμοποίησαν για βόλια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 121-3.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Το 1827 Μανιάτες κατέλαβαν το κάστρο της Μονεμβασίας και μετά πήγαν εκεί ο Κωνσταντίνος και ο **Κασής Μαυρομιχάλης** εις βοήθειά τους. Αργότερα πήγε ο Πλαπούτας και βρήκαν συμβιβαστική λύση. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 247.

Ο **Ιωάννης Κασής Μαυρομιχάλης** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Ερμιόνης, 18 Ιανουαρίου - 5 Μαΐου 1827. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 197.

Ο Κασής ήταν συνιδιοκτήτης με το γιό του Ηλία Κατσάκο της γολέτας "Ήρα", που είχε ανάμιξη σε πειρατεία. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α, σσ. 38, και 95.

Ακόμη αναφέρεται η περίπτωση του σκάφους "Costanza" με σημαία Σαρδηνίας, το οποίο είχε φορτωθεί από το Ηράκλειο της Κρήτης από τον Γάλλο Προξενικό πράκτορα Louis Godebout και στις 3 Σεπτεμβρίου 1827 το συνέλαβε πλησίον της Ζακύνθου σκάφος της οικογενείας Μαυρομιχάλη και το οδήγησε στο Οίτυλο, για να το προωθήσουν στο Ναύπλιο. Το μεγαλύτερο μέρος των εμπορευμάτων το άρπαξαν οι Μανιάτες και θεωρήθηκαν υπεύθυνοι ο **Ιωάννης Κατσής** και ο γιός του **Ηλίας Κατσάκος** και καταδικάστηκαν να αποζημιώσουν τον ενάγοντα. Διατάχθηκε ακόμη να κρατηθεί η γολέτα "Ηρα" που ανήκε στον Κατσή και βγήκε σε πλειστηριασμό. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 88-9.

Ο **Ιωάννης Κατσής Μαυρομιχάλης** στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα "Υδρας "Ο Απλόλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Με ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης της 8 Φεβρουαρίου 1832 παραδόθηκαν σε αιώνιο ανάθεμα οι αυτοουργοί της δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια, οι αδελφοί και ομόφρονες Πέτρος και Ιωάννης Μαυρομιχάλης. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 101 και 224.

Ο **Ιωάννης Μ. Μαυρομιχάλης** το 1832 υπέγραψε δύο αναφορές ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης) που διευθυνόντουσαν η μία προς τη Διοικητική Επιτροπή και η άλλη προς τη Γερουσία. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124 και ό.π., αριθ. φ. 46 της 1 Οκτωβρίου 1832, σ. 252. Ομοίως αναφέρεται ως **Ι. Κ. Μαυρομιχάλης**, ό.π., αριθ. φ. 21 της 29 Ιουνίου 1832, σ. 118.

Στις 11 Ιουνίου 1832 έγινε με τη συμμετοχή του η α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνελεύσεως των Ελλήνων. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 341. Το όνομά του αναγράφεται και στην Εθνική Εφημερίδα, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124, όπου αναφέρεται ότι έγινε δεκτός στην Εθνοσυνέλευση.

Από δημοσίευμα του Νικόλαου Πιεράκου-Μαυρομιχάλη στην Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833 πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: *"...Είναι ψευδέστατον, ότι ο πατήρ του Π. Μαυρομιχάλη ετιμήθη ως αρχιστράτηγος από την Ρωσίαν. Ο Ι. Μαυρομιχάλης, θείος του και θείος του πατρός μου, εβραβεύθη δια τας ηρωικάς του πράξεις με εν είδος χρυσού νομίσματος, φέρων το όνομά του. Απέθανεν ούτος άτεκνος. και μολονότι τούτο ανήκει εις δικαιωματικήν κληρονομίαν των συγγενών του, εσφετερίσθη όμως από τον αδελφόν του Πέτρου Ι. Κατζήν με το οποίον εστολίσθη εσχάτως εις Ναύπλιον..."*. Ο ανωτέρω προκλήθηκε από δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυπλίου "Ηλίας" της 4 Ιουλίου 1833, στην οποία ο υπογράφων με το όνομα "περιγηγητής", έγραψε ότι του διηγήθηκε ο Πετρόμπεης: *"Ο πατήρ μου Πιέρος Μαυρομιχάλης ετιμήθη από την Ρωσίαν με βαθμόν αρχιστρατήγου..."*.

Αναφέρεται και ως αγιογράφος το 1839. Α.Πετραντώνη, Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)131.

Απέκτησε α) τον Ηλία (αυτός δε τον Ιωάννη και τον Δημήτριο, που έγινε πατέρας 1) του Ηλία και αυτός του Δημητρίου, 2) του Ιωάννη, 3) του Σταυράκη και 4) του Λεωνίδα), β) το Χαρίλαο και γ) το Γερμανό (πατέρα του Γιαννούκου, του Μιχάλη και του Ηλία)..

α) ΗΛΙΑΣ ΚΑΤΣΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

"Την πρωϊαν της 23 Μαρτίου ήλθον ο Κατσής Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Κατσάκος...κλπ" και απελευθερώθηκε η Καλαμάτα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821 οι αγωνιστές σκόρπισαν σε διάφορα σημεία. Ο Ηλίας ακολούθησε το θείο του Αντώνιο Μαυρομιχάλη και πήγε στην πολιορκία των Μοθωκορώνων. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)379.

Πήγε στην πολιορκία της Κορώνης και την επομένη έφθασαν εκεί ο πατέρας του Κατσής και ο Θεϊός του Αντώνιος, ο Ροδίτης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 341. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 52.

Το 1822 ήταν με τον Πετρόμπεη και τους άλλους Μαυρομιχαλαίους στην πολιορκία του Ναυπλίου, αλλά όταν έφθασε ο Δράμαλης στην Αργολίδα πήγαν όλοι στους Μύλους. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Ο Κατσάκος μπήκε στο κάστρο του Άργους, ό.π., σ. 405. Βγήκαν και κάψαν τα γεννήματα στο Κουτσοπόδι, αλλά τους χτύπησε το Τουρκικό ιππικό και σκοτώθηκαν πολλοί Έλληνες. Μετά τη μάχη μπήκε πάλι στο κάστρο, ό.π., σ. 405. Στη μάχη των Αμπελιών του Άργους ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης και ο Κατσάκος κρατούσαν τη μάντρα (Βέργα) και δέχτηκαμ τη μεγαλ'θερη πίεση από τους εχθρούς, ό.π., σ. 406. Μετά την απομάκρυνση του Δράμαλη από την Αργολίδα, ο Γεώργιος, ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης και ο Κατσάκος πήγαν στην Κλένια (ανατολικά του Αγίου Βασιλείου) όπου ήταν ο Σαλαφατίνος με 20 άνδρες. Ο στρατός του Δράμαλη από την Κορινθία προσπάθησε πάλι να περάσει στην Αργολίδα από την Κλένια. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν και οι Έλληνες δεν μπόρεσαν να τους κρατήσουν και κατέλαβαν την Κλένια. Από τον Άγιο Βασίλειο ήρθε σε βοήθεια ο Τσώκρης και οι Έλληνες πήραν θάρρος και απώθησαν τους Τούρκους, οι οποίοι γύρισαν στην Κόρινθο, ό.π., σ. 408.

Στο Κουτσοπόδι του Άργους έκαιγαν καρπούς και δέχθηκαν επίθεση του Τουρκικού ιππικού. Μετά κλείστηκε στο κάστρο του Άργους. Αργότερα παραβρέθηκε στη μάχη της Κλένιας. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 178 και 188.

Στην πρώτη πολιορκία του Μεσολογγίου ο Ηλίας Κατσάκος πήγε μαζί με τον Παναγιώτη Κοσονάκο σε βοήθεια του Πετρόμπεη και πέρασε στο Δραγαμέστο, για να χτυπήσουν τους Τούρκους από τα νώτα τους και να τους αναγκάσουν να φύγουν. Κ.Κοτσώνη, *Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)274.

Όταν ο Πετρόμπεης πήγε από το Μεσολόγγι στο Δραγαμέστο και κατέλαβαν το Μαχαλά, έφθασαν στο Μαχαλά ο Ηλίας Κατσάκος και ο Παναγ. Κοσονάκος. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 485.

Στις 18 Ιουλίου 1823 ο Κατσής έγραψε από την Καλαμάτα ότι ήταν έτοιμη δύναμη 500 Μανιατών να εκστρατεύσουν υπό τον Ηλία Κατσάκο και Ιωάννη Ροδίτη μόλις λάβαιναν τα χρήματα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 84.

Αναφέρεται ότι όταν οι Δεληγιανναίοι, διωκόμενοι από την κυβέρνηση, πήγαν στους Μαυρομιχαλαίους, αλλά στο Λυκοβουνό δεν βρήκαν τον Ηλία

Κατσάκο, όπως περίμεναν, και πήγαν στους Γιατρακαίους. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 81

Ο Ηλίας Κατσάκος με 12 στρατιώτες πήγε στους Γοράνους, όταν το Σεπτέμβριο του 1825 εισέβαλε ο Ιμπραήμ στη Λακωνία. Αφού έφθασε ως τη Μονεμβασία γύρισε πίσω και στις 18 Σεπτεμβρίου χτύπησε χωρίς επιτυχία τους Γοράνους, όπου ήταν οι Έλληνες κλεισμένοι σε πύργους. Έκαψε όμως το χωριό και έφυγε. Κ. Κοτσώνη, Πρώτη εισβολή του Ιμπραήμ εις Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)160-1.

"...Κατά την επιδρομήν του Ιμβραήμ, αφού διέπρεψε και ερριψοκινδύνευσεν εις την Βέργαν του Αλμυρού, εξελθών του οχυρώματος και λαφυραγωγήσας ο ίδιος ωραιότατον αραβικόν ίππον....

...επί κεφαλής 300 Μανιατών κτυπά τον εχθρόν εις Μανιάκοβαν και σώζει τον εκεί πολιορκούμενον Κοσσονάκον από βέβαιον όλεθρον..."

...Στη στάση των Μανιατών (1834) ήταν στο πλευρό του στρατηγού Σμάλτς και του Φέδερ ως σύμβουλος. Διά των δραστηρίων ενεργειών του και της εξαιρετού τοπικής επιρροής του κατώρθωσε να επιφέρει τον συμβιβασμόν και την ειρήνην του τόπου...

...Έγινε υπασπιστής του Όθωνα. (σ. 439)

"... Ελέγετο ότι ο Κατσάκος είχε σώσει την ζωήν της Δουκίσσης και της κόρης της από τον κίνδυνον που διέτρεξαν να κρημισθούν εις το ρεύμα του Ιλισσού από τα αφηνιασμένα άλογα της αμάξης των, αναχαιτίσας με τα στιβαρά του χέρια ή και πυροβολήσας με τόλμην και δεξιότητα αυτά..."
...Έκτοτε εγένετο δεκτός εις το μέγαρόν της, κατ' εξαίρεσιν και με οικειότητα ευλόγως τότε σχολιαζομένη. (439-440)

Διεζεύχθη τη σύζυγόν του Κατερίνη και την πάντρεψε με Λάκωνα φίλον του. "... Είναι πιθανώτατον ότι η πράξις αύτη υπηγορεύθη από την προσπάθειαν διευκολύνσεως του γάμου του Κατσάκου μετά της κομίσης Ελίζης Λεμπέν και ότι ο δουκικός αυτός γάμος θα συνετελείτο αν δεν επηκολούθη άμεσον και σύγχρονον σχεδόν το τραγικόν τέλος των δύο τούτων θρυλικών υπάρξεων...". (440)

Τα περὶ ασθενοίας από χολέρα του Κατσάκου ή δηλητηριάσεως αυτού. (440 κ.ε.)

Τάφος στο Μόναχο με επιτύμβια πλάκα και επιγραφή από το Λουδοβίκο της Βαυαρίας. (444)

Ο Κ. Λεβίδης στην εφημερίδα "Ελπίς" έγραφε περί δολοφονίας του Κατσάκου και το Νοέμβριο του 1836 δέχθηκε στο καφενείο "Ωραία Ελλάς" επίθεση από δέκα Βαυαρούς αξιωματικούς, παρουσία του Φέδερ και του Γέρο-Κατσή. Ο Φέδερ επιτιθέμενος είπε: "Αυτός ο πирμπάντης είναι όπου υβρίζει τους τιμίους Βαυαρούς". Ο Λεβίδης αποτινόμενος στον κατσή είπε: "Θέλουν να ειπούν: Αυτός είναι εκείνος, όστις σπλητεύει τους φονεύσαντας τον υιόν σου Κατζάκον εις την Βαυαρίαν". Ο Λεβίδης δημοσίευσε σε παράρτημα: "Υπάρχουν, ως γνωστόν, πολλά και μεγάλα υποψίαί ότι ο υιός του κυρίου Κατζή, ο γενναίος Κατζάκος, εφονεύθη εις την εν Μονάχω διαμονήν του από τον ιατρόν Β...". (445).

Η σύζυγος του Ηλία Κατσάκου ονομαζόταν Κατερίνη, αλλά δεν είναι γνωστό το γένος της. Ούτε αναφέρεται το όνομα του δευτέρου συζύγου της. Από το γάμο αυτό γεννήθηκαν δύο παιδιά. α) Ιωάννης Κατσάκος. Χρημάτισε βουλευτής στ ατελευταία χρόνια του Όθωνα και τα πρώτα του Γεωργίου Α'. Αποσύρθηκε νωρίς από την πολιτική και έζησε εις τον πύργον των Κιτριών μακράν ζωήν μονήρη και φυσιολατρική. Ήταν ο νουνός του Σ.Κουγέα. β)

Δημήτριος Κατσάκος. Πέθανε πρόωρα αλλά αφήκε υιούς που συνέχισαν την πολιτική παράδοση της οικογενείας. Σ.Κουγέα, Ο τάφος ενός Έλληνος αγωνιστού εις το Μόναχον - του Ηλία Κατσάκου Μαυρομιχάλη. *Ημερολόγιον της Μεγάλης Ελλάδος*, σ. 438 κ.ε.

Ο Ηλίας Κατσάκος-Μαυρομιχάλης υπέγραψε το ανακοινωθέν των αγωνιστών της Βέργας μετά τη μάχη. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Ο ίδιος έλαβε μέρος στη μάχη της Πολυτζάροβας. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 89 της 4 Σεπτεμβρίου 1826, σ. 358.

Ο Ηλίας Κατσάκος πολέμησε στη Βέργα. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο Ηλίας Κατσάκος ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ.Βαγιακάκου, Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης, σ. 128-9.

Ήταν ένας από τους αρχηγούς των Μανιατών. Από τους Μαυρομιχαλαίους ήταν ο Αναστάσης και αυτός. Π.Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευούλου σ. 8.

Ο Σ.Κουγέας, *Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος 1936*, σσ. 437-8, αναφέρει ότι στη μάχη της Βέργας ο Ηλίας Κατσάκος ριψοκινδύνευσε και βγήκε από το οχύρωμα και καταδίωξε τους εχθρούς, έπιασε δε και ένα αραβικό άλογο, ως λάφυρο. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 78.

Οι Αιγύπτιοι πολεμούσαν με το Γεώργιο Μαυρομιχάλη και Παναγιώτη Κοσονάκο στη Μανιάκοβα και πήγε ο Ηλίας από πίσω και ανάγκασε τον Ιμβραήμ να επιστρέψει στη πεδιάδα του Πασαβά. Ακολούθησε η μάχη του Πολυαράβου. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σσ. 23-24.

Στις 27 Αυγούστου 1826 ο Ιμπραήμ έφθασε στη Μηνιάκοβα, όπου τον αντιμετώπισε ο Π. Κοσονάκος (αναφέρεται Κοτσονάκος). Πήγαν σε βοήθειά του ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης με 160 και ο Ηλίας Κατσάκος με 300. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 117.

Πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Ο Κατσής και ο Ηλίας Κατσάκος είχαν ενοχοποιηθεί σε πειρατείες. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', α. 95. Ο Ηλίας Κατσάκος ήταν συνιδιοκτήτης τη γολέτα "Ηρα", ό.π., σ. 38.

Ακόμη αναφέρεται η περίπτωση του σκάφους "Costanza" με σημαία Σαρδηνίας, το οποίο είχε φορτωθεί από το Ηράκλειο της Κρήτης από τον Γάλλο Προξενικό πράκτορα Louis Godebout και στις 3 Σεπτεμβρίου 1827 το συνέλαβε πλησίον της Ζακύνθου σκάφος της οικογενείας Μαυρομιχάλη και το οδήγησε στο Οίτυλο, για να το προωθήσουν στο Ναύπλιο. Το μεγαλύτερο μέρος των εμπορευμάτων το άρπαξαν οι Μανιάτες και θεωρήθηκαν υπεύθυνοι ο Ιωάννης Κατσής και ο γιός του Ηλίας Κατσάκος και καταδικάστηκαν να αποζημιώσουν τον ενάγοντα. Διατάχθηκε ακόμη να κρατηθεί η γολέτα "Ηρα" που ανήκε στον Κατσή και βγήκε σε πλειστηριασμό.

Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 89 κ.ε.

Στις 29 Οκτωβρίου 1828 μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νικολάου Πιεράκου από το Μπεηζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και τον **Ηλία Κατσάκο** Μαυρομιχάλη υπέγραψαν οι ανωτέρω και ο Γεώργιος Κουράκος Μαυρομιχάλης συμφωνία ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία και ομόνοια και σε αντίθετη περίπτωση που κάποιος θα παραβίαζε τη συμφωνία θα χρωστούσε στους άλλους 5.000 γρόσια και δύο φονικά. Τη συμφωνία αυτή κατά Σ. Κουγέα υπέγραψε και ο Μαΐνης Ιωσήφ. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 79. Σ. Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

Το Δεκέμβριο του 1830 βρισκόταν υπό επιτήρηση στο Άργος και δραπέτευσε στο Λιμένι. Άρχισε από εκεί τα κινήματά του και πρώτα έδωσε τον Ιάκωβο Κορνήλιο από την Τσίμοβα. Στις 9-13 Μαρτίου 1831 βάδισε με 300 στασιαστές εναντίον του Μαυροβουνίου και του Μαραθονησίου. Οι κάτοικοι του Μαυροβουνίου του διαμήνυσαν ότι είναι "απαραδέκτος" και του απαγόρευσαν να εισέλθει στον τόπο τους. Στο Μαραθονήσι Έκτακτος Επίτροπος ο Ιάκωβος Κορνήλιος, στο λιμάνι με πλοία ήταν αραγμένος ο Κωνσταντίνος Κανάρης και ήρθε με στρατό ο ταγματάρχης Ιωάννης Σπ. Μπαϊρακτάρης και ο Ηλίας Κατσάκος απέτυχε και απεχώρησε. Της κίνησης των πολιτών ηγήτο ο γέρο Πιέρος Μπυρηζαντές Γρηγοράκης. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 98.

Ο Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης μαζί με τον Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη έγραψαν από την Τζίμοβα στις 6 Απριλίου 1831 στο Νικόλαο Πιεράκο για την πορεία των γεγονότων της εποχής και ανέφεραν: "... Πληροφορούμεθα ότι ήλθεν ο Πιέρος ο Νικολόπουλος σταλμένος από το μοίραρχο δια να κάμη την ενέργεια να πάει η γριά καπετάνισσα (Μαυρομιχάλαινα) και μπερέτες και **Κατζάκος** μ' αναφορά της πατρίδος να πάνε στην Καλαμάτα και να αθωωθούν από την Κυβέρνηση, πλην αυτοί δεν πάνε, ως ακούμε, μόνο τη γριά ημπορεί να στείλουν...". Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

Το Σεπτέμβριο 1831 ηγήθηκε της στάσης των Μανιατών που κατέληξε στην κατάληψη της Καλαμάτας. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ.203.

Ο **Ηλίας Μαυρομιχάλης-Κατσάκος** το καλοκαίρι του 1832, όπως αναφέρεται, κατατρόπωσε στη Μεσσηνία τους εκεί αποστάτες. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 30 της 30 Ιουλίου 1832, σ. 163. Ο ίδιος στις 29 Σεπτεμβρίου 1832 υπέγραψε στην Ύδρα αναφορά των πληρεξουσίων προς τη Γερουσία. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 46 της 1 Οκτωβρίου 1832, σ. 252.

Ο **Ηλίας Κατσάκος-Μαυρομιχάλης** ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 159. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο **Ηλίας Κατσάκος-Μαυρομιχάλης** φυλακίστηκε μαζί με το Γεωργάκη Π. Μαυρομιχάλη για τον τραυματισμό του Νικολάου Πιεράκη-Μαυρομιχάλη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. ?????

Η Εθνοσυνέλευση στη συνεδρίαση της 31 Ιανουαρίου 1831 αποφάσισε ότι ο στασιάρχης Ηλίας Κατσάκος ήταν υπεύθυνος εγκλήματος καθοσιώσεως. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 77.

Ο **Ηλίας Κατσάκος** μοίραρχος χωροφυλακής στις 20 Ιουνίου 1834 κατέλαβε το κάστρο της Ζαρνάτας, που παραχώρησε η οικογένεια

Κουμουνδουράκη αντί αδράς αμοιβής. Οι κάτοικοι της περιοχής, περί τους 200, επιτέθηκαν αλλά βρήκαν αντίσταση και αποχώρησαν. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)322.

β) ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΙΩΑΝ. ΚΑΤΣΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Το 1848 που στασίασε ο Γεώργιος Α. Περρωτής τελικά παραδώθηκε στο Χαρίλαο Μαυρομιχάλη. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 121.

γ) ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΙΩΑΝ. ΚΑΤΣΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 192. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 89.

5) ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Γεννήθηκε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) το 1793 και ήταν γνωστός ως Κουτσαντωνάκης λόγω χωλότητας από τραυματισμό. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)429.

Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία αλλά το όνομά του δεν περιλαμβάνεται στους καταλόγους της. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)430-1.

Σε επιστολή του Πετρόμπεη από Κιτριές προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη στις 7 Μαΐου 1820 αναφέρεται ότι ο Αντώνιος ήταν στην Κωνσταντινούπολη και προσπαθούσε για την υπόθεση των Τρινήσων. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 57.

Κατά την αποστασία του Αλή πασά των Ιωανίνων ο Πετρόμπεης παραχώρησε 300 στρατιώτες με τον Ηλία, τον Κυριακούλη και τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Ο Αντώνιος έλαβε μέρος στην πολιορκία της Πρεβέζης (παραδόθηκε τον Ιούλιο του 1820) και μετά την παράδοση της πόλης έδωσαν στον Αντώνιο μεγάλη ποσότητα πυρίτιδας που χρησίμευσε στον αγώνα. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 435. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)429-30. Την αποστολή στρατιωτικού σώματος του Πετρόμπεη εναντίον του Αλή πασά αναφέρει και ο Φ. Ποικεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασης*, σ. 151.

Στις 20 Μαρτίου 1821 ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης μαζί με τον ανιψιό του Ηλία πήγαν στην Καλαμάτα με λίγους Μανιάτες για να προσέχουν τα κινήματα των Οθωμανών και να φυλάξουν τους Έλληνες από τη μανία τους. Στις 22 πήγε ο Κατσής 200 Μανιάτες και έκλεισε τους Τούρκους σε 2-3 σπιτία, Στις 23 ήρθε ο Πετρόμπεης. Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας οι Έλληνες σπόρπισαν σε διάφορα μέτωπα. Ο Αντώνιος με τον Ηλία Κατσάκο πήγαν στα Μοθωκόρωνα. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)379.

Για να παραδοθούν οι Τούρκοι της Καλαμάτας πήγε ο Αντώνης Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Κυριακός και τους έπεισαν να παραδώσουν τα όπλα. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)431.

Μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας ο Αντώνιος με τον αδελφό τους Ιωάννη-Κατσή πήγαν στην Κορώνη με 46 Μανιάτες, όπου την

προηγούμενη είχε πάει ο ανιψιός του Ηλίας Κατσάκος. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 341, και τόμ. Β. σ. 23. Αναφέρεται ότι στις 27 Μαρτίου σήκωσε τη σημαία της επανάστασης στην Κορώνη, ό.π., τόμ. Δ, σ. 178. Μετά από λίγο αποχώρησε. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)432.

Πήρε μέρος στην πολιορκία της Κορώνης. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 52.

Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης με την έναρξη της επανάστασης πήγε με τον Κυριακούλη στο Μυστρά (;). Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Όταν άρχισε η μάχη στο Βαλτέτσι ο Αντώνιος ήταν στα Βέρβενια και πήγε σε βοήθεια των μαχομένων. Έφθασε στο Βαλτέτσι την 4η ώρα μετά το μεσονύκτιο και έλαβε θέση απέναντι από τα ταμπούρια του Κυριακούλη και του Σαλαφατίνου. Έστειλε στον Κυριακούλη το Δημήτριο Πουλικάκο με το βαρβιτσιώτη και 17 στρατιώτες, για να ειδοποιήσουν ότι έφθασε. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)390. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996) 433. Οι Τούρκοι άφησαν το ταμπούρι του Σαλαφατίνου και κανονιοβολούσαν του Κυριακούλη και έπεσαν με ορμή πάνω στο σώμα του Αντωνίου, ο οποίος κινδύνευε. Τότε ο Κυριακούλης με το σπαθί στο χέρι πήγε στο ταμπούρι του Σαλαφατίνου και φώναξε "Έξω παλληκάρια, το στρατόπεδο του Αντωνίου Κινδυνεύει". Αμέσως βγήκαν όλοι έξω και άρχισαν να απωθούν τον εχθρό και τελικά τον έτρεψαν σε φυγή. Μετά τη μάχη στο Βαλτέτσι γύρισε στα Βέρβενια, Ι.Γιανναροπούλου, ό.π., σ. 390-1.

Από τα Βέρβενια που ήταν πήγε στο Βαλτέτσι και χτύπησε απροσδόκητα τους εχθρούς μαπό πίσω. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 234.

Ο Αντωνάκης Μαυρομιχάλης βρισκόταν μαζί με το Γιατράκο στα Βέρβενια, ο δε Νικήτας στα Δολιανά, όταν τους χτύπησε ο Κεχαγιάμπης. Πρώτος ο Νικήτας βγήκε από τα ταμπούρια και τους χτύπησε και ακολούθησαν και ο Αντωνάκης Μαυρομιχάλης με το Γιατράκο και νίκησαν τους Τούρκους. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 144. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)433-4.

Στα Βέρβενια ήταν ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης με τον Παναγιώτη Γιατράκο και στα Δολιανά ήταν ο Νικήτας με τον Αντώνιο Κουμουσιώτη. Όταν τους χτύπησαν οι Τούρκοι ο Αντωνης με μερικούς άλλους επέπεσαν επί των εχθρών, σκότωσαν δύο σημαιοφόρους και ανάγκασαν τους Τούρκους να υποχωρήσει. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)393.

Όταν ο Δ. Υψηλάντης ήρθε σε ρήξη με τους πολιτικούς, οι στρατιωτικοί άρχισαν την οχλαγωγία και ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης τους διέλυσε. Π.Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 66.

Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης μαζί με το Δικαίο και τον Πάνο Κολοκοτρώνη πήγε στα Μεγάλα Δερβένια για να εμποδίσει την κάθοδο στο Μοριά του Ομέρ Βρυώνη και του Κιοσέ Μεχμέτ. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Πήγε στα Δερβένια. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 7.

Μαζί με το Ρήγα Παλαμήδη το 1821 ήταν στην Κόρινθο (Κεχριές) και είχαν αναλάβει τον εφοδιασμό των στρατευμάτων που είχαν πάει στη Λειβαδιά, τη Θήβα και τα Μεγάλα Δερβένια. Κ.Κοτσώνη, Κυρικούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)228. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)434-5.

Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης το 1822 ήταν στην πολιορκία του Ναυπλίου και όταν ερχόταν ο Δράμαλης στην Αργολίδα κατέβηκαν στους Μύλους. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)404. Μετά τοποθετήθηκε στο Κεφαλάρι, ό.π., σ. 405. Ο Υψηλάντης με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη διόριστηκαν αρχηγοί των στρατευμάτων, στα οποία ήταν οι Χριστοδουλιάνοι (Γιαννιός Καπετανάκης), ο Σταυριανός Καπετανάκης, ο Αθανασούλης και Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ό.π., σ. 405-6. Την ώρα της μάχης ένας παπάς είδε τον Πιέρο Βοϊδή Μαυρομιχάλη και τον νόμισε Τούρκο και έφυγε συμπαρασύροντας και τους άλλους Έλληνες. Ο Αντώνης τους φώναξε να σταθούν αλλά κανένας δεν τον άκουσε και οι νεκροί ήταν 127, ό.π., σ. 406. Ο Αντώνιος και ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης πήραν μέρος στην πρώτη προσπάθεια να ανοίξουν δρόμο, για να βγούν έξω από το κάστρο οι πολιορκημένοι (μετά την έξοδο των σημαντικών), αλλά απέτυχαν, ό.π., σ. 406. Όμως έγινε και δεύτερη προσπάθεια πετυχημένη και οι ευρισκόμενοι στο κάστρο του Άργους βγήκαν έξω, ό.π., σ. 407.

Επί Δράμαλη ήταν στην Αργολίδα και ηγήθηκε της άτυχης μάχης στα Αμπέλια του Άργους. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 216. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)435.

Ο Θ.Κολοκοτρώνης, *Δίηγηση συμβάντων της Ελληνικής Φυλής*, Αθήναι 1851, σ. 107, γράφει: "... την άλλη ημέρα έκαμαν αρχηγό του στρατεύματος τον Αντωνάκη Μαυρομιχάλη, του στρατεύματος που είναι στους Μύλους. Σαν τον έκαμαν Αρχηγόν, ηθέλησαν να κάμουν ένα πόλεμο με τους Τούρκους, και τον Κολιόπουλον δεν τον ετεμπήχισαν (ειδοποίησαν) που ήτον εις το πλευρό τους, και ο πόλεμος επιάσθη στην άκρη στα αμπέλια, και εβγήκαν Τούρκοι 10.000 Καβαλαραίοι και ετζάκισαν τους Έλληνες, και εχάθησαν 150 Έλληνες...".

Ορίστηκε Αρχηγός στο Άργος ο Αντώνιος Μ. και πολέμησαν στις 19 Ιουλίου για να εξέλθουν οι φυλάσσοντες το κάστρο, όπου ηττήθηκαν με απώλειες 153 νεκρούς. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 182.

Αρχηγός ορίστηκε ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, όπου ήταν ο Τσαλαφατίνος, Μεσσήνιοι και Αργείοι, οι οποίοι οχυρώθηκαν στο ναό της Παναγίας και "τας πέριξ αμπέλους", για να αποκρούσουν τον εχθρό, όταν οι άλλοι Έλληνες θα χτυπούσαν τους πολιορκούντας το φρούριο. Απεκρούσθησαν 15 τουρκικές επιθέσεις, αλλά αναφέρεται "...εις την απαισίως κροτηθείσαν εκείνην μάχην...". Ετράπη σε φυγή ένας με γένια από το Νεοχώρι του Αγίου Πέτρου και δημιούργησε πανικό στις ελληνικές θέσεις. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 412.

Στις 21-2 Μαΐου 1823 εκδόθηκαν διαταγές να πάει στην Αρκαδία να συνεργαστεί με τον έπαρχο Πέτρο(Πιέρο) Τρουπάκη και τον αρχηγό των

όπλων Παπατζόρη. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)436 και 470-2.

Στις 27 Μαΐου 1823 πήγε στην Κορώνη με 200 στρατιώτες, γιατί την 1η Ιουνίου πέρασε ο Τουρκικός στόλος, πηγαίνοντας για την Πάτρα. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)437 κ.ε. Στις 21-22 Ιουλίου 1823 έκαναν ενέδρα για τους Τούρκους της Κορώνης, ό.π., σ. 438. Τον Αύγουστο ο στόλος των Τούρκων πέρασε από το Νεόκαστρο, όπου πήγε με 123 στρατιώτες. Μετά πήγε στην Κορώνη και άφησε 45 στρατιώτες και προχώρησε στην Καλαμάτα, όπου το Σεπτέμβριο ήταν εκεί και φρόντιζε για την ευταξία, ό.π., σ. 438-40.

Ο **Αντώνιος Μαυρομιχάλης** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της στρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σσ. 69 και 475.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης στις 18 Δεκεμβρίου 1823 έστειλε επιστολή στον Ιωάννη-Κατσή Μ., τον **Αντωνάκη Μ.**, τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον (Ιωάννη) Λογοθέτη αναφερόμενος σε πρόσωπα του Βουλευτικού. (Δημοσιεύτηκε με λάθη στα Λακωνικά, αριθ. 18 Νοεμ.- δεκεμ. 1966, σσ. 185-6, 192). Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 118.

Στις 26 ή 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε ανεπιτυχής έφοδος στο κάστρο της Κορώνης υπό τον Αντώνιο και Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη κλπ. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)440.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε υπό την αρχηγία του η έφοδος στο κάστρο της Κορώνης. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 71.

Άρχισε ο εμφύλιος και καθαιρέθηκε ο αδελφός του από το Εκτελεστικό που ήταν πρόεδρος. Ο Αντώνης από το Λιμένι, όπου έμενε έγραψε στις 9 και στις 11 Ιουλίου 1824 στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)441.

Το 1824 έγινε ο γάμος του με τη Μαρίτσα Μιχ. Τζαμπλάκου-Μπενάκη, κόρη της Πεντζεχρούλας Μπενακοπούλας. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)442. Η Μαρίτσα απεβίωσε το 1848 και μαζί απέκτησαν τρία παιδιά: τον Πέτρο, τον περική και την Καλλιρρόη, που έγινε σύζυγος Μίχαλου. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη της Καλαματιανής Αρχόντισσας Παντζεχρούλας Μπενακοπούλας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 2(1962)227, 229, 230 και Π.Οικονομάκη, Γύρω από τη διαθήκη της Παντζεχρούλας Μπενακοπούλας και τα Μπενάκεια κτήματα, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)323.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 ο Μούρτζινος και ο Αντ. Μαυρομιχάλης πήγαν στις Κιτριάς αλλά δεν έπεισαν τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη να ελευθερώσει τους κρατούμενους. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 152.

Το Δεκέμβριο του 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Αντ. Μαυρομιχάλης, ο Πιέρος Βοϊδής και ο Γαλ. Κουμουνδουράκης έγραψαν στον Αθανασούλη ότι θα τον χτυπήσουν για το άτοπο της συλλήψεως τω εμπόρων της Καλαμάτας. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 156.

Στις 9 Ιανουαρίου 1825 ο Μούρτζινος με τον Πιέρο Τρουπάκη-Πατριαρχέα έγραψαν στον Παν. Γιατράκο, **Αντ. Μαυρομιχάλη** και Ηλία

Χρυσοσπάθη ότι πρέπει να πάνε στο Ναυπλιο, όπου είναι ο Πετρόμπεης για να γίνει η ένωση των Μανιατών. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 157.

Στις 10 Ιανουαρίου 1825 ο Πετρόμπεης έγραψε επιστολή στον **Αντωνάκη Μαυρομιχάλη**, το Διονύσιο Μούρτζινο, τον Πιέρο Τρουπάκη και τον Ηλία Χρυσοσπάθη και συνιστούσε ομόνοια και τήρηση της τάξης στη Μάνη και τους συνέχαιρε για την ένωση. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)443 και 473-4. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 157.

Μετά την απόβαση του Ιμπραήμ υπέγραψε αναφορά με το Μούρτζινο και Καλαματιανούς προς τη Διοίκηση και ζητούσε βοήθεια. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)444. Στις 6 Μαρτίου 1825 ο Παν. Γιατράκος ανέφερε ότι συναντήθηκε στο Χαϊκάλι με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη και το Διονύσιο Μούρτζινο και κινήθηκαν προς το Σουλινάρι, που βρίσκεται ΝΔ του Πεταλιδίου στο Λυκόδημο όρος, ό.π., σ. 444-5.

Ο Μακρυγιάννης γύρισε από το Νεόκαστρο στην Καλαμάτα και στα απομνημονεύματά του κατηγορεί τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη και τους Καλαματιανούς. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)445-6.

Στις 28 Μαΐου 1825 ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης έγραψε στον Πετρόμπεη ότι έδωσε χρήματα στο Χρυσοσπάθη και πήρε απόδειξη. Κ.Κοτσώνη, Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)221.

Στις 15 Ιουνίου 1825 ήταν στο Λιμένι και παρέλαβε εφόδια από την Ύδρα. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)446-7.

Στις 28 Ιουλίου 1825 μίστικα και καϊκία της Μάνης αρματωμένα πήγαν στις εκβολές του Πάμισου υπό τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη και πήραν τρία καϊκία οθωμανικά, βγήκαν στη στεριά, πολέμησαν και πήραν μερικό κριθέρι που βρήκαν. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)447.

Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης ορίστηκε γενικός αρχηγός των όπλων της Μάνης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 9.

Η Διοικητική Επιτροπή διόρισε τον Αντώνη Μαυρομιχάλη Αρχηγό των όπλων της Μάνης και τον διέταξε να συμπράττει με το Θ. Κολοκοτρώνη, που επαναδιορίστηκε Γενικός αρχηγός. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)448.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι.Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)449. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Όταν έγινε η απόβαση των Αιγυπτίων στο Διρό ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, μαζί με τον Ιωάννη Ροδίτη-Μαυρομιχάλη οδήγησαν τα γυναικόπαιδα προς το Βαθύ της Ανατολικής Μάνης για να διαφύγουν από εκεί

στα Κύθηρα. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450.

Αναφέρεται ότι ήταν στη μάχη της Βέργας του Αρμυρού (;). Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 447. [Φαίνεται ότι ο Α.(ναστάσης) Μαυρομιχάλης θεωρήθηκε ως Α.(ντώνιος)]

Όταν έγινε η απόβαση στο Διρό στο Λιμένι ήταν ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, Ιωάννης Ροδίτης και Πανάγος Πικουλάκης. Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Ροδίτης επί κεφαλής πλήθους γυναικοπαίδων έδραμον εις το βαθύ, επί σκοπώ να σωθώσι εις τα Κύθηρα, τους ηκολούθουν δε πολλοί ένοπλοι. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο Κυβερνήτης απευθύνθηκε στους οπλαρχηγούς της Σπάρτης και ιδιαίτερα στον Αντ. μαυρομιχάλη και τους κατέκρινε ως υπευθύνους για την επικρατούσα αναρχία στις περιφέρειές τους. Ο Δ. Μούρτζινος πρότεινε στον Αντ. Μαυρομιχάλη να πιάσουν τους πειρατές και να μεσολαβήσει στον αδελφό του Κατσή. Ο ίδιος θα σταματούσε τους Μιχαλαίους-Τρουπιάνους και τον παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 77.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1827, μαζί με άλλους φρουρούς της Βέργας του Αρμυρού, υπέγραψε αναφορά για τις κινήσεις του στόλου των μεγάλων δυνάμεων καθώς και για τη δενδροτομία που επιχειρούσαν στη Μεσσηνία οι Αιγύπτιοι. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 107. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450-1.

Σε αναφορά του **Αντωνίου Μαυρομιχάλη** και του Διονυσίου Μούρτζινου από το Αρμυρό περιγράφεται η δενδροτομία την οποία είχαν αρχίσει οι Αιγύπτιοι στη Μεσσηνία. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 68 της 15 Οκτωβρίου 1827, σ. 271.

Τον Οκτώβριο του 1827 επειδή υπήρχε ο κίνδυνος εισβολής του Ιμπραήμ στη Μάνη βρισκόντουσαν στη Βέργα μαζί με τους άλλους Μανιάτες και ο **Αντώνιος** με τον **Αναστάση Μαυρομιχάλη**. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 22 Οκτωβρίου 1827, σ. 278.

Στις 4 Φεβρουαρίου 1828 η Πεντζεχρούλα Μπενακοπούλα, που ήταν πεθερά του, έστειλε το γαμπρό της με το δευτερότοκο γιό της, το Λιμπεράκη, στον Καποδίστρια για να τη βοηθήσει. Είχε καταφύγει στα Κύθηρα και επέστρεψε. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)451.

Τον Ιούλιο του 1828 ο Έκτακτος Επίτροπος Κάτω Μεσσηνίας Γ.Ψύλλας έγραψε στα απομνημονεύματά του ότι ήθελε να χρησιμοποιήσει στον τομέα της ασφάλειας τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)452.

Οι Μαυρομιχαλαίοι διαιρέθηκαν σε δύο φατρίες. Στη μια ήταν ο Νικόλαος Πιεράκος και ο **Αντώνιος Μαυρομιχάλης** και χάριν προστασίας στράφηκαν προς την πλευρά του Κυβερνήτη. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 95.

Τον Οκτώβριο του 1829 πρόσφερε 100 γρόσια για το Αλληλοδιδακτικό σχολείο της Καλαμάτας. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)452.

Τον Ιανουάριο του 1831 ο Κασομούλης προσπάθησε να κατευνάσει την κατάσταση και συνάντησε τον **Αντώνιο Μαυρομιχάλη** και του φάνηκε

συμβιβαστικός. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)453.

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)453-4.

Τον Αύγουστο του 1832 έγινε μέλος επιτροπής η οποία θα αναγνώριζε την ιδιότητα του αγωνιστή. Αργότερα επί βασιλείας τοποθετήθηκε πάλι σε τέτοιες επιτροπές για την αμοιβή των αγωνιστών. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)455. Διορίστηκε πάλι το Νοέμβριο του 1845, ό.π., σ. 458. Πάλι το 1850, ό.π., σ. 459. Το 1858 μέλος της επιτροπής απονομής παρασήμων, ό.π., σ. 459. Πάλι το 1861, ό.π., σ. 459. Πάλι το 1864, ό.π., σ. 461. Τέλος πάλι το 1868, ό.π., σ. 461.

Τον Ιούλιο του 1833 διορίστηκε μοίραρχος της Χωροφυλακής. Στις 9 Ιουλίου 1834 έγινε η στάση του Γιαννάκη Γκρίτζαλη, του Μητροπέτροβα και του Μήτρου Αναστασόπουλου, οι οποίοι συνέλαβαν τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη και τον μετέφεραν στο χωριό Ψάρι και ελευθερώθηκε στις 10 Αυγούστου. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)456.

Το 1834, στο κίνημα που έγινε τότε, ο μοίραρχος Αντώνιος Μαυρομιχάλης αιχμαλωτίστηκε μαζί με το Νομάρχη Μεσσηνίας από τους στασιαστές και κρατήθηκαν στο Ψάρι της Τριφυλίας από το Γιαννάκη Γκρίτζαλη. Τελικά ο Δημήτριος Γκρίτζαλης, αδελφός του Γιαννάκη, τους παρέδωσε στην εξουσία. Π.Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 104.

Το Μάιο του 1837 ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης ήταν μοίραρχος της Χωροφυλακής και διορίστηκε στην αναθεωρητική επιτροπή, για τη διανομή των αργυρών νομισματοσήμων. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)237. Το ίδιο έτος του παραχωρήθηκε ο Χρυσός Σταυρός των Ιπποτών. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)456.

Το 1843 εκλέχτηκε μέλος της Εθνικής Συνελεύσεως ως πληρεξούσιος Καλαμάτας και το 1844 επανεκλέχτηκε βουλευτής. Το 1847 διορίστηκε γερουσιαστής. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)458.

Το 1848 έγινε η στάση του Περρωτή και ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης ως Υποστράτηγος Νομοεπιθεωρητής συνέβαλε στην καταστολή της. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)458-9. Π.Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 121.

Το 1856, ως γερουσιαστής, επικρίθηκε γιατί υποστήριξε τον περιορισμό της ασυδοσίας του τύπου. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)459.

Το 1862, πριν από την εκθρόνηση του Όθωνος, ο Αντώνιος ορίστηκε αρχηγός στη Μεσσηνία και πήγε με πλοίο στην Καλαμάτα, όπου συνάντησε τους βασιλείς. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)459-460. Στις 12 Οκτωβρίου 1862 ανακλήθηκαν όσοι είχαν αποσταλεί για στρατολογία, όπως ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης κ.α. Συγχρόνως όμως διορίστηκε ως έκτακτος επίτροπος Μεσσηνίας της επαναστατικής κυβερνήσεως, ό.π., σ. 461.

Ελεγείο για το θάνατο του Αντωνίου Μαυρομιχάλη. Χ.Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 264.

Παντρεύτηκε Μπενεακοπούλα -πιθανώς κόρη της κυρά Μπαινάκαινας- Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καπποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)365 και απέκτησαν α) τον Περικλή και β) τον Πέτρο που έγινε δήμαρχος Καλαμάτας και απέκτησε τον Αντώνιο, το Γεώργιο, τον Ηλία και τον Περικλή, ο δε τελευταίος έγινε πατέρας του Γεωργίου. (Πίνακας Ζησίου)

Η σύζυγός του Μαρίτσα Μπενεακοπούλα πέθανε το 1848 σε ηλικία 55 ετών (γεννημένη το 1793). Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)466. Από τα παιδιά τους γνωστά είναι ο Γεώργιος που γεννήθηκε το 1825 και το 1830 ήταν πέντε ετών μαθητής. Το 1847 αναφέρεται ότι σκοτώθηκε ο γιός του Γεώργιος σε συμπλοκή στα χωριά του δήμου Αβίας. Ο Περικλής (1830-1904) αξιωματικός ιππικού. Ο Πέτρος (1832-1904) κατ' επανάληψη δήμαρχος Καλαμάτας και πατέρας του Ηλία Π. Μαυρομιχάλη που διετέλεσε δήμαρχος Καλαμάτας. Καλλιρρόη που παντρεύτηκε το Νικόλαο Μίχαλο από το Νησί, ό.π., σ. 465.

[Στην Αθηναϊκή εφημερίδα "Καρτερία", αριθ. φ. 227, της 28 Ιουνίου 1847, σελ. 3α-β δημοσιεύεται είδηση από το δήμο Αβίας σχετικά με τις ανωμαλίες των δημοτικών εκλογών που έχει ως εξής: "*Πεισματώδεις συμπλοκαί συνέβησαν μέχρι τούδε όπου εφονεύθησαν περί τους 10 εκ των οπαδών των Μαυρομιχαλαίων εν οίς και ο υιός του υποστρατήγου Αντ. Μαυρομιχάλη Γεώργιος, νέος ικανών προτερημάτων και αγνής καρδίας. Επίσης επληγώθησαν και εφονεύθησαν τινές εκ των οπαδών της εξουσίας..*". Αποδίδει δε η εφημερίδα στον Κωλέττη την εμφύλιο αιματοχυσία. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)222.]

Πέθανε στην Καλαμάτα το 1873. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)461.

Σημαντική είναι η πληροφορία για τους Μύλους της Μαντίνειας. Αναφέρεται ότι οι Μαυρομιχαλαίοι κατείχαν ένα από τα τέσσερα λιθάρια του μύλου, το προς βορράν. Τους το είχε παραχωρήσει στα χρόνια 1785 με 1792 ο Καπουδάν πασάς. Το 1847 οι Καπετανάκηδες εξεδίωξαν τους εκπροσώπους των Μαυρομιχαλαίων και από το 1848 άρχισαν δίκες. τελικά με αποφάσεις του Αρείου Πάγου των ετών 1855 και 1856 αναγνωρίστηκε το δικαίωμα στον Αντώνιο Μαυρομιχάλη, αλλά κατά το ένα έκτο του λιθαριού του μύλου, γιατί υπήρχαν και άλλοι διεκδικητές από την οικογένειά του. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)466-7.

7) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΙΕΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης τη Μεγάλη εβδομάδα ήταν στο Πάπαρι και πήγε στις Κολίναις να συναντήσει τον Κυριακούλη για να πάνε στα Βέρβενα. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)381-2. Αναφέρεται ότι ήταν στις Βλαχοκερασιές, ό.π., σ. 382.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης ακολούθησε τον Κυριακούλη και πήγε στις Κερασιές. Τον έστειλε όμως ο Κυριακούλης με 500 να πάει στη Καρύταινα. Στο δρόμο, στη θέση Χάνι της Μαρμαριάς, συνάντησε τους Τούρκους που επέστρεφαν από την Καρύταινα. Μαζί του ήταν και ο Νικήτας.

Έπιασαν μια θέση, αλλά οι τούρκοι πέρασαν από δίπλα και δεν μπόρεσαν να τους χτυπήσουν. Ι. Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδριου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 137. Μετά τη διάλυση του στρατοπέδου στις Κερασιές πήγε με τον Κυριακούλη στις Κολίνες, ό.π., σ. 138. Τελικά ο Κωνσταντίνος πήγε στα Βέρβεννα και βρισκόταν εκεί όταν πέρασε ο Κεχαγιάμπης από το Άργος για την Τρίπολη. Στα Βέρβεννα συνέστησε να στήσουν τρεις κούλες για να μπορούν να αμυνθούν, ό.π., σ. 141. Όταν έγινε η νικηφόρα μάχη στο Βαλτέτσι ο Κωνσταντίνος μαζί με τον Νικήτα πήγαν σε βοήθεια αλλά όταν έφθασαν κοντά οι Τούρκοι είχαν φθάσει στον κάμπο και μπορούσαν να τους χτυπήσουν (οι Τούρκοι είχαν ιππικό), ό.π., σ. 143.

Ο Κωνσταντίνος, με τον Κυριακούλη και το Νικήτα χτύπησαν τους Τούρκους που γύριζαν από την Καρύταινα στο Καλογεροβούνι. Πήγε στα Βέρβεννα. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σσ. 225 και 227.

Ο υπασπιστής του Πάνου Κολοκοτρώνη που έγραψε για τη μάχη στα Βέρβεννα δεν αναφέρει τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη. Τ. Γριτσόπουλου, *Η μάχη Βερβένων και Δολιανών συντόμως περιγραφόμενη υπό Θ. Ρηγοπούλου. Πελοποννησιακά*, Σύμμεικτα, 11(1975)159 κ.ε.

Μαζί με το Νικητάρά και Ιωάννη Θ. Κολοκοτρώνη πήγαν στο Άργος για να πάρουν το μολύβι από τη στέγη του τζαμιού. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 16. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 130. Γυρίζοντας από το Άργος έφθασε στα Βέρβεννα, όταν γινόταν η μάχη στο Βαλτέτσι και πήγαν εκεί. Τους είδαν οι Τούρκοι και αποφάσισαν να γυρίσουν στην Τριπολιτσά, για να μη τους χτηπήσουν από τα νώτα τους, Αμβρ. Φραντζή, ό.π., σ. 23-4.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στο Παρθένι για να χτυπήσουν τον Κεχαγιά. Έφυγαν επειδή έβραχε. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σσ. 126, 127.

Την εποχή της πολιορκίας της Τριπολιτσάς η Γερουσία διέταξε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη να πάει μαζί με το Σαλαφατίνο στην Κόρινθο, γιατί υπήρχε πληροφορία ότι θα τους εφοδίαζαν από την Πάτρα. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Επί Δράμαλη ήταν στη μάχη των Αμπελώνων του Άργους. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 216.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγε στη Γαστούνη για να ανεφοδιάζει το Μεσολόγγι και την πολιορκία των Πατρών. Δεν γνωρίζω πότε πήγε (μαζί του ήταν και ο Γιαννιός Καπετανάκης), αλλά στις 22 Νοεμβρίου 1822 ο Πετρόμπεης από το Μεσολόγγι έγραψε στον Ιωάννη-Κατσή, τον Ιάκωβο Κορνήλιο και τον Ιωάννη Λογοθέτη-Τσαουσέα, ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης αναμενόταν. Κ. Κοτσώνη, *Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823*, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)270.

Αναφέρεται ότι ο Κ. Μαυρομιχάλης πήγε στην πολιορκία της Πάτρας. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σσ. 72, 73, 75.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης ειδοποίησε το Χριστόδουλο Άχολο να φυλούν τα γεννήματα στις αποθήκες της Αγουλινίτσας και αυτός ανέφερε στην Πελοποννησιακή Γερουσία ότι δεν υπήρχαν γεννήματα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 39.

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους το 1823, ως εκπρόσωπος των όπλων της Πελοποννήσου. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 195.

Στις 4 Απριλίου 1823 ορίστηκε από την Εθνοσυνέλευση στην επιτροπή θεώρησης των λογαριασμών. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 58 και 80. Στις 12 Απριλίου υπέβαλε την έκθεση των γενομένων εξόδων, ό.π., σ. 113. Στα μέσα Απριλίου 1823 ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος, ό.π., σ. 103.

Στις 4 Ιουλίου 1823 το Βουλευτικό διέταξε να φύγει ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης από τον Πύργο (μετά τα διατρέξαντα;). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 511.

Στις 21 Ιουνίου 1823 έστειλε αναφορά από τον Πύργο για εμφύλιες έριδες. Ανέφερε ότι πήρε γράμμα από τον έπαρχο της Γαστούνης να σπεύσει για να καταπαύσουν. Πήγε και σταμάτησε τον πόλεμο. Ζήτησε να κληθεί σε απολογία ο χιλίαρχος Πέτρος (;) και ο Γεώργιος Άχολος ως προταίτιοι. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 110-1. Την ίδια ημέρα έστειλαν αναφορά στο Βουλευτικό και οι κάτοικοι του Πυργου και ισχυρίζονταν ότι υπήρχε πόλεμος και κλήθηκε ο Κ. Μ., αλλά μπροστά του οι φίλοι του έπαρχου πιστόλησαν το δημογέροντα Βωβό και το χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 114. Άλλη αναφορά της 24 Ιουνίου 1823 περιγράφει τα γεγονότα, ό.π., τόμ. 12, σ. 117.

Στις 23 Ιουνίου 1823 ο Κ.Μ. πήγαινε για την πολιορκία των Πατρών και σταμάτησε στον Πύργο, όπου υπήρχε διαίρεση και αλληλοσκοτωμός. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 56-7 και ό.π., τόμ. 9, σ. 231. Στις 26 Ιουνίου κατηγορήθηκε ο Κ. Μ. ότι δεν πήγε στον Πύργο για να ηρεμήσει την κατάσταση, αλλά για να βοηθήσει τη μια παράταξη, ό.π., τόμ. 9, σ. 234. Στις 3 Ιουλίου 1823 κατηγορήθηκε ο Κ. Μ. ότι φθείρει την επαρχία, ό.π., τόμ. 9, σ. 244.

Στον απολογισμό του έπαρχου Γαστούνης Πανάγου Μαυρομιχάλη της 20 Ιουλίου 1823 ο Κ. Μ. πήρε 24310 γρόσια. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 148.

Στις 27 Σεπτεμβρίου 1823 ο Κ. Μ. πληροφόρησε τον αδελφό του Πετρόμπη για την πολιορκία του Μεσολογγίου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, 275.

Όπως αναφέρθηκε στο Βουλευτικό, στις 2 Οκτωβρίου 1823 ήταν στη Γαστούνη και φρόντιζε να στέλνει τρόφιμα στο πολιορκούμενο Μεσολόγγι. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 169.

Το Φεβρουάριο του 1824 μαζί με τον αδελφό του Αντωνάκη έγινε υπό την ηγεσία τους η έφοδος στο κάστρο της Κορώνης. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 71.

Όταν ο Πετρόμπης ήταν πρόεδρος του Νομοτελεστικού πήγαν οι Κορωναίοι και του είπαν ότι μόνοι τους θα κυριεύσουν το κάστρο της πόλης τους και δεν θέλουν τους Μανιάτες. Όμως πήγαν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τον Τσαλαφατίνο και το Θ. Γρίβα (που ακολουθούσε τότε τον Κ. Μαυρομιχάλη) κ.ά. και στις 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε έφοδος ανεπιτυχής. Πρώτοι ανέβηκαν οι Κορωναίοι, αλλά δεν ακολούθησαν οι άλλοι. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 26-8.

Ο Δ. Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο το Μάρτιο του 1824 ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τους Καπετανιάους (εννοείται ο Σταυριανός)

ενώθηκαν και στρατολογούν Μανιάτες, Γιαννιτσάνους και "άλλων μαζεμάτων" και ετοιμάζονται Κατσής και Γεωργάκης για εκστρατεία. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 129.

Στις 28 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε από Καλαμάτα στον Παν. Γιατράκο για τις κινήσεις Σταυριανού Καπετανάκη και Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 131.

Στις 19 Απριλίου 1824 ο Δ. Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο ότι διαδίδεται, πως από την Καλαμάτα θα ξεκινήσουν ο Κωνστ. Μαυρομιχάλης με το Σταυριανό Καπετανάκη για την Τριπολιτσά και ζητεί πληροφορίες, ώστε μαζί με Κουμουνδουράκηδες να τους χτυπήσουν από πίσω. Επίσης ότι ετοιμάζονται για εκστρατεία ο Κατσής και ο Γεωργάκης. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 133.

Η Βουλή τοποθέτησε ως νομοτελεστή τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη αντί του Ασημάκη Φωτήλα. Στις 14 Νοεμβρίου ο Πετρόμπεης βρισκόταν στο Άργος και το νομοτελεστικό του έγραφε: "...ότι δια την προς την οικογένειάν του αγαθήν υπόληψιν, διωρίσθη ο αδελφός του μέλος αυτού...". Στις 17 Νοεμβρίου απάντησε ο Πετρόμπεης ότι είναι ευγνώμων. Ν. Σπηλιιάδου, Απομνημονεύματα, τόμ. Β', σ. 152.

Στις 8 Νοεμβρίου 1824 έφυγε ο Φωτήλας από το Εκτελεστικό γιατί δεν συμφωνούσε με τη μεταχείριση του Ζαΐμη και τον αντικατέστησε ο Κωνσταντίνος, γιατί ο Πετρόμπεης ήταν υπό κατηγορία για τα βιβλία. Σπ. Τρικούπη, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 114.

Στις 9 Νοεμβρίου 1824 το Βουλευτικό κατά πλειοψηφία εξέλεξε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη ως μέλος του Εκτελεστικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 39.

Στις 20 Δεκεμβρίου 1823 ο Ανδρέας Λόντος αναφέρθηκε στο "αναίσχυντοεπιβούλευμα του βασιλίσκου της Ήλιδος και τον καπ. Κωνσταντάκη Μαυρομιχαλάκη". Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 355.

Στις 26 ή 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε αποτυχημένη έφοδος στο κάστρο της Κορώνης υπό την ηγεσία του Αντωνλακη και Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)450. Σπ. Τρικούπη, Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης, τόμ. Γ', σ. 71 αναφέρεται η 28 Φεβρουαρίου.

Υπέγραψε έγγραφα ως μέλος της προσωρινής Διοικητικής Επιτροπής της Ελλάδος διάφορα έγγραφα, όπως 19 Νοεμβρίου 1824. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, Πελοποννησιακά 20(1993-4)85. Στις 22 Νοεμβρίου 1824, ό.π., σ. 495. Στις 4 Δεκεμβρίου 1824, ό.π., σ. 87. Στις 4 Ιανουαρίου 1824, ό.π., σ. 375. Στις 10 Μαρτίου 1825, ό.π., σ. 91. Στις 3 Ιουλίου 1825, ό.π., σ. 376. Στις 8 Οκτωβρίου 1825, ό.π., σ. 382 και 3 Φεβρουαρίου 1826, ό.π., σ. 104.

Στις 9 Νοεμβρίου 1824 το Βουλευτικό γνωστοποίησε στον Κ. Μ. ότι ενεκρίθη να αντικαταστήσει τον Ασημάκη Φωτήλα στο Εκτελεστικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 39. Στις 4 Δεκεμβρίου ήταν ασθενής, ό.π., τόμ. 8, σ. 64.

Οι Βουλευτές στο Κρανίδι κατάργησαν τα τέσσερα μέλη του Εκτελεστικού και τα αντικατέστησαν με το Γ. Κουντουριώτη, τον Π. Μπόταση, Αναγν. Σπηλιωτάκη, Ι. Κωλέττη και τον Ανδρέα Λόντο. Όταν ο Λόντος παραιτήθηκε τη θέση του κατέλαβε ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Αμβρ.

Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 281.

Στις 29 Απριλίου 1825 διαβάστηκε στο Βουλευτικό επιστολή του Κ. Μ. για την πτώση της Σφακτηρίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 234.

Οι Υδραίοι είχαν το φόβο της απόβασης του Ιμπραήμ και στις 23 Μαΐου 1825 αποφασίστηκε η αποστολή του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 253. Στις 30 Μαΐου 1825 αποφασίστηκε ο Κ. Μ. να μείνει στη Αργοναυπλία, ό.π., τόμ. 7, σ. 258.

Στις 23 Μαΐου 1825 το Βουλευτικό πρότεινε στο Εκτελεστικό να πάει στην Ύδρα ο Κ. Μ. γιατί υπήρχε κίνδυνος απόβασης του Ιμπραήμ. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 240. Στις 30 Μαΐου 1825 το Βουλευτικό ενέκρινε να εκστρατεύσει ο Κ. Μ., ό.π., τόμ. 8, σ. 245.

Στις 25 Μαΐου 1825 το Εκτελεστικό έγραψε προς τον Κολοκοτρώνη ότι τα στρατεύματα που προοριζόντουσαν για την Ύδρα με τον Κ. Μαυρομιχάλη κατευθύνονται προς ενίσχυση του Κολοκοτρώνη. Κ. Κοτσώνη, Προσπάθεια αναχαιτίσεως του προελαύνοντος Ιμπραήμ από Μεσσηνίαν προς Τριπολιτσάν, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αρκαδικών Μελετών, *Πελοποννησιακά* 12(1977)96 κ.ε. Στις 4 Ιουνίου 1825 ο Θ. Κολοκοτρώνης ανέφερε ότι δεν είχε ακόμη φανεί ο Κ. Μαυρομιχάλης και ο Τσόκρης, ό.π., σ. 100. Το σώμα του Κ. Μαυρομιχάλη κατέλαβε θέση βορείως της Δραμπάλας, ένα χιλιόμετρο δυτικά του χωρίου Καμάρα και δεν φαίνεται να δέχθηκε εχθρική πίεση, πέρα της ανταλλαγής πυροβολισμών, ό.π., σ. 109.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης έλαβε μέρος στη μάχη της Τραμπάλας, μετά πήγε στην Τρίπολη και έβαλε φωτιά, κατόπιν δε πολέμησε στους Μύλους της Λέρνης. Ι.Γιανναροπούλου, Ο Ιμπραήμ εις Τρίπολιν, *Μνημοσύνη* 1(1967)104, 107 και 108. Σε έγγραφο του Υπουργείου Πολέμου της 10 Ιουλίου 1825 αναφέρεται ότι από την Τραμπάλα ο Κ. Μαυρομιχάλης πήγε στα Βέρβена, ό.π., σ. 115.

Στη μάχη της Τραμπάλας πολεμούσε ο Γενναίος με τον Κανέλλο Δεληγιάνη και μετά τρεις ώρες έφθασε και ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 326. Στις 9 έφθασε ο Κ. Μαυρομιχάλης με τον Τσώκρη στη Στεμνίτσα και διευθύνθηκαν στο Άργος, ό.π., σ. 329. Στους Μύλους πήγε ο Κ.Μ. με 60 στρατιώτες, ό.π., σ. 330. Κατόπιν διορίστηκε στο στρατόπεδο των Βερβένων που σύστησε ο Δ. Υψηλάντης, ό.π., σ. 332.

Ο Φ.Πουκεβίλ, *Ιστορία της Ελληνικής επανάστασεως*, σ. 870, αναφέρει ότι ο Κ. Μ. πήρε μέρος στη μάχη της Τραμπάλας. Στη σελίδα 871, στη μάχη των Μύλων και στη σελίδα 873, ότι στις 8 Αυγούστου ο Ιμπραήμ προσέβαλε τον Κ. Μ. και τον Υψηλάντη στα Βέρβена.

Ο Κ. Μαυρομιχάλης έλαβε μέρος στη μάχη της Τραμπάλας. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 362. Στις 12 Ιουνίου 1825 πολέμησε τον Ιμπραήμ στους Μύλους και στις 7 Ιουλίου οι Έλληνες συγκεντρώθηκαν γύρω από την τρίπολη και έγινε η μάχη των Τρικόρφων, ό.π., σ. 366-7. Στις 27 Ιουλίου ο Ιμπραήμ χτύπησε τα Βέρβена που ήατν ο Κ. Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 383. Μετά το Σεπτέμβριο του 1825 τον διέταξαν να πάει στην Ύδρα, ό.π. σ. 400. Την εποχή που ο Ιμπραήμ ήταν στο Μεσολόγγι οι Έλληνες χτύπησαν την τριπολιτσά και μαζί τους ήταν ο Κ. Μαυρομιχάλης, ό.π., σ. 430.

Στις 23 Μαΐου 1825 αναφέρεται ότι ο Κ. Μαυρομιχάλης πήγε με στρατεύμα στην Ύδρα και στις Σπέτσες. Σπυρ.Λουκάτου, Η

αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου, *Μνημοσύνη* 1(1967)172.

Στις 12 Ιουνίου 1825 διορίστηκαν για την άμυνα των Μύλων ο Δημήτριος Υψηλάντης και ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 269. Περί Μακρυγιάννη δεν γίνεται λόγος γιατί δεν ήταν σημαντικός.

Πήρε μέρος στη μάχη των Μύλων. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 146.

Στις 9 Ιουλίου 1825 ο Κ. Μ. κλήθηκε από το Εκτελεστικό για να αναλάβει τις εργασίες του (δεν υπήρχε απαρτία). Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 283.

Στις 18 Οκτωβρίου 1825 αποφασίστηκε από το Βουλευτικό να πάει ο Κ.Μ. στις Σπέτσες, που υπήρχε υποψία ότι ο Ιμπραήμ θα κάνει εκεί απόβαση. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 361 και ό.π., τόμ. 8, σ. 350.

Στις 10 Νοεμβρίου 1825 έστειλε επιστολή από τις Σπέτσες προς τον Πρόεδρο του Εκτελεστικού. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 109-110.

Σε μυστική συνεδρίαση της 2 Δεκεμβρίου 1825 ο Κ.Μ. απουσίαζε, πιθανώς θα ήταν στις Σπέτσες. Αποφασίστηκε να προσκληθεί και στις 14 Δεκεμβρίου 1825 είχε γυρίσει από τις Σπέτσες και διατάχθηκε να πάει στην περιοχή της Τριπολιτσάς με τον Κολοκοτρώνη. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 494, 495 και 396 και ό.π., τόμ. 8, σ. 376.

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης** το Φθινόπωρο του 1825 πήγε κατόπιν αποφάσεως του Εκτελεστικού με στρατεύματα για να υπερασπίσει τις Σπέτσες, γιατί υπήρχε ο φόβος ότι ο Ιμπραήμ θα στρεφόταν εναντίον των νήσων. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 3 της 14 Οκτωβρίου 1825, σ. 22. Το Δεκέμβριο ο Ιμπραήμ πήγε στο Μεσολόγγι και ο Κ.Μ. έφυγε από τις Σπέτσες. ό.π., αριθ. φ. 17 της 2 Δεκεμβρίου 1825, σ. 70.

Στα τέλη Δεκεμβρίου 1825 έγινε προσπάθεια αλώσεως του φρουρίου της Τριπολιτσάς με τη συμμετοχή του Κ. Μ. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 500. Μετά ταύτα πήγε στο Περθώρι. Δεν χτύπησε τους Τούρκους και τότε σκοτώθηκε ο Αγαλόπουλος, ό.π., σ. 501.

Στις 12 Φεβρουαρίου 1826 διορίστηκε για τον έρανο των πολιτών του Ναυπλίου. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 505.

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης** την άνοιξη του 1826 ήταν φρούραρχος στους Μύλους της Λέρνης και επιστατούσε στην οχύρωση του τόπου. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 60 της 26 Μαΐου 1826, σ. 238.

Στις 22 Ιουνίου 1826 οι οπλαρχηγοί της Βέργας απευθύνθηκαν στη Διοικητική επιτροπή και περιέγραψαν τη μάχη. Ανέφεραν ότι ο Κ. Μ. βρισκόταν στην Καρδαμύλη με 1500 στρατιώτες (Δεν ήταν σωστό, βρισκόταν στην Τσίμοβα). Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129.

Γράμματα του Κ. Μ. από 23-25 Ιουνίου 1826 περιγράφουν τα διατρέξαντα γεγονότα του Διρού. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278.

"Ο Φίλος του νόμου της Ύδρας" αριθ. φ. 222 της 2 Ιουλίου 1826 γράφει τις πληροφορίες του Κ. Μ. τα διατρέξαντα στο Διρό. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 145.

Με την απόβαση του Ιμπραήμ στο Διρό ο Κ.Μ. βρέθηκε καθ' οδόν και πήρε μέρος στον πόλεμο που έγινε. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 20.

Όταν έγινε η απόβαση στο Διρό στο Λιμένι ήταν ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, Ιωάννης Ροδίτης και Πανάγος Πικουλάκης. Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Ροδίτης επί κεφαλής πλήθους γυναικοπαίδων έδραμον εις το βαθύ, επί σκοπώ να σωθώσι εις τα Κύθηρα, τους ηκολούθουν δε πολλοί ένοπλοι. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61. Μετά την απόβαση ο Κωνσταντίνος έφυγε στο βουνό, ό.π., σ. 61. Ο Γεώργιος και Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης πήγαν μετά τη μάχη στο Διρό, ό.π., σ. 62. (Πρόκειται για λάθος γιατί ο Γεώργιος μαυρομιχάλης στις 26 Ιουνίου ήταν στη Βέργα και υπέγραψε έγγραφο.)

Σε επιστολές των οπλαρχηγών της Βέργας από 25 και 26 Ιουνίου 1826 προς την Εφορίαν της Σπάρτης αναφέρεται ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης από το Λιμένι την 5η ώρα της ημέρας της 25 Ιουνίου 1826 τους ειδοποίησε ότι ο Ιμπραήμ έκανε απόβαση στο Διρό. Δεν ζήτησε βοήθεια, θεωρώντας ότι οι εκεί Μανιάτες μπορούσαν να αποκρούσουν τους εισβολείς. Στις 26 Ιουνίου, την 1η ώρα της ημέρας, ο Κ. Μ. πληροφόρησε τους ευρισκόμενους στη Βέργα ότι οι εισβολείς έφθασαν μέχρι την Τσιμοβα. Τότε συγκεντώθηκαν 700 γέροι, νέοι και γυναίκες και τους έβαλαν σε αταξία. Οι Αιγύπτιοι περιορίστηκαν στην ακτή. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 119.

Τη συμμετοχή του στον αγώνα του Διρού αναφέρουν και άλλοι. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450. Ν.Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1975, τόμ. Γ', σ. 61.

Πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Το 1827 Μανιάτες κατέλαβαν το κάστρο της Μονεμβασίας και μετά πήγαν εκεί ο Κωνσταντίνος και ο Κασής Μαυρομιχάλης εις βοήθειά τους. Αργότερα πήγε ο Πλαπούτας και βρήκαν συμβιβαστική λύση. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 247.

Διορίστηκε φρούραρχος Μονεμβασίας στις 2 Σεπτεμβρίου 1827 και αντικαταστάθηκε στις 9 Ιουνίου 1828 από τον Κ. Κανάρη, γιατί έγινε γνωστό ότι η οικογένειά του ενεχόταν σε πειρατεία. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σσ. 91 και 95.

Ο Πασχάλης Γερακαράκης κατέθεσε στο Θαλάσσιο Δικαστήριο ότι ο Κ. Μαυρομιχάλης εισέπραττε για δικό του λογαρισμό το υπέρ Εθνικού Ταμείου ποσοστό. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 39. Πάλι ο Πασχάλης γερακαράκης ομολόγησε ότι το σκάφος του δεν είχε έγγραφα καταδρομής από την Αντικυβερνητική Επιτροπή και παρ'όλα αυτά κατέλαβε Αυστριακό σκάφος έξω της Μεθώνης, για λόγους εκδίκησης, επειδή οι Αυστριακοί είχαν βυθίσει δικό του μίστικο στο Πόρτο Λόγκο (Ναυαρίνο). Από τη λεία του σκάφους που οδήγησε στο Σκουτάρι έδωσε 15% στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, ο οποίος είχε εφοδιάσει το σκάφος με καταδρομικά έγγραφα από τις τοπικές αρχές, ό.π., σσ. 152 και 234.

Στις 14 Ιανουαρίου 1828 σκάφος του Κ. Μαυρομιχάλη άρπαξε από το λιμάνι Καλαμίτσι της Καρδαμύλης την ιονική γολέτα "*Παναγία Μυρτιδιώτισσα*", την οποία αρμάτωσαν και την έβγαλαν για πειρατεία. Ο Καποδίστριας για να προστατεύσει την τιμή των Μαυρομιχαλαίων απομάκρυνε από τη Μάνη τον Κ. Μαυρομιχάλη και τον έστειλε στο στρατόπεδο της Δυτικής Ελλάδος για να τεθεί υπό τις διαταγές του Ριχ. Τσώρτς. Ο Κ. Μ. πήγε στο λιμάνι του

Δραγαμέστου με το σκάφος "Ηρα", που είχε ενοχοποιηθεί για πειρατεία, για να συναντήσει Τσώρτς, αυτός τον κράτησε γιατί τα έγγραφά του δεν ήταν τακτοποιημένα. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 88-9. Ακόμη αναφέρεται η περίπτωση του σκάφους "Costanza" με σημαία Σαρδηνίας, το οποίο είχε φορτωθεί από το Ηράκλειο της Κρήτης από τον Γάλλο Προξενικό πράκτορα Louis Godebout και στις 3 Σεπτεμβρίου 1827 το συνέλαβε πλησίον της Ζακύνθου σκάφος της οικογενείας Μαυρομιχάλη και το οδήγησε στο Οίτυλο, για να το προωθήσουν στο Ναύπλιο. Το μεγαλύτερο μέρος των εμπορευμάτων το άρπαξαν οι Μανιάτες και θεωρήθηκαν υπεύθυνοι ο Ιωάννης Κατσή και ο γιός του Ηλίας Κατσάκος και καταδικάστηκαν να αποζημιώσουν τον ενάγοντα. Διατάχθηκε ακόμη να κρατηθεί η γολέτα "Ηρα" που ανήκε στον Κατσή και βγήκε σε πλειστηριασμό, ό.π., σ. 89 κ.ε.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης αναφέρεται ότι είχε ελέγξει το πλοίο το οποίο στη συνέχεια κούρσεψε ο Νικ. Κουκούτσης και το είχε θεωρήσει ότι δεν έκανε λαθρεμπόριο. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β, σ. 127 κ.ε.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Οι αντιπολιτευόμενοι τον Κυβερνήτη κατώρθωσαν να πείσουν τον Κωνσταντίνο και το Γεώργιο Μαυρομιχάλη να δολοφονήσουν τον Κυβερνήτη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Γ, σ. 113. Μετά τη δολοφονία "...και τον μεν Κ. Μαυρομιχάλην αναβαίνοντα κατά το Ίτζκαλέ του ναυπλίου εκτύπησεν ο μετά του Κυβερνήτου παρευρεθείς μονόχειρ υπηρέτης με το πυροβόλον όπισθεν, τον οποίο ημιθανή λαβών ο λαός εις χείρας χάριν εκδικήσεως, σύροντες εις τας πλατείας και αγθιάς του Ναυπλίου, τον απεθανάτωσαν, ό.π., τόμ. Γ, σ. 115.

Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια γράφτηκαν τραγούδια και οι τοπικοί διοικητές έστειλαν αναφορές για την απήχηση στον κόσμο που είχε το γεγονός. Τ.Γριτσόπουλου, *Η απήχηση της δολοφονίας του Καποδίστρια, Πελοποννησιακά 13*(1979)296 κ.ε.

Ο Χρήστος Φωτομάρας (ήταν γιός του Νάσου και από λάθος γράφεται ότι πήγε στη Μάνη ο Νάσος Φ.) είχε συνοδεύσει το Χριστόφορο Περραιβό στους Δολούς της Μάνης. Είναι αυτός που σκότωσε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη, όταν μετά το φόνο τραυματίας διαπομπευόταν από το λαό στους δρόμους του Ναυπλίου. Η βολή του Φωτομάρα δεν ήταν εκδοκητική αλλά χαριστική. Σ.Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνην*, *Ν. Εστία* 25(1951)430.

Η Εθνοσυνέλευση με ψήφισμα της καταδίκασε σε αιώνιο ανάθεμα τους φονείς του Ιωάννη Καποδίστρια. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 79, 101, 219 και 223.

Ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης ήταν ένας από τους επίσημους στρατιωτικούς του αγώνα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 152.

Από το γάμο του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη γεννήθηκε ένα κορίτσι που ονομαζόταν **Αικατερίνη**. Αργότερα έγινε η α' σύζυγος του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου. Το 1834, όταν η Αικατερίνη ήταν 6 ετών, με δημόσια

δαπάνη έγινε δεκτή στο σχολείο της κ. Βολμαράνζ στο Ναύπλιο. ΦΕΚ 16(5/5/34)129.

ΙΙ) ΠΙΕΡΟΣ Μ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Δεν υπάρχουν πληροφορίες για τον Πιέρο Μ. Μαυρομιχάλη, παρά μόνο ότι είχε γιό ονομαζόμενο Κυριακούλη.

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΠΙΕΡΟΥ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Αναφέρεται ότι στην πολιορκία της Μεθώνης του 1770 από τους Ρώσους και τους συμπολεμιστές του Έλληνες ο Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης είχε στήσει πυροβολείο και βομβάρδιζε τους Τούρκους στο σημείο που το 1821 σκοτώθηκε ο εγγονός του πολεμώντας τους Τούρκους. Κ.Κοτσώνη, Κ. Π. Μαυρομιχάλης, πρώτος νεκρός Μανιάτης αρχηγός το 1821, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)268.

ΠΙΕΡΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ Ιερέας.

Στην απόβαση των Αιγυπτίων στο Διρό βρέθηκε εκεί ο Πιέρος Μαυρομιχάλης και ο Δημήτριος Π. Μαυρομιχάλης και παρέταξαν τους οπλοφόρους στη μάχη. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 448.

Αναφέρεται ότι ήταν από τους πρώτους που έσπευσαν να πολεμήσουν εναντίον των Αιγυπτίων, οι οποίοι είχαν προελάσει από το Διρό μέχρι την Τσίμοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 42. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450. Ν.Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήνα 1975, τόμ. Γ', σ. 61.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Πιέρο Κυριακουλάκη Μαυρομιχάλη** από την Τσίμοβα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στα χρόνια της επανάστασης παιδιά του ήταν α) ο Κωνσταντίνος και β) ο Νικόλαος. Είχε και άλλα παιδιά που δεν γνωρίζουμε.

Ζήτησε να πάει στη Μεσσηνία με την οικογένειά του "προς ησυχίαν και ασφάλειαν". Από το 1834 έγινε η εγκατάσταση Μανιατών στο Πεταλίδι. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)470 και 492.

1) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΙΕΡΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης έστειλε την 1 Μαρτίου 1821 τον ανιψιό του Κωνσταντίνο Πιεράκο Μαυρομιχάλη με 20 άνδρες να συναντήσει τον Παπαφλέσσα στο μοναστήρι της Σιδηρόπετρας (Κουτσαβά) και ή να τον πείσει να πάει να επισκεφθεί το θείο του ή να τον σκοτώσει και να στείλει στην Τρίπολη το κεφάλι του, αλλά τον ειδοποίησε ο Ηλίας Π.Μαυρομιχάλης και έφυγε. Ν.Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 22-3. Κ.Κοτσώνη, Κωνσταντίνος Π. Μαυρομιχάλης, πρώτος νεκρός Μανιάτης αρχηγός, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)262, όπου και άλλα βιογραφικά. Πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας και στις 13 Απριλίου πήγε στην Πύλο. Στις 7 Αυγούστου παραδόθηκε το κάστρο του Νεοκάστρου, ό.π., σ. 264. Οι Τούρκοι επιχείρησαν να επίθεση κατά του Νεοκάστρου και αυτός πήγε εναντίον της Μεθώνης. Οι Τούρκοι γύρισαν πίσω και σε σύγκρουση σκοτώθηκε ο Κ.Π.Μ.

στα χέρια του αδελφού του. Επιτέθηκαν οι Τούρκοι να πάρουν το νεκρό και δύο Μανιάτες ο Ιωάννης Κετσέας και ο Σ. Γλετσές (Σε αναφορά του αδελφού του Νικολάου αναφέρεται Ιωάννης Γλετσές, ό.π., σ. 272) απέκρουσαν τους Τούρκους, ώστε γλύτωσε ο αδελφός του Νικόλαος, αλλά το σώμα του Κ.Π.Μ. μαζί με τα χρήματα τα πήραν οι εχθροί. Έγδαραν το κεφάλι, το γέμισαν άχυρα και το έστειλαν στην Πόλη, ενώ το σώμα του το έκαυσαν. Υπάρχει περιγραφή στο Ημερολόγιο 7(1867)386 του Μαρ. Παπαδοπούλου-Βρετού, ό.π., σ. 268. Όπου αναφέρεται ακόμη ότι ο Πατέρας του Πιέρου Μαυρομιχάλη του Πιεράκου λεγόταν Κυριακούλης και είχε στήσει κανονοστάσιο στην πολιορκία της Μεθώνης του 1770 στο ίδιο μέρος που σκοτώθηκε ο Κ.Π.Μ.

Ο Κωνσταντίνος Πιεράκος στις 23 Μαρτίου 1821, ακολουθώντας τον Πετρόμπεη, πήγε στην Καλαμάτα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Εκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο Δ. Δουκάκης, *Μεσσηνιακά*, σ. 232, αναφερόμενος στην πολιορκία του Νεοκάστρου γράφει: "...έφθασε και ο Κωνσταντίνος Πιέρου Μαυρομιχάλης φέρων 200 Μανιάτας, εις τρόπον ώστε οι πολιορκηταί του φρουρίου ανήλθον εις δισχιλίους. Πολλάι εγένοντο αιματηράι μάχαι και έφοδοι εκατέρωθεν προς άλωσιν του φρουρίου, έπεσε δε ηρωϊκώς μαχόμενος ο αρχηγός των Μανιατών Κων. Πιέρου Μαυρομιχάλης...".

Ο **Κωνσταντίνος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης** σκοτώθηκε πολεμώντας και ο καπ. **Κυριακούλης Κουτράκος-Μαυρομιχάλης** μαζί με τον καπ. **Ροδίτη-Μαυρομιχάλης** υπέγραψαν ως ηγέτες και αυτοί της πολιορκίας του Νεοκάστρου για τις θυσίες του ναυτικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 448.

Πήγε στα τέλη Μαρτίου 1821 στην πολιορκία του Νεοκάστρου και έπεσε έξω από την Μεθώνη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 41 και 43.

Ποίημα αναφέρεται στο χαμό του **Κωνσταντίνου Πιεράκη-Μαυρομιχάλη** και αναφέρει ότι ήταν ανιψιός του Πετρόμπεη. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 289.

Στις 13 Απριλίου 1821 πήγε στην πολιορκία της Μεθώνης ο Κωνσταντίνος Πιεράκος Μαυρομιχάλης με 120 στρατιώτες "...όστις ήτον τω όντι Ηρως γενναίος καθ' όλα, ορμητικός εις τας μάχας και ατρόμητος...". Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σσ. 382 και 390. Σκοτώθηκε το 1821 στην πολιορκία του Νεοκάστρου ο ατρόμητος στρατιωτικός, ό.π., τόμ. Δ, σσ. 87 και 152.

Διέπρεψε κατά την πολιορκία της Κορώνης και τας λοιπάς συγκροτηθείσας μάχας. Επικεφαλής ίδιου σώματος Μανιατών έπεσε ηρωϊκώς στην πολιορκία του Νεοκάστρου, θρηνηθείς υπό πάντων δια την ευγένειαν του ήθους του και την φιλοπατρίαν του και εκπνεύσας στις αγκάλες του εκκαϊδεκαετούς νεανίου αδελφού του Νικολάου, όστις ανέλαβε την αρχηγίαν του σώματος. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 63.

Ο **Κωνσταντίνος Πιεράκης-Μαυρομιχάλης**, για τον οποίο αναφέρεται: "Οπλαρχηγός, εφονεύθη μαχόμενος εις την πολιορκία του φρουρίου της Μεθώνης την 8ην Αυγούστου 1821", ως συνταγματάρχης (αξιωματικός Β' τάξεως) με αρ. μητρ. 60. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 88-9.

Χ. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ίδια περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 232.

2) ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΙΕΡΑΚΟΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)463 κ.ε. Γεννήθηκε το 1805. Πήρε μέρος στην επανάσταση, αρχικά στο πλευρό του αδελφού του Κωνσταντίνου, αλλά μετά το θάνατο αυτού στις 8 Αυγούστου 1821 έξω από τη Μεθώνη ανέλαβε αυτός την ηγεσία του εκστρατευτικού σώματος της οικογενείας. Πήρε αρχικά μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας, πήγε στα Μεσσηνιακά φρούρια, στην πολιορκία και άλωση της Τριπολιτσάς, επέστρεψε στην πολιορκία της Κορώνης. Το καλοκαίρι του 1822 ακολούθησε τον Κυριακούλη μαυρομιχάλη στην εκστρατεία της Δυτικής Ελλάδος για την υποστήριξη του Σουλίου. Λόγω ασθένειας ανεχώρησε προτού της μάχης της Σπλάτζας. Το 1823 έλαβε μέρος στην πολιορκία των Πατρών. Στις 11 Ιουνίου 1823 έγινε αντιστράτηγος. Το Σεπτέμβριο του 1823 διαλύθηκε η πολιορκία των Πατρών και πήγε στην πολιορκία της Κορώνης. Το Φεβρουάριο του 1825 με την απόβαση του Ιμπραήμ ο Νικόλαος Πιεράκος και ο εξάδελφός του Ιωάννης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης ζήτησαν από την κυβέρνηση να τους στείλει εναντίον των Αράβων. Στις 14 Μαρτίου 1825 εισήλθε με 33 στρατιώτες στο Νεόκαστρο και τέθηκε υπό τις διαταγές του εξαδέλφου του Ιωάννη Π. Μαυρομιχάλη. Την εποχή της παραμονής του στο Νεόκαστρο προήχθη στο βαθμό της στρατηγίας. Μετά από παραμονή 28 ημερών εξήλθε του φρουρίου και έμεινε στο στρατόπεδο. Είχε 33 στρατιώτες από τους οποίους απώλεσε 7. Ήταν προφυλακή στην Καλαμάτα, όταν στις 28 Μαΐου την κατέλαβε ο Ιμπραήμ. Πολέμησε στη Βέργα του Αλμυρού. Έσπευσε από εκεί στο Διρό. Ακολούθως έλαβε μέρος σε ακροβολισμούς κατά των Τούρκων. Στις 8 Οκτωβρίου 1827 άκουσε τους κρότους από το Ναυαρίνο. Στις 28 Οκτωβρίου 1828 τον τραυμάτισαν σοβαρά στην κοιλιά ο Γεωργάκης Π. Μαυρομιχάλης μαζί με τον πρωτεξάδελφό του Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη. Όταν αργότερα ρωτήθηκε από το Γ. Ψύλλα, γιατί πήγαν να τον δολοφονήσουν, απάντησε: "Δεν βλέπετε τον τόπο μας πως είναι πετρώδης και άγονος; πρέπει λοιπόν, διά να δυνηθώμεν να ζήσωμεν, να φάγη ο εις τον άλλον". Θεραπεύτηκε από το Μιχαήλ Ιωάν. Ραζέλου. Τον Απρίλιο του 1829 συνώδευσε τον Έκτακτο Επίτροπο Κάτω Μεσσηνίας στην Τσίμοβα, για την εκλογή της επαρχιακής δημογεροντίας. Τον Αύγουστο 1829 ζήτησε από τον Καποδίστρια να αμείψει το γιατρό του. Το 1830 ζήτησε να γίνουν σχολεία στη Μάνη. Ο Ν. Πιεράκος το 1830 κατηγορήσε στο δικαστήριο το Γ. Μαυρομιχάλη και Η. Κατσάκο για την απόπειρα δολοφονίας του. Στις 20 Δεκεμβρίου 1830 συνέλαβαν το Γιωργάκη, αλλά απολύθηκε με εγγύηση. Ο Κατσάκος φυλακίστηκε στο Άργος αλλά απέδρασε και επιδόθηκε σε στασιαστικά κινήματα. Τον Ιανουάριο 1831 ο Νικόλαος Πιεράκος και ο Πανάγος Πικουλάκης κατέβηκαν στη Μάνη για να αντιπολιτευθούν τους Μαυρομιχалаίους. Στρατολόγησε 117 άνδρες για να εμποδίσει την επικοινωνία της Μέσα Μάνης με το Λιμένι. Με 93 άνδρες έπιασε θέση στο Κουλούμι. Πήγαν Υδραϊκά πλοία να αποβιβάσουν στο Μέζαπο, αλλά εμποδίστηκαν. Στη συνέχεια ο Ν. Πιεράκος πήγε στη μονή των Αγίων Πάντων της Τσίμοβας. Ο Έκτακτος Επίτροπος Αναγνωστόπουλος πήγε στο Μαραθονήσι και κάλεσε το Ν. Πιεράκο, ο οποίος συμφιλιώθηκε με τον αντικυβερνητικό Τζανετάκη και να πάει στο πλευρό του. Του έδωσε μάλιστα και ένα κανόνι. Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια το στρατιωτικό σώμα του Ν. Πιεράκου διαλύθηκε. Ο Ν. Πιεράκος και ο Πανάγος Πικουλάκης εξελέγησαν στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Από το 1832 έχτισε σπίτι στο Πεταλίδι και ασχολήθηκε με την εγκατάσταση Μανιατών εκεί. Το 1834 πήγαν

εκεί και άλλοι μανιάτες. Το 1839 έγινε αντισυνταγματάρχης και το 1842 συνταγματάρχης. Το 1843 ήταν μέλος της Εθνοσυνέλευσης. Το 1844 πληρεξούσιος Μάνης. Το 1850 βουλευτής Οιτύλου. Έαβε μέρος στην καταστολή της κίνησης του Παπουλάκη. Το 1853 βουλευτής Οιτύλου. Πάλι το 1859 βουλευτής και το 1861 Γερουσιαστής. Το 1865 υποστράτηγος. Το 1880 αντιστράτηγος και πέθανε το 1881.

Ο Υδραίος πλοίαρχος Λάζαρος Τζώρτζου στις 25 Φεβρουαρίου 1836 βεβαίωσε ότι ο Νικόλαος Πιεράκος πήγε το 1822 στο Μεσολόγγι και από εκεί ακολούθησε την εκστρατεία, ως διοικητής σώματος, στο Φανάρι της Αρβανιτιάς, για να βοηθήσει το Σούλι. Πέρασαν στο Μούρτο της Τσαμουριάς, αλλά το εγκατέλειψαν για λόγους ανωτέρους (επέμβαση των Άγγλων) και επέστρεψαν στο Φανάρι. Αρρώστησε όμως και έμεινε στο πλοίο του. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)261-2.

Στις 10 Ιουνίου 1823 έγινε πρόταση από το Εκτελεστικό προς το Βουλευτικό να του απονεμηθεί ο βαθμός της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

Στις 3 Μαρτίου 1824 πήρε το βαθμό της στρατηγίας κατ' αίτηση του κ. Ευγενίδη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 151.

Ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης στις 18 Μαρτίου 1824 πληροφόρησε τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι αποκαταστάθηκε η τάξη στη Μονεμβασιά και ότι οι "ενάντιοι" προσκύνησαν και ο Νικόλαος Πιεράκος μπήκε με μερικούς ανθρώπους στα σπίτια τους. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 155.

Αναφέρεται ότι παραβρέθηκε στη μάχη της Βέργας. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 447. Αναφέρεται ως οπλαρχηγός της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 152.

Παραβρέθηκε στη μάχη της Βέργας. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Ο **Νικόλαος Μαυρομιχάλης-Πιεράκης** στις 28 Ιουλίου 1828 έγραψε γράμμα στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 291.

Στις 30 Ιουλίου 1828 πήγε μαζί με το Γεώργιο Κ. (απετανάκος) Μαυρομιχάλη στον Πύργο και στη Χαριά για να ειρηνεύσουν τον τόπο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 292.

Στις 24 Οκτωβρίου 1828 στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) τραυμάτισαν το **Νικόλαο Π. (ιεράκη) Μαυρομιχάλη**, ο Ηλίας (Κατσάκος) Μαυρομιχάλης και ο Γεώργιος Κ. Μαυρομιχάλης. Στις 29 Οκτωβρίου 1828 μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νικολάου Πιεράκου από το Μπετζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και τον Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη υπέγραψαν οι ανωτέρω και ο Γεώργιος Κουράκος Μαυρομιχάλης συμφωνία ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία και ομόνοια και σε αντίθετη περίπτωση που κάποιος θα παραβίαζε τη συμφωνία θα χρωστούσε στους άλλους 5.000 γρόσια και δύο φονικά. Τη συμφωνία αυτή κατά Σ. Κουγέα υπέγραψε και ο Μαΐνης Ιωσήφ. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 79. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου του 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** αναφέρεται μεταξύ των υποστηρικτών του Καποδίστρια. Σε έκθεση σημειώνεται ότι "Όλοι ρουκανίζουν τα τάλαρα της αυτού εξοχότητος, ειμή μόνον ο κ. Νικόλαος Π. Μαυρομιχάλης, ο κ. Νικόλαος Βοϊδής, ο κ. Παναγιώτης Σταρόγιαννης, ο Πετροπουλάκης, ο Χαντζάκος". Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Ο Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης μαζί με τον Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη έγραψαν από την Τζίμοβα στις 6 Απριλίου 1831 στο **Νικόλαο Πιεράκο** για την πορεία των γεγονότων της εποχής. Ανησυχούσαν μήπως οι Μαυρομιχαλαίοι έφερναν κανόνι να τους χτυπήσουν και μήπως οι αντίπαλοι καταλάβουν τη Ράχη και τη Λίμνη. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

Ο **Νικόλαος Μαυρομιχάλης-Πιεράκος** την 1 Ιουνίου 1832 καταγγέλλθηκε από πληρεξουσίου της Εθνοσυνέλευσης της Προνοίας και από πολίτες ότι συγκεντρώνει στρατό στην περιοχή της Κορώνης, γιατί επιβουλεύεται το κάστρο της πόλης. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 21 της 29 Ιουνίου 1832, σ. 118.

Από δημοσίευμα του Νικόλαου Πιεράκου-Μαυρομιχάλη στην Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833 πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: "...Είναι ψευδέστατον, ότι ο πατήρ του Π. Μαυρομιχάλη ετιμήθη ως αρχιστράτηγος από την Ρωσίαν. Ο Ι. Μαυρομιχάλης, θείος του και θείος του πατρός μου, εβραβεύθη δια τας ηρωϊκάς του πράξεις με εν είδος χρυσού νομίσματος, φέρων το όνομά του. Απέθανεν ούτος άτεκνος. και μολονότι τούτο ανήκει εις δικαιωματικήν κληρονομίαν των συγγενών του, εσφετερίσθη όμως από τον αδελφόν του Πέτρου Ι. Κατζήν με το οποίον εστολίσθη εσχάτως εις Ναύπλιον...". Ο ανωτέρω προκλήθηκε από δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυπλίου "Ηλίας" της 4 Ιουλίου 1833, στην οποία ο υπογράφων με το όνομα "περιηγητής", έγραψε ότι του διηγήθηκε ο Πετρόμπεης: "Ο πατήρ μου Πιέρος Μαυρομιχάλης ετιμήθη από την Ρωσίαν με βαθμόν αρχιστρατήγου...".

Το Μάιο του 1837 ο Νικόλαος Πιεράκος διορίστηκε στην αναθεωρητική επιτροπή, για τη διανομή των αργυρών νομισματοσήμων. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)237.

Το 1841 ο Buchon είχε συναντήσει στην Καλαμάτα το **Νικόλαο Πιέρρακη-Μαυρομιχάλη** και τον Πούλο Μαυρίκο από τους οποίους πήρε πληροφορίες για τα κάστρα της Ζαρνάτας και της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)273.

ΙΙΙ) ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Πήρε μέρος στα Ορλωφικά. Τσακώθηκε με τον Ορλώφ. Αναφέρεται ως Σκυλόγιαννης στο Μελίπυργο. Κατά το Gordon εκεί ήταν και ο Πετρόμπεης και σώθηκε (πρόκειται περί λάθους). Τ.Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 79 και 80.

Πληροφορίες από το Cl. Rulhiere αναφέρονται στον αδελφό του Γεώργιο. Ίδε ανωτέρω.

Αναφέρεται ότι τσακώθηκε με τον Ορλώφ, ότι κατέλαβε το Νησί και πολέμησε τους Τούρκους. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σσ. 175, 176 και 180. Κ.Παπαρηγοπούλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σσ. 194-7.

Ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης έμεινε και πολέμησε στο Νησί, τελικά δε αιχμαλωτίστηκε και οδηγήθηκε στο Ναύπλιο, μετά όμως από 6 χρόνια ελευθερώθηκε με ικανά λύτρα (συνέβαλε και η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί). Σ. Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)73, 79 και 80-1. Είχε μερίδιο σε πλοίο (ταρτάνα) με το όνομα "Παναγία Μοθωνίτισσα" του καπετάν Δημήτρη Κλέση και στις 2 Απριλίου 1771 το πούλησε ο ανιψιός του Πιέρος για 506 γρόσια, ενώ αυτός ήταν αιχμάλωτος, ό.π., σ. 75. Ο Γάλλος διπλωμάτης και περιηγητής Choiseul-Gouffier συνάντησε στο Ταίναρο τον Ιωάννη Μαυρομιχάλη και έγραψε: "Εκεί υπάρχει ακόμη, και τον είδα, ένας από τους συμπολεμισάντες με τους Ρώσους Μανιάτες καπετάνιους, όστις εγκλεισθείς εις ένα πύργον με 40 άνδρας, επολιορκήθη από εξακισχιλίους Τούρκους και ανθίστατο επί πολλές ημέρας, και όταν οι πολιορκηταί επυρπόλυσαν το καταφύγιόν του, είδαν να εβγαίνουν αιμόφυρτοι και καταπληγωμένοι, δύο άνδρες, ένας γέρος και ο υιός του", ό.π., σ. 81.

Από δημοσίευμα του Νικόλαου Πιεράκου-Μαυρομιχάλη στην Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833 πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: "...Είναι ψευδέστατον, ότι ο πατήρ του Π. Μαυρομιχάλη ετιμήθη ως αρχιστράτηγος από την Ρωσίαν. Ο Ι. Μαυρομιχάλης, θείος του και θείος του πατρός μου, εβραβεύθη δια τας ηρωϊκάς του πράξεις με εν είδος χρυσού νομίσματος, φέρων το όνομά του. Απέθανεν ούτος άτεκνος. και μολονότι τούτο ανήκει εις δικαιωματικήν κληρονομίαν των συγγενών του, εσφετερίσθη όμως από τον αδελφόν του Πέτρου Ι. Κατζήν με το οποίον εστολίσθη εσχάτως εις Ναύπλιον...". Ο ανωτέρω προκλήθηκε από δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυπλίου "Ηλίας" της 4 Ιουλίου 1833, στην οποία ο υπογράφων με το όνομα "περιηγητής", έγραψε ότι του διηγήθηκε ο Πετρόμπεης: "Ο πατήρ μου Πιέρος Μαυρομιχάλης ετιμήθη από την Ρωσίαν με βαθμόν αρχιστρατήγου...".

Απέκτησε δύο παιδιά: Α) το Γεώργιο που αιχμαλωτίστηκε και έγινε ο Σουκιούρμπεης και Β) το Μιχαήλ (**προσοχή λάθος!**).

Α) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΝ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ ή ΜΕΧΜΕΤ ΣΟΥΚΙΟΥΡΜΠΕΗΣ.

Την εποχή των Ορλωφικών ήταν επτά ετών και ακολούθησε τον πατέρα του στο Νησί, όπου πολέμησε εναντίον των Τουρκαλβανών. Αιχμαλωτίστηκε και στη συνέχεια εκτουρκίστηκε. Εξελίχθηκε σε αξιωματικό του τουρκικού στόλου με το όνομα Σουκιούρμπεη και βοήθησε τον ανιψιό του Πέτρο Μαυρομιχάλη να γίνει Μπέης της Μάνης.

-Το 1770 πρέπει να ήταν παιδάκι 12-3 χρόνων, που ακολούθησε τον πατέρα του Ιωάννη στο Νησί, κλείστηκε σε ένα πύργο και έβαλαν φωτιά οι Τούρκοι, τραυματισμένος βγήκε ο πατέρας του συνοδευόμενος από τον ανήλικο γιό του. Ο Γεώργιος αιχμαλωτίστηκε και πουλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη σε κάποιον αφέντη με το όνομα Μεχμέτ Σουκιούρ και "είχεν εκ νεότητος με την ιδιότητα του κοπελλιού μνηθείς εις επονειδίστους συνηθείας, τας οποίας ανέχεται η ανατολή". Ήταν επιτήδειος στα ναυτικά και σταδιοδρόμησε στο Τουρκικό ναυτικό. Το 1814 πήγε στη Μάνη ως πλοίαρχος (ριαλάμππεης ή ιργιαλάμππεης) και επισκέφθηκε στο Λιμένι τον πύργο των Μαυρομιχαλαίων και έδειξε συγκινητική ευλάβεια στην καπετάν Πιέραινα Μαυρομιχάλαινα, την μητέρα του Πετρόμπεη και κινήθηκε στον πύργο με ευχέρεια που κατέπληξε. Εκεί απεκάλυψε το μυστικό του. Το 1816 πήγε πάλι στη Μάνη ως ιργιαλά μπέης, διοικώντας μικρή μοίρα τουρκικού στόλου και

έφερε το διορισμό του Πετρόμπεη ως Μπέη της Μάνης. Πήρε όμως μαζί του ως ομήρους το Γεώργιο και Αναστάσιο. Παράλληλα ο Σουκιούρμπεης φερόταν καλά προς τους Υδραίους οι οποίοι αρχικά του έστελναν 1.000 γρόσια το χρόνο και αργότερα 2.500 γρόσια και αυτός ευνοούσε τα συμφέροντα των Υδραίων. Τον Απρίλιο του 1819 έστειλε τον Αναστάση στον πατέρα του γιατί παρουσίαζε απώλεια βάρους από σταμαχικές διαταραχές. Στις 4 Ιουνίου 1818 ήταν ριαλάμπεης στο βασιλικό στόλο και το 1818 προβιβάστηκε σε Πατρώνα Μπέη (υποναύαρχο). Στις 13 Μαΐου 1819 έγινε Καπετάνια Μπέης (καπουδιανάμπεη), δηλαδή διοικητής των θαλασσιών δυνάμεων της Άσπρης θάλασσας. Σύντομα όμως επανήλθε ο Αλήμπεης που είχε αντικατασταθεί από τον Σουκιούρμπεη και αυτός παύθηκε. Αναφέρεται ότι ο Σουκιούρμπεης παύθηκε από καπετανάμπεης διότι φερόταν καλά στους Μαυρομιχαλάιους και γενικά στους Έλληνες, αλλά αυτό δεν φαίνεται να αληθεύει. Το 1822 αντικαταστάθηκε ο διοικητής της Ρόδου γιατί κατηγορήθηκε ως προδότης, που φερόταν καλά στους Έλληνες. Τον αντικατέστησε ο Σουκιούρμπεης. Το 1826 ο Βέλγος συνταγματάρχης Rottier, που επισκέφθηκε στη Ρόδο ανέφερε ότι ο μεγαλόσωμος και μονόχειρ Σουκιούρ ήταν τέρας, τύραννος και απηνής διώκτης του λαού. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, (Ορλωφικά), 1(1956)81 κ.ε. Ο υιός του Ιωάννη Μαυρομιχάλη που συνελήφθη μαζί με τον πατέρα του θεωρήθηκε ότι χάθηκε και σύμφωνα με παράδοση του έγινε στην Τσίμοβα μνημόσυνο. Ο Νικ. Πιεράκος στην εφημερίδα "Χρόνο" έγραψε ότι ο Κατσής δεν είχε κανένα δικαίωμα να οικειοποιηθεί το Ρωσικό μετάλλιο του Ιωάννου, που πέθανε άτεκνος, ό.π., σ. 81.

Την 1 Ιουλίου 1819 παύθηκε από καπετάν πασάς και εξορίστηκε στα παράλια του Ευξείνου Πόντου ως αναμιχθείς σε συνωμοσία. Σε επιστολή του Πετρόμπεη της 5 Οκτωβρίου 1819 εκφράζεται η αμφιβολία αν είναι ζωντανός. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαι δια την ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)109. Στην επιστολή του Πετρόμπεη προς τον Αναγνώστη Κρονδηρά αναφέρεται: "*Αν γυρεύσης τον καπετάνμπεη και είναι ζωντανός, δουλειά δεν κάμνεις περισσότερο, αλλά κινδυνεύει και η ζωή σου, επειδή και δεν την έχεις ρετσιβούταν* (απόδειξη) *από το χέρι του να σου χρεωστεί...*". ό.π., σ. 107, στ. 27 κ.ε. Σε άλλο σημείο αναφέρεται ότι στις 16 Φεβρουαρίου 1818 έγινε καπουδάν πασάς ο Σεχλιδ Αχμέτ πασάς που στο παρελθόν είχε διατελέσει Μόρα Βαλεσής, ό.π., σ. 125-6. Σε επιστολή του γραμματικού του Πετρόμπεη Ιωάννη Λογοθέτη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη από 7 Μαΐου 1820 αναφέρεται "...δεν χρειάζεται το αρτζουχάλι (αναφορά) οπού ορίζεται να κάμετε προς τον Σουκιούρ μπεη εφένδη, μάλιστα ίσως είναι και ασήμαντος εις την βασιλεύουσαν". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 59.

Β) ΜΙΧΑΗΛ ΓΙΑΝ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ. (Λάθος!;; δεν πρέπει να είναι γιός αυτού του Ιωάννη Μαυρομιχάλη, διότι ο Νικόλαος Πιεράκος αναφέρει ότι πέθανε άτεκνος. Το Σουκιούρμπεη ή τον αγνοούσε ή δεν ήθελε να τον αναφέρει. Εφημερίδα Ναυπλίου "Χρόνος" της 3 Αυγούστου 1833).

Όταν ο Παναγιώτης Κουμουνδουράκης έγινε μπέης της Μάνης, το 1798, χτύπησε τους Καπετανάκηδες και τους πολιορκήσε στους Μύλους και το Πετροβούνι. Τότε ο Μιχαήλ Μαυρομιχάλης, από τους Γιαννιάνους, πήγε εναντίον του Κουμουντουράκη, όπου και σκοτώθηκε. (Από Π. Κουτήφαρη)

Απέκτησε ένα γιό τον Ιωάννη.

Βλέπε στο τέλος δεήσεις του Μιχάλη Γιαννάκη Μαυρομιχαλάκη και Κουράκη Μιχαλάκη Μαυρομιχαλάκη.

1) ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Είχε ακολουθήσει τον πατέρα του εναντίον του Κουμουνδουράκη. Μετά το θάνατο του πατέρα του συμφιλιώθηκε με τον Κουμουνδουράκη και πήρε για γυναίκα του την αδελφή του Κουμουνδουράκη, η οποία είχε προηγουμένως παντρευτεί τον Παναγιώτη Αλούπη. Αυτός είχε σκοτωθεί σε επίθεση του Κουμουνδουράκη εναντίον του Τρουπάκη της Καρδαμύλης. Λίγο όμως αργότερα πέθανε και αυτός. (Από Π. Κουτήφαρη, Περί Ηγεμονίας της Μάνης)

IV) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Είναι ο γενάρχης του κλάδου των Βοϊδήδων. Αγνωείται ο ενδιαμέσος και ακολουθεί ο εγγονός του Κωνσταντίνου, που ονομάζεται **Ηλίας**. Γιός του Ηλία ήταν ο Πιέρος και ίσως ο Νικόλαος. Ο Πιέρος είχε γιό τον Ηλία.

ΗΛΙΑΣ ΒΟΪΔΗΣ - ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Το Μάιο του 1807 ο Ηλίας Βοϊδής σκόπευε να πάει από τη Ζάκυνθο στην Κέρκυρα προς εξυπηρέτηση των κατά του Αλή πασά αγώνων στη Λευκάδα. Ελευθερουδάκη, *Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό*.

Από τον Σ.Κουγέα, Βιβλιοκρισία, *Πελοποννησιακά* 5(1962)367 τα ακόλουθα: *"Περί το 1800 Βοϊδής εσκότωσεν εις τα Τσαλαπιάνικα της Τσίμοβας τον νεώτερον αδελφόν του Πέτρου Μαυρομιχάλη, του κατόπιν Πετρόμπη, τον Βενιαμίν της οικογενείας, μαθητεύοντα εις το εκεί ευρισκόμενον σχολείον. Οι άλλοι αδελφοί αξόρμησαν εις καταδίωξιν της οικογενείας του φονέως με επί κεφαλής τον μεγαλ'εταίρον εξ αυτών Κυριακούλην, όστις παρήγγειλε όπως μείνη άταφος ο φονευθείς μικρός αδελφός έως ότου επιστρέψει φέρων τους "κάλλιους" από τους Βοϊδήδες δια να τους σφάξη κατά την ταφήν του φονευθέντος αδελφού. Κατορθώσαντες δε μετά πολιορκίαν να συλλάβουν ένα από τους Βοϊδήδες, τον έφεραν προς σφαγήν. Και τότε, αντί της αναμενομένης φρικώδους, εκτυλίσσεται απροσδόκητος μεγαλειώδης σκηνή. Η μητέρα του φονευθέντος παιδιού, η Καπετάνισσα Πιέραινα Μαυρομιχάλαινα, ολοφυρομένη, κοπτομένη και καθικετεύουσα, ξεσχίζει το στήθος της και, προβάλλουσα τους μαστούς, εξορκίζει εις το μητρικόν των γάλα τους εξαγριωμένους υιούς να μη "διπλιάσουν το κακό". Καμφθείσης της οργής δια του μητρικού όρκου, επετεύχθη άμεσος συμφιλίωσις ("αγάπη") των δύο ομοαίμων οικογενειών. Και απεσοβήθη μεν δια της επεμβάσεως της μεγαλοψύχου μητρός η έχθρα και ο "γδικιωμός", αλλά η οικογένεια των Βοϊδήδων, εγκαταλείψασα το Οίτυλον εγκατεστάθη εις την περιφέρειαν του Γυθείου. Αι δύο συγγενείς οικογένειαι έζων εν ψυχρότητι και μετά ένα περίπου αιώνα ανανέωσαν την συγγένειαν δι' επιγαμίας".*

Γιός του Ηλία Βοϊδή-Μαυρομιχάλη ήταν ο Πιέρος. Για το Νικόλαο δεν γνωρίζουμε.

1) ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΟΪΔΗΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Στις 26 Μαρτίου 1824 δόθηκε εντολή στους επιστάτες του Μιστρά να καταβάλουν μισθούς 200 στρατιωτών στον Τζεγάκη Γρηγοράκη και Νικόλα

Βοϊδή, οι οποίοι έδωξαν από την επαρχία Μονεμβασίας τους αναφανέντες αντιπατριώτες. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 129-130.

Την 1 Απριλίου 1824 στο Βουλευτικό, που συνεδρίαζε στο Κιβέρι, αναγνώστηκε αναφορά του Νικολάου Βοϊδή να του πληρωθούν 3500 γρόσια για τα κατά καιρούς έξοδά του. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 259.

Το Νικόλα Βοϊδή στις 6 Ιουλίου 1824 πρότεινε ο Δ. Μούρτζινος στην κυβέρνηση να του απονεμίσει το βαθμό της στρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Στις 29 Ιουλίου 1824 στο Βουλευτικό αναγνώστηκε αναφορά του Νικ. Βοϊδή για την προαγωγή αυτών που τον ακολουθούσαν στις εκστρατείες, οι οποίες και έγιναν την ίδια ημέρα δεκτές. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373-4 και ό.π., τόμ. 10, σ. 441.

Το καλοκαίρι του 1824 ο (Νικ.) Βοϊδής ήταν στρατοπεδευμένος στο Μεσσηνιακό κόλπο με 400 στρατιώρες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 215.

Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου 1830. Σπ. Λουκάτου, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982, σ. 102.

Ο Νικόλαος Βαιδής-Μαυρομιχάλης έγινε στρατηγός το 1824 και αναγνωρίστηκε ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 261. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο Νικόλαος Βοϊδής αναφέρεται μεταξύ των υποστηρικτών του Καποδίστρια. Σε έκθεση σημειώνεται ότι "Όλοι ρουκανίζουν τα τάλαρα της αυτού εξοχότητος, ειμή μόνον ο κ. Νικόλαος Π. Μαυρομιχάλης, ο κ. Νικόλαος Βοϊδής, ο κ. Παναγιώτης Σταρόγιαννης, ο Πετροπουλάκης, ο Χαντζάκος". Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Νικόλαο Βοϊδή** από το Μαυροβούνι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 24 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

2) ΠΙΕΡΟΣ ΒΟΪΔΗΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Στις 23 Μαρτίου 1821 ο Πιέρος Βοϊδής, ακολουθώντας τον Πετρόμπεη, πήγε στην Καλαμάτα. Φωτάκου, Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Μετά την παράδοση της Καλαμάτας ο Βοϊδής με 700 ακολούθησε τον Κολοκοτρώνη και διευθύνθηκε προς την Καρύταινα. Έλαβε μέρος στη μάχη υπό τον Κολοκοτρώνη με τους Φαναρίτες Τούρκους, όπου και τραυματίστηκε. Ι. Γιανναροπούλου, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982, σσ. 135 και 136.

Ακολούθησε τον Κολοκοτρώνη και πήγαν στην Καρύταινα. Προσπάθησαν οι Φαναρίτες Τούρκοι να περάσουν τη γέφυρα και τους πολέμησαν οι Έλληνες. Πολλοί Τούρκοι σκοτώθηκαν και άλλοι πνίγηκαν στο

ποτάμι. Τραυματίστηκε και ο Πιέρος Βοϊδής. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)379.

Πήρε μέρος στην καύση καρπών στο Κουτσοπόδι. Επετέθη γενναίως εναντίον των Τούρκων, αλλά θεωρήθηκε ότι επικράτησαν οι Τούρκοι και υποχώρησαν οι Έλληνες με 153 νεκρούς. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 179 και 182.

Ο Πιέρος ήταν στην Αργολίδα επί Δράμαλη. Μπήκε στο κάστρο του Άργους και δεν βγήκε με την πρώτη έξοδο των σημαντικών. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάγραμμα της Επανάστασως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405. Όταν γινόταν η μάχη στα Αμπέλια του Άργους, βγήκε από το κάστρο και κατέλαβε ένα οχύρωμα των Τούρκων κοντά στο κάστρο. Οι Τούρκοι ήταν έτοιμοι να φύγουν και ο Βοϊδής έτρεξε να τους ενθαρρύνει, αλλά ένας παπάς νόμισε ότι ήταν Τούρκος και τους είχε πάρει τα νώτα και έφυγε παρασύροντας τους Έλληνες, που υποχώρησαν άτακτα με σημαντικές απώλειες, ό.π., σ. 406.

Πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους και στα μέσα Απριλίου 1823 ψήφισε το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 103.

Στις 2 Μαΐου 1823 στο Βουλευτικό διαβάστηκε αναφορά που κατηγορούσε το Νικήτα Φλέσσα ότι άρπαξε το άλογο του Αθαν. Σταυροπούλου και το χάρισε στον Πιέρο Βοϊδή. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 7.

Ο Πιέρος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου η πρόταση συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70.

Τον Απρίλιο του 1824 ο Μούρτζινος, ο Τζανετάκης και ο Βοϊδής ήταν με το μέρος της κυβερνήσεως, ενώ οι λοιποί Μανιάτες ήταν με τους Μαυρομιχαλαίους. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 65.

Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση, με πρόταση του Δ. Μουρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, τον προήγαγε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Το καλοκαίρι του 1824 βρισκόταν στο Μεσσηνιακό στρατόπεδο στην πολιορκία της Μεθώνης και της Κορώνης. Στις 9 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό διέταξε να συντελέσουν στην πάταξη της ανομίας της Μεσσηνίας. Τ.Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 97. Στις 2 Νοεμβρίου υπήρχε σχέδιο να εκστρατεύσει με 400 στρατιώτες εναντίον της Αρκαδίας (Κυπαρισσίας), ό.π., σ. 109. Στην εμφύλια εκείνη διαμάχη ακολούθησε τη συμβιβαστική πολιτική του Διονυσίου Μούρτζινου και τις καλές του υπηρεσίες χρησιμοποίησε ο Μούρτζινος, ό.π., σ. 126-7.

Το Δεκέμβριο του 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Αντ. Μαυρομιχάλης, ο Πιέρος Βοϊδής και ο Γαλ. Κουμουνδουράκης έγραψαν στον Αθανασούλη ότι θα τον χτυπήσουν για το άτοπο της συλλήψεως τω εμπόρων της Καλαμάτας. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 156.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1824 ο Δ. Μούρτζινος και ο Πιέρος Βοϊδής κάλεσαν τον παν. Γιατράκο στην Καρδαμύλη, προκειμένου να πάνε στην Τρίπολη να συσκεφθούν για την ένωση της Μάνης. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 155.

Ο Πιέρος Βοϊδής συναντήθηκε με το Γρηγόριο Δικαίο στα Φρουτζαλοκάμαρα στις 12 Μαΐου 1825. Σπυρ. Λουκάτου, *Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου, Μνημοσύνη* 1(1967)143 και 163. Στις 22 Μαΐου οι έπαρχοι Μικρομάνης και Εμπλακίων Μανουσάκης και Καλαμογδάρτης ανέφεραν τη συμμετοχή του στη φονική μάχη του Μανιακίου, ό.π., σ. 172.

Ο Πιέρος Βοϊδής πήρε μέρος στην εκστρατεία του Παπαφλέσσα κατά του Ιμπραήμ και έπεσε υπέρ πατρίδος. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σσ. 344, 352 και τόμ. Δ, σ. 152. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 144.

Στο Μανιάκι πήγαν ο Πιέρος Βοϊδής και ο Αθανασούλης Καπετανάκης. Από λάθος αναγράφει Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, αλλά το διορθώνει στα παροράματα. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 307 και 308, και τόμ. Γ', σ. 593.

Ποίημα αναφέρεται στο χαμό του στο Μανιάκι. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 277.

Ο **Πιέρος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης**, για το οποίο αναφέρεται: "*Όπλαρχηγός, έπεσε εις την εν Μανιακίω μάχην το 1825*", ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 443. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο Πιέρος Βοϊδής-Μαυρομιχάλης είχε γιό Ηλία, που ονομάστηκε αξιωματικός Β' τάξεως (υπολοχαγός) για τη θυσία του πατέρα του.

ΒΟΪΔΗ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος Βοϊδής** κατοικούσε στο Μαυροβούνι. Μετά την απελευθέρωση του απονεμήθηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Τον **Νικόλαο Βοϊδή** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του στρατηγού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338, τόμ. 6, σ. 177 και τόμ. 10, σ. 386.

Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση προήγαγε τον Πιέρο Βοϊδή στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο **Πιέρος Βοϊδής** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, Μάρτιος - Απριλίου 1823. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 195.

Ο **Πιέρος Βοϊδής** μαζί με το Γαλάνη Κουμουνδουράκη στις 12 Απριλίου 1824 - εποχή εμφυλίου - ήταν στο Νησί (Κρανάη) περιμένοντας τον Τζανετάκη και το Μούρτζινο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 161.

Ο **Πιέρος Βοϊδής** έπεσε στο Μανιάκι. Στ. Καπετανάκη, Θανασούλης Καπετανάκης ο μάρτυρας στο Μανιάκι, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)302, 306, 307.

Ένας **Βοϊδής** χωρίς βαφτιστικό και ένας **Δ. Βοϊδάκος** αναφέρονται σε επιστολή του 1835. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)259.

3) ΗΛΙΑΣ ΒΟΪΔΗΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

Ο **Ηλίας Βοϊδής-Μαυρομιχάλης**, κάτοικος Γυθείου, ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. Μητρ. 1209. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 90.

Ο **Πιέρος Κ. Μαυρομιχάλης** στις 5 Νοεμβρίου 1830 διορίστηκε σύμβουλος του εκκλήτου δικαστηρίου της Σπάρτης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 314. Στις 25 Δεκεμβρίου 1830 έδωσε τον όρκο συμβούλου, ό.π., σ. 316.

Ο **Πανάγος Μαυρομιχάλης** στις 8 Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο βουλευτικό ως έπαρχος Γαστούνης και στις 9 Μαΐου 1823 με την έγκριση του Βουλευτικού διορίστηκε έπαρχος Γαστούνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 59 και τόμ. 2, σ. 23 και 439.

Ο Πανάγος Μαυρομιχάλης αναφέρεται ότι ήταν από τον Κάμπο της Αβίας και έγινε έπαρχος Γαστούνης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακός Λόγος*, αρ. φ. 558, της 23 Νομβρίου 2000, σ. 2. ???????

Στις 20 Ιουλίου 1823 έκανε απολογισμό των οικονομικών της επαρχίας Γαστούνης και ανέφερε ότι έδωσε στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη 24.310 γρόσια και 10.000 γρόσια στο Γεώργιο Μαυρομιχάλη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 148.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1823 έγινε αναφορά κατά του επάρχου Γαστούνης για παράνομες ενέργειες κατά την είσπραξη των εθνικών εσόδων. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 160.

Στις 25 Σεπτεμβρίου ο Πανάγος Μαυρομιχάλη ήταν έπαρχος Γαστούνης και κατηγορήθηκε από τον Παναγιώτη Γιατράκο ότι μαζί με άλλους συνήργησε στην αποτυχία της πολιορκίας των Πατρών. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 274.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1823 ο Λύσανδρος Βιλαέτης σε αναφορά του έγγραψε ότι ταπείνωσαν και φυλάκισαν τον έπαρχο Γαστούνης (μήπως οι άνδρες του Γιατράκου;). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 271.

Στις 20 Δεκεμβρίου ο Ανδρέας Λόντος έστειλε επιστολή και ανέφερε το "*βασιλίσκο της Ηλίδος*" και τον "*Καπιτανάκη Παναγάκη Μαυρομιχαλάκη*". Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 355.

Στην Εφημ. Καλαμάτας "*Μεσσηνιακός Λόγος*", αριθ. φ. 555, της 26 Οκτωβρίου 2000, δημοσιεύεται σημείωμα του Μ. Φερέτου με τα ακόλουθα: "*Στις 9 Μαΐου 1823 διορίστηκε έπαρχος Γαστούνης ο από τον Κάμπο Αβίας προκριταγωνιστής Πανάγος Μαυρομιχάλης* (Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. Β, σ. 434-5)". Σημ. Στην παραπομπή αυτή έπαρχος Γαστούνης προτείνεται από το βουλευτικό ο Κωνσταντίνος Μεταξάς. Στη σ. 439 αναφέρεται ότι παραιτηθέντος του Κ. Μεταξά, διορίζεται ο Πανάγος Μαυρομιχάλης).

Ο Παναγ. Μαυρομιχάλης στις 21 Οκτωβρίου 1830 πήγε στη Μύκονο ως αστυνόμος με το βαθμό του αξιωματικού Β' τάξεως. Χειρόγραφα Μυκόνου, φάκ. 110, εξερχόμενα της αστυνομίας 1830-1, αρθ. εγγρ. 118.

Ο Παναγιώτης Γ. Μαυρομιχάλης έχει φάκελο στα ΑΧΕΒΕ, όπου κρίθηκε ως υπαξιωματικός α' τάξεως με αριθ. μητρ. 06057 (019657).

[Ο **Γεώργιος Δ. Μαυρομιχάλης** ήταν από τα **Ψαρά** και έγινε δεκτός ως πληρεξούσιος στο Βουλευτικό ως παραστάτης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 48.]

Το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών ο **Παναγιώτης Μαυρομιχάλης του Κωνσταντίνου**, που είχε γεννηθεί το 1818. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο τη; 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 63.

Ο **Παύλος Μαυρομιχάλης** και ο **Κ. Μαυρομιχάλης-Ρ(οδίτης)** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωποι της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 23 Μαρτίου 1821 ο **Κυριακούλης Κουτράκος**, ακολουθώντας τον Πετρόμπεη, μπήκε στην Καλαμάτα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας ο **Κωνσταντίνος Κουτράκος** έμεινε στην πόλη με άλλους γέροντες για την τήρηση της τάξης, ό.π., σ. 130.

Ο **Κωνσταντίνος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης** σκοτώθηκε πολεμώντας και ο καπ. **Κυριακούλης Κουτράκος-Μαυρομιχάλης** μαζί με τον καπ. **Ροδίτη-Μαυρομιχάλης** υπέγραψαν ως ηγέτες και αυτοί της πολιορκίας του Νεοκάστρου για τις θυσίες του ναυτικού. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 448.

Ο **Γεώργιος Κουράκος** ήταν εξάδελφος του Γεωργίου Μαυρομιχάλη και αναφέρεται στη διαθήκη του. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)353 στίχ. 100 και 366.

Στις 29 Οκτωβρίου 1828 μετά την απόπειρα δολοφονίας του Νικολάου Πιεράκου από το Μπεηζαντέ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και τον Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη υπέγραψαν οι ανωτέρω και ο **Γεώργιος Κουράκος Μαυρομιχάλης** συμφωνία ότι θα διαφυλάξουν την ησυχία και ομόνοια και σε αντίθετη περίπτωση που κάποιος θα παραβίαζε τη συμφωνία θα χρωστούσε στους άλλους 5.000 γρόσια και δύο φονικά. Τη συμφωνία αυτή κατά Σ. Κουγέα υπέγραψε και ο Μαΐνης Ιωσήφ. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 79. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 367.

Αναφέρεται ότι ο **Γεώργιος Καπετανάκος** ήταν στην επιτροπή διαχειρίσεως των εφοδίων των πλοίων που αιχμαλωτίστηκαν στο Γύθειο το 1821. Στην επιτροπή συμμετείχαν ο Αντωνόμπεης Γρηγοράκης και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης με διαχειριστή το Γ. Πουλάκο, που "...*διεχειρίσθη ειλικρινέστατα και διέθεσε πατριωτικότερα τα εφόδια των πλοίων...*". Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Ο **Γεώργιος Κωνσταντ. Μαυρομιχάλης-Καπετανάκης** πήρε την κόρη του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη. Κ. Κοτσώνη, Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 95.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάκης-Καπετανάκης** έσπευσε από την Ανατολική Μάνη να πολεμήσει εναντίον των αποβιβασθέντων Αιγυπτίων στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 42. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)450.

Ο Πανάγος Πικουλάκης πήγε στο μέτωπο του Διρού με 50 στρατιώτες. Συνέδραμον ο Γ. Καβαλιεράκης, **Γεώργιος Καπετανάκος**, Κρανίδης

Φελούρης και Βασίλης Μιχαλιάκος. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο **Γεώργιος Κ. Μαυρομιχάλης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Γεώργιος Κ. Μαυρομιχάλης** στις 30 Ιουλίου 1828 πήγε μαζί με το Νικόλαο Πιεράκο στον Πύργο και Χαριά για να ηρεμήσουν την κατάσταση. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 292.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάλης-Καπετανάκος** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 203.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της Ανατολικής Μάνης στην Εθνοσυνέλευση του Άργους και αναγράφεται ως Γεώργιος Κ. Μαυρομιχάλης ή Γεώργιος Καπετανάκης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 75 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Γεώργιο Καπετανάκη-Μαυρομιχάλη** από τον Κάβαλο. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Γεώργιος Κ. Μαυρομιχάλης αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου του 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Όπως φαίνεται στα πρακτικά της συνεδρίασης της 8 Δεκεμβρίου 1831, ήταν πληρεξούσιος Κολοκυνθίου, μαζί με το Ν. Λιναρά, στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, αλλά δεν παρουσιάστηκε. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 12.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάλης-Καπετανάκος** παντρεύτηκε την κόρη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη και στις 20 Αυγούστου 1829 υπέγραψε γράμμα προς αυτόν ως γαμπρός του. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 63 και 305.

Ο Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης μαζί με τον **Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη** έγραψαν από την Τζίμοβα στις 6 Απριλίου 1831 στο Νικόλαο Πιεράκο για την πορεία των γεγονότων της εποχής και ανέφεραν: "... Πληροφορούμεθα ότι ήλθεν ο Πιέρρος ο Νικολόπουλος σταλμένος από το μοίραρχο δια να κάμη την ενέργεια να πάει η γριά καπετάνισσα (Μαυρομιχάλαινα) και μπερέτες και Κατζάκος μ' αναφορά της πατρίδος να πάνε στην Καλαμάτα και να αθωωθούν από την Κυβέρνηση, πλην αυτοί δεν πάνε, ως ακούμε, μόνο τη γριά ημπορεί να στείλουν...". Φοβούνται μήπως οι αντίπαλοι φέρουν κανόνι και τους χτυπήσουν. Ακόμη ανησυχούν μη καταλάβουν τη Ράχη και τη Λίμνη, που ήταν των Πετροπουλάκηδων τα σπίτια. Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάλης-Καπετανάκος** στις 3 Ιουλίου 1832 ήταν στην περιοχή της Κορώνης μαζί με το Νικόλαο Πιεράκη-Μαυρομιχάλη, που ήταν αντίθετοι στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 332.

Ο **Γεώργιος Μαυρομιχάλης** (Καπετανάκος;) τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν οι ακόλουθοι βαθμοί σε μέλη της οικογενείας Μαυρομιχάλη:

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης** ως συνταγματάρχης (αξιωματικός Β΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 107. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο **Μιχαήλ Κυριακ. Μαυρομιχάλης**, για το οποίο αναφέρεται: "*Επί κεφαλής πολλών συνδημοτών του, ασθενήσας απεβίωσε κατά τον αγώνα*", ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 501. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Στα ΑΧΕΒΕ (Αρχεία Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος), στο φάκ. της οικογενείας Μαυρομιχάλη τα έγγρ. 237-9 αναφέρονται στο **Μιχαήλ Κυριακουλάκη Μαυρομιχάλη**, ο οποίος πριν από την επανάσταση είχε τον τίτλο του Καπετανίου στους μετέπειτα δήμους Λαγίας και Κολοκυνθίου. Οι εγγονοί του Μιχαήλ και Λεωνίδας Γ. Καπετανάκος ανέφεραν σε αίτησή τους ότι ο παππούς τους εξεστράτευσε με 300-400 οπλίτες. Επειδή η επιτροπή τον κατέταξε στην 7η τάξη των αξιωματικών, οι εγγονοί τους το θεώρησαν προσβλητικό και ζήτησαν να διαγραφεί.

Ο **Μιχαήλ Μαυρομιχάλης** για τον οποίο αναφέρεται: "*Υπηρέτησε επί κεφαλής 100 στρατιωτών μέχρι το 1822, ότε εφονεύθη κατά του Δράμαλη εις την έξω του Άργους μάχην*", (Κουτσοπόδι ή Αμπέλια;), ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1584, Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 90.

Ο **Μιχαήλ Δ. Μαυρομιχάλης** από την Αερόπολη επικεφαλής 100 στρατιωτών εφονεύθη ηρωϊκώς εις Κουτσοπόδι Αργολίδος. Την αίτηση υπέβαλλε ο αδελφός του Παναγιώτης και βεβαίωσε ο υποστράτηγος Α(ντ.) Μαυρομιχάλης στις 25/5/1865. ΑΧΕΒΕ φάκ. Μαυρομιχάλη, έγγρ. 200.

Ο **Παναγιώτης Γ. Μαυρομιχάλης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6057. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 110.

Ο **Παναγιώτης Μαυρομιχάλης** σκοτώθηκε επί Δράμαλη στο Κουτσοπόδι του Άργους, όπου έκαιγαν τα σπαρτά για να μη βρουν οι Τούρκοι εφόδια και τους χτύπησε το τουρκικό ιππικό. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασης υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405.

Ο **Μιχαήλ Αβραμάκης-Μαυρομιχάλης**, κάτοικος Οιτύλου, ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4239. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 109.

Ο **Μιχαήλ Αβραμάκος-Μαυρομιχάλης** κάτοικος Τσίπας παρουσίασε πιστοποιητικό του Αντ. Μαυρομιχάλη. ΑΧΕΒΕ φάκ. Μαυρομιχάλη, έγγρ. 201-2.

Ο **Παναγιώτης Γεωργακάκος-Μαυρομιχάλης** από Αερόπολη αναφέρεται σε ένορκη κατάθεση ότι ήταν χιλίαρχος. Παιδιά του ο Αντώνης, ο Βασίλης και ο Κουρής. ΑΧΕΒΕ, φάκ. μαυρομιχάλη, έγγρ. 213-5.

Ο **Αντωνάκης Γεωργακάκης-Μαυρομιχάλης**, από το Οίτυλο, ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4270. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 109.

Ο **Ηλίας Γιαννουτσάκος-Μαυρομιχάλης** ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3258. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 92.

Ο **Νικόλαος Γιαννουτσάκος-Μαυρομιχάλης** ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 449. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο **Νικόλαος Γιαννουτσάκος-Μαυρομιχάλης** ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2429. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 91.

Ο **Αντώνιος Νικολαράκος-Μαυρομιχάλης** ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1562. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 90. Αναφέρεται ότι ο **Αντώνιος Ν. Μαυρομιχάλης** από το Λιμένι κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Αντώνιος Νικολαράκος-Μαυρομιχάλης** ως ανθυπολοχαγός της Βασ. Φάλαγγος υπηρετούσε στη Γαστούνη και σε τελετή γάμου, ενώ βρισκόταν στον εξώστη της οικίας του δολοφονήθηκε και άφησε 7 παιδιά, μεταξύ αυτών ο Μιχάλης και ο Γεώργιος. ΑΧΕΒΕ, έγγρ. μαυρομιχάλη, αριθ. 240-1.

Ο **Ιωάννης Παναγιώτου Μαυρομιχάλης** στις 18 Μαΐου 1825 με προβούλευμα του Βουλευτικού πήρε προαγωγή στο βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Οι Εταίροι φρόντισαν να φύγει ο Γιωργάκης Μαυρομιχάλης από την Πόλη και να γυρίσει στις Κιτριές. Ο Πετρόμπης τον έκρυψε και του είπε να επιστρέψει μαζί με τον ανιψιό του **Ιωάννη Ροδίτη**, για να μείνουν όμηροι στην Πόλη. Έγραψε και στον Καπουδάν πασά ότι κακεντρεχείς άνθρωποι ηπάτησαν το γιό του και τον φόβισαν και τον εβίασαν να επιστρέψει... Ο Γιωργάκης πήγε μέχρι την Ύδρα, αφού βεβαίωσε τον πατέρα του ότι ενώ ήταν στην πόλη ο Κουμουνδουράκης, δεν υπήρχε ελπίδα να διατηρήσει το μπεηλίκι στην οικογένειά του και ότι αν πήγαινε στην Πόλη δεν θα διέφευγε το θάνατο. Ν. Σπηλιάδης, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 23.

Ο **Γιαννάκης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης**, όπως έγραψε ο Κατσής στη Διοίκηση στις 18 Ιουλίου 1823, ήταν έτοιμος να εκστρατεύσει μαζί με τον Ηλία Κατσάκο για την Πάτρα και θα ξεκινούσαν μόλις έφθαναν τα χρήματα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 84.

Ο **Ιωάννης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης** ως αντισυνταγματάρχης (αξιωματικός Γ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 135. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Όταν έγινε η απόβαση στο Διρό στο Λιμένι ήταν ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, **Ιωάννης Ροδίτης** και Πανάγος Πικουλάκης. Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Ροδίτης επί κεφαλής πλήθους γυναικοπαίδων έδραμον εις το βαθύ, επί σκοπώ να σωθώσι εις τα Κύθηρα, τους ηκολούθουν δε πολλοί ένοπλοι. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο **Ιωάννης Κ. Μαυρομιχάλης** ήταν μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68. (Ο Πετρόμπης παραιτήθηκε από μέλος της Διοικητικής Επιτροπής της Μάνης και ζήτησε να αντικατασταθεί από άλλο μέλος της οικογενείας του. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 21)

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, **Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη**, Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο, Ηλία Τσαλαφατίνο και Δημήτριο Τσιγκουράκο ως

μέλη της Εθνοσυνέλευσης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Ο **Ιωάννης Κ. Μαυρομιχάλης** κατοικούσε στο Λιμένι και τον κατέταξαν ως ταγματάρχη στη Λακωνική Φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Ιωάννης Κυριακουλάκης-Μαυρομιχάλης** στις 10 Μαρτίου 1821 υπέγραψε απόδειξη και παρέλαβε 500 γρόσια από το Χριστόφορο Περραιβό. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 91-3. Σ. Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)437.

Ο **Ιωάννης Ροδίτης** στις 12 Φεβρουαρίου 1825 ζήτησε με τον Νικ. Πιεράκο από την κυβέρνηση να τον στείλει στη Μεσσηνία για την αντιμετώπιση των Αιγυπτίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)488.

Αναφέρεται ένας **Αθανάσιος Ροδίτης** που κατηγορήθηκε για πειρατεία από τον Κ. Φωτεινό και δεν είναι γνωστό αν ανήκει στην οικογένεια Μαυρομιχάλη. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Β', σ. 141.

Ο **Γιαννάκος Μαυρομιχάλης** ήταν ανιψιός του Πετρόμπεη και ακολούθησε το Χρυσοσπάθη από την Πόλη στη Μάνη. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. πγ. Πρόκειται ασφαλώς για τον Κυριακουλάκη, που ήταν και Φιλικός.

Καπ. Ιωάννης Μαυρομιχάλης. Από Μάνην. Ανιψιός του Πετρόμπεη, εις τας υποθέσεις του θείου του καταγινόμενος. Χρόνων 35 (γενν. 1783). Δια Αναγνώστη Παπαγεωργίου. 21 Ιουλίου 1818, Κωνσταντινούπολις. Προς Ιωάννην Πέτρου Ξανθάκη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 11, αριθ. 65.

Ιωάννης Μαυρομιχάλης. Καπετάνιος Σπαρτιάτης. Χρόνων 35. Δια Π. Παπαγεωργίου. 1818 Ιουλίου 21. Τω Ιωάννη Πέτρου Ξανθάκη. Φλ. 20. Ι. Α. Μελετοπούλου, *Η Φιλική Εταιρεία, Αρχείον Π. Σέκερη*, σ. 130, αριθ. 247.

Στις 4 Μαΐου 1823 αναγνώστηκε αναφορά του **καπ. Κυριακούλη Μαυρομιχάλη (Ροδίτης ή Κουτράκος)**, ότι πρέπει να λάβει 3.500 γρόσια για τους μισθούς στρατιωτών. Στις 6 Μαΐου αποφασίστηκε να τα πληρώσει ο αρμοστής της Κρήτης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 288-9.

Ο **Κυριακούλης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης**, υποχιλιάρχος το 1825 αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 662. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο **Κωνσταντίνος Ροδιτάκος-Μαυρομιχάλης** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουνίου συζητήθηκε η πρόταση στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70 και 475.

Ο **Κωνσταντίνος Ροδίτης-Μαυρομιχάλης**, για τον οποίο αναφέρεται "υποχιλιάρχος 1823, υπηρέτησε καθ' όλον τον αγώνα. Απεβίωσε λοχαγός ενεργού φάλαγγος", αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 826. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 89.

Ο **Κωνσταντίνος Ροδιτάκος** αναφέρεται σε επιστολή της 20 Μαρτίου 1824 του Κασή μαυρομιχάλη από Λιμένι ότι άρχισε να στρατολογεί με άλλους. Ήταν εποχή εμφυλίου. Απ. Δασκαλάκη, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 156.

Ο **Γιαννάκης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης** αναφέρεται ότι τραυματίστηκε στη μάχη του Σχινόλακα. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 275 και 388.

Ο **Ροδίτης Μαυρομιχάλης** στην έναρξη της επανάστασης πήγε στην πολιορκία της Κορώνης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 342.

Ο **Ιωάννης (Γιαννάκης) Μαυρομιχάλης-Ροδίτης** στις 6 Απριλίου 1826 δεν έγινε δεκτός από την Εθνοσυνέλευση ως πληρεξούσιος Ανατολικής Μάνης, διότι οι υπογραφές που παρουσίασε ήταν συγκεχυμένες και την ίδια ημέρα υπέγραψε αναφορά διαμαρτυρίας μαζί με άλλους Μανιάτες γιατί ο αριθμός των πληρεξουσίων από τη Μάνη ήταν μικρός. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 212 και 251.

Ο **Ιωάννης Ροδίτης-Μαυρομιχάλης** μετά την απόβαση των Αιγυπτίων στο Διρό μαζί με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη οδήγησαν τα γυναικόπαιδα προς το Βαθύ της Ανατολικής Μάνης, προκειμένου να διασωθούν από εκεί στα Κύθηρα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41.

Ο **καπ. Ιωάννης Μαυρομιχάλης (Κυριακουλάκης; Κατσής-όχι.)** είχε γεννηθεί το 1783 και στις 21 Ιουλίου 1818 μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία στην Κωνσταντινούπολη από τον Αναγνωσταρά. Ήταν ανιψιός του Πετρόμπεη και αυτός μύησε το Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη στη Φ. Ε. Στις 7 Αυγούστου 1818 ο Σέκερης του έδωσε 1.000 γρόσια. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 441 και 443. Βαλ. Μέξια, *Οι φιλικοί*, σ. 11, αριθ. 65. Ι. Α. Μελετοπούλου, *Η Φιλική Εταιρεία- Αρχείον Π. Σέκερη*, σ. 130, αριθ. 247.

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης**, (Ροδίτης;) που κατοικούσε στο Λιμένι, κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Γκίκας Μαυρομιχάλης** ήταν γεννημένος περίπου το 1745 και με σύσταση του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη συνόδευσε μαζί με τον Πουλίκο Τουμπάκη τον Άγγλο στρατιωτικό και "περιηγητή" W. Leake στην περιοδεία του στη Μέσα Μάνη. όταν ο Γκίκας Μαυρομιχάλη έγκασε στο Πόρτο Κάγιο ένας γέρος τον κατηγορούσε ότι κάποιος από την οικογένειά του είχε σκοτώσει τον αδελφό του. Ο Γκίκας παραδέχτηκε ότι σε άμυνα έγινε ο φόνος. Είπε πως πριν από 16 ημέρες κατέστρεψε έναν πύργο στην τσίμοβα εχθρικής οικογενείας. W. Leake, *Travels in Morea*, London 1830, τόμ 1, σσ. 280, 282, 284, 295, 305 και 311.

Ο **Χαράλαμπος Κ. Μαυρομιχάλης** (μήπως Χαρίλαος Κατσή Μαυρομιχάλη;) τοποθετήθηκε ως ανθυπασπιστής της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 222.

Ο **Κουτράκος-Μαυρομιχάλης** αναφέρεται σε επιστολή του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη της 13 Απριλίου 1821, από Καλαμάτα, ότι μετά τη μάχη της Βλαχοκερασιάς ο ανιψιός του Κουτράκος εγκατέλειψε τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 85.

Ο **Κυριακούλης Κουτράκος** ήταν μέλος της Μεσσηνιακής συγκλήτου. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρη'.

Ο **Κυριακούλης Κουτράκος-Μαυρομιχάλης** ακολούθησε τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη από την ανατολικά Μάνη και έφθασαν στο Φραγκόβρυσσο, όπου συνάντησαν του Τούρκους που επέστρεφαν από τη μάχη στο κάστρο της Καρύταινας και συγκρότησαν μάχη πεισματώδη. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)380.

Στις 19 Μαρτίου 1824 από το Λιμένι ο Κατσης και ο Κυριακούλης Κουτράκος έγραψαν στον καπ. Πανάγο (Κυβέλο;), το Θωμά (Βενετσανάκη;) και τον Παναγιωτάκη (Καπετανάκη;) "να συνάξετε έκαστος όσους περισσότερους στρατιώτας δύνασθαι...". Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 127.

Ο **Ροδίτης** και ο **Κουτράκος**, χωρίς βαφτιστικά, αναφέρονται σε επιστολή της 4 Απριλίου 1822 του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ότι στρατολογούν για την εκστρατεία της Ηπείρου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 129.

Ζαχάρω Καπετανίτζα (-Μαυρομιχάλη). Στο ναό του Αγίου Ιωάννη στην Αρεόπολη, που εικονογραφήθηκε το 1746, υπάρχει επιγραφή μεταξύ των εικόνων της Αγίας Κυριακής και της Αγίας Παρασκευής με τις λέξεις Δέησις της Ζαχάρως Καπετανίτζας. Προφανώς είναι κόρη της οικογενείας Μαυρομιχάλη, από των κλάδων των Καπετανάκηδων, δηλαδή του Γεωργάκη, του Πιέρου, του Πετρόμπεη κλπ. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 167.

Το όνομα του **Μιχάλη Γιαννάκη Μαυρομιχαλάκη** αναγράφεται σε δέηση ανάμεσα στις εικόνων των Αγίων Αικατερίνης και Βαρβάρας στο ναό του Αγίου Ιωάννη των Μαυρομιχαλαίων στην Αρεόπολη, που εικονογραφήθηκε το 1746. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 168.

Το όνομα του **Κουράκη Μιχαλάκη Μαυρομιχαλάκη** αναγράφεται σε δέηση ανάμεσα στις εικόνων των Αγίων Αντωνίου και Αθανασίου στο ναό του Αγίου Ιωάννη των Μαυρομιχαλαίων στην Αρεόπολη, που εικονογραφήθηκε το 1746. Ν. Δρανδάκη, *Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1967*, σ. 168.

Ο **Α. Ν. Μαυρομιχάλης** διορίστηκε υποεπιστάτης στο υποτελωνείο Κορώνης. ΦΕΚ 55(9/10/36)286.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ. Στις 15 Φεβρουαρίου 1770 ο Θ. Ορλώφ έγραψε στον Γεωργάκη Μαυρομιχάλη ότι ο ανιψιός του Στέφανος ήταν μαζί του στα πλοία και έφθασε στο Οίτυλο στις 17 Φεβρουαρίου. Σ. Κουγέα, *Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, Πελοποννησιακά* 1(1956)60. Ο Στέφανος ήταν ανιψιός του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και το Σεπτέμβριο του 1769 πήγε στην Ιταλία και συνάντησε τους Ορλώφ για να επιστρέψει το Φεβρουάριο του 1770. Δεν φαίνεται να είχε πολεμική δράση. Μετά την άτυχη έκβαση της επανάστασης ακολούθησε τους Ορλώφ στη Ρωσία, ό.π., σ. 76. Βλέπε Λ. Ζώη, *Ζακύνθιος Ανθών* 109, 25. του ίδιου Μούσαι, 33 και του ίδιου *Λεξικό Ιστορικό και Βιογραφικό*, σ. 409. Σ. Α. Σαποζικωφ, *Ο Στέφανος Μαυρομιχάλης και οι απόγονοί του στη Ρωσία, Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)517.

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Πέτρου. Υπήρξε σπουδαίο πρόσωπο στα Ορλωφικά και πέθανε στη Ζάκυνθο το 1813. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Βιογραφικό*, σ. 409. Εικονογράφησε το ναό της Αγίας Τριάδος στη Ζάκυνθο, Α. Πετραντώνη, *Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης*, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)132. Υπηρέτησε ως υποπρόξενος της Βενετίας στη Μάνη (τί γράφουν ο Μανιάτης καπετάνιος και ο Τζανέμπης Κουτούφαρης για προξένους στον Ρουμεινίλη? Μανιάτης καπετάνιος: "Στη Μάνη δεν υπάρχουν ξένοι πρόξενοι ούτε υποπρόξενοι. Ο γενικός πρόξενος της Βενετίας στο Μοριά στέλνει εδώ έναν πληρεξούσιό του, και αυτός εισπράττει τα δικαιώματα της Βενετσάνικης σημαίας". Τζανέμπης: "Η Μάνη δεν διέθετε ποτέ ούτε πρόξενο ούτε υποπρόξενο... ο γενικός πρόξενος της Βενετίας στο Μοριά εγκατέστησε ως υποπρόξενο στη Μάνη κάποιον ντόπιο για τον οποίο όλοι έτρεφαν τη μεγαλύτερη δυνατή εκτίμηση"). Αργότερα εγκαταστάθηκε στη Ζάκυνθο και όπως αναφέρεται ο καπ. Παναγιώτης Πέτρου Μαυρομιχάλης επί 28 έτη υπηρέτησε την αυτοκρατορική Ρωσία, ιδίως κατά τα Ορλωφικά το 1770 και μετά στο Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1788. Το 1780 κατέφυγε με την οικογένειά του στη Ζάκυνθο. Παντρεύτηκε την Αδριανή Νεοφωτίστου, έγινε ιερέας στην ενορία της Αγίας παρασκευής και ασχολήθηκε με την αγιογραφία. Ντ. Κονόμου, Δύο ανέκδοτες επιστολές του Παναγιώτη Πέτρου Μαυρομιχάλη, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)206.

(ΠΙΚΟΥΛΑΚΗΣ-ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ). Στα τέλη του 1821 γράφτηκε στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου Φλαρείου στην καλαμάτα και κατέθεσε 50 γρόσια. Το διπλό επώνυμο γεννά υποψίες. Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348.

ΜΑΥΡΟΠΑΠΑΔΙΑ. Το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή ήταν 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΜΑΥΡΟΠΟΚΕΑ Οικογένεια. Πιθανώς να είναι παρωνύμιο κλάδου της οικογενείας Μπογέα ή Μπουέα. Το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών α) ο **Ιωάννης** Μαυροποκέας του ποτέ Πανάγου που είχε γεννηθεί το 1817 και β) ο **Βασίλειος** Μαυροποκέας του Πανάγου, που γεννήθηκε το 1823. Γ. Α. Κ., Υπουργ. Θρησκ., φ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΟΥΛΟΣ (Πούλαινα Μαυροπουλόνη). Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Βαχός στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 37. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΜΑΥΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1659, το έτος της κατάληψης της Καλαμάτας από το Μοροζίνη, αναφέρει ο Δημήτρης Μαύρος, ο οποίος ήταν από την Κουτσαβά και υπέγραψε επιστολή ζητώντας να καταλάβουν οι Βενετοί το

Εξαμίλι. Αναφέρεται ακόμη ως εκπρόσωπος των επαναστάτων. Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σσ. 244 και 256.

ΜΑΥΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Παπάς. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας. Επειδή αναφέρεται και Παπά-Κωνσταντίνος Σούμπαλης, υποτίθεται ότι μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο με δύο ονόματα. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.* τ. 4, σσ. 409, 414, 419. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)195.

ΜΑΥΡΟΥΔΕΑ Οικογένεια. Ο Παναγούλης Μαυρουδέας αναφέρεται το 1803 από την Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο. Το 1810 υπέγραψε δήλωση για τον εφημέριο της προτίμησής του. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)96 και 97.

Ο Νικολής Μαυρουδέας κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, που δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50 και ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.. Μια δεύτερη ανάλογη αναφορά αναφορά υπέγραψε και ο Κ. και ο Χ. Μαυρουδέας, η ίδια εφημερίδα αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο Κωνσταντής Μαυρουδέας, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4458. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110. Πρέπει να ταυτίζεται με τον ανωτέρω Κ. Μαυρουδέα.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια **οικογένεια Μαυρουδέα** κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Οι **Μαυρουδαίοι** είχαν στην ιδιοκτησία τους τη μονή της Αγίας Τριάδος στο Μπρίκι. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

ΜΑΥΡΟΥΛΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και η ετήσια παραγωγή του ήταν 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΜΑΥΡΟΥΤΖΟΣ ΔΗΜΟΣ. Το 1716 αναφέρεται από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαπδάκη, φ. 10. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΜΑΥΡΟΦΟΥΝΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΜΑΧΑΙΡΙΔΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο χωριό Κυπάρισσος της Μέσα Μάνης. Το 1644 επρόκειτο να γίνει μετανάστευση Μανιατών στην Κάτω Ιταλία, την οποία δεν ήθελαν οι Βενετοί, γιατί προτιμούσαν τους Μανιάτες στον τόπο τους, ώστε να έχουν στη διάθεσή του στόλου τους τα λιμάνια της Μάνης, τα οποία δεν βρισκόντουσαν υπό τουρκικό έλεγχο. Ο **καπετάν Δήμος Μαχαιρίδης**, γεννημένος το 1609, με τη γυναίκα του και τα τέσσερα μικρά παιδιά του (το μεγαλύτερο ήταν 10 ετών), το θείο του **Δημήτριο Μαχαιρίδη** με τη γυναίκα του και δύο παιδιά του, συνολικά 40 περίπου άτομα έφυγαν

από τη Μάνη με κατεύθυνση το Οτράντο της Ιταλίας. Οι Βενετοί θέλησαν να εμποδίσουν τη μετανάστευση και οδήγησαν το πλοίο στην Κέρκυρα και εκεί το κράτησαν και ταΐζοντας με άθλιες τροφές τους Μανιάτες κατάφεραν να πεθάνουν οι μισοί από πυρετούς, μαζί με αυτούς και ο καπετάνιος Δήμος Μαχαιρίδης. Οι υπόλοιποι γύρισαν πίσω. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* 2(1957)434.

ΜΑΧΑΜΟΥΤΗΣ ΒΡΕΤΟΣ. Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαπδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΜΕΣΒΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3254. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136. ΠΙΟ ΚΑΤΩ

ΜΕΓΑΛΕΑΣ Κ. Κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΜΕΓΓΕΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Ήταν κλάδος της οικ. Μεσίσκλη και κατοικούσε στη Νόμια είχε δε κλάδους: α) Τρικόλης, β) Γαργαλάκος και γ) Καλονάρος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΜΕΔΙΚΟΥ ή ΜΕΔΙΤΣΙ ή ΓΙΑΤΡΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη γενιά που κατάγεται από τη Φλωρεντία της Ιταλίας. Τον 14ο αιώνα ο Πέτρος Μέδικος ήρθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Κόρινθο κοντά στο Νέριο Ατζαγιόλη. Στη συνέχεια πήγε στην Αθήνα, όπου το όνομά του εξελληνίστηκε σε Γιατρός. Ο γιός του Νικόλαος παντρεύτηκε τη θυγατέρα του προύχοντα του τόπου Δαμιανού Φιομάχου και όλοι το 1388 βοήθησαν τον Ατζαγιόλη να κατακτήσει το δουκάτο της Αθήνας. Τιμήθηκαν γι' αυτό με τον τίτλο de Athenes ή δε Ατέναις, τον οποίο με υπερηφάνεια πρόσθεταν αργότερα στο όνομά τους. Κατόπιν οι Μέδικοι-Γιατροί της Αθήνας εγκαταστάθηκαν στο Ναύπλιο φέροντες τον τίτλο δε Ατέναις, ο δε γιός του Νικολάου το 1440 υπέγραφε ως Πέτρος Μέδικος-ιατρός δε Ατέναις. Από εκεί θεωρείται ότι πήγαν στο Προστό της Κυνουρίας ή στην Κοτίτσα και ακολούθως πήγαν στο Πραστέιο της Μάνης. (Ίσως η οικογένεια Αθηνάκη του Πραστείου να είναι κλάδος των Μεδίκων-Ιατρών). Θεωρείται ακόμη ότι από το Ναύπλιο έφυγαν την εποχή της πτώσης του (1540), αλλά η παρουσία των Μεδίκων στη Μάνη μαρτυρείται πριν από την πτώση του Ναυπλίου. Ο Δήμος Στεφανόπολι, *Ταξίδι*, σ. 168, θέλει τους Μεδίκους της Τοσκάνης καταγομένους από τη Μάνη. Το ίδιο επαναλαμβάνει και ο Α. Πετρίδης, *Πανδώρα* 20(1870)434, γράφοντας ότι λέγεται τούτο στη Μάνη. Ο Cl. Rulhiere, *Histoire de l'anarchie de Pologne*, τόμ. 3, σ. 339 κ.ε. γράφει

Γ. Γιαννακάκος-Ραζέλος, *Οι αγώνες της Μάνης δια την ελευθερίαν*.
Βλέπε: Γιατρός.

Το 1690 στη Σοναπα της Τοσκάνης αναφέρονται οικογένειες Δέδικου που εγκαταστάθηκαν εκεί: α) Κατερίνος Μέδικος, ετών 27, η σύζυγός του Καλιδονία, ετών 24 και η κόρη τους Κατερίνη. β) Θεόδωρος Μέδικος του Ηλία, ετών 26. γ) Μαρία χήρα Μιχαήλ Μέδικου, ετών 60, ο γιός της Ιωάννης, ετών 30, με τη γυναίκα του Μέναγα ετών 18 και τα παιδιά τους

Μιχάλη και **Μαρία** 4 ετών.δ) **Απόστολος Μιχ. Μέδικος**, ετών 34, με τη σύζυγό του **Αντωνία**, ετών 30 και τα παιδιά τους **Νικολό**, ετών 8 και **Γιάννη** και **Μαρία** ετών 3. ε) **Νικόλας Θωμ. Μέδικος**, ετών 50, με τη σύζυγό του **Λάουρα**, ετών 40 και το γιό τους **Θωμά**, ετών 4. στ) Μάναγα χήρα Μιχαήλ Μέδικου, ετών 48. ζ) **Χριστιάνα Πιέρου Μέδικου**. η) **Ρουμπίνα Νικόλα Μέδικου**. θ) **Λορέντζα Νικόλα Μέδικου**. ι) **Zuanna Maneta Medica**. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243 κ.ε.

ΜΕΔΟΥΡΙΟΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΕΖΕΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΜΕΖΙΤΗ Οικογένεια. Ο **Ι.** και ο **Μ. Μεζίτης** κατοικούσαν στην Κελεφά και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΕΛΑ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Αναφέρεται το 1681 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο ο **Γεώργιος Μελάς**, που είχε ένα χωράφι στην περιοχή της Γιάννιτσας -τοπωνύμιο της περιοχής Κάλυβες- και το οποίο περιήλθε στην κυριότητα των μοναχών της Παγωνίτζας του Σωτήρος και το πούλησαν. Στ. Σκοπέτεια, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)78.

Άλλη οικογένεια Μελά ήταν στη Λάγια, όπου αναφέρεται ένας "**Μελάς**" χωρίς βαφτιστικό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201. Η οικογένεια αυτή αποτελεί κλάδο των Ρικιάνων-Ρίτσων της Λάγιας. Οι Μελιάνοι μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα ζούσαν στα Μέσα Δημηρίστικα, όπου υπάρχει και ο πύργος της οικογενείας. Από τα Μέσα Δημηρίστικα οι Μελιάνοι και Μελόγγονες εγκαταστάθηκαν στη Σπείρα και τη Λούτσα. Η οικογένεια Μουγιάνου αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μελά. Οι Μελιάνοι της Λούτσας είχαν συγγένεια με την οικογένεια Ρίτσου-Καλογερόγιαννη που ήταν στο Σολοτέρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 166, 169, 170, 181.

Ο **Βασίλειος Μελάς** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γιάννης Μελάς** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γιάννης Μελάκος** από τη Λάγια στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως

παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γιάννης Μελάς** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Την 1 Σεπτεμβρίου 1828 ο **Μούγιος Σολωμού Μελάς** από τα Δημαρίστηκα σκότωσε την πεθερά του Δημήτραϊνα Κουτζάταινα, γιατί δεν θέλησε να του δώσει μια βελέντζα της. Το φονιά περέδωσε στις αρχές ο πατέρας του και φυλακίστηκε. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΜΕΛΑΖΑΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του Α. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΕΛΑΝΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;). Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 2158. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136

ΜΕΛΑΝΟΥΡΕΑΣ. Αναφέρεται στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλλου, που ήταν στο μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής στο κάστρο της Ζαρνάτας (Παναγία Καστριανή). Προφανώς ήταν κάτοικος των Βαρουσιών. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 13.

ΜΕΛΑΤΑΚΗΣ ΛΟΥΚΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΕΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Σε επιστολή του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη της 29 μαρτίου 1822 από Κιτριές προς τον Υπουργό των Εσωτερικών Ιωάννη Κωλέτη του δηλώνει ότι ο Γεώργιος Μελέας παρέδωσε κριθάρι στο Γεώργιο Πουλάκο (Πούλο) που ήταν στην υπηρεσία του (...εγώ τον είχα δούλο και επιστάτη...) και δεν μπορεί να απαιτεί από τον Πουλάκο λογαριασμό, αλλά να τον υποβάλει εν καιρώ στην πατρίδα. Στις 3 Μαΐου 1822 το Υπουργείο των Εσωτερικών έστειλε διαταγή στο Γεώργιο Πουλάκο (Πούλο) και του ζητούσε να παρουσιαστεί φέροντας μαζί του και τους λογαρισμούς με τον κύριο Μελέα για το κριθάρι που παρέδωσε στο Πιέρο Μπεηζαντέ (Γρηγοράκη) και Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)257, 258 και 259.

ΜΕΛΕΤΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημήτρης**, ο **Κωσταντής** και ο **Νικολής Μελετέας** υπέγραψαν μαζί με άλλους από την Ανδρούβιστα πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ζαχαρίας Μελετέας** ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας και είχε αντιδικία με την κουνιάδα του. Η γυναίκα του ήταν κόρη της Στρατηγούς Σαμπάταινας. Β. Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικών και φιλολογικών της*

Εθνεγερσίας, σ. 571. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μελετέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ Ιερομόναχος - ηγούμενος Σωτήρος Παγωνίτζας. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το 1681 που ήταν ηγούμενος στο μοναστήρι του Σωτήρα, ονομαζόμενο της Παγωνίτζας στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)78.

Ο **Πρωτοσύγκελλος Μελέτιος** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΦΟΥΝΤΑΚΗΣ Πρωτοσύγκελλος. Ήταν ενορίτης στη μονή Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΜΕΛΕΤΙΟΣ Ζ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΜΕΛΗΔΟΝΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1762 υπέγραψε για το διορισμό ηγούμενου της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ.337.

ΜΕΛΗΔΟΝΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΕΛΙΓΑΛΙΩΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. Ήταν κλέφτης, γιός του Παναγιώτη Κούστα από τη Βρομόβρυση. Αναφέρεται ότι στο διωγμό 1798-1800 σκοτώθηκε ο Λιάς Μελιγαλιώτης. Στις 16 Φεβρουαρίου 1806 ελέγχθηκε ο Αντωνόμπεης γιατί δεν συνέλαβε τον Κούστα και το γιό αυτού ονομαζόμενο Μελιγαλιώτη. Τ. Κανδηλώρου, *Ο Αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σσ. 151, 268 και 336.

ΜΕΛΙΓΚΟΥ - ΜΕΛΙΓΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρονται διακεκριμένα πρόσωπα της οικογενείας. Σ. Κουγέα, *Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότου Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας*, *Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)23.

ΜΕΛΙΣΣΑΡΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1670 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)75.

ΜΕΛΙΣΣΑΦΕΑ Οικογένεια. Από τα τσέρια της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιάννης Μελισαφέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Παναγιώτης Μελισσαφέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψε και ο **Ι. Μελισσαρέας**.

Ο **Παναγιώτης Μελισαφέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Σ. Μελισαφέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΥ - ΜΕΛΙΣΣΟΥΡΓΟΥ Οικογένεια. Στο Πραστείο της Μάνης υπήρχε οικογένεια Μελισσηνού που συνέδεε την καταγωγή της με τον Πρωτοστράτορα Νικόλαο Μελισσηνό. Το 1509 πέθανε στη Ζάκυνθο ο **Ιωάννης Μελισσηνός** και πήγε εκεί ο αδελφός του **Θεόδωρος** πλοιοκτήτης από το Πραστείο της Μάνης, ο οποίος πέθανε το 1527. Ι.Χασιώτη, *Μακάριος-Θεόδωρος-Νικηφόρος Μελισσηνοί (Μελισσοουργοί)*, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 23, Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό Λαογραφικό Ζακύνθου*, σ. 413.

Ο **Μακάριος Μελισσηνός** ήταν μητροπολίτης Μονεμβασίας το 1570-71 (έζησε μέχρι το 1585) και μαζί με τον αδελφό του **Θεόδωρο** (έζησε μέχρι το 1582) πρωτοστάτησαν στις επαναστατικές κινήσεις των 1570-2. Γιός του Θεοδώρου ήταν ο **Νικηφόρος** (1577-1633) που ήταν κωδικογράφος. Λεπτομερώς αναφέρονται από τον Ι.Χασιώτη, ό.π. Ακόμη βλέπε: Π.Χιώτη, *Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων*, τ. 3, σ. 134 κ.ε. Κ. Παπαρηγόπουλου, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, έκδ. 1925, τόμ. Ε', σ. 179.

Στο υπόμνημα του Μαλαξού σημειώνεται (Lamansky, σ. 189): "Ο αρχιεπίσκοπος της Μονεμβασίας, ονομαζόμενος **Μακάριος**, άφησε την έδρα του και πήγε στη Μάνη (Brazzo di Maina) και ξεσήκωσε το λαό σε αριθμό 25 χιλιάδες πρόσωπα". Ι.Χασιώτη, ό.π., σ. 32.

Στο δάπεδο του ναού του Αποστόλου Πέτρου και Παύλου ήταν οι τάφοι του **Μακαρίου και Θεοδώρου Μελισσηνού-Μελισσοουργού**, του Πέτρου Διαμάντη, πεθερού του Θεοδώρου Μελισσηνού και του Νικολάου Σεβαστού, ο οποίος είχε παντρευτεί την κόρη του Θεοδώρου. Ι.Χασιώτη, *Μακάριος-Θεόδωρος-Νικηφόρος Μελισσηνοί (Μελισσοουργοί)*, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 65.

Σημειώνεται ιδιαίτερα ότι στη μονή της Τίμιοβας στις 28 Φεβρουαρίου 1572 έγινε σύσκεψη των Μανιατών με τον εκπρόσωπο του Δον Ζουάν του Αυστριακού Juan de Stay και συμφώνησαν να μη αρχίσουν οι εχθροπραξίες πριν από την εμφάνιση του Χριστιανικού στόλου, που αναμενόταν την άνοιξη. Ι.Χασιώτη, ό.π., σσ. 34-5.

Το 1618 υπέγραψε έγγραφο των Μανιατών προς το Δύκα του Νεβέρ και ο "**Νικήτας Μελισσηνός** και Ταβουλάριος χώρας Πραστίου..", με το οποίο ο Πέτρος Μέδικος - Γιατρός οριζόταν ως εκπρόσωπος των κατοίκων

της Μάνης. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

Ο **Νικόλαος Μελισσηνός** στις 11 Ιουνίου 1677 είχε δώσει απόδειξη στον αρχιεπίσκοπο Νικόλαο Λάσκαρη και όταν πέθανε στις 15 Μαΐου 1700 βρέθηκε στα πράγματά του. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)298.

Το 1693 αναφέρεται ο **Ιωάννης Μελισσηνός** από το Πραστέιο ο οποίος υπέγραψε ως μάρτυρας συμφωνητικό στη Ζάκυνθο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)48.

Στον **Παπά-Θεόδωρο Μελισσηνό** κ.ά., που ζούσαν μετανάστες στην Ιταλία, στις 3 Μαΐου 1674, παραδόθηκε εκκλησία στη Bibbona της Ιταλίας, για τις θρησκευτικές τους ανάγκες. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί*, 4(1979)402, 409. Ο **Θ. Μελισσηνός** παράμενε φανατικός στην πίστη του και δεχόταν ότι το Άγιο πνεύμα εκπορευεται και από τον υιό, ό.π., σ. 415, 417, 419, 420. Ζητήθηκε μάλιστα να τον εξορίσουν, ό.π., σ. 422-3 και να του αφαιρέσουν την άδεια να τελεί θεία λειτουργία, ό.π., σ. 425. Αυτός ακολουθούσε το *rito greco*, ό.π., σ. 434.

Στις 17 Μαρτίου 1675 στη Bibbona της Ιταλίας ζούσε ο **Παπά-Θεοδόσης Μελισσηνός** και μαζί με άλλους Μανιάτες ιερείς είχαν παραλάβει μια εκκλησία. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί*, 4(1979)115. Προφανώς πρόκειται για το ίδιο άτομο. Στις 12 Ιουλίου 1675 ήταν στην Bibbona της Τοσκάνης ο **παπά-Θεόδωρος Μελισσηνός**. Επίσης βρισκόντουσαν εκεί ο **Στέφανος Μελισσηνός**, ετών 50, με τη σύζυγό του **Σταμάτα**, ετών 48 και το γιό τους **Αναστάση** ετών 5. Ο **Βιντζέντζος Μελισσηνός**, ετών 18, με τη σύζυγό του **Παναγιώτα**, 17 ετών. Ο **Στρατής Μέδικος**, ετών 28, με τη σύζυγό του **Μαρία**, ετών 30 και τα παιδιά τους **Μέναγα**, 8 ετών και **Ανδρέα**, ετών 4. **Καλή Αλεξ. Μελισσηνού**, ετών 58. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)195-6 και 244.

Ο **Κωνσταντής Μελισσηνός**, ζούσε μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας και στις 12 Μαΐου 1675 έκανε ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί*, 4(1979)122 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί*, 4(1979)411 και 415.

Στο Tricarico του Τάραντα ζούσε στις 25 Μαρτίου 1677 ο **Κωνσταντίνος Μελισσηνός** (ή Molsinó), ετών 30, με τη γυναίκα του **Αρετή Σκλουμπίζα (Σκούμπλου)**, ετών 30 και το γιό τους **Ανδρέα** ετών 2. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)154. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)471.

Στο ίδιο μέρος, στο Tricarico, ζούσε και η **Κυριακούλα Μελισσηνίτζα** (Misinizza), ετών 40, χήρα ιερέως, (που πρέπει να ήταν ο Ιωάννης Καρβελάς - βλέπε λέξη) με το γιό της **Νικολό** 7 ετών και την κόρη της **Μαρία** 3 ετών.

Ο **Στέφανος** και ο **Στράτης Μελισσηνός** βάφτισαν τα παιδιά τους το 1676. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)122 και 124. Ο **Αναστάσιος Στέφ. Μελισσηνός** και ο **Ανδρέας Στρατ. Μελισσηνός** δίδασκόντουσαν ανάγνωση και γραφή. Ζ. Τσιρπανλή, ό.π., σ. 123. Το 1690 ο **Στέφανος Μελισσηνός** με τη γυναίκα και το γιό του, ο **Στρατής Μελισσηνός** με τη γυναίκα του το γιό του και την κόρη του και ο **Vincenzo Μελισσηνός** με τη γυναίκα του ζούσαν στη Soana Της Ιταλίας. Ζ. Τσιρπανλή, ό.π., σ. 124. Το 1694 αναφέρονται ο Βίτζιο, ο Στέφανος

Μελισσηνός και ο Vincenzo di Teodoro Melissino. *Θ. Παπαδοπούλου, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)461.

Ο Γ. Μαραβέλεας, *Πρασείο*, σ. 66, διατυπώνει την υπόθεση ότι οι Μελισσηνοί πήραν το όνομα Ρουσεάς.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μελισσηνού κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Γεώργιος Τζαούσιος ο Μελισσηνός** αναφέρεται από τους Miklosch-Muller, *Acta et Diplomata*. Σ. Κουγέα, *Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότη Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας, Πραγματεΐαι της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)17.

ΜΕΛΑΓΑ οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Βισταχαγιάνων της περιοχής της Μίνας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΜΕΝΑΓΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΕΝΔΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου έγινε ταξιάρχης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΜΕΝΔΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Είχε την καταγωγή από τη Βαρδούνια και αναφέρεται το 1705 ως ενοικιαστής φώρων του νερού των μύλων στη περιοχή της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 112.

ΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Ο **Θ. Μενέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στο **Γιαννάκη Μενέα** (το όνομα είναι δυσανάγνωστο) χρωστούσε ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης 730 γρόσια και το αναφέρει στη διαθήκη του. Σ. Κουγέα, *Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, Πελοποννησιακά* 1(1956)353, στίχ. 81.

ΜΕΝΕΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Παρασυρό. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΜΕΝΟΥΔΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ Ιερέας. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5052. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΕΝΟΥΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης και ο **Γιωργάκης Μενουδάκος** υπέγραψε δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους

της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Ηλίας Μενουδάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Πέτρος Μενουδάκος** από τον Άγιο Βασίλειο (?) στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Πέτρος Μενουδάκος** ήταν στην ομάδα του Θ. Καβαλιεράκη και κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγυπτίους που είχαν αποβιβαστεί στο Διρό τον Ιούνιο του 1826. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

Ο **Πέτρος Μενουδάκος** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού με αριθ. μητρ. 2389. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 91. Αναφέρεται ότι τον κατέταξαν ως ανθυπολοχαγό στη λακωνική φάλαγγα. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΜΕΝΟΥΤΗ Οικογένεια. Ο **Θεοδωράκης Μενούτης** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Θεόδωρος Μενούτης** από τη Λακεδαίμονα το 1825 έγινε χιλιάρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού με αριθ. μητρ. 2259. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 91.

Ο **Λιμπεράκης Μενούτης** από την επαρχία Γυθείου το 1825 έγινε χιλιάρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2369. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 91.

ΜΕΝΟΥΤΗΣ ή ΜΙΝΟΥΤΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται ως ενοικιαστής φόρων κατά τα έτη 1702-5 στην περιοχή της Κελεφάς. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 82, 83 και 118.

ΜΕΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΕΝΤΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στη Χειμάρα και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΜΕΝΤΡΙΚΑΣ ή ΜΕΝΤΡΙΤΙΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1622 υπήρχε αντιδικία μεταξύ του Γεωργίου Μεντρίκα και του Δημητρίου Αλιγκιόζη για το οφφίκιο του ταβουλαρικού του Πατριαρχικού Σταυροπηγίου του Πρασταίου του τ. δήμου Καρδαμύλης και με σιγιλλιώδη πράξη του Πατριάρχη Κυρίλλου ορίστηκε να κάνουν χρέη ταβουλαρίου οι ιερείς. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)101.

ΜΕΡΑΚΗ ή ΜΕΡΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς ο **Νικολάκης Μεράκης** με ετήσια παραγωγή 130 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

Το 1762 ο **Παπά-Ανανίας Ιερομόναχος Μεράκης** υπέγραψε το έγγραφο διορισμού ηγουμένου στην Παναγία Φανερωμένη Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)337.

Ο **Π. Μερόπουλος** αναφέρεται στα μετεπαναστατικά χρόνια ως κάτοικος Δολών. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 339.

ΜΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Σπύρος Μεράκος** από τη Νόμια, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Θεόδωρος Μεράκος** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΜΕΡΕΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσικαλιά και στις 15 Αυγούστου 1806 εκπρόσωπός της υπέγραψε το υποσχετικό στον Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΜΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1644 επιβιβάστηκε στο καράβι του Δήμου Μαχαιρίδη για να μεταναστεύσει στην Κάτω Ιταλία. Οι Βενετοί, που δεν ήθελαν τη μετανάστευση των Μανιατών, τους κράτησαν στην Κέρκυρα και τους τάιζαν με άθλιες τροφές, ώστε οι μισοί πέθαναν και οι άλλοι μισοί γύρισαν πάλι στη Μάνη. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 434.

ΜΕΡΚΟΥΖΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται ότι το 1704 κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΜΕΡΚΟΥΡΕΑΣ Α. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΕΡΝΗΓΚΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μίνα και αποτελούσε κλάδο των Ξενιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΜΕΡΜΗΓΚΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 8 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΜΕΡΜΗΓΚΑ ή ΜΕΡΜΗΓΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

Ο **Αναστάσιος Μέρμηγκας** αναφέρεται ότι στην επανάσταση του 1821 ακολούθησε σε διάφορα μέτωπα του πολέμου τους Καπετανάκηδες.

Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)476. Αναφέρεται το 1825 σε κατάλογο στρατιωτών του Σταυριανού Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Κοκονέα, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, έγγραφο αριθ. 31.

ΟΔΙΚΑΪΟΣ Μέρμηγκας τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουντουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ιωάννης Μέρμηγκας** στις 6 Ιουνίου 1828 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φακ. 24, αριθ. εγγρ. 142. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Μιχαλάκης Μέρμηγκας** έλαβε μέρος στην εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου, ό.π., υπέγραψε στις 28 Ιουνίου 1830 το έγγραφο προς τον Κυβερνήτη, ό.π., και το πιστοποιητικό του Βενετσάνου Καπετανάκη, ό.π. Ακόμη υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 9 Ιουνίου 1831 ο Πιέρος Αλούπης τον κατηγορήσε ότι συμπράτει με τους Μαυρομιχалаίους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Π. Μέρμηγκας** το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968) 258.

ΜΕΡΤΖΑΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1703 ως ενοικιαστής των φόρων του χωριού της Βαρδούνιας Παλοβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 80, 114, 116.

ΜΕΡΦΥΔΗΣ Ν. Μαζί με άλλους κατοίκους Σταυροπηγίου υπέφραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΜΕΣΙΣΚΛΗ Οικογένεια. Αρχοντική οικογένεια που είχε πύργο στη Νόμια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Είχε πολλούς κλάδους: α) Δημητράκος και από αυτόν Αρκουδάκος και Λουκάκος, β) Μεγγενιάνοι και από αυτούς Τρικόλης, Γαργαλάκος και Καλονάρος, γ) Καρκατσίλης ή Καλακτζάκος που κατοικούσε στα Τσικαλιά (άσχετος με συνεπώνυμο που κατοικούσε στον Κούνιο και Πάλυρο) και δ) Μπαΐζος που κατοικούσε στα Άλικά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114. Αναφέρεται δε συγγένεια με Κουράκλη, Κάσση και Σάσσαρη, ό.π., σ. 133.

Ο **Λεούσης Π. Μεσίσκλης** από τη Νόμια πολέμησε εναντίον των Αιγυπτίων του Ιμπραήμ στη Βέργα του Αρμυρού και στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Ο **Λεούσης Π. Μεσίσκλης** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4435. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

Ο **Λεούτζης Μεσίσκλης** από τη Νόμια, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων.

Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Θεόδωρος Μεσίσκλης (Μισίκλης)** πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλάματας και αναφέρεται ως ένας από τους επίσημους στρατιωτικούς της Μάνης. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332 και τόμ. Δ, σ. 153.

Ο **Θεόδωρος Μεσίσκλης** πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας ακολουθώντας τον Πετρόμπεη. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο **Θεόδωρος Μεσίσκλης** ήταν στη νικηφόρο μάχη του Βαλτετσίου στο ταμπούρι του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)389.

Ο **Θεοδωρής Μεσίσκλης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Θεόδωρος Μεσίσκλης** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Θεόδωρος Μεσίσκλης** από τη Νόμια κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

ΜΕΣΙΧΗ - ΜΕΣΙΧΙΑΝΟΙ - ΜΕΣΙΧΙΤΖΑ. Στις 11 Οκτωβρίου 1651 αναφέρεται η Βενεζάνα Μεσιχίτζα, η οποία μαζί με τη Φροσύνη Σκουμπλίτζα έγιναν μοναχές στη μονή των Αγίων Θεοδώρων Πρασίου. Το σχετικό έγγραφο υπογράφουν τα αδέλφια της Μιχαλάκης, Νικολάκης και Θεοδωράκης Μεσιχιάνοι. Γ. Μαραβελέα, *Πρασείο*, σσ. 73 και 108-9.

ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΤΗΣ καπετάνιος των Βυζαντινών. Ο Martino Adamo το 1278 κατήγγειλε ότι ληστεύθηκε στην Κιστέρνα (Cisternam) από τον αυτοκρατορικό καπετάνιο (capitaneum ibi pro domino Imratore) Μεσοποταμίτη, πηγαίνοντας με αυτόν τον ίδιο τον καπετάνιο στη Ζαρνάτα. G.L.Tafel, G.M.Thomas, *Urkunden zur alteren Handels - und Staatsgeschichte der Republik Venetig*, τόμ. 3, Βιέννη 1857, σ. 232. Να σημειωθεί ότι ο Μακρυδούκας αναφέρεται την ίδια εποχή ως καπετάνιος του Belforte, που θεωρείται ότι ήταν το κάστρο του Λεύκτρο, αλλά και το κάστρο της Κιστέρνας πάλι θεωρείται ότι ήταν το Λεύκτρο. Στην επόμενη παράγραφο αναφέρεται ότι το κάστρο Belforte βρισκόταν in partibus Sclavonie. Για να υπάρχουν καπετάνιοι της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στην περιοχή του Λεύκτρο και της Ζαρνάτας σημαίνει ότι η περιοχή ήταν υπό Βυζαντινή διοίκηση. Αντίθετη γνώμη έχει διατυπώσει η Arweihler, αλλά ερευνητέα τα επιχειρήματά της.

Το 1278 ήταν διοικητής της Γιστέρνας. Σ.Κουγέα, *Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότης Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας*, *Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)19.

ΜΕΣΣΗΝΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Αναφέρεται το 1700 ως ενοικιαστής φώρων από τη Βενετική διοίκηση. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 82.

METZAS. Αναφέρεται από τη Σέλιτσα που στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

METZH Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Ανω Βέργα).

Ο **Αναγνώστης Μέτζης**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 10698. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

METZITHS ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στην Κελεφά και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

METOGIANNHS GIANNOYTZOS. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΜΗΛΙΑΝΙΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε Π. και ο Γ. **Μηλιανιτέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΗΛΙΑΝΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από Λακωνία. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 585. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 89.

ΜΗΛΙΟΡΗΣ και Μηλιορίτσα. Το 1717 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος η Μηλιορίτσα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206. Το 1727 πάλι από τον Κάβαλο αναφέρεται ο Μηλιόρης στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 24, ό.π., σ. 208.

ΜΗΝΙΟΥΡΑΚΟΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΜΗΡΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Από τη Χειμάρρα, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΜΗΤΑΚΟΣ Β. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΗΤΑΝΑΚΗΣ Π. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ ΘΩΜΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. *Π. Καλονάρου, Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΗΤΣΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Καρυουπολη και πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. *Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, Πελοποννησιακά 2(1957)135.*

ΜΗΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων, οι οποίοι από τη Νόμια πήγαν στη Λάγια και τελικά εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια. *Κ.Κάσση, Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 78 και 113.

ΜΗΤΣΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Καυκαλιάνων που κατοικούσε στην Κηπούλα. *Κ.Κάσση, Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΜΙΚΡΟΥΛΗΣ. Το 1611 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο. *Στ.Σκοπετέα, Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου 391950)72.*

ΜΙΚΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που βρίσκεται στο φάκελο του τελευταίου στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

ΜΙΚΟΝΕΑΣ. Βλέπε Μυκονέας.

ΜΙΚΡΟΠΑΝΔΡΕΜΕΝΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1776 στους Δολούς και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. *ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. Καταλ. 62.*

ΜΙΚΡΟΤΖΝΕΑΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Γεννήθηκε το 1802 στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. *ΓΑΚ, Υπουργ. Πλέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 31.*

ΜΙΚΡΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της:

Ο **Χριστόδουλος Μικρουλέας** γεννήθηκε στον Κάμπο το 1779 και έλαβε μέρος στη επανάσταση του 1821. Στις 6 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη έγινε εκατόνταρχος. *Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387.* (Από λαθος αναφέρεται ότι το βαθμό αυτό τον πήρε στα χρόνια του Καποδίστρια, *Μ.Φερέτου, Μεσσηνιακά 1(1968)143.*) Με το βαθμό αυτό ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. *ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 15.* Το 1838 αναφέρεται στη διαθήκη του Γερο-

Παναγιωτάκη Καπετανάκη. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 426. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, ό.π., σ. 476.

Ο **Σπύρος Μικρουλέας** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογένητες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Ακόμη υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Τέλος στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Λιάκος Μικρουλέας** ??? υπέγραψε και αυτός το έγγραφο της 28 Ιουνίου 1830, ό.π., όπως και το πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη.

Ο **Γεώργιος Μικρουλέας** υπέγραψε το έγγραφο της 5 Ιουλίου 1829, ό.π.

ΜΙΚΡΟΥΛΕΑΣ Π. κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΙΛΑΚΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Από την Κοίτα, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΜΗΛΙΑΝΙΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. Στην έφοδο της Τριπολιτσάς πληγώθηκε στο πόδι και στις 7 Σεπτεμβρίου 1821 πήγε για νοσηλεία στον Λιάκο Γιατράκο και παρέμεινε για 28 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)299.

ΜΙΣΑΚΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακεδαίμονος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2341. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΙΣΕΡΚΟΥΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και η ετήσια παραγωγή σε λάδι ήταν 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΜΙΣΕΡΛΙΑΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1807 ως κουνιάδος του Λιμπέρη Δικαίακη. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 23.

ΜΙΣΙΝΙΤΖΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΑ. Το 1676 ήταν χήρα και βρισκόταν στο Tricarico του Τάραντα με τα παιδιά της Νικολό, ετών 7 και Μαρία, ετών 3. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256.

MISITORI ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Αναφέρεται ως μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας και το 1676 βάφτισε το παιδί του. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 122.

ΜΙΣΟΤΡΙΒΟΣ ή ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Η οικογένειά του αποτελούσε κλάδο των Λιάνων της Κοίτας, δηλαδή ήταν Νικλιάνοι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113.

ΜΙΧΑΗΛΑΚΟΣ ή ΜΙΧΑΗΛΟΣ ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ. ήταν από τη Ζελίνα. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)140. Με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργ. Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 πρότεινε την προαγωγή του στο βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Σε κατάλογο προτεινομένων για προαγωγή της 21 Μαΐου 1823, πιθανώς από τον Παν. Γιατράκο, ήταν στους ταξiάρχες. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΜΙΧΑΙΝΑ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΜΙΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Γιάννης** και ο **Λάζαρος Μιχάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριάκης Μιχάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κ. Μιχάκος** κατοικούσε στην Κηπούλα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Λ. Μιχάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Πετράκος Μιχάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΙΧΑΛΑΙΟΙ. Πριν να φθάσει στην Ελλάδα ο Κυβερνήτης Ιωάν. Καποδίστριας οι Μιχαλαίοι είχαν ένα πλοίο, το οποίο περιήλθε στην εξουσία των Σασαριάνων και ενοχοποιήθηκε για πειρατεία. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. (Μήπως είναι οι Μιχαλαίοι-Τρουπιάνοι;)

ΜΙΧΑΛΑΚΑΚΗ Οικογένειες. Συχνό επώνυμο οικογενειών στη Μάνη. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας ο **Αναγνώστης** Μιχαλακάκης (55. Anagnosti Michalacachi). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσαν πολλά μέλη της οικογενείας Μιχαλακάκη και σημειώνεται και η ετήσια παραγωγή σε λάδι: α) **Δικαίος** 60 κροντήρια λάδι, β) **Γιωργάκης** 60 κροντήρια, γ) **Αναγνώστης** 65 κροντήρια, που μπορεί να ταυτίζεται με τον Αναγνώστη του 1690, δ) **Μιχαλάκης του Αναγνώστη** 35 κροντήρια και ε) **Τζανέτος του Αναγνώστη** 31 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130. Στα Βαρούσια κατοικούσε ο **Νικήτας Μιχαλακάκης** με ετήσια παραγωγή 7 βαρέλες λάδι. ό.π., σ. 134.

Το 1730 σημειώθηκε αφιερωματική επιγραφή στην Αγία Τριάδα των Άνω Δολών με το όνομα **Παναγιώτης Μιχαλακάτζης δάσκαλος**. Στο ημερολόγιο του Παπαδάκη αναφέρονται οι ακόλουθοι: α) **Κυριακούλης Μιχαλακάκης** από το χωριό Ριγανόχωρα, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207, φ. 20, β) **Γκίτας Μιχαλακάκης** από την Κοίτα, ό.π., σ. 211, φ. 32, γ) **Μπουτιέρος** και **Γιαννάκης Μιχαλακάκης** από την Πάνω χώρα της Κοίτας, ό.π., σ. 211, φ. 33 και δ) Το 1763 αναφέρεται ο **Δρακούλης Μιχαλακάκης** από τη Νόμια, ό.π., σ. 212, φ. 34.

Ο **Ηλίας** και ο **Νικόλαος Μιχαλακάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ηλίας Μιχαλακάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΜΙΧΑΛΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης και δεν είχε ενιαία προέλευση. Κλάδος οικογενείας Μιχαλακάκου ζούσε στο Αγγειάδακι και αποτελούσε κλάδο της οικ. Οικονομάκη από την Έλεια. Ήταν άσχετη με τους Μιχαλακιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

Ο **Μ. Μιχαλακάκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Μπατζιλίνας Μιχαλακάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γ. Μιχαλακάκος** κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΙΧΑΛΑΚΑΚΟΥ - ΜΙΧΑΛΑΚΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσαν στην Κοίτα και τη Νόμια και ήταν οι ισχυρότεροι της πατριάς των Νικλιάνων, που επεκτάθηκαν και εγκαταστάθηκαν σε διάφορα άλλα μέρη της Μάνης, περισσότερο από όλους τους άλλους. Στην Κοίτα και τη Νόμια κατοίκησαν οι κλάδοι: α) Ζωάκος, β) Σαλπέας, γ) Βασιλάκος, δ) Δρακουλαράκος και ε) Ανδρουτσάκος. Στο Μέζαππο α) Αρναούτης και β) Δικαιάκος. Στο Ψείο ο

Κυραγιάννης. Στον Κότσυφα και τη Μίνα ο Μιχαλέας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 105, 113, 114 και 122.

Οι **Μιχαλακιάνοι της Νόμιας** αλλά και οι Μιχαλακιάνοι της **Βάθειας** στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

Αναφέρεται **Μιχαλακάκος**, χωρίς βαφτιστικό, από το δήμο Μέσης ο οποίος υπολογιζόταν ότι πριν από την επανάσταση μπορούσε να κινητοποιήσει 800 άνδρες. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 62.

ΜΙΧΑΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλιμασίνα του Βαχού και εθεωρείτο απόγονος του Μπέλητα, βλέπε όνομα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΜΙΧΑΛΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Θανάσης** και ο **Γιάννης Μιχαλακάς** υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκαιζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γιαννάκης** (υπογράφει δύο φορές) και ο **Νικολής Μιχαλακάς** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΜΙΧΑΛΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και στη Μεγάλη Μαντίνεια και αναφέρονται πολλά από τα μέλη της. Αναφέρεται και οικογένεια Μιχαλακέα ή Φραντζηλέα από το Πραστίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Γιωργάκης Μιχαλακάς**, που χαρακτηρίζεται "Μαντιναίος", υπηρέτησε από 1ης Μαρτίου μέχρι 30ης Ιουνίου 1824 υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φρούρηση της ακτής από Αρμυρού μέχρι Καλαμάτας. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825.

Ο **Γεωργάκης Μιχαλακάς** κατοικούσε στους Δολούς και είχε γεννηθεί το 1794. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 69.

Ο **Γιώργης Μιχαλακάς** γεννήθηκε το 1792 στους Δολούς και το καλοκαίρι του 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824. Το 1836 ένας Γεώργιος Μιχαλακάς ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Κιτριών και υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Το 1842 ένας Γεώργιος Μιχαλακάς υπέγραψε ως μάρτυρας σε κατάθεση του Ζαρνάτας Γαβριήλ, που έγινε ενώπιον του δημάρχου Κιτριών Χρ. Ματουλέα. Ντ. Κοτσώνη, *Ιθώμη*, τεύχ. 13, 1976, σ. 9 (397). Αναφέρεται ότι υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Αντώνιο Πατριαρχέα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)476.

Ο **Δημήτρης Μιχαλακάς** στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 28 Ιουνίου

1830 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Ηλίας Μιχαλακάς** αναφέρεται σε πιστοποιητικό που υπέγραψαν στις 29 Μαρτίου 1825 πολλοί κάτοικοι του Σταυροπηγίου γι' αυτόν. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ. φάκ. 70, όπου αναφέρεται 'οτι ήταν στη δούλεψη της Ρωσίας (προφανώς στρατιωτική υπηρεσία) και όταν έμαθε την έναρξη της Ελληνικής επανάστασης, ήρθε με 28 στρατιώτες και πρόσφερε τις υπηρεσίες του ξοδεύοντας από δικά του χρήματα. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Το Φεβρουάριο του 1830 υπέγραψε ως Ηλίας Μιχαλακάκος πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 16 Αυγούστου 1830 με έγγραφό του προς το Γενικό Έκτ. Επίτροπο Πελοποννήσου ανέφερε ορισμένους συμπατριώτες του για την αντικαποδιστριακή του δραστηριότητα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδικάζοντουσαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Ως Ηλίας Μιχαλακάκης στις 30 Μαρτίου 1835 υπέγραψε έγγραφο για την κτηματική περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342.

Ο **Καλόγηρος Μιχαλακάς** γεννήθηκε στους Δολούς το 1802 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 56.

Ο **Παναγιώτης Μιχαλακάς** Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Βενετσάνο Καπετανάκη. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Κιτριών και υπέγραψε πάλι πιστοποιητικό για τον ίδιο, στου οποίου το φάκελο φυλάσσονται στα Α. Α. Ε. Β. Ε.

Ο **Στασινός Μιχαλακάς** του Δημητρίου γεννήθηκε το 1815 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 68. Αργότερα αναφέρεται πιθανώς ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μιχαλακάα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΙΧΑΛΑΚΗ Οικογένειες. Το 1675 στη Bibbona της Ιταλίας είχε μεταναστεύσει ο ιερέας **Ν. Μιχαλάκης** και υποθέτουμε ότι προερχόταν από την Έξω Μάνη, διότι και οι υπολοιποι ιερείς που αναφέρονται ήταν από εκεί. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 414 και 419.

Το 1690 αναφέρεται ο **Ηλίας Μιχαλάκης** (23. Lia Michalachi) από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Τον ίδιο χρόνο αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας ο **Νικόλαος Μιχαλάκης** (50. Nicola Michalachi), Σ. Κουγέα, ό.π., σ. 429. Επειδή αυτός αναφέρεται μεταξύ των κατοίκων της Λαγκάδας του Ζυγού της Μάνης θεωρούμε ότι το όνομά του θα ήταν Μιχαλίτσης, διότι εκεί κατοικούσαν τέσσαρες μεγάλες γενιές: των Μιχαλιτσιάνων, των Αλεξιάνων, των Μπούλτσων και των Ξυλαστοριάνων.

Το 1704 στους Κάτω Δολούς αναφέρεται η **Γιαννού Μιχαλακόφυη** της οποίας η ετήσια παραγωγή ήταν 25 κροντήρια λάδι. Ακόμη στο ίδιο χωριό

αναφέρεται το 1704 ο **Πάρος του Μιχαλάκη** με παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Οικογένεια Μιχαλάκη ήταν μια από τις μεγαλύτερες οικογένειες της Βάθειας, όπου είχε πύργους. Κλάδοι της οι Εξαρχαίοι, οι Φικαρδαίοι και οι Δρακουλαραίοι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 77.

Οικογένεια Μιχαλάκη (Μιχαλακιάνοι). Είχαν πύργο στη Νόμια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 76.

Οι **Μιχαλακιάνοι** ανήκαν στην πατριά των Νίκλων και ένα μέρος αυτών εγκαταστάθηκε στη Λάγια ως σύμμαχοι των Ρίτσων. Κλάδος της οικογενείας των Μιχαλακιάνων οι Βουγιουκλάκηδες της Λάγιας, που είχαν γενάρχη το Γερακάρη Μπουγιουκλή. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

Ο **Βασίλειος Μιχαλάκης** αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4440. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

Ο **παπά-Νικόλαος Μιχαλάκης** στις 12 Ιουλίου 1675 ήταν στην Bibbona της Τοσκάνης. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, *Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)195.

Επί Δράμαλη στην Αργολίδα ήταν "...και τινες Μανιάται, υπό τους αρχηγούς Μαυρομιχάλας, Μούρτζινον, Τσαλαφατίνον, Κουμουτουράκου, Καπετανάκου, **Γεώργιον Μιχαλάκην**...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 409.

ΜΙΧΑΛΑΚΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Βλέπε Μιχαλακάκου ή Μιχαλάκη ή Μιχαλάκου.

ΜΙΧΑΛΑΚΙΑΝΟΣ ΑΡΦΑΝΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Αρφάνης Μιχαλακιάνος** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4450. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΙΧΑΛΑΚΟΣ ή ΤΣΑΧΑΓΙΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 2433. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136.

ΜΙΧΑΛΑΚΟΣ ή ΛΟΥΚΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακεδαίμονος. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2434. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΙΧΑΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Βασίλης Μιχαλάκος** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου έγινε υποχιλάρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Γεωργάκης Μιχαλάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Νικόλαος Μιχαλάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε

δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Νικολάκης Μιχαλάκος** από τον Πύργο του Διρού, που γεννήθηκε το 1811, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ν. Μιχαλάκος** κατοικούσε στην Καφιόνα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Μιχαλάκος** από την Καρήνια υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Β. Μιχαλάκος** κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΜΙΧΑΛΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Δημητράκης Μιχαλαράκος** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Ο **Δημητράκης Μιχαλαράκος** στις 29 Σεπτεμβρίου 1832 υπέγραψε αναφορά ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης) προς τη Γερουσία. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 46 της 1 Οκτωβρίου 1832, σ. 252.

Ο **Ιωάννης Μιχαλαράκος** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 4462. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

Ο **Γεώργιος Αλεξ. Μιχαλαράκος** από την Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΙΧΑΛΑΡΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1784 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Το 1824 τον ακολούθησε σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 92.

ΜΙΧΑΛΑΡΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Φελουριάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΜΙΧΑΛΕΑ Οικογένεια. Η καταγωγή μέρους της οικογενείας πιθανώς σχετίζεται με τον αναφερόμενο Μιχάλη του 1704, ο οποίος ήταν κάτοικος της Μεγάλης Μαντινείας. Φαίνεται ότι μέλη της οικογενείας υπηρετούσαν στην προσωπική φρουρά του Αθανασούλη Κουμουντουράκη και κατοικούσαν στον οικισμό που υπήρχε τότε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Από τα μέλη της αναφέρονται:

Ο **Αντώνης Μιχαλέας** γεννήθηκε το 1779 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 113.

Ο **Παναγιώτης Μιχαλέας** γεννήθηκε το 1799 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 114. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 70 και στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπατανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 30 Μαρτίου 1835 υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342.

Ο **Αναστάσης Μιχαλέας** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

Ο **Γ. Π. Μιχαλέας**, πιθανώς γιός του Παναγιώτη που αναφέρθηκε ανωτέρω, στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΜΙΧΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ο **Γιαννάκης**, ο **Δημητράκης** και ο **Μιχάλης Μιχαλέας**, που ήταν και δημογέροντας, υπέγραψαν δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγгр. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψε και ο **Λ. Μιχαλέας**.

Ο **Γεώργιος Π. Μιχαλέας**, ο **Γιαννάκης** και ο **Μιχάλης Μιχαλέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγгр. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μιχαλέα κατοικούσε στο Πρασιό και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΙΧΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια ο δε **Π.**, ο **Γ.** και ο **Ν. Μιχαλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Η. Μιχαλέας** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Π.** και ο **Μ. Μιχαλέας** κατοικούσαν στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΙΧΑΛΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κότσυφα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Αποτελεί κλάδο των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΜΙΧΑΛΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για ενιαία οικογένεια. Η οικογένεια Μιχαλεάκου των Μπουλαριών αποτελούσε κλάδο των Μαντουβαλιάνων.

Ο **Α. Μιχαλέακος** κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Αντώνιος Μιχαλέακος**, κάτοικος Μπουλαριών, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1352. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

Ο **Α. Μιχαλέακος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Βασίλης Μιχαλέακος** (Μιχαλιάκος) πολέμησε τους Αιγυπτίους του Ιμπραήμ που αποβιβάστηκαν στο Διρό. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450.

Ο Πανάγος Πικουλάκης πήγε στο μέτωπο του Διρού με 50 στρατιώτες. Συνέδραμον ο Γ. Καβαλιεράκης, Γεώργιος Καπετανάκης, Κρανίδης Φελούρης και **Βασίλης Μιχαλιάκος**. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο **Βασίλειος Μιχαλέακος** από την Καρύνια στις 6 Δεκεμβρίου 1829 διορίστηκε επιστάτης της Μέσα Μάνης (δημοσιεύεται το έγγραφο του διορισμού του). Μετά την απελευθέρωση έγινε επιλοχίας της Βασιλικής φάλαγος. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 42 και 81-2.

Ο **Βασίλειος Μιχαλέακος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Βασίλης Μιχαλέακος**, που χαρακτηρίζεται ως Μεσομανιάτης, στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Βασίλειος Μιχαλέακος**, κάτοικος επαρχίας Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1135. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 90.

Ο **Βασίλης Μιχαλέακος** έστειλε επιστολή στον Ιάκωβο Κορνήλιο και αποκαλύφθηκαν τα ονόματα πειρατών. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαλεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΜΙΧΑΛΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ως ζωγράφος από την περιοχή της Καρδαμύλης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 568.

ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Κατοικούσε στην Καρδαμύλη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 2891. Κ. Πίτσιοι, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92.

ΜΙΧΑΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΜΙΧΑΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Μεγάλη πολεμική πατριά από τον Κάβαλο. Λέγεται ότι ήταν δύο αδελφοί, ο Μιχάλης και ο Γιάννης, που οι απόγονοί τους ήρθαν σε ρήξη και διακρίνονται σε Μιχαλιάνους και Γιαννιάνους. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 177.

Οι Μιχαλιάνοι του **Πύργου του Διρού**, των **Τσικαλιών** και του **Κάβαλου** στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σσ. 44-6.

ΜΙΧΑΛΙΔΗΣ Π. Το όνομά του θα ήταν Μιχαλέας και ακολούθησε την τάση που υπήρχε εκείνη την εποχή να αλλάζουν την κατάληξη -εας με -ιδης. Ήταν από τη Μεγάλη Μαντίνεια και αναφέρεται σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΜΙΧΑΛΙΝΑ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Νικολός** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, β) **Γιώργος** με 15 κροντήρια και γ) **Νικολός** με 17 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138 και φ. 247 και 244.

Στις 24 Αυγούστου 1714 ο **Δημήτρης Μιχαλίνας** υπέγραψε ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία της μονής της Τίμιοβας. Καταχώρηση αριθ. 37 στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας, που δακτυλογραφημένος από το Γ. Αναπλιώτη βρίσκεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας, σ. 16.

ΜΙΧΑΛΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 201.

ΜΙΧΑΛΙΤΣΗ ή ΜΙΧΑΛΙΤΖΗ Οικογένεια. Μία από τις τέσσαρες γενιές της Λαγκάδας του Ζυγού της Μάνης. Οι άλλες που αναφέρονται για πρώτη φορά το 1690 είναι των Ελεξιάνων των Μπούλτσων και των Ξυλαστοριάνων. Πιθανώς να αναφέρονται και ως Μιχαλάκη. Μέλη της μετανάστευσαν στην Κεφαλονιά και υπάρχει σήμερα οικισμός Μιχαλιτσάτα, που ίσως οφείλεται στην Μανιάτικη γενιά.

Στις 17 Απριλίου 1700 στο Μυστρά παρουσιάστηκε ο αιδεσιμότατος **παπά Νικόλαος Μιχαλίτσης**, ο οποίος έφερε ένα ζευγάρι καντηλέρια που τα πήρε την προηγούμενη ημέρα από τον αρχιεπίσκοπο Λακεδαιμονίας Νικόλαο Λάσκαρη που πέθανε. Προφανώς κατοικούσε στο Μυστρά. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)298.

Ο **Αναγνώστης Μιχαλίτζης-Παπαδόπουλος** από τη Λαγκάδα έγραψε το 1802 νομοκάνονα με έξοδα του Χριστόδουλου Χρηστέα για την

υγεία του και την ψυχική σωτηρία του. Σπ. Λάμπρου, *N. Ελληνομνήμων* 15 (1921)86.

Ο **Βασίλειος Μιχαλίτζης**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 3534. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136.

ΜΙΧΑΛΟΛΙΑ Οικογένεια. Είναι συγγενής του Ζαγοριανάκου από την Τσεροβά και εγκαταστάθηκε στα Κορογονιάνικα. Πήγε και στους Μπουλαριούς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 74 και 133.

ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1727 αναφέρονται από το χωριό Κουτρούμνια ο **Κομηνός** και ο **Γιωργάκης Μιχαλόπουλος** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

Το 1763 αναφέρεται από το χωριό Βάτα ο **Γιάννης Μιχαλόπουλος** στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 39, ό.π., σ. 213.

Ο **Βασίλης Μιχαλόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριακούλη Μιχαλόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Γ. Μιχαλόπουλος** από την Κηπούλα, ο **Γ. Μιχαλόπουλος** από τον Κούνιο, ο **Β.** και ο **Θ. Μιχαλόπουλος** από την Καφιόνα, ο **Π. Μιχαλόπουλος** από τους Μπουλαριούς και ο **Γ.** και ο **Ν. Μιχαλόπουλος** από την Κοίτα υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Πανάγος Μιχαλόπουλος** από το Κουλούμι, που γεννήθηκε το 1811, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχалаίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Παναγιώτης Μιχαλόπουλος** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθμ. μητρ. 2990. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 92.

ΜΙΧΑΛΟΥΝΑΚΗΣ ΞΑΝΘΟΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη (επαρχία;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. μητρ. 575. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

ΜΙΧΑΛΟΥΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στην Οχιά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 126.

ΜΙΧΕΛΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Μιχελιάνων (Μιχελή) της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166.

Ο **Γιάννος Μιχελάκης** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΜΙΧΕΛΕΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΙΧΕΛΗ Οικογένεια (Μιχελιάνοι). Μεγάλη πατριά της Λάγιας με κλάδους τις οικογένειες Βοϊδονικόλα, Καβληδόνη, Μιχελάκη και Ποντικάκη. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166.

Παπά-Μιχελής από το Ζυγό της Μάνης. Para Michiel da Sigo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Ένας **Μιχελής** χωρίς βαπτιστικό αναφέρεται το 1704 από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΜΙΧΕΛΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Ζουρμπά. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 78. Η οικ. Μιχελόγγονα αποτελεί κλάδο της οικ. Καβατζά, από τους Λιάνους της πατριάς των Νικλιάνων και εγκαταστάθηκε στην περιοχή της Βάθειας. Αγόρασε από τους Αραβουχιούς και Ξυπόλυτους την Κόνιτσα, που είναι ξεμόνι της Βάθειας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 78 και 114.

ΜΙΧΕΛΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Μιχελόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολοπούλου-γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Π. Μιχελόπουλος** κατοικούσε στην Καφιόνα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 278.

ΜΙΧΟΛΙΝΑ Οικογένεια. Κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και φέρονται ως Μιχολιναίοι ή Μιχολινιάνοι. Το 1547 αναφέρονται σε έγγραφο αγοράς και διανομής γαιών ο **Ιεροδιάκονος Μιχολίνας** και ο **Οικονόμος Μιχολίνας** χωρίς βαπτιστικά ονόματα. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)70. Το 1609 και το 1618 αναφέρεται ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο ο **Γεώργιος Μιχολίνας**, ό.π., σ. 71 και 73. Το 1666 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο η οικογένεια **Μιχολινιάνων**, ό.π., σ. 74. Το 1821 επίσκοπος Ανδρούβιστας ήταν ο **Θεόκλητος Μιχολίνας ή Αλεπουδέας**, ό.π., σ. 103.

Ο **Στρατήγης Μιχολίνας** το 1700 αναφέρεται μεταξύ των κλητόρων της μονής της Αγίας Σοφίας Γούρνιτσας Καρδαμύλης. Κλάδοι των Μιχολιναίων είναι ο Αλεπουδέας, ο Κολανέας και ο Χουλιάρεας. Β.Πατριαρχέα, *Δοκίμιον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 561.

Τον Ιούλιο του 1829 ο **Γεώργιος Μιχολίνας** ήταν πληρεξούσιος της Ανδρούβιστας στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, όπου αναγράφεται ως Μιχολίνας ή Μιχολινάκης ή Μιχολινόπουλος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 68, 72, 75 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι

αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

ΜΙΧΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κηπούλα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΜΟΑΝΤΖΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε αντί του Παναγιώτη Αλμπανάκη δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΟΙΡΕΑ Οικογένεια. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ο Παναγιώτης και ο Νικόλαος Μοιρέας υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσε ο Ιωάννης Μοιρέας του Πανάγου που είχε γεννηθεί το 1826. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 33. Το 1865 ο Δ. Αθ. Μοιρέας, ο Νικόλαος Αθ. Μοιρέας ζούσαν στη Μεσσηνία και ο Κωνσταντίνος Μοιρέας ζούσε στην Παλιόχωρα. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνιες της Μάνης*, σ. 519.

ΜΟΚΑΚΟΥ ή ΜΩΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Ν. Μοκάκος κατοικούσε στο Σταυρί και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Ο Ανδρέας Γρηγ. Μωκάκος από το Σταυρί μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΟΚΕΑ Οικογένεια. Το 1824 αναφέρονται α) ο Κυριακούλης Μοκέας που γεννήθηκε το 1786 υπηρέτησε υπό το Γαλανη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου, β) ο Κωνσταντής Μοκέας που γεννήθηκε το 1791 και υπηρέτησε και αυτός για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου και γ) ο Στρατήγης Μοκέας που γεννήθηκε το 1794 και υπηρέτησε και αυτός υπό το Γαλανη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 79, 80 και 81.

Ο Αναγνώστης Μοκέας, μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας, στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΜΟΛΑΚΤΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΜΟΛΩΝΗ Οικογένεια. Ο Σταύρος Ηλ. Μολώνης από τν Πλάτσα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΜΟΝΑΚΟΣ Γ. (Αναγράφεται δύο φορές). Κατοικούσαν στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΜΟΝΑΣΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό την ηγεσία του Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 82.

ΜΟΝΑΧΟΥ ή ΜΟΝΑΧΑΚΗ Οικογένεια. Στη θύμηση αριθ. 196 ο **Νικόλας Μονάχος** αφιέρωσε 18 σινίκια σιτάρι και ένα βόδι στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 16. Το 1772 μεταξύ των συγγενών του πρώην επισκόπου Ευρίπου Παΐσιου Νιαρχάκη ήταν και ο κυρ **Αναγνώστης Μοναχάκης**, ό.π., σ. 47 και Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 91. Το 1804 ο **Αναγνώστης Μονάχος** ήταν μάρτυρας σε αφιέρωση στη μονή της Γιάννισσας. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 20.

ΜΟΝΕΔΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων από τους Καλονιούς, που πήγε στα Παχιάνικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 96 και 115. Είχε πύργο στα Παχιάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Γεώργιος Μονέδας**, από τη Λακωνία, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ μητρ. 5117. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

Ο **Μιχαήλ Σταύρου Μονέδας** από την Κοίτα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΟΝΕΔΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΜΟΝΙΦΟΡΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ μητρ. 3639. Φαίνεται ότι κατοικούσε στην Επαρχία Οιτύλου. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136. Η οικογένεια Μονιφόρου κατάγεται από το Λιοντάκι. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 106.

ΜΟΝΟΦΘΑΛΜΟΣ (Le Borgne). Παρωνύμιο Μανιάτη πειρατή του οποίου το όνομα δεν είναι γνωστό. Σε επιστολή της 1 Απριλίου 1750 του Antoine Liuvre αναφέρεται ότι το Νοέμβριο του 1749 υπήρχαν τρεις πειρατικές μανιάτικες φελούκες. Από αυτές η μια πήγε στην Καρδαμύλη, όπου ο Τρουπάκης συνέλαβε τον αρχηγό της που ήταν γνωστός ως "**Μονόφθαλμος**" (Le Borgne) και τον έστειλε στην Κωνσταντινούπολη. Η άλλη πιάστηκε από το Μενεξί Μπέη και οι άνδρες της αιχμαλωτίστηκαν. Η τρίτη μανιάτικη φελούκα πήγε στη Σίφνο και το πλήρωμά της σκότωσε έναν από τους κατοίκους. Οι άλλοι κάτοικοι του νησιού αντέδρασαν και έπιασαν τον αρχηγό και έναν από τους συντρόφους του. Οι υπόλοιποι μανιάτες σώθηκαν δια της φυγής και οδήγησαν τη φελούκα τους στη Μάνη, όπου απογοητευμένοι την ξαρμάτωσαν. Κ.Κόμη, *Πειρατικά, Μανιάτες πειρατές στη Σίφνο (1750)*, *Λακωνικές Σπουδές*, Σύμμεικτα 12(1994)473-4.

ΜΟΡΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Ριγανόχωρα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Στέφανος Μοράκης** κατοικούσε στο Πεταλίδι και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Ο Γεώργιος Στεφάνου Μωράκος από την Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΜΟΣΧΟΒΑΚΗΣ ή ΝΙΟΚΟΒΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4444. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΟΣΧΟΒΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Συχαλάσματα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128.

Άλλη **οικογένεια Μοσχοβάκου** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες ο **Θεόδωρος Μοσχοβάκος** με αριθ. μητρ. 8762 και ο **Πιέρης Μοσχοβάκος** με αριθ. μητρ. 8853. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

Ο **Παναγιώτης Μοσχοβάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427. (Ίσως είναι ο Μοσχοβάκης).

ΜΟΣΧΟΒΙΤΗΣ. Αναφέρεται από την Πάνω χώρα της Κοίτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΜΟΣΧΟΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια. Το 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου που μόναζε στην Παναγία Καστριανή (κάστρο Ζαρνάτας) αναφέρεται ο **Γιαννάκης Μοσχολέας**, Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σ. 13. Στην ίδια διαθήκη αναφέρεται "...και άλλα πέντε (γρόσια) της αδελφής μου της **Μοσκολιούς**". Φαίνεται ότι η αδελφή του Σταυριανέλου είχε παντρευτεί Μοσχολέα, ό.π., σ. 14.

Στη διαθήκη της Τζανέταινας Γιαννοπουλίνας (Κουτήφαρη) το 1815 αναφέρεται ο γαμπρός της **Νικολέας Μοσχολέας** και η κόρη του **Κατερίνα** στην οποία αφήνει μέρος της περιουσίας της, ό.π., σ. 15.

Ο **Δημήτριος Μοσχολέας** γεννήθηκε το 1794 και το 1824 κατοικούσε στον οικισμό του Κάστρου της Ζαρνάτας, υπηρετώντας τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Αναφέρεται ότι ακολούθησε τον Αθανασούλη και πολέμησε στα Μεσσηνικά φρούρια, την Τρίπολη, τα Δερβενάκια κ.ά. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία ως εκατόνταρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 117. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνικά* 1(1968)478. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 9 Ιουνίου 1831 κατηγορήθηκε ο Δημήτριος Μοσχολέας ότι ήταν φίλος των Μαυρομιχαλαίων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΜΟΥΓΑΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΜΟΥΓΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Ρίτσων-Ρικιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166. Κλάδος της οικογενείας εγκαταστάθηκε στον Πολεμίτα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΜΟΥΓΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελούν κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 175.

ΜΟΥΓΓΑΚΗ ή ΜΟΥΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τα Βαρούσια: α) Ο **Γιώργος** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι και β) Ο **Κωνσταντής** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΜΟΥΓΓΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΜΟΥΓΓΑΚΗΣ ΕΞΑΡΧΟΣ από Κουτήφαρη. Πιθανώς να είναι από την οικογένεια Κουτήφαρη. Αναφέρεται ότι ήταν από τους πρωτοστατίσαντες για τη συμθηκολόγηση των μανιατών το 1715. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 286.

ΜΟΥΓΓΙΤΣΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην Αναστάσοβα της Αλαγονίας και αναφέρεται το 1659, όταν ο Μοροζίνη κατέλαβε την Καλαμάτα και ξεσήκωσε ως επανάσταση τους κατοίκους της Μάνης και της Αλαγονίας. Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

ΜΟΥΓΓΡΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΟΥΖΑΚΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. Το 1703 είχε νοικιάσει από τη Βενετική διοίκηση κτήματα στην Τάραψα της Βαρδούνιας και τη Στραβή Λίμνη του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 100, 104, 107, 121 και 124.

ΜΟΥΖΑΛΟΥ Οικογένεια. Το 1147-51 Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ήταν ο Νικόλαος Δ' Μουζάλων. Αναφέρεται "*Νικολάου Δ' του Μουζάλωνος*". Σπυρ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, τόμ. 6, σ. 386. Από το 13ο αιώνα αναφέρονται μέλη της στη Νίκαια και στη συνέχεια στην Κωνσταντινούπολη. Το 1258 (Αύγουστος 1259;;) ο Γεώργιος Μουζάλων που διετέλεσε πρωτοβεστιάριος επί Θεοδώρου Β' Λασκάρεως και οι αδελφοί του σκοτώθηκαν από τους ευγενείς της αυτοκρατορίας, όταν ανέλαβε το θρόνο ο Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος. Κ. Παπαρηγοπούλου, *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τ. 5, σ. 60. G. Ostrogorsky, *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, τόμ. 3, σσ. 126-8. Αργότερα το 1290-3 επί Ανδρονίκου Β' Παλαιολόγου ο Θεόδωρος Μουζάλων κατείχε θέση μέγα δομέστιχου και μεσάζοντος και ακολούθησε τον Αυτοκράτορα στη Μικρά Ασία. Εκδοτικής Αθηνών, *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμ. 8, σσ. 111, 114, 141 και 217.

Στη Ζάκυνθο απαντούν από το 1531. Δ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό της Ζακύνθου*, τόμ. 1, σ. 439.

Αναφέρεται επίσης οικογένεια Μούζαλου από την περιοχή της Ζαρνάτας. Το 1704 μέλη της κατοικούσαν στο Βαρούσι, το 1762 ήταν στους Δολούς, όπου υπάρχει και σχετικό τοπωνύμιο. Ακόμη τοπωνύμια με το όνομα της οικογενείας υπάρχουν στη Μικρή Μαντίνεια και στα Γιαννιτσάνικα (στού Μουζάλου), όπως και στους Δολούς (Μουζαλιάνικα). Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342.

Ο **Δήμος Μούζαλος από τη Ζαρνάτα** (Dimo Musalo da Sarnata) τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 (ο κατάλογος των ονομάτων παραχωρήθηκε από το συγγραφέα).

Στις 12 Μαΐου 1675 αναφέρονται ως μετανάστες στην Τοσκάνη της Ιταλίας Μανιάτες Μούζαλοι. Την ημέρα εκείνη έκαναν ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία ο ιερομόναχος **Διονύσιος Μούζαλος**, ο **Δημητράκης Μούζαλος**, ενώ παράλληλα φιλικός προς τους καθολικούς ήταν ο μοναχός **Παρθένιος Μούζαλος**. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 116, 122, 128 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 402, 411, 422, 424, 425. Στις 12 Ιουλίου 1675 ήταν στην Bibbona οκτώ ιερείς, από τους οποίους οι τέσσερες ήταν καλόγεροι, όπως ο Παρθένιος και ο Διονύσιος Μούζαλος. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)195.

Το 1690 σε κατάσταση κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας αναφέρονται τέσσερα μέλη της οικογενείας Μούζαλου: 4. **Ταβουλάρης Μούζαλος** (Tavlarí Musalo), 5. **Νικόλος Μούζαλος** (Nicolo Musalo), 8. **Δημήτρης Μούζαλος** (Dimitri Musalo) και 23. **Παπά-Μούζαλος** (Papa Musalo). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428-9.

Το 1704 στα Βαρούσια της Ζαρνάτας κατοικούσαν τέσσερα μέλη της οικογενείας και στους Κάτω Δολούς ένα ακόμη, αναφέρεται δε η ετήσια παραγωγή ενός εκάστου σε λάδι: 1) **Παπά-Μούζαλος** από τα Βαρούσια με παραγωγή 8 βαρέλες λάδι, 2) **Παναγιώτης Μούζαλος** από τα Βαρούσια με 5 βαρέλες, 3) **Χριστόδουλος Μούζαλος** από τα Βαρούσια με 1 βαρέλα και 4) **Νικόλας Μούζαλος** από τα Βαρούσια με 2 βαρέλες λάδι, 5) **Μούζαλος** χωρίς βαφτιστικό από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 131, 132, 133, 135. Ο Παπά-Μούζαλος πρέπει να είναι το αυτό πρόσωπο το 1690 και το 1704, όπως επίσης και ο Νικόλας Μούζαλος.

Το 1715 οι Βενετοί συμφιλίωσαν τους Μανιάτες με τους Καλαματιανούς προκειμένου να συμπτολεμήσουν εναντίον των Τούρκων. Ο Γενικός Προβλεπτής του Μοριά Αλέξανδρος Μπόν σε αναφορά του προς το Δόγη αναφέρει: "...ώμοσαν ούτοι μεταξύ των διαρκή φιλίαν ενώπιον του σεβασμιωτάτου **επισκόπου Ιακώβου Μούζαλου**, απολαύοντος γενικής παρά πάντων αφοσιώσεως...". Δεν είναι γνωστή η έδρα του Ιακώβου, αλλά υπογράφει μαζί με τους κατοίκους της Έξω Μάνης αναφορά που ζητούν όπλα και πυρίτιδα από τους Βενετούς, για τις ανάγκες του επερχόμενου πολέμου. Κ. Μέρτζιου, Πότε και πώς έπεσε η Μάνη εις χείρας των Τούρκων το 1715, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)401-4.

Το 1730 ο **Γιωργάκης Μούζαλος-Γιαννακάκης** πάντρεψε την αδελφή του Βασιλική με τον Ιωάννη Κουτήφαρη-Νικολικάκη, με μάρτυρα στο προικοσύμφωνο το Γιωργάκη Κουρκουλάκη. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 26 (1956)105.

Μέλη της οικογενείας Μούζαλου εγκαταστάθηκαν στους Δολούς και ήταν ενορίτες της μονής της Παναγίας Φανερωμένης, που βρίσκεται μεταξύ των Δολών και των Κιτριών. Ηγούμενος της μονής ήταν ο **πνευματικός Μούζαλος**, ο οποίος πέθανε και γι' αυτό στις 31 Ιουλίου 1762 όλοι οι ενορίτες συγκεντρώθηκαν για να εκλέξουν νέο ηγούμενο. Μεταξύ των ενοριτών συμπεριλαμβανόντουσαν ο **Οικονόμος Μούζαλος** και ο **Πανάγος Σουτάκης-Μούζαλος**. Στ.Καπετανάκη, ό.π., σ. 336-7.

Ο **Παναγιώτης Μούζαλος** στις 15 Αυγούστου 1779 μαζί με τη γυναίκα του αφιέρωσε στη μονή της Τίμιοβας ένα χωράφι στην περιοχή της Αρμίτσας. Γ.Αναπλιώτη, δακτυλογραφημένος κώδικας της μονής της Τίμιοβας, καταχώρηση αριθ. 232, σ. 127.

Τελευταία αναφορά στο όνομα Μούζαλος πιθανώς έγινε το 1811 όταν αναφέρθηκε ο **Νικόλας Μούζαλος** (σημειώνεται Μούταλος) στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου, που μόναζε στην Παναγία την Καστριανή. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 13.

ΜΟΥΖΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣ (Musinó, μήπως Μελισσηνός ή Μούζαλος;). Το 1676 ήταν 28 ετών και βρισκόταν στο Tricarico του Τάραντα μαζί με τη γυναίκα του **Μανταλένα Θεοδωρίτζα**, ετών 25, την Αδελφή του **Αλεξάνδρα** ετών 22 και τα παιδιά του **Ηλία**, ετών 7 και **Σταμάτα** 3 ετών. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικάί Σπουδαί* 6(1982)256. Πιθανώς πρόκειται για Μούζαλο.

ΜΟΥΘΡΕΑΣ γέρο-. Αναφέρεται το 1726 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας διαθήκης. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)83.

ΜΟΥΚΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Κουβαρέα, που και αυτή είναι κλάδος της οικογενείας Μαρτάκη. Κατοικούσε στη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς). Ο Μούκας ήταν ανιψιός του Παναγιώτη Κουκέα και μετά το θάνατό του ανέλαβε την ηγεσία της οικογένειας. Ο Ζαχαριάς θέλησε να δει την κουμπάρα του, χήρα του Παναγιώτη Κουκέας. Πηγαίνοντας στον πύργο να δει την κουμπάρα του τον συνόδευε ο Μούκας ή Μουκέας και ακολουθούσαν δύο από τα παληκάρια του Ζαχαριά. Όταν μπήκε ο Ζαχαριάς στον πύργο ο Μούκας που ακολουθούσε έκλεισε την πόρτα με την αμπάρα και πυροβόλησε από πίσω το Ζαχαριά και τον σκότωσε. οι συνοδοί πυροβόλησαν την πόρτα και βρισκόντουσαν στις αρχές του 20ου αιώνα οι οποές από τους δύο πυροβολισμούς που έριξαν χωρίς να μπορέσουν να παραβιάσουν την πόρτα οι άνθρωποι του Ζαχαριά. Το Μούκας διαδέχθηκε στην ηγεσία της οικογενείας ο Σωτήρης (μάλλον Παναγιώτης) Σωτηρέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

ΜΟΥΛΑΡΟΦΟΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε Γ. και Δ. **Μουλαροφονέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΟΥΛΖΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1712 στο Οίτυλο υπέγραψε ως μάρτυρας σε απόδειξη δανείου. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)432.

ΜΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΜΟΥΝΔΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μουνδρέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΝΟΥΧΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Θεοδωράκης Μουνουχέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Θ.** και ο **Μ. Μουνουχέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μουνουχέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΝΤΑΝΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Anagnosti Mundagnis. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε μαζί με άλλους Μανιάτες αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε.

ΜΟΥΝΤΑΝΟΣ-ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΘΩΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται από το Βαχό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΜΟΥΝΤΑΝΟΥ - ΜΟΥΝΤΑΝΕΑ - ΜΟΥΝΤΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Στην κοινότητα Τσικαλιών υπάγεται μικρός οικισμός ονομαζόμενος **Μουντανίστικα**, που προφανώς οφείλει το όνομά του στην οικογένεια που τον κατοίκησε.

Ο **Παύλος Μούντανος** υπήρξε διακεκριμένος στρατιώτης στη Δύση, δηλαδή μισθοφόρος πολεμιστής. Κ. Σάθα, *Μνημεία Ελλ. Ιστ.*, τ. 5, σ. 17.

(Το 1576 ο **Αναγνώστης Μούντανος** μαζί με άλλους κατοίκους της Μέσα Μανης υπέγραψε έγγραφο προς τη Βενετία και απαιτούσε εκβιαστικά την απόλυση συμπατριώτη του. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 236.)

Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική ο **Γρηγόρης Μούντανος**. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Το 1704 κατοικούσαν στην περιοχή του Κάμπου ο **Γιάννης Μουντανάκης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης Μουντανάκης** με 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 140 και 141.

Το 1824 υπηρέτησαν υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την προστασία του Σταυροπηγίου ο **Κωνσταντίνος Μουντανέας** και ο **Παναγιώτης Μουντανέας**. Γ. Α. Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

Στις Ιουλίου 1829 ο **ιερομόναχος Νεόφυτος** (προφανώς ο Μουντανάκης) υπέγραψε αναφορά συμπαράστασης στους επαρχιακούς

δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 84. Στις 8 Μαΐου 1846 ο **Αρχιμανδρίτης Νεόφυτος Μουντανάκης** νεκρολόγησε την Αργυρούλα χήρα του καπετάν-Γεωργάκη Καπετανάκη (το γένος Βενετσανάκη). Εφημερίδα Αθηνών "Εθνοκρατία" αριθ. φ. 64 της 19 Μαΐου 1846, σ. 4.

Το 1831 ο **Γεώργιος Μουντανέας** μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας υπέγραψε δύο ψηφίσματα τα οποία καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα στο Λιμένι των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Επίσης ο **Γεώργιος Μουντανέας** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Θανάσης**, ο **Γιάννης** και ο **Παναγιώτης Μουντανέας**, μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Αθανάσιος Μουντανέας**, κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου, είναι καταγεγραμμένος με αριθ. μητρ. 8865 και 13734 στα Α.Α.Ε.Β.Ε. και αναγνωρισμένος ως στρατιώτης. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138. Για τους απογόνους της οικογενείας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 520.

Ο **Ευστράτιος Ηλ. Μουντανάκος** από την Κελεφά, που γεννήθηκε το 1808, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Ευστράτιος Μούντανος**, κάτοικος της επαρχίας Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4438. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μουντανέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΝΤΕΡΑΚΟΣ ή ΒΕΝΕΤΖΑΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2525. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΟΥΝΤΕΡΑΚΟΣ ή ΜΠΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4429. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2390. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 91.

ΜΟΥΤΖΟΥΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΑΚΟΣ ή ΜΟΥΤΖΟΥΡΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού,

αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΕΑ ή ΜΟΥΤΖΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Το 1825 ο **Δημήτριος Μουντζουρέας** υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνη Ψαλτήρα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσαν τέσσερα παιδιά του Γεωργίου Μουντζουρέα: α) ο **Αλέξιος** που γεννήθηκε το 1814, ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 6, β) Ο **Βασίλειος** γεννημένος το 1814, ό.π., αριθ. καταλ. 9. γ) Ο **Ιωάννης** που γεννήθηκε το 1818, ό.π., αριθ. καταλ. 40 και δ) ο **Δημήτριος** γεννημένος το 1821 με αριθ. καταλ. 21. Αργότερα ο **Β. Μουντζουρίδης** (μάλλον ο ανωτέρω Βασίλειος) κάτοικος Δολών αναφέρεται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μουντζουρέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΝΤΖΟΥΡΙΔΗΣ ή ΒΕΝΕΤΣΑΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα. Κατά τον αγώνα έγινε εκατόνταρχος και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπολοχαγού (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1610. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 90.

ΜΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗΣ ΜΑΡΤΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Τσεροβά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΜΟΥΡΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5927. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Η.**, ο **Γ.** και ο **Γ. Μουρέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γιάννης Μουρέας** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΜΟΥΡΙΣΚΟΥ Οικογένεια. Τον Ιανουάριο του 1576 αναφέρεται για πρώτη φορά ο Παπά Μουρίσκος (Papa Murischie) που υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Το 1582 αναφέρεται σε έγγραφο των κατοίκων της Μέσα Μάνης ο **Πρωτόπαπας Μουρίσκος** που ήταν "κουβερναδόρος" όλης της Μάνης. Ο γιός του **Νικόλαος Μουρίσκος** πήγε εκπρόσωπος των Μανιατών στη Βενετία. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημων*, τ. 2(1905)397-8. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Στη Λάγια υπάρχει τοπωνύμιο "στου Μουρίσκου" και μπορεί να υποθέσει κανείς ότι στην περιοχή αυτή κατοικούσε η οικογένεια Μουρίσκου.

Το 1704 στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου κατοικούσαν ο α) **Ηλίας Μουρίσκος** και β) ο **Γιάννης Μουρίσκος** των οποίων η ετήσια παραγωγή εκάστου ήταν 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΜΟΥΡΚΑΚΗ ή ΜΟΥΡΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Παχιάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Η οικ. Μουρκάκου αποτελεί κλάδο των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων των Καλονιών. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 96 και 115. Οικογένεια Μουρκάκου ήταν και στον Κούννο, ό.π., σ. 135.

Ο **Θωμάς Μουρκάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΟΥΡΜΟΥΡΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Ιωάννου. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8792. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΟΥΡΟΥΝΗΣ ΣΤΡΑΤΙΚΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΜΟΥΡΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Ο Π. και ο Μ. Μουρτζέας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μουρτζά ή Μουρτζέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΡΤΖΙΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργους στην Καρδαμύλη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81. Βλέπε οικογένεια Τρουπάκη-Μούρτζινου.

Ο **Παναγιώτης (;Δ.) Μούρτζινος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατηγός με αριθ. μητρ. 23. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 88.

Ο **Διονύσιος Μούρτζινος** διετέλεσε υπουργός του πολέμου το 1825-6 και αναγνωρίστηκε ως στρατηγός (Αξιωματικός Α΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 22, Κ. Πίτσιου, ό.π.

Ο **Διονύσιος Μούρτζινος** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 200 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113.

Ο **Διονύσιος Μούρτζινος** στις 8 Ιουλίου 1824 με το υπ' αριθ. 2570 προβούλευμα του Εκτελεστικού προβιβάστηκε στο βαθμό της στρατηγίας και την επομένη εγκρίθηκε και από το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 389 και τόμ. 2, σ. 341.

Ο **Γ. Μούρτζινος** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Ο **Γεώργιος Μούρτζινος** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μούρτζινου κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΟΥΣΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1760 από το χωριό Κορογονιάνικα ο **Γιάννης**, ο **Δήμος** και ο **Θοδωρής** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 48. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΜΟΥΣΑΛΙΜΗ Οικογένεια. Από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρονται α) ο **Δημήτρης** το 1670 σε απόδειξη δανείου, β) ο **Στρατήγης του Δημητρίου** το 1670 σε πωλητήριο έγγραφο και γ) ο **Κωνσταντής** το 1699 σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 391950)75 και 79.

ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται τα κάτωθι μέλη της: α) **Νικόλαος** από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι, β) **Δοξαράκης** από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι και γ) **Παναγιώτης** από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 136 και 133.

ΜΟΥΣΟΥΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Νύφι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 98.

Ο **Ηλίας Μουσούλης** αναφέρεται από το χωριό Νύφη στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. αυτός, το παιδί του και ο εγγονός, που σημειώνεται **Νικόλας Μουσηλόγγονος**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208-9. Για τον Ηλία το Μουσούλη από το Νύφη υπάρχει η γνωστή ιστορία: "*Κάποτε στο Νύφη φάνηκε ένας λύκος που τρούπωσε σε μια τρούπα. Οι χωριανοί του δεν ήξεραν τι να κάνουν και ρώτησαν το Μπάρμπα-Λία το Μουσούλη, που ήταν κοσμογυρισμένος και είχε δει την Καλαμάτα με το κιάλι. Πήγε ο Μπάρμπα-Λίας εκεί και έβαλε το κεφάλι του στην τρούπα για να δει, αλλά δεν το έβγαζε. Τότε τον τράβηξαν και είδαν ότι δεν είχε κεφάλι και όλοι αναρωτήθηκαν "Είχε ο Μπαρμπα-Λίας κεφάλι;", αλλά κανείς δεν ήξερε. Είπαν τότε να πάνε στη Θεία-Λιού να τη ρωτήσουν. Σαν τη ρώτησαν απάντησε: "δεν ξέρω, αλλά περίσου τη λαμπρή φορούσε φέσι".*

ΜΟΥΣΤΑΦΑ Οικογένεια. Κλάδος των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων με καταγωγή από τη Νόμια που εγκαταστάθηκε στη Μίνα και Καρήνια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105. Είχε πύργο στην Καρήνια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΜΟΥΣΤΑΦΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΜΟΥΣΤΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΟΥΤΑΝΕΑ Οικογένεια. Πιθανώς να ταυτίζεται με την οικογένεια Μουντανέα ή Πουτανέα. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας ο δε **A.** και ο **I. Μουτανέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΜΟΥΤΖΟΥΡΑΚΗ ή ΜΟΥΤΖΟΥΡΗ Οικογένεια. Πιθανώς κατοικούσε στη Σέλιτσα. Το 1727 αναφέρεται ο **Γιωργάκης** ο επονομαζόμενος Καβίλης που δανείστηκε 4 ριάλια από τον Τζανέτο Ταραμπουλουσάκη-Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαραϊκό Τζάκι* σσ. 3 και 8.

Ο μοναχός **Παΐσιος Μουτζούρης** από τη Σέλιτσα αναφέρεται από την 1 Αυγούστου 1786 στην υπ' αριθ. 244 καταχώρηση στον *κώδικα της μονής της Τίμιοβας*, σ. 134. Γ. Αναπλιώτη, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

Το 1838 προηγούμενος της μονής της Τίμιοβας ήταν ο **Ιάκωβος Μουτζουράκης** από τη Σέλιτσα και διαδέχτηκε στην ηγουμενία τον Παρθένιο Πινιάτη. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Τίμιοβας*, σσ. 32, 48. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνικά ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, σ. 309.

ΜΟΥΤΖΟΥΡΑΚΟΣ ΞΑΝΘΟΣ. Βλέπε Καπετανάκος. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. (Μήπως Βενετσανάκης;)

Ο Ξανθός Μουτζουράκης από την Καστάνισσα τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 2 1/2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΜΟΥΤΙΚΛΑΡΗ ή ΒΟΥΔΙΚΛΑΡΗ ΙΩΣΗΦ Επίσκοπος Οιτύλου. Αναφέρεται ότι "*υπηρέτησε καθ' όλον τον αγώνα λόγω και έργω*". Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αντισυνταγματάρχη (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 231. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 89.

ΜΟΥΤΟΥΛΕΑΣ. Το 1762 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)89. Πιθανώς είναι ίδια γενιά με την οικογένεια Ματουλέα των Δολών.

ΜΟΥΤΣΙΚΑΚΟΣ Κ. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Πολυαράβου με πρωτεύουσα τα Σκυφιάνικα.

ΜΟΦΟΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Κορακιάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Αναφέρεται η οικ. Μόφορη στα Κορακιάνικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

ΜΟΥΧΟΥΛΗΣ (;Μπούχαλης). Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΜΟΧΟΧΑΛΕΑ Οικογένεια. (Μήπως Μοσχολέα;). Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια, ο δε **Ι.** και ο **Σ. Μοχοχαλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΓΑΤΕΑΣ ΣΤΑΣΙΝΟΣ (;). Αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 1:15 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

ΜΠΑΓΛΑΝΕΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ, Γεωργάκαινα Μπαγλανίνα. Αναφέρεται το 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου από τα Βαρούσια, ότι της χρωστούσε 50 γρόσια. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 13.

ΜΠΑΓΛΑΝΤΖΑΚΗΣ Πνευματικός. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΑΔΙΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΠΑΖΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26. Δημητράκου, *Οι Νυκλάνοι*, σ. 209.

ΜΠΑΖΑΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και α) ο **Ιωάννης** στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(19969-70)283. β) Ο **Γεωργάκης** στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

ΜΠΑΖΕΑΣ Πρωτοσύγκελλος. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΖΙΓΕΡΗΣ (Μπαζίγος;). Δεν σημειώνεται βαπτιστικό όνομα. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΖΙΝΑ Οικογένεια. Από παράδοση αναφέρεται ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος που πήγε στη Μάνη παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου με την οποία απέκτησε έξι παιδιά και ένα ακόμη, το Μπαζίνα τον υιοθέτησε.

Γ.Γιαννακάκου-Ραζέλου, Οι αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν, 1948, σ. 64 κ.ε.

Ο **Ηλίας Νικολάου Μπαζίνας** από το Οίτυλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΠΑΘΡΕΛΑΚΗ (ή ΜΠΑΡΕΛΑΚΗ;) Οικογένεια. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη), ο δε **Η.** και **Μ. Μπαρελάκης** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΑΘΡΕΛΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε ταξίαρχο. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Με το όνομα Κωνσταντίνος Μπαρθελάκος αναφέρεται η αυτή προαγωγή σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Στις 18 Μαΐου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε χιλίαρχο με το όνομα Κωνσταντής Μπαρθαλάκος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΜΠΑΘΡΕΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ του Γ. Αναφέρεται από την επαρχία Οιτύλου και το όνομά του γράφεται "Μαθρέλας". Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8886. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαθρέλου κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΘΡΟΤΑΓΑΡΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Από τους Τσουλιάνους, που είναι κλάδος των Καραμπατιανών της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κλαδοί της οικογενείας είναι: α) Καπέρης, β) Κατραμπασάς, γ) Κουμουντρή και δ) Σκαφιδάς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

Στον Κούνιο υπάρχουν οι κλάδοι της οικογενείας: α) Δημακαράκος, β) Καγιαλάκος, γ) Κακλέας, δ) Καλφακάκος, ε) Καρφάκης και στ) Μαυροδάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Μπαϊρακτάρης Δημήτριος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΠΑΚΑ ΣΟΦΟΥΛΑ. Αναφέρεται το 1823 στην Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 26.

ΜΠΑΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν θείος του Δημητράκη Κουτηφαρέα και στις 21 Μαρτίου 1821 του πληρώθηκε χρέος από τον παραπάνω ανηψιό του. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 31 (1957)95.

ΜΠΑΚΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220 και Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 79 της 1 Οκτωβρίου 1830, σ. 381.

ΜΠΑΚΑΛΕΑΣ Θ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπακακέα; κατοικούσε στα Τσέρια και το Πρασίο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές, στην Οροβά και στη Μεγάλη Μαντίνεια. Από τα μέλη της διακρίθηκαν:

α) Ο **Χαράλαμπος Μπακέας** του Ιωάννου γεννήθηκε το 1789 στις Γαϊτσές, πήρε το 1824 το βαθμό του πεντηκόνταρχου και τον ίδιο χρόνο ακολούθησε το Θανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 13. Αρχεία Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά με την οποία κάτοικοι του Σταυροπηγίου ζητούσαν να αποδοθεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Ο ίδιος συγγραφέας, ό.π., σ. 484 τον αναγράφει ως Μπακετέα. Το 1825 ακολούθησε σε εκστρατεία το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνιο Ψαλτήρα, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε αναφορά αποδοκίμασίας των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βεντσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

β) Ο **Κανέλλος Μπακέας** γεννήθηκε το 1799 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 ακολούθησε το Θανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 74. Τον επόμενο χρόνο ακολούθησε σε εκστρατεία στη Μεσσηνία το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνιο Ψαλτήρα, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

γ) Ο **Γεώργιος Μπακέας** γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 75. [Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. αναγράφεται ο Γεώργιος Λογοθέτης-Μπακέας με αριθ. μητρ. 02837, που τον κατέταξαν στην 7η τάξη των αξιωματικών (ανθυπολοχαγός) ΠΡΟΣΟΧΗ αυτός είναι Μπουκέας].

Φαίνεται ότι αργότερα άλλαξε η κατάληξη του ονόματος και στα χρόνια 1856-60 στον κατάλογο των ενόρκων είναι γραμμένος ο **Γεώργιος Α. Μπακίδης** από τη Μεγάλη Μαντίνεια. ΦΕΚ, του 1856, παράρτημα σ. 120 και ΦΕΚ του 1860, παράρτ. της 5 Οκτωβρίου, σ. 67. Ένας **Γεώργιος**

Μπακίδης, πιθανώς ο ίδιος, το 1858 διορίστηκε δικαστικός κλητήρας. Φ Ε Κ, αριθ. 3, της 14 Φεβρουαρίου 1858, σ. 11.

δ) Ο **Νικολής** είχε γεννηθεί το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824.

ε) Ο **Γιάννης** στις 3 Ιανουαρίου υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ, φάκ. Κ96.

στ) Ο **Π. Μπακέας** κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Τον **Ιωάννη Μπακέα** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπακέα κατοικούσε στα Τσέρια και Λιμπόχοβα(Ζαχαριάς). Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΚΕΖΑΚΟΥ ή ΚΑΛΚΑΝΤΗ Οικογένεια. βλέπε Καλκαντή. Ο **Γεώργιος Μπακεζάκος (Μποκεζάκος)-Καλκαντής** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του υποχιλιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο αντιστράτηγος **Δημήτριος Μπακεζάκος-Καλκαντής** αναφέρεται σε επιστολή της 14 Οκτωβρίου 1824 του Τζανετάκη Γρηγοράκη, ότι πλήρωσε τους στρατιώτες του καπ. Παυλή Ρητάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειόν Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 178.

Ο **Γιωργάκης Μπακετάκος**, προφανώς Καλκανδής, είχε μια υπόθεση στη διοίκηση, την οποία φρόντιζε ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, όπως αναφέρει επιστολή του από το ναύπλιο της 9 Σεπτεμβρίου 1832. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειόν Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 337.

ΜΠΑΚΕΤΕΑ ή ΜΠΑΚΕΤΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Αρχικά η οικογένεια Μπακετέα κατοικούσε στον Κάμπο, αργότερα δε εγκαταστάθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια. Το 1831 αναφέρεται ο **Κ. Μπακετόπουλος** ο οποίος μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 275. Στις 2 Απριλίου 1833 ο **Κωνσταντίνος Μπακετέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε., αριθ. εγγρ. 32034. Ο ίδιος το 1837 διορίστηκε δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Γερηνίας και μετά τη συγχώνευση των δήμων στις 26 Απριλίου 1843 διορίστηκε δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Αβίας με δήμαρχο τον Πέτρο Τσαουσέα-Λογοθέτη από τις Γαίτσες. Ο τελευταίος κατηγορήθηκε ότι το 1843 φόνευσε τον Κωνσταντίνο Μπακετέα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256 και 2(1969-70)219-20. Αργότερα ένας Κωνσταντίνος Μπακετέας που είχε γεννηθεί το 1842 εγκαταστάθηκε στο Αρχοντικό της Μεγάλης Μαντίνειας και παντρεύτηκε την Αφροδίτη Κωνστ. Φραγκούλη. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 522.

Οικογένεια Μπακετέα υπήρχε και στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Μπακετέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΜΠΑΚΙΓΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5403. Κ. Πίτσιο υ , *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΠΑΚΙΝΑ (;ΜΠΑΚΑΙΝΑ). Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη , *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΜΠΑΚΟΔΙΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Γεννήθηκε το 1792 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. Γ Α Κ , Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824.

ΜΠΑΛΑΧΤΑΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. (Αναφέρεται και Μπακταρέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαλακταρέα κατοικούσε στα Τσέρια και Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου , *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΛΑΖΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ του Λυμπέρη. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΜΠΑΛΑΜΠΑΝΕΑΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαλαμπανέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου , *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΛΑΜΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ του Γ. Αναφέρεται και ως Παλαπανόπουλος. Πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου 1831-2 ως πληρεξούσιος Ζυγού Σπάρτης (Μάνης). Στις πρώτες συνεδριάσεις και στον πρώτο κατάλογο των πληρεξουσίων της 8 Δεκεμβρίου 1831 δεν ήταν παρών και αντί αυτού παραβρέθηκε ο Νταμήλος Κολοφάκος. Στο δεύτερο κατάλογο της 10 Ιανουαρίου 1832 σημειώνεται ως πληρεξούσιος Ζυγού. έχει υπογράψει τα ψηφίσματα από τις 8 Δεκεμβρίου 1831. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 198, 210 κ.ά.

ΜΠΑΛΑΧΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Δημήτρης Μπαλαχτάρης** ήταν από το Πραστίο και αναφέρεται στο φάκελο του Αντωνίου Πατριαρχέα ότι ως

μπουλουζής πολέμησε μαζί του στη Βέργα, στον Πολυάραβο και στα Σκυφιάνικα. Γ. Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 85.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημήτριος Μπαλαχταρέας** και ο **Ιωάννης Στρατηγίου Μπαλαχταρέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαλαχτάρη κατοικούσε στο Πραστέιο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσαν στους Δολούς και στη Μεγ. Καστάνια και αναφέρονται οι εξής:

Ο **Στάθης** που γεννήθηκε το 1789 και υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία.

Ο **Νικόλαος** που γεννήθηκε το 1802 και ακολούθησε και αυτός τον ίδιο οπλαρχηγό στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 65 και 61.

Ο **Κ. Μπαλέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΛΙΝΑΚΗΣ Γ. Κατοικούσε στη Βάθεια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΑΛΙΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μίνα και ένας από αυτούς πήγε στη Βάθεια ως σώγαμπρος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

Ο **Παναγιώτης Μπαλινάκος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Παναγιώτης Μπαλινάκος** κατοικούσε στην Καρήνια και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1441. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

ΜΠΑΛΙΝΤΖΑΡΗ ή ΜΠΑΛΙΤΖΑΡΗ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρεται από το Χωριό Χειμάρρα ο **Στρατής Μπαλιτζάρης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11 και αργότερα ο **Πέτρος Μπαλιντζάρης** από τον Πύργο, φ. 29. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 202 και 210.

ΜΠΑΛΙΤΣΑΡΗ Οικογένεια. Αναφέρεται στο Ξούμερο και στο Νύφι. Θεωρείται ότι προέρχεται από τους Κοντόσταβλους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103. Είχε πύργο στην Καφιόνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο **Νικόλαος Μπαλιτσάρης** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8801. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΠΑΛΟΥΜΑΚΟΣ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΜΠΑΛΤΕΑΣ ή ΜΠΑΛΤΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1807 ένας Μπαλτέας αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από το Βαρούσι. Το 1809 σε άλλο πωλητήριο έγγραφο αναφέρεται ο Γιωργάκης Μπαλτάκης. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, τεύχ. 31, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1957, σ. 94-5.

ΜΠΑΜ;ΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Το όνομά του αναγράφεται σε επιγραφή στον Άγιο Γεώργιο Νομιστή από το 1754. Ν. Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 226.

ΜΠΑΝΕΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Το 1763 αναφέρεται από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΜΠΑΝΤΑΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ. Υπέγραψε στις 22 Μαΐου 1829 πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. Γ. Α. Κ., φάκ. Κ96.

ΜΠΑΡΕΛΙΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαρελέας κατοικούσε στην Τροσκονά. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΡΕΛΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Αρεόλπολη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80. Ο Παναγιώτης Λυκούργου Μπαρελάκος από την Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΜΠΑΡΗΤΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΗΣ. Ήταν ενορίτης στη μονή Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΜΠΑΡΚΑΣΗΣ Παπάς. Αναφέρεται το 1736 σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)87.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαρτσέα κατοικούσε στη Χώρα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Καυκί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Το 1805 έχτισαν τον πύργο τους στη θέση Κοτρωνάκι. Πρώτα έμεναν στα Πάνω Παχιάνικα. Τους έδιωξαν οι Καντηριάνοι και πήγαν στα Κάτω Παχιάνικα. Οι Καντηριάνοι θέλαν να τους διώξουν και από εκεί. Οι Μπαρμπαγιανναίοι συμμάχησαν με τους Μιχαλακιάνους και

Μουσταφιάνους, που ήταν και αυτοί Νικλιάνοι, όπως οι Καντηριάνοι. Για να μη γίνει πόλεμος μεταξύ των Νικλιάνων έγινε συμβιβασμός. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 172-3.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπαρμπαγιαννάκου κατοικούσε στη Χώρα και το Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΡΜΠΑΡΗΓΟΣ ΛΟΥΚΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΠΑΡΜΠΕΤΣΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1699 αναφέρεται ως κάτοικος Δολών και ενοικιαστής των Μύλων της Μαντίνειας, οι οποίοι ανήκαν στο Λιμπεράκη Γερακάρη και τους διαχειριζόταν η Βενετική πολιτεία. Σ.Κουγέα, Η καταγωγή του πρωτοστατήσαντος εις την Ορλωφικήν επανάστασιν Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12. Το 1704 ένας Μπαρμπούνης χωρίς βαφτιστικό αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 141.

ΜΠΑΡΟΤΕΑΣ ΘΑΝΑΣΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 57.

ΜΠΑΡΟΥΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 8785. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΕΑ ή ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Ο **Θεοδωράκης Μπασαγιαννέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Θεοδωράκης Μπασαγιαννέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΜΠΑΣΑΚΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Κατοικούσε στους Δολούς και το 1762 ως ενορίτης της μονής της Παναγίας Φανερωμένης (βρίσκεται μεταξύ Δολών και Κιτριών) υπέγραψε το πρωτόκολλο διορισμού του Παρθενίου Βουρέα ως ηγουμένου. Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 337.

ΜΠΑΣΑΚΟΥ ή ΜΠΑΣΑΚΗ Οικογένεια. Το 1728 αναφέρεται σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Παπά-Δημήτρης Πασάκης (Μπασάκης)**. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)112. Το 1792 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Μπασάκος** στη Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ

Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας* σ, 13. Το 1811 αναφέρεται **Μπασάκος** χωρίς βαφτιστικό στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου από τα Βαρούσια. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 13. Ο **Στασινός Μπασιάκος** το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας και στις 11 Αυγούστου 1836 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256 και Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη.

ΜΠΑΣΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας ο δε **Ι.** και ο **Η. Μπασέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπασέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΑΣΟΥΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΣΤΕΑΣ Ι. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΑΤΑΤΖΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΠΑΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Ίσως πρόκειται για την οικογένεια Πατσέα της Μεγάλης Μαντίνας.

Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσαν α) ο **Αναστάσιος Μπατζέας του Χαραλάμπη** που είχε γεννηθεί το 1821 και β) ο **Ιωάννης Μπατζέας του Κανέλλου** που είχε γεννηθεί το 1819. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγρ. της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 7 και 39.

Ο **Παναγιώτης Μπατζέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΜΠΑΤΣΙΑΚΟΣ. Επίθετο που προκύπτει από τοπωνύμιο στην περιοχή του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΜΠΑΤΣΙΛΙΝΑΚΟΥ ή ΠΑΤΣΛΙΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καμήνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΜΠΑΧΗΣ ΣΤ. του Ι. (Πρόκειται για τον Ιωάννη Στρατήγ. Μπαλαχταρέα) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΜΠΕΓΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 795. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 135.

ΜΠΕΓΛΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11899. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

ΜΠΕΖΙΡΙΑΝΕΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΠΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κολόπυργο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΜΠΕΚΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαρτάκη που κατοικούσε στη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς). Άλλοι κλάδοι της οικογενείας είναι: Κουκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Κουρέας, Μουκέας, Γουρδουλέας, Αναγνωστέας και Σωτηρέας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Παναγιώτης Μπεκέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπεκέα κατοικούσε στη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς) και το Λάκκο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΕΚΕΣΤΟΥΡΗΣ (;) ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284.

ΜΠΕΚΙΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Ηλίας Α. Μπεκιαράκος** κατοικούσε στο Σκαμνάκι και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 591. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 591.

Ο **Σακελλάριος Μπεκιαράκος ή Αναγνωστάκης** κατοικούσε στο Σκαμνάκι και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 592. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 592.

ΜΠΕΚΙΡΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4447. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 15 Μαρτίου 1828 μετάφερε γράμμα του Τζανετάκη Γρηγοράκη από το Μαραθονήσι στον Καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 282.

Στις 16 Οκτωβρίου 1822 ο Δημητράκης Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης έγραψε από το Μυστρά στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι ο Γορανίτης ήθελε να μπει στο σπίτι του **Μπεκιάρη** και συζητούσαν να τον εμποδίσουν. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 135.

Ο **Μπεκιάρης**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΜΠΕΛΕΓΡΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Παρασυρός στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΜΠΕΛΕΣΗ Οικογένεια. Αναφέρονται στην Τοσκάνη της Ιταλίας ως μετανάστες οι **Δομένικος**, **Μάρκος** και **Παπά-Κυριάκος**. Η καταγωγή τους φαίνεται να είναι από τα Κύθηρα. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 105 και 142. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Στ.*, τ. 4, σσ. 397, 399 407, 409, 413, 415, 417, 423, 424, 425, 427, 428, 429, 442, 443, 444, 453, 454, 463.

Ο **Μάρκος Μπελέσης**, που ήταν από τους Μανιάτες που πήγαν στην Τοσκάνη, συνόδευσε το 1685-6 τον odoorisio Πιέρη από τη Χίο, που ασκούσε θρησκευτική εποπτεία ορισμένος από την Προπαγάνδα. Ζ. Τσιρπανλή, *Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής*, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)391.

Ο **παπα-Κυριάκος ή Δομένικος Μπέλεσης** ήταν από τα Κύθηρα και το 1675 ζούσε στη Μαρσιλιάνα με 74 άτομα. Το 1677 πήγαν στη Soana. Το 1679 ζητούσαν να πάνε σε άλλο μέρος. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, *Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)189.

ΜΠΕΛΕΤΑΣ ή ΜΠΕΛΗΤΑΣ Β. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΕΛΙΖΗΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΕΛΙΤΑ ή ΜΠΕΛΗΤΑ Οικογένεια. Ήταν από το Κουλούμι. Ο **Βασίλειος Μπέλιτας** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Βασίλειος Μπέλιτας**, γεννημένος το 1799 και ο **Πέτρος Μπέλιτας**, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Βασίλειος Μπέλιτας** μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Από παράδοση λέγεται ότι ο **Μπέλητας ή Μπελής (Βελής)** από τη γενιά του Καπετανάκου ήταν από το χωριό Κουλούμι και υπήρξε τσοπάνης του άρχοντα Λάσκαρη, ο οποίος ήταν εγκατεστημένος στην Τσερασιά του Βαχού. Κάποτε ζήτησε από τον αφέντη του να του παραχωρήσει κτήματα και στην άρνησή του έφερε συγγενείς του από το Κουλούμι και τον υποχρέωσε σε παραχωρήσεις. Λέγεται ακόμη ότι ο Βαχός χτίστηκε από τρία αδέρφια - πιθανώς τα παιδιά του Μπέλητα - που κατέβηκαν από την Κοτρώνα. Από αυτά ο Γιωργάκης πήγε στην Πάνω Χώρα του Βαχού, ο Νικόλας στην Κάτω Χώρα και ένας ακόμη, που δεν ξέρουμε το όνομά του (ίσως ήταν ο Πατρίκιος) πήγε στην Κλιματσίνα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 24 και 47. Από τον Πατρίκιο, που υπήρξε και οικισμός *Πατρικιάνικα* βορείως του Βαχού, προέρχονται οι ακόλουθες οικογένειες, οι οποίες είναι εγκατεστημένες στην Κλιματσίνα: Αλεξανδράκος, Καλαποθαράκος, Πατεάκος, Πατρικάκος (με κλάδους τον Παναγιωτάκο, Πατρικουνάκο και Πιεράκο), Πουλάκος και Τρανάκος, ό.π., σ. 50. Άλλη παράδοση αναφέρει ότι στην Κλιματσίνα εγκαταστάθηκαν οι απόγονοι του τρίτου παιδιού του Μπάλητα, που δεν ήταν όμως ο Πατρίκιος και αυτοί είναι: ο Εξαρχάκος, ο Πατρικαράκος, ο Κουτράκος, ο Κορογιαννάκος, ο Μιχαλάκος και ο Τσαχαγιάκος, ό.π., σ. 50. Στην Πάνω χώρα του Βαχού ήταν Γεωργιάνοι στους οποίους υπάγονται οι εξής: Θεοδωράκος, Κοζομπολάκος, Σταματακάκος και Σαμπατακάκος, ό.π., σ. 51. Τέλος στην Κάτω Χώρα ήταν οι Νικολιάνοι: Ζερβογιαννάκος, Καλαρουτάκος, Καπερναράκος, Λεβάκος, Νικολουδάκος και Παναγιωτουνάκος, ό.π., σ. 51-2.

ΜΠΕΛΙΤΖΗΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα σασσιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΕΛΙΤΣΑΚΟΣ ή ΚΑΛΚΑΝΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2430. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92.

ΜΠΕΛΙΤΣΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Κουλούμι. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΜΠΕΛΙΤΣΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Κατοικούσε στα Αλτομυρά. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. Το όνομά του σημειώνεται Πελικέας. ΓΑΚ, Έκτ. επίτρ., φάκ. 84. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. εγγρ. 32034 Για τους μεταγενέστερους της οικογένειας: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 525 κ.ε.

ΜΠΕΝΑΚΗ Οικογένεια. Είναι οι απόγονοι του Μπένου Ψάλτη ο οποίος παντρεύτηκε τη Σταθούλα κόρη του Λιμπεράκη Γερακάρη. Παιδί τους ήταν ο **Παναγιώτης Μπενάκης**, ο οποίος πλούτισε και ήταν ο πλουσιότερος της περιοχής. Είχε πολύ καλές σχέσεις με τους Τούρκους τους οποίους εξαγόραζε με τα πλούσια δώρα του. Πρωτοστάτησε στην επανάσταση του 1770 με τους Ορλώφ και μετά την αποτυχία της ακολούθησε το Ρωσικό στόλο αλλά στο ταξίδι του πέθανε. Σ.Κουγέα, Η καταγωγή του ... Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 1 κ.ε.

Σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) της 14 Σεπτεμβρίου 1771 είναι γραμμένο στο πίσω μέρος της σελίδος: "*Τω εκλαμπροτατο αρχον Κίριο Κιρ παναγιωτι μπενακη κ(αι) αγιάνι του μορεος προσκηνιτος εις καλαματα*". Προφανώς θα γράφτηκε σε παλαιότερη εποχή και το χαρτί χρησιμοποιήθηκε μεταγενέστερα για την εγγραφή της πώλησης. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)90.

Παιδιά του Παναγιώτη Μπενάκη ήταν ο **Λιμπεράκης** και η **Πετξεχρούλα** που αναφέρονται σε διάφορα έγγραφα της περιοχής της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 21, 24, 28 και 29.

ΜΠΕΝΑΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1777 αναφέρεται στην Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 15.

ΜΠΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1698 αγιογράφησε την Αγία Παρασκευή των Δολών. Το όνομά του απαντά ως Βενιζελέας στα Τσέρια.

Ο **Παναγιώτης Μπενιζέλος** αναφέρεται ως εικονογράφος. Α.Πετραντώνη, *Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)131.

ΜΠΕΝΙΖΕΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Ηλίας** και ο **Λαμπήρης Μπενιζελέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ηλίας Μπενιζελέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο **Η. Μπενιζελέας** υπέγραψε ανάλογη αναφορά που δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Λ. Μπενιζελέας** και ο **Γ. Μπενιζελέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΜΠΕΝΟΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Αναφέρεται το 1792 και το 1833 στην Καλαμάτα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 18 και 28.

ΜΠΕΡΔΕΣΗ ή ΜΠΕΡΔΕΣΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και αναφέρονται ο α) ο **Δημήτρης** και β) ο **Παναγιώτης** που στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283-4.

Από αυτούς ο **Δημήτριος Μπερδεσέας** υπέγραψε αναφορά με την οποία αποδοκίμαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΕΡΜΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8019. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΠΕΣΜΠΕΑΣ Ι. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπεσμπέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, το Νίκοβο και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΕΤΖΙΝΕΑΣ - ΚΑΤΣΗΜΠΕΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1771 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου*, 3(1950)89, 90.

ΜΠΕΧΡΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Τριανταφυλλιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

Ο Νικόλαος Μπεχράκης, γεννημένος το 1786 και ο Δρακούλης Μπεχράκης, γεννημένος το 1791, από την Τριανταφυλλιά, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δ.** και ο **Ν. Μπεχράκης** από την Τριανταφυλλιά υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δ. Μπεχράκης** από Κάτρη?????(Πεντάδα) υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Μπεχράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Νικόλαος Μπεχράκης** από τον Πύργο του Διρού μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΜΠΕΧΡΑΚΗΣ ΘΩΜΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΜΠΕΧΡΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 38. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΜΠΙΚΕΑΣ Γ. Πιθανώς το όνομα δεν έχει αποδοθεί σωστά. Το 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων η οποία δημοσιεύτηκε από τη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΙΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΜΠΙΡΑΚΟΥ ή ΜΠΙΡΟΒΑΣΙΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Άλικα και εγκαταστάθηκε στο Νύφι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 98.

ΜΠΙΣΗΣ ή ΠΙΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Πύργος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 29. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΜΠΙΣΜΠΙΚΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γεννήθηκε το 1806 και το 1824 κατοικούσε στον οικισμό του Κάστρου της Ζαρνάτας και ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 115. Το 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΜΠΙΣΜΠΙΝΗΣ ή ΜΠΙΣΜΠΙΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Γεννήθηκε το 1790 στη Μηλιά και σε νεαρή ηλικία σκότωσε τον καπετάν Γιάννη Μαυροειδή και εγκαταστάθηκε στη Λακεδαίμονα. Το 1821 αγωνίστηκε στην επανάσταση υπό τον Παναγιώτη Γιατράκο. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα 2(1967)*165.

Στις 18 Ιουλίου 1821 έγινε μάχη στα Λιθοβούνια, όπου σκοτώθηκε ο περίφημος Αλβανός Αλιόμπτης. Στη μάχη εκείνη διακρίθηκαν ως ανδριώτεροι και αξιότεροι ο ατρόμητος **Ηλίας Μπισμπίκης** κ.ά. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 43. Αναφέρεται ως οπλαρχηγός β' τάξεως από την περιοχή της Λακεδαίμονος ο ατρόμητος στρατιωτικός Μπισμπίκης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 166.

Στις 6 Οκτωβρίου 1822 ο παναγιώτης Γιατράκος από το Μυστρά έγραψε στον Ηλία Μπισμπίνη που ήταν στην πολιορκία της Κορίνθου ότι ο Ρουμπής, ο οποίος μετά την κατάληψη της τριπολιτσάς είχε καταφύγει στη Βαρδούνια μαζί με τους Τουρκοβαρδουνιώτες Μουρλαίους και Κιζαρμαίους έκανε αντεπαναστατικό κίνημα και διατάχθηκαν οι αδελφοί Γιώργης και Μιχαλάκης Γιατράκος να το καταπνίξουν. Βλέπε Αμβρ.Φραντζή, τόμ. Δ, σ. 164 και Σπαρτιατικό Ημερολόγιο Θ', σ. 102.

Ο **Ηλίας Μπισμπίνης** (αναγράφεται Μπισμπίκης) με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος (έδρα της Εθνοσυνέλευσης) πρότεινε την προαγωγή του στο βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Στις 21 Μαΐου 1823 συντάχθηκε κατάλογος προτεινομένων βαθμών και αναφέρει τον Ηλία Μπισμπίνη για το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

Ο **Ηλίας Μπισμπίνης** στις 8 Ιουλίου 1824 με το υπ' αριθ. 2572 προβούλευμα του Εκτελεστικού προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας και

την επομένη εγκρίθηκε και από το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 342, τόμ. 6, σ. 182 και τόμ. 10, σ. 391-2.

ΜΠΙΣΤΙΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Το 1763 αναφέρεται από το χωριό Καρβελάς στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 9. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΜΠΙΣΤΙΚΕΑΣ Σ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΙΤΖΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΙΤΟΛΗΣ ή ΠΙΤΟΛΗΣ. Αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΜΠΛΟΥΚΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Βλέπε Μπουκλάκος.

ΜΠΟΓΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το Οίτυλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214. Το όνομα Μπογάκης μπορεί να θεωρηθεί ότι προέρχεται από το Μπούας, Μπουέας, Μπουγέας, Μπογέας και Μπογάκης.

ΜΠΟΓΕΑ ή ΠΟΓΕΑ Οικογένεια. Μέλη της οικογενείας κατοικούσαν στους Δολούς και στην Οροβά. α) Ο **Γεώργιος Μπογέας** γεννήθηκε το 1796 και κατοικούσε στους Δολούς. Ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία το 1824. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 54.

β) Ο **Γιαννάκης Μπογέας** γεννήθηκε το 1794, κατοικούσε στους Δολούς και πήγε και αυτός στη Μεσσηνία, ό.π., αριθ. καταλ. 49.

γ) Ο **Δημήτριος Μπογέας** γεννήθηκε το 1804, κατοικούσε στους Δολούς και το 1824 ακολούθησε και αυτός την εκστρατεία στη Μεσσηνία, ό.π., αριθ. καταλ. 58. Μετά την επανάσταση αναφέρεται από τους Δολούς ο **Δ. Πογέας** ο οποίος ήταν πιθανώς συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

δ) Ο **Παναγιώτης Μπογέας** ήταν κάτοικος των Δολών, αλλά είναι δύσκολο να διακριθεί του συνωνύμου του από την Οροβά. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 5 Ιουλίου 1829 τάχθηκε υπέρ των επαρχιακών δημογερόντων Σταυροπηγίου, που είχαν τότε κατηγορηθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. (υπογράφει μεταξύ Βαρουσίου και Δολών). Ο Π. Μπογέας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 9 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε να μη εισέλθουν στο Σταυροπήγι στρατεύματα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., αριθ. εγγρ. 32034, φάκ.

ενδιαφερομένου. Το 1836 διορίστηκε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Κιτριών και υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256, Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου.

ε) Ο **Πανάγος Μπογέας** είχε γεννηθεί το 1770 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387. Τον ίδιο χρόνο ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 8. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά με την οποία κάτοικοι του Σταυροπηγίου ζητούσαν ο πύργος των Κιτριών να αποδοθεί στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Βλέπε: Κωνσταντίνος Μπουκέας από Οροβά.

ΜΠΟΓΙΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΠΟΓΙΑΤΖΑΚΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Αναφέρεται το 1703-5 σε ενοικιάσεις γαιών στη χωριό Belona της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 99.

ΜΠΟΓΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 48.

ΜΠΟΓΟΛΗΣ ΙΩΑΚΕΙΜ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΜΠΟΓΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από το Σταυροπήγι. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον*, σ. 85.

ΜΠΟΓΡΑΚΟΣ Δ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΟΖΙΚΗΣ. Όνομα στην περιοχή του Βαχού που προκύπτει από τοπωνύμιο. Θεωρείται ότι σκοτώθηκε πολεμώντας τους Τούρκους το 1685. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ.52 και 58.

ΜΠΟΖΙΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ήταν από τη Λακωνία και κατοικούσε στην Αθήνα. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξωματικού 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5795. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΠΟΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Ήταν θείος του Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη και υπέγραψε εξοφλητικό έγγραφο για δάνειο που είχε χορηγήσει το 1820 στον ανιψιό του. Η υπογραφή του διαβάστηκε ως Μπακάκης. Γ. Αναπλιώτης, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, τεύχ. 31, 1957, σ. 95.

ΜΠΟΚΕΑ ή ΜΠΟΚΗ ή ΜΠΟΤΖΗ Οικογένεια. Ο Ιωάννης Μποκής σημειώνεται δύο φορές ως κάτοικος Κάμπου. Πιθανώς πρόκειται για δύο άτομα. Αναφέρεται ότι σκοτώθηκε στη μάχη στο Μανιάκι το 1825. Η κόρη του

παντρεύτηκε τον Π. Λυκουρέζο, στον φάκελο του οποίου αναφέρονται τα περί Μανιακίου. Γ. Αναπλιώτη, *Πίερος Αλούπης*, σ. 13 και Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. μητρ 485 και 288. Ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως αναγνωρίστηκε και για τους δύο. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 108.

Ο **Αθανάσιος Μπότζης** που κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3603. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 136.

ΜΠΟΛΑΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΟΛΙΑΡΕΑΣ Σ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΠΟΝΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Ξανθιάνικα της Μηλιάς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Γεώργιος Β. Μπονάρος** βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)485. Αναφέρεται ότι, ηγούμενος ομάδος, πολέμησε στην Τρίπολη, στην Κορώνη, στην Αργολίδα επί Δράμαλη, στη Βέργα κ.ά. Το 1824 έγινε εκατόνταρχος και το 1825 ταξίαρχος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως αξιωματικός με αριθ. μητρ. 2517.

Τον **Γεώργιο Μπο(υ)νάρο** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του υποχιλίαρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Ο **Μπονάρος Ηλίας** ήταν από την Καστάνιτσα (Μικρή Καστάνια). Γ. Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες*, *Πελοποννησιακά* 2(1957)140.

ΜΠΟΠΟΝΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στους Άνω Δολούς και αναφέρονται τα ακόλουθα μέλη της: α) **Μιχάλης** με ετήσια παραγωγή 55 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. β) **Παναγιώτης** με 40 κροντήρια, γ) **Πίερος** με 30 κροντήρια και δ) **Γιάννης** με 30 κροντήρια λάδι. ό.π., σ. 129.

ΜΠΟΣΙΝΑ ή ΜΠΟΣΙΝΗ ή ΜΠΟΣΙΝΑΚΗ Οικογένεια. Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρονται το 1726 σε διαθήκη τα ονόματα του **Γιώργου Μπόσινα** και του **Νικολάκη Μποσινάκη**. Το όνομα σημειώνεται και ως Πόσινας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)82 και 109. Το 1735 αναφέρεται ο **Αναγνώστης Μποσινάκης**, ο οποίος έγραψε πωλητήριο έγγραφο, ό.π., σσ. 85.

Το 1728 αναφέρεται ο **Παΐσιος Μποσίνης**, ο οποίος ήταν μοναχός στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 40.

Το 1760 αναφέρεται ο **Ηλίας Μπόσινας** από το Χωριό Άγιος Νικόλαος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 49. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 216.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες α) ο **Βασίλειος Μποσινάκος**, που κατοικούσε στη επαρχία Οιτύλου, με αριθμ. μητρ. 3634, Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136 και β) ο **Πετρούνης Μποσίνης**, που κατοικούσε στη Αρεόπολη, με αριθμ. μητρ. 493, ό.π., σ. 135.

Οικογένεια Μποσίνη κατοικούσε στη Μίνα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

Περί της προδοσίας του **Μπόσινα** (βλέπε: Μπόσινα) αναφέρει και ο Σπηλιάδης, τον οποίο χαρακτηρίζει ως Κακαβουλέα. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 118.

ΜΠΟΣΚΑΪΝΟΥ Οικογένεια. Έχει πύργο στα Μαλεβριάνικα. Από τα μέλη της αναφέρονται: α) Ο **Πανάγος Μποσκαΐνος** ο οποίος στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ.. φ. 70. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε να επιστραφεί ο πύργος των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Το έγγραφο αυτό εστρέφето κατά του Πετρόμπη Μαυρομιχάλη, ο οποίος κρατούσε τον πύργο. Μ.Φερέτου, *Μεσηνιακά* 1(1968)283 Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 12 Φεβρουαρίου 1831 κατηγορήθηκε από τους Καπετανάκηδες ότι αντιπολιτευόταν τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Στις 9 Ιουνίου 1831 τον κατηγορήσε ο Πιέρος Αλούπης ότι ως φίλος των Κουμουνδουράκηδων ακολουθούσε τη γραμμή των Μαυρομιχαλαίων αντιπολιτευόμενος τον κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχιγ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. β) Ο **Δ. Μποσκαΐνος** το 1838 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνιάς. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Το 1840 ήταν ψάλτης στον Άγιο Νικόλαο Φλαρείου ο **Α. Μποσκαΐνος**. Β.Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)350.

ΜΠΟΣΝΑΣ ή ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ. Δεν αναφέρεται βαφτιστικό όνομα. Ο Ιμπραήμ αφού απέτυχε να υποτάξει τη Μάνη από τα δυτικά, στη Βέργα και το Διρό, επιτέθηκε και από τα ανατολικά. Όταν βρισκόταν κοντά στο Γύθειο παρουσιάστηκε μπροστά του ένας καπετάνιος ονομαζόμενος Μπόσνας, ο οποίος του είπε: "*Υψηλότατε! εγώ είμαι μανιάτης καθ' αυτό, και επειδή είδα ότι απέτυχες εις την Μάχην της Βέργας, όταν ήλθες εκεί δια την πατρίδα μου την Μάνην, και επειδή δεν υποφέρω τινάς πατριώτας μου να καυχώνται ότι σε ενίκησαν, και σε ηφάνισαν, σου υπόσχομαι, εάν και με ακούσης, να σου παραδώσω την Μάνην εντός ολίγων ημερών, και αν ψευσθώ εις τους λόγους μου, εις το χέρι σου είμαι, και κάμε με κομμάτια το κορμί μου, και ρίψε το να το φάγουν οι σκύλλοι*". Σε ερώτηση του Ιμπραήμ επέμενε ότι παρακινήθηκε από την υψηλοφρονσύνη ορισμένων Μανιατών και στοχάστηκε ότι από την υπερηφάνειά των θα χαθεί το γένος των Ελλήνων. Ο Ιμπραήμ πείστηκε και τον όρισε αρχηγό για να διευθύνει αυτός το στρατό του. Ο Μπόσνας διαίρεσε το στρατό σε τέσσερα σώματα. Το ένα να πιάσει το Γεράνο. Το δεύτερο τα Σκυφιάνικα, το τρίτο τη θέση Σκουφομύτη και το τέταρτο να μείνει εφεδρεία. Στο τέταρτο ήταν αρχηγός ο Μπόσνας και προχώρησε προς τον Πολυτζάραβον. Στον πύργο της Δεσφίνας κλείστηκε ο Σταθακάκος με τέσσαρες άλλους Έλληνες. Ο Μπόσνας τον κάλεσε να παραδοθεί και ο Σταθακάκος του είπε να πλησιάσει για να του παραδώσουν

τα όπλα, Αλλά όταν πλησίασε τον σκότωσε. Οι πολιορκητές έκαψαν τον πύργο με τους υπερασπιστές του, που ήταν ο Θεόδωρος Σταθακάκος, ο Δημ. Πουλάκος, ο Γεώργιος Ψευτολάκος, ο Κυριάκος Σταθάκος, ο Ευστάθιος Κυριακός και η Αρχοντού σύζυγος του Κυριακού Ρόζα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σσ. 457-460. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 23.

Ο **Μποσινάκης** από τα Βαρδουχώρια βρέθηκε προδότης και σκοτώθηκε στη Δεσφίνα στον πύργο του Σταθάκου από τον πυργοδεσπότη ο οποίος με τέσσερες συγγενείς του αμύνθηκαν και θυσιάστηκαν. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευούλου, σ. 16.

ΜΠΟΤΖΕΑ ή ΜΠΟΤΣΕΑ Οικογένεια. Ήταν από το Πρασιό. Γ. Μαραβελέα, *Πρασιό*, σ. 85.

Ο **Δημήτριος Μποτσέας** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχος. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Ο **Γιωργάκης Μποτζέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μποτσέα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΟΤΣΗ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελαφάς ο **Πιέρος Μπότσης**, (33. Piero Bozzi). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428. (Βλέπε οικ. Πετροπουλάκη)

Το 1697 αναφέρεται ο **Πέτρος Μπότσης** ως συνοδός του Λιμπεράκη Γερακάρη, του οποίου ήταν κουνιάδος (Ο Λιμπεράκης είχε παντρευτεί αδελφή του Πέτρου Μπότση) και υπογράφει την παραχώρηση της επικαρπίας των Μύλων της Μαντινείας και άλλων περιουσιακών στοιχείων στην κόρη του Σταθούλα. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 36 και 40. Τα έτη 1701-5 αναφέρεται το όνομά του σε ενοικιάσεις και παραχωρήσεις κτημάτων παρά της Βενετικής διοίκησης. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 85, 88, 92, 93, 94, 97, 99, 110, 120. Το 1715 αναφέρεται στις διαπραγματεύσεις των Μανιατών με τους Τούρκους για συνθηκολόγηση που ακολούθησε. Κ. Μέρτζιου, Πότε και πώς έπεσε η Μάνη εις χείρας των Τούρκων το 1715, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)279, 281 και 285.

Το 1697 αναφέρεται ο **Μιχαλάκης Μπότσης** ως συνοδός του Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 36. Θα είναι ίσως το ίδιο πρόσωπο με το **Μιχάλη Μποτσάκη**, ο οποίος το 1700 ενοικίασε τους φόρους του χωριού Μαλτσίνα από τη Βενετική διοίκηση. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 80. Αναφέρεται ακόμη τα έτη 1702-1703 ο **καβαλιέρ Μιχάλης Μπότσης** σε ενοικιάσεις και παραχωρήσεις γαιών στις περιοχές της Βαρδούνιας και του Πασαβά. Κ. Κόμη, ό.π., σσ. 85, 86, 91, 96.

Ο Μιχάλης Μπότσης αναφέρεται ως ενοικιαστής της δεκάτης του χωριού Βλαχιώτη. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)306. Το 1714 τα κτήματα που είχε ο **Πέτρος Μπότσης του ποτέ Μιχαήλ** στο χωριό Λίμνη

στην περιοχή του Πασαβά παραχωρήθηκαν στους αδελφούς Καφετζή, ό.π., σ. 371.

ΜΠΟΤΣΙΝΑΡΗΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ Επίσκοπος από τους Ξανθιάνους. Αναφέρεται το 1681 που βρισκόταν στη Ζάκυνθο και ήθελε να μεταναστεύσει στη Γένοβα. Η επισκοπή του περιλάμβανε τα χωριά Πλάτσα, Μηλιά, Αράχοβα, Καστάνια και Πυρομανιάνους (οικισμός οικ. Πυρομάνη). Ξανθιάνοι είναι ο οικισμός Ξανθιάνικα ή η οικογένεια των Ξανθιάνων; Δ. Βαγιακάκου, Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

ΜΠΟΥΑΚΗΣ ή ΠΟΥΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΜΠΟΥΑΚΗ ή ΜΠΟΥΑ ή ΜΠΟΥΕΑ ή ΜΠΟΓΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια και προφανώς είναι συνέχεια της προηγούμενης. Σε ομολογία του 1812 αναφέρεται ο **Τζανέτος Μπουάκης** που δανείστηκε χρήματα από το Δημητράκη Κουτήφαρη. Σε άλλη σελίδα σημειώνεται "*Ομολογία του Τζανέτου Μπούα*". Γ. Αναπλιώτη, "*Αρχείον*" Μεσσηνίας, τεύχ. 31, Οκτώβριος Δεκέμβριος 1957, σ. 95. Το 1824 ένας **Τζανέτος Μπουέας** υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 7. Στις 17 Ιανουαρίου 1824 κάτοικοι των Βαρουσιών υπέγραψαν συμφωνία κοινής αντιμετώπισης κινδύνων. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιαννάκης Μπουέας**. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 17. Πρέπει να είναι ο ίδιος που με όνομα **Γιαννάκης Μπουγιέας** από το Βαρούσι, από 1ης Μαρτίου μέχρι 30ης Ιουλίου 1824 υπήρξε για την ασφάλεια της ακτής από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825. Βλέπε: Οικογένεια Μπουγέα, Μπουκέα και Μπουγέα.

ΜΠΟΥΒΑΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΜΠΟΥΒΑΛΑΚΟΣ ΛΙΝΑΡΔΟΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Λινάρδος Μπουβαλάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΜΠΟΥΒΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε Π. και ο Α. **Μπουβαλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μπούβαλη και Μπουβαλέα κατοικούσε στο Νικόβο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΠΟΥΒΑΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χειμάρρα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 79.

ΜΠΟΥΒΑΛΗ ή ΠΟΥΒΑΛΗ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια που κατοικούσε στον Κάμπο. Φαίνεται όμως ή ότι μετανάστευσαν τα αξιόλογα μέλη της στη Δύση ή ότι εκφυλίστηκε ή τέλος χρησιμοποιήθηκαν άλλα επώνυμα. Σε κατάσταση των κατοίκων της Έξω Μάνης (καστελάνια Ζαρνάτας) του 1690 δεν αναφέρεται κανένα μέλος της.

Το 1618 ο **Κωνσταντής Πούβαλος** υπέγραψε έγγραφο προς το δούκα του Νεβέρ που όριζε τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό ως εκπρόσωπο των Μανιατών, "*Και εγώ Κωνσταντής Πούβαλος στέργομε τα άνωθε με τη γενεά μου και με όλη τη Ζαρνάτα*". Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σ. 206-7. Η φωτογραφία των υπογραφών στου: Στεφ. Παπαδοπούλου, *Η Κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, έναντι σελ. 145.

Το 1642 αναφέρεται ο **Άγγελος Μπούβαλης**, που πήγε στη Ζάκυνθο ως εκπρόσωπος των Μανιατών και συνάντησε τον Προβλεπτή στον οποίο του έδωσε επιστολή των. Στην επιστολή των Μανιατών φαίνεται η σφοδρή επιθυμία τους να μεταναστεύσουν, γιατί όπως γράφουν οι φόροι που πληρώνουν έχουν γίνει δυσβάχταχοι. Πληροφορήθηκαν ότι η Βενετία έχει τόπο για να εγκατασταθούν 20.000 άτομα και δηλώνουν ότι είναι πρόθυμοι να μεταβούν. Επί τρία χρόνια διαπραγματεύονται με το δούκα της Μεντίνα για τη μετανάστευση 16.000 Μανιατών από τις 30.000 που είναι. Δήλωναν ακόμη ότι αν εμφανισθούν τα πλοία του θα φύγουν. Ο Βενετός Προβλεπτής της Ζακύνθου του απάντησε ότι: "*να σκεφθούν ωριμότερον και να μην αλλάξουν κατοικίαν υπό τας σημερινάς συνθήκας. Και αν έχουν καμία δυσκολία με την Κωνσταντινούπολιν, είμαι διατεθειμένος να γράψω εις τον εκεί εξοχώτατον Βαίλον, ίνα μεσολαβήση υπέρ αυτών παρά τω Μεγάλω Αυθέντη*". Οι Βενετοί δεν ήθελαν να φύγουν οι Μανιάτες από τον τόπο τους, γιατί ο στόλος του δεν θα είχε συμμαχικά λιμάνια στο δρόμο του για την Κρήτη, ώστε να καταφέρει για προμήθεια νερού και τροφών. Λίγο αργότερα οι Βενετοί έφθασαν στο έγκλημα εις βάρος των μεταναστών με το πλοίο του Μαχαιρίδη. Βλέπε λέξη.

Το 1675 στη Bibbona της Ιταλίας αναφέρονται ως μετανάστες ο **Γιωργάκης** και ο **Κωνσταντής Μπούβαλης** (Bunagli) που έκαναν ομολογία πίστεως στους καθολικούς. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 122 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 411.

Το 1680 αναφέρεται ο **Ταβουλάρης Μπούβαλης** ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)77.

Το 1704 αναφέρεται σε βενετικά φολογικά κατάστιχα η ετήσια παραγωγή σε λάδι των κατοίκων του Κάμπου, μεταξύ των οποίων ήταν πολλοί της οικογενείας Μπούβαλη. Ο **Ταβουλάρης Μπούβαλης** κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου, φ. 246, και είχε παραγωγή 34 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135. Τα άλλα μέλη της οικογενείας είναι στο φ. 245, όπως ο **Νικολής** κατοικούσε στον Κάμπο και είχε 41 κροντήρια, ό.π., σ. 136. Ο **Γιώργης** είχε 70, ό.π., σ. 136. Ο **Δικαίος** είχε 39, ό.π., σ. 136. Ο **Νικήτας** είχε 50, ό.π., σ. 137. Η **Αναγνωστού Μπουβαλίτου** είχε 53, ό.π., σ. 137. Ο **Πνευματικός Μπούβαλης** είχε 23, ό.π., σ. 137. Ο **Αδάμης** είχε 33, ό.π., σ. 137. Ο **Αναγνώστης** είχε 40, ό.π., σ. 137 και ο **Καμαρινός** είχε 42 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137.

Το 1707 αναφέρεται ως επίσκοπος της περιοχής της Ζαρνάτας στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου (Βελανιδιά ή Μαρβίνιτσα;) ο **Θεονάς Μπούβαλης**, ο οποίος έδωσε βεβαίωση για την έκδοση διαζυγίου. Λ. Ζώη, *Μαλεβός* 5(1925)403.

ΜΠΟΥΓΑΣ ΠΟΥΛΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3605. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 136.

ΜΠΟΥΓΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Γεννήθηκε το 1794 στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 27. Βλέπε: Μπουέας, Μπουκέας, Μπουέας.

ΜΠΟΥΓΙΑΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελάνια) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΑΚΟΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Σαράντος Μπουγιουκάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. Γ.Α.Κ., Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΑΝΟΣ ΔΗΜΟΣ. Από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1808, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΛΗ ή ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΛΑΚΗ Οικογένεια (Μπουγιουκλιάνοι). Είναι Νικλιάνοι από τη γενιά των Μιχαλακιάνων. Συμμάχησαν με τους Ρικιάνους της Λάγιας, οι οποίοι είχαν πόλεμο με τους τοπικούς τους αντιπάλους τους Μιχελιάνους και εγκαταστάθηκαν εκεί. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 150 και 167.

Ο **Γερακάρης (Γιανακάρης) Μπουγιουκλάκης** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Γερακάρης Μπουγιουκλάκης** κατοικούσε στη Λάγια. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Γερακάρης Μπουγιουκλάκης**, από τη Λάγια, στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γερακάρης Μπουγιουκλής** το 1828 ήταν δημογέροντας της Λάγιας. Α.Κουτσιλιέρη, ό.π., σ. 168.

Στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο ήταν δύο "συντροφίες" των Μιχαλακιάνων (Νικλιάνοι) και των Γρηγορακιάνων, οι οποίες αντιμάχοντο από παλαιά. Για το λόγο αυτό υπήρχε στον Κότρωνα φρουρά που εχρηματοδοτείτο από το Τζανετάκη Γρηγοράκη. Η φρουρά υποστήριζε του Μιχαλακιάνους και έδωσε αφορμές να εκραγούν ταραχές περί τα μέσα Ιουνίου 1829 στη Λάγια και στο Πόρτοκάγιο. Ως πρωταίτιοι συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στο δικαστήριο οι εξής: **Γερακάρης Μπουγιουκλάκης**, Κώστας Ορφάνης, Μήτζος Γερακάρης, Ιωάννης Γρηγορακόγγονας, Ηλίας Δεκουλάκος, Μ. Ιατρός και Βρετός Κασίμης. Περί τα τέλη Ιουλίου 1829 άρχισε και άλλος πόλεμος μεταξύ των οίκων του Γερακάρη Μπουγιουκλάκη και του Ιωάννη Γρηγορακόγγονα, για ένα συκόφυτο και μερικά μάρμαρα. Από μεν την πλευρά του Μπουγιουκλάκη σκοτώθηκε ο αδελφός του και ο Καλαμποκάκος, από δε την πλευρά των Μιχαλακιάνων (Μιχαλακιάνοι ήταν οι Μπουγιουκλάκηδες, θα έπρεπε να γράφει Μιχελιάνοι που ήταν αντίπαλοί τους και προφανώς συμμάχησαν με τους Γρηγορακιάνους ή Γρηγορακόγγονες) ο Ηλίας Δεκουλάκος και έξη τραυματίστηκαν. Τελικά συμβιβάστηκαν. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Γερακάρης Μπουγιουκλάκης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γερακάρης Μπουγιουκλάκης** στις 30 Σεπτεμβρίου 1830 υπέγραψε έγγραφο ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχειόν Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 299.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γερακάρης ή Μαυρουδής Μπουγιουκλάκης** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γιάννος Μπουγιουκλάκης**, από τη Λάγια, στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιάννης Μπουγιουκλάκης** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γιάννης Δ. Μπουγιουκλάκης** από την επαρχία Γυθείου αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1423. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 90. Τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΛΗΣ. Αναφέρεται από τη Νόμια στο ημερολόγιο του Παπδάκη, φ. 34. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΜΠΟΥΓΙΤΖΑ ΜΙΧΑΛΟΥ (ΜΠΟΥΕΑ). Αναφέρεται το 1758 να έχει κτήματα στο Καλαμίτσι (χειμάρρος κοντά στην Καλαμάτα-Γιαννιτσάνικα). Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 90.

ΜΠΟΥΓΟΥΡΕΑΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 10.

ΜΠΟΥΔΙΓΑΔΕΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΜΠΟΥΔΙΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Νύφη. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΜΠΟΥΕΑ Οικογένεια. Το όνομα προέρχεται από το Μπούας. Το 1824 αναφέρονται ο **Γιαννάκης** και ο **Γιωργάκης Μπουέας** από τα Βαρούσια. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σ. 17.

ΜΠΟΥΖΑΚΟΣ. Όνομα που προκύπτει από τοπωνύμιο στην περιοχή του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 52.

ΜΠΟΥΖΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΠΟΥΖΙΑΝΟΣ. Ο Μπούζιανος ανήκε στο σώμα του Σαλαφατίνου που κρατούσε το ύψωμα της Πιάνας. Αποφάσισε με δική του πρωτοβουλία να χτυπήσουν τους Τούρκους που πήγαιναν στους Μύλους της Δαβιάς και μετά βγήκαν οι Τούρκοι και έγινε μάχη. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)383.

ΜΠΟΥΖΙΚΟΣ (Μπουζικόνυφη-Βοζίκη). Αναφέρεται από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΜΠΟΥΖΙΚΟΥ ή ΒΟΖΙΚΗ Οικογένεια. Κλάδος των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων από τους Καλονιούς. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

ΜΠΟΥΖΟΓΙΩΡΓΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με τα ακόλουθα μέλη: α) **Δημήτρης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι, β) **Σωτήρης** με 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248. Βλέπε και Μπούζος.

ΜΠΟΥΖΟΓΡΕΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται από την Τσίμοβα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 35. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΜΠΟΥΖΟΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΜΠΟΥΖΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό το 1704 από την περιοχή του Κάμπου. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΜΠΟΥΖΟΥΚΑΡΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ (;Μπουτσικάρης). Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΠΟΥΖΟΥΝΑΡΑ Οικογένεια. Ο **Μπουζουναράς ή Μαυρομμάτης** ήταν πλοικτήτης. Σε επιστολή από το Λιμένι της 15 Νοεμβρίου 1820 του Πετρόμπη Μαυρομιχάλη προς τον Αναγνώστη Κρονδηρά αναφέρεται: "Και τώρα με τον Μπουζουναράν δεν ελείψαμεν να γράψωμεν όθεν αναγκαία και άμποτε να εισακουσθώμεν...". Σ. Κουγέα, *Ιστορικάί πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)110.

Την 1 Απριλίου 1821 ο Πιέρος Μπετζαδές Γρηγοράκης (Μαγγιόρος) έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να πάει ο Μαυρομμάτης (εννοεί Μπουζουναρά) στον Αρχάγγελο κριθάρι. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 76. Ο Πετρόμπη Μαυρομιχάλης στις 13 Απριλίου 1821 έγραψε στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη να του στείλει τα μισά από τα εφόδια που πήραν από τα τουρκικά πλοία που συνέλαβαν στο Γύθειο και πρότεινε να τα φορτώσουν στο πλοίο του Μπουζουναρά. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 84.

Ο **Μπουζουναράς** ήταν πλοιοκτήτης και πήγε με το πλοίο του στην Κάρυστο με τον επίσης πλοιοκτήτη Κουτσουλιέρη, την εποχή της μάχης στα Στούρα της Ευβοίας. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)401.

Ο **Παναγιώτης Μπεζουναράς ή Μαυρομμάτης** και ο Γρηγόριος Καντσουλιέρης πήγαν με τα πλοία τους τον Κυριακούλη και τον Ηλία Μαυρομιχάλη στην περιοχή της Καρύστου και την Σπλάντζα. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129. Ακόμη αναφέρεται ότι ο Παναγιώτης Μπουζουναράς κατά την έναρξη της επανάστασης ήταν στο Γύθειο και μαζί με το πλοίο του Φραγκιά κανονιοβολούσαν και έφυγαν οι Τούρκοι της Βαρδούνιας. Στη συνέχεια δε πήγε στο Ξυλό της Μονεμβασίας. Τέλος αναφέρεται ότι ο Π. Μπουζουναράς με τους αδελφούς του και το πλοίον του και με τον Παν. Σταρόγιαννη πήγαν και εις την Κρήτην. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σσ. 130-1.

Ο **Αντώνης Μπουζουναράς** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, ο **Αντώνης Μπουζουναράς** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Αναγνώστης** και ο **Παναγιώτης Μπουζουναράς** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΜΠΟΥΚΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Από το Μέζαπο, γεννημένος το 1804, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΜΠΟΥΚΕΑΣ - ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ήταν από το Ζυγό της Μάνης και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2837. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 92.

Στις αρχές Ιουλίου 1829 το σπίτι του ειρηνοδίκου **Λογοθέτη Μπουκέα** ανατινάχθηκε με μπαρούτι. Αυτός μεν διεσώθη, αλλά η γυναίκα του και η κόρη του "επληγώθησαν θανατηφόρως". Από αναφορά των κατοίκων της Πλάτσας φαίνονται οι αυτουργοί, οι οποίοι όμως δεν κατονομάζονται. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Λογοθέτη Μπουκέα** από την Πλάτσα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Γ. Λογοθέτης-Μπουκέας** κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Ο **Μπουκέας-Λογοθέτης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στα τέλη του 1830 ο **Λογοθέτης Μπουκέας** ήταν δημογέροντας της επαρχίας του Ζυγού και επικύρωσε μαζί με τον Ιωάννη Χρυσοσπάθη έγγραφο της 29 Νοεμβρίου των κατοίκων του Ζυγού υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΜΠΟΥΚΕΑΣ (ΜΠΟΥΓΕΑΣ) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 77.

ΜΠΟΥΚΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Αντώνιος Μπουκλάκος** από την Κελαφά, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Α. Μπουκλάκος** κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Θεόδωρος Μπουκλάκος** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4102. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΠΟΥΚΚΛΑΚΟΣ ή ΜΠΛΟΥΚΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Στις 18 Μαΐου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό ο βαθμός της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ Οικογένεια. Από τους πρώτους οικιστές των Καλονιών. Νικήθηκαν από τους Καντηριάνους (Νικλιάνων) και μετακινήθηκαν στον Άγιο Σούφη. Κλάδοι της οικογενείας: Γιωργαράκος, Γκλεγκλές, Κωστάκος, Μορατζής και Σκουληκόκωλος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112 και 115.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ ή ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρδαμύλη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Τρουπάκηδων-Παλαιολόγων.

Ο **Π. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** και ο **Π. Μπουκουβαλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σσ. 50 και 51. Ανάλογη αναφορά υπέγραψε πάλι ο **Π. Μπουκουβαλέας**, την οποία δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Φαγριάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κάβαλο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80. Ο Πέτρος Γρηγ. Μπουκουβάλας από τον Κάβαλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Στις 11 Ιανουαρίου 1827 υπέγραψε ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Ο **Νικόλας Μπουκουβαλάκος** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1786, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από τον Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης

ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Νικόλαο Μπουκουβαλάκο** από τον Κάβαλο. Γ Α Κ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΕΑΣ ή ΓΟΥΔΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ήταν κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4420. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Βλέπε Τρουπάκης.

Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στη Μάλτα των Βαρουσιών. Το καλοκαίρι του 1824 υπηρέτησε ως ταξιάρχης υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 5.

Τον **Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη** στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386.

Ο **Π. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ Α Κ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΜΠΟΥΛΑΚΟΣ ΣΤ. (Πρόκειται περί Μπουρλάκου Στρατήγη) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρουβίστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΜΠΟΥΛΙΓΕΑΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διονυδίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. Γ Α Κ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΜΠΟΥΛΙΓΡΑΚΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4446. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΜΠΟΥΛΙΔΟΣ ή ΜΠΟΥΛΕΔΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Ήταν από το Νησί (Μεσσήνη) και αναφέρεται το 1807 ότι η σύζυγός του ονομαζόταν Ελένη Καπετανάκη και ήταν αδελφή του Μπένου Καπετανάκη. Οι Καπετανάκηδες αυτοί δεν είχαν σχέση με τους Μανιάτες, αλλά θα πρέπει να ήταν από τους Καλαματιανούς. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 11 και 12.

ΜΠΟΥΛΟΥΜΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Καυκί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΜΠΟΥΛΤΣΟΥ Οικογένεια. Βλέπε: Βούλτσου.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΝΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Αναφέρεται κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 483. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 89.

ΜΠΟΥΜΠΟΥΝΑΣ-γέρο ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Της οικογενείας Ρόζου ή Ροζάκη (βλέπε σχετικά) από το Νύφι της Μάνης που ήταν κλάδος των Μουσουλήδων.

Εγκαταστάθηκε στα Βαρδουνοχώρια και πήρε μέρος στα Ορλωφικά. Με 60 άνδρες κλείστηκε και αμύνθηκε στο μοναστήρι της Ζερμπίτσας. Θ. Κατσουλάκου, Άγνωστο επεισόδιο των Ορλωφικών, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)436. Πιθανώς να είναι πρόγονος του προηγούμενου. Να σημειωθεί ότι αναφέρεται και Σταμάτης Ροζάκης στην προσπάθεια του Ιμπραήμ να πάρει την Πολυτζάροβα (Πολυάραβο).

ΜΠΟΥΝΑ (ΜΠΟΥΝΙΑΝΟΙ) ή ΚΑΛΛΕΡΓΗ οικογένεια. Είχε πύργο στη Γωνέα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΜΠΟΥΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ταγματάρχη (αξιωματικός Δ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 318. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 318.

ΜΠΟΥΡΑΤΑ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τους Κάτω Δολούς τα ακόλουθα μέλη της: α) **Δήμος** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. β) **Μιχάλης**, με 55 κροντήρια λάδι και γ) **Μανώλης** με 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΜΠΟΥΡΓΑΛΕΑΣ (;ΠΟΥΡΓΑΛΕΑΣ) ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1832 ότι μετέφερε επιστολή του Γεωργίου Δημ. Κουτήφαρη στον αδελφό του Πέτρο, που ήταν στη Μεσσηνία. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, τεύχ. 40-41 του 1960, σ. 219.

ΜΠΟΥΡΓΑΛΗ Οικογένεια. Μετά την απόβαση στο Διρό των Αιγυπτίων, το 1826, στην προέλασή του έκαψαν μια γρηά της οικογενείας Μπούργαλη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 80.

ΜΠΟΥΡΓΑΡΟΣ (;ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στη Μάλτα (Βαρούσια). Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 121.

ΜΠΟΥΡΓΕΤΙΔΗΣ Η. Ζωγράφισε φορητή εικόνα στο ναό του Αγίου Δημητρίου στη Μηλιά το 17ο αιώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα*, 2(1967)166.

ΜΠΟΥΡΔΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΜΠΟΥΡΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Προέρχεται από τους Πηλοκωκιάνους της Λάγιας και εγκαταστάθηκε στο Πόρτο Κάγιο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 70.

ΜΠΟΥΡΔΙΑΝΟΥ ;; Οικογένεια. Είχε πύργο στο Μοναστήρι του Πόρτοκάγιο, πάνω σε κάστρο στη θέση Πυλιάνοι, που είναι κοντά στο Αχίλλειο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 78.

ΜΠΟΥΡΕΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Α.** και ο **Η. Μπουρεκέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Βλέπε Πουρέκας Γεωργιτζής. Γ. Μα ρ α β ε λ έ α , *Πραστέιο*, σ. 109.

ΜΠΟΥΡΕΛΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΜΠΟΥΡΙΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Ν.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Αναφέρεται καταγωγή από Κότρωνα και ότι από το Καυκί πήγε στο Νύφι. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 97-8.

Ο **Παναγιώτης Μπουρίκος**, κάτοικος της επαρχίας Γυθείου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1840. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 109.

ΜΠΟΥΡΛΑΚΟΓΓΟΝΗ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΜΠΟΥΡΛΑΚΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΜΠΟΥΡΟΛΙΑΣ (ΜΠΟΥΡΑΣ ΗΛΙΑΣ;) ΛΙΑΣ. Αναφέρεται ότι συνετέλεσε στη συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους το 1715. Κ.Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σσ. 281 και 285.

ΜΠΟΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

ΜΠΟΥΣΤΡΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο χωριό Κάβαλος και το 1727 αναφέρονται ο **Νικολός** και ο **Γιώργος** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 23 και 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΜΠΟΥΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στηνεπαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8856. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΠΟΥΤΕΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Μάλλον πρόκειται περί του Νικολάου Πουτανέα. Την περίοδο της πολιορκίας της Τριπολιτσάς Πελοποννήσιοι και Μανιάτες πήγαν να πιάσουν τα Δερβένια για να μην κατεβούν ο Κιοσέ Μεχμέτ και ο Ομέρ Βρυώνης. Ο Πετρόμπτης έστειλε 200 υπό τον Ιωάννη Κατσάνο (αδελφό του Σαλαφατίνου), τους οποίους πλήρωσε προς 70 γρόσια τον καθένα. Επειδή έδειξαν δειλία ο Ηλίας Μαυρομιχάλης δεν τους κράτησε και τους έστειλε

στον Κυριακούλη, ο οποίος ήταν στον Κερατόπυργο. Κράτησε μόνο το Γιαννουλέα, το Νικόλαο Μπουτενέα και το Στρατάκο. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας της Επανάστασης υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

ΜΠΟΥΤΕΡΑΚΟΥ ή ΜΠΟΥΤΕΡΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Καουριάνων της Κοΐτας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109.

ΜΠΟΥΤΕΡΟΣ Ν. Μαζί με άλλους κατοίκους Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΜΠΟΥΤΣΕΛΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8902. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΠΟΥΤΣΙΚΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Οικογένεια από το Σιδερόκαστρο. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γεώργιος Μπουτσικάρης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γεώργιος Μπουτσικάρης** για δίπλωμα Α' τάξεως. Γ. Α. Κ., Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΜΠΟΥΤΣΟΥΛΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. ????????

Το 1690 αναφέρεται στο Σοναπα της Τοσκάνης ο **Ιωάννης Κωνσταντίνου Μπουτζούλης**. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΜΠΟΥΦΑΛΗ Οικογένεια. Ο **Κωνσταντίνος Μπούφαλης** από τη Λακωνία μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1842. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 91.

Ο **Θεοδωράκης Μπούφαλης** από την επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 109.

ΜΠΟΥΦΕΑΣ ή ΜΠΟΥΦΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Πληροφορίες από την παράδοση που δημοσίευσε ο Π. στο "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 22, του Ιουλίου 1956, σ. 91, αναφέρονται τα ακόλουθα: Καταγόμενος από τη Μέσα Μάνη, γεννήθηκε το 1786 στα Γιαννισάνικα. Πήρε μέρος στην επανάσταση και πολέμησε στη Βέργα του Αλμυρού, όπου και τραυματίστηκε, αλλά δεν αποσύρθηκε από τη μάχη. Μετά την επανάσταση ήρθε σε ρήξη με τους Καπετανάκηδες αλλά τελικά ο γιός του Γιάννος παντρεύτηκε την Άννα, κόρη

του Αντωνίου Γιαννέα Καπετανάκη, αντισυνταγματάρχη και βουλευτή Οιτύλου και με τον τρόπο αυτό συμβιβάστηκαν οι οικογένειες. (Από διήγηση του στρατηγού Κ. Μπουφέα, όπως τα είχε ακούσει από τον εξάδελφό του Γ. Μπουφέα). Για την Οικογένεια του Αντ. Καπετανάκη βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 402-3.

ΜΠΟΥΦΟΥ ή ΜΠΟΦΟΥ Οικογένεια. Προέρχεται από την οικογένεια Κορογόνα και ήταν εγκατεστημένη στους Μπουλαριούς. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133. Βλέπε όνομα Μπόφου.

ΜΠΟΥΦΟΥΝΟΣ ΜΑΝΩΛΗΣ. 29. Manoli Buffuno. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΜΠΟΥΦΟΥΝΟΥ Οικογένεια. Κατάγεται από τη βορειότερη Μάνη και ήταν εγκατεστημένη στους Μπουλαριούς. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΜΠΟΥΧΑΓΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Το 1837 ήταν ειδικός δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Γερηνίας για τα Αλτομυρά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256. Το Μπουχαγιάς αργότερα εχρησιμοποιείτο ως παρωνύμιο για την οικογένεια Κωστέα.

ΜΠΟΥΧΑΛΗ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια που έχει πολλούς κλάδους σε διάφορα μέρη της Ελλάδος, όπως στη Ζάκυνθο. Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών Λαογραφικών Ζακύνθου*, σ. 460. Αναφέρεται ο **Θεόδωρος Μπούχαλης** (Buccalli) που ήταν στρατιώτης στη Δύση. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 47.

Ο **Θεόδωρος Μπούχαλης από τη Ζαρνάτα** (Todorin Buccalos da Zarnata) τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε.

Το 1674 πήγαν στη Ζάκυνθο Μανιάτες για να αποφύγουν την καταπίεση των Τούρκων, που ακολούθησε την επανάσταση και πολιορκία του κάστρου της Ζαρνάτας. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Νικόλαος Μπούχαλης** του ποτέ Γιωργάκη. Κ.Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 171.

Το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας αναφέρονται ο **Αναγνώστης Μπούχαλης** (21. Anagnosti Bucali) και ο **Νικήτας Μπούχαλης** (Nichita Bucali). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1699 αναφέρεται ο **Ταβουλάρης Μπούχαλης** (Buccali) ως ενοικιαστής κτημάτων στην περιοχή του Κάμπου που ανήκαν στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 5.

Μ(;)ΟΥΧΟΥΛΗΣ (;Μπούχαλης). Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΜΠΟΦΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Κορογονιάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 78.

Αναφέρεται ο **Δημήτρης Μπόφος ή Μπουφέας** σε λιανοτράγουδο, ότι πήγε στη Βέργα με Μανιάτες και χτύπησε ανελέητα τους Αιγύπτιους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 174. Μετά την απελευθέρωση **οικογένεια Μπουφέα** κατοικούσε στα Γιαννιτσάνικα της Καλαμάτας.

ΜΠΡΑΪΜΗ Οικογένεια. Ο Βασίλειος Θεοδ. Μπραΐμης από την Έρημο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΜΠΡΑΤΑΚΟΥ ή ΜΠΡΑΤΗ Οικογένεια. Κλάδος των Καουραίων της Κοΐτας, όπου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 109.

Ο **Δημήτριος (Μ)Πρατάκος**, από την Κοΐτα, γεννημένος το 1776, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δ. Μπρατάκος** κατοικούσε στην Κοΐτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΜΠΡΑΤΗΣ - Μπράταινα. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα της Κοΐτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΜΠΡΟΥΜΕΑΣ Μ. του Γ. Μετά την επανάσταση αναφέρεται ως κάτοικος των Δολών. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΜΥΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΜΥΚΟΝΕΑ Οικογένεια. Το όνομα σημειώνεται με διάφορες παραλλαγές, όπως: Μυκουνέας, Μεκουνέας, Μακουνέας. Από τα μέλη της αναφέρονται: α) Ο **Παναγιώτης Μυκονέας** που γεννήθηκε το 1802 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 39. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου και κατηγορούσε συμπατριώτες του ως αντιφρονούντες προς την κυβέρνηση. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα επαναστατικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. β) Ο **Αναγνώστης Μυκονέας** στις 6 Ιουνίου 1828 υπέγραψε το προτόκολλο εκλογής δημογέροντος Κάμπου, όπου και θα ήταν ο τόπος κατοικίας του. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142. γ) Ο **Α. Μυκονέας ή Μυκόνιος** αναφέρεται στις 22 Ιανουαρίου 1832 που βρισκόταν στο Γαΐδουροχώρι της Μεσσηνίας (Αριοχώρι Καλαμάτας ή Μοσχούριον Μεσσήνης) και έστειλε

γράμμα στον Πέτρο Κουτήφαρη, που ήταν στην Ανδρούσα, ζητώντας δανεικά. Αργότερα, όταν ο Κωλέτης κατέλαβε το Ναύπλιο και έπαυσε τον διοικητή, που είχε έδρα την Ανδρούσα, ο Α. Μυκονέας (αναφέρεται Μικόνιος) μαζί με τον Πέτρο Κουτήφαρη γύρισαν στη Μάλτα. Τον Οκτώβριο του 1832 οι δύο ανωτέρω πήγαν στο Καμάρι, γιατί εκεί δίδασκε ο Διονύσιος και παρακολούθησαν μαθήματα. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας τεύχ. 40-41 του 1960, σσ. 220 και 227 και τεύχ. 38-39 του 1959, σ. 204.

ΜΥΛΩΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Κουρικιάνων της Κοίτας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108.

Ο **Ιωάννης** και ο **Γεώργιος Μυλωνάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Γεώργιος Μυλωνάκος** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8038. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 138.

ΜΥΛΩΝΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΣ. Ο **Κανέλλος Μυλωνάς** αναφέρεται το 1704 από το χωριό Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 32 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

Ο **Π. Μυλωνάς** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΜΥΤΖΗΘΡΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Κατοικούσε στο Νεοχώρι της Ανατολικής Μάνης. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΜΩΚΕΑΣ Α. Κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Μωκέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΜΩΡΑΚΗ Οικογένεια. (Βλέπε και Μοράκη).Οι Μωράκηδες ή Μωριάνοι ήταν μεγάλη οικογένεια και όπως αναφέρεται είχαν συμπεθεριό με τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σσ. 21 και 94.

Το 1763 αναφέρεται από το χωριό Βάτα ο **Γιώργης Μωράκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

Το 1783 αναφέρεται ο **Καμαρινός Μωράκης** στη διαθήκη του ηγουμένου της μονής της Τίμιοβας Σωφρονίου Παυλή. Γ.Αναπλιώτη, ό.π.

Το 1792 αναφέρονται ο **Αναστάσης**, ο **Πέτρος**, ο **Δημητράκης** και η **Αναστάσινα Μωράκαινα**. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 18.

Το 1804 αναφέρεται ως μάρτυρας σε αφιερωματικό έγγραφο ο **Γεώργιος Μωράκης**, ακόμη ο Χριστόδουλος Καπετανάκης έγραψε ότι τις πληροφορίες που παρουσιάζει τις πήρε από διάφορα πρόσωπα και μεταξύ αυτών αναφέρει το **Γεωργάκη** και το **Γιαννάκη Μωριάνους**. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σσ. 20 και 21.

Το 1830 ο **Παναγιώτης Μωράκης** πούλησε ένα χωράφι στη μονή της Τίμιοβας στη θέση Ζήμπελη, ενθύμηση αριθ. 297. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 45. Ο **Πανάγος Μωράκης** αναφέρεται το 1821 σε αφιέρωση κτήματος στη Μονή Βελανιδιάς, που συνόρευε με το δικό του. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 99.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως ο **Ιωάννης Π. Μωράκης**, κάτοικος Αρεοπόλεως, με αριθ. μητρ. 6288. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110. Ως στρατιώτης δε αναγνωρίστηκε ο **Πέτρος Ι. Μωράκης**, κάτοικος επαρχίας Οιτύλου, με αριθ. μητρ. 8852. ό.π., σ. 138.

ΝΑΘΑΝΑΗΛ ή ΘΑΝΑΪΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Ήταν από τις Γαϊτσές και έλαβε μέρος στην επανάσταση. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους αξιωματικούς ΣΤ΄ τάξεως (υπολοχαγούς). Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. μητρ. 1605 και 2971. Ως τόπος κατοικίας αναφέρεται η Λακωνία. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93. Βλέπε: Θαναήλης.

Έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς και στη μάχη της Βέργας με τους τέσσαρις αδελφούς του. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε "λοχαγός" της φάλαγγος. Στο μητρώο αξιωματικών έχει αριθμό 2971, τάξις 6η, δηλαδή υπολοχαγός. Τιμήθηκε με το αργυρό παράσημο του αγώνα με το έγγραφο αρ. 2187, που είχαν τα παιδιά του Παναγιώτης και Βασίλειος. Δ.Χ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σσ. 216 και 249.

ΝΑΪΠΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. (Βλέπε Αναΐπης) Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε χιλίαρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. (Μήπως Αναΐπάκος;). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΝΑΧΑΚΗΣ ΛΙΑΣ. Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο του 1699. Πρόκειται περί σημειώματος δια άλλης γραφής "*Λίας Ναχάκης γαζέτες από το τομάρι 8*". ΣΤ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)79.

ΝΕΑΡΧΟΣ ΚΑΝΕΛΛΟΣ. Στις 16 Μαρτίου 1659 πήγαν στις Κιτριές αντιπρόσωποι από διάφορα χωριά για να δηλώσουν συμμετοχή σε επαναστατικές κινητοποιήσεις. Μεταξύ αυτών ήταν και ο Νέαρχος Κανέλλος (το Νέαρχος πρέπει να είναι το βαφτιστικό του) από τη Γιάννισσα. Αθ.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά* 8(1972)256.

ΝΕΓΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Todorin Negri. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσικνάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)228.

ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ Αρχιμανδρίτης. Αναφέρεται το 1835 στους Δολούς που υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)341.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης 1611-1618. Ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα για την απελευθέρωση της Ελλάδος. Το 1611 πήγε στη Ρώμη και στη Νεάπολη της Ιταλίας που ήταν Ισπανική κτήση για να διαπραγματευθεί με τον Πάπα και τους Ισπανούς να επέμβουν στην Ελλάδα. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)88. Το Σεπτέμβριο του 1612 έστειλε επιστολή στο βασιλιά της Ισπανίας Φίλιππο Γ' (1598-1621). Την 1 Οκτωβρίου 1612 έστειλε επιστολή στον Πέτρο Μέδικο που βρισκόταν κοντά στο δούκα του Νεβέρ. Στις 8 Οκτωβρίου 1612 έστειλε μια επιστολή στον ιππότη de Valencay και άλλη στο δούκα του Νεβέρ. Τον Αύγουστο του 1613 απέστειλε δύο επιστολές στον αντιβασιλιά της Σικελίας, για να διευθύνει τη μία στον Βασιλιά της Ισπανίας. Το 1615 πήγε ο Πέτρος Μέδικος στη Νεάπολη της Ιταλίας και ο Νεόφυτος του έδωσε επιστολή, αλλά η Ισπανική κυβέρνηση απέρριψε την ιδέα επέμβασης στην Ελλάδα. Το 1618 υπέγραψε επιστολή των μανιατών προς το δούκα του Νεβέρ όπου εξουσιοδοτούσαν τον Πέτρο Μέδικο να τους εκπροσωπήσει. Να σημειωθεί ότι η υπογραφή του δεν έχει αναγνωρισθεί από τους πρώτους μελετητές και δεν αναφέρεται. Μ.Λάσκαρη, Εκκλήσεις του επισκόπου Μάνης Νεοφύτου προς τους Ισπανούς (1612-3) δια την απελευθέρωσιν της Πελοποννήσου, *Ελληνικά* 15(1957)293 κ.ε. Στ. Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του δούκα του Νεβέρ*, σσ. 59-61 και 126-7. Κ.Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σσ. 199-200 και 206. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 51 κ.ε. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)207.

Το 1616 ο Νεόφυτος είχε πάει στην Πάργα για να εξαγοράσει συγγενείς του αιχμαλώτους. Στη συνέχεια πήγε στην Κέρκυρα και ανέλαβε να στείλει 500 Μανιάτες μισθοφόρους για να υπηρετήσουν τη Βενετία. Αναφέρθηκε στο Δόγη: *"...Γνωρίζω τον επίσκοπον και από άλλην φοράν, ότε ευρέθην εις εκείνα τα μέρη, ότι είναι πρόσωπον μεγάλου κύρους μεταξύ των κατοίκων της Μάνης και ελπίζω ότι θα επιτύχει εις τας προσπαθείας του..."*. Κ.Μέρτζιου, ό.π., σσ. 115-6

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Επίσκοπος Μηλέας και Καστάνιας. Στις 30 Μαρτίου 1743 έγινε εκλογή επισκόπου Μηλέας και επέλεξαν τον πρωτοσύγκελλο Μονεμβασίας Νεόφυτο. Αλλά στις 30 Μαΐου του ίδιου έτους παραιτήθηκε *"μην υποφέροντας τον σκληρόν τόπον δια το τραχώδες και ταραχώδες"*. Στις 30 Μαρτίου 1743 έγινε η εκλογή του Παϊσίου???. Στις 27 Ιουνίου 1743 έγινε εκλογή του Ιωσήφ. Στις 30 Μαΐου 1743 παραιτήθηκε ο Μηλέας Νεόφυτος. Ο Νεόφυτος παρέμεινε στην Κωνσταντινούπολη και το 1746 ήταν συνυποψήφιος του πατριάρχου Αλεξανδρείας Ματθαίου. Ο Νεόφυτος το 1751 φέρεται να συνυπογράφει ομολογία με τον Πλάτση Ησαΐα ότι θα δίνουν κάθε χρόνο 13 γρόσια ως "φιλότιμον". Τελευταία αναφορά του Μηλέας Νεοφύτου είναι από το 1751. Στις 12 Φεβρουαρίου 1765 απαντά ο Μηλέας Ησαΐας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192 και 196. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 49. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Μοναχός. Το όνομά του αναγράφεται στην Αγία Πρόθεση του Ιερού Ναού της Αγίας Τριάδος Πραστίου που αγιογραφήθηκε το 1745. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 44. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 240-1.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ (Αρχι)επίσκοπος Ζαρνάτας και Ακόβων. Ήταν από τα Λαγκάδια της Γορτυνίας, γιός του Πέτρου Δεληγιάννη, αδελφού του Μοράγιανη Ιωάννου Δεληγιάννη. Ανέλαβε το 1754 την τότε γενομένη αρχιεπισκοπή και παρέμεινε μέχρι το 1764, οπότε και καθαιρέθηκε. Επειδή η καθαίρεσή του έγινε: "*δια βασιλικόν προσκυνητικόν ορισμόν απεβλήθη και εξώσθη από των εξαρχιών τούτων*", υποτίθεται ότι αιτία δεν ήτο η μη αποστολή των οφειλομένων εισφορών, αλλά η εθνική του δράση. Αναφέρεται ότι πήγε στη Ζάκυνθο, από την οποία ταξίδεψε στην Αγία Πετρούπολη, όπου και ευεργετήθηκε από την Αικατερίνη και τελικά πήγε στο Ταυγάνιο, όπου και πέθανε το 1798. Δ.Χ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 196. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)128 και 19(1991-2)211. Σ.Κουγέα, Συμβολή εις την Ιστορίαν και την τοπογραφίαν της Β.Δ. Μάνης, *Ελληνικά* 7(1933)291-3. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω αγίων του Θεού εκκλησιών, η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σσ. 11-2. Πήρε μέρος στην προετοιμασία των Ορλωφικών. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σ. 34.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ιερομόναχος. Υπήρξε δύο φορές υποψήφιος επίσκοπος Πλάτσης. Το 1802 εξέλεξαν τον Αρχιμανδρίτη Μονεμβασίας Χριστόφορον και το 1811 τον Θεοφιλέστατον πρώην Μαΐνης Ιερεμίαν. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)202 και 204.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΓΚΙΟΥΛΕΑΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Ο Μαΐνης Νεόφυτος γεννήθηκε στο Πραστίο το 1773 και στις 18 Φεβρουαρίου 1819 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ιωάννη Μαυρομιχάλη. Βαλ.Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 39, αριθμ μητρ. 250. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 26. Έζησε μέχρι το 1823. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

Ο Νεόφυτος χρημάτισε ιεροδιάκονος του επισκόπου Ανδρούβιστας Θεοκλήτου Αλεπουδέα και το 1814 χειρονήθηκε επίσκοπος στο ναό του Αγίου Γεωργίου Καλαμάτας από το Χρυσάνθο Παγώνη. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 80. Ο Νεόφυτος διεδέχθη το Σεπτέμβριο του 1814 τον παραιτηθέντα Μαΐνης Ιερεμία και χειροτονήθηκε από τον Ανδρούσης Ιωσήφ και Ανδρούβιστας Θεόκλητο. Παρέμεινε επίσκοπος Μαΐνης μέχρι το 1823. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 465-6.

Το 1814 έγινε επίσκοπος Μαΐνης "*ο πανοσιώτατος εν Ιερομονάχοις Νεόφυτος*" και υποσχέθηκε να πληρώνει ετησίως ως εκκλησιαστικόν ζητομύριον γρόσια 50, εις τον Μητροπολίτην γρόσια 100 και στους αρχιερατικούς υπηρέτες γρόσια 20. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)204, 199. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)68. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 34.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819, λίγες ημέρες μετά τη συμφιλίωση των τριών μεγάλων οικογενειών της Μάνης και την υπογραφή του σχετικού πρωτοκόλλου, υπέγραψε το έγγραφο που ανακοίνωνε το γεγονός στη Φιλική Εταιρεία. *Ι. Φιλήμωνος, Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, Αθήναι 1869, τ. 1, σ. 161-3.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Μαΐνης Νεόφυτος**. *Ι. Φιλήμωνος, Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 2, σ. 163. *Π. Ζερλέντου, ό.π.*, σ. 34. *Β. Πατριαρχέα, Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερεσίας*, σ. οθ'.

Στις 13 Μαρτίου 1822 υπέγραψε στην Καλαμάτα το στρατιωτικό οργανισμό της Μάνης. *Απ. Δασκαλάκη, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Πέθανε το 1823. *Δ. Βαγιακάκου, Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Ο Ανδρουβίστης Νεόφυτος Γκιουλέας πέθανε το 1823 σε ηλικία 50 ετών. *Γ. Μαραβελέα, Πραστέιο*, σ. 80.

ΝΕΡΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ. (Πιθανώς Νέγρης, βλέπε όνομα). Το 1618 οι Μανιάτες έστειλαν ως εκπρόσωπό τους στο Δούκα του Νεβέρ τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό. Υπέγραψε και ο "*Εγώ Οικονόμος Νέρες (Κέρες;) χώρας Μηλέας προσκυνούμεν την υψηλοτάτη σου αφεντία δούκα τε Νοβερσίας*". *Κ. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Φωτογραφία του εγγράφου δημοσιεύεται στο *Στ. Παπαδόπουλου, Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, έναντι σ. 145. *Απ. Δασκαλάκη, Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ Ιατρός. Ήταν από το Μυστρά και το 1730 συνυπέγραψε επιστολή προς τον Αββά Μ. Fourmont. *Σ. Κουγέα, Πελοποννησιακά τ. 3-4*, σ. 330.

ΝΗΦΑΚΗ ή ΝΥΦΑΚΗ ή ΝΗΦΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κάτω Χώρα της Μηλιάς. *Ν. Κατσικάρου, Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Παπα-Γεωργάκης Νηφάκης** από τη Μηλιά ήταν πατέρας του Νικήτα Νηφάκη και το 1743 έγραψε έγγραφο από το οποίο φαίνεται ότι ήταν εγγράμματος. *Β. Πατριαρχέα, Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερεσίας*, σ. 605.

Ο **Π. Νηφάκος** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Κ. Νηφάκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Κ. Νηφάκος** κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής.

Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Ο **Ιερέας Ιωάννης Νήφος ή Νηφάκος** από τη Μηλιά της επαρχίας Οιτύλου. Γεννήθηκε το 1793 και πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821. Το 1865 πήρε πιστοποιητικό για τη συμβολή του στον αγώνα από τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8925. Έζησε μέχρι το 1879. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)490. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 605.

Αναφέρονται κώδικες με τα ποιήματά του Νικήτα Νηφάκου. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 1(1904)488-491, 6(1909)342, 10(1913)489 και 18(1921)373.

Άρθρο του Αλέκου Χρυσομάλλη, *Ιθώμη*, τεύχ. 11 (1975)24:340.

Το 1818 ο Νικήτας Νηφάκος, που υπογράφεται Νύμφος, αφιέρωσε δύο ποιήματά του στον ιατρό Αναστάσιο Κορνήλιο. Δ. Βαγιακάκου, Δύο ποιήματα του Νικήτα Νηφάκη από ανέκδοτον ιδίοχειρον αυτού, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Λακωνικών Μελετών 1982*, σ. 453 κ.ε.

ΝΙΑΡΧΑΚΗ Οικογένεια. Κατάγεται από τη Γιάννιτσα, τους Δολούς και την Ανδρούβιστα. Πιθανώς το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας ο **Χαϊδεμένος Νιαρχάκης** (16. Caidemeno Marxachi=Μαρξάκης ή Νιαρχάκης). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσαν ο **Νικολάκης Νιαρχάκης** με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι και ο **Ταβουλάρης Νιαρχάκης** με 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 129 και 130. Τον ίδιο χρόνο στον Κάμπο κατοικούσε ο **Αναγνώστη Νιαρχάκης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137, φ. 245.

Το 1726 στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρεται ο **Παπά-Νικόλας Νιαρχάκης**, ο οποίος έγραψε τη διαθήκη του Στασινού Σέρβου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)83. Το 1735 ως τοπωνύμιο αναφέρεται "**των Νιαρχέων**", ό.π., σ. 85. Το 1736 στη διαθήκη του ο Αναγνώστης Καλαποθέας άφησε μισό σαραντάρι στον **Παπά-Νικόλα Νιαρχάκη**. ό.π., 87.

Ο **Ευρίπου Παΐσιος Νιαρχάκης** είχε την καταγωγή από τη Γιάννιτσα και διετέλεσε μέγας πρωτοσύγγελος της Μεγάλης Εκκλησίας. Το Σεπτέμβριο του 1753 η ιεραρχία τον εξέλεξε επίσκοπο Ευρίπου. Πέθανε στην Κέρκυρα το 1772 και άφησε την περιουσία του στη μονή της Τίμιοβας (καταχώρηση 223). Χρυσοστόμου Μεσσηνίας, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)9 κ.ε. Σ. Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)16 κ.ε. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 91 και του ιδίου, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 34.

Ο **Παπά-Νικόλας Νιαρχάκης** από τη Γιάννιτσα, που ήταν συγγενής του επισκόπου Ευρίπου Παΐσιου, δεν ζούσε το 1772 και είχε γιό ονομαζόμενο Γεώργιο. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 91.

Ο **Γεώργιος Νιαρχάκης** ήταν γιός του Παπά-Νικόλα Νιαρχάκη και ανέλαβε μαζί άλλους κατοίκους της Γιάννιτσας να πάει στην Κέρκυρα να φέρει την κληρονομιά του Ευρίπου Παΐσιου Νιαρχάκη. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 91.

Ο **Θεοδωράκης Νιαρχάκης** το 1829 πούλησε ένα χωράφι στο μοναστήρι της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα της Ντίμιοβας*, σ. 45.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Νιαρχέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΝΙΑΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στην Καρήνια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες οι κάτοικοι της επαρχίας Οιτύλου, α) ο **Τσιλιβής Νιαρχάκος** με αριθ. μητρ. 3540 και β) ο **Ιωάννης Γ. Νιαρχάκης** με αριθ. μητρ. 8924. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 139.

ΝΙΑΡΧΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημητράκης** και ο **Τζανέτος Νιαρχέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΝΙΑΡΧΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρήνια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΝΙΚΑΧΗ Οικογένεια. Το 1704 στη Μεγάλη Μαντίνεια ζούσαν ο **Αναγνώστης Νικάχης** με ετήσια παραγωγή 65 κροντήρια λάδι και ο **Θεοδωράκης Νικάχης** με 39 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128. Στη Μεγάλη Μαντίνεια υπάρχει οικισμός με το όνομα "*Νικαχιάνικα*".

Στον Κάμπο το 1704 κατοικούσαν πολλά μέλη της οικογενείας: Ο **Αντώνης Νικάχης** ήταν με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λάδι, ο **Σταυριανός** με 18, ο **Παναγιώτης** με 12, ο **Παπά-Νικήτας** με 10, ο **Παναγιώτης** με 29, ο **Σταμάτης** με 19, ο **Δημητράκης** με 41, ο **Επίσκοπος Νικάχης** με 45, ο αδελφός του επισκόπου **Παναγιώτης** με 30 και ο **Αναγνώστης του Παναγιώτη** με 27 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245.

ΝΙΚΗΤΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη, όπως την Ανδρούβιστα, τους Δολούς, τη Μεγάλη Μαντίνεια, την Καλαμάτα, το Μυστρά, το Γεωργίτσι κ.ά. Το 1690 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Νικητάκης** (71. Panagiotti Nichitachi) από την περιοχή (καστελανία) Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Ένας άλλος ή ο ίδιος **Παναγιώτης Νικητάκης** αναφέρεται το 1700 σε προικοσύμφωνο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)80. Πάλι αναφέρεται το 1704 ένας **Παναγιώτης Νικητάκης** ο οποίος αγόρασε από τη Βενετική διοίκηση ένα κτήμα στη Βαρδούνια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 122.

Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσαν μέλη της οικογενείας Νικητάκη και αναφέρεται η ετήσια παραγωγή τους σε λάδι. Ο **Ηλίας Νικητάκης** είχε 11 κροντήρια λάδι, ο **Νικόλας Νικητάκης** είχε 40 κροντήρια λάδι και ο **Γιάννης Νικητάκης** είχε 10 κροντήρια λάδι και. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

Στον Άγιο Νικόλαο Ξωχωρίου υπάρχει επιγραφή από το 1709 με το όνομα του **Θεοδωράκη παπα-Νικητάκη** και της γυναίκας του **Σταματινής**, Ν. Δρανδάκη, Έρευνα εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 225.

Ο **Αναγνώστης Νικητάκης** στις 29 Ιανουαρίου 1716 υπέγραψε ως μάρτυρας στην υπ' αριθ. 40 καταχώρηση του κώδικα της μονής της Τίμιοβας, σ. 17. Γ. Αναπλιώτη, δακτυλογραφημένος *κώδικας μονής Τίμιοβας*, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας. Στον ίδιο κώδικα στην καταχώρηση αριθ. 89 του 1728, σ. 50 αναφέρεται **Νικητάκης** και στην καταχώρηση αριθ. 174 από 18 Αυγούστου 1756, σ. 99, αναφέρεται ο **Γιάννης Νικητάκης** από τους Δολούς.

Ο **Μιχάλης Νικητάκης** κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 με αξιόλογη δράση. Το 1824 πήρε το βαθμό του χιλίαρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 386. Από λάθος αναφέρεται ότι ο βαθμός αυτός δόθηκε επί Καποδίστρια. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)142.

Στις 15 Νοεμβρίου 1825, όταν υπήρχε ο κίνδυνος επίθεσης του Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης, οι τοπικοί αρχηγοί και μαζί τους ο Μιχάλης Νικητάκης έγραψαν στη διοίκηση, ότι σε περίπτωση εισβολής του εχθρού θα παραταχθούν στο Αρμυρό ή στο κάστρο της Ζαρνάτας και στους πύργους του Μούρτζινου στη Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 17 και 105.

Στις 15 Νοεμβρίου 1825 συγκεντρώθηκαν στην Καρδαμύλη ο Αθαν. Κουμουνδουράκης, ο Παν. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, που εκπροσωπούσε και τους λοιπούς Τρουπιάνους, ο Παν. Δουράκης και ο Μιχάλης Νικητάκης και ανέφεραν στη Διοίκηση ότι προκρίθηκαν ως θέσεις αμύνης το Αρμυρό, υπό την προϋπόθεση της κινητοποίησης όλης της Μάνης, άλλως το κάστρο του Κουμουνδουράκη και οι πύργοι της Καρδαμύλης. Ζητούσαν δε εφόδια σε τροφές και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 105-7.

Με την έλευση του Ι. Καποδίστρια στις αρχές του 1828 έγινε δημογέροντας της επαρχίας Σταυροπηγίου μαζί με τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές, τον Κωνσταντίνο Κουτήφαρη από τη Μάλτα, το Γαλάνη Κουμουνδουράκη από τον Κάμπο και το Χριστόδουλο Καπετανάκη από το Αρμυρό. Η υπογραφή του ως δημογέροντα υπάρχει σε πολλά έγγραφα. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σσ. 79-85.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Μιχάλη Νικητάκη** από τη Μαντίνεια. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. (Βλέπε παρακάτω το ίδιο)

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 20 Ιουλίου 1830 ο Ιωάννης Γενοβέλης πρώην διοικητής Άνω και Κάτω Μεσσηνίας κατέταξε το Μιχάλη Νικητάκη μεταξύ των "*καλοφρόνων*"

της Δυτικής Μάνης, δηλαδή των υποστηρικτών της κυβέρνησης Καποδίστρια. Στ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 8(1988)434. Μετά από λίγες ημέρες υπέγραψε έγγραφο απευθυνόμενο στον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου, ό.π., σ. 436. Την επόμενη χρονιά ο Πιέρος Αλούπης με αναφορά του από 9 Ιουνίου 1831 τον κατηγορούσε ότι αυτός και ο αδελφός του Νικόλαος ήταν αντικυβερνητικοί. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Αυτός όμως παρέμενε πάντοτε φιλοκυβερνητικός. Σπ. Λουκάτου, Πρακτ. Α΄ Συνεδρίου Λακωνικών Σπουδών, Παράρτημα 9 Πελοποννησιακών, σ. 102.

Αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι του Δεκεμβρίου 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Στις 27 Μαΐου 1831 με τους άλλους δημογέροντες του Σταυροπηγίου κάλεσαν τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα Τρουπάκη να συναντηθούν στο μοναστήρι της Ανδρουμπετίτσας. Πάλι στι 12 Ιουλίου 1831 τον κάλεσαν να συναντηθούν στις Κιτριές για να συμφιλιωθούν με τους Πατριαρχούς, οι οποίοι είχαν συγγένεια με τους Καπετανάκηδες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 47 και 49.

Την 1η Σεπτεμβρίου 1831, όταν ο Κατσάκος είχε στασιάσει και έφθασε στο Αρμυρό, ο Έκτακτος Επίτροπος Σπάρτης (Μάνης) Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος πήγε από την Καλαμάτα στη Γιάννιτσα, στο μοναστήρι της Αγίας Τριάδος, στη Σέλιτσα, στο Πετροβούνι των Καπετανάκηδων και την επόμενη ημέρα έφθασε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Στη διαδρομή αυτή τον συνόδευαν ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Σταυριανός Καπετανάκης και ο Μιχάλης Νικητάκης. Κ.Λ. Κοτσώνη, *Μνημοσύνη*, τ. 9, σ. 195-6. Το Φεβρουάριο του 1832 οι Μαυρομιχαλαίοι από τις Κιτριές και ο Κανερίνης Καπετανάκης από τα Γιαννισάνικα έκαναν επιδρομή στη Μεγάλη Μαντίνεια και έκαψαν το σπίτι του Μιχάλη Νικητάκη, ό.π., σ. 208.

Όταν το 1836 έγιναν οι δήμοι ο Μιχάλης Νικητάκης έγινε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Αβίας και με την ιδιότητα αυτή υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. Β. Καπετανάκη.

Με διάταγμα της 1(13) Νοεμβρίου 1837, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως τον Οκτώβριο του 1840, ο Μιχάλης Νικητάκης διόριστηκε υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Λίγο όμως αργότερα πέθανε στη Μεγάλη Μαντίνεια. ΦΕΚ, αριθ. 19 της 10 Οκτωβρίου 1840, σ. 91, παράγρ. 20 και αριθ. 3 της 13 Φεβρουαρίου 1841, σ. 20. Την τοποθέτησή του ως υπολοχαγού στη Σπαρτιατική φάλαγγα αναφέρει και ο Δ. Δημητράκος, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Νικόλαος Νικητάκης** ήταν αδελφός του Μιχάλη και ως σημαντικός μεταξύ των Μεγαλομαντινέων υπέγραψε πολλά έγγραφα στα χρόνια της Εθνεγερσίας. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά κατοίκων του Σταυροπηγίου, με την οποία ζητούσαν να αποδοθούν στους κληρονόμους του Τζανέμπη Κουτούφαρη οι πύργοι του στις Κιτριές, που κρατούσε ο Πετρόμπης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Το 1829 ήταν χωρικός δημογέροντας στη Μεγάλη Μαντίνεια και αναμίχθηκε στην "αλληλομαχία" του Ιωάννη Γεωργιτσέα και του Γεωργίου Μανδραπηλέα. Ντ.Λ. Κοτσώνη, *Ιθώμη*, τευχ. 35-36 του 1993, σ. 50 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 142.

Μαζί με άλλους σημαντικούς Μανιάτες ο Νικόλαος Νικητάκης στις 28 Ιουνίου 1830 απευθύνθηκε στον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-

Καποδίστριας, φάκ. 220. Υπέγραψε δύο ψηφίσματα καταδικάζοντα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν από τη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Υπέγραψε πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και το 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκελος του τελευταίου, αριθ. εγγρ. 32034. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως το 1832 τον συνέλαβαν οι Μαυρομιχαλαίοι και ο Κανερίνης Καπετανάκης γιατί ήταν φιλοκυβερνητικός.

Τα ψηφίσματα που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, ό.π., τα υπέγραψαν ο **Γ. Νικητάκης** και ο **Κ. Νικητάκης**. Αργότερα αναφέρεται στη Μεγάλη Μαντίνεια ο **Γ. Νικητάκης**, Β.Πατριαρχία, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Από την Τσερνίτσα της Αλαγονίας αναφέρεται το 1828 το όνομα Νικητάκης. Α.Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)590.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1690 στη Soana της Ιταλίας ζούσε ο μετανάστης από τη Μάνη Δημήτριος Νικήτας με τη γυναίκα του, τους δύο γιούς του και την κόρη του. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(19)122.

ΝΙΚΗΤΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΗΤΑΣ Επίσκοπος και Έξαρχος Πατριαρχικός Ζυγού. Το 1618 οι Μανιάτες έστειλαν στο Δούκα του Νεβέρ ως εκπρόσωπό τους τον Πέτρο Μέδιτσι-Γιατρό. Μεταξύ αυτών που υπέγραψαν ήταν και ο "*Νικήτας επίσκοπος και έξαρχος πατριαρχικός Ζυγού*". Κ.Σάθα, *Τουρκοκαρτουμένη Ελλάς*, σ. 206. Στ.Παπαδοπούλου, *Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, φωτογραφία του εγγράφου έναντι σ. 145. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 68. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)209. Υπό Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σσ. 5 και 44, αναφέρεται ως ιερέας και όχι ως επίσκοπος που τον αναφέρουν πολλοί, "+*Νικήτας ιερεύς και έξαρχος Ζυγού*".

ΝΙΚΗΤΕΑ Οικογένεια. Ένας **Νικητέας**, χωρίς βαπτιστικό, αναφέρεται από τη Σέλιτσα στις 14 Ιουνίου 1826. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283, όπου αναγράφεται Νικήτας.

Ο **Ι. Νικητέας** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Χριστόδουλος Νικητέας** κατοικούσε στη Στούπα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Στις 25 Απριλίου 1729 μετατέθηκε ο Νικηφόρος από τις Νέες Πάτρες (Υπάτη ή Πατρατζίκι) στη

μητρόπολη Μονεμβασίας και Καλαμάτας. Σε σημείωμα γραμμένο στις 18 Φεβρουαρίου 1732 φαίνεται ότι αγόρασε δύο οικίες στην περιοχή της Καλαμάτας και τις επισκεύασε για να χρησιμοποιούνται ως κατοικία του μητροπολίτη Μονεμβασίας και Καλαμάτας. Στις 18 Δεκεμβρίου 1732 έλυσε γάμο. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1747 αποφάσισε να του δίδει ετησίως ο επίσκοπος Δυρραχίου Άνθιμος 100 γρόσια για την Μεγάλη Εκκλησία και άλλα 50 για τον ίδιο. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1748 οικοδόμησε οικίες για να κατοικούν φτωχοί, χωρίς να πληρώνουν ενοίκιο (; είδος πτωχοκομείου;). Τον διαδέχθηκε το Φεβρουάριο του 1747 ο Άνθιμος που μετατέθηκε από άλλη επαρχία. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 3(1906)208, 197, 198 και 207-8.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Επίσκοπος σταυροπηγίου Ζαρνάτας. Στις 30 Μαρτίου 1743 ο επίσκοπος Νικηφόρος σταυροπηγίου Ζαρνάτας υπέγραψε την εκλογή του πρωτοσυγγέλλου Μονεμβασίας Νεοφύτου ως επισκόπου Μηλέας. Στις 7 Απριλίου 1743 έγινε επίσκοπος Μαΐνης και Νίκλου ο ιερομόναχος του Μονεμβασίας Δανιήλ και υπέγραψαν ο επίσκοπος "Νικηφόρος Σταυροπηγίου Ζαρνάτας" και ο "Καλλίνικος Ζαρνάτας αρχιερεύς". Τον ίδιο χρόνο υπέγραψε για την εκλογή επισκόπου Μηλέας και ο Ζαρνάτας Γρηγόριος. Στις 12 Σεπτεμβρίου 1747 έγινε επίσκοπος Δυρραχίου ο πρωτοσύγγελος Μονεμβασίας Άνθιμος και την εκλογή του υπέγραψε και ο Νικηφόρος Σταυροπηγίου Ζαρνάτας. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 10.

Αναφέρεται ότι οι επίσκοποι βάζουν πρώτα το όνομα της επισκοπής με άρθρο και ακολουθεί το δικό τους όνομα, π.χ. ο Ρέοντος Ιάκωβος, ο Ζαρνάτας Γαβριήλ. Όταν αναφέρεται ένας επίσκοπος ως "σταυροπηγίου Ζαρνάτας" με μικρό σ, σημαίνει ότι το σταυροπήγιο δεν είναι όνομα τόπου, αλλά φανερώνει την εξαρχηκή ιδιότητα, δηλαδή "σταυροπήγιον Ζαρνάτας", το σταυροπήγιο δείχνει την εξάρτηση από το Πατριαρχείο και το Ζαρνάτα τον τόπο. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)290, 291 και 299.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Επίσκοπος Μηλέας και Καστάνιας. Στις 27 Ιουνίου 1743 έγινε επίσκοπος Μηλέας ο ιερομόναχος Νικηφόρος. Στις 22 Φεβρουαρίου 1751 υπέγραψε ο Μηλέας Νικηφόρος την παραίτηση του Πλάτσης Θεοδοσίου και την εκλογή του Ησαΐα ως νέου επισκόπου. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192, 193, 198. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 45 και 49. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211. Στην κτητορική επιγραφή του ναού της Θεοτόκου της Κάτω Χώρας Μηλέας από το 1750 αναφέρεται ο επίσκοπος Νικηφόρος. Ο επίσκοπος Νικηφόρος αναφέρεται και στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αγίου Νικολάου από το 1757. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)169 και 170.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΝΤΕΚΟΥΛΟΣ Πρωτοσύγγελος. Το 1765 χτίστηκε ο ναός της Ζωοδόχου Πηγής στο Οίτυλο από τον επίσκοπο Μαΐνης Δανιήλ και τον αδελφό του πρωτοσύγκελλο Νικηφόρο, γιούς του Γεωργίου Ντεκούλο. Ο Τελευταίος πρέπει να ήταν γιός του Μιχαήλ Γιατρού-Μεδίκου, διότι η επιγραφή γράφει: "...παρά του θεοφιλεστάτου επισκόπου Κυρίου Δανιήλ Μαΐνης, και του αυταδέλφου αυτού πρωτοσυγγέλου Νικηφόρου, υιών του ποτέ

Γεωργίου Ντεκούλου' Μιχαλί' ιατρού'...". R.Traquair, *Ann. Brit. Sch. Athens* 15(1908-9)200.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ηγούμενος μονής Προφήτου Ηλία Γκριντίστι. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 ή Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Πνευματικός. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 ή Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ιερομόναχος. Το 1835 υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Ίσως ταυτίζεται με τον προηγούμενο. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 341.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ - Παπάς ΚΟΚΚΙΝΑΚΗΣ Οικονόμος και Εφημέριος Αλμυρού. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 ή Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440. Σε παράρτημα της 8 Φεβρουαρίου 1831 η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, δημοσίευσε αναφορά κατοίκων του Σταυροπηγίου την οποία υπέγραψε και ο Παπά-Νικηφόρος από τη Μικρή Μαντίνεια. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε ως Μικρομαντιναίος πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Καθηγητής Στριπιτζίου. Αναφέρεται το 1840 σε κατάλογο δωρητών του Μεγάλου Σπηλαίου. Στριπίτζι ήταν μοναστήρι κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας-Καρδαμύλης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 562.

ΝΙΚΛΙΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Τραυματίστηκε στο γόνατο και στις 26 Αυγούστου 1821 πήγε για νοσηλεία στο Λιάκο Γιατράκο, όπου παρέμεινε επί 20 ημέρες. Η.Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)298.

ΝΙΚΛΙΑΝΟΙ ή ΝΙΚΛΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη και πολύκλαδη πατριά της Μάνης, αλλά όχι και η μόνη, όπως λαθεμένα αναφέρεται από ορισμένους. Δεν είναι σωστό ότι οι Μανιάτες διακρίνονται σε Νικλιάνους και αχαμνόμερους ή φαμέγιους, αλλά σε μεγαλογεννήτες και αχαμνόμερους η φαμέγιους. Οι Νικλιάνοι ή Νίκλοι ανήκαν στους μεγαλογεννήτες και κατοικούσαν στα χωριά Κοίτα, Νόμια, Πάνω Μπουλαριούς και Μπραγκιά, που αποτελούσαν το 1618 το Νικλιάνικο. Κ.Κόμη, *Πληθυσμός και οικισμοί Μάνης*, σ. 585.

Κλάδοι της πατριάς των Νικλιάνων είναι οι Μιχαλακιάνοι (από το Μιχαλάκος), οι Λιάνοι (από το Λιάκος), οι Γιαννακομιχελιάνοι, οι Τσιγκροσαουλιάνοι, οι Κουτρουλιάνοι και οι Καντηριάνοι που επεκτάθηκαν σε όλη τη νοτιότερη Μάνη. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 110.

Ο Σ. Κουγέας διατύπωσε την υπόθεση ότι προέρχονται από το Νικόλαο Σαιντ Ομέρ, ο οποίος είχε δύο γιούς το Λία και το Μιχάλακα από τους οποίους προέρχονται οι δύο κλάδοι των Νικλιάνων, οι Λιάνοι και οι

Μιχαλακιάνοι. Η υπόθεση αυτή σήμερα δεν ευσταθεί. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 142.

Από το Νικλιάνικο σκόρπισαν και στα γειτονικά χωριά για να αποκτήσουν συγγενείς από τις επιγαμίες και αύξησαν την επιρροή τους. Μετά την απελευθέρωση οι Νικλιάνοι ήταν η ισχυρότερη γενιά και έδωσε σε ορισμένους την ψευδή εντύπωση ότι ήταν οι μόνοι "ευγενείς". Στα προηγούμενα χρόνια της τουρκοκρατίας οι Νίκλοι ήταν μια από τις ισχυρές οικογένειες, που δεν μπορούσε να συγκριθεί με τους Στεφανόπουλους ή τους Γιατρούς-Μέδικους, οι οποίες ήταν πιο αξιόλογες.

Στη Βενετία ήταν το 1533 ο **Τζώρτζης Νίκλος**. Αντ.Μπάρδου, Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530), *Θησαυρίσματα* 16(1979)362 και 17(1980)192.

Από τους Νίκλους που έμειναν στη Μάνη αναφέρονται οι ακόλουθοι:

Ο **Κωνσταντής Νίκλος** το 1582 υπέγραψε μαζί με άλλους Μανιάτες επιστολή προς τον Πάπα της Ρώμης. Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 2(1905)397. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Στις 9 Οκτωβρίου 1612 ο **Γέρο-Γιώργος**, ο **Νικόλαος** και ο **Χρήστος Νίκλος** υπέγραψαν υποσχετικό ότι θα στέλνουν γεράκια στο δούκα του Νεβέρ. Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 54.

Δύο με το όνομα **Δημήτρης Νίκλος** υπέγραψαν εξουσιοδότηση στον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό να τους εκπροσωπήσει στο δούκα του Νεβέρ. Ο πρώτος υπέγραψε: "Κ' εγώ Δημήτρης Νίκλος με τη γενεά μου προσκηνώ την υψηλότητά σου αφεντία" και ο δεύτερος: "Και εγώ Δημήτρης Νίκλος προσκηνώ την υψηλότη σου αφεντία με τη γενεά μου όλην και με τον τόπον". Απ.Δασκαλάκη, ό.π., σ. 68.

Το 1793 ο **Αναγνώστης Καλκαντάκης-Νίκλος** εικονογράφησε την εικόνα του Ιωάννου προδρόμου στο ναό του Αγίου Γεωργίου Καρυουπόλεως. Ρ.Ετζέογλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)30.

Πολλοί από τους Νίκλους μετανάστευσαν στη Ζάκυνθο και το 1595 αναφέρεται Νικόλαος Νίκλος φαρμακοποιός. Λ.Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών Ζακύνθου*. Λεπτομερέστερα τους Νίκλους που έζησαν στη Ζάκυνθο μελέτησε ο Δ.Βαγιακάκος, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)3-96 και 6(1955)3-92.

Ο **Λέων Νίκλος** αναφέρεται το 1521 και είναι ο αρχαιότερος της οικογενείας που έζησε στη Ζάκυνθο. ό.π., 5(1954)10.

Ο **Μιχάλης Νίκλος του ποτέ Στρατή** υπέγραψε εξοφλητικό έγγραφο στις 29 Μαΐου 1653. ό.π., σ. 25.

Ο **Γεώργιος Νίκλος του ποτέ Βρετού** στις 5 Ιουνίου 1659 συνέταξε τη διαθήκη του. ό.π., σ. 27.

Ο **Μιχαήλ Νίκλος του ποτέ Γεωργίου** έμεινε κληρονόμος του πατέρα του στις 5 Ιουνίου 1659, ό.π., σ. 28.

Ο **Ιωάννης Νίκλος του ποτέ Μιχαήλ** στις 2 Φεβρουαρίου 1663 παραιτήθηκε από αγωγή που είχε υποβάλλει. ό.π., σ. 32.

Ο **Λίας Νίκλος του ποτέ Γεωργίου** από τους Μπουλαριούς στις 24 Απριλίου 1663 μίσθωσε την εργασία του, ό.π., σ. 32.

Ο **Λίας Νίκλος του ποτέ Αναγνώστη** στις 30 Αυγούστου 1663 έκανε δωρεά σε αναδεξιμό του. Ως μάρτυρας υπέγραψε ο **Λέος Νίκλος**, ό.π., σ. 36.

Ο **Πέτρος Νίκλος του ποτέ Μιχαήλ** στις 28 Μαΐου 1665 συνέταξε πληρεξούσιο, ό.π., σ. 37. Είχε ανιψιό το **Μιχάλη Νίκλο του Λιά**, σ. 42.

Ο **Γεωργάκης Νίκλος του ποτέ Λία** στις 28 Αυγούστου 1665 συνφώνησε σε κανονισμό σχέσεων συμπλοικησίας, ό.π., σ. 39.

Ο **Μιχάλης Νίκλος του ποτέ Λιά** από την Κοίτα στις 29 Μαΐου 1670 μίσθωσε την εργασία του, ό.π., σ. 41. Είχε θείο τον **Πέτρο Νίκλο του Μιχαήλ**.

Ο **Βασίλης Νίκλος** και ο **Σκαλκός Βασιλείου Νίκλος** αναφέρονται σε έγγραφο της 3 Αυγούστου 1670, ό.π., σ. 42. Ως μάρτυρας υπέγραψε ο **Μιχάλης Νίκλος**.

Ο **Μιχάλης Νίκλος** στις 19 Νοεμβρίου έκανε συμφωνία για την καλλιέργεια κτημάτων, ό.π., σ. 43.

#Ο **Βρετός Νίκλος του ποτέ Γιάννη** στις 5 Δεκεμβρίου 1671 αγόρασε μια βάρκα, ό.π., σ. 44.

Η **Αναστασούλα χήρα του ποτέ Γεωργίου Νίκλου** στις 10 Δεκεμβρίου 1671 συνήψε προικοσύμφωνο, ό.π., σ. 46.

Ο **Δικαίος Νίκλος** συμφώνησε στις 27 Δεκεμβρίου 1671 να πάει για παραδουλεύτρα η αδελφή του **Σταμάτα**, ό.π., σ. 48.

Ο **Πέτρος Νίκλος του ποτέ Νικόλα** και ο γιός του **Αντώνης Νίκλος** στις 25 Μαρτίου 1672 συμφώνησε σε μίσθωση εργασίας, ό.π., σ. 49.

Ο **Νικόλας Νίκλος του ποτέ Γιάννη** στις 10 Ιουνίου 1672 συμφώνησε σε σύναψη δανείου, ό.π., σ. 50.

Ο **Μάρκος Νίκλος** στις 24 Ιανουαρίου 1673 παραιτήθηκε από αγωγή, ό.π., σ. 51.

Ο **Νικόλας Νίκλος** δάνεισε χρήματα στις 11 Φεβρουαρίου 1674, ό.π., σ. 51 και πάλι στις 24 Μαΐου 1674, ό.π., σ. 53.

Ο **Μιχάλης Νίκλος του ποτέ Γιάννη** στις 16 Απριλίου 1674 αγόρασε μερίδιο πλοίου, ό.π., σ. 52. Ο ίδιος στις 16 Οκτωβρίου 1678 συμβιβάστηκε με την κουινιάδα του **Κυριακή χήρα του ποτέ Κώστα Νίκλου**, ό.π., σ. 55. Ο ίδιος έκανε συμβιβασμό στις 3 Απριλίου 1583, ό.π., σ. 60 και πάλι ο ίδιος στις 7 Ιανουαρίου 1683???????? εξόφλησε χρέη του, ό.π., σ. 62.

Ο **Λουκάς Νίκλος** στις 29 Μαρτίου 1678 δάνεισε χρήματα, ό.π., σ. 53.

Ο **Νικολός Νίκλος του ποτέ Θεοδωρή** στις 14 Σεπτεμβρίου 1674 συνήψε μίσθωση εργασίας, ό.π., σ. 54.

Ο **Προκόπης Νίκλος του Μιχελή** στις 12 Δεκεμβρίου 1679 παραιτήθηκε από αγωγή εναντίον του Δημητρίου Αβούρη, σ. 56 και στις 7 Νοεμβρίου 1680 έκανε μίσθωση εργασίας, ό.π., σ. 57.

#Ο **Μιχάλης Νίκλος** στις 27 Δεκεμβρίου 1680 αγόρασε μια βάρκα, ό.π., σ. 58.

Εναντίον του **Λεούτζη Νίκλου** είχε υποβληθεί αγωγή που ανακλήθηκε στις 19 Ιουλίου 1681, ό.π., σ. 59.

Ο **Γιώργος Νίκλος** στις 23 Απριλίου 1684 παραιτήθηκε από αγωγή που είχε υποβάλλει, ό.π., σ. 62.

Ο **Μιχάλης Νίκλος** στις 8 Ιουλίου 1685 αντάλλαξε ένα άλογο με 17 1/2 σταμνιά κόκκινο κρασί, ό.π., σ. 63.

Ο **Γιώργος Νίκλος του ποτέ Μιχαήλ** στις 10 Νοεμβρίου 1685 έκανε μίσθωση εργασίας, ό.π., σ. 63.

Ο **Μιχάλης Νίκλος** στις 8 Μαΐου 1686 ενοικίασε μισό σπίτι, ό.π., σ. 64.

Η **Έλενα χήρα Μιχάλη Νίκλου** και ο **Τζανέτος Νίκλος του ποτέ Μάρκου** στις 12 Νοεμβρίου 1686 συνέστησαν εταιρεία, ό.π., σ. 65.

Ο **Λίας Νίκλος - Κρίζος** στις 22 Ιουλίου 1687 συνέταξε τη διαθήκη του, ό.π., σ. 65.

Ο **Γιάννης Νίκλος του Γεωργάκη** στις 18 Φεβρουαρίου 1688 συμφώνησε να παντρευτεί την Μαρούλα Δημάκη Κοντόσταβλου, ό.π., σ. 68.

Ο **Κωνσταντής Ιωάν. Νίκλος** στις 23 Νοεμβρίου 1688 υπέγραψε προικοσύμφωνο για να πάρει την Κρητικής καταγωγής Αννεζίνα Παπαδοπούλου, χήρα του Μανώλη Ξωμερίτη (;Σωμερίτη), ό.π., σ. 71.

Ο **Γιάννης Νίκλος του ποτέ Μάρκου** στις 12 Φεβρουαρίου 1689 και στις 18 Φεβρουαρίου συνέστησε εταιρείες, ό.π., σσ. 74 και 75.

Ο **Μιχάλης Νίκλος του ποτέ Λουκά** στις 26 Φεβρουαρίου 1690 ξεπληρώθηκε για δάνειο που είχε χορηγήσει, ό.π., σ. 75.

Ο **Προκόπης Νίκλος** στις 28 και 29 Ιουλίου 1690 παρέλαβε τα προικιά της συζύγου του Άννας, ό.π., σσ. 76-78. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1690 η **Άννα σύζυγος Προκόπη Νίκλου** συνέταξε τη διαθήκη της, ό.π., σ. 80.

Ο **Λεούτζης Δήμου Νίκλος** στις 2 Οκτωβρίου 1690 συμφώνησε να μάθει την τέχνη του μαραγκού, ό.π., σ. 80.

Ο **Γιάννης Νίκλος του ποτέ Θεωωρή** στις 9 Μαρτίου 1695 συνέταξε τη διαθήκη του και πέθανε στις 13 Μαρτίου 1696, ό.π., σσ. 82 και 84.

Ο **Δημήτρης Νίκλος του ποτέ Γιάννη** στις 2 Ιανουαρίου 1697 παραιτήθηκε από αγωγή, ό.π., σ. 84.

Ο **Προκόπης Νίκλος** στις 29 Ιανουαρίου 1699 χορήγησε δάνειο και έλαβε τα χρήματά του στις 30 Νοεμβρίου 1700, ό.π., σ. 85.

Η **Βικτώρια χήρα του ποτέ Μιχαήλ Νίκλου** στις 26 Μαρτίου 1699 συνέταξε τη διαθήκη της, ό.π., σσ. 86-88. Φαίνεται ότι είχε παιδιά τον **Προκόπη**, το **Θεωωρή** και την **Καλίτζα**. Από πράξη της 16 Ιανουαρίου 1712 φαίνεται ότι η Καλίτζα είχε και άλλη αδελφή την **Αναστασούλα**. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1705 ο Θεωωρής με την Καλίτζα άλλαξαν κτήματα, ό.π., σ. 89 και στις 18 Σεπτεμβρίου 1705 ο Θεωωρής πούλησε το κτήμα που είχε αλλάξει, ό.π., σ. 92. Ο Προκόπης Νίκλος στις 16 Ιουλίου 1707 πούλησε χωράφι, ό.π., σ. 95.

#Ο **Γιάννης Νίκλος** στις 12 Οκτωβρίου 1699 συμφώνησε να του κατασκευάσουν μια βάρκα, ό.π., σ. 88.

Ο **Πέτρος Νίκλος** στις 26 Φεβρουαρίου 1707 έδωσε τα χρήματα που είχε δωρήσει η σύζυγός του **Αντωνίτζα Μπότζα**, (Βοζή;) ό.π., σ. 95.

Ο **Γεωργάκης Νίκλος** φούρναρης στις 9 Οκτωβρίου 1707 δανείστηκε χρήματα, ό.π., σ. 96.

#Ο **Γιάννης Νίκλος караβοκύρης** στις 19 Ιανουαρίου 1708 αναφέρεται σε αγορά πλοίου, Β. Βαγιακάκου, *E.A.I.E. Δικαίου* 6(1955)3. Στις 21 και στις 25 Φεβρουαρίου 1708 αναφέρεται στη διαθήκη της πεθεράς του Παρασκευής χήρας Δημ. Κοντόσταβλου, ό.π., σσ. 4 και 6. Στις 11 Μαΐου 1709 έκανε συμφωνία ναύλωσης, ό.π., σ. 9. Στις 30 Νοεμβρίου 1709 συμβιβάστηκε με το Γιώργο Κοντόσταβλο караβοκύρη, ό.π., σ. 14. Στις 10 Αυγούστου 1710 ανέλαβε πληρεξούσιος της Μαρίας χήρας του ποτέ Γεωργίου Νομικού, ό.π., σ. 17. Στις 5 Ιανουαρίου 1711 αναφέρεται σε δάνειο, ό.π., σ. 20. Στις 28 Ιανουαρίου 1712 και στις 7 Οκτωβρίου 1714 όρισε πληρεξούσιους του, ό.π., σσ. 24 και 26.

Ο **Δημήτρης Νίκλος του ποτέ Γεωργίου** στις 8 Απριλίου 1709 αναφέρεται σε παραχωρητήριο, ό.π., σ. 6.

Η **Ρόδω χήρα του ποτέ Γιάννη Νίκλου** στις 3 Μαΐου 1709 συνέταξε διαθήκη, ό.π., σ. 8.

Ο **Προκόπης και ο Θεωδωρής Νικλαίοι του ποτέ Μιχαήλ** στις 25 Μαΐου 1709 αναφέρονται σε ενοικίαση κτήματος (σεμπρία), ό.π., σ. 11. Στις 23 Νοεμβρίου 1709 αναφέρονται σε αγοραπωλησία ακινήτου, ό.π., σ. 13. Στις 19 Νοεμβρίου 1710 αναφέρονται σε χορήγηση δανείου, ό.π., σ. 19.

Η **Αντριάνα χήρα Δημήτρη Νίκλου** και ο γιός της **Άγγελος** στις 25 Σεπτεμβρίου 1709 αναφέρονται σε ενοικίαση κτήματος (σεμπρία), ό.π., σ. 11.

Ο **Γιωργάκης Νίκλος** φούρναρης (βλέπε και ανωτέρω) στις 20 Οκτωβρίου 1709 ανέλαβε να διδάξει την τέχνη του σε νέο, ό.π., σ. 12.

Ο **Προκόπης Νίκλος** (βλέπε και ανωτέρω) στις 11 Απριλίου 1710 συνέστησε εταιρεία, ό.π., σ. 16. Στις 18 Σεπτεμβρίου 1710 πούλησε αγροτικά προϊόντα, ό.π., σ. 18. Στις 5 Αυγούστου 1711 έκανε συμφωνητικό, ό.π., σ. 21. Στις 16 Ιανουαρίου 1712 αναφέρεται ως μάρτυρας, ό.π., σ. 24. Στις 2 και στις 9 Οκτωβρίου 1715 ενοικίασε κτήματα, ό.π., σ. 27. Επίσης στις 15 Δεκεμβρίου 1715, ό.π., σ. 28 και στις 3 Μαρτίου 1717, ό.π., σ. 29. Στις 27 Σεπτεμβρίου 1718 προσυπέγραψε συμβιβασμό του ανιψιού του, ό.π., σ. 33. Στις 18 Ιανουαρίου 1723 και στις 14 Μαρτίου 1723 υπέγραψε συμφωνητικά, ό.π., σ. 38. Στις 18 Ιουλίου 1723 ενοικίασε σπίτι του, ό.π., σ. 42.

Ο **Αναστάσης Νίκλος** στις 23 Σεπτεμβρίου 1710 και στις 26 Σεπτεμβρίου 1711 αναφέρεται σε αγοραπωλησία αγροτικών προϊόντων, ό.π., σσ. 19 και 21. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1714 του έγινε δωρεά, ό.π., σ. 25.

Ο **Θεωδωρής Νίκλος** στις 28 Ιανουαρίου 1711 χορήγησε δάνειο, ό.π., σ. 20.

Ο **Αναστάσης ντε Λιά Νίκλος** στις 10 Δεκεμβρίου 1711 δέχθηκε εγγύηση για δάνειοδότηση, ό.π., σ. 21-2. Ο **Αναστάσης Νίκλος του ποτέ Ηλία** στις 17 Μαρτίου 1723 δάνεισε χρήματα, ό.π., σ. 40. Στις 18 Δεκεμβρίου 1724 μίσθωσε ακίνητο, ό.π., σ. 43.

Η **Καλίτσα θυγάτηρ του Μιχαήλ Νίκλου** στις 16 Ιανουαρίου 1712 πούλησε ακίνητο και αναφέρεται η αδελφή της **Αναστασούλα** και ο αδελφός της **Προκόπης**, ό.π., σσ. 22-24.

Ο **Νικολός Νίκλος** μαραγκός στις 13 Απριλίου 1712 και στις 28 Απριλίου 1727 ανέλαβε να διδάξει την τέχνη του σε νέους, ό.π., σσ. 25 και 47. Στις 19 Μαΐου 1745 πάλι ανέλαβε να διδάξει την τέχνη του, ό.π., σ. 55.

Ο **Νικολός Νίκλος του Λουκά** στις 2 Οκτωβρίου 1717 ενοικίασε αγρό, ό.π., σ. 30.

Ο **Τζανέτος Νίκλος** από τη Μάνη (κατοικούσε στη Μάνη) στις 31 Ιανουαρίου 1718 υπέγραψε συνυποσχετικό, ό.π., σ. 32.

Ο **Νικολός Νίκλος** στις 28 Απριλίου 1718 ήταν μάρτυρας, ό.π., σ. 33. Στις 24 Οκτωβρίου 1722 παραιτήθηκε από αγωγή που είχε υποβάλλει, ό.π., σ. 37. Στις 6 Αυγούστου 1725 αναφέρεται σε αγοραπωλησία αγροτικών προϊόντων, ό.π., σ. 43.

Ο **Λουκάς Νίκλος** στις 28 Οκτωβρίου 1718 έκανε το προικοσύμφωνο για την κόρη του **Σταματούλα**, ό.π., σ. 34.

Ο **Δημήτρης Νίκλος** στις 7 Σεπτεμβρίου 1721 έλαβε μέρος σε αγοραπωλησία, ό.π., σ. 36. Στις 19 Νοεμβρίου 1723 εξόφλησε δάνειο, ό.π., σ. 42. Στις 5 Νοεμβρίου 1726 πώλησε διά πρακτόρων, ό.π., σσ. 44 και 45.

Ο **Γιάννης Νίκλος του ποτέ Γιωργάκη** στις 7 Μαρτίου 1723 συνέταξε τη διαθήκη του, ό.π., σ. 39.

Η **Καλομοίρα χήρα του Θεωδωρή Νίκλου** στις 29 Μαΐου 1723 έκανε το προικοσύμφωνο της κόρης της **Μαρινέττας**. Αναφέρεται και ο γιός της **Θεόδωρος Νίκλος**, ό.π., σσ. 40 και 41. Φαίνεται ότι ο Μιχαήλ Νίκλος

απέκτησε τον Προκόπη (που είχε ανηψιό Θεόδωρο) και το Θωδωρή. Ο τελευταίος παντρεύτηκε την Καλομοίρα και από αυτούς γεννήθηκαν η Μαρινέττα και ο Θεόδωρος.

Ο **Αναστάσης Νίκλος** στις 11 Ιουνίου 1723 αναφέρεται σε ενοικίαση αγρών (σεμπρία) και στις 2 Ιουλίου 1723 διέλυσε εταιρεία, ό.π., σ. 41.

Ο **Αγγελής Νίκλος** στις 23 Μαρτίου 1727 έκανε συμβιβασμό για μια βάρκα, ό.π., σ. 45. Πάλι συμβιβάστηκε στις 18 Αυγούστου 1730, ό.π., σ. 50. Στις 5 Νοεμβρίου 1735 αναφέρεται σε αγοραπωλησία, σ. 53. Στις 10 Οκτωβρίου 1740 και στις 13 Αυγούστου 1742 αναφέρεται караβοκύρης και όρισε πληρεξουσιό του, ό.π., σ. 54. Στις 19 Μαΐου 1746 ως караβοκύρης έκανε δήλωση, ό.π., σ. 56.

Ο **Δημήτρης Νίκλος του ποτέ Γεωργίου** στις 25 Απριλίου 1727 χορήγησε δάνειο, ό.π., σ. 46. Στις 12 Μαΐου 1730 συμπλήρωσε τη διαθήκη του, ό.π., σ. 49.

Ο **Νικόλας Νίκλος του Παναγιώτη** στις 24 Ιανουαρίου 1728 συμφώνησε να μάθει την τέχνη του τσαγκάρη, ό.π., σ. 48.

Ο **Πιέρος Νίκλος του Αναστασίου** στις 16 Ιανουαρίου 1733 ενοικίασε αγρό, ό.π., σ. 51.

#Ο **Δημήτρης Νίκλος** στις 13 Μαΐου 1733 συνέστησε εταιρεία, ό.π., σ. 52. Ως караβοκύρης αναφέρεται σε συνυποσχετικό, ό.π., σ. 53.

Η **Ρούσα Νίκλου του ποτέ Πιέρου** στις 11 Ιουλίου 1787 συνέταξε τη διαθήκη της και αναφέρονται οι κόρες της Λαμπρινή και Μηλιά, ό.π., σ. 57-8.

Η **Λουτζιέτα Νίκλου** στις 3/15 Απριλίου 1816 έκανε παραχώρηση της περιουσίας της, ό.π., σ. 59.

Η **Κατίνα Νίκλου του ποτέ Ευσταθίου Νίκλου-Μπράτη** στις 13/25 Απριλίου 1816 έκανε προικοσύμφωνο για το γάμο της, ό.π., σσ. 60 και 63. Οικογένεια Μπράτη και Μπρατάκου υπάρχει στην Κοίτα.

Ο **Νικόλαος Νίκλος του ποτέ Πέτρου** στις 17/29 Ιανουαρίου 1817 χειραφέτησε το γιό του **Πέτρο**, ό.π., σ. 62.

Ο **Νικόλαος Νίκλος - Φινωμένος** στις 18/30 Ιουνίου 1817 ανέθεσε πληρεξουσιότητα, ό.π., σ. 66.

#Ο **Διονύσιος Νίκλος - Μπράτης** στις 7 Ιουλίου 1818 αναφέρεται σε πώληση πλοίου, ό.π., σ. 68. Στις 27 Ιουνίου / 9 Ιουλίου 1818 συνέστησε εταιρεία, ό.π., σ. 69. Στις 16/28 Σεπτεμβρίου 1819 ανέθεσε πληρεξουσιότητα, ό.π., σ. 70.

Ο **Διονύσιος Νίκλος - Φινωμένος του Νικολάου** στις 9/21 Σεπτεμβρίου 1824 ανέθεσε πληρεξουσιότητα, ό.π., σ. 70.

Η **Αγγελική Δημητρίου Νίκλου** η οποία έζησε μέχρι τις 20 Ιουνίου 1859, πεθαίνοντας σε ηλικία 80 ετών έκανε δύο γάμους, α) με το Νικόλαο Σολωμό, με τον οποίο απέκτησε το Διονύσιο και το Δημήτρη και β) τον Εμμανουήλ Λεονταράκη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό και Λαογραφικό Ζακύνθου*.

ΝΙΚΟΒΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Α.** και ο **Π. Νικοβαρέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας ο **Δημητράκης Νικολακάκης** (2. Dimitrachi Nicolacachi). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)428.

Το 1704 στη Μεγάλη Μαντίνεια κατοικούσε ο **Αναγνώστης Νικολακάκης** και είχε ετήσια παραγωγή 125 κροντήρια λάδι (υπεδιπλάσια από τη μέση παραγωγή). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

Ο Ιερομόναχος **Γεράσιμος Νικολακάκης** και η **Βαρσάμω** αναφέρονται ως δωρηταί φορητής εικόνας, άνευ χρονολογίας, στον Άγιο Ιωάννη στα Ξανθιάνικα της Μηλιάς. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)174.

Ο **Σ. Νικολακάκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Πέτρος Νικολακάκης** με τους αδελφούς του πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Κυριακούλης Νικολακάκης** από την Τριανταφυλλιά, γεννημένος το 1808, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΝΙΚΟΛΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Γερακάρης Νικολακάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Νικολακάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 2ας τάξεως α) ο **Αθανάσιος Νικολακάκος**, από τη Λακεδαίμονα, με αριθ. μητρ. 2330, β) ο **Πέτρος Νικολακάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, με αριθ. μητρ. 2426 και γ) ο **Δημήτριος Νικολακάκος**, από τη Λακεδαίμονα, με αριθ. μητρ. 3312. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110. Ως στρατιώτες αναγνωρίστηκαν α) ο **Γεώργιος Νικολακάκος**, από τη Λακεδαίμονα, με αριθ. μητρ. 12171 και β) ο **Ευστράτιος Νικολακάκος**, από τη Λακεδαίμονα, με αριθ. μητρ. 12173. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 140.

ΝΙΚΟΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Μιχάλης Νικολάκης** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Σαμπάτης Νικολάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Πέτρος** και ο **Τσιλιβής Νικολάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΝΙΚΟΛΑΚΕΑ ή ΝΙΚΟΛΑΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Ο **Π. Νικολακέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. Ο **Π.**, ο **Ν. Νικολακέας** και ο **Σ.**, και ο **Π. Νικολατζέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Δημητράκης Νικολακέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Αναγνώστης Νικολακέας** (;) πιθανώς αναφέρεται στις 10 Ιανουαρίου 1831. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-50.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Νικολακέα κατοικούσε στα Κοτσιμαραίικα (Πεδινό), Τσέρια, Πραστίο, Λιασίνοβα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΝΙΚΟΛΑΚΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος με αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια και δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για βαφτιστικό ή για επίθετο. Είχε ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Πάλι στα Βαρούσια κατοικούσε η **Νικολάκαινα** με παραγωγή 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134 και 133. Μια άλλη **Νικολάκαινα** αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια με παραγωγή 31 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 129.

ΝΙΚΟΛΑΚΙΑΝΟΙ - ΝΙΚΟΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΝΙΚΟΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Νικολάκος** δημογέροντας και ο **Παναγιώτης Νικολάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψαν δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Ιωάννης Νικολάκος** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3090. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

Η **Οικογένεια Νικολάκου** κατοικούσε στη Χαριά, ο δε **Δ.** και ο **Κ. Νικολάκος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Αγιογράφος (από Νομιτζή). Αναφέρεται ως ζωγράφος το 1758 στην κτητορική επιγραφή του Προφήτη Ηλία στα Καλλιανείικα. Ίσως πρόκειται για τον Νικόλαο από Νομισή, που εικονογράφησε το ναό της Θεοτόκου στην Κάτω Χώρα της Μηλιάς το 1750. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)169.

Στο ναό Χρυσοστόμου στο Σκουτάρι στην εικόνα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ από το 175 σημειώνεται: "δια χειρός Νικολάου από Νομιτζή". Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 171.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΡΟΓΟΝΗΣ αγιογράφος από Νομιτζή. Στο ναό της Παναγίας στο Κουσκούνι υπάρχει κτητορική επιγραφή από το 1789 και γράφει "δια χειρός Νικολάου Κορογόνη από Νομιτζή". Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 170.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Οικονόμος. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαραστάσεως στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

Στις 30 Φεβρουαρίου 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440 ή Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85.

Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο απευθυνόμενο στον Κυβερνήτη, ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. Μάνη - Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 9 Φεβρουαρίου 1831 ζήτησε να μη εισέλθει στρατός στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. ???

Υπέγραψε αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ιερέυς και Οικονόμος Σπαρτιάτης. (Μήπως Οικονόμος Βαχού;) Το 1823 ήταν παραστάτης της Ανατολικής Μάνης στη συνέλευση του Άστρους μαζί με τον Πιέρο Μπενζαδέ Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα και Πηγές της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 193.

Στις 4 Μαΐου 1823 ήταν στην Τριπολιτσά ως παραστάτης και ζήτησε άδεια για να κατεβεί στην πατρίδα του να πείσει τους Μανιάτες να εκστρατεύσουν. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 61.

Στις 4 Ιουνίου 1823 ήταν στην Τριπολιτσά ως παραστάτης της Ανατολικής Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 162.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Οικογένεια. Το 1618 υπήρχε караβοκύρης **Νικολάου**, ο οποίος είχε φορτώσει βελανίδι από τη Μάνη και το πήγε στη Ζάκυνθο. Δεν είναι βέβαιο ότι ήταν Μανιάτης. Κ. Μέρτζιου *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1957)116.

Στις 6 Μαρτίου 1640 έδωσε κατάθεση στον Προβλεπτή Ζακύνθου ο **Θεοδωρής Νικολάου του Κωνσταντή** από το Βραχίονα της Μάνης που ήταν κυβερνήτης μιας φρεγάτας. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)126.

Ο **Πέτρος** και ο **Μιχαήλ Νικολάου** προσπάθησαν να μεταναστεύσουν στην Κάτω Ιταλία το 1644 με το καράβι του Μαχαιρίδη, αλλά τους εμπόδισαν οι Βενετοί. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* 2(1957)436.

ΝΙΚΟΛΑΡΙΑΝΟΙ - ΝΙΚΟΛΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχαν πύργο στον Πύργο του Διρού. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Άλλη **οικογένεια Νικολαράκου** ζούσε στην περιοχή της Μίνας και ήταν άσχετοι με συνεπώνυμους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

Ο **Μιχάλης Νικολαράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Νικολαράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΝΙΚΟΛΕΑ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στη Μικρή Μαντίνεια, στη Μεγάλη Μαντίνεια, στην Ανδρούβιστα και σε άλλα μέρη.

Από τη Μεγάλη Μαντίνεια ήταν ο **Δημητράκης Νικολέας** που είχε γεννηθεί το 1792 και το 1842 έδωσε κατάθεση για την υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα Μεγ. Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 181 κ.ε. Εκείνη την εποχή στη Μεγάλη Μαντίνεια κατοικούσε και ο **Ι. Νικολέας**. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Από τη Μαντίνεια, χωρίς να διευκρινίζεται Μικρή ή Μεγάλη, ήταν ο **Θεόδωρος Νικολέας** που το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη της ακτής από το Αρμυρό ως την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτελ. φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825.

Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ένας **Νικολέας** από το Σταυροπήγι υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Στις 29 Οκτωβρίου 1831 ο **Ανδρέας Νικολέας** και ο **Δημητράκης Νικολέας** υπέγραψαν πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου ως κάτοικοι Μικρής Μαντίνειας. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. Ο **Α. Νικολέας**, ο **Α. Νικολέας** και ο **Δ. Νικολέας** υπέγραψαν και αναφορά η οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας κατοικούσαν ο **Γεωργάκης** και ο **Χρήστος Νικολέας** και υπέγραψαν αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και του πρώτου δημοσιεύτηκε από τη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. Του δεύτερου δημοσιεύτηκε από την ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Νικολέα κατοικούσε στα Τσέρια, τα Γιατραίικα και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Οικογένεια Νικολέα ήταν εγκατεστημένη και στα Άλικα και πιθανώς είχε συγγένεια με την οικογένεια Λιακάκου. Ανήκε στους σοιλήδες και κλάδοι

της ήταν: ο Λαγονίκας, ο Ντουζέπης και ο Κουρετζής. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΝΙΚΟΛΕΑΣ Η. Μαζί με τους κατοίκους της Μεγ. Καστάνιας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΟΛΕΑΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Η. Νικολέας** μαζί με τους κατοίκους της περιοχής του Ζυγού υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΟΛΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΟΛΕΓΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Άλικα και στις 15 Αυγούστου υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνώμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΝΙΚΟΛΕΤΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

?????Ο **Γιάννης Νικολέας** στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΝΙΚΟΛΕΤΖΑΚΗ ή ΝΙΚΟΛΕΤΣΕΑ Οικογένεια. Ο Έξαρχος Νικολετζάκης αναφέρεται ως μάρτυρας το 1762 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Το Νικολίτζης και το Νικολιτζάς είναι χαϊδευτικά του Νικολάου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)89 και 111.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Νικολετσέα κατοικούσε στη Χώρα και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΝΙΚΟΛΕΤΣΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΝΙΚΟΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247.

ΝΙΚΟΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Οι Νικολιάνοι αναφέρονται στην κτητορική επιγραφή του Αγίου Γεωργίου Καρουπόλεως από το 18ο αιώνα. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 29.

Ο **Δρακούλης Νικολιάνος** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου εγκρίθηκε με προβούλευμα του Βουλευτικού να γίνει πεντηκόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Στην Κάτω Χώρα του Βαχού υπήρχε η γενιά των **Νικολιάνων**, οι οποίοι θεωρούνται απόγονοι του Νικολή, γιού του Μπέλητα από το Κουλούμι. Στη γενιά αυτή ανήκαν οι οικογένειες **Ζερβογιαννάκου**, **Καλαρουτάκου**, **Παναγιωτουνάκου**, **Νικολουδάκος**, Καπερναράκος και **Λεβάκος**. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51 και 52.

ΝΙΚΟΛΙΚΕΑΣ Π. Κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πάμπακα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στις Λαγουδιές. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ Οικογένεια. α) Κατάγεται από τους Ξαρχιάνους της Λάγιας, που είναι Λιάνοι από την Κοίτα, αποτελούν δε κλάδο των Νικλιάνων και εγκαταστάθηκε στα Κορογονιάνικα. β) Αποτελεί κλάδο των Γερακαριάνων της Κηπούλας και ήταν εγκατεστημένη στις Λαγουδιές. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 74, 114 και 135.

Ο **Αντώνιος** και ο **Γιάννης Νικολινάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικόλαος Νικολινάκος** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 με προβούλευμα του Βουλευτικού εγκρίθηκε να πάρει προαγωγή στο βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Νικόλαος Π. Νικολινάκος**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 843. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Ο **Παναγιώτης Νικολινάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης κατηγορίας με αριθ. μητρ. 4475. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 110.

Ο **Παναγιώτης Νικολινάκος** στις 11 Ιανουαρίου 1827 υπέγραψε έγγραφο ως πληρεξούσις Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Ο **Ευστράτιος Νικολινάκος**, από τη Λακεδαίμονα αναγνωρίστηκε υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6200, ό.π., σ. 111.

Ο **Γεώργιος Νικολινάκος** από τη Λακεδαίμονα, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 6245, ό.π., σ. 111.

ΝΙΚΟΛΟΝΑΚΗΣ Α. Κατοικούσε στο Δρυ και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΝΙΚΟΛΟΥΦΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ. Αναφέρεται το 1815 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε ομολογία. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε πολλά μέρη της Μάνης, όπως Κοίτα, Σέλιτσα, Δολοί, Ανδρούβιστα, Σκάλα Βαχού, Μπουλαριοί, Κηπούλα, Κούνος, Κουλούμι, Καφιόνα και Βάθεια.

Το 1642 οικοδομήθηκε ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Σκάλας του Βαχού. Ματαξύ των κλητόρων αναφέρονται ο **Θεοδωράκης** και ο **Δικαίος Νικολόπουλος**. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 37.

Ο **Γεώργιος Νικολόπουλος** (11. Georgio Nicolopulo) αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Το 1716 αναφέρεται από τη Λάγια ο **Γιαννάκης Νικολόπουλος** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200. Ένας ακόμη **Νικολόπουλος** χωρίς βαπτιστικό από την Πάνω Χώρα της Κοίτας αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33, ό.π., σ. 211.

Το 1807 αναφέρεται από την Καλαμάτα ο Θεοδωράκης Νικολόπουλος. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 11 και 23.

Ο **Γρηγόρης Νικολόπουλος-Πιεράκος** (μήπως Πιεράκος-Μαυρομιχάλης;) στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του ταξιάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Νικολός Νικολόπουλος-Πιεράκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Δημητράκης Νικολόπουλος-Γρηγοράκης** (βλέπε Γρηγοράκης) στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Τσιλιβής Νικολόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως εκατόνταρχος στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Βασίλειος**, ο **Γιαννάκης**, ο **Κυριακούλης** και ο **Μιχάλης Νικολόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δημήτριος** και ο **Λάζαρος Νικολόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Θεόδωρος Νικολόπουλος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 ο **Νικόλαος (;) Νικολόπουλος** εξεστράτευσε στη Μεσσηνία υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο το Δημήτρη Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 111, αριθ. εγγρ. 31.

Στις 14 Ιουνίου 1826 ο **Τζανέτος Νικολόπουλος** από τη Σέλιτσα δήλωσε ότι θα στρατεύεται υπό το Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά*, 2(1969-70)283.

Ο **Αθανάσιος Νικολόπουλος του Σωτήρος** γεννήθηκε το 1811 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 2.

Ο **Αθανάσιος Νικολόπουλος** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50-1. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Π. Νικολόπουλος** από το Μέζαπο, ο **Π. Νικολόπουλος** από την Κοίτα, ο **Δ.** και ο **Θ. Νικολόπουλος** από τους Μπουλαριούς, ο **Γ. Νικολόπουλος** από την Κηπούλα, ο **Γ.** και ο **Κ. Νικολόπουλος** από τον Κούνιο, ο **Σ. Νικολόπουλος** από το Κουλούμι, ο **Γ. Νικολόπουλος** από την Καφιόνα και ο **Δ. Νικολόπουλος** από τη Βάθεια υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες από την επαρχία Οιτύλου α) ο **Γεώργιος Νικολόπουλος** με αριθ. μητρ. 426 και β) ο **Σταμάτης Νικολόπουλος** με αριθ. μητρ. 3174. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

Ο **Δημήτριος Π. Νικολόπουλος (μήπως Γρηγοράκης;)** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Διασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΝΙΚΟΛΟΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς άλλη ένδειξη από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 128.

ΝΙΚΟΛΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΚΟΛΟΥΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και ανήκε στους Νικολιάνους, οι οποίοι ήταν απόγονοι του Νικολή, γιού του Μπέλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51 και 52.

ΝΙΚΟΛΟΥΛΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Αναφέρεται το 1733 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)85.

ΝΙΚΟΛΟΥΛΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ήταν ενορίτης στη μονή Στρητίτσι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία της Γούρνιτσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 το μοναστήρι αυτό παραχωρήθηκε στον Πανάγιο Τάφο. Υπέγραψαν Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Γεώργιος Μούρτζινος με τους επιτρόπους του και οι ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΝΙΚΟΛΟΥΛΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΗΣ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΝΙΦΑΝΗΣ ΤΖ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΝΙΧΑΙΝΑ (Νίσας, Νίσης). Αναφέρεται χωρίς άλλη ένδειξη από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΝΙΩΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΝΟΒΑΚΟΥ Οικογένεια ή ΝΟΒΑΚΙΑΝΟΙ. Το 1760 αναφέρεται από το Οίτυλο η Καλοποθού Βασιλόφυη Νοβοκιάνισσα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

Ο ναός της Παναγίας έξω από το Οίτυλο ανήκει στην οικογένεια **Νοβάκου**. Ν. Δρανδάκη, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)218.

Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και **Νοβακιάνοι**. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΝΟΜΙΚΟΙ ή ΝΟΜΙΤΖΗ ή ΝΟΜΙΤΖΙΑΝΟΙ. Οικογένεια που έδωσε το όνομά της στο χωριό Νομισί, δηλαδή Νομικοί και με τον τσιτακισμό έγινε Νομισί. Οικογένεια Νομικού ήταν εγκατεστημένη και στα Τσικαλιά. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134.

Κλάδος της οικογενείας Νομιτζή είχε εγκατασταθεί και στη Ζάκυνθο από το 1665, ενώ εκεί βρισκόντουσα και άλλης προελεύσεως Νομικοί. (Το 1642 - ο Λ. Ζώης στο *Βιογραφικό λεξικό* γράφει 1742 - ανατέθηκε στον Κωνσταντίνο Νομικό να σκοτώσει έναντι αμοιβής τον εξωμότη πειρατή Valorano. Α. Κραντονέλλη, *Ιστορία της πειρατείας κατά τους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 326.)

Το 1676 αναφέρεται μετανάστης στην Bibbona της Τοσκάνης ο **Λουκάς Νομικός** και το 1693 η **Madalena di Luca Nomico**. Το 1690 ζούσε στη Soana ο **Στέφανος Νομικός του ποτέ Θεοδώρου**, ετών 32, με τη μητέρα του, τη γυναίκα του **Μάρθα**, ετών 20, και τη θεία του **Μέναγα**, ετών 44. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)122 και 124. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)461. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243.

Το 1679 σε πωλητήριο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρεται ο **Παπά-Μαυρουδής Νομικός** (Νομιτζή), ο οποίος έγραψε το έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)76 και 107.

Το 1681 αναφέρεται ο **Παπά-Σαββάτιος Νομιτζής** από τη Μηλιά, καλόγηρος ορθόδοξος που έκανε ομολογία πίστεως στο καθολικό δόγμα. Στις 24 Ιανουαρίου 1681 έφραψε γράμμα στους "αφεντάδες του Μαγιστράτου της Κόρσικας", ότι το 1675 πήγε στη Γένοβα και πήρε εξουσιοδότηση για να μεταφέρει 100 οικογένειες από τη Μάνη. Με 30 οικογένειες, δηλαδή 150 άτομα και 5 καλόγηροι, πήρε καράβι, αλλά τους έπιασαν οι Αλγερινοί και τους πήγαν σκλάβους στο Αλγέρι. Εκεί συνάντησαν και άλλους Μανιάτες που ήταν 9 χρόνια σκλάβοι από τους 440 που είχαν πιάσει. τελικά ελευθερώθηκε και πήγε στη Ζάκυνθο. Εκεί συνάντησε τον επίσκοπο Κυπριανό Μποτσινάρη από τους Ξανθιάνους και μερικούς άλλους Μανιάτες που ήθελαν να πάνε στην Γένοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα, Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

Το 1681 ο **Καλόποθος Νομιτζής**, από το Ζυγό της Μάνης, ήταν στη Ζάκυνθο και ήθελε να μεταναστεύσει στη Γένοβα δια μέσου του Παπά-Σαββάτιου Νομιτζή. Δ. Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα, Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507.

Το 1689 ο **Δημήτρης Νομιτζής** ζούσε στη Ζάκυνθο και μαζί με άλλους Μανιάτες συνέστησαν εταιρεία. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)75.

Σε κατάλογο κατοίκων της ευρείας περιοχής (της καστελανίας) της Ζαρνάτας από το 1690 αναφέρονται α) ο **Σαρής Νομικός** (54. Sari da Nomici) και β) ο **καπετάν Ζαΐλης Νομικός** (68. capitan Zaili da Nomici). Μπορεί να θεωρηθεί ότι τα ονόματα Σαρής και Ζαΐλης είναι παρωνύμια κλάδων των Νομικών ή ότι πρόκειται για επίθετα και το da Nomici δηλώνει το χωριό της προέλευσής τους. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1708 ο **Γιώργος Νομικός του ποτέ Θεοδώρου** ζούσε στη Ζάκυνθο και παραβρέθηκε ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία, σε διαθήκη και σε συμφωνητικό. Το 1710 η **Μαρία χήρα του ποτέ Γιώργου Νομικού** διόρισε πληρεξούσιό της το Γιάννη Νίκλο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)4, 5, 6, 17.

Το 1745 ο **Νικόλαος Νομιτζής** μαζί με τον Αναγνώστη Σελεμπερδάκη εικονογράφησαν το ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου. Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 43 και 61. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 240-1.

ΝΟΥΤΖΟΥΝΟΤΕΑΣ Η. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΝΤΑΒΑΚΗΣ ή ΔΑΒΑΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Κατοικούσε στα Κεχριάνικα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1880. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93. Με ενέργειες του Φέδερ στις 21 Δεκεμβρίου 1837 πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 74-5.

ΝΤΑΒΕΑΚΗ ή ΝΤΑΒΕΑ Οικογένεια. Από τους Δολούς. Το 1699 αναφέρεται ο **Δικαίος Νταβεάκης** ως ενοικιαστής των Μύλων της Μαντίνειας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12.

Το 1704 ο **Γεωργιάς Νταβέας** είχε ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών ο **Στασινός Νταβέας του ποτέ Δημητρίου** και ήταν γεννημένος το 1813. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 67.

ΝΤΑΒΗΡΕΑΣ Ι. (Πρόκειται για Γιαννάκη Καταβερέα) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΝΤΑΒΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και ήταν χωρικός δημογέροντας. Υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΝΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ή ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Ν. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 2437. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 134.

ΝΤΑΪΦΑ Οικογένεια. Είχε καταγωγή από τη Νέασα, αλλά εγκαταστάθηκε στο Γερολιμένα, όπου έχτισε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179. Ομώνυμη οικογένεια εγκαταστάθηκε και στα Κεχριάτικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108 και 134.

ΝΤΑΪΦΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγούλεα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΝΤΑΛΙΑΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Το Φεβρουάριο του 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη σε εκστρατεία με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Κοκωνέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΝΤΑΜΗΛΑΚΗΣ ή ΔΑΜΗΛΑΚΗΣ ΓΕΡΒΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΝΤΑΜΗΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος Νταμιλάκος** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Πιέρος Νταμιλάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής

Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΝΤΑΜΗΛΟΣ. Αναφέρεται από τη Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19 και 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΝΤΑΜΙΛΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Μαυροβούνι. Ν. Κατσίκαρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Γεώργιος Νταμίλος**, από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 77. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΝΤΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα. Στις 14 Ιουνίου 1826 ο **Νταντέας**, χωρίς βαφτιστικό, δήλωσε ότι θα εκστρατεύει υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Ο **Θ. Νταντέας** και ο **Ν. Νταντέας** υπέγραψαν δήλωση που αποδοκίμαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΝΤΑΡΜΑΡΟΥ ή ΔΑΡΜΑΡΟΥ Οικογένεια. Βλέπε Δαρμάρου.

Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα. Στις 14 Ιουνίου 1826 ο **Γιάννης** και ο **Σταυριανός Ντασκαρόλης** (υπάρχουν δύο υπογραφές με το όνομα αυτό) υπέγραψαν δήλωση ότι θα εκστρατεύουν υπό το Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284.

ΝΤΕΚΟΥΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Από τη Λάγια της επαρχίας Γυθείου και ανήκει στην πατριά των Μιχελιάνων. Είχε δίπλωμα αντιστρατηγίας από το 1825. Το 1828 διορίστηκε δημογέροντας Λάγιας. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2778. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 150.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 1828 οι κάτοικοι Λάγιας, Βάθειας, Δημαρίστικων, Τσικαλιών και Κορογονιάνικων εξέλεξαν δημογέροντα τον Ηλία Ντεκουλάκο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 294.

ΝΤΕΚΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ως πεθαμένος το 1765 στην κτητορική επιγραφή της μονής της Ζωοδόχου Πηγής του Οιτύλου (μονή Ντεκούλου). Τα παιδιά του, ο Δανιήλ επίσκοπος Μαΐνης και ο πρωτοσύγκελλος Νικηφόρος, έχτισαν το μοναστήρι. Επειδή στην επιγραφή αναφέρεται "...του ποτέ Γεωργίου Ντεκούλου' Μιχελή' ιατρού'..." μπορεί να υποτεθεί ότι ο Γεώργιος Ντεκούλος ήταν γιός του Μιχελή Ιατρού-Μέδικου. R. Traquair, *Ann. Brit. Sch. Athens* 15(1908-9)200.

ΝΤΕΛΗΓΙΑΝΝΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1810 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε απόφαση του κοινού να κρατήσουν τον Παρθένιο Ματαγαρέα ως εφημέριό τους. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

ΝΤΕΜΙΡΟΣ ή ΝΤΕΜΟΙΡΟΣ. οικογένεια από το Βαχό, βλέπε Δεμίρος.

ΝΤΕΡΕΒΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Όπως αναφέρεται σε επιστολή του Τζανέτου Κυβελάκου πήρε μέρος στη μάχη του Δραγατσανίου και τραυματίστηκε θανάσιμα. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

ΝΤΕΡΕΖΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4194. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΝΤΙΖΕΑ ή ΝΤΙΖΗ ή ΔΙΖΗ Οικογένεια. Κατοικούσαν στην Πρίντα των Γαϊτσών, στον Κάμπο, τη Γιάννιτσα και ίσως στους Δολούς. Ο **Κωνσταντίνος Ντίζης** γεννήθηκε το 1776, κατοικούσε στον Κάμπο και ως εκατόνταρχος ακολούθησε το Θανασούλη Κουμουνδουράκη σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 7. Η προαγωγή του σε εκατόνταρχο φαίνεται στα Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387.

Ο **Μαλάμος Ντίζης** γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στη Πρίντα των Γαϊτσών και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη ως πεντηκόνταρχος σε εκστρατεία στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 14.

Ο **Αναστάσιος Ντίζης** το 1824 έγινε πεντηκόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τ. 10, σ. 387.

Ο **Παναγιώτης Ντιζέας** ίσως ήταν από τους Δολούς και στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε ως χωρικός δημογέροντας αναφορά συμπαράστασης προς τους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

Από τη Γιάννιτσα αναφέρονται ο **Χριστόδουλος**, ο **Γιωργάκης**, ο **Νικόλαος**, ο **Γιαννάκης Ντίζης**. "Αρχείον" 1959, σσ. 188-9. ???????

ΝΤΟΒΑΚΗΣ ή ΝΤΟΒΑΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ του Πουλίκου. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε σε ταξίαρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Έκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΝΤΟΒΑΚΟΣ Π. Το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Μηλέας.

ΝΤΟΓΑΤΖΗΣ ή ΔΟΓΑΤΖΗΣ. Βλέπε Δογατζή. *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 1964, σ. 206.

ΝΤΟΚΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 421. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

ΝΤΟΜΑΔΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ηγούμενος της μονής της Τίμιοβας στα 1782-1787, 1793-1795 και το 1812. Αναφέρεται ως ανάδοχος του Γιαννιού Γ. Καπετανάκη. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κωδικα Ντίμιοβας*, σσ. 16, 38, 48 και Σ. Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)20.

ΝΤΟΥΒΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται σε διαθήκη του 1829 ότι είχε προτείνει το 1817 "να ξεμπερδέψη το νιτερέσιο", δηλαδή να λύσει τη διαφορά. Το επίθετο Ντουβάκης απαντά και στο Σταυρί. Στ. Σκοπέτεια, *Διαθήκαι εκ της Δυτικής Μάνης*, *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 6(1955)119.

ΝΤΟΥΒΑΚΗΣ ή ΤΟΥΒΑΚΗΣ ή ΝΤΟΥΒΑΣ ή ΝΤΟΥΒΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Οικογένεια Ντουβέα ζει στη Λαγκάδα. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Π. Ντούβας** αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 5138. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΝΤΟΥΒΑΚΟΥ ή ΝΤΟΥΒΑ ή ΝΤΟΥΒΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μίνα και θεωρείται ότι προέρχεται από τους Καραμπατιάνους της πατριάς των Κοσμάδων. Κλάδοι της οικογενείας αναφέρονται: α) Καλφακάκος (άσχετος με συνώνυμο Βάθειας), β) Κουφονικόλας, γ) Λεωτσάκος, δ) Ξεπαπαδάκης ή Ξεπαπαδάκος και ε) Παντελεάκης από Πάμπακα. Ντουβιάνοι ήταν εγκατεστημένοι και στην Κηπούλα του Κατωπαγγίου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 105, 122, 133 και 135.

ΝΤΟΥΚΕΑΣ (;ΤΖΟΥΚΕΑΣ) ΝΙΚΟΛΗΣ. Το 1824 στρατεύθηκε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 83.

ΝΤΟΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται ως Dughni Zuanne το 1690 σε κατάλογο μεταναστών στη Soana της Ιταλίας. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 125.

ΝΤΟΥΡΑΚΗ ή ΔΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Βλέπε Δουράκη.

ΝΤΟΥΡΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και είχε ετήσια παραγωγή 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133. Βλέπε οικογένεια Δουράκη.

ΝΤΟΥΡΑΧΑΛΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΝΤΟΥΦΑΚΟΣ Μ. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Αρεόπολης.

ΝΤΟΥΦΕΞΗΣ ΚΟΣΜΑΣ. Από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθμ. μητρ. 2872. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΝΤΡΙΒΑ Οικογένεια. Ο **Στρατής Ντρίβας** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Στρατής Ντρίβας** από τον Πολυάραβο (Πολυτζάροβα) κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Ιωάννης Ντρίβας** από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1848. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 110.

ΝΤΡΟΥΦΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ήταν ένας από αυτούς που πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους, οι οποίοι το 1826 αποβιβάστηκαν στο Διρό. Ο πύργος ήταν στη θέση της μετέπειτα οικίας Λεκάκου στον οικισμό Τσαλαπιάνικα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 41 και 81.

ΝΩΡΑΚΟΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΞΑΝΑΚΗ στου. Αναφέρεται το 1736 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως τοπωνύμιο σε διαθήκη. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)86.

ΞΑΝΘΑΚΗ ή ΞΑΝΘΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Ξανθιάνικα που αποτελεί ένα των οικισμών της Μηλιάς (Ξανθιάνικα, Φαγριάνικα, Σεκουριάνικα, Κάτω Χώρα). Η καταγωγή της οικογενείας ανάγεται στους Γιατρούς-Μεδίκους του Οιύλου. Το 1690 σε κατάλογο κατοίκων της καστελανίας της Ζαρνάτας αναφέρεται ο *capitan Jatro da Milea (75)*, που πρέπει να είναι από τους προγόνους των Ξανθιάνων. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Ο Ν. Κατσικάρος, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81, αναφέρει ότι στη Γαρμπελιά βρίσκονται οι Πύργοι των Ξανθάκηδων, Λιανέρη, Καστάνη, Κυβέλου, οι οποίες οικογένειες αποτελούν κλάδους των Γιατριάνων. Επίσης γράφει ότι στα Ξανθιάνικα υπάρχει ο πύργος του Μπονάρου κ.ά. Στις 28 Απριλίου 1723 βρισκόταν στη μονή της Τίμιοβας ο **Ξανθός Γιατρός** από τη Μηλιά και προσυπέγραψε ως μάρτυρας στην υπ' αριθ. 73 αφιέρωση. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 16. Αυτός πρέπει να ταυτίζεται με τον Ξανθό Ξανθάκη που αναφέρεται κατωτέρω.

Το 1702 οικοδομήθηκε στα Ξανθιάνικα της Μηλιάς ο ναός του Αγίου Νικολάου και τοιχογραφήθηκε το 1706 από τον ηγούμενο Νεκτάριο Ζαραβίνα "*και των τιμιοτάτων αρχόντων Ξανθιάνων*". Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)173.

Από παράδοση της περιοχής της Μηλιάς πληροφορούμεθα ότι ο **Ξανθός Ξανθάκης** μαζί με τον Αντώνη Καβαλιεράκη-Κοσονάκο από το Μαλέβρη πήγαν στη μονή της Τίμιοβας και συνάντησα τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη και τον δηλητηρίασαν (1718). Λέγεται ότι ο Ξανθάκης κρατούσε ένα τσαμπί σταφύλι που ήταν από τη μια μεριά δηλητηριασμένο και εκείνο πρόσφερε στον Κουτήφαρη, ενά ο ίδιος έτρωγε από την άλλη μεριά. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 459. Ο Πέτρος Κουτήφαρης στις ιστορικές του σημειώσεις αναφέρει: "*Ο Καπετάν Γιαννάκης Κουτήφαρης, ο φονευθείς εν Δημιόβη υπό του Ξανθού Ξανθάκη και Αντωνίου Καβαλιεράκη...*". Γ. Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)54.

Στις 22 Μαρτίου 1794 ο Γενικός Προβλεπτής του Μοριά Νάνι έγραψε στον Προβλεπτή Λακωνίας να του στείλει το ανακριτικό υλικό για τους

μισθοφόρους του ιππικού που επιτέθηκαν κατά του **Μιχαήλ Ξανθάκη** και ενός Τούρκου που βαφτίστηκε Χριστιανός. Κ.Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)337.

Ο **Γεωργάκης Ξανθάκης** με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος (έδρα της Εθνοσυνέλευσης) τον πρότεινε για το βαθμό της πεντηκονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Ο **Γεώργιος Ξανθάκης** από τη Μηλιά στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του ταξίαρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέρτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

Ο **Γεώργιος Ξανθάκης** τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Στρατήγης Ξανθάκης**, από τη Σπάρτη (Μάνη;), το 1825 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 1310. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Ο **Στρατηγούλης Ξανθάκης** ως οπλαρχηγός έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και τον Ιούνιο του 1824 έγινε χιλίαρχος. (Απόγονός του ο Ακαδημαϊκός Ιωάννης Ξανθάκης). Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)139-140.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Στρατηγούλης Ξανθάκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Βενετσάνο Ξανθάκη** από το Οίτυλο και κάτοικο Καλαμάτας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Βενετσάνος Ξανθάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Βενετσάνος Ξανθάκης** διορίστηκε αστυνόμος Καλαμάτας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 8 της 18 Ιουνίου 1832, σ. 97.

Ο **Ξανθός Ξανθάκης**, από την περιοχή του Οιτύλου κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Ανδρέας Ξανθάκης** από το Δρυάλο, γεννημένος το 1805, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Άλλη οικογένεια Ξανθάκη κατοικούσε στη Γιάννιτσα. Από το Χριστόδουλο Καπετανάκη αναφέρεται ότι ο **Γιαννάκης Ξανθάκης** του έδωσε

πληροφορίες που γνώριζε από παράδοση για το μοναστήρι της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 21.

ΞΑΝΘΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Μ. Ξανθάκος** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Π. Ξανθάκος** κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ηλίας Ξανθάκος** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη με προβούλευμα του Βουλευτικού έγινε εκατόνταρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

Ο **Ηλίας Ξανθάκος**, από την επαρχία Γυθείου, έγινε εκατόνταρχος το 1825 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 805. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Ο **Ηλίας Ξανθάκος** ήταν στην ομάδα του Θ. Καβαλιεράκη που κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν άμυνα στους Αιγυπτίους του Ιμπραήμ, οι οποίοι το 1826 είχαν αποβιβάσει στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

Ο **Ηλίας Ξανθάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαραστάσης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Ηλίας Ξανθάκος** τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Ξάνθος Ξανθάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1604. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 93. Βλέπε Ξανθό Βενετσανάκη.

Ο **Χριστόφορος Ξανθάκης** στις 9 Ιουλίου 1824 πήρε την έγκριση του Βουλευτικού για να γίνει ταξίαρχος και ο **Γεώργιος Ξανθάκης** το βαθμό του εκατοντάρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 182.

Ο **Χριστόφορος Ξανθάκος**, από τη Σπάρτη (Μάνη;), αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3270. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 93.

Ο **Γεώργιος Ξανθάκος ή Ζουράκος**, από τη Σπάρτη (Μάνη;), έγινε ταξίαρχος το 1825 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός με αριθ. μητρ. 2392. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 93. Ο **Γεώργιος Ξανθάκης ή Ζουμάκος** ήταν από την Πολοβίστα, όπου σώζεται ο πύργος του. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)140.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 1ης τάξεως ο **Ξανθάκος Χριστόδουλος** με αριθ. μητρ. 1336, ο **Παναγιώτης Ξανθάκος** με αριθ. μητρ. 5953 και πάλι ο **Παναγιώτης Ξανθάκος** με αριθ. μητρ. 6205. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 111.

Στις 8 και 9 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Παναγιώτη Γιατράκου ο **Χριστόδουλος Ξανθάκος** πήρε το βαθμό της ταξιαρχίας και ο **Γεώργιος Ξανθάκος** το βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ.

342 και ό.π., τόμ. 10, σ. 391-2. Ο **Χριστόδουλος Ξανθάκης** έγινε ταξίαρχος. Γ.Καψάλη, *Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, Πελοποννησιακά* 2(1957)140.

ΞΑΝΘΕΑΣ ή ΞΑΘΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ξανθέα κατοικούσε στα Τσέρια, το Λιμπόχοβο (Ζαχαριάς) και το Πρασίο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΞΑΝΘΕΑΣ. Αναφέρεται μαζί με τον Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες, τους Κουμουνδουράκηδες, τους Μπουκουβαλέους και Δ(Τ)ουράκηδες ότι στην πολιορκία της Τριπολιτσάς ήταν φίλοι του Κολοκοτρώνη και κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιεστέρα θέση στην Τριπολιτσά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 129.

ΞΑΝΘΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Κατατάσσεται μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 153.

ΞΑΝΘΟΥΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Γ. και ο Χ. Ξανθούλης υπέγραψαν αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Αναγνώστης Θ. Ξανθούλης** κατοικούσε στην περιοχή της επαρχίας Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1200. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 111.

ΞΑΡΔΕΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΞΑΡΧΑΚΗ Οικογένεια. Το 1705 ο **Πέτρος Ξαρχάκης** ενοίκιασε το φόρο της δεκάτης του χωριού της Βαρδούνιας Σελίνα. Συγχρόνως ο **Βασίλης Ξαρχάκης** ενοίκιασε τη δεκάτη από τα χωριά Κόκκινα Λουριά και Γουλιάνικα. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 117. Ο Πέτρος Ξαρχάκης, που αναφέρεται ότι ήταν από την καστελανία της Κελεφάς, ενοίκιασε από τη Βενετική διοίκηση και κτήματα, ό.π., σσ. 119 και 122.

Ο **Νικολός Ξαρχάκης** αναφέρεται από το χωριό Χάρνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

Από παράδοση αναφέρεται ότι στη Λάγια γινόντουσαν συγκρούσεις μεταξύ των Ριτσιάνων και των Μιχελιάνων. Οι Ρίτσοι κάλεσαν τους Μπογιουκλάκηδες (Μιχαλακιάνους) και οι Μιχελιάνοι τους Ξαρχάκηδες για

συμμάχους και λέγεται: " *Οι Ξαρχάκηδες κατά γενική παραδοχή ήρθαν στη Λάγεια κατά πρόσκληση των Μιχελιάνων, για να τους ενισχύσουν στους αγώνες τους, γι' αυτό τα σπίτια τους και οι πύργοι τους είναι κοντά στους Μιχελιάνους*". Ε. Αλεξιάκη, *Τα γένη και η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία της Μάνης*, σσ. 120 και 168.

Ο **Κ. Ξαρχάκης** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Νικολάκης Ξαρχάκης** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1796, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Αναγνώστης Ξαρχάκης** στις 24 Μαρτίου 1812 ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη. Υποθέτουμε ότι μπορεί να ήταν απόγονος του Έξαρχου Γρηγοράκη που ανασκολοπίστηκε το 1780 από τους Τούρκους. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 22. Ο Αναγνώστης Ξαρχάκης υποτίθεται ότι κρύπτεται πίσω από το όνομα "**Αναγνώστης κλητήρας μάρτυρας**" που υπογράφει σε πωλητήριο έγγραφο του 1815. Πιθανώς έχει συγγενική σχέση με τον **Ξαρχάκο** που αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)270 και 272.

Ο **Πέτρος Ξαρχάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέας στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΞΑΡΧΑΚΗ ή ΞΑΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Σταυροπηγίου ο δε **Α. Ξαρχάκης** και ο **Χ. Ξαρχάκος** υπέγραψαν αναφορά καταδικάζουσα τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΞΑΡΧΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης, όπως στη Λάγια και στο Ξούμερο, που δεν έχουν συγγένεια μεταξύ τους. Κλάδοι της οικ. Ξαρχάκου του Ξούμερου είναι: Σμαήλος, Γκλεζάκος και Κυριαζής. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάνων και β) των **Ξαρχιάνων** και Πηλοκωκιάνων. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπερζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαί δια την*

Ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

Ο **Θοδωρής Ξαρχάκος** σε επιστολή του Τζανέτου Κυβελάκου αναφέρεται ότι ο Θοδωρής Ζαρχάκος σκοτώθηκε στη μάχη του Δραγατσανίου "...βολίμι στη γκαρδιά...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 100.

Ο **Γ. Ξαρχάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ν.** και ο **Π. Ξαρχάκος** κατοικούσαν στον Πύργο του Διρού και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Πέτρος Ξαρχάκος** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Γεώργιος Νικολάου Ξαρχάκος** και ο **Βασίλης Γεωργ. Ξαρχάκος** από το Σταυρί μετοίκησαν στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

Οι **Ξαρχιάνοι** ή η **Οικογένεια Ξαρχάκου** είναι Λιάνοι της πατριάς των Νικλιάνων που τους κάλεσαν οι Μιχελιάνοι της Λάγιας για τους πολέμους τους εναντίον των Ρικιάνων-Ρίτσων. Κλάδοι των Ξαρχιάνων είναι: Γαλάκος, Καλημέρης και Κατσιβαρδάκος. Ακόμη ως κλάδος των Ξαρχιάνων αναφέρεται και ο Καβατζάς. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 150. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΞΑΡΧΟΓΓΟΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΞΑΡΧΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Θωμάς Ξαρχουλάκος**, στις 8 Δεκεμβρίου 1829 που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Η. Ξαρχουλάκος** και ο **Γ. Ξαρχουλάκος** κατοικούσαν στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΞΑΡΧΟΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3626. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΞΕΛΑΡΔΙΣΤΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Άλικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 45. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215. Θεωρείται από τους παλαιούς κατοίκους των Αλικών. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΞΕΝΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ του Στ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1269. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΞΕΝΕΑ Οικογένεια. Στις 21 Απριλίου 1773 ο **Σταμάτης Ξενέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) πούλησε ένα χωράφι. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)91.

Στις 12 Μαρτίου 1810 σε απόφαση του κοινού για την επιλογή πρεσβυτέρου αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Νικολάκης Ξενέας**. ό.π., σ. 98.

ΞΕΝΙΑΝΟΙ ή ΞΕΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Μίνας και είχε τους ακόλουθους κλάδους: α) Βουδιγάρης που κατοικούσε στον Άη Γιώργη της Μίνας και δεν είχε συγγένεια με την συνεπώνυμη οικογένεια της Αρχιάς), β) Δρακουλόγγονας, γ) Καούνης, δ) Κάρκαλης, ε) Κουμπούρος στ) Μέρμηγκας, στον οικισμό Μερμηγκιάνικα και ζ) Πολυβάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

Οι **Ξενιάνοι** στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΞΕΝΟΥΛΗ ή ΞΕΝΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές. Ο **Στρατήγης Ξενουλέας** γεννήθηκε στις Γαϊτσές το 1798 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 45. Ο Στρατηγούλης Ξενουλέας ή Ξενούλης αναφέρεται στο Α.Α.Ε.Β.Ε. στους αριθ. 2432 και 6308 ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 111.

Ο **Χρήστος Ξενουλέας** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου, ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 26 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης προς τον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, η οποία δημοσιεύτηκε από τη Γενική Εφημερίδα *Ελλάδος*, αριθ. φύλ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Στις 18 Αυγούστου 1838 έγραψε τη διαθήκη του ο Γέρο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης ο οποίος σημείωσε ότι είχε μία ομολογία του Ξενούλη, χωρίς να αναφέρει βαφτιστικό όνομα. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 421.

ΞΕΠΑΠΠΑΔΑΚΗ Οικογένεια. Μετά την απόβαση των Αιγυπτίων στο Διρό το 1826 προέλασαν προς την Τσίμοβα (Αρεόπολη) και σκότωσαν μια γρηά της οικογενείας Ξεπαππαδάκη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 80.

Ο **Δημήτριος Ξεπαπαδάκης** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1809, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΞΕΠΑΠΑΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Ντουβιάνων της Μίνας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΞΕΠΑΠΑΔΕΑ Οικογένεια. Από το Πραστίο. Όπως φαίνεται από το φάκελο του Αντωνίου Πατριαρχέα, ο **Παναγιώτης Ξεπαπαδέας** πολέμησε ως μπουλουξής στις μάχες της Βέργας, του Πολυάραβου και των Σκιφιάνικων. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστίο*, σ. 86. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Νικολής Ξεπαπαδέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ξεπαπαδέα κατοικούσε στο Πραστίο, τα Πρίπιτσα και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΞΕΡΟΒΑΣΙΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 10787. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΞΕΡΟΓΛΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται το 1717 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΞΕΤΕΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. (Μήπως Εξετέας;) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Από Δικαίο Βαγιακάκο, Σύμμεικτα, *Λακωνικά Σπουδαί*, 15(2000)390, αναφέρεται ως Γεωργάκης Ζητέας(;).

ΞΗΝΤΑΒΕΛΟΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΞΗΝΤΑΡΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Από την οικογένεια Γρηγοράκη, γιός του Τζώρτη ή Ξηντάρα. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος του δήμου Τευθρώνης με πρωτεύουσα το Σκουτάρι.

ΞΗΝΤΑΡΑΣ - ΓΡΗΓΟΡΑΚΗΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Βλέπε Γρηγοράκης-Ξηντάρας Τζώρτζης.

ΞΗΝΤΑΡΑΣ - ΓΕΡΟΞΗΝΤΑΡΑΣ ή ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΒΑΧΟΥ. Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και στη συνέχεια στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

ΞΗΝΤΑΤΡΙΧΗΣ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ. Από τον Κούνιο, γεννήθηκε το 1791, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για

να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΞΗΡΕΛΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Πνευματικός. Το μοναστήρι της Τίμιοβας το 1720 αγόρασε ένα κτήμα στο Κουρτζαούση (Σπερχογεία) με τα χρήματα που συγκέντρωσε ο πνευματικός Διονύσιος Ξηρέλης από τη ζητία (έρανο) στη Μεσσηνία. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 42.

ΞΙΓΚΑ Οικογένεια. Το 1675 αναφέρονται ως μετανάστες από το Οίτυλο στη Κορσική ο **Θωμάς** και ο **Ματθαίος Ξίγκας**. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΞΙΜΥΤΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στο έγγραφο αναφέρεται και το όνομα Πανάγος χωρίς επώνυμο, αλλά διευκρινίζεται ότι πρόκειται για τον Πανάγο Μυκονιάτη, ό.π., σ. 136-7.

ΞΙΦΑΡΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Ξιφαριάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Θοδωρής Ξιφαράς** το 1825 ακολούθησε σε εκστρατεία το Σταυριανό Καπετανάκη, με μπουκαδώρο το Δημήτρη Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ.Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ., 31 της 25 Φεβρουαρίου 1825.

Ο **Ηλίας Μιχ. Ξιφαράς** μετοίκησε από την Αρεόπολη στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΞΙΦΟΜΑΧΑΙΡΙΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Πατριά της Λάγιας από τους οποίους προέρχονται οι οικογένειες Κασίμη, Φταξέα, Καπηλωρύχου και Ρούσιου. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

ΞΟΔΗΛΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Είχε παντρευτεί τη Μαρία Χαμάρτου από το Καρνέση της Γορτυνίας. Το 1704 τα αδέρφια της μοίρασαν την περιουσία τους. Ν.Βέη, *Οι Χαμάρτοι*, Αθήνα 1903, σ. 8-9.

ΞΥΔΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8954. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΞΥΛΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΞΥΛΑΣΤΟΡΙΑΝΟΙ ή ΞΥΛΑΣΤΟΡΑ Οικογένεια. Στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης υπήρχαν τέσσαρις μεγάλες οικογένειες: α) Οι Βούλτσοι, β) οι Μιχαλιτσάνοι, γ) οι Αλεξιάνοι και δ) οι Ξυλαστοριάνοι. Το 1690 σε κατάλογο κατοίκων από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας αναφέρεται ο **Ανδρέας Ξυλάστορας**, Andrea Xilastora (51). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429. Οι Ξυλαστοριάνοι θεωρούνται "αχαμνόμεροι" ή "φερτοί". Αστειευόμενοι

τους λέγουν: "Ξυλαστοριάνοι - ξύλο απελέκητο". Ε. Αλεξιάκη, *Τα γένη και η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία της Μάνης*, σσ. 177 και 168.

ΞΥΜΗΤΗΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στις Ελιμπιές. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

ΞΥΜΥΤΕΑ Οικογένεια. Στις 12 Μαρτίου 1810 αναφέρονται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Γιάννης** και ο **Τζανέτος Ξυμυτέας** σε απόφαση του κοινού για την επιλογή εφημερίου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

ΞΥΝΟΥ Οικογένεια. Στις 14 Ιουνίου 1826 αναφέρονται ο **Αναστάσης Ξυνός** και ο **Δημητράκης Ξυνός**, οι οποίοι υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Έλια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Δεν υπήρχε συγγένεια με την οικ. Οικονομάκου του Κατωπαγγίου. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

Άλλη οικογένεια Οικονομάκη κατοικούσε στην Αρεόπολη από την οποία ο **Χαράλαμπος Παναγ. Οικονομάκης** μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνιο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Το επίθετο απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Αναγνώστης Οικονομάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Ιωάννης Οικονομάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3567. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

Ως υπαξιωματικοί 2ας τάξεως αναγνωρίστηκαν ο **Θεόδωρος Οικονομάκος** με αριθ. μητρ. 2385 και ο **Νικόλαος Οικονομάκος** με αριθ. μητρ. 3200. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 111.

Ο **Νικόλαος Οικονομάκος** κατοικούσε στα Σκυφιάνικα και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγας. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Παναγιώτης Οικονομάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 πήρε την έγκριση από το Βουλευτικό για την προαγωγή του σε υποχιλίαρχο. (Βλέπε Παναγιώτη Οικονομέα). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΟΙΚΟΝΟΜΕΑ Οικογένεια. Βλέπε και Κονομέα. Το όνομα απαντά σε πολλά μέρη της Μάνης. Για το Πραστίο αναφέρει ο Πατριαρχέας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Πέτρος Οικονομέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Παναγιώτης Οικονομέας** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιάρχιας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών α) ο **Δημήτριος Οικονομέας του Οικονόμου** που είχε γεννηθεί το 1813 και β) ο **Ανδρέας Οικονομέας του Οικονόμου** γεννημένος το 1818. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 24 και 8.

Ο **Μ. Π. Οικονομέας** μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψαν ψήφισμα με το οποίο καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια οικονόμα κατοικούσε στο Πραστίο και τη Γούρνιτσα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1836 διορίστηκε σύμβουλος του Δήμου Προαστίου. Γ. Μαράβελιά, *Πραστίο*, σ. 88.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΒΑΧΟΥ. Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον Οικονόμο Βαχού. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. (Βλέπε: Ξηντάρας ή Οικονόμος Βαχού, Νικόλαος Οικονόμος)

ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ της Κελεφάς. Δεν αναφέρεται όνομα. Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: **Οικονόμος της Κελεφάς**, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Οικογένεια (Βλέπε: Κονόμου). Ο **Αναγνώστης Οικονόμου** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΟΙΚΟΥΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Πρόκειται για τον Πέτρο Σεκούρη που το καλοκαίρι του 1829 ήταν πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους και σημειώνεται ως Πέτρος Οικουρέας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 75.

ΟΡΦΑΝΑΚΟΣ ΕΞΑΡΧΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5903. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 111.

ΟΡΦΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Μιχαλακιάνων (από τη Νόμια) της πατριάς των Νικλιάνων οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στη Λάγια και από εκεί στη Βάθεια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 78.

ΟΡΦΑΝΕΑΣ Ν. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΟΡΦΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Κατοικούσε στη Λάγια και ακολουθούσε στις αντιπαρατάξεις το Γερακάρη Μουγιουκλάκη. Τον Ιούνιο του 1829 μετά απ΄ μια τοπική σύρραξη οδηγήθηκε μαζί με άλλους στο δικαστήριο. Πληροφορίες από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΟΡΦΑΝΙΑΝΩΝ Οιογένεια. Είχε πύργο στο Βελούσι (κοντά στο Δρυάλο). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΠΑΒΡΕΚΟΣ Γ. κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΓΓΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132. Βλέπε: Πατζής.

ΠΑΓΚΑΛΟΣ Γαβριήλοβιτς ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται ως Μανιάτης. Υπήρξε ταγματάρχης του Ρωσικού στρατού και το 1807 ακολούθησε τον Κωνσταντίνο Υψηλάντη και μπήκε στη Βλαχία. Εκεί σχηματίστηκαν τρία στρατιωτικά σώματα, ένα από τα οποία τέθηκε υπό τη διοίκησή του. Πολέμησε εναντίον των Τούρκων, αλλά επειδή οι στρατιώτες του επιδόθηκαν σε λεηλασίες των εντοπίων Βλάχων, στο τέλος του 1807 οι Ρώσοι το διέλυσαν. Δ. Οικονομίδου, *Περί του εν Βλαχία Ελληνικού στρατιωτικού σώματος, Λακωνικά Σπουδαί 1(1972)269 κ.ε. και του ιδίου, Προσθήκη εις το περί Ν. Παγκάλου εκ Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί 2(1975)173 κ.ε.*

Ο **Ν. Πάγκαλος** μαζί με άλλους Έλληνες τον Απρίλιο του 1790 υπέγραψε αναφορά και παρασουσιάστηκε στην Αικατερίνη τη Μεγάλη της Ρωσίας, ζητούσε δε να γίνει ο γιός της ο Κωνσταντίνος βασιλιάς στην Κωνσταντινούπολη. Ο Κωνσταντίνος τους μίλησε Ελληνικά. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α', σσ. 18-20.

ΠΑΓΚΕΑΣ ΣΤ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ Ιερομόναχος. Αναφέρεται το 1747 ως υποψήφιος επίσκοπος Δυρραχίου. Ν. Βέη, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1903)192.

ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ Ιερομόναχος. Στις 12 Μαρτίου 1781 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Κυθηρίας. Ν. Βέη, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1903)194.

ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ Ιερομόναχος ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ-ΝΙΚΛΟΣ. Το 1789 μόναζε στο ναό του Γενεσίου της Θεοτόκου στα Κεχριάνικα, οπότε αγιογραφήθηκε ο ναός. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)566.

ΠΑΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Ανδρέας** και ο **Νικόλαος Παγουλέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο **Σ. Παγουλέας** υπέγραψε τη δεύτερη από αυτές.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια ;Παβουλέα; κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΓΩΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα. Το πιο αξιόλογο μέλος της οικογενείας Παγώνη ήταν ο **Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθος**, που βρήκε μαρτυρικό τέλος στις φυλακές της Τριπολιτσάς το 1821. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 155. Σ. Κουγέα, Ο Εθνομάρτυς Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθος Παγώνης, Έκδ. "Συλλόγου προς διάδοσιν των γραμμάτων", Καλαμάτα 1960 (Λόγος πανηγυρικός).

Ο **Χρύσανθος Μονεμβασίας** με άλλους αρχιερείς συνεννοήθηκαν με το Μαυρομιχάλη περί αναβολής της επαναστάσεως και πήγαν στην Τριπολιτσά. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 20.

Ο **Χρύσανθος Μονεμβασίας** φυλακίστηκε στην Τρίπολη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σ. 61.

Ο **Χρύσανθος Παγώνης** μαθήτευσε στη σχολή της Δημητσάνης... Κατά το 1820 έγινε μέλος της γενικής Εφορίας, η οποία διοικούσε τα της Φιλικής Εταιρείας της Πελοποννήσου, που ήταν υπό την προεδρεία του Ιωάννου Βλασσοπούλου προξένου της Ρωσίας. Δ.Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 166. Ο Χρύσανθος πήγε στην Τριπολιτσά ως όμηρος, συνοδευόμενος από το διάκος του Γρηγόριο Κουλουμπάκη, ό.π., σ. 218.

Ο ανιψιός του **Γεώργιος**, ο οποίος ήταν γνωστός ως Παγωνόπουλος, ακολούθησε το ιερατικό στάδιο, χειροτονήθηκε δε πρωτοσύγκελλος με το όνομα **Γεράσιμος** και ακολούθως στα χρόνια της ελευθερίας έγινε μητροπολίτης Αργολίδος, ό.π., σ. 162.

Μετά την τελευταία του Χρυσάνθου διωρίσθη επισκοπικός τοποτηρητής κατ' εκλογήν της επαρχίας ο ανεπιός του Γεράσιμος Παγώνης, χρηματίας και αντιπρόσωπος μιας περιόδου του Βουλευτικού σώματος και πληρεξούσιος της εν Προνοία συνελεύσεως και συναγωνισθείς καθ' όλα εις την ανάστασιν της πατρίδος. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 94. Αναφέρεται πάλι ότι υπήρξε πληρεξούσιος και βουλευτής, ό.π., σ. 121.

Αναφέρεται ότι μαζί με το μοναχό Γεράσιμο Παπαδόπουλο πήγε στην Τρίπολη και ο Γεώργιος Παγώνης. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)384.

Στις 18 Νοεμβρίου 1821 τα Πισινά Χωριά ζήτησαν με αναφορά τους προς το Δ. Υψηλάντη και τη Γερουσία να ορισθεί διάδοχος του Χρυσάνθου Παγώνη ο ανεπιός του Γεώργιος. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 6.

Μετά την άφιξη του Υψηλάντη συμφωνήθηκε να προστεθούν στη Γερουσία ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο Ασημάκης Ζαΐμης και ο Γεώργιος Παγωνόπουλος. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 209.

Ο **Γεώργιος Παγωνόπουλος** έλαβε μέρος στη συνέλευση των Βερβένων, Ιούλιος 1821. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 187. Ως **Γεράσιμος Πρωτοσύγκελλος** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, 6-16 Απριλίου 1826, ό.π., σ. 197 και στην Ερμιόνης, 18 Ιανουαρίου - 5 Μαΐου 1825, ό.π., σ. 198. Πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους ως πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης και στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε τον κανονισμό των συνεδριάσεων της Εθνικής Συνελεύσεως. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 156. Βλέπε και άλλες παρουσίες του στον ίδιο τόμο.

Στις 4 Ιουνίου 1823 ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος ήταν στην Τριπολιτσά ως παραστάτης της Δυτικής Σπάρτης μαζί με τον Αναστάσιο Κορνήλιο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 162.

Την 1 Σεπτεμβρίου ήταν στην Τριπολιτσά και ανέφερε ότι δεν είχε χρήματα για να πάει στην έδρα του Βουλευτικού που ήταν στη Σαλαμίνα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 259.

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1823 ήταν στην Τριπολιτσά και μαζί με άλλους βουλευτές απάντησε στον Πανούτσο Νοταρά που ζητούσε να πάει στη Σαλαμίνα. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 260.

Στις 14 Σεπτεμβρίου 1823 ζήτησε από το Βουλευτικό άδεια απουσίας για 20 ημέρες. Όπως αναφέρει ο συνάδελφός του Αναστάσιος Κορνήλιος θα τον δικαιολογούσε. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 266.

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπεης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη, **Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο**, Ηλία Τσαλαφατίνο και Δημήτριο Τσιγκουράκο ως μέλη της Εθνοσυνελεύσεως. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος είχε ομολογία δοσμένη στο Γεώργιο Μαυρομιχάλη και τον αποκαλεί συμπεθερο γιατί η αδελφή του η Χρυσήδα είχε παντρευτεί τον αδελφό του Αναστάσιο. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά* 1(1956)352 στίχ. 62 και σ. 364.

ΦΕΚ 5(29/1/34)47: Ο Γεράσιμος Παγώνης διορίζεται επίσκοπος της ιεράς επισκοπής Τριφυλίας.

ΦΕΚ 1(18/1/36)2: Μετατίθεται ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος Παγώνης από την Κυπαρισσία στην Καλαμάτα, γιατί πρωτεύουσα του νομού Μεσσηνίας έγινε η Καλαμάτα.

ΦΕΚ 7(26/2/36)31: Ο **Γεράσιμος Παγώνης** παρασημοφορήθηκε με τον αργυρό σταυρό των ιπποτών του τάγματος του Σωτήρος.

[Βιβλιογραφία από Στ. Σκοπετέα, "Ήως": Α.Φραντζή, Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος, τόμ. Δ', σ. 94 και 121. Φωτάκου, Βίοι Πελοποννησίων, 1888, σ. 321. Περιοδικό "Σωτήρ", τόμ. 1880-81, σ. 245. Ν.Βέη, Χριστιανικά επιγραφαί Μεσσηνίας, Δ.Ι.Ε.Ε., 1904, σ. 380 (αναφέρεται στην αδελφή του που είναι σε επιγραφή στην εικόνα της Υπαπαντής). Δ.Δουκάκη, Μεσσηνιακά, σ. 167. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ιστορία της εκκλησίας της Ελλάδος, 1920, σ. 24.Χρ. Παπαοικονόμου, Ο Πολιούχος του Άργους Άγιος Πέτρος επίσκοπος Άργους και θαυματουργός. 1908, σ. 31. Θ.Βίμπου, *Νεκρολογία*.]

Ο Γρηγόριος Δέρκων, πρώην Λακεδαιμονίας, διηγήθηκε το 1812 στο **Γεώργιο Παγώνη** την ιστορία της εικόνας της Παναγίας της Τίμιοβας, που όμως έχει πολλά σφάλματα και ανακρίβειες. Δ.Χ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 308.

Μετά το θάνατο του Χρυσάνθου Παγώνη διορίστηκε τοπότηρητής του θρόνου ο ανιψιός του Γεράσιμος Παγώνης, που γεννήθηκε το 1792 στις Μαντίνειες του δήμου Αβίας "...κληρικός πεπαιδευμένος και εχέφρων, και τα μάλιστα αγαπώμενος δια τας ιεροπρεπείς αυτού αρετάς και την μεγάλην φιλοπατρίαν...". Δ.Χ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 167. "...Ο Γεράσιμος Παγώνης κατά τον αγώνα διετέλεσεν ιδιαίτερος γραμματεύς του Πετρόμπεη, πολλές προσενηγκών υπηρεσίας. Ότε δε το 1834 εξερράγη η επανάστασις των Λακώνων της Μάνης επί τη διαλύσει των μοναστηρίων, η Ιερά Σύνοδος, κατ' αίτησιν της κυβερνήσεως, απέστειλεν εις την Μάνην τον Γεράσιμον και κατώρθωσεν να καταπαύση τας ταραχάς.". Ό.π., σ. 283.

Για το λιμάνι του Αρχαγγέλου του Χρυσάνθου αρχικά Παγώνη και μετά των κληρονόμων του, βλέπε: Γ.Χώρα, Ο εποικισμός του λιμένος Αρχαγγέλου Μονεμβασίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)118 κ.ε.

Αδελφός του Εθνομάρτυρα Χρυσάνθου Παγώνη ήταν ο **Αντώνιος**, ο οποίος το 1808 υπέγραψε ως μάρτυρας εξοφλητική απόδειξη της χήρας του Παναγιώτμπεη Κουμουνδουράκη προς τον ηγούμενο της μονής της Τίμιοβας. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)19-20.

Επίσημοι στρατιωτικοί της επαρχίας Καλαμάτας υπήρξαν ο Π. Τζάνες, ο Ν. Αλεξάκης, ο Αθ. Κυριακός, ο Παν. Ζάρκος και ο **Παναγιώτης Παγώνης**. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ.Δ, σ. 154.

Γιός του Αντωνίου Παγώνη ήταν ο **Σπύρος**, ο οποίος γεννήθηκε το 1790 στη Μεγάλη Μαντίνεια, μύηθηκε στη Φιλική Εταιρεία και έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821. Από τον Παπαφλέσα και τον Πετρόμπεη έγινε Ταξιάρχης. Στ. Καπετανάκη, ό.π., σ. 541. Το 1827 έκανε αγορά. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 9 και 27.

Ο **Σωτήριος Παγώνης ή Παγωνόπουλος** ήταν ανιψιός του Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρυσάνθου και αδελφός του Αργολίδος Γερασίμου. Γεννήθηκε το 1805 και έζησε μέχρι το 1880. Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και στις 20 Ιανουαρίου 1825 έγινε χιλίαρχος. ΓΑΚ,

Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49, Εκτ., φάκ. 53, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438. Το 1837 έγινε δημαρχιακός πάρεδρος του δήμου Καλαμάτας και το 1844 προικοδοτήθηκε ως υπολοχαγός. Στ.Καπετανάκη, ό.π., σ. 543.

Στο Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος στον αριθ. 5177 και 16610 είναι καταχωρημένο το όνομα του **Αναγνώστη Παγώνη**, από την επαρχία Οιτύλου, ο οποίος αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

Ο **Νικόλαος Παγώνης**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3554. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 141.

Ο **Αντώνης Παγώνης**, αδελφός του Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρυσάνθου, στις 10 Νοεμβρίου 1808 υπέγραψε στην Καλαμάτα ως μάρτυρας σε απόδειξη εξόφλησης χρέους 100 γροσίων της μονής της Τίμιοβας προς την Παναγιωτμπέησα Κουμουνδούραινα. Σ.Κουγέας, *Η Μονή της Τίμιοβας*, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)19.

Στις 16 Οκτωβρίου 1829 ο **Πρωτοσύγκελλος Χρυσάνθος Παγώνης** (;) υπέγραψε απόδειξη χρηματικής οφειλής. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 103.

ΠΑΓΩΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Βλέπε Γεώργιος Παγώνης, είναι ανιψιός του Χρυσάνθου και ο μετέπειτα μητροπολίτης Αργολίδος Γεράσιμος. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 αναφέρεται ως πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος και θα πρέπει να διακρίνεται από τον μοναχό Γεράσιμο Παπαδόπουλο, ο οποίος ίδρυσε τη μονή καλογραιών Καλαμάτας και από πολλούς χαρακτηρίζεται ως τουρκολάτρης.

Στις 4 Νοεμβρίου 1819 ο Γεράσιμος (;) Παγωνόπουλος, ανιψιός του Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Καλαμάτας υπέγραψε απόδειξη περι καταβολής της μονής της Τίμιοβας του "ετησίου" στο Μεγάλο πατριαρχείο. Σ.Κουγέας, *Η Μονή της Τίμιοβας*, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)17.

ΠΑΔΕΛΑΚΗΣ ΠΑΪΣΙΟΣ Παπάς. Στο μοναστήρι Σαμοήλι της Σαϊδόνας βρίσκονται δύο εγχάρακτες πλάκες μια από το 1801 και η άλλη από το 1809 που αναφέρουν τον Παπά-Παΐσιο Παδελάκη. Γ.Ταβουλαρέα, *Σαμοήλι - Βαϊδενίτσα*, Καλαμάτα 1970, σ. 7.

ΠΑΙΔΙΑΚΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου πήρε την έγκριση να γίνει ταξίαρχος με προβούλευμα του Βουλευτικού. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΠΑΪΣΙΟΣ ??? Επίσκοπος Μηλέας. Αναφέρεται ότι εκλέχθηκε στις 30 Μαρτίου 1743 ???, αλλά την ίδια ημερομηνία αναφέρεται και ο Νεόφυτος Μηλέας. Π.Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 49.

Ο Ν.Βέης, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1901)192, πράξη αρ. 12, έχει ως εκλεγέντα το Νεόφυτο.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ Επίσκοπος Καρυστόλεως. Πιθανώς ήταν επίσκοπος την εποχή των Ορλωφικών. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ.

23. Το 1747 διαδέχθηκε τον Ανανία, ο οποίος έγινε Λακεδαιμονίας και παρέμεινε μέχρι τα Ορλωφικά. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)98. Τ.Γριτσόπουλου, *Τα Ορλωφικά*, σσ. 34 και 36.

ΠΑΪΣΙΟΣ Ηγούμενος Χελμού Γαϊτσών. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)400 ή Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις αρχές του 1831 κάτοικοι Σταυροπηγίου υπέγραψαν ψήφισμα με το οποίο καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Μεταξύ των υπογραφών είναι: "Α και Ηγούμενος Χελμού".

ΠΑΪΣΙΟΣ Ιερομόναχος. Στις 30 Μαρτίου 1743 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας και στις 7 Απριλίου 1743 ήταν υποψήφιος για την επισκοπή Μαΐνης και Νίκλου. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192.

ΠΑΪΣΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1802 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Πλάτσης, αλλά έγινε ο αρχιμανδρίτης Μονεμβασίας Χριστόφορος. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)202.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΝΙΑΡΧΑΚΗΣ Μητροπολίτης Ευρίπου. Βλέπε Νιαρχάκης Παΐσιος. Η διαθήκη του έχει καταχωρηθεί στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας υπ' αριθ. 223. Γ.Αναπλιώτη, *Κώδικας Τίμιοβας* σ. 122, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΜΑΝΤΗΛΑΣ. Το 1765 αφιέρωσε το σπίτι του στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 47.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΜΠΟΣΙΝΗΣ. Το 1728 ήταν μοναχός στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 40.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ Ηγούμενος Τίμιοβας. Το 1758 ως ηγούμενος της μονής της Τίμιοβας αποδέχθηκε δωρεά της Παναγιώταινας Πενέσαινας. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 91. Ηγούμενος διετέλεσε κατά διαστήματα: 1739-1744, 1747-1748, 1751, 1758, 1762 και επί των ημερών της ηγουμενίας του έγιναν κτίσματα, δωρεές κλπ. Γ.Αναπλιώτη *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 37, 40, 46.

ΠΑΪΣΙΟΣ Μοναχός Αγιοταφίτης. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 το μοναστήρι Στρατήτζι, που ήταν κοντά στην Αγία Σοφία της Γούρνιτσας, παραχωρήθηκε από το Γεώργιο Μούρτζινο στον Πανάγιο Τάφο και το παρέλαβαν ο πρωτοσύγκελλος Ματθαίος Αγιοταφίτης και ο Παΐσιος Αγιοταφίτης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549.

ΠΑΚΟΝΙΚΟΛΕΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Βλέπε Μπακονικολέας. Ήταν κάτοικος της Μικρής Μαντίνειας και σε κατάσταση οπλιτών για τη φρούρηση της παραλίας

από Αρμυρό μέχρι Καλαμάτα του Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη αναφέρεται ως Μαντιναίος. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 524.

ΠΑΚΤΑΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάλιαζι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ Οικογένεια από Μυστρά. Το 1769 φέρονται ότι υπέγραψαν αίτηση προς την Αικατερίνη τη Μεγάλη της Ρωσίας ο **Γεώργιος**, ο **Ιωάννης** του Δημητρίου και ο **Τζανέτος** Παλαιολόγος που κατοικούσαν στη Λακεδαιμονία (Μυστρά). Κ.Π. Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502. Το έγγραφο αυτό θεωρείται ως πλαστό.

Ο **Δήμος Σταμάτη Παλαιολόγος** ήταν Αθηναίος αλλά μετοίκησε λόγω του πολέμου και κατοικούσε στο Μυστρά. Το 1695 αναφέρεται ότι ανήκε στην πρώτη κοινωνική τάξη, δηλαδή στους πλέον ευκατάστατους. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)180, 216 και 220. Η **Μαρίτσα Παλαιολόγου** και ο **Νερούτσος Παλαιολόγος** είχαν την ίδια προέλευση και ανήκαν στην τρίτη κοινωνική τάξη, ό.π., σσ. 180 και 181. Ο **Παναγιώτης Παλαιολόγος**, Αθηναίος και αυτός, το 1700 ενοικίασε κτήματα, ό.π., σ. 294-5.

Ο **Ιωάννης Παλαιολόγος** το 1447 ήταν διοικητής Οιτύλου και τον επισκέφθηκε ο Κυριακός ο Αγκωνίτης. Α. Αβραμέα, *Ιστορικές μαρτυρίες και αρχαιολογικά τεκμήρια από το Οίτυλο της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί*, 7(1983)5 και 7.

ΠΑΛΑΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Πρόκειται για το γενάρχη των Νικολαίων. Κατά μια εκδοχή ήταν από τα Πηγάδια και παντρεύτηκε στη Λογγάστρα, απέκτησε δε α) τον Παναγιώτη επονομαζόμενο Λύκο και β) τον Αντώνη, που γεννήθηκε το 1748, γνωστούς ως Νικολαίους. Το 1775 συνέτριψαν στα "Πέντε Αλωνια" τους Τούρκους και Αλβανούς του Μυστρά. Τ. Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισμός της Πελοποννήσου*, σ. 100.

ΠΑΛΑΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Βλέπε Αθανάσιος Γ. Λογοθέτης Μπαλαμπανόπουλος.

ΠΑΛΙΖΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αναγράφονται μαζί με τους Μενενιάνους (Μενενάκους) στην κτητορική επιγραφή της μονής του Αγίου Γεωργίου Σκουταρίου. Σοφ. Μενενάκου, *Πελοποννησιακά, παράρτ. αριθ. 13, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Καλαμάτα 1985, τόμος 3, σ. 259.

ΠΑΛΙΟΓΑΛΗΣ ή ΠΑΛΙΟΒΓΑΛΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20 και 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΑΛΟΓΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε μαζί με άλλους κατοίκους σου Σταυροπηγίου αναφορά προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φ. 220 και Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 79, παράρτ. της 1ης Οκτωβρίου 1830, σ. 381.

ΠΑΛΟΥΚΑΚΟΣ ΤΖΙΛΙΒΗΣ. Γεννήθηκε το 1779 και το 1824 κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη. Τον ίδιο χρόνο ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824.

ΠΑΛΟΥΛΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΑΝΑΓΑΚΗ Οικογένεια. Το 1762 ο **Πανάγος Παναγάκης** ήταν ενορίτης της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών και υπέγραψε για το διορισμό ηγουμένου. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 337.

Το 1779 ένας **Παναγάκης** χωρίς βαφτιστικό, αλλά με την ένδειξη της καταγωγής του από το Βαρούσι υπέγραψε ως μάρτυρας σε υποσχετικό έγγραφο στα Γιαννιτσάνικα. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 16.

Ο **Μιχαλάκης Παναγάκης** έζησε στα χρόνια της επανάστασης του 1821. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά και μαζί άλλους συντοπίτες του ζητούσε να αποδοθούν οι πύργοι των Κιτριών στους κληρονόμους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες. Ο ίδιος φαίνεται ότι ήταν χωρικός δημογέροντας των Βαρουσιών. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440 ή Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης προς τον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε αναφορά με την οποία καταδικάζοντουσαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Παναγιώτης Παναγάκης** από το Κουλούμι, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΠΑΝΑΓΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Γυρίσματα της Πάνω Χώρας της Κοΐτας. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Ο **Λάζαρος Παναγάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπάραστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Π. Παναγάκος** κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γεώργιος Παναγάκος**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός με αριθ. μητρ. 3122. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Γιαννάκης Παναγάκος** και ο **Παναγιώτης Παναγάκος**, από τη Σπάρτη (Μάνη;), αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 3933 και 3934, Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 112.

Ο **Θεοδόσιος Παναγάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9097. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 143.

Ο **Η. Παναγάκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Λάζαρος Παναγάκος** Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΠΑΝΑΓΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές, την Ανδρούβιστα και τη Λαγκάδα.

Ο **Νικολάκης Παναγέας** γεννήθηκε το 1790 το δε 1824 κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης(;;). Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. [Από λάθος αναφέρεται ότι πήρε το βαθμό αυτό το 1831, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)143]. Τον ίδιο χρόνο ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία ως πεντηκόνταρχος. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημμ. της 26 Αυγούστου 1824. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

Ο **Γιαννάκης Παναγέας** στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Παναγιώτης Παναγέας** του ποτέ Ηλία γεννήθηκε το 1822 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημητράκης Παναγέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσαν στα Βαρούσια: α) ο **Μιχαλάκης Παναγιωτάκης** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι, β) ο **Δημητρός Παναγιωτάκης** με 1/2 βαρέλα λάδι και γ) ο **Σταμάτης Παναγιωτάκης** με 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

Ο **Μιχαλάκης Παναγιωτάκης** αναφέρεται από το χωριό Νήφι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Υπάρχουν πολλές οικογένειες με το όνομα αυτό που δεν έχουν συγγένεια μεταξύ τους. Μια οικογένεια **Παναγιωτάκου** αποτελεί κλάδο των Πατρικιάνων που ζούσαν στην Κληματοσίνα του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Ο **Αναγνώστης Παναγιωτάκος** Κατοικούσε στο Σκαμνάκι. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Δάβος Παναγιωτάκος** και ο **Κορμηνός Παναγιωτάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπάρστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Β. Παναγιωτάκος** από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ο **Γ. Παναγιωτάκος** από την Κοίτα υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Ηλίας Παναγιωτάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγούλεα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Μιχάλης Παναγιωτάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικόλαος Παναγιωτάκος**, 50 ετών, αναφέρεται ως αιχμάλωτος του Ιμπραήμ στα Τρίνησα. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)313.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιάννης Παναγιωτάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και ίσως άλλος κλάδος στα Βαρούσια.

Στις 14 Ιουνίου 1826 ένας **Παναγιωταρέας**, χωρίς βαφτιστικό, υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284.

Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψαν πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου ο **Αναστάσης** και ο **Γιωργάκης Παναγιωταρέας**. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. Για τους απογόνους της οικογενείας του κλάδου της Σέλιτσας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 544.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Σωτηριάνικα(;). Άλλη οικογένεια Παναγιωτέα κατοικούσε στην Ανδρούβιστα.

Ο **Γιωργάκης Παναγιωτέας** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπάρστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Αργότερα υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Κωνσταντίνος Παναγιωτέας** υπέγραψε και αυτός το καταδικαστικό ψήφισμα για τους Μαυρομιχαλαίους, ό.π., και στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε

πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Ιωάννης Παναγιωτέας** το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος Γερηνίας για τα Σωτηριάνικα. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Ο **Σωτήρης** και ο **Χριστόδουλος Παναγιωτέας** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Γεννήθηκε το 1799 και το 1824 υπήρξε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 28.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ως δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας υπέγραψε το 1836 πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα του Βαχού και ανήκε στους Νικολιάνους, οι οποίοι ήταν απόγονοι του Νικολή, γιού του Μπέλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51-52.

Ο **Οικονόμος Παναγιωτουνάκος** κατοικούσε στο Βαχώ. Βλέπε Οικονόμος Βαχού, Ξηντάρας ή Οικονόμος Βαχού και Νικόλαος Οικονόμος.

Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 215. (Βλέπε: Οικονόμος Βαχού)

Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γεώργιος Παναγιωτουνάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ Οικογένεια. Ο Νικόλαος Ηλία Παναγιωτούνης από το Οίτυλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395. Στο Οίτυλο ο ναός του Προφήτη Ηλία βρίσκεται σε οικόπεδο της οικογενείας Παναγιωτούνη. Ν. Δρανδάκη, *Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)218.

ΠΑΝΑΓΟΥΛΑΚΟΣ ή ΠΑΝΑΓΟΥΛΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατοικούσε στη Λακωνία. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2372. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94. Ήταν

από τα Σκυφιάνικα και τον κατέταξαν ως ανθυπολοχαγό της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΠΑΝΑΓΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Το 1811 αναφέρονται οι **Παναγουλέοι** στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου μοναχού στη Ζωοδόχο Πηγή ή Παναγία Καστριανή στα Βαρούσια. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊίκο τζάκι*, σ. 13. Τόπος κατοικίας της οικογενείας θα ήταν ένας από τους τρεις οικισμούς των Βαρουσιών της Ζαρνάτας.

Ένας **Παναγουλέας**, χωρίς βαφτιστικό, ήταν στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Επίσης αναφέρεται ότι έπεσε στη μάχη της Κερασέας, ό.π., τόμ. Δ, σ. 152.

Το 1824 ο **Αναγνώστης Παναγουλέας**, που ήταν γεννημένος το 1800, κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 106. Αναφέρεται ότι έπεσε στο Μανιάκι. Γ. Αναπλιώτη, *Πιέρρος Αλούπης*, σ. 13. Αλλά φαίνεται ότι στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε στην εκλογή δημογέροντος Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φακ. 24, αριθ. εγγρ. 142.

Ο **Κωνσταντίνος Παναγουλέας**, γεννημένος το 1800, κατοικούσε στο Κάστρο, και ακολούθησε, όπως ο προηγούμενος, τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, ό.π., αριθ. καταλ. 103. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνη Ψαλτήρα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Εκτ., φάκ. 11, έγγρ. 31. Ψήφισε και αυτός στην εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου, όπως ο προηγούμενος, ό.π. Το 1831 υπέγραψε ψήφισμα καταδικαστικό για τους Μαυρομιχαλαίους, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ, 10 παραρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Το προηγούμενο ψήφισμα υπέγραψε και ο **Γ. Παναγουλέας**, ό.π.

Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ο **Π. Παναγουλέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Νικόλας Παναγουλέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Οικογένεια Παναγουλέα κατοικούσε και στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Παναγουλέα κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΝΑΗΛΑΚΗΣ Πνευματικός. (Το σωστό είναι Θαναηλάκης) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΑΝΕΑΣ Δ. (Μήπως Σπανέας;). Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΠΑΝΙΩΡΑΚΗ Οικογένεια. Το 1715 αναφέρονται από το χωριό Χειμάρρα ο **Γιώργης** και ο **Δικαίος** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΠΑΝΤΑΖΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8974. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΑΝΤΑΖΗΣ Γ. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, με αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πανταζή κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Αναφέρεται ως Σπαρτιάτης (Μανιάτης). Γεννήθηκε το 1775 και κατοικούσε στη Ζάκυνθο, όπου στις 10 Ιανουαρίου 1819 μυστήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από το Θ. Κολοκοτρώνη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 33, αριθ. καταλ. 210.

ΠΑΝΤΕΛΕΑΚΟΥ ή ΠΑΝΤΕΛΕΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι η οικογένεια Παντελεάκου είναι από την περιοχή της Μίνας και αποτελεί κλάδο των Διβολιάνων της πατριάς των Βισταχαγιάνων. Η οικογένεια Παντελεάκη είναι από τον Πάμπκα και αποτελούν κλάδο των Ντουβιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104-5.

Ο **Παναγιώτης Παντελεάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της ταξιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Παναγιώτης Παντελεάκος** κατοικούσε στον Πάμπκα (Βάμβκα) και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Πουλίκος Παντελεάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Παυλίκος Παντελεάκος** από την επαρχία Γυθείου, ο οποίος αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4493. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

Ο **Νικόλαος Παντελεάκος** από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9067. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 143.

ΠΑΝΤΕΛΕΑΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΑΝΤΣΑΒΕΛΕΑΣ Ι. Οικογένεια από τους Δολούς. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΠΑΝΦΟΥΤΙΟΣ Επίσκοπος Αγίας Τριάδος Σέλιτσας. Στις 12 Φεβρουαρίου 1718 έγινε επίσκοπος Αγίας Τριάδος Σέλιτσας. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 5(1903)191.

ΠΑΝΩΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Μικρή Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΠΑΞΕΑΣ Π. (Το σωστό είναι Πετρούλης Πατζέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΑΟΛΑΚΟΣ (;ΠΑΥΛΑΚΟΣ) ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΠΑΟΥΤΖΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τους Άνω Δολούς, όπου κατοικούσαν α) ο **Νικολάκης Παουτζάκης** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι και β) ο **Γιάννης Παουτζάκης** με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΠΑΟΥΤΖΟΣ ή ΠΟΥΤΖΟΣ. Αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΑΚΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Στις 21 Μαΐου 1823 προτάθηκε για το βαθμό της ταξιαρχίας από το Γιατράκο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. στον αριθμό 1846 αναφέρεται ότι κατάγεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια.

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1723 αναφέρονται από το χωριό Αφούγγια ο **Γιωργάκης**, ο **Δημητράκης** και ο **Ηλίας** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΠΑΠΑΔΑΚΗ Οικογένεια. Συνηθισμένο όνομα από διάφορα μέρη της Μάνης. Πολλές οικογένειες είχαν κλάδο "Παπαδάκη", όπως οι Μέδικοι, οι Κουτούφαροι και άλλοι.

Το 1675 αναφέρεται ο **Ηλίας Παπαδάκης** ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Το 1677 αναφέρονται οι **Εμμανουήλ, Θωμάς** και **Μαρούλα** της οικογενείας των **Μεδίκων-Παπαδάκη**, οι οποίοι στο μεταναστευτικό τους ταξίδι αιχμαλωτίστηκαν και οδηγήθηκαν στο Αλγέρι. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 453.

Το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς αναφέρονται α) ο **Γιάννης Παπαδάκης**, Janni Papadachi (36) και β) ο **Γεώργιος Παπαδάκης-Γκριμίνας**, Georgio Papadachi-Grimina (68). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1701 ο **Νικόλαος Παπαδάκης** ενοικίασε από τη Βενετική διοίκηση το φόρο της δεκάτης από το χωριό Ασήμι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 77. Το 1702 αναφέρεται σε ενοικιάσεις κτημάτων ο **Γιάννης Παπαδάκης**, ό.π., σ. 96, και ο **Ηλίας Παπαδάκης** ο οποίος αναφέρεται στις σ. 92, 96, 121 και 126. Στην τελευταία σημειώνεται "*Ηλίας Παπαδάκης από Κελεφά*". Το 1703 αναφέρεται ως ενοικιαστής και ο **Κοσμάς Παπαδάκης**, ό.π., σ. 92.

Το 1704 το επώνυμο Παπαδάκης απαντά στα Βαρούσια, στους Άνω και Κάτω Δολούς καθώς και στη Γιάννιτσα. α) Στους Άνω Δολούς κατοικούσε ο **Αναγνώστης Παπαδάκης** με ετήσια παραγωγή 22 κροντήρια λάδι, Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130. β) Στους Κάτω Δολούς κατοικούσε ο **Παναγιώτης Παπαδάκης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 131. Κάτω από αυτόν σημειώνεται ο **Αναγνώστης του Παπά** με 30 κροντήρια λάδι και ίσως πρόκειται για το ίδιο επώνυμο (;). γ) Στα Βαρούσια κατοικούσαν ο **Γιάννης Παπαδάκης** με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι, ό.π., σ. 133 και ο **Νικολάκης Παπαδάκης** με ετήσια παραγωγή 7 βαρέλες λάδι, ό.π., σ. 134. δ) Στη Γιάννιτσα κατοικούσε ο **Καμαρινός Παπαδάκης** με ετήσια παραγωγή 62 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137, φ. 247.

Ο **γιατρός Παπαδάκης** που άφησε ημερολόγιο με τα ονόματα των πελατών του καλύπτει την περίοδο από το 1716 μέχρι το 1767. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 9(1912)295 και 14(1917)51-78. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 200-216 Στο ημερολόγιο αυτό αναφέρονται α) ο **Πιέρος Παπαδάκης** από το χωριό Ριγανόχωρα ό.π., φ. 19, σ. 207, β) ο **Βασίλης Παπαδάκης** από το χωριό Παχιάνικα, ό.π., φ. 21, σ. 207 και γ) ο **Γιάννης Παπαδάκης** το 1760 από τους Μπουλαριούς, ό.π., φ. 44, σ. 215.

Ο **Δημήτριος** και ο **Νικόλαος Παπαδάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ι. Παπαδάκης** από την περιοχή Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα καταδικαστικό για τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Ιωάννης Παπαδάκης**, από τη Λακεδαίμονα, έγινε υποχιλίας το 1824 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολιπχαγός με αριθ. μητρ. 2131. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Ο **Θεόδωρος Παπαδάκης** από την επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητ. 1095. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 111.

Ο **Παπαδάκης**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται ως ιατρός κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Ο **Πιέρος Παπαδάκος** αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 3 βαρέλες λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

Η **οικογένεια Παπαδάκου**, που αποτελεί κλάδο των Καλλέργηδων, είχε πύργο στη Γωνέα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Αναγνώστης Παπαδάκος** αναφέρεται σε επιστολή της 27 Μαΐου 1824. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 168. Πιθανώς αναφέρεται πάλι μόνο ως Αναγνώστης, ό.π., σ. 171, να μεταφέρει γράμμα και πληροφορίες.

Ο **Δημητράκης Παπαδάκος**, ο **Βασίλης Παπαδάκος** και ο **Δημήτρης Παπαδάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψαν δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Νικολάκης Παπαδάκος** με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος (έδρα της Εθνοσυνέλευσης) πρότεινε την προαγωγή του στο βαθμό της πεντηκονταρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Ο **Νικόλαος Παπαδάκος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Δρακούλης Παπαδάκος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Πιέρος Παπαδάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ.Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ.101.

Ο **Πιέρος Παπαδάκος** από τα Σκυφιάνικα τοποθετήθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Γεώργιος Παπαδάκος**, από τη Λακεδαίμονα, αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3098. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Πέτρος Παπαδάκος**, από την επαρχία Γυθείου, κατά τον αγώνα υπηρέτησε ως υποχιλιάρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2366. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Ο **Γεώργιος Ηλ. Παπαδάκος**, από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5922. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

Ο **Νικόλαος Παπαδάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3633. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 141.

Ο **Δ. Παπαδάκος** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Ι. Παπαδάκος** κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ - ΛΑΓΑΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3607. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 141.

ΠΑΠΑΔΕΑ Οικογένεια. 1) Από την περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας.

Ο **Στρατήγης Παπαδέας** ήταν γεννημένος το 1791, κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη και το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ 94. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάρστασης στον Κυβερνήτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Μαζί με άλλους κατοίκους Σταυροπηγίου υπέγραψε ψηφίσματα που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Κωνσταντής Παπαδέας** ήταν γεννημένος το 1792 και υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 78.

Ο **Χριστόδουλος Παπαδέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Θεόδωρος Παπαδέας ή Πάπαδος** από τη Σέλιτσα (Βέργα) στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

Ο **Τζανέτος Παπαδέας**, ίσως ήταν από τα Αλτομυρά και στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπάρστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Ο ίδιος υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παραρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Αναγνώστης Παπαδέας** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94. Ακόμη υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Αργότερα ο Α. Παπαδέας αναφέρεται ως κάτοικος Μικρής Μαντίνειας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Ο **Ιωάννης Παπαδέας** κατοικούσε στους Δολούς και το 1835 υπέγραψε έγγραφο για την περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342. Στα Α.Α.Ε.Β.Ε. βρίσκεται γραμμένος ο Ιωάννης Παπαδέας από την Καλαμάτα με αριθ. μητρ. 5199 και 016690.

ζ) Τα δύο ψηφίσματα που δημοσίευσε η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος έχουν υπογραφεί από τον **Λ.**, τον **Στ.** και τον **Σ. Παπαδέα**. Για τους απογόνους των Μαντιναίων Παπαδέων βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 546.

ΠΑΠΑΔΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και της Καστάνιας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναγνώστης**, ο **Δημήτριος**, ο **Κωσταντής** και ο **Παναγιώτης Παπαδέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Νικολής**, ο **Στρατηγούλη** και ο **Παναγιώτης Παπαδέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Ο **Α. Παπαδέας** υπέγραψε τη δεύτερη από αυτές.

Ο **Π. Παπαδέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Α. Παπαδέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Παπαδέα κατοικούσε στα Τσέρια και Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΠΑΔΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Οίτυλο και ο ναός του Αϊ-Πετράκη είναι ιδιοκτησία της. Ν. Δρανδάκη, Σχεδίασμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)218.

ΠΑΠΑΔΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Βισταχαγιάνων της περιοχής της Μίνιας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΠΑΠΑΔΗΜΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μικρή Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 53 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΑΠΑΔΙΚΑΙΟΥΛΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Μπουλαριοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 44. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Τσουλιάνων που προέρχεται από τους Καραμπατιάνους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στον Κούνιο. Ομώνυμη οικογένεια υπάρχει και στην Οχιά που προέρχονται από τους Σμαηλιάνους. Θεωρούνται ότι είναι βαφτισιμοί των Παπαδογοναίων του Κούνου από τους οποίους πήραν το όνομα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 124 και 126.

Είχε πύργο στον Κούνιο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο **Δρακούλης Παπαδόγγονας - Δικαιάκος**, κάτοικος Κούνου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2106. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94. Αναφέρεται ότι ο **Δρακούλης Παπαδόγγονας** κατατάχθηκε ως

ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΠΑΠΑΔΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200. Ακόμη αναφέρεται από το Κοτράφι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128.

ΠΑΠΑΔΟΔΗΜΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Μάραθο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΠΑΠΑΔΟΘΩΜΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Στις 11 Ιανουαρίου 1827 υπέγραψε ως πληρεξούσιος Σπάρτης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262. Οικισμός Παπαδοθωμάκου υπήρχε δυτικά της Τσεροβάς. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 17 και 34.

ΠΑΠΑΔΟΠΛΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Γεννήθηκε στη Μικρομάνη (Κουτσούκμάνη) και το 1774 σκάλισε το τέμπλο του ναού του Προφήτη Ηλία Γκριντίστι των Γαϊτσών.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Ιερομόναχος. Γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1763 από ευπόρους γονείς καταγομένους από την Γορτυνία. Φοίτησε επί επτά έτη στη σχολή της Δημητσάνας. Άσκησε το επάγγελμα του δασκάλου και έγινε μοναχός. Από το 1788 ίδρυσε σχολείο στην Καλαμάτα και δίδασκε δωρεάν τους μαθητάς. Μόνασε στη μονή του Προφήτη Ηλία Καλαμάτας και το 1795 χειροτονήθηκε ιερομόναχος από τον Μητροπολίτη Μοναμβασίας και Καλαμάτας Ιγνάτιο. Αναδείχθηκε σε αξιόλογη προσωπικότητα της πόλης της Καλαμάτας. Ίδρυσε τη μονή καλογραιών του Αγίου Κωνσταντίνου Καλαμάτας. Όταν ήρθε στη Μητρόπολη Μονεμβασίας και Καλαμάτας ως διάδοχος του Ιγνατίου ο Χρύσανθος Παγώνης, βρήκε την αντίδραση του Γεράσιμου, ο οποίος τον κατηγόρησε ότι δωροδόκησε για να χειροτονηθεί (επί σιμωνία). Ο Νικήτας Νηφάκης έγραψε σάτιρα για το Γεράσιμο Παπαδόπουλο. Σ. Κουγέα, *Νικήτα Νηφάκη, Μανιάτικα Ιστορικά Στιχουργήματα*, σ. 203 κ.ε. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)469. Τρ. Ευαγγελίδη, *Η Παιδεία επί Τουρκοκρατίας*, τ. 1, σ. 341.

Ήταν αντίθετος με την επανάσταση του 1821 και όταν τον έστειλε ο Πετρόμπεης στη Τρίπολη για να επιδιώξει την ανταλλαγή των εκεί κρατουμένων ιεραρχών και προκρίτων με Τούρκους αιχμαλώτους, αυτός έλαβε προσκυνοχάρτια για να τα δώσει στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 95 κ.ε.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΜΙΧΑΛΙΤΖΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Ήταν από τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1802 έγραψε νομοκάνονα με έξοδα του Χριστόδουλου Χρηστέα για την υγεία του και την ψυχικήν του σωτηρία. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86. Βλέπε και Μιχαλίτση Οικογένεια.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Α. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ι. Αναφέρεται ότι κατοικούσε στους Δολούς και πρέπει να ταυτίζεται με τον Ιωάννη Παπαδέα, γιατί τα πρώτα χρόνια μετά την επανάσταση του 1821 υπήρχε η τάση να αλλάζουν τα επίθετα που έληγαν σε -έας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΠΑΠΑΔΟΣΠΑΝΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ του Δ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8060. Κ. Πιτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΑΠΑΔΟΣΠΑΝΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο έξω από το Σκουτάρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΠΑΠΑΖΟΓΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο και θα πρέπει να διακρίνεται από ομώνυμη οικογένεια που κατοικούσε στον Άγιο Πέτρο της Κυνουρίας. Το 1704 αναφέρεται ο **Παναγιώτης** με ετήσια παραγωγή 18 κροντήρια λάδι και ο **Γιωργάκης** με 20 κροντήρια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα* σ. 132. Μπορεί να έχει σχέση με τον αναφερόμενο στη Μικρή Μαντίνεια Αναστάση Παπαγιάννη.

ΠΑΠΑΚΟΥΣΤΑΚΗΣ. Αναφέρεται από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 28 κροντήρια λάδι, αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για επώνυμο ή για Παπά-Κωστάκη. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΠΑΠΑΛΕΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Φελουριάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Η οικογένεια είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΠΑΠΑΛΙΑΚΑΚΗΣ - ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Επίσκοπος. Το 1745 ανήγειρε τον Ιερό Ναό της Αγίας Τριάδος Πρασίου. Γ. Μαραβελέα, *Πρασείο*, σ. 42.

Ο **Αναγνώστης Δημητρούλακης Παπαλιακάκης Πούργαλης** αναγράφεται το 1745 στον Ι.Ν. των Αγίων Βασιλείου και Σπυριδωνος (δυστυπόστατος ναός). Γ. Μαραβελέα, *ό.π.*, σ. 47.

Το 1745 στον Ιερό Ναό της Αγίας Τριάδος αναγράφεται και το όνομα του **Κωνσταντάκη Λιάκη Πούργαλη**. Το όνομά του αναγράφεται και στον Ιερό Ναό των Αγίων Πάντων Πρασίου ως **Κωνσταντάκης Λιάκης το γένος Πούργαλης Παπαλιακάκης**. Γ. Μαραβελέα, *ό.π.*, σσ. 44 και 48.

ΠΑΠΑΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΠΑΠΑΜΑΤΟΥΚΟΣ (Μήπως Παπά Ματούκος;). Κατοικούσε στον Κούνο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα σασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΠΑΜΙΚΡΟΥΛΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΠΑΝΙΚΗΤΑΣ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα. α) Ο **Γιωργάκης** είχε ετήσια παραγωγή 43 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247. β) Ο **Παναγιώτης** είχε ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι, ό.π., φ. 244.

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΠΑΠΑΝΥΦΑΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244. Να σημειωθεί ότι το όνομα μπορεί να είναι Παπά-Ανυφαντής.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΑΚΗΣ Γ. Κατοικούσε στην Καρήνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1730 από το Μυστρά που υπέγραψε επιστολή στον Αββά Μ. Fourmont. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 326 κ.ε. και *Σπαρτιατικό Ημερολόγιο* 4(1903)60.

ΠΑΠΑΟΙΚΟΝΟΜΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για όνομα ή για τίτλο, δηλαδή Παπάς και Οικονόμος. Είχε ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΠΑΠΑΠΑΝΑΙΝΑ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΠΑΠΑΠΕΤΡΙΚΟΣ Α. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΠΑΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815 και η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΠΑΠΑΡΟΥΜΠΕΑΣ ΛΙΑΚΟΣ. Γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 87.

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Αναφέρεται από τη Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΑΠΑΤΖΑΝΕΤΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Νικολής Παπατζανετέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Παπατζανετέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΠΑΤΖΑΝΕΤΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247.

ΠΑΠΑΦΩΤΟΥ ή ΚΑΛΟΓΩΝΙΩΤΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ. Κατοικούσε στη Σπάρτη (Γύθειο). Το 1824 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 979. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Στις 7 Οκτωβρίου αναγνώστηκε στο Βουλευτικό αναφορά ότι στο Μαραθονήσι προσορμήστηκε το πλοίο του Νικολάου Λαλεχού και άρπαξε την πλουσία περιουσία του Μιχαήλ Λιναρά και του **Σακελλάριου Παπαφώτου**. Στις 9 Οκτωβρίου 1825 αποφασίστηκε να διαταχθούν οι πρόκριτοι της Ύδρας να λάβουν δραστήρια μέτρα για να επιστραφούν τα αρπαγένητα από το Λαλεχό αντικείμενα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σσ. 348 και 351.

Στις 7 Οκτωβρίου 1825 το Βουλευτικό πρόβαλλε στο Εκτελεστικό να μεταχειριστεί όλους τους τρόπους για να μη διασκορπιστούν τα πράγματα που ο Γεώργιος Λαλεχός άρπαξε από το Μαραθονήσι. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 335.

ΠΑΠΕΤΕΑΣ. Αναφέρεται το 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου ότι είχε δώσει ομολογία. Προφανώς θα ήταν κάτοικος Βαρουσιών ή των γύρω χωριών. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σ. 13.

ΠΑΠΟΥΛΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΠΑΠΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια (Παπουλιάνοι). Αποτελούν κλάδο της πατριάς των Λεκιάνων. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Είχαν πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Δημάκης** και ο **Βασίλειος Παπουλάκος** στις 18 Μαρτίου 1825 μετά από αναφορά του Υπουργείου Πολέμου εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή τους σε χιλιάρχους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

ΠΑΠΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο, τη Μηλιά και στη Μεγ. Καστάνια.

Ο **Γιωργάκης Παπουλάς**, γεννημένος στον Κάμπο το 1792, ο **Ανδρέας Παπουλάς**, γεννημένος στον Κάμπο το 1789 και ο **Νικολής Παπουλάς**, γεννημένος στον Κάμπο το 1786, το 1824 υπηρέτησαν υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ., της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 42, 43, 44 και Μ. Φερέρτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)495.

Ο **Γ. Παπουλάς** υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Μεγάλης Καστάνιας που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γ. Παπουλάς** υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Μηλιάς που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΡΑΚΙΤΗΣ ή ΠΑΡΑΓΓΙΝΗΣ Ι. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Ακόμη υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΡΑΜΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτιλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΚΗ ή ΠΑΡΑΣΚΕΥΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1699 ο **Δημητράκης Παρασκευάκης** νοίκιασε από τους Βενετούς ένα χωράφι στο Καρτερόλι που ανήκε στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ. Κουγέα, Η καταγωγή του παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά* 6(1965)6.

Το 1704 αναφέρεται α) ο **Γιωργάκης** που είχε ετήσια παραγωγή 36 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245. β) Ο **Δημητράκης** είχε 67 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137. γ) Ο **Νικόλας** είχε 12 κροντήρια, ό.π., σ. 137, και δ) η **Παρασκευού** είχε παραγωγή 19 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137.

Στις 28 Ιουνίου 1830 ο **Π. Παρασκευακίας** μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά προς τον Κυβερνήτη για την υπόθεση Λεοπόλδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Άλλη **οικογένεια Παρασκευάκη** κατοικούσε στην Αγία Κυριακή και αναφέρονται ως αχαμνόμεροι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 122.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος Παναγ. Παρασκευάκος** (πιθανώς ταυτίζεται με Παρασκευόπουλο) από το Σταυρί μετόικησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

Ο **Δημήτριος Παρασκευάκος** αναφέρεται ότι συνόρευε στα κτήματα με το Δημητράκη Πουλάκο Λιακαράκη Κουταλιδέα στο Λίμπερδο. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως, Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Κατοικούσε στο Σταυρί και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΡΕΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΠΑΡΗΓΟΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στους Καλονιούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αναφέρεται ως παλαιός κάτοικος των Καλονιών. Κλάδος της ο Τσανάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

ΠΑΡΘΕΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Αρχιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΠΑΡΘΕΝΙΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΒΟΥΡΕΑΣ Ηγούμενος μονής Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Το 1828 διορίστηκε ηγούμενος από το Ζαρνάτας Γαβριήλ και εκπροσώπους τριών οικογενειών, των Αντιβασέων, των Ραμενέων και των Σκαληθρέων. Σ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 338.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Αρχιεπίσκοπος Πλάτσης (1621). Αναφέρεται ότι κατόπιν αιτήσεως των κατοίκων της Πλάτσας και των γύρω χωριών ιδρύθηκε το 1621 η αρχιεπισκοπή Πλάτσης σε βάρος της Επισκοπής Μαΐνης και των Πατριαρχικών Εξαρχιών Ζαρνάτας και Γιάννιτσας από τον Πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι και ορίστηκε αρχιεπίσκοπος ο Παρθένιος. Επειδή όμως αντέδρασε ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας το 1647 υπεβιβάσθη σε επισκοπή. Αναφέρεται ότι ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας Σωφρόνιος παρεχώρησε το 1652 την πλάτσα στον πρώην Πατριάρχη Ιωαννίκιο Β' και αυτός την κατέστησε Πατριαρχική Εξαρχία. Το 1681 είχε επίσκοπο το Δανιήλ. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211-2. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 44.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Ήταν από τη Δημητσάνα. Την 1 Σεπτεμβρίου 1670 επίσκοπος Καρυουπόλεως ήταν ο Παρθένιος, ενώ προκάτοχός του ήταν ο Θεόκλητος, ο οποίος ήταν από το 1664. (Ο Θεόκλητος συνέταξε τη διαθήκη του το 1688 και θεωρούν ότι το σωστό είναι 1664. Πιθανώς ήταν συγχρόνως δύο). Το 1664 υπέγραψε σύμβαση με τη

μονή Φιλοσόφου από την οποία προερχόταν. Ρ.Ετζέογλου, Λακ. Σπ., τ. 9, σ. 23. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)95.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως (1664). Κατάγεται από τη Δημητσάνα και αναφέρεται σε έγγραφο της 18 Απριλίου 1664 από τη μονή Φιλοσόφου ως Καρυουπόλεως Παρθένιος, Σε άλλο έγγραφο, προφανώς μεταγενέστερο, αναφέρεται ως "πρώην". Τάσ.Γριτσόπουλου, *Αρχιερείς 17ου αιώνας εκ Δημητσάνης, Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)176.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΚΑΛΚΑΝΔΗΣ Επίσκοπος Μαΐνης. Το 1675 μετανάστευσε από το Οίτυλο στην Κορσική. Στις 13 Φεβρουαρίου 1676 βρισκόταν στη Γένοβα και έδωσε κατάθεση για τη μετανάστευση Μανιατών. Ι.Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)134-5. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 133. Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)6. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)207 και 210.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης και Καλαμάτας. Αναφέρεται το 1686. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)210.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Μαΐνης ???. Στις 9 Αυγούστου 1734 ο Μαΐνης Παρθένιος έλαβε μέρος στην εκλογή επισκόπου Έλους. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.*, 6(1903)191-2. Υποστηρίζεται ότι την εκλογή Έλους υπέγραψε ο Μαΐνης **Σωφρόνιος** και το όνομά του αναγνώστηκε λαθεμένα από τον Βέη. Σ.Κουγέα, *Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, Ελληνικά* 6(1933)289.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Επίσκοπος Ζαρνάτας. Το 1937 ο Σ.Κουγέας, Η Μονή της Τίμιοβας, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)13, περατήρησε στην Τίμιοβα Νομοκάνονο του 18ου αιώνας, στο δεύτερο φύλλο του οποίου υπήρχε σημείωση: "*Το παρόν Νόμιμον ήρχθη δια της εμαυτού χειρός Παρθενίου ιερομονάχου του Πελοποννησίου μηνί Μαΐω κγ (=23) αχξθ*" (=1769). Στο τελευταίο φύλλο υπάρχει άλλο σημείωμα: "*Το παρόν Νόμιμον ήνυσται παρ' εμού ελαχίστου Παρθενίου ιερομονάχου εκ χώρας Κάμββου Σταυροπηγίου Ζαρνάτας...εν έτει ζσοβ*" (=1764). Παρακάτω δε με το ίδιο χέρι: "*του και γενομένου επισκόπου Ζαρνάτας και μέμνυσθέ μου οι αναγινόμενοι κατά το αππ (=1780) Νοεμβρίου κα (=21) χειροτονηθέντος παρά του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Αγίου Λακεδαιμονίας κυρ κυρίου Γρηγορίου...*".

Νομοκάνων από την συλλογή Αλεξίου Κολουβά, ο οποίος γράφει: "*Καγώ ο γράψας διάκονος του Αγίου Ζαρνάτας...*" και σε επόμενη σελίδα "*Του αγίου Ζαρνάτας ο παρών νομοκάνων ανήκει ήδη τω Γρηγορίω Μπουρνιά...*", ανήκε κατά Κουγέα στο Ζαρνάτας Παρθένιο. Σ.Κουγέας, Η Μονή της Τίμιοβας, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)15. Βλέπε και ιερομόναχο Σωφρόνιο, Σπ.Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 13(1916)471.

Ο **Ζαρνάτας Παρθένιος** τον Απρίλιο του 1806 έλαβε μέρος μετά του Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρυσάνθου στην πανηγυρική χειροτονία, στο ναό του Αγίου Κωνσταντίνου Καλαμάτας, του Ιωσήφ Ανδρούσης. Σ.Κουγέα, Η Μονή της Τίμιοβας, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)14.

Το 1810 έλαβε μέρος στην εκλογή του επισκόπου Μηλέας και Καστανίας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)194.

Το 1811 υπό του Πατριάρχου Ιερεμίου προβιβάστηκε η επισκοπή Ζαρνάτας σε αρχιεπισκοπή και ο Παρθένιος έγινε αρχιεπίσκοπος, όπου και πέθανε το 1819. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σσ. 10, 13, 19 και 22. Σ. Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)294. Σ. Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1958)14, ο ίδιος ό.π., στη σελ. 16 γράφει ότι κατ' Αύγουστον του 1810 ο Ιερεμίας προήγαγε την επισκοπήν Ζαρνάτας εις Αρχιεπισκοπήν.

Στις 7 Μαΐου 1812 ο Παρθένιος Ζαρνάτας υπέγραψε την πρόταση να γίνει Μπέης της Μάνης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 70.

Στις 13 Φεβρουαρίου 1815 παραβρέθηκε στη σύνταξη της διαθήκης της Τζανέταινας Γιαννοπουλίνας-Κουτήφαρη, Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραιίκο τζάκι*, σ. 14.

Πέθανε το 1819 και διάδοχός του ορίστηκε ο Γαβριήλ Ζαρνάτας ο οποίος έγινε Μητροπολίτης. Σ. Κουγέα, *Η Μονή της Τίμιοβας*, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)14.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Μητροπολίτης (;) Ζαρνάτας Παρθένιος**. Ι. Φιλήμωνος, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 0θ'. (Πρέπει να ήταν ο Γαβριήλ)

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ιερομόναχος. Το 1743 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας και τον ίδιο χρόνο Μαΐνης και Νίκλου. Το 1747 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Δυρραχίου. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ-Παπάς Ιερομόναχος. Αναφέρεται ως υποψήφιος επίσκοπος Πλάτσης το 1751 και το 1770. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)193-4.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ιερομόναχος Τίμιοβας. Ο Παρθένιος Μάκαρης αναφέρεται ως ηγούμενος της Τίμιοβας το 1684 και το 1736 (;διαφορά 52 χρόνια). Τα έτη 1751, 1760-1 και 1767-8 ήταν ηγούμενος **Παρθένιος Ανυφαντής**, ενώ το 1752-4 και το 1756 ήταν ο **Παρθένιος Δασκαλάκης**. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα Σχόλια Κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 37-8 κ.ε. Το 1769 ηγούμενος Τίμιοβας ήταν ο Ιερομόναχος **Παρθένιος Πελοποννήσιος**, Το 1764 ο **Παρθένιος από Κάμπο** (Ο Παρθένιος Πελοποννήσιος και ο Παρθένιος εκ Κάμπου ήταν ο μετέπειτα επίσκοπος Ζαρνάτας Παρθένιος) και από το 1790-1, 1797-1804 και 1838-9 ήταν ο **Παρθένιος Πινιάτης**. Στις 4 Ιανουαρίου 1798 ο Παρθένιος (Πινιάτης) Ιερομόναχος και ηγούμενος της Τίμιοβας έστειλε επιστολή στον Πατριάρχη, το Γρηγόριο τον Ε', για να του καταστήσει γνωστά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η μονή. Σ. Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1958)22-3 και Γ. Αναπλιώτη, ό.π., σ. 38 κ.ε.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ Ηγούμενος Ανδρουμπεβίτσας. Αναφέρεται στις 3 Ιουνίου 1811 στη διαθήκη του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου που μόναζε στη Παναγία Καστριανή στα Βαρούσια. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραιίκο τζάκι*, σ. 13.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ *Ιερωμένος από Ανδρούβιστα.* Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ. Προφανώς ήταν ιερωμένος από την Ανατολική Μάνη. Στις 6 Απριλίου 1826 αποκλείστηκε από την Εθνοσυνέλευση με την πρόφαση ότι οι υπογραφές των ψηφοφόρων του ήταν συγκεχυμένες. Έγιναν δεκτοί αυτοί που είχαν την υπογραφή του Πετρόμπεη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τό. 3, σ. 212.

ΠΑΡΛΙΑΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2428. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 112.

ΠΑΡΟΡΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΠΑΣΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο Βασίλειος Δικ. Πασαρέας από τα Κεχριάνικα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΠΑΣΠΑΛΑ Οικογένεια. Από το Νύφι. Γράφεται και ως Κουφάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 98.

ΠΑΣΠΑΛΑΚΗ ή ΠΑΣΠΑΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια. α) Στις 9 Μαΐου 1793 συνέταξε τη διαθήκη του ο Τζανέτος Ταραμπουλουσάκης-Κουτήφαρης και αναφέρεται στο γαμπρό του **Πέτρο Πασπαλάκη**. Γ. Αναπλιώτη, *Τζανέτμπεης Κουτήφαρης*, σ. 17. Το 1798 υπέγραψε ο ίδιος ως μάρτυρας πωλητήριο έγγραφο, ό.π., σ. 20. β)

β) Το 1824 συμφώνησαν συγγενικές οικογένειες του Βαρουσιού να ενωθούν, ώστε να μη τους βλάψει κανείς. Τη συμφωνία υπέγραψαν ο **Γιωργάκης**, ο **Παναγούλης** και ο **Γρηγόρης Πασπαλάκης**. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σ. 17.

γ) Ο **Γρηγόρης Πασπαλέας** από το Βαρούσι, που ταυτίζεται με τον προαναφερθέντα Πασπαλάκη, υπηρέτησε το 1824 υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη της παραλίας από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτελ. φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825.

δ) Ένας **Γ. Πασπαλάκης** (Γεώργιος ή Γρηγόριος) υπέγραψε μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσίευσε η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ε) Από το Πρασείο αναφέρεται ο **Γιαννούλης Πασπαλάκης**. "Αρχείον" Μεσσηνίας, αρ. φ. 19 (1956)80.

ΠΑΣΠΑΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 30 Νοεμβρίου 1826 αναφέρεται σε επιστολή του Τζανετάκη Γρηγοράκη προς το Διονύσιο Μούρτζινο. Ίσως αυτός θα μετέφερε την επιστολή. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 257.

ΠΑΣΤΕΛΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΑΣΤΣΟΝΕΑΣ Θ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΣΧΑΛΗ Οικογένεια. Ο **Χαράλαμπος Πασχάλης**, από τη Σπάρτη (Μάνη;), "ιατροχειρουργός υπηρέτησε καθ' όλον τον αγώνα συνεισέφερε και χρηματικώς". Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2784. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Νικόλαος Πασχάλης**, από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1426. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 111.

ΠΑΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΠΑΤΕΑΣ ΣΤΡ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΑΣΤΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΠΑΤΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και θεωρείται ότι προέρχεται από τον Πατρίκιο, από τον οποίο προέρχεται και ο οικισμός Πατρικιάνικα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΠΑΤΕΛΑΚΗΣ ή ΜΠΑΤΕΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Καλονιοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΠΑΤΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Καταγόταν από το Κάστρο της Προύσας της Ανατολής και το 1278 ήταν στο χωριό Πολεμίτας και το όνομά του σημειώνεται σε τοιχογραφία του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. ??Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48.

ΠΑΤΖΑΚΟΣ Β. Κατοικούσε στην Καφίονα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΤΖΑΝΕΤΟΣ ή ΠΑΠΑΤΖΑΝΕΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1659, όταν ο Μοροζίνη ξεσήκωσε τους κατοίκους του Ταυγέτου και κατέλαβε την Καλαμάτα, αναφέρεται το όνομα του Παναγιώτη Πατζανέτου (;Παπατζανέτου) από την Αναστάσοβα της Αλαγονίας. Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά* τ. 8, σ. 256.

ΠΑΤΖΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το 1547 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Το όνομα είναι βυζαντινό και θεωρείται ότι το Παγγής, που αναφέρεται ως μετανάστης το 1675, είναι παραφθορά του Πατζής. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)70 και 102. Από αυτό το Πατζέας και Πατσέας.

ΠΑΤΖΕΑ Οικογένεια. Βλέπε Πατσέας. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα.

Ο **Πετρούλης Πατζέας** στις 15 Ιανουαρίου 1831, μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας, υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Πετρούλης Πα(ρ)τζέας** και ο **Γιάννης Πατσέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΠΑΤΖΙΑΤΗ Οικογένεια. Αναφέρονται ο **Γεώργιος** και ο **Ιωάννης** σε επιγραφή από το 1278 στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48 και 51.

ΠΑΤΖΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Το όνομά του είναι σκαλισμένο στο τέμπλο του Αγίου Νικολάου της Πρίντας Γαϊτσών με τη χρονολογία 1713.

ΠΑΤΖΟΥΡΟΥ Οικογένεια. Ο **Γεωργάκης Πατζούρος** από το χωριό Ριγανόχωρα αναφέρεται στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος ο **Πατζούρος** χωρίς βαφτιστικό στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 24, ό.π., σ. 208.

ΠΑΤΗΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Αναγνωστής Πατηλέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Στρατήγης Πατηλέας** ήταν ενορίτης στη μονή Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρντισας. Υπέγραψε στις 10 Ιανουαρίου 1831 τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

ΠΑΤΙΣΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ.

10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πατιστέα και Πατησέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑ Οικογένεια. Βλέπε οικογένεια Τρουπάκη. Είναι απόγονοι του Δημητρίου Τρουπάκη.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πατριαρχέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα, Ξωχώρι, Χώρα, Λιασίνοβα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Παναγιώτης Πατριαρχέας** έγινε το 1836 πρώτος δήμαρχος του δήμου Πραστείου. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστείο*, σ. 87.

ΠΑΤΡΙΚΑΚΗ Οικογένεια. Οι **Πατρικιάνοι** θεωρούνται απόγονοι του Πατρίκιου από τον οποίο πήρε το όνομα ο οικισμός "*Πατρικιάνικα*", που βρίσκεται βορείως του Βαχού. Στους Πατρικιάνους ανήκουν οι οικογένειες: Πατρικουνάκου, Παναγιωτάκου και Πιεράκου. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Το 1690 σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) Κελεφάς αναφέρεται ο **Γεώργιος Πατρικάκης** (14. Georgio Patricachi). Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Το 1715 αναφέρεται ο **Πιέρος Πατρικάκης** από το χωριό Χειμάρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204. Το 1727 αναφέρεται ο **Γιαννάκης Πατρικάκης** από το χωριό Κουτρουμάνι στο ίδιο ημερολόγιο, ό.π., φ. 25, σ. 209.

ΠΑΤΡΙΚΑΚΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΑΤΡΙΚΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και θεωρείται ότι κατάγεται από το Μπέλητα (βλέπε όνομα) που ήταν από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΠΑΤΡΙΚΑΡΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ως κατοικούσα στην επαρχία Οιτύλου.

Ο **Πατρίκιος Πατρικαρέας** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8997. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

Ο **Στέφανος Πατρικαρέας** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9051. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 143.

ΠΑΤΡΙΚΗΣ. Αναφέρεται το 1278 στην κτητορική επιγραφή του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του χωριού Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 54.

ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ. Βλέπε Παΐσιος Πατρίκιος.

ΠΑΤΡΙΚΟΒΑΣΙΛΑΚΟΣ ΣΑΜΠΑΤΗΣ. Κατοικούσε στο Βαχώ. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν

Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΠΑΤΡΙΚΟΥΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και ανήκε στους Πατρικιάνους, απογόνους κάποιου Πατρίκιου, από τον οποίο προήλθε το όνομα του οικισμού Πατρικιάνικα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Ο **Παναγιώτης Πατρικουνάκης** κατοικούσε στο Βαχώ. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΠΑΤΣΑΝΤΩΝΙΑΝΩΝ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαριόλη και είχε πύργο στο Δρυ. Ν. Κατσικάρου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 77.

ΠΑΤΣΙΛΙΒΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 6 Αυγούστου 1824 προβιάστηκε στο βαθμό του ταξίαρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438.

ΠΑΤΣΙΛΙΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Από τους Μιχαλακιάνους της πατρίδας των Νικλιάνων της Κοΐτας και της Νόμιας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113-4. Υπάρχει κλάδος από το Οίτυλο.

Ο **Πουλημένος Πατσιλινάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο και κατά την απογραφή ήταν στο Νησί (Μεσσήνη). ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΠΑΤΣΟΥΡΟΥ Οικογένεια. Ήταν αχαμνόμεροι από τη Νόμια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

Ο **Νικόλαος Πατσούρος** κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΠΑΥΛΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και σημειώνεται ο **Αναγνώστης Παυλακάκης** με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι και ένας **Παυλακάκης** χωρίς βαφτιστικό με παραγωγή 45 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΠΑΥΛΑΚΑΚΗ ή ΠΑΥΛΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς. α) Ο **πρωτοσύγκελλος Παυλακάκης** αναφέρεται από το 1762 στα έγγραφα της οικογενείας Αντιβάση. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9 σ. 337. β) Ο **Ιερομόναχος Νικηφόρος Παυλακέας** ήταν από τους Δολούς και το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Αργότερα αναφέρεται ως κάτοικος Δολών, ό.π., σ. 337. γ) Ο **Νικόλαος Παυλακέας του Πανάγου** το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ. φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 50.

ΠΑΥΛΑΚΕΑΣ Κ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΠΑΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1674 αναφέρεται ο **Στέφανος Παυλάκης** ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32, αναφέρεται ο **Παυλάκης** χωρίς βαπτιστικό από την Κοίτα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Ο **Δ. Παυλάκης** από την Κοίτα και ο **Δ. Παυλάκης** από την Κελεφά υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΑΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Οικογένεια Παυλάκου υπήρχε στον Πύργο του Διρού και είχε κλάδους: α) τον Βαρσάκη, β) τον Κασόρχη και γ) τον Ξεπαπαδάκο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

Άλλη οικογένεια Παυλάκου ήταν εγκατεστημένη στην Κηπούλα και αποτελούσε κλάδο των Γερακαριάνων της Κηπούλας. Ξεχωριστή οικογένεια Παυλάκου κατοικούσε στον Κούνιο και ήταν κλάδος των Γερακαριάνων του Κούνου που ήταν άσχετοι με τους ομώνυμους της Κηπούλας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

Για την οικ. Γερακαριάνων-Παυλάκων του Κούνου αναφέρεται ότι προέρχονται από τους Κατραμπαχιάνους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

Ο **Δημητράκης** και ο **Νικολής Παυλάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Ιωάννης Παυλάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιάρχιας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Γιάννης Παυλάκος** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Γιάννης Παυλάκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών

ήταν και ο **Γιάννης Παυλάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Γιάννης Παυλάκος**, από τη Λακωνία, αναφέρεται κατά τον αγώνα ως μπουλουξής (ομαδάρχης). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2508. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Δ. Παυλάκος** από την Κηπούλα και ο **Θ. Παυλάκος** από το Κουλούμι υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Αντώνιος Παυλάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2002. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 112.

Ο **Κυριακούλης Παυλάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3561. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 141.

Ο **Θ. Παυλάκος** με πρόταση του Ν. Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προτάθηκε για το βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373.

Ο **Θεόδωρος Παυλάκος** κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Πάυλος Θ. Παυλάκος**, από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8039. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 143.

Ο **Πουλίκος Παυλάκος** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Τζηλιβός Παυλάκος** από το Αγγειαδάκη, γεννημένος το 1801, Ο **Θοδωρής Παυλάκος** από το Λάκκο, γεννημένος το 1801 και ο **Δημητράκης Παυλάκος** από την Κοίτα, γεννημένος το 1786, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Παυλάκος-Γιωργουλάκης και **Λιακάκος-Γιωργουλάκης** βλέπε Γιωργουλάκης.

ΠΑΥΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Κ. Παυλέας** (μήπως Πουλέας;;) κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Ο **Νιάκος**, ο **Πετρούλης** και ο **Παναγιώτης Παυλέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Η.** και ο **Π. Παυλέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Παυλέα κατοικούσε στα Κοτσιμαραίικα (Πεδινό), Χώρα, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Χ. Παυλέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΑΥΛΕΑ Οικογένεια. Από το Ξωχώρι της περιοχής της Ανδρούβιστας. Από βραχύ ιστορικό χρονικό πληροφορούμεθα ότι το 1769 παρουσιάστηκαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας κρούσματα ευλογιάς και πέθανε ένας Παυλέας από το Ξωχώρι. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 618.

Ο **Κωνσταντίνος** και ο **Πετρούλης Παυλέας** από την Ανδρούβιστα υπέγραψαν στις 15 Ιανουαρίου 1831 αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Το 1832 ο **Λιάκος Παυλέας** και ο **Πετρούλης Παυλέας**, σύμφωνα με απόφαση αιροτοδικών, υποχρεώθηκαν να πληρώσουν ο μιν πρώτος 380 γρόσια και ο δεύτερος 120 γρόσια για τις ζημιές που είχαν κάνει στα σπίτια των Κυριακίων μαζί με το Ζερβέα. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

Ο **Λιάκος Παυλέας** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4520. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114. Προφανώς ο Λιάκος ήταν από την περιοχή της Ανδρούβιστας και ταυτίζεται με τον ανωτέρω Η. Παυλέα.

ΠΑΥΛΗ ή ΠΑΥΛΑΚΗ Οικογένεια. α) Ο **Σωφρόνιος Παυλής ή Παυλάκης Φραγγίνας** διετέλεσε ηγούμενος της μονής της Τίμιοβας στα έτη 1751, 1758, 1762, 1771 και 1783. Το 1783 αφιέρωσε στη μονή της Τίμιοβας τη μονή του Αγίου Αθανασίου, επικαλουμένη Κελεψός, που βρίσκεται μεταξύ Τίμιοβας και Αράχοβας και ήταν ιδιοκτησία του. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 47 και 48. Του ιδίου, *Ένα ιστορικό ταξίδι, 1715*, σ. 93. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά*, τ. 3, σ. 313.

β) Ο **Δανιήλ Παυλής** Ιερομόναχος στη μονή της Τίμιοβας το 1815 αγόρασε για λογαριασμό της μονής της Τίμιοβας περιβόλια στα Γιαννιτσάνικα. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 96-97.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Παυλή κατοικούσε στα Λιασίνοβα και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΑΥΛΟΣ. Το 1704 από την περιοχή του Κάμπου αναφέρεται με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΠΑΥΛΟΥ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΑΧΗ Οικογένεια. Το όνομα της οικογενείας πρέπει να σχετίζεται με το χωριό Παχιάνικα, του οποίου πρέπει να ήταν οι οικιστές. Το 1644 αναφέρονται ο **Νικόλαος** και ο **Χρήστος Παχής** στην προσπάθεια μετανάστευσης με το πλοίο του Μαχαιρίδη που εμποδίστηκε από τη Βενετία. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 434.

Αναφέρεται οικογένεια Παχή από τους Καλονιούς, η οποία αποτελούσε κλάδο των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

Ο **Ιωάννης Γεωργ. Παχής** από τα Παχιάνικα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

Το όνομα **Παχής** αναφέρεται το 1828 από το χωριό Λαδά της Κουτσαβάς της Αλαγονίας. Α. Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)588.

Η **Αλεξάνδρα Παχή** το 1521 ζούσε στη Βενετία. Δεν είναι γνωστό αν είχε συγγένεια με τη Μάνη. Αντ. Μπάρδου, *Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530)*, *Θησαυρίσματα* 17(1980)171.

ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΕΑ ή ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Το 1630 αναφέρονται μεταξύ των κτητόρων της μονής της Αγίας Σοφίας Γούρνιτσας-Καρδαμύλης ο **μοναχός Κάλλιστος Παχυγιάννης**, ο αδελφός αυτού **Μαυροειδής** και ακόμη ο **Στέφανος**, ο **Στρατήγης** και ο **παπα-Νικόλας**. Επρόκειτο όπως φαίνεται για πολυάριθμη οικογένεια. Ο **Νικόλαος Παχυγιαννέας** εκ Βορδώνιας της Σπάρτης δώρησε στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας ένα Ευαγγέλιο, το οποίο είχε τυπωθεί το 1745. Συνάγεται ότι οι Παχυγιαννέοι είχαν έλθει από τη Βορδώνια και εγκαταστάθηκαν στο Ξωχώρι της περιοχής της Ανδρούβιστας. Από αυτούς προέρχεται η οικογένεια Κιτρινιάρη, από τις ισχυρότερες του τόπου. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 561, 564 και 565.

ΠΑΧΥΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ. Ήταν Μανιάτης και η κυβέρνηση (Υπερτάτη Διοίκηση) του ανέθεσε καθήκοντα στη Διοίκηση του Έλους, αλλά στις 8 Ιουλίου 1823 έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι "*αλικοτίστηκε*" στην ανάληψη των καθηκόντων του. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 152.

ΠΑΧΩΜΙΟΣ Αρχιερέας. Το όνομά του μνημονεύεται στην Αγία Πρόθεση του Ι. Ν. του Αγίου Κωνσταντίνου Πραστίου. Γ. Μαραβελέας, *Πραστέιο*, σ. 36.

ΠΕΒΕΖΑΚΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Κατατάχθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

ΠΕΖΟΤΕΑΣ Σ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΠΕΚΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΕΛΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. (Μήπως Πουλέας ή Πεκέας;;;). Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΠΕΛΙΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (Ίσως Πολικάκος). Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στον τόμ. 2, σ. 70 αναφέρεται ως Δημήτριος Πολικάκος.

ΠΕΛΙΤΖΑΚΟΣ Β. (Βλέπε Μπελιτζάκος-Μπελίτσος). Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΕΝΕΣΗ Οικογένεια. Παλαιά αρχοντική οικογένεια της Καλαμάτας που έχει εκλείψει. Το 1754 αναφέρεται ο "*μακαρίτης Παπά-Γρηγόρης το πινόμι Παπά-Πενέσης*", που έκανε αφιέρωση στη μονή της Τίμιοβας (ενθύμηση αριθ. 167). Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 48. Το 1758 η *Παναγιώταινα Πενέσαινα* αφιέρωσε ένα περιβόλι στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό Ταξίδι*, σ. 20 και 90.

ΠΕΝΕΤΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΕΝΕΤΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Το 1704 κατοικούσε στα Βαρούσια και είχε ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Το όνομά του είναι γραμμένο δύο φορές αλλά στη μια μόνο αναφέρεται παραγωγή λαδιού και θεωρείται ότι πρόκειται για το αυτό πρόσωπο. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 134 και 135.

ΠΕΝΤΑΡΒΑΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κηπούλα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

Ο **Νικόλαος Θ. Πενταρβάνης** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3604. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 141.

Ο **Νικάλαος Ιωάν. Πενταρβάνης** από την κηπούλα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΠΕΝΤΑΧΩΡΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται του **Πενταχώρη το πηγάδι** στην Καλαμάτα. α) Το 1704 ο **Πενταχώρης**, χωρίς βαφτιστικό, κατοικούσε στους Άνω Δολούς και είχε ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130. β) Το 1785 ο αγιογράφος **Αναγνώστης Πενταχώρης** ήταν ένας από αυτούς που εικονογράφησαν το ναό του Αγίου Νικολάου Κάτω Δολών. Σ.Κουγέα, *Ελληνικά* 7(1934)108. Α.Πετραντώνη, *Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης*, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)132.

ΠΕΝΤΡΙΒΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1659 από την Αναστάσοβα της Αλαγονίας που παρουσιάστηκε μαζί με άλλους συντοπίτες του στους

Βενετούς και δήλωσαν ότι θα πολεμήσουν εναντίον των Τούρκων. Αθ.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

ΠΕΠΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας και ο **Α. Πεπέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Πέτρος Πεπέας** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3635. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 141. Ο Αντ. Πατριαρχέας του έδωσε πιστοποιητικό για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)497. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 85.

ΠΕΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 Βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΠΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια, ο δε **Ι.** και ο **Σ. Περάκος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΕΡΔΙΚΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΕΡΔΙΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και στο Πραστίο. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Πρώτος θα αναφερθεί ο **Σπυρίδων Περδικέας**, από τους Δολούς, ο οποίος πρόσφερε 5.000 γρόσια για τη σύσταση σχολείου στους Δολούς. Ελ.Μπελιά, *Η εκπαίδευση στη Λακωνία και Μεσσηνία (1828-31)*, σ. 57.

Έδωσε χρήματα για σχολείο στους Δολούς. Αναφέρεται σε αναφορά της δημογεροντίας Σταυροπηγίου της 16 Δεκεμβρίου 1829. Ιθώμη, τεύχ. 11(1975)10:326.

Με τις φροντίδες της οικογενείας Περδικέα στο τέλος του Αγώνα επαναλειτούργησε το σχολείο των Δολών με διδάσκαλο τον Κωνσταντίνο Μακεδώνα, που εγκαταστάθηκε εκεί, παντρεύτηκε και άφησε απογόνους. Σ.Κουγέα, Ο Περραιβός εις την Μάνην, *Ν. Εστία* 25(1951)434.

Ο **Γιωργάκης Περδικέας** αναφέρεται το 1835 σε έγγραφο για την περιουσία της μονής της Παναγίας Φανερωμένης Δολών. Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 341.

Το 1829 φοιτούσε στο σχολείο Δολών ο **Χριστάκης Δημητρίου Περδικέας** που γεννήθηκε το 1821. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 71. Αργότερα αναφέρεται ένας **Χ. Περδικέας** από τους Δολούς και ίσως πρόκειται για το Χριστάκη. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Ο **Ι. Περδικέας** αναφέρεται αργότερα ως κάτοικος Δολών και συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

Ο **Γιάννης Περδικέας**, από το Πραστίο, ήταν πρακτικός ιατρός και το 1824 έγινε εκατόνταρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 85. Αναφέρεται ως εμπειρικός ιατρός

που πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στον αγώνα. Σώζεται χειρόγραφο γιατροσόφι του χρονολογούμενο από το 1816. Γ. Πουρναρόπουλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον Αγώνα*, σ. 13 και του ιδίου, Περιοδ. "Νέα Εστία", Χριστούγεννα 1970, σ. 220.. Το 1836 έγινε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Προαστείου. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστείο*, σσ. 85 και 88.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Περδικέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΕΡΔΙΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Κορακιάνικα και τους ξεκλήρισαν οι Ρικιάνοι (οικ. Ρίτσου) της Λάγιας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 96.

ΠΕΡΕΟΙ. Το 1730 στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) από το κοινό πάρθηκε απόφαση αποζημίωσης για το φονικό του Ψυχούλη. Την απόφαση υπογράφει πρώτος ο "εξάρχος τρουπακής με τους Περεους βεβόνομε". Πρόκειται για τον κλάδο των Πετρέων της οικογενείας Τρουπάκη ή για οικογένεια Περέα; Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)83.

ΠΕΡΗΦΑΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΕΡΙΜΕΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κοίτα και στο ημερολόγιο του Παπαδάκη φ. 32, αναφέρονται ο **Βαγγέλης**, ο **Κυριάκης Περιμένης** και το **Περιμενόγγονο**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Αναφέρεται ως κλάδος των Λιάνων της πατρίδας των Νικλιάνων που εγκαταστάθηκε στα Άλικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128.

Η **οικογένεια Περιμένη** είχε πύργο στα Άλικα και στο Γερολιμένα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Ο **Φίλιππος Περιμένης**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1393. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΠΕΡΚΑΚΟΣ ΔΡΑΚΟΥΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αναγν. Αυγουλέα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δ. Περκάκος** κατοικούσε στον Κούνο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΕΡΟΝΕΑΣ Ν. (Μήπως Σπερονέας;). Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΕΡΟΣ Καπετάν. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια και είχε ετήσια παραγωγή 5 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη. *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για βαφτιστικό ή επώνυμο. Ο αναφερόμενος στην ίδια πηγή Παναγιώτης Περάκης ίσως είναι γιός του.

ΠΕΡΟΥΚΑΝΕΑΣ. Αναφέρεται το 1780 ως εξάδελφος του Έξαρχου Σέρβου από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) που έκανε δωρεά στον ανεδεκτό του Ηλία Έξ. Σέρβο. Στ. Σκοπετεία, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)93.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Περουκανέα κατοικούσε στη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΕΡΟΥΤΖΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Ο **Στρατηγούλης Περουτζέας** στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΕΡΤΑΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΕΤΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Δρυάλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 30. Να σημειωθεί ότι στο φ. 33 αναφέρεται η **Δημ(π)ούλα Πετόγγονη** από την Πάνω Χώρα της Κοίτας. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 210 και 211.

ΠΕΤΑΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Το 1670 αναφέρεται από το χωριό Τσεροβά στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΠΕΤΑΛΙΔΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΕΤΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΠΕΤΕΙΝΑΡΗΣ Π. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΕΤΟΥΣΑΙΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΙΝΑ. Το 1792 αναφέρεται από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 19.

ΠΕΤΡΑΚΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΠΕΤΡΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες ο **Πιέρος Πετρακάκος** με αριθ. μητρ. 8983 και ο **Παναγιώτης Πετρακάκος** με αριθ.μητρ. 8984. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΕΤΡΑΚΗ - ΣΑΛΟΥΦΑ Οικογένεια. Ο **Δημητράκης Πετράκης-Σαλούφας** (αναφέρεται και ως Πετράκος, αλλά μάλλον είναι κακή ανάγνωση) από τη Γιάννιτσα, ήταν γιός της Ασημίνας Κοντογιαννίτζας και το 1752 αγόρασε από τη μάνα του ένα περιβόλι, το οποίο το 1753 το πούλησε στη μονή Βελανιδιάς. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σσ. 57 και 58.

ΠΕΤΡΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσαν σε διάφορα μέρη της Μάνης και δεν φαίνεται εύκολο να επρόκειτο για μια ενιαία οικογένεια αλλά για συνωνυμία.

Το 1690 στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς ζούσαν ο **Αντώνιος Πετράκης** (45. Antonio Petrachi) και ο **Μενούδος Πετράκης** (49. Menudo Petrachi), οι οποίοι αναφέρονται σε κατάσταση των Βενετών. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1704 αναφέρεται από τον Κάμπο ο **Αναγνώστης Πετράκης** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245.

Το 1715 από το χωριό Χειμάρρα αναφέρεται ο **Λέκας Πετράκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Το 1747 αναφέρεται από το χωριό της Μεσσηνίας Ίζαγα (ή Αϊζαγά σήμερα Αντικάλαμος) ο **Έξαρχος Πετράκης** που συνόρευε σε περιβόλι το οποίο αφιερώθηκε στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 89.

Ο **Στ. Πετράκης** μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυρπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος με αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΠΕΤΡΑΚΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Φελουριάνων (Φελούρη) της Ανατολικής Μάνης. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΠΕΤΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. Στις 24 Μαρτίου 1812 ο **Δημητράκης Πετράκος** ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη του Τζωρτζάκη Γρηγοράκη. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 22.

Στις 15 Ιανουαρίου 1814 ο **Αναγνώστης Πετράκος** έγραψε πωλητήριο έγγραφο για το 1/3 των κτημάτων του τουρκοβαρδουνιώτη Γιουσούφ αγά Ζαλούμη στην περιοχή Λάγιου-Τρινήσων-Βρωμολυγιάς, που μεταβιβάστηκαν στον Αναγνώστη Κροντηρά και Γεωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαι για την ηγεμονία της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)100.

Ο **Παναγιώτης Πετράκος** ήταν από το χωριό Κελεφά και το 1822 τραυματίστηκε στο Άργος επί Δράμαλη. Με τη φροντίδα του Πετρόμπεη νοσηλεύτηκαν στο Μυστρά από τον Ηλία Γιατράκο, αφού προηγουμένως τους είχε νοσηλεύσει ανεπιτυχώς ο γιατρός του Υψηλάντη. Α.Σταυρόπουλου, *Το πρώτο πολεμικό νοσοκομείο της Ελληνικής Επανάστασης στο Μυστρά*, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)532. Στις 26 Μαΐου 1822 ο **Παναγιώτης Πετράκος** με τραύμα στο πόδι οδηγήθηκε για νοσηλεία στο Λιάκο Γιατράκο, όπου και παρέμεινε για 26 ημέρες. Η.Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)299. Με

το ίδιο όνομα **Παναγιώτης Πετράκος** οδηγήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 1822 πάλι στο Λιάκο Γιατράκο με τραύμα στο πόδι και παρέμεινε νοσηλευόμενος για 31 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)302.

Ο **Βασίλης Πετράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Γιαννούτζος Πετράκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γ. Πετράκος** κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δημήτριος Πετράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Δημήτριος** και ο **Νικόλαος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο Μιχάλης Πετράκος τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικολάκης Πετράκος** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου με προβούλευμα του Βουλευτικού πήρε προαγωγή σε ταξιάρχη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Κατοικία για τους κατωτέρω αναφέρεται η Σπάρτη (Μάνη;). Ο **Τζανέτος Πετράκος του Χατζή** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός με αριθ. μητρ. 3064. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95, και ο **Γεώργιος Πετράκος** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3307. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 141.

Ο **Γ. Πετράκος** κατοικούσε στην Τριανταφυλλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΕΤΡΑΛΗΔΑ Οικογένεια. Σημαντική οικογένεια του Μυστρά που το 1730 ο **Γεώργιος** και ο **Παναγιώτης** Πετραλήδης υπέγραψαν επιστολή απευθυνόμενη στον αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330, και *Σπαρτιατικό Ημερολόγιο* 4(1903)60.

ΠΕΤΡΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ Γέρο- Αναφέρεται το 1704 από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 18 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΠΕΤΡΕΑ Οικογένεια. Οικογένεια που απαντά σε πολλά μέρη χωρίς κοινές ρίζες. Τα Βαρούσια, ο Κάμπος, τα Αλτομυρά, η Ανδρούβιστα κλπ. είχαν τον κλάδο τους. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πετρέα, που ήταν κλάδος

των Τρουπάκηδων, κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

α) Ο **Παπά-Κωνσταντής** αναφέρεται το 1811 από τα Βαρούσια όπου ιερούργουσε και στη δαθήκη του ο Νικηφόρος Σταυριανέλος του άφησε ένα σαραντάρι. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 13.

β) Ο **Στασινός Πετρέας** στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142.

γ) Ο **Γιαννάκης Πετρέας** στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ. φάκ. 84. Ίσως ήταν από τα Αλτομυρά. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Για τον κλάδο των Αλτομυρών βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 555.

δ) Ο **Δημητράκης Πετρέας** ήταν από το Βαρούσι και συγγενής των οικογενειών Κουτήφαρη και Καπετανάκη. Στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 υπέγραψε ως οπλαρχηγός αναφορά προς τον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ. φάκ. 98. Ο Δημητράκης Πετρέας αναφέρεται στη διαθήκη του Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη, ότι ήταν εγγονός της Γριά-Γιαννάκαινας, που πρέπει να ήταν της οικογενείας Κουτήφαρη. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 427.

ΠΕΤΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Καρδαμύλης και αποτελούσε κλάδο της οικογενείας Τρουπάκη. Βέπε λέξη.

Η οικογένεια Πετρέα είχε πύργο στην Καρδαμύλη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Δημήτριος Πετρέας-Τρουπάκης** πολέμησε το 1822 στην Αργολίδα εναντίον του Δράμαλη. Αν. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 410. Το 1824 έγινε χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 798. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Ο **Δ. Πετρέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Χ. Πετρέας-Τρουπάκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΕΤΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και ο **Ι. Πετρέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Ο **Ι.** και ο **Δ. Πετρέας** κατοικούσαν στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΕΤΡΙΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1875. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΠΕΤΡΙΤΑΚΗ ή ΠΕΤΡΙΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της γενιάς των Μαυροκωκιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 166. Πιθανώς να είναι ίδια με την οικογένεια Πετρίτη, που αναφέρεται κατωτέρω. α) Ο **Βασίλειος Πετρικάκης ή Πετριτάκης** αναφέρεται στα χρόνια 1703-5 σε ενοικιάσεις και παραχωρήσεις κτημάτων από τη Βενετική διοίκηση. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 89, 94, 95, 100, 107, 121 και 124. β) Ο **Θοδωράκης Πετριτάκος** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη. φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΠΕΤΡΙΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. 30. Basilio Petriti. Το 1690 αναφέρεται σε κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Κελεφάς. Πιθανώς να ταυτίζεται με τον ανωτέρω αναφερόμενο Βασίλη Πετρικάκη ή Πετριτάκη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΠΕΤΡΟΓΓΟΝΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Παγγιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΠΕΤΡΟΛΑΓΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΠΕΤΡΟΛΑΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται από τη Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 19. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΠΕΤΡΟΛΙΑ Οικογένεια. Η οικ. Πετρόλια είναι κλάδος των Αραβουχιών, που όταν τους Αραβουχιούς τους έσφαξαν οι Πηλοκωκιάνοι, πήγε στον Πάλυρο κοντά στους Γρηγορακάκηδες. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 70.

ΠΕΤΡΟΜΙΧΕΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακωνίας. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2900. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

ΠΕΤΡΟΜΙΧΕΛΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Το όνομά του σημειώνεται στα ψηφίσματα της Εθνοσυνελεύσεως του Άργους, ενώ δεν αναγράφεται στους καταλόγους των πληρεξουσίων. Στο ψήφισμα της 14 Ιανουαρίου 1832 υπογράφουν ο Πολυχρόνης Χαντζάκος και ο Πέτρος Πετροπουλάκης που είναι πληρεξούσιοι Μαλευρίου. Στο ίδιο ψήφισμα, λίγο παρακάτω, υπογράφουν ο Πολυχρόνης Χαντζάκος και ο Βασίλειος Πετρομιχελάκος. Ο Π. Χαντζάκος, όπως και άλλοι υπέγραψε δύο φορές, πιθανό είναι να υπέγραψε δεύτερη φορά ο Β. Πετροπουλάκης και να πρόκειται κατ' επανάληψη για κακή ανάγνωση. Ίσως όμως χωρίς να είναι πληρεξούσιος να υπέγραφε τα ψηφίσματα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 213, 214, 216, 218, 220 κ.ά.

ΠΕΤΡΟΜΥΑΛΑΚΟΣ Β. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος του δήμου Ταινάρου με πρωτεύουσα τις Πιόντες διορίστηκε ο Β. Πετρομυαλάκος. Μελ. Γαλανοπούλου, *Εκκλησιαστικά σελίδες Λακωνίας*, σ. 171.

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Ο θρύλος γύρω από το Βοζή ή Μποτζή Πετροπουλάκη μπορεί να προσαρμοστεί με αληθινά γεγονότα και με γνωστά ιστορικά πρόσωπα. Το Βοζής θα πρέπει να ήταν παράλληλο επώνυμο με το Πετροπουλάκης. Με λατινικά γράμματα το όνομα απαντά ως Bozzi. Συνήθως μεταφέρεται στα ελληνικά ως Μπότσης, αλλά δεν μπορεί να αποκλεισθεί το Μποτζής, που είναι σχετικό με το Βοζής, προερχόμενο από την προσπάθεια επηρεασμού της προφοράς για λόγους ευφωνίας, όπως το Βούλτσος και Μπούλτσος.

Αρχικά διέμενε στην Κελεφά. Αργότερα εγκαταστάθηκε στην Πάνιτσα και κατέληξε στη Λίμνη. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 178. Ένας από τους πρωτεύσαντες Μανιάτες ήταν ο Βοζής-Πετροπουλάκης, πιθανώς Μποτζής (Βλέπε Γέρο-Μπότση το 1715). *Πανδώρα*, τ. 20, σ. 144. Α.Κουτσιλιέρη, *ό.π.*, σ. 152. Χρ.Κωνσταντοπούλου, *Οι Πετροπουλάκηδες της Μάνης*, σ. 10 κ.ε.

Αναφέρεται ότι ο **Μιχαήλ Βοζής ή Πετροπουλάκης** ήρθε σε προστριβές με τους Ενετούς που ήταν στο κάστρο της Κελεφάς και έφυγε από εκεί, για να εγκατασταθεί στην Κάλιαζη (Παλιοκάλιαζη ή Χαλάσματα), αργότερα δε πήγε στην Πάνιτσα. Στο Βαχό υπάρχει οικογένεια **Πετροπουλάκου** που μπορεί να έχει την προέλευση από το γενάρχη των Πετροπουλάκηδων και κάποιος κλάδος της μπορεί να παρέμεινε στην περιοχή του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 41.

Είναι γνωστό ότι οι Τούρκοι κάλεσαν στην Τριπολιτσά εξέχοντες Μανιάτες, από την Ανατολική Μάνη - από τον Ανώνυμο αναφέρεται ονομαστικά μόνο ο Έξαρχος (ή ο Μιχαήλ) Γρηγοράκης - και τους έσφαξαν η τους ανασκολόπισαν. Από παράδοση της οικογένειας Πετροπουλάκη κλήθηκαν ο Έξαρχος (αντ' αυτού αναφέρεται ο Δημήτριος) Γρηγοράκης, ο Μιχαήλ Βοζής Πετροπουλάκης και ο Καβαλιεράκης (από τους Φωκάδες). Ο **Μιχαήλ Βοζής** Πετροπουλάκης εξομολογήθηκε στον παπά και συγχρόνως του είπε και τη διαθήκη του. Η τελευταία του θέληση ήταν η περιουσία του να μοιραστεί στα παιδιά του **Σπύρο** και **Πετρόπουλο** και στον αδελφό του **Γιάννη**. Άφησε επίσης διαταγή στους συγγενείς του και σε όλους τους μανιάτες να εκδικηθούν το θάνατό του μέσα σε 40 ημέρες. Συγκέντρωσαν τους μνιάτες και επιτέθηκαν εναντίον του Φρουρίου του Πασαβά και κατέσφαξαν τους Τούρκους. Το γεγονός αυτό ο Ανώνυμος το τοποθετεί το 1780, ο Τάκης Κανδηλώρος, σ. 62-3, μια γενιά πριν και ο Β. Σκουρμπούτης (Λόγος επικήδειος εκφωνηθείς εν Ράχη Γυθείου επί τω θανάτω Αναστασίου Πετροπουλάκη, εφημ. "Καιροί" της 20 Αυγούστου 1892) το 1742. Ο Κωνσταντινόπουλος θεωρεί πιθανότερο και αυτός το 1742. Χ.Κωνσταντινόπουλου, *ό.π.*, σ. 14 κ.ε.

Αδελφός του Μιχαήλ Βοζή-Πετροπουλάκη ήταν ο **Ιωάννης** Πετροπουλάκης. Δεν πρόκειται όμως για το Μιχαήλ του 1690-1705, διότι το 1765 ορίστηκε με πατριαρχικόσίγιλιο επίτροπος της μονής προδρόμου Τρύπης Λακεδαίμονος, Χ.Κωνσταντινόπουλου, *ό.π.*, σ. 11.

Γιός του Ιωάννη ήταν ο **Γεώργιος** Πετροπουλάκης, για τον οποίο αναφέρεται ότι πήγε στον Κότρωνα με δύο καταδρομικά σκάφη, αλλά τον

θεώρησαν για Αλγερίνο πειρατή και τον σκότωσαν. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 11-2.

Αναφέρεται ότι το 1767 οι Τούρκοι κατώρθωσαν να μπουν κρυφά στο παλάτι τους στην Πάνιτσα και να σκοτώσουν το **Πετρόπουλο** και το **Σπύρο** Πετροπουλάκη. Τα παιδιά τους **Πιέρος** και **Παναγιωτάκης**, ήταν σε μικρή ηλικία και σώθηκαν στον Παναγιώταρο Βενετσανάκη. Κατά άλλη εκδοχή δεν σφάχτηκαν μόνο ο Σπύρος και ο Πετρόπουλος αλλά 16 αρσενικοί και η περιουσία τους στη Λίμνη έπεσε στα χέρια των Τούρκων. Αργότερα με τη βοήθεια του Παναγιώταρου και άλλων πήραν πάλι τα χτήματα της Λίμνης. Από τον Πιέρο και τον Παναγιώτη προέκυψαν οι δύο κλάδοι, οι Πιεριάνοι και Παναγιωτιάνοι. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 16 κ.ε. Οι Πετροπουλάκηδες κατοίκησαν πρώτα στη Λίμνη και μετά στη Ράχη, ό.π., σ. 18. Για την κατοχή του Λίμπερδου και της Κουτουμούς οι Πετροπουλιάνοι συγκρούστηκαν με τους Κουταλιδιάνους, ό.π., σσ. 13 και 19.

Στις 23 Μαΐου 1814 ο Θεοδωρόμπεης χαρακτήρισε σε επιστολή του τον **Πετροπουλάκη**, χωρίς βαφτιστικό, ως "*αδελφό και παιδί μας*". Απ.Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 26. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 21.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο **Πετροπουλάκης**, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο Ιωάννης Κρανίδης. Κ.Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο **Δημήτριος Παν. Πετροπουλάκης** (γιός από την πρώτη γυναίκα του Παναγιώτη Πετρόπουλου Πετροπουλάκη) υπήρξε από τους υποστηρικτές του Όθωνα. Στις εκλογές του 1843 για την ανάδειξη Συντακτικής Συνελεύσεως εκλέχτηκε πληρεξούσιος. Απέτυχε στις επόμενες εκλογές του 1844, που εκλέχτηκαν ο Δημ. Τζιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Στασίασε το 1845 και η Κυβέρνηση κατεδάφισε το παλάτι του στην Πάνιτσα και αυτός έφυγε στα Επτάνησα. Βοήθησε στην καταστολή της κίνησης του Παπουλάκη και πήρε μέρος στη Θεσσαλική επανάσταση του 1854. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 31 κ.ε.

Ο **Δημήτριος Πετροπουλάκης**, όταν άρχισε η επανάσταση του 1821 ήταν 18 ετών και έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σσ. 73 και 76. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 24. Επίσης πολέμησε και στη μάχη του Πολυαράβου, Δ.Αλεξανδράκου, ό.π., σ. 88.

Ο **Δημήτριος Πετροπουλάκης** μετά του πατρός του (Παναγιώτη) και του αδελφού του **Πετροπούλου** έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Δημήτριος Πετροπουλάκης** από τη Ράχη πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 25.

Ο Χ.Κωνσταντινόπουλος, ό.π., σ. 25 (σημ. 18) γράφει: Σε κάποιο υπόμνημα που εξιστορείται η δράση του Τσαλαφατίνου κατά τη μάχη του Πολυτζάραβου, αναφέρονται τα εξής: "*Οι εις Σκαμνίτζαν αμέσως εκινήθησαν προς βοήθειάν των. Ο Σαλαφατίνος ερχόμενος εις τον Πολυτζάραβον απήντησε τον **Πετροπουλάκη** καθ' οδόν με τους υπ'*

αυτόν. Τον παρακίνησε να συμμεθέξη εις την μάχην, αλλ' αυτός προφασισθείς ότι τον πονεί το πόδι του, ανεχώρησε...".

Ο **Δημήτρης Πετροπουλάκης** ήταν γαμβρός του Νικολάου Πιεράκου. Το 1825 πήγε στο πολιορκούμενο Νεόκαστρο και απομάκρυνε από το κάστρο το Νικόλαο Πιεράκο και το Στέφανο Πικουλάκη Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 26. Όπως αναφέρεται, αυτά προέρχονται από τον Τσαλαφατίνο και αδικούν τον Πετροπουλάκη, ο οποίος δεν ανήκε στην παράταξη του Πετρόμπεη.

Το Μάρτιο του 1831 ο **Δ. Πετροπουλάκης** τραυματίστηκε από Ρουμελιώτες, που βρισκόντουσαν στο Γύθειο. Μετά 2-3 ημέρες οι συγγενείς του πληγωθέντος πυροβόλησαν και σκότωσαν έναν εικοσιπεντάχρονο Ρουμελιώτη "...όστις έγινε θύμα της Μανιάτικης μνησικακίας...". Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 29.

Ο Πανάγος Πικουλάκης, ανιψιός του Πετρόμπεη, έγραψε για το **Δ. Πετροπουλάκη** ότι δεν διαφθείρεται "μήτε από υποσχέσεις μήτε από οποιαδήποτε προσφοράν προερχομένην εκ της οικογενείας Μαυρομιχάλη". Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 29. Αναφέρεται ακόμη ότι ο Δημήτριος Πετροπουλάκης μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια διορίστηκε στρατιωτικός Διοικητής Λακωνίας (;), ό.π., σ. 29-30.

Ο **Παναγιώτης Πετριπουλάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Πετροπουλάκη** από τη Ράχη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Παναγιώτης Πετροπουλάκης**, ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης** και ο **Σπύρος Πετροπουλάκης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Παναγιώτης Πετρόπουλος Πετροπουλάκης** στις 21 Δεκεμβρίου 1837 διορίστηκε Λοχαγός / Επιλοχίας πρεσβύτες της Βασιλικής Φάλαγγος. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σσ. 31 και 184-5.

Σε αναφορά του Γενοβέλη της 9 Ιουλίου 1830 αναφέρεται ότι στο Μαραθονήσι σύστησαν φρουρά με 45 άτομα υπό τον **Π. Πετροπουλάκο** και σε αναφορά του ιδίου της 20 Ιουλίου αναφέρεται ότι η φρουρά υπό τον **Πετροπουλάκη** κατοικεί στου Παναγιώτη Βενετσανάκη. Σε άλλη αναφορά της 20 Ιουλίου 1830 αναφέρεται ότι από 15 Μαΐου 1830 συστήθηκε σώμα από 42 άνδρες υπό τον **Πέτρο Πετροπουλάκη**. Ο Τοποτηρητής Μονεμβασίας Γ. Οικονόμου στις 15 Απριλίου 1830 έγραφε ότι χρησιμοποίησε τους **Πετροπουλιάνους** εναντίον των ταραξιών στο Μαραθονήσι. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 26 κ.ε. Αναφέρεται ότι εναντίον των Μαυρομιχαλαίων τον Αύγουστο του 1830 μεταξύ των άλλων θα εχρησιμοποιείτο και ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης**, ό.π., σ. 27 και Χ.Λούκου, Η περιοδεία του Ανδρέα Μεταξά στην Πελοπόννησο (1830), *Μνήμων* 2(1972)213.

Ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης** στις 7 Δεκεμβρίου 1820 υπέγραψε συμφωνητικό ομονοίας και αγάπης με τους γεροντάδες του Μαλεβρίου. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 24.

Ο **Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης** με γράμμα του προς τον Έκτακτο Επίτροπο Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας στις 16 Δεκεμβρίου 1828 κατήγγειλε ύποπτες αντικυβερνητικές κινήσεις των Μαυρομιχαλαίων και έθεσε τον εαυτόν του και τους φίλους του στη διάθεση της Κυβερνήσεως. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σσ. 26 και 181. Αργότερα υπηρέτησε ως αρχηγός στρατιωτικού σώματος στην υπηρεσία της Κυβερνήσεως και κατέβαλε προσπάθεια για τη διατήρηση της τάξης. Συνεργάστηκε μάλιστα και με μέλη της οικογενείας Μαυρομιχάλη, που δεν ακολουθούσε τη γραμμή του Πετρόμπεη, ό.π., σσ. 27 και 183-4.

Ο **Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης** μαζί με τον Γεώργιο Κ. Μαυρομιχάλη έγραψαν από την Τζίμοβα στις 6 Απριλίου 1831 στο Νικόλαο Πιεράκο για την πορεία των γεγονότων της εποχής. Ανησυχούσαν μήπως οι Μαυρομιχαλαίοι έφεραν κανόνι να τους χτυπήσουν και μήπως οι αντίπαλοι καταλάβουν τη Ράχη και τη Λίμνη. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 184.

Ο **Πέτρος ή Πετρόπουλος Πετροπουλάκος** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 203. Ο Π. Πετροπουλάκης έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832, ό.π., σ. 206.

Στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου 1831-2 πήρε μέρος ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης**, ο οποίος ήταν πληρεξούσιος Μαλευρίου και αναγράφεται στους καταλόγους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 12 και 209. Στις 22 Ιανουαρίου αναγνώστηκε απόφαση της επιτροπής να συμμετέχει στις συνεδριάσεις της Συνελεύσεως και ο αντίπαλός του Πολυχρόνης Χαντζάκος, αλλά να έχουν από κοινού μια ψήφο, ό.π., σ. 60.

Ο **Πετρόπουλος Παν. Πετροπουλάκης** (αδελφός του Δημητρίου Π. από άλλη μητέρα) "...απεβίωσεν εν τη εμφανίσει του σταδίου του", όπως σε επικήδειο είπε ο Σκουρμπούτης. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 31.

Στις 20 Ιουλίου 1830 ο Ι. Γενοβέλης πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας κατέταξε τον **Παναγιώτη Πετροπουλάκη** από τη Ράχη στους "καλόφρονες", δηλαδή τους υποστηρικτές του Καποδίστριας. Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28 και ΓΑΚ, Έκτ. Επίτροποι, φάκ. 91.

Τον Ιούλιο του 1829 ο **Παναγιωτάκης Πετροπουλάκης** (αναγράφεται και ως Πετρόπουλος ή Πέτρος Πετροπουλάκος) ήταν πληρεξούσιος της Ανατολικής Μάνης στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 75, 88 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 ο **Παναγιωτάκης Πετροπουλάκης** υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

;;; Ο πιστός στο καθεστώς του Καποδίστρια Αντώνης Γρηγοράκης (μήπως Γεώργιος Αντωνάκος Γρηγοράκης ;;;) έγραψε: "Όλοι ρουκανίζουν τα τάλαρα της Σ. Κυβερνήσεως, απατούν την αυτού εξοχότητα, ειμή μόνον ο κ. Νικόλαος Π. Μαυρομιχάλης, ο κ. Νικόλαος Βοϊδής, ο κ. Παναγιώτης

Σταρόγιαννης, ο **Πετροπουλάκης**, ο Χαντζάκος". ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φ. 221 (ημερομηνία ;;;) και Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Ο **Παναγιωτάκης Πετροπουλάκης** και ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωποι της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης** και ο **Πετρόπουλος Πετροπουλάκης** υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Πέτρος**, ο **Δημητριος** και ο **Πέτρος Πετροπουλάκης** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψαν την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. (μήπως ο ένας Πετρόπουλος;)

Ο **Παύλος Πετροπουλάκης**, από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2455. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 112.

Ο **Παναγιώτης Πετροπουλάκης** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχειόν Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Δημήτρης Πιτροπλάκος** στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου πήρε από το Βουλευτικό έγκριση για προαγωγή σε χιλιάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Δημήτριος Πετροπουλάκης** κατατάχθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νικλιάνοι*, σ. 219.

Η οικογένεια Πετροπουλάκη κατά την Καποδιστριακήν περίοδο ήταν στο πλευρό του Καποδίστρια, επομένως αντίθετη των Μαυρομιχαλαίων. Ίσως σε αυτό συνετέλεσε και ο γάμος του Δημητρίου Πετροπουλάκη με την αδελφή του Νικολάου Πιεράκου.

Παναγιώτης Πετρόπουλου Πετροπουλάκης
Δημητράκης Παναγιώτη Πετροπουλάκης
Πετρόπουλος αδελφός του Δημητράκη-Πετρόπουλος Π. Πετροπουλάκης

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Βαχό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στη Χαριά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ του Γ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8982. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)496.

ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΤΖΙΡΗΣ (ή **ΚΑΤΖΙΡΗΣ του ΠΕΤΡΟΥ**). Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΠΕΤΡΟΣ ; Δημογέρων Νεοχωρίου. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Ήταν από τους Δολούς και ο **Δημητράκης Πετρουλάκης** στις 17 Οκτωβρίου 1699 κατόπιν εντολής της Βενετικής Διοίκησης έκανε πραγματογνωμοσύνη στους μύλους της Μαντίνειας και βρήκε ότι τα λιθάρια, ιδίως τα κάτω, ήταν εφθαρμένα και χρειαζόντουσαν δαπάνη 50-60 ρεαλίων για την επισκευή τους. Στους Δολούς δεν υπάρχει η οικογένεια Πετρουλάκη, αλλά ακούγεται η παροιμία: "τρέχει η γλώσσα της ωσάν της Πετρολίτσας". Σ. Κουγέα, Η καταγωγή του Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά* 6(1965)8.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και αναφέρονται: α) Ο **Γιαννάκης** τον οποίο στις 18 Μαρτίου 1730 έβαλαν να γράψει απόφαση του κοινού. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)83. β) Ο **Ταβουλάρης** υπέγραψε ως μάρτυρας τη διαθήκη του ανιψιού του Ιωάννη Καλλεργάκη-Σκούμπλου. Του ιδίου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)112.

Ο **Π. Πετρουλάκης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι **Πετρουλαίοι** της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομα, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 18 Ιουνίου 1832 υπέγραψε αναφορά των πληρεξουσίων της Εθνοσυνέλευσης προς τη Διοικητική Επιτροπή που δημοσιεύτηκε στην Εθνική Εφημερίδα, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124. (Μήπως πρόκειται περί του Ηλία Πιτσουλάκου;)

ΠΕΤΡΟΥΛΑ Οικογένεια. Ο Κωνσταντίνος Γεωργ. Πέτρουλας από το Οίτυλο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΠΕΤΡΟΥΛΑΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΠΕΤΡΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Βλέπε και οικ. Πετρουλάκη.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πετρουλέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα, τη Χώρα και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΕΤΡΟΥΛΗΣ Ι. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΠΕΤΡΟΥΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΠΕΤΡΟΥΝΑΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και όπως αναφέρεται: "Υπηρέτησε κατά τον αγώνα επί κεφαλής στρατιωτών, φονευθείς εις την εν Μανιακίω μάχην". Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 931. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Ήταν γαμπρός και υπασπιστής του Πιέρου Βοϊδή Μαυρομιχάλη και έπεσε στο Μανιάκι. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 62 και Ι. Πετρουνάκου, *Στο Μανιάκι*, Αθήναι 1901, σ. 44.

ΠΕΤΡΟΥΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ήταν από την Τσίμοβα, πιθανώς δε ως πλοίαρχος, με πλήρωμα αποτελούμενο από κατοίκους του Μαραθονησίου, να ανέλαβε το ένα από τα δύο τουρκικά πλοία που αιχμαλωτίστηκαν στο Μαραθονήσι από το Μπεηζαδέ Γεωργάκη Γρηγοράκη και να το οδήγησε στην πολιορκία της Κορώνης. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 89.

ΠΕΤΡΟΥΝΙΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Πηλοκωκιάων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

ΠΕΤΡΟΥΝΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΠΕΤΡΟΥΤΖΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Το 1829 υπέγραψε ως μάρτυρας τη διαθήκη του Στράτη Τσιμπιδάρου από το χωριό Καρέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)121.

ΠΕΦΑΛΑΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Το 1703 ενοικίασε το φόρο της δεκάτης από χωριά της Βαρδούνιας. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 79.

ΠΗΓΑΔΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ήταν από τα Σκυφιάνικα και καταταχθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΠΗΓΑΔΙΩΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ως καταγόμενος από τα Πηγάδια. Έλαβε μέρος στην επανάσταση και το 1841 χαρακτηρίστηκε ως ανθυπολοχαγός. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)497. Παραπέμπει στο ΦΕΚ αριθ. φ. 4 της 13 Φεβρουαρίου 1841.

ΠΗΛΛΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για το βαθμό του χιλιάρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

ΠΗΛΛΑΣ ή ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ.μητρ. 2820. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες* σ. 95.

ΠΗΛΛΗΣ Παπάς. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1681 υπογράφει ως μάρτυρας πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Ως επώνυμο απαντά στη Μέσα Μάνη. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)78 και 108.

ΠΗΛΟΚΩΚΙΑΝΟΙ - ΠΗΛΟΚΩΤΣΟΥ Οικογένεια. Πατριά της Λάγιας από την οποία προέρχονται οι ακόλουθες οικογένειες: α) Γιωργουλόγιαννη, β) Γουνελά, γ) Κωστακόπουλου (σήμερα Κωστάκη), δ) Μαγγιόρου και ε) Πετρούνια. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 167.

Ως κλάδος των Πηλοκωκιάνων θεωρείται και ο Βιτσιλόγιαννης. Οι Πηλοκωκιάνοι έσφαξαν τους Αραβουχιούς. Βλέπε μοιρολόγι του Βιτσιλόγιαννη. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 70 και 156-7.

Στις 11 Αυγούστου 1815 με το πρακτικό της Λάγιας έγινε συμβιβασμός σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα: α) των Μπουγιουκλιάνων και Μαυροκωκιάνων και β) των Ξαρχιάνων και **Πηλοκωκιάνων**. Αναφέρονται και οι Δημητράκοι, που δεν είναι γνωστοί από άλλη πηγή και υποθέτουμε ότι μπορεί να εννοεί οι Δημαροί (κάτοικοι των Δημαρίστικων). Ως εγγυητές της συμφωνίας υπέγραψαν ο Μπετζαντές Γιωργάκης Τζαν. Γρηγοράκης, ο Γρηγόριος Τσιγκούριος-Γρηγοράκης και ο Μπας Καπετάνιος Πέτρος Μαυρομιχάλης. Κάθε μια παράταξη έδωσε από ένα παιδί ως όμηρο και δέχτηκαν ότι αν παραβίαζαν τη συμφωνία να ήταν υποχρεωμένοι να πληρώσουν 3.000 γρόσια στους ζαπιτάδες (καπετάνιους). Εναντίον της πλευράς που θα παραβίαζε το πρακτικό θα ήταν και η γενιά των Γιαννακιάνων (Γιαννακο-Μιχελιάνων) και οι λοιποί Λαγιάτες. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά Πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)89. Αναργ.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 207.

ΠΗΡΕΑΣ ΣΤ. (Το σωστό Στρατηγούλης Σπυρέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΗΡΟΥΝΗ Οικογένεια. Ο Θ. Πηρούνης από την Τριανταφυλλιά και ο Κ. Πηρούνης από την Κάτρη???? (Πεντάδα) υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. (Βλέπε Πιρούνιας)

ΠΙΕΝΑΚΟΣ (αντί ΠΙΕΡΑΚΟΣ) ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 427 και τόμ. 2, σ. 366, όπου το σωστό.

ΠΙΕΡΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τους Άνω Δολούς α) ο **Γιάννης Πιερακάκης** με ετήσια παραγωγή 55 κροντήρια λάδι και β) ο **Θοδωρής Πιερακάκης** με 58 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΠΙΕΡΑΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9007. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΙΕΡΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε σε διάφορα μέρη της Μάνης.

Το 1704 διέμενε στους Κάτω Δολούς ο **Στρατήγης Πιεράκης** και είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

Το 1705 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Πιεράκης** ως ενοικιαστής φόρου της δεκάτης και κτημάτων στον Άγιο Νικόλαο, τα Γουλιάνικα και τα Κόκκινα Λουριά. Κ. Κόμη, ό.π., σσ. 117 και 120.

Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα ο **Λουκάς Πιεράκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

Από το χωριό Ριγανόχωρα αναφέρεται ο **Θεόδωρος Πιεράκης**, ό.π., φ. 20, σ. 207.

ΠΙΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Το όνομα ανήκει σε πολλές οικογένειες που δεν έχουν σχέση μεταξύ τους. Μια οικογένεια **Πιεράκου** κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και ανήκε στους Πατρικιάνους, απογόνους κάποιου Πατρίκιου, από τον οποίο προήλθε το όνομα του οικισμού Πατρικιάνικα. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Ο **Κυριάκης Πιεράκος** κατοικούσε στα Σκυφιάνικα. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Δημητράκης Πιεράκος** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΠΙΕΡΑΚΟΣ ή ΝΤΕΚΟΥΛΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Θα πρέπει να κατοικούσε στη Λάγια. Αναφέρεται ως κάτοικος της επαρχίας Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 439. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 140.

ΠΙΕΡΑΚΟΥ - ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ Οικογένεια. Είναι τα παιδιά του παπά Πιέρου Μαυρομιχάλη, εξαδέλφου του Πετρόμπεη. Μετά τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια αποποιήθηκαν το όνομα Μαυρομιχάλης και φέρονται ως Πιεράκοι.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127 και στις 11 Ιουνίου στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σσ. 70 και 475..

Ο Πρωτοσύγκελλος Γεράσιμος, φίλος των Μαυρομιχαλαίων, έγραψε από τη Συκιά στις 18 Μαρτίου 1824, εποχή του εμφυλίου πολέμου, στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, που ήταν συμπέθερος του Πετρόμπεη, ότι "...επροσκύνησαν οι ενάντιοι και εμβήκεν εις τα οσπίτιά των ο καπ. **Νικολάκης Πιεράκος** με μερικούς ανθρώπους του...". Απ. Δασκαλάκη, Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 153.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** το 1824 (1823) έγινε αντιστράτηγος και το 1830 χιλίαρχος ταξιαρχικός. Υπηρέτησε ως υποστράτηγος της Φάλαγγος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 123. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** μετά την απελευθέρωση, που ήταν κάτοικος Πεταλιδίου, κατατάχθηκε ως αντισυνταγματάρχης της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832, ως εκπρόσωπος της επαρχίας Μαΐνης. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206.

Στην Εθνοσυνέλευση Άργους-Ναυπλίου παραβρέθηκε από την πρώτη προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι της τελευταίας της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 11, 194, 209 κ.ά.

Ο **Γεωργάκης Πιεράκος** στις 18 Φεβρουαρίου κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου πήρε την έγκριση από το Βουλευτικό για να γίνει υποχιλίαρχος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Γεώργιος Πιεράκος** αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 839. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Ο **Κυριάκης Πιεράκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Νικόλαος Πιεράκος (;) ή Πιενάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό της υποχιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366 και τόμ. 10, σ. 427.

ΠΙΕΡΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1825 ακολούθησε σε εκστρατεία στη Μεσσηνία υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και μπουκαδόρο τον Παν. Κοκώνη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ. φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. Ο ανωτέρω βιογραφείται και από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)499.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πιερέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΙΕΡΗΣ ΟΔΡΟΙΣΙΟ-MARIA 1639-1702. Βενεδικτίνος μοναχός. Γνώριζε τη γλώσσα των μανιατών γιατί κατά μια εκδοχή ο πατέρας του ήταν Μανιάτης. Κατά άλλη εκδοχή που είναι επικρατέστερη ήταν από τη Χίο. Ήταν εκπαιδευμένος στο Λατινικό δόγμα και επιφορτίστηκε από τον Πάπα και τη

Sacra Congregazione della Propaganda Fide να κατηχήσει τους Μανιάτες της Τοσκάνης και της Κορσικής. Κ. Σπηλιωτάκη, Νεώτερα στοιχεία περί μετοικήσεως των Μεδίκων, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)206.

ΠΙΕΡΙΑΝΟΙ (ΠΙΕΡΑΚΟΥ) Οικογένεια. Είχε πύργο στην Τσεροβά. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

ΠΙΕΡΟΚΑΝΑΚΗΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΠΙΕΡΟΣ. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για επίθετο ή βαπτιστικό όνομα. Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΠΙΕΡΟΣ του καπετάν Μιχάλη. υπέγραψε την πρόταση να εκλεγεί Μπέης της Μάνης ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης, αλλά δεν είναι γνωστό ποιός είναι. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.

ΠΙΕΡΟΥΤΖΟΣ-γέρο από Κελεφά. Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, **Γέρο-Πιερούτζος**, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

ΠΙΕΡΟΥΤΣΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Από τον Παρασυρό κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΠΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Η οικογένεια Πικάκου αποτελούσε κλάδο των Κουτρουλιάνων της πατριά των Νικλιάνων της Κοίτας. Κλάδος της οικ. Πικάκου ο Θεοδωρακάκης. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Ο **Γ. Πικάκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΙΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 **Στρατηγούλης Πικέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Α. Πικέας** κατοικούσε στα Τσέρια και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριάρχια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΠΙΚΗΣ (ή ΔΟΥΛΟΠΙΚΗΣ) ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Σε επιγραφή αγιογραφίας του ναού Αγίου Σπυρίδωνα Μικρής Μαντίνας αναφέρεται το 1755 ο Χριστόδουλος Πίκης ή Χρήστος Δουλοπίκης.

ΠΙΚΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. κατοικούσε στην Αρεόπολη και ήταν συγγενής των Μαυρομιχαλαίων. Ο Δημήτριος Πικουλάκης (βλέπε κατωτέρω) υπογράφεται ως Δ. Πικουλάκης-Μαυρομιχάλης. Πιθανώς πρόκειται για κλάδο της μεγάλης οικογένειας των Μαυρομιχάληδων.

Μια κόρη του Κουτσογληγόρη (Γρηγορίου Γρηγοράκη) θεία των Κουτσογληγοράκηδων, αδελφή του πατέρα των ανιψιών του Αντωνόμπεη Γρηγοράκη (πρωτεξαδέλφη αυτού), παντρεύτηκε τον Πιέρο Μαυρομιχάλη, πατέρα του Πετρόμπεη. Άλλη κόρη του Κουτσογληγόρη παντρεύτηκε το (Μιχαήλ;) Πικουλάκη και απέκτησαν το Δημήτριο και το Στέφανο. Αν. Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8 σ. 25. Ο Πανάγος Πικουλάκης κατοικούσε στην Καλαμάτα. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 197.

Η **οικ. Πικουλάκη** είχε πύργο στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ήταν ένας από αυτούς που πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους το 1826, που είχαν αποβιβαστεί στο Διρό και προέλασαν μέχρι την Αρεόπολη. Ο πύργος είχε κανόνια με τα οποία κανονιοβόλησαν τους εισβολείς. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ, σ. 20.

Ένας **Πικουλάκης**, που ήταν υπέργηρος το 1770, πήγε εκπρόσωπος των Μανιατών μαζί με τον πνευματικό Τσατσούλη για να συζητήσουν με το Χατζή Οσμάν. Επειδή αρνήθηκαν να συμφωνήσουν μαζί του, για να του δώσουν οι Μανιάτες τα παιδιά των αρχηγών ως ομήρους, τους αποκεφάλισαν και τα κεφάλια τους τα έβαλαν σε πασάλους πάνω σε ένα λόφο στο χωριό Παρασυρός. Οι Μανιάτες υπό το Γεώργιο Μαυρομιχάλη τους επιτέθηκαν και πήραν εκδίκηση. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 31-4.

Το 1786 αναφέρεται ότι ο **Ξανθός Πικουλάκης** έστειλε επιστολή στο Γάλλο πρόξενο Taitbout. Κ. Κόμη, Πληροφορίες περί Μάνης 1786, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)217. Ο Ξανθός ήταν πατέρας του Μιχάλη Πικουλάκη (βλέπε κατωτέρω)

Ο **Αναστάσιος Πικουλάκης** στις 18 Μαΐου 1825 πήρε την έγκριση από το Βουλευτικό για την προαγωγή του σε αντιστράτηγο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Ο **Γεώργιος Πικουλάκης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4632. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

Στις 3 Οκτωβρίου 1816 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να δώσει στο **Δημητράκη Πικουλάκη** το βελανίδι και θα τον πλήρωνε στην επόμενη παραλαβή. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 39.

Ο **Δημήτριος Πικουλάκης** έγινε αντιστάτηγος το 1825 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 365. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Ο **Δημήτριος Πικουλάκης** ήταν δημογέροντας Μαΐνης και στις 29 Απριλίου 1830 προσυπέγραψε έγγραφο που χαρακτήριζε ακατάλληλο τον Ιωάννη Γενοβέλη για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Δημήτριος Πικουλάκης** στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα "Όδρας "Ό απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Ο **Δημητράκης Πικουλάκης** αναφέρεται ως θείος του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη, ο οποίος στη διαθήκη του έγραψε ότι του χρωστούσε 1.500 γρόσια. Ήταν από τους πλουσιότερους εμπόρους στο Λιμένι και γαμβρός των Μαυρομιχαλαίων. Πέθανε το 1855 ως ταγματάρχης της Φάλαγγος. Η σύζυγός του Δημητράκαινα Πικουλάκαινα το 1834 εξαγόρασε Βαβαρούς αιχμαλώτους και τους έστειλε στον Όθωνα. Σ. Κουγέα, Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη, *Πελοποννησιακά 1(1956)352*, στιχ 58 και σ. 363.

Ο **Δημήτριος Πικουλάκης** αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 583. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94. Ο **Δημήτριος Πικουλάκης** από την Καλαμάτα τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Δημήτριος Πικουλάκης-Μαυρομιχάλης** πήρε το αργυρό αριστείο του αγώνα και με το ακόλουθο έγγραφο ευχαρίστησε:

Εν Λιμένι τη 26 Μαΐου 1836

Προς την επί των Στρατιωτικών Β. Γραμματεία της Επικρατείας.

Ο υποφαινόμενος λαβών το αργυρούν αριστείον των υπέρ ανεξαρτησίας αγωνισθέντων προσφέρω εις την επί των στρατιωτικών Β. Γραμματείαν τας ευχαριστήσεις μου του ότι ενεκρίθην άξιος του Β. τούτου Βραβείου. Και υποσημειούμαι ευσεβάστως. Ο Πολίτης.

Δημήτριος Πικουλάκης-Μαυρομιχάλης. (ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 5, έγγραφο αριθ. 086.)

Στις 3 Μαΐου 1817 στο Λιμένι υπέγραψαν συμφωνία ο Πέτρος Λυμπερόγγονας (από τους Κουτρουλιάνους) με τον Κατσή Μαυρομιχάλη - που ήταν ο καπετάνιος της Μέσα Μάνης - και ο πρώτος παρέλαβε από τη γούβα του Κατσή το συγγενή του Γιαννάκη Αθανασάκο με την υπόσχεση ότι αν ξανακάνει αδίκημα θα υποχρεωθούν οι Κουτρουλιάνοι στην καταβολή 2.000 γροσίων και στην ανοχή δύο φονικών. Το έγγραφο αυτό γράφτηκε από το **Μιχαήλ Ξανθού Πικουλάκη**. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 368.

Ο **Κουμέντος Πικουλάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Μιχαήλ Πικουλάκης. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να

σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Μιχαήλ Πικουλάκη** από την Τσίμοβα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Μιχαήλ Πικουλάκης** στις 5 Νοεμβρίου 1830 διορίστηκε σύμβουλος του πρωτοκλήτου δικαστηρίου Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 314.

Ο **Μιχαήλ Ξανθού Πικουλάκης** από την Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

Ο **Μιχαήλ Πικουλάκης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11897. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 144.

Ο **Ξανθός Αν. Πικουλάκης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9116. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 143.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης**, μαζί με άλλους Καλαματιανούς που ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, **έγραψε στις 5 Μαρτίου 1820** συγχαρητήριο γράμμα στο Χρισόφορο Περραιβό για την ένωση που πέτυχε στις μεγάλες οικογένειες της Μάνης. Σ. Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνην*, *Ν. Εστία* 25(1951)433.

Επειδή υπήρχε στους Τούρκους υποψία για το Μαυρομιχάλη ο Σιέχ Νεντζίπ, που ήταν φίλος του, του παράγγειλε να στείλει δύο παιδιά του στην Τρίπολη, για να αναφέρουν στην Πύλη, πως αυτός πρέπει να μείνει Μπέης δια βίου. Ο Πετρόμπεης αποφάσισε να στείλει τον Ηλία και τον Αναστάσιο, αλλά ο Ηλίας αρνήθηκε και μαζί με τον Αναστάσιο έστειλε την **1η Μαρτίου** τον ανιψό του **Πανάγο Πικουλάκη**. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 22. (Μήπως ήταν δύο Παν. Πικουλάκης;)

Ο **Πανάγος Δημ. Πικουλάκης** ήταν ανιψιός του Πετρόμπεη και το Φεβρουάριο του 1821 πήγε ως όμηρος μαζί με τον Αναστάση Μαυρομιχάλη στην Τριπολιτσά. Σ. Κουγέα, *Η διαθήκη του εκ των φονέων του Καποδίστρια Γεωργίου Μαυρομιχάλη*, *Πελοποννησιακά* 1(1956)363.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** συνόδευσε τον Αναστάση Μαυρομιχάλη στο Ναύπλιο, όταν έπεσε το 1822. Φαίνεται ότι ο Πετρόμπεης του είχε δώσει εντολή να διαχειριστεί τα χρήματα που θα εύρισκαν, αλλά αυτά έφταναν μόνο για τα ναύλα των τούρκων, γιατί τα άλλα τα είχε πάρει ο Κολοκοτρώνης. Κ. Κοτσώνη, *Συμβάντα μετά την κατάληψη του Ναυπλίου (1822)*, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αργολικών Σπουδών*, 1974, *Πελοποννησιακά* 13(1979)165 και 167.

Έγραψε ο Πετρόμπεης στους ομήρους να βρουν τρόπο να γυρίσουν. Πρόβαλλαν αυτοί στους Τούρκους να γυρίσουν με την υπόσχεση να καταδιώξουν τους αποστάτες. Ο τοποτηρητής του Χουρσίτ έστειλε με συνοδεία τον **Πανάγο Πικουλάκη** με διαταγές στο Μαυρομιχάλη να καταδιώξει τους ταραξίες. Τους τρεις Τούρκους που συνόδευαν τον Πικουλάκη τους σκότωσαν οι Έλληνες στο δρόμο. Ν. Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 62.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** ήταν Καλαματιανός. Μετά την απελευθέρωση της Καλαμάτας έγινε μέλος της Μεσσηνιακής Συγκλήτου και υπέγραψε στις 31 Μαρτίου 1821. Β. Παναγιωτόπουλου, Δύο προκηρύξεις της Μεσσηνιακής Συγκλήτου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)598. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. ογ' και ρη'.

Στα τέλη του 1821 κατέθεσε στον Άγιο Νικόλαο Φλαρείου 15 γρόσια και γράφτηκε μαζί με τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη, "Εγράφηθην καγώ **Παναγιώτης Πικουλάκης Μαυρομιχάλης**". Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** έγινε στρατηγός το 1825 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 328. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Ο **Π. Πικουλάκης** αναφέρεται μεταξύ των αρχηγών που αντιμετώπισαν το στρατό του Ιμπραήμ στο Διρό και Τσίμοβα. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)450.

Όταν έγινε η απόβαση στο Διρό στο Λιμένι ήταν ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης, Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης, Ιωάννης Ροδίτης και **Πανάγος Πικουλάκης**. Ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης και ο Ιωάννης Ροδίτης επί κεφαλής πλήθους γυναικοπαίδων έδραμον εις το βαθύ, επί σκοπώ να σωθώσι εις τα Κύθηρα, τους ηκολούθουν δε πολλοί ένοπλοι. Ο **Πανάγος Πικουλάκης** πήγε στο μέτωπο του Διρού με 50 στρατιώτες. Συνέδραμον ο Γ. Καβαλιεράκης, Γεώργιος Καπετανάκης, Κρανίδης Φελούρης και Βασίλης Μιχαλιάκος. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 61.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** στις 24 Ιουλίου 1830 έστειλε έκθεση στην Κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης στη Μάνη. Να αναζητηθεί ΓΑΚ, Έκτ. Επίτροποι, φάκ. 91. Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** ήταν στο πλευρό του Καποδίστρια και αντίθετος με τον Πετρόμπεη. Το 1831 κατέβηκε στη Μάνη για να υποστηρίξει τον Κυβερνήτη. Εξελέγη πληρεξούσιος Μάνης για την Εθνοσυνέλευση του Άργους. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)480-1.

Στις αρχές Σεπτεμβρίου 1831 που οι Μανιάτες κατέλαβαν την Καλαμάτα, ο αδελφός του **Πανάγου Πικουλάκη** έμεινε στο σπίτι με Μανιάτες και πρόβαλε άμυνα με αποτέλεσμα να σκοτώσει αρκετούς. Την επομένη έφυγαν οι υπερασπιστές με "μπέσα". Ακολούθως το σπίτι λεηλατήθηκε και πυρπολήθηκε. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 197.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου ως εκπρόσωπος της επαρχίας Μαΐνης και συμμετείχε στις συνεδριάσεις από 7 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι 17 Μαρτίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 10, 11, 194, 109 κ.ά. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206.

Ο **Π. Πικουλάκης** μαζί με τον Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη την 1 Ιουλίου 1832 καταγγέλθηκαν από πληρεξούσιους της Εθνοσυνελεύσεως της Προνοίας και από πολίτες ότι συγκεντρώνουν στρατό στην περιοχή της

Κορώνης, γιατί επιβουλεύονται το κάστρο. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 21 της 29 Ιουνίου 1832, σ. 118.

Ο **Πανάγος Πικουλάκης** από την Καλαμάτα τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Στέφανος Πικουλάκης** υπέγραψε το ανακοινωθέν των αγωνιστών της Βέργας που δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 70, της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278.

Ο **Στέφανος Μιχ. Πικουλάκης** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Στις 18 Μαΐου 1825 πήρε την έγκριση του Βουλευτικού για την προαγωγή του στο βαθμό της στρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστέας, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, **Στ. Πικουλάκης**, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Ο **Πικουλάκης**, χωρίς βαφτιστικό, πήγε στη Βέργα με 200 Μανιάτες και 80 Πελοποννησίους. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 447.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο **Στέφανος Πικουλάκης** ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 128-9.

Ο **Στέφανος Πικουλάκης** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242. Αναφέρεται ότι ο Δ. Πικουλάκης ήταν στη Συνταγματική επιτροπή. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Ο **Στέφανος Πικουλάκης** στις 11 Ιουνίου 1832 πήρε μέρος στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής Συνέλευσης στην Πρόνοια του Ναυπλίου και συνέχισε να υπογράφει τα πρακτικά μέχρι της 27 Ιουλίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 340, 394 κ.ά.

Ο **Στέφανος Πικουλάκης** στις 18 Ιουνίου 1832 υπέγραψε στο Άργος αναφορά προς τη Διοικητική Επιτροπή. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 22 της 2 Ιουλίου 1832, σ. 124. Πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας ως πληρεξούσιος της Ανδρούβιστας (!), ό.π., αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως αναφέρεται στις σσ. 158 και 220.

ΠΙΚΡΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΗΣ. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμνί. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΙΚΡΟΛΟΓΟΣ Α. Κατοικούσε στη Βάθεια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΙΝΙΑΤΗΣ ή ΠΙΝΙΑΤΑΚΗΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ το "επίκλιο" ΣΑΛΟΥΦΑΣ
Ηγούμενος Τίμιοβας. Ηγούμενευσε στα έτη 1790-91, 1797 -1804 και το 1831 επαργύρωσε την εικόνα της Παναγίας ξοδεύοντας 2.000 γρόσια. Το 1833 γίνεται λόγος για το θάνατό του. Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνικά*, τ. 3, σ. 309 και Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σσ. 32 και 38.

ΠΙΠΟΠΕΡΟΣ. Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) το 1622 ως πωλητής κτήματος στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)73.

;Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πιπέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΙΡΟΥΝΙΑ ή ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Πέτρος Ιωάνν. Πιρούνιας ή Παπαδάκος από την Καφιόνα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΠΙΣΚΟΠΑΚΗ ή ΠΙΣΚΟΠΕΑ ή ΕΠΙΣΚΟΠΕΑ Οικογένεια. Μέλη της απαντούν στο πρώην δήμο Καρδαμύλης και στα Βαρούσια.

α) Στις 14 Αυγούστου 1728 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Καρδαμύλης ο **Κορωνάιος Πισκοπάκης**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)113.

β) Το 1768 αναφέρεται ο **Νικολάκης Πισκοπάκης** ο οποίος έγραψε το προικοσύμφωνο του Τζανέτου Κουτήφαρη και της Μαργαρίτας Κατελανάκη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίκο τζάκι*, σ. 9.

γ) Στις 18 Οκτωβρίου 1807 αναφέρεται ο **Σταυριανός Πισκοπάκης**, ο οποίος ως ένας από τις τέσσαρες γενεές των Βαρουσίων υπέγραψε να γίνει ο Νικολής (Νικηφόρος) Σταυριανέλος μοναχός στην Παναγία της Καστριανή (Ζωοδόχο Πηγή).

δ) Το 1818 ο **Κωνσταντής Πισκοπάκης** βρισκόταν στη Σμύρνη και το όνομά του αναφέρεται σε αφιερωματικό της Φιλικής Εταιρείας του επομένου.

ε) Στις 30 Νοεμβρίου 1818 μνήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ιωάννη Λυκάκη ο **Γεώργιος Πισκοπέας** από τα Μαλευριάνικα. Ήταν τότε 25 ετών (έτος γεννήσεως 1793). Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 27, αριθ. καταλ. 169 και Ι. Μελετοπούλου, *Η Φιλική Εταιρεία*, σ. 113, αριθ. καταλ. 110. Τ. Κωνσταντοπούλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341.

Ο **Παναγιώτης Πισκοπέας** το 1822 κατέθεσε 25 γρόσια στο ναό του Αγίου Νικολάου Φλαρείου. Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)349.

ΠΙΣΠΙΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1799 και το 1824 υπηρέτησε για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 56.

ΠΙΤΖΙΛΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 74. Dimitri Pizzilachi. Αναφέρεται το 1690 σε κατάσταση ανδρών από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΠΙΤΖΙΛΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΙΤΖΙΛΕΑΣ Β. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΙΤΖΙΟΣ ή ΠΙΚΙΟΣ ΜΕΤΖΗΣ. Αναφέρεται από τη Σέλιτσα (Βέργα), όπου στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

ΠΙΤΖΟΥΛΑΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΠΙΤΟΛΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΠΙΤΡΟΠΛΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Βλέπε Πετροπουλάκος.

ΠΙΤΣΙΛΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8021. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΙΤΣΙΡΙΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Λιοντάκι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 106.

ΠΙΤΣΟΥΛΑΚΟΣ ή ΠΙΤΖΟΥΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 11 Ιουνίου 1832 έγινε με τη συμμετοχή του η α' προκαταρκτική συνεδρίαση της κατά συνέχεια της Δ' Εθνικής συνελεύσεως στην Πρόνοια του Ναυπλίου. Συνέχισε δε να υπογράφει τα πρακτικά μέχρι της 27 Ιουλίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 340, 394 κ.ά.

ΠΙΤΤΑΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδῆ-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΠΛΑΒΗΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ. Το 1699 αναφέρεται στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο Ταβουλάρης Πλάβης και το 1736 ο Πλεβείκος μύλος. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)79 και 85.

ΠΛΑΓΙΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Πολυάραβο. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)136.

Ο **Μιχαήλ Πλαγιανάκος** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1814. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 112.

Ο **Παναγιώτης Πλαγιανάκος** με εισήγηση του Γιωργάκη Γιατράκου το Υπουργείο Πολέμου στις 15 Απριλίου 1823 από το Άστρος (έδρα της

Εθνοσυνέλευσης) πρότεινε την προαγωγή του στο βαθμό της εκατονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σ. 376.

Με πρόταση του Παναγιώτη Γιατράκου στις 8 και 9 Ιουλίου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιάρχιας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 342, τόμ. 6, σ. 182 και τόμ. 10, σ. 391-2.

ΠΛΑΓΙΑΝΗ Οικογένεια. Ο **Μιχαήλ Πλαγιάνης** κατοικούσε στον Πολυάραβο και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 939. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 111.

Ο **Ιωάννης Πλαγιάνης**, αναφέρεται ως κάτοικος Λακεδαίμονος και αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 2708. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 112.

ΠΛΕΜΕΝΟΥ ή ΠΛΕΜΕΝΑΚΗ Οικογένεια. Στις 19 Μαΐου 1502 αποφασίστηκε να παίρνουν 4 δουκάτα το χρόνο για να διατηρούν άλογο ο Δημήτριος και Γεώργιος Φραγκούλης, **Ζαχαρίας και Δημήτριος Πλεμένος** και ο Κόστας Σέρβος. Ήταν, όπως και άλλοι, πρόσφυγες από τη Μεθώνη, που πιθανώς είχαν εγκατασταθεί στην Κεφαλονιά. Τα ονόματα αυτά απαντούν στη Μεγάλη Μαντίνεια και την Ανδρούβιστα. Γ. Πλουμίδη, Συλλογή εγγράφων Μεθώνης και Κορώνης, *Πελοποννησιακά* 10(1974)164.

Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και στα Βαρούσια. α) Στη Μεγάλη Μαντίνεια ζούσε ο **Πλεμενάκης**, χωρίς βαπτιστικό, που είχε ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. β) Στα Βαρούσια ζούσαν: 1) Ο **Θοδωράκης Πλεμένος** με ετήσια παραγωγή 2 Βαρέλες λάδι, 2) η **Δικαϊσσα Πλεμενίτσα** με 2 βαρέλες λάδι και 3) ο **Γιωργάκης Πλεμενάκης** με 2 βαρέλες λάδι, *ό.π.*, σ. 133.

ΠΛΙΒΟΥΡΗ ή ΠΛΙΒΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Βαρούσι και στους Δολούς.

Ο **Παναγιώτης Πλιβούρης** είχε μεταναστεύσει στην Τοσκάνη της Ιταλίας και χαρακτηρίζεται ως φανατικός οπαδός της ορθοδοξίας. Στις αρχές του 1678 είχε πρωτοστατήσει για τη φυγή από τη Soana έξι οικογενειών για να αποφύγουν την καταπίεση των καθολικών. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 4, σσ. 114, 142 και 158 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ.Σπ.*, τ. 4, σ. 439.

Το 1704 στα Βαρούσια κατοικούσαν οι ακόλουθοι που αναφέρεται και η ετήσια παραγωγή σε λάδι: 1) Η **Πλιβουρίνα** είχε 2 βαρέλες λάδι, Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132. 2) Ο **Γεώργιος Πλιβούρης** με 1 βαρέλα λάδι, *ό.π.*, σ. 133. 3) Ο **Παναγιώτης Πλιβούρης** με 1 βαρέλα λάδι, *ό.π.*, σ. 135 και 4) ο **Παπά-Πλιβούρης** με 2 βαρέλες λάδι, *ό.π.*, σ. 135.

Ο **Τζανέτος Πλιβουράκης** αναφέρεται στις 10 Ιανουαρίου 1743 ότι δανείστηκε 50 ρεάλια από τον Παναγιώτη Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *"Αρχεόν"* Μεσσηνίας 29(1957)44.

Ο **Γιωργάκης Πλιβούρης** το 1752 υπέγραψε ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία της μονής Βελαδιάς. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σ. 57.

Ο **Χατζή Γιώργης Πλιβούρης** καταγόταν από τους Δολούς, είχε πλουτίσει και εγκαταστάθηκε στο Νησί, όπου είχε πύργο. Κατά τα Ορλωφικά, το 1770, πρόσφερε πολλές υπηρεσίες στο Ρωσικό στόλο ασχολούμενος με τον εφοδιασμό του σε τρόφιμα και τελικά αποκεφαλίστηκε από τους

Τούρκους. Είχε μία κόρη, τη Μαρία, που παντρεύτηκε τον Καλαματιανό άρχοντα Δημητράκη Ιωάν. Τζάνε και απέκτησαν τον Παναγιώτη, τον οποίο καταδίωξαν οι Τούρκοι το 1808. Αντ. Αντωνιάδη, *Ο Καλαματιανός Παναγιώτης*, Αθήναι 1890, σ. 6. Κατά τον Κ. Φλέσσα καταγόταν από τους Δολούς και είχε εγκατασταθεί στο Νησί. Έλαβε μέρος στην επανάσταση. Τέλος συνελήφθη και αποκεφαλίστηκε από τους Τούρκους. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)80.

Ο **Χριστόδουλος Πλιβούρης** αναφέρεται το 1785 ως κήτορας του ναού του Αγίου Νικολάου Κάτω Δολών. Σ.Κουγέα, *Ελληνικά* 7(1934)108.

Ο **Αθανάσιος Πλιβούρης του ποτέ Νικολάου** είχε γεννηθεί το 1813 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 3. Το 1832 αναφέρεται φόνος του Α. Πλιβούρη. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον", τεύχ. ??, 1959, σ. 204.

Ο **Κωνσταντίνος Πλιβούρης του ποτέ Ιωάννου** είχε γεννηθεί το 1816 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, ό.π., αριθ. καταλ. 43.

ΠΛΙΕΡΟΥΤΣΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν από τα Λουκάδικα και σύμφωνα με προφορική παράδοση πήρε τη μονή του Αγίου Γεωργίου Σκουταρίου, αλλά με τη βία την απέσπασε κατόπιν η οικογένεια Μενενάκου. Σοφ. Μενενάκου, *Πελοποννησιακά, παράρτ. αριθ. 13, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Καλαμάτα 1985, τόμος 3, σ. 267.

ΠΛΟΥΜΙΣΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και δεν άφησαν απογόνους.

α) Ο **Δημήτριος Πλουμιστέας** το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για την προστασία των παραλίων από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825.

β) Ο **Ηλίας Πλουμιστέας** υπηρέτησε για την προστασία των παραλίων, ό.π. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμ., φάκ. 94.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ή ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Υπέγραψε πιστοποιητικά για το Χριστόδουλο και το Βενετσάνο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96 της 3 Ιανουαρίου 1831 και Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του δευτέρου, της 2 Απριλίου 1833.

ΠΟΘΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρονται από το χωριό Πιόντες ο **Νικόλας** και ο **Λεούτζης Ποθόπουλος** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8 και 9. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΠΟΘΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213. Για το όνομα Πόθος και Καλόποθος βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)210.

ΠΟΛΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στην Καφιόνα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΟΛΑΒΕΝΤΖΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1679 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπέτεια, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)76.

ΠΟΛΙΤΑΚΑΙΝΑ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 31 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΠΟΛΙΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Παύλος Πολιτάκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Ο **Βασίλειος Πολιτάκης** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 927. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Ο **Ιωάννης Β. Πολιτάκης** αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2570. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 95.

ΠΟΛΙΤΑΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. Από την Τσεροβά.

Ο **Βασίλειος Πολιτάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας, που δεν φαίνεται να εγκρίθηκε. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127 και στις 11 Ιουνίου εγκρίθηκε από το Βουλευτικό, *ό.π.*, τόμ. 2, σσ. 70 και 475.

Ο **Βασίλης Πολιτάκος** από την Τζεροβά Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Βασίλη Πολιτάκη** από την Τσεροβά. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε και ο **Βασίλειος Πολιτάκος** δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Β. Πολιτάκος** στις 20 Ιουλίου 1832 υπέγραψε ως επαρχιακός δημογέροντας την εκλογή του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως

πληρεξουσίου για την Εθνοσυνέλευση. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 335.

Ο **Ιωάννης Πολιτάκος** ήταν από την Τσεροβά και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΠΟΛΙΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν εγκατεστημένη στον Κάτω Αη Γιώργη του Μεζάπου. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 122.

Ο **Μιχάλης Πολιτάκος** από την Τσίμοβα, γεννημένος το 1810, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΠΟΛΙΤΗ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης.

α) ο ιερομόναχος **Διονύσιος Πολίτης** αναφέρεται από το Νίκοβο της Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε διαθήκη. Η οικογένεια Πολίτη αναφέρεται στο Νίκοβο από το 1580. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)112.

β) Το 1705 αναφέρεται στη Ζάκυνθο το όνομα του **Αναστάση Πολίτη** ως μάρτυρα σε πωλητήριο έγγραφο Μανιατών. Δεν είναι γνωστό αν είναι Μανιάτης γιατί το όνομα αυτό απαντά και στη Ζάκυνθο. Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)93.

γ) Ένας **Πολίτης** αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

δ) Το 1830 αναφέρονται δύο αδελφοί ο **Δημήτριος** και ο **Οικονόμος Γεώργιος Πολίτης** από τη Γιάννιτσα, οι οποίοι πούλησαν το σπίτι τους που είχαν στα Γιαννισάνικα στη μονή της Τίμιοβας. Σ.Κουγέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)20. Το όνομα του ιερέως Γεωργίου Πολίτη αναφέρεται και το 1852 με την υπόθεση του Παπουλάκη.

ΠΟΛΟΛΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδικάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΠΟΛΥΓΥΝΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσε στον Κάμπο και ίσως σε άλλα χωριά της γύρω περιοχής.

α) Ένας **Πολυγύνης** χωρίς βαφτιστικό κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 66 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

β) Ο **Παναγιώτης Πολυγύνης** κατοικούσε στον Κάμπο και είχε ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137, φ. 245.

γ) Ο **Ταβουλάρης Πλυγύνης** κατοικούσε στην περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 140, φ. 248.

δ) Ο **Μιχάλης Πολυγύνης** κατοικούσε και αυτός στην περιοχή του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 4 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 141, φ. 248.

ΠΟΛΥΘΡΟΝΑΚΗΣ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροϋ, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου.

Ο **Μιχαήλ Πολυμενάκος** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3005. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Μιχαήλ Πολυμενάκος** αναγνωρίστηκε και αυτός ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3319. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 95.

Ο **Κωνσταντίνος Πολυμενάκος** αναγνωρίστηκε ως υπταξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4125. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

Ο **Παναγιώτης Πολυμενάκος** αναγνωρίστηκε ως υπταξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4116. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 112.

Ο **Γεώργιος Πολυμενάκος** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 12126. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 144.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΗ ή ΠΟΛΥΧΡΟΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1830 αναφέρθηκε στην αστυνομία Λακεδαίμονος κατά του **Ηλία Πολυχρονάκου** ο Δημητράκης Σωτηράκης και από το Μυστρά δόθηκε εντολή στον καπ. Γιωργάκη και το αδελφό του Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη να προσπαθήσουν να τους συμβιβάσουν. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 312.

Ο **Δ. Πολυχρονάκης**, ο **Ιωάννης** και ο **Θεοδωράκης Πολυχρονάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Θεόδωρος Δ. Πολυχρονάκης** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7993. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 142.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ ή ΠΟΛΥΧΡΟΝΑ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται ο **Πολυχρόνης**, χωρίς βαφτιστικό, από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248. Την ίδια εποχή αναφέρεται ο **Παρασκευάς Πολυχρονάς** (Policrona, Blicrona) σε ενοικιάσεις κτημάτων και μύλων από τη Βενετική διοίκηση. Κ. Κόμη, ό.π., σσ. 99, 110 και 120.

ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ Δ. Το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Μελιτίνης με πρωτεύουσα τον Άγιο Νικόλαο.

ΠΟΝΗΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Πονηρέας** αναφέρεται το 1775 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)91.

Ο **Παναγιώτης Πονηρέας** ήταν ενορίτης της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνισσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πονηρέα κατοικούσε στο Πραστίο και την Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΟΝΗΡΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΠΟΝΗΡΙΔΗΣ. Αναφέρεται νομομαθής από το Λάκκο της Καρδαμύλης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

ΠΟΝΤΙΚΑΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Μιχελιάνων της Λάγιας. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 166. Άλλη συνεπώνυμη οικογένεια αποτελεί κλάδο της οικ. Αθανασάκου που εγκαταστάθηκε στην Άσπρη Πέτρα (κοντά στα Άλικα) και αποτελεί κλάδο των Κουρκουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Ο **Γιαννάκης Ποντικάκης** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

Ο **Μιχαήλ Ποντικάκης** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5976. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

ΠΟΝΤΙΚΑΚΟΣ Ν. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΠΟΡΝΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΠΟΡΟΓΓΟΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Θεοδώρου. Γεννήθηκε το 1822 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1831, αριθ. καταλ. 47.

ΠΟΡΟΛΙΒΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Άνω Δολούς με ετήσια παραγωγή 18 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΠΟΡΦΥΡΑ Οικογένεια. Το 1659 από την Πολιανή και τη Βρωμόβρυση αναφέρονται ο **Γιάννης**, ο **Χριστόδουλος**, ο **Πάνος** και ο **Βασίλης Πορφύρας** οι οποίοι υποσχέθηκαν στους Βενετούς βοήθεια για να πολεμήσουν τους Τούρκους. Αθ.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 247.

ΠΟΣΙΝΗΣ ή ΜΠΟΣΙΝΗΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

ΠΟΤΑΡΟΠΟΥΛΟΥ ή ΠΟΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Π. Ποταρόπουλος** υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκαζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος,

αριθ. φ, 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Σε μια περίπτωση σημειώνεται ως **Π. Ι. Ποταρόπουλος** και ακόμη υπογράφει το δεύτερο και ένας **Γ. Ποταρόπουλος**. Στις 24 Αυγούστου 1831 αναφέρεται ο **Π. Ποταρόπουλος** ως υπερασπιστής των Κιτριών από τις επιθέσεις των αντικυβερνητικών (Μαυρομιχαλαίων). ΓΑΚ, Γεν. Γραμ., φάκ. 274, συνημ. 24 Αυγούστου 1831.

Ο **Βασίλειος Ποταρόπουλος**, από τη Λακωνία. μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7368. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 142.

Ο **Παναγιώτης Ποταρόπουλος** και αυτός από τη Λακωνία, μπορεί να είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Π. Ποταρόπουλο. Αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7369. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 142.

Ο **Νικόλαος Ποταρέας του ποτέ Ιωάννου** γεννήθηκε το 1818 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ. φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 48.

ΠΟΥΒΑΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Βλέπε Μπούβαλης. Το 1618 ο Κωνσταντής Πούβαλης από τη Ζαρνάτα υπέγραψε έγγραφο με το οποίο οι Μανιάτες όριζαν ως εκπρόσωπό τους τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό για να τους εκπροσωπήσει στο δούκα του Νεβέρ. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206-7. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΠΟΥΓΙΚΑΚΟΣ ΣΑΡΑΝΤΟΣ. Βλέπε Πουλικάκος Σαράντος.

ΠΟΥΔΟΥΠΑΣ. Το 1704 αναφέρεται ως κάτοικος Βαρουσίων με ετήσια παραγωγή 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ (Μπουκουβάλας). Σημειώνεται χωρίς βαφτιστικό. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΟΥΛΑΚΑΣ Ι. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΠΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. α) Το 1749 αναγράφεται το όνομα του **Γεωργίου Πουλάκη** σε τοιχογραφία του Ιωάννου του Χρυσοστόμου στο ναό του Αγίου Νικολάου στη Μηλιά. Δ. Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)171. β) Το 1760 από το χωριό Τσεροβά αναφέρεται ο **Καλόποθος Πουλάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214. γ) Στο χωριό του Ζυγού της Μάνης Λαγκάδα υπήρχε οικογένεια Πουλάκη που εγκαταστάθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια και στη Σέλιτσα και το όνομα έγινε Πουλέας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 556.

ΠΟΥΛΑΚΙΔΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πύργο του Διρού. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

ΠΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Συνεπώνυμη οικογένεια κατοικούσε στη Χαριά, Βαχώ κ.λ.π.

Οικογένια Πουλάκου κατοικούσε στην Κλημασίνα του Βαχού και προερχόταν από τον Πατρίκιο, στον οποίο φαίνεται ότι οφείλει το όνομά του ο οικισμός Πατρικιάνικα βορείως του Βαχού. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

Οικογένεια Πουλάκου είχε πύργο στην Κάτω Χώρα (Νύφι;). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στη Μάνη*, σ. 78.

Ο **Αλέξανδρος Πουλάκος** στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Αλέξανδρος Πουλάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Γεώργιος Πουλάκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Βασίλειος Πουλάκος**, από την επαρχία Γυθείου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8062. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

Ο **Β. Πουλάκος** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος στον Πύρριχο.

Ο **παπά-Πουλάκος** ήταν από τη Χαριά και ειδοποίησε τους χωριανούς του για την απόβαση των Αιγυπτίων στο Διρό. Αναφέρεται ότι πήγαινε στην εκκλησία του Αγίου Νικωνα και βρισκόταν στη θέση Πύργαρος, οπότε είδε τους εισβολείς. Βλέπε Πρωτοσύγκελλος Ρηγανάκος και Πρωτοσύγκελλος Ησαΐας Σαφιόλης. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 80 και 179.

Ο **Γεώργιος Πουλάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γ. Πουλάκος** ήταν διαχειριστής στην επιτροπή που ανέλαβε τη διάθεση των εφοδίων από τα δύο αιχμαλωτισθέντα πλοία στην έναρξη της επανάστασης. Αναφέρεται δε για την επιτροπή ότι "...*διεχειρίσθη ειλικρινέστατα και διέθεσε πατριωτικότερα τα εφόδια των πλοίων...*". Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Σε επιστολή του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη της 29 Μαρτίου 1822 από Κιτριές προς τον Υπουργό των Εσωτερικών Ιωάννη Κωλέττη του δηλώνει ότι ο Γεώργιος Μελέας παρέδωσε κριθάρι στο **Γεώργιο Πουλάκο** που ήταν στην υπηρεσία του (...*εγώ τον είχα δούλο και επιστάτη...*) και δεν μπορεί να απαιτεί από τον Πουλάκο λογαριασμό, αλλά να τον υποβάλει εν καιρώ στην πατρίδα. Στις 3 Μαΐου 1822 το Υπουργείο των Εσωτερικών έστειλε διαταγή στο Γεώργιο Πουλάκο (Πούλο) και του ζητούσε να παρουσιαστεί φέροντας μαζί του και τους λογαριασμούς του κυρίου Μελέα για το κριθάρι που παρέδωσε στο Πιέρο Μπεηζαντέ (Γρηγοράκη) και Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)257, 258 και 259.

Ο **Δημήτριος Πουλάκος** το καλοκαίρι του 1826 κλείστηκε στον πύργο της Δεσφίνας με το Θεόδωρο Σταθάκο και πολιορκήθηκαν από το στρατό του Ιμπραήμ. Μετά το φόνο του προδότη Μπόσνα οι πολιορκητές τους τους έκαψαν. Α.Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 460.

Ο **Παναγιώτης Γεωργ. Πουλάκος** από την Οχιά μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΠΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Βέργα), στη Μεγάλη Μαντίνεια, στην Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) και στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης.

Ο **Παναγιώτης Πουλέας** ήταν από τη Σέλιτσα και το 1822 έλαβε μέρος στην πολιορκία της Κορώνης ως εικοσιπένταρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τ. 1, σ. 417. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για την προστασία των παραλίων από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53 της 20 Ιανουαρίου 1825. Στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε έγγραφο προς τον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου με το οποίο κατηγορούντο συντοπίτες του για τα φιλικά προς του αντικυβερνητικούς αισθήματά τους. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

β) Το ίδιο πιστοποιητικό υπέγραψε και ένας **Κ. Πουλέας**, ό.π.

Ένας **Μ. Πουλέας** και δύο ακόμη με το όνομα **Π. Πουλέας** (ένας από αυτούς θα είναι ο ανωτέρω Παναγιώτης και ο συνώνυμός του θα είναι από τη Μεγάλη Μαντίνεια) υπέγραψαν ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Ν. Πουλέας**, χωρικός δημογέροντας από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πουλέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΟΥΛΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1727 αναφέρονται από το χωριό Κάβαλος ο **Αθανάσιος**, ο **Γιάννος** και ο **Γκιλές Πουλημενάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΠΟΥΛΗΜΑΝΑΚΗΣ Π. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Κωνσταντής Πουλημενάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τους **Κωνσταντή Πουλημενάκο** από το Σκουτάρι και **Παναγώτη Πουλημενάκο** από το Σκουτάρι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Γεώργιος Πουλημενάκος** και ο **Κωνσταντής Πουλημενάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψαν δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Γιωργάκης Πουλημενάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Ι. Πουλημενάκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΕΑ ή ΠΟΥΛΑΜΙΝΑ Οικογένεια. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε ο **Παναγιωτάκης Πουλημενάς** αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Π.** και ο **Θ. Πουλαμινάς** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πουλημενέα κατοικούσε στο Πραστίο, το Νόκοβο και τη Χώρα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Ο **Π. Πουλημενάς**, χωρικός δημογέροντας, υπέγραψε αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Την πρώτη από αυτές υπέγραψε και ο **Δ. Πουλημενάς**.

Ο **Γεώργιος** και ο **Δημήτριος Πουλημενάς** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πουλημενέα κατοικούσε στο Νίκοβο, τη Χώρα και το Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Την 1 Ιουνίου 1829 πληρώθηκε με 200 γρόσια από τη Δημογεροντία Σταυροπηγίου, γιατί τον Οκτώβριο 1828 εργάστηκε για τη συλλογή του φόρου από το Αρμυρό μέχρι τις Κιτριές. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 81.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΕΑΣ ΛΙΑΚΟΣ. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. Πιθανώς να ήταν από τον Κάμπο. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Ο **Σωτηράκης** και ο **Δημητράκης Πουλημένος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμνί, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πουλημενέα κατοικούσε στο Πρασιό, τη Χώρα και το Νικόβο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΟΥΛΙΓΕΑ Οικογένεια. Ο **Θ.** και ο **Γ. Πουλιγέας** υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Μηλιάς που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Θ. Πουλιγέας** υπέγραψε αναφορά των κατοίκων του Ζυγού που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

ΠΟΥΛΙΚΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ. Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια-Γλίνα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΠΟΥΛΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** ως οπλαρχηγός ακολούθησε τον Πετρόμπεη στην κατάληψη της Καλαμάτας. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Από τον Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332, αναφέρεται ο Δημήτριος Πολυκάκος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και με το ίδιο όνομα τον θεωρεί ως ένα εκ των επισήμων στρατιωτικών της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 153.

Όταν άρχισε η μάχη στο Βαλτέτσι ο **Δημήτριος Πουλικάκος** ήταν στα Βέρβενια και υπό τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη έφθασαν εκεί την τετάρτη ώρα μετά το μεσονύκτιο. Παρατάχθηκαν δε απέναντι από το ταμπουρί του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη. Ο Δημήτριος Πουλικάκος μαζί με τον Μπαρμπιτσιώτη πέρασαν τις εχθρικές γραμμές και πήγαν στον Κυριακούλη για να τον ειδοποιήσουν για την άφιξή τους. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)390.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ.,

τόμ. 10, σ. 127 και τόμ. 2, σσ. 70 και 475. Στην πρώτη αναφορά σημειώνεται ως Πελικάκος??????????.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της αντιστρατηγίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** έλαβε μέρος στη μάχη στο Μανιάκι. Κ.Ζησίου, *Μαυρομιχάλοι*, σ. 220. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 62. Στ.Καπετανάκη, Θανασούλης Καπετανάκης, ο μάρτυρας στο Μανιάκι, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)303.

Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, ο **Δημήτριος Πουλικάκος** υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής που το Σεπτέμβριο του 1831 κατέλαβε την Καλαμάτα. Κ.Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** στις 7 Σεπτεμβρίου 1831 από Καλαμάτα υπέγραψε αναφορά της Συνταγματικής Διοικητικής Επιτροπής Σπάρτης (Μάνης) προς τον αρχηγό των Γαλλικών στρατευμάτων. Εφημερίδα "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 240.

Ο **Δημήτριος Πουλικάκος** από την Πεντάδα κατατάχθηκε ως ταγματάρχης της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Παναγιώτης Πουλικάκος** στις 2 Μαΐου 1825 μετέφερε τη γούνα και τον πετρολόγο στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Ο αποστολέας δεν αναφέρεται. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 205.

Ο **Σαράντος Πουλικάκος** (Πουγικάκος) κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου στις 18 Φεβρουαρίου 1825 πήρε την έγκριση για προαγωγή σε χιλιάρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

ΠΟΥΛΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πάμπκα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

Ο Πουλικάκος αναφέρεται ότι μπήκε στην Καλαμάτα στις 23 Μαρτίου 1821 (Π.Α.Αργυροπούλου, σ. 31), πολέμησε στο Βαλτέτσι με 17 άνδρες (Ι.Φιλήμονος τομ. 3, σ. 274, Κ.Ζησίου, *Οι Μαυρομιχάλοι*, σ. 95). Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 156. Σε μοιρολόγι φαίνεται ότι ο Δ. Πουλικάκος φονεύθηκε στο Μανιάκι, αλλά το όνομα αυτό απαντά και μετά τη μάχη, ό.π., σ. 166.

Ο **Ν. Πουλικάκος** από το Βάμβακα συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνιστών της Βέργας του Αρμυρού και του Διρού. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΠΟΥΛΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στους Καλονιούς. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΠΟΥΛΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρυούπολη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Νικόλαος Πουλικάκος**, από την επαρχία Γυθείου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8035. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 143.

ΠΟΥΛΙΚΑΡΑΚΟΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. Από την Έρημο, γεννημένος το 1804 στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΠΟΥΛΙΚΟΣ Γέρο- Το 1723 αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΠΟΥΝΕΝΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μια από τις τέσσερες μεγάλες γενιές της Τσίμοβας (οι άλλες: Γεωργιάνοι, Τωρναριάνοι και Τσαλαπιάνοι). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 8.

ΠΟΥΝΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Ανιψιός του επισκόπου Μαΐνης και ταξίδεψε με τη μανιάτικη φραγέτα που κυβερνούσε ο Γιάννης Σκριβάνος. Μαζί του ήταν ο Μιχαήλ και ο Νικόλαος Μέδικος και το 1640 κατέπλευσαν στη Ζάκυνθο πηγαίνοντας στο Ότραντο της Ιταλίας για να δουν τις προσφερόμενες εκτάσεις για τη μετανάστευση των Μανιατών. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 129.

ΠΟΥΠΟΥΛΟΓΕΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 13 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 247.

ΠΟΥΡΓΑΛΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Από το Πραστίο, στις 6 Αυγούστου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 20 και Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438. Γ. Μαράβελεα, *Πραστίο*, σσ. 75 και 85.

ΠΟΥΡΓΑΛΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο. Κλάδος της οικογενείας θα πρέπει να είναι ο **Ζαχαρέας**, γιατί ακούγεται το Πουργάλης ως παρωνύμιο. Ακόμη υπήρξε επίσκοπος Πουργάλης Παπα-Λιακάκης και επίσκοπος Γεράσιμος Παπαλιακάκης Πουργάλης (ίσως πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο). Στο νεκροταφείο του Πραστίου, στο ναό του Αγίου Βασιλείου και Αγίου Σπυριδώνος υπάρχει επιγραφή "...*αρχιερέως Παπά Λιακάκη των τέκνων και συμβίας. Δια χειρός Αναγνώστου Κουτούφαρη*". Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 463 και 465.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πουργάλη κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Ι. Πούργαλης** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Κ. Πούργαλης** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Μετανάστες: α) Στις 26 Μαΐου 1674 έφθασε στη Ζάκυνθο το πλοίο του Θεόφιλου Γιατρού, το οποίο μετέφερε μετανάστες από το Πραστίο, μεταξύ δε αυτών ήταν και ο **Θοδωρής Πουργάλης του Τζανέτου**. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)171.

β) Το 1676 στο Tricarico του Τάραντα ζούσαν οι ακόλουθοι: 1) Ο **Χριστόφορος (Christofaro) Πουργάλης**, ετών 30, με τη σύζυγό του **Σταμάτα Ζαφειρίτζα**, ετών 37 και το γιό τους **Γιώργο** 6 ετών. 2) Ο **Δημητράκης Πουργάλης**, ετών 45, με τη σύζυγό του **Μαρία Μελισσηνίτζα**, ετών 35 και τα παιδιά τους **Θεοδωράκη**, ετών 7 και **Μαριανό**, ετών 3 και ένα αβάπτιστο 4 μηνών. 3) Ο **Ιωάννης Πουργάλης**, ετών 20, με τη σύζυγό του **Παγώνα (Pavone) Στεφανίτζα**, ετών 18 και την κόρη τους **Γκολφίτζα**, ετών 2. 4) Η χήρα **Διανόρα Πουργαλίτζα** ετών 40, με ττα παιδιά της **Δομένικα**, ετών 20 και **Μαριλένα**, ετών 7. 5) Η χήρα **Μαρία Πουργαλίτζα**, ετών 40, με τα παιδιά της, **Ιωάννη** ετών 16, **Μαριάνο** ετών 12, **Μαρία** ετών 8, **Ελένη** ετών 3 και **Μαρία** ετών 2. 6) Η **Μαρία Πουργαλίτζα**, ετών 45, σύζυγος του Cristofano Tufoli (Τουφόλη). Άξιο προσοχής είναι ότι οι χήρες αναφέρονται με το πατρικό τους όνομα και όχι με το επίθετο του συζύγου τους. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256.

γ) Στις 25 Μαρτίου 1677 διαβιβάστηκε έγγραφο στην Προπαγάνδα από τον επίσκοπο του Τρικάρικο με τους κατοίκους που είχαν πάει από το Πραστίο στη Mottola της Ιταλίας και στη συνέχεια στο Tricarico του Τάραντα, μεταξύ δε αυτών ήταν: 1) **Χριστόφιλος Πουργάλης** με τη γυναίκα του και το γιό του, 2) **Δημητράκης Πουργάλης** με τη γυναίκα του και τους τρεις γιούς του, 3) **Ιωάννης Πουργάλης** με τη γυναίκα του και την κόρη του, 4) **Πουργαλίτζα Διανόρα** χήρα με τις τρεις κόρες της και 5) **Πουργαλίτζα Μαρία** χήρα με τους δύο γιούς της και τις τρεις κόρες της. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)154-5. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)471.

ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ ΠΑΠΑΛΙΑΚΑΚΗΣ ή ΠΑΠΑΛΙΑΚΗΣ. Αναγράφεται το όνομά του στον Ι. Ν. του Αγίου Βασιλείου και Αγίου Σπυρίδωνος Πραστίου, που εικονογραφήθηκε το 1745. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σσ. 48 και 75. Διαβάζεται και ως Παπαλιάκης Πουργάλης, προφανώς πρόκειται περί παπαλιάκη Πουργάλη, ο οποίος ήταν ο πατέρας του Γεράσιμου Παπαλιακάκη Πουργάλη. Ν.Δρανδάκη, Έρευνα εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 244.

ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ - ΠΑΠΑΛΙΑΚΑΚΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Επίσκοπος από Πραστίο. Το 1745 ανήγειρε τον Ι. Ν. της Αγίας Τριάδος Πραστίου. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 42-3 και 74. Ν.Δρανδάκη, Έρευνα εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 240. Φαίνεται πιθανό ότι ο επίσκοπος Γεράσιμος είχε γιό ονομαζόμενο Θεόδωρο, γιατί στην επιγραφή της Ιεράς Πρόθεσης του ναού των Αγίου Βασιλείου (και Σπυρίδωνος) αναφέρεται "...Θεοδώρου αρχιερέως Γερασίμου...", ό.π., σ. 245.

ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ - ΛΙΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΗΣ. Το 1745 αναφέρεται το όνομά του στον Ι. Ν. της Αγίας Τριάδος Πραστίου, που ανήγειρε ο επίσκοπος Γεράσιμος Πουργάλης. Αναφέρεται ακόμη ως "*Κωνσταντάκη Λιάκη το γένος Πολυργαλής*" κτήτορας των Αγίων Πάντων Πραστίου. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σσ. 44, 48-9 και 74-5. Διαβάζεται επίσης "...το γένος Πουργάλης Παπαλιακάκης". Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 239.

ΠΟΥΡΓΑΛΗΣ - ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το όνομά του αναγράφεται στον Ι. Ν. του Αγίου Σώστη Πραστίου, που εικονογραφήθηκε το 1745. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 109.

ΠΟΥΡΓΑΡΗΣ ΛΙΑΚΟΣ. (Ίσως Γούργαρης=Βούλγαρης) Στις 25 Νοεμβρίου 1825 μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά να επιστραφούν οι Πύργοι του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη στις Κιτριές στους κληρονόμους του. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283.

ΠΟΥΡΕΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΤΖΗΣ. Το 1679 αφιέρωσε κτήμα στην Κυρία των Αγγέλων και τους Αγίους Θεοδώρους Πραστίου. Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 109.

ΠΟΥΤΑΝΕΑ ή ΜΠΟΥΤΑΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια. Αργότερα άλλαξε το όνομα και έγινε Χρηστέας.

α) Ο **Νικόλαος** το 1821 πήγε στην ανατολική Στερεά Ελλάδα αναφέρεται δε ως Νικόλαος Μπουτενέας, και μαζί με τον Ιωάννη Μαυρομιχάλη παρέμειναν στη θέση Άγιος Ηλίας. Ι.Γιανναροπούλου, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη των παραλίων από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825.

β) Ο **Παναγιώτης** υπηρέτησε και αυτός υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, ό.π., Αργότερα υπέγραψε δύο ψηφίσματα που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τα οποία δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

γ) Ο **Γεώργιος** που υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη, ό.π. και υπέγραψε το πρώτο από τα ανωτέρω ψηφίσματα, ό.π., και το όνομα του γράφτηκε Γ. Πουτακέας. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμ., φάκ. 94.

δ) Ο **Χρήστος** που υπέγραψε το δεύτερο από τα ανωτέρω ψηφίσματα, ό.π., και στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε το πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου, ό.π.

ΠΟΥΤΕΡΟΣ ΜΕΝΟΥΔΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8979. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ, 143.

ΠΟΥΧΑΛΗ ή ΠΕΧΑΛΗ Οικογένεια. Είναι η αυτή με την οικογένεια Μπούχαλη ή Μπόχαλη, από την οποία στην Καλαμάτα υπήρχε το Πηγάδι της Μπουχαλίνας. Ο Ι.Βελούδος, *Ελλήνων Ορθοδόξων αποικία εν Βενετία*,

Βενετία 1872, σ. 17 αναφέρει τον **Εμμανουήλ Μπόκαλη** το 1510 από την Πελοπόννησο. Βλέπε λέξη. Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) υπάρχει τοπωνύμιο " του Πούχαλη" Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)65, και αναφέρονται: α) Το 1547 ο **Χαρτοφύλακας Πουχαλής** σε πωλητήριο έγγραφο, ό.π., σ. 70, β) το 1600 ο **Νικολός Πούχαλης ή Πέχαλης**, υπέγραψε ομολογία για εκατό άσπρα, ό.π., σ. 71 και γ) το 1618 αναφέρεται ο **Καζής Πούχαλης** ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο, ό.π., σ. 73.

ΠΟΥΗΤΕΑΣ Η. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΠΡΕΚΟΠΕΑ ή ΠΡΟΚΟΠΕΑ Οικογένεια. Βλέπε Προκοπέα.

ΠΡΗΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΠΡΙΟΜΑΛΗΣ ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ. Tavolaris Priomalis da Masta. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Το όνομα ίσως έχει μεταγραφεί λανθασμένα και πρόκειται για Ταβουλάρη Χρυσομάλη από τη Μάλτα.

ΠΡΙΣΚΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΠΡΙΣΜΕΝΑΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. 24. Dicheo Prismenachi. Το 1690 αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΠΡΙΤΖΑ - ΧΑΤΖΗ ΣΤΑΜΑΤΑ. Αναφέρεται επίθετο Πριτζάκης στο Βαρούσι της Ζαρνάτας το 1702. Επομένως η οικογένεια ήταν Πρίτζας και Πριτζάκης, το δε Χατζής ήταν δηλωτικό ότι επισκέφθηκε τους Αγίους Τόπους. Η Σταμάτα Cazi prijzza, σύζυγος του Γιάννη Τουφόλη (Tufoli), το 1676 ήταν 30 ετών και τότε ζούσαν στο Tricarico του Τάραντα. Εκεί είχαν καταφύγει οικογένειες από το Πραστίο της Μάνης. Θ.Ι.Παπαδόπουλου, *Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255.

ΠΡΙΤΖΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στο Βαρούσι και είχε ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΠΡΟΒΑΙΝΑ ΛΙΟΥ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΠΡΟΒΑΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν από το Πρασιό, το 1676 ήταν 60 ετών και με τις τρεις κόρες του, τη Ντιανόρα ετών 25, την Κατερίνα ετών 22 και τη Μαρία ετών 17. Ζούσαν ως μετανάστες στο Tricarico του Τάραντα της Ιταλίας Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)154 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)471.

ΠΡΟΚΑΘΟΥΜΕΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και αναφέρονται α) ο **Ηλίας** με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι και β) ο **Καμαρινός** με 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΠΡΟΚΑΚΗ ή ΠΡΙΟΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 στους Κάτω Δολούς κατοικούσαν οι Προκάκηδες. α) Ο **Παναγιώτης** είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι, β) ο **Αναγνώστης** είχε και αυτός 40 κροντήρια και γ) ο **Πέτρος** (;) είχε 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΠΡΟΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ανήκει στους Γκουμιάνους της Καστάνιτσας που ήταν οι αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ. Καψάλη, *Η Καστάνια, Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΠΡΟΚΟΠΕΑ ή ΠΡΕΚΟΠΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χώρα Ανδρούβιστας. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Η οικογένεια Προκοπέα από το Ξωχώρι εγκαταστάθηκε στους πύργους του Τρουπάκη στη Χώρα Ανδρούβιστας, γιατί ένας από την οικογένεια (ο Σταυριανούλης) παντρεύτηκε κόρη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη, η οποία ήταν εξαδέλφη του Παναγιώτη Τρουπάκη-Μούρτζινου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. ρλβ'-ε', 102 και 583.

Ο **Σταυριανούλης Προκοπέας ή Πρεκοπέας** έλαβε με δωρητήριο έγγραφο τα σπίτια του Μιχάλμπεη Τρουπάκη, που είχε στη Χώρα (κοντά στο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου) υπό τον όρο "να μένουν πιστοί εις τα νεύματά του". Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρλβ'-ε', 102 και 583.

Ο **Βενέδικτος Προκοπέας** ήταν γιός του Σταυριανούλη και στις 24 Μαρτίου 1821 έγραψε ενθύμηση για την έναρξη της επανάστασης. Αναφέρεται ότι παντρεύτηκε κόρη του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη και ότι διετέλεσε γραμματικός του Μούρτζινου. Αυτός είχε δύο γιούς τον **Αντώνιο** που έγινε ιερέας και τον **Πέτρο**. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρλβ'-ε', 102 και 585. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η κόρη του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα, ο οποίος παντρεύτηκε το 1801, δεν μπορούσε να έχει γιό, τον Πέτρο, που έλαβε μέρος στην επανάσταση κλπ.

Ο **Αναγνώστης Προκοπέας** (μήπως εκκλησιαστικό αξίωμα του Βενέδικτου; ό.π. ρλε') αναφέρεται το 1823 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)99. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 571.

Ο **Πέτρος Προκοπέας** και ο **παπα-Αντώνης Προκοπέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8

Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1831. Ανάλογη αναφορά υπέγραψε ο **Πέτρος** και δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Τον **Πέτρο Προκοπέα** με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό τον πρότεινε στο Βουλευτικό για να πάρει προαγωγή σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Στη συνέχεια εγκρίθηκε από το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Πέτρος Προκοπέας** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Πέτρος Προκοπέας** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Πέτρος Προκοπέας**, που ήταν γιός του Βενέδικτου Π. (ό.π., σ. ρλε'), υποχρεώθηκε να πληρώσει 200 γρόσια γιατί με το Δημ. Ζερβέα και άλλους φίλους των κατέστρεψαν τα σπίτια των Κυριακέων και οι αιρετοκριτές του καταλόγισαν αυτό το ποσόν. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 69 και ρλε'.

Ο **Πέτρος Προκοπέας** από τη Χώρα Ανδρούβιστας μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2148. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 94.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Προκοπέα κατοικούσε στη Χώρα, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΡΟΚΟΠΗΣ Παπά-. Αναφέρεται το 1811 από την περιοχή των Βαρουσίων σε διαθήκη. Το 1828 αναφέρεται πάλι σε διαθήκη ο **Προκόπιος Ηγούμενος Ανδρουμπεβίτσας** και πνευματικός. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 13 και 18-9.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΓΚΙΟΥΛΕΑΣ. Επίσκοπος Ανδρούβιστας (1832) και μετά Οιτύλου (1852). Γεννήθηκε στο Πραστέιο το 1810 και το κατά κόσμον όνομά του ήταν Πέτρος Γεωργίου Γκιουλέας. Ο πατέρας του ήταν αδελφός του Μαΐνης Νεοφύτου Γκιουλέα.

Από τη νεαρή του ηλικία αφιερώθηκε στο εκκλησιαστικό στάδιο. Αναφέρεται ότι ο Προκόπιος ως κληρικός παραβρέθηκε στη μάχη της Βέργας και μαζί με τον αρχιμανδρίτη Δανιήλ Κουλουφέκη από τον Κάμπο εμπύχωναν τους μαχητές.

Αναφέρεται ότι κατά τις μάχες στη Βέργα μαζί με τον τιτουλάριο επίσκοπο Χαριουπόλεως Δανιήλ Κουλουφέκη περιφέρονταν στην πρώτη γραμμή με το σταυρό στο χέρι, για να εμπυχώνουν τους πολεμιστές. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 28. (Δεν καταχωρείται η πηγή και η ηλικία του ήταν πολύ μικρή, για να έχει ιερωθεί από τα 16 του χρόνια).

Κατά τα έτη 1830 και 1831 φοίτησε στο Κεντρικό Σχολείο που είχε ιδρύσει ο Καποδίστριας στην Αίγινα.

Το 1831 πέθανε ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος και κατόπιν πίεσεως του Κατσή-Ιωάννη Μαυρομιχάλη ο αρχιδιάκονος Προκόπιος Γκιουλέας

χειροτονήθηκε την 20 Νοεμβρίου 1832 στις Κιτριές ως επίσκοπος Ανδρούβιστας από το Μητροπολίτη Ζαρνάτας Γαβριήλ και τους επισκόπους Μαΐνης Νεόφυτο και Μηλέας Ιωαννίκιο. Το 1833 η Ιερά Σύνοδος καθαίρεσε το Γαβριήλ Ζαρνάτας και τον Προκόπιο Γκιουλέα. Σ.Κοιυγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)296. Β.Ατέση, *Επίτομος επισκοπική ιστορία της εκκλησίας της Ελλάδος από το 1833 μέχρι σήμερα*, Αθήνα 1948, τ. Α', σ. 250.

Η χειροτονία του Προκοπίου θεωρήθηκε αντικανονική και στις 10 Φεβρουαρίου 1834 η Ιερά Σύνοδος καθαίρεσε τόσο αυτόν, όσο και τον Ζαρνάτας Γαβριήλ. Τόπος διαμονής του Προκοπίου ορίστηκε η κοινοβιακή μονή του Ευαγγελισμού της Σκιάθου. Τον Ιούνιο του 1835 με άδεια της Συνόδου πήγε στη μονή του Οσίου Λουκά Βοιωτίας και τον Ιούνιο του 1836 στη μονή Βελανιδιάς.

Με έγγραφο της Ιεράς Συνόδου από 16 Δεκεμβρίου 1838 ο Προκόπιος συγχωρήθηκε και του επέτρεψαν να αρχιεροπράττει με τον τίτλο του "πρώην Ανδρούβιστας". Παράλληλα ο Μητροπολίτης Λακεδαιμονίας Δανιήλ Κουλουφέκης του επέτρεψε να ασκεί καθήκοντα αρχιερατικά στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Την 28 Μαρτίου 1844 εχημάτισε πρόεδρος του πρωτοκλήτου δικαστηρίου της Καρδαμύλης.

Στις συνοδικές περιόδους 1847-8 και 1849-50 διορίστηκε αναπληρωματικό μέλος της Ιεράς Συνόδου και στις 30 Μαρτίου 1850 υπέγραψε τη διακοίνωση προς το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως περί συστάσεως αυτοκεφάλου εκκλησίας της Ελλάδος.

Το 1852 ο μοναχός Παπουλάκης περιόδευσε και ξεσήκωσε τη Μάνη. Στις 23 Ιουνίου 1852 ο πρώην Ανδρούβιστας Προκόπιος, που βρισκόταν στο Νησί (Μεσσήνη), κλήθηκε να εισχωρήσει στα ενδότερα της Μάνης για να κατευνάσει την έξαψη των πνευμάτων που είχε προκαλέσει ο Παπουλάκης. Μπ. Άννινου, *Ιστορικά σημειώματα*, σ. 460. Φαίνεται όμως ότι δεν βρήκε ανταπόκριση από τους συγχωριανούς του και πικράθηκε. Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σ. 92.

Στις 12 Ιουλίου 1852 η Ιερά Σύνοδος, με τη νέα εκκλησιαστική διαίρεση της Ελλάδος, τον τοποθέτησε επίσκοπο Οιτύλου. Η απόφασή της δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ, αριθ. 30 της 2 Αυγούστου 1852.

Ο Προκόπιος ήταν φιλομαθής και φιλόστοργος, έδωσε δε προς δημοσίευση, στο περιοδικό Πανδώρα 1(1850)71, αργυρόβουλο για την οικογένεια των Σπανέων της Ανδρούβιστας που σωζόταν στα Κοτσημαραίικα. Επίσης το 1853 δημοσιεύτηκε από ανώνυμο με αφιέρωση στον Οιτύλου Προκόπιο η "Ιστορία της Μάνης" του Νικήτα Νηφάκη.

Η διαθήκη του συντάχθηκε στις 20 Αυγούστου 1865. Με αυτή άφησε ένα οικόπεδο για να γίνει σχολείο στο Πραστίο, αν αποφάσιζαν οι κάτοικοι να το χτίσουν, αλλά αυτό δεν έγινε. Ακόμη άφησε 500 δραχμές στο Πανεπιστήμιο και 100 στο Πολιτικό Νοσοκομείο κ.ά.

Πέθανε το 1868 στο νοσοκομείο της Καλαμάτας και τον έθαψαν στο Πραστίο δίπλα από το εκκλησάκι του Ευαγγελισμού.

Εκτενέστερα βιογραφικά στοιχεία αναφέρονται από Δ.Βαγιακάκο, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1966)41-52. Γ.Μαραβελέα, *Πρασείο*, σσ. 80 και 89-92. Μελ. Γαλανόπουλο, *Εκκλησιαστικά σελίδες Λακωνίας*, σσ. 120, 127, 245, 272 και 300. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και*

φιλολογικόν της Εθνεγερσίας, σ. 465-6. Τ.Γριτσόπουλου, Πελοποννησιακά 19(1991-2)211.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ. Ηγούμενος Ανδρουμπεβίτσας. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440 ή Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον* σ. 84. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης προς τον Κυβρνήτη Ιωάν. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Ηγούμενος Μαρβίνιτσας. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440 ή Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 84-5. Ως Ηγούμενος Μαρβίνιτσας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Παπά-Α. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΡΟΥΜΠΕΑΣ Δ. (Το σωστό είναι Παναγιώτης Ρουμπέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ Οικογένεια. Ο Γεώργιος Πρωτονοτάριος (*ser Zorzi Protonotario Maniati*) από τη Μάνη φοίτησε σε σχολείο στη Βενετία κατά τα έτη 1538-1543 και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, αριθ. καταχώρησης 483.

Ο Παναγιώτης Πρωτονοτάριος το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΙΔΗΣ. Αναφέρεται ως μαθητής στο σχολείο της Αγίας Σοφίας της Γούρνιτσας Καρδαμύλης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πρωτοσυγκελλίδης κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΤΩΧΟΥΛΗΣ Ι. Αναφέρεται μετά την επανάσταση του 1821 να κατοικεί στους Δολούς. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΠΥΡΓΕΑ Οικογένεια. Το 1805 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας ένας Πυργέας χωρίς βαφτιστικό, ο οποίος είχε βαρέσει έναν Κασιρέα από τις Κάλυβες και πλήρωσε τα γιατρικά του στον Παναγιώτη

Τρουπάκη, που ήταν γνωστός καπετάνιος και γιατρός. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)97.

Το 1810 υπέγραψε σύμφωνο του κοινού ο **Αντώνης Πιργέμας (Πυργέας)** για το διορισμό εφημερίου, ό.π., σ. 98. γ) Το 1823 υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο ο **Αντώνης Πυργέας**, ό.π., σ. 99.

Ο **Α. Πυργέας** κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Πυργέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα, τις Κάλυβες και την Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΠΥΡΟΜΑΝΗ Οικογένεια - ΠΥΡΟΜΑΝΙΑΝΟΙ. Οικογένεια και ομώνυμος οικισμός, που υπαγόταν στη δικαιοδοσία του επισκόπου Πλάτσας, Μηλιάς, Αράχοβας, Καστανίας. Το 1681 αναφέρονται στη Ζάκυνθο ο **Γιάννης**, ο **Θοδωρής** και ο **Κωνσταντής Πυρομάνης**, οι οποίοι ήθελαν να μεταναστεύσουν στη Γένοβα. Δ.Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507 και 511.

ΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΕΡΟΘΕΟΣ ή ΔΩΡΟΘΕΟΣ. Δεν είναι Μανιάτης, αλλά από τη Δημητσάνα. Υπηρέτησε ως δάσκαλος στον Κάμπο και πληρωνόταν από τους μαθητές. Μερικές φορές αναφέρεται ως Ιερόθεος, ενώ το όνομά του είναι Δωρόθεος. Ιθώμη, τεύχ. 11(1975)10:326 και 12:328.

ΡΑΓΙΔΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΡΑΓΚΑΒΑΣ ΘΟΔΩΡΗΣ του ποτέ Νικολού. Αναφέρεται το 1708 στη Ζάκυνθο, όπου ασκούσε το επάγγελμα του φουρνάρη, καταγόμενος από την Τσίμοβα (Αρεόπολη). Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)3. Δ.Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9) 212.

ΡΑΓΚΑΤΖΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτιλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΡΑΓΚΟΥΞΙΟ ΙΩΑΝΝΗΣ (ser Zuan Raguxio da Maina). Παρέμεινε στη Βενετία κατά τα έτη 1534-1555 και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Φ.Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητας της Βενετίας στον ΙΣΤ' αιώνα*. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, αριθ. καταχώρησης 190.

ΡΑΓΟΥΖΑΙΟΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Ήταν караβοκύρης και το 1646 πήγε με το καράβι του από τη Μάνη στη Ζάκυνθο. Κ.Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)143.

ΡΑΔΟΥΛΕΑ ή ΡΑΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και **Π. Ραδουλέας** και ο **Θ. Ραουλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΡΑΖΕΛΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΡΑΖΕΛΟΥ Οικογένεια. Από παράδοση μαθαίνουμε ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος-Γιατρός, που πήγε στη Μάνη και παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου, απέκτησε έξι παιδιά, ένα από τα οποία ήταν ο Ιωάννης ή Ραζέλος και από το όνομα αυτού προέρχεται η πολύκλαδος γενιά των Ραζέλων. Κλάδοι της οικογενείας είναι: Αποστολάκος, Γιαννακάκος, Γιανναρέας, Δημητρακουλάκος, Ιατρόπουλος, Μιχαλαρέας, Μιχαλέας, Μπατσιλίνας, Παναγιωταρέας Παπαδέας, Πετράκος, Πιερακέας, Ρουμπέας, Σταθέας, Σταυρέας, Σωτηράκος και Τσινέας. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 67.

Ο ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου ή Μοναστηράκι ή **Παναγίτσα του Ραζέλου** στο Οίτυλο εικονογραφήκε το 1747. Το όνομα του **Αντωνίου Ραζέλου** αναφέρεται στο ναό του Αγίου Νικολάου στο Οίτυλο που ανήκει στην οικογένεια Αλευρά. Ν. Δρανδάκη, Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)218. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 162.

Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπεη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, **Ραζελιάνοι**, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

Ο **Μιχαήλ Ιωάννου Ραζέλος** καταγόμενος από το Οίτυλο, υπηρέτησε κατά την επανάσταση του 1821 ως ιατρός στα σώματα της οικογενείας Μαυρομιχάλη και μετά το 1826 εργάστηκε στη Στερεά Ελλάδα. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι αγώνες της Μάνης δια την ελευθερίαν*, 1948, σ. 114, όπου και τα πιστοποιητικά του. Γ. Πουρναροπούλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον αγώνα*, σ. 12 (πολυγραφημένο φυλλάδιο). Βλέπε: Γιαννακάκου-Ραζέλου. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)470 και 490. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

Ο **Πέτρος Ραζέλος** κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη με προβούλευμα του Βουλευτικού πήρε έγκριση για προαγωγή σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΡΑΚΙΝΤΖΗ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος Ρακιντζής** γεννήθηκε το 1794 και η οικογένειά του διέμενε στην Οροβά. Από την έναρξη της επαναστάσεως του 1821 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στα Μεσσηνιακά φρούρια, στην Τρίπολη και τον επόμενο χρόνο, επί Δράμαλη, στην Αργολίδα. Το 1824 με το βαθμό του Πεντηκόνταρχου διέμενε στο Κάστρο του Αθ. Κουμουνδουράκη και τον ακολούθησε στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 111. Μ. Φερέτου,

Μεσσηνιακά 1(1968)502. Στις 12 Φεβρουαρίου 1831 κατηγορήθηκε στο Διοικητή της Μάνης από τους Καπετανάκηδες ως φίλος των Μαυρομιχαλαίων. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Σπυρίδων Ρακιντζής**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3415. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, α. 144.

ΡΑΛΕΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Γεννήθηκε το 1774 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 71.

ΡΑΜΑΝΔΟΝΕΑΣ ή ΡΑΜΑΪΔΟΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Ραμαϊδονέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΡΑΜΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Καταγόταν από τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και είχε γεννηθεί το 1794. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 32. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)502.

ΡΑΜΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΡΑΜΕΝΑΚΗ ή ΡΑΜΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και προφανώς προέρχεται από το Γιάννη Ραμμένο του 1704. "**Ραμενιάνοι**" αναφέρονται και στις αρχές του 18ου αιώνα από την Καρυούπολη στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αγίου Γεωργίου της παλαιάς πόλεως. Ρ. Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 29.

α) Το 1755 ο ιερομόναχος **Θεοδόσιος Ραμμενάκης** αγιογράφησε το ναό του Αγίου Σπυρίδωνος Μικρής Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 177.

β) Το 1762 ο **Παναγιώτης Ραμμενάκης** κατοικούσε στους Δολούς και ήταν ενορίτης της μονής της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών και αναφέρεται στο διορισμό ηγουμένου. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 345.

γ) Ένας **Παναγιώτης (Γ)Ραμενέας** γεννήθηκε το 1800 στους Δολούς και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 67.

δ) Ο **Γεώργιος Ραμμενέας** του Αθανασίου γεννήθηκε το 1823 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 14.

ε) Ο **Στασινός Ραμμενέας** του Χριστοδούλου γεννήθηκε το 1823 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών, ό.π., αριθ. καταλ. 66.

ΡΑΜΜΕΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΡΑΣΤΑΚΗ ή ΡΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς. α) Ο **Γιωργάκης** είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι και β) ο **Πολυχρόνης** είχε 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131-2.

ΡΑΦΤΑΚΗ Οικογένεια. Είναι αμφίβολο αν υπάρχει συγγένεια μεταξύ των αναφερομένων κατωτέρω:

α) Το 1760 αναφέρεται ο **Κωνσταντής Ραφτάκης** από το χωριό Διβόλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

β) Το 1788 αναφέρεται στην περιοχή της Καλαμάτας ο **Καλόγερος Ραφτάκης**. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 18.

ΡΕΚΑΚΗΣ Παπά-. Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 41 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΡΕΜΠΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και ήταν ένας από αυτούς που πρόβαλαν αντίσταση στους Αιγύπτιους, οι οποίοι είχαν αποβιβαστεί στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 41.

ΡΕΜΠΑΤΣΟΥΛΕΑΣ ΗΛΙΑΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Α. Βέργα) και στις 14 Ιουνίου 1826 δήλωσε ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ρεμπατσουλέα κατοικούσε στη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΡΕΜΠΕΛΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Κατοικούσε στη Σπάρτη (Μάνη;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9139. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 144.

ΡΕΜΠΟΥ Ή ΣΠΥΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πρασιό. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

ΡΕΝΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν από την Τσεροβά και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΡΕΝΤΖΕΠΕΡΗ ή ΡΕΤΖΕΠΕΡΗ ή ΡΕΤΖΙΠΕΡΑΚΟΥ Οικογένεια.

Ο **Παναγιώτης Ρετζιπεράκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 πήρε την έγκριση από το Βουλευτικό για προαγωγή σε υποχιλάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. (Βλέπε Ρετζιμεράκος Παναγιώτης).

Ο **Παναγιώτης Ρεντζεπέρης** κατοικούσε στο Σκαμνάκι. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 11 Ιανουαρίου 1827 ο **Παναγιώτης Ρετζεπέρης** υπέγραψε ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, ό.π., σ. 262.

Ως επαρχιακός δημογέροντας Ανατολικής Μάνης υπέγραψε στις 30 Σεπτεμβρίου 1828, ό.π., σ. 299, στις 4 Ιουνίου 1829, ό.π., σ. 301 και στις 20 Ιουλίου 1832, ό.π., σ. 335.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξύ ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Ρεντζεπέρη**, που ήταν επαρχιακός Δημηγέροντας Ανατολικής Μάνης. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Παναγιώτης Ρεντζεπέρης** (Ροντζιπέρης) τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Νικόλαος Ρεντζεπέρης**, από το Σκαμνάκι Γυθείου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 457. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

Ο **Ιωάννης Μ. Ρεντζεπέρης** (Ρωτσεπέρης) αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 2076. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 144.

ΡΕΣΒΑΝΗ Οικογένεια. Παλαιά οικογένεια των Μπουλαριών, η ισχυρότερη από τους αχαμνόμερους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 118.

Ο **Ιωάννης Δικαίου Ρεσβάνης** από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3016. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 144.

ΡΕΤΖΙΜΕΡΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Βλέπε Ρετζιπεράκος ή Ρεντζεπέρης. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

ΡΗΓΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΗΣ. Αναφέρεται από τη Σπάρτη (Μάνη;). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. Μητρ. 3168. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

ΡΗΓΑΝΑΚΟΣ Πρωτοσύγκελλος. Αναφέρεται ότι ο πρωτοσύγκελλος του Πύργου του Διρού είναι ο αναφερόμενος στο ποίημα για τη μάχη του Διρού ο οποίος ειδοποίησε τους χωριανούς του για την απόβαση:

Στο ρημοκκλήσι του Διρού
λειτούργα ο πρωτοσύγκελλος..

Βλέπε: Πρωτοσύγκελλος Ησαΐας Σαφιόλης και παπά-Πουλάκος. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 175.

ΡΗΚΙΦΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Υποτίθεται ότι μπορεί να είναι Ρίτσος. Το 1582 υπέγραψε επιστολή που έστειλαν οι Μανιάτες προς τον Πάπα της Ρώμης. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, 2(1905)398. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

ΡΗΜΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Ήταν κουμπάρος του Πετρόμπεη και αναφέρεται σε επιστολή του από 3 Οκτωβρίου 1816 προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 40.

ΡΗΤΑΚΟΣ ΠΑΥΛΗΣ καπετάν. Στις 14 Οκτωβρίου 1824 αναφέρεται σε επιστολή του Τζανετάκη Γρηγοράκη ότι οι άνδρες του καπ. Παυλή Ρητάκου πληρώθηκαν από τον αντιστράτηγο Δημήτριο Μπακεζάκο(-Καλκανδή). Απ. Διασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 178.

ΡΙΓΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Αντίλαλο Τριανταφυλλιάς). Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΡΙΓΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Φουρνιάτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81-82.

ΡΙΖΕΑ επίσκοπος Αχρίδος;

ΡΙΖΕΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Φλομοχώρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΡΙΖΕΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σκοπά, εκεί που ήταν η αρχαία Τευθρώνη. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Σταυριανός Ριζιάκος**, από την Αρεόπολη, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 484. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 144.

ΡΙΖΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. (Dimitracki de q. Riso) Αναφέρεται το 1690 στη Σοναπα της Τοσκάνης. Πιθανώς πρόκειται για Ριζέα ή Ροζο-Ροζέα, Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)245.

ΡΙΚΙΑΝΟΙ - ΡΙΤΣΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη πατριά από τη Λάγια με τους ακόλουθους κλάδους: **Θεοδωρόπουλος, Καπερούνης, Κατσαφάδος, Κορκολιός, Μελάς, Μουγάκος.** Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 166.

ΡΙΚΟΥΝΑΚΗΣ ΣΑΒΒΑΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΡΙΝΕΑΣ ΣΤ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΙΤΑΚΟΣ ΠΑΥΛΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

ΡΙΤΖΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τη Μεγάλη Μαντίνεια και είχε ετήσια παραγωγή 77 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128. Πιθανώς ανήκει στην οιογένεια Ρίτσου. Στη Μικρή Μαντίνεια υπάρχει τοπωνύμιο "τα Ριτζιάνικα".

ΡΙΤΣΟΥ Οικογένεια. Βλέπε Ρικιάνοι.

ΡΟΒΙΑΝΟΣ Παπά-. Αναφέρεται το 1811 σε διαθήκη από την περιοχή των Βαρουσιών. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 15.

ΡΟΓΚΑΚΟΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ. Κατοικούσε στη Λακωνία. Το 1823 έγινε ταξίαρχος και το 1825 χιλίαρχος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1371. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Π. Δ. Ρογκάκος** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος του δήμου Μελιτίνης με πρωτεύουσα τον Άγιο Νικόλαο.

ΡΟΓΟΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Βλέπε Ρόζος. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας. Γ. Α. Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

ΡΟΔΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΡΟΔΗΣ ΚΑΛΟΠΟΘΟΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΡΟΔΙΤΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (Βλέπε: Μαυρομιχάλης). στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της υποχιλιαρχίας, που δεν φαίνεται να εγκρίθηκε. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

ΡΟΔΟΚΟΛΟΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 73 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΡΟΖΑ (ΡΟΖΟΥ;) ΑΡΧΟΝΤΟΥ σύζ. Κυριακού. Η Αρχοντού σύζ. Κυριακού Ρόζα (μάλλον Ρόζου) το καλοκαίρι του 1826 κλείστηκε στον πύργο της Δεσφίνας με το Θεόδωρο Σταθακάκο και άλλους τέσσαρες Μανιάτες και πολιορκήθηκε από το στρατό του Ιμπραήμ που πήγαινε στον Πολυάραβο. Τους πλησίασε ο προδότης Μπόσνας για να του παραδώσουν τα όπλα και τον σκότωσαν. Οι πολιορκηταί έκαψαν τον πύργο και τους υπερασπιστές του. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 460.

ΡΟΖΑΚΑΙΝΑ ή ΡΟΖΙΤΣΑ. Ηρωίδα Μανιάτισσα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 88. Η **Ιωάννα σύζ. Παναγιωτάκη Γιατράκου** το γένος Ροζάκη αμύνθηκε στην Κουρτσούνα και πολέμησε αποτελεσματικά κατά του Ιμπραήμ. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137. Θ. Κατσουλάκου, Άγνωστο επεισόδιο των Ορλωφικών, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)436. Πιστοποιητικό γάμου Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Α', σ. 77, τόμ. Β', σ. 272, κ.ά.

ΡΟΖΑΚΕΑΣ Η. κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ροζακέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΡΟΖΑΚΗ ή ΡΟΖΟΥ Οικογένεια. Οικογένεια από το Νύφι της Μάνης που εγκαταστάθηκε στα Βαρδουνοχώρια. Ο **γέρο Μπούμπουνας** ή Σταμάτης Ρόζος - Ροζάκης πολέμησε στα Ορλωφικά και με τους 60 άνδρες του αμύνθηκε στο μοναστήρι της Ζερμπίτσας. Θ.Κατσουλάκου, Άγνωστο επεισόδιο των Ορλωφικών, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)436.

Κλάδος των Ρόζων ή Ροζάκηδων ήταν η οικογένεια Σταθάκου που είχε πύργο στη Δεφίνα, όπου προβλήθηκε άμυνα στον Ιμπραήμ. Ο Θ. Σταθάκος (πιθανώς εγγονός του συνωνύμου του γέρο-Μπούμπουνα) κλείστηκε στον πύργο του και μαζί του ήταν ο **Γιωργάκης Διπλαράκος-Ροζάκης** ο επιλεγόμενος Μπούμπουνας. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137. Βλέπε Ροζάκαινα. Θ.Κατσουλάκου, Άγνωστο επεισόδιο των Ορλωφικών, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)436. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Α', σ. 77.

ΡΟΖΑΚΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Από τον Άγιο Νικόλαο Μελιτίνης, στις 11 Νοεμβρίου 1857 έγραψε στον Παν. Γιατράκο για να διευθετήσει περιουσιακό του θέμα. Ήταν θείος του Γεωργίου Παν. Γιατράκου, προφανώς συγγενής της μητέρας του. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι, τόμ. Β', σ. 260, 263, 268, 276.

ΡΟΖΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1447 ως έμπειρος караβοκύρης με το καράβι του οποίου πήγε στο Οίτυλο της Μάνης ο Κυριακός ο Αγκωνίτης. Α. Αβραμέα, Ιστορικές μαρτυρίες και αρχαιολογικά τεκμήρια από το Οίτυλο της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί*, 7(1983)4.

ΡΟΖΕΑΣ Σ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΟΖΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΟΖΕΛΟΣ Β. (Μήπως αντί Ρόζελος είναι Ραζέλος;). Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΟΖΟΥ ή ΡΟΖΑΚΗ Οικογένεια. Βλέπε οικ. Ροζάκη.

Ο **Θεοδωράκη Ρόζος του ποτέ Zuane** αναφέρεται το 1690 ως μετανάστης στη Soana της Τοσκάνης της Ιταλίας. Ζ.Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)128.

Επίσης αναφέρεται από το Νύφι **Ρόζος** πειρατής στα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας. Από τους Ρόζους προέρχονται οι Ροζάκηδες. Ακόμη νεότερες οικογένειες από τους Ρόζους του Νυφιού είναι ο Βεντικός, ο Νουρέκας και ο Σουγκλάκος. Κ.Κάση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 97-8.

Ο **Στάμος Ρόζος ή Ροζάκης**, από την επαρχία Γυθείου, έγινε το 1822 ταξίαρχος και το 1825 χιλιάρχος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως

λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 757. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Ο **Σταμάτης Ρόζος ή Ρόγος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Ως **Σταμάτης Ρόζος** πέρασε από το Βουλευτικό. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Σταμάτης Ρόζος** ήταν αρχηγός των Ροζάκηδων στη μάχη του Πολυάραβου. Γ.Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137. Θ.Κατσουλάκου, Άγνωστο επεισόδιο των Ορλωφικών, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)436.

Ρόζος (χωρίς βαφτιστικό). Σκοτώθηκε στην ενέδρα των Ελλήνων στο Χάνι της Μαρμαριάς που πολέμησαν εναντίον των Τούρκων που επέστρεφαν από την Καρύταινα, όπου διέλυσαν το ελληνικό στρατόπεδο. Σημειώνεται ότι ήταν από τον "Άγιο Νικ.", προγανώς από τον Άγιο Νικόλαο. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 137.

ΡΟΚΑΣΤΑΤΗ ή ΡΟΓΚΑΣΤΑΤΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τους Κάτω Δολούς: α) Ο **Νικόλας** με ετήσια παραγωγή 5 κροντήρια λάδι, β) ο **Γιάννης** με 20 κροντήρια και γ) ο **Παναγιώτης** με 10 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131-2.

ΡΟΜΑΝΤΖΕΑΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ.

ΡΟΜΝΙΝΟΥ ή ΡΩΜΝΥΝΟΥ Οικογένεια. Το 1704 από την περιοχή του Κάμπου αναφέρεται α) ο **Παπά-Ρομνίνος** που είχε ετήσια παραγωγή 100 κροντήρια λάδι και β) ο **Δικαίος Ρομνίνος** με 140 κροντήρια λάδι (από τις μεγαλύτερες). Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

Όπως φαίνεται σε νοταριακό έγγραφο από τη Μονεμβασία ο Γεώργιος Χαρκιόπουλος στις 3 Ιουλίου 1618 πούλησε στον Ανδρέα Χρυσομμάλη ένα αγριάδι (ακαλλιέργητο χωράφι) στη θέση "**Ρωμνύνου**". Συνορίτες ήταν ο Θεόδωρος Χαμάρετος και ο Μαρίνος Βαρσαμής. Ν.Βέη. *Οι Χαμάρετοι*, σ. 7. Φαίνεται πιθανό ότι θα μπορούσε η θέση αυτή να βρίσκεται στην περιοχή του Κάμπου Αβίας.

ΡΟΝΤΟΥ Οικογένεια. Δεν είναι γνωστό αν είναι Μανιάτες. Οι κατωτέρω προαγωγές έγιναν με πρόταση του Κίτζου ή Καρακίτσου Φελούρη.

Ο **Αναγνώστης Ρόντος** προτάθηκε από το Βουλευτικό στις 25 Φεβρουαρίου 1825 ως χιλίαρχος, ο **Μήτρος Ρόντος** ως υποχιλίαρχος και ο **Γεώργιος Ρόντος** ως ταξιάρχης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 140.

ΡΟΠΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Το 1611 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία. Μήπως πρόκειται για Πέτρο Τροπάκη (;) ή για Ρουπάκη από το Ρούπας, από το οποίο και "Μύλος Ρούπα" (;). Σ.Τ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)72.

ΡΟΥΚΑΝΟΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΟΥΜΑΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Το 1278 αναφέρεται ο Νικόλαος Ρουμάνης στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48 (στίχ. 4 και 19) και 50. Το επίθετο απαντά στη Λακωνία.

ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται στις 20 Ιανουαρίου 1825 ότι είχε υπηρετήσει υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη των παραλίων από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα από 1 Μαρτίου 1824 μέχρι 30 Ιουνίου του ίδιου έτους. Φέρει την ένδειξη ότι ανήκει στους "*Μουρτάτες Μπαρδουνιώτες*". ΓΑΚ, Εκτ., φάκ. 53.

ΡΟΥΜΠΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Ρουμπέας** και ο **Δημητράκης Π. Ρουμπέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ρουμπέα κατοικούσε στο Ξωχώρι και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΡΟΥΠΑ μύλος του-. Το 1772 πουλήθηκε ένα μέρος από το μύλο του Ρούπα που βρισκόταν στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Ένα μερίδιο από το μύλο αυτό ξαναπουλήθηκε το 1778, το 1780 και το 1797. Το όνομα "Χρόνης Ρούπας" αναφέρεται σε επιγραφή στο νάρθηκα της μονής των Εισοδίων της Θεοτόκου του χωριού Μελισσουργοί των Τζουμέρκων (νομός Άρτας). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου*, σσ. 90, 92, 93, 96 και 111. Ως παρωνύμιο απαντά και στη Ζάκυνθο για την οικογένεια Γιακουμέλου. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών*, σ. 566.

ΡΟΥΣΑΚΗ ή ΡΟΥΣΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μάνη και αναφέρεται στην περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας (τ. δήμος Αβίας), στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και μέλη της είχαν μεταναστεύσει στη Ζάκυνθο. Σύμφωνα με παράδοση από την Ανδρούβιστα οι Σερβάκηδες, ο Σταματάκης, ο Κατσουλάκης, ο Μποσινάκης και ο Ρουσάκης ήλθαν στο Λεύκτρο από την Κρήτη (Χανιά ή Ιεράπετρα). Από εκεί διεσπάρησαν σε διάφορα μέρη της Μάνης. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)61-2.

Για πρώτη φορά το 1447 αναφέρεται ο **Ιωάννης Rosea** ως πλοηγός του Κυριακού Αγκωνίτη στο ταξίδι του από το Ταίναρο στο Οίτυλο, το οποίο θεώρησε ότι ήταν η αρχαία Πύλος. Αναφέρεται και ως Ροζέας Ιωάννης. Α. Αβραμέα, *Λακ. Σπ.*, τ. 7, σ. 6. Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)213.

Αργότερα, το 1576 αναφέρονται ο **Παπά-Ρουσσέας** (para Russeo) και ο **Γιατρός Ρουσσέας από το Οίτυλο** (Giastro Russea da Vitulo) σε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε. Τα ονόματα του Παπά-Ρουσσέα και του Γιτρού Ρουσσέα από το Οίτυλο αναφέρονται σε κατάλογο που μου έδωσε ο συγγραφέας. Δεν αποκλείεται ο Γιατρός Ρουσσέας να ανήκε στην οικογένεια των Γιατρών-Μεδίκων.

Το 1636 για πρώτη φορά αναφέρεται η οικογένεια **Ρουσέα** στη Ζάκυνθο από τη Μάνη και συνέχισε να υπάρχει μέχρι πρόσφατα. Στις 8 Ιανουαρίου 1896 γεννήθηκε στη Ζάκυνθο ο Χρήστος Αντωνίου Ρουσέας, ο οποίος εργάστηκε στο νησί ως αγιογράφος. Λ. Ζώη. *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών*, σ. 566.

Το 1672 αναφέρεται πάλι στη Ζάκυνθο ότι δάνεισε χρήματα ο **Γιάννης Ρουσέας του ποτέ Νικήτα**, που είχε και γιό με το όνομα **Γερόλυμος**. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)50.

Στο τέμπλο του Προφήτη Ηλία στα Καλιανέικα της κοινότητας Δολών, που πιθανώς είναι από το 1745, αναφέρονται τα ονόματα του **Χριστόδουλου** Ρουσάκη, του ιερέως **Νικολάου**, της πρεσβυτέρας **Σουλτάνας**, της **Βενετζάνας**, του **Νικηφόρου** και της **Ασημίνας**. Στην κτητορική επιγραφή του ίδιου ναού που αγιογραφήθηκε το 1758 αναφέρονται τα ονόματα τριών αδελφών, του μοναχού **Χριστόφορου**, του ιερομονάχου **Περθενίου** και του **κυρ Ιωάννη** Ρουσάκη. Να τονιστεί ότι σημειώνεται στην επιγραφή: "...εκ τιμίας χώρας Βαρούσι παρά των τιμιωτάτων αρχόντων το επίκλιον Ρουσιάνοι...".

Το 1762 ο **Γιάννης Ρουσάκης** ως ενορίτης υπέγραψε για το διορισμό ηγουμένου στη μονή της Παναγίας Φανερωμένης που βρίσκεται μεταξύ των Δολών και των Κιτριών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 337. Πιθανώς ο προαναφερθείς κυρ Ιωάννης Ρουσάκης να ταυτίζεται με τον παρόντα.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) υπήρχαν μέλη οικογενείας Ρουσέα. Το 1771 και το 1803 ο **Παπά-Σωφρόνιος Ρουσέας** έγραψε πωλητήρια έγγραφα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)90, 96. Το 1794 ο **Αναγνώστης Ρουσέας** αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο, ό.π., σ. 95. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ρουσέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, Πραστίο και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Παναγιώτης Ρουσέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Το 1811 αναφέρεται ως μάρτυρας σε διαθήκη από το χωριό Μάλτα των Βαρουσιών ο **Ανδρέας Ρουσάκης**. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαρειακό Τζάκι*, σ. 14.

Το θέρος του 1824 ακολούθησαν τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία τέσσαρες αγωνιστές με το όνομα Ρουσέας από διάφορα μέρη του Σταυροπηγίου: α) Ο **Γρηγόριος** γεννήθηκε το 1792 στο Βαρούσι, ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 149. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)500. β) ο **Ανδρέας** γεννήθηκε στους Δολούς το 1798, ό.π., αριθ. καταλ. 60, γ) ο **Γεώργιος** γεννήθηκε στους Δολούς το 1794, ό.π., αριθ. καταλ. 50 και δ) ο **Γαλάνης** είχε γεννηθεί το 1796 και κατοικούσε στο Κάστρο του Κουμουνδουράκη, ό.π., αριθ. καταλ. 96.

Το 1829 στο σχολείο των Δολών φοιτούσε ο **Αθανάσιος Ρουσάκης του Γεωργίου**, ο οποίος είχε γεννηθεί το 1821. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829.

Το 1836 ο **Χριστόδουλος Ρουσάκης** ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256 και υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που βρίσκεται στο φάκελό του στο Α.Α.Ε.Β.Ε.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης Ρουσέας** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Π. Ρουσέας** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Καρδαμύλης.

Ο **Παναγιώτης Ρουσέας**, από την Αρεόπολη, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11957. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 144.

;Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ρουσέα; κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Το 1828 αναφέρεται το όνομα Ρουσάκης από το χωριό Καρβέλι της Κουτσαβάς της Αλαγονίας. Α. Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας*, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)585.

ΡΟΥΣΑΚΗΣ Ιερομόναχος. Από την περιοχή της Ανδρούβιστας έγραψε βραχύ ιστορικό χρονικό, ότι στις 3 Αυγούστου 1806 οι Τούρκοι έκαψαν την Ανδρούβιστα "...από αχράριαν των Γληγοριάνων και άστονε...". Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 536.

ΡΟΥΣΕΑ ή ΡΟΥΣΣΕΑ Οικογένεια. Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)213.

Η **οικογένεια Ρουσέα** είχε πύργο στο Ξωχώρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 81. Ρουσέοι κατοικούσαν και στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Αναφέρεται επίσκοπος Ρουσέας από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 567.

Ο **Παναγιώτης Θ. Ρουσέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Ι.** και ο **Π. Ρουσέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Πετρούλης Ρουσέας** κατοικούσε στις Κάλυβες και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΡΟΥΣΙΟΥ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο των Ξιφομαχαιριδιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167. Ένας Ρούσιος αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΡΟΥΣΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στη Σπαρτιατική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΡΟΥΣΟΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την

οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΡΟΥΤΖΑΚΗΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Χάρνα (:) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου. *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΡΟΥΤΖΟΥΝΑΚΟΣ Ι. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΡΟΥΤΖΟΥΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Έλαβε μέρος στην επανάσταση και αργότερα, το 1836, συμμετείχε στη στάση κατά των Βαυαρών υπό τον Κωνσταντίνο Κυβέλο και καταδιώχθηκε από το Φέδερ. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)500. Εφημ. Αθηνών "Ελληνικός Ταχυδρόμος", αριθ. φ. 49 της 10 Νοεμβρίου 1837, σ. 224α.

ΡΟΥΤΖΟΥΝΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΡΟΥΦΕΑΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15 και 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΡΟΥΧΑΛΕΑΣ ή ΡΟΧΑΛΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Δημήτριος**, ο **Πέτρος** και ο **Παναγιώτης Ροχαλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο λιμάνι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Δημήτριος Ροχαλέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ροχαλέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΡΩΜΑΝΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Γεννήθηκε στο Βαρούσι το 1789 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 143.

ΡΩΜΑΝΟΥ Οικογένεια. Το 1278 αναφέρονται στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του Πολεμίτα ο **Μιχαήλ** και ο **Νικόλαος Ρωμανού**. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48 (στίχ. 7 και 9), 51.

Το 1644 αναφέρεται **οικογένεια Ρωμανού** στη Ζάκυνθο από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών και Λαογραφικών Ζακύνθου*, σ. 572.

Στις 23 Νοεμβρίου 1709 αναφέρεται στη Ζάκυνθο από τη Μάνη ο **Δημήτρης Ρωμανός**, ο οποίος υπέγραψε ως κριτής σε πωλητήριο έγγραφο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)14 και του Ιδίου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 214. Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)214.

ΡΩΜΝΥΝΟΥ Οικογένεια. Βλέπε Ρομνίνου Οικογένεια.

ΣΑΒΒΑΙΝΑ χήρα Σπαρτιάτισσα. Ακολουθώντας τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη ήταν στη μάχη του Βαλτετσίου και τη νύχτα μοίραζε φυσέκια στους στρατιώτες. Ι.Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)391.

Στις 15 Απριλίου 1822 από τις Κιτριές ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης έδωσε στη Σάββαινα το ακόλουθο πιστοποιητικό: "*Πιστοποιείται ότι η χήρα Σπαρτιάτισσα ονόματι Σάββαινα απ' αρχής του ιερού τούτου αγώνος έτρεξε προθύμως υπό την οδηγίαν μου εις τον κατά τους εχθρούς Μπαρδούνιας, Μυστρός, κυνηγώντας αυτούς έως Βλαχοκερασίας, καθώς δεν έλλειψε και εις του Βαλτετζίου τον πόλεμον μαχομένη γενναιότατα δια την πατρίδα, σκοτώνοντας με το χέρι της δύο εχθρούς. Ακολουθώντας με όπου εδιωρίσθην και απέρασεν εις την Κόρινθον δια τα Ντερβένια, κάνοντας εκείθεν εις Αθήνας, Θήβα και Λεβαδιά διαφόρους πολέμους, ευρέθη και αυτή όπου και εγώ, και με την επιστροφή μας εις Τροπολιτζά εστάθη έως την πτώσιν της, καθώς και εις την εκστρατείαν της Καρύστου ήτο μαζί μου ως άνωθεν. Τώρα δε όπου διορίζομαι δια την Ήπειρον, η άνωθεν ήτο έτοιμη με την συνηθισμένην της γενναιότητα δια να συνακολουθήση μαζί μου, εν βία όμως την αφήνω δια αναγκαίας υποθέσεις μου, και εκ δευτέρου να έλθη όπου ευρίσκομαι. Της δίδω λοιπόν το παρόν αποδεικτικόν μου διά να την χρησιμεύση". Κ.Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)234 και 258.*

Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 5 Αυγούστου 1829 παρουσιάστηκε η ανδρεία Μανιάτισσα και ανέφερε ότι ακολούθησε τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη στην εκστρατεία στη Στερεά Ελλάδα και πολέμησε σε άλλα μέτωπα, όπως στη Βέργα. Πολλοί πληρεξούσιοι ήταν αυτόπτες μάρτυρες και η συνέλευση αποφάσισε να παραπέμψει την αναφορά της στην Κυβέρνηση. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 142. Η αναφορά της δημοσιεύεται στη σ. 636. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 48 και 87-8.

;;;Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σαβέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΑΒΒΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΣΑΒΒΑΤΑ Οικογένεια. Το 1278 ο **Σαββατάς** (Savatam), χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται ότι σύμφωνα με απόφαση Βενετικού δικαστηρίου, μαζί με τους ανθρώπους του λήστεψε στο Οίτυλο το Μιχάλη Ψιμάρη (Michaele Psimari). G.L.Tafel, G.M.Thomas, *Urkunden zur alteren Handels - und Staatsgeschichte der Republik Venetig*, τόμ. 3, Βιέννη 1857, σ. 235. Α.Αβραμέα, Ιστορικές μαρτυρίες και αρχαιολογικά τεκμήρια από το Οίτυλο της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί*, 7(1983)4.

ΣΑΒΕΛΟΣ ΗΛΙΑΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9164. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΑΒΛΙΔΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΣΑΓΚΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται κατά την επανάσταση του 1821 ως ιατρός. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ*, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)292.

ΣΑΪΣΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 710. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

ΣΑΚΕΛΑΡΗΣ Παπάς. Para Sachieleri da Amnasta. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Η λέξη Amnasta θα μπορούσε να θεωρηθεί κακή αντιγραφή του Ζαρνάτα ή Ανδρούβιστα.

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ή ΣΑΚΕΛΛΑΡΗΣ Παπά-. Αναφέρεται το 1736 από την περιοχή της Ανδρούβιστας ως μάρτυρας αγοραπωλησίας και τον ίδιο χρόνο αναφέρεται σε διαθήκη. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)86 και 87.

Ο **Α. Σακελλάριος - Αλευράς** κατοικούσε στη Γούρνισσα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΣΑΛΑΦΑΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣ. Έλαβε μέρος στη μάχη του Πολυάραβου. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 89 της 4 Σεπτεμβρίου 1826, σ. 358. Βλέπε Τσαλαφατίνος Ηλίας. (Βλέπε: Τσαλαφατίνος Ηλίας).

ΣΑΛΒΑΑΣ. Από τη Μάνη. Αναφέρεται ότι έλαβε μέρος σε συνομιλίες μαζί με τον Καραπάουλο από την Κορώνη με τους Αιγυπτίους του Ιμπραήμ για τη συνθηκολόγηση του Νεοκάστρου το 1825. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 402.

ΣΑΛΙΜΗΔΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205. Βλέπε: Σιλιμιρδάκης.

ΣΑΛΙΧΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Οικογένεια Σαλιχάκου ήταν εγκατεστημένη στην Κ. Γαρδενίτσα και θεωρείται κλάδος των Λιάνων (Νικλιάνοι). Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 113.

ΣΑΛΙΧΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Λιάνων της πατριάς των Νικλιάνων που είναι εγκατεστημένη στην Κοίτα, στα Τσικαλιά και τη Γαρδένιτσα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 113 και 128.

Ο **Θεοδωράκης Σαλίχος** αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΣΑΛΜΠΑΝΟΣ. Από παράδοση αναφέρεται ότι ο πρώτος Πέτρος Μέδικος-Γιατρός που εγκαταστάθηκε στη Μάνη και παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου, απέκτησε πολλά παιδιά, ένα από τα οποία ονομαζόταν Σαλμπάνος και από αυτόν κατάγεται η οικογένεια Μοτσόβολου. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 67.

ΣΑΛΟΥΦΑ Οικογένεια. Υπήρχε στα Άλικα και στον Κούνο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΣΑΛΟΥΦΑ Οικογένεια. Η καταγωγή της οικογενείας Σαλούφα ήταν από τη Γιάννιτσα ή τα Πηγάδια. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 87. Δ. Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 310. Αργότερα ανέδειξε δύο επισκόπους Ρέοντος και Πραστού και μέλη της κατοικούσαν στην Καλαμάτα. Στην περιοχή των Γιαννιτσανίκων υπήρχε "ο πύργος του Σαλούφα" και "η βρύση του Σαλούφα". Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά*, τεύχ. 3, σ. 310 και Σοφ. Καπετανάκη, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 10, σ. 505.

Πρώτος αναφέρεται το 1680, όταν δεν θα ζούσε πλέον, ο **Θεόδωρος Σαλούφας** ο οποίος είχε τέσσερα παιδιά, τον Ιάκωβο επίσκοπο Ρέοντος, το Δημητράκη, το Γεώργιο και το Γιάννη που ήταν πατέρας του Θεοδώρητου (βλέπε κατώτερω). Β. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά*, τ. 7, σ. 402.

Στις 21 Μαΐου 1680 αναφέρεται ο **Ιάκωβος Σαλούφας** επίσκοπος Ρέοντος, ο οποίος αφιέρωσε χωράφι στη μονή της Τίμιοβας και πήγε στη μονή για να εγκατασταθεί εκεί και να μονάσει για το υπόλοιπο της ζωής του. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 86-7 και του ιδίου *Ανέκδοτος κώδικας Ιεράς Μονής Ντίμιοβας*, σ. 120 και Β. Σφυρόερα, *ό.π.*, σ. 402.

Η υπογραφή του Ιάκωβου Σαλούφα, ως επισκόπου Ρέοντος το 1664, μπορεί να αμφισβητηθεί. Το ευχαριστήριο στο "επίταγμα" του καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, αντίγραφο του οποίου δημοσίευσε ο Χριστόδουλος Καπετανάκης (Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι 1715*, σ. 83) δεν πρέπει να είναι πραγματικό, γιατί υπογράφεται από άτομα που έζησαν μετά έναν αιώνα. Πλήν του Ιακώβου υπογράφει ο επίσης Ρέοντος Θεοδώρητος Σαλούφας και ο Παΐσιος Νιαρχάκης επίσκοπος Ευρίπου που έζησε μέχρι το 1772

Το 1690 ο Φρ. Μοροζίνη έκανε "*παραχωρήσεις al Monsignor Rev. Diacono Salufa vescovo di Zacogna δια τας κατά την Μάνην και Καλαμάταν επί του πολέμου φιλίας του διαθέσεις προς την Ενετίαν*". Σπ. Λάμπρου, *Νέος Ελληνομνήμων*, τ. 20, σ. 355. Το Diacono θα πρέπει να είναι Ιάκωβος.

Τον Ιανουάριο του 1695 έγινε ψηφοφορία για την εκλογή Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας και ήταν υποψήφιος και ο επίσκοπος Τσακωνιάς (προφανώς ο Ιάκωβος Σαλούφας), αλλά καταψηφίστηκε, παίρνοντας μόνο 6 θετικές ψήφους

και 90 αρνητικές. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)193.

Ο Ιάκωβος Σαλούφας έκανε διάφορες δωρεές στο μοναστήρι της Τίμιοβας και συχνά κατοικούσε εκεί. Αυτό προκάλεσε υποψίες στους μοναχούς ότι θέλει να το κάνει ιδιόκτητο και γι' αυτό στις 20 Ιανουαρίου 1704 τους άφησε έγγραφο ότι δεν πρόκειται να ισχύσει όποιο χαρτί και αν βρεθεί που να κατοχυρώνει την οικογένειά του στην ιδιοκτησία του μοναστηριού. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι 1715*, σ. 87 και του ιδίου, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 41-2. Δ. Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 310.

Το 1715 ο αρχιεπίσκοπος Ιάκωβος Σαλούφας (μήπως ο Ιάκωβος Μούζαλος;;) πήρε μέρος στην κίνηση για να επιτευχθεί έντιμη συνθηκολόγηση των Μανιατών με τους Τούρκους. Το όνομά του ??????? αναφέρεται μεταξύ αυτών που πρωτοστάτησαν στις εκθέσεις των Βενετών προβλεπτών των κάστρων της Κελεφάς και της Ζαρνάτας. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σσ. 281 και 285.

Στις 12 Φεβρουαρίου 1718 ο Ιάκωβος συνυπέγραψε πράξιν εκλογής επισκόπου της μονής Αγίας Τριάδος, η οποία έγινε στο ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Γιάννιτσα. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)191.

Το 1692 ο **Γεώργιος Σαλούφας**, αδελφός του αρχιεπισκόπου Ιακώβου, αφιέρωσε στη μονή της Τίμιοβας ένα χωράφι. Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτος κώδικας Ιεράς μονής Ντίμιοβας*, σ. 104 και Β. Σφυρόερα, ό.π., σ. 402.

Στις 12 Ιουνίου 1717 ο κυρ Βλάσσης Γιατρός από το Μιστρά και ο **Γιωργάκης Σαλούφας** από τη Γιάννιτσα αφιέρωσαν στη μονή της Τίμιοβας ένα εκκλησιαστικό μανδήλιον που φιλοτεχνήθηκε το 1701 από τον πρώτο. Ο δε δεύτερος κατέβαλε στον πρώτο 30 γρόσια ως αμοιβή. Ι. Ταβουλαρέα, ανάπτυπο από περιοδικό "*Αριστομένης*" επίσης εις Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)112 και Γ. Αναπλιώτη, Κώδικας μονής Ντίμιοβας, περιοδικό "*Διδαχή*", αριθ. καταχ. 46. ????

Το 1693 ο **Δημήτρης Σαλούφας** μαζί με τον αδελφό του Ιάκωβο αφιέρωσαν μια καμπάνα στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, περιοδ. "*Διδαχή*", τεύχ. 20, 1960, σ. 105, του ιδίου *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 41 και Β. Σφυρόερα, ό.π., σ. 401.

Στις 23 Φεβρουαρίου 1697 ο **Δημήτρης Σαλούφας**, ευρισκόμενος στο Οίτυλο, ξελογαριάστηκε με τον καπετάν Μιχαλάκη Στεφανόπουλο. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)431. Μπορεί να υποτεθεί ότι πρόκειται περί του αδελφού του αρχιεπισκόπου ή περί συνωνυμίας.

Άλλος αδελφός του Αρχιεπισκόπου Ρέοντος Ιακώβου ήταν ο **Ιωάννης Σαλούφας**, ο οποίος ήταν ο πατέρας του Θεοδώρου, του Αναγνώστη, του Σταμάτη και της κυράτζας **Μαρίας** (1757) που παντρεύτηκε Βαρσαμά και αφιέρωσε στην Τίμιοβα τα αρχιερατικά άμφια του αδελφού της, ένα θυμιατό κ.ά. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 47. Δ. Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 310. Από αυτούς ο Θεόδωρος ακολούθησε ιερατικό στάδιο και άλλαξε το όνομά του σε Θεοδώρητος. Όταν το 1716 ο τελευταίος φοιτούσε στο πανεπιστήμιο της Πάδοβας αναφέρεται το όνομα του πατέρα του Ιωάννη στους πανεπιστημιακούς καταλόγους. Γ. Πλουμίδα, Αι πράξεις εγγραφής των Ελλήνων σπουδαστών του Πανεπιστημίου της Παδούης, *Επετ. Βυζαντινών Σπουδών* 37(1969-70)288, αριθ. καταλ. 820.

Ο κατά κόσμον **Θεόδωρος** και μετέπειτα **Θεοδώρητος Σαλούφας** το 1716 αναφέρεται ως Θεόδωρος Σαλούφας στους καταλόγους του πανεπιστημίου της Παδούης και αν δεν πρόκειται για κακή ανάγνωση του ονόματος, υποθέτουμε ότι μπορεί να μην είχε ιερωθεί ακόμη. Γ. Πλουμίδης, ό.π. Το 1717 ως πρωτοσύγκελλος εξέδωσε ένα βιβλίο περί εξομολογήσεως με τίτλο "*Ο Πνευματικός Πατήρ*" και αναφέρεται στο εξώφυλλό του ακόμη: "*Συντεθείσα πόνω και επιμελεία του ταπεινού πρωτοσυγγέλου Θεοδωρήτου Σαλούφα του εκ Πελοποννήσου και αφιερωθείσα τω Πανιερωτάτω και Λογιωτάτω Αρχιεπισκόπω της Αγιωτάτης Αρχιεπισκοπής Ρέοντος κυρίω κυρίω Ιακώβω...*". Β. Σφυρόερα, *Πελοποννησιακά*, τ. 7, σ. 400. Όταν επέστρεψε στην πατρίδα του έγινε αρχιεπίσκοπος Ρέοντος αλλά για το χρόνο που εποίμανε υπάρχουν διχογνωμίες, ό.π. Το 1730 από την ανιψιά του Χρυσάνηθω (βλέπε κατωτέρω) αναφέρεται ως Αρχιεπίσκοπος Ρέοντος. Πιθανώς έζησε μέχρι το 1751, Β. Σφυρόερα, ό.π., σ. 403. Άξιο προσοχής είναι ότι αναφέρει την καταγωγή του εκ Πελοποννήσου, ενώ εκείνο τον καιρό και η Γιάννιτσα ήθελε να συμπεριλαμβάνεται στη Μάνη.

Ο Δουκάκης αναφέρει ότι διάδοχος του Ιάκωβου Σαλούφα ήταν ο "ομοπάτριος αδελφός του", δηλαδή ο **Θεοδώρητος**, που αποτελεί λάθος. Δ. Χ. Δουκάκης, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 310.

Ο **Αναγνώστης Σαλούφας** ήταν αδελφός του επισκόπου Ρέοντος Θεοδωρήτου, επομένως δε ανιψιός του αρχιεπισκόπου Ιακώβου και είχε αποβιώσει πριν από το 1730. Η κόρη του με το όνομα **Χρυσάνηθω** (Χρυσάνθη) το 1730 αφιέρωσε στο μοναστήρι της Τίμιοβας ένα συκοπερίβολο που είχε στην Καλαμάτα και "*...έναν στέφανον, ήτοι κορώννα της Παναγίας, από καθαρόν χρυσίον, ήγουν μαλαματένιον και εζύγιζεν φλορία βενέτικα δώδεκα και επιτροπικόν της άφισε τον θεϊον της Αρχιεπίσκοπον Ρέοντος Κύριον Θεοδώρητον Σαλούφα...*". Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 88 ακόμη του ιδίου *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 42 και Β. Σφυρόερα, ό.π., σ. 402..

Άλλος αδελφός του Θεοδώρητου ήταν ο **Σταμάτης Σαλούφας**, που αφιέρωσε στο μοναστήρι της Τίμοβας δύο ασημένια καντήλια, τα οποία είχε φέρει ο αδελφός του από τη Βενετία. Το ένα στο όνομα του επισκόπου Θεοδώρητου και το άλλο στην αδελφή των από μητέρα Νικολάκαινα Καφετζίνα. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα Ιστορικό ταξίδι*, σ. 88 και Β. Σφυρόερα, ό.π., σ. 402. (ΠόΤΕ???)

Το 1704 από τη Γιάννιτσα αναφέρονται πολλά μέλη της οικογενείας Σαλούφα με την ετήσια παραγωγή σε λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138. α) Ο **Παπά-Σαλούφας** με 76 κροντήρια λάδι, ό.π., φ. 247. β) Ο **Νικόλας Σαλούφας** με 85 κροντήρια, ό.π., φ. 244. γ) Ο **Γιωργάκης Σαλούφας** με 86 κροντήρια, ό.π., φ. 244. δ) Ο **Θοδωράκης Σαλούφας** με 87 κροντήρια, ό.π., φ. 244. ε) Ο **Παναγιώτης Σαλούφας** με 80 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244. στ) Ο **Φίλιος Σαλούφας** με 15 κροντήρια, ό.π., φ. 244. ζ) Ο **Νικολάκης Σαλούφας** με 80 κροντήρια, ό.π., φ. 244. η) Ο **Παναγιώτης Σαλούφας** με 70 κροντήρια, ό.π., φ. 244 και θ) ο **Καμαρινός Σαλούφας** με 72 κροντήρια, ό.π., φ. 244.

Ο **Νικολής Σαλούφας** στις 24 Αυγούστου 1714 υπέγραψε στην υπ' αριθ. 37 καταχώρηση του κώδικα της μονής της Τίμιοβας, σ. 16. Γ. Αναπλιώτη, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

Αναφέρεται ότι ο **Καμαρινός Σαλούφας** είχε μια κόρη η οποία έγινε γυναίκα του Πανάγου Καπετανάκη-Κουτήφαρη, γιού του Καπετάν-Γιαννάκη Κουτήφαρη. Γ.Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)54.

Ο **Δημητράκης Πετράκης-Σαλούφας** (αναφέρεται και ως Πετράκος, αλλά μάλλον είναι κακή ανάφρωση) από τη Γιάννιτσα, ήταν γιός της Ασημίνας Κοντογιαννίτζας και το 1752 αγόρασε από τη μάνα του ένα περιβόλι, το οποίο το 1753 το πούλησε στη μονή Βελανιδιάς. Γ.Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα Βελανιδιάς*, Καλαμάτα 1966, σσ. 57 και 58.

Το 1760 η **Εξαρχίνα Σαλουφόνυφη**, σύζυγος του Έξαρχου Σαλούφα πρόσφερε στη μονή της Τίμιοβας 20 πρόβατα και 20 γίδια. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 48.

Το 1769 κάτοικοι της νοτίου Πελοποννήσου έστειλαν έκκληση προς την Αυτοκράτειρα Αικατερίνη της Ρωσίας να τους ελευθερώσει από τον Τουρκικό ζυγό. Μεταξύ αυτών που υπέγραψαν την έκκληση ήταν και ο Καλαματιανός βοεβόδας **Παναγιώτης Σαλούφας**. Κ.Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502 και Β.Σφυρόερα, ό.π., σ. 402.

Το 1772 πέθανε στην Κέρκυρα ο Ευρίπου Παΐσιος Νιαρχάκης από τη Γιάννιτσα και άφησε κληρονομιά στο μοναστήρι της Τίμιοβας. Μεταξύ αυτών που υπέγραψαν ως μάρτυρες για την παραλαβή της ήταν ο **Παπά-Ηλίας Σαλούφας**, ο **Πανάγος Σαλούφας** και ο **Καμαρινός Σαλούφας**. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 92. Το 1783 αναφέρεται σε διαθήκη πάλι το όνομα του **κυρ Καμαρινού Σαλούφα**, ό.π., σ. 93.

Ένας **Σαλούφας** χωρίς βαφτιστικό όνομα αναφέρεται ότι είχε παντρευτεί την Ελένη κόρη του Χριστόδουλου Π. Καπετανάκη, δηλαδή αδελφή του καπετάν-Γιωργάκη. Αδελφή της Ελένης ήταν η Αυγερινή που έγινε γυναίκα Γαϊτανάρου. Γ.Αναπλιώτη, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)57. Στη διαθήκη του Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη αναφέρονται ως γαμπροί τους ο Γαϊτανάρος και ο **Στρατήγης**, ο οποίος πρέπει να είναι ο Σαλούφας. Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 8, σ. 421.

Το 1804 η **Άννα Σαλουφίτζα** αφιέρωσε στο μοναστήρι της Τίμιοβας το περιβόλι της που είχε στα Γιαννιτσάνικα στη θέση Μπατίστα και ως μάρτυρας της δωρεάς υπέγραψε ο Αντώνμπεης Γρηγοράκης. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 95 και του ιδίου, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 14, του ιδίου, δακτυλογραφημένος *Κώδικας μονής Τίμιοβας*, ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας.

Το 1815 αναφέρεται ως συμπλιάτορας στη θέση Μπατίστα στα Γιαννιτσάνικα η κυράτζα **Γιαννού Σαλούφαινα**. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σσ. 95 και 96.

Ο **Παρθένιος Πινιάτης το επίκλιο Σαλούφας** ηγουμένευσε στην Τίμιοβα στα έτη 1790-1791, 1797-1804 και το 1839. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 38. Το 1831 ως ηγούμενος της Τίμιοβας επαργύρωσε την εικόνα της Παναγίας και ξόδευσε για αυτό 2.000 γρόσια. Δ.Χ.Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 309.

Ο **Γεώργιος Ν. Σαλούφας** από τον τ. δήμο Αβίας υπηρέτησε στον αγώνα ως μπουλουξής και πολέμησε στο Βαλτέτσι, στην Τριπολιτσά, στα Τρίκορφα, στη Βέργα και στον Πολυάραβο. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)501. Αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9246. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΑΛΟΥΦΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της πατριάς των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΣΑΛΠΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΑΛΠΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων που κατοικούσε στα Νόμια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΣΑΛΤΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Κολοκυθιού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Δημήτριος Σαλτάκος** από τον Κότρωνα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημήτριος Σαλτάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΣΑΜΑΝΤΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 367 και τόμ. 10, σ. 427.

ΣΑΜΑΡΙΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Zuane Zamariari. Τον Ιανουάριο 1576 υπέγραψε αναφορά - έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Οικογένεια Σαμαριάρη αναφέρεται στη Ζάκυνθο από το 1507 και προηγουμένως υπήρχε και άλλη από το 1665 από τη Μάνη. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικο-Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 577.

Ο **Μάρκος Σαμαριάρης** από τη Ζάκυνθο ζούσε στη Βενετία από το 1523 μέχρι το 1546 που πέθανε. Αντ. Μπάροου, *Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530)*, *Θησαυρίσματα* 16(1979)194.

ΣΑΜΟΥΗΛ Ιερομόναχος. Αναφέρεται το 1633 ως κήτορας της μονής Σαμοήλη της Σαϊδόνας. Γ. Ταβουλαρέα, *Σαμοήλι-Βαϊδενίτσα*, σ. 6.

ΣΑΜΠΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου ο **Χρυσομάλλης Σαμπακάκης** με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι και ο **Κωνσταντής Σαμπακάκης** με 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 139 και 140, φ. 248.

ΣΑΜΠΑΤΑΚΑΚΗΣ Ξ. Κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΑΜΠΑΤΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καρέα, ο δε Π., ο Π. και ο Ι. Σαμπατακάκος υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Οικογένεια Σαμπατακάκου ζούσε στην Πάνω Χώρα του Βαχού και ήταν κλάδος των Γεωργιάνων ή Γεωργακιάνων, από το Γιωργάκη που ήταν γιός του Μπάλητα από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 51. Στο ημερολόγιο του γιατρού Παπαδάκη αναφέρεται το 1727 ότι αρρώστησε το παιδί του **Παναγιώτη Σαμπατακάκη**, πιθανώς Σαμπατακάκη, ό.π., σ. 63. Κατά άλλη ανάγνωση αναφέρεται ως Παναγιώτης Σταματάκης. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, φ. αριθ. 27, σ. 209.

Ο **Γιάννης** και ο **Κυριάκης Σαμπατάκης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Διονυσίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΣΑΜΠΑΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Γωνέα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Παναγιώτης Σαμπατάκος** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Ο **Η.** και ο **Π. Σαμπατάκος** κατοικούσαν στη Χαριά και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γιαννάκης Σαμπατάκος**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5914. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

Ο **Ιωάννης Σαμπατάκος** από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 61167. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 115.

Ο **Παναγιώτης Σαμπατάκος** από την επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9204. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 147.

Ο **Ευστάθιος Σαμπατάκος ή Μελάς**, από τη Λακεδαίμονα, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3169. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Ο **Νικόλαος Σαμπατάκος** από τον Πύργο του Διρού κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στη Σπαρτιατική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΣΑ(Μ)ΠΑΤΕΑ Οικογένεια. Το 1728 αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο **Γερο-Σα(μ)πατέας** ως μάρτυρας σε έγγραφο που καθόριζε το "γεροτρόφι". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)116. Το 1737 από την ίδια περιοχή αναφέρεται ο **Κυριακούλης Σαπατέας** ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο. Του ιδίου *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)87.

Η **Στρατηγού Σαμπάταινα**, προφανώς σύζυγος ή χήρα του **Στρατήγη Σαμπατέα**, αναφέρεται στις 27 Μαρτίου 1831 στη Γούρνιτσα, όπου έγινε διανομή της περιουσίας των θυγατέρων της και καθορίστηκε το γεροντοτρόφι της. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 571.

Η **Σαμπάταινα**, που ίσως είναι η ανωτέρω Στρατηγού, το 1832 υποχρεώθηκε, με απόγαση των αιρετοκριτών, να πληρώσει 385 γρόσια στους Κυριακέους, γιατί με το Δημ. Ζερβέα και τους φίλους του κατέστρεψαν τα σπίτια των Κυριακέων. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

ΣΑΜΠΕΚΟΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό. Στις 3 Οκτωβρίου 1816 σε επιστολή του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη μνημονεύεται το όνομα του Σαμπέκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχέιον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 39.

Στις 23 Ιουλίου 1820 αναφέρεται και το όνομα του Σαμπέκου (Σαπέκος) μεταξύ αυτών που είχαν πάει στην Πάτρα με τα τουρκικά πλοία, πιθανώς γιατί τότε είχε αρχίσει η αποστασία του Αλή Πασά. Απ. Δασκαλάκη, *ό.π.*, σ. 63.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Θοδωρής Σαμπέκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΣΑΜΠΕΤΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1804, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε. (Μήπως Σαμπατάκος;)

ΣΑΞΑΝΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Κατοικούσε στο Μέζαπο ως υγειολιμανάρχης και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΑΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Πατριά της Κοΐτας, όπου είχε πύργο, με κλάδους τις οικογένειες Δρακουλινάκου και Χασανάκου ή Τσιγκροσαουλιάνου. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΣΑΠΑΤΖΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΑΡΑΒΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς. Το 1690 αναφέρεται σε Βενετικό κατάλογο κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας ο **Γιακουμής Σαράβας**, 60. Jacumo Sarava. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* 2(1957)429. Το 1702 νοίκιασε από τη Βενετική διοίκηση αμπέλια και ελαιοπερίβολα στην πόλη της Ζαρνάτας μαζί με το Στρατήγη και το Τζανέτο

Κουτούφαρη. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 96. Ο ίδιος αναφέρεται και το 1704 από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 131.

Ο **Γρηγόριος Σαράβας** ήταν το 1679 ηγούμενος της μονής Βελανιδιάς. Δ. Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 295 κ.ε.

Ο **Δημητράκης Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Άνω Δολών με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 130.

Ο **Παναγιώτης Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Άνω Δολών με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. ό.π., σ. 130.

Ο **Γιάννης Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Κάτω Δολών με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 130.

Ο **Κωνσταντής Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Κάτω Δολών με ετήσια παραγωγή 150 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 131.

Ο **Νικολάκης Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Κάτω Δολών με ετήσια παραγωγή 75 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 131. Ο ίδιος το 1715 υπέγραψε έκκληση των Μανιατών προς τους Βενετούς να τους εξοπλίσουν, γιατί είχε αρχίσει ο Τουρκο-Βενετικός πόλεμος που κατέληξε στην κατάληψη του Μοριά από τους Τούρκους. Φαίνεται ότι κατείχε αξιόλογη θέση μεταξύ των συμπατριωτών του. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404.

Ο **Νικόλας Σαράβας** αναφέρεται το 1704 ως κάτοικος των Κάτω Δολών με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 131.

Ο **Παναγιώτης Σαράβας** αναφέρεται στα προεπαναστατικά χρόνια στη διαθήκη του Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη ότι έκανε δωρεά στη γυναίκα του, όταν γέννησε παιδί. Σ. Τ. Καπετανάκη, *Λακ.Σπ.*, τ. 8, σ. 423.

Ο **Παπά-Σαράβας** αναφέρεται ότι παραχώρησε οικόπεδο για να χτιστεί σχολείο στους Δολούς, όταν πήγε εκεί ο Χροστόφορος Περραιβός. Σ. Κουγέα, *Ο Περραιβός εις την Μάνην*, *Ν. Εστία* 25(1951)433. Σ. Κουγέα, *Το εν "Σπάρτη" (Μάνη) Ελληνομουσείον της Φιλικής Εταιρείας*, *Νέα Εστία* 38(1964)1686.

Ο **Σπύρος Σαράβας ή Σαραβέας** το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για τη φρούρηση του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 5.

Ο **Νικόλαος Σαράβας** αναφέρεται στις 28 Ιουνίου 1830 σε έγγραφο συμπάραστασης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Νικήτας Σαράβας** στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, το οποίο φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Σωτήριος Σαράβας** βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)502, αναφέρεται όμως στη συμμετοχή του στον εμπορικό σύλλογο Καλαμάτας, όπου συμμετείχε ο Στασινός Σαράβας και όχι ο Σωτήριος.

Ο **Στασινός Σαράβας** κατοικούσε στους Δολούς ασχολούμενος με το εμπόριον και παντρεύτηκε στις παραμονές της Επανάστασης του 1821 την **Ελένη** αδελφή του Βενετσάνου Κετσέα. Το 1831 ανήκε στον εμπορικό σύλλογο Καλαμάτας. Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)262. Από φυλλάδιο του 1884 με τον εκφωνηθέντα επικήδειο λόγο στη σύζυγό του Ελένη από το γυμνασιάρχη Καλαμάτας δρ. φ. Π. Ι. Παπαναστασίου (το οποίο κατέχω) πληροφορούμεθα ότι ο Στασινός κατηχήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Χριστόφορο Περραιβό, όπως και ο Βενετσάνος Κετσέας (αυτός αναγράφεται

στους καταλόγους της Φιλικής Εταιρείας ενώ το όνομα του Στασινού Σαράβα δεν περιλαμβάνεται). Ο Στασινός και η Ελένη απέκτησαν δύο παιδιά: α) το **Δημήτριο** που διώχθηκε επί Όθωνος και αργότερα εκλέχτηκε βουλευτής Οιτύλου, διετέλεσε υπουργός δικαιοσύνης και αρειοπαγίτης και β) τον **Κωνσταντίνο** δικηγόρο Καλαμάτας που επί Όθωνος πήγε στη Γαλλία και αναγορεύτηκε διδάκτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου των Παρισίων (κατέχω το βιβλίο της διατριβής του), ο οποίος παντρεύτηκε την Ευγενία Αντ. Καπετανάκη και απέκτησαν μια κόρη την Μαρία.

Ο **Δημήτριος Στ. Σαράβας** παντρεύτηκε την Πηνελόπη Κ. Δεληγιάννη, κόρη της Ζαχαρούλας Μπενάκη-Τσαμπλάκου και εγγονή της Πατζεχρούλας Μπενακοπούλας. Αναφέρεται και η προίκα που πήρε. Σ.Κουγέα, Η διαθήκη της Καλαματιανής Αρχόντισσας Παντζεχρούλας Μπενακοπούλας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 2(1962)229 και Π.Οικονομάκη, Γύρω από τη διαθήκη της Παντζεχρούλας Μπενακοπούλας και τα Μπενάκεια κτήματα, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)324.

ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Κατηγορήθηκε για συμμετοχή σε πειρατεία. Στις 14 Φεβρουαρίου 1829 πειρατικό πλοίο που ήταν ιδιοκτησία του Αντωνάκη Χριστοδουλάκη (Καπετανάκη) από το Αλμυρό, αναχώρησε από το Διρό και εγύμνωσε δύο πλοία. Τα ονόματα των πειρατών έγιναν γνωστά από επιστολή του Βασίλη Μιχαλεάκου προς τον Ιάκωβον Κορνήλιο και ήταν: Θοδωρής Κατζιμάτης, Κώστας Γεωργακάκης, Αναγνώστης Σαραντάκος, Γιαννάκης Βαρβατάκος και Μιχάλης, Γιαννάκης και Μίχος Κουβατζάκης. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Όδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΣ Σ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΑΡΑΝΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Σαραντάκου οικογένεια είχε πύργο στα Φαγριάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Σαραντάκου οικογένεια. Είχε πύργο στα Παχιάνικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Σαραντάκου οικογένεια ζούσε στη Σκάλα του Βαχού, από όπου εγκαταστάθηκε στο Βαχό και θεωρείται ότι προέρχεται από τους Κοντόσταβλους του Τσόπακα. Στ.Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 39 και 40.

ΣΑΡΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουτρουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων που ήταν εγκατεστημένη στην Κοίτα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

ΣΑΡΑΝΤΕΑ Οικογένεια. Το όνομα αυτό αναφέρεται από τη Μικρή Μαντίνεια, τον Κάμπο, την Καρδαμύλη και το Λεύκτρο.

Ο **Παναγιώτης Σαραντέας** αναφέρεται ότι έπεσε μαχόμενος στην επανάσταση του 1821. Στ.Σκοπετέα, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 1(1957)69.

Ο **Γιωργάκης Σαραντέας** γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 36. Στις 6 Ιουνίου 1828 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής χωρικού δημογέροντος Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Στις 16 Αυγούστου 1830 κατηγόρησε ορισμένους συμπατριώτες του για αντικυβερνητική δραστηριότητα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Ως Γ. Σαραντέας υπέγραψε ψήφισμα εναντίον των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 191968)504.

Ο **Κυριακούλης Σαραντέας** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του αναγν. Αυγούλεα στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Χρήστος Σαραντέας** ήταν κάτοικος Μικρής Μαντίνας και στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 94.

Ο **Ι. Σαραντέας** υπέγραψε ψήφισμα, με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γαλάνης Σαραντέας** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνα και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για την ασφάλεια της ακτής από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 53, έγγραφο της 20 Ιανουαρίου 1825. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 53. Στα μετεπαναστατικά χρόνια αναφέρεται μεταξύ των Μικρομαντινίων σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337. Για τους νεώτερους της οικογενείας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 560.

Ο **Παναγιώτης Σαραντέας** ως παλαιός αγωνιστής και πρόκριτος της επαρχίας Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) στις 6 Σεπτεμβρίου 1829 συνυπέγραψε αναφορά διαμαρτυρίας διότι έπαυσαν από Ειρηνοδίκη Ανδρούβιστας Πιέρο Πατριαρχέα (αντικαποδιστριακός και φίλος των Μαυρομιχαλαίων) και αντί αυτού διορίστηκε ο Παναγιώτης Σωτηρέας (που ήταν υποστηρικτής του Μούρτζινου). ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 86 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)502. Λανθασμένα αναφέρεται ως καταγόμενος από την περιοχή της Αβίας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Πέτρος Σαραντέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Π. Σαραντέας** και ο **Π. Σαραντέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Δ. Σαραντέας** κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την

οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σαραντέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ Δ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΑΡΕΑΣ Κ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΑΡΚΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΑΡΟΓΙΑΝΝΗΣ (Σταρόγιαννη;). Αναφέρεται το 1760 από το Οίτυλο στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΣΑΡΣΕΝΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

ΣΑΡΤΑΡΑΚΗΣ ΑΛΕΞΗΣ. Στις 18 Οκτωβρίου 1807 συμφωνήθηκε στο Βαρούσι να γίνει καλόγερος στην Παναγία την Καστριανή ή Ζωοδόχο Πηγή, που βρίσκεται κοντά στο κάστρο του Κουμουνδουράκη, ο Νικολής - Νικηφόρος Σταυριανέλος και επίτροπος του ναού ο Αλέξης Σαρταράκης. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σσ. 5 και 12. Στην Αγία Πρόθεση του ναού υπάρχει επιγραφή αναφερόμενη στο Σταυριανό Καπετανάκη, που ήταν ο πρώτος επίτροπος και έζησε μέχρι το 1807. Ακολουθεί με άλλη γραφή το όνομα του "Αλεξάνδρου" και επόμενος επίτροπος ήταν ένας Μάρκος. Προφανώς ο αναφερόμενος Αλέξανδρος θα ήταν ο ανωτέρω Σαρταράκης. Σ. Κουγέα, *Ελληνικά* 6(1933)288 και Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 384. Η διαθήκη του καπετάν Γιωργάκη Καπετανάκη, αδημοσίευτη, αναφέρεται στο θάνατο του εξαδέλφου του Σταυριανού, για την ίδια εποχή, που ανέλαβε επίτροπος ο Αλέξης Σαρταράκης.

ΣΑΡΤΖΕΤΕΣ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΣΑΣΑΝΑΚΗ ή ΣΑΣΑΝΑ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται μέλη της οικογενείας από τη Μεγάλη Μαντίνεια, όπου στα χρόνια της επανάστασης του 1821 κατοικούσαν οι Σασανάδες.

Ο **Γιάννης Σασανάκης** το 1704 κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 12 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 128.

Ο **Παναγιώτης Σασανάκης** είχε ετήσια παραγωγή 27 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 128.

Ο **Νικόλαος Σασανάκης** είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 128.

Ο **Αναγνώστης Σασανάς**, πιθανώς να κατοικούσε στην Αρεόπολη, κατ' αίτηση του Υπουργείου πολέμου με προβούλευμα του Βουλευτικού προτάθηκε για το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Ν. Σασανάς** κατοικούσε στη Μικρή Μαντίνεια και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Λίγο αργότερα ο **Π. Σασανάς** από τη Μεγάλη Μαντίνεια υπέγραψε και αυτός ψήφισμα που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Διονύσιος Σασανάς** διορίστηκε πρώτος αρχιεπίσκοπος Λακεδαιμόνος το 1852. Δ.Χ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και ιδία περί Φαρών και Καλαμάτας*, 1905, σ. 168.

ΣΑΣΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Μιχαήλ Πέτρου Σασανάκος από τη Χαριά μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΣΑΣΣΑΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Μέζαππο και αναφέρονται πολλές εκδοχές σχετικά με την καταγωγή της. α) Αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας που είχαν εγκατασταθεί στο Κατωπάγγι. β) Αποτελεί κλάδο της οικ. Κουράκλη από τη Νόμια και τη Νέασα. γ) Προέρχεται από πειρατή καταγόμενο από την πόλη Σάσσαρι της Σαρδηνίας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 114 και 121.

Κατά άλλη εκδοχή ανήκει στους Νικλιάνους και εγκαταστάθηκε στο Μέζαππο, όπου είχε πύργο. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

Στην απελευθέρωση της Καλαμάτας ήταν οι Σασαριάνοι, χωρίς να αναφέρονται βαφτιστικά ονόματα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Ένας από τους σημαντικούς στρατιωτικούς της Μάνης ήταν ο Σασαριάνος, ό.π., τόμ. Δ, σ. 153.

Οι **Σασαριάνοι** του Μεζάππου είχαν πλοία και ίσως είχαν σχέση με πειρατείες. Τον Αύγουστο του 1828 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης πήγε με το πλοίο "Φιλοκτήτης" για να συλλάβει το πειρατικό πλοίο των Κουβατζιάνων και Γιαννουλιάνων της Κηπούλας. Έπιασε όμως άλλο πειρατικό πλοίο, που είχαν οι Μιχαλαίοι πριν από την άφιξη του Κυβερνήτη και μετά το κατείχαν οι Σασαριάνοι. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Δ.** και ο **Θ. Σάσαρης** κατοικούσαν στο Μέζαππο και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Μετά την απελευθέρωση ο **Θ. Σάσαρης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικό; 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5417. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

Ο **Θεόδωρος ή Κάτζος Σάσσαρης** από το Μέζαπο πολέμησε τους Αιγυπτίους στη Βέργα και στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Ο **Δημήτριος Σάσσαρης** από το Μέζαπο κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Νικόλαος Σάσσαρης** από το Μέζαπο τοποθετήθηκε ως ανθυπασπιστής στη Σπαρτιατική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *ό.π.*, σ. 222.

Ο **Γεώργιος Ιωάννης Σάσσαρης** από το Μέζαπο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΣΑΦΕΡΕΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (Μήπως πρόκειται περί Ξηφάρά;). Το 1825 υπήρξε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο το Δημήτριο Κουράκλη. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχ., Εκτ., φάκ. 11, έγγραφο 31.

ΣΑΦΙΟΛΑΚΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Κατοικούσε στη Λακεδαίμονα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4945. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

ΣΑΦΙΟΛΕΑ Οικογένεια. Ο **Αναγνώστης Σαφιολέας**, όπως φαίνεται σε βραχύ ιστορικό χρονικό, τον Ιούλιο του 1769 πέθανε από ευλογιά. Την εποχή εκείν παρουσιάστηκαν κρούσματα της νόσου την οποία έφερε στην Ανδρούβιστα ο Καραβίτης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγεργίας*, σ. 618.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιαννάκης**, ο **Γιάννης**, ο **Λιάκος**, ο **Παναγιώτης** και ο **Στρατηγούλης Σαφιολέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Παναγιώτης Σαφιολέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγρ. 143.

Ο **Π. Σαφιολέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σαφιολέα κατοικούσε στα Τσέρια και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΑΦΙΟΛΗΣ ΗΣΑΪΑΣ Πρωτοσύγκελλος. Βλέπε Ησαΐας.

ΣΑΦΡΑΝΗ Οικογένεια. Ο **Κ. Σαφράνης** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Κυριάκος Σαφράνης** κατοικούσε στην Κοίτα και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 934. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

Ο Κυριάκος Σαφράνης συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνιστών στη Βέργα του Αρμυρού και το Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

ΣΑΧΑΠΟΙΟΣ Θ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΑΨΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μαριόλη και είχε πύργο στο Δρυ. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

ΣΒΟΛΟΠΑΤΗ ή ΣΒΟΛΟΠΑΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και πρώτη αναφορά γίνεται το 1815, όταν ο Σπύρος Κουμουνδουράκης έγραψε στον καπετάν Γιωργάκη Γρηγοράκη-Αντωνάκο και του ζητούσε να μεσιτεύσει στους Τούρκους για να συγχωρηθούν οι "Τολιανοί φονιάδες". Δεν είναι γνωστή η πράξη τους αλλά ονομάζονται: "...Τιζέοι και Ξεβολωπάτης και Κοτός". Προφανώς πρόκειται για το Ντίζη, το Σβολοπάτη και τον Κοντό-Κοντέα. Α. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 34.

Ο Παναγιώτης Σβολοπάτης στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά και ζητούσε μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου να αποδοθούν οι πύργοι των Κιτριών στους κληρονόμους του Τζανέμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 22 Μαΐου 1829 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέρων των Δολών υπέγραψε αναφορά υπέρ των δημογερόντων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 9 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά να μην εισέλθει στο Σταυροπήγι στρατός. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Έκτ. Επίτρ., φάκ. 129. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Στις 30 Μαρτίου 1835 υπέγραψε βεβαίωση ότι το μοναστήρι της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών ήταν ιδιόκτητο και ανήκε στην οικογένεια Αντιβάση. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 341.

Ο Δημητράκης Σβολοπατέας στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 είχε λάβει μέρος σε συγκέντρωση ενόπλων για την αντιμετώπιση των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο από το Βαρούσι μαζί με άλλους καπετάνιους προς τον έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης (Μάνης) ότι στερούνται τροφίμων και το στρατόπεδό τους κινδυνεύει να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

ΣΓΙΑΖΑΚΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη στις 25 Φεβρουαρίου 1825 με προβούλευμα του Βουλευτικού προτάθηκε για το

βαθμό της εκατονταρχίας (δεν αναγράφεται ο βαθμός, αλλά ακολουθεί τους ταξιάρχες). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΣΓΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Κωνσταντής Σγουράκη** αναφέρεται το 1720 ως μάρτυρας σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)82.

Το 1789 ο **Νικολάκης Σγουράκης** παντρεύτηκε την αδελφή του επίσκοπου Θεόκλητου ασημίνα. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 541.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σγουρέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΓΟΥΡΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάμπο και η ετήσια παραγωγή του ήταν 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245.

ΣΓΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Αναγνώστης Σγουρέας** αναφέρεται το 1773 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)91.

Ο **Ν. Σγουρέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΣΓΟΥΡΟΜΑΛΛΗ Οικογένεια. Το 1704 κατοικούσαν στη Γιάννιτσα: α) ο **Γιωργάκης** είχε ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247. β) Ο **Νικολός** είχε 32 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 139, φ. 247.

ΣΓΟΥΡΟΣ ΘΑΝΑΣΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΕΒΑΣΤΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1666 ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)75.

ΣΕΒΑΣΤΟΥ Οικογένεια. Οικογένεια από την καστελανία της Κελεφάς, όπου αναφέρεται το 1690 ο **Μιχάλης Σεβαστός**, 18. Michali Sevasto, σε κατάλογο των Βενετών. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Φαίνεται ότι μέλη της οικογενείας Σεβαστού είχαν μεταναστεύσει στην Τοσκάνη της Ιταλίας όπου το 1675 αναφέρονται στη Bibbona, ότι έφυγαν από τη Soana, γιατί ήθελαν να ξεφύγουν από την πνευματική καταπίεση των καθολικών. Μεταξύ των ιερωμένων, που είχαν υπογράψει ομολογία πίστεως στην Καθολική Εκκλησία ήταν: α) ο **Παπά-Γιώργης Σεβαστός**, που τον θεωρούσαν οι καθολικοί ως αξιόλογο, Ζ.Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 114, 115, 117, 118, 119, 142, 158 και Θ.Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 402, 403, 409, 410, 414, 419, 420, 422, 425, 434, 437, β) ο **ιερομόναχος Δανιήλ Σεβαστός**, Ζ.Τσιρπανλή, ό.π., σ. 115 και Θ.Παπαδοπούλου, ό.π., σσ. 402, 409, 414, 419, και γ) ο **ιερομόναχος Μακάριος Σεβαστός**, ο οποίος στις 3 Δεκεμβρίου 1675 έγινε κανονικός

ιερέας "του Τάγματος του Αγίου Βασιλείου και του ελληνικού καθολικού ρυθμού", το δε 1681 στο Campomarino ο ελληνικός πληθυσμός και ο Μακάριος ήθελαν να διατηρηθεί το "*rito greco*", Ζ. Τσιρπανλή, ό.π., σσ. 114, 115, 117, 118, 119, 142, 158 και Θ. Παπαδοπούλου, ό.π., σσ. 402, 409, 414, 419, 437. Στις 12 Ιουλίου 1675 ο παπά-Γεώργιος Σεβαστός, που τον θεωρούσαν ως τον πιο φιλοκαθολικό, ο ιερομόναχος Δανιήλ Σεβαστός και ο ιερομόναχος Μακάριος Σεβαστός ήταν στην Bibbona της Τοσκάνης. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάται έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)195.

Στο δάπεδο του ναού του Αποστόλου Πέτρου και Παύλου ήταν οι τάφοι του Μακαρίου και Θεοδώρου Μελισσηνού-Μελισουργού, του Πέτρου Διαμάντη, πεθερού του Θεοδώρου Μελισσηνού και του Νικολάου Σεβαστού, ο οποίος είχε παντρευτεί την κόρη του Θεοδώρου και ήταν ένα από τα διαπρεπή στελέχη της κοινωνίας της Νεαπόλεως γύρω στα 1600 (Ήταν όμως Μανιάτης;). Ι. Χασιώτη, *Μακάριος-Θεόδωρος-Νικηφόρος Μελισσηνοί (Μελισουργοί)*, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 65.

ΣΕΚΟΥΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε Κ., ο Λ., ο Ν., ο Χ. και ο Χ. Σεκούρης υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Τον Ιούλιο του 1829 ο Πέτρος Σεκούρης ήταν πληρεξούσιος της Ζυγού στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72 κ.ά. Στη σελίδα 75 αναφέρεται ως Πέτρος Οικουρέας.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον Πέτρο Σέκουρη (Τζεκούρας) από το Νομιστή. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Πέτρος Σεκούρης στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο Πέτρος Σέκουρης στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Στην Εφημ. Καλαμάτας "Μεσσηνιακός Λόγος", αριθ. φ. 555, της 26 Οκτωβρίου 2000, δημοσιεύεται σημείωμα του Μ. Φερέτου με τα ακόλουθα:

Ο Ευστράτιος Ιατρίδης καταγόταν από τον Κότρωνα, ήταν στενός συγγενής των Κυβελαίων και στις 22 Αυγούστου 1830 ως εξουσιοδοτημένος από το χωριό του, συνυπογράφει πληρεξούσιο έγγραφο με το οποίο εξουσιοδοτούντο εκ μέρους της επαρχίας Ζυγού οι προκριτοαγωνιστές Ιω. Γιαννουλέας, Πέτρος Σεκούρης και ο ίδιος, όπως παρουσιασθούν στην Κυβέρνηση να καταγγείλουν τον αξιωματικό του Αγώνα Χρηστέα (δεν αναφέρεται το μικρό του όνομα) και άλλους οπαδούς

των Μαυρομιχαλαίων ως τους κύριους υπαίτιους εγκληματικών πράξεων σε βάρος των φιλήσυχων κατοίκων της περιοχής (ΓΑΚ, Υπ. Δικ., 22 Αυγούστου 1830, φάκ. 94)".

ΣΕΚΟΥΡΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Κατοικούσε στη Σελίνιτσα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Κ. Σεκούρης** μαζί με άλλους κατοίκους από τη Μηλιά υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζει τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΕΚΡΕΔΕΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς και είχε ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΣΕΛΕΜΠΕΡΔΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αγιογράφος που το 1745 ιστόρησε τον Άγιο Νικόλαο και την Αγία Τριάδα Πρασίου. Τη δεύτερη μαζί με το Νικόλαο Νομιτζή. Γ. Μαραβελέα, *Πρασείο*, σσ. 33, 43 και 61. Ν. Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σσ. 224, 240-1.

ΣΕΛΙΤΖΑΝΟΥ ΛΙΟΥ νύφη. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το 1788 από την Καλαμάτα, στην περιοχή Βρακοπήγαδο, κοντά στον Άγιο Γεώργιο Καλυβίων. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 18.

Ο **Παναγιώτης Σελιτζάνος** γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στις Γαϊτσές. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 43.

ΣΕΜΠΕΚΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ίσως ταυτίζεται με το Σεμπέκο, το Σεπεκάκο και το Σεμπεχάκο. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 με προβούλετμα του Βουλευτικού εγκρίθηκε η προαγωγή του σε χιλιάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, 138.

ΣΕΜΠΕΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1141. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΕΜΠΕΧΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΣΕΝΙΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9152. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΕΠΕΚΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΗΣ. Κατοικούσε στη Μαραθέα. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ιερομόναχος. Το 1782 ανήγειρε τον Ι. Ν. των Αγίων Θεοδώρων Πραστίου (υπάρχουν δύο εκκλησίες των Αγίων Θεοδώρων στο Πραστό). Γ.Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 51.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ Παπά- ΧΑΡΑΚΗΣ ή ΧΑΡΕΑΣ. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την ανάδειξη χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85 και Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ Ιερομόναχος. Μόναζε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΣΕΡΒΟΥ ή ΣΕΡΒΑΚΗ Οικογένεια. Στις 19 Μαΐου 1502 αποφασίστηκε να παίρνουν 4 δουκάτα το χρόνο για να διατηρούν άλογο ο Δημήτριος και Γεώργιος Φραγκούλης, Ζαχαρίας και Δημήτριος Πλεμένος και ο **Κόστας Σέρβος**. Ήταν, όπως και άλλοι, πρόσφυγες από τη Μεθώνη, που πιθανώς είχαν εγκατασταθεί στην Κεφαλονιά. Τα ονόματα αυτά απαντούν στη Μεγάλη Μαντίνεια και την Ανδρούβιστα. Γ.Πλουμίδη, Συλλογή εγγράφων Μεθώνης και Κορώνης, *Πελοποννησιακά* 10(1974)164.

Στο χωριό Κάλυβες της περιοχής της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ήταν εγκατεστημένη η οικογένεια Σέρβου-Σερβάκη και εις αυτή ανήκε ο κλάδος των Κασηρέων που εμφανίζεται από το 1600. Από παράδοση μαθαίνουμε ότι οι αδελφοί **Νικολάκης, Στασινός και Γιαννάκης Σερβάκηδες** μαζί με τους Σταματάκη, Κατσουλάκη, Μποσινάκη και Ρουσάκη ήρθαν από τα Χανιά (ή από την Ιεράπετρα) στη Σελίνιτσα του Λεύκτρου. Στη Σελίνιτσα εγκαταστάθηκε ο Νικολάκης και από αυτόν προέρχονται οι Κασηρέοι της Σελίνιτσας-Λεύκτρου. Ο Στασινός και ο Γιαννάκης κατοίκησαν στη Χώρα της Ανδρούβιστας. Κατά άλλη εκδοχή από τα Σερβαίικα του παλαιού δήμου Καστορίου (Βαρδώνια) της Σπάρτης ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στις Κάλυβες. Το παλαιότερο σπίτι της οικογενείας Κασηρέα στις Κάλυβες είναι από το 1615. Να σημειωθεί ότι υπάρχουν και άλλες οικογένειες που μαρτυρούνται στη Λακεδαίμονα, οι οποίες μετά την πτώση του δεσποτάτου του Μυστρά εγκαταστάθηκαν στην Καρδαμύλη, όπως οι Καβάκηδες, Φωκάδες, Χειλάδες, Τρουπάκηδες, Σγουροί, Παχυγιανναίοι, Μιχολιναίοι κ.ά. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)61 κ.ε.

Στη Ζάκυνθο μαρτυρείται το 1582 οικογένεια Σέρβου από την Κρήτη και άλλη το 1674 από τη Μάνη. Λ.Ζώη, *Ιστορικό-Βιογραφικό Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 583.

Το 1609 αναφέρονται ως μάρτυρες σε πωλητήριο έγγραφο ο **Παπά-Σέρβος** και ο **Αναγνώστης Σέρβος**, Στ.Σκοπετέα, ό.π., σ. 71. Να σημειωθεί ότι το 1618 αναφέρεται ο **Παπά-Νιάρχος Σέρβος** και μπορεί να

υποτεθεί ότι πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο, ό.π., σ. 73. Αντίθετα τα έτη 1666-1681 αναφέρεται άλλος Παπά-Σέρβος, όπως θα αναφερθεί κατωτέρω, που δεν μπορεί να ταυτίζεται με τον πρώτο.

Ο **Δημήτρης Σέρβος** το 1618 αγόρασε ένα χωράφι από το Θεοδωρή Καλαμαρά, αναφέρεται δε συνώνυμος σε πωλητήριο έγγραφο του 1822, ό.π., σ. 73.

Το 1663 αναφέρεται ως αγοραστής του σπιτιού του Στρατήγη Ματριπάκη ένας **Σέρβος** χωρίς βαφτιστικό και υπογράφουν ως μάρτυρες ο **Ταβουλάρης** και ο **Στρατήγης Σέρβος**, ό.π., σ. 74. Το όνομα του **Στρατήγη Σέρβου** αναφέρεται σε έγγραφο της 19 Σεπτεμβρίου 1674 ως αρχηγός μεταναστευτικής ομάδος από το Καλαμίτσι του Πραστίου στον Τάραντα ή στο Ότραντο της Ιταλίας. ό.π., σ. 106 και Δ. Βαγιακάκου, *Επετ. Μεσαιων. Αρχείου Ακαδ. Αθηνών*. ?????

Ένας **Παπά-Σέρβος** χωρίς πάλι Βαφτιστικό αναφέρεται σε διάφορα έγγραφα από το 1666 μέχρι το 1681, άλλοτε ως αγοραστής ή μάρτυρας, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σσ. 74, 75, 76, 77, 78, 100. Να σημειωθεί ότι τα έτη 1681-1700 αναφέρεται ο **Γιάννης του Παπά Σερβάκη**, ό.π., σσ. 77, 78, 79, 80 και υποτίθεται ότι ο Παπά-Σέρβος λέγεται και Παπά-Σερβάκης, είχε δε και γιό ονομαζόμενο Γιάννη. Αργότερα θα αναφερθεί πάλι το όνομα Σερβάκης. Σε πωλητήριο έγγραφο του 1681, όπου αναφέρονται οι ανωτέρω Παπά-Σέρβος και Γιάννης του Παπά Σερβάκη υπογράφει ως μάρτυρας ο **Νικήτας Σέρβος**, ό.π., σ. 77.

Το 1675 αναφέρεται ο **Νικόλας Σέρβος** ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Στις 28 Οκτωβρίου 1718 στη Ζάκυνθο κατοικούσε ο **Παναγιώτης Σερβάκης** και έγινε το προικοσύμφωνο με την κυράτζα **Σταματούλα** κόρη του Λουκά Νίκλου. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 6(1955)34.

Το όνομα του **Έξαρχου Σερβάκη** αναφέρεται το 1718 σε πωλητήριο έγγραφο, όπου πωλητής είναι ο Νικολάκης Καβλατζάκης και αγοραστής τα δύο ανίψια του, ο Παπά-Τζανέτος και ο Έξαρχος Σερβάκης, καθώς και ο εγγονός του Γεωργαντάς, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 81. Δεν είναι γνωστό αν ο Παπά-Τζανέτος είναι αδελφός του Έξαρχου Σερβάκη. Το 1720 ο Έξαρχος Παπά-Σερβάκης υπέγραψε ως μάρτυρας σε διαθήκη, ό.π., σ. 82. Το 1730 με απόφαση του κοινού της Ανδρούβιστας υποχρεώθηκε ο Έξαρχος Σερβάκης να πληρώσει στην Κατσιγιαννού μέχρι του Αγίου Γεωργίου τα υπόλοιπα 10 γρόσια που όφειλε για το φονικό του Ψυχούλη. Σε αντίθετη περίπτωση αποφασίστηκε να υπολογίζεται και τόκος, ό.π., σ. 82. Το 1733 ο Έξαρχος Παπά Σερβάκης (ήταν ο ίδιος παπάς γιατί στην πίσω σελίδα σημειώνεται "η αποκοπή του Παπά Σερβάκη") αναφέρεται στο γεροτρόφι του, και ονομάζει τα δύο παιδιά του, το **Νικολάκη** και το **Θεοδωράκη**, ό.π., σ. 83. Υπογράφει δε ως μάρτυρας ο **Παναγιώτης Σέρβος**, ο οποίος και σε πωλητήριο του ιδίου χρόνου πάλι υπογράφει ως μάρτυρας, ό.π., σ. 83 και 84.

Το 1726 συνέταξε τη διαθήκη του ο **Στασινός Σέρβος** και άφησε τα ρούχα του στον ανιψιό του **Νικολάκη Εξαρχάκη**. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 82. Να σημειωθεί ότι ο Νικολάκης Εξαρχάκης πρέπει να είναι γιός του Έξαρχου Σερβάκη. Άλλωστε και ο αδελφός του αναφέρεται ως **Θεοδωράκης Εξαρχάκης** σε πωλητήριο έγγραφο του 1733, ό.π., σ. 84.

Το 1750 συνέταξε τη διαθήκη του ο **Παπά-Νικόλας Σέρβος** και άφθσε κληρονόμο το γιό του **Γιάννη**, ό.π., σ. 88.

Στις 20 Ιουλίου 1780 ο **Έξαρχος Σέρβος** βάφτισε το γιό του **Ηλία** και από τους αναδόχους του, που ήταν πολλοί, δέχτηκε δώρα, ό.π., σ. 93.

ΣΕΡΕΜΕΤΑΚΗ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια από το Σταυρί. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 122. Είχε ιδιοκτησία της μονής της Οδηγήτριας στο Σταυρί. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

Ο **Δήμος Σερεμετάκης** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ένας **Σερεμετάκης**, χωρίς βαφτιστικό, παντρεύτηκε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και πήρε τη Μαρία Αλεπουδέα αδελφή του Δεσπότη Θεόκλητου και έγινε σύγαμβρος με τον Σγουράκη. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 541.

ΣΕΡΕΜΕΤΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σταυρί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Μέλη της εγκαταστάθηκαν στο Σταυροπήγι.

ΣΕΡΕΜΕΤΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο το 1666 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως εξάδελφος του Παπά-Σέρβου. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)74.

Ο **Δ. Σερεμέτης** από την περιοχή του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΣΕΡΣΕΝΤΗΣ Ν. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΣΗΜΦΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΣΙΓΑΛΑΣ. Αναφέρεται το 1699 ως ενοικιαστής από τη Βενετική διοίκηση κτήματος με μουριές στον Κάμπο που ανήκε στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 6.

ΣΙΓΟΥΝΤΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Καλλέργηδων της Ανατολικής Μάνης, που είχε πύργο στη Γωνέα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Μιχάλης Σιγούντος** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Ο **Μιχάλης Σιγούντος** κατοικούσε στην περιοχή Κολοκυθιού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη

Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΣΙΓΟΥΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Κουτρουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων της Κοίτας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112.

Ο **Γ. Σιγουράκος** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΙΔΕΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Βαρούσια και είχε στενό συγγενικό δεσμό με τους Κουτηφαραίους. Το 1811 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Σιδερέας** που ορίστηκε επίτροπος στη διαθήκη της Τζανέταινας Γιανοπουλίνας-Κουτήφαρη, η οποία τον είχε βαφτίσει. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 15. Το 1824 συνενώθηκαν συγγενικές οικογένειες για να αντιμετωπίσουν από κοινού τις επιβουλές εναντίων τους και τη συμφωνία αυτή υπέγραψε ο Παναγιώτης και ο **Αναγνώστης Σιδερέας**. Γ. Αναπλιώτη, ό.π., σ. 17. Τον Αναγνώστη Σιδερέα αναφέρει το 1812 ως μάρτυρα συμφωνητικό δανεισμού. Γ. Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, τεύχ. 31, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1957, σ. 95. Ο Παναγιώτης Σιδερέας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα *Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Το 1837 υπηρετούσε ως δημαρχιακός πάρεδρος Μάλτας του δήμου Γερηνίας ο **Αναστάσιος Σιδερέας**. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιάννης**, ο **Πέτρος** και ο **Στρατηγούλης Σιδερέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας. Γ. Α. Κ., *Γεν. Γραμμ.*, φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Π. Σιδερέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σιδερέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΙΔΕΡΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από το χωριό Καρήνια. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 105.

ΣΙΔΕΡΗ Οικογένεια (Σιδεριάνοι). Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Δημάρη και είχε πύργο στα Μέσα Δημαρίστικα. Από εκεί εγκαταστάθηκε στον Κυπριανό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 78 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σσ. 170 και 181.

ΣΙΔΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Δημητρώ Σιδερόνυφη. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Σέλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΣΙΔΕΡΗΣ ΓΕΒΡΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροϋ, *Μεγάλη Ελλάδα*, σ. 132.

ΣΙΚΑΝΟΣ Παπάς. Para Siccano da Trigomastero. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Το όνομα θα μπορούσε να διαβαστεί ως Σιγαλός ή ακόμη και ως Σιβίνας. Τα ονόματα αυτά υπήρχαν στο χωριό Κουτήφαρη και Σβίνα του Ζυγού της Μάνης. Τριγομάστερο ή Τριμονάστερο δεν είναι γνωστό στην περιοχή του Ζυγού.

ΣΙΚΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΣΙΛΙΜΙΡΔΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Pietro Sillimirdachi ή Pietro Silimerdachi. Αναφέρεται το 1703 ότι ενοικίασε από τη Βεντική διοίκηση ένα κτήμα στην περιοχή του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 101, 107, 121, 125.

ΣΙΜΙΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο Δημήτριος Β. Σιμιτάκης από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2935. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Ο **Αναστάσιος Σιμιτάκης** από τη Σπάρτη (Μάνη;) αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3875. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 145.

ΣΙΜΝΑΚΗΣ. Κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και αναφέρεται το 1704 με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΣΙΝΑΔΙΝΑΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΣΙΝΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Αναφέρεται το 1278 σε επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σσ. 48 και 53.

ΣΙΠΟΥΤΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΙΡΑΚΟΣ. Στη μονοκάμαρη εκκλησία του Αγίου Νικολάου της Μηλιάς υπάρχει εγχάρακτη επιγραφή με το όνομα του Μανιάτη μαρμαρογλύπτη Νικήτα Μαρμαρά, στην οποία αναγράφονται τα ονόματα "*Στανήνα και Πόθου ηού Σηράκου*". Το Στανίνα είναι παλαιοσλαβικό. Το Σιράκο θυμίζει το χωριό της Ηπείρου και έχει λίγες πιθανότητες να είναι σλαβικό. Ν. Δρανδάκη, *Ανάπτυπο από μνήμη Γ. Κουρμούλη*, σ. 2.

ΣΙΡΟΚΟΣ, η Κάτζαινα του Σιρόκου. Αναφέρεται το 1829 σε διαθήκη από το χωριό Καρέα. Στην Κοίτα υπάρχει επώνυμο-παρωνύμιο Σιρόκος και στην περιοχή της Ανδρούβιαστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως τοπωνύμιο ακούγεται

"του Σιρόκου το Λαγκάδι". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)120. Ως τοπωνύμιο ακούγεται και στην περιοχή της Μεγάλης Μαντίνας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 247.

ΣΙΣΙΝΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Επίσκοπος Καρυουπόλεως 1533-1599 (?), από την Αθήνα, "*Δημήτριος τλήμων και ... αρετής ξένος και ρήτωρ Καρυουπόλεως*". Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 19.

ΣΙΦΙΛΙΑ ή ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Δημήτριος Μιχαήλ Σιφίλιας ή Κουμεντάκος από τη Μίνα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΣΙΤΑΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΣΚΑΒΟΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Theodorin Scavotis. Τον Ιανουάριου του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228. Το Σκαβότης μπορεί να σχετίζεται με τον Πέτρο Σκιαβόνη, που το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132. Αν το όνομα διαβαστεί ως Σλαβότης, θυμίζει τους Σλαβοτιάνους του Ζυγού των Μελιγκών. Σ. Κουγέα, *Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)2 και 32.

ΣΚΑΚΑΛΑΙΟΙ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Αγία Βαρβάρα. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 82.

ΣΚΑΛΗΘΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και το 1828 αναφέρονται ο Νικολής και ο Χριστόδουλος σε έγγραφο για τη μονή της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σσ. 338 και 346.

ΣΚΑΛΚΑΝΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. (Μήπως Σκαλκάκος;) Από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1791, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΣΚΑΛΚΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΣΚΑΛΚΟΥ ή ΣΚΑΛΚΑΚΟΥ Οικογένεια (Σκαλκαίοι). Είχαν πύργο στον Κάβαλο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο Νικόλαος Σκαλκάκος από τον Κάβαλο τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΣΚΑΛΤΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9191. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΚΑΜΠΑΡΤΖΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6253. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΣΚΑΝΔΑΛΑΚΗ ή ΣΚΑΤΑΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 στη Μεγάλη Μαντίνεια κατοικούσε ο **Σκανδαλάκης**, χωρίς βαφτιστικό, με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Στα Βαρούσια κατοικούσαν ο **Τζανέτος Σκαταλάκης** με παραγωγή μία βαρέλα λάδι και ο **Γιάννης Σκαταλάκης** με μισή βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 128 και 133.

ΣΚΑΝΔΑΛΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι ήταν από τα Σωτηριάνικα της Αβίας. Υπήρξε σύζυγος της Ειρήνης Κιτρινιάρη, την οποία απήγαγε ο Ζαχαριάς. Μετά τη δολοφονία του Ζαχαριά παντρεύτηκε η Ειρήνη Χιουρέα από το Πρασιό. Λέγεται ότι είχε κρυφτεί στον πύργο του Κουκέα για να σκοτώσει το Ζαχαριά αλλά τον σκότωσε ο Μούκιος, που ήταν ανιψιός του Κουκέα, ο οποίος ήταν τότε πεθαμένος. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

ΣΚΑΝΔΑΛΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4123. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

Οικογένεια Σκανδάλη κατοικούσε στο Πρασιό. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σκανδάλη κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΚΑΝΤΑΛΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χειμάρρα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79-80.

ΣΚΑΝΤΑΛΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Καλύβια. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΣΚΑΝΤΑΛΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαιτών, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΚΑΝΤΑΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ξούμερου και είχε τους ακόλουθους κλάδους: α) Δημακάκος, β) Ζυγούρης, γ) Κωστάκος, δ) Μπαλιπσάρης, ε) Ορφανάκης, στ) Πηρούνης και ζ) Σμπιρούνης. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

ΣΚΑΠΕΛΑΚΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΣΚΑΡΑΝΤΑΒΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Ξούμερο και περιλάμβανε τους ακόλουθους κλάδους: α) Γεωργακούνιας και Γεωργακουνάκος, β)

Κολοκούρης, γ) Ορφανάκος και δ) Τσουκαλάς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103.

Ο **Θοδωρής Σκαράνταβος** αναφέρεται από το χωριό Πύργος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 29. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Οι **Σκαρανταβιάνοι**, που κατοικούσαν στον Πύργο του Διρού στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΣΚΑΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σκαρέα κατοικούσε στο Πετροβούνι και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΚΑΡΟΛΙΑΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή μισή βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΣΚΑΡΟΜΙΧΑΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Αναγνώστης** και ο **Γιάννης** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΣΚΑΡΠΑΛΕΖΟΥ Οικογένεια. Ήταν κλάδος της οικογενείας Κουτούφαρη κατοικούσε δε στη Μάλτα όπου είχε πύργο και στο Πετροβούνι της Καρδαμύλης. Από τα μέλη της αναφέρονται:

Ο **Τζοάννης ή Ιωάννης**, ο οποίος ήταν γιατρός και στην επανάσταση του 1821 πρόσφερε τις υπηρεσίες του κοντά στον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη, όπως αναγράφεται "ιατροχειρουργός". Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96, αριθ. 2261 και τον κατέταξαν στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως).

Αναφέρεται ότι ο Τζουάνε Σκαρπαλέζος σπούδασε ιατρική στην Ιταλία. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 597.

Ο Ιωάννης ή Τζοάννης Σκαρπαλέζος είχε διοριστεί από τον Πετρόμπη στις 15 Μαΐου 1822 ως αρχίατρος του Σπαρτιατικού Στρατοπέδου. Το διοριστήριο έγγραφο το οποίο εναπόκειται στο Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης έχει ως ακολούθως. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 28 και 76-7:

"Δυνάμει της πληρεξουσίου αδείας, ην έχω παρά της υπερτάτης Βουλής του ημετέρου Ελληνικού γένους καθίστημι τον εξοχώτατον εν ιατροίς σιορ Τσουάννε Σκαρπαλεζάκην ως άξιον και δεδοκιμασμένον της ιατρικής φυσικής επιστήμης αρχιάτρον μου, αυτός δε υπόσχεται να δουλεύη πιστώς και προθύμως την πατρίδα, επισκεπτόμενος τους εν ασθένεία στρατιώτας μ' όλην την εμπειρίαν καθώς και μέχρι τούδε εδούλευε και ηγωνίσθη ου μόνον εις τα της ιατρικής, αλλά και εις τα στρατιωτικά, υπομένοντας πολλάς ζημίας και έξοδα. Διό δίδω το παρόν ενυπόγραφόν μου εις χείρας του, ίνα επικυρωθή και παρά της υπερτάτης

Βουλής και απολαμβάνη παρ' αυτής τον ανάλογον μισθόν της πιστής και προθύμου εκδουλεύσεώς του.

1822 Μαΐου 15. Εν Καλαμάτα.

Πετρόμπης Μαυρομιχάλης".

Στις 17 Ιανουαρίου 1824 υπέγραψε συμφωνία με συγγενικές οικογένειες να παραμένουν ενωμένες σε περίπτωση που κάποιος ενάντιος θα προσπαθούσε να βλάψει κάποιον από αυτούς. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο Τζάκι*, σ. 17. Στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά ότι οι πύργοι των Κιτριών θα έπρεπε να αποδοθούν στους κληρονόμους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε μαζί με άλλους έγκριτους πολίτες του Σταυροπηγίου αναφορά συμπαράστασης προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Το 1830 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊσές. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 84. Ακόμη υπέγραψε πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ.Α.Κ., φάκ. Κ96. Στις 2 Απριλίου 1833 και στις 11 Αυγούστου 1836 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσονται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Γερηνίας. Μ.Φερέτου, ό.π., σ. 256. Η κόρη του παντρεύτηκε το Γεώργιο Δημ. Κουτήφαρη και το προιοσύμφωνο υπεγράφη στις 14 Φεβρουαρίου 1832. Γ.Αναπλιώτη, *"Αρχείον"* Μεσσηνίας, 32-33(1958)120.

Για τον Ιωάννη ή Τζουάννε, ο οποίος φέρεται ότι σπούδασε στην Πάδοβα της Ιταλίας και ο Πετρόμπης Μαυρομιχάλη έγραψε σε πιστοποιητικό: *"Δυνάμει της πληρεξουσίου αδείας ην έχω παρά της περτάτης Βουλής του ημετέρου Ελληνικού Γένους αντικαθίστημι τον εξοχώτατον εν ιατροίς Σιόρ Τζοάνε Σκαρπαλεζάκη ως άξιον και δεδοκιμασμένον της Ιατρικής Φυσικής Επιστήμης Αρχίατρόν μου και παντός του Στρατοπέδου μμου. Αυτός δε υπόσχεται να δουλεύει πιστώς και προθύμως την Πατρίδα, επισκεπτόμενος τους εν ασθενεία στρατιώτας με όλην του την εμπειρίαν καθώς και μέχρι τούδε εδούλευσε και ηγωνίσθη ου μόνον εις τα της ιατρικής αλλά και εις τα Στρατιωτικά υπομένοντας πολλές ζημίας και έξοδα. Διό δίδω το παρόν ενυπόγραφόν μου εις χείρας του ίνα επικυρωθεί και παρά της υπερτάτης Βουλής και απολαμβάνει παρ'αυτής τον ανάλογον μισθόν της πιστής και προθύμου εκδουλεύσεώς του. 1822 Μαΐου 15. Πετρόμπης Μαυρομιχάλης".*

"Κατ' αίτησιν του εξοχωτάτου ιατρού Ιωάννου Σκαρπαλέζου η Δημηγεροντία γνωρίζουσα ακριβώς την άνω υπογραφήν όχι μόνον επικυροί το γνήσιον της υπογραφής αλλ' έτι βεβαιοί ότι αληθώς ο ρηθείς εξοχώτατος επλήρωσε τα χρέη του ακριβώς προς την πατρίδα συν ιδίοις αυτού εξόδοις.

Εν Αλμυρώ τη 15 Σεπτεμβρίου 1828

Οι Δημογέροντες

Γαλάνης Κουμουνδουράκης

Κωνσταντίνος Κουτίφαρης

Ιωάννης Λογοθέτης".

Σε πιστοποιητικών των οπλαρχηγών της Μάνης αναφέρονται: *"αφ' ού ήρχισεν ο Ιερός Αγών του Έθνους δεν έλειπεν ο Δόκτωρ Κ. Τζουάννης Σκαρπαλέζος να οδοιπορήση προθύμως και εξ ιδίων του εξόδων εις πάσας τας ανάγκας της Πατρίδος και μάλλον να επισκεφθή ουκ ολίγους Έλληνας δια την ανάρρωσίν των αμισθεί, τόσον εντός της ιδιαιτέρας ημών*

Πατρίδος Σπάρτης και εις Πελοπόννησον, τελευταίον επλήρωσε καθ' όλην την έκτασιν τας ευχάς του Έθνους...".

Οι Δημογέροντες της Κορώνης βεβαίωσαν ότι περιέθαλψε "αμισθεί φιλανθρωπίαν φερόμενος" εκτός των Μανιατών και τους άλλους Πελοποννήσιους που κατέφυγαν κυρίως στις Κιτρίες.

Συνέχισε την προσφορά του και μετά την απελευθέρωση, όπως βεβαιώνει ο υπομοίραρχος Ιω. Α. Γούσης από το Φρούριο της Ζαρνάτας στις 14 Ιουνίου 1835, τονίζοντας ότι: "...εις κάθε ανάγκην της ασθενείας έτρεξε πρόθυμος και τους εθεράπευσε χωρίς να καταδεχθή την παραμικράν πληρωμήν". Από ομιλία του Γ. Πουρναροπούλου, *Λάκωνες ιατροί κατά τον αγώνα*, Αθήνα 1976 (πολυγραφημένο φυλλάδιο) ή του ίδιου: *Ιατροί και ιατρική κατά την Εθνεγερσίαν*, Περιοδ. "Νέα Εστία", Χριστούγεννα 1970.

Ο **Ιωάννης (Τζουάνης) Σκαρπαλέζος** και ο **Παναγιώτης Σκαρπαλέζος** αμαφέρονται ως ιατροί κατά την επανάσταση του 1821. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)293.

Ο γιός του Ιωάννη **Παναγιώτης Σκαρπαλέζος**, ονομαζόμενος "Τζουαννέας", από τη Μάλτα, αναφέρεται στα μετεπαναστατικά χρόνια ως πιθανός συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, ό., σ. 339.

Ο **Παναγούλης Σκαρπαλέζος** ήταν και αυτός γιατρός που είχε σπουδάσει στην Πάδοβα. Υπέγραψε το 1824 και αυτός, όπως ο Τζουάνης το συμφωνητικό των συγγενικών οικογενειών των Βαρουσίων, ό.π. Ο Π. Σκαρπαλέζος αναφέρεται ως ιατρός που υπηρέτησε στον αγώνα καταταγείς ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 454. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 115. Το 1846 πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου Αβίας υπηρέτησε ο **Παναγιώτης Σκαρπαλέζος**, αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για τον Παναγούλη ή για τον Τζουαννέα, δηλαδή το γιό του Τζουάνη Σκαρπαλέζου. Στις 21 Ιανουαρίου 1846 με την υπ' αριθ. 17 απόφαση του δημοτικού συμβουλίου αναφέρθηκαν μερικοί από τους αγωνιστές μεταξύ των οποίων και ο Π. Σκαρπαλέζος. Αργότερα αναφέρονται σε κατάλογο συνδρομητών ποιητικής συλλογής ο Π. Σκαρπαλέζος, ο Π. Σκαρπαλέζος-Τζουαννέας και ο **ιερεύς Σκαρπαλέζος**. Β. Πατριαρχέα, ό.π., σ. 337.

Στο Πετροβούνι της Καρδαμύλης ζούσε ο γιατρός **Αθανάσιος Αναγνώστη Κουτήφαρης-Σκαρπαλέζος**. Είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία ως Αθανάσιος Σκαρπαλέζος Σπαρτιάτης (δηλαδή Μανιάτης). Υπάρχει αχρονολόγητο έγγραφο της μύησής του στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 με πρόταση του Διονυσίου Μούρτζινου έγινε υποχιλιάρχος. Αρχεία Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 345 και τ. 6, σ. 186, επίσης ΓΑΚ, Εκτελ., φάκ. 14β, έγγραφο 11 Ιουλίου 1824. (Βλέπε και Κουτήφαρης).

Ο **Ιερέας Σκαρπαλέζος**, ο **ιατρός Π. Σκαρπαλάζος**, Ο **Παναγιώτης Τζουαννέας Σκαρπαλέζος** κατοικούσαν στη Μάλτα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

ΣΚΑΡΠΑΛΕΖΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Αναφέρεται **Αθανάσιος ντετόρος** και υποθέτουμε ότι πρόκειται περί του Σκαρπαλέζου-Κουτούφαρη. Ήταν ενορίτης στη μονή Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σκαρπαλέζου κατοικούσε στο Πετροβούνι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΚΑΡΠΕΛΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ο **Νικολής** ο οποίος γεννήθηκε το 1794 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 64. Ο **Αναστάσιος** γεννήθηκε το 1796 και υπηρέτησε το 1824 στη Μεσσηνία όπως ο προηγούμενος, αριθ. καταλ. 65. Υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα επαναστατικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΚΑΤΑΛΕΑΣ (ΣΚΑΝΤΑΛΕΑΣ;) Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκάζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΣΚΑΤΟΦΟΥΛΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως, με αριθ. μητρ. 5800. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

ΣΚΑΦΙΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καραμπατιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας που είχε εγκατασταθεί στο Κατωπάγγι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

Είχαν τον πύργο τους στις Φλώριδες, ξεμόνι του Κούνου. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

Ο Πέτρος Νικολάου Σκαφιδάς από τον Κούνο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΣΚΕΡΟΝΟΥΣΚΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΚΕΡΟΥΝΑΚΟΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. Από το Αγγειαδάκι, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΣΚΙΑ Οικογένεια. Για το **Χριστόδουλο Σκιά** από τους Δολούς βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνικά* 1(1968)505.

ΣΚΙΑΒΟΝΗΣ ΠΑΥΛΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάροου, *Μεγάλη Ελλάδα*, σ. 132.

ΣΚΙΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Το 1494 ήταν εγκατεστημένη στη Ζάκυνθο η εκ Μάνης οικογένεια Σκιαδόπουλου και αναφέρονται ο **Guagni**, ο **Francho** και ο **Jani Schiadopoli** οι οποίοι ήταν στρατιώτες. Επίσης ως στρατιώτης το 1499 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο **Γεώργιος Σκιαδόπουλος** και το 1506 βρισκόταν στη Ναύπακτο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)5. Αναφέρεται ακόμη ότι η οικογένεια Σκιαδόπουλου πριν από την επανάσταση των Ορλώφ εγκαταστάθηκε στο Καταστάρη της Ζακύνθου και συνδεομένη με την οικογένεια Μαυρομιχάλη έλαβε μέρος με δύο πλοία που ήταν με Ρωσική σημαία. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό της Ζακύνθου*, σ. 593.

ΣΚΙΖΟΚΟΛΟΣ. Το 1716 αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200. Βλέπε: Σχιζοκωλάκος.

ΣΚΙΡΜΙΤΖΕΑ Οικογένεια. Ο **Γ. Σκιρμιτζέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψαν ακόμη ο **Σ.** και ο **Δ. Σκιρμιτζέας**.

Το 1828 αναφέρεται από το χωριό Καρβέλι Κουτσαβάς της Αλαγονίας η Σκιμίτζαινα. Α. Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)584.

ΣΚΙΦΙΦΑΔΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Στις 21 Ιουνίου 1821 τραυματίστηκε στο πόδι και από τον Πετρόμπεη στάλθηκε στο Λιάκο Γιατράκο, όπου παρέμεινε για 50 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)297.

ΣΚΛΑΒΗΣ ή ΣΚΛΑΒΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Μεταξύ των χειρογράφων της μονής Τίμιοβας που κατέγραψε ο Σ. Κουγέας, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)16, αναφέρεται ο Παναγιώτης Σκλάβης ο οποίος πούλησε ένα χωράφι στην περιοχή των Αγίων Πάντων. Όπως αναφέρεται στον 19ο αιώνα η οικογένεια Σκλάβη ή Σκλαβέα, που εξέλιπε, κατοικούσε στους Δολούς και κατείχε το ένα τρίτο των κτημάτων του χωριού.

Ο **Θ. Σκλαβέας** από τους Δολούς αναφέρεται στα μετεπαναστατικά χρόνια ως πιθανός συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατραρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΣΚΛΑΒΟΛΙΑ Οικογένεια. Ο Αναστάσιος Γεωργ. Σκλαβόλιας από τους Μπουλαριούς μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΣΚΛΑΒΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4008. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

ΣΚΛΑΒΟΥΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Φουρνιάτα. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81-2.

Του **Μιχάλη Σκλαβουνάκου**, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη, στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε υποχιλάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386. Στη συνέχεια δόθηκε η εγκριση από το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338.

Ο **Μιχάλης Σκλαβουνάκος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε χιλάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Μιχάλης Σκλαβουνάκος** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ από τον Πύργο. Ως οπλαρχηγός ακολούθησε τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στην κατάληψη της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου 1821. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΥ Οικογένεια. Το όνομα Σκλαβούνος απαντά στην περιοχή του Σταυροπηγίου της Έξω Μάνης, όπως και στη Μέσα Μάνη. Η οικογένεια Σκλαβούνου της Μέσα Μάνης αποτελεί κλάδο των Τσιγγροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων της Κοΐτας. Υπάρχουν και Σκλαβουνιάνοι που προέρχονται από τους Μιχαλακιάνους πάλι της πατριάς των Νικλιάνων που κατοικούσαν στο Μέζαπο και από αυτούς προέρχεται η οικογένεια Αρναούτη. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112-3.

Ο **Σκλαβούνος** χωρίς βαπτιστικό αναφέρεται στις 27 Αυγούστου 1806, στο Σταυροπήγι, έγινε το προικοσύμφωνο για το γάμο του Δημητράκη Τζαν. Κουτήφαρη με τη Ζαχαρίτσα Παν. Αλούπη. Αναφέρονται ως θείοι της νύφης: "γράφουν και η μπαρμπάδες τις ο σκλαβούνος και σπίρος γρ. 50 και δέκα ρίζες ελέες ο καθένας ο σκλαβούνος ...". Ο Σπίρος πιθανώς να είναι Κουμουνδουράκης, γιατί η μητέρα της νύφης ήταν αδελφή του Παναγιώτμπεη. Γ. Αναπλιώτη, *Πιέρος Αλούπης*, σσ. 5 και 18.

Ο Πιέρος Αλούπης στις 10 Σεπτεμβρίου 1822 από τις τουρκικές φυλακές της Κωνσταντινούπολης έστειλε επιστολή στο θείο του **Σκλαβούνο**, το γαμπρό του από αδελφή Δημήτριο Κουτηφαρέα και χαιρετισμούς απηύθυνε στο θείο του Δημητράκη Αναστασέα. Από την επιστολή αυτή φαίνεται ότι γεννήθηκε το 1796 και ότι φυλακίστηκε από το Μάρτιο του 1821. Ο συγγραφέας από λάθος αναφέρει ότι πήγε με τον Αντώνιο Κουμουνδουράκη αντί του Αλεξάνδρου. Γ. Αναπλιώτη, Ένα γράμμα από το κάτεργο, *Αρχείον Μεσσηνίας*, αριθ. φ. 22, Ιούλιος 1956, σ. 89.

Ο **Δημήτρης Σκλαβούνος** γεννήθηκε το 1776 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. Γ. ΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 54.

Ο **Γεώργιος Σκλαβούνος** κατοικούσε στη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)284.

Ο **Νικόλαος Σκλαβουνέας** κάτοικος και αυτός της Σέλιτσας στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο για την εκλογή πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμ., φάκ. 94.

ΣΚΛΑΚΑΣ Γ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΚΛΑΛΚΑΣ Κ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΚΛΗΤΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1837 ήταν δημαρχιακός πάρεδρος για τη Νερίντα των Γαϊτσών του δήμου Γερηνίας. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

ΣΚΛΟΥΜΠΙΤΖΑ - ΣΚΛΟΥΜΠΟΥ ΑΡΕΤΗ. Βλέπε Σκούμπλου - Σκουμπλιτζα.

ΣΚΟΚΟΣ ή ΣΚΟΚΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Διετέλεσε ηγούμενος της μονής της Τίμιοβας το 1749. Γ.Αναπλιώτης, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σσ. 37 και 47. Η οικογένεια Σκόκου ήταν από το Δίκαλο και προέρχεται από τους Ελεαβούρκους????? Η οικογένεια απαντά και στην Κορώνη. Υπήρχαν σχέσεις των Ελεαβούρκων με την Κορώνη.

ΣΚΟΠΕΤΕΑ Οικογένεια. Ο **Σταυριανός Σκοπετέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. (Το όνομά του αναφέρεται δύο φορές)

Κατοικούσε στο Ξωχώρι της Ανδρούβιστας. Ο **Μ.**, ο **Ι.**, ο **Γ.** και ο **Σ. Σκοπετέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπανάστατικά χρόνια οικογένεια Σκοπετέα κατοικούσε στο Λιμπόχοβο (Ζαχαριάς), Νίκοβο και Ξωχώρι. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΚΟΡΔΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και η ετήσια παραγωγή του ήταν 25 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΣΚΟΡΔΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΣΚΟΡΔΑΡΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Γενήθηκε το 1799 και κατοικούσε στον Κάμπο. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδοράκη στη Μεσσηνία.

Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 82.

ΣΚΟΡΔΟΥΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1799 και κατοικούσε στην Πρίντα Γαίτσων. Το 1824 υπηρέτησε υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 73.

ΣΚΟΡΙΝΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται το 1829 ως μάρτυρας σε διαθήκη από το χωριό Καρέα. Στ. Σκοπετέα, Διαθήκαι εκ της Δυτικής Μάνης, *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 6(1955)121.

ΣΚΟΥΛΗΚΑΝΤΕΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΣΚΟΥΛΗΚΟΚΟΛΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ - Γιωργού. Αναφέρεται από το χωριό Καλονιοί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΣΚΟΥΜΠΑΦΛΟΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΣΚΟΥΜΠΑΦΛΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Βισταχαγιάνων από την περιοχή της Μίνας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΣΚΟΥΜΠΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στο Ξωχώρι υπάρχουν "τα Σκλουμπέικα". Στην Ήπειρο υπάρχει όνομα "Σκούμπλας". Από τα μέλη της οικογενείας αναφέρονται:

Σε ασφαλιστήριο έγγραφο του 1595 για φορτίο που επρόκειτο να μεταφερθεί από την Έξω Μάνη αναφέρεται το όνομα του **Zorzi Scumblo (Γεώργιος Σκούμπλος)**. Το έγγραφο αυτό βρίσκεται στο Αρχείο της Ελληνικής κοινότητας της Βενετίας και έχει δημοσιευθεί από το Δ. Γκόφα, Ασφαλιστήριο του 16ου αιώνας εκ του Αρχείου του εν Βενετία Ελληνικού Ινστιτούτου, *Θησαυρίσματα* 16(1979)74-5. Δ. Βαγιακάκου, *Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα της Έξω Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)22.

Το 1618 ο **Γεώργιος Σκούμπλος** υπέγραψε επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ με την οποία ο Πέτρος Μέδικος - Γιατρός οριζόταν αντιπρόσωπος των Μανιατών, σημειώνοντας: "*Γεώργιος Σκλούμπλος και Ταβουλάριος Ανδρούβιστας με όλην μου την χώρα προσκυνώ την υψηλοτάτη σου αφεντία*". Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

Μέλη της οικογενείας φαίνεται ότι ζούσαν και στο Πραστίο. α) Στις 11 Οκτωβρίου 1651 η **Φροσύνη Σκουμπλίτζα** μαζί με τη Βενεζιάνα Μεσιχίτζα (Μεσίχη) έγιναν μοναχές στη μονή των Αγίων Θεοδώρων Πραστίου στην οποία προϊστάτο επίσκοπος. Το σχετικό έγγραφο υπέγραψαν τα αδέρφια της **Νικολός** και **Ηλίας Σκούμπλος**. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστίο*, σσ. 73 και 108-9.

Το 1676 αναφέρεται στο Tricarico του Τάραντα ως μετανάστης η **Αρετή Σκλουμπίτζα (Σκουμπλιτζα)**, ετών 30, που ζούσε με το σύζυγό της Κωνσταντίνο Molsino(Μελισσηνό) και το γιό της Αντώνιο δύο ετών. Θ.Ι.Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256.

Ο **Ιερομόναχος Γαβριήλ Σκούμπλος** το 1679 ήταν ηγούμενος της μονής των Αγίων Θεοδώρων Πραστίου. Γ.Μαραβέλεα, ό.π., σ. 109.

Πριν από το 1728 συνέταξε τη διαθήκη του ο **Ιωάννης Σκούμπλος-Καλλεργάκης**. Φαίνεται ότι το Καλλεργάκης είναι παρωνύμιο. Παιδιά του ήταν τα αναφερόμενα ως Καλεργάκια: **Στρατήγης, Θεωωρής και Κωνσταντής**. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)109 και 114. Στη ίδια διαθήκη υπογράφουν ως μάρτυρες ο **Παπά-Παρθένιος Σκούμπλος** και ο **ιερομόναχος Ησαΐας Σκούμπλος**, ό.π., σσ. 112 και 113. Το 1507 αναφέρεται οικογένεια Σκούμπλου στη Ζάκυνθο. Λ.Ζώη, *Ιστορικό Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 595.

ΣΚΟΥΡΙΝΟΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΣΚΟΥΡΤΖΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, καπετάν-. Στις αρχές του 1715, όταν άρχισε ο Τουρκο-Βενετικός πόλεμος, οι Μανιάτες ζήτησαν τη βοήθεια των Βενετών σε πολεμικό υλικό. Μεταξύ των ηγετών της Έξω Μάνης υπέγραψε και ο καπετάν Παναγιώτης Σκούρτζος (Scurzo) από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Κ.Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* τ. 3-4, σ. 404. Το 1708 στη Ζάκυνθο υπέγραψε ως μάρτυρας στη διαθήκη της Μανιάτισσας Παρασκευής χήρας Δημήτρη Κοντόσταβλου το γένος Λεούτζη Κονόμου ο **ιερέας Μάρκος Σκούρτας**, που μπορεί να είναι Μανιάτης. Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)5. Ο Λ.Ζώης, *Ιστορικό Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 595, αναφέρει ότι στη Ζάκυνθο από το 1514 αναφέρεται οικογένεια Σκούρτα από τη Θήβα.

ΣΚΟΥΤΑΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νύφη στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΣΚΟΥΤΑΡΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΚΟΥΤΕΛΛΗ ή ΣΚΟΥΤΕΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Καρυαλού (μεταξύ Κότρωνα και Αλεπού). Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

Ο **Τσιγκούριος Σκουτέλης** από την περιοχή του Κολοκυθιού, στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Τσιγκούριος Σκουτελάκος** από τον Κότρωνα, στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν

Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΣΚΟΥΤΕΡΗΣ ΑΒΕΡΝΙΟΣ. Αναφέρεται το 1728 ως μοναχός στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 40. Το 1770 αναφέρεται τοπωνύμιο "Σκύτερη Ντορβά", ό.π., σ. 29.

ΣΚΟΥΤΖΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και η ετήσια παραγωγή του ήταν 28 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

ΣΚΟΥΦΟΜΥΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. 55. Nicola Scufomiti. Το 1690 σε Βενετική κατάσταση ονομάτων από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς αναφέρεται το όνομά του. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά τ.* 2, σ. 428. Υπάρχει τοπωνύμιο και χωριό Σκουφομύτη όπου είχε τους πύργους του ο Ζαχαριάς.

ΣΚΡΙΒΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1640 ήταν κυβερνήτης Μανιάτικης φρεγάτας που κατέπλευσε στη Ζάκυνθο. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 129.

ΣΚΡΙΜΙΖΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο Γεωργάκης, ο Στρατήγης και ο Στρατηγούλης Σκριμιζέας υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο Γιωργάκης Σκριμιζέας υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο Δημητράκης Σκριμιζέας στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγρ. 143.

ΣΚΡΟΠΙΔΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο Παναγιώτης και ο Πέτρος Σκροπιδέας υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο Π. Σκροπιδέας κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΣΚΥΛΑΚΑΚΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αποτελεί κλάδο των Λιάνων (Νικλιάνοι). Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, Α', σ. 113.

Ο Παναγιώτης Σκυλακάκης στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο Γ. Σκυλακάκης κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γεώργιος Σκυλακάκης** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ, Σκυλακόγγονας. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΣΚΥΛΑΝΘΡΩΠΑΚΟΣ ή ΜΠΟΥΓΙΟΥΚΛΑΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στη Λάγια και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως αξιωματικός ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3102. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΚΥΛΑΡΟΣ Παπά-ΙΩΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται σε επιστολή της 30 Σεπτεμβρίου 1775 που απευθυνόταν στον "*Πανοσιώτατο και σεβασμιώτατο άγιο Ηγούμενο παππά κυρ Ησαΐα*" και πρόσθετε: "*Τον πανοσιώτατον παππά κυρ Ιωάννην Σκύλαρον και λοιπούς ιερείς από τα Γιατριάνικα ευλαβώς προσκυνώ...*". Α.Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870)433.

ΣΚΥΛΙΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από το Αγγειαδάκι, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΣΚΥΛΟΓΙΑΝΝΗΣ. Θεωρείται ότι έπεσε στο Νησί στα Ορλωφικά και πιθανώς ήταν αδελφός του Γεωργάκη Μαυρομιχάλη. Ο Κ. Φλέσσας ισχυρίζεται ότι δεν ήταν Μαυρομιχάλης, αλλά από την οικογένεια του Λιμπεράκη Γερακάρη(;). Πιθανώς να ήταν κάποιος δευτερεύων καπετάνιος που υπηρετούσε στο σώμα του Παναγιώτη Μπενάκη που είχε 400 άνδρες. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)73-4. Ως Ιωάννης Σκυλογιάννης αναφέρεται ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης, αδελφός του Γεωργίου. Ο Θ. Βελιανίτης έγραψε στη Μεγ. Ελλην. Εγκυκλοπαίδεια ότι ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης τραυματίστηκε και κατεσφάγησαν οι υπόλοιποι γιοί του, πλην ενός εξισλαμισθέντος και υπό το όνομα Σουκιούρμπης εγένετο Βαλής των νήσων του Αιγαίου, ό.π., σ. 82. Αναφέρεται ότι έπεσε στους Μύλους του Αλμυρού. Αμφισβητείται αν ήταν Μαυρομιχάλης. Μπορεί το πρώτο συνθετικό να ήταν Σκύλακας ή Σκυλακάκης και το βαφτιστικό Γιάννης και έγινε σύνθετο όνομα συνηθισμένο στη μάνη. Οικογένεια Σκυλακάκη υπάρχει στην Κοίτα, ό.π., σ. 103. Σε μοιρολόγι που δημοσίευσε ο Πολίτης το 1866 αναφέρεται ότι "...ήτο αρχηγός Μανιατών κλεπτών, συλληφθείς δε και απαχθείς εις τας φυλακάς της τριπόλεως (προ του αγώνος) μετά παολλάς πανουργίας και παθήματα εδραπέτευσε δια νυκτός...", ό.π., σ. 104.

ΣΛΑΒΟΝΕΚΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Στις 29 Ιουλίου 1824 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η πρόταση του Νικολάου Βοϊδή να γίνει χιλιάρχος. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 221.

ΣΛΑΒΟΥΡΗΣ, ΣΛΑΒΟΥΤΑΔΕΣ, ΣΛΑΒΟΥΤΙΑΝΟΙ, ΤΣΑΛΑΒΟΥΤΙΑΝΟΙ. Οι Σάβουτάδες ή Σλαβουτιάνοι, που λέγονται και Τσαλαβουτιάνοι αποτελούν

παλαιά πατριά της Πλάτσας στην οποία υπάγονται οι οικογένειες των Καλαποθαίων, Βοταίων και Μασταίων. Σ.Κουγέα, Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότου Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας, *Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών* 15(1950)2 και 32.

Σε αφιερωτική επιγραφή στον Άγιο Γεώργιο Οιτύλου, που θεωρείται ότι χαραχτηκε το 1331-2, αναφέρεται το όνομα της **Σλαβουροπούλας**. Α.Αβραμέα, Ο "Τζάσης των Μεληγγών". Νέα ανάγνωσις επιγραφών εξ Οιτύλου, *Παρνασσός* 16(1974)291.

Σε αφιερωματική επιγραφή στον Άγιο Γεώργιο Οιτύλου, που αναγράφεται ότι χτίστηκε το 1331-2, αναφέρονται τα ονόματα του Τζάση των Μελιγκών Κωνσταντίνου Σπανί, του **Λαριγκά Σλαβούρη** μετά της **Άννης** και του Σαβατιανού Νομικού του Κοπρωγή μετά της συμβίας αυτού Ελένης. Α.Αβραμέα, Ο "Τζάσης των Μεληγγών". Νέα ανάγνωσις επιγραφών εξ Οιτύλου, *Παρνασσός* 16(1974)293. Η.Ahrweiler-Glykatzi, Un Inscription Meconnue sur la Melingues du Taygète, *Bull. Corespontance Hellenique* 86(1962)3.

Σιλαβαίοι.

ΣΜΑΗΛΗ ή ΙΣΜΑΗΛΗ Οικογένεια (Σμαηλιάνοι). Είχε πύργο στο ξεμόνι Αντίπερο κοντά στην Οχιά. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Στην ιδιοκτησία της ανήκε η μονή του Αγίου Νικολάου στην Οχιά. Δ.Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

Οι Σμαηλιάνοι της Οχιάς θεωρείται ότι προέρχονται από τους Μπουλαριούς, όπου ο πρόγονός τους Ισμαήλ ήταν εκεί πριν από το 1700. Μερικοί εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια αλλά τους εξολόθρευσαν οι Πηλοκωκιάνοι. Κλάδοι της οικογενείας των Σμαηλιάνων αναφέρονται: α) Καΐρης ή Καϊράκος (άσχετος με ομώνυμο Κοΐτας), β) Καρκής ή Καρκάκος, γ) Κοφινάς, δ) Μούρμουρας, ε) Παπαδόγγονας που ήταν ο ισχυρότερος (πήρε το όνομα του νουνού του που ήταν Παπαδόγγονας από τον Κούνιο), στ) Σαμπατουλάκος και ζ) Σταματογιαννης. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 126.

Ο **Παναγιώτης Σμαήλης** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Παναγιώτης Σμαήλης** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Σμαηλόφυη από Σμαήλος αναφέρεται από την Κοΐτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

Ο **Νικόλαος Σμαήλος** κατοικούσε στη Λακωνία και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεω) με αριθ. μητρ. 1843. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΜΥΡΝΕΑΣ ή ΑΛΟΥΠΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Βιογραφείται από το Μ.Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)506.

ΣΟΛΩΜΑΚΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάμβακα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 31. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΣΟΛΩΜΑΚΗ ή ΣΟΛΩΜΑΚΟΥ Οικογένεια. Απαντά στην Κουτρέλα και Έρημο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 103. Άλλη οικογένεια υπάρχει στα Κέρια και Δρυ και άλλη στην Κοίτα. Φέρεται και ως Σολωμακάκης και αποτελεί κλάδο των Γιαννιτσαριάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 125 και 133.

Ο **Παναγιώτης Σολωμάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Π. Σολωμάκης** κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γιάννης Σολωμάκης**, από τη Σπάρτη (Μάνη;) μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. 5431. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

ΣΟΛΩΜΑΚΟΣ. Επίθετο οικογενείας από το χωριό Έρημος. Στο χωριό Πολεμίτας υπήρχε το τοπωνύμιο Σολωμός. Ν. Δρανδάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)49, στιχ. 18 και σ. 54.

ΣΟΛΩΜΟΣ. Αναφέρεται ως τοπωνύμιο στο χωριό Πολεμίτας σε επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ από το 1278. Ν. Δρανδάκη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)49, στιχ. 18 και σ. 54.

ΣΟΜΙΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. 44. Janni Somici. Αναφέρεται το 1690 σε Βενετικό κατάλογο επιφανών ανδρών της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας. Πιθανώς να πρόκειται περί Σουμάκη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΣΟΥΚΑΡΑ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Ιωάννου Σουκαράς** από το Σταυρί μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

Ο **Σουκαράς**, χωρίς βαφτιστικό, το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 80 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΣΟΥΚΑΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 201.

ΣΟΥΚΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Αργιλιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΣΟΥΚΑΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σταυρί. Ν. Κατσικάρου. *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΣΟΥΜΑΚΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ήταν Ζακυνθινός και το 1655 πήγε στη Βάθεια στον κουμπάρο του Αντώνη Γερακάρη (Κοσμά) και έφερε πληροφορίες για την εκεί κατάσταση. Είχε πάρει εντολή από το Γενικό Προβλεπτή της αρμάτας και πήγε στη Μάνη για διαπραγματεύσεις σχετικά με κοινή δράση εναντίον των Τούρκων. Αναφέρεται στην πληροφορία του αποκεφαλισμού του Μιχαήλ Ράδουλα???? Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)147.

Η οικογένεια Σουμάκη ήταν μια από τις 12 που μοιράστηκαν την Κρήτη, όταν ανακτήθηκε από τους Βυζαντινούς. Πιθανώς από την Κρήτη μέλη της πήγαν αργότερα στη Ζάκυνθο, ίσως δε και στη Μάνη.

Το 1640 ο Άγγελος Σουμάκης, γιός της Βενέτας Φρ. Δε-Κανάλ, κατείχε στη Ζάκυνθο προς αλιεία ιδιωτική παραλία. Λ. Ζώη, *Ιστορικό Λεξικό Ζακύνθου*, σ. 603.

Το όνομα του Άγγελου Γεωργίου Σουμάκη θυμίζει το ρεμπελιό των ποπολάρων στη Ζάκυνθο το 1628. Κ. Σάθα, *Ελληνικά ανέκδοτα*, 1867, σ. 157.

Η Αλ. Κραντονέλλη, *Ιστορία της Πειρατείας κατά τους μέσους χρόνους της τουρκοκρατίας*, σ. 289, αναφέρει ότι ο Άγγελος Σουμάκης ήταν Μανιάτης.

ΣΟΥΜΑΣ ή ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3152. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΟΥΜΠΑΛΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Χαριά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*. σ. 82.

ΣΟΥΜΠΑΛΗ ή ΣΟΥΠΑΛΗ Οικογένεια. Το 1692 ζούσαν στα Βαρούσια η **Βενετζάνα**, η **Κυριακούλα** και η **Κασσάνδρα** κόρες του **Δημητράκη Σούπαλη**, οι οποίες πούλησαν το πατρικό τους σπίτι που είχε "στου Κρανακώστα από κάτω". Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, τεύχ. 29, Απρίλιος-Ιούνιος 1957, σ. 44.

Πολλά από τα μέλη της οικογενείας Σούμπαλη μετανάστευσαν στην Τοσκάνη της Ιταλίας. α) Στις 12 Μαΐου 1675 στη Bibbona αναφέρεται ο **παπά-Κωνσταντίνος Σούμπαλης** (Subagli) που έδωσε ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)116 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)409 και 411. β) Ο **Νικόλαος Σούμπαλης** ο οποίος έκανε και αυτός την ίδια ημέρα στη Bibbona ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία. Ζ. Τσιρπανλή, ό.π., σ. 122 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)411. γ) Ο **Ιωάννης Σούμπαλης** (Suballi) που το 1676 βάφτισε στη Bibbona ένα παιδί του. Ζ. Τσιρπανλή, ό.π., σ. 122 και δ) ο **Ιωάννης (Gio:) Σούμπαλης** αναφέρεται στη Sonapa στις 19 Ιουλίου 1701 που τάχθηκε υπέρ του ιερέα Μελχισεδέκ Ιουστινιάνη από τη Χίο. Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)466. Ο **Ιωάννης Σούμπαλης (Σούμπατης) του Νικόλα** το 1690 ζούσε στη Sonapa της Τοσκάνης και ήταν 27 ετών. Η σύζυγός του **Μαρία** ήταν 30 ετών και είχαν δύο παιδιά το **Θεόδωρο**, ετών 12 και τη **Μιμίνα** 4 ετών. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)244-5.

Το 1704 στα Βαρούσια αναφέρεται το όνομα του **Παναγιώτη Σού(μ)παλη** δύο φορές, πρώτα με παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι και στη

συνέχεια με 3 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 132 και 133, φ. 242. Τον ίδιο χρόνο στην περιοχή του Κάμπου κατοικούσε ο **Δικαίος Σούμπαλης** με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 140, φ. 248.

ΣΟΥΜΠΑΣΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Από την επαρχία Οιτύλου. Μετάν απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ μητρ. 9174. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΟΥΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 74. Υπέγραψε πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου αριθ. εγγρ. 32034. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας και υπέγραψε πάλι πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπατανάκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

ΣΟΥΤΑΚΗΣ-ΜΟΥΖΑΛΟΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Αναφέρεται στις 31 Ιουλίου 1762 ως ενορίτης της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών, όπου υπέγραψε την απόφαση των ενοριτών να διορίσουν ηγούμενο. Σημειώνεται ως "*Πανάγος Σουτάκης το επίκλιο Μούζαλος*". Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σσ. 337 και 343.

ΣΟΥΡΙΔΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη με άλλους κατοίκους της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280. (Μήπως Σκροπιδέας;)

ΣΟΦΡΩΝΙΟΣ - παπάς από τη Χαριά. Γεννημένος το 1791, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΣΠΑΖΟΥΛΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1784 και κατοικούσε στις Γαϊτσές. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 38.

ΣΠΑΛΟΥΚΩΤΗ Οικογένεια. Το 1719 αναφέρονται ο **Γιώργης** και ο **Δικαίος** από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 203.

ΣΠΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Άλικα. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

ΣΠΑΝΗ ή ΣΠΑΝΟΥ ή ΣΠΑΝΑΚΗ ή ΣΠΑΝΕΑ Οικογένεια. Η περιοχή της Ανδρούβιστας φαίνεται ότι είναι η κοιτίδα των Σπανών ή Σπανέων. Πιθανώς είχαν εγκατασταθεί σε φρουριακό συγκρότημα παρά τη χαράδρα Βιρός, όπου σήμερα σώζεται η μονή του Σωτήρος. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 543. Σήμερα στη Δυτική πλευρά της

χαράδρας του χεμάρρου του Βιρού Καρδαμύλης υπάρχει ροπωνύμιο "τα Σπαναίικα" και στα Τσέρια έχει καταγραφεί τοπωνύμιο "του Σπανή το Λαγκάδι" από το Δ. Βαγιακάκο, Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα της Έξω Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)16.

Οικογένεια Σπανέα υπάρχει στο Οίτυλο και θεωρείται ότι είναι κλάδος των Στεφανόπουλων-Κομνηνών.

Σύμφωνα με τοπική παράδοση η καταγωγή των Σπανών ανάγεται σε Ισπανό πρίγκιπα. Λέγεται μάλιστα ότι υπήρχαν και έγγραφα τα οποία κατεστράφησαν. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)108. Παρ' ότι πρόκειται για ένα όνομα που δεν είναι δύσκολο να δημιουργηθεί πολλές φορές, χωρίς μεταξύ των συνεπωνύμων να υπάρχει συγγενική σχέση, στην περιοχή της Ανδρούβιστας φαίνεται πιθανή η συνέχεια. Στη Μάνη αρχίζει από το 1278 με την παρουσία του Μιχάλη Σπανού από την Ανδρούβιστα. Το 1296 ο Σπανής που ήταν κύριος του κάστρου και της περιοχής της Γιστέρνας έστειλε στρατιώτες να βοηθήσουν τον πρίγκιπα Φλωρέντιο για να καταλάβει το κάστρο του Αγίου Γεωργίου των Σκορτών. Συνεχίζεται με τον Κωνσταντίνο Σπανή τον τζάση των Μελιγκών το 1330-1340 που δέσποζε της περιοχής από την Ανδρούβιστα μέχρι το Οίτυλο. Ακολουθεί το 1440 με το Νικολό και Θεόδωρο Ισπανό από την Ανδρούβιστα και συνεχίζεται με τον παπά-Σπανό του 1699 στην Ανδρούβιστα και στο μοναστήρι της Πογωνίτσας (του Σωτήρα) που έμεινε Σπανείο για έναν αιώνα. Συζητήσιμη είναι η συνέχεια της ίδιας οικογένειας με την παρουσία του Γεωργάκη Σπανού από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς το 1690, γιατί όπως λέγεται ένας κλάδος των Στεφανοπουλιάνων του Οιτύλου διατηρεί το παρωνύμιο Σπανέας μέχρι σήμερα (Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 136). Επίσης είναι πιθανό να πρόκειται για μετακίνηση κλάδου της οικογένειας των Σπανών από την Ανδρούβιστα στον Κάμπο και μετά στη Μεγάλη Μαντίνεια. Στον Κάμπο το 1699 ήταν ο Γεωργάκης, και αργότερα, το 1703-4, ήταν πάλι αυτός, ο Θωδωράκης και ο Παναγιωτάκης. Τον επόμενο αιώνα οι Σπανέοι βρίσκονται στη Μεγάλη Μαντίνεια. Ένα τοπωνύμιο στα Σωτηριάνικα "τα Σπανιάνικα" φαίνεται να αποτελεί το συνδυαστικό κρίκο μεταξύ των Καμπιανών και Μαντιναίων Σπανέων, γιατί τα Σωτηριάνικα, πριν να γίνει ο νέος και ανεξάρτητος οικισμός, ήταν κτήματα Καμπιανών. Τελειώνοντας θα πρέπει να θυμίσουμε ότι από την Ανδρούβιστα υπάρχει μετακίνηση κατοίκων προς την περιοχή της Ζαρνάτας και πάλι από τον Κάμπο έχουν μετακινηθεί προς τη Μεγάλη Μαντίνεια.

Γύρω στα 1100 έζησε ο **Αλέξιος Σπανέας**, που ήταν ανιψιός του Αλεξίου Α' Κομνηνού (1081-1118) και έγραψε διδακτικό ποίημα που είναι γνωστό ως "Σπανέας" και ασφαλώς είναι άσχετος με τη Μανιάτικη γενιά.

Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως στα έτη 1652-1654 διετέλεσε ο **Κύριλλος Σπανός**, που δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι υπάρχει σχέση με τους Σπανούς της Ανδρούβιστας. Σ. Κοιυέα, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 1(1956)10.

Στις 3 Απριλίου 1692 η Βενετική διοίκηση παραχώρησε ένα χωράφι ενός στρέματος κοντά στο χωριό Λεβέτσοβα (Κροκεές) στο **Γιωργάκη** και **Μιχάλη**, παιδιά του ποτέ **Δαρμάρου Σπανάκη**, με μόνη υποχρέωση να πληρώνουν το φόρο της δεκάτης. Στην περίπτωση αυτή δεν υπάρχει ορατή σχέση με τους Σπανούς της Ανδρούβιστας ή γενικότερα της Μάνης. Κ. Μέρτζιου-Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 12, σ. 182.

Πολλά τοπωνύμια έχουν τη ρίζα τους στο όνομα Σπανός. Στο νησί της λίμνης των Ιωαννίνων υπάρχει η **μονή του Σπανού**. Στη νησίδα αυτή

υπάρχει εγκατάσταση Μανιατών, η οποία δεν αναφέρεται να έχει σχέση με την ίδρυση της μονής. Στη Λευκάδα υπάρχει **Σπανοχώρι**. Στον πρώην δήμο Δύμης του νομού Αχαΐας ένα χωριό έχει το όνομα **Σπανέικα**. Στον πρώην δήμο Φαλαισίας της επαρχίας Μεγαλοουπόλεως του νομού Αρκαδίας, κοντά στο Διρράχι υπάρχει ένας οικισμός **Σπαναίοι** (στην απογραφή του Grimani του 1700 σημειώνεται ως Spaneus) και ένα άλλο χωριό με το όνομα **Σπανέικα** (στη καταγραφή του Pacifico, σ. 128, σημειώνεται Spanaiti), το οποίο είναι κοντά στη Σκορτσινού. Στον πρώην δήμο Οιχαλίας, στην παλαιά περιοχή της Ανδρούσας, κοντά στην Αλλαγή, υπήρχε οικισμός **Σπανοχώρι**, ο οποίος το 1846 είχε 190 κατοίκους. (Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)407). Βλέπε Β. Παναγιωτόπουλου, *Πληθυσμος και Οικισμοί της Πελοποννήσου*, σσ. 156, 157, 297, 298. και Ε. Σκιαδά, *Ιστορικό διάγραμμα των δήμων της Ελλάδος 1833-1912*, σσ. 223, 334, 348. Με το όνομα **Σπανοχώρι** υπάρχει οικισμός κοντά στην παλαιά Καλαμάτα που σήμερα βρίσκεται ανατολικά από την πλατεία Μαυρομιχάλη (Γ. Ταβουλαρέα, *Παλαιά Καλαμάτα*, σ. 36). Αυτό το Σπανοχώρι μπορεί να σχετίζεται με τη βοήθεια του Σπανού το 1296 στον πρίγκιπα Φλωρέντιο, ο οποίος σε αντάλλαγμα του παραχώρησε δύο χωριά στην καστελανία της Καλαμάτας. Το όνομα **Σπανέικα** έχει δοθεί και σε ένα οικισμό στα Τσέρια της Ανδρούβιστας, που χωρίς αμφιβολία έχει σχέση με την οικογένεια των Σπανών.

Το 1278 ο καπετάνιος της Ανδρούβιστας (Αρδούβιστας) **Μιχάλης Σπανός** κατηγορήθηκε από το Βενετό Johanni de Pagnano κάτοικο Κορώνης ότι του λήστεψε το φορτίο σιτάρι και κατακράτησε τους ανθρώπους που είχε στη βάρκα του. G.L.Fr.Tafel-G.M.Thomas, *Urkunden zur Alteren Handels-und Staatsgeschichte der Republik Venetig*, τόμ. 3, σ. 233.

Το 1296 ο πρίγκιπας Φλωρέντιος συμφώνησε με το **Σπανή**, έναν ισχυρό άνδρα των Σλάβων, που ήταν κύριος της Γιστέρνας και των γύρω πύργων, να του στείλει πεζούς, ακοντιστές και τοξότες. Με τους στρατιώτες που πήγαν στο Φλωρέντιο πολιορκήθηκε χωρίς επιτυχία το κάστρο του Αγίου Γεωργίου των Σκορτών (Beaufort). Σε αντάλλαγμα ο Φλωρέντιος υποχρεώθηκε να δώσει στο Σπανή δύο χωριά (casalli) στην καστελανία της Καλαμάτας. J. Longon, *Livre de la Conquest de la Princee de l' Amoree*, σ. 326, στιχ. 823. Το ερώτημα είναι αν ο Σπανής του 1296 είχε κάποια σχέση με το Μιχαήλ Σπανό του 1278, που ήταν καπετάνιος της Ανδρούβιστας. Είναι δύσκολο να θεωρηθεί ότι πρόκειται για συνωνυμία. Είναι ένας από τους κατοίκους της περιοχής που έχουν Σλαβική καταγωγή ή είναι διορισμένος από τη Βυζαντινή διοίκηση ως τοπικός αρχηγός;

Το 1331 ή 1332 ο **Κωνσταντίνος Σπανής** ήταν Τζάσης των Μελιγκών και το όνομά του αναφέρεται σε επιγραφή του ναού του Αγίου Γεωργίου Οιτύλου, η οποία διορθωμένη γράφει: "*Βοίτυλον, Έτη ζωμ' (6840=1331-2), Επί βασιλείας Ανδρονίκου του υιού κυρού Μιχαήλ του Παλαιολόγου και θειοτάτου σεβαστού Τζάση των Μελιγκών κυρ Κωνσταντίνου του Σπανή και κυρ Λαριγκά του Σλαβούρη και Άννης. Άγιε Γεώργιε σκέπε τους συστήσοντας και ανακαινίσαντας τον θείον σου ναόν. Μνήσθητι και του δούλου σου Σαβατιανού Νομικού του Κοπωγή και της συμβίας αυτού Ελένης. Αμήν.*" Άν. Αβραμέα, *Παρνασσός*, τομ. 16 (1974), σ. 293. Να σημειωθεί ότι ο τίτλος του σεβαστού απονέμεται σε αρχηγούς ξένων εθνικών ομάδων εγκατεστημένων και και αφομοιωμένων στην αυτοκρατορία. Άν. Αβραμέα, *Ιστορικές μαρτυρίες και αρχαιολογικά τεκμήρια από το Οίτυλο της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)4.

Στο ναό του Αγίου Νικολάου, που βρίσκεται στη θέση Καμπινάρι, μεταξύ της Πλάτσας του Νομιστή, υπάρχει επιγραφή από το 1338, που μεταξύ των άλλων αναφέρει: "...ανακαίνισεν ο πανευγενέστατος, πανσέβαστος Τζαούσιος Δρόγγος Μελιγκών Κωνσταντίνος ο Σπανής, άμα συμβίας Τζαουσίνης Μαρίας...". Σ.Κουγέα, *Περί των Μελιγκών του Ταυγέτου εξ αφορμής ανεκδότου Βυζαντινής επιγραφής εκ Λακωνίας, Πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών*, τομ. 15, 1950, σ. 4.

Επομένως φαίνεται ότι από το 1332 μέχρι το 1338 Τζάσης των Μελιγκών ήταν ο Κωνσταντίνος Σπανής και στη χώρα αυτού επέδραμε την άνοιξη του 1335 ο Εμίρης του Αϊδινίου Umur. Όπως αναφέρεται σε τουρκικό έπος ο Umur αποβιβάστηκε στη **Χώρα του Ispen** και με έφοδο κατέλαβε δύο οχυρές θέσεις, παρ' ότι η περιοχή βρισκόταν σε ετοιμότητα και ένα στρατιωτικό απόσπασμα προσπάθησε να εμποδίσει την απόβαση. Οι άνδρες των οχυρών θέσεων εσφάγησαν και τα γυναικόπαιδα αιχμαλωτίστηκαν και οδηγήθηκαν σκλάβοι στα πλοία του Umur. Paul Lemerle, *L' Emirats d' Aydin Byzance et l' occident*, Paris 1957, σ. 103.

Το 1440 εκδόθηκε αργυρόβουλο του Κωνσταντίνου ή του Δημητρίου Παλαιολόγου που ευεργετούσε τους δύο αδελφούς το **Νικολό** και το **Θεόδωρο Ισπανό** από την Ανδρούβιστα. Αυτοί οι δύο ασκούσαν το δικαίωμα αφέντη προς δούλο στον Πέτρο Κόμπη. Επειδή όμως αυτός γέρασε και έμενε ακίνητος με το αργυρόβουλο τους δόθηκε το δικαίωμα να ασκούν τα ίδια δικαιώματα στο γιό του προηγούμενου Θεόδωρο Κόμπη. Φαίνεται ότι οι δύο αδελφοί θα ασκούσαν κάποιο αξίωμα ή θα είχαν αξιόλογη θέση μεταξύ των συμπολιτών τους, γι' αυτό στο τέλος αναφέρεται ότι: "...οφειλόντων και αυτών διατελείν εις το εξής εις την Βασιλείαν μου ορθώς, πιστώς και προθύμως, καθώς έταξαν και υποσχέθησαν...". Επισκόπου Ανδρουβίστης (Προκοπίου), *Πανδώρα*, τ. 1 (1850), σ. 71. Σπ.Λάμπρου, *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά*, τ. 4, σ. 15. Από το αργυρόβουλο αυτό γίνεται φανερό ότι την εποχή εκείνη η οικογένεια των Ισπανών της Αρδούβιστας κατείχε σημαντική θέση, όπως είχε και στο παρελθόν. Το όνομά της γενιάς αναφέρεται με διάφορες παραλλαγές ως Σπανός, Σπανής, Ispen και Ισπανός. Αργότερα συνεχίζονται στην περιοχή της Ανδρούβιστας και αλλού ως Σπανάκης και Σπανέας.

Το 1690 σε κατάλογο Μανιατών που βρέθηκε σε βενετικά έγγραφα αναφέρεται από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς ο **Γεωργάκης Σπανάκης**. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428. Μπορεί να πρόκειται περί συνωνυμίας, μπορεί να είναι ο γιός του Δαρμαρίου Σπανάκη του 1692 που αναφέρθηκε προηγουμένως ή να πρόκειται για μετακίνηση κάποιου από τους κατοίκους της Ανδρούβιστας στην περιοχή της καστελανίας της Κελεφάς.

Το 1699 κάνει την επανεμφάνισή της η οικογένεια Σπανού σε έγγραφα από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στην περίοδο αυτή πολλά από τα μέλη της ακολούθησαν το ιερατικό στάδιο και είχαν στενές σχέσεις με το μοναστήρι του Σωτήρος ή της Πογωνίτσας, που βρίσκεται ανατολικά από τις Κάλυβες της περιοχής της Ανδρούβιστας. Στις 15 Ιουνίου 1699 ο **Παπά-Σπανός**, ως εκπρόσωπος μονής, πούλησε "με των πατέρων τη βουλή" ένα μύλο. Το πωλητήριο έγγραφο συνυπογράφει και ο **ιερομόναχος Διονύσιος Σπανός**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)79.

Στις 3 Αυγούστου 1712 ο **Παπά-Γιώργης Σπανός** έδωσε επιστολή στο γιό του **Παπά-Στρατήγη Σπανό**, που ήταν ηγούμενος στο μοναστήρι του Σωτήρος. Με αυτή τον βεβαίωνε ότι τόσο ο ίδιος, όσο και τα άλλα παιδιά του

δεν θα πήγαιναν στο μοναστήρι, έστω και αν τα καλούσε για κανένα θέλημα, γιατί μερικοί τους κατηγόρησαν ότι είναι επιζήμιοι. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 80.

Στις 9 Αυγούστου 1720 ο **Παπά-Γρηγόρης Σπανός** που ήταν ηγούμενος της μονής του Σωτήρος της Πογωνίσσας έγραψε τη διαθήκη της Μετάξως Φρονιμίτζας, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 82.

Σε αχρονολόγητο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας φαίνεται ότι ο επίσκοπος Πλάτσης και Μαΐνης Δανιήλ στην Αρχιερατική Ζητεία χρέωσε τον **Παπά-Σπανό** με ενορία που την αποτελούσαν 14 σπίτια, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 100. Ο Δανιήλ Πλάτσης αναφέρεται το 1770 και έζησε μέχρι το 1802. Ν. Βέη, Δ.Ι.Ε.Ε. 6(1903)194 και 201-2.

Ο **Π. Σπανέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Στις 18 Οκτωβρίου 1699 ο **Γιωργάκης Σπανάκης** νοίκιασε από τη Βενετική διοίκηση ένα αμπέλι στην περιοχή του Κάμπου που ανήκε στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ. Κουγέα, Πελοποννησιακά, τ. 6, σ. 5.

Το 1704 στον Κάμπο ζούσαν ο **Γιωργάκης Σπανάκης** που είχε ετήσια παραγωγή 42 κροντήρια λάδι, ο **Θοδωράκης Σπανάκης** με 20 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης Σπανάκης** με 26 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, Βενετικά κατάστιχα, σ. 137.

Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ο Γ. και ο **Π. Σπανέας** από την περιοχή του Σταυροπηγίου υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. Στα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια ο **Π. Σπανέας** ήταν εγκατεστημένος στη Μεγάλη Μαντίνεια. Β. Πατριαρχέα, Δίπτυχον, σ. 337. Για τους Σπανέους της Μεγάλης Μαντίνειας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, Οι Μαντίνειες της Μάνης, σ. 569 κ.ε.

Το 1760 στο χωριό Χειμάρρα αναφέρεται το όνομα **Σπανόλαινα** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, Οι Νυκλιάνοι, σ. 204. Τον ίδιο χρόνο αναφέρεται από το χωριό Διβόλα ο **Γεώργιος Σπανός** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 41, ό.π., σ. 214.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κασή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κασή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, **Αναγνώστης Σπανάκης**, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, Γεώργιος Τζανετουλάκος, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ. Κουγέα, Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγύημα τρίτου εν Μάνη, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Στρατής**, ο **Πούλος** και ο **Νικολής Σπανέας** υπέγραψαν αναφορά και καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΣΠΑΝΟΣ Παπα-ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Υπέγραψε στις 11 Ιανουαρίου 1827 ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παπά-Δημήτρη Σπανό** από το Σκουτάρι. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΣΠΑΝΤΙΔΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και φαίνεται ότι αποτελούσε κλάδο των Πετρουλαίων.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο **Αναγνώστης Σπαντιδέας**, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομα, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α. Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σπαντιδέα κατοικούσε στη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΠΑΠΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Το 1824 αναφέρονται ο **Γιωργάκης** ετών 30, ο **Ανδρέας** ετών 35 και ο **Νικολής** ετών 38 που υπηρέτησαν υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 42, 43, 44. Πιθανώς είναι της οικογενείας Παπούλια ή Σπαζουλέα από τις Γαϊτσές.

ΣΠΕΝΤΖΟΥΡΗ ή ΣΠΙΝΤΣΟΥΡΗ ή ΣΠΙΓΓΙΟΥΡΗ Οικογένεια. Η οικογένεια Σπεντζούρη κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και στον Κάμπο, αποτελούσε δε κλάδο της γενιάς των Παγώνηδων, από την οποία προέρχεται και ο Εθνομάρτυρας Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας Χρύσανθος Παγώνης. Το έτυμο του ονόματος είναι το "σπεντζούρι", όπως αποκαλείται στη Μάνη και στην επαρχία Κυνουρίας το πουλί σπίνος. Προφανώς το είπαν ειρωνικά σε αντίθεση με το Παγώνι.

Ο **Αναγνώστης Σπεντζούρης** ήταν από τον Κάμπο και το 1825 σκοτώθηκε στο μανιάκι ακολουθώντας το Θανασούλη Καπετανάκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)507 και Γ. Αναπλιώτη, Καπετάν Πίερος Αλούπης, ανάπτυπο από το "Αρχείον" Μεσσηνίας, Καλαμάτα 1957, σ. 13.

Ο **Τζανέτος Σπεντζούρης** γεννήθηκε το 1772 στη Μεγάλη Μαντίνεια και το 1842 εξετάστηκε ως μάρτυρας στην υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας. ΓΑΚ, Μοναστηριακά, φάκ. 465.

Ο **Σαράντος Σπεντζούρης** γεννήθηκε το 1782 στη Μεγάλη Μαντίνεια και εξετάστηκε και αυτός ως μάρτυρας στην υπόθεση των Αγίων Σαράντα, ό.π. Ακόμη υπέγραψε πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α. Α. Ε. Β. Ε. φάκελος του τελευταίου, αριθ. εγγρ. 32034. για τους νεώτερους της οικογενείας βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 573.

ΣΠΕΡΟΝΕΑ Οικογένεια. (Βλέπε Περονέα ή Σπερόνη). Οικογένεια από τη Λαγκάδα. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους

κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.????????????????

Μαζί με κατοίκους από τη Μηλιά ο **Μ.** και ο **Π. Σπερονέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΠΕΡΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΠΗΛΙΟΣ. Αναφέρεται ως Ζατουινιώτης από το 1773 στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αγίου Νικολάου Βελανιδιάς (Μαλεβριάνικα). Βλέπε Γιαννάκης Ζατουινιώτης.

ΣΠΗΛΙΩΤΑΚΗΣ. Το 1758 αναφέρεται ως κτηματίας από το Καλαμίτσι των Γιαννισανίκων. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 90.

ΣΠΗΛΙΩΤΕΑ ή ΣΠΗΛΙΩΤΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Δημητράκης Σπηλιωτέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Ανάλογη αναφορά υπέγραψε και ο **Π. Σπηλιωτέας**, που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Δημητράκης** και ο **Παναγιώτης Σπηλιωτέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο Δ. Σπηλιώτης κατοικούσε στη Γούρνισα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σπηλιώτη κατοικούσε στη Χώρα και στη Γούρνισα και η οικογένεια Σπηλιωτέα στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Οικογένεια Σπηλιώτη κατοικούσε και στο Μυστρά, όπου είχαν εγκατασταθεί από την Αθήνα. Στις 11 Ιουλίου 1968 αναφέρεται η χήρα **Λασκαρού Σπηλιώτη**. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)220. Ακόμη στο Μυστρά αναφέρεται ο **Δημήτρης Σπηλιώτης**, ο οποίος ήταν από τον Κάλαμο και το 1699 καρπώθηκε από την περιουσία τούρκισσας που έγινε χριστιανή. Επίσης στις 5 Μαΐου 1699 αναφέρεται ότι νοίκιασε φόρους, αλλά δεν απέδωσαν γιατί δεν υπήρχε εσοδεία, ό.π., σσ. 251, 232, 283.

ΣΠΙΓΙΕΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1825, αριθ. καταλ. 60.

ΣΠΙΡΟΥΝΗ ή ΣΠΥΡΙΟΥΝΗ Οικογένεια. Η **Γριά Σπυριούναινα** ήταν η τροφός του Ηλία Μαυρομιχάλη και τον ακολούθησε στην Καρύταινα. Όταν οι

Έλληνες πολιορκούσαν το κάστρο αυτή μετάφερε τις προτάσεις των Ελλήνων στους Τούρκους για παράδοση. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982*, σσ. 136 και 147.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης στην πολιορκία του κάστρου της Καρύταινας έστειλε ως αγγελιοφόρο την τολμηρή τροφό του, τη γριά Σπυρούναινα, που τον ακολουθούσε στην εκστρατεία και ζήτησε από τους Τούρκους να παραδοθούν. Τρεις φορές πήγε και πάντοτε η απάντηση ήταν ότι "αύριο" θα παραδοθούν. Την επομένη τους ήρθε βοήθεια από την Τρίπολη και διαλύθηκε το Ελληνικό στρατόπεδο. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη 2(1968-9)379-80*.

Ο **Θεόδωρος Σπιρούνης** στις 18 Φεβρουαρίου 1825 με πρόταση του Υπουργείου πολέμου το Βουλευτικό αποφάσισε την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 131.

Ο **Θεόδωρος Σπιρούνης** κατοικούσε στον Πύργο του Διρού και κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΣΠΥΝΗΣ. Το 1278 αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτα. Ν.Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 55.

ΣΠΥΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΣΠΥΡΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΣΠΥΡΕΑ ή ΡΕΜΠΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα και αναφέρεται από λάθος και ως Πηρέα.

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 ο **Στρατηγούλης** και ο **Πέτρος Σπυρέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

Ο **Δ. Σπυρέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σπυρέα κατοικούσε στο Πρασιό και στην Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΠΥΡΕΑΣ Μ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Από τις Γαϊτσές, πληγώθηκε στο κεφάλι στην πολιορκία της Πάτρας, όπου είχε πάει με τιν Παναγιώτη Γιατράκο και στις 26

Μαΐου 1822 πήγε για νοσηλεία στο Λιάκο Γιατράκο, όπου παρέμεινε επί 30 ημέρες. Η. Παπαθανασόπουλου, *Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, Λακωνικά Σπουδαί* 1(1972)300.

ΣΠΥΡΙΔΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Τσουκαλιά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Ο Σωτήριος Νικ. Σπυριδάκος από το Κατωπάγκι μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΣΠΥΡΟΥΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Ο **Μιχάλης** γεννήθηκε το 1779 και ο **Πούλος** το 1796 και οι δύο το 1824 ακολούθησαν στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 30 και 25.

ΣΤΑΒΟΧΕΙΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 9202. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΗΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΣΤΑΘΑΚΟΥ Οικογένεια. Σε ποίημα του Δ. Κουμουδουράκη αναφέρεται ο Σταθάκος, χωρίς βαφτιστικό, που αμύνθηκε στον πύργο του. Ο προδότης Μπόσινας (Βόσινας) προσπάθησε να τον πείσει να παραδοθεί, αλλά ο Σταθάκος όταν πλησίασε τον σκότωσε. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 194.

Ο **Θεόδωρος Σταθάκος ή Σταθακάκος** το καλοκαίρι του 1826, που ο στρατός του Ιμπραήμ κατευθυνόταν από τον προδότη Μπόσνα στον Πολυάραβο, κλείστηκε στον πύργο του στη Δεσφίνα μαζί με τέσσαρες ακόμη Έλληνες. Ο Μπόσνας φώναξε από μακριά και κάλεσε το Σταθάκο να παραδοθεί. Ο Σταθάκος ρώτησε "Συμπέθερε Μπόσνα! και σε ποιόν να προσκυνήσουμε;" και ο Μπόσνας απάντησε "εις εμέ" και τον διαβεβαίωσε ότι δεν θα απιστήσει. Όταν όμως ο προδότης πλησίασε τον πύργο του, για να παραλάβει τα όπλα, τον σκότωσαν. Κατόπιν οι πολιορκηταί έκαμαν τον πύργο και τους υπερασπιστές του, που εκτός από το Θεόδωρο Σταθάκο ή Σταθακάκο ήταν ο Δημ. Πουλάκος, ο Γεώργιος Ψευτολάκος, ο Κυριάκος Σταθάκος, ο Ευστάθιος Κυριακός και η Αρχοντού σύζ. Κυριακού Ρόζα. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της Αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β', σ. 459 κ.ε. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 23. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευπούλου, σ. 16.

Ο **Γεώργιος Σταθάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Βασίλης Σταθάκος** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1781, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για

να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Γιάννης Σταθάκος** από το Κουλούμι, γεννημένος το 1791, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Σ. Σταθάκος** κατοικούσε στο Μέζαπο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Κυριάκος Σταθάκος** από τη Λακεδαίμονα μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1614. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Για τον **Κυριάκο Σταθάκο** αναφέρεται ότι όταν ο Ιμπραήμ πήγαινε στον Πολυάραβο κλείστηκε στον πύργο του Θεόδωρου Σταθακάκου (ίσως Σταθάκου) όπου πολιορκήθηκαν. Ο προδότης Μπόσνας πήγε να του παραδώσουν τα όπλα και τον σκότωσαν. Μετά οι πολιορκητές τους έκαψαν μέσα στον πύργο. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 460.

Ο **Θωμάς Κ. Σταθάκος** από την επαρχία Γυθείου αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3108. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 96.

Ο **Αθανάσιος Σταθάκος** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3542. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 145.

ΣΤΑΘΕΑ Οικογένεια. Ο **Γιωργάκης** και ο **Ιωάννης Σταθάς** κατοικούσαν στη Σέλιτσα (Άνω Βέργα) και στις 14 Ιουνίου 1826 δήλωσαν ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

Ένας άλλος **Ιωάννης Σταθάς** από την Τρικότσοβα (Χαραυγή) πολέμησε στο Βαλτέτσι, στο Κουτσοπόδι του Άργους όπου έπεσε ο αρχηγός του Παναγιώτης Δημ. Καπετανάκης, στο Αρμυρό κ.ά. Τιμήθηκε με το σιδηρούν αριστείον ανδρείας και κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1758. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)508 και Κ.Πίτσιου, *Λακωνικά Σελίδες*, σ. 115, αριθ. 434. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115. Υπέγραψε ψηφίσματα που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθμ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831. Ακόμη υπέγραψε και πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη ΓΑΚ, φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. τελευταίου.

ΣΤΑΘΕΩΝ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Δρυάλο. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΣΤΑΘΗ ή ΣΤΑΘΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου κατοικούσε ο **Δημήτρης Σταθάκης** με ετήσια παραγωγή 19 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136. Τον ίδιο χρόνο στην περιοχή του

Κάμπου ζούσε ο **Στάθης** χωρίς βαφτιστικό με παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 140, φ. 248.

ΣΤΑΜΑΤΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Πανω Χώρα του Βαχού και αποτελούσε κλάδο των Γεωργιάνων ή Γεωργακιάνων. Το όνομα του γενάρχη τους ήταν Γεωργάκης και ο πατέρας του Μπέλητας (βλέπε όνομα) είχε έρθει στο βαχώ από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 51.

ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1702 ο **Έξαρχος Σταματάκης** ενοικίασε από τη Βενετική διοίκηση το φόρο της δεκάτης των χωριών της Βαρδούνιας Τσέρια και Ρόσοβα. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σσ. 77 και 78.

Το 1727 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Σταματάκης** από το χωριό Βαχός στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 27. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209. Κατά άλλη ανάγνωση είναι Σαματακάκης. Στην Πάνω Χώρα του Βαχού είχαμε οικογένεια Σαμπατακάκη. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51, 63.

ΣΤΑΜΑΤΑΚΙΑΝΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Βαχό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Γρηγόρης Σταματάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γρηγόρης Σταματάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΣΤΑΜΑΤΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ήταν από τη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 δήλωσε ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70).

ΣΤΑΜΑΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας του Ζυγού και της Μεγάλης Καστάνιας.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σταματέα κατοικούσε στα Τσέρια και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Π. Σταματέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Πανάγος Σταματέας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Π. Σταματέας** από την περιοχή του Ζυγού υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Π. Σταματέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΤΑΜΑΤΕΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ. Το 1704 κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 408. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 144.

ΣΤΑΜΑΤΟΥΛΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΤΑΜΑΤΟΥΡΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ. 46. Mavroidi Stamatouri. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΣΤΑΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στους Δολούς και το 1828 υπέγραψαν έγγραφο υπέρ της οικογενείας Αντιβάση ο **Αθανάσης** και ο **Κωνσταντής Σταμενέας**. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. ?????????????????

ΣΤΑΜΠΑΛΤΖΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου και είχε ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 136. Βλέπε: Σταμπολτζής.

ΣΤΑΜΠΟΛΤΖΗΣ. Το 1704 κατοικούσε στους Κάτω Δολούς και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΣΤΑΝΕΑΣ Ν. (Το σωστό είναι Νικόλαος Σπανέας) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΣΤΑΝΙΝΑΣ. Αναφέρεται σε επιγραφή του ναού του Αγίου Νικολάου Μηλιάς και είναι έργο του Νικήτα Μαρμαρά από τα μέσα του ενδεκάτου αιώνα. Η ρίζα του ονόματος θεωρείται σλαβική stanos (Stanimir, Stanislav) και η κατάληξη -ina είναι πάλι σλαβική (Dragina, Belina). Ν. Δρανδάκη, *Δύο Βυζαντινές ενεπίγραφες πλάκες Αγίας Τράπεζας σε ναούς της Μεσσηνιακής Μάνης, Ανάτυπο από τόμο "Μνήμη" Γεωργίου Κουρμούλη*, σ. 2.

ΣΤΑΡΟΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 30 Απριλίου 1825 γινόταν στρατολογία στην περιοχή του Καρβελά από τον Αναστάσιο Μαυρομιχάλη και τον Παναγιωτάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη και τους στρατολογηθέντες έστειλαν

με το Δημητράκη Σταρογιαννάκο. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 203.

ΣΤΑΡΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Μαυροβούνι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Παναγιώτης Στα(ε)ρόγιαννης** ως οπλαρχηγός πήγε αρχικά στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο Θωμάς Αντωνάκος-Γρηγοράκης έγραψε στις 28 Μαρτίου 1823 από τα Τρίνησα στον αδελφό του τον καπ. Γιωργάκη να πάει εκεί ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** με όσους μπορούσε. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη Γρηγοράκη*, σ. 142. Φαίνεται πήγαν οι Σταρογιαννιάνοι και ακολούθησε πόλεμος.

Οι **Σταρογιαννιάνοι** τον Απρίλιο του 1823 πολέμησαν στην Απιδιά με κατοίκους του Έλους και της Μονεμβασίας για την κτήση της εύφορης εκείνης περιοχής. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 145.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** έγινε χιλίαρχος το 1824 και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθμ. 598. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 95.

Στις 21 Μαΐου 1824 ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** βρισκόταν στα Αλεβέτσοβα. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 168.

Στις 29 Ιανουαρίου 1827 ο **Παναγιώτης Σταρογιαννάκος** ήταν στη Μονεμβασία και δυσφορούσε γιατί πήγαινε εκεί ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 262.

Ο **Παναγιώτης Στα(υ)ρογιαννάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** αναφέρεται μεταξύ των υποστηρικτών του Καποδίστρια. Σε έκθεση σημειώνεται ότι "Όλοι ρουκανίζουν τα τάλαρα της αυτού εξοχότητος, ειμή μόνον ο κ. Νικόλαος Π. Μαυρομιχάλης, ο κ. Νικόλαος Βοϊδής, ο κ. Παναγιώτης Σταρόγιαννης, ο Πετροπουλάκης, ο Χαντζάκος". Χ. Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** πήγε και στην Κρήτη με το πλοίο του Παν. Μπουζουναρά και τους αδελφούς αυτού. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Δημήτριος Σταρόγιαννης** υπηρέτησε κατά τον αγώνα ως μπουλουξής και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 1230. Αργότερα έφθασε στο βαθμό του ταγματάρχη (Δ΄ τάξεως). Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 96.

Ο **Παναγιώτης Σταρόγιαννης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. μητρ. 6231. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 116.

ΣΤΑΣΙΝΕΟΙ. Οικογένεια από τα Βαρούσια που αναφέρεται το 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 13.

Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάρστασης στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια ο **Λυμπέρης Στασινέας**. Γ.Α.Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΣΤΑΤΖΗΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΣΤΑΤΗ ή ΣΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1689 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρουβίστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως συμπλιάτορας ο "**Στάτης**". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)78. Το 1726 σε διαθήκη από την ίδια περιοχή αναφέρεται ο **Στρατήγης Στάτης** στο οποίο ο διαθέτης χρεωστούσε "λάδι γαστέρα μιά", ό.π., σ. 82. Το 1736 αναφέρεται σε διαθήκη από την ίδια πάντοτε περιοχή ως συμπλιάτορας ο "**Στάκης**", που πρέπει να ταυτίζεται με τους προηγούμενους, ό.π., σ. 86.

ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ παπά-ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ, ηγούμενος της μονής Βελανιδιάς στα Μαλεβριανικά. Στην κτητορική επιγραφή από το 1772 αναφέρεται ότι ο ναός εικονογραφήθηκε με έξοδα του παπά Χριστόφορου και από το χέρι του Κωνσταντίνου και του Σπήλιου από τη Ζάτουνα. Σ.Κουγέα, *Τρεις κτητορικοί επιγραφαί εκ Ζαρνάτας, Χαριστήριο 3ος τόμος εις Α. Κ. Ορλάνδον*, σ. 249.

ΣΤΑΥΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Ο Κωνσταντίνος Ιωάνν. Σταυροκόπουλος από το Βαχό μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΣΤΑΥΡΕΑ Οικογένεια. Το 1775 χτίστηκε η εκκλησία της Παναγίας στην Παλιόχωρα (καθολικό) και όπως αναφέρει μεταγενέστερη επιγραφή κτήτορας ήταν ο **Σταυρέας**, χωρίς βαφτιστικό όνομα. Το 1795 ήταν το μοναδικό κτίσμα στην περιοχή της Παλιόχωρας. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 178 και 577.

Το 1794 είχε γεννηθεί και κατοικούσε στον Κάμπο ο **Πούλος Σταυρέας**, ο οποίος το 1824 ακολούθησε ως εκατόνταρχος στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)512.

Το 1807 γεννήθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια ο **Τζανέτος Σταυρέας**, ο οποίος το 1842 κατέθεσε για την υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα. Αργότερα η οικογένεια Σταυρέα εγκαταστάθηκε στην Ανδρούσα της Μεσσηνίας. Στ. Καπετανάκη, ό.π., σσ. 182, 186 και 577.

Ο **Παναγιώτης Σταυρέας** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

ΣΤΑΥΡΙΑΝΑΚΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. Γ.Α.Κ., Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΣΤΑΥΡΙΑΝΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 999. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

ΣΤΑΥΡΙΑΝΑΚΟΣ ή ΤΣΑΝΕΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5894. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

Ο **Γέωργιος Σταυριανάκος** αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΣΤΑΥΡΙΑΝΕΑ Οικογένεια. Ο **Μιχάλη Σταυριανέας** ήταν από τη Μάλτα και είχε γεννηθεί το 1798. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 123.

Ο **Πούλος Σταυριανέας** βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)512. Υπάρχει όμως υποψία ότι γίνεται σύγχυση στα ονόματα Σταυριανέας και Σταυριανέλος.

Ο **Θεοδωράκης** και ο **Δημητράκης Σταυριανέας** υπέγραψαν αναφορά με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου και καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΣΤΑΥΡΙΑΝΕΛΟΥ Οικογένεια. Το 1807 ο **Νικολής Σταυριανέλος** έγινε μοναχός με το όνομα **Νικηφόρος** στη μονή της Παναγίας της Καστριανής (Ζωοδόχος Πηγή) στο κάστρο του Κουμουνδουράκη (Ζαρνάτας). Το 1811 συνέταξε τη διαθήκη του στην οποία αναφέρεται ο αδελφός του **Παναγιώτης**. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαραίικο τζάκι*, σσ. 11 και 13.

Ο Νικήτας Καπετέας και ο **Πούλος Σταυριανέλος** κατηγορήθηκαν ότι είχαν αναπτύξει πειρατική δράση και μεταξύ των θυμάτων τους ήταν ο Κεφαλονίτης Παναγής Καλλιγιάς (Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά*, 1959, σ. 7). Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 40.

Στις 9 Ιουνίου 1831 κατηγορήθηκε από τον Πιέρο Αλούπη ο **Πούλος Σταυριανέλος** από τα Βαρούσια ότι ήταν φίλος των Μαυρομιχαλαίων και ραδιουργούσε κατά της κυβερνήσεως. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ. φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΣΤΑΥΡΟΥΛΗΣ ΣΤ. Υπέγραψε αναφορά με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου εναντίον των στασιαστικών κινήματων των Μαυρομιχαλαίων. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΣΤΑΧΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1730 ήταν ιερέας στο Μυστρά και υπέγραψε επιστολή στον αββά Μ. Fourmont. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 330 και Σπαρτιατικό Ημερολόγιο 4(1903)60.

ΣΤΕΛΕΑΣ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν διοικητής Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256. Οικογένεια Στελέα αναφέρεται στην Πλάτσα.

ΣΤΕΚΟΥΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΣΤΕΦΑΝΑΚΗ ή ΣΤΕΦΑΝΟΥ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) που φέρονται ως Στεφανιάνοι και Στεφανέοι (Στεφάνου). Επειδή θεωρούνται αυτόχθονες αυτοί και οι Δημαγγελέοι λέγονται "ριζιμιοί". Οι επήλυδες λέγονται "φερτοί". Το 1670 αναφέρεται ο **Δημητράκης Στεφανάκης** σε έγγραφο δανεισμού, το οποίο έγραψε ο ίδιος. Για να είναι σε θέση να γράφει θα πρέπει να είχε για την εποχή εκείνη μάθει γραφή και ανάγνωση. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)76 και 106. Ο **Δημητράκης Στεφανάκης** πρέπει να είναι ο ίδιος που αναφέρεται το 1674 ως μετανάστης στη Ζάκυνθο. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Μ.Α.Ακαδημίας Αθηνών*. ??? Στη Ζάκυνθο αναφέρεται το 1670 οικογένεια Στεφανάκη από την Ανδρούβιστα της Μάνης. Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικό Ζακύνθου*, σ. 613.

Το 1677 αναφέρεται ο **Θεοδωράκης ο Στέφανος (του Στεφάνου)** σε αλλαγή προικίου κτήματος. Στ. Σκοπετέα, *ό.π.*, σ. 76.

Την εποχή της Βενετοκρατίας !685-1715 ο **Στάθης ή Στράτης Στεφανάκης** που σημειώνεται και ως **Στεφανόπουλος** έκανε διάφορες ενοικιάσεις προσόδων ή κτημάτων (αναφέρεται Strati, Stati, Stathi, δεν είναι όμως γνωστό αν πρόκειται για δύο ή ένα πρόσωπο που παρουσιάζεται και με παραποιημένο όνομα. Ακόμη δημιουργείται σύγχυση διότι αναφέρεται και ως Stathi ή Strati Steffanopulo), Δεν γνωρίζουμε την καταγωγή του. Το 1700 ενοικίασε τις προσόδους του φόρου της δεκάτης των χωριών Κόκκινα Λουριά και Γουλιάνικα. Το 1705 ενοικίασε τη δεκάτη του χωριού της Βαρδούνιας Ροσοβά. Τον ίδιο χρόνο στη περιοχή του Πασαβά ενοικίασε ή του παραχωρήθηκε ένα κτήμα. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 80, 102, 107, 117, 122, 125.

Ο **Τζανέτος Στεφανάκης** από τον Κάβαλο, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Πύργο του Διρού. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

Ο **Γιάννης Στεφανάκος** και ο Θωμάς Αναϊπάκος από τον Καρβελά στις 9 Ιανουαρίου 1829 σκότωσαν ένα στρατιώτη της Εκτάκτου Επιτροπείας, γιατί είχε υποσχεθεί γάμο σε μια κοπέλλα η οποία τον είχε ακολουθήσει. Πληροφορία από έκθεση που υπέβαλε ο "Οδυσσεύς", για τις ταραχές στη Λακωνία το έτος 1828, χωρίς να αναγράφεται ημερομηνία. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Γιάννης Στεφανάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρο Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημητράκης Στεφανάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Ηλίας** και ο **Νικόλαος Στεφανάκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Κυριακούλης Στεφανάκος**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 12081. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

Ο **Παύλος Στεφανάκος**, από τη Σπάρτη (Μάνη), υπηρέτησε από το 1823 ως χιλίαρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2643. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Ο **Παύλος Στεφανάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουλίου συζητήθηκε στο Βουλευτικό και αναφέρεται ως Στεφάνου ή Στεφανάκος, ό.π., τόμ. 2, σ. 70 και 475.

Ο **Παύλος Στεφανάκος** τον Οκτώβριο του 1825 εκλέχτηκε πληρεξούσιος για την Εθνική συνέλευση, αλλά τελικά δεν έγινε δεκτός. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 217.

Ο **Παύλος Στεφανάκος** στις 25 Αυγούστου 1826 βγήκε να κατασκοπεύσει τους γύρω από το Γύθειο λόφους και είδε εμπροσθοφυλακή του εχθρικού στρατού αποτελούμενη από τέσσαρες ιππείς. Σκότωσε τους δύο από αυτούς και οι άλλοι έφυγαν. Πήρε ένα άλογο και έτρεξε να ειδοποιήσει τους κατοίκους του Γυθείου για τον ερχομό των εχθρών. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 85-6.

Ο **Παύλος Στεφανάκος** διορίστηκε από προκρίτους επιστάτης για την είσπραξη των φόρων στο Μαραθονήσι και στο Μαυροβούνι. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 288.

Ο **Παύλος Στεφανάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Γεώργιος Στεφανάκος** από τον Πύργο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

Στις 7 Απριλίου 1826 ο καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης (σημειώνεται Γρηγοριάδης) μαζί με τον Δημήτριο Δραγωνάκο και τον **Παύλο Στεφανάκο** υπέγραψαν αναφορά διαμαρτυρούμενοι προς την Εθνική Συνέλευση, γιατί δεν έγιναν δεκτοί και αντί αυτών πήραν μέρος ο Γεώργιος Καλακνδής και ο Δημ. Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης, επικαλέσθησαν δε τη μαρτυρία του Επισκόπου Καρυουπόλεως. Η αναφορά τους αναγνώστηκε στις 8 Απριλίου. Προτιμήθηκαν οι άλλοι γιατί είχε επικυρώσει τα έγγραφά τους ο Πετρόμπεης.

Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 161, 221 και 212.

Στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. 57 της 1 Μαΐου 1826, σ. 225, στα πρακτικά της Εθνοσυνέλευσης αναφέρεται ότι ο **Παύλος Στεφανάκος**, ο

Γεώργιος Αντωνάκος-Γρηγοράκης και ο Δημήτριος Δραγωνάκος-Γρηγοράκης παραπονέθηκαν γιατί δεν έγιναν δεκτοί στη συνέλευση και προτιμήθηκαν ο Δημήτριος Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης και ο Καλκαντής.

ΣΤΕΦΑΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Στρατηγούλης Στεφανέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη και υπάρχουν δύο υπογραφές με το ίδιο όνομα, συνωνυμία;. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Ι.**, ο **Δ.**, ο **Π.** και ο **Π. Στεφανέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Στεφανέα κατοικούσε στο Πρασιό, το Ξωχώρι και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΤΕΦΑΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπεη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, **Στεφανιάνοι**, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. Ανωνώμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΣΤΕΦΑΝΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Οικογένεια από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) που υπέγραψε απόφαση του κοινού από το 1730. Άλλη ονομασία είναι Στεφανέοι και Στεφανάκης. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)83.

ΣΤΕΦΑΝΙΤΖΑ ΠΑΓΩΝΑ. Αναφέρεται το 1676 ως μετανάστης στο Tricarico του Τάραντα, ετών 18, όπου ζούσε με το σύζυγό της Γιάννη Πούργαλη και την κόρη τους Γκολφίτσα 2 ετών. Επειδή η καταγωγή της φαίνεται ότι ήταν από το Πρασιό, θα πρέπει να ανήκε στην οικογένεια των Στεφανιάνων- Στεφανέων. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256.

ΣΤΕΦΑΝΙΤΣΗΣ ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΣ. Κατοικούσε στη Σπάρτη (Μάνη;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3006. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ Οικογένεια. Από μελέτη του Cherin στο γενεαλογικό δένδρο των Κομνηνών προέκυψαν τα ακόλουθα: "...Ορισμένα βασιλικά εκχωρητήρια συνταχθέντα στις Βερσαλίες το μήνα Απρίλιο 1782, και επικυρωθέντα από το Ανώτατο δικαστήριο την 1η Σεπτεμβρίου 1783, μας πληροφορούν ότι όταν το 1462 ο Δαυίδ, ως τελευταίος αυτοκράτορας της Τραπεζούντας, σφαγιάστηκε μαζί με την οικογένειά του κατ' εντολή του Μωάμεθ Β', ένα από τα παιδιά του, ο Νικηφόρος, που γλίτωσε από το μαχαίρι των δημίων, κατέφυγε στο Οίτυλο, και εκεί ήρθε σε συνεννόηση με τους Πρωτογέροντες, δηλαδή τους επικεφαλής των δημπγερόντων αυτής της περιοχής. Ένας από τους απογόνους του, ονομαζόμενος Στεφανόπολι, ίδρυσε εκεί μια δυναστεία που διατηρήθηκε μέχρι το 1676, εποχή κατά την

οποία ο Κωνσταντίνος Στεφανόπολι-Κομνηνός εξανάγκασε, λόγω μιας τουρκικής επιδρομής στο Μοριά να διαφύγει στην Κορσική μαζί με Έλληνες εποίκους, οι οποίοι και τον αναγνώρισαν ως πρώτο αρχηγό τους...". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 353-4.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ. Φαίνεται ότι το 1681 ήταν αρχηγός (capo di tutti) της Μανιάτικης αποικίας της Κορσικής. Ζ.Τσιρπανλή, Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)393.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ Ιερέας. Έφυγε από την Κορσική, γιατί εκεί υπήρχαν πολλοί παπάδες και μαζί του έφυγε και ο παπα-Ηλίας Κατζαράς. Το 1773 πήγε ο Βερνάρδος στην Αγκώνα. Θ.Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπολι για τη μετοικεσία Μανιατών στην Κορσική, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)360-1.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Κωνσταντίνου. Γεννήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 1749 στην Κορσική και βαφτίστηκε στις 5 Μαΐου 1750.

[Ο παππούς του **Δημήτριος Στεφανόπολι** το 1738-9 ήταν αξιωματικός του Γαλλικού στρατού, τότε που οι Γάλλοι προσπαθούσαν να κατακτήσουν την Κορσική.

Ο πατέρας του **Κωνσταντής Μπουζάκης-Στεφανόπουλος** παντρεύτηκε την Αλεξάνδρα Παπαδάκη και στις 4 Σεπτεμβρίου 1758 έγινε λοχαγός του ιππικού του Γαλλικού στρατού.]

Λόγω των πολεμικών περιπετειών της Κορσικής εγκαταστάθηκε στο Λιβόρνο και έμαθε τα πρώτα γράμματα. Στις 10 Νοεμβρίου 1727 έγινε δεκτός στο Ουρβανό Κολλέγιο της Ρώμης. Το καλοκαίρι του 1771 διέκοψε τις σπουδές του για λόγους υγείας, όταν ήταν δευτεροετής της φιλοσοφίας. Από τον πατέρα πιεζόταν να γίνει ιερέας, αλλά όταν ο πατέρας του πέθανε αυτός έφυγε από το κολλέγιο της Προπαγάνδας. Στα γράμματά του φαίνεται να θέλει να ιερωθεί, αλλά διαρκώς φέρνει προσκόμματα. Στις 16 Δεκεμβρίου 1779 έγινε λοχαγός του ιππικού του Γαλλικού στρατού και το επόμενο έτος ανέλαβε την αποστολή να μεταφέρει Μανιάτες στην Κορσική, που θα ήταν χρήσιμοι για την καλλιέργεια των κτημάτων.

Με την ευκαιρία αυτή πήγε στο Οίτυλο και συγκέντρωσε χαρτιά με τα οποία αναγνωρίστηκε ότι οι Στεφανόπολι ήταν απόγονοι των Κομνηνών. Θ.Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπολι για τη μετοικεσία Μανιατών στην Κορσική, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)348 κ.ε.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ ΔΗΜΟΣ και ΝΙΚΟΛΟΣ. Ο Δήμος Στεφανόπολι ήταν βοτανολόγος και μαζί με τον ανιψιό του Νικολό πήγαν ως εκπρόσωποι του Ναπολέοντα στη Μάνη. Στο Πιέρο Μπεηζαδέ Γρηγοράκη είπαν "...είμαστε επίσης και Έλληνες και όχι μονάχα Έλληνες, αλλά συμπατριώτες σας. Οι γονείς μας είναι μανιάτες. Μπορείτε να το κρίνεται από τον τρόπο που μιλούμε τη γλώσσα σας...". Δ. και Ν.Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σ. 124.

Ο Ναπολέων πήρε ένα γράμμα από τον Μπέη Τζανέτο Γρηγοράκη ότι τα λιμάνια της Μάνης είναι στη διάθεσή του, αν αποφάσιζε να ελευθερώσει την Ελλάδα. Αυτός έστειλε τους Στεφανόπολι να πάνε να δούνε την

κατάσταση στην Αλβανία και τη Μάνη. Σε λίγες ημέρες όμως έστειλε το στρατό του στην Αίγυπτο. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σ. 282. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 197-8.

Για τη μετανάστευση των Στεφανοπούλων του Οιύλου αναφέρεται: "...αυτών των γενναίων που η αχαριστία και η διχόνοια των πατέρων μας τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους...". Παρακάτω διηγείται τα περί μετανάστευσης, αλλά δεν γίνεται λόγος για Λιμπεράκη Γερακάρη. Δ. και Ν. Στεφανόπολι, *Ταξίδι στην Ελλάδα*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1974, σσ. 160 και 167.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπη οι κάτοικοι του Οιύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) **Στεφανοπουλιάνοι**, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιύλου. Ανωνώμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΙΑΚΩΒΟΣ. Έζησε από 1688 μέχρι 1721 και ήταν γέννημα και θρέμα της Παόμιας της Κορσικής. Στα χρόνια 1713-4 φοίτησε στο Ελληνικό κολλέγιο και υπηρέτησε τους συμπατριώτες του. Ζ. Τσιρπανλή, Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)378. Το 1715 δίδασκε την κατήχηση, τα ελληνικά και τα λατινικά, γραμματική και "ανθρωπιστικά γράμματα" σε 40 περίπου αγόρια και κορίτσια, ό.π., σ. 379. Υπήρξαν παράπονα από τους άλλους μανιάτες ιερείς γιατί ο Ιάκωβος δεν τους επέτρεπε να τελούν θείες λειτουργίες και ιερά μυστήρια, ό.π., σ. 381. Απαγορευόταν οι μικκοί γάμοι μεταξύ Μανιατών και Κορσικανών και ο επίσκοπος Ιάκωβος Στεφανόπουλος όφειλε να ειδοποιήσει τον επίσκοπο και ακολουθούσε αφορισμός, ό.π., σ. 399. Ο Ιάκωβος Στεφανόπουλος είχε δώσει εντολή στους έλληνες ιερείς να εξομολογούν μόνο όσους παρουσίαζαν χαρτί επικυρωμένο με τη δική του υπογραφή, ό.π., σ. 401. Ο Ιάκωβος Στεφανόπουλος κρατούσε ανεξάρτητη στάση στους Λατίνους και υπέγραφε με τον τίτλο του "εφημερίου του Γαληνοτάτου Ηγεμόνα", δηλαδή δεν υπαγόταν στο λατίνο επίσκοπο, ό.π., σ. 404.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Παντρεύτηκε το 1686 στην Κορσική τη Μαρουδιά Στεφανοπούλου χωρίς να περιμένει να πάρει την άδεια. Ζ. Τσιρπανλή, Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)398.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Παπά-ΝΙΚΟΛΟΣ. Δήλωσε ότι πολλοί Κορσικανοί έγιναν σύντεκνοι με τους Ρωμαίους, ενώ οι Λατίνοι απειλούσαν με αφορισμό. Ζ. Τσιρπανλή, Οι Μανιάτες στην Παόμια της Κορσικής, *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)403.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Γεννήθηκε στην Κορσική στις 24 Ιουνίου 1741 και βαφτίστηκε στις 26 Ιουλίου 1741. Σε μικρή ηλικία, το 1748, εγκαταστάθηκε στο Λιβόρνο, όπου και έμαθε γράμματα. Ο πατέρας του, Απόστολος Πουλημενάκος-Σταφανόπουλος ήταν ιερέας ανατολικού τύπου (rito greco)

αλλά φιλοκαθολικός. Το όνομα της μητέρας του ήταν Σταμάτα. Είχε αδελφό Νικόλαο. Από το 1748 ζούσε στο Λιβόρνο κοντά στο θείο του Νικόλαο που είχε εκλεγεί εφημέριος των φιλοκαθολικών (uniti) Ελλήνων. Το 1759 έγινε δεκτός στο κολλέγιο Urbano της Ρώμης και σπούδασε φιλοσοφία. Έγινε ιερέας. Στις 16 Μαΐου 1766 πήγε από το Λιβόρνο στη Ρώμη και υπέβαλε αναφορά για την κατάσταση των εκεί Ελλήνων. Στις 7 Απριλίου 1771 πέθανε ο θείος του Νικόλαος και αυτός ήταν βυθισμένος στα χρέη και έγραφε συνεχώς στην Προπαγάνδα για βοήθεια. Το 1780 πήρε μέρος σε αποστολή στην Ανατολή για να πείσουν τους Μανιάτες να μεταναστεύσουν στην Κορσική. Γύρισε το Σεπτέμβριο του 1780 και το 1781 πήγε στη Ρώμη. Το 1784 εργαζόταν στη Νεάπολη στην υπηρεσία του μαρκησίου Pignatelli. Διέκοψε όμως την εργασία για λόγους υγείας και από τότε δεν είναι γνωστά τα ίχνη του. Θ. Παπαδοπούλου, Ταξίδι στην Ελλάδα Δημητρίου και Πατρικίου Στεφανόπολι για τη μετοικεσία Μανιατών στην Κορσική, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)347 και 354 κ.ε.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΟΣ του Λουκά. Το 1690 ζούσε στη Sonana της Τοσκάνης και ήταν 28 ετών. Η σύζυγός του ονομαζόταν **Ιωάννα** και ήταν 23 ετών. Είχε μαζί του και τον αδελφό του **Λουκά** που ήταν 12 ετών. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)243 και 245.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΟΥΚΑΚΗΣ. Δεν είναι γνωστό αν ανήκει σε οικογένεια Στεφανόπουλου ή Δουκάκη. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς, όπου κατοικούσε οικογένεια Δουκάκη, και είχε ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ - ΚΟΥΦΑΚΗΣ ΚΑΡΑΜΠΑΤΟΣ. Το 1701 και 1703 αναφέρεται ως ενοικιαστής μαγαζιού στο κάστρο της Κελεφάς και κτήματος στην περιοχή του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 91, (96), 103.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Οικογένεια. Η καταγωγή της οικογενείας ανάγεται στο βασιλικό γένος των Κομνηνών. Σύμφωνα με μια εκδοχή ο Αλέξιος Κομνηνός (1091-1118) απέκτησε δύο γιούς, τον Ιωάννη και τον Στέφανο. Ο Στέφανος σκότωσε το Γερμανό, φίλο του πατέρα του και εραστή της μητριάς του και έφυγε από την Κωνσταντινούπολη. Πρώτα πήγε στη Μυτιλήνη, αλλά επειδή τον καταδίωκε ο πατέρας του κατέληξε στο κάστρο του Οϊτύλου. Εκεί τον ονόμασαν Στεφανο-Πολη από την συνένωση του ονόματος Στέφανος και της Πόλης, δηλαδή της Κωνσταντινούπολης. Όταν αργότερα έμαθε ο πατέρας του που βρίσκεται του έστειλε χρυσάφι και ευεργέτησε την περιοχή που τον φιλοξενούσε.

Ο Στέφανος Κομνηνός παντρεύτηκε στο Οίτυλο την Αλεξάνδρα κόρη του Πέτρου Λα(σ)βούρη και απέκτησαν τρία παιδιά, α) τον Πωλημένο, γενάρχη των Στεφανιάνων, β) τον Μιχαήλ, γενάρχη των Νοβοκιάνων και γ) τον Κωνσταντίνο, γενάρχη των Φαλτσέσων.

Σε κάποιο χρόνο ο Στέφανος πήγε να πολεμήσει εχθρούς του πεθερού του, αλλά έπεσε σε ενέδρα και σκοτώθηκαν όλοι οι δικοί του. Γύρισε μόνος στο Οίτυλο, όπου διηγήθηκε τα διατρέξαντα σε μια γυναίκα, η οποία ήταν συγγενής των εχθρών του και τον σκότωσε κτυπώντας τον στο κεφάλι με ένα κόπανο.

Οι απόγονοί πλήθυναν και πλούτισαν, ώστε έγιναν οι πρώτοι του Μοριά. Για την αποδημία των Στεφανόπουλων διηγείται μια ιστορία που φέρνει σε δευτερεύουσα μοίρα την εχθρότητα που αναπτύχθηκε λόγω της αρπαγής της κόρης του Διακουμή Γιατρού από τον Μιχάλη Λεμιθάκη, ενώ αυτή ήταν αρραβωνιασμένη με το Λιμπεράκη ανιψιό του Γερακάρη από τους Κοσμάδες.

Ο βασικός λόγος της φυγής των Στεφανοπούλων ήταν η γενική δυσарέσκεια των κατοίκων της Μάνης από αυτούς. Αναφέρεται ότι πήγαν Τούρκοι να τους πολεμήσουν. Οι Οιτυλιώτες με τους Μανιάτες (γίνεται διάκριση μεταξύ τους!!) τους πολέμησαν και τους σκλάβωσαν. Μετά πήγαν δύο τουρκικά πλοία από την Κορώνη με θησαυρό, για να εξαγοράσουν τους σκλάβους. Οι Τούρκοι ζήτησαν να μάθουν ποιός από τους Μανιάτες θα έπαιρνε τα λύτρα. Στο δισταγμό που προκάλεσε αυτή η απαίτηση των Τούρκων στους άλλους, οι Στεφανόπουλοι δήλωσαν το όνομά τους και πήραν τα χρήματα. Αντί όμως να τα μοιράσουν σε όλους τους Μανιάτες, έπεισαν πέντε -δέκα από τους αρχηγούς τους να πάρουν χρήματα μόνο για τον εαυτό τους και τα περισσότερα τα κράτησαν οι ίδιοι. Η δυσарέσκεια αυτή των Μανιατών, το επεισόδιο με τη μνηστή του Γερακάρη και το κάστρο που είχαν χτίσει οι Τούρκοι στην Κελεφά, με αποτέλεσμα να μην μπορούν οι γυναίκες τους να βγαίνουν από το σπίτι τους, τους ανάγκασε να ξενητευτούν.

Ο Ιωάννης Κουτσικάλης, που θεωρείται μέλος της οικογενείας των Σταφανοπούλων, ήταν κοσμογυρισμένος και σε αυτόν ανέθεσαν να βρεί έναν τόπο κατάλληλο για μετανάστευση. Αυτός τους οδήγησε στη Γένοβα, από την οποία πήγαν στην Κορσική.

Κατά άλλη άλλη εκδοχή γενάρχη των Στεφανόπουλων του Οιτύλου είναι ο Νικηφόρος γιός του Δαυίδ Κομνηνού τελευταίου αυτοκράτορος της Τραπεζούντας, που έπεσε το 1462. Αυτός πήγε αρχικά στην Περσία και ακολούθως κατέφυγε στη Μάνη, την οποία είχε στο παρελθόν κυβερνήσει ο από τη μητέρα θείος του Μανουήλ Καντακουζηνός. Στη Μάνη τον έκαναν πρωτόγερο και το 1473 παντρεύτηκε την κόρη του τοπικού άρχοντα Πέτρου, που την έλεγαν Ελένη, με την οποία απέκτησαν τον Αλέξιο.

Τον Απρίλιο του 1782 ο βασιλιάς της Γαλλίας Λουδοβίκος ις' εξέδωσε το δίπλωμα ευγενείας, που αναγνώριζε ότι οι Στεφανόπουλοι ήταν απόγονοι των Κομνηνών. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι και αναμφισβήτητη η καταγωγή τους. Η αναφερομένη διαδοχή των Σταφανοπούλων είναι η ακόλουθη: α) **Νικηφόρος**, β) **Αλέξιος**, γ) **Στέφανος** που έζησε μέχρι το 1545 και είχε αδελφό **Κωνσταντίνο** ονομασθέντα Στεφανόπουλο, απέκτησε γιό το δ) **Θεόδωρο** επί των ημερών του, το 1570, κατελήφθη από τον Βενετό Κουερίνη το κάστρο που έχτισαν οι Τούρκοι στο Πόρτο Κάγιο, ε) **Στέφανος** γεννήθηκε το 1565, στ) **Κωνσταντίνος** επί των ημερών του οποίου, το 1638, ο Αμουράτ ο Δ' έστειλε στρατό στη Μάνη και έφθασε προ των πυλών του Οιτύλου, ζ) **Θεόδωρος** επί των ημερών του οποίου οι Τούρκοι έχτισαν το κάστρο της Κελεφάς (1670), η) **Κωνσταντίνος**, ο οποίος έκανε ανοίκειο γάμο και λόγω δυσарεσκείας των πάντων αποφάσισε τη μετανάστευση της οικογενείας του. Γ. Γ. Παπαδοπούλου, *Περί της καταγωγής των εν Μάνη Στεφανοπούλων*, Αθήνα 1865.

Στις 12 Ιανουαρίου και στις 23 Ιουλίου 1612 ο **Θεόδωρος Στεφανόπουλος** έγραψε επιστολές, που πήγαιναν μέσω Καλαμάτας, στον κουμπάρο του στη Ζάκυνθο Αναστάσιο Καραβουσιάνο (κατά το Λ. Ζώνη οικογένεια της Ζακύνθου που αναφέρεται το 1590, χωρίς άλλα σχόλια) με τα

νέα του τόπου του, για να τα δώσει στους Βενετούς. Πρωτεύοντα ρόλο στα γεγονότα της Μάνης εκείνο τον καιρό έπαιζε ο Πέτρος Μέδικος-Γιατρός. Αυτόν χρησιμοποιούσε ο στρατηγός της Κρήτης ως σύνδεσμο για τη μεταφορά ειδήσεων ή επιστολών και σε αυτόν απευθυνόντουσαν οι Ισπανοί και οι Βενετοί. Ο Θεόδωρος Στεφανόπουλος δεν είχε άμεση επαφή με τους Βενετούς, αλλά μόνο με ενδιάμεσο τον Αναστάση Καραβουσιάνο, ο οποίος ταξίδεψε και στη Μάνη με τη φρεγάτα του Αναστ. Λόξη. Έφυγε δε μαζί με το μητροπολίτη (;;;). Δεν ήταν όμως ο Καραβουσιάνος πολύ σημαντικό πρόσωπο, ώστε να μείνει στην ιστορία της Ζακύνθου. Φαίνεται ότι η θέση του Θ. Στεφανόπουλου ήταν πολύ κατώτερη του Πέτρου Μέδικου-Γιατρού, γι' αυτό και τον "καρφώνει" στους Βενετούς. Στη Ζάκυνθο, κοντά στον Αναστ. Καραβουσιάνο, έμενε ο γιός του Θεόδωρου ο **Αναστάσης Στεφανόπουλος** και μάθαινε γράμματα. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 90 και 96.

Το 1618 οι πρόκριτοι των Μανιατών υπέγραψαν επιστολή προς το δούκα του Νεβέρ και με αυτή εξουσιοδοτούσαν τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό να τους εκπροσωπήσει ενώπιόν του. Μεταξύ αυτών ήταν ο **Θεόδωρος Στεφανόπουλος** και ο **Κωνσταντής Στεφανόπουλος**, οι οποίοι σημείωσαν "...με την γενειά μου και με το Βοΐτυλο προσκυνώ την υψηλότητά σου αφεντία". Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα*, σ. 207. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69, αναφέρει μόνο το Θεόδωρο.

Στις 13 Μαρτίου 1659 από τις Κιτριές αναφέρεται ότι οι Βενετοί έστειλαν τον **Πολυχρόνη Μαρίνο** στην Καλαμάτα με επιστολές προς τους δημογέροντες της πόλης και ότι ο ίδιος μετέφερε τις επιστολές τους στο Μοροζίνη. Στην κατάθεση που έδωσε για τις ενέργειές του σημειώνεται: "...Αυτές οι επιστολές παραδόθηκαν στους γέροντες από τους γονείς μου που κατοικούν στην Καλαμάτα, ονομαζόμενοι **Στεφανόπουλοι**...". Αθ. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 253. Αν είναι από την οικογένεια των Στεφανόπουλων του Οιτύλου δεν είναι γνωστό.

Στις 6 Οκτωβρίου 1663 πρόκριτοι της Μάνης υπέβαλαν αίτηση στο Μέγα Δούκα της Τοσκάνης Φερδινάνδο Β', με τους προτεινόμενους όρους για μετανάστευση σε εδάφη του. Μεταξύ των υπογραφομένων είναι ο **Παυλής**, ο **Γιάννης (Γιάννε)**, πάλι ο **Γιάννης**, ο **Δημήτρης** και ο **Στέφανος Στεφανόπουλος**. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)405. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 122.

Ο **Ιωάννης Κουτσούκαλης-Στεφανόπουλος** που είχε φοιτήσει σε σχολεία και ήταν πολύπειρος πήγε να βρει κατάλληλο μέρος για να μεταναστεύσουν. Προτίμησε τη Γένοβα. Όταν έφθασαν οι μετανάστες στη Γένοβα πέθανε ο Ιωάννης Κουτσούκαλης, επίσης πέθανε και ο **Γεώργιος Στεφανόπουλος** που ήταν ο αρχηγός των αποίκων και τότε ανέλαβε την αρχηγία ο επίσκοπος Παρθένιος Καλκανδής. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σσ. 126-131.

Το 1690 στη Soana της Τοσκάνης μεταξύ των Μανιατών μεταναστών ήταν ο **Νικολός Στεφανόπουλος του ποτέ Ηλία**. Ακόμη το Πάσχα του ίδιου έτους κοινώνησε και η **Καλή του Δημητρίου Στεφανόπουλου**. Πάλι το 1693 αναφέρεται ο Νικόλας Στεφανόπουλος. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 124, 125, 126 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σσ. 461, 473.

Το 1690 στην περιοχή (καστελάνια) της Κελεφάς αναφέρονται μεταξύ των κατοίκων σε βενετικό έγγραφο: α) ο **καπετάν Μιχαλάκης Στεφανόπουλος**, (44. capitan Michalachi Stefanopulo) και ο **Θοδωρής**

Σταφανόπουλος, (48. Todori Stefanopulo). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

Το 1695 ο Δράκος Αρχονλίας δανείστηκε από τον **καπετάν Μιχαλάκη Σταφανόπουλο** 10 ριάλια και το χρεωστικό έγγραφο έγραψε ο θεός του δανειζομένου **Μενούδος Σταφανόπουλος**. Α.Πετρίδη, *Πανδώρα* 20(1870) 432.

Το 1695 στην εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου του Οϊτύλου γράφτηκαν επιγραφές με τα ονόματα του **καπετάν Μιχαλάκη Σταφανόπουλου**, του **Μενούδου Σταφανόπουλου** και του **Παναγιώτη-Γερακάρη Σταφανόπουλου**. Απόγονοι των Σταφανοπούλων που έμειναν στο Οίτυλο είναι οι λεγόμενοι Θεοδωριάνοι (Πατρικαρέας, Ζαρέας, Κούρμπαλης, Σπανέας) και οι Γιαννιάνοι (Πέτρουλας, Γεωργουέας). Π.Καλονάροϋ, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 136.

Το 1697 ο **καπετάν Μιχαλάκης Σταφανόπουλος** με τον κυμπάρο του Δημήτρη Σαλούφα, που θα είχαν εταιρεία, έκαναν τους λογαρισμούς και βρέθηκε ο Δημ. Σαλούφας να χρωστά στο Σταφανόπουλο 400 ριάλια. Α.Πετρίδη, ό.π., σ. 431.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1697 ο Λιμπεράκης Γερακάρης βρισκόταν στο Άργος και στη συνοδεία του είχε τον **ιερομόναχο Διονύσιο Σταφανόπουλο**, ο οποίος υπέγραψε ως μάρτυρας το συμβόλαιο του γάμου της Σταθούλας κόρης του Λ. Γερακάρη με τον Μπένο Ψάλλη από την Καλαμάτα. Με αυτό παρεχωρείτο η επικαρπία των Μύλων της Μαντίνειας στη νύφη. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 36.

Το 1700 ο **καπετάν Μιχαλάκης Σταφανόπουλος** νοίκιασε προσόδους από χωριά της περιοχής του Μυστρά, όπως Λέημονας κ.α. Έγινε προσφυγή γιατί άλλος πρόσφερε περισσότερα. Το 1703 χρωστούσε στο δημόσιο από προσόδους φόρων. Πέθανε ο καπετάν Μιχάλης Σταφανόπουλος και το 1706 δημεύθηκε ο πύργος του στο Έλος, επειδή χρωστούσε. Την 1 Μαρτίου 1707 είχαν αποθηκεύσει σιτάρι στον πύργο του Σταφανόπουλου. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)306, 307, 309, 314, 335 και 348.

Το 1703 και 1704 ο **καπετάν Μιχάλης Σταφανόπουλος** (Capitan Michiel Steffanopulo) ενοικίασε από τη Βενετική διοίκηση κτήματα στην περιοχή του Πασαβά και της Βαρδούνιας. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 101, 102, 103, 107, 108, 121, 122, 124, 125, 126. Με τον **Capitan Michiel Steffanopulo da Vitulo** ασχολείται πάλι ο Κ.Κόμης, *Οι Σταφανόπουλοι της Ανατολικής Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)416, όπου θεωρεί ότι εγκαταστάθηκε από το Οίτυλο στη ανατολική Μάνη και από αυτόν προέρχεται η καπετάνισσα του χωριού Σκουτάρι, που ήταν σύζυγος του Γεωργίου Σταφανόπουλου.

Στις 25 Νοεμβρίου 1712 αναφέρεται ως δανειστής του Γιαννάκη Κοτζιφάκη ο **πνευματικός άγιος Σταφανόπουλος** με όλη του τη συνοδεία, που σημαίνει ότι ήταν ηγούμενος του μοναστηρίου των Σταφανοπούλων. Να σημειωθεί ότι, όπως γράφει ο Α. Πετρίδης: "*Οι Σταφανόπουλοι είχαν και Μοναστήριον περίφημον εντός χαράδρας του βραχίονος του Ταυγέτου, επί κορυφής λόφου τινός απόπτου, ήτοι εις θέσιν λίαν αρμοδίαν προς τους ασπαζομένους τον ήρεμον και θεωρητικόν βίον...*". Πρόκειται για το μοναστήρι που είναι γνωστό ως μονή Τσίγκου. Α.Πετρίδη, ό.π., σ. 432.

Στη Ζάκυνθο υπήρχε επιφανής οικογένεια από το 1562. Το 1688 εγκαταστάθηκε οικογένεια από το Οίτυλο. Λ.Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό της*

Ζακύνθου, σ. 613. Στις 3 Μαΐου 1717, ο Προκόπης Νίκλος νοίκιασε στον **Παναγιώτη Στεφανόπουλο** από το χωριό Μουζάκι κτήματα, δεν είναι όμως γνωστό αν είχε καταγωγή από τη Μάνη. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)29. Τον επόμενο χρόνο αναφέρεται το όνομα του σινιόρ **Δημητρίου Στεφανόπουλου** ως συμβιβαστή (κριτή - άρμπιτρο) μεταξύ Μανιατών, χωρίς να είναι γνωστό αν ήταν και αυτός Μανιάτης ή από τους Ζακυνθίους, ό.π., σ. 32.

Το 1732 υπάρχουν δύο ακόμη έγγραφα έγγραφα, το ένα αφιερωματικό και το άλλο εξοφλητικό, στο οποία αναφέρεται το όνομα του **ηγούμενου της μονής των Σταφανοπούλων Διονυσίου**. Α. Πετρίδη, ό.π., σ.433. Είναι πιθανό ο Διονύσιος Στεφανόπουλος ως ιερομόναχος να είχε ακολουθήσει το Λιμπεράκη Γερακάρη (1697) και αργότερα να έγινε ηγούμενος της μονής των Σταφανοπούλων.

Ο **παπά-Νικόλας Στεφανόπουλος** συνέγραψε το έτος 1738 το χρονικό που διηγείται τη ζωή και τους πολέμους της Μανιάτικης αποικίας της Κορσικής. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάδα*, σσ. 137, 140 και 145.

Οι Έλληνες του Καργκέζε δίπλα στο όνομά τους έβαζαν και το Στεφανόπουλος, επειδή οι Στεφανόπουλοι εθεωρούντο απόγονοι των Κομνηνών και αυτοί ήταν: Δραγάκης, Δριμαράκης, Κοριτζάκης, Κόπτης, Κριαλάκης, Πετρολάκης, Τζανετάκης, Φριμιγκάκης, κλπ. Π. Καλονάρου, ό.π., σ. 145.

Στο Οίτυλο έμειναν δύο μεγάλοι κλάδοι της οικογενείας των Σταφανοπούλων, α) οι Θεωριάνοι (Πατρικαρέας, Ζαρέας, Κούρμπελης, Σπανέας) και β) οι Γιαννιάνοι (Πέτρουλας, Γεωργουλέας). Π. Καλονάρου, ό.π., σ. 136.

Σε έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας από της 25 Οκτωβρίου 1780 αναφέρονται πληροφορίες για την Ανατολική Μάνη των ετών 1762-4, από Γάλλο πλοιοκτήτη, που είχε προσορμηθεί στο Σκουτάρι. Εκεί ζούσε η **χήρα του καπετάν Γιωργάκη Στεφανόπουλου**, γνωστή ως **Καπετάνισσα** (βλέπε καπετάν Μιχάλη Στεφανόπουλο) και είχε τρεις γιούς, το **Γεωργάκη**, το **Δημήτριο** και τον **Ιωάννη**, ο οποίος ήταν άγαμος. Να σημειωθεί ότι και η οικογένεια Γρηγοράκη ανάγει την καταγωγή της στο Γρηγοράκη Κομνηνό, που από το Σκουτάρι της Βιθυνίας ή της Αδριανουπόλεως πήγε στα Άλυκα της Μάνης. Να σημειωθεί ότι το βιβλίο του παπά Νικόλα Σταφανόπουλου από το 1738 δεν αναφέρει εγκατάσταση Σταφανοπούλων στα Άλυκα. Στο χωριό της Ανατολικής Μάνης Λουκάδικα υπάρχει τοπωνύμιο *Στεφανοπουλιάνικα*. Δ. Βαγιακάκου, *Ειδήσεις περί Μάνης εκ Γαλλικού υπομνήματος του 1780*, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)186 κ.ε. Ο Κ. Κόμης ????? γράφει για εγκατάσταση Στεφανόπουλων στην ανατολική Μάνη.

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ - ΠΕΤΡΟΥΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στη μονή Τσίγκου, που αναφέρεται και ως μοναστήρι των Σταφανοπουλιάνων ή των Πετρουλιάνων. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80-1.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΠΑΥΛΟΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΣΤΕΦΦΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Πρόξενος. Dimitri Steffi Consolo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους βενετούς να ελευθερώσουν το Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολό Βαρυκέφαλο. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΣΤΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Ο Παύλος Στογιάννης αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Ο Η. Σταγιάννης κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΤΟΥΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καλαμάτα. Το 1758 αναφέρεται ο Αλέξανδρος Στούνος ως μάρτυρας σε αφιέρωση στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σσ. 20 και 91. Το 1788 αναφέρεται ο Λογοθέτης Στούνος και το 1792 ο Θανάσης Στούνος σε έγγραφο από την περιοχή της Καλαμάτας. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 18 και 19.

ΣΤΟΥΠΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Ήταν από την επαρχία Σταυροπηγίου και στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά να αποδοθούν οι πύργοι των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283.

ΣΤΟΥΦΟΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 κατ' αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε υποχιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΣΤΟΧΑΛΕΑΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Μήπως Ροχαλέας; πρόκειται περί αντιγράφου. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο Στρατήγης Στοχαλέας υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΣΤΡΑΒΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Θεόδωρος Αντ. Στραβάκος από τον Πύργο μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΣΤΡΑΒΟΚΕΦΑΛΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια και πιθανώς προέρχεται από τους Αραβουχιούς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 79.

ΣΤΡΑΒΟΛΑΙΜΟΥ Οικογένεια. Ο Παναγής Στραβόλαιμος από την Αρεόπολη, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1815. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Ο Παναγιώτης Στραβόλαιμος από την επαρχία Γυθείου, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4124. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 115.

Μιχάλης Στραβολαιμάκης. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους

συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

Ο **Μιχαήλ Στραβόλαιμος** που κατοικούσε στο Πεταλίδι κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στη Σπαρτιατική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. Ο Μιχαήλ Δημητρίου Στραβόλαιμος από τη Αρεόπολη μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΣΤΡΑΒΟΠΕΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΣΤΡΑΒΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια και η ετήσια παραγωγή του ήταν 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά Κατάστιχα*, σ. 133.

ΣΤΡΑΒΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 12. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΣΤΡΑΤΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια-Γλίνας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΣΤΡΑΤΑΚΗΣ ΣΤΡΑΤΟΣ. Καταγόταν από τη Μηλιά και μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220. (Μήπως Κυβέλος;)

ΣΤΡΑΤΑΚΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ιερομόναχος. Σε νομοκάνονα της 15 Δεκεμβρίου 1420 (;) παρενεγράφησαν σημειώματα κτητόρων όπως του Σωφρονίου ιερομόναχου. Επίσης "*καγώ ο γράψας διάκονος του Αγίου Ζαρνάτας αυκ : Δεκεμβρίου : 15 : ετούτος ο νόμος είναι του... Συμεών ιερομόναχου Σταρτάκος*". Ακόμη "*Του αγίου Ζαρνάτας ο παρών νομοκάνων ανήκει ήδη τω Γρηγορίω Μπουρνιά δι ωνής από τον Φραγκάκιν*". Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 13(1916)471.

ΣΤΡΑΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Την περίοδο της πολιορκίας της Τριπολιτσάς Πελοποννήσιοι και Μανιάτες πήγαν να πιάσουν τα Δερβένια για να μην κατεβούν ο Κιοσέ Μεχμέτ και ο Ομέρ Βρυώνης. Ο Πετρόμπης έστειλε 200 υπό τον Ιωάννη Κατσάνο (αδελφό του Σαλαφατίνου), τους οποίους πλήρωσε προς 70 γρόσια τον καθένα. Επειδή έδειξαν δειλία ο Ηλίας Μαυρομιχάλη δεν τους κράτησε και τους έστειλε στον Κυριακούλη, ο οποίος ήταν στον Κερατόπυργο. Κράτησε μόνο το Γιαννουλέα, το Νικόλαο Μπουτουνέα (; Πουτανέα από Μαντίνειες) και το **Στρατάκο**. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάγραμμα Ιστορίας της Επανάστασης υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)400.

Στις 16 Οκτωβρίου 1822 ο Δημητράκης Τσιγγουράκης από το Μυστρά έγραψε στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να μη πειράξει ο Θεόδωρος (αδελφός του καπ. Γιωργάκη) τους **Στρατακαίους**. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 135.

Ο **Γιάννης Στρατάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της χιλιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127. Στις 11 Ιουλίου συζητήθηκε στο Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 70 και 475.

Ο **Ιωάννης Στρατάκος** από τη Χειμάρρα μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως λοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Χρίστος Στρατάκος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε στο Εκτελεστικό για να πάρει το βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Χρήστος Στρατάκος** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

Ο **Δημήτριος Στρατάκος** κατοικούσε στη Λακεδαίμονα και αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 1312. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 114.

Ο **Δημήτριος Στρατάκος** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Γ. Στρατάκος** μετά την απελευθέρωση διορίστηκε εισπράκτορας στο δήμο Καρουπόλεως.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "*1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χριστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης*".

Οικισμός "**στου Στρατάκου**" υπάρχει δυτικά της Τσεροβάς. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 34.

ΣΤΡΑΤΕΑΣ Κ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Στρατέα κατοικούσε στη Σαϊδώνα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΤΡΑΤΗΓΑΡΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2416. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 115.

ΣΤΡΑΤΗΓΑΚΟΣ Α. Κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής.

Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΣΤΡΑΤΗΓΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές (Κέντρον). Ο **Γιάννης Στρατηγέας** γεννήθηκε το 1794 και το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 47.

Ο **Θεόδωρος Στρατηγέας** έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και για τις υπηρεσίες του κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως). Το 1837 ανακλήθηκε στην ενεργό υπηρεσία ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Στο Μητρ. Αξιωμ. της Ε.Β.Ε. έχει αριθ. 2560. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)512. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές Σελίδες*, σ. 96, αριθ. 307.

Οικογένεια Στρατηγέα υπήρχε και στον Πολυάραβο. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)137.

ΣΤΑΤΗΓΗΣ. Χωρίς επώνυμο, αναφέρεται άτομο το οποίο το 1643 μετέφερε επιστολή του Αντωνίου Μολίν, Προβλεπτού της Ζακύνθου, στους Μανιάτες και τους έδινε υποσχέσεις για να μη μεταναστεύσουν στις Ισπανικές κτήσεις της Ιταλίας. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 137.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ Ιερομόναχος Κολοβίστι. Το όνομά του αναφέρεται σε εικόνα βαπτίσεως στο ναό της Αγίας Τριάδος Πραστίου. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 242.

ΣΤΡΑΤΗΓΚΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια-Γλίνας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρο, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΕΑ ή ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε **Σ.** και ο **Γ. Στρατηγουλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Δημήτριος Στρατηγουλάκος** υπηρέτησε υπό τους Κυβέλους στην επανάσταση του 1821 και μετά την απελευθέρωση διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος Λέυκτρου. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)513.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΛΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Στρατηγουλέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΣΤΡΑΤΗΤΖΑ. Αναφέρεται το 1716 από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΣΤΡΑΤΟΓΟΝΟΣ Π. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΥ. Το 1278 αναφέρεται σε επιγραφή στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στο χωριό Πολεμίτας. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 49.

ΣΤΡΙΛΑΚΗΣ ή ΣΤΡΙΓΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΣΤΡΙΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Γιωργάκης Στριλάκος από το Αγγειαδάκι, γεννημένος το 1801 και ο Γεώργιος Στριλάκος από το Αγγειαδάκι, γεννημένος το 1803, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο Γ. Στριλάκος κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο Πέτρος Στριλάκος κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 33541. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 145.

ΣΤΡΙΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Π. και ο Ν. Στριμενέας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΤΡΙΦΤΟΚΩΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνιο και είχε κλάδους: α) Δικαιόπουλος, β) Καλκατζάκος που δεν είχε συγγένεια με τον ομώνυμο του Ακροταινάρου, γ) Καραμούζης άσχετος με τον ομώνυμο από το Νύφι, δ) Κουράκος, ε) Λαουνάρης, στ) Νταβριτζέλη και ζ) Φωτάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 124 και 135.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΑΚΟΣ ΣΥΑΜΑΤΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή Φωκά-Βαχού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ Ν. Κατοικούσε στην Καφιόνα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΤΡΟΥ(Μ)ΠΟΥΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΣΤΥΛΙΑΝΕΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ του Π.

ΣΤΥΛΙΑΝΕΑΣ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Στυλιανέας** κατοικούσε στην Πλάτσα του Ζυγού και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. Βιογραφείται από το Μ.Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)513.

Ο **Π. Στυλιανέας** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου - 16 Μαρτίου 1832, ως πληρεξουσίου Ζυγού. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 206.

Ο **Παναγιώτης Στυλιανέας** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου ως πληρεξούσιος Ζυγού και παραβρέθηκε στην προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831, ως την τελευταία της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 12, 194, 210 κ.ά.

Ο **Παναγιώτης Στυλιανέας** κατοικούσε στην Πλάτσα και μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Ευστράτιος Π. Στυλιανέας** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2980. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια ο Στυλιανός με ετήσια παραγωγή 2 βαρέλες λάδι, αλλά δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για επίθετο ή βαφτιστικό. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 133.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ή ΣΤΥΛΙΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Πρόκειται για μεγάλη γενιά από την περιοχή της Σελίνιτσας-Πλάτσας. Κλάδος της φαίνεται ότι εγκαταστάθηκε στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) και σύμφωνα με παράδοση άλλος κλάδος πήγε στους Δολούς, όπου πήρε το όνομα Αντιβάσης. Στ.Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 344.

Την 1 Ιανουαρίου 1547 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας αναφέρονται τα ονόματα του **Χαρτοφύλακα Στυλιανού** ως αγοραστή και του **Παπά-Σκευοφύλακα Στυλιανού** ως μάρτυρα. Ο Στ. Σκοπετέας θεωρεί ότι ο Χαρτοφύλακας Στυλιανός ανήκει στην οικογένεια Σέρβου - Κασήρη Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)70.

Στις 13 Ιανουαρίου 1600 σε πωλητήριο έγγραφο από την ίδια περιοχή αναφέρεται ως μάρτυρας ο **Χαροκόπος Στυλιανός**, Στ. Σκοπετέα, ό.π., 71.

Στις 26 Ιανουαρίου 1611 υπέγραψε ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας ο **Δημήτρης Στυλιανός** (διμίτρι στυλιανός). Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 72.

Το 1618 ο **Δημήτριος Στυλιανός** υπέγραψε την εξουσιοδότηση των Μανιατών στον Πέτρο Μέδικο, για να τους εκπροσωπήσει ενώπιον του δούκα του Νεβέρ, γράφοντας τα κατωτέρω: "**Δημήτριος Στυλιανός με τα χωρία**

μου και με τη γενεά μου προσκυνώ την υψηλοτάτη σου αφεντία". Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206. Ο Απ. Δασκαλάκης, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69, τον διάβασε "Στυφνάτος".

Μετανάστης στη Bibbona της Τοσκάνης της Ιταλίας ήταν το 1675 ο **ιερομόναχος Ιωακείμ Στυλιανός**, ο οποίος τον προηγούμενο χρόνο είχε υπογράψει ομολογία πίστεως στην καθολικη εκκλησία. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 4, σ. 115 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί*, τ. 4, σ. 409.

Στις 9 Μαρτίου 1679 αναφέρεται το όνομα του **Στυλιανάκη**, χωρίς βαφτιστικό, ως συμπλιότορα σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 76.

Στις 30 Αυγούστου 1689 ο **καλόγερος Καραμπάτος Στυλιανός** πούλησε ένα χωράφι του στην περιοχή της Ανδρούβιστας, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 78.

Το Μάρτιο του 1691 αναφέρεται ως μάρτυρας σε πωλητήριο έγγραφο της περιοχής της Ανδρούβιστας ο **Καραμπάτος Στυλιανάκης**, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 79.

Στις 21 Οκτωβρίου 1700 αναφέρεται ως μάρτυρας σε συμφωνία γάμου στην περιοχή της Ανδρούβιστας ο **Έξαρχος Πέρος Στυλιανός**, Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 80.

Το 1715 οι κάτοικοι της Έξω Μάνης έκαναν έκκληση στους Βενετούς να τους εφοδιάσουν με πολεμοφόδια, την οποία υπέγραψε και ο **Έξαρχος Στυλιανός**. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404.

(Το 1642 οι Μανιάτες επεδίωκαν να μεταναστεύσουν στην περιοχή της Ναπόλεως της Ιταλίας και αναφέρεται σε έγγραφο του Προβλεπτού Ζακύνθου: "...δια την μετοικεσίαν των Μανιατών εις τα μέρη του **Stigliano**". Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* 1(1972)133).

ΣΤΥΦΝΑΤΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Ο Κ. Σάθας (βλέπε ανωτέρω) τον διάβασε ως "Στυλιανό" και το όνομα αυτό υπάρχει στη Μάνη, ενώ το Στυφνάτος δεν απαντάται. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΣΥΚΑΡΑΚΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ. Στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδής-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

ΣΥΚΟΛΕΒΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ. Το 1278 αναφέρεται σε επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ στον Πολεμίτα της Μάνης. Συκολέβι είναι το πουλί συκοφάγος. Ν. Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48 και 52.

ΣΥΛΑΒΑΙΟΙ ή ΣΙΛΑΒΑΙΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσαν στα Αλτομυρά και η πατριά τους διαχωρίστηκε σε κλάδους που μέχρι σήμερα υπάρχουν: Αβράμης, Μητσέας και Καραβίτης. Από παράδοση που ακούστηκε στο χωριό Οροβά από μέτοικο από τα Αλτομυρά.

Τα ονόματα Σλαβούρης, Συλαβουπιάνος, ίσως και άλλα, μπορεί να θεωρηθεί ότι έχουν ρίζα από το Σλάβος, που σημαίνει ευγενής.

Άλλοι κάτοικοι των Αλτομυρών που μετοίκησαν στη Μεγάλη Μαντίνεια λέγουν ότι στους Σιλαβαίους ή Σιλάβους ανήκουν οι οικογένειες Καραβίτη,

Κούβελα, Λιακέα, Μπελίτσου, Παπαδέα. Θ. Μπελίτσου, Τα Αλτομιρά της Έξω Μάνης, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 14, σ. 325.

ΣΥΛΑΒΟΥΠΙΑΝΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ. Το όνομά του αναγράφεται σε επιγραφή στο ναό του Αγίου Δημητρίου που βρίσκεται έξω από το χωριό Νομιτσή και είναι περίπου από το 1650. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 237. (Βλέπε Σλαβούρης)

ΣΥΜΕΩΝ (ΣΚΟΠΕΤΕΑΣ) Επίσκοπος Ανδρούβιστας. Αναγράφεται στον Άγιο παντελεήμονα Χώρας η επιγραφή: "Δέησις του δούλου του Θεού Συμεών αρχιερέως και επάρχου Ανδρουβίστης +1717". Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον Ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας του 1821*, σ. 563. του ιδίου, *Τα πέντα χωριά της κοινότητος Εξωχωρίου*, Αθήναι 1969, σ. 34. Δ. Βαγιακάκου, Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα Μεγάλη Χώρα της Έξω Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)25 και 34.

ΣΥΜΕΩΝ Ιερομόναχος. Το 1810 ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μηλέας αντί του παραιτηθέντος Ανθίμου (έγινε ο Ιωσήφ). Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)203.

ΣΥΜΕΩΝ Πρωτοσύγκελλος. Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΣΦΑΞΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΣΦΥΡΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάμπο με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βεντικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 245.

ΣΧΙΖΟΚΩΛΑΚΟΣ Μ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΣΩΜΑΤΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΣΩΜΕΡΙΤΗ Οικογένεια. Απαντά στη Ζάκυνθο από το 1514 και από το 1587 συμπεριελήφθη μεταξύ των ευγενών της νήσου. Άλλος κλάδος της οικογένειας ήταν από τη Μάνη και αναφέρεται ότι εγκαταστάθηκε στη Ζάκυνθο το 1677. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό-Βιογραφικό Ζακύνθου*.

Ο **Ιωάννης Σωμερίτης (ser Zuan Someriti da Maina)** από τη Μάνη φοιτούσε σε σχολείο στη Βενετία κατά τα έτη 1546-1555 και υπήρξε μέλος της εκεί Ελληνικής αδελφότητας. Το 1538 φοιτούσε σε σχολείο της Βενετίας ο **Ηλίας Σωμερίτης (ser Elia Someriti)**, χωρίς να αναφέρεται η καταγωγή του και το 1549 φοιτούσε σε σχολείο της Βενετίας ο Ζακυνθινός **Νικόλαος Σωμερίτης (ser Nicole Someriti dal Zante)**. Φ. Μαυροειδή-Πλουμίδα, *Συμβολή στην ιστορία της Ελληνικής αδελφότητος της Βενετίας*

στον ΙΣΤ' αιώνα. Έκδοση Β' μητρώου εγγράφων 1533-1562, Αθήναι 1976, αριθ. καταχώρησης 714, 469 και 841.

Ο **Παπά-Σωμερίτης** (Para Someriti), από τη Μάνη, τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποίνιτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.* τ. 10, σ. 228. Από τη θέση της υπογραφής στο έγγραφο φαίνεται ότι ήταν κάτοικος της Μέσα Μάνης.

Ο **Νικολός Σωμερίτης του Γεωργίου** αναφέρεται στη Ζάκυνθο στις 12 και στις 18 Φεβρουαρίου 1689 σε σύσταση εταιρείας και θα πήγαινε ως ναύτης σε βάρκα. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)74 και 75. Σε έγγραφο της 7 Οκτωβρίου 1714 αναφέρεται πάλι ο **Νικολός Σωμερίτης του ποτέ Γεωργίου**, ό.π., 6(1955)26.

Στις 11 Μαΐου 1709 ο **Μικέλης Σωμερίτης** ήταν ιδιοκτήτης βάρκας (καραβάκι), ό.π., 6(1955)9. Στις 2 Ιουλίου 1723 υπέγραψε ο ίδιος ως μάρτυρας σε διάλυση εταιρείας, ό.π., σ. 41.

ΣΩΤΗΡΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Είχε διαφορά με τον Ηλία Πολυχρονάκο και συστήθηκε στην τοπική αστυνομία να προσπαθήσει να τους συμβιβάσει. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη*, σ. 312.

ΣΩΤΗΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Ανδρούβιστα. Πιθανώς είχε συγγένεια με τους Τρουπάκηδες. Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Σωτηρέα και Σωτηριάδη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Του **Παναγιώτη Σωτηρέα-Τρουπάκη**, με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824, το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Στη συνέχεια ενέκρινε την προαγωγή το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** στις 15 Δεκεμβρίου 1830 ήταν δημογέροντας από τα Τσέρια. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)100. Ακόμη διορίστηκε ως ειρηνοδίκης Καρδαμύλης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)502.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** αποδοκίμασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι το Δεκέμβριο του 1830. Σπ. Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** ήταν ένας από τους επιτρόπους του Γεωργίου Διον. Μούρτζινου και στις 10 Ιανουαρίου 1831 προσυπέγραψε τη δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την εθνική συνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Π. Σωτηρέας** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 μαρτίου 1832, ως εκπρόσωπος της Ανδρούβιστας. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου ως πληρεξούσιος Ανδρούβιστας και παραβρέθηκε στην προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου 1832. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 7, 9, 12, 16, 19, 22, 210, 237 κ.ά.

Αναφέρεται ότι ο Σωτήρης Σωτηρέας ήταν οπλαρχηγός στην επανάσταση και διετέλεσε πληρεξούσιος Ανδρούβιστας. Προφανώς θα πρόκειται για τον Παναγιώτη Σωτηρέα. Ο Ευστράτιος κουλουμβάκης διηγήθηκε στο Βασίλειο Πατριαρχία ότι από την οικογένεια Μαρτάκη προέρχονται οι κλάδοι: Κουκέας, Μπεκέας, Κουλουμπέας-Κουλουμβάκης, Κουβαρέας, Μουκέας, Κουρέας, Γουρδουλέας, Αναγνωστέας και Σωτηρέας. Στις αρχές του 1800 αρχηγός της οικογενείας ήταν ο Παναγιώτης Κουκέας, τον οποίο πεθαίνοντας διαδέχθηκε ο Μούκιος, που δολοφόνησε το Ζαχαριά. Το Μούκιο διαδέχθηκε στην αρχηγία της οικογενείας ο Σωτήρης Σωτηρέας, που ήταν οπλαρχηγός της επαναστάσεως του 1821 και διετέλεσε και πληρεξούσιος Ανδρούβιστας. *Ιθώμη*, τεύχ. 20(1978)17:751.

Ο δημογέροντας **Παναγιώτης Σωτηρέας** και ο **Αναγνώστης Σωτηρέας** κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Ανάλογη αναφορά υπέγραψε και ο **Α. Σωτηρέας** που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

Ο **Παναγιώτης Μαστάκης Σωτηρέας** μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ένας **Σωτηρέας**, δεν αναφέρεται το βαφτιστικό του, κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Π. Σωτηρέας** από τα Τσέρια της Ανδρούβιστας και ο **Π. Σωτηρέας** από το Πετροβούνι της Ανδρούβιστας στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. 339 και 341.

Ο **Παναγιώτης Σωτηρέας** στις 27 Μαρτίου 1831 υπέγραψε στη Γούρνιτσα το συμφωνητικό των θυγατέρων του Στρατήγη Σαμπάτη για τη διανομή της περιουσίας. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 572.

Ο **Νικολής Σωτηρέας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΣΩΤΗΡΧΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Στις 21 Μαΐου 1823 έγιναν προτάσεις για προαγωγές, πιθανώς από το Γιατράκο και συμπεριλάμβανε το Σωτηρχάκη για το βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 36.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Δάσκαλος. (Βλέπε Σωφρόνιος ιερομόναχος) Αναφέρεται στις 18 Απριλίου 1817 σε εξοφλητικό έγγραφο, το οποίο έγραψε, από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)99.

Ήταν από το χωριό Λάζος Καρδαμύλης και διετέλεσε μεταξύ των ετών 1817 και 1832 ηγούμενος της μονής της Αγίας Σοφίας στη Γούρνιτσα. Υπήρξε μάρτυρας στη διαθήκη του Θεόκλητου Ανδρούβιστας το 1822. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 561, 552 και 571.

Στις 15 Ιανουαρίου 1815 υπέγραψε **διδάσκαλος Σωφρόνιος** αναφορά με την οποία καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Το 1652 παραχώρησε την πλάτσα στον πρώην Πατριάρχη Ιωαννίκιο Β' και αυτός την κατέστησε Πατριαρχική Εξαρχία. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)211.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Το 1549-50 μαζί με το Μητροπολίτη Λακεδαιμόνος πήγαν στην Πάτρα για την υποδοχή του Πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Β'. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)94.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΚΑΤΖΟΜΙΓΑΣ Επίσκοπος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται σε έγγραφο της μονής Φιλοσόφου το 1717. Φέρεται ότι παραιτήθηκε το 1721 και πέθανε το 1729. Ρ.Ετζέογλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 22. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)96.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Μαΐνης και πρόεδρος Καρυουπόλεως. Αναφέρεται το 1733, ήταν Μαΐνης και κατείχε την έδρα της Καρυουπόλεως προεδρικός. Τ.Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 18(1989-90)97. Πιθανώς ταυτίζεται με τον επισκοπεύοντα Σκουταρίου, *ίδε* κατωτέρω.

Ο **Μαΐνης Σωφρόνιος** το 1734 υπέγραψε την εκλογή του Έλους. Το όνομά του αναγνώστηκε από το Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)192, ως Παρθένιος. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)289.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Επίσκοπος (Επισκοπεύων Σκουταρίου). Το 1737 αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή της μονής του Αγίου Γρωγίου Σκουταρίου. Σοφ. Μενενάκου, *Πελοποννησιακά, παράρτ. αριθ. 13, Πρακτικά Γ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Καλαμάτα 1985, τόμος 3, σ. 259.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Ιερομόναχος. Στις 12 Φεβρουαρίου 1718 ήταν υποψήφιος επίσκοπος της μονής της Αγίας Τριάδας Γιάννιτσας. Ν.Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)191.

Το όνομα του **μοναχού Σωφρόνιου** αναγράφεται σε αφιερωματική επιγραφή του Ι. Ν. Αγίας τριάδος Πραστίου από το 1745. Γ.Μαραβελέα, *Πραστέιο*, σ. 44. Ν.Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 240-1.

Το 1808 ο **ιερομόναχος Σωφρόνιος** ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μαΐνης αντί του αποβιώσαντος Δανιήλ, *ό.π.*, σ. 203.

Πάλι το 1814 ο **ιερομόναχος Σωφρόνιος** ήταν υποψήφιος επίσκοπος Μαΐνης αντί του παραιτηθέντος Ιερεμίου, *ό.π.*, σ. 204.

Το 1830 ο **ιερομόναχος Σωφρόνιος** υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)440 και Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85.

Το 1831 αναφέρεται ο **ιερέας Σωφρόνιος Κουλουφέκης**, ο οποίος ήταν αδελφός του επισκόπου (πιτουλάριος) Χαριουπόλεως, που αργότερα διαδέχθηκε το Λακεδαιμονίας. Στις 9 Ιουνίου 1831 κατηγορήθηκε από τον Πιέρο Αλούπη ότι: "...ο *ιερεύς Σωφρόνιος Κουλουφέκης του Χαριουπόλεως Δανιήλ αυτάδελφος, όστις όχι μόνον δεν υπέγραψεν, όχι μόνον εραδιούργη κρυφίως, αλλά και φανερά εφώναζεν ο άνιερως, ότι όστις υπογραφή θα τον κόψουν τας χείρας, θα τον καύσουν και άλλα τοιαύτα...*". ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Ο **Παπά-Σωφρόνιος** κατοικούσε στη Χαριά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΑΒΑΚΗΣ (ΔΑΒΑΚΗΣ) Παπάς. Το 1775 αναφέρεται ως πνευματικός από το Οίτυλο σε επιστολή. Α. Πετρίδη, *Πανδώρα* 20 (1870)433.

ΤΑΒΛΑΚΗΣ ΤΖ. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΑΒΛΑΡΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 13 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247.

ΤΑΒΛΑΡΕΑΣ. Αναφέρεται χωρίς βαπτιστικό για τη γρηγοράδα του στην πεζοπορεία. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 6(1962)6 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)515.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΑΚΗΣ Ιερομόναχος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Το όνομά του αναφέρεται σε επιγραφή από το 1771 στο ναό της Παναγίτσας της Καστάνιας.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται α) από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου ο **Παναγιώτης Ταβουλαράκης** με ετήσια παραγωγή 34 κροντήρια λάδι, ο **Γιωργάκης Ταβουλαράκης** με 21 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης Ταβουλαράκης του Γεωργίου** με 9 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 135 και 136. β) Από την περιοχή του Κάμπου αναφέρονται ο **Γιωργάκης Ταβουλαράκης** με 40 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 139, φ. 248 και ο **Γιάννης Ταβουλαράκης** με 15 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 140, φ. 248.

Στις 28 Ιουνίου 1830 ο **Αλέξανδρος Ταβουλαράκης** υπέγραψε, μαζί με άλλους κατοίκους της επαρχίας Σταυροπηγίου, έγγραφο συμπάραστασης προς τον Κυβρνήτη Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Τον επόμενο χρόνο υπέγραψε ψήφισμα με το οποίο καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Γρηγόριος Ταβουλαράκης** το 1771 έγραψε στον τοίχο του Ι. Ν. της Παναγίτσας της Καστανίας για την ακρίβεια που επικρατούσε εκείνη τη χρονιά. *Ιθώμη*, τεύχ. 29-30(1990)71.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΕΑ ή **ΤΑΒΛΑΡΕΑ** ή **ΤΑΥΛΑΡΕΑ Οικογένεια.** Ο **Νικολής Ταβουλαρέας** ή **Ταβλαρέας** γεννήθηκε το 1788 και το 1824 υπηρέτησε σε σώμα υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Το 1835 υπέγραψε, ως κάτοικος των Δολών, έγγραφο για τη μονή της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 342.

Γιός του ανωτέρω πρέπει να είναι ο **Βρασίδης Ταυλαρέας του Νικολάου**, ο οποίος γεννήθηκε το 1820 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, έγγρ. της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 11.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεώργιος**, ο **Θεόδωρος** και ο **Γέρο-Στρατήγης Ταβουλαρέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Δ. Ταυλαρέας** υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στον Κυβερνήτη που καταδίκασε συγχρόνως τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουλίου 1831.

Κατά διήγηση Σωκράτη Κουγέα ο αγωνιστής της επανάστασης του 1821 **Ταυλαρέας** από την Ανδρούβιστα ήταν πολύ γρήγορος. Μπορούσε να πηγαίνει στο σπίτι του και να γυρίζει πάλι στο στρατόπεδο την ίδια νύχτα. Κάποτε ήρθε από το Δερβένι φέρνοντας στη γυναίκα του μια ανεμοδούρα (για τον εκκοκισμό του μπαμπακιού). *Ιθώμη*, τεύχ. 1(1973)6-7.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Ο δε **Στρατηγούλης**, ο **Ηλίας**, ο **Παναγιώτης**, ο **Γιαννάκης** και ο **Θεοδωρής Ταβουλαρέας** (ο τελευταίος ήταν χωρικός δημογέροντας) υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Ανάλογη αναφορά υπέγραψαν ο **Θ.**, ο **Γ.**, ο **Ι.**, ο **Ι.** και ο **Π. Ταβουλαρέας**, που δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Σ. Ταβουλαρέας** από τις Κάλυβες, ο **Γ. Ταβουλαρέας** και ο **Η. Ταβουλαρέας** από τα Τσέρια της Ανδρούβιστας στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρούνται ως συνδρομητές ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ταβουλαρέα κατοικούσε στα Τσέρια, Σαϊδώνα, Λιασίνοβα, Πραστίο και Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΕΑΣ Παπά - ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ. Αναφέρεται το 1778 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Επειδή γνώριζε γράμματα τον κάλεσαν ως μάρτυρα και γραφέα. Το 1782 κλήθηκε και έγραψε ενυπόθηκο δάνειο και το 1784 έγραψε πάλι πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)92 και 94.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ. Το 1676 ζούσε ως μετανάστης στο Tricarico του Τάραντα, όπου ζούσαν Μανιάτες από το Πραστίο και ήταν 40 ετών, Η γυναίκα του ονομαζόταν **Μαργαρίτα** Κοτσιφίτζα, ήταν και αυτή 40 ετών και τα παιδιά τους Μαρία 18 ετών, **Γιώργιος** 12 ετών και **Ελένη** 8 ετών. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ή ΝΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ του Ν. Από τη Σαϊδόνα, πήρε μέρος στην επανάσταση και αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 2437 ή 4653. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)507 και Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 139.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΠΙΕΡΟΣ. Από την Καρέα, πήρε μέρος στη μάχη του Πολυάραβου επικεφαλής των Καρεατών μαζί με το Δ. Τσιμπιδάρο. Στ. Σκοπετέα, Διαθήκαι εκ της Δυτικής Μάνης, *Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 6(1955)109. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΕΤΖΗΣ Παπά-ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ. Αναφέρεται από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) σε πωλητήριο έγγραφο του 1773, το οποίο έγραψε ο ίδιος. Επίσης στις 6 Μαρτίου 1775 και στις 27 Ιανουαρίου 1776, έφρασε πωλητήρια έγγραφα και στις 3 Οκτωβρίου 1780 έγραψε έγγραφο δωρεάς. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)91, 92-93.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1676 και το 1677 ως μετανάστης από το Πραστίο. Πήγε στην περιοχή του Τάραντα, αρχικά μεν στην πόλη Mottola, αλλά επειδή εκεί πιεζόντουσαν οι Μανιάτες να γίνουν καθολικοί, έφυγαν και εγκαταστάθηκαν στο Tricarico, που ήταν στο εσωτερικό του Τάραντα. Ήταν το 1676 40 ετών, η σύζυγός του **Μαργαρίτα Κοτζιφίτζα** ήταν και αυτή 40 ετών. Είχε μαζί του ένα γιό, το Γιώργη ετών 12 και δύο κόρες, τη Μαρία 18 ετών και την Ελένη 8 ετών. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι την Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)155 και Θ. Παπαδόπουλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979) 471.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΗ Οικογένεια. Το 1702 αναφέρεται ο **Λιάκος Ταβουλάρης** (Gliaco Tavulari) ως ενοικιαστής από τη Βενετική διοίκηση αμπελιού στην περιοχή της Βαρδούνιας και κτημάτων στην περιοχή του Πασαβά. Κ. Κόμη, *Βενετικά Κατάστιχα*, σσ. 99, 108, 120 και 124.

Το 1704 αναφέρονται α) από τη Μεγάλη Μαντίνεια ο **Ταβουλάρης** χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και β) από τους Κάτω Δολούς ο **Κωνσταντής Ταβουλάρης** με 160 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 129 και 132. γ) από το Βαρούσι η **Τζέτε Ταβουλίρσις** με ετήσια παραγωγή 3 βαρέλες λάδι., ό.π., σ. 133.

Μετά την απελευθέρωση ο **Αθανάσιος Ταβουλάρης**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9318. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΑΒΟΥΛΑΡΙΔΗΣ. Χωρίς βαπτιστικό, προφανώς μετατροπή από Ταβουλάρης-έας. Αναφέρεται ότι ήταν από τα Τσέρια και ότι ήταν συμμαθητής του Αλέξανδρου Κουμουνδούρου. Πήρε άδεια να δικηγορεύει στο Ειρηνοδικείο του Κάμπου. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 562.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ταβουλαρίδη κατοικούσε στα Κοτσιμαραίικα (Πεδινό). Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΑΒΟΥΛΗΣ. Απαντά ως Νταβούλης και Δαβούλης προερχόμενο από το υποκοριστικό του ονόματος Δάβος ή Ντάβος. Το 1750 αναφέρεται σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπέτα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)88.

ΤΑΓΑΠΙΣΙΟΣ Δ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΑΓΑΡΟΥΛΙΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνιο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Η οικογένεια Ταγαρούλια του Κούνου είχε κλάδους: α) Αλαφάκης, β) Δημακαράκος και γ) Κριαλάκος. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

Ο **Λ. Μ. Ταγαρούλιας** στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

Ο **Μιχαήλ Ταγαρούλιας** από τον Κούνιο κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Παναγιώτης Ταγαρουλάκος-Κριαλής** από τον Κούνιο, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΤΑΪΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ή ΤΑΪΡΟΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1831-1832 σκοτώθηκε ο Ταϊρόγιαννης, που ήταν φίλος του Γρηγόρη Κουμουνδουράκη, από τον Ζουμπούλη και τους φίλους του Κοκωνέα, Λιανέων, Δερμιτζέων, που συνδεόντουσαν κομματικώς με το Γερο-Παναγιωτάκη Καπετανάκη. Ο Γρηγόρης Κουμουνδουράκης κάλεσε τον Κατσάκο να "παιδεύσει τους φονείς", αλλά αυτός δεν έκανε τίποτε. Τότε κάλεσε μέρος από τους Καπετανάκηδες, τα παιδιά του Καπετάν Γιωργάκη (Χριστόδουλο, Βενετσάνο, Γιαννιό, Ηλία), τους Γιαννέους (Παναγιώτη και Αντώνη), τον Πιερέα (Παναγιώτη), οι οποίοι ήλθαν με 50 περίπου άνδρες και απέκλεισαν το Ζουμπούλη "ως πρώτος τολμήσας εις το φονικόν" στην Κάτω Χώρα του Κάμπου, όπου κατοικούσε. Όταν έμαθε τα συμβαίνοντα ο Γέρο-Παναγιωτάκης Καπετανάκης (θείος των προηγούμενων) ήλθε και αυτός με τα παιδιά του και τους ανθρώπους του "και ολίγον έλλειψε να ανοίξουν και τουφέκι". Επικράτησε όμως το συμβιβαστικό πνεύμα και "εχθές (19 Ιανουαρίου 1832)

εκάλεσαν οι Καπετανιάνοι την επαρχίαν και απεφάσισαν και τα δύο μέρη και έρριξαν την υπόθεσιν εις την απόφασίν της, δηλαδή να τους κρίνουν και αύριον θα συναχθή η πατρίς δια να κάμει την απόφασιν και ούτως να φύγουν". Αυτό σημαίνει ότι οι πρωτόγεροι της επαρχίας με τη συναίνεση των αντιπάλων θα όριζαν 2-3 άτομα, να εξετάσουν τους ενόχους και μάρτυρες, στη συνέχεια δε να εμφανισθούν ενώπιον της γενικής συνέλευσης για να εκθέσουν τα περιστατικά και όλοι μαζί θα κατέληγαν σε μια απόφαση, που θα γινόταν σεβαστή από όλα τα μέρη. Συνήθως επέβαλαν χρηματική αποζημίωση για τους συγγενείς του φονευθέντα. Γ. Α. Ν. Α. Π. Λ. Ι. Ω. Τ. Η., "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 40-41 (1960)219.

Ανάλογη περίπτωση έχουμε από την περιοχή της Ανδρούβιστας, όπου σχετικό έγγραφο αναφέρει ότι, στις 15 Μαρτίου 1730 συγκεντρώθηκε όλη η Χώρα της Ανδρούβιστας με τα Ξωχώρια και αποφάσισαν για της Κατσηγιαννούς την πληρωμή από τον Έξαρχο Σερβάκη, που της όφειλε για το φονικό του Ψυχούλη. Σύμφωνα με προηγούμενη απόφαση της Χώρας ο Σερβάκης χρωστούσε ακόμη δέκα γρόσια από το ποσό του που είχε καταλογιστεί και ορίστηκε τώρα ότι αν δεν πληρωθεί η υποχρέωσή του αυτή μέχρι του Αγίου Γεωργίου η οφειλή του θα επιβαρυνόταν με τόκο. Σ. Τ. Σ. Κ. Ο. Π. Ε. Τ. Ε. Α., *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)83, έγγραφο ΧΧV.

Άλλη μια περίπτωση είναι η αναφερόμενη "προδοσία" του Πετρόμπεη που του καταλόγισαν την εποχή του εμφυλίου πολέμου, ότι ήρθε σε μυστικές επαφές με τον πατέρα του Ιμπραήμ Πασά. Τότε ο Πετρόμπεης ζήτησε να κριθεί από το κοινό της Καλαμάτας και πράγματι ορίστηκαν εξεταστές, κλήθηκαν μάρτυρες και παρουσιάστηκε η υπόθεση ενώπιον των Καλαματιανών. Η απόφαση ήταν απαλλακτική για τον Πετρόμπεη. Εφημερίδα "Φίλος του Νόμου", αρ. φ. 32 της 4 Ιουλίου 1824, εφημερίδα Μεσολογγίου "Ελληνικά Χρονικά", αρ. φ. 59, της 19 Ιουλίου 1824 και "Εφημερίς Αθηνών" αρ. φ. 6, της 20 Σεπτεμβρίου 1824.

ΤΑΚΟΥΛΑΣ Π. Το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Οιτύλου.

ΤΑΛΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ. Αναφέρεται το Φεβρουάριο του 1825 που ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη υπό το μπουκαδόρο Π. Κοκωνέα. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγραφου 31.

ΤΑΛΙΑΝΕΑΣ Σ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΑΜΙΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. (ΙΣΩΣ ΔΑΜΗΛΑΚΟΣ ή ΤΖΑΜΙΛΑΚΟΣ). Στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Α. Π. Δ. Α. Σ. Κ. Α. Λ. Α. Κ. Η., *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΤΑΜΠΑΚΑΚΗ ή ΤΑΜΠΑΚΕΑ Οικογένεια. Ο Πανάκης Ταμπακάκης (Ταμπαζάκης) γεννήθηκε το 1794 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824, ως πεντηκόνταρχος, ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ. Α. Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 16.

Ο **Γιαννάκης Ταμπακάκης** στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά και μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ζητούσε να αποδωθούν οι πύργοι των Κιτριών στους κληρονόμους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ. Φερέρτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283.

Ο **Π. Ταμπακάκης** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10 παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Επίσης στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Παναγιώτης Ταμπακάς** στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη. Α.Α.Ε.Β.Ε., φάκ. του τελευταίου.

ΤΑΜΠΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από την Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΤΑΜΠΛΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες ο **Γεώργιος Ταμπλάκης** με αριθ. μητρ. 11481 και ο **Τζανέτος Ταμπλάκης** με αριθ. μητρ. 11482. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΑΜΠΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Στις 16 Ιανουαρίου 1662 αναφέρονται σε πωλητήριο έγγραφο ο **Αναγνώστης** και ο **Νικολάκης Ταμπουρέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης).

Στις 26 Μαρτίου 1788 αναφέρεται η **Μαρία Ταμπουρίτσα**, η οποία είναι παντρεμένη, αλλά γράφεται με το πατρικό της επίθετο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)89 και 95.

Ο **Θ. Ταμπουρέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, όπου ήταν χωρικός δημογέροντας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Θοδωρής** και ο **Θεοδωράκης Ταμπουρέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Ν. Ταμπουρέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΑΜΠΟΥΡΛΟΣ ΓΕΩΡΓΗΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΤΑΟΥΛΗΣ Γ. Κατοικούσε στο Μέζαππο και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία

δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΑΟΥΤΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΤΑΠΑΖΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

ΤΑΡΑΛΕΑΣ Α. κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, όπου ήταν χωρικός δημογέροντας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΤΑΡΑΜΠΟΥΛΟΥΣΑΚΗ Οικογένεια. Πρόκειται για κλάδο της οικογενείας Κουτήφαρη του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας, που εμφανίζεται με τα ονόματα Νικολακάκης και Γιαννόπουλος. Το 1727 αναφέρεται από τα Βαρούσια ο **Γιάννης Ταραμπουλουσάκης**, γιός του Νικολάκη Νικολακάκη-Κουτήφαρη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο Τζάκι*, σ. 2 και 7 και του ιδίου, "Αρχείον" Μεσσηνίας, 1957, σ. 43. Το 1775 έγινε το προικοσύμφωνο του **Τζανέτου Ταραμπουλουσάκη**, Γ. Αναπλιώτη *Κουτηφαρέικο τζάκι*, σ. 3 και 9 και το 1793 συντάχθηκε η διαθήκη του ιδίου. Γ. Αναπλιώτη, *Τζανέμππεης Κουτήφαρης*, σ. 17.

ΤΑΡΑΣΟΥΛΕΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΤΑΡΑΣΤΟΣ Παπάς. Para Tarasto. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς, για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΤΑΡΟΥΛΙΚΑΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΤΑΡΟΣ. Ήταν από τα Τσέρια. Αναφέρεται το όνομά του σε ιστοριούλα για το Μούρτζινο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 587.

ΤΑΠΕΙΝΟΣ Π. Κατοικούσε στο Δρυ και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΑΣΟΥΛΑΚΟΣ ΓΕΡΑΚΑΡΗΣ. Από το Μέζαπο, γεννημένος το 1805, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων.

Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΤΑΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Θ.** και ο **Σ. Ταταρέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ταταρέα κατοικούσε στο Ξωχώρι, το Νικόβο και την Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Ιωάννης Ταταρέας** ήταν από το Κουτήφαρη του Λεύκτρου και γεννήθηκε το 1801. Στην επανάσταση του 1821 πολέμησε σε διάφορα μέτωπα υπό το Ν. Χριστέα και τον Π. Κυβέλο. Έγινε εκατόνταρχος και μετά την απελευθέρωση φέρεται ως αξιωματικός. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)515.

ΤΑΤΑΡΗΣ. Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΤΑΤΕΑΣ Δ. Υπέγραψε ψήφισμα με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΑΦΑΛΕΑΣ Π. (;;;) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΤΕΚΟΥΛΑΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΕΚΟΥΛΑΚΟΣ ή ΔΕΚΟΥΛΑΚΟΣ ΗΛΙΑΣ. Στις 18 Μαΐου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του Ηλία Ν. Τεκουλάκου στο βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 249.

Κατοικούσε στη Λάγια. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Το Σεπτέμβριο του 1831 ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής της Μάνης που κατέλαβε την Καλαμάτα. Κ.Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

ΤΕΛΜΠΗΖΗΣ Ι. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50.

ΤΕΡΒΑΝΚΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Σέλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΤΕΡΜΕΝΙΣΜΕΝΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΤΖΑΒΑΡΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσαν στη Κοίτα και το 1806 υπέγραψαν υποσχετικό στον Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων των της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΤΖΑΓΕΡΕΑΣ ΗΛΙΑΣ. Γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια στο Σταυροπήγι. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. αριθ. καταλ. 75.

ΤΖΑΓΚΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται χωρίς βαπτιστικό από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131. Φαίνεται ότι θα είναι γιός του Γιάννη Τζάκα και η μικρή παραγωγή σε λάδι του πατέρα του θα μπορούσε να ερμηνευθεί, ότι αυτός παραχώρησε τα κτήματά του στο γιό του, με την υποχρέωση του τελευταίου να δίνει το λεγόμενο γεροτρόφι.

ΤΖΑΗΛΗΣ Θ. Υπέγραψε ψήφισμα με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΑΚΑΚΗ ή ΤΖΑΓΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Θεόδωρος Τζακάκος ή Τζακάκης του Ιωάννου κατοικούσε στην Αρεόπολη και το 1825 έγινε χιλίαρχος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 659. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

Ο Τζακάκος Θεοδωράκης στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, Σ. 101.

Θεοδωράκης Τζακάκης. Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβανόταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

Ο Πετρούνης Τζακάκης από το Λιμένι τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο Ιωάννης Τζακάκης τοποθετήθηκε ως ανθυπασπιστής της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, ό.π., σ. 222.

ΤΖΑΚΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΤΖΑΚΩΝΑΚΗΣ Πρωτοσύγκελλος. Το 1762 ανέλαβε ηγούμενος στη μονή της Παναγίας Φανερωμένης των Δολών κατόπιν αποφάσεως των ενοριτών. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 336.

Ο **Αντώνιος Τζακωνάκης** από την Κρήτη αναφέρεται στα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα ως εφημέριος του ναού του Αγίου Γεωργίου Γυθείου. Μελετίου Γαλανοπούλου, *Εκκλησιαστικές σελίδες Λακωνίας*, σ. 261-3.

ΤΖΑΚΩΝΑΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς ο Τζάκωνας χωρίς βαφτιστικό του οποίου η ετήσια παραγωγή ήταν 45 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131. Να σημειωθεί ότι αυτός ήταν ο πρόγονος του Τζακωνάκη του 1762.

ΤΖΑΚΩΝΕΑ ή ΤΣΑΚΩΝΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται ο **Μιχάλης Τζακωνέας** που γεννήθηκε το 1801, κατοικούσε στον Κάμπο και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη ως σιτοδότης στη Μεσσηνία στην πολιορκία του κάστρου της Κορώνης. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ. φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 19. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)509.

Ο **Ηλίας Τζακωνέας** γεννήθηκε το 1790 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 91.

ΤΖΑΛΑΜΠΟΥΚΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται από την Πάνω Χώρα της Κοίτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΤΖΑΜΑΡΕΤΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Πραστίο, ο οποίος αργότερα περιήλθε στην κυριότητα της οικογενείας Γκιουλέα. Ν. Κατσικάρου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 81.

Ο **Γιώργης Τζαμαρετέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρουβίστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Γεώργιος Τζαμαρετέας** το 1836 έγινε δημοτικός σύμβουλος του δήμου Προαστείου. Γ. Μαραβέλεα, *Πραστίο*, σ. 88.

Ο **Γεώργιος Τζαμαρετέας**, όπως φαίνεται από το φάκελο του Αντωνίου Πατριαρχέα, υπηρέτησε ως μπουλουξής στις μάχες της Βέργας, του Πολυάραβου και των Σκυφιάνικων. Γ. Μαραβέλεα, *ό.π.*, σ. 86.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τζαμαρετέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΖΑΜΙΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Θεόδωρος** και ο **Παναγιώτης Τζαμιλάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισαν στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

ΤΖΑΜΝΑΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΖΑΜΟΥΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΤΖΑΜΠΑΚΑΚΗΣ Π. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΤΖΑΜΠΟΥΚΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΤΖΑΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια ο **Τζανάκης** χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 26 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129. Τον ίδιο χρόνο στους Δολούς κατοικούσαν α) ο **Παναγιώτης Τζανάκης** με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι, β) ο **Κωνσταντής Τζανάκης** με 100 κροντήρια, γ) ο **Θεοδωράκης Τζανάκης** με 30 κροντήρια και δ) ο **Θοδωρής Τζανάκης** χωρίς να αναφέρεται η παραγωγή του σε λάδι, ό.π., σσ. 130, 131, 132. Συγχρόνως στον Κάμπο κατοικούσαν α) ο **Πιέρος Τζανάκης** με ετήσια παραγωγή 21 κροντήρια λάδι, β) ο **Τζανέτος Τζανάκης** με 10 κροντήρια, γ) ο **Νικολάκης Τζανάκη** με 20 κροντήρια, δ) ο **Θεοδωράκης Τζανάκης** με 12 κροντήρια, ε) ο **Αναγνώστης** με 18 κροντήρια και στ) ο **Παναγιώτης Τζανάκης** με 23 κροντήρια λάδι, ό.π., σσ. 136 και 137.

Ο **Γ. Τζανάκης** που κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

ΤΖΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καυκαλιάνων της Κηπούλας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 135.

ΤΖΑΝΕ Οικογένεια. Κατάγεται από το Οίτυλο και κατά το τέλος του 17ου αιώνα εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα. Προέρχεται από το Ιταλικό Gianne. Από τους Καλαματιανούς είναι γνωστοί: ο **Πανάγος Τζάνες** (1730-1741), ο **Μιχάλης Τζάνες** (1732-1752), ο **Γεώργιος Τζάνες** (1736-1777), ο **Θοδωράκης Τζάνες** (1752), ο **Ιωάννης Τζάνες** (1752-1764), ο **Αθανάσης Τζάνες** (1807-1815). Η **Βαρβάρα** σύζυγος του ιατρού Ν. Βράχμαν που ήταν το γένος Τζάνε και χρύσωσε την εικόνα της Υπαπαντής του Κυρίου της Καλαμάτας, υπέρ υγείας και σωτηρίας της κόρης της Φαίδρας.. Ο **Ηλίας Τζάνες** του οποίου το όνομά είναι γραμμένο σε αφιέρωση στην εικόνα της Υπαπαντής του Χριστού στον ομώνυμο ναό της Καλαμάτας. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* ???6(1901) 206 κ.ε., του ιδίου, σ. 379, Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σσ. 15 και Γ. Αναπλιώτη, *Ανέκδοτα έγγραφα και ιστορικοί τίτλοι μονής Βελανιδιάς*, σ. 52 κ.ε.. Ο Ηλίας Τζάνες ήταν αδελφός του δημογέροντα της Καλαμάτας, αυτός δε φιλοξένησε το 1805 τον Άγγλο περιηγητή W. Gell, ο οποίος τον κατακρίνει. Τον συνόδευσε μέχρι τις Κιτρίες και με ιδιαίτερη παρερμηνευτική διάθεση ο φιλότουρκος περιηγητής έβλεπε να τον επιβουλεύεται. Σοφ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10 σ. 502 κ.ε. Ο **Δημήτριος Τζάνες**, διετέλεσε Μωραγιάνης, ήταν αδελφός του Ηλία, όταν δε το 1805 επισκέφθηκε την Καλαμάτα ο W. Gell, ο ίδιος έλειπε στην Τρίπολη. Αναφέρεται ότι το 1808 έπεσε στη δυσμένεια της Πύλης, που

σήμαινε θανατική καταδίκη και όταν το έμαθε έφυγε από την Καλαμάτα για να κρυφτεί στα ορεινά χωριά. Όταν βρισκόταν κοντά στη μονή του Γαρδικίου έπεσε από το άλογο και τραυματίστηκε θανάσιμα. Α. Αντωνιάδη, *Ο Καλαματιανός Παναγιώτης*, σ. 3. Ο **Παναγιώτης Τζάνες** υπήρξε μέλος της Φιλικής Εταιρείας και έλαβε μέρος στον Αγώνα ως αξιωματικός, εις αυτόν δε αναφέρεται το φυλλάδιο του Α. Αντωνιάδη που αναφέρθηκε ανωτέρω. Ως Παναγιώτης ή Πανάγος Τζάνες αναφέρεται το όνομα από το 1799 μέχρι το 1837. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, ό.π., σσ. 20, 27 και 29 και Γ. Αναπλιώτη, ό.π., σσ. 95 και 97.

Το 1828 αναφέρεται από το χωριό Καρβέλι Κουτσαβάς της Αλαγονίας οικογένεια Τζάνε. Α. Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)584.

ΤΖΑΝΕΑ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. Ο **Στρατής Τζανέας** γεννήθηκε το 1786 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 29.

Αναφέρεται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)516 ο **Μιχάλης Τζαννέας** (ή Τζαουσέας;) που γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και πολέμησε στο κάστρο της Κορώνης, στην Τρίπολη και το 1824 στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 119.

Δύο της οικογενείας **Τζανέα**, χωρίς βαφτιστικό, στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά από τη Σέλιτσα. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

Ο **Θ. Τζανέας** και ο **Γ. Τζανέας** υπέγραψαν μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Θεόδωρος Τζανέας** ήταν στρατιωτικός και καταδικάστηκε για απελευθέρωση φυλακισμένου. Αργότερα του απονεμήθηκε χάρη. ΦΕΚ, 1840, σ. 140.

Ο **Κ. Τζανέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΖΑΝΕΤΑΚΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΤΖΑΝΕΤΑΚΗ Οικογένεια. Συνηθισμένο επίθετο στη Μάνη και απαντά σε διάφορα μέρη. Βλέπε: Τζανετάκης Γρηγοράκης, οι απόγονοι Τζανετάκηδες.

Ο **Αντώνης Τζανετάκης** αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Το 1690 σε καταλόγους των Βενετών από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας αναφέρεται ο **Γιαννάκης Τζανετάκης** (66. Janachi Zanetachi) και από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς αναφέρονται ο **Ηλίας**

Τζανετάκης (32. Lia Zanetachi) και ο **Βασίλειος Τζανετάκης** (77. Basili Zanetachi). Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428-9.

Το 1690 αναφέρεται στην έκθεση του Κορνέρ ο **Τζανετάκης**, χωρίς βαφτιστικό, ως φίλος του Λιμπεράκη Γερακάρη. Σπ.Λάμπρου, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 2(1885)288.

Το 1700 κατακυρώθηκε στον **Ηλία Τζανετάκη** η ενοικίαση κτημάτων στη Μπολοβίτσα. Κ.Μέρτζιου και Θ.Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)303. Αναφέρεται σε κατάλογο ενοικιαστών της περιόδου 1693-1699, ό.π., σ. 309. Στις 10 Μαΐου 1712 αναφέρεται ότι εξόφλησε το χρέος του, ό.π., σ. 361.

Το 1704 αναφέρεται από τη Μεγάλη Μαντίνεια ο **Τζανετάκης** χωρίς βαφτιστικό που είχε ετήσια παραγωγή 9 κροντήρια λάδι. Από τους Άνω Δολούς αναφέρονται α) ο **Γιάννης Τζανετάκης** με 20 κροντήρια λάδι και β) ο **Παναγιώτης Τζανετάκης** και αυτός με 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 128 και 130.

Το 1727 αναφέρεται από το χωριό Κουτρομάνι ο **Γρηγόρης Τζανετάκης** και από το χωριό Σκουτάρι ο **Βασίλης Τζανετάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25 και 29. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

Ο **Κωνσταντίνος Τζανετάκης** δεν γνωρίζουμε αν ήταν ο γιός του Τζανέμπη Κουτήφαρη ή ανήκε σε άλλη οικογένεια με το όνομα Τζανετάκης. Υπέγραψε ψήφισμα με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου, που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Υπερασπίστηκε ανεπιτυχώς τις Κιτριές από τις επιθέσεις των στασιαστών του Λιμενίου υπό τους Μαυρομιχαλαίους. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 274, συνημ. 24 Αυγούστου 1831. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Για τον **Τζανετάκη Γρηγοράκη** βλέπε Γρηγοράκης Τζανετάκης. Μετά την απελευθέρωση των κατέταξαν στην πρώτη τάξη των αξιωματικών, με αριθ. μητρ. 55. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 96.

Το 1828 αναφέρεται από το χωριό Λαδά Κουτσαβάς της Αλαγονίας ο **Τζανετάκης**. Α.Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)587.

ΤΖΑΝΕΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην Καρδαμύλη και ήταν πλοίαρχος. Εθεωρείτο ύποπτος πειρατείας και τον κάλεσαν δύο φορές να δικασθεί. Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 17, της 2 Μαρτίου 1832 και Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 34 της 13 Αυγούστου 1832, σ. 184.

ΤΖΑΝΕΤΑΚΟΥ Οικογένεια. πριν από το 1814 οι αδελφοί **Δημητράκης** και **Βασίλειος Τζανετάκος** παιδιά του **Σταυριανού** είχαν πουλήσει στον Τουρκοβαρδουνιώτη Γιουσούφαγά Ζαλούμη κτήματα στην περιοχή Λάγιου Τρινήσων-Βρωμολυγιάς. Σ.Κουγέα, Ιστορικά πηγαί για την ηγεμονίαν της Μάνης, *Πελοποννησιακά* 5(1962)100. Πιθανώς να υπήρχε κάποια συγγένεια με Γρηγοράκηδες και Καστανάκο γιατί είχαν κτήματα στην ανωτέρω περιοχή.

Σε επιστολή του Αναγνώστη Κροντηρά προς το Θεοδωρόμπη από 8 Νοεμβρίου -χωρίς χρονολογία- εκφράζεται το παράπονο ότι δεν του έστειλε χρήματα να δώσει στον κουμπάρο του τον **Τζανετάκο** που "πάντα έχει μουρμούρες", ό.π., σ. 112-3.

Ο **Παναγιώτης Τζανετάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Ο **Γεώργιος Τζανετάκος του Σταυριανού** στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Γεώργιος Σταυριανού Τζανετάκος** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

ΤΖΑΝΕΤΕΑ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης. Το 1815 αναφέρεται σε διαθήκη από τα Βαρούσια ο **Παπά-Ιωακείμ Τζανετέας**. Γ.Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο τζάκι*, σ. 15.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του **Βασίλη Τζανετέα** σε ταξίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Από λάθος ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)142 αναφέρει ότι οι βαθμοί αυτοί δόθηκαν το 1831.

Ο **Γεωργάκης Τζανετέας ή Ζανετέας** γεννήθηκε το 1789 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 3.

Ο **Χριστόδουλος Τζανετέας** στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλεκέα από τους Δολούς. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 70.

Το 1829 φοιτούσαν στο σχολείο των Δολών α) ο **Δημήτριος Τζανετέας του Γεωργίου** ετών 11. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 2227, έγγραφο της 12 Δεκεμβρίου 1829, αριθ. καταλ. 25, β) ο **Ιωάννης Τζανετέας του ποτέ Χριστοδούλου**, ετών 3, ό.π., αριθ. καταλ. 38 και γ) ο **Πέτρος Τζανετέας του Χριστοδούλου** ετών 7, ό.π., αριθ. καταλ. 64. Πιθανώς ο **Ι. Τζανετέας** να είναι ο αναφερόμενος κάτοικος Δολών στα μετεπαναστατικά χρόνια. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΤΖΑΝΕΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Στην ίδια περιοχή οικογένεια Τζανετέα ήταν κλάδος των Τρουπάκηδων.

Ο **Αντώνιος Τζανετέας-Τρουπάκης ή Αλημπαρούτης** αναφέρεται στην οικογένεια Τρουπάκη.

Ο **Αναστάσιος Τζανετέας** αναφέρεται το 1815 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπέτα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)98.

Ο **Νικολάκης Τζανετέας ή Τσανετέας** με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Αναγνώστης** και ο **Νικολής Τζανετέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Αναγνώστης Π.**, ο **Γιάννης**, ο **Πέτρος** και ο **Χρίστος Τζανετέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51, ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815. και άλλη παρόμοια αναφορά υπέγραψαν μέλη της οικογενείας Τζανετέα αργότερα που δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψαν ακόμη ο **Α.** και ο **Ν. Τζανετέας**.

Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2430. Γ.Μαραβελέα, *Οι Παλαιόλογοι της Καρδαμύλης*, σ. 149. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

Ο **Α. Τζανετέας** και ο **Γ. Τζανετέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τζανετέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα, Τσέρια, Ξωχώρι και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΖΑΝΕΤΟΣ Παπάς. Το 1718 και το 1733 αναφέρεται σε έγγραφα αγοραπωλησίας και δωρεάς από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ο Παπά-Τζανέτος, που πιθανώς ανήκει στην οικογένεια Σερβάκη. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 39(1950)81 και 84.

ΤΖΑΝΕΤΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κελεφά της επαρχίας Οιτύλου.

Οι γέροντες της Κελεφάς στις 8 Ιουνίου 1818 υποσχέθηκαν στον Κατσή ότι ο Τζανέτος Καρακουλάκος θα περνά καλά με τη γυναίκα του και δεν θα ενοχλεί τα άλλα αντρόγυνα, γιατί σε αντίθετη περίπτωση θα τον παίδευαν οι ίδιοι. Αν κάποιος δεν συνέπραττε θα χρωστούσε στον Κατσή Μαυρομιχάλη 2.000 γρόσια και δύο φονικά. Υπέγραψαν: Οικονόμος της Κελεφάς, Αναγνώστης Σπανάκης, Βασίλης Γεωργακάκος, Παναγιώτης Καρακούλιας, Γέρο-Πιερούτζος, Αθανάσιος Αντωνάκος, Ηλίας Κουάκης, Λίας Κητζάκος, Ηλίας Αποστολάκος, **Γεώργιος Τζανετουλάκος**, Σπύρος Καλκενάκος, Σωτήρης Κοτζοβολάκος. Σ.Κουγέα, *Η ανθρωποκτονία (το φονικό) ως διεγγύημα τρίτου εν Μάνη*, Παράρτ. "Ελληνικών" αρ. 4, Προσφορά εις Στίλπ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1953, σ. 369-70.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες ο **Γεώργιος Τζανετουλάκος** με αριθ. μητρ. 9327 και ο **Πούλος Τζανετουλάκος** με αριθ. μητρ. 9344. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

Ο **Δημήτριος Τζανετουλάκος** στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Δημήτριος Τζανετουλάκος ή Ζανετουλάκος** (βλέπε:

Ζανετουλάκος το ίδιο) για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΤΖΑΝΕΤΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μάλτα και ίσως και σε άλλα μέρη της Μάνης. Ο **Γεώργιος Τζανετουλέας** που γεννήθηκε στη Μάλτα το 1794 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη το 1824 στη Μεσσηνία, ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 126 και έλαβε μέρος στην πολιορκία του κάστρου της Κορώνης, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)507, παραπέμπει σε έγγραφο ό.π., της 26 Αυγούστου του 1824.

Ο **Τζανέτος Τζανετουλέας** ή Τζανετούλας(;) γεννήθηκε στο Βαρούσι το 1778 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824. Στις 28 Ιουνίου 1830 ο **Τζανέτος Τζανετουλέας** υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στο κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Μ. Φερέτου, *Μεσηνιακά*, 1(1968)516.

ΤΖΑΝΟΥΛΙΑ ή ΤΖΑΝΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1719 από το χωριό Χειμάρρα αναφέρονται ο **Καλόποθος Τζανούλιας** και ο **Τζανέτος Τζανουλάκης** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΤΖΑΟΥΣΣΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 15 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμνί. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΤΖΑΟΥΣΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΖΑΟΥΤΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Αλεξάνδρου. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και αναφέρεται ότι "*Υπηρέτησε ως υπαξιωματικός και εφονεύθη εις την πολιορκίαν του Μεσσηνιακού φρουρίου*". Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ.μητρ. 3005. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΖΑΠΑΤΖΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Καρέα, ο δε **Η.**, ο **Δ.** και ο **Μ. Τζαπατζαράκος** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Βλέπε Οικογένεια Τσαπατσάρη.

ΤΖΑΡΟΝΗΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΖΑΡΠΑΠΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Το 1659 αναφέρεται από το χωριό Σίτσοβα στις διαπραγματεύσεις για τον ξεσηκωμό των Ελλήνων από τους Βενετούς για να πετύχουν οι τελευταίοι έναν απλό αντιπερισπασμό. Α. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 244.

ΤΖΑΣΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νύφη στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 22. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΖΑΣΗΣ ΚΩΣΤΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τη Γιάννιτσα με ετήσια παραγωγή 23 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 244.

ΤΖΑΤΖΑΡΟΥΝΑ Οικογένεια. Ο **Νικόλαος Τζατζαρόνος** στις 28 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη προβιβάστηκε σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373 και τόμ. 10, σ. 441.

Ο **Σ. Τζατζαρούνος** κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Νικόλαος Τζατζαρούνας** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3090. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

Οι **Τζατζαρουιάνοι** είχαν στην ιδιοκτησία τους τη μονή της Παναγίας στο χωριό Πέπον. Δ. Βαγιακάκου, Συμβολή εις την εκκλησιαστικήν ιστορίαν της Μάνης - Ανέκδοτα σημειώματα περί μοναστηρίων, *Θεολογία* 27(1965)551.

ΤΖΑΧΑΓΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεωργάκης** και ο **Γιάννης Τζαχαγέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΤΖΑΧΟΥΤΑ - ΤΖΑΧΟΥΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπη οι κάτοικοι του Οιτύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, **Τζαχουτιάνοι** και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφανιάνοι, Φάλτσοι και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιτύλου. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΤΖΕΚΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στη Βάθεια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΕΚΕΑ Οικογένεια. α) Από τα μέλη της ο **Γρηγόριος Τζεκέας** το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Κιτριών. Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. Βενετσάνου Καπετανάκη, πιστοποιητικό από 11 Αυγούστου 1836. β) Στις 3 Ιανουαρίου 1831 ο **Πουλημένος Τζεκέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. γ) Ατις 2 Απριλίου 1833 ο **Ιωάννης Τζεκέας** υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που βρίσκεται στο φάκελό του, ό.π.

ΤΖΕΚΟΥΡΗΣ-ΤΖΑΚΕΡΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως χιλίαρχος στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε δύο αναφορές που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, τις οποίες δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΤΖΕΚΟΥΡΑΣ (ή ΣΕΚΟΥΡΗΣ;) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ευστ. Αναφέρεται ότι ήταν από τη Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2847. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΖΕΚΟΥΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΖΕΛΕΝΤΕΣ (ρδος). Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΤΖΕΛΕΝΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. Από τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης, κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Στις 3 Ιανουαρίου 1830 ο Διοικητής Αρκαδίας Α. Μεταξάς πρόβαλε ως β' υπαρχηγό της εκτελεστικής δύναμης τον Σταμάτη Τζελέντε, για τον οποίο σημείωσε: "...άνδρα υπηρετήσαντα με τον αυτόν βαθμόν και παρ' εμοί καθ' όσον εδιώκησα την Δυτικήν Σπάρτην". Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)433.

ΤΖΕΝΙΕΡΗ ή ΤΣΕΝΕΡΗ Οικογένεια. Από το χωριό Χάρνα (;) αναφέρεται ο Σαμπάτης Τσενέρης και η Αννέζα Τζενιερίτζα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΤΖΕΡΑΚΑΚΗΣ ΣΟΛΩΜΟΣ. Αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΤΖΕΡΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου, χωρίς βαφτιστικό, με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και ο αδελφός του με 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΤΖΕΣΙΜΕΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΤΖΕΦΕΡΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στη θέση Φατίνα κοντά στο Δρυαλί. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΤΖΗΡΑΚΑΚΗΣ ΚΑΤΣΗΒΑΡΔΑΣ. Αναφέρεται από την Κοίτα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 32. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΤΖΗΡΑΚΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΑΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό το Σταυριανό Καπετανάκη και μπουκαδόρο το Δ. Κουράκλη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11 αριθ. εγγρ. 31.

ΤΖΗΚΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1716 από το χωριό Πιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 10. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΤΖΗΛΑΚΟΥ ή ΖΗΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Λάγια. Πιθανώς ο αναφερόμενος κατωτέρω Τζινάκης να ανήκει στην οικογένεια Τζηλάκου.

ΤΖΗΡΧΟΥΡΑΚΗΣ ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ και ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΗΣ. Τα όνοματά τους αναφέρεται σε δέηση στο ναό του Αγίου Νικολάου της Πάνω Χώρας Βαχού από το 1791. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 63.

ΤΖΗΤΟΥΡΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 16. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΤΖΗΦΟΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΤΖΙΑΤΖΙΑΝΗΣ ή ΚΟΥΤΟΥΜΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΤΖΙΓΑΛΑΚΗ ή ΤΖΙΚΑΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου αναφέρονται α) ο **Βασίλης Τζιγαλάκης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι, β) ο **Θοδωρής Τζιγαλάκης** με 12 1/2 κροντήρια, γ) ο **Παναγιώτης Τζιγαλάκης** με 9 κροντήρια και δ) ο **Πέτρος Τζιγαλάκης** με 16 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136. Στην περιοχή του Κάμπου κατοικούσε ο **Τζικαλάκης** χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 140, φ. 248.

ΤΖΙΓΑΛΑ Οικογένεια. Το 1704 από τον Κάμπο αναφέρονται α) ο **Δικαίος Τζιγάλας** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι και β) ο **Παυλής Τζιγάλας** με 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245.

ΤΖΙΓΚΕΡΟΚΟΥΤΡΟΥΛΙΑΝΟΙ' Οικογένεια. Κατοικούσαν στην Κοίτα και το 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντονόμπτη. Ανωρύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΤΖΙΓΚΟΥΡΑΚΟΣ ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Κατοικούσε στον Κότρωνα. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν

Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεῖον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΤΖΙΚΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73. (Από Μέζαπο;)

ΤΖΙΚΝΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΤΖΙΚΟΥΝΑΚΗ Οικογένεια. Το 1717 από το χωριό Κάβαλος, αναφέρονται ο Γεωργούλιας και ο Γερακάρης Τζικουνάκης στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΤΖΙΚΛΗΤΗΡΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

ΤΖΙΛΒΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1357. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΖΙΛΙΒΗΣ ή ΤΣΙΛΙΒΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1762 ως ενορίτης της Παναγίας Φανερωμένης Δολών πήρε μέρος στην εκλογή ηγουμένου. Στ. Καπετανάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 9, σ. 337.

ΤΖΙΜΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ του Ν. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3289. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΖΙΜΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μηλιά, ο δε Ν., ο Η. και ο Τ. Τζιμέας υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΖΙΜΠΙΔΑΡΑΚΗΣ Ι. (Τσιμπιδάρος). Κατοικούσε στην Καρέα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΙΜΠΛΙΑΚΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΖΙΜΠΟΥΡΑΚΟΣ Γ. Κατοικούσε στο Δρυ και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΙΝΑΚΗΣ. Δεν αναφέρεται βαφτιστικό. Το Μάρτιο του 1823 τον ακολουθούσαν καμιά δεκαριά "Λαγιάτες" και πήγαν στα Τρίνησα στο πλευρό των αδελφών Γιωργάκη και Θωμά Αντωνάκου-Γρηγοράκη, που είχαν φίλους και στη Λάγια. Αν ήταν από του Λαγίου έπρεπε να τους γράφει Λαγιώτες. Στη Λάγια όμως δεν είναι γνωστό το επίθετο Τζινάκης και θα πρέπει να είναι Τζηλάκος ή Ζηλάκος Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 143.

ΤΖΙΝΟΡΕΜΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Καρύνια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΤΖΙΟΠΕΛΟΥ ή ΤΖΙΟΠΕΛΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 21. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΖΙΡΑΧΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3305. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΖΙΡΙΜΟΝΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αγούγγια - Γλίνας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΤΖΙΡΠΕΑΣ ή ΤΖΙΡΜΠΕΑΣ ΓΕΩΡΓΗΣ. Γεννήθηκε το 1784 και κατοικούσε στην Οροβά. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 80. Το 1825 ακολούθησε το Σταυριανό Καπετανάκη με μπουκαδόρο τον Αντώνη Ψαλτήρα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31.

ΤΖΙΤΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κάμπο. α) Ο **Γιώργης Τζίτεας** γεννήθηκε το 1784 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 4. Αναφέρεται στο Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθμό 5610, ή 17735. β) Ο **Γιάννης Τζίτεας** γεννήθηκε το 1794 και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία, όπου αρρώστησε. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 23 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 90. Το Γεώργιο Τζίτεα ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)519 αναφέρει ως Τσιντέα από την Καρδαμύλη.

ΤΖΙΤΟΜΕΝΕΑΣ ΣΠ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΤΖΙΩΝΑΚΗΣ ΚΑΛΟΠΟΘΟΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205.

ΤΖΙΩΡΤΖΑΚΗΣ Α. (Πιθανώς Γρηγοράκης;). Ήταν πληρεξούσιος Λακεδαιμόνος για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς,

αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως αναφέρεται στις σσ. 124, 158, 178, 220.

ΤΖΟΑΝΗΣ караβοκύρης-πειρατής. Το 1814 ο έμπορος Μπεκίρης από τα Γιάννενα ναύλωσε και φόρτωσε με εμπόρευμα το πλοίο του **Τζοάνη** από την Τζίμοβα, με πλήρωμα πέντε ναύτες και δύο μούτσους. Ο Μπεκίρης σκοτώθηκε και τα εμπόρευμάτα του έγιναν λεία των φονιάδων του. Την εποχή εκείνη Βαλής του Μοριά ήταν ο Σεχίδ Αχμέτ πασάς και το 1818 αυτός ήταν Καπουδάν πασάς. Τότε ειδοποίησε το Θεοδωρόμπεη και η υπόθεση ανατέθηκε στον Πετρούνη Μαυρομιχάλη που ήταν Μπας καπετάνιος. Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης πήγε να πιάσει το φονιά, αλλά αυτός δραπέτευσε και πιάστηκε το καΐκι με μέρος του φορτίου του, το οποίο παραδόθηκε στην Καλαμάτα. Τώρα στις 24 Απριλίου 1818 ο Σεχίδ Αχμέτ ως καπουδάν πασάς ζήτησε να συλληφθεί ο καπετάνιος και το πλήρωμα και να βρεθούν τα διαρπαγέντα εμπόρευματά, διότι ένας αδελφός του εμπόρου είχε παρουσιαστεί στο Σουλτάνο και είχε εκδοθεί σχετικό φερμάνι. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)125.

ΤΖΟΛΑΚΗΣ ΛΑΖΑΡΟΣ. Αναφέρεται ότι παραβρέθηκε στην απελευθέρωση της Καλαμάτας Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Επίσης συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των επισήμων οπλαρχηγών της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 153.

ΤΖΟΛΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Ν. Κατοικούσε στο Διρό. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2034. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΖΟΜΑΚΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4572. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116

ΤΖΟΝΤΙΑ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τη Μεγάλη Μαντίνεια οι εξής: α) **Δημητράκης Τζόντιας** με ετήσια παραγωγή 44 κροντήρια λάδι, β) **Γιακουμής Τζόντιας** με 100 κροντήρια λάδι και γ) **Γιαννάκης Τζόντιας** με 31 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 128, 129.

ΤΖΟΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Στη Γέρμα του Οιτύλου υπάρχει συνοικισμός τα Τζοτιάνικα και ναός του Αγίου Νικολάου της οικογενείας Τζοτάκου ή Τσοτάκου. Από την οικ. Τσοτάκου και ο Μακεδονομάχος καπετάν Γέρμας. Στ.Σκοπετέα, *Διαθήκαι εκ της Δυτικής Μάνης, Επετηρίς του Αρχείου της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 6(1955)118.

ΤΖΟΥΒΑΒΑΝΤΖΗΣ δάσκαλος. Στις 25 Μαΐου 1718 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)81. Το 1736 σε διαθήκη αναφέρεται το τοπωνύμιο "του Τζουβαβά", ό.π., σ. 36. Σημ. ο δάσκαλος ήταν ανορθόγραφος, στο Τζουβαβάντζης έβαζε περισπωμένη και έγραφε δάσκαλλος με δύο λ.

ΤΖΟΥΒΑΚΗΣ Παπά-ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ. Αναφέρεται το 1736 σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)86.

ΤΖΟΥΒΕΛΕΡΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΖΟΥΚΑΛΙΑΝΟΙ. Είναι οι κάτοικοι των Τζουκαλιών ή οικογένεια από την οποία ονομάστηκε το χωριό; Αναφέρονται το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπει. Ανωνόμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

Ο Δήμος και ο Λαμπρινός Τζουκαλίτης τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσαν στο σώμα του Αθανασούλης Κουμουνδουράκης στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΖΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Από το χωριό Κάβαλο αναφέρεται το 1717 ο Κουτραρότος Τζουλάκης στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206. Το 1727 από το ίδιο χωριό αναφέρονται ο Βασίλης, ο Καραμπάς και ο Κυριακούλης Τζουλάκης στο ίδιο ημερολόγιο, φ. 24, ό.π., σ. 208.

ΤΖΟΥΛΑΚΟΣ Ι. Οικογένεια Τσολάκου κατοικούσε στα Πηγάδια. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου ο Ι. Τζουλάκος υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΟΥΛΕΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δ. Μούρτζιου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΖΟΥΛΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 141, φ. 248.

ΤΖΟΥΛΟΥΦΑΤΗΣ ή ΤΖΟΥΛΟΥΦΑΤΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΗΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Χειμάρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΤΖΟΥΜΑΚΟΣ ΘΩΜΑΣ. Κατοικούσε στον Καρβελά και τον κατέταξαν ως ανθυπολοχαγό της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Το Σεπτέμβριο του 1831 ήταν μέλος της Συνταγματικής επιτροπής της Μάνης που κατέλαβαν την Καλαμάτα. Κ. Κοτσώνη, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 207.

ΤΖΟΥΜΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1796 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

ΤΖΟΥΜΕΛΕΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Από την Πλάτσα, όπου γεννήθηκε το 1793. Στην επανάσταση υπηρέτησε υπό το Ν. Χριστέα και Κυβελαίους. Μετά την επανάσταση κατηγορήθηκε για "φονοπειρατεία". Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 7, της 28 Ιανουαρίου 1831, σ. 36 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)517.

ΤΖΟΥΜΠΕΚΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΤΖΟΥΜΠΛΙΑΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΤΖΟΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 222.

ΤΖΟΥΤΖΟΥΛΑΚΗΣ Πρωτοσύγκελλος. Αναφέρεται το 1749 σε πωτήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)88.

ΤΖΟΥΤΖΟΥΡΑΚΗΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 205. Στο φύλλο 36 από την Αφούγγια αναφέρεται ο Αβραάμ Λουλουδάκης που πρέπει να είναι γιός του ανωτέρω. Επίσης αναφέρονται δύο **Τζουτζουριάνοι**, ό.π., σ. 212.

ΤΖΩΑΝΝΕΤΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 14. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Κριάλι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακεδαίμονος. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 720. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

Ήταν τοπικός πρόκριτος από το Καστόρειον (Καστανιά) και στις 27 Μαρτίου 1821 ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης αρραβώνιασε το γιό του Πέτρο που ήταν 8 ετών με την κόρη του Αναγνώστη Τζωρτζάκη που ήταν δύο ετών. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 14(1998)219.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ ΠΙΕΡΟΣ του Μ. Αναφέρεται ως κάτοικος επαρχίας Οιτύλου. μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2147. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ Κ. Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την

οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Υπέγραψε το 1769 το έγγραφο προς την Αικατερίνη της Ρωσίας για την απελευθέρωση της Ελλάδος. Κ. Παλαιολόγου, Παρνασσός 10(1886)502.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Πιθανώς να ταυτίζεται με τον προηγούμενο. Στις 25 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Τζανετάκη Γρηγοράκη πήρε το βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 366-7 και τόμ. 10, σ. 427.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΟΣ ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ. Κατοικούσε στον Κότρωνα. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχεόν Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Λαμπρινός Τζωρτζάκος** για δίπλωμα Β' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ του Μ. Αναφέρεται ως κάτοικος Αρεοπόλεως και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 3089. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Στην 193 ενθύμηση της μονής της Τίμιοβας αναφέρεται ο Τζώρτζης που είχε δύο κεφάλια γελάδια. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 28.

ΤΖΩΡΤΖΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ του Κ. Αναφέρεται ως κάτοικος επαρχίας Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2007. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΗΓΑΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΤΗΛΙΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Dimitrachi Tiliachi και ο Κουγέας το διαβάζει Φιλιππάκης. Στις 18 Οκτωβρίου 1699 αναφέρεται ως ενοικιαστής κτήματος του Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 5.

ΤΙΜΟΘΕΟΣ Επίσκοπος Δυρραχίου. Αναφέρεται στις 21 Ιανουαρίου 1718 στην εκλογή Ανδρούσης. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1903)191. Π. Ζερλέντου, *Τάξις Ιεραρχική των εν Πελοποννήσω του Θεού Εκκλησιών, Η Μητρόπολις Ζαρνάτας και αι εν Μάνη Επισκοπαί*, Ερμούπολις 1922, σ. 46.

ΤΙΟΓΕΤΗΣ Η. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, όπου ήταν χωρικός δημογέροντας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΤΟΓΑΝΤΖΗΣ. Βλέπε Δογατζής. Το 1750 αναφέρεται σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)89 και 111.

ΤΟΚΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Σε επιγραφή στο Ανδρομονάστηρο Μεσσηνίας υπάρχει επιγραφή από το 1753 που τους αναφέρει ως "Μαϊστόροι". Ν.Βέη, Χριστιανικά Επιγραφαί Μεσσηνίας, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1904)395.

Στο τέμπλο του Αγίου Νικολάου Μπρίντας (Βόρειο) Γαϊτσών από το 1713 υπάρχει επιγραφή που αν τη διάβασα καλά γράφει τα ονόματα του Γερο **Τοκα** και Γεωργίου Πάτζουλου.

ΤΟΚΙΟΥΡΚΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΟΠΡΕΝΑΤΖΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Από Πάμπακα, γεννημένος το 1811, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΤΟΡΝΑΡΙΑΝΟΙ. Στη μάχη που έγινε το 1770 στο Αλμυρό εναντίον του στρατού του Χατζή Οσμάν σκοτώθηκαν 15 μέλη της οικογενείας αυτής αδέρφια και πρώτα εξαδέλφια. Δ.Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 24.

ΤΟΥΒΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49.

Το 1828 αναφέρεται το όνομα Τούβης από το χωριό Λαδά Κουτσαβάς της Αλαγονίας. Α.Φωτοπούλου, Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)587.

ΤΟΥΚΝΗ ή ΤΟΥΕΝΗ ή ΤΟΥΧΝΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ως μετανάστης στη Bibbona της Ιταλίας ο **Παπά- Θεοδωρής Τουένη** (Tueni) - πρόκειται μάλλον για **Τούχνη** - που έκανε ομολογία πίστεως στην καθολική εκκλησία από τις 19 Ιανουαρίου 1674. Στις 12 Ιουλίου 1675 δεν αναφέρεται το όνομά του και υποτίθεται ότι πέθανε ή έφυγε από την Bibbona. Θ.Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)409.

Από το Πραστίο της Μάνης πήγαν μετανάστες στη Mattola του Τάραντα, αλλά το 1675 εγκαταστάθηκαν στο Tricarico. Μεταξύ αυτών ήταν και

η **Μαρία Τούκναινα (Tucnena)** με του δύο γιούς της. Ζ. Τριρπανλή, *Λακ. Σπουδαί* 4(1979)155. Το 1676 στο Tricarico του Τάραντα ζούσε η **Μαρία Τουένη** χήρα, ετών 35, με τα παιδιά της τη **Βασιλική** 22 ετών, το **Νικολό** 12 ετών και το **Θοδωράκη** 10 ετών. Θ.Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)256. Βλέπε **Τούχνη** οικογένεια από το Πρασιό.

ΤΟΥΛΚΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ. 64. Stamati Tulchi. Αναφέρεται το 1690 σε κατάσταση ονομάτων από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΤΟΥΜΠΑΚΗΣ ΠΟΥΛΙΚΟΣ. Ήταν από το Βάμβακα (Μπάμπακα) καπετάνιος των Κακαβουλιωτών και συνόδευσε τον Άγγλο περιηγητή W. L e a k e , *Travels in Morea*, τόμ. 1, σσ. 282 και 284.

ΤΟΥΠΛΗ ή ΤΟΥΦΟΛΗ Οικογένεια. Από το Πρασιό της Μάνης έφυγαν μετανάστες και πήγαν στη Mattola του Τάραντα. Αλλά το 1675 έφυγαν από εκεί και εγκαταστάθηκαν στο Tricarico. Μεταξύ αυτών ήταν: α) ο **Χριστόφιλος Τουπλής** (Cristofalo Turli), με τη γυναίκα του, δύο γιούς και δύο κόρες, β) ο **Ιωάννης Τουπλής**, με τη γυναίκα του και γ) ο **Μαριανός Τουπλής**, με τη γυναίκα του, την κόρη του και τρεις γιούς. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 155 και Θ. Παπαδοπούλου, *Λακ. Σπ.*, τ. 4, σ. 471, όπου αναφέρεται το επίθετο **Τουφόλη** (Tufoli).

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τουπλή κατοικούσε στο Πρασιό. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Αναφέρονται το 1760 από το χωριό Χειμάρρα ο **Μουγγάκης Τουράκης**, ο **Νικόλας Τουράκης**, ο **Πέτρος Τουράκης** και η **Τουρόγγονη** (Τουρακόγγονη) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, 204. Να σημειωθεί ότι οικογένεια Τουράκη ή Δουράκη ή Ντουράκη κατοικούσε στην Καστάνια της Δυτικής Μάνης και στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

ΤΟΥΡΑΚΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας, ο δε **Α.**, **Κ.** και **Χ. Τουράκης** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. *Ελλάδος*, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

ΤΟΥΡΙΛΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Κατοικούσε στο Νιοχώρι της Ανατολικής Μάνης. Στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

ΤΟΥΡΛΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΤΟΥΡΛΟΚΟΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Αναφέρεται το 1719 από το χωριό Γιόντες στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 8. Στο ίδιο φύλλο αναφέρονται ο **Γεροτουρλοκόλης** και ο **Τουρλοκολάκης**. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΤΟΥΡΛΟΜΟΥΣΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στους Καλονιούς. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Αναφέρεται ότι είχε καταγωγή από Ανατολίτη που έμεινε στους Καλονιούς. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 115.

ΤΡΑΓΩΝΙΑΚΟΥ ή ΤΡΑΓΩΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Στις 16 Οκτωβρίου 1822 ο Δημητράκης Τσιγκουράκος-Γρηγοράκης έγραψε από το Μυστρά στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη να παραγγείλει στους Τραγωνιάνους να σωφρονίσουν τον Γορανίτη, που ήθελε να μπει στο σπίτι του Μπεκιάρη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 134.

ΤΟΥΡΜΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΠΕΤΡΟΥΝΗΣ του Η. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9343. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΟΥΡΝΑΚΗ οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται α) από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου ο **Παναγιώτης Τουρνάκης** με 12 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136 και β) από τον Κάμπο ο **Νικολάκης Τουρνάκης** με 7 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 137, φ. 245.

ΤΟΥΡΝΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136.

ΤΟΥΡΝΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. 27. Anagnosti Turna. Αναφέρεται το 1690 σε κατάλογο από τα αρχεία της Βενετίας με άτομα από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΤΟΥΡΟΥΜΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

ΤΟΥΤΟΥΜΕΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ή ΙΩΑΝΝΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στη Χώρα των Γαϊτσών. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 39. Στις 5 Ιουλίου 1829 ως χωρικός δημογέροντας Γαϊτσών υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης προς τους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Το 1837 υπηρέτούσε ως δημοτικός πάρεδρος Χώρας Γαϊτσών. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

ΤΟΥΦΟΛΗ (TUFOLI) Οικογένεια. Το 1676 ήταν μετανάστες στο Tricarico του Τάραντα. Ο **Ιωάννης Τουφόλης**, ετών 30, μαζί με τη γυναίκα του **Σταμάτα**

Cazi priizza, 30 ετών. Ο **Μαριανός Τουφόλης**, ετών 45, με τη σύζυγό του **Βενετσάνα Θωδωρίτζα**, ετών 40 και τα παιδιά τους **Ειρήνη** 15 ετών, **Ηλία** 12 ετών, **Νικόλαο** 11 ετών και **Ιωάννη** 5 ετών. Ο **Χριστόφορος (Christofano) Τουφόλης** 65 ετών, με τη γυναίκα του **Μαρία Πουργαλίτζα** 45 ετών και τα παιδιά τους **Ντιανόρα** 23 ετών, **Ισαβέλα** 18 ετών, **Μαριάνο** 11 ετών και **Νικολό** 8 ετών. Θ.Ι.Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255-6.

ΤΟΥΧΝΗ ή ΦΑΪΠΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο και ενώ το παλαιό όνομα ήταν Τούχνη, αργότερα άλλαξε σε Φαϊπέα. Βλέπε Τούκνη οικογένεια.

ΤΡΑΒΛΕΤΖΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Αναφέρεται το 1700 σε προικοσύμφωνο, το οποίο έγραψε ο ίδιος, από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)80.

ΤΡΑΓΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης. Το 1824 ακολούθησε στη Μεσσηνία τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και έλαβε μέρος στην πολιορκία του κάστρου της Κορώνης. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 35.

ΤΡΑΖΙΓΟΥΛΕΑΣ Θ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν.Εφημ.Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΤΡΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα και θεωρείται ότι προερχόταν από τον Πατρίκιο, από τον οποίο ονομάστηκε ο οικισμός Πατρικιάνικα στην περιοχή του Βαχού. Στ.Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σ. 50.

ΤΡΑΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1789 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 97.

ΤΡΑΓΩΝΟΣ (ΠΥΡΗΣ). Αναφέρεται το 1726 σε διαθήκη το όνομα του "*Τραγώνου του Πυρή*" από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)82. Το Τραγώνος φαίνεται να είναι Δραγώνος και το Πυρή το επίθετο ή μπορεί το Τραγώνος να είναι Τριγωνάς και το Πυρή το παρωνύμιο.

ΤΡΑΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ (Λιού Τραύλαινα). Το 1733 αναφέρεται η Λιού Τραύλαινα σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)84.

ΤΡΑΦΑΛΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣ. Αναφέρεται το 1763 από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΤΡΑΦΑΛΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Καλυβάκια, πλησίον του Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 79.

ΤΡΑΦΟΚΟΙΛΗΣ ΠΑΤΕΛΕΟΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάμβακας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 31, Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 210.

ΤΡΑΧΗΛΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Σέλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 47. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Παναγιώτης Τριανταφυλλάκος, κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;) αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 6225. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

Ο Ηλίας Τριανταφυλλάκος, από τη Λακεδαίμονα, αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2851. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 116.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΤΡΙΒΑΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΤΡΙΒΟΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ. Αναφέρεται το 1609 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στα Τσέρια υπάρχει οικισμός τα Τριβολαίικα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)71 και 104.

Ο Δημήτριος Τριβόλης, βιβλιογράφος από Σπάρτη, 1462-1492. Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)214.

ΤΡΙΓΑΝΙΤΑΙ Οικογένεια. Αναφέρονται στο υποσχετικό του Αντωνόμπεη ως κάτοικοι της Κελεφάς. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΤΡΙΓΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ήταν κλέφτης από το Λεοντάρι και ακολουθούσε το Ζαχαριά. Του αμφισβήτησε τα πρωτεία στο άλμα, στο οποίο εθεωρείτο ο Ζαχαριάς ανίκητος. Είχε αδελφό ονομαζόμενο Σωτήρη. Στις 16 Φεβρουαρίου 1806 ελέγχθηκε ο Αντωνόμπεης, γιατί δεν συνέλαβε τον Τρίγκα. Υπάρχει δημοτικό άσμα που αναφέρεται σε αυτόν. Τ. Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σσ. 150, 151, 334, 336, 337.

ΤΡΙΓΟΝΑ Οικογένεια. Παλαιά οικογένεια της Μάνης, το όνομα της οποίας φέρει η περιοχή που βρίσκεται επί της παραλίας, νοτίως του Γυθείου και μέχρι της Παγανέας. Από τα μέλη της σημειώνονται οι ακόλουθοι:

Το 1582 αναφέρεται ο Δημήτρης Τριγονάς ο οποίος υπέγραψε μαζί με άλλους Μανιάτες επιστολή στον Πάπα της Ρώμης και έστειλαν αντιπρόσωπό τους το Νικόλα Μουρίσκο, το γιό του Παπά-Μουρίσκο που χαρακτήριζαν "κουβερναδούρος ησε ολη τήν μανη". Σπ. Λάμπρου, *Ν.*

Ελληνομνήμων 2(1905)397. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Το 1690 σε κατάλογο ατόμων της περιοχής (καστελανίας) της Κελεφάς αναφέρονται πέντε μέλη της οικογενείας Τριγονά: α) ο **καπετάν Γρηγόριος Τριγονάς**, 1. capitan Gregorio Trigona, β) ο **Γιαννάκης Τριγονάς**, 2. Janachi Trigona, γ) ο **Δημήτρης Τριγονάς**, 3. Dimitri Trigona, δ) ο **Κυριάκης Μπέκρο Τριγονάς**, 4. Chiriachi Becro Trigona και ε) ο **Γιαννάκης Σάβα Τριγονάς**, 5. Janachi Sava Trigona.

Το 1700 αναφέρεται ο **Αντώνιος Τριγονάς** (Antonio Trigoni) ο οποίος ενοικίασε από τη Βενετική διοίκηση φόρους από την περιοχή του Πασαβά και τα επόμενα χρόνια ενοικίασε χωράφια. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 81, 90 και 95.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1700 ο καπετάν **Γληγόρης Τριγώνης** διαμαρτυρήθηκε γιατί χωρίς να γνωρίζει του κατακυρώθηκε στο όνομά του η ενοικίαση κτημάτων του τούρκου Αλαήμπεη Τσιτσώρη της περιοχής του Μυστρά. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)320.

Το 1701-2 αναφέρεται πάλι ο **καπετάν Γρηγόρης Τριγονάς** (Capitan Gligori Trigoni) ο οποίος ενοικίασε από τη Βενετική διοίκηση το φόρο των Βελανιδιών από την περιοχή της Μάνης. Επίσης ενοικίασαν κτήματα και άλλα τους παραχωρήθηκαν. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 84, 88, 94, 95, 101, 107, 116, 118, 121, 122, 124, 125 και 126.

Στους Βερβερινούς κώδικες, φ. 47α, από το 17ο αιώνα, αναφέρεται "ο ταπεινότατος δούλος **σωτήρ Τριγόννας** του ουρανοφάντορος μεγάλου Βασιλείου μοναχός". Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων* 5(1908)466.

ΤΡΙΚΕΡΗΣ Ι. (Το σωστό είναι Κιτρινιάρης) Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΤΡΙΚΟΛΑΚΗΣ Παπά-ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ. Στις 27 Μαρτίου 1831 υπέγραψε στη Γούρνιτσα συμφωνητικό για τη διανομή της περιουσίας των θυγατέρων του Στρατηγούς Σαμπάτη. Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 572.

ΤΡΙΚΟΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Η οικ. Τρικόλη θεωρείται κλάδος των Μεγγενιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114. Ο Μιχάλης Τρικόλης αναφέρεται το 1763 από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΤΡΙΚΟΥΚΟΥΛΟΣ ΚΑΝΕΛΟΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Σκουτάρι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 28. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΤΡΙΚΟΥΤΖΙΟΓΙΑΝΝΗΣ ΛΟΥΚΑΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 202.

ΤΡΙΜΗΝΟΣ Παπάς από το Οίτυλο. Para Triminos da Vitulo. Τον Ιανουάριο του 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΤΡΙΜΩΡΑΓΙΑΤΗΣ (Γ)ΚΙΤΤΑΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Μπουλαριό στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 44. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

ΤΡΟΚΑ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1704 από τους Κάτω Δολούς. α) **Δημήτρης Τρόκας** είχε ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και β) **Γιώργος Τρόκας** είχε και αυτός την ίδια παραγωγή. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΤΡΟΥΛΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Κατοικούσε πιθανώς στη Λάγια. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΤΡΟΥΠΑΚΕΑ ή ΤΡΥΠΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στις Γαϊτσές και συνδεόταν φιλικά με το Γαλάνη Κουμουνδουράκη. Στις 9 Ιουνίου 1831 ο Πιέρος Αλούπης κατηγόρησε τους "*Τρυπατσέους*" ότι ήταν φίλοι του Γαλάνη Κουμουνδουράκη και παρασυρόμενοι από αυτόν ακολουθούσαν αντικυβερνητική πολιτική. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221. Από τα μέλη της αναφέρονται: α) ο **Νικολάκης Τρυπακέας** στις 28 Ιουνίου 1830 μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε έγγραφο συμπαράστασης στον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Ο ίδιος, ως Τρυπακέας, στις 16 Αυγούστου 1830 υπέγραψε μαζί με άλλους καταγγελία εναντίον τεσσάρων κατοίκων του Σταυροπηγίου και τους κατηγόρησε ότι είναι αντικυβερνητικοί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. β) Ο **Χρήστος Τρουπάκης** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96. γ) Μετά την απελευθέρωση ο **Αναγνώστης Τρουπακέας** αναγνωρίστηκε υπαξιωματικός 1ης τάξεως. Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. 6199 και 18896, Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117 (502). δ) Ο **Στυλιανός Ι. Τρουπακέας** κατατάχθηκε στους στρατιώτες, Α.Α.Ε.Β.Ε. αριθ. 12167 και Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 149 (1074).

ΤΡΟΥΠΑΚΗ Οικογένεια. Μεγάλη οικογένεια από την περιοχή της Καρδαμύλης (Ανδρούβιστας), της οποίας οι πύργοι παραμένουν σήμερα ως μνημεία και θυμίζουν παλαιά ισχύ, αλλά και προσφορά στην πατρίδα. Η καταγωγή τους ανάγεται στους Παλαιολόγους και πιθανώς να κατοικούσαν στο χωριό Τρύπη (Τρούπη) και από αυτό να πήραν το όνομα Τρουπάκηδες.

Αναφέρεται ότι ο Ρήγας Παλαμής αναφέρει ότι οι Τρουπάκηδες κατάγονται από τους Κομνηνούς, όπως οι Στεφανόπουλοι και οι Γιατριάνοι! Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 472. Παραπέμπει στο Αρχείο του Ρήγα Παλαμής, σ. χειρ. 32-3. Οι Γιατριάνοι του Οιτύλου προέρχονται από την οικογένεια των Μεδίκων της Τοσκάνης.

Για την οικογένεια Τρουπάκη άρθρο του Βασ. Πατριαρχέα. *Ιθώμη*, τεύχ. 23(1978)24:878.

Σε επιστολή του Διονυσίου Μούρτζινου γίνεται διαχωρισμός των τρουπιάνων σε Άνω (Χώρα - Ξωχώρι) και σε Κάτω (Καρδαμύλη). Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 29 (1957)43.

[Πολλά από τα μέλη της **οικογενείας Τρουπάκη** υπέγραψαν αναφορές που καταδίκαιζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος. Την πρώτη αναφορά υπέγραψαν οι ακόλουθοι: **Ι., Γ., Στ., Β., Π., Ι., Γ., Β., Γ. Ν., Ι., Ι., Π., Α. Π., Π., Δ. Π.**, και **Στ. Τρουπάκης**, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50 και 51. Τη δεύτερη αναφορά υπέγραψαν: **Τ., Σ., Β., Π., Ι., Ι., Χ., Π. Δ., Γ. Δ.**, και **Β. Τρουπάκης**, αριθ. φ. 48, παράρτ. 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.]

[Προς διευκρίνιση: Ο Α. Τρουπάκης πήρε μέρος στη μάχη του Πολυάραβου. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135]

Ο Βασ. Πατριαρχέας έχει δώσει το γενεαλογικό δέντρο της οικογενείας Τρουπάκη. Υπάρχουν πιθανώς διαφωνίες, ατέλειες ή λάθη που ίσως φανούν στην πορεία. Γενάρχησ θεωρείται ο Μιχαήλ Παλαιολόγος, του οποίου το όνομα αναφέρεται σε επιγραφή στη Βρύση της Καρδαμύλης από το 1734. Από τα αρχεία που δημοσίευσε ο Σκοπετέας φαίνεται ότι από το 1622 υπάρχουν μέλη της οικογενείας στην περιοχή της Καρδαμύλης.

Όπως αναφέρεται, πρώτο όνομα ήταν "Παλαιολόγος" και αργότερα επικράτησε το Τρουπάκης, Πατριαρχέας, Μπουκουβάλας κ.ά. Σύμφωνα με παράδοση το Τρουπάκης άρχισε από τον Παναγιώτη Μιχ. Παλαιολόγο-Τρουπάκη, γιατί κρύφτηκε σε μια "τρούπα" βράχου. Ο Παναγιώτης ζούσε το 1734, ενώ το Τρουπάκης αναφέρεται από το 1622. Πιθανότερο φαίνεται ο κλάδος των Παλαιολόγων που εγκαταστάθηκε στην Καρδαμύλη, ότι προερχόταν από την Τρύπη (Τρούπη) των ανατολικών παρυφών του Ταυγέτου.

Στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους δεν φαίνεται να είχαν πρωτεύουσα θέση στην κοινωνία της Ανδρούβιστας. Δεν βλέπουμε την οικογένεια να αντιπροσωπεύει την περιοχή. Ακόμη δεν αναφέρεται κανένα όνομα της οικογενείας σε κατάλογο του 1690. Οι Τρουπάκηδες κατέχουν ηγετική θέση από τη δεύτερη Τουρκοκρατία. Τα μέλη της οικογενείας είναι:

Το 1622 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) αναφέρονται τα ονόματα του **Μιχάλη Τρουπάκη** και του **Δημήτρη Τρουπάκη**. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)73 και 105. Επομένως κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει την παρουσία της οικογενείας από τις αρχές του 17ου αιώνα στην περιοχή της Ανδρούβιστας. Να σημειωθεί ότι το 1611 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την Ανδρούβιστα ο Πέτρος Ροπάκης και ίσως είναι κακή απόδοση του Τρουπάκη, ό.π., σ. 72.

Το 1681 αναφέρεται ο **Δονύσιος Τρουπάκης** σε πωλητήριο έγγραφο της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 78.

Το 1717 αναφέρεται στη Ζάκυνθο ο **Έξαρχος Τρούπος** από την Ανδρούβιστα. Λ. Ζώη, *Μούσαι* (περιοδικό Ζακύνθου) του Οκτωβρίου 1937. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 471. Ίσως θα πρέπει να ταυτιστεί με τον Έξαρχο Τρουπάκη του 1830.

Το 1727 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Τρουπάκης** ο οποίος υπέγραψε ως μάρτυρας σε διαθήκη, που συντάχθηκε στο μοναστήρι της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας, σ. 16. Του ιδίου, δακτυλογραφημένος *Κώδικας μονής Τίμιοβας*, σ. 48, ενθύμηση αριθ. 86.

Στις 18 Μαρτίου 1730 ο **Έξαρχος Τρουπάκης** υπέγραψε απόφαση του κοινού της Ανδρούβιστας και σημείωσε "με τους περέους βεβόνομε", εννοώντας ότι βεβαιώνουν με τους Πιερέους ή τους Πετρέους Τρουπάκηδες. Στις 6 Ιανουαρίου 1733 υπέγραψε ως μάρτυρας σε δωρεά. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σσ. 83 και 84.

Το 1734 χαραχτηκε επιγραφή στη βρύση της Καρδαμύλης που αναφέρει: "**1734. ΕΞΟΔΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΡΟΥΠΑΚΗ Ο ΠΑΤΗΡ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ Ο ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΣ**". (Έχει διορθωθεί η ορθογραφία).

Το 1735 και 1736 αναφέρεται ο **Πέτρος Τρουπάκης** ως μάρτυρας σε διαθήκη και σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σσ. 85, 86 και 105.

Το 1742 ο **Παναγιώτης Τρουπάκης** αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σσ. 88 και 133.

Ο **Τζανέτος Τρουπάκης** αναγράφεται το 1744 σε φορητή εικόνα του Προδρόμου στο ναό της Μεταμορφώσεως στο Ξωχώρι. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 247.

Ο **Πέτρος Τρουπάκης** το 1745 χορήγησε τα έξοδα για να γραφεί ο υπ' αριθ. 10 Νομοκάνων της μονής Βουλκάνου, όπου σημειώνεται: "...του πανεντιμωτάτου και πανευγενεστάτου και αρίστου αυθεντός κ(υρίου)υ κ(υρίου)υ Πέτρου Τρουπάκη του εκ φίλης (φύτλη=φύτρα, γενιά) και γένους των Παλαιολόγων...". Τ. Γριτσόπουλου, Χειρόγραφα της μονής Βουλκάνου, *Πελοποννησιακά*, τ. 5, σ. 299 και Λίνου Πολίτη, *Πρακτικά Α΄ Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, Αθήναι 1978, σ. 133.

Το 1745 στην κτητορική επιγραφή του Ιερού Ναού της Αγίας Τριάδος Πραστίου αναφέρεται: "...τρεις **Τρουπιάνοι** και αυτοί επίτροποι ο κυρ **Παναγιώτης**, ο κυρ **Τζανέτος** και ο κυρ **Δημητράκης**...". Γ. Μαραβελέα, *Πραστείο*, σ. 42. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 240-1.

Από την ίδια εκκλησία σημειώνουμε και άλλες επιγραφές: "**Δέησις των δούλων του Θεού κυρ Πιέρου Καβαλιεράκη και του κυρ Τζανέτου Τρουπάκη εις βοήθειαν συν παντί τω οίκω αυτών και ψυχικήν σωτηρίαν**". Επίσης στο θόλο, δίπλα από την εικόνα του Παντοκράτορα υπάρχει άλλη επιγραφή: "**Μνήσθητι κύριε Θεέ παντοκράτωρ του δούλου σου ευγενή κυρ Δημητράκη Τρουπάκη Παλαιολόγου συν τη συμβία των τέκνων και των γονέων αυτού. α.ψ.μ.ε.' / 1745**". Γ. Μαραβελέα, ό.π., σσ. 43-4. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 242.

Το 1748 ιστορήθηκε ο ναός του Σωτήρος της Χώρας Ανδρούβιστας από το **Δημητράκη Τρουπάκη**. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρλε'. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 242.

Το 1749 αναφέρεται στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας ο **Πιέρος Τρουπάκης** ως μάρτυρας σε διαθήκη του Γιώργη Λαζαρή από τα Πηγάδια

της Αβίας και σημειώνεται: "...βάνει επίτροπο και βεκίλη τον αυθέντη του τόπου Πιέρο Τρουπάκην...". Γ. Αναπλιώτη, ό.π., σ. 15. Του ιδίου, *Κώδικας μονής Τίμιοβας*, σ. 87-9, καταχώρηση αριθ. 154, που φυλάσσεται στα ΓΑΚ/αρχεία ν. Μεσσηνίας. Αυθέντης στον τόπο της Τίμιοβας ή των Πηγαδίων της Αβίας είναι δύσκολο να εννοηθεί κάποιος από τους Τρουπάκηδες της Ανδρούβιστας. ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Δεν αναγράφεται Πιέρος, αλλά Πέρος, που μπορεί να συμπληρωθεί ως Πιέρος ή Πέτρος, το οποίο είναι και πιθανότερο.

Σε επιστολή της 1 Απριλίου 1750 του Antoine Liuvre αναφέρεται ότι το Νοέμβριο του 1749 υπήρχαν τρεις πειρατικές μανιάτικες φελούκες. Από αυτές η μια πήγε στην Καρδαμύλη, όπου ο **Τρουπάκης** συνέλαβε τον αρχηγό της που ήταν γνωστός ως "*Μονόφθαλμος*" (Le Borgne) και τον έστειλε στην Κωνσταντινούπολη. Η άλλη πιάστηκε από το Μενεξί Μπέη και οι άνδρες της αιχμαλωτίστηκαν. Η τρίτη μανιάτικη φελούκα πήγε στη Σίφνο και το πλήρωμά της σκότωσε έναν από τους κατοίκους. Οι άλλοι κάτοικοι του νησιού αντέδρασαν και έπιασαν τον αρχηγό και έναν από τους συντρόφους του. Οι υπόλοιποι μανιάτες σώθηκαν δια της φυγής και οδήγησαν τη φελούκα τους στη Μάνη, όπου απογοητευμένοι την ξαρμάτωσαν. Κ. Κόμη, *Πειρατικά, Μανιάτες πειρατές στη Σίφνο (1750), Λακωνικές Σπουδές*, Σύμμεικτα 12(1994)473-4.

Σε φορητή εικόνα που βρίσκεται στο ναό του Αγίου Σπυρίδωνα Καρδαμύλης υπάρχει επιγραφή από το 1750 με τη δέηση του δούλου του Θεού **κυρ. Γιαννάκη Τρουπάκη-Παλαιολόγου**. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 461.

Από τους ανωτέρω μόνο το όνομα του Παναγιώτη, του Τζανέτου, του Δημητράκη και του Πέτρου αναφέρονται στο γενεαλογικό δέντρο. Επομένως μπορεί άλλοι κλάδοι να έχουν χάσει το όνομα Τρουπάκης και να φέρονται Μιχαέλοι, Εξαρχέοι κλπ. Κλάδοι της οικογενείας αναφέρονται ο Πετρέας, ο Δημητρέας, ο Πατριαρχέας, ο Τζανετέας, ο Θεοδωρέας, ο Μπουκουβαλέας κ.ά. Τα μέλη του δέντρου είναι τα ακόλουθα:

ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ.

Θεωρείται από το Βασίλειο Πατριαρχέα, το Γ. Μαραβελέα κ.λπ. ως ο γενάρχης της οικογενείας των Παλαιολόγων-Τρουπάκη της περιοχής της Ανδρούβιστας. Είναι όμως πιθανό να είναι εγγονός του Μιχαήλ Τρουπάκη του 1622 τον οποίον αναφέρει ο Σ. Σκοπετέας. Τα λαογραφικά στοιχεία για την οικογένεια Τρουπάκη αναφέρει ο Β. Πατριαρχέας, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 582.

Το όνομά του Μιχαήλ Παλαιολόγου είναι χαραγμένο από το 1734 πάνω στην επιγραφή της βρύσης της Καρδαμύλης, όπου φαίνεται ότι είναι ο πατέρας του Παναγιώτη και ο παππούς του Πέτρου Τρουπάκη.

Απέκτησε τρία παιδιά α) τον **Παναγιώτη**, β) το **Δημήτριο** του οποίου οι απόγονοι πήραν το όνομα Πατριαρχέας και γ) τον **Τζανέτο**. Από επιγραφή της Αγίας Τριάδος Πραστίου μαθαίνουμε ότι το 1745 ορίστηκαν οι τρεις αυτοί αδελφοί ως επίτροποι του ναού της Αγίας Τριάδος Πραστίου.

Ο Α. Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 401-2 κ.ά., που κατέγραψε τα αναφερόμενα από παράδοση, μας δίνει ορισμένες πληροφορίες, οι οποίες δεν είναι απόλυτα σωστές. Υποτίθεται ότι για πρώτη φορά στα χρόνια 1670-1690 εγκαταστάθηκε στην Καρδαμύλη ο Μιχαήλ Παλαιολόγος, ο οποίος θεωρείται ο γενάρχης της οικογενείας και αναγνωρίστηκε ως πρωτόγερος της

Ανδρούβιστας. Όμως, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι Τρουπάκηδες είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή της Ανδρούβιστας από το 1622.

Αναφέρεται ότι στις ημέρες του Μιχαήλ Παλαιολόγου η περιοχή της Ανδρούβιστας ήταν υποχρεωμένη να πληρώνει φόρο ελαίου σε γειτονικό καπετάνιο με το όνομα Ξανθός. Προφανώς πρόκειται για τη δεύτερη Τουρκοκρατία που άρχισε το 1715 (μήπως ήταν από την εποχή της Ενετοκρατίας, που η περιοχή της Ανδρούβιστας υπαγόταν στην καπετανία του Ζυγού;) και πράγματι τότε ο Ξανθός Ξανθάκης-Γιατρός (καταγόμενος από κλάδο των Γιατρών-Μεδίκων του Οιύλου) από τη Μηλιά ήταν ο καπετάνιος του Ζυγού και της Ανδρούβιστας. Είναι γνωστό ότι το 1715 οι Μανιάτες συμφώνησαν με τους Τούρκους να διώξουν μόνοι τους τους Βενετούς από τη Μάνη με την προϋπόθεση ότι δεν θα εισχωρήσουν στον τόπο τους τουρκικά στρατεύματα. Μετά από τη συμφωνία αυτή χωρίστηκε η Μάνη σε τέσσερες καπετανίες: α) της Ζαρνάτας με καπετάνιο τον Καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, β) του Ζυγού και της Ανδρούβιστας με καπετάνιο τον Ξανθό Ξανθάκη-Γιατρό, γ) της Κάτω Μάνης (Ανατολικής Μάνης με έδρα την Καρυούπολη) και καπετάνιο τον Αντώνιο Φωκά-Καβαλιεράκη και δ) της Μέσα Μάνης (Κακαβουλίας) της οποίας δεν αναφέρεται καπετάνιος.

Σύμφωνα με όσα γράφει ο Γούδας, μια χρονιά ο Μιχαήλ Παλαιολόγος πρότεινε στους φίλους του της περιοχής της Ανδρούβιστας να πληρώσουν το μισό φόρο με την πρόφαση της μειωμένης παραγωγής λαδιού. Ο Ξανθός επιτέθηκε στους κατοίκους της Ανδρούβιστας, προκειμένου με τα όπλα να συγκεντρώσει το συνήθισμένο φόρο, αλλά αποκρούστηκε από το γιό του Μιχαήλ τον Παναγιώτη Παλαιολόγο. Έκτοτε φαίνεται ότι η περιοχή της Ανδρούβιστας χωρίστηκε από το Ζυγό και έγινε ξεχωριστή καπετανία.

Για να μπορέσουμε να τοποθετήσουμε στο χρόνο αυτά τα επεισόδια θα πρέπει να αναφέρουμε ότι το 1718 στο μοναστήρι της Τίμιοβας ο Ξανθός Ξανθάκης δηλητηρίασε τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη. Φαίνεται ότι στη συνέχεια ο Ξανθάκης επιβλήθηκε και στην καπετανία της Ζαρνάτας, γι' αυτό τον βρίσκουμε το 1723 να επισκέπτεται το μοναστήρι της Τίμιοβας. Αν οι συγγενείς του καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη διατηρούσαν την αρχή στην καπετανία της Ζαρνάτας, δεν θα ήταν εύκολο στο φονιά του Κουτήφαρη να επισκεφθεί το γειτονικό τους μοναστήρι, το οποίο είχε στενούς δεσμούς με την οικογένειά τους. Το 1727 επισκέφθηκε το μοναστήρι της Τίμιοβας ο Παναγιώτης Τρουπάκης. Υποθέτουμε ότι μεταξύ των ετών 1723 και 1727 επικράτησε ο Παναγιώτης Τρουπάκης στην ένοπλη αναμέτρηση για το φόρο του λαδιού και εκδιώχθηκε ο Ξανθός Ξανθάκης από την Ανδρούβιστα.

Ο Σ.Καψάλης, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)140 κ.ε. γράφει ότι ο Μιχαήλμπεης παρεμπόδισε τη βοήθεια στον Παναγιώταρο Βενετσανάκη από φθόνο που παρατηρείται στις Μανιάτικες οικογένειες.

Ι) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Σύμφωνα με τη διήγηση του Α. Γούδα (ό.π., σ. 402) ο Παναγιώτης Μιχ. Παλαιολόγος, αφού απέκρουσε την επιδρομή του Ξανθού Ξανθάκη της Μηλιάς, δέχθηκε νέα επίθεση από τον καπετάνιο του Σταυροπηγίου - πιθανολογείται ότι ήταν ο Κουμουνδούρος - τον οποίο απέκρουσε και αυτόν αποτελεσματικά.

Είναι γνωστό ότι οι Τρουπάκηδες δέχθηκαν επίθεση από τον Κουμουνδούρο πολύ αργότερα, όταν αρχηγός τους ήταν ο Παναγιώτης που έγινε μπέης το 1798.

Φαίνεται όμως ότι είναι πιθανότερη η εκδοχή που αναφέρει ο Πέτρος Κουτήφαρης. Κατ'αυτόν μετά το θάνατο του Καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, το 1718, οι Τρουπάκηδες επιτέθηκαν και κατάλαβαν το Σταυροπήγι και το κάστρο της Ζαρνάτας. Μπορεί να υποθεθεί ότι αφού ο Ξανθός Ξανθάκης σκότωσε τον Καπετάν Γιαννάκη κυριάρχησε και στο Σταυροπήγι. Στη συνέχεια ο Παναγιώτης Τρουπάκης απάλλαξε την περιοχή της Ανδρούβιστας από την κυριαρχία του Ξανθάκη και πιθανώς συγχρόνως κατέλαβε το Σταυροπήγι. Αργότερα, όπως αναφέρει ο Π. Κουτήφαρης, ο Αθανάσιος Κουμουνδούρος, ο οποίος είχε παντρευτεί την κόρη του καπετάν Γιαννάκη, αναγνωρίστηκε από την τουρκική εξουσία ως καπετάνιος του Σταυροπηγίου. Μαθαίνοντάς το αυτό ο Τρουπάκης έσπευσε στο Σταυροπήγι και πολιορκήσε τους Κουμουνδουράκηδες στη Μικρή Μαντίνεια. Μια νύχτα παραμονής Χριστουγέννων ο Δημητράκης Κουμουνδουράκης (πατέρας του Παναγιώτημπεη 1798-1803) βγήκε από τον πύργο που επολιορκείτο και είδε ένδεκα από τους οπαδούς του Τρουπάκη να είναι συγκεντρωμένοι σε μια εκκλησούλα και να ζεσταίνονται. Τους χτύπησε με τρομπόνι και σκότωσε ή τραυμάτισε επτά από αυτούς. Αυτό έγινε αιτία να λυθεί η πολιορκία των Κουμουνδουράκηδων και βαθμιαία ο Αθανάσιος Κουμουνδούρος επικράτησε σε όλη την επαρχία Σταυροπηγίου και κατέλαβε το κάστρο της Ζαρνάτας. Ο Αθανάσιος Κουμουνδούρος ζούσε μέχρι το 1769, που υπέγραψε έγγραφο προς την αυτοκράτειρα Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας.

Στη μονή της Τίμιοβας το 1749 υπέγραψε σε διαθήκη ο Πιέρος (πιθανώς να πρόκειται για κακή ανάγνωση του Πέτρος), Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια στον κώδικα...*, σ. 15) Τρουπάκης και αναφέρεται σε αυτή *"..βάνει επίτροπον και βεκίλη τον αυθέντη του τόπου.."*. Άραγε μέχρι τότε κυριαρχούσαν οι Τρουπάκηδες στο Σταυροπήγι;

Το όνομα του Παναγιώτη Τρουπάκη αναφέρεται στη βρύση της Καρδαμύλης από το 1734.

Για την ονομασία του Παναγιώτη Παλαιολόγου σε Τρουπάκη λέγεται η ακόλουθη ιστορία. Μετά την επίθεση των Κουμουνδουράκηδων στην Ανδρούβιστα αναφέρεται ότι και οι Παλαιολόγοι της Ανδρούβιστας επιτέθηκαν εναντίον του Σταυροπηγίου. Στην προσπάθειά τους να αποβιβασθούν, έγιναν αντιληπτοί και αποκρούστηκαν. Ο Παναγιώτης Τρουπάκης κάλυψε τους συντρόφους του μέχρι να επιβιβασθούν στο πλοίο και κατόπιν *"..έπεσεν και ούτος εις την θάλασσαν και κολυμβών εσώθη έν τινι ωπή (τρύπα) επιθαλασσίου αποτόμου βράχου πάντη απροσίτου από της ξηράς, μέχρι ου παρέλαβεν αυτόν το πλοίον και έκτοτε απεδόθη αυτώ το όνομα Τρουπάκης"*.

Ο Παναγιώτης Τρουπάκης απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Πέτρο**, γενάρχη των Πετρέων, β) Το **Μιχαήλ**, που έγινε ο δεύτερος μπέης της Μάνης από το 1779 μέχρι το 1782 και γ) το **Θεοδωράκη**, του οποίου οι απόγονοι πήραν το όνομα Μπουκουβάλας. Πιθανώς υπήρχε και τέταρτος γιός, δ) ο **Ιωάννης** του οποίου ο γιός Παναγιώτης έγινε γνωστός ως Μπαχλέμπας. Να σημειωθεί ότι περί του Μπαχλέμπα αναφέρονται δύο εκδοχές.

A) ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Αναφέρεται από τον Αναστάσιο Γούδα (ό.π., σ. 403) ότι ο Πέτρος *"...πρώτος αναδειχθείς καπετάνιος της επαρχίας, διαπρέψας ως τοιούτος, και αρχηγός της μεγάλης οικογενείας των σήμερον Πετρέων λεγομένων αναδειχθείς..."*.

Το όνομά του αναφέρεται το 1734 στη βρύση της Καρδαμύλης και το 1745 σημειώνεται σε Νομοκάνονα της μονής του Βουλκάνου ως πανεντιμώτατος και πανευγενέστατος και άριστος αυθέντης ο Πέτρος Τρουπάκης-Παλαιολόγος. Τ. Γριτσιπούλου, ό.π., και Λ. Πολίτη, ό.π.

Προφανώς είναι αυτός που το 1749 αναφέρεται στον κώδικα της μονής της Τίμιοβας ως Πέρος (Πέτρος ή Πιέρος) Τρουπάκης και χαρακτηρίζεται ως αυθέντης του τόπου.

Ο Πέτρος απέκτησε ένα γιο το **Γιωργάκη** που έγινε γνωστός με το παρωνύμιο Πετρέας.

1) ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ ΠΕΤΡ. ΠΕΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε τρία παιδιά α) το **Δημήτριο**, β) το **Σταυριανό** και γ) το **Χριστόδουλο**.

α) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΙΩΡΓ. ΠΕΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Έλαβε μέρος στον αγώνα του 1821. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386. Από την επιτροπή εκδουλεύσεων αναγνωρίστηκε ο βαθμός του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 798. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 150. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε το **Δημήτριο Πετρέα** από την Καρδαμύλη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Δημητράκης Πετρέας-Τρουπάκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Δημητράκης Τρουπάκης-Πετρέας** ήταν ένας από τους επιτρόπους του Γεωργίου Διον. Μούρτζινου και στις 10 Ιανουαρίου 1831 προσυπέγραψε τη δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο **Δημητράκης Πετρέας-Τρουπάκης** στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο **Δημητράκης Πετρέας-Τρουπάκης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Δημητράκης Πετρέας** (πιθανώς να είναι και άλλος συνώνυμος από το Βαρούσι) στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Στις 27 Νοεμβρίου 1831 ψήφισε τον Ιάκωβο Κορνήλιο ως πληρεξούσιο της Μάνης για την εθνοσυνέλευση. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221.

Αναφέρεται ότι στις 2 Σεπτεμβρίου 1836 ου έστειλαν το αργυρό αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστείαμ φάκ. 6, έγγρ. 219, αριθ. καταλ. 12-3.

Απέκτησε πέντε παιδιά, α) το **Γεώργιο**, β) τον **Παναγούλη**, γ) το **Μιχαήλ**, δ) τον **Πέτρο** και ε) το **Νικόλαο**.

Ο **Παναγούλης** Δημ. Πετρέας - Τρουπάκης για τη συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11435. Γ.Μαραβελέα, ό.π., σ. 150-1.

Ο **Παναγούλης Δ. Τρουπάκης** που γεννήθηκε περίπου το 1792, τιμήθηκε με το σιδηρούν αριστείο του αγώνος. Μπορεί να είναι γιός του Δημητράκη Πετρέα; ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 068.

Για το **Γεώργιο** Δημ. Πετρέα - Τρουπάκη αναφέρεται ότι την εποχή του Κριμαϊκού πολέμου έλαβε μέρος στην επανάσταση στη Θεσσαλία, όπου και εφονεύθη, "*...συνεξεστρατεύσαντες μεν μετ' άλλων Μανιατών εις Θεσσαλίαν επί του Κριμαϊκού πολέμου, παρευρεθέντες δε εις απάσας σχεδόν τας μάχας, Λακωνικώτατα το εαυτών εκπληρώσαντες καθήκον και τινας των υπ' αυτούς απωλέσαντες. Ατυχώς μεταξύ τούτων συναπωλέσθη και αυτός ο Γεώργιος Πετρέας*". Α.Γούδα, ό.π., σ. 414, Γ.Μαραβελέα, ό.π., σ. 151.

β) ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΣ ΓΙΩΡΓ. ΠΕΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε ταξίαρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Γ.Μαραβελέα, ό.π., σ. 153 (21).

Ο Σαυριανός Πετρέας-Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Απέκτησε δύο παιδιά α) το **Σπύρο** και β) το **Νικόλαο**.

γ) ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΓΙΩΡΓ. ΠΕΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

[Στις 6 Ιουλίου 1824 του απονεμήθηκε ο βαθμός της χλιαρχίας (πρόκειται όμως περί του Μπουκουβάλα). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.]

Ο **Χριστόδουλος** Πετρέας-Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Το 1839 δήλωσε ότι ήταν 60 ετών (γενν. 1779) και ζήτησε αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 031.

Απέκτησε ένα γιό το **Γεώργιο**.

Β) ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ - ΜΙΧΑΗΛΜΠΕΗΣ.

Στις 8 Μαΐου 1770 ο Αλέξιος Ορλώφ από το Νεόκαστρο έγραψε στο Γεωργάκη Μαυρομιχάλη και έστειλε χαιρετίσματα στον Τρουπάκη, που

υποθέτουμε ότι ήταν ο Μιχαήλ. Σ.Κουγέα, Η υπό τους Ορλώφ Πελοποννησιακή Επανάσταση, *Πελοποννησιακά* 1(1956)65.

Σε φορητή εικόνα που βρίσκεται στο ναό του Αγίου Σπυρίδωνα Καρδαμύλης και παριστάνει τον Άγιο Κωνσταντίνο έφιππο υπάρχει επιγραφή από το 1781 με τη δέηση του δούλου του Θεού Μιχάλμπεη Τρουπάκη συν τη συμβία και των τέκνων αυτού εις βοήθειαν και ψυχική σωτηρία. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 461 και 584.

Ο Rouverville αναφέρει για το Μιχάλμπεη Τρουπάκη: "...έλαβε το 1780 τον τίτλο του Μπέη (Βάχη Μπαγκού), αλλά αργότερα υπέκυψε στο θάνατο φορώντας τη ρωσική στολή και κρεμασμένος από το κατάρτι του πλοίου το ναύαρχο Γαζή Χασάν, τιμωρούμενος για τις πειρατείες του..." Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 386.

Για το Μιχάλμπεη Τρουπάκη αναφέρεται: "Απαγχονίστηκε κατά διαταγή του Καπιτάν Πασα, ο οποίος άρπαξε το δεκαπεντάχρονο γιό του και τον έστειλε στα κάτεργα στην Κωνσταντινόπολη, όπου και πέθανε". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 355.

Από μια επιστολή της 28 Μαΐου 1776 του Γάλλου προξένου στην Κορώνη Mr. Sauvaire πληροφορούμεθα ότι ο πειρατής Κολοκοτρώνης (πιθανώς ο Κωνσταντής - πατέρας του Θεόδωρου Κ.) αρμάτωσε στην Καρδαμύλη της Μάνης χοντρή γαλιότα, που ήταν άλλοτε στην υπηρεσία των Ρώσων και με πλήρωμα 80 ορεσίβιους άνδρες ασκούσε πειρατεία. Τα ληστευμένα πλοία οδηγήθηκαν στην Καρδαμύλη, από όπου και ζήτησαν λύτρα από το Sauvaire. Αλ.Κραντονέλλη, *Ελληνική πειρατεία και κούρσος τον ΙΗ' αιώνα και μέχρι την Ελληνική επανάσταση*, σ. 118. Προφανώς πρόκειται περί συνεργασίας του Κωνσταντή Κολοκοτρώνη με τον Μιχαήλ Τρουπάκη, που ήταν τότε καπετάνιος της περιοχής της Καρδαμύλης. Από τη συνεργασία αυτή αποκαλούσε ο Θεωδωρής το Μούρτζινο πατρικό φίλο και στο απίτι του Μούρτζινου κατέφυγε τον Ιανουάριο του 1821, όταν ήρθε για την επανάσταση.

Από τον Η.Γεωργίου, *Ο θαλασσομάχος Λάμπρος Κατσώνης*, Αθήνα 1971, σ. 261, έχουμε πληροφορίες από το ημερολόγιο του πλοιάρχου E. Melay, που ήταν στο Αιγαίο ως κυβερνήτης βασιλικού βρικόκιου, ότι από μανιάτες πειρατές συνελήφθησαν δύο Γαλλικά πλοία και ότι: "...αι δύο αυταί λείαι ωδηγήθησαν εις Σκαρδαμούλαν και ο Sauvaire, έμπορος Γάλλος εν Κορώνη, εξηγόρασεν αυτάς μετά των πληρωμάτων αντι 8.500 γροσίων, άτινα εισέπραξεν ο γέρων Τρουπάκης".

Από ένα υπόμνημα των Ολλανδικών αρχείων, με χρονολογία 1815, γραμμένο από το Γάλλο Sauvaire, πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: "...Η Σκαρδαμούλα, πρωτεύουσα της καπετανίας της Ανδρούβιστας, πάντοτε εδιοικείτο από μια παλιά οικογένεια με το επίθετο Τρουπάκη, και σήμερα ένας από τους γιούς που ονομάζεται Παναγιώτης Τρουπάκης με την προσωνυμία Μούρτζινος διοικεί αυτή την περιοχή. Ο πατέρας του, ο Μιχάλης, κατείχε για μερικά χρόνια τη θέση του Μπέη της Μάνης, αλλά ως αποτέλεσμα των πειρατειών του, τισοποίησε ο γιός του μιμείται αρκετά, ο καπετάν πασάς Γαζή τον κρέμασε στην αντένα του πλοίου του... Το Πραστίο δεν έχει λιμάνι, μόνο στη θάλασσα του νότου βρίσκεται μια παραλία με κίνηση (πρόκειται για το Πόρτο Καλαμίτσι που οι κάτοικοι του

Πραστίου χρησιμοποιούσαν ως λιμάνι). Υπάρχει ένας σκόπελος που δεν είναι μακριά από την ξηρά παρά μισή απόσταση από όσο μπορεί να φτάσει ένα βλήμα, αλλά το αγκυροβόλι είναι καλό μόνο το καλοκαίρι. Χρησίμευε ως καταφύγιο για μια μεγάλη γαλέρα που ο γέρο τρουπάκης είχε εξοπλίσει όταν έκανε τον πειρατή στο Αρχιπέλαγος". Ε.Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)288.

Ο Μιχάλμπεης κατηγορήθηκε για πειρατεία σε βάρος Ευρωπαϊκών πλοίων που έγινε πριν να γίνει μπέης. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)361. Πιθανώς να πρόκειται για τη συνεργασία του με το Κ. Κολοκοτρώνη, που αναφέρει η Α. Κραντονέλλη.

Από ένα υπόμνημα που βρέθηκε στα Ολλανδικά αρχεία και χρονολογείται περίπου από το 1815, συγγραφέας του δε φαίνεται να είναι ο Γάλλος και έμπορος Sauvaire, που ήταν εγκατεστημένος στην Κορώνη από το 1770, πληροφορούμεθα τα ακόλουθα: "...Ο πατέρας του (του Μούρτζινου) Μιχάλης είχε για μερικά χρόνια τη θέση του Μπέη της Μάνης, αλλά μετά τις πειρατείες του ο Καπιτάν πασάς Γαζή τον κρέμασε από ένα κατάρτι στο πλοίο του. Πολλά χωριά εξαρτώνται από αυτή την καπετανία, το πιο αξιόλογο είναι το Πραστίο, χτισμένο σε ένα ύψωμα κοντά στη θάλασσα μια λεύγα ανατολικά της Καρδαμύλης. Αυτή η περιοχή δεν είχε κανένα λιμάνι, δεν έχει παρά μια ακρογιαλιά που τη χτυπάει ο νοτιάς. Υπάρχει ένα λιμανάκι (εννοεί το Καλαμίτσι) που δεν είναι πολύ μακριά από την περιοχή, αλλά το αγκυροβόλι δεν ήταν καλό παρά μόνο το καλοκαίρι. Χρησίμευε σαν καταφύγιο σε ένα μεγάλο πλοίο που ο γέρο Μιχάλης Τρουπάκης είχε οπλίσει κάνοντας πειρατεία μέχρι το Αρχιπέλαγος". Σε υποσημείωση ο Sauvaire συμπληρώνει ότι συνελήφθησαν ένα Γαλλικό και ένα Βενετσάνικο πλοίο και "...εξαγόρασα αυτά τα δύο καράβια συμπεριλαμβάνονται και τα λυρτα για τα δύο πληρώματα, για το ποσό των 8.500 πιάστρων, που έλαβε ο γέρο Τρουπάκης". Ελένης Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, *Λακ. Σπ.*, τόμ. 2, σ. 288. Από τα Γαλλικά αρχεία προέρχεται η πληροφορία του πλοιαρχου Ε. Melay που ανέφερε: "...οι δύο αυταί λείαι ωδηγήθησαν εις Σκαρδαμούλαν και ο Sauvaire, έμπορος Γάλλος εν Κορώνη, εξηγόρασεν αυτάς μετά των πληρωμάτων αντί 8500 γροσίων, άτινα εισέπραξεν ο γέρων Τρουπάκης..", ό.π., σ. 272. Από Η.Γεωργίου, *Ο θαλασσομάχος Λάμπρος Κατσώνης*, Αθήναι 1971, σ. 261.

Από βραχύ ιστορικό χρονικό πληροφορούμεθα ότι το Μάιο του 1782 "φούρκισαν" το Μιχαήλμπεη Τρουπάκη στη Μυτιλήνη. Τα παιδιά του (Πέτρος και Βενετσάνος) πέθαναν στο Μπάνιο, ενώ ο Παναγιώτης έφυγε εξόριστος στη Ζάκυνθο. Τα σπίτια του παρέλαβε ο Τζανήμπεη Γρηγοράκης. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 618.

Ο Μιχαήλ Τρουπάκης διαδέχθηκε τον Τζανέμπεη Κουτούφαρη, αλλά κατηγορήθηκε για πειρατική επιδρομή με την τράτα του εναντίον Ευρωπαϊκού πλοίου. Την υπόθεση υποστήριξε ένας πρεσβευτής στην Πύλη. Ο τρουπάκης δεν είχε χρήματα να εμποδίσει τις συνέπειες και αυτό έφερε το χαμό του. Ήρθε ο καπετάν πασάς στη Μάνη, τον επιβίβασε στη ναυαρχίδα του και τον αποκεφάλισε στη Μυτιλήνη. W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 316-7. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 1, σ. 363.

Από τον Άγγλο περιηγητή C. R. Cockerell, που επισκέφθηκε την Καρδαμύλη το 1813 και μίλησε με τον Παναγιώτη Τρουπάκη-Μούρτζινο, πληροφορούμεθα ότι: "Ο πατέρας του διώχθηκε από το σπίτι του (τον τόπο του) από τους Τούρκους, οι οποίοι έφεραν αρκετές φρεγάτες και πολιορκήσαν τη Σκαρδαμούλα. Δραπέτευσε, αλλά αργότερα τον συνέλαβαν και τον κρέμασαν στη Τριπολιτσά. Ο ίδιος ο Μούρτζινος δραπέτευσε στην Κορώνη". C.R.Cockerell, *Travels in Southern Europe and the Levant*, London 1903, σ. 97. Κ.Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 143. Σοφ.Καπετανάκη, *Ιθώμη*, τεύχ. 29-30(1990)70. Να σημειωθεί ότι η αναφορά ότι τον κρέμασαν στην Τρίπολη βάζει ένα ερωτηματικό (θέτει υπό αμφισβήτηση) σε όλα όσα αναφέρει ο Cockerell.

Απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Πέτρο**, β) τον **Βενετσάνο** και γ) τον **Παναγιώτη** γνωστό με το παρωνύμιο "Μούρτζινο". Όταν ο πατέρας τους εξέπεσε από το αξίωμα του Μπέη της Μάνης, οι Τούρκοι συνέλαβαν και σκότωσαν τα δύο μεγαλύτερα παιδιά του Μιχαήλ Τρουπάκη. Απέμεινε μόνο ο Παναγιώτης.

Ο Α. Γούδας αναφέρει ότι όταν συνέλαβαν οι Τούρκοι τον πατέρα τους πήγαν προς απελευθέρωσή του ο Βενετσάνος και ο Πέτρος και συνελήφθησαν. Ο μεγαλύτερος απαγχονίστηκε μαζί με τον πατέρα του και ο μικρότερος πέθανε στις φυλακές του μπάνιου. Τ.Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 128.

1) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧ. ΜΟΥΡΤΖΙΝΟΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Γεννήθηκε στην Καρδαμύλη το 1763 και κατηγήθηκε στη Φιλική Εταιρεία το 1818. Βαλ. Μέξια, *Οι Φιλικοί*, σ. 25, αριθ. 159. Την πληροφορία αυτή είχε καταγράψει και η Ρωσική αστυνομία. Τ.Κωνσταντόπουλου, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 8(1964)341.

Ο Παναγιώτης Μούρτζινος-Τρουπάκης ήταν από τις επισημότερες οικογένειες της Μάνης. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 87. Όταν κινδύνευαν οι κλέφτες κατέφυγαν στην οικία του Μούρτζινου, του οποίου η οικογένεια κατ' εξοχήν τους υπεδέχετο, ό.π., τόμ. Α, σ. 8. Η οικογένεια του Παναγιώτη Μούρτζινου, που στο παρελθόν είχε και την ηγεμονία, είχε αρκετάς ιδιοκτησίας και εξαιρετικάς ιδιότητας περιποιημένη και ξενίζουσα καθ' όλα πάντα παρερχόμενον, χωρίς να εξετάζει διατί ήλθε, διατί μένει και πότε θα απέλθη, ό.π., τόμ. Δ, σσ. 89-90.

Το καλοκαίρι του 1812 η χήρα και τα παιδιά του Αναγνώστη-Αντώνη Παπατσώνη, υποπτευθέντες ότι θα τους συλλάβουν οι Τούρκοι (τότε αποκεφάλισαν το Δεληγιάννη), έφυγαν από το σπίτι τους και πήγαν στη Μπούκα, την παραλία του Νησιού (Μεσσήνης) και με πλοίο κατέφυγαν στους Μύλους των Καπετανάκηδων. Αλλά υποπτευθέντες ότι μπορεί οι Τούρκοι να τους αναζητήσουν, πήγαν με το πλοίο του Κατσή Μαυρομιχάλη στην Καρδαμύλη και τέθηκαν υπό την προστασία του Π. Μούρτζινου, που ήταν παλαιός φίλος της οικογενείας και έμειναν μέχρι τον Οκτώβριο. Π. Παπατσώνη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1960, σ. 42.

Ο Άγγλος περιηγητής J.Morrith, in *Walpole: Travels in various countries of the East, being a continuation of memoirs relating to Eurorean and Asiatic Turkey*, London 1820, σ. 49, που επισκέφθηκε τη Μάνη το 1795, αναφέρεται σε μια μικρή περικοπή στους καπετάνιους και όχι τον καπετάνιο

της Καρδαμύλης: "Η Καρδαμύλη είναι τώρα ένα μικρό χωριό, στο οποίο υπάρχουν τρεις ή τέσσαρες πύργοι, που ανήκουν **στους καπετάνιους** οι οποίοι κατέχουν τη γύρω περιοχή...". Την ίδια εποχή ο Dr. Sibthorp ό.π., σ. 61, στις σημειώσεις του έγραψε: "...Είχαμε ένα ευχάριστο πέρασμα από την Καλαμάτα στην Καρδαμύλη, μια απόσταση 6 λευγών. Όταν φτάσαμε στην Καρδαμύλη, ο Παναγιώτης, **ανιψιός του αρχηγού** που με την καλοσύνη των τρόπων του είχε κερδίσει τη συμπάθεια του σογιού του, ήρθε κάτω με ορισμένους ακολούθους του να μας υποδεχθεί. Η φύση του ανθρώπου εδώ αποκάλυπτε την ευθύτητά της. Δεν παρατηρούσαμε την δουλοπρέπεια του νου και του σώματος που διακρίνει τους υποδουλωμένους στους Τούρκους Έλληνες. Ο Παναγιώτης μας οδήγησε στο κάστρο του που έμοιαζε με πύργο. Μια στενή είσοδος και μια σκοτεινή γυριστή σκάλα μας έφεραν σε ένα δωμάτιο το οποίο από τον τρόπο κατασκευής του και τις πολεμίστρες στους τοίχους ήταν σχεδιασμένο για άμυνα σε περίπτωση ξαφνικής επίθεσης....Ο Παναγιώτης είχε ενημερώσει τους ακολούθους του για την πρόθεσή μας να επισκεφθούμε το όρος Ταύγετος...". Από τα ανωτέρω θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι ο Μούρτζινος ήταν ανιψιός του Μπαχλέμπα, ο οποίος ήταν ο καπετάνιος και αυτού ο ανιψιός τους οδήγησε στον πύργο και θα τους πήγαινε στην κορυφή του Ταυγέτου.

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο **Παναγιώτης Τρουπάκης** "με όλους τους *εδικούς μου Παναγιωταίους στέργομεν τα άνωθεν*" και οι Πετρουλαίοι της Ανδρούβιστας (για τους οποίους υπέγραψαν ο Αναγνώστης Σπαντιδέας, Νικόλαος Κροκονέας, Πέτρος Κωνσταντέας, Γεώργιος και Νικόλαος Διακουμέας) όρισαν ηγούμενο μοναστηριού, που δεν αναφέρεται το όνομα, τον Παΐσιο Αβδουλάκη. Το έγγραφο έγραψε ο ιερομόναχος παπά-Μελέτης Αβραμάκης. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405. (Ας μείνει ως επιφύλαξη μήπως υπέγραψε ο Παναγιώτης Τρουπάκης-Μπαχλέμπα και όχι ο -Μούρτζινος).

Τον Απρίλιο του 1805 βρισκόταν στη Μάνη ο Άγγλος περιηγητής W. Leake, ο οποίος έγραψε στις σημειώσεις του ότι την Ανδρούβιστα, που έχει 700 σπίτια, κυβερνάει ο Παναγιώτης Τρουπάκης. W.Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 315.

Στις αναφορές του W. Leake προς το Foreign Office αναφέρεται ότι το Μάιο του 1805 ο Αντώνμπεης υποστηριζόμενος και από τα τουρκικά πλοία του Σερεμέτ μπέη προσέβαλαν τους πύργους του Μούρτζινου στην Καρδαμύλη και του Χριστόδουλου Χρηστέα στον Άγιο Δημήτριο και τους ανάγκασε να πάνε στη Ζάκυνθο. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)346 και 366.

Από το αρχείο της Ύδρας του Α.Λιγνού, τόμ. 4, σ. 12 και 16-7 πληροφορούμεθα ότι: Στις 19 Μαρτίου 1810 ο Μονεμβασίας Χρυσάνθος γνωστοποίησε στους προεστούς της Ύδρας ότι οι Μανιάτες καπεταναίοι Παναγιώτης Τρουπάκης και Χριστόδουλος Χρηστέας προστάτευσαν το Υδραϊκό καράβι του καπετάν Γιάννη Παντελή που έξω από το Αυγό των Κυθήρων και στις Κιτριές της Μάνης είχε δεχθεί επίθεση αγγλικού σεμπέκ. Οι δύο καπεταναίοι το υποστήριξαν με τα άρματά τους και ανέλαβαν με τη συμφωνημένη τιμή των 2.000 γροσίων να το μεταφέρουν στο δικό τους λιμάνι την Σκαρδαμούλα. Αλ.Κραντονέλλη, *Ελληνική πειρατεία και κούρσος τον ΙΗ' αιώνα και μέχρι την Ελληνική επανάσταση*, σ. 234.

Περισσότερες πληροφορίες για τον Παναγιώτη Μούρτζινο μας δίνει ο Άγγλος περιηγητής C. R. Cockerell, *Travels in Southern Europe and the Levant*, London 1903, σσ. 88-96. Κ. Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τόμ. Γ 2, σ. 132 κ.ε. Σοφ. Καπετανάκη, *Οι εντυπώσεις του Άγγλου περιηγητή C. R. Cockerell από τους Δολούς και την Καρδαμύλη, Ιθώμη*, τεύχ. 29-30(1990)67 κ.ε. Από την τελευταία εργασία σ. 67 κ.ε. αντιγράφουμε: " Η Σκαρδαμούλα βρισκόταν σε μια θέση πολύ εντυπωσιακή. Στην πύλη του κάστρου του ο Καπετάν Μούρτζινος περίμενε να μας υποδεχτεί - ένας χοντρός, όμορφος γέρος.

Αρχικά, η κάπως παράξενη εμφάνισή μας φάνηκε να τον φέρνει σε αμηχανία και μας υποδέχθηκε αδέξια, όμως ευγενικά. Αλλά σε λίγο φάνηκε να ανακτά την αυτοπεποίθησή του και έγινε πολύ φιλικός. "φάε ένα καλό γεύμα, Εγγλεζάκι μας", μου είπε και μου έδωσε το παράδειγμα. Μίλησε ελεύθερα για την πολιτική κατάσταση στη Μάνη. Ομολογούσε και λυπώταν για το ότι οι Έλληνες δεν είχαν αρχηγό, και είπε ότι για καιρό δεν θα ήθελαν και πως γρήγορα αυτό που επιθυμούσε θα γινόταν πραγματικότητα, αλλά τι ήταν αυτό που επιθυμούσε, δεν μας εξήγησε. Ίσως ήταν μια εισβολή των Άγγλων στο Μοριά, υποστηριζόμενη από μια τοπική εξέγερση στην οποία θα έπεζε ηγετικό ρόλο ή δεν ξέρω τι άλλο. Αλλά ήταν προσεκτικός να μην κάνει καμία νύξη. Ο γιός του απουσίαζε σε ένα συμβούλιο των (τοπικών) αρχηγών στο Μαραθονήσι.

Το επόμενο πρωί κάναμε βόλτα στη γη του, που ήταν απεριγράπτα γραφική. Το κάστρο του βρίσκεται πάνω σε ένα βράχο στη κοίτη ενός ποταμού, σχεδόν ένα τέταρτο του μιλίου από την όχθη. Αποτελείται από ένα προαύλιο και μια εκκλησία που περιτριγυρίζονται από διάφορους πύργους. Υπάρχει ένα πέτρινο παγκάκι στην πόρτα του, όπου κάθεται ανάμεσα στους υπηρέτες του και τους συγγενείς του, οι οποίοι στέκονται όλοι όρθιοι εκτός κι αν τους προσκαλέσει να καθήσουν. Οι άνθρωποι του χωριού του φέρνουν δώρα, ήταν φόρος σε φρούτα, πουλιά κ.α. Σε έναν ψηλό βράχο εκεί κοντά, είναι ένα παρατηρητήριο, όπου φυλάνε σκοπιά μέρα και νύχτα. Το σύνολο μας έδωσε την εικόνα φεουδαρχικής ζωής καινούργια (άγνωστη) και δύσκολα πιστευτή από έναν Άγγλο του 19ου αιώνα.

Πίσω από τον πύργο τα βουνά υψώνονται απότομα και κορυφώνονται στο Πενταδάκτυλο - ένα καταπληκτικό βουνό της σειράς του Ταυγέτου.

Ο Μούρτζινος μας έκανε έναν υπολογισμό των ανθρώπων του. Είχε περίπου χίλιους άνδρες, πάνω στους οποίους ασκούσε απόλυτη εξουσία μπορώντας να τους επιστρατεύσει σε μάχη, ή να τους τιμωρήσει όπως θεωρούσε ότι τους ταίριαζε. Μερικές ημέρες πριν από την άφιξή μας είχε διατάξει να εκτελέσουν ένα ατίθασο υποτελή, ο οποίος είχε αρνηθεί να υπακούσει σε διαταγές. Επιπλέον, μας έδειξε ένα πηγάδι μέσα στο οποίο, είπε, έβαζε αυτούς από τους οποίους επιθυμούσε να αποσπάσει χρήματα. Όταν οι καιροί ήταν δύσκολοι και δεν γίνονταν λάδι έκανε πόλεμο με τους γείτονές του και είτε τους λήστευε, είτε τους εξεβίαζε. Ο γέροντας με διαβεβαίωσε ότι κάποιο χειμώνα έφερναν πίσω από 1.000 έως 1.500 πιάστρα την ημέρα.

Τέτοιος ήταν ο οικοδεσπότης μας και το περιβάλλον του.....Εν πάσει περιπτώσει σε κανένα μέρος της Ευρώπης, ίσως και στον κόσμο, δεν μπορεί να βρεί κανείς τόσο μοναδικές σκηνές ή να συναντήσει μια

κοινωνία τόσο ίδια με αυτή των αρχαίων βαρώνων. Ο χαρακτήρας του ίδιου του Μούρτζινου ήταν θέμα για μελέτη. Ήταν πολύ ρωμαλέος, τολμηρός, ακμαίος στο νου και στο σώμα, συνηθισμένος από παιδί να πολεμά με όλων των ειδών τις δυσκολίες.

Ο πατέρας του διώχθηκε από το σπίτι του (τον τόπο του) από τους Τούρκους, οι οποίοι έφεραν αρκετές φρεγάτες και πολιορκήσαν την Σκαρδαμούλα. Δραπέτευσε, αλλά αργότερα συνελήφθη και κρεμάστηκε στην Τριπολιτσά. Ο ίδιος ο Μούρτζινος δραπέτευσε στην Κορώνη, όπου, όμως, τον ανακάλυψαν και τον αλυσόδεσαν. Ένας παπάς, φίλος, του έφερε μια λίμα, με την οποία πέτυχε την απόδρασή του στο σπίτι του Άγγλου προξένου, ο οποίος και τον προστάτευσε. Έπειτα υπηρέτησε σε ένα γαλλικό κουρσάρικο και περιπλανήθηκε σε διάφορα μέρη του Λεβάντε. Μετά από μερικό καιρό εμφανίστηκε ξανά στη Σκαρδαμούλα, εγκαταστάθηκε στο κάστρο του πατέρα του και έγινε ένας από τους καπετάνιους ή αρχηγούς των Μανιατών. Αργότερα οι Τούρκοι επέστρεψαν και τον περικύκλωσαν για δεύτερη φορά. Με λίγους ακολούθους, πέρασε ανάμεσά τους και δραπέτευσε στη Ζάκυνθο.

Μερικούς μήνες αργότερα γύρισε πίσω για άλλη μια φορά και διαπίστωσε ότι ένας γείτονας είχε αρπάξει τα υπάρχοντά του. Μάζεψε φίλους και τον πολιορκήσε. Ο αντίπαλός του, ευτυχώς για αυτόν, σκοτώθηκε από κεραυνό κατά τη διάρκεια της πολιορκίας και ο Μούρτζινος πήρε πάλι ότι του ανήκε. (Θα πρέπει να ήταν ο Αλέξανδρος Αθ. Κουμουνδουράκης που σκοτώθηκε από κεραυνό το 1785 ή 1795). Αλλά δεν τα κράτησε πολύ σε ειρήνη. Δέχθηκε πάλι επίθεση από ισχυρές δυνάμεις Τούρκων. Αυτή τη φορά κλείστηκε στο κάστρο με 62 Έλληνες, οι οποίοι ορκίστηκαν να πεθάνουν παρά να παραδοθούν. Για σαράντα ημέρες υπερασπίστηκαν το μέρος με όπλα εναντίον πυροβολικού, μέχρι που όλο το μπαρούτι ξοδεύτηκε και οι πύργοι του καταστράφηκαν. Έπειτα έστειλε ένα μήνυμα στον εχθρό να πει ότι αν του έδιναν δυο κανόνια και λίγο μπαρούτι θα υπερασπιζόταν το κάστρο ένα χρόνο. Έχοντας ησυχάσει το μυαλό του με αυτήν την κοροϊδία, ετοιμάστηκε να δραπέτεψει στα βουνά. Πρώτα έδιωξε νύχτα τη γυναίκα του και μετά ακολούθησε με τους λίγους άνδρες που είχαν επιζήσει και κατάφερε ξανά να πάει στη Ζάκυνθο. Είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου, ότι όταν έμαθε πως ο γιός του κρεμάστηκε ζήτησε, όπως μου είπε, άλλο ένα ποτήρι ρούμι, λέγοντας "τι χρησιμεύει η μελαγχολία;". Ανάμεσα στο θηριώδες πλήθος που περιφέρονταν σε εκείνο το μέρος μου έδειξε έναν ή δύο από τους φτωχούς ανθρώπους που είχαν μείνει κρυμμένοι στους λόφους, όταν εκείνος πήγε στη Ζάκυνθο. Μερικοί είχαν χάσει από την παγωνιά ένα δάχτυλο από το χέρι ή από το πόδι τους. Άλλοι είχαν ακρωτηριαστεί κατά την πολιορκία. Συγκεκριμένα μου έδειξε ένα νέο λέγοντας "ο πατέρας του ήταν θαυμάσιος σύντροφος, τον έλιωσε ένας πύργος πέφτοντας". Κάθε ένας είχε μια ιστορία.

Για κάποιον αόριστο λόγο, πριν φύγουμε, ένωσα ένα είδος αγάπης για αυτό τον αδίστακτο λαθροθύρα (cateran). Είχε ασυνήθιστα ανοιχτούς και ειλικρινείς τρόπους, ήταν σίγουρα αγνός και είχε έναν αέρα φυσικής υπεροχής στον οποίο ήταν δύσκολο να αντισταθείς...".

Στις 12 Ιουνίου 1800 ο Παναγιώτης Τρουπάκης υπέγραψε εκ μέρους όλων των Παναγιωταίων το διορισμό του Παΐσιου Αβδουλάκη ως ηγούμενου μονής που είχαν και οι Πετρουλάιοι. Α.Γούδα, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 405. Το όνομα Παναγιώτης Τρουπάκης

Ο F. Rouqueville τον αναφέρει σε βιβλίο που εκδόθηκε το 1805 ως καπετάνιο της Καρδαμύλης. Φ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 198.

Το 1802 πολιορκήθηκε ο Παναγιώτης Μούρτζινος. Αναφέρεται από το Γούδα ότι δήθεν επειδή στην πολιορκία του 1803 του Κουμουνδουράκη ο Μούρτζινος έβγαλε τον Κολοκοτρώνη από το κάστρο, πλήρωσε γι' αυτό με πολιορκία το 1802. Θα πρόκειται σε αναφορά για την πολιορκία του Μούρτζινου από τους Τούρκους (σε συνεργασία) με τον Κουμουνδουράκη. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 480.

Το φθινόπωρο του 1803 έγινε πολιορκία των πύργων του Μούρτζινου και έφυγε για Ζάκυνθο. Ο Γενναίος γράφει το 1802. Τ.Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 287.

Αναφέρεται ακόμη από το Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 481, λαθεμένα ότι τον Αύγουστο του 1806 συμβιβάστηκε και έδωσε υπόσχεση στον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Το σωστό είναι ότι στο υποσχετικό της 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε ο "*Καπετάν Αντώνης Τρουπάκης με τον καζά μου την Ανδρούβιστα υπόσχομαι*". Ανωνύμου, *Ιστορικά Αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, σ. 44. Λαθεμένα (;) αναφέρεται επίσης ότι στις 11 Φεβρουαρίου ο Βελή πασάς παραπονέθηκε ότι ο Μούρτζινος έδειχνε ανυπακοή και τελικά αναγκάστηκε να φύγει στα Επτάνησα.

Ο Τ.Κανδηλώρος, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 355, αναφέρει ότι αυτός που υπέγραψε το υποσχετικό στον Αντώνμπη στις 15 Αυγούστου 1806 ονομαζόταν Μιχαήλ Τρουπάκης.

Συμπληρώνεται ακόμη ότι επανήλθε από την εξορία και έχτισε τους πύργους του που για δεύτερη φορά είχαν καταστραφεί. (Μιά από Κουμουνδουράκη και μια από Αντωνόμπη). Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 482.

Το 1805 αναφέρεται ο **Παναγιώτης Τρυπακέας**, που κατά το Στ. Σκοπετέα πρόκειται για το Μούρτζινο, ο οποίος ήταν γιατρός και πληρώθηκε 50 γρόσια απο τον Κασιρέα από τις Κάλυβες για νοσήλεια που τον είχε κτυπήσει ο Πυργέας. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)97.

Από βραχύ ιστορικό χρονικό πληροφορούμεθα ότι στις 8 Μαΐου 1805 εξορίστηκε ο Παναγιώτης Τρουπάκης-Μούρτζινος από τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη και τον Καβαλιέρη (Δημήτριο Γρηγοράκη). Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 620.

Από τα λαογραφικά στοιχεία που παραθέτει ο Β.Πατριαρχέας, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 587, σημειώνουμε: "Τον πύργο που έχει χρονολογία 1808, τον χάλασαν 2 φορές. Την δευτέραν φοράν εις τα πρώτα χρόνια κατά το 1802, έγινε πολιορκία και ετρύπησαν τον τοίχο της εκκλησίας του Αγίου Σπυριδωνα και έφυγαν ξυπόλητοι από το λαγκάδι προς βοράν - φαίνεται μέχρι σήμερα το νέον χτίσιμο (με συμπαγή) τούβλα - έφυγε ο Μούρτζινος με τα πιο διαλεχτά παλληκάρια του. Την νύχτα έφθασαν επάνω από τα Τσέρια, εις το μοναστήρι του Χελμού. Από εκεί είδαν την πυρκαϊά, που έβαλαν οι Τούρκοι και ο Μούρτζινος εφώναξε: "Ελάτε να ιδήτε πως καίγεται η Τρωάδα...έτσι θα σας κάψω και 'γώ παλιότουρκοι".

Το 1812 επισκέφθηκε την Καρδαμύλη ο άγγλος περιηγητής Cockerell, που τον χαρακτηρίζει "ένas χοντρός, όμορφος γέρος". Άρθρο Σοφίας Καπετανάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 29-30(1990)67 κ.ε.

O.M. Baron de Stackelberg, *La Grèce Vues pittoresques et topographiques*, Paris 1834, σ. 5. "...Αυτός ο πύργος που βρίσκεται στο βόρειο άκρο του ισώματος (πλατώματος) είναι περιτριγυρισμένος από κυπαρίσσια και ελιές. Μοιάζει πολύ με τους φεουδαρχικούς πύργους του Μεσαίωνα, τόσο για τις δαιδαλώδεις σήραγγες, τους πυργίσκους, τα τείχη με τις πολεμίστρες όσο για τις φυλακές και τις κινητές γέφυρες. Η δύναμή του όμως είναι σημαντική. Βαθειές δεξαμενές (στέρνες) στα υπόγεια των πιο μεγάλων σπιτιών χρησιμεύουν σαν τόποι βασανιστηρίων. Εκτρέφουν φίδια για να φοβίσουν τους δυστυχείς εχθρούς που πέφτουν στα χέρια των καπετάνιων, για να τους εξαναγκάσουν να δώσουν λύτρα. Τα σπίτια όπως και μια ωραία εκκλησία που την έχτισε ένας πρόγονος του Μούρτζινου είναι χτισμένη κατά μεγάλο μέρος από τα ερείπια της αρχαίας Καρδαμύλης. Υψώνονται και στις δύο μεριές μιας μεγάλης αυλής, που βρίσκονται μερικά μικρά κανόνια για να υπερασπίζονται την πεδιάδα κοντά στο χείμαρρο, η απέναντη μεριά έχει φυσική οχύρωση από τα βράχια και τα οχυρά. **Δημοτικά τραγούδια που υμνούν τα κατορθώματα του Μούρτζινου είναι διαδεδομένα σε όλη την Πελοπόννησο.** Ο Μούρτζινος κάνοντας μια συμμαχία επιθετική και αμυντική με τους περισσότερους αρχηγούς απέκτησε με αυτόν τον τρόπο μια αρκετά μεγάλη δύναμη. Το θάρρος του και η εξυπνάδα του στις συμπλοκές, η αντοχή του ενάντια στο Μπέη της Μάνης και τους Τούρκους, που του επιτέθηκαν από τη μεριά της θάλασσας πολλές φορές και με δυνάμεις πολύ ανώτερες από τις δικές του, μεγάλωσαν ακόμη και εδραίωσαν την φήμη του. Τρεις φορές κατάφερε να βρει διέξοδο ανάμεσα στα στρατεύματα και να επιστρέψει στο σπίτι του παρά το ότι κάθε φορά του κατέστρεφαν τον πύργο. **Αυτά τα κατορθώματα είναι το θέμα των τραγουδιών που τραγουδιώνταν με μια στομφώδη φωνή.** Τα παληκάρια του τον θεωρούν σαν ένα θαυμάσιο άνθρωπο και του φέρονται με ιδιαίτερο σεβασμό. Εξ άλλου ξέρει να κερδίζει τις καρδιές αυτών που τον πλησιάζουν, τόσο με το κουράγιο του, όσο και με τον αποφασιστικό του χαρακτήρα, την ευθυμία του και τη χαρούμενη διάθεσή του. Υπάρχει στην ομιλία του μια ευθύτητα και μια εγκαρδιότητα, και στους τρόπους του μια ευγένεια που φέρνει αντίθεση με το ατημέλητο ντύσιμό του, που μοιάζει περισσότερο με αρχηγό των ληστών. Η ιστορία της ζωής του φαίνεται στη φυσιογνωμία του, που δείχνει έναν άνθρωπο συνηθισμένο να αντέχει στον ξένο ζυγό. Δεν αφήνει ποτέ τα όπλα του. Κοιμάται με τα ρούχα και μια ζώνη με πιστόλια και ένα μαχαίρι. Ένας παπάς μένει συνεχώς μαζί του. Ο ευνοούμενός του είναι ο καλύτερος τραγουδιστής, ή ένας που μπορεί να διηγείται ωραίες ιστορίες. Εκθέτει τη ζωή του για τη σιγουριά των δικών του και για να τους φυλάει κοιμάται στο πάτωμα κοντά στο κρεβάτι τους, γιατί σε αυτόν τον τόπο που φανερώνονται τόσοι κίνδυνοι η φιλοξενία είναι, όπως στην αρχαία Ελλάδα, ιερή. Το κάστρο του Μούρτζινου και τα σπίτια των παλικαριών του στην Επάνω πόλη διακρίνονται από τον αριθμό των πύργων. Το μεγαλύτερο μέρος των κτισμάτων της Κάτω Πόλης δεν υστερούν και βρίσκονται απέναντι και συχνά τους ενοχλούν αν και οι κάτοικοι και της μιας και της άλλης πλευράς είναι κοντινοί συγγενείς. Το είδος της ζωής αυτής της μικρής πόλης η οποία φαίνεται σαν μια πόλη του μεσαίωνα, που σαν και αυτή βλέπουμε αρκετές σε πολλές πόλεις της Ιταλίας ιδίως στο Viterbe και τη Σιάνα. Η κορυφή του Ταυγέτου και το σύνολο των ιπποτικών

οικοδομημάτων και οι πυραμιδοειδείς κορυφές των γειτονικών βουνών δίνουν ένα θέαμα τόσο γραφικό που είναι αδύνατον να περιγραφεί".

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) Χριστόδουλος Χρηστέας, 4) **Παναγιώτης Τρουπάκης**, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπετζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπεη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότερους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότερους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαία δια την Ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Από ένα υπόμνημα των Ολλανδικών αρχείων, γραμμένο περίπου το 1815 από το Γάλλο έμπορο Sauvaire που ήταν εγκατεστημένος από το 1770 στην κορώνη πληροφορούμεθα: "*Την Καρδαμύλη κεφαλοχώρι της καπετανίας της Ανδρούβιστας πάντοτε τη διοικούσε μια πολύ παλιά οικογένεια που ονομαζόταν Τρουπάκη. Σήμερα είναι ένας από τους γιούς του που ονομάζεται Παναγιώτης τρουπάκης με παρωνύμιο Μούρτζινος που διοικεί την περιοχή*". Ελένης Μπελιά, *Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, Λακ. Σπ.*, τόμ. 2, σ. 288.

Την 1 Οκτωβρίου 1819 υπέγραψε συμφωνητικό ματαξύ των μεγάλων οικογενειών της Μάνης για σύμπνοια και ένωση, για την προετοιμασία της επανάστασης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οη'.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Παναγιώτης Τρουπάκης**. Ι. Φιλήμωνος, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

Πριν από την επανάσταση ο Γρηγόριος Δικαίος συναντήθηκε με τον Π. Μαυρομιχάλη, τον Μούρτζινο και λοιπές πρώτιστες οικογένειες. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 324. Παραβρέθηκε στην απελευθέρωση της Καλαμάτας, ό.π., τόμ. Α, σ. 332.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνημών* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "*1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. **καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης**. Καπ. Νικόλαος Χρηστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης*".

Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας έγινε μέλος της Μεσσηνιακής Συγκλήτου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρη'.

Έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και είχε μαζί του τον Κολοκοτρώνη. Μετά την κατάληψη της πόλης έμεινε εκεί για την τήρηση της τάξης. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο Κολοκοτρώνης ζήτησε από το Μούρτζινο 300 Μανιάτες για σωματοφύλακες και θα τους πλήρωνε η επαρχία Καρυταίνης. Ν. Σπηλιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 121. Ο ίδιος όμως στη σελ. 79 γράφει ότι ο Κολοκοτρώνης φοβώταν μήπως τον σκοτώσει κανένας Μανιάτης γιατί Μανιάτες είχαν σκοτώσει το Ζαχαριά!!!! Στις 21 Μαΐου ο Μούρτζινος με 250 Μανιάτες πήγε στη Ζαράκοβα, ό.π., σ. 140.

Το καλοκαίρι του 1821 που φάνηκε ο τουρκικός στόλος μπροστά στην Καλαμάτα ο Μούρτζινος με τους Μανιάτες και τον τακτικό στρατό προάσπισε την πόλη και οι τούρκοι δεν αποτόλμησαν απόβαση. Ι. Φιλήμωνος, τ. 4, σ. 183, 184. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σσ. 486 και 489. (; απομνημονεύματα Βαλέτα;)

Το 1821 κατέθεσε στον Άγιο Νικόλαο Φλαρείου Καλαμάτας 200 γρόσια και ακόμη άλλα 53 γρόσια ο Παναγιώτης Μούρτζινος. Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)348.

Απέκτησε ένα γιό το **Διονύσιο**.

Στις 15 Οκτωβρίου 1823 υπήρχε ομολογία του Απ. Κάλογλου προς τον Παναγιώτη Τρουπάκη-Μούρτζινο για 600 γρόσια. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 617.

α) ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΠΑΝ. ΜΟΥΡΤΖΙΝΟΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Γεννήθηκε το 1788 και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις 20 Νοεμβρίου 1818 από τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Βαλ. Μέξα, ό.π., σ. 25, αριθ. 160.

Σε αχρονολόγητο έγγραφο ο Διονύσιος Μούρτζινος ζήτησε από τους κατοίκους των Καλυβίων (Κάλυβες) να πάνε με μουλάρια να του αλέσουν ένα φόρτωμα ο καθένας. Πιθανώς θα επρόκειτο περί αγγαρείας είτε κατά την επανάσταση ή προηγουμένως. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)101.

"*Νέος, δεκαεπταετής, έζησε τον ορυμαγδόν του πολέμου εναντίον των Τούρκων, ότε τον Σεπτέμβριον του 1805, επολιορκήθη μετά του πατρός του εις τον εν Καρδαμύλη οχυρόν πύργον των υπό του Τούρκου Σερεμέτμπεη. Τότε, κατόπιν σκληράς αντιστασιακής μάχης, διέφυγε μετά του πατρός του και εσώθη εις την Ζάκυνθον, από όπου το 1808, αμνηστευθέντες, επέστρεψαν εις την Καρδαμύλην*". Δ. Βαγιακάκου, *Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)89-90.

Ο Α. Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 411, γράφει: "...εγγράμματος κατά την τότε κατάστασιν της παιδείας και δεν απώλεσε, φαίνεται, τον καρόν του εις Ζάκυνθον, ένθα είχε καταφύγει μετά της πατρικής οικογενείας, ως εξάγεται τούτο εκ πολλών επιστολών, ας έχομεν ανά χείρας, και εξ ων πολλάί, ιδίως αι προς τον Κολοκοτρώνην, εικάζεται ότι είναι ιδιόχειροι".

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε στο Μαραθονήσι το πρακτικό εκλογής του Θεοδωρόμπεη Γρηγοράκη ως μπέη της Μάνης. Η υπογραφή του ήταν: "*Διονύσιος του καπετάν Παναγιώτη*". Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την ηγεμονίαν της Μάνης, Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 71.

Το 1818 μνήθηκε στη Φιλική Εταιρεία. "**Διονύσιος Τρουπάκης** - Σπαρτιάτης καπετάνος. Χρόνων 30. Δια του Πετρόμπεη. Γρόσια 300. 20 Νοεμβρίου 1818. Σκαρδαμούλα. Τω Αγίω Ζαρνάτας". Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 26, αριθ. 160.

Την 1 Οκτωβρίου 1819 ήταν στις Κιτριές, συνοδεύοντας τον πατέρα του, όταν οι σημαντικότερες οικογένειες της Μάνης υπέγραψαν πρωτόκολλο συμφιλίωσης. Ι. Κολοκοτρώνη, *Ελληνικά Υπομνήματα*, σ. 636-9.

Στις 23 Μαρτίου 1821 έλαβε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας. Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, μαζί με άλλους φίλους του Κολοκοτρώνη, τους Καπετανάκηδες, τους Κουμουνδουράκηδες, τους Μπουκουβαλέους, τους Δ(Τ)ουράκηδες και τον Ξανθέα κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιεστέρα θέση στην Τριπολιτσά. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σσ. 129 και 130.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης, *Διήγησις συμβάντων της Ελληνικής Φυλής*, Αθήνα 1846, σ. 52, αναφέρει ότι: "...Του Μούρτζινου αρρώστησε το παιδί του ο Διονύσιος και έτζι δεν εκίνησαν όλοι οι Μανιάται...". Ο Παναγιώτης Μούρτζινος του έστειλε τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα με 200 στρατιώτες. Αναφέρεται ότι ο Διονύσιος έπασχε από ρευματισμούς. Δ. Βαγιακάκου, *Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)91.

Μετά τη μάχη στο Λεβίδι οι Έλληνες κατέλαβαν το Βαλτέτσι και πήγε εκεί και ο Δ. Μούρτζινος. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 11. Αργότερα κατέλαβαν τα Τρίκορφα, ό.π., τόμ. Β, σ. 40.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος ήταν στο πρώτο Βαλτέτσι, πριν από τη νικηφόρο μάχη και ακόμη όταν έγινε η μάχη στους μύλους της Δαβιάς μαζί με τον Ηλία Μαυρομιχάλη έσπευσαν και χτύπησαν τους Τούρκους. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)383. Είς το Βαλτέτσι, γράφει ο Φωτάκος, "οι Έλληνες έδιδον την αρχηγίαν εις τους Μανιάτας καπεταναίους, τον Κυριακούλη και Ηλίαν Μαυρομιχάλην και τον Μούρτσινον ως μάλλον εμπειροπολέμους, όταν αυτοί ευρίσκοντο εις τα στρατόπεδα, διότι και οι Τούρκοι τους εφοβούντο". Μετά το πρώτο Βαλτέτσι, όλοι σχεδόν οι οπλαρχηγοί γύρισαν πίσω, εκτός από το Μούρτζινο και τον Αναγνωσταρά, ο οποίος πήγε στα Μεσσηνιακά Φρούρια. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*, σσ. 97 και 99.

Ο Ι. Κολοκοτρώνης, *Απομνημονεύματα*, σ. 43, αναφέρει ότι ο Διονύσιος Μούρτζινος πήγε στο Βαλτέτσι στις 19 Μαΐου 1821 με 250 στρατιώτες. Δεν ήταν στη νικηφόρο μάχη. (Η δεύτερη μάχη έγινε στις 12-13 Μαΐου).

Ο Διονύσιος Μούρτζινος έλαβε μέρος στη συνέλευση των Βερβένων τον Ιούλιο του 1821. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επαναστάσεως*, σ. 186. Αργότερα πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 11 Ιουλίου - 6 Αυγούστου 1829, ό.π., σ. 201.

Στις 29 Ιουνίου 1821 ο Κολοκοτρώνης με τον Δ. Μούρτζινο, Γιατράκο, Παπατσώνη, Ταμπακόπουλο και Κεφάλα υπέγραψαν επιστολή στο Δημήτριο Υψηλάντη, ο οποίος, επειδή διαφώνησε με τους προκρίτους, είχε φύγει από τα Βέρβεννα και τον παρακαλούσαν να επιστρέψει. Δ. Κόκκινου, *Ελληνική Επανάσταση*, Αθήναι 1957, τόμ. 2, σ. 242.

Στην πολιορκία της Τριπολιτσάς "...Οι δε άλλοι Μανιάται του Δ. Μούρτζινου, οι Κουμουνδουράκηδες, Καπετανάκηδες, Μπουκουβαλέας, Τουράκηδες, Ξανθέας, και άλλοι όσοι ήσαν με το μέρος του Κολοκοτρώνη, και αυτοί επληρώνοντο από την επαρχία της Καρύταινας τους μισθούς των στρατιωτών των, οι οποίοι ήσαν περί τους 400. Ούτοι εκράτουν το κανονοστάσιον του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιον Νικόλαον, την πλησιεστέραν θέσιν της Τριπολιτσάς". Φωτάκου, *Βίοι Παράλληλοι...*, σ. 129. (; Και πάνω από τον Άγιο Αθανάσιο ήτο ο Μούρτζινος με τα κανόνια, τα οποία είχαμεν εις εκείνην την θέσιν και τα εφύλατταν τετρακόσιοι Μανιάταις. Το σώμα αυτό ήτο από όλα τα καπετανάτα της Μάνης εκτός των Μαυρομιχαλαίων. Φωτάκος;) (Ακολούθησε τον Θ. Κολοκοτρώνη στην πολιορκίαν των Πατρών, από όπου έφυγε τον Μάιο του 1822, μετά τηναποχώρησιν και του Θ. Κολοκοτρώνη, ο οποίος είχε υποψίες ότι η Κυβέρνησις προσπαθούσε να συγκεντρώσει στρατό από πολιτικούς. Φωτάκος;)

Πήγε στο Σαραβάλι των Πατρών στο αρχηγείο του Κολοκοτρώνη "...ο Ηλίας Χρυσοσπάθης, γνωστός εις όλους δια την αποστολικήν του δράσιν υπέρ πατρίδος και έλεγεν, ότι ήτο απεσταλμένος από πολλούς δυνατούς τον Π. Μαυρομιχάλην, Μούρτσινον, Καπετανάκιδες, Δουράκιδες, και Κουμουνδουράκιδες και τους λοιπούς καπεταναίους της Μάνης, ότι θα χαθεί τάχα η πατρίδα μας από τον πολιτικόν δρόμον, διότι εδιαίρεσαν τους στρατιωτικούς, και αυτοί θέλουν να λάβουν τα άρματα, και ότι οι Τούρκοι θα εύρουν καιρόν να έμβουν εις την Πελοπόννησον και λοιπά. Ταύτα λέγων ερέθισε τον Κολοκοτρώνην και τους λοιπούς καπεταναίους μικρούς και μεγάλους να λύσωμεν την πολιορκίαν, να υπάγωμεν εις Τριπολιτσάν, να πάρωμεν όλο το σώμα της Γερουσίας και να καταβώμεν εις το Άργος, όπου ήσαν και τα δύο άλλα σώματα, η Βουλή και το Εκτελεστικόν, και να ζητήσωμεν συνέλευσιν. Και εις μεν τον Κολοκοτρώνην έλεγεν να ζητήσωμεν τα δίκαιά μας, εις δε τους ανθρώπους του Κολοκοτρώνη να τους περάσωμεν εν στόματι μαχαίρας, και ήτον πολύ μυστικόν από τον αρχηγόν. διότι ο αρχηγός ουδέ να ακούση ήθελε περί φόνου δια τον παραμικρότερον Έλληνα". Φωτάκου, *Απομνημονεύματα...*, σ. 207-8.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχεόν Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Στις 24 Μαΐου 1822 ο Πετρόμπεης και ο Δ. Μούρτζινος υπέγραψαν συμφωνητικό, υποσχόμενοι αμοιβαία υποστήριξη και για τον παραβάτη προέβλεπαν: "...να εύρη ούτος αντίμαχον τον φοβερόν κριτήν εν ώρα της φρικτής παρουσίας εις τας ουρανίους δυνάμεις αντιπολεμούσας αυτό... να είναι υπεύθυνος τω αναθέματι... και να μένει χρεώστης προς τον άλλον δέκα χιλιάδες γρόσια και πέντε φονικά...". Γ.Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 82.

Τον Ιούνιο του 1822 αποφασίστηκε ποιοί από τους οπλαρχηγούς θα στρατολογούσαν και πόσους στρατιώτες για τις ανάγκες της επανάστασης και ορίστηκε ο Δ. Μούρτζινος να στρατολογήσει 200. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113 και ό.π., τόμ. 12, σ. 24, όπου αναφέρεται "Διονύσιος Μουρ."

Για την εκστρατεία στην Πάτρα κλήθηκαν ο Δ. Μούρτζινος, ο Δημ. Τσιγκουράκος και ο Τζανετάκης Γρηγοράκης. Ν.Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 384.

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822, ο Διονύσιος Μούρτζινος, μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης, υπέγραψε το διορισμό ως επιστατών τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;), Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Επί Δράμαλη στην Αργολίδα ήταν "...και τινες Μανιάται, υπό τους αρχηγούς Μαυρομιχάλας, **Μούρτζινον**, Τσαλαφατίνον, Κουμουντουράκου, Καπετανάκου, Γεώργιον Μιχαλάκην...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 409.

Στις αρχές Φεβρουαρίου 1823 ο Κολοκοτρώνης με εντολή της Γερουσίας πήγε στην Καλαμάτα να συμβιβάσει τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα, που είχαν συσταθεί στην πόλη, των Μαυρομιχαλαίων και Μούρτζινου και ήταν έτοιμοι να λαφυραγωγήσουν όλη τη Μεσηνία, γιατί την εποχή εκείνη ο Πετρόμπεης ήταν στο Μεσολόγγι. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα...*, σ. 295.

Στη συνέλευση του Άστρους πήγε στα Μελιγιώτικα Καλύβια. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 270.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος ήταν με την παράταξη του Υψηλάντη, του Θ. Κολοκοτρώνη, του Οδυσσέα Ανδρούτσου, τους οποίους ο Μαυροκορδάτος έβγαλε από τη Συνέλευση την οποία διεύθυνε. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα...*, σ. 296. τελικά υπέγραψαν τα πρακτικά, ό.π., σ. 306.

Στις 2 Μαΐου 1823 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό να γίνει ο Μούρτζινος μέλος της τριμελούς επιτροπής του υπουργείου πολεμικών. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 52. Στις 5 Μαΐου 1823 διορίστηκε στην τριμελή επιτροπή του υπουργείου Πολεμικών. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 16.

Ο Δ. Μούρτζινος, ο Αναγνωσταράς και ο Χριστόφορος Περραιβός διορίστηκαν επιτροπή επί των πολεμικών. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 511.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο Ανδρούτσος, ο Μούρτζινος κλπ. ορκίστηκαν να κινηθούν κατά της κυβερνήσεως. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 512-3. (Μετά ο Κολοκοτρώνης συμπεθέρεψε με Δεληγιανναίους)

Σε αναφορά της 27 Ιουλίου 1823 φαίνεται ότι ανατέθηκε στο Διονύσιο Μούρτζινο, τον Παν. Κεφάλα και Χριστόδουλο Δικαίο να συνάξουν τον έρανο της Καλαμάτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 152

Ο έπαρχος Καλαμάτας ζήτησε στις 28 Ιουλίου 1823 να δοθεί διαταγή στο Διονύσιο Μούρτζινο να του δώσει τρεις μισθούς από τον έρανο που έγινε. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 153.

Στις 17 Αυγούστου 1823 ο Μούρτζινος έγραψε προς τον Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν Χρηστέας, Κυβέλος και Καπετανιάνοι από φθόνο και ότι ο Χρηστέας με τον Κυβέλο χτύπησαν τους Μαυρικιάνους στον Πύργο του Λεύκτρου και ο Μούρτζινος τους άνοιξε τουφέκι. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 113.

Ο Π. Γιατράκος με αναφορά του στις 29 Νοεμβρίου 1823 ειδοποίησε ότι ο Διονύσιος Μούρτζινος "είναι με το μέρος του Έθνους". Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 336.

Το Βουλευτικό από το Κρανίδι στις 12 Δεκεμβρίου 1823 ευχαρίστησε τον Παναγιώτη Γιατράκο για την ένωση που πέτυχε με το Διονύσιο Μούρτζινο. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 677.

Στον εμφύλιο ο Μούρτζινος ήταν με το κόμμα του Ζαΐμη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασως*, έκδ. Ζ', τόμ. Γ', σ. 73.

Ο Γ. Γιατράκος σε αναφορά του από Μυστρά της 8 Δεκεμβρίου 1823 γράφει ότι ειδοποίησε το Διονύσιο Μούρτζινο να πάει στο Μυστρά για να κατευθυνθούν, όπου θα διέτασσε το Βουλευτικό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 342.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1823 ο Αναστάσιος Κορνήλιος, που ήταν παραστάτης Δυτικής Μάνης, έγραψε από το Άργος στο Βουλευτικό ότι περίμενε το Διονύσιο Μούρτζινο και το Γιατράκο για να πάει στη έδρα του. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 9, σ. 342.

Είχε διαταχθεί να πάει για τη φύλαξη του τόπου που θα συνεδρίαζε το Βουλευτικό και στις 17 Δεκεμβρίου 1823 ο Γεώργιος Γιατράκος έγραψε ότι αν δεν πήγαινε ο Μούρτζινος θα πάει αυτός. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 214.

Στις 4 Ιανουαρίου 1824 αναγνώστηκε στο Βουλευτικό αναφορά των Καλαματιανών, παραπονουμένων κατά των Μανιατών. Αποφασίστηκε να σταλεί γράμμα στο Μούρτζινο και Αθαν. Κουμουνδουράκη να εμποδίσουν τις καταχρήσεις. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 224 και τόμ. 6, σ. 17.

Στις 14 Ιανουαρίου 1824 ο Μούρτζινος από Καρδαμύλη έγραψε στο συμπέθερό του Παναγιώτη Γιατράκο που ήταν στην Καλαμάτα ότι την ένωση που του λέει με τους Μαυρομιχάληδες δεν την θέλει γιατί αυτοί δεν κρατούν πάντοτε το λόγο τους και να μην επιδιώξει συνάντηση. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 121.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1824 διαβάστηκε στο βουλευτικό αναφορά του Παν. Γιατράκου, που έλεγε ότι άρχισε στη Μάνη στρατολογία και να ειδοποιηθεί ο Μούρτζινος να τη σταματήσει. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 244 και τόμ. 6, σ. 46.

Στις 22 Φεβρουαρίου 1824 ο Μούρτζινος από Καρδαμύλη έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι πήγε εκεί ο Ηλίας Χρυσοσπάθης απεσταλμένος από τη φατρία ης Τριπολιτσάς για να ενωθούν όλοι οι Μανιάτες υπό τον Πετρόμπεη και ο Γιατράκος από Κουρτζούνα έγραψε στο Μούρτζινο στις 25 Φεβρουαρίου και χαρακτήριζε ως δολερό τέχνασμα την επίσκεψη του Χρυσιλοσπάθη. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 124.

Στις 16 Μαρτίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος από Καρδαμύλη έγραψε στον καπ. Γιάννη, πολιτάρχη του Μυστρά??? να μη δοθεί ούτε μια στάλα λάδι που ήταν στο Μυστρά, το οποίο απαράτησαν οι ανιωιοί του Δημητράκης Ζερβέας και ο γέρος θείος του Χριστόδουλος Λαλέας. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

Στις 17 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε από καρδαμύλη ότι πέρασε ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης πηγαίνοντας για τη Μάνη για να στρατολογήσει με γρόσια. Ζητεί 2.000 γρόσια για να ξεκινήσει με τον εξάδελφό του το Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα, τον Αναστάση Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

????[Στις 22 Μαρτίου 1824 σε επιστολή προς τον Παναγιώτη Γιατράκο αναφέρεται ότι ο Μπεηζ. Γιάννης Μαυρομιχάλης στη Συκιά της Μονεμβασίας έκανε πεισματώδη πόλεμο με τους Φελουριάνους που κρατούσαν το χωριό και τους το πήρε, ώστε όλη η επαρχία γύρισε με αυτόν. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 127.]

Στις 25 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε από Καρδαμύλη στους Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν οι Καπετανιάνοι με Κωνστ. Μαυρομιχάλη και στρατολογούν 500 Μανιάτες, Γιαντισάνους, και άλλων μαζώματα και ότι ο Κατζής με το Γιωργάκη ετοιμάζονται για εκστρατεία. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 129.

Στις 26 Μαρτίου 1824 διαταγή προς τους επιστάτες του Μυστρά να δώσουν 10.000 γρόσια στο Μούρτζινο. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 130.

Στις 28 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο ότι αναφέρονται κινήσεις του Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη και του Σταυριανού Καπετανάκη. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 131

Στις 19 Απριλίου 1824 ο Μούρτζινος σε γράμμα του από την Καλαμάτα προς τον Παναγιώτη Γιατράκο ζητούσε πληροφορίες γιατί διαδίδεται από την Καλαμάτα ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με το Σταυριανό Καπετανάκη θα ξεκινήσουν για τα Τρίνησα. Γράψτε ώστε μαζί με τους Κουμουνδουριάνους να τους πέσωμε από πίσω. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 133.

Τον Απρίλιο του 1824 ο Μούρτζινος, ο Βοϊδής και ο Τζανετάκης ήταν με το μέρος της κυβέρνησης, ενώ οι λοιποί με τους Μαυρομιχαλαίους. Ο Κολοκοτρώνης τους κάλεσε να πάνε στα Τρίκορφα, αλλά οι Μανιάτες λαφυραγωγήσαν τις επαρχίες Μονεμβασίας και Έλους και απέκρουσαν το Γιατράκο, ο οποίος τους πολέμησε στο Λυκοβουνό, αλλά ηττήθηκε. Επίσης ο Αναγνωσταράς τους πολέμησε στο Καμάρι, όπου ήταν ο Π. και ο Κ. Μαυρομιχάλης. Ο Πετρόμπεης ήταν στην Καλαμάτα και ζητούσε από τον Κατσή (ήταν στο Λυκοβουνό) και τους άλλους Μαυρομιχαλαίους να πάνε εκεί. Ο Αναγνώστης Σπηλιωτάκης είδε τον Κατσή και θέλησε να συμβιβάσει τους Μαυρομιχαλαίους με τον Μούρτζινο και να τους φέρει όλους κοντά στην Κυβέρνηση. Ο Μούρτζινος ζητούσε 50.000 γρόσια, για να στρατολογήσει 2.000 και να επικρατήσει. Ν. Σπηλιιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 65.

Στις 27 Μαΐου 1824 ο Διον. Μούρτζινος μαζί με το Τζανετάκη πήγαν στην Κρανάη (;Μήπως εννοεί το Νησί της Μεσσηνίας;). Απ. Διασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 169.

Στις 5 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό γιέταξε το Υπουργείο Πολέμου να στείλει διαταγή στο Μούρτζινο και στο Γιατράκο να στρατολογήσουν για το στρατόπεδο της Μεσσηνίας. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 135.

Στις 6 Ιουλίου 1824 έκανε προτάσεις προαγωγών σε στρατιωτικούς βαθμούς. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338. Το Βουλευτικό τους ενέκρινε την ίδια ημέρα, ό.π., τόμ. 6, σ. 177.

Στις 9 Ιουλίου 1824 έγινε στρατηγός. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 341 και τόμ. 6, σ. 182 (;τομ. 10, σ. 389;). ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Υπουργ. Πολ., φάκ. 24, έγγρ. 110.

(Στις 9 Ιουλίου 1824 διορίστηκε μαζί με τον Παναγιώτη Γιατράκο αρχηγός του εις Μεσσηνία στρατοπέδου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Υπουργ. πολέμ, φάκ. 24, έγγραφο 77.)

Στις 9 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό διέταξε να συντελέσει μαζί με το Τζανετάκη Γρηγοράκη και τον Πιέρο Βοϊδή στην πάταξη της ανομίας της Μεσσηνίας, εννοώντας τα συμβαίνοντα στην Αρκαδιά (Κυοαρισία).

Τ.Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 97.

Στις 10 Ιουλίου 1824 οι προτάσεις προαγωγών που έκανε πέρασαν από το Βουλευτικό. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 345.

Στις 11 Ιουλίου 1824 διαβάστηκε αναφορά του Δημ. Καλαμαριώτη, ο οποίος ζητούσε να κατεβεί με το Μούρτζινο για να προστατεύσει την οικογένειά του. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 347.

Το καλοκαίρι του 1824 ο Δ. Μούρτζινος ήταν στρατοπεδευμένος στο Μεσσηνιακό κόλπο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 215.

Το 1824, όταν πληροφορήθηκε η Ελληνική Διοίκηση την μελετωμένη εκστρατεία κατά της Πελοποννήσου, διέταξε το Δ. Μούρτζινο και Γιατράκους να πολιορκήσουν την Κορώνη και η πολιορκία διήρκεσε μέχρι της 18 Φεβρουαρίου 1825, που οι στρατιώτες του Ιμπραήμ εισέβαλαν στα γύρω χωριά. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 354 και τόμ. Β, σ. 270.

Στις 31 Ιουλίου 1824 στο Βουλευτικό διαβάστηκαν έγγραφα του Πετρόμπεη και του Διον. Μούρτζινου για την υπόθεση των βιβλίων που πουλήθηκαν στην Αίγυπτο. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 374.

Στις 5 Αυγούστου 1824 το Βουλευτικό ενέκρινε πρόταση του Δ. Μούρτζινου για προβιβασμούς στρατιωτικών. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 379 και τόμ. 6, σ. 229.

Στις 11 Αυγούστου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε στον Παναγιώτη Γιατράκο για τη χαρά του που ο Γιατράκος πήγε στο Νησί, η δε δική του καθυστέρηση οφείλεται στην έλλειψη χρημάτων. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 138.

Στις 21 Αυγούστου 1824 διαβάστηκε αναφορά του Δ. Μούρτζινου και άλλων περί της εκλογής του Παν. Καλαμαριώτη. Αρχ.Ελλ.Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 393.

Στις 28 Αυγούστου 1824 ζήτησε να φύγουν τα υπό τον Χορμόβα κυβερνητικά στρατεύματα από την Αρκαδιά (Κυπαρισία), γιατί οι κάτοικοι έγιναν αγαθοί πατριώτες. Τ.Γριτσόπουλου, *Πρακτικά Α' συνεδρίου Μεσσηνιακών σπουδών*, 1977, σ. 99. Ο Μούρτζινος ήταν συμβιβαστικός με τους στασιαστές Αρκαδίους, αλλά δεν εισακούστηκε. Στο πλευρό του είχε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη και τον Πιέρο Βοϊδή, ό.π., σ. 126-7.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1824 από τα Βουνάρια του έγραψαν 'οτι 'εφθασαν 30.000 γρόσια. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 141.

Στις 9 Νοεμβρίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος έγραψε από Καλαμάτα στον Παναγιώτη Γιατράκο ότι ο Αρχομανδρίτης (Παπαφλέσσας) έφυγε με καταισχύνη που δεν περιγράφεται από την Αρκαδιά. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 147.

Στις 29 Νοεμβρίου 1824 ο Γρ. Δικαίος, που ήταν υπουργός εσωτερικών, έγραψε στο Μούρτζινο να περιστείλει τις καταχρήσεις των Μανιατών και ίσως εννοεί το Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Γούδα, ό.π., σ. 412. (αναφέρει ότι ο Δικαίος ήταν αντιπρόεδρος της Πελοποννησιακής Γερουσίας;;).

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 ο Μούρτζινος και ο Αντ. μαυρομιχάλης πήγαν στους Κιτριές αλλά δεν πέτυχαν τίποτε για την αιχμαλωσία Καλαματιανών εμπόρων από τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Αθ.Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 152.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1824 ο Παναγιώτης Γιατράκος έγραψε στους Καλαματιανούς ότι θα ενωθούν όλοι για να χτυπήσουν τον Κουμουνδουράκη και το Δεκέμβριο του 1824 σε έγγραφο του Παναγιώτη Γιατράκου προς τον Αναγνώστη Σπηλιαωτάκη αναφέρεται: "...Τα πράγματα της Μεσσηνίας αναποδογύρισαν... Το άτοπτον κίνημα οπού ετόλμησεν ο σαρτηγλος Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, δια να αρπάση τους καλούς άρχοντας της Καλαμάτας και μάλιστα εμπόρους" έκαμε τον Μούρτζινο, τον Αντ. Μαυρομιχάλη, τον Πιέρο Βοϊδή, τον Γαλάνη Κουμουνδουράκη και άλλους αξιωματικούς της Σπάρτης να τους γράψουν από τις Κιτριές ότι θα τον κτυπήσουν, αν δεν άφηνε τους Καλαματιανούς. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 165.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1824 ο Διονύσιος Μούρτζινος έγραψε στον Πιέρο Βοϊδή και στους Γιατράκους να πάνε στην Καρδαμύλη και μέσω Καλαμάτας να φθάσουν στην Τρίπολη και να συσκεφθούν για την ένωση των Μανιατών. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 155.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1824 για την υπόθεση της απαγωγής των Καλαματιανών εμπόρων κατηγόρησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 78.

Στις 22 Δεκεμβρίου 1824 αναφέρθηκε στο Βουλευτικό ότι ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης σε επιστολή του προσπάθησε να δικαιολογηθεί στο Διονύσιο Μούρτζινο για την απαγωγή των εμπόρων της Καλαμάτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 86.

Ο Παν. Γιατράκος στις 6 Ιανουαρίου 1825 (γράφεται 1824 !) πήγε στην Καρδαμύλη και αναφέρεται ότι "Ο Γιωργάκης με Μπετζαντέ θα συν'ωδευαν τους Δεληγιανναίους στη Διοίκηση για να κριθούν". Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 120.

Στις 9 Ιανουαρίου 1825 ο Διονύσιος Μούρτζινος και ο Πιέρος Τρουπάκης-Πατριαρχέας έγραψαν στον Παναγιώτη Γιατράκο, Αντώνιο Μαυρομιχάλη και Ηλία Χρυσοσπάθη ότι η ένωση των Μανιατών πρέπει να γίνει στο Ναύπλιο, όπου είναι και ο Πετρόμπης. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 157.

Από το Ναύπλιο ο Πετρόμπης στις 10 Ιανουαρίου 1825 έγραψε στην Καρδαμύλη που ήταν ο Αντωνάκης Μαυρομιχάλης, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Πιέρος Τρουπάκης-Πατριαρχέας και ο Ηλίας Χρυσοσπάθης και συνιστούσε ομόνοια και τήρηση της τάξης και τους συναίχαιρε για την ένωση. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)4733-4. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 157.

Μετά την απόβαση του Ιμπραήμ ο Διονύσιος Μούρτζινος πήγε με πλοίο στην Καλαμάτα και με αναφορά του ζητούσε να σταλεί βοήθεια. Στις 6 Μαρτίου 1825 έστειλαν επιστολές στην επαρχία ο Μούρτζινος ο Αντωνάκης Μαυρομιχάλης και ο Παναγιώτης Γιατράκος για να σπεύσουν στρατιώτες αυτοί δε κινήθηκαν προς το Σουλινάρι. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)444-5.

Ο Διονύσιος Μούρτζινος απευθυνόμενος στον Γεώργιο Παν. Γιατράκο τον αποκαλεί γαμβρό και παιδί μου, ενώ τον Παναγιώτη Γιατράκο συμπέθερο. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 167.

Ο Γρηγόριος Δικαίος στις 12 Μαΐου 1825 συναντήθηκε με το Μούρτζινο στα Φρουζαλοκάμαρα. Σπυρ. Λουκάτου, Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου, *Μνημοσύνη* 1(1967)143 και

163. Ο Μούρτζινος και άλλοι Μανιάτες αποφάσισαν να πάνε στην Καλαμάτα και όχι προς το Μανιάκι και αυτό έφερε αποθάρρυνση, ό.π., σ. 147. Φωτάκου, *Απομνημονεύματα...*, σ. 392.

Ο Μούρτζινος δεν ήθελε να νικήσει ο Δικαίος στο Μανιάκι, γιατί είχε συμπεθεριό με τους Μαυρομιχαλαίους και θα υπερίσχυαν στη Μάνη. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306.

Στην Καλαμάτα συγκεντρώθηκαν ο Πετρόμπεης, ο Μούρτζινος, Ο Χρηστέας, ο Τζανετάκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Χριστόδουλος Καπετανάκης κ.ά. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης δεν θεώρησαν τη θέση της Καλαμάτας κατάλληλη για άμυνα, ό.π., σ. 307.

Στις 31 Μαΐου 1825 ο Ανδ. Καλαμογδάρτης σε επιστολή του προς το Εκτελεστικό από την Καρδαμύλη ανέφερε ότι ο Διονύσιος Μούρτζινος έτρεφε 500 περίπου στρατιώτες από τους συγκεντρωμένους στην Καρδαμύλη μετά την άλωση της Καλαμάτας από τον Ιμπραήμ. Στις 15 Ιουνίου 1825 ο ίδιος σε επιστολή του προς το Εκτελεστικό από Κιτριές κατηγόρησε το Θανατούλη Κουμουνδουράκη, το Τζανετάκη και το Διονύσιο Μούρτζινο ότι αντιφέρονται προς τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ενώ στον τελευταίο πρέπει να σταλούν χρήματα και εφόδια. Ο Καλαμογδάρτης αναφέρει ότι οι μόνοι που κράτησαν τις θέσεις τους ήταν ο Πετρόμπεης στο Πετροβούνι των Καπετανάκηδων και ο Μούρτζινος στην Καρδαμύλη. Β. Βρυώνη, Δύο αναφοραί του Καλαμογδάρτη (1825), *Πρακτικά Γ' Διεθνούς συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Καλαμάτα 1985*, τόμ. 3, σσ. 101-2-3.

Μετά τη μάχη της Δραμπάλας ο Θ. Κολοκοτρώνης έγραψε στο Εκτελεστικό ότι ζήτησε βοήθεια από το Μπέη, το Μούρτζινο και λοιπούς καπεταναίους, αλλά δεν υπήρξε κινητοποίηση. Κ. Κοτσώνη, Προσπάθεια αναχαίσεως του προελαύνοντος Ιμπραήμ από Μεσσηνίαν προς Τριπολιτσάν, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Αρκαδικών Μελετών, Πελοποννησιακά 12(1977)126*.

"...Ο Δ. Μούρτζινος ήτο και αυτός μέλος της επιτροπής των πολεμικών, και εχθρεύετο και αντενέργει κατά των Μαυρομιχαλαίων, και κατά των Φλεσαίων δια το συνοικέσιον, περί ου ανωτέρω είπαμεν, ως και κατά του Αναγνωσταρά...". Φωτάκου, *Απομνημονεύματα...*, σ. 427.

Στις 25 Ιουνίου 1825 ο Θ. Κολοκοτρώνης έστειλε επιστολή και παρακινούσε τον Π. Μαυρομιχάλη, τον Δ. Μούρτζινο και άλλους καπεταναίους της Μάνης να κινηθούν εναντίον του Ιμπραήμ. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 372.

Ο Θ. Κολοκοτρώνης κάλεσε τον Πετρόμπεη και το Μούρτζινο για να αποκλείσουν την Τρίπολη, "...αλλά οι σημερινοί Σπαρτιάται δεν θέλουσι να αποθάνωσι εις τας Θερμοπύλας, των άλλων Ελλήνων προκινδυνεύοντες". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 364-5.

Στις 7 Αυγούστου 1825 από Κιτριές (πύργος Μπουκουβάλα) έγραψε στο Εκτελεστικό ότι στις 15 Ιουλίου 1825 ήταν στη Μέσα Μάνη. Στις 3 Αυγούστου 1825 ήταν έτοιμος να χτυπήσουν μαζί με τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη τους Αιγυπτίους στο Νησί, αλλά κατέβηκε δύναμη Αιγυπτίων από την Τρίπολη και σταμάτησαν, γιατί δεν είχαν τη δυνατότητα να πολεμήσουν εναντίον ιππικού. Επίσης έγραψε ότι αποφασίστηκε να οχυρώσουν το Αρμυρό για να αμυνθούν κατά των Αιγυπτίων. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σσ. 17 και 104.

Το Σεπτέμβριο του 1825, όταν ο Ιμπραήμ εισέβαλε στη Λακωνία, πήγε με μερικούς στην Κατσάνιτσα και στα Αγιονικολαϊτικά χωριά. Κ. Κοτσώνη, Πρώτη εισβολή του Ιμπραήμ εις Λακωνίαν, *Λακωνικά Σπουδαί* 3(1977)175.

Στις 13 Σεπτεμβρίου 1825 πρότεινε στον Κολοκοτρώνη να συσταθεί τακτικός στρατός. Γούδας 419-420.

Στις 28 Δεκεμβρίου 1825 ο Δ. Μούρτζινος αναφέρθηκε στο Βουλευτικό και έστειλε τα έγγραφα τα σχετικά με τον πύργο των Κιτριών (αντιδικία Παν. Μπουκουβάλα με Πετρόμπεη) και το Βουλευτικό παρέπεμψε την υπόθεση στο Εκτελεστικό για να συστήσει επιτροπή που θα εξέταζε το θέμα αυτό. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 387.

Ο Σπ. Λουκάτος, Γεώργιος Μαυρομιχάλης και Ιμπραήμ πασάς, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)211 γράφει ότι όταν ο Ιμπραήμ ήταν στο Μεσολόγγι, ο Ι. Φιλήμων πήγε στην Τρίπολη και συνάντησε το Γάλλο συνταγματάρχη Sève, του στενού περιβάλλοντος του Ιμπραήμ και του συζήτησε τα περί προσκυνήματος των Ελλήνων. Στην επιστροφή του ο Φιλήμων συνελήφθη από ανθρώπους του Κολοκοτρώνη, ο οποίος τον φυλάκισε. Ο Δ. Μούρτζινος πήγε εκ μέρους της Κυβερνήσεως και τον απελευθέρωσε.

Στις 27 Φεβρουαρίου 1826 το Βουλευτικό ενέκρινε να δοθεί στο Διονύσιο Μούρτζινο ο αιχμάλωτος Σαλή Μουστάκης με την οικογένειά του για να τον ανταλλάξει με το γυναικάδελφό του, που ήταν στη Μεθώνη κρατούμενος του Ιμπραήμ. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 8, σ. 429. **Ο Δ. Μούρτζινος δεν είχε γυναικάδελφο τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη, όπως ανέφερε ο Bory de Saint Vincent.** Ίσως ήταν από την οικογένεια Δουράκη, πιθανώς ο Αλέξανδρος, όπως γράφει ο Μαραβελέας.

Ήταν μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68.

Μετά την πτώση του Μεσολογγίου ο στρατός του Ιμπραήμ έφθασε μέχρι τη Βέργα. Μετά πήγε εκεί ο Θ. Κολοκοτρώνης και συνάντησε τον Κασή και το Μούρτζινο. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 21.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έγραψε στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Στις 8 Ιουνίου 1826 έγραψε από τη Σκαρδαμούλα στον Θ. Κολοκοτρώνη, επιτιμώντας τον, γιατί άλλα λέει και άλλα κάνει. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340-1. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 114-6.

Πριν από τη μάχη της Βέργας ήταν στο Αρμυρό και πήγε εκεί ο Θ. Κολοκοτρώνης, ο οποίος συνάντησε τους Μανιάτες αρχηγούς, μεταξύ των οποίων και το Μούρτζινο. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 65 της 5 Ιουνίου 1826, σ. 249.

Στις 11 Ιουνίου 1826 ο Θ. Κολοκοτρώνης έγραψε από το Μιστρά στους στρατηγούς του ότι σύμφωνα με πληροφορίες του ο Δ. Μούρτζινος περίμενε στο Αλμυρό για να κινηθούν εναντίον του εχθρού. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 341-3.

Στις 21 Ιουνίου 1826 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Νικολάκης Χριστέας και ο Πανάγος Κυβέλος από την Καρδαμύλη έγραψαν στους κατοίκους της επαρχίας Μελιτίνης και ονομαστικά στον καπ. Θωμά (Βενετσανάκη από Καστάνισσα) να σπεύσουν στη Βέργα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 116-7.

Όπως αναφέρει το πρώτο ανακοινωθέν από τη Βέργα του Αρμυρού, στις 22 Ιουνίου 1826, ο Ι. Μαυρομιχάλης, ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Α. Κουμουνδουράκης και ο Ν. Χρηστέας ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και φρόντιζαν τον εφοδιασμό των μαχομένων και παράλληλα ήταν έτοιμοι να προλάβουν λιποταξίες. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129. Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή να στείλουν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 131-2.

Στις 23 Ιουνίου 1826 ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και έγραψε στον Πετρόμπεη να πιέσει τη Διοικητική Επιτροπή να στείλει τροφές, πολεμοφόδια και πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129-31.

Μετά τις μάχες στη Βέργα, στις 25 Ιουνίου 1826, απευθύνθηκε μαζί με άλλους Μανιάτες οπλαρχηγούς στην επιτροπή της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης), αποτελούμενη από τον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά και αφού τους συνεχάρησαν για τη σύμπνοια των Μανιατών που πέτυχαν, στη συνέχεια τους ζήτησαν να φροντίσουν να τους προμηθεύσουν με τροφές και πολεμοφόδια. Ακόμη τους δήλωσαν ότι και τα βιβλία των εκκλησιών τα χρησιμοποίησαν για βόλια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 121-3.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Στις 8 Ιουλίου 1826 υπέγραψε στην Καρδαμύλη έγγραφο της Εφορείας της Σπάρτης για το διορισμό του Ιάκωβου Κορνήλιου ως μέλος της Τριμελούς Επιτροπής της Σπάρτης (Μάνης), η οποία θα βρισκόταν σε επαφή με τους φιλογενείς της Ευρώπης και θα δεχόταν τη βοήθεια αυτών. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 57.

Στις 21 Αυγούστου 1826 ο Ιμβραήμ ανέβηκε στον Ταύγετο και στην Κακιά Σκάλα που είναι κοντά στην Ανδρούβιστα αποκρούστηκε. (Δεν αναφέρεται ο Μούρτζινος). Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 23.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1827 ήταν στο Αρμυρό και υπέγραψε μαζί άλλους αναφορά για τις κινήσεις του στόλου των μεγάλων δυνάμεων και παράλληλα για την κοπή των δέντρων από τους Αιγυπτίους στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτ., φάκ. 107.

Το Φθινόπωρο του 1827 υπήρχε η υποψία νέας Αιγυπτιακής εισβολής στη Μάνη και ο Διονύσιος Μούρτζινος ήταν στη Βέργα. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 22 Οκτωβρίου 1827, σ. 278.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1827 υπέγραψε μαζί με άλλους καπεταναίους της Μάνης από το Αρμυρό αναφορά προς τη Γραμματεία Εσωτερικών και Αστυνομίας και ειδοποιούσε για τον εμπρησμό και τη κοπή των δέντρων της Μεσσηνίας από Νησί μέχρι Μελιγαλά και Γιαννιτσάνικα. Επίσης δίδει πληροφορίες για το στόλο των συμμάχων και τις κινήσεις του Ιμπραήμ. ΓΑΚ, Υπουργ. Εσωτερ. φάκ. 107.

Στις 3 Οκτωβρίου 1827 έστειλε από το Αρμυρό επιστολή προς το Νικήτα Σταματελλόπουλο, ο οποίος τη διαβίβασε στον Κολοκοτρώνη, και ανέφερε ότι ο Άμιλτων, ο οποίος έπλευσε στις Κιτριές, τους πληροφόρησε ότι οι τρεις ναύαρχοι έδωσαν προθεσμία στον Ιμπραήμ μέχρι την επομένη και γι' αυτό θα πάνε στο ναυαρίνο να μιλήσουν μαζί του. Μιχ. Οικονόμου, *Ιστορικά της Ελληνικής Παλιγγενεσίας*, Έκδ. Ε. Πρωτοψάλτη, τόμ. 2, σ. 253.

Όταν οι Αιγύπτιοι άρχισαν να κόβουν τα δέντρα στη Μεσσηνία έστειλε αναφορά στη διοίκηση με τον Αντώνιο Μαυρομιχάλη. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 68 της 15 Οκτωβρίου 1827, σ. 271.

Στις 23 Νοεμβρίου 1826 η Εφορεία της Σπάρτης έγραψε προς την επιτροπή των νήσων της θαλασσίου δυνάμεως, όπου υπογράφει και ο Δ. Μούρτζινος, και ζητούσε εφόδια και υποστήριξη από τη θάλασσα σε περίπτωση επιθέσεως του Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης. Α. Λιγνού, *Αρχαίον Κοινότητας Ύδρας*, τόμ. 2, σσ. 441-3.

Την 1 Δεκεμβρίου 1827 οι Καπετανιάνοι (πιθανώς τα παιδιά του καπετάν Γιωργάκη Χριστόδουλος, Βενετσάνος και Γιαννιός, ίσως όμως όλοι οι Καπετανάκηδες) έγραψαν στο Γεώργιο μαυρομιχάλη που ήταν μέλος της Αντικυβερνητικής Επιτροπής και κατηγορούσαν τους Κουμουνδουριάνους και το **Μούρτζινο** ότι τους παρενοχλούν. Ιδιαίτερα για τον Κουμουνδουράκη (μάλλον τον Αθανασούλη) ανέφεραν ότι έστειλε ανθρώπους του και πήραν 5-6 στάνες φίλων τους, μια των οποίων ήταν δική τους. Ο Μούρτζινος έστειλε ανθρώπους του στη Γαϊτσα εναντίον φίλων τους, εκεί δε βρισκόταν εκείνες τις ημέρες και ο εξάδελφός τους Παναγιώτης Πιερέας-Καπετανάκης. Αργολικό Ιστορικό Αρχείο, *Πελοποννησιακά* 20(1993-4)406-7.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο **Διονύσιος Μούρτζινος**, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Στις 24 Απριλίου 1828 Ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο

Παναγιωτάκης Ντουράκης σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη ανέφεραν ότι ξεκίνησαν στις 4 Απριλίου αλλά η κακοκαιρία τους καθυστέρησε "...Εκπλεύσαμε από Σκαρδαμούλα μετά των λοιπών καπεταναίων της Σπάρτης απεράσαμεν από Μαραθονήσι από όπου επήραμε και τον στ. Τζανετάκη και εδιευθυνόμεθα προς την εξοχότητά σας δια να σας προσφέρομεν το βαθύτατο σέβας μας, αλλά και ατυχία μας εξ αιτίας εναντίων ανέμων μόλις ευοδοθήκαμεν ενταύθα εις τας 23 τρέχοντος...". ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φ. 57, έγγραφο 108.

Ο Γεώργιος Ψύλλας που διορίστηκε το 1828 Έκτακτος Επίτροπος Κάτω Μεσσηνίας αναφέρει ότι τον Ιούλιο πήγε στην Καρδαμύλη και έγινε μια εκλογική συγκέντρωση των κατοίκων στον Άγιο Σπυρίδωνα και περιγράφει: "...διαλυθείσης θορυβοδώς της συνεδριάσεως, είδον και ήκουσα να τρέχωσιν οι άνδρες εις τας οικίας των και, αναβαίνοντες εις τα υπερώα, να παρασκευάζονται εις εμφύλιον πόλεμον. Εν δε τη αμηχανία μου ταύτη βλέπω έμπροσθέν μου γέροντα εν σχήματι ιερέως πειρώμενον δια λόγου να με εξάξη της εκπλήξεως, ως όντος του συμβαινόντος εκείνου πράγματος λίαν συνήθους εν τω τόπω και διασκεδασθησομένου παραχρήμα, εάν ληφθώσι τα δείνα και δείνα μέτρα εκ μέρους μου. Μοι διηγήθη δε συγχρόνως ότι καθ' ημέραν τινα του Πάσχα, ελθών εις την εκκλησίαν δια να κάμη το Χριστός Ανέστη, ότε έδιδον προς αλλήλους τον ασπασμόν, ένας των παρόντων αντί ασπασμού δώσας ράπισμα εις τον άλλον, επροκάλεσεν γενικήν σύγκρουσιν και ένοπλον σχεδόν μάχην, "ώστε εγώ", είπεν αφελέστατα ο γέρων, "λαβών ανά χείρας το τούφεκόν μου, τους εφασκέλωσα και απήλθον εις την οικίαν μου". Ο δε γέρων ούτος ήτον ο Σεβασμιώτατος Άγιος Ανδρουβίστης. Επελθούσης δε μετ' ου πολύ της ησυχίας δια των προσπαθειών του Επισκόπου τούτου και εμού μεταξύ των κορυφαίων των αντιπάλων κομμάτων **Μουρτζίνου** και Πιέρου Πατριαρχέα, συνήλθον πάλιν οι εκλογείς και εξεπεραίωσαν τον καταρτισμόν της επαρχιακής δημογεροντίας". Γ.Ψύλλα, Απομνημονεύματα του βίου μου, σ. 152.

Ο Δ. Μούρτζινος ήταν συνιδιοκτήτης δύο σκαφών με τον Κατσή Μαυρομιχάλη και κατόπιν όταν άρχισαν να ζητούν αποζημιώσεις για πειρατείες, τότε υπήρξε διαμάχη για την ευθύνη της αποζημίωσης. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 38. Ο Δ. Μούρτζινος είχε προτείνει στον Αντώνη Μαυρομιχάλη να πιάσουν τους πειρατές. Αναλάμβανε ο ίδιος τους Μιχαλαίους Τρουπιάνους και τον Παναγιώτη Γιαν. Καπετανάκη, δια των οποίων τα λαντζόνια διεπράχθη η πειρατεία στη θάλασσα του Σκουταρίου, ό.π., σ. 77. Ο Κατσή Μαυρομιχάλης ήθελε να πληρώσει και ο Μούρτζινος αποζημιώσεις κατά το ποσοστό της συνιδιοκτησία των πλοίων τους, ό.π., μέρος Β', σ. 93. Ο Δ. Μούρτζινος συνόδευσε τον Παναγιώτη Γιαννέα στο Ναύπλιο για να δικαστεί, ό.π., μέρος Β', σ. 97.

Αναφέρεται ότι ο Πετρόμπεης δυσареστήθηκε με τον Καποδίστρια διότι προήγαγε το Μούρτζινο και το Τζανετάκη και ακόμη δεν του έδινε χρήματα. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 95.

Το 1829 διρίστηκε μέλος του πολεμικού συμβουλίου με διάταγμα του Καποδίστρια αριθ. 10214 της 28 Μαρτίου 1829 που δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 492.

Τον Ιούλιο του 1829 έλαβε μέρος ως πληρεξούσιος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 78, 88 κ.ά.

Τον Ιούλιο του 1829 ήταν πληρεξούσιος της Ανδρούβιστας στην Εθνοσυνέλευση του Άργους. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 67, 72, 75 κ.ά.

Στις 25 και 26 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορές προς την Εθνοσυνέλευση μαζί με τους άλλους Μανιάτες πληρεξουσίου, για να απαλλαγεί η Μάνη από τη φορολογία της δεκάτης και να ανταμειφθούν οι αγωνιστές, οι χήρες και τα ορφανά της Μάνης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σσ. 566-8.

Υπέγραψε στην Εθνοσυνέλευση. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 4, σ. 75 και 201.

Ο Δ. Μούρτζινος εκινήθη μεν εις εις την έναρξιν της Ελληνικής αποστασίας με πλήρη ενθουσιασμόν, αλλά πάντοτε οι υπ' αυτόν Μανιάται καθώς και οι λοιποί εκ της Μάνης εξερχόμενοι στρατιώται επληρώνοντο οι μεν εκ των Πελοποννησίων, οι δε παρά των στρατιωτικών αρχηγών της Μάνης. Ο Δ. Μούρτζινος διωρίζετο εις πάσαν εθνοσυνέλευσιν, κατ' εκλογήν των συμπατριωτών του, μέλος. Διωρίσθη και υπουργός του πολέμου. Επί Ι. Καποδίστρια διωρίσθη μέλος της Γερουσίας και έχαιρε ανέκαθεν, ως τοιούτος, σταθεράν υπόληψιν και σέβας. Α μ β ρ . Φ ρ α ν τ ζ ή , *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 89.

Στις 28 Μαρτίου 1829 διορίστηκε μέλος του Πολεμικού Συμβουλίου, Γε. Εφημ. αρ. 27, της 6 Απριλίου 1829, σ. 103. Επίσης 31 Αυγούστου 1829, σ. 244, έγινε γερουσιαστής.

Στις 30 Απριλίου 1828 ο Σταυριανός Καπετανάκης έγραψε στο Διονύσιο Μούρτζινο, που τότε είχε φθάσει από το Ναύπλιο στην Καρδαμύλη, για να του αναφέρει ότι υπήρχαν πληροφορίες για επικείμενη επίθεση του Ιμπραήμ στη Μάνη και ακόμη του έγραψε: "...Η κυρία εξαδέλφη μου σας προσκυνηεί, ωσαύτως και ο Γεώργιος, και είναι πολλά καλά εις την υγείαν τους". Πιθανώς πρόκειται για τη σύζυγο και το γιό του Δ. Μούρτζινου. Γ Α Κ , Γεν. Γραμμ., φάκ. 61, της 4 Μαΐου 1828, εσώκλ.της 30 Απριλίου 1828.

Σε επιστολή της 29 Μαΐου 1828 προς τον Καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, που ήταν στο Μυστρά, ο Δ. Μούρτζινος με το Γαλάνη Κουμουνδουράκη και το Τζανετάκη Γρηγοράκη από το Μαραθονήσι, γράφουν ότι δεν θα πάνε στο Μυστρά να συναντήσουν τον Ι. Γενοβέλη, Έκτακτο Επίτροπο Λακωνίας και ότι ο Μούρτζινος με τον Κουμουνδουράκη θα γυρίσουν στην Καρδαμύλη. Θεωρείται ότι ο Γενοβέλης προσπαθούσε να διευθετήσει τις διαφορές ανάμεσα στι μεγάλες οικογένειες της Μάνης, αλλά δεν εύρισκε ανταπόκριση από τους ενδιαφερόμενους. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , Αρχ. Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 285.

Η γυναίκα του Δ. Μούρτζινου ήταν κόρη του Κωνσταντή Δουράκη, γι' αυτό σε επιστολή της 29 Αυγούστου 1929 του Μούρτζινου προς την Κυβέρνηση αναφέρεται: "...μας έφεραν τον αιχμάλωτο κουνιάδο μου Αλέξανδρο Δουράκη...". Γ . Μ α ρ α β ε λ έ α , *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 106.

Η γυναίκα του Δ. Μούρτζινου αρρώστησε στις 3 Οκτωβρίου και πέθανε στις 15 Ιαν.1829. Α π . Δ α σ κ α λ ά κ η , Αρχ. Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ.297.

Νεκρολογία, Γεν.Εφημερίς, 26 Φεβρουαρίου 1830, φ. 17

Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 6, σ. 177.

Γ. Μαραβελέα, 107-8, ενθύμηση.

Αρχείο Καποδίστρια.

Ψύλλας 148.

Post 87-92.

Bory de Saint Vincent 367-70.

Yemeniz 30-34.

Aldenhonen 336.

Πατριαρχέα, Δίπτυχο σ. 482-3, Μπαραμπούτης 1808.

Απ. Δασκαλάκη, Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη, σ. 264-5. +285 + 297

Οι Μανιάτες ζητούσαν να μη πληρώσουν δεκάτη. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ. τόμ. 4, σσ. 456-7-8.

Απέκτησε ένα γιό το **Γεώργιο**. Ο γιός του δανείστηκε 50 γρόσια για να κάνει την ανακομιδή του πατέρα του. Πατριαρχέας Δίπτυχο, σ. 496.

Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπεγράφη η δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το **Γεώργιο Μούρτζινο** με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο **Γεώργιος Δ. Μούρτζινος** στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο **Γεώργιος Διον. Μούρτζινος-Τρουπάκης** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Ο **Γεώργιος Διον. Μούρτζινος-Τρουπάκης** στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου ορνήλιου ως πληρεξουσίου των όπλων της Μάνης. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 221.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στις 2 Σεπτεμβρίου 1836 αναφέρεται ότι του έστειλαν το αργυρό αριστείο του αγώνος. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 6, έγγρ. 219. αριθ. καταλ. 12-3. Αλλά στις 10 Ιουνίου 1838 του το αφαίρεσαν. Τότε υπηρετούσε ως ανθυπολοχαγός, ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 15, έγγρ. 064.

Γ) ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε ένα γιο το **Γεώργιο**. Πιθανώς όμως και δεύτερο με το όνομα **Παναγιώτης**, ο οποίος ήταν γνωστός με το παρωνύμιο "Μπαχλέμπας". Κατ' άλλους Μπαχλέμπας ήταν ο τέταρτος γιός του Παναγιώτη Μιχ. Τρουπάκη, ο Ιωάννης και αυτός είχε ένα γιο το Στυλιανό. Οι απόγονοι του Θεοδώρου πήραν το όνομα Μπουκουβάλας.

1) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΕΟΔ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΕΑΣ- ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε δύο παιδιά, α) τον **Παναγιώτη** και β) το **Χριστόδουλο**.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Γεννήθηκε το 1781 και στις 2 Απριλίου 1819 στο Πετροβούνι της Καρδαμύλης μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από το θείο του Παναγιώτη Μούρτζινο. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 43, αριθ. μητρ. 278.

Το 1801 υπεγράφη στις Κιτριές προικοσύμφωνο για το γάμο του με την κυράτζα Αντωνίτζα κόρη του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 575-9.

Στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130. Αναφέρεται ότι με το Διονύσιο Μούρτζινο, τους Καπετανάκηδες, τους Κουμουνδουράκηδες, τους Μπουκουβαλαίους, τους Δ(Τ)ουράκηδες και τον Ξανθέα, που ήταν φίλοι του Κολοκοτρώνη, κρατούσαν το κανονοστάσιο του Αγίου Αθανασίου έως τον Άγιο Νικόλαο, που ήταν η πλησιεστέρα θέση στην Τριπολιτσά, ό.π., σ. 129.

Στα Μεγάλα Δερβένια πήγε ο Ηλίας και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης με τον **Παναγιώτη Τρουπάκη** (; Μπουκουβαλέα). Κ. Κοτσώνη, Η άμυνα των Δερβενίων Μεγαρικής κατά την έναρξιν της επαναστάσεως του 1821, Πρακτικά Α' συνεδρίου Κορινθιακών ερυνών, Απρίλιος 1974, *Πελοποννησιακά* 11(1975)25 κ.ε.

Στις 29 Ιουνίου 1821 συνυπέγραψε μαζί με τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη επιστολή προς τη Γερουσία για την αποστολή όπλων για τους Δερβενοχωρίτες και εφοδίων. Κ. Κοτσώνη, Κυριακούλης Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 14(1998)253.

Στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε το στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε αντιστράτηγο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1824 ο Αθ. Κουμουνδουράκης, Παν. Γιατράκκος, Παν. Μπουκουβαλέας και Ιωάννης Καράπαυλος έγραψαν στον Δ. Μούρτζινο ότι έλαβαν από τη Διοίκηση 30.000 γρόσια. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι*, τόμ. Β', σ. 141.

Στις 15 Νοεμβρίου 1825 συγκεντρώθηκαν στην Καρδαμύλη ο Αθαν. Κουμουνδουράκης, ο Παν. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης, που εκπροσωπούσε και τους λοιπούς Τρουπιάνους, ο Παν. Δουράκης και ο Μιχάλης Νικητάκης και ανέφεραν στη Διοίκηση ότι προκρίθηκαν ως θέσεις αμύνης το Αρμυρό, υπό την προϋπόθεση της κινητοποίησης όλης της Μάνης, το κάστρο του Κουμουνδουράκη και οι πύργοι της Καρδαμύλης. Ζητούσαν δε εφόδια σε τροφές και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 105-7.

Στις 28 Δεκεμβρίου 1825 κρατούσε την οικία των Κιτριών ως ιδιόκτητη. Ο Π. Μαυρομιχάλης ισχυρίζεται ότι η οικία των Κιτριών, την οποία οικειοποιείται ο Π. Μπουκουβαλέας ως ιδιόκτητη, ήταν καθέδρα της ηγεμονίας (άρα αναφέρεται στον πύργο των Κιτριών) και στις διάφορες αλλαγές της ηγεμονίας γκρεμίστηκε και ανακαινίστηκε. Μετά την επανάσταση την κατοικούσε ο ίδιος και τώρα την παραχωρεί στη Διοίκηση. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 405. Στις 28 Δεκεμβρίου το Βουλευτικό αποφάσισε να διορίσει το Εκτελεστικό μια επιτροπή η οποία θα εξέταζε το θέμα του πύργου των Κιτριών, ό.π., τόμ. 8, σ. 387. Στις 2 Ιανουαρίου 1826 αναγνώστηκε στο

Βουλευτικό ότι διορίστηκε επιτροπή για να εξετάσει το θέμα της οικίας των Κιτριών, ό.π., τόμ. 7, σ. 412.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Παναγιώτη Μπουκουβαλέα** από την Καρδαμύλη. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Στις 24 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου και εξέφραζε τα φιλοκαποδιστριακά του φρονήματα. ΓΑΚ, Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 200.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Παναγιώτης Μπουκουβαλέας το 1830 χρωστούσε γρόσια 6:24 στον Καλαματιανό έμπορο Τζανέτο Γεωργαντάκη. Ιθώμη, τεύχ. 19(1977)41:715.

Ο Παναγιώτης Μπουκουβαλέας ήταν ένας από τους επιτρόπους του Γεωργίου Διον. Μούρτζινου και στις 10 Ιανουαρίου 1831 προσυπέγραψε τη δωρεά της μονής Στρατητζίου, που ήταν κοντά στη μονή της Αγίας Σοφίας, στον Πανάγιο Τάφο η οποία έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του και τους ενορίτες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550.

Ο Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο **Παναγιώτης Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στις 27 Μαΐου 1831 τον κάλεσαν οι δημογέροντες Σταυροπηγίου να πάει να τους συναντήσει στο μοναστήρι της Αντρουμπεβίτζας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 47.

Στις 12 Ιουλίου 1831 τον κάλεσαν πάλι οι δημογέροντες Σταυροπηγίου να πάει στις Κιτρές για να συμφιλιωθεί με τους Πατριαρχέους που είχαν συγγενέψει με τους Καπετανάκηδες. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 49.

Ο Π. Μπουκουβαλέας-Τρουπάκης στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Στις 27 Νοεμβρίου 1831 υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης για την Εθνοσυνέλευση του Άργους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221.

Έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831 - 16 Μαρτίου 1832, ως εκπρόσωπος της Ανδρούβιστας.

Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 206.

Ο Παναγιώτης Μπουκουβάλας πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου 1831-2 ως πληρεξούσιος Ανδρούβιστας. Παραβρέθηκε στην προκαταρκτική συνεδρίαση της 5 Δεκεμβρίου 1831 και υπογράφει τα πρακτικά μέχρι τα μέσα Φεβρουαρίου, ενώ η υπογραφή του υπάρχει στα ψηφίσματα μέχρι της 8 Μαρτίου 1832. Ήταν μέλος της επιτροπής υπογραφής των πρακτικών. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 3, 9, 12, 20, 177, 237 κ.ά.

Στις 17 Απριλίου 1832 ο Πιέρος Τρουπάκης-Πατριαρχέας τον αποκαλούσε "συμπέθερο". Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 580-1.

Μετά την απελευθέρωση η επιτροπή εκδουλεύσεων τον κατέταξε στους Ταγματάρχες (αξιωματικούς Δ' τάξεως). Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 96. Υπηρέτησε ως ταγματάρχης της Σπαρτιατικής φάλαγγος με το όνομα Παναγιώτης Μπουκουβάλας. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

β) ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Στις 15 Ιουλίου 1817 έκαναν "συντροφία" ο Κυρ-Γιάννης Πατριαρχέας και ο Χριστόδουλος Τρουπάκης. Στις 16 Φεβρουαρίου 1821 αναφέρεται σε έγγραφο (διαβατήριο) του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη: "...ο ημέτερος ανεψιός Χριστόδουλος Τρουπάκης εφόρτωσε με την άδειά μας το τρεχαντήριο του Μανώλη Ρεϊζή Κρανιδιώτη, λάδι από τον τόπο μας...". Το Νοέμβριο του 1821 συνέστησε εταιρεία με τον Πιέρο Πατριαρχέα, τον Παναγιώτη Ντουράκη και τον Στράτη Μποναράκη, για να κατάσχουν τουρκικά είδη που βρισκόντουσαν στα χέρια Ελλήνων. Γ. Μαραβέλεα, σ. 133-4.

Στις 17 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο και ζητούσε 2.000 γροσια για να ξεκινήσει τους στρατιώτες που είχε ετοιμασμένους με τον εξάδελφό του **Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα**, Αναστάση Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 128.

Στο φάκελό του υπάρχει πιστοποιητικό του Πετρόμπεη και του Διονυσίου Μούρτζινου που απονέμεται ο βαθμός του χιλιάρχου στο Χριστόδουλο Γεωργίου Τρουπάκη, ό.π., σ. 134. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

Στις 5 Φεβρουαρίου 1825 ο Διονύσιος Μούρτζινος και ο Πιέρος Βοϊδής τον κατέστησαν πληρεξούσιο για να συγκεντρώσει χρήματα από την εξόφληση γραμματίων. Την επόμενη χρονιά συνέταξε τη διαθήκη του, από την οποία φαίνεται ότι είχε δύο κόρες και η μία παντρεύτηκε τον Πέτρο Δημητρέα και η άλλη, η Ελενίτσα, το Βενετσάνο Γ. Κυβέλο. ό.π., σ. 135 κ.ε.

Η επιτροπή εκδουλεύσεων του αναγνώρισε το βαθμό του λοχαγού (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 768. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 98.

Ο **Δημήτριος Μπουκουβαλέας** αναφέρεται ότι το 1830 χρωστούσε γρόσια 30:16 στον έμπορο Καλαμάτας Τζανέτο Γεωργαντάκη. *Ιθώμη*, τεύχ. 19(1977)41:715.

Ο **Δημητράκης Πουκουβαλέας** γράφτηκε στις 28 Δεκεμβρίου 1823 στον κώδικα του ναού του Αγίου Νικολάου Φλαρείου Καλαμάτας.

Β. Μπόμπου-Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία της Καλαμάτας, *Μεσσηνιακά Χρονικά* 3(1963)349.

Δ) ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ (ή ΜΠΑΧΛΕΜΠΑΣ).

Από ορισμένους αναφέρεται ότι αυτός ήταν ο Μπαχλέμπας ή Μπεχλέμπας. Διάδοχος του Μιχάλμπεη Τρουπάκη στην καπετανία της Ανδρούβιστας αναδείχθηκε μέχρι το 1800 ο Μπεχλέμπας, που ήταν ή αδελφός ή ανιψιός του Μπέη από αδελφό (Από Γούδα). Τ. Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 128. Αναφέρεται από άλλες πηγές ότι Μπαχλέμπας ήταν ο Παναγιώτης Θεοδώρου Τρουπάκης.

Το 1795 επισκέφθηκε την Καρδαμύλη ο Άγγλος περιηγητής Morritt μαζί με το βοτανολόγο Sibthorp. Ο Morritt έγραψε ότι ήταν 3-4 πύργοι **των καπεταναίων**, που φαίνεται δεν είδε κάποιον ως μοναδικό καπετάνιο. Ο Sibthorp ανέφερε ότι ο ανιψιός του καπετάνιου, ο Παναγιώτης, που γνώριζε πολλά για τα βότανα, θα τον συνόδευε στην άνοδό του στην κορυφή του Ταυγέτου, που τελικά δεν έγινε. R. Walpole, *Travels in various countries of the East, being a continuation of memoirs relating the European and Asiatic Turkey*, London 1820, σσ. 50 και 61. Επειδή δεν θα μπορούσε να ήταν άλλος Παναγιώτης, παρά ο Μούρτζινος, γιατί ο Παναγιώτης Μπουκουβαλέας είχε γεννηθεί το 1781 (Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία το 1819 και ήταν 38 ετών) και ήταν μόνο 14 ετών. Από αυτό προκύπτει ότι ο συνοδός του Sibthorp ήταν ο Μούρτζινος και αυτός ήταν ανιψιός του καπετάνιου, που ήταν ο Μπαχλέμπας.

Ο Πέτρος Κουτήφαρης, γράφοντας τα διατρέξαντα μετά την άνοδο του Παναγιώτη Κουμουνδουράκη στο αξίωμα του Μπέη, το 1797-8, σημειώνει: "*Πρώτος ο καπιτάνος της γείτονος επαρχίας Ανδρουβίστης Παναγιώτης Μπαχλέμπας Τρουπάκης ύψωσε την σημαίαν της ανταρσίας μη στέργων να αναγνωρίση ηγεμόνα τον Κουμουνδούρον, ως από πολλού διαφερομένων των δύο τούτων οίκων, αλλά πολιορκηθείς πάραυτα εις τας εν Καρδαμύλη οικίας του υπό εγχωρίων στρατευμάτων και στόλου οθωμανικού ηναγκάσθη μετά τινα αντίστασιν να υποταχθή, ενώ δε προσήλθεν εις τον καπιτάμβεην του στόλου, ίνα κατά τα ομολογημένα εκφράση και δια ζώσης την υποταγήν του, ούτος πλήρης οργής εναντίον του ηπέιλησεν αυτόν αγρίως και ανατεινάμενος τον ακινάκην ανεχαιτίσθη μεν υπό των παρεστώτων να πράξη το ανήκεστον, ουχ' ήττον όμως ο Μπαχλέμπας καταπλαγείς υπό του φόβου ετελεύτησεν τον βίον μετ' ου πολύ χρόνον". Γ. Αναπλιώτη, Πέτρος Κουτήφαρη: Ηγεμόνες της Μάνης, *Μεσσηνιακά Χρονικά*, 2(1962) τεύχ. 6-7, σ. 71 ή 295.*

Σε χειρόγραφο από το 1871 που έχει δημοσιεύσει ο Δ. Βαγιακάκος, Η Αρδούβιστα - Ανδρούβιστα - Μεγάλη Χώρα της Έξω Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)71, αναφέρεται: "...*Εν τη Επαρχία Ανδρουβίστης ήρχεν ο οίκος του Τρουπάκη διαιρούμενος εις τρεις κλάδους, τους Παναγιωταίους, Πατριαρχέους και Τζανετέους. Την αρχήν είχαν οι Παναγιωταίοι, ων άξιος μνήμης ήτον ο Μιχαήλ Τρουπάκης, δεύτερος ηγεμών της Μάνης. Ο μετά τούτος καπετάνιος Παναγιώτης Μπαχλέμπας Τρουπάκης και ο διαδεχθείς αυτό υιός του Μιχαήλ Παναγιώτης ο αποκληθείς Μούρτζινος...*".

Ο Α. Γούδας, *Βίοι Παράλληλοι*, τ. 8, σ. 403, γράφει: "*Υιός πρωτότοκος του Παναγιώτη Τρουπάκη υπήρξεν ο Πέτρος, πρώτος αναδειχθείς καπετάνιος της επαρχίας, διαπρέψας ως τοιούτος και αρχηγός της μεγάλης οικογενείας των σήμερον Πετραίων λεγομένων αναδειχθείς. Δευτερότοκος δε ο Μιχαήλ, ο μετά ταύτα ηγεμονεύσας, και τριτότοκος ο*

Θεόδωρος, ούτινος ο υιός Παναγιώτησωνομάσθη Μπεχλέμπασ". Τον Α. Γούδα επαναλαμβάνει και ο Σ. Βουτυράς, Δ. Βαγιακάκου, ό.π., σ. 70-71.

Απέκτησε ένα γιό το **Στυλιανό**.

1) ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε ταξίαρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

II) ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΜΙΧ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ - ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Στην Αγία Τριάδα Πρασίου υπάρχει κτητορική επιγραφή από το 1745 που αναφέρει το Δημητράκη Τρουπάκη ως επίτροπο του ναού. Ακόμη είναι ζωγραφισμένη η εικόνα του Παντοκράτορος με αφιέρωμα "...του ευγενή κυρ Δημητράκη Τρουπάκη - Παλαιολόγου...". Β. Πατριαρχέα, ό.π., σ. 468. Γ. Μαραβελέα, *Πραστέιον*, σ. 44.

Απέκτησε τρεις γιούς α) το **Γιαννάκη** β) **Νικολάκη** γ) **Κυριάκη**. Αναφέρεται ότι τον βάφτισε ένας πατριάρχης και γι' αυτό οι απόγονοί του πήραν το όνομα Πατριαρχέας. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 138.

Η οικογένεια Πατριαρχέα αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Τρουπάκηδων-Παλαιολόγων του τέως δήμου Καρδαμύλης (Ανδρούβιστας). Είχε πύργους στην Καρδαμύλη, στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα Λιασίνοβα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81.

A) ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Σε φορητή εικόνα από το 1750 αναγράφεται το όνομα του "κυρ Γιαννάκη Τρουπάκη - Παλαιολόγου". Β. Πατριαρχέα, ό.π., σ. 468.

Απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Παναγιώτη**, β) τον **Πιέρο** και γ) το **Γεωργάκη**.

1) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Πήρε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας με τα παιδιά του, τον αδελφό του Πιέρο και τα ανίψια του. Αναφέρεται ότι υπήρξε μέλος της Μεσσηνιακής Γερουσίας, γιατί ο Παναγιώτης Μούρτζινος ήταν στη Μεσσηνία για την εξεύρεση τροφίμων. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Πρασίου, αλλά γρήγορα αντικαταστάθηκε από τον ανιψιό του Αντώνη Πιέρου Πατριαρχέα. Γ. Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 139.

Αξιωματικός του αγώνα, πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας και ήταν στρατοπεδάρχης στη Σκάλα Μεσσηνίας. Το 1836 έγινε δήμαρχος Πρασίου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 583.

Ο Παναγιώτης Πατριαρχέας απέκτησε πολλά παιδιά, α) το **Γρηγόριο**, β) τον **Βενετσάνο**, γ) τον **Ιωάννη**, δ) το **Δημητριο**, ε) το **Γαλάνη**, στ) τον **Παναγιώτη** και ζ) το **Χρήστο**.

α) ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Ο **Γρηγόριος Παν. Πατριαρχέας** μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 306. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 93.

Αναφέρεται ότι η Κατερινιώ, κόρη του Γεωργίου Δ. Μούρτζινου που πέθανε στη γέννα, παντρεύτηκε τον Παναγιώτη γιό του Γρηγόρη Πατριαρχέα. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 582.

Θα πρέπει να υπήρξε αξιόλογος με πλούσια δράση, αλλά δεν υπάρχουν πληροφορίες. Η επιτροπή εκδουλεύσεων τον κατέταξε στους αξιωματικούς Δ' τάξεως, δηλαδή τους ταγματάρχες, με αριθ. μητρ. 306. Πήρε μέρος σε τρεις εθνικές συνελεύσεις και τρεις φορές εκλέχτηκε βουλευτής. Το 1852 ήταν δήμαρχος Καρδαμύλης και τότε πέρασε από εκεί ο Παπουλάκης, ο οποίος του έστειλε ένα γράμμα για να το μεταβιβάσει στον Όθωνα. Επειδή στο δήμο του κρύφτηκε ο Παπουλάκης και δεν τον συνέλαβε παύτηκε από δήμαρχος. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 140. Ανωνύμως περί του δημάρχου Καρδαμύλης αναφέρεται ο Μπ. Άννινος, σ. 471.

Ο Γρηγόριος Π. Πατριαρχέας στις 24 Ιουλίου 1830 στο Μαραθονήσι υπέγραψε ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο Γρηγόριος Παν. Πατριαρχέας στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο Γ. και ο Γ. Πατριαρχέας, πιθανώς ο Γρηγόρης και ο Γιάννης ή ο Γαλάνης, υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτημα της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στις 14 Απριλίου 1832 ο Γρηγόρης Πατριαρχέας αναφέρεται ότι πήρε ένα κανόνι και ο Πιέρος Πατριαρχέας, γράφοντας στο συμπέθερό του Παν. Μπουκουβαλέα, αναφέρει ότι δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για εσωτερικές διαφορές και σε τέτοια περίπτωση υπόσχονται όλοι οι Πατριαρχέοι να πεθάνουν για τους Μπουκουβαλέους. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 580.

Ο Γρηγόρης Πατριαρχέας διετέλεσε πληρεξούσιος Ανδρούβιστας και ψήφισε το σύνταγμα του 1844. Διετέλεσε δήμαρχος Καρδαμύλης και Βουλευτής Οιτύλου. Βοήθησε στην καταστολή της Μεσσηνιακής εξέγερσης του 1848 και το 1852 βοήθησε στην καταστολή της κίνησης του Παπουλάκη. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 583.

Ο Γρηγόριος Πατριαρχέας απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Παναγιώτη**, β) το **Γεώργιο** και γ) τον **Περικλή**.

β) ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Στις 17 Φεβρουαρίου 1846 υπέβαλε αίτηση αναφέροντας ότι έλαβε μέρος επί Δράμαλη στα Τρίκκαλα, την Κόρινθο, αργότερα στο Νεόκαστρο, στη Βέργα του Αρμυρού και τον Παλυάραβο. Είχε σχετικό πιστοποιητικό και η επιτροπή τον κατέταξε στους υπαξιωματικούς Α' τάξεως με αριθμ. μητρ. 5172. (Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114). Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 142.

Ο **Βενετσάνος Π. Πατριάρχας** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5172. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

γ) **ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.**

Δεν φαίνεται να έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 γιατί ήταν νέος. Το 1836 έγινε δήμαρχος Λεπτίου. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 142.

δ) **ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.**

Απέκτησε δύο παιδιά, α) το **Χρήστο** και β) το **Γεώργιο**.

ε) **ΓΑΛΑΝΗΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.**

Απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Παναγιώτη**, β) το **Νίκο** και γ) το **Γεώργιο**.

στ) **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.**

ζ) **ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.**

Απέκτησε ένα παιδί το **Γεώργιο**.

Ο **Ι. Π. Πατριάρχας** και ο **Γ. Π. Πατριάρχας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51.

Ο **Γ. Πατριάρχας** και ο **Γ. Πατριάρχας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Ιωάννης Πατριάρχας** αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2565. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 95.

Το 1836 έγινε δήμαρχος Λεπτίου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 583.

2) ΠΙΕΡΟΣ ΓΙΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και στις 12 Ιανουαρίου 1822 ο Πετρόμπεης μαζί με το Διονύσιο Μούρτζινο τον έκαναν αντιστράτηγο της Πελοποννήσου. Υπέγραψε τον οργανισμό για τη στρατιωτική και πολιτική διοίκηση της Πελοποννήσου που συντάχθηκε στα Βέρβαινα (Α. Μάμουκα, *Τα κατά την αναγέννησιν της Ελλάδος*, τόμ. Α', σ. 12.) και το προσωρινό πολίτευμα της Επιδαύρου (του ιδίου, τόμ. Β'). Στις 20 Ιανουαρίου 1825 έγινε στρατηγός (ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53). Το 1834 τον ορίσαν ως αιρετοκρίτη στην Καρδαμύλη. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 142-3.

Διετέλεσε μέλος της Μεσσηνιακής συγκλήτου μετά την κατάληψη της Καλαμάτας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρη'.

Στα μέσα Απριλίου 1823 ψήφισε στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους το προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 103.

Ψήφισε τα πρακτικά της Εθνοσυνελεύσεως του Άστρους και αναγράφεται ως πληρεξούσιος της Αιγίνης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σ. 145.

Ο Πιέρος Πατριαρχίας - Τρουπάκης την 1 Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό να διοριστεί έπαρχος Αρκαδίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 47. Στις 4 Μαΐου 1823 συζητήθηκε στο Βουλευτικό και εγκρίθηκε η τοποθέτησή του ως επάρχου Αρκαδίας, ό.π., τόμ. 2, σσ. 11 και 434.

Στις 21 Μαΐου 1823 το Εκτελεστικό σώμα του οποίου πρόεδρος ήταν ο Πετρόμπεης έστειλε διαταγή στον Αντώνιο Μαυρομιχάλη να στρατολογήσει 300 Μανιάτες και σε συνεργασία με το έπαρχο Αρκαδίας **Πέτρο (;) Τρουπάκη** και τον αρχηγό των όπλων της επαρχίας Παπατζόρη να τηρήσει την τάξη στην επαρχία, να συνδράμει τη συγκέντρωση των φόρων και στη στρατολογία. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)436.

Στις 19 Ιουνίου 1823 ανέφερε από την Καλαμάτα, ότι πήγε να αναλάβει ως έπαρχος στα Φιλιατρά με 80 στρατιώτες, αλλά βγήκαν 1.000 κάτοικοι και δεν τον δέχθηκαν. Ζητούσε οδηγίες από την Κυβέρνηση και έκανε λόγο για την ταπείνωση που υπέστη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 11, σ. 51-2.

Στις 9 Ιανουαρίου 1825 ο Διονύσιος Μούρτζινος και ο **Πιέρος Τρουπάκης-Πατριαρχίας** έγραψαν στον Παναγιώτη Γιατράκο, Αντώνιο Μαυρομιχάλη και Ηλία Χρυσοσπάθη ότι η ένωση των Μανιατών πρέπει να γίνει στο Ναύπλιο, όπου είναι και ο Πετρόμπεης. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 157.

Από το Ναύπλιο στις 10 Ιανουαρίου 1825 ο Πετρόμπεης έστειλε επιστολή στο Διονύσιο Μούρτζινο, στον **Πιέρο Τρουπάκη**, στον Ηλία Χρυσοσπάθη και στο αδελφό του Αντωνάκη Μαυρομιχάλη με συμβουλές για ομόνοια και για να τηρούν τη τάξη στη Μάνη και τους συγχαίρει για την ένωση. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)473-4. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 157.

Στις 20 Ιανουαρίου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του στο βαθμό της στρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Την ίδια ημέρα αποφασίστηκε και από το Εκτελεστικό. ΓΑΚ, Υπ. Πολ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Μαζί με άλλους ηγέτες της Μάνης στις 2 Ιουνίου 1826 στην Καρδαμύλη υπέγραψε επιστολή στο Θ. Κολοκοτρώνη. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 340. (Δ. Βαγιακάκος;) Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Ο Γεώργιος Ψύλλας που διορίστηκε το 1828 Έκτακτος Επίτροπος Κάτω Μεσσηνίας αναφέρει ότι τον Ιούλιο πήγε στην Καρδαμύλη και έγινε μια εκλογική συγκέντρωση των κατοίκων στον Άγιο Σπυρίδωνα και περιγράφει: "...διαλυθείσης θορυβοδώς της συνεδριάσεως, είδον και ήκουσα να τρέχωσιν οι άνδρες εις τας οικίας των και, αναβαίνοντες εις τα υπερώα, να παρασκευάζονται εις εμφύλιον πόλεμον. Εν δε τη αμηχανία μου ταύτη βλέπω έμπροσθέν μου γέροντα εν σχήματι ιερέως πειρώμενον δια λόγου να με εξάξη της εκπλήξεως, ως όντος του συμβαινόντος εκείνου πράγματος λίαν συνήθους εν τω τόπω και διασκεδασθησομένου παραχρήμα, εάν ληφθώσι τα δείνα και δείνα μέτρα εκ μέρους μου. Μοι διηγήθη δε συγχρόνως ότι καθ' ημέραν τινα του Πάσχα, ελθών εις την εκκλησίαν δια να κάμη το Χριστός Ανέστη, ότε έδιδον προς αλλήλους τον ασπασμόν, ένας των παρόντων αντί ασπασμού δώσας ράπισμα εις τον άλλον, επροκάλεσεν γενικήν σύγκρουσιν και ένοπλον σχεδόν μάχην, "ώστε εγώ", είπεν αφελέστατα ο γέρων, "λαβών ανά χείρας το τούφεκόν μου, τους εφασκέλωσα και απήλθον εις την οικίαν μου". Ο δε γέρων ούτος

ήτον ο Σεβασμιώτατος Άγιος Ανδρουβίστης. Επελθούσης δε μετ' ου πολύ της ησυχίας δια των προσπαθειών του Επισκόπου τούτου και εμού μεταξύ των κορυφαίων των αντιπάλων κομμάτων Μουρτζίνου και **Πιέρου Πατριαρχέα**, συνήλθον πάλιν οι εκλογείς και εξεπεραίωσαν τον καταρτισμόν της επαρχιακής δημογεροντίας". Γ.Ψύλλα, *Απομνημονεύματα του βίου μου*, σ. 152.

Στις 29 Απριλίου 1830 κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν 1821*, σσ. 40-5.

Στα χρόνια του Κυβερνήτη συνέπλεε με τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και αντιπολιτευόταν το Διονύσιο Μούρτζινο, ο οποίος ήταν υποστηρικτής του Ι. Καποδίστρια.

Στις 5 Νοεμβρίου 1830 διορίστηκε σύμβουλος του πρωτοκλήτου δικαστηρίου Σπάρτης (Μάνης). Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 314.

Στις 14 Απριλίου 1832 ο Πιέρος Πατριαρχέας αποκαλεί τον Παναγιώτη Μπουκουβαλέα συμπέθερο, γιατί μια κόρη του Παν. Μπουκουβαλέα έγινε νύφη του Πιέρου Πατριαρχέα. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερασίας*, σ. 580-1.

Το 1832 ήταν πληρεξούσιος Ανδρούβιστας για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Αναφέρεται ομοίως ως Πιέρος Πατριαρχέας στις σσ. 118, 124, 158 και 220.

Πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας, στις δε 11 Ιουνίου 1832 παραβρέθηκε στην α' προκαταρκτική συνεδρίαση και συνέχισε μέχρι της 27 Ιουλίου, σημειούμενος ως Πιέρος Τρουπάκης. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 340, 393 κ.ά.

Ο **Πιέρος Πατριαρχέας** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της στρατηγίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Ο **Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άστρους, Μάρτιος- Απρίλιος 1823. Απ.Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 195.

Ο **Πιέρος Πατριαρχέας-Τρουπάκης** την 1η Μαΐου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να διοριστεί έπαρχος Αρκαδίας. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 47.

Η επιτροπή εκδουλεύσεων τον κατέταξε στους ταγματάρχες (αξιωματικούς Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 331. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 96.

Ο **Πιέρος Τρουπάκης** από την Καρδαμύλη τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο Πιέρος Πατριαρχέας απέκτησε τέσσαρα παιδιά, α), τον **Αντωνάκη**, β) το **Γιαννάκη** γ) τον **Κωνσταντίνο** και πιθανώς δ) τον **Παναγιώτη**.

α) ΑΝΤΩΝΑΚΗΣ ΠΙΕΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Στα πιστοποιητικά του αναφέρεται ότι πολέμησε κατά την επανάσταση και αργότερα καταδιώχθηκε από το Φέδερ. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 143.

Ο Αντώνιος Π. Πατριαρχέας υπέγραψε στο Μαραθονήσι στις 24 Ιουλίου 1824 ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 22 Ιουνίου 1826 ο Αντωνάκης Τρουπάκης (;μήπως ο Αλημπαρούτης;) ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο

πολεμικό ανακοινωθέν. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Το ίδιο ανακοινωθέν υπάρχει στο Αρχείο Ύδρας του Α. Λιγνού, τ. 12, σ. 227-8 και Δ. Βαγιακάκου, Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης, σ. 128-9.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 865. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Παντρεύτηκε τη Χρυσούλα Δημ. Καπετανάκη, ο αδελφός της οποίας Παναγιώτης σκοτώθηκε στο Κουτσοπόδι του Άργους επί Δράμαλη. Α. Α. Ε. Β. Ε., φάκ. Παν. Δημ. Καπετανάκη, αριθ. εγγρ. 32059.

Ο **Αντώνιος Π. Πατριάρχας** και ο **Γρηγόριος Π. Πατριάρχας** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωποι της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Αντώνιος Π. Πατριάρχας** και ο **Γρηγόριος Π. Τρουπάκης** υπέγραψαν στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91. (Ο Γρηγόριος Π. Τρουπάκης και ο Γρηγόριος Π. Πατριάρχας πρέπει να είναι το ίδιο πρόσωπο. γιατί δεν έχουμε άλλον Γρηγόριο παρά μόνο το γιο του Παναγιώτη Τρουπάκη-Πατριάρχα.

Ο **Αντώνιος Πατριάρχας** τιμήθηκε με το χάλκινο αριστείο του αγώνα. Αναφέρεται ότι γεννήθηκε το 1803 και το 1839 ήταν 36 ετών. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγρ. 001, αριθ. καταλ. 30 και έγγρ. 102.

Ο **Αντώνιος Πατριάρχας** αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 865. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 94.

Απέκτησε ένα γιο τον **Παναγιώτη**.

β) ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΠΙΕΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Στα πιστοποιητικά αναφέρεται ότι πολέμησε επί Δράμαλη και επί Ιμπραήμ σε διάφορα μέτωπα. Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 144. Ο Κ. Πίτσιος ό.π., σ. 95, αναφέρει ότι ο Ιωάννης Πατριάρχας αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2565.

Ο Ιωάννης Πιερ. Πατριάρχας στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 49.

Απέκτησε ένα γιο τον **Πιέρο**.

γ) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΙΕΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Σε πιστοποιητικό αναφέρεται ότι έλαβε μέρος σε διάφορες μάχες και η επιτροπή τον κατέταξε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4490. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

Ο **Κωνσταντής Π. Πατριαρχάς** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4490. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 114.

Απέκτησε οκτώ παιδιά, 1) **Βασίλειος**, 2) **Δημήτριος**, 3) **Μιχαήλ**, δ) **Δημησθένης**, ε) **Κυριάκος**, στ) **Λεωνίδας**, ζ) **Διονύσιος** και η) **Όθων**.

δ) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΙΕΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

3) ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΓΙΑΝΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Στις 13 Μαρτίου 1822 υπέγραψε στην Καλαμάτα το στρατιωτικό κανονισμό των Μανιατών. Απ.Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο Γιωργάκης Πατριαρχέας-Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο **Γεωργάκης Πατριαρχέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Κατατάχθηκε ως λοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Παναγιώτη**, β) **Κυριακούλη** και γ) το **Βενετσάνο**.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Απέκτησε ένα γιο το **Χρήστο**.

β) ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

γ) ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ.

Β) ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

1) ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΝΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΑΓΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

2) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

α) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

β) ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

γ) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

Γ) ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

1) ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΚΥΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

Το 1832 ο Δημ. Ζερβέας και οι φίλοι του υποχρεώθηκαν με απόφαση των αιρετοκριτών να πληρώσουν στους Κυριακέους Μιχαλάκη και Δημητράκη για τις ζημιές που τους έκαναν 1645 γρόσια για τα πράγματα και 1000 γρόσια για το σπίτι. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 68.

2) ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ ΚΥΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

Στο Πατριαρχείο σπίτι (συγκρότημα σπιτιών) στη Χώρα, στο υπέρθυρο μιας παλαιάς οικίας, υπάρχει εγχάρακτη μαρμαρίνη επιγραφή "Δημητράκης Τρουπάκης 1819". Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σσ. ρλε' και 462.

Το 1832 ο Δημ. Ζερβέας και οι φίλοι του υποχρεώθηκαν με απόφαση των αιρετοκριτών να πληρώσουν στους Κυριακέους, Μιχαλάκη και Δημητράκη για τις ζημιές που τους έκαναν 1645 γρόσια για τα πράγματα και 1000 γρόσια για το σπίτι. Β. Πατριαρχία, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 68.

α) ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

β) ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ
Βασίλειο και Ιωάννη

γ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ
Νικόλαο-Κυριάκο-Χρήστο

3) ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ ΚΥΡ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑΣ

III) ΤΖΑΝΕΤΟΣ ΜΙΧ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Το 1745 αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή του ναού της Αγίας Τριάδος ως επίτροπος του ναού. Ακόμη αναγράφεται δέηση του Πιέρου Καβαλιεράκη και του κυρ Τζανέτου τρουπάκη. Γ. Μαραβελέα, *Πρασιείο*, σσ. 42-3.

Απέκτησε τρία παιδιά, α) τον **Αντώνιο**, β) το **Μιχαήλ** και γ) το **Νικολάκη**.

Α) ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΖΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Το 1772 το όνομά του αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, *ό.π.*, σ. 90.

Απέκτησε ένα γιό το **Δημήτριο**.

1) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΤ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε δύο παιδιά, τον **Παναγιώτη** και τον **Πέτρο**.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Γαμπρός από αδελφή του Διονυσίου Μούρτζινου. Όπως αναφέρουν τα πιστοποιητικά του έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας και πολέμησε στην Καρύταινα, στο Λάλα, στο Βαλτέτσι, στα Τρίκορφα, στην Τρίπολη κ.α. Η επιτροπή εκδουλεύσεων τον κατέταξε στους αξιωματικούς Στ' τάξεως (υπολοχαγούς) με αριθ. μητρ. 1393. Γ. Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 146. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 98.

Ο Π. Δημητράς - Τρουπάκης από την Ανδρούβιστα υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γενική Εφημερίς Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 50. (Μπορεί να είναι και ο Πέτρος ή ο Παναγιώτης Πιέρου).

Απέκτησε τέσσερα παιδιά, 1) το **Βενετσάνο**, β) το **Στρατήγη**, γ) το **Γεώργιο** και δ) τον **Ιωάννη**.

Ο **Γεώργιος Δημητρέας - Τρουπάκης** έχει καταχωρηθεί στο μητρώο αγωνιστών με αριθ. μητρ. 8435. Γ. Μαραβέλεα, ό.π., σ. 148.

Ο **Γεώργιος Π. Δημητρέας-Τρουπάκης** τιμήθηκε με το χάλκινο αριστείο του αγώνα. Ως έτος γεννήσεως αναφέρεται το 1801 ή το 1806. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 47 και έγγρ. 100 και 101. Μήπως είναι γιός του επόμενου;

β) ΠΕΤΡΟΣ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο Πέτρος Δημητρέας Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Ο Πέτρος Τρουπάκης (δεν γνωρίζουμε αν πρόκειται περί του Πέτρου Μιχαλέα ή του Πέτρου Δημητρέα) στις 6 Ιουλίου 1824 πήρε το βαθμό της ταξιαρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Το όνομά του το βρίσκομε να υπογράφει έγγραφα της Εφορείας της Σπάρτης και αυτό δηλώνει ότι είχε αξιόλογη θέση στην περιοχή της Ανδρούβιστας και στην εκτίμηση του Διον. Μούρτζινου. Γ. Μαραβέλεα, ό.π., σ. 149.

Ο Πέτρος Δημητ. Τρουπάκης το 1839 δήλωσε ότι ήταν 55 ετών (έτος γενν. 1784) και τιμήθηκε με το χάλκινο αριστείο του αγώνος. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 029.

Ο Πέτρος Τρουπάκης τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Απέκτησε πέντε παιδιά, 1) τον **Παναγιώτη**, 2) τον **Κωνσταντή**, 3) το **Γιωργάκη**, 4) τον **Ηλία** και 5) τον **Αναστάσιο**.

Ο **Παναγιώτης Π. Δημητρέας - Τρουπάκης** το 1685 υπέβαλε αίτηση στην επιτροπή εκδουλεύσεων με πιστοποιητικό από το 1840 του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα ότι πολέμησε στα Μεσσηνιακά φρούρια και στη Βέργα του Αρμυρού. Τον κατέταξε στους υπαξιωματικούς 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 4589. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 116. Κατά τον Αν. Γούδα, ό.π., σ. 414, ο Παναγιώτης Πέτρ. Δημητρέας μαζί με το Γεώργιο Πετρέα έλαβαν μέρος στην επανάσταση της Θεσσαλίας, "*...συνεξεστρατεύσαντες μεν μετ' άλλων Μανιατών εις Θεσσαλίαν επί του Κριμαϊκού πολέμου, παρευρεθέντες δε εις απάσας σχεδόν τας μάχας, Λακωνικότατα το εαυτών εκπληρώσαντες καθήκον και τινος των υπ' αυτούς απωλέσαντες. Ατυχώς δε μεταξύ τούτων συναπωλέσθη και ο Γεώργιος Πετρέας...*". Γ. Μαραβέλεα, ό.π., σ. 148.

Ο **Κωνσταντής Π. Δημητρέας - Τρουπάκης** έκανε αίτηση το 1865 και παρουσίασε πιστοποιητικό του Αναστασίου Μαυρομιχάλη ότι έλαβε μέρος στην επανάσταση και του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του στρατιώτη με αριθ. μητρ. 9303. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 149. Γ. Μαραβέλεα, ό.π., σ. 148.

Β) ΜΙΧΑΗΛ ΤΖΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε πέντε παιδιά, α) τον **Πέτρο**, β) τον **Αντώνιο**, γ) τον **Τζανέτο**, δ) τον **Αναστάσιο** και ε) το **Γιαννάκη**.

Θεωρείται ως πιθανό ότι οι λεγόμενοι **Μιχαλαίοι Τρουπιάνοι** είναι οι απόγονοι του Μιχαήλ Τζαν. Τρουπάκη. Φαίνεται ότι είχαν ανάμιξη με την πειρατεία και όταν ήρθε ο Καποδίστριας και ζήτησε να συλληφθούν οι

ασκούντες αυτή, ο Δ. Μούρτζινος αναλάμβανε να συλλάβει τους "Μιχαλαίους Τρουπιάνους". Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιο Δικαστήριο (1828-9)*, μέρος Α', σ. 78. Δεν είναι γνωστή η δράση τους.

1) ΠΕΤΡΟΣ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Την 1 Νοεμβρίου 1815 ο Γιωργάκος (sic) Λιναράς πούλησε το σπίτι του στο Μελίσσι στον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο Γρηγοράκη και ως μάρτυρες υπέγραψαν ο Θεοδωρόμπεης Γρηγοράκης και ο Πέτρος Μιχαλέας Τρουπάκης. Μ. Βέη, Έγγραφο κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)273. Μ. Βέη, Έγγραφο κληρονομικής υποθέσεως, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)271.

Ο Πέτρος Τρουπάκης (δεν γνωρίζουμε αν πρόκειται για τον Πέτρο Μιχαλέα ή Δημητρέα) στις 6 Ιουλίου 1824 πήρε το βαθμό της ταξιαρχίας, Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10. σ. 387.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ έστειλε γράμμα στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμπραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4.

2) ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Το 1806, την εποχή που ο Παναγιώτης Μούρτζινος-Τρουπάκης ήταν εξόριστος στη Ζάκυνθο, φαίνεται ότι τον αναπλήρωνε στην καπετανία ο Αντώνιος Μιχαλέας-Τρουπάκης. Στις 15 Αυγούστου 1806 οι εκπρόσωποι των Μανιατών υπέγραψαν στο Μαραθονήσι υποσχετικό έγγραφο προς τον Αντωνόμπεη Γρηγοράκη και μεταξύ αυτών ήταν και ο "*Καπετάν Αντώνης Τρουπάκης με τον καζά μου την Ανδρούβιστα υπόσχομαι*". Ανωνώμου, *Τζανέμπεης Γρηγοράκης*, σ. 44. Υποτίθεται ότι αυτός ήταν ο Αντώνιος Μιχαλέας-Τρουπάκης.

Για τον Αντώνιο Μιχαλέα-Τρουπάκη αναφέρεται στο φάκελο του αδελφού του Αναστασίου ότι σκοτώθηκε κατά την άλωση της Τριπολιτσάς. Γ.Μαραβελέα, ό.π., σ. 151.

Ο Αντώνιος Τρουπάκης του Μιχαήλ παραβρέθηκε στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 332. Φονεύθηκε στην έφοδο της Τριπολιτσάς, ό.π., τό. Δ. σ. 152.

Υπάρχει και άλλος Αντώνιος Τρουπάκης, ο λεγόμενος Αλημπαρούτης, ο οποίος θα έλαβε μέρος στη μάχη της Βέργας, που αναφέρει ο Γ.Μαραβελέας, ό.π., σ. 154.

3) ΤΖΑΝΕΤΟΣ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε δύο παιδιά α) τον **Αντώνιο** (Αλημπαρούτη) και β) τον **Παναγιώτη**.

Ο Τζανέτος Τρουπάκης (; του Μιχαήλ ή του Νικολάου ;) στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

α) ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΤΖΑΝ. ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ - ΑΛΗΜΠΑΡΟΥΤΗΣ.

Κατά τον αγώνα πολέμησε σε διάφορα μέτωπα. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε εκατόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, (;) **Αντώνιος Τρουπάκης**, (Ήταν αυτός ή ο Αντώνιος Πατριαρχέας;) Γ. Γρηγοράκης, Στεφ. Χρηστέας, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Αγωνιστής της επανάστασης του 1821. Για τις υπηρεσίες που προσέφερε του απονεμήθηκε ο βαθμός του Ανθυπολοχαγού (αξιωματικός της Ζ' τάξεως) αναφερόμενος ως Αλημπαρούτης Τρουβάκης. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Αλημπαρούτη-Τρουπάκη κατοικούσε στην Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικές Σπουδές* 13(1996)143-6.)

Μετά την απελευθέρωση ο Αλημπαρούτης Τρουβάκης υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο γιός του Παναγιώτης υπέβαλε το 1865 αίτηση για να αναγνωρισθούν οι αγώνες του πατέρα του και η επιτροπή τον κατέταξε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2147. Γ. Μαραβελέα, *ό.π.*, σ. 149.

Ο Αντώνιος Τζανετέας-Τρουπάκης ή Αλημπαρούτης το 1824 έγινε εκατόνταρχος και μετά την απελευθέρωση αναγορίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2147. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)516.

Το 1836 υπηρετούσε ως υπολοχαγός και ζήτησε το αριστείο του αγώνος. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 7, έγγρ. 328.

Απέκτησε ένα γιο τον **Παναγιώτη Τζανετέα**.

β) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΑΝ. ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ένας Παναγιώτης Τζανετέας-Τρουπάκης στις 24 Ιουλίου 1830 ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220. (πιθανώς να είναι ο Παναγιώτης του Νικολάου Τζαν. Τρουπάκη).

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Παναγιώτης Τζανετέας-Τρουπάκης** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Απέκτησε δύο γιούς τον **Πέτρο** και τον **Γεώργιο**.

4) ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ένας Αναστάσιος Τζανετέας (πιθανώς από το όνομα του παππού του) αναφέρεται το 1815 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)98.

Στις 17 Μαρτίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε στον Παν. Γιατράκο και ζητούσε 2.000 γροσια για να ξεκινήσει τους στρατιώτες που είχε ετοιμασμένους με τον εξάδελφό του Χριστόδουλο Μπουκουβαλέα, **Αναστάση**

Μιχαλέα και τον ανιψιό του Δημητράκη Ζερβέα. Αθ. Φωτοπούλου, Οι Γιατράκοι του 1821, τόμ. Β, σ. 128.

Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε χιλιάρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 386.

Ο **Αναστάσιος Μιχαλέας Τρουπάκης** στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Στο φάκελό του υπάρχει αίτηση του γιού του Πέτρου και της Ελένης χήρας του Παναγιώτη Αναστασιά-Τρουπάκη που αναφέρει ότι πολέμησε στην άλωση της Τριπολιτσάς, όπου σκοτώθηκε ο αδελφός του Αντώνιος Μιχαλέας. Η επιτροπή εκδουλεύσεων τον κατέταξε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικούς Ζ' τάξεως). Γ. Μαραβελέα, ό.π., σ. 151.

Απέκτησε δύο παιδιά, α) τον **Παναγιώτη** και β) τον **Πετρή** που φέρονται ως Αναστασέοι.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΑΣΤ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε τέσσερα παιδιά, 1) τον **Αντώνιο**, 2) το **Σπύρο**, 3) **Αναστάσιο** και 4) το **Θεόδωρο**.

β) ΠΕΤΡΗΣ ΑΝΑΣΤ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

5) ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΜΙΧ. ΜΙΧΑΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε ένα γιό το **Μιχάλη**.

α) ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΙΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο **Μιχαλάκης Τρουπάκης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Απέκτησε τρία παιδιά, 1) τον **Ιωάννη**, β) το **Γεώργιο** και γ) τον **Παναγιώτη**.

Γ) ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΤΖΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε πέντε παιδιά, α) τον **Τζανέτο**, β) το **Στρατή**, γ) το **Βασίλειο**, δ) τον **Παναγιώτη** και ε) το **Θεόδωρο**.

1) ΤΖΑΝΕΤΟΣ ΝΙΚ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο **Τζανέτος Τρουπάκης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Απέκτησε ένα γιό το **Μαρίνο**.

α) ΜΑΡΙΝΟΣ ΤΖΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

2) ΣΤΡΑΤΗΣ ΝΙΚ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο **Στρατής Τρουπάκης** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Απέκτησε δύο γιούς το α) **Νικολάκη** και β) τον **Κωνσταντίνο**.

Ο **Στράτης Ν. Τρουπάκης** στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Το 1839 δήλωσε ότι ήταν 65 ετών (έτος γενν. 1774) και του απομεμήθηκε το χαλκούν αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 29 και έγγρ. 089.

α) ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΣΤΡ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε ένα γιό τον **Παναγιώτη**.

β) ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

3) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΝΙΚ. ΝΙΚΟΛΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο Βασίλειος Νικολέας Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

Το 1839 είχε δηλώσει ότι ήταν 50 ετών (γενν. 1789) και ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 006.

Στο φάκελό του αναφέρεται ότι η επιτροπή τον είχε κατατάξει στο βαθμό του υπολοχαγού (ΣΤ' τάξη των αξιωματικών), όπου και τον κατέταξε εκ νέου με αριθ. μητρ. 2140. Γ.Μα ρ α β ε λ έ α , ό.π., σ. 152. Ο Κ.Πί τ σ ι ο ς , ό.π., σ. 98, τον σημειώνει ως ανθυπολοχαγό με αριθ. μητρ. 2140 και αυτός.

Αναφέρεται και ένας Βασίλειος Τζανετέας-Τρουπάκης, ο οποίος δεν έχει φάκελο, αλλά στα ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221, από το Σεπτέμβριο του 1831, σημειώνεται ως ταξίαρχος. Γ.Μα ρ α β ε λ έ α , ό.π., σ. 150. Πιθανώς το Τζανετέας να προέρχεται από τον παππού του.

Απέκτησε έξι γιούς, α) τον **Παναγιώτη**, β) τον **Πέτρο**, γ) το **Γεώργιο**, δ) τον **Πάυλο**, ε) τον **Κωνσταντή** και στ) τον **Ιωάννη**.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Το 1839 δήλωσε ότι ήταν 33 ετών (γενν. 1806) και ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 36 και έγγρ. 157,

Απέκτησε δύο γιούς 1) το **Νικόλαο** και 2) τον **Πέτρο**.

β) ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Το 1839 ο Πέτρος Βασιλέας Τρουπάκης δήλωσε ότι ήταν 30 ετών (γενν. 1809) και ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 34 και έγγρ. 153.

Απέκτησε πέντε γιούς, 1) το **Λάζαρο**, 2) το **Δημήτριο**, 3) τον **Αλέξη**, 4) το **Βασίλη** και 5) το **Χρήστο**.

γ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε πέντε γιούς, 1) το **Διονύσιο**, 2) τον **Κωνσταντίνο**, 3) τον **Ιωάννη**, 4) το **Χαράλαμπο** και 5) το **Νικόλαο**.

δ) ΠΑΥΛΟΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.
Απέκτησε ένα γιό τον **Παναγιώτη**.

ε) ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

στ) ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

4) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΙΚ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ο Παναγιώτης Ν. Τρουπάκης στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242. (Μπορεί να είναι ο Παναγιώτης γιός του Νικολάκη και εγγονός του Στρατή, ο οποίος ήταν αδελφός του Παναγ. Νικ. Τρουπάκη).
Απέκτησε τρεις γιούς, α) το **Στυλιανό**, β) τον **Ιωακείμ** και γ) το **Γεώργιο**.

α) ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

β) ΙΩΑΚΕΙΜ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε δύο γιούς 1) τον **Παναγιώτη** και 2) το **Θεόδωρο**.

γ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

5) ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΙΚ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Απέκτησε ένα γιό τον **Παναγιώτη**.

α) ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔ. ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ.

Ένας Παναγιωτάκης Θεοδωρέας στις 6 Ιουλίου 1824 προβιβάστηκε στο βαθμό του εκατόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Ένας Παναγιώτης Τρουπάκης, ο οποίος το 1824 πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου, από την επιτροπή εκδουλεύσεων κατατάχθηκε στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικούς Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2633. Κ. Πίτσιοι, ό.π., σ. 98.

Ο Γ. Μαραβελέας, ό.π., σσ. 152-3, αναφέρει έναν Παναγιωτάκη Θεοδωρέα Τρουπάκη, ο οποίος έγινε εκατόνταρχος, αλλά δεν έχει φάκελο στα Α.Α.Ε.Β.Ε. και έναν Παναγιώτη Θ. Τρουπάκη στο οποίο το φάκελο υπάρχει το έγγραφο που του κοινοποίησε ο Ι. Κωλέττης την προαγωγή του σε εκατόνταρχο και ο οποίος κατατάχθηκε από την επιτροπή εκδουλεύσεων στους ανθυπολοχαγούς (αξιωματικούς Ζ' τάξεως). Αργότερα του έστειλε και ο Φέδερ έγγραφο που τον προσαγόρευε ως υπολοχαγό της βασιλικής φάλαγγος.

Το 1839 ο Παναγιώτης Θ. Τρουπάκης ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 3.

Απέκτησε δύο γιούς, 1) τον **Ελευθέριο** και 2) το **Γεώργιο**.

ΜΕΛΗ ΜΗ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΚΥΡΙΑΚΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Δεν είναι γνωστό αν οι Κυριακίοι της περιοχής της Ανδρούβιστας ανήκουν στην οικογένεια Τρουπάκη, γιατί δεν περιλαμβάνονται στο δέντρο το οποίο παρουσίασε ο Βασ. Πατριαρχέας. Πιθανώς να είναι κλάδοι εκτός των απογόνων του Μιχαήλ Τρουπάκη-

Παλαιολόγου που έζησε περίπου το 1700. Σε αναφορές από την περιοχή της Ανδρούβιστας που δημοσιεύτηκαν στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831 σημειώνονται ο Μ., ο Δ. και ο Ν. Κυριακέας. Ακόμη στο φύλλο 48, σ. 277, υπέγραψε ο Π. Κυριακέας από την περιοχή του Ζυγού.

Δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν τη συμμετοχή του Μιχάλη στον αγώνα. Το 1836 ο Φέδερ του έδωσε έγγραφο που διοριζόταν υπολοχαγός της βασιλικής φάλαγγος. Η επιτροπή εκδουλεύσεων με το πιστοποιητικό αυτό του αναγνώρισε το βαθμό του υπολοχαγού (ΣΤ' τάξη αξιωματικών) με αριθ. μητρ. 1487. Γ.Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 152 και Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 98.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Πιθανώς ταυτίζεται ο Βασίλειος Τζανετέας με το Βασίλειο Νικολέα Τρουπάκη. Είναι δυνατόν να αναφέρεται ως Νικολέας, διότι αυτό ήταν το όνομα του πατέρα του ή Τζανετέας από το όνομα του παππού του. Ανάλογες ονομασίες έχουμε στην οικογένεια Καπετανάκη του Σταυροπηγίου, όπου ο Παναγιώτης Γιαννέας-Καπετανάκης και ο Παναγιώτης Πιερέας-Καπετανάκης έχουν τα ονόματά τους από το πατρώνυμο, αλλά συγχρόνως λέγονται και Χριστούδουλάκηδες από το όνομα του παππού τους.

Ο Βασίλειος Νικολέας-Τρουπάκης έχει φάκελο στα Α.Α.Ε.Β.Ε., ενώ ο Βασίλειος Τζανετέας αναφέρεται ότι στις 6 Ιουλίου 1824 πήρε το βαθμό της ταξιαρχίας. Γ.Μαραβελέα, *ό.π.*, σσ. 150 και 152. Να σημειωθεί ότι οι προαγωγές αυτές δεν έγιναν το 1831, όπως αναφέρεται, αλλά το 1824, βλέπε Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Θα μπορούσε ακόμη να υποθεθεί ότι ο Βασίλειος Τζανετέας ανήκει σε άλλο κλάδο της πατριάς των Τρουπάκηδων που δεν έχει συμπεριληφθεί στο γενεαλογικό δέντρο. Άλλωστε αναφέρονται και άλλοι Τζανετέοι-Τρουπάκηδες που δεν περιλαμβάνονται στο γενεαλογικό δέντρο του Πατριαρχέα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Με την υπ' αριθ. 2075 της 7 Ιουλίου 1824 διαταγής του Υπουργείου Πολεμικών προβιβάστηκε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Τα παιδιά του Κωνσταντίνος και Ιωάννης υπέβαλαν αίτηση στην επιτροπή εκδουλεύσεων, η οποία τον κατέταξε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2430 ως Νικόλαο Τσανετέα. Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, 116. Γ.Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 149.

ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΤΖΑΝΕΤΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Σημειώνεται ως Τσανετέας. Σύμφωνα με αίτηση προς την επιτροπή εκδουλεύσεων του γιού του Γεωργίου ήταν πρωτοσύγκελλος και έζησε μέχρι το 1861. Σε σχετικό πιστοποιητικό αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821. Η επιτροπή τον κατέταξε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4586. Γ.Μαραβελέα, *ό.π.*, σ. 150 και Κ.Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 116.

Στην περιοχή της Ανδρούβιστας κατοικούσαν ο Α., ο Ν. και ο Χ. Τζανετέας οι οποίοι υπέγραψαν αναφορές που δημοσιεύτηκαν στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. Πιθανώς Α. να σημειώνεται ο Αγαθάγγελος και Ν. ο Νικόλαος. Δεν αποκλείεται όμως να ανήκουν σε άλλη γενιά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΩΤΗΡΕΑΣ - ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ. Δεν μπορεί να τοποθετηθεί στο δέντρο της οικογενείας Τρουπάκη, όπως το διαμόρφωσε ο Β. Πατριαρχέας. Πιθανώς να ανήκει σε άλλους κλάδους ή να μην έχει από λάθος συμπεριληφθεί. Ο Παναγιώτης Σωτηρέας (χωρίς το Τρουπάκης) στις 6 Ιουλίου 1824 πήρε το βαθμό της ταξιαρχίας. Δεν υπάρχει φάκελος στα Α.Α.Ε.Β.Ε. και δεν γνωρίζουμε αν πράγματι ανήκει στην οικογένεια Τρουπάκη. Πιθανώς να μη άφησε απογόνους και να λησμονήθηκε. Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Γ.Μαραβελέα, ό.π., σ. 152, από παραδρομή του συγγραφέα αναφέρεται ότι πήρε το βαθμό το 1831.

Για τον Παναγιώτη Σωτηρέα, χωρίς να αναφέρεται πουθενά το Τρουπάκης, υπάρχουν και άλλα στοιχεία. Ήταν δημογέροντας στα Τσέρια, υπέγραψε την εκλογή του Ιάκωβου Κορνήλιου ως πληρεξουσίου της Μάνης και υπέγραψε αναφορές που δημοσιεύτηκαν στην Γενική Εφημερίδα Ελλάδος. Βλέπε: Σωτηρέα Οικογένεια.

???????Ο **Αντωνάκης Τρουπάκης** υπέγραψε το ανακοινωθέν των αγωνιστών της μάχης της Βέργας (Ποίος;;; Αντώνιος Πιέρ. Πατριαρχέας Τρουπάκης ή Αντώνιος Αλημπαρούτης-Τρουπάκης;;;)

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τρουπάκη κατοικούσε στα Τσέρια, Πρασιό και Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Αναγνώστης Δ. Τρουπάκης** το 1837 υπηρετούσε ως λοχίας στον 4ο λόχο του 3 ελαφρού τάγματος. Αναφέρεται ως χιλίαρχος του αγώνα. το 1839 δήλωσε ότι ήταν 42 ετών (γενν. 1797) και του έδωσαν το χάλκινο αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 7 και έγγρ. 086.

Ο **Γεώργιος Ν. Τρουπάκης** το 1839 δήλωσε ότι ήταν 36 ετών (γενν. 1803) και ζήτησε το αριστείο του αγώνα. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 10 και έγγρ. 010.

Ο **Ιωάννης Νικολέας Τρουπάκης** το 1839 δήλωσε ηλικία 35 ετών (γενν. 1804) και πήρε το χάλκινο αριστείο του αγώνος. ΓΑΚ, Αριστεία, φάκ. 45, έγγρ. 001, αριθ. καταλ. 4 και έγγρ. 028.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γεωργάκης**, ο **Πιέρος**, ο **Γιάννης** και ο **Παναγούλης Τρουπάκης** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280. (Πιθανώς ο Γεωργάκης και ο Πιέρος ήταν Πατριαρχέοι)

Στις 15 Ιανουαρίου 1831 συνυπέγραψε αναφορά των κατοίκων της περιοχής της Ανδρούβιστας (Καρδαμύλης) με την οποία αποκήρυξαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι εναντίον του Έκτ. Επιτρόπου Ιάκωβου Κορνήλιου. Ο **Παναγιώτης Τρουπάκης**, ο **Ιωάννης Τρουπάκης**, ο **Βενετσάνος Τρουπάκης**, ο **Γεωργάκης Ν. Τρουπάκης**, ο **Γιαννάκης Τρουπάκης**, ο **Παναγούλης Τρουπάκης**. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242.

ΤΡΟΥΤΖΕΛΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 750 κρε. (;) λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΤΡΟΥΤΡΟΥΝΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στους Δολούς. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία και την πολιορκία της Κορώνης. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 68.

ΤΡΟΥΦΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4578. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΡΥΜΠΑΚΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ. Ήταν χωρικός δημογέροντας της Οροβάς και πιθανώς να κατάγεται από την οικογένεια Τρουπακέα ή Τρυπακέα των Γαϊτσών. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ. Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

ΤΣΑΓΓΛΗΣ ΠΑΝΑΓΗΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Οιτύλου, κατατάχθηκε δε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως ματανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΤΣΑΓΚΑΡΗ Οικογένεια. Στην Πλάτσα υπάρχει η κάτω γειτονιά που ονομάζεται "Τσαγκαρίστια" και μπορεί να θεωρηθεί ότι οφείλεται στο όνομα της οικογενείας Τσαγκάρη (η πάνω γειτονιά ονομάζεται "Μπριζιτός"). Το 1681 ήταν στη Ζάκυνθο ο **Μιχάλης**, ο **Λουκάς** και ο **Βρετός Τσαγκάρης** από το Ζυγό της Μάνης και ήθελαν να μεταναστεύσουν στη Γένοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Μετακινήσεις Μανιατών προς τη Γένοβα κατά το 17ο αιώνα*, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)507 και 511.

Ο **Δημήτριος Τσαγκάρης** (42. Demetrio Zangari) αναφέρεται το 1690 σε κατάσταση κατοίκων της περιοχής (καστελανίας) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά* τ. 2, σ. 429.

ΤΣΑΓΚΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Εγκαταστάθηκε στο Μέζαπο μαζί με την οικογένεια Σάσαρη. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

ΤΣΑΚΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Από τα Λεμάνια Οιτύλου (;). Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1399. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 1116.

ΤΣΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Δικαίος και ο Γεώργιος Νικολάου Τσακάκος από την Κηπούλα μετοίκησαν στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΤΣΑΚΩΝΕΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Βλέπε Τζακωνέας.

ΤΣΑΛΑΠΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μια από τις τέσσαρες μεγάλες γενιές της Τσίμοβας (Γιωργιάνοι, Τωρναριάνοι, Πουνεμτιάνοι και Τσαλαπιάνοι). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 8.

ΤΣΑΛΑΦΑΤΙΝΟΣ ή ΣΑΛΑΦΑΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣ. Όπως αναφέρει ο ίδιος ήταν πάντοτε κοντά στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Επίσης περιγράφει τους διαταγμούς του Μπέη για την έναρξη της επανάστασης του 1821. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 134-5. Φαίνεται ότι μετά τη διάλυση των Ελλήνων στην Καρύταινα ο ίδιος έφθασε στο Λεοντάρι. Μαζί με τον Αναγνωσταρά και τον Ηλία Δικαίο πήγαν στο Ανεμοδούρι και τελικά έφθασε στο Πάπαρι. Από εκεί με 40 στρατιώτες από τους οποίους οι 37 ήταν Μανιάτες ακολούθησε τον Κανέλλο Δεληγιάννη, για να ξεσηκώσουν με τη βία τους Καρυτινούς και να πάρουν μέρος στην επανάσταση. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 138.

Ο Τσαλαφατίνος πήρε μέρος στην πολιορκία του κάστρου της Καρύταινας. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη 2(1968-9)379*. Ακολούθως πήγε στο Πάπαρη, όπου συγκεντρώθηκαν οι οπλαρχηγοί. Από εκεί ο Τσαλαφατίνος τη Μεγάλη Πέμπτη ακολούθησε τον Κανέλλο Δεληγιάννη στην Καρύταινα, ό.π., σ. 381.

Ο Τσαλαφατίνος πήγε στο Πάπαρι και συνάντησε τον Κανέλλο Δεληγιάννη. Ν.Σπηλιιάδη, *Απομνημονεύματα*, Αθήναι 1851, τόμ. Α', σ. 83. Ο Τσαλαφατίνος στο Λεβίδι, ό.π., σ. 88-9. Ο Τσαλαφατίνος στο Βαλτέτσι, ό.π., σ. 123. Με τον Τσώκρη πήγε στο Άργος, ό.π., σ. 125. Με τους μαυρομιχαλαίους πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς, ό.π., σ. 141.

Τελικά ο Τσαλαφατίνος και ο Κολιόπουλος βρέθηκαν στο Διάσελο (της Αλωνίσταινας), όταν οι Τούρκοι χτύπησαν τους Καλαβρυτινούς στο Λεβίδι. Οι περισσότεροι από τους Έλληνες σκόρπισαν στους γύρω λόφους και μόνο 27 έμειναν κλεισμένοι σε πέντε σπίτια και πρόβαλαν άμυνα. Ο Τσαλαφατίνος με 27 Μανιάτες από τη Βυτίνα κατευθύνθηκε στο Λεβίδι, ακολουθούμενος από τον Κολιόπουλο. Φώναξε ότι έρχονται ενισχύσεις και με το σπαθί στο χέρι ενθάρρυνε τους Έλληνες που ήταν σκορπισμένοι στα υψώματα και επιτέθηκε εναντίον των Τούρκων, οι οποίοι τελικά ετράπησαν σε φυγή. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 138-9.

Ο Σαλαφατίνος με τον Κολιόπουλο ήταν στη Βυτίνα και πληροφορήθηκαν ότι στο Λεβίδι, που ήταν οι Καλαβρυτινοί, γίνεται πόλεμος. Ο Σαλαφατίνος με 37 Μανιάτες και 100 Καρυτινούς έπεσαν στη μάχη και ενθάρρυναν τους αμυνομένους. Ο Σωτ. Χαραλάμπης έλεγε στις Καλτετζαίς ότι η νίκη οφείλεται στον Σαλαφατίνο. Να σημειωθεί ότι πρώτοι έφθασαν στο Λεβίδι ο Κολιόπουλος και ο Πετμεζάς που ήταν έφιπποι, αλλά χωρίς στρατιώτες. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη 2(1968-9)382-3*.

Είχε τοποθετηθεί στο Διάσελο της Αλωνίσταινας και στις 13 Απριλίου χτύπησαν οι Τούρκοι το Λεβίδι και ο Τσαλαφατίνος με άλλους έσπευσαν να τους βοηθήσουν. Κατόπιν μαζί με τον Πλαπούτα πήγαν στο Διάσελο της Αλωνίσταινας. Σπ.Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 227 και 229.

Μετά τη νίκη στο Λεβίδι μαζί με τον Κολιόπουλο πήγαν στο Διάσελο, όπου συνάντησαν τον Κανέλλο Δεληγιάννη και μαζί πήγαν στην Πιάνα. Μετά ο Τσαλαφατίνος διατάχθηκε με 200 να πάει στο Λεβίδι. Από εκεί με το Σκαλτσά πήγαν στο Άργος για να βοηθήσουν τους Έλληνες που ήταν κλεισμένοι στο μοναστήρι του Άργους από τον Κεχαγιάμπεη. Όταν έφθασαν εκεί οι πολιορκημένοι είχαν παραδοθεί. Αυτός με τον Πετμεζά και το

Σταϊκόπουλο, συνολικά 1000, κλείστηκαν στο κάστρο του Άργους. Ερχόμενος εκεί και ο Παπαφλέσας με 13 τον χτύπησαν οι Τούρκοι και πρώτος ο Τσαλαφατίνος έτρεξε σε βοήθεια και τον ακολούθησαν και οι άλλοι και η μάχη κράτησε ως το βράδυ. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σσ. 139-141.

Στις 27 Απριλίου 1821 ήταν στο Άργος για την αντιμετώπιση του Κεχαγιάμπεη. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*, έκδ. Ζ', τόμ. Α', σ. 231.

Μετά τη μάχη στους Μύλους της Δαβιάς ο Σαλαφατίνος διατάχθηκε με 200 (οι 37 ήταν Μανιάτες, 50 από το σώμα του Κανέλλου Δεληγιάννη και οι υπόλοιποι από το στρατόπεδο του Βαλτετσίου) να πάει στο Λεβίδι και εκεί πήγε και ο Σκαλτσάς με άλλους 200. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)383. Από το Λεβίδι έφυγαν ο Σαλαφατίνος και ο Σκαλτσάς με 400 δικούς τους και άλλους 100 για το Άργος, όπου εκεί ήταν ο Κεχαγιάς. Αυτός ερχόμενος από τα Γιάννενα έφθασε στο Άργος και πολιορκήσε τους Αργίτες στο μοναστήρι. Στο δρόμο ο Σαλαφατίνος με το Σκαλτσά συνάντησαν το Στάϊκο και το Δαγρέ και πήγαν όλοι μαζί προς το Άργος. Πρώτος μπήκε στο κάστρο ο Σαλαφατίνος με τριάντα άνδρες και ακολούθησαν και οι άλλοι. Μετά ήρθε ο Παπαφλέσας και με δυσκολία πέρασε στο κάστρο. Επί τρεις ημέρες οι Έλληνες έβγαιναν και πολεμούσαν τον εχθρό, αλλά κατόπιν από έλλειψη τροφών αναγκάστηκαν να αποχωρήσουν, ό.π., 384.

Οι Έλληνες έφυγαν από το κάστρο του Άργους και πήγαν στο Τουρνίκι και από εκεί είδαν τους Τούρκους από την Τριπολιτσά που πήγαιναν να προϋπαντήσουν τον Κεχαγιάμπεη. Ο Τσαλαφατίνος από το Τουρνίκι πήγε με 50 Μανιάτες και Καλαματιανούς στα Βέρβενα, όπου συνάντησε τον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη που ήταν με 600 στρατιώτες. Από εκεί ενώθηκε με τον Κυριακούλη και Ηλία Μαυρομιχάλη και κατόπιν προσκλήσεως του Κολοκοτρώνη, πήγαν στο Βαλτέτσι. Ήταν όμως και δική τους απόφαση να πάνε εκεί. Με προτροπή του Ηλία Μαυρομιχάλη έχτισαν πέντε ταμπούρια: α) του Κυριακούλη με 120 Μανιάτες, β) του Ηλία Μαυρομιχάλη και του Νικήτα Δικαίου με 250, γ) του Μπεηζαντέ Ιωάννη Μαυρομιχάλη, του Κεφάλα και του Τζωνόπουλου με 330, δ) του Τσαλαφατίνου με 75, και ε) του Κατσανού και των Μπουραίων με 70 στην εκκλησία. (Τό σύνολο είναι 845, ενώ ο ίδιος το ανεβάζει στους 865). Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σσ. 141-142.

Από το Άργος ο Σαλαφατίνος πήγε στα Βέρβενα και από εκεί στο Βαλτέτσι. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάγραμμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)387 και 388. Εκεί κατασκευάστηκαν με πρωτοβουλία του Ηλία Μαυρομιχάλη πέντε ταμπούρια: α) του Κυριακούλη, β) του Ηλία, του Νικήτα και του Ηλία Φλέσσα, γ) του Ιωάννη Μαυρομιχάλη, του Δημ. Τζωνόπουλου (Παπατσώνη), Καραμέρου, Μητροπέτροβα και Κεφάλα, δ) του Ηλία Σαλαφατίνου και ε) του Ιωάννου Κατσανού και των Μπουραίων, ό.π., σ. 389.

Μετά από πέντε ημέρες τους χτύπησαν 10.000 Τούρκοι υπό τον Κεχαγιάμπεη. Από αυτούς 3.000 χτύπησαν το ταμπούρι του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, άλλοι 3.000 υπό τον Τουρκοβαρδουνιώτη Ρουμπή χτύπησαν τον Ηλία και το Τζωνόπουλο και ο Κεχαγιάμπεης με 4.000 τους χτύπησε από πίσω. Ο Κολιόπουλος από την Πιάνα με 700 χτύπησε τους Τούρκους που ήταν τοποθετημένοι μπροστά στα ταμπούρια του Κυριακούλη και του Ηλία. Ο

Κεχαγιάμπης χτύπησε το ταμπούρι του Τσαλαφατίνου, έρριξε και δύο κανονιές και έστησε τις σημαίες του πολύ κοντά. Οι Έλληνες σκότωσαν τους σημαιοφόρους και πήραν στο ταμπούρι τους τις σημαίες. Έγινε σφοδρή μάχη και οι Έλληνες τελείωσαν τα πυρομαχικά τους και χτυπούσαν τους Τούρκους με πέτρες. Τότε ήρθε και ο Κολοκοτρώνης με 400 και στάθηκε σε ένα βουνό και δεν μπορούσε να προσφέρει βοήθεια στους πολιορκημένους. Οι απώλειες των Ελλήνων ήταν ελάχιστες. Η μάχη κράτησε και όλη τη νύχτα και ήρθε βοήθεια από 100 Έλληνες οι οποίοι έρριξαν μια μπαταριά και μετά ήρθε και ο Αντωνάκης Μαυρομιχάλη από τα Βέρβενα με 700. Ο Μπαρμπιτσιώτης με 40 πέρασε δια μέσου των εχθρών και έφθασε στα ταμπούρια. Το πρωί ο Κεχαγιάμπης άφησε το ταμπούρι του Τσαλαφατίνου και χτύπησε το ταμπούρι του Κυριακούλη. Ο Κυριακούλης πήρε και τον Τσαλαφατίνο και με τα σπαθιά επετέθησαν κατά των Τούρκων και έτρεψαν εις φυγή. Τότε τη μεγαλύτερη ζημιά έκαμε ο Κολιόπουλος ο οποίος σκότωσε τους περισσότερους Τούρκους. Αφού οι Τούρκοι είχαν φθάσει στην πεδιάδα ήρθε ο Νικήτας, ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης και ο Γιατράκος, αλλά δεν πρόλαβαν να χτυπήσουν τον εχθρό. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σσ. 142-4.

Στις 12 Μαΐου ο Κασανός έδωσε το σύνθημα ότι οι Τούρκοι μετά από λίγο φθάνουν στο Βαλτέτσι. Οι Τούρκοι έπιασαν το Καλογεροβούνι στα νώτα των Ελλήνων και χτύπησαν με ορμή το ταμπούρι του Κυριακούλη. Ο Κολοκοτρώνης και ο Κολιόπουλος πιάσαν τα νώτα των Τούρκων που πολεμούσαν τα ταμπούρια του Ηλία και Ιωάννη κλπ. Έρθε ο Κεχαγιάς και χτύπησε το σώμα του Κολοκοτρώνη που υποχώρησε, αλλά κράτησαν τις θέσεις τους οι άνδρες του Κολιόπουλου. Οι Αλβανοί επιτέθηκαν στο ταμπούρι του Σαλαφατίνου και το χτυπούσαν με κανόνι. Τα φουσέκια του Σαλαφατίνου τελείωσαν και χτυπούσαν τους Τούρκους με πέτρες που κυλούσαν στην κατηφοριά. Τους έστειλε ο Κυριακούλης δύο φουσέκια για τον κάθε στρατιώτη. Τη νύχτα οι άνδρες του Σαλαφατίνου πήραν φουσέκια από τους νεκρούς Αλβανούς, ό.π., σ. 390. Την 4η ώρα μετά το μεσονύκτιο ήρθε σε βοήθεια από τα Βέρβενα ο Αντώνιος Μαυρομιχάλης με 400 και έστειλε τον Δημήτριο Πουλικάκο και το Βαρβιτσιώτη με 17 για να ειδοποιήσουν. Το πρωί οι Τούρκοι άφησαν το ταμπούρι του Σαλαφατίνου και εστράφησαν κατά του Αντωνίου. Ο Κυριακούλης με το σπαθί στο χέρι βγήκε από το ταμπούρι του και πήγε στο ταμπούρι του Σαλαφατίνου και κάλεσε όλους τους πολεμιστές να επιτεθούν κατά των Τούρκων, γιατί κινδύνευε ο Αντώνιος. Η επίθεση αυτή διέσπασε τις εχθρικές γραμμές και έτρεψε τους εχθρούς σε φυγή, ό.π., σ. 390-1. Μετά τη μάχη ο Σαλαφατίνος έμεινε στο Βαλτέτσι, ό.π., σ. 391. Στη διάρκεια της νύχτας της μάχης στο Βαλτέτσι έφθασαν 100 Λεονταρίτες και ο Σαλαφατίνος τους φώναζε να μην προχωρήσουν γιατί μπροστά τους είχαν Τούρκους. Φώναζαν δε οι Έλληνες τα ονόματα των αρχηγών τους, για να ακούν οι Τούρκοι την παρουσία τους, ό.π., σ. 392.

Ο Κεχαγιάμπης με 7.000, μετά από λίγες ημέρες, κατευθύνθηκε στα Δολιανά που ήταν ο Νικήτας με τον Κουμμεσιώτη και στα Βέρβενα που ήταν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με το Γιατράκο. Οι Τούρκοι αποκρούστηκαν και μετά τη μάχη έφθασε και ο Ηλίας Μαυρομιχάλης. Κατόπιν ο Ηλίας πήρε διαταγή να πάει στη Θήβα και τον ακολούθησαν ο Κυριακούλης και ο Τσαλαφατίνος με 90 στρατιώτες. Ι.Γιανναροπούλου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, σ. 144.

Πήρε μέρος στη μάχη στο Βαλτέτσι και κρατούσε ένα ταμπούρι, ενώ ο αδελφός του ο Κατσανός ήταν οχυρωμένος στην εκκλησία. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Α, σ. 233.

Μετά τη μάχη των Βερβένων ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, ο Αναγνωσταράς και ο Σαλαφατίνος οχυρώθηκαν στην κορυφή των Τρικόρφων. Οι Τούρκοι αγγάρεψαν Έλληνες και τους πήγαν στο χωριό Θάνα για να θερίσουν γεννήματα. Μερικοί Καρυτινοί τους χτύπησαν, ελευθέρωσαν τους Έλληνες και τους πήραν τα γεννήματα. Οι Τούρκοι βγήκαν από την Τρίπολη πανστρατιά και από τα Τρίκορφα έτρεξαν σε βοήθειά τους. Ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης με 50 παλληκάρια βρέθηκε στον κάμπο και πολιορκήθηκε από πολλούς Τούρκους σε μια ερειπωμένη εκκλησία. Ο Καραμουσουλάκος έτρεξε και ειδοποίησε το Σαλαφατίνο για τον κίνδυνο που διέτρεχε ο Γεώργιος. Ο Σαλαφατίνος φώναξε ότι κινδυνεύει ο Γ. Μ. και πολλοί Έλληνες έτρεξαν και απώθησαν τους Τούρκους. Εκεί κοντά σκοτώθηκαν οι αδελφοί Μπουραίοι με τους άνδρες τους. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)393-4.

Ο Σαλαφατίνος πήγε με τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη στα Κόκκαλα (Κόκλα=Πλαταιές) μεταξύ Θηβών και Λειβαδιάς και πήρε εντολή να πάει να συναντήσει τον Οδυσσέα Ανδρούτσο. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 3(1970-71)398. Μετά από 7-8 ημέρες από την ήττα στο Σούρπι ο Ηλίας Μαυρομιχάλης πήγε στα Μέγαρα και άφησε τον Σαλαφατίνο με 6 στρατιώτες ως σκοπό. Ο Σαλαφατίνος ενεθάρρυνε τους Δερβενοχωρίτες και τους μάντεψε με χαρτοπαίγνιο ευτυχή γεγονότα και τους έπεισε να γυρίσουν και να ζητήσουν τον Ηλία Μαυρομιχάλη ως αρχηγό τους, με τον οποίο είχαν προηγουμένως τσακωθεί, ό.π., σ. 399... Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης με τον Σαλαφατίνο ήταν στο Κριεκούκι και τους χτύπησαν οι Τούρκοι από τη Θήβα. Έγινε αμφίροπη μάχη, όπου σκοτώθηκαν 41 Έλληνες και 70 Τούρκοι. Οι Τούρκοι γύρισαν στη Θήβα και οι Έλληνες στην Κάζα, ό.π., σ. 399... Ο Σαλαφατίνος με τον Καρύγιαννη ήταν στον Άγιο Μελέτιο και τους πολιορκήσαν οι Τούρκοι. Από την Κάζα ήρθε ο Ηλίας με 800 και οι εχθροί υποχώρησαν... στη συνέχεια ο Ηλίας Μαυρομιχάλης στρατοπέδευσε στο Γυφτόκαστρο, έχοντας δεξιά του το Σαλαφατίνο με τους Κουντουριώτες (Από τα Κούντουρα) και στον Άγιο Ηλία ήταν ο Κατσανός με τους Βελλιώτες... Η Γερουσία έδωσε εντολή στον Κωνσταντίνο Μαυρομιχάλη και τον Σαλαφατίνο να πάνε στην Κόρινθο, γιατί υπήρχαν πληροφορίες ότι θα τους έστελναν τροφές και πυρομαχικά από την Πάτρα, ό.π., σ. 400... Μετά την πτώση της Τριπολιτσάς οι πασάδες Ομέρ Βρυώνης και Κιοσέ Μεχμέτ έφυγαν από τη Θήβα. Ο Υψηλάντης και ο Ηλίας Μαυρομιχάλης πήγαν στην Κόρινθο και τοποθέτησαν το Σαλαφατίνο στο Πεντεσκούφι, ό.π., σ. 401.

Ο Σαλαφατίνος πήγε στη Λειβαδιά, στο Σούρπι και στο Κριεκούκι. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β', σσ. 6-7.

Ο Ηλίας και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης προσκλήθηκαν να πάνε στην Κάρυστο της Ευβοίας και πήγαν με 400, ήταν δε μαζί τους και ο Σαλαφατίνος. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 3(1970-71)401. Οι Έλληνες χτύπησαν τους Τούρκους στα Στούρα και τους έκλεισαν σε επτά οχυρά σπίτια. Περίμεναν δε την παράδοσή τους. Τη νύχτα ήρθε ο Ομέρ βέης της Καρύστου και ο Κυριακούλης με τον Σαλαφατίνο υποχώρησαν στο δάσος. Προχώρησε και

πολιορκήσε τον Ηλία Μαυρομιχάλη σε ένα μύλο, όπου και σκοτώθηκε, ό.π., σ. 402. Ο Κυριακούλης με τον Σαλαφατίνο πήγαν στα πλοία και από εκεί έστειλε τον Σαλαφατίνο να πάει να συναντήσει το Βάσσο. Πήγαν πάλι στα Στούρα. Ο Σαλαφατίνο και ο Βάσσο πήγαν στην Κάρυστο και ερέθιζαν τους Τούρκους να βγουν έξω από το κάστρο, συγχρόνως δε ειδοποίησαν τον Κυριακούλη και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο να τους προφθάσουν. Οι Τούρκοι βγήκαν, πριν να έρθουν σε βοήθεια τα σώματα του Κυριακούλη και Οδυσσέα και οι Τούρκοι διέλυσαν τους Έλληνες... Μετά από αυτά γύρισε ο Κυριακούλης στην Πελοπόννησο, ό.π., σ. 402.

Στον ερχομό του Δράμαλη η Διοίκηση ζήτησε να πάνε στα Δερβένια οι οπλαρχηγοί, αλλά κανένας δεν έφευγε γιατί περίμεναν την πτώση του Ναυπλίου. Ο Σαλαφατίνο παρουσιάστηκε και είπε ότι πηγαίνει στα στενά του Κανδιλίου, έξω από τα Μέγαρα, που γνωρίζει τη θέση. Πριν όμως να φθάσει στο Κανδίλι, οι Τούρκοι είχαν καταλάβει τα Μέγαρα και αυτός έπιασε το ξενοδοχείο του Αέρος, όπου βρήκε το Ρήγα Παλαμήδη, το Σέκερη, το Μπηλίδα κ.ά. Οι άλλοι ανέβηκαν στο βουνό του Αέρα (Σκιρωνίδες πέτρες, μεταξύ Μεγάρων και Ισθμού) και όταν έφθασαν οι Τούρκοι, οπισθοδρόμησε και ο Σαλαφατίνο. Οι άλλοι Έλληνες σκόρπισαν και ο Σαλαφατίνο έπιασε ένα στενό και εμπόδισε τη δίοδο των εχθρών και πρόφθασαν οι άλλοι να φύγουν. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)403. **(Οι Σπαρτιάται εδόθησαν εις την αρπαγήν περισσότερον των άλλων).**

Ο Σαλαφατίνο πήγε με 15 Μανιάτες στα Δερβένια για να εμποδίσουν το Δράμαλη. Ν. Σπηλιόδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 391.

Όταν ερχόταν ο Δράμαλης προθυμότερος όλων για την αντιμετώπισή του εφάνη ο Σαλαφατίνο που προχώρησε πέρα από τον Ισθμό μέχρι το Καντήλι... και αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Β, σ. 178. Αργότερα πήρε μέρος στη μάχη της Κλένιας, ό.π., τόμ. Β, σ. 188.

Κ. Ζησίου, σ. 202-3. Από ανέκδοτη εργασία του ιατροφιλοσόφου Δ. Π. Θεοδωροπούλου αναφέρεται για την εποχή του Δράμαλη. "...Αλλ' επειδή και οι Τούρκοι ώρμησαν όλοι, έως τριάκοντα πέντε χιλιάδες, ο Πείζαδές και ο Σαλαφατίνο εκλείσθησαν εις το μοναστήριον της Θεοτόκου κείμενον εις τον βράχον του Άργους... Ο Πείζαδές Γεώργιος τότε μόλις επολέμησε εκεί επί 24 ώρας και μη δυνάμενος να σταθή εκεί ανέβη και αυτός εις την Ακρόπολιν...".

Όταν οι Έλληνες μετά την καταστροφή στο Κουτσοπόδι κλείστηκαν στο κάστρο του Άργους, γύρισε ο Σαλαφατίνο από τα Δερβένια και πήγε στο μοναστήρι και μετά στο κάστρο. Ι. Γιανναροπούλου, Σχεδιάσμα της Επανάστασεως υπό Ρήγα Παλαμήδη, *Μνημοσύνη* 3(1970-71)405... Αφού ο Δράμαλης γύρισε στην Κόρινθο, προσπάθησε να πάει πάλι στην Αργολίδα από την Κλένια (ανατολικά του Αγίου Βασιλείου), όπου αρχικά ήταν ο Σαλαφατίνο με 20 στρατιώτες και μετά πήγε ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης και ο Ηλίας Κατσάκος. Οι Τούρκοι επιτέθηκαν, οι δε Έλληνες δεν μπόρεσαν να διατηρήσουν τις θέσεις τους και υποχώρησαν, αφήσαντες το χωριό στους εχθρούς. Έφθασε όμως ο Τσώκρης από τον Άγιο Βασίλειο και οι Τούρκοι οπισθοδρόμησαν στην Κορινθία, ό.π., σ. 408.

Επί Δράμαλη στην Αργολίδα ήταν "...και τινες Μανιάται, υπό τους αρχηγούς Μαυρομιχάλας, Μούρτζινον, **Τσαλαφατίνο**, Κουμουτουράκους, Καπετανάκους, Γεώργιον Μιχαλάκην...". Ν. Σπηλιόδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 409.

Ο Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 153, τον αναφέρει μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών της Μάνης και συμπληρώνει: "ο πανταχού παρόν εις τας μάχας". Ο ίδιος συγγραφέας επικαλείται τη μαρτυρία του Ηλία Τσαλαφατίνου για τα γεγονότα που αναφέρει η ιστορία του, ό.π., τόμ. Δ, σ. 250. Από αυτό ίσως φαίνεται ότι ο Ηλίας Τσαλαφατίνος υπήρξε ένας από τους πληροφοριοδότες του Αμβρ. Φραντζή για τη συγγραφή της ιστορίας του. Ο Ηλίας Τσαλαφατίνος στις 13 Απριλίου 1821 έφθασε στο Λεβίδι με 86 Μανιάτες και άλλες ομάδες, ό.π., τόμ. Β, σ. 11. Στο Βαλτέτσι ασφαλίστηκαν στα ταμπούρια ο Κυριακούλης, ο Ηλίας και ο Ιωάννης Μαυρομιχάλης "...έχοντες μεθ' εαυτών και τον γενναίον Ηλία Τσαλαφατίνο", ό.π., τόμ. Β, σ. 15-6. Μετά το Βαλτέτσι οι Έλληνες πήγαν στα Τρίκορφα όπου ήταν ο Κυριακούλης, ο Γιωργάκης, Ιωάννης Μαυρομιχάλης και ο γενναίος Ηλίας Τσαλαφατίνος, ό.π., τόμ. Β, σ. 39-40. Μετά τις 12 Σεπτεμβρίου 1822 (που έγινε η μάχη στο Κιόσκι του Ναυπλίου) οι Έλληνες τοποθετήθηκαν σε διάφορες θέσεις γύρω από την πόλη και ο Τσαλαφατίνος έπιασε τη θέση Δαλαμανάρα, ό.π., τόμ. Β, σ. 132. Στην πυρπόλυση των καρπών στο Κουτσοπόδι του Άργους ήταν ο Γ. Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Τσαλαφατίνος και ο Πάνος Θ. Κολοκοτώνης, ό.π., τόμ. β. σ. 214. Στην Αργολίδα επί Δράμαλη ήταν μεταξύ των άλλων ο Αντώνιος, ο Κωνσταντίνος, ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης με τον Ηλία Τσαλαφατίνο έχοντες 550 Μανιάτες, ό.π., τόμ. Β, σ. 216. Ο Ηλίας Τσαλαφατίνος πήρε μέρος στη μάχη των Αμπελιών του Άργους, ό.π., τόμ Β, σ. 217. Στην Κλένια (ανατολικά του Αγίου Βασιλείου Κορινθίας) ήταν ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης και ο Ηλίας Τσαλαφατίνος με 800 Έλληνες, ό.π., τόμ. β, σ. 236. Επί Ιμπραήμ έλαβε μέρος για την πυρπόλυση των μύλων της Πιάνας, ό.π., σ. 386.

Στην Κλένια ήταν ο Γ. Μαυρομιχάλης και ο Τσαλαφατίνος με 800. Όταν τους χτύπησαν οι τούρκοι δεν άνταξαν και υποχώρησαν και ο Γ. μαυρομιχάλης κόντεψε να αιχμαλωτιστεί. Έρθαν ενισχύσεις στους Έλληνες και οι Τούρκοι έφυγαν άπρακτοι. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 425.

Ο Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 386 αναφέρει τα κατωτέρω για τον Ηλία Τσαλαφατίνο: "Ο Ηλίας Τσαλαφατίνος (περί του οποίου εις διάφορα μέρη του Συγγράμματος εξεθέσαμεν) υπάρχει αυτόχθων Μανιάτης της Β' τάξεως των καπιτάνων, περί του οποίου (χάριν της αληθείας) δεν ερυθριώμεν να ομολογήσωμεν ότι ο καλός ούτος ανήρ από την έναρξιν της Ελληνικής αποστασίας και μέχρι της παύσεώς της δεν έπαυσε του να μην ευρίσκειαι πότε πότε εις την μίαν πότε εις την άλλην εις τας μάχας και πολιορκίας της Πελοποννήσου, της Τριπολιτζάς, της Κορίνθου, της Ναυπλίας, του Δράμαλη και του Ιμπραχήμη ηνωμένος ενίοτε με τα σώματα των Μαυρομιχάλων, και άλλοτε ιδίως μετά χωριστόν σώμα στρατιωτών ενίοτε εκ πολλών αριθμών, άλλοτε δε εξ ολίγων, όστις δια τον προς την πατρίδα ζήλον και ενθουσιασμόν του και δια την ατρόμητον γενναοψυχίαν του εφάινετο νικητής όπου και αν παρευρίσκετο".

Το 1822 έγινε υποστράτηγος και πάλι πήρε τον ίδιο βαθμό το 1830. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ταγματάρχης (αξιωματικός Δ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 354. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

Ο **Ηλίας Τσαλαφατίνος** ακολούθησε μαζί με το Γαλάνη Κουμουνδουράκη τον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη ο οποίος το Νοέμβριο του 1822 πήγε στο πολιορκημένο Μεσσολόγγι. Στο τέλος Δεκεμβρίου πήγαν στο

Δραγαμέστο, με σκοπό να χτυπηθεί ο εχθρός από τα νώτα. Κ. Κοτσώνη, Ο Πετρόμπεης στο Μεσολόγγι, Νοέμβριος 1822 - Φεβρουάριος 1823, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)265, 276.

Ο Π. Μαυρομιχάλης πήγε στο Μεσολόγγι με τον Τσαλαφατίνο, ο οποίος είχε 17 άνδρες. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 457. Από εκεί πήγε τον Πετρόμπεη στο Δραγαμέστο και προσέβαλαν τους Τούρκους τους οποίους έδιωξαν από το Μαχαλά, ό.π., σ. 484.

Η κυβέρνηση παραχώρησε στον Τσαλαφατίνο 2.000 γρόσια "...τα οποία αυτός, αν και πτωχός, δεν ηθέλησε να δεχθή δια τον λόγον ότι το έθνος είναι πτωχότερον...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 512.

Ο **Ηλίας Τσαλαφατίνος** στις 10 Ιουνίου 1823 προτάθηκε από το Εκτελεστικό στο Βουλευτικό για να πάρει το βαθμό της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 127 και τόμ. 2, σσ. 70 και 475.

Στις 14 Ιουνίου 1823 υπέγραψε αναφορά ότι ευχαρίστως και ευγνωμόνως παραιτείται της αντιστρατηγίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 12, σ. 101.

Στις 15 Ιουνίου 1823 διαβάστηκε στο Βουλευτικό επιστολή του με την οποία παραιτείται από το βαθμό της αντιστρατηγίας και ζητά να τον εφοδιάζουν με τα αναγκαία για να εκστρατεύει με εκατό άνδρες, όπου η πατρίδα έχει ανάγκη. Αρχ. Ελλ. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 75.

Όταν ο Πετρόμπεης ήταν πρόεδρος του Νομοτελεστικού πήγαν οι Κορωνάιοι και του είπαν ότι μόνοι τους θα κυριεύσουν το κάστρο της πόλης τους και δεν θέλουν τους Μανιάτες. Όμως πήγαν ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης με τον Τσαλαφατίνο και το Θ. Γρίβα (που ακολουθούσε τότε τον Κ. Μαυρομιχάλη) κ.ά. και στις 28 Φεβρουαρίου 1824 έγινε έφοδος ανεπιτυχής. Πρώτοι ανέβηκαν οι Κορωνάιοι, αλλά δεν ακολούθησαν οι άλλοι. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σσ. 26-8.

Στις 21 Μαΐου 1824 ο Γεωργάκης Μαυρομιχάλης από τα Αλεβέτζοβα έγραψε στο Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη ότι στη Τριπολιτσά που την είχαν στενά πολιορκημένη ο Πετρόμπεης, ο Κολοκοτρώνης, ο Σαλαφατίνος κ.ά. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 167.

Σε αναφορά από 23 Μαΐου 1825 του Δημ. Νικ. Μανουσάκη και Ανδρέα Καλαμογδάρτη γίνεται λόγος για συμμετοχή του στη μάχη στο Μανιάκι. Σπυρ. Λουκάτου, Η αλληλογραφία του Γρηγορίου Δικαίου προ της μάχης του Μανιακίου, *Μνημοσύνη* 1(1967)173.

Πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Σπ. Τρικούπη, *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασεως*, έκδ. Ζ', τόμ. Δ', σ. 24. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Τον Απρίλιο του 1827 ήταν μέλος της Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας και στις 5 Απριλίου υπέγραψε εντολή προς την επιτροπή του Εθνικού ταμείου να παρουσιάσει τους λογαριασμούς για έλεγχο. Στις 6 Απριλίου 1827, ως μέλος της συνέλευσης, υπέγραψε την πρόσκληση προς τον Ιωάννη Καποδίστρια. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 147-8 και 453-5.

Στις 3 Απριλίου 1827 ο Πετρόμπεης υπέγραψε την πρόσκληση του Καποδίστρια ως Κυβερνήτη μαζί με Γ. Μαυρομιχάλη, Ιωάν. Κ. Μαυρομιχάλη, Πρωτοσύγκελλο Γεράσιμο, **Ηλία Τσαλαφατίνο** και Δημήτριο Τσιγκουράκο ως μέλη της Εθνοσυνέλευσης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 233-4.

Η Αντικυβερνητική Επιτροπή ανέθεσε τη δίωξη της πειρατείας στα γολετοβρίκια "Ποσειδών" και "Φιλοκτήτης" και σε στρατιωτική δύναμη υπό τον

Ιωάν. Καραπατάκη, ο οποίος στις 15 Νοεμβρίου 1827 αντικαταστάθηκε από τον **Ηλία Τσαλαφατίνο** με 115 άνδρες. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 55.

Στις 12 Μαρτίου 1831 έγραψε γράμμα στο Χρηστίδα και του γνώριζε τα της εκστρατείας που έγινε από τους οπαδούς των Μαυρομιχαλαίων:

"Ευγενέστατε Κύριε Χρηστίδη αδελφικώς ασπάζομαι.

Ως φιλελεύθερος άνδρας, δεν αμφιβάλλω ότι θέλει μαρτυρήσης την αλήθειαν της εκδρατείας μας, η εκστρατεία μας δεν απέβλεπεν εις άλλο αλλά δια να ομιλήσωμεν με τους πατριώτας μας, και περί της αδίκως σκλαβίας των Μαυρομιχάληδων και του Τζανετάκη, πλησιάζοντας όμως εις Πελεκητό, παρ' ελπίδας βλέπομεν κάποιον Κανάρην να αρχήση τον πυροβολισμόν των κανονίων εναντίον μας, προφασίζοντας όμως ότι είδε ξένας σημαίας, και δεν στοχάζεται ότι αύται αι σημαίαι επρωτοσήκωσαν την επανάστασιν, και ώστε πολεμούμεν με τον σουλτάνον αυτάς είχομεν, Ο Κορνήλιος που εμεταχειρίσθη τα εθνικά πράγματα δια εμπόριον έλεγεν πόλεμον, και αλησμόνησεν ότι είναι περασμένος εις το Πρωτόκλητον της Αιγίνης, οπού ήτον ο κ. Γενατάς, ως λαθρέμπορος του Ιμπραΐμη, και τώρα να τον βλέπομε Διοικητήν. Ω! παράξενον πράγμα.

Είμαι βέβαιος ότι επαρητήρησες καλά τα πράγματα, ότι μια εκστρατεία όλη η Σπάρτη και να κυριεύσωμεν το μαραθονήσι και δια να μη γένη η γνώμη του Κορνηλίου και του Κανάρη ημείς πάλιν το αφήσαμεν εις τους πατριώτας μας, ως είναι γνωστόν τοις πάσιν, τους Ρουμελιώτας επιάσαμε και εκείνους δεν τους επειράξαμεν, εις τους Μωραΐτες πείραξιν παραμικρήν, δεν εκάμαμε, αλλά μου φαίνεται ότι να γίνηκε τακτικώτατα, δεν αμφιβάλλω ότι πάντα θέλεις ειπείς και μένω.

Τη 22: Μαρτίου 1831 Βοΐτιλο.

ως αδελφός

Η. Σαλαφατίνοσ"

ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 221, έγγραφο 103.

(Πελεκητό είναι τοπωνύμιο κοντά στο Γύθειο και αναφέρεται στο μοιρολόγι του Γιώργη Κοσονάκου, Α.Κουτσιλιέρη, *Μοιρολόγια της Μάνης*, Αθήνα 1997, σ.113).

Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1832 έγινε ξεχωριστή συνέλευση των οπαδών του Κωλέττη, όπου παραβρέθηκαν από τη Μάνη ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Π. Καπετανάκης, οι οποίοι τελικά πήγαν στη Μεγαρίδα. Τις πράξεις τους αναγνώρισαν στις 11 Δεκεμβρίου και οι πληρεξούσιοι που είχαν πάει στην Ύδρα, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Ηλίας Τσαλαφατίνοσ (σημειώνεται Τζαλαφατίνοσ) ως εκπρόσωπος των όπλων της Σπάρτης (Μάνης). Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 316.

Στις 11 Ιουνίου 1832 έγινε η α' προκαταρκτική συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της Προνοίας στην οποία παραβρέθηκε και ο Ηλίας Τσαλαφατίνοσ (σημειώνεται Καλαφατίνοσ), αλλά έκτοτε δεν παρουσιάζεται. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 5, σ. 341.

Ο Ν. Τσαλαφατίνοσ στις 29 Σεπτεμβρίου 1832 υπέγραψε αναφορά των πληρεξουσίων της Μάνης στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Εθνική Εφημερίς, αριθ. φ. 46 της 1 Οκτωβρίου 1832, σ. 252. Προφανώς πρόκειται περί του Ηλία Τσαλαφατίνοσ.

Ο Ηλίας Σαλαφατίνος από το Οίτυλο κατατάχθηκε ως ταγματάρχης της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο Ηλίας Τσαλαφατίνος είχε γιό, ο οποίος την 1 Ιουλίου 1825 πήγε γράμμα από τον Πετρόμπεη στον αδελφό του Ιωάννη-Κατσή στις Κιτρίες. Κ. Κοτσώνη, *Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)221.

ΤΣΑΜΑΡΙΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Zuane Zamariari. Βλέπε: Σαμαριάρης.

ΤΣΑΜΠΑΡΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Αναφέρεται από τους Καλονιούς το 1806. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 132.

ΤΣΑΝΕΤΕΑ ή ΤΖΑΝΕΤΕΑ Οικογένεια.

Ο **Αγαθάγγελος Τσανετέας**, Πρωτοσύγκελλος, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4586. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

Ο **Νικόλαος Τσανετέας**, από την επαρχία Οιτύλου, αναγνωρίστηκε και αυτός υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2430. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 116.

Ο **Χρήστος Τσανετέας**, από τη Λακεδαίμονα, αναγνωρίστηκε και αυτός ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1873. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 116.

ΤΣΑΝΕΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9296. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΣΑΟΥΣΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 21 Δεκεμβρίου 1817 ήταν γραμματικός του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και έγραψε γράμμα στον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη, όπου πρόσθεσε και δική του υποσημείωση. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 42.

ΤΣΑΟΥΣΕΑΣ ή ΤΖΑΟΥΣΕΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Γεννήθηκε το 1802 και κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας. Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία και τη πολιορκία της Κορώνης. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 119.

ΤΣΑΟΥΣΕΑΣ ή ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΠΕΤΡΟΣ. Ήταν πρώτος εξάδελφος του Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές. Στις 20 Ιανουαρίου 1817 ή 1827 συντάχθηκε το προικοσύμφωνο, χωρίς όμως να αναφέρεται και το όνομα της νύφης, ενώ ο ίδιος υπέγραψε ως Πέτρος Τσαουσάκης. Επειδή έγινε στα Λιασίνοβα (Προσήλιο) Καρδαμύλης, υποθέτουμε ότι από εκεί θα ήταν η νύφη. Την 1 Ιουνίου 1821 έδωσε απόδειξη ότι πληρώθηκε ως γραμματέας της Δημηγεροντίας Σταυροπηγίου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 65 και 81.

Το 1824 υπηρέτησε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη που το αποτελούσαν 100 άνδρες για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. Εισ τον κατάλογο αναφέρεται "...κατά διαταγήν της Σεβαστής Διοικήσεως οπού είναι εις τον Γενναιότατον αντιστράτηγον Γαλάνην Κουμουνδοτράκη και εις απουσίαν του εδιώρισε τον Καπετάν Πέτρον Τζαουσεά". Ως εκατοστός αναγράφεται ο Π. Τζαουσεάς με την ακόλουθη σημείωση "*Πέτρος Τζαουσεάς*

διορισμένος από τον στρατηγόν και αντιστράτηγον Κουμουνδουριάνους" και ακολουθούν τα ονόματα του Θανασούλη και του Γαλάνη Κουμουνδουράκη. Γ Α Κ , Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824.

Στις 16 Αυγούστου 1830 κατηγορήθηκε από συμπατριώτες του στον Έκτακτο Γενικό Επίτροπο Πελοποννήσου, τον Ανδρέα Μεταξά ως ταραξίας και ο Λογοθέτης Τζαουσέας. Γ Α Κ , Έκτ. Επίτρ., φάκ. 92.

Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. Γ Α Κ , φάκ. Κ96. Το 1836 ως δημοτικός σύμβουλος Γερηνίας υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α . Α . Ε . Β . Ε .

Όταν το 1836 συνεστήθη ο δήμος Γερηνίας διορίστηκε δημοτικός σύμβουλος, ενώ δήμαρχος υπηρετούσε ο Τζοάννης Σκαρπαλέζος. Το 1837 υπηρέτησε ως δημαρχιακός πάρεδρος και αργότερα πάλι ως δημοτικός σύμβουλος. Όταν στη συνέχεια ενώθηκαν οι δήμοι ο Πέτρος Τσαουσέας διορίστηκε στις 26 Απριλίου 1843 δήμαρχος Αβίας και έμεινε μέχρι τις 16 Δεκεμβρίου 1847 που τον διαδέχθηκε ο Γρηγόριος Κετσέας. Μ . Φ ε ρ έ τ ο υ , *Μεσσηνιακά* 1(1968)256 και 2(1969-70)219-222.

Για τις υπηρεσίες του στην επανάσταση προικοδοτήθηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) και στα Α . Α . Ε . Β . Ε . είναι γραμμένος με αριθ. 2632.

ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9285. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΣΑΟΥΤΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9322. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΣΑΟΥΤΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 495. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 147.

ΤΣΑΠΑΤΣΑΡΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο χωριό Καρέα της επαρχίας Οιτύλου. Στη Μιάμιτσα Οιτύλου υπάρχει ναό της Παναγίας που ανήκει στην οικογένεια Τσαπατσάρη. Ν . Δ ρ α ν δ ά κ η , *Σχεδιάσμα καταλόγου Βυζαντινών ναών Λακωνίας, Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)218.

Ο **Δημήτριος Τσαπατσάρης (Στραπατζαρης)** αναφέρεται το 1829 ως μάρτυρας σε διαθήκη από το χωριό Καρέα. Σ τ . Σ κ ο π ε τ έ α *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)121. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9262. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

Ο **Ηλίας Τσαπατσάρης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9278. Κ. Πίτσιου, *ό.π.*, σ. 149.

Ο **Νικόλαος Ηλ. Τσαπατσάρης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9286, *ό.π.*, σ. 149.

Ο **Σταυριανός Τσαπατσάρης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9279, *ό.π.*, σ. 149.

Ο **Γεώργιος Τσαπατσάρης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9329, *ό.π.*, σ. 149.

Ο **Παναγιώτης Τσαπατσάρης** αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 9343, ό.π., σ. 149.

ΤΣΑΤΣΑΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)518 και αναφέρεται ότι υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη το 1824. Στην κατάσταση όμως των ανδρών δεν τον ανευρίσκουμε. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΤΣΑΤΣΑΡΟΥΝΑΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθμ. μητρ. 1586. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98. Βλέπε: Τζατζαρούνας.

ΤΣΑΤΣΑΡΟΥΝΗ ή ΤΣΑΤΣΑΡΟΥΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο χωριό Πέπων. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77.

Ο **Βασίλειος Τσατσαρούνος** στις 29 Ιουλίου 1824 με πρόταση του Νικολάου Βοϊδή προτάθηκε για το βαθμό της πεντηκονταρχίας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 373.

Ο **Λογοθέτης Τσατσαρούνος** συγκαταλέγεται μεταξύ των αγωνιστών της Βέργας και του Διρού. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82.

Το 1867 για πρώτη φορά έχασαν οι Νικλιάνοι τη δημαρχία του δήμου Μέσης και την κέρδισε ο Τσατσαρούνος, που ήταν αχαμνότερος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 16.

ΤΣΑΤΣΟΥΛΗ ή ΤΖΑΤΖΟΥΛΗ Οικογένεια. Το 1770 ήρθαν σε αντιπαράθεση ο στρατός του Χατζή Οσμάν πασά με τους Μανιάτες που προσπάθησαν να διαφυλάξουν τα ανατολικά σύνορά τους. Οι Τούρκοι ζήτησαν να συνομιλήσουν με τους Μανιάτες, αλλά επειδή δεν υπήρχε εμπιστοσύνη στα λόγια τους κανένας από τους Μανιάτες δεν ήθελε να πάει. Ο πνευματικός Τσατσούλης που ήταν υπέργηρος προθυμοποιήθηκε να πάει αυτός και τον σθνόδευσε και ο γέρο-Πικουλάκης. Ο Χατζή Οσμάν ζήτησε από τους Μανιάτες αρχηγούς να του δώσουν τα παιδιά τους ως ομήρους και όταν οι εκπρόσωποί τους αρνήθηκαν να δεχθούν τις προτάσεις του τους αποκεφάλισε. Έβαλε τα κεφάλια τους σε κοντάρια και τα τοποθέτησε πάνω σε ένα λόφο κοντά στο χωριό Παρασυρό. Οι Μανιάτες υπό την ηγεσία του Γεωργίου Μαυρομιχάλη επιτέθηκαν και κατανίκησαν τους Τούρκους. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 31-4.

Κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και η **Κυριακή Τζατζουλίνα ή Τζατζόνυφη Καλαποθού** αιχμαλωτίστηκε από τους Αιγυπτίους το 1826. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 84

Ο **Βασίλειος Τσατσούλης** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθμ. μητρ. 3975. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΤΣΑΧΑΓΕΑΣ Ι. Κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τσαχαγιά κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΣΑΧΑΓΙΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στην Κλημασίνα και θεωρείται ότι προέρχεται από ένα γιό του Μπάλητα (βλέπε όνομα) από το Κουλούμι. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 51 και 52.

ΤΣΑΧΟΥΤΑΣ ή ΛΟΥΚΑΣ. Όταν πήγε στη Μάνη ο πρώτος Πέτρος Μέδικος-Γιατρός και παντρεύτηκε την Ανθή Κοντόσταβλου, απέκτησε πολλά παιδιά, ένα από τα οποία ήταν ο Λουκάς ή Τσαχούτας. Από αυτόν προέρχονται οι ακόλουθες οικογένειες: Βαρβεράκης, Δεγρέας, Μπαταλάρης, Παπαδέας και Σκουτζέας. Γ. Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι Αγώνες της Μάνης δια την Ελευθερίαν*, 1948, σσ. 64, 67.

ΤΣΙΓΑΡΙΣΜΕΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1689 ενοικίασε αμπέλι 30 αυλακιών στο Σκλαβοχώρι. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, *Ο Μυστράς εις τα Αρχεία της Βενετίας, Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)219.

ΤΣΙΓΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Νύφι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 98.

ΤΣΙΓΚΟΥΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΟΥΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 26. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΤΣΙΓΓΟΥΡΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 15 Αυγούστου 1825 στις Κιτριές παρέλαβε επιστολή του Πετρόμπεη για να τη μεταφέρει. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 214.

ΤΣΙΓΚΟΥΡΙΟΣ ΗΛΙΑΣ Καπετάνιος. 16. capitano Lia Cingorio. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελάνια) της Ανδρούβιστας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

ΤΣΙΓΚΟΥΡΙΟΣ - ΤΣΙΓΚΟΥΡΑΚΟΣ. Βλέπε Γρηγοράκης.

ΤΣΙΓΓΡΟΣΑΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κλάδος των Νικλιάνων που έχουν διαιρεθεί σε πολλές οικογένειες: 1) Αγραπίδης, 2) Βουδικλάρης, 3) Γιδάκος, 4) Δρακουλινάκος, 5) Ηλιάδης, 6) Κατελάνος, 8) Κατσουλάκος, 9) Κολάκος, 10) Κοντάκος, 11) Κοργιτάκος, 12) Κουρεβέσης, 13) Λαζαρόγγονας, 14) Λαμπρινέας, 15) Λεωτσάκος, 16) Μανουσάκης, 17) Σκλαβουνάκος και 18) Χασανάκος. Οι Τσιγγροσαουλιάνοι πολέμησαν με τους Καουριάνους. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 111-2.

ΤΣΙΚΑΛΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Μίνας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 104.

ΤΣΙΚΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ. Κατοικούσε στη Λάγια και κατά τη διάρκεια της επανάστασης έπεσε μαχόμενος ως απλούς στρατιώτης. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 1270. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΣΙΚΝΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Κατοικούσε στα Κόκκινα Λουριά και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 643. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΣΙΚΡΙΚΑ Οικογένεια. Ο Δημοσθένης Ζητού Τσικρικάς από τη Βάθεια μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΤΣΙΛΙΒΑΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ (Βλέπε Τσιλιβοπιεράκος). Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΤΣΙΛΙΒΑΡΑΚΗΣ ΝΙΑΡΧΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. Γ.Α.Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΤΣΙΛΙΒΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Νικόλαος Σταύρου Τσιλιβαράκος από το Κουλούμι μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΤΣΙΛΙΒΑΡΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Φλωμοχώρι. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΤΣΙΛΙΒΗΣ ή ΤΖΙΛΙΒΗΣ ΔΗΜΑΚΑΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάτα στο ημερόλογο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΤΣΙΛΙΒΗΣ ή ΤΣΙΛΙΒΙΠΕΤΡΟΣ ΠΕΤΡΟΣ. Πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας και ακολούθως της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

ΤΣΙΛΙΒΟΠΙΕΡΑΝΟΙ Οικογένεια. Ανήκει στην πατριά των Λεκιάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173.

ΤΣΙΛΙΔΑΡΑΚΗΣ Ν. Κατοικούσε στο Κουλούμι και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΤΣΙΛΙΚΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Τσεροβά. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

ΤΣΙΛΙΠΕΑΣ ή ΤΖΙΛΙΒΕΑΣ Π. Αναφέρεται στα μετεπαναστατικά χρόνια ως κάτοικος Δολών και θα πρέπει να ανήκει στην οικογένεια Τσιλιβή ή Τζιλιβή. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΤΣΙΜΠΙΔΑΡΟΥ Οικογένεια. Ο Δ. Τσιμπιδάρος πήρε μέρος στη μάχη του Πολυαράβου. Γ. Καψάλη, Η Βαρδούνια και οι Τουρκοβαρδουνιώτες, *Πελοποννησιακά* 2(1957)135.

Ο **Στρατής Τσιμπιδάρος** στις 30 Οκτωβρίου 1829 συνέταξε τη διαθήκη του στο χωριό Καρέα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)116.

ΤΣΙΝΤΕΑ Οικογένεια. Ο **Γεώργιος Τσιντέας** ήταν από την περιοχή της Καρδαμύλης, όπου γεννήθηκε το 1784. Το 1824 ως Τζιτέας ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)519.

Ο **Μ. Τσιντέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Τσιντέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα και Πετροβούνι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΣΙΟΜΠΛΕΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΤΖΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 20. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 207.

ΤΣΙΟΠΕΛΑΣ, Τσιοπελίτσα. Αναφέρεται από το χωριό Γωνέα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 37. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΤΣΙΡΙΒΑ Οικογένεια. Ο Νικόλαος Πιέρου Τσιρίβας από το Δρυ μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΤΣΙΡΙΓΟΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε ως πεντηκόνταρχος στο σώμα του Πιέρου Βοϊδή-Μαυρομιχάλη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

Ο **Νικόλαος Τσιργωτάκης** κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8042. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΣΙΡΙΜΠΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Σπάρτης (Μάνης;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9314. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΤΣΙΡΜΠΟΣ ή ΤΣΙΡΠΕΑΣ ΝΙΚΟΛΗΣ. Κατοικούσε στη Σέλιτσα και στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Στις 29 Οκτωβρίου 1831 υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 94.

ΤΣΙΤΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5610. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 116.

ΤΣΙΤΟΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Ο Διονύσιος Βασ. Τσιτομενέας από το Ξωχώρι μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 397.

ΤΣΟΚΟΝΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάδα*, σ. 132.

ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΛΑΖΑΡΟΣ. Βλέπε Τζολάκης.

ΤΣΟΠΗ Οικογένεια. Θεωρείται ότι ήταν άρχοντες της περιοχής της Κοΐτας και κατείχαν τα περισσότερα και καλύτερα χωράφια του τόπου. Υποτίθεται ότι θα είχαν εγκατασταθεί εκεί πριν από τους Νικλιάνους. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 107.

ΤΣΟΤΑΚΟΣ ή ΤΖΟΤΑΚΟΣ και Τζοτιάνικα. Οικογένεια από τη Γέρμα, όπου και συνοικισμός Τσοτιάνικα. Ο Άγιος Νικόλαος της Γέρμας ανήκε στην οικογένεια Τσοτάκου. Από αυτή καταγόταν ο Μακεδονομάχος Καπετάν Γέρμας. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)118. Γ.Γιαννακάκου-Ραζέλου, *Οι εθελοντικοί αγώνες της Μάνης δια την ελευθερίαν*, σ. 74 κ.ε.

ΤΣΟΥΚΑΛΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στη Μήνα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 82.

ΤΣΟΥΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στον Κούνιο προερχόμενος από τους Καραμπατιάνους της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κλάδοι των Τσουλιάνων είναι οι κατωτέρω: 1) Παπαδόγγονας, 2) Κυρίμης, 3) Σερεμέτης, 4) Ψικάκος, 5) Πετρόγγονας, 6) Κυραγιάννης και 7) Κανακάκης. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 134-5.

ΤΣΟΥΜΠΡΕΑ Οικογένεια. Ήταν από τη Λιμπόχοβα (Ζαχαριάς) των Τσερίων της Ανδρούβιστας. Ένας της οικογενείας ήταν φίλος του Μούκια, που δολοφόνησε το Ζαχαριά. Μετά τη δολοφονία, λέγεται ότι ο Μούρτζινος τον ειδοποίησε να πάνε και οι δύο στο μοναστήρι του Σωτήρα, για να του παραδώσει τα όπλα του Ζαχαριά. Ο Τσουμπρέας φοβήθηκε μήπως ακολουθήσει σύρραξη, γιατί ο Μούκιας δήλωσε πως δεν δίνει τα όπλα και γύρισε πίσω. Τελικά ο Μούρτζινος υποχώρησε. Ιθώμη, τεύχ. 20(1978)18:752.

Ο **Σ. Τσουμπρέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια **Τσουμπρέα** κατοικούσε στα Τσέρια, άλλη δε οικογένεια **Τσιμπρέα** κατοικούσε στα Γιατραίικα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΤΣΟΥΠΡΟΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π.Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΤΥΡΕΑΣ Ι. Βλέπε και Γιαννητυρέας. Το όνομα απαντά στη Μεγάλη Μαντίνεια και το 1850 στο Καλάμι της Καλαμάτας. Η Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48 της 27 Ιουνίου 1831, δημοσίευσε δύο ψηφίσματα των κατοίκων του Σταυροπηγίου και στο ένα υπέγραψε ο Γ. Γιαννητύρης, ενώ στο δεύτερο ο Ι. Τυρέας (Τωρέας), φαίνεται δε ότι πρόκειται για το ίδιο άτομο. Για τους μεταγενέστερους βλέπε: Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 581.

ΤΥΡΙΝΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Γεννήθηκε το 1796 και κατοικούσε στον Κάμπο. Η οικογένειά του πρέπει να είχε κτήματα στην περιοχή των Σωτηριανίκων, γιατί εκεί υπάρχει τοπωνύμιο "του Τυρινού". Το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ Α Κ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 86. Αναφέρεται ότι ο Ανδρέας Τυρινός έπεσε στο Μανιάκι. Γ. Α ν α π λ ι ώ τ η, *Καπετάν Πιέρος Αλούπης*, σ. 13.

ΤΩΡΝΑΡΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Μια από τις τέσσαρες μεγάλες γενιές της Τσίμοβας, (οι άλλες Γεωργιάνοι, Τσαλαπιάνοι και Πονεντιάνοι). Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 16.

ΦΑΒΑΤΑ ή ΦΑΒΑΤΑΚΟΥ Οικογένεια., Οικογένεια Φαβατά αναφέρεται για πρώτη φορά το 1278. Ο **Ιωάννης Φαβατάς** (Johannem Favatam) από το Οίτυλο, το 1278, βαρυνόταν με την κατηγορία της Βενετικής Γερουσίας, μετά από δικαστική απόφαση, για αρπαγή εμπορευμάτων του Βενετού Francisci Sesennuli), που έγινε στο λιμάνι του Οίτυλου. G. L. Tafel, G. M. Thomas, *Urkundum zur alteren Handels - und Staatsgeschichte der Republik Venetig*, τόμ. 3, Βιέννη 1857, σ. 176. Α. Αβραμέα, *Ιστορικές μαρτυρίες και αρχαιολογικά τεκμήρια από το Οίτυλο της Μάνης, Λακωνικά Σπουδαί*, 7(1983)4.

Ο **Γ. Φαβατάς** και ο **Κ. Φαβατάκος** κατοικούσαν στο Σταυρί και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Σ. Φαβατάς** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΑΓΑΚΗ Οικογένεια. Η οικογένεια απαντά στην περιοχή της Ζαρνάτας και της Κελεφάς. Από τα μέλη της το 1690 αναφέρονται:

α) Ο **Μιχάλης Φαγάκης**, 66. Michali Fagachis, κατοικούσε στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς και το όνομά του αναγράφεται σε κατάλογο της βενετικής διοίκησης. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

β) Πάλι ο **Μιχάλης Φαγάκης**, 73. Michali Fagachi, από την ίδια περιοχή. Αν δεν πρόκειται περί διπλής αναγραφής του ίδιου ονόματος τότε υπήρξαν δύο συνώνυμοι, ό.π., σ. 428.

γ) Ο **Τζανέτος Φαγάκης**, 14. Zaneto Fagachi, αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας., ό.π., σ. 429.

Το 1704 από τους Άνω Δολούς αναφέρονται ο **Τζανέτος Φαγάκης** με ετήσια παραγωγή 45 κροντήρια λάδι και ο **Ταβουλάρης Φαγάκης** με 40 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

ΦΑΓΕΤΙΝΑΚΟΣ ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΣ. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ Α Κ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΦΑΓΡΗΣ. Στο ναό της Παναγίτσας στα Φαγριάνικα της Μηλιάς αναγράφεται το όνομα Φάγρης, από το οποίο προφανώς προήλθε η ονομασία του οικισμού. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 246.

ΦΑΚΟΥΡΑΚΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΦΑΪΠΗ ή ΤΟΥΧΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο. Με το όνομα Τούχνη -Τουσνι- αναφέρεται στην Ιταλία, μετανάστες του 1674.

Ο **Η. Φαΐπης** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φαϊπέα κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΑΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Το 1644 η οικογένειά του, με τη γυναίκα του και πέντε παιδιά, προσπάθησαν να μεταναστεύσουν στη νότιο Ιταλία με το πλοίο του Μαχαιρίδη. Οι Βενετοί τους κράτησαν στην Κέρκυρα, τους σίτιζαν με ακατάλληλες τροφές και πέθαναν πολλοί από αυτούς, ώστε η μετανάστευσή τους ματαιώθηκε και γύρισαν πίσω. Οι Βενετοί τους φέρθηκαν με τον απαίσιο και εγκληματικό αυτό τρόπο γιατί δεν ήθελαν οι Μανιάτες να φύγουν από τον τόπο τους γιατί θα έχαναν τα λιμάνια του τόπου που τα χρησιμοποιούσαν για αγκυροβόλια και για ανεφοδιασμό. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*. τ. 2, σ. 436.

ΦΑΚΙΟΛΕΑΣ ΠΑΝΑΓΟΣ. Στο ναό του Αγίου Γεωργίου Νομιστή υπάρχει δέηση με το όνομά του από 1754 ή 1814; Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας 1976*, σ. 226.

ΦΑΛΕΝΕΑΣ Μ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΑΛΕΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 9362. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΦΑΛΙΔΕΑΣ Α. κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΦΑΛΙΕΡΗΣ Παπάς από το Ζυγό. Para Falieris da Sigo. Το 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για να απελευθερώσουν το Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολό Βαρυκέφαλο. Κ. Τσικνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε. Οικογένεια Φαλιέρη απαντά στη Ζάκυνθο το 1504. Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό - Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 675. Πρόκειται για Βενετσάνικο όνομα

που απαντά το 1278 και 1293 στους καστελάνους της Μεθώνης και της Κορώνης. Ch.Horpf, *Chroniques Greco-Romanes*, σ. 376, 378, 388, 401, 402, 403, 406, 413.

ΦΑΛΤΣΟΙ Οικογένεια. Το 1806 στο υποσχετικό του Αντωνόμπεη οι κάτοικοι του Οιύλου υπέγραψαν σε δύο ομάδες: α) Γιατριάνοι, Ραζελιάνοι, Τζαχουτιάνοι και Κακασαγγιάνοι και β) Στεφανοπουλιάνοι, Στεφانيάνοι, **Φάλτσοι** και Νοβοκιάνοι. Από τα ονόματα αυτών φαίνονται οι υπάρχοντες κύριοι κλάδοι των μεγάλων πατριών του Οιύλου. Φάλτσοι υπέγραψαν και στην Κελεφά. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 44.

ΦΑΝΑΡΗΣ. Το όνομά του αναφέρεται το 1293 ως ένας από τους αρχηγούς των κατοίκων της Γιάννιτσας που κατέλαβαν την Καλαμάτα στο όνομα του Βυζαντινού Αυτοκράτορα, αλλά με προδοσία του Σγουρομάλλη επεστράφη στους Φράγκους. Αδαμ. Αδαμαντίου, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1901)594.

ΦΑΝΑΣ καπετάν. Από παράδοση αναφέρεται ότι 1770 με τα Ορλωφικά ο καπετάν Φανάς ήταν αρχηγός των Μεγαλο-Μαντιναίων, που κρύφτουσαν στο Καταφυγιά της Σπηλιάς και αιχμαλωτίστηκαν από τους Αρβανίτες. Θεωρείται ως πρόγονος της οικογενείας Φελουκαντζή. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντινείς της Μάνης*, σσ. 72 και 583.

ΦΑΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΑΡΑΙΩΝ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Σκουτάρι. Ν. Κατσικάρου, *Η Βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

ΦΑΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή δύο βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΦΑΡΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

ΦΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στα Ξιφარიάνικα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 80.

ΦΑΡΔΑΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ήταν από τη Καρύνια και ο **Πάυλος Φαρδαλάκος**, γεννημένος το 1803, μαζί με το **Θωμά Φαρδαλάκο**, γεννημένο το 1798, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΦΑΡΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1704 αναφέρεται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 10 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΦΑΡΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Zanetto de Fari. Το 1576 υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για την αποφυλάκιση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

ΦΑΡΜΟΥΡΑΚΗΣ Δ. Κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΦΑΡΟΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1717 αναφέρεται από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 18. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 206.

ΦΑΡΟΜΙΧΑΛΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ. Το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

ΦΑΣΟΥ ή ΦΑΣΕΑ Οικογένεια. α) Το 1737 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) η **Γιαννού η Φάσαινα** με τα παιδιά της η οποία πούλησε μια λαχίδα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)87. β) Το 1780 από την ίδια περιοχή αναφέρεται ο **Γιαννάκης Φασέας** σε δωρεά αναδόχων, ό.π., σ. 93.

Ο **Δημήτρης**, ο **Γιαννάκης**, ο **Στράτης** και ο **Παναγιώτης Φασέας** (σημειώνονται Φατέας, μήπως Φωτέας;) κατοικούσαν στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Επίσης ο **Ι.**, ο **Σ.** και ο **Θ. Φασέας** υπέγραψαν ανάλογη αναφορά που τη δημοσίευσε η ίδια εφημερίδα, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Θεοδωράκης**, ο **Γιαννάκης**, ο **Στράτος** (μήπως Φωτέας;) και ο **Στρατήγης Φασέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Η οικογένεια απαντά εκτός από την περιοχή της Ανδρούβιστας και στο Σταυροπήγι:

Ο **Θεόδωρος Φασέας** υπέγραψε ψήφισμα μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 18, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Θεοδωράκης Φασέας** το 1832 υποχρεώθηκε να πληρώσει 150 γρόσια για τις ζημιές που προκάλεσε στους Κυριακέους-Πατριαρχούς. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

Ο **Παναγιώτης Γεωργ. Φασέας** με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο.

Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. Ακολούθησε η έγκριση από το Βουλευτικό, ό.π., τόμ. 2, σ. 338.

Ο **Παναγιώτης Φασέας** στις 16 Σεπτεμβρίου 1831 ήταν στο Βαρούσι, μαζί με άλλους αρχηγούς ενόπλων τμημάτων, για την αντιμετώπιση των στασιαστών Μαυρομιχαλαίων και υπέγραψε έγγραφο, ότι το στρατόπεδό τους εστερείτο τροφίμων και κινδύνευε να διαλυθεί. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 98.

Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε στον **Παναγιώτη Γεωργ. Φασέα** βαθμός υπαξιωματικού α' τάξεως, αριθ. Μητρ. 4132. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117, αριθ. καταλ. 511.

Ο **Τζανέτος Φάσος** στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Αθανάσιος Φάσος** ήταν από τα Πηγάδια, το 1852 είχε συμμετοχή στην κίνηση του Παπουλάκη και φυλακίστηκε. Με το Β.Δ. της 9 Αυγούστου 1852, που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ, αριθ. 33, της 22 Αυγούστου 1852, σελ. 225, εξαιρέθηκε της αμνηστίας που δόθηκε, αλλά τελικά τον επόμενο χρόνο αποφυλακίστηκε. Είχε το παρωνύμιο "στρατηγός" γιατί ήταν ανθυπολοχαγός της Φάλαγγος.

Στον **Πέτρο Φασέα** αναγνωρίστηκε ο βαθμός του υπαξιωματικού 2ας τάξεως, αριθ. μητρ. 4597, Κ.Πίτσιου, ό.π., αριθ. καταλ. 513.

Ο **Πέτρος Φασέας** ήταν γαμπρός του Παναγιώτη Μπουκουβαλέα-Τρουπάκη και σκοτώθηκε το 1821 στη μάχη της Καρύταινας υπό το Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Αν.Γούδα, *Βίοι παράλληλοι*, τόμ. 8, σ. 410. Γ.Μαραβελέα, *Οι Παλαιολόγοι της Καρδαμύλης*, σ. 124. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. ρλδ'.

Ο **Π. Φασέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φασέα κατοικούσε στο πετροβούνι, Ξωχώρι και Χώρα. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΑΤΣΕΑΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1676 στα Κύθηρα. Χρ.Μαλτέζου, Ο Μανιάτης Λιμπεράκης φυλακισμένος στα Κύθηρα (1676), *Λακωνικάί Σπουδαί* 11(1992)339.

ΦΕΔΟΥΡΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διονυσίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΦΕΛΕΚΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ. Στις 15 Ιανουαρίου υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Δημητράκης Φελεκέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. (Βλέπε Φαλιδέας, Φαλενέας)

;Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια ;Φελεκέα; κατοικούσε στη Χώρα, Ξωχώρι και Νίκοβο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΕΛΙΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Ήταν Μπαρδουνιώτης και το 1824 υπηρέτησε υπό τον Παναγιώτη Γιαννέα Καπετανάκη για τη φύλαξη της ακτής από το Αρμυρό μέχρι την Καλαμάτα. ΓΑΚ, Εκτ. φάκ. 53, της 20 Ιανουαρίου 1825.

ΦΕΛΟΥΚΑΝΤΖΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Μεγάλη Μαντίνεια και αναφέρεται από παράδοση ότι ήταν απόγονοι του Καπετάν Φανά, ο οποίος ήταν αρχηγός των Μαντιναίων το 1770, στα Ορλωφικά, όταν κλείστηκαν και αιχμαλωτίστηκαν στου Καταφυγιού τη Σπηλιά. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 72 και 583. α) Ο **Κωνσταντής Φελουκαντζής** το 1829 υπηρέτησε ως κλήτορας της επαρχίας Σταυροπηγίου προς 60 γρόσια το μήνα. Β. Πατριάρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 81. β) Ο **Στράτης Φελουκαντζής** γεννήθηκε το 1794 και υπέγραψε ψηφίσματα που καταδίκάζαν τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων τα οποία δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Το 1842 κατέθεσε ως μάρτυρας στην υπόθεση της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, *ό.π.*, σ. 182 κ.ε. γ) Ο **Ν. Φελουκαντζής** υπέγραψε το πρώτο από τα ανωτέρω ψηφίσματα, *ό.π.*

ΦΕΛΟΥΚΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. Το 1825 υπηρέτησε υπό τον Σταυριανό Καπετανάκη και με μπουκαδόρο τον Παναγιώτη Μαρκέα. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31. (Ο Μ. Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)520 τον γράφει Ι. Φελεκέα και παραπέμπει: ΓΑΚ, Υπουργ. Πολ., 25 Απριλίου 1825).

ΦΔΛΟΥΡΗΣ ?? ΤΖΩΡΤΖΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Βάτας στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 39. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΦΕΛΟΥΡΗ Οικογένεια. Σύμφωνα με παράδοση, την οποία κατέγραψε ο Ι. Ταϊφάκος, *Ανέκδοτα έγγραφα της οικογενείας Φελούρη*, Αθήνα 1968, σ. 4, το όνομα "Φελούρης" προέρχεται από τη λέξη ωφελώ-'φελάω. Λέγεται ότι ένας νεαρός από το Βάτα αρραβωνιάστηκε μια κοπέλλα αχαμνόμερη από τον Κότρωνα, της οποίας ο πατέρας δεχόταν συχνά προσβολές από ένα Νικλιάνο. Ο νεαρός μνηστήρας, με την παρότρυνση της μνηστής, σκότωσε το Νικλιάνο και αυτή χαρούμενη φώναξε: "Μωρέ, τούτος 'φελάει, είναι φελοούρης!". Έκτοτε δε παρέμεινε το προσωνύμιο αυτό στην οικογένεια.

Από τον ίδιο συγγραφέα, *ό.π.*, σ. 5, αναφέρεται ότι το φιλοπόλεμο της οικογενείας Φελοούρη έδειχνε η παροιμία, "*Απάντησες Φελοούρη, πιάσε τα άρματα σου*".

Κατά τον Ι. Ταϊφάκο, *ό.π.*, σ. 3, η οικογένεια Φελοούρη, καταγομένη από το Βάτα (ο Βάτας) του Κότρωνα, ήταν μια από τις μεγαλύτερες σε όγκο και οικονομική δύναμη της περιοχής, από την οποία προήλθαν πολλές οικογένειες, όπως α) **Γεωργιτσόγιαννη ή Παναγιωτάκου** στο Βάτα, β) **Γιαννουζάκου-Γιαννουζιάνοι** που εγκαταστάθηκαν στους Μολάους, γ) **Γρηγοράκου** στον τ. δήμο Μαλεβρίου και στο Γύθειο, δ) **Εξαρχάκου** (προερχόμενοι από το γέρο-Εξαρχο Φελοούρη) στην Πλύτρα και τα Παπαδιάνικα Μολάων, ε) **Καράγιαννη** στο Γεωργίτσι, στ) **Καρακίτσου** στα Πάκια Μολάων, ζ) **Κλάψη** στο Φοινίκι και στα Λεβέτσοβα (Κροκεές), η)

Κουλουβάρη στον Κότρωνα, θ) **Κουφόγιαννη** στο Γύθειο και τη Μοναχή Συκιά, ι) **Κρανίδη** (κλάδος της οικογενείας Καρακίτσου) στον Αρχάγγελο και Δαιμονιά Μονεμβασίας, ια) **Λάγαρη** στη Μάνη, ιβ) **Λαλούδα** στις Βελιές, ιγ) **Μενδράκου** στο Βάτα, ιδ) **Μιχαλαρόγιαννη** στο Καυκί, ιε) **Παπαδάκη-Κακούργου** στην Ελίκα και Άγιο Μάμμα, ιστ) **Παπαλεκάκου** στον Κότρωνα, ιζ) **Πετρακόγιαννη** στο Βάτα, ιη) **Σαλουφάκου** στο Βάτα, ιθ) **Σγουβεάκου** στο Βάτα, κ) **Φαράκου** στο Βάτα, κα) **Φαρέα** στην Αρεόπολη, κβ) **Φαρή** στα Κύθηρα κ.ά.

Κατά άλλη εκδοχή οι Φελοούρηδες είχαν την καταγωγή από το Μώλο της Λαμίας, όπου ήταν κλεφταρματολοί. Ήρθαν όμως σε αντιπαράθεση με τους Τούρκους και κατέφυγαν στην Πελοπόννησο, εγκατασταθέντες αρχικά στους Αγριάνους. Στη συνέχεια μετώκησαν στο Βάτα της Μάνης. Επειδή ο Τσιγκούριος Γρηγοράκης είχε γίνει αντιπαθής στους Μανιάτες, διότι είχε αναλάβει τη συγκέντρωση των φόρων, δολοφονήθηκε μέσα στον πύργο του στον Αγερανό. Τουρκικά αγήματα αποβιβάστηκαν κοντά στο Βάτα και κατέστρεψαν τους πύργους των Φελουριάνων, οι οποίοι κατά κλάδους σκόρπισαν σε διάφορα μέρη. Οι **Καρακιτσιάνοι** εγκαταστάθηκαν στη Σκάλα, οι **Γιαννουζιάνοι** στα Πάκια των Μολάων, Οι **Φελουριάνοι** στο Φοινίκι, ο **γέρο-Πιέρος Έξαρχος** στην Πλύτρα, οι **Παπαδάκηδες (Κακουριάνοι)** στην Ελίκα και ο **καπ. Κρανίδης** στον Αρχάγγελο της Μονεμβασίας. Γ. Χώρα, Ο εποικισμός του λιμένος Αρχαγγέλου Μονεμβασίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)128.

Μεγάλη πατριά της Ανατολικής Μάνης η οποία ήταν εγκατεστημένη στον Βάτα, όπου είχε πύργο. Κλάδοι της πατριάς ήταν οι **Γιαννουζιάνοι**, **Γεωργιτσογιαννιάνοι**, **Παπαλεκιάνοι**, **Πετρακογιανναίοι**, **Σαλουφιάνοι** και **Σγουβιάνοι**. Οι **Φελουριάνοι** σκότωσαν τον Τσιγκούριο Γρηγοράκη, γιατί ήταν σύμμαχος των εχθρών τους Λεκιάνων. Οι Γρηγοράκηδες τους πολέμησαν και τους εκτόπισαν από τον τόπο τους. Έμειναν μόνο οι Σγουβιάνοι, οι οποίοι ζήτησαν ψυχικό. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173-6.

Σε αναφορές του Leake προς το Foreign Office αναφέρεται ότι οι περιοχές της Λάγιας και του Βάτα ήταν εχθρικές προς τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη. Επομένως η έχθρα των **Φελουριάνων** προς τον Τσιγκούριο που ήταν ανιψιός του Αντωνόμπη χρονολογείτο από παλιά. Ε. Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)362.

Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 ο **Καρακίτζος Φελούρης** ζήτησε προαγωγές, οι οποίες εγκρίθηκαν. Ο **Δημητράκης Κίτσου Φελούρης** έγινε αντιστράτηγος, ο **Σωτήρης** και ο **Αναστάσης Φελούρης** έγιναν υποχιλάρχοι. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 140.

Οι Φελοούρηδες ήταν η ισχυρότερη οικογένεια του Κότρωνα, που διασπάστηκε στους ακόλουθους κλάδους: **Σγουβεάκου**, **Πετρακόγιαννη**, **Έξαρχάκου**, **Καρακίτσου**, **Φαράκου**, **Γεωργιτσόγιαννη** ή **Παναγιωτάκου**, **Λαγάρου** και **Κουφόγιαννη**. Ο **Κρανίδης Φελούρης** ήταν από τους πρώτους που έτρεξαν να αντιμετωπίσουν τους Αιγυπτίους που είχαν αποβιβαστεί στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 42 και 81.

Από τον Αμβ. Φραντζή, *Ιστορία της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 23, αναφέρεται ότι ο **Ιωάννης Καρακίτσος** εκ Λακεδαιμονίας μη υποφέροντας την τυραννία των Τούρκων έγινε κλέφτης. (Ο ίδιος συγγραφέας

στον τόμ. Δ, σ. 155 γράφει ότι ο Ιωάννης Καρακίτσος από την περιοχή των Εμπλακίων και Μικρομάνης στις 23 Μαρτίου 1821 έλαβε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας και στον τόμ. Α, σ. 332, γράφει ότι και ο Δημήτριος Καρακίτσος έλαβε μέρος στην απελευθέρωση της Καλαμάτας). Πάλι από τον Αμβ. Φραντζή, ό.π., τόμ. Δ, σ. 193, πληροφορούμεθα ότι από τους Μανιάτες συμμετοχή στην επανάσταση είχε ο **Δημήτριος Καρακίτος** και ο γιός του **Νικόλαος Κρανίδης**. Ο ίδιος συγγραφέας, ό.π., τόμ. Δ, σ. 165, γράφει ότι από την περιοχή της Μονεμβασίας διακρίθηκαν στην επανάσταση ο **Κρανίδης**, ο **Γεώργιος** και ο **Νικόλαος Καρακίτσηδες**.

Ο Ι. Ταϊφάκος, ό.π., σ. 4, γράφει ότι το 1770-80 διακρίθηκε ως αρχηγός σώματος ο **Ιωάννης Καρακίτσος** (ποίος όμως ο από Λακεδαιμονίας ή από περιοχή Εμπλακίων-Μικρομάνης;). Ο ίδιος, ό.π., σ. 5, αναφέρει ότι ο **Δημήτριος Φελούρης** με διαταγή της Περ. Γ, αριθ. 3072 της 13 Φεβρουαρίου 1825 διορίστηκε "*με εβδομήκοντα στρατιώτας δια την ευταξίαν των χωρίων Έλους*", και παραπέμπει: Μ. Δρεπανά, Ο Κ. Σουλιώτης στα Τρίνησα, Λακωνικά 2(1965)121.

Αναφέρεται ο **γέρο-Έξαρχος Φελούρης** ότι πολέμησε τον Ιμπαήμ στο Διρό και το Σκουτάρι. Γ. Χώρα, Ο εποικισμός του λιμένος Αρχαγγέλου Μονεμβασίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)129. (Παραπέμπει όμως στο Δ. Βαγιακάκο που δεν τον αναφέρει)

Στις 29 Ιανουαρίου 1827 αναφέρεται ότι ο Κωνσταντίνος Μαυρομιχάλης ήθελε να πιάσει το κάστρο της Μονεμβασίας. Οι **Φελουριάνοι** θα αντιδρούσαν, όπως αντέδρασαν, όταν ο Θεοδωρής Νικολόπουλος πήγε από θαλάσσης με 60 άνδρες να πιάσει τον πύργο του κάστρου και οι Φελουριάνοι φύλαγαν το βράχο και του σκότωσαν 6 ανθρώπους. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 263.

Ο **Αναστάσιος Φελούρης** και ο ή οι αδελφοί του ήταν στη φρουρά του κάστρου της Μονεμβασίας. Τον Ιανουάριο του 1827 το κάστρο της Μονεμβασίας το φρουρούσαν ο Αναστάσιος Φελούρης, ο καπ. Γιάννης Κρανίδης, ο καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος, ο καπ. Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπ. Γιαννιός (;). Δημιουργήθηκαν επεισόδια και οι οπαδοί των Μαυρομιχαλαίων έπιασαν την ακρόπολη (γουλά), ενώ οι οπαδοί του Μούρτζινου και Τζανετάκη, όπου και οι Φελούρηδες, ήταν από έξω. Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1 Μαρτίου 1827 αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι Μανιάτες οπλαρχηγοί και να αναλάβει τη διοίκηση ο Δημήτριος Πλαπούτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 292-3 και 358-9.

Ο **Αναστάσιος Φελούρης** οικειοποιήθηκε το λιμάνι του Αρχαγγέλου και το 1827 πήρε εντολή από τον υπουργό Εσωτερικών και Αστυνομίας Α. Λόντο να το αφήσει, γιατί ανήκε στην οικογένεια Παγώνη. Αναφέρεται ότι την εποχή του Ιμπραήμ οι Φελούρηδες είχαν καταλάβει το λιμάνι του Αρχαγγέλου για να μπορούν να σωθούν διά της φυγής. Το όνομα του **καπ. Κρανίδη** αναφέρεται ότι εγκαταστάθηκε στον Αρχάγγελο. Γ. Χώρα, Ο εποικισμός του λιμένος Αρχαγγέλου Μονεμβασίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 5(1980)128, 141-2.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φελουρέα κατοικούσε στο Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

Ο **Νικόλαος Καρακίτζος** με την έναρξη της επανάστασης πήγε στο Μυστρά και μετά στη Μονεμβασία. Μετά την παράδοσή της πήγε στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 131.

Ο **Δημήτριος Καρακίτσος** με το γιό του **Νικόλαο Κρανίδη** αναφέρονται μεταξύ των επισήμων στρατιωτικών της Μάνης. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 153. Στην απελευθέρωση της Καλαμάτας αναφέρει τον **Δημ. Καρακίτσο** και το **Θεόδωρο Κρενίδη** (όχι Κρανίδη), ό.π., τόμ. Α, σ. 332. Να σημειωθεί ότι ως οπλαρχηγό από τη Μονεμβασία αναφέρει και τον Κρανίδη, ό.π., τό. Δ, σ. 165.

Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Δημήτριος Καρακίτσος** που υπηρέτησε στην επανάσταση του 1821 ως αντιστράτηγος κατατάχθηκε στους αξιωματικούς Στ' τάξεως (υπολοχαγός) με αριθ. μητρ. 1437. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 66.

Ο **Δ. Καρακίτσος-Φελούρης** αναφέρεται ότι κατά την εισβολή του Δράμαλη κατέλαβε το κάστρο του Άργους. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 79. Ο Αλεξανδράκος θεωρεί ότι στη Μάνη δεν υπάρχει οικογένεια Καραγιάννη, που αναφέρεται από ιστορικές πηγές ότι κατέλαβε το κάστρο του Άργους. Πρόκειται όμως για τον Αθανάσιο Καρύγιαννη από τη Γιάννιτσα, ο οποίος εξεστράτευε με τους Μανιάτες.

Ο **Σωτήριος Φελούρης-Καρακίτσος** υπηρέτησε στην επανάσταση του 1821 ως υποχιλάρχος και κατατάχθηκε στην Ε' τάξη των αξιωματικών (λοχαγός) με αριθ. μητρ. 1158. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 65.

Ο Δ. Καρακίτσος πήρε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης*, σ. 76.

Ο **Ιωάννης Κρανίδης** ήταν μέλος της οικογενείας Φελούρη, γι' αυτό μερικές φορές αναφέρεται ως Κρανίδης Φελούρης.

Όταν οι Μανιάτες πήγαιναν να πολιορκήσουν τη Μονεμβασία, προηγούντο τα αποσπάσματα Τζανετάκη και Κρανίδη, τα οποία προηγούντο, συνάντησαν στα χωριά Συκέα και Αγίου Θεόδωρου Τούρκους από τη Μονεμβασία, που μάζευαν ζώα (αρνιά, κατσίκια και γελάδια) και έγινε συμπλοκή. Οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν στο χωριό Άγιος Νικόλαος. Στη θέση Λούτσα αναδείχτηκε για τη γενναιότητα και την καρτερία του ο Κρανίδης, που απωθούσε τους Τούρκους βήμα προς βήμα και τους ανάγκασε να επιστρέψουν στη Μονεμβασία διωκόμενοι. Δεν τους άφησαν να μπουν μέσα οι Τούρκοι και σε νέα μάχη, πάλι δεν κατόρθωσαν να υπερισχύσουν των επαναστατών και τελικά έγινα δεκτοί στο κάστρο. Εκεί σκοτώθηκαν έξι άνδρες από τη Λάγια. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67-8.

Ως αρχηγοί της πολιορκίας της Μονεμβασίας αναφέρονται: Ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Δημήτριος Τσιγκουράκος, ο Π. Κοσονάκος, ο Πετροπουλάκης, ο Γ. Αντωνάκος (καπ. Γιωργάκης Αντωνάκος-Γρηγοράκης;), ο Πιέρος Μαγκιόρος, ο Ι. Κατσούλης και ο **Ιωάννης Κρανίδης**. Κ. Παπαμιχαλοπούλου, *Πολιορκία και άλωση Μονεμβασίας υπό των Ελλήνων τω 1821*, σ. 67.

Ο καπ. Γιάννης Κρανίδης ήταν ένας από τους φρουράρχους του κάστρου της Μονεμβασίας. Τον Ιανουάριο του 1827 το κάστρο της Μονεμβασίας το φρουρούσαν ο Αναστάσιος Φελούρης, ο καπ. Γιάννης Κρανίδης, ο καπ. Παναγιωτάκης Βασιλάκος, ο καπ. Γιώργης Δραγωνάκος και ο καπ. Γιαννιός (; πιθανώς Βασιλάκος). Δημιουργήθηκαν επεισόδια και οι οπαδοί των Μαυρομιχαλαίων έπιασαν την ακρόπολη (γουλά), ενώ οι οπαδοί

του Μούρτζινου και Τζανετάκη, όπου και οι Φελούρηδες, ήταν από έξω. Στη συνεδρίαση της Εθνοσυνέλευσης της 1 Μαρτίου 1827 αποφασίστηκε να απομακρυνθούν οι Μανιάτες οπλαρχηγοί και να αναλάβει τη διοίκηση ο Δημήτριος Πλαπούτας. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 292-3 και 358-9.

Αναφέρεται ότι ο **Γιάννης Κρανίδης** ήταν ένας από τους καπετάνιους του Τζανετάκη Γρηγοράκη, που όταν ήταν φρούραρχος της Μονεμβασίας, τον έστειλε στην Αργολίδα, για την αντιμετώπιση του Δράμαλη. Κ. Κοτσώνη, *Αιχμαλωσία τουρκικών πλοίων εις Γύθειον, Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών, 1982, σ. 89.*

Ο **Κρανίδης**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται στις 19 Ιανουαρίου 1825 σε επιστολή ότι "...γράφει ένα γράμμα ο Κρανίδης του Πατρίκιου...". Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη, σ. 188.*

Μεταξύ των πολεμιστών εναντίον του Ιμπραήμ στο Διρό ήταν και ο **Κρανίδης Φελούρης**. Κ. Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί 13(1996)450.*

Ο Πανάγος Πικουλάκης πήγε στο μέτωπο του Διρού με 50 στρατιώτες. Συνέδραμον ο Γ. Καβαλιεράκης, Γεώργιος Καπετανάκης, **Κρανίδης Φελούρης** και Βασίλης Μιχαλιάκος (Μιχαλεάκος). Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα, τόμ. Γ, σ. 61.*

Ο **καπετάν Κρανίδης** με 5-6 στρατιώτες πήγε στα Τρίνησα στα τέλη Ιουλίου 1826, όταν περίμεναν την εισβολή του Ιμπραήμ στην Ανατολική Μάνη και έγραψε επιστολή μαζί με τον Θωμά Αντωνάκο-Γρηγοράκη στον Τζανετάκη Γρηγοράκη. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχαίον Τζωρτζάκη - Γρηγοράκη, σ. 241.*

Ο Κρανίδης, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στην πολιορκία της Μονεμβασίας. Δ. Αλεξανδράκου, *Ιστορία της Μάνης, σ. 76.*

Ο Ιωάννης Κρανίδης στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. Γ. Α. Κ., Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Νικολής Γιαννουζάκος-Φελούρης** περιέθαλψε Τούρκους της Μονεμβασίας, οι οποίοι στις 25 Ιουλίου 1821 του παρέδωσαν ευχαριστήριο επιστολή. Ο ίδιος στις 19 Φεβρουαρίου 1844 πήρε το χάλκινο αριστείο της επανάστασης. Στις 28 Φεβρουαρίου 1844 απονεμήθηκε το ίδιο αριστείο και στον γιό του **Ιωάννη Ν. Φελούρη**, του οποίου υπάρχει άλλο έγγραφο. Ι. Ταϊφάκου, ό.π., σ. 8 κ.ε.

????Ο **Κυριακούλης Γρηγοράκος** από την επαρχία Γυθείου, μετά την απελευθέρωση πήρε το βαθμό του ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 2714. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες, σ. 83.*

Οικογένεια Εξαρχάκου. Από την περιοχή της Λακεδαίμονος (ίσως το νομό) αναφέρονται ως αναγνωρισθέντες υπαξιωματικοί 2ας τάξεως ο **Μάρκος Εξαρχάκος** με αριθ. μητρ. 1810, ο **Νικόλας Εξαρχάκος ή Καλαματάκος** με αριθ. μητρ. 1828 και ο **Γεωργάκης Εξαρχάκης** με αριθ. μητρ. 2517. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες, σ. 103.*

Οικογένεια Κουλούβαρη. Αποτελούσε κλάδο των Φελουριάνων (οικογενείας Φελούρη) και είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη, σ. 79* και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα, σ. 173.*

Ο **Δημήτριος Κουλοβάρης ή Μανιάτης** ήταν από την επαρχία Γυθείου. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του

ανθυπολοχαγού (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1805. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 86.

????Ο **Γεώργιος Μεντράκος** κατοικούσε στη Χειμάρρα και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Λακωνικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Η **Οικογένεια Παπαλεκάκου** αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Φελουριάνων της Ανατολικής Μάνης. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 173. Η οικογένεια είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΦΕΡΟΥΔΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Από το Λίμπερδο και αναφέρονται ότι συνόρευαν με κτήματα του Δημητράκη Πουλάκου Λιακαράκη Κουταλιδέα. Μ. Βέη, *Αυθεντικά Μανιάτικα έγγραφα κληρονομικής υποθέσεως*, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)260

ΦΙΔΟΠΙΑΣΤΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Γεραντωνιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 68 και 77.

Είχε πύργο στο Καστρί που είναι ξεμόνι της Βάθειας. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 80.

Ο **Γιάννης Φιδοπιάστης** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΦΙΚΑΡΔΟΥ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο της οικογενείας Μιχαλάκη (Μιχαλακιάνοι) της πατριάς των Νικλιάνων, οι οποίοι πήγαν στη Λάγια και από εκεί εγκαταστάθηκαν στη Βάθεια, όπου η οικ. Φικάρδου είχε πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 77. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 78.

ΦΙΚΟΥΡΑ ή ΦΙΚΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1675 ο **Αλέξανδρος Φικούρας** ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

Το 1704 αναφέρεται από τα Βαρούσια ο **Γιωργάκης Φικούρας** με ετήσια παραγωγή μια βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

Ο **Μιχαλάκης Φικουρέας** γεννήθηκε το 1779, το 1824 κατοικούσε στο κάστρο της Ζαρνάτας και ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 120.

Ο **Μίχος Φικουράκος** τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολόπουλος-Γρηγοράκης στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΦΙΛΑΝΔΡΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Σέλιτσα (Άνω Βέργα).

α) Στις 14 Ιουνίου 1824 ο **Ιωάννης Φιλανδριανός** υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283, και βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, ό.π., 1(1968)521. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

β) Ο **Αναγνώστης Φιλανδριανός** υπέγραψε την ανωτέρω δήλωση, ό.π., σ. 284.

ΦΙΛΙΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τη Γιάννιτσα α) ο **Γιάννης Φιλιάκης** με ετήσια παραγωγή 17 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247. β) ο **Αναστάσης Φιλιάκης** με 20 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 138, φ. 244.

ΦΙΛΙΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, Φιλιόνυφη Γιαννού. Το 1770 η Γιαννού η Φιλιόνυφη αφιέρωσε κατά παραγγελία του συζύγου της 24 κεφάλια πρόβατα στη μονή της Τίμιοβας. Γ. Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 34.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ Οικογένεια. Απαντά σε διάφορα μέρη της Μάνης και φαίνεται πιθανό ότι δεν θα υπάρχει κοινή καταγωγή.

Το 1699 ο **Δημητράκης Φιλιππάκης** νοίκιασε τη λαχίδα του Βαρουσιού από τη Βενετική Διοίκηση, που ανήκε στο Λιμπεράκη Γερακάρη. Σ.Κουγέα, Η καταγωγή του Παναγιώτη Μπενάκη, *Πελοποννησιακά* 6(1965)6.

Το 1704 στα Βαρούσια κατοικούσαν ο **Αναγνώστης Φιλιππάκης** με ετήσια παραγωγή 5 βαρέλες λάδι και ο **Νικόλας Φιλιππάκης** με 1 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 132.

Ο **Αναγνώστης Φιλιππάκης** ήταν από την Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης) και μεταξύ των ετών 1785-7 εικονογράφησε διάφορες εκκλησίες στην περιοχή της Ζαρνάτας. Ίσως σε άλλες περιπτώσεις πίσω από το όνομα Αναγνώστης να κρύβεται ο Φιλιππάκης. Το 1785 αγιογράφησε τον Άγιο Νικόλαο Κάτω Δολών, Σ.Κουγέα, *Ελληνικά* 7(1934)108. Το 1786 αγιογράφησε την Κοίμηση της Θεοτόκου στο Βαρούσι, όπως φαίνεται στην κτητορική της επιγραφή. Το 1787 εικονογράφησε την Παναγία την Καστριανή (Ζωοδόχος Πηγή) στο κάστρο της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, Συμβολαί εις την Ιστορίαν και την Τοπογραφίαν της ΒΔ Μάνης, *Ελληνικά* 6(1933)287-8 και Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 6(1955)107. Α.Πετραντώνη, Αγιογράφοι και "κονισματάδες" της Μάνης, *Λακωνικά Σπουδαί* 7(1983)133.

Η **Οικογένεια Φιλιππάκη** είχε πύργο στα Άλικα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 77.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Κουτρολιάνων της πατριάς των Νικλιάνων που εγκαταστάθηκε στα Άλικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 112 και 128.

ΦΙΛΙΠΠΕΑ ή ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ Οικογένεια. Στις 15 Ιανουαρίου ο **Στρατήγης Φιλιππέας** υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

Ο **Α. Φιλιππίδης** κατοικούσε στο Ξωχώρι και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φιλιππίδη και Φιλιππέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ. Δεν είναι γνωστό αν πρόκειται για βαφτιστικό ή για επίθετο. Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΦΙΝΟΒΑΣΙΛΗ Οικογένεια. Ανήκει στην πατριά των Μαυροκωκιάων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα Μελετήματα*, σ. 166.

Ένας **Φινοβασίλης** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΦΙΝΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 24. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΦΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ Καπετάν. 25. capitane Finoianni, αναφέρεται το 1690 από την περιοχή της Κελεφάς σε κατάλογο που συνέταξαν οι Βενετοί. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΦΙΝΟΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜΑΚΗΣ. Ο Δημάκης Φινόγιαννης κατοικούσε στην Τσίμοβα και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Στις 19 Ιουλίου 1826, μετά τις νίκες στο Αρμυρό και στο Διρό οι πληρεξούσιοι της Μάνης, στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν, έστειλαν από την Τσίμοβα (Αρεόπολη) προκήρυξη με την οποία ζητούσαν να σταλούν στη Μάνη τρόφιμα και πυρομαχικά. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 150-1.

ΦΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4126. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

ΦΙΟΡΕΤΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της υποχιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

ΦΙΤΑΡΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΦΙΤΡΟΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου χωρίς βαφτιστικό με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΦΙΤΤΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Το 1715 μαζί με άλλους προκρίτους και καπετανέους της Έξω Μάνης υπέγραψε αναφορά προς το Γενικό Προβλεπτή του Μοριά Αλέξανδρου Μπον, ζητώντας πολεμικό υλικό για τον Τουρκο-Βενετικό πόλεμο που είχε αρχίσει. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 404.

ΦΙΩΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στα Τσικαλιά και στις 16 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΦΛΑΡΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο **Γ. Φλαράκος** κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γ. Φλαράκος** κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΦΛΑΡΑΚΟΣ ή ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1383. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

ΦΛΟΝΙΣΑΚΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2417. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

ΦΛΟΥΤΣΑΚΟΣ ΔΟΣΙΘΕΟΣ Αρχιμανδρίτης. Ήταν από το Κουσκούνη και έλαβε μέρος στις μάχες του Διρού. Όπως φαίνεται από πιστοποιητικό του Ν. Πιεράκου και Αναστασίου Μαυρομιχάλη αναφέρεται ότι έλαβε μέρος στις μάχες στο Βαλτέτσι, Τρίκορφα, Τρίπολη υπό Κυριακούλη και Κωνσταντίνο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη (!) και υπό τους υπογράφοντες στο Αρμυρό, Διρό, Πολυάραβο και Καρυούπολη. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 82-3.

ΦΟΠΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

ΦΟΠΟΣ. Αναφέρεται σε διαθήκη του 1726 από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) ως "**Φόπος από τον Πύργο**". Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)82.

ΦΟΥΚΑ Οικογένεια. Πρόκειται για την οικογένεια **Φωκά**, βλέπε κατωτέρω και Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)214. Στη Ζάκυνθο αναφέρεται εγκατάσταση οικογενείας Φουκά το 1590 από το χωριό Χαριά και το 1638 από το χωριό Πραστό. Στο χωριό της Ζακύνθου Τραγάκι υπάρχει τοπωνύμιο "**στου Φουκά**". Λ. Ζώη, *Λεξικό Ιστορικό-Βιογραφικό Ζακύνθου*, σ. 686.

Από τα μέλη της οικογενείας Φουκά αναφέρονται: α) Το 1547 η **Αντρεού Φουκού** σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)70. β) Το 1663 αναφέρεται στη Ζάκυνθο σε δωρεά από νουνό προς αναδεξιμό ο **Φουκάς-Μηλιώτης Γιάννης** και ο γιός του **Γιώργος** που βαφτίστηκε. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)36. γ) Αναφέρεται η **Φούκαινα** σε πωλητήριο έγγραφο του 1699 από την περιοχή της Ανδρούβιστας. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 79. Βλέπε οικογένεια Φωκά.

Από το Βαρούσι το 1704 αναφέρεται η **Φουκού** με ετήσια παραγωγή μία βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΦΟΥΚΕΑ Οικογένεια. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Γιαννάκης** και ο **Παναγιώτης Φουκέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Γιαννάκης** και ο **Πούλος Φουκέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Ι. Φουκέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η *Γεν. Εφημ. Ελλάδος*, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Φ. Φουκέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φουκέα κατοικούσε στα Τσέρια και Φωκέα στα Τσέρια και Γιατραίκα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΟΥΚΕΑΣ ή ΦΩΚΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Στις 6 Ιουλίου 1824 η κυβέρνηση τον προήγαγε στο βαθμό του πεντηκόνταρχου. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 2, σ. 338 και τόμ. 10, σ. 387.

Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4601. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

ΦΟΥΜΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Παναγιώτης Φουμουρέας** από την περιοχή της Ανδρούβιστας καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831. Πρέπει να τον αναφέρει και η Γεν Εφημ. Ελλάδος.

Ο **Π. Φουμουρέας** κατοικούσε στα Τσέρια της Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Ο **Δ. Φουμουρέας** κατοικούσε στη Χώρα Ανδρούβιστας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φουμουρέα και Φιμουρέα κατοικούσε στα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΟΥΝΙΑΚΗΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΟΥΝΙΚΑΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3048. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΦΟΥΝΤΑΚΗ ή ΦΟΥΝΤΕΑ Οικογένεια. Στο ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στο Ξωχώρι υπάρχει φορητή εικόνα της Οδηγήτριας από το 1785 που έχει δύο αφιερωματικές επιγραφές. Η μια αναφέρει το όνομα του **Ηλία Φουντάκη** και των παιδιών του **Παναγιώτη** και **Δημητρίου**. Η άλλη γράφει το όνομα του **Στρατηγούλη Φουντάκη**. Ν. Δρανδάκη, Έρευναί εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 247-8.

Μελέτιος Φουντάκης Πρωτοσύγκελλος. Ήταν ενορίτης της μονής Στρατήτζι που βρισκόταν κοντά στην Αγία Σοφία Γούρνιτσας. Στις 10 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε τη δωρεά της μονής στον Πανάγιο Τάφο που έγινε από το Μηλέας Ιωαννίκιο και το Γεώργιο Μούρτζινο με τους επιτρόπους του. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 549-550. Το 1832 υποχρεώθηκε να πληρώσει 400 γρόσια για τις ζημιές που προκάλεσε με το Δημητράκη Ζερβέα και τους φίλους του στο σπίτι των Κυριακέων-Πατριαρχέων. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 69.

ΦΟΥΝΤΑΡΟΥ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τα Βαρούσια α) ο **Παπά-Φουντάρος** με ετήσια παραγωγή 7 βαρέλες λάδι και β) η **Νικολάκαινα Φουνταρόνυφη** με 2 βαρέλες λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

Το 1775 αναφέρεται σε προικοσύμφωνο από τα Βαρούσια, με το οποίο η **Αναγνωστόυ Φουντάραινα** πάντρεψε την κόρη της **Αναστασούλα** με τον Τζανέτο Ταραμπουλουσάκη. Γ. Αναπλιώτη, *Κουτηφαρέικο τζάκι*, σ. 9. Ως τοπωνύμιο στο Βαρούσι αναφέρεται μέχρι σήμερα του "**Φουντάρου το χωράφι**", ό.π., σ. 15.

ΦΟΥΝΤΕΑΣ Χ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φουντέα κατοικούσε στα Πρίπιτσα, Χώρα, Ξωχώρι, Πετροβούνι και Καρδαμύλη, ενώ αναφέρεται οικ. Φουτέα (μήπως Φουντέα;) από τα Τσέρια. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΟΥΝΤΕΣΗΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την

οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΟΥΝΤΙΤΖΑ. Αναφέρεται με τα παιδιά της και με το συμπίθερό της το 1736 ως μάρτυρας σε διαθήκη από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)86.

ΦΟΥΡΓΕΖΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Γυθείου και κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΦΟΥΡΛΕΓΚΑΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακωνίας. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 5752. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

ΦΟΥΡΜΟΥΡΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΦΟΥΡΝΑΡΟΥΦΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΙΝΑ. Αναφέρεται από το χωριό Ριγανόχωρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 38. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΦΟΥΡΝΑΡΟΣ Π. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΦΟΥΡΠΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276. (Μήπως Φουντέας;)

ΦΟΥΣΚΩΤΟΣ ΝΙΚΟΛΑΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 7994. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΦΟΥΤΡΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1760 από το χωριό Κηπούλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 49. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΦΡΑΓΓΙΝΑ ή ΦΡΑΓΚΙΝΑ Οικογένεια. Το 1704 από το χωριό Γιάννιτσα που βρίσκεται κοντά στη μονή της Τίμιοβας αναφέρονται: α) Ο **Δημήτρης Φραγκίνας** με ετήσια παραγωγή 14 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 138, φ. 247, β) ο **Ασημάκης Φραγκίνας** με 30 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244, γ) ο **Πένος (Μπένος) Φραγκίνας** με 18 κροντήρια, ό.π., σ. 138, φ. 244 και δ) ο **Καμαρινός Φραγκίνας** με 45 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 138, φ. 244.

Από τη μονή της Τίμιοβας αναφέρονται: α) Ο **μοναχός Διονύσιος Φραγγίνας** στις 28 Απριλίου 1723 έκανε την αριθ. 73 αφιέρωση στη μονή της

Τίμιοβας και ως μάρτυρας υπέγραψε ο Ξανθός Γιατρός καπετάνιος από τη Μηλιά. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 16. Του ιδίου, δακτυλογραφημένος *Κώδικας μονής Τίμιοβας*, σ. 38, ενθύμηση αριθ. 73. β) Ο **Σωφρόνιος Φραγγίνας** έγινε ηγούμενος στη μονή της Τίμιοβας στα έτη 1748, 1763, 1765, 1770-1 και επί των ημερών του έγιναν έργα. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σσ. 34 και 47.

ΦΡΑΓΓΙΟΚΑΚΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 1734. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ ή ΦΡΑΚΑΚΗΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Το 1704 αναφέρεται από τους Κάτω Δολούς ο **Τζανέτος Φρακάκης** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 131.

ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 5420. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

ΦΡΑΓΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Νύφι. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79. Οικογένεια Φραγκάκου υπήρχε και στα Άλικα. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 127.

Ο **Ιωάννης Φραγκάκης** από τον Πύργο του Διρού, γεννημένος το 1806, στρατολογήθηκε το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθεί στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ.Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Επίσκοπος Οιτύλου. Το 1618 υπέγραψε επιστολή που καθιστούσε τον Πέτρο Μέδικο εκπρόσωπο των Μανιατών. Στην υπογραφή του έγραψε "στέργομαι τα άνωθεν με Ζαρνάτα" που ίσως λόγω καταγωγής επηρέαζε την περιοχή εκείνη. Κ.Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Ελλάς, σ. 206. Απ.Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 69.

ΦΡΑΓΚΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι προέρχεται από τα βουνά (ορεινά χωριά της Μάνης) και κατέβηκε στους Μπουλαριούς. Πιθανώς υπάρχει συγγένεια με ομώνυμη οικογένεια της Μίνας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 117. Πιθανώς όμως να είναι κλάδος των Μιχαλακιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ.Κάσση, ό.π., σ. 105.

Ο **Φραγκογιάννης Πνευματικός** κατοικούσε στους Μπουλαριούς και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΦΡΑΓΚΟΣ ΠΙΕΡΟΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κουτρομάνι στο ημερολόγιο του Παπαδακη, φ. 26. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 209.

ΦΡΑΓΚΟΥ Οικογένεια. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως στρατιώτες α) ο **Αντώνιος Φράγκου** από την επαρχία Οιτύλου με αριθ. μητρ.

3699 και β) ο **Δημήτριος Φράγκου** από τη Λακεδαίμονα με αριθ. μητρ. 5879. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΦΡΑΓΚΟΥΛΑΚΗΣ ΔΗΜΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ Οικογένεια. Πολυμελής οικογένεια κυρίως από τη Μικρή Μαντίνεια, που αργότερα και μέχρι τις ημέρες μας αναπτύχθηκε στη Μεγάλη Μαντίνεια.

Στις 19 Μαΐου 1502 αποφασίστηκε να παίρνουν 4 δουκάτα το χρόνο για να διατηρούν άλογο ο **Δημήτριος και Γεώργιος Φραγκούλης**, Ζαχαρίας και Δημήτριος Πλεμένος και ο Κόστας Σέρβος. Ήταν, όπως και άλλοι, πρόσφυγες από τη Μεθώνη, που πιθανώς είχαν εγκατασταθεί στην Κεφαλονιά. Τα ονόματα αυτά απαντούν στη Μεγάλη Μαντίνεια και την Ανδρούβιστα. Γ. Πλουμίδα, Συλλογή εγγράφων Μεθώνης και Κορώνης, *Πελοποννησιακά* 10(1974)164.

Το 1704 αναφέρονται από τη Μικρή Μαντίνεια α) ο **Κωνσταντής Φραγκούλης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, β) ο **Γιαννάκης Φραγκούλης** με 75 κροντήρια, γ) ο **Νικολάκης Φραγκούλης** με 65 κροντήρια, δ) ο **Ταβουλάρης Φραγκούλης** με 66 κροντήρια, ε) ο **Δημητράκης Φραγκούλης** με 60 κροντήρια, στ) ο **Αλεβίζος Φραγκούλης** με 65 κροντήρια, ζ) ο **Δικαίος Φραγκούλης** με 43 κροντήρια και η) ο **Χριστόδουλος Φραγκούλης** με 43 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

Τον ίδιο χρόνο από τη Μεγάλη Μαντίνεια αναφέρονται α) ο **Παπά-Φραγκούλης** με ετήσια παραγωγή 75 κροντήρια λάδι και β) ο **Γιωργάκης Φραγκούλης** επίσης με 75 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *ό.π.*, σ. 128.

Το 1755 εικονογραφήθηκε ο ναός του Αγίου Σπυρίδωνος της Μικρής Μαντίνειας και σε αφιερωματική επιγραφή υπάρχει το όνομα "**Ζαμπετίνα Φρακουλίκη**". Αυτό δείχνει ότι μέχρι την εποχή εκείνη υπήρχαν μέλη της οικογενείας Φραγκούλη και στη Μικρή Μαντίνεια.

Ο **Κωνσταντίνος Φραγκούλη** έζησε στο δεύτερο ήμισυ του 18ου αιώνα στη Μεγάλη Μαντίνεια και απέκτησε τρία αγόρια, α) το Γεώργιο που έγινε μητροπολίτης Ζαρνάτας με το όνομα Γαβριήλ, β) το Γιαννάκη και γ) το Χριστόδουλο, για τους απογόνους των οποίων βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 584 κ.ε.

Ο **Χριστόδουλος Κωνστ. Φραγκούλης** γεννήθηκε το 1785 και ήταν χωρικός δημοφέροντας της Μεγάλης Μαντίνειας. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε αναφορά συμπαραστάσης στους επαρχιακούς δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 28 Ιουνίου 1830 μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε αναφορά προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και του δήλωναν τη συμπαραστάσή τους. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Υπέγραψε πιστοποιητικά για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαϊτσές, Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85, το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96, της 3 Ιανουαρίου 1831 και το Βενετσάνο Καπετανάκη, Α.Α.Ε.Β.Ε. φάκ. του ίδιου, έγγραφο από 2 Απριλίου 1833. Στις 18 Ιουνίου 1836 δημοσίευσε έγγραφο πλειστηριασμού σε βάρος της περιουσίας του Παναγιώτη Πιερ. Καπετανάκη. Εφημερίς Αθηνών των Αγγελιών, αριθ. φ. 42. Το 1842 κατέθεσε για την υπόθεση

της περιουσίας της μονής των Αγίων Σαράντα της Μεγάλης Μαντίνειας. Στ. Καπετανάκη, ό.π., σ. 185.

Ο **Ν. Φραγκούλης ή Φραγκουλέας** υπέγραψε αναφορές που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκαν στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831 και αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831. Αυτός θα είναι ο πατέρας της **Μαρίας Ν. Φραγκούλη** 1839-1914, που αναφέρεται στα μητρώα της κοινότητας Αβίας.

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ Οικογένεια. Ο **Αναστάσιος Φραντζεσκάκης** κατοικούσε στην Τσίμοβα (Αρεόπολη) και μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός στη Σπαρτιατική φάλαγγα. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

Ο **Ιωάννης Αποστ. Φραντζεσκάκης** κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 430. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 149.

Ο **Μιχαήλ Φρατζεσκάκης** το 1826 ήταν στην ομάδα του Θ. Καβαλιεράκη που κλείστηκαν σε ένα σπιτάκι και πρόβαλαν αντίσταση, πολιορκούμενοι από τους Αιγύπτιους που είχαν αποβιβαστεί στο Διρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 81.

Ο **Πρωτοσύγκελλος Φρατζεσκάκης** από την Αρεόπολη ήταν στο ταμπούρι του Κυριακούλη μαυρομιχάλη στη νικηφόρο μάχη του Βαλτεσίου. Ι. Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη, Μνημοσύνη* 2(1968-9)389.

ΦΡΑΝΤΖΙΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πρασίο. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

ΦΡΑΣΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ. Αναφέρεται το 1699 ως ενοικιαστής των Μύλων της Μαντίνειας από τη Βενετική διοίκηση. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 12.

ΦΡΑΤΖΙΣΚΑΚΗΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ Πρωτοσύγκελλος. Κατοικούσε στην Αρεόπολη και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε' τάξεως) με αριθ. μητρ. 968. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

ΦΡΙΛΙΓΚΕΑ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1807 από το Βαρούσι, όπου είχε σπίτι και συνόρευε με του Αναστασέα και της Ζιργανοπούλινας. Γ. Αναπλιώτη, "Αρχείο" Μεσσηνίας, τεύχ. 31, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1957, σ. 94.

Ο **Α.** και ο **Π. Φρριλιγκέας** κατοικούσαν στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΦΡΙΜΙΓΚΑΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Αναφέρεται το 1675 ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΦΡΟΝΙΜΟΥ Οικογένεια. Το 1720 στην περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης) υπήρχε ο **παπά-Φρόνιμος** και η κόρη του η **Μετάξω**

Φρονιμίτζα συνέταξε διαθήκη γιατί είχε δύσκολο τοκετό. Εντύπωση κάνει που δεν αναφέρεται το όνομα του συζύγου της, μόνο ότι του αφήνει μερικά πράγματα. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)81.

ΦΡΟΥΤΖΑΚΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Αρχιμανδρίτης. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3602. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΦΤΑΞΕΑ Οικογένεια. Αποτελούσε κλάδο της πατριάς των Ξιφομαχαιριδιάνων της Λάγιας. Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 167.

Ο **Βρετός Φταξέας** αναφέρεται από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 6. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200.

ΦΩΚΑ Οικογένεια. Βυζαντινή οικογένεια που απαντά σε πολλά μέρη του Ελλαδικού χώρου και το όνομά της φέρει περιοχή της Μάνης. Πιθανώς είχε δοθεί ως πρόνοια σε ομώνυμο άρχοντα, περιλαμβάνουσα τα ακόλουθα χωριά: Καρυόπολη, Βαχός, Τσεροβά, Νιοχώρι, Καυκί, Μηνιάκοβα και Σκάλα. Ανωνύμου, *Τζανέμπης Γρηγοράκη*, σ. 46. Στη Μάνη αναφέρεται και ως **Φουκάς** (βλέπε λέξη) από το 1547. Στο χάρτη του Άγγλου περιηγητή W. Leake σημειώνεται Φωκάδες στη θέση του χωριού Γέρμας. Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)214.

Το όνομα Φωκάς αναφέρεται για πρώτη φορά στη Μάνη το 1495. Με δογικό έγγραφο απονέμεται ο τίτλος του ιππότη του Αγίου Μάρκου και κάθε αξίωμα του τάγματος αυτού στον πρόκριτο της Κελεφάς **Καπετάν Θωμά Φωκά** για την αφοσίωσή του προς τη Βενετία κατά τους πολέμους της Δημοκρατίας αυτής εναντίον των Τούρκων. Εφημερίδα "Αυγή" της 5 Οκτωβρίου 1861 και Δ. Βαγιακάκου, *Πελοποννησιακά*, τ. 3-4, σ. 214.

Το 1547 αναφέρεται η **Αντρεού Φουκού** (το όνομα του συζύγου της ήταν Ανδρέας Φουκάς) σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)70.

Στις 8 Μαρτίου 1571 αναφέρεται ο **Καλόποθος Φωκάς** (Καλόποθο Φούκα) ως ένας από τους αντιπροσώπους των Μανιατών προς τον Δόγη της Βενετίας. Στις 14 Μαΐου του ίδιου έτους σε απόφαση της βουλή της Βενετίας αναφέρεται πάλι το όνομα του Καλόποθου Φουκά. Κ. Ντόκου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σσ. 262 και 265.

Τον Ιανουάριο 1576 ο **Αντώνιος Φουκάς**, Antonio Fuca, υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς και ζητούσε την απελευθέρωση του Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολού Βαρυκέφαλου. Κ. Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228 κ.ε.

Στις 3 Αυγούστου 1582 οι Μανιάτες απευθύνθηκαν στον Πάπα της Ρώμης και ζήτησαν να μεσολαβήσει στους ισχυρούς για να ελευθερωθεί ο Μοριάς. Μεταξύ των υπογραφών πρώτη είναι του **Καλόποθου Φουκά**. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημύων*, 2(1905)397. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44.

Σε έκκληση των Μανιατών προς τον βασιλέα της Ισπανίας Φίλιππο για παροχή βοήθειας υπογράφουν οι "**Christo focas, Antoni foca και Micheli foca di Calapoto**". Δ. Βαγιακάκου, *ό.π.*, σ. 215.

Το 1590 αναφέρεται στη Ζάκυνθο εγκατάσταση της **οικογένεια Φουκά** από το χωριό Χαριά και το 1638 από το χωριό Πρασιό. Επίσης στο χωριό Τραγάκι της Ζακύνθου υπάρχει τοπωνύμιο "Φουκά". Λ. Ζώη, *Λεξικόν Ιστορικών-Βιογραφικών Ζακύνθου*, σ. 686.

Το 1618 οι Μανιάτες έστειλαν ως αντιπρόσωπό τους στο δούκα του Νεβέρ τον Πέτρο Μέδικο-Γιατρό και μεταξύ των υπογραφών τους είναι και του **Πατρίκιου Φωκά**. Κ. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς*, σ. 206-7 και για τη φωτογραφία του εγγράφου βλέπε: Στεφ. Παπαδόπουλου, *Η κίνηση του Δούκα του Νεβέρ*, έναντι σ. 145. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 68.

Το 1683 αναφέρεται στη Ζάκυνθο η βάφτιση του **Γεωργίου** γιού του **Γιάννη Φουκά-Μηλιανίτη** και οι ανάδοχοί του, όπως συνηθίζοταν στη Μάνη, του έκαναν δώρα. Δ. Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 5(1954)36.

Το 1690 αναφέρεται σε βενετικό έγγραφο ο **καπετάν Πατρίκιος Φωκάς** ο οποίος κατοικούσε στην περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

Το 1699 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας αναφέρεται η **Φούκαινα**. Στ. Σκοπετέα, ό.π., σ. 79.

Το 1704 από τα Βαρούσια αναφέρεται η **Φουκού** με ετήσια παραγωγή μία βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

Το 1704 έγιναν παραχωρήσεις κτημάτων από τη βενετική διοίκηση και νοίκιασε τη φορολογία της περιοχής του Πασαβά ο **καβαλιέρης Θωμάς Φωκάς** (Focha, Foca, Fuca). Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 81, 88, 89, 94. (Βλέπε καβαλιέρ Θωμάς)

Το 1715 οι Τούρκοι εισέβαλαν στο μοριά και με μεγάλη ευκολία καταλάμβαναν τα κάστρα των Βενετών. Ο ιατρός Ηλίας Δόξας από το Μυστρά παρακίνησε τους Μανιάτες να συνθηκολογήσουν με τους Τούρκους και να αποφύγουν μια άσκοπη θυσία, αφού οι Τούρκοι ήταν πανίσχυροι και οι Βενετοί ανίσχυροι και ανίκανοι να αντισταθούν στους εισβολείς. Επίσκοποι και καπετάνιοι συγκεντρώθηκαν στην Καρυούπολη ή στο Βαχό στο σπίτι του **Αντωνίου Φωκά-Καβαλιεράκη** (πιθανώς ήταν γιός του καβαλιέρη Θωμά Φωκά) και αποφάσισαν να στείλουν πρεσβεία στους Τούρκους. Ανέλαβαν την υποχρέωση να εξώσουν τους Τούρκους από τη Μάνη μόνοι τους, χωρίς να εισβάλλει τουρκικός στρατός στον τόπο τους και να παραδώσουν τα κανόνια και τα άλλα υλικά. Οι Τούρκοι θα επέβλεπαν την καταστροφή των κάστρων. Κ. Μέρτζιου, *Πελοποννησιακά* τ. 3-4, σσ. 281 και 185. Αργότερα το όνομα Φωκάς λησμονήθηκε και επικράτησαν το Καβαλιεράκης και το Κοσονάκος. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 459 και τ. 3-4, σ. 329.

Το 1718 ο **Αντώνιος Καβαλιεράκης-Φωκάς**, που λέγεται και Κοσονάκος, μαζί με τον Ξάνθο Γιατρό από τη Μηλιά πήγαν στη μονή της Τίμιοβας και συνάντησαν τον καπετάν Γιαννάκη Κουτήφαρη, τον οποίο και δηλητηρίασε ο Ξάνθος Γιατρός με ένα τσαμπί σταφύλι που στη μια του πλευρά είχε δηλητήριο. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 459 και τ. 3-4, σ. 329.

Η **οικογένεια Φωκά-Καβαλιεράκη-Κοσονάκου** κατοικούσε στην Καρυούπολη και στα χρόνια της επανάστασης του 1821 ανέδειξε: α) το **Δημήτριο Καβαλιεράκη**, ο οποίος το 1825 έγινε αντιστράτηγος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 744. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 85 και β) το **Θεόδωρο**

Καβαλιεράκη, ο οποίος αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2558. Κ. Πίτσιου, ό.π., σ. 87.

Ο **Δημήτριος Φωκάς ή Φουκάς** ήταν από την Αθήνα, ανήκε στην 4η κοινωνική τάξη και εγκαταστάθηκε στο Μυστρά από το 1684. Κ. Μέρτζιου και Θ. Παπαδοπούλου, Ο Μυστράς εις τα Αρχαία της Βενετίας, *Λακωνικά Σπουδαί* 12(1994)169 και 179. Το 1700 συνυπέγραψε δήλωση ότι είχε ζημιά στην ενοικίαση δημοσίων κτημάτων, ό.π., σ. 299. (Βλέπε και Φουκά)

ΦΩΚΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Με πρόταση του Δ. Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φωκέα κατοικούσε στα Τσέρια και τα Γιατραίικα και πιθανώς είναι ίδιας καταγωγής με την οικ. Φουκέα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΩΤΑΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 60 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 140, φ. 248.

ΦΩΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στον Κούνιο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέττα στην Μάνη*, σ. 76.

ΦΩΤΕΑΣ Α. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Φωτέα κατοικούσε στο Ξωχώρι και την Καρδαμύλη. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΦΩΤΕΙΝΟΣ. Αναφέρεται από την Αρεόπολη (Τσίμοβα) στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 35. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΦΩΤΕΙΝΟΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ ιερομόναχος. Στο ναό της Παναγίας της Παντανάσσης έξω του Οιτύλου που είναι ιδιοκτησία της οικ. Νοβάκου (Νοβακιάνων) υπάρχει κτητορική επιγραφή που αναφέρεται ο ιερομόναχος Μελέτιος Φωτεινός. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 161.

ΧΑΒΑΝΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Στις 4 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη μαζί με άλλους κατοίκους της περιοχής της Ανδρούβιστας. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

ΧΑΒΙΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ο Αρμοστής των Κυθήρων τον κατήγγειλε ως πειρατή τον Ιανουάριο του 1828. Δ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 77.

ΧΑΓΓ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στι φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

ΧΑΔΙΑΡΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 8020. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΧΑ(Ϊ)ΔΕΜΕΝΟΥ ή ΧΑΪΔΕΜΕΝΑΚΗ ή ΧΑΪΔΕΜΕΝΕΑ Οικογένεια. Το 1692 έγγραψε το συμβόλαιο και υπέγραψε ως μάρτυρας σε αγοραπωλησία στα Βαρούσια της Ζαρνάτας ο **Νικολάκης Χαδεμένος**. Γ.Αναπλιώτη, "Αρχείον" Μεσσηνίας, αριθ. φ. 29(1957)44.

Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσαν ο **Χαδεμένος**, που είχε ετήσια παραγωγή 61 κροντήρια λάδι και ο **Γιάννης Χαδεμενάκης** με 15 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 130.

Σε επιγραφή της μονής του Αγίου Νικήτα Δολών αναφέρεται ότι ο ναός ιστορήθηκε στις 21 Απριλίου 1752 επί ηγουμενίας του **ιερομονάχου Παρθενίου Χαϊδεμενάκη** και από το χέρι του Χριστόδουλο Πενταχωράκη.

Το 1824 αναφέρεται ο **Αναγνώστης Χαϊδεμενέας** ο οποίος γεννήθηκε το 1794, κατοικούσε στους Δολούς και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. Γ.Α.Κ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 53. Ο Μ.Φερέτος, *Μεσσηνιακά* 1(1968)526 λανθασμένα αναφέρει ότι κατοικούσε στις Γαϊτσές.

Ο **Παναγιώτης Χαϊδεμένος** ήταν κάτοικος Γαϊτσών, έλαβε μέρος στην επανάσταση του 1821 και με αριθ. μητρ. 2427 κατατάχτηκε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117, αριθ. καταλ. 522. Υπέγραψε ψηφισμα των κατοίκων του Σταυροπηγίου που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε από τη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, Γ.Α.Κ., φάκ. Κ96 και στις 2 Απριλίου 1833 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Το 1836 υπηρετούσε ως δημορικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Ο **Κυριακούλης Χαϊδεμένος** υπέγραψε ψηφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων που δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 48, της 27 Ιουνίου 1831, ως και το ανωτέρω πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ό.π.

Ο **Ι. Χαϊδεμενάκης** αναφέρεται από τους Δολούς στα μετεπαναστατικά χρόνια. Β.Πατριαεχέα, *Δίπτυχον*, σ. 337.

ΧΑΪΜΑΝΑΣ ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ. Αναφέρεται από την Τσίμοβα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 35. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΧΑΙΡΕΤΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Αναφέρεται το 1763 από τη Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 212.

ΧΑΚΟΥΝΙΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΧΑΛΑΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΧΑΛΙΚΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Γεννήθηκε το 1792 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824.

ΧΑΛΙΚΙΑ Οικογένεια. Το 1704 από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου αναφέρονται α) ο **Γιωργάκης Χαλικιάς** με ετήσια παραγωγή 70 κροντήρια λάδι και β) ο **Ηλίας Χαλικιάς** με 40 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135, φύλ. 246.

ΧΑΛΚΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Το όνομά του αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του ναού του Αρχαγγέλου Μιχαήλ του Πολεμίτα από το 1278. Ν.Δρανδάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 6, σ. 48 και 50. Το όνομα Χαλκέας ακούγεται μέχρι των ημερών μας στην Έξω Μάνη.

ΧΑΛΚΙΑ ή ΧΑΚΙΑ Οικογένεια. Αναφέρεται από τα Βαρούσια, α) ο **Μιχαλάκης Χα(λ)κιάς** με ετήσια παραγωγή 4 βαρέλες λάδι, β) ο **Γιωργάκης Χα(λ)κιάς** με ετήσια παραγωγή 10 βαρέλες λάδι και γ) ο **Ηλίας Χα(λ)κιάς** με 1 βαρέλα λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 132 και 133.

ΧΑΛΚΟΜΑΤΑ Οικογένεια. α) Το 1659 αναφέρεται ο **Σταματέλος Χαλκοματάς** στη Ζάκυνθο, όπου υπέγραψε ως μάρτυρας τη διαθήκη του Γεωργίου Νίκλου του ποτέ Βρετού. Δ.Βαγιακάκου, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 5(1954)31. β) Στις 6 Αυγούστου 1725 αναφέρεται ο **Γιάννης Χαλκοματάς** στη Ζάκυνθο σε συμβόλαιο αγοράς, ό.π., 6(1955)43.

ΧΑΛΚΟΝΔΥΛΑΓΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. 6. Todorachi Calcondilago. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 427.

ΧΑΛΟΥΔΑΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ. Στις 10 Ιουλίου 1834, ως ένας από τους γενάρχες των χωριών της Μάνης, υπέγραψε αναφορά που δικαιολογούσε τους Μανιάτες για τα στασιαστικά τους κινήματα. Ν.Κατσίκαρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 73.

ΧΑΜΑΡΕΑΣ ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ. Στις 25 Φεβρουαρίου 1825 με αίτηση του Γεωργίου Μαυρομιχάλη εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε ταξίαρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 138.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΥ ή ΧΑΜΑΡΤΟΥ Οικογένεια. Βυζαντινή οικογένεια που απαντάται και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας στην Αλαγονία και στην περιοχή του Σταυροπηγίου της Ζαρνάτας (βλέπε και στο όνομα Δουκάκης). Για την οικογένεια Χαμάρετου βλέπε: Δ.Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)216.

Με την κατάκτηση του Μοριά από τους Φράγκους το 1204-5 ο **Ιωάννης Χαμάρετος** πρόβαλε αντίσταση και αμύνθηκε στην περιοχή της

Λακεδαιμονίας. Η γυναίκα του, που ήταν κόρη του Γεωργίου Δαιμονογιάννη, τον πρόδιδε στον πατέρα της, ο οποίος συνεργαζόταν με τους Φράγκους και τελικά το 1222 αναγκάστηκε να καταφύγει στην Ήπειρο. Ν.Βέη, *Οι Χαμάρετοι*, σ. 3 κ.ε. Π. Κατσαφάδου, *Τα κάστρα της Μαΐνης*, σ. 115 κ.ε.

Ο **Θεόδωρος Χαμάρετος** αναφέρεται από το Μυστρά στις 14 Μαρτίου 1484, όταν δάνεισε χρήματα στον Αλέξιο Φαραγγόπουλο (;Φραγκόπουλο). Ν.Βέη, ό.π., σ. 5-6.

Ένας άλλος **Θεόδωρος Χαμάρετος** αναφέρεται στις 3 Ιουλίου 1618 στην περιοχή της Μονεμβασίας, Ν.Βέη, ό.π., σ. 7. ο Γεώργιος Χαρκιόπουλος πούλησε στον Ανδρέα Χρυσομάλλη το αγριάδι (άγριωμα=ακαλιέργητο χωράφι) στη θέση Ρωμνύνου, συνόρευε δε με τον κυρ Θεόδωρο Χαμάρετο και Μαρίνο Βαρσαμή. Όλα τα ονόματα απαντούν στην περιοχή του Κάμπου.

Το 1692 αναφέρεται ο εκ Λογνανίκου της Λακεδαίμονος **ιερομόναχος Χρυσανθος Χαμάρετος**. Ν.Βέη, ό.π., σ. 8.

Το 1698 αναφέρεται ο **ιερομόναχος Παρθένιος Χαμάρετος-Δουκάκης** ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στους κτήτορες της μονής της Αγίας Παρασκευής των Δολών. Σ.Κουγέα, *Χαριστήριος 30ς τόμος (1966) εις Α.Κ. Ορλάνδον*, σ. 246.

Το 1704 έγινε η διανομή της περιουσίας των από το χωριό Καρνέση του τ. δήμου Κλείτορος της Γορτυνίας αδελφών **Χαμάρτων Παράσχου, Ανάστου, Νικόλη, Θεοφίλη, Γεωργάκη, Πολύχρονης** συζ. Βασ. Κιβωτού και **Μαρίας** συζ. Αντ. Ξοδήλου,. Ν.Βέη, ό.π., σ. 8-9.

Το 1706 αναφέρεται από την Αναβρυτή ο **Παναγιώτης Χαμάρετος** που έκανε εμπόριο. Ν.Βέη, ό.π., σ. 10.

Κοντά στα χωριά της Αλαγονίας Λαδά και Καρβέλι ήταν κάποτε η μονή της Περιβλέπτου της οποίας μετόχιο ήταν η μονή της Χρυσοδαφνιώτισσας ή Σιδερόπορτας στον κώδικα της οποίας αναφέρονται Χαμάρετοι από την Αλαγονία. Το 1587 Ο **Γεώργιος Χαμάρετος**, που υπέγραψε δωρεά του Θεοδωρή Κλώστη στην Παναγία του Μπλάσκενη. Το 1588 ο **Γιάννης Χαμάρετος** αφιέρωσε ένα αγρό στην Παναγία Μπλάσκενη. Το 1590 αναφέρεται ο **Θεοφύλακτος Χαμάρετος** που έκανε αφιέρωση στο ίδιο μοναστήρι και υπέγραψαν ως μάρτυρες ο **Χαρίτος Χαμάρετος** και ο **Παύλος Χαμάρετος**, που επανεμφανίζεται το 1643. Το 1596 αναφέρεται μεταξύ των "*τιμιωτάτων αρχόντων*" ο **Δούκας Χαμάρετος**, Ν.Βέη, ό.π., σ. 10 κ.ε.

Το 1752 αναφέρεται στη μονή της Σιδηρόπορτας η **Αναστασού Χαμαρετίνα** και τον ίδιο περίπου χρόνο ο **Σταμάτης Χαμάρετος**, ο **Χριστόφαλος Χαμάρετος** από το χωριό Λαδά και ο **Κανέλλος Χαμάρετος**. Ν.Βέη, ό.π., σ. 12-13.

Το 1758 αναφέρεται η μοναχή **Γεβρασία Χαμαρετίνα** και το 1759 ο **Κανέλλος Χαμάρετος** από το Χωριό Καρβέλι. Το 1762 ο **Πανάγος Χαμέρετος** από το χωριό Καρβέλι και αυτός. Τον ίδιο καιρό αναφέρεται και ο **Πέτρος Χαμάρετος**. Ν.Βέη, ό.π., σ. 13-14.

Το 1763 αναφέρεται ο μοναχός **Αρσένιος Χαμάρετος** που αφιέρωσε την πατρική του περιουσία στη μονή της Σιδηρόπορτας. Ν.Βέη, ό.π., σ. 12.

Στις αρχές του 20ου αιώνα ζούσαν απλοί αγρότες στην Αλαγονία μέλη της **οικογενείας Χαμάρετου**, χωρίς να γνωρίζουν τίποτε για τους προγόνους τους. Πληροφορία Δ. Δουκάκη. Ν.Βέη, ό.π., σ. 14.

Από πληροφορία του γιατρού Πέτρου Γιατράκου στους Γοράνους είναι γραμμένο το όνομα **Χαμάρτης Καρέας**. Ν.Βέη, ό.π., σ. 15.

ΧΑΜΟΔΡΑΚΑ Οικογένεια. Κλάδος των Κουρικιάουε της Κοίτας, όπου είχαν και πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης Α'*, σ. 108. Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)217.

Ο **Δ. Χαμόδρακας** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ο **Δρακούλης Χαμόδρακας** από την Κοίτα, γεννημένος το 1791 και ο **Πέτρος Χαμόδρακας** από την Κοίτα, γεννημένος το 1801, στρατολογήθηκαν το Μάιο του 1831 από το Νικόλαο Πιεράκο-Μαυρομιχάλη, για να αντιπαραταχθούν στα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων. Κ. Κοτσώνη, Νικόλαος Πιεράκος-Μαυρομιχάλης, *Λακωνικά Σπουδαί* 9(1988)494 κ.ε.

Ο **Δρακούλης Χαμόδρακας** έγινε ανθυπολοχαγός της φάλαγγος. Ν. Κατσικάρου, ό.π., σ. 75 και Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Μιχαήλ Χαμόδρακας** από την Αρεόπολη (επαρχία;) μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 11818. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

Ο **Δημήτριος Χαμόδρακας** ήταν έμπορος από την Αθήνα που εμπορευόταν στο Μυστρά το 1734-6. Κ. Μέρτζιου, *Λακωνικά εκ των αρχείων της Βενετίας*, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)199 και 204.

ΧΑΝΔΡΙΝΟΥ Οικογένεια. Το 1504 αναφέρεται ως κήτορας της μονής Μαρδακίου στη Νέδουσα της Αλαγονίας ο **Θεόδωρος Χανδρινός**. Β. Αθανασοπούλου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)49.

Το 1659 αναφέρονται ο **Ιωάννης** και ο **Χριστόδουλος Χαντρινός** από το χωριό Σίτσοβα (Αλαγονία) ότι μαζί με άλλους χωριανούς τους ενώθηκαν για να υπηρετήσουν τις υποδείξεις του Μοροζίνη. Α. Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 244.

Μεταξύ των μεταναστών στη Τοσκάνη της Ιταλίας ήταν το 1676 στην πόλη Bibbona ο **Παναγιώτης Χανδρινός**, που αναφέρεται και πάλι το 1690 στη Soana με τη γυναίκα του και η **Κασσάνδρα Δημ. Χανδρινού**, εκεί δε βρισκόταν το 1690 και ο **Θεόδωρος Χανδρινός**. Ζ. Τσιρπανλή, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)122, 123 και 125. Στη Bibbona ζούσε ο **Παναγιώτης Χανδρινός** 48 ετών με τη σύζυγό του **Μαρία**, ετών 50. Ακόμη ζούσε η **Κασσάνδρα Χανδρινού του Δημητρίου** και ο **Θεόδωρος Χανδρινός**. Θ. Ι. Παπαδοπούλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία στον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)244-5.

ΧΑ(Ν)ΤΡΙΝΑΚΗΣ. Αναφέρεται χωρίς βαφτιστικό από τα βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 1/2 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΧΑΝΤΖΑΚΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. (Βλέπε και Χατζάκος) Στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. Γ. Α. Κ., Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

ΧΑΝΤΖΕΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ. Το 1836 διορίστηκε δήμαρχος στο Κουτήφαρη. Επίσης κατατάχθηκε ως ανθυπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 221.

ΧΑΝΤΖΑΚΟΣ Π. Έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Άργους-Ναυπλίου, 5 Δεκεμβρίου 1831- 16 μαρτίου 1832. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασεως*, σ. 206.

ΧΑΠΙΟΛΗΣ ή ΧΑΜΠΙΟΛΗΣ. Αναφέρεται το 1723 από το χωριό Αφούγγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 15 και 17. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σσ. 205, 206.

ΧΑΡΑΚΗΣ Παπα-ΣΕΡΑΦΕΙΜ. Υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ιωάννη Λογοθέτη από τις Γαΐσές. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά 2(1969-70)440* ή Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον*, σ. 85.

ΧΑΡΑΜΗ Οικογένεια. Από την Πάνω Χώρα της Κοίτας αναφέρονται ο **Κυριακούλης**, ο **Θοδωρής** και ο **Βασίλης Χαραμής** στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 33. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211. Για την οικ. Χαραμά αναφέρεται ότι ήταν αχαμόμεροι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 108.

ΧΑΡΑΜΠΑΤΙΑΝΟΙ ή ΚΑΡΑΜΠΑΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Βάθεια και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψαν το υποσχετικό του Αντωνόμπη. Ανωνύμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΧΑΡΑΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3548. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΧΑΡΑΝΑΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ σύζ. Νικολάου. Αναφέρεται μεταξύ των αιχμαλώτων του Ιμπραήμ από τα Τρίνησα. Η. Παπαθανασόπουλου, Λάκωνες τραυματίες και αιχμάλωτοι του Ιμπραήμ, *Λακωνικά Σπουδαί 1(1972)313*.

ΧΑΡΔΟΚΟΛΗΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Από τον Καρβελά, μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

ΧΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Χαρέας** γεννήθηκε το 1801, κατοικούσε στον Κάμπο και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάλ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 51. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 399. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117, αριθ. καταλ. 518.

Ο **Γιάννης Χαρέας** και ο **Γιάννης Νικ. Χαρέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Γ. Χαρέας** κατοικούσε στην Κοίτα και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

Ένας άλλος **Ιωάννης Χαρέας** από την επαρχία Οιτύλου αναγνωρίστηκε και αυτός ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2431. Κ. Πίτσιου, ό.π.,

Οικογένεια Χαρέα κατοικούσε και στο Πρασιό της επαρχίας Ανδρούβιστας. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χαρέα κατοικούσε στο Πρασιό, το Πετροβούνι και το Ξωχώρι. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΑΡΙΑΤΕΑΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ ή ΓΙΑΝΝΗΣ (;;;). Στις 6 Αυγούστου 1824 πήρε το βαθμό του εκατόνταρχου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 19 ή 20(;;;), Αρχ. Βλαχογ., Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 25 και Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)438 και 526.

ΧΑΡΙΑΤΗ Οικογένεια. Φαίνεται ότι κατάγεται από τη Χαριά και κατοικούσε στο Κοτράφι. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 128.

ΧΑΡΙΝΑΚΟΣ Π. Κατοικούσε στην Κελεφά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831.

ΧΑΡΙΤΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 στη Μικρή Μαντίνεια κατοικούσαν ο **Γιάννης Χαριτάκης** με ετήσια παραγωγή 42 κροντήρια λάδι και ο **Παναγιώτης Χαριτάκης** 50 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 127.

Το 1704 στον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου κατοικούσε ο **Παπά-Χαριτάκης** με ετήσια παραγωγή 34 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 135.

ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ ΗΛΙΑΣ του Π. Κατοικούσε στην επαρχία Γυθείου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1267. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΧΑΡΙΤΕΑΣ ΔΙΑΚΟΥΜΗΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Διονυσίου Μούρτζινου στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΧΑΡΙΤΟΣ. Το 1704 στους Άνω Δολούς κατοικούσε ο Χαρίτος, χωρίς βαφτιστικό, με ετήσια παραγωγή 25 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΧΑΡΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το 1618 πούλησε στον Ανδρέα Χρυσομάλλη ένα άφριωμα στη θέση Ρωμύνου, το οποίο γειτόνευε με κτήματα των

Θεόδωρου Χαμάρετου και Μαρίνου Βαρσαμής. Ν. Βέη, *Οι Χαμάρετοι*, σ. 7. Ίσως ήταν στην περιοχή του Κάμπου.

ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ή ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ. Το δεύτερο φαίνεται πιθανότερο. Το 1600 αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950) 71.

ΧΑΡΛΑΥΤΗΣ Παπάς. 37. Para Carlauti. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΧΑΡΤΟΚΟΛΑΚΟΣ ή ΧΑΡΤΟΚΩΛΗΣ ή ΧΑΡΔΟΚΟΛΗΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ. Στις 20 Ιανουαρίου 1825 εγκρίθηκε από το Βουλευτικό η προαγωγή του σε χιλίαρχο. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101. Την ίδια ημέρα εκδόθηκε και η διαταγή του Εκτελεστικού. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φακ. 49 και Εκτ., φάκ. 53.

Κατοικούσε στην περιοχή του Φωκά-Βαχού. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1831 ο Τζανετάκης Γρηγοράκης από το Μαραθονήσι πρότεινε στον Έκτακτο Επίτροπο Σπάρτης να ζητήσει από την Κυβέρνηση να σταλούν στρατιωτικά διπλώματα Α' και Β' τάξεως σε κατοίκους της Ανατολικής Μάνης, που τους είχαν μέχρι τότε παραβλέψει. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **Πατρίκιος Χαρτοκώλης** για δίπλωμα Α' τάξεως. ΓΑΚ, Ιστ. Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 221, αριθ. εγγρ. 174.

ΧΑΣΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Αναφέρεται από το χωριό Λουκάδικα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 40. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 213.

ΧΑΣΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος των Τσιγκροσαουλιάνων της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 112. Είχε πύργο στην Κοίτα. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΧΑΣΑΝΕΑΣ. Χωρίς βαφτιστικό. Αναφέρεται ότι ήταν από τα Τσέρια και ότι το 1809 έδωσε στο Διονύσιο (Μούρτζινο) 44 γρόσια. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 614.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χασανέα κατοικούσε στα Τσέρια και τα Γιατραίικα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΑΣΟΜΟΥΛΗΣ ή ΧΑΣΟΜΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Από τη Νόμια, άλλαξε το όνομα της οικογενείας του σε Ντινόπουλος. Τον κατέταξαν ως λοχαγό της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΧΑΤΖΑΚΑΚΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ. Αναφέρεται το 1715 από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΧΑΤΖΑΚΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ. 19. Polichroni Chanzachi. Αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

ΧΑΤΖΑΚΟΥ ή ΧΑΝΤΖΑΚΟΥ Οικογένεια.

Ο **Γιάννης Χατζάκος** γεννήθηκε το 1791 και στις 20 Φεβρουαρίου 1819 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 39, αριθ. μητρ. 252. Το όνομά του αναφέρεται και στα αρχεία της Ρωσικής αστυνομίας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. Πρωτοχρ.* 8(1964)341.

Ο **Δημήτριος Πολυχρ. Χατζάκος** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της χιλιαρχίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ο **Πολυχρόνης Χατζάκος** κατοικούσε στο Μαλέβρι. Στις 28 Οκτωβρίου 1825 υπέγραψε την εκλογή ως παραστάτη του καπ. Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη, ως πληρεξουσίων δε του καπ. Δημήτρη Δραγωνάκου-Γρηγοράκη και του Παύλου Στεφανάκου. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 216.

Ο **Πολυχρόνης Χαντζάκος** στις 13 Μαρτίου 1827 υπέγραψε την εκλογή του Τζανετάκη Γρηγοράκη και του καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκου-Γρηγοράκη ως πληρεξουσίων της Ανατολικής Σπάρτης (Μάνης). Την ίδια ημέρα υπέγραψε και την εκλογή του ανωτέρω καπετάν Γιωργάκη ως παραστάτου της Ανατολικής Μάνης. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σσ. 267-270.

Ο **Πολυχρόνης Χαντζάκος** στις 24 Ιουλίου 1830, όπως και ο **Δημήτριος**, υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Στις 25 Ιουνίου 1830 ο **Πολυχρόνης Χαντζάκος** υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά προς τον Έκτ. Επίτρ. Πελοποννήσου για την ίδρυση στη Μάνη αλληλοδιδασκτικών σχολείων. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Πολυχρόνης Χαντζάκος** αναφέρεται μεταξύ των υποστηρικτών του Καποδίστρια. Σε έκθεση σημειώνεται ότι "Όλοι ρουκανίζουν τα τάλαρα της αυτού εξοχότητος, ειμή μόνον ο κ. Νικόλαος Π. Μαυρομιχάλης, ο κ. Νικόλαος Βοϊδής, ο κ. Παναγιώτης Σταρόγιαννης, ο Πετροπουλάκης, ο **Χαντζάκος**". Χ.Κωνσταντινόπουλου, ό.π., σ. 28. Βλέπε Ι. Ταϊφάκου, *Χρονικόν της οικογενείας Χαντζάκου*, Αθήναι 1970, σσ. 9-12.

Ο **Πολυχρόνης Χαντζάκος** από την επαρχία Γυθείου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 924. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 99.

Ο **Θεόδωρος Χαντζάκος** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Δημήτριος Χαντζάκος** στις 24 Ιουλίου 1830, όπως και ο Πολυχρόνης, υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη και Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Δημήτριος Χατζάκος** στις 9 Ιουλίου 1832 ψήφισε στο Μαραθονήσι τον καπετάν Γιωργάκη Αντωνάκο-Γρηγοράκη ως πληρεξούσιο Ανατολικής

Μάνης για την Εθνοσυνέλευση της Προνοίας. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείο Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 334.

Ο **Παναγιώτης Χαντζάκος** πήρε μέρος στην Εθνοσυνέλευση του Αργους-Ναυπλίου ως πληρεξούσιος Μαλευρίου. Στις 22 Ιανουαρίου 1832 αναγνώστηκε απόφαση της επιτροπής να πάρει μέρος στη συνέλευση, αλλά να μαζί με τον Πέτρο Πετροπουλάκη να έχουν από κοιού μία ψήφο. Στις 23 Ιανουαρίου αποφασίστηκε να λογισθεί ως νόμιμος αντιπρόσωπος. Παραβρέθηκε ως την τελευταία συνεδρίαση της 17 Μαρτίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 17, 60, 63, 194 κ.ά.

Ο **Δημήτριος Χατζάκος** από την επαρχία Γυθείου αναγνωρίστηκε ως υπολοχαγός (αξιωματικός ΣΤ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 1490. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 99.

Ο **Δημήτριος Πολυχρ. Χατζάκος** από την επαρχία Γυθείου το 1825 έγινε χιλιάρχος και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 2921. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 99.

Ο **Παναγιώτης Χατζάκος** από τη Σπάρτη (Μάνη) αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3058. Κ.Πίτσιου, ό.π., σ. 99.

ΧΑΤΖΗΓΟΝΕΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Βασιλείου. Γεννήθηκε το 1820 και το 1829 φοιτούσε στο σχολείο των Δολών. ΓΑΚ, Υπουργ. Θρησκ., φάκ. 227, της 12 Δεκεμβρίου 1829.

ΧΑΤΖΗ-ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΤΖΑΝΕΤΟΣ. Κατοικούσε στη Σπάρτη (Μάνη;) και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3064. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 99.

ΧΑΤΖΗ - ΠΡΙΤΖΑ ΣΤΑΜΑΤΑ. Αναφέρεται επίθετο Πριτζάκης στο Βαρούσι της Ζαρνάτας το 1702. Επομένως η οικογένεια ήταν Πρίτζας και Πριτζάκης, το δε Χατζής ήταν δηλωτικό ότι επισκέφθηκε τους Αγίους Τόπους. Η Σταμάτα Cazi priizza, σύζυγος του Γιάννη Τουφόλη (Tufoli), το 1676 ήταν 30 ετών και τότε ζούσαν στο Tricarico του Τάραντα. Εκεί είχαν καταφύγει οικογένειες από το Πραστίο της Μάνης. Θ.Ι. Παπαδόπουλου, Μανιάτες έποικοι στην Ιταλία τον 17ο αιώνα, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)255.

ΧΕΙΛΑ Οικογένεια. Βυζαντινή οικογένεια. Για τους πρίγκιπες Χειλάδες της Λακεδαίμονος αναφέρει εκτενώς ο Σπ. Λάμπρου (Ι. Βογιατζίδης), *Ν.Ελληνομνήμων*, 19(1925)192 κ.ε. Τελευταία απαντά στη Σέλιτσα. Δ. Βαγιακάκου, Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)217.

Το 1749 στην περιοχή της Ανδρούβιστας αναφέρεται η **Κανέλλα Χειλαϊτζα** σε πωλητήριο έγγραφο. Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)88 και 110. Στη Σέλιτσα (Άνω Βέργα) υπήρχε μέχρι πρόσφατα οικογένεια Χειλά.

Ο **Δημητράκης Χειλάς** έλαβε μέρος στις 23 Μαρτίου 1821 στην απελευθέρωση της Καλαμάτας. Γ. Αναπλιώτη, *Το Εικοσιένα χωρίς μύθο*, σ.139. Μετά την απελευθέρωση κατατάχθηκε στους υπαξιωματικούς 1ης τάξεως, Α.Α.Ε.Β.Ε. με αριθ. μητρ. 3964 (011950). Ήταν από τη Βέργα (Άνω Σέλιτσα) και εγκαταστάθηκε στην Καλαμάτα.

Ο **Καλόγηρος Χειλάς** από τη Βέργα (Άνω Σέλιτσα) ακολούθησε τους Καπετανάκηδες σε διάφορα μέτωπα, όπως τα Μεσσηνιακά φρούρια, η Τρίπολη το Άργος επί Δράμαλη, η Βέργα κ.ά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* σ. 527.

Ο **Αναγνώστης Χειλάς** ήταν από τη Βέργα στις 14 Ιουνίου 1826 υπέγραψε δήλωση ότι θα στρατεύεται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283. Υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο **Γιαννάκης Χειλάς** από τη Βέργα (Άνω Σέλιτσα) στις 6 Ιουνίου 1628 εκλέχτηκε χωρικός δημογέροντας Σέλιτσας. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγράφ. 142. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε ως δημογέροντας μαζί με άλλους προκρίτους του Σταυροπηγίου έγγραφο συμπαραστάσης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220. Αργότερα υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Τζανέτος Χειλάς** και ο **Σταυριανός Χειλάς** από τη Βέργα (Άνω Σέλιτσα) στις 3 Ιανουαρίου υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

ΧΕΛΑΙΝΑ. Αναφέρεται το 1704 από τα Βαρούσια με ετήσια παραγωγή 1 βαρέλα λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 134.

ΧΙΟΝΑΚΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Δημ. Νικολοπούλου-Γρηγοράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. Πιθανώς στο ίδιο σώμα να υπηρετούσε και ο **Σολωμός Χιονακάκης**. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΧΙΟΥΡΕΑ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Πραστίο που παλαιότερα ανήκε στους Κωνσταντακέους-Πατριαρχέους. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Στρατήγης Χιουρέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια **οικογένεια Χιουρέα** κατοικούσε στο Πραστίο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΙΟΥΡΙΚΟΣ. Αναφέρεται ως παλαιός κάτοικος του Βαχού, που σκοτώθηκε το 1685 πολεμώντας εναντίον των Τούρκων. Στ. Πατρικουνάκου, *Βαχός Μάνης*, Αθήνα 1999, σσ. 35, 52, 58.

ΧΙΟΥΤΑΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Βασίλειος Παναγιώτη Χιουτακάκος από το Κουσκούνι μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΧΙΟΥΤΕΑΣ Γ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΧΛΕΜΠΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ. Το 1719 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 11. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΧΟΝΔΡΟΚΟΥΚΗ Οικογένεια. Αποτελεί κλάδο των Καντηριάνων της πατριάς των Νικλιάνων και είχε πύργο στους Καλονιούς. Μετά από πόλεμο με τους Μπουκουβαλιάνους εγκαταστάθηκε στα Πάνω Παχιάνικα, όπου έχτισε άλλον πύργο. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76 και Α. Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 172. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 96, 112 και 115.

ΧΟΝΙΤΙΝΑ (ΧΟΤΑΝΙΤΕΑ) Οικογένεια. Το 1547 αναφέρονται ο **Νικόλας** και ο **Ρεμπάκης Χονιτίν(ας)** σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)70 και 103. Το επίθετο Χονιτίνας δεν είναι γνωστό, υπάρχει όμως οικογένεια Χοτανιτέα.

ΧΟΝΤΡΑΚΗΣ ΖΕΡΒΟΣ. Το 1715 αναφέρεται από το χωριό Χειμάρρα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 13. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 204.

ΧΟΝΤΡΕΑΣ Κ. Κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΧΟΝΤΡΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΣ. Το 1675 αναφέρεται ως μετανάστης από το Οίτυλο στην Κορσική. Π. Καλονάρου, *Μεγάλη Ελλάς*, σ. 132.

ΧΟΡΤΑΡΕΑ Οικογένεια. Ο Γεώργιος Ιωάννη Χορταρέας από την Πλάτσα μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ. Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 396.

ΧΟΣΑΡΗΣ. Αναφέρεται το 1622 σε πωλητήριο έγγραφο από την Ανδρούβιστα (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)73.

ΧΟΤΑΚΗ ή ΧΟΤΑΧΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται από τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου α) **Πέτρος Χοτάκης** με ετήσια παραγωγή 20 κροντήρια λάδι, β) ο **Χρυσομάλλης Χοτάχης** με 25 κροντήρια λάδι, γ) ο **Λογοθέτης Χοτάχης** με 40 κροντήρια λάδι, δ) ο **Τζανέτος Χοτάχης** με 35 κροντήρια λάδι, ε) ο **Νικολός Χοτάκης** με 34 κροντήρια λάδι, στ) ο **Γιακουμής Χοτάχης** με 15 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 135 και 136. Ίσως είναι οι πρόγονοι της οικογενείας Κοταχέα.

Τον ίδιο χρόνο, 1704, από την περιοχή του Κάμπου αναφέρεται ο **Χοτάχης**, χωρίς βαφτιστικό, με ετήσια παραγωγή 500 κροντήρια λάδι και ο γιός του με 100 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, ό.π., σ. 139, φ. 248.

ΧΟΤΑΝΙΝΑΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Αναφέρεται το 1704 από την περιοχή του Κάμπου με ετήσια παραγωγή 40 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΧΟΤΑΝΙΝΕΑΣ Π. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Ο **Παναγιώτης Χοτανινέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψε αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χοτανινέα κατοικούσε στη Χώρα και το Ξωχώρι. Στο Ξωχώρι σημειώνεται και οικογένεια Χατανινέα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΟΤΖΕΑΣ Δ. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277. Σήμερα η οικ. Χοντζέα κατοικεί στο Νιοχώρι.

ΧΟΥΓΙΟΥΡΗΣ. Κατοικούσε στο Δρυ και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831. Τα σπίτια της οικογενείας βρίσκονται στον Κωλόπυργο, κοντά με τον Μπεκάκο. Κ. Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 125.

ΧΟΥΛΙΑΡΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρονται α) από και τον Κάτω Μαχαλά του Κάμπου ο **Παναγιώτης Χουλιάρης** με ετήσια παραγωγή 17 κροντήρια λάδι και β) από τον Κάμπο η **Τζανέταινα Χουλιάρη** με 25 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 136 και 137 φ. 245.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χουλιάρη κατοικούσε στη Γούρνισσα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΟΥΛΙΑΣ - (;ΚΟΥΤΕΛΑΣ) ΠΑΤΡΙΤΣΗΣ. Καταγγέλθηκε ως ηγέτης πειρατικών επιχειρήσεων. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 39.

Ο Αρμοστής των Κυθήρων κατείγγειλε μεταξύ των Μανιατών πειρατών τον **καπ. Νικ. Χούλια Κουτελά**. Δ.Θέμελη-Κατηφόρη, *Η δίωξη της πειρατείας και το Θαλάσσιον Δικαστήριο*, Μέρος Α', σ. 77.

ΧΟΥΡΧΑΚΟΥ ή ΚΑΛΚΑΝΔΗ Οικογένεια. Παρωνύμιο της οικ. Καλκανδή. Βλέπε λέξη.

ΧΟΥΣΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ. Το 1743 στο ναό των Τριών Ιεραρχών Πρασίου έγραψε δέηση ο Κωνσταντίνος Χουσάκης με τη γυναίκα του και τα παιδιά του. Ν. Δρανδάκη, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1976, σ. 239.

Το 1754 ο Κωνσταντής Χουσάκης ανήγειρε τον Ι. Ν. της Γεννήσεως του Κυρίου στο Πραστίο. Πρέπει να ήταν από μεγάλη γενιά, γιατί αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή παρά του "ευγενή" κυρ Κωνσταντή Χουσάκη. Σήμερα η οικογένεια λέγεται Χουσεά. Γ. Μαραβελέα, *Πραστίο*, σ. 50.

ΧΟΥΣΑΝΑΚΟΥ Οικογένεια. Κλάδος της γενιάς των Γκουμιάνων της Καστάνιστας που ήταν αντίπαλοι των Βενετσανάκηδων. Σ.Καψάλη, Η Καστάνια, *Πελοποννησιακά* 1(1956)139.

ΧΟΥΣΕΑ Οικογένεια (Βλέπε Χουσαάκη). Οικογένεια Χουσεά κατοικούσε στο Πρασιό της Ανδρούβιστας. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χουσεά κατοικούσε στο Πρασιό και την Καρδαμύλη. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΟΥΣΙΑΝΑΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται ως κάτοικος Λακωνίας. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως ανθυπολοχαγός (αξιωματικός Ζ΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 3020. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 99.

ΧΟΥΤΖΟΥΝΑΡΑΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ. Στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Ανατολικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

ΧΟΧΟΛΗ Οικογένεια. Στις 14 Ιουνίου 1826 ο **Παναγιώτης Χόχολης** και ο **Ηλίας Χόχολης** υπέγραψαν δήλωση ότι θα στρατεύονται υπό τον Τζανέτο Κουρκουτά. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 2(1969-70)283.

ΧΡΗΣΤΑΚΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή του Ζυγού, ο δε **Τ.** και **Γ. Χρηστακάς** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΧΡΗΣΤΕΑ ή ΧΡΙΣΤΕΑ Οικογένεια. Οικογένεια Χριστέα υπήρχε στην Πλάτσα-Άγιο Δημήτριο, όπου είχε πύργο και ήταν γνωστή γιατί κατείχε την καπετανία του Ζυγού. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 81. Παράλληλα υπήρχε άλλη συνεπώνυμη και στις Γαϊτσές και ίσως και αλλού.

Το 1769 ο **Πανάγος Χριστέας** υπέγραψε την αίτηση που υποβλήθηκε προς την αυτοκράτειρα Αικατερίνη της Ρωσίας από τους Πελοποννησίους για να βοηθήσει στην απελευθέρωση της Ελλάδος. Κ.Παλαιολόγου, *Παρνασσός* 10(1886)502.

Το 1770 ο **Αντρέας Χριστέας** για να κοινοβιάσει στη μονή της Τίμιοβας αφιέρωσε 50 γίδια (αριθ αφιέρωσης 218). Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 33.

Το 1795 επισκέφθηκε ο J. Morrith το **Χριστόδουλο Χρηστέα** στον πύργο του και έγραψε: "...Ήταν ένας από τους πιο δυνατούς και συγχρόνως ο πιο δραστήριος και ταραχοποιός καπετάνιος της περιοχής. Είχε τρία βλήματα στο στήθος και δύο ουλές στο πρόσωπο, εκτός από μικρότερα τραύματα που είχε στα πόδια και στα χέρια. Στην πραγματικότητα η ζωή του ήταν μια συνεχής σκηνή πειρατείας στη θάλασσα και συμπλοκών στην ξηρά. Ήταν περίπου 45 χρονών και μας έδειξε με μεγάλη ικανοποίηση τα λάφυρα που είχε συσσωρεύσει από τις επιδρομές του. Ήταν φιλικός, φιλόξενος σε μας, ζωηρός και έξυπνος στις συζητήσεις του. Είχε

πρόσφατα πιάσει στη θάλασσα ένα μικρό Γαλλικό εμπορικό πλοίο και διηγείτο με δικαιολογημένη αγανάκτηση το ακόλουθο χαρακτηριστικό γεγονός με τον καπετάνιο που το κυβερνούσε. Αφού άρπαξε τους άνδρες, τα χρήματα και τα εμπορεύματα που είχε το πλοίο, είπε στον καπετάνιο ότι θα τον έβγαζε στη στεριά του Μοριά και του υποσχέθηκε ότι θα του έδινε, ό,τι του ζητούσε από τη λεία. Ο Καπετάνιος αδιαφορώντας για την ελευθερία των ανδρών του ή τα εμπορεύματα που του είχαν εμπιστευθεί, ζήτησε μόνο μια ταμπάκερα από σμάλτο η οποία είχε απ' έξω τα μαλλιά μιας κυρίας και με ένα πολύ άσεμνο σκίτσο μέσα από το καπάκι. Ο Χρηστέας ο οποίος παρόλο που ήταν πειρατής, οργισμένος από την ανανδρική και άκαρδη έλλειψη σοβαρότητας, απέσυρε την προσφορά του και άφησε τον καπετάνιο στο πλοίο μόνο με ένα πουκάμισο και ένα παντελόνι να τα βγάλει πέρα μοναχός του. Έβγαλε το πλήρωμα στη στεριά και έφερε τη λεία του στην Πλάτσα, όπου μας έδειξε την ταμπάκiera με μεγάλη ικανοποίηση. Τον προηγούμενο χρόνο είχε εμπλακεί επίσης σε εχθροπραξίες με έναν γείτονα αρχηγό και εξεστράτευσε με ακολουθία 80 ανδρών και 30 γυναικών στις οποίες αρχηγός ήταν η αδελφή του. Ειρήνη επετεύχθη μετά από πολλές αψιμαχίες και όχι πριν μερικές αμαζόνες σκοτωθούν. Τραυματίστηκε επίσης και η αδελφή του και ο ίδιος. Στον πύργο που μας οδήγησαν, μέναμε σε ένα τακτοποιημένο και άνετο δωμάτιο, αλλά οι τοίχοι ήταν παχείς και δυνατοί, τα παράθυρα κλεισμένα με σιδερένια κάγκελα και βαρέλια με μπαρούτι ήταν βαλμένα σε ράφια κάτω από το ταβάνι. Ο άνδρας που ήταν ιδιοκτήτης του κάστρου είχε ύφος στρατιωτικό και όλος ο τόπος στην εμφάνισή του έφερε τον χαρακτήρα του κυρίου του...". Ακολούθησε περιγραφή γλεντιού που έγινε μπροστά στον πύργο και συνέχισε: "...Είπε με λύπη ότι ήταν αρκετά τυχερός που είχε έναν τέλειο Γερμανό μουσικό, που έπαιζε όχι μόνο ελληνικούς χορούς, αλλά και πολλά Ιταλικά και Γερμανικά τραγούδια. Αλλά το 1794 ο βιολιστής του, μεγαλωμένος στα χαλαρά ήθη της Δυτικής Ευρώπης και παραβλέποντας τις αυστηρές αρχές της Μάνης, είχε τόσο πολύ προσβάλλει με τις προτάσεις του στη γειτονιά την αγνότητα μιας όμορφης γυναίκας που τον σκότωσε με ένα πιστόλι...". J. Morrill, *Account of a Journey through the district of Maina in Morea*, in: R. Walpole, *Travels in various countries of the East, being a continuation of memoirs relating to European and Asiatic Turkey*. σ. 51-3.

Το 1802 ο Αναγνώστης Παπαδόπουλος-Μιχαλίτζης από τη Λαγκάδα έγραψε νομοκάνονα με έξοδα του **Χριστόδουλου Χρηστέα** για την υγεία του και την ψυχική σωτηρία του. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνημών* 15(1921)86.

Ο F. Rouqueville σε βιβλίο του που κυκλοφόρησε το 1805 γράφει ότι καπετάνιος της Πλάτσας ήταν ο **Χριστόδουλος Χρηστέας**. Φ. Πουκεβίλ, *Ταξίδι στο Μοριά*, Έκδ. Αφών Τολίδη, Αθήνα 1980, σ. 198.

Ο W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 315, έγραψε ότι τον Απρίλιο του 1805, που πέρασε από τη Μάνη, ο Χριστόδουλος Χρηστέας κυβερνούσε την περιοχή του Ζυγού με χίλια σπίτια.

Στις 15 Απριλίου 1805 ο W. Leake, *Travels in Morea*, τόμ. 1, σ. 318 έγραψε τα ακόλουθα: Ο Χριστόδουλος Χρηστέας καπετάνιος του Ζυγού είναι ουδέτερος στη διαμάχη μεταξύ των υποστηρικτών του Αντωνόμπεη και των αντιπάλων του. Είναι παντρεμένος με Μαυρομιχαλίτσα και είναι προσωπικός φίλος του Χασάν Μπέη, η φίλια δε αυτή έχει καλλιεργηθεί από τον κυρ

Πετρούνη Μαυρομιχάλη, τον κύριο υποστηρικτή του Αντωνόμπη στη Δυτική Μάνη. Ο Χρηστέας δεν τάσσεται στο πλευρό του Τζανέτμπη Γρηγοράκη, παρότι είναι υποχρεωμένος να ζει με καλές σχέσεις στο μέσον αυτής της παράταξης.

Στις αναφορές του W. Leake προς το Foreign Office αναφέρεται ότι το Μάιο του 1805 ο Αντώνμπη υποστηριζόμενος και από τα τουρκικά πλοία του Σερεμέτ μπέη προσέβαλαν τους πύργους του Μούρτζινου στην Καρδαμύλη και του **Χριστόδουλου Χριστέα** στον Άγιο Δημήτριο και τους ανάγκασε να πάνε στη Ζάκυνθο. Ε.Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, Η Μάνη στις αναφορές του Leake προς το Foreign Office και το έργο του "Travels in the Morea", *Λακωνικά Σπουδαί* 10(1990)346 και 366. Αναφέρεται ότι το 1805 ο Χριστόδουλος Χριστέας αναγκάστηκε να παραδώσει ως όμηρο το παιδί του και ένα περίφημο κανόνι με το οποίο κατεδάφιζε τους πύργους των εχθρών του, ό.π., σ. 348. Επίσης W. Leake, *Travels in the Morea*, vol. 1, p. 475. Αυτό γίνεται δεκτό με επιφύλαξη, γιατί αναφέρεται ότι και ο Τζανέτμπη παρέδωσε ως όμηρο το γιό του Γεώργιο και ένα παιδί του Πιέρου, που δεν θα τους άφηναν οι Τούρκοι τόσο εύκολα. Αναφέρεται επίσης ότι ο Χριστόδουλος Χριστέας είχε συμπεθεριό με τον Κωνσταντίνο Γρηγοράκη τον επονομαζόμενο Τσιγκουρίο, ανιψιό του Αντώνμπη και αδελφό του Καβαλιέρη Δημητράκη, ό.π., σ. 346. Ο Τσιγκούριος ονομαζόταν Γρηγόριος και όχι Κωνσταντίνος!. Η μητέρα του Πετρόμπη ήταν αδελφή του πατέρα του Τσιγκούριου Γρηγοράκη, συνεπώς ήταν πρώτα εξαδέλφια και ο Χριστόδουλος Χριστέας είχε παντρευτεί Μαυρομιχαλίτσα, ίσως αδελφή του Πετρόμπη.

Όπως πληροφορούμεθα από βραχύ ιστορικό χρονικό ο **Χριστόδουλος Χρηστέας** στις 8 Μαΐου 1805 εξορίστηκε από τον Αντωνόμπη Γρηγοράκη και τον Καβαλιέρη (Δημ. Γρηγοράκη). Β. Πατριάρχεια, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 620.

Στις 7 Μαΐου 1812 υπέγραψε πρόταση με επισκόπους και καπετάνιους για να εκλεγεί μπέης της Μάνης ο Θεόδωρος Γρηγοράκης. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)69 και 70.

Υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπη: Στις 20 Αυγούστου 1813 συγκεντρώθηκαν στις Κιτριές οι καπετάνιοι της Μάνης 1) Πέτρος Μαυρομιχάλης Μπας Καπετάνιος, 2) Γεωργάκης Καπετανάκης, 3) **Χριστόδουλος Χρηστέας**, 4) Παναγιώτης Τρουπάκης, 5) Κωνσταντής Δουράκης, 6) Γιωργάκης Θωμάκης Γρηγοράκης και 7) Μπετζαντές Θεοδωράκης Κουμουνδουράκης, και υπέγραψαν υποσχετικό έγγραφο προς το Θεοδωρόμπη, που περιλάμβανε: α) Υπόσχεση ότι θα είναι ευπειθείς προς το Μπέη, θα τον συνδράμουν να συγκεντρώνει το φόρο και να τιμωρεί τους κακότερους. β) Να μη γίνονται δεκτοί οι κλέφτες στο τόπο ή στο σπίτι του κάθε καπετάνιου, αλλά να καταδιώκονται και να αφανίζονται. γ) Να βοηθούν το Μπέη όταν καταδιώκει κακότερους. δ) Αυτός που δεν θα τηρεί τις υποχρεώσεις του θα υποχρεώνεται να πληρώσει 15.000 γρόσια στον Καπουδάν πασά. Σ.Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)84-5.

Σε υπόμνημα που βρέθηκε στα Ολλανδικά Αρχεία της εποχής περίπου του 1815 προερχόμενο από τον Γάλλο έμπορο Sauvaine που διέμενε από το 1770 στην Κορώνη έχουμε τις ακόλουθες πληροφορίες: "*Την καπετανία του Ζυγού διοικούσε ο Νικολάκης ονομαζόμενος Κουτήφαρης, αδελφός του καπετάνιου Χριστόφιλου Κουτήφαρη που δολοφονήθηκε μέσα στο σπίτι*

του, αυτός η γυναίκα του και τα παιδιά του, από τα ανίψια του καπετάνιου Παναγιώτη Τρουπάκη της Καρδαμύλης. Αυτός ο Νικολάκης είναι ο μόνος αρχηγός των Μανιατών που διοικεί τη χώρα του με δικαιοσύνη και που δεν ανακατεύεται καθόλου στους εξοπλισμούς πλοίων που γίνονται και συνεπώς που δεν δέχεται κανένα μερίδιο από τα λάφυρα που έρχονται στα λιμάνια της Μάνης". Ελένης Μπελιά, Υπόμνημα περί Μάνης εκ των Ολλανδικών αρχείων, *Λακωνικά Σπουδαί* 2(1975)289. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι είναι πιθανό η οικογένεια Χρηστέα να προέρχεται από κλάδο της οικογενείας Κουτήφαρη. Ο αναφερόμενος Χριστόφιλος πρέπει να είναι ο Χριστόδουλος Χρηστέας.

Ο **καπετάν Νικόλαος Χρηστέας** από το Ζυγό γεννήθηκε το 1768 και στην Πλάτσα, στις 18 Αυγούστου 1818, μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 12, αριθ. μητρ. 75. Κατά την επανάσταση του 1821 έγινε χιλιάρχος και υπηρέτησε σε όλο τον αγώνα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως λοχαγός (αξιωματικός Ε΄ τάξεως) με αριθ. μητρ. 639. Απεβίωσε το 1829. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 98.

Στην επανάσταση έλαβαν μέρος ο **Νικολάκης Χρηστέας** με τέσσερες γιούς του: **Πανάγο, Στυλιανό, Χριστόδουλο και Στέφανο**. Στ. Σκοπετέα, *Το Λεύκτρο, "Φάρος Λακωνίας"*, αριθ. φ. 15, της 1 Φεβρουαρίου 1954, σσ. 1 και 3

Το 1815 αναφέρεται ως Χρηστέας και θα πρόκειται για το Νικολάκη Χρηστέα, αν δεν πρόκειται για επανάληψη από άλλο συγγραφέα: "*Το 1815, στο καπετανάτο της Πλάτσας, όπου θα μπορούσαν να γίνουν ενδιαφέρουσες αρχαιολογικές έρευνες, κυβερνούσε ο Χρηστέας, ένας δεινός πειρατής, αν και συγγενής των Κουτηφαραίων, οι οποίοι ήταν μια φιλήσυχη οικογένεια που δεν λάβαινε ποτέ μέρος στις εκστρατείες των Μανιατών...*" Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 392.

Γίνεται από τον Rouqueville σύγχυση μεταξύ Κουτήφαρη και Χρηστέα. Ο Στ. Σκοπετέας, (Ο Μανιάτης αγωνιστής του 21 Χρ. Καπετανάκης διασκευαστής της Τραγωδίας "Ελλάς" του Γεωργίου Λασσάνη, *Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά* 1(1957)63), αναφέρει ότι η οικογένεια Χρηστέα ήταν κλάδος της οικογενείας Κουτήφαρη. Αναφέρεται: "...Το καπιτανάτο του Ζυγού βρίσκεται πέρα από τα τρία προαναφερθέντα καπιτανάτα, και διοικείται από το Νικολάκη Κουτήφαρη, ένα συνετό άνδρα, που κυβερνά με μεγάλη ορθοφροσύνη τα δέκα χωριά της δικαιοδοσίας του...". Φ.Κ.Ο.Λ.Πουκεβίλ, *Ταξίδι στην Ελλάδα - Πελοπόννησος*, Έκδ. Αφων Τολίδη, Αθήνα 1997, σ. 394.

Στις 15 Οκτωβρίου 1819 ο κλήρος και οι καπετάνιοι της Μάνης υπέγραψαν επιστολή προς τους προύχοντες του Γένους, ζητούντες να ιδρύσουν μια σχολή στη Μάνη, δηλαδή να προωθήσουν την επανάσταση. Μεταξύ αυτών ήταν και ο **καπ. Νικολάκης Χρηστέας**. Ι. Φιλήμωνος, *Δοκίμιος Ιστορίας της Ελληνικής Επαναστάσεως*, τόμ. 2, σ. 163. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. οθ'.

"Υπάρχουσι δε κατά την Μάνην και άλλαι αρχαίαι επίσημοι οικογένειαι με την απαιτουμένης βαρύτητα, ως του Χρηστέα κ.ά. των οποίων τα τέκνα, και οι συγγενείς, εστάθησαν ωφελιμώτατα εις την Ελληνικήν επανάστασιν, αγωνισθέντες αποχρώντως στρατιωτικώς, με την διαφοράν όμως ότι δεν εδοκίμασαν οι κάτοικοι της Μάνης τα δεινά του πολέμου...". Α. Φραντζή,

Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος, τόμ. Δ, σ. 90. Ο Χρηστέας χωρίς βαφτιστικό αναφέρεται στην κατάληψη της Καλαμάτας, ό.π., τόμ. Α, σ. 332. Ο Χρηστέας ανήκε στους επίσημους στρατιωτικούς της Μάνης, ό.π., τόμ. Δ, σ. 152.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολουβά, *Ν. Ελληνομνημών* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. **Καπ. Νικόλαος Χριστέας**, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπεη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης".

Μετά την κατάληψη της Καλαμάτας έγινε μέλος της Μεσσηνιακής συγκλήτου. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. ρη'.

Στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας ακολουθώντας τον Πετρόμπεη. Μετά έμεινε εκεί για την τήρηση της τάξης. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, σ. 130.

Ο **Νικολάκης Χριστέας** στις 13 Μαρτίου 1822 στην Καλαμάτα υπέγραψε τον στρατιωτικό οργανισμό των Μανιατών. Απ. Δασκαλάκη, *Αρχείον Τζωρτζάκη-Γρηγοράκη*, σ. 127.

Ο **Νικολάκης Χρηστέας** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 200 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουρίων που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113 και ό.π., τόμ. 12, σ. 24, όπου σημειώνεται ως "Νικολ. Χριστ."

Στις 16 Δεκεμβρίου 1822 ο **Νικόλαος Χρηστέας**, μεταξύ των πρωτευόντων της Μάνης, υπέγραψε το διορισμό ως επιστατών τελωνείων από Αγία Σιών μέχρι Τσίμοβα (Αρεόπολη) τους καπ. Παναγιωτάκη Καπετανάκη (Γιαννέα;), Ιάκωβο Κορνήλιο και Ιωάννη Λογοθέτη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 46, έγγραφο 5611.

Στις 17 Αυγούστου 1823 ο Μούρτζινος έγραψε προς τον Παν. Γιατράκο ότι ενώθηκαν **Χρηστέας**, Κυβέλος και Καπετανιάνοι από φθόνο και ότι ο Χρηστέας με τον Κυβέλο χτύπησαν τους Μαυρικιάνους στον Πύργο του Λεύκτρου και ο Μούρτζινος τους άνοιξε τουφέκι. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 113.

Ο **Νικολάκης Χριστέας** στις 20 Ιανουαρίου 1825 προβιβάστηκε στο βαθμό της στρατηγίας. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 49 και Εκτ., φάκ. 53. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 101.

Ήταν μέλος της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης). Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 68.

Στην Καλαμάτα συγκεντρώθηκαν ο Πετρόμπεης, ο Μούρτζινος, Ο Χρηστέας, ο Τζανετάκης, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης, ο Χριστόδουλος Καπετανάκης κ.ά. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Β', σ. 306. Ο Μούρτζινος και ο Τζανετάκης δεν θεώρησαν τη θέση της Καλαμάτας κατάλληλη για άμυνα, ό.π., σ. 307.

Στις 2 Ιουνίου 1826 από Σκαρδαμούλα ο Νικόλαος Χρηστέας έγραψε μαζί με άλλους σημαντικούς της Μάνης στον Θ. Κολοκοτρώνη πως ο Ιμπραήμ

έγραψε στο Γιωργάκη Π. Μαυρομιχάλη ότι θα καταστρέψει τη Μάνη αν δεν προσκυνήσουν. Αποφάσισαν να αγωνισθούν και ζήτησαν να στείλει ένα σώμα από 1.000 άνδρες και του δήλωσαν ότι στερούνται τροφίμων και πυρομαχικών. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 23-4. Ι. Κολοκοτρώνη, *Υπόμνημα Ελληνικής Επανάστασως*, σ. 340. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 59.

Στις 21 Ιουνίου 1826 ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Νικολάκης Χριστέας και ο Πανάγος Κυβέλος από την Καρδαμύλη έγραψαν στους κατοίκους της επαρχίας Μελιτίνης και ονομαστικά στον καπ. Θωμά (Βενετσανάκη από Καστάνιτσα) να σπεύσουν στη Βέργα. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 116-7.

Όπως αναφέρει το πρώτο ανακοινωθέν από τη Βέργα του Αρμυρού, στις 22 Ιουνίου 1826, ο Ι. Μαυρομιχάλης, ο Δ. Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Α. Κουμουνδουράκης και ο Ν. Χρηστέας ήταν στο κάστρο του Κουμουνδουράκη και φρόντιζαν τον εφοδιασμό των μαχομένων και παράλληλα ήταν έτοιμοι να προλάβουν λιποταξίες. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 129.

Μετά τις μάχες στη Βέργα, στις 25 Ιουνίου 1826, απευθύνθηκε μαζί με άλλους Μανιάτες οπλαρχηγούς στην επιτροπή της Εφορίας της Σπάρτης (Μάνης), αποτελούμενη από τον Ιάκωβο Κορνήλιο και Αρχιδιάκονο Ιωακείμ Κωνσταντά και αφού τους συνεχάρησαν για τη σύμπνοια των Μανιατών που πέτυχαν, στη συνέχεια τους ζήτησαν να φροντίσουν να τους προμηθεύσουν με τροφές και πολεμοφόδια. Ακόμη τους δήλωσαν ότι και τα βιβλία των εκκλησιών τα χρησιμοποίησαν για βόλια. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 121-3.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στη Διοικητική Επιτροπή για την επίθεση της 22 Ιουνίου στη Βέργα και ότι τα ξημερώματα της 24 Ιουνίου αποβιβάστηκαν στο Διρό. Προέλασαν μέχρι την Τσίμοβα (Αρεόπολη), όπου γέροι και γυναίκες τους εμπόδισαν να την κάψουν. Στις 26 Ιουνίου έφθασαν πολλοί από τη Βέργα και την Ανατολική Μάνη και τους πέταξαν στη θάλασσα, αφού έπιασαν 85 αιχμαλώτους. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 136-8.

Στις 27 Ιουνίου 1826 από την Καρδαμύλη έγραψαν στους Υδραίους να στείλουν πλοία στο Αρμυρό. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 139-40.

Ο **Νικόλαος Χρηστέας** βρισκόταν στη Βέργα το 1827, γιατί υπήρχε υποψία Αιγυπτιακής επίθεσης. Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 70 της 22 Οκτωβρίου 1827, σ. 278.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 Ο Ζαρνάτας Γαβριήλ, ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο **Νικολάκης Χρηστέας**, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, ο Παναγιωτάκης Ντουράκης και ο Θωμάς Βενετζανάκης, σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη τον ευχαριστούσαν για την προσφορά του να υποδειχθούν νέοι από τη Μάνη για να σπουδάσουν. Επίσης δήλωναν την αφοσίωσή τους στο πρόσωπό του. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1828 ο Ανδρούβιστας Θεόκλητος, ο Καρυουπόλεως Κύριλλος, ο Πλάτσης Άνθιμος, ο Μηλέας Ιωαννίκιος, ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο **Νικολάκης Χρηστέας**, ο Αθανασούλης Κουμουνδουράκης, ο Πανάγος Κυβέλος, Θωμάς Βενετσανάκης

και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης αμφισβήτησαν από τον Πετρόμπεη τη μονοπώληση των θυσιών των αγώνων και της προσφοράς της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 22, έγγραφο 35 της 28 Φεβρουαρίου 1828.

Στις 24 Απριλίου 1828 Ο Διονύσιος Μούρτζινος, ο Τζανετάκης Γρηγοράκης, ο Νικολάκης Χρηστέας, ο Γαλάνης Κουμουνδουράκης και ο Παναγιωτάκης Ντουράκης σε έγγραφό τους προς τον Κυβερνήτη ανέφεραν ότι ξεκίνησαν στις 4 Απριλίου αλλά η κακοκαιρία τους καθυστέρησε "*...Εκπλεύσαμε από Σκαρδαμούλα μετά των λοιπών καπεταναίων της Σπάρτης απεράσαμεν από Μαραθονήσι από όπου επήραμε και τον στ. Τζανετάκη και εδιευθυνόμεθα προς την εξοχότητά σας δια να σας προσφέρομεν το βαθύτατο σέβας μας, αλλά και ατυχία μας εξ αιτίας εναντίων ανέμων μόλις ευοδοθήκαμεν ενταύθα εις τας 23 τρέχοντος...*". ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φ. 57, έγγραφο 108.

Ο **Δημήτριος Χριστέας**, από το Ζυγό, γεννήθηκε το 1801 και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στην Πλάτσα στις 14 Φεβρουαρίου 1819 από τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Βαλ. Μέξα, ό.π., σ. 38, αριθ. μητρ. 244.

Ο **Δημήτριος Χριστέας** στις 24 Ιουλίου 1830 υπέγραψε στο Μαραθονήσι αναφορά, ως εκπρόσωπος της Δυτικής Μάνης, προς τον Ανδρέα Μεταξά Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο **Πανάγος Χριστέας** γεννήθηκε στο Ζυγό το 1783 και μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις 12 Φεβρουαρίου 1819 από τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Βαλ. Μέξα, ό.π., σ. 38, αριθ. μητρ. 242. Για όλους τους μυηθέντες στη Φιλική Εταιρεία είχε γνώση η Ρωσική αστυνομία. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. Πρωτοχρ.* 8(1964)341.

Ο **Πανάγος Χριστέας** στις 6 Απριλίου 1826 υπέγραψε τον κανονισμό των συνεδριάσεων της Εθνοσυνέλευσης. Την ίδια ημέρα υπέγραψε διαμαρτυρία προς την Εθνοσυνέλευση, γιατί έγιναν δεκτοί μόνο λίγοι παραστάτες από τη Μάνη. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 3, σσ. 155 και 251.

Ο **Πανάγος Χρηστέας** έλαβε μέρος στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, 6 - 16 Απριλίου 1826. Απ. Δασκαλάκη, *Κείμενα-πηγαί της ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης*, σ. 196 και Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 55 της 24 Απριλίου 1826, σ. 218-9.

Στις 29 Απριλίου 1830 ο Πανάγος Χρηστέας κατηγόρησε μαζί με άλλους διακεκριμένους Μανιάτες τον Ιωάννη Γενοβέλη, ότι είναι ακατάλληλος για να τοποθετηθεί ως έκτακτος επίτροπος Μάνης. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών 1821*, σσ. 40-5.

Ο **Πανάγος**, ο **Δημήτριος** και ο **Γρηγόρης Χριστέας** στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Παναγιώτης Χρηστέας** μετά την απελευθέρωση τοποθετήθηκε ως λοχαγός της Σπασσιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 219.

Ο **Παναγιώτης Ε. Χριστέας** από την επαρχία Οιτύλου μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 4609. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 118.

Στις 2 Απριλίου 1833 ο **Γιάννης Χριστέας** από τις Γαϊτσές υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που βρίσκεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Στέφανος Χρηστέας** στις 22 Ιουνίου 1826 ήταν στη Βέργα του Αρμυρού και υπέγραψε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν. *Εθνική Εφημερίς*, αριθ. φ. 70 της 30 Ιουνίου 1826, σ. 278. Δ. Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 25.

Στη Βέργα του Αρμυρού ήταν και πολέμησε ο Ηλίας Κατσάκος, Αναστάσιος Μαυρομιχάλης, Γαλάνης Κουμουνδουράκης, Αντώνιος Τρουπάκης, Γ. Γρηγοράκης, **Στεφ. Χρηστέας**, Παναγιώτης Κοσονάκος, Ν. Πιεράκος, Στ. Πικουλάκης, Γ. και Σταυριανός Καπετανάκης. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Γ, σ. 60.

Οι "Χρηστέοι" χωρίς βαφτιστικά αναφέρονται ότι έλαβαν μέρος στη μάχη της Βέργας. Π. Κουτήφαρη κ.ά., *Τρεις Μάχαι των Μανιατών κατά των Αράβων εν έτει 1826*, εις "Μεσσηνιακόν Ημερολόγιον" έτους 1880, εκδοθέν υπό Ι. Παρασκευούλου, σ. 8.

Ο **Στέφανος Χρηστέας** το Σεπτέμβριο του 1831 πήγε στην Ύδρα ως πληρεξούσιος Σπάρτης (Μάνης). Εφημερίδα Ύδρας "Ο Απόλλων", αρ. φ. 58 της 26 Σεπτεμβρίου 1831, σ. 242.

ο **Στέφανος Χρηστέας** ήταν πληρεξούσιος του Ζυγού της Μάνης στην Εθνοσυνέλευση της Προνοίας το 1832. *Εθνική Εφημερίς*, αριθ. φ. 25 της 13 Ιουλίου 1832, σ. 139. Ομοίως αναφέρεται στις σσ. 118, 124, 220 και 258.

Στις 9 Ιουλίου 1832 ο **Στέφανος Χρηστέας** πήρε μέρος στο Ναύπλιο (Πρόνοια) στη β' προκαταρκτική συνεδρίαση της επαναληφθείσης Δ' Εθνικής συνελεύσεως και συνέχισε να υπογράφει τα πρακτικά μέχρι τις 27 Ιουλίου 1832. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 5, σσ. 343, 394.

Ο **Στέφανος Χρηστέας** από τα Γιαννιτσάνικα τοποθετήθηκε ως υπολοχαγός της Σπαρτιατικής φάλαγγος. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 220.

Ο **Στυλιανός Νικ. Χρηστέας**, γιος του αρχηγού της οικογενείας στην επανάσταση, σκοτώθηκε στην πολιορκία της Κορώνης. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά 2* (1969-70) 514. Παραπέμπει στο Αρχείο Ρήγα Παλαμίδα.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Νόμια και στις 15 Αυγούστου υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπη. *Ανωνώμου, Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ή ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ. Ο αναφερόμενος ως καπετάν Γεωργάκης Χριστοδουλάκης είναι ο Καπατανάκης, γιατί η οικογένειά του έφερε και το όνομα Χριστοδουλάκηδες, επειδή έλεγαν τον πατέρα του Χριστόδουλο.

Ο Σπ. Λάμπρου, Βιβλιοθήκης Αλεξίου Κολυβά, *Ν. Ελληνομνήμων* 15(1921)86 αναφέρει ότι στον κώδικα 150, φ. 280β, παρενεγράφησαν τα εξής: "1821 Μαρτίου 24 άνοιξε το σεφέρι και εμαζώκτηκαν εις Καλαμάτα. ο Μπέης Πετρόμπης Μαυρομιχάλης και οι καπεταναίοι. και εσύναξαν το ασκέρι... των καπεταναίων τα ονόματα. καπετάν Παναγιώτης Τρουπάκης. Καπ. Νικόλαος Χρηστέας, καπ. Γιάννης αδελφός του Πετρόμπη, καπ. Δημητράκης Τσιγκουράκος, καπ. Γιωργάκης Χριστοδουλάκης (Καπετανάκης), καπ. Γιώργης Ντουράκης, καπ. Πανάγος Στρατάκος (; Κυβέλος;), Θωμάς Βενετσανάκης".

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ. Πρόκειται για το Χριστόδουλο Γεωργ. Καπετανάκη. Οι Καπετανάκηδες λεγόντουσαν και Χριστοδουλάκηδες από το

όνομα του γενάρχη τους Χριστόδουλου Πανάγου Καπετανάκη. Ο **Χριστόδουλος Χριστοδουλάκης-Καπετανάκης** στις 7 Ιουνίου 1822 ορίστηκε από το Βουλευτικό ως αρχηγός ενός από τα στρατιωτικά σώματα με 300 στρατιώτες που θα αναλάμβαναν αγώνα ή για την πολιορκία των φρουριών που κατείχαν οι Τούρκοι στο Μοριά ή για να εκστρατεύσουν στη Στερεά Ελλάδα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 1, σσ. 110 και 113.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Αναφέρεται καταγωγή από Λακεδαίμονα. Μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκαν ως υπαξιωματικοί 1ης τάξεως α) ο **Ηλίας Χριστοδουλάκος** με αριθ. μητρ. 3097, β) ο **Ανδρέας Χριστοδουλάκος** με αριθ. μητρ. 3099 και γ) ο **Ιωάννης Χριστοδουλάκος** με αριθ. μητρ. 3100. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117. Η οικογένεια Χριστοδουλάκου έλκει την καταγωγή από τα Άλικα και εγκαταστάθηκε στο Νύφι. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 133.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Πραστίο της Ανδρούβιστας. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 557.

Ο **Αναστάσης** και ο **Γιωργάκης Χριστοδουλέας** στις 6 Φεβρουαρίου 1831 υπέγραψαν αναφορά των κατοίκων της Ανδρούβιστας που αποδοκίμαζε τη φυγή του Π. Μαυρομιχάλη από το Ναύπλιο. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 264, έγγρ. 143.

Ο **Μ. Χριστοδουλέας** κατοικούσε στα Λιασίνοβα και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικόν και φιλολογικόν της Εθνεγερσίας*, σ. 339.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χριστοδουλέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα, το Πραστίο και το Νίκοβο. Δ.Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΡΗΣΤΟΛΙΑΚΟΥ Οιογένεια. Είχε πύργο στον Κότρωνα. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Ιερέας και Οικονόμος. Στις 29 Μαρτίου 1825 υπέγραψε πιστοποιητικό για τον Ηλία Μιχαλακέα από τους Δολούς. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φ. 70.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ή ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ Οικογένεια. Στη Γιάννιτσα αναφέρονται α) ο **Γιώργος Χριστοδουλάκης** με ετήσια παραγωγή 15 κροντήρια λάδι, Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 137, φ. 247 και β) ο **Χριστόδουλος**, χωρίς βαφτιστικό, με παραγωγή 30 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 139, φ. 247.

Να σημειωθεί ότι το επίθετο **Χριστοδουλάκης** χρησιμοποιήθηκε για την οικογένεια Καπετανάκη των Μύλων της Μαντίνειας, του Αρμυρού και του Πετροβουνίου, επειδή ήταν παιδιά ή εγγόνια του Χριστόδουλου Καπετανάκη.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή Ζυγού, ο δε **Π.** και **Γ. Χριστοδουλέας** υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΕΑΣ Ν. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

ΧΡΙΣΤΟΜΑΝΩΛΙΑΝΟΙ Οικογένεια. Κατοικούσε στο Δρυάλο και στις 15 Αυγούστου 1806 υπέγραψε το υποσχετικό του Αντωνόμπεη. Ανωνώμου, *Ιστορικά αλήθειαι συμβάντων τινων της Μάνης*, 1858, σ. 45.

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΕΑ Οικογένεια. Ο Κ. και ο Α. Χριστοφιλέας κατοικούσαν στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χριστοφιλέα κατοικούσε στο Ξωχώρι της Ανδρούβιστας. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΕΑΣ ΝΙΚΟΛΟΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου και μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 3564. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Στις 8 Δεκεμβρίου 1829, που συγκεντρώθηκαν στο Μαραθονήσι οι σημαντικοί της Μάνης, υπέγραψε δήλωση συμπαράστασης στην κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 227, έγγραφο της 11 Δεκεμβρίου 1829.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ Ηγούμενος Βελανιδιάς. Το 1772 ήταν ηγούμενος στη μονή του Αγίου Νικολάου Βελανιδιάς (Μαλεβριάνικα) και αναφέρεται στην κτητορική επιγραφή ως "Μαλεβριάνος". Σ. Κουγέα, *Χαριστήριος 3ος τόμος εις Α. Ορλάνδον*, σ. 249.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Επίσκοπος Μάνης. Το 1644 ο επίσκοπος Μάνης Χριστόφορος επισκέφθηκε στη Βενετία τον πρεσβευτή της Ισπανίας μαρκήσιο de la Fuente και συζήτησαν για τη μετανάστευση Μανιατών στην Νότιο Ιταλία που βρισκόταν υπό Ισπανική κυριαρχία. Ι. Χασιώτη, *Ελληνικά* 22(1969)121, 122, 126, 130, 148, 149 και 150.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ Επίσκοπος Πλάτσης. Η εκλογή του έγινε το Φεβρουάριο του 1802 και παραιτήθηκε το Φεβρουάριο 1811, οπότε τον διαδέχθηκε ο πρώην Μαΐνης Ιερεμίας. Ν. Βέη, *Δ.Ι.Ε.Ε.* 6(1901)201, 202, 204. Σ. Κουγέα, *Ιστορικά πηγαί δια την Ηγεμονίαν της Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 5(1962)67. Τ. Γριτσόπουλου, *Πελοποννησιακά* 19(1991-2)212.

ΧΡΟΝΕΑ Οικογένεια. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας.

Στις 4 Ιανουαρίου 1831 ο **Λιμπέρης** και ο **Παναγιώτης Χρονέας** υπέγραψαν πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγρ. αριθ. 280.

Ο **Π. Χρονέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των

Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 276.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Χρονέα κατοικούσε στα Λιασίνοβα. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΧΡΥΣΑΚΗΣ ή ΧΡΥΣΗΣ. Βλέπε Κρισάκης ή Κρίσης (Jorgachi Chrissachi).

ΧΡΥΣΑΝΘΕΑ Οικογένεια. Ο **Γιάννης Χρυσανθέας** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. 8 Φεβρουαρίου 1831. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη, που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Γρηγόριος Χρυσανθέας** υπέγραψε το ανωτέρω ψήφισμα κατά των στασιαστών του Λιμενίου και το πιστοποιητικό και ακόμη στις 3 Ιανουαρίου 1831 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη. ΓΑΚ, φάκ. Κ96.

Ο **Στρατήγης Χρυσανθέας** υπέγραψε και αυτό το πιστοποιητικό για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ό.π.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Μητροπολίτης Μυστρά-Λακεδαίμονος. Σε επιστολή του Θεόδωρου Στεφανόπουλου της 17 Σεπτεμβρίου 1611 από το Οίτυλο στον Αναστάσιο Καραβουσιάνο στη Ζάκυνθο αναφέρεται ότι εκείνες τις ημέρες έφθασε στη Μάνη με μια φρεγάτα ο μητροπολίτης Χρυσανθος του Μυστρά μαζί με ένα καλόγερο του τάγματος της Μάλτας. Ο μητροπολίτης συναντήθηκε με τον επίσκοπο Μαΐνης και με τους προκρίτους και έλεγαν ότι θα καταπλεύσει ο Ισπανικός στόλος και θα οικοδομήσουν κάστρο στο Πόρτο Κάγιο. Κατόπιν οι Ισπανοί με τους Μανιάτες θα καταλάβουν το Μορέα. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 89.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΠΑΓΩΝΗΣ Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας. Βλέπε Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 155.

Το Φεβρουάριο του 1806 ο Μονεμβασίας Χρυσανθος αναγγέλει ότι στην Τρίπολη έγινε συνέλευση αρχιερέων και προεστών και ότι ο Πατριάρχης και η σύνοδος υποσχέθηκαν στο Σουλτάνο ότι δεν θα γίνει το παραμικρό σφάλμα και οι Χοτζάδες εγγυήθηκαν ότι δεν θα πάθουν τίποτε οι ραγιάδες. Τ. Κανδηλώρου, *Ο αρματωλισός της Πελοποννήσου*, σ. 360.

Στις 28 Ιανουαρίου 1816 ο Πατριάρχης Κύριλλος Στ' έγραψε γράμμα στο Χρυσανθο Παγώνη με τη συμβουλή να ξεχάσει τη διένεξη με τον Ηγούμενο Μαρδακίου και να εξυπηρετεί το μοναστήρι. Τάσ. Γριτσόπουλου, *Χειρόγραφα της μονής Βουλκάνου, Πελοποννησιακά* 5(1962)303.

Οι Τούρκοι κάλεσαν τους αρχιερείς και τους προύχοντες στην Τρπολιτσά και ο Χρ. Περραιβός γράφει: "...*Η σύναξις αύτη εφόβισε πολύ τους Πελοποννησίους. Ο μητροπολίτης Μονεμβασίας και ο Χριστιανουπόλεως της Αρκαδίας μετά του προύχοντος της Λακεδαιμονίας κυρίου Π. Κρεββατά, συναινέσει και άλλων πολλών, συνελθόντες εις Καλαμάταν, προσκάλεσαν τον Πέτρον Μαυρομιχάλην και τον Περραιβόν, δια να συσκεφθώσι περί της δεινής και κινδυνώδους εκείνης περιστάσεως. ο κύριος σκοπός αυτών απέβλεπεν εις το σβυσθή και αποσιωπηθή, ει δυνατόν, κατ' εκείνην την εποχήν ο ενθουσιασμός των Ελλήνων, και*

εξαλειφθή από τας κεφαλάς των Οθωμανών κάθε υποψία, και εις άλλον αρμοδιώτερον καιρόν να κινηθή το πράγμα με περισσοτέραν φρόνησιν και δραστηριότητα". Χρ.Περραιβού, *Απομνηνεύματα*, Έκδ. Πρωτοψάλτη, σ. 22.

Ο Χρύσανθος ήταν όμηρος στην Τρίπολη. Μετά την είσοδο του Κεχαγιά στην Τρίπολη οι Τούρκοι κάλεσαν τους αρχιερείς και τους προκρίτους και τους παρακίνησαν να στείλουν γράμματα στις επαρχίες τους για να υποταχθούν οι ραγιάδες. Ι.Γιανναροπούλου, *Σχεδιάσμα Ιστορίας υπό Ρήγα Παλαμήδη*, *Μνημοσύνη* 2(1968-9)385.

Ο Χρύσανθος "...εκ Σταυροπηγίου της Μάνης, εγκρατής της Ελληνικής παιδείας, έφερε πνεύμα σταθερόν και υψηλόν, ως προς τον χαρακτήρα του. ήτον εις άκρον ακλόνητος, ως προς τα θρησκευτικά και έχαιρε πολλήν υπόληψιν και σέβας δια τας αρετάς του. Εστάθη ενεργητικώτατος, δια την ανέγερσιν της πατρίδος, ετελεύτησε δε εν τη εν Τριπόλει φυλακήν (το 1821), χωρίς ν' αξιωθή καν να εξέλθη και ίδη ελευθερωθείσαν την πατρίδα του, και να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, καθ' ον είχεν ένθερμον υπέρ αυτής πόθον. μετά την τελευτήν του διωρίσθη επισκοπικός τοποτηρητής κατ'εκλογήν της επαρχίας ο ανιψιός του Γεράσιμος παγώνης, χρηματίσας και αντιπρόσωπος μιας περιόδου του Βουλευτικού Σώματος, και πληρεξούσιος της εν Προνοία Συνελεύσεως, και συναγωνισθείς καθ' όλα εις την ανάστασιν της πατρίδος". Αμβρ. Φραντζή, *Επιτομή της Ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Δ, σ. 93.

Μετά την μυστικοσυνέλευσιν της Βοστίτζης ο Ιερόθεος Μεγασπηλαιότης πήγε στην Καλαμάτα και κατέλυσε στο σπίτι της Μπενακοπούλας (16 Φεβρουαρίου) και ενημέρωσε τον Χρύσανθο. Στις 18 Φεβρουαρίου έφθασε στο Χρύσανθο επιστολή του Κανέλλου Δεληγιάννη που τον ενημέρωνε ότι το μυστικό της Φιλικής Εταιρείας απεκαλύφθη από τον Σωτήριο Κουγιά και ότι οι Τούρκοι προσπαθούν να βρουν έγγραφα της Εταιρείας. Αμβρ. Φραντζή, ό.π., τόμ. Α, σ. 108. Για τα αποφασισθέντα στη Βοστίτζα είχε αναλάβει να ενημερώσει το Χρύσανθο ο Μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως, ό.π., σ. 109. Ο Θεόδωρος Δεληγιάννης είπε πως δεν θα έπρεπε να ενημερώσει το Χρύσανθο ο Χριστιανουπόλεως, γιατί θα υποψιάζονταν οι Τούρκοι, ό.π., σ. 111. Ο Χρύσανθος μαζί με άλλους διορίστηκε από τη Φιλική Εταιρεία Έφορος Πελοποννήσου, ό.π., σ. 317. Πρώτος ετελεύτησεν εντός της φυλακής ο του επισκόπου Ανδρούσης πρωτοσύγκελλος, δεύτερος ο του Μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως διάκονος Ανανίας, τρίτος ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας Χρύσανθος και τέταρτος ο εκ Λακεδαιμονίας Μελέτιος Μελετόπουλος, ό.π., τόμ. Β, σ. 33-4.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Επίσκοπος Λακεδαιμονίας. Το 1822 επειδή ήταν πολύ γερασμένος, είχε χάσει και την όρασή του, χειροτόνησε βοηθό του τιτουλάριο επίσκοπο το Δανιήλ Κουλουφέκη ως επίσκοπο Χαριουπόλεως, ο οποίος μετά το θάνατο του Λακεδαιμονίας Χρυσάνθου έγινε τοποτηρητής του θρόνου και έμεινε εκεί μέχρι το 1833. Δ.Βαγιακάκου, *Ο Ιμβραήμ εναντίον της Μάνης*, σ. 76. Βλέπε ακόμη Γαλανοπούλου, *Εκκλησιαστικές σελίδες Λακωνίας*, σσ. 11, 12, 22, 54 και 56.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Ιερομόναχος και επίτροπος του Αγίου Ζαρνάτας. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγαρψε ψήφισμα συμπαραστάσης στους επαρχιακούς Δημογέροντες Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Ιερομόναχος. Το όνομά του αναγράφεται στην κτητορική επιγραφή του ναού της Ευαγγελίστριας της Μεγάλης Μαντίνας από το 1743. Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 174.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Ιερέας. Αναφέρεται από το 1736 σε επιγραφή στο ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στο Ξωχώρι. Ν. Δρανδάκη, Έρευναι εις την Μεσσηνιακήν Μάνην, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας*, σ. 243.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Παπάς. Αναφέρεται στις 3 Ιουνίου 1811 στη διαθήκη του Νικηφόρου Σταυριανέλου από τη Μάλτα (Βαρούσια). Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαραίικο τζάκι*, σ. 13.

ΧΡΥΣΑΦΕΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ. τον Οκτώβριο του 1824 υπηρετούσε στο σώμα του Γαλάνη Κουμουνδουράκη στο Μεσσηνιακό κόλπο. ΓΑΚ, Αρχείο Γιατράκου (Μικρές συλλογές Κ6α), έγγρ. 432.

ΧΡΥΣΑΦΗ Οικογένεια. Το 1674 αναφέρεται στη Bibbona της Τοσκάνης της Ιταλίας ο **μοναχός Ιωαννίσιος Χρυσάφης** (Ioannisio Chrissafi). Θ. Παπαδοπούλου, *Λακωνικά Σπουδαί* 4(1979)409.

Ο **Αναγνώστης Χρυσάφης**, 78. Anagnosti Crissafi, αναφέρεται το 1690 από την περιοχή (καστελιανία) της Ζαρνάτας. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429.

Το 1704 αναφέρεται από τον Κάμπο ο **Αδαμάκης Χρυσάφης** με ετήσια παραγωγή 32 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 136, φ. 245.

Το 1704 από την περιοχή του Κάμπου αναφέρονται α) ο **Ταβουλάρης Χρυσάφης** με ετήσια παραγωγή 80 κροντηρια λάδι, β) ο **Αναγνώστης Χρυσάφης** με 110 κροντήρια λάδι, Κ. Κόμη, ό.π., σ. 139, φ. 248. Πρέπει ο Αναγνώστης να είναι ο προαναφερόμενος το 1690 ως κάτοικος της Ζαρνάτας. γ) Ο **Γιώργης Χρυσάφης** με 80 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 140, φ. 248, δ) ο **Παπά-Χρυσάφης** με 100 κροντήρια λάδι, ό.π., σ. 141, φ. 248.

ΧΡΥΣΙΚΑΚΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ιερέας. Το όνομά του αναφέρεται από το 1789 στην κτητορική επιγραφή του ναού της Παναγίας στο Κουσκούνι. Ν. Δρανδάκη, Χριστιανικά επιγραφαί Λακωνίας, *Πρακτικά Αρχαιολογικής Εταιρείας* 1967, σ. 170.

ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗ Οικογένεια. Αναφέρεται ότι υπήρχε στο Οίτυλο οικ. Χρυσοβέργη η οποία μετοίκησε στους Γαργαλιάνους. Εκεί είχε πύργο που ήταν χτισμένος από το 1755 και άλλαξε το όνομά της σε Παπαχριστοφιλόπουλος ή Παπαχριστόφιλος. Σωτ. Λυριτζή, Οι εκ Γαργαλιάνων αδελφοί Ανδριανόπουλοι, *Πελοποννησιακά* 8(1971)105-6.

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗ Οικογένεια. Το 1576 αναφέρεται ο Ταβουλάρης Πριομάλης (μήπως Χρυσομάλλης;), βλέπε λέξη.

Στις 3 Ιουλίου 1618 ο **Ανδρέας Χρυσομάλλης** αγόρασε κτήμα από τον Γεώργιο Χαρκιόπουλο, που συνόρευε στη θέση Ρωμνύνου με το Θεόδωρο Χαμάρετο και το Μαρίνο Βαρσαμή. Πιθανώς η θέση αυτή βρισκόταν στον Κάμπο ή στην Αλαγονία. Ν. Βέη, *Οι Χαμάρετοι*, σ. 7.

Το 1659 αναφέρεται ο **Θωμάς Χρυσομάλλης** από την Κουτσαβά, ο οποίος πήρε μέρος στην κίνηση που δημιούργησαν οι Βενετοί με την κατάληψη της Καλαμάτας προκειμένου να επιτύχουν αντιπερισπασμό στους Τούρκους. Α.Καραθανάση, *Πελοποννησιακά*, τ. 8, σ. 256.

Ο **Νικόλαος Χρυσομάλλης** τα έτη 1701-5 ενοικίασε τους φόρους από τη Βενετική διοίκηση των χωριών Πετρίνα, Λίμνη, Τσέρια, Αρχοντικό κ.ά. Επίσης αναφέρεται ότι ενοικίασε ή του παραχωρήθηκαν κτήματα από τους Βενετούς. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σσ. 78, 79, 92, 96, 110, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 123, 124.

Το 1704 ο **Γιώργος Χρυσομάλλης** κατοικούσε στη Γιάννιτσα και είχε ετήσια παραγωγή 18 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, ό.π., σ. 138, φ. 247.

Ο **Χρυσομάλλης Στελέας** ????(πιθανώς το Στελέας είναι επίθετο) κατοικούσε στην Πλάτσα και στις 29 Νοεμβρίου 1830 υπέγραψε στο Κουτήφαρη, μαζί με άλλους κατοίκους του Ζυγού, αναφορά υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Μετά την απελευθέρωση πήραν βαθμούς οι κατωτέρω της οικογενείας, για τους οποίους αναφέρεται καταγωγή από Λακεδαίμονα: α) ο **Θεόδωρος Χρυσομάλλης** αναγνωρίστηκε ως υπαξιωματικός 1ης τάξεως με αριθ. μητρ. 2577 και β) ο **Δημήτριος Χρυσομάλλης** ως υπαξιωματικός 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 2989. Για τον τελευταίο αναφέρεται ότι υπηρέτησε ως υπαξιωματικός και εφονεύθη. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 117.

Το 1828 κατοικούσε στο Καρβέλι Κουτσαβάς της Αλαγονίας οικογένεια Χρυσομάλλη. Α.Φωτοπούλου, *Στατιστικές ειδήσεις περί Αλαγονίας, Λακωνικά Σπουδαί* 11(1992)585.

ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΑΚΗ Οικογένεια. Το 1690 αναφέρονται από την περιοχή (καστελανία) της Ζαρνάτας:

α) Ο **Αναγνώστης Χρυσομαλλάκης**, 47. Anagnosti Crissomalachi.

β) ο **Ζανέτος Χρυσομαλλάκης**, 62. Zaneto Chrissomalachi. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 429 και

γ) το όνομα του **Δημητρίου Χρυσομαλλάκη** είναι γραμμένο σε επιγραφή στο τέμπλο από το 1743 (ή λίγο αργότερα) του ναού του Αγίου Νικολάου της Κάτω Χώρας Μηλιάς. Δ.Βαγιακάκου, *Μεσσηνιακά Γράμματα* 2(1967)171.

δ) Ο **Π. Χρυσομαλλάκος** κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ε) Ο **Ι. Χρυσομαλλάκος** κατοικούσε στην Κάτω Χώρα Μηλέας και στα μετεπαναστατικά χρόνια θεωρείται ως συνδρομητής ποιητικής συλλογής. Β.Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. 341.

ΧΡΥΣΟΣΠΑΘΗ Οικογένεια. Οικογένεια από το Κοτρώνι της Πλάτσας (Δήμος Λεύκτρου).

Τον Ιανουάριο 1576 ο **Ιερομόναχος Χρυσοσπάθης**, Gieromonaco Crissospathi, υπέγραψε αναφορά-έκκληση προς τους Βενετούς για να αποφυλακίσουν τον Μανιάτη θανατοποινίτη Νικολό Βαρυκέφαλο. Κ.Τσιγκνάκη, *Λακ. Σπ.*, τ. 10, σ. 228.

Το 1582 αναφέρεται σε επιστολή προς τον Πάπα της Ρώμης ο **Παπά-Χρυσοσπάθης**, ο οποίος υπέγραψε μαζί με τους πρώτους της Μάνης, ζητώντας βοήθεια για την απελευθέρωση του τόπου. Σπ. Λάμπρου, *Ν. Ελληνομνήμων*, 2(1905)398. Απ. Δασκαλάκη, *Η Μάνη και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, σ. 44. Βλέπε: Δ. Βαγιακάκου, *Βυζαντινά ονόματα και επώνυμα εκ Μάνης*, *Πελοποννησιακά* 3-4(1958-9)219.

Το 1674 αναφέρεται ο **Σάββας Χρυσοσπάθης του ποτέ Γιαννάκη** από την Πλάτσα, ο οποίος μαζί με άλλους κατοίκους της Έξω Μάνης έφθασε στη Ζάκυνθο, στην προεπάθεια του να μεταναστεύσει λόγω των διωγμών των Τούρκων μετά την οικοδόμηση των φρουρίων της Ζαρνάτας και της Κελεφάς. Κ. Μέρτζιου, *Λακ. Σπ.*, τ. 1, σ. 171.

Στα χρόνια που προηγήθηκαν της Επανάστασης του 1821 κατοικούσε στο Κοτρώνι της Πλάτσας ο **παπά-Παναγιώτης Χρυσοσπάθης**, γιός του οποίου ήταν ο αγωνιστής Ηλίας Χρυσοσπάθης. Κ. Κοτσώνη, *Λακ. Σπ.*, τ. 7, σ. 361.

Ο **Ηλίας Χρυσοσπάθης** συγκαταλέγεται μεταξύ των οπλαρχηγών οι οποίοι το 1807 οχύρωσαν τη Λευκάδα, υπό την εποπτεία του Ιωάννη Καποδίστρια για λογαριασμό των Ρώσων. Π. Χιώτου, *Σειρά Ιστορικών απομνημονευμάτων*, Κέρκυρα 1863, τόμ. Γ', σ. 874.

Ο **Ηλίας Χρυσοσπάθης** κατηχήθηκε στην Οδυσσό από το Ν. Σκουφά στις 18 Οκτωβρίου 1817 στη Φιλική Εταιρεία ως Μανιάτης Καπιτάνος. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 4, αριθ. μητρ. 21. Είναι ένας από τους πρωτεργάτες της επανάστασης του 1821, που πέθανε το 1829. Μετά την απελευθέρωση του αναγνωρίστηκε ο βαθμός του αντισυνταγματάρχη (αξιωματικός Γ' τάξεως) με αριθ. μητρ. 194. Την αίτηση υπέβαλαν τα παιδιά του που ήταν τότε α) Διονύσιος, ετών 50, που υπηρετούσε στο στρατό, β) Μαρία χήρα Παυλή Καλκανδή, ετών 60 που κατοικούσε στο Φοινίκι του δήμου Ασωπού και γ) Μπετίνα σύζ. Αναστασίου Κοτσαύτη 45 ετών κάτοικος Γυθείου. Στ. Καπετανάκη, *Μανιάτες αγωνιστές του 1821*, Καλαμάτα 2005, σ. 252.

Τον **Ηλία Χρυσοσπάθη** οι Φιλικοί τον ονόμαζαν "γηραιά αλώπεκα". Όταν τον Ιούνιο του 1818 πέθανε ο Σκουφάς, υπετέθη ότι αρχηγός θα γινόταν ο Ηλίας Χρυσοσπάθης. Ι. Φιλήμονος, *Δοκίμιον περί της Ελληνικής Επανάστασεως*, τόμ. 1, σ. 10. Β. Πατριαρχέα, *Δίπτυχον ιστορικών και φιλολογικών της Εθνεγερσίας*, σ. πβ'.

Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης κατέβηκε από τους πρώτους Φιλικούς για να διαδόσουν το μυστήριο της Εταιρείας. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Α, σ. 322.

«Ο Χρυσοσπάθης άνδρας φιλογενής Σπαρτιάτης εχαίρετο όλην την υπόληψιν, αυτός εσύχναζεν περισσότερο εις τον Υψηλάντην καθώς και ο παπαφλέσας». Ακόμη γράφει ότι πρότεινε στον Νικόλαο. Κασομούλη να πάει στον Όλυμπο ο ίδιος με 300 Μανιάτες και ο Παπαφλέσας με Πελοποννησίους. Ν. Κασομούλη, *Απομνημονεύματα 1821-1833*, τόμ. Α', σ. 160.

Φωτάκου, *Απομνημονεύματα περί της Ελληνικής Εοαναστάσεως*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, Αθήναι 1960, σ. 27: «Πολλοί Έλληνες εις την Φιλικήν Εταιρείαν ευρέθησαν οι οποίοι αυτεπαγγέλτως έτρεχον πανταχού μετερχόμενοι τον αποστολικόν βίον ως ... ο Χεουσοσπάθης»

Ό.π., σ. 54: Αναφέρεται ότι τον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη μύησε στη Φιλική Εταιρεία ο Χρυσοσπάθης και όχι ο Καμαρινός Κυριακός.

Ό.π., σ. 207: Το 1822 όταν ο Θ. Κολοκοτρώνης πολιορκούσε την Πάτρα τον επισκέφθηκε στο στρατόπεδο ο Ηλίας Χρυσοσπάθης και αναφέρεται: «Κατ' εκείνας τας ημέρας εις την πολιορκίαν των Πατρών εις το Σαραβάλι, όπου ήτο το αρχηγείον του Κολοκοτρώνη, ο Ηλίας Χρυσοσπάθης, γνωστός εις όλους διά την αποστολικήν του ζωήν υπέρ της πατρίδος και έλεγε ότι ήτο απεσταλμένος από πολλούς δυνατούς τον Π. Μαυρομιχάλην, Μούρτζινον, Καπετανάκηδες, Δουράκηδες και Κουμπνδουράκηδες και λοιπούς κατοίκους της Μάνης, ότι θα χαθή η πατρίδα μας από τον πολιτικόν δρόμον και ότι οι Τούρκοι θα εύρουν καιρόν να έμβουν εις την Πελοπόννησον και λοιπά...». Συνιστούσε να γίνη συνέλευση και εις μεν τον Κολοκοτρώνη του έλεγε για να ζητήσουμε τα δικάιά μας, ενώ στους ανθρώπους του Κολοκοτρώνη να τους «περάσωμεν εν στόματι μαχαίρας».

Α.π. Βακαλόπουλου, Ιστορία του νέου Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1982, σ. 205. Αναφέρεται στον Φωτάκο και γράφει ότι ο Ηλίας Χρυσοσπάθης υποκινούσε τους στρατιωτικούς εναντίον των πολιτικών

Ο Ηλίας Χρυσοσπάθης στις 23 Μαρτίου 1821 πήρε μέρος στην κατάληψη της Καλαμάτας ακολουθώντας τον Πετρόμπη. Φωτάκου, *Βίοι Πελοποννησίων Ανδρών*, Έκδ. Φιλολογικά Χρονικά, Αθήναι 1960, σ. 130.

Αφού ο Γεώργιος Μαυρομιχάλης δεν πήρε χρήματα για τα χαρέμια, ο Πετρόμπης δυσареστήθηκε κατά της κυβερνήσεως και έστειλε το Χρυσοσπάθη στον Κολοκοτρώνη και του υποσχέθηκε συμμαχία. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 385.

Πριν από την έλευση του Δράμαλη ο Πετρόμπης είχε στείλει το Χρυσοσπάθη στον Κολοκοτρώνη και του ζητούσε συμμαχία. Ο Κολοκοτρώνης για να προδιθέσει το Μαυρομιχάλη πήγε στην Καλαμάτα. Αλλά ο Πετρόμπης ήταν προδιατεθημένος από το Μεσολόγγι υπέρ των ολιγαρχικών. Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 499.

Για να πάει ο στόλος στο Μεσολόγγι το 1822 ζητήθηκαν χρήματα προκαταβολικά. τους δόθηκαν τα λάδια Μεθώνης και Κορώνης, αλλά αυτά τα πήρε ο Κατσής. Η Γερουσία κάλεσε τον Πετρόμπη Μαυρομιχάλη να μεσολαβήσει, αλλά δεν κατώρθωσε τίποτε. Η κυβέρνηση έγραψε στο Χρυσοσπάθη: "...εάν αποκατασταθή η πατρίς, η Σπάρτη θέλει θεωρηθή ως ανθελληνίζουσα, αν οι Σπαρτιάται δεν αλλάξωσι διάθεσιν...". Ν. Σπηλιάδου, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Α', σ. 456.

Ο **Ηλίας Χρυσοσπάθης** στις 10 Μαΐου 1823 πήρε την έγκριση από το Βουλευτικό για να γίνει έπαρχος στα Κράβαρα. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τομ. 2, σσ. 26 και 440. Στις 2 Ιουνίου το Βουλευτικό πληροφορήθηκε ότι δεν δέχθηκε τη θέση, ό.π., σσ. 56 και 62.

Στις 2 Ιανουαρίου 1824 ζήτησε την άδεια από το Βουλευτικό να εισέλθει για να προσφέρει τις συμβιβαστικές του υπηρεσίες στις αντιμαχόμενες παρατάξεις, αλλά δεν μπόρεσε να φέρει το συμβιβασμό, ό, π., σσ. 221 και 222. Στις 3 Ιουνίου 1823 το Εκτελεστικό διόρισε ως έπαρχο Κραβάρων τον Παν. Δαγκλή, γιατί δεν δέχθηκε ο Χρυσοσπάθης. Αρχ. Ελλην. Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 106.

Στις 22 Φεβρουαρίου 1824 ο Μούρτζινος έγραψε από Καρδαμύλη προς τον Παναγιώτη Γιατράκο ότι πήγε ο **Ηλίας Χρυσοσπάθης** απεσταλμένος από την φατρία της Τριπολιτσάς για να ενωθούν όλοι οι Μανιάτες υπό τον Πετρόμπη. Στις 25 του ιδίου ο παν. Γιατράκος έγραψε στο

Μούρτζινο και χαρακτήριζε την επίσκεψη του **Χρυσοσπάθη** ως τέχνασμα δολερών. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 124.

Στις 9 Ιανουαρίου 1825 ο Μούρτζινος με τον Πιέρο Τρουπάκη-Πατριαρχέα έγραψαν στον Παν. Γιατράκο, Αντ. Μαυρομιχάλη και **Ηλία Χρυσοσπάθη** ότι πρέπει να πάνε στο Ναυπλιο, όπου είναι ο Πετρόμπης για να γίνει η ένωση των Μανιατών. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β, σ. 157.

Στις 10 Ιανουαρίου 1825 ο Πετρόμπης από το Ναύπλιο έστειλε επιστολή στην Καρδαμύλη στον Αντωνάκη Μαυρομιχάλη, το Διονύσιο Μούρτζινο, τον Πιέρο Τρουπάκη και τον **Ηλία Χρυσοσπάθη** και συνιστούσε ομόνοια κια τήρηση της τάξης και τους συνέχαιρε για την ένωση. Κ.Κοτσώνη, Αντώνιος Πιέρου Μαυρομιχάλης, *Λακωνικάί Σπουδαί* 13(1996)473-4. Αθ. Φωτοπούλου, *Οι Γιατράκοι του 1821*, τόμ. Β', σ. 157.

Στις 22 Ιανουαρίου 1825 εκλέχθηκε από το Βουλευτικό μέλος επιτροπής η οποία θα έκρινε τους αντιδιοικητάς. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 7, σ. 104. Στις 23 Ιανουαρίου 1825 το Βουλευτικό απάντησε στο Εκτελεστικό ότι προβάλλει τον Ηλία Χρυσοσπάθη για την επιτροπή που θα κρίνει τους αντάρτες, ό.π., τόμ. 8, σ. 112. Στις 28 Ιανουαρίου 1825 το Εκτελεστικό δεν δέχθηκε το διορισμό αυτό και επιφυλάχθηκε να του αναθέσει άλλα "υπουργήματα", ό.π., τόμ. 7, σ. 110.

Στις 28 Μαΐου 1825 αναφέρεται ότι ο Αντώνης Μαυρομιχάλης έδωσε χρήματα στον Ηλία Χρυσοσπάθη έναντι αποδείξεως. Κ.Κοτσώνη, *Ανέκδοτα έγγραφα Μαυρομιχαλαίων, Λακωνικάί Σπουδαί* 2(1975)221.

Άρθρο για τον Ηλία Χρυσοσπάθη του Αλέκου Χρυσομάλλη. *Ιθώμη*, τεύχ. 17(1977)27:627.

Ο **Ιωάννης Χρυσοσπάθης**, από την Πλάτσα, γεννήθηκε το 1792 και στις 15 Φεβρουαρίου 1819 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία από τον Ηλία Χρυσοσπάθη. Βαλ. Μέξα, *Οι Φιλικοί*, σ. 39, αριθ. μητρ. 248. Βιογραφείται από Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)528.

Τόσο για τον Ηλία Χρυσοσπάθη, όσο και για τον Ιωάννη Χρυσοσπάθη ήταν ενήμερη η Ρωσική αστυνομία ότι αποτελούσαν μέλη της Φιλικής εταιρείας. Τ.Κωνσταντοπούλου, *Πελοπ. Πρωτοχρ.* 8(1964)341.

Ο πρώην Έκτακτος Διοικητής Λακωνίας και Κάτω Μεσσηνίας Ιωάννης Γενοβέλης στις 20 Ιουλίου 1830 έγραψε στον Έκτακτο Επίτροπο Πελοποννήσου Α. Μεταξά ποίοι από τους εξέχοντες κατοίκους της Μάνης ήταν αφοσιωμένοι στον Κυβερνήτη και μεταξύ αυτών συμπεριέλαβε τον **Ιωάννη Χρυσοσπάθη** από την Πλάτσα. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 91.

Ο **Ιωάννης Χρυσοσπάθης** κατοικούσε στην Πλάτσα και ήταν δημογέροντας Ζυγού. Στις 29 Νοεμβρίου 1830 επικύρωσε στο Κουτήφαρη αναφορά των κατοίκων του Ζυγού υπέρ του Ιάκωβου Κορνήλιου, που ήταν τότε διοικητής της Μάνης. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 256.

Ο **Ι. Χρυσοσπάθης** κατοικούσε στο Ζυγό και υπέγραψε αναφορά που καταδίκαιζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 49. Θα πρόκειται περί του ιδίου αντικειμένου. Σπ.Λουκάτου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Λακωνικών Μελετών*, 1982, σ. 102, με παραπομπή σε ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, υποφάκ. 21-31 Ιανουαρίου 1831, εσώκλειστα στο διαβιβαστικό του Ιάκ. Κορνήλιου με αριθ. 1508, από Μαραθονήσι της 23 Μαρτίου 1831.

Ο **Ι. Χρυσοσπάθης** το 1836 διορίστηκε δήμαρχος Πέφνου με πρωτεύουσα την Πλάτσα.

Ο **Γ.**, ο **Ν.** και ο **Π. Χρυσοσπάθης** μαζί με τους κατοίκους της Μηλιάς υπέγραψαν αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Διονύσιος Χρυσοσπάθης**, γιός του Ηλία Χρυσοσπάθη, ήταν το 1829 μαθητής της σχολής Ευελπίδων. Κ.Κοτσώνη, Κεντρικό Πολεμικό σχολείο (Ευελπίδων) - Πρώτες εξετάσεις Οκτώβριος 1829. *Πελοποννησιακά* 16(1985-6)292-3.

ΧΥΤΑ Οικογένεια. Ένας **Χύτας**, χωρίς βαφτιστικό, αναφέρεται από τη Βενετική διοίκηση ως φίλος του Λιμπεράκη Γερακάρη. Σπ.Λάμπρου, *Δ.Ι.Ε.Ε. ???(1885)288*.

Το 1690 από την περιοχή (καστελανία) της Κελεφάς αναφέρονται α) ο **Γερο-Γιαννάκης Χύτας ή Κοίτας**, 57. Jero Jannachi Dachita (Da Chita;) και β) ο **καπιτάν Χύτας Καντζής**, 58. Capitan Chita Canzi (Κατσής);. Σ.Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 2, σ. 428.

ΧΩΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Κατοικούσε στην επαρχία Οιτύλου. μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθ. μητρ. 1274. Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

ΧΩΡΙΚΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1760 ένας **Χωρίκης**, χωρίς βαφτιστικό, από το χωριό Δρυαλί στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 42. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 214.

Η **οικογένεια Χωρίκη** είχε πύργο στο Δρυαλί. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 79.

ΨΑΘΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ αρχιμανδρίτης. Το 1804 συνέταξε τη δωρεά της Άννας Σαλουφίτσας που έκανε στη μονή της Τίμιοβας. Γ.Αναπλιώτη, *Ένα ιστορικό ταξίδι*, σ. 95. Το 1812 δώρησε και αυτός στη μονή της Τίμιοβας τα δισκοπότηρά του. Γ.Αναπλιώτη, *Σύντομα σχόλια κώδικα Ντίμιοβας*, σ. 44.

ΨΑΛΙΔΕΑΣ ΠΕΤΡΟΣ. Ο **Πέτρος Ψαλιδέας** κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων στο Λιμένι, την οποία δημοσίευσε η Γεν.Εφημ.Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242 της 15 Ιανουαρίου 1831.

ΨΑΛΙΤΗΡΑΚΗ Οικογένεια. Το 1704 αναφέρεται από την περιοχή του Κάμπου: α) Ο **Δημητράκης Ψαλιτηράκης** με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι και β) ο **Κωστάκης Ψαλιτηράκης** με 40 κροντήρια λάδι. Κ.Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 139, φ. 248.

ΨΑΛΤΑΚΟΥ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Νόμια και είχε στενές σχέσεις με τους Μιχαλακιάνους της πατριάς των Νικλιάνων. Κ. Κόσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σσ. 114 και 133.

ΨΑΛΤΗ ή ΨΑΛΤΑΚΗ Οικογένεια. Ο Μπένος Ψάλτης από την Καλαμάτα παντρεύτηκε το 1697 τη Σταθούλα, κόρη του Λιμπεράκη Γερακάρη και έγινε ο γενάρχης των Καλαματιανών Μπενάκηδων. Σ. Κουγέα, *Πελοποννησιακά*, τ. 6, σ. 21 κ.ε.

Το 1783 αναφέρονται σε πωλητήριο έγγραφο ο Μπενής Ψάλτης, ο Δημητράκης Ψάλτης και ο Δημητράκης Ψαλτάκης του ποτέ Γιαννάκη. Ιεζεκιήλ Βελανιδιώτου, *Ανέκδοτα έγγραφα Καλαμάτας*, σ. 16-17. Το 1799 αναφέρεται ο Μπενής Ψάλτης ως γείτονας σε πωλητήριο συμβόλαιο. ό.π., σ. 19. Το 1807 αναφέρονται σε πωλητήριο έγγραφο η Ελένη αδελφή του Μπένου Ψάλτη και ο Γιαννάκης Ψαλτάκης. ό.π., σ. 23.

ΨΑΛΤΗΡΑ ή ΨΑΛΗΤΗΡΑ ή ΨΑΛΤΗΡΕΑ ή ΨΑΛΤΗΡΑΚΗ Οικογένεια. Στον Κάμπο και στις Γαϊτσές κατοικούσαν οικογένειες που δεν είναι γνωστό αν συνδεόντουσαν με συγγένεια.

Ο Παπά-Ψαλήρας ή Παπά-Παρθένιος Ψαλητήρας στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά να αποδοθούν από τους Μαυρομιχαλαίους οι πύργοι των Κιτριών στους απογόνους του Τζανέμπη Κουτούφαρη. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη και την οικογένειά του που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο Αντώνης Ψαλήρας ακολούθησε στους αγώνες του 1821 τους Καπετανάκηδες και το 1825 υπηρέτησε ως μπουκαδόρος υπό το Σταυριανό Καπετανάκη. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Εκτ., φάκ. 11, αριθ. εγγρ. 31, Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)532.

Ο Χριστόδουλος Ψαλήρας βιογραφείται από το Μ. Φερέτο, *Μεσσηνιακά* 1(1968)532.

Ο Παναγιώτης Ψαλητήρας στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε προς τον Προσωρινό Διοικητή Δυτικής Σπέρτης, Καλαμάτας και Μικρομάνης έγγραφο συμπαραστάσεως στους δημογέροντες της επαρχίας Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φ. 84.

Ο Νικόλαος Ψαλήρας στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε έγγραφο συμπαραστάσεως στον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ. 220.

Ο Γ. Ψαληρέας υπέγραψε ψήφισμα που αποδοκίμαζε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831.

Ο Σαράντης Ψαλητήρας μετά την απελευθέρωση για τη συμμετοχή του στην επανάσταση τον κατέταξαν στους στρατιώτες με αριθ. μητρ. 9280. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150, αριθ. καταλ. 1120.

ΨΑΡΡΟΣ. Αναφέρεται το 1704 χωρίς βαφτιστικό από τη Μεγάλη Μαντίνεια με ετήσια παραγωγή 30 κροντήρια λάδι. Κ. Κόμη, *Βενετικά κατάστιχα*, σ. 129.

ΨΑΡΡΕΑ ή ΨΑΡΡΙΔΗ Οικογένεια. Αναφέρεται από τον Κάμπο, τις Γαϊτσές, τα Αλτομυρά, την Καστάνια και τη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης.

Το 1811 στη διαθήκη που συντάχθηκε στη Μάλτα του μοναχού Νικηφόρου Σταυριανέλου, ο οποίος μόναζε στην Παναγία την Καστριανή (στο κάστρο της Ζαρνάτας), αναφέρονται ως δανεισθέντες χρήματα ο **Θεοδωρής Ψαρρέας** και ο **αδελφός του Νικολής**. Γ. Αναπλιώτη, *Το Κουτηφαραϊκό τζάκι*, σ. 13.

Ο **Αναστάσιος Ψαρρέας** γεννήθηκε το 1798, κατοικούσε στον Κάμπο και το 1824 ακολούθησε τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη στη Μεσσηνία. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. της 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 85. Στις 6 Ιουνίου 1828 ψήφισε για την εκλογή χωρικού δημογέροντα Κάμπου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 24, αριθ. εγγρ. 142. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη και την οικογένειά του το οποίο φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Σπυρίδων Ψαρρέας** γεννήθηκε 1796 στη Λαγκάδα του Ζυγού της Μάνης και το 1824 υπηρέτησε στη Μεσσηνία ως πεντηκόνταρχος υπό τον Αθανασούλη Κουμουνδουράκη. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 11. Με πρόταση του Δ.Μούρτζινου, Ν. Βοϊδή και Γαλ. Κουμουνδουράκη στις 6 Ιουλίου 1824 το Εκτελεστικό πρότεινε στο Βουλευτικό την προαγωγή του σε πεντηκόνταρχο. Αρχ.Ελλην.Παλιγγ., τόμ. 10, σ. 387. ???

Ο **Σπύρος Ψαρρέας** ήταν από τις Γαϊτσές και το 1824 έγινε πεντηκόνταρχος (δεν αποκλείεται να είναι ο προηγούμενος). Αρχ.Ελλην. Παλιγγ., τ. 2, σ. 338 και τ. 10, σ. 387. Υπέγραψε πιστοποιητικά στις 3 Ιανουαρίου 1831 για το Χριστόδουλο Καπετανάκη, ΓΑΚ, φάκ. Κ96, επίσης στις 2 Απριλίου 1833 και στις 11 Αυγούστου 1836 για το Βενετσάνο Καπετανάκη, τα οποία φυλάσσονται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε. Το 1836 ήταν δημοτικός σύμβουλος του δήμου Γερηνίας. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256. Στις 21 Ιανουαρίου 1846 υπηρετούσε ως δημοτικός σύμβουλος του δήμου Αβίας. Μ.Φερέτου, ό.π., 2(1969-70)222. Για τις υπηρεσίες στον αγώνα είναι γραμμένος στα Α.Α.Ε.Β.Ε. ως γεννηθείς στις Γαϊτσές με αριθ. μητρ. 47.

Ο **Λιάκος Ψαρρέας** γεννήθηκε το 1788 και το 1824 υπηρέτησε υπό το Γαλάνη Κουμουνδουράκη για την ασφάλεια του Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Υπουργ. Πολέμ., φάκ. 23, συνημ. 26 Αυγούστου 1824, αριθ. καταλ. 77.

Ο **Νικολάκης Ψαρρέας ή Ψαρίδης** ήταν από τις Γαϊτσές και στις 25 Νοεμβρίου 1825 υπέγραψε αναφορά με άλλους κατοίκους της επαρχίας Σταυροπηγίου και ζητούσε οι πύργοι των Κιτριών να αποδοθούν από τους Μαυρομιχαλάιους στους απογόνους του Τζανέτμπεη Κουτούφαρη. Μ.Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)283. Στις 5 Ιουλίου 1829 υπέγραψε έγγραφο συμπάραστασης στους επαρχιακούς συμβούλους Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Έκτ. Επίτρ., φάκ. 84. Στις 28 Ιουνίου 1830 υπέγραψε αναφορά συμπάραστασης στον Ιωάννη Καποδίστρια. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., Μάνη-Καποδίστριας, φάκ.220. Μαζί με άλλους κατοίκους του Σταυροπηγίου υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα σασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γενική Εφημερίδα Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831. Για την συμμετοχή του στην επανάσταση του 1821 τον κατέταξαν στους υπαξιωματικούς 2ας τάξεως με αριθ. μητρ. 83, Κ.Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 118, αριθ. καταλ. 539. Βιογραφείται από το Μ.Φερέτο, ό.π., σ. 532 και αναφέρεται σε πιστοποιητικό του Παν. Μπουκουβαλέα και του Ν. Πιεράκου από 19

Οκτωβρίου 1842 ότι αγωνίστηκε από την έναρξη της επανάστασης. Οι γιοί του **Γεώργιος** και **Ηλίας** άλλαξαν το όνομά τους σε Ψαρίδης.

Ο **Θεοδωρής Ψαρρέας** υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων και δημοσιεύτηκε στη Γεν. Εφημ. Ελλάδος, ό.π. Στις 2 Απριλίου 1833 υπέγραψε πιστοποιητικό για το Βενετσάνο Καπετανάκη και την οικογένειά του που φυλάσσεται στο φάκελό του στα Α.Α.Ε.Β.Ε.

Ο **Ιωάννης Ψαρρέας** το 1836 υπηρέτησε ως εισπράκτωρ του δήμου Γερηνίας. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)256.

Αργότερα, όταν το 1852 πέρασε από τη Μάνη ο Παπουλάκης και ξεσήκωσε τον κόσμο ο **Καλογηρος Ψαρρέας** μίλησε στη φυναίκα του άσχημα για τον Παπουλάκη και αυτή του επιτέθηκε για να τον πνίξει και αυτός τη σκότωσε. Μπάμπη Άννινου, *Ιστορικά σημειώματα* σ. 437.

Ο **Γεώργιος Ψαρρέας ή Παταγαρέας**, από την επαρχία Οιτύλου, μετά την απελευθέρωση αναγνωρίστηκε ως στρατιώτης με αριθμ. μητρ. 9413. Κ. Πίτσιου, *Λακωνικές σελίδες*, σ. 150.

Ο **Πανάγος Ψαρρέας ή Παναγαρέας** από το Νομιστή πήρε μέρος στην επανάσταση του 1821 και αναφέρεται ότι σκοτώθηκε στο Νεόκαστρο. Μ. Φερέτου, *Μεσσηνιακά* 1(1968)532.

Για την οικογένεια Ψαρρέα του Σταυροπηγίου, που προέρχονται από τα Αλτομυρά και τις Γαϊτσές, βλέπε: Στ. Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σ. 592.

Ο **Ι. Ψαρρέας** κατοικούσε στη Μεγ. Καστάνια και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθμ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

Ο **Γ. Ψαρρέας** το 1836 διορίστηκε εισπράκτορας του δήμου Γερηνίας.

Στα μετεπαναστατικά χρόνια οικογένεια Ψαρρέα κατοικούσε στα Τσέρια και το Νικόβο. Δ. Βαγιακάκου, *Λακωνικά Σπουδαί* 13(1996)143-6.

ΨΕΙΡΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ. Το 1760 αναφέρεται από το χωριό Κηπούλα στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 49. Δ. Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 215.

ΨΕΥΤΟΓΙΩΡΓΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Αναφέρεται το 1784 σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ. Σκοπέτα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)94.

ΨΕΥΤΟΚΟΛΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Το καλοκαίρι του 1826 κλείστηκε στον πύργο της Δεσφίνας με το Θεόδωρο Σταθάκο και πολιορκήθηκαν από το στρατό του Ιμπραήμ. Φόνευσαν τον προδότη Μπόσνα, μετά όμως τους έκαψαν οι πολιορκητές τους. Α. Φραντζή, *Επιτομή της ιστορίας της αναγεννηθείσης Ελλάδος*, τόμ. Β, σ. 460.

ΨΙΚΑΚΙΑΝΟΥ ή ΨΙΚΑΚΗ ή ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΝΟΥ Οικογένεια. Είχε πύργο στο Χαραμπό. Ν. Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76.

ΨΙΚΑΚΟΣ ή ΨΙΝΑΚΟΣ ή ΨΙΜΑΚΟΣ. Αναφέρεται το 1837 σε επιστολή από Μυστρά του Πιέρου Νικολόπουλου-Γρηγοράκη προς τον καπ. Γιωργάκη Αντωνάκο - Γρηγοράκη. Μ. Βέη, *Λακωνικά Σπουδαί* 6(1982)272.

ΨΙΚΑΚΟΥ Οικογένεια. Η οικογένεια θεωρείται ότι είναι κλάδος των Τσουλιάνων της πατριάς των Κοσμάδων της Βάθειας. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 122.

Είχε πύργους στον Κολόπυργο, στο Σταυρί και στην Αγία Κυριακή. Ο τελευταίος έχει ανοικοδομηθεί στη θέση του κάστρου της Μαΐνης του Βιλλαρδουΐνου. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σσ. 76 και 77.

Μέλη της οικογενείας από την Αγία Κυριακή εγκαταστάθηκαν στο Γερολιμένα. Α.Κουτσιλιέρη, *Μανιάτικα μελετήματα*, σ. 179.

Ο **Νικόλας Ψικάκος** αναφέρεται από το χωριό Νόμια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 34. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 211.

ΨΙΛΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ από τη Μάνη. Psiliotis ή Psigiliotis. Τα έτη 1514-1521 έζησε στη Βενετία. Αντ.Μπάρδου, *Αλφαβητικός κατάλογος των πρώτων μελών της Ελληνικής αδελφότητας Βενετίας από το κατάστιχο 129 (1498-1530)*, *Θησαυρίσματα* 16(1979)368.

ΨΟΥΜΙΛΗΣ Χ. Κατοικούσε στη Μηλιά και υπέγραψε αναφορά που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, την οποία δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 48, παράρτ. της 27 Ιουνίου 1831, σ. 277.

ΨΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗ ή ΨΩΡΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Αναφέρεται το 1716 η **Ψουρουγιαννού** από τη Λάγια στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 5. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 200. Οικογένεια Ψουρόγιαννη κατοικούσε στην Παγγιά (βλέπε και Ψωρόγιαννη). Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 124.

ΨΟΥΡΟΚΟΛΑΚΗΣ ΓΙΟΥΡΓΙΑΣ. Αναφέρεται το 1727 από το χωριό Κάβαλος στο ημερολόγιο του Παπαδάκη, φ. 25. Δ.Δημητράκου, *Οι Νυκλιάνοι*, σ. 208.

ΨΥΛΛΑΚΟΥ Οικογένεια. Ο Πέτρος Νικ. Ψυλλάκος από το Σταυρί μετοίκησε στο Πεταλίδι. Δ.Βαγιακάκου, *Πρακτικά Α' Συνεδρίου Μεσσηνιακών Σπουδών*, σ. 395.

ΨΥΧΟΓΕΑΣ Κ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ. Κατοικούσε στην περιοχή της Ανδρούβιστας και υπέγραψε ψήφισμα που καταδίκασε τα στασιαστικά κινήματα των Μαυρομιχαλαίων, το οποίο δημοσίευσε η Γεν. Εφημ. Ελλάδος, αριθ. φ. 10, παράρτ. της 8 Φεβρουαρίου 1831, σ. 51. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φάκ. 260, έγγρ. 242, της 15 Ιανουαρίου 1815.

ΨΥΧΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Σε επιγραφή του ναού του Αγίου Σπυρίδωνος της Μικρής Μαντίνας, που εικονογραφήθηκε το 1755 αναφέρονται τα ονόματα του **Γιάννη** και του **Χριστόδουλου Ψυχογιάννη**. Στ.Καπετανάκη, *Οι Μαντίνειες της Μάνης*, σσ. 177 και 594.

Στις 29 Οκτωβρίου 1831 ο **Ιωάννης Ψυχογιάννης** από τη Μικρή Μαντίνα υπέγραψε πρωτόκολλο εκλογής πληρεξουσίων Σταυροπηγίου. ΓΑΚ, Αρχ. Βλαχογ., φάκ. 94.

ΨΥΧΟΥΛΗΣ. Ο Έξαρχος Σερβάκης σκότωσε τον Ψυχούλη και "η Χώρα Αδρούβιστα με τα Ξεχώρια" σε συνέλευση όλων των κατοίκων αποφασίστηκε

να πληρώσει ο φονιάς χρήματα στην Κατσηγιαννού (ίσως ήταν αδελφή του Ψυχούλη). Επειδή ο Σερβάκης καθυστερούσε την πληρωμή συγκεντρώθηκαν πάλι όλοι στις 18 Μαρτίου 1730 και αποφάσισαν ότι αν δεν πληρώσει μέχρι του Αγίου Γεωργίου να υπολογιστεί και τόκος. Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε. Δικαίου* 3(1950)83.

ΨΩΛΑΡΜΕΝΗ Οικογένεια. Κατοικούσε στη Νόμια και άλλαξε το όνομα σε Ντινόπουλος. Θεωρούνται βαπτισιμοί των Καντηριάνων, που ήταν αχαμνόμεροι αλλά ζούσαν στη Νόμια πριν από το 1700. Κ.Κάσση, *Μοιρολόγια της Μέσα Μάνης*, σ. 114.

ΨΩΡΟΓΙΑΝΝΗ Οικογένεια. Είχε πύργο στην Παγγιά. Ν.Κατσικάρου, *Η βεντέτα στην Μάνη*, σ. 76. (Βλέπε και Ψουρόγιαννη).

ΨΩΡΟΚΟΛΕΑΣ ΛΙΑΚΟΣ. Αναφέρεται σε πωλητήριο έγγραφο από την περιοχή της Ανδρούβιστας (τ. δήμος Καρδαμύλης). Στ.Σκοπετέα, *Ε.Α.Ι.Ε.Δικαίου* 3(1950)93. **ΠΟΤΕ???**